

PATROLOGIÆ

CURSUS COMPLETUS,

SEU BIBLIOTHECA UNIVERSALIS, INTEGRÆ, UNIFORMIS, COMMODA, OECONOMICA,
OMNIUM SS. PATRUM, DOCTORUM SCRIPTORUMQUE ECCLESIASTICORUM,

SIVE LATINORUM, SIVE GRÆCORUM,

QUI AB ÆVO APOSTOLICO AD ÆTATEM INNOCENTII III (ANN. 1216) PRO LATINIS,
ET AD CONCILII FLORENTINI TEMPORA (ANN. 1439) PRO GRÆCIS FLORUERUNT :

RECUSIO CHRONOLOGICA

OMNIUM QUÆ EXSTITERE MONUMENTORUM CATHOLICÆ TRADITIONIS PER QUINDECIM PRIORA
ECCLESIE SÆCULA ET AMPLIUS,

JUXTA EDITIONES ACCURATISSIMAS, INTER SE CUMQUE NONNULLIS CODICIBUS MANUSCRIPTIS COLLATAS, PERQUAM DILIGEN-
TER CASTIGATA; DISSERTATIONIBUS, COMMENTARIIS VARIISQUE LECTIONIBUS CONTINENTER ILLUSTRATA; OMNIUM
OPERIBUS POST AMPLISSIMAS EDITIONES QUÆ TRIBUS NOVISSIMIS SÆCULIS DEERENTUR ABSOLUTAS, DETECTIS
AUCTA; INDICIBUS ORDINARIIS VEL ETIAM ANALYTICIS, SINGULOS SIVE TOMOS, SIVE AUCTORIS ALICUJUS
MOMENTI SUBSEQUENTIBUS, DONATA; CAPITULIS INTRA IPSUM TEXTUM RITE DISPOSITIS, NECNON ET TITULIS
SINGULARUM PAGINARUM MARGINUM SUPERIOREM DISTINGUENTIBUS SUBJECTAMQUE MATERIAM SIGNIFI-
CANTIBUS, ADORNATA; OPERIBUS CUM DUBIIS, TUM APOCRYPHIS, ALIQUA VERO AUCTORITATE IN
ORDINE AD TRADITIONEM ECCLESIASTICAM POLLENTIBUS, AMPLIFICATA;

DUCENTIS ET QUADRAGINTA INDICIBUS SUB OMNI RESPECTU, SCILICET, ALPHABETICO, CHRONOLOGICO, ANALYTICO,
ANALOGICO, STATISTICO, SYNTHETICO, ETC.. RES ET AUCTORES EXHIBENTIBUS, ITA UT NON SOLUM STU-
DIOSI, SED NEGOTIIS IMPLICATI, ET SI FORTE SINT, PIGRIS ETIAM ET IMPERITIS PATEANT OMNES
SS. PATRES, LOCUPLETATA; SED PRÆSERTIM DUOBUS IMMENSIS ET GENERALIBUS INDICIBUS, ALTERO
SCILICET RERUM, QUO CONSULTO, QUIDQUID NON SOLUM TALIS TALISVE PATER, VERUM ETIAM
UNUSQUISQUE PATRUM, ABSQUE ulla EXCEPTIONE, IN QUODLIBET THEMA SCRIPSERIT, UNO
INTUITU CONSPICIATUR; ALTERO SCRIPTURÆ SACRÆ, EX QUO LECTORI COM-
PERIRE SIT OBIVIUM QUINAM PATRES ET IN QUIBUS OPERUM SUORUM LOCIS
SINGULOS SINGULORUM LIBRORUM SCRIPTURÆ VERSUS, A PRIMO GENESEOS
USQUE AD NOVISSIMUM APOCALYPSIS, COMMENTATI SINT :

EDITIO ACCURATISSIMA, CÆTERISQUE OMNIBUS FACILE ANTEPONENDA, SI PERPENDANTUR CHARACTERUM NITIDITAS,
CHARTÆ QUALITAS, INTEGRITAS TEXTUS, CORRECTIONIS PERFECTIO, OPERUM RECUSORUM TUM VARIETAS
TUM NUMERUS, FORMA VOLUMINUM PERQUAM COMMODA SIBIQUE IN TODO PATROLOGIÆ DECURSU CONSTANTER
S.M.I.I.S. PRÆTII ELIGUITAS, PRÆSENTIMQUE ISTA COLLECTIO UNA, METHODICA ET CHRONOLOGICA.
FRAGMENTORUM FRAGMENTORUM OPUSCULORUMQUE HACTENUS HIC ILLIC SPARSORUM, VEL ETIAM
INEDITORUM, PRIMUM AUTEM IN NOSTRA BIBLIOTHECA, EX OPERIBUS ET MSS. AD OMNES
ÆTATES, LOCOS, LINGUAS FORMASQUE PERTINENTIBUS, COADUNATORUM.

SERIES GRÆCA POSTERIOR,

IN QUÆ PRODEUNT PATRES, DOCTORES SCRIPTORESQUE ECCLESIE GRÆCÆ
AD ÆVO PHOTIANO USQUE AD CONCILII FLORENTINI TEMPORA;

ACCURANTE J.-P. MIGNE,

Bibliothecæ cleri universæ,

SIVE CURSuum COMPLETORUM IN SINGULOS SCIENTIÆ ECCLESIASTICÆ RAMOS EDITORUM.

PATROLOGIA, AD INSTAR IPSIUS ECCLESIE, IN DUAS PARTES DIVIDITUR, ALIAM NEMPE LATINAM, ALIAM GRÆCO-LATINAM/
AMBÆ PARTES PENE JAM INTEGRE EXARATÆ SUNT. LATINA, DUCENTIS ET VIGINTI DUOBUS VOLUMINIBUS MOLE SUA
STANS, DECEM ET CENTUM SUPRA MILIE FRANCOS VENIT: GRÆCA DUPlici EDITIONE TYPIS MANDATA EST. PRIOR
GRÆCUM TEXTUM UNA CUM VERSIONE LATINA LATERALI COMPLECTITUR, NOVENQUE ET CENTUM VOLUMINA, PRO PRIMA
SERIE GRÆCA, NON EXCEDIT. POSTERIOR AUTEM VERSIONEM LATINAM TANTUM EXHIBET, IDEOQUE INTRA QUINQUE ET
QUINQUAGINTA VOLUMINA RETINETUR. SECUNDA SERIES GRÆCO-LATINA SEPTUAGINTA VOLUMINA PROBABILITER
NON SUPERABIT; DUM HUIUS VERSIO NERE LATINA QUINQUE ET TRIGINTA VOLUMINIBUS ABSOLVETUR. UNUM-
QUODQUE VOLUMEN GRÆCO-LATINUM OCTO, UNUMQUODQUE NERE LATINUM QUINQUE FRANCIS SOLUMMODO EMITUR:
UTROBIQUE VERO, UT PRETII HUIUS BENEFICIO FRUATUR EMPTOR, COLLECTIONEM INTEGRAM, SIVE LATINAM,
SIVE GRÆCAM COMPARET NECESSE ERIT: SECUS ENIM CUJUSQUE VOLUMINIS AMPLITUDINEM NECNON ET DIFFICUL-
TATES VARIA PRETIA ÆQUABUNT. ATTAMEN, SI QUIS EMAT INTEGRE ET SEORSIM COLLECTIONEM GRÆCO-LATINAM,
VEL EANDEM EX GRÆCO LATINE VERSAM, TUM QUODQUE VOLUMEN PRO NOVEN VEL PRO SEX FRANCIS ORTINEBIT.
ISTÆ CONDICTIONS FUTURIS PATROLOGIÆ SERIEBUS APPLICANTUR, SI TEMPUS EAS TYPIS MANDANDI NON NOMIS DEBET.

PATROLOGIÆ GRÆCÆ TOMVS CXVI.

SYMEON METAPHRASTES.

EXCUEBATUR ET VENIT APUD J.-P. MIGNE, EDITOREM,
IN VIA DICTA D'ANHOISE, OLIM PROPE PORTAM LUTETIÆ PARIISIORUM VULGO D'ENFER
NOMINATAM, SEU PETIT-MONTROUGE, NUNC VERO INTRA MOENIA PARISIENSIA.

1864

BR

60

.M38

t. 116

TRADITIO CATHOLICA.

SÆCULUM X. ANNUS 960.

ΣΥΜΕΩΝ

ΛΟΓΟΘΕΤΟΥ,

ΤΟΥ ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΟΥ,

ΤΑ ΕΥΡΙΣΚΟΜΕΝΑ ΠΑΝΤΑ.

—
SYMEONIS LOGOTHETÆ,

COGNOMENTO

ΜΕΤΑΦΡΑΣΤÆ,

OPERA OMNIA,

*ASCETICA, PARÆNETICA, CANONICA, HISTORICÀ, HAGIOGRAPHICA, MAGNAM
PARTEM EX MSS. PARISIENSIBUS NUNC PRIMUM GRÆCE EDITA;*

ACCURANTE ET DENUO RECOGNOSCENTE J.-P. MIGNE,

BIBLIOTHECÆ CLERI UNIVERSÆ,

SIVE

CURSUM COMPLETORUM IN SINGULOS SCIENTIÆ ECCLESIASTICÆ RAMOS EDITORE.

—
TOMUS TERTIUS.
—

—
VENEUNT TRIA VOLUMINA 35 FRANCIS GALLICIS.

—
EXCUDERATUR ET VENIT APUD J.-P. MIGNE EDITOREM,
IN VIA DICTA D'AMBOISE, OLIM PROPE PORTAM LUTETIÆ PARISIORUM VULGO D'ENFER
NOMINATAM, SEU PETIT-MONTROUGE, NUNC VERO INTRA MŒNIA PARISIENSIA.

—
1866

TRADITIO CATHOLICA.

SÆCULUM X. ANNUS 960.

ELENCHUS

AUCTORUM ET OPERUM QUI IN HOC TOMO CXVI CONTINENTUR.

SYMEON METAPHRASTES.

VITÆ SANCTORUM. (Continuatio.)

Mensis November.	col.	9
— December.		361

ADDENDA.

Mensis Januarius.	793
— Februarius.	817
— Aprilis.	831
— Junius.	883
— October.	907
— November.	919
— December.	969

SUPPLEMENTUM.

S. Demetrii martyris Acta ex editione Cornelii Byei, S. J.	1081
--	------

MENSIS NOVEMBER.

ΑΘΛΗΣΙΣ

ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΚΑΙ ΕΝΔΟΣΩΝ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΜΑΡΤΥΡΩΝ

ΑΚΙΝΔΥΝΟΥ, ΠΗΓΑΣΙΟΥ,
ΑΝΕΜΠΟΔΙΣΤΟΥ ΑΦΘΟΝΙΟΥ ΚΑΙ ΕΛΠΙΔΕΦΟΡΟΥ.

CERTAMEN

SANCTORUM ET GLORIOSORUM CHRISTI MARTYRUM

ACINDYNI, PEGASII,
ANEMPODISTI APHTHONII ET ELPIDEPHORI.

(Latine apud Surium ad diem 2 Novembris, Græce ex cod. ms. n. 1487.)

Α'. Εἰ καὶ πρῶτοι Πέρσαι Χριστὸν ἐκ Παρθένου γεννώμενον προσεκύνησαν, δώροις τε τούτων ἐτίμησαν, ἀλλ' εἰς ὕστερον οὗτοι τοὺς Χριστοῦ δούλους δι' αὐτὸν ἀπανθρώπως ἐκόλασαν. Καὶ τοῦτο δῆλον ἐξ ἄλλων τε πολλῶν, καὶ τῆς νῦν προκειμένης ἐστὶν ὑποθέσεως. Τοῦ γὰρ σοβαροῦ Σαβαρίου τὰ Περσικὰ σκήπτρα διέποντος, καὶ πρὸς τὸ τυραννικώτερον ἀποκλίναντος, τοὺς ὑπὸ χεῖρά τε Χριστιανούς ὁμοσε διώκειν ὀρμήσαντος, πολλή τις σκοτώσιμα τὴν Ἐκκλησίαν κατεῖχε Χριστοῦ, καὶ παραχῆς πεπλήρωτο καὶ συγχύσεως. Οὐκ ἦν δὲ ὅστις ἡμέλει Περσῶν, τὸ μὴ τὸ οἰκεῖον σέβας ἐκ θυμῷ διεκδικεῖν. Ὅθεν τοὺς τοῦ Χριστοῦ θεραπευτὰς ὁσημέραι διαβάλλοντες, τῇ βασιλικῇ χειρὶ παρεδίδοσαν· μεθ' ὧν καὶ τοὺς μακαρίους Ἀκίνδυνον, Πηγασίον τε καὶ Ἀνεμπόδιστον ἐν δωματίῳ τινὶ κρυπτομένους, τῷ βασιλεὶ κατεμήνυσαν, ἅτε τὰ Χριστιανῶν πρεσβεύοντας καὶ πολλοὺς τῶν ὡς αὐτοὺς φοιτῶντων τὰ τοῦ δόγματος ἐκπαιδεύοντας καὶ βασιλικῶν πείθοντας θεσπισμάτων καταφρονεῖν. Καὶ ὅς αὐτίκα καὶ συλλεφθῆναι καὶ παραστῆναι αὐτῷ τοὺς ἁγίους πολλῶν τῷ θυμῷ προσέταπεν.

Β'. Ὡς δὲ παρῆσαν, τὸ θυμούμενον εὐθὺς ἐπεικίας πλάσματι περιχρώσας· Τεχνία, φησὶ (ὅς μετ' οὐ πολὺ κρεουργεῖν ἐμελλεν) εἰπατέ μοι τίς ὁμῖν ἢ πατρίς, τὸ γένος, πόθεν, τὸ ἐπιτήδευμα τί; Πατρίς, οἱ ἅγιοι ἀπεκρίναντο, καὶ γένος, καὶ ἐπι-

PATROL. GR. CXVI.

I. Etiamsi Persæ primi Christum natum ex Virgine adorarunt, et donis eum honorarunt, tamen postea Christi servos propter ipsum inhumanepunierunt. Hoc autem cum ex multis aliis est evidens, tum ex argumento, quod nunc est propositum. Nam cum superbus ille Sapores sceptrā teneret Persica, et declinasset ad tyrannidem, et ad Christianos, qui erant in ejus potestate, persequendos fuisset incitatus, magna quædam caligo Christi fuit offusa Ecclesiæ, et ea repleta fuit tumultu et confusione. Nullus autem ex Persis erat negligens in acriter defendenda sua religione. Quamobrem eos, qui Christum colebant, quotidie criminantes, manui regis tradiderunt. Inter quas beatum quoque Acindynum, Pegasium et Anempodistum, qui latebant in quadam domuncula, regi indicaverunt, ut qui et Christianorum tenerent opinionem, et multos ex iis, qui ad ipsos ventitabant, Christi dogma docerent, et persuaderent, ut regia despicerent decreta. Ille autem valde iratus, jussit statim sanctos comprehendī, et coram se aisti.

II. Cum vero adfuissent, iram statim illinens ficta moderatione: Filioli, inquit (quos paulo post erat excarnificaturus) dicite mihi quænam est vobis patria, unde genus ducitis, quodnam est vobis studium. Sancti autem responderunt: Et patria, et ge-

nus, et studium est fides in Trinitatem, quæ est unus Deus, a quo ad omnes, qui sunt, essentia; et ad eos qui vivunt, vita, tanquam a fonte aliquo perenni, derivatur. Hæc cum audivisset tyrannus, Ut videtur, inquit, mea lenitas et quod non sim proclivis ad supplicia, vos reddidit contumaces et audaces ad respondendum. Dixit vero statim Acindynus : Quænam responsio facta fuit secus, quam oportet, aut quid tibi videmur non respondere ut convenit? Quoniam, inquit, alia respondistis, quam de quibus fuistis interrogati, sed nisi accedentes cito sacrificaveritis, poenitentia ducti frustra flebitis. Sanctus Anempodistus libero verborum fluente dixit tyranno : Oportebat quidem, o rex, nos de hoc verbo ne minimum quidem respondere, sed ferre silentio tuam in nos contumeliam : sed quoniam fervor fidei in Christum non sinit nos tacere, audi nos hæc tibi dicentes : Cur de patria genere et studio curiose inquiris? Hæc enim omnia, ut prius diximus, est nobis Trinitas omnium architectatrix; deos autem, quibus nos jubet sacrificare, nec novimus, nec sunt omnino. Oportet enim amare veritatem, dæmones vero scimus esse deceptores, et animis afferre interitum. Qui cum a Deo creati essent, et ab eo qui fecerat defecissent, igni æterno sunt damnati. Tyrannus autem his ad iram accensus, eis mortem minatur acerbissimam. Cui sancti perinde ac si bona esset pollicitus, non autem tormenta minatus, responderunt : Vix tandem agnovisti id, quod est nobis utile et salutare.

III. Tunc ergo jubet eos a quatuor viris extensos per totum corpus virgis cædi. Illi autem cum totam mentem ad Deum sustulissent, ita affecti erant, cum virgis cæderentur, perinde ac si patientibus aliis ipsi adessent spectatores. Propterea plagas quidem negligebant : conveniens autem canticum ad Deum psallebant, dicentes : « Vidisti Domine, ne sileas, et ne discedas a nobis ¹. » Deinde qui eos torquebant lictores, defessos jam, quod diutius producerentur tormenta, alii recentes excipiunt. Cum autem hanc, quæ erat supra hominem, vidisset tyrannus martyrum tolerantiam, et eos tanquam inane quidpiam ferre plagas citra dolorem, in maximam adductus admirationem et correptus vertigine, statim cadit supinus, adeo ut, qui aderant, putarent eum esse mortuum. Deinde cum ad se rediisset, licet non ad id, quod oportebat, et veritatem, cum ex athletarum, quæ superabat hominem, tolerantia oporteret eum deduci ad pietatem, apparuit ille magis ab ira superatus, et jubet martyres funibus extendi in aere, et ignem subter eis accendi, ut duplici tormento eorum animæ celerius erumperent. Illi autem quovis ferro et quovis adamante fortiores, tanquam ad tormentum recentius etiam recentiore ostentantes tolerantiam, et non in vivente corpore et dolore sentiente, sed in

¹ Psal. xxxiv, 22.

τῆδεσμα, ἢ εἰς τὴν Τριάδα πιστὸς ἐστὶ τὸν ἕνα Θεὸν, παρ' οὗ τοῖς οὐσι πᾶσι τὸ εἶναι καὶ τοῖς ζῶσι τὸ ζῆν, ὡς ἐκ τινος πηγῆς ἀεζῶου ἐποχτεύεται. Τούτων ὁ τύραννος ἀκούσας, ὡς εἰκεν ἐφη τὸ ἐπιεικὲς ἡμῶν, καὶ μὴ πρὸς τὰς βασάνους πρόχειρον καταφρονητὰς ὑμᾶς καὶ ὀρσεῖς διέθηκε πρὸς τὰς ἀποκρίσεις. Ὁ ἅγιος Ἀκίνδυνος εἶπε· Καὶ τίς ἢ παρὰ τὸ δέον ἀπόκρισις, ἢ τί σοι δοκοῦμεν μὴ προσηκόντως ἀπολογίσασθαι; Ὅτι, φησὶ, ἕτερα μᾶλλον ἢ περὶ ὧν ἠρωτήθητε ἀποκρίνασθε· ἀλλ' εἰ μὴ τάχιον προσελθόντες ὁύσατε, ἀνόνητα μετακλαύσεσθε. Ὁ ἅγιος Ἀνεμπόδιστος, ἀνεμπόδιστω βεύματι τοῦ λόγου πρὸς τὸν τύραννον ἐφη· Ἐχρῆν μὲν ἡμᾶς, ὦ βασιλεῦ, περὶ τοῦδε τοῦ βήματος, ἀποκρίνασθαι σοι μὴδὲ βραχὺ, ἀλλὰ σιγῇ τὴν εἰς ἡμᾶς ἐνεγκεῖν παροινίαν· ἐπεὶ δὲ τὸ ζῆον τῆς πρὸς Χριστοῦ πίστεως; οὐκ ἐπιτρέπει σιγῆν τοιαῦτα πρὸς σὲ λεγόντων ἡμῶν ἄκουε. Ἴνα τί πατρίδα καὶ γένος καὶ ἐπιτεῖδεσμα πολυπραγμανοῖς; ταῦτα γὰρ πάντα ὡς ἐφθήμεν εἰπίντες, ἢ Τριάς ἡμῖν ἐστὶν ἢ πᾶντων δημιουργός. Θεοὺς δὲ οὐς θύειν ἡμᾶς ἐπιτρέπεις, οὕτω οἰδαμεν, οὐθ' ὅλωσ ἐίσθιν. Ἀλήθειαν γὰρ προσήκει φιλεῖν, δαίμονας δὲ ἀπατεῶνας καὶ ψοχοφθόρους; αὐτοὺς ἐπιστάμεθα. Οὐ κτίσμα Θεοῦ γεγονότες, καὶ τοῦ πεποικηκότες ἀποστήσαντες ὑπόδικοι πυρὶ κατέστησαν αἰωνίῳ. Ἐπὶ τούτοις ὁ τύραννος εἰς ὄργην ἐξαφθεῖς πικρότατον αὐτοῖς τὸν θάνατον ἀπειλεῖ. Πρὸς δὲ οἱ ἅγιοι καθάπερ ἀγαθῶν ἐπαγγελίαν, ἀλλ' οὐκ ἀπειλήν βασάνων δεξάμενοι, μόλις ἐπέγνωσ τὸ συμφέρον ἡμῖν καὶ σωτήριον, ἀπεκρίναντο.

IV. Τότε τοίνυν, ἐκ τεσσάρων κελεύει διαταθέντας αὐτοὺς, καθ' ὅλου βραδύζεσθαι. Οἱ δὲ τὸν νοῦν ὅλον πρὸς Θεὸν ἀνατείναντες, οὕτω διέκειντο βραδύζόμενοι, ὡσπερ ἄλλων πασχόντων αὐτοὶ θεαταὶ γινόμενοι. Διὰ ταῦτα τῶν μὲν πληγῶν ἡμέλουν, φθὴν δὲ οἰκείαν πρὸς Θεὸν ἐψάλλον· Εἶδες, Κύριε, λέγοντες καὶ μὴ παρασιωπήσης, Κύριε, μὴ ἀποστής ἀφ' ἡμῶν. Εἶτα τοὺς αἰκίζοντας δημίους κεκμηκότες ἤδη τῇ παρατάσει τῶν αἰκισμῶν, ἀκμητὲς ἕτεροι διαδέχονται. Ὡς δὲ τὴν ὑπὲρ ἀνθρώπων ταύτην τῶν ἀθλητῶν καρτερίαν ὁ τύραννος ἐθεάτο, καὶ ὡσπερ τι τῶν ἀψύχων ἀναλήγῃ τὰς πληγὰς φέροντας, θάμβου; πολλοῦ τὴν ψυχὴν, καὶ ἄμα σκοτοδίνης ὑποπλησθεῖς, ὕπτως εὐθύς καταφέρεται, ὡς ὑπολαβεῖν αὐτὸν τοὺς παρόντας ἀποθανεῖν. Εἶτ' ἀνανήψας πάλιν καὶ ἑαυτοῦ γενόμενος, εἰ καὶ μὴ τοῦ προσηκόντος καὶ τῆς ἀληθείας, δέον ἐκ τῆς ὑπὲρ ἀνθρώπων τῶν ἀθλητῶν καρτερίας ἰδηθηθῆναι μᾶλλον πρὸς τὴν εὐσέθειαν. Ὁ δὲ καὶ πλέον ἐφάνη τῷ θυμῷ νικῶμενος καὶ κελεύει σχοινοῖς εἰς τὸν ἀέρα διαταθῆναι τοὺς μάρτυρας, πῦρ τε κάτωθεν αὐτοῖς ὑποκαίεσθαι· ὡς ἂν τῷ διττῷ τῆς βασάνου, τάχιον ἀποβῆξῃσι τὰς ψυχὰς. Οἱ δὲ καὶ αἰσθητοὶ παντὸς καὶ ἀδάμαντος ἰσχυρότεροι, ὡσπερ πρὸς καινοτέραν βάσανον, καινοτέραν ἐπιδεικνύμενοι καὶ τὴν καρτερίαν, καὶ οὐκ ἐν σώματι ζῶντι καὶ ὀδύνης

αίσθανομένων· ἀλλ' ἐν τινι τῶν ἀψύχων τὴν κόλασιν ἂν ὑπομένοντες, αὐτῆς μὲν ἠμέλουν, πρὸς εὐχὴν δὲ καὶ γλώσσαν ἔτρεπον καὶ διάνοιαν· Ὁ φωτισμὸς ἡμῶν, λέγοντες, Χριστὲ ὁ Θεὸς ἡμῶν· ὁ ὕβρις δι' ἡμᾶς ἐνεγκῶν, ἐν ξύλῳ τε ταυσοθεῖς, καὶ ὑπὲρ τῶν ἀναιρουμένων σε προσευξάμενος, μακροθυμίας ἡμῖν καὶ ἀνοχῆς ὄρους ὑποτιθεῖς, ἐπιθεὶς ἐπὶ τὴν ἡμῶν ταπεινωσίν τε καὶ κάκωσιν, καὶ ἐξελοῦ ἡμᾶς τῶν ἐπινοιῶν τῆς κακοτέχου τυτύτης τοῦ τυράννου ψυχῆς. Γνώτωσαν πάντες, ὅτι σε ἔχομεν Θεὸν ἐν οὐρανοῖς· πάντα δυνάμενον, καὶ τὸν ἀναρχόν σου πατέρα, καὶ τὸ προσκυνητὸν καὶ πανάγιον Πνεῦμά σου εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

Δ'. Ταῦτα αὐτοῖς εὐξαμένοις, ὁ Κύριος ἐν τῷ καθ' ἡμᾶς εἶδει ἐπιφανείς, λύει μὲν τὰ δεσμά· τὸ δὲ πῦρ ἐρροσιζει, ὡσπερ ποτὲ τοῖς ἐν Ἀσσυρίᾳ παῖσι· καὶ οὕτως οἱ ἄγιοι ἀπαθεῖς καὶ σώιοι, κατ' ἔψιν τῷ βασιλεῖ παρέστησαν. Ὁ δὲ παχὺς ὢν κομιδῆ καὶ ἀσύνετος, οὔτε τῷ παραδόξῳ καταπλαγείς τοῦ θεάματος, οὔτε τῶν μαρτύρων τὴν ἄμαχον καρτερίαν δυσωπηθείς· τί ὑμῖν, ἔφη, δοκεῖ, πρὸς δυοῖν τούτους καλέσας; ἄρ' ἔπεισαν ὑμᾶς αἱ μικραὶ αὗται βάσανοι, ἀποστῆναι μὲν τῆς πανωλέθρου πλάνης ὑμῶν, εἴξαι δὲ τοῖς ἡμετέροις θεοπίσμασιν; Ἡ ἔτι ἐμμένειν βούλεσθε τῇ ἀπίστῃ, ταῖς ὑμῶν γοητείαις ἐπιθάρσειν ἔχοντες; Ὁ μακάριος Ἀκίνδυνο; ἀπεκρίνατο, Γοητείας μὲν οὔτε ἴσμεν, οὔτε ποτὲ μαμαθήκαμεν, οὔτε φανακισμῶ; τοιοῦτοις ἡμεῖς ἐχρησάμεθα. Ἀλλ' ἐπεὶ τὴν ἀνυπέροβλητον τοῦ Θεοῦ δύναμιν, καὶ τὰς ὑπὲρ φύσιν θεοσημείας, γοητείας εἶναι ὑπολαμβάνει· ἄλλο τι εἶπες, ἔφη, καὶ οὐκ ἀληθεῖς ταῦτα ὑπονοεῖς γίνεσθαι, ἀλλὰ τὸ λοιπὸν ἔφη, καὶ τὴν γλώτταν πεπεδημένως, ἴν' οἴκοθεν τὸ μαρτύριον ἔχῃς τῆς τοῦ Θεοῦ δυνάμεως. Ἐπερ οὖν λέγειν δεδύνῃσαι, εἶπε, ποιοῖς ἡμᾶς κελεύεις θῆσαι θεοῖς; Καὶ οὐκ ἦν φωνὴ καὶ οὐκ ἦν ἀκρόασις· ἀλλ' ἐπίσης τοῖς αὐτοῦ θεοῖς, ἄφωνος διετέλει, νεύματι μόνῳ τὸ τῆς ψυχῆς βούλημα παραφαίνων. Οὐ τὴν ἀνοιαν οἱ τοῦ Χριστοῦ ἐλέγχοντές τε καὶ διαχλευάζοντες ἐφασαν, Ἀποχωροῦμεν· αὐτὸς δὲ οὐδὲν οὐδ' ὄλω; λέγεις ἡμῖν.

Ε'. Προσπονησαμένων δὲ τῶν ἁγίων τὴν ἀναχώρησιν, ἄφωνος ἦν ὁμοίως ὁ βασιλεὺς· θαμὰ τοῖς περιστάσειν ἐνατενίζων, καὶ νεύμασι τὴν τῶν ἁγίων σύλληψιν διακελευόμενος. Εἶτα τῶν ὑπηρετῶν ὁ βούλεται συνεῖναι μὴ δυναμένων, ἡμιμανῆς ὡσπερ ὑπ' ἀπορίας καὶ θυμοῦ γενόμενος, τὴν χλαμύδα τε περιέβρηξε, καὶ ὁ λέγεται βιβλατώριον εἰς γῆν ἀπέβριψε, καὶ οὕτω τοὺς παρόντας· εἰς οἶκτον ἐξέκαλεῖτο. Οἱ δὲ τοῦ Χριστοῦ στρατιῶται, αὐτοῦς τε καὶ τὸν τύραννον τῆς ἀνοίας κατοικιστάμενοι, ὡ πηρώσεως ἀνθρώπων, ἔφησαν· ὅτι ἐκόντες τοὺς ὀφθαλμοὺς καταμύοντες, οὐ βούλονται πρὸς τὸ φέγγος ἀτενίσαι τῆς ἀληθείας. Ἀλλὰ διάνοιξον, Κύριε, τὰ ὄμματα τῆς καρδίας αὐτῶν, ὥστε φωτὶ τῆς σῆς γνώσεως περιαιγασθῆναι, καὶ κατανοῆσαι τὰ σὰ θαυμάσια, καὶ τὸ προσκυνητὸν σου δοξάσαι καὶ πανάγιον ὄνομα. Ταῦτα δὲ αὐτῶν εὐξαμένων, στρατὸς αὐτοῖς ἀγγελικῶς ἐπιφαίνεται, ὢν τὴν λαμπρότητα οἱ τὰς κόρας τῆς ψυχῆς ἀμβλυώττοντες μὴ

quodam inanimo supplicium sustinentes, ipsum quidem negligebant : ad preces vero linguam et mentem convertebant, dicentes : Qui es illuminatione nostra, Christe Deus noster, qui propter nos passus es injurias, et in ligno fuisti extensus, et precatus es pro iis, qui te interimebant, patientia: et tolerantia: decreta nobis proponens, aspice ad humilitatem nostram et afflictionem, et libera nos machinationibus scelerati animi hujus tyranni. Sciant omnes nos te habere Deum in caelis, qui potest omnia, et qui est sine principio, tuum Patrem, et adorandum tuum et sanctissimum Spiritum in saecula. Amen.

IV. Cum sic essent precati, in nostra forma apprensus Dominus, solvit quidem vincula : ignem autem irrorat, quomodo pueris olim in Assyria; et sic sancti illasi et salvi producti sunt in conspectum regis. Ille autem cum esset valde crassus et insipiens, neque admirabili spectaculo obstupefactus, neque martyrum invicta motus patientia : Quid, inquit, vobis videretur, eos appellans nominatim, num haec vobis parva persuaserunt tormenta ut a pretioso quidem vestro errore discedatis, nostris autem edictis cedatis? an adhuc vultis permanere in errore, vestris freti praestigis? Respondit beatus Acindynus : Praestigias quidem neque scimus, neque unquam didicimus, neque unquam talibus usi sumus imposturis. Sed quoniam Dei vires insuperabiles, et quae sunt supra naturam signa divina, putas esse praestigias, visioneque et non revera haec fieri suspicaris, eris deinceps mutus et lingua impeditus, ut ex teipso testimonium feras Dei virtutis. Si potes ergo dicere, dic, quibusnam diis nos jubes sacrificare? Non erat autem vox, neque auditio, sed erat mutus, non secus atque dii ejus, solo nutu indicans animi voluntatem. Cujus amentiam Christi servi arguentes et irridentes, dicebant : Recedimus, tu autem nihil nobis omnino dicis.

V. Cum autem finxissent sancti se recedere, erat rex mutus similiter, crebro defigens oculos in eos, qui circumstabant, et nutu jubens, ut sancti comprehenderentur. Deinde cum ministri quod volebat, non possent intelligere, praer ira et dubitatione effectus semiinsanus, rupit chlamydem, et id quod fibulatorium dicitur, humi disjecit, et sic eos, qui aderant, vocabat ad misericordiam. Christi autem milites et ipsos et tyrannum miserati propter amentiam, O hominum caecitatem! dixerunt, quod sua sponte claudentes oculos, intueri nolunt lucem veritatis. Sed aperi, Domine, oculos cordis eorum, ut illuminentur luce Dei cognitionis, et tua considerent miracula, et adorandum et sanctum tuum nomen significent. Cum haec autem essent precati, eis apparet exercitus angelorum, quorum splendorem ferre non valentes, qui oculis animae caligabant, humi ceciderunt. Sancti vero cum Dei consuetum sensissent auxilium, ei obtulerunt gra-

nus, et studium est fides in Trinitatem, quæ est unus Deus, a quo ad omnes, qui sunt, essentia; et ad eos qui vivunt, vita, tanquam a fonte aliquo perenni, derivatur. Hæc cum audivisset tyrannus, Ut videtur, inquit, mea lenitas et quod non sim proclivis ad supplicia, vos reddidit contumaces et audaces ad respondendum. Dixit vero statim Acindynus : Quænam responsio facta fuit secus, quam oportet, aut quid tibi videmur non respondere ut convenit? Quoniam, inquit, alia respondistis, quam de quibus fuistis interrogati, sed nisi accedentes cito sacrificaveritis, prœnitentia ducti frustra flebitis. Sanctus Anempodistus libero verborum fluente dixit tyranno : Oportebat quidem, o rex, nos de hoc verbo ne minimum quidem respondere, sed ferre silentio tuam in nos contumeliam : sed quoniam fervor fidei in Christum non sinit nos tacere, audi nos hæc tibi dicentes : Cur de patria genere et studio curiose inquis? Hæc enim omnia, ut prius diximus, est nobis Trinitas omnium architectatrix; deos autem, quibus nos jubes sacrificare, nec novimus, nec sunt omnino. Oportet enim amare veritatem, dæmones vero scimus esse deceptores, et animis afferre interitum. Qui cum a Deo creati essent, et ab eo qui fecerat defecissent, igni æterno sunt damnati. Tyrannus autem his ad iram accensus, eis mortem minatur acerbissimam. Cui sancti perinde ac si bona esset pollicitus, non autem tormenta minatus, responderunt : Vix tandem agnovisti id, quod est nobis utile et salutare.

III. Tunc ergo jubet eos a quatuor viris extensos per totum corpus virgis cædi. Illi autem cum totam mentem ad Deum sustulissent, ita affecti erant, cum virgis cæderentur, perinde ac si patientibus aliis ipsi adessent spectatores. Propterea plagas quidem negligebant : conveniens autem canticum ad Deum psallebant, dicentes : « Vidisti Domine, ne sileas, et ne discedas a nobis ¹. » Deinde qui eos torquebant lictores, defessos jam, quod diutius producerentur tormenta, alii recentes excipiunt. Cum autem hanc, quæ erat supra hominem, vidisset tyrannus martyrum tolerantiam, et eos tanquam inane quidpiam ferre plagas citradolorem, in maximam adductus admirationem et correptus vertigine, statim cadit supinus, adeo ut, qui aderant, putarent eum esse mortuum. Deinde cum ad se rediisset, licet non ad id, quod oportebat, et veritatem, cum ex athletarum, quæ superabat hominem, tolerantia oporteret eum deduci ad pietatem, apparuit ille magis ab ira superatus, et jubet martyres funibus extendi in aere, et ignem subter eis accendi, ut duplici tormento eorum animæ celerius erumperent. Illi autem quovis ferro et quovis ad amante fortiores, tanquam ad tormentum recentius etiam recentiore ostentantes tolerantiam, et non in vivente corpore et dolorem sentiente, sed in

A τήδεσμα, ἡ εἰς τὴν Τριάδα πίστις ἐστὶ τὸν ἕνα Θεὸν, παρ' οὗ τοῖς οὐσι πᾶσι τὸ εἶναι καὶ τοῖς ζῶσι τὸ ζῆν, ὡς ἐκ τινος πηγῆς ἀεζώου ἐποχετεύεται. Τούτων ὁ τύραννος ἀκούσας, ὡς ἔοικεν ἐφη τὸ ἐπιεικὲς; ἡμῶν, καὶ μὴ πρὸς τὰς βασάνους πρῶχειρον καταφρονήτας ὑμᾶς καὶ ὀρσεῖς διέθηκε πρὸς τὰς ἀποκρίσεις. Ὁ ἄγιος Ἀκίνδυνος εἶπε· Καὶ τίς ἡ παρὰ τὸ δέον ἀπόκρισις, ἡ τί σοι δοκοῦμεν μὴ προσηκόντως ἀπολογησασθαι; Ὅτι, φησί, ἕτερα μᾶλλον ἢ περὶ ὧν ἠρωτήθητε ἀποκρίνασθε· ἀλλ' εἰ μὴ τάχιον προσελθόντες οὐσατε, ἀνόνητα μετακλαύσεσθε. Ὁ ἄγιος Ἀνεμπόδιστος, ἀνεμπόδιστω βέβημαι τοῦ λόγου πρὸς τὸν τύραννον ἐφη· Ἐχρῆν μὲν ἡμᾶς, ὦ βασιλεῦ, περὶ τοῦδε τοῦ ῥήματος, ἀποκρίνασθαι σοι μὴδὲ βραχὺ, ἀλλὰ σιγῇ τὴν εἰς ἡμᾶς ἐνεγκεῖν παροινίαν· ἐπεὶ δὲ τὸ ζέον τῆς πρὸς Χριστοῦ πίστεως οὐκ ἐπιτρέπει σιγᾶν τοιαῦτα πρὸς σὲ λεγόντων ἡμῶν ἄκουε. Ἴνα τι πατριδα καὶ γένος καὶ ἐπιτήδευμα πολυπραγμονεῖς; ταῦτα γὰρ πάντα ὡς ἐφθίμεν εἰπόντες, ἡ Τριάς ἡμῖν ἐστὶν ἡ πάντων δημιουργός. Θεοὺς δὲ οἷς οὕτιν ἡμᾶς ἐπιτρέπεις, οὔτε οἶδαμεν, οὐθ' ὄλωσ ἐισίν. Ἀληθειαν γὰρ προσήκει φιλεῖν, δαίμονας δὲ ἀπατεῶνας καὶ ψογορθόρους; αὐτοὺς ἐπιστάμεθα. Οὐ κτίσμα Θεοῦ γεγονότες, καὶ τοῦ πεποιηκότος ἀποστήσαντες ὑπόδοικοι πυρὶ κατέστησαν αἰωνίῳ. Ἐπὶ τούτοις ὁ τύραννος εἰς ὄργην ἐξαφθεῖ; πικρότατον αὐτοῖς τὸν θάνατον ἀπειλεῖ. Πρὸς δὲ οἱ ἄγιοι καθάπερ ἀγαθῶν ἐπαγγελίαν, ἀλλ' οὐκ ἀπειλήν βασάνων δεξάμενοι, Μόλις ἐπέγνωσ τὸ συμφέρον ἡμῖν καὶ σωτήριον, ἀπεκρίναντο.

Γ'. Τότε τοίνυν, ἐκ τασάρων κελεύει διαταθέντας αὐτοὺς, καθ' ὅλου βραδίζεσθαι. Οἱ δὲ τὸν νοῦν ὅλον πρὸς Θεὸν ἀνατείναντες, οὕτω διέκριντο βραδίζόμενοι, ὡσπερ ἄλλων πασχόντων αὐτοὶ θεαταὶ γινόμενοι. Διὰ ταῦτα τῶν μὲν πληγῶν ἡμέλων, φθὴν δὲ οἰκείαν πρὸς Θεὸν ἐπαλλον· Εἶδες, Κύριε, λέγοντες; καὶ μὴ παρασιωπήσης, Κύριε, μὴ ἀποστής ἀφ' ἡμῶν. Εἶτα τοὺς αἰκίζοντας δημίους κεκμηκότας ἤδη τῇ παρατάσει τῶν αἰκισμῶν, ἀκμηῆτες ἕτεροι διαδέχονται. Ὡς δὲ τὴν ὑπὲρ ἀνθρώπων ταύτην τῶν ἀθλητῶν καρτερίαν ὁ τύραννος ἐθεᾶτο, καὶ ὡσπερ τι τῶν ἀψύχων ἀναλήθως τὰς πληγὰς φέροντας, θάμβου; πολλοῦ τὴν ψυχὴν, καὶ ἅμα σκοτοδίνης ὑποπλησθεῖς, ὕπτιος εὐθύς καταφέρεται, ὡς ὑπολαβεῖν αὐτὸν τοὺς παρόντας ἀποθανεῖν. Εἶτ' ἀνανήψας πάλιν καὶ ἑαυτοῦ γενόμενος, εἰ καὶ μὴ τοῦ προσήκοντος καὶ τῆς ἀληθείας, δέον ἐκ τῆς ὑπὲρ ἀνθρώπων τῶν ἀθλητῶν καρτερίας ἰδηγηθῆναι μᾶλλον πρὸς τὴν εὐσέβειαν. Ὁ δὲ καὶ πλέον ἐφάνη τῷ θυμῷ νικώμενος καὶ κελεύει σχολιοῖς εἰς τὸν ἀέρα διαταθῆναι τοὺς μάρτυρας, πῦρ τε κάτωθεν αὐτοῖς ὑποκαίεσθαι· ὡς ἂν τῷ διττῷ τῆς βατάνου, τάχιον ἀπορρήξωσι τὰς ψυχὰς. Οἱ δὲ καὶ σιδήρου παντὸς καὶ ἀδάμαντος ἰσχυρότεροι, ὡσπερ πρὸς καινότεραν βάσανον, καινότεραν ἐπιδεικνύμενοι καὶ τὴν καρτερίαν, καὶ οὐκ ἐν σώματι ζῶντι καὶ ὀδύνης

¹ Psal. xxxiv, 22.

αισθανομένων· ἀλλ' ἐν τινι τῶν ἀψύχων τὴν κόλασιν ἠπομένοντες, αὐτῆς μὲν ἡμέλουν, πρὸς εὐχὴν δὲ καὶ γλώσσαν ἔτρεπον καὶ διάνοιαν· Ὁ φωτισμὸς ἡμῶν, λέγοντες, Χριστὲ ὁ Θεὸς ἡμῶν· ὁ ὕβρεις δι' ἡμᾶς ἐνεγκῶν, ἐν ξύλῳ τε ταυνοθεὶς, καὶ ὑπὲρ τῶν ἀναιρούτων σε προσευξάμενος, μακροθυμίας ἡμῖν καὶ ἀνοχῆς ὄρους ὑποτιθεὶς, ἐπιθεὶς ἐπὶ τὴν ἡμῶν ταπεινώσιν τε καὶ κάκωσιν, καὶ ἐξελού ἡμᾶς τῶν ἐπινοῶν τῆς κακοτέχνου τυτύτης τοῦ τυράννου ψυχῆς. Γνώτωσαν πάντες, ὅτι σε ἔχομεν Θεὸν ἐν οὐρανοῖς πάντα δυνάμενον, καὶ τὸν ἀναρχὸν σου πατέρα, καὶ τὸ προσκυνητὸν καὶ πανάγιον Πνεῦμά σου εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

Δ'. Ταῦτα αὐτοῖς εὐξαμένοις, ὁ Κύριος ἐν τῷ καθ' ἡμᾶς εἶδει ἐπιφανεὶς, λύει μὲν τὰ δεσμά· τὸ δὲ πῦρ ἐροῖσιν, ὡσπερ ποτὲ τοῖς ἐν Ἀσσυρίᾳ παῖσι· καὶ οὕτως οἱ ἅγιοι ἀπαθείς καὶ σώοι, κατ' ὄψιν τῷ βασιλεὶ παρέστησαν. Ὁ δὲ παχὺς ὢν κομιδῆ καὶ ἀσύνετος, οὕτε τῷ παραδόξῳ καταπλαγεὶς τοῦ θεάματος, οὕτε τῶν μαρτύρων τὴν ἀμαχὸν καρτερίαν δυσωπηθείς· Τί ὑμῖν, ἔφη, δοκεῖ, πρὸς ἄνομιαν τοῦτους καλεῖς; Ἄρ' ἔπεισαν ὑμᾶς αἱ μικραὶ αὐτὰ βάσανοι, ἀποστῆναι μὲν τῆς πανωλέθρου πλάνης ὑμῶν, εἶσαι δὲ τοῖς ἡμετέροις θεοπίσμασιν; Ἡ ἔτι ἐμμένειν βούλεσθε τῇ ἀπίστῃ, ταῖς ὑμῶν γοητείαις ἐπιπαρῆσθαι ἔχοντες; Ὁ μακάριος Ἀκίνδυνος ἀπεκρίνατο, Γοητείας μὲν οὐτε ἴσμεν, οὐτε ποτὲ μαμαθήκαμεν, οὐτε φανακισμοί· τοιοῦτοις ἡμεῖς ἐχρησάμεθα. Ἀλλ' ἐπεὶ τὴν ἀνυπέροβλητον τοῦ Θεοῦ δύναμιν, καὶ τὰς ὑπὲρ φύσιν θεοσημείας, γοητείας εἶναι ὑπολαμβάνετε, φαντασίᾳ τε, καὶ οὐκ ἀληθείᾳ ταῦτα ὑπονοεῖς γίνεσθαι, ἀλαλος τὸ λοιπὸν ἔσθι, καὶ τὴν γλώτταν πεπεδημένως, ἴν' οἴχοθεν τὸ μαρτύριον ἔχῃς τῆς τοῦ Θεοῦ δυνάμεως. Ἐπερ οὖν λέγειν δεδύνησαι, εἰπέ, ποιοὶς ἡμᾶς κελεύεις θῆσαι θεοῖς; Καὶ οὐκ ἦν φωνὴ καὶ οὐκ ἦν ἀκρόασις· ἀλλ' ἐπίσης τοῖς αὐτοῦ θεοῖς, ἄφωνος διετέλει, νεύματι μόνῳ τὸ τῆς ψυχῆς βούλημα παραφαίνων. Οὕ τὴν ἀνοιαν οἱ τοῦ Χριστοῦ ἐλέγχοντες τε καὶ διαχλευάζοντες ἔφασαν, Ἀποχωροῦμεν· αὐτὸς δὲ οὐδὲν οὐδ' ὄλωσ' λέγεις ἡμῖν.

Ε'. Προσπονησαμένον δὲ τῶν ἁγίων τὴν ἀναχώρησιν, ἄφωνος ἦν ὁμοίως ὁ βασιλεὺς· θαμὰ τοῖς περιεστώσιν ἐνατενίζων, καὶ νεύμασι τὴν τῶν ἁγίων σύλληψιν διακελευόμενος. Ἐἶτα τῶν ὑπηρετῶν ὁ βούλεται συνεῖναι μὴ δυναμένων, ἡμιμανῆς ὡσπερ ὑπ' ἀπορίας καὶ θυμοῦ γενόμενος, τὴν χλαμύδα τε περιεβρῆξε, καὶ ὁ λέγεται βιβλατώριον εἰς γῆν ἀπέβριψε, καὶ οὕτω τοὺς παρόντας· εἰς οἶκτον ἐξέκαλεῖτο. Οἱ δὲ τοῦ Χριστοῦ στρατιῶται, αὐτοῦς τε καὶ τὸν τυράννον τῆς ἀνοίας κατοικιστάμενοι, Ὡ πηρώσεως ἀνθρώπων, ἔφησαν· ὅτι ἐκόντες τοὺς ὀφθαλμοὺς καταμύοντες, οὐ βούλονται πρὸς τὸ φέγγος ἀτενίσαι τῆς ἀληθείας. Ἀλλὰ διάνοιξον, Κύριε, τὰ ὄμματα τῆς καρδίας αὐτῶν, ὥστε φωτὶ τῆς σῆς γνώσεως περιαιγασθῆναι, καὶ κατανοῆσαι τὰ σὴ θαυμάσια, καὶ τὸ προσκυνητὸν σου δοξάσαι καὶ πανάγιον ὄνομα. Ταῦτα δὲ αὐτῶν εὐξαμένων, στρατῶν αὐτοῖς ἀγγελικὸς ἐπιφαίνεται, ὢν τὴν λαμπρότητα οἱ τὰς κόρας τῆς ψυχῆς ἀμδλυώττοντες μὴ

A quodam inanimo supplicium sustinentes, ipsum quidem negligebant : ad preces vero linguam et mentem convertebant, dicentes : Qui es illuminatio nostra, Christe Deus noster, qui propter nos passus es injurias, et in ligno fuisti extensus, et precatus es pro iis, qui te interimebant, patientia et tolerantiae decreta nobis proponens, aspice ad humilitatem nostram et afflictionem, et libera nos machinationibus scelerati animi hujus tyranni. Sciant omnes nos te habere Deum in caelis, qui potest omnia, et qui est sine principio, tuum Patrem, et adorandum tuum et sanctissimum Spiritum in saecula. Amen.

IV. Cum sic essent precati, in nostra forma apparens Dominus, solvit quidem vincula : ignem autem irrorat, quomodo pueris olim in Assyria ; et sic sancti illæsi et salvi producti sunt in conspectum regis. Ille autem cum esset valde crassus et insipientis, neque admirabili spectaculo obstupefactus, neque martyrum invicta motus patientia : Quid inquit, vobis videretur, eos appellans nominatim, num hæc vobis parva persuaserunt tormenta ut a pretioso quidem vestro errore discedatis, nostris autem edictis cedatis ? an adhuc vultis permanere in errore, vestris freti præstigiis ? Respondit beatus Acindynus : Præstigias quidem neque scimus, neque unquam didicimus, neque unquam talibus usi sumus imposturis. Sed quoniam Dei vires insuperabiles, et quæ sunt supra naturam signa divina, putas esse præstigias, visioneque et non revera hæc fieri suspicaris, eris deinceps mutus et lingua impeditus, ut ex teipso testimonium feras Dei virtutis. Si potes ergo dicere, dic, quibusnam diis nos jubes sacrificare ? Non erat autem vox, neque auditio, sed erat mutus, non secus atque dii ejus, solo nutu indicans animi voluntatem. Cujus amentiam Christi servi arguentes et irridentes, dicebant : Recedimus, tu autem nihil nobis omnino dicis.

V. Cum autem finixissent sancti se recedere, erat rex mutus similiter, crebro desigens oculos in eos, qui circumstitebant, et nutu jubens, ut sancti comprehenderentur. Deinde cum ministri quod volebat, non possent intelligere, præ ira et dubitatione effectus semiinsanus, rupit chlamydem, et id quod fibulatorium dicitur, humi disjecit, et sic eos, qui aderant, vocabat ad misericordiam. Christi autem milites et ipsos et tyrannum miserati propter amentiam, O hominum cæcitate ! dixerunt, quod sua sponte claudentes oculos, intueri nolunt lucem veritatis. Sed aperi, Domine, oculos cordis eorum, ut illuminentur luce Dei cognitionis, et tua considerent miracula, et adorandum et sanctum tuum nomen significent. Cum hæc autem essent precati, eis apparet exercitus angelorum, quorum splendorem ferre non valentes, qui oculis animæ caligabant, humi ceciderunt. Sancti vero cum Dei consuetum sensissent auxilium, ei obtulerunt gra-

uarum actionem, dicentes : « Deus noster, refugium et virtus, adjutor in afflictionibus, quæ invenerunt nos valde » : » sed surge, et nobis fer adhuc auxilium, et libera ab iis, quæ nos circumdant vexationibus propter nomen tuum.

VI. Filius autem interitus ne tunc quidem intellegens, nec se effectus melior, sed quasi a se discisisset, gemitus et suspiria emittebat, et faciem pulsabat, et similis erat ei, qui est animo perplexo, et nescit quid agat. Quem cum benigni Christi benignus discipulus sic affectum aspexisset Acyndinus, dolore oppressus, effusis propter ejus cordis cæcitatem lacrymis, conversus : Quoniam, inquit, neque Dei disciplina, o homo, fecit te ejus virtutem intellegere, sed tua sponte sic manes improbus, gaudens temeribus impietatis, et amplectens ignorantiam, sit tibi potestas loquendi citra impedimentum, et nihil sit, quod tuæ linguæ obsistat. Illi autem protinus quidem solvuntur frena linguæ, oculi vero animæ minime solvuntur a nube, quæ eos obstruebat, sed perinde ac si nihil novi accidisset, neque quidquam esset passus, pergebat ea, quæ prius, exsequi, et in eos, qui circumstabant, præ animi dubitatione iram volens immittere, ut cujus animus esset plenus dedecore : Acindynus quidem, inquit, et ejus socii, et Pegasius et Anempodistus eum quem par est, sine iam accipiant : porro autem vos quoque, o pessimi omnium ministri, nequaquam sinam, et sumam pœnas quas vestra meretur inobedientia. Jubet ergo grabatos afferri ferreos, et ignis multum substerni, qui aspergatur adipe et pice et resina, et sanctos recumbere super hos candentes grabatos. Illi autem perinde ac si in quodam roscido et florido prato essent recubaturi, constanti vultu magnoque et excelso animo insilierunt in grabatos. Deinde cum se multis horis extendissent, canebant psallunt tempori convenientem, dicentes : « Igne probasti nos, sicut probatur argentum. Posuisti afflictiones super dorsa nostra » : » et : Da ut magno et forti animo feramus eos qui adsunt, cruciatus. Da etiam circumstantibus ut agnoscant nomen sanctum tuum, quibus et tuam virtutem, et tua nota fecisti miracula.

VII. Cum ii dixissent, audita est vox e cœlis, dicens : Quoniam factis vestram fidem confirmastis, vestræ petitiones deducuntur ad effectum. Hanc ergo divinam vocem effectus statim est consecutus. Nam quicumque ex circumstantibus digni sunt habitus, qui eam audirent, exclamaverunt : Unus solus est verus Deus, quem colunt martyres, unus fortis, unus invictus, et præter ipsum non est Deus. Vos ergo estis beati, qui adventus ejus in terram fuistis testes, et propter ejus desiderium animas ad mor-

A δούλῳ μὲνοι καθορᾶν, ἐπὶ γῆς ἐπιπτον. Οἱ δὲ ἅγιοι τῆς συνήθους τοῦ θεοῦ ἀντιλήψεως αἰσθόμενοι, τὴν ἀχαριστίαν προσήγγον αὐτῷ· « Ὁ θεὸς ἡμῶν, λέγοντες, καταφυγὴ καὶ δύναμις, βοηθὸς ἐν θλίψει ταῖς εὐρούσαις ἡμᾶς σφόδρα· » ἀλλ' ἀνάστα, καὶ ἔτι βοήθησον ἡμῖν, καὶ τῶν περιεχουσῶν ῥῦσαι κακώσεων, ἔνεκεν τοῦ ὀνόματός σου.

Γ'. Ὁ μὲντοι τῆς ἀπωλείας υἱὸς, οὐδὲν ἐντεῦθεν συνείς, οὐδὲ βελτίων ἑαυτοῦ γενόμενος, ἀλλ' οἷον ἐκστᾶς τῶν φρενῶν, στεναγμούς τε ἀνέπεμπε, καὶ τὸ πρόσωπον ἔτυπτε, καὶ ἀμνηχανοῦντι ἐφέκει. Ὅν ὁ τοῦ φιλανθρώπου Χριστοῦ φιλάνθρωπος μαθητῆς Ἀκίνδυνος οὕτως ἔχοντα θεασάμενος, λύπη τε συσχεθεὶς, καὶ δάκρυα ἐπὶ τῇ πωρώσει τῆς αὐτοῦ καρδίας κατενεγκῶν, ἐπιστραφεὶς· Ἐπεὶ σε ἀνθρώπω, εἶπεν, οὐδὲ ἡ τοῦ θεοῦ παιδεία συνείναι τὴν αὐτοῦ πεποίηκε δύναμιν, ἀλλ' οὕτως ἐθελουσιῶν μὲν εἰς τῷ σκότῳ χαίρων τῆς ἀσεθείας, καὶ τὴν ἀγνοίαν ἀσπαζόμενος, κἂν γοῦν ἀκωλύτως ἔχῃ πρὸς τὸ λαλεῖν, καὶ μὴδὲν ἔστω τῇ γλώττει σου προσιστάμενον· τῷ δὲ λύονται μὲν τὰ τῆς γλώττης εὐθὺς χαλινά. Οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ τῆς ψυχῆς τοῦ ἐπιπροσθούντος αὐτοῖς νέφους οὐδαμῶς λύονται, ἀλλ' ὥσπερ οὐδενὸς καινοῦ γενομένου, οὐδὲ πεπονθῶς ἔκεινο· οὐδὲν, τῶν προλαβόντων ἀκολουθῶς εἴχετο, καὶ κατὰ τῶν περιστάσεων ὑπ' ἀπορίας ἀρεῖναι τὴν ὀργὴν βουλόμενος, οἷα γοῦν αἰσχύνης τὴν ψυχὴν πλτρούμενος τὰ μὲν κατὰ τὸν Ἀκίνδυνον, ἔφη, καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ, Πηγάσιόν τε καὶ τὸν Ἀνεμπόδιστον τὸ προσήκον ἤδη λήψεται· πέρας, καὶ ὕμᾶς δὲ, ὡ κάκιστοι πάντων ὑπηρέτων, οὐδαμῶς ἔασω· ἀλλ' ὡς προσήκον ἐστὶ μετελεύσομαι, καὶ τῆς ἀπειθείας ἀξίαν, ἀπαιτήσω τὴν δίχην. Κελεύει οὖν σιδηροῦς ἐνεχθῆναι κραβδάτους, πῦρ τε ὑποστρωθῆναι συχνὸν στίβου καὶ πίσση, καὶ ῥητίνην ἐπιβρῶννύμενον, καὶ τοὺς ἁγίους ἐπάνω τῶν πεπυρακτωμένων τούτων ἀνακλιθῆναι κραβδάτων. Οἱ δὲ ὥσπερ εἰς λιμῶνά τινα δροσῶδη καὶ ἀνηθρὸν κατακλιθήσεσθαι μέλλοντες ἀτρέπτω προσώπῳ καὶ στερεῷ τῷ φρονήματι, τοῖς κραβδάτοις ἐνήλαντο. Εἶτα διατείναντες ἑαυτοὺς ἐπὶ πολλαῖς ταῖς ὥραις, τῷ καιρῷ πρόσφορον ἐπήδον ψαλμῶν, Ἐπύρωσα· ἡμᾶς, Κύριε, λέγοντες, ὡς πυροῦσαι τὸ ἀργύριον· ἔθευ θλίψεις ἐπὶ τῶν νώτων ἡμῶν, καὶ δὸς ἐμφύχως τὰς παρούσας ἡμᾶς διενεγκεῖν τιμωρίας. Δὸς δὲ καὶ τοῖς περιστάσειν ἐπιγινῶναι σου τὸ ἅγιον ὄνομα, οἷς καὶ τὴν δύναμιν καὶ τὰ θαυμάσιά σου ἐγνώρισας.

Δ'. Ταῦτα τούτων εἰπόντων, φωνὴ ἐκ τῶν οὐρανῶν ἤκουετο λέγουσα· Ἐπεὶπερ ἔργοις τὴν ὑμῶν πίστιν ἐβεβαίωσατε, ὡς ἔργον ὑμῖν καὶ τὰ τῶν αἰτημάτων ἐκδέσεται. Εὐθὺς οὖν ἠκολούθει τῇ θεῖα ταύτη φωνῇ καὶ τὰ πράγματα. Τῶν γὰρ περιστάσεων ὅσοι ταύτης ἀκούσαι κατεξιώθησαν, εἷς μόνος ἐβόησαν· Θεὸς ἀληθὴς ὅν οἱ μάρτυρες σέβουσιν, εἷς ἰσχυρὸς, εἷς ἀήττητος, καὶ πλὴν αὐτοῦ οὐκ ἔστι θεός. Μακάριοι τοίνυν ὑμεῖς, οἱ τῆς ἐν γῇ αὐτοῦ ἐπιδημίας γενόμενοι μάρτυρες, καὶ δικτὸν αὐτοῦ

* Psal. xxxv, 1. * Psal. l.

πέθον τὰς ψυχὰς εἰς θάνατον παραδόντες, θάνατον, Α ζοὴν αἰώνιον μνηστευόμενον. Πλὴν ἀλλὰ καὶ ἡμῖν χεῖρα ὀρέξαι, καὶ τοῦ τῆς ἀπωλείας ἀνελκῦσαι βυθοῦ παρακληθῆτε. Οἱ μάρτυρες δὲ λόγον αὐτῶν τῆς δεήσεως ποιησάμενοι, καὶ ἕμμα εἰς οὐρανοὺς ἔραντες ὁ Θεὸς ὁ ὕψιστος, εἶπον, ἐπὶ τοὺς δούλους ἐπίδε τοὺς ἐπικαλούμενους τὸ ὄνομά σου ἐν ἀληθείᾳ καὶ βροχὴν ἐκούσιον ἀφόριστον τῆ νεᾶ κληρονομία σου, ὅπως εἴη αὐτοῖς ἡ παρὰ σοῦ δρόσος, λαμα τὸ νοσῶδες τῆς ἀμαρτίας ἀποκαθαίρουσα, καὶ εἰδῶσι πάντας, ὅτι σὺ εἶ ὁ μόνος Θεός, καὶ τῷ σπ̄ κράτει πάντα κτίθεται, βασιλεῦ. Ἄμα δὲ τῷ τέλει τῆς προσευχῆς, ἀστραπαὶ τε ἀθρόως ἐκτρέβονται καὶ βρονταὶ καταβρέγγυνται, καὶ βραγδοῖος ἄμβροτος ἐκχεῖται, ὡς συσχεθέντας φέβω τοὺς ἐναντίους, τῆδε κάκεισε διασκοδάνυσθαι, τῶν πεπιστευκότων Χριστῷ μόνον, Β τοῖς ἀγίοις μάρτυσι συμπεριλειφθέντων. Πρὸς οὓς οἱ ἅγιοι· Μὴ φοβεῖσθε, εἶπον, ὑμεῖς, οἱ Χριστῷ ἐαυτοὺς ἀναθέμενοι, ἐπεὶ καὶ δι' ὑμᾶς ταῦτα γέγονε.

Η'. Σύμφωνον οὖν τῷ Θεῷ τὴν δοξολογίαν ἀναπεμπόντων, ἀγγέλων ἐπίετι πληθὺς, λευκὰς αὐτοῦς ἄμφιεννῶσα στολάς, τὴ κεκαθαρμένον τάχα τῆς ψυχῆς παρεμφαινούσας, τῆ πίστει τε καὶ τῷ ὕδατι. Ὁ δὲ τὴν μανίαν ἄσχετος βασιλεὺς ὡς εἰσικεν, εἶπε πρὸς τοὺς ἀγίους Τὸ φεῖδεσθαι με τῆς ὑμῶν νεότητος· καὶ τῆς ὥρας καταφρονῆσαι μου τοῦ κράτους πεποίηκεν. Ἀλλὰ διὰ τῶν ἔργων εἰσεσθε πάντως, ἀλυσιτελῆ καὶ ἀσύμφορα ἐαυτοῖς ποιοῦντας, πλὴν ἐπίπερ οὐχ ἤττον τοῦ δύνασθαι καὶ τὸ μακροθυμεῖν ἡμῖν πρόσεστιν ἀνεγόμενοι καὶ ἐτι τῆς ἀφροσύνης ὑμῶν συμβουλεύομεν πεισθῆναι, καὶ τὸν γλυκύν τοῦτον κερδῆσαι ἥλιον, καὶ μὴ πρόωρόν τε καὶ πικρὸν ἐπισπάσασθαι θάνατον· ἀλλὰ προσεληθόντας, θῦσαι τοῖς δεσπότηαι· θεοῖς. Ὁ ἅγιος Ἀκινδυνος· Ἡμεῖς, εἶπεν, ἵνα Θεὸν ὀδοῦμεν τὸν ἐν οὐρανοῖς, καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύομεν, τῷ δυναμένῳ σῶμά τε καὶ ψυχὴν αἰωνίῳ πυρὶ κατακρίναι. Πρὸς ταῦτα ὁ βασιλεὺς· Καὶ αὐτὸς ἐγὼ, εἶπεν, ἐνὶ Θεῷ προσκυνεῖν ὑμᾶς βούλομαι. Καὶ πῶς τοῦτι, εἶπεν ὁ μάρτυς, θῦειν κελεύεις; Ἐμοὶ ἀκολουθοῦντας, φησὶν, ὅπερ ἂν ἐμὰ ἴδῃτε ποιοῦντα, καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε. Ἀλλὰ σὺ μὲν, οἱ μάρτυρες εἶψαν, ὡς περ ἐπίστασαι καὶ ποιήσεις· ἡμεῖς δ' αὖ πάλιν ὡς ἐδιδάχθημεν, ἀκολουθῶς δράσομεν.

Θ. Τοῦτοις ἡσθεὶς ὁ βασιλεὺς· Καὶ διατί, εἶπεν, Δ μὴ πρὸ πολλοῦ τοῦτο πεποιθήκατε, ἀλλὰ με πρὸς τὸ παρὰ φύσιν ἐξεβιάσασθε, ὥστε προσενεχθῆναι τοῖς φιλετάτοις ὑμῖν ὡς μὴ ἔδει; ὁμοῦ ὡς τε πατρὶ σύγγνωτε, διὰ παιδείας ὑμᾶς ἐπιστρέψαι, καὶ παρὰ γνώμην ἀναγκασθῆναι. Ταῦτα εἰπὼν τοῦ ὀχλήματος ἐπέδη, καὶ συνδριάζειν αὐτῷ τοὺς ἀγίους προσεκαλεῖτο· οἱ δὲ, Μὴ γένοιτο ἡμῖν, ὦ βασιλεῦ, εἰς τοῦτο παροινίας ἐλάσαι ὡς συνέδρους σοὶ γενέσθαι κατατολμήσαι, καὶ τὸ σὸν κράτος οὕτω καθυδρῖσαι. Ἄλλ' ἐμοὶ, φησὶν ὁ βασιλεὺς, ἡ παρ' ὑμῶν ὕβρις, τῆς τῶν ἄλλων ὑπεκδῶν αἰρετωτέρα τιμῆς. Ἐπεὶ δὲ πρὸς τῷ ναῷ ἤσαν, ἐνὸς τῶν ἁγίων λαβόμενος

tem tradidistis, mortem, quæ vitam æternam conciliat. Cæterum ut nobis quoque manum præbeat, et nos extrahat ex profundo interitus, eum rogate. Martyres autem cum eorum precum duxissent rationem, et oculos in cælum sustulissent: Altissime Deus, dixerunt, aspice ad servos tuos, qui nomen tuum invocant in veritate, et voluntariam irrigationem attribue novæ tuæ hæreditati, iis, inquam, qui nunc crediderunt in nomen tuum, ut sit eis medicina ros, qui a te proficiscitur, id quod peccati est, morbosum expurgans, et sciant te solum esse Deum, et omnia, o Rex, tuæ obedire potentia. Simul autem cum sine orationis et repente emicant fulgura, et erumpunt fulmina, et vehemens cadit pluvia, adeo ut metu correpti adversarii, huc et illuc dispergerentur, iis solis, qui Christo crediderant, relictis solis cum sanctis martyribus, ad quos sancti: Ne timeatis, dixerunt, qui vos Christo dedicastis, nam hæc propter vos exstiterunt.

VIII. Cum ergo una voce Deo emitterent glorificationem, accessit multitudo angelorum, candidis eos induens vestibus, quæ forte ostendebant purgatum esse animam fide et aqua. Rex autem, cujus cohiberi non poterat insania, ut par erat, dixit sanctis: Quod vestrae juventuti parcerem et speciei, id vos fecit meam contemnere potentiam, sed reipsa omnino sciatis vos ea facere, quæ sunt inutilia et vobis non expediunt. Sed quoniam non inest nobis minor patientia, quam potentia, adhuc vestram tolerantantes stultitiam, consulimus ut pareatis, et hunc dulcem solem lucrificatis, et non mortem præmaturam et acerbam attrahatis, sed accedentes dominis diis sacrificetis. Sanctus autem dicit Acindynus: Nos unum novimus Deum, qui est in cælis, et ei soli servimus, qui potest corpus et animam damnare igne æterno. Ad hæc rex: Ego quoque, inquit, volo vos unum solum Deum adorare. Et quomodo, dixerunt martyres, nos jubes ei sacrificare? Me, inquit, sequentes facite, quomodo me videritis facientem. Sed tu quidem, dixerunt martyres, facies sicut scis: nos autem rursus consequenter faciemus, ut didicimus.

IX. His lætatus rex: Et cur hoc, inquit, non diu ante fecistis, sed me coegistis ad hoc, quod est præter naturam, ut in vos inveherer, qui estis mihi charissimi? quod utinam non fecissem! Vos tamen tanquam patri filii ignoscite, qui vos castigando convertere coactus sum etiam præter sententiam. Illis dicitis, currum conscendit: et accersivit sanctos, ut cum ipso considerent. Illi autem, Absit! dixerunt, o rex, ut nos eo procedamus dementia, ut tecum audeamus considerare, et tuam potentiam tanta afflicere contumelia. Sed qua a vobis, inquit, afflictor contumelia? ea est mihi optabilior et pluris facienda, quam honor aliorum. Cum

* Matth. x, 28.

autem fuissent in templo, uno ex sanctis manu apprehenso, simul cum eo est ingressus. Ejus vero animo magna diffuso lætitia : Magna est Jovis invicti potentia, clara voce exclamavit. Deinde ad sanctos conversus : Quid, inquit, vobis videtur, an ut ipsi primi inchoemus sacrificium : an nos id vobis concedamus facere? Quomodo vestra voluerit potentia, sancti responderunt. Rex autem permittit sanctis primum precari. Cum ipsi ergo genua inclinassent, et preces Deo offerrent, totum templum fuit terræmotu concussum, et quæ in eo erat statua, cadens fuit confracta. Rex itaque territus, e templo exiit. Deinde cum surrexissent sancti ab oratione, et vestigia lacrymarum adhuc apparerent in eorum vultibus : Hæc sunt vestra Deo invisæ promissa? dixit rex, hæcne spe vos adduxi in templum deorum? Sancti autem : Nos, dixerunt, in nullo mendacio deprehendisti, o rex, sed quod polliciti fuimus, hoc fecimus. Ille vero : Si ad talem deduci finem vestra, ut vos dicitis, promissa pulassemus, nec omnino quidem attendissemus ea, quæ a vobis dicebantur. Restat ergo, ut vos pro meritis factorum remuneremur.

X. Dixit, et statim jussit tres afferri lebetes, et in eos injici plumbum, et maximum ignem in eis accendi : ex utraque autem parte lebetum stylos infigi, qui duo capita et ea divisa habebant superne, per quæ dimissis catenis, et lumbis sanctorum comprehensis, eos in lebetes demittere, et rursus sursum trahere. Hoc ergo horribile supplicium subeuntes, canticum canebat unusquisque sanctus, et suo nomini et pœnæ conveniens. Nam beatus quidem Pegasus : « Quoniam ad te est fons vitæ, dicebat : In lumine tuo videbimus lumen⁶. » Insignis autem Anempodistus : « Pedes mei steterunt rectitudine, et lucerna pedibus meis lex tua, et lumen semitis meis⁷. » Divinus vero Acindynus : « Comprehenderunt nos, dolores mortis, pericula inferni invenerunt nos, » sed etiamsi per ignem transivimus, ipse, Domine, educes nos in refrigerium⁸. » Qui erat autem anima obcæcatus imperator, cum vidit sanctos a plumbo nihil pati, propius ad illos accedens : Novi, inquit, vestras præstigias, et cum catenas suis tetigisset manibus, demisit sanctos in lebetes usque ad collum. Quorum submersione plumbum effusum supra lebetes, eos prope reliquit vacuos. Statim ergo dixerunt sancti tyranno : Tu quidem cum tua manu velles nobis mortem afferre, a scopo excidisti, Deo nos omnino conservante : labor autem tuus in caput tuum convertetur, et colliges fructus dignos tuis operibus. His autem hæc dicentibus, ceciderunt quidem et dissolutæ sunt catenæ.

XI. Unus autem ex ministris, admirabili obstu-

⁶ Psal. xxxv, 10. ⁷ Psal. xviii, 405. ⁸ Psal. xvii, 5, 7 ; lxv. 12.

τῆς χειρὸς, συνεισῆι. Ὑπὸ πολλῆς δὲ τῆς περιχαρείας διαχυθεὶς τὴν ψυχὴν μεγάλη ἡ τοῦ Θεοῦ Διὸς ἀήττητος δύναμις γεγωνότερον ἐξεβόησεν. Ἔλτα πρὸς τοὺς ἁγίους ἐπιστραφεὶς· Πῶς ὑμῖν δοκεῖ; αὐτοὺς πρῶτους κατάρξει τῆς θυσίας; ἢ ἡμῖν ταύτης παραχωρῆσαι; Ὅπως ἂν βούλοιο τὸ κράτος ὑμῶν, οἱ ἅγιοι ἀπεκρίναντο, καὶ ὁ βασιλεὺς, τοὺς ἁγίους πρῶτους κατάρξασθαι τῆς εὐχῆς ἐπιτρέπει. Κλινάντων τοίνυν αὐτῶν τὰ γόνατα, καὶ τῷ Θεῷ τὴν εὐχὴν προσφερόντων, σεισμῷ τὸ τέμενος ἅπαν διεκλονεῖτο, καὶ τὸ ἐν αὐτῷ ἔσανον πεπτωκὸς κατεβράβη. Ἐντεῦθεν ὁ βασιλεὺς κατάφοβος γεγωνῶν, ἐξήλατο τοῦ ναοῦ· ἔλτα τῶν ἁγίων ἀναστάντων τῆς προσευχῆς, εἶτε τε τῷ προσώπῳ ἰχνη βακρῶν αὐτοῖς ὑποφαινομένων· Αὐταὶ ὑμῶν αἱ θεομισεῖς ἐπαγγελίαι; ὁ βασιλεὺς εἶρκεν· ἐπὶ τοιαύταις ὑμᾶς ταῖς ἔλπει· ἐλπίσει τῷ τῶν θεῶν τεμένει προσήγαγον· Οἱ δὲ ἅγιοι· Οὐδὲν ἡμᾶς ψευσμένους πεφώρικας, εἶπον, ὦ βασιλεῦ, ἀλλ' ὅπερ ἤμεν ἐπαγγελάμενοι, καὶ πεποιήκαμεν. Ὁ δὲ· Εἰ πρὸς τοιοῦτον πέρας ἐκθῆναι τὰς ἀληθείας, ὡς ὑμεῖς φατε, προσδοκῶμεν ἐπαγγελίας, οὐδ' ἂν τὴν ἀρχὴν ὅλως τοῖς λεγομένοις παρ' ὑμῶν προσέσχομεν. Λέπεται γοῦν ἀξίας ὑμῖν τῶν ἔργων τὰς ἀμοιβὰς ἀποδοῦναι.

I'. Εἶπε, καὶ παρακρήμα κελυεὶ τρεῖς ἐνεχθῆναι λέβητας, ἐν οἷς μόλιθον ἐμβλήθη, καὶ πῦρ ἐπι συχρὸν αὐταῖς ὑποκαίεσθαι· στύλους δὲ παρ' ἐκάτερα τῶν λέβητων ἐγκαταπέσει, διττὰς ἄνω τὰς κεφαλὰς ἔχοντα, καὶ ταύτας διηρημέναι· δι' ὧν ἀλύσεις καθέντα, καὶ τὰς τῶν ἁγίων περιλαβόντες ὄψῳ, χαλᾶν τε αὐτοὺς εἰς τοὺς λέβητας καὶ πάλιν ἀνέλκειν. Τὴν οὖν φρικτὴν ταύτην βάσανον ὑπελθόντες, φθὴν ἕκαστος τῶν ἁγίων τῇ κλήσει τε καὶ τῇ κολάσει κατάλληλον ἤδεν. Ὁ μὲν γὰρ μακάριος Πηγάσιος· Ὅτι πρὸς σοὶ πηγὴ ζωῆς, ἔλεγεν, ἐν τῷ φωτὶ σου, Κύριε, φθόμεθα φῶς. Ὁ ἀσίδιμος δὲ Ἀνεμπόδιστος, Οἱ πόδες μου ἐν εὐθύτητι ἔστησαν, καὶ λύχνος τοῖς ποσὶ μου ὁ νόμος σου, καὶ φῶς ταῖς τρίβοις μου. Ἀκίνδυνος δὲ ὁ θεὸς Περιέσχον ἡμᾶς ὠδίνες θανάτου, κίνδυνοι ἄδου εὐροσαν ἡμᾶς· ἀλλὰ κἂν διὰ πυρὸς ἤλαθον, αὐτῆς, Κύριε, ἐξήγαγε ἡμᾶς εἰς ἀναψυχὴν. Ὁ δὲ γε πεπωρωμένος τὴν ψυχὴν βασιλεὺς ὡς οὐδὲν δεινὸν ὑπὸ τοῦ μόλιθου τοῦ ἁγίου εὐρα πάσχοντας, ἐγγύτερον αὐτοῖς παραστάς, Ἔγνω, ἔφη, τὰς γοητείας ὑμῶν, καὶ δὴ ταῖς ἐκρυτοῦ χειρὸς τῶν ἀλύσεων καθαψάμενος, καθῆκεν εἰς τοὺς λέβητας τοὺς ἁγίους ἄχρι καὶ τοῦ τραχήλου. Ὡν τῇ καταδύσει τῶν λέβητων ὁ μόλιθος ὑπερεκχυθεὶς, κενοὺς ὀλίγων τούτους ἀπέλιπεν. Εὐθύς οὖν οἱ ἅγιοι τῷ τυράννῳ· Σὺ μὲν αὐτόχειρ, εἶπον, τοῦ καθ' ἡμῶν θανάτου γενέσθαι βουλόμενος, διήμαρτες τοῦ σκοποῦ τοῦ Θεοῦ πάντως ἡμᾶς περιώσαντος· ὁ δὲ πόνος σου εἰς κεφαλὴν σου ἐπιστραφῆσται, καὶ ἀξίους τῶν ἔργων σου τοὺς καρπούς τρυγήσεις. Ταῦτα δὲ αὐτῶν λεγόντων, αἱ μὲν ἀλύσεις ἐξέπιπτόν τε καὶ διελύοντο.

IA'. Εἰς δὲ τῶν ὑπηρετῶν, τῷ παραδόξῳ τοῦ θεά-

ματος εκπλαγείς, Μίγας ὁ Θεὸς τῶν Χριστιανῶν, Ἄνεβόησε· Χριστιανὸν τε ἐκυτόν ἀνεκήρυξε, καὶ πρὸς τὸν τύραννον· Ὀλιότατε, εἴρηκεν, ἕως τίνος τοῖς προστάγμασι σου κατατρώχεις ἡμᾶς, ἀνηνύτοις ἐπιχειρεῖν διακελευόμενος; Ἡμᾶς γὰρ μᾶλλον τοὺς σοὶ εἰκοντα; ἢ τοὺς τοῦ Χριστοῦ μάρτυρας πάσχοντες ὀρώμεν. Ὁ δὲ τύραννος τῷ ἀθρόῳ τῆς μεταβολῆς αὐτοῦ διαταραχθεὶς, κρύπτει μὲν παρ' ἐαυτῷ τὴν ὀργὴν· πραότητα δὲ ὑποκριθεὶς, πρὸς τὸν Ἀφθόνιον (τοῦτο γὰρ ἦν ὄνομα τῷ πιστεῖσαντι)· Φώνησον αὐτοῦς, ἔφη, τάχιον τῶν λεβήτων ὑπέξελθεῖν. Οἱ δὲ οἷοι καθάπερ ἐκ χωνείας χρυσὸς εὐθὺς ἀναδύντες, τῷ βασιλεὶ παρέστησαν. Ὁ μόντοι γεννητὸς Ἀφθόνιος, τὸ περὶ τὴν ἀσέβειαν νοσητὰς ὡσπερ ἐπικρατῦντων· Γνωστὸν ἔστω σοι, βασιλεῦ, ἔφη, ὅτι τὸν Θεὸν ὃν Χριστιανοὶ σέβουσι, προσκυνῶ, καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύω, καὶ τούτοις ἑμαυτὸν προστίθῃμι τοῖς ἁγίοις. Ὁ δὲ τὸ λαν εὐτολμον αὐτοῦ καὶ πεπαρρησιασμένον καταπλαγείς, θεραπεία καὶ τιμῶν ὑποσχέσασιν ἐπαγαγέσθαι μᾶλλον αὐτὸν ἐπειράτο, Ἐγὼ σοι, λέγων, τῆς τοιαύτης μεταβολῆς κατέστην αἷτιος, ἐπὶ πολὺν ἤδη τὸν χρόνον ἐν ἧ τέταρτῃ στρατείᾳ, καταλιπὼν, καὶ μὴ μειζύων ἀξιώσας τιμῶν· ἀλλ' εἰ τι καὶ μέχρι τοῦ νῦν ἐλλοίπαμεν, ἀνακληρῶσαι σπουδάσομεν. Μηδὲν γοῦν ὑποστειλάμενος, εἰπέ τίνος τῶν ἀξιωματῶν ὀρέγη, οὐδὲν γὰρ τὸ παράπαν πρὸς τὴν αἰτήσιν ἀνανεύομεν. Ὁ δὲ τοῦ Χριστοῦ νεόλεκτος στρατιώτης, Ἐμοὶ πόθος, εἶπεν, ὦ βασιλεῦ, στρατείαν λαβεῖν, ἦν οὐκ αὐτὸς εἰ δυνατός παρασχέιν, ἀλλ' ὁ μόνος ἀθάνατος βασιλεὺς, ὃς ἀθανάτους οἶδε καὶ τὰς θωρακὰς χαρίζεσθαι. Καταμαθὼν οὖν τῆς αὐτοῦ γνώμης, τὸ ἀρραγέες τε καὶ ἀμετάθετον, εὐθὺς αὐτῷ τὸν διὰ ξίφους ἐπιψηφίζεται θάνατον, ἐν τιμωρίᾳς μέρει, τὰ εὐκταίστατα χαρισάμενος. Ὁς ἰδέως σφόδρα δεζόμενος τὴν ἀπόφασιν· Εὐχαριστῶ σοι, εἶπεν, Κύριε, ὅτι ἀνάξιον ὄντα σώζεις με, διὰ τὸ πολὺ σου καὶ ἀδιήγητον ἔλεος. Διὰ τοῦτο καὶ ἁγίον, νῦν καὶ εἰς τὸν ἑπτα αἰῶνα. Ἀμήν.

IB. Ἐἶτα πρὸς τοὺς ἁγίους ἐπιστραφεὶς, Ἐγὼ μὲν ἦδη κύριοι μου ποθοῦμενοι καὶ δεσπόται, φησὶν, τὴν προκειμένην ὀδεύσω ἀπειμι. Δέομαι δὲ τῆς συμπαθοῦς ὑμῶν καὶ φιλανθρώπου ψυχῆς, μὴ μνησιν ακῆσαι μοι, ὡν εἰς ὑμᾶς ἐπραξα κελευόμενος, δεηθῆναι δὲ μᾶλλον ὅπερ ἐμοῦ τοῦ κοινῷ δεσπότη, εὐμενῶς μοι καὶ ἰλέως προσχεῖν, καὶ μὴ χωρῆσαι με τῆς ὑμῶν μερίδος. Πρὸς ὃν οἱ ἅγιοι μάρτυρες, Εὐθυμῶν, εἶπον, ἀδελφε, τὴν μακαρίαν ὄδον πορεύου· μακάριος γὰρ εἰ τῆς ἀποδημίας, ἀνθ' ὧν καὶ πρώτο; ἡμῶν τῆ ποθουμένη παραστήσῃ Τριάδι, καὶ τοῦ σου καμάντου λήψῃ τὰς ἀμοιβὰς, φωτὸς αἰωνίου καὶ αἰδίου δόξης καταξιούμενος. Ὅθεν αὐτὸς μᾶλλον μέμνησο τῶν συνιθλων, καὶ ὑπερέχου τὸ λείπον τοῦ ἀγῶνος ἀνεμποδίστως ἡμᾶς ἀνύσαντας, τῶν αὐτῶν σοι βραδείων, καὶ τῆς ἰτης ἀξιοθῆναι λήξεως. Ταῦτα τῶν ἁγίων εἰπόντων περιχυθεὶς αὐτοῖς ὁ θεὸς Ἀφθόνιος, καὶ τοῖς αὐτῶν τραχήλοις τὸ τοῦ πίθου δάκρυον ἐπιστάξας, ἠδέως τὰ ἐκείνων μέλη κατασπασόμενος, τὴν ἐπὶ θάνατον

pefactus spectaculo, exclamavit : Magnus est Deus Christianorum. Et tyranno dixit : O crudelissime quousque tuis jussis nos vexas, jubens nos aggredi ea, quæ sunt inutilia? Nos enim, qui tibi cedimus, videmus pati potius, quam Christi martyres. Tyrannus autem conturbatus repentina ejus mutatione, iram quidem apud se celat, sed mansuetudinem simulans apud Aphthonium (hoc enim erat nomen ei, qui crediderat) : Jube eos, inquit, cito egredi ex lebetibus. Illi vero salvi, non secus atque aurum ex fornace, repente emergentes accesserunt ad imperatorem. Egregius autem Aphthonius, recenter compactam fidem veluti confirmans : Notum tibi sit, inquit, o rex, quod Deum adoro, quem colunt Christiani, et ei soli servio, et me his sanctis adjungo. Ille autem magna ejus audacia et fiducia obstupefactus, bonis verbis et honorum promissis eum conabatur potius inducere, dicens : Ego tibi causa fui hujus mutationis, qui te tamdiu reliqui in ea, in qua fuisti collocatus, militia, et non sum te majoribus dignatus honoribus; sed si quid lucusque defecimus, id jam implere studebimus. Nihil ergo veritus, dic libere, quasnam cupias dignitates, tuam enim petitionem nequaquam omnino reneemus. A Christo autem recens electus miles, Desidero, inquit, o rex, eam accipere militiam, quam ipse non potes præbere : sed solus rex immortalis, qui scit etiam dona largiri immortalia. Cum ergo ejus firmam et stabilem didicisset sententiam, eum statim condemnat ut ei caput feriat gladio, pro supplicio ea largitus, quæ erant ei maxime optanda. Qui cum lubenter eam accepisset sententiam : Ago tibi gratias, inquit, Domine, quod me servas, qui sum indignus, propter magnam tuam et ineffabilem misericordiam. Propterea anima mea te laudabit, et nomen sanctum tuum glorificabit, nunc et in sæcula. Amen.

ἢ ψυχὴ μου αἰνέσει σε, καὶ τὸ ὄνομά σου δοξάσει τὸ

XII. Deinde ad sanctos conversus : Ego quidem, inquit, o domini mei dilecti, ingredior vitam mihi propositam. Rogo autem vestram benignam et misericordem animam, ne recordemini eorum quæ jussus in vos feci : potius vero pro me rogetis communem Dominum, ut sit mihi clemens et propitius, et ne me separet a vestra portione. Cui sancti martyres : Bono animo, dixerunt, o frater, beatam vitam ingredi. Beatus enim es propter tuam decessum, quod primum nostrum sisteris coram optata Trinitate, et tui laboris accipies remunerationes, æternam lucem consequens et gloriam sempiternam. Quocirca tu potius memento tuorum sociorum, et precare, ut cum quod superest certaminis perfecimus, absque ullo impedimento eadem, quæ tu, præmia et eandem adipiscamur hæreditatem. Hæc cum sancti dixissent, eis divinus circumfusus Aphthonius, cum ei in eorum colla desiderii effundisset lacrymas, et jucunde illorum membra esset animi; lexis, ducba-

tur ad mortem. Deinde cum ad locum pervenisset definitum, beatum caput ei amputatur, et apud Deum beatam deponit animam. Qui autem forte aderant Christiani, cum veluti ad quemdam thesaurum accurrissent, et mundis sindonibus pretiosas ejus reliquias involvissent, in loculo deposuerunt, consummationem sociorum ejus adhuc expectantes, ut majores divitias sic sibi reconderent.

XIII. Post hæc sanctis dicit rex : Ne existimetis, inquit, me vobis æque levem ac facilem mortem allaturum, atque male perdendo Aphthonio. Nam paulatim acerbissimis tormentis carnes vestras consumens, miserabilem vobis mortem afferam. Hæc cum dixisset, bubulos jubet afferri culeos, et sanctos in eos injici martyres, deinde in aquam immitti. Hoc autem cum factum esset maxima celeritate, eis beatus apparet Aphthonius simul cum tribus, indutis candidis vestibus, quorum divina virtute disrumpuntur culei, et terræ illæsi redduntur ab eis martyres. Cum sic ergo conspecti fuissent a tyranno, arbitrans ille non fuisse factum, quod ipse jusserat, statim surrexit ad supplicium sumendum de victoribus, et statim jussit eorum manus amputari gladio ; erant autem quatuor numero. Deinde eos sic pro sanctis immitti in profundum maris. Quod quidem cum fieret, et mari traderentur, exclamabant : Domine, excipe nostros spiritus, et cum sanctis tuis martyribus nos, etsi simus indigni, connumera. Deo autem invisus et plane dæmon Saporius, cum statim beatos viros, Acindynum, inquam, et Pegasium, et Anempodistum jussisset includi in carcere, ipse seipsum gravissime cruciabat, anxius propter res præsentis, et magnis animi fluctibus agitatus et nec cibum quidem omnino sumere sustinens.

XIV. His ergo, qui primas partes apud eum obtinebant, convocatis : Cur me solum, inquit, reliquistis in his, quæ sunt proposita, laborare : ipsi autem otiosum delegistis silentium, nec verbo, nec facto ullam opem mihi ferentes ? Sed si aliquid quidem novi et insoliti velim afferre, vos statim habeo resistentes et reluctantes. Nunc autem cum nihil novi introducatur, sed patrium nostrum dogma despiciatur et ne cadat veniat in periculum, et nulli vestrum veniat in mentem, ne vultu quidem dolorem præ se ferre, de summa rei plane venio in dubium, et mærore enecor. Ad hæc Elpidophorus, qui tunc erat primus senatus, et fidei Christi ardens amator, et ad summam quidam Nicodemus, et Christi occultus discipulus : Et quam tibi, inquit, o rex, hac in re opem ferre possumus ? Neque enim potentia tua nobis indiget, quæ rerum experientia omnibus antecellit, et habes potestatem voluntati consequentem. Copia autem instrumentorum, quæ sunt comparata ad torquendum, eorum quæ sunt facienda, aperte suggerit tibi deliberationem. Rursus dicit

Α ηγατο. Εἶτα τὸν ὠρισμένον τόπον καταλαβὼν, τὴν μακαρίαν ἀποτέμνεται κεφαλὴν, καὶ τῷ Θεῷ τὴν ψυχὴν παρατίθεισιν. Οἱ δὲ παρατυχόντες Χριστιανοὶ καθάπερ τινὲς θησαυρῷ προσδραμόντες, καὶ καθαράς σινδόσι τὸ τίμιον αὐτοῦ λείψανον ἐνεκλήσαντες, ἐν γλωσσοκόμῳ κατέθεντο, ἔτι καὶ τὴν τῶν συναθλητῶν αὐτοῦ τελείωσιν ἐκδεχόμενοι, ἵνα μείζονα τὸν πλοῦτον οὕτως ἑαυτοῖς θησαυρίσωσι.

ΓΓ'. Μετὰ ταῦτα, πρὸς τοὺς ἀγίους ὁ βασιλεὺς, Μὴ νομίσητε, φησὶν, ὅτι καὶ ὑμῖν οὕτω σχεδιάσω τὸν θάνατον, οἷα δὴ καὶ τῷ κακῶς ἀπολομένῳ γέγονεν Ἀφθονίῳ· κατ' ὀλίγον γὰρ βασάνοις πικροτάταις, τὰς ὑμῶν ἀναλώσας σάρκας, οὕτω τὸν σκῆπτρον ὑμῖν ἐποίησω θάνατον. Ταῦτα εἰπὼν, κελεύει βοεῖν ἐνεχθῆναι θυλάκου·, ἐν αὐτοῖς τε τοὺς ἀγίους ἐμβληθῆναι μάρτυρας, εἶτα τῷ ὕδατι ἀφθῆναι. Τούτου τάχει πολλῶ γενομένου, ὁ μακάριος αὐτοῖς Ἀφθόνιος ἅμα λευχειμονοῦσιν τρισὶν ἐπιφαίνεται, ὧν καὶ δυνάμει θείᾳ οἱ θυλάκοι διαρρήγνυνται, τῇ χέρσῳ τε ὑπ' αὐτῶν ἀδραβεῖς οἱ ἄγιοι παραδίδονται. Ἐπεὶ οὖν οὕτως ὤρθησεν ἐπὶ τυράννῳ, δόξας ἐκείνους αὐτὸ κεκελευσμένον ὑπ' αὐτοῦ τελεσθῆναι, πρὸς τὴν κατὰ τῶν δημίων εὐθύς ἀνίστατο τιμωρίαν, καὶ ξίφει τὰς χεῖρας αὐτῶν ἐκκοπήναι διεκελεύσατο· τέσσαρες δὲ τὸν ἀριθμὸν ἦσαν. Εἶθ' οὕτως ἀντὶ τῶν ἀγίων αὐτοῦ τῷ βυθῷ τῆς θαλάσσης ἐναφειθῆναι. Οὗ δὴ γενομένου τῇ θαλάσῃ παραδιδόμενοι, Κύριε, τὰ πνεύματα ἡμῶν πρόσδεξαι, ἀνεδώον, καὶ τοῖς ἀγίοις σου μάρτυσι καὶ ἀναξίτοις· ὄντας ἡμᾶς συναριθμήσον. Ὁ μέντοι θεομισῆς, καὶ αὐτόχρομα δαίμων Σακῳρίος, τοὺς μακάριους ἀνδρας, Ἀκινδυνον φημί, Πηγάσιον καὶ τὸν Ἀνεμπόδιστον τῷ δεσμωτηρίῳ κατακλεισθῆναι κελεύσας, αὐτοῖς· ἑαυτοῦ κολαστῆς ἦν βαρύτατος, ἀλύων ἐπὶ τοῖς παροῦσι καὶ πολλῶν ταραχῶ τὴν ψυχὴν κωμινόμενος, καὶ μηδὲ τροφῆς ὅλως μετασχεῖν ἀνεχόμενος.

ΔΔ'. Ταῦς οὖν ὑπ' ἐκείνῳ τὰ πρῶτα φέροντας συγκαλέσας, Διατί με μόνον, εἶπε, καταλειοῖπτε κάμνειν ἐπὶ τοῖς προσκειμένοις ; αὐτοὶ δὲ τὴν ἀπρακτον ἡσυχίαν ἔλασθε, μηδὲν μήτε λόγῳ μήτε ἔργῳ μοι συναϊρόμενοι ; Ἄλλ' εἰ μὲν καινόν τι καὶ ἀσύνηθες εἰσενεγκεῖν βουληθεῖην, εὐθύς ὑμᾶς προσιστάμενους ἔχω καὶ ἀντιτίπτοντας. Νυνὶ δὲ οὐχὶ καινοῦ τινος παρεισαγομένου, ἀλλὰ τοῦ πατρῶου ἡμῶν δόγματος περιφρονουμένου καὶ διαπεσεῖν κινδυνεύοντος, καὶ μηδὲν ὁμῶν μηδὲ μέχρι σχήματος ἀλγεῖν ἐπιόντος, ἀπορῶ τοῖς ὀλοῖς καὶ ἀποπνίγῳ μοι. Πρὸς ταῦτα Ἐλπιδοφόρος πρῶτος ὧν τότε τῆς συγκλήτου βουλῆς, καὶ τῆς Ἰησοῦ πίστεως διάπυρος ἔραστής, καὶ τὸ ὄλον Νικοδημὸς τις καὶ μαθητῆς Χριστοῦ κεκρυμμένος Καὶ τί, φησὶ, ἡμεῖς ἐπὶ τούτους συναράσσειν σοὶ δυνάμεθα, βασιλεῦ ; οὐ γὰρ δεῖται σοὺ τὸ κράτος ἡμῶν, πείρα τῆ τῶν τῶν διαφέρον, καὶ τῇ βουλήσει τὴν δύναμιν ἀκόλουθον ἔχον. Τὸ δὲ τῶν τιμωρητικῶν ἔργανων εὐπόριστον, ἐτόλμην σοὶ καὶ τὴν περὶ τῶν πρακτικῶν σκῆψιν σαφῶς ὑποτίθεισιν. Ὁ τυράννος αὐθις φησὶ, Τί δαί καὶ μόνος ; ἐγὼ τῶν ἀνοσίων τούτων

καθυλακτεῖν δύναμαι; Καὶ ὁ ἄγιος Ἐπερ οὖν ἐργῶ-
 ξέ: σοι τοῦτο δοκεῖ, ἀπεκρίνατο, ἕα πορεύεσθαι
 τούτους, τῷ θελήματι τῷ οἰκείῳ. Ὁ δὲ γὰρ πάντα
 δεινός; Σαπώριος· Ἄλλ' ὅσον ἐκ τῶν λόγων τῶν
 σῶν ὑπονοεῖν δίδως, φησὶν, ἐκείνοις μᾶλλον φαίναι
 προσκειμένους, ἢ περ ἡμῖν. Κοινῇ γάρ μοι πρὸς
 πάντας ποιουμένῳ τοὺς λόγους, αὐτὸς μόνος ἀποδι-
 δως τὰς ἀποκρίσεις, καὶ ἀτιμωρήτους ἀφιέναι τοὺς
 ἀνοσίτους ὑποτίθης.

ΙΕ'. Τούτων οὕτως μεθ' ὑπονοίας ῥηθέντων τῷ
 Σαπωρίῳ, ὁ μακάριος Ἐλπίδεφόρος, Ἐπειδὴ πρῶ-
 τός εἰμι τῆς συγκλήτου βουλῆς, ἔφη, εἰκότως μοι
 καὶ τῶν ἀποκρίσεων οὗτοι παραχωροῦσι. Πλὴν ἀλλὰ
 καὶ αὐτοὶ λεγέτωσαν ὅπερ ἂν ἐκάστῳ παριστάμε-
 νῷ ἦ, ἐπεὶ καὶ τ' ἀληθῆ βούλει πάντως ἀκούειν, ὦ
 βασιλεῦ. Ἐξ δὲ τις τῶν συγκλητικῶν, θεῖα χάριτι
 τὴν ψυχὴν διαφωτισθεὶς, Καὶ τί ταῖς ἀληθείαις
 θαυμαστὴν, εἶπεν, ὦ βασιλεῦ, εἰ καὶ τῆς συγκλήτου
 πρωτεύοντι τῷ Ἐλπίδεφῶρι, καὶ μηδ' ἀσύνετόν τι,
 μηδ' ἀπρεπὲς ἀποκρινομένῳ τεῦ λέγειν παραχω-
 ροῦμεν ἡμεῖς; Ὁ δὲ βασιλεὺς φωρίσας τὸ πρὸς
 ἀλήθειαν ὄν, Οὐκ ὀρθῶς ἔχουσαν, εἶπε, τὴν ὑμῶν
 διάνοιαν, περὶ τὸ ἡμέτερον κράτος ὀρῶ. Φιλόλογο;
 δὲ τις ὄνομα, τὴν ἠλικίαν νεώτερος, τὸν νοῦν δέξυ-
 τατος, τὸν ζῆλον θερμότατος· Ὁ βασιλεῦ, ἔφησεν,
 ἡ μάτην ἐνοκίψασα πονηρὰ καθ' ἡμῶν ὑπόνοια τῆ
 ψυχῆ σου, οὐκ εἰς ἀγαθὸν ἡμῖν καταλήξει πέρας.
 Πλήρης γὰρ ὑπόψιας εἶ ἀπόλειαν καταγνῶναι πάν-
 των διανοούμενος. Ὁ δὲ τύραννος ἐπὶ τῇ ἀθρόα
 τοῦ Φιλολόγου παρρησίᾳ θυμοῦ τὴν ψυχὴν ἀναπλη-
 σθεὶς· Τίς γάρ σε καὶ ἤρετο, φησὶν, ἴν' οὕτως ἀπό-
 τομον τὴν ἀπόκρισιν ὄψ; Πρὸς ταῦτα ὁ γεννάδας
 ἐκείνος, μὴ τὸν τοῦ τυράννου θυμὸν ὑπολογισάμε-
 νος, μὴ τῆς ἐξουσίας φροντίδα θέμενος· Τί δὲ ἤνικα
 τ' ἀληθὲς ἐξεῖποι τις, βασιλεῦ, εἰρηκε, καὶ σὲ δεήσει
 παραυτίκα χολᾶν; Ἐἶτα καὶ πρὸς τοὺς παρεστηκό-
 τας συγκλητικούς ἀπιδὼν, Μὰ τὴν σωτηρίαν, ἔφη,
 πάντων ὑμῶν, οὐδὲν δεῖ τοιοῦτον ἀνδρὶ ἀποκρίνε-
 σθαι. Ποῦ γάρ ἂν καὶ ἀληθῆ λόγον μανίας δέξαιτο
 πεπληρωμένη ψυχῆ; Ἐπὶ τούτοις ὁ τύραννος θυμοῦ
 κατὰ τὴν ὁμοίωσιν, ὡς Δαυὶδ ὁ θεῖος φησὶ, τοῦ ὄψεως,
 στρατιώτας στήναι πρὸ τῶν θυρῶν ἐγκελεύεται,
 ὥστε τοὺς ἀντιλέγοντας αὐτῷ, καὶ πρῶτον γὰρ πάν-
 των Ἐλπίδεφῶρον ζῆρει διαχειρίσασθαι. Καλλίστρα-
 τος δὲ τις φίλος ὢν τῷ βασιλεῖ ἐξ τὰ μάλιστα τῷ
 αὐτῷ περιφύς τραχὺς, τὴν ὀργὴν ἐπισχεῖν ἐλιπά-
 ρει, καὶ σύμπαντες δὲ παρρησιασάμενοι· Ἀθλιώ-
 τατε βασιλέων, εἶπον, εἴη νῦν ἀκριβῶς, ὡς οὐχ
 ὁμοῖά σοι φρονούμεθα ἡμεῖς οὐδὲ ἀσεβείας ἐπίσης
 ἀντιποιούμεθα· καὶ ταῦτα εἰπόντες ἐξήρσαν οὕτως
 καταλιπόντες αὐτόν. Ἄλλ' ἐκείνος νῦν ὢν καὶ τὸ
 σύμπαν ἀκότους υἱὸς τὴν νύκτα ἔσχε πρὸς τὰ πονη-
 ρότατα συνεργούσαν, καὶ ἅμα φωτὶ, καθίστας ἐπὶ
 τοῦ βήματος, τρεῖς κελεύει βύθρους διορυγῆναι,
 θηρία τε καὶ ἐρπετὰ τούτοις ἐναφεθῆναι, καὶ τοὺς
 περὶ τὸν ἄγιον Ἀκίνδυνον ἐμβληθῆναι.

ΙΣ'. Ἐπεὶ οὖν ἐκείσε τοὺς ἁγίους καθῆκαν, ὁ
 θεός, ὁ θεός ἡμῶν οἱ μάρτυρες πρὸς σε ὀρθρίζομεν,
 ἐξάλλοι· ἐδίψησέ σε ἡ ψυχὴ ἡμῶν, ἐδίψησέ σε τὸν

A tyrannus : Quid vero ? Egone solus possum la-
 trare adversus hos impios ? Sanctus vero respon-
 dit : Si hoc tibi videtur operosum ac difficile, sine,
 inquit, eos sua abire voluntate. Immanissimus
 vero Sapores : Sed quantum, inquit, das ex tuis
 verbis conjiciendum, videris illis potius, quam no-
 bis, adhærere. Nam mihi verba communiter ad
 omnes facienti, ipse solus das responsa, et sug-
 geris, ut inpios relinquam impunitos.

XV. His sic a Saporio dictis cum suspicione,
 beatus Elpidiphorus : Quoniam sum, inquit, prin-
 ceptus senatus, hi mihi merito concedunt primum
 dicendi locum. Sed ii quoque dicant, quod videtur
 unicuique, quoniam vis, o rex, omnino verum
 audire. Quidam autem unus ex senatoribus, ha-
 bens animam divina gratia illuminatam : Quid
 revera mirum est, inquit, o rex, si Elpidiphoro,
 qui est princeps senatus, et nihil insipiens re-
 spondet aut indecorum, nos discere concedimus ?
 Rex autem cum id, quod erat, revera deprehendisset :
 Video, inquit, vestram mentem non recte
 affectam in nostram potentiam. Quidam vero,
 nomine Philologus, ætate junior, ingenio acutis-
 simo, zelo ardentissimus : O rex, inquit, mala,
 quæ tuum animum de nobis invasit, conjectura
 non nobis in bonum exitum desinet. Es enim plen-
 us suspicione, ut qui cogites omnibus tua con-
 damnatione afferre exitium. Tyrannus autem ira
 repletus propter repentinam Philologi loquendi
 libertatem : Quis, inquit, te delegit ut dares tam
 duram et asperam sententiam ? Ad hæc vir ille
 egregius, non iram tyranni reveritus, nec de ejus
 potestate sollicitus : Quid vero, quando verum
 dixerit quispiam, o rex, tene oportebit illico
 irasci ? Deinde etiam intuens ad omnes, qui æde-
 rant, senatores : Per salutem, inquit, vestrum
 omnium, tali viro nihil oportet respondere. Quo-
 modo enim veram acciet orationem, quæ furore
 repleta est, anima ? Propter hæc tyrannus ira re-
 pletus, ira, inquam, ad similitudinem serpentis,
 ut dicit divinus David, milites jubet stare pro
 foribus, ut eos, qui ei repugnabant, et primum
 omnium Elpidiphorum, ense conficerent. Quidam
 autem Callistratus, cum esset regi amicissimus,
 eum collo amplexus, orabat ut iram reprimeret.
 Omnes vero simul libere loquentes : Miserrime re-
 gum, dicebant, pũchre scies nos non eadem, quæ
 tu, sentire, neque similiter tueri impietatem. Et
 hæc cum dixissent, exierunt eo sic relicto. Sed
 ille, cum esset nox, et ad summam filius tenebra-
 rum, habuit noctem opem ferentem rebus pro-
 simis, et cum primum illuxisset, sedens pro tri-
 bunalis jubet tres fossas effodi, et in eas immitti
 bestias et serpentes, et sanctum Acindynum cum
 suis in eas injici.

XVI. Postquam ergo sanctos eo immisissent :
 Deus, Deus noster, ad te de luce vigilamus, psal-
 lebant martyres. Sitivit te anima nostra, sitivim

Deum vivum et fortem. Sed tu fac nobiscum convenienter tuæ mansuetudini, et educ nos de lacu miseræ. Quoniam benigna est misericordia tua, et bonitas quæ non potest exprimi *.) Interim autem dum precarentur, splendidi accesserunt angeli, veluti quibusdam virgis ferreis bestias abigentes, et unumquemque e sanctis manu accipientes, eos illæsos e fossis eduxerunt. Sed rex cum oporteret rursus Christi intelligere potentiam, et cessare aliquando aggredi, quæ non possunt effici, ille jussit sanctos rursus suspensos cædi. Cum autem vidisset eorum carnes multis horis concindi, fortique et generoso animo resistere certaminibus, jubet eos e lignis deponi, et eis capita amputari. Ipse enim magis erat defessus intentans supplicia, quam martyres sustinentes ea, quæ intentabantur: et summa fortitudine vicerunt illi infinitam crudelitatem. Cum jam autem ad mortem abducerentur, qui ab eis illuminati fuerant ad pietatem, simul cum senatu: Dimittitis nos, dicebant, o doctores pietatis, super cathedram pestilentiæ, in medio Ecclesiæ malignantium, cum ad mensuram ætatis in Christo nondum pervenerimus. Beati autem illi eis responderunt: Qui docet hominem scientiam Christus Deus noster, qui est illuminatio animarum nostrarum, ipse vos illuminabit et reddet intelligentes, firmosque faciet et stabiles fundamento suæ fidei.

XVII. Relata sunt hæc regi: et quod magna multitudo sequeretur sanctos, eorum cædes prohibens. Ille autem statim emittit catervam militum in eos, qui sequebantur sanctos, cui jussum fuerat ut eos expelleret, sed egregii illi viri, qui ad finem usque statuerant resistere peccato, hoc nihil facientes, maluerunt potius mori cum sanctis. Quorum constantiam cum tyrannus rursus intellexisset, jussit omnes simul cum sanctis interfici, suæ occidendi homines cupiditatis prætextum accipiens eorum amorem pietatis. Cum autem ei suggestissent quidam, quorum erat magnus zelus in simulacra, quod fuisset senatus causa horum malorum, jubet beatum adduci Elpidiphorum, ut qui apud eum ferret primos honores. Ille autem conversus ad invictos martyres, qui nondum erant consummati: Rogate, dixit, pro me, Patres in spiritu, duces meæ in Christum fidei, ut ego quoque a vestro cœtu non excidam. Cui sancti: Esto bono animo, dixerunt, o frater, esto bono animo, et ne sis animo anxius, nos enim præcedes, primus sistendus coram cœlesti Domino. Cum eos ergo esset amplexus, ducebatur ad tyrannum: eum autem tres quoque alii consequentur, qui erant ejusdem animi et instituti.

XVIII. Tyrannus autem: Quid vobis, inquit, accidit, o stulti, ut deorum quidem patriam dimitteretis religionem, adhæreretis vero his impostoribus? Sed nisi cito respiscentes, ad priora

* Psal. LXII, 2, sqq.

θεὸν ζῶντα καὶ ἰσχυρόν. Ἄλλὰ σὺ ποίησον μεθ' ἡμῶν κατὰ τὴν σὴν ἐπιείκειαν, καὶ ἀνάγαγε ἡμᾶς ἐκ λάκκου ταλαιπωρίας· ὅτι τὴ ἐλεός σου χρηστὸν, καὶ ἡ ἀγαθότης ἀνείκατος. Ἄμα δὲ τῇ εὐχῇ, λαμπροφροῦντες ἐπέστησαν ἄγγελοι, οἳ τισὶ σιδηραῖς ῥάβδοις τοὺς θήρας ἀποσοβούντες, ἐκάστου τε τῶν ἁγίων λαβόμενοι τῆς χειρὸς, ἀδλαβεῖς τῶν βόθρων ἐξῆγον. Ἄλλ' ὁ βασιλεὺς, θέον πάλιν συνεῖναι τὴν Χριστοῦ δύναμιν καὶ πύσασθαι ποτε ἀνγνῶτους ἐπιχειρεῖν, ὁ δὲ ἐκέλευσε τοὺς ἁγίους αὐθις κρεμασθέντας ξέεσθαι. Ὡς δὲ ἐπὶ πολλαῖς ταῖς ὥραις τὰς σάρκας τεγνωμένας ἔώρα, καὶ ψυχῇ γενναίᾳ πρὸς τοὺς ἀγῶνας ἀντέχοντας, καθαιρεθῆναι τῶν ζύλων κελεύει, καὶ τὰς κεφαλὰς ἐκτμηθῆναι. Ἐκαμνε γὰρ αὐτὸς μᾶλλον ἐπάγων τὰς τιμωρίας, ἢ οἱ μάρτυρες ὑπομένειν τὰ ἐπαγόμενα, καὶ νενίκηκεν ὑπερβολῇ γενναϊότητος, ὠμότητος ἀμετρίαν. Ἀπαγομένων δὲ ἤδη τὴν ἐπὶ θάνατον οἱ παρ' αὐτῶν φωτισθέντες εἰς θεοσέβειαν σὺν ἅμα καὶ τῇ συγκλήτῃ, Ἄφίετε ἡμᾶς, ἔλεγον, οἱ τῆς εὐσεβείας διδάτκαλοι, ἐπὶ καθέδρᾳ λοιμῶν ἐν μέσῳ Ἐκκλησίας πονηρευομένων, μήπω πρὸς μέτρον τῆς ἐν Χριστῷ φθάσαντας ἡλικίας. Οἱ δὲ μακάριοι πρὸς αὐτοὺς ἀπεκρίναντο, Ὁ διδάσκων ἀνθρώπων γνῶσιν Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν ὁ φωτισμὸς τῶν ἡμετέρων ψυχῶν, αὐτὸς ἡμᾶς φωτιεῖ τε καὶ συντειεῖ, καὶ τῷ θεμελίῳ ἐδράσει τῆς αὐτοῦ πίστεως;

Ἀνηνέχθη ταῦτα τῷ βασιλεῖ, καὶ ὡς δχλὸς ἰκανὸς ἔπειτο τοὺς ἁγίους ἀπειργῶν αὐτῶν τὴν σφαγὴν. Ὁ δὲ σείφος στρατιωτῶν ἐξαυτῆς, κατὰ τῶν ἐπομένων, τοῖς ἁγίοις ἐκπέμπει, ἀποσοβῆσαι τούτους κεκλευσμένον. Ἄλλ' οἱ γενναῖοι ἐκείνοι καὶ μέχρι τέλους πρὸς τὴν ἀμαρτίαν ἐγνωκότες ἀντικαθίστασθαι, παρ' οὐδὲν τοῦτο θέμνοι, τοῖς ἁγίοις μᾶλλον ἐλθοντο συναποθανεῖν. Ὡν τὴν ἐνστασιν ὁ τύραννος αὐθις ἀναμνηθῶν, ἐκέλευσε τοῖς ἁγίοις ἅπαντας συγκατασφαγῆναι, πρόσφασιν τῆς πρὸς τὸ ἀναρρεῖν ἀνθρώπους ἐπιθυμίας, τὸ φιλευσεθεὸς αὐτῶν ποιησάμενος. Ὑποβληθεὶς δὲ ὑπὸ τινων οἷς ζῆλος, περὶ τὰ εἶδωλα ἦν, ὡς ἡ σύγκλητος αἰτία γένοιτο τῶν τοσοῦτων κακῶν, τὸν μακάριον Ἐλπιδοφόρον ἀχθῆναι προστάττει ἅτε τὰς πρώτας φέροντα παρὰ ταύτῃ τιμὰς. Ὁ δὲ πρὸς τοὺς ἀητήτους ἐπιστραφεὶς μάρτυρας, οὕτω τελειωθέντας, Εὐξασθε εἶπεν ὑπὲρ ἐμοῦ Πατέρες ἐν πνεύματι, οἱ ἐμοὶ τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως ὁδηγοὶ ὥστε καμὲ τῆς ὑμῶν συνοδίας μὴ ἐκπεσεῖν. Πρὸς δὲ οἱ ἅγιοι θάρσει, ἔφησαν, ἀδελφὲ, θάρσει, καὶ μὴ ἀθύμει· προηγήθη γὰρ ἡμῶν πρῶτος τῷ οὐρανῷ Δεσπότη παρασθησάμενος. Ἀσπασάμενος οὖν αὐτοὺς, πρὸς τὸν τύραννον ἤγετο, συνειπόντι δὲ αὐτῷ καὶ ἕτεροι τρεῖς τῆς αὐτῆς ἐχόμενοι γνώμης καὶ προαιρέσεως.

III'. Ὁ δὲ τύραννος Τὶ πεπόνθατε, φησὶν, ἀνόητοι, τῆς μὲν πατρῴας τῶν θεῶν θρησκείας ἀφέμενοι τοῖς ἀπατεῶσι δὲ τούτοις προσκολληθέντες; ἀλλ' εἰ μὴ τάχιον ἀνανήψαντες; ἐπιλάβοιθε τῶν προτέρων,

πικρὸν ὁμᾶς τὸ τῆς ζωῆς ἐκδέχεται πέρας. Πρὸς δὲ ἄν A
 Ἐλπίδφορος ἀποστῆναι φρονήματι, Γνωστὸν ἔστω σοι, βασιλεῦ, ἔφη, ὅτι τοῖς μὴ οὔσι θεοῖς οὐ λατρεύομεν, καὶ τῷ δόγματι σου ἀντιτασσόμεθα· ὅπερ οὖν σοι δοκοῦν, ἐπιτέλει. Ἐπεὶ τοῦτο ἀρέσκον ὑμῖν, ὁ τύραννος; ἔφη, τὸ τοῖς ἀσεβέσι τούτοις ἐκπομπῆς τοῦ Ἰσοῦ κοινωνήσαι τέλους, οὐκ οὖν ἀποστερήσομεν ὑμᾶς τῆς ἐρέσεως, ἀλλὰ καὶ τὰς ὑμῶν ξίφει κεφαλὰς ἐκκοπήναι κελεύω. Ὡς δὲ ταύτης οἱ ἄγιοι τῆς ἀποφάσεως ἤκουσαν, χαίροντές τε καὶ ἀγαλλόμενοι πρὸς τὸν θάνατον ἤγοντο συνεπομένων αὐτοῖς καὶ τῶν στρατιωτῶν, εἰς τριακοσίους ἀριθμουμένων, οἳ σὺν τῷ θεῷ φημί Ἀκινδύνου καὶ τοῖς σὺν αὐτῷ θανεῖν ἀγαπήσαντες, καὶ οὕτω πρὸς Χριστὸν οὐ χρεῖτον ὑπὲρ ζωᾶς τὸ ἔλεος ἀπαλεῖναι, τὸν διὰ ξίφους δέχονται θάνατον, πολλὴν τοῦ μακαρίου Ἀκινδύνου τὴν προθυμίαν αὐτοῖς ἐμπροσθέντος, καὶ πρὸς τὸ μαρτύριον ὑπαλείφοντος.

18'. Ἀναιρεθέντων δὲ τῶν στρατιωτῶν ἤδη καὶ τῶν συγκλητικῶν, μεταπέμπεται διὰ ταχέων ὁ τύραννος τὸν μακάριον Ἀκινδύνον, Πηγάσιόν τε καὶ Ἀνεμπόδιτον· εἶτα τὴν ἀλωπεκὴν ὑποδύς τὸν ἡμέρον τε καὶ πρᾶον ὑποκρίθεις σχολιώτατα· Τίς ἡ τοιαύτη ὑμῶν ἔνστασις, ἔλεγεν, ὡς τῆς παρουσίας ἀφειδῆσαι ζωῆς, καὶ θάνατον μᾶλλον ἀλλάξασθαι ταύτης; Μάρτυς μου ὁ ἡδὺς πᾶσιν ἥλιος, ὅτι τὰ σπλάγχνα καὶ τὴν ψυχὴν, ἐπὶ τῷ ὑμῶν διακόπτομαι θανάτῳ· οἰκτιρῶ γὰρ ὑμᾶς καὶ τῆς ἡλικίας καὶ τῆς νεότητος, πρὸς δὲ καὶ τῆς τοῦ σώματος ὥρα· ἥς καὶ θηρίον ἠλέησεν, ἂν καὶ ἐφείσατο. Πείσθητε σὺν μοι λίαν ὑμῶν κηδομένη καὶ τὰ λυσιτελεῖ συμ-
 βουλεύονται· ὁρᾶτε γὰρ ὡς τῶν συγκλητικῶν οὐδενὸς ἢ τῶν στρατιωτῶν ἐφεισάμην. Ἰμῶν δὲ πατρικῶς κηδομαι τε καὶ περιέχομαι, μάλιστα τὸ ἀνδρῶδες ὑμῶν καὶ γενναῖον, ἐκ τοῦ περὶ τὰς βασιάνους ἀνευθίου καταμαθῶν. Εἰ γὰρ πεισθεῖητέ μοι, τῶν πρῶτων ὑμᾶς ἀξιώσω τιμῶν, καὶ δῶρα χαριουῶμαι τῶν ὑμῶν ἀρετῆς ἄξια. Οἱ δὲ ἄγιοι· Μῆτε σεαυτῶν κόπους, ἔρησαν, ἔχετε ἡμῶν εἰκὴ θέλει παρέχειν, ἀλλὰ μηδὲ φειδώς σέ τε· ἢ ἔλεος ἡμῶν λαμβανέτω, κίμψεις γὰρ οὐδέποτε τὸν ἡμέτερον λογισμὸν, ἢ ἀγαθῶν ἐπαγγελίας ἢ κακῶν ἀπειλαῖς, ἢ θανάτου δέει, τοῦ σοι φοβεροῦ. Πῶς γὰρ ἂν θάνατον φοβηθεῖεν, οὐς τοῦτο μᾶλλον λυπεῖ, τὸ ἄπαξ, καὶ μὴ μυριάκις δύνασθαι θνήσκειν ὑπὲρ Χριστοῦ; Τάχιον οὖν τὸ ἤδη σοι κριθὲν ποίησον. Ἐκδέχεται γὰρ ἡμᾶς ὁ τῶν ἁγίων χορὸς, ἵνα σοι καὶ χάριτας μᾶλλον τῆς ταχέως ὁμολογήσασαιμεν τελειώσεως.

K'. Ὁ δὲ τὴν σκηνὴν λύσας, καὶ τὴν προσποίητον ἡμερήτητα, Μὴ τοὺς θεοὺς, εἶπεν, ἀλλ' οὐκ ἂν ἐπιτεύξῃσθε τῆς ἐπιθυμίας. Κελεύει τοίνυν σιδηροδέτους αὐτοὺς γενομένους, ἐν ἀσφαλεστάτῃ τῇ φρουρᾷ τηρεῖσθαι. Αὐτὸς δὲ παρ' ὀλην διασκεψάμενος τὴν νύκτα, ποίῳ ἂν αὐτοὺς διολέσῃ θανάτῳ, πρῶτας ἤδη γενομένης, κελεύει κάμινον ἐξαφθεῖσαν ὅτι πολλὴν τοὺς θεοὺς ὑπολαβεῖν μάρτυρας, ὥστε τῶν ἁγίων αὐτῶν σωματίων τέλεον ἐκδαπανηθέντων, μηδὲ χοῦν ὑπολειφθῆναι Χριστιανοῖς, πάθου τοῦ πρὸς αὐτοῦ;

A radiertis, vos excipiet acerbus vitæ finis. Cui Elpidophorus interrito et constanti animo : Notum tibi sit, inquit, o rex, quod deos, qui non sunt, non colimus, et tuo dogmati repugnamus. Fac ergo id, quod tibi videtur. Quoniam hoc vobis placet, inquit tyrannus, sequendo hos impios ejusdem quoque esse finis socios, neque nos vos vestro frustrabimus desiderio, sed vestra capita jubeo gladio amputari. Cum autem sancti hanc audivissent sententiam, lætique et exultantes ducerentur ad mortem, eos quoque consequentibus militibus, qui erant numero circiter trecenti, qui cum divino, inquam, Acindyno et ejus sociis mori mallerunt, et sic venire ad Christum, cujus misericordia est supra vitas, mortem gladio accipient, et excitante, animosque addente ad martyrium.

XIX. Jam autem interfectis militibus et senatoribus, quamprimum accersit tyrannus beatum Acindynum, Pegasiumque et Anempodistum. Deinde vulpina pelle indutus, clementiamque et mansuetudinem simulans perversissime, Quænam est, dicebat, talis vestra constantia, ut vitæ presentis sitis prodigi, et eam morte commutetis? Testis sit mihi sol, qui est jucundus omnibus, quod propter vestram mortem mihi scinduntur viscera et anima. Misereor enim vestræ ætatis et juventutis, et corporis quoque pulchritudinis, cujus vel miseretur bestia, et ei parceret. Credite ergo mihi, qui vestri magnam curam gero, et consulo quæ sunt utilia. Videtis enim, quomodo nulli pepercerim senatori, nec militi. Vestri autem paterne curam gero, et vos amplector, ut qui vestram didicerim virtutem et fortitudinem ex constantia in tormentis. Si enim mihi parueritis, vos primis dignabor honoribus, et concedam dona digna vestra virtute. Sancti autem: Nec tibi, dixerunt, nec nobis frustra labores exhibe. Sed nec tu nobis parcas, nec te nostri ulla moveat misericordia, mentem enim nostram nunquam flectes, aut bonorum promissis, aut minis malorum intentatis, aut metu mortis, quæ est tibi terribilis. Quomodo enim mortem timuerint, quos hoc magis afficit molestia quod semel et non millies possint mori pro Christo? Fac ergo cito id, quod a te jam est judicatum. Nos enim exspectat chorus sanctorum : ut etiam magis tibi agamus gratias propter celerem consumptionem.

XX. Ille autem deposita persona, et facta ablata mansuetudine : Non per deos, inquit, non assequemini id, quod desideratis. Jubet ergo eos, cum fuerint ferro vincti, in tutissima servari custodia. Ipse autem cum tota nocte considerasset, quamnam morte eos afficeret, mane jubet in fornacem ignis ardentem divinos jacere martyres, ut omnino consumptis sanctis eorum corporibus, ne cinis quidem relinqueretur Christianis desiderii sui solatium. Qui cum mox educti fuissent e custodia,

eis magna voce acclamavit tyrannus: Ecce prae-
mia vestrae inobedientiae, ostendens manu fornacem, quam nullus alius, sed vos vobis ipsis accendistis. Acindynus ergo beatus Christi martyr cum intellexisset, quam esset malitiosus et versipellis tyrannus: Forte, inquit, propheticè tibi nomen imposuit mater, id enim patrem demonum significat. Tu autem non pater demonum, sed es aperte filius ejus, qui fuit homicida ab initio: quoniam ejus opera imitaris, ut qui hominum sanguine, sicut ipse, delecteris. Ille vero, cum verbi accerbitas ejus animum momordisset, matre sua accersita: Quid mihi, inquit, o mater, nomen sibi vult? Illa autem: Scio, inquit, hoc esse tibi paternum. Quidnam vero possit significare, nescio. Sapores autem: Sed isti, inquit, caecodæmones dicunt hoc significare patrem dæmonum. Quod si habeant veritatem in hoc sibi suffragantem, non illos, sed te prius tradam morti acerbæ. Illa vero subridens: Omnino, inquit, nisi hoc aperte nossent, non ita auderent loqui multis præsentiibus. Hinc factum est ut ira, quæ cohiberi non poterat, invaderet hunc execrandum, statimque cum simul cum Deo communem abnegasset naturam, et nec ipsum omnibus charum nomen matris esset reveritus, quod vel ipsis feris et animalibus rationis expertibus affert reverentiam, ei manus injicit, manus o (divina justitia!) homo in matrem, et matrem jam vetulam, et filius matri impingit alapam, egregiam ei reddens mercedem nutritionis, aut potius lubenter dixeris, qui majorem jure erat redditurus, quod illa tale malum in lucem ediderit. Illa autem procidens ad pedes sanctorum: Servate meam senectutem, dixit cum multis lacrymis. Ipsum enim, ut video, Satanam, illum ipsum ego genui.

XXI. Ille autem illam nihilipendens et repellens, intuens ad martyres: Vestra, inquit, in malis perseverantia efficit ut vobis fornax accendatur amplius. Illi vero, Tua mater, aiunt, curæ tibi sit in præsentia. Quid enim animi habeamus, jam satis es expertus. Tyrannus autem: Quid ea, inquit, sit mihi curæ? Si tibi, inquit, remittetur scelus, qui injustas manus in ipsam matrem intulisti. Sed si pro filio, inquit, mater precata fuerit, dii mei ignoscent. Illa autem oculos statim in altum tollens: Christe unigenite, inquit, Dei Filii, filio meo ne remittas, neque in hoc sæculo, neque in futuro. Ille autem rursus iniquus: Longa, inquit, ut videtur, et multorum annorum senectus tuam mutavit et corrupit mentem; et ideo tam facile induceris ut nobis male preceris. Ad hæc anus illa sapiens: Sed si ego, inquit, quæ te genui sum inops mentis, tu qui ab ea es genitus, quomodo salvam mentem habere existimaberis? Non ergo, inquit tyrannus, ab eo, quod decet aberravi: qui tibi, quæ es ejusmodi, talem intuli tibi alapam, impingens contumeliam. Illa autem, Tibi: inquit, testificor, quod Dei, qui

Α παραμύθιον. Ὡν κατὰ τάχος ἐνεχθέντων ἀπὸ τῆς φυλακῆς, ἐπεφώνει τοῦτοις ὁ τύραννος, Ἴδου τῆς ἀπειθείας; ὁμῶν τὰ ἐπίχειρα, τὴν κάμινον τῆ χειρὶ δεικνύς, ἣν οὐδεὶς ἕτερος, ἀλλ' ὑμεῖς ἑαυτοῖς ἐξεκαύσατε. Ἀκίνδυνος οὖν ὁ μακάριος τοῦ Χριστοῦ μάρτυς, τὸ τοῦ τυράννου κακότεχνον καὶ ποικίλον καταμαθὼν, Τάχα προφητικῶς σοι, φησί, τοῦνομα τίθεικεν ἡ τεκοῦσα, πατέρα γὰρ δαιμόνων τοῦτο δηλοῖ· σὺ δὲ οὐ πατὴρ δαιμόνων, ἀλλ' υἱὸς ἀντικρυσ εἶ, τοῦ ἐξαρχῆς ἀνθρωποκτόνου, ἐπεὶ καὶ τὰ ἔργα τοῦτου ζηλοῖς αἵμασιν ἀνθρώπων χαίρων ὡσερ αὐτός. Ὁ δὲ τῷ πικρῷ τοῦ ῥήματος δηχθεὶς τὴν ψυχὴν, τὴν ἑαυτοῦ μητέρα μεταπεμφάμενος, Τί μοι φησί, μητὲρ, τὸ ὄνομα δηλοῦν βούλεται; Ἡ δὲ πατρίων μὲν οἶδα τοῦτό σοι τυγχάνον, ὃ δὲ δύναται

Β σημαίνειν ἐπίσταμαι οὐδαμῶς. Καὶ ὁ Σαπούριος, Ἄλλ' οἱ κακοδαίμονες οὗτοι, φησί, πατέρα λέγουσι δαιμόνων τοῦτο δηλοῦν, καὶ νῆ τὴν ἐμὴν σωτηρίαν, εἰ γε καὶ τὴν ἀληθειᾶν ἐν τούτῳ συμφεγεγομένην ἔχουσιν, οὐκ ἐκείνους, ἀλλὰ σὲ πρότερον πικρῷ παραδώσω θανάτῳ. Ἡ δὲ ὑπομειδιάζασα, Πάντως εἰ μὴ τοῦτο, ἔφη, σαφῶς ἤδασαν, οὐκ ἂν οὕτως ἐθάβρουν ὑπὸ πολλοῖς τοῖς παρεστῶσι λαλεῖν. Θυμὸς ἀρχετός ἐντεῦθεν λαμβάνει τὸν βδελυρὸν, καὶ παραχρημα μετὰ Θεοῦ καὶ τὴν κοινήν φύσιν ἐξαρνησάμενος, καὶ μηδὲ αὐτὸ τὸ φίλον πᾶσι τῆς μητρὸς δυσωπηθείς ὄνομα, ὃ καὶ θηρσιν αἰδῶ φέρει, καὶ τοῖς ἀλόγοις, χεῖρας ἐπιβάλλει ταύτῃ, χεῖρας, ὡς θεία δίκη, κατὰ μητρὸς ἀνθρωπος; καὶ μητρὸς γηραιᾶς ἦδη, καὶ πύξ αὐτὴν κατὰ κόρρης παῖει, καλὰ γε ἀποιδίους αὐτῇ τὰ τροφεῖα, ἢ μᾶλλον εἶπεν ἂν τις ἰδέως, καὶ πολλῶ μείζονα δίκαιος ὢν ἀποδοῦναι, ὅτι κακὸν ἐκείνη τοιοῦτον εἰς φῶς ἤνεγκεν. Ἡ δὲ τοῖς τῶν ἁγίων ποσὶ προσδραμοῦσα, Σώσατέ μου τὸ γῆρας, ἔφη, σὺν πολλοῖς τοῖς δάκρυσιν· αὐτὸν γὰρ ὡς ὄρῳ ἔχω τὸν Σατανᾶν, αὐτὸν ἐκείνον ἐγὼ γεγέννηκα.

ΚΑ'. Ὁ δὲ ἐκείνην ἐξουθενῶν τε καὶ διωδοῦμένος ἀπιδῶν πρὸς τοὺς μάρτυρας, Τὸ πρὸς τὴν κακίαν ὁμῶν, ἔφη, παράμονον, καὶ τὴν κάμινον ἐπὶ πλεον ἡμῶν ἐκπυροῦσθαι παρεσκευάζει. Οἱ δὲ, Τὰ περὶ τῆς μητρὸς, εἶπον, τῆς σῆς τὸ γε νῦν ἔχων, μελέτω σοι, ἡμῶν ἦδη τὴν γνώμην ὅπως ἔχει, διὰ πείρας ἀκριβοῦς ἔσχηκας. Καὶ ὁ τύραννος· Τί δ' ἂν μοι μέλει περὶ αὐτῆς; Εἰ ἀφεθήσεται σοι, εἶπον, τὸ ἐπ' αὐτῇ

Δ ἀνόμημα μητρὶ χεῖρας ἀδίκους ἐπιβαλλόντι. Ἄλλ' ὑπὲρ υἱοῦ, ἔφη, μητρὸς εὐξαμένης, οἱ θεοὶ μοι συγνωμονήσουσιν. Ἡ δὲ εὐθύς τὸ ὄμμα ὑψοῦ διάρασα, ἔφη, Θεοῦ πατὴρ, τῷ ἐμῷ υἱῷ μὴ ἀφῆς, μῆτε ἐν τῷ νῦν αἰῶνι μῆτε ἐν τῷ μέλλοντι. Καὶ ὁ παράνομος αὐθις, ὡς εἰκεν, εἶπε, Τὸ μακρὸν τοῦ γῆρας καὶ πολυχρόνιον, ἀλλοίωσίν σοι τῶν φρενῶν εἰργάσατο, καὶ διὰ τοῦτο καὶ πρὸς τὰς καθ' ἡμῶν ἀράς οὕτως εὐχερῶς ἐξηνέθης. Πρὸς ταῦτα ἡ συνετὴ γρυῦς ἐκείνη, Ἄλλ' εἴπερ ἐγὼ, φησὶν, ἡ γεννησαμένη φρενῶν ἐνδεής, ὃ παρὰ τοιαύτης σὺ γεννηθεῖς, πόθεν σώας εἶχεν τὰς φρένας ὑποληφθήσῃ; Οὐκ οὖν ἐτύραννος ἔφη, τοῦ προσήκοντος ἀπεσφάλην, τοιαύτη οὕτῃ σοι τὴν εἰς τὰς παρείας ὕδριν ἐπενεγκῶν. Ἡ δὲ, Διτμαρτύρομαι σοι, φησὶν, ὡς τοῦ Θεοῦ τὸν

πάντα βλέποντα ὀφθαλμῶν, καὶ τὸ ἐνδοκον ἐκείνου ἅμα οὐ διαφεύξῃ.

ΚΒ'. Οὕτως αὐτῆς ἀποκριναμένης, ἀφωνία κατέχευε τὸν μικρὸν. Ὅτ' ἔτι καὶ μόλις τοῖς παρεστῶσιν, Ἀρβέντες, εἶπεν, ἐντεῦθεν οἱ δυσσεβεῖς, τῆ ἐκκαυθείσῃ καμίνῳ ἐμβλήθητ' ὡσαν, ἐπεὶ μὴ πεισθῆναι τοῖς ἡμετέροις φιλονεικοῦσι προστάγμασι· ταύτην δὲ τὸ εἶναι· μητέρα ἐμὴν ἐξομοσαμένην, καὶ τοὺς φυσικοὺς θεσμοὺς ἀθετήσασαν, τῷ ἰδίῳ πορεύεσθαι θελήματι κατακλίπετε. Ἢ δὲ μακαρία, Θεοῦ ἐπόμενοι, φησὶν, ἢ μὴν τῆ μαρτυρικῆ ταύτῃ Τριάδι συναποθανεῖσθαι, καὶ μήτε τινὶ ἄλλῳ μηδέποτε ταύτης διαζευχθῆναι. Ὁ δὲ τύραννος τὸ τῆς ἀγαθῆς γῆς πυνηρὸν ἐκ τοῦ παραδόξου βλάσφημα, Οὐ πολὺς μοι λόγος τοῦδε, φησὶ, πρᾶτε κατὰ τὸ βούλημα. Ἐπεὶ οὖν οἱ μάρτυρες προσήγγισαν τῇ καμίνῳ, τὸ δριμύτως οὐρανὸν ἀραντες, Κύριε, εἶπον, Ἰησοῦ Χριστέ, τὸ ἀληθινὸν φῶς, τὸ πρὸ τῶν αἰώνων τῆς πατρικῆς δόξης ἐκλάμψαν, εὐχαριστοῦμέν σοι, ὅτι ἐνίσχυσας ἡμᾶς τὸν ὑπὲρ σοῦ ἄγωνα διενεργεῖν, καὶ οὐκ ἀφήκα· ἐν τῇ παγίδι συλληφθῆναι τῶν θηρευόντων, ἀλλ' ὡς στρουθίον τὴν ψυχὴν ἡμῶν ἐκ ταύτης ἐρύσας, καὶ νῦν, Δέσποτα, νεύρωσον ἡμῶν τὰ φρονήματα, τοῦ δυνθῆναι γενναίως τοῦ παρόντος κατατολμησαί πυρὸς. Παράσθηθι δὲ ἡμῖν καὶ ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἐκ τοῦ ταπεινοῦ σώματος ἐκδημίας, καὶ πρόσθηθι τῶν ἡμετέρων ψυχῶν. Σοὶ γὰρ καὶ τῇ σῇ δυνάμει θάρρησαντες, τῆς φλογὸς ἐπιβαίνομεν.

ΚΓ'. Τῶν οὖν στρατιωτῶν ἐγγύς που περὶ τὴν καμίνου στόμα γενομένων, καὶ τὴν ἀνύποιστον αὐτῆς ἐκπύρωσιν στέγειν οὐ δυναμένων, οἱ ἄγιοι πεφρικτοὶς ἰδόντες αὐτοὺς, Τί ἐστῆκατε οὕτως, ἔλεγον, τὸ καλευσθῆν μὴ ποιοῦντες; Εἰ τὸ ὁμόδουλον τοῦτο καὶ πρόσκαιρον πῦρ οὕτω φοβερὸν ὑμῖν ἔδοξε, τὸ ἀτελεύτητον ἐκεῖνο τῆς γενένης καὶ ἀστεκτον ἀληθῶς πῶς ὑποίσατε; Οἱ δὲ, Καὶ πῶς ἂν γένοιτο ἡμῖν, εἶπον, ἢν ὑμεῖς λέγετε κόλασιν ἐκφυγεῖν; Εἰ μὴ τὴν τῶν εἰδῶλων ἀρηθῆντες θρησκείαν, οἱ ἄγιοι ἐφησαν, Χριστῷ τῷ ἀληθεῖ Θεῷ σὺν ἀληθείᾳ πιστεύσατε, οὐκ ἂν δυνατοὶ γένοισθε τὰς κολάσεις ἐκείνας διαφυγεῖν. Πρὸς ταῦτα οἱ στρατιῶται· Ὅτε τῇ τοῦ βασιλέως, ἐφησαν, ὑπηρετοῦμενοι προστάξει, τὰς τιμωρίας ὑμῖν ἐπήγομεν, ἐντρομοὶ τινες καὶ περιδεεῖ· ἤμεν, ὡς τι πείσεσθαι χαλεπὸν ἐκδεχόμενοι· νυνὶ δὲ διδασκαλίας καὶ παραινήσεως τῆς παρ' ὑμῶν ἀπολαύσαντες γαλήνιοι κατέστημεν τὰς ψυχὰς, ἐλπίδα τινὰ σωτηρίας ὡς εἰκὸς ἀναμένοντες, ὑμεῖς δὲ ἀλλὰ πικρήσαντες εἰς ἡμᾶς ὅσα δεῖ, καὶ ἡ πίστις ὑμῶν βούλεται, τῷ αἰωνίῳ προσάγετε βασιλεῖ τὸν γὰρ φθαρτὸν ἔδη τοῦτον ἐδέλυξάμεθα εὐφροσύνης. Οἱ μάρτυρες ἐπὶ τοῦτοις ὑποκλιθεῖντες, Αἰνέσωμεν συμφώνως, εἶπον, τὸν Κύριον, ὅτι ἀγαθὸς, καὶ ἡδυνθείη τούτῳ μᾶλλον ἢ αἰνεσις, τῷ οἰκοδομοῦντι τὰς ψυχὰς τῶν αὐτῷ πίστει προσερχομένων, καὶ χαρὰς ἐπὶ τῇ αὐτῶν σωτηρίᾳ πληροῦντι τὰ ἐπουράνια. Πρόσδεξαι, Δέσποτα, οὐς περὶ τὴν ἐνδεκάτην ὥραν, εἰς τὸν τοῦ μαρτυρίου ἀμπελώνα συνεκαλέσω, καὶ δὲ, αὐτοῖς τὸν μισθὸν ἕξιον τῆς σῆς ἀγαθότητος τοῖς προλαβοῦσι σου ἀθλοφόροις συναρθεῖν.

A omnia aspicit, oculum et justum illius iudicium non effugies.

XXII. Cum ea sic respondisset, mutus evasit sceleratus, vix tandem autem dixit iis, qui adcrant: Hinc tollantur impii, et in ardentem fornacem injiciantur, quoniam contendunt non parere nostris jussis. Hanc vero, quæ abjuravit se matrem esse matrem, et violavit jus naturæ, relinquitte eam sua voluntate ambulare. Illa autem beata: Deum, inquit, juro, me esse morituram cum hac trinitate martyrum, et neque morte, neque ulla re alia me unquam ab his esse sejungendam. Tyrannus vero, bonæ terræ malum gerumen præter exspectationem: Hæc res, inquit, non est mihi magnæ curæ: fac ut tu volueris. Cum ergo martyres fornaci appropinquassent, tollentes in cœlum oculos, dixerunt: Domine Jesu Christe, vera lux, quæ ante sæcula e paterna effulsit gloria, agimus tibi gratias, quod nos corroborasti, ut ferremus pro te certamen, et non permisisti ut comprehenderemur a laqueo venantium: sed tanquam passerem animam vostram ex eo liberasti. Et nunc confirma nostros animos, ut possimus adversus hunc ignem nos fortiter gerere. Nobis quoque adsis in tempore excessus ex hoc abjecto corpore, et defende nostras animas. Te enim freti et tua virtute, hanc flammam ascendimus.

XXIII. Cum itaque fuissent milites prope os fornacis, et intolerabilem ejus ardorem non possent sustinere, sancti qui eos viderant territos: Quid statis, dicebant, quod jussi estis, non facientes? Si hic, qui est conservus et est ad tempus ignis, vobis visus est terribilis: ignis ille gehennæ, qui nunquam desinit, et nunquam exstinguitur, quemadmodum a vobis tolerabitur? Et quomodo, dixerunt illi, potuerimus effugere, quod vos dicitis, supplicium? Nisi abnegato cultu idolorum, dixerunt sancti, Christo vero Deo vere credideritis, non poteritis illa effugere supplicia. Ad hæc milites: Quando, dixerunt, regis jussui servientes, vobis inferebamus supplicia, contremiscebamus et timore afficiebamur, ut qui exspectaremus vos aliquid grave esse passuros. Nunc autem vestram consecuti doctrinam et admonitionem, sumus tranquillis animis, aliquam spem salutis, ut par est, exspectantes: sed vos cum in nos feceritis, quæ oportet et vult vestra fides, ad Regem æternum adducite, hunc enim, in quem cadit interitus, jam sumus abominati. Propter hæc martyres repleti lætitia: Dominum, dixerunt, una voce laudemus, quoniam bonus et suavis evadat ei nostra laudatio, qui ædificat animas eorum, qui ad ipsum fide accedunt, gaudium propter eorum salutem implet cœlestia. Excipe, Domine, eos, quos hora undecima convocasti ad vineam tui martyrii, et da eis mercedem dignam tua bonitate, eos referens in numerum priorum tuorum decertatorum.

XXIV. Milites ergo veluti quibusdam armis in-
pugnabilibus, Christi muniti signaculo, simul cum
sanctis Acindyno, Pegasio et Anempodisto forna-
ceni ingressi sunt, cum essent numero viginti et
octo, ne ipsa quidem tyranni matre relicta, sed
cum eis simul ingressa. Chorus autem angelo-
rum circa fornacem sanctos videbatur excipiens,
et cum eis hymnum canens. Martyres autem cum
sacras animas apud Deum per ignem deposuissent
secundo die Novembris, locum repleverunt odore
ineffabili, adeo ut qui illic aderant Christiani, quæ
dici non potest, voluptatem senserint, et eum lau-
darint, qui reipsa implet quæ dicit divinus David,
et in sanctis suis se ostendit mirabilem. Quorum
sacræ et pretiosæ reliquæ depositæ sunt in loco,
qui dicitur Ireneus, ex quibus manat gratia ad
eos, qui accedunt: ad gloriam Domini nostri Jesu
Christi, quem decet majestas et laudatio cum ejus
principio carente Patre, et vivifico Spiritu, nunc
et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

Α ΚΑ'. Οἱ τοίνυν στρατιῶται καθάπερ δπλω τινὲ τῷ
παντὶ ἀχειρώτῳ τῇ σφραγίδι Χριστοῦ σφραξάμενοι,
σύναμα τοῖς ἁγίοις, Ἀκινδύνῳ, Πηγάσιῳ καὶ Ἀνεμ-
ποδίστῳ, τὴν κάμινον ὑπειστέλλον, ὁκτὼ πρὸς τοῖς
εἴκοσι τὸν ἀριθμὸν ὄντες, μὴδὲ αὐτῆς ἀπολειφθεῖ-
σης τῆς τοῦ τυράννου μητρὸς, ἀλλὰ καὶ αὐτῆς ἄμα
συνεπεισελθούσης. Χορὸς δὲ ἀγγέλων περὶ τὴν
κάμινον ἐωρᾶτο τοὺς ἁγίους ὑποδεχόμενος, καὶ
ὕμνον σὺν αὐτοῖς ἀναμέλπων. Οἱ μάρτυρες μέντοι
τὰς ἱερὰς ψυχὰς τῷ θεῷ διὰ πυρὸς παραθέμενοι
κατὰ τὴν δευτέραν τοῦ Νοεμβρίου μηνὸς, εὐωδίας
ἀρρήτου τὸν τόπον ἐπλήρωσαν, ὡς τοὺς ἐκείσε παρ-
όντες Χριστιανοὺς ἡδονῆς αἰσθῆσαι, λεχθῆναι μὴ
δυναμένης, αἰνεῖν τε τὸν ἔργῳ τὰ τοῦ θεοῦ Δαυὶδ
πληροῦντα, καὶ θαυμαστὸν τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ δεῖ-
κνύμενον. Ὡν τὰ ἱερὰ καὶ τίμια λείψανα ἐν τῇ εἰρη-
μένη Εἰρηνησοῦ κατετέθη, πολλὴν ὕσιν τὴν χάριν
τοῖς προσιοῦσι πηγάζονται εἰς δόξαν τοῦ Κυρίου
ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ πρέπει μεγαλωσύνη καὶ
ἀνεστὶς σὺν τῷ ἀνάρχῳ αὐτοῦ Πατρὶ καὶ τῷ ζωο-
ποιῷ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας
τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑ ΚΑΙ ΑΓΩΝΕΣ

ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΙΩΑΝΝΙΚΙΟΥ

VITA RES GESTÆ ET CERTAMINA

SANCTI PATRIS NOSTRI

JOANNICII ABBATIS

(Latine apud Surium ad diem 4 Nov., Græce ex cod. ms. n. 1481.)

I. Viam quæ ducit ad virtutem, sciunt omnes C
esse asperam, arduam et difficilem, idque aperte
ipsa discunt experientia. Et ideo multis quoque
indigent, quæ ad ipsam excitent, partim quidem
exhortationibus, partim autem vitæ quoque hi-
storia eorum, qui in illa prius sunt ingressi, quod
etiam magis ad eam attrahit sine molestia, et
efficit ut non despondeant animum propter diffi-
cultatem itineris. Ei enim, qui viam est ingres-
surus asperam et difficilem, suadens et adhortans
quispiam minus persuaserit, ostendens autem
multos eam jam confecisse, et ad optatum tan-
dem finem pervenisse, sic magis persuaserit ut
prompto et alacri animo iter aggreddatur. Talem
esse existimo magni quoque Patris Joannicii vitam,
et longe jucundissimam, et longe utilissimam, et

Α'. Τὴν πρὸς ἀρετὴν ὁδὸν φέρουσαν, τραχεῖαν
εἶναι καὶ ἀνάντη καὶ δυσχερῆ, πάντας ἴσασι, καὶ
τῇ πείρᾳ σαφῶς μανθάνουσι· διὰ τοῦτο καὶ πολ-
λῶν δέονται τῶν πρὸς ταύτην παρακαλούντων,
τοῦτο μὲν παραινέσεων, τοῦτο δὲ καὶ βίων ιστορίας
τῶν ἐκείνην προωδευούτων, ὃ καὶ μᾶλλον ἀκαλύτως
ἐφέλκεται πρὸς αὐτὴν καὶ μὴ ἀπογινώσκειν παρα-
σκευάζει τῆς πορείας τὸ δύσκολον, ἐπεὶ καὶ τῷ
μέλλοντι βαδίζειν ὁδὸν δύσπορον καὶ τραχεῖαν,
παραινῶν τις, καὶ προτροπέσμενος, ἤττον πείσειεν,
ὑποδεικνύων δὲ πολλοὺς αὐτὴν ἤδη διελθόντας,
εἶτα κἂν τῷ τέλει καλῶς καταλύσαντας, οὕτω
πείσει μᾶλλον καὶ αὐτὸν ἂν προθύμως τῆς πορείας
ᾤψασθαι. Τοιοῦτον οἶμαι εἶναι καὶ τὸν τοῦ μεγάλου
Πατρὸς Ἰωαννικίου βίον, μάλα μὲν χαριέστατον,
μάλα δὲ ὠφελιμώτατον, καὶ δυνάμενον ἱκανῶς καὶ

αὐτὸν τὸν κομιδῆ ῥάθυμον διεγεῖραι πρὸς τὴν τῆς ἀρετῆς ἐπιμέλειαν. Λεγέσθω τοιγαροῦν τὰ ἐκείνου κατ' ὄσον ὁδὸν τε, καὶ εἰς μέσον ὕμιν προτιθέσθω τοῖς φιλοθέοις, ὅθεν τε ἤρξαντο, καὶ εἰς οἷον ἄρα καὶ κατέληξαν πέρας. Ἐχει δὲ οὕτω :

Β. Τεσσαρεσκαιοεκατῶ ἐτει τῆς τυραννίδος Ἀέοντος τοῦ Κωνσταντίνου παιδός, τοῦ καὶ ἐξ Ἰσαύρων ἔλκοντος τὴν τοῦ γένους σειρὰν, ὁ θαυμαστός Ἰωαννίκιος τῶν μητρικῶν θαλάμων προέρχεται : ᾧ πατὴρ μὲν ἡ Βιθυνῶν ἐπαρχία, κώμη δὲ Μαρυκάτου καλουμένη πρὸς τοὺς βορειοτέροις τῆς Ἀπολλωνιάδος κειμένη, γεννήτορες ἐπαληθεύοντες τοῖς ἔργοις τὴν κλήσιν, Μυριτζίκιος καὶ Ἀναστασῶ. Ἐμελλον γὰρ οἷον χάριεν βέδον τὸν δίκαιον ἀναδοῦναι τῇ εὐσεβείᾳ, ἀπὸ ζωῆς εἰς ζωὴν κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον, τοῖς τῆς ἀρετῆς μύροις ἐκαλούμενον τοὺς πολλοὺς καὶ τοῦ τῆς ἀμαρτίας πτώματος ἀνιστῶντα, καὶ ὄδον ὑποδεικνύντα σωτήριον, ὡς ὁ λόγος δηλώσει. Εὐθύς γὰρ ἐκ πρώτης τριχὸς αἰσθητοῖς βρώμασι παιδοτριβομένός τε καὶ ἀναγόμενος, οἷα παῖς, οὐ τὴν ἐγκύκλιον ταύτην καὶ κοσμικὴν εἴλετο σοφίαν, ἀλλὰ τὴν προσάγουσάν τε καὶ οἰκειοῦσαν Θεῷ, ἥτις καὶ ἀρχὴ σοφίας ἐστίν· εἶθ' ὁ τοῦ Θεοῦ φόβος, καὶ τὴ κατ' ἴχνος αὐτοῦ τῶν ἐντολῶν ἔπαιθεαι. Προέκοπτε τοίνυν ἐπ' ἀρετῆς, καὶ θεῖα παιδεία, ὑπόσαι ἡμέραι, καὶ ἐπεδίδου τὴν καλλὴν ὄντως ἐπίδοσιν. Τί δὲ ὁ ταχύς εἰς ἀντίδοσιν τῶν ἀγαθῶν Κύριος; Οὐπω τὴν πρώτην ὁ μέγας ἡμεῖθεν ἤλικίαν, καὶ ἦν παρὰ τῶν γονέων ἐτάχθη λειτουργίαν τελῶν ταῖς συνήθεσι νομαῖς τοὺς χοίρους ἐπαφίεις, ὁ μὲν τῷ τοῦ σταυροῦ τύπῳ τούτους ἐσημειοῦτο, καὶ τὰς συνήθεις αὐτὸς εὐχὰς ἀπεδίδου Θεῷ· οἱ δὲ ἔμμενον ἀδιάσπαστοι λύμης ἀνθρώπων ὁμοῦ καὶ θηρῶν ἀνώτεροι, ἕως ὅψις τῆς ἡμέρας ἀναστρέψας ὁ ἅγιος, ἐπὶ τὴν οἰκίαν πάλιν οὐτοῦς εἰσελάσειεν.

Γ. Ἐπεὶ δὲ ὁ μὲν τὸν ἐφθρον ἡμεῖθε, τό τε σῶμα οὐκ ἀφυῆς ὦν καὶ τὴν ὄψιν οὐκ ἀγενναί ἀνδρὶ ἐοικώς· ἐκλογῆ δὲ πρὸς ἀκριβείαν στρατιωτῶν προστάξει τοῦ τηλικαῦτα κρατοῦντος ἐγένετο· τότε δὴ καὶ ὁ θαυμαστός οὗτος τῷ τῶν ἐξκουβιτόρων ἐναπογράφεται τάγματι. Ἦν οὖν ποσεινδὸς μὲν τῆ στρατιᾷ δι' ἐπιείκειαν, φοβερός δὲ τοῖς ἐχθροῖς διὰ γενναίωτά, τὰ πολλὰ τούτους καὶ μόνῃ θείᾳ τροπούμενος. Οὕτω τοιγαροῦν ἔχων, καὶ οὕτω περὶ πολλοῦ τῷ στρατεύματι ὦν περὶ πλείονος ὑπῆρχε Θεῷ, κατ' ὅ τῶν αὐτοῦ ἐντολῶν φύλαξ ἦν ἀκριδέστατος. Ταῦτα οὖν ὁ πονηρὸς ἔρων, τῆς τε ἄλλης ἀρετῆς, καὶ δὴ καὶ τῆς πρὸς τὸ θεῖον νεύσεώς τε καὶ οἰκειώσεως βασκαίνων αὐτῷ, ἐνήδρευέ τε ἀφανῶς, καὶ λόγους ἐκάθιζε κατὰ τοῦ ἀνδρός. Ὅθεν καὶ κοινὴν ποτε κατασκευάσας τῶν ἀνθρώπων ἀγλὺν, ὡς ἂν μὴ ταῖς θείαις εἰκόσι τὸ προσήκον ἀπονέμοιεν σέβας, φθάνει καὶ μέχρις Ἰωαννικίου, καὶ τοῦτον δὴ τὸν καλὸν ἐν ἀσκηταῖς ἄνδρα αἶρει, καὶ πρὸς τὴν ἄλθερίαν αἴρσειν τῶν Εἰκονομάχων

quæ ipsa quoque potest vel valde socordem excitare ad studium virtutis. Dicantur ergo res illius, quoad ejus fieri poterit, et vobis piis ac religiosis in medium proferantur, unde scilicet cœperit, et ad quem finem tandem pervenerit. Sic autem habet:

II. Quartodecimo anno tyrannidis Leonis filii Constantini, qui etiam generis seriem traxit ex Isauria, admirabilis Joannicius procedit ex matris thalamis. Cui patria quidem fuit provincia Bithynorum: vicus autem, qui vocatur Marycati, situs ad borealem partem Apolloniadis: parentes, qui factis ipsis veram reddebant appellationem, Myritzicius et Anastaso. Erant enim tanquam pulchram rosam justum Joannicium editori pietati, qui a vita ad vitam, ut dicit Apostolus, evocabat multos unguento pietatis, et a lapsu peccati faciebat surgere, et viam ostendebat salutarem, ut jam ostendet oratio. Statim ergo ab ineunte ætate, cum sensilibus cibis aleretur et educaretur ut puer, non disciplinarum orbem et mundanam elegit sapientiam, sed eam, quæ ad Deum adducit, et ei reddit familiarem, quæ est initium sapientiæ, nempe Dei timorem¹, et ejus mandatorum insistere vigiliis. Proficiebat ergo in dies in virtute et divina disciplina, et pulchro augebatur incremento. Quid autem Dominus, qui est velox ad bonorum remunerationem? Nondum magnus Joannicius e prima ætate excesserat, et munus obiens, quod ei fuerat mandatum a parentibus, in consueta pascua porcos immittens, ille quidem eos signabat figura crucis, et ipse consuetas preces Deo reddebat: illi autem permanebant indivulsi, nullo nec hominum nec bestiarum damno omnino affecti, donec vespere reversus sanctus eos domum rursus ageret.

III. Cum autem ille quidem jam excessisset ex ephēbis, tunc cum esset et corpore agilis, et aspectu præ se ferret speciem hominis non ignavi, haberetur vero accuratus militum delectus jussu ejus, qui tunc rerum potiebatur: tunc hic quoque vir admirandus relatus fuit in numerum excubitorum. Erat autem exercitui quidem jucundus propter moderationem: inimicis vero terribilis propter fortitudinem, ut qui eos sæpe vel solo aspectu in fugam verteret. Cum se ergo sic gereret, et tanti fieret ab exercitu, apud Deum adhuc pluris fiebat, quatenus ejus præcepta ad unguem observabat, Hoc ergo videns malignus, et cum aliam virtutem, tum ejus cum Deo familiaritatem et conjunctionem ei invideret, in eum latenter comparabat insidias. Quamobrem cum aliquando hominibus communem offudisset caliginem, ut non divinis imaginibus eum, quem par erat, honorem tribuerent, pervenit etiam usque ad Joannicium capitque et expugnat hunc virum

¹ Psal. cx, 10; Prov. i, xi, 10.

præclarum inter exercitatores, et inducit eum ad perniciosam sectam Iconomachorum. Ab illo autem tempore divinis imaginibus non modo quem par erat, multi honorem non tribuebant, sed nec earum quidem auditionem auribus omnino admittebant. Totis vero quinquaginta septem annis, figura a Christo susceptæ humanitatis, crimini dabatur et contemptui habebatur ab iis, qui pugnant ad-versus imagines. Cum quibus fuit abductus et captus hic quoque vir admirandus, et pauci fuerunt, qui maligni laqueum effugerint. Atque hæc quidem sic se habebant: et Christi figura nostræ simillis, prob dolor! despiciebatur, et nihil omnino putabatur.

IV. Postquam autem hujus sceleris operatores cum impietate miserabiliter perierunt, et Romanorum imperium transit ad conjugem ejus Irenem, quæ res Christianorum tuebatur et habebat in honore, etiamsi, propter metum mariti, non poterat eo superstite libere eloqui veram religionem. Cum ea vero in imperio fuisset constituta, tunc ipse quoque Christus, qui propter nos carnem induit, rursus honorabatur figuris, et exoptatæ sanctorum imagines, in ecclesiis, in foro, in populo cernebantur. Sed ne sic quidem multi hujus Iconomachorum hæresis acerbiter eluerunt ex animis, sed cum temporis diuturnitate ad mali habitum pervenissent, ægre ferebant se ab eo liberari. Quorum unus erat hic quoque præclarus Joannicius, qui non erat promptus nec velox ad mutationem, neque omni vento convertebatur aut circumferebatur, sed morum ostendens gravitatem, etsi in re non laudabili, permanebat in iis, quæ sibi recte opinari videbatur, et divinis imaginibus nullum cultum tribuebat. Deinde quid sit? Eum venatur egregius agricola, qui novit terram animi uniuscujusque, et is accipit semina fidei orthodoxæ. Quomodo autem?

V. Mittitur ab imperatore ad Occidentem cum toto exercitu. Illinc autem revertens, transit per quamdam partem Olympi, et nutu divino iter fecit prope quemdam ex monachis, qui in eo monte exercebantur. Deinde ille apparens ex silva: O illi, inquit, Joannici, si magnum tibi est, inquit, Christianum esse et nominari, cur Christi imaginem despiciens, efficis ut labor virtutis a te frustra suscipiatur? Hæc audivit vir divinus, et miratus est, quod ei evidentissime dixisset de omnibus. Humi itaque cadens, petit veniam, quod ille ignorans fuisset ingratus in Dominum, et affirmavit se deinceps Christi imaginem et omnium, qui ei placuerunt, honoraturum cum omni proposito. Ab illo ergo tempore, beatus ille satellitis officio fungens in vestibulo regis, recubabat in nudo solo, eratque orationi intentus in jejunio. Nam etsi convivia inibat cum aliis, cibum tamen non sumebat usque ad satietatem, sed catenus, ut illis quidem non videretur jejunare; corpus autem ei consiste-

πάγεται. Τὸ ἀπ' ἐκείνου τοῖνον ταῖς θείαις εἰκόσιν οὐχ ἔτι μὴ, ὡς προσῆκεν, ἀπένεμον οἱ πολλοὶ σέβας, ἀλλ' οὐδὲ τὴν τούτου ἀκοὴν ὄλωσ' τοῖς ὡς παρεδέχοντο. Ἐν ἑπτὰ δὲ καὶ ὄλοις πενήκοντα ἔτεσιν ὁ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Χριστοῦ τύπος, δεβάλλετό τε παρὰ τῶν εἰκονομαγούτων καὶ ἡριμάζετο· οἷς δὴ καὶ ὁ θαυμάσιος οὗτος συναπήχθη καὶ τῶν ἀλόγων γέγονεν, ὀλίγων μάλιστα τὴν πάγην τοῦ πονηροῦ διαδράντων. Εἶχε μὲν οὕτω ταῦτα, καὶ ὁ καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ χαρακτήρ παρεωρᾶτο, οἴμοι, καὶ ἐν οὐδενὸς μέρει παντάπασιν ἐλογίζετο.

Δ'. Ἐπεὶ δὲ οἱ τῆς κακίας ταύτης ἐργάται τῇ ἀσεβείᾳ ἐλεινῶς συναπώλοντο, καὶ ἡ Ῥωμαίων ἀρχὴ ἐπὶ τὴν τοῦ Λέοντος σύζυγον Εἰρήνην μετέπιπτεν, ἥτις ἐπρέσβευέ τε τὰ Χριστιανῶν, καὶ ἐντίμως ἤγεεν, εἰ καὶ τῇ περὶ τὸν ἄνδρα φειδεῖ οὐκ εἶχεν ὄπως ἐκείνου περιόντος ἔτι παρῆρη: ἀίεται τὴν εὐσέθειαν. Ὡς οὖν ἐπὶ τῆς ἀρχῆς αὐτῆ κατέστη, τότε καὶ Χριστὸς αὐτὸς ὁ τὴν ἡμετέραν σάρκα δι' ἡμᾶς ἐνδυσάμενος ἐτιμάτο πάλιν τοῖς χαρακτῆρσι, καὶ οἱ περιπέθητοι τῶν ἁγίων τύποι ἐν ταῖς ἐκκλησίαις, ταῖς ἀγοραῖς κατὰ πλῆθος ἐφαίνοντο. Ἀλλ' οὐδὲ οὕτως οἱ πολλοὶ τὴν πικρίαν τῆς τοιαύτης τῶν εἰκονομάχων αἰρέσεως, τῶν ψυχῶν ἀπενίψαντο, ἀλλὰ τῷ τοῦ χρόνου μήκει, καθάπερ ἐν ἔξει τοῦ κακοῦ γεγονότος, πρὸς τὴν ἀπαλλαγὴν ἐδυσχέρανον· ὧν εἷς καὶ ὁ περιφανὴς ἐτύγγανεν Ἰωαννίκιος. Οὐδὲ ταχὺς οὗτος ἦν εἰς μεταβολὴν, οὐδὲ πρόχειρος, οὐδὲ παντὶ ἀνέμῳ περιτρεπόμενος ἢ φερόμενος, ἀλλ' ἤβους βάρος δεικνύς εἰ καὶ μὴ ἐπαινετῶ πράγματι, ἐνέμενε τοῖς ὡς φετο καλῶς αὐτῷ δεδογμένοις, καὶ ταῖς θείαις εἰκόσιν, οὐδ' ὅτι οὖν σέβας ἀπένεμεν. Εἶτα τί γίνεται; Θηρᾶται παρὰ τοῦ καλοῦ Γεωργίου τοῦ τὴν ἐκάστου γῆν τῆς φυχῆς εἰδότης, καὶ τὰ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως σπέρματα δέχεται. Καὶ ὁ τρόπος, ὅπως;

Ε'. Στέλλεται ὑπὸ τοῦ κρατούντος σὺν τῇ στρατιᾷ πάση κατὰ τὴν Ἐφῶν· ἐκεῖθεν δὲ ἐπανήκων, ἐν τινι τῶν τοῦ Ὀλύμπου διημερῶν, πλησίον τέτινος τῶν κατὰ τὸ τοιοῦτον ὄρος ἀσκουμένων μοναχῶν, νεύσει τινα παρῶδευε θειωτέρᾳ. Ἐπειτα διαφανεὶς ἐκ τοῦ ἄλλου ἐκεῖνος, Ὡ τέκνον, εἶπεν, Ἰωαννίκιε, εἰ μέγα σοι τὸ Χριστιανῶν καὶ εἶνας καὶ ὀνομάζεσθαι, ἵνα τί τὴν τοῦ Χριστοῦ εἰκόνα περιφρονῶν, μάτην σοι διαπεπονησθαι τὸν τῆς ἀρετῆς κόπον παρασκευάζεις; Ἦκουσεν ὁ θεὸς ἄνθρωπος, καὶ οὕτως αὐτῷ διορατικώτατα περὶ πάντων ἐξείπεν ἐθαύμασεν. Εἰς ἔδαφος οὖν πεσὼν, συγγνώμην ἤτει περὶ ὧν ἄγνων ἐκεῖνος εἰς Χριστὸν ἠγνωμόνει, καὶ διεθεδαίουτο, ἡ μὴ τὸ λοιπὸν τὴν εἰκόνα Χριστοῦ καὶ τῶν εὐηρεστηκότων αὐτῶ πάντων, σὺν προθέσει τῇ πάσῃ τιμᾶν. Τὸ ἀπεκείνου οὖν ὁ μακάριος σωματοφυλακῶν εἰς τὰ τῶν βασιλείων προαύλια, ἐπὶ ψιλῶ τοῦ ἐδάφους ἀνικλιόμενος ἦν, προσέκειτο δὲ χαμμενία καὶ προσευχῇ καὶ νηστεία. Εἰ γὰρ καὶ τοῖς; ἐταίροις συνεσιδίτο,

τὴν ἀλλ' οὐ μέχρι κέρου μεταλαμβανέτης τροφῆς, ἀλλὰ τοσοῦτον, ἕσω τοῖς μὲν μὴ φαίνεσθαι νηστεύων, τὸ σῶμα δὲ αὐτῷ συνεστάναι, καὶ πρὸς τὴν πάννυχον ἐκείνην στάσιν ὑπηρετεῖν.

Γ'. Ἐν τούτοις οὖν ἐκείνου σχολάζοντος ἐφ' ὧρας ἕτασιν ἕξ, τὸ τῶν Βουλγάρων ἔξεισιν ἔθνος τὴν τῶν Θρακῶν λιγίζομενον. Ἀντιστρατοπεδεύεται τοίνυν αὐτοῖς ὁ τῆς Ῥωμαίων τότε κρατῶν, χεῖρα πολλῆν καὶ μάχιμον συναθροίσας, οὗς διήκου συνεξ- ἰτάζετο καὶ ὁ νεανικὸς τὴν εὐσέβειαν οὗτος· πόλε- μὸς τε μέγας αὐτοῖς συνεβράβη, καὶ κατὰ πληθὺς αἱ φάλαγγες πίπτουσι τῶν Ῥωμαίων. Τί οὖν ὁ μέγας ἐν ἀριστεύσει, καὶ μεζῶν ἐν ἀσκηταῖς οὗτος Ἰωαννίκιος; Οἷα Δαυὶδ ἄλλος ἦν διακόπτων μὲν τοὺς ἀλλοφύλους σὺν μυριάσι, πλείστους δὲ βυό- μενος τῶν ἁμογενῶν, ὥστε καὶ τινα τῶν ἐπιφανῶν Ῥωμαίων, μηχανῇ μὲν βυό τῶν Βουλγάρων ἱμαν- τώδει ληφθῆναι, τὸν δὲ ταύτην τῷ ξίφει διατεμόντι τῆς πολεμίας χειρὸς τὸν ἄνθρωπον βύσασθαι. Ταῦτα δὴ τότε καὶ αὐτὸς ὁ βασιλεὺς θεασάμενος, καὶ τὸ γενναῖον τοῦ ἀνδρὸς ἐκπλαγεῖς, τὴν πατρίδα καὶ τὴν τοῦ δνόματος κλησὶν ἐξήγει· μαθεῖν. Ὁ δὲ πρὸς τοῦτος καὶ τὴν τῆς στρατείας; εἰδίδασκε τάξιν. Καὶ ὁ βασιλεὺς πάντα εὐθύς, ὡς ἂν μὴ τὴν μνήμην αὐ- τοῦ διαβύγοι, γράμμασιν ἐκτίθεσθαι τῷ ὑπογραφεὶ κελεύει, καὶ τῇ φιλοτιμίᾳ τῶν ἀντιδόσεων τὴν τοῦ καλοῦ τούτου στρατιώτου χεῖρα καμοῦσαν ἐπέβρω- σαν. Ἐντεῦθεν καὶ πλείονι τῇ βοτῇ χρησάμενος, ἕνα πινὰ τῶν ἐχθρῶν ἐπὶ στενῆς ἐστῆκίτα ἰδοῦ, καὶ πολλοὺς ἀναιροῦντα Ῥωμαίων ὁ γενναῖος οὗτος ἐπισκεπῶν, κεφαλῆς ἐστέρει τὸν πολλῶν ἐτέρων κεφαλῆς ἀφελόμενος. Οὕτως; αἱ κατὰ τῶν ὀρωμένων ἐχθρῶν ἀριστεία σύμβολον ἦσαν αὐτῷ τῶν μελλόντων κατὰ τῶν οὐ φαινομένων θυσιμῶν τροπαίων.

Ζ'. Καὶ ὅρξ, πῶς ἐντεῦθεν καὶ πρὸς τὴν ἐκείνων ἔμιλλαν ὠδηγεῖτο, καὶ ἦδη πάλης ἤπειτο, καὶ τὸν ἐκλίτην νοῦν ἀποχῇ σιτίων καὶ προσευχῇ καλῶς ἐπλίξε. Τῆς γὰρ πρὸς τοὺς ὀρωμένους τούτους ἐχθροῦς μάχης ἡρέμα καὶ κατὰ βραχὺ διαστάς, καὶ ἐν ἑαυτῷ λοιπὸν γεγονώς, ἔστρεφέ τε τῶν & δυνάμει Θεοῦ κατὰ τῶν ἐχθρῶν ἠρίστευσε γενναῖος, καὶ ζημιωθῆναι πικρὰν ἐκείνην ζημίαν τὸν ὀπισθεν ἔλεγε χρόνον, ἐν ὧσιν μὴ διὰ τιμῆς αὐτῷ ἢ τοῦ Χριστοῦ εἰκὼν ἦγετο, καὶ τοῖς τῆς μεταμελείας βίβλασιν ἐβάλλετο τὴν ψυχὴν, καὶ ὡσπερὶ τοιαῦτα πρὸς ἑαυτὸν διελέγετο· Τοιοῦτω με δουλεύειν προσ- ἦκε Δεσπότη, καὶ μὴ κατὰ τῶν ὀρωμένων τούτων μόνον ἐχθρῶν, ἀλλὰ δὲ καὶ κατὰ τῶν ἀοράτων ὀπλί- ζεσθαι· ὁ καὶ δι' εὐχῆς ἐγὼ μάλιστα τίθεμαι, βοθῆγαί μοι καιρὸν, καθ' ὃν ἔσται μοι δυνα- ἂν ὑποτάξαι τὴν σάρκα τῷ πνεύματι, καὶ μόνω προσ- ἀνῆχειν Θεῷ. Ἐντεῦθεν καὶ τῆς συνήθους ὄλως ἐγένετο προσευχῆς, καὶ τὸ ὑπερχαίμενον ἐν δεξιᾷ τῆς Βοθυνίας ὄρος ὁ παρ' ἡμῖν Ὀλυμπο; καλεῖται, ὠβινησε τὸν ἡσυχον καὶ φιλέρημον βίον.

Η'. Ἐνδημήσας οὖν βασιλευρώση, καὶ τοῖς ἐν αὐτῇ εὐκτιρήσις συνταξάμενος οἰκοῖς, καὶ τὴν τε- ΡΑΤΗΟΛ. GR. CXVI.

A ret, et ad pernoctem illam inserviret statim- nem.

VI. Cum ille ergo totos sex annos his vacaret, egreditur gens Bulgarorum, Thraciam depopulans. Adversus eos autem ducit exercitum, qui tunc erat imperator Romanorum, magna et valida manu coacta, in quorum numero erat hic quoque pietate plane juvenis. Magnum itaque praelium fuit inter eos commissum, et ex exercitu Romanorum cado magnus numerus. Quid ergo ille inter viros fortes magnus, et inter exercitatores pietatis major Joannicus? Erat tanquam alius David, alienigenas quidem perumpens cum multis millibus, plurimos autem liberans ex iis, qui erant ejusdem generis, adeo ut quidam ex illustribus Romanis machina quidem ex loris contexta caperetur a Bulgaris, is vero ea gladio dissecta, a manu hostili hominem liberaverit. Hæc cum tunc ipse aspexisset imperator, et ejus esset virtutem admiratus, cupiebat scire patriam, et quod esset ei nomen. Ille autem præter hæc docuit etiam ordinem militiæ. Imperator vero omnia statim, ne memoria exciderent, scribæ jubet mandare scriptis, et magnificentia remuneratio- num, confirmavit defessam manum hujus egregij militis. Hinc magis incitatus, unum quemdam ex inimicis, qui steterat in via angusta, et multos occidebat ex Romanis, vir ille strenuus, facto in eum impetu, illum privavit capite, qui multis alijs capita abstulerat. Sic adversus hostes qui videntur, præclara facinora, erant signum tropæorum, quæ erat erecturus contra inimicos, qui non apparent.

VII. Vide autem quomodo hinc fuit deductus ad suscipiendum contra illos certamen: et jam ad luctandum est aggressus, et gravis armaturæ mentem, abstinentia a cibis et oratione pulchre armavit. Nam cum a pugna adversus eos, qui cernuntur, hostes se sensim et paulatim dimovisset, et se deinceps collegisset, versabat animo ea quæ Dei virtute adversus hostes fortiter gesserat, et se posteriori tempore dicebat acerbum illud damnatum accepisse, quo Christi sui imago in honore ab eo non habebatur, et telis penitentia; suciabatur ejus animus, et in hunc modum secum loquebatur: Oportuit me tali Domino servire, et non solum adversus hos, qui cernuntur, inimicos, sed etiam armari in eos qui non cadunt sub aspectum. Quod quidem ergo habeo maxime in votis, nempe dari mihi tempus, in quo possim carnem subicere spiritui, et soli Deo animum adhibere. Hinc se dedit totum solitæ orationi, et cum vidisset montem, qui supereminet a dextera Bithyniæ, qui apud nos vocatur Olympus, concepit animo vitam quietam et amantem solitudinis.

VIII. Cum venisset ergo in urbem regiam, et valere jussisset ea, quæ sunt in ipsa, oratoria ei

emigrationis postremam reddidisset adorationem, despicit quidem referri in numerum procerum imperatoris : despicit autem maxima adipisci, et pluris fieri, quam vulgus. Despiciat paternam affectionem, postponit viscera matris, et cum parum congressus esset cum parentibus, profectus est ad jucundam quietem et silentium, cum solos viginti quatuor annos se pulchre gessisset in hac inferiori et mundana militia. In transitu vero cum accessisset ad Agaurorum monasterium, accipitur ab iis, qui illic erant, monachis : et monasterii praefecto Patri Gregorio aperit suum animum, quod scilicet amet vitam quietam, et quod velit solus sub Deo vivere, omnem humanam vitam consolationem. Ille autem laudat quidem propositum, sed haec dicebat convenire iis, qui versati sunt in diuturniori exercitatione, et ad ejus habitum quodammodo pervenerunt. Ego vero tibi consuluerim, non eam primo vitam eligere, quae est remota ab omni hominum societate, sed cum viris piis et monachis te prius conjungere, et discere tempus et ordinem orationis. Deinde obedientiam doceri et modestiam, et sic ad vitam accedere anachoreticam, ne, si ad eam irrueris priusquam didiceris, cum te oporteret ferire, feriaris, et cum superare, supereris miserabiliter.

IX. Hæc cum ille monita audivisset, illic quidem recessit : cum venisset autem vespera, hospitio excipitur a quodam viro pio et religioso, ut qui pulchre cognosceret hujusmodi habitacula, et cave-
 ret, ne unquam diversaretur in adibus alicujus, qui esset diversæ a recta sententiæ. Cui cum animum aperivisset, quoniam erat adhuc omnino ignarus litterarum, abducitur ab eo in quoddam propinquum monasterium quod vocabatur Utoteles : et cum in eo didicisset solam elementorum institutionem, cum intellexisset hoc monasterium esse tumultu plenum, ascendit ad aliud monasterium, quod dicitur Antidii : et cum illius praefecto suum declarasset propositum, docetur ab eo, cujusmodi sit palæstra in divinis certaminibus, deprimere scilicet cogitationes, et omnem altitudinem, quæ extollitur adversus Dei cognitionem. Cum duos autem annos in eo perseverasset, et Dei patris David hymnorum triginta psalmos didicisset et ostendisset satis validas esse eorum ansas adversus omnem insultum adversarii, paulo post inaccessit eum desiderium transeundi ad montem, qui supereminet. Totos ergo septem dies vacans orationi, petebat ut sibi appareret certus dux viæ, quam desiderabat. Septimo autem die, audit hic novus noster Mos̄is vocem desuper jubentem ut parum accedat ad montem, et assequatur id quod desiderat.

X. Cum ergo ille hanc audivisset, accessit ad montem, et quemnam locum inveniret aptum ad suam habitationem, undique circumspiciebat. Ascendens ergo in montem, incidit in duos monachos, quibus tunicae quidem erant confectæ ex

A λευταίαν τῆς ἀποδημίας προακύνησιν ἀποδοῦς, ὑπερορᾷ μὲν τοῦ παρὰ βασιλεῖ τάττεσθαι, ὑπερορᾷ δὲ τοῦ τῶν μεγίστων καὶ ὑπὲρ τοὺς πολλοὺς ἀξιοῦσθαι· καταφρονεῖ στοργῆς πατρικῆς, ἐν δευτέρῳ τὰ μητρὸς τίθεται σπλάγγνα, καὶ τοῖς τεκοῦσι μικρὸν συγγενόμενος ἐπὶ τὴν φίλην ὥρμησεν ἡσυχίαν τὴν καλὴν ὄντως σύνοικον, τέσσαρας μόνους ἐπὶ τοῖς εἴκοσι χρόνοις τῆ κάτω ταύτῃ καὶ κοσμηκῇ διαπρέψας στρατεία. Κατὰ γοῦν τὴν πάροδον τῆ τῶν Αὐγάρων μονῆ παραβεληκῶς, ὑπὸ τῶν ἐκεῖσε μοναχῶν δεξιούται, καὶ τῷ τῆς μονῆς προεστῶτι Πατρὶ Γρηγορίῳ τὰ τῆς ἑαυτοῦ γνώμης δῆλα ποιεῖ, ὅτι τε τοῦ καθ' ἡσυχίαν ἐρᾷ βίου, καὶ ὅτι βούλεται μόνος ὑπὸ Θεῷ ζῆν, ἀνθρωπίνην πᾶσαν διαφυγῶν παράκλησιν. Ὁ δὲ τὴν μὲν πρόθεσιν ἐπαινεῖ, ἀλλὰ ταῦτά γε προσήκειν ἐφη τοῖς τὴν ἀσκησιν χρονώτερον ἐκπονήσασιν, καὶ ὥσπερ ἐν ἔξει ταύτης γενομένοις. Σοὶ δὲ συμβουλευσαίμι ἂν ἔγωγε, μὴ τὸν ἀμικτὸν ἐκ πρώτης ὀλέσθαι βίον, ἀλλ' εὐλαθεῖσι πρότερον ἀνδράσι καὶ μοναχοῖς ἑαυτὸν συνάψαι, κτερόν τε καὶ τάξιν μαθεῖν προσευχῆς· εἴτα ὑπακοῆν καὶ τὸ μέτριον τοῦ φρονήματος· παιδευθῆναι, καὶ οὕτω τῆ ἀναχωρητικῆ προσχωρῆσαι διαγωγῇ, μήπως ἀδιδάκτως ὀρμήσας ἀντὶ τοῦ βλαβεῖν βληθῆς, καὶ ἀντὶ νοῦ ἠττησῆς ἐλευνόντα ἠττηθῆς.

Θ'. Τούτων ἐκεῖνος τῶν εἰσηγήσεων ἀκούσας, ἀνεχώρησε μὲν ἐκεῖθεν· ἐσπερας δ' ἐπικαταλυούσης, ἐπιξενούται τινι τῶν θεοφιλῶν, οἷος ἐκεῖνος ἦν τὰς τοιαύτας καταγωγὰς ἀκριβοῦν, ὡς μὴ ἐν ἑτεροδόξῳ καταλῦσαι μηδέποτε. Ἐ καὶ τὰ τῆς γνώμης ἀνακαλύψας, ἐπέπερ εἰς γραμμάτων παντάπασιν ἀνομίλητος ἦν, ἐν τινι τῶν ἐκεῖ φροντιστηρίων ἀπάγεται παρ' αὐτοῦ, ἐν γειτόνων τε ὄντι, καὶ οὕτω τε λάφ καλουμένῳ, κὰν τούτῳ τὴν τῶν στοιχείων μόνην εἰσαγωγὴν παιδευθεῖς, ἐπεὶ θορύβου μεστὸν τὸ τοιοῦτον ἐμάνθανε φροντιστήριον, ἐφ' ἕτερον σεμνεῖον Ἀντιδίου λεγόμενον ἄνεσι, καὶ τὴν ἑαυτοῦ πρόθεσιν τῷ προεστῶτι τούτου παραγυμνάσας, ἐκπαιδεύεται παρ' αὐτοῦ τὴν περὶ τοῦ θεοῦ ἀγῶνας παλαιστραν, καθαιρεῖν λογισμοὺς δηλαδὴ, καὶ πᾶν ὑψώμα κατὰ τῆς γνώσεως ἐπαίρομενον τοῦ Θεοῦ. Ἐπὶ χρόνοις δὲ δυοῖν τούτῳ ἐχαριστήσας, καὶ τῶν τοῦ θεοπάτορος Δαυὶδ ὕμνων τριάκοντα ψαλμοὺς ἐκμαθῶν, οὐκ ἀγεννεῖς τε τὰς τούτων λαθεὶς κατὰ πάτης τοῦ ἀντικειμένου προσβολῆς ἐνδειξάμενος, ὀλίγῳ ὕστερον ἐπιθυμίαν ἴσχει πρὸς τὸ ὑπερκαίμενον μεταθῆναι ὄρος. Ἐπὶ ἐπτά οὖν ὄλαις ἡμέραις εὐχῇ προσανέχων ὁδηγὸν ἀπλανῆ φανῆναι αὐτῷ τῆς ἐπιθυμουμένης ὁδοῦ ἐξῆται. Κατὰ δὲ τὴν ἐβδόμην φωνῆς ἀνωθεν οὕτως ὁ καθ' ἡμᾶς νέος Μωσῆς ἀκούει, προστατούσης μικρὸν προσθῆναι τῷ ὄρει, καὶ τοῦ ποθομένου τυχεῖν.

Ι'. Ταύτης ἐκεῖνος τῆς φωνῆς ἀκούσας προσέδαινε τε τῷ ὄρει, καὶ τίνα εἰς κατεικίαν ἑαυτοῦ εὐροι τόπον, πανταχόσε περιεσχόπει. Ἀνίων τοίνυν κατὰ τὸ ὄρος, δυοῖν μονασταῖς ἐντυγχάνει, οἷς χιτῶνες μὲν ἐκ τριχίων ἦσαν πεποιημένοι, διατα δὲ

ἐκ βιτανῶν τῶν ἐκεῖ φουμένων, καὶ τοσαύτη, ὡς ἂ ποσῆν δύνασθαι μόνον, καὶ ὡς ἀγγέλους ἐν γῆ βιωσύνειν μετὰ τοῦ σώματος. Ἐκονοῦτο τοίνυν αὐτοῖς, περὶ ὧν κατὰ νοῦν ἔστρεφε τε καὶ ἐμελέετο. Οἱ δὲ, μετὰ τὸ προσενεγκεῖν ὑπὲρ τούτου τὰς συνήθεις εὐχὰς τῷ Θεῷ, κατὰ μέρος ἕκαστα διηγούμετο περὶ ὧν ἐπυθάνετο, προσθέντες ὡς μετὰ τὸ πεντηκωστὴν τῆς ἀσκήσεως ἔτος καὶ περὶ αὐτὸ τὸ πέρασ τοῦ βίου πειρασμὸς αὐτῷ ἐπενεχθήσεται· βισκάνους δὲ τοὺς ἐπάξοντας εἶναι καὶ πονηροὺς. Ἄλλ' ἐκείνοις μὲν ὁ πόνος εἰς κεφαλὴν ἐπιστρέφει· Σὺ δὲ οὐδὲν, εἶπον, πάσῃ δεινόν. Ὁ γὰρ καὶ ὑστερον εἰς ἔργον ἐξέβη, καθὰ καὶ περὶ αὐτοῦ ὁ λόγος δηλώσει κατὰ καιρὸν. Ταῦτα προαγορεύσαντες οὗτοι, καὶ χιτῶνα (λεβητωνάριον αὐτὸν οἶδεν ἡ ἐγγύριος γλώττα καλεῖν, ἐκ τριχῶν δὲ αὐτῆς ἡ σύνθεσις) τῷ ἀνδρὶ ἐχειρίσαντες, ἀπηλλάκτοντο· τοῦτο πρὸς πάντας ἦν αὐτῷ ἐπιβουλήν, ὅπου ἀμαχόν τε καὶ ἰσχυρότατον, ὡς ἐκεῖνος ὑστερον διηγῆσάτο. Εἶτα τῶν ἐκεῖθεν ἀπαναστάς ἐν τῷ ἔρει ὃ δὴ Τριχάλις καλεῖται, ὑπαιθρον ὁμοῦ καὶ ἀσκηθον τὴν διαγωγὴν ἐποιεῖτο.

ΙΑ'. Τοῦ Γρηγορίου δὲ, ὃν ὁ λόγος φθάσας ἐδήλωσεν, αὐτοσχέδιον ἀνεγείραντος οἰκημα τῷ ἀγίῳ, μικρὰν τινα σκέπην ἐξ ὕμνων καὶ νιφετῶν, ἐν τούτῳ κατακλείων ἦν αὐτόν. Ἄλλ' ἐπεὶ παρέβαλλον ἐκεῖσε πολλοὶ εἰς ὀμιλίαν ἤκειν αὐτῷ γλιχόμενοι, καὶ τὴν φιλίαν ἐκείνῳ καὶ σύνοικον διέκοπτον ἡσυχίαν, ἐκείθεν ἀπάρας, ἐπὶ τινα Ἑλλησπόντου κόμην ἐν ἔρει τινὶ καταλάσει τε καὶ δυσβάτῳ, φέρων αὐτὸν ἀποικίζει, ἐν ᾧ περὶ ὀφῆν τινα στενὴν καὶ βαθεῖαν ὑπὸ γῆν ὀρύξας, ἀπρότοσ ἐμενεν ἐν αὐτῇ, οὐ κόρακα σιτοδότην ἔχων, ὥσπερ Ἥλιας, ἀλλ' ἐνὶ αἰπόλῳ τούτῳ ἐπίστευσε, ἵνα καὶ ἀντιδῶ τὰ μεζονα· ὑπ' οὗ δὴ καὶ εἰς ἕκαστον μῆνα ἄρτον ἐκεῖνος καὶ ἕδωρ ὡς καινὴν ὄντως πανδασίαν ἐδέχετο. Τρία οὖν ἔτη ὅλα ἡσύχως διαγαγὼν ἐν αὐτῷ, προσευχῆς μὲν ἐπεμελεῖτο, καὶ τῶν εἰς Θεὸν ἔμνων, νύκτα καὶ μεθ' ἡμέραν. Καὶ τοῦτο ἔργον αὐτῷ, καὶ ἰουφή καὶ παράκλησις· ταυτὶ δὲ τὰ ῥήματα ὅσον ἤδυσμα τι ἐπὶ γλώσσης εἶχε διηνεκῶς ὑπαδόμενα, Ἡ ἔλπις μου ὁ Θεός, καταφυγή μου, ὁ Χριστός· ἡ σκέπη μου, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. Διὸ καὶ πολλοὺς ἔστιν ἐξ ἐκείνου παραλαβόντα ὄρῃν τὴν καλὴν ταύτην ῥῆσιν ἀνὰ στόμα διὰ παντὸς φέροντας.

ΙΒ'. Οὕτως οὖν ἔχων, καὶ τοιαῦται· ταῖς καρδίαις ἐξοφύμενος ἀναβάσειν, ἐπειπερ ἐν τινὶ ποτὲ τῶν ἐκεῖ εὐκτηρίων οἰκὴν προσευχῆς χάριν ἠθέλησεν ἀφικέσθαι, ἐν ᾧ πολλοὶ καὶ ἕτεροι τῶν περὶ ἑχωρίων ἠθροίζοντο, συνήλθε τις καὶ τῶν πρότερον αὐτῷ συστρατευομένων, οὕτω συμβάν, ὅτι τὸν μέγαν ὑπολαβὼν, εἰς μνημὴν ἤλθεν εὐθὺς τοῦ παλαιοῦ αὐτῷ ἐταίρου καὶ συνήθους Ἰωαννικίου, τὸν τε τῆς ἕξως χαρακτήρησά καὶ τὸ τῆς ηλικίας μέγεθος εἰς ἐκεῖνον ἀναφέρων, κἄν ἡ μακρὰ ἐκείνη ἄσπετος καὶ ἡ ἐκκύσις ἐν τῷ λάκκῳ κάθειρξις παρὰ τὰ πολλὰ τῶν τοῦ ἀνδρὸς γνωρισμάτων. Ὑστατα οὖν

A pills, victus autem erat ex herbis, quæ illic nascebantur, et tantus, ut solum possent vivere, et ut tanquam angeli in terra viverent cum corpore. Eis ergo communicavit ea, quæ animo versabat et meditabatur. Illi autem, postquam preces solitas Deo pro eo obtulissent, sigillatim narrarunt de omnibus, quæ interrogat, adjicientes quod post quinquagesimum annuum exercitationis, et circa ipsum finem vitæ ei inferetur tentatio: esse autem invidios et malignos eos, qui eam sunt illaturi. Sed illis quidem labor in caput eorum convertetur: Tu autem, dicebant, nihil grave patieris. Quod etiam postea deductum est ad effectum, quomodo etiam suo tempore declarabit oratio. Sed cum hæc prædixissent, et tunicam (eam lebetonarium vocat lingua illius regionis: est autem ex pills contexta) ei tradidissent, recesserunt; hoc adversus omnes insidias et insultus sui ei arma inexpugnabilia et fortissima, ut ille narravit postea. Deinde cum illinc emigrasset in montem, qui vocatur Trichalix, degebat sub dio et absque ullo tabernaculo.

XI. Cum Gregorius autem, de quo prius diximus, sancto rude excitasset habitaculum, ut esset ei parvum tegumentum ab imbribus et nivibus, se in eo inclusit. Sed quoniam multi illuc accedebant, eum convenire cupientes, et illi gratum et familiare silentium interrumpentes, illinc discedens in quemdam vicum Hellespontii, in quodam monte nemoroso et aditu difficili se collocat: in quo cum foramen quoddam angustum et profundum sub terra fodisset, in eo manebat, nusquam progrediens, non habens corvum cibi suppeditatorem, sicut Elias, sed cuidam caprarum pastori hoc committens, ut ille vicissim ab eo majora acciperet. A quo quidem pastore ipse singulis mensibus panem et aquam tanquam quoddam plane novum accipiebat epulum. Tres totos annos silentio in eo transigens precepcionis quidem curam gerebat et hymnorum ad Deum noctu et interdiu. Erat autem hoc ejus opus, deliciæque et consolatio. Hæc verba in ore habebat veluti quoddam condimentum, quæ assidue ab ipso canebantur: Spes mea Deus, refugium meum Christus, protectio mea Spiritus sanctus. Quocirca licet videre multos hoc pulchrum dictum ab illo acceptum, in ore ferre perpetuo.

XII. Cum sic ergo se haberet, et extolleretur talibus cordis ascensionibus, voluisset autem aliquando venire in quamdam domum oratoriam ex iis, quæ illic erant, in qua multi erant congregati ex prædiis, quæ erant circumcirca, accidit ut conveniret etiam quidam ex ejus commilitonibus, qui cum hunc magnum vidisset inter exercitatores, et ipsum non amplius esse existimasset, statim est recordatus veteris illius sui familiaris et amici Joannicii, illius vultus effigiem et staturæ magnitudinem reputans, etiamsi longa illa inedia, et voluntaria in lacu inclusio, multa destruxisset ex iis, quibus poterat cognosci. Stabat ergo, illum

perfectius memoria repetens : is autem ei magis magisque ille esse videbatur. Postquam vero in eum oculis curiosius coniectis, revera cognovit hunc illum esse amicorum et familiarium amicissimum Joannicum, ejus statim collum circumdans ardentem complectebatur : aperte ostendebat, se pendere ab illius anima, ei lacrymæ distillabant præ gaudio, et in memoriam revocabat veterem consuetudinem. Deinde ille quidem excurrit, reliquis sociis rem volens significare : Joannicus autem volens magis latere, pervasit in montes Conturiæ, in quibus degebant feræ, seorsum cum Deo congregiendi.

XIII. Cum tunc autem forte fortuna venisset in ædem oratoriam, incidit in virum quemdam et mulierem, qui convenerant ut festum patrum peragerent. Qui cum sanctum vidissent, in primo cursu, illo insolito et terribili ejus spectaculo obstupefacti, ne potuerunt quidem interrogare quisnam esset, nec omnino cum eo conferre sermonem. Erat enim vir satis quidem justæ magnitudinis : pannis autem obsitus, et nudis incedens pedibus, et totus capillatus, et coma mirandum in modum promissa. Illi ergo cum sanctum sic vidissent affectum, affecti sunt timore. Ille autem placida et miti voce jussit eos esse bono animo, et ab illo timore recreavit. Deinde eos rogavit, quænam esset via, quæ recta ferret. Illi vero dixerunt ante fluvium fluere, qui non erat transitu facilis, et tunc maxime, cum tam multi imbres ad eum affluisent. Tunc enim acciderat, ut vehementer plueret et ideo restagnaret fluvius. Ille autem cum circa mediam noctem surrexisset (O pedes speciosos, o ingressum illum admirabilem!) aquam ascendit nec fuit madefactus, et transmittit in continentem quæ erat ex adverso.

XIV. Illinc autem venit in templum magistro Christo dilecti discipuli, quod erat Ephesi : ei autem statim sua sponte apertæ sunt portæ illius templi. Ille vero ingressus, cum Domino suas preces reddidisset, rursus egreditur : et cum esset egressus, protinus clauduntur portæ, et rursus convertitur in Conturiam, et convenit quasdam monachas, matrem, Inquam, cum filia. Quarum filia quidem jam erat defessa libidine : mater autem studebat admonitionibus motus ejus carnis comprimere. Cum in eas incidisset sanctus, et propter puellæ vitium esset animo perturbatus, puella ad se vocata, jubet eam manum suam collo illius imponere. Quod quidem cum factum fuisset ut jusserat, rogavit ut puella quidem liberaretur a malo, quod eam vexabat, in se autem grave illud malum recideret. Atque illa quidem liberata a bello carnis, ordini monacharum se, ut prius, restituit. In sanctum autem grave illud bellum excitabatur. Cum autem intelligeret turpes cogitationes eum ad facta non honesta impellere, invenit draconem quemdam ex serpentibus in quadam,

A τελεώτερον ἀναλαμβάνων τῆ μνημῆ τὸν ἄνδρα, καὶ ἐπὶ πλέον οὗτος ἐκεῖνος εἶναι τοῦτω ἰδόμενος. Ὡς οὖν περιεργότεραν αὐτῷ τὴν ὄψιν ἐπιβαλὼν, ἔγνω τῆ ἀληθείᾳ τοῦτον ἐκεῖνον εἶναι τὸν φιλιτατον αὐτῷ τῶν ἐταίρων Ἰωαννίκιον, εὐθύς αὐτοῦ τῷ τραχίῳ περιφύς, περιεπτύσσεται, θερμῶς περιέβαλλε, δῆλος ἦν τῆς ἐκεῖνου ψυχῆς ἐκκρημάμενος, δάκρυον ἐπ' αὐτῷ χαρᾶς ἔσταξε, τῆς παλαιᾶς αὐτὸν ἀνεμίμησσε συνηθείας. Ἔτα ὁ μὲν ἀποτρέχει, καὶ τῆ λοιπῆ ἐταιρίᾳ βουλόμενος τὸ πρᾶγμα μνηῦσαι ὁ δὲ λανθάνειν μᾶλλον ἐθέλων, διήκει ἐπὶ τὰ θηροτρόφα τῆς Κοντουρίας ὄρη, καταμόνας συγγινόμενος τῷ θεῷ.

II'. Ἐν εὐκτηρίῳ δὲ τότε εἶκω κατὰ τύχην παραλαβὼν, ἐτυγχάνει ἀνδρὶ ἴτε καὶ γυναικί, κατὰ B χρεῖαν συναλθεῖσι τοῦ πατρῖου ἑορτῆν ἐκτελέσαι. Ὄϊπερ ὡς εἶδον τὸν ἅγιον, ἐκ πρώτης ἐνταύθης τῷ ἀσυνήθει καὶ καταφρόνῳ τοῦτου τῆς θεᾶς καταπλάγνεντες, οὐδὲ πυθέσθαι δεῖς οὗτος εἶη, οὐδὲ εἰς λόγους ὄλως αὐτῷ ἐλθεῖν ἰσχυσαί. Ἦν γὰρ ὁ ἀνήρ ἱκανῶς μὲν ἔχων μαγείους, περιειμένους δὲ βάρη, καὶ γυμνοποδῶν, ὄλως τε κατάκομος ταῖς βριξί, τοῦ βροστρύχους περιττότατα καθειμένος. Οἱ μὲν οὖν οὕτως ἔχοντα τὸν ἅγιον ἰδόντες, δειλίᾳ συνέχοντο. Ὁ δὲ πράξι τούτους καὶ ἡμέρω τῆ φωνῆ θαρβύειν ἐκέλευε, καὶ τῆς δειλίας ἐκεῖνης ἀνελάμβανέ τε καὶ ἀνεκτάτο. Ἔτα καὶ ποῖα τῶν ὁδῶν ἐστὶν ἢ πρὸς τὸ εὐθὺ φέρουσα, διηρώτα. Οἱ δὲ ποταμὸν αὐτῷ ἐπὶ τὰ πρόσω βεῖν ἐφησαν, μὴ εὐχερῆ μὴδὲ C βλάβαν ἔχοντα τὴν περὶ αἰσίν, καὶ μάλιστα τὸ γε νῦν ἔχον, δμῶρον αὐτῷ τοσούτων ἐπιβρύεντων ἔτυχε γὰρ κατ' ἐκεῖνο τῆς ὥρας ὕσαι βραδαίως, κἀνεῦθεν πλημμυρῆσαι τὸν ποταμὸν. Ταῦτα μὲν οὖν ἐκεῖνοι ὁ δὲ περὶ μέσας νύκτας διαναστάς (Ὡ ποδῶν ὠραίων ὧ θαυμαστός ἐκεῖνης πορείας!) ἐπιβαίνει ἀδρόχως τῷ ὕδατι, καὶ εἰς τὴν ἀντιπέρας ἡπειρον διαβαίνει.

IIΔ'. Ἐκείθεν δὲ ἐν Ἐφέσῳ πᾶν τοῦ ἀγαπητοῦ τῷ διδασκάλῳ Χριστῷ μαθητοῦ καταλαμβάνει, καὶ τοῦτω αὐτομάτως αἱ τοῦ νεῶ ἀνοίγονται πύλαι. Καὶ δὲ εἰσὼ γινόμενος, καὶ τὰς εὐχὰς αὐτοῦ τῷ Κυρίῳ ἀποδιδούς, ἔξεισιν αὐθις καὶ μετὰ τὴν ἐξέλευσιν, αἱ πύλαι εὐθύς ἐπικλείονται, καὶ οὕτω τῆς ἐπὶ Κοντουρίαν ἄπτεται πάλιν καὶ τισὶ μοναζούσαις ἐντυγχάνει, μητρὶ, φημί, μετὰ θυγατρῖου, τῆ μὲν ἀπειρηκυῖα ἡδὴ πρὸς τὰς ἀκολάστους ὁρμάς, τῆ μητρὶ δὲ διὰ παραινέσεως σπευδούσῃ τὰ τῆς σαρκὸς αὐτῆ κινήματα καταστέλλειν. Ταῦταις οὖν ὁ ἅγιος ἐντυχῶν, καὶ τι καὶ πρὸς τὸ πάθος τῆς κόρης παθῶν τὴν ψυχὴν, τὴν παιδα πρὸς ἑαυτὸν καλέσας, ἐπιβείναι τῷ ἐκεῖνου αὐχένι τὴν αὐτῆς προτρέπεται χεῖρα. Ὁ δὲ καὶ ὡς ἐκέλευσε γαγόνες, ἀπαλλαγῆναι μὲν ἠδύχετο τὴν κόρην τοῦ ἐνοχλοῦντος κακοῦ, αὐτῷ δὲ τὸ δεῖν ἐκεῖνο ἐπιπέσειν. Ἦ μὲν οὖν, τοῦ τῆς σαρκὸς πολέμου ἀπαλλαγείσα, τῷ τῶν μοναζουσῶν τάγματι, καθά ἡ καὶ πρότερον εἶχεν, ἑαυτὴν ἀποδίδωσι τῷ ἁγίῳ δὲ ὁ εἰνὸς ἐκεῖνος ἀνηγείρετο πόλεμος. Συνεῖς οὖν λογισμοὺς ἀτόπους ἐπὶ πράξεις αὐτὸν τὰς οὐ καλὰς συνωθοῦντας,

Δράκοντά τινα τῶν ἑρπυστικῶν ἐν τινι τῶν ἐκείσε A σπηλαίων εὐρίσκει, καὶ τοῦτω κατάδρωμα ἑαυτὸν εὐθὺς ἐμπαρέχει, πρὸς βίαν παρασκευάζων καὶ ἄκοντα τοῦ σώματος, αἰτοῦ ἀφασθαι. Τεθῆναι γὰρ μᾶλλον ἤρεϊτο ἢ τὸ τῆς ψυχῆς εὐγενὲς τοῖς τῆς σαρκὸς θελήμασι δουλωθῆναι. Ὁ μὲν οὖν τῷ δράκοντι ἑαυτὸν ἐμπαρεῖχεν· οἱ πονηροὶ δὲ λογισμοί, τὰ τοῦ νοητοῦ δράκοντος σπέρματα, εὐθὺς ἀπηλάττοντο, καὶ πᾶν εἴ τι θέλημα σαρκὸς ἠνώχλει αὐτῷ. καὶ τοῦτο οἶον ἐμπαραινέτο τε καὶ ἐνεκροῦτο· συναπεκροῦτο δὲ καὶ αὐτὸ τὸ ζῶον αὐτίκα, καὶ τὸ ἀπ' ἐκείνου ἢ κατὰ παντοίων θηρῶν ὄρατων τε καὶ ἀοράτων δύνειμις παρεῖχτο τῷ ἀγωνιστῇ.

18. Ἄλλοτε γὰρ ὁ μὲν τοῦ τοῦ Δαυὶδ ἐπιφει B τῇ μνήμῃ ψαλμοῦς· σωρεῖα δὲ τις λίθων ὑπεκινεῖτο, καὶ τοὺς τοῦ ἀγίου ὀφθαλμοῦς ἐφ' ἑαυτὴν ἐπεσπᾶτο. Ὅφιν οὖν τινα φοινικοειδῆ μέγιστον ἐκ ταύτης ὑποφαινόμενον ἰδὼν, καὶ ἧ κατὰ χεῖρα εἶχε βλάβδω κλίξας αὐτὸν, ἄπνουν ἐξ αὐτῆς δεικνύει νεκρόν. Εἶτα καὶ αὐθις χεῖμῶνος· ὥρα ὁ μὲν ὑπόγειόν τι σπηλαίον ὑπέρχεται καὶ σκοτεινόν· τῷ δὲ ἄρα δράκων ἐνώκει, ὕσα καὶ φωλεῷ τῷ σπηλαίῳ χρώμενος. Ὑπέλαμπον οὖν οἱ τοῦ δράκοντος· ὀφθαλμοί, καὶ τῷ μακαρίῳ τοῦτω Πατρὶ πῦρ ἰδῶκει δρᾶν· οὐδὲ γὰρ ἂν ποτε πρὸ τῆς πείρας ψῆθη δράκοντα τῷ σπηλαίῳ ἐνεῖναι. Πῦρ τοίνυν ἀνάπτεσθαι τοῦ σπηλαίου δοκῶν, ξύλα τε συνελέξατο, καὶ τοῖς δράκοντος φέρων ὀφθαλμοῖς ἐπετίθει, ὑπανάψαι ταῦτα ἐθελῶν διὰ τὸ τῆς ὥρας χεῖμῆριον. Τοῦ δὲ ἀποσεισαμένου τὰ ἐντεθέντα, συνεῖς ὁ Πατήρ ὅτι θηρῶν εἴη, οὐδὲν φαῦλον, οὐδὲν ἀγεννὲς, δειλίας οὐδὲν ἔκαθε, ἀλλὰ βραχὺ τε παρεκκλίνας ἐν δεξιᾷ τοῦ σπηλαίου, ἀπαθῆς κακῶν τῷ δράκοντι συνδιητέτο.

19. Ἔτος δὲ ἤδη δωδέκατον τῆς ἐν τῇ ἐρήμῳ διατριβῆς τῷ τοῦ Θεοῦ ἀνθρώπῳ ἠνύετο· καὶ προῤῥῆσις αὐτῷ ἄνωθεν ἦκει, ἐκείθεν μὲν ἀναζεύξαι, ἐν δὲ τῷ Ἐριστῇ καλοσμένῳ ἀσκητηρίῳ σκηνώσαι, καὶ τὸ τῶν μοναχῶν ἐνδύσασθαι σχῆμα· οὕτω γὰρ ἦν ὁ τοσοῦτος τὴν ἀρετὴν τῶν τῶν μοναχῶν ἐνδύμα περιθέμενος, ἀλλ' ἔτι τῶν μεγάλων ἀγώνων τοῦ μοναχικοῦ σχήματος τὰ εἰρημένα ἦν προγυμνάσματα. D Θέρους τοίνυν τὸ προῤῥῆθὲν ἀσκητήριον καταλαμβάνει, καὶ τὰ τῆς ἀποκαλύψεως Στεφάνῳ τῷ τῶν ἐν αὐτῷ μοναχῶν ἀφηγουμένῳ πιστεύει. Ὁ δὲ τῇ ὕστεραιᾷ, μηδὲν μελλήσας, εὐχὰς τε αὐτῷ καὶ ἱερολογίας τὰς συνήθεις ἐπιλέγει, καὶ στολὴν τὴν μοναχικὴν ἀμφιέννυσσι. Τὸ τοιοῦτον τοιγαροῦν τῶν μοναζόντων σχῆμα ἐνδὺς ὁ μονάζων καὶ πρὸ τοῦ σχήματος ἦ καὶ ὑπὲρ μονάζοντα ὦν, ὡς εἰπεῖν, ἐξ ἀγώνων τε πρὸς ἀγῶνας ἀποδύμενος, καὶ εἰς τόνους ἐκ πόνων προθεβαζόμενος, ἐν τόπῳ Κρίταμα καλοσμένῳ ἑαυτὸν καθεργνύει, καὶ ἀλύσειως δεσμεῖ ἐξ ὀργῶν οὐση τὸ μήκος.

20. Ἔτος οὖν αὐτῷ τρίτον ἦν τῆς ἐν τούτῳ διαγωγῆς, καὶ δόξαν αὐτῷ ἐπὶ Χελιδόνα τόπον

quæ illic erat, spelunca, et seipsum statim præbet ab eo exedendum, vel per vim cogens invitum ejus corpus tangere. Malebat enim mori, quam animi sui nobilitatem voluntati carnis esse mancipatam. Atque ille quidem se præbuit draconi: malæ autem cogitationes, quæ sunt semina draconis, qui cadit in intelligentiam, protinus recesserunt: et si qua voluntas carnis eī exhibebat molestiam, ea quodammodo tota flaccescebat et morte affliciebatur. Simul autem morte quoque affectum fuit statim ipsum animal et exhinc adversus omne genus feras, tam quæ sub aspectum cadunt, quam quæ non cadunt, data est potestas decertatori.

XV. Aliquando enim ille quidem Davidis psalmos dicebat memoriter: movebatur autem quidam acervus lapidum, et sancti ad se attrahebant oculos. Cum ergo quendam maximum serpentem punicei coloris ex eo vidisset apparentem, et quam in manu habebat, virga eum percussisset, eum nihil spirantem reddidit, et morte affecit. Deinde rursus quoque tempore hiberno ille quidem subterraneam quamdam et obscuram subit speluncam. In ea autem habitabat draco, ut qui spelunca uteretur pro caverna. Lucebant vero draconis oculi, et videbatur beatus Pater ignem intueri. Neque enim priusquam esset expertus, putasset unquam draconem inesse in spelunca. Cum ergo visum sibi esset ignem in spelunca accendere, ligna collegit, et draconis oculis imposuit, ea volens accendere propter tempus hibernum. Cum is autem excussisset ea, quæ fuerant imposita, intelligens Pater esse bestiam, non fuit ignavo nec abjecto animo, nec ullo timore est affectus, sed paululum declinans ad dexteram speluncæ, nullum malum passus, versabatur simul cum dæmone [f. dracone].

XVI. Agebatur vero jam duodecimus annus, ex quo morabatur in solitudine homo Dei: venit autem ad eum a superis prædictio, ut illinc quidem migraret, habitaret autem in monasterio, quod vocatur Eriste, et habitum induceret monasticum. Nam cum tanta esset virtute, nondum vestem induerat monasticam, sed adhuc magnorum monastici habitus certaminum erant ea, quæ dicta sunt, præ exercitationes. Venit itaque æstate ad prædictum monasterium, et Stephano præfecto monachorum, qui in eo erant, aperit revelationem. Ille autem postridie nihil cunctatus, solitas fundit preces, et sacras dicit orationes, et eum veste induit monastica. Tali ergo habitu monastico indutus, qui erat monachus vel ante habitum, aut etiam supra monachos, et a certaminibus se parabat ad certamina, et a laboribus procedebat ad labores, se includit in loco, qui vocatur Critama, et se ligat catena, quæ erat longa sex ulnas.

XVII. Jam autem erat tertius annus, ex quo in eo degebat, et cum ei visum esset ire ad Chelido-

nem, ut conveniret virum quemdam virtute insignem (erat autem is magnus Georgius), venisset autem ad fluvium Coram, incidit in draconem, qui cohibebat aquæ fluentum, et transitum ei irrumpebat. Et eum quidem precatione et signo crucis mortuum statim tradit aquis. Tres autem annos cum magno versatus Georgio, cum ab eo totum didicisset Psalterium, abit rursus ad pastorem Antidii, cum Pachomio discipulo. Et cum illinc rursus venisset in monasterium Agaurorum, ascendit cum aliis monachis in montem prope situm, ut essent spectatores domus, quæ in eo ædificabatur. Construebatur enim in eo monte quoddam habitaculum iis, qui erant in monasterio, quod et volentibus majorem conciliabat quietem et silentium, et perfectionem cum Deo conjunctionem. Cum ergo venissent in montem, hircus insignis magnitudine, alicunde e grege apparuit. Itaque qui cum hoc besto Patre erant monachi, cum vidissent hircum, et eos invasissent humanæ quædam cogitationes, animo versabant, quoniam modo eum caperent, et ut illius pellem in utrem transmutarent, maximi faciebant. Cum in eo ergo inhabitante spiritu cognovisset Pater ea, quæ erant in mente monachorum, unum ex iis, cui nomen erat Sabas, ad se vocans, jubet hircum ad se adducere. Illo vero interrogant, si in fugam fuerit conversus, quomodo eum comprehenderet: Vade solum, o frater, inquit ille magnus: ille autem libens veniet, et te sequetur. Conversus vero ad alios monachos, rogavit an hirci pellis esset apta ad utrem componendum. Illi autem: Maxime, inquirunt: et antequam hoc diceres, nos id cogitabamus. Interim autem ductus fuit hircus a monacho Saba, et Pater vel in verbis ostendens benignitatem, transmittit rursus pecudem ad sua pascua, non solum hinc commiserationem, sed etiam amputationem docens suarum voluntatum.

XVIII. In hoc autem monte versans, iis etiam, qui genere attinebant ad imperatorem (Nicephorus vero tunc Romanum administrabat imperium) prædicit ejus mortem paulo post esse venturam. Nono ergo anno ejus imperii erumpentes Hunni, Thraciam populabantur. Satis autem magno coacto exercitu, imperator quidem eos prius vicit: post hæc vero, coactis copiis, Hunni vexavere Romanos. Quo tempore ipse quoque imperator sauciatus, cum imperio ipsam quoque finit vitam: sceptrorum autem et imperii hæredem filium relinquit Stauracium. Cum esset ergo Stauracius imperio constitutus, ii, quibus de morte imperatoris Nicephori ab admirabili Joannico prius fuerat significatum, paulo postquam imperator decesserat, recordati eorum, quæ prædicta fuerant, accesserunt rursus ad hunc magnum Patrem, et rogarunt de filio ejus Stauracio, an sit longo tempore victurus in imperio. Ille autem prædixit rursus

λέγειν, ὥστε τινὲς ἐπιφανεῖ τὴν ἀρετὴν ἀνδρὶ ἐντυχεῖν (ὁ μέγας δὲ οὗτος ὑπῆρχε Γεώργιος), ἐπεὶ κατὰ τὸν γοράντην ἐγένετο ποταμὸν, δράκοντι ἐντυγχάνει ἀναχαιτίζοντί τε τὸ τοῦ ποταμοῦ ῥεῖμμα, καὶ τὸν πόρον αὐτῶ διακόπτοντι. Καὶ τὸν μὲν, εὐχῆ καὶ σφραγίδι νεκρὸν αὐτίκα τοῖς ὕδασι παραδίδωσι· τῷ μεγάλῳ δὲ παρ' ὄλοις τρεῖς χρόνους συγγενόμενος Γεωργίῳ, παρ' αὐτοῦ δὲ καὶ ὄλον τὸ Ἰαλτήριον διδαχθεὶς, ἅπεισι πάλιν παρὰ τὸν ποιμένα τῆς Ἀντιδίου ἕμα Παχωμίῳ τῷ μαθητῇ. Κακειθεν ἐν τῇ μονῇ τῶν Ἀγαύρων γενόμενος αὐθις ἐπὶ τὸ παρακείμενον αὐτῇ μετὰ καὶ ἄλλων μοναχῶν ἀνεισιν ὕρος, ὡς ἂν τῆς ἐν αὐτῷ οἰκοδομουμένης οἰκίας θεαταὶ γένωνται (κατεσκευάζετο γὰρ τε πρὸς τῷ τοιοῦτῳ ὄρει οἰκίημα τοῖς ἐν τῇ μονῇ, πλείονός τε τοῖς βουλομένοις πρόξενον ἡσυχίας, καὶ τελεωτέρας πρὸς τὸν Θεὸν οἰκειώσεως). Ἐπιὶ οὖν πρὸς τῷ ὄρει γένοιτο ἡδῆ, τράγος ποθὲν τὸ μέγεθος ὑπερφύης, τοῦ αἰπολλοῦ ὑπερεφάνη. Οἱ σὺν τῷ μακαρίῳ τοῖνον τοῦτῳ Πατρὶ μοναχοί, τὸν τράγον ἰδόντες καὶ τισιν ἀνθρωπίνους κατὰσχετοι γενόμενοι λογισμοῖς, ὅπως τε τοῦτον ζωγρήσειαν, κατὰ νοῦν ἐστρεφον, καὶ ὅπως τὴν ἐκείνου δορὰν εἰ, ἀσκὸν μετασκευάσειαν περὶ πλείονος ἐποιοῦντο. Γνοὺς οὖν τῷ ἐνοικοῦντι αὐτῷ πνεύματι τὰ κατὰ νοῦν ὄντα τοῖς μοναχοῖς ὁ Πατὴρ, ἕνα τούτων ᾧ Σάβας ἢ κλήσις ἦν, πρὸς ἑαυτὸν καλέσας, ὡς αὐτὸν ἀγαγεῖν τὸν τράγον κελεύει. Ἐκείνου δὲ διερωτῶντο: ὡς, εἴπερ εἰς φυγὴν τραπείη, πῶς ἂν αὐτὸν καταλάβοι; Ὁρμησον, ἀδελφεῖ, μόνον, ὁ μέγας ἔφη, ὁ δὲ καὶ ἐκὼν ἐλεύσεται. Πρὸς δὲ τοὺς ἄλλους ἐπιστραφεὶς μοναχοὺς ἠρώτα, εἰ ἢ τοῦ τράγου δορὰ ἐπιτηδείως ἔχοι: πρὸς ἀσκὸν μετασκευασθῆναι. Οἱ δὲ, Καὶ μάλα, φασί, καὶ τοῦτ' γε πρὸ τῶν σῶν λόγων, καὶ αὐτοὶ κατὰ διάνοιαν εἶχομεν. Ἠχθῆ οὖν ἐν τοσοῦτῳ ὑπὸ τοῦ μοναχοῦ Σάβα ὁ τράγος, καὶ ὁ Πατὴρ κἂν τοῖς ἀλόγοις ὡσπερ ἐπίδεικνύς τὸ φιλάγαθον, ἐπὶ τὰς οἰκίας πάλιν νομάς τὸ βόσκημα παραπέμπει, οὐ συμπάθειαν μόνον ἐντεῦθεν, ἀλλὰ καὶ ἐκκοπήν διδάσκων τῶν οἰκείων θελήσεων.

III. Ἐν τούτῳ δὲ διατρίδωνι τῷ ὄρει, καὶ τοῖς τοῦ γένους κοινωνοῦσι τῷ βασιλεῖ (Νικηφόρος δὲ τότε τὴν Ῥωμαίων διεῖπεν ἀρχὴν) τὴν αὐτοῦ τελευτὴν μικρῷ ὕστερον ἤξειν προαγορεύει. Ἐνάτω τοῖνον ἔτει τῆς αὐτοῦ ἀρχῆς τὸ Οὐννικὸν ἐξουρμήσαν τὴν Θρακῶν ἐληίζετο. Στράτευμα οὖν λόγου ἄξιον ὁ κρατῶν συναγείρας, πρότερον μὲν αὐτοὺς ἤττησε· μετὰ δὲ ταῦτα κατὰ συστάσεις οἱ Οὐννοι γενόμενοι, κακῶς ἐποιοῦν Ῥωμαίους, ἐνθα ὃ καὶ αὐτὸς ὁ βασιλεὺς τραυματίας γενόμενος σὺν τῇ ἀρχῇ καὶ αὐτὸν καταλείπει τὸν βίον· κληρονόμον δὲ τῶν τε σκηπτρῶν καὶ τῆς ἐξουσίας τὸν υἱὸν Σταυράκιον καταλείπει. Τοῦ γοῦν Σταυρακίου ἐπὶ τῆς ἀρχῆς καταστάνας, οἷς τὰ περὶ τῆς τελευτῆς τοῦ αὐτοκράτορος Νικηφόρου παρὰ τοῦ θαυμαστοῦ Ἰωαννικίου προήγγελο, οὗτοι, ὡς μετὰ βραχὺ ὁ βασιλεὺς ἐτελεύτησεν, εἰς μνημὴν τῶν προαγορευθέντων ἐλθόντες, τῷ μεγάλῳ τούτῳ καὶ αὐθις Πατρὶ προσῆλθον, καὶ περὶ τοῦ παιδὸς Σταυρακίου ἀνεκπυθῆναι

νοντο, εἰ κολύν τινα χρόνον τῆ ἀρχῆ ἐπιβιώσει. Ὁ δὲ ταχέως ἐσσεσθαι καὶ πάλιν τὴν μεταβολὴν προ-
 ἤγγρασε, καὶ ὁ φασιν, ἐπὶ ξυροῦ ἐστάναι τὰ πράγ-
 ματα. Βραχὺ τὸ μεταξύ, καὶ τῆς ἀρχῆς ἐπὶ Μιχαήλ
 τὸν γαμβρὸν τοῦ βασιλέως μεταπεσοῦσης, ἐξέβηκε
 τὰ προηγγελμένα. Ὁ δὲ Μιχαήλ οὗτος πρὸ τῶν
 σφαιρῶν τὸ τοῦ κουροπαλάτου ἦν ἀξίωμα ἔχων.
 Οὐ πολλῶ τοίνυν ὑπερον καὶ Οὔνοι τὰ θρακῶν
 αἰθῆς πεδία κατέτερχον· φρονεῖς δὲ τὸν βασιλέα
 εἶχε πολλή, ὅπως τε τούτοις βαρεῖ ἐπέλθει στρα-
 τῆς, καὶ ὅπως αὐτοῦς κακῶς διαθείη. Ἐν τοσοῦτῳ δὲ
 καὶ Λέωντα τὸν Ἀρμένιον ἐκείνος μὲν τοῖς τῆς Ἐφῆς
 τάγμασιν ἀρχηγτὸν ἐπιστάξ· ὁ δὲ, περὶ τὴν βασιλείαν
 ἐκ πολλοῦ ἐρωτικῶς ἔχων, μόνον τοῦτο ἐστρεφε
 κατὰ νοῦν, ὅπως ἐγκρατῆς γένηται ταύτης, καὶ
 πᾶν ὁ μὴ πρὸς τοῦτο ἔφερε, κἀραργον ἐλογίζετο.

ΙΘ'. Πολέμου τοίνυν μετὰ τῶν Οὔνων αὐτοῖς
 οὐβραγέμενος, οὐδὲ τὴν πρώτην ὁ Ἀρμένιος προσ-
 βολὴν ἐνεγκῶν, ἐκοντὶ νῦντα δούς, αἰσχύνῃ περιέβαλε
 τὰ Ῥωμαίων, ὡς ἂν τὸ Μιχαήλ ἅμα μὲν μῶμον
 προστρέψῃ, ἅμα δὲ καὶ ἀθυμίᾳ τοῦτον περιβάλοι
 δεινῆς. Οὕτως οὖν καὶ βουλευσάμενος ὁ Λέων, καὶ
 ἔράσας, τῷ τε τοῦ ἡθους ὑπόψῳ καὶ δολερῷ, τὰς
 τῶν στρατιωτῶν γνώμας οἰκειωσάμενος, αὐτῷ τε
 προσανέχειν, καὶ μόνῳ σαλεύειν τὰς ἐλπίδας τῆς
 σωτηρίας κατέπεισεν, οἷα περὶ τῆς διακειμένου
 ἀσχεπτότερον πως καὶ ἀβουλότερον, καὶ τῶν ἐν
 χειρὶν ἀγαθῶν ἀνοήτως, τὰ προσδοκώμενα προτι-
 μώτερος. Εὐνοίας οὖν ὁ Λέων τῆς περὶ τὸν βασιλέα
 προσημασίαν ὑπεκρίθη, περὶ παντός τε ποιεῖσθαι καὶ
 θεραπεύειν ὑπεκρίνετο τοῦτον. Μετὰ οὖν τὴν ὑπ'
 αὐτοῦ γεγεννημένην ἦταν τὴν ἐθαλοῦσιον, τοῦ βασι-
 λέως Μιχαήλ πρὸς τὸ Βυζάντιον ὑποστρέψαντος,
 κατὰ καιρὸν ἐκείνος τὴν ὥδινα τῆς καρδίας ἐκφή-
 νας, καὶ τὸν ἐντὸς ἀνακαλύψας Λέωντα, τοῖς τὰ Ῥω-
 μαίων ληξομέτους καταλιπών, εὐθύς, ὡς εἶχε τά-
 χους, ἐπλίζετο κατὰ τῶν οἰκείων, καὶ βασιλεὺς ὑπὸ
 τῶν παρόντων ἀναγορεύεται, καὶ τὴν περιώνυμον
 τῶν πόλεων καταλαμβάνει. Ὁ Μιχαήλ δὲ καὶ ἄκων
 αὐτῷ παραχωρεῖ τῆς βασιλείας, ὄρκους πολλοὺς καὶ
 ἀσφαλείας, ὡς ἔρετο, πιστεῖται ἑαυτὸν, οἷον εἰπεῖν,
 ἐμπεισάσας καὶ βεβαίως ἀσφαλισάμενος, ἐφ' ᾧ συγ-
 χωρήσει τοῦτον ἅμα γυναικὶ καὶ τοῖς τέκνοις ἰδιω-
 τικῶς ζῆν.

Κ'. Ὁ δὲ ἄρα τῷ τῆς ἀρχῆς ἐπιβῆναι, εὐθύς ὡς-
 περὶς λήθην πάντων ἐλθὼν, καὶ μηδενὸς φροντίσας
 ὦν ὑπὸ μάρτυρι τῷ Θεῷ ἐπωμόσατο, πρῶτα μὲν
 ἐπαρορίαν τοῦ τε Μιχαήλ καὶ τῆς συζύγου τοῦδε
 κατακρίνει· μετὰ βραχὺ δὲ τὸ τῶν μοναχῶν σχῆμα
 καὶ ἀκοντας αὐτοῦς μετενδύει. Οὐ μέχρι δὲ τού-
 των ἔστη, ἀλλὰ καὶ ἀλείγας ὑστερον ἡμέρας ἀλ-
 λήλων διέζευξε, καὶ μένειν ἄρα κατὰ χώραν αὐτοῦς
 οὐκ εἴασεν, ἀλλὰ τὸν μὲν ἀλλαχόθι, τὴν δὲ ἐτέρωθι
 φέρων ἀπέκτισε. Καὶ ὅρα μέχρι πόσου πρόεισι
 μοχθηρία δυνάμει ἐπιλαθομένη. Εὐθύς γὰρ ὁ καὶ
 τὴν κλήσιν καὶ τὸν τρόπον θῆρ, καὶ κατ' αὐτοῦ,
 εἰ μοι! Χριστοῦ, καὶ τῆς αὐτοῦ ἀγίας εἰκόνης λυτ-
 τήσας, πολλαῖς αἰκίαις περιβάλλει τοὺς τῆς εὐσε-
 βείας προσκυνητὰς, τῶν προσόντων τε ἀλλοτρῶν,

quoque celerem mutationem, et, ut aiunt, rem esse
 in acie novaculae. Breve tempus intercessit, et im-
 perio translato ad Michaelē generum, evenerunt
 ea, quae praedicta fuerant. Hic autem Michael ante
 quam perveniret ad imperium, dignitatem habebat
 procuratoris palatii. Non multo itaque post tem-
 pore Hunni rursus in Thraciam faciebant incur-
 siones. Itaque imperator erat valde sollicitus, quo-
 nam modo et eos gravi invaderet exercitu, et
 quemadmodum eos male haberet. Interim autem
 ille quidem Leonem Armenium praefecit Orienti:
 Leo vero, qui jam diu maximo amore tenebatur
 imperii, hoc solum animo versabat, quomodo eo
 potiretur: et quidquid non ad id tendebat, id
 parvum existimabat et non magni momenti.

XIX. Cum ergo rursus bellum exortum esset
 adversus Hunnos, et nec primo quidem cum eis
 conflixisset Armenius, sua sponte tergis datis,
 Romanos affectit dedecore, ut simul quidem et
 Michael maculam inureret, et eum gravi afficeret
 animi aegritudine. Cum ergo Leo hoc consilia[m]
 cepisset, et id fecisset, fraudeque et simulatione
 conciliaasset animos militum, persuasit ut eum so-
 lum spectarent, et in eo solo spem salutis colloca-
 rent, ut qui imprudentius et inconsideratius in
 his rebus se gereret, et bonis, quae habebant in
 manibus, stulte praferrent ea, quae exspectaban-
 tur. Leo ergo cum induisset personam benevolen-
 tiae in imperatorem, simulabat se eum maximi
 facere et colere. Post illam autem cladem ab ipso
 de industria et voluntarie conceptam, cum rever-
 sus esset Michael Byzantium, illo tempore profe-
 rens, quandiu parturierat, et qui intus erat, Leo-
 nem aperiens, lis relictis, qui Romanorum agros
 populabantur, quam maxima potuit celeritate ar-
 maturus adversus suos et ab iis, qui aderant, ren-
 nuntiatur imperator, et ad omnium clarissimam
 pervenit civitatem. Michael vero vel invitus ei cedit
 imperio, cum iurejurando ab eo accepto sibi prius
 cavisset, et fide dignis, ut putabat, promissis se
 muniisset, quod ei cum uxore et liberis permitte-
 ret agere vitam privatam.

XX. Ille autem cum primum ascendit ad impe-
 rium, veluti omnium oblitus, et nihil curans eorum,
 quae Deo teste juraverat, primum quidem Michae-
 lem et ejus conjugem condemnat exsilio: paulo
 post vero, habitu monachorum vel invitus induit.
 Non eousque autem constitit: sed etiam paucis
 post diebus eos a se invicem separavit, nec eos
 simul habitare sivit in regione, sed illum quidem
 in unum locum, hunc vero in alium relegavit. Vido
 autem, quo procedat improbitas potestatem con-
 secuta: statim enim qui et nomine et moribus
 erat bellua, in ipsum, pro dolor! Christum et ejus
 imaginem rabie exagitatus, multis afficit suppliciis
 vere pietatis adoratores, ab iis, quae habebant,
 alienans et exterminans, quod non Christi et ejus

sanctorum imaginem cum ipso conculcare in animum induxissent. Quamobrem Nicephorum quoque sanctissimum patriarcham, si non a sacerdotali deponeret rectione, grave esse putabat, et sua mentia indignum et impotuitate. Propterea ergo tum a sede dimovet, qui vere erat dignus qui regeret, quoniam nec luci quidem conveniebant tenebræ. Theodoto autem ex Natolia, cui erat cognomen Melissenus, ut qui esset ejusdem sententiæ et moribus similis, introducto, replet Ecclesiam magna abominatione.

XXI. Illo autem tempore cum per montes Prudensium magnus hic Pater se exerceret, Gurias quidam, qui ipse quoque erat unus ex iis, qui vitam susceperant anachoreticam, et videbatur prestare aliis in monachorum certaminibus, et summus exercitator et amator virtutis ab omnibus existimabatur et nominabatur, et cum quis dixisset Guriam, adjiciebat etiam exercitatorum, utpote quod hinc magis agnosceretur, quam ex nomine proprio. Is cum videret se longe abesse a vera virtute Joannicii, et venerandam illam exercitatoris appellationem ad eum transire, ei dissecabatur et laniabatur animus invidia. Dum autem invidiam parturiret, eandem peperit. Quomodo autem, declarabit oratio. Ea enim versans in animo, et querens ad effectum deducere id, quod meditabatur, cum sancto de industria studet vitam agere, cum magnus Joannicius propter maximam animi simplicitatem, Guriam supinis, ut dicitur, manibus accepisset et foveret. Ille in principio quidem magnam simulat pietatem, et erat virtutis histrio præstantissimus. Cum non alio autem speraret, quam ut latenter invidiæ gratificaretur, sub specie propinandi, sancto venenum porrigit, cum ipse prius bibisset longe acerbius invidiæ et malitiæ. Insidiosum autem sic epotum poculum, sanctum multis affectit doloribus, sed qui per eum colebatur Dominus, non passus est eum diu vexari, nimis gloriaretur vitium adversus virtutem. Sed in somnis misso præclaro inter martyres Eustathio, ei donat priorem habitum et sanitatem. Ille autem in honorem ejus, quod tunc factum fuerat admirabiliter et præter opinionem, ædem oratoriam extruxit et monasterium, quod quidem exstat usque in hodiernum diem. Neque enim ad liberationem solum a doloribus fuit ille dulcis somnus, et lætus illè adventus martyris, sed ad majorum miraculorum simul et rerum principium et fundamentum.

XXII. Aliquando enim in quadam nocte illè quidem volebat necessario dare corpus quieti, ut se recrearet, promptiorique et alacriori animo versus labores aggrediretur. In quodam autem loco, qui illic vergebat ad Orientem, non in somnis, sed revera videt aquam emitti copiosam et perspicuam, et multas cæcas pecudes illic stare, et ex ea bibere. Et ille quidem desideravit scire, quidnam sibi vellet visto. Hoc vero solum rescivit

καὶ ὑπεροφίους ποιῶν, ὅτι μὴ τὴν τοῦ Χριστοῦ εἰκόνα καὶ τῶν αὐτοῦ ἁγίων προφῆρητο εὖν ἐκεῖνον πατεῖν. Ὅστε καὶ Νικηφόρον τὸν ἁγιώτατον πατριάρχην, εἰ μὴ τῆς ἱερατικῆς ἀρχῆς μεταναστήσοι, δεῖνόν τε ἤγειτο, καὶ τῆς τῶν αὐτοῦ φρενῶν ἀνάξιον παρακοῆς καὶ σκαιότητος. Διὰ ταῦτα γοῦν καὶ τοῦ θρόνου μετακινεῖ τὸν ἀληθῶς ἄρχειν δέξιον, ἐπεὶ μηδὲ συνέβαινε τῷ φωτὶ τὸ σκότος. Θεόδοτον δὲ τὸν ἐκ Νάτωλειας, ᾧ Μελισσηῖδης ἦν ἐπίκλησις, ὡς δυνάφρονα καὶ ὁμότροπον ἀντιεσθαγαγῶν, πολλῆς ἀνάπληψι βδελυρίας τὴν Ἐκκλησίαν.

KA'. Κατ' ἐκεῖνο δὲ καιροῦ ἀνὰ τὰ Προυσαίων ὄρη τῷ μεγάλῳ τούτῳ Πατρὶ τὴν ἀσκησιν διανύοντι, Γουρίας τις τῶν τὸ ἀναχωρητικὸν βίον ἀνηρημένων καὶ αὐτὸς ὢν, προέχειν τε τῶν ἄλλων δοκῶν ἐν τοῖς τῶν μοναχῶν ἀγῶσιν, ἀσκητῆς καὶ ἀρετῆς ἄκρος ἔραστῆς ἐνομιζέτο τε παρὰ πάντων καὶ ὠνομάζετο· καὶ τις Γουρίαν εἰπὼν καὶ τὸν ἀσκητὴν προσετίθει, ὡς ἐντεῦθεν μάλλον γνωσσομένου τοῦ ἀνδρὸς ἢ ἀπὸ τοῦ κυρίου ὀνόματος. Οὗτος ἑρῶν ἑαυτὸν πολλῶ τῆς ἀληθοῦς ἀρετῆς τοῦ Ἰωαννικίου λειπόμενον, καὶ τὴν σεμνὴν ἐκείνην τοῦ ἀσκητοῦ κλῆσιν εἰς αὐτὸν μεταβαίνουσαν, διεπριετό τε τῷ φθόνῳ καὶ ὑπεσμούχετο τὴν ψυχὴν. Φθόνον δὲ ὠδίνων, φθόνον ἀποκυλίσκει· καὶ ὅπως, ὁ λόγος δηλώσει. Καὶ γὰρ τοιαῦτα στρέφων ἐν τῇ ψυχῇ, καὶ ζητῶν εἰς πέρας τὸ μελετώμενον ἀγαγεῖν, τὴν ἅμα τῷ ἁγίῳ ἐπιτηθεύει διαγωγῆν, τοῦ μεγάλου διὰ πολλὴν ἀπόλητα τῆς ψυχῆς ὀπτείας, ὃ δὴ λέγεσται, ταῖς χερσίν, τὸν Γουρίαν καὶ δεξαμένον καὶ περιθάλλοντο. Ἐκεῖνος δὲ τὴν μὲν ἀρχὴν, καὶ πολλὴν ἐτι εὐλόθειαν προσποιεῖται, καὶ τῆς ἀρετῆς ἦν ὑποκριτῆς δοκιμώτατος· οὐκ ἄλλως δὲ ἔχων ἢ λάθρα τῷ φθόνῳ χερσασθαι, ἐν σχήματι προσδόσεως, δηλητήριον ὀρέγει τῷ ἁγίῳ πολλῶ πικρότερον αὐτὸς πρότερον τὸ τοῦ φθόνου καὶ τῆς κακίας πῶν. Τὸ μὲν οὖν τῆς ἐπιβουλῆς ποτήριον οὕτω ποθὲν πολλαῖς τὸν ἅγιον ἔβαλλε ταῖς ὀδύναϊς, πλὴν ἀλλ' οὐκ ἐπὶ πολὺ τοῦτον ὃ δὲ αὐτοῦ θεραπευόμενος Κύριος τοῖς κόνιοις κάμνειν ἠνέσχετο, ἵνα μὴ καὶ εἰς ἀμετρον ἔχη μοθηρία κατακαυχῆσθαι ἀρετῆς. Ἄλλ' ἔναρ τὸν λαμπρὸν ἐν μάρτυρι Εὐστάθιον ἐπιπέμφας, τὴν προτέραν ἔξιν τε καὶ ὕψην αὐτῷ χαρίζεται. Ὁ δὲ εἰς τιμὴν τοῦ παραδόξως τότε γεγεννημένου εὐκτήριον τε ὁμοῦ καὶ ἀσκητήριον εἰδείματο οἶκον, ὅστις δὴ καὶ εἰς δεῦρο ἰδρυμένος ἐστίν. Οὐδὲ γὰρ εἰς ἀκαλλαγὴν μόνον τῶν ἑδυνῶν ὃ τε γλυκὺς ὕπνος ἐκεῖνος ἢ τε φαίδρα ἐκείνη τοῦ μάρτυρος γέγονεν ἐπιστάσις, ἀλλ' εἰς μείζονων θαυμάτων τε ὁμοῦ καὶ πραγμάτων ἀρχὴν καὶ θεμέλιον.

KB'. Ἐν μίᾳ γὰρ καὶ ἄλλοτε ποτε τῶν νυκτῶν ὃ πᾶν ἀναγκαῖον· τὸ σῶμα διαναπαύσειν ἠθέουετο, ὡς ἂν ἑαυτὸν ἀνακτήρηται, καὶ προθυμῶς νεαρῶτερᾳ τῶν πόνων πάλιν ἀπέρρηται· ἐν τινὶ δὲ τῶν πρὸς Ἄνατολὰς ἐκεῖσε τόπων οὐκ ἔναρ, ἀλλ' ἔναρ ὄρα ὕδωρ ἀναβιδόμενον ἀφ' ἑρῶνόν τε καὶ διεϊδῆς, θρέμματὰ τε τυφλά κατὰ πλῆθος ἰστάμενα καὶ πίνοντα τοῦτου. Καὶ ὁ μὲν ἐζητήσε μαθεῖν, τί τὰ τοῦ ἑράματος αὐτῷ βούλονται· τοῦτο δὲ μόνον παρὰ τῶν

ἡμεδαπῶν τε καὶ ἰσχυρίων μανθάνει, ὡς ἐν τῷ Α
 πριούτῳ τόπῳ ναὸς τῆ Θεοτόκου πρότερον ἠκοδόμητο. Ἐπὶ γούν τὸν αὐτῷ φανέτω τόπον ἐλθὼν, ὕδατος μὲν οὐχ εἶρε πηγὴν· θέσεως δὲ τοῦτον εὖ ἔχοντα καὶ ὠρὰς ἰδὼν, καὶ ἄλλως εἰς οἴκου Κυρίου οἰκοδομὴν ἐπιτήθειον, ναὸν ἐν αὐτῷ περικαλλῆ ἀγεῖρει, καὶ φροντιστήριον συνιστῆ, οὐκ ὀλίγων ἐκείσε κειραμένων, καὶ πρὸς ἀγῶνα τὸν πνευματικὸν κομιδῇ προθύμως ἀποδυστάμενων, καὶ ὕπ' ἐκείνων παιδαγωγουμένων τὴν ἀρετὴν. Οὐκ ἐψεύσατο δὲ ἄρα τῷ ἁγίῳ τὸ δρᾶμα· οὐ γὰρ ἔγεννημένον, ἀλλὰ καὶ τὰ γενησόμενα παρέδήλωσεν. Ὅτι μὲν γὰρ ἐν τῷ φανέντι τόπῳ κατοικητήριον τῆς τοῦ Κυρίου ἡμῶν ὑπῆρχε Μητρός, ἀπὸ πολλῶν τῶν καὶ αὐταῖς ἔψαι τοῦτο θεασαμένων ἐμαρτυρεῖτο· τὰ δὲ πρόβητα καὶ τὸ κλύζον ὕδωρ, τὰ μὲν τοὺς προσεδρεύοντας τῷ ἁγίῳ ναῷ ἐμύησε, τὸ δὲ τὸ ἥδιστον ἐκεῖνο νόμα τῆς τοῦ ἀνδρός διδασκαλίας, τὸ δὲ καὶ πατηρῶσθαι ταῦτα τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆν ψυχικὴν τούτων ὑπέφαινε κήρῳσιν.

ΚΓ'. Ἐν ὅσῳ δὲ τοῦ Θεοῦ ἠγεῖρετο οἰκητήριον, ὅτετα μὲν κατεβράβη, ἐρετὰ δὲ τῆς γῆς ἀνάδοθέντα τοῖς δῆγμασι τοὺς περὶ τοῦτο διαπονουμένους ἐκώλων. Ἄλλ' εὐθύς ὁ μὲν πρὸς οὐρανὸν ἀφείρεται τὰς χεῖρας τοῦ Θεοῦ δεόμενος· ἡ δὲ τῶν νεφελῶν παχύτης εἰς ἀκριθεὴ τὴν αἰθρίαν μετέβαλε, καὶ οἱ τοῦ ἔργου ἐχόμενοι τῆς ἀπὸ τῶν δηγμάτων βλάβης ἀπαθεῖς ἔμεινον. Ὅτε καὶ τοῦ ἁγίου τὰ δυνατὰ τοῖς οἰκοδομοῦσι συναιρομένου, καὶ πρὸς τὸ λῆθον ἄραι C
 προτεινάντος τὴν χεῖρα, ἔχισ τοῦ λῆθου ὑπεκδύσα, καὶ τῆς χειρὸς ἀψαμένῃ, ἐπὶ πολὺ τε ταύτης ἐξήρτητο καὶ ὄλην ἐναφῆκεν αὐτῇ τοῦ ἰοῦ τὴν πικρίαν. Ἄλλ' ἕτερος ἡμῖν ὤφθη Παῦλος, εἰ καὶ μὴ τοῦ χοροῦ πρώτος τῶν ἀποστόλων, ἀλλὰ τοῖς αὐτοῖς ἐκείνῳ χάρισμασι δυναμούμενος. Ὁ μὲν γὰρ διασταίει τὴν χεῖρα, ἡ δὲ πικρὰ ἔχισ ἐκείνη κατὰ γῆς τε βάλ्लεται, καὶ ἡ χεῖρ αὐτῷ ἀπαθῆς ἦν, οὕτω καθαρῶς, ὡς ἀθλον εἶναι, εἰ καὶ τὴν ἀρχὴν ὄλωσ ἐπλήγη. Ἄλλ' οὐ μέχρι τοῦτου τὸ πρὸς τὰς οἰκοδομὰς τῶν εὐκτηρίων οἴκων φιλότιμον ἔστησεν, ἀλλὰ καὶ συνεργὸς τοῖς οἰκοδομοῦσιν ὑπῆρχε, καὶ μετὰ τὴν οἰκοδομὴν ὄλωσ ἀδλαβεῖ; οὐδ' ὠκοδομήσατο οἴκους εὐχαῖς ταῖς ἐκτου συνέτηρει, τοὺς ὀφθαλμοὺς ἔχων διὰ παντὸς πρὸς τὸν Κύριον, ὃς τῶν φοβουμένων αὐτὸν ἰσχύς ἐστι καὶ κραταίωμα, ἐκσπῶν μὲν ἀπὸ παγίους τοὺς πόδας αὐτῶν, εἰς χεῖρας δὲ θλιβόντων οὐ παραδιδούς, οὐδὲ κατασχύνων τοὺς αὐτὸν ὑπομένοντας, ὡσπερ δὲ καὶ ἐν τῷ νῦν εἰς διήγησιν προκειμένην ἔστιν ὄραν. Εἰς τοσοῦτον γὰρ ἐξήγαγεν αὐτὸν πλατυσμὸν ἀποθλίψεως, καὶ οὕτω τοῦ σωματικῆς βάρους ἐκούφισεν, ὡς κατὰ τινα κειρὸν τῆς αὐτοῦ προσευχῆς, ἐν ναῷ ἁγίῳ τὸν νοῦν πρὸς ἔψηλοτέραν ὄλωσ συντείναντα θεωρίαν, μετέωρον ὄφθῆναι καὶ διηρμένον, καὶ τῆς γῆς οὐδὲ τὸ παράπαν ἀτόμενον, ὡσαύτῃ καὶ πρὸς τὴν ἀνω πολιτείαν f
 ἐκείνος ἐπόθει, καλούμενον.

A ab iis, qui in ea regione habitabant, quod in eo loco prius ædificatum fuerat templum Dei Genitricis. Cum itaque venisset ad locum, qui sibi apparuerat, aquæ quidem fontem non invenit: cum eum autem vidisset bene esse situm et pulchrum, et alioqui aptum ad Domini domum ædificandum, in eo pulchrum templum excitat, et construit monasterium, cum non pauci illic se totondissent, et ad certamen spiritale se prompto et alacri animo præparassent, et ab illo erudirentur ad virtutem. Sanctum ergo non fefellit visio. Non enim ostendit id, quod factum fuerat, sed id quod erat futurum. Nam quo in loco quidem, qui apparuerat, fuerit habitaculum Matris Domini nostri, testabantur nulli, qui ipsis hoc viderant oculis. Oves autem et aqua scaturiens, illæ quidem significabant sanctos, qui templo assidebant; hæc autem suavissimum illud fluentum ejus doctrinæ. Quod eæ vero essent orbatæ oculis, id ostendebat animæ eorum cæcitate.

XXIII. Interim autem dum Dei excitabatur habitaculum, erupit quidem pluvia: serpentes autem emissi e terra, morsibus prohibebant eos, qui in illo laborabant. Sed ille quidem statim manus tollit ad cælum, Deum rogans: nubium autem crassitudo mutata est in summam serenitatem, et qui operi erant intenti, manebant illæsi a nocumento morsuum. Quo quidem tempore, sancto quoque pro viribus opem ferente iis, qui ædificabant, et ad tollendum lapidem manum porrigente, vipera emersit e lapide, et manum apprehendens, ab ea diu pependit, et immisit ei totam veneni acerbitatem. Sed nobis apparuit alter Paulus, etiamsi non primus chori apostolorum, sed eorum dem, quibus ille, donorum potestate præditus. Nam ille quidem manum concultit: acerba vero illa vipera humi cadii, et erat ei manus illæsa, adeo ut non appareret, an fuisset omnino percussus. Sed non eousque constitit vehemens ejus contentio et studium, in ædificandis ædibus oratoriis, sed etiam opem tulit iis, qui ædificabant, et post ædificationem conservabat omnino suis precibus illæsas reles quas ædificaverat, habens perpetuo oculos ad Dominum, qui est eorum, qui ipsum timent, vires et firmamentum, evellens quidem e laqueo pedes eorum, non tradens autem in manus eorum qui affigunt, neque dedecore afficiens eos, qui sustinebant: quomodo licet videre in eo quo est nobis propositum ad narrandum. Ipsum enim eduxit in tantam latitudinem ab afflictione, et ita levavit gravitate corporis, ut quodam tempore sæe orationis, in sancto templo mentem suam omnino intendens ad sublimiorem contemplationem, sublimis cerneretur et elatus, et ne terram quidem omnino tangens, tanquam qui ad supernam vocaretur conversationem, quam ille desiderabat.

¹ Act. xxviii, 4, 5. ² Psal. xxiv, 18.

XXIV. Quidam enim Eustratius nomine, qui A eandem vitam quam beatus exercebat, magno in eum erat zelo affectus, et incitabatur ad ejus imitationem, et maximi faciebat videre ea, quæ fiebant a sancto. Eum ergo aliquando secutus cum esset, preces consuetas Domino redditurus, cum se, ut potuit, abscondisset, ne ab illo videretur, et ibi permansisset toto tempore precationis, stupuit quidem, quod adeo ardentet et vehementer esset intentus orationi: stupuit autem etiam quod res divina in eum ostenderetur, et quod non solum spiritu, sed etiam corpore sublimis ab eo cerneretur, et assurgens a rebus terrestribus. Hoc ergo cum cognovisset ille beatus, tantum absfuit ut eum propterea laudaverit, ut cum etiam curiosum aliquid fecisse sit suspicatus, et graviter increpaverit, dicens: « Non habitabit juxta te malignus ¹. » Ita studebat seorsum invocare Dominum. Quamquam autem fuerint deinceps præclare ab eo gesta, ad ea jam transit oratio.

XXV. Mulier quædam cum eam in orbem multi circumdedissent et invasissent dæmones, et eam ad turpia irritarent desideria, cum nesciret quamnam ratione vitaret periculum, confugit ad Joannicum, qui erat promptus ac paratus ad eam defendendam, et ei enuntiat dæmonum insidias, et eo utitur adjutore contra adversarios. Ille autem precatus est Dominum ne mulier amplius vexaretur a dæmonibus: bellum vero in se converteretur, et illa liberaretur ab animi perturbatione. Confidebat enim se posse eorum sustinere impetum, cum haberet manus doctas ad bellum, et ad arcum æneum composita brachia. Ille ergo statim quidem precibus tanquam telis dæmones confixit, cum nec primum quidem ejus impetum sustinuisent. Mulier autem fuit liberata ab animi perturbatione, et domum reversa, Deo universorum, et ejus servo Joannicio, acceptam ascribebat salutem.

XXVI. Quid ergo, qui omnia audent, improbi et malitiosi dæmones? Non satis duxerunt se fuisse semel affectos ignominia, nec eis suffecit semel fuisse victos; sed missis insidiis, quæ structæ fuerant in feminam, sanctum aggrediuntur, et quæ adversus illam fabricantur, ea per turpes cogitationes ei contra inferre conabantur. Quibus cum is ab initio dominari, non servire, didicisset, ut qui esset undique munitus armatura juvenili certaminum, eos rursus vincit, et eorum machinas ad nihilum redigit. Non hic autem solum, neque propter ea, quæ prius diximus, decertat adversus malignum genus dæmonum; sed etiam puerum, qui aliquando ab iis intempesta nocte in montibus nemorosis et inviis deducebatur, et jamjam erat ab eis et præcipitio deturbandus, apparens sanctus (erat enim, si vel solum eis apparuisset, terribilis) liberavit ab insidiis, et deduxit in viam rectam.

¹ Psal. v, 6.

ΚΔ'. Εὐστράτιος, γὰρ τις δούμα, ἀνὴρ τὸν αὐτὸν κλιεῖνος μετιῶν βίον τῷ μακαρίτῃ, ἐξήλου τε τὰ αὐτοῦ, καὶ πρὸς μίμησιν διανίστατο, καὶ ὅπερ αὐτὰ τὰ παρὰ τοῦ ἁγίου τελούμενα θεῶτο περὶ παντὸς ἐποιεῖτο. Ἀκολουθήσας οὖν ποτε αὐτῷ, τὰς συνήθεις ἀποδοῦναι μέλλοντι τῷ Κυρίῳ εὐχὰς, ἐκυτόν τε ὡς ἐνῆν ὑποκρύψας, ὅπερ μὴ ὑπ' ἐκείνου ὄρωτο, καὶ παρ' ὄλην αὐτῷ προσκαρτερήσας τὴν προσευχὴν κατεπλάγη μὲν οἷς οὗτος ἐποίει, θερμῶς ἄγαν καὶ περικαῶς προσκείμενος τῇ δεήσει· κατεπλάγη δὲ καὶ οἷς τὸ θεῖον ἐπεδείκνυτο εἰς αὐτόν, καὶ ὅπως οὐ πνεύματι μόνον, ἀλλὰ καὶ σώματι μετέωρος αὐτῷ ἐθεάθη, καὶ τῶν γῆινων ἀπανιστάμενος. Τοῦτο τοίνυν ὁ μακάριος γνοὺς, τοσοῦτον ἐδέησε τὸν ἄνδρα τοῦ πράγματος ἐπαινεῖσαι, ὅσῳ καὶ περιεργόν τι ποιεῖν ὑπέλαθε, καὶ βαρῶς αὐτῷ ἐπετίμησεν. Οὐ παροικῆσαι σοι πονηροῦμένης, εἰπὼν. Οὕτω καταμόνας ἐσπούδαζεν ἐπικαλεῖσθαι τὸν Κύριον. Τίνα δὲ καὶ τὰ ἐντεῦθεν τοῦ ἀνδρὸς κατορθώματα, καὶ ἐπὶ τίνα τὰ τοῦ λόγου ἔρχεται μεταθῆναι.

ΚΕ'. Γύναιόν τι κύκλω συνεπιθεμένων δαιμόνων πολλῶν, καὶ πρὸς ἀτόπους ἐκμαινόντων ὄρμας, ἐπεὶ οὐκ εἶχεν ὅπως τὸν κίνδυνον διαδράσει, ἐπὶ τὸν ἔτοιμον ἀμύνειν Ἰωαννίκιον καταφεύγει, τούτῳ τε τὰ τῆς τῶν δαιμόνων ἐπιβουλῆς ἐξυγγέλλει, καὶ αὐτῷ βοηθῶ χρήται κατὰ τῶν ἐναντίων. Ὁ δὲ τῷ Κυρίῳ προσήυζατο, μηκέτι μὲν τὴν γυναῖκα ὑπὸ δαιμόνων ἐνοχληθῆναι, ἐπ' αὐτὴν δὲ τὸν πόλεμον μεταπεσεῖν, κάκεινῃν τοῦ πάθους ἀπαλλαγῆναι. Ἐθάρξει γὰρ τὴν αὐτῶν προσβολὴν ἀνέχεσθαι, διδασκαλίας ὑπὸ θεοῦ, τὰς χεῖρας εἰς πόλεμον καὶ εἰς τόξον χαλκοῦν συναρμοσθεὶς τοὺς βραχίονας. Εὐθύς οὖν ὁ μὲν οἶα βέλεσι ταῖς προσευχαῖς τοὺς δαίμονας κατετόξευσε, μηδὲ τὴν πρώτην προσβολὴν ἐνεγκόντας· ἡ γυνὴ δὲ τοῦ πάθους ἀφείθη, καὶ ἀνιστρέψασα οἶκοι, τῷ ἐπὶ πάντων Θεῷ, καὶ τῷ αὐτοῦ θεράποντι Ἰωαννίκῳ τὰ τῆς σωτηρίας ἐπέγραψε.

ΚΖ'. Τί οὖν οἱ τὰ πάντα τολμῶντες κακότεχνοι δαίμονες; Οὐκ ἠγάπησαν ἅπαξ αἰσχυνθέντες, οὐδ' ἐπὶ τῆς πρώτης ἔμειναν ἤττης· ἀλλ' ἀφήμενοι τῆς κατὰ τοῦ γυναικίου ἐπιβουλῆς, προσβάλλουσι τῷ ἁγίῳ, καὶ ἅ κατ' ἐκείνης ἐτέχταινον, ταῦτα διὰ λογισμῶν ἀτόπων ἀντεπαγαγεῖν αὐτῷ ἐπειρώντο· ὧν ἐξ ἀρχῆς κυριεύειν οὗτος, οὐ δουλεύειν μεμαθηκώς, οἶα πανοπλία πεφραγμένος ἀγωνισμάτων νεανικῶν, ἀνά κράτος τε τούτους καὶ αὐθὺς ἤττα, καὶ εἰς τὸ μηδὲν αὐτοῖς τὰς μηχανὰς περιστήσιν. Οὐκ ἐνταῦθα δὲ μόνον, οὐδὲ ἐφ' οἷς εἰρήκαμεν πρότερον, τὸ πονηρὸν τῶν δαιμόνων φύλον καταπαλαίει, ἀλλὰ καὶ παιδὰ ποτε ὑπὸ τούτων παροδηγούμενόν τε καὶ παρελκόμενον ἀσπρὶ τῶν νυκτῶν ἐν ὄρεσι κατάλασε· καὶ οὐ βράδιαν ἔχουσι τὴν παραίαν, καὶ μόνον οὐ κατὰ κρηνοῦ ὠσθῆναι μέλλοντα ὑπ' αὐτῶν ἐπιφανεῖς ὁ ἅγιος (ἦν γὰρ καὶ μόνῳ τῷ φανῆναι φοβερός ἐκείνοις) ἐξείλετό τε τῆς ἐπιβουλῆς, καὶ πρὸς τὴν εὐθείαν ἐξήγαγεν.

KZ. Ὡς οὖν οὕτω τὴν ἀσκησιν διανύων, καὶ ἄ οὕτω τοὺς νόητους ῥῆστα καταβάλλων ἐχθρούς, ἐν τοῖς ἀπάντων ἕκειτο στόμασι, τοῦ μὲν τὸ ἀσκητικὸν τοῦ ἀνδρός καὶ φιλόπονον διηγούμενου, τοῦ δὲ τὸ ἀπλοῦν καὶ περὶ τὰς ὀμιλίας οὐκ ἀφελές μὲν, ἀλλὰ καὶ λίαν ἐπωφελές, περὶ δὲ τὴν ἀσκησιν ἐμβριθές τε καὶ σύντονον, ἐτέρων δὲ τὴν κατὰ τῶν δαιμόνων ἐξουσίαν ἀπαγγελλόντων. Πολλὰ γὰρ ἕκεινος καὶ λέγων ἐνήργει, καὶ προσευχόμενος ἴσχυεν. Ἐπεὶ οὖν οὕτω ταῦτα, καὶ τοσοῦτος ὁ περὶ αὐτοῦ λόγος ἔχεται, πολλοὺς εἶχε τοὺς ἕκαστὸν παραβάλλοντας καὶ τὴν ἀσκησιν ἐπικόποντας· ἔθετο γὰρ αὐτὸν ὁ Θεὸς εἰς περιποίησιν σωτηρίας, κατὰ τὴν μέγαν Ἀπόστολον, ὡς ἐν αὐτῷ ζῶντα, ἐργηγορῶντά τε καὶ σπεύδοντά, ἀνθ' ὧν ποτὲ μὲν θρεῖων καὶ θηρίων λύμης τοὺς περιοικοῦντας ἀπήλλαττεν, ἀναιρών ταῦτα καὶ καταβάλλων, τοῦτο μὲν τῇ ἑαυτοῦ ῥίθῳ, τοῦτο δὲ τῷ τῷ σταυρῷ σημεῖω, ποτὲ δὲ δαιμονικῆς ἐπιβουλῆς τε καὶ τυραννίδος τοὺς ἐντυγχάνοντας ἡλευθέρου, σύνδρομον εἰληφώς τῇ βουλῆσει παρὰ Θεοῦ τὸ δύνασθαι. Κατακλιθὼν τοίνυν ὡς καὶ τὸ ἐν ἐρήμοις ὀχληρῶν μικρὸν ἢ οὐδὲν τῶν ἀσκητικῶν διαφέρει θορύβων, ἐπιμελῶς κατὰ τὴν διέτακτον διώκων τὸ ἀγαθὸν, πάλιν μεταναστεύει πρὸς τὸ τοῦ Τριχάλικου ὄρους θερμότερον εἰς εἶ: καὶ ἀνδρικώτερον ἑαυτὸν ἐπαναλαμβάνων, καὶ ὡς περ σπουδαιότερον αὐτὸς ἑαυτοῦ πρὸς τοὺς πνευματικοὺς ἀγῶνας γινόμενος.

KII. Καὶ μὴ τις, τὰ κατὰ τὸν μέγαν ἐν ἀσκηταῖς τοῦτον ἀκούων, εἰς ἔνοιαν οὕτω ματαίαν εἰλθοί, ὡς οὐ τῶν εἰκότων ἐστὶ τοσοῦτο πανταχοῦ διαλάμψαι τὴν τῇ ψυχῇ προσειληφῶτα τὴν περὶ τὰς ἀγίας εἰκόνας ἀσέβειαν, καὶ μὴ ταύτας ἐπὶ χρόνον τινα τιμᾶν ἐν λήσαντα. Εἰ ποῦ τις ὡς παράδοξον ἐκπλαγῆ, μῦθον ἀρα καὶ τὰ τῆς οἰκουμένης ἀλιένου τεράστια τε καὶ μεγάλα νομίσει, καὶ πρὸ γε τῶν ἄλλων Παύλου τοῦ θερμοῦ πρότερον διώκτου τῆς Ἐκκλησίας. Πρὸς χάριν δὲ καὶ τῷ Κυρίῳ εἰρηθῆαι δόξει τὸ· «Ὁ πιστεῦων εἰς ἐμὲ τὰ ἔργα ἃ ἐγὼ ποιῶ, κακείνος ποιήσει.» Ποῦ δὲ θήσεις καὶ τό· «Εἰ ἔχετε πίστιν ὡς κόκκον σινάπεως, ἔρειτε τῷ ὄρει τούτῳ, Μετάσθι, καὶ μεταθήσεται.» Εἰ ταῦτα οὖν προφανῆς καὶ ὁμολογουμένη ἀλήθεια, καὶ τὰ τῷ θαυμασίῳ πάντως διαπεπραγμένα ψεύδους ἐλεύθερα. Ἀλλὰ γὰρ ἐπανεληθόμεν ὅθεν ἐξέβημεν. Κατὰ δὲ τὸ τοῦ Τριχάλικου ὄρους γεγονός, οὐ σκηρὴν ἐξέτεινε, οὐ καλύβην ἐπέτατο, ἀλλὰ τὴν ὑπαίθρην τε καὶ αἴοικον εἶλετο διαγωγήν, ὡς φιλοτίμῳ στέγῃ τῷ οὐρανῷ χρώμενος. Πλὴν ἀλλ' οὐδὲ οὕτως ἔλαθε βίβλας, ἀλλὰ τις Εὐστράτιος· ἐκ τῆς Ἀγαύρων μονῆς, ἔρωτι τοῦ ἀνδρός ἀλοῦς, ἐπεὶ μὴ κατὰ χώραν μένειν οἶός τε τῆν (ἡνάγκαζε γὰρ αὐτὸν ὁ Θεὸς ἕκεινος ἔρωτος, καὶ τὸ τῶν ἀγίων εἰκόνων ἀτεχνῶς περικαίεσθαι, ὡς αὐτὸν παραγεγονώς, καὶ μηδὲν πλέον ἢ τὴν ἐξ ἔτους εὐχὴν ἀναμείνας, εὐθὺς τὰ τοῦ τυράννου Λέοντος, εἰ ἐπὶ μάλιστα ἔστονα: διηρώτα. Ὁ

XXVII. Cum ergo sic perageret exercitationem et inimicos, qui intelligentia apprehenduntur, facillime prosterneret, erat in ore omnium, alio quidem narrante ejus, quæ in exercitatione versabatur, vitam laboriosam; alio autem simplicitatem, et in sermonibus soliditatem, et magnam utilitatem; in exercitatione vero gravitatem et constantiam; aliis autem enuntiantibus eam, quam in dæmones habebat potestatem. Ille enim et verbis multa efficiebat, et valebat precibus. Cum ergo hæc se sic haberent, et tam multa de eo dicerentur, multos habebat illuc accedentes et interumpentes exercitationem. Deus enim eum consuevit ad acquisitionem salutis, ut magnus dicit Apostolus, ut qui in ipso viveret, et vigilaret et dormiret. Quamobrem aliquando quidem liberabat accolas a nocumento serpentum et ferarum, eas interimens et de medio tollens, partim quidem virga sua, partim autem signo crucis: aliquando vero a dæmonum insidiis et tyrannide liberabat eos, qui in eos incidebant, ut qui a Deo accepisset concurrentem cum voluntate potentiam. Cum ergo didicisset, quod quæ est in solitudinibus molestia, parum aut nihil differt ab urbium tumultibus, diligentius convenienter Domino, bonum persequens rursus migrat in montem Trichalicia, ardentius et fortius adhuc seipsam recreans, et ipse seipso quodammodo effectus magis strenuus ad certamina spiritalia.

XXVIII. Nemo autem hæc audiens de magno inter exercitatores, inaniter cogitet, quod non est verisimile eum ubique adeo refulsisse, qui animo præceperat in sanctas imagines impietatem, et eas aliquo tempore noluerat honorare. Si quis hoc admiratus fuerit tanquam incredibile et contra opinionem, is quoque prodigiosa existimaverit, quæ facta sunt a piscatoribus orbis terre, et præ cæteris a Paulo, qui prius fuit persecutor Ecclesiarum. Ad gratiam autem videbitur etiam dictum esse a Domino illud: «Qui credit in me, opera quæ ego facio, ille quoque faciet.» Ubi autem pones illud quoque: «Si habetis fidem, sicut granum sinapis, dicetis huic monti: Transi, et transibit.» Si hæc ergo sunt evidens et certa veritas: ea etiam, quæ sunt omnino facta ab hoc viro admirabili, sunt aliena a mendacio. Sed enim redeamus, unde digressi sumus. Cum fuisset in hoc monte Trichalicia, non extendit tabernaculum, non fixit tugurium, se sub dio et sine domo vitam agere constituit, ut qui magnifico tecto uteretur cælo. Sed ne sic quidem vivens latuit, sed Eustratius quidam ex monasterio Agaurorum, ejus amore captus, cum non possit manere in regione (eum enim cogebat amor ille divinus, et quod valde eum inflammaret studium sanctarum imaginum), cum ad eum accessisset, et nihil amplius expectasset, quam consuetam precepcionem, statim est

* 1 Thess. v, 9, 10. * Joan. xiv, 12. * Matth. xvii, 19.

asciscitatus, an diu duraturum esset imperium A Leonis. Ille autem videns eum magna animi affectione commotum, quod pro divinis imaginibus maximum caperet dolorem (in eas enim erat impius hic Leo, ut si quis alius) et ideo properasse ad interrogationem, non substitit, neque respon- sionem est meditatus, sed ut Spiritus profunda scrutaretur, et haud ita diu ab hinc futuram præsignificavit ejus eversionem, et prædixit futura. Nam non multo post eo de medio sublato, Michael arripuit imperium, qui non auxit quidem persecutionem adversus Christianos, sivit autem Ecclesiam esse sub hæreticis, ut qui neque Iconomachorum hæresi omnino accesserit, sed in ejus zelum effectus sit mollior, ut etiam multis videretur benignus, neque ullum orthodoxum dogma prior inceperit, adeo ut contingeret neque ipsam a vitio abstinere, neque salutem defendere, sed malitiose potius hæresim quidem sivit crescere, fidem autem orthodoxam minui et diffluere. Et hoc quidem ita se habebat.

XXIX. Postquam autem Leo fuit interfectus, venit rursus cum quodam alio Eustratius, divino huic viro renuntians eventum eorum, quæ ipse prædixerat. Contritum est autem ab eis aliquantum temporis in sermone. Quidam vero Elias nomine, qui exercebatur non procul a sancto, ipsum magnum Joannicum excepit convivio, et eos qui venerant simul cum Eustratio. Divinus autem Joannicus hujus vitæ accusans vanitatem, et verbis ostendens, quam esset instabilis et infida, communiter jubebat, ut se procul removerent ab urbibus et vicis. Eliæ autem dicebat hoc magis convenire, quam aliis. Is vero : De hoc, inquit, o Pater Joannici, esto bono animo. Ut majorem autem hujus rei fidem faceret, dicebat, quod in totis annis præcedentibus fuisset solitarius, et se removisset ab hominum congressione. Unus itaque et alter dies præterierat, ex quo hæc dicta fuerant. Ille vero monachus Elias ad eum accedens, postulabat ejus preces, ut propter morbum, qui eum invaserat, iret ad quoddam prædium, quod emittebat aquas calidas. Cum autem ille quidem nollet, hic vero instaret ; et postremo ad imbecillitatem fratris se demittens sanctus eum emisisset, vix potuit ad aquas calidas accedere. Cum eum autem liquisset animus, et ab iis qui illic erant sublatus, in quadam cella, quæ erat ad montem, fuisset locatus, circa mediam noctem excessit ex hac vita, prioribus bonis suæ exercitationis hanc solam habens gratiam, quod in hac extrema cogitatione ductus esset pœnitentia, quod omnino cessisset curationi corporis. Sed nobis revertendum est ad magnum Joannicum.

XXX. Hic vir divinus solebat obire cum virga, etsi sermone potius, quam virga, opus haberet adversus suum gregem. Cum is ergo aliquando transiret per loca quædam transitu difficilia, accidisset autem ut ea illi e manu excideret, angelabatur

δὲ περιπαθῆ τοῦτον ἰδὼν τὸ τῶν θείων εἰκόνων ὑπεραγαθῆν (ἀσεβῆς γὰρ περὶ ταύτας καὶ οὗτος ὁ Λέων εἴπερ τις ἄλλος), καὶ διὰ τοῦτο καὶ τὴν ἐρώτησιν ἐπισπεύσαντα, οὐκ ἐπέσχεεν, οὐδὲ πρὸς τὴν ἀπόκρισιν διεσκέφατο, ἀλλ' ὅσα τὰ βάρη τοῦ Πνεύματος ἔραυνῶν, καὶ τὴν καταστροφὴν οὐ μακρὰν ἔσεσθαι διεσήμευεν, καὶ τὰ μέλλοντα προηγόρευσεν. Οὐ πολλῶ γὰρ αὐτὸν ὕστερον ὁ Μιχαὴλ ἀνελὼν, ἀφείλετο τὴν ἀρχὴν · ὃς τὸν μὲν κατὰ Χριστιανῶν διωγμῶν οὐκ ἐπηύξηκε, τὰ δὲ τῆς Ἐκκλησίας ὑπὸ τοῖς αἰρετικοῖς κείσθαι παρήκειν, οὕτε τῇ τῶν Εἰκονομάχων αἰρέσει παντάπασι προσεθεῖς, ἀλλὰ μαλακώτερος περὶ τὸν αὐτῆς γενόμενον ζῆλον, ὡς ἂν δόξῃ τοῖς πολλοῖς καὶ φιλόανθρωπος οὕτε τινὸς ὀρθοδόξου δόγματος πρῶτος ἀρξάμενος, ὡς συμβαίνειν μῆτε τῆς κακίας ἀπέχεσθαι τοῦτον, μῆτε τῆς σωτηρίας ἀντέχεσθαι, περινενοημένως δὲ μᾶλλον τὰ μὲν τῆς αἰρέσεως προκόπτειν ἀφήκε, τὰ δὲ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως μειοῦσθαι καὶ ὑποβρεῖν. Καὶ τοῦτο μὲν ὅθι οὕτως εἶχεν.

KΘ'. Ἐπεὶ δὲ καὶ ὁ Λέων ἀναιρεθεῖν, ἦκε πάλιν μεθ' ἐτέρου τινὸς ὁ Εὐστράτιος, ἀπαγγέλλων τῷ θείῳ τούτῳ ἀνδρὶ τὴν ἐκθασιν τῶν ὑπ' αὐτοῦ προηγορευμένων. Καιρὸς τοίνυν αὐτοῖς ἐν τῇ ὁμιλίᾳ ἐτίθη, καὶ τις, Ἥλιος ὄνομα, ἐν γειτόνων ἀσκούμενος τῷ ἀγίῳ, αὐτὸν τε μέγαν καὶ τοὺς ἀνεληλυθότας σὺν Εὐστρατίῳ εἰσία. Ὁ δὲ γε θεὸς Ἰωαννίκιος ματαιότητα τοῦ βίου κατηγορῶν, καὶ τοῖς λόγοις ὑποφαίνων τὸ ἀστατον αὐτοῦ τε καὶ ἀπιστον, κοινῶς μακρύνειν ἐκέλευε τῶν πόλεων καὶ χωρίων · Ἥλιος δὲ μᾶλλον τῶν ἄλλων τοῦτο γε προσήκε, εἶπε, ποιεῖν. Καὶ οὕτος, Θάρρει, εἶφη, τὸ ἐπὶ τούτῳ, Πάτερ Ἰωαννίκιε · καὶ πλεονά γε πρὸς τοῦτο πίστιν παρείχε τὸ ἐν τοῖς προλαβοῦσιν ἔτεσιν ὄλοις ἐρημικόν τε καὶ ἀμικτον. Μία τοιγαροῦν ἡμέρα ἐπὶ τῇ ἐτέρᾳ ἦγετο, ἀφ' οὗ ταῦτα τῷ ἀγίῳ ἐλήχθη, καὶ ὁ μοναχὸς ἐκεῖνος Ἥλιος αὐτῷ προσελθὼν, εὐχὴν ἐξητείτο, ἐφ' ᾧ διὰ νόσον αὐτῷ ἐπισκίψασαν ἐν τινι τῶν ἀναδιδόντων θερμὰ ὕδατα χωρίων παραγενέσθαι. Ἐπεὶ δὲ ὁ μὲν οὐκ ἐβούλετο, ὁ δὲ ἐπέκειτο, καὶ τέλος τῇ τοῦ ἀδελφοῦ ἀσθενείᾳ συγκαταβὰς ; ὁ ἅγιος, ἐξέπεμπε τοῦτον, σχεδὸν οὐδὲ τῇ τῶν θερμῶν ὑδάτων ἐπιφανείᾳ ὑπέμεινε πλησιάζαι, λειποψυχήσας δὲ καὶ παρὰ τῶν ἐκεῖ τυχόντων ἀρθεῖς, ἐν τινι τε τῶν πρὸς τῷ θρει κελύων κατακλιθεῖς, περὶ μέσας νύκτας τὴν ἐντεῦθεν ἐστεύλατο ἐκδημίαν, τοσοῦτο τοῖς προτέροις αὐτοῦ τῆς ἀσκήσεως πόνοις χάριν εἰδώς, ὅσοι ἐπὶ τῷ τελευταίῳ τούτῳ καὶ μετεμέλετο λογισμῶ, ὅτι περ ὅλως ὑπῆρξε Θεραπεία τοῦ σώματος. Ἄλλ' ἐπανιτέον καὶ πάλιν ἡμῖν ἐπὶ τὸν μέγαν Ἰωαννίκιον.

A'. Οὗτος ἡ θεία κεφαλὴ μετὰ βάρδου εἰωθε περιμένει, καίτοι τὰ πολλὰ λόγου μᾶλλον ἢ βάρδου πρὸς τὴν ἐαυτοῦ πόλινην θεόμενος. Ἐπεὶ οὖν ἀνὰ δυσβάτους τόπους διήρχετο ποτε, συμβάν αὐτῇ τῆς χειρὸς ἐκπέσειν, τινὸς τε τῇ ἀπωλείᾳ τῆς βάρδου καὶ ἀμη-

χάνης είχε περι τήν εβρασιν. Είτα πρὸς τήν ζήτη- A
 σιν αὐτῆς ἀπογνῶς, τὰ γόνατα κάμψας, τὰς συν-
 ῆθεις εὐχὰς τῷ Κυρίῳ ἀπέδίδου. Ἡ δὲ πάλιν
 ἀέριος ἦκε, καὶ τῇ τοῦ ἁγίου χειρὶ φερομένη ἐνετί-
 θετο· καὶ ὁ μὲν εὐθὺς κατὰ τινὰ λόχμιον ἄντρον
 εἰσέδου, ὥσπερ τινὰ φλίην ἐαυτῷ κατοικίαν ἀρπά-
 σας· τὸ δὲ ἄρα βραχὺ τε ἦν κομιδῇ καὶ ὑπὸ δαι-
 μόνων ᾤκειτο, οἷτινες, ὡς εἶδον τὸν ἅγιον ἀοράτω
 δυνάμει τινὶ δυναμούμενον, καὶ κατὰ Παῦλον ἐν
 ἡμέρᾳ πονηρᾷ δικαιοσύνης θώρακι καὶ θυρεῷ κατα-
 καυχώμενον πιστεύς, διω θυμῷ ἐξεκαύθησαν, καὶ
 τι καὶ παθόντες ὑπ' αὐτοῦ ἀντιδρῶσι τι καὶ οὔτοι.
 Ἐπεὶ δὲ ταῖς ἀφανέσι πάσαις προσβολαῖς ἀπικρού-
 σθησαν ἰσχυρῶς, τούτου περιτεταχισμένου ταῖς
 προσευχαῖς, τέλος τῶν κατὰ τῆς ψυχῆς ἀφέμενοι
 μηχανῶν ἐπετίθεντο, ἐχ' εὐάζον, ἐδῶν, ἐπλησσαν, B
 ἔφευγον, καταθαμβεῖν προσδοκῶντες ἔβρουχον, ἐπήρ-
 χοντο κατὰ πρόσωπον, κλωεῖν ἐδόκουν τὸ σπή-
 λαιον. Ὡς δὲ ὁ μὲν φαῦλον οὐδὲν, οὐδ' ἀγενὲς
 ἐπεδείκνυτο, οἱ δὲ πάντα τῆς ἐαυτῶν κακοτεχνίας
 κάλων κινήσαντες, τέλος πρὸς τὸ γενναῖον τοῦ
 ἀνδρός καὶ σταθερὸν ἀπειρήκισιν, ἐλευινῶς εἰς
 ἤ-ταν τραπέντες, Τί ἡμῖν καὶ σοί; Ἥλιθες πρὸ και-
 ροῦ βασανίσαι ἡμᾶς; καὶ οὔτοι πρὸς αὐτὸν ἐδῶν,
 ὥσπερ ἤ καὶ πρὸς τὸν ἐμὸν Ἰησοῦν οἱ τὴν ἐκεῖνου
 παρουσίαν ὑπομένοντες. Ἐπεὶ δὲ τὸ σπήλαιον καὶ
 ἄκοντες ἀπελίμπανον, ἔτερον οὐκ εἶχον εὐρεῖν, ὃ τι
 ποτὲ οἰκίησται. Πανταχοῦ γὰρ παρεῖναι τὸν ἅγιον
 ἐφαντάζοντο μεταδύσκοντα καὶ τροποῦμενον, καὶ
 αὐτοῖς ὥσπερ τισὶ καλάμου θηρίοις ἐπιτιμῶντα. C
 Οὕτως ἄνευ ἀνομίαις τρέχων ἠθύνετο, καὶ εἰς συν-
 ἴνησιν ἐχθρῶν ἐγειρόμενος θεὸν προφθάνοντα
 ἠδύρισκεν, αὐτὸν μὲν ἐλάει περικυκλοῦντα, κακῶς
 δὲ τοῖς κακοῖς ἀπολλύοντα. Ὅσης μὲν οὖν ἀηδίας
 καὶ παραῆς τῇ πῶν δαιμόνων φυγαδείᾳ τοὺς ἐν τῷ
 βραί ἀπήλλαξεν, ὃ κατοικεῖν αὐτὸν κατὰ τὸν Ψαλμῶ-
 δον εὐδόκησεν ὁ θεός, ἐκείνοις κηρύττειν, καὶ ὡς
 ἀνάγραπτα τὰ τῆς εὐεργεσίας ποιεῖν καταλείπο-
 μεν. Ἡμεῖς δὲ πρὸς τὰ ἐξῆς τοῦ λόγου τρεψώ-
 μεθα.

animo, quod virga periisset, nec ejus inveniendæ
 illam inveniebat rationem. Deinde cum in ea quaerenda
 despondisset animum, flexis genibus consueta
 preces reddebat Domino. Illa autem rursus venit
 per aerem, et in sancti manum fuit imposita : et
 ille quidem statim per quoddam arbutum antrum
 subiit, ut qui sibi quoddam gratum arripuisset
 habitaculum. Id autem erat breve admodum, et
 habitabatur a dæmonibus : qui postquam viderunt
 sanctum virtute quadam, quæ sub aspectum non
 cedebat, roboratum, et, ut dicit Paulus, in die malo
 thorace justitiæ et fidei clypeo gloriantem, fuerunt
 ira omnino accensi, et ab ipso aliquid passi, et quoque
 par pari referunt. Cum vero obscuris omnibus
 insultibus fuissent propulsati, eo valde munito præcibus,
 tandem missis adversus animam maehinationibus,
 aperte aggrediebantur, irridebant, vociferabantur,
 pulsabant, fugiebant, exspectantes fore ut ei afferrent
 terrorem : rugiebant, in faciem invadebant, movere
 videbantur speluncam. Cum autem ille nihil ostendisset,
 quod esset pusilli et abjecti animi ; illi vero moto
 omni rudente suæ calliditatis et malitiæ, postremo
 omnem spem abjecissent adversus tanti viri virtutem
 et constantiam, miserabiliter victi et in fugam
 conversi. Quid nobis et tibi? Venisti ad nos
 torquendos ante tempus? Ii quoque ad ipsum
 clamabant, quomodo etiam meo Jesu ii, qui
 adventum illius non sustinebant. Cum autem
 speluncam vel inviti reliquissent, non poterant
 invenire aliam quam habitarent. Ubique enim
 adesse sanctum visione apprehendebant, persequentem
 et fugantem, et eos increpantem, tanquam feras
 aliquas arundinis. Sic siue iniquitate currens
 dirigebatur, et excitatus ad occurrendum inimicis,
 inveniebat Deum prævenientem, ipsum quidem
 circumdantem misericordia, malos autem male
 perdentem. Et a quanta quidem turba et molestia,
 dæmonum fuga liberaverit eos, qui erant in monte,
 in quo habitare, ut dicit P. alme-

graphus, ipsi Deo complacuit, illis scribendum et beneficium litteris mandandum relinquamus. Nos autem convertamur ad ea, quæ deinceps sequuntur.

ΑΑ'. Ἐνόσσει μὲν τινι τῶν συγκλητικῶν μία τῶν D
 τυγχετέρων, καὶ τὰ μέλη παρεῖτο, εὐσεβῆς τε οὖσα
 καὶ τὰ Χριστιανῶν προσβεβύουσα. Ὁ δ' ἐπ' ἀδελφῇ
 τῷ ἁγίῳ γαμβρὸς δεινῶς κατὰ τῶν τοῦ Χριστοῦ
 εἰκόνων ἐλύσσα τε καὶ ἐφέρετο. Φθάσας οὖν ὁ μα-
 κάριος, τὴν μὲν εὐχὴν καὶ τύπῳ σταυροῦ τῆς χαλε-
 πῆς ἐξελετο νόσου, τὸν δὲ, ἐπεὶ μὴ παύειν οἶδ' ἑ
 ἦν νοθετῶν τῆς δεινῆς ἀποσχέσθαι μανίας, ἐπὶ
 τὴν παῖδα ἦκε, καὶ σπλάγγων συγγενείας ὑπερ-
 μείων, οἰκείου δὲ διὰ τὴν εὐσεβείαν ἐπιλαθόμενος
 αἵματος, πηροῖ τούτῳ τοὺς ὀφθαλμοὺς δι' εὐχῆς.
 Οὕτω ζῆλο; θεοσεβείας κατακαυχᾶται καὶ φύσεως,
 καὶ κόθος ἀληθῆς πρὸς θεὸν καὶ συγγενικῆς
 ἀνάγκης ἐπικρατέστερος. Τὴν μὲν γὰρ, εἰ καὶ μὴ
 κατὰ γένος, αὐτῷ προσῆκεν, ἀλλ' ὅτι τὰ Χριστιανῶν

XXXI. Cuidam senatori ægrotabat una ex suis
 filiabus, membraque erant ei soluta, cum esset
 pia, et Christianam servaret religionem. Qui autem
 sancti sororem duxerat uxorem, adversus Christi
 imagines graviter furebat, et in eas invehebatur.
 Accedens autem beatus, illam quidem precibus et
 signo crucis a gravi morbo liberavit : hunc vero,
 cum admonens non posset persuadere ut a gravi
 illa abstineret insaniam, tradidit disciplinæ, et viscerum
 despecta cognatione, et sui sanguinis oblitus
 propter veram religionem, precibus eum orbat oculis.
 Ita zelus pietatis et veri Dei cultus gloriatur etiam
 contra ipsam naturam : et verum in Deum desiderium
 est validius necessitate cognationis. Nam illam
 quidem, etiamsi genere ad

Ἐφες. vi, 11,

cum non attineret, quoniam tamen Christianam observabat religionem, a morbo liberavit: hunc autem, etsi sororem duxisset in matrimonium, quoniam cum divinis pugnabat imaginibus, visu privavit, et æquum censuit, ut oculi qui erant bantur oculis. His par est illud addere.

XXXII. Huic magno Patri erat studio, si quos ad se audiebat ascendere, e monte descendere, et eis obviam procedere. Cur hoc faciens? Magnam in ascensu reseccans vexationem eorum, qui ad ipsum ascendebant. Est enim asper et acclivis ad montem ascensus, et non facile nec expeditum iter præbens ascendentibus. Aliquando itaque is, cui obtigerat Chalcedonis pontificatus, et, cui Niceæ, Petrus, et Theodorus, præfectus insignis gregis Studii, cum Joseph et Clemente ad ipsum ascendebant. Hoc autem cum cognovisset sanctus, volens eorum magnam levare viæ molestiam, ad eos descendit e monte. Cum vero hominis Dei essent partes et facere ea, quæ essent Deo grata, in sermone, quem ad ipsos habuit, censebat humilitatem esse præferendam omnibus virtutibus. Postquam autem ad cibum sumendum jam accessissent: Ne conturberis, inquit, frater Joseph, sed sis paratus ad exitum. Hoc quidem tunc sic dictum, quidnam sibi vellet dubitabatur ab iis, qui audierant. Cum autem post decem et octo dies Joseph e vita excessisset, recte intellexerunt quid sibi vellet, quod magnus dixerat. Divinus ergo hic Pater sic se habebat, et tantam gerebat curam fratrum utilitatis, ut omnia ei parva viderentur et nullius pretii, nisi etiam suam animam poneret pro fratribus: in hoc quoque meum imitans Dominum, qui, cum esset pastor, et non mercenarius, animam ponebat pro ovibus *.

XXXIII. Jam ægebatur quidem quintas annos imperii Michaelis; quartusdecimus autem, ex quo Bulgari fecerant expeditionem et decesserat Nicephorus; a quo tempore multi Romanorum, cum patria libertate amissa, detinebantur captivi manibus Bulgarorum. Venit itaque in mentem illi benignæ et clementi animæ, si quo modo eos posset educere a laboriosa illa et afflictiva vita. Interrogatus autem, accepit carcerem illum, in quem illi erant conjecti, esse obscurum et tenebrosissimum, adeo ut eis usveniret ægre ferre, quod non cum patria vitam quoque amisissent; quod quidem eum magis angebat. Huic ergo proposito omnibus postpositis, relinquit quidem illam gratam et solitam vivendi rationem: et via, quæ intercedit, confecta, non curavit custodes, qui eos circumsidebant; sed non visus ad eos accedens, statim pro omnibus copiis usus est figura crucis, et ea perfractis vinculis et claustris portarum, tanquam ab inferis et umbra mortis, quomodo meus Jesus

* Joan. x, 15.

A ἐτίμα, τοῦ παύου; ἀπέλλαξε, τὸν δὲ, καίτοι: γαμ-
βρόν ὄντα, ὅτι ταῖς θείαις εἰκόσιν ἐμάχτετο, τὸ
βλέπειν ἀφελίετο, καὶ παιδείαν ἔχειν τῶν ἀφανῶν
ὀφθαλμῶν τοὺς φανεροὺς ἐδικαίωσε.
manifesti, castigarentur pro iis, qui non cerne-

AB'. Τούτω ἄξιον ἐκεῖνο προσθεῖναι. Διὰ σπου-
δῆς ἦν τῷ μεγάλῳ τούτῳ Πατρὶ, εἶπερ τινὰς ἐπύ-
θετο πρὸς αὐτὸν ἀνιόντας, κατιέναι τε τοῦ θροῦ;
καὶ τούτους προὔπαντᾶν. Τί τοῦτο ποιῶν; Τὴ πολλὴ
τῆς ἐν τῇ ἀνόδῳ τλαιπωρίας ὑποτεμνόμενος πῶν
ὄς αὐτὸν ἀνιόντων. Τραχεῖα γὰρ ἡ πρὸς τὸ θροῦ
ἀνόδος καὶ ἀνάτης, καὶ μὴ ῥάβδιαν τοῖς ἀνιούσι
B μηδ' εὐχερῆ παρέχουσα τὴν πορείαν. Ποτὲ γοῦν ὁ
τὴν Καλχηδόνα λαχὼν καὶ τὴν Νίκαιαν Πέτρος,
Θεόδωρός τε ὁ τῆς ἐπισήμου τοῦ Στουδίου ποιμνῆ;
ἀφηγούμενος, μετὰ Ἰωσήφ καὶ Κλήμεντος, πρὸς
αὐτὸν τὴν ἀνοδὸν ἐποιοῦντο. Τὸ δὲ ὡς γνώριμον
γέγονε τῷ ἁγίῳ, τὴν πολλὴν αὐτῶν ὑποτεμῆν
ἐθέλων τλαιπωρίαν, ἀνωθεν μᾶλλον αὐτοὺς ἐκ τοῦ
θροῦ πρὸς αὐτοὺς κάτεισιν. Ἐπεὶ δὲ τῷ τοῦ Θεοῦ
ἀνθρώπῳ καὶ πράττειν ἦν ἔργον καὶ λέγειν τὰ φιλια
Θεῶ, ἐν τῇ πρὸς αὐτοὺς ὁμιλίᾳ πασῶν ἀρετῶν προ-
τιμητέαν εἶναι τὴν ταπεινώσιν ἐδικαίου. Ὡς δὲ καὶ
σιελῶν ἀπτοῖντο ἡδῆ, Πη παραχθῆς, εἶπε τῷ ἀδελφῷ
Ἰωσήφ, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν ἐξοδὸν ἐτοιμάσθητι.
Τοῦτο μὲν δὴ, τότε οὕτω λεχθὲν, ὅτι ποτὲ βούλοιο
ὕπὸ τῶν ἀκουσάντων διηπορεῖτο. Ἐπεὶ δὲ μετὰ
C δέκα καὶ ὀκτὼ ἡμέρας ὁ Ἰωσήφ τὸν βίον ἀπέλιπε,
συνῆκαν ἀκριβῶς ὅτι ποτὲ τῷ μεγάλῳ τὸ λεχθὲν
ἰθούλετο. Ὁ μὲν οὖν θεῖος οὗτος Πάτηρ οὕτως
εἶχε, καὶ τοσοῦτῳ τῆς τῶν ἀδελφῶν ἐφρόντιζεν
ὠφελείας, ὅσῳ καὶ πᾶν μικρὸν αὐτῷ ἰδύκει καὶ
τοῦ μηδενὸς ἄξιον, εἰ μὴ καὶ τὴν αὐτοῦ ψυχὴν
ὕπὲρ ἀδελφοῦ τίθεμενος εἶη, τὸν ἐμὸν κἂν τούτῳ
Δι:σπότην μιμούμενος, ὅς, ποιμνῶν καὶ οὐ μι-
σῶντος, ἐτίθει τὴν ψυχὴν ὑπὲρ προβάτων.

AD'. Αὐτίκα ὁ μὲν Μιχαὴλ πέμπτον ἐπὶ τῆ;
Ῥωμαίων ἀρχῆς ἔτος ἤγε, τεσσαρεσκαίδέκατον
δὲ ἀπὸ τῆς κατὰ Βουλγάρων ἐστρατείας καὶ τε-
λευτῶντι τῷ Νικηφόρῳ ἠνέτο, ἐξ ὅσου Ῥωμαίων
πολλοὶ μετὰ τῆς πατρίδος καὶ τὴν ἐλευθερίαν ἀπο-
D θαλόντες, αἰχμάλωτοι Βουλγάρων χερσὶ κατεῖχοντο.
Εἰσῆει τοιγαροῦν ἔννοια τὴν φιλόανθρωπον ἐκείνην
ψυχὴν, εἰπως αὐτοὺς τῆς ἐπιπόνου καὶ μοχθηρᾶ;
ἐκείνης διαγωγῆς ἐξενεγκεῖν δυνηθείη. Καὶ πυνθα-
νόμενος ἐμάνθανε τὴν εἰρκετὴν ἢ τοὺς ἀνδρας
κατεῖχε, ῥωφῶδῃ τε εἶναι καὶ πνιγηρᾶν, ὡς συμ-
βαίνει αὐτοὺς ὅτι μὴ θῆττον συναποβάλλουσι τῇ
πατρίδι καὶ τὰς ψυχὰς ἀνιάσθαι ὅ καὶ μᾶλλον τὸν
ἀνδρα ὑπέθρατταν. Εὐθύς οὖν δεύτερα πάντα τοῦ
πρῶτου σκοποῦ ὀβέμενος, καταλείπει μὲν τὴν
φίλην ἐκείνην καὶ συνήθη διατριβὴν, ἀφειδεὶ δὲ
σφαλερᾶ; καὶ κινδυνώδους πορείας καὶ τὴν ἐν μέσῳ
τρέθον διενουκῶ; πῶν περικαθημένων αὐτοὺς φρου-
ρῶν οὐκ ἐφρόντισεν, ἀλλ' οὕτως ἀφανῶς ἐπιστά;
τοῖς ἀνδοῶσιν, εὐθέως ἀντὶ πάσης δυνάμεως τῷ τῷ

σταυροῦ κέχρηται τύπῳ, καὶ τοῦτω θεσμούς κ' ἰ κλειθρα τῶν θυρῶν διαρρήξας ὡσπερ ἐξ ἔδου καὶ σκιᾶ θανάτου κατὰ τὸν ἐμὸν Ἰησοῦν τοῦ ἐκείσε κληθένου ἀνακαλεῖται, ποτίζει τε, οὐχ ὕδασι, ἀλλὰ λόγοις σωτηρίοις· νόμα τῆς ὀδοσκαλίας, μὴ γενέσθαι κατὰ τοὺς αὐτῶν πατέρας νοθετῶν, γενεῶν σχολίων καὶ παρπικρινοῦσαν, ἀλλὰ τὸ ἀπ' ἐκείνου ἐπὶ τὸν Θεὸν τὴν ἐλπίδα θέσθαι, καὶ τῶν αὐτοῦ ἀνταποδόσεων μὴ ἐπιλανθάνεσθαι· πρὸς δὲ γνωρίσαι καὶ τοῖς υἱοῖς τὰ ἐκείνου μυστήρια. Εἶτα ἐν φωνῇ καθὰ Μωσῆς, τὴν νόκτα τούτου διαγαγὼν, μέχρι καὶ τῶν ἡμετέρων ὀρίων παραπέμπων ἦν καὶ ὁ σωζόμενος. Ἐκβιασθεῖς οὖν κατὰ τῶν σωθέντων, καὶ, Τίς εἶ, ὦ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπε; πολλαῖς ἐρωτηθεῖς, τὴν κλήσιν μὲν οὐκ ἀπέκρυψε, τὴν χάριν δὲ μόνον ἐπιγράφειν εἶπε Θεῷ.

ΛΔ'. Τοῦτο οὐκ οἶδα εἴ τι τῶν ἐξ Αἰγύπτου φυ- γόντων οὐ λογισθήσεται ὅμοιον. Τῶν μὲν γὰρ τοὺς ἐχθροὺς ἐκάλυψε θάλασσα· οἱ δὲ τυχόντες οὐ τυχεῖν ἐπεθύμουν, οὐδενὶ συμφορᾶς γεγόνασιν αἱτιοί, ἀλλ' ἐπανήκουσά τε οἴκοι οὗτοι, καὶ τὸν ἅγιον ἢ φιλήσυχος ἐκείνη πάλιν εἶχε διαγωγὴ τοῦ Τριχάλικος ἕρου. Κατ' ἐκείνο τοῖνον καιροῦ Ἰγγερ ἐκείνος ὡσπερ ἄνθεσιν ἐαρινοῖς τοῖς ἀσκητικοῖς πόνοις ἐκίμα. Ἐλευθεῖν καὶ πρόεδρος τῆς τῶν Νικαίων ἐκκλησίας ἀνεδείχθη. Πλὴν ἀλλὰ τὸν καρπὸν τῆς ὀρθῆς πίστεως οὐκ εἶχε. Τούτου προγόνος τὴν τελευταίην ὁ Πατήρ, τῶν μοναχῶν τινα τῶν τοῦ Ἠλίου βωμῶν, Βασίλειος οὗτος; ἦν, πρὸς αὐτὸν ἐκπέμφας ἀφήμενον τοῦ ψεύθους καὶ τῆς σκιᾶς, γενέσθαι τε καὶ τῆς ἀληθείας ἐκέλευε, κινῶ πάντα ἀνόητος Ἰγγερ ἐκείνος τῇ πονηρᾷ τῶν Εἰκονομάχων αἵρέσει ἐλευθεῖως συναποθανεῖν εἶλετο.

ΛΕ'. Ἄλλ' ὡδέ με τοῦ λόγου γενόμενον ἐκείνο εἰσέρχεται. Ἐξέπλευσε ποτε προσκυνήσων ὁ ἅγιος τῷ ἐν τῇ Σιγριανῇ τοῦ ἁγίου Θεοφάνους σκηνώματι. Ἐκειθεν ἀναστρέφων καὶ τῇ πρὸς βορρᾶν τῆς Ἀπολλωνιάδος λίμνη παραπλέων, τῇ θάσῃ προσώρμησεν. Οἱ ἐν ἐκείνῃ τοίνυν τὸν μονήρην βίον ἀνηρημένοι, καὶ οἱ πρόσκοιτοι πάντες δεινὸς τῷ πλήθει τῶν ἐν αὐτῇ ὄψεων ἠνωχλοῦντο. Ἐπέπληστο γὰρ τούτων ἢ νῆσος, οὐ μικρὰν τινα τοῖς οἰκητοῖσι τὴν ἐξ αὐτῶν βλάβην παρεχομένη. Ἐπεὶ οὖν ὁ ἅγιος αὐτῇ, ἐπεδήμει, ἤκουσι πρὸς αὐτὸν πᾶν ὄσον ἔκει τὴν νῆσον, καὶ ἐκέται προσπίπτουσι, καὶ βοηθῶν αὐτοῖς αἰτοῦνται γενέσθαι, καὶ δεόνται ἀπαλλάξαι τούτους ὡς δυνατὸν τῆς ἀπὸ τῶν ὄψεων λύμης. Καὶ ὁ μὲν ἔλεον αὐτῶν λαμβάνει τῆς συμφορᾶς, καὶ ὡσπερ τινὰ κατὰ τῶν ὄψεων ἐπαρόμοια βέλη ἀφίησι τὰς εὐχὰς. Οἱ δὲ εὐθὺς τῶν ἰδίων ἐξέρπουσι χηραμῶν, καὶ τὴν νῆσον ἀπολιπόντες κατὰ τοῦ βουθῷ τῆς θαλάσσης· ἑαυτοὺς βάλλουσιν. Ὁ μὲν οὖν ἡμέτερος Ἰησοῦς ἐν τοῖς ὕδασι τὰς κεφαλὰς τῶν δρακόντων συνέτριψεν. Ὁ δὲ μαθητῆς ἐκείνου καὶ ὡς οἶον το μμητῆς δι' αὐτῶν ἐκείνων τούτους ἀπέπνιξεν.

ΛΓ'. Ἐκ τούτου πρὸς ἕτερον ἡσυχίας ἀνήγατο χωρίον· συήγατο τούτω καὶ Δανιήλ, ὅς τῶν ἐν τῇ θάσῃ μοναχῶν ἀφηγεῖτο. Τῷ δὲ ἦν ἀδελφός, καὶ αὐτῷ Εὐθύμιος ὄνομα, ἣ δὴ καὶ προαιπεῖν λέγεται τὸν Πατέρα τὴν μετὰ μικρὸν τελευταίην οὕτω

revocat eos, qui illic sedebant; et potat non aquis sed sermonibus salutaribus vivificæ doctrinæ. admonens, ne essent sicut patres eorum, generatio perversa et exasperans, sed deinceps spem in Deo ponerent, et non obliviscerentur ejus remunerationum, præterea autem filiis quoque nota facerent illius mirabilia. Deinde cum in luce, sicut Moses, tota nocte eos traduxisset, usque ad nostros fines eos transmisit et conservavit. Cum autem vim afferrent et urgerent ii, qui servati fuerant, et Quis es, o homo Dei, sæpe rogarent, non celavit quidem nomen, dixit autem se hanc gratiam soli Deo ascribere.

XXXIV. Cum hoc nescio an sit conferendum id quod usuvenit iis, qui fugiebant ex Ægypto. Nam illorum quidem inimicos aqua obruit; hi autem consecuti quod optabant consequi, nulli fuerunt causa calamitatis, sed et hi domum redeunt, et sanctum rursus excepit grata illa quies et silentium in monte Trichalicis. Illo autem tempore Inger ille, non secus ac vernis floribus, florebat laboribus exercitationis. Hinc factum est, ut crearetur antistes Nicenæ Ecclesiæ. Cæterum is non habebat fructum rectæ fidei. Pujus decessum cum præcivisset Pater, quodam monacho ex Eliæ altaribus (is erat Basilius) ad ipsum emissis, mendacio et umbra dimissa, jussit eum tandem adherere veritati, etiamsi stultissimus ille Inger, in improba Iconomachorum hæresi commorari statuerit miserabiliter.

XXXV. Sed cum ad hunc locum pervenit oratio, illud mihi venit in mentem. Navigavit aliquando sanctus, adoraturus sancti Theophanis tabernaculum, quod est in Sigriana. Illinc revertens, et lacum præternavigans, qui est ad borealem partem Apolloniadis, appulit Thaso. Qui in illa autem vitam susceperant monasticam, et omnes eorum graviter vexabantur a serpentum, qui in ea erant, multitudine. Iis eniam repleta erat insula, non parvum afferens damnum habitatoribus. Cum ergo sanctus in ea esset, veniunt ad eum omnes, qui habitabant insulam, et supplices ei procidunt, postulanteque et rogant ut eis opem ferat, ut eos, quoad ejus fieri poterit, liberet a nocimento serpentum. Et ille quidem miseretur eorum calamitatis, et veluti quædam tela, quæ torquentur in serpentes, emittit preces; illi autem protinus proserpunt e suis cavernis, et relicta insula, se in maris profundum projiciunt. Atque noster quidem Jesus in aquis contrivit capita draconum: illius autem discipulus, et quoad ei fieri poterat imitator, per illas ipsas eos suffocavit.

XXXVI. Ab hoc tempore profectus est ad alium locum quietis ac silentii: simul autem cum eo profectus quoque est Daniel, qui præerat monachis, qui erant in Thaso. Ei vero erat frater monachus, cui erat nomen Euthymius, cui etiam dicitur

Pater prædixisse non multo post futurum decessum, sic dicens: Frater Euthymi, sis paratus, mox enim ad supernam proficisceris peregrinationem. Et sic quidem dixit Euthymio. Ipse autem cum voluisset ingredi autrum quoddam brevissimum, et quod vix sufficiebat ad habitandum; incidit in dæmonem, qui erat prioribus longe sceleratior. Ab illo enim spelunca appellabatur Toparcha. Qui cum non ferret habitare cum Joannicio, niger et terribilis accessit ad Danielelem, ut eum quidem terreret: ille autem accepto quoque Joannicio recederet. Sed ii, ut qui sibi confiderent, erant interriti, et illius fugam potius expectabant. Cum ergo vidisset malignus eos adeo fortes et constantes, Danielis quidem pedibus circumvolutus, admirabilis autem Joannicii lateri plaga imposita, ei quidem tantum dolorem attulit, ut esset mutus totos septem dies: ille vero statim evanuit. Sed sanctum quidem rursus accipit mons Trichalicis.

XXXVII. Si quid autem, postquam illinc abierat, molesti aliquid acciderat iis, qui erant in monte, id rursus totum de medio ablatum est ejus adventu. Et nunc quidem eruca, quæ nocumentum afferebat oleribus, precibus et signo crucis fugabatur a circuitu, nunc autem iis qui illuc accedebant, mors præsignificabatur. Et illi quidem rebus suis providebant, et se parabant ad excessum: malignus autem et hostis humani generis, lupus erat, ut dicitur, frustra hians. Ita etiam cuidam viro Isacio, qui feminae iuserviebat monachæ, quoniam prædictum fuerat a sancto, fore ut mox ad eum veniret vitæ finis, et ideo oporteret eum se parare ad decessum, ille autem negligenter viveret et remisse, deinde etiam rursus ad ipsum Dei hominem ascendisset: Cur, inquit, adhuc mundanis occupatus sollicitudinibus, nullam futuri curam geris? Sed ille quidem partim a domina coactus; partim autem etiam sua sponte inductus (in possessionum enim cura gerenda erat valde utilis), ad nihil est excitatus eorum, quæ oportebat, neque sibi ultimum paravit viaticum. Non multo post autem morbus et necessitas, quæ eum invasit, fecit ut et monasticum indueret habitum, et ei, proh dolor! mortem attulit e vestigio. Sed quod attinet quidem ad Isacium, necessitati, non voluntati, quispiam id acceptum tulerit: huic autem magno Patri vere paternam ascripserit affectionem, quod ei mortem prædixerat, etiamsi ille nihil mutatus, in priori socordia sit mortuus.

XXXVIII. Sed enim hinc quoque nota sunt omnino ea, quæ justus faciebat vel Isacii domina, cum esset et monacha, sicut a me dictum est, et vetula, et præfecta monasterii Clubiorum, ad ipsum aliquando ascendit simul cum filia precationis gratia et benedictionis. Ille autem, accepto baculo, quem mater manu tenebat, tradidit in manum filia. Conturbata ergo mater puellæ, dixit: Mihi, pater, magis conveniebat baculus, qui corpus meum fulcit ac sustinet magna ex parte propter

A φάμενον · Ἀδελφὲ Εὐθύμιε, ἐτοιμίζου · σταλῆ γὰρ ὄσον οὐπω τὴν πρὸς τὸν ἄνω Δεσπότην ἀποδημίαν. Καὶ τῷ Εὐθύμιῳ μὲν οὕτως ἔφη. Ἄντρον τι βραχυτάτον, καὶ μηδὲ πρὸς οἰκητιν σχεδὸν ἀρκοῦν οἰκῆσαι προθυμηθεὶς, δαίμονι ἐν αὐτῷ πολὺ τῶν προτέρων περιτυγχάνει. Τοπάρχης γὰρ ἀπ' ἐκείνου καὶ τὸ ἐπιθλαῖον ἐκαλεῖτο. Ὅς ἐπεὶ μὴ συννοεῖν ἔφερε τῷ Ἰωαννικίῳ, τῷ Δανιὴλ μέλας ἐπῆλθε καὶ φοβερός, ὡς ἂν τοῦτον μὲν καταπλήξῃ, ὁ δὲ καὶ τὸν Ἰωαννικίον παραλαβὼν, ὀπίσω πάλιν χωρήσας. Ἄλλ' οὗτοι καθάπερ ἐπιβαρῶντες ἀπτόητοι ἦσαν τὴν ἐκείνου μάλλον φυγὴν ἀναμένοντες. Ἐπεὶ οὖν ἀτρέπτους οὕτως ὁ πονηρὸς καὶ γενναίους ἑώρα, τοῦ μὲν Δανιὴλ τοῖς ποσὶ περιειληθεὶς, τοῦ θραυματίου δὲ Ἰωαννικίου τῇ πλευρᾷ, πληγὴν ἐνθεὶς περιωδυνίξ μὲν περιβάλλει τὸν ἄνδρα, καὶ τοσοῦτον, ὡς ἐπὶ ἑπτὰ ἡμέρας ἄφωνον εἶναι: ὁ δὲ ἀφανὴς αὐτίκα γίνεται. Ἀλλὰ τὸν ἅγιον καὶ αὐθις τὸ τοῦ Τριχάλικος ὄρος λαμβάνει.

ΑΖ'. Εἰ δὲ τι μετὰ τὴν ἐκείθεν τοῦ ἀνδρὸς ἀποδημίαν τοῖς ἐν τῷ θρεῖ λυπηρὸν ἐγένετο, τοῦτο πᾶν ἐκ τοῦ μέσου ἤρητο τῇ ἐπιδημίᾳ πάλιν. Καὶ νῦν μὲν κάμψη τοῖς λαχάνοις διαλυμαζινομένη, εὐχῆ καὶ σημεῖον σταυροῦ τῶν περιδύλων ἀπεδιδώκετο· νῦν δὲ τοῖς ἐκεῖ παραβάλλουσιν ἡ τελευταῖα ἐδηλοῦτο. Καὶ οἱ μὲν τὰ κατ' αὐτοὺς εὐ ἐτίθεντο καὶ πρὸς τὴν ἐκδημίαν παρεσκευάζοντο· ὁ δὲ πονηρὸς καὶ τῷ τῶν ἀνθρώπων γένει πολέμιος· λύκος ἦν, τὸ τοῦ λόγου, μάτην χανίων. Οὕτω καὶ τινι Ἰσαακίῳ ἀνδρὶ, μοναζούσῃ γυναικὶ ὑπηρετοῦμένῃ, ἐπειδὴ ἡ τελευταῖα ἤξειν αὐτῷ ὄσον οὐδέπω ὑπὸ τοῦ ἁγίου προεῖρητο, κἀντεῦθεν δέον πρὸς τὴν ἐκδημίαν εὐτρεπίζεσθαι, ὁ δὲ ἀμελῶς ἐξῆ καὶ ἀνεμίνως, εἶτα καὶ πρὸς αὐτὸν πάλιν τὸν τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπον ἀνελήλυθει, Ἰνα τί, φησί, κοσμητικὰς εἶτι φροντίσιν ἐνασχολούμενος οὐδεμίαν τοῦ μέλλοντος φροντίδα ποιεῖς; Ἄλλ' ἐκεῖνος καὶ ἐκὼν ὑπαχθεὶς (περὶ γὰρ τὴν τῶν κτημάτων ἐπιμέλειαν εὐχρηστος ἦν), πρὸς οὐδὲν τῶν δεόντων διανέστη, οὐδ' εἶτι ἐαυτῷ ἡτοίμασε τελευταῖον ἐφῶδιον. Οὐ πολλῷ γοῦν ὕστερον νόσος αὐτῷ καὶ ἀνάγκη ἐπιπεσοῦσα μετ' ἀμφιάσασθαι τὸ τῶν μοναχῶν ἐποίησε σχῆμα, καὶ θάνατον, ὅ μοι! καταπόδας ὑπήνεγκεν. Ἀλλὰ τὸ μὲν ἐπὶ τῷ Ἰσαακίῳ τῇ ἀνάγκῃ ἂν τις, οὐ τῇ προαιρέσει χάριν εἰδείη, τῷ δὲ μεγάλῳ τούτῳ Πατρὶ πατρικῆν ὡς ἀληθῶς τὴν διάθεσιν ἐπιγράφοι, ὅτι τὰ τῆς τελευταῖας αὐτῷ προηγόρευσεν, εἰ κάκεινος, μηδὲν τι μεταβαλὼν, τῇ προτέρᾳ ἐναπέθανε βαθυμίᾳ.

ΑΗ'. Ἀλλὰ γὰρ ἐντεῦθεν γνώριμα πάντως καὶ τὰ πάρεργα τοῦ δικαίου, ἡ τοῦ Ἰσαακίου κυρία μοναχί τε οὖσα, ὡς περ μοι εἴρηται, καὶ γηραιά, καὶ δὴ καὶ τῆς τῶν Κλουβίων ἀφηγουμένη μονῆς, ἀνηλθέ ποτε παρ' αὐτὸν ἄμα τῇ θυγατρὶ προσευχῆς χάριν καὶ εὐλογίας. Ὁ δὲ ἦν ἡ μήτηρ κατὰ χεῖρα εἶχεν βακτηρίαν λαβὼν τῇ θυγατρὶ ἐνεχείρισε. Διαταραχθεῖσα οὖν ἡ τῆς παιδὸς μήτηρ· Ἐμοί, πάτερ, ἡ βακτηρία μάλλον προσῆκεν ὑποστηρίζουσα τὰ πολλὰ τὸ σῶμα διὰ τὸ γῆρας;. Ὁ δὲ μὴτὲν αὐτῆ

ἀποκρινάμενος· ἔλωσ, ἔργω τὸ μᾶλλον ἐστῆμαινεν. Ἄλλῃ γὰρ ὑστερον ἢ μὲν ἀπέβιω, ἢ δὲ ἐπέβη τῆς τοῦ φρονιστηρίου προστασίας. Τὸ ἀπὸ τοῦδε οὖν ὁ θαυμαστὸς μὲν οὗτος Ἰωαννίκιος πρὸς τραχὺ τε καὶ ἀναντες ὄρος μετέπηξεν, ὃ τοῦ Κόρακος ἐκαλεῖτο, ὅτε προειρημένον τῷ ἁγίῳ ὑπὸ τῶν συντυχόντων αὐτῷ κατὰ τὴν ἐρημον μοναχῶν, καὶ τὸ λεβητωνάριον δόντων, ἀρξίσθαι ποτὲ καὶ παρὰ τοσούτῳ ὄρος. Ἄλλὰ τίνα τὰ ὑπ' αὐτοῦ, μᾶλλον δὲ τοῦ ἐνοικεῦντος αὐτῷ Πνεύματος καὶ ἐν τῷ τοιοῦτῳ ὄρει θαυμαστῶς διαπεπραγμένα;

ΑΘ'. Ἐποφαιμίων τινες ἐν αὐτῷ πρόβατα, καὶ τινα τούτων ἀπολλέσαντες, κατὰ ζήτησιν αὐτῶν τοῦ ὄρους πανταχῇ περιήεσαν. Τούτους ὁ ἅγιος οὕτως ἀκοῆ ποτε παρελήθει, οὕτως ἀπὸ τῆς ὄψεως ἐγίνωσκε. Περιτυχῶν οὖν αὐτοῖς; ἐξ ὀνόματός τε ἕκαστον ἐκάλει, καὶ τὴν ὁδὸν ἀμφιγνοθεῖσαν αὐτῷ (οὐδὲ γὰρ ἀπλῶς τὰ πάντα εἰδέναι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον δίδωσι) διδάσκειν ἐκέλευε. Καὶ οἱ μὲν ὁπεδείκνυον τὴν ὁδόν· ὁ δὲ χάριν αὐτοῖς τὴν τῶν θρεμμάτων εὐρασίαν ἀντιδίδωσι, καὶ προτρέπεται τοὺς ἀνδρας ἐν τῇ ἐρήμῳ γενέσθαι, κίκει τὰ πρόβατα εὐρήσειν. Ἐν αὐτῇ τοίνυν κατὰ τὰ ὑπ' ἐκείνου εἰρημένα γενόμενοι, περιτυγχάνουσι πλανώμενοις τοῖς θρέμμασιν ὡς γε μὴ ποτε προσεδόκησαν, καὶ ταῦτα πολλὰ περὶ τὴν τούτων ἐρευνᾶν πρότερον καμόντες, εἰ καὶ μὴ ἐντυχεῖν τότε αὐτοῖς ἐδυνήθησαν. Ὅσα χάριν ἐγίνωσκον τῇ περὶ τὴν ὁδὸν τοῦ ἀνδρός ἀγνοίᾳ, ὅτι συννεχθῆναι αὐτῷ καὶ εἰς λόγους; ὅπως ἐλθεῖν ἠξιώθησαν. Οὐδὲ γὰρ αὐτὸν οἱ περιτυγχάνοντες ἑώραν, εἰ γε μὴ ἐκείνος ἠθούλετο, καὶ ἴνα γε ταπεινώσῃ; τύπος τῷ ἀκολουθοῦντι Ἐὐστράτιῳ εἶη, ὑπὸ τῶν ἐντυχανόντων τε οὐχ ἑώρατο, καὶ πρὸς αὐτὸν ἐπιστροφόμενος ἔλεγεν· Τῇ εὐχῇ σου, ἀδελφε Ἐὐστράτιε, οὐδὲ ὑπὸ τούτων τεθέσται.

Β'. Ἀναβάς δὲ ἐν ταῖς ἡρεσί τῆς Ἄντιδίου μονῆς, ὁ καθ' ἑκάστην ἐν τοῖς θεοῖς ὑφούμενος, καὶ κελίον οἰκουμένησας στενότητόν τε καὶ κομιδῇ βραχύτατον, μείζονός τε τῶν προτέρων τῆς ἀρετῆς ἦσκει πόρους, καὶ μείζονος ἡξιοῦτο τῆς θεωρίας. Ἀμέλει καὶ τὴν τοῦ σώματος ταλαιπωρίαν τῆς ψυχῆς τροφήν ἐνόμιζεν εἶναι. Ἐντεῦθεν καὶ πολλοὺς ἐν ὀλίγῳ ὄηλος ἐγένετο, ὥσπερ δὲ καὶ πολλοὺς τοῦ βίου τοῦ ἐραστὰς κακτημένους. Ἦρκει γὰρ καὶ μόνον ὀρώμενος, θερμὸν μὲν τινα πόθον ἐνοσάζει ταῖς ψυχαῖς, ζήλου δὲ κέντρον εἶναι, ὑποθῆξει τε πρὸς ἀρετὴν ἄγαν νοθεύσαστον. Ἐνὸς γοῦν πόνου τότε μαγιστρῶν ἢ οὐζυγος (Στέφανος δὲ, οἶμι, οὗτος ἦν) θεραπεινίδων τε μοχθηρίᾳ καὶ μαγγανείᾳ περιέρχῃ τὰς φρένας βλαβεῖσα, ἰατροῖς ἐξεδίδου. Βοῦλαι μὲν δὴ χεῖρες ἰατρῶν, μυρία δὲ φάρμακα, κλειῶ δὲ τὰ ἀπὸ τῆς τέχνης. Ἐπεὶ δὲ ἀνήνυτα ἔργα πονοῦσα, τὰ μὲν ἄλλα ἰδοῦς χαίρειν ἰδῶν, ἐπὶ δὲ τὸν μέγαν Ἰωαννίκιον καταφεύγει. Ὅ δὲ προσυχῆ μὲν δίδωσι τῇ γυναικὶ τὴν ὄψαν, μισθὸν δὲ τοῦτον αἰτᾷ παρ' αὐτῆς, τὴν εἰς τὰς τοῦ Θεοῦ πόλας;

PATROL. GR. CXVI.

A senectutem. Ille autem nihil ipsi omnino respondens, reipsa significavit futurum. Paulo post enim illa quidem e vita excessit : hæc vero propecta fuit ad præfecturam monasterii. Abhinc autem hic admirabilis Joannicius migravit ad montem asperum et arduum, qui appellabatur mons Corvi, utpote quod sancto prædictum fuisset ab iis, qui in solitudine ei occurrerant, monarchis, et dederant lebitonarium, eum aliquando venturum ad eum montem. Sed quænam sunt, quæ ab ipso, vel ab eo potius, qui in ipso habitabat Spiritu, in eo monte facta sunt admirabiliter?

XXXIX. Pascebant quidam in ipso oves, et cum quasdam ex eis amisissent, ad eas quærendas montem obibant in omnem partem. Eos sanctus neque unquam auditione acceperat, neque visu cognoscebat. Cum ergo in eos incidisset, et nomine unum quemque vocabat, et viam, quam ipse ignorabat (neque enim omnia sancto omnino concecit Spiritus sanctus), jubebat docere. Et illi quidem viam ostenderunt : ille autem refert gratiam, nempè pecudum inventionem, et jubet eos ire in solitudinem, et oves illic esse inventuros. Cum in eam ergo venissent, sicut ille jusserat, offendunt oves errantes, præter omnem eorum expectationem, idque cum sæpe in eis quærendis laborassent, etiamsi tunc non potuerant in eas incidere. Quocirca id acceptum ferebant illius viri viæ ignorantiam, quod digni essent habitus, qui eum convenirent, et cum eo colloquerentur. Neque enim, qui in eum incidebant, ipsum videbant, nisi ille voluisset, et ut sequenti Eustratio esset exemplar humilitatis, si non videretur ab iis, qui incidebant, ad ipsum conversus, dicebat : Precibus tuis, o frater Eustrati, ne ab iis quidem sum conspectus.

XL. Cum autem ascendisset in montes Antidii monasterii, qui quotidie in rebus divinis extollebatur, et cellam ædificasset angustissimam et brevissimam, prioribus majores suscipiebat labores virtutis, et dignus habebatur majori contemplatione, Corporis quidem certè afflictionem existimabat esse alimentum animæ. Hinc factum est, ut multæ raro fuerit manifestus, quomodo etiam habuit multos ejus vitæ amatores. Satis enim erat, si vel solum videretur, ad acre quidem desiderium eorum, qui videbant, animis instillandum, et immittendum zelum æmulationis, et ad virtutem excitandum eum, qui esset vel hebetissimus. Porro autem cum unius ex iis, qui tunc erant magistri, conjunx (erat vero is, ut opinor, Stephanus) aequalium improbitate, et curiosis ac maleficis artibus esset emotæ mentis, seipsam tradidit medicis. Multa quidem manus medicorum, medicamenta innumera, plura artis adjumenta. Postquam autem cognovit se inutiliter laborare, statuit quidem aliis vale dicere : ad magnum vero confugit Joann-

3

nicum. Ine autem precatione quidem dat mulieri A εὐλογοῦσιν ταυτης ἐν εὐμολογήσει καὶ ὕμνοις, καὶ
sanitatem : hanc autem ab ea petit mercedem, τὸ τοῖς παύσαισιν ἀφεῖναι τὴν ἁμαρτίαν.
ut ea in Dei portas ingrederetur in confessione et hymnis, et iis qui offenderant, peccatum remit-
teret.

XLII. Hic omni ex parte bonus, ut ad aliam transeam, cuidam nomine Stephano, viro quidem exercenti virtutem et justo in omnibus viis suis, qui, quæ erant in anima, ei multo ante dedicarat, cum post longum tempus venisset ad eum visitandum : Esto, inquit, o frater, paratus ad exitum. Is autem cum coniecisset, quidnam sibi vellet quod dictum fuerat, quoniam quod ad eum quidem attinebat, jam erat paratus, ut qui super fundamentum virtutis, quod præcesserat, diligentius superædificaverat, paulo post prompto et alacri animo hinc excessit, post excessum innumerabilibus resplendens miraculis. Ita etiam Thomæ, qui eum sequebatur, et ejus labores ad virtutem, et humilitate superabat alios, significavit, quod ex improviso esset in morbum casurus, et quod morbum mors quoque esset consecutura. Hac ergo prædicatione is simul et animo magis fuit excitatus ad exercitationem, et subit finem vitæ. Ita etiam cum eum, qui præerat monasterio Agaurorum, cognovisset se adjunxisse hæreticis (jam autem a præfectura excesserat Eustratius, ut qui viam declinaret impiorum) cum post unam et alteram admonitionem vidisset eum non desistere ab hæresi, Quoniam, inquit, te sæpe ad fidem orthodoxam deducens, o Antoni (ita enim vocabatur), inveni te revocatu difficilem, hoc tibi dico postremum : Si non amplius peccare perrexeris, sequens eos, qui sunt diversæ opinionis, sed eam etiam, quæ a Domino tibi afferenda est, disciplinam grato animo sustinueris, non minima merces tibi reponetur. Hac dixit justus, et statim altera pars corporis Antonio flaccescens fuit quasi morte affecta. Quadraginta itaque totos dies cum magno animo eam tulisset disciplinam, et nec minimum quidem verbum contemptus ex ore emisisset, et nec hæreticis deinceps esset assensus, e vita excessit, maligni effugiens artes et machinationes, et parva castigatione adversus eum referens victorias, et victor fuit renuntiatus, et corona redimitus. Sic ille Dei extendit benignitatem et clementiam ; tam certo spondit veniam iis, quibus erat quidam parvus fomes pœnitentiæ ; eo autem, quod venientem corporis mortem præsignificabat, aperte efficiebat, ne homines morte animæ morerentur.

XLIII. Sed ad alia me vocat oratio, et ad ea accedo. Constantinus quidam creatus consul, solebat quidem venire ad hunc virum admirabilem. Is autem illi rursus hoc vicissim reddebat, quod ejus orationibus conservabatur ab ira alienus, neque propter aliquid, quod accidebat, facile movebatur aut excandescibat. Is erat aliquando ascensurus ad magnum Joannicum. Cum autem accidisset ut ministro acriter irasceret, eum ira abripit, et manu

MA'. Οὗτος ὁ πάντα χρηστὸς, ἵνα πρὸς ἕτερον μεταβῶ, καὶ Στεφάνῳ τινὶ ὄνομα, ἀνδρὶ, ἀρετῆν μὲν ἀσχοῦντι, καὶ δικαίῳ ἐν πάσαις ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ, τὰ δὲ τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς ἐκ πολλοῦ τοῦτο ἀναθεμένῳ, εἰς ἐπισκοπὴν αὐτοῦ διὰ μακροῦ παραγεγονότι. Ἐτοιμάζου, φησὶ, ἀδελφε, πρὸς τὴν ἔξοδον. Ὁ δὲ συμβαλὼν τὸ λεχθὲν ὅτι ποτε εἶη, ἔπει τὰ γε εἰς αὐτὸν καὶ προητοίμαστο ἤδη τῷ φθάσαντι θεμελίῳ τῆς ἀρετῆς φιλοπονώτερον ἐποικοδομήσας, μετὰ βραχὺ προθύμῳ ἅμα καὶ περιχαρῶς ἐξεδήμησε, μυρίοις μετὰ τὴν ἐκδρομίαν τοῖς θαύμασι διαλάμψας. Οὕτω καὶ θωμᾶ, ὃς αὐτοῦ τε καὶ τοῖς αὐτοῦ πρὸς ἀρετὴν εἶπετο πόνοις, καὶ τῇ ταπεινώσει τῶν ἄλλων ἐπλεονέκτει, ὅτι νόσῳ ἀπροόπτως περιπέσοι ἐσήμαινε, καὶ ὡς ἀκολουθήσοι τῇ νόσῳ καὶ θάνατος. Τῇ γοῦν τοιαύτῃ οὗτος προβήσσει ἅμα τε πρὸς τὴν ἀσκησιν ἐπιπλέαν τὴν ψυχὴν διανέστη, καὶ ἅμα τὸ τοῦ βίου τέλος ὑπέρχεται. Οὕτω καὶ τὸν τῇ μονῇ τῶν Ἀγαύρων ἐπιστατούντα, τοῖς αἰρετικοῖς προστιθέμενον γνοῦς (ἐξέστη γὰρ τῆς ἐπιστάσιος ὁ Εὐστράτιος ἤδη, ἅτε καὶ ὄδῳ ἀσεβῶν ἐκκλίτων) ἔπει μετὰ μίαν καὶ δευτέραν παραίνεσιν, μὴ τῆς αἰρέσεως ἀφιστάμενον εἶδεν. Ἐπειδὴ, φησὶ, πολλάκις σε πρὸς τὴν ὀρθόδοξον πίστιν χειραγωγήσας, Ἀντώνι (τοῦτο γὰρ ὁ ἀνὴρ ἐκαλεῖτο), δυσανάκλητον εἶρον, τοῦτό σοι τελευταῖόν φημι· Εἰ μὴκέτι τοῦ ἁμαρτάνειν προσῆς στοιχῶν τοῖς ἑτεροδόξοις, ἀλλὰ καὶ τὴν παρὰ Κυρίου μέλλουσαν ἐπεγεχθῆναι σοι παιδείαν εὐχαρίστως ὑπομείνης, οὐκ ἐλάχιστος ἀποκείσεται σοι μισθός. Ταῦτά τε ὁ δίκαιος εἶπε, καὶ θέτερον αὐτίκα τοῦ σώματος μέρος τῷ Ἀντωνίῳ ἀπενεκρώθη, οἷον εἰπεῖν, μαρὰνθὲν καὶ ἀπέθανεν. Ἐπὶ γοῦν τσσαράκοντα ὄλας ἡμέρας μεγαλοψύχῳ ἐνεγκῶν τὴν τοιαύτην παιδείαν, καὶ μήτε βραχὺ τι τοῦ στόματος ὀλιγωρίας προέμενος· ῥῆμα, μὴ τε μὴν αἰρετικοῖς τὸ ἀπὸ τοῦδε συνθέμενος, ἀπέβλω, τὰ τοῦ πονηροῦ τεχνάσματά τε καὶ μηχανήματα διαδράς σμικρὰ τέτιναι παιδεία, τὴν κατ' αὐτοῦ νίκην ἀπενεγκάμενος, καὶ στεφανίτης ἀναγορευθεῖς. Οὕτως ἐκείνος τὴν τοῦ θεοῦ φιλανθρωπίαν ὑπέτεινεν, οὕτως ἀφουδῶς τὴν συγχώρησιν ἠγγυᾶτο, οὓς ἦν τι καὶ μικρὸν ἐμπύρευμα μετανοίας· τῷ δὲ καὶ τὸν τοῦ σώματος θάνατον ἤκοντα προσήματι· εἰν τὸ μὴ θνήσκειν τὴν τῆς ψυχῆς θάνατον σαφῶς τοῖς ἀνθρώποις περιποιεῖ.

MB'. Ἄλλ' ἕτερα μετὰ τοῦ λόγου παρακαλεῖ· ἐπὶ ταῦτα εἶμι. Κωνσταντίνῳ τις ὑπατος χριστοφανθεῖς εἶχε μὲν συνήθως παρὰ τὸν θαυμαστὸν τοῦτον ἄνδρα ἔχειν· εἶχε δὲ παρ' ἐκείνου πάλιν ἀντιδιδόμενον τὸ ταῖς αὐτοῦ ἔχαις ἀόργητός τε συσφαιρῆσθαι, καὶ πρὸς μὴδὲν ἔρα τῶν συμπεπτόντων ἀκροαθῆναι εἶναι μὴδὲ ὀξύχολος. Οὗτος ἐμελλέ ποτε πρὸς τὸν μέγαν Ἰωαννίκιον ἀνεῖναι. Συμβάν δὲ οὕτω πρὸς τὸν ὑπηρετούμενον ἔξυχαλωθῆναι, ὑπάγεται ὅλως τῷ

θυμῷ καὶ τοῦτον ἀθρόως τῇ χειρὶ πλήττει. Ἐἶτα ἄσπερ εἰς αὐτὸν ὁ Κωνσταντῖνος ἐλθὼν, ἠνιάτῳ τε σφόδρα ὅτι θυμοῦ ἤτων γέγονε, καὶ ὡς εἶχεν εὐθύς τῷ μεγάλῳ τούτῳ Πατρὶ προσελθὼν, ἀπαγγέλλει τὸ πρᾶγμα. Ὁ δὲ ἀνάλογόν τε αὐτῷ καὶ διασπουδασμένην τὴν ἐπιτίμησιν ἐπιτιθεῖ. Καὶ ὁ ὕπατος· οἷα παῖς παρὰ πατρὸς· λαθὼν ἐντολὴν, τὸ ἀπ' ἐκείνου εἰ ποτε συνῆκεν ἐκφερόμενον ἢ προσῆκε, Παῦσαι ἀπὸ ὀργῆς, ἔλεγε, καὶ ἐγκατάλιπε θυμόν· καὶ αὐτίκα τῷ ῥήματι τὸ ἔργον ἐπηκολούθει. Τοῦ θυμοῦ τε γὰρ ἡρέμα ὑπέλιπε, καὶ ἐν αὐτῷ πάλιν ἐγένετο. Τὸ μὲν οὖν εἰς τὸν Κωνσταντῖνον ὄψθ' τοῦ ἀγίου γεγονός, τοιοῦτον· τὸ δὲ εἰς τὸν τούτου υἱὸν, ἤδη φράσω. Ἀνῆλθε καὶ οὗτός ποτε παρὰ τὸν τοῦ Θεοῦ θεράποντα τοῦτον, ὄψθ' τοῦ πατρὸς τοῦτο προσεταγμένους. Ἢ γλώσσα δὲ αὐτῷ σφαλερῶς εἶχε καὶ ὑπεραύλιζεν. Ἐπειδὴ τοίνυν εἰς λόγους ἔλθοι τῷ ἁγίῳ, συνελθὼν ἐκείνους προσπαίων ἦν, προτεινέιν ἐκείνους τὴν γλῶτταν. Τοῦτο δὲ, ὡς ἐκέλευσεν γεγὼνός, ὁ δὲ τὴν τοῦ τρανώους ταύτην δυναμένου μόνου Θεοῦ βοηθάμενος, ἅμα μὲν τῷ νεανίσκῳ τὸ ὄργανον ἐστράνωσεν, ἅμα δὲ τὴν τοῦτου ψυχὴν πρὸς τὰς τοῦ Θεοῦ ἐντολάς ἀκραιότεραν οἶον ἐποίησε καὶ ζῆλον αὐτῇ ἐνήκε τῶν αγαθῶν.

ΜΓ'. Ἀλλὰ τὸν μὲν οἷ τοιοῦτων ἦν ἄξιός, τοιοῦτος ἡμαίψατο· ἑτέροις δὲ καὶ εἰς ὕψιν ἤκων, ὅμως οὐκ ἔωρᾶτε παρ' αὐτῶν. Ὁμοδομεῖτο γὰρ τις ἐν τῷ βρεῖ τῷ Προδρόμῳ ναός, οὗ τὸν βίον οὗτος ἐζήλου. Τὸ δὲ τῆς οἰκοδομῆς σχῆμα ὑπὸ τοῦ μεγάλου διώριστο τοῖς οἰκοδομοῦσι. Ἀξίαν οὖν ποτε τῷ ἁγίῳ κατὰ θέαν τῆς οἰκοδομῆς ἐλθεῖν, ὥστ' ἰδεῖν εἰ κατὰ τὰ ὑπ' ἐκείνου διατεταγμένα τὸ ἔργον προβαίνει, ἐπειδὴ τῷ τοιοῦτῳ ἐπιστάτῃ τόπω, παραβάλλουσι τινες· ἐν αὐτῷ καὶ ἕτεροι, ὡς ἂν τὸν θαυμαστὸν τοῦτον ἀνδρα θεάσαιντο, ἅμα καὶ τινος παρ' αὐτοῦ τῆς ὀμιλίας ἀξιωθῶσιν. Ἐπει οὖν ἐκείσε οὗτος τε ὁ τὴν ἀσκησιν νεανικῶς, κακαίνει γεγονᾶσιν, ὁ μὲν παρ' αὐτοῖς ἴστατο, τὰ τῆς οἰκοδομῆς ὅπως προβαίνει διασκοπῶν. Οἱ δὲ καὶ ὀρώντες, ὅμως οὐκ ἔωρων αὐτόν. Ἐἶτα ἐκείνους μὲν τὴν οἰκοδομὴν ἰδὼν, τὴν ἐπὶ τὸ σπήλαιον αὐτοῦ ἐστράπη· οἱ δὲ τῷ τόπῳ προσῆβρευον, ἀναμένοντες· πότε ἤξοι. Τῶν οὖν αὐτῷ τοίνυν τις μοναχῶν, (Ἰωάννης· δὲ οὗτος ἦν), τὸ πρᾶγμα γνοὺς, λυπηρόν τε τοῦτο δοξάει τοῖς ἀνδράσιν ἡγεῖται, καὶ πρὸς τὸν ἅγιον, Οὐ χρεὶ, φησί, τοὺς οἷσ' οὗ τοσούτην ὄδον ἤκοντας, ἀθεάτους ἐπανιέναι πάλιν τῆς σῆς ἀρετῆς· λυπηρόν οἶδας τὸ πρᾶγμα, καὶ μέση· αὐτῆς ἀπτόμενον τῆς καρδίας. Ὁ δὲ ἅγιος· ἐπήνεσε μὲν ἐκείνους τῆς προαιρέσεως, καὶ ὑπερηύξατο αὐτῶν, πρὸς δὲ τὸν μοναχὸν ἐπιστραφεῖς, Πῶς ἂν ὁ μὴ τῷ Θεῷ δοκοῦν ὑφ' ἡμῶν γένοιτο; εἶπεν. Ἐγὼ μὲν γὰρ ἐν μέσῳ τῶν ὀφθλμῶν ἐκείνων ἀπαρακαλύπτως ἦν ἰστηκώς, οἱ δὲ εἰ καὶ Θεὸν εἶχον συνευδοκοῦντα, πάντως ἂν με καὶ ὑπακρυπτόμενον εἶδον. Ταῦτα ὡς παρὰ τοῦ ἀγίου ὁ μοναχός· ἤκουσε, τοῖς ἀνδράσι μὴνύει, οἱ δὲ ἀναστρέφουσι μὴδὲν δυσχεραίνοντες. Καὶ τοῦτο μὲν δὴ τοιοῦτον, ἀλλ' ἐκείνῳ γε πῶς οὐ διηγητέον; revertuntur, nihil ægre ferentes. Et hoc quidem est ejusmodi. Sed illud quidem quomodo non est narrandum?

repente famulum percussit. Deinde cum ad se redisset Constantinus, valde cruciabatur animo, quod ab ira fuisset superatus, et ad magnum hunc Patrem secedens, rem ei renuntiat. Ille vero seriam et convenientem ei infert increpationem. Consul vero tanquam filius, qui a patre mandatum acceperat, ab illo tempore, si quando sensisset se longius efferrī, quam conveniebat, apud se dicebat: Cessa ab ira, et vince animum. Statimque verbum res ipsa sequebatur. Nam et sensim ab ira desiiit, et rursus ad se rediit. Atque quod a sancto quidem factum est in Constantinum, fuit hujusmodi; quod autem in filium ejus, jam dicam. Ascendit is quoque aliquando ad hunc Dei servum, cum pater id ei jussisset. Lingua autem ei lababat, et balbutiebat. Cum ergo cum sancto sermones contulisset, intelligens ille, quod in dicendo titubaret, jussit ei linguam porrigere. Hoc autem factum fuit sicut jussit. Ille vero implorato auxilio ejus, qui potest facere ut aperte et distincte loquatur, simul quidem effecit ut adolescente esset linguæ instrumentum promptum et expeditum, et effecit ejus animam ad Dei exsequenda præcepta vividiorem, et ei immisit honorum æmulationem.

XLIII. Sed eum quidem, quod talibus esset dignus, talibus est remuneratus: in aliorum autem eum venisset conspectum, ab eis tamen non cernebatur. Ædificabatur enim in monte Baptistæ et Præcursori quoddam templum, cujus vitam hic æmulabatur. Forma autem ædificii a magno Joannicio fuerat descripta iis, qui ædificabant. Cum ergo sancto visum esset aliquando venire ad contemplandum ædificium, ut videret in opus procederet, ut constituerat: cum ad eum locum venisset, accedunt etiam ad eum quidam alii, ut virum admirabilem simul et viderent, et aliquo ejus sermone fruerebantur. Cum ergo illuc venisset Joannicius, qui juvenili erat exercitatione, et illi etiam venissent, ille quidem stabat juxta ipsos, considerans quomodo procederet ædificium. Illi vero videntes eum, tamen non videbant. Deinde ille quidem cum vidisset ædificium, rursus conversus est ad speluncam. Illi autem in loco assidebant, expectantes quando esset venturus. Quidam ergo ex iis, qui erant cum ipso, monachis (is autem erat Joannes) cum rem cognovisset, existimat hoc eis visum esse molestum, et sancto dicit: Non oportet eos qui propter te tantum iter confecerunt, reverti tua non conspecta virtute. Scis rem esse molestam, et quæ cor ipsum tangit medium. Sanctus vero laudavit quidem illorum institutum, et pro eis est precatus: conversus autem ad monachum: Quomodo a nobis, inquit, fieri possit, quod Deo non videtur? Nam ego quidem stabam sine ullo tegumento in medio oculorum illorum: illi autem, si Deo id ita visum esset, me omnino vidissent, etiamsi me abscondissem. Postquam hæc a sancto audivit monachus, eis significat. Illi vero est ejusmodi. Sed illud quidem quomodo non est

XLIV. Theodorus quidam, qui modo vitam susceperat monasticam, cupiebat de rebus sancti discere ab iis, qui ad ipsum ventitabant, et quænam esset ejus vitæ ratio, et cujusnammodi aspiceretur; et quidnam faceret aut diceret, ut si nihil aliud, et de Joannicii quidem certe rebus posset narrare, et hinc memoriam suis relinqueret posteris, cum ii, qui hæc ab illo audiverant, suis rursus narrarent posteris, quod hæc et hæc ab hoc aut illo audivissent. Cum autem narraret aliquibus, quæcunque audiverat, illi autem dicerent hæc non esse admittenda citra examinationem; Sed horum, dicebant, effictorem, si velis, videbimus. Ille autem statim si eis dux itineris, et rursus ascendunt ad sanctum, et cum alloquuntur. Cum vero sermo ab eis produceretur, ursæ, quæ alicunde e sylva eis apparuit, conturbat eorum animos. Ille autem jubet eis ipsi panem porrigere, et hortatur, ut ab illo magno timore recreentur, recordantes ejus, qui dedit potestatem conculcandi leonem et draconem⁹, qui quidem sunt urso longe terribiliores, et illorum quidem animos liberat a metu, ursam autem jubet reverti ad sua latibula. Hoc quidem sic factum fuerat, et finito sermone, illi recesserunt, nihil aliud habentes in ore, nisi magnum Joannicum. Hinc factum est, ut essent acres ad virtutem et ad similem zelum incitarentur, et dicerent monacho Theodoro: Non ex tuis verbis credimus, sed ex iis, quæ ipsi audivimus et vidimus¹⁰, ut dicit Evangelista. Hæcne sufficiunt, an ex rebus sancti vultis alias adjiciamus? Sed quomodo, si hæc silentio dederimus, non pulcherrimarum rerum detrimento pios affecerimus?

XLV. Cum vellet aliquando pauperibus oleum suppeditare ad cibum (multi enim pauperes sæpe illuc accedebant, quibus etiam præbebat quidquid habebat); cum ergo vellet aliquando eis dare oleum (hoc enim tunc habebat), jubet monacho, qui ei inserviebat, afferre duo vasa, unum plenum, et alterum inane. Ille autem aliqui quidem existimabat supervacuaneum afferre vas inane. Quid enim, apud se dicebat, opus est inani, ubi est plenum? tamen cum non posset transgredi Patris mandatum, hæc duo ad ipsum attulit, nempe plenum et inane. Cum autem forte fortuna contigisset, ut vas plenum esset perforatum, oleum vero effunderetur, erat perplex animo monachus. Cum autem id ei venisset in mentem, transmutat oleum ex pleno in inane, et sic indigentibus datum est ad misericordiam. Tunc cognovit monachus propheticè dictum fuisse a Patre, ut simul cum vase pleno afferret alterum inane. Hinc erat ei vultus confusus, quod sciret se aliquantulum dubitasse de mandato Patris: Ne illud quidem æquum est prætermittere.

XLVI. Magnus hic Pater cum toto vitæ tempore

⁹ Psal. 12, 13. ¹⁰ Joan. iv, 42

A ΜΔ'. Θεόδωρος τις ἄρτι τὴν μονήρη βίον ἀνηρημένος, ἐπόθει τὰ τοῦ ἁγίου παρὰ τῶν ὡς αὐτὸν φοιτῶντων μαθῆναι, ἥτις τε αὐτῷ ἡ διαγωγὴ καὶ ὁποῖος ἔρπαι, καὶ ὁ τι πράττοι ἢ φθέγγοιτο, ὅπως εἰ μὴ τι ἄλλο, ἀλλὰ τὰ γε τοῦ Ἰωαννικίου διηγεῖσθαι ἔχοι, κἀντεῦθεν μνήμην ἑαυτοῦ τοῖς εἰς ἱεραρον καταλίποι, τῶν ὑπ' ἐκείνου ταῦτα πυθομένων, τοῖς μετ' αὐτοὺς πάλιν διηγουμένων, ὡς τὰδε τυχῶν παρὰ τοῦ δεῖνος ἐπίθοντο. Ἐπεὶ δὲ τισιν διαήκουσα διηγεῖτο οὐκ ἄβασανίστω; μὲν ἐκείνοι φασὶ ταῦτα χρῆναι προσδέχεσθαι, ἀλλὰ τὴν ἐρημίαν τούτων, εἰ βούλει, ὀφόμεθα. Ὁ δὲ ὁδηγὸς αὐτοῖς εὐθύς γίνεται, ἀνέρχονται τε παρὰ τὴν ἕγιον καὶ εἰς ὀμίλιαν αὐτῷ ἔχουσιν. Ἐτι γοῦν αὐτοῖς τριβομένης τῆς ὀμιλίας, ἄρκτος ποθὲν τοῦ ἄλλου ἐπιφανείσα, τὰς τούτων διαταράττει ψυχὰς. Ὁ δὲ ἄρτον αὐτῇ ὀρέγειν προστάττει, καὶ τούτοις προτρέπεται τῆς πολλῆς ἐκείνης ἀναφέρειν δειλιάς, μεμνημένους τοῦ λέοντά τε καὶ δράκοντα καταπατεῖν δειδωκότος, οἱ τινες περὶ τῆς ἄρκτου μακρῷ φοβερώτεροι, καὶ τῶν μὲν τὰς ψυχὰς ἀπαλλάττει τῆς δειλιάς, τὴν δὲ χωρεῖν ἐπὶ τὰ οικεῖα ἤθη κελεύει. Τοῦτο μὲν δὴ οὕτως ἐγεγόνει, καὶ τῆς ὀμιλίας διαλυθείσης, ἀπήσαν οἱ ἄνδρες, ἕτερον ἀνὰ στόμα φέροντες οὐδὲν, ὅτι μὴ τὴν μέγαν Ἰωαννικίον. Ἐντεῦθεν θερμοὶ τινες ἦσαν εἰς ἀρετὴν, καὶ πρὸς τὸν ὅμοιον διανίσταντο ζῆλον, καὶ πρὸς τὸν μοναχὸν Θεόδωρον ἔλεγον, ὡς Οὐκ ἀπὶ τῶν σῶν πιστεύομεν λόγων, ἀλλ' ἀφ' ὧν, κατὰ τὸν εὐαγγελιστὴν, αὐτοὶ ἠκούσαμεν τε καὶ εἶδομεν. Ἀπόρηται ταῦτα, ἢ καὶ ἕτερα βούλεσθε τῶν τοῦ ἁγίου προσβῶμεν; Ἀλλὰ πῶς ἂν σιωπῇ ταῦτα δόντες, μὴ τὰ κάλλιστα ὦμεν ζημιούντας τοὺς φιλοθέους;

ME'. Ἐπαρκῆσαι ποτὲ τοῖς ἐνδείσειν ἔλαιον τὸ εἰς βρωσιν ἐθέλων (πολλοὶ γὰρ πολὺν ἀκίαν παρὲν πένιτες, οἷς δὴ πού καὶ πᾶν ὃ ἐτύγγανεν ἔχων παρεῖχε) διαδοῦναι ποτε τῶν ἔλαιον ἐθέλων αὐτοῖς (τοῦτο γὰρ αὐτῷ τότε ἦν) τῷ ὑπηρευομένῳ μοναχῷ, πλήρες τε καὶ κενόν, δύο ταῦτα πρὸς αὐτὸν ἀγγεῖα κομίσαι κελεύει. Ὁ δὲ περιττὴν μὲν ἄλλως τηλικαῦτα φέθη τὴν τοῦ κενοῦ ἀγγεῖα μετακομίδην. Τίς γὰρ, πρὸς ἑαυτὸν ἔλεγε, τοῦ κενοῦ χρεῖα, ὅπου γε τὸ πλήρες ὑπάρχει; Ὅμως, ἐπεὶ μὴ τὴν τοῦ Πατρὸς εἶχεν ἐντολὴν παραβῆναι, δύο ταῦτα, τὸ πλήρες τε καὶ κενόν ἄρας, ἐκόμισε πρὸς αὐτόν. Συμβῆν οὖν τύχη τιμὴ τὸ πλήρες διατηρηθῆναι, τοῦ ἔλαιου ἐκκένου, εἰς ἀμυχανίαν ὁ μοναχὸς περιέστατο. Ἐλθὼν τῶν αὐτῷ ἐπὶ νοῦν, τὸ ἔλαιον ἀπὸ τοῦ πλήρους εἰς τὸ κενόν μεταβάλλει, καὶ τοῖς δεομένοις οὕτως εἰς ἔλεον ἐδόθη. Καὶ κατὰ καιρὸν ἄρα ὁ μοναχὸς ὑπὸ τοῦ Πατρὸς ἔγωγ εἰρησθαι, τὸ τῷ πλήρει ἀγγεῖω καὶ κενῷ τι συγχομίσαι. Ἐντεῦθεν καὶ συνεχῶς αὐτῷ τὸ πρῶτον, ὅτι καὶ μικρὸν τι πρὸς τὴν τοῦ Πατρὸς ἐντολὴν διαμφοσθησῆς· ἀλλ' οὐδὲ ἐκείνο παραδρῶμεν δίκαιον.

MC'. Ὁ μέγας οὗτος Πατήρ παρ' ὅλον τὸν τῆς

ζωῆς χρόνον φιλοτίμως καὶ ὑπερφυῶς ἀσκήσας, οὐ μετα τὴν βίον μόνον, ἀλλ' ἔτι καὶ μετὰ σώματος ὄν, πολλὰ τὰ παράδοξά τε καὶ θαυμαστά διετέλει. Οὐ γὰρ δαίμονες αὐτὸν ὑπέστησαν μύνοι, τὴν τούτου μὴ στέγοντες παρουσίαν, ἀλλὰ καὶ νόσοι θάνατον ἀπειλοῦσαι, εὐχῇ τῇ παρ' αὐτοῦ καὶ σφραγιῶσι ἐλύοντο. Ἀμέλει καὶ ὁ ἕτερος μὲν αὐτῷ καὶ φίλος Εὐστράτιος νόσῳ τινὶ ἐπιέζετο χαλεπῇ ἀπὸ τῶν ἐγκάτων αἷμα ἐμῶν. Ὁ δὲ μηνυθὲν αὐτῷ ὑπὸ τοῦ Εὐστράτιου, φθάσας τὸ μὲν αἷμα ἐπέσχευεν, τῷ δὲ θαρρῆειν ἐκέλευσεν. Ὁ γοῦν Εὐστράτιος τῇ τοῦ ἀνδρός παρουσίᾳ τῆς νόσου βράϊσας, εἰς τὴν τῶν Λευκάδων καταγωγῆν, ὁ Μετόχιον καλεῖν σύνθησας μεταβαίνει, ἀναλαβεῖν οἷον ἑαυτὸν πεπονηκότα ἐθέλων, καὶ τινος καὶ ψυχαγωγίας τυχεῖν. Τῷ δὲ ἄρα εἰς τὸ ἐναντίον τὸ πᾶγμα χωρεῖ. Καὶ συμφορᾷ πάλιν χρῆται πολὺ τῆς προτέρᾳ χαλεπωτέρᾳ. Πυρετὸς γὰρ αὐτὸν λαύρος παραλαβὼν, σφοδρῶς τε ὑπέσμυχε, καὶ ἄφωνον εἶχεν, ἕως εἰς μὴμην τοῦ λαμπρὸν ἐν ἀσκηταῖς διαφανήσαντος Ἰωαννικίου ἐλθόν, ἰκέτης τε αὐτῷ καθάπερ παρόντι προσέπιπτε καὶ ἠντιδόλει τῆς παρουσίας ἐξαιρεθῆναι νόσου. Ἐν τοσοῦτῳ γοῦν εἰς ὕπνον τραπεῖς καὶ τὴν μέγαν Ἰωαννικίον δόξας ὀρῶν παραστῆκότα, συλλαλοῦντα καὶ οἷον ἐπιβρῶννύοντα, ἐπέσχε τῆς νόσου, καὶ εἰς ἑκαῖνον ἀνέφερε τὰ τῆς σωτηρίας, ὄνπερ δὴ καὶ εὐφραίνοντα εἶχε, καὶ εὐκαίρῳ; ἐξ ἀναγκῶν ἐξαιρούμενον.

ΜΖ'. Παραδραμεῖν με τὸν λόγον ἐθέλοντα, τὰ ἐκδεχόμενα οὐκ ἔξ. Εἶχε μὲν γὰρ τὰ Ῥωμαίων σκηπτρα Θεόφιλος· ὁ δὲ ἐπιτόητό τε περὶ τὸν χρυσὸν ὄλος, καὶ τούτου ἤτετό, ἄλλως τε Χριστιανὸς εἶναι μὴ φέρων, περὶ τὰς θείας τε ἀεθῶν εἰκόνας, καὶ ὡσπερ τῇ ἐξουσίᾳ οὕτω καὶ τὰ τῶν Εἰκονομάχων δόγματι τοῦ; ἄλλου; πλεονεκτῶν, παγίδια τοιαῦτα πᾶσι κρύπτει Χριστιανοῖς. Ὑπογραφεῦσαι καὶ πράττοσαι πᾶσαν ὁμοῦ κώμην διαλαμβάνει, δύο τὰ χεῖριστα πράξει βουλόμενος, καὶ τοῦτο μὲν τῇ φιλοχρημάτῳ ψυχῇ χαρίζασθαι τὰ μεγάλα ταῖ; εἰσπράξεισι τῶν φόρων, τοῦτο δὲ καὶ διῆλον αὐτῷ γενέσθαι πάντα, τὸν τοῦ ὀρθοδόξου μεταποιούμενον, ὅπως ἔλη τε αὐτοῦ; τῇ βίᾳ, καὶ τῇ τῶν Εἰκονομάχων αἰρέσει προστεθῆναι παρασκευάσει. Ἐνὶ γοῦν ὁ θεῖος οὗτος; ἀνὴρ τῶν πρακτόρων περιτυχὼν, τί ταῦτα, φησὶ, ἀδελφεῖ; μετακαλεῖται σε ἤδη ὁ βασιλεὺς; εὐθύνας τῶν ἔργων ὑπέξοντα, καὶ οὐδὲ οὕτως συνίετε; παρὰ πόδας γὰρ προσχωρεῖ ἡ δίκη, καὶ εἶγε μὴ τῆς πονηρᾶς ταύτης μεταβάλοις γνώμη;ς, οὐχ ἡσῆ μὲν ἐλεεινῶς, ἐλεεινότερα δὲ κολασθῆσῃ. Ὁ μὲν οὖν τὸν ἐν οὐρανοῖς εἶπεν, ὁ δὲ τὸν οἰκτεῖον βασιλέα Θεόφιλον μετακαλεῖν αὐτὸν ἤετο. Ἀμέλει καὶ περιχαρῆς ἦν ἡδὴ καὶ εὐελπίς; εὐ εἰδῶς ὡς τῇ περὶ τοῦ; φόρου; ἀκριβείᾳ, καὶ μεζῶνων παρὰ τῷ βασιλεῖ ἀξιοθῆσεται. Ἐπεγέλα δὲ ἄρα ταῖς ἐλπίσι τὸ μέλλον, καὶ τοῖς ὑπὸ τοῦ ἀγίου λαχθεῖσι τὸ πέρας ἐπηκολούθει, καὶ ξυρῆ; αὐτίκα ὀργῆ; Θεοῦ ὁ μεθυόμενος; ἐκτενεῖ τὸν πρίκτορα, τὰ; ἀθανάτους ἐκείνας; καὶ μετὰ θάνατον εἰσπραχθῆσόμενον διέκτισε.

ΜΗ'. Ἀνελάττων τοῖσιν τις τὰ ὑπὸ τοῦ ἀγίου

A se præclare et admirabiliter exercuisset, non solum post vitam, sed etiam cum esset in corpore, fecit multa admirabilia, et quæ erant præter opinionem. Nou enim dæmones solum eum formidabant, ejus non ferentes præsentiam, sed morbi quoque, qui mortem minabantur, ejus precibus et signo crucis solvebantur. Ejus quidem certe familiaris et amicus Eustratius gravij morbo affigebatur, sanguinem vomens ex intestinjs. Ille vero, cum id ei prius significasset Eustratius, veniens stitit quidem sanguinem, ipsum autem jussit esse bono animo. Eustratius ergo cum viri adventu a morbo convaluisset, transit ad Leucadam habitaculum, quod solent vocare Metochium, se volens defessum afflictumque recreare, et aliquod adipisci solatium. Res autem ei contra cessit, et incidit in calamitatem longe priori graviorem. Vehemens enim eum adorta febris, acriter laniabat, et vocem ei adimebat, donec recordatus præclari inter eos, qui se exercebant, Joannicii, ei tanquam præsentis supplex procidit, et rogavit ut a morbo præsentis liberaretur. Interim autem ad dormiendum conversus, cum visus esset videre magnum Joannicum adstantem, colloquentem, confirmantem, in orbem superavit, et salutem illi acceptam tulit, quem habuit cum lætificantem a juventute, et tunc liberavit a calamitate.

XLVII. Me jam pridem volentem oratione prætercurrere, non sinunt quæ sequuntur. Nam sceptrum quidem Romanorum tenebat Theophilus. Ille autem in congerendo auro totus inhiabat, et ab eo superabatur, et alioqui non ferens esse Christianus, et se impie gerens in divinas imagines, et quomodo potestate, ita etiam Iconomachorum dogmate alios superans, talem laqueum abscondit omnibus Christianis. Scribis et exactoribus omnem simul vicum occupat, volens facere duo, quæ sunt pessima: nempe et avaro suo gratificari animo tributorum exactionibus, et sibi fieri manifestum unumquemque, qui doctrinam sequebatur orthodoxam, ut et eos vi caperet, et efficeret ut vel inviti adjungerentur hæresi Iconomachorum. Cum ergo hic vir divinus incidisset in quemdam exactorem: Quid hæc sibi volunt, inquit, o frater? Rex te jam accersit factorum tuorum redditurum rationem, et ne sic quidem intelligis? Jam enim imminet et urget, ut vides, justitia, et nisi improbam hanc mentem mutaveris, peribis quidem miserabiliter, miserrime autem punieris. Atque ille quidem dicebat eum, qui est in cælis; exactor autem putabat suum regem eum accersere. Lætus ita jure jam erat et bona spe præditus, ut qui sciret, quod propter tributa diligenter exacta, esset apud imperatorem magna consecuturus. Ejus autem spem irrisit futurum, et ea, quæ a sancto dicta fuerant, finis est consecutus, et statim novacula ire Dei inebriata, excindit exactorem, ut immortales illæ post mortem pœnæ de eo sumantur.

XLVIII. Revolvens itaque aliquis ea, quæ a sancto

prædicta fuerunt, et quam maxime perscrutans ea nunquam invenerit excidisse a veritate. Nam cum aliquando duo simul venissent in domunculam, in qua ille erat, ut magnum convenirent Joannicum (Petrus et Plato erant eorum nomina), postquam ille eos satis instruxit ad virtutem, alter rogavit sanctum, ut ad ipsum veniret singulis annis, et ejus aspectum dignus esset qui consequeretur, et illo, qui fluit instar mellis, frueretur sermone. Ille autem, De cætero, Inquit, etiamsi velles, non me videbis amplius. Is ergo apud se dubitabat, quidnam obstaret, quominus ad sanctum ascenderet, et considerans, nihil inveniebat, quod ad illum adventu reputaretur præstantius. Non multo post autem quidam ad eum ascenderunt. Volens ergo ipse quoque cum eis ascendere, quoniam ille quidem pedibus, illi autem equis iter ingrediebantur, defessus domum rediit. Hinc factum est, ut graviter animo angeretur, quod ei accidisset, ut frustraretur proposito. Cum itaque non multo post ad se redisset, rursus conatus est ad eum ascendere, et rursus fuit prohibitus ab ascensu. Deinde cum sæpe, alias alia incidente difficultate, se repulsum esse cognovisset, et recordatus esset eorum, quæ a sancto ei dicta fuerant, mansit apud se, rem ascribens Joannicio, divina quadam providentia, ad utilitatem omnia dispensante.

XLIX Aliquando rursus qui omni ex parte bonus erat Joannicus, cum esset in otio, et se totum dedisset orationi, dixit se videre quemdam Petrum, qui tollebatur in cælos, et circumdatum gloria quadam et luce ineffabili. Illi autem Petro fuerat commissa præfectura cujusdam monasterii. Illo vero tempore, quo vir admirabilis dignatus fuit hac contemplatione, contigit ut is a corpore disjunctus, spiritu ad cælos ascenderet, et ex hac vita migraret. Nihilominus autem admiranda quoque est ejus loquendi libertas ad imperatores. Neque enim solum lætabatur probris pro Christo affectus, aut patiens persecutionem, sed cupiebat etiam pati majora, recte sciens, quod per ea, majora consequeretur. Hinc discipulorum Christi loquendi libertatem, et pro Magistro acceptas plagas ducebat esse beatas, perfectum gaudium illud nominans, cujus ii fuerunt participes.

L. Duos itaque viros illustres, et quos sciebat esse præditos majore dicendi facultate, quam alios, cum ad ipsum misisset imperator, rogavit an oporteret Christi honorare figuram. Cum is autem ad hoc divine et non cum mundana responderet persuasionem et sapientiam, tantum abfuit, ut qui missi fuerant ab imperatore, aliquid adducerent contra ea, quæ ab ipso dicta fuerant, ut relictis iis, quæ prius tenebant, recte et ut eis exposuerat, pietatem et veram didicerint religionem. Cum ad sanctum autem rursus venisset Eustratius, præfectus monasterii Agaurorum, quoniam res Dei et ecclesiarum erant tunc mundanis pertur-

Α προηγορευμένα, καὶ ὡς εἶναι μάλιστα πολυπραγμα-
νῶν οὐκ ἂν ποτε σφαλόντα εὐροι τῆς ἀληθείας.
Ἐνίοτε γὰρ δύο κατὰ ταῦτον παρὰ τὸ δωμάτιον θ
τοῦτον εἶχεν ἐλθόντων, ἐφ' ᾧ τῷ μεγάλῳ διεντυχεῖν
(Πέτρος καὶ Πλάτων ἦν αὐτοῖς ὀνόματι), ἐπει ἐκεῖ-
νος ἰκανῶς ἤλειψε τοῦτους πρὸς ἀρετὴν, ὁ ἕτερος
ἐδίετο τοῦ ἀγίου, παρ' αὐτὸν τε εἰς ἕκαστον ἔτος
ἔκειν τῆς ἑαυτοῦ τε θείας ἀξιοῦσθαι, καὶ ὁμιλίας
ἐκείνης τῆς παραρῆουσης τι καὶ μέλιτος ἀπολαθεῖν.
Ὁ δὲ, Οὐκ ἔτι με τὸ ἀπὸ τοῦδε, φησὶ, καὶ βουλόμε-
νος ἔπει. Διηπορεῖτο οὖν καθ' ἑαυτὸν ὁ ἀνὴρ, ὡς
εἴ ἄρα ἔσται τὸ καθέξον αὐτὸν μὴ παρὰ τὸν ἅγιον
ἀνιέναι, καὶ διασκοπούμενος οὐδὲ ἔν εὐρίσκειν, θ
τῆς ὡς ἐκεῖνον ἀφίξεως προτιμότερον αὐτῷ λογι-
σθεῖν. Οὐ πολλῷ δὲ ὕστερον ἀνήσεν τινες πρὸς
αὐτόν. Συνανελεῖν οὖν αὐτοῖς καὶ οὗτος ἐθέλων,
ἐπει τὰ μὲν ἐκ ποδῶν, τοῖς δὲ δι' ἵππων ἦν ἡ πορεία,
ἀπαγορεύσας ἀνέστρεφεν οἰκοί. Ἐντεῦθεν δευνῶς
ἐπληροῦτο ἀθυμίας, ὅτι περ ἁμαρτεῖν αὐτῷ τῆς
προθέσεως συνέδη. Μετ' οὐ πολὺ γούν ἀνεπαγκῶν,
πάλιν ἀνελεῖν ἐπεχειρεῖ, καὶ πάλιν εἴργετο τῆς
ἀνδου. Ἐἶτα ὡς πολλὰκις ἄλλοτε ἄλλης δυσχερείας
παραπιπτούσης, ἀποκρούμενος ἔγνω, εἰς μνήμην
τε τῶν ὑπὸ τοῦ ἀγίου λεχθέντων ἤλθεν, ἔμεινε καθ'
ἑαυτὸν, Θεῷ καὶ Ἰωαννικῷ τὰ τοῦ πράγματος ἀνα-
τιθεὶς, προνοῶν τινὲ θειοτέρᾳ πάντα πρὸς τὸ συμφέ-
ρον οἰκονομοῦντι.

ΜΘ. Ποτὲ πάλιν ὁ πάντα χρηστὸς Ἰωαννίκιος
ἐπὶ σχολῆς ὢν, καὶ ὄλον ἑαυτὸν τῇ προσευχῇ δεδω-
κῶς, ὄρᾳ ἔφη τινὰ Πέτρον ἀναγόμενον τε εἰς οὐ-
ρανούς, καὶ φωτὶ ἀβήρητῳ κυκλοῦμενον. Ὁ δὲ ἄρα
προστασίαν ἀσκητοῦ τινὸς ὁ Πέτρος ἦν ἐγχεχει-
ρισμένος. Κατ' ἐκεῖνο δὲ τῆς ὥρας, ἠνίκα τῆς θεω-
ρίας ὁ θαυμάσιος ἤησεν, ἔτυχε τοῦτον τοῦ σώματος
διαζευχθέντα, καὶ πνεύματι πρὸς οὐρανούς ἀναφέ-
ρεσθαι, καὶ τὴν ἐντεῦθεν στέλλεσθαι ἀποδημίαν. Οὐ-
δὲν δὲ ἤττον καὶ τὸ πρὸς τοὺς κρατοῦντας μετὰ
παρρησίας ἐλεύθερον τοῦ ἀνδρός ἀξιόν ἐστι θαυμά-
σαι. Οὐδὲ γὰρ ὀνειδιζόμενος ὑπὲρ Χριστοῦ μόνον ἢ
διωκόμενος ἔχειεν, ἀλλὰ καὶ μείζονα παθεῖν ἐξή-
τει, ἀκριβῶς εἰδὼς ὡς διὰ τοῦτο καὶ μείζονα ἀξιο-
θήσεσθαι. Ἐντεῦθεν καὶ τὴν τῶν μαθητῶν τοῦ Χρι-
στοῦ παρρησίαν καὶ τὰς ὑπὲρ τοῦ Διδασκάλου πλη-
D γὰς ἐμ:κάριζε, τετελειωμένην χάριν ἐκείνην ὀνο-
μάζων ἦς οὗτοι μετέσχον.

Ν. Δύο γούν τῶν ἐν δόξῃ τινὰς καὶ οὖς τῶν ἄλλων
μᾶλλον λέγειν δυναμένους ἤδει πρὸς αὐτὸν ὁ βασι-
λεὺς ἀποστελεῖας, ἡρώτα εἰ δεόν ἐστὶ τὴν τοῦ Χριστοῦ
χαρακτῆρα τιμᾶν. Τοῦ δὲ θείως, ὡς ἂν τις εἴποι,
πρὸς τοῦτο καὶ οὐ μετὰ κοσμικῆς πειθοῦς τε καὶ
σοφίας ὀποκρινάμενον τοσοῦτον, οἱ παρὰ βασιλέως
ἀπεσταλμένοι ἐδέησαν ἀντεπαγαγεῖν τι τοῖς ὑπ'
ἐκείνου λεχθεῖσιν, ὅσω καὶ ἂ πρότερον ἐπρέσβειον
ἀπολιπόντες, ὀρθῶς καὶ ὡς οὕτως γὰρ διεξῆει τὴν ἐν-
σίβειαν μετεμάνθανον. Παραλαβὼν δὲ πρὸς τὴν
ἅγιον πάλιν ὁ τῆς Ἀγαύρων μονῆς προσετώς ὁ Εὐ-
στράτιος, ἐπέπερ ἐτύγγανε τότε τὰ τοῦ Θεοῦ καὶ
τὰ τῶν Ἐκκλησιῶν κοσμικαῖς διαταρασσόμενα τρι-

κυμάλεις, ἕως πότε τὰ τῶν Ἐκκλησιῶν, ἔλεγεν, οὐκ ἂν ἀποδοθῆσεται ταῖς Ἐκκλησίαις; ἕως τίνος αὐξηθήσεται τὰ τῶν διακτῶν; ἕως τίνος τὴν τοῦ Θεοῦ ποιμνίην ἀγριοὶ διασπαράξουσιν θῆρες; Ὁ δὲ, Μιχαὴλ ἐπίσκοπος, ἀδελφε, καὶ συνήσεις τὴν τοῦ Θεοῦ δύνασταιαν· ἔσται γὰρ τις Μεθόδιος, ὃς ἐπὶ τῶν οὐρανῶν αὐτῆς καθιεῖται, καὶ ταύτην τῷ ἁγίῳ Πνεύματι κυβερνήσει· ὅστις διαίρεσιν μὲν θεότητος καὶ κατατομὴν ἀνίλη, ζῶματίσει δὲ τὸ ὀρθόδοξον, ἐνειρήνη τε βαθεῖα καὶ ὁμοειρὰ τὰ στασιάζοντα καταστήσει, καὶ τοὺς ἀνθεστηκότας τῇ τοῦ Ὑψίστου δεξιᾷ παραστήσεται.

ΝΑ'. Βραχὺς ὁ μεταῦ χρόνος, καὶ Θεόφιλος μὲν τῶν τῆδε μεταχωρεῖ, Μιχαὴλ δὲ καὶ Θεοδώρα τὴν ἀρχὴν διαδέχονται, Μεθόδιος δὲ τοῖς ἱεροῖς ὡς ἱερὸς τῷ ὄντι καὶ Θεοῦ ἀνθρωπὸς ἐνιδρύεται θρόνοις, καὶ στυλῶντα φάναι, πάντων αὐτῷ πρὸς τὴν ὀρθόδοξον πίστιν μεταθεμένον, κλύδωνός τε παντὸς καὶ τριχυμίας κατευνασθείσης, καὶ τῶν πραγμάτων ἡρεμούντων, ἕτερα τινεσὶ τῶν εὐσεβῶν ἐγείρεται στάσις, καὶ τὰ τῆς Ἐκκλησίας ἐμπερίζετε πάλιν καὶ εἰς διττὰς δόξας ἐχώρει. Οἱ μὲν γὰρ συλλειτουργοὺς ἔχειν ἡξίουσαν τοὺς παρὰ τῶν Ἐκκλησιῶν τὴν τῆς ἱερωσύνης ἀξίωμα λαβόντας, ὡς οὐδὲν τούτου τῆ εὐσεβείᾳ λυμαιομένου· οἱ δὲ βεβήλοισι χερσὶν ἐκδιδόναι, ἀνόσιον ὅλως ἡγοῦντο καὶ οὐ Θεῷ φίλον οὐδὲ ἀπόδεικτον. Καὶ ὁ μὲν ὡς ἀληθῶς τῷ Θεῷ ζῶν Μεθόδιος, ἡγαλλεν, ἠνωῖτο, τὴν καρδίαν ἐκόπτετο, τὸν μέγαν τοῖς ὡσὶν ἐνηχεῖν ἐδόκει Παῦλον, μονονουχί τοιαῦτα φεγγόμενον, Ὡς τε καὶ ἀνάθεμα εἶναι ἀπὸ Χριστοῦ ὕπερ τῶν ἀδελφῶν μου τῶν κατὰ σάρκα, ὁ μόνον εἰ σταίητε μεθ' ἡμῶν, καὶ κοινή τὴν Τριάδα δοξάζωμεν. Καὶ ὁ μὲν οὕτως εἶχεν, οἱ δὲ πάντα παθεῖν μᾶλλον ἔτοιμοι ἦσαν, ἢ τὰ δόξαντα προσεσθαι, ὡς ἐντεῦθεν εἰς μέρη πάλιν τὸ τῆς Ἐκκλησίας πλήρωμα τέμενεσθαι, καὶ τοὺς μὲν, ὡς αὐτοὺς, τοὺς δὲ ὡς ἐκείνους τάσσεισθαι. Ὁ γοῦν τῷ Θεῷ φίλος Ἰωαννίκιος τεταγμένοις οὕτω τοῖς πράγμασι ἐντυγχάνων τὰ μὲν δι' ἑαυτοῦ, τὰ δὲ δι' ἐπιστολῶν, ὅσα σύριγγι τὴν διασπασθεῖσαν τῆς ποιμνῆς μοῖραν ἀνεκαλεῖτο, καὶ τῷ μόνῳ Θεῷ, τῷ μόνῳ καλῶ ποιμνίῳ καὶ οὐ μισθωτῷ προσωπίῳ, μάλιστα δὲ τοῦ ἀρχιερέως Μεθόδιου ὀκλάζουσαν ἤδη τὴν ψυχὴν ἀνεκτάτο, πολλὰ μὲν καὶ ἕτερα γράφων, πρὸ δὲ πάντων, τοῖς τὸ μὲν ὁμοούσιον ἐκφύλους ἀλλοτριότητας τέμνουσι, διαιρέσεις δὲ, αἰμοὶ, ἀτόπους δοξάζουσι, τοὺς μὲν ἡδὲ τὸ παράπαν εὖς ὑποκλίνειν αὐτῷ παρῆναι, μὴ ἄλων, μὴ στέγης κοινῶναι, μὴ προσφθέγγεσθαι, ἀλλ' ὡς ἐνὶ μάλιστα, τὴν τούτων συντυχίαν ἐκκλίνειν. Ὅτι περὶ γὰρ μὴδὲ ἱερουργῶν ὁσῶς λογισθῆναι ποτε δύνασθαι· τούτων, τὸν τὸν ἱερουργούμενον ἀθετοῦντα, ἐκείνους δὲ μᾶλλον περὶ τὴν θεῖαν ἱερουργίαν ἐγραφεῖν ἔχειν τῷ Μεθόδιῳ, ὅς ἂν εἰδείη καὶ περὶ τὸ τῆς ὀρθοδοξίας δόγμα συμφρονούντας αὐτῷ. Ἐπὶ τέλει δὲ τῆς ἐπιστολῆς καὶ ἐβρῶσθαι αὐτὸν ὑγαίνοντα περὶ τὸν ὑγιῆ λόγον ὁ μέγας Ἰωαννίκιος ἠΐσατο.

data fluctibus: Quousque, dixit, res Ecclesiarum non reddentur Ecclesiis? quousque augebuntur res persecutorum, et immanes eas lacerabunt bestiae? Ille vero, Parum, inquit, susline, o frater, et intelligas Dei potentiam; erit enim quidam Methodius, qui tenebit ejus clavum, et eam divino Spiritu gubernabit, qui tollet quidem divisionem et dissectionem divinitatis; decretis autem fidem constituet orthodoxam, et ad summam pacem et concordiam rediget seditionem, et eos, qui resisterunt, dextra Altissimi subjunget.

LI. Breve tempus intercessit, et Theophilus quidem ex hac vita excedit: Michael vero et Theodora imperium suscipiunt: Methodius autem vir revera sacrosanctus, et homo Dei, in sacris collocatur sedibus, et ut semel dicam, cum omnia ab eo fuissent traducta ad fidem orthodoxam, et sopitus esset omnis fluctus et sedata tempestas, et res essent quietae, quaedam alio seditio excitatur a piis, et res Ecclesiae rursus erant divisae, et redactae erant in duas opiniones. Nam alii quidem volebant habere in ministerio, eos qui dignitatem sacerdotii acceperant ab Iconomachis, utpote quod hoc nihil pietati officeret: illi autem profanis sancta tradere manibus, putabant omnino esse impium, et minime Deo gratum, nec admittendum. Et qui Deo quidem vere vivebat Methodius, aegre ferebat, angebatur, corde lacerabatur, putabat magnum Paulum resonare in auribus propemodum haec loquentem: Utinam sicut a Christo anathema pro fratribus meis secundum carnem, si modo steteritis nobiscum, et communiter Trinitatem glorificaverimus¹¹. Et ille quidem sic se habebat. Illi autem parati erant omnia pati potius, quam dimittere ea, quae visa fuerant, adeo ut hinc in partes rursus scinderetur caetus Ecclesiae, et alii quidem se cum his, alii vero cum illis se conjungerent. Dei itaque amicus Joannicius, incidens in res adeo turbatas, partim quidem per se, partim vero per litteras, veluti fistula revocabat divulsam partem gregis, et ei qui est solus Deus, qui est solus bonus pastor, et non mercenarius, conciliabat. Maxime autem archiepiscopi Methodii iam labantem recreabat animum, multa quidem etiam alia scribens, ante omnia autem iis, qui homousion absurde et alieno modo scindunt, novaeque et absurdas opinantur divisiones, eis ne aurem quidem omnino adhibere suadebat, non saltem tectum cum his habere commune, non eos alloqui, sed quam maxime declinare eorum congressionem. Admonebat enim ne posse quidem eum sancte reputari sacrificium, qui eum, qui sacrificatur, contemnit et vilipendit. Scribebat autem Methodio, ut illos potius haberet circa divinum sacrificium, quos nosset cum eo sentire in dogmate orthodoxiae. In fine vero epistolae, valere eum circa sanam rationem optavit magnus Joannicius.

¹¹ Rom. ix, 3.

LII. Cum hæc venissent litteræ, divinus quidem A Methodius memoriæ mandavit ea, quæ scripta fuerant : improbi autem homines eam rem irridebant, et habebant ludibrio, et male ab ipsis bonus audiebat Joannicius. Ille vero cum cognovisset, quod ipsi eum calumniarentur, ita stans, ut omnes eum possent exaudire, de Deo et rebus divinis disserens, ita eos vi cepit, et in suam redegit potestatem, ut non solum abstinerint a sua in eum insania, sed etiam eorum mentes ad id, quod est melius, converterit, et iis dimissis, quæ prius eis visa fuerant, orthodoxæ fidei dogma didicerint, ut ipse exponerebat. Sic frequentissimus ille populus victus fuit ab unius hujus virtute, et totæ civitates dependebant ab una illius sententia, iis quæ longo tempore meditata fuerant, brevi depositis. Ei quidem sic curæ fuit communis utilitas, et sic fratres est complexus,

LIII. Cum autem oratoriarum ædium, quas ædificaverat, fieret dedicatio, multa ab illo eo tempore facta sunt miracula, etiamsi non adesses. Phalanx enim dæmonum repente apparens super tumulum veluti corporata, eos qui illic aderant redegit ad dubitationem. Cum ergo spiritu, qui in eo habitabat, rem cognovisset magnus Joannicius, et utilissimo usus esset medicamento precationis, eorum quidem metum abstulit; dæmonum autem multitudinem vertit in fugam, et fecit eos liquescere tanquam ceram a facie ignis. Quicumque vero aliquibus gravibus afflicti morbis, ad veneranda illa templa confugerunt, eos iis, quæ ipsos vexabant, liberatos, fecit domum abire sanos. Quid ergo non est hic viri illius admirandum? An quod tum etiam non præsentem fugerent dæmones? An quod eos, qui a malo aliquo premebantur, liberavit a dolore? Nam vel solam ejus precationem adversas imuisse phalanges, est indicium fiducia ad Deum, a malis autem liberare eos, qui illuc accedebant, est et fervoris, et commiserationis. Sed hoc quidem est ejusmodi : illud autem quisnam silentio præterierit?

LIV. Ad eum aliquando ascenderunt ii, quibus fuerat commissa præfectura templorum, quæ ipse extruxerat. Cum autem sanctum convenissent, et eum fixis oculis adspexisset quidam ex eis, et venit in mentem cogitare : Si hic divinus Pater Joannicius summæ subit labores exercitationis, et se multorum dierum admixit jejuniis, cur non carnis vicit multitudinem, sed est adhuc similis iis, qui sunt bonæ habitudinis corporis, et seipsum in tibi pinguefaciunt? Cum autem is hæc mente versaret, dixit hic vir admirabilis : O Macar (erat enim ei hoc nomen), cur cogitationes ascendunt in cor tuum? Non sunt tibi tibi plenæ carnis, sed vides quemadmodum tumescant, cum sint inanes et flatuosæ, quod quidem solet facere malus cibus stomacho susceptus. Illum autem statim subiit poenitentia, et multum reprehendit vanam suæ mentis cogitationem, et petit veniam ejus, quod ei in mentem venerat.

NB. Ταῦτα ἐπειδὴ τὰ γράμματα ἤκου, ὁ μὲν οὖτος Μεθόδιος εἰς τὴν ἐαυτοῦ μνήμην ἀνελάμβανεν τὰ γεγραμμένα· τὰ γὰρ μὴν μοχθηρὰ ἀνθρώπων γέλωτά τε καὶ παιδιὰν ἐν πρῶγμα ἐτίθει, καὶ κακῶς ὁ καλὸς Ἰωαννίκιος παρ' αὐτῶν ἤκουσεν. Ὁ δὲ γνούς ὡς ἐνδιαβάλλοιτο παρ' αὐτῶν, εἰς ἐπίκουρον ἀπάντων στάς, διεξελθὼν οὕτω κατάπρας αὐτοῦ εἶλε καὶ παρεστήσατο, ὡς μὴ μόνον τῆς κατ' αὐτοῦ μανίας ἀποσχίσθαι, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴ βέλτιον τὰς γνώμας μεταβαλεῖν, καὶ τῶν περιειδογμένων ἀφαινοῦς τὸ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως δόγμα ὡς εὐδὸς γὰρ εἰσηγεῖτο, μεταμαθεῖν. Οὕτως ὁ μυριάθρονος δῆμος ἐκείνος, τῆς ἐνδὸς τούτου ἀρετῆς ἠττάτο, καὶ πόλις ὅλαι μίς τῆς ἐκείνου γνώμης ἐξήρτητο, τὰ ἐκ μακροῦ τοῦ χρόνου μελετηθέντα, ἐν βραχεί ἀπιθήμενοι. Τούτῳ μὲν δὴ οὕτω τῆς κοινῆς ἐμελλεν ὠφελείας, καὶ οὕτω τῶν ἀδελφῶν περιείχετο.

NG. Ἐπεὶ δὲ καὶ ὧν εἰδείματο εὐκτηρίων οἰκῶν τὰ ἐγκλίνα ἐτελείτο, πολλὰ κατὰ τὸν καιρὸν ἐκείνων τὰ θαύματα ὑπ' αὐτοῦ, καὶ μὴ παρόντος, ἐνηργεῖτο· φάλαγξ γὰρ δαιμόνων ἀθρόον τοῦ λόγου ὑπερφανέως ὡσπερ ἐκ σώματος εἰς ἀπορίαν τοῦ ἐκεῖ παρατυχόντος καθίστη. Τῷ ἐνοικοῦντι οὖν αὐτῷ πνεύματι τὸ πρῶγμα γνούς ὁ μέγας Ἰωαννίκιος, καὶ τῷ ἀνυσιμωτάτῳ χρησάμενος τῆς προσευχῆς φαρμάκῳ, τῶν μὲν τὸν φόβον ἀφείλε, τὴν δὲ τῶν δαιμόνων πληθὺν φυγάδας τε οὐχέσθαι πεποίηκε, καὶ ὡσεὶ κηρὸν ἀπὸ προσώπου τακῆναι πυρὸς. Ὅσοι δὲ καὶ χαλεπαῖς τισὶ πιεζόμενοι νόσοις ἐπὶ τοῖς σεπτοῦς ναοῦς ἐκείνουσ καταέφυγον, καὶ τούτους τῶν ἐνοχλούντων ἀπαλλάξας, ὕγεις οἰκασ ἀπιέναι παρείχε. Τί οὖν ἐνταῦθα μὴ τοῦ ἀνδρὸς θαυμασίον; Ὅτι καὶ μὴ παρόντος αὐτοῦ τοῦ δαίμονος ἔφυγον; ἢ ὅτι τοῦς ὑπὸ τούτων πιεζομένους τῶν ἀλγεινῶν τοῦ πάθους ἀπήλλαττε; Τὸ μὲν γὰρ καὶ μόνον τὴν τούτου εὐχὴν τὰς ἐναντίας φάλαγγας δεδιέναι, παρῆρσις δαίμονος τῆς πρὸς τὴν Δεσπότην Θεόν, τὸ δὲ καὶ κακῶν τοῦς ἐκεῖ παραβάλλοντας ἀπλλάττειν, θερμότης τε καὶ συμπαθείας. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν δὴ τοσοῦτον ἐκείνο δὲ τίς ἂν σωπῆ παρέλθοι;

ND. Ἀνῆλθόν ποτε πρὸς αὐτὸν οἱ τὴν προστασίαν ὧν οὗτος εἰδείματο ναῶν ἐπεχειρισμένοι. Ἐπειδὴ δὲ εἰς λόγους ἔλθοιεν τῷ ἁγίῳ, καὶ τις τούτων ἀτενὲς αὐτῷ ἐνορῶν, ἐνοια τούτῳ γίνεταί, ὡς Εἰ ὁ θεὸς οὗτος Πατὴρ Ἰωαννίκιος τοῦς ἀσκητικούς τῶν πόνων ἄκρωσ μετῆει, καὶ πολυμέροις ἑαυτὸν ἐκδέδωκε τὰς νηστείας, τί δῆτα μὴ τοῦ τῶν σαρκῶν ἐκράτησε πλῆθους, ἀλλ' ἔτι τοῖς εὐσωματοῦσι καὶ πιαίνουσιν ἑαυτοῦς τὰς κνήμας ἐστὶν ὁμοιος; Ἐν ὅτῳ δὲ οὗτος ταῦτα ἔτερεπε κατὰ νοῦν, ὁ θαυμάσιος οὗτος, Ὁ Μάκαρ, ἔφη (τοῦτο γὰρ ἦν ὄνομα τῷ ἀνδρὶ), Ἰνα τί διαλογισμοὶ ἀναβαίνουσιν ἐν τῇ καρδίᾳ σου; ὡς ἐμοὶ πλῆθουσιν αἱ κνήμαι σαρκῶν, ἀλλ' ἔρξας ὡς διοιδούσιν, ὑπόκεινοί τε οὔσαι καὶ πνευματώδεις; ὁ στομάχου οἷς κακοσιτία ποιεῖν. Τῷ δὲ μετέμελλε τε αὐτίκα, καὶ πολλὰ τὴν τῶν λογισμῶν ἐμέμφετο ματιοφροσύνην, καὶ συγγνώμην ἔτει τῆς ἐνθυμησίας.

ΝΕ'. Ἐπὶ δὲ τὸν αὐτὸν χρόνον μάχην συμβάλλου-
σιν Ἰσημηλίται Ῥωμαῖοι, καὶ πολλοὶ μὲν ἀναι-
ροῦνται Ῥωμαίων, πολλοὶ δὲ τῷ πολέμῳ ἀπολει-
φθέντες, αἰχμάλωτοι ἄγοντας. Τούτων εἷς, νεανίας
ὢν, συγγενῆς ἐτύχχανε τῷ μεγάλῳ εἰς βοήθειαν οἱ
προσθήκοντες τὸν ἅγιον ἐκάλου εἰ πως τὸν νεανίσκον
ἐξέλθαι τῆς αἰχμαλωσίας. Ὁ δὲ καὶ πρὸ τοῦ κληθῆναι
ταχὺ ἤκα, καὶ περὶ βέσας νύκτας γενόμενος ἐπὶ
τοῦ δεσμοτηρίου ἐνὶ ταῖς τῶν μετ' ἐκείνου κατεχομέ-
νων ἐπιφανῆς, Ἀναστάς, φησὶ, τὸν ἕτερον διανά-
στησον, κάκεινος τὸν ἕτερον πάλιν, καὶ οὕτως τὸν
μετ' αὐτόν. Τούτου δὲ ὡς ἐπέακτις γεγενημένου, δεσμῶ
μὲν εὐθὺς αὐταῖς ἀλύσσει ἐλύοντο τούτοις, ὡς μετὰ
τὴν ἀρχὴν διεδῆσθαι δοκεῖν, αἱ πύλαι δὲ αὐτόματα
διηνοῖοντο, καὶ οἱ ἄνδρες ἐν τῇ ἐξόδῳ ἦσαν οἱ μὴδὲ
τῆς ἐτέρων πρὸς αὐτοὺς εἰσόδου συγχωρούμενοι πρό-
τερον ἀπαλαύσειν. Ἐπειδὴ δὲ πρὸς τὴν οἰκίαν ἐκπν-
εσαν ἤδη, ἐντυγχάνουσι κυεὶ πρὸς τὴν ὁδόν, ἀπί-
νεσι μὲν τοῖς παρῶσι καὶ ἀνημέροις, φοβεροῖς δὲ
καὶ αὐτὸ τὸ ἰδεῖν. Καὶ οἱ μὲν ἐν ἀκόρῳ ἦσαν ὁ τι
χρῆ δρῶν, ὁ μέγας δὲ κἂν τούτῳ φθάσας Ἰωαννί-
κιος, καὶ βαθεῖαν ὡσπερ ἀγλὴν τῆς βύβου, τῶν κυνῶν κα-
ταχέας, ἀπαθεῖς κακῶν τοὺς ἄνδρας διαβιδάζει, καὶ
φέρων ἀποκαθιστᾷ τοῖς οἰκείοις. Οἱ δὲ καὶ διὰ πά-
σης αὐτῶν τῆς ζωῆς τὴν εὐχαριστίαν εἶχον, καὶ
χρόνος τις αὐτοὺς εἰς λήθην οὐκ ἔγαγε τῆς εὐεργε-
σίας.

ΝΖ'. Ἐπεὶ δὲ ἔδει καὶ τὸ πρὸς τὰς ἐξωθεν παρὰ
τοῦ ποτηροῦ κείρας τοῦ ἀνδρός γενναῖον πολλαχῶς
δεικνύσθαι, οὕτω τῆς Προνοίας οἰκονομοῦσης καὶ
τοὺς δικαίους εἰς χεῖρας θλιδόντων αὐτοὺς παραδι-
δοῦσης, οὐχ ἵνα πειράσῃ τοῦτους, ἀλλ' ἵνα ἐπιπλέον
λαμπρύνῃ. Ἐπιφανῖόν τινα μοναχὸν ὁ ποτηρὸς ὑπο-
δύ; ἐπιφανῆ τε τὴν ἀρετὴν δοκοῦντα, καὶ πρὸς τῷ
θεοῖ ἐκεῖνο ἀσκούντα ὑποκινεῖ κατὰ τοῦ ἁγίου. Τί
τοῦτο τεχνώμενος; Ἀντιπερισπάσαι ἀμφοτέρους τῶν
τῆς ἀρετῆς πόρων ἰθὺς, ὅπως τὸν μὲν μὴ σχολ-
ὴν ἄγειν ἔξῃ τὸ ἐπιβουλεύειν, τὸν δὲ τὸ ἐπιβου-
λεύεσθαι. Ἀλλὰ τοῦ μὲν Ἐπιφανίου τῆ ψυχῇ ἐνέησι
βασκανίαν, τῷ δὲ οὐδὲ τὸ παράπαν τὸ τῆς ἀσκή-
σεως ἐπιπέσει σύντονον ἠδυνήθη. Καὶ ὁ μὲν τὸ κα-
τάκομον ἐκεῖνο καὶ συνεφελὲς ἄρος ἐπυρπόλει, ὡς
ἀν μετὰ τῆς βλῆς ἡ φλὸς καὶ τὸν ἅγιον ἐπινεμη-
τέτη. Ὁ δὲ τῆ ἐν αὐτῷ τοῦ Πνεύματος χάριτι τοῦτο
προγνοῦς, ἰφ' ἕτερον μετέβαινε τόπον, καὶ Ἐπιφά-
νιος, κακὸς τε εἶναι ἠλέγχετο καὶ ἑαυτοῦ χείρων.
Τί οὖν ὁ θαυμαστὸς πρὸς τοῦτο Ἰωαννίκιος; Οὐ πρὸς
ἄμυναν διανέστη, οὐ τὸν ἐπιβουλεύοντα κακῶς εἶπεν,
ἀλλ' οἷα πρὸς τοῦ πρῶτου μαθητῆς, καὶ προσε-
φέρετο φιλικῶς καὶ ταπεινῶς προσεφθέγγετο, καὶ
τῆν τῆς φιλεχθρίας αἰτίαν ἐζητεῖ μαθεῖν. Ὁ δὲ
ἀμάρτιας αὐτὸν ὑβρεως ἐπλυνε, τὸ τοῦ λόγου, καὶ τέ-
λος ὁ μοναχὸς Ἐπιφάνιος μεθ' ἧς κατὰ χεῖρα εἶχε
βαλλόν, ἔξῃ πρὸς τῷ ἄκρῳ σίδηρον ἐχούσης, κατὰ
μέτριον πλῆττει τὸν ἅγιον τὴν γαστέρα, εἰ καὶ ἀπαθῆς
ἐκεῖνος, ὁ συμπαθῆς διεμένει, καὶ πρὸς δ. ἀλλαγὰς
τὸν Ἐπιφάνιον παρεκάλει. Ἀλλ' ἐκεῖνος μετῴν τι
τῆς ὀλεθρίας γνώμης ἐκείνης μεταβαλὼν, ἐπὶ τῆς
αὐτῆς ἔμνε δεσμευεῖται. Τοῦτο δὲ ἄρα ὑπὲρ τῶν τῆν

LV. Sub id autem tempus Ismaehilæ prælio con-
fligunt cum Romanis, et multi quidem Romanæ
interficiuntur: multi vero bello capti abducuntur
captivi. Horum unus, qui erat adulescens, erat
magni Joannicii cognatus. Itaque qui genere ad
eum attinebant. sancti invocabant auxilium, ut
adulescentem liberaret a captivitate. Is autem
etiam priusquam vocaretur, cito venit, et cum
circa mediam noctem fuisset in carcere, et appa-
ruisset uni ex iis, qui cum illo detinebantur:
Surge inquit, et alterum excita, et is eum, qui est
post illum. Hoc autem facto, ut jusserat, eis qui-
dem protinus sunt soluta vincula cum catenis, ut
nec omnino quidem viderentur fuisse vineti: por-
tæ vero sua sponte sunt apertæ, et sunt egressi ii,
ad quos prius ne licuit quidem ingredi. Cum
autem jam in suam rediissent regionem, in via
incidunt in quosdam canes, feroces quidem et
inimicos iis, qui præteribant, vel ipso autem
aspectu terribiles. Et illi quidem nesciebant, quid
agerent: magnus autem tunc quoque accedens
Joannicius, densa caligine offusa cauum oculis,
illæsus et nullo malo affectos eos transmittit, et
suis eos restituit. Illi vero toto tempore vitæ suæ
in ore habebant gratiarum actionem, nec ullam
tempus eis oblivionem induxit beneficii.

LVI. Cum autem oporteret etiam adversus ex-
trinsecus illatas a maligno tentationes, illius egre-
gii viri in multis ostendi fortitudinem, ita dispen-
sante Providentia, et tradente justos in manus
eorum, qui ipsos alligunt, non ut eos tentet, sed
ut reddat illustriores, Epiphanium quosdam mona-
chum malignus subiens, qui et virtute videbatur in-
signis, et in illo monte se exercebat, movet adversus
sanctum. Cur hoc machinans? Ambos volens, vel re
a laboribus virtutis, ut illi ne daretur quidem ad in-
sidiandum otium, hunc autem fastidirent ipse insi-
diæ. Sed Epiphanii quidem animæ immittit invidiam,
Joannicio autem ne potuit quidem omnino inter-
rumpere intensam exercitationem. Et ille quidem
comatum et frondosum illum montem exussit, ut
simul cum silva flamma sanctum quoque depasce-
ret: ille autem cum spiritu, quæ in eo erat, gratia
id præscivisset, transiit ad alium, et malus fuit
deprehensus Epiphanius, et seipso deterior. Quid
ergo admirabilis ad hoc Joannicius? Non fuit ex-
citatus ad vindictam, non ei maledixit, qui parabat
insidias, sed ut mitis ejus, qui est mitis, discipulus,
et amice eum adit, et humiliter est allocutus, et
rogavit ut diceret causam cur ei vellet esse inimi-
cus. Ille autem plaustris proborum, ut dicitur, et
contumeliarum eum est insectatus, et tandem
egregius ille Epiphanius virga, quam habebat in
manu, quæ in extremo ferrum habebat acutum,
in medio ventre percussit sanctum, etiamsi illæsus
permaneret vir misericors, et ad reconciliationem
hortatus sit Epiphanium. Sed ille, pernicioso illo
animo nihil mutato, permansit in eadem malevo-

lencia. Hoc autem sancto predictam fuerat ab illis monachis, qui ei ab initio dederant illam tunicam pilis contextam. Tentatio enim, dixerunt illi, ad te veniet in fine, sed ipsa quoque irrita.

L.VII. Cum autem sanctus jam ad profundam processisset senectutem, et illis admirabilibus laboribus exercitationis evasisset infirmus, in monasterio Antidii exstructa cellula, illic se includit. Si quando autem eum vocaret tempus, ut illic egrederetur, transibat per viam publicam, ne ab illis quidem visus magna ex parte, a quibus ne volebat quidem omnino aspicere. Quinto vero anno imperii Michaelis, qui Ecclesiam regebat Methodius, cum magui Joannicii ad Dominum excessum præcisisset jam appropinquare, ad eum venit, et ultimas preces ab eo petit. Ille autem cum maximi fecisset convenire Methodium, et in longum tempus eum eo produxisset sermonem, et deinde sacro costui et recens electo gregi ea, quæ ad pietatem opus erant, suasisset, dicens ut immobiliter et stabiliter permanerent in fide orthodoxa, neque everterentur a profanis vocibus hæreticorum, et inter se conservarent concordiam, neque blasphemam et maledicam linguam moverent in pontificem, subjunxit, quod nec multum tempus post suum decessum viveret Methodius, qua quidem in re non fuit falsus. Tertio enim die, postquam hæc dixisset (orat vero tertius [for. quartus] Novembris), D. Joannicius spiritu quidem migrat ad eum, quem diligit, deductus a choris angelorum: corpus autem deponitur in loculo. Methodius autem, qui clarissime refulsit inter patriarchas, ipse quoque octavo mense post illius decessum, excessit ex hac vita quarto decimo Junii.

L.VIII. Quænam autem sunt ea, quæ facta sunt in morte et post mortem admirabilis hujus Joannicii? Dissolutorum membrorum confirmationes, homines liberali a malignis spiritibus, si solum ad capsam illius accessissent. Quidni enim erat Joannicius iis rebus vel post mortem glorificandus, cujus decessum columna ignis significavit iis, qui erant in monte Olympo? quem præcesserunt angeli, paradisi portas ei aperientes, et transmittentes ad eam, quæ est illic, beatitudinem, pure apparitum ante faciem Domini, et simul versaturum cum angelicis ordinibus? a quibus beata Trinitas laudatur et glorificatur nunc, et in nunquam desitura sæcula sæculorum. Amen (1).

(1) Exstat ad sanctum Joannicius epistola 116, lib. II, cod. Colum. Theodori Studitæ, quam recitat Baronius tom. IX Annal. an. 825.

A ἀρχὴν τὸν τρύχινον χιτῶνα δεδωκότων μοναχῶν τῷ ἀγίῳ προεῖρητο. Πειρασμὸς γὰρ. εἶπον ἐκεῖνοι, πρὸς τῆ τελευταίῃ ἐπελεύσεται σοι, ἀλλ' εἰς κενὸν καὶ αὐτὸς προχωρήσει.

NZ'. Εἰς βαθύ, δὲ γῆρας ὁ ἄγιος ἐλάσας, καὶ τοῖς ὑπερφύσειν ἐκείνοις περὶ τὴν ἀσκησιν πόνοις ἠτονηκῶς, παρὰ τῆ Διου μονῆ κελλίον δειμάμενος, ἐκεῖ ἐαυτὸν κατακλείει. Εἰ δὲ ποτε τοῦτον καιρὸς ἐξελεῖν ἐκάλει, διῆει ἀνὰ μέσην τὴν λεωφόρον, μὴ ὀρώμενος τὰ πολλὰ ὑπ' ἐκείνων, ὅφ' ὄν πάντως μὴδὲ ὀρῆσθαι ἠθούλετο. Πέμπτῃ δὲ ἔτει τῆς Μιχαήλ ἀρχῆς, ὁ τὰ τῆς Ἐκκλησίας ἰθύνων Μεθόδιος, τὴν τοῦ μεγάλου πρὸς Κύριον ἐκδημίαν ἐγγίζουσιν ἤδη προεγνωκῶς, πρὸς αὐτὸν τε φκει, καὶ τὰρ αὐτοῦ εὐχὰς τὰς τελευταίας ἐζήτηει. Ὁ δὲ περὶ παντός τε τὴν τοῦ Μεθόδιου ποιησάμενος ἐντευσιν, καὶ τὴν πρὸς αὐτὸν ὁμιλίαν ἐπὶ πολὺ παρατείνας, εἶτα τῷ ἱερατικῷ τε πληρώματι καὶ τῇ νεολέκτρῃ ποιμνῇ τὰ δέοντα πρὸς εὐσέθειαν παραινήσας, ἀμετακινήτως τῇ ὀρθοδόξῃ πίστει καὶ παγίως ἐμμένειν, μὴδὲ τὰς τῶν αἰρετικῶν παρατρέπεσθαι βεβήλοις κενωφωνίαις, ὁμόνοιαν τε πρὸς ἀλλήλους φυλάττειν εἰπὼν, μὴδὲ βλάσφημον κατὰ τοῦ ἀρχιερέως γλῶσσαν κινεῖν. ἐπαίπειν ὡς οὐδὲν πολὺν τινα χρόνον μετὰ τὴν αὐτοῦ τελευταίην ὁ Μεθόδιος ἐπιβιώσει, ὅπερ οὐδὲ τοῦτο ἐσφάλῃ. Τρίτῃ τε γὰρ μετὰ τούτου τοὺς λόγους ἡμέρα ἠνύετο, καὶ τρίτῃ ὁ Νοέμβριος ἦγε. Καὶ ὁ μὲν θεὸς Ἰωαννίκιος τῷ πνεύματι μὲν, πρὸς δὲ ἡγάπα μεταφοιτᾷ, χοροῖς ἀγγέλων παραπεμπόμενος, τῷ σώματι δὲ σορῷ κατατίθεται. Μεθόδιος δὲ ὁ λαμπρὸν λάμψας ἐν πατριάρχαις, μετὰ μῆνας καὶ οὕτος ὀκτῶ τῆς ἐκείνου τελευταίας ἀπεβίω, τέσσαρα σκαίδεκάτης ἐνισταμένης τῷ Ἰουνίῳ.

NH'. Τίνα γοῦν τὰ κατὰ τὴν τελευταίην τε καὶ μετὰ τὴν τελευταίην τοῦ θαυμαστοῦ τούτου Ἰωαννίκιου γεγεννημένα; Παρειμένων συσφίξεις μελῶν, ἀνθρωποι πονηρῶν ἀπαλαττόμενοι πνευμάτων, μόνον εἰ τῆ ἐκείνου σορῷ προσέλθοιεν. Καὶ πῶς γὰρ οὐκ ἐμελλεν Ἰωαννίκιος τοιοῦτοις καὶ μετὰ θάνατον ἐνδοξασθῆναι, οὐ τὴν ἐκδημίαν στύλος πυρὸς; τὰς ἐν τῷ κατ' Ὀλυμπον ὄρει ἐδήλου, οὐ προεπορεύοντο ἀγγελοι πύλας διανοίγοντες αὐτῷ τὰς τοῦ παραδείσου, καὶ πρὸς τὴν ἐκείθεν μακαριότητα διαβίβασοντες καθαρῶς ἐμφανισθησόμενον τῷ προσώπῳ Κυρίου, καὶ ἀγγελικαῖς συνεσόμενον τάξεσιν; ὅφ' ὧν ἡ μακαριὰ Τριάς δοξάζεται καὶ μεγαλύνεται, νῦν καὶ εἰς τοὺς ἀτελευτήτους αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

· ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑ ΚΑΙ ΜΑΡΤΥΡΙΟΝ
ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΜΑΡΤΥΡΩΝ
ΓΑΛΑΚΤΙΩΝΟΣ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ.

VITA ET CONVERSATIO ET MARTYRIUM
SS. MARTYRUM
GALACTIONIS ET EPISTEMES.

(Latine apud Surium ad diem 5 Novembris; Græce ex cod. nrs. 1481.)

Α'. Τῆς πρὸς τῷ Λιβάνῳ ὄρει Φοινίκης πολλαὶ Ἀ
μὲν πόλεις καὶ ἑτεραι νοτιώτεραι καὶ προσάρκτιοι,
ταύτης δὲ καὶ ἡ τῶν ἄλλων πασῶν διαφέρουσα καὶ
τοῖς ἀρκτίοις κατεμένη μέρεσιν. Ἐμεσα· ἦν ἐνεγ-
κῶσαν ἔσχε καὶ θρεψαμένην ἀνὴρ, ὄνομα Κλειτοφῶν,
γένος ἐπίσημος πλοῦτον, οὐδενὸς τῶν πολιτῶν δεύ-
τερος, τὴν σύνεσιν πολλῶ τῶν ἄλλων ὀξύτερος.
Τούτῳ τοίνυν συνῆπτο γυνὴ Λευκίππη τοῦνομα,
τῆλλα μὲν δεξιὰ τοῦ; τρόπους καὶ ἀνδρὶ τοιοῦτῳ
προσηκουσα, καὶ μηδὲ τῆς κατ' ὄψιν ὥρας τῶν ἐν
τούτῳ ἄκρων ἠλλείπουσα, τοῦτο δὲ μόνον στείρωσιν
θεσυχοῦσα, δι' ἦν πολλοῖς παρὰ τοῦ ἀνδρὸς ὀνειδισ-
βαλλομένη ἀθυμίᾳ συνέχετο, καὶ φροντίσιν ἐκό-
πτετο, καὶ παντοία ἦν λύσειν τῶν θεσμῶν τούτων
ἐπιζητούσα.

Β'. Ἀμφοτέρων οὖν δι' αἰσχύνης τὸ πρῶγμα τ-
θεμένων τὸ μὴ παύων ὀφθῆναι πιτέρας, μηδὲ
τινα ξεῖν ὅς τοῦ πλοῦτος τε κληρονόμος ἔσται, καὶ
δι' οὗ τὸ γένος πάλιν αὐτοῖς σωθήσεται, ἐπεὶ συνέ-
βαινε κατ' ἐκείνω καιροῦ καὶ τὰ τῆς εἰδωλολατρείας
ἐπικρατεῖν, Σκοῦνδον δὲ τινα τῆς πόλεως Ἐμέσης
τὴν ἀρχὴν πεπίστευται, ἄνδρα Ἑλληνα μὲν τὴν θρη-
σκείαν, τὴν δὲ γνώμην κομιδῆ βάρβαρον, ᾧ ἔργον
ἦν ὡς οὐδὲ ἄλλο ἐπιμελὲς, Χριστιανούς ἅπαντας ἐκ-
τρέφαι, καὶ τὴν εὐσέθειαν, εἰ τις δύναμις, ριζαίς
αὐταῖς ἐξελεῖν· ἐπεὶ οὖν οὕτως ἐν κινδύνῳ τὰ τῶν
εὐσεβοῦντων ἦν, φυγῆ τὴν σωτηρίαν ἕκαστος ἐπο-
ρίζετο. Εἰς δὲ τις τὴν κλήσιν Ὀνούφριος, τὸ σχῆμα
μοναχός, τὸν τρόπον ἀγαθὸς καὶ φιλόθεος, τὸ μὲν
παντάπασι ἐκχωρήσας καὶ καταλείπειν ἐν καιρῷ
C τοιοῦτο καὶ ζᾶλη τὰς τῶν ἀσθενεστέρων κινδυνεύειν
φυλάξαι, οὐκ ἔγνω θεοφιλοῦς ἀνδρὸς εἶναι, καὶ ἅπασι
ἐαυτὸν τῷ χορῷ τῶν τοιοῦτων ἐγγράψαντος· οὐ μὴν
ἀλλὰ καὶ τὸ παρῆρσιάσασθαι τὴν εὐσέθειαν καὶ τοῖς
κινδύνοι; ἐαυτὸν ἐμβαλεῖν οὐκ ἄμειπτον εἶναι δοκι-
μάσας, οὐδὲ τῶν νόμων τῆς εὐσεθείας ἐχόμενον,
μέσος ἐχώρει· καὶ κρύπτων ἐαυτὸν ἐσθῆτι λευκῇ,
ἐν ἐπὶ τοῖ; μοναχικῶ; ἐνεδύετο, μοναχός ἦν ἀλη-

I. Phœnicia, quæ est ad montem Libanum, mul-
tæ quidem sunt aliæ quoque civitates, tam ad
austrum, quam ad septentrionem : ejus autem est
ca quoque, quæ est aliarum omnium præstantis-
sima, et ad partes sita boreales, Emesa : quæ
quidem tulit et aluit virum nomine Clitophontem,
genere insignem, divitiis nulli civium inferiorem,
intelligentia aliis longe acutiorem. Ei conjuncta
erat uxor nomine Leucippe, alioqui quidem bonis
moribus, et tali marito conveniens, et ne pulcher-
rinis quidem cedens forma corporis : uno autem
hoc solo erat infelix, quod esset sterilis. Qua de
causa cum multis probris a marito appeteretur,
magna opprimebatur animi ægitudine, et curis
vexabatur, et nihil non moliebatur, cupiens solvi
B ab his vinculis.

II. Cum ambo ergo hoc sibi probro ducerent et
dedecori, quod non essent parentes filiorum, neque
ullum essent habituri hæredem suarum facultatum,
per quem genus rursus eis conservaretur, quon-
iam acciderat ut illo tempore valde invalesceret
cultus simulacrorum, et cuidam Secundo civitatis
Emesæ rectio committeretur, gentili quidem reli-
gione, animo autem plane barbaro, cui nihil aliud
erat curæ, nisi omnes evertere Christianos, et pie-
tatem pro viribus excindere radicitus : quoniam,
inquam, res piorum in tanto versabantur periculo,
unusquisque fuga sibi salutem comparabat. Unus
vero, nomine Onufrius, habitu monachus, mori-
bus bonus et religiosus, omnino quidem recedere,
et in tali tempore ac tempestate relinquere peri-
clitantes animas inbecilliorum, statuit non esse
viri pii, et ejus qui se ascripsit choro eorum, qui
sunt ejusmodi. Verum enimvero cum libere eloqui
pietatem, et in pericula seipsum conjicere, judi-
casset non esse alienum a reprehensione, neque
consentaneum legibus veræ religionis, tenebat me-
dium : et alba veste contegens monasticam, erat
animo vere monachus, et ea exercebat, quæ ei

vita conveniebant, et ita callide eludebat impietatem. Itaque propter pietatem paupertatem simulans, erat mendiculus voluntarius, et domos obiens ob usum rerum necessariarum, ipse dabat potius panem, qui potest confirmare animos, eos in quos inciderat, instruens sermonibus pietatis, et adhortans fugere pro viribus ab iis, qui se procul a vita remonent, et separant a Creatore.

HI. Cum ergo aliquando accessisset ad aedes Clitophonis, petebat alimentum, manus extendens, et voces emittens, quæ possent inducere animum ad misericordiam. Accidit autem, ut tunc esset Leucippe conturbata, et plena tristitia, utpote quod maritus ei exprobrasset sterilitatem. Cum ergo Onufrio, qui videbatur molestus, jussisset occludi fores: ille autem, ut qui nihilo magis sciret, quid vellet, et quod accessisset potius daturus, quam accepturus, propterea instabat petens, donec propter hanc laudabilem impudentiam fuit accessitus, et benigne acceptus. Motis ergo verbis et sermone producto, de se quidem narravit Leucippe, quod manca esset ei matrix, et quod nullus deus esset inventus usque in hodiernum diem, qui eam posset relaxare ab iis vinculis, et liberare a dedecore filiorum egestatis. Sed merito, inquit Onufrius, non es consecuta, quod petebas, quæ tales voluisti adjuutores habere sterilitatis. Nam qui ipsi exercuerunt opera plena probro et dedecore, quomodo possent ipsi alios a dedecore liberare? Sed si nunc audiens, et verum Deum velis agnoscere, qui cuncta potest, videbis non ad te solam redeuntem utilitatem. Quin etiam tuum genus poteris afficere beneficio, tanquam quamdam hæreditatem ad eos transmittens veram religionem. Leucippe his adhibebat animum, et se tanquam bonam terram præbebat verborum illius acminibus.

IV. Hic autem vir divinus primum quidem excelsæ Trinitatis divinam introduxit ei cognitionem; deinde eam est adhortatus ad studium virtutum. Deinde eam docuit sanctificationem quæ efficitur ex salutari baptismate: per quod erit expurgatio priorum inquinamentorum. Ostendit autem habitum quoque monasticum, quo erat quidem indutus, sed eum tegebat, declinans insultum malignorum venatorum, et quod accessisset propter ejus salutem, simulans petere eleemosynam. Illa vero ad hæc respondit: Timeo, inquit, ne inciderim in duo contraria. Unum quidem, quod iis qui hanc habent fidem, et appellantur Christiani, magnæ quidem intenduntur minæ ab eo, qui nunc rerum potitur: graviora autem sunt, quæ cas consequuntur, supplicia. Alterum vero, quod si ego transeam ad pietatem, et recedam a decretis majorum, si qui mecum cohabitavit, non subierit eandem mutationem, sed deinceps sequatur eam,

Α θῶς τὴν γνώμην, καὶ τὰ βίῃ προσήκοντα τοιοῦτω μετῆμι, καὶ οὕτω κατσοφίζετο τὴν εὐσέβειαν. Εἰς πρόφασιν οὖν εὐσεβείας τὴν πενίαν ὑποκριθεὶς, προσαίτης ἦν θελοῦστος, καὶ τὰς οἰκίας περιῶν κατὰ χρείαν τῶν ἀναγκαίων αὐτὸς ἄρτον ἐδίδου μᾶλλον τὰς ψυχὰς στηρίζων δυνάμενον, λόγους ὑπαλείφων, οἷς ἐντύχοι, τῆς εὐσεβείας, καὶ φεύγειν, ὅση δύναμις, παραινῶν ἀπὸ τῶν μακρὰν ποιοῦντων ἐκτοῦς τῆς ζωῆς, καὶ χωριζόντων τοῦ Πλάσαντος.

Γ'. Παρελθὼν οὖν ποτε καὶ ἐπὶ τὴν τοῦ Κλειτοφῶντος οἰκίαν, ἦται τὰ πρὸς τραφῆν, χεῖράς τε προτεινῶν καὶ φωνὰς ἀπειὺς ἐπάγεσθαι ψυχὴν πρὸς ἔλεον δυναμένης. Ἐτυχε δὲ τῆς τὴν Λευκίπην διατεταραγμένην εἶναι καὶ λύπης μεστήν, ἅτε δὴ παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ ἀνελθὼν διὰ τὴν στειρώσειν ὑπομείνασαν. Ὡς τοίνυν ὀλίγηρῳ φανέντι τῷ Ὀνουφρίῳ, ἐπικλεισθῆναι τὰς θύρας τοῦτω προστάττει. Ὁ δὲ οὐδὲν μᾶλλον ἀνείει, εἰδὼς δὲ βούλεται, καὶ δεῖ δώσων αὐτὸς μᾶλλον ἢ ληφόμενος παραγένοιτο, καὶ δεῖ τοῦτο ἐπαιτῶν ἐνέκειτο, ἔως διὰ τὴν ἐπαινετὴν ταύτην ἀναίδειαν καὶ εἰσεκλήθη, καὶ δὴ δεξιὰς ἔτυχε τῆς φιλοφροσύνης. Λόγων οὖν κινήθέντων καὶ τῆς ὁμιλίας οὕτω παραταθείσης διηγείτο μὲν ἡ Λευκίπην τὰ καθ' ἑαυτὴν, καὶ ὡς πεπῆρωται αὐτῇ τὰ τῆς μητρῆς, καὶ ὡς οὐδεὶς εὐρεθείη θεῶν ἄγχι: καὶ τῆμερον τῶν δασμῶν τοῦτων ἀνεῖναι αὐτὴν, καὶ τοῦ τῆς ἀτεκνίας ἀίσχους ἀπαλλάξει βουλόμενος, Ἄλλ' εἰκότως, ἔφησαν ὁ Ὀνουφρίος, οὐδὲν ἀπέλευσα; τῆς σπουδῆς, βοηθοὺς τοιοῦτους αἰτησαμένη λαβεῖν τῆς στειρώσεως. Οἷς γὰρ αἰσχύνῃς ἔργα ἐπιτετῆδευται, πῶς ἂν αἰσχύνῃς οὗτοι ἀπαλλάττειν ἑτέρους δύνανται; Ἄλλ' εἰ μοι πειθομένην παρήσχη; σαυτὴν, καὶ θεὸν ἐπιγνώσθαι τὸν ἀληθῆ βουληθῆς; ὅς δύναται καὶ ἐκ λίθων ἐγεῖραι τέκνα, καὶ δεσμὰ στειρώσεως διαλύσαι, οὐκ εἰς σὲ μόνην τὰ τῆς ὀφείλειας ὕψει περιερχόμενα, ἀλλὰ καὶ τὸ γένος ἔξεις εὐεργετεῖν, ὡς τινα κληρὸν εἰς αὐτοὺς παραπέμπουσα τὴν εὐσέβειαν. Τοῦτοις ἡ Λευκίπην προσεῖχε τὸν νοῦν, καὶ ὡς τινα γῆν ἀγαθὴν πορεῖχε τοῖς τῶν λόγων ἐκεῖνου σπέρμασιν.

Δ'. Ὁ δὲ γε θεὸς οὗτος ἀνὴρ πρῶτα μὲν αὐτῇ τὴν τῆς ὕψλης Τριάδος εἰσηγεῖτο θεογνωσίαν· ἔπειτα δὲ πρὸς τὴν τῶν ἀρετῶν ἐπιμέλειαν παρεκάλει· ἐπὶ τοῦτοις καὶ τὸν ἐκ τοῦ σωτηριώδους βαπτίσματος ἁγιασμὸν ἀνεβίβασκε, δὲ οὗ ἔσται καὶ τῶν προτέρων αὐτῇ μολυσμῶν κάθαρσις. Ὑπέδειξε δὲ καὶ τὸ τῶν μοναχῶν σχῆμα, δὲ περιεβέβλητο μὲν, ὑπέκρυπτε δὲ τῶν πονηρῶν ἐκκλίνας θηρατῶν τὴν ἐπίθεσιν, καὶ ὡς ἐπὶ τῇ αὐτῆς παραγένοιτο σωτηρίῃ, τὴν τοῦ ἔλεου προσποιηθεὶς αἰτησιν. Ἡ δὲ πρὸς ταῦτα δυσὶν ἐναντιώμασιν ἔφησεν δεδοικίνα: περιπεσεῖν, ἐνὶ μὲν ὅτι τοῖς οὕτως ἔχουσι πίστειως, καὶ τὴν προστηγορίαν Χριστιανοῖ; μεγάλα μὲν παρὰ τοῦ νῦν κρατοῦντος σὶ ἀπειλαί, δεινότερα δὲ τὰ ἐπ' αὐτοῖς κολαστήρια, ἐτέρω δὲ ὅτι, ἐμοὶ μεταχωροῦσης πρὸς τὴν εὐσέβειαν καὶ προγονικῶν δογμάτων ἀφισταμένης, εἰ μὴ καὶ τὸν συνοικοῦντα ἔξω τὴν ἔσθην ὑποστάνα μεταβολῆν, ἀλλ' ἤς ἔχει νῦν ὀρησκείας καὶ εἰς τὸ ἐξῆς ἰχθυέμενον, πῶς ἂν ἐν καὶ τὸ

αὐτὸ συμφρονῆταιμεν οἱ καὶ ἐν εἶναι ὀφείλοντες, τῷ Α
μεγίστῳ μέρει διηρημένοις; Τοῦτό μοι λύσον διαπο-
ρούμενον, καὶ περὶ τῶν ἄλλων ἀφρόντιδα θήσεις.

Ε'. Ὁ δὲ, πολλὰ τε ἄλλα εἰπὼν, καὶ προσθεὶς ὅτι
καὶ ὁ ἀνὴρ ὅσον οὕτω πρὸς τὸ αὐτὸ σοὶ εἶδα; μετα-
βληθήσεται, τοσοῦτον ἔσχε πειθομένην αὐτὴν ὥστε
καὶ ταῖς θεραπευσάμεν αὐτὴν ἐπιτάττειν, ὅπερ ἂν
αὐτὸς λέγοι ποιεῖν. Ἐνα τοιγαροῦν τῶν πίθων αὐ-
τοῦ που παρὰ τῷ κήπῳ τυγχάνουσιν, Ὁνοφρίου
κελεύσαντος, ὕδατος ἐκείναι πληροῦσιν, ἐφ' ᾧ κατη-
χρηθεῖσα πρότερον ἢ Λευκίππη, καὶ τῶν ἄλλων ὅσα
θέμις Χριστιανοῖς ὑπ' αὐτοῦ τελεσθέντων, εἶτα
καὶ τοῦ θεοῦ βαπτίσματος ἀξιοῦται. Ὀλίγῳ δὲ
ὑστερον ἐκείθεν μὲν ὁ Ὁνοφριος ἀπηλλάττετο, Β
πολλὰ αὐτῇ ἐντελεύμενος πρὸς τε φυλακὴν πίστεως
καὶ τῶν τοῦ Χριστοῦ ἐντολῶν· ἢ Λευκίππη δὲ, καὶ
νοσεῖν σκηψαμένη, ἰδιάζουσα που ἐτύγχανε τὴν τοῦ
ἀνδρὸς φεύγουσα κοινωνίαν· οὐδὲ γὰρ ἤθουλετο
ἀγνισθεῖσα ἤδη τῷ πνεύματι, καὶ τὴν θεῖον λουτρὸν
δεξάμενη, ἀνάγει; μοι; ναὶ τοῦτο τοῦ ἀνδρὸς συνε-
λεύσεσιν. Ἡμερῶν δὲ διαγενομένων, ἐπέγνω αὐτὴν
κατὰ γαστρῆς; ἔχουσαν, ὅ καὶ τῷ Κλειτοφῶντι δῆλον
οὐκ εἶ; μικρὰν γίνεται. Καὶ οὕτως, ἀγνοῶν τὴν
ἀληθειαν, Νῦν μοι εἰκάς, ἔφη, γύναι, τοῖς ἀθανά-
τοις εὐαρεστήσαι θεοῖς, καὶ διὰ τοῦτο καὶ προνοίας
ἀρτι τῆς παρ' αὐτῶν ἀξία κατέστη. Ἡ δὲ, μικρὸν
ἐπισχούσα, Μὴ μοι θεοὺς, ἀνερ, ὀνόμαζε, ἔφη· οὐ
βούλομαι γὰρ, ἀλλὰ θεὸν ἕνα τὸν τοῦ παντὸς Κύριον
τε καὶ ποιητὴν, ὃς σοῦ τε καὶ ἡμῶν κηδόμενος ἔστι,
καὶ δυνάμενος οὐ στερίωσιν μόνην λύειν, ἀλλὰ καὶ
πάντα ὅσα ἐκείνῳ θέλῃσι; εὐκόλως; ποιεῖν. Ὁ δὲ,
καὶ τίς οὕτος, ἔφη, τῶν ἄλλων τε ἰσχυρότατος καὶ
πρὸς ἡμᾶς οὕτως ὁρῶν εὐμένεος; Καὶ ἢ Λευκίππη,
Ὁναρ μοι, ἔφη, γλυκοῦτα ἀνερ, ἐφάνη οὕτος, ἀν-
θρώπων μὲν τὴν μορφήν ἔχων, τὰς χεῖρας δὲ ἡπλω-
μένας ἐπὶ σταυροῦ, ὃς εὐθέως καὶ δεσμὰ μοι τῆς
γαστρῆς ἀνῆκε, καὶ πρὸς ὠδὴν ταύτην παραδόξως
διήγειρεν. Ἴνα τί οὖν μὴ καὶ ἡμεῖς αὐτῷ μᾶλλον
ἐσόμεθα προσανέχοντες, καὶ πάντα ὅσα καὶ ἡμᾶς;
τῆς αὐτοῦ χρηστότητος ἀπαρτῶντες;

Γ'. Καὶ ὁ Κλειτοφῶν, ὀλίγον ἐφησυχάσας ὥστε
εἶναι λογισμῶ τὴν διάσκεψιν, Οἶδα ἔν λέγεις, ἔφη
καὶ γὰρ οὕτος ὁ ὑπὸ τῶν Γαλιλαίων ἐστὶ τιμώμενος Δ
καὶ ταῖς ἀληθείαις πολλὴν ἔχει καὶ ἄμαχον τὴν ἰσχύον.
Ἄλλὰ τίς οἶσσι; τὴν τοῦ κρατοῦντος ἀπήρειαν; Καὶ
ἢ Λευκίππη ἠδὲως ἀρπάσασα τὸ λαχθὲν, Τέως μὲν,
ἔφη, τιμῆ μοι κεφαλῆ, ἐν τῷ ἀφανεῖ τὸ πρὸς αὐ-
τὸν εἶδας ἡμῖν κείθω· οὕτω γὰρ ἂν τὸ τῶν ἀνο-
σίων φιλοπόνηρον διαφύγοιμεν· ἐξέσται δὲ ποτε, τῆς
αὐτοῦ δυνάμεως συναυρομένης ἡμῖν, καὶ ἐν ἡμέρῃ
εὐσημόνως περιπατεῖν, καὶ τὰ τοῦ φωτὸς; ἔργα
κατὰ τὸ φανερόν ἐρῆν. Ταῦτα λέγουσα, ἐπεὶ τὸν
ἀνδρὰ εἶχε πρὸς πάντα καταπειθῆ, ἔδει γὰρ καὶ τὸ
τοῦ Χριστοῦ φανεῖναι φιλόνηρον, καὶ ὅπερ αὐτῇ
προεῖπεν Ὁνοφριος περὶ τοῦ ἀνδρὸς μὴ διαπασεῖν·
ἐλοιπὸν τὸ μετὰ τινος τῆς ὑποστολῆς, ἀλλὰ πε-
παρῆρητασμένως πάντα αὐτῷ ἐξεκάλυπτε, καὶ

quam nunc tenet religionem, quomodo in uno et
eodem consenserimus, qui debemus esse unum,
cum si unus maxima parte divisi? Hanc mihi solve
dubitationem, et me liberabis ab aliarum rerum
solicitudine.

V. Ille autem cum et multa alia dixisset, et ad-
jecisset: Tuus quoque maritus mox convertetur
ad eandem religionem, ei adeo paruit, ut ancillis
quoque statim jusserit, ut facerent quod ipse di-
ceret. Cum unum ergo ex dolii, quæ alicubi illic
erant in horto, ita jubente Onufrio, illæ aqua im-
pressent, catechismo prius instituta Leucippe,
aliis quoque ab eo factis, quæ sunt de more Chri-
stianis, divinum baptismum consequitur. Paulo
post autem illinc quidem recessit Onufrius, ei
diligenter præcipiens, ut fidem servaret et Chri-
sti præcepta. Leucippe autem fingens se ægrotare,
erat separata, fugiens mariti consuetudinem. Ne-
que enim volebat, cum jam esset purificata spiritu
et divinum accessisset lavacrum, id polluere ince-
stis mariti congressionibus. Cum autem dies ali-
quot præterissent, agnovit se utero concepisse,
quod etiam paulo post evadit manifestum Clitophonii.
Ille autem ignorans veritatem: Nunc mihi, inquit,
videris, o uxor, placuisse diis immortalibus: et
propterea digna es iudicata, cujus curam gerent.
Illa vero cum se parum retinisset: Ne mihi, in-
quit, deos nomines, o marite, nolo enim; sed
Deum unum, qui est universi Dominus et effector,
qui tui et nostri curam gerit, qui non solum potest
solvere sterilitatem, sed etiam facile est illi facere
quæcunque vult. Ille autem: Et quis est hic, in-
quit, aliorum fortissimus, et qui nos tam benigne
intuetur? Leucippe autem: Mihi, inquit, is in
somnia apparuit, o suavissime, formam quidem
habens humanam, manus autem extensas in cruce,
qui etiam mihi uteri statim solvit vincula, et ad
hanc conceptionem excitavit admirabiliter. Cur
ergo non nos quoque eum potius attendemus et
colemus, et omnia nostra ab ejus benignitate pen-
dere oportere statuemus?

VI. Dixit autem Clitophon, cum parum siluisset,
ut daret menti tempus deliberandi: Scio, inquit,
quem dicis: nempe is est, qui colitur a Galilæis,
et revera habet magnas vires et inexpugnabiles.
Sed quis feret ejus, qui rerum potitur, sævitiam?
Leucippe autem libenter quod dictum fuerat arri-
piens: Interim quidem, inquit, o caput mihi vene-
randum, occultus erit noster in eum cultus. Sic
enim effugerimus impiorum malitiam. Licebit vero
aliquando, ejus virtute nobis opem ferente, etiam
in die honeste ambulare, et lucis opera facere ma-
nifeste. Hæc dicens, postquam habuit maritum ad
omnia parentem (oportebat enim et Christi appa-
rere benignitatem, et quod ei de marito prædi-
xerat Onufrius, minime excidere), deinceps nihil
amplius reticendo, sed libere et aperte omnia de
monacho exposuit: quod is scilicet eam bapti- a-

verit, et quod hoc est, quod ejus matricis solvit nodos difficiles. Deinde etiam adjecit, nihil esse impedimento, quominus ipse quoque divinum baptismum consequatur. Etenim mihi inter cætera hoc quoque prædixit vir ille divinus, fore ut te quoque, o charissime, mox haberem meæ fidei socium. Hæc et illa dixit, et quæ dicta sunt, paulo post deducta sunt ad effectum, et ipse quoque divinum baptismum est consecutus, et didicit arcana pietatis, cum divinus et admirabilis Onufrius ad hæc rursus inserviisset.

VII. Cum autem jam venisset tempus pariendi Leucippes, et filium peperisset masculum, accersitus rursus Onufrius, consueta utilitas, bonum a Deo missum, et quod genitum fuerat, rursus per ipsum fuit regeneratum beato baptismate, et ab ipso accepit appellationem, et fuit nominatus Galaction : fuitque appellatio, certa futurorum prædictio. Is enim editus fuit mundus ex mundis, et ex generosis germen vere generosum. Procedente autem tempore, paulatim Galaction additamento ætatis adjecit etiam intelligentiam, atque adeo habebat ingenium supra ætatem. Traditis vero iudis litterariis, et in perfectioribus exercitus disciplinis, præclara sua indole vel ipsos magistros relinquebat a tergo. Cum ægeret autem vicesimum et quartum annum, curæ erat patri, ei convenientem vitæ conjugere sociam, cum mater Leucippe jam e vita excessisset.

VIII. Erat autem tunc quædam virgo, pulchritudine et morum honestate antecellens omnibus. Et erat nomen Episteme, quæ nobilitatis et gloriæ famam habebat primam inter mulieres. Eam respondit Galaction, nunc quidem ad speciem matrimonii, postea autem ad unionem animæ. Cum vero vitæ cum ea societatem ægre ferret Galaction, et aperte ostenderet se ejus congressus et complexus non admittere, propter religionis dissimilitudinem, et quod ea non esset particeps divini baptismatis, a necessariis sæpe exigebantur rationes, qui eam rem ægre serebant, et graviter expendebant. Cum autem solus aliquando apud solam fuisset Epistemen, ab ea rogatus, quænam esset causa odii, dixit Galaction se non posse aliter ferre vitæ cum ea societatem, nisi eam viderit secum convenire in religione. Dicebant enim aperte, esse impiam, mundum conjugi cum inimundo. Si ergo, o uxor, est tibi grata nostra tecum vitæ societas, crede mihi optima consulenti. Et quoniam in præsentia est inopia sacerdotum, qui constituti sunt ad hoc, ut ad baptismum inserviant, fieri autem non potest, ut aliter sit quispiam et nominetur mundus, nos hoc donum, prout tempus concedit, ipsi utcunque peragemus.

IX. Cum autem vidisset eam ad hoc morem gerentem, jubet unum ex tubis horti impleri aqua : et ita omnibus inscientibus baptizat Epistemen. Ipsa autem, cum post baptismum octo dies præterissent, novam quamdam et insolitam videt in

ὄτι· καὶ βεβάπτισται παρ' αὐτοῦ, καὶ ὡς τοῦτο ἐστὶ τὸ τῆς μήτρας αὐτῆς τὰ δυσχερῆ ἄμματα λύσαν, ἣ καὶ προσετίθει ὡς οὐδὲν ἔσται τὸ ἐμποδίζον, καὶ αὐτὸν τοῦ Ἰσοῦ καταξιοθῆναι βαπτίσματος· καὶ γὰρ μοι μετὰ τῶν ἄλλων, φησί, καὶ τοῦτο μοι προέπειν ὁ θεὸς ἀνὴρ ἐκεῖνος, ὅτι καὶ σὲ τὸν φιλετατον θεοῦ οὕτω τῆς αὐτῆς ἐξω κοινωνοῦντα πίστει· Ταῦτα ἐκεῖνη τε εἶρηκε, καὶ μετ' ὀλίγον τὰ λεχθέντα ἐξέβη. Καὶ τοῦ θεοῦ καὶ αὐτὸς λουτροῦ ἤξιούτο, Ὀνούφριου πάλιν πρὸς ταῦτα τοῦ θαυμασίου ὑπηρετήσαντος.

Z'. Ἦδη δὲ ὥραν τόκου τῆς Λευκίππης ἐχούσης, πᾶσά τε γειναμένης ἄρρενα, εἰσκαλεῖται καὶ αὖθις Ὀνούφριος, ἣ συνήθης ὠφέλεια, τὸ θεόπεμπτον ἀγαθόν· καὶ τὸ γεννηθὲν ἀνεγενῆτο δι' αὐτοῦ πάλιν τῷ μικρῷ βαπτίσματι, καὶ τὴν κλῆσιν ἐλάβετο παρ' αὐτοῦ καὶ Γαλακτίων κατωνομάζετο· καὶ ἦν ἡ κλῆσις τῶν ἐσομένων ἀσφαλῆς προαγόρευσις· ἐκ καθαρῶν γὰρ καθαρὸς καὶ εὖτος ἀπέβη, καὶ ἐξ εὐγενῶν θνητῶς εὐγενὲς βλάστημα. Προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου κατὰ μικρὸν ὁ Γαλακτίων ἐπὶ τῇ προσθήκῃ τῆς ἡλικίας καὶ σύνεσιν προσετίθει, μᾶλλον δὲ καὶ ὑπὲρ τὴν ἡλικίαν τὸ φρονοῦν εἶχε. Διδασκαλεῖσι δὲ ἐκδοθεὶς, καὶ τοῖς τελεωτέροις ἐκπονηθεὶς μαθήμασι, τῷ φιλοτίμῳ τῆς φύσεως καὶ αὐτοῦς ὀπίσω τοὺς διδασκάλους ἐποίησε. Εἰκοστὸν δὲ καὶ τέταρτον ἔνιαυτὸν ἄγοντος, φρονίσις ἦν τῷ πατρὶ κοινωνὸν αὐτῷ βίου τὴν προσήκουσαν συναρμόσαι, τῆς μητέρος ἣδη Λευκίππης τὸν βίον ἀπολιπούσης.

H'. Ἐτύχχανε δὲ τις τὸ τνηκαῦτα παρθένος, κάλλει τε καὶ ἤθει κοσμίῳ τῶν πολλῶν διαφέρουσα. Ἐπιστήμη ταύτῃ τὸ ὄνομα, κλέος εὐγενείας καὶ δόξης αὐτὸ τὸ πρῶτον ἐν γυναιξίν ἐχουσα. Ταύτη· ἤρμόσαντο Γαλακτίωνι, νῦν μὲν εἰς πρόσχημα τοῦ γάμου, μετὰ ταῦτα δὲ καὶ τῆς ψυχῆς ἔνωσιν. Ἐπεὶ δὲ τὴν συμβίωσιν ταύτης ἐδυσχέραινε Γαλακτίων, καὶ φανερὸς ἦν τὰς συμπλοκάς τε καὶ δεξιώσεις οὐ προσιέμενος διὰ τὸ περὶ τὸ σέβας ἀνόμοιον καὶ τὸ τοῦ θεοῦ βαπτίσματος ἀμέτοχον εἶναι ταύτην, πολλοὺς παρὰ τῶν οικίων ἐπράττετο λόγους, καὶ βαρεῖς αὐτοῦς εἶχε τοῦ πράγματος λογιστάς. Μόνος δὲ ποτε πρὸς μόνην τὴν Ἐπιστήμην γενόμενος, εἶτα παρ' αὐτῆς τοῦ μίσους ἐρωτώμενος τὴν αἰτίαν, φάναι τὸν Γαλακτίωνα μὴ ἂν ἄλλως ἀνασχέσθαι τὴν μετ' αὐτῆς κοινωνίαν, εἰ μὴ καὶ κατὰ τὸ σέβας ἴδοι κοινωνοῦσαν αὐτῷ· ἀνόσιον γὰρ ἀντικρυς εἶσθαι εἶναι τὸν κεκαθαρμένον ἀκαθάρτῳ συνάπτεσθαι. Εἶπε δὲ οὖν, ὦ γύναι, τὴν μετ' ἡμῶν ἀσπάξῃ συμβίωσιν, πείθου μοι τὰ βέλτεστα συμβολεύοντι, καὶ ἐπεὶ κατὰ τὸ νῦν ἔχον ἱερέων ἐστὶν ἀπορία τῶν πρὸς τὸ βάπτισμα τεταγμένων ὑπηρετεῖν, ἀδύνατον δὲ ἄλλως καθαρὸν τινα καὶ εἶναι καὶ ὀνομάζεσθαι, τὰ τοῦ χρισματος ἡμεῖς καθὼς ὁ καιρὸς δίδωσι σχεδιάσωμεν.

Θ'. Ἐπεὶ δὲ πρὸς τοῦτο πειθομένην εἶδε καὶ οὐδ' ἐτιοῦν ἀνανεύουσαν, μίαν τῶν τοῦ κήπου δεξαμενῶν ὕδατος πληρωθῆναι κελεύει· καὶ εὕτω πάντας δευλαθῶν, βαπτίζει τὴν Ἐπιστήμην. Αὕτη γοῦν καὶ μετὰ τὸ βάπτισμα, ἡμερῶν ὀκτώ διαγενομένην, και-

νήνετα καὶ ἀσυνήθη κατὰ τοὺς ὕπνου ἔβην ὀρᾷ. Ἐδόκει γὰρ περὶ τινος οἴκου βασιλικῶς ἀναστρέφασθαι, κάλλι ἀμυθῆτω διαπρεπεῖς, ἐφ' οἷς ἑκατέρωθεν χοροὺς περὶ τοὺς τοίχους ἵστασθαι τρεῖς. Ἄν ὁ μὲν ἄνδρας εἶχε, σεμνοὺς τε ἰδεῖν καὶ στολῆ μελαινῇ κεκοσμημένους, ὁ δεύτερος δὲ γυναῖκας ὁμοίως ἔχουσας· ὁ δὲ τρίτος παρθένων ἦν, αἷς ἐπήθει φαῖδρότης ἐπιτερπῆς καὶ χάρις προσεμειδία ταῖς ὄψεσιν ἐλευθέριος. Αἱ μὲντοι γυναῖκες αἰ τὴν μέλαιναν στολὴν περιβεβλημέναι, καὶ πτέρυγας τινὰς ἔχουσας ἔχειν καὶ πῦρ ἀφίεναι, ὅφ' οὐδ' ἅν τὸ παραπίπτον εἶδομαι φλέγεσθαι. Ἀκούσας ταύτων ὁ Γαλακτίων τὸ ὄραθὲν, τοιαύτην εἶπε τὴν δύναμιν ἔχειν. Εἶρηκε γὰρ καὶ τοὺς τρεῖς τούτους χοροὺς τῶν χωρίζοντων ἑαυτοὺς κόσμου καὶ τῶν τοῦ κόσμου πάντων εἶναι, παρθενίαν τε φυλαττόντων, καὶ ζῆν κατὰ Χριστὸν ἱκανελομένων· τῶν δὲ τὰ μέλαινα περιβεβλημένων, καὶ αὐτοὺς εἶπεν εἰκέναι τοῖς ἀγγέλοις· ἐκείνων γὰρ αἱ πτέρυγες· καὶ τὸ πῦρ τάχος ἄμα καὶ ἰσχύον ἄμαχον εἰκονίζουσι.

I. Ἡ Ἐπιστήμη δὲ, τούτων ἀκούσασα, εὐθύς τὴν εὐγενεῖάν τε καὶ τὸ φιλόκαλον τῆς οἰκίας ἰδέσθου ψυχῆς, ἐν ἐπιθυμίᾳ τε τῆς τῶν ὄραθέντων γινομένη μεγαλειότητος, Ἄρά γε, εἶπεν, εἰ διασταίημεν ἀπ' ἀλλήλων, ἀνερ, καὶ Θεῷ προσχωρήσαμεν, δυνασόμεθα καὶ τὴν εἰς ἀλλήλους διάθεσιν ἀχώριστον συντηρεῖν; Τούτου μοι δίδου βεβαίωσιν ἀσφαλῆ, καὶ οὐκ ἐκστήσομαι πώποτε τοῦ μοι κοινωνεῖν σοι τῆσδε τῆς προαιρέσεως. Ἐπεὶ δὲ ἀλλήλοις ἰσχυρὰς δεδώκασι πίστεις μὴ ἀπ' ἀλλήλων κατὰ γνώμην ποτὲ διαναστῆναι, ὁ Γαλακτίων τὰ συνήθη δι' ἰκετηρίας ἐντυχὼν τῷ Θεῷ, τῇ Ἐπιστήμῃ τὰ συνοίοντα ὑπετίθει, Σὺ μὲν ἀπιθι, λέγων, καὶ τοῖς δεομένοις ἐλευθερίως τὰ προσόντα δίδανε, οὐκ ἀνάλασκειν, ἀλλὰ θησαυρίζειν μάλλον αὐτὰ ἐν ἀσύλοις πιστεύουσα· ἐγὼ δὲ σοι καὶ τούτου τύπος ἔσομαι, καὶ πρῶτος τῶν ἐμῶν ποιήσομαι τὴν διανομήν, οὐκ ὀλίγη καὶ φειδόμενη χειρὶ, ἀλλὰ φιλοτίμως ἐξαντλῶν καὶ πλουσίως. Εἰς τὴν τρίτην δὲ ἡμῖν ἀφίξη, καὶ κατὰ γε τὸ ἀμφοτέρους δέξαν οικονομῆσομεν.

IA. Ἐπεὶ οὖν τὰ ὄντα τε διενείμαντο καὶ ἀλλήλοις συνῆλθον, Εὐτόλμῳ τινι πάντων ὧν εἶχον εὐνοῦσάτων ὑπάρχοντα θεραπόντων, ἀκολουθεῖν ἐντειλάμενοι, ἐξήρχοντο τῆς οἰκίας, τὸν τῶν μοναρχῶν μέλλοντες ὑπελθεῖν βίον. Δέκα δὲ ὅλας ἡμέρας ἔδοιπορήσαντες, βρο; φθάνουσι Πούπλιον μὲν ὑπὸ τῶν προσοικούντων καλούμενον, ἐγγὺς δὲ τοῦ Σινᾶ κείμενον βρο;. Ἐνθα δυοκαίδεκα μοναχοὺς ἐντυχόντες, ἀσκητικὴν πολιτείαν μετερχομένους, τὰ τοῦ σκοποῦ τε αὐτοῖς διηγήρενον, καὶ προσληγῆσθαι καὶ τῷ καταλόγῳ τούτων ἐγγραφῆναι ἔξουσιν· ὁ δὲ καὶ οὐ πολλὰς ἡμέρας ὕστερον γίνεται. Καὶ Γαλακτίων μὲν τῷ τάγματι τῶν ἀνδρῶν τούτων συναριθμεῖται ἡ Ἐπιστήμη δὲ πρὸς τι τῶν ἀπρηξιμένων σεμνείων ὑπ' αὐτοῦ στέλλεται, παρ' ὧ τίσσας ἤσκουτο παρθένοι.

A somnis visionem. Videbatur enim versari in quibusdam ædibus regis pulchritudine quæ verbis explicari non potest, insignibus: in quibus tres utrinque chori stabant circa parietes. Quorum unus quidem habebat viros visu honestos, et veste nigra indutos. Secundus autem mulieres, quæ se habebant similiter. Tertius vero erat virginum, in quibus jucunda quædam florebat alacritas, et liberalis gratia in vultu arridebat. Mulieres autem illæ nigra veste indutæ, videbantur etiam habere quasdam penas, et ignem emittere, a quo quidquid incidebat, videbatur comburi. Cum autem id quod visum fuerat, audivisset Galaction, dicebat id hanc habere potestatem. Dixit enim hos tres choros esse eorum qui se a mundo separant, et ab iis quæ sunt mundi, et servant virginitatem, et elegerunt vitam agere Christo convenientem. Eorum autem, qui erant nigra veste induti, ipsos dixit esse similes angelis; illorum enim pennæ et ignis simul celeritatem et vires expriment inexugnabiles.

X. Episteme autem his auditis, statim ostendit generosum animum, et rerum honestarum amorem: et capta desiderio magnitudinis eorum quæ visa fuerant: Num vero, inquit, o marite, si a nobis invicem discesserimus, et ad Deum accesserimus, poterimus eam quoque, quæ est inter nos, conservare affectionem? Ua mihi hujus rei firmam et certam cautionem; nec ego unquam recusabo, quominus sim tibi socia hujus propositi. Cum autem sibi invicem sanete dedissent idem, nunquam esse a se invicem animis disjungendos, Galactionem cum Deum precibus de more esset allocutus, suggestit Epistemæ ea quæ erant futura ei conducibilia, dicens: Tu quidem abi, et indigentibus, quas habes facultates, distribue liberaliter, credens te non eas consumere, sed thesaurum potius in locum tutum reponere. Ego autem hujus rei me tibi proponam exemplar, et primus rerum mearum faciam distributionem, non avara et parca manu, sed munifice et abunde eas exhauriens. Venies autem tertio die, et prout utriusque visum fuerit, dispensabimus.

XI. Cum ergo quæ habebant, distribuissent, et inter se convenissent, Eutolmo omnium, quos habebant, famulorum benevolentissimo sequi jussu, egressi sunt vitam susceperunt solitariam. Cum autem confecissent iter decem dierum, veniunt ad montem, qui ab incolis quidem appellatur Publius, est autem prope montem Sina. Quo in loco cum in decem monachos incidissent, qui vitam exercebant monasticam, eis narrarunt suum scopum et institutum, et rogant, ut adscriberentur in eorum numerum: quod quidem fit non multis post diebus. Et Galaction quidem refertur in ordinem horum virorum: Episteme autem mittitur ab ipso ad quoddam presul remotum monasterium, in quo quatuor exercebantur virginæ.

XII. Cum hanc ergo vitæ agendæ rationem ele- A gisset Galaction, quam non viam quidem inlit, quæ posset docere moderationem? Quem autem sensum non erudit, limites et modos imponens omnibus, et cogens eos parere rationi? Ita autem ei curæ fuerunt jejunia, ut duos annos semel in hebdomada pane solo vesceretur, eoque modico, et quantum satis esset ad vivendum. Cum inedia vero se etiam exercebat in vigiliis, et in perpetuo studio orationis. Pudicitia autem tantam curam gessit, ut nec venire quidem in conspectum mulieris usquam induxerit in animum, ex quo fuit ad vitam adscriptus monasticam. Hujus autem rei est apertum indicium, quod cum duo monachi matrem haberent, quæ non solum curam gerebat virtutis, sed jam erat propectæ ætatis, et consenuerat in B vita monastica, et rogarent ut eam videret, et maternarum esset precum particeps, non sustinuit.

XIII. Cum sic ergo se haberet, et ad omnem virtutem recta via incederet, non visum est hoc maligno tolerandum: sed eum subiens, qui tunc administrabat imperium, eum irritavit adversus omnes Christianos; et effecit, ut adversus eos apertam moveret persecutionem. Eos enim invasit, partim quidem per se, partim autem per similiter affectos vicarios gravissime puniens. Ad eum autem accedentes, qui tempori serviebant, dixerunt eos qui montem Sinam habitabant, deos quidem habere contemptui: unum autem solum Deum colere, eumque crucifixum, et ei omnem offerre adorationem. Statim ergo illa, tanquam stimulo, percussus oratione, jussit cohorti militum ire ad montem, et victos ad se ducere eos qui ipsum inhabitant, Christianos. Quo autem tempore, qui missi fuerant, in locum venerant, et viros divinos erant comprehensuri, Episteme in dicto monasterio se exercens ut monacha, circa mediam noctem videt somnium. Videbatur enim simul cum Galactione venire in quoddam palatium: fuisse autem eorum capita coronis a rege redimita. Mane vero œconomus monasterii ea quæ viderat, communicans, aperte didicit quorsum tenderet somnium. Is enim dixit palatium quidem esse regnum cœlorum; regem autem ipsum esse, qui vere et solus et naturaliter regnat; coronas autem hoc significare, D eos mox esse processures ad certamina, et adversariis futuros plane superiores.

XIV. Cum ergo milites, ut jussi fuerant, accessissent, et alii omnes se in fugam conjecissent, inveniunt duos solos monachos, quorum unus erat Galaction. Cum ergo ille quoque ab eis ductus esset, et hoc rescivisset Episteme, et sedisset in loco sublimi montis, ex quo ipsa videns non poterat videri, illa cernebat oculis, quæ non potuisset quidem auribus accipere, vinctum abduci Galactionem, et qui esse gravia passurus pro Certo putabatur. Se ergo humi prosternens, vehementer rogabat ancillam, ut sineret eam properare ad Galac-

IB'. Την οὖν ἀγωγὴν ταύτην ὁ Γαλακτίων ἐλό- μενος, ποίαν μὲν οὐκ ἐπῆλθεν ὁδὸν διδάξαι τὸ μέ- τριον δυναμένην, τίνα δὲ τῶν αἰσθήσεων οὐκ ἐπαι- δαγωγῆσαι πάσαις ὄρους ἐπιθεῖς καὶ μέτρα, καὶ παιθνήλους αὐτῆς λογισμῶ τῷ σώφρονι καταστήσας; Οὕτω δὲ αὐτῷ καὶ νηστείας ἐμέλησεν, ὡς ἐπὶ δύοσιν ἔτεσιν ἅπασ τῆς ἑβδομάδος ἄρτου μόνου μεταλαμβάνειν, καὶ τούτου βραχίος καὶ ὅσον ἀποζῆν δύνασθαι. Συνησκειτο δὲ αὐτῷ τῇ ἀσιτίᾳ καὶ τὸ φιλάργυρον, καὶ ἡ περὶ τὰς εὐχὰς διηνεχῆς ἐπιμέλεια. Σωφροσύνης δὲ ὄντως ἐφρόντισεν, ὡς μηδὲ πρὸς ὄψιν ἔλθειν γυναικὶ μηδέποτε ἀνασχέσθαι, ἀφ' οὗ δὴ καὶ τῷ τῶν μοναχῶν ἐνεγράφη βίω. Τεκμήριον ἀκριθὲς ὅτι δύο τῶν μοναχῶν μητέρα ἔχόντων οὐ μόνον ἀρετῆς ἐπιμελομένην, ἀλλὰ καὶ ἔξωρον ἤδη καὶ τῷ ἀσκητικῷ καταγρησασαν βίω, ἀξιούτων τε θεάσασθαι ταύτην, καὶ μητρικῶν εὐχῶν μετασχεῖν, οὐκ ἠνέσχετο.

IG'. Οὕτω τοιγαροῦν ἔχοντος καὶ πρὸς ἀρετὴν πᾶσαν εὐθυποροῦντος, οὐκ ἀνεκτὴν ἐδόκει τῷ πονηρῷ, ἀλλὰ τὴν τῆν αὐτοκράτορα τότε μετιόντα ἀρχὴν ὑπελθῶν, ἠρέθισέ τε κατὰ Χριστιανῶν πάντων, καὶ διωγμὸν φανερὸν κινήσαι κατ' αὐτῶν παρεσκεύασε. Καὶ γὰρ ἐπῆλθεν αὐτοῖς βαρύτατος, τὰ μὲν δι' αὐτοῦ, τὰ δὲ διὰ τῶν ὁμοίως αὐτῷ ἔχόντων ὑπασιπιστῶν τιμωρούμενος. Τούτῳ δὲ προσελθόντες οἱ τὰ τοῦ καιροῦ θεραπεύειν σπουδάζοντες, τοὺς ἀνὰ τὸ Σιναιὸν ὄρος οἰκοῦντας τὰ μὲν τῶν θεῶν ἀτιμῶντας ἔλεγον, ἕνα δὲ μόνον θεὸν ἱστου- ρωμένον τιμᾶν, καὶ πᾶσαν αὐτῷ προσάγειν λατρείαν. Εὐθύς οὖν ἔκεινος, ὡς περὶ μύωπι τῷ λόγῳ πληγεῖς, στρατιωτῶν ἐπέταξε φάλαγγα ταχέως τε τὸ ὄρος καταλαβεῖν, καὶ δεσμῶς ὡς αὐτὸν τοὺς ὄσας Χριστιανῶν οἰκοῦσι τοῦτο τὸ ὄρος ἀγαγεῖν. Ἐν τῷ οὖν οἱ πεμφθέντες ἀνὰ τὸν τόπον γενομένοι τοὺς θεοῦ ἐμίλλον ἀνδρῶς συλλαβεῖν, ἢ Ἐπιστήμη, κατὰ τὸ ῥῆθὲν ἀσκητήριον τὰ τῶν ἀσκουμένων μετεργα- μένη, περὶ μέσας νύκτας, ἕνα ὄρᾳ ἔδοκει γὰρ εἰς τι ἀνάκτορον συνειστρέχειν ἅμα τῷ Γαλακτίωνι, στεφάνους τε ὑπὸ βασιλείῳ κοσμηθῆναι τῆς κεφαλᾶς. Ἔωθεν δὲ τῷ οἰκονόμῳ τῶν τῆς μονῆς περὶ ὧν τεθέαται κοινολογουμένη, ὅπη τείνει: τὸ ἕνα σαφῶς ἐδιδάσκατο, ἀνάκτορα μὲν τὰ τῶν οὐρανῶν εἰπόντος βασιλεία· βασιλεία δὲ αὐτὸν εἶναι, τὸν ἀληθῆ καὶ μόνον φυσικῶς βασιλεύοντα· τοὺς στεφάνους δὲ τοῦτο δηλοῦν, ὅτι πρὸς ἀγῶνας ἄρτι χωρήσουσι, καὶ κρείττους τῶν ἀντιπάλων ἀτεχνῶς ἔσονται.

IG'. Οἱ στρατιῶται τοίνυν κατὰ τὸ προστεταγμένον αὐτοῖς ἐπιβλόντες τῶν ἄλλων πάντων φυγῆ χρησαμένων, δύο μόνους τῶν μοναχῶν εὐρίσκουσιν, ὧν εἷς ἐτιγγανε Γαλακτίων, Ἐπεὶ οὖν κάκεινος ὅπ' αὐτῶν ἦγετο, μαθοῦσα τοῦτο ἡ Ἐπιστήμη καὶ ἐν ἀπόπτῳ τοῦ ὄρους καθίσασα, ὅθεν ἦν ὄρασθαι, ἔκεινα ἰδεῖτο τοὺς ὀφθαλμοῖς, ἃ μηδὲ ἀκοῆ παραδέξασθαι δυνατῶς εἶχε, ἕσμιον ἀγόμενον Γαλακτίωνα καὶ χαλεπὰ πείσασθαι προσδοκώμενον. Προσκαταβαλοῦσα οὖν εἰς ἔδαφος αὐτῆν, πολλὴ τις ἦν δεομένη τῆς διακόνου ἀφεθῆναι ταύτην ἐπειχθῆναι πρὸς

Γαλακτίωνα, και εἴπερ ἐγγωροῦν εἴη, τοῖς αὐτοῖς ὑποβληθῆναι δεσμοῖς. Εἰ δὲ και τὸν βίον δέοι ἐκείνον ἀπολιπεῖν, τὸν Ἰσον και αὐτὴν τότε θάνατον ὑποστῆναι. Εἶναι γὰρ ἐκ πλείονος αὐτοῖς συμπεφωνημένον τοῦτο, μὴ τῆς ἀπ' ἀλλήλων διαστῆναι ποτε γνώμης και διαθέσεως. Δεινὸν οὖν ἔλεγεν εἶναι, τοῦ καιροῦ καιοῦντος, φανῆναι ταύτην τῶν συνθηκῶν ἐπιλήσιμονα. Ἡ διάκονος δὲ λόγοις μὲν ἐπειράτο πρότερον τῆς ὀρμῆς ἀπάγειν αὐτὴν ὡς δὲ οὐκ ἐπειθεν, ἀφῆκεν ποιεῖν ὃ τι και βούλοιοτο.

IE. Ἀσμένως οὖν ἐκείνη τὰς συνοῦσας τὰ ταλευταῖα προσαγορεύσασα, τῶν ἰχνῶν καιότιν τοῦ Γαλακτίωνος εἶχετο. Ἐπει δὲ και ἐγγίζουσα ἦν, Κύριέ μου, ἔθοα, και τῆς ἐμῆς ὀδηγῆ σωτηρίας, μὴ παραιτήση με τὴν σὴν, μηδὲ ὡν συνεθέμεθα πρὸς ἀλλήλους ἀμνημονήσης. Ὅν οἱ ὀξείς ὑπηρεταί τῆς ἀσεβείας ἀκούσαντες, ἐκ μέσης ἀνέστρεφον τῆς ἔδου, και κατασχόντες, δεσμοῖς αὐτὴν περιβάλλουσιν, οὐδ' ὅτι οὖν εἰπόντες, ἀλλὰ και πρὸς αὐτὴν ὑπερηφανευσάμενοι τὴν ἐρώτησιν. Ὁ δὲ Γαλακτίων οὐδὲ οὕτως ἔχων ἀπειχετο παραινήσεων, ἀλλὰ και βαδίζων και δεσμὰ περικείμενος ἐνουθετεῖ τὰ δέοντα, Μὴ σε, λέγων, ὦ γυναίκα, ἀπάτη περιείλοειν οἱ ἐχθροί, ἢ δεινὰ πρὸς φόβον ἐπάγοντες, ἢ τοῖς ἡδίστοις τοῦ κόσμου παρακαλοῦντες πρὸς τὴν ἀσέβειαν. Ἐν ᾧ δὲ ταῦτα ἐλέγοντο, ἦκέ τις ἐσπουδασμένως και πολὺν τῷ προσώπῳ διασημαίων τὸν θέρυδον, εἰς τὴν αὔριον λέγων τὴν περὶ τῶν ἀγίων ταμειυθῆναι ἐξέτασιν, οὕτως τῷ ἄρχοντι ὄξαν. Ἐωθεν οὖν ὁ δικάζων ἐπὶ τὸν τόπον ἔθοα τοῖς κρινομένους ἔθοα ἀχθῆναι αὐτοῖς προσέταττε.

IG. Και σπουδῆ πολλῆ παραστάντων, ὁ ἄρχων εἶθος, οὐ τύχην, οὐ τὴν ἐνεγκεῦσαν, οὐκ ἄλλο τι τῶν συνήθων αὐτοῖς ἐπὴρώτα, οὐδὲ πρὸς λόγους ἐχώρει τὸ παθεῖν ἔχοντες, ἀλλὰ θριμὴ και ἀπειλητικὸν ἐμβλίσφας Γαλακτίωνι, Τίς οὕτως ἐπὶ συνοῖα και σκυθρωπότητι, τῷ περιόντι τοῦ θυμοῦ ἀπεφθέγγετο, και τίνι ἄλλῳ τὸ σέβας ἀποδιδούς ἀτιμάζει θεοῦς; Ὁ Γαλακτίων δὲ, μηδὲν ὑποπηξας, μήτε τῆς συνήθους μεταβιῶν καιτστάσεως, Τὸν μὲν βίον, εἶπε, μοναχός, ἀπὸ Χριστοῦ δὲ τὸ καιλεῖσθαι Χριστιανός ἔχω, ᾧ και τὸ σέβας εὐφρονῶν ἀποδίδωμι. Ὡς δὲ και πολὺς ἦν ὁ ἄγιος βάλλων αὐτὸν τοῖς ὀνάιδεσι, και τὰ τῶν θεῶν αὐτοῦ καιμωδῶν, και ἐπίσης ἀνοήτους ἀποκαλῶν τοὺς τὰ ἀψυχα ταυτε σεβομένους, τὰς χεῖρας ὀπίσω δεθέντα βουνεύρους ἐπέταττεν ὁ καιτάρτος ἀνγλιεὺς αὐτὸν τύπτουσα, και ἀβρήτως τὴν ψυχὴν καισχουσα, Θεῦ τῆς ἀκορέστου πρὸς τὸ καιλάζειν, ἔφη, ψυχῆς! Ἴνα τί τοιαύτας ἐνετείνετε μάστιγας νεαροῖς οὕτω μέλεσι, και πολλοῖς ἀσκήσεως πόνοις τατηγμένοις; Πῶς δὲ και ἡ χεῖρ τῶν ὑπηρετουμένων ταῖς μάστιξι οὐκ ἐνάρκησε; Τοῦτοῖς ὁ ἄρχων ἐπὶ μάλλον εἰς ὀργὴν ἐξαφθεῖς, Τὴν ἀναιδῆ ταύτην, ἔφη, και προπετῆ, τῶν περικαίμενων μέχρις ὀθόνης καιμώσαντες, ἰσχυρῶς ταῖς μάστιξι τιμωρεῖσθε, ἵνα καιφυλαγμένως καιθῆγεσθαι μάθοι, και μὴ πρὸς τὸ ὑπερέχον οὕτως ἀπαυθαδιάζεσθαι.

PATROL. GR. CXVI.

tionem, et si liceret, eadem subire vincula. Si autem vitam quoque illum oporteret relinquere, ipsam quoque eandem mortem esse subituram. Inter utrumque enim jampridem convenisse, ne unquam disjungerentur ab eadem mente et affectione. Grave ergo et indignum esse dicebat, si tempore vocante ea videretur esse oblita pactorum conventorum. Ministra autem verbis quidem primum conabatur eam abducere ab incepto; cum autem non persuaderet, sinit eam facere quod vellet.

XV. Illa ergo cum eas quæ cum ipsa erant, postremo esset allocuta, institit vestigiis Galactionis. Cum autem prope esset, Domine mi, clamabat, et dux meæ salutis, ne me quæ tua sum recuses, nec obliviscaris eorum quæ inter nos conveniunt. Quæ cum audivissent acres ministri impietatis, e media via sunt reversi, et comprehensam iisdem circumdant vinculis, cum nihil aliud dixissent, sed valde lætati essent ad ipsam interrogationem. Galaction vero ne sic quidem affectus, a divinis abstinebat admonitionibus: sed et ingrediens, et circumdatus vinculis, ea dabat, quæ par erat, monita, Ne te, dicens, o uxor, fraude circumveniant inimici, aut gravia ad terrorem intentantes, aut iis quæ sunt mundi incitantes, ad impietatem. Interim autem dum hæc dicerentur, venit quidam festinanter, et vultu magnum tumultum significans, in crastinum diem esse reservatam sanctorum examinationem, cum ita sit visum præsidi. Mane ergo judex jubet eos adduci in locum, in quem mos est adduci reos judicandos.

XVI. Cum autem magno studio producti essent, præses statim non de fortuna, non de ea quæ ipse tulit patria, non de aliquo alio ex iis quæ consueverunt, illos interrogat neque accessit ad verba, quæ possunt persuadere, sed torve et minaciter intuens Galactionem: Quis hic est trisus et cogitabundus (nimia ira dixit incitatus), et cuinam alii divinum cultum tribuens, deos negligit? Galaction autem nihil formidans, neque de subita quidquam mutans constantia, Vita quidem, inquit, sum monachus, a Christo autem habeo, quod vocor Christianus: cui etiam, ut qui recte sentiam, tribuo cultum. Cum vero sanctus eum multis probris insectaretur, et deos ejus ludificaretur, et æque amencis vocaret eos qui eolunt hæc inanima, pone vincium manibus jussit exsecrandum eum verberari immisericorditer. Cum is autem flagris cæderetur, adspiciens Episteme, et mirandum in modum ægre ferens: O, inquit, insatiabilem animum ad puniendum: cur tales plagas intentastis membris, tam juvenilibus, et consumptis multis laboribus exercitationis? Quomodo autem manus ministrorum tot illatis plagis non obtorpuit? His præses ad iram magis accensus: Hanc impudentem et temerariam, inquit, feminam ad lineam usque tunicam nudate vestibus, et flagris valde cædite, ut caute discat loqui, et non se tam arroganter gerat adversus superiores.

4

XVII. Hoc autem cum factum esset magna celebritate, et in longam jam esset productum supplicium, adversus omnia quidem, quæ inferebantur molesta et aspera, martyr mirandum in modum decertabat; minime vero intermittebat vociferari adversus judicem, et ei exprobrare rei turpitudinem, quod naturam, quam oporteret quidem manere non venientem in conspectum hominum, non solummodo sustinuit aperire, sed multis etiam videntibus jussit cruciari. Propterea te, inquit, manent illic supplicia. Cæterum hic quoque, non diu abhinc, vos justum Dei puniet supplicium. Dixit, et vestigio secuta est justitia, et visa orbatî conspecti sunt, qui erant circa præsidem. Hoc autem sanctæ quidem gloriam, iis vero, qui puniebant, conciliavit salutem. Oculorum enim cæcitas depulit animæ nubem, et eos illuminavit luce Dei cognitionis. Propterea confessi sunt se Christo credere, et rursus cum luce animæ acceperunt etiam lucem oculorum corporis, viri non duo aut tres, sed quinquaginta tres numero.

XVIII. Sed licet hæc facta fuerint, præses adhuc mente cæcutiens, utpote quod vitium esset ei alte impressum, jubet in extremo acui arundines, et infigisanctorum unguibus. Quod cum celerrime factum esset, sancti in doloribus majorem ostendebant fortitudinem, ei propter quem hæc sustinebant, magnas agentes gratias, et falsos deos afficientes contumeliis. Judex autem rursus jubet eos privari manibus simul et pedibus, et præterea lingua, propriam quodammodo voluptatem capiens sanguinivora anima in hominum, qui sunt ejusdem generis, supplicii. Cum autem hæc cito facta essent, martyribus nihilo secius eodem modo se habentibus, qui erat quidem sævus in judicando, crudelissimus autem in puniendo, fert ultimam in martyres sententiam, jubens eos mortem subire gladio. Atque ii quidem hinc excesserunt, sacris eorum capitibus amputatis quinto Novembris. Pretiosa autem eorum corpora cum in quodam vase pretioso imposuisset is, quem diximus, Eutolmius, qui sequi jussus fuerat a martyre, effecit ut etiam ab aliis haberentur in honore: ad gloriam Patris, Filii et Spiritus sancti, unius Dei in Trinitate: quem decet omnis honor, majestas et magnificentia, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

A 12'. Τούτου δὲ πολλῶ τῷ τάχει τελευθέντος καὶ εἰς μακρὸν ἤδη παραθείσθης τῆς τιμωρίας, περὶ πᾶσαν μὲν ἐπαγωγὴν τῶν δεινῶν ἡ μάρτυς ὑπερφουῶς ἀπεμάχετο· οὐδὲν δὲ ἀνίει καταβοῶσα τοῦ δικαστοῦ, καὶ τὸ τοῦ πράγματος ἀσεμνον οὐκ ἐδέξασα· ὅτι φύσιν ἦν εἶδει διαμένειν ἀθάνατον οὐ μόνον ἀπλῶς ἐκκαλύπτειν ἠνέχετο, ἀλλὰ καὶ πολλῶν ἐνώπιον ἐπέτρεψε τιμωρεῖσθαι. Διὰ τοῦτο μένουσί σε, φησί, τὰ ἐκείθεν δικαιοτήρια. Πλὴν ἀλλὰ κινταῦθα οὐκ εἰς μακρὸν ὑμᾶς ἡ δικαία κρίσις τοῦ Θεοῦ μετελεύσεται. Εἶπε, καὶ ἡ εἰκη κατὰ πόδας εὐθὺς εἴπετο, καὶ πεπηρωμένοι τὰς ὄψεις οἱ περὶ τὸν ἀρχοντα καθεωρώντο. Τοῦτο δὲ τῇ μὲν ἀγία δόξης, τοῖς κολάζουσι δὲ πρόξενον ἐγένετο σωτηρίας. ἼΙ γὰρ τῶν ὀφθαλμῶν ἠήρωσις, τὸ τῆς ψυχῆς νέφος, καὶ φῶς αὐτοῖς θεογνωσίας ἀπηύγασε. Δι' αὐτὸ καὶ πιστεύειν ὠμολόγησαν τῷ Χριστῷ, καὶ ἀντιστρόφως· πάλιν σὺν τῷ φωτὶ τῆς ψυχῆς καὶ τὸ τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ σώματος ἐλάμβανον φῶς, ἄνδρες, οὐ δύο καὶ τρεῖς ὄντες, ἀλλὰ καὶ τρεῖς καὶ πενήτηκοντα ἀριθμούμενο

B 13'. Πλὴν καὶ τούτων γενομένων, ὁ ἀρχων ἐτι τυφλώττων τὸν νοῦν, ἅτε διὰ βλάβους αὐτῷ τῆς κακίας ἐνημανθείσης, καλᾶμους εἰς ἄκρον ἐξυνοθῆναι κελεύει, καὶ τοῖς τῶν ἁγίων θυξιν ἐμπαρῆναι. Οὐ καὶ ταχύτατα γενομένου, οἱ ἅγιοι τὸ καρτερικὸν μᾶλλον ἐν τοῖς ἀλγεῖνοι· ἐπεδείκνυντο, τῷ δι' οὐ ταῦτα ὑπέμνον πολλὴν τὴν χάριν ὁμολογῶντες, καὶ τὰ τῶν ψευδονύμων θεῶν ἀτιμάζοντες. Ὁ δικαστῆς οὖν χειρῶν αὐτῶν καὶ ποδῶν ἅμα, προσέτι δὲ καὶ γλώττης ἀποστερεῖσθαι προσέταται, ἥδονην ὡσπερ οἰκείαν ἐν ἀνθρώπων ἑμογενῶν τιμωρίας ἡ αἰμοσῆρος ψυχὴ λαμβάνουσα. Ἄς δὲ καὶ ταῦτα θάττον ἐγένετο, τῶν μαρτύρων οὐδὲν ἤττον ἐπὶ τοῖς ἴσοις διαμενόντων, ὁ δεινὸς μὲν δικάζειν, ὠμότατος δὲ κολάζειν, τὴν τελευταίαν τοῖς μάρτυσι ψῆφον ἐπάγει, τὸν διὰ ξίφους αὐτοὺς κελεύσας ὑπελθεῖν θάνατον. Οὗτοι μὲν τὴν ἐντεῦθεν ἀποδημίαν ἐστειλαντο, τὰς ἱεράς κεφαλὰς κατὰ τὴν πέμπτην τοῦ Νοεμβρίου ἀποτμηθέντες· τὰ δὲ τούτων τίμια σώματα τιμῆν τινὴ ἐνδέμενος σκευεῖ ὁ δηλωθεὶς Εὐτόλμιος, ᾧ καὶ πρὸς τοῦ μάρτυρος ἀκολουθεῖν ἐπέτακτο, διὰ τιμῆς αὐτὰ καὶ τοῖς ἄλλοις ἀγεσθαι παρεσκεύαζεν, εἰ· δόξαν Πατρός, Υἱοῦ, καὶ ἁγίου Πνεύματος, τῷ ἐν Τριάδι μόνῳ Θεῷ, ᾧ πρέπει τιμὴ πᾶσα, μεγαλωσύνη τε καὶ μεγαλοπρέπεια νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

MARTYRION

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΜΕΓΑΛΟΜΑΡΤΥΡΟΣ ΙΕΡΩΝΟΣ

ΚΑΙ ΤΩΝ ΣΥΝ ΑΥΤΩ ΑΓΙΩΝ ΤΩΝ ΕΝ ΜΕΛΙΤΗΝῃ ΑΘΑΗΣΑΝΤΩΝ.

MARTYRIUM

SANCTI ET MAGNI MARTYRIS HIERONIS

ET SANCTORUM EJUS SOCIORUM, QUI MELITINÆ DECERTARUNT.

(Surius ad diem 7 Novembris; Græce ex cod. 1481.)

Α'. Ἰέρωνι τῷ γενναίῳ πατρίς μὲν ἡ δευτέρα ἂν ἦ καὶ ἡ πρώτη ἡ μάτηρ Στρατο-
νίκη, γυνὴ θεοσεβῆς καὶ φοβουμένη τὸν Κύριον. Ἐπεὶ δὲ Διοκλητιανὸς τε καὶ Μαξιμιανὸς τὴν Ῥω-
μαϊκὴν δεῖκον ἀρχὴν, ἄνδρες δεισιδαιμονέστατοι, καὶ ζῆλον ὅτι πλεῖστον περὶ τὰ εἰδωλα κεκτημένοι, ἀγγελοῦν αὐτοῖς ὡς πᾶσα ἦ τε τῶν Ἀρμενίων χώρα καὶ ἡ Καππαδοκῶν, παρὰ φαῦλον αὐτῶν τὸ δόγμα ποιοῦσι καὶ τοῖς προστάγμασι ἀντιπίπτουσι ἰκανῶς συνδιασκέψαμενοι, δύο τε τῶν ἄλλων ἄνδρας ἀπολεξάμενοι, τὴν φρένα βαθεῖς, πολὺ τὸ ἐν-εργον καὶ σχολίων ἔχοντας, εἰς ἑκάτερον πέμπουσιν ἔθνος, ὧν τὸν μὲν ἕνα τῆς τῶν Ἀρμενίων χώρας ἠγείσθαι παρεκλεύσαντο. Ἀγρικώλαος οὗτος ἦν, τὸν ἕτερον δὲ τῆς Καππαδοκῶν ἐπιτροπέυειν. Δυσίας αὐτῷ τὸ ὄνομα ὁ δὲ καὶ πρόσταγμα ἦν οὐχὶ τοὺς μὴ πε-
θομένους μόνον τῷ βασιλικῷ θεσπισματι, καὶ τοῖς εἰδώλοις ἐθέλοντας προσκυθεῖν τιμωρεῖσθαι, ἀλλὰ καὶ τοῖς στρατιωτικῶν καταλόγοις τοὺς ἐπιτηδείους ἐναπογράφεισθαι.

Β'. Ἐπιστάντι τοίνυν τῷ Δυσίᾳ τῇ τῶν Καππαδοκῶν, καὶ τοὺς ἐπὶ Ῥώμῃ διαβοήτους ἐπιζητοῦντι, μνησεται Ἰέρων, ἀνὴρ τὴν χεῖρα βωμαλέος, τὴν ψυχὴν γενναῖος, τῶν καθ' ἑαυτὸν ἀπάντων διαφορώ-
τατος, καὶ παραχρῆμα πέμπει στρατιώτας αὐτὸν ἔξοντας. Ὀς δὲ τῇ αὐτοῦ ἐπιστάντες οἰκίᾳ τὸν ζη-
τούμενον οὐ κατέλαβον, καὶ γὰρ τὸ ἴδιον ἦν ἐργα-
ζόμενος γῆδιον, μαθόντες ἔνθα εἴη, ἐκεῖσε γίνονται. Ὁ δὲ πλήθος ἀθρόον ἰδὼν, καὶ ὡς αὐτὸν ἐρμῶντας εἶχε πολλῶν, ἄλλως τε δὲ καὶ τὸ δρώμενον ὑπεπεύ-
σας, καὶ οὐκ ἐθέλων, θεοσεβῆς ὧν ἕκείνος, ἀνθρώ-
πος ἀσθεῖς καὶ μοχθηροῖς συστρατεύεσθαι, τα-
χέως ἀγροικικῶς ὡς εἶχε τὸν στελεθὸν τῆς μετὰ χεῖρα δικέλλης ἐκθαλῶν, τοῦτω τοὺς ἐπιόντας ἠμύνητο, καὶ ὄητα, φοδρῶτερον αὐτοῖς ἐμπεισὼν οὐκ ἀνῆκε καίωσιν, ἕως πάντας αὐτοὺς διεσκέδασεν, πολλὰ τὴν φυγὴν ἐπαινέσαντας ὡς σώσειν ἀσφαλῶς δυναμένῃν. Ἐἶτα πρὸς δευτέραν χωροῦσιν ἐπίθεται,

I. Præclaro Hieroni patria quidem erat secunda Cappadocum provincia, urbs autem Tyana: mater Stratonice, pia femina et timens Dominum. Cum autem Diocletianus et Maximianus Romanorum administrarent imperium, viri in cultu demonum superstitionisissimi, et in simulacra zelum habentes inaximnm; esset vero eis nuntiatum, quod omnis Armeniorum regio et Cappadocum facit præter improbum eorum decretum, et resistit eorum jussis: postquam satis longo tempore consultarunt, electis duobus viris, qui et ingenio plurimum valebant, et lingua erant diserta et volubili, et artificii multum habebant et astutiæ, eos mittunt ad utramque gentem. Quorum alterum quidem jusserunt præesse Armenia, is erat Agricolaus, alterum autem procurare regionem Cappadocum, ei erat nomen Lysias. Quibus quidem non solum fuerat imperatum, ut eos qui non parebant edicto imperatoris, et nolebant adorare simulacra, punirent, sed etiam in numeros militum ascriberent eos, qui erant idonei.

II. Cum venisset ergo Lysias in Cappadociam, et eos quaereret, qui erant robore insignes, indicatur Hieron, vir manu fortis, animo generosus, præstantissimus omnium, qui erant suo tempore; et statim militat eum ducturos milites. Cum autem venissent ad ejus ædea, et quem quaerebant, non invenissent (colebat enim suum prædiolum), rescivissent vero, ubinam esset, illuc veniunt. Ille autem cum vidisset frequentem multitudinem in eum invadere, et alioqui suspectum habuisset, quod fiebat, et nollet vir ille pius militare cum impiis et accleratis hominibus, ita ut erat in rustico habitu, ejecto manubrio securis, quam manu tenebat, eo ultas est eos qui invadebant, et vehementi in eos facto impetu, non cessavit percutere, donec omnes eos sudisset, fugam valde laudantes, ut quæ eis demum posset dare salutem. Deinde secundo invadunt, simul quidem et quam amiserant ceteriam

recuperaturi, et rem probo ducentes, si cum sint tam multi, renuntiantur fuisse ab uno superati: quin etiam ipsum quoque timentes presidem, si is manus eorum omnino effugisset; et multis aliis vocatis ad ferendum auxilium, sanctum simul invadunt. Is autem antequam illi venissent, prope sitam speluncam cum decem et octo viris, qui cum eo erant, subiens, statim, ut vulgo dicitur, erat aquila in nubibus, eos qui ipsum invadebant, re infecta relinquens. Statim itaque isti cum antrum circumdedissent, satis multos quidem statuunt ad ostium, ne aufugeret; alios autem mittunt ad presidem civitatis, petentes alios, qui darent eis auxilium. Ille autem mittit quidem non parvam manum. Mittit Quiriacum quoque fratrem divini Hieronis.

III. Cum autem illi simul adessent, nemo erat, qui antrum auderet omnino ingredi, ut qui Hieronis manus pertimescerent. Quiriacus autem cum videret eos in magnam adductos dubitationem, consulit ut parum recederent, non vi, sed persuasione eum potius capturum pollicitus. Quod eum factum esset, persuadet fratri, ut exeat e spelunca. Quem cum assumpsisset, venit ad suam matrem. Illa autem cum rem audivisset, et quod statim coram præsidente condemnandus sistendus erat ejus filius, ei circumfusa, valde lacrymabatur, eum solam vitæ vocans consolationem, et baculum senectutis, et recreationem acerbæ viduitatis, et quod sola et absque ullo solatio mox relinquatur, orbata oculis, gravata senectute, oppressa viduitate. Ille vero cum ea, cum qua par est, reverentiam amplexus, ubi jussisset valere eos qui congregati fuerant, cum cognato Victore et duobus fratribus Antonio et Matroniano, magno et intenso studio iter ingressus est Melitinen, urgentibus militibus, qui missi fuerant ad docendum.

IV. In quodam autem loco, cum adventasset vespera, diversati, expectabant auroram. In ipsa vero nocte quidam, candidis vestibus indutus, ei apparet, nisi et benigna voce dicens: Ecce, o Hieron, tibi salutem annuntio. Via autem, quam ingrederis, est recta ante te. Non pro rege vero terreno et gloria, quæ facillime solvitur, decertabis: sed pro cælesti Rege certamen perages, et mox ad ipsum venies glorificandus. Hæc cum dixisset is, qui conspectus fuerat, et ineffabilem quamdam lætitiæ ejus animo indidisset, statim recessit. Ille autem surgens lætus, amicis et cognatis, qui cum eo aderant: Novi, inquit, Dei in me dispensationis mysterium, et de cætero prompto et alacri animo viam propositam ingredior. Unus thesaurus, una possessio, unæ divitiæ, quæ sunt in cælis repositæ. Quæ autem sunt præsentia, nihil juvant eos qui possident. Quid enim profuerit homini, si totum mundum iurificerit, et suæ animæ passus fuerit detrimentum? Nihil est mihi anima pretiosius, nihil me-

Math. xvi, 26.

ἄμα μὲν τὴν προτέραν ἀναπαλαίοντες ἦσαν, ἄμα δὲ καὶ ἐ' αἰσχύνῃ; τὸ πρᾶγμα τιθέμενοι, εἰ τοσοῦτοι ὄντες, ἐνδὸς ἀγγελῶσονται ἡττημένοι· οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν ἀρχοντα δεδιότες, εἰ τὰ; χεῖρας αὐτῶν παντάπασ; διαφυγοί, καὶ δὴ πολλοῦ καὶ ἄλλως εἰς συμμαχίαν ἐταίρισάμενοι, συνεπιτίθενται τῷ ἀγίῳ. Ὁ δὲ, πρὸ τοῦ καταλαβεῖν ἐκείνους, τὸ παρακειμενον σπῆλαιὸν σύναμα δέκα καὶ ὀκτῶ ἀνδράσι τοῖς συμπαραῦσιν αὐτῷ ὑπεισῶς, εὐθύς, τὸ ἄδόμενον, ἀετὸς ἦν ἐν νεφέλαις, ἀπράκτους τοὺς ἐπιτιθεμένους ἀπολιπών. Αὐτίκα τίνουσ; οὗτοι τὸ ἄντρον ἐν κύκλῳ διαλαβόντες, ἱκανοὺς μὲν ἰστώσει παρὰ τὸ στόμιον, ὡς ἂν μὴ διαδράς σφίχεται, ἐτέρους δὲ πρὸς τὸν τῆς πόλεως ἀρχοντα στέλλουσι, προσθήκην τῶν συμμαχούντων αἰτοῦντες. Ὁ δὲ πέμπαι μὲν οὐ μικρὰν χεῖρα, πέμπει δὲ καὶ Κυριακὸν τὸν τοῦ θεοῦ Ἰέρωνος ἀδελφόν.

Γ'. Ὡς δὲ παρήσαν ὁμοῦ, οὐδεὶς ἦν δε τὸ ἄντρον ἐτόλμα ὑπεισελεῖν, τὰς χεῖρας Ἰέρωνος ὑποφρίτοντες. Ὁ μὲντοι Κυριακός, ὡς ἀπορουμένους ἑώρα, ὑποχωρῆσαι μικρὴν συνεβούλευεν, οὐ βίβ; μάλλον, ἀλλὰ πειθεῖ τοῦτον αἰρήσειν ἐπαγγεῖλάμενος· ὁ καὶ γενόμενος, πειθεῖ τὸν ἀδελφὸν τοῦ ἄντρον ὑπελεῖθειν, καὶ παραλαβὼν αὐτὸν, ἐπὶ τὴν ἰδίαν μητίερα φοιτᾷ. Ἡ δὲ, τὰ τοῦ πράγματος πυθομένη, καὶ ὡς αὐτίκα μέλλει τῷ δουκὶ κατάκριτος ὁ υἱὸς αὐτῆς παραστήσεσθαι, περιχυθεῖσα τούτῳ, θερμῶς ἰδάκρυτος, μόνην ἀποκαλοῦσα τοῦ βίου παραμυθίαν γήρωσ; τε βρακτηρίαν, καὶ χαλεπῆς χηρείας παραψυχῆν, καὶ ὅπως μόνῃ καὶ ἀπαράκλητος ὄσον οὐπω καταλειφθήσεται, τοὺς ὀφθαλμοὺς πεπηρωμένη, τῷ γήρῳ βαρυνομένη, τῇ χηρείᾳ τε τρυχομένη. Ὁ δὲ, ταύτην μετ' αἰδούς τῆς προσκοῦσης ἀσπασάμενος, συνταξάμενός τε τοῖς συνειλεγμένοις, ἄμα τῷ συγγενεῖ Θύτικτῳ καὶ δυσὶν ἀδελφοῖς, Ἀντωνίῳ καὶ Ματρωνιανῷ τὴν ἐπὶ Μελιτινῇ συντονώτερον ὡδεῖς, κατεπειγόντων αὐτὸν τῶν ἐπὶ τὸ ἀγαγεῖν πεμφθέντων στρατιωτῶν.

Δ'. Ἐν τινὶ δὲ τόπῳ τῆς ἐσπέρας ἐπικαταλαβοῦσ; αὐλισάμενοι, τὴν ἑω περιμένοντες ἦσαν. Κατ' αὐτὴν δὲ τὴν νύκτα λευχείμων τις αὐτῷ ἐπιφαίνεται, πρᾶξι καὶ φιλανθρώπων φωνῇ, Ἰδοῦ σοι, λέγων, Ἰέρων, σωτηρίαν εὐαγγελίζομαι. Ἡ μὲν οὖν ἑδδς ἦν πορεύῃ, εὐθεῖα ἐνώπιόν σου, οὐχ ὑπὲρ βασιλέως δὲ γῆνιου καὶ δόξης ῥᾶστα λυομένης ἀγωνιῇ, ἀλλ' ὑπὲρ οὐρανοῦ βασιλέως τὸν ἄθλον ἀνύσεις, καὶ ὄσον οὐπω πρὸς αὐτὸν ἀφίξῃ δοξασησάμενος. Ταῦτα εἰπὼν ὁ ὀφθαλμοὺς ἀφῆκε τινὰ εὐφροσύνην αὐτῷ ἐνδοεὶς εὐθύς ὤχτεο. Ὁ δὲ, περιχαρῆς ἀναστάς, τοῖς συμπαραῦσι φίλιος καὶ συγγενέσι, Ἐγνων, ἀδελφοί, ἔφη, τὸ τῆς περὶ ἐμὲ τοῦ θεοῦ οἰκονομίας μυστηρίου, καὶ λοιπὸν πρόθυμός εἰμι περὶ τὴν προκειμένην ὁδόν. Εἰς θησαυρὸς, μία κτήσις, εἰς πλοῦτος, ὁ ἐν οὐρανοῖς ἀποκειμένος. Τὰ δὲ παρόντα οὐδὲν τοὺς κεκτημένους ὀνίνησι. Τί γὰρ ὠφελήσει ἄνθρωπος εἰ τὸν κόσμον κερδήσει καὶ ζημιωθῇ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ; Οὐδὲν μοι τῆς ψυχῆς τιμώτερον, οὐδὲν βέλτιον· ἱκανὸς ὁ παρεληλυθὸς τῆς ζωῆς μου

χρονος, ὃν ἐν ματαιότητι διεβίωσα, Ἀπειμι λοιπὸν πρὸς Θεόν. Μία με τήκει φροντίς ἡ τῆς μητρὸς μόνωσις· χήρα γὰρ ἐκείνη καὶ τῶν προστησομένων Ἐρημος, πρὸς τούτους καὶ φαιδὸς ἀπιστερημένη καὶ ἡλικίας εἰς ἰσχατον ἀφιγμένη, καμὲ ἤδη ἀφαιρουμένη, τοῦ γήραος τὴν βακτηρίαν. Πλὴν ἀλλ' ἔπει διὰ Χριστὸν πρὸς θάνατον καταπέλομαι, αὐτῷ πάντως μελήσει περὶ αὐτῆς, τῷ Πατρὶ τῶν ὀρφανῶν καὶ κριτῇ τῶν χηρῶν.

Ε'. Οὕτως ὁ γενναῖος Ἱέρων εἰπὼν καὶ τῇ μνήμῃ ταύτῃ τῆς τεκούσης ἐπιδακρύσας· τὸ λοιπὸν τῆς ἡμέρας διήκων. Εἶτα τὴν Μελιτηνὴν φθάσας, ἐγκλείεται τῇ φρουρᾷ μεθ' ἑτέρων τριάκοντα πρὸς τῷ ἐνὶ τὸν ἀριθμὸν ὄντων. Πρὸς οὗς ὁ ἅγιος, Ἀκούσατέ μου τῆς συμβουλῆς, φίλοι καὶ ἀδελφοί, ἔφη, τὰ συνοίοντα γὰρ ἐρῶ οὐ πρὸς τὸ παρὸν, ἀλλὰ πρὸς τὸ μέλλον· ἵ' ὃ καὶ πᾶσα ἡ φροντίς ταῖς φοβουμέναις τὸν Κύριον. Κήρυγμα διηγγέλη, ὡς αὐριανὸς ἀθεώτατος ἡγεμὼν θυσίας μέλλει προσενεγκεῖν τοῖς μὴ οὖσι θεοῖς. Ἔτι οὖν ἔμοι κείθεσθε, καταφρονήσωμεν τοῦ κτερύγματος τούτου, καὶ εἰδώλοισι μῆτε προσκυνεῖν ἀξιώσωμεν, μῆδ' ἄλλως θυσίαν αὐτοῖς προσάγαγωμεν. Θύσωμεν δὲ μᾶλλον θυσίαν αἰνέσεως τῷ ἀληθινῷ Θεῷ ἡμῶν, καὶ τούτῳ τὰς εὐχὰς ἡμῶν προσενέγκωμεν, ἵνα, προσσχὼν τῇ δεήσει τῶν ψυχῶν ἡμῶν, δόξῃ γενναίως τὰς ἐπαχθήσομενας ἡμῖν βεβάνους διενεγκεῖν, καὶ τοῦ μακαρίου τέλους ἐπιτυχεῖν. Ταῦτα τοῦ ἁγίου εἰρηκότος, Οἱ λόγοι σου, εἰπον οἱ συμπαρόντες, ὡς κηρὸν μέλιτος τῷ ἡμετέρῳ λάρυγγι ἐνηδύνθησαν, συμφέροντα τὰρ ἡμῖν ἀληθῶς καὶ σωτήρια συνεβοούλευσας. Ἀνεναγχείσης δὲ τῷ τυράννῳ τῆς τῶν ἁγίων ἐνστάσεως, καὶ ὅτι τοῦ μὲν δόγματος τοῦ βασιλικοῦ καταπτύουσι, τῆς τῶν Χριστιανῶν δὲ καὶ ἰσχυρῶς ἀντέχονται πίστεως, δυσθυμῆσας ἐπὶ τούτοις καὶ ὀργισθεῖς, ἐφ' ὑψηλοῦ τε τοῦ βήματος καθεσθεῖς καὶ τοὺς ἁγίους παραστησάμενος, Τίς ἤμας, ἔφη, διμύμων εἰς ἀπειρον ἀνάλας ἐλάσας, πρὸς τοσοῦτον κράτος ἀνταίρειν ἔπεισε, καὶ βασιλικῶν θεσπισμάτων καταφρονεῖν παρεσκεύασας, θεοῖς τε τοῖς μεγάλοις μὴ προσκυνεῖν; Φρανοβλαθεῖς δὲ ἀνὴρχομεν, οἱ μάρτυρες εἰπον, καὶ δαιμόνων ἀληθῶς παύριον, εἶγε τὸ τοῦ Θεοῦ σέβας ἐξύλοις καὶ λίθοις, ἔργοις χειρὸς ἀνθρωπίνης ἐνέμομεν. Νυνὶ δὲ, σῶφρονι χρώμενοι λογισμῷ, τῷ τῶν ἰσίων προσκυνούμεν Θεῷ, ὃς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν τῷ λόγῳ αὐτοῦ καὶ τῷ πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ μὴ ὄντα παρήγαγεν.

Γ'. Ἐπεὶ δὲ τις τῶν παρεστώτων τῷ ἄρχοντι τῶν Ἱέρων ἀποδείξας, Οὕτως ἐστίν, ἔφη, ὁ τοῖς παρὰ σοῦ σταλεῖσιν ἀνικαταστὰς, καὶ δρᾶσας ἄπερ ἀκήκοις, ὁ δοῦξ, ἐπιστραφεὶς πρὸς αὐτὸν, Πόθεν εἰ σύ; ἔφη. Ὡς δὲ τῆς δευτέρας Καππαδοκῶν ἐπαρχίας ἐρμᾶσθαι ἔφησε, τὴν πατρίδα τε εἰρηκε, Τυανεύς εἰπὼν εἶναι, ὁ δοῦξ κάλιν, Σὺ εἶ ὁ τοῖς βασιλικῶς, ἔφη, προστάγμασιν ἀντιλέγων, καὶ τῷ τῇ δυνάμει

¹ Psal. LXXII, 6.

Illus, Sufficit id, quod præterit meæ vitæ tempus, quod vixi in vanitate. Vado de cætero ad Deum. Una solum me cruciat sollicitudo, nempe solitudo matris. Illa est enim vidua, et defecta iis qui eam sint defensori; et præterea orbata luce, et quæ jam venit ad extremam ætatem, et me privatur, qui eram baculus ejus senectutis. Sed quoniam propter Christum propero ad mortem, ea ipsi omnino erit curæ, patri orphanorum et judici viduarum.

V. Cum sic dixisset præclarus ille Hieron, et propter parentis recordationem esset illacrymatus, consecit reliquum itineris. Deinde cum venisset Melitinem, includitur in custodia cum aliis, qui erant numero triginta et unus. Quibus dixit sanctus: Audite meum consilium, amici et fratres. Dicam, quæ sunt vobis futura conducibilia, non in præsentia, sed in futurum. Quocirca ea sunt omnino curæ futura iis qui timent Dominum. Annuntiatum est edictum, quod cras præses impius est iis qui dii non sunt, oblaturus sacrificium. Si me ergo auditis, despiciamus hoc edictum, et nec simulacra velimus adorare, neque eis omnino offeramus sacrificium. Sacrificemus autem potius sacrificium laudis vero Deo nosiro, et ei offeramus præces nostras: ut attendens precationem animarum nostrarum, det ut forti et excelso animo feramus tormenta, quæ sunt nobis inferenda, et finem beatum assequamur. Hæc cum dixisset sanctus: Verba tua, dixerunt li qui simul aderant, tanquam favus mellis exstiterunt dulcia nostro gutturi. Consulisti enim nobis ea quæ sunt vere utilia atque salutaria. Cum ad tyrannum autem relata fuisset sanctorum constantia, et quod imperatorium quidem edictum conspuitant, Christianorum vero eodem vehementer amplectuntur, hæc ægre ferens, et ira commotus, cum in alto sedisset tribunali, et sanctos curasset sistendos: Quis, inquit, dæmonium in infinitam vos actos amentiam, induxit, ut adversus tantam insurgeretis potentiam, et fecit ut imperatoria decreta despiceretis, et magnos deos non adoraretis? Emotæ mentis essemus, dixerunt martyres, et dæmonum ludibrium, si Dei cultum tribueremus lignis et lapidibus, quæ sunt opera manus humanæ. Nunc autem sapienti utentes ratiocinatione, adoramus Deum universorum, qui cælum et terram verbo suo et spiritu oris sui produxit ex nihilo.

VI. Cum autem quidam ex iis qui assistebat præsidi, ostendens Hieronem, Hic est, dixisset, qui restitit iis qui a te missi sunt, et fecit ea quæ audivisti: dux ad ipsam conversus, Unde tu es? inquit. Cum autem is dixisset, se esse ortum ex secunda Cappadocum provincia, et dixisset patriam, dicens se esse Tyaneum, dux rursus: Tu es, inquit, qui jussis repugnās imperatoris, et

manuum exsultas viribus, ut qui male affeceris a nobis misos milites? Egregius vero Hieron nihil omnino reveritus (sciebat enim ipse quoque dicere cum Davide : « Odio habentes te, Domine, odio habui, et propter inimicos tuos tabescebam »), se eum esse confessus est. Præses autem non tantquam fortitudinem laudans, quod factum fuerat, sed magis vituperans tanquam temeritatem et inobedientiam, in eo quod fuerat constitutum rensuit eum puniendum. Nam quoniam, inquit, stultitiæ te ad tantam impulit temeritatem, ut imperatoriam despiciens potestatem, et nostri jussus nullam ducas rationem, et ministros nostros clavis contundas, manum quæ servit menti ineruditæ ab ipso cubito jubeo amputari. Dicto ergo citius factum est, quod jubebatur : alios autem sanctos jubet, victos boum nervis, cædi immisericorditer; quod quidem martyribus magis conciliabat lætitiã, quam dolorem. Multas enim horas fortiter tolerantes, Deo agebant gratias, qui pro sancto nomine dignos censuerit, qui talia subirent supplicia. Quid deinceps est consecutum? Carcer excipit flagella. Verum enim vero scio, quod id, quod est dicendum, quomodo tunc factum sanctis, ita nunc auditum affert dolorem vobis auditoribus. Unus enim ex sociis certaminis, Victor nomine, quem sancti cognatum prius diximus, et iis quæ jam præcesserant, plagis emollitus, et inferendarum terrore perturbatus ac concussus, clam accersito commentariensi, ut ejus miseretur, rogabat valde humiliter et immisericorditer, et eximeret nomen suum ex actis, et ipsum dimitteret e custodia, accepta pro eo mercede prædiolo, quod erat Coramis. Ille autem libenter auditis ejus precibus (erat enim ei vicinum id, quod promittebatur) dimittit Victorem e carcere, qui cum noctu effugisset, invenit salutem plenam extremo interitu, ut qui miser simul damnum acceperit et agri et animæ: illo quidem tradito ei, qui visus est servare, hac autem tradita dæmoni. Dje autem jam illucescente, cum rem cognovisset Hieron, intolerabili dolore est affectus, et acerbis deflebat lacrymis cognati interitum, dicens : Hæi mihi, o Victor, quid a te factum est? Quam gravis tua fuit negotiatio? Quomodo emisisti animæ interitum? Quid te ipsum tradidisti inimicis? Cui gloriæ coronis prætulisti fugæ dedecus? Cur brevi vitam æternam commutasti? Cur brevem recreationem præposuisti lætitiæ, quæ non potest terminari? Quantam autem tibi molestiam attulissent mala, quæ asseruntur ab hominibus, si conferantur cum adæo acerbis doloribus, quos es habiturus in manus Dei incidens, et æterno igni gehennæ traditus?

VII. Sic ille deflens, cum satis fuisset lamentatus, vocatis suis cognatis Antonio et Matroniano, Adeste, inquit, ultimam meam audite voluntatem, ut revertentes eam perducatis ad effectum. Volo

¹ Psal. cxxxviii. 21.

τῶν χειρῶν ἐπιγαυροῦν, τοὺς παρ' ἡμῶν σταλίντας στρατιώτας τὰ χαλεπώτατα διαθέμενος; Καὶ ὁ γενναῖος Ἰέρων, οὐδὲν τὸ παράπαν ὑποστειλάμενος, ἦδει γὰρ καὶ αὐτὸς μετὰ τοῦ Δαυὶδ λέγειν, « Τοὺς μισοῦντάς σε, Κύριε, ἐμίσησα καὶ ἐπὶ τοῖς ἐχθροῖς σου ἐξετηκόμην, » αὐτὸς εἶναι διωμολόγησεν. Ὁ δὲ ἄρχων, οὐκ ἐπαινεσας; ὡς ἀνδρῖαν τὴν γεγονός, ἀλλ' ὡς θρασύτητα κακίας μᾶλλον καὶ περὶ τὸ διατεταγμένον ἀπειθείαν, κολάζειν ἤξiou. Ἐπὶ γὰρ σε, φησὶν, εἰς τοῦτο θράσους ἡ ἀφροσύνη συνώθησεν, ὡς καὶ βασιλικῆς ἐξουσίας καταφρονῆσαι, τῆς ἡμῶν τε ἀλογῆσαι προστάξεως, καὶ τοὺς ὑπηρέτας κατακόψαι βροπάλους, τὴν ἀπαιδεύτω φρονὶ δουλεύσασαν χεῖρα ἐξ αὐτοῦ ἀγκῶνος ἀποτηθῆναι καλεύω. Θάττω οὖν ἡ ἐβρόθη τὸ προσέτασσόμενον ἐτελεῖτο. Τοὺς δὲ ἄλλους ἀγίους καλεύει δεθέντας νεύροις βοῶν ἀνηλεῶς ζέεσθαι, ὅπερ εὐφροσύνης μᾶλλον ἢ ἰδύνης τοῖς μάρτυσι πρόξενον ἦν. Ἐπὶ πολλὰς γὰρ ταῖς ὥραις ἐγκαρτεροῦντες, χάριν ὡμολογοῦν Θεῷ, τοιαύτας ὑπομῆναι τὰς τιμωρίας ὑπὲρ τοῦ ἀγίου αὐτοῦ ὀνόματος ἀξιώσαντι. Τί τὸ ἐντεῦθεν; Εἰρηκτὴ τὰς μάστιγας διαδέχεται. Πλὴν ἀλλ' οἶδα τὸ βρῆθῆσθαι μῆλλον ὅτι, ὡσπερ τότε πραχθὲν τοῖς ἀγίοις, οὕτω νῦν ἀκουσθὲν, λύπην ἔμειν τοῖς ἀκροαταῖς ἐμποιῆσει. Εἰς γὰρ τῶν συναθλητῶν, ἢ Οὐκτωρ δνομα, ἦν καὶ συγγενῆ τοῦ ἀγίου φθίσας ὁ λόγος ἐδήλωσε, ταῖς τε προλαβοῦσαις ἤδη πληγαῖς διαχαυνοθείς, τῷ φόβῳ τε τῶν μελλόντων ἐπενεχθῆσθαι προκατασεισθείς, λάθρα τὴν κομενταρήσιον μετακαλεσάμενος, ἐλεῆσαι αὐτὸν ἱξίου μάλα ταπεινῶς καὶ ἀνελευθερῶς, καὶ τὸ τε δνομα τῶν ὑπαμνηματογράφων ἐξελεῖν, αὐτὸν τε τῆς φυλακῆς ἀφείναι, μισθὸν ὑπὲρ τούτου λαβόντας, τὸ ἐν Κοράμοις αὐτοῦ γῆλιον. Ὁ δὲ πρὸς τὴν ἀξίωσιν ἀσμένως διατεθείς, ἐτύγγανε γὰρ αὐτῷ κείμενον καὶ ἐν γετόνων τὸ ὑπερχοῦμενον, ἀφῆσι τὸν Οὐκτωρα τοῦ δεσμοτηρίου, ὃς νυκτὸς διαβράς σωτηρίαν ἐφεῦρεν ἀπώλειας ἐμπλεων τῆς ἐσχάτης, ζημιωθείς ὁ δειλαιος καὶ γῆν ἅμα καὶ τὴν ψυχὴν, τὴν μὲν τῷ ἔδξαντι σῶσαι, τὴν ψυχὴν δὲ τῷ δαίμονι παραδούς. Ἡμέρας δὲ ἤδη διαιγαζούσης τὸ δρᾶμα γνοὺς ὁ Ἰέρων, ἀφῆρτηφ συνέχετο λύπη, καὶ δάκρυα ἐβρῆγει πικροῖς τὴν τοῦ συγγενοῦς ἀπώλειαν, Οἱμοὶ λέων, Οὐκτωρ, τί σοι γέγονε; Πῶς χαλεπῶς πεπραγμάτευσαι; Πῶς ὄνον ἐκτέσω ψυχῆς ἀπώλειαν; Τί προδεδωκας σεαυτὸν τοῖς ἐχθροῖς; Ἴνα τί δόξης στεράνων ἀισχύνην προσέλιον φυγῆς. Ἴνα τί ζωὴν βραχεῖαν ἀντηλλάξω τῆς αἰωνίας; Πῶς μικρὰν ἀνεσι χαρᾶς πρέκρινας ἀπεράτου; Πόσοι δ' ἂν καὶ ἦντας τὰ ἐξ ἀνθρώπων κακὰ πρὸς εἴτω πικρὰς δόνας, ἀ; ἔχειν μέλλεις εἰς χεῖρας ἐμπύτων Θεοῦ καὶ πυρὶ γείνης αἰωνίῳ παραδιδόμενος; Ζ'. Οὕτω; ἐκεῖνος ἀποδυρόμενος, ἐπεὶ περ ἱκανῶς εἶχε τῶν θρηῶν, τοὺς αὐτοῦ καλέσας συγγενεῖς, Ἀντωνίδην τε καὶ Ματρωνιανδὸν, Δεῦτε, ἔφη, τῆς τελευταίας ἀκούσατέ μου βουλήσεως, ἴνα δὴ καὶ

επανώντες εις πέρας αὐτῆν ἀγάγητε. Βούλομαι τῇ μὲν ἀδελφῇ τῇ ἐμῇ Θεοτιμῆα, τὸ κτήμά μου τὸ ἐν Ηεσιδίαι δοθῆναι, ἴν' ἐκείθεν ποριζομένη τὰς πρὸς τὸ ζῆν ἀφορμὰς, τὴν τῆς μαρτυρίας αὐτῆς τῆς ἐμῆς μνήμην ἐπιτελῇ, τὰ δὲ ἄλλα πάντα ὅσα μοι καὶ περιέσσειν, ἀφίημι τῇ μητρὶ δι' αὐτὸ τε τὸ ἐκ χηρείας ἀτημέλητόν τε καὶ ἀβοήθητον, πρὸς δὲ, καὶ τὸ γῆρας, καὶ τὴν τῶν ὀφθαλμῶν κήρωσιν. Τὴν δὲ χεῖρά μου τὴν ἀποτηθηθεῖσαν ἀποδόντες αὐτῇ, εἴπατε γράμμασι τῶν μεγαλοπρεπέστατον ἀξιώσαι: 'Ρουστίκιον, ὃς τὴν τῆς Ἀγκύρας διέπων ἐστὶ πολιτεῖαν, ὥστε τὸν ἐν Κεδεσανῇ παρασχεῖν οἶκον, τοῦ τὴν χεῖρά μου ταύτην ἐκεῖσε κατατεθῆναι. Οὕτω ταῦτα τοῦ ἁγίου διαθεμένου, τέσσαρσιν ὑστερον ἡμέραις ὁ ἡγίων τοῦ βήματος προκαθίσας μετακαλεῖται τεῦτον σὺν τοῖς ἄλλοις ἁγίοις. Ἐπὶ δὲ πολλαῖς μηχαναῖς τὴν αὐτῶν καταβαλεῖν στερῆρότητι πειρασόμενος, καὶ τοῦτο μὲν ὠπείσας, τοῦτο δὲ ἀπειλαῖς διακωδονίσας, τελευταίον δὲ καὶ ἰσχυρῶς ραβδίσας, κεφαλὰς ἀποτηθηθῆαι κελούει.

Η'. Ὡς δὲ τῆς πόλεως εἰ ἅγιοι ἐξήγοντο, ἐψάλλον κατὰ τὴν ὁδὸν: Μακάριοι οἱ ἄμωμοι ἐν ὁδῷ, οἱ πορευόμενοι ἐν νόμῳ Κυρίου. Εἶτα τὸν ὠρισμένον τίπον καταλαβόντες, ἐπὶ γόνυ τε κλιθέντες, καὶ λέξαι, Χριστὲ, τὰς ψυχὰς ἡμῶν εὐμενῶς, εἰπόντες, τὰς μακαρίας ἀπετημήθησαν κεφαλὰς. Νυκτὸς δὲ Χριστιανοὶ τὰ σώματα αὐτῶν ἀνελόμενοι, θάπτουσιν ἐντίμως. Ἀντώνιος δὲ καὶ Ματρωιανὸς τῷ ἐουκλι προσελθόντες, χρυσίον ἐδίδοσαν ἱκανόν, ὥστε τὴν τῷ ἁγίου Ἰέρμωνος λαβεῖν κεφαλὴν. Ὁ δὲ, Εἰ μὴ τοι ἀντίβροπον, ἐφη, καὶ τῇ κεφαλῇ ἰσοστάσιον παρὰ στήθεος τὸ χρυσίον, οὐ λήψομαι αὐτήν, πολλοῦ τιμώμενος ὁ κατάπτυστος οὐκ εὐσεβεῖ λογισμῷ, τὴν τοῦ παντὸς ἀξίαν ἀληθῶς: κεφαλὴν. Οἱ δὲ, τοσοῦτου πρίασθαι μὴ δυνάμενοι, ἐν ἀπόροις ἦσαν. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν, κατὰ τὸ ἀνθρώπινον: Θεὸς δὲ κἀνταῦθα δίδωσι πόρον. Συγκλητικὸς γάρ τις πιστὸς καὶ φιλόμυρτος, ὃ Χρυσάφιος τοῦνομα, χρυσὸν ἀντιστήσας τῇ κεφαλῇ, λαμβάνει ταύτην παρὰ τοῦ ἐρχοντος, ναόν τε οἰκοδομήσας περικαλλῆ, ἐνθα οἱ ἅγιοι τὸ τῆς ζωῆς ἐδέξαντο πέρας, ἐκεῖσε ταύτην τὴν ἱερὰν κεφαλὴν ἐντίμως, καὶ μεγαλοπρεπῶς κατατίθησιν.

Θ'. Ὁ μέντοι φιλοχρήματος ἡγεμῶν, ἅτε κέρδους τοσοῦτου διὰ τῆς τοῦ ἁγίου τυχῶν κεφαλῆς, τὴν χεῖρα ἐζήτει, καὶ ἀπ' αὐτῆς βουλόμενος χρηματίεσθαι. Ἀλλ' οἱ σπουδαῖοι Ἀντώνιος τε καὶ Ματρωιανὸς, αἰσθόμενοι τῆς βουλήματος, ἀπὸ τῶν νυκτῶν ἀνελόμενοι ταύτην, φεύγουσι, καὶ τὴν εἶσαν καταλαβόντες πόλιν, τῇ μητρὶ τὴν χεῖρα τὴν τοῦ φιλάτου παιδὸς ἀποδιδούσι, πάντα δὲ τὰ περὶ τὸν ἅγιον κατὰ μέρος διηγούμενοι. Ἡ δὲ, τὴν μαρτυρικὴν ἐκείνην χεῖρα μετὰ χείρας λαβοῦσα, καὶ τῇ χαρῇ τὸ τῆς λύπης κεράσασα δάκρυον, θαμινὰ ταύτην ταῖς ὄψεσι περιέστρεψε, κατεφίλει, καὶ ὡς ἕλον ἔχουσα τὸν ποθοῦμενον, οὕτως αὐτῇ περιέκειτο, περιεπτύσσεται, οὐκ εἶχεν ὃ τι καὶ γένοιτο, τοῦτο

A sorori quidem meæ Theotimæ dari possessionem, quam habeo in Pisidia, ut ex ea sibi parans ea quæ sunt ad victum necessaria, ipsa mei martyrii peragat memoriam. Alia autem omnia, quæ mihi supersunt, dimitto matri propter ipsam viduitatem; quæ cura eget et auxilio, et præterea ad senectutem et cæcitatem. Manum autem meam abscissam ei tradentes, dicite, ut scribat ad magnificentissimum Rusticium, qui Ancyræ administrat rem publicam, ut præbeat domum in Badesana, ut manus mea illie deponatur. Cum sanctus sic fuisset testatus, quatuor post diebus præses sedens pro tribunali, accersit eum cum aliis sanctis. Postquam autem multis machinis eorum fortitudinem conatus prosternere, partim quidem blanditiis, partim vero minis eos tentasset, postremo autem virgis quoque fortiter cecidisset, et eos vidisset penitus immobilis nulli rei cedere, jubet eis amputari capita.

B
C
D
VIII. Cum autem educerentur sancti extra civitatem, psallebant in via: *Beati immaculati in via, qui ambulant in lege Domini*. Deinde cum venissent ad locum definitum, et genua inclinassent, et, *Benigne suscipe, o Christe, animas nostras*, dixissent, eis amputata sunt beata capita. Cum Christiani autem nocte eorum corpora sustulissent, sepeliunt honorifice. Antonius vero et Matrohianus ad præsidem accedentes, auri permultum dabant, ut acciperent caput sancti Hieronis. Ille autem: *Nisi mihi, inquit, tantum auri dederitis, ut ex æquilibrio capiti respondeat, id vos non accipietis: magni æstimans vir exsecrandus, sed non recta ratione, caput martyris revera longe pretiosissimum. Illi autem cum id tanti non possent cedere, erant animo perplexi. Sed hoc quidem, ut homines; Deus autem hic quoque invenit exitum. Vir enim quidam senatorius, fidelis et amans martyrum, cui nomen erat Chrysaphius, cum aurum pro capite expendisset, id accipit a præside; et cum tempum extruxisset pulcherrimum, ubi sancti suam vitæ acceperant, illic hoc sacrum caput honorifice deponit et magnifice.*

IX. Avarus autem præses, ut qui propter sancti caput tantum lucrificasset, quærebat manum, ex ea quoque lucrum captans. Sed cum ejus voluntatem sensissent boni Antonius et Matronianus, cum intempesta nocte eam sustulissent, fugiunt: et cum in suam venissent civitatem, tradunt matri manum charissimi filii, singulatim omnia de sancto ei narrantes. Illa autem cum martyricam illam manum in manibus accepisset, et lacrymas doloris gaudio contemperasset, eam crebro subieciat oculis, deosculabatur, et tanquam totum habens eum quem desiderabat, circumfundebatur, amplectebatur, nesciebat quid faceret, partim quidem se gaudio, partim autem tristitiæ disperiens, dicendo:

* Psal. CXXIII, 1.

O qualia pro qualibus accepi, o charissime, ut quæ te quidem emisi vivum et salvum, nunc autem pro toto et vivo solam manum accepi, partem quamdam, proh dolor, et breves reliquias: ut magis defleam et habeam stimulum mœroris, ut quæ per eam deducar ad memoriam. Atqui in dolore quidem te pepereris, infelix, labore autem te alui, sperans te futurum baculum senectutis, ducem imbecillitatis, consolationem animi ægritudinis. Sed enim quid mihi accidit, quæ deducta sum ad lacrymas, cum me oporteat lætari et exsultare, quod fuerim mater martyris, quod Deo obtulerim donum mei uteri, quod cum te, o charissime, aluerim et erudierim, et ad pietatem exercuerim, non te viderim consummatum morte communi et inutili? Utilitatem enim magnam habet mors martyris, qua tu es consummatum. Sed me, cum decesseris, ne omnino relinquo, sed intercessionibus apud eum, pro quo effudisti sanguinem, me ab hac laboriosa et calamitosa vita cito liberatam apud te statuas, hac in rem mihi reddens mercedem nutritionis. Hæc cum dixisset, deposuit manum in eo loco, in quo iusserat martyr, et quæcunque mandata fuerant, deduxit ad effectum, glorificans Christum verum Deum nostrum: quem decet omnis gloria, majestas et laus cum principio carente ejus Patre et vivifico Spiritu, nunc et in sæcula sæculorum. Amen.

Α μὲν χαρῆ. τοῦτο δὲ καὶ λύπη ἐσὺν μερίζουσα, ἡ οὐκ ἀνθ' ὅλων ἀπέληφα, ποθεινότατε, λέγουσα. ζῶντα μὲν σε καὶ σῶον ἐκπέμφασα, νυνὶ δὲ ἀνθ' ἔλου καὶ ζῶντος, χεῖρα μόνην κομισαμένη, μέρος τι, φεῦ! καὶ βραχὺ λείψανον, ὥσπερ ἓνα πλέον θρηνῶ, καὶ κέντρον ἔχω τοῦ πάθους, πρὸς τὴν μνήμην διὰ ταύτης ἰθροῦμένη. Καίτοι πόνη μὲν σε ἡ ἀθλία ἐγεννησάμην, μόχθῳ δὲ καὶ ἐξεθρεψάμην, γήρωσ ἐσεσθαι βακτηρίαν ἐπέσασα, ἀσθενείας χειραγωγίαν, ἀθυμίας παραψυχήν. Ἀλλὰ γὰρ τί πίπονθα πρὸς πένης, κατενεχθεῖσα καὶ δάκρυα, δέον ἀγάλλεσθαι: καὶ σκιρτῶν, ὅτι μάρτυρος ἐγενόμην μήτηρ, ὅτι τῷ Θεῷ δῶρον τῆς ἐμῆς κοιλίας ἐκαρποφόρησα, ὅτι σε οὕτω, φίλτατε, καὶ θρέψασα, καὶ παιδεύσασα, καὶ τὴν εὐσέβειαν ἐξασκήσασα, οὐκ εἶδον κοινῶ καὶ ἀκέραιε θανάτῳ τελεωθέντα; Ἔχει γὰρ πολὺ τὸ ὠφέλιμον ὁ μαρτυρικὸς θάνατος ἢ σὺ τετελειώσαι. Ἀλλὰ με καὶ τελευτήσας, μὴ πάντα καταλίπη; ταῖς δὲ πρὸς τὸν ὑπὲρ οὗ τὸ αἷμα ἐξέχεας προσεβίαις σου, τῆς ἐπιπόνου ταύτης καὶ μοχθηρᾶς τάχιν ἀπαλλάξας ζωῆς, παρὰ σοὶ στήσας ἀποδοῦς ἐν τούτῳ μοι τὰ τροφεία. Ταῦτα εἰπούσα, τὴν χεῖρά τε ἐν ᾧ ἐκελεύσατο τότῳ ὁ μάρτυς κατέθετο, καὶ τὰ διατυπωθέντα πάντα εἰς πέρας ἤγαγε, δοξάζουσα Χριστὸν τὸν Θεὸν ἡμῶν, ᾧ πρέπει πᾶσα δόξα, μεγαλοσύνη τε καὶ μεγαλοπρέπεια, σὺν τῷ ἀνάρχῳ αὐτοῦ Πατρὶ καὶ τῷ ζωοποιῷ Πνεύματι, νῦν καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

**ΘΩΛΗΣΙΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ
ΚΑΙ ΕΝΔΟΞΟΥ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΟΜΑΡΤΥΡΟΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ
ΟΡΕΣΤΟΥ.
CERTAMEN
SANCTI ET GLORIOSI MAGNI MARTYRIS CHRISTI
ORESTIS.**

(Latine apud Surium ad diem 9 Novembris; Græce ex cod. ms. 1519.)

I. Imperatore Diocletiano, magna quædam persecutio adversus Christianos commota est (1). Misit enim ille magistratus suos in omne sibi subiectum imperium, qui Christianos homines de medio tollerent. Unus autem quidam, nomine Maximus, Imperatorem adiit, quem his verbis affatus

Α'. Βασιλεύοντος Διοκλητιανοῦ τοῦ ἀσεβεστάτου καὶ παρανόμου ἐγένετο διωγμὸς μέγας τῶν Χριστιανῶν καθ' ὅλης τῆς οἰκουμένης. Ἐξαπέστειλε γὰρ εἰς πᾶσαν τὴν ὑποτεταγμένην αὐτῷ βασιλείαν ἀρχοντας, πρόσταγμα δόντες, ὥστε ἀναιρεῖσθαι τοὺς Χριστιανούς. Εἰς δὲ τις ἀρχῶν δούματι Μάξιμος

(1) Numeratur hæc decima persecutio, de qua vide Baron. ann. 301 et 302.

προσῆλθε τῷ βασιλεὶ λέγων· Θεοῦτατε κοσμοκρά-
 τ·ρ, ἔδραγέ τῆς φανερώσεως τῶν θεῶν καὶ σοφῆ
 μυσταγωγῆς τῶν θεῶν αὐτῶν μυστηρίων, δέομαι
 τῆς σῆς θεοῦτατος καὶ φιλανθρωπίας, κέλευσόν μοι
 διαλθεῖν τὰ μέρη τῆς Κιλικίας καὶ Καππαδοκίας,
 πρὸς τὸ ἀπολίσσει τὸ γένος τῶν Χριστιανῶν, οὓς
 συλλαβόμενος ἐγὼ, πολλὰς τε καὶ ποικίλαις τιμι-
 ρίαις ὑποβαλὼν, κυρὶ καταναλώσω, καὶ ἐν τοῖς
 ἕδασι βίβω αὐτούς. Ὁ δὲ Διοκλητιανὸς ἀκούσας
 ταῦτα, εἶπεν αὐτῷ· Ἔχει ἐξουσίαν ἐν πάσῃ τῇ βα-
 σιλείᾳ μου πρὸς καθάρσεις τῆς ἀσεβοῦς θρησκείας
 τῶν Χριστιανῶν, ὅπως φανεροῦς ποιήσης τοὺς
 δεσπότης θεοὺς, τοὺς πάσης τῆς οἰκουμένης εὐ-
 εργίτα·

Β. Ἀδῶν δὲ ὁ Μάξιμος τὸ πρόσταγμα παρὰ τοῦ
 βασιλέως ἐξῆλθε μετὰ πολλῆς φαντασίας, ὡσπερ
 λέων βορῆν εὐρών. Καὶ ποιήσας ἐαυτῷ σπλάγγχα
 ἀνγλιῆ, ὤρμησεν ἐπὶ τοὺς ὄρους Καππαδοκίας ἐν
 πόλει καλουμένῃ Τυάνῃ. Καὶ εἰσελθὼν ἐν αὐτῇ
 μηνύεται αὐτῷ ὑπὲ τῶν πολιτῶν ὅτι ἰατρός τι,
 ἄνοματι Ὀρέστης, καθήμερον ἀνακίθει πάσαν τὴν
 πόλιν σέβασθαι καὶ πιετεύειν εἰς ἕνα Κύριον Ἰησοῦν
 Χριστόν. Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Μάξιμος, ἐκέλευσεν
 αὐτὸν ἐπὶ τοῦ βήματος παραστήναι, καὶ λέγει
 αὐτῷ· Ποίας ἐξουσίας τυγχάνεις; οὐ γὰρ μικρῶς
 κινούμεθα κατὰ σοῦ. Μετὰ πάσης οὖν παρόρησίας
 καὶ τὸ ἄνομά σου φράσον ἡμῖν καὶ τὸ γένος. Ὁ ἅγιος
 Ὀρέστης εἶπεν· Ἡ παρόρησία μου ὁ Χριστός ἐστι,
 ἐ· ἐν καὶ παρόρησιαζόμενος λαλήσω ὅτι Χριστιανός
 εἰμι, καὶ κέκλημαι Ὀρέστης.

αἰμα, καὶ κέκλημαι Ὀρέστης.

Γ. Μάξιμος ἡγεμῶν εἶπεν· Ἐπειδὴ προέφρασας
 σεαυτὸν Χριστιανὸν ἀποκαλέσαι, καὶ Χριστόν ὁμο-
 λογεῖς εἶναι θεόν, οὕσον τοῖς θεοῖς πρὸ τῶν βασί-
 λων· ἐπεὶ κακῶς μέλλεις ἀποθνήσκειν. Ὁ ἅγιος
 Ὀρέστης εἶπεν· Θεοὶ οἱ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν
 οὐκ ἐποίησαν ἀπολίσθωσαν. Ἐγὼ γὰρ ἐκ νεαρῆς
 ἡλικίας θύειν μεμάθηκα οὐσίαν αἰνέσεως τῷ ζῶντι
 Θεῷ, ἔπειτα καὶ προσεύχομαι ἐν καθαρῇ καρδίᾳ.
 Καρφοὶ δὲ καὶ κιβδηλοὶ θεοὶ οὐ προσκυνῶ ποτε.
 Μάξιμος ἡγεμῶν εἶπε· Θεωρῶ σε τῇ ἡλικίᾳ κε-
 κοσμημένον, καὶ λόγοις φρονίμοις σεσοφισμένον,
 καὶ τὸ εὐσχημον καὶ εὐπρεπὲς τῆς ἱατρικῆς ἐπι-
 στάμενον τέχνης, καὶ φείδομαι σου ὡς τέκνου.
 Φράσον τοίνυν ἡμῖν τὸ ἄνομά σου καὶ τῶν γονέων
 τὴν θρησκείαν. Ὁ ἅγιος Ὀρέστης εἶπεν· Εἰ ζητεῖς
 τὸ ἄνομά μου μαθεῖν, γίνωσκε ὅτι τίμιόν ἐστι παρὰ
 Θεῷ. Οἱ γὰρ κατὰ σάρκα γονεῖς μου Ὀρέστην με
 ἐπανόμασαν, ὥστε καμὲ ἀρέσαι Θεῷ καὶ ἀνθρώποι·
 διὰ τῆς ὁμολογίας τοῦ Κυρίου μου Ἰησοῦ Χριστοῦ
 καὶ διὰ τῆς θεραπείας τῶν σαρκικῶν παθημάτων.

Δ. Μάξιμος ἡγεμῶν εἶπεν· Ἀπονενοημένε καὶ
 ἀδωλωτατε, μὴ κελεύόμενος προπετῶς πθέγγῃ, καὶ
 φρενακατῆς ἐαυτοῦ, ἕνα θεὸν ὁμολογῶν τὸν Χρι-
 στὸν εἶναι, ὅντινα οἱ Ἰουδαῖοι ἐσταύρωσαν ὡς κα-
 κούργον; Ὁ ἅγιος Ὀρέστης εἶπεν· Ὁ ἡγεμῶν, εἰ

est : Divine imperator, dux nostrorum deorum, et
 divinorum, quæ ad illos perinent, mysteriorum
 sapiens præceptor, peto a benignitate tua ut jubeas
 me partes Ciliciæ et Cappadociæ percurrere, ut
 Christianos maleficos homines affligens, eosque
 comprehensos multis et variis cruciatibus subji-
 ciens, igne consumens, et in aquas præcipitans,
 funditus perdere valeam. Hæc cum Diocletianus
 audivisset : Habeas, inquit, potestatem in toto im-
 perio meo, ad impiam Christianorum superstitionem
 evertendam : deos autem ipsos omnium domi-
 nos, ac totius orbis terrarum adjuutores, ubique
 manifestos esse facias.

II. Cum Maximus edictum ab imperatore acce-
 pisset, multo cum apparatu ac pompa egressus
 est, tanquam leo, inventa esca : cunq̄ue animum
 immitem et misericordiæ omnino expertem habe-
 ret, properavit ad urbem, quæ dicitur Tyana. Quo
 cum venisset, audivit ab ejus urbis civibus, me-
 dicum quemdam illic esse, Orestem nomine, qui
 quotidie toti civitati persuadere studebat, ut Jesum
 Christum omnes colere vellent, et ejus fidem æ-
 qui, quem et a parentibus didicisse aiebant, non
 esse deos alios, nisi unum solum verum Deum ac
 coelestem, ejusque Filium Jesum Christum. His au-
 ditis, jussit Maximus Orestem ante tribunal sisti,
 cui sic ait : Quænam est temeritas ista tua? Non
 enim parum contra te commoti sumus. Dic igitur
 libere nomen tuum, et genus. Tunc sanctus Ore-
 stes : Mea, inquit, libertas et fiducia est Jesus Christus,
 et vocor.

III. Tunc Maximus dixit : Quoniam te Christia-
 num appellari dixisti, et Christum Deum esse con-
 fessus es, diis sacrificia priusquam tormenta patiaris.
 Ad hæc respondit vir ille sanctus : Dii, qui cælum
 et terram non fecerunt, dispereant. Ego enim cum
 adhuc puer essem, didici sacrificium incruentum
 Deo viventi offerre, quem et puro corde adoro :
 tuos vero adulterinos istos deos, et inanes ac va-
 nos dæmones, quos tu dicis, non adoro. Tum Ma-
 ximus : Video te, inquit, ætate florentem, pruden-
 tia et eruditione multum valere, et medicinæ artis
 honestam ac decoram facultatem possidere : quam-
 obrem habeo rationem tui, perinde ac si esses
 filius meus. Age igitur dicas nobis, quod est nomen
 tuum, et qualisnam sit cultus parentum tuorum.
 IV. Tum ille : Si cupis scire nomen meum, velim scias,
 apud Deum ipsum valde honoratum illud esse.
 Namque parentes mei, a quibus, quod ad carnem
 pertinet, genitus fui, Orestem me nominarunt, ut
 scilicet placerem Deo et hominibus per Domini
 mei Jesu Christi confessionem, et morborum, qui-
 bus humana corpora veantur, curationem.

IV. Ad hæc Maximus : Stultissime, inquit, et
 miserrime homo, cur loqueris sic petulenter? Cur
 teipsum decipis, cum unum Deum confitearis, et
 Christum, quem Judæi, ut nefarium et maleficum
 hominem crucifixerunt? Respondit Orestes : Si

magnam ejus, qui crucifixus fuit, potentiam cognosceres, inanium idolorum errorem derelinqueres, et illum adorares, qui vere Deus est, ex Deo vero, qui corporeis oculis non cernitur, genitus : qui et ipse, ut Deus, corporeo visa non comprehenditur. Sic sponte divinam naturam cum humana conjunxit et a periculoso diaboli carcere nos liberavit. Ad hæc Maximus : Multis, inquit, verbis et fallaciis aures meas obtundis, quasi velim ego deos meos relinquere, et istum vestrum Crucifixum adorare. Age igitur et tu diis nostris sacrificia, futurum sciens ut, si hoc feceris, ad dextram meam seleas. At Orestes dixit : Ego æternum Deum, semper mihi beneficientem, et Dominum meum Jesum Christum adoro, eique servio, dæmonum autem istorum particeps nunquam fuero.

V. Tum Maximus : Adducite illum ad templum deorum. Templum autem, quod dicebat, erat auro et argento excultum, atque idolis refertum. Ad Grestem vero conversus : Sacrificia, inquit, diis ipsæ, Oreste. Respondit ille : Erras magnopere, cum nescias, quid tibi expediat : isti enim dii tui ex ære, ferro, auro et argento confecti sunt ad decipiendos homines ; nam neque audiunt, cum sint opera quædam manufacta, neque omnino sibi operam afferre possunt, nullam denique gratiam referre sciunt. Tum Maximus : Sacrificasne, inquit, scire, aut membra tua disceptari jubebo. Respondit Orestes : Putasne istis tuis verbis me perterrefactum iri ? Minime hoc futurum speres : sed quamprimum fac, quidquid vis ; ignoras enim, quem præsentem et mihi opitulantem habeo Dominum Jesum Christum. Tunc ait Maximus : Hominem istum virgis cædite, eumque admonete, ne pergat amplius insanire. Ille autem cum verberaretur, elatis in cælum manibus, ait : Respice, Deus meus, e cælo, et opitulare servo tuo. Jussit vero præses illum tandiu verberari, quoad militibus ipsi vicissim quadragenas plagas singuli infligerent, ita ut funes, lora, et nervi consumerentur. Mox vehementius eum cædi jussit, sic ut ejus intestina extracta sint, et tanta viri tolerantia omnibus admirationem attulerit.

Ὡστε καὶ τὰ ἔνδον τῶν σπλάγχνων αὐτοῦ ἀποσπασθῆναι. καὶ θαυμάζειν πάντας τὴν καρτερίαν τοῦ ἀνδρός.

Cum igitur ita verberatus fuisset, Sacrificia diis D
Ipsis, inquit præses, et dimittam te. Orestes vero nihil respondit. Itaque iratus præses, jussit obeliscos ignitos fieri, et ad ejus terga statim adhiberi, ut ea primum comburerentur, deinde aceto acerbissimo et multo sale conspersa torerentur. Tunc martyr ille beatissimus, erectis ad cælum oculis, ait : Deus, qui Sodomitarum urbes igne consumpsisti, et Ninivem per poenitentiam conversam, tua virtute ad justitiam traduxisti, da, quæso, mihi, Domine, ut signum aliquod tuum in conspectu meo videam. Fac mecum signum in bonum, ut videant qui oderunt me, et confundantur. His dictis, afflavit in simulacra illa, et statim comminuta sunt,

A ἤδεις τὴν δύναμιν τοῦ σταυρωθέντος, κατὰ τὴν ματαίαν πλάνην τῶν εἰδώλων, καὶ αὐτὸν προσεκύνησας, τὸν ὄντως ὄντα Θεὸν ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ, καὶ ἀόρατον ἐξ ἀοράτου, ὃς, τῇ ἰδίᾳ βουλή ἐν τῇ θεότητι αὐτοῦ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν ἐνώσας, τῆς πλάνης ἡμᾶς ἠλευθέρωσε τοῦ διαβόλου. Μάξιμος ἡγεμῶν λέγει· Πολλοὶ ῥήμασι καὶ ἀπατηλοῖς περιαντλεῖς μου τὰς ἀκοάς, ὥστε οἰεσθῆαι σε δύνασθαι πείθειν με καταλιπεῖν τοὺς θεοὺς, καὶ σέβασθαι τὸν ἐσταυρωμένον· ὅπερ οὐ ποιῶ, ἀλλὰ μᾶλλον σὺ προσελθὼν ὄψσον τοὺς θεοὺς, εἰδὼς ὅτι, τοῦτο ἐὰν ποιήσῃς, ἐπὶ τῆς ἡγεμονίας μου δεξιὸς καθίσεις. Ὁ ἅγιος Ὀρέστης εἶπεν· Ἐγὼ τὸν αἰὶ καὶ πάντοτε ἐνεργέτην Θεὸν τὸν Κύριόν μου Ἰησοῦν Χριστὸν σέβομαι, καὶ αὐτῷ μόνῳ δουλεύω, δαιμονίων δὲ μέτοχος καὶ λάτρης οὐκ ἂν γένομαι ποτε.

E. Μάξιμος ἡγεμῶν εἶπεν· Προσαγάγετε αὐτὸν εἰς τὸν ναὸν τῶν θεῶν. Ὁ δὲ ναὸς ἦν κεκοσμημένος χρυσῷ καὶ ἀργύρῳ καὶ εἰδώλοις πολλοῖς. Τοῦ δὲ ἐλθόντος, λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ ἡγεμῶν· Θύσον τοῖς θεοῖς, Ὀρέστα, ἵνα Παιεὶ σου γενήσωνται. Ὁ δὲ ἅγιος εἶπεν· Πλανᾶσαι, ἡγεμῶν, μὴ εἰδὼς τὸ συμφέρον· οὗτοι γὰρ χαλκῆς καὶ σιδήρου εἰσι, κεκοσμημένοι χρυσῷ καὶ ἀργύρῳ πρὸς τὸ πλανᾶσθαι τοὺς ἀνθρώπους· οὕτε γὰρ βλέπουσιν, οὕτε ἀκούουσιν. Ἔργα χειρῶν ἀνθρώπων ὑπάρχοντες, οὐδὲ ἐαυτοῖς βοηθῆσαι δύνανται τὸ σύνολον, οὐδὲ ἀμεΐσασθαι τοὺς ἀμειβομένους αὐτοῖς. Μάξιμος ἡγεμῶν εἶπεν· Θύεις, ἢ ἄπτομαι τῶν μελῶν σου εἰς ἀφανισμόν. Ὁ ἅγιος Ὀρέστης εἶπεν· Ἔοικα· ἐκφοβεῖν με ταῖς ἀπειλαῖς. Μὴ οὖν ἀναβάλλου τοῦτο ποιεῖν, ἀλλὰ σθένεως πράττε· ὃ βούλει· ἀγνοεῖς γὰρ τὸν παροστώτα, καὶ ἀντίλαμβανόμενόν μου Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν. Μάξιμος ἡγεμῶν εἶπεν· Τοῖς ῥάβδοις αὐτὸν τύψατε, λέγοντες αὐτῷ· Μὴ μώριζε. Ῥαβδίζομενος δὲ ὁ ἅγιος ἐπιπολεῖ, ἀπλώσας τὰς χεῖρας εἰς τὸν οὐρανὸν εἶπεν· Κύριε ὁ Θεὸς μου, ἐπίδε ἐξ οὐρανοῦ καὶ βοηθήσον τῷ δούλῳ σου. Ὁ δὲ ἡγεμῶν ἐκέλευσεν αὐτὸν ἐπιπλεῖον ραβδίζεσθαι, ἐπὶ τοσοῦτον, ἕως οὗ ἠλλάγησαν τεσσαράκοντα κεντυρίονες, ὥστε καὶ τὰ σχοινία καὶ τοὺς λώρους, καὶ τὰ νεῦρα συντελεσθῆναι. Καὶ μὴ ἀρκεσθεὶς ἐν τούτοις ὁ παράνομος ἡγεμῶν, πάλιν ἐκέλευσε τύπτεσθαι αὐτὸν σφοδρότερον,

Γ'. Μετὰ δὲ τὸ ἰκανῶς ραβδισθῆναι αὐτὸν ὁ ἡγεμῶν λέγει αὐτῷ· Θύσον τοῖς θεοῖς, καὶ ἀπολύω σε. Ὁ δὲ ἅγιος Ὀρέστης οὐδ' ὄλωσ' ἀπεκρίθη αὐτῷ. Τότε θυμωθεὶς ὁ παράνομος ἡγεμῶν, ἐκέλευσεν ὀβελίσκους πυρωθῆναι, καὶ τὸν νῶτον αὐτοῦ διακαθῆναι, καὶ ἕξει δριμυτάτω καὶ ἄλατι ἀνατρίθειν αὐτόν. Καὶ τούτου γενομένου μετὰ πολλοῦ τοῦ τάχους, καὶ τοῦ ἁγίου μάρτυρος ἐγκαρτεροῦντος ταῖς βασάνοις, ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν ὁ δίκαιος εἶπεν· Κύριε ὁ Θεός, ὁ τῶν Σοδομιτῶν τὰς πόλεις πυρὶ καταναλώσας· καὶ τὴν Νινευὶ δίκαιώσας διὰ μετανοίας· ἐν τῇ σῇ φιλανθρωπίᾳ καὶ δυνάμει, ὃς· μοι τελείως τὸν ἀγῶνα τούτου ὑπομείναι, καὶ ποιήσον μετ' ἐμοῦ σημεῖον εἰς ἀγαθόν· καὶ ἰδέτωσαν οἱ μισοῦντές με,

καὶ αἰσχυνθήτωσαν. Καὶ εἰπὼν ταῦτα ὁ ἅγιος ἐν-
εφύσησε τοὺς εἰδύλους, καὶ ἐλικμήθησαν παρα-
χρήμα, καὶ ἐγένοντο εἰς κονιορτὸν. Καὶ εἶπε πρὸς
τὸν ἡγεμόνα ὁ μάρτυς· Πού ἐστιν ἡ ἰσχὺς τῶν θεῶν
σου; Μὴ ἠδυνήθησαν ἑαυτοῖς βοηθήσαι; Ἐξελθόντος
δὲ αὐτοῦ ἐκ τοῦ νικοῦ, παραχρήμα καὶ ὁ οἶκος συν-
ετέλεισθαι καὶ κατέπεσεν.

Ζ'. Τότε θυμωθεὶς ὁ ἡγεμὼν, κελεύει ἀπενεχθῆναι
αὐτὸν ἐν τῇ φυλακῇ τῇ ἐσωτέρᾳ, παραγγέλλας τῷ
δεσποφύλακι, μήτε ἄρτον μήτε ὕδωρ ἐπιδοθῆναι
αὐτῷ. Ὁ δὲ ἅγιος μάρτυς τοῦ Χριστοῦ Ὀρέστης
ἀπῆκε χεῖρων ἐν τῇ φυλακῇ, καὶ ἐκτείνας τὰς χεῖρας
εἰς τὸν οὐρανὸν, εἶπε· Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ὁ ἐκ
χερᾶς ἡλικίης τὰ νόμιμά σου κελεύσας με ἐκδιδα-
χθῆναι, καὶ ἀποβρίψας ἀπ' ἐμοῦ πᾶσαν ἐπιθυμίαν
ἁπάτης, ὁ ποιήσας τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ
πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς, ὁ στηρίξας τὴν θάλασσαν τῷ
λαγῷ σου, ἵνα ἐξ οἰκειῶν πόνων παράσχῃ τὴν χρῆσιν
τοῖς ἀνθρώποις, ὁ τοῦς ἁγίους· σου ἀναπαύσας
Ἀβραάμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ, μὴ με ἐγκαταλί-
πης· ὅτι ὁλοῦ σοι ἀνάκειμαι· ἀλλὰ συμμετόχον με
ποιήσον τῶν προστελειωθέντων ἁγίων σου μαρτύριον
καὶ συκληροκόμον· ὅτι δεδόξασται τὸ πανάγιον
ὄνομά σου εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

Η'. Ταῦτα τοῖνον προσευξαμένου τοῦ ἁγίου, καὶ
ἐπὶ τὰς ἡμέρας ποιήσαντος· ἐν τῇ φυλακῇ, τῇ ὀγδόῃ
ἡμέρᾳ προκαθίσας ὁ ἡγεμὼν, ἐκέλευσεν αὐτὸν
παραστήναι, καὶ εἶπε πρὸς αὐτόν· Ἀνδρα καὶ
ἀεθέστου, καὶ τῆς τῶν θεῶν εὐμενεία; ἔχθρῶ, τί
ἐτόλμησας μωρὰ καὶ ψυχρὰ λαλεῖν; Μὴ δέεις
πρώην ἐπιεικῶς σοι διελέχθην; Θέλησον οὖν κἄν γυν
τὴ εὐμενῆς πρᾶξαι, καὶ θύσον τοῖς θεοῖς. Εἰ δὲ μὴ
πεισθῇ μοι, χλευαστέρας σοι βασάνους ἐπινοήσω
τῶν πρώην, καὶ κακὴν κακῶς σε τοῦ ζῆν ἀπαλ-
λίξω, καὶ τὸ σῶμά σου κελεύσω ἐν ὕδατι βιβῆναι.
Ὁ δὲ ἅγιος μάρτυς τοῦ Χριστοῦ Ὀρέστης ἀποκρι-
θεὶς εἶπε τῷ ἡγεμόνι· Ὁ πάσης ἀνομίας πεπλη-
ρωμένε, ἰδοὺ ἐτοιμά; εἰμι πρὸς πᾶσαν πείραν βα-
σάνων· πρόσφερε σου τὰ βασανιστήρια, καὶ ποιεῖ ὁ
βούλει· εἰς ἐμέ· ἔχων γὰρ τὴν σφραγίδα τοῦ Κυρίου
μου Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ καρδίᾳ, οὐ φοῦμαι σοι
τὰς ἀπειλὰς. Τότε ὁ ἡγεμὼν, σφόδρα ὀργισθεὶς καὶ
θυμῷ πολλοῦ πληθεὶς, ἐκέλευσεν ἐνεχθῆναι ἥλωος,
ἔχοντας τὸ μῆκος ἀνὰ σπιθαμῆς, καὶ τοῦτους ἥλω-
θῆναι κατὰ τῶν πλευρῶν αὐτοῦ. Τοῦτου δὲ γενομένου,
ἐγένοντο αἱ πλευραὶ αὐτοῦ ὡς ἱμάτιον διεβρω-
γῆς, καὶ ὡσεὶ κρηπίδες στρατιωτικαί.

Θ'. Ἰδὼν δὲ ὁ παράνομος καὶ ἀεθέστατος ἡγεμὼν
τὴν γενναίαν καὶ σταθερὰν αὐτοῦ καρτερίαν καὶ
ὑπόμονην, καὶ ὅτι οὐ δύναται αὐτὸν μεταπεῖσαι· ἐκ
τῆς εἰς τὸν ζῶντα Θεὸν ἀληθινῆς ὁμολογίας, ἐπινοεῖ
κατὰ τοῦ ἁγίου ἑτέραν μηχανὴν, ὥστε αὐτὸν συν-
τίμως ἀνελεῖν· καὶ δὴ κελεύει τῇ τάξει ἐνεχθῆναι
ἕκτον ἀγριώτατον πάνου, καὶ δεθῆναι τὰς χεῖρας
αὐτοῦ ἀλύσει, καὶ εὖτε τὰς ἀλύσεις προσδεθῆναι
ὑπὸ τῶν μηρῶν τοῦ ἵππου, καὶ ἐλασθῆναι τὸ ζῶον
βίχ πολλῇ, ὅπως τὸ τέλος τοῦ βίου ἀποδῶ πικρῶς.
Οἱ δὲ δῆμιοι ἐποίησαν τὸ προσταχθὲν αὐτοῖς ὑπὸ τοῦ
ἡγεμόνος, καὶ ἤγαγον αὐτὸν ἀπὸ Τυάνων, μάλιστα
εἰκοσι· τέσσαρα, καὶ εὐθέως ἀπέδωκε τὸ πνεῦμα αὐ-
τοῦ τῷ Κυρίῳ.

A atque in pulverem conversa. Mox ait præsi: Et
ubinam est potentia deorum tuorum? Nunquid sibi
ipsi opem ferre potuerunt? Cum vero e templo e-
gressus esset, statim ædes quoque illa eversa
est

VII. Tunc jussit præses in carcerem interlorem
Orestem detrudi, et carceris custodi præcepit, ut
neque panem, neque aquam ei daret. Sanctus vero
martyr lætanti animo adiit carcerem, et elatis in
cælum manibus, has preces emisit: Domine Jesu
Christe, qui voluisti me ab ineunte ætate res ju-
stas et honestas edoceri, quique omnem erroris cupi-
ditatem atque illecebras a meipso repulisti, qui
cælum, terram quæque in his continentur, effe-
cisti, qui mare ipsum certo loco constituisti, et ejus
bona humano usui contulisti, qui sanctos tuos
Abraham, Isaac, Jacob, ad requiem tuam perdu-
xisti; quæso, ne me derelinquas, quoniam totum
me tibi addixi ac tradidi; fac, ut particeps flam
corum qui martyrio ante me suscepti sunt, et hæredi-
tatem tuam perceperunt: quoniam gloriosum est
nomen tuum in sæcula. Amen.

VIII. His precibus ad Deum missis, cum septi-
mum diem in carcere transegisset, octavo die
præses in tribunali sedens, jussit Orestem illuc
duci, et in eum intuens: Nefarie, inquit, impie,
et deorum inimice, cur ausus es frigida quædam et
stulta verba loqui? An propterea id fecisti, quia le-
niter tecum locutus sum? Age igitur saltem nunc
quod æquum est, facias; nisi enim mihi obtempera-
veris, diis sacrificans, acerbiores cruciatus contra
te statim excogitabimus, et pessimis modis vitam
tibi auferemus, corpusque istud tuum in aquam
projiici jubebimus. Ad hæc Orestes: Liceat omnia
tormenta tua huc afferri, paratus enim sum ea li-
beater perferre, cum Domini mei Jesu Christi si-
gillum in corde meo impressum habeam. Tunc fu-
ture accensus præses, jussit clavos, palmi longitu-
dinem singulos habentes, afferri, et clavus illis ojus
talos configi. Cum igitur martyris pedes carnißices
configere voluissent, pedes illi facti sunt ita duri
ac solidi, perinde ac si ferreæ crepidæ fuissent.

ἐγένοντο αἱ πλευραὶ αὐτοῦ ὡς ἱμάτιον διεβρω-

IX. Itaque cum impius præses animadverteret,
Orestem nequaquam posse subjei, diabolus in ejus
mentem conjecit, ut alia quadam mæchina excogi-
tata, celeriter martyrem interficeret. Præcepit igitur
cohorti, ut equum quemdam maxime terribilem
illuc adducerent, et Orestæ manus catenis con-
strictas, in illius equi femore illigarent, et animal
ipsum vi multa impellerent, ut vitæ suam quamprimum
martyr haberet. Fecerunt carnißices, quod a
præside jussi fuerant, omnique longe ab urbe
Tyana quatuor et viginti milliaribus, in equi fe-
more ligatum pertraxerunt. Quo loco spiritum Deo
reddidit.

X. Hoc audito, præses jussit martyris reliquias in flumen quoddam, Phibum nomine, quod est e regione montis, staim demergi. Eo autem loco visus est homo quidam aspectu, instar solis, effulgens, qui cum sancti martyris reliquias collegisset, in monte, qui est prope urbem Tyanam, eas deposuit. Hæc autem cum præses Maximus fecisset, sancti martyris Orestæ acta misit in urbem Antochiam ad imperatorem Diocletianum. Completum fuit Orestæ martyris certamen atque martyrium die nono mensis Novembris, in Christo Jesu Domino nostro, cui gloria est et imperium in sæcula sæ: u oroni. Amen.

Ἡ τοῦ ἁγίου ἀθλοπόρου Χριστοῦ καὶ μάρτυρος Ὁρέστου, μηνὶ Νοεμβρίου ἑ', ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, Ἀμήν.

Γ'. Ἐμηνύθη δὲ παραχρῆμα Μαξιμῷ τῷ ἡγεμόνι οὗτοι ὁ Χριστιανὸς Ὁρέστης ἀπέδωκε τὸ πνεῦμα αὐτοῦ. Καὶ ἀκούσας ταῦτα ὁ ἡγεμὼν, ἐκέλευσε τὸ εἶμιον λείψανον αὐτοῦ ριφῆναι ἐν Βίβῳ τῷ ποταμῷ Ἐντικρυς τοῦ θροῦ. Καὶ τοῦτου γενομένου, θεασάμεθα ἄνθρωπον τινα, ἕ: τὴν ἰδέαν εἶχε λαμπρὰν ὡς ὁ ἥλιος, δεξιόμενον τὸ εἶμιον λείψανον τοῦ ἁγίου μάρτυρος: ὅστις καὶ κατέθετο αὐτὸ ἐν τῷ παρακειμένῳ ὄρει τῇ πόλει Τυάκων. Ταῦτα δὲ πράξας ὁ ἀσεβέστατος καὶ παράνομος ἡγεμὼν, ἀπέστειλε τὰ ὑπομνήματα τοῦ ἁγίου μάρτυρος Ὁρέστου ἐν Ἀντιοχείᾳ, ὡς περὶ τι μέγα ἄθλον καὶ κατόρθωμα πρὸς Διοκλητιανὸν τὸν βασιλέα. Ἐτελειώθη δὲ ἡ μαρτυρία τοῦ ἁγίου ἀθλοπόρου Χριστοῦ καὶ μάρτυρος Ὁρέστου, μηνὶ Νοεμβρίου ἑ', ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, Ἀμήν.

MARTYRIUM TON AGION TOY XHISTOY MARTYRON

KAI OMOLOGHTON

ΓΟΥΡΙΑ. ΣΑΜΩΝΑ ΚΑΙ ΑΒΙΒΟΥ,

MARTYRIUM SANCTORUM CHRISTI MARTYRUM

ET CONFESSORUM

GURIAE. SAMONAE ET ABIBI,

(Latine apud Surium ad diem 15 Novembris; Graece ex codd. 1522 et 1549.)

I. Agebatur quidem sexcentus annus ab imperio Alexandri Macedonis, novem autem annos jam transegerat Diocletianus, sceptrum tenens Romanorum, et sextum jam consulatum obtinebat Maximianus (4): Augarus autem, Zoaræ filius, his temporibus erat prætor, et Cognatus erat episcopus Edessenorum, et magna excitabatur persecutio adversus ecclesias omnibus, qui erant sub ditione Romanorum. Et nomen quidem Christianorum, tanquam nefarium, probris appebatur et exagitabatur; sacerdotes autem et monachi, propter firmam fidem et inexpugnabilem, miserabilibus trahabantur suppliciis, desiderioque et metu distrabebantur pii. Nam cum libere eloqui veritatem propter Christi vellent desiderium, refugiebant rursus metu suppliciorum. Nam ii quidem, qui se armabant adversus pietatem, studebant ut Christiani Christianismum abjurerent, Saturnoque et these se adjungerent: contra autem fideles, ut nihil esse ostenderent ea quæ ab illis colebantur.

II. Illo ergo tempore Gurias et Samonas apud

A'. Ἔτος μὲν ἀπὸ τῆς Ἀλεξάνδρου τοῦ Μακεδόνα ἀρχῆς ἑξακοσιοστὸν ἦν, ἕνατον δὲ Διοκλητιανῷ τῷ Ῥωμαίων τε σκῆπτρα ἠνύετο, καὶ πρὸς τὴν ὑπατείαν ἔκτον ἔτελειτο τῷ Μαξιμιανῷ. Αὐγαρος δὲ ἐπὶ τῶν τότε καιρῶν ὁ τοῦ Ζωάρᾳ ἑσρατῆγει, Κογνάτης τε τὴν Ἐδессονῶν ἐπισκόπει. Καὶ διωγμὸς κατὰ τῶν ἐκκλησιῶν μέγας πάσι τοῖς ὑπὸ χεῖρα Ῥωμαίων ἡγήετο. Καὶ τὸ μὲν τῶν Χριστιανῶν ὄνομα ὡς ἄθεσμον διεσύρετο, ἱερεῖς δὲ καὶ μονάζοντες, διὰ τὸ τῆς πίστεως ἀκλίνας καὶ ἀνάλωτον, βασάνοις ἐλαυνῶς παρεδόντο, φόβος τε καὶ φόβος τοὺς εὐσεβεῖς ἐμαρρίζοντο· παρῆρησιάζασθαι γὰρ τὴν ἀλήθειαν διὰ τὸν τοῦ Χριστοῦ βουλόμενοι πόθον, τῷ φόβῳ πάλιν τῶν κολάσεων ἀνεύδοντο· τοῖς μὲν γὰρ κατὰ τῆς εὐσεβείας ὀκλιζόμενοις ἐξόμνησθαι Χριστιανούς τὰ Χριστιανῶν ἡ σπουδή, καὶ τῷ Κρόνου καὶ Πέας προστίθεσθαι· τοῖς πιστοῖς δὲ τὸνναντίον ἄπαν, καὶ τὸ μηδὲν εἶναι δεκνύσιν ἐκ ἐκείνοις τιμώμενα.

B. Κατ' ἐκεῖνο τῶν καιρῶν Γουρία καὶ Σαμωνά

(4) Est hic annus consulari nota notatus 299 apud Baronium.

κὲς διαβάλλονται τῷ δικάζοντι, ὧν ὁ μὲν Σαρκιγι- A
 νῆ, ὁ δὲ Γανάδος ὠρμηγο κάμης, ἡμεδαποὶ
 Ἐδέσσης εὐφῶ καὶ τροφίμοι, ἦν δὴ καὶ Μεσοποτα-
 μίαν καλοῦσι, διὰ τὸ Εὐφράτου καὶ Τίγριδος μέσην
 εἶναι, καὶ πρὸ τοῦ μὲν ἄλλοις ὑπὸ τῆς φήμης παρα-
 ζινομένην, μετὰ δὲ τοὺς τῶν μαρτύρων ἄθλους παν-
 ταχῆ διαθεωμήνην. Οἱ μὲν οὖν ἄγιοι οὐκ ἐν τῇ πόλει
 εἰς διατριβὰς ἐποιούοντο, κόρρω δὲ ταύτης γενόμε-
 νοι, ἅτε τῶν ἐξ αὐτῆς θορύβων μακρὰν εἶναι βουλό-
 μενοι, κατὰφανει· ὑπάρχειν τῷ Θεῷ μόνω διὰ σπου-
 δῆς εἶχον. Καὶ Γουρίᾳ μὲν ἐγκράτεια καὶ ἀγάπη
 κλών τε καὶ ἀγαθὸν κτήμα ἦν, καὶ τὸ ἐπιτήδειμα
 κλήσις ἐγένετο, ὥστε οὐκ ἂν ἐγνωρίσας τὸν ἄνδρα τῇ
 κλήσει, μὴ τὸν ἐγκρατῆ πρότερον εἰρηκῶς· Σαμων-
 ῶς δὲ τὴν τε φυγὴν καὶ τὸ σῶμα ἐσφρίγα Θεῷ, καὶ
 τῷ Γουρίᾳ τὴν ἀρετὴν παρμίλλος ἦν. Διαβάλλονταί B
 τοῖνον οὕτω τῷ δικαστῇ ὡς μὴ μόνον τὴν Ἐδέσσης
 πρόξικον πῖσαν ταί; ἐαυτῶν διδασκαλίαις ἐπιστη-
 ρίζοντες, καὶ τῆς οικείας ἔχουσαι πίστεως ὑπαλεί-
 φοντες, ἀλλὰ καὶ ὑπερορῶν τῶν διωκόντων παρα-
 σκευάζοντες, καὶ τὴν ἐκεῖνων ἀπέδεισαν ἐν μηδενὶ
 τθεσθαι· τὸ παράπαν διδάσκοντες κατὰ τὸ γεγραμ-
 μένον· «Μὴ πεποθετε ἐπὶ υἱοὺς ἀνθρώπων οἷς οὐκ
 ἐστι σωτηρία.» Οἷς ἐπὶ πολὺ τὴν μανίαν ἀναφλεγίει
 ὁ δὲκάζων, κελούει πάντας ὅσοι τὰ Χριστιανῶν ἐτί-
 μων, ταῖς Γουρίᾳ καὶ Σαμωνῶ διδασκαλίαι; ἐπόμε-
 νοι, ἅμα τοῖς εἰς τοῦτο προηγουμένοις συλληφθέν-
 τας κατακλείστους ἐν ἀσφαλεῖ γενέσθαι φρουρῶ. Καὶ
 ἡ πρόσταξις ἔργον ἦν· καὶ ὄητα καιροῦ λαβόμενος,
 καὶ τοῖς μὲν αὐτῶν πληγὰς ἐπιθεῖς, τοὺς δὲ βασά- C
 νους ἐτέραις ὑποβαλὼν, καὶ τῷ τοῦ βασιλέως δέ-
 γματι κείθεσθαι παραινέσας, οἷα ἡμερὸν τι ποιῶν
 καὶ φιλόανθρωπον, τοὺς μὲν λοιποὺς ἀπεινάς οἰκαδε
 ἀπολείπει, τοὺς δὲ ἁγίους ὡσπερ καὶ πρώτους τὴ τῆς
 ἀληθείας κήρυγμα σπειρόντας, καὶ τοῖς ἄλλοις τῆς
 εὐσεβείας μεταδιδόντας, τῷ δεσμοτηρῆσι καὶ ἐτι
 ἐκλεων προσταλαιπωρεῖν, τῇ κοινωνίᾳ τῆς μαρτυ-
 ρίας καὶ αὐτοὺς χαίροντας· ἠτηκόσαν γὰρ κὰν ταῖς
 ἄλλαι; ἐπαρχίαις πολλοῦ; τὸν ἴσον αὐτοῖς θέειν
 ἀγῶνα· ὧν Ἐπιφάνιος τε καὶ Πέτρος ἦν, Πάμφιλος
 ὁ ἐπὶ μετὰ πολλῶν καὶ ἄλλων ἐν Καισαρείᾳ τῆς
 Παλαιστίνης, Τιμόθεος ἐν Γάζῃ, ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τῇ
 μεγάλῃ Παῦλος, Ἀγαπητὸς ἐν Θεσσαλονίκῃ, ἐν Νι-
 κομηθείᾳ Ἡσύχιος, Φιλίππος ἐν Ἀδριανοῦ πόλει, ἐν
 Μελιτηνῇ Πέτρος, Ἐρμῆς καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ἐν τοῖ; D
 τῆ; Μαρτυροπόλει; μεθοριοῖς, οἷ; καὶ τὸν τοῦ μαρ-
 τυρίου στέφανον ὑπὸ Ἡρακλειανοῦ τοῦ δουκὸς μεθ'
 ἐτέρων ὁμολογητῶν ἀνεδήσαντο, ὧν ὁ ἀριθμὸς; κρεί-
 ττων ἢ κατὰ τὴν ἡμετέραν γνώσιν ἔστιν. Ἄλλ' ἐπ-
 αινέσων ἐπὶ τὰ πρότερον.

Γ. Ἀντώνιος τοιχαροῦν ὁ τῆς Ἐδέσσης; ἡγε-
 μονεύων, ἐπέθεῖ τοῖ; ἄλλοις τὴν εἰ; τὰ οἰκεία ἐπάνοδον
 ἐχαρίστω, βήματος αὐτῷ ἀρθέντος, ἀγωγίμου; τοὺς
 μαρτυρας γενέσθαι προστάττει. Καὶ τῆς τάξως τὸ
 πάλαιθεν ποιησάσης, φησὶ πρὸς τοὺς ἁγίους; ὁ ἡγε-
 μών· Ὁ θεῖότατος; ἡμῶν βασιλεὺς τάδε κελεύει,
 ἀποστῆναι τε οὐ προσεβέετε Χριστιανισμοῦ. καὶ τῇ

A judicem accusantur, quorum ille quidem ex Sar-
 cigitua, hic autem ex vico Ganade erat ortus;
 ambo educati Edessæ, quam vocant Mesopotamiam,
 quod sit media inter Euphratem et Tigridem, et
 antea quidem ejus fama ad paucos pervaserat;
 post martyrum autem certamina erat omnium ser-
 mone celebrata. Atque sancti quidem nequaquam
 verabantur in civitate: sed procul ab ea remoti,
 ut qui vellent procul abesse ab ejus tumultibus,
 studebant esse Deo soli manifesti. Et Guria quidem
 continentia et charitas erat bona et honesta pos-
 sessio, et ex illius studio cognomen est ei imposi-
 tum, adeo ut ex nomine cum non cognoveris,
 nisi prius dixeris continentem. Samonæ autem
 erat in Deum corpus et animus juvenilis et acheris,
 et cum Guria virtute contendebat. Si ergo accu-
 santur ad judicem, quod non solum omnem finiti-
 nam Edessæ regionem sua doctrina confirmarent,
 et ut suæ adhærent fidei, animum adderent, sed
 etiam efficerent, ut despicerent persecutores, et
 ut illorum impietatem omnino nihil facerent, do-
 cerent, convenienter ei quod scriptum est: «Nolite
 confidere in principibus, in filiis hominum, in
 quibus non est salus.» Quibus judex ad magnam
 accensus insaniam, jubet omnes, qui habent in
 honore religionem Christianam, sequentes doctrinam
 Guria et Samonæ, simul cum iis qui eos ad
 id inducebant, comprehensos, in tuta includi cu-
 stodia. Jussus autem ad effectum est deductus, et
 capta occasione, cum aliis quidem ex his plagas
 impesisset, alios autem aliis tormentis subjecis-
 set, et ut imperatoris decreto parerent, suasis-
 set: tanquam qui benigne et clementer se gere-
 ret, alios quidem sinit domum abire, sanctos
 autem ut primos, et qui pietatem aliis impertis-
 sent, jussi adhuc affligi in carcere, qui ipsi quoque
 martyrii gaudebant societate. Audiebant enim in
 aliis provinciis multos idem, quod ipsi, certamen
 suscepisse: ex quibus erat Epiphanius et Petrus,
 et sacrosanctus Pamphilus cum multis aliis in
 Cæsarea Palestinæ, Timotheus Gazæ, in magna
 Alexandria Timotheus, Agapetus Thessalonicæ,
 Hesychius Nicomediæ, Philippus Adrianopoli, Me-
 litinæ Petrus, Hermes, et ejus socii in confiniis
 Martyropolis: qui fuerunt etiam redimiti corona
 martyrii a duce Heracliano cum aliis confessoribus,
 quorum est major numerus, quam ut possit ad
 nostram venire cognitionem. Sed redeundum est
 ad ea, de quibus prius dicebamus.

III. Antonius ergo præses Edessæ, cum conce-
 sisset aliis ut domum revertentur, ei in altum
 erecto tribunali, jubet ad se adduci martyres; et cum
 fecissent, quod jussi fuerant apparitores, sanctus
 dicit præses: Divinissimus noster imperator hæc
 jubet, ut et a Christianismo deficiatis, quem sequi-
 mini, et imagini Jovis cultum divinum tribuatis,

¹ Psal. CXLV, 2.

thus in ara sacrificantes. Ad hæc Samonas : Absit, inquit, ut vera fide relicta, propter quam speramus fore, ut vitam assequamur immortalem, manuum opus et signum colamus. Præses autem : Imperatoris, inquit, jussa omnino sunt implenda. Respondit Gurias : Puram et divinam nostram fidem nunquam inficiabimur, sequentes voluntatem hominum, in quos cadit interitus. Habemus enim Patrem in cælis, cujus sequimur voluntatem, qui dicit : « Qui me confessus fuerit coram hominibus, ego quoque eum confitebor coram Patre meo, qui est in cælis. Qui me autem negaverit coram hominibus, ego quoque eum negabo coram Patre meo, et angelis ejus ». » Judex autem : Non vultis ergo, inquit, parere voluntati imperatoris ? Quomodo vero non fuerit absurdum, ea quidem, quæ visa fuerint hominibus, iisque qui non multum et quantum vos, possunt, reipsa ad effectum deduci, eorum autem, qui rerum potiuntur, jussa fieri irrita ? Qui Regis regum, inquirunt sancti, faciunt voluntatem, carnis voluntatem respuunt ac rejiciunt. Deinde cum præses minatus esset mortem, nisi paterent, Samonas, Non moriemur, inquit, o tyranne, si Creatoris sequamur voluntatem, imo vero vivemus potius. Sed si ea secuti fuerimus, quæ jubet vester imperator, scias, quod etiam si tu nos non interemeris, nos tamen male peribimus.

IV. Postquam hæc audivit præses, jubet Anovito commentariensi eos in tutissimam conjicere custodiam. Veritatem enim ægre fert animus, qui sua sponte est ad malum propensus : ut qui ægrotant oculi, splendorem solis. Postquam autem ille fecit quod ei fuerat imperatum, et martyres fuerunt in carcere, in quo etiam multi alii sancti prius inclusi fuerant a militibus, imperator quidem Dioceletianus, accersito Musonio præside Antiochiæ, jubet eum venire Edessam, et Christianos, qui in ea erant inclusi, sive erant communis, sive sacri ordinis, de sua interrogare religione, et eis finem dare convenientem. Cum is ergo venisset Edessam, et Samonam et Guriam primos curasset sistendos ad tribunal judiciale, dicit eis : Domini orbis terræ hic est jussus, ut vos aræ Jovis vinum libetis, et thus imponatis. Sin minus, ego vos variis consumam suppliciis. Corpus enim flagris lacerabo, donec perveniam usque ad ipsa viscera : plumbum autem fervens non prius cessabo vestris axillis infundere, quam id pervaserit usque ad intestina. Deinde nunc quidem manibus, nunc vero pedibus suspendam, et efficiam, ut solvantur compages articulorum : novaque et inaudita excogitabo supplicia, quæ nec omnino quidem ferre poteritis.

² Matth. x, 32, 33.

Α τοῦ Διὸς εἰκόνη τὸ σέβας προσεπέγκειν, λιθανωτὸν τῷ βωμῷ ἐπιθύοντα. Πρὸς ταῦτα ὁ Σαμωνᾶς, Μὴ γένοιτο, ἔφη, τὴν ἀληθῆ πίστιν ἐγκαταλιπόντα, δι' ἧς καὶ ἀθανάτου προσδοκῶμεν ἀξιοθῆναι ζωῆς, χειρῶν ἔργῳ προσηθῆναι καὶ πλάσσει. Καὶ ὁ ἡγεμὼν, Τὰς βασιλικὰς μᾶλλον προστάξεις· δῖον, εἶπα, πληροῦν ἐκ παντός. Ὁ Γουρίας ἡμείβετο· Ἐξαρνοὶ τῆς καθαρᾶς ἡμῶν καὶ θείας οὐκ ἂν ποτε γενοίμεθα πίστει, θελήματι φθαρτῶν ἀνθρώπων ἀκολουθοῦντες· ἔχομεν γὰρ Πατέρα ἐν οὐρανοῖς, οὗ ἐπόμεθα τῷ θελήματι, « Ὅστις ὁμολογήσει ἐν ἐμοί, » λέγοντος, « Ἐμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὁμολογήσω κατὰ τὸ ἐν αὐτῷ ἔμπροσθεν τοῦ Πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς· ὃς δ' ἂν ἀρνήσῃται με ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ἀρνήσομαι κατὰ αὐτὸν ἔμπροσθεν τοῦ Πατρὸς μου καὶ τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ. » Καὶ ὁ δικαστὴς· Οὐκ οὖν αὐτὸ τοῦ βασιλέως αἰρεῖσθε θέλημα ; Καὶ πῶς οὐκ ἂν εἴη τῶν ἀτόπων, τὰ μὲν ἀνθρώποις, καὶ ταῦτα μὴ μέγα τι καθ' ὁμᾶς δυναμένοις, δίδξαντα, ἐπὶ τῶν ἔργων ἐκβαίνειν, τὰς δὲ τῶν κρατούντων προστάξεις ἀργεῖν ; Οἱ τὸ τοῦ βασιλέως τῶν βασιλευόντων, εἶπον οἱ ἄγιοι, θέλημα ποιοῦντες ; θελημάτων τῶν τῆς σαρκὸς καταπτύουσιν. Εἶτα τοῦ ἡγεμόνος, εἰ μὴ πεισθεῖεν, θάνατον ἀπειλήσαντος, ὁ Σαμωνᾶς, Οὐκ ἀποθανοῦμεθα, εἶπεν, ὦ τύραννε, τῇ τοῦ Δημιουργοῦ θελήσει ἐπόμενοι· μᾶλλον μὲν οὖν καὶ ζησόμεθα. Εἰ δὲ τὰ τοῦ βασιλέως ὁμῶν ἐλοίμεθα, εὐ ἴσθι ὡς, εἰ μὴ καὶ αὐτὸς ἡμᾶς ἀνέλκοις, ἀλλ' ἡμεῖς κακῶς ἀπολοῦμεθα.

Δ'. Ἐπειδὴ τούτων ὁ ἡγεμὼν ἤκουσεν, Ἄνουιτῷ ἐπιτρέπει τῷ κομενταρησίῳ ἀσφαλῶς αὐτοὺς τῷ δεσμοτηρίῳ καθεῖρξαι· δυσχεραίνει γὰρ πρὸς ἀλήθειαν ἐθελοκακοῦσα ψυχὴ, ὡς ὀφθαλμοὶ νοσοῦντες περὶ τὴν τοῦ ἡλίου λαμπρότητα. Ὡς δὲ τὸ κλεισθὲν οὗτος ἔποιε καὶ τοὺς μάρτυρας εἰλῆφαι τὸ δεσμοτηριον, ἐν ᾧ δὴ καὶ πληθὺς ἐτέρων ἁγίων ὑπὸ στρατιώταις ἀσφαλῶς προκαθεῖρχτο, ὁ βασιλεὺς Διοκλητιανὸς, Μουσοῦντιον ἐν Ἀντιοχείᾳ τὸν ἡγεμόνα μεταστειλόμενος, ἐπέτελλετο πρὸς Ἐδέσση γενέσθαι, καὶ τοὺς ἐν αὐτῇ κατακλείστους Χριστιανοὺς, ἂν τε τοῦ κοινοῦ τάγματος εἴεν, ἂν τε τοῦ ἱερωμένου, περὶ θρησκείας ἀνακρίναι τῆς ἐζυτῶν, καὶ τὸ κατάλληλον ἀπονεῖμαι τέλος. Τὴν Ἐδεσσαν τοίνυν οὗτος καταλαβὼν, καὶ Σαμωνᾶν καὶ Γουρίαν πρῶτους τῷ δικαστικῷ παραστησάμενος βήματι, φησὶ πρὸς αὐτούς· Τοῦ τῆς οἰκουμένης δεσπόζοντος· αὐτῇ πρότερις, οἶνον τῷ τοῦ Διὸς ὁμᾶς σπείσαι βωμῷ, καὶ λιθανωτὸν ἐπιθεῖναι· εἰ δ' οὖν, ἀλλὰ ποικιλίαις ὁμᾶς ἀναλώσω βασάνοις· μάστιγι γὰρ τὸ σῶμα καταξάνω, μέχρις ἂν καὶ τῶν σπλάγχχνων αὐτῶν καθίξωμαι. Μόλυθον δὲ ζέοντα οὐ πρότερον ἀφίξομαι ταῖς μασχάλαις ὁμῶν ἐγγέων πρὶν ἂν καὶ αὐτὸς χωρήσῃ κατὰ τὴν ἐνδοσθίῳ. Εἶτα νῦν μὲν χειρῶν εἰς τοσοῦτον, νῦν δὲ ποδῶν ἀναρτήσω, ὅσῳ καὶ τὰς ἀρμονίας παρεθῆναι τῶν ἀρθρῶν, καινότερας τε καὶ μείζους ἐπιτεχνάσομαι τιμωρίας, ἃς οὐδὲ ὑπανεγκεῖν ὄλω· δυνατοὶ ἔσεσθε.

Ε. Καὶ ὁ Σαμωνᾶς, τὸν ἠπειλημένον σκώληκα ἅ τοις ἀρνούμενοις τὸν Κύριον, καὶ τὸ μὴ σθενύμενον πῦρ μᾶλλον ὢν ἀπηρεθίμῳ βασάνων καὶ πτοούμεθα καὶ δεδοίκαμεν· αὐτὸς γὰρ ᾧ τὴν λογικὴν λατρείαν προσφέρομεν, πρῶτα μὲν πρὸς τὰς πολυειδεῖς ταύτας ἐνδυναμώσας βασάνους τῶν σῶν ἀφαρπάσει χειρῶν· εἶθ' οὕτω καὶ ἐν τῷ ἀσφαλεῖ καταστήσει, ἐνθα εὐφραينوμένων πάντων ἡ κατοικία. Ἄλλως τε δὲ καὶ κατὰ μόνον πάντως ὁπλίξῃ τοῦ σώματος· τί γὰρ ἂν καὶ τὴν ψυχὴν βλάψαι δύνατο, ἢ ἕως μὲν ἂν τῷ σώματι παροικῇ λαμπρύνεσθαι πέφυκε ταῖς βασάνοις, ἀπαλλακτομένης δὲ οὐδεμίᾳ πάντως οὐδὲ τῷ σώματι αἰσθησίς; Ὅσα γὰρ ὁ ἕξω ἡμῶν ἄνθρωπος διαφθείρεται, τοσοῦτον ὁ ἔσω ἀνακαινοῦται ἡμέρα τε καὶ ἡμέρα· δι' ὑπομονῆς γὰρ τὸν προκαίμενον ἀγῶνα τοῦτον ἀνύομεν. Ὁ δὲ ἡγεμὼν καὶ αὐθις, ὡς περ προδιαμαρτυρούμενος αὐτοῖς, ἵνα καὶ μὴ πειθομένους τιμωρήσῃται δικαιοτέρον, Ἄπιστήτε τῆς ἀπάτης, ἔρη, συμβουλεύω, καὶ τῷ τοῦ βασιλέως προστάγματι εἰζάτε· οὐ γὰρ ἂν δυνήσεσθε τὰς βασάλους ὑπενεγκεῖν. Πρὸς δὲ ὃν ἱερὸς Γουρίας, οὐτε ἀπάτη δουλεύομεν, ὡς σὺ λέεις, ἀπεκρίνατο, οὗτ' ἂν ποτε τῇ τοῦ κρατοῦντος προστάξει πεισθεῖσθαι· μὴ οὕτω σοίημεν ἀγεννῶς τε καὶ ἀνοήτως· ἐκαίνοι γὰρ ἔσμεν μαθηταί, ὃς τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ὑπὲρ ἡμῶν ἔθετο, τὸ πλοῦσιον τῆς χρηστότητος καὶ τὴν πρὸς ἡμᾶς ἀγάπην δεικνύων. Ἀντικαταστησόμεθα οὖν πρὸς τὴν ἁμαρτιαν μέχρι θανάτου, καὶ ὡδ' ἂν, εἴ τι καὶ γένοιτο, ταῖς τοῦ ἀντικειμένου μηχαναῖς υποσκελισθεῖσθαι, αἷς καὶ ὁ πρῶτος ἀλοῦς ἄνθρωπος· θάνατον δὲ τῆς πειραστικῆς τοῦ ξύλου ἰδρύσασθαι, καὶ καὶν πειθεῖς αἵματι μὲν ἀδελφοῦ, τὰς χεῖρας ἐμάλυνε, στένειν δὲ καὶ τρέμειν τὰ ἐπιχειρα τῆς ἁμαρτίας ἐφεύρεν. Ἄλλ' ἡμεῖς, τὸν νοῦν τοῦ Χριστοῦ λόγους προσέχοντες, οὐ φοβηθησόμεθα ἀπὸ τῶν ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν ἀποκτείνει μὴ δυναμένων. Ἐκαίνοι δὲ φοβηθησόμεθα μᾶλλον, τὴν καὶ τὴν ψυχὴν ἡμῶν, καὶ τὸ σῶμα δυνάμενον ἀπολέσαι. Καὶ ὁ τύραννος· οὐχ ἵνα, φησί, γραφὰς ἐπιόντες τὰς ὑμετέρας ἀνασκευάζειν, ἔχητε τὰ παρ' ἡμῶν προτεινόμενα, οὐ τοῦτου γε ἕνεκεν ἀόργητος προστάξεις ἐλόμενοι μετ' εἰρήνης οἰκάδε ἐπανόιστε.

Γ'. Οὐδὲν ὁ λόγος· οὗτος τοὺς μάρτυρας ἐδυσώπησεν, ἀλλὰ προσιόντες, τί δὲ παρὰ τοῦτο ἡμῖν, εἰ γὰρ εἰς χολᾶς καὶ πρὸς ὀργὴν εὐκολοῦς εἶ, καὶ ὡς νικηθᾶς ὑεῖς τὰς τιμωρίας; τότε γὰρ ἂν καὶ μᾶλλον ἐπικαιρῆς ἡμῖς, λαμπρότερον ἡμῶν τὸ δοκίμιον τῆς ὑπομονῆς ἐργαζόμενος, καὶ τὰς ἀντιδῶσαι, μείζονας προσενῶν· ὡς ἡμῖν γε τοῦτο τῆς ἐλπίδος· ἐστὶ τὸ κεφάλαιον, τὴν πρόσκαιρον πανοικίαν τῆδε καταλείπειν, καὶ πρὸς τὴν αἰωνίαν μεταφοιτῆσαι. Ἐχόμεν γὰρ σκητὴν ἀχειροποίητον ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἣν δὴ καὶ κόλπον Ἄβρααμ ἢ Γραφὴ διὰ τὸ τῷ Θεῷ ἔκλειψεν οἶδε καλεῖν. Ὡς οὖν τῆς ἐνστάσεως αὐτῶν ὁ ἡγεμὼν τὸ ἀμετάθετον ἔθετασθε, εὐθὺς τοῦ λέγειν ἀφένετος πρὸς τὸ κολάζειν ἐχώρει· καὶ καλεῖται Ἄνουτην τῷ κομνηταρσίῳ τῆς μετ' ἑκατέ-

V. Respondit autem Samonas : Verrem, eas minae sunt intentatae iis qui negant Dominum, et ignem, qui non exstinguitur¹, magis, quam ea, quae tu enumerasti, tormenta, formidamus. Ipse enim, cui cultum offerimus rationalem, primum quidem nos corroboratos adversus varia haec tormenta eripiet a tuis manibus. Deinde etiam in tuto collocabit, ubi est habitaculum omnium laetantium. Alioqui autem omnino adversus solum corpus armaris. Quid enim animam potueris ledere? Quae quandiu quidem habitat in corpore, tormentis evadit praeclearior, ea autem recedente, nullus est omnino sensus corpori. Quo magis enim homo noster externus corrumpitur, eo magis internus renovatur in dies; per patientiam enim hoc propositum certamen peragimus². Praeses autem rursus veluti protestans, ut si non parcerent, puniret justius: Discedite ab errore, inquit, vobis consulo, et cedite jussui imperatoris. Non poteritis enim ferre tormenta. Cui sanctus Gurias: Neque errori, ut tu dicis, servimus, respondit, nec imperatoris jussui unquam paruerimus. Absit ut tibi pusilli animi simus, et tam amentes. Sumus enim illius discipuli, qui animam suam pro nobis posuit, divitias benignitatis et suam in nos ostendens charitatem. Resistemus ergo peccato usque ad mortem, neque quidquid acciderit, supplantabimur a machinis adversarii, quibus primus homo captus, decerpit mortem per ligni inobedientiam; et Cain persuasus, fratris quidem sanguine manus polluit, gemere autem et tremere invenit praemia peccati. Sed nos Christi verbis mentem adhibentes³, non timebimus eos, qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere: illum potius timebimus, qui nostram animam et corpus potest perdere. Tyrannus autem: Non ut, inquit, vestras percurrentes Scripturas, possitis refellere, quae a nobis obijciuntur, ideo ira non moveor, et me praebeo patientem, sed ut jussum imperatoris exsequentes, cum pace domini revertamini.

ἐγὼ καὶ μακρόθυμος, ἀλλ' ὅπως τὰς τοῦ κρατοῦντος

VI. Haec oratio nihil flexit martyres, sed propius accedentes: Quid nostra, aiunt, refert, si irasceris, et es ad iram propensus et tanquam nives pluis tormenta? Tunc enim nobis magis beneficias, clariorem reddens nostram probationem patientiae, et concilians majores remunerationes. Haec est enim summa nostrae spei, hunc incolatum, qui est ad tempus, relinquere, et migrare ad aeternum. Habemus enim tabernaculum non manu factum in caelis⁴, quod etiam sinum Abrahamae Scriptura⁵, propterea quod is esset familiaritate Deo conjunctus solet vocare. Cum itaque vidisset praeses immutabilem eorum constantiam, statim mittens dicere, processit ad castigandum, et jubet Anuino commentariensi utrumque una manu suspendi, et eis

¹ Isa. lxxvi, 24.

² II Cor. iv, 6.

³ Matt. x, 28, 29.

⁴ II Cor. v, 1.

⁵ Luc. xvi, 22.

loto pondere corporis divulsa, adhuc eorum pedibus gravem suspendere lapidem, ad sensum acrioris doloris. Atque hoc quidem ita se habebat, et ab hora tertia usque ad octavam tale tormentum forti animo tolerabant, non vocem emittentes, non gemitum, non aliquid aliud ostendentes, quod esset pusilli et abjecti animi. Dixisses eos pati in alieno corpore, aut aliis patientibus, ipsos solum esse spectatores eorum quæ fiebant.

VII. Interim autem, dum ii penderent manibus, occupatus erat præses in aliis audiendis. Deinde cum ab eis quievisset, jubet commentariensem interrogare sanctos, an jussui imperatoris vellent parere, ut liberarentur a tormento: et cum ille quidem interrogaret, hi vero non possent, aut non vellent respondere, jubet eos includi in interiori custodia, in lacu tenebroso et nomine et re ipsa, et pedes usque ad diem sequentem affixos esse ligno. Die autem jam appareute, a ligui quidem vinculis pedes sunt relaxati: carceris autem aditus fuit obstructus, ut nec solaris quidem radius posset subire; edictum autem fuit custodibus, non frustum panis, nec parvam quidem guttam aquæ tres totos dies eis præbere. Quamobrem de cætero tenebrosus carcer et longa inedia erat condemnatio martyribus. Cum autem adesset tertius dies, circa principium mensis Augusti, apertus quidem fuit aditus carceris; illi autem in eo retenti sunt usque ad decimum Novembris. Deinde iudex eos curat sistendos pro suo tribunali, et Nec tantum, inquit, tempus vobis præbuit, ut mutati aliquod salutare caperetis consilium? Illi autem respondunt: Quod nobis videtur, tibi jam sæpius ostendimus; tu autem fac ea quæ tibi fuerunt imperata. Præses autem statim jubet Samonam altero pede in genu inclinari, et ferreum vinculum injici ejus genui. Quod cum factum esset, eum quidem suspendit præcipitem, a pede, quem inclinaverat, alterum deorsum trahens pondere ferri, quod verbis non potest explicari: et sic athletam moliens discerpere. Quo quidem tempore cum coxæ acetabulum per vim sedem suam reliquisset, effectum est, ut Samonas claudicaret: Guriam autem, quod esset imbecillus et subpallidus, sinebat impunitum, non quod eum benignis aspexisset oculis, non quod esset misertus ejus imbecillitatis; sed ut qui, quod eum punire cuperet, potius pepercisset. Ne forte, aiebat, nobis imprudentibus consumeretur ante cruciatus (2).

VIII. Et jam erant quidem duæ horæ diei, ex quo suspensus erat Samonas; hora autem quinta jam aderat, et is adhuc pendeat sublime: et qui circumstabant milites, movebantur misericordia, et hortabantur ut imperatoris pareret imperio. Sed peccatorum misericordia caput sancti non pingue-

(2) Tormento occidere quempiam lege vetitum fuisse est l. *Aut damnatum*, § *Nec ea*, ff *De poenis*: hinc præses Guriam, cum imbecillioris esset na-

ρου; ἀναρτησάσαι χεῖρας, καὶ ἔλω τῷ τοῦ λοιποῦ σώματος βάρει διασπωμένων αὐτῶν, ἔτι καὶ τοῖς ποσὶ λίθου βαρῦ τι προσαρτησάσαι χρῆμα εἰς ὀδύνης αἰσθησὶν δριμυτέρας. Τοῦτο μὲν δὴ οὕτως εἶχε, καὶ ἀπὸ τρίτης ὥρας μέχρις ὀγδόης τῇ τοιαύτῃ βασάνῃ κατερούοντες ἦσαν, οὐ φωνῆν ἀφ' ἑντες, οὐ στεναγμὸν, οὐκ ἄλλο τι τῶν ἀγενῶν ἐπιδεικνύντες οὐδὲν· εἶπας ἂν αὐτοὺς ἐν ἀλλοτρίῳ πάσχειν τῷ σώματι; ἢ ἐτέρων πασχόντων αὐτοὺς θεατὰς μόνον εἶναι τῶν γινομένων.

Z'. Ἐν ὁσῶν δὲ τῶν χειρῶν ἀνήρτητο ὁσσοί, πρὸς ἑτέρας δ' ἡγεμῶν ἀκροάσεις ἡσχόλητο. Εἶτα σχολῆν ἀπὸ τούτων ὁσῶν ἐαυτῷ προστάττει τῷ κομενταρησίῳ πυκθάνεσθαι τῶν ἀγίων εἰ τῷ τοῦ βασιλέως προστάγματι εἰκουσιν, ὥστε ἀνεθῆναι καὶ τῆς βασάνου. Καὶ τοῦ μὲν διαπυκθανομένου, τῶν δὲ μὴ ἀποκρίνασθαι δυναμένων, ἢ μὴδὲ βουλομένων, κατενεχθέντα; τῇ ἐνδοτέρῃ φυλακῇ κατακλεισθῆναι κελεύει, σκοτεινῶν λάκκῳ καὶ τῆν ἐπινομίαν οὐσῆ καὶ τὴν ἐνέργειαν, καὶ τοὺς πόδας ἕως τῆς ἐπιγινόμενης διασφαλίσθῆναι τῷ ξύλῳ. Τῆς δὲ ἡμέρας; ἀρτι διαφανούσης, τῶν ἀπὸ τοῦ ξύλου μὲν δεσμῶν οἱ πόδες ἀνέλτο, τῇ δὲ τῆς εἰρκτῆς εἰσόδῳ φραγμὸς ἐπιτίθειτο, ὡς μὴδὲ ἀκτίνα ἡλιακὴν ὑπεισδύσεσθαι. Παρήγγελλτο δὲ καὶ τοῖς φύλαξι μὴδὲ ἀρτου τι τρύφος, μὴ σταγόνα μικροῦν ὑδάτος ἐπι: τρεῖς ἕλας ἡμέρας αὐτοῖς ἐπιδοῦναι, ὥστε τὸ ἀπὸ οὐδὲ εἰρκτῆ ζοφώδης καὶ ἀσιτία μακρὰ ἢ καταδίκη τοῖς μάρτυσιν. Ἐπειδὴ ἡ τρίτη παρῆν, περὶ που τὰς τοῦ μηνὸς Αὐγούστου ἀρχὰς ἢ μὲν τῆς φυλακῆς εἰσόδος διηοίγετο, οἱ δὲ εἶχοντο ἐν αὐτῇ ἕως δεκάτης τοῦ Νοεμβρίου. Εἶτα τῷ ἐαυτοῦ βήματι παρίστησε τούτους ὁ δικαστῆς: καὶ, Οὐδὲ ὁ τοσοῦτος, φησὶ, χρόνος παρεῖχεν ὑμῖν μεταβουλεύεσθαι τι σωτήριον; Οἱ δὲ, Τὸ μὲν δοκοῦν ἡμῖν, εἶπον, ἤδη πολλάκις σοὶ παρεστήσαμεν· σὺ δὲ τὰ προστεταγμένα σοὶ ποιεῖς. Καὶ ὁ ἡγεμῶν θετέρῳ τῶν ποδοῖν εὐδῶ κατὰ γόνυ τὸν Σαμωνῶν κλιθῆναι προστάττει, καὶ σιδηροῦν δεσμὸν ἐκλήθῆναι τῷ γόνυτι· οὗ δὲ γεγονότος τούτου μὲν κατὰ κεφαλῆς τοῦ κεκλιμένου ποδὸς ἀναρτῆ, ἄχθει τὸν ἕτερον ἀμυθῆτου σιδηροῦ κατέλκων, καὶ διασπαράξας ταύτη τὸν ἀθλητὴν μηχανώμενος· δεε καὶ τῆς κοτύλης τῇ βίβῃ ἐαυτῆς ἕδραν ἀπολιπόσης χωλεύειν, οὕτω τῷ Σαμωνῶν περιστάτο. Τὸν δὲ Γουρίαν διὰ τὸ ἀσθενικὸν εἶναι καὶ ὑπαχρον, ἀτιμώρητον εἶα, οὐκ εὐμενὲς προσδέψας, οὐκ οἰκτον τῆς ἀσθενείας; λαθῶν, ἀλλὰ τιμωρία; μᾶλλον ἐπιθυμῶ τὴν φειδῶ ποιησάμενος· μὴ λάθῃ γὰρ, φησὶ, προαναλωθεῖς τῶν κολάσεων.

H'. Ὄρι μὲν δὴ τῆς ἡμέρας ἀναρτωμένῳ δευτέρῳ τῷ Σαμωνῶν· πέμπτη δὲ ἦδη παρῆν, καὶ μετέωρος οὗτος ἦν. Οἱ τε περισστηκότες στρατιώται συμπαθεῖν τὰ σπλάγγνα ἐβάλλοντο καὶ παισθῆναι τῷ τοῦ βασιλέως προστάγματι παρεκάλουν. Ἄλλ' ὁ τῶν ἀμαρτωλῶν ἕλεος τὴν κεφαλὴν οὐκ ἐλπιασε

turæ, gravioribus tormentis aggredi ausus non fuit, ne in tormentis efflaret animam.

τοῦ ἀγίου· ἐκεῖνος γάρ, καίτοι πικρῶς πιεζόμενος ὑπὸ τῆς βασάνου, ἀλλ' οὖν αὐτοὺς μὲν οὐδὲ ἀποκρίσεως ἤξιου τινός, οἰμώζειν ἔων, καὶ αὐτοὺς μᾶλλον ἔλειος, οὐκ ἐκεῖνον ἠγάσθαι ἔξιν· εἰς οὐρανὸν δὲ τὸ ὄμμα διάρας, τῷ Θεῷ ἐκ βάθους τῆς καρδίας προσηύχето, καὶ τῶν ἐξ αἰῶνος αὐτὸν ἐμίμησκε θαυμασίων, Κύριε ὁ Θεός, λέγων, οὐ καρδίαν πλατύνας τῷ Δαυὶδ ἐν ταῖς θλίψεσιν, ὁ τῷ προφῆτῃ Δαυὶδ κατὰ λεόντων ἰσχύον δεδωκώς, ὁ τοὺς Ἀσραμιαίους παῖδας τυράννου νικητὰς καὶ φλογός ἀναδείξας, αὐτὸς καὶ νῦν, Κύριε, τὸν καθ' ἡμῶν ἐπίδησε πόλεμον, ὁ τῆς ἡμετέρας εἰδώς φύσεως τὴν ἀσθένειαν· πειρᾶται γάρ ὁ ἐχθρὸς τὸ τῆς σῆς πλάσμα χεῖρὸς δόξης ἀποστῆσαι τῆς παρὰ σοί. Ἄλλ' αὐτὸς, φιλανθρώπων σου ὄμματι εὐμενὲς ἡμῖν ἐπιβλέψας, ἄσθεσον μὲν τὸν λύχον τῶν σῶν ἐντολῶν ἐν ἡμῖν διατήρησον, τῷ σῷ δὲ φωτὶ τὰς τρίβους ἡμῶν κατεύθυνον, καὶ τῆς ἐν σοὶ ἀπολαῦσαι μακαριότητος καταξίωσον· ὅτι εὐλογητὸς εἶ εἰς τοὺς αἰῶνας. Ταύτην μὲν οὖν ἐκεῖνος τῷ ἀγωνοθέτῃ Θεῷ τὴν εὐχαριστίαν ἀνέπαμπε. Τῶν ὑπογραφῶν δὲ τις παραστῶς διεχάρατε τὰ λεγόμενα.

Θ'. Καὶ ὁ ἡγεμὼν ἀνεῖναι τῆς τιμωρίας αὐτὸν τῷ κομμενταρησίῳ ἐκέλευεν. Ὁ δὲ οὕτως πεποιηκώς, καὶ μετὰ τῶν συνόντων διαδοστέως ἀπειρηχότα ἦδη ταῖς ἀληθείαις, ἐν τῇ προτέρᾳ φυλακῇ φέροντες, τῷ ἱερῷ Γουρίᾳ παρατίθεισι. Καὶ δὴ πεντεκαίδεκάτην ἀναβαίνοντος τοῦ Νοεμβρίου νυκτὸς οὖσης περὶ ἀλεκτρούων ψῆδος, ἀνέστη ὁ ἡγεμὼν λαμπάδας τε καὶ δορυφόροι τούτου προήσαν. Καὶ τὴν βασιλικὴν λεγομένην καταλαβὼν ὁποιεῖν αὐτῷ τὸ δικαστήριον συγκακρότητο, ἐπὶ τοῦ βήματος σοβαρῶς προκαθίσταται· καὶ τοὺς ἀθλητὰς Γουρίαν καὶ Σαμωνᾶν μεταστέλλεται. Καὶ ὁ μὲν ἦκει μέσος βυθῶν πορευόμενος, καὶ ταῖς ἐκατέρου χερσίν ὑποστηριζόμενος· ἦ τε γὰρ ἀσιτία ἐπίεζε, καὶ τὸ γῆρας ἐδάριον, μόνης αὐτὸν τῆς ἀγαθῆς ἐλπίδος ἀναψυχούσης. Ὁ δὲ Γουρίας καὶ αὐτὸς διαδοσασόμενος ἔγεται, μὴδὲ βαδίζειν ὄλωσ θυνάμενος, ἅτε χαλεπῶς αὐτῷ τοῦ πόδός ὑπὸ τοῦ δεσμοῦ πληγέντος. Πρὸς οὗς ὁ τῆς ἀσεβείας ὑπασπιστής, Ἀδείας, ἔφη, λαβόμενοι, περὶ τοῦ λυσιτελοῦς ὑμῖν συνδισκώσαθε ἄν· φράσατε οὖν εἰ τι καινότερον ὑμῖν ἴσκαπται, καὶ εἰ μετάνοιά τις εἰσῆλθεν ὑμᾶς ἐπὶ τοῖς προτέροις, καὶ τῇ τοῦ θειοτάτου βασιλέως προστάξει πείθεσθε· οὕτως γὰρ ἄν τῶν τε οἰκείων κτημάτων ἡμῶν καὶ χρημάτων, ἀλλὰ καὶ τοῦ γλυκυτάτου τοῦδε φωτὸς ἀπολαύσητε. Πρὸς ταῦτα οἱ μάρτυρες, Οὐδείς, εἶπον, τῶν εὐφρονούντων ἀσπάσατο τῶν βρόντων τὴν ἐν ἄλλῃ παραμονήν. Ἰκανὸς γάρ ἡμῖν καὶ ὁ παραλαβὼν χρόνος πρὸς τὴν χρῆσιν αὐτῶν καὶ θέαν, καὶ οὐδενὸς τούτων ἐσμὲν ἐν ἐπιθυμίᾳ. Ὅν δὲ νῦν ἡμῖν θάνατον ἐπισείεις, πρὸς ἀθανάτου· οὗτος ἡμᾶς διαθεῖσαι σκηνάς, καὶ τῆς ἐκείθεν μετασχεῖν παρασκευάσει μακαριότητο·

A fecit². Ille enim etsi acerbe promeretur a tormento, ipsos ne ullo quidem dignabatur responso, sinens eos lugere, et se potius, non illum dignum censere misericordia. In cœlum autem tollens oculos, precabatur Deum ex profundo cordis, et ei revocabat in memoriam miracula, quæ a sæculo facta sunt : Domine Deus, dicens, sine quo nec passerulus quidem cadet in laqueum³ : qui Davidi dilatasti cor in afflictionibus⁴ ; qui prophetæ Danieli vim dedisti etiam contra leones⁵ : qui pueros Abramæos et tyranni et flammæ victores effecisti⁶ ; tu quoque nunc, Domine, aspice ad bellum, quod contra nos geritur, qui nostræ naturæ nosti imbecillitatem. Conatur enim inimicus augmentum tuæ dexteræ avertere ab ea quæ est apud te gloria. Sed tu benignis tuis non intuens oculis, conserva in nobis, quæ exstingui non potest, lucernam tuorum mandatorum : tua autem luce dirige nostras semitas, et dignare nos frui ea, quæ est in te, beatitudine : quoniam es benedictus in sæcula sæculorum. Atque ille quidem agonothetæ Deo emittebat hanc gratiarum actionem : quidam autem scriba, qui aderat, litteris mandavit quæ dicta sunt.

IX. Jussit autem præses commentariensi eum solvere a supplicio. Ille vero cum sic fecisset, et portasset cum iis qui aderant jam doloribus destessum et confectum, in priorem ferentes custodiam, deponunt juxta sanctum Guriam. Cum autem esset Novembris decimus quintus, noctu circiter galli cantum surrexit iudex : eum vero præcedebant lampades et satellites : et cum ad basilicam venisset, quæ dicitur, ubi erat iudicium, cum magno fastu sedet pro tribunali, et accersit athletas Guriam et Samonam. Et hic quidem venit ambulans in medio duorum et sultus utriusque manibus. Nam et premebat inedia, et gravabat senectus, bona spe solummodo eum refrigerante. Gurias autem ipse quoque portatus ducitur, ut qui nec posset omnino ingredi, utpote quod pes ei fuisset graviter a vinculo sauciatum. Ad quos defensor impietatis : Cum data, inquit, fuerit vobis potestas, de eo quod est vobis conducibile, simul deliberastis. Dicite ergo, an novi aliquid sit a vobis consideratum, et an priorum vos aliqua subierit penitentia : et parete jussui divinissimi. Sic enim vestris opibus et possessionibus, quin etiam hac suavissima quoque luce fruimini. Ad hæc martyres : Nemo, inquit, qui sapit, magnificerit parum manere in iis, quæ fluunt. Sufficit enim nobis tempus, quod præcessit, ad usus eorum et aspectum : nec eorum aliquid desideramus. Quam autem mortem nunc nobis intentas, ea nos ad immortalia transmittet tabernacula, et efficiet, ut simus participes ejus, quæ est illic, beatitudo.

² Psal. cxl, 5. ³ Matth. x, 29. ⁴ Psal. iv, 2.

⁵ Dan. vi et xiv. ⁶ Dan. iii, 1 seqq.

X. Præses autem : Quæ a vobis, inquit, dicta sunt, nostras aures exponam id, quod videtur. Nam si aëræ quidem thus imponitis, et imagini Jovis sacrificatis, recte se habuerit, et unusquisque vestram domum abilit. Sin vero adhuc pergitis imperatoris jussui non parere, amputabuntur vobis omnino capita ; hoc enim vult et statuit magnus imperator. Ad quæ respondens generosissimus Samonas : Si nos, inquit, tanto affeceris beneficio, ut liberemur quidem ab iis quæ hic sunt molestiis, transmittamur autem ad eam, quæ est illic, beatitudinem, quantum in nobis quidem situm est, tibi reddetur merces ab eo qui nostra dispensat ad id, quod est utile. Ad hæc cum respondisset præses, ut videbatur, benignius, et dixisset : Ego toleranter hucusque tuli, longas illas sustinens orationes, ut mora temporis mutati, traduceremini ad id quod est utile, et supplicium mortis non subiretis. Qui morti, quæ est ad tempus, inquit Smonas, se tradunt propter Christum, clarum est fore ut ii liberentur ab æterna. Qui enim mundo moriuntur, vivunt in Christo. Nam Petrus quoque, qui resplendet in choro apostolorum, cruce fuit condemnatus et morte ; et filius tonitru i Jacobus, ab Herode Agrippa fuit interfectus lapidibus. Quinetiam Stephanus quoque fuit appetitus lapidibus, qui primus percurrit stadium martyrii. Quid autem dixeris de Joanne ? an ne ejus quidem admittes egregiam illam constantiam, et loquendi libertatem, quod mori maluerit, quam cubilis tacere impudicitiam : adultera vero ejus caput acceperit præmium saltationis ¹³ ?

XI. Rursus autem præses : Non ut vestros, quos dicitis, sanctos enumeretis, vos fero toleranter, sed ut, mutato consilio, jussis cedentes imperatoris, ab acerbissima morte liberemini. Si enim situs nimium audaces et insolentes, quid aliud, quam vos majora excipient supplicia, quibus oppressi, vel invitæ faciatis id quod nos exigimus ? quo tempore nec omnino quidem poteritis refugium habere ad misericordiam ? Nam quod sit per vim, ne potest quidem provocare ad commiserationem, quomodo contra quod sponte fit, est dignum misericordia. Christi autem confessores et martyres dixerunt : Non opus est multis verbis. Ecce enim nos sumus tibi præsto ad omnia subeunda supplicia. Quod ergo tibi fuit imperatum, ne differas exsequi. Nos enim Christi veri Dei sumus adoratores, et rursus dicimus : Cujus regni non erit finis. Qui etiam potest solus vicissim glorificare eos, qui ejus nomina glorificant ¹⁴. Interim autem dum hæc dicerentur a sanctis, præses tulit in eos sententiam, ut mortem subirent gladio. Illi vero lætitia, quæ verbis non potest explicari, affecti : Te vere decet gloria et laudatio, qui es Deus universorum. clamabant : quod tibi pla-

A I' 'Ο δὲ ἡγεμῶν, τὰ παρ' ὑμῶν, ἔφη, λεχθέντα πολλὴν τῆς ἡμετέρας ἀκοῆς τὴν ἀγδίαν κατέχειν. Ἐγὼ δὲ τὸ δοκοῦν ἐν βραχεὶ παραστήσω. Εἰ μὲν γὰρ ἐπιτίθετε τῷ βωμῷ λιθανωτῶν, καὶ θύετε τῇ τοῦ Διὸς εἰκόني, εὖ ἂν ἔχοι, καὶ ἕκαστος οἰκαθε ἀπαλεύσεται· εἰ δὲ καὶ ἐτι περὶ τὴν τοῦ κρατοῦντος πρόσταξιν ἀπειθεῖτε, τὰς κεφαλὰς πάντως ἀπομυθήσεσθε· τοῦτο γὰρ καὶ βασιλεὺς ὁ μέγας βούλεται καὶ νομοθετεῖ. Πρὸς ἄπερ ὁ γενναϊότατος ὑπολαβὼν Σαμωνᾶς· Εἰ τοιαῦτα, εἶπεν, εὐεργετήσετε ἡμᾶς, ὡς ἀπαλλαγῆναι μὲν τῶν ἐνταῦθα λυπηρῶν, πρὸς δὲ τὴν ἐκεῖθεν διαβῆναι μακαριότητα, ἀποκείσεται σοι τό γε ἐφ' ἡμῖν καὶ μεθὸς παρὰ τοῦ τὰ ἡμέτερα πρὸς τὸ συμφέρον οἰκονομοῦντος. Πρὸς ταῦτα τοῦ ἡγεμόνος φιλανθρωποτερόν τι τῷ δοκεῖν ἀποκριναμένου, καὶ εἰρηκότος, ὡς Ἐγὼ διὰ τοῦτο μᾶλλον μακροθύμως ἤνεγκα μέχρι καὶ νῦν τῶν μακρῶν ἐκείνων ἀνεχόμενος λόγων, ὡς ἂν τῇ τοῦ χρόνου παρατάσει πρὸς τὸ λυσιτελεῖ μεταβάλητε, καὶ μὴ τὴν τοῦ θανάτου ἐπόσχητε τιμωρίαν. Οἱ τῷ προσκαίρῳ θανάτῳ, φησὶν ὁ Σαμωνᾶς, ἑαυτοὺς παραδίδόντες διὰ Χριστὸν, εὐδελον ὡς τοῦ αἰωνίου βουθήσονται· οἱ γὰρ τῷ κόσμῳ θρησκοντες ἐν Χριστῷ ζῶσιν. Ἐπεὶ καὶ Πέτρος ὁ τοῦ τῶν μαθητῶν ἐκλάμπων χοροῦ σταυρὸν κατεκρίθη καὶ θάνατον· ὃ τε τῆς βροντῆς οὐδὲ Ἰάκωβος, μαχαίρα ὑπὸ Ἡρώδου ἀνηρέθη τοῦ καὶ Ἀγρίπτα· καὶ Στέφανος δὲ τοῖς λίθοις, πρῶτος διαδραμὼν τοῦ μαρτυρίου ἐπὶ στάδιον. Τί δ' ἂν εἴποις περὶ Ἰωάννου ; ἢ μὴδὲ τοῦτον τῆς καλῆς ἐκείνης ἐνοστάσεως καὶ παρρησίας ἀποδέχη, ὅτι θανεῖν εἴλετο μᾶλλον ἢ σιωπῆν ἐπὶ κοίτης ἀπολασίῃ, μοιχαλὶς δὲ τὴν αὐτοῦ κεφαλὴν ἄθλον τῆς ὀρχήσεως εἴληψε ;

IA'. Καὶ ὁ ἡγεμῶν αὐθις, Οὐχ ἵνα τοὺς καθ' ὑμᾶς, ὡς φατε, ἀγίους ἀπαριθμήσησθε, οὐ διὰ τοῦτο ὑμῶν ἀνέχομαι μακροθύμως, ἀλλ' ὅπως μεταβουλεύσάμενοι, καὶ τῇ βασιλικῇ βεβῆ εἰσαντες, τοῦ κικροτάτου τέλους ἀπαλλαγῆτε. Θρασυνομένοι γὰρ ὑμᾶς τί γε ἄλλο ἢ μέλκοντες παραλήφονται κολάσεις, αἷς δῆκουθεν πιεζόμενοι καὶ ἀποντες τὸ παρ' ἡμῶν ἀπαιτούμενον ἐσεσθε ποιοῦντες, ἡνίκα πάντως οὐδὲ καταφυγεῖν πρὸς οἰκτον δυήσεσθε ; τὸ γὰρ ἐν τούτοις βίᾳ γινόμενον οὐδὲ τὸν εἶλον ἐκκαλεῖσθαι δύναται, ὡσπερ τούναντίον ἐλέους ἄξιον τὸ αὐθαίρετον. Οἱ δὲ τοῦ Χριστοῦ θυμολογηταὶ καὶ μάρτυρες, οὐ χρεια πολλῶν, ἔφησαν, λόγων ἰδοὺ γὰρ σοι πρὸς πᾶσαν αἰκίαν ἡμεῖς ἐτοιμοί. Ὁ οὖν προσετάγη ; πράττειν μὴ ἀναδῶλλη. Χριστοῦ γὰρ ἔσμεν τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ προσκυνηταὶ, καὶ ἄλιεν φαμὲν, οὐ τῆς βασιλείας οὐκ ἔσται τέλος, ὅς καὶ ἀντιδοξάζειν δύναται ἄμονος τοὺς τὸ αὐτοῦ βοθᾶζοντες ὄνομα. Ἐν ὅσῳ δὲ ταῦτα παρὰ τῶν ἁγίων ἐλέγετο, ὁ ἡγεμῶν τὴν κατ' αὐτῶν ἐξήγγεν ἀπόφασιν, ὡστε τὸν διὰ ξίφους θάνατον ὀποσθῆναι. Οἱ δὲ ἡδονῇ ἀφράστω ληφθέντες· Σοὶ δόξα πρέπει δυνατῶς καὶ αἰνεσι ; τῷ τῶν ὀλων, ἰσῶων, Θεῷ, ὅτι τὸν προκείμενον ἡμᾶς ἀγῶνα τέλειαι τῷδὲκῆσε, ὡς

¹³ Act. xii, 2. ¹⁴ Act. vii, 1 seqq. ¹⁵ Matth. xiv, 1-12. ¹⁶ J Reg. ii, 30.

ἀν καὶ τῆς ἀθανάτου παρὰ σοὶ λαμπρότητος κατα-
ἐνωθῶμεν.

IB'. Ἐπεί οὖν τὸ ἀμετάθετον τοῦ φρονήματος
αὐτῶν ὁ ἡγεμὼν ἐθεάσατο, καὶ ὅπως ἐν ἀγαλλιάσει
ψυχῆς τὴν τελευταίαν ψῆφον ἰδέξαντο, πρὸς μὲν
τοὺς ἀγίους, Ὁ Θεὸς τῶν γινομένων ἐπόπτης,
Ἐλεγεν, ἔστω, ὡς οὐ εἰ' ἐμοῦ τὴν ὑμῶν τελείωσιν
ἐβουλόμην γενέσθαι, ἀλλὰ τὸ ἀκραιτέλλον τῆς τοῦ
κρατούτου ἐπιταγῆς πρὸς τοῦτό με καὶ ἀκοντα
συνελάβετο. Τῷ δὲ σκευολάτρῳ κελεύει τοὺς
μάρτυρας παραλαβεῖν, ἐκ' ὀχλήματός τινος ἀναδιθά-
σαι, καὶ πόρρω τοῦ ἄσπετος μετὰ στρατιωτῶν ἀπα-
γαγεῖν, κάκεινος τὸ διὰ ξίφους αὐτοῖς τέλος ἐπε-
νεργεῖν. Καὶ ὅς διὰ τῆς Ἑρμῆσιδος πύλης τοὺς
ἀγίους νύκτωρ ἐξαγαγόν, ἤντικα μάλιστα τοὺς κατὰ
τὴν πόλιν ὕπνος εἶχε, κατὰ τὸ πρὸς ἄκρον τῆς
πόλεως, εἰς τὸ Βιθελακικῆ δὸς ἀπάγει. Οἱ δὲ ἐν
τῷ τόπῳ γενόμενοι ἐν εὐφροσύνῃ καρδίας καὶ ἀν-
δρείῃ ψυχῆς παραστήματα, τοῦ δόχματος ἀποβάν-
τες τὸν σκευολάτρῳ καὶ τοὺς ὑπ' αὐτὸν καιρὸν
ἵετον εἰς προσευχὴν, καὶ ἐλάμβανον. Ὄσπερ γὰρ
οὐχ ἰκετῶν ὄντων τῶν βασάνων καὶ τοῦ αἵματος
ὑπερ' αὐτῶν πρεσβεύειν, διὰ μετριοφροσύνης ὑπερ-
βολὴν ἔτι καὶ προσευχῆς ἐδέοντο. Τὸ ὄμμα τοῖνυν
εἰς οὐρανοὺς ἀνατείναντες, καὶ ἰκετῶν προσευξά-
μενοι· Ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ
Χριστοῦ, μετ' εἰρήνης δέξαι τὰ πνεύματα ἡμῶν,
τελευταῖον ἐπαίνον. Καὶ ὁ Σαμωνᾶς, ἐπιστραφεὶς
πρὸς τὸν σκευολάτρῳ. Τὸ κελευσθὲν, εἶπε, κλή-
ρσον· καὶ τὸ γόνυ κλίνας ἅμα Γουρλί τὰς κεφα-
λάς ἀποτέμνονται, πεντεκαδεκάτην τότε τοῦ Νοεμ-
βρίου μηνὸς ἄγοντος. Τὰ μὲν δὴ τῶν μαρτύρων
τοιαῦτα.

II'. Ἐπει δὲ καὶ τὸν τρίτον ὁ ἀριθμὸς ἐζήτει,
ὡς ἂν κἀν τούτοις ἡ Τριάς δοξασθῆ, εὗρεν, εὖγε
τῆς ἀρίστης προνοίας! τῷ χρόνῳ μὲν ὕστερον
Ἄβιβον, τὴν αὐτὴν δὲ τοῖς προλαβοῦσιν ὄδῳ ἀνῦσαι
προηρημένον, καὶ κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμεροῦς ἡμέραν
τοῦ μαρτυρίου τελειωθῆνα. Ὁ μάγας τοῖνυν ἐν
μάρτυσιν Ἄβιβος, τῆς αὐτῆς μὲν ἰκείνοις πατρίδος,
ἀπὸ Θεσσαλίας τῆς κώμης ὠρμάτο, τῷ ἱερῷ δὲ
τῆς διακονίας κἀκόσμητο χρίσματι. Λικινίου δὲ
τῶν σκήπτρων τῆς Ῥωμαίων ἐπιλημμένου καὶ
Λυσανίου τὴν τῆς Ἐδέσσης ἡγεμονίαν ἐχειρισθέν-
τος, διωγμὸς κατὰ Χριστιανῶν καὶ αὐθις ἡγείρετο,
καὶ πρὸς Ἄβιβον ὁ πᾶς κίνδυνος περίστατο.
Περιεῖ γὰρ οὗτος τὴν πόλιν τὰς θείας ἀπαντας
ἐκπαιδεύων Γραφὰς καὶ πρὸς εὐσέβειαν ἐκθύμως
ἐπιστηρίζων. Ἐπει δὲ ταῦτα εἰς.... ἦκε τῷ Λυσα-
νίῳ, Λικινίῳ τῷ βασιλεῖ παρ' αὐτοῦ γνωρίζεται.
Ἐσπευδα γὰρ ὅπως τὴν κατὰ Χριστιανῶν καὶ μάλι-
στα τοῦ Ἄβιβου τιμωρίαν ὑπ' ἐκείνου ἐπιτραπίη·
οὐδὲ γὰρ ἦν αὐτῷ πρότερον ἐπιτετραμμένον, ὅς
γράμμασι τούτῳ τὸν Ἄβιβου θάνατον ἐπιτρέπει.
Ἀναδοθέντων γραμμάτων τῷ Λυσανίῳ, ζήτησις
τοῦ Ἄβιβου, πανταχοῦ γίνεται. Καὶ αὐτὸς κατὰ τι

A cuerit, ut susceptum certamen perageremus, ut
a te quoque immortalem splendorem assequa-
mur.

XII. Cum ergo vidisset præses immutabilem eo-
rum constantiam, et quemadmodum in animæ ex-
sultatione extremam acceperant sententiam, san-
ctis quidem, Deus, inquit, eorum, quæ sunt, sit
inspector, quod non per me volebam vos vitæ
finem accipere, sed inexorabilis jussus me ad id
cogit imperatoris. Spiculatori autem jubet accipere
martyres, et in curru imponere, et procul a civi-
tate abducere cum militibus, et eis illic finem
afferre gladio. Ille autem cum per portam Roma-
nensem sanctos noctu eduxisset, cum altus sopor
teneret cives, ad septentrionalem partem civita-
tis abducit in montem Bethelabiela. Illi vero cum
fuissent in eo loco, et in lætitia cordis et magna
animi constantia e vehiculo descendissent, a spi-
culatore et iis qui sub eo erant tempus ad ora-
tionem petierunt, et acceperunt. Perinde enim
ac si non sufficerent tormenta et sanguis ad in-
tercedendum pro eis, propter summam modestiam
adhuc etiam opus habebant precatione. Cum ita-
que oculos in cælum sustulissent, et intense pre-
cati essent: Deus et Pater Domini nostri Jesu
Christi: Suscipe in pace spiritus nostros, postremo
dixerunt. Samonas autem conversus ad spiculato-
rem: Exsequere, inquit, id quod est tibi impera-
tum, cumque genu simul inclinasset cum Guria,
eis amputantur capita decimo quinto Novembria.
Atque hoc modo quidem se habuerunt res marty-
ryrum.

XIII. Cum autem tertium quoque quæreret nu-
merus, ut in his glorificaretur Trinitas, invenit
(o optimam providentiam!) tempore quidem postea
Abibum, qui autem idem cum iis qui præcesserant,
iter ingredi constituerat, et illo ipso martyrii
die fuit consummatus. Magnus ergo inter martyres
Abibus, ex eadem quidem, ex qua illi patria,
nempe ex Thelæa vico erat ortus: sacro autem
diaconatus fuerat honoratus chrismate. Cum vero
Licinius teneret sceptrum imperii Romanorum, et
Lysanias creatus fuisset præses Edessæ, excitata
rursus erat persecutio adversus Christianos, et
Abiho universum imminabat periculum. Is enim
obibat civitatem, divinas cunctos docens Scriptu-
ras, et magno animo confirmans ad pietatem (5).
Cum autem hæc venissent ad aures Lysaniz, ea
Licinio imperatori ab eo significantur. Studebat
enim, ut ipse ei committeret quæstionem haben-
dam de Christianis, et maxime de Abibo. Neque
enim fuerat ei prius commissa. Ille vero, litteris
datis, jubet ut morte Abibum afficiat. Litteris ergo
redditis Lysaniz, quæritur ubique Abibus. Ipse
autem degabat in quadam parte civitatis, propter

(5) Id muneris diaconis incubuisse testatur S. Cyprian. epist. II edit Pamel. vide Bar. an. 316.

statum ecclesiasticum : mater vero et quidam ex his, qui ad eum genere attinebant, cum eo versabantur. Ille autem cum rem rescivisset, ne daret pœnas, quod martyrii deseruisset ordines, cuidam qui erat ex primis cohortis (is autem vocabatur Theotecnus) seipsum indicat ; et tandem, Quem quæritis, inquit, Abidum, ipse sum, inquit. Ille vero benigne eum intuens : Nemo, inquit, adhuc novit te ad nos venisse, o homo. Abi ergo, et servare : nec sis sollicitus de matre, nec de iis qui genere ad te attinent. Nullus enim eos poterit omnino afflicere molestia. Et hæc quidem Theotecnus.

XIV. Abibus autem, cum tempus vocaret ad martyrium, nolebat pusillo et abjecto animo suffurari salutem. Ei itaque dicit : Non propter charam matrem, nec propter cognatos me reddo manifestum : sed adsum propter Christi confessionem. Ecce enim vel te nolente apparebo coram præside, et meum Christum prædicabo coram principibus et regibus. Theotecnus itaque veritus, ne sua sponte veniret ad præsidem, et ea de causa ei afferretur periculum, ut qui eum non fecisset manifestum, assumit Abibum et eum adducit ad præsidem. Hic ille est, inquit, qui quæritur, Abibus. Cum autem Lysanias audiisset Abibum sua sponte adiiisse ad certamina, arbitratus eam rem esse contemptus et audaciæ, ut qui parvificasset austeritatem tribunalis, eum statim curat ducendum in judicium, conditionemque ab eo petit, et nomen, et patriam. Cum vero respondisset se quidem esse ortum e vico Thelsæa, significasset autem se esse Christi ministrum, statim martyrem est criminatus præses, quod non obtemperasset jussis imperatoris. Hujus autem rei apertum esse dicebat indicium, quod Jovi thus non sacrificaret. Adhæc, se quidem Christianum esse, dicebat Abibus, et non posse verum Deum relinquere, sacrificare autem inanymis et sensu nullo præditi operibus manuum. Præses vero, eum brachia vincitum funibus, jussit in ligno sublimem extolli, et ferreis unguibus lacerari. Erat autem suspensio longe violentior, quam laceratio. Veniebat enim in periculum, ne discerperetur, cum violenta extensione ei divellerentur brachia.

XV. Interim dum is penderet sublimis, conversus est præses ad blanditias, etungebat se esse patientem. Minabatur autem etiam graviora, si non mutaret propositum. Ille autem : Nemo, inquit, me abducat a fide ; neque persuadebit ut adorem dæmones, etiamsi plura tormenta inferat et majora. Cum autem vellet scire præses, quamnam ei utilitatem tormenta conciliarent, quæ corpus solum consumunt, Christi martyr Abibus : Non ad præsens usque tempus, inquit, nostra consistunt : nec ea solum sequimur, quæ cernuntur. Quod si tu quoque volueris aspicere ad

μέρος διήγε τῆς πόλεως ἐκκλησιαστικῆς ἔνεκεν καταστάσεως, ἡ μήτηρ τε καὶ τινες τῶν προσηκόντων συνῆσαν αὐτῷ. Ὁ δὲ, τὸ πρᾶγμα πυθόμενος, ὡς ἂν μὴ λειποταξίου τοῦ ἐπὶ τῷ μαρτυρίῳ δικῆν ἀπαιτηθῆ, πρὸς τινὰ τῶν τῆς τάξεως πρώτων γενόμενος, Θεότεκνος δὲ οὗτος ἐκαλεῖτο, τῷ ἀνδρὶ γνωρίζει τὰ κατ' αὐτὸν, καὶ τέλος, Ὅν ζητεῖτε Ἄβιδον, αὐτός εἰμι, λέγει. Καὶ δε πρὸς αὐτὸν φιλανθρωπότερον ἀπιδὼν Ὀυδεις ἔγνω, φησὶν, ἄρτι πρὸς ἡμᾶς σε παραγενόμενον, ἀνθρώπε ἄποστρεχοῦ τοιγαροῦν, καὶ σώζου. Μηδὲ περὶ τῆς μητρὸς ἔστω σοι μηδὲ τῶν προσηκόντων φροντίς ὀυδεις γὰρ ἂν αὐτοὺς τὸ παράπαν λυπησαί δύναιτο. Καὶ ταῦτα μὲν ὁ Θεότεκνος.

ΙΔ'. Ἄβιδος δὲ, τοῦ καιροῦ καλοῦντος εἰς τὸ μαρτύριον, οὐκ ἠγάπα κλέπτειν ἀγεννῶς τὸ σωθῆσθαι. Φησὶ γοῦν πρὸς αὐτόν. Οὐ τῆς φιλῆς μητρὸς, οὐδὲ τῶν συγγενῶν ἔνεκεν ἐμαυτὸν ἐμφανίζω, ἀλλὰ διὰ τὴν ὁμολογίαν τὴν εἰς τὸν Χριστὸν πάριμι ἰδοὺ γὰρ, καὶ σοῦ τοῦτο μὴ βουλομένου, αὐτὸς τῷ ἡγεμόνι ἐμφανισθήσομαι, καὶ τὸν ἐμὸν Χριστὸν ἐναντίον ἀρχόντων κηρύξω καὶ βασιλεύω. Ὁ Θεότεκνος τοίνυν δεισας μὴ αὐθαίρετος ἦσῃ τῷ ἡγεμόνι, κἀντεῦθεν κίνδυνος αὐτῷ τις ἐπενεχθεῖη, ὡς μὴ δῆλον τὸν ἀνδρα πεποιηκότι, τὸν Ἄβιδον παραλαβὼν, τῷ ἡγεμόνι παρίστησιν. Οὗτος ἐκεῖνος, εἰπὼν, ὁ ζητούμενος Ἄβιδος. Ὡς δὲ τὸ τοῦ Ἄβιδου πρὸς τοὺς ἀγῶνας αὐτόμολον ὁ Λυσανίας ἐπέθετο, καταφρόνησιν τε καὶ θράσος εἶναι τὸ πρᾶγμα νομισας, ἔτε παρὰ φαῦλον τὸ αὐστηρὸν τοῦ βήματος θεμένου, ἀγῶγιμον αὐτὸν τῷ δικαστηρίῳ παραχρῆμα ποιεῖται, τύχην τε καὶ δογμα καὶ τὴν ἐνεγκαμένην ἀπῆτει. Ἐπει δὲ Θελαίης μὲν ὀρμασθαι τῆς κώμης ἀπεκρίνατο, Χριστοῦ δὲ διάκονον ἑαυτὸν γνωρίζων, εὐθὺς ὁ ἡγεμὼν τὴν τῶν βασιλικῶν προσταγμάτων ἀθέτησιν ἔγκλημα τῷ μάρτυρι περιῆπτε καὶ δεῖγμα τούτου σαφὲς ἔλεγε, τὸ μὴ τῷ Διὶ λιθανῶντων ἐπιθῆσαι. Πρὸς ταῦτα Χριστιανὸν μὲν ἑαυτὸν ὁ Ἄβιδος ἔλεγε, καὶ μὴ ἂν τὸν ἀληθινὸν Θεὸν καταλιπεῖν δύνασθαι, ἀψύχοις δὲ θῆσαι καὶ ἀναισθητοῖς ἔργοις χειρῶν. Ὁ ἡγεμὼν δὲ σχολείοις τούτων τοὺς βραχίονας διελκήμενον ἐπὶ ξύλῳ μετεωρισθῆναι προσέταττε, καὶ σιδηροῖς δρυσι καταξαινεσθαι. Καὶ ἦν τὸ κρέμασθαι τοῦ ξαινεσθαι πολὺ βιαιότερον ἰκινδύνευε γὰρ διασπαραθῆναι, τῶν βραχιόνων αὐτῷ διασπασμένων τῇ βίᾳ τῆς τάσεως.

ΙΕ'. Εἶτα, ἐν ὄσῳ μετέωρος οὗτος ἦν, ὁ ἡγεμὼν ἐπὶ θωπείας ἐτρέπετο καὶ μακροθυμεῖν ὑπεκρίνετο. Ἐπειτα δὲ καὶ τὰ χαλεπώτερα, εἰ μὴ μεταβάλαι τοῦ προκειμένου σκοποῦ. Ὁ δὲ, Οὐδεις, ἔφη, τῆς ἐπὶ Χριστὸν ἀποστήσει με πίστεως, οὐδὲ προσκυνεῖν δαίμοσι μεταπεισεῖ, κἀν εἰ πλείους βασάνους καὶ μείζονας ἐπαγάγοι. Ὡς δὲ καὶ μαθεῖν ἐζήτηι ὁ ἡγεμὼν, τίνα τὴν ὠφέλειαν αὐτῷ προξενούσιν αἱ βάσανοι τὸ σῶμα καταδαπνῶσαι μόνον, ὁ τοῦ Χριστοῦ μάρτυς Ἄβιδος ὀυ μέχρι τοῦ παρόντος, εἶπε, τὰ ἡμέτερα ἴσονται, οὐδὲ τῶν ἐρωμένων ἀπλῶς γινόμεθα. Εἰ δὲ καὶ αὐτὸς πρὸς τὴν ἐλπίδα καὶ τὴν

ἐπηγγελμένην ἡμῖν ἀντίδοσιν ἀπέδειν βουλευθείς, ἄσπετον ἄν μετὰ Παύλου εἶπες, ὅτι « Οὐκ ἄξια τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλυφθῆναι εἰς ἡμᾶς. » Ἐπεὶ δὲ μωρίαν τῶν παρ' αὐτοῦ λεγομένων ὁ ἡγεμὼν κατεγίνωσκε, καὶ νῦν μὲν θεωπεύων καὶ μακροθυμίας προσωπεῖον ὑποδύμενος, νῦν δὲ ἀπειλῶν καὶ πικρὸν αὐτῷ θάνατον ἐπισείων, πρὸς οὐδέτερον τούτων ὑποδιδόντα ἔωρα· Οὐκ ἄθρόον σοι τὸ τέλος ἐπάξω, πρὸς αὐτὸν ἀπεφῆναι, ἀλλὰ μαλακῶ πυρὶ κατὰ βραχὺ σε διατακέντα τὴν ἀμελιετον ἀποθέσθαι παρασκευάσω ψυχὴν. Εἶπε, καὶ δὴ κατὰ τὸ ἀρκύφον ἔξω τοῦ ἄστεως τῆς ὕλης συλλεγείσης, ἐπὶ τὴν πυρᾶν ἦγετο, ἐπομένης μὲν τῆς μητρὸς, ἐπομένων δὲ καὶ τῶν ἄλλως αὐτῷ προσηκόντων κατὰ συγγένειαν. Ὁ δὲ μετὰ τὸ προσεύξασθαι καὶ πάντα; εὐλογῆσαι, μεταδοῦναι δὲ καὶ τοῦ ἐν Κυρίῳ φιλήματος, ἐπειδὴ τὴν ὕλην οἱ πρὸς τὰ τοιαῦτα ὑπηρετοῦντες ἀνῆψαν, ἐμβάλλεται τῷ πυρὶ, διάρας τε τὸ στόμα καὶ τὴν φλόγα δεξάμενος τῷ δωδωκίῳ τὸ πνεῦμα παρέθετο. Εἶτα τοῦ πυρὸς ὄϊον βάσαντος, οἱ προσήκοντες ὀδόνην αὐτῷ πολυτελῆ περιέβαλον, μύροις τε ἠλειψαν καὶ ψαλμοὺς καὶ ὕμνους ὡς προσῆκον ἦν ξαντες παρὰ Σαμωνᾶν καὶ Γουρίαν κατέθεντο, εἰς δόξαν Πατρὸς, Υἱοῦ καὶ ἁγίου Πνεύματος, τῆς θείας καὶ ἀδιαιρέτου Τριάδος, ἣ πρέπει τιμὴ καὶ προσκύνησις νῦν καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν. [(1) Τὸ περὶ τὴν Κέρρη, θαῦμα τῶν ἀγίων.] Τοιοῦτον μὲν δὴ καὶ ὁ μάρτυς Ἄβιδος ἐπὶ τῶν Λικινίου καιρῶν εὔρετο τὸ τέλος, καὶ τοιαύτης τῆς μετὰ τῶν ἁγίων ἔτυχε καταθέσεως, καὶ οὕτω καταπαυσιν τῶν διωγμῶν τοῖς εὐσεβέσι διέθετο. Τὸ γὰρ ἀπὸ τοῦδε Λικινίου μὲν ἐλικματό τὴν ἐξουσίαν, Κωνσταντίνῳ δὲ τὸ κράτος ἐπήνθει, καὶ τὰ Ῥωμαίων αὐτῷ σκήπτρα ἠξάνετο, ὃς πρῶτος ἐν βασιλεύσειν ἐπαρῆσαισάτο τὴν εὐσέβειαν, καὶ Χριστιανοῖς τὸ ζῆν ὡς Χριστιανὸς ἐχαρίσατο. Ἄλλ' ἔπως ἂν ἔχοιτε γινῶναι οἷας τῆς χάριτος οἱ μάρτυρες παρὰ Θεοῦ ἔτυχον, διεξελεθῆναι ἀναγκαῖον.

IC. Οὐνοὶ μὲν οἱ Ἐφθαλίται Περσῶν ἔμποροι, καὶ πρὸς ἀνίσχοντα ἥλιον οἰκοῦντες· τὸ σκαῖον ἔθνος τοῦτο καὶ βάρβαρον χρόνοις οὐκ ὀλίγοις ἕταρον μετὰ τὴν τῶν μαρτύρων τελείωσιν εἰς τοσοῦτον ἐπέθεντο Ῥωμαίοις, ὡς καὶ μέχρις αὐτῆς Ἐδέσσης ἔλασαι, καὶ τὰ περίξ ληΐσασθαι. Οἱ δὲ Ῥωμαίων βασιλεῖς σφόδρα τε ἡμνον τῆ πόλει, καὶ τὴν στρατιάν ἐν βραχέϊ πᾶσαν συνέλεξαν, ὥστε ὑπερμαχέσασθαι τῆς Ἐδέσσης, ἀνάλωτον αὐτὴν φυλάξαι βουλόμενοι, καὶ μάλιστα τοῖς τοῦ Χριστοῦ λόγοις θαβρῶντες οἷς ἐπίστειλεν Ἀδύάρῳ, ὡς οὐδὲ ἡ πόλις ποτὲ βαρβάρους ἔσται ἀλώσιμος, καὶ τῷ ἐν αὐτῇ πρώτῳ τὸ τοῦ Κυρίου ἡμῶν καὶ Χριστοῦ ἐκμαγεῖον τῷ Ἀδύάρῳ πεμφθῆναι. Ἥλασαν μὲν οὖν παρὰ τὴν πόλιν τὸ Οὐνικόν, ἔλειν αὐτὴν βρόδῳ οἰόμενοι· Ῥωμαῖοι δὲ συμμαχίαν Ἐδεσσηνοῖς πέμπουσιν, ὡς

'' Rom. viii, 18.

(1) Inclusa rubris litteris exarata sunt in mss. 1522 et 1549 et in capite sequentium posita.

spem et promissam nobis remunerationem, forte etiam dices cum Paulo : « Non sunt condignæ passionibus hujus temporis ad gloriam, quæ est revelanda in nobis ». » Cum autem præses ea quæ dicebantur damnaret stultitiæ, et nunc quidem blandiens et subiens personam patientiæ, nunc vero minans et acerbam ei mortem intentans, neutri eorum eum videret cedere : Non tibi repentinum et totum simul vitæ finem afferam, sententiam ei pronuntiavit : sed te lento igne paulatim liquefactum, efficiam immitem et implacabilem animam deponere. Dixit, et cum versus septentrionem extra civitatem collecta fuisset materia, ducebatur ad rogam, sequente quidem matre, sequentibus autem iis quoque, qui alias cognatione ad eum attinebant. Ille vero postquam esset precatus, et benedixisset omnibus, et eis osculum dedisset in Domino, accensa autem esset materia ab iis qui ad id serviebant, in ignem injicitur : et cum aperto ore flammam accepisset, apud eum, qui dederat, spiritum deposuit. Deinde cum ignis esset sedatus, qui ad eum attinebant, pretioso linteo eum circumdederunt, et unguentis unxerunt : cumque psalmos et hymnos, ut par erat, cecinissent, prope Samonam et Guriam eum deposuerunt, ad gloriam Patris et Filii et Spiritus sancti, quæ est divina Trinitas, et in quam non cadit divisio. Quam decet honor et adoratio nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen. Talem quidem vitæ finem invenit martyr Abibus tempore Licinii, et talem cum sanctis nactus fuit depositionem, et sic piis attulit requiem a persecutionibus. Nam deinceps quidem Licinio fuit diminuta potentia ; Constantino autem floruit dominatio, et creverunt ei sceptra Romanorum : qui primus inter imperatores libere professus est pietatem, et Christianis concessit vivere ut Christianos. Sed ut possitis cognoscere, qualem gratiam martyres apud Deum sunt assecuti, necesse est rem ab alto repetere.

XVI. Hunni quidem Ephthalitæ, Persarum finitimi, et qui ad solem habitabant orientem : hæc gens, inquam, importuna et barbara, non paucis annis post martyrum consummationem, usque adeo invaserunt Romanos, ut facerent incursiones usque ad ipsam Edessam, et prædas agerent ex agris, qui circa ipsam siti sunt. Romanorum autem imperatores acriter defenderunt civitatem, et brevi totum colligerunt exercitum, ut opem ferrent Edessæ, volentes efficere, ne ea caperetur : et maximo verbis Christi confidentes, quæ scripserat ad Auguram, quod civitas nunquam esset capienda a barbaris : et quod in eam primam Domini nostri et Christi effigies missa sit ad Auguram. Itaque ad civitatem castra moverunt Hunni, putantes se facile eam esse capturos ; Romani autem mittunt au-

xilium Edessenis, ne in manus Hunnorum veniret A civitas. Cum vero, qui missi fuerant a Romanis, jam venissent Edessam, accidit ut quidam Gotthus inter eos, et moribus barbarus, et mente perniciosus, diversaretur in domo cujusdam mulieris, nomine Sophiæ. Ei autem erat unica filia, nomine Euphemia, viventi in viduitate, et de sola filia sollicitæ. Educabatur ergo matri filia, tanquam germen recens pullulans, temperantiam exercens et virginitatem, et studium adhibens, ne cerneretur a masculorum oculis. Erat autem puella facie decora, et insigni pulchritudine. Cum ergo in ea habitatione diu versatus esset Gotthus, nescio quomodo aspexit puellam, et ita captus fuit ejus amore, ut nusquam mentem alio converteret, quam ad virginem. Personam itaque induens bonitalis, et se amicum esse simulans, abiit ad matrem, et assentationibus conans ei persuadere, et bonorum promissis, ut ei daret filiam in matrimonium. Illa autem graviter ferebat, et animum non adhibebat iis quæ ab ipso dicebantur. Eo vero se insolenter jactante, et valde minitante, illa : Unicam, inquit, quæ mihi est, filiam viro conjungere barbaro nunquam sustinuerim. Ne ergo assenteris, nec mimeris. Nam nec me emolles adulationibus, neque minis terrebis. Ille autem pergebat eadem rursus facere, et rursus suam ostendebat impudentiam, et de hisdem assidue cum matre loquebatur. Deinde etiam pretiosa afferebat ad eam ornamenta, et affirmabat eam fore dominam multorum aliorum. C Mater autem puellæ ne sic quidem præbebat aurem iis quæ ab ipso dicebantur.

XVII. Deinde illo perseverante, rursus Sophia (cum nescio unde didicisset) : Sunt tibi et filii et uxor, ei respondit : nec ego tibi meam filiam dederim in matrimonium. Ille vero partim quidem amore puellæ victas, partim autem timoris Dei nullam ducens rationem, Deum testatur se nunquam habuisse uxorem, nec filios, sed se ejus filiam velle ducere uxorem, et omnium suorum bonorum eam facere dominam. Vincitur itaque mater puellæ a Gotthi verbis. Quid enim erat factura, cum esset femina, quæ facile decipitur, et sacramentorum audiret examina, et ei metu quateretur animus? Itaque manus in cælum tollens : Pater orphanorum, et defensor viduarum, Domine et Deus, inquit, ne despexeris hanc puellam, quæ viro ignoto conjungitur. Te enim ejus promissorum accipio inspectorem; et te freta, unicam meam filiam trado huic peregrino. Et interim scribitur contractus matrimonii, et cum aliquantum temporis Hunni Edessam circumsedissent, socii autem et adjutores urbem defendissent, hostiumque impetum propulsassent, fit puella prægnans ex Gotthi conjunctione. Nondum vero tempus pariendi advenerat, et Hunni quidem, cum nihil potuissent facere eorum quæ speraverant, jam in animo habebant proficisci in patriam, socii autem et adjutores volebant redire Romam. Cum

μη ὑπὸ Οὐννων χειρωθῆναι τὴν πόλιν. Ἐπει δὲ οἱ πρὸς Ῥωμαίων σταλέντες, τὴν Ἐδεσσαν ἤδη καταλάβον, ἔτυχέ τινα Γότθον ἐν αὐτοῖς, βάρβαρόν τε τὸν τρόπον καὶ τὴν γνώμην ὀλέθριον, ἐν τινος οἴκῳ καταλῦσαι Σοφίας ὄνομα γυναϊκός. Τῇ δὲ ἦν θυγάτηρ μονογενῆς Εὐφημία, χηρεῖα τε συζώσῃ, καὶ ἐπὶ μόνῃ τῇ θυγατρὶ σαλευούσῃ. Ἀνήγετο οὖν, ὡς τι νεοθαλὲς ἔρνος ἡ παῖς τῇ μητρὶ, σωφροσύνην τε ἀσκοῦσα καὶ παρθένιαν, καὶ τὸ μὴ ἀβρόντων ἡμμασι θεαθῆναι διὰ σπουδῆς ἔχουσα. Ἦν δὲ ἡ παῖς ἄρα τὴν ὕψιν εὐπρεπῆς καὶ τὸ κάλλος ἀμήχανος. Ἐπειδὴ τοῖνον συχνὸς ἐν τῇ καταγωγῇ τῷ Γότθῳ χρόνος ἐπίθεται, οὐκ οἶδ' ὅπως θεάται τὴν κόρην, καὶ οὕτως αὐτῆς ἐάλω τῷ ἔρωτι, ὡς μηδὲν κατὰ νοῦν ἕτερον στρέφειν ἢ τὴν παρθένον. Προσωπίον τοιγαροῦν χρηστότητος ὑπαλθῶν καὶ φίλος εἶναι ὑποκρινάμενος, ἀπεισι παρὰ τὴν μητέρα, κολακείαις τε αὐτὴν ἐπιχειρῶν πείσαι, καὶ ἀγαθῶν ἐπαγγελίαις πρὸς γάμον αὐτῷ ἐκδοῦναι τὴν θυγατέρα. Ἦ δὲ βαρίως τε ἔφερε, καὶ τοῖς παρ' αὐτῶν λεγομένοις ἡμιστά προσείχε τὸν νοῦν. Τοῦ δὲ θρασυνομένου καὶ μεγάλα διαπειλοῦντος, ἐκείνη, τὴν μόνην ἐμοὶ θυγάτερα, ἔφη, βαρβάρῳ συζεῦσαι ἀνδρὶ οὐκ ἂν ἀνασχοίμην ποτέ· μὴ κολάκευε τοῖνον, μηδὲ ἀπειλεῖ· οὔτε γὰρ χαυνώσεις ταῖς κολακείαις, οὔτε φοβήσεις ταῖς ἀπειλαῖς. Ὁ δὲ τῶν ὁμοίων καὶ πάλιν εἶχετο, καὶ πάλιν τὸ ἀναιδὲς ἐπέδεικνυτο, καὶ περὶ τῶν αὐτῶν ἐπόσαι ὕραι τῇ μητρὶ διαλέγετο, εἶτα καὶ κόσμους αὐτῇ πολυτελεῖς προσεκόμιζε, καὶ πολλῶν ἄλλων ἔσσεσθαι κυρίαν διεθεθείου. Ἦ δὲ τῆς παιδὸς μήτηρ οὐδὲ οὕτω τοῖς παρ' αὐτοῦ λεγομένοις παρείχε τὸ οὖς.

IZ'. Ἐἶτα, ἐκείνου τοῖς προτέροις ἐμμένοντος, αὐθις ἡ Σοφία, οὐδ' οἶδ' ὅθεν μαθεύσα, Ἔστι σοὶ καὶ τέκνα καὶ γυνή, πρὸς αὐτὸν ἀπεκρίνατο, καὶ οὐκ ἂν ἐγὼ σοὶ πρὸς γάμον τὴν ἐμὴν παῖδα ἐκδοίην. Ὁ δὲ τοῦτο μὲν τῷ ἔρωτι τῆς κόρης νικώμενος, τοῦτο δὲ καὶ θεοῦ φόβου μὴ φροντίδα ποιούμενος, ἐμαρτύρητο τὸν θεὸν μηδέ ποτε γυναῖκα μηδὲ τέκνα σχεῖν, ἀλλὰ καὶ εἰς σύζυγον ἀγαγεῖσθαι τὴν κόρην βούλεσθαι, καὶ τῶν αὐτοῦ πάντων κυρίαν αὐτὴν ποιήσασθαι. Ἦττάται τοιγαροῦν ἡ τῆς παιδὸς μήτηρ τῶν τοῦ Γότθου ῥημάτων. Καὶ τί γὰρ ἐμελλε δρᾶν καὶ γυνὴ οὔσα τὸ εὐκολὸν εἰς ἀπάτην, καὶ ὄρκων ἐσμοῦς ἀκούουσα, καὶ φόβῳ τὴν ψυχὴν βαλλομένη; Τὰς χεῖρας οὖν εἰς οὐρανοῦς ἀνατείνασα· Ὁ Πατὴρ τῶν ὀρφανῶν, καὶ προστάτης τῶν χηρῶν, Δέσποτα καὶ Θεὸς, ἔφη, μὴ τὴν ὀρφανὴν τῆνδε περιβῆς ἀγνώστῳ συζευγυμένην ἀνδρὶ. Σὲ γὰρ τῶν αὐτοῦ ὑποσχέσεων ἔφορον δέχομαι, καὶ σοὶ πεποιθὺς, τὴν μόνην ἐμοὶ παῖδα τῷ ξένῳ τούτῳ ἐκδίδωμι. Οὕτως ἔφη, καὶ μεταξὺ γαμικὰ συμβόλαια γράφονται. Καὶ δὴ τινα χρόνον τοῖς πρὸς τὴν Ἐδεσσαν τόποις τῶν Οὐννων στρατοπεδουσαμένων, καὶ τῶν συμμάχων τῇ πόλει προσεδρευόντων, καὶ τὴν τῶν πολεμίων ἔφοδον ἀποκρουομένων, ἐγκύμων ἡ κόρη τῇ τοῦ Γότθου γίνεταί συναρξία. Οὕτως οὖν ὁ καιρὸς αὐτῇ τῶν ὠδίνων ἐπέστη, καὶ τὸ μὲν Οὐννικόν, οὐδὲν ὦν ἤλπισεν

ἐργάσασθαι δυνήθην, ἀπαρῆν ἤδη πρὸς τὴν οἰκίαν ἅ
διενούνηο· οἱ σὺμμαχοὶ δὲ ἀπίναί πάλιν πρὸς
Ῥώμην ἰδοῦλοντο. Ἐπεὶ οὖν καὶ ὁ Γότθος συν-
απίναί· Ῥωμαίοις ἠτοίμαστο, ἠνιδτό τε ἡ μήτηρ
τῷ τῆς παιδὸς χωρισμῷ, καὶ τὰ σπλάγγνα ἐκόπτε-
το. Ἐνταῦθεν εἶχετο τῆς παιδὸς καὶ συναποδημεῖν
τῷ Γότθῳ οὐκ εἶα, κἀν οὐχὶ καὶ κατασχεῖν αὐτὴν
τῆς γυναικὸς βουλομένης.

II'. Ἄρει τοίνυν ἀποδημοῦντας ἡ μήτηρ παρα-
λαβοῦσα, τὴν τῶν ὁμολογητῶν καταλαμβάνει σορὸν,
καὶ πρὸς τὸν Γότθον· Οὐκ ἂν ἐγὼ σοὶ τὴν ἐμὴν
παῖδα πιστεύσω, φησὶ, εἰ μὴ, τῆς τιμίας σοροῦ
τῆσδε τῶν ὑπὲρ Χριστοῦ παθόντων ἀψάμενος,
ἐγγυητάς μοι τούτους παράσχῃς μὴ μόνον μηδὲν
τι πρὸς τὴν παῖδα λυπηρὸν διαπράξασθαι, ἀλλὰ
καὶ πάσης αὐτὴν ἀξιώσαι τῆς θεραπείας. Καὶ ὁ
Γότθος εὐθύς, ὡσπερ τὸ πάντων εὐκολώτατόν τε
καὶ ἀφοδύτατον δράσειν ἐπιτραπεί· Ἐκ τῶν χει-
ρῶν ὁμῶν, ἄγιοι, τὴν κόρην, εἶπε, παραλαμβάνω,
καὶ τῇ μητρὶ ἐγγυητάς ὁμᾶς δίδωμι ὡς οὐδ' ὀτιοῦν
αὐτῇ παρ' ἐμοῦ γενήσεται λυπηρὸν, ἀλλὰ μᾶλλον
καὶ πρὸς πᾶν ὃ τι βούλοιο, ἔτοιμον ἔξει με πλη-
ροῦντα ταύτῃ τὰ καταθύμια. Οὐ ταῦτα μόνον ὁ ἀλι-
τήριος, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν μεγάλην τοῦ Θεοῦ δύναμιν
θμυσοὶ τὰς ὑποσχέσεις ἐπὶ τῶν ἔργων φυλάξει.
Ἀξαμένη τοίνυν ἡ μήτηρ τὸν ὄρκον· Ὑμῖν, ἄγιοι,
τὴν παῖδα μετὰ Θεοῦ ἀνατίθειμαι, καὶ δι' ὁμῶν τῷ
Γότθῳ, τοῖς μάρτυσιν, ἐπεδόθησεν. Ἐπὶ τούτοις εὐ-
ξάμενος τῷ Θεῷ, καὶ ἡ μήτηρ τὴν παῖδα περιβα-
λοῦσα καὶ περιπτυσσάμενη τὰ πολεινότερα, αὐτῇ
μεν σκαθεῖ ἐπαίρει, ὁ δὲ Γότθος τῆς ὁδοῦ μετὰ τῆς
παιδὸς εἶχετο. Εἶτα τὴν χώραν ἧς ὁ Γότθος ὄρμητο
καταλαθόντες, ἐπὶ ἤδη πρὸς τὴν τοῦ ἀνδρὸς ἡγγι-
ζον οἰκίαν, ἐπιλαθόμενος μὲν ὁ δεινὸς ἐκεῖνος τῆς
πρὸς τὴν γυναῖκα στοργῆς, καταφρονήσας δὲ ὄρκων
καὶ συνθηκῶν, τὸν τοῦ Θεοῦ τε φόβον ἀφ' ἐαυτοῦ
ποιησάμενος, ὧ μέχρι πόσου προήκει κακία!
ἄφαιρει μὲν αὐτῆς τὰ ἱμάτια, προσαφαιρείται δὲ
καὶ τὴν χρυσὸν, ῥάκος τε αὐτὴν οἷα δούλην ἀτίμως
περιβαλὼν, Ἔμοι, εἶπεν, ὧ γύναι, καὶ τέκνα εἰσὶ
καὶ γυνή· διὸ καὶ ζούλην ἀχμάλωτόν σε αὐτὴν
κλίει, καὶ πρὸς τὴν ἐμὴν γυναῖκα, πᾶσαν ἴσο φυ-
λάττουσα τὴν ὑποταγὴν, ὡς κυρίαν αὐτὴν καὶ
τιμῶσα καὶ ὀνομάζουσα. Εἰ γὰρ ἔκφορα τὰ ἡμέτερα
θήσεις, θάνατον ἔξεις τὴν τιμωρίαν.

III'. Τί πρὸς ταῦτα παθεῖν οἴσθε γυναῖκα γυμνω-
θεῖσαν μὲν μητρὸς, γυμνωθεῖσαν δὲ πατρίδος, φί-
λων πάντων καὶ συγγενῶν, καὶ πρὸς μόνην τὴν
ἐκεῖνου ψυχὴν βλέπουσαν, τοιοῦτόν τε τὸ πέρας τῶν
μακρῶν ἐκείνων ἐλπίδων ἰδοῦσαν; Πάντως, εἰ μὴ
λίθος ἦν, εἰ μὴ σίδηρος, ἢ ἄλλο τι τῶν ἀψύχων,
πιηγεῖσαν τῷ ἀνελπίστῳ τῆς ἀκοῆς, εὐθύς τὴν ψυ-
χὴν ἀφείναι, ἀλλ' οἱ τῆς μητρὸς ἐγγυηταὶ ταύτην
ἔσωζον, οὐς εἰληφεν ἐκεῖνη παρὰ τοῦ Γότθου ἐπὶ
κορυφῇ μὲν τῆς μιαιῶς αὐτοῦ κεφαλῆς, δείγματι δὲ
τῆς μεγίστης αὐτῶν χάριτος. Μέγα τοίνυν στενά-
ξασα καὶ βύθιον ἀπὸ τῆς ψυχῆς· Σὺ, Κύριε, εἶπε,
καὶ τῷ σὺ ἀφάρτῳ ἔλεει ἐπὶ πᾶσι τούτοις εὐχαριστῶ.
Εἶτα καὶ πρὸς τὸν Γότθον ἐπιτραπείσα, Εὐγὲ σοί,

A ergo Gotthus quoque paratus esset simul abire
cum Romanis, et cruciaretur mater filiae separa-
tione, eique scinderentur viscera, apprehendit
puellam, nec sinebat eam cum Gottho discedere,
etiamsi eam non poterat retinere, cum lege ma-
trimonii et naturæ vellet sequi maritum.

ἡδυνήθη νόμῳ γάμου καὶ φύσεως τῷ ἀνδρὶ ἔπεισθαι

XVIII. Cum jam ergo abirent, mater eos assu-
mens, accedit ad capsam confessorum, et dicit
Gottho : Ego tuæ fidei meam filiam non committam,
nisi tangens hanc pretiosam capsam eorum qui
pro Christo passi sunt, eos dederis mihi fidejus-
sores, quod non solum ei nihil sis molesti facturus,
sed etiam ejus, quam par est, curam sis gesturus.
Gotthus autem protinus, tanquam jussus facere
id, quod esset omnium facillimum, et omni penitus
metu vacuum : A manibus vestris, inquit, o sancti,
accipio puellam : et vos do matri fidejussores,
quod ei a me nihil fiet molesti, sed me potius
habebit paratum ei implere, quæcunque volenti
erunt cordi. Nec hæc solum sceleratus, sed magnas
quoque jurat Dei vires, se promissa reipsa conser-
vaturum. Mater ergo, accepto jurejurando, sanctis
acclamavit martyribus : Vobis, o sancti, meam
filiam post Deum committo, et per vos Gottho.
Post hæc Deum precati, mater quidem amantissi-
sime filiam amplexa, domum revertitur ; Gotthus
autem iter inii cum puella. Deinde cum venissent
in regionem, ex qua ortus erat Gotthus, et jam
essent prope ejus domum, oblitus quidem vir iste
inhumanus amoris in uxorem, contempto vero
jurejurando et pactis conventis, et Dei metu procul
a se amandato, (o, quousque procedit vitium!)
ei quidem aufert vestes, aurum quoque ei aufert :
eaque tanquam serva pannis turpiter induta : Mihi,
inquit, o muller, sunt liberi et uxor. Quamobrem
voca te ancillam bello captam, et te meæ uxori
omnibus modis submitte, et ei morem gere, eam
tanquam dominam honorans et nominans. Si enim,
quomodo se habeant res nostræ, enuntiaveris, aut
etiam meæ uxoris voluntati non parueris, erit tibi
mors supplicium.

θήσεις, ἢ καὶ τῷ τῆς ἐμῆς συζύγου θελήματι ἀπει-

D XIX. Quomodo his affectam censetis fuisse mulie-
rem, quæ matre quidem erat privata, privata autem
patria omnibusque amicis et cognatis, et ad illius so-
lam aspiciebat animam, et quæ longæ illius spei tal-
m viderat exitum? Omnino si non esset lapis, si non fer-
rum, aut aliquid aliud inanimatum, iis quæ præter spem
acciderant, auditis perculsa, protinus emisisset ani-
mam; sed eam conservabant matris fidejussores, quos
illa a Gottho acceperat, ad malum quidem execrandi
ejus capitis, ad ostendendam autem maximam eorum
gratiam. Valde ergo ingemiscens, et suspirans ex pro-
fundo cordis : Tibi, aiebat, o Domine, et ineffabili tuæ
misericordiæ propter hæc omnia ago gratias. Deinde
etiam ad Gotthum conversa : Bene tibi sit, inquit,

quod cum nos posses tollere de medio, hoc solo fuisti contentus, ut me servam faceres pro libera. Promissa reipsa præstitisti; jusjurandum revera confirmasti. Quid ergo restat aliud, nisi ut omnino invochem eos, qui ea quæ seiebant inspexerunt, quos tu tunc adduxisti testes iis quæ a te dicebantur? Eis enim, et non alii, confisa, mea sponte constitui disjungi a parente, eam quæ nos tulerat, relinquere, et te solum sequi. Hæc cum dixisset, animæ oculos ad cælum tollens simul cum sensilibus: Deus patrum meorum, cum ejulatu dicebat et lacrymis, adsis mihi miseræ: et vide, quid iste quidem te teste et tuis sanctis et confessoribus est pollicitus, quid autem nunc reipsa facit, et nos libera ab iis malis, pro nobis intercessores tuos sanctos accipiens: quoniam his post te confisa, præsentia hæc mala sustineo. Cum sic puella tacite Deum rogasset, in Gotthi autem ædes essent ingressi, aspexisset vero ejus conjux puellam, et animadvertisset ejus pulchritudinem, zelotypia et suspicione in animo statim repletur. Rogat itaque maritum, quænam ipsa esset, et unde esset orta, et quare eam secum nunc duceret. Ille autem eam esse captivam, ab Edessa abductam, ductam vero esse, ut ei serviret, respondit. Illa autem formam magis attendens, quæ ejus verba: Ejus, inquit, vultus nequaquam eam arguit esse servam. Gotthus autem: At tu ea utere tanquam ancilla.

αὐτοῦ λόγοις προσέχουσα, Ὁ τῆς ὄψεως, φησί, χαρακτήρ οὐ δουλείαν κατηγορεῖ τῆς γυναικός. Καὶ ὁ Γότθος, Σὺ δὲ ἀλλὰ χρῆσαι αὐτῇ ὅσα καὶ οἰκέτιδι.

XX. Echine itaque puella metu agebat silentium, et quæ imperabantur, faciebat occissime. Nesciebat enim, quidnam posset facere, quod eam liberaret a malis præsentibus. Sanctis autem assidue dicebat in corde suo: Festinate ad auxilium ancillæ vestræ, o sancti, festinate, neque fraudem mihi factam despiciate. Puellæ vero domina non legitima, in eam mota zelotypia, puella graviter utebatur, et ei graviora opera imperabat, perinde ac si illius labores, invidiæ qua utebatur, ipsa proprium haberet solatiu. Quod autem erat omnium maximum, ne eam quidem volebat alloqui. Postquam autem præcedente tempore puellam rescivit esse gravidam, zelotypiæ flamma magis accensa, gravissimum opus ab ea exigebat. Cur hoc? Studens videre mortem puellæ, fetus facta abortione. Sed invictæ erant Christi vires, et eorum qui propter Christum passi sunt: per quas puella et superavit molestias, et mansit minime læsa a malis. Postquam autem accessit tempus partus, parit filium masculum, qui patris effigiem in seipso conservabat, et erat Gottho omni ex parte similis. Hoc cum aspexisset Gotthi conjux, et animadvertisset quam esset expressa similitudo, nihil aliud versabat in animo, quam quomodo puerum interimeret; marito autem dicebat: Ego tibi non crediderim, quod cum puella non coiveris. Nam quod ex ea natum est, patrem aperte confitetur, forma perinde utens, ac lingua. Ille vero affirmabat eam non verum dicere; jubebat autem ea uti tanquam

Α φησί, γένοιτο, ὅτι καὶ δυνάμενος ἡμᾶς ἀνελεῖν ἠρκέσθης τούτῳ μόνῳ, τῷ δούλῳ ἀντ' ἐλευθέρου ποιήσασθαι. Τὰς ἐπαγγελίας ἐπὶ τῶν ἔργων ἐξήνεγκας· τοὺς ὄρκους ἐπιστέσω τοῖς πράγμασι. Τί δῆτα λοιπὸν ἐμοί, ἢ ἐκείνους πάντως ἐφόρους τοῖς πράττομένοις ἐπικαλεῖν, οὐδὲ τότε μάρτυρας αὐτὸς τοῖς παρὰ σοῦ λεγομένοις ἐπιείης; Αὐτοῖς γάρ, καὶ οὐκ ἄλλῳ, θαρρήσασα, τῆς τεκουσῆς διαζυγῆσαι τὴν ἐνεγκαμένην ἀπολιπεῖν, καὶ σοὶ μόνῳ εἰλόμην ἀκολουθεῖν. Ταῦτα εἰποῦσα τοὺς τῆς ψυχῆς ὀφθαλμοὺς ἔμα τοῖς αἰσθητοῖς πρὸς οὐρανὸν ἔβρασα, Ὁ Θεὸς τῶν πατέρων μου, σὺν οἰμωγαῖς καὶ δάκρυσιν ἔλεγε, παράστηθί μοι τῇ ἀθλίῳ, καὶ ἴδε τί μὲν οὗτος ὑπὸ σοὶ μάρτυρι καὶ τοῖς σοῖς ἁγίοις καὶ ὁμολογηταῖς ἐπηγγεῖλατο, τί δὲ νῦν ἐπὶ τῶν ἔργων ποιεῖ;

Β καὶ τῶν δεινῶν τούτων ἡμᾶς ἐξελοῦ, πρέσβεις ὑπὲρ ἡμῶν τοὺς μάρτυράς σου δεχόμενος, ὅτι τούτοις θαρρήσασα μετὰ σὲ τὰ παρόντα ὀφίσταμαι. Ταῦτα τῆς κόρης ἡσυχῇ τοῦ Θεοῦ δεηθείσης, ἐπειδὴ τὸν τοῦ Γότθου οἶκον εἰσέβησαν, ἡ τοῦ ἀνδρὸς σύζυγος τὴν κόρην θεασαμένην, καὶ τὸ κάλλος οἶον ἐν ταύτῃ κατανοήσασα, ζήλου καὶ ὑπονοίας πείμπλαται τὴν ψυχὴν. Ὅθεν καὶ ἐπυθάνετο τοῦ ἀνδρὸς τίς τε αὐτῇ εἶη καὶ ὅθεν ὀρμάται, καὶ ἐφ' ὅτῳ μεθ' αὐτοῦ ταύτην ἀγάγει. Ὁ δὲ αἰχμάλωτόν τε εἶναι καὶ τῆς Ἐδέσσης ἀχθεῖσαν, ἀχθῆναι δὲ ἐφ' ᾧ δουλεύσειεν αὐτῇ, ἀπεκρίνατο. Ἡ δὲ, τῇ μορφῇ μᾶλλον ἢ τοῖς

Κ. Ἐντεῦθεν ἡ κόρη σιωπῆν τε ἤσκει τῷ φόβῳ καὶ κατὰ τάχος ἐποίει τὰ προσταττόμενα· οὐ γὰρ εἶχεν ὁ τι καὶ δράσειε, τῶν παρόντων αὐτὴν κακῶν θυνάμενον ἀπαλλάξαι. Πρὸς δὲ τοὺς ἁγίους διαπαντός ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς ἔλεγε· Σπεύσατε πρὸς τὴν βοήθειαν τῆς δούλης ὑμῶν, ἅγιοι, σπεύσατε· μηδὲ τὸν κατ' ἐμοῦ παρίδητε δόλον. Ἡ δὲ τῆς κόρης μὴ κατὰ νόμους κυρία ζηλοτύπως ἔχουσα πρὸς αὐτὴν βαρῆως τε τῇ κόρῃ ἐχρήτο, καὶ βαρυτέρας αὐτῇ τὸς ἐργασίας ἐπέταττεν, ὡς περ τοὺς ἐκείνης πόνους τοῦ ταύτην διακαίοντος φθόνου ἴδιον αὐτῇ παραμύθιον ἔχουσα. Τὸ δὲ γε μεῖζον δεινὸν ὅτι μηδὲ λόγου αὐτῇ κοινωεῖν ἤξιου. Ἐπεὶ δὲ καὶ ἐγκυμονεῖν τῷ χρόνῳ τὴν κόρην ἐμάνθανε, τὴν τῆς ζηλοτυπίας φλόγα ἐπιπλέον ἐκκαύσασα βαρυτάτην ἐξ αὐτῆς ἀπῆται τὴν ἐργασίαν. Τί τοῦτο; σπουδάζουσα θάνατον τῆς κόρης ἰδαῖν ἐκτραυθέντος αὐτῇ μὴ κατὰ καιρὸν τοῦ ἐμβρύου. Ἄλλ' ἡ τοῦ Χριστοῦ, καὶ τῶν διὰ Χριστὸν παθόντων ἰσχύς ἀμαχος ἦν, δι' ἧς κρείττων τε ἡ κόρη τῶν ἀλγεῖνων, καὶ ἀπαθῆς κακῶν ἔμενε. Ἐπεὶ δὲ ὁ τῶν ὠδίνων αὐτῇ ἐπέστη καιρὸς, τίκειται παιδίον ἄρρην, τὸν χαρακτήρα τε τοῦ πατρὸς ἐφ' αὐτοῦ διασώζον καὶ τῷ Γότθῳ τὰ πάντα προσεικόσ. Τοῦτο ἡ τοῦ Γότθου σύζυγος θεασαμένη, καὶ αὐτὴν ἐνοήσασα τῆς ὁμοιότητος τὴν ἀκρίθειαν, οὐδὲν ἦν ἕτερον στρέφουσα κατὰ νοῦν· ἢ ὅπως τὸ παιδίον ἀνέλη. Πρὸς δὲ τὸν ἄνδρα, Οὐκ ἂν ἐγὼ σοι πιστεύσαιμι, ἔφη, τῇ κόρῃ μὴ συνηθεῖν· τὸ γὰρ ἐξ αὐτῆς τεχθὲν σαφῶς διομολογεῖ τὸν πατέρα, καθάπερ γλώττη, τῇ μορφῇ χρώμενον. Ὁ δὲ

μη ἀληθῆ λέγειν αὐτὴν ἰσχυρίζετο· προετρέπετο δὲ ὡς δοῦλη καρῆσθαι, τοῦτο σε πιστώσεται, λέγων, μηδέποτε ταύτη συνελθεῖν ἐμέ. Οὐδὲ γὰρ ἄν σοι πάντως εἰ; ἐξουσίαν οὕτως ἰδέδοτο· κερνώσι γὰρ φιλάς, οὐ διστώσιν οἱ ἔρωτες.

ΚΑ'. Τότε τοίνυν ὁ ἐκ πολλοῦ τῷ ἀνθρωπείῳ γέ-
νει πολέμιος, τὴν τοῦ Γότθου σύζυγον ὑπελθὼν, ἐξ-
έμνην κατὰ τοῦ παιδός, καὶ διὰ τοῦτο πόνον τε ἀν-
ελάμβανεν, καὶ ἀνομίαν ἀπέτικτε, καὶ τὴν δηλητήριον
ὕπνδ κώλον αὐτῆς ἐνθεμένην τὴν μὲν τοῦ παιδός μη-
τέρα κατὰ τινα δῆθεν χρεῖαν τῆς; οἰκίας ἐμπέμπει.
Καὶ ἡ μὲν ἐξείσιν ἀνῦσαι τὸ προσταχθέν· ἡ δὲ τῷ
τοῦ παιδός στόματι ἐμβάλλει τὸ δηλητήριον, καὶ
τῷ δηλητηριῷ θάνατος εὐθὺς ἠκολούθει. Ἐπανελ-
θοῦσα τοίνυν μετ' ὀλίγον ἡ μήτηρ, καὶ νεκρὸν μὲν
τὸ παιδίον εὐροῦσα, περιεχευμένον δὲ τοῖς χεῖλεσιν
ἐκείνου τὸ δηλητήριον, πλήττεται μὲν τὴν καρδίαν,
καὶ πάσχει τὴν ψυχὴν ἰσχυρῶς· κρύπτει δὲ ὅμως
τὸ πάθος ἐν ἀπορρήτῳ, τὸ μὲν ὡς μήτηρ παθοῦσα,
τὸ δὲ ὡς νουνεχῆς φυλάττει. Εἶτα κώδιον ἐρέας
λαβοῦσα, καὶ τὸ στόμα τοῦ βρέφους ἐκμάξασα παρ'
ἐαυτῆς κατέειχε τὸ ἔριον, γνῶναι δὲ τῆς πείρας τά-
ληθες βουλομένη. Μετὰ γοῦν ἡμέρας ὀλίγας τῶν
φίλων καὶ συγγενῶν τινὰς ἐπὶ δεῖπνον τοῦ Γότθου
παραλαβόντο, ἀρπάξει τὸν καιρὸν ἡ κόρη καὶ τῇ
κύλικι ἐνακίπλυνει τὸ ἔριον, τοῦ Γότθου τὸ τῆ γυ-
ναικὶ ἀναδιδῶσι, τάληθες, ὥσπερ ἔφη, μαθεῖν
βουλομένη εἴτε φαρμάκῳ τὸν παῖδα ἐζημιώθη, εἴτε
καὶ καιρίῳ θανάτῳ τοῦτον ἀπέβαλεν. Ὥφτο μὲν γὰρ
ὡς, εἰ πιούσα τοῦ φαρμάκου ζῆσοι, εὐδελον δὲ
μηδὲ ὁ παῖς φαρμάκῳ ἀνήρητο· εἰ δὲ καὶ τοῦτο αὐ-
τὴν ἀνέλοι, ἐκείνο παίσεται πάντως, ὅπερ αὐτὴ δι-
δρακεν. Ἐπεὶ οὖν ἡ τοῦ Γότθου γυνὴ μηδὲν πονη-
ρὸν ὑφ' ἑωρα μὴδὲ ὑπώπτευσεν δεξαμένη, πίνει τὴν
κύλικα, καὶ εὐθὺς ἐπέστρεψεν ὁ πόνος εἰς κεφαλὴν,
καὶ ἐπὶ κορυφῆν ἡ ἀδικία αὐτῆς κατέβαινε, εἰς
βῆθρον τε ἐνέπιπτεν ὃν εἰργάσατο, καὶ ἐν παγίδι
ἐκρυψε δικαίως συναλαμβάνετο. Ἐκεῖτο μὲν οὖν
ἐκτιδὴν νεκρὰ, τοὺς καρποὺς ἀείλους τῶν πόνων
κομισαμένη· ἀθυμία δὲ τὸν Γότθον, τοὺς προσήκον-
τας, τοὺς ἐπιτηδείους κατέειχε· ὄλον ἐπλήρου τὸν
οἶκον ἀηδία, συγγόντης, κατήφεια ἐπὶ τῇ ἀώρῳ
ταύτῃ τῆς γυναικὸς τελευτῆ. Ἄλλ' ὅμως καὶ θρη-
νεῖται παρ' αὐτῶν τὰ εἰκότα, ταφῆς τε λαμπρᾶς
ἀξιούται, καὶ πολυτελῶς κατατίθεται.

ΚΒ'. Ἐπεὶ δὲ μετὰ τὴν ταφὴν ἐπὶ τὰ παρῆλλον
ἡμέραι, καὶ ἱκανῶς περὶ τὸ πάθος ἠσχόλητο, ἔν-
νοιά τις αὐτοῖς γίνεται τῆς τῆς αἰχμαλωτίδος ἐπι-
βουλῆς τεθνάναι τοῦτοισι τὴν συγγενῆ. Ἐντεῦθεν
ἐβούλοντο μὲν αὐτὴν παραδοῦναι τῷ ἡγεμόνι, ὅπως
ὑπ' ἐκείνου ἀναίρεθείη· οὐ γὰρ ἐξῆν αὐτοῖς ἀνθρώ-
πῳ σιδηρὸν ἐπιτρέπειν· ἐπεὶ δὲ ἀποδημῶν οὗτος
ἔτυχεν, αὐτοὶ καθ' ἑαυτοὺς συνδιασκεψάμενοι, ἐν
ὧσπερ ἡ τοῦ Γότθου σύζυγος ἐνέταπτο μνήματι τό-
γε νῦν ἔχον αὐτὴν κατακλείουσι, λίθῳ τε τραχεῖ
τὸν τάφον διασφαλίζονται, καὶ φύλακας αὐτῷ ἐπι-
στᾶσι. Προσβλούσης δὲ αὐτῆς τῆς τοῦ νεκροῦ δυσω-
δίας, πολλῆς ἀναπληθεῖσα τῆς ἀηδίας· Κύριε ὁ
Θεὸς τῶν δυναμῶν, ἡ παῖς ἔλεγεν, ὁ τὰ τῶν σῶν

A ancilla, dicens : Hoc fidem faciat, me nunquam cum ea esse congressum. Neque enim a me unquam omnino in tuam tradita fuisset potestatem. Amicitias enim conjungunt amores, non disjungunt.

XXI. Tunc autem qui longo abhinc tempore humano generi est inimicus, Gotthi uxorem subiens, eam adversus infantem furore concitavit, et propterea concepit laborem, et peperit iniquitatem, et cum quoddam venenum in sinum immisisset, pueri quidem matrem emittit ad faciendum aliquid, quod erat opus. Et ea quidem egreditur ad exsequendum id quod fuerat imperatum; illa autem venenum immittit in os pueri, et venenum mors statim est consecuta. Paulo post ergo reversa mater, cum infantem quidem invenisset mortuum, illius vero labris infusum venenum, in corde quidem sauciatur, et gravi animi dolore afficitur, eum tamen celat, et tenet in abdito: dolore quidem affecta, ut mater, secretum autem tenens, ut prudens et cordata. Deinde cum vellus sumpsisset, et os infantis abstersisset, lanam apud se detinuit, experientia volens scire veritatem. Paucis certe post diebus, cum ex amicis et cognatis Gotthus invitasset aliquos, puella arripit occasionem, et lanam intingit in calice, et Gotthi tradit uxori, volens, ut dixi, verum scire, venenone privata sit infante, an communi morte eum amiserit. Nam existimabat quidem, quod si epoto medicamento vixisset, evidens esset, quod nec filius ejus fuisset necatus veneno. Quod si id eam interfecisset, illud omnino passura esset, quod ipsa fecit. Cum ergo Gotthi uxor nihil mali suspicaretur, accipiens exhibit calicem, statimque labor conversus est in caput, et in ejus verticem descendit iniquitas, et cecidit in foveam quam fecit: et juste comprehensa fuit in laqueo, quem absconderat. Atque illa quidem jacebat mortua, extenso corpore, fructus ferens dignos laboribus. Animi autem aegritudo invaserat Gotthum, ejusque necessarios, et qui genere ad eum attinebant: totam implebat demum mœror et tristitia ob immaturam ejus uxoris mortem. Ab eis tamen lugetur, ut erat consentaneum, et præclaram consequitur sepulturam, et magnifice deponitur.

XXII. Cum autem septem dies præterissent post sepulturam, et satis temporis consumpsissent in mœrore, venit eis in mentem, captivæ insidiis mortuam esse eorum cognatam. Hinc factum est, ut eam quidem vellent tradere præsidii, ut ab illo tolleretur de medio; non enim licebat eis ferro illam invadere. Cum autem is abesset, ipsi cum inter se consultassent, in monumento, in quo fuerat sepulta uxor Gotthi, eam includunt in præsentia, et sepulcrum muniunt aspero lapide, et ei adhibent custodes. Cum vero ad eam veniret odor cadaveris, magna repleta molestia: Domine Deus virtutum, dicebat puella, qui tuorum martyrum et confessorum pro te fusum sanguinem, tanquam

vivum accepisti sacrificium, ad me aspice, quæ propter tuum et eorum qui propter te passi sunt, sanctorum nomen, viro ignoto et alienigenæ me ipsam credidi, et sum propterea damnata ad hoc tormentum; tu mihi tuum da auxilium, et me libera a præsentis periculo. Vos quoque, sancti Christi, qui illa innumerabilia certamina propter ipsam sustinistis, et eam esse vivum Deum coram regibus confessi estis, quos matri meæ præbuit Gothus propter me fidejussores, ipsi nunc adeste mihi in malis adjutores: nec eam despiciatis, quæ se vobis dedicavit. Cum ita esset precata, non tardarunt fidejussores, neque distulerunt ei ferre auxilium. Sed videt tres viros luce circumdatos, ad quam non patet aditus, et factor ille mox conversus fuit in bonum odorem, adeo ut mirabilis quidam et snavis odor ad eam accederet. Et, Bono animo esto, ei dicunt, o mulier, nec time; cito enim salutem assequeris, nihil omnino grave passa, nec ingrata. Neque enim fallemus fidejussionem, neque dilatione utemur in salute.

XXIII. Cum hæc ergo sancti ei dixissent, ea statim tanquam a se discessisset, resolvitur in soporem, Deique invicta, eorumque qui ipsam confessi fuerant, virtute, (o miraculum dignum Dei benignitate et potentia!) quomodo alius quidam Habacuc propheta momento temporis Hierosolymis translatus fuit Babylonem¹⁸: aut ut discipulus Philippus a facie eunuchi Æthiopsis raptus a Spiritu¹⁹: eodem modo ipsa quoque dormiens transfertur a monumento et restituitur in templum confessorum simul et martyrum. Reddita ergo huic templo martyr, cum mane eam somnus remississet, videt ei rursus astantes Christi confessores, et dicentes: Scisnam modo ubi sis? Cum huc ergo et illuc circumspexisset, et veluti ad se rediisset, et ædem agnovisset oratoriam, impleta fuit omni gaudio, et magna affecta fuit admiratione. Lætabatur videns, stupēbat animo cogitans, sibi diffidebat, nesciebat quid ageret: postremo procidit ad pedes sanctorum, et eis agit gratias. Illi autem ei dixerunt: Nostra impleta est fidejussio. Vade in pace ad matrem tuam. Et illi quidem ex oculis statim evanuerunt. Illa autem ad eorum capsam accedens, et ardentem amplectens, et lacrymas voluptate et timore simul mistas effundens: Deus noster, dicebat, in cælo et in terra, omnia quæcumque voluit, fecit: emisit e cælo, et me servavit. Benedictus es, Domine, qui servas eos qui sperant in te. Vespere habitavit mecum lucius, et mane exsultatio²⁰.

XXIV. Cum ergo satis longo tempore preces cum lacrymis producentem puellam videret sacerdos, qui erat in templo, et audiret gratiarum actionem,

μαρτύρων και ὁμολογητῶν ὑπὲρ σοῦ αἵματα ὡς ζῶσαν προοδεξάμενος θυσιαν, ἐπίβλεψον ἐπ' ἐμὲ, τὴν ἐπὶ τῷ σῶ τε καὶ τῷ τῶν διὰ σὲ παθόντων ἀγίων ὀνόματι, ἀγνώστῳ ἀνδρὶ καὶ ἀλλοφύλῳ ἐαυτὴν ἐμπιστεύσασαν, καὶ διὰ τοῦτο ταύτην κατακριθεῖσαν τὴν βάσανον, αὐτὸς μοι τὴν παρὰ σοῦ παράσχου βοηθειάν, καὶ τοῦ παρόντος ἐξελοῦ κινδύνου. Καὶ ὑμεῖς δὲ, οἱ τοῦ Χριστοῦ ἅγιοι, οἱ τοὺς μυρίους ἐκείνους ἄθλους δι' αὐτὸν ὑποστάντες καὶ τοῦτον ζῶντα θεὸν ἐναντίον βασιλέων ὁμολογήσαντες, οὗς τε ἐμὴ μητρὶ παρέσχεν ὁ Γόθος ἐγγυητὰς ἐπ' ἐμοί, αὐτοὶ μοι νῦν πρὸς τὰ δεινὰ παράσχετε βοηθοὶ, μὴδὲ τὴν ὑμῖν ἀναθεμένην τὰ κατ' αὐτὴν περιόψεσθε. Ταῦτα προσευξαμένης, οὐκ ἐμελλον οἱ ἐγγυηταί, οὐδὲ πρὸς τὴν αὐτῆς βοηθειαν ἀνεβόλλοντο, ἀλλὰ τρεῖς ἀνδρας φῶς ἀπρόσιτον περικειμένους ὄρα καὶ τὰ τῆς δυσωδίας εὐθύς εἰς εὐωδιαν μετέβαλλεν, ὥστε θαυμαστὴν τινα καὶ ἥθειαν προσβάλλειν αὐτῇ τὴν ὄσμήν. Καὶ θάρσει, γύναι, φασὶ πρὸς αὐτὴν ἰκεῖνοι, καὶ μὴ φοβοῦ· ταχεῖας γὰρ τεύξει τῆς σωτηρίας, θειὸν οὐδὲν, οὐδὲ ἀχαρὶ ὑπομείνασα· οὔτε γὰρ τὴν ἐγγυήν ψευσόμεθα, οὔτε ἀναβολὴν περὶ τὴν σωτηρίαν χρησόμεθα.

ΚΓ'. Ταῦτα τοῖνον τῶν ἀγίων αὐτῇ διαλεχθέντων, αὐτίκα ὥσπερ ἐν ἐκστάσει γενομένη ὑπνοὶ τῇ τοῦ Θεοῦ τε ἀμάχῳ καὶ τῶν αὐτὸν ὁμολογησάντων δυνάμει, ὡ θαύματος ἀξίου τῆς τοῦ Θεοῦ χρηστότητός τε καὶ δυνάμειος! καθάπερ τις ἄλλος Ἀμβακούμ προφήτης ἐν μιᾷ καιροῦ ῥοπή ἀπὸ τῶν Ἱεροσολύμων πρὸς τὴν Βαβυλῶνα μετατέθη· ἢ ὡς ὁ μαθητὴς Φίλιππος ἀπὸ προσώπου τοῦ εὐνοῦγου ἠρπάγη ὑπὸ τοῦ Πνεύματος, τὸν αὐτὸν δῆπου καὶ αὐτῇ τρόπον τοῦ μνήματος καθεύδουσα μετατίθεται, καὶ τῷ ναφ τῶν ὁμολογητῶν ὁμοῦ καὶ μαρτύρων ἀποκαθίσταται. Τῷ τοιῦδε οὖν ἀποκλιταστῆσα τῶν μαρτύρων ναφ, κατὰ τὸ περιέρθρον τοῦ ὕπνου αὐτὴν ὑπάνεντος, παρεστῶτας αὐτῇ τοὺς τοῦ Χριστοῦ μαρτύρους καὶ αὐτὴς ὄρα, καὶ, Οἶσται ποῦ ἔρι εἰ; λέγοντας. Περιβλεψάμενη οὖν τῆδε κάκεισε καὶ ὥσπερ ἐν ἐαυτῇ γενομένη καὶ τὸν εὐκτῆριον τῶν μαρτύρων εἶκον ἀναγνωρίσασα, πάσης τε ἡδονῆς πεπλήρωτο, καὶ πολλῶ τῷ θαύματι κατεπλήττετο, ἔχαιρεν ὄρωσα, ἐξίστατο ἐννοοῦσα, ἐαυτῇ διηπίσται, οὐκ εἶχεν ὅ τι καὶ γένοιτο. Τέλος, τοῖς τῶν ἀγίων προσπίπτει ποσὶ, καὶ τὰς εὐχαριστηρίους εὐχὰς ἀποδίδωσιν. Οἱ δὲ πρὸς αὐτὴν, Τὰ τῆς ἡμετέρας ἰδοῦ, φασίν, ἐγγύης πεπλήρωται. Πορεύου παρὰ τὴν μητέρα τὴν σὴν ἐν εἰρήνῃ. Καὶ οἱ μὲν εὐθύς τῶν ὀφθαλμῶν ἐκείνης διέστησαν· ἢ δὲ τῇ τούτων προσελθούσα σορῶ, θερμῶς τε περιπτυσσάμενη καὶ δάκρυα ἡδονῆς ὁμοῦ καὶ φόβου συμμιγῆ καταχέασα, Ὁ Θεὸς ἡμῶν, ἔλεγεν, ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐν τῇ γῆ πάντα ἔσωσέ με. Εὐλογητὸς εἶ, Κύριε, ὁ σώζων τοὺς ἐπιζήζοντας ἐπὶ σοί. Τὸ ἐσπέρως ἠύλισθη μοι κλαυθμὸς, καὶ εἰς τὸ πρῶτ ἀγαλλίασις.

ΚΔ'. Ἐφ' ἱκανὸν οὖν τῆς ὥρας τὰς εὐχὰς δάκρυον παρατείνασαν, ὁ ἐν τῷ ναφ ἱερεὺς τὴν κόρην ὄρων, καὶ τῶν εὐχαριστηρίων ἀκούων, διαπορῶν

¹⁸ Dan. xiv, 35. ¹⁹ Act. viii, 39. ²⁰ Psal. cxxliii, 6.

ἦν. Ἐτα ἤρετο προσελθὼν τὴν αἰτίαν, δι' ἣν οὕτω τε προσευχομένη ᾤδουρετο, καὶ τοσαῦτα ἔχθοι τὰ δάκρυα, καὶ ὑπὲρ οὗτο τὰς εὐχαριστίας προσφέρει. Ἡ δὲ αὐτῇ πάντα διεξῆμι τὰ κατ' αὐτὴν, ὅπως τε τῷ Γότθῳ παρὰ τῆς μητρὸς συναφθεῖν, καὶ ὡς τοῦτω συναποδημήσαι τοῖς ὄρκοις πιστεύσασα, ὅπως τε τὸ τεχθὲν αὐτῇ ὑπὸ τῷ Γότθῳ φαρμάκῳ ζημιωθείη, καὶ ὅπως τῷ τάφῳ κατακλιθεῖται, καὶ οἶα τῆς τύχης πειράσασαίτο, καὶ οἶα τῆς ἀπαλλαγῆς παρὰ τῶν ἀγίων τύχοι. Τούτων ὁ ἱερεὺς ἀκούσας, ἐξίστατο ἑαυτοῦ, διεπορεῖτο τῷ μεγέθει τοῦ θαύματος, πρὸς ἀπιστίαν καὶ πίστιν τὴν ψυχὴν ἁμερίζετο. Ὅθεν καὶ τελεόστρον τὰ κατ' αὐτὴν πιστωθῆναι βουλόμενος τίς τε ἡ μήτηρ τῆς κόρης ἐπυθάνετο, καὶ ἡστυνὸς ὤρμητο τῆς οἰκίας. Τῆς δὲ καὶ οὕτω τῷ ἱερῷ ἀποκριναμένης τὴν μὲν κόρην οὕτως ἐν τῷ ναῷ κατέχει, μεταστέλλεται δὲ τὴν μητέρα πρὸς ἑαυτὸν. Ἡ δὲ τὸν εὐκτέριον οἶκον καταλαβούσα, καὶ τὴν θυγατέρα, τῷ ἱερῷ παρεστῶσαν ἐξαίφνης θεασαμένη, πρῶτα μὲν περιβάλλει ταύτην καὶ θερμῶς προσπτύσσεται, τοῦ φίλτρου πάντως ἀπλῶς ποιοῦντος τὸ ἴδιον· εἶτα ἐπὶ πολλὰ καὶ ἀλλήλαις ἐψησυχάζουσαι, τῆς οἰμωγῆς αὐταῖς τὴν φωνὴν ἐπαγοῦσης, καὶ τῶν δακρύων τὴν ὀρίλλαν διακοπτόντων· τῆς μὲν γὰρ ὑπέθρατε τὴν ψυχὴν ἡ πάλαι ὀρωμένη ἐν δουλικῶς ἐνδύμασι καὶ προσχήμασι, ἡ θυγάτηρ δὲ πάλιν ἐπλήττετο τὴν καρδίαν διὰ τὴν χρησταῖς ἐλπίσι τῆς μητρὸς διαζυγείσα, οὕτως ἐπανῆκεν ἀτίμω, ὡς ἐκκαλεῖσθαι καὶ ἀπὸ μόνης τῆς θεᾶς τὸν ἔλεον. Μόλις γοῦν ἡ μήτηρ τῆς κόρης ἐκείνης ἀνεγκοῦσα συγγύσεως ἀνεπυθάνετο τῆς παιδὸς τίνα τε αὐτῇ τὰ συμβεβηκότα, καὶ ὅπως ἐπανῆκε, καὶ τί τὸ δουλικῶς αὐτὴν οὕτω περιβεβληθῆαι ποίησαν. Ἡ δὲ πάντα τὰ κατ' αὐτὴν ὡς εἶχε τῇ μητρὶ διεξῆμι, ἡδὲ μετὰ τὴν ἀπαλλαγὴν οὕτω καὶ λέγεσθαι, καὶ ἀκούεσθαι. Ἐπει οὖν καὶ ἡ μήτηρ, τὰ τοῦ Θεοῦ τε καὶ τῶν ὁμολογητῶν αὐτοῦ καὶ μαρτύρων εἰς τὴν θυγατέρα γεγονότα τεράστια ἐπίθετο παρ' αὐτῆς, πᾶσαν ἐκείνην τὴν ἡμέραν ὁ εὐκτέριος τῶν μαρτύρων οἶκος ἀμοτέρας εἶχε μεγαλυνούσας τὸν Κύριον· ἐσπέρας δὲ ἄρτι καταλαβούσης ἐξίασι τοῦ νεῶ, καὶ τῷ οἴκῳ μὲν ἑαυτῶν ἀποδίδονται· τῇ ἐπιούσῃ δὲ πανταχῇ τε τὸ γεγονός διεδίδωτο, καὶ τὸ πλῆθος ἐπὶ τὴν κόρην καὶ τῶν ἀλλοτρῶν προσκόντων συνέβρεον, τὸν Θεὸν τε ἅμα ἔαζον.

ΚΕ. Ἄρτι δὲ ὑστερον, Θεὸς ὁ τῶν ἐκδικήσεων Κύριος, ἐπαρρησιάσατο, ὑψώθη ὁ κρίνων τὴν γῆν, ἀπέδωκεν ἀναπόδωσιν τοῖς ὑπερηφάνοις. Πέρσαις γὰρ Ὀβνῶν προσθεμένων, καὶ τοὺς παρὶ τὴν Ἐδεσσαν τόπους ἔτι κατατρεχόντων, στέλλεται μὲν καὶ αὐθις Ἐδεσσηνοὺς εἰς συμμαχίαν παρὰ Ῥωμαίων στρατῶς, ἐφ' ᾧ τῶν δὲ εἰς ἦν καὶ ὁ πολὺς τὴν μοχθηρίαν Γότθος, καὶ τῇ τῆς γυναικὸς οἰκίᾳ πάλιν ἐπιδημεῖ· ἐπιδημεῖ δὲ πεπολιθῶς ἄτε γαμβρὸς ἐστὶν πενθερικῆ καὶ μητρὸν ὦν ἐν τῷ ἀφανῇ ἐπιβούλευσε φινερὸν γενέσθαι ὑπονοῶν. Γνωῖσα τολῶν ἡ τῆς παιδὸς μήτηρ τὴν τοῦ ἀνδρὸς παρουσίαν, τὴν μὲν θυγατέρα τῇ

A dubitabat. Deinde accedens, rogabat causam, cur sic orans lamentaretur, et tam multas effunderet lacrymas, et pro quo offerret gratiarum actionem. Illa autem ei narravit rem omnem, quemadmodum et Gottho a matre juncta fuisset matrimonio, et quemadmodum cum eo abiisset, fidem habens dato ab eo jurejurando : et quemadmodum fetus, qui Gottho ex ea erat natus, veneno periisset : et quemadmodum fuisset inclusa in sepulcro, et qualem experta esset fortunam, et qualem a sanctis assecuta esset liberationem. Hæc cum audisset sacerdos, a se plane discedebat, dubitabat propter magnitudinem ejus, quod narrabatur : incredulitate et fide ejus dividebatur animus. Unde etiam volens de ea certior fieri, rogabat quænam esset mater puellæ, et e qua domo esset orta. Cum ea autem respondisset sacerdoti, is quidem puellam in templo detinet, matrem autem ad se accersit. Illa vero cum ad eadem venisset oratoriam, et filiam sacerdoti assistentem repente aspexisset, primum quidem eam ardentem amplectitur, amore omnino suo fungente officio. Deinde diu inter se silent, luctu vocem reprimente, et lacrymis sermonem interrumpentibus. Nam matris quidem frangebatur animus filia, quæ cernebatur in servili vestitu et habitu. Filia autem rursus animo sauciabatur, quod bona spe, a matre disjuncta, tam turpiter rediisset, ut vel solo aspectu provocaret ad misericordiam. Cum ergo vix tandem mater se collegisset ab acerba illa confusione, rogavit filiam, quænam ei accidissent, et quemadmodum rediisset, et quidnam fecerit eam indui tam serviliter. Illa autem narravit omnia matri, ut se habebant, quæ post liberationem erant jucunda et dictu et auditu. Cum ergo mater, quæ a Deo et ejus confessoribus et martyribus facta fuerant in filiam miracula, ab ea audivisset, totam illum diem oratoria ædes martyrum ambas habuit Dominum laudantes. Cum venisset autem vespera, egrediuntur e templo et domum revertuntur. Die vero sequenti, et quod factum fuerat, in omnem partem fuit disseminatum : et multitudo confluebat ad puellam eorum qui alioqui ad eam attinebant, Deumque simul cum ea, et eos, qui propter ipsum passi fuerant, glorificantes. αὐτῇ καὶ τοὺς δι' αὐτὴν παθόντας ἀγίους ἐδό-

D XXV. Aliquando autem post tempore Deus Dominus ultionum libere egit, in altum elatus est qui judicat terram, reddidit superbis remunerationem. Nam cum Hanni Persis se adjunxissent, et in loca, quæ erant circa Edessam, adhuc facerent incursiones, rursus quidem ad Edessenos in auxilium a Romanis mittitur exercitus. Unus autem ex iis erat etiam sceleratissimus Gothus ; et venit rursus in domum mulieris. Venit autem confidenter, tanquam gener in domum socrus, nihil eorum, quæ occulte perpetrarat, manifestum evasisse suspicans. Cum ergo cognovisset mater ejus adventum, filiam quidem includit in domo interiore, cogitans rem

facere sapientiore[m], quam quæ videatur posse A cadere in mulierem. Illa autem eum excipit cum gaudio, quomodo ipse se habeat, interrogans; quomodo vero filia iter in ejus domum confecerit; et quomodo sit conservata; et quemadmodum, cum esset gravida, pepererit: et quod pepererat, essetne masculus, an femina. Ego enim, inquit, de vobis eram valde sollicita, ne vobis in via, et maxime filia[m] meâ grave aliquid accideret, ut quæ esset prægnans, et pariendi tempus jam ei appeteret. Gotthus autem, ut qui non ex iis quæ ipse fecerat, sed ex iis quæ ineffabilis dispensaverat bonitas, responderet: Omnia, dicebat, recte tuis successere precibus. Sine ulla autem molestia viam cum tua filia peregimus, et ad ædes meas alacriter pervenimus; peperit autem filium masculum, et nunc sana et læta tibi plurimam per me dicit salutem. Quod nisi repente missi essemus ad ferendum auxilium, ipsa quoque ad te mecum rediisset.

XXVI. Hæc cum mater audiret, ira replebantur et versabantur ejus viscera, ut quæ abominaretur lona verba, factis injustis illita. Deinde cum non posset amplius ferre justam iram, quæ in manifestam insultabat iniquitatem, infremuit tunc in virum, omni ex parte longe injustissimum; et, O fraudulente, inquit, et parricida, quid fecisti cum mea filia? Hæcne mihi jurejurando dato es pollicitus? Propter hæcne fidejussores et martyres mihi dedisti eos, qui passi sunt propter Christum? Sed ipsi omnino, quos dedisti fidejussores, ipsi te punient propter malam tuam mentem, et pœnas sument de his injustis insidiis; eos ergo invocabo ad vindictam, quos tunc accepisti fidejussores. Hæc cum dixisset, educit e domo filiam; et: Nostine quænam hæc sit, o impie, nosti? dixit, eam Gottho ostendens, et ubi eam incluseris, et quali morte eam tradere volueris, non leges, inquit, non maximum illud a te datum jusjurandum reveritus? Sed Christi confessores et martyres, Samonas, Gurias et Abibus, quibus ego confidens eam barbaræ tuæ commisi dexteræ, illi mihi præter spem omnem eam conservarunt et in meum sinum restituerunt.

XXVII. Hæc postquam audiit Gotthus et astantem vidit puellam, præ pudore et metu ei vox exstincta est: eratque mutus, ne os quidem valens aperire. Deinde cum res esset aperta et convictus esset hæc fecisse puellæ, ne ei quidem loquendi potestatem facientes, qui aderant, eum tuto includunt. Mater autem cum filia, adducto scriptore, cum quæ evererant omnia recensuissent, sanctissimo Edessæ episcopo (is autem erat Eulogius) ea tradunt. Ille vero cum ea perlegisset, simul cum universo clero, vadit ad prætorem civitatis, et ei tradit, quæ scripta fuerant. Qui cum ea legisset, primum quidem affectus fuit admiratione, et eam rem habuit pro miraculo: et laudavit Deum universorum, qui per suos martyres hoc novum, et

Β ἰνδοτέρα οὐκ ἔγκρατα κλείει, σοφώτερον ἢ κατὰ γυναικα πρᾶγμα δρᾶσαι διανοουμένη. Ἡ δὲ μετὰ περιχαρείας αὐτὸν ὑποδέχεται, ὅπως μὲν οὕτως ἔχοι διερωτῶσα, ὅπως δὲ τὴν ἐπὶ τὰ οὐκ εἰδητὸν οὐδὲν ἢ θυγάτηρ διήνυσεν, ὅπως τε διεσώθη, καὶ ἐγκύμων οὕσα τέτοκε, καὶ ὅτι τὸ τεχθὲν, ἄρβρον ἢ θῆλύ ἐστιν. Ἐγὼ γάρ, φησί, πολλὴν τὴν περὶ ὁμῶν ἐπιουμένη φροντίδα, μή ποῦ τι κατὰ τὴν ὁδοιπορίαν ὑμῖν καὶ μάλιστα τῇ ἐμῇ θυγατρὶ συνενεχθῆ ὑσχερὲς, ἐγκύμωνι τε καὶ ἡδὴ πρὸς τὸ τίκτειν καθίσταμένη. Καὶ ὁ Γότθος ὡσπερ οὐκ ἄφ' ὧν αὐτὸς ἔδρασεν, ἀλλ' ἄφ' ὧν ἡ ἀρβήτος ψυχονόμευσεν ἀγαθότης τὰς ἀποκρίσεις ποιούμενος· Ἐν καιοῖς, ἔλεγε, πάντα ταῖς σαῖς προσῆλθον εὐχαῖς. Ἀλύπως δὲ καὶ τὴν ὁδὸν ἅμα τῇ σῇ θυγατρὶ διηνύσαμεν, καὶ τοῖς ἐμοῖς εὐθύμως ἀπεσώθη, καὶ ὅτι τέκοι παιδίον ἄρβρον, καὶ νῦν ἐν ὑγείᾳ οὕσα καὶ εὐθυμῆα, πολλὰ σε δι' ἐμοῦ προσαγορεύει τε καὶ ἀσπάζεται. Εἰ δὲ μή ἐκ τοῦ ἀφνιδίου πρὸς συμμαχίαν ἐστάλημεν, ἐπανῆκεν ἄν σοι καὶ αὕτη σὺν ἐμοῖ.

ΚΓ'. Τούτων ἡ μήτηρ ἀκούσασα, ὀργῆς τε ἐπιληροῦτο καὶ τὰ σπλάγχνα ἐστρέφετο, ἔργων ἀδίκων ἐπίπλαστον μυσαιτομένη χρῆστολογίαν. Εἶτα μηκέτι δυναμένη διενεγκεῖν θυμὸν δίκαιον εἰς φανεράν ἄττοντα παρανομίαν, ἐνεβριμήσατο τε τῷ τὰ πάντα ἀδίκῳ ἀνδρὶ καὶ, Δόλιε, φησί, καὶ φονεῦ, τί με τὰ τῆς ἐμῆς πεποίηκας θυγατρός; Τοιαῦτά μοι μεθ' ὀρκῶν ἐπηγγέλω, ἐπὶ τούτοις ἐγγυητὰς ἐμοὶ καὶ μάρτυρας τοὺς διὰ Χριστὸν παθόντας παρέσχες; Ἄλλ' αὐτοὶ σε πάντως, οὗς ἐγγυητὰς δέδωκας, αὐτοὶ σε τῆς πονηρᾶς τιμωρήσονται γνώμης, καὶ τῆς ἀδίκου ταύτης ἐπιβουλῆς εἰσπράξονται δίκας· αὐτοὺς εἰς ἄμυναν ἐγὼ καλέσω, οὗς εἰς ἐγγύην σὺ τότε παρείληφας. Ταῦτα ἡ μήτηρ εἰπούσα ἐξάγει τῆς οὐκίας τὴν θυγάτηρα, καὶ, Οἶδας τίς αὕτη, φησὶν, ἀνόσιε; τῷ Γότθῳ δεῖξασα· οἶδας ταύτην καὶ ὅπου ταύτην κατέκλεισας, καὶ οἷψ ἡβουλήθης παραβοῦναι θανάτῳ, μὴ φύσιν, μὴ νόμους, μὴ ὄρκους τοὺς μακρὰν ἐκείνους εὐλαθεθεῖς; Ἄλλ' οἱ τοῦ Χριστοῦ ὁμολογηταὶ καὶ μάρτυρες Σαμμωνᾶς, Γορίας καὶ Ἀθιβος, ἐφ' οἷς ἐγὼ θαρβήσασα τῇ βαρβάρῳ σου ταύτην ἐπίστευον δεξιᾷ, ἐκείνοι μοι παρ' ἑλπίδα πᾶσαν αὐτὴν διεσώσαντο καὶ τοῖς ἐμοῖς; ἐπέδωκαν κόλπους.

ΚΖ'. Τούτων ἐπειδὴ ὁ Γότθος ἤκουσε, καὶ παρεστῶσαν εἶδεν τὴν κόρην, ὅποτε τῆς αἰσχύνης αὐτῷ καὶ τοῦ φόβου τὸ φθέγμα ἐσθέσθη, καὶ ἀφωνας ἦν μὴ ἀναπτύξαι τὸ στόμα δυνάμενος, εἶτα ἐπειδὴ ἔλεγχος ἦν ἀκριβῆς, καὶ φανερός ὑπῆρχε τοιαῦτα κατὰ τῆς κόρης διαπραξάμενος, μὴδὲ λόγου μεταδόντες αὐτῷ οἱ παρόντες, ἀσφαλῶς κατακλείουσιν. Ἡ δὲ μήτηρ σὺν τῇ θυγατρὶ τὸν ὑπογραφεὰ παραστησάμενοι, καὶ τὰ συμβεβηκότα πάντα διεκθάρξασαι, τῷ τὰ πάντα ὀσίῳ τῆς Ἐδέσσης ἐπισκόπῳ, Εὐλόγιῳ δὲ οὗτος ἦν, ἐγχερίζουσι. Καὶ δε, ταῦτα διεξελθὼν, σὺναμα τῷ κλήρῳ πινεὶ παρὰ τὸν τῆς πόλεως ἀπεισι στρατηλάτην, καὶ τὸ γεγραμμένον αὐτῷ ἀναδίδωσιν. Ὁ δὲ καὶ αὐτὸς τὰ γεγραμμένα ἐπιλεξάμενος, πρῶτα μὲν ἐν θαύματος λόγῳ τὰ τοῦ

πράγματος ἰκοιέτο, καὶ τὸν ἐπὶ πάντων ὕμνευε. **Α** **Θεὸς**, ὡς διὰ τῶν αὐτοῦ μαρτύρων τὸ καινὸν τοῦτο καὶ πᾶσαν ὑπερεκπλήττον ἀκοὴν θαῦμα πεποιήκεν· ἔπειτα πολὺς ἦν κατὰ τοῦ Γότθου φερόμενος, τοιοῦτον ἑαυτὸν τολμήματι ἐπιδόντος. Χαλεπήνας τοίνυν ὁ στρατηλάτης, συγκαθέδρον μὲν αὐτοῦ τὸν ἐπίσκοπον ποιῆται, ἔπειτα τὸν Γότθον καὶ τὴν κόρην κίριστησι, καὶ εἰς ἐπήκοον τοῦ ἔχλου παντὸς, πολὺς δὲ ἄρα συνδεδραμῆκει, τὰ κατὰ τοῦ Γότθου ἀναγνωσθῆναι διακελεύεται. Ἀναγνωσθέντων οὖν, εἰ ἀληθῆ ταῦτα εἶεν τοῦ Γότθου ἀνεκνυθάνετο. Ὁ δὲ (τί γὰρ ἂν καὶ δράσειε τις ὑφ' αὐτοῦ καὶ τῆς ἀληθείας φανερώς ἐλεγχόμενος; μηδὲν τούτων ψευδὲς εἶναι) διωμολόγει, καὶ τὴν ὑπὲρ αὐτῶν ἤγει συμπαθείαν. Καὶ ὁ στρατηλάτης, Ἄδικε, φησὶ, καὶ φονεῦ, τί δῆτα μὴδὲ τὴν χρίσιν ἔδειξας τοῦ Θεοῦ, μὴδὲ τὸν ὀφθαλμὸν; εἰ τε καὶ ἀνθρώπους λανθάνειν ἐξῆν, τί μὴ τοὺς ὄρκους ἔδυσωπήθης, τί μὴ τοὺς Ῥωμαίων ἡδέσθης νόμους, οὕτως ἀνοσιωιάτῳ ἐπιχειρήσας τολμήματι; Ἐπεὶ οὖν πάντων τούτων ἠλέγχθη καταφρονῶν, βαρυτέραν καὶ τὴν κίλασιν εἰσπραχθήσῃ. Ἐίπε, καὶ ξίφει τὴν αὐτοῦ κεφαλὴν ἀποκοπήναι προστάττει, καὶ κατὰ πυρὸς αὐτοῦ τὸ σῶμα βυβῆναι, ὡς ἂν μὴδὲ ὁ χοῦς αὐτοῦ κοινωνῆσαι χόος, ἐδ συγγενὲς ἐνδειξάμενος.

ΚΗ'. Ἐν ὅσῳ δὲ οἱ στρατιῶται τοῦ προστάγματος εἶχοντο, ὁ τῷ Θεῷ φίλος ἐπίσκοπος εἶδετο τοῦ στρατηλάτου φιλοφρονεῖν ὅσον εἰκὸς τὸν ἀνδρὰ τυχεῖν, μὴδὲ τῆ ἑαυτοῦ ἀπονοίξαι συναπολέσθαι. **Ο** δὲ, τοὺς τοῦ Χριστοῦ, φησὶ; δέδοικα μάρτυρας, οὗς **Κ** οὕτως ἐγγυητάς αὐτοῦ δέδωκεν. Οὗτοι γὰρ οἶα παρ' αὐτοῦ ψευσθέντες, εἰ μὴ δίκας ὑπ' ἐμοῦ τῶν τετολμημένων οὕτως ἐκτίσει δικαίας, ἐμοὶ πάντως, οὐκ αὐτῷ τὴν ὀφειλομένην ἐπάξουσι τιμωρίαν. Ἄλλως τε καὶ πολλοὺς ἐτέρους ὁμοίους γενέσθαι παρασκευάσει, μὴ δικαίαν τὴν δίχην ἐπὶ τοῖς φθάσαι δεδοικώς. Ἐπεὶ δὲ ὁ ἐπίσκοπος προσέκειτο πλέον καὶ θερμότεραν τὴν ὑπὲρ τοῦ ἀνδρὸς ἐποιεῖτο προσείαν, ἀφαιρεῖ μὲν τῆς τιμωρίας ὁ στρατηλάτης τὸ πῦρ, τὴν δὲ διὰ τοῦ ξίφους ἐκκοπήν τῆς κεφαλῆς ἐπιτείνει. Παραλαβόντες οὖν τὸν Γότθον οἱ στρατιῶται, καὶ τῆς πόλεως ἐξαγαγόντες ξίφει κατὰ τὸ κελευσθὲν αὐτοῖς ἀφαιροῦσι τούτου τὴν κεφαλὴν, **Ε**φ' ᾧ παρὰ πάντων αἶνος τῷ σωτῆρι Χριστῷ καὶ τοῖς δι' αὐτὸν παθοῦσιν, ὡς τὸ εἰκὸς, ἀνεπέμπετο μάρτυσιν· ὅτι τοῖς ὑπερηφάνοις ἀπέδωκεν ἀνταπόδοσιν εἰς ὄψαν Πατρὸς, Υἱοῦ καὶ ἁγίου Πνεύματος, τῶν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἄμην.

A quod omnium aures obstupescit, fecit miraculum. Deinde vero vehementer in Gotthum est invectus, qui tale ausus fuerat facinus. Ægre ferens ergo prætor, secum quidem facit considerare episcopum. Deinde Gotthum et puellam jubet sisti: et audiente tota multitudine (concurreret autem maxima), jubet ea legi, quæ scripta erant de Gottho. Cum ea ergo lecta essent, an hæc vera essent, Gotthum interrogat. Ille autem (quid enim faceret, qui a seipso et a veritate aperte convincebatur?) nihil horum esse falsum confitebatur, et pro his pecebat misericordiam. Prætor autem: Scelerate, inquit, et parricida, cur ne Dei quidem timuisti iudicium, nec ejus, quem nihil latet, oculum, etiamsi homines latere liceat? Cur non timuisti iusjurandum? cur non leges Romanorum es veritus, tam impium aggressus facinus? Quoniam ergo convictus es hæc omnia despicerere, a te etiam gravius exigitur supplicium. Dixit, et jubet gladio caput ejus amputari, et corpus ejus in ignem projici, ut ne pulvis quidem sit ejus pulveris particeps, nec tradatur communi omnium matris, qui se ita gesserit in cognatos.

μηδὲ τῆ κοινῇ πάντων δοθείη μητρὶ τοιαῦτα περὶ

XXVIII. Cum autem ad rem exsequendam se pararent milites, Dei amicus episcopus oravit prætorem ut, quantum fieri posset, in eum uteretur clementia: neque is sua periret amentia. Ille vero: Timeo, inquit, Christi martyres, quos is dedit sui fidejussores. Si enim, ut quos ipsa fefellerit, nisi eorum, quæ admisit, ego justas de eo sumpsero poenas, mihi omnino, non ipsi, quod debetur, inferat supplicium: et alioqui efficiet, ut multi se gerant similiter, nisi pro iis, quæ fecit, justas poenas luerit. Cum autem magis instaret episcopus, et vehementius pro eo intercederet, a supplicio quidem prætor aufert ignem: perseverat autem in eo, quod ejus caput gladio amputatur. Cum ergo Gotthum accepissent milites, et extra civitatem eduxissent, gladio, ut eis jussum fuerat, illi caput adimunt. Propter quod Servatori Christo, et iis, qui propter ipsum passi sunt, martyribus emittebatur laudatio ab omnibus, quod superbis reddiderit remunerationem, ad gloriam Patris et Filii et Spiritus sancti, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

VITA ET MARTYRIUM

SANCTÆ ET GLORIOSÆ

CHRISTI MARTYRIS CÆCILIAE,

ET QUI CUM IPSA ERANT,

SANCTORUM VALERIANI, TIBURTII ET MAXIMI.

(Latine apud Surium ad diem 22 Novembris; Græce non exstat in mss. Paris.)

I. Servatoris nostri et Dei e cœlis descensus A conciliavit magna bona generi hominum. Nam cum esset Deus ex Deo, et esset in forma Dei, qui ipsum genuit impatibiler, et non rapinam arbitratus est se esse Deo æqualem: sed seipsum exinanivit, servi formam accipiens, in similitudine hominum factus, et habitu inventus ut homo; humiliavit seipsum, factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis¹, ut eum deleret, qui mortis habebat imperium, hoc est, diabolus²; et omnem manu dicens humanitatem, eveheret ad cœlos per pretiosam et divinam suam doctrinam. Primi itaque omnium eum secuti sunt sancti apostoli; post apostolos, martyres; post martyres, confessores; post confessores, sacerdotes; post sacerdotes, virgines; post virgines, viduæ; post viduas, misericordes. Et ut semel dicam, omnibus accedentibus aperta fuit Christi medicinæ officina. Propterea quotidie clamat per sanctos suos evangelistas: « Venite ad me, omnes qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos³. »

H. Hujus venerandam et suavissimam vocem cum audiisset etiam Cæcilia clarissima virgo et gloriosa, et in eum credidisset, abscessum Christi Evangelium semper circumferebat in pectore, et nec noctu, nec interdiu intermittebat divina legere eloquia, et Deum orare. Hæc ergo beata Cæcilia Valerianum quemdam habebat juvenem sponsum: qui quidem juvenis accensus amore virginis, diem statuerat nuptiarum. Cæcilia autem in carne induta cilicio, extrinsecus aureis induta erat vestibus. Nam cum parentes et sponsus ejus hæc vel-
 lent, ipsa corpore adeo erat eliquata, ut non posset celare cordis sui desiderium, et quod solius Christi Servatoris capta erat amore, significabat proprie ænigmatibus. Non multo post autem venit dies, in quo paratus erat thalamus: et cum esset symphonia instrumentorum, illa in corde suo soli Deo psallebat, dicens: « Fiat, Domine, cor meum et corpus meum immaculatum in tuis justificationibus, ut non pudore afficiar⁴. » Manens autem jejuna, duos aut tres dies a cibo abstinuit: jeju-

nans autem et orans, seipsum commendabat Domino precibus: angelos Domini invocabat, lacrymis precabatur apostolos, et orabat omnes sanctas Christi ancillas, ut eam confirmarent suis supplicationibus, castitatem suam commendans Domino.

III. Postquam autem hæc facta sunt, nox venit: in qua cum suo sponso in separato cubiculo quietem nocte et silentium, sic eum est allocuta: Dulcissime adolescens, est mihi arcanum, quod tibi aperiam, si tu jurejurando mihi affirmaveris, te omnia celaturum. Ei autem juravit ejus sponsus Valerianus, se id, quod dicebatur, nullis omnino insidiis proditurum, neque id esse aperturum, quacunque cogeretur necessitate. Tunc illa respondit, dicens: Volo te scire, me angelum Dei habere amicum, qui summo zelo corpus meum custodit. Is si vel minimum fuerit suspicatus, quod tu incesto me amore polluas, iram suam protinus in te accendet, et elegantis tuæ juventutis florem perdet. Sin autem cognoverit, quod tu simplici et immaculato mei amore tenearis, et virginitatem meam integram et impollutam custodias, te sicut me diliget, et ostendet tibi suam gratiam. Tunc Valerianus, Dei nutu, timore affectus, dicit: Si vis, o charissima, ut credam iis quæ dicis, ostende mihi ipsum angelum; et si intellexero eum esse vere angelum, faciam quæ hortaris; sin autem alium virum amas, et te et illum ense occidam. Tunc dicit ei beata Cæcilia: Si vis meis parere consiliis, o charissime adolescens, et polliceris te esse expiaturum æterno lavacro regenerationis, et credis in unum verum Deum, qui vivit in cœlis, potes eum contemplari. Dicit ei Valerianus: Et quis est, qui me expiabit, ut ego videam angelum? Respondit Cæcilia, et dixit: Est senex in quodam loco, qui pulchre scit purgare homines, ut efficiantur digni, qui intueantur angelos. Dixit ei Valerianus: Et ubi quæram ego eum senem? Respondit Cæcilia: Vade ad tertium lapidem a civitate via, quæ dicitur Appia: ibi invenies pauperes, qui victum petunt a transeuntibus, ab iis

¹ Philipp. II, 6, 7. ² Heb. II, 14. ³ Matth. XI, 28. ⁴ Psal. CXVIII, 80.

enim sum carata, qui quidem sunt hujus mei ar-
cani participes. Eos tu quando videris, dabis eis
meam benedictionem, dicens: Cæcilia me misit ad
vos, ut ostendatis mihi sanctum senem Urbanum,
quoniam ad ipsum habeo secreta ab ea responsa,
quæ ei reddam. Eum quando videris, narra quæ-
cumque tibi dixi, et quando te iustraverit, induet
te indumentis novis et splendidis, cum quibus
illuc veniens in hoc cubiculum, videbis sanctum
angelum, qui trus evadet amicus, et quæcumque
petes ab ipso, invenies.

Tunc profectus est Valerianus, et convenienter
signis, quæ accepit ab ipsa sancta Cæcilia, invenit
sanctum Urbanum episcopum qui, cum secundo
fuisset confessor, latebat occultis in sanctorum
martyrum monumentis. Cui quidem postquam dixit
omnia, quæ dixerat Cæcilia, magno gaudio est
affectus, et genibus humi flexis, et manibus in cœ-
lum extensis, dixit cum lacrynis: Domine Jesu
Christe, pastor sancte et bone, Cæcilia tua ancilla,
tanquam multis laboribus exercita agna, tibi est
dedicata, quandoquidem sponsum suum, qui per-
inde ac leo cohiberi non poterat, accepit, et erga
te tanquam agnum reddidit mansuetissimum. Is
enim nisi credidisset, ad nos non venisset. Aperi,
Domine, ostium cordis ejus verbis tuis, ut cum te
cognoverit esse ejus effectorem et Dominum, re-
nuntiet diabolo et operibus ejus, et dolis ejus. Hæc et
his similia orante sancto Urbano episcopo, senex
ante eum repente apparuit, indutus candidis vesti-
mentis sicut nix, tenens in manibus tabellam,
aureis inscriptam litteris. Quem cum vidisset Va-
lerianus, stupefactus et cadens in terram, factus
est tanquam mortuus. Tunc senex enim erexit, di-
cens: Lege, o fili, contextum hujus libri, ut di-
gnus habearis, qui purgeris et videas angelum,
cujus conspectum tibi virgo Cæcilia cum prompto
animi studio est pollicita. Tunc Valerianus, deflexis
oculis, cæpit in eo legere. Erat autem hæc scri-
ptura, quæ erat in tabella: « Unus Deus, una
fides, unum baptisma; unus Deus et Pater om-
nium, qui est super omnia, et in omnibus. Amen ».

V. Postquam ergo hæc apud se legit, dixit ei
sacerdos: Credis, fili, hæc ita esse, an adhuc du-
bitas? Tunc Valerianus clamavit magna voce: D
Non est revera aliud sub cælo, cui verius credi
possit. Postquam ergo hæc dixit Valerianus, ille
senex ex ejus oculis evanuit. Tunc sanctus Urba-
nus, cum eum admonuisset, et catechismo insti-
tuisset, baptizavit eum in nomine Patris et Filii
et Spiritus sancti, et cum eum docuisset omnem
regulam fidei, dimisit ad Cæciliam, ei jactis opti-
me fundamentis. Cum autem venisset Valerianus
in indumentis candidis, invenit Cæciliam orantem
in cubiculo, et angelum Domini stantem prope
eam, fulgentem pennis flammis, et scintillantibus
specie, duas coronas habentem in manibus reful-

gentes, rosisque et liliis splendentes. Quorum
unam quidem dedit Cæciliam, alteram vero Val-
eriano, dicens: Has coronas corde immaculato et
puro corpore custodite; eas enim ex paradiso Dei
ad vos attuli. Hoc autem erit vobis signum: Nun-
quam marcescent a vobis, neque unquam amittent
suavitatem odoris, neque unquam poterunt ab
aëre aspicere, nisi ab illis quibus sic placebit casti-
tas, quomodo probatum est eam vobis placere. Et
quoniam tu, o Valeriane, assensus es consilio
castitatis, me ad te misit Dominus Jesus Christus,
ut eam accipias quam voles petitionem. Ille au-
tem cum audiisset, adoravit et dixit: Nihil mihi
est in hac vita dulcius, quam charissimi et unici
fratris præsentia. Quamobrem merito arguar im-
pietatis, si me liberato ab errore simulacrorum,
fratrem meum majorem despexero in periculo in-
teritus. Hanc unam ex omnibus propono petiti-
onem, et supplex contendo, ut fratrem meum Ti-
burtium, sicut me, dignetur liberare, et faciat nos
ambos perfectos in confessione ejus nominis. Cum
hæc autem audiisset angelus, læto vultu ei dixit:
Quandoquidem a Christo petiisti, quod est honestius,
is Deum, sicut tu, colet. Quomodo enim te
per ancillam Cæciliam lucrificavit Dominus, ita per
te fratrem quoque tuum lucrificabit, et cum ipso
venies ad certamen martyrii.

VI. His ergo finitis sermonibus, forma visentis
angelicæ assumpta est in oculis, illisque in Christo
lætantibus, et in ædificatione sancta loquentibus,
accessit Tiburtius frater Valeriani, et ingresus,
tanquam suam sponsam osculatus est caput
sanctæ Cæciliæ, et dixit: Valde miror, hoc tem-
pore hic rosas et lilia olfaciens. Nam si ipsas ro-
sas et lilia tenerem in manibus, ne sic quidem
mihi possent præbere tam suavem odorem. Fateor
vobis, o charissimi, ita ego ad me redii, ut putem
me totum repente esse renovatum. Dicit ei Va-
lerianus: Bonum odorem accepisti, o frater, cum
ego rogarim Deum, ut acciperes. Te autem jam
credente, accipies etiam amarantinam coronam
incorruptionis, et lætari in ipsa rosea, et mente
eum percipere, cujus in rosis sanguis florescit, et
in liliis ejus corpus albescit et anima. Habemus
enim coronas, quas tui oculi non possunt perci-
pere, igneo rosæ rubore et nivis candore reful-
gentes. Dicit ei Tiburtius: In somnis hæc audio,
an veritate hæc dicis, o frater Valeriane? Respon-
dit Valerianus: In somnis hucusque viximus, o
frater charissime. Nam jam Dei gratia et volun-
tate, sumus in omni veritate, et non est in nobis
mendacium. Dii enim, quos hucusque colimus,
revera sunt mali dæmones et immundi. Dicit ei
Tiburtius: Quomodo hoc cognovisti, o frater?
Respondit Valerianus: Angelus Dei me docuit,
quem tu quoque poteris intueri, si fueris mundus
ab omnibus sordibus idolorum. Dicit ei Tiburtius:

¹ Ephes. v, 6.

Si fieri potest, ut ego quoque angelum Dei intuear, A quænam est mora purificationis? Respondit Valerianus: Nulla; hoc autem solum mihi pollicere, quod omnia execranda et abominanda simulacra abnegans, credis, unum esse Deum in cælis. Dicit Tiburtius: Non intelligo, quonam scopo hæc mihi proponis.

VII. Dicit sancta Cæcilia: Ut intelligas esse formas testaceas, et gypseas, et ligneas, et æneas, et cujusvis metalli; et non dicas eos esse deos, in quibus vivunt araneæ, et volucres stercore egerunt; in quorum capitibus solent nidificare cicônæ, quos faciunt condemnati, quando damnati propter maleficia mittuntur in metallum. Cum ergo initium accipiant ex condemnatis, quomodo existimari possunt aut credi dii? Inter mortuos B enim et simulacra, nulla est differentia. Quomodo, enim mortuus habet quidem omnia membra, spiritum autem et vocem non potest habere, nec sensum, ita etiam hæc vana simulacra, deorum quidem habent nomina, cognoscuntur autem esse infelicia, malaque et terrestria. Quæ quidem ostenduntur esse homines mortui, quoniam sunt eis etiam membra, sicut hominum. Quandiu enim vixerunt, oculis aspexerunt, et auribus audiverunt, et pedibus ambulaverunt, et ore locuti sunt, et manibus palpaverunt, et naribus olfecerunt: cœperunt tamen a morte, et in mortem æternam permanent, quod ostendantur nunquam vixisse, vel potuisse vivere. Tunc dixit Tiburtius cum C omni compunctione: Qui sic non credit, est brutum, et non venit in iudicium. Quamobrem ego quoque dico cum omni veritate, non esse alium Deum, nisi Deum Christianorum, et me deinceps eum solum colere et adorare. Hæc cum diceret Tiburtius, sancta Cæcilia deosculata est ejus pectus, et dixit: Revera hodie confiteor te esse plane meum fratrem. Quomodo enim Dei amor tuum fratrem fecit esse meum conjugem: ita etiam simulacrorum contemptio fecit te meum esse fratrem. Quamobrem quoniam es paratus credere in Dominum nostrum Jesum Christum, vade cito cum tuo fratre, ut ipsam accipias purificationem per sanctum baptismum: per quem etiam dignus habebis angelicas personas intueri, D et omnium delictorum tuorum veniam invenire.

VIII. Tunc dicit fratri suo Tiburtius: Rogo te, frater, ut mihi dicas, ad quem me es deducturus. Valerianus respondit: Ad virum perfectum, nomine Urbanum, in quo est species angelica, ornata caritatis, verus sermo, et insignis prudentia. Dicit ei Tiburtius: Tu illum dicis Urbanum, quem Christiani dicunt esse suum papam? Eum audio bis jam fuisse condemnatum, et rursus propter eam ipsam actionem, propter quam fuit condemnatus, suam religionem cum metu latenter prædicare. Eum si contigerit inveniri, citra dubitationem ullam igni mandabitur, et nos quoque cum eo puniemur, si inventi fuerimus ad eum ambulantes;

et dum divinitatem querimus, quæ latet in cælis, incidemus in iram, quæ accenditur in terra. Dicit ei sancta Cæcilia: Si hæc vita esset sola, et non esset alia, jure quæ hic sunt, timeremus perdere. Cum autem sit alia vita, quæ est hac multo melior et sublimior, et nunquam potest finire, cur timemus hanc perdere, quando per hujus amissionem ad illam accedimus? Respondit Tiburtius: Nunquam antea audivi esse aliam vitam, præter hanc. Dicit ei Cæcilia: Nunc hoc certo scias, o charissime, quod quandiu in hoc mundo vivimus, vitam laboriosam et dolore plenam agimus, in angustiis et afflictionibus: quandoquidem inflammant humores, minuunt labores, valde exsiccant febres, rheuma assidue inducit aer, cibi inflant, molesta sunt jejunia, ludi dissolvunt, curæ contrahunt, perdit negligentia, divitiæ abjiciunt, expolliit paupertas, elatos reddit juvenus, incurvat senectus, deprimit imbecillitas, perturbat ira, et inter hæc omnia mors excindit cum minis, et sic imponit finem omnibus corporeis lætitiis, ut ab eo, quod est esse, recedens, ne fuisse quidem putetur. Pro nihilo enim de cætero habetur, quidquid non est. Illa autem vita æterna, hanc vitam caducam miseramque et brevem excipiens, cum æternis afflictionibus et tormentis datur malis et injustis: lætitia vero æterna et exultatio præbatur justis.

IX. Ad hæc respondit Tiburtius, et dixit: Et quis est, qui illic fuit, et illinc huc veniens, hæc potuit nobis annuntiare, ut hæc possimus vera esse credere? Tunc surgens beata Cæcilia, constitit, et cum magna sic dixit audacia: Cæli et terræ et maris et omnium volucrum, quæ volant in aere, quadrupedumque et reptilium Creator, ex se, priusquam omnia faceret, genuit Filium, et produxit ex sua potentia Spiritum sanctum: Filium, ut faceret omnia; Spiritum sanctum, ut vivificaret universa. Omnia autem quæ facta sunt, construxit Filius ex Patre genitus, et omnia quæ fuerant constructa, ex Patre procedens Spiritus sanctus animavit. Dicit ei Tiburtius: Hucusque dictum est, credi oportere unum Deum esse in cælis. Quomodo autem nunc tres testaris esse deos? Respondit sancta Cæcilia, et dixit: Unus est Deus in sua virtute, quem sic in sancta Trinitate partimur, quomodo in uno homine inesse dicimus artem, memoriam, et intelligentiam; quoniam arte invenimus, id quod non didicimus; memoria et intelligentia comprehendimus, si quid nos nunquam contemplari contigerit aut audire. Quidnam ergo faciemus? Num hæc tria in homine una possidet intelligentia? Si ergo homo in una intelligentia possidet nomen trium significatorum, quomodo non Deus omnipotens, in una et eadem divinitate vim obtinet Trinitatis? Tunc Tiburtius, cum in terram cecidisset, cœpit clamare et dicere: Revera, o charissima, non mihi videtur lingua humana dare responsum, sed conjicio Dei angelum per os tuum esse locutum: et magnas egit gratias, quod cito

unum esse Deum in tribus personis, ei aperte A derunt, vocantes eum magum et impium : et seditionem excitarunt in populo, ut eum cruci affigerent. Hoc autem ille præsciens, pro mundi salute permisit se apprehendi et illudi, injuriam affici, flagris credi et occidi. Sciebat enim ut Deus, quod non aliter nisi per pretiosam et intemeratam suam passionem, esset captivum redditurus diabolum, malisque et immundis spiritibus malas inferret pœnas.

X. Conversus itaque ad fratrem suum dixit : De uno Deo mihi fuisse satisfactum confiteor, sed meam quæstionem, sicut prius inceperam, vellem scire. Dixit sancta Cæcilia : De ea mecum loquere, quoniam brevitatis temporis est fratri tuo impedimento, quominus reddat responsum. Me autem, quam Christi sapientia docuit a teneris unguiculis, de quacunque re me volueris interrogare, non poteris invenire imparatam. Dicit ei Tiburtius : Hoc nuper quæsivi, et nunc quoque quæro : Quisnam ex iis qui illic sunt, huc veniens, ostendit nobis aliam vitam, quam vos prædicatis? Sancta dixit Cæcilia : Unigenitum suum Filium Pater per sanctam Virginem Mariam misit in terram, qui stans in sancto monte, magna voce clamavit, dicens : Venite ad me, omnes populi, et ego dabo vobis vitam æternam. » Concurrit autem ad eum omnis caro, omnis ætas, omne genus hominum. Tunc dixit omnibus : « Pœnitentiam agite propter vestram ignorantiam : quoniam appropinquavit regnum Dei, quod tollet regnum hominum ». » Suum autem regnum vult Deus dividere iis qui credunt, in quo ille existit sublimior. Illic ergo peccatores quidem consummabuntur æternis doloribus, et igne, qui nunquam terminabitur : justi autem accipient lucem æternæ gloriæ et gaudii, quæ nullum unquam finem accipit. De cætero nolite, o filii hominum, hujus vitæ fugientem quærere lætitiā, ut lætitiā illius vitæ æternam possideatis, quæ hanc vitam excipit. In hac enim vita breve tempus vivitis ; in illa vero, in omne ævum.

XI. Cum hæc autem audiissent omnes populi infideles, una voce dixerunt : Et quis illic fuit, et cum illinc huc venisset, potuit docere vera esse, quæ dicis? Tunc Dei Filius dixit eis : Si ostendero vobis surrexisse mortuos, non creditis veritati? Ut autem dubitationis et suspicionis nullum remaneret vestigium, cum populis profectus est ad sepulcra, et triduanis et quadriduanis et jam foetentibus mortuis, quam amiserant vitam, ut Deus reddidit. Transmisit mare, super fluctus ambulans non madefactis pedibus. Imperabat ventis, castigabat fluctus, et quæ excitabantur tempestates et tumultus sedabat. Cæcis visum reddebat, aridas manus reddebat sanas, claudis ingressum, mutis vocem reddebat, et surdis auditum. Paralyticos verbo curabat, leprosos dicto mundabat, infirmis medebatur, lunaticos restituebat, et dæmones fugabat. Sed cum mente capti et impii Pharisei et Pontifices ei invidissent, propterea quod populi, eis relictis, ejus sequebantur vestigia, sternentes vestes suas ante pedes ejus, et clamantes : Benedictus qui venit in nomine Domini⁶ : in eum ira percitū Phariſæi, cuidam Pilato præſidi eum tradi-

derunt, vocantes eum magum et impium : et seditionem excitarunt in populo, ut eum cruci affigerent. Hoc autem ille præsciens, pro mundi salute permisit se apprehendi et illudi, injuriam affici, flagris credi et occidi. Sciebat enim ut Deus, quod non aliter nisi per pretiosam et intemeratam suam passionem, esset captivum redditurus diabolum, malisque et immundis spiritibus malas inferret pœnas.

XII. Propterea ergo ille fuit comprehensus, qui peccatum non fecit, ut liberaretur genus humanum, quod detinebatur vinculo peccati. Qui est benedictus, fuit sub maledicto ut nos a maledicto eximeret ; sustinuit illusiones, ut nos liberaret ab illusionibus dæmonum, qui versantur in hoc mundo. Spineam coronam accepit in capite, ut capitalem tollerent sententiam, quæ ex spinis peccatorum in nos lata fuerat. Fel in cibo accepit, ut dulcem primi hominis gustum, unde mors in mundum fuit ingressa, commutaret. Potatus est aceto, ut acrimoniam, qua noster sanguis ebullit, in se susciperet, et hunc bibit calicem passionis, qui nostris debebatur vitiiis. Nudatus est, ut nostrorum parentum nuditatem, quam passi sunt consilio serpentis, niveis tegeter indumentis. In ligno fuit suspensus, ut ligni transgressionem, per passionem ligni crucis suæ aboleret. Mortem ad se venire admisit, ut secum luctantem sauciaret, et regnum quod invenit per serpentem, amitteret, et cum ipso serpente sauciata, per Christum fieret captiva. Quamobrem omnia elementa cum vidissent suum effectorem sublime, actum in crucem, magno metu contremuerunt. Nam ex una parte mota est terra, et ex altera fracta sunt templa et petra, fugit dies ; sol fuit conterritus, et obscuratus texit tenebris universum mundum ; luna suæ lucis splendorem nube cruenta operuit ; astra cœli luce resplendentia, omnia simul sunt mutata. Stridet terra, et veluti pariens, cœpit multos sanctos reddere ex sepulcris : qui quidem hoc dabant testimonium, quod Servatoris descensus ad inferos dissolvit regnum diaboli, et mortuus mortem affectit ignominia, et percussam vinxit, et subjecit pedibus servorum suorum. Illinc clarum est, quod pro nomine ejus puniti gaudemus et gloriamur in persecutionibus, quod hanc nostram vitam, quæ ad tempus et in quam cadit interitus, æterna et quæ nunquam desinit vita excipit : quam Dei Filius, cum surrexisset a mortuis, suis ostendit apostolis, quibus aspicientibus, assumptus fuit in cœlos.

XIII. Hoc ergo si in trium conventu ostendisset, intelligentium cogitationes non possent dubitare. Quanto autem magis, quod non solum duodecim discipulis, sed plus quam quingentis simul seipsum dignatus est ostendere, ne vestigium quidem relinquens ullius dubitationis? Illi

⁶ Matth. iv, 17. ⁶ Matth. xxi, 9.

autem, qui in his rebus erant initiati, et in omnem mundum missi ad prædicandum, signis et magnis prodigiis confirmabant suam prædicationem. Nam et omnes infirmitates curarunt in ejus nomine, fugarunt dæmones, et vitam reddiderunt mortuis. Nullam tibi arbitror remanere quæstionem, nisi ut hanc vitam animo et corpore despicias, et illam vehementer et constanter inquiras. Nam qui credit in Dei Filium, et ejus adhæret præceptis, quando morietur, ejus corpus a morte nulla afficietur injuria, sed a sanctis angelis in ulnis excipietur, et in locum paradisi abducetur. Hinc mors cum diabolo efficit, ut diversis pravitatibus mentes hominum colliget, et in variis non animadversis necessitatibus occupet: et nunc quidem damni terrore afficit, nunc autem ad gulam excitat, ex diversis abstrahens studiis, de hac sola vita facit miseris homines esse sollicitos, ut ex corpore egredientes inveniat miseris et nudos, et nihil secum portantes præter peccata. Hoc tibi paucis exposui, o charissime. Si quid autem tibi deesse existimas, rursus quære.

XIV. Tunc Tiburtius ad ejus pedes provolutus, dixit cum gemitibus fletuque et lacrymis: De hac vita de cætero si vel cogitatione exquisiero, vel animo agitavero, in illa vita nunquam inveniar. Habeant ergo insipientes lucrum præsentis temporis. Ego autem, qui in hodiernum usque diem vixi sine ratione, absit ut sine ratione de cætero vitam agam! Et hæc cum dixisset, ad suum fratrem conversus, dixit: Miserere mei, frater dilecte, et abrumpe tarditatem, quam transegi in ignorantia. Quocirca vereor moras; pondus ferre non possum; rogo te, duc me ad hominem Dei, ut me perfecte purificatum, illius vitæ faciat participem. Tunc Valerianus deduxit fratrem suum ad sanctissimum papam Urbanum. Cui postquam narravit omnia, quæ dicta et facta fuerant, benigno Deo egit gratias. Acceptum autem cum omni gaudio et exultatione Tiburtium, cum admonuisset, catechismo instituisset, baptizasset in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti, jussit secum esse, donec ea deponeret, quæ recentis sunt illuminationis. Quæ quidem cum perfecta fuissent ejus doctrina, post septem dies Christi militem restituit. Tantam autem gratiam a Christo est consecutus, ut etiam Dei angelos videret quotidie; et quæcumque a Deo petebat, facile impetrabat. Sed quoniam longum esset omnia ordine exponere, qualia et quam multa fecit Dominus per eos admirabilia, convertamur ad gloriosas eorum perpeſsiones.

XV. Turcius, qui etiam Almachius, cum esset præfectus urbis, et sanctos Dei martyres occideret quotidie, jubebat eorum corpora relinqui inseputa. Tiburtius autem et Valerianus ad hoc operam quotidie adhibebant, ut sanctorum corpora ad sepeliendum componerent et humi mandarent, eleemosynis vacantes et divino cultu. Cum ii

ergo in eis versarentur, quomodo solent boni odio haberi ab improbis, eos mali criminantur apud Almachium, præfectum urbis, omnia referentes, quæ per ipsos Dominus faciebat in egenos: et quod improbe ac malitiose, quos ille jubebat occidi, isti mandabant sepulturæ. Itaque a militari cohorte comprehensi, adducuntur ad Almachium præfectum. Quos quidem Almachius his verbis est allocutus: Cum vos character nobilitatis gloria insignes reddiderit, cur propter, nescio quam religionem, vos ignobiles redditis et infelices? Nam vestras facultates in nescio quas abjectas personas audio vos erogantes consumpsisse, et eos qui castigati fuerunt propter sua scelera, cum omni gloria mandare sepulturæ. Quocirca licet suspicari, vos esse initiatos iisdem mysteriis, quibus ii, quos propter conjurationem mandatis sepulturæ. Respondit Tiburtius, et dicit præfecto: Utinam nos dignentur referre in numerum suorum servorum, quorum tu nos conjicis esse socios, qui quidem respuerunt id esse quod videtur et non est, et invenerunt illud, quod videtur non esse et est.

XVI. Almachius præfectus dixit: Et quid est, quod videtur esse et non est? Dixit Tiburtius: Omnia quæ sunt in mundo, quæ animas vocant ad mortem æternam per brevis temporis lætitiã. Dixit Almachius præfectus: Et quid est, quod non videtur esse et est? Tiburtius dixit: Vita, quæ futura est justis, et supplicium, quod dabitur injustis; ex utraque enim parte cognovimus verum esse ea ventura: et in fausta distributione, quod oculis cordis nostri cognoscimus, id corporis nostri oculis spectandum referimus, et in nostra conscientia quæ sunt bona, malis obumbremus rationibus. Dixit præfectus Almachius: Non puto te mente tua loqui. Dixit Tiburtius: Non loquor mente mea, sed illius, quem accepi in visceribus mentis meæ. Dixit Almachius præfectus: Numquid nosti quod dicis? Dixit Tiburtius: Et novi, et didici, et credo, quod omnia, quæ a me dicta sunt, permanent. Almachius præfectus: dixit: Et ego cur non intelligo, quod ago, a quo hæc sunt condita? Tiburtius dixit: Quoniam homo belluinus non sentit, quæ sunt spiritus. Spiritalis autem dijudicat omnia; ipse vero a nullo dijudicatur. Tunc ridens præfectus, jussit auferri quidem Tiburtium; coram eo autem sisti Valerianum. Cui etiam dixit: Quoniam non est frater tuus sani cerebri, tu poteris respondere sapientius? Dicit ei Valerianus: Falluntur aures tuæ, quoniam scopum nostræ orationis non potes intelligere. Dixit præfectus: Nemo ita errat, ut vos erratis, qui relictis necessariis numeris et responsis, malos sequimini: quæ sunt jucunda respicientes, lætitiã nihili facientes, et ea despicientes, quæ data sunt ad vitæ alimentum, maxima benevolentia illud complectimini, quod saluti inventis contrarium, et iis quæ sunt jucunda, inimicum.

XVII. Ad hæc respondit Valerianus : Ludentes et A
 ridentes, et in variis deliciis luxuriose vitam
 agentes, vidi hiemis tempore per campos trans-
 euntes. In quibus campis stabant agricolæ plan-
 tantes, palmites insigentes, et spinosos rosarum
 ramos ingeniose toto animo componentes. Alii au-
 tem oliveta inserentes : alii vero radicitus imbecilla
 excidentes, et quæ sunt opera convenientia,
 magno labore peragentes. Tunc illi, qui deliciis
 fruebantur et lætabantur, cœperunt eos qui labo-
 rabant, ludificari et dicere : Miseri et miserabiles,
 hunc qui vos affligit laborem deponite, et no-
 biscum lætantes, vos deliciis explete et libidinibus,
 et cur tanquam insipientes duro labore dissolvimini,
 et vestræ vitæ tempora in negotiis, quæ vos
 affligunt, consumitis ? Hæc dicentes, solvebantur
 in risum, et dabant plausum manibus, magnoque
 sono eos cachinnantes irridebant. Hæc autem illis
 facientibus, pluvios hiemis menses tranquillissima
 tempora exceperunt : et ecce pulchrorum et va-
 riorum floram fragrantibus omne genus odoribus
 præta exornabantur, et molles botrorum series
 producebant palmites, et e vario genere arborum
 rami stillantes melle fructus producebant, in qui-
 bus animalvertimus usque in hodiernum diem
 abundare simul et gratiam, et fructum, et decorem.
 Tunc cum lætarentur illi, qui existimabantur esse
 insipientes, cœperunt lugere ii, qui existimabantur
 esse cives : et qui erant gloriosi in sua intelligen-
 tia, perierunt in acri ratiocinatione : et tandem
 ducti pœnitentia, inter se murmurantes et gemen-
 tes dicebant : Hi sunt, quos habuimus ludibrio ;
 eorum laborem probum existimabamus : eorum
 vitam nihil faciebamus, tanquam miserabilem ;
 eorum figuram judicabamus esse indignam, et in-
 telligentiam eorum sine honore. Ii autem inventi
 sunt intelligentes : et nos quidem probamur tunc
 fuisse miserabiles, insipientes et stulti, quando
 neque nobisipsi operabamur, neque iis qui opera-
 bantur, dedimus in opere auxilium : qui quidem
 cum essemus in deliciis, eos valde irrisimus, et
 ipsos credidimus esse insipientes, quos quidem
 nunc resplendentes animadvertimus et florentes ⁷.

XVIII. Ad hæc dixit præfectus : Te quidem video
 esse sapienter hæc persecutum : sed ad meum
 responsum non videris respondere. Valerianus
 dixit : Dixisti nos esse stultos et insipientes, qui
 facultates nostras damus egentibus, proselytos ex-
 cipimus, viduis suppeditamus quæ sunt necessaria,
 orphanis subvenimus, corpora insepulta tegimus,
 et cum maximo honore celebramus martyrum de-
 positiones. Nos autem insipientes iudicasti et de-
 lirantes, qui cum iis qui lætantur, non lætamur,
 nec in deliciis vivimus, nec nostras explemus libi-
 dines, nec illiberaliter sumus lascivis et impudicis
 oculis, ostendentes nos esse liberos et ingenuos.
 Veniet tempus, quo accipiemus mille cupios fructus

nostræ afflictionis, et nobis lætantibus fiebant
 illi, qui nunc efferuntur lætitiis ; est enim nunc
 tempus seminandi. Qui ergo in hac vita seminant,
 quæ sunt ad tempus, lacrymas, in illa beata et
 æterna vita metent gaudium sempiternum ⁸. Dixit
 præfectus : Ergo et nos, et invicti Imperatores
 luctum æternum habebimus ; vos autem æternum
 gaudium possidebitis ? Respondit Valerianus : Quid
 enim estis vos, aut vestri imperatores ? Impleto
 enim vestro tempore morientes, eo majorem Deo
 estis reddituri rationem, quo vobis ab eo major
 data fuit potestas. Dixit præfectus Almachius :
 Quid in verbis volvendis immoramur ? Aut diis
 thus offerte, et illæsi recedite : aut male estis et
 acerbè morituri. Ambo responderunt et dixerunt :
 Nos non diis, sed Deo quotidie offerimus sacrificia.
 Dixit præfectus : Quis est Deus, cui dicitis vos
 vestrum offerre sacrificium ? Sancti responderunt
 et dixerunt : Et quis est alius Deus præter ipsum ?
 Cur de Deo nos interrogas ? Est enim alius Deus,
 præter unum ? Dixit præfectus : Quem unum esse
 dicitis, ejus nomen requiro. Dixit Valerianus :
 Dei nomen non inveneris, etiamsi possis volare
 pennis. Dixit præfectus : Jovis ergo nomen non
 est Deus ? Dixit Valerianus : Est nomen corrupto-
 ris et adulteri, quem fuisse occisorem vestri au-
 ctore memorant, et accusatorem nostræ ostendunt
 Scripturæ. Hunc tu Deum miror quam
 impudentia nominasti, cum Deus dici non possit,
 nisi qui est ab omni peccato alienus, qui est etiam
 plenus omnipotentia. Dixit præfectus : Ergo errat
 omnis mundus, et tu cum tuo fratre Deum verum
 cognovisti ? Dixit Valerianus : Innumerabilis mul-
 tudo Christianismi accepit sanctitatem. Imo vero
 vos pauci estis, qui remanistis tanquam scissæ e
 naufragio tabulæ, ad nihil aliud proficentes, nisi
 ut in igne jaciimini.

XIX. Tunc iratus præfectus, jussit eum cædi
 virgis. Ille autem confestim dum verberaretur,
 lætus cœpit dicere : Ecco hora, quam valde desi-
 derabam, et ecce dies omni festo mihi jucundior.
 Dum beatus verberaretur, præco magna voce
 clamabat : Deos et deas noli maledictis incessere.
 Ille autem ad populum clamabat, dicens : Viri cives
 Romanorum, videte, ne hæc plaga vos a veritate
 avertat, sed state fortiter, et deos lapideos et li-
 gneos, quos colit Almachius præfectus, in calcem
 convertite. Nam omnes, qui eos colunt, erunt in
 afflictione et supplicio æterno. Tunc qui cum præ-
 fecto considebat Tarquinius, qui etiam dictus est
 Laccas, præfecto dicit in secreto : Invenisti occa-
 sionem, domine mi, tolle eos quamprimum a
 terra. Nam si tardaveris, et de die in diem traxe-
 ris, omnes suas facultates distribuent pauperibus,
 et eis supplicio affectis, tu nihil invenies. Tunc
 præfectus, cum ei placuisset illius consilium, jus-
 sit lictoribus, ut eos abducerent, ubi erat Jovis

⁷ Sap. v, 1 seqq. ⁸ Psal. cxxy, 5

autem, qui in his rebus erant initiati, et in omnem mundum missi ad prædicandum, signis et magnis prodigiis confirmabant suam prædicationem. Nam et omnes infirmitates curarunt in ejus nomine, fugarunt dæmones, et vitam reddiderunt mortuis. Nullam tibi arbitror remanere quæstionem, nisi ut hanc vitam animo et corpore despicias, et illam vehementer et constanter inquiras. Nam qui credit in Dei Filium, et ejus adhæret præceptis, quando morietur, ejus corpus a morte nulla afficietur injuria, sed a sanctis angelis in ulnis excipietur, et in locum paradisi abducetur. Hinc mors cum diabolo efficit, ut diversis pravitatibus mentes hominum colliget, et in variis non animadversis necessitatibus occupet: et nunc quidem damni terrore afficit, nunc autem ad gulam excitat, ex diversis abstrahens studiis, de hac sola vita facit miseris homines esse sollicitos, ut ex corpore egredientes inveniat miseris et nudos, et nihil secum portantes præter peccata. Hoc tibi paucis exposui, o charissime. Si quid autem tibi deesse existimas, rursus quære.

XIV. Tunc Tiburtius ad ejus pedes provolutus, dixit cum gemitibus fletuque et lacrymis: De hac vita de cætero si vel cogitatione exquisiero, vel animo agitavero, in illa vita nunquam inveniar. Habeant ergo insipientes lucrum præsentis temporis. Ego autem, qui in hodiernum usque diem vixi sine ratione, absit ut sine ratione de cætero vitam agam! Et hæc cum dixisset, ad suum fratrem conversus, dixit: Miserere mei, frater dilecte, et abrumpe tarditatem, quam transegi in ignorantia. Quocirca vereor moras; pondus ferre non possum; rogo te, duc me ad hominem Dei, ut me perfecte purificatum, illius vitæ faciat participem. Tunc Valerianus deduxit fratrem suum ad sanctissimum papam Urbanum. Cui postquam narravit omnia, quæ dicta et facta fuerant, benigno Deo egit gratias. Acceptum autem cum omni gaudio et exultatione Tiburtium, cum admonuisset, catechismo instituisset, baptizasset in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti, jussit secum esse, donec ea deponeret, quæ recentis sunt illuminationis. Quæ quidem cum perfecta fuissent ejus doctrina, post septem dies Christi militem restituit. Tantam autem gratiam a Christo est consecutus, ut etiam Dei angelos videret quotidie; et quæcumque a Deo petebat, facile impetrabat. Sed quoniam longum esset omnia ordine exponere, qualia et quam multa fecit Dominus per eos admirabilia, convertamur ad gloriosas eorum perpeffiones.

XV. Turcius, qui etiam Almachius, cum esset præfectus urbis, et sanctos Dei martyres occideret quotidie, jubebat eorum corpora relinqui insepulta. Tiburtius autem et Valerianus ad hoc operam quotidie adhibebant, ut sanctorum corpora ad sepeliendum componerent et humi mandarent, eleemosynis vacantes et divino cultu. Cum ii

ergo in eis versarentur, quomodo solent boni odio haberi ab improbis, eos mali criminantur apud Almachium, præfectum urbis, omnia referentes, quæ per ipsos Dominus faciebat in egenos: et quod improbe ac malitiose, quos ille jubebat occidi, isti mandabant sepulturæ. Itaque a militari cohorte comprehensi, adducuntur ad Almachium præfectum. Quos quidem Almachius his verbis est allocutus: Cum vos character nobilitatis gloria insignes reddiderit, cur propter, nescio quam religionem, vos ignobiles redditis et infelices? Nam vestras facultates in nescio quas abjectas personas audio vos erogantes consumpsisse, et eos qui castigati fuerunt propter sua scelera, cum omni gloria mandare sepulturæ. Quocirca licet suspicari, vos esse initiatos iisdem mysteriis, quibus ii, quos propter conjurationem mandatis sepulturæ. Respondit Tiburtius, et dicit præfecto: Utinam nos dignentur referre in numerum suorum servorum, quorum tu nos conjicis esse socios, qui quidem respuerunt id esse quod videtur et non est, et invenerunt illud, quod videtur non esse et est.

XVI. Almachius præfectus dixit: Et quid est, quod videtur esse et non est? Dixit Tiburtius: Omnia quæ sunt in mundo, quæ animas vocant ad mortem æternam per brevis temporis lætitiã. Dixit Almachius præfectus: Et quid est, quod non videtur esse et est? Tiburtius dixit: Vita, quæ futura est justis, et supplicium, quod dabitur injustis; ex utraque enim parte cognovimus verum esse ea ventura: et in fausta distributione, quod oculis cordis nostri cognoscimus, id corporis nostri oculis spectandum referimus, ut in nostra conscientia quæ sunt bona, malis obumbremus rationibus. Dixit præfectus Almachius: Non puto te mente tua loqui. Dixit Tiburtius: Non loquor mente mea, sed illius, quem accepi in visceribus mentis meæ. Dixit Almachius præfectus: Numquid nosti quod dicis? Dixit Tiburtius: Et novi, et didici, et credo, quod omnia, quæ a me dicta sunt, permanent. Almachius præfectus: dixit: Et ego cur non intelligo, quod ago, a quo hæc sunt condita? Tiburtius dixit: Quoniam homo belluinus non sentit, quæ sunt spiritus. Spiritus autem dijudicat omnia; ipse vero a nullo dijudicatur. Tunc ridens præfectus, jussit auferri quidem Tiburtium; coram eo autem sisti Valerianum. Cui etiam dixit: Quoniam non est frater tuus sani cerebri, tu poteris respondere sapientius? Dicit ei Valerianus: Falluntur aures tuæ, quoniam scopum nostræ orationis non potes intelligere. Dixit præfectus: Nemo ita errat, ut vos erratis, qui relictis necessariis numeris et responsis, malos sequimini: quæ sunt jucunda respuentes, lætitiã nihili facientes, et ea despicientes, quæ data sunt ad vitæ alimentum, maxima benevolentia illud complectimini, quod saluti inventis contrarium, et iis quæ sunt jucunda, inimicum.

XVII. Ad hæc respondit Valerianus : Ludentes et A
 ridentes, et in variis deliciis luxuriose vitam
 agentes, vidi hiemis tempore per campos trans-
 euntes. In quibus campis stabant agricolæ plan-
 tantes, palmites insigentes, et spinosos rosarum
 ramos ingeniose toto animo componentes. Alii au-
 tem oliveta inserentes : alii vero radicitus imbecilla
 excidentes, et quæ sunt opera convenientia,
 magno labore peragentes. Tunc illi, qui deliciis
 fruebantur et lætabantur, cœperunt eos qui labo-
 rabant, ludificari et dicere : Miseri et miserabiles,
 hunc qui vos affligit laborem deponite, et no-
 biscum lætantes, vos deliciis explete et libidinibus,
 et cur tanquam insipientes duro labore dissolvimini,
 et vestræ vitæ tempora in negotiis, quæ vos
 affligunt, consumitis ? Hæc dicentes, solvebantur
 in risum, et dabant plausum manibus, magnoque
 sono eos cachinnantes irridebant. Hæc autem illis
 facientibus, pluvios hiemis menses tranquillissima
 tempora exceperunt : et ecce pulchrorum et va-
 riorum floram fragrantibus omne genus odoribus
 præta exornabantur, et molles botrorum series
 producebant palmites, et e vario genere arborum
 rami stillantes melle fructus producebant, in qui-
 bus animadvertimus usque in hodiernum diem
 abundare simul et gratiam, et fructum, et decorem.
 Tunc cum lætarentur illi, qui existimabantur esse
 insipientes, cœperunt lugere ii, qui existimabantur
 esse cives : et qui erant gloriosi in sua intelligen-
 tia, perierunt in acri ratiocinatione : et tandem
 ducti pœnitentia, inter se murmurantes et gemen-
 tes dicebant : Hi sunt, quos habuimus ludibrio ;
 eorum laborem probrum existimabamus : eorum
 vitam nihili faciebamus, tanquam miserabilem ;
 eorum figuram judicabamus esse indignam, et in-
 telligentiam eorum sine honore. Ii autem inventi
 sunt intelligentes : et nos quidem probamur tunc
 fuisse miserabiles, insipientes et stulti, quando
 neque nobisipsi operabamur, neque iis qui opera-
 bantur, dedimus in opere auxilium : qui quidem
 cum essemus in deliciis, eos valde irrisimus, et
 ipsos credidimus esse insipientes, quos quidem
 nunc resplendentes animadvertimus et florentes ⁷.

XVIII. Ad hæc dixit præfectus : Te quidem video
 esse sapienter hæc persecutum : sed ad meum
 responsum non videris respondere. Valerianus
 dixit : Dixisti nos esse stultos et insipientes, qui
 facultates nostras damus egentibus, proselytos excipimus,
 viduis suppeditamus quæ sunt necessaria,
 orphanis subvenimus, corpora insepulta legimus,
 et cum maximo honore celebramus martyrum de-
 positiones. Nos autem insipientes judicasti et de-
 lirantes, qui cum iis qui lætantur, non lætamur,
 nec in deliciis vivimus, nec nostras explemus libi-
 dines, nec illiberaliter sumus lascivis et impudicis
 oculis, ostendentes nos esse liberos et ingenuos.
 Veniet tempus, quo accipiemus mille cupios fructus

nostræ afflictionis, et nobis lætantibus fiebant
 illi, qui nunc efferuntur lætitiis ; est enim nunc
 tempus seminandi. Qui ergo in hac vita seminant,
 quæ sunt ad tempus, lacrymas, in illa beata et
 æterna vita metent gaudium sempiternum ⁸. Dixit
 præfectus : Ergo et nos, et invicti imperatores
 luctum æternum habebimus ; vos autem æternum
 gaudium possidebitis ? Respondit Valerianus : Quid
 enim estis vos, aut vestri imperatores ? Impleto
 enim vestro tempore morientes, eo majorem Deo
 estis reddituri rationem, quo vobis ab eo major
 data fuit potestas. Dixit præfectus Almachius :
 Quid in verbis volvendis immoramur ? Aut diis
 thus offerte, et illæsi recedite : aut male estis et
 acerbè morituri. Ambo responderunt et dixerunt :
 Nos non diis, sed Deo quotidie offerimus sacrificia.

Dixit præfectus : Quis est Deus, cui dicitis vos
 vestrum offerre sacrificium ? Sancti responderunt
 et dixerunt : Et quis est alius Deus præter ipsum ?
 Cur de Deo nos interrogas ? Est enim alius Deus,
 præter unum ? Dixit præfectus : Quem unum esse
 dicitis, ejus nomen requiro. Dixit Valerianus :
 Dei nomen non inveneris, etiamsi possis volare
 pennis. Dixit præfectus : Jovis ergo nomen non
 est Deus ? Dixit Valerianus : Est nomen corrupto-
 ris et adulteri, quem fuisse occisorem vestri au-
 ctore memorant, et accusatorem nostræ ostendunt
 Scripturæ. Hunc tu Deum miror quam
 impudentia nominasti, cum Deus dici non possit,
 nisi qui est ab omni peccato alienus, qui est etiam
 plenius omnipotentia. Dixit præfectus : Ergo errat
 omnis mundus, et tu cum tuo fratre Deum verum
 cognovisti ? Dixit Valerianus : Innumerabilis mul-
 tudo Christianismi accepit sanctitatem. Imo vero
 vos pauci estis, qui remansistis tanquam scissæ e
 naufragio tabulæ, ad nihil aliud proficentes, nisi
 ut in igne jaciimini.

XIX. Tunc iratus præfectus, jussit eum cædi
 virgis. Ille autem confestim dum verberaretur,
 lætus cœpit dicere : Ecco hora, quam valde desi-
 derabam, et ecce dies omni festo mihi jucundior.
 Dum beatus verberaretur, præco magna voce
 clamabat : Deos et deas noli maledictis incessere.
 Ille autem ad populum clamabat, dicens : Viri cives
 Romanorum, videte, ne hæc plaga vos a veritate
 avertat, sed state fortiter, et deos lapideos et li-
 gneos, quos colit Almachius præfectus, in calcem
 convertite. Nam omnes, qui eos colunt, erunt in
 afflictione et supplicio æterno. Tunc qui cum præ-
 fecto considerabat Tarquinius, qui etiam dictus est
 Laccas, præfecto dicit in secreto : Invenisti occa-
 sionem, domine mi, tolle eos quamprimum a
 terra. Nam si tardaveris, et de die in diem traxe-
 ris, omnes suas facultates distribuent pauperibus,
 et eis supplicio affectis, tu nihil invenies. Tunc
 præfectus, cum ei placuisset illius consilium, jus-
 sit lictoribus, ut eos abducerent, ubi erat Jovis

⁷ Sap. v, 1 seqq. ⁸ Psal. cxxv, 5

statua, et jussit ut, nisi ambo vellent imagini Jovis sacrificare, simul subirent supplicium capitis. Tunc venerandi et gloriosi Christi martyres Valerianus et Tiburtius abducti sunt a Maximo præfecti cubiculario in locum, qui dicitur Pagus. Qui quidem Maximus cœpit eos deslere, et dicere: O pretiosa et florens juvenus! O vinculum magnæ fraternitatis! O par pulcherrimum et generosum! Cur vos in malum et impium finem volentes vos ipsos projicere, et ad maximum tendere exitium, ita festinatis tanquam qui ad lætitiã, et magnificam et lautam cœnam vocemini? Tunc dixit Tiburtius: Nos si non vere didicissemus aliam esse vitam æternam, quæ vitam præsentem sequitur, non gauderemus eam amittere. Dicit eis Maximus: Et quænam potest esse alia vita? Respondit Tiburtius, et dixit: Quomodo corpus induitur indumentis, ita etiam anima induitur corpore. Et corpus quidem tanquam semen terrestre, per libidinem in terrenam matricem immittitur: genitum autem et nutritum, et lapsum in mortis interitum, et in pulverem conversum, tanquam phoenix futuræ lucis specie excitabitur. Anima vero si sit sancta, feretur in paradisi delicias, ut florens in deliciis, expectet tempus suæ resurrectionis. Dicit eis Maximus: Vellem ego quoque hanc vitam respuere, si de iis quæ dicis possem fieri certior. Dicit ei Valerianus: Quoniam dicis tibi nihil superesse, nisi ut probes vera esse, quæ tibi diximus: ea hora, qua faciet Dominus nos corporis tunicam exuere in gloriosa nominis ejus confessione, aperiet Dominus oculos tuos, et faciet te aspici, cum quanta gloria illa vita redditur, si tamen promittas nobis, quod ex toto animo venies ad tui erroris penitentiam.

XX Tunc Maximus anathemate scipsum devovit, dicens: Flammis ignis consumar, nisi ab hac hora illum solum Deum confitebor, qui facit, ut post hanc vitam alia vita sequatur, hoc mihi solum vos ostendite, quod estis polliciti. Ei dicunt sancti martyres Tiburtius et Valerianus: Jube licitoribus, ut nos in domum tuam abducant, et faciemus, ut illuc ad te veniat purificator: qui hac nocte, postquam fueris purificatus, faciet ut videas id, quod tibi promisimus. Cum autem Maximus jussisset licitoribus, abduxerunt eos in domum ejus. Quorum prædicatione ipse Maximus cum tota sua familia et ipsis licitoribus crediderunt in Dominum nostrum Jesum Christum. Tunc sancta Cæcilia venit ad ipsos noctu cum sacerdotibus, et fuerunt omnes baptizati in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti. Cum autem exoriens matutinum, nocti finem dedisset, magno silentio facto, dixit sancta Cæcilia: Estote forti et magno animo, o Dei milites; abjicite opera tenebrarum, et induimini arma lucis⁹. Pulchrum certamen certavistis, cursum peregistis, fidem conservavistis. De cætero

A proficiscimini ad coronam justitiæ, quam reddet vobis justus Judex: non solum autem vobis, sed etiam omnibus, qui diligunt adventum ejus¹⁰. Locus autem, qui dicitur Pagus, erat situs quarto lapide ab urbe Roma, ad quem erat transeundum prope portam templi, ut quicumque illac transibat, nisi Jovis simulacro thus offerret, puniretur. Cum in eum autem locum venissent sancti Tiburtius et Valerianus, pretiosum thus obtulerunt, Deo offerentes suos accusatores: et sic flexis genibus, fuere cæsi gladio, et amisso hoc caduco et mortali corpore, æternam et quæ non potest marcescere, martyrii coronam accipere.

XXI. Tunc Maximus jurans dicebat: Vidi angelos Dei tanquam solem resplendentes, ea hora qua gladio sunt percussi, et exeuntes eorum animas e corporibus, tanquam virgines e thalamo. Quas cum ulnis excepissent angeli, strepibus aliis ferebantur in cœlum. Hæc Maximo narrante cum lacrymis, multi crediderunt in Dominum nostrum Jesum Christum, et conversi ab errore simulacrorum, seipsos tradiderunt sancto Vibano suo magistro. Cum autem ad Almachium urbis præfectum venisset fama, quod Maximus cubicularius cum omnibus suis factus esset Christianus, jussit eum tandiu verberari globis plumbeis, donec spiritum emitteret. Quem sancta Christi martyr Cæcilia cum posuisset proxime sanctos Dei martyres Tiburtium et Valerianum, deposuit in arca, et jussit ut in arca ejus insculperetur phoenix, ad ostendam ejus fidem, qui se inventurum esse resurrectionem phoenixis exemplo admiserat. Facta est autem post hæc inquisitio. Cœpit enim Almachius præfectus amborum fratrum quærere facultates, propter quas volebat etiam quærere sanctam Cæciliam, ut Valeriani conjugem, et jussit eam apud se sisti. Quæ quidem postquam omnia, quæ superfuere ex eorum facultatibus, fideliter distribuisset pauperibus, cœpit ille urgere, ut ea thus offerret. Tunc dixit ministris, qui eam urgebant, ut hoc faceret:

XXII. Audite me, cives et fratres: Vos estis ministri vestri præsidis, et videtur vobis, quod desideratis esse alieni ab ejus impietate. Mihi autem est gloriosum et valde desiderandum, omnia pati gravia pro Christi confessione. Nam cum hac vita nunquam statui ullam habere amicitiam. Sed ne sitis de nostra solliciti juventute, quam omnis curæ estis expertem reddituri. Facite ergo, quod ab iniquo præside est vobis imperatum. Tunc illi cœperunt lamentari et conqueri quod tam electa puella, et tam intelligens et nobilis, cuperet interfici: et eam rogabant, dicentes, ne talem decorem amitteret, neque talem speciem converteret ad mortem. Quibus flentibus et dolore vexatis sic sancta respondit Cæcilia: Hoc, o fratres, non est perdere juventutem, sed commutare; dare lutum,

⁹ Rom. xiii, 12. ¹⁰ II Tim. iv, 7.

et aurum accipere; dare tabernaculum breve et miserabile, et magnam speciosamque et amplam domum accipere, ex lapidibus pretiosis et auro ædificatam: dare angulum tenebrosum, et locum accipere lucidum, margaritis resplendentem cœlestibus: dare possessionem quæ perit, et accipere possessionem quæ non cognoscit finem, et ignorat mortem; dare lapidem miserabilem, quem pedibus conculcatis, et accipere lapidem pretiosum, qui forma resplendet in regio diademate. Hodie si quis sic offerat aureos, ut minimam nummorum quantitatem ex iis alacri animo proventum accipiat; num vos quoque lubenter curreretis ad talem negotiationem, et omnes parentes, et notos, et cognatos, dilectosque, et propinquos, et amicos vobiscum faceretis currere? Si quis autem vos currentes averteret, dicendo vos inutiliter omnes vestros nummos esse daturos, num eos essetis irrisuri ut ignorantes, et qui nihil cognoscerent: vos autem læti curreretis, quod cum pretioso auro essetis permutaturi æs miserabile, et non inagni pretii? Et vos quidem pondus pro pondere gaudetis accipere; Deus autem non dat pondus pro pondere, sed accipit simplum, et reddit centuplum; præterea vero vitam quoque æternam.

XXIII. Cum hæc autem dicta essent a beata Cæcilia, ascendit supra petram, quæ erat prope pedes ejus, et dicit omnibus: Creditis ea, quæ dixi vobis? Illi autem una voce dixerunt omnes: Certe credimus in Christum Filium Dei, eum esse verum Deum qui te talem habet ancillam. Dicit eis sancta Cæcilia: Ite de cætero, et dicite infelicissimo Almachio, quod ego unum donum peto, ne nimis acceleret is meam decertationem. Ego autem faciam, ut in domum meam veniat sanctissimus papa Urbanus, ut faciat vos omnes vitæ æternæ participes, et sic Dei providentia ego quoque consummabor. Tunc cum in ejus domum venisset sanctissimus papa Urbanus, baptizavit plusquam quadringentos, diversi sexus, fortunæ et ætatis. Inter quos erat vir clarissimus, nomine Gordianus. Is cum papæ precibus domum sanctæ Cæciliæ vocavit ex suo nomine, ut in occulto ex illo die, ex quo illic Christi peractum est baptisma, fieret Ecclesia Dominica; adeo ut sanctissimus quoque papa Urbanus illic occulte habitaret; indes autem Christi redemptionis lucra illic crescerent, et diaboli essent damna innumerabilia.

XXIV. Cum hæc autem fierent, Almachius urbis præfectus jubet coram se sisti Cæciliam; quam interrogans, ei dicit: Quod est nomen tuum, o puella? Respondit sancta: Cæcilia. Dixit præfectus Almachius: Cujus es conditionis? Dixit Cæcilia: Ingenua ex clarissimis. Dixit præfectus: Ego te rogo de religione, non autem de genere. Sancta dixit Cæcilia: Interrogatio tua stultum cepit principium, quæ duo responsa videtur elicere ex una quæstione. Dixit præfectus: Undenam est tibi hæc fiducia? Respondit sancta: Ex bona conscientia, et fide non simulata. Dixit præfectus: Ignoras

quænam sit mihi potestas? Dixit sancta Cæcilia: Ignoras tu, quænam sit mihi potestas? Nam si tu me rogaveris de tua potestate, veris verbis tibi aperiam. Dicit ei præfectus: Dic, si quid nosti. Sancta dixit Cæcilia: Omnis hominis potestas est perinde ac uter vento plenus: quem si una ac pupugeris, omnis tumor ejus colli flaccescit. Quin etiam si invenietur in ipso aliquid portare, influitur. Dixit præfectus: Cœpisti a contumelia, et perseveras in contumeliis. Dixit sancta Cæcilia: Non dicitur contumelia, nisi in eos qui pauca peccant, non teneatur moderatio. Quamobrem vel doce contumeliam, si falsum sum locuta; vel teipsum castiga, subeuntem judicium. Dixit Almachius præfectus: Ignoras, quod domini iuvicti imperatores jusserunt ut qui non negaverint se esse Christianos, puniantur; qui autem negaverint, dimittantur. Dixit sancta Cæcilia: Sic vestri semper errant imperatores, sicut etiam vestra celsitudo. Nam quæ ab ipsis processit sententia, vos quidem testata est esse impios, nos autem esse ostendit innocentes. Si enim malum esset hoc nomen, nos quidem negavissemus. Vos autem, ut nos confitemur, omnino coegissetis. Dixit præfectus: Pro pietate sua hoc valuerunt statuere, ut sua benignitate vitam donando, vobis gratificentur. Dixit sancta Cæcilia: Nihil est æque impium, nihil vero tam innocentis inimicum, quam reis omnia inferre supplicia ad hoc, ut suam iniquam testentur qualitatem, et de eorum in mysterio sociis gravissimam habere quæstionem. Nos autem quos innocentes cognoscitis, nominis solum accusatis. Sed nos, qui sanctum nomen Christi cognoscimus, id omnino negare non possumus. Est enim melius mori feliciter, quam vivere infeliciter. Nos enim vera dicentes, vos punimus, quibus est persuasum, ut falsum audiat.

XXV. Dixit Almachius præfectus: Elige tu unum ex duobus: aut sacrificia, aut nega te esse Christianam, ut delicti tibi detur venia. Tunc dixit ridens sancta Cæcilia: O judicem pudore necessario affectum! Vult me negare, et esse me innocentem, ut ipse me faciat crimini obnoxiam. Si vis accusare, cur me adhortaris, ut negem? Sin autem vis absolvere, cur non vis iuquirere? Dixit præfectus Almachius: Adsunt accusatores, qui testantur te esse Christianam. Si ergo quamprimum negaveris, impones finem eorum accusationibus. Sin autem nolueris negare, hoc tuæ imputabis amentis, quando in te lata fuerit sententia. Dixit sancta Cæcilia: Eorum accusatio est mihi desideranda, et punitio tua est victoria. Noli me ergo corrigere tanquam errantem: sed teipsum increpa, qui existimas fore ut Christum negem. Dixit præfectus: Misera, nescis vitæ et necis potestatem mihi datam esse ab imperatoribus? Cur loqueris cum tanta superbia? Dixit sancta: Alio modo licet dicere superbum, et alio confidentem. Ego confidenter, non autem superbe, sum locuta. Nam

nos quoque valde rejicimus superbiam. Tu autem si non times audire veritatem, rursus docebo te nunc falsa esse locutum. Dixit Almachius præfectus : Quidnam falsi es in nobis a-secuta? Dixit sancta Cæcilia : Hoc, quod affirmas tuos imperatores tibi dedisse vitæ et necis potestatem. Dixit præfectus : Ergo sum mentitus? Sancta dixit Cæcilia : Revera, si jubeas, falsum te dixisse ostendam. Dixit præfectus : Dic. Sancta dixit Cæcilia : Dixisti tuos imperatores tibi dedisse potestatem vitæ et necis. Cognosce itaque, tibi solum esse datam mortis potestatem. Nam vitam quidem potes a vivis tollere; mortuis autem non potes dare vitam. Dic ergo, quod imperatores te voluerunt esse ministrum mortis. Nam si tu amplius dixeris, deprehenderis falsa dicere, et quæ non possunt consistere. Dixit præfectus Almachius : Ne sis verbosa, o mulier, sed de cætero tuam deponere auctoritatem, et veni, et diis sacrificia. Dixit sancta Cæcilia : Nescio, ubinam tuos oculos amiseris. Nam quos tu dicis deos, ego et omnes, qui sunt sanctis oculis, videmus esse lapides, et æs, et plumbum. Dixit præfectus : Contumelia afflicta religionem, despectis philosophis, non possum autem ferre deorum contumelias. Dixit sancta Cæcilia : Ex quo os aperuisti, nullum verbum fecisti, quod non te ostenderet injustum, insipientem et stultum. Sed enim quidnam hoc est, quod externis oculis esse cæcum ostendis, quando quod omnes lapidem esse aspicimus, et lapidem inutilem, tu deum esse testaris? Do tibi, si jubeas, consilium, et eum tangens, disce esse lapidem; si non nosti, id aspiciens; est enim dedecus, a toto te redire populo. Omnes enim sciunt Deum esse in cælis, hæc autem, ut quæ sint formæ lapideæ, per ignem posse melius mutari in calcem: quoniam jam suo otio pereunt, et neque tibi, si simul pereas, neque si in ignem rejectæ fuerint, sibi poterunt subvenire.

(1) Nihil læditur ab igne. De hoc supplicii genere nobilioribus inferri solito consule Bar. in notis Martyrol. 21 Novembr. lit. A.

XXVI. Tunc valde iratus Almachius, jussit eam reduci in domum suam, et illic balnei flamma torreri (1). Cum autem esset in aere balnei sui inclusa, et subtus toto die et nocte magna vis ardentis ligni adhiberetur, tanquam in loco refrigerato illæsa permansit et salva, Domini gratia: adeo, ut nulla pars omnino ex ejus membris vel minimo sudoris signo fuerit humectata. Quod cum audivisset Almachius præfectus, illuc misit ad ipsam, ut in ipsis balneis ei caput amputaretur. Quam spiculator tribus percussit ictibus, et non potuit ei caput amputare. Sic autem eam semiputato capite ferus et crudelis ille lictor reliquit; adeo ut omnes turbæ, quæ per illam crederant, sanguinem linteis tanquam spongiis hauserint. Tribus autem, quibus supervixit diebus, non cessavit omnes, quos aluit et quos docuit, confirmare et corroborare in fide Domini. Quibus etiam distribuit omnia, quæ habebat, et sanctissimo papæ Urbano commendavit. Cui etiam dixit: Trium dierum mihi jam petivi terminum, ut tradam hæc tuæ sanctitati, et hanc domum meam in sæculum Ecclesiæ nomine consecres. Impletis autem tribus, et Deum precante beata Cæcilia, cum essent adhuc preces in ore ejus, tradidit pretiosam et sanctam suam animam in manus Dei viventis, mensis Novembris 22. Tunc sanctissimus papa Urbanus, cum gloriosissimum ejus corpus subtulisset noctu cum diaconis, sepellit ipsum inter alios collegas suos episcopos, ubi sunt omnes confessores et martyres depositi. Ejus autem domum in æternum consecravit nomine sanctæ Ecclesiæ, et illic perpetuo peraguntur sancta Domini mysteria usque in hodiernum diem in memoriam quidem martyris, gloriam autem et laudem magni Dei et Servatoris nostri Jesu Christi: cui gloria et potentia nunc et semper, et in sæcula sæculorum Amen.

VITA S. CLEMENTIS MARTYRIS,

EPISCOPI ROMANI

DISCIPULI S. PETRI APOSTOLI

Habes hujus historiæ assertorem Gregorium Turonensem lib. *De glor. mart.* c. 35 et 36, qui ante 1000 propemodum annos ex ea scribebat.

(Latine apud Surium ad diem 23 Novembris; Græce non exstat Paris.)

I. Trajani imperatoris tempore, Torcutianus comes officiorum, cum innumerabilem multitudinem Christo vidisset credere, accersit præfectos regionum,

et, datis eis pecuniis, persuasit ut turbam moverent adversus nomen Christianum. Urbis autem præfecturam obtinente Mamertino, excitata est populi

Romanus seditio nomine Clementis : et exorta inter se invicem confusione, alius aliud in ipsum dicebat. Aliqui autem contra dicebant : Quid enim mali fecit ? aut quid non boni recte gessit ? Nam quemcumque aegrotorum visitavit, eis sanitatem ab eo est consecutus. Quicumque ad eum abiit affectus tristitia, is lætus est reversus. Nullum unquam læsit, omnibus vero profuit. Alii autem diabolico spiritu accensi, clamabant : Magicis artibus hæc faciens, deorum nostrorum cultum evertit. Jovem dicit non esse deum ; Herculem autem nostrum custodem esse dicit immundorum spirituum ; sanctam Venerem referi fuisse meretricem ; Vestam autem magnam deam, igne fuisse consumptam, impie asserit. Similiter sanctissimam quoque Minervam, Dianamque et Mercurium, Saturnumque et Martem calumniatur. Omnia nostrorum deorum nomina et templa probris insectatur et contumeliis. Aut diis nostris sacrificabit, aut ipse delebitur.

II. Tunc Mamertinus urbis præfectus non ferens populi seditionem, beatissimum Clementem jussit ad se adduci. Quem cum vidisset, cœpit dicere : Ex generosa quidem radice processisti, ut testimonium fert Romanus populus ; sed errorem suscepisti, et ideo non possunt in animum inducere, ut taceant. Nam nescio quemnam Christum colis, et contra deos admittis. Quamobrem oportet te deponere omnem superstitiam superstitionem, et colere deos, quos de more colimus. Tunc dixit B. Clemens : Optarem excellentiæ tuæ prudentiam attendere meam defensionem et non propter imperitorum seditionem, sed propter meam doctrinam, me accusare. Nam etiamsi multi canes nos allatraverint et conciderint, non possunt nobis auferre, quin simus homines rationis participes : illi autem, canes latrantes. Semper enim constat seditionem proficisci ab imperitis, ut nihil habeat tutum, nec verum. Quamobrem quærat ratio silentii, in quo pro sua salute homo participes rationis, et per se incipiat consultare et disserere ut verum Deum inveniat, cui suam fidem honorifice commendet. Tunc Mamertinus urbis præfectus mittens ad Trajanum imperatorem, detulit nomen B. Clementis, dicens : Hunc Clementem seditiosis clamoribus populus non cessat quærere, et non potest in eum inveniri fide digna probatio. Tunc rescripsit Trajanus imperator, oportere eum vel consentire sacrificantem, aut ultra mare Pontum in desertam civitatem suam prope Chersonem relegari.

III. Quando autem Trajani jussus fuit confirmatus, cogitabat apud se Mamertinus, quonam modo Clemens voluntarium non peteret exsilium, sed diis potius offerret libamina. Sed B. Clemens contendebat ipsius quoque judicis animum ad fidem Christi traducere, et ostendere, sed potius

A eligere exsilium, quam id timere, Dominus autem Clementi præbuit tantam gratiam, ut Mamertinus urbis præfectus desleret, et diceret : Deus, quem tu sincere colis, ipse tibi opem feret in hoc, quo fuisti damnatus, exsilio, navemque ei constituit ; et cum omnia in eam immisisset quæ erant ad usum necessaria, dimisit. Porro autem multi quoque ex populo viri pii eum sunt secuti. Cum autem pervenit ad locum, in quem erat relegatus, ad opus fodiendi et cædendi marmoris, illic invenit plusquam duo millia Christianorum, qui ad longissimum tempus erant condemnati. Qui quidem cum vidissent sanctum et egregium Clementem, omnes unanimes cum gemitibus et lacrymis accedentes, dicebant : Ora pro nobis, sancte pontifex, ut efficiamur digni Christi promissione. Quos cum cognovisset sanctus Clemens propter Christianam fuisse relegatos, dixit : Non ab re me huc misit Dominus, sed ut, cum fuisset participes vestrarum perpassionum, præberem etiam exemplum consolationis et tolerantiam.

IV. Ab eis autem accepit, quod a sex milliaribus portabant aquam suis humeris. Statim itaque Clemens rogavit eos, dicens : Precemur Dominum nostrum Jesum Christum ut fidei suæ confessoribus aquæ fontem aperiat ; et qui percussit petram in terra deserta Sina, et abunde fluxerunt aquæ, ipse copiosum nobis præbeat fluentum, ut lætemur ejus suppeditatione. Impleta autem prece, in eo loco ad quem aspexerat, vidit agnum stantem, qui dexterum pedem levavit, veluti sancto Clementi locum indicans. Tum sanctus Clemens cogitans esse Dominum, quem ipse solus aspexit, et nullus alius, profectus est ad locum, et dixit : In nomine Patris et Filii et Spiritus sancti pulsate in hoc loco ; et cum omnes circumcirca fodissent ligonibus, et non ipsum locum, in quo stetit agnus, parvo ligone accepto, parvo ictu sanctus pulsavit locum, qui erat sub pede agni, unde repente emersit fons pulcherrimus aquis scaturientibus, qui magno impetu effusus fecit fluvium. Tunc sanctus Clemens dixit omnibus exsultantibus : « Fluminis impetus lætificat civitatem Dei ¹. » Propter hanc ergo famam accurrit omnis provincia, et omnes, qui venerant ad doctrinam sancti Clementis, conversi sunt ad Dominum ; adeo ut quotidie quingenti et plures baptizati recederent. Intra unum autem annum factæ sunt illic a fidelibus septuaginta quinque ecclesie ; et contracta sunt omnia simulacra, omnia templa regionis quæ erat circumcirca, sunt diruta ; omnes luci, qui erant ad trecenta milliaria, omnino in orbem sunt concisi et constrati.

V. Tunc ergo odiosa narratio pervenit ad Trajanum imperatorem, quod illic ad multitudinem innumerabilem auctus esset populus Christianorum ; et ab eo missus fuit præses Aufidianus,

¹ Psal. xlv, 5.

qui plurimos Christianos diversis tormentis sustulit. Videns autem omnes ad martyrium cum gaudio accedentes, cessit multitudini; solum autem sanctum Clementem cogens sacrificare, et videns eum sic esse firmum et stabilem in Domino, et nolle omnino a sua dimoveri sententia, dicit licitoribus: Accipite eum, et ducite in medium maris, et projicite eum in profundum, ne possint Christiani tollere ejus corpus, et pro deo eum colere. Cum hoc ergo factum esset, universa multitudo Christianorum astans flebat in littore.

VI. Post hæc autem dixerunt Cornelius et Phœbus ejus discipuli: Omnes oremus unanimes, ut ostendat nobis Dominus martyr sui reliquias. Orante ergo populo, retrocessit mare in suum sinum ad tria fere millia, per siccum autem ingressi populi, invenerunt in figura templi marmorei paratum a Deo habitaculum, et illic situm corpus sancti Clementis, et ancoram, cum qua fuit projectus, prope ipsum jacentem. Revelatum ergo fuit ejus discipulis, ne reliquias e loco ejicerent:

Narratio sancti martyris Ephræm episcopi Gersonis, de miraculo facto in puerum a sancto martyre et apostolo Clemente.

I. « Mirabilis Deus in sanctis suis ¹, » oportuum est hodie dicere cum Propheta, et: « Quam admirabilia sunt opera tua, Domine ²! » et: « Quis Deus magnus, sicut Deus noster? » et: « Tu es Deus factens mirabilia solus. » Quod enim præsentis orationi aliud afferam proœmium? Artificiosam enim dicendi artem præsens superat miraculum, cum miraculum multa excellat miracula, et ipsa etiam prophetica miracula exsuperet ut est ostensura oratio.

II. Scio vos cupere scire, quodnam et cujusnam sit miraculum, et urgetis ut dicamus ³. Id autem est primum quidem Dei, a quo omnis datio bona et omne donum perfectum ⁴. Præterea autem Clementis Romani, qui post Petrum fuit præco veritatis, et ejus Romanæ sedis successor fidelis; illius, inquam, Clementis, cujus usque in hodiernum diem universa terra vel tacens salutiferas clamat fuisse doctrinas. Clementis illius, qui fuit veræ palmæ vitis Christi, per quem nobis expressus botrus doctrinæ, pietatis et salutis mustum nobis effudit. Clementis, qui fuit veræ scalæ, quæ nos non deducunt ad sublimem aliquam terræ altitudinem, sed virtutum ascensionibus tanquam aliquibus gradibus nos ad cælum transmittunt et cœlestia, scalæ quæ iis quæ a Jacob visæ sunt, nihil sunt inferiores, non ostendentes nobis angelos per eas ascendentes et descendentes, sed hominum animas divinis admonitionibus, ut quæ a gradibus in gradus per virtutes ad Deum deducant. Cujus quidem miraculum cum non didiceritis, o pulcherrime et fidelissime cœtus, quale sit et quantum, audire, ut viri pii, conten-

A quibus etiam hoc fuit responsum, quod singulis annis in die euzæ decertationis, cessurum sit mare venientibus, septem dies siccum iter eis præbens. Quod quidem Deo placuit fieri ad laudem ejus nominis usque in hodiernum diem. Hoc autem facto, quod erat præter opinionem, miraculo, omnes gentes circumcirca credere Christo. Quo in loco nullus invenitur gentilis, nullus Hebræus, nullus omnino hæreticus. Illic enim plurima fiunt beneficia. In ejus festo cæci illuminantur, dæmones expelluntur, febrientes sani fiunt; nephritici, et qui calculo laborant, solo contactu ejus reliquiarum, et aquæ sanctificatæ aspersione et potu, a morbo liberantur; et qui quovis morbo affecti, confugientes ad sacri martyris auxilium, fruuntur curatione; et permanet gloria ejus et laus in æternum, per Dominum nostrum Jesum Christum; per quem et cum quo, Patri gloria cum sanctissimo et vivifico ejus Spiritu, nunc et semper et in sæcula sæculorum. Amen.

C dite, et ad audiendam exsultate orationem, et aures inclinate, et nostram arguite tarditatem. De hoc enim gaudeo, solum vos rogo, ut usque ad finem mihi attentum animum adhibeatis, et nulla cogitatio, quæ ad hujus vitæ curam pertinet, mentem vestram subeat, nec promptum vestrum animi studium sinatur retardare, sed hoc vigilantissimo animo et attento fideliter excipite. Res autem ita se habet:

III. Cum præclarissimus et beatissimus Clemens perfecisset doctrinæ cursum et apostolatus, et per consummationem martyrii hinc excessisset, ut gloriosi ejus martyrii liber declaravit (quem vos non ignorare est mihi persuasum), non justum judicavit is qui eos, qui ipsum glorificant, glorificat ⁵, non ipsum vicissim glorificare, qui pro amore in eum sic decertavit: sed eum valde glorificare et magnifice extollere, et ut in cœlo angelis, ita etiam hic hominibus eum reddere clarissimum, et maxime venerandum per miracula, miracula, inquam, quorum magnitudinem meus non potest comprehendere, nec oratio dicere multitudinem, neque manus exprimere infinitatem. Ut ergo ex sumbria, ut est in proverbio, textum pannum possitis cognoscere, id vobis narrabo, quod prius sum pollicitus. Cum venerandæ sanctissimi martyris Clementis reliquæ in maris profundum fuissent projectæ ab impiis illis cultoribus simulacrorum et eas excepisset templum in profundo a Deo ædificatum, hic quoque maximum fecit miraculum Deus admirabilem. Cum enim hoc factum esset, et ejus discipuli flerent cum iis qui illic erant fidelibus, et ut sacrosanctas gloriosi martyris re-

¹ Psal. lxxvii, 36. ² Psal. xci, 6. ³ Psal. lxxvii, 14. ⁴ Jac. i, 17. ⁵ I Reg. ii, 30.

Reliquias eis ostenderet, quod etiam factum est, A fundo mandatum, quid opus est dicere et patris Deum supplices rogarent, protinus immensum illud pelagus desistens et retrocedens, effecit ut profundum adiri posset a fidelibus usque ad tria milliaria. Ingressi autem, invenerunt habitaculum instar templi marmorei, et illic in capsula lapidea sanctissimas et gloriosissimas martyris Christi repositas reliquias. Qui cum statuissent sanctissimas ex profundo tollere reliquias noctu accedens sanctus, eos sic ait allocutus: Reliquias quidem nolite tollere; hanc autem vobis concedo gratiam, ut singulis annis die meæ decertationis septem dies mare retrocedens, præbeat iter per siccum ingrediendum hucusque. Quod autem dixerat, deductum est ad effectum. Ab eo enim tempore usque in hodiernum diem singulis annis fit hoc miraculum. Quid est hoc minus faciendum, quam Mosis miraculum? Quid vero Elisei vilius, aut minus gloriosum? Imo vero est longe majus et gloriosius. Ille enim virga et vivus et semel mare scindens, maris profundum ut iter esset, effecit: hic vero similiter pelle ovilla secans Jordanem, semel quoque hoc fecit miraculum: ambabus aquis post transitum redactis ad suam naturam, quibus hoc nunquam factum est postea. Hic autem post mortem, et non semel, sed ab eo tempore usque in hodiernum diem. O miraculum et gloriam martyris, quale donum est assecutus singulis annis die gloriosæ suæ decertationis? Septem enim dies, sicut prius diximus, recedens mare illud infinitum, piis præbet iter facile.

IV. Cum hoc ergo sic factum (1) omnes pii, tam qui erant in regione, quam cives Chersonis audivissent, perrexerunt ad contemplandum miraculum. Cum quibus quidam quoque vir pius cum pia uxore et filio masculino, ad sacrosancti martyris templum viam peregerunt prompto et alacri animo. Cum autem ad locum pervenissent, et miraculum quod adhuc fiebat, aspexissent, ingressi sunt illud templum quod ad Deo ædificatum fuerat in profundo; et cum ad capsam accessissent, supplices sanctum rogabant, petentes ut per ipsum sibi daretur veniam peccatorum; et precantur, ut filio daretur vita longa, et nullis obnoxia calamitatibus, et opum copia, et quæ consentaneum est petere parentes filio unico. Postquam ergo preces peregerissent, et sancti osculati fuissent reliquias, redierunt. Qui cum egressi essent, aqua rursus in suum locum rediit. Illi autem conversi, et quod prius erat iter, pelagus aspicientes, huc et illuc circumspicientes, filium quærere aggrediebantur. Is autem in arca sancti remanserat; et hoc non oblivione parentum, sed Dei voluntate factum est, ut in hoc quoque martyrem faceret magis admirabilem.

V. Cum ergo parentes non invenirent filium, et cogitassent puerum fuisse a se oblivioni in pro-

lamentationes, et matris ejulatus? Præclarum enim illud festum converterunt in lamentationem. Quid enim non dicebant? Quid non faciebant ex iis quæ consentaneum est, vel ipsum lapidem posse movere ad lacrymas? Mater enim oculos ad mare extendens, et manus in altum extollens, sancto tales voces emittebat: Hæ sunt, o sancte, tuæ remunerationes? hancne reddis gratiam iis qui tanto tui desiderio ad te accurrerunt? Hancne reddidisti mercedem pro labore, quem passa sum, ex quo accessi? Ubi est mihi filius? Ubi nati mei viscera marina bellua laceravit? Quisnam autem vehemens insurgens fluctus, eum vivum tanquam sepulcrum operuit? Quemnam modo aspiciam oculis? Pro quo vero orabo? Quis autem erit meæ senectutis baculus? Cur, o sancte, non fecisti me esse sociam mortis filii mei, ut quomodo ad te accessi eum manu tenens, ita etiam eum ulnis ferens, infelix ad inferos descenderem: O mare et profundum, quoniam tui sinu meum tenebis filium? Quomodo autem eum quoque ales? Hei mihi, miserande filii; filii, rapte ante tempus; filii, quomodo a meis oculis recessisti? Quibus pedibus es conversus? Quemnam autem tanquam agnum aspiciam exsilientem? Pater vero rursus et manus et oculos feriens, sic conquerebatur: Cur, o sancte, me repente orbem fecisti liberis? Cur permisisti, ut meus filius moreretur morte tam miserabili? Cur mihi obtigerunt contraria iis quæ speravi? Hacne fide ad te accessimus? Taliæ sunt dona martyrum in eos qui ad ipsos magno accedunt desiderio? Revera non tu, sed procellæ meorum peccatorum mari tradiderunt filium. O filii mi, quis tui mortui claudet oculos? Quis te autem componet ad sepulcrum? Quænam vero theca pulchrum tuum et jucundum teget tabernaculum? An omnino quidem tuos oculos texit mare, et sepeliit profundum, et tibi theca fuit venter piscium!

VI. Cum sic autem plangerent et lamentarentur parentes, quidam ex iis qui illuc convenerant, vix tandem eis persuaserunt, ut cessarent a lamentatione. Cum a luctu autem parum cessassent, domum abierunt. Cum ergo tempus processisset, et memoriæ sancti martyris dies venissent, hæc inter se dicebant, recordati sui filii: Agedum proficiscamur ad sanctum, ut, si ullæ reliquæ, quod fieri non potest, remanserint nostri filii, eas accipiamus, et cum sancto, iudicio contendamus; ut, si fieri possit, illic moriamur, mortis societatem ineuntes cum filio. Cum hæc ergo dixissent, nondum iis quæ dicebantur, finem imposuerant, et cœperunt iter ingredi. Cum vero accessissent, et ad locum pervenissent, et mare retrocessisset, Deo hic quoque honor ante martyrem filii sui desi-

(1) Hucrtfer c. 35, Greg. Tur. lib 1. De gloria martyrum.

derio stimulati, primi profundum insilierunt, eosque sequens vadebat multitudo. Cum autem pervenissent ad imprimis venerandum templum martyris, (o miraculum!) vident suum filium vivum, lætum et exsipientem. Cum sic autem a miraculis in miraculum incidissent, reque insigni et admirabili essent obstupefacti, primum quidem Deum laudarunt; deinde martyri quoque egerunt gratias. Deinceps vero adolescentem interrogarunt, quomodo esset servatus, quonam vivificante, quonam servante, et quonam nutriente? Puer autem una quidem manu tenens arcam, altera autem manu digito indicans eum qui intus jacebat, respondit interrogantibus: Hic post Deum meus custos et vita et alimentum fuit, et propulsator belluarum marinarum. Hic me quotidie alebat splendissime.

VII. Parentes autem admiratione et lætitia affecti, et martyris fide magis confirmati, per quem filium, quem putabant mortuum, viventem acceperunt, priores luctus converterunt ad gratiarum actionem, sancto sic acclamantes: Vere ergo admirabilis est Deus in sanctis suis⁶, et eorum qui ipsum timent, faciens voluntatem⁷, et audiens eorum precationem. Servasti, o sancte, nostrum filium; reddidisti nobis eum qui non sperabatur. O cælum et terra, et tu profundum, quod nos prius execrabamur admirare magnum hoc opus, quod naturam superat. Esto autem tu quoque, o sancte, nobis propitius, et ea nobis condona quæ animo cruciati in terdiximus et fecimus. Ne pro nostris in te maledictis parem referas gratiam. Filium recepimus; eum, qui erat mortuus, per te nunc in vitam revocatum accepimus, senectutis nostræ baculum rursus habemus tuo auxilio. Qui pluribus opus est? Non trium dierum, sed unius anni mortuum, et non lapide, sed aqua conditum: et non a vermibus, quod est naturæ humanæ proprium, consumptum, sed a piscibus, ut existimabamus, devoratum, salvum per te accepimus. O gratiam, o gloriam, o virtutem et beneficentiam o sante. Cum sic ergo sanctum cum lacrymis essent et laudibus prosecuti, accipientes filium, venere domum, narrantes omnibus miraculum.

VIII. Quidnam ergo cum his conferemus? Aiunt Eliam aliquando filium, qui erat mortuus, vivum matri reddidisse; quod quidem est magnum, et valde admirabile⁸. Quin etiam ad Elisei aliquando, ut Litteris est proditum, monumentum, quemdam a quibusdam homicidis interfectum, et in eo projectum, surrexisse et vixisse⁹: quod quidem est magnum, et valde admirandum. Porro autem Petrus quoque in nostris libris, Petrus, inquam, princeps apostolorum, illam, quæ pauperes alebat, viduam Tabitham mortuam, eadem hora ad vitam suscitavit precibus¹⁰. Et sunt hæc quidem admi-

rabilia et longe clarissima: præsens autem miraculum quantum ea exsuperat? Attentius autem mihi considera miraculi excellentiam. Elias quidem ut prius diximus, nuper mortuum puerum, et qui nondum refrixerat, sed adhuc servabat naturæ calorem, suscitavit. Elisei vero virtus duabus de causis fecit miraculum: una quidem ostendens prophetam, qui ignorabatur: alteram autem non concedens eadem etiam post mortem. Petrus vero sua virtute, et adjutus etiam eorum precibus, qui a vidua fuerant affecti beneficio, ipse quoque excitavit eam modo mortuam. Sanctus autem martyr Clemens (o miraculum!) non recens, sed jam anno uno mortuum, vel ut melius dicam, in uno quoque puncto, et ejus tenuissima parte morientem, conseravit. Scitis autem omnes, qui ejus fecistis, periculum, quanto tempore verisimile erat conservari puerum in profundo tam vasto. Sed mihi diligenter consideranti non unum mortuum, sed quanto temporis spatio scimus puerum in aqua suffocari, id tempus repetentes et remittentes, inveniemus sanctum tot suffocasse mortuos. Quod autem est admirabilius, non ab aquarum solum suffocatione, sed a bestiarum etiam læsione conservavit puerum. O gratiam, o virtutem, quæ utrumque efficit: nempe et aquas alligat, et propulsat belluas. Ad hæc quid dicitis? Non alia superat miraculum? Nisi quis nos male reprehendat, quod id extollamus supra miracula prophetica. Nulla ea de causa in nos cadet reprehensio. Aperte enim scitis sanctum martyrem esse in eadem gloria et iisdem tabernaculis, in quibus sancti martyres, apostoli et prophetæ, et ipsi angeli.

IX. Sed o martyrum splendor et decus sanctorum, primitiæ antistitum, vide nunc quoque hunc præsentem cætum pium et religiosum, qui a vitæ fluctibus quotidie obruitur. Eum tuis precibus illæsum custodi et conserva: et qui tanquam feræ immanes insiliunt dæmones, et minantur se esse devoraturos animæ nobilitatem, tuarum intercessionum jaculo repelle, o sanctissime. Sed nos quoque, o fidelissime cætus, rogo, ut per bona et Deo grata opera efficiamus nos dignos sancti gratiis et donis. Et primum quidem in Deum et inter nos ipsos sinceram et non perturbatam conservemus charitatem. Deinde ab omni maledicto, et omni mendacio, et omni perjurio nos ipsos repurgemus. Ante hæc autem et post hæc, faciamus eleemosynam, quæ scit Deum magis placare, et propitium reddere nostris peccatis. Quis enim ejus oblitus, regnum Dei possederit? Nemo nostrum prætextat paupertatem, nemo viduitatem et liberorum nutritionem. Sunt hi frigidi et perniciosi prætextus. Nemo vestrum est illa vidua pauperior, quæ nihil aliud habebat, quam pugillum farinæ: idque cum alendi ei essent liberi: neque tamen suam aut

⁶ Psal. LXVII, 36. ⁷ Psal. CXLIV, 19. ⁸ III Reg. VII, 1 seqq. ⁹ IV Reg. XIII, 21 seqq. ¹⁰ Act. IX, 39.

fili vitam prætulit misericordiæ¹¹. Ne excusationes a queramus in peccatis, « Deus non irridetur¹². » Penaria nostra mente intueamur. Videamus an quotidiani alimenti nihil nobis redundet. Ne mensium circulos metiamur, et annorum ambitus, est enim alius qui providet, et eorum curam gerit, etiamsi nos ignoremus. Nosipos constituamus nostrarum rerum examinatores: etsi, ut prius quidem diximus, quotidiani alimenti nostri nihil supersit, scilicet Deus misereri eorum, qui premuntur inopia. Sin autem viderimus nostra penaria non

solum cibo et potu repleta, sed etiam auro et argento, et aliis, quæ eos consequuntur, qui divitiis delectantur et possessionibus, esurientibus aliis et frigore enectis, sciamus quod æternum et qui nunquam desiit ignem nobis recondimus. Ut eum ergo effugiamus, in Dei mandatis pro viribus ambulemus, ut et sancti martyris fruamur intercessionibus, et ineffabilia et æterna Dei bona consequamur, gratia, et benignitate Domini nostri Jesu Christi: cui gloria, potentia, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

¹¹ III Reg. xvii, 1 seqq. ¹² I Galat. vi, 7.

ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑ

ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ

ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΓΕΝΟΜΕΝΟΥ ΑΚΡΑΓΑΝΤΟΣ

VITA ET CONVERSATIO

S. P. N.

GREGORII, EPISCOPI AGRIGENTINI

(Latine spud Surium ad diem 25 Novembris; Græce ex codd. mss. Reg. 1525, 1549 et 1554.)

Α. Κάλλιστόν τι χρῆμα ἡ ἀρετὴ, καὶ δόξαν ὄσων ἰσχυροῦσιν τε καὶ ὑπερκόσμιον προξενούσα τοῖς ἐρασταῖς. Οὐδὲ γὰρ ἐν τῷ μέλλοντι μόνον τὰς ἀμοιβὰς ἀποδίδωσιν, ἀλλὰ γε καὶ κατὰ τὸν παρόντα βίον τοὺς μετιόντας περιφανεῖς ἐργάζεται. Ταύτην οὖν καὶ Γρηγόριος ὁ πάντα κἀλῶς εἰς ἄκρον ἀσκήσα; οὐ κληρονόμος; μόνον τῆς ἀλήκειου ζωῆς, ἀλλὰ καὶ περιών ἐτι τῷ βίῳ θαυμαστὸς κατέστη καὶ περιόρητος, ὅν εἰ Σικελῶν μὲν ἐδιδάστησε γῆ, Σικελῶν γὰρ ἡ Ἀκραγαντιῶν, ὡς πάντες ἴσασι, Σιών δὲ ἁγία ἐκείθεν ἐκδεξαμένη, καθάπερ τι φυτὸν εὐτενὲς ἐθρέψατό τε καὶ τὰ κάλλιστα ἐκδιδάσσα, τῇ πατρὶδι πάλιν περιφανῶς ἀποδίδωσιν. Ἐμοὶ μὲν οὖν ἤδιστόν τι πρᾶγμα δοκεῖ καὶ σπουδῆς ἄξιον τὸν αὐτοῦ βίον ἀνοθεῖν ἀναγράψασθαι καὶ τοῖς ἔπειτα καλοῦ παντὸς θέσθαι παράδειγμα καὶ ἀρχέτυπον. Ὁ μὲν δὲ οἶδ' ὅτι καὶ αὐτοῖς τὰ καλὰ καὶ ἀκούειν καὶ ζηλοῦν βουλομένοις εὐχαταῖον τὸ πρᾶγμα φανέται, καὶ μεθ' ἡδονῆς ἄγαν τὰς ἀκοὰς εἰσδύμενον. Ἀρχὴν τοῦτον τοῦ λόγου ταύτην θετέον, ἣν δὴ κάκεινος τοῦ βίου ἔσχεν ἀρχήν.

Β. Κώμη τις ἦνεγκε τὸν μακάριον, ἡ Πραιτώρια μὲν καλεῖται, ἔγγιστα δὲ κείται τῆς Ἀκραγαντιῶν πόλεως, τὸ πρότερον δὲ ἀφανῆς οὖσα

I. Pulcherrima res est virtus, quæ maximam gloriam, et altissimum ornatum cumulum sui amatoribus affert. Si quidem non illos solum post mortem remuneratur, sed vivos utque præsentibus illustres efficit. Hanc cum Gregorius omnibus in rebus egregie ad extremum usque tempus exercuisset, non solum hæres vitæ perpetuæ est institutus, sed cum adhuc etiam viveret, admirabilem se ac celebrem præstitit. Sicilia quidem oriundus. Siculis enim finibus, ut omnes norunt, Agrigentum continetur; cæterum cum sancta illum Sion suscepisset, ac uti plantam quamdam apprime nobilem enutritum, disertissime erudivisset, patriæ rursus conspicuum reddidit. Et quidem jucundissimum mihi ac æstimabile valde videtur, ejus vitam altius repetitam describere, et tanquam specimen quoddam, et omnis virtutis exemplar, litterarum monumentis posteris consignare: vobis vero, quibus tam splendida audire libet ac imitari, res isthæc optabilis esse, vestrasque ingenti cum voluptate aures subire debet. Quod igitur ille vitæ principium habuit, hoc ipsum nostræ orationis exordium statuendum est.

II. Vicus quidam, qui Prætoria nomine dicitur, Agrigento civitati proximus, sanctum virum edidit. Prius quidem ille obscurus et incognitus:

nunc vero tanto alumno clarus et illustris emicat. Parentes vero (quæ Dei gratia ac benignitas fuit) viri luculentis ornati divitiis, ac probata vita florentes, plurima sua pauperibus erogabant. Hi quo marem filium procrearent precibus insistentes, voti tandem sui compotes fiunt, filiumque non natura tantum, sed animo, marcm suscepere: quem admodum et tempus, quo ille perturbationis est impeditus, et contra malorum impressiones altitudo animi postulabat: quæ sane omnia sermo quoque, subsequens indicabit. Hunc igitur a sacro baptisate vir virtute clarus Potamion, qui tum sacris ac religioni Agrigenti civitatis præerat, suscipit. Postea vero quam puer octavum ætatis annum attingit, hunc ad divum Potamionem parentes adducunt, ut puero ille prospera omnia precaretur, et præterea ipsum præceptori traderet erudicendum. Qui cum pro pueri salute Dominum (ut parera) orasset, grammatici cujusdam, cui Damiano nomen erat, fidei illum commisit, disciplinisque accurate ac sedulo incumbere præcepit. At puer ab ipsis litterarum elementis, ut aiunt, præstantiam animi præ se ferens, utpote qui ingenii acumine, et acri promptitudine usus est, plures breviter disciplinas percurrit. Nam prima ipsa elementa, odasque Davidicas, rationem item ac convenientiam numerorum, adde etiam ecclesiasticos hymnos, biennii tantum spatio didicit. Proinde ob celeritatem, qua tot disciplinis excultus est, omnibus admirationi fuit. Ubi vero duodecimum annum prætergressus est, episcopum rursus ac cæteros Ecclesiæ ministros parentes adeunt, multisque hunc ipsum in eorum collegium cooptari precibus orant. Cumque ille æquo animo sermonem audisset (jam enim interiori mentis oculo cernebat, quam splendidum ac lucidum oculum regendæ Ecclesiæ esset admoturus), in sacrum cœtum ascivit, et illum organum selectissimum fore, ac quidquid in posterum futurus esset, præfatus est. Ita divus Gregorius clericorum cœtui additus, Donato Ecclesiæ archidiacono traditur, qui tum sacrorum voluminum curam agebat: cuius cum familiari convictu ac consuetudine uteretur, longe disertior evasit: perspicuumque fuit post delitescentem apud ipsum virtutis odorem, disciplinas quidem perlustrare, mores vero in graviore ac venustiores permutasse, atque adeo sese divinis scriptis attentiosem præstitisse, a quibus et animo imprimis illuminatus, et illarum incredibili affectus dulcedine, totum Deo se ipse dedit, viamque, qua illi propius inhæreret, celeriusque occurrenti sibi appropinquaret, inire studebat.

III. Num igitur sacra invisendi loca, eorumque sanctitudinis esse participem, cogitatio incessit. Cumque magno hujusce rei desiderio flagraret, exinde Deum obsecrabat, ne votum suum frustraretur. Jamque duodevicesimum ætatis annum agebat. Quadam vero nocte cum in archidiaconi, cuius mentionem fecimus, contubernio degeret, ipse templum ingressus, Deum, ut ejusmodi se propo-

και άγνωστος, νυν δι' αυτον επισήμος τε και περιφανής δεικνυται. Οι φύντες δὲ Χαρίτων και Θεοδότῃ, άνθρωποι, πλούτῳ λαμπρῶ κομῶντες, και βίῳ χρηστῶ θάλλοντες, και τῶν προσόντων τὰ πλείστα τοῖς πένησιν ἀπονέμοντες, οὔτοι δι' εὐχῆς ποιούμενοι παῖδα σχεῖν ἄρβρα τυγχάνουσι τῆς εὐχῆς, οὐ τὴν φύσιν μόνον, ἀλλὰ και τὴν ψυχὴν ἄρβρα κληρωσάμενον ὡσπερ οὖν ὁ τῶν πειρασμῶν κύριος ἔδειξε, και ἡ πρὸς τὰς τῶν κακῶν ἐπιφορὰς γενναϊότης, ἃ δὴ και προῖων ἐ λόγος δηλώσει. Τοῦτον γοῦν ἀπὸ τοῦ θεῖου βαπτίσματος ἀναδέχεται ὁ πολὺς τὴν ἀρετὴν Ποταμίῳν, ὁ τότε τῆς Ἀκραγαντίων πόλεως τὰς ἱερὰς ἀνέχων φροντίδας. Ἐπειδὴ δὲ τὸν ὕδρον χρόνον ὁ παῖς τῆς ἡλικίας παρήμειβε, Ποταμίῳνι τὸν θεῖον τοῦτον προσάγουσιν οἱ γεννήτορες, εὐλογίας τε ἀξιώσαι, και παιδευτῆ παραδοῦναι βουλόμενοι. Καὶ δὲ αὐτῷ κατὰ τὸ εἶδος ἐπευξάμενος, γραμματιστῇ τινι παραδίδωσιν ᾧ Δαμιανὸς ὄνομα, σπουδαίως αὐτὸν και φιλοπόνως ἐκπαιδεῦσιν τὰ τῶν μαθημάτων ἐγκλειυσάμενος. Ὁ δὲ δὴ παῖς τῆς ψυχῆς μεγαλοφυῆς ἐξ αὐτῆς, ὡς ὁ λόγος, γραμμῆς ὑποφάνων, ἅτε δὴ φύσεως ὀξύτητι και προθυμίᾳ συντόνῳ χρώμενος, δι' ὀλίγου τὰ πολλὰ τῶν μαθημάτων διήκει, ὡς ἐν δυοῖ μόνοις ἔτεσι τὴν τε τῶν πρώτων στοιχείων παράδοσιν, τοὺς τε Δαυιδικοὺς ψαλμοὺς, και τὰς τῶν ἀριθμῶν ἀναλογίας, προσέτι δὲ και τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς ὕμνους ἐκμαθεῖν. Ἀμέλει και παρὰ πᾶσιν ἀξιοθαύμαστος ἐπὶ τῷ τάχει τῆς τούτων περιλήψεως ἐνομίζετο. Ὡς δὲ και τοῦ δωδεκάτου ἔτους προβαίνων ἤπτετο, προσίασιν οἱ τεχνότες αὐθις τῷ ἐπισκόπῳ, και τῷ κληρῳ τοῦτον ἐγκαταλεγεῖναι τῆς ἐκκλησίας ἀντιβολοῦσι. Καὶ δὲ, ἀσμένως τὸν λόγον δεξάμενος, ἑώρα γὰρ ἤδη τῷ διορατικῷ τῆς ψυχῆς ὀφθαλμῷ οἷον περικαλλῆ και φωτεινὸν ὀφθαλμῷ τῇ Ἐκκλησίᾳ μέλλοι χαρίζεσθαι, τῇ τοῖμνη τοῦτον συναριθμεῖ, σεῦδος ἐκλογῆς αὐτὸν προσιπῶν ἀποδησεσθαι, και ὅσα ὕστερον ἐκεῖνος ἐμελλεν ἐσεσθαι. Οὕτως ὁ ἱερὸς Γρηγόριος τῷ τῶν κληρικῶν χορῷ συγκαταλεχθεῖς, Δονάτῳ παραδίδεται τῷ ἀρχιδιακόνῳ τῆς ἐκκλησίας, δὲ δὴ και τῶν ἱερῶν βιβλίων τηνικαῦτα τὴν φυλακὴν ἐπιτέτραπτο, ᾧ τινι και εἰσαεὶ διάγων ἑαυτὸν τρανότερον παρεδείκνυ και δῆλος ἦν ἀπὸ τοῦ κρυπτομένου παρ' αὐτῷ τῆς ἀρετῆς μύρου, σπουδαίως μὲν τὰ μαθήματα διῶν, ἤθους δὲ σεμνοτέρου μεταποιούμενος, προσεκτικώτερον δὲ και περὶ τὰς θείας ἔχων Γραφὰς, ἐξ ὧν δὴ και μάλιστα τὴν ψυχὴν φωτισθεῖς και τῷ ἡδίστῳ τούτων θελχθεῖς μέλιτι, ὅλως τῷ Θεῷ προσανέχων ἦν, και ὀδὸν ἐζητεῖ, δι' ἧς αὐτῷ και τελεώτερον συναφθεῖη, και ἐγγίσει τάχιον τῷ ἐγγίζοντι.

Γ. Λογισμὸς τοῖσιν αὐτὸν θεῶθεν λαμβάνει τοὺς ἁγίους τόπους ἰδεῖν, και τοῦ ἐξ αὐτῶν ἁγιασμῷ μετασχεῖν. Καὶ δεῖ πρὸς τοῦτο λίαν ἐρωτικῶς ἔχων, ἴδειτο λοιπὸν τοῦ Θεοῦ μὴ διαμαρτεῖν τοῦ σκοποῦ. Καὶ χρόνον μὲν ὀκτωκαιδέκατον ἤδη γεγονὸς ἦν, ἐν μιᾷ δὲ τῶν νυκτῶν τὸν ληθόντα κατακομίσας ἀρχιδιάκονον, αὐτὸς εἰσὼ τῶν ναοῦ γίνεται, και πολλὰ τοῦ Θεοῦ δεηθεῖς, συνάρασθαι τούτῳ τοῦ

προκειμένου και εις πέρας· αγαγεῖν τὴν ἐπιθυμίαν A πρὸ τῆς τοῦ Δονάτου κλίνης· τῇ γῆ προκατακλιθεῖς, τῷ ὑπνω ἑαυτὸν διδώσι. Παραστάς δὲ τις αὐτῷ, Γρηγόριε, λέγει. Ὁ δὲ εὐθύς, Ἰδοὺ ἐγώ, κύριε, καὶ στάς τοῦ ἀρχidiaκόνου ἐπίπροσθεν, Τί με κέκληκας, ἔφη, κύριε; Καὶ αὐτὸς, Οὐ κέκληκά σε, τέκνον, φησίν. Αὐθις οὖν ὑποστρέψας, τῇ στρωμνῇ κατεκλίετο. Εἶτα πάλιν ὁ καλῶν τὸ δεύτερον παραστάς, Γρηγόριε, ἔφη. Ὁ δὲ καὶ αὐθις ἀναπτήσας σπουδῆ, πρὸ τῆς κλίνης ἵσταται τοῦ ἀρχidiaκόνου, καὶ Ἰδοὺ ἐγώ, κύριε· τί κέκληκάς με, φησίν. Ὁ ἀρχidiaκόνος οὖν ἐπὶ τῷ πράγματι διαταραχθεὶς, εἶτα καὶ τὴν κλῆσιν ἀνωθεν εἶναι μὴ ἀγνοήσας, Ἐγὼ μὲν, ἔρχετο πρὸς αὐτὸν, οὐδὲ νῦν κέκληκά σε, τέκνον, πλὴν ἀλλ' εἰ αὐθις οὕτω κληθεῖς, ἀπόκριναι τῷ καλοῦντί σε, Τί ἐστίν, Κύριε, τί προστάττεις τῷ σῷ B οὐκίτῃ; Ὡς οὖν καὶ τρίτον ὁ καλῶν ἐπέστη προφω-
νῶν τὸ Γρηγόριε, ἀποκρίνεται οὕτως· ὡσπερ ἄρα καὶ διδαχθεὶς ἔτυχεν. Εὐθύς δὲ ὁ καλῶν, ἄγγελος δὲ τοῦ Θεοῦ ἦν οὗτος, Ἦκουσθαί σου, ἔφη, ἡ δέησις. Δεῖ οὖν σε τὸ τάχος παρὰ τὸν αἰγιαλὸν γενέσθαι, καὶ πρὸς τοὺς ἁγίους τόπους τοῖς ἀπάξουσιν ἐντυχεῖν.

Δ'. Ἐπὶ τούτοις ὁ Γρηγόριος εὐχαριστήσας τῷ Θεῷ καὶ οἷς ἤκουσεν εὐπειθήσας ἐξείσιν ἐτι κατε-
χόμενον ὑπνω καταλιπὼν τὸν ἀρχidiaκόνον, καὶ κλοῖω περιτυχῶν, ἠρώτα πότε καὶ ὅπου μέλλουσιν τὸν ἀπόπλου ποιεῖν. Ἐπεὶ δὲ ἤκουσεν ὡς ἤδη πλεῖν μὲν εἰσιν εὐτρεπεῖς, εἰς Καρθαγέναν δὲ τὸν ἀπόπλου ποιῆσθαι βούλοιντο, σύμπλου καὶ αὐτὸν ἤξιον παραλαβεῖν. Ὁ τοῦ πλείου τοίνυν προσετηκώς, C ἅμα μὲν τὸ κατεσπουδασμένον αὐτοῦ τῆς ὁρμῆς ὑποπεύσας, ἅμα δὲ καὶ πρὸς τὸ ταπεινὸν τοῦ σχήματος ἀπιδὼν, Μὴ τί γε ἄρα δούλος τε εἶ, καὶ τὸν Δεσπότην ἀποδιδράσκεις τὸν ἑαυτοῦ; ἤρτο. Ὡς δὲ ἐκεῖνος Χριστοῦ μὲν δούλος εἶναι ἔλεγεν, ἀνθρώπου δὲ οὐδενός, ἐμβῆναι μὲν εἰς τὸ πλοῖον ἐφήκεν, οὐδὲν δὲ φιλόανθρωπον οὐδὲ δίκαιον ἐπ' αὐτῷ δράσειν ἐσκόπει, ἀποδόσθαι τούτον εἰς βουλῆαν ἀπανθρώπου διανοσούμενος. Ἡ μὲν οὖν ναῦς, ἐπιφόρῳ χρησαμένη τῷ πνεύματι, ἐν τρισὶν ἡμέραις τὴν Καρθαγέναν κατειλήφει· ὁ δὲ δὴ ναύκληρος ἐκεῖνος, συνεχῶς τ' ἰν παῖδα παρατηρῶν, ὅτι προσευχαῖς τε καὶ ἀγρυπνίαις παρ' ὄλην νύκτα προσκειμένος ἦν, ἠρέμια τοῦ ὄντος ἐγένετο, καὶ ἔνοιαν περὶ αὐτοῦ τὴν προσήκουσαν κατὰ μικρὸν ὑπεδέχετο, ὡς ἄρα οὐκ ἀνθρώπων τιμῆς, ἀλλ' ἐν τοῖς πρώτοις μάλιστα τῶν τοῦ Θεοῦ δούλων ἐστίν. Ὅθεν λύπη τε αὐτὸν ἰσχυρὰ καὶ δεινὴ μεταμέλεια ἐπὶ τοῖς προλαβοῦσιν εἰσῆει, καὶ δάκρυσι τοιούτοις φαρμάκοις τὴν ἄδικον ὡσπερ ἐνθύμησιν τῆς ψυχῆς ἐξιάσασθαι βουλόμενος.

Ε'. Ἐπεὶ δὲ καὶ ὁρμισάμενος τῆς πόλεως ἔνδον γεύνασιν, ὁ ναύκληρος εἰς τὰ ἑαυτοῦ ξενίζει τὸν παῖδα, καὶ ἰδιαζούσῃ τούτον οἰκία σχολάζειν δίδωσι· καὶ δὴ καὶ τὸν ἀτοπον αὐτῷ λογιζομὲν ἐκκαλύψας (οὐ γὰρ ἀνίχε πληττον τὸ συνειδὸς διὰ τὴν τοῦ πρὸς δὴν ἡμάρτανεν ἀγιότητα), εἶδειτο καὶ συγγνώμης ἀξιοθῆναι, ἥς δὴ καὶ τυγχάνει παρὰ τῆς συμπαθοῦς ἐκείνης καὶ φιλανθρώπου ψυχῆς. Καὶ ὁ μὲν οὕτως· ὁ δὲ δὴ Γρηγόριος ἐπικληισάμενος ἑαυτὸν ἐν τῷ οἰκί-

sito liberaret, et ad exitum optata perduceret, precibus obtestabatur: ac mox humi prope a lecto Donati procumbens, somno se dedit. Assistens autem quidam illum proprio nomine, Gregori, appellavit. Is vero confestim: Ecce ego, domine; et stans coram archidiacono; Quid me (inquit), domine, vocasti? Cui ille: Non te, ait, filii, vocavi. Cumque ille rursus lecto stratus recumberet, mox qui vocarat, secundo assistens: Gregori, dixit. At ille denovo festinanter resiliens, archidiaconi lecto præsto fuit: Ecce, inquit, ego, domine; quid me vocasti? Quamobrem archidiaconus sub hæc perterritus, vocationem illam cœlitus illapsam esse non ignorans, sic illum affatur: Neque sane nunc te, filii, vocavi. Verumenim rursum si vocere, percontanti respondeas velim: Quid me vis, Domine? quid præcipis servo tuo? Postquam igitur tertio, Gregori, advocans astitisset, ille uti edoctus fuerat, respondit. Porro statim qui vocarat (angelus enim is Dei fuerat): Exaudita est, inquit, precatio tua. Quocirca ad litus concedas oportet, ut ad loca sancta tendentibus obvius fias.

IV. In his Gregorius Deo gratias egit, atque ejusmodi verbis fidem habens, egreditur, et archidiaconum necdum solum somno reliquit, navigique occurrens, unde illi advecti, et quo navigaturi essent, percontabatur. At ubi navigationi accinctos quidem illos, verum Carthaginem esse navigaturos audivit, cum iis pariter navigationem subire decrevit. Atque navis præfectus, acrem ejus cupiditatem et affectum suspectum habens, simulque ad humile vestimenti genus oculos adjiciens, nunquam ille servus esset, dominumque refugeret suum, interrogavit. Is vero Christi se servum dixit esse, non hominis. Cæterum liberale aut justum in ipsum nihil molitus, eumdem in servitute tradere flagitiosissimo cogitavit. Atque navis quidem prospera usa navigatione, Carthagini triduo appulsa est. Nauclero vero ille sedulo juvenem observans precibus ac vigiliis totam noctem insomnem ducere, veritatem sensim edoctus est, atque opinionem de illo consentaneam paulatim induit: nimirum cujusvis hominum servum non esse, sed inter primos atque præcipuos Dei ministros numerandum. Hinc illum ingens dolor accepit, ejusque animum præsumptæ opinionis subiit pœnitentia. Lacrymis item, ac amaris ejusmodi remediis virum sanctum propitium sibi reddere studebat, injustæ illi quasi humanæ cogitationi mederi cupiens.

V. Postea vero, quam civitatem ingressi sunt, nauclerus hospitio domi suæ juvenem excipit, eique familiariter pro arbitrio vitam agendi facultatem impertit. Cumque illi absurdam sane cogitationem palam fecisset (neque enim perculsa conscientia, ejus ipsius, in quem offenderat, permolius sanctitate, secus facere poterat), obtestabatur sibi veliam dari, quam ab animo illo benigno, et ad promerendos homines nato facile consequitur. Ac

nunc vero tanto alumno clarus et illustris emicat. A Parentes vero (quæ Dei gratia ac benignitas fuit) viri luculentis ornati divitiis, ac probata vita florentes, plurima sua pauperibus erogabant. Hi quo marem filium procrearent precibus insistentes, voti tandem sui compotes fiunt, filiumque non natura tantum, sed animo, marcm suscepere : quem admodum et tempus, quo ille perturbationis est impeditus, et contra malorum impressiones altitudo animi postulabat : quæ sane omnia sermo quoque, subsequens indicabit. Hunc igitur a sacro baptisate vir virtute clarus Potamion, qui tum sacris ac religioni Agrigenti civitatis præerat, suscipit. Postea vero quam puer octavum ætatis annum attingit, hunc ad divum Potamionem parentes adducunt, ut puero ille prospera omnia precaretur, et præterea ipsum præceptorum traderet erudendum. Qui cum pro pueri salute Dominum (ut parera) orasset, grammatici cujusdam, cui Damiano nomen erat, fidei illum commisit, disciplinisque accurate ac sedulo incumbere præcepit. At puer ab ipsis litterarum elementis, ut aiunt, præstantiam animi præ se ferens, utpote qui ingenii acumine, et acri promptitudine usus est, plures breviter disciplinas percurrit. Nam prima ipsa elementa, odasque Davidas, rationem item ac convenientiam numerorum, adde etiam ecclesiasticos hymnos, biennii tantum spatio didicit. Proinde ob celeritatem, qua tot disciplinis exultus est, omnibus admirationi fuit. Ubi vero duodecimum annum prætergressus est, C episcopum rursus ac cæteros Ecclesiæ ministros parentes adeunt, multisque hunc ipsum in eorum collegium cooptari precibus orant. Cumque ille æquo animo sermonem audisset (jam enim interiori mentis oculo cernebat, quam splendidum ac lucidum oculum regendæ Ecclesiæ esset admoturus), in sacrum cætum ascivit, et illum organum selectissimum fore, ac quidquid in posterum futurus esset, præfatus est. Ita divus Gregorius clericorum cætui additus, Donato Ecclesiæ archidiacono traditur, qui tum sacrorum voluminum curam agebat : cuius cum familiari convictu ac consuetudine uteretur, longe disertior evasit : perspicuumque fuit post delitescentem apud ipsum virtutis odorem, disciplinas quidem perlustrare, mores vero in graviores ac venustiores permutasse, atque adeo sese divinis scriptis attentiore præstitisse, a quibus et animo imprimis illuminatus, et illarum incredibili affectus dulcedine, totum Deo se ipse dedit, viamque, qua illi propius inhæreret, celeriusque occurrenti sibi appropinquaret, inire studebat.

III. Illum igitur sacra invisendi loca, eorumque sanctitudinis esse participem, cogitatio incessit. Cumque magno hujusce rei desiderio flagraret, exinde Deum obsecrabat, ne votum suum frustraretur. Jamque duodevicesimum ætatis annum agebat. Quadam vero nocte cum in archidiaconi, cuius mentionem fecimus, contubernio degeret, ipse templum ingressus, Deum, ut ejusmodi se propo-

και άγνωστος, νύν δι' αὐτὸν ἐπίσημός τε και περιφανής δέικνυται. Oί φύντες δὲ Χαρίτων και Θεοδότῃ, ἄνθρωποι, πλούτῳ λαμπρῶ κομῶντες, και βίῳ χρηστῶ θάλλοντες, και τῶν προσόντων τὰ πλείεστα τοῖς πένησιν ἀπονέμοντες, οὗτοι δι' εὐχῆς ποιούμενοι παῖδα σχεῖν ἄρβρενα τυγχάνουσι τῆς εὐχῆς, οὐ τὴν φύσιν μόνον, ἀλλὰ και τὴν ψυχὴν ἄρβρενα κληρωσάμενον ὡσπερ οὖν ὁ τῶν πειρασμῶν καιρὸς ἔδειξε, και ἡ πρὸς τὰς τῶν κακῶν ἐπιφορὰς γενναϊότης, δὲ και πρῶτων ἐ λόγος δηλώσει. Τοῦτον γοῦν ἀπὸ τοῦ θεοῦ βαπτίσματος ἀναδέχεται ὁ πολὺς τὴν ἀρετὴν Ποταμίων, ὁ τότε τῆς Ἀκραγαγίνων πόλεως τὰς ἱερὰς ἀνέχων φροντίδας. Ἐπειδὴ δὲ τὸν διδοὺν χρόνον ὁ παῖς τῆς ἡλικίας παρήμειβε, Ποταμίῳ τὸν θεῖον τοῦτον προσάγουσιν οἱ γεννητορες, εὐλογίας τε ἀξιώσαι, και παιδευτῆ παραδοῦναι βουλόμενοι. Καὶ δὲ αὐτῷ κατὰ τὸ εἶδος ἐπιυξάμενος, γραμματιστῇ τινι παραδίδωσιν ᾧ Δαμιανὸς ὄνομα, σπουδαίως αὐτὸν και φιλοπόνως ἐκπαιδεῦν τὰ τῶν μαθημάτων ἐγκλειυσάμενος. Ὁ δὲ δὴ παῖς τῆ τῆς ψυχῆς μεγαλοφυῆς ἐξ αὐτῆς, ὡς ὁ λόγος, γραμμῆς ὑποφάνων, ἄτε δὴ φύσεως εἰσῆτητι και προθυμίᾳ συντόνω χρώμενος, δι' ὀλίγου τὰ πολλὰ τῶν μαθημάτων διήει, ὡς ἐν δυοῖ μόνοις ἔτεσι τὴν τε τῶν πρώτων στοιχείων παράδοσιν, τοὺς τε Δαυιδικοὺς ψαλμοὺς, και τὰς τῶν ἀριθμῶν ἀναλογίας, προσέτι δὲ και τοὺς ἐκκλησιαστικὸς ὕμνους ἐκμαθεῖν. Ἀμέλει και παρὰ πᾶσιν ἀξιοθαύμαστος ἐπὶ τῷ τάχει τῆς τούτων περιλήψεως ἐνομίζετο. Ὡς δὲ και τοῦ δωδεκάτου ἔτους προβαίνων ἤπτετο, προσίασιν οἱ τεχνόντες αὐθις τῷ ἐπισκόπῳ, και τῷ κληρῳ τοῦτον ἐγκαταλεγῆναι τῆς ἐκκλησίας ἀντιβολοῦσι. Καὶ δὲ, ἀσμένως τὸν λόγον δεξάμενος, ἑώρα γὰρ ἤδη τῷ διορατικῷ τῆς ψυχῆς ὀφθαλμῷ ὅσον περικαλλῆ και φωτεινὸν ὀφθαλμῷ τῇ Ἐκκλησίᾳ μέλλοι χαρίζεσθαι, τῇ ποιμνῇ τοῦτον συναριθμεῖ, σκεῦος ἐκλογῆς αὐτὸν προσιπῶν ἀποθήσεσθαι, και ὅσα ὕστερον ἐκεῖνος ἐμελλεν ἔσεσθαι. Οὕτως ὁ ἱερὸς Γρηγόριος τῷ τῶν κληρικῶν χορῷ συγκαταλεχθεῖς, Δονάτῳ παραδίδεται τῷ ἀρχidiaκῶν τῆς ἐκκλησίας, δὲ δὴ και τῶν ἱερῶν βιβλίων τῆνικαῦτα τὴν φυλακὴν ἐπιτέτραπτο, ὥστιν και εἰσαεὶ διάγων ἑαυτὸν τρανότερον παρεδείκνυ· και δῆλος ἦν ἀπὸ τοῦ κρυπτομένου παρ' αὐτῷ τῆς ἀρετῆς μύρου, σπουδαίως μὲν τὰ μαθήματα διῶν, ἤθους δὲ σεμνοτέρου μεταποιούμενος, προσεκτικώτερον δὲ και περὶ τὰς θείας ἔχων Γραφὰς, ἐξ ὧν δὴ και μάλιστα τὴν ψυχὴν φωτισθεῖς και τῷ ἡδίστῳ τούτων θελχθεῖς μέλει, ὅπως τῷ Θεῷ προσανέχων ἦν, και ὅδον ἐζήτει, δι' ἧς αὐτῷ και τελεώτερον συναφθεῖη, και ἐγγίσει τάχιον τῷ ἐγγίζοντι.

Γ. Λογισμὸς τὸν αὐτὸν θεῶθεν λαμβάνει τοὺς ἁγίους τόπους ἰδεῖν, και τοῦ ἐξ αὐτῶν ἁγιασμῷ μετασχεῖν. Καὶ δεῖ πρὸς τοῦτο λίαν ἐρωτικῶς ἔχων, ἰδεῖτο λοιπὸν τοῦ Θεοῦ μὴ διαμαρτεῖν τοῦ σκοποῦ. Καὶ χρόνον μὲν ὀκτωκαιδέκατον ἤδη γεγονώς ἦν, ἐν μιᾷ δὲ τῶν νυκτῶν τὸν βῆθῆντα κατακοιμίσας ἀρχidiaκονον, αὐτὸς εἶσω τοῦ ναοῦ γίνετα, και πολλὰ τοῦ Θεοῦ δεηθεῖς, συνάρασθαι τούτῳ τοῦ

προκειμένου και εις πέρας αγαγεῖν τὴν ἐπιθυμίαν ἅπλοισι, τῷ ἕκῳ αὐτὸν δίδωσι. Παραστάς δὲ τις αὐτῷ, Γρηγόριε, λέγει. Ὁ δὲ εὐθύς, Ἰδοὺ ἐγώ, κύριε, καὶ στάς τοῦ ἀρχidiaκόνου ἐπιπροσθεν, τί με κέκληκας, ἔφη, κύριε; Καὶ αὐτὸς, Οὐ κέκληκά σε, τέκνον, φησὶν. Αὐθις οὖν ὑποστρέψας, τῇ στρωμνῇ κατεκλίετο. Εἶτα πάλιν ὁ καλῶν τὸ δευτέρον παραστάς, Γρηγόριε, ἔφη. Ὁ δὲ καὶ αὐθις ἀναπλήσας σπουδῆ, πρὸ τῆς κλίνης ἵσταται τοῦ ἀρχidiaκόνου, καὶ Ἰδοὺ ἐγώ, κύριε· τί κέκληκάς με, φησὶν. Ὁ ἀρχidiaκόνος οὖν ἐπὶ τῷ πράγματι διαταραχθεὶς, εἶτα καὶ τὴν κλῆσιν ἀνωθεν εἶναι μὴ ἀνοήσας, Ἐγὼ μὲν, εἴρηκε πρὸς αὐτὸν, οὐδὲ νῦν κέκληκά σε, τέκνον, πλὴν ἄλλ' εἰ αὐθις οὕτω κληθείης, ἀπόκριται τῷ καλοῦντί σε, τί ἐστὶ, Κύριε, τί προστάτεις τῷ σῷ οἰκείῃ; Ὡς οὖν καὶ τρίτον ὁ καλῶν ἐπέστη προφωῶν τὸ Γρηγόριε, ἀποκρίνεται οὕτως ὡσπερ ἄρα καὶ διδασθεὶς ἔτυχεν. Εὐθύς δὲ ὁ καλῶν, ἄγγελος δὲ τοῦ Θεοῦ ἦν οὗτος, ἤκουσται σου, ἔφη, ἡ δέησις. Δεῖ οὖν σε τὸ τάχος παρὰ τὸν αἰγιαλὸν γενέσθαι, καὶ πρὸς τοὺς ἁγίους τόπους τοῖς ἀπόξουσιν ἐντυχεῖν.

Δ'. Ἐπὶ τούτοις ὁ Γρηγόριος εὐχαριστήσας τῷ Θεῷ καὶ οἷς ἤκουσεν εὐπειθήσας ἐξείσιν ἐτι κατεχόμενον ὑπὸν καταλιπὼν τὸν ἀρχidiaκόνον, καὶ πλοῖον περιτυχῶν, ἤρῳα πότε καὶ ὅπου μέλλοιεν τὸν ἀπόπλου ποιεῖν. Ἐπεί δὲ ἤκουσεν ὡς ἤδη πλεῖν μὲν εἰσὶν εὐτρεπεῖς, εἰς Καρθαγέναν δὲ τὸν ἀπόπλου ποιεῖσθαι βούλοιντο, σύμπλου καὶ αὐτὸν ἱξίου παραλαβεῖν. Ὁ τοῦ πλείου τοῖνον προσετηκώς, ἄμα μὲν τὸ κατεσπουδασμένον αὐτοῦ τῆς ἕρμης ὑποπεύσας, ἄμα δὲ καὶ πρὸς τὸ ταπεινὸν τοῦ σχήματος ἀπιδὼν, Μὴ τί γε ἄρα δοῦλος τε εἶ, καὶ τὸν δεσπότην ἀποδιδράσκεις τὸν ἑαυτοῦ; ἤρετο. Ὡς δὲ ἐκαίνος Χριστοῦ μὲν δούλος εἶναι ἔλεγεν, ἀνθρώπου δὲ οὐδένος, ἐμδῆναι μὲν εἰς τὸ πλοῖον ἐφήκεν, οὐδὲν δὲ φιλιάνθρωπον οὐδὲ δίκαιον ἐπ' αὐτῷ δράσειν ἐσκόπει, ἀποδόσθαι τούτον εἰς δουλείαν ἀπανθρώπου διανοούμενος. Ἡ μὲν οὖν ναῦς, ἐπιφόρῳ χρησαμένη τῷ πνεύματι, ἐν τρισὶν ἡμέραις τὴν Καρθαγέναν κατελήφει· ὁ δὲ δὴ ναύκληρος ἐκαίνος, συνεχῶς τ' ἡ παιδα παρατηρῶν, ὅτι προσευχαῖς τε καὶ ἀγρυπνίαις παρ' ὄλην νύκτα προσκειμένος ἦν, ἡρέμα τοῦ ὄντος ἐγένετο, καὶ ἔνοιαν περὶ αὐτοῦ τὴν προσήκουσαν κατὰ μικρὸν ὑπέδεχτο, ὡς ἄρα οὐκ ἀνθρώπων τινὸς, ἀλλ' ἐν τοῖς πρώτοις μάλιστα τῶν τοῦ Θεοῦ δούλων ἐστίν. Ὅθεν λύπη τε αὐτὸν ἰσχυρὰ καὶ δεινὴ μετεμέλεια ἐπὶ τοῖς προλαβοῦσιν εἰσῆει, καὶ δάκρυσι τοιοῦτοις φαρμάκοις τὴν ἄδικον ὡσπερ ἐνθύμῳσιν τῆς ψυχῆς ἐξιάσασθαι βουλόμενος.

Ε'. Ἐπεί δὲ καὶ ὀρμισάμενος τῆς πόλεως ἔνδον γεγόναι, ὁ ναύκληρος εἰς τὰ ἑαυτοῦ ἐνείζει τὸν παῖδα, καὶ ἰδιαζούσῃ τούτου οἰκίᾳ σχολάζειν δίδωσι· καὶ δὴ καὶ τὸν ἄτοπον αὐτῷ λογισμὸν ἐκκαλύψας (οὐ γὰρ ἀνήκε πλῆτερον τὸ συνεῖδός διὰ τὴν τοῦ πρὸς ὃν ἡμῶν ἄνευ ἀγίότητά, ἔδειτο καὶ συγγνώμης ἀξιοθῆναι, ἥς δὴ καὶ τυγχάνει παρὰ τῆς συμπαθοῦς ἐκείνης καὶ φιλιάνθρωπου ψυχῆς. Καὶ ὁ μὲν οὕτως· ὁ δὲ δὴ Γρηγόριος ἐπικλεισάμενος ἑαυτὸν ἐν τῷ οἰκί-

sito liberaret, et ad exitum optata perduceret, precibus obstabatur: ac mox humi prope a lecto Donati procumbens, somno se dedit. Assistens autem quidam illum proprio nomine, Gregori, appellavit. Is vero confestim: Ecce ego, domine; et stans coram archidiacono; Quid me (inquit), domine, vocasti? Cui ille: Non te, ait, filii, vocavi. Cumque ille rursus lecto stratus recumberet, mox qui vocat, secundo assistens: Gregori, dixit. At ille denovo festinanter resiliens, archidiaconi lecto praesto fuit: Ecce, inquiens, ego, domine; quid me vocasti? Quamobrem archidiaconus sub haec perterritus, vocationem illam caelitus illapsam esse non ignorans, sic illum affatur: Neque sane nunc te, filii, vocavi. Verumenim rursum si vocere, percontanti respondeas velim: Quid me vis, Domine? quid praecipis servo tuo? Postquam igitur tertio, Gregori, advocans astitisset, ille uti edoctus fuerat, respondit. Porro statim qui vocarat (angelus enim is Dei fuerat): Exaudita est, inquit, precatio tua. Quocirca ad litus concedas oportet, ut ad loca sancta tendentibus obvius fias.

IV. In his Gregorius Deo gratias egit, atque ejusmodi verbis fidem habens, egreditur, et archidiaconum necdum somno solum reliquit, navigoque occurrens, unde illi advecti, et quo navigaturi essent, percontabatur. At ubi navigationi accinctos quidem illos, verum Carthaginem esse navigaturos audivit, cum iis pariter navigationem subire decrevit. Atque navis praefectus, acrius ejus cupiditatem et affectum suspectum habens, simulque ad humile vestimenti genus oculos adjiciens, nunquam ille servus esset, dominumque refugeret suum, interrogavit. Is vero Christi se servum dixit esse, non hominis. Caeterum liberale aut justum in ipsum nihil molitus, eumdem in servitatem tradere flagitiosissimo cogitavit. Atque navis quidem prospera usa navigatione, Carthagini triduo appulsa est. Nauclero vero ille sedulo juvenem observans precibus ac vigiliis totam noctem insomnem ducere, veritatem sensim edoctus est, atque opinionem de illo consentaneam paulatim induit: nimirum cujusvis hominum servum non esse, sed inter primos atque praecipuos Dei ministros numerandum. Hinc illum ingenis dolor accepit, ejusque animus praesumptae opinionis subiit poenitentia. Lacrymis item, ac amarum ejusmodi remediis virum sanctum propitium sibi reddere studebat, injustae illi quasi humanae cogitationi mederi cupiens.

V. Postea vero, quam civitatem ingressi sunt, nauclerus hospitio domi suae juvenem excipit, eique familiariter pro arbitrio vitam agendi facultatem impertit. Cumque illi absurdam sane cogitationem palam fecisset (neque enim percussa conscientia, ejus ipsius, in quem offenderat, permotus sanctitate, secus facere poterat), obstabatur sibi veliam dari, quam ab animo illo benigno, et ad promerendos homines nato facile consequitur. Ac

sic quidem ille : Gregorius vero in eo quod dictum est, domicilio cœlesti gloriæ intentus, priorem vitæ rationem ac institutum servabat, psalmis innocenter vacans, biduo ac triduo cibum semel capiens, plerumque etiam totam hebdomadam jejunius transiebat. Proinde hospitii Dominus ejusmodi, quod ipse sibi imperasset, vivendi studium admiratus, hunc ipsum urbis episcopo manifestum fecit : confestimque coram magno et inclito viro sistitur. Cui episcopus : Unde venis, inquit, fili, et quo tendis ? Ille, Agrigento civitate illuc se advectum, cæterum sanctam Sion petere, dixit. His auditis, episcopus bona illi precatus : Dominus, inquit, perliciat gressus tuos, ac iter tuum dirigat. Ille vero pedibus ejus non sine lacrymis provolutus : Mihi utinam (respondit) ex sententia tna contingat. Interea vero episcopus convivii illum participem admisit, tandiuque secum versari voluit, donec festi dies sacrique (neque enim procul aberant) advenirent. Cujus ille cuncto cum paruisset, essetque ejus convictu familiariter usus, domicilium, in quo prius diversabatur, repetit, et consuetum vivendi institutum capessit.

VI. Porro non multis post diebus, cum in sacro illustris martyris Juliai templo sederet ac legeret, tres quidam monachi, cum moribus venerandi, tum decenti atque ornato corporis habitu animi præ se speciem ac pulchritudinem ferentes, illi apparuerunt, quos Gregorius intuitus, mirifice hilaris factus est : quippe ejus animus ob illorum præsentiam exsiliaret : siquidem non absque magno aliquo bono ad se illos venisse sensit. Cum vero Deum adorassent, unus illorum sedit ; reliqui vero duo magno cum timore, reverentia item admirabili, illi assistebant. Hunc Gregorius pariter veneratus, sese aliis adjunxit. In quem monachus, qui sederat, conjectis oculis : Quid hæc, inquit, ad te, Gregori serve Dei, qui bonam partem elegisti, quæ abs te (ut de sententia Evangelii loquar¹) non auferatur ? Hunc ille ob primam nominis cognitionem admiratus, pedibus ejus confestim advolvitur, ac lacrymas ab oculis distillans, efflagitabat, ut suis se precibus dignum faceret. Ille vero hunc erexit, nihilque circa se magni quidquam existimare jussit, ac ipsum, aliosque itidem duos monachos secum sedere curavit. Mox blande illum affatur : Scito, inquit, fili, consilia tua nobis omnia a Deo prodita esse. Verum lætus nos lætos sequere : quandoquidem horum index Deus, te quoque in comitatu nostro ad se adducere, et sacrosancta nobiscum loca, ad quæ jam pridem nos navigationem contendimus, conspiciere præcepit. Ob hæc Gregorius admiratione ac gaudio perfusus, se ipso continuere nequibat : sed rursus assurgens, ac pedes monachi complexatus, lacrymas plures prioribus præ gaudio effundebat, ac lætitia totus gestiens, quas majoris poterat, in his Deo gratias agebat. Postea vero ad domicilium concessere, ac hospitii Dominus multam in illos hilaritatem ac comitatem ostendens, omnia ad

ματι λείκεται, τῆς προτέρας ἀσκήσεως εἶχετο, ψαλμοῖς τε καὶ ἀναγνώσει προσέχων, καὶ διὰ δύο ἢ καὶ τριῶν ἡμερῶν τροφῆς ἄπαξ ἀπτύμενος, πολλάκις δὲ καὶ παρ' ὄλας ἐπτὰ διατελῶν ἄσιτος. Ὁ τοίνυν τοῦ οἴκου κύριος τὸ ἐπιτεταμένον τοῦτο τῆς ἀσκήσεως ἐκπληττόμενος, δῆλον αὐτὸν τῷ τῆς πόλεως ἐπισκόπῳ ποιεῖ. Καὶ ὃς μετάκλητον τὸν μέγαν εὐθύς θέμενος, Πόθεν ἦκεις, εἶπε, τέκνον, καὶ ποῦ πορεύεις ; Ὁ δὲ τῆς Ἀκραγαντιῶν μὲν ὀρμισθῆναι πόλεως εἶπεν, ἐπὶ τὴν ἀγίαν δὲ Σιών ἀφικνεῖσθαι. Τούτων ἐκείνος ἀκούσας ὁ μὲν αὐτῷ τὰ ἀγαθὰ ἐπηύχετο, Καταρτίσαι σου Κύριος τὰ διαθήματα, λέγων, καὶ αὐτὸς ἔσται σοι τὴν ὁδὸν διευθύνων · ὁ δὲ καὶ συνδειπνεῖν αὐτὸν ὁ ἐπίσκοπος καὶ συνεῖναι μέχρι τῶν ἱερῶν ἑορτῶν, οὐ πόρρω γὰρ ἦσαν, ἤξλου. Ὁ δὲ, ὑπακούσας καὶ τροφῆς αὐτῷ κοινωνήσας, αὐτὸς ἐφ' ὃν ἡσυχάζε τόπον ἀφίκετο, καὶ τῆς συνήθους ἀγωγῆς εἶχετο.

Γ'. Μετὰ δὲ τινὰς ἡμέρας καθήμενῳ αὐτῷ καὶ ἀναγινώσκοντι ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ μεγάλου μάρτυρος Ἰουλιανοῦ, τρεῖς τινες μοναχοὶ ἐπιφαίνονται, σεμνοὶ τε τῷ ἦθει, καὶ τῇ ἐκτὸς καταστάσει τὴν ἔνδοξον ὑποφαίνοντες ὠραιότητα. Οὗς ὁ Γρηγόριος θεασάμενος περιχαρῆς τε γενόμενος οἶα τῆς ψυχῆς αὐτῷ ἀνασκιρτήσασθαι ἐπὶ τῇ τῶν ἀνδρῶν παρουσίᾳ συνῆκε μὲν μὴ ἀνευ μεγάλου τιῶς ἀγαθοῦ παρ' αὐτὸν ἐκείνου ἐλθεῖν. Ἐπεὶ δὲ καὶ προσηύξαντο, καὶ ὁ μὲν αὐτῶν ἐκαθέσθη, οἱ δὲ δύο σὺν φόβῳ πολλῷ καὶ τινὶ ἀρβήτῳ αἰδοὶ παρειστήκεισαν, προσκυνήσας τούτῳ καὶ ὁ Γρηγόριος, καὶ αὐτὸς τοῖς ἄλλοις συμπροστήκει. Πρὸς δὲ ἐμβλέψας ὁ καθήμενος μοναχός, Τί σοι τὰ ἐνταῦθα, φησὶ, δοῦλε τοῦ Θεοῦ, Γρηγόριε, τῷ τὴν ἀγαθὴν ἐκλεξαμένῳ μερίδα, ἦτις, εὐαγγελικῶς εἰπεῖν, οὐκ ἀφαιρεθῆσεται ἀπὸ σοῦ ; Καὶ ὃς, θαυμάσας αὐτὸν ἐκ πρώτης τῆς τοῦ ὀνόματός γινώσεως, βάλλει μὲν αὐτὸν εὐθέως πρὸ τῶν ἐκείνου ποδῶν, δάκρυά τε τῶν ὀφθαλμῶν ἀποστάζων, εὐχῆς ἤξλου τῆς παρ' ἐκείνου τυχεῖν. Ὁ δὲ ἀναστήσας αὐτὸν, καὶ μηδὲν οἴεσθαι μέγα περὶ αὐτοῦ εἰρηκῶς, ἐκέλευέ τε καθέζεσθαι, καὶ τοῖς δυσὶν ὁμοίως σὺν αὐτῷ μοναχοῖς. Εἶτα προσσχὼν ἐκείνῳ, Τέκνον ἔσο, φησὶν, γινώσκων ὅτι τὰ κατὰ σὰ ἅπαντα δῆλα ἡμῖν κατέστη παρὰ Θεοῦ. Ἄλλὰ ἡμῖν χαίρων χαίρουσιν ἡμῖν ἔπου. Καὶ γὰρ ὁ ταῦτα γνωρίσας Θεὸς μεθ' ἐαυτῶν ἐκέλευσε καὶ σὲ συμπαραλαβεῖν, καὶ κοινή τούτοις πληρωθεὶς ὁ Γρηγόριος, οὐκ οἶός τε ἦν ἐαυτὸν κατέχειν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἐξαναστὰς καὶ τοῖς τοῦ μοναχοῦ ποσὶ συμπλακείς, δάκρυά τε ὑφ' ἰδούνης ἔρρει τῶν προτέρων πλείονα καὶ πανταίως ἦν, χάριν ὄσπην ἐν τούτοις ὁμολογῶν τῷ Θεῷ. Μετὰ δὲ πρὸς καταγωγὴν ἦσαν, καὶ ὁ τοῦ οἴκου κύριος πολλὴν ἐνδεικνύμενος τὴν φιλοφροσύνην ἀφθόνως πάντα τὰ

¹ Luc. x, 43.

πρὸς τροφήν παρετίθει, καὶ γευσάμενους ἀδύμους αὐτοὺς ἀχρις ἑσθροῦ εἶχεν ἢ νύξ, τοὺς τε ἱεροὺς ὑμνοὺς ᾄδοντας καὶ τοὺς θείους λόγους ἀναγινώσκοντας. Ἐνθα δὴ καὶ οἱ μοναχοὶ τὴν τοῦ παιδὸς σύνεσιν καὶ λίαν ὑπερηγάσθησαν οὕτως εὐρύθμως πάντα καὶ ἀσφαλῶς αὐτοῦ διόντο.

Ζ'. Τετάρτης οὖν ἐπὶ τούτοις αὐτοῖς ἐπιγενομένης ἡμέρας, ὁδοῦ τῶν μοναχῶν ὁ πρῶτος ἐμέμνητο, καὶ τῆς ἐσπέρας καταλαβούσης ἐξίασι τοῖς πόλεως ἄμα. Ἐικοσι δὲ ἡμέρας ὁδεύσαντες, εἰς Τρίπολιν ἀφικνοῦνται, καὶ πρὸς τὸν τοῦ ἁγίου Λεοντίου ναὸν ἀπέρχονται· ὅθεν δὴ καὶ πρεσβύτερός τις τῶν σεμνῶν καὶ κοσμίων, ἐκείνους παραλαβὼν, εἰς τὸν αὐτοῦ οἶκον ξενίζει. Διακονῶν δὲ ἦν αὐτοῖς ὁ Γρηγόριος, ὁ καὶ διὰ θαύματος οἱ βλέποντες εἶχον ὅποιον ἦν ποιούμενος τὴν ὑπηρεσίαν, οὐ σπουδαίαν μόνον καὶ καρτερικὴν καὶ φιλόπονον, ἀλλὰ τι καὶ οὕτω καταπονῶν ἑαυτῶν, διὰ δύο τε καὶ τριῶν ἡμερῶν μόλις πρὸς τροφήν ἑώρα, καὶ οὐδ' ἂν οὐδὲ τότε, εἰ μὴ πολὺς ἦν ὁ μοναχὸς ἐκείνος· ἐγκείμενός τε καὶ τροφῆς αὐτὸν ἀψάσθαι βιαζόμενος, λόγους περὶ τῶν τεκόντων ἐκείνῃ, ἐφίχε Εἰπέ μοι, λέγων, Γρηγόριε, ἄρα σε λυπεῖ τὰ φίλιτατα, γονεῖς τε καὶ συγγενεῖς καὶ πατρὶς, ὑπὸ μνήμην ἰόντα; Ὁ δὲ, θείας συνέσεως καὶ μετριοφροσύνης ὑπόπλευς ὢν, Τούναντιον μὲν οὖν, ἔφρ, ὦ Πάτερ, καὶ λίαν λυπεῖ, ὅτι τοῦ Κυρίου διερβήθην βωῶντος, ἢ Ὁ φιλῶν πατέρα ἢ μητέρα ὑπὲρ ἐμὲ οὐκ ἔστι μου ἄγιος, ἢ καὶ, Ὁς οὐκ ἀποτάσσεται πᾶσι τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτῷ, οὐ δύναται μου εἶναι μαθητής, ἢ ἐμοὶ τούτων ἄξιον οὐδὲν πέπρακται. Πλὴν ἀλλὰ παράσχοι ἀνωθεν ὁ τῶν ἀγαθῶν χορηγός, ἐμοὶ τε τῆς ἀσθενείας ἐπικουρίαν, ἐκείνους δὲ τῆς ἀθυμίας παράκλησιν. Καὶ ταῦτα μὲν οὕτως.

ditior imbecillitatis mihi auxilium, illis vero doloris consolationem utinam cœlitus afferat. Hæc maque se habent.

Η'. Ἡμέρας δὲ τριάκοντα ἐν Τρίπολει διενεγκόντες, καὶ μηδὲν πρὸς γνῶσιν ἔλθόντες, ἐξίασι ταύτης, τῆς ὁδοῦ καὶ αὐθις καὶ τοῦ οἰκείου σκοποῦ ἐχόμενοι. Μηνῶν οὖν τεσσάρων ἤδη παρωχηκότων κατέλαβον τὰ Ἱεροσόλυμα, καὶ περιήλθον τὰ ἐκεῖσε, πᾶν ὅτι περ ἀγαθῶν τῶν αὐτῶν φροντιστηρίων ἀπανθιζόμενοι, καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς ἀσκευμένων τοῖς ἐπισημοτέροις τὴν ἀρετὴν συγγινόμενοι. Ἐνὶ δὲ τῶν φροντιστηρίων τούτων, οὐ μακρὰν ἀπέχοντι τῆς ἁγίας πόλεως, τὰς ἱερὰς τῆς Τεσσαρακοστῆς ἡμέρας δεήγαγον, ἐν αἷς καὶ ὑπερφυαῖς ἀγῶνας ἐπιδειξάμενος· ὁ Γρηγόριος, θαύματος τὰς τῶν μοναχῶν ἐνεπίησε διανοίας. Διορατικώτατον δὲ τὸ τῆς ψυχῆς ἔμμα καὶ προφητικὸν ἔχων ὁ τῆς μονῆς προεστὼς τὰ τῷ Γρηγορίῳ συμβῆσεσθαι μέλλοντα καθαρῶς αὐτῷ προδιαγορεύει, τὴν τε πρὸς τὸν ἱεραρχικὸν φημι θρόνον ἀνάβασιν, καὶ τοὺς ἐκδεξαμένους αὐτὸν βραβεῖς τε καὶ πολυειδεῖς πειρασμούς, εἶτα καὶ τὴν εἰς ὑστερον οὐκ ἀπαλλαγὴν αὐτῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐκείνου λαμπρὰν ἀνακήρυξιν. Ὑπετίθει δὲ αὐτῷ καὶ τὰ δόντα, διδάσκων τῷ τοῦ θεοῦ φόβῳ στοιχειοῦσθαι διαπαντός, καὶ μὴ τῇ ἑαυτοῦ γνώσει

victum necessaria abunde illis apposuit. Qui cum gustassent, totam noctem cum divinas laudes canendo, tum sacros sermones lectitando, ad diluculum usque duxerunt insomnem. Ubi monachi prudentiam juvenis quod tam concinne tutoque sua omnia enarrasset, vehementer quidem admirati sunt.

VII. Quartus igitur cum esset dies, quo apud illos erat, monachorum primus vitæ mentionem fecit, ac appelente vespera, civitate una egrediuntur. Cumque viginti dies iter fecissent, Tripolim perveniunt, atque ad D. Leontii templum proficiscuntur. Proinde venerandus ac ornatus quidam presbyter domi sæ hospitio illos suscepit, quibus Gregorius ministrabat, quod aspicientes, uti miraculum censedant, nimirum quia bona fide illis præstaret obsequium, idque non sedulo solum ac patienter, sed cum usque adeo binis atque etiam trinis diebus labore se confecisset, vix ad cibum respicere: ac ne tum quidem, nisi monachus ille, saneque molestus, hunc ipsum cibum capere compulisset. Hic generosam ejus mentem percontans, sermonem illi de parentibus injecit: Age fare (inquiens), Gregori, num dulcissimi tum parentes, tum affines, tum etiam patria memoriam subeuntes tuam, molestia te afficiunt? At ille divina prudentia et singulari modestia præditus, Valde illa quidem, o Pater, inquit, sed aliter atque tu opinaris afficiunt. Siquidem Domino luculenter clamante: « Qui amat patrem aut matrem supra me, non est me dignus »; et: « Qui non valedixerit omnibus, quæ possidet, non potest meus esse discipulus »; necdum horum a me quidquam est egregie præstitum. Verumtamen bonorum suppe-

Porro triginta dies Tripoli commorati, nemini noti facti, illinc egrediuntur, denuoque iter cæpessunt, ac ad proprium se propositam accingunt. Quamobrem cum quatuor jam mensibus peregrinati fuissent, Hierosolymam pervenerunt. Locisque ibidem omnibus perlustratis, quidquid in monasteriis ac monachis illic degentibus erat præclarum, id totum assumentes, cum illustrioribus virtute viris consuetudinem habuere. In quodam vero ex illis monasterio, quod a sancta civitate non procul aberat, sacros Quadragesimæ observationis dies egere, in quibus eximius juvenis Gregorius tale sui meditatione ac exercitatione mentis documentum præbuit, ut stupor monachorum mentes opprimeret. Atque hospitii præses, cum esset oculis animi perspicax, itemque fatidicus, ea omnia quæ Gregorio usuventura erant, longe ante illi manifeste prædixit, nempe ad sacram illam pontificiam sedem provectum, ac multis insultibus, variisque impressionibus impetum iri, cæterum non modo illis liberandam esse, sed luculentum ac insigne futuram ejus præconium. Mox consentanea quædam

¹ Matth. i, 37. ² Luc. xiv, 33.

subdidit, docens oportere omnino illum Dei timore institui ac informari, non proprio sensu intumescere, non paupertatem despiciere, non vilem quemlibet aut abjectum deprimere, sed afflictiones ac futuras petitiones æquo animo perferre. Talibus monitis Gregorius, non secus ac terra fertilis irrigata, ac pulchra semina jucunde suscipiens, secundam virtutis aristam producit.

IX. Cum vero hebdomada qua Servator crucis supplicio vestro advenisset, ipsa duce res admirandas peragi vidit, nempe homines in cælo a terra tolli: alios quidem instituto ac ratione vivendi nihilo angelis inferiores: alios item in corpore existentes, perinde ac sine corpore essent, cibi expertes degere. Fluxus vidit lacrymarum, fontium fere flumina superantes. Atque ita stupore detentus, ipse se deplorabat, et animo vehementer angebatur. Hei mihi, inquit, quis sum ego? Quonam ego pacto cum his viris Dei iudicio sistam? Rursus volens desperationis profundo demergi: Si Dominus, aiebat, prope adest iis qui confacto sunt corde, et eos, qui dejecto sunt animo, salvos facit; potest itidem Deus me servare ac mercedem, non aliter atque iis, qui undecima hora conducti sunt⁴, qui omnino nihil operis egerunt, impertire. Hunc igitur cum etiam monachus, qui hunc ipsum illuc adduxerat, sic graviter angique tristari cernentes, separationem a rebus domesticis, doloris eam ingentis causam illi præbere suspicati sunt. Itaque consolatoriis illum verbis sic alloquuntur: Ne tristere, dicentes, filii; confidimus enim Deo, non multo post domesticos te invisurum, satisque voto facturum esse. Quam procul mihi videmini, Patres (illis inquit), a consiliis meis aberrare. Neque enim iis de causis affligor animo, nempe non licere mihi non parentes, non affines, non denique patrium solum intueri, est enim mihi instar horum omnium, atque adeo pluris cæteris omnibus, oculus Dei in quem aspiciens, et ab ipso inspectus, tristem ac afflictum consolator animum, sed nihil de illius sententia egisse consciam esse, hoc mihi, idque totum, mæroris causam affert. Nam quod ab humanis parentibus absim (parum dicere vereor), his ad consequendum patrem Deum divitiis cumulat, magis etiam lætor. Verumenim necesse habeo, ut vos (quæ vestra est sanctitas) pro imbecillitate ac humilitate mea oretis. Hæc Gregorius cum ex animo intimaque conscientia dixisset, non eum amplius illi consolari sunt aggressi, quando ipse abunde quidem alios consolari posse videretur.

X. Cum vero dies illa dierum omnium ac celebritatum facile princeps, qua Christus ab inferis excitatus, humano generi vitam dedit, advenisset, confestim omnes una cum præside monachi, Gregorio item, ac tribus illis viris comitibus, in sanctam civitatem ascenderunt. Porro cum illum

Α φρασθαι, μήτε μὴν περιορᾶν πένητα, ἢ τινος τῶν εὐτελῶν κατεπαίρεσθαι, ἀλλὰ καὶ τὸ μεθ' ὑπομονῆς δέχεσθαι τοὺς μέλλοντας ὑπέρχεσθαι περισμούς· οἷς ὁ Γρηγόριος ὡσπερ τις εὐφορος γῆ λίαν ἀρδόμενος, καὶ τὰ καλὰ τῶν σπερμάτων ἰδέως δεχόμενος, τῆς ἀρετῆς πολὺχουν ἐκαρποφόρει τὸν ἀσταχυν.

Θ'. Τῆς δὲ τοῦ σωτηρίου πάθους ἐβδομάδος καταλαβούσης, ἐν ἣ διήγε μονῆ εἶδεν ὑπερφυῆ τελούμενα πράγματα, εἶδεν ἀνθρώπους ἀπὸ γῆς εἰς οὐρανὸν αἰρομένους, εἶδε πολιτεῖαν οὐδὲν τῶν ἀγγέλων ἀπεικουῖαν, εἶδεν ἀσιτίαν ἐν σώματι τῶν ἀσωμάτων σχεδὸν οὐκ ἀπέχουσαν, ἐώρακε δακρῶν βεύματα, μικροῦ τοῖς βείθροις τῶν πηγῶν παρισούμενα. Θάμβει γοῦν συσχεθεὶς ἑαυτὸν ἀπεκλαίετο, καὶ τὴν ψυχὴν συνστρίβετο, Οἴμοι, λέγων, τίς γένωμαι; πῶς μετὰ τούτων τῶν ἀνθρώπων ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως παραστήσομαι; Αἰθὶς δὲ μὴ θέλων ἑαυτὸν τῷ τῆς ἀπογνώσεως ἐπαφείναι βυθῷ, μεταβαλὼν, Ἐγγὺς Κύριος, ἔλεγε, τοῖς συντετριμμένοις τῆ καρδίᾳ, καὶ τοὺς ταπεινοὺς τῷ πνεύματι σώσει. Δυνατός ἐστιν ὁ Θεὸς σώσαι καὶ τοὺς μισθὸν ὡς τοῖς περὶ τὴν ἐνδεκάτην ὥραν οὐδὲν ὄλως ἐργασαμένοις. Οὕτως οὖν ὁρῶντες αὐτὸν κατηφῆ καὶ περιλυπον ὅ τε τῆς ποιμνῆς ταύτης ποιμὴν ὁ τε μὴν ἀγαγὼν αὐτὸν ἐκεῖ μοναχός, τὴν ἀπόλειψιν τῶν οἰκείων αἰτίαν εἶναι καὶ τῆς λύπης ὑπόπτειον. Ὡς δὲ δὴ καὶ λόγους προσῆγον αὐτῷ παρακλησέως, Μὴ λυποῦ, λέγοντες, τέκνον· πιστεύομεν γὰρ τῷ Θεῷ ὡς οὐ μετὰ πολὺ τοὺς τε οἰκείου ἀπολήψῃ, καὶ παραμυθήσει τὸν ἔρωτα. Ἄλλ' ὁμεῖς γε, εἶπεν ἐκεῖνος, ὦ Πατέρες, καὶ πάνυ μοι δοκεῖτε τῆς ἐμῆς γνώμης καὶ διανοίας, πόρρω βαδίζειν. Οὐδὲ γὰρ διὰ ταῦτα βαρέως ἐγὼ φέρω, ὅτι μοι μὴ τοὺς τεκνόντας μηδὲ τὸ τῆς πατρὸς ἔδαφος ἔξεστι βλέπειν· ἐστὶ γὰρ μοι πρὸ πάντων, μᾶλλον δὲ ἀντὶ πάντων τούτων, ὁ τοῦ Θεοῦ ὀφθαλμὸς, πρὸς ὃν ἐγὼ βλέπων, καὶ ὑφ' οὗ πάλιν βλεπόμενος, τὴν ὀδυνωμένῳ μοι παραμυθοῦμαι ψυχῇ. Ἄλλ' ἐκεῖνό μοι καὶ μόνον τῆς λύπης αἴτιον, ὅτι μηδὲν ἑμαυτὸν σύνοιδα κατὰ τὸ ἐκείνου θέλημα δράσας, ἐπεὶ τοί γε ὅτι τόπων τῶν κατὰ σάρκα γεννητόρων διεύρομαι, μικροῦ δὲ λέγειν ὅτι καὶ ἡδοναί μᾶλλον, οὕτω πεπλουτηκώς ὡς τὸν Θεὸν μόνον εὐτυχεῖσαι πατέρα. Ἄλλ' εὐχεσθαι μόνον δέομαι τῆς ὁμῶν ἀγιότητος ὑπὲρ τῆς ἐμῆς ἀσθενείας καὶ μετριότητος. Οὕτως εἰπόντος τοῦ Γρηγορίου μετὰ πολλῆς τῆς κατὰ πνεῦμα συνέσεως, οἷα ἔτι προσέθεσαν αὐτοὶ παραινέειν, τῷ καὶ ἄλλοις παραινέειν μᾶλλον ἱκανῶς ἔχοντι.

Ι'. Τῆς δὲ κυρίας καὶ πρώτης καταλαβούσης τῶν ἡμερῶν ἅμα καὶ ἑορτῶν, ἡ ζωηφόρος αὕτη τῆς Χριστοῦ ἀναστάσεως, εὐθύς οἱ τε μοναχοὶ πάντες σὺν ἅμα τῷ προσετώτῳ Γρηγορίῳ τε καὶ τοῖς τρισὶν ἐκείνοις ἀνδράσιν, εἰς τὴν ἀγίαν ἀνήρχοντο πόλιν. Ἐπαὶ δὲ καὶ εἰς τὴν ἀγίαν εἰσῆλθον ἀνάστασιν, καὶ τοὺς

⁴ Psal. xxxv, 11. ⁵ Matth. xx, 19.

ἄλλους τῶν ἱερῶν περιῆλθον τόπους καὶ προσεκύνησαν, ἠγαλλιᾶσατο τὴν ψυχὴν ὁ θεὸς; Γρηγόριος, κλήρης τε θαύματος κατέστη καὶ ἡδονῆς τὴν περὶ τοὺς ὕμνους καὶ τὰς θείας ψάδων τῶν ἐκεῖσε κατὰστασιν θεασάμενος, καὶ οὐδὲν ἀγγέλων ἀπέδουσαν εἶναι νομίζας. Τῷ ἀρχιεπισκόπῳ εἰς ὁμίλιαν ἐλθόντες ξενίζονται παρ' αὐτῷ, καὶ τῆς ὀρθρινῆς αὐτοῖς τελεσεθείης δοξολογίας, ὡς εἰθισμένον ἐστὶ, προκαθίσας, τοὺς ἐπισκόπους καὶ κληρικούς καὶ τοὺς ἄλλους τῶν συμπαρόντων, ἐκείνὰ τε συλλαλήτας αὐτοῖς, ἕτα τὸ κέρδος οἶδε φέρειν εἰς τὴν ψυχὴν, τὸ μὲν λοιπὸν ἄθροισμα λυεῖ, τὸν ἀγαθόντα δὲ τὸν Γρηγόριον προσκαλεσάμενος μοναχὸν καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ, Χαίροις, Κύριε Μάρκε, φησί· πόθεν ἄρα σοι καὶ πρὸς ἡμᾶς ἦχται ὁ τοῦ Θεοῦ δοῦλος Γρηγόριος καὶ πόθῳ θερμότητι, τοὺς σωτηρίους ἀρτι τόπους κατελθὼς; Καὶ ὁ μοναχὸς, Οὐχ ἡμεῖς τοῦτον, εἶπεν, ἀλλ' ὁ Χριστὸς ἤγαγε, δέσποτα, καὶ ἡ σὴ τιμία εὐχὴ. Ἐκπλαγείς δὲ ὁ Γρηγόριος ἐπὶ τοῦ ὀνόματος κλήσει αὐτοῦ τε καὶ τοῦ μοναχοῦ Μάρκου, οὐδέπω γὰρ οὐδὲν τῶν τῆς ἁγίας πόλεως ἐδηλώθησαν, τῇ ἄρα αἰδοῖ τε καὶ συστολῇ μὴ τολμήσας ἔρεσθαι τι, ἐνεὲς εἰστήκει. Εἶτα καὶ τοὺς ἑτέρους δύο τῶν ἀδελφῶν φωνήσας ὁ πατριάρχης, Κύριε ἀββᾶ Σεραπίων, λέγει, καὶ σὺ, Κύριε Λεόντιε, χάριν ἔχω Θεῷ τῷ διαφωτισαντι τὰς ὑμετέρας ψυχὰς, τοιοῦτον ἄνδρα μεθ' ὑμῶν, εἰς τοὺς ἁγίους τοῦσδε συμπαραλαβεῖν τόπους, οὕτω μὲν, ἀποστολικῶς φάναι, τῷ πνεύματι ζέοντα, καὶ τῷ κυρίῳ δουλεύοντα, οὕτω δὲ προσευχῆς ἀμώμου καὶ μετριεφροσύνης ἐπιμελούμενον· οὐδὲ γὰρ ἀποκρύψεται ἀφ' ἡμῶν τὰ κατ' αὐτόν· δηλαδὲ καὶ ὑμῖν ἔσται· ἐροῦμεν γὰρ περὶ αὐτῶν, εὐλέτου τυχόντες καιροῦ. Ἄρα δὲ νῦν τὴν θέαν καὶ μυστικὴν ἱερουργίαν τῷ Κυρίῳ προσαγαγεῖν.

ΙΑ'. Ταῦτα εἰπὼν πρὸς τὸν ἱερὸν ἀπῆει ναὸν, τὴν ἱερὰν λειτουργίαν ἐπιτελέσων. Ἔστη δὲ καὶ ὁ θεὸς Γρηγόριος ἐν δεξιᾷ τοῦ ἀμῶνου, κελεύσαντος οὕτω τοῦ πατριάρχου. Πολλῆς δὲ αὐτὸν κατανύξεως καὶ τότε διαλαβούσης ἴστατο κάτω νεύων καὶ ποταμοῦ; θαλάσσης τῶν ὀφθαλμῶν ἀφίει. Οὕτως οὖν ἔχοντι Γρηγόριον, καὶ πνεύματι ταπεινώσεως ἀκριβοῦς θαλασσομένῳ, δῆλα καὶ τοῦ πατριάρχου γίνεται καὶ τὴν ἐπισκιάζουσαν αὐτὸν χάριν τοῦ ἀγαθοῦ Πνεύματος ἐνεργῶς ἐθελοῦσατο, ὡς καὶ πολλοῖς εἰς ὑστερον διηγήσατο. Εἰς γοῦν τὴν ἐπιούσαν, ὁ μοναχὸς Μάρκος εἶδε τοῦ ἀρχιεπισκόπου αὐτόν τε καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ μοναχοὺς ἀποπέμψαι, ὥστε τοῖς ἐκεῖσε συντάξασθαι ἀδελφοῖς, καὶ οὕτω τῆς οἰκαδὲς φερούσης ἐπιλαβεῖσθαι. Καὶ γίνεται τοῦτο κατὰ τὴν αὐτοῦ θέλησιν προσεπισκήψαντος τοῦ ἀρχιεπισκόπου, μέχρι τῆς καινῆς Κυριακῆς αὐθις ἐπανελθεῖν ὡς αὐτόν. Καὶ οὕτω, φησὶν, οἰκαδὲ πορευθῆσθε· ταῦτα δὲ δῆλα τῷ Γρηγόριῳ ἦκιστα ἦν· οὐδὲ γὰρ συμπάρῃν τῆν καὶ τοῖς μοναχοῖς. Ὡς οὖν ἐκεῖνοι τῆς δεξιᾶς

A locum, ubi Christus a morte suscitatus est, introissent, cæteraque loca perlustrassent ac adorassent, D. Gregorius animo gloriabatur, ac tum admiratione, tum voluptate plenus, summam illum in hymnis ac divinis cantibus ordinem atque concentum intuitus, nihil illum ab angelis discrepare credidit. Proinde cum in D. Macarii episcopi congressum atque colloquium venissent, apud illum diversantur. Cumque illi summo mane Deum (qui perpetuus est illis mos) illustri laude cumulassent, hos residentes accersivit, primumque illos, deinceps episcopos ac clericos, alios item, qui præsentés aderant, osculatos communiter ea est allocutus, quæ animo novit utilitatem afferre: ac mox reliqua dimissa multitudine, accersitque monachos, ac iis qui illum adduxerant: Si perpetuo latere, inquit, Marce Pater, undenam tecum ad nos Gregorius Dei servus ivit, qui loca isthæc salutaria nuper adivit? Cui monachus: Non nos, inquit, istum, sed Christus, o Pater, tuasque advenit precatio. Verum Gregorius timore percussus ob sui ac Marci monachi appellationem (necdum enim cuiquam sanctæ civitatis innotuerant), rubore sane ac moderatione quadam animi nihil quidquam ausus loqui, stupefactus manebat. Deinde duos alios fratres patriarcha ille appellans, Domine, ait, abba Serapion, ac tu Leonti Pater, gratias ago Deo, qui vestros animos illuminavit, talem virum ad sancta isthæc loca vobiscum assumere, spiritu quidem (ut Apostoli more loquar *) ferventem, temporisque servientem, emaculatis præterea precibus ac vitæ innocentie sedulo studentem. Neque enim nos ejus vitæ rationem din celavit Dominus, ut hæc vobis pariter manifesta fierent, de quibus opportuno fortasse tempore dicemus. Instat autem nunc, ut divinum et arcanum sacrificium Domino celebremus.

XI. Hæc ille locutus, templum sacrum, rem divinam facturum, petit. Porro ipse quoque divus Gregorius in dextro altaris latere, patriarcha sic præcipiente, astabat. Pleraque vero ejus animum perturbatione subeunte commotus, infra positus ministrabat, flumina interim lacrymarum ab oculis effundens. Cumque ita sese Gregorius haberet, ingentis animi humilitatis spiritu inflammatus, omnia patriarchæ consilia habuit explorata et Spiritus sancti gratiam ipsum adumbrantem, ut plerisque ille secutis temporibus enarravit, evidenter vidit. Postridie igitur ejus diei Marcus monachus archiepiscopum precabatur, ut se, ac qui cum ipso erant, monachos missos faceret, quo cum cæteris illic agentibus fratribus institutam vitam sequeretur, et ita recta domum abiret, cum id nihilo secius de sententia ac voluntate illius fieri vellet. Hoc illis cum archiepiscopus petentibus annuisset, ad novum sese Dominicum diem reversuros pollicentibus, proficisci domum imperavit. Verum cum

* Rom. XII, 11

hæc haudquaquam Gregorio perspecta essent, quod is tum monachis præsens non adfuisset, cum illi sese viæ dedissent, Macarius Gregorium accersivit, eique, quæ gesta essent, edisserit; addit etiam, nulla ipsum ob id molestia affici oportere; maturam enim fratrum reditionem ac propediem fore. Quod ubi se illis destitutum iri rescivit, molestissime tulit. At tum sese, lacrymans, illius ad pedes ac genua projecit, illumque hortabatur ac orabat, se ubinam illi terrarum essent, edoceret. (Existimabat enim, illos procul a locis sanctis abuisse.) Ille vero non plus viginti stadiis Romanorum, vicum a civitate dixit, distare quo non ita pridem illos pervenisse simile veri erat: propterea nihil de illis sollicitum esse, neque vereri sese illorum precibus cariturum, monebat. Quamobrem bono animo illum esse jussit, sponditque non se illos prius huic itineri dedituros, quam ad se denuo revertantur. Qui cum esset huic in modum locutus, multum ille de dolore remisit, et exinde archiepiscopo tum in precibus, tum in sacris cœlibus dam virtutis exemplar, illam apud se sedulo ac

XII. Cum vero dies Domini proximus advenisset, monachi, ut imperatum illis fuerat, præsto fuere: quos cum D. Gregorius vidit, omni voluptate refertus est, ac totam illam noctem una cum illis insomnem pertulit, precibus item ac lacrymis in fervore spiritus insiciens, pro se sancte Dominum obtestabatur, uti exercitationis ac meditationis istius cursum perficeret, ipsisque hæreditatem ac partem communicaret. Deinde ita simul summo mane archiepiscopum Marcus adit, ejusque pedibus provolutus orabat ut suis se precibus tanquam viatico quodam bene instructo communitos dimitteret. Horum vero ille singulis imposita manu, ac sublati in cœlum oculis: Deus, inquit, qui cœlum, terram ac mare, et quidquid in eis est, condidisti, qui omnia ante ortum illorum probe nosti, ipse hos servos tuos, qui sacrosancti tui nominis causa, sancta isthæc loca inviserunt, fructumque tua dignum majestate, Gregorium, inquam, qui præsens nobis adest, servum tuum attulerunt, conserva, ac in via illorum dirige, siquidem sanctus es in sæcula. Ac cum omnes, Amen, subdidissent, complexatus illos in pace dimisit. Hos abeuntes Gregorius conspicatus, acriter animo doluit, ac præpropere festinans, illorum ad pedes projectus, solum se ibi relinqui lamentabatur. Heu mihi (inquiens) quis sum, et quo me vertam? Quoniam ego pacto vobis, Patres ac servatores, destituar? Vos secundum Deum salutis meæ auctores, ipsi boni probatæ mihi vitæ magistri fuistis, ipsi errantem invenistis, inventes rectæ viæ reddidistis, multis item fluctibus naufragum ac pene demersum, in tranquillum ac securum portum advexistis. Nunc porro quomodo tam miserabiliter divellar a vobis? Quomodo separationem hanc a vobis feram? Hæc cum Gregorius gemebundus diceret, præ seque in maximam animi turbationem

A ἤψαντο, μετακαλεσάμενος ὁ Μακάριος τὸν Γρηγόριον, ταῦτά τε αὐτὸν φράζει, καὶ μὴδὲν ἐπὶ τούτοις ἀνιᾶθῆναι λέγει, ταχέια γὰρ καὶ ὄσον οὐπω τοῖς ἀδελφοῖς ἢ ἐπάνοδοι. Τῷ δὲ ἀκούσαντι πικρὸν μὲν ἰδοῦναι τὸ ἐκείνων ὄλωι ἀποληφθῆναι, ποδῶν δὲ καὶ γονάτων αὐτοῦ ἀπτόμενος ἐνδακρυς παρεκάλει, καὶ ἅμα μαθεῖν ἰδεῖτο ποδαπούς εἶναι τοὺς ἄνδρας· φετο γὰρ αὐτοὺς ἐκ τῶν ἁγίων ὠρμηθεῖσαι τόπων. Ὁ δὲ τῆς Ῥωμαίων μὲν εφησεν εἶναι, ἐκ κόμης οὐ πλέον ἢ σταδίου εἰκοσι τῆς πόλεως ἀπεχούσης, ἐφ' ἣν ὄσον οὐπω καὶ μέλλειν αὐτοὺς ἀφικέσθαι. Μὴδὲν δὲ παρήγει περὶ αὐτὸν δεδοικέναι, μὴδὲ τῶν εὐχῶν αὐτῶν ἐλπίζειν ἀπολειφθῆσθαι· ἐθεδαίου γὰρ ὡς οὐ πρότερον ἀφύονται τῆς ὁδοῦ ταύτης πρὶν ἂν καὶ αὐθις πρὸς αὐτὸν ἐπανέλθωσιν. Ταῦτα εἰπὼν, τὸ πολλὸν τῆς λύπης παρελίετο, καὶ ἦν τὸ μετὰ τούτου παρεδρεῦον τῷ ἀρχιεπισκόπῳ ἐν τε ταῖς προσευχαῖς καὶ ταῖς συνάξεσι, καὶ ὡς εἰς ἀρχέτυπον τὸν ἐκείνου βίον ὄρων, καὶ ὄλον παρ' ἐκαστῷ φιλοπόνως ἐξ-κρισθόμενος.

adhærescebat: cernensque ejus vitam, uti quod-diligenter observabat.

IB'. Τῆς δὲ καινῆς καταλαβούσης Κυριακῆς, καὶ οἱ μοναχοὶ κατὰ τὸ ἐπιταχθὲν παρήσαν· οὗς ἐπεὶ ὁ θεῖος εἶδε Γρηγόριος, πάσης τε ἡδονῆς ἐπλήσθη, καὶ παρ' ὄλην ἐκείνην τὴν νύκτα συνῆν αὐτοῖς διακαρτερῶν αὐπνοῦ καὶ δεήσεις μετὰ θερμοῦ πνεύματος καὶ δακρύων προσάγων ὑπερέυχεσθαι τε αὐτοῦ, καλῶς τὸν τῆς ἀσκήσεως διανύσαι δρόμον καὶ τοῦ κλήρου καὶ τῆς μερίδος αὐτοῖς κοινωνῆσαι. Εἶθ' οὕτως ἅμα πρῶτ' πρόσσει τῷ ἀρχιεπισκόπῳ ὁ Μάρκος, ἡξίου τε πρὸ τῶν ἐκείνων ποδῶν κείμενος ταῖς ἰδίαις εὐχαῖς ὡσπερ ἀγαθοῖς ἐφοδοῖς αὐτοὺς ἐκινῶσαντα παραπέμψαι. Ὁ δὲ ἐκάστῳ τούτων τὴν χεῖρα ἐπιθεῖς, εἶτα καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς διήρας εἰς οὐρανὸν, Ὁ Θεὸς, εἶπεν, ὁ ποιήσας τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς, ὁ πρὶν γενέσεω αὐτῶν ἅπαντα ἐπιστάμενος, αὐτὸς τοὺς δούλους σου τούτους τοὺς διὰ τὸ σὺν ἁγίῳ ὄνομα εἰς τοῦδε τοὺς ἁγίους τόπους πεφοιτηκότας καὶ καρπὸν ἔξιον τῷ σὺ κράτει προσαγαγόντας, τὸν δούλόν σου φημι Γρηγόριον τὸν συμπαρεστηκότα ἡμῖν, διδάσων καὶ συμπορεύθητι τούτοις ἐν τῇ ὁδῷ αὐτῶν· ὅτι ἅγιος εἶ εἰς τοὺς αἰῶνας. Καὶ πάντων τὸ ἅμην ἐπιπόντων ἀσπασάμενος αὐτοὺς, ἐν εἰρήνῃ ἐπεμψε. Τούτους ἀπιόντας ἰδὼν ὁ Γρηγόριος, ἡλγησέ τε ἰσχυρῶς, καὶ προσδραμῶν ἐν σπουδῇ, ποσῶν τε ἤπτετο, καὶ τὴν μόνωσιν ἀπωδύρετο, Οἱμοί, λέγων, τίς γένωμαι; ποῖ τράπωμαι; πῶς ὁμῶν ἐγώ, πατέρες καὶ σωτήρες, ἀπολειφθήσομαι; Αὐτοὶ μετὰ Θεὸν τῆς ἐμῆς σωτηρίας πρόξενοι, αὐτοὶ μοι τῆς ἀγαθῆς πολιτείας ἀγαθοὶ διδάσκαλοι, αὐτοὶ με καὶ πλανώμενον εὗρατε, καὶ εὐρόντε; εἰς ὄδον εὐθείαν καθωδὲ γήσατε, καὶ ἐν πολλῷ κλύδωνι ναυαγοῦντα καὶ βαπτίζόμενον εἰς γαληνὸν λιμένα καὶ ἀκύμαντον προσωρμήσατε. Νυνὶ δὲ πῶς ὁμῶν ἐλεεινῶς χωρισθήσομαι; πῶς τὴν ἀφ' ὁμῶν ἐνέγκω διάζευξιν; Ταῦτα τοῦ Γρηγορίου περιπαθέστατα λέγοντος, καὶ τὴν τῆς ψυχῆς σύγχυσιν τοῖ, δάκρυσι διαγγέλλοις,

ὁ προορῶν ὡσπερ οὕτω καὶ παρακαλεῖν ψυχὰς δυνάμενος, ὁ θαυμασιδὸς Μάρκος ἀνελάμβανέ τε αὐτὸν πατρικῶς.

II'. Καὶ, Μὴ οὕτως, ἔειπε, τέκνον πνευματικόν· οὐδὲ γὰρ μόνον ἐῶμεν, ἀλλὰ Χριστῷ μὲν προηγουμένως, τῷ κλήσει ἀγία καλέσαντί σε καὶ συναριθμῶν ἔχοντι τῷ τῶν Πατέρων χορῷ, ἔπειτα δὲ καὶ τῷ κοινῷ τούτῳ καὶ πνευματικῷ Πατρὶ παρατίθεμεν, ὃς καὶ καλῶς οἰκονομήσει τὰ κατὰ σέ, καὶ δεξιῶς ὡς οἶόν τε συναντιλήψεται. Οὕτως εἶπε καὶ τοῖς χεῖρδ' ἐκείνου λαβόμενος, πρὸ τῶν ποδῶν αὐτὸν βάλλει τοῦ πατριάρχου, Πάτερ τιμίε, λέγων, καὶ οὗτος τῆς τοῦ Χριστοῦ ποίμνης ἐστὶ, καὶ μέλλει καὶ αὐτὸς Ἐκκλησίαν πιστεύεσθαι, καὶ τῷ τῆς διδασκαλίας λόγῳ ὡσπερ οἴασι πνευματικῶς διακυβερνήσαι. Φρόντισον οὖν καὶ τῆς τούτου ψυχῆς, ὑποστηρίζων αὐτὴν ταῖς διδασκαλίαις σου, καὶ πειθῶν τοῖς τῆς ἀσκήσεως πόνοσ' ἐγκρατερεῖν, ἀεὶ λαμπρῆ τε διαφυλαχθῆναι καὶ μὴ τοῖς τῆς νεότητος λογισμοῖς, οἳά τινα λευκοστίτην ἔβην καὶ ὄρα θάλλουσιν, σπιλοῖσι τισὶ διαμολυνθῆναι. Ταῦτα τοῦ μοναχοῦ λέγοντος, ὃ τε Γρηγόριος ἔτι καὶ μάλιστα τὴν ψυχὴν ἐπαθάλνετο, καὶ δάκρυσι θερμοῖς ἐρρῶντιζέτο· ἐφ' ᾧ δὴ καὶ οἱ παρῆστώτες, ὁρῶντες ταῦτα, συνέπασχον. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἐκείνος ὁ πατριάρχης εἰς οἶκτον κατήγετο, καὶ τὸν Γρηγόριον ἔτι κείμενον ἀναστήσας, Ὁρῶ σε, ὦ τέκνον, λίαν περιαλγούοντα τῷ χωρισμῷ τῶν ἀνδρῶν. Εἰ μὲν οὖν ἀρεστόν σοι σὺν ἡμῖν εἶναι, μεθ' ἡμῶν ἔσο, καὶ πάντα τὰ κατὰ σέ θέσει καλῶς ὁ Χριστὸς, ὡσπερ ἂν καὶ αὐτὸς βούλοισ'· εἰ δὲ τὸ ἀπιέναι σε μᾶλλον κατὰ γνώμην ἐστίν, ἐν εἰρήνῃ δὴ σὺν αὐτοῖς καὶ πορεύου. Ὁ δὲ Γρηγόριος, Τοῦτο μὲν οὐ, φησὶ, μηδὲ γένοιτό μοι ποτε, θέσποια, τοὺς ἐνταῦθα τόπους ἀπολιπεῖν, οὐς καὶ δι' εὐχῆς ἐποιοῦμην ἰδεῖν καὶ ὑπὲρ ὧν τὴν μακρὰν ταύτην ἀποδημίαν εἰλόμην. Πλὴν ἀλλὰ τί πάθω; λίαν μὲν γὰρ καὶ τούτων ἐρωτικῶς περιέχομαι· ἐπεὶ δὲ τὸ ἀπιέναι τούτους ἀναγκαῖον ὄρω, ἀξιώ γούον ἄντ' αὐτῶν ὡσπερ τι φυλακτικῶν καὶ κληρῶν ζωῆς τὰς ἱεράς αὐτῶν εὐχὰς μοι καταλιπεῖν· πέποιθα γὰρ τῷ Θεῷ καὶ πάλιν αὐτοὺς ἔψεσθαι ἐν τῇ παρουσίᾳ ζωῆς. Ταῦτα αὐτοῦ εἰρηκότος, περιχυθέντες αὐτῷ οἱ μοναχοὶ καὶ θερμῶς περιφύοντες, σύμβολά τε σαφῆ τῆς ἐπὶ τῷ χωρισμῷ λύπης τὰ δάκρυα παρασχόντες, βίβη καὶ μόλι; ἀποσπασθέντες καὶ συνταξάμενοι ἀνεχώρησαν.

III'. Ὁ δὲ, ὑπομείνας ἐν Ἱεροσολύμοις, τοὺς σκεπτοὺς τόπους καὶ ἱεροὺς περιήρχετο, τὰ τε μοναστήρια καὶ τὰ τῶν ἀσκητῶν καταγώγια, τὴν φιλεργὸν μέλιτταν ζηλῶν ἀτεχνῶς κατὰ τῶν ἀρετῶν ἀνοητοφροσύνην; ἀπανθιζόμενος. Καὶ ὁ μὲν ἐν τούτοις ἦν. Οἱ δὲ μοναχοὶ, καταλαβόντες τὴν Τρίπολιν, καὶ εἰς πλοῖον ἐμβάντες, τῇ Σικελίᾳ προσορμισάμενοι, κατήχθησαν εἰς Ἀκράγαντα. Ἐν τινι δὲ μοναστηρίῳ ἐν γειτόνων ἦν: παραγενόμενος τῷ ἡγουμένῳ ξενίζοντι, ἐν ὃ προφητικώτατος Μάρκος καὶ μὴ πωτῶν. Παῦλον ἐξ ὀνόματος αὐτόθι καλέσας, εἰς θάμβος ἐνέδρα· καὶ περὶ τοῦ προορῆθέντος δὲ

A lacrymis ferret, Marcus vir admirandus, tam futuris prædicendis, quam solandis amicis potens, hunc paterne excepit.

XIII. Ac, Non sic tu quidem, filii mi, dixeris (ait), non. Neque enim solum te esse putabamus, quando præsertim Christus sua te vocatione sancta dignatus, in Patrum chororum cooptarit. Atque huic quoque communi et optimo Patri, qui, quæ ad te spectant, recte administrabit, et quam fieri poterit, feliciter suscipiet, ipse commendo. Sic ille locutus, manum apprehendens, ad patriarchæ pedes illum statuit, Pater venerande (inquiens), et hic est ex grege Christi, isque fide Ecclesiam fundaturus, ac eam doctrinæ cœlestis prædicatione, uti clavo, divine gubernaturus est. Quamobrem ejus animæ curam habeas, illamque tua sustentens doctrina oportet, persuadeasque meditationis ac exercitationis laboribus insistere, splendens se conservare, non pulcherrimum, ac uti veris tempore florentem aspectum, juvenilibus cogitationibus quasi maculis quibusdam inquinare. Hæc tum dicebat monachus, cum Gregorius gravis animo tristaretur, ac lacrymas abundantiores effunderet. In quo quidem et qui præsentibus aderant, hæc cernentes condolerebant: quin et ille ipse patriarcha misericordia permotus est, Gregoriumque adhuc jacentem erigens: Video te, inquit, filii, horum vitorum separatione graviter affectum. Quare, si placet, ut hac nostra utaris consuetudine, nobiscum esto, tuaque omnia Christus, ut velle ipse videris, recte constituet; at vero si discedere magis libet, in pace cum illis abi. At qui Gregorius: Non hoc quidem (inquit), domine, accidat, averseturque Deus, ut hæc loca, quæ videre precatus sum, et pro quibus hanc tam longam peregrinationem confeci, derelinquam. Verum facere non possum, cum vehementer illos diligam, quin aliquantulum afficiar. Quoniam vero illos abire necessarium fuit, existimo sacras illorum preces uti tutelam quamdam ac eventum vitæ instar ipsorum, mihi non defore. Confido enim Deo, hac ipsa etiam præsentem vitam illos iterum me consequeturum. Talia locutum monachi circumstantes, ac ardentem circumplexi, lacrymis mani-

D festam procul dubio significationem fecerunt, quam ægre ab illo separarentur: a quo vix tandem avulsi, ac in ordinem compositi, inviti abierunt.

: XIV. Porro cum Hierosolymis hic permansisset, veneranda illa ac sacra loca, nec non monasteria ac monachorum domicilia perlustravit, et operosam apim sedulo imitatus, virtutum flores diligenter excerptit. Atque iis sese studiis Gregorius continebat. Verum monachi cum Tripolim pervenissent, navi conscensa in Sicilliam navigantes, Agrigentum sunt advecti; monasterium vero, quod ibi proximum erat, adeuntes, apud præsidem diversantur; quem quidem Marcus futurorum præscius cum nunquam vidisset, proprio nomine Paulum appellans, in stuporem conjecit. Ac

de prædicto sancto Potamione, quem nunquam antea illi cognitum esse existimarat, percontatus, nihilo minorem admirationem injectit. Itaque cum mensa illis esset apposita, ac panis et aquæ (uti illis moris est) mutuo participem fecissent, viros episcopo manifestat, et ut Marcus hominem quem nunquam viderat, nominatim appellaret, quo ille nuntio mirifice gavisus est, idque inexpectato lucro apponens, ad ipsum confestim properat. Porro cum illos obvios habuisset, complexatus, et per illos, quidnam apud eos ageretur, quinam essent, quove hac peregrinatione contenderent, cognoscens, et rursus cujus rei causa navigationem facerent, cum illis brevi commoratus, ac divina quædam commentatus, ad ecclesiam, mysticum sacrificium celebraturus, proficiscitur. Is enim Petri et Pauli summorum apostolorum dies festus erat.

XV. Postera autem die post matutinas laudes, cum episcopus illis adesset, deque rebus divinis ac salutaribus cum illis familiariter loqueretur, statim Gregorii parentes in urbem ingressi sunt, ut illi tanquam mortuo parentarent; eodem namque die mortuus illis visus fuerat. Atqui cum mater Gregorii æquævos pueros vidisset, filii memoriam subiens, visceribus est graviter intercisa, quippe horum aspectus fletus illi causam ministravit: Hei mihi (dicens), filii dilectissime, filii tam ingens inter æquales splendor, quam sol inter astra. Hos quidem tui causa omnes intueor; tu vero ubi es terrarum? Cur es (oro) in lucem editus? Utinam mortis tuæ genus agnoscerem! utinam locum, ubi occubuisti! atque utinam scirem, si qui tibi fuerunt mortis auctores! Tuæ namque calamitatis ignoratio mihi dolore auget, facitque ut, cum sic lugere cogar, ignorem, in quo mihi jure sit lamentandum. Alias enim omne mortis genus suspectum facit, alias omnibus compellit diffidere. Num quæ silvestris te fera rapuit? At ferarum lecta sunt silvæ. Num qui te latrones interfecere? Sed quis tam dirus atque cruentus animus, et humanæ tam expers naturæ, ac ut reipsa ad crudelitatem lapis esset, qui non tuam (obsecro) juvenilem ætatem vereretur? qui non ob formæ speciem misericordia flecteretur? Sed quid hæc frustra lamentor? Deus, a quo consolationem infelix invenio, ubinam ipse sis scire solus potest. Talia cum mater lamentaretur, plerique omnes cives illuc convenerant, ejusque luctu commovebantur.

XVI. Verum cum ululatus in altum tolleretur, et Marcus ejulantem sensisset, ejus causam ab episcopo aiscitabatur, multum et ipse amareque ingemiscens, lacrymas verbis commiscebat. Ego, Pater, inquit episcopus, gravem tibi casum edisseram. Vir quidam honesto genere, ex vico nostræ civitati proximo oriundus, cum divitiis florens, tum mente locupletiore præstans, sua omnia pauperibus communicabat. At uxorem piam admodum et ornatum ducens, filium ex ea precum ergo genuit, quem a sacro baptisate ipse suscepi. Videns igitur pater proles susceptionem, et preces voto

δούτου Ποταμίωτος, μήπω πρότερα αὐτῷ γνωσθῆναι δοκοῦντος πυθόμενος, οὐδὲν ἤτιον ἐξέπληξεν. Ἐπει δὲ καὶ τράπεζα παρετέθη αὐτοῖς, καὶ ὦν ἔθος εἶχον μετέσχον, ἄρτου καὶ ὕδατος, μηνύει τῷ ἐπισκόπῳ τοὺς ἀνδρας, καὶ ὅπως ὁ Μάρκος ὄν οὐδέπω θεάεται, ὀνομαστὶ τοῦτον ἐκάλει. Ὁ δὲ πάνυ τὲ ἤσθη τῷ λόγῳ, καὶ τούτους ἔρμαιοι ποιησάμενος, αὐτίκα μεταπέμπεται παρ' αὐτόν παραγεγονότας δὲ ἀσπασάμενος, καὶ δι' αὐτῶν τὰ κατ'αὐτοὺς γνοὺς, τίνες τε εἶεν, καὶ τίνα τὴν ἀποδημίαν ἐστάλησαν, καὶ οὐ πάλιν τὸν ἀπόπλου ποιοῦνται, συνεδριάσας αὐτοῖς πρὸς βραχὺ καὶ τίνα θεοφιλῆ συνωμιληκῶς, πρὸς τὴν ἐκκλήσιον ἀπέειπε, τὴν ἱερὰν τελέσων μυσταγωγίαν ἦν γὰρ καὶ ἡ τῶν κορυφαίων ἀποστόλων ἑορτὴ Πέτρου καὶ Παύλου.

Β' Ε'. Τῇ ἑπαύριον δὲ μετὰ τὰς ἐωθινὰς ψάδς τοῦ ἐπισκόπου συνόντος αὐτοῖς καὶ συνομιλοῦντος τὰ θεοφιλῆ καὶ σωτήρια, αὐτίκα καὶ οἱ τοῦ Γρηγορίου γονεῖς τὴν πόλιν εἰσῆσαν, ὡς ἐπὶ νεκρῷ τὰ ἐκείνου τελέσαι μνημόσυνα· κατὰ ταύτην γὰρ τὴν ἡμέραν ἀφανῆς αὐτοῖς ἐγεγόνει. Τοῦς ἡλικίας οὖν τῷ Γρηγορίῳ παῖδας θεωμένη ἡ μήτηρ εἰς ὑπόμνησίν τε αὐτοῦ ἰούσα, καὶ τὰ σπλάγχνα δεινῶς κοπτομένη, ἀφορμὴν θρήνων τὴν ἐκείνων ὄρασιν ἐποιεῖτο. Οἱμοί, λέγουσα, τέκνον φίλιτον, τέκνον, τοσοῦτον ἐν ἡλικίᾳ διαλάμπων, ὅσον ἐν ἀστράσιν ἥλιος, τούτους μὲν τοὺς κατὰ σὲ πάντας ὄρων, σὺ δὲ μοι μονογενὲς ποῦ νῦν ἄρα τυγχάνεις; τί γέγονας; Εἴθε σου τὸν τρόπον ἐγίνωσκον τοῦ θανάτου· εἴθε καὶ τὸν τόπον, οὐ πέπτωκας· εἴθε καὶ εἴ τινές σοι τοῦ θανάτου γεγόνασιν αἵτιοι. Δύξει μοι τὸ πάθος τῆς συμφορᾶς ἡ ἀγνοία, καὶ θρηνεῖν ἀναγκαζομένη. μηδὲ ἐφ' ᾧ θρηνεῖν εἰδέναι καλῶς δίδωσι· πάντα μὲν γὰρ θανάτου τρόπον ὑποπτεῖν ποιεῖ, πᾶσι δὲ πάλιν ἀπιστεῖν ἀναγκάζει. Ἄρα σε θηρίον τι τῶν ἀγρίων ἤρπασε; ἀλλὰ θηρίων ὁ τόπος ἔρημος. Ἄρα σε λησταὶ διεχρήσαντο; ἀλλὰ τίς οὕτω μαιφόνος ψυχὴ καὶ τῆς ἀνθρωπίνης ἐξω φύσεως, κἂν αὐτόχρημα λίθος ἴν εἰς ὠμότητα, ἥτις σου μὴ τὸ νέον ἐδυσωπήθη τῆς ἡλικίας, ἥτις σου μὴ τὸ κάλλος ἠλέησε τῆς μορφῆς; Ἄλλὰ τί μάτην ταῦτα θρηνεῖς; Θεὸς ἂν εἶδει ἴσως οὐ τυγχάνεις αὐτὸς, καὶ παρ' οὐ μόνου τὴν παράκλησιν ἡ δυστυχῆς εὐροίμει. Τοιαῦτα τῆς μητρὸς ὀλοφυρομένης συνηῆσαν σχεδὸν οἱ τῆς πόλεως ἅπαντες, καὶ τὸν θρήνον αὐτῆ συνέπλεκον.

Γ'. Ὡς δὲ ἐπὶ μετ' ἑξὸν ὁ κωκυτὸς ἤρετο, καὶ ὁ Μάρκος τοῦ πένθους αἰσθόμενος τοῦ ἐπισκόπου διεπυθνάετο, καὶ τῆς ὀλοφυγῆς τὴν αἰτίαν ἐζητεῖ μαθεῖν, μέγα τι καὶ πικρὸν ἀνοιμῶξας ἐκείνος καὶ δάκρυσι συμμίξας τοὺς λόγους, Ἐγὼ σοι τὸ συμβᾶν ὅπερ ἐνταῦθα δεινὸν, ἐφη, καὶ διηγῆσμαι. Ἀνήρ τις τῶν εὐ γεγονότων ἀπὸ τῆς ἐν γειτόνων τῆ πόλει ἡμῶν κώμης ὀρμώμενος, πλοῦτῳ τε θάλλων, καὶ γνώμῃ πλουσιωτέρεφ χρώμενος, καὶ τὰ αὐτοῦ πάντα τῶν πενήτων ποιῶν, γυναῖκά γε λίαν ἔχων εὐσεβῆ καὶ κοσμίαν, παιδὸς ἄρρενος δι' εὐχῆς ἐγεγόνει πατήρ, ὃν αὐτὸς ἐκ τοῦ θείου βαπτισματος ἀναδέχομαι. Ἰδὼν οὖν ὁ πατήρ

του γένους διαδοχὴν, καὶ τὴν εὐχὴν εἰς ἔργον ἐκ-
 βάσαν, τὸ ἐπὶ τούτοις τῆς γυναικὸς μὲν ἀπέσχετο,
 τὸν παῖδα δὲ ἤδη γεγονότα ἔτη ὀκτώ λαβόντας
 ἄγουσι παρ' ἑμοί. Κἀγὼ πρῶτα μὲν παραδίδωμι
 τοῦτον διδασκάλῳ γραμματικῇ· ἔπειτα κείρας αὐ-
 τὸν καὶ τῷ ὑπ' ἐμὲ κληρῳ ἐγκαταλέξας τῷ ἀρχι-
 διακόνῳ μου παρατίθημι, ἄκρωσ αὐτὸν τὰ τῆς Γρα-
 φῆς ἐκπονήσαι διὰ ταχέων ἐγκελευσόμενος· ὃς
 εὖτε φύσει τε καὶ σπουδῇ διὰ πάντων ἐξέλαμψεν ἐν
 βραχεῖ, ὡς μηδὲνα παράμιλλον αὐτῷ καθ' ὅλην τὴν
 Σικελίῳ εὐρίσκεισθαι. Οὗτος οὖν ὁ παῖς, εἴτε δαιμο-
 νος βασκανίῃ, ἢ οὐκ οἶδ' ὅποια τύχη χρησάμενος,
 αἰφνιδίῳ ἀφανῆς γίνεται, μηδενὸς αὐτῷ τὸ συμβῆν
 συνειδότες, μὴ τε μὴν ἄχρι καὶ τήμερον εἰς γινώσκει
 ἀφικόμενον· πολλὰ δὲ καὶ τὴν νῆσον πᾶσαν περι-
 ελθόντας οὐδὲν τι πλέον εὐρεῖν ἢ μαθεῖν ὄλωσ
 σαμεν. Ἐχομεν οὖν καὶ ἡμεῖς τὴν περὶ αὐτοῦ λύπην,
 ἀπαρηγόρητον μηδὲν ἡμῖν δηλώσαι μέχρι καὶ νῦν
 τῷ ἀγαθῷ Θεοῦ εὐδοκήσαντος. Ἐπαί δὲ μᾶλλον
 τῶν ἄλλων αἰ τῶν αὐτοῦ πατέρων ψυχὰι τοῦ πάθους
 ἔσθοντο, πείρεισι νῦν πενθοῦντες καὶ τὴν ἐκείνου
 μνήμην ἐπιτελέσοντες, κατὰ ταύτην δῆπου τὴν
 ἡμέραν καθ' ἣν καὶ τὸ πατέρες καλεῖσθαι ἀπώλεσαν,
 ἀφανῶς αὐτοῦ γενομένου.

IZ. Ταῦτα ὁ Μάρκος ἀκούσας ἔννεδς ἐγεγόνει
 ἐπὶ πολὺ, καὶ μετὰ ταῦτα δακρύων ὑποπλησθεὶς,
 τοὺς τοῦ παιδὸς γονεῖς παράγειν εἰς τὸ μέσον ἤξιον·
 τὸν δὲ εἰσεληλυθότων τὶς ἢ πολλὰ αὐτῆ τῶν θρήνων
 σύγχυσις, ἤρετο, καὶ ὅτου ἔνεκα δεινῶς οὕτω κό-
 πτοιντο. Τῶν δὲ ὑπὸ τῆς ἄγαν συνεχούσης αὐτοὺς
 ἀθυμίας καὶ τὴν φωνὴν ὡσπερ ἐγχοπτομένων, καὶ
 μηδὲ τὴν αἰτίαν φράζειν αὐτῷ δυναμένων, ὁρῶν
 ἐκείνος τὴν τοῦ πάθους ὑπερβολὴν καὶ ἄμα τὰς
 εὐφείας ἀκριδέστερον ἐπιβαλὼν τῷ Χαρίτωνι καὶ τινος
 ὑποφαινομένης ἰδὼν ὁμοιότητος· ἦν γὰρ δὴ κάκει-
 νος τὴν τε ἑψὶν μάλα καλῶς, καὶ τὴν κώμην ξανθὸς·
 καί, συνελόντα φάσαι, ἀκριθῆ σώζοντα τὸν χαρα-
 κτήρα κατανοήσας καὶ ὡς οὐκ ἂν εἴη τὸ λοιπὸν ἐν-
 δοσισίμα πρὸς ἐαυτὸν εἰρηκῶς· "Ἐδει, φησὶν, ὕμᾶς,
 ἀδελφοί, τῷ Θεῷ πάντως χάριν ὁμολογεῖν, ὃ τι ποτὲ
 ἂν ἦ τὸ συμβῆν, τῷ τοῖς ἀρρήτοις αὐτοῦ καὶ ἀκα-
 τανοήτοις κρίμασιν οὕτω πάντα οἰκονομοῦντι καλῶς·
 ἀλλὰ μὴ οὕτως ἀκρίτως πενθεῖν ὡς ἂν ἀπολωλότος·
 ὑμῖν ἤδη τοῦ παιδός. Εἰ γὰρ καὶ ὑμῖν ἀποκέκρυ-
 πται πάντως, ἀλλὰ γε τῷ Θεῷ δηλὸς ἐστι. Τούτων
 ὁ Χαρίτων ἀκούσας καὶ ἄλλως παραμυθίας ἔνεκα
 τὸν λόγον εἰρησθαι νομίζων· Τοῦτο μὲν οὖν, ἔφη,
 πανάληθες· εἰ γὰρ κατὰ Γραφὴν ἤδη καὶ ἀπώλεια
 φανερά παρὰ Κυρίου, πῶς οὐκ καὶ αἱ καρδίαι τῶν
 ἀνθρώπων; εἰ τοίνυν καὶ πεφάνευται τὸ τέκνον
 ἡμῶν, ἀλλ' οὖν ἡ τούτου ψυχὴ ἐν χειρὶ πάντως ἐστὶ
 τοῦ Θεοῦ. Καὶ ταῦτα μὲν ὁ Χαρίτων.

IH'. Ἡ δὲ τοῦ Γρηγορίου μήτηρ, τῷ τοῦ Μάρκου
 στήματι τὸν ὀφθαλμὸν ἀπερείσασα, ἀτενὲς ἑώρα,
 καὶ τὸν λόγον προσδεχομένη τὴν καρδίαν ἐπάλλετο
 καὶ μετέωρος ἦν. Ἐῖτα πάλιν ὁ μοναχὸς, εἰπὼν, ὡς

A stetisse, ex eo tempore ab uxore abstinuit. Porro
 filium octo jam annos natum accipientes, ad me
 adducunt, quem ego magistro primum grammaticis
 ac in Ecclesiae collegium, cui præsens, asciscens,
 in archidiaconi mei fidem committo, mandans
 ut quam celeriter fieri posset, in divinam legem
 accurate incumberet. Qui ita tum natura ad-
 jutus, tum studio, brevi in omnibus evasit con-
 spicuous, ut nemo per universam Siciliam illi
 comparandus inveniretur. Itaque puer vel dæ-
 monis invidia, vel nescio qua sortis malignitate
 usus, oculis nostris repente tollitur, nec postea
 tanta ejus calamitas cuivis innotuit, neque sane
 quidquam de illo in hunc usque diem nobis est
 proditum; utcunque universam Siciliam diu mul-
 tumque obierimus, nihil plus invenire aut dis-
 scere quivimus. Quocirca nos iidem inconsolabili
 prope illius causa dolore cruciamur, nihil
 nobis hactenus (quæ Dei Opt. Max. voluntas fuit)
 exploratum esse. Sed cum cæteris multo vehem-
 entius parentum ejus animi dolore confluentur,
 nunc lugentes adsunt, ejus memoriam hodiernæ
 die celebraturi, in quo patres, amisso filio, ap-
 pellari desierunt.

XVII. His auditis, ille diu elinguis ac post
 lacrymis plenus, in medium illos prodire petiit,
 et quænam hæc esset, cur tam graviter cæderentur,
 interrogavit. Cumque ii, præ tristitia quam
 plurimum illos opprimente, intericism ac impe-
 ditam vocem haberent, neque causam ipsi fari
 possent, cernens ille affectus vehementiam, si-
 mulque aspectus (oculis in Charitonem conjectis)
 accuratius perpendens, quasdam non obscuras
 similitudines ac veluti characteres agnovit: si-
 quidem ipse quoque valde decorus erat aspectu,
 et coma flavus, ac (ut paucis expediam) certa
 servantem signa perspicuens, nihilque reliquum
 esse, quod non optime quadraret, secum ipso
 colligans: Præstat, inquit, vos, fratres, omnino
 Deo gratias agere, quandoquidem quidquid un-
 quam accidit, ad abdita illius et incognita ju-
 dicia (ipso probe omnia gubernante) est refe-
 rendum: non autem sic inconsulto lugere, non
 secus sane, ac si filius vester vobis jampridem
 pessum abiisset; licet enim is vos lateat, nihilo
 tamen minus Deo est manifestus. Hæc cum Cha-
 riton audisset, ac ejusmodi verba sui conso-
 landi gratia fieri incassum arbitraretur: Hoc,
 Pater (ait), verum esse omnino fateor: si enim
 ex divinis Scriptis inferi et interitus Deum non
 latent, quomodo non etiam hominum corda illi
 erunt manifesta? Proinde si et filius noster in-
 teriit, ejus animam saltem Dei manibus contineri
 credendum est. Atque hactenus quidem Chariton.

XVIII. Porro Gregorii mater ad os Marci oculos
 adjiciens, fixius intuebatur: ac ejusmodi sermo-
 nem audiens, animo suspensa, corde nutabat.
 Deinde cum monachus dixisset recte cum illorum

filio agi, illisque fletum reprimere præcepisset, Donatum archidiaconum confestim accersit, et assistenti silentium ut vitium acriter objicit: Quid causæ (inquit) est, o homo, cur nequam illum servum imitatus, talentum Dei magnum in terram abdideris¹, non illud potius palam feceris, ut sic voluptatis, non mœstitiæ, tum parentibus pueri, tum communi huic Patri et archipræsuli auctor fieres? Nunc ergo cujus criminis reus es, et qua pœna plectendus? quippe qui tam ingentis illis mœroris anctor factus, Dei gratiam, quantum in te fuit, occultaveris? His verbis archidiaconus pallore infectus est, ac artus ejus omnes tremor invadens, illius faciem mutavit: scæque in terram abjiciens, amare flere ac ingemiscere cœpit; ac Davidis verba contra se pronuntians: « Peccavi in Dominum meum, et in vos omnes², » aiebat. Data igitur illi venia, humi jacentem exererunt, ac omnia Gregorii acta accurate illum dicere, nihil omnino præmittentem, imperarunt. Sed ille exorsus, rem sigillatim omnem edisserit, et quemadmodum cum se somno dedisset, quædam vox per quietem pueram inclamaverit, et ut ille assurgens sibi præsto fuerit, quotiesque illi vox insonuerit, et deinum quæ abs se, qualivæ didicerit nempe qui vocarat, e caelo advenisse, ac quemadmodum postrema vox apparuerit, ejus ipsius aures percillens litus sibi protinus petendum: futurum enim ut illic inveniret quibuscum mare celeriter trajiceret. His in excusationem dictis, sinem lacrymis fecit, hanc silentii causam fuisse asserens, veritum se, ne quando fide indignus inveniretur, neve insimularetur in adolescentem mali aliquid fuisse molitum. Atque archidiaconus in hunc est modum locutus.

XIX. At Marcus quæ ab illo de puero dicta fuerant, affirmans, ipse quoque adjecit, Gregorii vitam sibi esse perspectam ac exploratam, isque ita loqui cœpit: Cum essemus Romæ, inque templo eorum Apostolorum orarem, duo nobis formidabiles viri astiterunt, qui mihi, Surge, inquit, Marce, repente cum duobus, qui tecum sunt monachis, et Carthaginem navigatione contendite, ibique Gregorium quemdam Stoulum ab Agrigenti Ecclesia illuc advectum inquirete; is enim naucleri cujusdam, qui Varus dicitur, convictu familiari utitur, eique totus hæret. Hunc vobiscum assumentes, Hierosolyma usque perducatis: quo impulsus patriarchæ, cui, quæ illo facere oporteat, injunximus, illum sistite. His dictis, ab aspectu atque oculis mihi sublatis sunt. Proinde ego cum a somno solutus essem, ad flumen cum his duobus monachis maturo proficisci, ubi navem velis passis (Deo sic annuente) velificari Carthaginem, comperi: quam conscendentes, Carthaginem trajicimus, eamque obeuntes, adolescentem æd ædem divi martyris Juliani, lectioni vacantem, offendimus: quem complexi et allocuti, quæ se

Ἐν ἀγαθοῖς ἄρα ἐστὶν ὁ υἱὸς ὑμῶν, καὶ τὸν θρησκον αὐτοῖς ἐπισχεῖν καλεῖσας, τὸν ἀρχιδιάκονον Δονάτον αὐτίκα μετακαλεῖται. Τῷ δὲ παραστάντι τὴν σιωπὴν πρότερον πικρῶς ἐνειδίξει. Καὶ τίνος ἔνσκεν, φησὶν, ὦ ἄνθρωπε, τὸν πονηρὸν ἐμμετήσω δούλον ἐκείνον ὡσπερ τάλαντον τὸ τοῦ Θεοῦ μεγαλεῖον καταχωννύς, ἀλλὰ μὴ φανερὸν αὐτὸ καθιστῶν, ἔν' οὕτω μάλλον ἤζονῃς, ἀλλ' οὐκ ἄθυμίας, τοῖς τε τοῦ παιδὸς πατράσι καὶ τῷ κεινῷ ἡμῶν Πατρὶ τῷδε καὶ ἀρχιερεῖ κατέστης παραίτιος. Νῦν οὖν ὀφλήσεις τὸ ἐπιτίμιον, τοσαύτης μὲν ταῦτοι; ὀδύνης πρόξενος γεγονῶς, καὶ τὴν τοῦ Θεοῦ δὲ χάριν τό γε σὸν μέρος συγκρύψας. Ταῦτα λεγόμενα τὸν ἀρχιδιάκονον ὡχρίψιν ἐποίησε, καὶ ἡλλοιοῦτο τὴν ὄψιν, καὶ τρώμψ τὰ μέλη συνειλετο· ἐπὶ πρόσωπον δὲ πεσὼν ἀνέκλαυσέ τε πικρῶς καὶ μέγα ἀνώμωξε, ταῦτα δὴ τὰ τοῦ Δαυὶδ ἑαυτοῦ καταψηφισόμενος· « Ἡμάρτηκα τῷ Κυρίῳ μου καὶ πᾶσιν ὑμῖν. » Δόντες οὖν αὐτῷ συγγνώμην, καὶ τῷ ἐδάφει κείμενον ἀναστήσαντες λέγειν ἀκριδῶς τὰ περὶ Γρηγορίου, μὴδ' ὅτι οὖν παραλείποντα ἐκέλευον. Ὁ δὲ ἀρξάμενος πάντα κατὰ μέρος ἐφήσει, ὅπως τε, κοιμημένου αὐτοῦ, φωνή τις ἀοράτως τὸν παῖδα ἐκάλει, καὶ ὅπως ἐκείνος αὐτῷ παρασταίῃ, ποσάκις τε πρὸς αὐτὸν ἢ φωνὴ γένοιτο, καὶ τέλος οἶα παρ' αὐτοῦ διδαχθεῖν, θεῶθεν εἶναι συμβαλομένου τὴν κλήσιν, καὶ οἶα τὴν ἐσχάτην φῶναι φωνήν, λεπτῶς πως καὶ αὐτοῦ τούτου περιηχούσης τὰ ὦτα, ὅτι τε Πορεύθητι παρὰ τὸν αἰγιαλὸν, καὶ ὡς Ἐκεῖ εὐρήσεις, ὑφ' ὧν ἄρα τὸ τάχος περαιωθήσει. Ταῦτα εἰπὼν, εἰς παραιτήσεις ἐτελεύησα καὶ δάκρυα, ταύτην αἰτίαν τῆς σιωπῆς εἶναι φάμενος τοῦ μὴ ποτε, φησὶ, καὶ ἀπιστεῖσθαι βόξω, μάλλον δὲ καὶ ὑποπτος ἔσομαι, οὐκ ἀγαθὸν τι περὶ τὸν παῖδα διαπραξάμενος. Καὶ οὕτω μὲν ὁ ἀρχιδιάκονος.

19. Ὁ δὲ Μάρκος, τὰ παρ' ἐκείνου τοῖς παρ' αὐτοῦ βεβαιῶν, καὶ αὐτὸς προσετίθεισιν ὅπως αὐτῷ πάντα σαφῶς ἐδηλώθη τὰ κατὰ τὸν Γρηγόριον, καὶ ἤρξατο λέγειν ὡς· Ἐν τῇ πατρίδι Πύμῃ διατριβόντων ἡμῶν, καὶ τῷ τῶν κερυφαίων ἀποστῶλων ναῶν τὰς εὐχὰς ποιουμένων, ἄνδρες ἡμῖν δύο νυκτὸς ἐφίστανται φοβεροί, Ἀνάστα, Μάρκε ταχέως, λέγοντες, μετὰ τῶν σὺν σοὶ δύο μοναχῶν, καὶ ὡς ἐς Καρχηδόνα τὸν ἀπόπλουον ποιεῖσθε, εἴτε ἐν Καρθαγένῃ γενόμενοι, Γρηγόριον τινα Σικελιώτην ἐπιζητήσατε, τῆς Ἀκραγαγίνων μὲν ἐκκλησίας ὀρμώμενον, ἐν οἴκῳ δὲ τίνος ναυκλήρου καλουμένου Οὐάρου τὴν διαγωγὴν ἔχοντα καὶ τῷ Θεῷ προσανέχοντα. Τοῦτον ὑμεῖς συμπαραλαβόντες ἄχρις Ἱεροσολύμων ἐσεσθε διασώζοντες· ἐκεῖσε δὲ γενόμενοι τῷ πατριάρχῃ τοῦτον συστήσατε· κάκεινῳ γὰρ περὶ τοῦδε, ἢ προσήκον ἐνετειλάμεθα. Ταῦτα οἱ μὲν εἰπόντες, ἐξ ὀφθαλμῶν μοι κατέστησαν· ἐγὼ δὲ τοῦ ὑπνου ἡμῶς ὑπνέντος, αὐτίκα παρὰ τὸν ποταμὸν ἄμα τοῖν δυοῖν τούτοιν μοναχοῖν πωραγίνομαι, καὶ τοῦ Θεοῦ ταῦτα οὕτω τιθέντος πλοῖον καταλαμβάνομεν· ἰστίον αἶρον ἦδη καὶ εὐθὺς Καρχηδόνος τὸν ἀπόπλουον ποιούμενον οὗ δὴ ἐπιβάντες, εἰς Καρθαγένην

¹ Matth. xxv, 25 seqq. ² II Rég. xii, 15,

πραιουμεθα· και ταύτην περιελθόντες, τὸν παῖδα A
 πρὸς τὸ τοῦ ἁγίου μάρτυρος Ἰουλιανοῦ ναῶ τῇ
 ἀναγνώσει προσκείμενον εὐρομεν, και προσειπόν-
 τες και ἀσπασάμενοι, διδάξαντες τε τὰ φανέντα
 ἡμῖν πάντα και παρ' ἐκείνου πάλιν τὰ ἐκείνου με-
 μαθηκότες, χαίροντες και χαίροντα παραλαβόντες, μέ-
 χρι τῶν ἱερῶν ἀπηνέγκαμεν τόπων, λόγου τε δεξιό-
 τητι και βίου λαμπρότητι και' οὐδ' ἂν γένοιτο,
 πάντας πρὸς ἑαυτὸν ἐπισπώμενον. Ταῦτα τοῦ Μάρ-
 κου διεξελεθόντος γίνεται τι λόγου και μνήμης ἄξιον.
 Τὸ μὲν γὰρ πλήθος ἅπαν ὁδὰ τινη βακχεῖα τῇ διη-
 γήσει κεκνημένοι, λίαν τε σκιρτώσιν ἡδὺ και
 μέγα κροτοῦσι και τὴν φωνὴν αἰρουν, βοῆς τε τὸν
 ἀέρα πληροῦντες και τῷ παραδόξῳ τοῦ πράγματος
 εὐχαριστοῦντες ἕμα, και τὸ τοῦ Θεοῦ δοξάζοντες
 ἕνομα. Και οὕτω μὲν τὸ πλήθος κοινήν εὐφροσύνην
 τὸ πρᾶγμα ποιούμενοι· οἱ δὲ γε τοῦ Γρηγορίου πα-
 τέρης μικροῦ και εἰς ἔκστασιν τῇ ὑπερέσθῃ τῆς
 ἡδονῆς ἦκον, και ἡμιθυῆτες εἰς γῆν κατέπιπτον.
 Ἐκστατικὸν γὰρ ὡσπερ ἀμετρία λύτης, οὕτως οὐ-
 δὲν ἤττον και ἡδονῆ, και κίνδυνος πολλάκις ἐξ ἀμφο-
 τέρων ἐπῆλθεν.

Κ'. Εἶτα πρὸς τοῦ Μάρκου διαναστάντες και μόλις
 ἑαυτῶν γενόμενοι, διηπίστουν, και τοῦτο δὲ ἀπὸ τῆς
 χαρᾶς ἰσως κατὰ τὸ ἱερὸν λόγιον τὸ, "Ἐτι διαπιστοῦν-
 των αὐτῶν ἀπὸ τῆς χαρᾶς, ἔθεν και πίστιν ἤτουν τῶν
 λεγομένων, ὡσπερὶ δεδιότες μή και ἕναρ ἢ τὰ λεγό-
 μενα· και, "Ὅντως ὁ παῖς, φασί, ζῆ ὁ ἡμέτερος, ὁ
 μονογενής, ὁ φιλάτος; Ὁ δὲ, και ζῆν και καλῶς ἐν
 Θεῷ ζῆν ἔφασκεν. Ἴνα δὲ μηδὲν ἀμφίβολον αὐτοῖς
 ἦ, και τὴν μορφήν ὑπέγραψεν, ὅτι νεανίας· ἐστὶ
 σφόδρα καλῶς, και τῷ πατρὶ πάνυ παροικῶς, πυρρῶς
 τὸ χρῶμα, τοὺς ὀφθαλμοὺς χαροπῶς, τὴν φωνὴν
 λίαν ἡδυμελῆς, και τὴν ἀκοὴν ὀξύς. Εἶτα και τὰ
 τοῦ ἡθους καθόσον ἐνήν διεξήει, ὡς αἰὲ μὲν σύννους
 ἐστὶ και συνσταλμένος και κάτω νεύων, τοὺς δὲ τῆς
 ψυχῆς ὀφθαλμοὺς ἄνω τείλων και πάντοθεν συγκε-
 κροτημένος, περὶ τὰς θείας δὲ Γραφὰς ἐσπουδακῶς
 αἰε και ταχύς μὲν τὰ χρηστά και εἰπεῖν και ἀκού-
 σαι, βραδύς δὲ προέσθαι ῥῆμα· φαῦλον δὲ τι εἰπεῖν
 ἢ ἀκούσαι τὸ παρ' ἅπαν οὐκ ἀνεκτὸς, γέλωτος εἰπερ
 τις κραιτῶν, πρὸς δὲ και πόνοις συντόνοις ἀσκήσει
 προσκείμενος τραχυτάτῃ. Ταῦτα και τὰ τούτων εἰ-
 πλεῖω τοῦ μοναχοῦ περὶ τοῦ Γρηγορίου διεξιόντος,
 ἡδονῆς ὁ σύλλογος ἐπληροῦτο, και τοῖς γονεῦσιν ὁ
 τοῦ παιδὸς ἔπαινος ἀντὶ τοῦ παιδὸς εἰς παραμυθίαν
 καθίστατο. Ἐδάκουν γὰρ αὐτὸν ἐκείνον ὄρξιν, οὕτω
 σαφῆ τῆς ἐκείνου ψυχῆς ἀκαθόντες ἴχνη τε και γνω-
 ρίσματα. Και τὰ μὲν κατ' αὐτοὺς ὡδὲ πη εἶχεν. Οἱ
 δὲ μοναχοὶ ἡμέρας ἐκεῖ διαγαγόντες τρεῖς, τὴν
 ἑαυτῶν πορεύεσθαι διεγνώκεισαν, και εἰς πλοῖον
 ἐμβάντες· ἐπιφόρου τυχόντες πνεύματος, διὰ τα-
 χέων, ἐν Πανόρμῳ τε προσορμίζονται, κἀκείθεν τὴν
 πατρίδα Ῥώμην και τὸ ἑαυτῶν καταλαμβάνουσι
 φροντιστήριον. Και τούτοις μὲν τοιοῦτον τὸ τῆς
 ἀποδημίας πέρας.

ΚΑ'. Ὁ δὲ γε Γρηγόριος, ὑπομείνας ἐν Ἱεροσολύ-
 μοις, ὡς προλαβὼν ὁ λόγος ἐδήλωσε, και τὸν ἑαυτοῦ
 ἐρῶν τρέχων, μᾶλλον δὲ αἰε νικῶν ἑαυτὸν και

A nostro oculorum sensui obtulerant, edicimus, et
 quæ ad illum contra pertinerent, omnia cognosci-
 mus. Tum læti, lætum ipsum accipientes, ad sacra
 loca deduximus, tam verborum dexteritate, quam
 splendore morum, omnes ad se trahentem. Cum
 hæc Marcus percurreisset, res quædam contigit co-
 gnitione atque memoria digna. Siquidem universa
 multitudo, hoc sermone tanquam insania quadam
 percita, exsilire valde ac jucunde admodum plau-
 dere cœpit; sublata item voce aerem clamore im-
 plentes, Deo ob rem tam admirandam gratias age-
 bant, ejusque nomen miris laudibus cumulabant.
 Atque hinc quidem multitudo magna communiter
 perfusa lætitia, tum præsertim parentes Gregorii,
 præ voluptatis ubertate a constantia mentis descive-
 rant, in terramque semimortui ceciderunt. Ut enim
 immoderatus dolor plerumque in stuporem agit,
 sic nihilominus voluptatis magnitudo homines a
 mente discedere compellit, ut utrinque grave peri-
 culum impendere constet.

XX. Mox coram Marco assurgentes, vixque sui
 compotes facti, dictis fidem, idque fortasse præ-
 gaudio (juxta divina scripta): Adhuc autem illis
 non creditibus præ gaudio, non habebant. Proinde
 dictorum fidem, perinde atque isthæc verba som-
 nium essent, fieri sibi postulabant. Numquidnam
 filius noster unigenitus, dilectissimus vivit? At ille
 huic bene beateque in Deo vivere dixit. Ut vero
 nihil illis, de quo ambigerent, relinqueretur, for-
 mam ejus effinxit, adolescentem illum sane quam
 decorum patrem valde referre suum, colore ful-
 vum, pulchrum oculos, prædulci voce, acutis au-
 ribus esse: ac demum mores ejusdem per omnia
 recensebat. Quam ille prudens, quam sciens, hu-
 mili loco positus, mentis oculos in cælos tolleret,
 ac undique favorabili exceptus plausu, in divina
 scripta semper incumbere. Ac velox quidem opti-
 mis quibusque tum loquendis, tum audiendis, cum
 alioqui tardus ad loquendum foret: levitatis vero
 quamlibet minimum, nec dicere nec audire nun-
 quam omnino sustinuit. Risus, quam qui maxime,
 continens erat. Assiduis præterea laboribus, asper-
 rimæque exercitationi hærebat. Cum hæc atque his
 longe majora monachus loqueretur, illa hominum
 frequentia lætitiis omnibus incessit, puerique laus-
 parentibus pro filio in consolationem stetit. Illum
 ipsum enim intueri videbantur, sic ejus indicia
 animi atque vestigia manifesta percipiebant. Ac de
 his quidem hactenus. Porro monachi triduo illic
 commorati, iter suum persequi instituerunt. Quo-
 circa navim subeuntes, Panormo secundissimo
 vento celeriter applicuerunt. Illinc Romam patrium
 solum suum suumque ipsorum monasterium petunt.
 Et is quidem eorum peregrinationem finis excepit.

XXI. Gregorius vero Hierosolymis (ut sermo su-
 perius indicavit) existens, cursumque suum con-
 sciens, quin potius seipsum vincens, secumque de-

certans, diaconus a patriarcha Macario deligitur : a quo divus Gregorius comestum Olivarum montis, Patrumque in illa sanctæ civitatis solitudine degentium visendorum gratia petiit, cuius cum arbitrio hoc ipsum permitteretur, iter, quo fertur in interiorum eremum, aggreditur. Cumque tres dies iter fecisset, ad sextam fere horam monachum consuetis vacantem precibus reperit : quem cum convenisset, in sermonemque familiarem incidisset, quando ille nihil minus hunc ipsum virtutis deprehenderat amatorem, in vitæ secum contubernium accepit. Veram cum post viginti dies una cum Gregorio illæ iter faceret, locum, in quo monachi domicilium duæque palmæ erant, indicavit : Ingens hic, o sili (locum digito signans, subdidit ille), thesaurus est abditus, nempe exercitationis laude pater emipentissimus, tuusque, id nisi ipse detrectes, servator futurus. Proinde accede, et pulsans fores, obviam tibi procedentem habebis ; quod si psallendo distinebitur, cantum cum illo, foris alioquin stans, prosequere ; cum vero canendi finem fecerit, hinc tibi curæ sit, quominus hac ipsa frustreris indagine. Hæc sane cum ille dixisset, essetque Gregorium amplexatus, discessit.

XXII. At vero cum hic flexis genibus, oculos sursum in cælum tollens, orasset, seseque crucis signo præmuniisset, fidenter gradiebatur. Cumque ad locum pertingeret, canentem quasi turbam audivit : sed cum propius accessisset, non tum multitudinem, sed veluti tres canentes audire, sibi visus est. Quare timore percussus, ad januam silens appropinquabat ; sed ille cum cantum intus expleset, per transennam aspiciens, voce Gregorium inclinavit. Hic vero multo magis ob nominis appellationem pertimescere cœpit, et vocanti parens, ingreditur, seseque lacrymis ac sudoribus circumfusus, illius ad pedes projecit. Cumque ab eo, Deum ut pro se oraret, petiisset, sibi que illud ipsum præstitum esset, apud senem commoratur, grammaticamque et quidquid poetarum libris continetur, rhetoricam item, ac philosophiam illam, quæ animo et contemplatione cernitur (nam quæ in rerum actione versatur, jam pridem didicerat), edocetur. Siquidem senex ab his omnibus belle paratus erat, litterarumque Græcarum doctorem se præstabat eximium. Tam affabre Gregorius litterarum divitiis auctus, nec minori morum atque virtutis, accessione facta, illi adhærescebat : a quo, quænam se vexationes invasuræ essent, edoctus (erat enim divinus ille vir inter cætera venturi præscius), rursus ad sacra loca pergit : in quibus cum per annum vixisset, illinc in Antiochiam abit : apud quam moram trahens, annum itidem commoratus est. Cumque esset plures eruditos sermones interpretatus, nec paucos ipse composuisset, omnibus sui admiratione injecta, ad magnam ac regiam Constantini civitatem concessit : quando divina illum omnino providentia eo compelleret, et a

cæteris quidem mundi curis abstractum, ad munus illud, ad quod obeundum vocatus fuerat, hortaretur.

A πρὸς αὐτὸν ἀμιλλώμενος, διάκονος παρὰ τοῦ πατριάρχου Μακαρίου χειροτονεῖται, ὃν δὴ ἀξιώσας ὁ θεὸς Γρηγόριος, τὸ τε ἕρος τῶν ἐλαίων ἰδεῖν καὶ τοῦς κατὰ τὴν ἔρημον τῆς ἁγίας πόλεως Πατέρας περιελθεῖν, καὶ ἐπιτραπέλις ἀρχεται τῆς ἰδοῦ τῆς ἐπὶ τὴν ἐνδοτέραν φερούσης ἔρημον. Ἡμέρας δὲ τῆ ὀδοπορίας τρεῖς διανύσας, σχεδὸν που περὶ τὴν ἕκτην ὥραν καταλαμβάνει τινὰ μοναχὸν τὰς συνήθεις εὐχὰς ποιοῦμενον. Τοῦτῳ δὲ συγγενόμενος καὶ εἰς λόγους ἐλθὼν ἐπεὶ κάκεινος αὐτὸν ἐγνωσμένης ἀκρως μεταποιούμενον, μεθ' αὐτοῦ παραλαμβάνει. Ἐν ἡμέραις δὲ εἰκοσι τὴν αὐτὴν ὀδὸν ἔσται τῷ Γρηγορίῳ, δείκνυσσι τόπον αὐτῷ τινὰ ἐν ᾧ σκηνὴ τε μοναχοῦ ἦν, καὶ δύο φοινίκας ἐπεφύκεσαν. Τοῦτον αὐτῷ τῷ δακτύλῳ δείξας καὶ εἰπὼν, Ἐνταῦθα, φησὶ, ὦ παῖ, μέγας ἐγκέκρυπται θησαυρὸς, μέγας ἐν ἀσκήσει πατὴρ καὶ σὸς, εἰ θέλῃς, σωτήρ. Ἄλλὰ πρόσθι καὶ κάψας τὴν θύραν, ἔξεις αὐτὸν ὑπακούοντα. Ἄν δέ γε ψάλλων τυγχάνῃ, πλήρου σὺν αὐτῷ τὴν ψῶδὴν ἐστὼς ἔξωθεν· καὶ μετὰ τὴ πύσασθαι, οὐκ τὸ ἐντεῦθεν μελέτω ὅπως τῆς θήρας μὴ διαμάρτης. Ὁ μὲν, τσαῦτα εἰπὼν καὶ τὸν Γρηγόριον ἀσπασάσας, ἀνεχώρει.

KB'. Ὁ δὲ τὰ γόνατα κλίνας, τοὺς δὲ ὀφθαλομοὺς τῆς διανοίας ἄνω πρὸς οὐρανὸν τείνας καὶ προσευξάμενος, τῷ τύπῳ τε τοῦ σταυροῦ σφραγισάμενος, ἐχώρει θαρρῶν, καὶ πλησίον τοῦ τόπου γενόμενος, ἤκουσεν ὡσπερ ὄχλου τινὸς ᾄδοντος. Ἐγγίσας δὲ πλησιέστερον, οὐκὶ πλήθους τότε, ἀλλ' ὅσον τριῶν ψαλλόντων ἀκήκοε. Τὸν μὲν οὖν δέος εἶχε, καὶ παρὰ τὴν θύραν σιωπῶν εἰσῆκει. Ὁ δὲ, ἐπειδὴ τὴν ψῶδὴν ἐνδον τελείσειε, παρακύπτει τῆς θύρας, καὶ φωνεῖ λέγων· Γρηγόριε. Ὁ δὲ καὶ μᾶλλον ἐπὶ τῆ τοῦ ὀνόματος κλήσει καταπλαγείς καὶ τῷ καλοῦντι πεισθεὶς, εἰσελθὼν προσπίπτει τοῖς τοῦτου ποσὶ, δάκρυα τε καὶ ἰδρῶσι περιβρέθετός, καὶ εὐχὴν ἐξιστούμενος. Τυχῶν δὲ τῆς εὐχῆς μένει παρὰ τῷ γέροντι, καὶ παρ' αὐτῷ διὰ τεττάρων ἐτῶν γραμματικὴν τε πειδεύεται, καὶ δσα τῶν ποιητῶν, ῥητορικὴν τε καὶ φιλοσοφίας ὅσον τὸ θεωρητικόν· τὸ γὰρ δὴ πρακτικὸν ἦδη καὶ προλαβὼν ἐξήσκητο, πεπαίδευτο δὲ καὶ τὰ τοιαῦτα ὁ γέρον ἰκανῶς, καὶ λόγων Ἑλληνικῶν ἀκρω· διδάσκαλος ἦν. Τσαῦτα παρὰ τούτου Γρηγόριος περὶ τὸν λόγον κερδάνας, οὐκ ὀλίγα δὲ καὶ βίου καὶ τῆς ἀρετῆς ἀπονάμενος, συνταξάμενος αὐτῷ μετὰ ταῦτα, καὶ τοὺς ἐκδεξομένους αὐτὸν πειρασμοὺς παρ' αὐτοῦ διδάχθεις· ἦν γὰρ πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ προφητικὸς ὁ θεὸς· ἀνήρ· ἐπὶ τοὺς ἱερούς τόπους καὶ αὐθις φοιτῆ, καὶ τούτοις ἐνδιατρίψας ἐν αὐτῶν, ἐκίθη ἐν εἰς Ἀντιόχειαν ἀπεισι· καὶ παρ' αὐτῆ ἄλλιν ἐν αὐτῶν ἕνα διαγεγόμενος σχολῆς τε λαβόμενος, καὶ τῶν δογματικῶν λόγων πολλοὺς μὲν ἀναγνοὺς, οὐκ ὀλίγους δὲ καὶ αὐτὸς ἐκθέμενος, καὶ θαῦμα πᾶσιν ἀπολιπὼν, εἰς τὴν μεγάλην πόλιν καὶ βασιλίδα τὴν Κωνσταντίνου χωρεῖ, τῆς ἀνω πάντως Προνοίας αὐτὸν ἀπαγούσης, εἰς ἣν δὴ ἐκλήθη τάξιν ὡσπερ προβιβαζούσης.

ΚΓ'. Ταύτην καταλαβὼν καὶ παρὰ τοῦ φιλαρέτου Ἀ
μοναχοῦ ἑνιαίας τυχῶν, ὃς ἤδη καὶ τῆς τῶν ἁγίων
μαρτύρων Σεργίου καὶ Βάκχου καθηγεῖτο μονῆς,
ἔργον μὲν ἐν πρώτοις οὐ μικρὸν ἐποιεῖτο Ἰωάννου
τοῦ χρυσοῦ τὴν γλώτταν τοὺς χρυσοῦς ἐπιέναι
λόγους· εἶχε γὰρ καὶ τοῦτον ἢ ἐκείνου σειρὴν καὶ
τὸ τε πλῆθος τῶν νοημάτων, καὶ τὸ κάλλος τῶν
ὀνομάτων, καὶ τὴν καινὴν ἐκείνην καὶ σφόδρα θέλ-
γουσιν συνθήκην ὁρῶν, καὶ ὅτι δὴ τὰ ἐκείνου πάντα
χαρίτων μεσά. Κάντεῦθεν πάλιν τὸ ἐκείνου τῆς
ψυχῆς μέγεθος ὡς οἶόν τε ἦν ἀναδιδασκόμενος διε-
θερμαίνετο τὴν ψυχὴν, καὶ ὡς πρὸς ἀρχέτυπὸν τι
κομιδῆ κάλλιστον τὸν ἐκείνου βίον ὁρῶν, καθ' ὅσον
δύναμις ζηλοῦν ἔσπευδεν. Ἐντεῦθεν καὶ συντονω-
τάραις ἑαυτὸν νηστεαῖς ἐκδίδωκε, καὶ ἀγρυπνίαις
ἐξέθηκε καὶ προσευχαῖς ἀδιαλείπτως ἐχρήτο. Ἄ δὲ
αὐτὸς πρὸς τὸν μέγαν Ἰωάννην ἔπασχε, ταῦτα δὲ
πρὸς αὐτὸν καὶ ὁ τῆς μάνδρας ἐκείνης προσετός
ἐπακόνθει· ὁρῶν γὰρ κάκεινος τὸ τε ὑπερβάλλον
τῆς ἀστικίας· οὐδὲ γὰρ ὅτι μὴ δι' ὧν ἐπέτ' ἡμε-
ρῶν εἰστέτο, λάχανα δὲ καὶ τότε μόνοις ἀλίσιν ἔ-
δωμένα· ταῦτά τε οὖν ὁρῶν, καὶ τὸ τῆς ἀγρυ-
πνίας σχεδὸν ὑπὲρ ἀνθρώπων, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὸ
ἐν πόνοις ἀήτητον, καὶ τὸ περὶ τὴν προσευχὴν ἔμ-
μῶν τε καὶ θεωρητικόν, ὅπως ἐκπλήξεως μεσὸς
ἦν, καὶ σιγῇ ταῦτα κρύπτειν οὐχ οἶός τε ὢν, καὶ
τὴν πατριάρχην κοινῶν ἐποιεῖτο, καὶ πᾶντα
ἐξαγγέλλει τὰ κατ' αὐτόν. Καὶ ὃς ἀκούσας, λίαν τε
ἤσθη, καὶ βουλευέται τὴν μὲν πρώτην σοφοῦς αὐτῷ
τινας ἀποστεῖλαι, καὶ δὲ αὐτῶν τούτων ἀπόπειραν
ἐκείνου λαβεῖν· ἔπειτα δὲ καὶ τὸν Γρηγόριον μετα-
κλήτον θέσθαι παρ' αὐτόν. Ὁρίζεται δὲ καὶ καιρὸς
τῆς προσελεύσεως τῶν σοφῶν ὁ τῆς νυκτὸς ὄρθρος,
ἐν ἡμέρᾳ γὰρ ἀθέατος ἦν τὰ πολλὰ καὶ ἀπρόσιτος,
καὶ πέμπεται πρὸς αὐτὸν Μάξιμος τε φιλόσοφος
καὶ Κωνσταντῖνος ὁ τρικαῦτα χαρτοφύλαξ τῆς
Ἐκκλησίας, ἄνδρες λέγειν τε δεινοί, καὶ κρίνειν
τοὺς λέγοντας ἱκανοί, καὶ φιλοσοφίαν ἀκρῶς ἐξησκη-
μένοι, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἦθος ἀνθρώπου καὶ γνώμην
καταμαθεῖν λίθος ἀτεχνῶς ἢ Λυδία. Οὗτοι δὲ αὐτῷ
συγγενόμενοι, καὶ ἰδόντες φρόνημά τε ψυχῆς εὐγε-
νῆς καὶ ἦθος ἐπιτερπῆς, λόγον τε μέλιτος ἠδὲ
βέοντα, καὶ γλώτταν πάσης προβαλλομένης ἀπο-
ρίας κρείττονα· οὐδὲν γὰρ ὅ τι τῶν περὶ θεολογίας
καὶ τῶν σφόδρα δυσλῶτων εἶναι δοκούντων, Γρηγο-
ρίου, φημί, τῆς θεολογίου γλώττης καὶ οὐρανοῦ
προτεινόντες, εἶρον ἐφ' ᾧ μὴ μᾶλλον ἐκεῖνος αὐ-
τοῦς τῆ ἐπιλύσει κατέπληττε καὶ κομιδῆ θαυμάζειν
ἐποιεῖ· ταῦτα δὲ πείρα μαθόντες ὑπέστρεφον οὐ
φθόνῳ τὰ καλὰ κρύπτοντες, ἀγγελοὶ δὲ μᾶλλον καὶ
λαμπροὶ κήρυκες πρὸς τοὺς ἄλλους πάντας καὶ
αὐτὸν τὴν πατριάρχην γινόμενοι, καὶ δι' ἑαυτοῦ ἐν
ἀνθρώποις Γρηγόριος λέγοντες, τὴν τε γνώμην
καὶ τὴν γλώτταν ἀήτητος.

ΚΔ'. Ὡς δὲ μὴ παροπτέος ὁ τριλοῦτος ἐδόκει,
αὐτίκα πρὸς τὴν πατριάρχην μετακαλεῖται. Καὶ
ὃς ἀγεται μὲν ἄκων, δεινῶς τῆς ἡσυχίας ἐρῶν, καὶ
ἕμα πρὸς τὴν ὑποτροπὴν ἤδη βλέπων, καὶ τὴν ἀνα-

XXIII. Hanc subiens, apud monachum sapien-
tiae studiosum, qui Sergii et Bachii martyrum do-
mum olim praefuerat, diversatus, rem non parvam
quidem effecit, dum Joannis Chrysostomi sermones
aureos percurrit. Nam sententiarum illius dulcedo
ae ubertas, nec non verborum pulchritudo ipsum
illexerat: tum novam illam subinde structuram
mire afficientem, omniaque ejus scripta, donis
plena caelestibus, contuitus, hinc illius animi celsi-
tudinem, prout poterat, non segniter edoctus, ar-
dore quodam animi erat accensus, et ad ejus vi-
tam, uti exemplar quoddam longe pulcherrimum,
oculos intendens, imitari illam sedulo nitabatur.
Hinc crebrioribus se jejuniis dedit, vigiliis in-
sistebat, precibus vacabat assiduus. Quae vero illi
circa Joannem contingere, eadem domus ejusdem
praeses sibi circa illum usu venisse comperit. Cum
enim et is jejunium admirabile cerneret (neque
enim cibum nisi septem singulis diebus, ac tam
quidem olera modico condita sale accipiebat) ac
vigilias naturam humanam egredi, nihilo secius la-
boribus invictum, precibus ac contemplationi con-
stantissime inhærere, stupore magno affectus, non
continuit, quin haec ipsa a silentio vindicaret, et
patriarcham, cui acta illius omnia manifestat, re-
rum omnium participem faceret. Ille his auditis,
gavisus est vehementer, ac sapientes quosdam vi-
ros, per quos aliquod illius periculum faceret, ad
illum legare, ac mox Gregorium ipsum accersitum
apud se continere decrevit. Tum enim splendor
mactis, nempe sapientes, interire caeperant, ac uno
die periisse omnes, et ab aspectu hominum pro-
cul visi sunt exsulasse. Mittuntur igitur ad illum
Maximus quidam philosophus, ac Constantinus,
tum Ecclesiae librorum custos, viri non modo ipsi
eloquentes, sed qui alios etiam loquentes judicare
possent: philosophia quidem plurimum excolti,
atque etiam ad sententiam ac mores hominum ri-
mandos instar Lydii lapides indices. Qui cum ad
illum profecti essent, ac sensus generositatemque
animi perspexissent, itemque delectabiles moras,
ac sermonem melle suaviores, ac linguam
longe praestantiorum quam ut dubitatione aliqua
sibi proposita vinceretur (nihil enim ex h. s. quae
ad theologiam pertinent, eorumque quae indissol-
ubilia esse putantur, disertae atque caelesti ejus
linguae in quaestionem revocantes, reperire potue-
runt, in quo non hos magis ille solutione percel-
leret, in maximamque traheret admirationem):
haec cum experientia didicissent, non invidia quae
honestae essent occulturnt: quin potius nuntii at-
que praecones apud omnes, et ipsum in primis pa-
triarcham illustres facit, Gregorium solum inter
homines cum ingenio, tum lingua invictum asce-
rentes, reversi sunt.

XXIV. Ubi vero eximius ille vir haudquaquam
spemendus visus est, confestim ad se patriarcha
illum accersivit: qui invitatus quidem ducitur, erat
enim quietis apprime studiosus, simulque postuli-

minio redire, illincque proficiisci maturabat. Paret nibilo secius, et coram archipræsule positus, cum moribus esset tranquillus, aspectu venerandus, et alloquii suavitate Sirenas haud fabulose loquendo vinceret: ita illum vehementer devinxit, sibique totum obstrinxit, ut sine illo nullo pacto consistere vellet, idque in primis, quia nihil a sapientibus proponebatur, quod non ille magna cum perspicuitate ac ad persuadendum aptitudine interpretaretur. Proinde viginti illic dies commoratus, interimque cum sapientia, tum singulari mansuetudine ac modestia admirabilis omnibus habitus, abeundi rursus verba fecit. Sed cum patriarcha nollet ipsum dimittere, quia omni illum studio retinere niteretur, alias causas afferens, quibus illi remanendum esset (Monothelitarum enim hæresis plurimum tum serpebat, et hic solus nexus illorum facile perfringere poterat), tum sane, licet invitus, remanere est persuasus. Jam vero ubique ad bellum conclamatum erat, ab una quidem parte Sergius, Pyrrhus, Paulus, et Cyrus, qui jam hæretici declarati fuerant: ab altera quicunque hæresim detestantes, pro vera pietate stabant. Ipse vero prave sentientes, licet procul adhuc positus, intortis vibratisque jaculis fugabat, variis rum opiniones risus et meras esse nugas evidentissime

XXV. Postea vero quam bellum erumpere palam cœpit, tum hæreseos viri principes occurrerunt, tum ex his, qui recta dogmata sectabantur, præstantiores illuc confluerunt. Aderant Antiochiæ, Alexandriae ac Hierosolymorum, simulque omnes Orientis præsides, itaque ab Occidente omnes, præter Romæ antiquioris, et Sardinia præsules. (Hos enim gravis morbus intra fines continuerat.) At Romanus hominem sacris Litteris eruditum, qui suas vices impletet, destinavit. Gregorius vero in Sardonii locum suffectus est. Quocirca cum magnum illo die (ut par erat) de sacris Litteris certamen ortum esset, aliis quidem rerum, aliis vero verborum fiducia fretis, dum hæretici acri ac suasorio quodam sermone, quo veritatem occultare opinabantur, utuntur; ille vere generosus ac inexpugnabilis lingua, qua tum divina opitulante gratia plurimum roboratus est, sic eorum nexus tanta vi orationis et ardore spiritus fregit, ut eos qui dicendi laude plurimum præstabant, mutos omnino redderet, et eorum linguas penitus auferre videretur, ac ii præterea ipsi silentes, sese victos esse faterentur. Itaque Patrum quidem synodus plauderet, hæreticorum vero multitudo, alii, et ii quidem illustriores, deposito errore, nostris adhærescebant; alii vero plurimi propter verecundiam in medium prodire non audebant. Hunc exitum synodus habuit, solusque Gregorius per omnium ora, et præsertim Patrum. volitabat.

XXVI. At aliis tum admirantibus, tum vota pro illo facientibus, archipræsul secum illum accipiens, ad regem adducit: Hic, rex optime (dicens), hic,

χώρησιν επισπεύδων. Παίθεται δ' ὁν ὄμων καὶ κατ' ἄψιν παραστάς τῷ ἀρχιερεὶ τὸ ἡθοσφραληνός, τὸ σχῆμα σεμνός, τοῖς λόγους τὰ σειρήνων τὸ μὴ μῦθον εἶναι νικῶν, οὕτω κατάκρας αὐτὸν εἶλε καὶ ὄλον ἑαυτοῦ ἐποήσατο, ὡς μηδ' ἂν εἴ τι καὶ γένοιτο τούτου ποτὲ χωρὶς αὐτὸν καθιστάναί βούλεσθαι· καὶ μάλιθ' ὅτι μηδὲν τῶν προβαλλομένων παρὰ τῶν ἐπὶ σοφίᾳ θαυμαζομένων ἦν, ὃ μὴ μετὰ πάσης αὐτὸς ἐπέλυε σαφηνείας καὶ πιθανότητος. Οὕτως ὁν ἐκείσε ὄλας ἡμέρας διαγαγὼν εἴκοσι, θαυμαζόμενος ὑπὸ πάντων τῆς τε σοφίας καὶ τῆς ἀγαν ἐπεικειίας καὶ μετριότητος, ὁδοῦ πάλιν ἐμέμνητο. Ἐπεὶ δὲ μὴ ἐφείναι, ἀλλὰ πάτη μηχανῇ κατέχειν αὐτὸν ὃ πατριάρχης ἠθούλετο, ἀλλας τε λέγων αἰτίας καὶ ὅτι τότε πολλῆ τῶν Monothelῶν ἡ αἵρεσις, μόνος δὲ οὗτος εὐχερῶς ῥηγγύειν τὰς ἐκείνων πλοκάς ἱκανὸς τότε δὴ καὶ ἄκων ἐπειθετο. Καὶ συνεκροτεῖτο μὲν ἤδη πανταχόθεν ὃ πόλεμος τῶν μὲν Σεργίου τε καὶ Πύρρου, Παύλου τε καὶ Κύρου τῶν κακοδόξων ἀφηγουμένων, τῶν ὀρθοδόξων δὲ πάλιν ὄτο: τῆς ἀληθοῦς εὐσεβείας ἀνταίχοντο. Αὐτὸς δὲ καὶ πόρρωθεν ἔτι τοὺς κακοδόξους ὑπάρχοντας τοῖς ἀκροβολιομοῖς ἐτρέπετο, λόγους περὶ τὸ δόγμα συνθεῖς, καὶ γέλωτα πάντα τὰ ἐκείνων ἀποδειξας καὶ ἀκριβῆ φλήναφον.

circa dogma sermonibus editis, quibus omnes illo-

ΚΕ'. Ἐπεὶ δὲ καὶ ἡ μάχη φανερώς ἐρῆγγυτο, καὶ ἀπήντων μὲν οἱ αἵρεσιάρχαι, συνέρρεον δὲ καὶ οἱ τῶν ὀρθοδόξων πρόμαχοι, παρῆν μὲν ὃ τῆς Ἀντιοχείας, παρῆν δὲ ὃ τῆς Ἀλεξανδρείας, παρῆν καὶ ὃ τῶν Ἱεροσολύμων πρόεδρος, ὁμοῦ τῆς Ἐφῆς οὐ πάντες τῆς Ἑσπέρας καὶ οὗτοι πάντες ἄνευ τοῦ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης, καὶ τοῦ τὸν ἐν Σαρδοῖ θρόνου ἔχοντος· τοὺτους γὰρ νόσος βαρεῖα τῶν ὀρίων εἴσω καταίχεν. Ἀλλ' ὃ μὲν τῆς Ῥώμης τὸν ἀντ' αὐτοῦ συνεροῦντα τοῖς ὀρθοῖς λόγοις ἐπικριπε. Γρηγόριος δὲ τὸν τοῦ Σαρδῶν τόπον ἐπλήρου. Πολλῆς ὄν λόγων πάλης, κατὰ ταύτην δὴ τῆς ἡμέραν ὡς εἰ λινουμένης, καὶ τῶν μὲν τοῖς πραγμασι τὸ θαρρῆν ἐχόντων, τῶν δὲ τοῖς ῥήμασι καὶ δεινῆ τῶν αἵρετικῶν τῆ πιθανολογία χρωμένων, καὶ ταύτη βλάπτειν τὴν ἀλήθειαν οἰομένων, ὃ γενναῖος ὄντως ἐκείνος καὶ τὴν γλῶτταν ἀπρόσμαχος, τότε δὴ καὶ μᾶλλον αὐτὴν στομωθεῖς τῆ συνεργίᾳ τῆς χάριτος, οὕτω τὰς ἐκείνων συμπλοκάς διελύσατο δυνάμει λόγου καὶ πνεύματος καὶ οὕτως ἀφώνους αὐτοὺς τοὺς σφόδρα περὶ τὸ λέγειν ἐτοιμοὺς εἰργάσατο, ὡς καὶ αὐτὲς δόξαι σχεδὸν αὐτῶν καὶ τὰς γλῶττας περιελεῖν, καὶ τῷ σιωπῆν αὐτοὺς ἐκείνους τὴν ἦταν ὁμολογεῖν. Ἢ μὲν ὄν σύνοδος τῶν Πατέρων ἐκρότου, ἡ δὲ τῶν αἵρετικῶν πληθὺς οἱ μὲν τῆς πλάνης μεταβαλλόμενοι προσεχώρουν τοῖς ἡμετέροις, καὶ τῶν ἐπισημοτέρων πολλοί· οἱ δὲ πολλῆ τῆ αἰσχύνῃ συνεκαλύπτοντο. Τοιοῦτον δὴ τὸ πέρα; τῆς συνόδου λαβοῖσης μόνος. Γρηγόριος ἐν τοῖς ἀπάντων στόμασιν ἦν καὶ πολλὰ δὴ τῶν Πατέρων μὲν ὑπερεκπληττομένων.

ΚΖ'. Τῶν δὲ καὶ ὑπερευχομένων αὐτοῦ, ὃ ἀρχιερεὺς μεθ' ἑαυτοῦ λαβὼν πρὸς τὸν κρατοῦντα εἰσάγει, Οὗτος, λέγων, ὃ ἀριστεῖς βασιλεῦ, οὗτος ὃ

νικητής, οὗτος τὸ τεῖχος τῆς ἡμετέρας πίστεως. Τότε μὲν οὖν τοῦ θαύματος μόνον καὶ τῶν ἐπαύων ὁ τε βασιλεὺς καὶ ἡ περὶ αὐτὸν πᾶσα βουλή γενόμενοι, καὶ Θεῷ τὴν χάριν ὁμολογοῦντες, σὺν αἰδοῦ τοῦτον ὄση καὶ τιμῇ παρέπεμπον ὑστερον δὲ καὶ ἰδιαζόντως αὐτὸν ὁ κρατῶν μετακαλεσάμενος καὶ εἰς λόγους ἰλθῶν, καὶ γνοὺς τίς τε εἴη καὶ ὄθεν ἦκει, καὶ πόσῃν ἐπῆλθε γῆν, τίς τε ἡ αἰτία τῆς ἀποδημίας; αὐτῷ, καὶ τίνα τὸν μετὰ ταῦτα σκοπὸν τίθεται, σφόδρα τῆς γνώμης αὐτὸν ἀγάμενος, ὡς κρείττονά τε, ἢ κατὰ ἀνθρώπον ἑώρα καὶ τοῦ αὐτῷ ἐς ὄψιν ἰλθεῖν πολλὰς τῷ Θεῷ καὶ τῷ ἀρχιερεὶ αὐτοῦ χάριτας ὀφείλειν διωμολόγει. Ὁ δὲ Γρηγόριος, τῆς προτέρας γνώμης ἐχόμενος, τὴν μὲν ἐκείσε διατρίβην καὶ τιμὴν λίαν ὑσυχραίνων ἦν, παντὶ δὲ τρόπῳ τὴν ἀναχώρησιν πραγματευόμενος. Ἀμέλει καὶ διὰ τινος Μαρκιανοῦ ὃς ἦν ὀκειωμένος τῷ βασιλεὶ ταύτην εὔρετο, καὶ ἐπὶ ῥητοῖς τισιν ἀποστέλλεται ἐφ' ᾧ εἰς Ῥώμην τε κατελθεῖν, καὶ τὰ ἐκείσε κἀλλη περισχεψάμενος, καὶ δὴ καὶ τῶν κορυφαίων προσκυνητῆ; γενόμενος ἀπρωτόλων, αὐτοῖς ὑποστρέψας διὰ ταχέων, καὶ τοῦ λοιποῦ συναῖναι τῷ βασιλεὶ, πρότερον δὲ ἢ ἐκεῖνον τὴν Ῥώμην καταλαθεῖν φθάσαντες οἱ πρὸς τοῦ πάππα παρὰ τὴν σύνοδον σταλέντες ἐπίσκοποι, αὐτὸν τε τὸν πάππαν, καὶ πάντας τοὺς ἐν τῇ χώρᾳ τοῦ περὶ αὐτὸν ἐμπιπλῶσι θαύματος. Ἀσμένους οὖν καὶ αὐτοῖς ἐκεῖνος ἐπιφανείς, μᾶλλον ὀρώμενος εἰς ἐκπλήξιν ἦγεν ἢ ἀκούσιμος. Φεύγων δὲ τὰ ὀχλήσεις παρὰ τῇ μονῇ τοῦ ἁγίου Σάβα ἡσυχάζειν διέγων, τὰς συνχεῖς ἐκκλήνων προόδους, καὶ πρὸς μηδένα μηδὲ μῶς παρότρυνόμενος.

KZ'. Ἐν τούτοις δὲ διατρίβοντος Γρηγορίου, καὶ ὁ Ἀκραγαντίνων ἐπίσκοπος Θεόδωρος οὕτω καλούμενος ὃς ἦδη χειροτόνητο μετὰ Ποταμίωνα, καὶ αὐτὸς ἀπολείπει τὸν βίον. Φύεται δὴ στάσις ἐν τῷ λαῷ καὶ ἄλλων ἄλλων προβαλλομένων, ὅσα φιλεῖ τοῖς τινούτοις συμβαίνειν, ταραχὴ τὴ πλῆθος κατεῖχεν. Οἱ μὲν γὰρ Σαβίνον τινα πρεσβύτερον, οἱ δὲ Κρισκεντίνον, οἱ δὲ τὸν ἀρχιδιάκονον Εὐπλον, καὶ ἕτερος ἕτερον εἰς τὸν θρόνον καθίζειν ἔσπευδε. Τὸ κῦρος οὖν ἐκάστου παρὰ τοῦ πάππα ζητούντος, εἰς Ῥώμην διαπερῶσι, καὶ τῷ πάππα ταῦτα κατὰ τὸ ἔθος ἀνατιθέσσι. Συνῆν δὲ αὐτοῖς καὶ Χαρῖτων ὁ τοῦ Γρηγορίου πατήρ. Εἰσελθόντων οὖν πρὸς αὐτὸν οἱ μὲν περὶ Σαβίνον ἐν ἐνὶ μέρσι ἔστησαν, οἱ δὲ περὶ Κρισκεντίνον ἐτέρωθεν, οἱ δὲ περὶ Εὐπλον καὶ τοὺς λοιποὺς ὀπίσω τούτων ἔταξαν ἑαυτούς. Ὡς δὲ καὶ ἐρωτηθέντες τίνα βούλοιντο χειροτονηθῆναι αὐτοῖς ἐπίσκοπον, οἱ μὲν Σαβίνον, οἱ δὲ Κρισκεντίνον ἤτοῦντο. Ὑμῖν δὲ, φησὶν τοῖς περὶ Εὐπλον ἐπιστραφεῖς ὁ πάππας, τί ποτε ἄρα δοκεῖ; Οἱ δὲ διὰ Χαρίτωνος ἀπεκρίναντο ὅτι ὁδοῖ τῷ Θεῷ μᾶλλον καὶ τῇ σῆ διακρίσει, τοῦτο δὴ καὶ εὐκαταῖον ἡμῖν γενέσθαι. Ὁ γὰρ ἂν αὐτῇ δοκιμάσειε, τοῦτο πάντως καὶ ὡς Θεῷ δοκοῦν λογιούμεθα. Ἐἶτα ὁ πάππας τοῖς περὶ Σαβίνον καὶ Κρισκεντίνον, Συμφρονήσαντες,

inquam, est ille victor, ac nostræ fidei propugnaculum. Tum rex ac universus circumstans senatus admiratione ac laudibus hunc exceperunt. Mox Deo gratias agentes, multa cum reverentia et honore deduxerunt. Deinde rex ipsum accersivit, simulque cum illo locutus, quisnam esset, ac unde gentium veniret, et quas orbis regiones peragrasset, quæ illi demum tantæ peregrinationis causa, quæ præterea mens fuisset, agnovit. Quo factum est, ut illum ex animo vehementer admirans, homine multo majorem æstimaret, quodque in ejus conspectum venisset, multas hoc nomine Deo et archipræsuli gratias debere fateatur. At vero Gregorius priori proposito innixus, consuetudinem illam ac honorem ægre admodum ferebat: quin abitum illinc modis omnibus meditabatur. Hunc denique Marciani cujusdam, qui regi perquam familiaris erat, opera consecutus, cautionibus ac legibus quibusdam dimissus est, nimirum inviseret Romam: cumque urbis illius pulchritudinem ac magnificentiam vidisset, essetque summus apostolos veneratus, rursus quam celerrime posset, reverteretur, regis contubernio in posterum adhæsurus. Porro antequam ille Romam adiret, episcopi quos Pontifex Maximus ad concilium miserat, ejus adventum anteverterant, pontificemque ipsum, ac omnes regni ejusdem præsules in maximam illius admirationem everserant. Quamobrem illustris ille vir expectatus advenit, et majorem illis sua præsentia, quam cujusvis sui prædicatione, stuporem induxit. Cæterum turbam vitans, frequentesque hominum congressus declinans, neque temere sese, nec inconsulto cujusvis colloquium dans, juxta divi Sabæ domicilium commorari decrevit.

XXVII. Cum hæc interim apud Gregorium gererentur, Theodorus Agrigenti episcopus, qui jam Potamioni successerat, vita ipse pariter defunctus est. Inde dum alii aliorum proponerent (ut usu fore in ejusmodi suffragiis evenire solet) seditio in populo nascitur, et tumultus a multitudine conflatur. Alii enim Sabinum quemdam presbyterum, alii Crescentinum, alii archidiaconum Euplum, et alii alios in sede collocare studebant. Cumque unusquisque designatum a se auctoritate pontificis firmari, ratumque fieri vellet, Romam ire perrexerunt, rem (ut moris est) pontificis max. arbitrio permissuri. Horum in comitatu Chariton Gregorii pater aderat. Atqui illis Romam accedentibus, cum hinc Sabinus, inde Crescentinus consisteret, Euplus ac reliqui illos ordine sequebantur. Quocirca interrogati, quemnam sibi vellent episcopum præfici, aliis Sabinum, aliis Crescentinum petentibus, pontifex conversus ad eos, qui erant ab Euplo: Quid vobis, inquit, videtur? Ii per Charitonem responderunt, se illum qui Deo in primis, et illius judicio videretur, suscepturos. Hoc sane nobis (aiunt) erit optabile; quod enim tuo judicio probaveris, id ipsum quoque Deo placere omnino existimamus. Deinde pontifex iis qui a Sabino ac

Crescentino stabant, ait: Unum aliquem ex omnibus, qui vobis cordi magis sit, unanimes designate. Cæterum prudenter illi nihil responderunt, quin tumultuose agentes, ipsi inter se conviciis turpiter lacescebant. Propter imprudentem illorum seditionem indignatus pontifex, illorum postulata irrita fecit. Verum post triduum Euplum ac Charitonem accersens illos consilii sui participes facit. Rursus illi Dei placitum exspectare, et quem illo manifeste approbasset, hunc itidem sese dixerunt eligere.

XXVIII. Quamobrem cum pontifex penderet animi, Deumque assiduis precibus oraret, ut quem is probaret, eundem perspicuum cœlitus faceret, duos homines per quietem sibi vidit assistere, specie ac cultu corporis apostolos referentes, qui se in hunc modum visi sunt alloqui: Cur ob invicem dissidentium contentionem animo cruciaris? Nam qui ad te, ut eligantur, ab iisdem adducti sunt, hoc onere atque conatu haudquòquam sunt digni. At quidam alius est in urbe hospes, vir moribus ornatus ac Deo charus; Gregorio nomen est illi. Hic aliquando in divi Sabæ monasterio hospes egit: sed cum hosce viros adventare ad urbem intellexit, multo magis se occultavit, ac nunc in sacra divi Mercurii æde latet occultus. Hunc accerse, et Agrigenti Ecclesiæ præfectura insignitum, in Sicilia primo quoque tempore transmittito; est enim vir cum sacerdotio dignus, tum regendæ illi Ecclesiæ maxime idoneus. His dictis, simulque cum lineamentis illum corporis indicassent, ab oculis elapsi sunt. Simul ac vero somno ille solutus est, timore ac gaudio perfusus, cum Marco monacho, quæ sibi per visum apparuerant, communicat. Porro hic erat Marcus ille, quem Gregorio comitem itineris missum, ac deinde Romam in patriam solum reversum fuisse, superior sermo demonstravit. Hic pontifici hoc visum gratulatus, monuit oportere illum juxta visionem agere. Tum quidam exploratum mittuntur viri selecti, quique illum probe norant, ac duo præterea episcopi, qui a concilio antea reversi fuerant, quibus alter quidam sacerdos illi cognitus comes additur. Hi simul monasterium divi Sabæ quamprimum adeunt: ubi intelligentes illum biduo antea egressum, ad templum scse divi Mercurii contulisse, illuc maturant proficisci, eumque inde mox digressurum inveniunt. Qui illos eminus conspicatus, et quinam essent, de facie agnoscens, ac demum, quid a se vellent, conjectans, in hortum se in mediis plantis, fugiens, abdidit.

XXIX. Cum vero illi a præposito domicilii ejusdem Gregorium acriter repeterent, hunc si dimitteret, graviter interminati, ille animo atque cogitatione suspensus, ab episcopis moræ paululum impetravit, nec prius acquievit, donec universam domum accuratissime scrutatus perlustrasset. Hortum itidem obiens, et oculos arboribus adjiciens, medium illis obrutum ac latitantem cernit. Accur-

Α ἔφη, ἓνα τῶν πάντων ὃς ὕμιν εἰς ἀρέσκειαν ἀφορίσατε. Ὡς δὲ οὐδὲν ἀπεκρίναντο συντεῶν, ἀλλ' ἔθουρῖδου μᾶλλον καὶ ἀσχημόνως ἀλλήλοις ἐλοιδοροῦν, πρὸς τὴν ἀναιδῆ στάσιν αὐτῶν χαλεπήνας ὁ πάππας, τοῦτους ἀπελαθῆναι κελεύει. Μεθ' ἡμέρας δὲ τρεῖς τοὺς περὶ Εὐπλου καὶ Χαρίτωνα συγκαλέσας, κοινωνοὺς αὐτῶ τῆς γνώμης ἐποιεῖ. Οἱ δὲ τὴν τοῦ Θεοῦ ψῆφον καὶ αἰθίς κρατεῖν ἐφησαν, καὶ ὃν ἐκαίνος ἐμφανῶς δοκιμάσειε, τοῦτον δὴ καὶ χειροτονεῖν.

ΚΗ'. Ἐν ἀπῆρῳ τοῖνον ὁ πάππας γενόμενος καὶ τοῦ Θεοῦ συντόνω; δεόμενος, ἐξ οὐρανοῦ δῆλον γενέσθαι τὸν αὐτῶ δέξιμον, ὄναρ ὄρα, δύο τινὲς ἀνδρας ἐπιστάντας αὐτῶ ἀποστολικὸν δέξιν τὸ σχῆμα τοῦτοις καὶ ἡ ἀναβολὴ ὅ καὶ πρὸς αὐτὸν ἐπέκεισαν λέγειν, Τί δῆτα λύπη τὴν ψυχὴν ἐπλήγεις τῆς τῶν στασιαζόντων ἕνεκε φιλονεικίας. Οὗτοι δὲ σοι οἱ παρ' αὐτῶν προσαγόμενοι πρὸς χειροτονίαν ἥμισα τοῦ ἐγχειρήματος ἀξιοί. Ἄλλος δὲ τίς ἐστὶν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ξένος ἀνὴρ, τὸν πρόπον κόσμιος καὶ τῶ Θεῷ φίλος ἡ κλήσις αὐτῶ Γρηγόριος. Οὗτος μέχρι μὲν τινος τῶ τοῦ ἀγίου Σάβα μοναστηρίῳ ἐπιξενούμενος ἦν ἡ ἐπεὶ δὲ τοὺς ἀνδρας τοῦτους ἤκοντας ἐμαθὲν, ἐτι καὶ μᾶλλον ἀπέκρυψεν ἑαυτὸν, καὶ νῦν τὸ τοῦ ἀγίου Ἑρμοῦ σημεῖον ἔχει τοῦτον παρ' ἑαυτῶ κρυπτόμενον ὄναρ δὴ μετακαλεσάμενος καὶ τῆς Ἀκραγαντίνας ἐγχειρίσας τὴν προεδρίαν ἐς Σικελίαν ὅτι τάχιστα πέμπε ἔστι γὰρ καὶ ἱερωσύνης ἀξίος ὁ ἀνὴρ, καὶ τῶ τοιῶδες τόπῳ μάλιστα προσαρμόζων. Ταῦτα εἰπόντες καὶ ἅμα τὸν αὐτοῦ χαρυκτῆρα τῆς μορφῆς παραδείξαντες, ἀφανεῖς ἐγεγόνεισαν. Ὡς δὲ τοῦ ὕπνου ἔλυτο, φόβου καὶ χαρᾶς πλήρης ὢν, τῶ μοναχῶ Μάρκῳ κοινοῦται τὴν ὄψιν. Ὁ Μάρκος δὲ οὗτος ἦν ὃν ἤδη φθάσας ὁ λόγος τῶ Γρηγορίῳ συνοδοιπόρον ἐγνώρισος πεμφθῆναι παρὰ Θεοῦ, καὶ πρὸς τὴν πατρίδα Ῥώμην αἰθίς ἀνασωθῆναι. Καὶ ὃς συνησθίς τῆς ὄψεως τῶ ἀρχιερεῖ, ὅτι τάχος παρήγει κατὰ τὰ ἐραθέντα ποιεῖν. Καὶ πέμπονται δὴ κατὰ ζήτησιν ἀνδρες ἔκκριτοι, καὶ ἅμα τοῦτον καλῶς εἰδότες, δύο τε τῶν ἐπισκόπων, οἱ ἀπὸ τῆς συνόδου πρότερον ἀφικόμενοι, καὶ τις ἕτερος ὁ ἱερεὺς καὶ αὐτὸς αὐτῶ γνώριμος. Οὗτοι πρῶτον ἐν τῶ τοῦ ἀγίου Σάβα μοναστηρίῳ γενόμενοι, καὶ μαθόντες ὅτι δυσὶ πρότερον ἡμέραις ἐξελθὼν εἰς τὴν τοῦ ἀγίου Ἑρμοῦ μετέβη μονὴν, ἐκεῖ καὶ οὗτοι σπουδῆ παραγεγονότες, εὐρίσκουσιν ἤδη κάκειθεν ἐκχωρεῖν μέλλοντα ὃς καὶ μακρόθεν αὐτοὺς θεασάμενος καὶ οἴτινες εἶεν ἐκ τῆς ὄψεως ἀναγνοῦς, καὶ συμβαλὼν ὃ τι βούλοιντο, τοῦ κήπου δραμῶν ἐνδοτέρῳ μέσον τῶν φυτῶν ὑπεκρύπτετο.

ΚΘ'. Ἐπεὶ δὲ οὗτοι τῶ προεστῶτι τῆς μονῆς προσελθόντες τὸν Γρηγόριον ἰσχυρῶς ἀπήτουν, καὶ οὐδ' ἂν εἰ τι γένοιτο μεθήσειν αὐτὸν ἔλεγον, ἐν ἀμηχάνῳ καταστάς ἐκαίνος, καὶ μικρὸν ὑφεῖναι τοὺς ἐπισκόπους ἐξαιτησάμενος, οὐκ ἀνίει, πάντα τόπον τῆς μονῆς περιῶν καὶ διερευνῶμενος. Ὡς δὲ καὶ περὶ τὸν κήπον ἐγένετο, καὶ περιεργότερον τὸν ὀφθαλμὸν τοῖς φυτοῖς ἐπέβαλλεν, ὄρα μέσον αὐτῶν

υποδεδυκότα και κρυπτόμενον τὸν Γρηγόριον. Ἐπιδραμῶν οὖν και τῆς χειρὸς ἐκείνου λαβόμενος· πρὸς τοὺς ζητοῦντας· ἐξῆγε, χαλεπαίων ἄμα και κεκραγῶς ὅτι μεγάλοις, ὡς ἔοικεν, ἐγκλήμασιν ἔνοχος ὢν, και διὰ ταῦτα και παρὰ ἀνδρῶν τοιούτων ζητούμενος, φυγὰς τε πρὸς τὴν μονὴν ἔλθοι και κίνδυνον αὐτοῖς οὐ μικρὸν ἐπαγάγοι κρυπτόμενος. Καὶ ταῦτα μὲν ὡς ἐκεῖνος ἔρετο· ὁ δὲ μηδὲν εἰρηκῶς, ἐπεὶ μηδ' εἶχε τι πρὸς αὐτὸν ὁ λόγος, σιωπῶν ἐξῆει. Ὡς δὲ και εἶδον αὐτὸν οἱ ἐπίσκοποι και ἐπέγωσαν, τῇ περὶ αὐτῶν αἰδοὶ νικηθέντες, πίπτουσι τε εὐθὺς εἰς γόνατα, και πᾶν ἐκείνου περιεπίτυσσοντο μέλος, οὐδὲν μέγα ποιεῖν νομίζοντες, εἰ τὸν τιμῆς τοσαύτης παρὰ τε τοῖς πρώτοις τῶν ἐν τῇ συνόδῳ Πατέρων και αὐτοῦ βασιλέως ἡξιωμένον και αὐτοὶ τιμᾶν ἔγνωσαν. Οὐ μὴν ἀλλὰ B και ὁ θεὸς Γρηγόριος, σφόδρα τοῦ μετρίου γινόμενος, οὐδὲν αὐτοῖς ἔλαττον τὰ τῆς τιμῆς ἀντεδίδου· εἶτα και τίς αὐτὸν ὁ καλῶν εἶη ἀκηκῶς, τῷ ταῦτα οὕτως οἰκονομοῦντι θεῷ πειθόμενος εἶπετο. Ἐν δὲ τῷ μεταξὺ τῶν ἐκ παιδὸς ἐκείνου βίον ὁ Μάρκος διεξῆει τῷ πάππᾳ τὰ τε τοῦ τρόπου κατέλεγεν ἀφ᾽ ἑαυτοῦ, και ὅπως αὐτὸν ἐκ θείας ὕψεως ἐκ Σικελίας παραλαβὼν εἰς τοὺς ἱεροὺς ἀπήνεγκε τόπους. Ὁμοίως δὲ και ὁ πάππᾳ, ἀ παρὰ τῶν ἐκ τῆς συνόδου κατεληλυθότων ἀκούσοι, κοινοῦται τῷ Μάρκῳ, και ὅπως κάκει τοῖς λόγοις ἀστράψας τὰ τῶν αἰρετικῶν ἐνέφραξε στόματα.

Α'. Ἐν ᾧ δὲ οὗτοι ταῦτα πρὸς ἀλλήλους διωμιλοῦντο, ἤκον και οἱ ἐπίσκοποι μεθ' ἑαυτῶν ἔχοντες· τὸν Γρηγόριον. Ἐπεὶ δὲ και πλησίον ἦν, τὰ τῆς C μορφῆς αὐτῷ ἴχνη πρὸς τὴν ὄραθεισαν ὄψιν ἀντιπαράβαλλον ὁ πάππᾳ αὐτὸν ἐκείνον ἐπέπειστο βλέπειν τὸν ἐν τοῖς ἕθνοις αὐτῷ ὑποδειγμένον. Σφόδρα οὖν φιλοφρόνως αὐτὸν ἀσπασάμενος, και τοῦ· τῷ καιρῷ προσήκοντας χαριστηρίου· λόγους ἐπιφθεγξάμενος, ἐν τινι θρόνῳ καθέσθηναι κελεύει. Παρῆν δὲ και ὁ Μάρκος αὐτοῖς· συμπάρεδρος, ὃν θαυμάμενος ὁ Γρηγόριος και ὕψ' ἰδόντης δακρῶν τοὺς ὀφθαλμοῦς· πληρωθεὶς, τοῦ τε θρόνου ὡς εἶχεν ἀνακηδᾶ και τῶν ποδῶν ἐκείνου λαβόμενος, μυρία· πρὸς θεὸν εὐχαριστῶν ἠφείε φωνάς, Δόξα σοι, λέγων, Κύριε βασιλεῦ, δόξα σοι. Ἰδοὺ και πάλιν ὁ ἐμὸς αὐτός σωτὴρ ὁ ἐμὸς ὁδηγός, ἡ τῆς ἐμῆς ἐλπίδος ἀρχή. Eἶτα και πρὸς αὐτὸν τὸν Μάρκον, Ἰδοὺ, φησὶν, ὦ D Πάτερ, τὸ παρὰ σοῦ μοι προρῆθῆν τέλος εἰληφῆ νῦν, και πάλιν ἀλλήλους κατὰ γε τὴν παρούσαν ὀρώμεν ζωὴν. Ταῦτα τοῦ Γρηγορίου πρὸς τὸν Μάρκον οὐκ ἀδακρυτὶ λέγοντος, ἰθαυμαζόν τε οἱ παρόντες, και τῆς χαρᾶς κοινοῦντες· συνεκινῶντων και τῶν δακρῶν. Ὁ δὲ δὴ πάππᾳ τους μὲν παριστώτας ἄπαντας ἐκ μέσου ποιήσας, δύο δὲ μόνους τῶν ἐπισκόπων και τὸν Γρηγόριον μένειν κελεύσας, πάντα, ὡς εἶχε τὰ τοῦ δράματος ἀπαγγέλλει, τὰ τε τῆς τῶν ὄχλων στάσεως, και τὰ τῆς κατασχούσης αὐτὸν ἀπορίας, εἶτα και τὰ τῆς ἐπιφανείσης αὐτῷ θείας Eξῆως· και ὅτι ἀνωθεν ἦδη ἐπίσκοπος τῆς Ἀκραγαντικῶν Ἐκκλησίας χειροτονήσεται. Οὕτως εἰπόντος τοῦ πάππᾳ ὁ Γρηγόριος τὴν ἱερωσύνην ὀκνῶν ἦν και

rens ergo, manu illius apprehensa, se quaerentibus educebat, in illum sæviens, clamabat magnis illum (ut apparebat) obnoxium et obstructum esse criminibus, et propterea ab ejusmodi viris laquiri: itemque exsulem ac profugum, templum illud, ut ibi lateret, petiisse, ac grave sibi hoc nomine periculum attulisse. Et ille quidem hæc ita se habere arbitrabatur; ille contra nihil locutus. quasi nulla subesset sibi ratio ad respondendum silens egrediebatur. Ubi vero viderunt illum episcopi et agnoverunt, pudore erga illum affecti, ejusque genibus advoluti, complexantur, magni se nihil agere opinantes, si quem a concilii Patribus, atque ad eum a rege ipso honorifice exceptum viderant, ipsi quoque summo honore complecterentur. Verum eum vero divus Gregorius, non segnius se demittens, honorem illis nihilo minorem rependebat. Sub hæc audiens is qui Gregorium accersierat, talia nutu Dei regi et administrari persuasus, illos sequebatur. Dum hæc aguntur, Marcus, qui ejus ipsius a puero vita, quive innocentes mores fuissent, pontifici max. narrabat, quemadmodum ex divina visione assumptum ex Sicilia ad sancta eum loca advexisset. Identidem pontifex, quæ a synodo profectis audierat, Marco communicat, nimirum ut litterarum præstantia coruscans hæreticorum ora illic obstruxerit.

XXX. Interim vero cum hæc illi mutuo commentantur, episcopi Gregorium secum adducentes redierunt: qui cum propius accessissent, formæ illius lineamenta ad visionem, quam in somniis viderat, conferens pontifex, eundem ipsum, qui sibi in quiete visus fuerat, intueri est persuasus. Quare hilariter illum admodum complexatus, Deoque quemadmodum tempus postulabat, gratias agens, in sede locandum præcipit. Aderat et Marcus cæteris assidens. Quem Gregorius conspiciens, ejus sunt elicite gaudio lacrymæ, ac a sede, cum primum potuit, exsilens, sese ad illius pedes projecit, Deoque multiplices et immortales gratias egit: Te gloria, Christe Rex (inquiens), te gloria decet. En tibi rursus servator meus, dux meus, spei meæ principium. Deinde Marcum ipsum alloquitur: Ecce tuum, Pater, jam pridem prædictum vaticinium nunc finem accepit, fore ut nos denovo, hæc etiam præsentī vita, mutuo videremus. His non sine lacrymis a Gregorio dictis, præsentēs omnes mirabantur, gaudii que participes facti, lacrymas cum illis communicabant. At vero Pontifex Max. præsentēs omnes dimittit, solos episcopos duos atque Gregorium retinet, omnia illis (ut se habent) acta, tum turbæ seditionem, tum dubitationem, quam habuerat, edisserit; eaque addit quæ sibi in somniis divinitus apparuerant, asserens illum Agrigentinarum Ecclesiam episcopum cœlitus electum esse. Hæc cum pontifex locutus esset, Gregorius sacerdotium detrectare ac recusare, indignum se minusque tanto fastigio idoneum

obnixè aaseverans. Porro cum pontifex nihil ob id hortari rursus ac minitari desisteret, Gregorius vir sanctus, veritus ne quodammodo insolenter videretur intumescere, ac suo damno Dei nitibus adversari, exigui temporis, quo rem accuratius perpenderet, inducias petit. Interim cum Marco monacho pernoctans, precibus insistebat, neque multo post eadem per totam noctem somniis obrepsit.

XXXI. Audiens autem, quod Chariton pater una cum illis Agrigentinis adesset, non amplius sibi in reliquum de negotio contendendum ratus est, sed ad fugam capiendam sese totus convertit. Cæterum Marcus, ejus abscessu divina providentia perspecto, pleraque illi, Deo procul dubio linguam ejus moderante, de morandi necessitate disseruit. Demum divini senis vaticinium in memoriam illi revocavit, apud quem continuos quatuor annos (ut superius sermone perstrinximus) philosophiæ perdiscendæ causa commoratus est. Annon hæc tibi, vir ille dierum antiquus, virtutum plenus, divinaque sapientia præditus, ad quem jamdiu disciplinæ causa accessisti: non hæc, inquam, tibi jam pridem ille vaticinatus est? Tune, tune (oro) ita rationibus tuis male prospectum volueris? Scilicet pro tantorum laborum repositis in cælo præmiis iram, et pro beneficentia execrationem referes? Hæc et alia id genus multa Marcus illi locutus, vix a proposito compestit. Hinc non multi præteriere dies, cum pontifex Siculos omnes adese imperavit: qui cum per Marcum cognovisset, Charitonem Gregorii patrem esse, hominem fixis oculis, idque quam occultius fieri poterat, intuebatur, et accuratissime considerabat, figuramque et formam conferens mirabatur, quam valde ipsi inter se similes essent. Reliquæ vero multitudini (siquidem frequens aderat): Eia (inquit) cantibus ac laudibus ad sacrum sanctorum Apostolorum templum adcamus omnes unanimes, una voce supplicationes Deo peracturi, et super quem admirabile aliquod signum illuxerit, procul dubio erit, qui hujusce populi præfecturam suscipiet. Hæc dixit, protinusque universa civitas commota est, ac omnes cum

virī, tum mulieres, tam domini, quam servi procedebant.

XXXII. Postea vero quam rem divinam facere cæperunt, Gregorius Evangelium sibi in hoc traditum ita concinne et apte legit, ut Charitonis cæterorumque auditorum animos voluptate perfunderet. Simul ac vero Evangelium impletum est, columba ab altari advolans, capiti illius insedit. Quamobrem universus populus stupore (ut par erat) affectus, gaudio et admiratione plenus, non amplius orabat exploratum sibi fieri, utrum qui designatus pontifex fuerat, nunc Deo creandus videretur. Itaque crastino die pontifex creatur, traditurque Agrigentinis, imo vero huic isti, uti probo pastori, rationales oves a pontifice Maximo creduntur, eique priorem vitæ rationem, ac institutum suggererat, et illum ad casus, a quibus impeten-

αναβαλλόμενος, ἀνάξιν εἶναι πράγματος τοσοῦτου διατεινόμενος. Ἐπει δὲ καὶ αὐθις ὁ πάππας οὐκ ἀνίσταται, παρακαλῶν καὶ ἅμα φοβῶν, δείσας δὲ ἱερῶς Γρηγόριος μὴ καθ' ἑτερόν τινα τρόπον θρασύνεσθαι δόξῃ καὶ Θεοῦ νεύμασιν ἐπὶ κακῶ τῶ ἐυτοῦ ἀντιλέγειν, αἰτεῖται τινὰ χρόνον βραχὺν εἰς διάσκειψιν. Εἶτα τῷ μοναχῷ Μάρκῳ συνδιανυκτερεύσας, εὐχῇ ἑαυτὸν ἐκδίδωσι, μηδὲ βραχὺ τῷ ὕπνῳ παρ' ὄλγην αὐτὴν χρῆσάμενος.

ΑΑ'. Ἀκούσας δὲ ὅτι καὶ ὁ πατὴρ Χαρίτων συνάμα τοῖς ἄλλοις Ἀκραγαντίνοις παρῆν, οὐκ εἶται λοιπὸν ἐπιδοιάζων ἦν ἐν τῷ προκειμένῳ, ἀλλ' ὅλος εἰς φυγὴν ἐβλεψεν. Ὁ δὲ δὴ Μάρκος, θείᾳ προνοίᾳ συγγνοῦς αὐτῷ τὸν ὄρασμα, Θεοῦ πάντως τὴν γλῶτταν ἱποκινῶντος, ποῖα πρὸς αὐτὸν περὶ τοῦ δεῖν μένειν διεξήκει, καὶ τελευταῖον καὶ τῆς προβόρῆσεως αὐτὸν τοῦ γέροντος ἀνεμίμνησκε, παρ' ᾧ τίσσεσεν ὅλου; χρόνους ἐκεῖνος προσφιλοσοφῆσας ἐτύγχανεν, ὡς ἔδη φθάσας ὁ λόγος ἐδήλωσεν. Οὐ ταῦτά σοι κάκεινος ὁ καλαῖος ἡμερῶν καὶ πλήρης ἀρετῶν, ὁ μεστὸς θεϊκῆς σοφίας, παρ' ᾧ τὸν τοσοῦτον ἐφοίτησας χρόνον, οὐ ταῦτά σοι κάκεινος ἐκ πολλοῦ προσθέσσει; Μὴ σὺ γε, μὴ οὕτω κακῶς περὶ σεαυτοῦ, μὴ καὶ μᾶλλον ἀποίστη ἀντὶ μὲν ἀμοιβῆς τοσοῦτων πόνων ὄργην, ἀντὶ δὲ εὐλογίας κατάραν. Ταῦτα καὶ πολλὰ τοιαῦτα πρὸς αὐτὸν ὁ Μάρκος συνείρων, μόλις ἔστησε τῆς ὀρμῆς. Οὐ πολλοὶ ἀπῆλθον ἡμέραι, καὶ παρεῖναι κατ' ὄψιν αὐτῷ τοὺς Σικελοὺς ἅπαντας προστάσει. Μαθὼν δὲ διὰ Μάρκου, ὅτι πατὴρ ὁ Χαρίτων τοῦ Γρηγορίου, ἄκριθὸς ὑπεβλέπετο καὶ ἀνεσκόπει τὸν ἄνδρα, καὶ τῶς μορφῆς εἰκάζων ὡς λίαν παρεικνίας εὐαύμαζεν. Ἄλλὰ τοῦτο μὲν ὡς οἶδόν τε λανθάνων, πρὸς δὲ τὸ λοιπὸν πλήθος, ἐπει παρῆσαν, Ἄγε, φησὶν, ἅπαντες, σὺν ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις πρὸς τὸν ἱερὸν τῶν κορυφαίων νῶν ἀφικώμεθα, μὴ γνῶμη, μὴ ζῶνῃ τοῦ Θεοῦ δεησόμενοι, καὶ ἐφ' ᾧ ἂν σημειῶν τι τῶν παραδόξων ἐπιφανῆ, ἐκεῖνος ἔσται πάντως καὶ ὁ τοῦ λαοῦ τοῦδε τὴν προστασίαν ἀναδεξόμενος. Ταῦτα εἶπε, καὶ εὐθὺς ἡ πόλις ἐκινεῖτο πᾶσα, καὶ πάντες ἐξήσαν, ὅσον τε ἐν ἀνδράσι καὶ γυναῖξι, καὶ ὅσον ἄρχον τε καὶ ἀρχόμενον.

ΑΒ'. Ἐπει δὲ καὶ τῆς θείας ἡρχοντο λειτουργίας, ὁ Γρηγόριος ἐπιτραπὴν αὐτῷ τὸ θεῖον Εὐαγγέλιον ὑπαναγινώσκει, οὕτως εὐφώνως, οὕτως εὐτέχνως, ὡς χαρίτων καὶ ἡδονῆς τὰς τῶν ἀκρατῶν πληρῶσαι ψυχάς. Ἄμα δὲ τὸ Εὐαγγέλιον ἐπληροῦτο, καὶ περισσερὰ τοῦ θυσιαστηρίου ἐκπατασθεῖσα τῇ τοῦτου ἐπεκάθισε κεφαλῇ. Θαμβηθεῖς οὖν πᾶς ὁ λαὸς ὡρεῖκός ἐπὶ τούτῳ, καὶ χαρᾶς ἅμα καὶ θαύματος πληρωθεῖς, οὐκ ἔδειτο μαθεῖν ὅτι Θεῶ ἀρέσκων ὁ πρὸς χειροτονίαν νῦν εἰσαγόμενος. Χειροτονεῖται τοιγαροῦν εἰς τὴν αὔριον καὶ παραδίδεται τοῖς Ἀκραγαντίνοις, μᾶλλον δὲ ἐκείνῳ οὗτοι παρὰ τοῦ πάππα ὡς καλῶ ποιμένοι λογικῶ πιστεύονται πρόβαστα. Ἐν ᾧ δὲ Γρηγόριος ἐν τῇ Ῥώμῃ διέτριβε, ταῦτά οἱ συμβαίνει. Συνῆν μὲν αὐτῷ Μάρκος; ὁ

προβήθεις, τῆς τε προτέρας αὐτὸν ἀναμιμνήσκων ἀσκήσεως, καὶ ὑπαλείφων γενναίως φέρειν τοὺς ἐπελευσομένους αὐτῷ πειρασμούς. Ἐν μιᾷ δὲ τῶν νυκτῶν Χαρίτων ἐξαναστάς; ὁ τοῦ Γρηγορίου πατήρ, οὐδὲ γὰρ λήθην ἐλάμβανε τοῦ παιδός, οὐδὲ ὁ χρόνος τὴν δόνην ἐμάρανεν, ἀλλ' ἐκόπτετο τὰ σπλάγχνα καὶ τὴν καρδίαν ἐστρέφετο, τότε δὲ καὶ μάλιστα τοῦ φιλάτου τέκνου μνήμην λαθῶν, ἀναστάς ὡσπερ καὶ τῷ πάθει μεθῶν, ἄωρι τῶν νυκτῶν παραγίνεται πρὸς αὐτούς. Εἶτα δάκρυσί τε καὶ στεναγμοῖς ἀνεκαλεῖτο τὸν παῖδα, καὶ ὡς πρὸς εἰδότα τὴν Μάρκον ἐξετραγῶδει τὴν συμφορὰν, καὶ ἅμα τῇ τούτων εὐχῇ παραψυχὴν ἤτειτο τοῦ πάθους λαθεῖν. Ὁ δὲ Μάρκος ἀνίστη τε αὐτὸν καὶ ἀνεμίμνησκεν ἅ τε περὶ τοῦ παιδός; πάλαι προεῖπεν αὐτῷ, ὅτι αὐτὸν ὄψεται, καὶ ὅτι, Ἐβελπι; ἔσο, φησίν, ὡς οὐ ψεύσομαι τὴν ὑπόσχεσιν)

ΔΓ'. Ἦκουσε Χαρίτων ταῦτα, καὶ τὴν καρδίαν εὐθύς ἐπάλλετο καὶ ταῖς ἐλπίσιν ἤρητο καὶ φωνίᾳ τότε καὶ μᾶλλον κατελιήπτο. Πόθεν δὲ ἂν καὶ ἐπέγνω τὸν Γρηγόριον, διὰ τοσοῦτου μὲν αὐτὸν ὄρων χρόνου, ἡλικίαν δὲ ἅμα καὶ σχῆμα μεταβαλόντα, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐκρατεῖ τσαυτήν, πρὸς δὲ καὶ κακοπαθεία τὴν ὥραν ἐκτρέψαντα. Ἄλλ' ἐκεῖνος ἰγνώσκῃ τε μὴ γινώσκοντα, καὶ τῶν τοῦ πατρὸς λόγων ἀκούων, ἐπαθαίνετο μὲν ἔνδον καὶ συνεστρέφετο τὴν ψυχὴν, ἐπέιχε δὲ ὁμῶς ἑαυτὸν καὶ τῶν δακρύων ἐκράτει. Εἶτα πρὸς τὸν Χαρίτωνα πυνθανόμενος; Ἡ δὲ τοῦ παιδός; τοῦδε μήτηρ, ὦ ἄνθρωπε, ποῦ, φησίν, ἔστι, ποῦ; Ὁ δὲ χρόνος; ἐξ οὐπερ οὗτος ἀπῆλθε, πόσο; Ὁ δὲ τὴν μητέρα μὲν ζῶσαν ἐφη καὶ πνθούσαν οἶκοι καταλιπεῖν, τρισκαίδεκατον δὲ τῷ παιδί ἀπολωλότι διηνούσθαι χρόνον. Ἐνταῦθα Γρηγόριος (τί γὰρ καὶ παθεῖν ἔδει); τὰ μὲν τῆς μητρὸς δάκρυα ἐπὶ νοῦν λαθῶν, τὰ δὲ τοῦ πατρὸς ἤδη καὶ καθορῶν, καὶ μὴ φέρων οὕτω δεινῶς κοπτόμενον, ἅμα δὲ καὶ αὐτὸς φίλτρῳ συγγενικῷ νικηθείς, δακρύων τε πληροῦται τοὺς ὀφθαλμούς, καὶ καθέβρας ἐξαναστάς; τοῖς ποσὶ περιπέλεκται τοῦ πατρὸς, Ὡ πάτερ, λέγων, ἐγὼ σὸς υἱός, ἐγὼ, πάτερ φιλόπαις, ὃν σφόδρα ἐπιζητεῖς, τῆς εὐχῆς ὁ βλαστὸς τῆς ὑμετέρας ἐγὼ, ὁ κατὰ γε τὸ σὸν βούλημα ἐξ αὐτῶν ὠδίνων Θεῷ καθιερωθείς; ὁ Γρηγόριος. Πλὴν ἀλλ' ἔμοιγε ἴλεος εἴης τοῦ δράματος, πάτερ, καὶ μηδὲν μοι τοῦ πάθους μνήσῃς ὡς πολλῶν δακρύων αἰτίῳ σοι γενομένῳ. Ταῦτά τε ἔλεγε, καὶ ἅμα περιφύς; ἠσπάζετο τὸν πατέρα. Τοῦ δὲ χαρὰ μὲν ἀβήρητο; ἐλάμβανε τὴν καρδίαν, καὶ τῷ περιόντι τῆς εὐφροσύνης ἡ γλῶσσα πεπέδητο. Εἶτα τοὺς ὀφθαλμούς; ἀνεῖστερον ἐπιβάλλων τῷ Γρηγορίῳ, τὴν ὕψιν τε περιεργότερον ἀνιχνεύων, καὶ ὡς ἂν τις εἴποι σὺν ἀκριβείᾳ τοῦτον βίνηλατῶν, καὶ πιστωθεῖς αὐτὸν εἶναι τὸν φιλάτον, αὐτὸν ἀτεχνῶς τὸν θεῖον Γρηγόριον, ἀντιπεριφύς; καὶ αὐτός, ἐφίλει καὶ ὡς ἕδιστα κατησπάζετο, καὶ ὑφ' ἡδονῆς δακρύοντι συνεδάκρυε. Μόλις οὖν τῶν δακρύων αὐτοῖς παυσάμενων, ὁ Μάρκος ἀμφοτέρους παραλαβὼν οὕτως εἶχε παρ' ὅλην τὴν νύκτα, πολλὰς σὺν ἐκείνῳ διημολογούντας τῷ Κυρίῳ χάριτας.

A dus erat, generose perseverandos animabat, Quadam nocte cum Chariton Gregorii pater lecto surrexisset (neque enim filii oblivio illum ceperat, nec dolorem tempus absteraserat, sed corde atque animo fractus vitam agebat) ac tum maxime ejus animum charissimi filii memoria subiisset, perinde ac dolore furens, ad illos intempesta nocte properat, ac tum lacrymis, tum suspiriis filium appellat, et apud Marcum virum prudentem suam ipsius deplorat calamitatem, simulque illorum precibus doloris consolationem sibi suppeteret precabatur. Porro Marcus erecto animo illum esse jussit, addiditque oportere se reminisci, quæ olim ipse de filio eidem dixerat, nimirum se filium visurum esse, propterea ut speraret, aiebat, se promissionem suam neutiquam frustraturum.

XXXIII. Audivit hæc Chariton confestimque corde prosilit, speque animo fluctuabat, ac tum multo magis angore detinebatur; neque vero Gregorium, quanquam toties viderat, agnoscere potuit, usque adeo qua ætate, qua figura et cultu corporis immutatus erat; ingens enim in omni re continetia, addo etiam malorum tolerantia, omnem absumperat pulchritudinem. At ille non agnoscentem agnovit, sermonemque patris audiens, acriter intus affectus animo incalcescebat, se nihilominus ipse continebat, sibique temperabat a lacrymis. Deinde quærit a Charitone, Hujusce pueri mater, bone vir (inquiens), ubi interim, ubi agit? Ex quo vero hic perit, quantum interest temporis? Imo matrem quidem vivere, ac lugentem domi reliquisse, cæterum ab amisso filio tredecim annos interesse dixit. Hic Gregorius (aliquid enim commoveri illum consentaneum fuit) matris lacrymas animo complectens, qui patrem paulo ante lacrymantem viderat, neque diutius ferens illum tam graviter angi (pari enim et ipse naturali charitatis ardore commotus est), subito suffusus oculos lacrymis, sede exsiliens, pedibus patris advolvitur: Pater (inquiens), ego tuus filius; ego, inquam, sum, pater amantissime, Gregorius, quem tantopere inquiris, vestris precibus in lucem editus, ac, ut voluisti, ab ipsis cunabulis Deo sacratus. Verumtamen, mi pater (obsecro), miserere, mihi que, quod admissum est condona, nec me uti multarum lacrymarum auctorem præ dolore amplius insectare. Hæc dixit, simulque complexu patrem tenebat. Quocirca lætitia quædam admirabilis cor illius subit, ac incredibili gaudio ejus ipsius lingua impediabatur. Deinde ad Gregoriam oculos fixis adjiciens, aspectum ejus accuratius vestigabat, et sagaciter (ut ita dicam) venabatur. Tum ipsum divum Gregorium dilectissimum filium esse certissime persuasus, hunc vicissim complexus, suavissime osculabatur, ac cum lacrymante filio ipse pariter præ lætitia lacrymabatur. Cumque a lacrymis paulisper temperatum esset, Marcus utrumque suscipiens, magno Deo gratias egit, illosque tota nocte secum habuit.

XXXIV. Bene autem mane Agrigentini, quibus cum Chariton ac divus Gregorius erant, pontifici rursus assistunt, ac mutuam voluptatem, quam acceperant, repetentes, magnam ejusdem tum vultu, tum habitu significationem faciebant. Pontifex ad ea, quæ consentanea essent, populum hortatus, docuit, ut Gregorio in omnibus illos parere, et ab ipso ali oporteat; Charitoni vero lætitiæ gratulatus, filium illi tradidit. Cumque Felicem episcopum, cujus opera Gregorius in sede locaretur, socium illis adjunxisset, lætos lætus ipse dimisit. Verum cum Panormium urbem appulissent, vir quidam monachus habitu, leprosus corpore, currens ac Gregorii pedes complexus, multis cum lacrymis ac ejulatu morbi levationem obsecravit. Ille: Si credis (inquit) nihil esse quod Deo non sit factu per facile, ecce in nomine ejus sanus esto. Hæc dixit, leprosusque purgatus est. Videntes autem obstupuerunt, ac sublatis manibus, Deum tam admirabilem in sanctis ac gloriosum celebrabant. Hinc ad flumen, ubi Peripolæum emporium erat, proprio nomine sic appellatum, descendunt. At ubi cives episcopos suos cum Gregorio quodam sibi prorsus incognito (necdum enim audierant, quæ circa Charitonem acta essent), reverens esse rescivere, turbati vehementer, ac dubitatione pleni (existimabant enim unum ex iis quos ipsi designarant, electum iri), currunt nihilominus omnes, obviamque passim illis prodeunt, quibuscum occurrit etiam præses ille, qui monasterium innocentii Virgini Dei Matri prius illic nuncuparat. Itaque Gregorio navim egredienti obvii cum turba sunt. Ille populo silentium manu indicens, positisque in terram genibus, oravit, ac mox templum protinus petit.

XXXV. Cæterum inter ambulandum monachus quidam errore mentis affectus, qui nec loqui poterat, nec aurium omnino sensus particeps erat, obviam illi profectus, ejus ad pedes procubuit. At præses procumbentem propelliebat, nec sinebat pedes illius contingere. Verum cum Gregorius hunc nequaquam arcere a se præcepisset, vehementer suspirans, commiserationis lacrymas profudit, manusque in cælum attollens: Domine Jesu Christe (inquit), Deus noster, cœli terræque creator, qui leprosos coram divina præsentia tua sanasti, surdas aures aperuisti, mutos linguæ restituisti, ipse hunc servum tuum incredibili tua potentia sana, ut nomen tuum sanctum laudibus perpetuo celebret. Sic dixit, et apprehensum monachum confestim erexit, ac, In nomine Jesu Christi (ait), qui dæmoni surdo ac muto, ut proprio figmento egredere, imperavit, perfecte et loquere et audi, Deumque conditiorem tuum lauda. Necdum loqui desierat, cum quod petebat effectum est; nam cui antea lingua vincta, et auditus vitiatu fuerat, clamare cœpit: Magna sunt, Christe, opera tua, quæ per hunc virum justæ edidisti. Deinde addidit vir sanctus: Quantum interest temporis, ex quo

ΛΔ'. Πρωτὰς δὲ γενομένης κατ' ἕβην πάλιν οἱ Ἀκραγαντινοὶ τῷ πάππῳ περιστάνται· σὺν αὐτοῖς δὲ καὶ Χαρίτων, καὶ αὐτὸς ὁ θεὸς Γρηγόριος, ἧς ἀπέβλασαν ἡδονῆς ἀλλήλους ἀναγνωρίσαντες, σαφῶς τῷ τε σχήματι καὶ τῷ προσώπῳ καταμνηύοντες τῷ λαῷ. Τόλμῳ δὲ πάππῳ, τὰ καθήκοντα παραιέσας, καὶ ὅπως χρῆ πάντα τῷ Γρηγορίῳ πείθεσθαι καὶ ποιμαίνεσθαι· τῷ Χαρίτωνι δὲ τῆς εὐφροσύνης συγκοινωνήσας, καὶ τὸν υἱὸν παραδούς, δαδωκῶς τε αὐτοῖς καὶ Φιλικάτων ἐπίσκοπον, ᾧ ἐπετέτραπτο τὸν Γρηγόριον ἐνιδρύσαι, εὐφρανομένους αὐτοὺς εὐφρανομένους ἀποστέλλει. Καταλαβόντων δὲ αὐτῶν τὴν Πανορμιτῶν πόλιν, ἀνὴρ τις, τὸ σχῆμα μοναχός, τὸ σῶμα λεπρός, δραμῶν καὶ λαβόμενος τῶν τοῦ Γρηγορίου ποδῶν, ἐβόα κράζων, καὶ ἀπαλλαγὴν ἤτετο τοῦ πάθους. Ὁ δὲ, εἰ πιστεύεις, φησὶν, ὅτι μὴδὲν ἀδύνατον τῷ Θεῷ, ἰδοὺ ὑγιής ἐπι τῷ ὄνοματι αὐτοῦ ἔσο. Ταῦτα ἔφη, καὶ ὁ θείος ἐκαθαίρετο, καὶ οἱ ὄροντες ἐξέστησαν, καὶ σὺν θαύματι χεῖρας αἰρῶντες, τὸν ἐν ἁγίοις οὕτω θαυμαστὸν ἐδόξαζον. Ἐντεῦθεν εἰς τὸν ποταμὸν καταρρυσίον, ἐνθα ὅη καὶ τὸ ἐμπόριον ἦν, τῷ οὕτω καλούμενον Περιπόλειον. Γνωσθέν δὲ τοῖς τῆς πόλεως ὅτι μετὰ Γρηγορίου τινός οὐδὲ τὸ παράπαν αὐτοῖς γνωρίμου, οὕτω γὰρ ἐπύθοντο τὰ περὶ τὸν Χαρίτων, οἱ αὐτῶν ἐπίσκοποι ἐπανήκουσι, σφόδρα διαταραχθέντες καὶ ἀπορίας ἀναπλησθέντες, ἕνα γὰρ προσεδόκων τῶν ὁμοίων προβαλλομένων τὴν ψῆφον λαβεῖν, ὅμως προσυπαντῶντες θέουσι πανδήμει· μετ' ὧν ἀπίντα καὶ ὁ τῆς ἐκείσε μονῆς ἀφορητὸς ἦν τῆς παναγίου Παρθένου καὶ Θεομήτορος ἑπινοήμαζον. Οὕτω σὺν δαίμονι ἐξέρντι τοῦ πλοίου τῷ Γρηγορίῳ τὴν ὑπάντησιν ἐποιούνο. Ὁ δὲ, σιωπῆν τῷ λαῷ τῇ χειρὶ σημήνας, θεὸς τὰ γόνατα προσηύχεται, καὶ μετὰ τὴν εὐχὴν ἐπὶ τὸν ναὸν ἐπορεύετο.

ΛΕ'. Ἐν ᾧ δὲ τὴν πορείαν ἐποιεῖτο, μοναχός τις παράφορος, μήτε λέγειν δυνάμενος μήτε μὴν ὄλωσ ἀκούειν, προσυπαντήσας, τοῖς ἐκείνου ποσὶ προσέπιπεν. Ὁ μὲν οὖν ἠγούμενος διωθεῖτο προσπίπτοντα καὶ οὐκ εἶα τὸν ποδῶν ἀπτεσθαι· ὁ ἱερός δὲ Γρηγόριος, μηδὲ μῶς ἀπαίρειν ἐγκελευσάμενος, μέγα τε στενάδας, καὶ συμπαθὲς ἐπαφελί· δάκρυον, τὰς χεῖράς τε ἄρας εἰς οὐρανὸν, Κύριε, φησὶν, Ἰησοῦ Χριστέ, ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ ποιήσας τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, ὁ ἐπὶ τῇ παρουσίᾳ σου τῇ ἁγίᾳ τοῖς λεπροῦς ἰασάμενος καὶ ὡτα κωφεύοντα διανοίξας, καὶ γλώσσης δισμοῦς διαλύσας, αὐτὸς καὶ τὸν δούλον σου τοῦτον, ἀοράτῳ δυνάμει τῇ σῇ θεράπευσον, ἵνα δοξάζῃται σου ἀεὶ τὸ πανάγιον ὄνομα. Οὕτως ἔφη, καὶ τοῦ μοναχοῦ λαβόμενος, ἀνίστησθαι τε εὐθὺς, καὶ, Ἐν τῷ ὄνοματι Ἰησοῦ Χριστοῦ, λέγει, τοῦ ἐπιτάξαντός τῷ κωφῷ καὶ ἀλάλῳ δαίμονι τοῦ ἰδίου πλάσματος ἐξελεῖν, λάλεε ὀρθῶς, ἀκούε τε καὶ ἀλυσίον τὸν ποιήσαντά σε θεόν. Οὕτω τέλος εἶχεν ὁ λόγος, καὶ εἰς ἔργον ἐξέβαινε, καὶ ὁ κωφὸς βοῶν ἤρξατο, Μεγάλα σου τὰ ἔργα, Χριστέ, τὰ διὰ τοῦ δικαίου τοῦδε τελοῦμενα. Εἶτα προσθεὶς ὁ μακάριος, Πόσον ἔτος, φησὶν, ἀπ' οὗ σοὶ πεπέδητο ἡ φωνή; Καὶ ὁ λαθεὶς μεμνησθαι ἔφη μηδέποτε ἢ ἀκούσαι φωνῆς.

ἀνθρωπίνης, ἢ καὶ βραχὺ τι φθέξασθαι πρὸς δύ-
τινα γούν δυνήθηναι. Ὁ μόντοι προσετώ; τῆς μονῆς
δγδοον ἔτος αὐτὸν ἀγειν ὁπότε, ἔφη, καὶ ἀπεκείρατο,
εἴκοσι δὲ ἦδη χρόνους ἐν τῇ μονῇ διατρίψαι. Φόβος
ἐπὶ τοῦτο πολὺς ἐβλήθη τούς παρόντας, καὶ θεὸς
ὁπὸ πάντων ἐμεγαλύετο.

ΑΓ'. Εἰσιόντι δὲ τὴν πόλιν τῷ μακαρίῳ, πολὺ τι
κλήθος αὐτῷ προσυπήντα, οὐ τῶν ἐπιτυχόντων,
ἀλλὰ καὶ τῶν ἀξιώμασι τὸ διαφέρειν ἔχόντων.
Ἐπτερου γάρ οἶον αὐτοὺς καὶ ἀνεκίνοι, καὶ διάπυ-
ρον ἐποίει τὸν πρὸς Γρηγόριον ἔρωτα ὁ κωφὸς
καὶ ἀλαλος, ὃς προπορευόμενος καθ' οὗς γένοιτο
ἐβόα ἀεὶ, καὶ κήρυξ λαμπρὸς τοῦ τελεσθέντος ὑπ-
ἔρχε θαύματος. Τσοούτων οὖν τῶν ἄλλων προσυπαν-
τώντων, ἢ ἱερὰ τοῦ Γρηγορίου μήτηρ μετὰ καὶ τῶν
λοιπῶν πρεσβυτέρων ἐντὸς εἰστέχει τῆς πύλης τῆς
πόλεως, ἦδη μὲν τινα τρέπον ἀκηκοῦσα τὰ κατὰ τὸν
υἷον· οὐδὲ γὰρ οὕτως ἀμαλῆς Χαρίτων ὁ ταύτης
ἀνὴρ, ὡς μὴ τοσαύτης ἡδονῆς κοινωνὸν θέσθαι καὶ
τῆν γυναικα καὶ πόρρωθεν οὖσαν, ἀλλ' οὖν καὶ ἐτι
ἔσπευ τῷ παραδόξῳ τοῦ πράγματος μετέωρος οὖσα
τὴν φρένα, καὶ οὐκ ἔχουσα τοῖς λεγομένοις συντί-
θεσθαι. Ἐπει δὲ καὶ πόρρωθεν ἦκοντα τὸν υἷον εἶδε
καὶ τὴν ἔψιν ἀνέγνω· σφόδρα γὰρ καὶ παῖς ὢν ἐτι
τῷ πατρὶ παρομοίως ἦν, ὡς ἦδη καὶ προδεβλῶται,
καὶ ἀνὴρ δὲ πάλιν γενόμενος τὰ τῆς ἐμπερείας
ἔχνη δειψῶς· τὸ τε οὖν καλῶς αὐτὸν ἐπιγνοῦσα,
ἐπὶ μὲν ἀμφίβολον ὑπελαίετο, ἀλλὰ καθαρῶς ὁ
Γρηγόριος υἱὸς αὐτῆς ἐγνωρίζετο, δακρῶν μὲν τοὺς
ὀφθαλμούς, χαρᾶς δὲ τὴν καρδίαν πλήρης ἐγένετο,
καὶ ἔντως πρὸς αὐτὴν φησιν, Οὐ ψευδῆς, ἔλεγεν,
οὐ ψευδῆς ἔφυ· ὁ ταυτὰ μοι πρὸ πολλοῦ εἰρηκῶς,
θεὶ κἀν τῇ παρουσίᾳ ζωῆ καὶ ζῶντα καὶ μετὰ θόξῃ
τὸν ἐμὸν παῖδα θεάσομαι. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἡ μήτηρ
τὸν Μάρκον αἰνιτομένη· ὁ δὲ κατὰ πνεῦμα ταύτη
τότε πατήρ, ἐπέπερ ἤγγισε, καὶ τὴν μητέρα γι-
νώσκουσαν ἔγνω, περιβάλλει τε πάνυ ἡδέως καὶ
ἀσπασάμενος· μόνον, οὐδὲ γὰρ ἐνδιατρίθειν ὁ καιρὸς
καρὶ ταῦτα ἐβόου, μετὰ παντός τοῦ πλήθους τὸ ἱερὸν
εἰσθεῖ. Τῆς δὲ θείας τελουμένης μυσταγωγίας, ὁ
καθιέρῳσαι αὐτὸν ἐλτλυθῶς ἐπίσκοπος, καὶ τινες
τῶν ἀξίων ἄλλοι, τὴν ὁμοίαν τῇ πάλαι περιστερᾷ
ἔνοθεν καθορῶσαι καὶ πάλιν ἐπικαταπαύσαν καὶ
περισκιάσαν τὸν Γρηγόριον.

ac alii præterea viri digni colambam, illi quæ olim
lantem, Gregorium adumbrare conspiciunt.

AZ'. Ταῦτα ἐπειδὴ φανερὰ γέγονει, τοῖς μὲν
ἰδοῦσι, τοῖς δὲ καὶ καρὰ ἰδόντων ἀκούσασιν, οὐκέτι
μέλλειν ἢ πόλις ἔγνωσαν, ἀλλ' οἷός ἐστιν ἐκεῖνος
καλῶς εἰδότες, εὐθὺς οὗς ἔχον δαιμονώντας ἢ παρ-
ειμένους ἢ ἄλλως νοσήμασι χρόνοις κατεσχήμενους
πάντας ἦγον διαβαστάζοντες παρ' αὐτόν. Οὗς ὁ
μέγας Γρηγόριος εὐχῇ μόνῃ καὶ ἀπὸ χειρῶν ἐτοίμως
ἔατο. Καὶ τῶν μὲν σωμάτων αὐτοῖς οὕτως ἐπεμε-
λεῖτο, τὰς δὲ γε ψυχὰς καὶ διὰ τούτων μὲν ἱκανῶς
ἐθεράπευε, διδάσκων αὐτοῦς καὶ δεικνύς· ὡς τούτων
τὰ κλειότα ψυχικῆς αἰτίας· ἐξῆται, κάκεινη· ἐπὶ τὸ
βέλτιον μεταβαλλομένης, καὶ ταῦτα θάετον τὴν ἴασιν

PATR. GR. CXVI.

vox tibi est impedita? Ille nunquam se vel vocem
hominis audisse dixit, vel quemlibet paululum
affari potuisse. Tum monasterii præses octo annos
illum agere, cum tonsus est: cæterum viginti an-
nos in monasterio commoratum dixit. In hoc ingens
præsentes omnes timor incessit, Deusque ab omni-
bus magnifice celebrabatur.

XXXVI. Ingredientem civitatem, magna quedam
multitudo, non gregariorum quidem, sed illorum qui
honoribus ac dignitate cæteris antestabant, occur-
rit. Eorum enim animos in sublime evexerat, com-
moverat, inque Gregorii amorem vehementer in-
flammarat surdus ille, idemque mutus: qui ante-
vertens, apud omnes, quos habebat obvios, semper
clamabat, seque præconem patrati miraculi præ-
stabat illustrem. Cum igitur Gregorii mater, mulier
sancta, aliis filio obviam prodeuntibus, ipsa cum
reliquis senioribus feminis intra portam civitatis
substitisset (nec enim quæ filio olim contigerant,
aliquatenus illam latebant, siquidem Chariton vir
ejus non usque adeo segnis fuit, quin uxorem
quanquam longe positam, tam ingentis lætitiæ par-
ticipem faceret) proinde repentino hoc et mira-
bili nuntio suspensis adhuc et erectis animis erat,
neque dictis acquiescere poterat. At ubi filium ven-
ientem eminens conspicata est, faciem agnovit,
patri enim puer adhuc existens per omnia (ut non
ita pridem perspicuum factum est) similis erat:
quin et vir factus, vestigia similitudinis conserva-
vit. Quamobrem cum filium probe agnosceret, et
anceps nihil sibi quidquam relinqueretur, quominus
Gregorius sui ipsius filius manifestus appare-
ret: tum in lacrymas et cordis gaudium effusa, ita
plane secum ipsa loquebatur: Non tu mendax, non
tu (inquam) mendax fuisti, qui jam pridem hæc
mihi dixeras, me hac etiam præsentem vitam filium
meum cum gloria visuram: quibus verbis Marcum
latenter designabat. Porro filius secundum carnem,
qui tunc eidem juxta spiritum pater erat, ubi co-
minus appropinquavit, matremque se agnoscentem
agnovit, eam suavissime ambiens, tantumque com-
plexatus (nam quominus in his diutius immoraren-
tur, tempore excludebantur) una cum multitudine
templum ingreditur: ubi peractis divinis myste-
riis, episcopus qui hunc in sedem locatum venerat,
cœlitus advolarat, persimilem rursus e cœlo devo-

XXXVII. Hæc ubi tum ab iis qui viderunt, tum
qui videntes audierunt, indicata sunt, civitas non
diutius cunctata est, sed qualis esset ille, probe
perspicuens, quos a dæmone percitos, languidos,
vel diuturno morbo detentos habuit ad illum con-
festim omnes adduxit: quos Gregorius magnus
sola precatione ac eontactu manuum incunctanter
sanabat. Atque corpora quidem ita curabat; animas
vero per hæc affatim sanabat, nimirum dum doce-
ret illos atque ostenderet, pleraque ex his animi
culpa oriri: quo in melius constituto, corpora
quoque celerius curationem suscipiunt. Inprimis

vero exemplar sese illis vitæ rectæ constituendæ A
puleherrimum ipse præstabat, sic vivens, ut oratio
superius indicavit, seipsum tantum supereminens,
tantumque utriusque vitæ medium agens, quantum
sibi per dignitatis excellentiam licebat. Post hæc
etiam viros illis tum sacerdotes, tum diaconos, a
quibus divina et quæ ultra nos sunt, peragerentur
constituit, quos illi intuentes imitantesque, in viros
virtute clarissimos evaderent. Inter hos sacros
viros complures viri præstantes fuerunt, in quibus
Erasmus, Platonius ac Philadelphus præcipue
illustres nituere, qui cum illo plurimum versantes,
ac ejus vitam, quoad fieri poterat, effingentes ac
experiments, insignes ut qui maxime apud omnem
republicam facti sunt. Hæc sane quemadmodum
exposuimus, ita se habebant.

XXXVIII. Nonnullis post diebus cum D. Gre-
gorius civitatem obiret, quo miseratione paterna
ægrotos inviseret, alia quidem cum numero, tum
magnitudine majora, quam ut oratio complectatur,
edita sunt. Sed unum, quod auribus vestris est
gratum futurum, largiemur. Sabinus quidam pre-
sbyter filiolam pulchram quidem ac valde gratio-
sam habuit, cæterum morbo diuturno jam oppres-
sam, quæ novem annis movere se nunquam omnino
potuerat. Is cum beatum virum ea transeuntem
audisset, illam una cum uxore uti inanimatum
quoddam pondus ante vestibulum exposuit. (Ille
enim vir magnus iter facturus erat.) Quo illuc
appetente, puellæ mater (ut mos est matribus)
filia pulchritudine ac ætate florentis casum miserata,
tum vehementer flere ac currere, seseque hujusce
patris ad pedes projicere. Ille quid opus haberet
percontatus, causam didicit, ejusque ac Sabini
calamitatem miseratus, positus genibus oravit,
dicens: Domine Jesu Christe, Deus noster, ne,
quæso, avertas oculos a precibus servi tui, neque
hodie humilem exaudi, atque hanc puellam gratia
ac potentia tui sancti Spiritus erigens invise. His
dictis, surrexit, ac signo crucis puellam obsignans,
In nomine Jesu Christi (ait) exsurge, et sta super
pedes tuos. Hæc ille dixit, et puella protinus sur-
rexit, atque singulares immortalis Deo universi
gratias egerunt; aderat enim cuncta civitatis multi-
tudo, quæ virum sanctum ob ea quæ ab ipso fle-
bant, admiratione, ut par erat, percussa, seque-
batur. Cumque universam civitatem pertransisset,
omnibusque, quæ illis usui essent, prospexisset,
ad ecclesiam cum ecclesiastico cœtu revertitur:
divinisque peractis sacrificiis, ecclesiastico cœtui,
viduis ac pupillis omnibus mensam apposuit;
quibus ipse, vili accinctus panno, una cum tribus
diaconis, de quibus mentionem fecimus, Erasmo,
Philadelpho et Platonico, ministrabat. Neque vero
illius mater ab ejusmodi ministerio aberat; quin
ipsa una cum ancillis, quotquot aderant, viduis
pedes illarum lavando, ac omne pietatis obsequium
præstando, ministrabant. In hoc autem Gregorius
iucumbat, ut sacris initiatos tum ad virtu-

δέχεται. Πρὸ δὲ τούτων αὐτὸς ἦν αὐτοῖς παράδειγμα
κάλλιστον, οὕτω βίους ὡς ὁ προλαβὼν ἔδειξε λόγος,
μᾶλλον δὲ τοσοῦτον ὑπερβαλὼν ἑαυτὸν καὶ τοσοῦτον
δείξας ἑκατέρου βίου τὸ μέσον ὅσον ἦν καὶ τὸ τῆς
ἀξίας διάφορον. Μετὰ δὲ τούτων καὶ ἄνδρας αὐτοῖς
ἐπίστη, ἱερέας τε καὶ διακόνους, καὶ οὖς τὰ θεῖα τε
καὶ ὑπὲρ ἡμᾶς ἀναίται, πρὸς οὓς κάκεινοι βλέποντες
καὶ ζηλοῦντες, ἄκροι τὴν ἀρετὴν ἐμελλον ἀπιθῆσε-
σθαι. Τούτων τῶν ἱερῶν ἀνδρῶν καὶ ἄλλοι μὲν ἐπι-
φανεῖς κατέστησαν, ἐν αὐτοῖς δὲ τούτοις πλείστα
διαφανῶς ἐξέλαμψαν, Ἐρασμὸς τε καὶ Πλατωνικός
καὶ Φιλάδελφος, οἳ γε αὐτῶ καὶ τὰ πλείστα συνόντες
καὶ εἰς ὅσον ἐνῆν τὸν ἐκείνου βίαν ἀποματτόμενοι,
ἐπισημότατοι παρὰ πάσῃ τῇ πολιτείᾳ γεγόνασι. Καὶ
ταῦτα μὲν οὕτως ἐπράττετο.

B
ΛΗ'. Μεθ' ἡμέρας δὲ τινὰς τὴν πόλιν τοῦ μακα-
ρίου περιόντος, ἐφ' ᾧ τοῦ ἐν νόσοις σπλάγχχνος
πατρικοῦς ἐπισκέψασθαι, καὶ ἄλλα μὲν τετέλεστο
μεγαλεῖα κρεῖττω λόγου τῷ τε πλήθει καὶ τῷ με-
γέθει, ἐν δὲ δὴ καὶ τότε, ὁ ταῖς ὑμετέροις ἀκοαῖς
χαρίσσομαι. Σαβίνος τις πρεσβύτερος, θυγάτριον
ἔχων τὴν μὲν ὥραν καὶ πάνυ λαμπράν, νόσῳ δὲ ἤδη
παρεμένην χρονίᾳ, καὶ ἐφ' ὅλοις ἐννέα χρόνοις τὸ
παράπαν κινηθῆναι μὴ δυναμένην, ἐπειδὴ περιόντα
ἐπέθετο τὸν μακάριον, ἐξαγαγὼν ἅμα τῇ γυναικί
ὡς φόρτον ἄψυχον ταύτην πρὸ τοῦ πυλῶνος ἐτίθει·
ἐκεῖθεν γὰρ ἐμελλε καὶ ὁ μέγας διέρχεσθαι. Ὡς δὲ
δὴ καὶ τῷ τόπῳ ἤγγιζον, ἡ μήτηρ τῆς κόρης, οἶα
δὲ τὰ μητέρων καὶ ταῦτα θυγατρὸς τοιαύτης ἀν-
θούσης ὥρᾳ τε καὶ νεότητι πάνυ περιπαθὲς ἀνα-
καύσασα, καὶ δραμοῦσα, ἑαυτὴν τοῖς τούτου προσ-
ρίπτει ποσίῳ. Ὁ δὲ ἐρωτήσας οὐ δέοιτο, καὶ τὴν αἰ-
τίαν μαθὼν, κατοικτεῖράς τε ταύτην καὶ Σαβίνου
τῆς συμφορᾶς, θεὸς τὰ γόνατα προσηύξατο λέγων·
Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ὁ Θεὸς ἡμῶν, ἐπίδη καὶ νῦν
ἐπὶ τὴν προσευχὴν τοῦ δούλου σου, καὶ ἐπάκουσόν
μου τοῦ ταπεινοῦ σήμερον, καὶ ἐπίσχεψαι τὴν παιδα
ταύτην ἀναστήσας αὐτὴν τῇ χάριτι καὶ δυνάμει τοῦ
παναγίου σου Πνεύματος. Ταῦτα εἰπὼν καὶ διανα-
στὰς τῷ σημείῳ τοῦ σταυροῦ σφραγίζει τὴν κόρην,
καὶ ἐν τῷ ὄνοματι τοῦ Χριστοῦ λέγει· « Ἐγειρε καὶ
στήθι ἐπὶ τοὺς πόδας σου. » Οὕτως ὁ μὲν εἶπεν· ἡ
δὲ ἀνίστατο, καὶ εὐχαριστία πᾶσα τῷ Θεῷ ἀνεπέμ-
πετο. Ἦν γὰρ τὸ πλήθος ἅπαν τῆς πόλεως ἐπόμενον
τῷ ἁγίῳ, καὶ τοῖς ὑπ' αὐτοῦ γινομένοις, ὡς εἶδος,
ἐκπληττόμενον. Πᾶσαν δὲ τὴν πόλιν περιελθὼν, καὶ
πᾶσι τὰ πρὸς τὴν χρεῖαν παρεσχηκώς, εἰς τὴν ἐκ-
κλησίαν αὐθις, σῦναμα τῷ κλήρῳ παντὶ ἐπάνεισι,
καὶ τὴν θεῖαν λειτουργίαν ἐπιτελέσας, τῷ ἐκκλη-
σιαστικῷ τε πληρώματι, καὶ χήραις πάσαις καὶ
ὄρφανοῖς τραπέζας παραθεῖς, αὐτὸς διηκόνοι βῆκος
διεζωσμένος ἅμα τοῖς μνημονευθεῖσι τρισὶ διακό-
νοις, Ἐράσμῳ, Φιλαδέλφῳ καὶ τῷ Πλατωνίῳ. Οὐ
μὴν οὐδὲ ἡ μήτηρ αὐτοῦ τῆς τοιαύτης ἐργασίας
ἀπέλιμπάνετο, ἀλλὰ σὺν αὐτῇ καὶ ὅσαι τῶν θερα-
πεινίδων ὑπῆρχον ταῖς χήραις ἐξυπηρετοῦντο νι-
πτουσαι τε τοὺς πόδας αὐτῶν, καὶ τὴν ἄλλην πᾶσαν
θεραπείαν προσφέρουσαι. Ἔργον δὲ ἦν τῷ Γρηγορίῳ

τοὺς τοῦ κλήρου βυθμίζειν πρὸς ἀρετὴν τὰ θεῖα τε παρασκευάζειν ἐκμελετᾶν λόγια, καὶ ὡς οἶόν τε τὸν ἡρῶν αὐτῶν ἀναπτύσσειν.

ΑΘ'. Ἄλλ' ἐπεὶ ἀδύνατον ἦν οὕτω φιλοπόνως μετιόντα τὴν ἀρετὴν, τὸν τοῦ πονηροῦ δαίμονος φθόνον διαφυγεῖν, ὥρα νῦν ἐξεῖπειν οἷσι περιπίπτει πειρασμοῖς. Σαβίνος γὰρ καὶ Κρισκεντίνος, οὓς καὶ ὁ λόγος φθάσας ἐδήλωσεν ὑπὸ τοῦ πλήθους εἰς τὴν ἐπισκοπὴν προδιβάλλεσθαι, οὗτοι ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνελθόντες, καὶ εἰς συμβάσεις χωρήσαντες, πάλαι γὰρ διάφοροι καθεστήχασαν, Ἔως πότε ἡμεῖς, ἔλεγον, ὑποταγσόμεθα τῷ γόητι τούτῳ καὶ φαρμακῷ, δε μαγεῖται ἅμα καὶ τεθρεῖταις ἐξιστᾶ τοὺς εὐηθιστέρους τῶν ξένων, ὅπως διαπεφυγῶς τῶν ἐνθένδε μάγῳ τινὶ παρέμεινε, κάκειθεν πᾶσαν κακοτεχνίαν ἐξήνελησε, πλανῶν τοὺς ἀνθρώπους, οἷα δὲ καὶ Σίμων ἐκεῖνος δαίμων ἐξανθρώπων γενόμενος. Ὅρᾳ; γὰρ ὡς οὐθ' ὄλω; ἐσθίει οὔτε πίνει, ὃ καὶ οἱ δαίμονες κομιδῇ ποιοῦσι; Ταῦτα πρὸς ἀλλήλους εἰπόντες προσλαμβάνονται μεθ' ἑαυτῶν καὶ τοῦ κλήρου τινὰς ὑποσπῶνται δὲ καὶ τοῦ λαοῦ μέρος οὐκ ὀλίγον, καὶ ὄρκους ἀλλήλους κατεμπεδώσαντες, ὁρᾶμά τι συσκευάζονται τῆς τοῦ κεκηνητοῦ αὐτοῦ πρὸς ταῦτα κακοτεχνίας ἐπάξιον. Ἀκολούθῳ γὰρ τινι γυναίκῃ προτελθόντες, τὴν ἑώραν περικαλλεῖ, τοῦνομα Εὐδοκίαν, καὶ ταύτην χρήμασι ἀνακείσαντες, φεῦ τῆς ἀναιδείας! τοῦ ἐπισκόπου κτεταπειν ἀναγκάζουσιν ὡς ἄρα εἴη αὐτὴν ἐγνωκῶς. Ὡς οὖν ἤρτυσαν τὴν ἐπιβουλήν, ἐζήτουν καιρὸν καθ' ὃν ἂν εἴσω ταύτην παρὰθεῖσαι τοῦ ἐπισκοπέου δυνήσονται. Ὡραν οὖν φυλάξαντες καθ' ἣν ὁ μέγας μέσων νύκτων ἅμα τοῖς τρισὶν ἐκείνοις οἰκειοτάτοις τῶν διακόνων εἰς τὸν ναὸν κατῆει, τὰς συνήθεις ἐπιτελέσων εὐχὰς. Ἐν ταύτῃ δὴ χρήμασι οἱ ἐπιβουλοὶ τοὺς θυρωροὺς ὑποφθεραντες, εἰσάγουσιν εἰς τὸν τοῦ μεγάλου κοιτωνίσκον τὴν κόρην, καὶ ἐν γωνίᾳ ἰστώσι μίθ. Ὁ δὲ, ἐπεὶ τὰς εὐχὰς ἤδη τελέσειεν, ἀνῆει τε εἰς αὐτὸν καὶ βεβλίον ἐπὶ χειρὰς λαβὼν τὸν βίον προσεχόντως διῆει τοῦ πολλοῦ τὸν τε λόγον καὶ τρόπον, Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου φημί.

Μ'. Ἦ δὲ δὴ κόρη εἰς ὕπνον ἄρτι κατενεχθεῖσα βαθύν, οὗτ' ἐκεῖνη τὸν μέγαν ἀνελθόντα συνήκεν. Οὕτε πάλιν αὐτὸς τὴν κόρην ἑώρα. Ἦσθεν ἂν καὶ ὑπέπτεισε καθαρᾷ τοιαύτῃ ψυχῇ καὶ παρθένῳ, κρυπτομένην ὡς οἶόν τε καὶ διαλαθεῖν βουλομένην. Ὁ μὲν οὖν οὕτω μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν ἐπὶ τὰς ἐσθινὴς καθῆει πάλιν ὥδᾳ; ἐπεὶ δὲ καὶ ταύτας πληρώσας ἀνῆει σύμα τῷ κλήρῳ παντὶ καὶ τοῖς συνελθοῦσι τοῦ πλήθους, εἶτα καὶ παραινεῖν αὐτοῖς ἤρξατο τὰ σωτήρια, καὶ ἔτοιμος ἦν καὶ θεῶν λογίων ἀναγνώσει τὰς ἐκείνων θέρπει ψυχὰς, ὡσπερ εἴπιστο καθ' ἑκάστην ποιεῖν, αὐτίκα οὖν περὶ Κρισκεντίνου, θηρίων δίκην ἀγρίων ἔδον συνεισπεσόντες τῆς τε κόρης ἐπιλαμβάνονται, καὶ εἰς τὸ πλῆθος ἐξάγουσι, βοῆς ἅμα καὶ θορύβου καὶ ταραχῆς τὰ πάντα πληροῦντες. Ὁ ἀσελγὴς, ὁ ἐναγῆς, ὁ ἀνάξιος, οἱ μιαιοὶ τῷ ὄντι, κατὰ τοῦ σφόδρα καθαροῦ κράζοντες, καὶ ἅμα τῷ πλήθει τὴν ἐταῖραν παραδει-

A tem, tam ad eloquia divina meditanda, informaret, eorumque sensus, quam commodissime posset, explicaret.

XXXIX. Sed quando fieri non potest, quemquam tam sedulo virtutem consecrari, ut hostis dæmonis declinet invidiam, iostat nunc, ut, quæ illum tentationes invaserint, persequamur. Sabinus ac Crescentinus, quos superius a multitudine episcopus designatos fuisse demonstravimus, ambo, inuito fœdere, conspirant (diu enim mutuas similitates gesserant), Quousque nos (dicentes) huic impostori atque venefico subjiciemur, qui ignaris ac simplicioribus hominibus admirationem præstigiis ac imposturis excitat? An ignoramus quemadmodum hinc efferit, et cum quodam mago manserit, a quo nefarium hanc et maleficam artem hausit, qua hominibus instar Simonis illius, dæmon ex hominibus factus, imponit? Non cernis, ut neque omnino comedat, neque bibat, quod dæmones subinde faciunt? Hæc inter se commentati, secum etiam clericos quosdam asciscunt, et non exiguum populi partem convellunt, fidem inter se jusjurandum dant, captiosum sigmentum, arte, quæ ad hoc illos impellebat, insidiosa dignum comminiscuntur. Nam mulierem quamdam impudicam, alioquin pulchritudine insignem, Eudociam nomine, conveniunt: quam pecunia corruptam inducunt contra episcopum (proh pudor!) pascam sese cum illo concubuisse testimonium dicere; qui cum perfidia et plena subdoli ac versuti animi consilia instituerunt, quatenus in episcopum illam insinuarent. Quare tempus observant, quo vir magnus mediis noctibus una cum diaconis illis tribus sibi familiarissimis in templum ad consuetas preces descendere solebat. Insidiatores interim pecunia, cum janitoribus paciscuntur ut puellam in lectum viri magni submittere liceat, et ipsi in angulo consistunt. Ille, solutis precibus, cubiculum petit, librumque manu prehensens, vitam Joannis Chrysostomi, ut clari litteris, ita moribus et ingenio maximi, attentissime percurrit.

XL. Porro puella aretissimo paulo ante somno detenta, neque ipsa virum magnum ascendentem sensit, neque rursus ipse puellam vidit. Unde, obsecro, isthæc innocens et immaculata anima suspicari habuit puellam prout poterat occultari, et libentem illic latenter conjectam se voluisse? Ille igitur post lectionem ad matutinas laudes ire contendit, quibus expletis, una cum omni sacro ordine, ac aliis ex populo comitantibus revertitur. Tum hortari illos, ac salutaria monere cœpit, illudque laborabat, ut, quod singulis fere diebus agere consueverat, eorum animos divinarum Litterarum lectione reficeret. Tum Crescentiniani instar ferarum agrestium irruentes, puellam arripunt, eamque coram populo statuunt, clamore, turbatione, ac tumultu omnia implent: Improbe, scelestæ ac execrabilis, qui vere nefarii erant, contra virum omnino sanctum vociferantes, nihil minus sese

multitudini ostendebant. Cæteri talia videntes, admiratione ac dubitatione percellabantur. Nam mulierem illam vitiosam intra cubiculum præsentem cernebant : vitam vero ac mores viri præclari hujusmodi suspicionibus maxime adversari ac repugnare noverant. At vero sycophantæ, injectis in virum sanctum manibus (o insaniam detestabilem!), per omnia loca trahebant. Hic multitudo amaris cum lacrymis pariter lugebat, perinde ac si quisque illorum, idem, qui hæc pateretur, existeret. Ita hæc omnes, extra paucos longe flagitiosissimos, iisque exceptis, qui impuri atque profani conjurationi consenserant, de illo graviter perferabant. Isti enim meliora secuti, stigmentum, ut sese habebat, suspicati, tempus ab ea quo esset in domum introducta, sciscitabantur. Illa (ut edocta fuerat) a vespertinis laudibus sub primam fere noctis vigiliam, dixit. Ad hæc cum Philadelphus diaconus propheticum illud respondisset : « Obmutescant labia mendacia, quæ veteratorie injustum loquuntur », Crescentinus improbus illum invadens percussit. Tum multitudine contra illum confertim insurgente, parum abfuit, quin crudelissime necaretur, nisi vir magnus conversus eos adhortatione compescuisset. Se vero tortoribus prompte trabendum exhibuit. At hæc præcipua causa fuit, ut dum se ipse uti reum criminatoribus offert, magnam populo suspicionis occasionem dederit, ne crimen in se recipere videretur, illaque omnino vera essent, quæ contra se accusatores intenderant, et propterea conscientia illum interior evinceret, ut non solum pro se aliquid agere, sed ne loqui quidem illorum animi torquebantur.

XLl. Interea vero improbi homines seditione prævalentes, virum sanctum domo exturbant, eumque in custodiam tradunt, lignoque pedibus illius injecto communiunt. Erat autem illa custodia, qua magnus ille Gregorius Lybis, qui pro Christo mortem oppetiit, detentus fuerat. Cum igitur fana apud omnes crebresceret, frequens quaedam multitudo pro foribus carceris hærebat ; quorum alii manibus, alii pedibus portas perfringebant, nonnulli ferreis vectibus demoliri ac evertere illas aggrediebantur. Non deerant etiam, qui seditione in populo facta, Sabinum ac Crescentinum interficere cogitabant. Verum cum Christi discipulus ac imitator hæc illos meditari sensisset, ex carcere ipsos hortabatur : Nequaquam vos, filii, (aiebat) tale quidquam in illos deliberaveritis. Aversetur hoc Deus, ut vestrum aliquis manus et animam propter me tam sæde conspurcet. Non eousque, filii, quisquam infelicitatis deveniat. Præstat enim me magis esse perdendum : ideo permittendi sunt, ut in hominem miserum sævire possint. Ab infringendis vero foribus, ab omni tumultu abstinentes, orate, ultionemque a Domino expectate. Quod si quis vobis negotium facesse-

Α κινύτες. Οἱ δὲ ταῦτα ὁρῶντες ἐκπλήξει τε εἶχοντο, τὴν μὲν φαύλην ἐκείνην γυναῖκα εἰσω τοῦ κοιτωνίσκου παροῦσαν βλέποντες, τὸν τοῦ μεγάλου δὲ βίον ἀκριδῶς εἰδότες πρὸς τοιαύτας ὑπονοίας ἀντιφθεγγόμενον. Οἱ δὲ δὴ συκοφάνται, χεῖρας τῷ ἁγίῳ ἐπιβαλόντες μέσον τοῦ ἐπισκοπίου, ὡς μανίας δαιμονικῆς ! ἔλκουσιν, ἐνταῦθα καὶ τὸ πλῆθος πικρὸν τι μετὰ δακρῶν κοινῶς ὠλόλυξαν, καὶ ὡσπερ αὐτὸς ὢν ἕκαστος ὁ ταῦτα πάσχων. Οὕτως ὑπὲρ ἐκείνου πάντες δεινῶς ἐκόπτοντο, πλὴν ὀλίγων τῶν σφόδρα πονηροτάτων, καὶ ὅσων ἐκοινωνήσε τῆς συνωμοσίας τοῖς ἀνιέροις, οἱ μέντοι γε τῆς ἀγαθῆς μερίδος, ὅπερ ἦν τὸ τοῦ δράματος ὑποπεύσαντες, τὸν καιρὸν ἡρώτων καθ' ὃν ταύτη φησὶ συνέλθαι. Ἡ δὲ, καθὼς προεδεδίδακτο, Μετὰ τοὺς ἐσπερίους, ἔλεγεν ὕμνον, κατὰ πρώτην μάλιστα τῆς νυκτὸς φυλακῆν. Φιλαδέλφου δὲ τοῦ διακόνου πρὸς ταῦτα τὸ προφητικὸν ἐκείνῳ εἰπόντος, « Ἄλαλα γεννηθήτω τὰ χεῖλη τὰ δόλια τὰ λαλοῦντα κατὰ τοῦ δικαίου ἀνομίαν », δραμῶν δ' ἀνιέρος Κρισκεντίνος παῖσι κατὰ κόρρησιν αὐτόν. Ἐπὶ τοῦτω καταστασιάζουσιν αὐτοῦ πᾶν τὸ πλῆθος, καὶ μικροῦ ἂν τοῦτον καὶ διεσπᾶσαντο, εἰ μὴ ὁ μέγας, ἐπιστραφεὶς, αὐτοὺς μὲν παραινέσει κατέσχευεν, ἑαυτὸν δὲ παρέσχευεν ἐτοίμως ἄγειν τοῖς ἔλκουσι. Τοῦτο δὲ δὴ καὶ μάλιστα τὸ παρέχειν ἑαυτὸν ὡς ὑπεύθυνον ὑποψίας χώραν εἰδοῦν τῷ δῆμῳ, καὶ, Μῆτις γε ἄρα καὶ ἀληθῆ ἢ τὰ παρὰ τῶν κατηγορῶν εἰσαγόμενα, ἔλεγον, καὶ διὰ τοῦτο τὸ συνειδὸς ἐνδὸν κατηγοροῦν ἔχων οὐκ ἀντιπρᾶξαι μόνον, ἀλλ' οὐδὲ ἀντεπιπεῖν πρὸς αὐτοὺς δύναται. Καὶ τοὺς μὲν ταῦτα ἐκλόνει.

C contra quidquam auderet. His sane cogitationibus

ΜΑ'. Ἐν τοσοῦτῳ δὲ τῶν ἀνιέρων ἐκείνων ὑπερῆχυσαν τὸ σύστημα, τοῦ ἐπισκοπέου τε τὸν ἄγιον ἐξωθούσι, καὶ εἰρκτῆ τοῦτον παραδιδόασι, τοὺς πόδας τῷ ξύλῳ ἀσφαλιστάμενοι, εἰρκτῆ δὲ ἦν ἐκείνη ἣ καὶ τὸν πάνυ Γρηγόριον τὸν Αἰβὺν τὸ μαρτυρικὸν τέλος ὑπὲρ Χριστοῦ δεξάμενον εἶδε. Τῆς φήμης τοίνυν πάντας διαδραμιούσης, πολὺ τι πλῆθος πρὸς ταῖς θύραις συνηνέχθη τῆς φυλακῆς· καὶ τούτων οἱ μὲν χερσὶ καὶ ποσὶν ἰδίῳις τὰς πύλας ἐναράσσειν, οἱ δὲ καὶ μοχλοῖς σιδηροῖς ἀναβῆσαι αὐτὰς ἐπιχειροῦν, εἰσὶ δὲ οἱ καὶ κατὰ συμμορίας συστάντες ἀνελεῖν Σαβῖνόν τε καὶ Κρισκεντίνον ἐδοῦλοντο. Ἄλλ' ὁ Χριστοῦ μαθητῆς τε καὶ ζηλωτῆς τῶν μελετωμένων τούτων αἰσθόμενος, ἐνδοθεν αὐτοὺς παρεκάλει λέγων· Μὴ ὑμεῖς γε, ὡς τέκνα, μηδὲν τοιούτου περὶ αὐτοὺς βουλευσῆσθε, μηδὲ γένοιτό τι ἐξ ὑμῶν χεῖρα δι' ἐμὲ καὶ ψυχὴν μολῦναι· μὴ εἰς τοσοῦτον ἤκοιμι, τέκνα, δυστυχίας, μάλλον δὲ ἀπωλείας ἐγώ. Διὰ ταῦτα μὲν ἐπέον ἀνθρώπου ἕνεκα, καὶ ταῦτα δυστήνου ποιεῖν. Τοῦ τὰς θύρας δὲ ἀράσσειν καὶ κορυβεῖν ὑποσχομένοις εὐχῆς ἔχεσθε, καὶ παρὰ Κυρίου μένετε τὴν ἐκδίκησιν, κἂν μηδαὶς ὄκνο· ὑμῖν ἐνοχλῆ, καὶ αὐτόθι προσηκάρτεται· ἐμοὶ φυλακῆς, μὴ καὶ τι χεῖρον οἱ θῆρες περὶ ἐμὲ βουλεύσονται. Ταῦτα δὲ

¹ Psal. lxxii, 8.

λέγων ἤλος ἦν οὐ τὸν θάνατον δεδοικῶς· ἀλλ' ἀσχο-
λίᾳ τῇ περὶ τὴν φυλακὴν τῆς προτέρας ὁρμῆς
ἀπάγων αὐτοὺς καὶ ἅμα τοῦ μέλλοντος ἔσεσθαι
μαγαλείου θεατὰς γενέσθαι βουλόμενος, ὃ δὴ καὶ
εὐθὺς ἠκολούθει. Τοῦ γὰρ δὴ πλήθους ἔξω κατὰ τὸν
τοῦ ἁγίου λόγον προσκαρτεροῦντος ἔνθον ἐκεῖνος τὰ
γόνυα ταθεῖς προσήυχετο, καὶ πάντων ἕνεκεν ἡὺ-
χαρίσται Θεῷ, μέσον δὲ γυκτῶν φαιδρῶν αὐτῷ φῶς
ὁ Θεὸς ἀνωθεν εἰς παράκλησιν ἐπιλάμπει, ὃ καὶ τὴν
φυλακὴν ὀλην κατήστραψεν. Ἄγγελος δὲ αὐτῷ ἐπι-
στάς διαβρίγγουσι τὰ δεσμά, καὶ λόγοις ἐπιστηρίξας,
καὶ τότε πλείονα τὴν οικειώσιν δηλοῦν ἀσπασάμε-
νος ἐκεῖνος μὲν ἀφανῆς ἦν. αἱ δὲ τῆς φυλακῆς πύλαι
αὐτόματοι διηνοίγοντο. Καὶ ὁ λαὸς ταῦτα καθορῶν
ἔξεκλήττοντο. Δάκρυα δὲ προσετίθεντο δάκρυσι, τοῖς
ἐπὶ τῇ προτέρᾳ λύπῃ τὰ τῆς ὑστερον χαρᾶς καὶ
θαυματουργίας. Θάμβους οὖν καὶ εὐθυμίας μεστοί
τοῖς π.οι τοῦ μεγάλου προσέπιπτον, Νῦν, λέγοντες,
ἔγνωμεν ἔτι ὁ Θεὸς μετὰ σοῦ, καὶ ἅμα καὶ πρὸς τὸ
πράττειν ἐτοιμότερον ὑπέσπεύζοντο, πάντα ὅπερ
αὐτοῦ καὶ παθεῖν καὶ δρᾶσαι, σὺν ὁρῇ σπουδῇ βου-
λόμενοι.

simulque paratiores ad recte facta constituti, omnia

MB'. Καὶ ἀνήρπιστο ἂν αὐτίκα Σαβῖνός τε καὶ
Κρισκεντίνος οἱ κακοδαίμονες, εἰ μὴ ἄρα πολλὰ μὲν
αὐτῶν καὶ αὐτῆς δεξιῆς ὁ θεὸς ὄντως ἀνὴρ, οὐκ
ὄλιγον δὲ καὶ φόβον αὐτοῖς ἐπέσειε τὰ τε τοῦ φόνου
κακὰ διεξιῶν, καὶ ὅσα ἐκ τούτου συμβῆσαι ἐμαλλε,
καὶ τελευταῖον προσθεῖς· ὡς εἰ ταῦτα τοιμᾶν βου-
λαίτο, αὐτὸν δαῖν πρῶτον ἀποκτεῖ· ἀγεας, οὕτως ἐπ'
ἐκεῖνους χωρεῖν. Οὕτως· εἰπὼν μόλις ἴστησι τῆς
ὁρμῆς. Φωνήσας δὲ Σαβῖνον καὶ Κρισκεντίνον ἵνα
κάκει· τοῖς ἐξῆ τὰ γενόμενα καθορᾶν, Τί καὶ δὴ με,
φησί, ἐταῦθα κατακλείσαντες ἔχετε ἐξὸν θανάτῳ
παραδόναι ἢ καὶ κριθομένον ἀποπέμπειν ἔνθα
ἂν ὑμεῖς βουλοσθε. Οἱ δὲ καὶ τῶν λεγομένων ἀκού-
οντες καὶ τῶν πρακτομένων αὐτοὶ μάρτυρες ἀψευθεῖς
ἔπειτα ὑπάρχοντες, οὐδὲν τι μᾶλλον ἰδουσπῆθη-
σαν, οὐδ' εἰ μὴ τι ἄλλο τῶν ῥημάτων τὴν τσαυτὴν
ἡδῆσθησαν ἐπεικισιν· ὅτι μετὰ τοσαῦτα καὶ τηλι-
κῶτα τὰ γε παρεδόξως εἰς αὐτὸν τελεσθέντα κυ-
ρίους ἐκεῖνους τοῦ ἰδίου ἐποιεῖτο σώματος, ἀλλ'
ἀπονενοημένως σφόδρα καὶ ἱταμῶς πρὸς αὐτὸν
ἔρασσον, ἐπιστολάς περὶ αὐτοῦ τῷ ἐξάρχῳ πεπομ-
φῆναι, κίκείνου δὴ ἤκοντος πάντα σὺν ἀκριβαίᾳ τὴ
κατ' αὐτὸν ἐξετάζεσθαι. Γέγονε οὕτω, καὶ τοῦ
ἐξάρχου ἦδη καταλαβόντος, ἐν μέσῃ τε τῇ πόλει
πρὸς τὸν ἐξάρχον παρίστανται μὲν οἱ περὶ Σαβῖνον
ἅμα τῇ μοιχαλίδι, ἄγεται δὲ καὶ ὁ ἅγιος τῆς εἰρ-
κτῆς ὑπὸ πολλῶν τῷ πλήθει παραπεμπόμενος, οἱ καὶ
βοῆ πρὸς τὸν ἐξάρχον ἔχρωντο, τὰ τε ἄλλα θαυμάσια
τοῦ Γρηγορίου διεξιόντες καὶ ὅπως αὐτοῦ τούτου
Σαβῖνον τὴν θυγατέρα τοσοῦτοι· ἔτεσι παραιμένην
ὕγιᾳ τῷ Πατρὶ δίδωσιν, ἐν καὶ δεύτερον Ἰουδᾶν
ἐκάλω, τὸν εὐεργέτην ὡσπερ ἐκεῖνος τοῖς χλεποῖς
ἐμαψάμενον. Πρὸς ἐπὶ πᾶσι δὲ καὶ τὸ τελεσθῆν
ἐναγχοῖς περὶ τὴν φυλακὴν προσέθεσαν, καὶ ὅτι τὸν
τηλ· κούτον· ἀρίστα μὲν οὐδὲ εἰς ἀπολογία ἐχρῆν

rit, illic etiam sustinete, mihi que hanc injuriam
vigiles mei condonate : non enim contra me feræ
istæ deterius quidquam statuent. His verbis satis
liquebat, illum mortem non vereri, sed hoc stu-
dere, ut dum circa carcerem intenti occupantur, a
priori illos indignatione retraheret : simulque iu-
gentis ac magnifici miraculi, quod statim subse-
cutum est, spectatores constitueret. Cum enim
multitudo juxta viri sancti sermonem foris præsto-
laretur, ille intus positus genibus orabat, et pro
omnibus Deo gratias agebat. Porro intempesta
nocte lucem clarissimam, quæ totum carcerem cir-
cumfulsit, ad ipsum consolandum Deus cælius
immisit, eidemque angelus assistens, catenas,
quibus vinculus erat, perfregit : cumque verbis con-
firmasset illum, quo majorem benevolentiam indi-
caret, complexus est. Ille quidem hominum obtu-
tus oculorum effugerat, cæterum januæ carceris
sua sponte apertæ sunt. Quare animadversa, tam iu-
gens populum admiratio subiit, ut lacrymæ præ gau-
dio ac admirando facto posterius elicitæ, superioris
lacrymas luctus exciperent. Stupore igitur ac læ-
titiis pleni, ad pedes magni viri procumbunt, dicen-
tes : Nunc Deum tecum esse cognovimus :
pro ipso et pati et facere hilariter decreverunt.

XLII. Ac Sabinus Crescentinusque scelestissimi
repente confossi ac jugulati fuissent, nisi rursus
vir ille vere divinus eos mox multum obsecrasset,
graviterque terrisset, cædis incommoda, et mala,
quæ inde imminerent, ob oculos ponens. Extre-
mum illud addens, si tantum facinus auderent,
oportere ut sese primum interficerent, ac sic po-
stremo illos invaderent. Vix his verbis eorum impe-
tum sedavit. Sabinum ac Crescentinum accersens,
ut ea quæ gesta essent cernere ipsis liceret : Cur
me obsecro, inquit, hic inclusum detinetis, cum
in me necis habeatis potestatem, vel publico dam-
natum judicio, quoquo versus in exilium mittere
liceat ? Illi cum hæc omnia audirent, et factorum
testes ipsi sibi essent locupletes, conscientia alio-
qui sua transfixi, nihil minus de pertinacia et du-
ritie remiserunt, tantamque verborum mansuetu-
dinem, quod post tot tantaque signa, erga illum
admirabiliter edita, se proprii corporis dominos
faceret, non magis, quam qui minime, reveriti
sunt ; quin præfracte valde ac arroganter illi dice-
bant, epistolas se de illo exarcho principi dedisse,
sed venturum illum, accurateque de illius crimine
quæstionem habiturum. Idque ita factum est. Nam
cum exarchus advenisset, ac in media civitate
pro tribunali agens jus diceret, Sabinus una cum
adultera illi se sistunt. Sanctus quoque custodi-
dibus ac apparitoribus, pleraque item populi
multitudine comitatus deducitur. Hi coram exar-
cho vocem tollentes, cum alia Gregorii admiranda
facta persequerentur, tum, quemadmodum Sabini
ipsius filiam tot annis jacentem redditam sanitati
patri restituerit, dixerunt, et quem Judæm alterum
appellabant, hunc benefactorem suum non secus
ac ille fecit, maleficiis compensare. Quod præterea

addebant, quod de custodia nuper acciderat : quod cum tam magnum praesertim esset, ne illi quidem necessitatem sui excusandi tribui oportere : alioqui si sine concilio judicarentur, fore omnium iniquissimum asserebant. Haec multitudine conclamante, exarchus palam perterritus est. Quocirca de sede surrexit, dixitque ad pontificem maximum, quo de hac tota causa cognosceret, referre oportere. Ut tamen, cum illuc accesserit, aliquid relatum dignum habeat, Sabinum ac Crescentinum adesse jubet, puellamque eorum ipsis percontatur, an ea quae illi de ejusmodi homine nuntiant, vera omnino essent. Illa vero fatetur. Quo dicto, impure afflata spiritu, humi trahebatur, confestimque juxta viri sancti prostrata pedes miserabilis, dentibus stridens, atque ore spumas agens procumbebat. Tum eos qui aderant, tantus repente terror invasit, ut nihil praeterea in fidem dictorum ab exarcho quaerendum esse arbitrarentur, praesertim qui erant sana mente, neque animo valde caecutiabant. Sabiniani vero improbi sycophantae virum insignem nihil veriti, cavillabantur, aiebantque : Quid aliis testibus indigemus, quando de voluntate sua Deus nos tam manifeste certiores faciat? Omnia praestigiis ascribebant, et miraculorum vim divini imposturam appellabant. At Sabini uxor una cum filia, quae caeca surdaque paulo ante fuerat, ac plerique alii ex iis, qui sanati fuerant, ad beati viri pedes sese flentes projecere, et ne contra se ob aliorum convicia ac petulantiam, impiorumque malevolentiam acceptarum injuriarum indignationem exereret, obsecrabant. Porro eadem Sabini uxor, justa de causa indignata, virum suum torve aspicere, ac acriter increpare coepit, et dicere : Hinc facesse, sceleste, mihi et tibi ipsi pariter insidiator. Haecine homini benefico, deque nobis optime merito, qui solo sermone filiolam nostram sanitati restituit, beneficia rependis? Neque te, infelix, talia contuentem nunc ulla cogitationum persequeretur, Sabinus colorem mutavit, seque in eo divina sese vindicta extulit.

XLIII. Ex quo vero exarchus nihil ultra contra se statuendum habuit, rursus vir beatus in custodiam conjectus est, donec universa haec pontifici max. perspecta fierent. Caeterum ille praebat, et universus populus subsequebatur, hunc quidem maximis laudibus, quadruplatores vero illos innumeris contumeliis persecutus. Jam vero vesper advenerat. Proinde cum jam esset decretum, virum sanctum ad pontificem mittere, visum est exarcho intempesta nocte, universo populo dormiente, per portam, qua tenditur ad mare, hunc clam e civitate deducere; animadvertentem enim multitudinem id, si rescivisset, non permisuram : quod sane ex sententia cecidit. Nam occulte civitate egressus est. At parentes ejus (neque enim quod fiebat ignorabant) filium flentes ac lamentantes sequebantur : et licet ex iis quae praecesserant, quis horum futurus finis esset, uti ejusdem

καθίστην· εἰ δ' οὖν, ἀλλὰ τό γε χωρὶς συνόδου κρινέσθαι τῶν πάντων ἔλεγον ἀδικώτατον. Τοιαῦτα τοῦ πλήθους βοῶντος, ὁ Ἐξαρχος φανερός ἦν κατέφοδος γεγονώς· ὄθεν καὶ τοῦ μὲν βήματος ἐξανίστατο, πρὸς δὲ τὸν πάππαν ἀναφέρειν πάντα δεῖν ἔφασκεν. Ὅμως, ἵνα καὶ τι παραγεγόμενος πρὸς αὐτὸν ἀπαγγέλλειν ἔχοι, Σαβίνον τε καὶ Κρισκεντίνον προκαλεσάμενος κατὰ πρόσωπον αὐτῶν τὴν ἑταίραν ἤρώτα, Εἰ ἀληθῆ γὰρ ταῦτα φησὶ, ἄπερ οὗτοι τοῦ ἀνδρός καταγγέλλουσιν. Ἡ δὲ, Ναί, φησὶ, καὶ ἅμα τῷ λόγῳ πονηρῷ πνεύματι κατὰσχετος γεγονυῖα, τῇ γῆ προσηρόραχθη, ἐλευσινή τε πρὸς τοὺς τοῦ ἀγίου πῆδς εὐθὺς ἔκαίτο, τετριγυῖα τοὺς ὀδόντας, καὶ ἀφρόν τοῦ στόματος ἀποπτύουσα. Πρὸς ταῦτα φρίκη τοὺς ὀρώντας ἐλάμβανε, καὶ πλέον μὴδὲν εἰς πίστιν τῶν λεγομένων ἤξιον ζητεῖν τὸν Ἐξαρχον καὶ μάλιστα γὰρ ὅσοι τὸ συνειδὸς ὕγιες εἶχον, καὶ οὐχὶ πάνυ τὴν ψυχὴν ἐτύφλωττον οἱ δὲ περὶ τὸν Σαβίνον μισροὶ συκοφάνται, μὴδὲ τὸν περιφανῆ τοῦτον αἰθεσθέντες ἔλεγχον. Καὶ τί γὰρ ἂν ἄλλο καὶ εἶπον, οὕτως ὑπὸ θεοῦ αὐτοῦ καταμαρτυρούμενοι μαγεία τὸ πᾶν ἐδίδου, καὶ γοητεῖαν τὴν θαυματουργίαν ἐκάλουν. Ἡ δὲ τοῦ Σαβίνου γυνὴ ἅμα τῇ θυγατρὶ καὶ ὁ ποτὲ ἀλαλός καὶ κωφός, καὶ ἄλλοι τῶν θεραπευθέντων συνηοὶ, προσέειπόν τε τοῖς τοῦ μακαρίου ποτὶ κλαίοντες, καὶ μὴδὲν αὐτοῖς μνησικακήσαι τῆς ἐτέρων ἔνεκεν παροινίας, μὴδὲ τῆς βλασφημίας τῶν ἀσεθῶν ἐδέοντο. Ἡ δὲ γὰρ βήθεισα τοῦ Σαβίνου γυνὴ ὀργῆς πλησθεῖσα δικαίας καὶ τῷ ταύτης ἀνδρὶ σφόδρα πικρὸν τι καὶ μανικὸν βλέψασα, Ἀπόστηθί μου, ἔλεγε, μισρὲ καὶ ἐμοὶ καὶ στυγῶ ἐπίβουλε, ὃς τὸν ἡμῶν σωτήρα καὶ εὐεργέτην, τὸν λόγῳ μόνῳ τὸ θυγάτριον ἡμῶν θεραπεύσαντα τοιοῦτοῖς ἡμεῖς, καὶ οὐδὲ ταῦτά σοι βλέποντι, νῦν ἄλλως, μετάνοια τὸν λογισμὸν ἐπισείρχεται. Τοιαῦτα τῆς γυναικὸς λεγούσης ὁ Σαβίνος τὴν τε χροιάν ἡμεῖς καὶ τὸ πρόσωπον αὐτῷ συνέπιπτε, καὶ ὄλωσ ἀφωνος ἦν, εἰς τοῦτον δὴ τῆς δίκης προβάτης. Ἰστίουςμοδὶ· subit poenitentia? Haec cum mulier terram abjecit, vocis omnino expers factus : usque

ΜΓ. Ἐπεὶ μὴδὲν εἶχεν ὁ Ἐξαρχος παρ' ἐκτετῶ ἀποφύνασθαι, αὐθις ὁ μακάριος ὤρμησεν ἐπὶ τὴν εἰρκτὴν, μέχρις ἂν τὰ κατ' αὐτὸν τῷ πάππῳ γνωστὰ γένηνται, προφει ἐξ παντὸς αὐτῷ τοῦ πλήθους ἐφεπομένῳ, καὶ τὸν μὲν εὐφημαίαις μυρίαις, τοὺς δὲ συκοφάντας· πολλαῖς ταῖς ὕβρεσι βάλλοντος. Ἐσπέρας δὲ ἤδη καταλαβούσης, ἐπειδὴ δέδοκτο τὸν μακάριον πρὸς τὸν πάππαν ἀποσταλῆναι, συνεβούλευσε τῷ ἐξάρχῳ ἄνωγ' τῶν νυκτῶν, καὶ τοῦ πλήθους ἡρεμοῦντος παντός, διὰ τῆς φερούσης διὰ τὴν θάλατταν πύλης, λάθρα τῆς πόλεως, τοῦτον ἐξαγαγεῖν· ἦδει γὰρ ὡς οὐκ ἠσυχίαν ἔξει τὸ πλήθος· αἰσθόμενον· ὃ δὴ καὶ κατὰ γνώμην ἐπράττετο, καὶ ἐξῆγε κρυφίως τῆς πόλεως. Ἡ δὲ μήτηρ καὶ ὁ πατήρ, οὐδὲ γὰρ κἀκείνους ἐλάνθανε τὸ γινόμενον, εἶποντο τῷ υἱῷ, κλαίοντές τε πικρῶς καὶ ὀλοφυρόμενοι, καὶ ὅσον μὲν ἔσται τὸ πέρας, ἐκ τῶν ἡδὴ φθασάντων καλῶς εἰκάζοντες, ὅμως δὲ οἷα γοοῦσι· τῷ ἀδελφῷ τὴν καρδίαν

δαδουόμενοι. Ἄλλ' ὁ μακάριος τῶν τε δακρύων ἅπειράτο παύειν αὐτούς, καὶ ἡσυχίαν ἄγειν παραίνε-
νει, καὶ ἐπειδὴ πρὸς τῷ αἰγιαλῷ ἤγγισεν, εὐχέσθαι
μᾶλλον ὑπὲρ αὐτοῦ παραινέσας μετ' εὐθυμίας τῷ
πλοῦν ἐπέβαινε. Συνεισφέρει δὲ αὐτῷ τῶν μὲν ἄλλων
οὐδαίς ὅτι μὴ μόνος Πλατωνικός, ὃς αὐτῷ καὶ τὰ
πρὸς ὑπερησίαν καθίστατο. Τὸν δὲ ἀπόπλουον ἤδη
ποιεῖσθαι μέλλων, πολλὰ αὐτοῖς περὶ τῆς ἐκκλησίας
καὶ τοῦ ποιμνίου διεμαρτύρητο, ὡς τῷ Θεῷ λόγων
τῶν εἰς αὐτὴν πραττομένων ὑπέξοντας. Οἱ δὲ μὴδὲ
οὕτως τῆς πονηρίας ὑφέντες, ἦν γὰρ ὅη καὶ ὁ ἔξαρχ-
χος οὖος περὶ αὐτὰ μηδὲν τῶν συκοφαντῶν διαφέ-
ρειν τὰ τε ἄλλα τοῖς κατηγοροῖς ἐτίθετο, καὶ τότε
ἀποκρινάμενος, Μηδεὶς ἔστω σοι λόγος περὶ τῆς
'Εκκλησίας, φησὶν, ὦ Γρηγόριε· τοιοῦτος γὰρ ἡμῖν
εὐρηται ἀντὶ σοῦ πρὸς ὃν οὐδὲ τῶν ἐχθρῶν οὐδαίς
ἔχει τι προφασίσσασθαι. Ταῦτα δὲ περὶ τίνος ἔλεγε
Λευκίου αἰρετικοῦ, ὃς περὶ τὴν ἔψαν πολλάκις τῷ
Γρηγόριῳ τῶν παραδόξων ἔνεκεν τῆς οἰκονομίας
Χριστοῦ δογματικῶν διαλεχθεὶς καὶ τσαυτάκις ἐπι-
στομηθεὶς, διάφορος μὲν αὐτῷ ἐκ πολλοῦ ἐγγόνει,
τότε δὲ παρὰ τινι κρυπτόμενος τῶν τῆς πόλεως, τὸν
τε κυκεῶνα τοῦτον τῆς διαβολῆς αὐτὸς ἦν ὁ τῷ Γρη-
γορίῳ κερῶν, τοῖς συκοφανταῖς ὑποφύεις καὶ πᾶσαν
αὐτοῖς ὑποτιθεὶς τὴν σκηνὴν τοῦ δράματος ᾧ δὴ καὶ
τότε τὰ τῆς ἐπισκοπῆς ἐνεχείριζον. Ἄλλ' οἱ μὲν
τσαυτὰ εἰπόντες πλέειν ἀπέπεμπον· οἱ δὲ δὴ τῶν
'Ακραγαντίνων ἄρχοντες τε καὶ τὸ λοιπὸν πλῆθος,
ἐπειδὴ περὶ τὴν ἔω κατὰ τὴν φυλακὴν ἀθροισθέν-
τες, μὴ εὐροῖεν τὸν Γρηγόριον, ἤρξαντο ταραττε-
σθαι καὶ θρηνεῖν, καὶ νομίσαντες κρύφα αὐτὸν
ἀνηρεῖσθαι, στάσις κατὰ τε τοῦ ἐξάρχου καὶ τοῦ
πονηροῦ συνεδρίου χυλεπὴν ἀνῆπτον. Καὶ πρῶτον
μὲν πῦρ λαθόντες, ὑφάπτουσι τοὺς οἴκους τῶν συ-
κοφαντῶν Σαβίνου καὶ Κρισκεντίνου· ἐπειτα δὲ
καὶ αὐτοὺς ἐκείνους ὁρμῶσι διαχειρίσασθαι. Ἄλλ'
οὔτοι μὲν εἰς τὴν ἐκκλησίαν προσπεφυγότες δια-
δρῶσι τὴν κίνδυνον. Φθάσας γὰρ ὁ Χαρίτων τὸ πλῆ-
θος κατὰ πόδας αὐτοῖς ἐπόμενον εἶργει τὸ μὴ καὶ
τῷ ἱεροῦ ἔνδον αὐτοῖς ἀποσφάζει, σὺν βοῇ πολλῇ
καὶ μάλιστα αὐτοῖς τοῦ ἐγχειρήματος ἀποπαύσας. Καὶ
τὰ μὲν τῆς στάσεως ὧδε τὸ πέρας εἶχε. Καταλα-
βόντες δὲ τοῦ ἁγίου τὴν Ῥώμην ὁ πάππας τὴν ἐπι-
στολὴν δεξάμενος τοῦ ἐξάρχου καὶ τὰ γεγραμμένα
ἀναλεξάμενος, θάμβους ἅμα καὶ θυμοῦ πληρωθεὶς,
καὶ μὴδὲ εἰς ὄψιν ἔλθειν αὐτῷ τὸν ἅγιον ἀξιώσας,
ἔκκριτον ἐκέλευε συρόμενόν τε καὶ ὑβρίζόμενον τῇ φυ-
λακῇ δίδοσθαι, τὰς τε χεῖρας ἀλλὰ μὲν καὶ τοὺς πόδας
σιδήρα διαδεθέντας. Ὁ δὲ καὶ οὕτως ἐμπαροινούμενος
καὶ τῆ εἰρκτῆ ἐμβαλλόμενος· καὶ δεσμούμενος· ἐν πᾶ-
σιν ἐαυτῷ ὁμοίως ἦν, καὶ ὑπέθεσιν οὐ μικρὰν τὴν
ἀτιμίαν τῆς πρὸς Θεὸν ἐποιεῖτο εὐχάριστας. Ἴνα
δὲ καὶ μᾶλλον ἀπαράκλιτος ἢ ἀνιάρως τοσοῦτος
περιστοιχιζόμενος, οὐδὲ τὸν διάκονον αὐτῷ Πλα-
τωνικὸν εἰς τὴν φυλακὴν εἶων, ἀλλ' ἑτέρῳ τινὶ τόπῳ
ἀπέκλειον ἐγκτακλεῖουσι.

peravit. Cæterum ille ludibrio tam turpiter habitus, in carceremque ac vinculis mancipatus, ni-
hilominus omnibus in rebus sui similis esse perrexit, atque contumelia in magnam agendarum
Deo gratiarum occasionem usus est. Ut vero consolationis, tot circumseptus molestiis, magis ex-

familiares, probe conjicerent, nihilominus, ut pa-
rentes, rerum incertitudinæ corde nutabant. Ve-
rum divinus vir flere illos prohibebat, tutoque ac
læto animo esse hortabatur. Ubi vero littus pro-
pius contigit, eos ut pro se orarent, precatus,
alacriter navem conscendit. Porro Platonicum se-
cum habuit, præterea neminem, qui et ipse, quæ
ad navigationem necessaria erant, eidem instrux-
erat. Cum vero jam se navigationi esset commis-
surus, multum de Ecclesia, deque grege illos im-
plorata fide obtestatus est: nempe pro omnibus,
in quibus contra ipsam sævire ac grassari perre-
xerint, Deo rationem esse reddituros. Hi ne sic
quidem a nequitia temperarunt sua: siquidem nec
exarchus ipse in ejus causa a nequissimis illis
hominibus quidquam fere distabat, cum alioqui
a delatoribus tum judex esset delectus. Nullum
tibi posthæc (dixit) Gregori liceat de Ecclesia ser-
monem habere; virum enim ejusmodi in tui lo-
cum subrogavimus, in quem ne adversarii quidem
aliquid habent culpæ. Hæc autem de Eleusio
quodam hæretico dicebat, qui in Oriente sæpenu-
mero cum Gregorio de admirandis dogmatibus,
deque munere, quod Christus, Dei Patris in terris
legatum agens, obierat, acerrime disputarat,
cum nihilo secius plane repressus ab eo ac
victus fuisset. Hic jampridem eidem admirabilis
habebatur, isque tum apud civem quemdam lati-
tabat, qui delatoribus conjunctus, hanc contu-
melix potionem Gregorio callide commiscuerat,
illisque omnem actus scenam, hoc est, flagitii
materiai atque subjectum ministrarat, cui tum
illi episcopatum concediderant. His dictis, na-
vigationem ille subiit. Agrigentini vero viri prin-
cipes una cum reliqua multitudine, cum custodiam
summo mane facto agminæ petiissent, neque Gre-
gorium reperiissent, turbare omnia, commiscere,
ac lamentari cœperunt. Existimantes autem illum
clam de medio sublatus, tumultum ac seditio-
nem contra exarchum, ejusque assessorem molestis-
simam excitarunt. Ac primum quidem Sabini ac
Crescentini sycophantarum domos incendunt; de-
inde illos ipsos interficere adoritur; sed ii ad
ecclesiam fuga sese recipientes periculum decli-
narunt. Verum Chariton turbæ illos insequentis
vestigiiis insistens, effecit, ne intra templum ju-
gularentur, vix illos magno clamore ab ejusmodi
petitione ac insultu comprimens. Itaque seditio-
nem ejusmodi finis excepit. Cum vero vir sanctus
Romam pervenisset, pontifex max., acceptis ab
exarcho litteris, iisque quæ ab ipso scribebantur
cognitis, admiratione ac ira plenus, non est pas-
sus virum sanctum sulipsius adire præsentiam;
quin etiam indicta causa tractum illum atque con-
tumeliose illum, manibus præterea pedibusque
catena vinctum, in carcerem conjiciendum im-

pars esset, ne Platonium quidem diaconum in custodia cum ipso esse permisissent: sed alibi quodam in loco captivum illum detinent.

XLIV. Interea dum vir beatus vincula patretur, precibusque, ut illi moris erat, mediis noctibus invigilans, excubaret, lux eum ingens circumfulsit: et ecce ibi viri duo, forma cultuque corporis apostolos referentes, assistunt, eumque his verbis affantur: Salve Christi famule, nobisque dilecte Gregori; Dominus idcirco nos misit, ut te vinculis, quibus injuste illigatus es, solveremus, ac nos quidem ob constantiam ac patientiam tuam huc, te ut latum redderemus, accessimus. Oportet enim et hanc urbem multis abs te signis editis frui. Hæc simul ac locuti sunt, vincula tetigerunt, quæ ab ejus manibus pedibusque repente ceciderunt; mox Gregorium assurgentem, frementemque, necnon gratias agentem complexi, abeuntes ex oculis ejus elapsi sunt. Deinde ad Platonium accedentes, ac ipsum solventes, eo ubi Gregorius erat, deduxerunt, ibique illum reliquere. Qui non aliter, ac si hæc ipsa per quietem vidisset, postquam ad se rediit, Gregorium intuitus, admiratione ac gaudio affectus est, moxque in agendis Deo gratias totus est conversus. Præterea hæc ipsa hora aliud contigit. Nam custos carceris filium jamdudum impuro afflatum spiritu habuit, quem columnæ illigatum, prope a suis ædibus observabat. Tum vero dæmon, quo erat correptus, fractis vinculis puerum impotenter impellens viri sancti pedibus illisit, atque illum a precibus exturbavit, clamansque ac se volutans, ex ore spumam agebat. Ille vero ne sic quidem ab orando cessans, quin potius oculos ac mentem in cælum tollens, ejus qui spiritum legionem profligare potuit, auxilium implorabat. Deinde manu super ægre affectum imposita, uti nequam servum Dominus^{us}, dæmonem profugere coegit. Atque hunc quidem in hunc modum a dæmone liberavit.

XLV. At vero custos carceris cum somno solutus surrexisset, neque filium columnæ illigatum vidisset, existimans hunc a sævissimo spiritu lapidibus allisum, aut aquis præfocatum esse, flere amarissime cœpit, faciemque percipiens, illum uti mortuum lamentabatur: carcerem autem accuratius perlustrans, ac ejus patere jannas, lucem præterea ipsam cernens, capillos tum lacerare, eque capite convellere, faciem item plangere, putans virum sanctum profugisse. Postea vero quam introscepit, ac illum inibi una cum Platónico carentem consistere non solum, sed etiam filium ejus decoro ac prudenti aspectu prope illum positum vidit, ejus animum stupor invasit, ac verum conjectans, virum justum admiranda hæc edidisse, accurrens, ejus pedibus provolutus, eadem tanquam de se optime merito partim gratias agebat, partim veniam pro iis quæ gesserat, impositis illi vinculis postulabat. Exinde multo cum

^{us} Marc. v, 2 seqq.

A ΜΔ'. Τοῦ μακαρίου τοίνυν ἐν τῇ φυλακῇ διακρυτεροῦντος, καὶ τῇ εὐχῇ, ὡς ἔθος, ἐπαγρυπνοῦντος, περὶ μέσας νύκτας σχεδὸν φῶς τε μέγα περιλάμπει αὐτόν, καὶ ἰδοὺ δύο ἄνδρες ἐν σχήματι ἀποστολικῶ ἐπιστάντες, Καίροις, αὐτῷ λέγουσι, δοῦλε τοῦ Χριστοῦ καὶ ἡμῖν ἡγαπημένε Γρηγόριε, ὁ Κύριος ἀπέσταλκεν ἡμᾶς λύσαι σε τῶν δεσμῶν οἷς ἀδικίας ἐνδέδεσαι, καὶ ἡμεῖς δὲ ἀποδεχόμενοι σε τῆς καρτερίας καὶ τῆς ὑπομονῆς πάρεσμεν συνευφρανθήσμενοι σοι. Δεῖ δὲ καὶ τὴν πόλιν ταύτην πολλῶν τῶν ὑπὸ σοῦ τλεσθησομένων ἀπολαῦσαι σημείων. Ταῦτα ἔλεγον, καὶ ἅμα τῶν δεσμῶν ἤπτοντο. Οἱ δὲ εὐθύς τῶν τε χειρῶν αὐτοῦ καὶ ποδῶν ἐξέπιπτον, καὶ ἀναστάντα πάλιν τὸν Γρηγόριον ἀσπασάμενοι τρέμοντά τε καὶ χάριν ὁμολογοῦντα ἀπίντες ἔρχοντο, εἶτα καὶ ἐπὶ τὸν Πλατωνικὸν ἀφικόμενοι, λύσαντές τε κάκεινον, καὶ μέχρις οὗ ἦν Γρηγόριος, ὀδηγήσαντες, καὶ αὐτὸν ἀπελίμπανον. 'Ο δὲ ὡς ἐν ὕπνῳ ταῦτα ὄρων, ἐπειδὴ περ ἐν ἑαυτοῦ ἐγεγόνει, καὶ τὸν Γρηγόριον ἐθεάσατο ἐκπλήξως τε καὶ χαρᾶς ἐπληροῦτο, καὶ πρὸς τὴν εἰς Θεὸν εὐχαριστίαν ἐτρέπετο. Πρὸς τοῦτοις δὲ καὶ ἑτερόν τι κατ' αὐτὴν ἐτελεῖτο τὴν ὥραν· ὁ γὰρ δὴ δεσμοφύλαξ εἶχε μὲν υἷον πονηρῶ πνεύματι κάτοχον χρόνους ἤδη συχοῦς, ὃν καὶ κίονι περιδύσας πρὸ τῆς οἰκίας ἐτήρη, τότε δὲ τὰ δεσμὰ διαβρήξας ὁ δαίμων καὶ ἀκρατῶς ἐλαύνων τὸν παῖδα πρὸ τῶν ποδῶν κατέβαλε τοῦ ἁγίου, δὲ αὐτῷ καὶ τὴν εὐχὴν διετάραττε, βοῶν τε καὶ κλιόμενος καὶ ἀφρὸν τοῦ στόματος παραπτύων.

C 'Ο δὲ μὲν οὕτω τῆς εὐχῆς ἀποστάς, ἄρας δὲ μάλλον εἰς οὐρανὸν καὶ ἄμμα καὶ νοῦν, καὶ τὸν δυναμένον λεγεῶνα πνευματίων ἐπιειμῶν ἐπικαλεσάμενος, εἶτα καὶ χεῖρα τῷ πάσχοντι ἐπιθείς, πονηρὸν οἷα δοῦλον δεσπότης δραπέτην τὸν δαίμονα ἀπειργάσατο, καὶ τοῦτον μὲν οὕτως τοῦ δαίμονος ἀπαλλάττει.

ME'. 'Ο δὲ δεσμοφύλαξ τοῦ ὕπνου διαναστῆς ὡς τὸν υἷον οὐκ εἶδε προδεδεμένον τῷ κίονι, νομίσας κατὰ πετρῶν ἢ κατ' ὕδατος ὑπὸ τοῦ μιν:κοῦ δαίμονος ἀπεβρίθθαι τοῦτον, ἀνέκλαυσέ τε λίαν πικρὸν, καὶ τὸ πρόσωπον τύψας ὡς ἤδη τεθνηκότα ἐθρήνει, περιδυσάμενος δὲ καὶ τὴν φυλακὴν ἰδὼν ὅτι τε κάκεινθ τὸς θύρας ἠγένητο, καὶ φῶς αὐτὴν περιεῦγαζεν. Ἦρξατο εἰλεῖν τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς, καὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ τύπτειν, ἐκπεφυγέναι δόξας τὸν ἅγιον. 'Ως δὲ παρέκυσεν εἰσω καὶ εἶδε τοῦτον ἐστῶτα καὶ ἄδοντα, καὶ τὴν Πλατωνικὸν σὺν αὐτῷ, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὸν υἷον αὐτῷ καθεστῆκότα, καὶ ἐν σεμῶν καὶ σώφρονι τῷ σχήματι περ:στάμενον, θάμβους ἐμπίπταται τὴν ψυχὴν, καὶ τὸ ἀληθὲς εἰκάσας θαυματοουργὸν εἶναι τὸν δίκαιον δραμῶν προσιπίπτει τοῖς τούτου ποσὶ, τοῦτο μὲν ἐφ' οἷς ἐπεπύθει εὐχαριστῶν, τοῦτο δὲ ἐφ' οἷς ἔδρασε δεσμὰ περιθείς συγγνώμην αἰτῶν, καὶ ἐξ ἀκείνου φέθῃ τε πολλῶ τὸν ἅγιον διηκόνει, καὶ παντὶ τρόπῳ

τὰ πρὸς θεραπείαν ἐνεργεῖν ἔσπουδεν. Τῆς φήμης αὐτοῦ πανταχόσε διαθεοῦσης καὶ γυνή τις τῶν εὐγενῶν, θυγάτριον ἔχουσα συγκύπτου χαμαί, τοῦτο μεθ' ἐαυτῆς λαβοῦσα, πρὸς τὸν ἅγιον ἐν τῇ φυλακῇ γίνεσθαι, καὶ τῶν τούτου ἀψαμένη ποδῶν, Ἐλέησον, ἔλεγε, τὸ παιδίον μου, ὡσπερ ὁ Χριστὸς, οὐ σὺ μιμητῆς τὴν πάσαι συγκύπτουσαν. Ὁ δὲ Θεοῦ μὲν ἔστι τοῦτο μόνου, πρὸς αὐτὴν εἰρηκεν· ἐπεὶ δὲ σε πίστιν πλουτοῦσαν τὴν πολλὰ δυνάμενην ὄρω, πάντα γὰρ φησὶν Χριστὸς δυνατὰ τῷ πιστεύοντι, κατάλληλόν σου τῇ πίστει τὸ πέρασ ἀκολουθήσει. Οὕτως εἰπὼν, εὐξάμενός τε καὶ χεῖρα ἐπιθεὶς τῇ παιδί ὑγιῆ δεικνύσει παραχορήμα, ἣν ἡ μήτηρ τεθεραπευμένην εὐθύς λαβοῦσα, αὐτῆ τε χαρᾶς ἐπληροῦτο καὶ τὰ τῆς εὐχαριστίας ἀπεδίδου Θεῷ, καὶ σὺν αὐτῇ τῆς οἰκτιροῦσης ἐπελαμβάνετο. Πολλὰ τοιαῦτα ἔτι τῷ δεσμοτηρίῳ παρὼν Γρηγόριος διετέλει, οὐ καὶ χρόνον ὅλον ἐκεῖσε διενεγκόντος, ὁ πάππας τῶν κατ' αὐτὸν ὡσπερ ἀναμνηθεὶς, μετὰ κληρικών τὸν ἕδῃ πολλάκις ῥηθέντα Μάρκον ἔποιε. Ἐπεὶ οὖν καὶ ἀφίκετο, σὺν ὀργῇ πρὸς αὐτὸν ἐκεῖνος πάντα τὰ κατὰ τὸν Γρηγόριον διεξῆκε, ὅπως τε δέσει· παρ' αὐτὸν ἤχθη, ἐπὶ πορνείᾳ ἤθεον ἐαλωκός, καὶ ὅπως παρ' αὐτοῦ εἰς τὸ δεσμοτήριον παρεμψῆθη καὶ εἰς ἔτι καὶ νῦν πρὸς τῇ φυλακῇ διακαρτερεῖ. Ὁ δὲ Μάρκος, μέγα στενάξας, ἦδεν γὰρ οἷα καθ' οἶου λέγεται, δῆλος ἦν τοὺς κατὰ Γρηγορίου ῥάψαντας, ἅμα δὲ καὶ τοὺς πεισθέντας ἀποκλειόμενος, καὶ οὐδὲν ἕτερον, ἢ γένοιτό μοι. ἔφη, ἡ μερίς, ὡ δέσποτα, ἡ μετ' αὐτοῦ, ἐπειδὴν εἰς κρίσιν τῷ κοινῷ κριτῇ παρασταίημεν. Τοῦτον τὸν λόγον ὁ πάππας ὡς ἤκουσεν, ὡνεὶ τὸ ῥῆμα δυσωπηθεὶς τὴν κατὰ τοῦ Γρηγορίου πεμψθεῖσαν ἐπιστολὴν ἰδεῖν τῷ Μάρκῳ, ὡσπερ ἀπολογούμενος, ὅτι μὴ εἰκῆ καὶ ὡς ἔτυχεν, ἀλλὰ τοῖς οὕτω κατ' αὐτοῦ γεγραμμένοις καὶ αὐτὸς πιστεύσας, οὐκ ἔκρινεν ἀκρίβαστον τὸ πεπραγμένον καταλιπεῖν. Ἐπελθὼν δὲ τὴν ἐπιστολὴν ὁ Μάρκος, καὶ ὡσπερ ἐγγελάσας τοῖς γεγραμμένοις, Πράγμασιν αὐτοῖς, ἔφη, ὡ δέσποτα, ἐπιτρεπέδον τὰ κατ' αὐτὸν καὶ ἐξεταστέον τοῖς δικαίοις ἀκολουθοῦντα, καὶ τότε εἰρη σαφῶς οἶο; μὲν οὔτος, εἴτε πόρνης φίλος, εἴτε ἀλλὰ μὴ κλέον ἐρῶ, γνῶσθι δὲ καὶ αὐτὸς τάχος, εἰ δὲ θέλοις, καὶ ἡδῆ ἔγνωκας. Φθάσας δὲ τὸν λόγον ὁ πάππας, οἶδα, ἔφη, καὶ αὐτὸς δὲ βούλη λέγειν, φησὶν, ὅτι πολλή τις ἦν ἡ θεία χάρις περὶ αὐτὸν, ἀλλ' ὀλισθησαντος δηλαδὴ καὶ αὐτῆ ἀπίστη. Καὶ ταῦτα μὲν ἐκεῖνος· οἷα δὲ ἄνθρωπος μὴ βλέπων τὰ ὄντα, μηδὲ εἰς καρδίαν, ὡς φησὶν ὁ θεῖος λόγος, ὄρω.

ille dicturus esset, scire, nempe magnam erga ipsum habentem, pessum quoque ipsam abiisse. Et hæc ille quidem ut humanus, cum rem ut erat, non perspiceret, neque cor (ut sermo divinus habet) intueretur.

XLVI. Εἶτα καὶ περὶ τοῦ πῶς δὲ χρῆσεται Γρηγορίου σύμβουλον τὸν Μάρκον ἔποιε. Ὁ δὲ αὐτῷ συνεβούλευε μῆτε χωρὶς τοῦτον τοῦ μεγάλου ἱερέως τῆς μεγάλης φημὶ κρίνειν πόλιος, μῆτε μὴν τοῦ βασιλέως· αὐτοῦ, ἀλλ' ἀποστελλαντα, καὶ τοὺς τε

timore sancto viro ministrabat, eique omne obsequium officium præstare sedulo nitebatur. Increbescente igitur fama, et ubique vagante, mulier quædam, claris orta natalibus, filiolam humi prostratam habens, hanc secum arripiens, virum sanctum in custodia petit, illiusque complexa pedes: Miserere, inquit, filię meæ, quemadmodum et Christus¹¹, cujus es imitator, mulierem contractam ac inclinatum olim erexit. Ille hoc solius esse Dei respondit. Verumenimvero, inquit, cum te uberem ac locupletem fidem habere videam, (omnia siquidem fidelis præstare potest) aptus (nec id sane immerito) fidei tuæ finis subsequetur. Cum ita locutus esset, puellæ manum oraturus imponens, confestim eam sanitate donavit; eam mater sanitati redditam hilariter accipiens, gaudio perfusa, immortales Deo gratias agebat, rectaque cum ipsa domum perrexit. Pleraque id genus alia Gregorius carcere adhuc detentus edidit. Hic cum omnem ejus ætatem ibidem constantissime victurus esset, pontifex max. quæ in illum jactatæ fuerant contumelias reminiscens, Marcum, quem alias sæpe memoravimus, accersivit. Qui cum præsto affuisset, non sine indignatione omnia contra Gregorium acta narravit, quemadmodum in adulterio deprehensus, vinctus ad se perductus, inque carcerem a se detrusus fuisset, ubi haetenus custodiis septus, patienter perdurat. Tum Marcus ingemuit vehementer. Noverat enim, quæcumque in illum dicerentur, perspectos ac exploratos illos habebat, qui hæc contra Gregorium confinxerant, simulque ab his persuasos deplorabat, neque quidquam aliud aiebat, quam: O utinam, domine, partem et mihi liceat una cum ipso adire calamitatum, quando ad communis judicis subsellia staturi sumus. Hunc sermonem cum pontifex audisset, uti ejusmodi verbis graviter offensus, epistolam in Gregorium scriptam eidem ostendit, ut non temere se aut inconsulto persuasum excusaret: sed iis litteris tanquam testimonio bene locupletem tam nefariam iudicatum noluisse. Perfecta autem epistola Marcus, ac velut ea quæ scripta erant, irridens, Rebus ipsis, inquit, o domine, isthæc convicia sunt expendenda, diligenterque quisnam justitiam sequatur, disquirendum. Tum tibi liquido patebit, qualis vir sit iste, an scortum aut aliud quid, ne plura dicam, depereat; agnosces et ipse protinus; si volueris, et jam cognovisti. Ejus orationem pontifex interpellat, se quæ illum Dei beneficentiam existisse, sed illo fœde

intueretur. XLVI. Deinde cum, quendam de Gregorio esset statuendum, Marcum in consilium adhibuisset, ille consilium dedit, non absque magno sacerdote, excelsæ, inquam, civitatis, ejusque rege judicandum esse. Propterea illum dare operam oportere,

¹¹ Luc. xiii, 11 seqq.

ut delatores ipsos cum mandatis remitteret, simulque mullerem, cujus stupri insimulabatur, ac eum quem in ejus locum sacerdotem substituerant, nec non mandatores omnes Byzantium deducendos curaret eaque quemadmodum sese habebant, quæ contra quemque dicenda essent, præscriberet. Hæc cum pontifex max. utilia juxta ac consentanea omnia censuisset, hinc mittit, tum qui delatores e Sicilia profectos, ad quæstionem ac judicium abducerent, tum qui litteras patriarchæ ipsique regi Constantinopolis afferrent. Hi autem dno erant episcopi, qui antea synodo etiam interfuerant. Porro rex itemque patriarcha, acceptis ac perfectis ejusmodi litteris, falsum et omnino incredibile crimen, cujus Gregorius insimulatus fuerat, judicaverunt. Quocirca rex quemdam ab regio armamentario persane familiarem, Marcianum nomine, una cum episcopis Romam remisit. Patriarcha itidem Ancyrae, Cyzlici ac Corinthi præsales, quibus accessit Constantinus, quem plerique a libellis appellabant, cujus mentio superius est facta, simul destinavit: mandantes, ut hi ad latam usque sententiam, quæstionemque persolutam, Gregorium secum haberent.

XLVII. Hi cum Romam adissent, contigit Marcianum gravissimo morbo afflicti, ita ut spem de illius vita medici omnem destituerent: cujus rei causa ingens episcopus dolor invaserat. Mox cum omnem curam fata vincerent, extremamque spiritum anhelaret, ac sole ad occasum vergente, ipse lucem hanc relicturus videretur, ea mulier, cujus filiam morbo correptam Gregorii precibus curationem nuper accepisse diximus, illac ubi Marcianus in lecto decumbebat, præteriens, servorum plangentium ac lamentantium flebilem ac luctuosam vocem audivit: cujus causam percontata, gratiam non celavit, sed palam beneficentiam evulgat, et quæ ipsa admirabilia in filia sit assecta, illis annuntiat, servatorisque præco, et rei gestæ testis classicus constituitur. Eia agite, inquit, filii, fletu represso, mihi obtemperate, ipsumque ab ipso lecto tollentes, alacriter me sequimini. Virum enim mihi ab experientia bene cognitum vobis ostendam, qui vos a luctu facile vindicabit, et dominum vestrum multa cum celeritate sanitati restituet. Ejus sermoni servi parent, dominumque repente tollentes, juxta custodiam, ubi Gregorius erat, deponunt. Quem ille ardentissima febris commotum et inflammatum aspiciens, miseratus est hominem, lectumque lacrymis irrigabat. Cæterum semel illum atque iterum vocans (eum namque vox atque sensus defecerat, nec quidquam loqui poterat), manum quidem illi vir divinus adjeicit, mente vero totus in cælum erectus, faciemque suam et ægrotum lacrymis perfundens, Deum obsecrabat. Atqui preces somnum peperere; somnus ægrotum salutem attulit. Cum enim quinque supra viginti dies insomnis duxisset, arctissimus tum illi somnus obrepit. Servi vero, qui mediis eidem

κατηγόρους συναγαγόντα, καὶ τὴν λεγομένην συμφεραῖναι γυναῖκα, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ὃν ἀντ' αὐτοῦ προβάλλονται ἱερέα, αὐτούς τε πάντας ἐς τὴν Βύζαντος πέμπειν, καὶ τὰ κατ' αὐτούς ὡσπερ ἔχουσι κατὰ μέρος γράφειν. Ἄ δὴ καὶ συμφέροντα κρίνας ὁ πάππας, ἔνθεν μὲν στέλλει τοῦ ἀπὸ Σικελίας, τοὺς κατηγόρους ἀπάξοντας, ἐκεῖθεν δὲ τοὺς γράμματα πρὸς τὸν ἀρχιερέα Κωνσταντινουπόλεως καὶ αὐτὸν βασιλέα νομίσοντας. Οὗτοι δὲ ἄρα ἦσαν τῶν ἐπισκόπων οἱ δύο, οἵτινες καὶ πρότερον ἐν τῇ συνόδῳ παραγεγονότες ὑπῆρχον. Ὁ δὲ βασιλεὺς καὶ ὁ πατριάρχης, τὰ τοιαῦτα δεξάμενοι γράμματα καὶ ἀναγνόντες, ἄπιστα πάντα τὰ κατὰ τὸν Γρηγόριον ἠγήσαντο. Ὅμως ὁ μὲν βασιλεὺς στέλλει τινὰ τῶν οἰκιστῶν σπαθάριον Μαρκιανὸν οὕτω καλούμενον, στέλλει δὲ τοῦτον σύναμα τοῖς ἐπισκόποις. Στέλλει δὲ καὶ ὁ πατριάρχης τὸν τε Ἀγκύρας πρέσβρον καὶ Κυζίκου καὶ τὸν Κορίνθου, ναὶ μὴν καὶ Κωνσταντῖνον, ὃν χαρτοφύλακα τοῖς πολλοῖς σύνηθε; ὀνομαζέειν, περὶ οὗ καὶ πρότερον ὁ λόγος ἐμνήσθη, ἐντελιζέμενοι, τοῦτοι μετὰ τὸ πέρασ τῆς ὑποθέσεως, τὸν Γρηγόριον μεθ' ἑαυτῶν ἀγαγεῖν.

Καταλαβόντων δὲ τὴν Ῥώμην, συνέβη τὸν Μαρκιανὸν νόσῳ βαρυτάτῃ περιπεσεῖν, καὶ τοὺς μὲν ἰατροὺς ἀπειπεῖν, λύπῃ δὲ ὄσῃ τοὺς ἐπισκόπους τὸ πρᾶγμα περιβαλεῖν. Ἦδη δὲ τὰ ἑσπέρα κένοντες, καὶ τοῦ ἡλίου περὶ δυσμᾶς ὄντος, κάκεινου μέλλοντος ἐκλείπειν, ἡ πρὸ βραχέος μνημονευθεῖσα γυνή, ἥς ὄψου καὶ τὸ θυγάτριον ἐναγχος νόσῳ περισχέθην τὸν Γρηγόριον εὐχῶν ἤξιστο, καὶ παραδόξου θεραπείας ἀπώνατο, διὰ τῆς οἰκίας τότε παρερχομένη, ἔνθα καὶ ὁ σπαθάριος κλητήρης κατέκειτο, ἀκούει βοῆς συμμιγοῦς τῶν παιδῶν αὐτοῦ κοπιτομένων τε καὶ θρηνοῦντων· καὶ ἐπειδὴ τὴν αἰτίαν ἐπίθετο, οὐ κρύπτει τὴν χάριν, ἀλλὰ κηρύττει σαφῶς τὴν εὐεργεσίαν, καὶ ὡν αὐτῇ τετύχηκεν ἐπὶ τῇ θυγατρὶ θαυμασιῶν, καὶ αὐτοῖς ἀπαγγέλλει, καὶ μηνυτῆς τοῦ σωτηρίας, εὐθύς γίνεται, καὶ ἀψευδῆς μάρτυς τῆς πεπραγμένου καὶ, Ἄγε, φησὶν, ὦ παῖδες, ἐμοὶ πειθόμενοι, τοῦ θρήνου μὲν παύσασθε, τοῦτον δ' αὐτῇ κλίῃ προθύμως ἄραντες ἐμοὶ ἔπειθε. Δεῖξω γὰρ ὑμῖν ἀνθρώπων ἐκ πείρας αὐτὸν ἔγνωκυθα. ὃς τοῦ πένθους βραδίως ὑμᾶς ἀπκλάξει σὺν πολλῶ τάχει τὸν δεσπότην ὑμῶν ἰώμενος. Παίθονται τοῖς ῥηθεῖσιν οἱ παῖδες, καὶ τὸν δεσπότην εὐθύς ἄραντες πρὸς τῇ φυλακῇ τεθέασιν, ἔνθα ἦν Γρηγόριος. Ἰδὼν δὲ αὐτὸν ἐκεῖνος λάβρω πυρετῷ κατάκρας διακαιόμενον, οἰκτερεῖ τὸν ἄνθρωπον, καὶ τῆς κλίνης δάκρυα καταχέει. Φωνήσας δὲ αὐτὸν ἄπαξ καὶ δις, ὡς ἦδη καὶ ἡ φωνὴ καὶ τὸ φρονοῦν ἐκεῖνον ἐπέλιπε καὶ οὐκ εἶχεν οὐδὲν φθέρεσθαι, τὴν μὲν χεῖρα ἐπ' αὐτὸν ὁ θεὸς ἀνὴρ τίθῃσι, τὴν δὲ διάνοιαν ὀλην ἀφρεῖ πρὸς οὐρανὸν, καὶ δάκρυσι τό τε πρόσωπον, καὶ τὸν κατακαίμενον βρέχων, δέεται τοῦ Θεοῦ. Παρεῖχε δὲ ἡ μὲν εὐχὴ τὸν ἕπον, ὁ δὲ ὕπνος τῶ νοσοῦντι τὴν σωτηρίαν. Πέντε γὰρ καὶ εἴκοσι ἡμέρας διατέλλας ἀῦπνος, ὕπνω τότε βαθεῖ συνεσχέθη. Τὰ δὲ παιδάκια, περὶ μεσας

αὐτῷ προσελθόντα νύκτας, εὔρον ὡς ὁ μὲν πυρετὸς ἀπελήλατο, ὁ δὲ νοσῶν ἐβήρωτο· οἷς ὁ μακάριος παραινέσας· Θεῷ τὴν χάριν τῆς θεραπείας ὁμολογεῖν, αὐτὸς ἔτι τῆς εὐχῆς καὶ τῆς ἀγρυπνίας εἶχετο. Περὶ δὲ τὰς ἑωθινὰς φθὰς θυμιῶντι τῷ μακαρίῳ ἀνεπήδησέ τε ὁ Μαρκιανὸς τῆς κλήνης, καὶ παρ' αὐτοῦ τὸν ἱασάμενον κατανοήσας καὶ ἐπιγνοῦς προσέειπεν αὐτοῦ τοῖς ποσὶ καὶ περιεπτύσσαστο τοῦτους· τὸν δὲ πραγμάτων αὐτὸν σώσαντα βήμασι χρηστοῖς ἀμειβόμενος, ἔπειτα δὲ ἐστῶς συνηδεν αὐτῷ τῶν ὕμνων τὰ ἐπιλοῖα. Ἐπεὶ δὲ τέλος ἦ ὕμνωνδ' ἐλάμβαν, καθεσθέντες εἰς λόγους ἤσαν. Ἐθαύμαζε δὲ ὁ Μαρκιανὸς οἷω συγκέκλειστο ὁ μακάριος· τόπῳ, ὅπως τε ἄπνους καὶ ἀφεγγῆς ἦν, λίαν τὸν νοικοῦντα λυπεῖν δυνάμενος. Καὶ ταῦτα μὲν ἐκεῖνοι πρὸς ἀλλήλους ὠμύλου.

alioqui observantem se, ibique inhabitantem gravissime posset offendere? Et hæc quidem illi invicem loquebantur.

ΜΗ'. Οἱ δὲ ἐπίσκοποι οἱ σὺνάμα Μαρκιανῷ παρὰ βασιλέως σταλόντες, ἐφ' ἧ τὰ περὶ Γρηγορίου εἰς ἔρευναν ἀγαγεῖν, εἰς τὴν οἰκίαν ἤπερ τὸν σπαθάριον ἐξένιζε γεγονότες, ἐπεὶ οὐχ εὔρον αὐτὸν τεθηκέναι· τῆσθε καὶ ταῦθ' ἰδοῦναι τὸν ἀνδρα νομίσαντες, ἤδσαν γὰρ, τὸ τῆς θείας φάνας Γραφῆς, κραταίαν· εἶναι τὴν ἀβήρωσιν αὐτοῦ, συμφορὰν ἐποιοῦντο τὸ πρῶγμα, καὶ θρήνοι· εἶχοντο, τὸν τε φίλον ἀποκλαιόμενοι, καὶ ἅμα τὸ μὴ μετρίως οἰσεῖν τὸν βασιλέα, ἐν προσθήκῃ τῆς συμφορᾶς τιθέμενοι. Οὕτω τῶν ἀνερῶν ὀλοφυρομένων, ἰδοῦ καὶ τῶν θεράποντων τοῦ σπαθαρίου εἶς, δρόμῳ τῆς φυλακῆς παραγεγονὸς λύει τὸν θρήνον εὐάγγελος αὐτοῖς φανείς, καὶ πάντα ἐξῆς· εἰπὼν τὸν τε ἱασάμενον καὶ τὸν τῆς ἰάσεως τρόπον, ἀλλὰ μὴν καὶ τὸν τόπον ἔνθα καὶ νῦν ἔτι, φησὶν, ὑπάρχει τῷ ἱασάμενῳ προσομιλῶν. Οἱ δὲ, ταῦτα ἀκούσαντες, τάχει πολλῶ πρὸς τὴν φυλακὴν ἔειπον· εἶτα καὶ ἔνδον γενόμενοι εὐρίσκουσιν μὲν ἄμα μετὰ Μαρκιανῷ τὸν μέγαν συγκαθεζόμενον. Ἐκτινόντες δὲ τοῦτον εἰς γῆν παρὰ τοὺς αὐτοὺς πόδας πίπτουσι, καὶ συμμεριστὰ τῆς ἀρετῆς αὐτῷ καὶ τῆς παρὰ Θεοῦ εὐχῆς γενέσθαι εὐξάμενοι, παρεκθέζοντο καὶ αὐτοὶ, τὰ τε ἄλλα τὸν Γρηγόριον ἐκπληρόμενοι, καὶ ὅπως ὁ τοιοῦτος πρὸς τὴν συγκοφαντίαν πρῶτος· οὕτω δὲ κείτο καὶ τὸ ζῶφῶδες ἐκεῖνο καὶ σκοτεινὸν βάρθρον ὡς περικαλλῆ τινα θάλαμον ἔκει. Ἦσαν οὖν, πόσος αὐτῷ τοῖς δεσμοῖς ἤδη χρόνος διήλθε· καὶ μαθόντες· ὅτι δύο ἔτη καὶ μῆνας τέσσαρες, ἐδυσχεραίνον τε καὶ πολλὴν τοῦ πάππου ἀμόνητα κατεγίνωσκον.

atque alterum annum, quatuor præterea menses esse intellexerunt. Quod illi ægre admodum tulerunt, nimiamque pontificis crudelitatem improbarunt.

ΜΥ'. Ὁρμημένους δὲ αὐτοὺς καὶ τῆς φυλακῆς ἐξάγειν τὸν ἅγιον ἐκεῖνος ἐπέσχε· «Μὴ τινα, φησὶ, ἡμεῖς τε τοῖς κατηγοροῖς λαθὴν δώμεν, καὶ αὐτοὶ ἑαυτοῖς μῶμον προστρέψωσθε.» Ἐνθεν παραγίνονται πρὸς τὸν πάππαν ἅμα Μαρκιανῷ. Καὶ οὕτως αὐτῷ πάντα τὰ τοῦ θαύματος διεξῆκε, οἷα τε νόσος αὐτὸν εἶχε καὶ πρὸς τὸν θάνατον ἤλαυνε, καὶ ἥς ἔτυχε παρ' αὐτοῦ θεραπείας. Τὸν δὲ ἀκούσαντα, μετάνοιαν τε εἰσῆκε, καὶ τῶν εἰς τὸν ἅγιον προσηύχων

noctibus assistebant, febrem recessisse, et ægrotum convaluisse repererunt. Hos vir sanctus monuit, de recepta sanitate gratias Deo habendas esse : ipse interim precibus ac vigiliis vacabat. Marcianum jucundus denuo somnus complexus est. Circa vero matutinas laudes, orante viro sancto, Marcianus lecto prosiliit, et qui se sanarat, ex se perspicuus atque cognoscens, ejus ad pedes provolutus, illos amplexabatur, verbisque quibus poterat gratiosis beneficium in se sanitatis, quod erat maximum, munerabatur. Subinde vero stans, laudes, quæ reliquæ erant, cum illo simul prosequabatur. Ubi vero dictio laudum finem accepit, sedentesque loqui cœperunt, mirabatur autem Marcianus, quoniam modo vir beatus illic conclusus esset, et

B quomodo silens carere sese lumine pateretur, cum

XLVIII. Porro episcopi, qui ab rege cum Marciano missi fuerant, ut Gregorii causam quæstioni atque iudicio subderent, domum ubi Marcianus diversabatur profecti, cum illum minime invenissent, supremo fato concessisse, hominemque sepulcro conditum existimantes, sciebant enim (ut verbis utar Scripturæ) ægritudinem ejus gravem esse : tulerunt graviter et acerbe, luctuque ac squalore obsiti, amici obitum deflebant. Ad quam quidem calamitatem non exiguam accessionem faciebat, quod arbitrabantur hoc regem inique admodum esse laturum. Cumque ita viri isti mœnore conficerentur, ecce tibi unus ex Marciani ministris, cursu recta custodiam petens dolorem omnem abstersit, lætum illis nuntium afferens, dum omnia tum medicum, tum curationis modum sigillatim percenset, addens etiam locum, ubi etiamnum mutuo loquebantur. His auditis, ad custodiam multa celeritate contendunt; quo cum pervenissent, ingressi, ambos virum eximium cum Marciano sedentem offendunt. Ipsum autem agnoscens, juxta pedes illius humi procumbunt, rogantes, ut qui communem cum illo a Christo potestatem accepissent, precationis quoque efficacia potirentur. Assederunt et illi, Gregorium cum aliis de causis admirati, tum quod tam mansuetum ad calumnias se præstaret, tum etiam quod obscurus ille ac tenebrosus cæcer thalamo cuidam pulcherrimo persimilis videretur. Interrogantes igitur, ex quo tempore in vincula fuisset conjectus, unum

esse intellexerunt. Quod illi ægre admodum tulerunt, nimiamque pontificis crudelitatem improbarunt. XLIX. Cæterum cum ii virum sanctum carcere emittere molirentur, ipse prohibuit, idque se, ne quam accusatoribus ausam præberet, facere dictabat, neve vituperationis alicujus ipsi sibi notam inurerent. Pontificem subinde cum Marciano petunt, qui ordine omnem illi miraculi seriem edisserit, quemadmodum in morbum, quo prope extinctus est, ipse incurrerat, qualemque fuerit ab ipso curationem assecutus. Hæc illum audientem

pœnitentia secuta est, et quæ in virum sanctum temere admiserat, sui acerrimus accusator factus, reprehendebat, faciemque simul cum consilio mutavit. Vidisses illum animo vehementer esse commotum, graves a se, tanquam ejus criminis auctore, pœnas exigere. Quoniam vero eum accusatores anteverterunt, Agrigentini quoque tum principes civitatis, tum plebei quamplurimi, cujuscunque ordinis viri frequentes una simul sincera fide obligati advenerant: audientes ubinam vir sanctus vincetus deineretur, ad illum maturant celeriter proficisci, et tanquam filii charissimi eum qui sibi pro tempore dilectissimus Pater exstiterat, intuentes, majori quo poterant honore ac reverentia prosequiebantur. Sed cum omnes ejus circumplecti aut tenere pedes nequirent, longe positi se inclinabant, et tum verbis, tum lacrymis solum illud venerabantur, nimiamque in illam amoris vehementiam præ se ferebant dicentes: Pater, pontifex et servator, ne nos deseras, neque nobis paucorum pravitas universæ multitudinî fraudi aut vitio detur. Multus nunc tui causa luctus, urbem immutavit. Lugent orphani, tristantur viduæ, pauperes lamentantur. Qui corpore sunt male constituto, quique animam male affectum habent, alii patrem, alii præsidem et patronum, nonnulli beneficentiam, plurimi tum animi tum corporis medicum inquirunt et repetunt. Et hæc quidem est præsens civitatis facies, quæ tanquam ingenti terræ motu concussa, vel turribus jure belli dejectis, despecta jacet. Hæc, si te in urbis conspectu dederis, Illuceas. Nos siquidem omnes tecum vivere, uti impotenti illius flagrans desiderio, dicebat.

L. Coacto vero ad ædem divi Hippolyti concilio, qui locus proximus erat carceri, aderant prope centum ac quinquaginta episcopi, quorum nonnulli ab Oriente venerant, inter quos Constantinus a libellis magni archiepiscopi vicem obibat. Indignæque monachi omnes in ordinem redacti, ordo item Ecclesiæ universus, necnon reliqua fere omnis urbis multitudo, illuc confluerat. Omnino autem Marcus, ac alii præterea quinque sacerdotes, qui Gregorium accersant, eumque judicio concilii assistant, destinantur. Qui cum præsto adfuisset, in terram ter se inclinans, reorum more substitit. Porro præsules quicunque paulo clementiores erant, dum quæ agerentur, intuebantur, lacrymis oculos perfundebant. Impuri quoque delatores una cum Sabino ac Crescentino, decem supra centum assistebant, quos pontifex max. more jus dicentium interrogavit, numquidnam haberent, quod Gregorio possent vitio vertere, quodque crimini nomen esset. Illi lasciviam atque libidinem objicere asseverabant. Quorum orationem pontifex interpellans: Vosne (inquit) ipsi vidistis, an mulierem id audistis dicentem? Illi vero commenti principium ordientes: Nos quidem (dixerunt) cum ingrederemur ad ipsam, Deum de more circa auroram laudaturi et adoraturi, hancque in ejus lecto cubantem inven-

Α είργασμένον σφοδρῶς ἑαυτοῦ κατηγοροῦς ἦν, καὶ ἅμα τῇ γνώμῃ καὶ τὴν μορφήν ἠλλοιοῦτο· καὶ δῆλος ἐγένετο μέγιστα τὴν ψυχὴν πληττόμενος, καὶ βαρείας ὑπὸ τοῦ συνειδότου εἰσπαττόμενος τὰς εὐθύνας. Ὡς δὲ καὶ κατέλαθον οἱ κατηγοροὶ, ἤκον δὲ καὶ τῶν Ἀκραγαντίνων διαπεράσαντες συχνοὶ μὲν τῶν ἀρχόντων, συχνοὶ δὲ καὶ τῶν ἀρχομένων, καὶ ὅσον ἦν καθαρὸν τῆς συνωμοσίας, μαθόντες ἐν ᾧ ἦν ὁ ἄγιος καθειργμένος, σπουδῆ πρὸς αὐτὸν ἀφικνούνται, ὅσα φιλτατοὶ παῖδες φιλτατον καὶ διὰ χρόνου πατέρα θεώμενοι, καὶ πολλὴν ὅτι πρὸς αὐτὸν ἐπιδεικνύντες αἰδῶ. Ἐπεὶ δὲ μὴ πάντες περιβαλεῖν μηδὲ κρατεῖν τοὺς αὐτοῦ πύδας ἰσχυρον, πόρρωθεν ἐπιπτον καὶ τὸ ἔδικορον προσεκύνουν, βήμασι τε καὶ δάκρυσιν ὡς ἐνὲν τῷ φίλτρον παρατλοῦντες· Ὁ πατήρ, λέγοντες, ὁ ἀρχιερεὺς, ὁ σωτήρ, μὴ καταλίπης ἡμᾶς, μηδὲ τῆς ὀλίγων κακίας καὶ τὸ σύμπαν ἡμεῖς πλήθος παραπολαύσωμεν. Πολλὺς νῦν ἔνεκεν σοῦ περιέστηκε θρήνος τὴν πόλιν, ἰδύρονται δὲ κῆραι, ἰδύρονται μὲν ὄρρανοι, ἰδύρονται πένητες οἱ τὸ σῶμα μαλακῶς, οἱ τὰς ψυχὰς κακῶς ἔχοντες, οἱ μὲν τὴν πατέρα, οἱ δὲ τὴν προστάτην, οἱ δὲ τὴν εὐεργέτην, οἱ δὲ τὴν τῶν ψυχῶν ζητοῦντες καὶ σωμάτων θεραπευτήν· καὶ νῦν τὸ σχῆμα τῆς πόλεως, ὡς περὶ σεισμῶν μέγαλον κατασεισθείσης, ἢ τοὺς πύργους πολέμου νόμῳ καταβληθῆσης. Ταῦτα πάντα λύσεις ἐπιφανέσι· ἐπιφανήσει δὲ πάντως, εἰ καὶ μόνον βούλει· ὡς ἴδαι καὶ ἡμεῖς πάντες σὺν σοὶ καὶ θανεῖν ἔτοιμοι. Ταῦτα μὲν τὸ πλήθος οἶα σφόδρα

С διακαῶς αὐτοῦ ἔχοντες. C omnia restitues. Illi autem, tantum si volueris, tecum mori parati sumus. Hæc quidem multitudo

Ν'. Τῆς δὲ συνόδου ἔγγιστα τοῦ δεσμοτηρίου πρὸς τὸ τοῦ ἁγίου Ἰππολύτου συναθροισθείσης ναῦ, παρῆσαν μὲν ἐπίσκοποι σχεδὸν ἀμφὶ τοὺς ἑκατὸν καὶ πεντήκοντα, πρὸς δὲ τούτοις καὶ τινες τῶν ἐκ τῆς Ἐφῆς παρῆσαν, καὶ αὐτὸς δὲ ὁ χαρτοφύλαξ τῆ τοῦ μεγάλου ἀρχιερέως χώραν ἀποπληρῶν, καὶ ὁ τὸ περ τῶν ἐγγυρῶν μοναχῶν ἐγκριτον, καὶ ὁ κληρὸς δὲ ἅπας, καὶ ὁ λοιπὸς ὄλω· σχεδὸν ὄχλος τῆς πόλεως. Στέλλονται δὲ παρὰ τὸν Γρηγόριον ὅτε μοναχὸς Μάρκος καὶ ἕτεροι τῶν ἱερέων πέντε, τοῦτον ὡς τὴν σύνοδον ἀγαγεῖν. Ἐπεὶ οὖν καὶ ἀφίκετο, τρίτον ἐπὶ τὴν γῆν προσκυνήσας, ἔστη κατὰ νόμον τῶν κρινομένων· δακρύων δὲ ἐπληροῦντο τοὺς ὀφθαλμοὺς ὅσοι τῶν ἱερέων ἦσαν θεοφιλέστεροι. Παρῆσθησαν δὲ καὶ οἱ μισροὶ συκοφάνται σύναμα Σαθίνῳ καὶ Κρισκεντίνῳ δέκα τὸν ἀριθμὸν πρὸς τοῖς ἑκατὸν ὄντες· οὐ· δῆτα ὁ πάππας προσκαλεσάμενος, ἤρετο καθὰ δὴ τοὺς διακάζοντες θέμις, κὰν εἰδότες τὰς ἐγκλήσεις τυγχάνωσιν ἐφ' ᾧ τε Γρηγόριον κατηγοροῦεν, καὶ τί τὸ τοῦ ἐγκλήματος ἕνομα. Οἱ δὲ, πορνείαν αὐτῷ ἐπικαλεῖν ἔφασαν. Καὶ ὁ πάππας ὑπολαβὼν, Πότερον δὲ ὑμεῖς αὐτοὶ, φησὶ, ἑωράκατε ἢ τῆς γυναικὸς λεγούσης ἠκούσατε; Κάκεινοι· λειπὼν τοῦ πλάσματος ἀρχὴν ποιούμενοι, Ἠμεῖς μὲν, εἶπον, εἰσθημεν παρ' αὐτὸν τὰ συνήθη περὶ τὴν ἔω προσερούντες καὶ προσκυνήσαντες· εὐρόντες δὲ ταύτην ἐν

τῶν κοιτῶν αὐτοῦ κειμένην, κατέσχομεν. Ἡ δὲ, A κατὰ τὸ εἶδος, ἀνακρινόμενη, ἡμῖν τε τὸ πρᾶγμα φανερόν, ἀλλὰ καὶ αὐτῷ τῷ ἐξάρχῳ πολλῶν παρόντων κατέστησε τούτων ἡμεῖς πλέον ἴσμεν οὐδὲν, ἣ ἔτι ἐξ ἐκείνου πονηρῷ πνεύματι κάτοχος γενομένη διὰ τὸ τολμηθῆν αὐτοῖς ἄγος, δεϊνῶς εἰ; ἔτι καὶ νῦν βασανίζεται. Οὕτως οἱ γόητες καὶ δεῖνοι τοῦ δεῖνοῦ δαίμονος μιμηταί, δι' ὧν αὐτοὶ μᾶλλον συκοφαντοῦνται; ἐδάκυσαν, διὰ τούτων αὐτῶν κρατύνειν, τὴν συκοφαντίαν ἐγνωσαν.

ΝΑ'. Ἀλλ' οἱ τῶν ἱερῶν ἰσχυροὶ προστάται τῆς ἀληθείας, αὐτίκα τὸ ψεῦδος φωράσαντες, Καὶ μὲν, εἰπον. Ἰεὶ ταῦτά γε ἄληθῆ, τούναντιον ἔδει μᾶλλον γενέσθαι· καὶ σιωπῶσαν μὲν τὸ ἄγος καὶ ἀρνούμενην ἰσχυρῶς αὐτὴν διὰ τοῦ δαίμονος παρὰ τῆς δικῆς ἐτάξασθαι, ὁμολογούσης δὲ καὶ συγγνώμην αἰτούσης B ὁ τε θεὸς ἀνῆκεν ἂν τὴν ὀργὴν, καὶ ὁ δαίμων εἰ καὶ προλαβὼν ἔτυχεν εἰσελθεῖν, ἀπελήλατο. Οὕτως εὖ καὶ καλῶς αὐτὴν ἐφ' ἑαυτῆς τὴν συκοφαντίαν σφηλαντες, ἄγουσιν εἰς μέσον καὶ τὴν κόρην αὐτῆν. Ἡ δὲ ἔστη ἤδη κλονομένη καὶ ἀλλοιομένη τὸ πρόσωπον· διὸ καὶ τὸ ταύτην ἐρωτῆσαι· παρήντες, ἐπὶ τὸν Γρηγόριον μετέβαινον οἱ κατήγοροι, ταῖς ἐρωτήσεσι εἶπεν ἐντρέπειν αὐτὸν βουλόμενοι. « Ὅ δὲ μέγα στενάξας, τὰ τοῦ Δαυὶδ ἀπεκρίνατο· « Ἀναστάτες· μοι μάρτυρες ἄδικοι· ἃ οὐκ ἐγίνωσκον ἠρώτων με, ἀνταπειθῶσάν με πονηρὰ ἀντὶ ἀγαθῶν. » Ἄμα δὲ τῷ ταῦτα εἰπεῖν, ῥήσεται ἡ κόρη χαμαί, καὶ εἴπερ ποτὲ διασπαρὰχθεῖσα τῷ συνέχοντι δαίμονι, ἔκειτο πρὸς τοὺς ποσὶ τοῦ μακαρίου κυλινδουμένη, καὶ C ἀπρὸν τοῦ στόματος ἀποδύζουσα. Ὁ μὲντοι θεὸς Γρηγόριος, τῶν ἐχθρῶν μαθῶν ὑπερεύχασθαι, τοὺς μὲν ὀφθαλμοὺς εἰς οὐρανόν, τὸν δὲ νοῦν ἄρας εἰς τὸν οὐρανοῦ ποιητὴν καὶ ἡσυχῇ τὰ καρδίης χεῖλη κλιῶν, ἔδεδετο τοῦ Θεοῦ μέγα στενάξων, καὶ πάντα ἠένζον ὡς αὐτόν. Μετὰ δὲ τὴν εὐχὴν πρὸς τὴν κόρην στρέψας τοὺς ὀφθαλμοὺς, Ἐν τῷ ὄνοματι, φησὶ, τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῖς αὐτοῦ κελύσμασιν εἰκὼν ἐξελθε, δαίμων ἀκάθαρτε, ὡς ἂν σωφρονούσα ἡ κόρη ταληθῆς περὶ ἐμοῦ φθέγγεται. Παρ' αὐτίκα δὲ σπαράξαν αὐτὴν τὸ πνεῦμα ἐξῆλθε, καὶ αὐτὴ ὡσεὶ νεκρὰ ἦν.

ΝΒ'. Εὐθύς οὖν ὁ Γρηγόριος λαβόμενος αὐτὴν τῆς χειρὸς ἀνιστᾷ, καὶ σταθεῖσαν ἠρώτων, τοῦ λόγου διὰ τοῦ χαρτοφύλακος γινόμενου, ἠρώτων δὲ D εἰ ὄνομα ταύτη, καὶ εἰ γνώριμος αὐτῇ ὄλωσ ὁ τῆς Ἀκραγαντινῶν ἐπίσκοπος. Ἡ δὲ Εὐδοκία μὲν ἐφη καλεῖσθαι, γνωρίζειν δὲ καὶ ἀκριθῶς ἐκείνον· πολὺ λάκις γὰρ ἴδεν αὐτὸν ἐφασκε διερχόμενον καὶ τοὺς πτωχοὺς τῆς πόλεως· καὶ ἀβρώστους ἐπισκεπτόμενον, ταῖς τε χήραις καὶ τοῖς ὀρφανοῖς τὰ πρὸς τροφήν παρεχόμενον, Ὅτε καὶ γῶ, φησὶν, ἡ ἀθλία, μία τῶν παρ' αὐτοῦ ἐλεουμένων ἐτύγχανον. Ἡ ἠρώτων δὲ πάλιν, καὶ εἰ καθ' ἡδωνῆν ἐγνω τὸν ἄνδρα. Ἡ δὲ, ἐνταῦθα πικρὸν τε λίαν καὶ ἐδυνήρον ἀνομώξασα, καὶ θακρῶν τοὺς ὀφθαλμοὺς πλήσασα, εἰς ἐπήκοον πάντων ἀνέκραγε· Ζῆ Κύριος, οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρω-

A nissemus, comprehendimus. Cæterum ipsa quoque, ut par erat, quæsitâ, rem nobis atque adeo exarcho ipsi, multis præsentibus, perspicuam fecit. Horum nos nihil aliud scimus, nisi quod ex quo tempore tam indignum scelus admisit, spiritu illa nequam percita, hucusque gravissime torquetur. Ita audaces ac protervi, subdoliq̄ versuti dæmonis imitatores, quibus artibus ipsi calumniâ texentes plurimum capere ac irretire consueverant, lisdem ipsi mendacium munire suum cogitaverant.

LI. At præsales illi, hæcstantes invictique veritatis propugatores : Hæc profecto si vera essent, aiebant, contrarium magis sequi oportebat, ac scelus quidem celantem et inficantem sæve a dæmone pro pœna supplicioque torqueri, a constante vero crimenque deprecante, et Deum iram cohibere, et dæmona, etiamsi prior invaserat, abigi consentaneum erat. Sic apte porro dum aperire sese volunt, sua ipsi calumnia lapsi magis induunt. Tum ipsam puellam, quæ adhuc faciem immutata a dæmone vexabatur in medium statuunt. Hanc delatores interrogari permittentes, ad Gregorium sese recipiunt, ut illum quæstionibus objectis confunderent. At ille multum suspirans, Davidis illa verba respondit : « Insurgentes adversum me testes iniqui, quæ ignorabam objecerunt mihi; mala mihi pro bonis rependebant ». Quæ simul ac dixisset, puella humi trahitur, et a dæmone ut cum maxime laniata, juxta viri sancti pedes projecta, ex ore spumam emittens, volutabatur. Gregorius vero, ut qui bene inimicis precari didicerat, oculos quidem in cœlum, mentem vero ad cœli Opificem tollens, ac labra cordis silentio movens, Deum imis singultibus obsecrabat, tumque omnes in illum oculos intendebant. Post preces autem puellæ oculus adjiciens : In nomine, inquit, Domini et Servatoris nostri Jesu Christi, ejus mandatis obtemperaus, exi, dæmon impurissime, ut puella resipiscens, verum de me fateatur. Porro spiritus, cum eam prius dilaniasset, confestim egressus est, ipsaque non secus ac mortua jacebat.

LII. Gregorius igitur statim manu apprehensam erigit, ac stantem, verba quæ Constantinus fecerat, interrogavit, quodnam esset illi nomen, isque illi cognitus omnino esset Agrigentiuorum urbis episcopus. Illa Eudociam appellari se, illum vero probe cognitum habere dixit, quandoquidem sæpenumero gradientem, ac mendicis civitatis invisentem, viduis item ac orphanis victui necessaria suppeditantem viderat : Quando et ipsa, inquit, infelix una ex iis, quibus ab eo benigne fiebat, existebam. Rursus autem interrogabant, num amatorie illum agnovisset. Hic illa amare ac miserabiliter ingemiscens, oculos suffusa lacrymis, voce ita ut omnes exaudirent, inclamavit : Juro tibi, per Dominum Deum, me nunquam hominî

¹² Psal. xxxiv, 11, 12.

illi in voluptate fuisse. Sed isti (Sabinum ac Crescentinum indicans), isti, inquam, me magna pecunia decipientes, pro testimonio in virum sanctum dicere persuaserunt : quibus Dominus ob hæc, quæ circa me injustissime cogitarunt, rependit, ut animæ quidem interitu, corpore vero insaniam exitiabili duos jam annos, menses sex implicati tenerentur. Hæc effata, episcopus omnes circumspiciebat. Videns autem Gregorium, ipsumque cognoscens, festinanter sese illius ad pedes projecit, lugensque vehementer, voces maxime miserabiles emittebat, deceptionem, calumniamque in virum sanctum multum deflens, veniam sibi dari flagitabat. Ille luctum ejus miseratus, eandemque illi animi affectionem inesse cernens : Peccata quidem condonare (inquit), o mulier, non nostrum, sed solius est Dei. Horum igitur ille itemque omnium, tibi veniam dare potest. Ego vero, quæ meæ partes sunt, pro te orabo, et tibi, quæ in me peccasti, libens remittam. Idemque illico in preces incubuit, Deusque illi propitius fuit, mox manu illam apprehendens, erexit.

LIII. Dum hæc aguntur, admiratione omnes stupefacti, Gregorio tanquam supra humanam naturam evecto, in posterum hærebant. Hunc exitum illo die lis et contentio nacta est ; in hisque concilio dimisso, mulierem clementia iudicium inultam habuit ; delatores vero in medium statuunt, ut gravius illis supplicium pontifex maxime irrogaret. Indignabatur enim se ab illis pariter esse deceptum. Proinde illos primum offensis animis et gravissimis verbis excepit, ac cum alia ipsorum acta persecutus, tum in primis multa ac varia Gregorii miracula, quæ fuerant in oculis eorum edita, illis graviter exprobrabat ; ac ut a principio quidem sanctum Spiritum ejus caput adumbrantem, præterea vero surdo eidemque muto sanitatem afferentem viderant, alia præterea, quæcunque vir vere divinus admirabiliter præstitit, percensebat, in ipsumque præsertim Sabinum acrius invehebatur, cui neque filix curatio lignam compepsit, nec a maledicentia vindicavit, quin potius tam tulisset acerbe, ut virum de se optime meritum, totque curationum beneficium ingratitude ac contumelia compensaret. Hæc ille locutus, jussit Felicem episcopum omnia, quæ tum viderat, cum ad virum sanctum in sede collocandum est missus, singulatim percensere. Felicem igitur omnia narrantem cum episcopi audissent, admiratio illos ac stupor invasit ; nihil enim horum nunquam audierant.

LIV. Cæterum delatores nihil habentes, in quo vel eos possent ad hæc aperire, ad luctum ac lacrymas confugientes, illa quovis sermone veriora, ad maledicentiam ac contumeliam detegendam affirmabant. Quamobrem conscripti Patres illos inter se disgregant, et alios quidem ex imperita multitudine ad octoginta ab una parte constituunt, Ecclesiæ vero ministros, sacrisque solum initiatos, ad tri-

πον οὕτως, ἀλλ' οὗτοι δείξασα Σαβίνου καὶ Κρισκέντινον, οὗτοι με, φησί, χρήμασιν ἰκανοὺς δελεάσαντες τοῦ ἁγίου καταιπεῖν ἀνέπεισαν, οἷς ἀνταποδῆν Κύριος ἀδικώτατα περὶ ἐμὲ διανοηθεῖσι, καὶ τὴν μὲν ψυχὴν ἀπωλεία, τὸ δὲ σῶμα δαιμονικῆ περιβαλοῦσι μανίᾳ χρόνοις ἦδη ὕσσι πρὸς μῆσιν ἕξ. Ταῦτα εἰπούσα καὶ ἅμα πάντα περιδελφάμενη τοὺς ἐπισκόπους, θεασαμένη τε τὸν Γρηγόριον καὶ ἐπιγνοῦσα αὐτὸν, δρόμῳ πίπτει πρὸς τοὺς αὐτοῦ πόδας, δακρῦρούσα τε ἀκατασχέτως καὶ οἰκτροτάτας ἀφείσα φωνὰς πολλὰ τε μετακλαύουσα τῆς ἀπάτης καὶ τῆς εἰς τὸν ἅγιον συκοφαντίας συγγνώμην ἐξαιτουμένη. Ὁ δὲ πρὸς εἶκτον ἰδὼν καὶ συμπαθὲς αὐτῇ βλέψας, τὸ μὲν ἀφίεναι, φησὶ ἀμαρτίας οὐχ ἡμῶν, ἀλλὰ μόνου, γύναι, τοῦτο Θεοῦ. Αὐτὸς οὖν δυνατὸς ἐστὶ καὶ τούτων καὶ πάντων ὁμοῦ δοῦναι σοὶ τὴν συγχώρησιν. Ἐγὼ δὲ τό γε ἐμὸν μέρος καὶ ὑπερέψομαι σου καὶ συγγνώμην νεμῶ, καὶ ἅμα ἐπηύχετο καὶ ἰλεοῦτο τὸ θεῖον ἑαυτῇ· εἶτα καὶ τῆς χειρὸς λαβόμενος ἤγειρεν.

NG. Ἐκστασις δὲ πάντας ἐλάμβανε, καὶ ὡς κρείττονι λοιπὸν ἢ κατὰ ἀνθρώπον Γρηγορίῳ προσείχον. Τοιοῦτον κατ' ἐκείνην ἡμέραν τοῦ ἁγῶνος πέρας λαθόντος, καὶ ἐπὶ τούτοις τοῦ συλλόγου διαλυθέντος, τὴν ἐξῆς τῶν ἐπιτιμιῶν οἱ δικάζοντες ἐποιοῦντο, καὶ ἀγορεύοντες τοὺς κατηγοροὺς εἰς μέσον. Καὶ ὁ πάππας, ἵνα γε καὶ βαρύτεραν ἐπενέγκῃ τὴν τιμωρίαν, ἐχαλέπειν γὰρ ἐφ' οἷς καὶ αὐτὸς ὑπ' αὐτῶν ἠπατήθη, σφοδρότερον τὸν πρὸς αὐτοὺς κατέειπε λόγον, τὰ τε ἄλλα αὐτῶν κατατρέχων καὶ μάλιστα τὰ πολλὰ αὐτοῖς θαύματα τοῦ Γρηγορίου προσονειδίζων, ἅπερ ἐν ὀφθαλμοῖς ἐκείνων πραττόμενα, καὶ ὅπως κατ' ἀρχὰς μὲν τὸ θεῖον Πνεῦμα τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἐπεσοκίασαν ἐώρων, μετὰ ταῦτα δὲ τῷ κωφῷ καὶ ἀλάλῳ μάλᾳ β. διῶς τὴν γαστρίαν πικρὸν ἐχόμενον, καὶ τᾶλλα ὅσα παρὶδόξως τῷ ἀληθῶς ἀνθρώπῳ τοῦ Θεοῦ διαπέπρακτο. Μάλιστα δὲ πολὺς ἦν τοῦ Σαβίνου κατηγορῶν, ὅτι μὴδὲ ἢ τῆς θυγατρὸς αὐτῷ ὕγια τὴν γλώτταν ἐπέσχε, μὴδὲ τοῦ βλασφημεῖν ἐκένευσεν, ἀλλ' οὕτως ὠδίνουσα πικρῶς μετὰ τῆς ἀγνωμοσύνης καὶ τὴν συκοφαντίαν, καὶ θερραπέλαις τοιαύταις τὸν εὐεργέτην ἠμελίφατο. Ταῦτα μὲν αὐτὸς ἔλεγεν· Ἐκέλευε δὲ καὶ τῷ ἐπισκόπῳ Φήλικι πάντα κατὰ μέρος εἰπεῖν, ὅσαπερ αὐτὸς ἴδοι, ὁπότε δὴ καὶ ἀπεστάλη τῷ τῆς ἐπισκοπῆς θρόνῳ ἐγκαθιδρῦσαι τὸν ἅγιον. Τοῦ γοῦν Φήλικος πάντα διηγουμένου ἀκούοντες οἱ ἐπίσκοποι ἐκπλήξῃ καὶ ἀπορίᾳ κατείχοντο. Οὐδὲν γὰρ οὐδέπω τούτων ἀκηκόότες ἐτύγχανον.

ND. Οἱ κατηγοροὶ δὲ, πρὸς ταῦτα μηδὲν ἔχοντες ἐφ' ᾧ ἂν καὶ στόμα ἀνοίξαιεν, εἰς θρήνους κατέφρουγόν τε καὶ δάκρυα, πιστότερα ταῦτα παντὸς λόγου, πρὸς τὴν τῆς συκοφαντίας ἀποδιδόντες ὁμολογίαν. Διαιροῦσι τοίνυν αὐτοὺς ἀπ' ἀλλήλων οἱ τῆς συνόδου, καὶ τοὺς μὲν τοῦ λοιποῦ πλείθους εἰς ὀδοήκοντα τὸν ἀριθμὸν ὄντας ἐν μέρει στήναι κελεύουσι, τοὺς δὲ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ κλήρου εἰς τριάκοντα καὶ μόνον

ταλούντας ἐτέρωθι· Σαβίνου δὲ καὶ Κρισκεντίνου Ἀ
 ὑπερορίαν καταψηφίζονταί, ὡς τὸν μὲν εἰς Θράκην,
 τὸν δὲ εἰς Ἰσπανίαν παραπεμφθῆναι· εἰς Ῥάβενναν
 δὲ τοὺς τοῦ κλήρου πάντας διασπαρῆναι. Καὶ τὰ
 μὲν τῶν ἐκκλησιαστικῶν οὕτως· τὰ δὲ γὰρ τῶν λαϊ-
 κῶν ὁ σπαθάριος ὑπῆρχε κολάζων, νῦν μὲν δεσμο-
 τηρίῳ αὐτοὺς ἐγκλεισθῆναι κελεύσας, μετὰ δὲ καὶ
 τιμωρίαις διαφόροις ὑποβλήθηται. Τῶν στρατιωτῶν
 τοῖνον κατασχόντων αὐτοὺς, εἰς δάκρυα καὶ οἰμω-
 γὰς κάλιν ἐτρέποντο, καὶ θερμῶς ἀνεκχοῦντο τὸν
 ἄγιον, τὸν δὲ ἀκούσαντα καὶ πλέον ἢ εἴπερ αὐτὸς
 ἦν ὁ ταῦτα παθεῖν μέλλων τὴν ψυχὴν διαταραχθέν-
 τα, οἰκτόν τε εὐθέως ἐλάμβανε, καὶ δάκρυοι τὰς
 παρειὰς κατέβρεχε, καὶ τὸ πρόσωπον τύπτων, ποτὲ
 μὲν αὐτοῦ τοῦ πάππα προσεκύνη τοὺς πόδας, ἄλλο-
 τε ἄλλον ἐπέειπε τῶν ἐπισκόπων καὶ τοῖς ποσὶν ἐκθύ-
 μως αὐτῶν ὑποκατεκλίνετο, Μηδαμῶς, λέγων, μὴ
 δι' ἐμὲ, ὦ πατέρες, τοσαύτη περιδληθεῖεν οἱ ἄνθρω-
 ποι συμφορᾶ· ὡς ἕγωγε τιμωρίαν τοῦτο καὶ οὐκ ἐκ-
 δικίαν εἶναι τῶν πεπραγμένων λογίζομαι, ἐμοὶ γὰρ
 τοῦτο μόνον ἀρκοῦν, ὅτι με ὁ Θεὸς μυρίων ἐγκλη-
 μάτων ὑπόδικον ὄντα ἀφῆκε τῆς δίκης, καὶ οὐκ
 ἀπεκάλυψεν οὕτω κατεστιγμένον ὑπάρχοντα καὶ δι-
 εσθορότα.

NE'. Ὁ δὲ τῶν ἐκδικήσεων Κύριος οὐκ ἀμελής
 ἦν τοῦ δικαίου ἐκδικητής. Ὡς γὰρ τῇ τοῦ μεγάλου
 παρακλήσει τοῖς στρατιώταις κεκλεύεστο ἀφείναι
 τῆς καταδίκης τοὺς ὑπευθύνους, καὶ αὐτοὶ ἅμα συν-
 αθροισθέντες ἔστησαν. Ἄφνω ποθὲν λαλαψὶ καὶ
 σκότος καὶ ἀνεμος τῆς γῆς ἀναφυσηθεὶς περίσχε
 τοὺς ἀθλοῦς, καὶ γνόφω βαθεὶ τὰς ὄψεις περιεκά-
 λυψεν, ὥστε καὶ δοκεῖν διαστᾶσαν τὴν γῆν ἐν ἑαυτῇ,
 καθὰ πάλαι Δαθάν καὶ Ἀθρήων, καὶ τοὺς τοὺς
 δυστυχεῖς περισχεῖν. Οἱ δὲ παρόντες, ταῦτα ὁρῶντες,
 τὰς χεῖρας εἰς οὐρανὸν ἔτεινον, οὐδὲν αὐτοὺς τῶν
 Σοδομιτῶν ἐλπίζοντες πείσεσθαι μετριώτερον. Μετ'
 οὐ πολὺ δὲ τοῦ γνόφου ἐκείνου καὶ τῆς θυέλλης δια-
 λυθείσης, μέλανες πάντες ἐωρῶντο τὸ πρόσωπον,
 πλὴν οὐ πάντες ἐπ' Ἰσῆς, ἀλλ' οἱ μὲν τῶν παρειῶν
 τὴν ἐτέραν, οἱ δὲ καὶ ἄμφω μελανθεισας ὁμοίως,
 Σαβίνου δὲ καὶ Κρισκεντίνου, οὐ τὰ πρόσωπα μόνον,
 ἀλλὰ δὴ καὶ τὰ χεῖλη πελιδνωθέντα παρείθη, ὡς
 μήτε συσφίγγειν αὐτὸ μήτε μὴν λαλεῖν ὄλωσ
 σθαι· οὕτω πικρῶς ἡ δίκη τοὺς ἀδίκους μετέβλεπεν.
 Ἡ δὲ γὰρ σύνδοσις περιφοδοὶ γεγονότες ἀνέκραγον·
 Νῦν ἐγνώκαμεν ὅτι ἔσωσε Κύριος τὸν Χριστὸν αὐ-
 τοῦ, καὶ ἐπήκουσεν ἐξ οὐρανοῦ ἁγίου αὐτοῦ· ἐν
 δυναστεῖαις ἡ σωτηρία τῆς δεξιᾶς αὐτοῦ. Ταῦτα εἰ-
 πόντες, τῶν τοῦ Γρηγορίου γονάτων εἶχοντο, καὶ
 ὑπὲρ αὐτῶν θερμῶς ἐδέοντο· ὁ δὲ τουναντίον μάλ-
 λον αὐτὸς ἐκάστου τοῖς ποσὶ προσπίπτων ἀθλιότα-
 τον πάντων ἑαυτὸν ἀπεκάλει, καὶ αὐτὰ δὴ τὰ τοῦ
 Δαυὶδ ἐφθέγγετο ῥήματα· « Ἐγὼ εἰμι σκώληξ καὶ οὐκ
 ἄνθρωπος, δυνεὸς ἀνθρώπων καὶ ἐξουθένημα λαοῦ. »

NC'. Τούτων οὕτω τελεσθέντων ὑπ' ἑφιν παρα-
 στήσας τοὺς κατηγάρους ὁ πάππας, Ἰδοῦ, φησὶν,

¹² Psal. xxi, 7.

ginta ab altera stare jubent. Atqui Sabino ac Cres-
 centino exsilio multa stetit, ut hic quidem in
 Thraciam, ille vero in Hispaniam exsules mitte-
 rentur. Cæteri vero Ecclesiæ ministri Ravonnam
 relegati sunt. At quæ ad Ecclesiam pertinebant,
 ita peracta fuere. De profanis vero cognoscere ac
 judicare Marcianus est jussus. Qui eos statim in
 carcerem conjiciendos, variisque cruciatibus sub-
 jiciendos imperavit. Quare cum illos milites rape-
 rent, lacrymis ac laments denno se dedentes, viri
 sancti enixe auxilium implorabant. Hos porro ille
 vehementius, quam qui hæc erant perpeperi, animo
 confictatur: protinusque misericordia motus,
 lacrymis genas irrigabat, faciemque percutiebat.
 Alias quidem ipsi pontifici, sese illius ad pedes pro-
 sternens, supplicabat; alias episcopus alios, demi-
 sissime se inclinans, obsecrabat, dicens: Ne,
 quæso, patres, ne id contingat, ut tam diræ cala-
 mitati homines mea causa subjiciantur. Nam hoc
 quidem statuo, non præteritorum pœnam, sed sup-
 plicium esse. Ego enim satis habeo Deum a me,
 cum innumeris alioqui sim obstrictus delictis,
 nullas pœnas expetere, neque tot inustum maculis,
 sedatum atque corruptum vulgo ostendere voluisse.
 Et hæc porro ita se habent.

LV. At scelerum ultor Deus, haud segnis vindex
 justus fuit. Postquam enim viri magni suasu impera-
 tum est, ne in eos, qui rei facti supplicis addicti
 fuerant, ultra desæviretur, ipsique una simul con-
 sistent, repente nimbus, tenebræ, necnon atroc
 ventus terræ nimis flantis fragore miseros invasit,
 tantaque obducta caligine illorum aspectus oppressit,
 ut terram in seipsam eversam atque collisam, hos
 non aliter, atque Dathanolim et Abiron, deglutire
 dixisses. Qui vero presentes hæc intuebantur,
 manus in cælum tollebant, nihilo illis secundiore,
 quam quæ Sodomitæ olim acciderat, fortunam fore
 ominati sunt. Non multo post caligine turbinaque
 desinente omnes, quanquam non æque, nigri facie
 apparuere. Alii siquidem alteram genam, ambas
 alii nigras habent. Sabino vero ac Crescentino non
 modo facies, verum etiam labia atro colore infecta
 sunt relicta, ut nec illa constringere, nec iis om-
 nino quidquam loqui liceret. Sic divina justitia
 acerbum de injustis supplicium sumpsit. Ad hæc
 cunctus senatus acclamavit: Nunc agnovimus quod
 Dominus unctum suum servaverit, et exaudierit
 eum, e cælo suo sancto, quodque in potentia dex-
 teræ ejus est salus. Hæc cum loenti essent, Grego-
 rii genua complexi, ardentissime pro illis obseca-
 rant. Contra vero ille magis ad cujuslibet pedes
 procumbebat, seque miserimum omnium, Davidis
 illa verba locutus, appellabat: « Ego sum vermis,
 non homo: opprobrium hominum, et contemptio
 populi ¹³. »

I.VI. His peractis, cum pontifex max. delatores
 eorum se statuisset: Ecce, inquit, non animo so-

lum, sed forma patri vestro Satanae similes facti estis. Sed alia praeterea vos miseriarum accessio manet. Vos enim et posteri vestri, servi eritis; et quotquot hoc nigrore sigillati fuerint, Agrigentiniis episcopis absque praefinito tempore servietis. Quod si quis vestri generis aliquem sacerdotii dignitate donaverit, vel Ecclesiae quodvis munus concrediderit, hujus caput diis inferis dicamus ac devovemus. Haec ille haud serio mea sententia dixit. Neque enim his in eadem causa pronuntiasset, cum Gregorius praesertim non pateretur, qui illorum animos territans, desperatione plenos moderabatur. Neque enim, nisi animo ita affecti fuissent, haud adeo vehemens in eos Dei iracundia concitata fuisset. Ac ii quidem iis qui praerant traditi, procul a suis locis abducti fuere. At puella illa Agrigentum civitatem non ultra videre sustinuit, sed omni ornatui valedicens, cum prius ab episcopis uti pro se orarent, impetrasset, in collegium D. Caeciliae cooptabatur: in quo duos ac viginti annos assidue ac continenter vivens, medicamento poenitentiae, ut maxime poterat, priores detergens maculas, ad caelestem quem tantopere concupierat, amatorem Dei benignitate migravit. Et haec quidem hac ratione finita sunt.

LVII. Deinde pontifex max. mandavit, ut Gregorius mysteria sua perageret. Ubi qui divinatorum sacrificiorum participes fuere, convivio ab eodem pontifice communiter sunt excepti; ac tum quidem sic convivantibus pontifex nihil aliud addidit. Caeterum postridie ejus diei Gregorium accersivit, ac ei rem quandam exponit, quae solis ejus precibus, fiduciaque, qua in Deum plurima flagrabat, indigeret. Id autem hoc genus erat: Ligna quidam maxima in flumen immisit, ac summorum apostolorum templo ornatui simul ac securitati essent. Haec vero ita oblique circumacta, ac utrinque ripas complexa sunt, ut nullis clavibus fixa aut suffulta essent, ut a nemine, quamvis multorum saepius manibus acriter pertentata, dimoveri potuerint. Sed neque navigium aliquod, aut mercibus aut aliis usibus accommodatum, sursum aut deorsum navigare his obicibus poterat; idcirco non exiguum illa civitati detrimentum inferebant. Hoc igitur illi pontifex enarrat, rogatque sese ut ad locum recipiat, communi in Deum fiducia omnibus contententibus, ut et is optata perficeret. Facto igitur signo, universa civitas, monachi simul et sacerdotes confluabant, ac speciosa pompa supplicationeque ad flumen descenderunt. Procedentibus autem illis, mulier quaedam in via ignem accendit: ad quam vir sanctus populum se inclinans, tradi sibi prunam imperavit. Illa (ad ejus enim solius imperium attendebat) protinus tradidit. Ac ille in pallium, quo erat indutus, carbonem immisit, quibus deinde thus imposuit. Ac illi deinceps thuri impositi, admirabiliter carbonem accensi erant, ipsam adolen-

ού την ψυχήν μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν μορφήν ὁμοιοῦ τῷ πατρὶ ὑμῶν τῷ Σατανᾷ γεγόνατε. Ἀλλὰ γε πρὸς τοῦτω καὶ ἔτερον τι τῇ δίκῃ μελήσει, δοῦλοι γὰρ καὶ ὑμεῖς καὶ τὸ στέμμα ὑμῶν ἔσσεθε, καὶ ὅσοι ἂν οὕτω σεσημασμένοι γένωνται οἰκίται τοῖς προχειριζομένοις Ἀκραγαντιῶν ἐπισκόποις μέχρι παντὸς ἔσονται. Ὅς δ' ἂν τινα τοῦ γένους ὑμῶν ἱερατίας ἀξία περιβάλλῃ, ἣ ἐκκλησιαστικῇ πιστεύσῃ διακονίᾳ, τοῦτον ἡμεῖς ἐκκηρύττομεν καὶ ἀναθέματι παραπέμπομεν. Οὕτως ἐκεῖνος οὐκ ἀπὸ σπουδῆς, ὡς ἔμοι δοκεῖ, λέγων, οὐδὲ γὰρ ἂν ἀπέδωκε δις ἐπὶ τὸ αὐτὸ, ἀλλῶς τε ὅτε μὴδὲ Γρηγόριος συγχώρει, ἀλλὰ τῷ φόβῳ κατασείων αὐτῶν τὰς ψυχὰς καὶ σωφρονίζων ἔτι ἀπονοίας ὄντας μαστούς. Οὐδὲ γὰρ εἰ μὴ τὸν νοῦν οὕτω διέκλειντο, οὐκ ἂν αὐτοὺς οὕτως οὐδὲ ἡ θεία δίκη μετήρχετο. Οὗτοι μὲν οὖν, τοῖς ἀρχαῖσι παραδοθέντες, ταῖς ἰδίαις οἰκίαις ἀποκατέστησαν. Ἡ δὲ γε κόρη ἐκείνη, τὴν μὲν Ἀκραγαντιῶν πόλιν οὐδὲ ἰδεῖν ὑπέμεινεν ἔτι· κόσμῳ δὲ παντὶ ἀποταξαμένη καὶ παρὰ τῶν ἐπισκόπων αὐτῆσι τῶν συνήθων ἀξιωθέσσα εὐχῶν, ἐν τῇ μονῇ τῆς ἁγίας Κηχιλίας φιλοθέῳ λογισμῷ κείρεται, ἐν ἣ ὄνομα καὶ εἰκοσὶν ἔτη πάνυ προσεχῶς τε καὶ ἐγκρατῶς ζήσασα, καὶ ὁσώπῳ μετανοίας ὡς οἶόν τε τὰς προτέρας κηλίδας ἀποκαθάρασα, πρὸς ὃν ἔσχατον ἐπίθησε ἔραστον θεοφιλῶς ἐξεδήμησεν. Καὶ ταῦτα μὲν τοῦτον ἔσχε τὸν τρόπον.

NZ. Τῇ δὲ ἐξῆς ὁ πάππας ἐπιτρέπει τῷ Γρηγόριῳ τὴν ἱερὰν ἐκτελέσαι μυσταγωγίαν, ἐν ἣ τῶν θεῶν μυστηρίων μεταλαμβάνοντας καὶ κοινῆς μετεἶχον τραπεζῆς. Καὶ τό τε μὲν οὕτως εὐωχοῦμένοι οἰθῆν ἕτερον ὁ πάππας προστίθησι· τῇ δὲ ὑστεραῖα μεταπεμφάμενος τὸν Γρηγόριον πρῶγμὰ τι αὐτῷ διεγγίεται, μόνων τῶν ἐκεῖνου προσευχῶν καὶ τῆς πρὸς θεὸν παρρησίας κομιδῇ δεόμενον· τὸ δὲ ἦν τοῖόνδε· ζύλα τις μέγιστα διαφῆκεν ἐν τῷ ποταμῷ εἰς κόσμον ἅμα καὶ ἀσφάλειαν αὐτὰ πέμψας τῷ τῶν κορυφαίων ναῶν· τὰ δὲ οὕτω τυχόν πλάγια περιενεχθέντα καὶ ἑκατέρας τὰς θάλασσας διαλαβόντων ἄνευ δεσμοῦ ἐρήρειτο. Ταῦτα οὐχ ὅσον μετακινήθηαι πολλάκις πολλάκις βιαζομένων χερσὶν οὐδαμῶς ἠδύναντο, ἀλλ' οὕτε τι τῶν κατ' ἐμπορίαν πλοίων ἢ ἄλλῃν τινὰ χρεῖαν, οὕτε εἰσπλέειν οὕτε μὲν ἐκπλέειν δι' αὐτῶν ἰσχυρῶν ὥστε οὐ μικρὰν αὐτὰ συμφορὰν οἱ τῆς πόλεως ἐποιοῦντο. Τοῦτο οὖν ὁ πάππας αὐτῷ διηγείτο καὶ δεῖται παρατί- ντόπον γενέσθαι, κοινῇ τε πατρὶ τοῦ θεοῦ περὶ αὐτῶν δεσμένοις συλλαβέσθαι καὶ αὐτὸν τῆς εὐχῆς. Κρουσθέντος τοῖνοντοῦ ζύλου, ἣ τε πόλις· πᾶσα συνήγοντο, μοναχοὶ τε καὶ ἱερεῖς καὶ ὑπὸ λαμπρῆ τῇ πομπῇ καὶ λιτανίᾳ ἐπὶ τὸν ποταμὸν κατήσαν. Διερχομένων δὲ γυνή τις ἀνὰ τὴν ἑθὺν πῖρ ἔκλειεν. Ἐκκλίνας δὲ μικρὸν ὁ ἄγιος πρὸς αὐτὴν ἐπιδοῦναί οἱ ἀνθρακίαν ἐκέλευεν· ἣ δὲ, πρὸς μόνον γὰρ ἑώρα τὸ κελευόμενον, εὐθύς ἐπέδιδου. Καὶ ὅς εἰς τὸν μανδύαν ὄνπερ ἠμφίεστο τοῦς ἀνθρακας ἐπέτιθετο· εἶτα λιθωντῶν αὐτοῖς ἐπιτίθησι. Κάκεινοι λοιπὸν παραδόξως, πρὸς μὲν τὸν λιθωντῶν ἀνθρακας ἦσαν καλοντες αὐτὸν καὶ εἰς κατὶνὸν διαλύοντες, πρὸς δὲ γε τὴν ἱερὰν στολήν ψυχρότεροι λιθῶν ἑωρῶντο. Ταῦτα οἱ ἱερεῖς καὶ ὁ

λοιπὸς θεώμενοι ἄχος, οὐδὲν ἔτι περὶ τῶν ξύλων ἄτες, ac in fumum vertentes; in sacra vero veste frigidiores lapidibus cernebantur. Ille cum sacerdotēs ac reliqua turba vidisset, non amplius de lignis quidquam ambigebant, probe scientes eum, qui naturam ignis tam facile permutare potuisset, multo magis certe ligna juxta naturam nullo labore posse permovere. Demum ubi ad locum ventum est, non hoc communem omnium erga Deum supplicationem exposcere, sed ejus unius precibus indigere cuncti dixerunt. Quare positis genibus oravit. Mox cum surrexisset, lignis thure suffitis, trahi illa [præsentibus] mandat. Qui injectis manibus, eum quo antea premebantur non amplius laborem sentiebant. Nam ligna ipsa, perinde ac si alas habebant, facile trahebantur. Litteræ autem illis quidem Petro summo apostolo, reliqua vero quinque

habebant, facile trahebantur. Litteræ autem illis quidem Petro summo apostolo, reliqua vero quinque

NH'. Τούτων οὖν γεγονότων καὶ χαρᾶς ἀφάτου τὴν Ῥώμην διαδραμοῦσης, συνῆγε πάλιν ὁ πάππας τῆς σύνοδος, καὶ τοὺς Σικελοὺς προσκαλεσάμενος ἅπαντας, ἐνδοξότερον ἢ προτοῦ τὸν ἱερέα τὸν ἐκῶτων ἀπεδίδου, τὸν θεῖον δηλαδὴ Γρηγόριον. Ἐπεὶ δὲ καὶ αὐκίον ἐκεῖσε διάγειν ἔμαθον, παρῆν γὰρ τοὺς συκοφάντας ἐπιβρώνους, καὶ καθότι δύναται ἐκαλεῖσθαι, τοῦτον μὲν εἰς Ἰσπανίαν φεύγειν κατεψήφισαντο, τὸ δὲ γε ἐν Ἀκράγαντι ἱερὸν κα' αὐτὸν δὴ τὸν ἐπίσκοπον ἀλλαχοῦ μεθιδρύσασθαι· τοῦτο γὰρ ἰξίον καὶ ὁ θεὸς Γρηγόριος, μαθὼν ὅτι τὸ θυσιαστήριον οὗτος ὁ ἀναγῆς κατέστρεψε Λεύκιος, καὶ τὰ ἐκείσε τῶν ἁγίων λείψανα τῷ θυτῷ παραδίδωκεν. Οὕτως οὖν τὰ τῆς ἐπισκοπῆς διψκονόμησε ταύτην μὲν τῷ ἀρχιεπισκόπῳ Εὐπλῳ καὶ τῷ Ἐράτμῳ ἐπέστρεψεν. Ὁ δὲ ἐν τῇ Ῥώμῃ ὑπέμεινε· ἔμελλε γὰρ ἐξορμᾶν ἐς τὴν μεγαλόπολιν ὅσον οὐκω κατὰ τὴν τοῦ βασιλέως διάταξιν. Ἐπὶ τούτους τῆς συνόδου διαλυθείσης κατιδίαν ὁ πάππας; τὸν ἅγιον μετακαλεσάμενος, πρᾶγμα ποιεῖ ἄξιον αὐτοῦ τε τῆς εὐλαβείας καὶ τῆς τοῦ Γρηγορίου μεγαλειότητος· αἰδέεται γὰρ ἀρετὴν ἀρετῆς, ὡς ἔοικεν, ὃν ἐραστής, καὶ πηγεὶς διὰ τὰ προλαβόντα καὶ παθὼν τὴν ψυχὴν, πίπτει πρὸς τοὺς ἐκείνου πόδας, ἡ ὁμοῦ μὲν εὐχαριστῶν, ὁμοῦ δὲ καὶ συγγνώμην αἰτῶν, ἐφ' οἷς οὕτως ἠπάτητο καὶ τοῖς κατ' αὐτοῦ πεπιστεύκε. Δίδωσι δὲ αὐτοῦ καὶ δωρεάν, καὶ δι' αὐτοῦ τῷ Θεῷ τόπον οὐκ ὀλίγον ἐκείνῳ τῆς ὑπ' αὐτὸν ἀπεκλήρωσε πόλεως, εἰς χορηγίαν εἶναι φήσας τῷ ὑπ' αὐτοῦ μέλλοντι ἀνοικοδομεῖσθαι ναῶν.

NΘ'. Συνταξάμενοι ἑαυτῷ ὁ τε Μαρκιανὸς ὁ σπαθάριος καὶ ὁ ἐπίσκοπος μετὰ Γρηγορίου τῆς πόλεως ἐξίεσαν· εἶτα τὴν βασιλίδος καταλαβόντες, ἤδη τῆς ἀφίξεως αὐτῶν δῆλως γεγонуίας τῷ βασιλεῖ, τὸν μὲν θεῖον Γρηγόριον, τῷ τοῦ ἁγίου Σεργίου μοναστηρίῳ προσμένειν κελεύει· τὸν δὲ Μαρκιανὸν μετακαλεσάμενος περὶ τῶν ἐν τῇ συνόδῳ πραχθέντων ἠρώτα. Ὁ δὲ λέγει πάντα, τὰς τε τοῦ ἁγίου Θεοδοσιοῦργίας, καὶ τὸ τῆς ἀρετῆς ἀπαράμιλλον, τὰ εἰς τοὺς κατηγορούς τε παραδόξως γεγεννημένα, καὶ τῆς ὑπομονῆς καὶ μετριοφροσύνης τὸ ἀπράβλητον, τῶν ἀκούσας ὁ βασιλεὺς, ἐξεπλήττετο, καὶ τῷ πατριάρχῃ πάντα μεθ' ὁμοίως τοῦ θαύματος διηγείτο·

PATROL. GR. CXVI.

Paulo, organo selectissimo, esse relicta.

LVIII. His peractis, Romaque admirabili perfusa gaudio, pontifex rursus cogit senatum, Siculos item omnes accersit, illustrioremque ac longe mansucientiore, quam pridem fecerat, suorum ipsorum præsulē, nempe divum Gregorium, illis reddidit. Porro cum Leucium illic degere, delatoresque confirmare ac delinire, quantum poterat, didicissent, illum quidem in Hispaniam relegare, Agrigenti vero templum ac episcopi domum alibi construere decreverunt. Hoc et divus Gregorius, cum audisset altare a scelesto Leucio eversum, sanctorumque veneranda corpora in mare fuisse projecta, laudavit. Cum igitur rem episcopatus sic ordinasset, illum Epuli archidiaconi et Erasmi curæ commisit. Ipse interim Romæ morabatur. Siquidem Constantinopolim ex regis decreto primo quoque tempore trajecturus erat. In his dimisso senatu, pontifex sanctum virum domum suam accersens, rem tum ejus pietate, tum Gregorii majestate dignam fecit. (Virtutem enim quilibet virtutis annator veneratur et colit.) Nam ob ea quæ præcesserant, percussus et graviter affectus animo, ad pedes illius pervolvitur, nunc gratias agens, nunc pro iis, in quibus deceptus, calumniis in illum illatis fidem habuerat, veniam petens. Ipsi vero locum non exiguum, a subdita sibi civitate abscissum, dono dat, ac per ipsum Deo, qui templi, quod extruendum erat, necessarios sumptus illi suppeteret.

D LIX. Cæterum Marcianus ac episcopi Gregorium convenientes, Roma simul egrediuntur; deinde regiæ civitati applicuerunt. Quorum cum aventus regi innotuisset, jussit divum quidem Gregorium apud divi Sergii monasterium diversari; Marcianum vero accersitum, de iis quæ in concilio acta fuerant, interrogavit. Ille admiranda viri sancti opera, incomparabilem ejus virtutem, et quæ delatoribus divinitus obvenisset, necnon tolerantiam, modestiam, et insignem supra humanos mores animi humilitatem sigillatim edisserit. Quæ omnia rex exaudiens mirabatur, ac patriarchæ omnem miraculi seriem identidem enar-

rabat. Postea vero quam Gregorius una cum episcopis urbem ingressus est, maxima in illum regis hilaritatis ac benevolentiae significatio exstitit, nam et solio surgens, eum complexus osculabatur. Verum enimvero cum illi non multos post dies in mentem venisset novas sacerdotibus leges sancire, quae etiam posteris tum tutae, tum utiles viderentur, patriarcham et eum ipsum divum Gregorium accersitos, communicato consilio, quid facto opus esset, consulit: qui rem persane laudabilem fore, ac recte de religione sentientibus utilem affirmarunt. Iique cum sacrum jejunii tempus advenisset, hanc provinciam, Ipso rege in consilium secum adhibito, susceperunt, novasque et sacras leges illi sanxerunt.

LX. Interea vero Gregorius sermones doctrina ac pietate refertos, plures edidit: alios quidem in sacram jejunii observationem, alios in Petrum et Andream, ac plures item alios composuit: qui tum artificio, tum utilitate plurimum illi laudis attulerunt. Ubi vero domum discedere in animum induxit, rogavit locum sibi in Agrigenti civitate, in quo episcopi domicilium construeret, impertiri. Cui rex tanquam acciperet, non erogaret, ita prompte ac hilariter elargitus est, ut optata illius supergressus, dimidium illi Agrigenti civitatis dari jusserit, quo pro libito uteretur. Deinde amplexatus illum, rogansque ne sui oblivisceretur neve gravaretur pro se Deum precari, dimisit. At vero ne regina quidem circa virum sanctum segnius affecta visa est. Nam et ipsa cum didicisset Gregorium amicum Deo ac perfamilialem esse, consentaneam illi reverentiam detulit, ac donis quam potuit magnificentioribus demereri illum conata est. Quapropter egressus urbe Constantini Romam profectus est. Ubi a pontifice max. magna reverentia susceptus, Agrigentum non multo post adnavigat, quicum duo diaconi, ut in proprium illum episcopatum restituerent, missi sunt. Porro et illic tam ingens viri sancti apud omnes conflatur desiderium, ut illius virtute non obscurum testimonium fecerint, dum pia plebs universa, cunctusque populus extra civitatem egressi, tum laudibus, tum sacris cantionibus, ut non facile quanta cum voluptate dixeris, obviam illi prodire.

LXI. Quid ad haec divus Gregorius? Illos omnes oculo sancto humaniter ambit, ac singulis manus imponens, bene omnibus precabatur. At patri obvius factus, primum quidem ejus pedibus se ipsum abjecit, mox assurgens, brachiisque collum ejus circumdans, amplexabatur: ut lacrymae utriusque oculis elicita, agendarum Deo gratiarum communiter occasio fierent. Hoc ipsum erga matrem usu sibi venisse comperit. Verum enimvero discipulus erat, qui parentes praee omnibus colendos praecipit. Demum urbem ingressus, non prius domicilium petiit, non templum videre sustinuit, nec vix alterum oculum adiecit: sed confestim abiens, tabernaculum suum muro septum extra

A Έπειτα και Γρηγορίου τοις επισκοποις συνεισελθόντος, ο βασιλεύς την προς αυτον εδεικνυ φιλοφροσυνην, και του θρονου εξαναστας περιεβαλε τε και κατησπαζετο. Ημερων δε τινων διαγενομενων, εις νουν αυτω βάλλεται νεους προς των ιερων εκτεβηναι κανονας, οι και τοις μετα ταυτα, ομου μεν ασφαλεις, ομου δε και ωφελιμοι δεξουσι. Τον ουν πατριάρχην μεταπεμφάμενος, και αυτον δη τον θειον Γρηγόριον, κοινολογείται περι του προκειμενου· οι και πανυ χρηστων ειναι το προγμα και τοις ορθοδоксиς ωφελιμον ειρηκοτεζ, του ιερου της νηστειας καταλαβόντος καιρου, του πόνου ειχοντο, συνεπιλαμβανομενου αυτοις και του βασιλευς. Και ουτως οι μεν τους νεους και ιερους κανονας εκτιθενται.

B Σ'. Ο δε γε θειος Γρηγόριος τους δογματικούς των λόγων συντάττει, τους εις την αγίαν τεσσαρακοστην, και τους εις Πέτρον φημι και Ανδρέαν. συντίθησι δε και πολλους ετέρους, αμα μεν προς τέχνην, αμα δε και προς ωφέλειαν επαινετως εχοντας. Έπει δε και της προς τα οικεια φερουσης εμέμνητο, ητησε τον κρατουντα χωριον αυτω εν τη Ακραγαντινων δοβηναι, εν ω το επισκοπειον οικοδομησει. Ο βασιλεύς ουν, ωσπερ λαρβάνων μαλλον, οχι διεδους, ουτω προθύμως αμα και φιλοτιμως διδωσιν υπερβας και την αιτησιν. Διδωσι γαρ αυτω το ημισυ της Ακραγαντινων πόλεως, κελύων οπως βούλοιοτο χρησθαι. Ειτα και ασπασάμενος αυτον και αιτήσας, μνημης τε και ευχων των υπερ αυτου μη αμελως εχειν αφηκεν. Ουδε η βασιλις ραθυμότερον ει περι τον αγιον εφανη διακειμενη· αλλά και αυτη ανδρα μαθουσα τον Γρηγόριον τω θεω προσωκειωμενον, σβδας τε το προσηκον απονεμει, και δωροις ως οιδν τε θεραπευει μεγαλοφύχως. Έξελθων δε της Κωνσταντινου, και την Ρώμην καταλαθων, και παρα του πάππα και αυθις σεβασμίως υποδεχθεις, εις Ακράγαντα περαιουται. Συνεχπέμπονται δε αυτω και δύο των διακόνων, ως εις την ιδίαν αυτον επισκοπήν αποκαταστήσαι. Γίνεται ουν και η εκείσε του μακαριου αφιξις ουτω καλως, ως εις μαρτύριον γενέσθαι της αρετης εκείνου και της του πλήθους φιλοθειας, ετε του λαου παντός προ της πόλεως εξεληλυθόντων, και ψαλμοις αμα και ιεροις ψμασι μεθ' οσης ουκ αν ειποις της ηδονης την υπαντην αυτου ποιουμένων.

D ΕΑ'. Τι ουν ο θειο; Γρηγόριος; Τους μεν άλλους πάντας φιλήματι τε αγίω φιλοφροσυνεται, και τας χείρας επιθεις εκάστω, την ευλογίαν διδωσι· τω δε πατρι προσελθων πρώτα μεν τοις ποσιν εκείνου εκυτον καταβάλλει, ειτα διαναστάς τον τραχλόν τε περιβάλλει και κατασπαζεται, ως αμφοτέροι; ηδονης δάκρυον των οφθαλμών εκπαισιν και κοινήν γενέσθαι προς θεον την ευχαριστιαν. Το αυτο δε και επι τη μητρι γίνεται. Μαθητης γαρ ην αληθως εκείνου του πατρός τε και μητέρα κελύσαντος διαφερόντως τιμα. Ειτα την πόλιν εισελθων, ουκ εις το επισκοπειον ανηλθεν, ουδε το ναον εισεσπασε, ουχ ετέρω τινι σχεδον τον θυμια έπέβαλεν, αλλά απελθων εύθεως, πήγνυσι την αυτου σκηνην έξω του

ειδωλικού ναού ἐχόμενα τοῦ τείχους, καὶ ἦν ἐκαὶ διανυκτερεύων καὶ προσευχόμενος σὺν παντὶ τῷ κλήθει. Εἶτα ἀντίτυπον τραπέζης ἀγίας σχεδιάσας, ὧς εἶχε τὸν τίμιον ἐκείσε σταυρὸν ἀνυψῶν. Καὶ οὕτω ταῖς πρὸς Θεὸν προσευχαῖς τοὺς τῷ εἰδωλικῷ ναῷ ἐπεδρεύοντας δαίμονας ἐξέλασας, ἀνωκοδόμησε καὶ περιεκόσμησε τὸν ναὸν, καὶ ὄνομα αὐτῷ τῶν μεγίστων καὶ κορυφαίων ἐπέθηκεν ἀποστόλων, ἐν ᾧ καὶ τὰς μυστικὰς ἐπετέλει λατρείας, καὶ γλῶτταν ἕμα καὶ χεῖρα δαφνηλῶς ἀνοίγων, καὶ διδοὺς ἄρτον τὸν τὰς καρδίας στηρίζοντα καὶ ἀγγέλων ἀληθῶς ἄρτον ὄντα τε καὶ ὀνομαζόμενον καὶ τῶν ψυχᾶς πεινῶντων ἐμπιπλῶντα καὶ δι' ὁμοτέρων θεραπεύων τὴν Κτίσαντα.

Ἐν τούτοις αὐτοῦ διαπρέποντος καὶ καλοῦ παντὸς ὄντος ἀρχέτυπον τὸν ἑαυτοῦ προστιθέντος βίον ὑπομονῆς τε καὶ μακροθυμίας μέτρα διδάσκοντος, εἰ δὲ καὶ πειρασμῶν καὶ καρτερίας τῷ καθ' ἑαυτὸν ὑποδείγματι, ἐν πᾶσι καλοῖς κατακλείει τὸν βίον καὶ πρὸς τὸν ποθοῦμενον Χριστὸν ἐκδημεῖ, ᾧ πρέπει τιμὴ, δόξα, μεγαλοσύνη τε καὶ μεγαλοπρέπεια νῦν καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

A simulacrorum templum fixit, ubi cum multitudine in preces incumbens, vigil pernoctabat. Deinde cœlestis convivium, prout potuit, repræsentans, venerandam illic crucem erexit. Itaque dæmonibus, qui simulacrorum templo præsidebant, piis erga Deum precibus profligatis, templum reedificavit, ac plurimis ornamentis decorato, ei maximorum ac principum apostolorum nomen iadidit; et in quo mystica sacrificia offerebat, linguam simul et manum operire aperiens, præbensque panem, quo corda reficiuntur; panem, inquam, qui re simul et nomine angelorum dicitur, panem esurientes animas saturantem, utrinque mundi Creatorem venerabatur.

B In his autem ille honestis moribus ac recte factis perseverans, vitam suam decori ac honesti tanquam exemplar exhibens, lenitatis animi ac patientiæ, addo etiam in adversis tolerantia, suo ipsius documento legem omnibus indixit. Sicque diebus ac virtutibus aetuis, mortali vita perfunctus, ad optatissimum Christum emigravit: quem decet honor, gloria, majestas et magnificentia, nunc et in sæcula sæculorum. Amen.

CERTAMEN

S. MARTYRIS MERCURII.

(Ap. Surium ad diem 23 Novembris; textus Græcus non exstat in mss. Paris.)

I. Imperante illo tempore Decio et Valeriano in magna urbe Roma ii communi decreto statuerunt, ut omnes sacrificarent et diis libarent. Convocato ergo toto senatu, ei exposuerunt, quæ communi consensu a se decreta fuerant; et cum eos invenissent suæ assentiri sententiæ, magna affecti sunt lætitia. Statim ergo litteris imperatoriis cum subscriptione senatus, jusserunt ea exponi, quæ communiter eis visa fuerant et proponi in Capitolio, quarum hoc est exemplum:

Imperatores triumphatores, victores, Augusti, pii Decius et Valerianus simul cum senatu hæc communi consilio: Cum deorum beneficia et munera didicerimus, et simul etiam fruamur victoria, quæ nobis ab ipsis data est adversus inimicos: quin etiam aeris temperatione, et omne genus fructuum abundantia. Cum eos ergo didicerimus esse benefactores et ea suppeditare quæ sunt in commune utilia: ea de causa uno decreto decernimus, ut omnis conditio liberorum et servorum, militum et privatorum, diis expiantia offerant sacrificia, procidentes et supplicantes. Si quis autem voluerit divinum nostrum jussum violare, qui communi sententia est a nobis expositus, eum jubemus con-

C jici in vincula, deinde variis tormentis subjici, et si sic quidem fuerit persuasus, non leves a nobis honores consequetur. Sin autem contradixerit, post multa tormenta, ense subibit supplicium, aut in maris profundum jaciatur, aut avibus et canibus dabitur devorandus: præcipue vero si fuerint inventi aliqui ex religione Christianorum. Qui autem divinis nostris decretis obedierint, maximos honores et dona consequentur. Valete felicissime.

M. Proposito ergo edicto imperatorio, conturbata fuit tota civitas, quod in tota civitate fuisset propositum impium hoc edictum. Accidit autem ut, cum illo tempore bellum fuisset a Barbaris motum adversus Romanos, pararent imperatores suum exercitum, ut acie cum eis confingerent, jubentes numeris militum, qui erant in omnibus civitatibus, ut venirent in auxilium. Ex iis autem, qui ab unaquaque civitate et regione veniebant ad hunc belli apparatus, venit etiam legio eorum qui dicebantur Martenses [scilicet. Fretenses], qui sunt sub prima Armenia, sub tribuno nomine Saturnino. Egremente autem ad bellum Decio, debebat Romæ Valerianus. Commisso vero inter Romanos et Barbaros prelio, duravit conflictus longo tempore. Permaucitibus

autem iis in illa congressione, apparuit visio cui-
dam ex legione Martensium, qui sunt sub prima
Armenia, nomine Mercurio; apparuit, inquam, vir
quidam ingentis magnitudinis, indutus albis vestibus,
in dextera manu tenens rhomphæam, et ei dicens:
Ne timeas, ne formides; sum enim missus, ut tibi
opem feram, et te reddam victorem. Accipe ergo
hanc rhomphæam, et irru in Barbaros; et cum viceris,
ne obliviscaris Domini Dei tui. Ille autem, ut qui a
se discessisset, existimabat esse unum ex principibus
imperatoris. Quam cum accepisset, et se incitasset,
impetum fecit in Barbaros, iisque fractis, eorum regem
occidit, et multos alios, adeo ut defessum esset ei
brachium, et ex sanguine ejus manui adhereret
rhomphæa. Sicque fusi et fugati sunt Barbari a Romanis.

III. Tunc Decius, cum rescivisset singulare ejus
certamen, eum accersitum donavit dignitate ductoris
exercitus, constituens ut præset castris, et arbitratus
Decius se deorum providentia a bello fuisse superiorem,
valde lætabatur; et cum militibus multum erogasset
pecuniæ, unumquemque misit in locum suum: ipse autem
ingrediens unamquamque civitatem, magna faciebat
convivia, Romanam proficiscens. Una autem nocte cum
dormiret dux exercitus, ad eum accedit angelus in prima,
in qua apparuerat, figura: et puncto ejus latere, eum
excitavit. Ille vero, cum eum vidisset, timore affectus,
mansit mutus. Dicit ei angelus: Mercuri, memento
quid tibi dixerim in conflictu prælii: Vide ne obliviscaris
Domini Dei tui. Oportet enim te pro ipso certare legitime,
et coronam victoriæ accipere in glorioso regno cum
sanctis omnibus. Hæc cum dixisset, evanuit angelus.
Ille autem, cum ad se rediisset et esset recordatus,
Deo egit gratias. Sciebat enim a majoribus fidem
Christianorum. Nam pater ejus Gordianus, cum esset
primicerius ejus legionis, sæpe dicebat: Beatus est, qui
Regi cœlesti militat; ei enim donat regnum cœlorum.
Ille enim Rex verbo omnia est fabricatus: et ille est,
qui est vivos et mortuos judicaturus, et unicuique
redditurus secundum sua opera¹. Cum ad se ergo
rediisset, et patris verborum meminisset, et considerasset
visionem, quæ sibi apparuerat, compunctus a sancto
Spiritu, cœpit cum lacrymis confiteri et dicere: Hei
mihi peccatori, quod cum essem ramus germinantis
arboris, exarui non habens radicem Dei cognitionis.

IV. Dum ipse autem hæc diceret, missus est ab
imperatore silentarius cum plurimis aliis, ut eum
vocarent ad imperatorem. Cum is vero se excusasset,
imperator distulit concilium. Die autem sequenti
eum rursus accersit imperator, ut veniret cum eo,
quo par est, honore. Cum is autem accessisset,
dimisso jam concilio, dicit ei imperator: Famus simul
in templum Dianæ, et offeramus ei sacrificium. Sanctus
vero se reprimens, ivit in

A suum prætorium. Quidam autem ex proceribus eum
accusat apud imperatorem, dicens: Pie triumphator
et victor, a diis probate, ut administres imperium,
dignare placide me audire. Qui a vestra imperatoria
est honoratus dextera, et cui gloria fuit tributa a
vestro imperio, quod res Romanorum placide et
tranquille administrat, is non fuit nobiscum in templo
magnæ Dianæ, sacrificium oblaturus pro vestra
potentia. Dixit imperator: Quis hic est? Dixit
Catulus consularis: Mercurius quem magni fecistis
et ornastis diversis dignitatibus. Is alios quoque
evertit, ne deos colant: exitum autem vobis ostendet
ejus ad vos responsio. Dixit Decius: Aliqua
fortasse in eum motus invidia, hæc in eum locutus
es; sed te non audiam, nisi eo præsentem. Dixit
Decius: vera cognovero, fide autem digniores
judicabo testimonii oculos, quam aures. Tace ergo,
et cum eo nullum verbum loquere, et si calumniandi
quidem animo usus in eum hæc dixeris, non leve
dabis supplicium. Sin autem vera apparuerint ea
quæ a te dicta sunt, a me honores et dona consequeris,
ut qui benevolam in deos et in nos animam
ostenderit. Imperator autem jussit eum venire cum eo,
quo par erat honore.

V. Cum is autem accessisset, dixit ei Decius: Non
ego te hac ornavi dignitate, te exercitus ductorem
constituens coram omnibus meis principibus, propterea
quod Dei voluntate a te victum fuerit prælium?
Quomodo autem, meum honorem nihili ducens,
accepisti modum quemdam malignitatis, et vis meos
honores nihili pendere, deos non adorans, sicut jam
audivi ab aliquibus? Generosus autem Christi miles,
cum convenienter ei, quod dicit Apostolus², veterem
exuisset hominem cum suis actionibus, induit novum,
qui est creatus secundum Deum per baptismum, et
confidenter ei dixit: A me tolle hunc tuum honorem.
Ego enim non, ut arbitrator, ad id veni ex debito,
qui, Barbaros in bello vicerim per Dominum meum
Jesum Christum. Sed accipe quæ a te, ut dixisti,
mihi data sunt. « Nudus enim egressus sum ex utero
matris meæ, nudus etiam revertar in illum mundum³. »

VI. Cum itaque exuisset lenam, et solvisset zonam,
D jecit ad pedes imperatoris, clamans et dicens: Sum
Christianus; audite, omnes: Sum Christianus. Decius
autem simul et ira valde percitus, et dicendi
libertatem admiratus, ejusque pulchritudine et
magnitudine obstupefactus, jussit eum conjici in
custodiam, dicens: Hic homo non consideravit
nec intellexit honorem. Sed si senserit probrum
et ignominiam, puto fore, ut eum ad piam
traducam cogitationem. Cum is autem abduceretur
in custodiam, lætabatur martyr et exultabat, Deum
laudans et gloriam ei tribuens. Nocte autem illa
angelus Domini ei apparet, dicens: Confide,
Mercuri, et ne timeas; crede in Dominum, quem es

¹ Rom. II, 6. ² Ephes. IV, 22. ³ Job. I, 21.

confessus. Ipse enim potest te redimere ex omni afflictione. Visione autem angeli valde fuit confirmatus.

VII. Die vero sequenti cum præsedisset imperator in tribunali, jussit eum sisti, et dicit ei: Illic honor te decet propter tuum pessimum animum. Dixit martyr: Me decet hic honor; accepisti enim ea quæ prætereunt: pro iis autem accipiam, quæ permanent in æternum. Dixit imperator: Dic mihi genus tuum et patriam. Dixit Mercurius: Si vis scire genus meum et patriam, dicam tibi: Pater meus vocabatur Gordianus, Scythia genere; militabat vero in legione Martensium. Patria autem mea, ad quam propero, est cælestis Jerusalem, quæ est civitas Regis cælestis. Dixit autem Decius: Hoc ne nomine vocatus es a parentibus, an in exercitu appellatus fuisti Mercurius? Dixit martyr: Militiæ a tribuno vocatus sum Mercurius. Dixit imperator: Cur non facis sicut jussum fuit omnibus hominibus, et deos adoras, priorem tuum honorem recipiens? mavisne mori in tormentis? Dic cito, sciens te esse vocatum propterea. Dixit Mercurius: Ego, ut dixisti, ideo veni, ut te vincerem, et diabolum omnis vitii inventorem; et coronam victoriæ accipiam ab agonotheta Jesu Christo Domino meo. Noli ergo tardare nec differre: sed in me imple, quæ tibi veniunt in mentem. Habeo enim lorica[m] fidei et clypeum, per quæ vincam omnem inventionem quæ adversus me excogitata et mota fuerit.

VIII. Tunc dixit imperator ira plenus: Quoniam dicis te habere lorica[m] fidei et clypeum, jubeo te nudum extendi ad quatuor palos, et sublimem tolli a terra. Cum hoc autem factum esset, dicit imperator: Ubi sunt arma tua bellica? Per Jovem maximum deorum valde fuisti extensus. Sanctus autem Mercurius, in cælum aspiciens, dixit: Domine Jesu Christe, ser opem servo tuo. Rursus jussit imperator acuto gladio scindi ejus corpus, et postea ignem substerni ut ipse paulatim ureretur. Sanguinis autem multitudinæ rogas fuit extinctus. Sanctus vero forti et generoso animo ferebat hoc tormentum. Decius autem jussit eum solvi, ne citius moreretur, et in quadam obscura domo tuto includi. Eum itaque portantes, projecerunt in domunculam, quæ parvam habebat respirationem, existimantes fore ut paulo post moreretur. Illa autem nocte ei apparet angelus Domini, dicens: Pax tibi, generose athleta; et eum reddidit sanum, curans vulnera ejus corporis, adeo ut surgeret, et gloriam redderet Deo, qui ei apparuerat.

IX. Rursus ergo Decius jussit eum sisti; et, cum eum vidisset, dixit: Qui mortuus fuit a nobis ablatu[s], quomodo nunc per se ambulat? forte nec vibicem quidem habet in suo corpore. Jussit autem satellitibus, ut viderent. Illi vero ei dicunt: Per divinissimam tuam pietatem, corpus habet adeo delicatum, et omni macula vacuum, perinde ac si ne

fuisse quidem tactum. Dixit Decius: Est omnino dicturus, Christus meus me curavit. Neminem introduxistis qui eum curaret in custodia? Illi autem ei dixerunt: Per vestram potentiam, quæ regit universum orbem terræ, nemo eum ne aspexit quidem, putabamus enim eum esse moriturum, Quomodo autem sanus et valens nunc assistat, nescimus. Dixit imperator: Videte artem magicam Christianorum. Qui heri quidem putabatur esse mortuus, hodie adstat sanus. Iratus itaque dixit ei: Quis te curavit? dic cum veritate. Nam sine præstigiis et arte magica non puto te fuisse curatum. Dixit sanctus Mercurius: Sicut prius dixisti nolens, Dominus noster Jesus Christus, verus medicus animarum et corporum, ipse me curavit. Veneficos autem, et incantatores, et sortibus divinantes simul cum iis qui adorant simulacra, abdicat, eosque vinculis ligatos, tradit igni gehennæ, propterea quod non agnoverunt verum Deum, qui fecit ipsos. Dixit imperator: Corpus tuum rursus consumam suppliciiis. Videamus autem, an te curet Christus tuus, quem confiteris. Dixit Mercurius: Credo in Dominum meum Jesum Christum, quod quæcunque mihi intuleris supplicia, non potes me injuria afflicere. Ipse enim dixit: « Nolite timere eos, qui corpus occidunt: animam autem non possunt occidere; sed eum timete potius, qui potest animam et corpus perdere in gehenna: » qui post mortem me rursus suscitabit in terribili die justiciæ.

X. Cum autem torqueretur et ureretur generosus martyr, pro nidore suavis quidam odor aromatum manabat ex ejus corpore. Cum is vero fuisset cruciatus, et ne ingemisset quidem, dixit Decius: Ubi est tuus medicus? Nunc veniat, et te curet. Dixisti enim, quod etiam post mortem potest te suscitare. Dixit sanctus Mercurius: Fac, quod velis. Habes potestatem corporis mei, animæ autem Deus. Nam, etsi corpus meum interierit, permanet anima mea, in quam non cadit interitus. Rursus jubet imperator eum suspendi præcipitem, et ejus collo alligari gravissimum lapidem: ut a lapide suffocatus, cito moreretur. In gratia autem Domini confirmatus martyr, longo tempore mansit in tormento. Cum vidisset vero Decius eum forti et magno animo resistere tormentis, et nihil grave eum tangere, jussit quidem lapidem devolvi ab ejus collo: afferri autem flagellum æri alligatum, et eum tandiu flagellari, donec ejus sanguis solum impleret. Ille autem plane adamas perstitit, se fortiter gerens, et dicens: Ago tibi gratias, Domine, quod me pro tuo nomine dignatus sis flagris cædi.

XI. Cum autem cognovisset imperator eum esse plane immobilem, et persuaderi non posse, ut a sua dimoveretur sententia, convocato concilio (properabat enim ire Romam), tulit in eum sententiam, dicens: Mercurium, qui deos nihil fecit, et

¹ Matth. x, 28.

venerandam decretum nostræ mansuetudinis nihili potavit, jubet pia nostra potentia duci in regionem Cappadocum, et ei caput amputari ad exemplum multorum. Nam quicumque resistit imperatori, post multa tormenta subicietur gladii supplicio. Cum itaque eum accepissent ii quibus fuerat mandatum, duxerunt animal, et portantes eum, imposuerunt vinctum utrinque valide, erat enim corpus martyris admodum dissolutum. Et venientes in diversorium, eum sensim deponentes, faciebant quiescere. Sicque eum paucis diebus longum iter confecissent, venerunt Cæsaream. Ad eum autem accedens Dominus, dixit: Mercuri, ades dum et quiesce. Cursum consummasti, fidem servasti, accipe coronam tuæ decertationis. Constitutum enim est, ut tu hic consummeris. Martyr autem Servatoris visione corroboratus, dicit iis, qui erant cum ipso:

A Facite quod vobis fuit imperatum, nihil cunctantes. Dominus autem, qui vocat omnes ad penitentiam, vos quoque sua gratia dignabitur. Nam cum sit dives, affatim donat bona sua iis qui accedunt. Hæc cum dixisset, caput fuit ei amputatum, consummatusque fuit in confessione Servatoris nostri Dei.

B XII. Factum est autem, quod præter opinionem est, Dei miraculum mensis Noverbris vicesimo quinto. Post ejus consummationem factum est corpus martyris album sicut nix, emittens suavem odorem unguentorum et suffituum, et propter hoc signum multi facti sunt Christiani. Deposuerunt autem sanctum in loco insigni, ubi sunt multæ curationes ad gloriam Dei Patris, et Domini nostri Jesu Christi, simul cum sancto Spiritu, in sæcula sæculorum. Amen.

MARTYRIUM

ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΥ ΜΕΓΑΛΟΜΑΡΤΥΡΟΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗΣ.

MARTYRIUM SANCTÆ ET MAGNÆ MARTYRIS ÆCATERINÆ.

(Surius ad diem 25 Nov.; Græce ex cod. ms. 1535)

I. Imperante impio Maxentio (1), universum imperium Romanorum amplectebatur impium cultum dæmonum. Is enim Alexandriae præsidens, in excelso et sublimi tribunali, emisit hoc impium edictum, ut omnes simul, qui erant in ejus potestate ac ditione, simulacris sacrificarent. Unde etiam per universum Romanum imperium manifesta fuerunt, quæ decreta fuerant, litteris ita se habentibus: Imperator Maxentius omnibus, qui sunt in mea ditione, salutem. Magnum consecuti beneficium a deorum benignitate, veluti quamdam hujus munificentiæ remunerationem, censuimus nos eis oportere offerre sacrificia. Omnes ergo, si fieri potest, ad nos venientes, ostendite vestram in magnos deos benevolentiam; scientes quod qui hoc nostrum edictum contempserit, et ad aliam a nobis prohibitam aspexerit religionem, et excidet ab ipsa magna deorum benevolentia, et subicietur a nobis malis extremis.

II. Cum hæ litteræ in omnem partem pervasis-

C A'. Βασιλεύοντος τοῦ ἀσεβεστάτου Μαξεντίου, πᾶσα ἡ τῶν Ῥωμαίων ἀρχὴ τῆς βδελυρᾶς τῶν δαιμόνων ἀντεποιεῖτο θρησκείας. Οὗτος γὰρ, προκαθίσας εἰς Ἀλεξάνδρειαν ἐπὶ βήματος ὄψηλοι τε καὶ μετεώρου τοῦτο δὴ τὸ δυσσεδῆς ἐξέθετο πρόσταγμα τοῦ πάντα; ὁμοῦ τοὺς ὑπὸ τὴν αὐτοῦ κειμένους ἐξουσίαν θυσίας τοῖς εἰδώλοις ἐπιτελεῖν ὄθεν καὶ πανταχοῦ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἀρχῆς φανερὰ καθίστη τὰ δεδογμένα γράμμασιν ἔχουσιν οὕτως· Βασιλεὺς Μαξέντιος πᾶσι τοῖς ὑπὸ τὴν ἐμὴν ἐξουσίαν χαίρειν. Μεγάλῃς εὐεργεσίας παρὰ τῆς τῶν θεῶν εὐμελείας τετυχηκότες, ὡς τινα τῆς τοιαύτης αὐτῶν μεγαλοδωρεᾶς ἀμοιῆθην, προσφέρειν ὤψηθμεν τὰς θυσίας αὐτοῖς. Πάντες τοιγαροῦν, εἰ δυνατὸν, φθάσαντες ἕως ἡμῶν, τὴν περὶ τοὺς μεγάλους θεοὺς εὐνοίαν ὑμῶν ἐπιδείξασθε, εἰδότες ὡς ὁ τὸ τοιοῦτον ἡμῶν διάταγμα παρορῶν, καὶ πρὸς ἑτέραν ἀπηγορευμένην ἡμῖν ἀπονεύων θρησκείαν, αὐτῆς τε τῆς μεγάλῃς τῶν θεῶν ἐκπεσεῖται φιλανθρωπίας, καὶ παρ' ἡμῶν κακοῖς τοῖς ἐσχάτοις ὑποβληθήσεται.

B'. Τοῦτων τῶν γραμμάτων πανταχοῦ διαπεφοι-

(1) *Maximus* legendum: is enim fuit Orientis, Maxentius Occidentis, imperator.

τηκότων, ἦν ἰδεῖν συρρέοντα πλήθη πρὸς αὐτὸν τῶν ἀφ' ὧν ἀπειλῶν, τῶν μὲν πρόβατα καὶ βόας ἐπαγομένων, τῶν δὲ καὶ ὄρνιθων γένη ποικίλα, ὥστε εὐδαίς εὐτελής ἦν, ἀλλὰ περὶ τὴν παρασκευὴν πάντες ἐγίνοντο τῆς θυσίας. Τοὺς μὲν γὰρ πλουσίους μεγάλα ζῶα πρὸς τὴν τελετὴν ὄριστο εἶναι, μικρὰ δὲ τοὺς πένητας, ὡς ἐκάστη ἢ τε χεῖρ εὐποροῖη, καὶ ἢ πρὸς τοὺς θεοὺς εὐνοία ἔχοι. Μάλιστα δὲ αὐτοὺς ἠρέθιζε πρὸς φιλοτιμίαν ὁ βασιλεὺς ταύρους καταθῆσαι φέρων αὐτοὺς ἑκατὸν καὶ τριάκοντα. Πάντων τοίνυν ἐν Ἀλεξανδρίᾳ παρ' αὐτὸν συνηλυθότων ὑπερήθη τῇ πολυπληθείᾳ τοῦ τε λαοῦ καὶ τῶν θυσίων, καὶ τοσοῦτ' μᾶλλον, ὡς μηδὲ κείρον ἔτερον ἀναμείναι, ἀλλ' αὐτίκα τε ἀναστῆναι, καὶ τάχει χωρῆσαι πρὸς τὸν ναὸν τοῦ καὶ αὐτὴν ἤδη τὴν θυσίαν διατελέσαι. Ἐτρεχον δὲ σὺν αὐτῶ γένο· ἅπαν καὶ ἡλικία πᾶσα, ὅσοι τε τῆς βουλῆς ἦσαν καὶ τῶν ἐν τέλει, καὶ ὅσοι τῶν εὐτελῶν καὶ ἀσήμεν, τὰ πρὸς τὴν θυσίαν ἕκαστος ἐπικομιζόμενοι ὡς στενοχωρεῖσθαι μὲν ὑπὸ τοῦ πλήθους τῶν ἐκεῖ συρρέοντων αὐτὴν τε τὴν πόλιν καὶ τὸν ναὸν, περιχεῖσθαι δὲ ὑπὸ τῆς τῶν ἀλόγων ζῶων βοῆς τὴν κύκλιον περίχωρον, τῇ δὲ τῶν θυσίων κνίστῃ καὶ αὐτὸν μολύνεσθαι τὸν ἀέρα.

Γ'. Τοῦτων οὕτω τελουμένων, γυνὴ τις εὐσεβῆς, τὴν κλήσιν Δικατερίνα, νέα τὴν ἡλικίαν, τὴν ὄψιν περικαλλῆς, ἐκ βασιλικοῦ γένους προηγμένη, πᾶσαν ἐπελοῦσα γραφὴν, τὴν ἐξ ὧν τε καὶ τὴν καθ' ἡμᾶς, ὑπὸ πολλαῖς θεραπαίνισιν εἰς τὴν Ἀλεξανδρίαν διάγουσα ἦν, ἐν οἴκοις οὕτω βασιλικοῖς ταμειομένη, Χριστὸν μόνον εἰδυῖα νομίον, καὶ τῷ τῆς ψυχῆς αὐτῆς κάλλος τηροῦσα, καὶ μόνῃ τὸν ἔρωτα τῆς καρδίας ἀνάπτουσα. Αὕτη χαλεπώτατον οὕτω τοὺς ἀνθρώπους ναυάγιον ὑπομένοντας, καὶ περὶ τῶν ἐσχάτων κινδυνεύοντας καὶ ἀπολλυμένους ὄρωσα, καὶ δεινῶς τὴν ψυχὴν παθοῦσα καὶ ὑπὲρ τοῦ Δεσπότη ζηλώσασα, τότε μάλιστα τὸν ἐπ' αὐτὸν πτόθον καὶ τὴν ὑπὲρ τῆς πίστεως ἔργων ζῆλον φανερὰν καταστήσασθαι καὶ παραλαβοῦσα ἐνίοις τῶν θεραπόντων, εὐθέως ἐχώρει πρὸς τὸν ναὸν, ἐν ᾧ τὸ κλῆθος μετὰ τοῦ βασιλέως θυσιάζοντες ἦσαν, καὶ στᾶσα πρὸς τῇ φλιθῇ, εἶλε μὲν τὰς τῶν ἄλλων βφεις πρὸς ἐπιτην κάλλος ἀμύχανον οὔσα, καὶ τὴν ἐνδον ὠριότησα διὰ τῆς ἐκτὸς μνηύουσα βφews. Ἡρέμα δὲ τὰ καθαρὰ χεῖλη διάρασσα, ἔχειν τι τῶν ἀναγκαίων, ἔφη, λαλήσασαι τῷ βασιλεῖ. Οἱ τοίνυν ἐπὶ τῶν ἀγγελίων τεταγμένοι προσάγγελλουσιν αὐτῇ τὰ περὶ τῆς παρθένου. Κἀκεῖνον προστάξαντος, εὐθέως εἰσάγεται, καὶ στᾶσα πρὸ τῆς ἀναιδοῦς βφews τοῦ τυράννου, εἶπε περὶ τῆς θυσίαν ἐκείνου σχολάζοντος, τοιαῦτα πρὸς αὐτὸν σταθερῶς πάνυ καὶ ἐλευθερίως ἐφθέγγετο·

Δ'. Ἐχρῆν μὲν τε καὶ οἴκοθεν συνιδεῖν τὴν ἀπατην, ὃ βασιλεῦ, ὅτι φαρτῶν ἀνθρώπων εἰδώλοισι οἶα θεοῖς θυσίαις ἐπιτελεῖς, καὶ τὴν Ἑλληνικὴν ταύτην μωρίαν καὶ αἰσχύνην ἀποδαλεῖν· ἐπεὶ δὲ σκικῶ παιθόμενοι· δαίμονι, πρὸς οὕτω φανεράν τυφλώττεις ἀλήθειαν, ἔδει πάντως κᾶν, τῷ παρ' ὑμῶν σοφῷ Διοδώρῳ πεισθέντα, γυνῶναι τοὺς ὑμ-

sent, licebat videre confluentem ad ipsum multitudinem metu minarum : quorum alii quidem adducebant oves et boves ; alii autem varia genera avium. Neque erat ullus immunis, sed erant omnes intenti in apparatu sacrificii. Nam qui erant valde divites, constitutum erat, ut magna animalia adducerent ad sacrificium : parva autem pauperes, prout unicuique suppetebant facultates, et erat uniuscujusque in deos benevolentia. Ad magnificentiam autem eos maxime incitabat imperator, afferens ad sacrificandum centum et triginta tauros. Cum omnes ergo ad ipsum convenissent Alexandriam, valde lætatus est, videns multitudinem populi et sacrificiorum, adeo ut nec alterum tempus exspectarit, sed protinus surrexerit, et citissime ad templum processerit, et ipsum peregerit sacrificium. Cum eo autem currebat omne genus et omnis ætas, et univēsus senatus, et omnes magistratus, plebsque et vulgus hominum, quæ ad sacrificium pertinebant, unusquisque afferens : adeo ut propter multitudinem eorum, qui confluebant, angusta esset ipsa civitas, angustum templum : clamore vero brutorum animantium circumsonaret tota regio circumcirca : nidore autem sacrificiorum ipse quoque aer inflceretur.

III. Cum hæc sic fierent, mulier quædam pia nomine Æcaterina, ætate juvenis, pulchra specie, quæ genus ducebat ex sanguine regio, omnem autem et externam et nostram scripturam perlegerat, multis ancillis comitata degebat Alexandriæ, et sic asservabatur in ædibus regis, et solum Christum norat sponsum, et ei animæ servabat pulchritudinem, et in eum solum erat cor ejus amore inflammatum. Hæc sic videns homines gravissimum subire naufragium, et venire in extremum interitus periculum, animo graviter affecta, et pro Domino æmulatione ac zelo incitata, tunc maxime statuit suum ostendere desiderium, et ardentem pro fide zelum : et cum nonnullos secum accepisset famulos, protinus profecta est in templum, in quo erat multitudo cum rege sacrificans, et stans in limine, aliorum quidem vultus ad se atrahebat, ut quæ insigni esset pulchritudine, et internam speciem ostendebat per externam. Sensim autem sua munda labra aperiens, dixit se habere necessarium aliquid, quod diceret imperatori. Qui itaque nuntiis referendis præerant, imperatori de virgine annuntiant. Cumque ille jussisset, statim introducitur. Quæ cum stetisset coram impudenti tyranno, cum ille adhuc vacaret sacrificio, constanter ἐξίlibere sic ei est locuta :

IV. Oportebat quidem, o Imperator, te ex te ipso tuam videre deceptionem, quod hominum, in quos cadit interitus, simulacris, tanquam diis offers, sacrificia, et gentilem hanc stultitiam et dedecus abjicere. Quoniam autem sinistro parens dæmoni, ad adeo manifestam cæcutis veritatem, oporteret omnino sapienti saltē, qui est apud

vo·, Diodoro credentem, cognoscere quidnam sint vestri dii, et non tam inconsiderate, quæ non decent, velle facere; et non deos putare simulacra hominum, qui vitam misere finierunt. Ille enim dicit et deos fuisse homines, et propter aliqua beneficia nominatos fuisse immortales. Scribit autem ipsos quoque habuisse proprias nominum appellationes, et imperasse quibusdam regionibus et civitatibus. Dicit vero homines deceptos ignoratione, eos vocasse deos, et retulisse in numerum immortalium. Porro autem alius quoque sapiens apud vos ex iis, qui conscripserunt historias, dixit illum Sarrum invenisse primum res gentilium. Eos enim, qui priscis temporibus, aut fortitudinis, aut amicitia, aut alicujus alterius virtutis opus, dignum quod memoria mandetur, aut in quod studium conferatur, ostenderunt, dicitur honorasse statuis ac simulacris. Qui autem majorum mentem ignorarunt posteri, quod eos solum memoria gratia, ut qui rem aliquam laudabilem fecerant honorassent, eisque imagines et statuas posuissent, ad homines interitui et omnino similibus obnoxios affectionibus accesserunt: et ut eis fierent sacrificia, honoresque haberentur, et dies festi celebrarentur, providerunt. Eos vester quoque sapiens Plutarchus Cheronæus arguit, dicens eos inducere errorem imaginum, quibus oportet te quoque er dere, o imperator. Non enim alienis omnino, sed tuis credes, et non tam multas animas inducere in extremum barathrum interitus. Pro quibus ipse misere lues pœnas, et æternum subibis supplicium, gehennam, inquam, ignis, quæ nunquam desinit, sed majorem semper flammam accendit. Illis ergo persuaderis, o imperator, et persuasus agnosce verum Deum solum, qui dedit tibi hoc imperium, et præterea ipsam quoque vitam præbuit. Qui cum esset Deus æternus et immortalis, propter nos homo quoque factus est, crucemque et mortem elegit, nos faciens surgere a morto inobedientia, et ut ipse scit, nostram procurans salutem. Is et eorum, qui errant, est Servator, et eos quos pœnitet benigne et clementer excipit.

V. Ad hæc ira impletur Maxentius [Maximinus], et cum fervens sanguis ad cor ejus modicum affluxisset, vox quoque ei fuit extincta, et nec potuit quidem omnino respondere. Cum autem ad se vix tandem rediisset, et quæ a martyre dicta fuerant, vidisset esse validiora, quam ut contra ea dei posset, Nunc quidem, inquit, o mulier, sine peragere sacrificium; paulo post autem de iis, quæ dicis, audiemus apertius. Peracto ergo sacrificio, et festo per hæc soluto, in regiam reversus, accersit beatam. Postquam autem ea astitit: Dic nobis, inquit, quænam es, aut quænam sunt ea verba, quæ es nobis locuta? Illa autem: Nescis, inquit, o imperator, quænam ego sim? Sum filia imperatoris, qui te præcessit: vocor autem Æcaterina. Sum vero exercitata in omni disciplina

τέρους θεούς ὅπερ εἰσι καὶ μὴ ἀπλῶς οὕτω καὶ ἀλλοτρίως τοιαῦτα τε ἀσχημονεῖν ἐλίσθαι. καὶ θεούς νομίζειν, ἐλευθέρως τὸν βίον καταλυθέντων ἀνθρώπων εἶδωλα. Φησὶ γὰρ ἐκεῖνος, ἀνθρώπου; τε τοὺς θεοὺς εἶνα: λέγων καὶ δι' εὐεργεσίας τινὰς ἀθανάτους ὀνομασθῆναι. Ἰστορεῖ δὲ καὶ ἰδίαις αὐτοὺς ὀνομάτων ἀσχηκῆναι προσηγορίας, καὶ τινῶν ἀρξαι ἠρωῶν τε καὶ πόλεων. Ἄγνοια δὲ πλανηθέντας φησὶ τοὺς ἀνθρώπους θεοὺς τε αὐτοὺς καλέσαι καὶ ἀθανασίας περιβαλεῖν ἀξιώματι. Καὶ ἄλλος δὲ σοφὸς παρ' ὑμῖν πάλιν τῶν ἱστορίαν γραφάντων τὸν Σερούχ ἐκεῖνον ἐφησε πρῶτον τὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐξευρεῖν. Τοῖς γὰρ ἐν τοῖς πάλαι χρόνοις ἢ ἀνδρίας ἢ φιλίας, εἴτε τινὸς ἐτέρας ἀρετῆς ἔργον μνήμης ἄξιον καὶ σπουδῆς ἐπιδειξάμενος ἀνδριᾶσι λέγεται καὶ στήλαις τιμῆσαι. Οἱ δὲ μετὰ ταῦτα, τὴν τῶν προγόνων ἀγνοήσαντες γνώμην, καὶ ὅτι μνήμης ἕνεκα μόνον αὐτοὺς, ὡς ἐπαινετὸν τι πρᾶγμα πεποιηκότας, ἐτίμησαν, καὶ ἀνδριάντας αὐτοῖς καὶ στήλας ἀνέστησαν, ὡς ἀθανάτοις θεοῖς τοῖς ὁμοιοπαθέσιν ἀνθρώποις καὶ φαρτῶς προσετέθησαν, καὶ θυσίας αὐτοῖς καὶ τιμὰς καὶ πανηγύρεις ἐπενοήσαντο. Τούτοις δὲ καὶ ὁ σοφὸς ὑμῶν Πλούταρχος ὁ Χαίρωνεύς ἐπιμέμφεται, πλάνην ἀγαλμάτων αὐτοὺς παρεισάγειν λέγων, οἷς χρὴ πεισθῆναι καὶ σὲ, βασιλεῦ. Οὐκ ἄλλοτρίως γὰρ πάντως, ἀλλὰ τοῖς οἰκείοις ἐπειθόμενος. καὶ μὴ ψυχῆς τοσσούτας εἰς ἔσχατον βάρηθρον ἀπωλείας κατάρχειν, ὧν αὐτὸς δῆπου τὴν κόλασιν, ἀθλῶς ὑφέξεις, καὶ κόλασιν οὐδέποτε λήγουσαν, ἀλλ' οἷ μείζονά σοι τὴν τοῦ πυρὸς ἀνάπτουσαν γένναν. Τούτοις οὖν πεισθητε, βασιλεῦ, καὶ πεισθεὶς ἐπίγνωθι θεῶν ἀληθῆ μόνον τὸν δεδωκότα σοι τὴν βασιλείαν ταύτην ἀρχὴν, προσέτι δὲ καὶ αὐτὸ τὸ ζῆν παρασχόμενον, ὃς θεὸς ὧν ἀίδιος καὶ ἀθάνατος καὶ ἀβήρωπος ὑπερῶν ἐγένετο δι' ἡμᾶς καὶ σταυρὸν καὶ θάνατον εἴλετο, τοῦ θανάτου τῆς παρακοῆς ἡμᾶς ἀνιστῶν, καὶ ὡς αὐτὸς οἶδε τὴν σωτηρίαν πραγματευόμενος. Οὗτος καὶ τῶν πλανωμένων ἐστὶ Σωτὴρ, καὶ τοὺς μετανοοῦντας ἠπίως πάνυ καὶ προσηγῶς ὑποδέχεται.

Ε'. Πρὸς ταῦτα ἔργῃς ὁ Μαξέντιος ὑποπίμπλαται, καὶ τοῦ θυμοῦ ἐπὶ μέσῃ αὐτῷ καταρρέουσας τὴν καρδίαν, ἐσβέσθη τε αὐτῷ ἡ φωνὴ καὶ οὐδὲ ἀποκρίνασθαι ὄλω; εἶχεν. Ὅψθ δὲ καὶ βραδέως ἀνενεγκῶν, ἐπεὶ πάσης ἀντιθέσεως ἰσχυρότερα τὰ ὑπὸ τῆς μάρτυρος εἰρημένα εἶδε, νῦν μὲν ἔασον ἡμᾶς, ἔφη, γύναι, τὴν θυσίαν ἐπιτελέσαι· μετ' οὐ πολὺ δὲ σαφέστερον περὶ ὧν λαλεῖς ἀκουσόμεθα. Τελεσθείσης οὖν τῆς θυσίας, καὶ λυθείσης μετὰ ταῦτα τῆς ἑορτῆς, ἐπανελθὼν εἰς τὰ βασίλεια, μετὰπεμπτον ποιεῖ τὴν μακαρίαν. Ἐπεὶ δὲ καὶ παρέστη. Εἰπὲ ἡμῖν, ἔφη, τίς εἶ, καὶ τίνας οἱ λόγοι οὓς ἐλάλησα; πρὸς ἡμᾶς; Ἡ δὲ· Οὐκ οἶσθα, βασιλεῦ, ἦ τις ἐγώ; Τοῦ πρὸ σοῦ βασιλέως θυγάτηρ εἰμί· Αἰκατερίνα δὲ κέκλημαι· ἤσκημαι δὲ πᾶσαν παιδείαν, ῥητορικῆς καὶ φιλοσοφίας, γεωμετρίας τε

καὶ τῶν ἄλλων ἐπιστημῶν. Ἄλλὰ παρ' οὐδὲν ἐκεῖνα ἠθεμελίωσεν πάντα, ἤλθον νυμφευθῆναι τῷ ἀθανάτῳ νυμφίῳ Χριστῷ διὰ τοῦ προφήτου λαλῆσαντι, « Ἀπολώ τὴν σοφίαν τῶν σοφῶν, καὶ τὴν σύνεσιν τῶν συνετῶν ἀθετήσω. »

Γ'. Τοῦ δὲ βασιλέως ἐπὶ τοῖς ῥήθεσι θαυμάσαντος, εἶτα καὶ ἀτενεστερον πρὸς αὐτὴν ἀπιδόντος, καὶ οἰηθέντος μὴ εἶναι ταύτην μίαν τῶν γένεσιν ἀπὸ γῆς ἐσχηκότων, ἀλλὰ τινα τῶν θεῶν ὀπτασίαν ὄραν ἐν ἀνθρώπου σχήματι διαλεγομένην, οὕτω καὶ οἰηθέντος καὶ πρὸς αὐτὸν παραφθεγγαμένου, ἡ μακαρία τὸν λόγον ὑπολαβοῦσα φησὶ πρὸς αὐτόν· Ἄληθῶς ἔλεξας, ὦ βασιλεῦ. Δαίμονες γὰρ οὐς ὀνομάζεις θεοὺς ὄντες, δαιμονικοῖς ὕμᾶς φάσμασιν ἀπατώσι, καὶ πρὸς ἀσέλγειαν ἐκκαλοῦνται, καὶ εἰς ἀτόπους ἐπιθυμίας ἐμβάλλουσιν. Ἐγὼ δὲ, ὅποια τις ἂν ὦ, χοῦς εἰμι καὶ πηλός, εἰς τοιαύτην παρὰ τοῦ Θεοῦ πλασθεῖσα μορφῇ, καὶ τῇ αὐτοῦ εἰκόνι τετιμημένη· ὥστε καὶ θαυμάζειν μάλλον ἐντεῦθεν τὴν σοφίαν τοῦ δημιουργοῦ προσήκει, ὅτι περ ἐν πηλῷ, καὶ οὕτως εὐτελεῖ τῇ ὕλῃ τοσοῦτον ἴσχυσεν ἐξισχύσει· κάλλος. Ἐφ' οἷς δυσχεράνας ὁ βασιλεὺς, Μὴ λέγε τοὺς θεοὺς κακῶς, ἔφη, ἀθανάτους τε αὐτοὺς ὄντας, καὶ δόξαν ἀθάνατον ἔχοντας. Καὶ ἡ μάρτυς· Εὐρήσει· Ἄρα καὶ σὺ, φησὶν, ὦ βασιλεῦ, ὅτι ποτέ εἰσιν οἱ θεοὶ σου, μόνον εἰ τὴν ἀχλὺν τῆς ἀπάτης ἐβελήσης ἀποβαλεῖν· ἐπιγνώση δὲ καὶ τὸν ἀληθῆ Θεόν, ὅστις ἐστὶν ἀθάνατος καὶ ἀίδιος, οὗ καὶ ὄνομα μόνον λαλούμενον, ἡ καὶ σταυρὸς ἐν τῷ ἄερι διατυπούμενος φυγάδας σου τοὺς θεοὺς ἀπεργάζεται, εἰ δὲ βούλει, καὶ φανερὴν ἀπὸ τῆς ἀληθείας τὴν ἀπόδειξιν ποιήσομεθα.

Ζ'. Ὑποκτεύσας τοίνυν ὁ βασιλεὺς τὴν ἐλευθερίαν τῆς μάρτυρος μὴ περιστῆ πάντοθεν αὐτὸν καὶ κατάσχη ταῖς ἀποδείξεσιν, αὐτὸς δὲ ἀποκρίνασθαι καὶ ἀνθυποφέρειν οὐκ ἔχων ἑαυτὸν τε φανερωῶς καὶ τοὺς οἰκείους ἀισχύνη θεοῦ, ἐκεῖνος μὲν οὐδὲ ψιλήν τὴν ἀκρόασιν κατιδέχεται, Προσποιησάμενος ἀνάξιον εἶναι γυναῖκα διαλέγεσθαι προσαχθήσονται δέ σι παρ' ἐμοῦ ῥήτορες, εἶπε, πάντα σου λόγον καὶ πρότασιν μετὰ πολλῆς τῆς περιουσίας ἀνασκευάζοντες, ὅπως, ἀκριθῶς καὶ ἀτὴ καταμαθοῦσα τὴν τῶν οἰκείων προβλημάτων ἀσθένειαν, πρὸς τὸ συμφέρον ἀποβλέψῃ καὶ τῷ ἡμετέρῳ πεισθῆς δόγματι. Ταῦτα εἶπε, καὶ τὴν μὲν ἄγλαν ὑπὸ φυλακῆς τηρεῖσθαι προστάττει, αὐτὸς δὲ ὡς εἶγεν ἀθύς, ἐκτίθησιν ἐπιστολήν ἔχουσαν οὕτως· Βασιλεὺς Μαξέντιος, πᾶσι τοῖς ὑπὸ τὴν ἐμὴν ἐξουσίαν χαίρειν. Ὅσοι τοῦ σοφωτάτου θεῶν Ἐρμοῦ τῆς προνοίας ἐτύχετε, τὰς αἰτίας τῆς γνώσεως ἐπικαλεσάμενοι μούσας, ἔλθετε μέχρις ἡμῶν, τὸ φανὲν ἡμῖν ἐκ τίνος ὡς ἔοικε μηχανῆς σοφωτάτου γύναιον ὁρῶντον ἐπιστομίσοντες, μὴ τοὺς μεγάλους διαχλευάζειν θεοὺς, μηδὲ μύθους τὰ περὶ αὐτῶν ἡγεῖσθαι, ὅπως κίθωνῷ τῷ ψεύδει καλυπτομένους. Οὕτω γὰρ ἂν τὴν τε πάτριον ὕμῶν σοφίαν πάντες θαυμάσουνται· καὶ ἡμεῖς τὴν ὑμετέραν περὶ τὸ λέγειν δύνα-

rhetoricæ et philosophiæ, geometriæ et aliarum scientiarum. Sed illa omnia nihil ducens, veni ut desponderer immortalis sponso Christo, qui locutus est per prophetam : Perdam sapientiam sapientum, et prudentiam prudentum reprobo.

VI. Cum autem imperator admiratus esset, quæ dicta fuerant, et in eam intentius defixisset oculos, et existimasset eam non esse unam ex iis, quæ natæ sunt e terra ; sed se deorum aliquam videre visionem, loquentem in habitu humano : cum sic putasset, et eam perperam esset allocutus, beata sermonem excipiens, dicit ei : Vere dixisti, o imperator. Dæmones enim, quos deos nominas, revera vos spectris decipiunt dæmoniis, et vos provocant ad libidinem et intemperantiam, et ad nefarias impellunt cupiditates. Ego autem cujusmodi sum, sum pulvis et lutum, efficta in hanc formam, et ejus honorata imagine. Quamobrem hinc magis convenit admirari sapientiam opificis, quod in luto et in materia tam vili potuerit tantam extruere pulchritudinem. Quæ quidem ægre ferens imperator : Noli, inquit, diis maledicere, qui et ipsi sunt immortales, et gloriam habent immortalem. Martyr autem : Invenies, inquit, tu quoque, o imperator, quidnam sunt dii tui, si velis solum tuam abjicere parumper deceptionem, verum quoque Deum agnosces, qui est æternus et immortalis ; cujus vel solum nomen pronuntiatum, vel crux etiam figurata in aere, tuos deos vertit in fugam. Si velis autem, vel ex ipsa veritate apertam faciamus demonstrationem.

VII. Cum itaque imperatori suspecta fuisset libertas martyris, timeretque ne se undique circumsciret, et implicaret demonstrationibus, ipse autem non posset respondere et resistere, sequere et suos deos aperto dedecore afficeret, ipse quidem nec eam tantum audire sustinet, præ se ferens non decere, ut cum femina dissereret : Ad te autem, inquit, a me adducentur oratores, qui omnes tuas rationes et propositiones abunde confutabunt : ut cum tu quoque abunde didiceris tuorum dogmatum imbecillitatem, aspicias ad id quod est utile, et nostro pareas dogmati. Hæc dixit, et sanctam quidem jubet servari in custodia : ipse autem statim emittit epistolam in hæc verba : Imperator Maxentius [Maximinus] omnibus, qui sunt meæ ditionis salutem. Quicumque deorum sapientissimi Mercurii curam geritis. Invocatis Musis, quæ sunt causæ cognitionis, venite ad nos usque, sapientissimæ mulierculæ, quæ nobis veluti ex quadam machina apparuit, os obstructuri, ne magnos deos irrideat, neque fabulas esse putet, quæ sub falso teguntur probabili. Sic enim et patriam sapientiam omnes admirabuntur, et nos vestram dicendi facultatem et artem laudantes, et acceptam habentes, vos

¹ I. a. xvix, 14.

magnis donis remunerabimus. Cum ex ergo litteræ brevi per totum suum pervasisent imperium, convenerunt ad ipsum electi numero quinquaginta oratores, qui erant aeres ad inveniendum, et multum valebant in dicendo. Quos cum proxime sistendos curasset Maxentius [Maximinus], ut familiaritate eos magis acueret et incitaret: Quæ, inquit, a nobis ad vos missæ sunt litteræ, significarunt causam vestri huc adventus. Vos ergo pulchre vosipsos paretis et instruatis. Neque quod sit adversaria femina, segnius aut negligentius veniatis ad certamen, sed tanquam contra fortissimum adversarium, generoso et excelso animo, et cum omni apparatu in eam insurgatis. Nam si viceritis quidem, non videbimini multis parvum crexisse tropæum. Sin autem, quod absit, vos vinci contigerit, magnum dedecus vobis consiliabit, et ridebimini ab omnibus. Aspicientes enim ad sexum, quod sit mulier, eam esse existimant in dicendo imbecillam, et ejus eloquentiæ nullas esse vires arbitrantur, eamque nihil generosum ac forte posse aut facere, aut dicere. Ego autem, ut qui ejus accuratam habeam experientiam, opinor ab ea secundum futurum Platonem, qui tulit primas partes sapientiæ. Vosque sic velim esse paratos, periunde ac si adversus illum ipsum essetis decertaturi. Est enim melius, magna exspectantes invenire minora, quam parva sperantes, incidere in fortiora.

VIII. Ad hæc dixit unus ex oratoribus, qui erat eximius inter omnes, qui erant cum ipsis: Consentaneum est, o imperator, hæc ita se habere, et intelligentem esse mulierem, et acuti ingenii. Sed non videtur mihi fore, ut sustineat venire in conspectum oratoris, ne dum ut cum eo ineat certamen disputationis, et aut aliquid proponat, aut opponat. Quid est enim mulier ad artem rhetoricam? Veniat tamen solum, te jubente, et videbis quæ deinceps consequuntur. Cum ergo oratorem adeo tumidum vidisset Maxentius [Maximinus], ad voluptatem et lætitiæ statim fuit conversus, sperans stultus linguam adeo intemperantem et audacem persuasuram linguæ moderatæ et plenæ sapientiæ. Jubet ergo ante se sisti martyrem. Collecta quoque fuerat frequens multitudo, concurrans ad spectaculum certaminis, ut scirent, ex utra parte staret victoria, Nondum pervenerant ad custodiam ii, qui jussi fuerant eam adducere, cum angelus Domini ei apparens: Noli timere, ait, Dei puella. Ecce enim præter tuam sapientiam tibi dabitur a Deo sapientiæ, et persuadebis quinquaginta oratoribus. Neque solum persuadebis, sed et ipsos, et multos alios, qui sunt cum eis, ad Deum adduces. Deinde tu quoque eris redimita corona martyrii. Hæc ille quidem cum dixisset, abiit.

IX. Cum eam autem accepissent ii, qui missi fuerant, adducunt ad tribunal imperatoris. Et statim egregius ille orator, quem prius diximus,

Α μιν καὶ τέχνην ἀποδεξάμενοι μεγάλας ὑμᾶς δωρεαὶς ἀμειψόμεθα. Τῶν γραμμάτων τοίνυν πᾶσαν τὴν ὑπ' αὐτὸν ἀρχὴν ἐν ὀλίγῳ περιελθόντων συνήλθον πρὸς αὐτὸν ἐξ ἐπιλογῆς τὸν ἀριθμὸν πενήκοντα ῥήτορες, ὅζεις τε νοῆσαι καὶ εἰπεῖν ἱκανώτατοι. Καὶ τούτους ἐγγυτάτω παραστησάμενος ὁ Μαξέντιος ἵνα καὶ πλέον παραθήξῃ ταῖς οικαιώσεσι, τὸ παρ' ἡμῶν, ἔφη, γράμμα πεμφθὲν πρὸς ὑμᾶς ἐδήλωσε τὴν αἰτίαν τῆς ἐνταῦθα ὑμῶν ἀφίξεως. Παρασκευάσασθε οὖν ἰσχυρῶς, καὶ μὴ, ὅτι θῆλυ τὸ ἀντιμαχόμενον, ἀργότερόν πως εἰς τὸν ἀγῶνα ἢ βαθυμότερον ἀπαντήσητε, ἀλλ' ὡς πρὸς ἀνταγωνιστὴν ἀνδρείοτατον οὕτω γενναίως καὶ πάσῃ παρασκευῇ διανάστητε. Νικήσαντες μὲν γὰρ οὐ μέγα στήσεσθαι τοῖς πολλοῖς δόξετε τρόπαιον εἰ δὲ καὶ ἡττηθῆναι ὑμᾶς συμβῆ, ὕπερ ἀπεύχομαι, μεγάλην ἀναισχόνην πᾶσι καὶ γέλωτα ὑφλοῖτε· πρὸς γὰρ τὴν φύσιν ὀρῶντες ὅτι γυνή, ἀσθενῆ καὶ τὸν λόγον αὐτῆς ὑπολαμβάνουσι καὶ τὴν ἰσχύν εἶναι, καὶ οὐδὲν ἀνγενναῖον αὐτὴν οὐδὲ ἀνδρικὸν οὕτε πράξει ποτε, οὔτε εἰπεῖν ὀνηθῆναι. Ἐγὼ δὲ ὡς ἀκριβῆ πείραν αὐτῆς ἐσχηκώς, καὶ αὐτὸν ἀν μοι δοκῶ τὴ δευτερεία ταύτης ἔχειν τὸν τὰ πρῶτα τῆς σοφίας ἀπανεγκάμενον Πλάτωνα, καὶ ὑμᾶς ὡσπερ ἀν εἰ πρὸς αὐτὸν ἐκείνον οὕτω παρασκευάζεσθαι ἀξιῶ· βέλτιον γὰρ μεγάλα προσδοκῶντας ἐλάττωνα εὐρεῖν, ἢ μικρὰ ἐλπίσαντας ἰσχυροτέρους περιπεσεῖν.

С H'. Πρὸς ταῦτα εἰς τῶν ῥητόρων ὁ τῶν σὺν αὐτῶ πάντων διαφορώτατος εἶπεν. Εἰκὸς οὕτω ταῦτα ἔχειν, ὦ βασιλεῦ, καὶ συνετὴν τινα τὴν γυναῖκα καὶ ἀγγίλουν εἶναι. Ἄλλ' οὐ δοκεῖ μοι κατὰ πρόσωπον ῥήτορος αὐτὴν ἐλθεῖν ὑπομῖναι, μὴ ὅτι γε καὶ λόγον συνᾶραι, καὶ εἰς προτάσεις αὐτῶ καὶ ἀντιθέσεις χωρῆσαι. Τί γὰρ ἐστὶ γυνὴ πρὸς τέχνην ῥητορικὴν; Ὅμως ἐλθέτω μόνον σοῦ κελεύσαντος, καὶ ἔψει τὰ ἐπὶ τούτοις. Τὸν ῥήτορα τοίνυν οὕτω μεγάλα φυσῶντα ἰδὼν ὁ Μαξέντιος, πρὸς ἡδονὴν εὐθύς καὶ φαίδροτητα μετεβάλλετο, ἐλπίσας ὁ μάταιος ἀκόλαστον οὕτω καὶ θρασεῖαν γλώτταν ἐπεικὴ καὶ φιλοσοφίας γέμουσαν πείσαι ψυχὴν. Παραστῆναι τοίνυν αὐτῶ κελεῖται τὴν μακαρίαν, συνελκαστο δὲ καὶ πλῆθος ἀθρόον εἰ; θείαν τοῦ ἀγῶνος ἐπιδραμόντες, ὥστε μαθεῖν ὀπότερον μέρος τὴν νικῶσαν ἀποίσεται. Οὕτω τὴν φυλακὴν οἱ ἀγαγεῖν αὐτὴν ἀπεσταλμένοι κατέλαβον, καὶ ἄγγελος ἦν αὐτῇ ἐπιστὰς καὶ, Μὴ φοβοῦ, ἡ καὶς τοῦ θεοῦ, εἶπεν· ἰδοὺ γὰρ δοθήσεται σοι σοφία ἐπὶ τῇ σῇ σοφίᾳ παρὰ θεοῦ, καὶ πείσεις τοὺς πενήκοντα ῥήτορας. Οὐ πείσεις δὲ μόνον ἀπλῶς, ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς καὶ πολλοὺς σὺν αὐτοῖς ἐτέρους προσάξεις θεῶ. Εἶτα καὶ αὐτῇ τὸν τοῦ μαρτυρίου στέφανον ἀναθήσει. Ταῦτα ὁ μὲν εἰπὼν ᾤχετο.

Θ'. Λαβόντες δὲ αὐτὴν οἱ ἀπεσταλμένοι τῶ βασιλικῶ προσάγουσι βήματι. Καὶ αὐτίκα ὁ γενναῖος ῥήτωρ ἐκείνος, ὃν προιαδῶν ὁ λόγος, ἐδήλωσε, μέγα

βλάπτων καὶ σοβαρῶν φθαγγόμενος, Σὺ εἰ, φησὶν, ἢ ἀναεργίντως, οὕτως καὶ ἱταμῶς πρῶτος μάλιστα καὶ ἐξυβρίζουσα; Καὶ ἡ μάρτυς πρῶτος μάλιστα καὶ κοσμίως, Ἐγὼ εἰμι, ἀπακρίνατο, πλὴν οὐκ ἀναίσχυντος, ὡς αὐτὸς ἔφη, καὶ ἱταμῶς, μετρίως δὲ μᾶλλον ἐφθεγγάμην καὶ φιλαληθῶς. Καὶ ὁ ῥήτωρ, Τῶν μεγάλων ποιητῶν, φησὶ, θεοὺς ὑψηλοὺς ἐκείνους ἐνομαζόντων, πῶς αὐτὴ καὶ γλώτταν κινεῖς κατ' αὐτῶν καὶ ὁλοῦς ἀποθρασύνεσθαι τὰ τοιαῦτα πλῆρες, καίτοι γε, ὡς ὁ λόγος ἔχει, τῆς τούτων σοφίας καὶ αὐτῆς γευσασμένη, καὶ τῆς γλυκύτητος κοινωθήσασα; Εὐσυνέτως τοίνυν ἐκείνη τὸν λόγον ὑπολαβοῦσα, Τὴν μὲν σοφίαν ὡς τοῦ ἑμοῦ, φησὶ, δῶρον ἔχω θεοῦ, ὅς ἐστιν ἡ σοφία καὶ ἡ ζωὴ, καὶ οὐκ ἐφοβείσθαι καὶ τὰς αὐτοῦ τηρεῖν ἐντολὰς ἀρχῆς σοφίας ἐστὶ τελευτήρας καὶ μείζονος· τὰ δὲ τῶν ὑμετέρων θεῶν καταγέλαστα ὄντα, καὶ πολλῆς γέμναι τῆς ἀπάτης, οὐκέτι οὐδὲ ἀξίως ἐτυχε ψόγου. Πλὴν ἀλλ' εἰπέ μοι οἷς σου τῶν μεγάλων, ὡς φησὶ, ποιητῶν καὶ ὅπως θεοὺς αὐτοῦ ἐπωνόμασεν. Ὁ δὲ ῥήτωρ· Πρῶτος μὲν ὁ σοφώτατος, ἔφη, ποιητῶν Ὅμηρος, ἐπαιχόμενος οὕτως τῷ Διὶ, **Ἐὖ κῦδιστε, μέγιστε, καὶ ἀθάνατοι θεοὶ ἄλλιοι**· ἔπειτα δὲ καὶ ὁ περιθλιπτός Ὀρφεὺς ἐν τῇ αὐτοῦ Θεογονίᾳ οὕτως πω; εὐχαριστῶν τῷ Ἀπόλλωνι, ὃ ἀνα Ἀητοῦς υἱὲ, ἐκαστὸς ἐθεοθεῖ, κραταίε, πνυδερκὲς, θνητοῖσι καὶ ἀθανάτοισιν ἀνάσσει, Ἥλιε χρυσεόσιν ἀειρόμενοι πεπεργασιν. Οὕτως μὲν οὖν οἱ κρᾶτιστοι καὶ πρῶτοι τῶν ποιητῶν ἐτίμων τε αὐτοὺς καὶ θεοὺς φανερώ; ἀθανάτους ἐκάλουν. Μὴ δὲ σὺ τοίνυν ἐπὶ τῆς ἀπάτης κλεπτομένη προσανέχῃς οἷα θεῶν τῷ ἐσταυρωμένῳ, οὐδὲ τῶν παλαιῶν τις σοφῶν ἰνομάρτας εὐρίσκειται, οὐδὲ εἰ θεὸς καλοῖτο εἰδῶς.

Γ. Καὶ ἡ μάρτυς· Ναί, φησὶ, τὰ περὶ τῶν θεῶν σου οὕτως ἔχειν ὁμολογῶ καὶ οὐκ ἂν ἀντίποιμι· ἀλλ' ἐκεῖνά σου θήσομεν. Ὅμηρος μὲν γὰρ οὐκ ἀκράτιστον ποιητῶν ἔφη, αὐτὸς ἐκεῖνος πάλιν τὸν μέγιστον ἀπάντων θεῶν σου Δία μυρλοῖς ὑποβάλλει τοῖς ἀνοπήμασι, πῆ μὲν ψεύστην καὶ σχολιδόν, πανώργον τε καὶ ἀπαταῖνα καλῶν, πῆ δὲ ὑπὸ Ἥρας καὶ Ποσειδῶνος καὶ Ἀθηνᾶς, παρ' ὀλίγον δεσμώντην γενόμενον. Εἰ γὰρ μὴ παρὰ Θέτιδος κατεμηνύθη τὴν ἐπιβουλήν, καὶ τὸν Διγαῖον φύλακα τῆς οἰκείας σωτηρίας προὔδαλλετο, τάχα σοι τῶν θεῶν καὶ τῶν ἀνθρώπων ὁ πατήρ ἑταῖρος ἔκειτο δέσμιος, ἀσθηθῆτος ὑπὸ δύο γυναικῶν καὶ ποσειδῶνος καταπαϊζόμενος. Ὁ μουσικὸς δὲ πάλιν Ὀρφεὺς πολλὴν ὁμῶν τῶν αὐτοῦ σεβομένων καὶ οὕτως ἀνεῖαν καὶ παραπληξίαν καταγινώσκει, καὶ μάλιστα ἐν ἡ βίβλῳ περὶ τῆς αὐτῶν, ὡς ἔφη, τῶν θεῶν τῆς γονῆς καὶ τῆς τοῦ κόσμου συνέγραψε κτίσεως, οὕτως πῶς καὶ περὶ τῆς ὑμετέρας ματαιότητος καὶ τῆς ἀραβίας ὑποσημνήσας, οὕτως κακοῖς προσερχομένους νοῆσαι, οὕτως ποῖς μᾶλα προτρέψαι κακότητος ἔχουσιν, ὅτι καὶ αὐτὸς ὁμῶν ὁ σοφὸς προσμαρτυρεῖ Σοφοκλῆς. Ἔστι θεός, εἰπὼν, ὃς οὐρανὸν ἔτευξε καὶ γαῖαν μακρὰν, πόντου τε χαροπὸν οἶσμα καὶ ἀνέμιον βίας. Θνητοὶ δὲ πολυκερβεῖα κλαυόμενοι, ἰδρυσάμεθα περὶ μύτων παρψυχῆ; καὶ θεῶν ἀγάλματα, ξύλων καὶ λίθων ἐκ χρυσο-

torve intuens, et superbe loquens : Tu es, inquit, quæ deos nostros tam impudenter et adeo insolenter injuria afficis? Martyr autem valde leniter et placide respondit : Ego sum, sed non impudenter et insolenter, ut dixisti, sed moderate potius et vere sum locuta. Dixit vero orator : Cum magni poetæ deos altos illos nominent, quomodo tu in eos linguam moves, et tam insolenter aures in eos insultare? etsi, ut fertur, tu quoque eorum gustasti sapientiam, et fuisti particeps dulcedinis. Illa autem prudenter respondens : Habeo quidem, inquit, sapientiam, sicut mei Dei donum, qui est sapientia et vita, et quem timere et ejus mandata servare, est initium sapientiæ perfectioris et majoris. Res autem vestrorum deorum cum sint ridiculæ, et plenæ multa deceptione, nondum ullam pro meritis assecutæ sunt vituperationem. Verum enimvero dic nobis, quisnam ex tuis magnis, ut dicis, poetis, et quomodo deos ipsos nominavit? Orator autem : Primum quidem, inquit, sapiens poeta Homerus Jovem precans, sic dicit : Jupiter gloriosissime, maxime, et alii dii immortales. Deinde insignis quoque Orpheus in sua Theogonia, sic gratias agens deo Apollini, dicit : O rex filius Latonis, eminens feriens, potens Phœbe, qui omnia iatueris, et imperas mortalibus et immortalibus, Sol, qui in altum pennis aureis extolleris. Atque sic quidem præstantissimi et primi ex poetis, ipsos honorabant, et deos aperte vocabant. Neque tu ergo decepta, crucifixum attendas tanquam Deum, quem nullus ex veteribus sapiens invenitur nominasse, neque scire, an esset Deus.

X. Martyr autem dicit : Res deorum fateor ita se habere; neque contradixerim. Sed illa adiciemus. Nam Homerus quidem, quem dixisti præstantissimum poetarum, ille ipse rursus maximum omnium deorum Jovem, innumerabilibus subjicit absurditatibus, allicubi quidem mendacem et perversum, vafrumque vocans et deceptorem; allicubi autem a Junone, Neptuno et Minerva præter rationem conjectam in vincula. Nisi enim a Thetide ei significatæ fuissent insidiæ, et Ægeum præfecisset custodiæ suæ salutis, deorum et hominum pater forte tibi jacuisset supinus, vinculus, a mulieribus et Neptuno illusus. Rursus Orpheus mæsius vos, qui eos collitis, magnæ amentiaæ damnavit et staporis, et maxime in libro, quem, ut dicis, scripsit de ortu deorum et creatione mundi, sic vestram vanitatem significans et ignorantiam, dicit : Neque adventans malum homines intelligunt, neque cum advenerit, malum possunt avertere. Cui etiam astipulatur sapiens vester Sophocles, dicens : Est Deus, qui cœlum fabricatus est et longam terram, et ponti glaucos fluctus, et ventorum violentias. Mortales autem corde valde errantes, bellariorum statumus solatia, et deorum imagines, ex lignis et lapidibus auro structis figuras. His autem sacrificantes, et dies festos

novos celebrantes, propterea nos pios esse ducimus.

XI. Quod autem crucifixum ne solum quidem nomen dixisti habere apud veteres, oportet quidem non esse nimis curiosum, neque de eo humanas scrutari rationes, quod sit Deus verus, opifex cœli, et terræ, et maris, et solis, et lunæ, et astrorum, et universi hominum generis, incomprehensibilis, inscrutabilis, interminatus, ineffabilis. Ut vero res ejus ex vestris quoque confirmem (sic enim fuerit omnino a suspicione alienum testimonium), audi sapientissimam inter mulieres sibyllam, generationem ejus secundum carnem, et ejus in nos providentiam et curam ineffabilem aperte significantem. Si vis autem, ipsa quoque verba audiemus. Vix tandem autem veniet quidam in hanc multifidam terram, et absque lapsu fiet caro. Indefessis autem terminis divinitatis solvet corruptionem affectionum immedicabiliū. Et ei erit invidia in incredulo populo, et in alto suspendetur, tanquam reus mortis. Hæc autem omnia leniter patietur. Vide quoque vatem a mendacio alienum Apollinem, oblitum solitæ suæ obscuritatis et obliquitatis, et nudam, etiamsi nolit, edentem veritatem. Unus, inquit, me cogit cœlestis, qui est lux tripliciter refulgens. Qui vero passus est Deus; non passa est autem ipsa divinitas. Ambo est enim, et mortali corpore, et alienus a corruptione. Ipse jam Deus est vir, omnia ferens in mortalibus, crucem, contumeliam, sepulturam. Qui etiam ex superciliis calidas aliquando fudit lacrymas. Qui quinque millia implevit frumento. Velle enim est divina potentia, Christus est meus Deus, qui in ligno fuit extensus, qui mortuus, qui ex sepultura in cœlum est sublatus.

XII. Hæc refert Apollo deus tuus, etenim cum sit, est expers principii, et coæternus cum Deo, qui genuit, principium, radix et fons bonorum universorum; et cum quæcunque sunt, ex nihilo produxisset, eaque ornaret ac regeret, et sua manu contineret, nostrum genus est fabricatus, et nobis multas vias munit ad salutem. Cum eos autem vidisset supplantatos transgressione, et amisisse ipsum caput salutis, nempe obedientiam, ipse rursus facit id, quod est caput salutis; et qui est ejusdem naturæ, cujus pater, sit propter nos id, quod ego, et versatur simul cum hominibus, et obit terram castigans, admonens, docens, omnia faciens et procurans. Deinde etiam subit mortem pro ingratissimulis, eamque ignominiosissimam, conspuiturque et colaphis cæditur, et sustinet Creator omnia, quæ condemnati: et facta sunt hæc omnia propter nos, ut solveretur prima condemnatio, et de medio tolleretur tyrannus diaboli, et cœli portæ nobis rursus aperirentur, quas male nobis clausimus. Et nec hucusque quidem stetit: sed cum etiam tertio die surrexisset, et in cœlos ascendisset, unde venit, ineffabilem sancti Spiritus nobis donavit gratiam, et misit discipulos, illius man-

Α τεύκτων τύπους, θυσίας δὲ τούτοις καὶ καινὰς τεύχοντες πανηγύρεις, εὐσέβειαν εἶναι ταῦτα νομίζομεν.

ΙΑ'. Ὅτι δὲ τὸν ἐσταυρωμένον μὴ ψιλοῦ τυχεῖν δνόματος παρὰ τοῖς παλαιοῖς ἔφη, ἔχρην μὲν μηδὲ περιεργάζεσθαι καὶ πολυπραγματεῖν, μηδὲ λογισμοὺς ἐρευνᾶν ἀνθρωπίνους περὶ αὐτοῦ, ὡς ἔστι Θεὸς ἀληθὴς οὐρανοῦ καὶ γῆς καὶ θαλάσσης καὶ ἡλίου καὶ σελήνης καὶ ἀστέρων καὶ παντὸς τοῦ τῶν ἀνθρώπων γένους δημιουργὸς, ἀκατάληπτος, ἀνεξέρευνητος, ἀπέραντος, ἀνεξιχνίαστος, ἰερότης. Ἴνα δέ σοι τὰ περὶ αὐτοῦ καὶ ἀπὸ τῶν ὑμετέρων πιστώσωμαι· οὕτω γὰρ ἂν εἴη πάντως ἀνύποπτος καὶ ἡ μαρτυρία· τῆς σοφωτάτης ἐν γυναιξίν ἄκουε σιβύλλης τὴν κατὰ σάρκα γέννησιν αὐτοῦ, καὶ τὴν περὶ ὑμᾶς πρόνοιαν καὶ τὴν ἄφατον αὐτοῦ κηδεμονίαν σαφῶς ὑποσημαινούσης, εἰ βούλει δέ, καὶ αὐτῶν ἐπακούσωμεν τῶν ρημάτων. Ὅψέ ποτέ τις ἐπὶ τὴν πολυσχιδῆ ταύτην ἐλάσειε γῆν, καὶ δίχα σφάλματος γενήσεται σὰρξ, ἀκαμάτοις δὲ θεότητος ὄροις, ἀνιάτων παθῶν λύσει φθοράν. Καὶ τούτω ὁ φθόνος γενήσεται ἐξ ἀπίστου λαοῦ, καὶ πρὸς ὑφ' ὁπρῶν κρεμασθήσεται ὡς θανάτου κατάδικος. Ταῦτα δὲ πάντα κείσεται πρῶτος· ὄρα δέ σοι καὶ τὸν ἀψευδῆ μάντιν Ἀπόλλων, τῆς συνήθους ἀσαφείας καὶ τῆς λοξότητος ἐπιληθημένον καὶ γυμνὴν τὴν ἀλήθειαν ἀναδιδόντα καὶ μὴ βουλόμενον. Ἐἴς με, φησί, βιάζεται οὐράνιος ὃς ἔστι φῶς τριλαμπές. Ὁ δὲ παθῶν Θεὸς ἔστι καὶ οὐ θεότης πάθεν αὐτῆ· ἄμφω γὰρ βροτὸς, καὶ ἄμβροτος. Αὐτὸς Θεὸς ἦδη καὶ ἀνὴρ, πάντα φέρων ἐκ θνητοῖς, σταυρὸν, ὕβριν, ταφήν, ὃς καὶ ἀπὸ βλεφάρων ποτὲ χεῖρα το δάκρυα θερμὰ, ὃς πέντε χιλιάδας πυρῶν κίρσσει. Τὸ γὰρ βέλεν ἄμβροτος ἀλήκη. Χριστὸς Θεὸς ἐμὸς ἔστιν, ὃς ἐν ζύλῳ ἐξετανύσθη, ὃς θάνεν, ὃς ἐκ ταφῆς εἰς κόλον ὤρτο.

ΙΒ'. Ταῦτα Ἀπόλλων διέξεισιν ὁ Θεὸς σου· Κύριος γὰρ συνάναρχος ὢν τῷ γεγεννηκότι, συναΐδις, ἀρχὴ καὶ ρίζα καὶ πηγὴ τῶν ἀγαθῶν ἀπάντων καὶ τὰ πάντα ἐξ οὐκ ὄντων παραγαγὼν, καὶ κατακοσμῶν αὐτὰ καὶ διακρατῶν καὶ συνέχων, οἰκεία χειρὶ τὸ ἡμέτερον ἐδημιούργησε γένος, καὶ πολλὰ; ἔεμεν ἡμῖν εἰς σωτηρίαν ὁδοῦς. Ἐπεὶ δὲ ὑποσκελισθέντας εἶδε τῆ παραβάσει, καὶ τὸ κεφάλαιον αὐτὸ τῆς σωτηρίας, τὴν ὑπακοήν, ἀποσεβληκότας, τὸ κεφάλαιον πάλιν αὐτὸς τῆς σωτηρίας ἐργάζεται, καὶ ὁ τῆς αὐτῆς τῷ Πατρὶ φύσεως ὢν, γίνεται δι' ἡμᾶς; ὅπερ ἐγὼ, καὶ συναναστρέφεται τοῖς ἀνθρώποις, καὶ περιπολεῖ τὴν γῆν, παιδεύων, νοουστῶν, διδάσκων, πάντα ποιῶν ὑπὲρ ἡμῶν καὶ πραγματευόμενος. Εἴτα καὶ θάνατον ὑπὲρ τῶν ἀγνωμόνων οἰκετῶν καταδέχεται, καὶ θάνατον ἐπονεϊδιστον καὶ ἐμπύεται, καὶ βαπτίζεται, καὶ ὅσα τῶν καταδικῶν ὁ Δημιουργὸς ὑπομένει. Καὶ ταῦτα πάντα γέγονε δι' ἡμᾶς, ὅπως ἡ πρώτη καταδικὴ λυθῆ, καὶ ἀναιρεθῆ τοῦ διαβόλου ἡ τυραννίς, καὶ ἀνοιγῶσι πάλιν ἡμῖν οὐρανοῦ πύλαι, ἃς κακῶς ἑαυτοῖς ἀπεκλείσαμεν. Καὶ οὐδὲ μέχρι τούτων ἔστη, ἀλλὰ καὶ τριήμερος ἀναστὰς, καὶ ἀναβῶν εἰς τοὺς οὐρανοὺς, ὅθεν ἐλήλυθεν, Πνεύματος τοῦ ἁγίου ἄφατον ἡμῖν ἐχαρί-

στο χάριν, καὶ μαθητὰς ἀπέστειλε τὰς ἐκείνου κηρύττοντας ἐντολὰς, πάντα καὶ αὐτοὺς κίνδυνον ἀναδεχομένους, καὶ καθημερινοὺς θανάτους ἐγκαρτεροῦντας, ὥστε τὸν περὶ ψυχῆς ἡμῖν θάνατον ἐπαμῦναι, καὶ ἀποστῆναι πᾶσαν ἀπάτην ἡμῶν, καὶ τὴν οἰκουμένην αὐτῷ παραστῆσαι πᾶσαν. Διὰ τοῦτο χρῆ διὰ πάντων ἔλθειν καὶ ἡμᾶς, καὶ τῶν παθημάτων αὐτῷ κοινωνῆσαι, συμφύτους γενομένους τῷ ὁμοιώματι τοῦ θανάτου, ἵνα καὶ τῆς ἀναστάσεως καὶ τῆς βασιλείας αὐτῷ κοινωνήσωμεν. Τούτοις οὖν καὶ σὲ πεισθῆναι προσέχει, καὶ αὐτὸν ἐπιγινῶναι Θεὸν ἀληθῆ, καὶ οἰκισθῆναι τῷ λέγοντι : « Δεῦτε, πάντες οἰκοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀναπέψω ὑμᾶς. » Εἰ δὲ μὴ τοῦτοις, ἀλλὰ τοῖς ὑπὸ τῶν πᾶν θεῶν καὶ ποιητῶν εἰρημένους : πάντως γάρ σοι καὶ ὁ σοφὸς Πλάτων, καὶ ὁ μουσικὸς Ὀρφεύς, ὁ καὶ Ξψυχα τῆ λύρα κινῶν, ὡς λόγος : ἔτι δὲ σοι καὶ ὁ γενναῖος ἐκείνος Ἀπόλλων ὁ καθαρὸς, διαρβρίδην αὐτὸν καὶ ἄκοντες ἀνομολογοῦσι Θεὸν, καὶ τι καὶ αὐτῶν παρεδείχθη τῆς ἀληθείας : ὥστε πᾶσαν τοῖς ἀσεβείαι πρόφασιν περιαιρεθῆναι καὶ αὐτοὶ ἐμωράνησαν, καὶ βλέποντες οὐχ ἐώρων, καὶ ἀκούοντες οὐ συνέσαν.

ΓΓ. Τούτοις καταπλαγέντα τὸν ῥήτορα καὶ αὐτὴν ἐπισχεθέντα τὴν γλῶττιν ὁ Βασιλεὺς θεασάμενος, πρὸς τὸν ὑπόλοιπον σύλλογον τῶν ῥητόρων ἐπιστραφείς προσβαλεῖν καὶ αὐτοὺς τῆ μάρτυρι προετρέπετο. Οἱ δὲ εὐθέως ἀπαγορεύουσι τὸν ἀγῶνα, οὐκ ἔχομεν ἀντιθεῖναι, εἰπόντες, πρὸς ἄπερ αὐτὴ φησι, βασιλεῦ, καὶ μάλιστα ὅτι καὶ τὸν ἄριστον ἡμῶν οὕτω δεινῶς ὑπ' αὐτῆς ἠττημένον ὀρώμεν. Ἐνταῦθα ὁ Μαξέντιος οὐκ ἐνεγκῶν τὴν μανίαν, κελεύει αὐτίκα πυρὰν κατὰ μέσσην ἀναφθῆναι τὴν πόλιν, καὶ ταύτῃ τοὺς πεντήκοντα ῥήτορας ἐμβληθῆναι. Οἱ δὲ τῆς ἀποφάσεως ἀκούσαντες ταύτης πίπτουσι πρὸς τοὺς μακαρίους ἐκείνης πόδας, καὶ θερμῶς ἐκλιπαροῦσι καὶ ἱκετεύουσι συγχωρηθῆναι μὲν αὐτοῖς παρὰ τοῦ ἐκείνης Θεοῦ, ἥ τι καὶ ἐν ἀγνοίᾳ ἡμάρτηται, καταξυθῆναι τε αὐτοὺς καὶ τὸν θεῖον βαπτίσματος, καὶ τῆς δωρεᾶς τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ ὡς δυνατόν ἐκείνῳ οἰκισθῆναι. Πρὸς ταῦτα ἡδονῆς ἢ μάρτυς θείας ὑποκλησθεῖσα, Μακάριοι, φησὶν, ὅπως ἐστὶ ὅτι, τοῦ σκότους ἀφήμενοι, τῷ φωτὶ τῆς ἀληθείας ἠκολουθήσατε, καὶ φθειρόμενον ἐπιγῆς βασιλεία καταλιπόντες, τῷ ἐν οὐρανοῖς ἀφάρτῳ καὶ ἀθανάτῳ προσήλθετε. Τὸ γὰρ πῦρ, ὃ παρὰ τῶν ἀσεβῶν τούτων ἠπείληται, γενήσεται τινα τρόπον ὑμῖν καὶ βάπτισμα καὶ κλίμαξ εἰς οὐρανοὺς, εἴ τις κηλὶς, εἴ τις ῥύπος τοῦτον ἀποκαθαίρων, καὶ ὥσπερ τινὰς διαφανεῖς ἀστέρας ὑμᾶς ὡς αὐτὸν ἐκείνον ἀνάγων τὸν βασιλεία, καὶ ἐπεράστους αὐτῷ καὶ ποθεινοῦς ἐργαζόμενον. Αὕτη μὲν οὖν τοιαύταις ἐλπίσι καὶ ὑποφωνήσεσιν ὑπεκλίψασα, καὶ τὸ ἄμαχον ὄπλον ἐκάστω τὴν τοῦ Χριστοῦ σφραγίδα ἐπιθαλοῦσα μετ' εὐχαριστίας καὶ ἡδονῆς ἀπολύει πρὸς τὸ μαρτύριον. Παρηκολούθει δὲ ἄρα καὶ ταῖς ἐλπίσιν ἢ ἔχθασις : καὶ παραλάβόντες αὐτοὺς οἱ στρατιῶται, βάλλουσι μὲν χαίροντας ἐπὶ τὴν πυρὰν, ἑπτακαδεκάτην

¹ Rom. vi, 5. ² Matth. xi, 28.

A data prædicantes : qui ipsi quoque omne periculum subibant, et mortem quotidie sustinebant, ut animæ mortem a nobis depellerent, et omnem errorem a nobis adducerent, et universum orbem terræ ad eum adducerent. Propterea oportet nos quoque omnia persuadere et esse participes ejus perpassionum, complantatos similitudini mortis ejus, ut resurrectionis et regni simus cum eo participes ². Oportet ergo te quoque, his persuaderi, et ipsum verum Deum agnoscere, et ei familiarem effici, qui dicit : « Venite, omnes qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos ². » Quod si non his, at iis saltem, quæ dicta sunt a diis tuis et poetis. Omnino enim tibi et sapiens Plato, et musicus Orpheus, qui sua lyra, ut fertur, movebat etiam inanimata; præterea autem egregius quoque ille purus Apollo eum tibi vel inviti consententur, et veritatis aliquid ab eis est ostensum, ut omnis impiis tolleretur occasio, etiamsi ipsi sunt insatiati, et videntes non viderunt, et audientes non intellexerunt.

XIII. His obstupuisse oratorem, et ejus linguam plane obmutuisse cum vidisset imperator, ad oratorium reliquum cœtum conversus, hortatus est, ut ipsi quoque aggredierentur martyrem. IIII. autem statim detractant certamen, dicentes : Non possumus, o imperator, aliquid opponere contra ea quæ dicit : et maxime, quod eum qui est inter nos præstantissimus, tam graviter videmus ab ea superatum. Tunc Maxentius non potens ferre furorem, jubet statim rogum accendi in media civitate, et in eum injici quinquaginta oratores. Illi autem, hac audita sententia, prociidunt ad illius beatæ pedes, et eam vehementer obsecrant et supplicant, ut ab illius Deo eis ignosceretur, si quid ab eis peccatum sit ignorantia, et ut divino dignarentur baptismum et dono sancti Spiritus, et quoad ejus fieri posset, illi conjungerentur. Ad hæc martyr divina repleta lætitia : Estis, inquit, vere beati, quod, relictis tenebris, secuti estis lucem veritatis ; et relicto rege, qui in terris interit, accessistis ad eum, qui est in cœlis ab interitu alienus et immortalis. Ignis enim, quem impii illi vobis sunt minati, erit quodammodo vobis baptismum et scalæ ad cœlum, si qua sit macula, et quæ sordes, eam expurgans, et tanquam lucidas quasdam stellas, vos ad illum ipsum regem sursum ducens, et efficiens jucundos et amabiles. Et ipsa quidem cum eis hac spe et sermone animum addidisset, et unicuique arma inexpugnabilia, nempe Christi signaculum, immisisset, cum gratiarum actione et lætitia dimittit ad martyrium. Spem autem consecutus est eventus, et cum eos accepissent milites, lætos quidem jaciunt in flammam ignis septimo decimo mensis Novembris Vespere autem quidam ex piis egressi ad colligendas reliquias, in-

novos celebrantes, propterea nos pios esse ducimus.

XI. Quod autem crucifixum ne solum quidem nomen dixisti habere apud veteres, oportet quidem non esse nimis curiosum, neque de eo humanas scrutari rationes, quod sit Deus verus, opifex cœli, et terræ, et maris, et solis, et lunæ, et astrorum, et universi hominum generis, incomprehensibilis, inscrutabilis, interminatus, ineffabilis. Ut vero res ejus ex vestris quoque confirmem (sic enim fuerit omnino a suspitione alienum testimonium), audi sapientissimam inter mulieres sibyllam, generationem ejus secundum carnem, et ejus in nos providentiam et curam ineffabilem aperte significantem. Si vis autem, ipsa quoque verba audiemus. Vix tandem autem veniet quidam in hanc multifidam terram, et absque lapsu fiet caro. Indefessis autem terminis divinitatis solvet corruptionem affectionum immedicabilium. Et ei erit invidia in incredulo populo, et in alto suspendetur, tanquam reus mortis. Hæc autem omnia leniter patietur. Vide quoque vatem a mendacio alienum Apollinem, oblitum solitæ suæ obscuritatis et obliquitatis, et nudam, etiamsi nolit, edentem veritatem. Unus, inquit, me cogit cœlestis, qui est lux tripliciter refulgens. Qui vero passus est Deus; non passa est autem ipsa divinitas. Ambo est enim, et mortali corpore, et alienus a corruptione. Ipse jam Deus est vir, omnia ferens in mortalibus, crucem, contumeliam, sepulturam. Qui etiam ex superciliis calidas aliquando fudit lacrymas. Qui quinque millia implevit frumento. Velle enim est divina potentia, Christus est meus Deus, qui in ligno fuit extensus, qui mortuus, qui ex sepultura in cœlum est sublatus.

XII. Hæc refert Apollo deus tuus, etenim cum sit, est expers principii, et coæternus cum Deo, qui genuit, principium, radix et fons bonorum universorum; et cum quæcunque sunt, ex nihilo produxisset, eaque ornaret ac regeret, et sua manu contineret, nostrum genus est fabricatus, et nobis multas vias munit ad salutem. Cum eos autem vidisset supplautatos transgressione, et amisisse ipsum caput salutis, nempe obedientiam, ipse rursus facit id, quod est caput salutis; et qui est ejusdem naturæ, cujus pater, sit propter nos id, quod ego, et versatur simul cum hominibus, et obit terram castigans, admonens, docens, omnia faciens et procurans. Deinde etiam subit mortem pro ingratis famulis, eamque ignominiosissimam, conspuiturque et colaphis cæditur, et sustinet Creator omnia, quæ condemnati: et facta sunt hæc omnia propter nos, ut solveretur prima condemnatio, et de medio tolleretur tyrannis diaboli, et cœli portæ nobis rursus aperirentur, quas male nobis clausimus. Et nec hucusque quidem stetit: sed cum etiam tertio die surrexisset, et in cœlos ascendisset, unde venit, ineffabilem sancti Spiritus nobis donavit gratiam, et misit discipulos, illius man-

τεύκτων τύπους, θυσίας δὲ τούτοις καὶ καινὰς ταύχοντες πανηγύρεις, εὐσέβειαν εἶναι ταῦτα νομίζομεν.

IA'. Ὅτι δὲ τὸν ἐσταυρωμένον μὴ φιλοῦ τυχεῖν δνόματος παρὰ τοῖς παλαιοῖς ἐφη, ἐγρῆν μὲν μηδὲ περιεργάζεσθαι καὶ πολυπραγμονεῖν, μηδὲ λογισμοὺς ἐρευνᾶν ἀνθρωπίνους περὶ αὐτοῦ, ὡς ἔστι Θεὸς ἀληθῆς οὐρανοῦ καὶ γῆς καὶ θαλάσσης καὶ ἡλίου καὶ σελήνης καὶ ἀστέρων καὶ παντὸς τοῦ τῶν ἀνθρώπων γένους δημιουργός, ἀκατάληπτος, ἀνεξερεύνητος, ἀπέραντος, ἀνεξιχνίαστος, ἀδῶρτος. Ἴνα δέ σοι τὰ περὶ αὐτοῦ καὶ ἀπὸ τῶν ὑμετέρων πιστώσωμαι· οὕτω γὰρ ἂν εἴη πάντως ἀνύποπτος καὶ ἡ μαρτυρία· τῆς σοφωτάτης ἐν γυναιξίν ἄκουσε σιβύλλης τὴν κατὰ σάρκα γέννησιν αὐτοῦ, καὶ τὴν περὶ ὑμᾶς πρόνοιαν καὶ τὴν ἀφατον αὐτοῦ κηδεμονίαν σαφῶς ὑποσημαινούσης, εἰ βούλει δὲ, καὶ αὐτῶν ἐπακούσωμεν τῶν ῥημάτων. Ὅψέ ποτέ τις ἐπὶ τὴν πολυσχιδῆ ταύτην ἐλάσειε γῆν, καὶ δίχα σφάλματος γενήσεται σῶρξ, ἀκαμάτοις δὲ θεότητος ὄροις, ἀνιάτων παθῶν λύσει φθοράν. Καὶ τούτω ὁ φθόνος γενήσεται ἐξ ἀπίστου λαοῦ, καὶ πρὸς ὕψος κρεμασθήσεται ὡς θανάτου καταδίκος. Ταῦτα δὲ πάντα πείσεται πρῶτος· ὄρα δὲ σοι καὶ τὸν ἀφευδῆσθαι μάντιν Ἀπόλλωνα, τῆς συνήθους ἀσαφείας καὶ τῆς λοξότητος ἐπιλεησμένον καὶ γυμνὴν τὴν ἀλήθειαν ἀναδιδόντα καὶ μὴ βουλόμενον. Εἰς με, φησί, βιάζεται οὐράνιος ὃς ἔστι φῶς τριλαμπές. Ὁ δὲ παθῶν Θεὸς ἔστι καὶ οὐ θεότης πάθεν αὐτῆ· ἀμφω γὰρ βροτὸς, καὶ ἀμβροτος. Αὐτὸς Θεὸς ἦδη καὶ ἀνὴρ, πάντα φέρων ἐκ θνητοῖς, σταυρὸν, ὕβριν, ταφήν, ὃς καὶ ἀπὸ βλαφάρων ποτὲ χεῖρατο δάκρυα θερμὰ, ὃς πάντα χιλιάδας πυρῶν κίρσει. Τὸ γὰρ ἔβλεν ἀμβροτος ἀλήκη. Χριστὸς Θεὸς ἐμὸς ἔστιν, ὃς ἐν ξύλῳ ἔξετανύσθη, ὃς θάνεν, ὃς ἐκ ταφῆς εἰς πόλον ὤρτο.

IB'. Ταῦτα Ἀπόλλων διέξεισιν ὁ Θεὸς σου· Κύριος γὰρ συνάναρχος ὢν τῷ γεγεννηκότι, συναΐδιος, ἀρχὴ καὶ βίβλα καὶ πηγὴ τῶν ἀγαθῶν ἀπάντων καὶ τὰ πάντα ἐξ οὐκ ὄντων παραγαγῶν, καὶ κατακοσμῶν αὐτὰ καὶ διακρατῶν καὶ συνέχων, οἰκεία χειρὶ τὸ ἡμέτερον ἐδημιούργησε γένος, καὶ πολλὰ; ἔτεμεν ἡμῖν εἰς σωτηρίαν ὁδοὺς. Ἐπεὶ δὲ ὑποσκελισθέντας εἶδε τῇ παραβάσει, καὶ τὸ κεφάλαιον αὐτὸ τῆς σωτηρίας, τὴν ὑπακοήν, ἀποσεβληκότας, τὸ κεφάλαιον πάλιν αὐτὸς τῆς σωτηρίας ἐργάζεται, καὶ ὁ τῆς αὐτῆς τῷ Πατρὶ φύσεως ὢν, γίνεται δι' ἡμᾶς; ὅπερ ἐγὼ, καὶ συναναστρέφεται τοῖς ἀνθρώποις, καὶ περιπολεῖ τὴν γῆν, παιδεύων, νοθευτῶν, διδάσκων, πάντα ποιῶν ὑπὲρ ἡμῶν καὶ πραγματοῦμένους. Εἶτα καὶ θάνατον ὑπὲρ τῶν ἀγνωμόνων οἰκετῶν καταδέχεται, καὶ θάνατον ἐπονειδίστον καὶ ἐμπύεται, καὶ ραπίζεται, καὶ ὅσα τῶν καταδίκων ὁ Δημιουργὸς ὑπομένει. Καὶ ταῦτα πάντα γέγονε δι' ἡμᾶς, ὅπως ἡ πρώτη καταδίκη λυθῆ, καὶ ἀναίρεθῆ τοῦ διαβόλου ἢ τυραννίς, καὶ ἀνοιγῶσι πάλιν ἡμῖν οὐρανοῦ πύλαι, ἃς κακῶς ἑαυτοῖς ἀπεκλείσαμεν. Καὶ οὐδὲ μέχρι τούτων ἔστη, ἀλλὰ καὶ τριήμερος ἀναστάς, καὶ ἀνελθὼν εἰς τοὺς οὐρανοὺς, ὅθεν ἐλήλυθεν, Πνεύματος τοῦ ἀγίου ἀφατον ἡμῖν ἐχαρ-

στο χάριν, καὶ μαθητὰς ἀπίστευτε τὰς ἐκείνου κηρύττοντας· ἐντολὰς, πάντα καὶ αὐτοὺς κίνδυνον ἀναδεχομένους, καὶ καθημερινοὺς θανάτους ἐγκαρτεροῦντας, ὥστε τὸν περὶ ψυχῆς ἡμῶν θάνατον ἐπαμῦναι, καὶ ἀποστῆναι πᾶσαν ἀπάτην ἡμῶν, καὶ τὴν οἰκουμένην αὐτῷ παραστήσαι πᾶσαν. Διὰ τοῦτο χρῆθι διὰ πάντων ἔλθειν καὶ ἡμᾶς, καὶ τῶν παθημάτων αὐτῷ κοινωνῆσαι, συμφύτους γενομένους τῷ ἁμοιώματι τοῦ θανάτου, ἵνα καὶ τῆς ἀναστάσεως καὶ τῆς βασιλείας αὐτῷ κοινωνήσωμεν. Τούτοις οὖν καὶ οὐ πεισθῆναι προσήκει, καὶ αὐτὸν ἐπιγινώσκειν θεὸν ἀληθῆ, καὶ οἰκισθῆναι τῷ λέγοντι· « Δεῦτε, πάντες οἰκοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς. » Εἰ δὲ μὴ τούτοις, ἀλλὰ τοῖς ὑπὸ τῶν σῶν θεῶν τε καὶ ποιητῶν εἰρημένους· πάντως γάρ σοι καὶ ὁ σοφὸς Πλάτων, καὶ ὁ μουσικὸς Ὀρφεύς, ὁ καὶ ἄψυχα τῇ λύρα κινῶν, ὡς λόγος· ἔτι δέ σοι καὶ ὁ γενναῖος ἐκεῖνος Ἀπόλλων ὁ καθαρὸς, διαβρίδην αὐτὸν καὶ ἄκοντες ἀνομολογοῦσι θεὸν, καὶ τι καὶ αὐτῶν παρεδείχθη τῆς ἀληθείας· ὥστε πᾶσαν τοῖς ἀσεβέσι πρόφασιν περιαιρεθῆναι κἀναυτοὶ ἐμωράνησαν, καὶ βλέποντες οὐχ ἑώρων, καὶ ἀκούοντες οὐ συνέσαν.

II. Τούτοις καταπλαγέντα τὸν ῥήτορα καὶ αὐτὴν ἐπισχεθέντα τὴν γλῶττιν ὁ Βασιλεὺς θεασάμενος, πρὸς τὸν ὑπόλοιπον σύλλογον τῶν ῥητόρων ἐπιστραφεὶς προσβαλεῖν καὶ αὐτοὺς τῇ μάρτυρι προετρέπετο. Οἱ δὲ εὐθέως ἀπαγορεύουσι τὸν ἀγῶνα, οὐχ ἔχοντες ἀντιθεῖναι, εἰπόντες, πρὸς ἅπερ αὐτὴ φησι, βασιλεῦ, καὶ μάλιστα δεῖ καὶ τὸν ἀριστον ἡμῶν οὕτω δευνῶς ὑπ' αὐτῆς ἠττημένον ὀρώμεν. Ἐνταῦθα ὁ Μαξέντιος οὐκ ἐνεγκῶν τὴν μανίαν, κελεύει αὐτίκα πυρὰν κατὰ μέσην ἀναφθῆναι τὴν πόλιν, καὶ ταύτῃ τοὺς πενήτην ῥήτορας ἐμβληθῆναι. Οἱ δὲ τῆς ἀποφάσεως ἀκούσαντες ταύτης πίπτουσι πρὸς τοὺς μακαρίους ἐκείνης πόδας, καὶ θερμῶς ἐκλιπαροῦσι καὶ ἱκετεύουσι συγχωρηθῆναι μὲν αὐτοῖς παρὰ τοῦ ἐκείνης Θεοῦ, ἥ τι καὶ ἐν ἀγνοίᾳ ἡμάρτηται, καταξωθῆναι τε αὐτοὺς καὶ τοῦ θεοῦ βαπτισματος, καὶ τῆς δωρεᾶς τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ ὡς δυνατόν ἐκείνῳ οἰκισθῆναι. Πρὸς ταῦτα ἡδονῆς ἢ μάρτυς θείας ὑποπληθεῖσα, Μακάριοι, φησὶν, ἦντως ἐστὶ δεῖ, τοῦ σκότους ἀφέμενοι, τῷ φωτὶ τῆς ἀληθείας ἠκολουθήσατε, καὶ φθειρόμενον ἐπὶ τῆς βασιλείας καταλιπόντες, τῷ ἐν οὐρανοῖς ἀφάρτῳ καὶ ἀθανάτῳ προσήλθετε. Τὸ γὰρ πῦρ, ὃ παρὰ τῶν ἀσεβῶν τούτων ἠπειλεῖται, γενήσεται τινα τρόπον ὑμῖν καὶ βάπτισμα καὶ κλίμαξ εἰς οὐρανοὺς, εἴ τις κηλὶς, εἴ τις ῥύπος τοῦτον ἀποκαθαίρων, καὶ ὡσπερ τινὰς διαφανεῖς ἀστέρας ὑμᾶς ὡς αὐτὸν ἐκείνον ἀνάγον τὸν βασιλεῖα, καὶ ἐπιδράστους αὐτῷ καὶ ποθεινοῦς ἐργαζόμενον. Αὕτη μὲν οὖν τοιαύταις ἐλπίζει καὶ ὑποφωνήσασιν ὑπάλειψα, καὶ τὸ ἄμαχον ὄπλον ἐκάστη τὴν τοῦ Χριστοῦ σφραγίδα ἐπιβαλοῦσα μετ' εὐχαριστίας καὶ ἡδονῆς ἀπολείπει πρὸς τὸ μαρτύριον. Παρηκολούθει δὲ ἄρα καὶ ταῖς ἐλπίσιν ἢ ἐκβασίς· καὶ παραλαβόντες αὐτοὺς οἱ στρατιῶται, βάλλουσι μὲν χαίροντας ἐπὶ τὴν πυρὰν, ἐπτακαδέκμητον

¹ Rom. vi, 5. ² Matth. xi, 28.

A data prædicantes : qui ipsi quoque omne periculum subibant, et mortem quotidie sustinebant, ut animæ mortem a nobis depellerent, et omnem errorem a nobis adducerent, et universum orbem terræ ad eum adducerent. Propterea oportet nos quoque omnia persuadere et esse participes ejus perpressionum, complantatos similitudini mortis ejus, ut resurrectionis et regni simus cum eo participes. Oportet ergo te quoque, his persuaderi, et ipsum verum Deum agnoscere, et ei familiarem effici, qui dicit : « Venite, omnes qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos. » Quod si non his, at iis saltem, quæ dicta sunt a diis tuis et poetis. Omnino enim tibi et sapiens Plato, et musicus Orpheus, qui sua lyra, ut fertur, movebat etiam inanimata; præterea autem egregius quoque ille purus Apollo eum tibi vel inviti consententur, et veritatis aliquid ab eis est ostensum, ut omnis impiis tolleretur occasio, etiamsi ipsi sunt infatuati, et videntes non viderunt, et audientes non intellexerunt.

XIII. His obstupuisse oratorem, et ejus linguam plane obmutuisse cum vidisset imperator, ad oratorum reliquum cœtum conversus, hortatus est, ut ipsi quoque aggredierentur martyrem. Illi autem statim detractant certamen, dicentes : Non possumus, o imperator, aliquid opponere contra ea quæ dicit : et maxime, quod eum qui est inter nos præstantissimus, tam graviter videmus ab ea superatum. Tunc Maxentius non potens ferre furorem, jubet statim rogum accendi in media civitate, et in eum injici quinquaginta oratores. Illi autem, hac audita sententia, procidunt ad illius beatæ pedes, et eam vehementer obsecrant et supplicat, ut ab illius Deo eis ignosceretur, si quid ab eis peccatum sit ignorantia, et ut divino dignarentur baptismo et dono sancti Spiritus, et quoad ejus fieri posset, illi conjungerentur. Ad hæc martyr divina repleta lætitia : Estis, inquit, vere beati, quod, relictis tenebris, secuti estis lucem veritatis ; et relicto rege, qui in terris interit, accessistis ad eum, qui est in cœlis ab inieritu alienus et immortalis. Ignis enim, quem impii illi vobis sunt minati, erit quodammodo vobis baptisma et scalæ ad cœlum, si qua sit macula, si quæ sordes, eam expurgans, et tanquam lucidas quasdam stellas, vos ad illum ipsum regem sursum ducens, et efficiens jucundos et amabiles. Et ipsa quidem cum eis hac spe et sermone animum addidisset, et unicuique arma inexpugnabilia, nempe Christi signaculum, immisisset, cum gratiarum actione et lætitia dimittit ad martyrium. Spem autem consecutus est eventus, et cum eos accepissent milites, lætos quidem jaciunt in flammam ignis septimo decimo mensis Novembris. Vespere autem quidam ex piis egressi ad colligendas reliquias, in-

veniunt eas sanas et salvas, adeo ut nec pilus quidem earum a flamma omnino sit consumptus; hoc primum signum illorum cum Deo conjunctionis, præbente Providentia.

τεκμήριον τοῦτο πρῶτον τῆς ἐκεῖνων πρὸς Θεὸν σάντες οὖν τῷ Θεῷ τὰ εἰκότα.

XIV. Cum ergo, ut par erat, Deo egissent gratias, et inopinato miraculo multos attraxissent ad agnitionem veritatis, eas præclare et sancte deponunt in quodam loco. Imperator autem Maxentius [Maximianus] totam cogitationem desiebat in martyrem, et de illa erat perpetuo sollicitus, ut eam lucraretur, vel ipsam curam imperii postponebat. Cum itaque vi dicendi et disputationibus desperasset se eam posse inducere, eam blanditiis aggreditur illicere, et apud egregiam martyrem verbis est usus ejusmodi: Crede mihi, pulchra filia, qui tibi consulio, tanquam tibi bene volens pater. Magnis diis sacrificata; maxime autem Musarum præsidii Mercurio, a quo profecta est hæc tua magna cognitio, et qui te exornat tanta dicendi gratia, et meam tecum dividam imperium, sciant dii omnes; et mecum habitabis in regia. Illa vero, ut quæ esset magno et excelso animo ad excipiendum amicorum dicendi libertatem, et rursus acerrimi ingenii ad deprehendendam adulationem, eliamsi maxime contexeretur vaftris et variis labyrinthis: Depone, inquit, o imperator, fictionem: neque referas et imiteris dolum vulpis. Ego enim semel dixi tibi, me esse Christianam, et veni ut essem sponsa Christi; et eum habeo solum sponsum et consiliarium, et ornamentum virginitatis, stolamque martyrii longe præfero cuivis purpuræ regiæ. Imperator autem adhuc præ se ferens, se ejus curam gerere: Ne cogas me, inquit, vel invitum hanc tuam præclaram purpuram injuria afficere. Ille autem: Fac, inquit, quod velis. Nam per hanc, quæ est ad tempus et cito dissolvitur, conciliabis mihi veram et immortalem gloriam: et magna quoque alia, ut arbitror, multitudo et maxime tui palatii, per me Christo credent, et ipsi quoque me prosequuntur, ad sacros illius thalamos magnifice transeuntem.

XV. Hæc illa quidem dixit: Deus autem desuper annuit, et deduxit ad effectum ea quæ dicta fuerant. Maxentius autem his valde iratus, jubet martyrem exui regali illa purpura, et boum nervis cædi crudelissime. Cum hoc autem factum esset, ut jussisset, et martyris corpus vel nive cadente crebrioribus flagris intolerabilibus duas horas valde cæditur; et cum venter simul verberaretur, lavabatur virginale quidem illius corpus sanguine, et multis ex iis qui aderant, aperte ciebant lacrymas; ipsa autem tam constanter et fortiter restiterat intolerabili illi et vehementi vi tyranni, ut prope modum videretur ejus corpus esse lapideum, nisi ejus naturam Quivii sanguinis arguissent. Vix tandem autem fera illa immunis, caligans ad plagarum spectaculum, martyrem includit in custodia, jubens ut ea tuto asservaretur usque ad diem duo-

A Νοεμβρίου μηνός ἱσταμένου. Ἐσπέρας δὲ τινες τῶν εὐσεβῶν, ἐπὶ τὴν τῶν λειψάνων συλλογὴν ἐξαλλόντες, οὕτως αὐτὰ ὑγιῆ καὶ ᾧσα εὐρίσκουσιν, ὡς μηδὲ τρίχα τούτων ὑπὸ τῆς φλογὸς ὄλωι; ἀναλωθῆναι, οικειώσεως τῆς προνοίας παρασχομένης. Εὐχαριστή-

ΙΔ'. Καὶ πολλοὺς τῷ παραδόξῳ τοῦ θαύματος εἰς ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας ἐπισπασάμενοι, λαμπρῶς αὐτὰ καὶ δσίως ἐν τινι τόπῳ κατατιθέουσιν. Ὁ μέντοι βασιλεὺς Μαξέντιος ὅλος περὶ τὴν μάρτυρα εἶχε, καὶ φροντὶς ἦν αὐτῷ διαρκῆς ἐκείνη, καὶ ὥστε κερδᾶναι αὐτήν, πάρεργον καὶ τὴν βασιλείαν αὐτὴν ἐποιεῖτο. Καὶ δῆτα ῥητορικῶς ἀνάγκας καὶ πειθῶ πᾶσαν καὶ τὰς τῶν λόγων ἀμίλλας ἀπαγορεύσας, κολακείαις ὑποκλέπει αὐτὴν ἐπεχειρεῖ, καὶ τὰ τοιαῦτα τῇ γενναίᾳ προσῆγε. Πείσθητί μοι, καλὴ θυγάτηρ, οἷα φιλοστόργῳ πατρὶ συμβουλευόντι, καὶ τοῖς μεγάλοις θύσαι θεοί; μάλιστα τῷ τῶν μουσῶν ἐφόρῳ Ἑρμῇ, παρ' οὗ σοι καὶ τὸ πολὺ τῆς γνώσεως τοῦτο, καὶ ὅστις σε τοσούταις ἐπὶ τῶν λόγων χάρισι, καὶ συνδιελωμαι σοὶ τὴν τῆς ἀρχῆς ἐξουσίαν, ἴτωσαν οἱ θεοὶ πάντες· καὶ συνοικήσεις μετ' ἐμοῦ τὰ βασίλεια. Ἡ δὲ, μεγαλόφρων εὖσα φιλῶν τε ἀποδέξασθαι παρθρῶν σίαν καὶ ὀξυτάτη πάλιν κολακείαν ἐχθρῶν φωράσαι, κἄν ὅτι μάλιστα σοφοῖς πλέκῃται καὶ ποικίλοις τοῖς λαβυρίνθοις, Ἀποτίθεσο, βασιλεῦ, ἔφη, τὸ δρᾶμα καὶ τὴν σκητὴν, μηδὲ τὸ δολερὸν τῆς ἀλώπεκος ὑποκρίνου. Ἐγὼ γὰρ ἄπαξ σοὶ εἶπον ἤδη ὅτι Χριστιανὴ εἰμι, καὶ ἤλθον νυμφευθῆναι Χριστῷ, καὶ αὐτὸν μόνον ἔχων νυμφίον καὶ σύμβουλον καὶ τὸν τῆς παρθενίας κόσμον καὶ τὴν τοῦ μαρτυρίου στολὴν πάσης βασιλικῆς ἀλουργίδος καὶ πορφύρας τιμιωτέραν πολλῷ τίθεμαι. Ὁ βασιλεὺς τοίνυν ἐτι κήδεσθαι δῆθεν αὐτῆς προσποιούμενος. Μὴ ἀναγκάσης με, ἔφη, τὴν λαμπρῶν σου ταύτην ἀλουργίδα καθυθρῖσαι καὶ μὴ βουλόμενος. Ἡ δὲ ποιεῖ, φησὶν, ὃ βούλει. Διὰ γὰρ τῆς προσκαίρου ταύτης καὶ ταχὺ λυομένης ἀληθῆ μοι δόξαν προξενεῖς καὶ ἀθάνατον, πολὺ δὲ οἶμαι καὶ ἄλλο πλῆθος· καὶ μάλιστα τοῦ σοῦ παλατίου πιστεύουσαι δι' ἐμοῦ τῷ Χριστῷ, καὶ προπέμψουσι με, καὶ αὐτοὶ πρὸς τὰς ἱερὰς ἐκείνου παστάδας μεγαλοπρεπῶς διαβαίνουσιν.

ΙΕ'. Ταῦτα ἢ μὲν εἶπεν· ἐπένευ δὲ Θεὸς ἀωθεν, καὶ εἰς πέρας τὰ εἰρημένα ἐξῆγε. Μαξέντιος δὲ ὀξυτάτα κινηθεὶς ἐπὶ τούτοις κελεύει τὴν βασιλικὴν ἐκείνην πορφύραν ἀποδοθῆναι τὴν μάρτυρα, καὶ βουνεύουσι ὠμότατα καταξάινεσθαι. Τούτου δὲ, ὡς ἐκλέουσε, γενομένου, καὶ τῆς μάρτυρος ἐπὶ δυσὶν ὄλαις ὥραις καθάπερ τισὶ νιφάσι ταῖς ἀνυποστάτοις μάλιστα ἰσχυρῶς τὰ νῶτα καὶ τὴν κοιλίαν ὁμοῦ τυπτομένης, ἐλούετο μὲν τὸ παρθενικὸν ἐκεῖνο σῶμα τοῖς αἵμασι, καὶ πολλοὺς τῶν παρόντων εἰς δάκρυα φανερά κατήγευ· αὐτὴ δὲ οὕτω σταθερῶς καὶ γενναίως πρὸς τὴν ἀφόρητον ἐκείνην καὶ βραγδαίαν ἐνίστατο τοῦ τυράννου βίαν, ὡς μικροῦ καὶ λίθινον περικείσθαι σῶμα δοκεῖν, εἰ μὴ τὴν φύσιν οἱ ποταμοὶ τοῦ αἵματος ἤλεγχον. Ὅψὲ μέντοι καὶ ὁ ἀνήμερος θῆρ ἐκεῖνος πρὸς τὴν τῶν πληγῶν ὄσαν ἰλιγγιάσας, φυλακῇ τὴν μάρτυρα

κατακλείει, εἰς δωδεκάτην αὐτὴν ἡμέραν ἀσφαλῶς κατατέσθαι παραγγείλας, Ἔως ἀνσέψωμαι, φησὶν, ὅπως αὐτὴν καὶ τίσι τρόποις ἀναλώσω κολάσεων. Εἶχε μὲν οὖν οὕτω ταῦτα· καὶ ἡ μάρτυς τῆ φυλακῆς δοθείσα, δευτέρω πάλιν ἐταμειύετο βήματι.

17. Αὐγούστα δὲ ἡ τοῦ βασιλέως Μαξεντίου σύζυγος τὰ κατὰ τὴν μάρτυρα πυθομένη, καὶ τὴν ψυχὴν αὐτῆ φιλικῶς τε καὶ οικειῶς διατεθείσα, ἐπόθει καὶ ὄψιν ἐκείνης ἰδεῖν καὶ ὀμιλίας ἀκοῦσαι, ἧς καὶ τοιοῦτων ἀπέλαυε διηγημάτων. Ποθοῦσα δὲ οὐκ ἐτύγχανε, καὶ ἦν ἡ τοῦ ποθουμένου ἀποτυχία τὸ χαλεπώτατον αὐτῆ τῶν ἰουμφορῶν καὶ βαρύτατον. Εἰσελθόντι γοῦν ποτε τῷ Πορφυρίῳ πρὸς αὐτὴν, στρατοπεδάρχῃς δὲ οὗτος ἦν κατὰ χεῖρά τε γενναϊότητος, καὶ ἀριστα περὶ πολέμους γεγυμνασμένος· (καὶ διὰ τοῦτο καὶ βασιλεὶ Μαξεντίῳ τὰ μεγάλα ὠκειωμένος, καὶ παρ' αὐτῷ τὰ πρῶτα δυνάμενος.) τοῦτον τοίνυν ἡ βασιλις ποτε μόνον εὐροῦσα, καὶ ὡς ἀπόρητόν τινα πρᾶξιν ἐκφέρειν αὐτῷ μέλλουσα, ὄρκους τὸν Πορφυρίῳ πρῶτον ἀσφαλίζεται, καὶ τὰ πιστὰ παρ' ἐκείνου λαμβάνει, ὥστε μηδένα παρ' αὐτοῦ μαθεῖν τὸ μυστήριον· εἶτα τὴν ἐπιθυμίαν αὐτῆς, καὶ τῆς μακαρίας ἐκείνης ἀκοῦσαι φωνῆς ἐπιφέρει. Καὶ ὁ Πορφυρίων, Ἐγὼ σοι, ὡδέσποινα, κατακράξω, φησὶ, τὸ ποθοῦμενον μόνον ἐμπαράσκευός μοι πρὸς τὴν ἐσπέραν γενοῦ. Ἐπει δὲ καὶ ἡ ἐσπέρα παρῆν παραλαβὼν ἅμα διακοσίους στρατιώταις τὴν Αὐγούσταν ὁ Πορφυρίων, καὶ χρήμασι κλέψας τοὺς δεσμοφύλακας, εἰσέρχεται σὺν αὐτῇ πρὸς τὴν μακαρίαν. Ἡ Αὐγούστα τοίνυν, τὴν ποθεινὴν ἐκείνην τῆς μάρτυρος ὄψιν ἰδοῦσα, τὴν ἐπανθούσαν τε αὐτῇ θεῖαν χάριν, καὶ τὴν ἐκπεμπομένην ἐκείθεν ἀνθηρὰν ἀκτῖνα καταπλαγεῖσα, πίπτει τε ταχὺ πρὸς τοὺς πόδας αὐτῆς, καὶ ἠδονῆς αὐτῇ δάκρυα καταξέει, καὶ τοιᾶδε μετὰ δακρύων ἐφθέγγετο· Νῦν εὐδαίμων ἀληθῶς ἐγὼ καὶ βασίλεια, ὅτι καὶ τοιαύτης θεᾶς ἤξιωμαι, καὶ εἰς πέρας ἐκδᾶσαν ἤδη μοι τὴν ἐπιθυμίαν ὀρώ. Ἐγὼ γὰρ ἐπὶ σοὶ τὸν ἐκ πολλοῦ πόθον ὠδίνουσα, καὶ ὥστε τῆς σῆς ὄψεως καὶ τῆς ὀμιλίας ἀπολαῦσαι, δούλη Θεοῦ, καὶ αὐτὴν ἠδῶς τὴν ψυχὴν μετὰ τῆς βασιλείας προιεμένη, νῦν ἔτυχον τῆς ἐφάσεως· ἐξ ἧς οὖν καὶ θάνατος ἐπιελθὼν οὐκέτι με λυπήσει, τυχοῦσάν τε ὧν ἐπιθύμουν καὶ καλῶς ἀρρωισαμένην τὸν ἔρωτα. Εὐφραίνωμαι οὖν τὴν καρδίαν, καὶ τὴν ψυχὴν ὡς ἥδιστα διατίθεμαι, μάλιστα καὶ γλυκεῖαν ζούτως αὐγὴν ἐκ τῆς σῆς καὶ ζηλωτῆ, ὅτι τοιοῦτον προσκεκλήθης Χριστῷ, παρ' οὗ σοι δωρεὰν τοσαῦται χορηγοῦνται καὶ χάριτες.

17'. Πρὸς ταῦτα ἡ μάρτυς· Μακαρία εἰ καὶ οὐ, ὡ βασιλις, ἔφη, ὅτι θεωρῶ στέφανον ἐν ἀγγέλων χειρὶ τῆς σῆς κεφαλῆς ὑπεραιωρούμενον, ὃν καὶ μετὰ τρίτην ἡμέραν διὰ τῆς περιμενούσης σε κολάσεως ἀναδησαμένην, πορεύσῃ πρὸς τὸν ἀληθῆ βασιλέα διηγουσῶς βασιλεύουσα. Ἄλλὰ δειλὴ εἰμι, ἔφη πρὸς τὴν μακαρίαν ἡ βασιλις, καὶ δέδοικα τὰς βασάνους, μάλιστα δὲ καὶ τὸν βασιλέα, ὅτι ἀπηνῆς ἐστὶ καὶ θηριώδης, καὶ ἀνθρωπίνους ἐντροφῶν ἀμα-

decimam, ut consideret, quomodo et quibusnam generibus suppliciorum eam consumat. Hæc quidem ita se habuerunt. Martyr vero conjecta in carcerem, rursus reservabatur secundo tribunali.

XVI. Augusta autem uxor imperatoris cum audisset de martyre, et esset animo in eam bene affecta, desiderabat videre ejus faciem, et eam audire loquentem, de qua talia narrari audiverat. Desiderans autem, id minime assequabatur; et non assequi, quod desiderabat, erat ei gravissima calamitas. Cum ad eam autem aliquando ingressus fuisset Porphyrio (is vero erat dux exercitus, et manu fortissimus, et in bello optime exercitatus, et in eo primas partes obtinens), cum ergo imperatrix aliquando eum solum invenisset, tanquam ei arcanam aliquam narratura actionem prius Porphyrionem astringit jurejurando, et fidem ab illo accipit, fore ut nullus ab eo resciret arcanum. Deinde illa ei exponit suum desiderium, et quemadmodum desiderabat, inscientibus omnibus, convenire martyrem. Cum beatam autem illam vocem audivisset, respondet Porphyrio: Ego, inquit, o domina, faciam tibi quod desideras; esto solum parata. Cum vero adesset vespere, et Augustam accepisset Porphyrio cum ducentis militibus, pecunia corruptis custodibus, cum ipsa ingreditur ad beatam. Augusta autem cum vidisset illum optatum vultum martyris, admirata divinam, quæ in ea florebat, gratiam, et splendidum qui illinc emittebatur, radium, procidit cito ad pedes ejus, et ei effundit lacrymas lætitiæ, et hæc locuta est cum lacrymis: Nunc ego sum revera beata et imperatrix, quod sum tali dignata spectaculo, et video meum desiderium consecutum esse effectum, ego enim jamdiu tui magno teneor desiderio, ut tuo, inquam, fruerer aspectu et sermone, o serva Dei: et vel ipsam animam libenter amittens cum imperio, nunc sum potita desiderio. Si deinceps ergo vel unors accesserit, non me amplius dolore afficiet, ut quæ sim assecuta id quod desiderabam, et amori meo satisfecerim. Lætor ergo corde, et animo sum optime affecta, tam jucundum splendorem ex tuo vultu accipiens. Es itaque beata et felix merito existimanda, quod Christo adhæseris, a quo tam multa dona et gratiæ tibi suppeditantur.

XVII. Ad hæc dixit martyr: Tu quoque es beata, o imperatrix, quod in angelorum manibus video coronam tui capitis in altum elatam, qua post tertium diem per id, quod te manet, supplicium redimita, proficisceris ad verum Regem, regnans perpetuo. Sed sum timida, dicit beatæ imperatrix, et timeo tormenta: maxime autem imperatorem, quod sit sævus et immanis, et insulset hominibus. Martyr autem dicit ei: Sis

lucido animo; habebis enim Christum in corde tuo habitantem, et non attinget tormentum, hic enim parumper castigabitur tuum corpus, et immortally illic rursus quiescet. Hæc cum sancta diceret, excipiens Porphyrio: Rogo te, dic mihi, inquit: Quid mihi dabit Christus, si in illum credam? ei enim ipse quoque jam volo militare. Martyr autem: Nondum, inquit, legisti aut audivisti Scripturam Christianorum? Nunquam, inquit Porphyrio qui ab ineunte ætate semper fuerim in bello occupatus, et nunquam curam converti ad alia. Illa vero: Et quænam, inquit, lingua narravit bona illa, quibus frueris? Fieri enim non potest, ut complectatur oratio, quæ ab illa benigna dextera sunt parata iis qui ipsum diligunt. Propter hæc gaudio repletus Porphyrio, ipse quoque credit Christo cum ducentis militibus. Et cum imperatrix et ipsi valedixissent martyri, et cavissent sibi a custodibus secreta futura ea quæ ab ipsis facta fuerant, media nocte illinc egrediuntur. Christi autem martyr Æcaterina, habens Dominum patre magis benevolam, magnam ab eo curam sui est consecuta. Totis enim illis duodecim diebus, in quibus eam habebat custodia, per columbam alimentum accipiebat a superis. Ueinde ipsa quoque egregius agnoscit Christus cum iis quæ circa ipsum erant copiis et gloria sua apparens, magis confirmavit ejus fortitudinem, et implevit audacia, dicens: Ne extimescas, ego enim sum tecum: nec te attinget tormentum, sed cum per tuam tolerantiam ad nomen meum multos adduxeris, multas quoque consequeris remunerationes.

XVIII. Cum hæc ultima nocte ei Christus mandasset, mane Maxentius [Maximinus] præsedit in tribunali, et beatam jussit adduci: et assistens martyr cum gratis spiritualibus, et dulci illa alacritate, adeo ut ii quoque, qui aderant, nitido splendore refulgerent, graviter admodum terret imperatorem. Ipse autem ei dicit malitiose et fallaciter: Te, inquit, decet imperium, o filia. Age ergo, cum diis sacrificaveris, impera nobiscum. Neque velis, rogo, videre interire torquentis tantam pulchritudinem. Illa autem: Est, inquit, solum terra et cinis; et id tibi rursus dico, o imperator; tempus vero facit eam efflorescere, et morbus labefacit, ut quæ nihil firmum habeat, nec stabile. Interim autem dum martyr hæc ei diceret, quidam præfectus, nomine Chursasadem, acris quidem ad iram, promptus autem et ingeniosus ad puniendum, cum hæc audiret, partim dolens vicem Maxentii [Maximini] partim autem suæ benevolentia in experientiam, cum se parvo tempore sustinisset, tanquam apud se meditans et inquirens, dixit: Ego tibi, o imperator, non parva cura adhibita, inveni, quomodo possis vel ei cito persuadere, vel eam perdere. Modus autem est ejusmodi: Jube sub una stibula fieri quatuor rotas, et unicuique rotæ in-

αιν. Καὶ ἡ μάρτυς, Θάρρει, φησί· σύννοικον γὰρ ἐν τῇ καρδίᾳ σου τὸν Χριστὸν ἔξεις, καὶ οὐ μὴ σου ἀφῆται βάσανος· κολασθήσεται γὰρ ἐνταῦθα μικρόν σου τὸ σῶμα, καὶ ἀθάνατα πάλιν ἐκεῖ ἀναπαύσεται. Ταῦτα τῆς ἁγίας διεξιούσης, ὑπολαβὼν ὁ Πορφυρίων; Δέομαί σου, φράσον, ἔφη, τί καὶ ἐμοὶ δωρεῖται Χριστὸς εἰς ἐκείνον πιστεύοντι; Τοῦτω γὰρ ἤδη καὶ αὐτὸς στρατεύεσθαι βούλομαι. Καὶ ἡ μάρτυς, Οὐδέπω γραφὴν, ἔφη, Χριστιανῶν ἀνέγνως ἡ ἡκουσας. Οὐδέποτε, φησὶν, ὁ Πορφυρίων ἐκ παιδῶν αἰεὶ περὶ πολέμους ἠσχολημένος, καὶ μηδέποτε μεταεἰς τὴν φροντίδα πρὸς ἕτερον. Ἡ δὲ καὶ ποῖα τις ἂν γίνωσκε τὴν τῶν ἀγαθῶν ἐκείνων ἀπόλαυσιν διηγῆσαιτο; Ἀδύνατον γὰρ λόγῳ περιλαβεῖν ὅσα παρὰ τῆς φιλαυθρώπου δεξιᾶς ἐκείνης τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτὴν τεθησαύριται. Χωρὸς ἐπὶ τοῦτοις ὁ Πορφυρίων πλησθεὶς πιστεύει σὺν τοῖς διακοσίοις στρατιώταις καὶ αὐτὸς τῷ Χριστῷ. Καὶ τὴν μάρτυρα ἡ βασίλισσα καὶ αὐτοὶ ἀσπασάμενοι καὶ ασφαλισάμενοι τοὺς φρουροὺς ἀπόρρητα κεῖσθαι παρ' αὐτοῖς τα πρῶχθέντα, μέσης νυκτὸς ἐκείθεν ἐξέρχονται. Ἡ μένοτι τοῦ Χριστοῦ μαρτυρὸς Δικατερίνα, Δεισιότην πατρὸς φιλοστοργότερον ἔχουσα, πολλῆς ἀπέλαβε παρ' αὐτοῦ τῆς κηδεμονίας. Παρ' ὅλας μὲν γὰρ τὰς δώδεκα ταύτας ἡμέρας, ἐν αἷς αὐτὴν εἶχεν ἡ φυλακὴ, διὰ περισσεύσας ἀνωθεν ἐδέχετο τὴν προφῆν· ἔπειτα δὲ καὶ αὐτὸς ὁ καλὸς ἐκείνης ἀγνωσθῆτος Χριστὸς μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν δυνάμεων καὶ τῆς οικείας δόξης· ἐπιφανῆς, ἐπτερώσέ τε αὐτῆς πλεον τὴν καρτερίαν καὶ θαρσύνει ἐνέπληξεν. Ἐ μὴ δειλιάσης, εἰπὼν· ἐγὼ γὰρ εἰμι μετὰ σοῦ καὶ οὐ μὴ σου ἀφῆται βάσανος, ἀλλὰ πολλοὺς διὰ τῆς οικείας ὑπομονῆς τῷ ἐμῷ προσαγαγῶσα ὀνόματι πολλῶν ἀξιοθήσῃ καὶ τῶν στεφάνων.

III. Ταῦτα κατὰ τὴν τελευταίαν νύκτα τοῦ Χριστοῦ ἐπισκήψαντος, ἔωθεν ὁ Μαξέντιος ἐπὶ τοῦ βήματος προκαθίσας, ἀχθῆνας κειλεῖται τὴν μακαρίαν. Καὶ παραστῆσα ἡ μάρτυς μετὰ τῶν πνευματικῶν χαρίτων καὶ τῆς γλυκειᾶς ἐκείνης φαιδρότητος, ὡς καὶ αὐτοὺς δῆπου τοὺς παρόντας καθαρῶ περιλάμπειν τῇ ἀγλῇ, δευνῶς ἄγαν καταπλήττει τὴν βασίλειαν. Καὶ αὐτὸς εὐδύς, ὑπόλωπ τῷ ἦθει καὶ περιέργῳ, Σὺ πρόκειται, φησὶ, τὸ βασίλειον, ὑγῆτερον. Δεῦρο τοίνυν θύσασα τοῖς θεοῖς, βασιλεύσον σὺν ἡμῖν, μηδὲ θελήσης παρακαλῶ, βασάνοις ἀπολέσθαι τοσαύτην ὕψους ὠραϊότητα. Ἡ δὲ, Γῆ μόνον ἐστίν, εἶπε, καὶ κόνις, καὶ πάλιν σοὶ φημι, βασιλεῦ, ἀπανθεῖν δὲ αὐτὴν καὶ χρόνος ποιεῖ, καὶ νόσος ἐπελθοῦσα μαραινεί, βέβαιον οὐδὲν οὐδὲ μόνιμον ἔχουσαν. Ἐν ὅσῳ δὲ ταῦτα ἡ μάρτυς; πρὸς αὐτὸν διελέγετο, ὑπαρχὸς τις ὄνομα Χρυσασαδέμ, ὄξυς μὲν εἰς ὀργὴν, εὐμήχανος δὲ εἰς τιμωρίαν, τῶν λεγομένων ἀκούων, ὁμοῦ μὲν ὑπεραγανακτῆσας Μαξέντιου, ὁμοῦ δὲ καὶ πείραν αὐτῷ εὐνοίας διδοῦς, μικρόν τινα χρόνον ἐπισχῶν καὶ ὄλον αὐτὸν συγκροτήσας, Ἐγὼ σοι, βασιλεῦ, ἔφη σὺν πολλῇ φροντίδι ἀνεῦρον, ὅπως ἂν ἡ κείσαι θάπτον αὐτὴν δυνηθῆς, ἢ ἀπολέσαι. Ὁ δὲ τρόπος ἐστὶ τοιοῦτος· Κέλευσον ὑπὸ περιόνη μὴ τέσσαρας γενέσθαι τρο-

χοῦς· ἐκάστῳ δὲ τῶν τροχῶν πρηστῆρας ἐμπαγή-
ναι καὶ ἤλους ὀξεῖς· εἶτα σχοινοῖς τὸ μηχανῆμα καὶ
τροχιλοῖς πρὸ τῶν αὐτῆς ὀφθαλμῶν ἐλκυσθῆναι.
Εἰ μὲν οὖν ἰδοῦσα τοῦτο μετὰ σφοδροτάτου βόζου
φερόμενον πεισθεῖη καὶ θύσει μεθ' ἡμῶν τοῖς θεοῖς,
τεύξεται τῶν ἐπηγγελμένων· εἰ δ' οὐκ, ἀλλὰ τοῖς τρο-
χοῖς ἐμβληθεῖσα ἐλσεινόντα τὴν ψυχὴν ἀπορρήξει.

10'. Ταῦτα μὲν οὖν ὁ ὑπαρχος εἶπεν. Ἀρπάσας
δὲ τὸν λόγον ὁ βασιλεὺς, τὴν μάρτυρα μὲν διδῶσι
τηρεῖσθαι καὶ αὖθις· τὸ μηχανῆμα δὲ εἰς τρίτην
ἡμέραν τελεσθῆναι κελεύει. Τοῦτου δὲ γενομένου,
προσάγεται καὶ πάλιν ἡ μάρτυς, καὶ, Πείσθητί μοι,
φησὶ πρὸς αὐτὴν ὁ βασιλεὺς, καὶ θύσον τοῖς θεοῖς·
εἰ δὲ μή, τούτῳ σε τῷ κολαστηρίῳ ὑποδαλῶ, κε-
λεύσας τὸ καινὸν ἐκεῖνο μηχανῆμα, ὑπ' ὀφθαλμοῦς
αὐτῆς ἔλκεσθαι· οὐτινος σὺν πολλῷ κινουμένου τῷ
βόζῳ καὶ πάλιν ὁ βασιλεὺς, Ὁρᾶς; ἔφη, τοῦτό σε
μὴ πειθομένην ἐκδέξεται. Ἡ δὲ, Πολλάκις, φησὶ,
τὴν ἐμὴν γνώμην εἶπον, ὦ βασιλεῦ, καὶ φανεράν
σοι ταύτην ἐποίησάμην· μὴ μίλλε οὖν, ἀλλὰ ποιεῖ
τὰ τῷ θυμῷ παριστάμενα. Ἡπάτα δὲ τις ἐλπὶς
εἶ τὸν βασιλεῖα ὅτι τυχὸν πεισθήσεται καὶ μεταβα-
λεῖ, καὶ αὖθις πρὸς αὐτὴν ταῖς θωπείαις ἐκέχρητο.
Ἐπεὶ δὲ ἀνήνυστα ἔργων ποῦν, περιδεθῆναι μὲν τοῖς
τροχοῖς τὴν γενναίαν προστάττει, ἐξύτατα δὲ αὐτοῦς
κινεῖσθαι ὅπως τῷ σφοδρῷ τοῦ κινήματος βαρυτέραν
ὑπομείνῃ τὴν τελευταίην. Ἀλλ' ἦν ἐναντία τούτων
ἡ ἐκ τῆς θείας χάριτος ἔκθεσις. Ἡ γὰρ μάρτυς
πάντων ὁμοῦ καὶ τοῦ σιδήρου καὶ τῶν τροχῶν καὶ
τῶν δεσμῶν ἐκείνων ἐλέλυτο, ἀγγέλου πρὸς αὐτὴν
ἄνωθεν καταβάτος. Οἱ τροχοὶ δὲ, αὐτόματοι κυλι-
σθέντες, πολλοὺς τῶν ἀπίστων ἀνείλον, ὥστε καὶ
κράζειν τινὰς τῶν περιστώτων ἐπὶ τῷ παραδόξῳ
τούτῳ θεάματι· Μέγας ὁ θεὸς τῶν Χριστιανῶν. Θυ-
μὸς ἐπὶ τούτοις πολὺς Μαξεντίου καὶ μανία δυσκά-
θεκτος, καὶ πικρότεροι τῇ μάρτυρι πάλιν κολάσεις
παρεσκευάζοντο. Ἀλλ' ἡ σύζυγος, Αὐγούστα τῶν
βασιλικῶν ἀθρόον κοιτωνίσκων ἐπιφανείσα, καὶ
τοῦτον πρὸς ἑαυτὴν ἀντιπερισπάσασα, διέλυσε τὴν
βουλήν, μᾶλλον δὲ ἀναίρετίς αὐτῆ γέγονε τῆς ἐπι-
βουλῆς. Ἐρχεται τε γὰρ ὡς πνεῦμά ποθεν, Ἀπό-
λυσε, λέγουσα, τὴν οἰκέτιν τοῦ μεγάλου Θεοῦ, ἧς
οὐχ ἄπτεται βᾶσανος. Μωραίνεις γὰρ ὕπνω, ζῶντι
παλαίων Θεῷ. Ἐφ' οἷς καὶ θερμότερα ζῆσας ὁ βα-
σιλεὺς τῷ θυμῷ, μάλιστα τῷ καὶ μὴ τοὺς οἰκιστά-
τους ἔχειν αὐτῷ συμφρονούντας, τὴν μάρτυρα τέως
παραδραμῶν, ὄλην κατὰ τῆς συζύγου τὴν μανίαν
ἠφίει.

Κ'. Μέγιστον οὖν κινώτιον ἐνεγκῶν, καὶ μολίβδῳ
πρὸς τὸ ἔδαφος αὐτὸ ἐμπεδώσας, ὡς ἂν πεπηγὸς τε ἦ
καὶ ἀκίνητος, καὶ τοῦτο ἀνοίξας, τοὺς τῆς οἰκείας, οἰ-
μοι! συζύγου μασθοῦς, τῇ ὑποκειμένῃ τῷ πῶματι
προσηλοῖ τῆς σανίδος ἀκίδι. Ἐπειτα σφοδρότερον κα-
ταφέρεισθαι κελεύει τὸ πῶμα, καὶ μὴ πρότερον στήναι,
πρὶν ἢ καὶ αὐτοὺς τὸ παράπαν τοὺς μασθοῦς ἀπο-
τέμῃ, τῇ τῆς κολάσεως παρατάξει δριμυτέραν
ἐμποιῶν αὐτῇ τῆ; ὀδύνης τὴν ἀσθησιν. Τοῦτου δὲ
γεγονότος, ἐπεὶ ἀποκοπέντας αὐτοὺς εἶδεν, ἐλσεινῶς

PATROL. GR. CXVI.

figi serras et clavos acutos. Deinde machinam fu-
nibus et parvis rotis trahi ante ejus oculos. Et
si, cum eam quidem viderit ferri maximo impetu
ac strepitu, persuasa fuerit, et nobiscum diis sa-
crificaverit, consequetur promissa; sin minus, in
rotas injectæ miserabiliter per vim ei erumpet
anima.

† XIX. Atque hæc quidem dixit præfectus. Cum au-
tem ejus sermonem arripuisset imperator, dat qui-
dem martyrem custodiendam, et rursus jubet machi-
nam fieri in tertium diem. Cum hoc autem factum
esset, martyr rursus addicitur; et, Pare mihi, dicit ei
imperator, et diis sacrificæ: sin minus, ego te
huic tormento subijciam, jubens novam illam ma-
chinam trahi ante ejus oculos. Quæ quidem cum
magno impetu et strepitu moveretur, rursus ei
dicit imperator: Vides? inquit, ea te, si non pa-
reas, excipiet. Illa autem: Sæpe, inquit, meum
animum tibi dixi, o imperator, et eum tibi aperui.
Ne ergo cuncteris, sed facias quæ tuo sedent
animo. Imperatorem autem spes quædam adhuc
decipiebat, futurum fortasse, ut persuaderetur et
mutaretur, et multis apud eam rursus usus est
adulationibus. Cum autem cognovisset se frustra
laborare, jubet quidem alligari rotis generosam
martyrem, ipsas vero moveri celerrime, ut motus
vehementia mortem subiret graviorem. Sed iis
quæ meditabatur, contrarius divinæ erat gratiæ
eventus: martyr enim simul omnino soluta fuit a
ferro, et rotis, et illis vinculis, quod angelus de-
super ad eam advolasset; rotæ autem sua sponte
volutatæ interemerunt multos ex infidelibus,
adeo ut exclamarent quidam ex circumstantibus
propter inopinatum, et quod erat contra opinio-
nem, spectaculum: Magnus est Deus Christianorum.
Propter hæc magna ira fuit rursus accensus Ma-
xentius [Maximinus] et furore qui minima poterat
cohiberi; et graviora rursus supplicia parabantur
martyri. Sed conjux Augusta repente apprens ex
cubiculo imperatoris, et eum ad se attrahens,
dissolvit consilium; imo vero sustulit insidias.
Alicunde enim venit tanquam spiritus, Absolve,
dicens, famulam magni Dei, quam non attingit
tormentum; revera enim desipis, decertans ad-
versus Deum vivum. Quamobrem majore ira fer-
vens imperator, maxime quod nec familiaris-
simos haberet secum consentientes, interim præ-
terita martyre, universum furorem immittit in
conjugem.

XX. Cum ergo arcam maximam curasset afferen-
dam, et plumbo eam humi affixisset, ita ut sta-
bilis esset et immobilis, mamillas, proh dolor! suæ
conjugis configit aculeo subjecto operculo tabulæ.
Deinde jubet operculum deorsum ferri vehemen-
tius, et non prius sisti, quam ipsa mamillas om-
nino abscidisset, diuturnitate supplicii graviorem
sensum ei doloris afferens. Cum hoc autem fac-
tum esset, ubi vidit illas miserabiliter abscissas,
immitis ille et vel ipsis feris immanior, veluti

rem levem arbitratus, quod spectat ad dolorem, A infert adhuc graviorem, et pronuntiat sententiam, ut ejus caput amputetur gladio. Augusta ergo, libenter accepta sententia, læta dixit martyri : Ora pro me. Illa vero : Vade, inquit, in pace, in æternum enim regnabis cum Christo. Atque illi quidem jussu imperatoris amputatur caput extra civitatem vicesimo tertio Novembris. Sed neque dux exercitus Porphyrio et qui cum eo erant, hoc beatum iter deseruerunt ; sed quomodo illic Augustæ duces fuerunt ad martyrem, ita etiam pie secuti sunt eam abeuntem ad communem Dominum. Nam cum ipsi quoque se stitissent pro tribunali : Ego quoque sum Christianus, dixit Porphyrio. Sed hi quoque, qui sunt mecum, sunt insignis ad Deum adductus exercitus. Hoc non sustinuit audisse Maxentius [Maximinus], sed cum ex profundo corde ejulasset : Perii, inquit, cum perdidierim admirabilem virum Porphyriouem, unde etiam conversus ad suos milites : Vos autem, inquit, quam de causa deos patrios habuistis contemptui ? Cum illi vero nihil respondissent, Porphyrio : Cur dimisso, inquit, capite, o imperator, pedes interrogas ? Est tibi mecum loquendum. Ille autem : Malui, inquit, caput, tu es eorum caput ? et cum eum plura loqui non permisisset furor, eos quoque statim morte condemnat. et ipsi quoque consummantur vicesimo quarto Novembris, effectumque assecuta est predictio, quam martyr prædixerat imperatori, cum dixit : Multi ex tuo palatio Deo per me credent.

Δγοντος, πέρως κίνταῦθα τῆς προβήσεως δεξαμένης ἦν ἡ μάρτυς τῷ βασιλεὶ προειρήκει, ὅτι Πολλοὶ τοῦ σοῦ πλάσιου πιστεύουσι δι' ἐμοῦ τῷ Χριστῷ.

XXI. Ille autem cum rursus beatam sistendam curasset Æcaterinam, et in eam omnem movisset improbitatem, et nihil non esset machinatus, ubi nec promissis, nec minis eam omnino vidit posse expugnari, jubet ipsam quoque duci ad mortem. Cum ergo eam accipientes milites eduxissent e civitate, et duxissent ad locum martyrii, circumstantes magna multitudo, maxime autem mulierum, quæ erant claræ et insignes, acerbè plangebant et lamentabantur, et lugebant ultimum illum decessum. Illa autem vultu constanti et nequaquam perterrito petit tempus ad orationem. Quod ei concedunt milites. Illa vero cum et manus et animum ad cœlos sustulisset, dixit : Domine Jesu Christe, Deus meus, ago tibi gratias, quod stauisti supra petram pedes meos, et direxisti gressus meos, et nunc extende palmas, quæ pro me in cruce fuerunt sauciatae, et suscipe animam, quam sacrificavi pro te et tua confessione. Memento, Domine, quod sumus caro et sanguis, et ne permittas, ut, quæ a me facta sunt per ignorantiam, in apertum proferant acres rerum nostrarum examinatores autè tuum terribile et incorruptum tribunal : sed quem pro te effudi sanguinem, eo meas maculas ablue. Da autem ut hoc meum corpus, quod pro te fuit conscis

δ ἀπηγῆς ἐκείνο; καὶ θηρίων ὠμότερος κοῦφον ὡσπερ εἰς ὄδυνης λόγον τὸ πρᾶγμα νομίσας ἐπάγει· καὶ τὸ βαρύτερον, καὶ ἀποτιμηθῆναι διὰ ξίφους καὶ τὴν κεφαλὴν αὐτῆς ἀποφαίνεται. Ἡ Αὐγούστα τοίνυν ἀσμένως τὴν ἀπόφασιν δεξαμένη, Εὐχαὶ ὑπὲρ ἐμοῦ, πρὸς τὴν μάρτυρα μετὰ περιχαρείας ἔφη. Ἡ δὲ, Πορευοῦ, φησὶν, ἐν εἰρήνῃ· δι' αἰῶνος γὰρ συμβασιλεύσεις Χριστῷ. Ἐκείνη μὲν οὖν κατὰ τὸ τοῦ βασιλέως πρόσταγμα τὴν κεφαλὴν ἐξιο τῆς πόλεως ἀποτέμεται τρίτῃ καὶ εἰκάδι τοῦ Νοεμβρίου μηνός. Ὁ δὲ Πορφυρίων ὁ στρατηλάτης καὶ οἱ σὺν αὐτῷ τῆς μακαρίας ταύτης πορείας ἀπολιμπάνονται· ἀλλ' ὡσπερ ἐκεῖ τῆς ἐπὶ τὴν μάρτυρα ἰδοῦ προηγήσαντο τῇ Αὐγούστῃ, οὕτω κίνταῦθα πρὸς τὸν κοινὸν ἀποῦση Δεσπότην φιλοθέως παρεῖποντο.

B Παραστάντες γὰρ εὐθέως καὶ αὐτοὶ μέσῃ ἐπὶ τοῦ βήματος, Κἀγὼ Χριστιανός εἰμι, ἔφη ὁ Πορφυρίων, ἀλλὰ καὶ οἱ σὺν ἐμοὶ οὗτοι, στρατὸς ἐπίσημος τῷ Θεῷ προσαγόμενος. Ταύτην οὐκ ἤνεγκε τὴν ἀκοὴν ὁ Μαξέντιος, ἀλλὰ βαθὺ τι καὶ ἀπὸ καρδίας αὐτῆς ἀνοιμώξας, Ἀπόλωλα, ἔφη, τὸν θαυμαστὸν ἄνδρα ζημιωθεὶς Πορφυρίωνα. Εἶτα καὶ πρὸς τοὺς σὺν αὐτῷ στρατιώτας ἐπιστραφεὶς, Ὑμεῖς δὲ τί παθόντες ἠβητήκατε τοὺς πατέρας θεοῦ; εἶπε. Τῶν δὲ μηδὲν ἀποκρινάμενων, ὁ Πορφυρίων· Τί τὴν κεφαλὴν ἀφελίς, ὦ βασιλεῦ, τοὺς πόδας ἐπερωτᾷς; Πρὸς ἐμέ σοι ὁ λόγος. Ὁ δὲ, Κακῆ, φησὶ, κεφαλῆ, οὐ αὐτῶν εἰ κεφαλῆ. Καὶ οὐδὲν φθέγγασθαι τὴν πλῆθος ὑπὸ τῆς μανίας συγχωρηθεὶς, θάνατον εὐθέως καὶ αὐτῶν κατακρίνει, καὶ τελειοῦνται, εἰς τὴν ἐπιούσαν καὶ οὗτοι, τετάρτῃ ἐπὶ εἰκάδι τοῦ αὐτοῦ μηνός.

C ΚΑ'. Ὁ δὲ, τὴν μακαρίαν καὶ αὐθιῶν Αἰκατερίναν παραστηράμενος, καὶ πᾶσαν αὐτοῦ τὴν πονηρίαν κινήσας καὶ οὐδὲ μίαν μηχανῆς ἀποσχόμενος, ἐπεὶ ἀνάλωτον παντάπασι καὶ ὑποσχέσειν εἶδε καὶ ἀπειλαῖς, τὴν ἐπὶ θανάτῳ καὶ αὐτὴν ἀχθῆναι κελεύει. Ὡς οὖν οἱ στρατιῶται ταύτην παραλαβόντες ἐξέβαλλον τε τῆς πόλεως καὶ εἰς τὸν τῆς μαρτυρίας ἡγαγόν τόπον, πλήθος αὐτῆν πολὺ περιστάντες, μάλιστα δὲ γυναικῶν ἕσον ἐπιφανῆς ἦν καὶ ἐπίσημον, ἐκόπτοντο πικρῶς, ὠλοφύροντο, τὴν τελευταίαν ἐκείνην ἐκδημίαν ἐπένοον. Ἡ δὲ, μεθ' ὑγιουῦ πάνου καὶ ἀταράχου τῆς καταστάσεως, καιρὸν εἰς προσευχὴν αἰτεῖ, καὶ ἰδοῦσι τὴν χάριν οἱ στρατιῶται, καὶ χεῖρας ἅμα καὶ ψυχὴν εἰς οὐρανοῦς ἀνασχοῦσα, D Κύριε Ἰησοῦ Χριστὲ ὁ Θεός μου, ἔφη, εὐχαριστῶ σοι ὅτι ἔστησας ἐπὶ πέτραν τοὺς πόδας μου, καὶ κατέσθυνας τὰ διασθήματά μου, καὶ νῦν ἔλτειςίν σου τὰς ὑπὲρ ἡμῶν τριυματισθείσας σταυρῷ παλάμας, καὶ δέξαι τὴν ψυχὴν ἣν ὑπὲρ σοῦ καὶ τῆς σῆς ὁμολογίας κατέσθυσαι. Μνήσθητι, Κύριε, ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα ἔσμεν, καὶ μὴ δῖς τὰ ἐν ἀγνωσίᾳ μοι πεπραγμένα τοῖς δεινοῖς τῶν ἡμετέρων ἐξετασταῖς ἀνακαλύπτειν ἐπὶ τοῦ φοβεροῦ καὶ ἀδικαστοῦ σου βήματος· ἀλλ' οἷς ὑπὲρ σοῦ ἐξέχουσιν αἵμασι, τοῦτους τὰς ἐμὰς κηλίδας ἀπόπλυνον. Ἄδς δὲ καὶ τὸ ὑπὲρ σοῦ κατακοπὴν τοῦτο σῶμά μου γενέ-

οἱ τοῖς ζητοῦσιν ἀθέατον, ἢ οικονομίᾳ οἴδας ἅσπερ
αὐτὸς, ὁ πλάσας καταμόνας τὰς καρδίας ἡμῶν.
Ἐπίβλεψον ἐξ ὕψους ἀγίου σου, Κύριε, καὶ ἐπὶ τὸν
περιστῶτα τοῦτον λαόν, καὶ ὁδήγησον αὐτοὺς
τῷ φωτὶ τῆς σῆς ἐπιγνώσεως· δίδου δὲ καὶ τοῖς δεῖ-
ἐμοῦ καλοῦσι τὸ σὸν ἅγιον ὄνομα τὰ πρὸς τὸ συμ-
φέρον αἰτήματα, ἵνα διὰ πάντων ὑμῆται τὰ σὰ
μεγαλεῖα νῦν καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας. Ταῦτα προσευ-
ξαμένη τοὺς στρατιώτας ποιεῖν τὸ κελευσθὲν προ-
ετρέπετο· καὶ τοῦτων εἰς τὸ ξίφος ἀνατεινόμενος
τὴν μακαρίαν αὐτῆς κεφαλὴν ἀποτέμνει ἐπὶ εἰκάδι
τοῦ Νοεμβρίου μηνὸς ἄγοντος.

Θαυματοργεῖ δὲ τι κἀνταῦθα Θεὸς, τὴν αὐτοῦ τι-
μῶν μάρτυρα, καὶ τὰς ἐκείνης ἄγων εἰς πέρας εὐχὰς·
γάλα τε γὰρ εἶδον οἱ παρόντες ῥυὲν ἀντὶ αἵματος,
καὶ ἄγγελοι τὸ ἐκείνης σῶμα τὸ τίμιον παρ' αὐτὸν
τῆς τελειώσεως τὸν καιρὸν περιστείλαντες, πρὸς τὸ
Σινᾶ ἕως προπέμπειν ἐρχοσαν, εἰς δόξαν Πατρὸς,
Υἱοῦ καὶ ἁγίου Πνεύματος, τῆς μιᾶς Θεότητός τε
καὶ βασιλείας, ἣν πρέπει πᾶσα τιμὴ, κράτος, μεγα-
λωσύνη τε καὶ μεγαλοπρέπεια νῦν καὶ εἰς τοὺς αἰῶ-
νας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

A sum, non possit aspici ab iis qui quærant: et
qua providentia fixisti corda nostra, aspice ex
alto sancto tuo, Domine, ad hunc populum, qui te
circumsistit, et deduc eos lumine tuæ agnitionis.
Da autem iis quoque, qui per me invocant san-
ctum tuum nomen, petitiones quæ sunt eis condu-
cibiles, ut per omnia laudentur tua magnalia nunc
et in sæcula. Cum sic precatæ esset, jussit milites
facere, quod fuerat imperatum. Unus autem ex eis
stricto gladio eorum caput amputat vicesimo
quinto mensis Novembris.

Porro autem hic quoque facit Deus aliquod
miraculum, honorans suam martyrem, et ad effe-
ctum deducens illius preces. Nam qui aderant,
viderunt lac fluens pro sanguine: et angeli eum
venerandum illius corpus composuissent in ipso
tempore consummationis, visi sunt deducere in
montem Sina, ad gloriam Patris, et Filii, et Spi-
ritus sancti, qui sunt una Divinitas et regnum:
cui convenit honor et potentia in sæcula sæculo-
rum. Amen.

MENSIS DECEMBER.

ΑΘΛΗΣΙΣ

ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΕΝΔΟΣΟΥ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΥ ΜΕΓΑΛΟΜΑΡΤΥΡΟΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

ΒΑΡΒΑΡΑΣ.

CERTAMEN

SANCTÆ ET GLORIOSÆ MAGNÆ MARTYRIS CHRISTI

BARBARÆ.

(Latine ap. Surinm ad diem 4 Decembris; Græce ex cod. ms. Paris. 147.)

Α'. Μαξιμιανῷ τῷ δυσσεβεῖ βασιλεῖ, πολλὴν περὶ
τὴν τῶν εἰδώλων κλάνην εἰσφέροντι τὴν σπουδὴν,
ἔργον ἦν τοῦτο τῶν ἄλλων ἐπιμελέστατόν τε καὶ
φροντίδος διηνεκοῦς ἕξιον, τὸ δαίμονας μὲν θεραπεύειν
καὶ τὴν ἀσέβειαν κρατύνειν ὁπόση δύναμις,
τοὺς δὲ τὸ θεῖον ὄνομα τοῦ Χριστοῦ σεβομένους, ἣ
τὴν εὐσεβῆ ταύτην ἐξόμνουσθαι κρίσιν, ἣ ποικίλαις
παραθεθέντας κολάσεσι, μετὰ τῶν προσόντων πάν-
των βιαίως ἐκπίπτειν καὶ τῆς ζωῆς. Χώρα δὲ τις

I. Maximiano (1) impio Imperatori, qui studii
plurimum conferebat in errorem idolorum, hoc
maxime perpetuo erat curæ, ut demones quidem
coleret, et impietatem omnibus opibus et viribus
confirmaret: ii autem, qui Christi divinum nomen
colebant, aut piam fidem abjurarent, aut variis tra-
diti supplicis, cum bonis omnibus quæ aderant,
vita quoque violenter privarentur. Quædam autem
regio, quæ vocatur Heliopolis, virum habebat insi-

(1) Maximino, Baron.

gaem, religione quidem gentilem, valde vero divitem, et hujus mundi splendore clarissimum. Is vocabatur quidem Dioscorus: unius autem puella erat pater, cui nomen erat Barbara. Ejus vero in illam erat amor, qui debebat esse ejus, qui in illam solam omnem suam spem defixerat. Eam cum, ut quæ esset vultu admodum formosa, et pulchritudine eximia, vellet conservare integram, et nulla labe pollutam, et ideo nec sineret quidem aspici ab iis, qui foris erant, excelsa turre constructa, et domo in ea artificiose ædificata, illic beatam ita collocavit habitandum, ut nec ulli ad eam pateret aditus, nec vir ullus eam attingeret oculis. Erat autem hoc opus divinæ providentiæ, quæ futurum diu ante considerabat. In ea enim Paræcti gratia latentibus ejus oculos latenter attingens, et illuminavit facie divinæ cognitionis, et verum Deum notum ei fecit admirabiliter. Habebat ergo turris virginem, quæ ædificata erat super fundamentum fidei, et conservabatur ad hoc, ut esset salus multorum.

II. Cum autem jam esset nubilis, pater erat valde sollicitus, quisnam esset eam accepturus uxorem: et multi quidem et genere et opibus præstantes de ejus conjugio cum eo sermones contulerunt. Ejus enim pulchritudo, etsi non conspecta, auditione tamen accepta, faciebat ut ejus nuptiæ magna contentione peterentur. Verumeninvero patri videbatur esse indecorum et plane illiberale, si quod ipse magno agebat studio, filia non notum existeret, et ejus scopo minime assentiretur. Ad eam quidem certe veniens, de matrimonio cum ea communicat, et quanto studio et quanta cura ei providere cuperet, significat. Illa autem cum non modo corde, sed ne summis quidem auribus eam rem vellet admittere, sed tanquam absonum et absurdum aliquid id ei rejecisset, et ipsum patrem irate repulit, et, Ne de ea re, dixit, mecum iterum verba feceris. Nam tu, pater deinceps non vocaberis, et efficies, ut ego mihi manus afferam. Pater autem statuens longe esse honestius persuadere, quam cogere, ratusque ejus constantiam non esse pertinaciam, nec inobedientiam, sed vehementem desiderium castitatis; et alioqui ei præbens tempus deliberandi, sperans fore ut fortasse mutaretur, et ei morem gereret, cum nihil dixisset amplius, ex turre quidem descendit protinus, veniens vero ad lavacrum, quod tunc ædificabat, totus ei vacabat: cujus urgens ædificationem, et magnam artificum adducit multitudinem: et cum, ut quamprimum effectum redderent ædificium, mandasset, et eis integram mercedem præbisset, ipse in longinquam profectus est regionem.

III. Cum diu autem esset moratus in ea peregrinatione, Dei ancilla Barbara descendit ex turre, visura quemadmodum fieret lavacrum. Deinde cum illic fuisset, et contemplata esset partem, quæ vergit ad meridiem, duas habere fenestras, quæ lucem præbent, reprehendit artifices, dicens: Cur dua-

A κατ' ἐκεῖνο καιροῦ Ἡλιούπολις καλουμένη ἄνδρα τῶν ἐπισήμων ἔχουσα ἦν, Ἑλληνα μὲν τὴν θρησκείαν, πλουσίον δὲ κομιδῇ καὶ τῇ κατὰ κόσμον περιφανείᾳ λαμπρότατον. Οὗτος Διόσκορος μὲν ἔκαλετο, μίθς δὲ παιδὸς πατὴρ ἐγνωρίζετο· Βαρβάρα ταύτη τὸ ὄνομα. Καὶ τὸ φίλτρον οἶον, ἐπεὶ καὶ ἐπ' αὐτῇ μόνῃ ἐσάλευε τὰς ἐλπιδας. Ταύτην, ὦ; λίαν εὐπρόσωπον οὖσαν, καὶ τὸ κάλλος ἐξαισίον, ἀγαμον περισώζειν βουλόμενος, καὶ διὰ τοῦτο μηδὲ θεατὴν εἶναι τὰς ἔξω παραχωρῶν, πύργον δευμάμενος ὑψηλόν, ἐν αὐτῷ δὲ οἰκίαν φιλοτεχνήσας ἐκεῖ τὴν Βαρβάραν ἔθετο κατοικεῖν ἀπρόϊτόν τε οὖσαν καὶ θφθαλμοῖς ἀνδρῶν πᾶσιν ἀφανστον. Τὸ δὲ ἄρα θείας οἰκονομίας ἔργον ἦν, ἀνωθεν σκοπούμενης τὸ μέλλον· ἐν αὐτῷ γάρ ἡ τοῦ Παρακλήτου χάρις τῶν ἀφανῶν αὐτῆς ὀφθαλμῶν ἀφανῶς ἀφανμένη, φωτὶ τε θεογονίας ἐφώτισε καὶ τὸν ἀψευδῆ Θεὸν γνῶριμον αὐτῇ παραδόξως κατέστησεν. Εἶχεν οὖν τὴν παρθένον ὁ πύργος, καὶ τῷ θεμελίῳ ἔδῃ τῆς πίστεως ἐκδομημένην, καὶ εἰς πολλῶν γενέσθαι σωτηρίαν συντηρουμένην.

B. Ἐπεὶ δὲ γάμου ἦν ἡ ὥρα, μέρημα πολλῆ τῷ πατρὶ, τίς ὁ ληψόμενος αὐτὴν εἰς γυναῖκα. Καὶ πολλοὶ μὲν τῶν εὐγενεῖα καὶ πλοῦτιν διαφερόντων εἰς λόγους αὐτῷ περὶ συζυγίας συνῆλθον. Πᾶσι γὰρ τὸ κάλλος, εἰ καὶ μὴ θεατὸν, ἀλλ' ὁμως ἀκούστων ὄν, περιμάχητον αὐτῆς ἐποίει τὸν γάμον. Πλὴν ἀλλὰ τῷ πατρὶ σκαῖον ἐδόκει καὶ προφανῶς ἀνελεύθερον, εἰ μὴ καὶ τῇ θυγατρὶ πρὸς γυνῶσιν ἔλθοι τὸ σπουδαζόμενον, καὶ συναρῶσα δὴ καὶ αὐτῇ τῷ σκοπῷ γένοιτο. Ἀμέλει καὶ πρὸς αὐτὴν ἀφικόμενος, κοινολογεῖται περὶ τοῦ γάμου, καὶ ὅπως ἦν αὐτῷ μελετώμενος ἀπαγγέλλει. Ἡ δὲ, μηδὲ ἄκριος ὡς τὸ πρᾶγμα μὴ τί γε εἰς καρδίαν πεσεῖν βουλομένη, ὅλλ' ὡς περ ἀπηγῆς τι καὶ ἄτοπον ἀποσεισμένη, αὐτὸν τε ἀπόσαστο μετ' ὀργῆς τὸν πατέρα, καὶ, Ἡ μὴν μὴ δεύτερον, ἔφη, περὶ τούτου λόγον μοι προσαγάγῃς· ἐπεὶ καὶ σὺ πατὴρ τὸ λοιπὸν οὐ κληθήσῃ, κάμῃ ἀναιρέτιν ἑμαυτῆς γενέσθαι παρασκευάσεις. Ὁ δὲ πατὴρ, τὸ πείθειν εὐγενὲς μᾶλλον, οὐ τὸ βιάζεσθαι κρίνας, αὐτῆς τε τὴν ἔνστασιν οὐ ῥοπήν αἰθέκαστον οὐδ' ἀπειθειαν, ἀλλὰ πόθον ἀγνεῖας ἰσχυρὸν ἠγγισάμενος, ἄλλως τε δὲ καὶ διασκεψέως αὐτῇ παρέχων καιρὸν, εἶπας μετβαλεῖ καὶ πειθήνιος αὐτῷ γένοιτο, πλέον οὐδὲν ἐπιπὼν κᾶτεσι μὲν εὐθείας τοῦ πύργου, πρὸς δὲ τὸ λουτρὸν ὁ κατασκευάζων ἔτυχε νεωστὶ γενόμενος, ὄλον ἑαυτὸν ἀπησχόλει· οὐ καὶ τὴν οἰκοδομὴν ἐπισκευδῶν, πληθὸς τε τεχνιτῶν ἐφίστησι, καὶ ὅπως ἂν ἐργάσαιτο τὴν οἰκοδομὴν ἐπισκήψας, ἐντελεῖ τε τὸν μισθὸν αὐτοῖς παρασχόμενος, εἰς μακροτέρην αὐτὸς ἀπεθῆμαι χώραν.

Γ. Ἐμβραδύνοντος δὲ τὴν ἀποδημίαν, ἡ τοῦ Θεοῦ δοῦλη Βαρβάρα κατῆει τοῦ πύργου, τὸ λουτρὸν ὅπως γένοιτο ἐπισκεψάμενη, καὶ δυσὶ φωτιζόμενον θυρίσι τὸ πρὸς μεσημβρίαν μέρος θεασαμένη, μέμψιν ἐπῆγε τοῖς τεχνίταις, Ὅτου χάριν, λέγουσα, ταῖς δυσὶ θυρίσι μὴ καὶ τὴν τρίτην προσέθεσθε,

παιλονος οὕτω τῆς φωταυγείας μετὰ καὶ τοῦ εὐ-
 πρεποῦς ἰγγίνεσθαι δυναμένης ; Τῶν δὲ, Ὑπὸ τὸν
 πατέρα τὸν οὐκ ἐπιτάξαι, φαιμένων, ἡ Βαρβάρα καὶ
 τὴν ἑτέραν αὐτοῖς ἰσχυρίζετο προσθεῖναι. Ὡς δὲ
 ὠκύνουν αἰεταί τὴν προσθήκην, τοῦ πατρὸς τὸν φόβον
 ἀπολογίαν ὡσπερ εὐπρόσωπον προβαλλόμενοι, ἡ
 μακαρία τοὺς τρεῖς ἅμα τῶν δακτύλων παραδει-
 κνύσα. Τὰς τρεῖς, ἔφη, τὰς τρεῖς θυρίδας ὑμῖν
 κατασκευαστέον. Εἴ τι δὲ ὑπὲρ τούτου δυσχε-
 ραίνοι ἂν ὁ πατήρ, αὐτὴ τὸν λόγον ὑπέβω. Εἴκουσιν
 οἱ τεχνίται καὶ πληροῦσι τὸ κλειυσθέν. Ὡς οὖν ὁ
 τοῦ λουτροῦ ἅπας κόσμος ἐξείργαστο, πυκνότερον
 ἡ ἀγία παραβάλλουσα πρὸς τὴν θίαν, ἐπεὶ καὶ ἡ
 καρδία ταύτης τῆ τοῦ ἀγαθοῦ Πνεύματος χάριτι
 κάτοχος ἦν, πισταὶ τε τῆ πρὸς τὸν Χριστὸν παρρη-
 σίας ἐμπλήρηστο, πρὸς τῷ κολύμβῳ σταῖα, καὶ εἰς
 ἀνατολὰς βλέψασα, τοῖς ἐν αὐτῷ μαρμάρους τὸν
 θεῖον τοῦ σταυροῦ τύπον διεχάραξε τῷ δακτύλῳ.
 καὶ ἴνα καὶ τοῖς μετέπειτα τὸ γενόμενον τοῦτο
 γνώριμον ἦ, καὶ ἡ τοῦ Χριστοῦ κηρύττειται δύνα-
 μεις, ὁ σημειωθεὶς δακτύλῳ τοῦ σταυροῦ τύπος,
 οὐκ εὐδὴρ ἐγκολληθεὶς, ἀχρι τῆς δεῦρο δαίκνυται,
 τῷ μαρμάρῳ σσημασμένον, οὐκ εἰς θαῦμα μόνον
 ἀπλῶς, ἀλλὰ καὶ εἰς μείζονα πίστιν ἐνάγων τοὺς
 θεωμένους. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ αὐτὸ μέχρι καὶ νῦν
 τὸ λουτρὸν διασώζεται, ἵαμα παντὸς πίθους τοῖς
 φιλοχρίστοις γινόμενον, ὅπερ εἰ τις τοῖς Ἰορδάνου
 βεῖθροις, ἢ τῆ τοῦ Σιλόαμ πηγῇ, ἢ καὶ τῆ προδα-
 τικῇ κολυμβήθρα παραβαλεῖν ἐθέλησειεν, οὐκ ἂν
 ἀμάρτοι τῆς ἀληθείας. Καὶ δι' ἐκείνου γὰρ ὁμοίως
 ἡ τοῦ Χριστοῦ δύναμις πολλὰ τῶν παραδίξων δι-
 νεργουῖσα δαίκνυται. Διὰ τούτου ποτὲ τοῦ λουτροῦ ἡ
 μάρτυς παρερχομένη τὸν ὀφθαλμὸν τε τοῖς εἰδώλοις
 ἐπιβλῶσα, ἃ τῷ πατρὶ ταύτης ἐτιμῶντο, καὶ θεοὶ
 κακῶς ἐνομίζοντο, ἀηδῶς μὲν ἤνεγκε πρὸς τὴν
 ἔψιν, βαρῦ δὲ καὶ τῆς ἀνασιθῆτος καταστενάζασα
 τοῦ σεβομένου ταῦτα ψυχῆς, εἶτα καὶ εἰς τὰ ἐκεί-
 νων ἐμπτύει πρόσωπα, ἐπιποιῖσα Ὅμοιοι ὑμῖν
 γένοιτο οἱ προσκυνούντες ἡμᾶς, καὶ πάντες ὅσοι
 ἐξ βοηθείας τῆς παρ' ὑμῶν δέονται. Οὕτως ἔφη,
 καὶ εἰς τὸν πύργον αὐθις ἀνελοῦσα, προσευχαῖς
 ἐσχόλαζε καὶ νηστείαις, ὅλην τε ἐαυτὴν τῶν ἀγαθῶν
 ἐξήρτα τῶν οὐρανίων.

Δ'. Οὐ πολὺ τὸ ἐν μέσῳ, καὶ ὁ πατήρ ἤδη
 ταύτης ἐπανελθὼν, τὰ ἐν τῷ οἴκῳ τε πάντα περι-
 σκοπῶν, ἐκεῖ καὶ τῷ λουτρῷ τὴν ἔψιν ἐπιβεβλήκει,
 θεασάμενος πρὸς ταῖς δυοῖς θυρίσιν καὶ τρίτην ἐξείρ-
 γασμένην, ἐπυθάνετο, πῶς ἄρα τοῦτο παρὰ τὴν
 αὐτοῦ διάταξιν γένοιτο. Ὡς δὲ ἐκείνοι τῆ θυγατρὶ
 παρῆψαν τὴν καινοτομίαν, μεταστειλάμενος αὐ-
 τὴν ἀνηρώτα. Ἡ δὲ οὐκ ὅπως ἐξερνος ἦν, ἀλλὰ καὶ
 εἶτι οὕτως εἶδε πραχθῆναι, καὶ ὡς καλῶς κίπταται
 διετείνεται. Καὶ ὅς, πρὸς ὄργην εὐθύς κινήσει,
 Καὶ λέγε μοι, ἔφη, τὸν τρόπον, καὶ παρὰ τί βέλτιον
 οὕτως ἔχειν. Ἡ δὲ παρ' ὁ πολὺ διαφέρειν τῶν
 δύο τὰς τρεῖς ἔλεγεν. Αἱ γὰρ τρεῖς, ἔφη, θυρίδες
 φωτίζουσι πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν

A
 bus fenestris tertiam non adjecistis, cum sic et ma-
 jus lumen posset accipi, et id simul esset futurum
 elegantius et magis decorum? Cum ii autem dixis-
 sent, Pater tuus sic jussit: instabat Barbara, ut
 aliam adjicerent. Cum ii vero alteram vererentur
 addere, patris metum adducentes tanquam hone-
 stam excusationem, beata Barbara, Tres, simul osten-
 dens cum digitis, vobis, inquit, tres, sunt consti-
 tuendæ fenestræ. Si pater autem ægre ferat, ipsa
 reddam rationem. Cedunt artifices, et implent id
 quod eis imperatum fuerat. Postquam vero fuit
 effectum totum lavacri ornamentum, sæpius acco-
 dens sancta ad id contemplandum, quoniam cor
 ejus possidebat divini Spiritus gratiam, et per fidem
 impletum erat fiducia in Christum, stans ad pisci-
 nam, et aspiciens ad orientem, iis, quæ erant in
 ipsa, marmoribus digito impressit figuram divinæ
 crucis: et ut posteris quoque notum esset id, quod
 factum fuerat, et Christi virtus prædicaretur, cru-
 cis ægura, quæ digito erat signata, tanquam ferro
 insculpta, in hodiernum usque diem signata osten-
 ditur in marmore, non ad tactus solum admiratio-
 nem, sed etiam ad majorem fidem adducens specta-
 tores. Verum enim vero in hodiernum usque diem
 hoc quoque lavacrum conservatur, quod iis, qui
 sunt Christi amantes, curat omnem dolorem. Quod
 quidem si quis velit comparare cum fluentis Jor-
 danis, aut cum fonte Siloe, aut etiam cum piscina
 Probatica, a veritate minime aberraverit. Etenim
 per illud similiter Christi virtus ostenditur multa
 efficere admirabilia. Per hoc ergo lavacrum martyr
 aliquando transiens, cum in simulaera iniecisset
 oculos, quæ ab ejus patre colebantur, et dii male
 existimabantur, eorum quidem aspectum ægre tu-
 lit, gravia autem edens suspiria propter ejus, qui
 ea colebat, animam plane nullo sensu præditam,
 deinde illorum quæquæ vultus conspuit, dicens: Si-
 miles vobis fiunt, qui vos adorant, et omnes qui
 vestro indigent auxilio. Sic dixit, et cum in tur-
 rem rursus rediisset, orationibus vacabat et jeju-
 niis, et tota dependebat a bonis cælestibus.

IV. Non multum temporis intercessit, et jam pater
 ad eam reversus, et quæcunque erant domi conside-
 rans, postquam in lavacrum iniecit oculos, visa ter-
 tia, quæ duabus adjecta erat, fenestra, rogavit quo-
 nam modo hoc factum fuisset præter ejus jussam.
 Cum autem illi ei exposuissent, quæ innovasset il-
 lia, eam accersit et rogavit. Illa vero nullo modo
 negavit, sed dixit oportere sic fieri, et recte factum
 esse asseveravit. Ille vero statim motus ad iram:
 Dic mihi, inquit, quomodo et quam ratione ita se
 habet melius? Illa autem: Quatenus, inquit, tres
 fenestræ differunt a duobus. Nam tres, inquit, fe-
 nestræ illuminant omnem hominem venientem in
 hunc mundum. Hoc vero dixit omnino, sanctæ Tri-

ᾠ Psal. cxiii, 8.

nitatis significans majestatem. Deinde Pater conturbatus novitate sermonis plane admiratus, cum eam seorsum assumpsisset, et venisset ad ipsam lavacri piscinam: Quoniam modo, inquit, lumen trium fenestrarum illuminat omnem hominem? Illa autem, Attende, inquit, pater, et intelliges id quod dictum est, et simul ei ostendit signum crucis. Deinde etiam ostendens digitis: Vide, inquit, Pater, Filius, et Spiritus sanctus. Ab hac luce omnis creata natura illuminatur intelligenter. Hunc itaque verum sermonem cum malæ et ad mendacium exercitæ aures minime tulissent, ira fuere repleta: et pater oblitus se esse patrem, tyrannus properavit esse et parricida, et qui pendeat ab humeris, stricto ense pater aggressus est sua manu occidere Barbaram. Illa autem cum manus simul oculos et mentem in cælum sustulisset, eum qui potest dare salutem, vocabat ad auxilium. Ille vero non neglexit ea facere, quæ consueverat: sed quomodo Theclam protomartyrem conservavit ab iis qui persequebantur, petra quæ occurrerat, jubens, ut disrumperetur, et eam sinu exciperet: ita hanc quoque gloriosam simili conservat miraculo. Nam cum ille carnifex (neque enim parricidam fas est vocare patrem) ense sublato procederet in filiam, petra scissa in duas partes, eam excepit divino et omnipotente nutu, et, ne a manibus eadem spirantibus caperetur, conservavit, transmittens ad loca magis montana. Sed nec sic quidem poterat intelligere qui ipsis lapidibus erat magis impatibilis, et minus sensu præditus. Adhuc enim eodem incitabatur impetu, et desiderabat accipere filiam; non ut qui esset pater, sed potius filius ejus, qui fuit homicida ab initio¹, ut dicam cum divina Scriptura; ut, cum invenerit, simul mactet et perdat².

V. Cum vero in duos incidisset pastores, rogavit an de ea scirent aliquid. Ex his autem alter quidem, qui erat animo misericors, et cui displicebat, eam quam pater persequebatur, prodere, statim negavit, et se simulavit ignorare, mendacium salutare pro veritate, quæ læderet, eligens. Cæterum hic aperte erubescat Herodes, qui non recte servabat jusjurandum, ut etiam aliquid inseram narrationi, et qui ut malam defenderet voluntatem, stabat jusjurando. Alter vero nequam quidem lingua, sed digito, quod est sceleratius, indicans, ostendebat viam, quæ ad ipsam ducebat. Quod factum est itaque, non tulit justitia, sed statim sceleris intulit supplicium: et cum ejus oves execrata esset martyr, non amplius erant oves, sed mutata fuerant in scarabeos qui, ad perpetua sceleris accusationem, sanctæ Barbaræ sepulcrum perpetuo circumvolant. Hæc ergo dolosi pastoris vestigia secutus amicus Dioscorus, eum sanctam in monte comprehendisset, primum quidem ita ut erat ira percitus, conscindit verbe-

A κόσμον· τοῦτο δὲ εἶπε πάντως τὴν τῆς ἁγίας Τριάδος παραδηλοῦσα μεγαλειότητα. Ἔϊτα πρὸς τὸ τοῦ λόγου ξενικὸν καὶ ἀσύνηθες ὁ πατὴρ διαταραχθεὶς ἰδίᾳ ταύτην ἤπαραλαβὼν, καὶ πρὸς αὐτῷ τῷ κολύμβῳ τοῦ λουτροῦ γενόμενος, Πῶς, ἔφη, τὸ τῶν τριῶν θυρίδων φῶς παντὸς ἀνθρώπου φωτιστικὸν γίνεται; Ἡ δὲ, Πρόστυχες, ἔφη, Πάτερ, καὶ συνήσεις τὸ εἰρημένον. Καὶ ἅμα τὸ τοῦ σταυροῦ ὑπεδήλου σημεῖον εἶτα καὶ τοῖς δακτύλοις ὑποδεικνύσα, Ὅρα, ἔφη, Πατὴρ, Υἱὸς καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα ὑπὸ τῷ φωτὶ τούτῳ κτίσις πᾶσα νοερῶς καταλαμβάνεται. Τοῦτον ἄρα τὴν ἀληθῆ λόγον ἢ φαύλη ἀκοή, καὶ πρὸς ψεῦδος γεγυμνασμένη μὴ ἐνεγκοῦσα θυμοῦ καὶ ὀργῆς ἐπληροῦτο. Καὶ ὁ πατὴρ, τοῦ εἶναι πατὴρ ἐκλαθόμενος, τύραννος καὶ φονεὺς ἀπῆει γενέσθαι, καὶ τὸ ξίφος δὲ παρήρητο τῶν ὤμων διασπασάμενος, αὐτοχειρῆς τὴν Βαρβάραν ἐσπευδὼν ἀνελεῖν. Ἐκεῖνη δὲ χεῖρας ἅμα καὶ ὀφθαλμοὺς καὶ διάνοιαν εἰς οὐρανὸν ἄρασα τὸν σώζειν δυνάμενον ἐκάλει πρὸς ἀρωγὴν. Καὶ ὅς οὐκ ἠμέλει τὰ συνήθη ποιῶν· ἀλλ' ὡς περ θείκλαν τὴν πρωτομάρτυρα τῶν διωκόντων δέισσας, πέτρᾳ τῇ προστυχοῦση διαβρυγῆναι, καὶ αὐτὴν ἐγκολπώσασθαι διακελευτάμενος· οὕτω καὶ τὴν αἰδέιμον ταύτην ὁμοίῳ καὶ ἴσῳ τῷ θαύματι διασώζει. Ὁ; γὰρ ἐκεῖνος ὁ δῆμιος, οὐδὲ γὰρ ὄσιον πατέρα τὸν μεταφόνον καλεῖν, τὸ ξίφος ἄρας ἐχώρει κατὰ τῆς θυγατρὸς, πέτρα διχῆ τμηθεῖσα θείῳ καὶ παντουργῷ νεύματι ταύτην τε εἰσεδέξατο, καὶ χεραὶ φωνάζουσι ἀληπτον δεισώσατο, C τῶποις παραπέμφασα τὸν ὀρεινοτέρους. Ἄλλ' οὐκ ἦν οὐδὲ οὕτω συνεῖναι τὸν καὶ λίθων αὐτῶν ἀπαιθέστερον καὶ ἀναισθητότερον· ἔτι γὰρ εἶχετο τῆς ὀρμῆς, καὶ λαβεῖν ἐπόθει τὴν θυγατέρα, οὐκ ὡς πατὴρ ὢν ἐκαίνης, ἀλλ' ὡς υἱὸς μᾶλλον τοῦ ἐξαρχῆς ἀνθρωποκτόνου, κατὰ τὴν θείαν φάσαι φωνήν, ἵν' εὐρῶν ἅμα καὶ θύση καὶ ἀπολέση.

E'. Ποιῆσαι δὲ δύο περιτυχῶν, εἴ τι καὶ ἴσασι περὶ ταύτης ἀνεπυθάνετο. Τούτων δὲ ἄτερος μὲν, γνώμης ὢν συμπαθοῦς, καὶ τὸ προδοῦναι τὴν διωκομένην οὐκ ἐπαινῶν, ἔξαρνος ἦν παραχρημα, καὶ τὴν ἅγνοιαν ὑπεκρίνετο, ψεῦδος, εἶπεν ἄν τις, σωτήριον ἀντὶ βλαπτούσης ἀληθείας ἐλόμενος. Πλὴν ἀλλ' αἰσχυνέσθω φανερώς ἐνταῦθα Ἡρώδης οὐ καλῶς εὐορκῶν, ἵνα τι καὶ παρενείρω τῷ διηγῆματι, καὶ ἡθονῆς ἐκ δίχης; πονηρᾶ; τοῦ ὄρκου τὴν φυλακὴν ποιούμενος. Ὁ δὲ ἄλλος γλώττη μὲν οὐδαμῶς, τῷ δακτύλῳ δὲ κακουργότερον ὑποφαίτων, τὴν ὡς αὐτὴν ἀπάγουσαν ὑπεδείκνυ. Τοιγαροῦν οὐκ ἤνεγκε τὸ πραχθὲν ἢ δίχης, ἀλλὰ τιμωρίαν ἐπῆγε παραχρημα τοῦ κακουργήματος, καὶ τὰ αὐτοῦ θρέμματα τῆς μάρτυρος ἐπαρασαμένης, οὐκ ἔτι θρέμματα ἦν, ἀλλ' εἰς κανθάρων ὁμοιότητα μετεβλήθη, στήλη κατηγορος, ἄχι τῆλου; τὸν τῆς ἁγίας τάφον περιιπτάμενα. Τούτους οὖν τοῖς ὑποδείγμασι τοῦ δολίου Δόσκορος ἀκολουθήσας ὁ παραπλήξ, καὶ τὴν ἁγίαν ἐπ' ὄρους καταλαβὼν, πρῶτα μὲν οὕτως ὡς εἶχε θυμοῦ πλεγμαῖς κατακόπτει· ἔπειτα τῆς κόμης αὐτὴν

¹ Joan. viii, 44. ² Joan. x, 12.

λαθόμενος, καὶ πρὸς βίαν ἔλκων, τότε μὲν οὐκ ἴσχω
βραχὴ κατακλίσει, φύλακα; ἐπιστήσας καὶ τὴν
θύραν σφραγίσιν ἀσφαλίσάμενος· εἶτα καὶ πολλῶ
τῷ τάχει πρὸς τὸν ἡγεμόνα Μαρκιανὸν ἀφικόμενος,
θ; τὴν ἀρχὴν τότε τῶν ἐκεῖσε διεῖπεν, αὐτῷ πάντα
τὰ τοῦ πράγματος καταλέγει· καὶ τὸ κεφάλαιον
δοῦ θεοῦ; μὲν τὸ θυγάτριον ἀρνηθεῖν, τὰ δὲ Χρι-
στιανῶν ἔλοιτο παρ' ἐλπίδα τιμῆν. Ταῦτά τε ἔφη,
καὶ ἀγαγὼν, χερσὶν αὐτὴν ἔκδοτον ταῖς ἐκείνου
ποιεῖ, κατὰ τῶν ἰδίων ὀρκώσα; θεῶν μὴ φείσασθαι τοῦ-
τον τῆς θυγατρὸς (ὦ σπλάγγων πατρικῶν! ὁ πατήρ),
ἀλλὰ καὶ βιαίότατα μετελθεῖν, καὶ βασάνοις ἀνα-
λώσαι χαλεπωτάταις.

Γ'. Ὁ τοῖνον Μαρκιανὸς δικαστήριον καθίσας
εὐθύς, καὶ τὴν ἁγίαν παραστήσάμενος, τό τε τοῦ
ἤθους ὁμοῦ κόσμιον, καὶ τὸ τῆς μορφῆ; πάγκαλον
θεασάμενος, τῶν τοῦ πατρὸς ὀρκῶν ἐπιλαθόμενος,
θαυμάζειν τότε μᾶλλον ἢ κολάζειν ἔτοιμος ἦν.
Ταύτῃ γοῦν καὶ ῥήμασι χρηστοτέροις, Οὐκ εἰρων
σεαυτὴν, ἔλεγεν, ὦ Βαρβάρα, καὶ μεθ' ἡμῶν οὔσαι
τοῖς θεοῖς προθυμῆθι;· ὡ; ἔγωγε κήδομαι σου
καὶ βασάνοις κάλλος τοσοῦτον ὑποβάλλειν φέδομαι.
Εἰ δὲ μὴ πεισθείης, ἀλλ' ἐμὲ χρῆσαιθαί σοι κα-
ταναγκάσεις τὸ λοιπὸν ὡ; οὐ βούλομαι. Ἡ δὲ
μάρτυς, Ἐγὼ θυσίαν αἰνέσεω; τῷ ἐμῷ, ἔφη, προ-
άγω θεῷ, θ; οὐρανὸν τε καὶ γῆν ἔκτισε, καὶ τὰ
ἐν αὐτοῖς ἅπαντα. Περὶ δὲ τῶν ματαίων, φημι,
κεῶν σου προσίρηται μὲν ἐν θεῷ Πνεύματι τῷ
δαυτὸ ὅτι· τὰ εἰδῶλα τῶν ἰθῶν ἀργύριον· καὶ
χρυσίον, ἔργα χειρῶν ἀνθρώπων,· καὶ ὅτι· Πάντες
οἱ θεοὶ τῶν ἰθῶν δαιμόνια· Σύμφημι δὲ
κἀγὼ, καὶ τὴν πρὸς αὐτοῦ; ἐλπίδα κενὴν
εἶναι καὶ ματαίαν διαρρήθην ὁμολογῶ. Ταῦτα
τῆς μάρτυρος εἰπούσης, ὁ δικαστὴς πρὸς ὀργὴν
ἐξαφθεῖς, περιθεθεῖσαν αὐτὴν καλεῖται βοελοῖς νεύροις
ὡμοῖς ἀνηλεῶ; καταξαινεσθαι. Εἶτα δριμυτέραν
αὐτῇ τὴν αἰσθησιν ἐνθεῖναι βουλόμενος, καὶ τριχί-
νοις ὑφάσμασιν ἐπιτάττει προσεῖδασθαι τὰς
πληγὰς. Οὕτως οὖν ἀπανθρώπως αἰκίζομένης,
χαλεπαὶ τῷ σώματι καὶ ἀνήκεστοι ἀνεστομοῦντο
πηγαί, ὡ; τὸ ὄλον ἔδαφος τῆς παρθένου περιεβράν-
θαι τοῖς αἵμασιν. Ἐπειτα μετὰ τὰς πληγὰς τὸ
κατωτέρω αὐτὴν διαδέχεται, τοῦ ἡγεμόνος πρὸς
μωρὰ τὴν μάρτυρα παραδῶσει.

Ζ'. Ἦδη δὲ μεσοῦσης νυκτὸς, φῶ; τε αὐτὴν φαι-
δρῶν ἀναθῶν περιλάμπει, καὶ Χριστὸς ἐπιφαίνεται,
θάρσος τε αὐτῇ ἐντιθεῖς καὶ τὰ ἐξ ἀνθρώπων κακὰ
μὴ δεδιέναι ὅλως ἐγχελευόμενος· Ἐγὼ γάρ εἰμι
μετὰ σοῦ, ἔφη, καὶ ὑπὸ τῇ σκιᾷ τῶν ἐμῶν πτερό-
γων ἔσθι φυλαττομένη. Οὕτω τέλος, εἶχον οἱ πρὸς τὴν
μάρτυρα τοῦ Χριστοῦ λόγοι, καὶ τὸ τοῦ Ἠσαίου ἐπὶ
αὐτῇ πέρα; εἶχε, ταχὺ τῶν ἰαμάτων ἀνατειλάντων
αὐτῇ, καὶ τῶν πληγῶν, ὡ; περ ἐξ ἀρχῆ; μὴδὲ γενο-
μένων, ἀπαλαθέντων τοῦ σώματος. Χαρὰ δὲ τὴν
ἁγίαν εἶχε καὶ ἀγαλλίασις, εὐφροσύνη τε αἰώνιος
ὑπὲρ κεφαλῆ; αὐτῆ;ς, τὸ τοῦ Ἠσαίου πάλιν εἰπεῖν.
Γυνὴ δὲ τις θεοσεβῆ; καὶ φοβουμένη τὸν Κύριον,
Ἰουλιανὴ ὄνομα, τῇ μάρτυρι τότε συνῶσα, ἐπεὶ τῶν

ribus. Deinde eam coma apprehendens et vi trahens,
tunc quidem includit in parva domuncula, impo-
nens custodes, et ostium obserans et obsignans.
Deinde etiam magna celeritate veniens ad præ-
sidem Martianum, qui tunc illic gerebat magistra-
tum, refert ei rem omnem. Summa autem erat,
quod deos quidem negasset filia, res vero Christia-
norum elegisset præter spem honorare. Hæc dixit,
et adductam tradit in manus illius, cum eum prius
adegisset sacramento, non parsurum esse filia:,
(o paterna viscera, pater!) sed violentissime eam
esse tractaturum, et esse gravissimis consumptu-
rum suppliciis.

VI. Martianus ergo cum sedere protinus fecisset
judicium, et sanctam curasset sistendam, tunc
morum contemplatus honestatem, et formæ pul-
chritudinem, patris sacramenti oblitus, eam parat-
us erat magis mirari, quam castigare. Sic ergo et
verbis benignioribus: Miserere tui, dicebat, o
Barbara, promptoque et alacri animo nobiscum
diis sacrificia. Nam ego quidem tui curam gero, et
parco tormentis talem subjicere pulchritudinem.
Sin autem non parucris, me deinceps coges te uti,
ut volo. Martyr autem: Ego sacrificium, inquit,
laudis Deo meo offero, qui creavit cælum et ter-
ram, et omnia quæ in eis sunt. De tuis vero, in-
quit, vanis diis prædictum quidem est a Davide
in divino Spiritu: « Simulacra gentium argentum
et aurum, opera manuum hominum ». Et:
« Omnes dii gentium dæmonia: Dominus autem
cælum fecit ». Et vero ego quoque assentior, esse
vanam, quæ est in eis, spem, et inanem aperte
confiteor. Hæc cum dixisset martyr, iudex ira
accensus, jubet eam exui, et crudelibus bonni
nervis crudeliter cædi. Deinde cum vellet ei
efficere sensum acerbiorum, jubet plagas cilicio
atteri. Cum puniretur ergo tam inhumane, aperie-
bantur graves fontes corporis, adeo ut totum so-
lum irrigaretur sanguine virginis. Deinde post
verbera eam carcere excipit, dum occupatus esset
præses in deliberando, cuiusnam supplicio eam postea
traderet.

διάσχεψιν ἐνασχολουμένου, τίνι τὸ μετὰ ταῦτα τι-

VII. Cum autem jam esset nox media, lux ipsam
circumcirca illuminat a superis, et Christus ap-
paret, qui et ei addebat animum, et jubebat ut
nullo modo timeret mala hominum: Ego enim,
inquit, sum tecum, et servaberis sub umbra ala-
rum mearum. Nondum finem acceperant verba,
quæ fiebant martyri, et quod ab Isaia dictum est,
in ea est consummatum. Nam cum cito ei exortæ
essent curationes, et plagæ, tanquam non fuissent
ab initio, a corpore expulsee essent, gaudium tenuit
sanctam et exultatio, et lætitia æterna super
caput ejus, ut rursus dicam, quod dicit Isaïas.
Mulier autem quædam pia, et timens Dominum,
nomine Juliana, tunc conversans cum martyre,

1 Psal. cxiii, 4. 2 Psal. xcvi, 5. 3 Isa. xxxv, 14 seq.

postquam admirabilia, quæ in ea facta sunt, est intuita, et quemadmodum continuo plagæ evanuerunt, Deo dans gloriam, et instar sororis cum martyre consentiens, seipsam præparabat ad plagas et flagella. Deinde cum præses ad secundam sedisset examinationem, adducta ad eum sancta, et viso admirabili omnibus spectaculo, quod nec levis quidem in ejus corpore laceratio, neque ullus vibex apparebat, judex ad veritatem aperte cæcutiens, mittens magnæ Dei potentiæ ascribere id quod factum fuerat, et prioris vitæ et erroris duci pœnitentia, ille potius omnem exiit pudorem, et diis suis impudenter eam attribuens sanationem: Vides, dixit, o Barbara, quemadmodum te dii tuentur, et tui curam gerunt, qui tuas plagas curarunt. Cui martyr Christi: Qui similiter, Inquit, atque tu, cæcutiunt, et humana manu indigent ad hoc, ut perducantur ad essentiam, quemadmodum tale quid potuerunt facere? Sed si vis scire quisnam sit, qui me sanavit, est Jesus Christus filius Dei, quem fieri non potest ut contuearis, cum profundis tenebris impletatis orbatus sis oculis animæ.

VIII. His verbis præses ad majorem accensus iracundiam, et non valens se continere, jubet iis qui aderant, ferreis pectinibus latera virginis scindere, et tædis ignis membra jam lacerata urere, deinde etiam malleo percutere venerandum ejus caput. Quæ quidem cum celerrime fierent, ea videns pia Juliana, et animo ægre ferens, cum non posset opem ferre, faciebat quod poterat, et eum in eam amorem ostendebat, nihil curans eos qui aderant, nec præsidem, sed uberes lacrymas effundens ex oculis. Cum eam ergo aspexisset Martianus, et quænam esset didicisset, postquam eam quoque audivit esse Christianam, et Barbaræ misericordia motam, animo perturbari, jubet eam quoque comprehendendi, et ligno suspendi, et similiter atque martyri, pectinibus ferreis latera discerpi. At variis quidem certaminibus exercita Barbara, cum acerbè laniaretur, oculis in cælum sublatis: Tu nosti, inquit, Deus, cognitor cordium, quod te desiderans, et tuas amans leges, me totam tibi obtuli, et a tua pendeo dextera. Tu ergo, Domine, ne me derelinquas, sed me per tuam suscipias misericordiam, et nos ambas confirma et corrobora, ut cursum præsentem pergamus. Sed sic quidem martyr Christi Dominum, propter quem hæc sustinebat, rogabat, ut ejus auxilio roboraretur naturæ imbecillitas. Sciebat enim cum esse veracem, qui dixerat: « Spiritus quidem promptus, caro vero infirma. »

IX. Tyrannus autem, ut qui ei se omnino opposisset adversariam, ut animi speraret fortitudinem malorum copia, convertitur ad aliud sup-

¹ Matt. xxvi. 41.

αὐτῆν παραδόξων θεατῆς γέγονε, καὶ ὅπως ἀφανεῖς ἐκ τοῦ παραχρήμα κατέστησαν αἱ πληγαί, δοῦσα τε δόξαν τῷ Θεῷ, καὶ ἀδελφὰ τῇ μάρτυρι συμφρονήσασα, πρὸς πληγὰς ἑαυτὴν καὶ μάστιγας παρεσκευάζεν. Εἶτα πρὸς δευτέραν καθίσας ὁ ἡγεμὼν τὴν ἐξέτασιν, καὶ τῆς ἁγίας προσαχθείσης αὐτῷ, καὶ φρικτὸν θέαμα πᾶσιν ὀφθείσης, ὅτι μὴδὲ τὸ τυχὸν σπάρραγμα τῷ σώματι αὐτῆς ἐδηλοῦτο, μὴδὲ μῶλωψ μὴδεις, ὁ δικαστῆς, φεῦ! φανερώς τυφλώτων πρὸς τὴν ἀλήθειαν, ἀπολιπὼν τῇ μεγάλῃ τοῦ Θεοῦ δυνάμει τὸ γεγονός ἐπιγράφειν, μεταμέλῶν τε λαβεῖν τοῦ προτέρου βίου καὶ τῆς ἀπάτης, ὁ δὲ καὶ μᾶλλον ἀπηναισχύνεται, καὶ τοῖς αὐτοῦ θεοῖς τὴν ἴασιν ἐλογίζετο, καὶ, Ὁρᾶς, ἔλεγε, πῶς ἀντιποιοῦνται σου οἱ θεοί, Βαρβάρα, καὶ κηδόμενοι σου τὰς πληγὰς ἐθεράπευσαν; Πρὸς δὲ ἡ τοῦ Χριστοῦ μάρτυς: Οἱ ὁμοίως σοι τυφλώτεροντες, ἔφη, καὶ ἀνθρωπίνης χειρὸς δεόμενοι πρὸς τὴν τοῦ εἶναι παραγωγὴν, πῶς ἔρα τοιοῦτον ἡδύναντο δρᾶν; Ἄλλ' εἰ τὸν ἐμὲ ἰασάμενον ὅστις εἴη βούλει μαθεῖν, Ἰησοῦς Χριστός ἐστιν ὁ Θεοῦ τοῦ ζῶντος Υἱός, δὲ σὲ καθορᾶν ἀμήχανον βαθεῖ σκότῳ πηρωθέντα τῆς ἀσεβείας τοῦς τῆς ψυχῆς ὀφθαλμούς.

Η'. Τοῖς λόγοις τούτοις ὁ ἡγεμὼν εἰς μείζονα τὸν θυμὸν ἐκκαυθεὶς, καὶ μὴδὲ κατέχειν ἑσῶν ὀδὸς τε ὢν, τοῖς παρεστῶσι διακελεύεται σιδηροῖς ὄνυξι τὰς πλευρὰς τῆς μάρτυρος ἀποξείειν, πρὸς δὲ καὶ λαμπάσι πυρὸς τὰ ἥδη ξανθέντα τῶν μελῶν ἐπικαλεῖν, εἶτα καὶ σφύρα παλεῖν τὴν τιμὴν αὐτῆς κεφαλῆν. Ὡς δὲ καὶ ὡς τάχιστα πραττομένων, ἡ θεοσεδῆς Ἰουλιανὴ καθορῶσα, καὶ τὴν ψυχὴν ἰσχυρῶς ἀλγοῦσα, ἐπεὶ μὴ βοηθεῖν ἐδύνατο, ὅπερ ἦν αὐτῇ δυνατόν ἐπολεῖ, καὶ τὸ φίλτρον ὡς εἶχεν ἐδείκνυ, μὴδὲν τῶν παρόντων καὶ τοῦ ἄρχοντος ἐπιστρέφόμενη, ἀλλ' ἀστακτὴ τὸ δάκρυον τῶν ὀμμάτων προιέμένη. Ὁ Μαρκιανὸς οὖν, εἰς αὐτὴν ἀποβλέψας, καὶ ἦτις εἴη μαθὼν, ἐπεὶ καὶ αὐτὴν εἶναι Χριστιανὴν ἤκουε, καὶ τῇ πρὸς τὴν Βαρβάραν συμπαιθεῖα παθαίνεσθαι τὴν ψυχὴν, συλληφθῆναι καὶ ταύτην κελύει, καὶ τῷ ξύλῳ προσαναρτᾶσθαι, καὶ τῇ μάρτυρι παραπλησίως σιδηροῖς ἑστῆρσι τὰς πλευρὰς ἀποξείεσθαι. Ἡ μὲν οὖν πολυάθλος Βαρβάρα δεινῶς ἑσομένη, ὕψου τὸ ὄμμα διάρασα, Σὺ γινώσκεις, ἔφη, καρδιογνώστα Θεέ, ὅτι σὲ ποθοῦσα, καὶ τοὺς σοὺς στέργουσα νόμους, ἔλην ἑμαυτὴν σοι προσήγαγον, καὶ τῆς σῆς ἀπήρητα δεξιᾶς. Αὐτὸς οὖν, Δέσποτα, μὴ ἐγκαταλίπῃς ἡμᾶς, ἀλλ' ἀντιλαβοῦ κατὰ τὸ ἔλεός σου, καὶ τελειώσῃς τὸν παρόντα δρόμον ἀμφοτέρως ἐνίσχυσον. Ἄλλ' οὕτω μὲν ἡ τοῦ Χριστοῦ μάρτυς τὸν δι' ἡ ταῦτα ὑπέμενε Δεσπότην ἡξίου, τὴν φυσικὴν ἀσθένειαν ῥωσθῆναι τῇ παρ' αὐτοῦ ροπή δεομένη· ἦδει γὰρ τὸς ὁ ἀψευδῶς εἰρηκῶς ὡς: Τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον, ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής.

Θ'. Ὁ τυραννο; δὲ, καθίστη ἀντίπαλον ἑαυτὸν τοῖς ὄλοις ἀντιτιθεῖς, ἵνα ψυχῆς ἀνδρείαν ἀλγεινῶν ἡττήσῃ περιουσία, πρὸς ἑτέραν ἅμα τρέπεται τι-

μωρίαν, καὶ σμίλη τοὺς μασθοὺς αὐτῶν ἐκκοπῆναι· καλεῖται. Οἷδ' ὅτι καὶ πρὸς τὴν ἀκοὴν μόνην τοῦ πάθους ἠλιγγιάσατε. Τί οὖν ἐμελλεν αὐτὸ τὸ πάσχειν ποιεῖν, καὶ ταῦτα γυναίκα, εἰ μὴ φίλτρον ἔμαχον τοῦ Χριστοῦ, μὴδὲ πίστις ἐνεύρου τὰς ἐκείνων ψυχάς; Πλὴν ἀλλὰ καὶ τὴν τοῦ Χριστοῦ δοῦλην Βαρβάραν εἰ φάρμακον ἔσται αὐταί; πρὸς τοσαύτην ἐδύνης ἀκμὴν ἐλάθανεν οὐδαμῶς· διὰ ταῦτα καὶ τὴν ἐξ ὕψους πάλιν ἐκάλεε βοήθειαν, «Μὴ ἀποστρέψῃς ἀπ' ἡμῶν, λέγουσα, τὸ πρόσωπόν σου, Χριστέ, καὶ τὸ πανάγιόν σου Πνεῦμα μὴ ἀφανίσῃς. Ἀπίδος ἡμῖν, Κύριε, τὴν ἀγαλλίασιν τοῦ σωτηρίου σου, καὶ Πνεύματι ἡγεμονικῶ στήριζον ἡμᾶς ἐν τῷ φόβῳ σου.» Ὡς δὲ καὶ πρὸς ταύτην τὴν τιμωρίαν μία καὶ ἡ αὐτὴ ἀμφοτέροις ὑπήρχε γνώμη καὶ καρτερία, ὁ ἡγεμῶν σοφώτερόν τι, μᾶλλον κακουργότερον, ἐννοήσας, διίστησιν αὐτὰς ἀπ' ἀλλήλων· καὶ Ἰουλιανὴν μὲν τῇ εἰρκτῇ παραδοθῆναι, Βαρβάραν δὲ γυμνωθεῖσαν καλεῖται διὰ πάσης θριαμβουθῆναι τῆς χώρας, καὶ προσέτι πληγαῖς μαστιζέσθαι. Ἡ μάρτυς οὖν, τῇ ἀσχήμονι ταύτῃ περιαγωγῇ θεατρικῶν ἐκείνων, τὰ συνήθη πάλιν ἔποιε, καὶ πρὸς οὐρανὸν ἀνετίσσα, Ὁ τὸν οὐρανὸν, εἶπε, περιβάλλων τοὺς νεφροί, καὶ τὴν γῆν σπαργάνων ὀμίχλη αὐτὸς καὶ τὴν ἐμὴν γύμνωσιν σκέπασον, βασιλεῦ, καὶ τὰ ἐμὰ μείνη, ἀθέατα γενέσθαι ὀφθαλμῶν ἀσέθων παρασκευάσον, ἵνα μὴ ἡ σὴ δοῦλη, Χριστέ, μυκτηρισμὸς τε καὶ χλευασμὸς γένωμαι τοῖς κύκλῳ ἡμῶν. Ἦκ' ὕστεν ἐκ ναοῦ ἁγίου αὐτοῦ ὁ ταχύς Θεὸς εἰς ἀντιλήψιν, καὶ παραυτίκα ἐπιφανείς, χαρὰς μὲν αὐτῆς πλεροῦ τὴν καρδίαν, ἀόρατον δὲ στολὴν αὐτῇ περιτίθησι· καὶ οὕτω τὴν πομπὴν διανύσασαν, Μαρκαντῶ καὶ αὐθι; παριστῶσι τῷ μιαιφῶ.

Γ. Ἐπεὶ οὖν ἔγνω ταύτην τε καὶ τὴν τὰ Ἰσα φρονοῦσαν πάγκαλον Ἰουλιανὴν μῆτε ἀγαθῶν ἐπαγγελίας μῆτε κακῶν ἐπινοίας μὴδὲ βραχὺ παιδομένας, τὸ πλεονα τὴν αἰσχύνην ὄρλειν ἀδυνάτοις ἐπιχειρῶν ὡς φανεράν ἀνοίαν ἐκτρέπομένος, τὴν ἀπόφασιν ἐπάγει κατ' ἀμφοτέρων ἑξίς τὰς κεφαλὰς αὐτῶν ἐκκοπῆναι καλεῖται. Παρῶν οὖν ὁ παιδοκτόνος ταύτης πατήρ, καὶ θεατὴς ὑπάρχων τῶν κραττομένων οὐκ ἠγάπησε τοῦτο μόνον, οὐδὲ ἠρκέσθη τῷ μεγέθει τῆς συμφορᾶς, τῷ πατρικοῖς ὀφθαλμοῖς θυγατέρα ἰδεῖν, καὶ θυγατέρα οὕτω καλὴν, χερσὶ δημίων ἀναιρουμένην, ἀλλ' εἰ μὴ καὶ αὐτίχῃ ἐκείνος τῆς πληγῆς γένοιτο, ἀσθένειαν ἔκρινε τοῦτο καὶ μαλακίαν ψυχῆς, ὡσπερ τὸ μὴ καυτὸς ὀφθῆναι κακὸς αἰσχύνην εἶναι φανεράν λογιζόμενος. Διὰ ταῦτα γοῦν καὶ τῆς ἀποφάσεως τῆς ἐξενεχθείσης, παραλαμβάνει τὴν μάρτυρα, χερσὶν οἰκείαις τὴν σφαγὴν ἐργασόμενος. Ἐν τῷ ἔρει τοίνυν ἀπαγόμενης, καὶ Ἰουλιανῆς ταύτης συνεπομένης, ἡ Βαρβάρα καὶ πρὸς τῷ τέλει οὔσα, τῆς φίλης ἐφρόντισε προσευχῆς, καὶ εἰς γόνυ κλιθεῖσα, Ἄναρχε, ἔφη, Θεέ, ὁ τὸν οὐρανὸν τείνας ὡσεὶ καμάραν, τὴν δὲ γῆν ἐφ' ὕδάτων ἐδράσας, ὁ νεφέλαις ὕειν προστάτων, ἤλιον τε φωταγωγῶν

Supplicium, et jubet earum ubera scalpello effodi. Scio vos ad solum perpressionis auditum caligasse. Quid ergo effecturum erat ut hoc poterentur, lid- que feminæ, nisi amor quo tenebantur, Christi, inquam, amor inexpugnabilis? Sed enim Christi ancillam Barbaram minime latebat, quodnam esset eis medicamentum adversus dolorem tam vehementem. Propterea rursus invocabat supernum auxilium: « Ne avertas a nobis, dicens, faciem tuam, Christe, et Spiritum sanctum tuum ne auferas a nobis. Redde nobis, Domine, exultationem tui salutaris, et Spiritu principali confirma nos in tuo timore. » Cum vero ad hoc supplicium ambabus esset unus animus, et una et eadem constantia ac tolerantia, præses aliquid callidius, vel potius malignius excogitans, eas disjungit a se invicem; et Julianam quidem tradi in custodiam, Barbaram autem jubet nudam traduci per regionem, et præterea flagris cædi. Martyr ergo tam turpiter et tam indecore circumacta, rursus faciebat ea quæ consueverat, et in cælum defixis oculis: Qui cælum, aiebat, circumdas nubibus, et terram tanquam fasciis contegis caligine, ipse quoque, o rex, meam operi nuditatem, et effice ut mea membra non cernantur ab oculis infidelium; ne tua ancilla subsannet et irrideat ab iis qui nos circumstant. Audivit ex templo sancto suo velox Deus ad defensionem, et statim apparens, cor quidem ejus implet gaudio: quæ sub visum autem non cadebat, eam stola induit: et cum sic peregisset transvectionem, rursus eam ad sceleratam adducunt Martianum.

X. Postquam ergo cognovit eam, et quæ idem sentiebat, pulcherrimam Julianam, neque bonorum promissis, nec malis intentatis vel tantillum persuaderi, cavens ne majori afficeretur dedecore, ut quod esset aperte stultum ea tentare, quæ fieri non possent, fert in ambas sententiam, utrique jubens caput amputari. Præsens autem illiæ occisor pater, cum esset spectator eorum quæ fiebant, non hoc satis habuit, neque contentus fuit tam magna calamitate, quod paternis scilicet videret oculis filiam, eamque tam pulchram, manibus perimi lictorum: sed nisi ipse sua manu ictum inferret, hoc judicabat esse imbecillitatem et animi mollietatem, perinde ac nisi ille quoque cerneretur malus, arbitraretur esse manifestum dedecus. Propterea ergo jam prolata sententia, assumit martyrem, facturus eadem propriis manibus. Cum ergo abduceretur in montem, et ipsam consequeretur Juliana, Barbara jam vitæ exitum acceptura, curam gessit sibi charæ orationis, et genibus flexis: Principii expers, inquit, Deus, qui cælum extendisti, tanquam fornicem, terram autem fundasti super aquas; qui nubibus jubes ut pluant, et produxisti solem, ut lucem præberet omnibus,

• Psal. I, 13, 14.

et communiter hæc et justis et injustis, et bonis et malis simul suppeditas, tu quoque nunc me precantem exaudi, o Rex, ut qui tui nominis et mee meminerint decertationis, ne pestilens morbus in ejus domum ingruat, neque ullum aliud ex iis quæ possunt corporibus afferre damnum et molestiam. Scis enim, Domine, nos esse carnes et sanguinem, opera intemeratarum tuarum manuum, et honorata tua imagine et similitudine. Dixit, et vox de cælis audita est admirabiliter, ad cælum vocans ipsam et Julianam sociam certaminis, et simul pollicens implenda ea, quæ petierat. Hanc jucundam vocem cum audiisset Barbara, iter ingredi perrexit, et ducta est ad locum sui decessus.

XI. Cum eo autem pervenisset, inclinato capite, paternis manibus, paterno ense accipit consummationem, bonus fructus ex mala arbore apparens manifeste; Juliana quoque simul cum ea ibidem consummata a quodam ex iis qui illic erant militibus. In eo autem loco, ubi hæc facta sunt, impium quoque patrem divina persequitur justitia, cum nec modicum quidem hic expectasset honores, propter insigne vitium, et quod nulla esset spes curationis. E monte enim revertens feritur fulmine, et vita omnino privatur, non hac solum fluxa, sed ea etiam, quæ manet, ille vere miser et utrisque indignus. Transit autem ad præsidem quoque Martianum hujus divinitus immissi ignis impetus, plane initium et certum signum illius ignis immaterialis, qui ipsum æternum est puniturus. Valentianus vero vir quidam pius et religiosus, cum martyrum sacra sustulisset corpora, et sacris, ut oportebat, honorasset canticis, ea pie et honorifice deponit in loco, qui dicitur Gelassus, qui abest duodecim milliaribus ab Euchaitis, morborum medelam, animarum exultationem, piorum virorum amabilem delectationem. Ad gloriam Christi veri Dei nostri, quem decet honor, potentia, majestas et magnificentia, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

ἅπαντες παραστησάμενος, καὶ τὰς κοινὰς ταύτας ἀπολαύσεις δικαίους τε καὶ ἀδίκους, ἀγαθὸς ἄμα καὶ πονηροί; χορηγῶν, αὐτὸς καὶ νῦν ἐμοῦ θεομένης εἰσάκουσον, βασιλεῦ, καὶ δεῖ ἄν τοῦ σου ὀνόματος; καὶ τῆς ἐμῆς ἀθλήσεως τῷ σῶματι αὐτοῦ ἐπιτελέσει, μὴ ἄλλο τι μηδὲν τῶν λωβᾶσθαι σώματα καὶ λυπεῖν δυναμένων. Οἶδας γάρ, Κύριε, ὅτι σάρκες ἡμεῖς καὶ αἷμα, ποτήριμα τῶν σῶν ἀγράντων χειρῶν καὶ εἰκόνη σῆ καὶ ὁμοιώσει τετιμημένοι. Ἐφη, καὶ φωνή τῆς οὐρανῶθεν παραδόξως ἤκούετο, αὐτὴν τε καὶ Ἰουλιανὴν τὴν σύναθλον ἐκκαλουμένην πρὸς οὐρανὸν καὶ τῶν αἰτηθέντων ἅμα τὴν ἐκπλήρωσιν ἐπαγγελλομένην. Ταύτης δὲ τῆς γλυκείας φωνῆς ἐνωτισθεῖσα Βαρβάρα, ὁδοῦ τε εἴχετο, καὶ πρὸς τὸν τοῦ τέλους τόπον ἐπειγέτο.

IA'. Ἐπεὶ δὲ καὶ φθάσασα ἦν, τὴν κεφαλὴν κλίνασα, πατρικαῖς χερσὶ τῷ πατρικῷ ἔριψε τὴν τελείωσιν δέχεται, καρπὸς ἀγαθὸς ἐκ πονηροῦ δένδρου παραδόξως ἀναφανείσα, καὶ Ἰουλιανῆς αὐτῆς πρὸς τι ὅς τῶν ἐκεῖσε στρατιωτῶν σὺνάμα τελειωθείσης. Ἐν ᾧ δὲ ταῦτα γέγονε καὶ τὸν ἀσεβῆ πατέρα ἡθελοῦς μετέπεισε δίκην, μηδὲ βραχὺ τῆς ἀγαθότητος ἐνταῦθα περιμερίνας διὰ κακίας πάντως ὑπερβολὴν καὶ ἰάσεως ἀπαγόρευσιν. Ἐπανιών γὰρ ἀπὸ τοῦ θρους, κεραυνῷ βίλλεσθαι, καὶ τῆς ζωῆς ὅλως ἐκβάλλεται, οὐ τῆς βουστῆς μόνον, ἀλλὰ καὶ τῆς μενούσης, ὁ ἄθλιος ὄντως ἐκεῖνος, καὶ ἀμφοτέρων ἀνίξιος. Αἰεθὴ δὲ καὶ εἰς τὸν ἡγεμόνα Μαρκανθὸν τὸ τοῦ θεηλάτου τοῦδε πυρὸς ὄρημα, προοίμιον δῆπου καὶ σύμβολον ἀψευδὲς τοῦ ἀθλοῦ πυρὸς ἐκείνου καὶ αἰωνίως αὐτὸν τιμωρήσοντος. Οὐαλεντίνος δὲ τις εὐσεβὴς ἀνὴρ καὶ φιλόθεος, ἀνελόμενος τὰ τῶν μαρτύρων ἱερὰ σώματα καὶ ἱεροῖς ἕσματιν ὡς εἶαι τιμήσας, ἐν χωρίῳ Γελασσὸν καλουμένῳ, ὄδεκα μιλίοις Εὐχαΐτων ἀπέχοντι, σεμνῶς τε καὶ θεοφιλῶς κατατίθει, νόσων ἰαμα, ψυχῶν ἀγαλλίαμα, φιλοθέων ἀνδρῶν ἐντρύφημα πολυέραστον, εἰς δόξαν Χριστοῦ τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ ἡμῶν ᾧ πρέπει τιμὴ, κράτος, μεγαλωσύνη τε καὶ μεγαλοπρέπεια νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑ

ΚΑΙ ΜΕΡΙΚΗ ΘΑΥΜΑΤΩΝ ΔΙΗΓΗΣΙΣ ΤΟΥ ΕΝ ΘΑΥΜΑΣΙ ΠΕΡΙΟΝΥΜΟΥ

ΝΙΚΟΛΑΟΥ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΜΥΡΩΝ ΤΗΣ ΛΥΚΙΩΝ ΕΠΑΡΧΙΑΣ.

VITA ET CONVERSATIO

ET SINGULARIS MIRACULORUM NARRATIO MIRACULIS CLARISSIMI

NICOLAI

ARCHIEPISCOPI MYRÆ IN EPARCHIA LYCIORUM.

(Latine ap. Surium ad diem 6 Dec.; Græce ex cod. ms. Coislia. n. 147.)

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ. — Σοφόν τι χρῆμα ζωγράφων χεῖρ, A καὶ δεινὴ μὲν μιμήσασθαι τὴν ἀλήθειαν, δεινὴ δὲ τῶν πραγμάτων ἐναργῆ προθεῖναι τὰ σύμβολα, σφώτερον δὲ ἄρα λόγος, καὶ πολλῷ γραφικῆς ἐναργέστερον δεῖξαι τε ὃ βούλεται, καὶ ὀφθαλμοῖς τὸ πρᾶγμα παραβαλεῖν καὶ τοσοῦτον μᾶλλον, ὅσῳ καὶ πλεόν ἐρεθίζειν οἷδε καὶ ζῆλον τι κέντρον ἐνείναι, καὶ διανιστῆν πρὸς τὴν μιμήσιν. Αὐτίκα γοῦν ὁ τῶν κατὰ θεὸν πολιτευσασμένων βίος, τῷ λόγῳ διατυπούμενος, πολλοὺς ἂν ἐφελκύσῃται καὶ διαθερμάνῃ πρὸς ἀρετὴν, καὶ ὄλω αὐτοὺς πρὸς τὸν ὅμοιον ὑποθήξει ζῆλον, ὡσπερ δὴ καὶ ὁ τοῦ θεοῦ Πατρός Νικολάου, καὶ τούτου γε μᾶλλον εἴπερ τινός, ὅσῳ καὶ ἀκοῆν πλεόν ἡδύνει καὶ ψυχὴν εὐφραίνει, καὶ πρὸς τὴν τῶν καλῶν ἐργασίαν διανιστῆ. Τὰ ἐκείνου τοῖνυν καὶ διηγητέον ἡμῖν, καὶ τῷ λόγῳ περιληπτέον εἰς δύναμιν, καὶ πάλα μὲν ἐκδηλα τοῖς πολλοῖς ὄντα, καὶ οὐδὲ μίᾳ οὐδ' ὄλω; ἱστορίας δεόμενα; πλὴν ἀλλ' ὅσον ἀναλαβεῖν αὐτὰ καὶ εἰς μνήμην ἀνεγκεῖν σήμερον, καὶ τὰς τῶν φιλαρέτων ὑμῶν εὐφραῖναι ψυχάς. « Ἐγκωμιαζομένου γάρ, » φησί, « δικαίου εὐφρανθήσονται λαοί. »

A'. Τῷ μεγάλῳ τοιγαροῦν τούτῳ καὶ ἰαυμασίῳ Πατρὶ Πάταρα μὲν ἦ πατρὶς, πόλις Λυκίας καὶ τῶν ἐπιφανῶν πρότερον. Πατέρες δὲ τὰ μὲν εἰς γένος τῶν εὐ γεγονότων, οὐσίαν δὲ αὐτάρκη, καὶ ὄση μὴ περιττῆ, κεκτημένοι, ἄγαστοι κοσμικῆς δόξης καὶ ἀπίστου περιφανείας, καὶ τῷ παιδί κελδὸς τύπος τοῦ μετρίου προσκείμενοι, περὶ μόνον σχολάζειν τὸ ἀγαθόν, καὶ τοῦτο ἐκ παντὸς τρόπου μεταδιώκειν C βουλόμενοι. Οὗτοι περὰ τὰς διεξόδους τῶν ὑδάτων τῆς εὐσεβείας πεφυτευμένοι, ὁμοῦ τε καρπὸν ἐν καρπῷ διδοῦσι τὸν ὀρειότατον, ὃ θεὸς οὗτος Νικό-

PRÆFATIO. — Scita quædam res est manus pictoris, et quæ pulchre quidem scit imitari veritatem, et rerum signa ostendere evidentia, sed res est magis scita oratio, et pictura longe efficacior, ad id quod vult ostendendum, et rem oculis subjiciendam: quæ et magis scit incitare ad imitationem, et aliquem stimulum imitationis in animas immittere et ad paria excitare. Jam enim vita eorum qui ex Deo vitam egere, expressa oratione, multos ad virtutem attraxerit et advocaverit, et ad similem zelum omnino accenderit. Quomodo etiam vita divini Patris Nicolai et ejus potius quam alicujus alterius, quæ et aures delectat et animam afficit lætitia, et excitat animum ad honestarum rerum operationem. Sunt ergo res ejus narrandæ, et oratione comprehendendæ pro viribus, etiamsi sint jam olim quidem multis cognitæ, quæ nulla indigent historia, nisi ad eas repetendas et in memoriam revocandas, et ad vestrum virtutis amantium lætificandos animos.

I. Huic ergo magno et admirando Patri patria quidem erat Patara, Lyciæ civitas, prius insignis. Parentes autem honesto quidem loco nati: eas vero possidentes facultates quæ sufficiebant et non erant superflue: qui quidem mundanam gloriam et pompam ne gustavere quidem, et filio futuri erant pulchrum exemplar ad hoc, ut ei gratum esset nil possidere; ei soli quod bonum est vacantes, et id modis omnibus persequentes. Hi plantati secus decursus aquarum ple-tatis¹, simul atque dant in tempore fructum di-

¹ Psal. i, 3.

vinum Nicolaum, mater cessat parere, sterilis ab illo tempore manens et nullos producens liberos, quodammodo proficiente natura non posse eam alium proferre. Sed cum eum primum simul et ultimum, generosum raram mater in lucem edidisset, multiplicem spiritu cum conjugē fructum dedere virtutum cumulum, hac vere pulchra locupletati sobole, Nicolao, Inquam, admirabili. Ex his natus præbuit indicium suæ cum Baptista conjunctionis, ejus quæ ipsum peperit sterilitatem: quod ille quidem in lucem editus solvit matris uterum: hic autem contra claudit. Cum autem oporteret eum lactari ut infantem et maternis admoveri uberibus, hic quoque Deus significat qualis esset futurus Nicolaus, cum venisset ad ætatem quæ saperet. Nam tota quidem hebdomada mamilla utebatur ut infans, cum venisset autem quartus dies et Parasceve, semel in utroque eorum lac sument: idque vespertino tempore, sub perfecta regula educatus etiam ante pueritiam, et familiarem sibi esse abstinentiam ostendens ab initio.

II. Cum sic ergo educaretur, et bonos mores partim quidem ex illis ipsis parentibus exprimeret, partim autem ipse ex se produceret et coleret, tanquam bona aliqua et generosa terra, et jam ad idoneam pervenisset ætatem, traditus fuit grammatico. Is vero cum optimo et acutissimo ingenio plurimas disciplinas brevi tempore percepisset, civile quidem et forense genus doctrinæ respicit. Insolentes autem sodalitates declinans et consuetudines et colloquutiones cum mulieribus, et vel oculos in eas injicere sibi interdicens, curam gerebat vitæ temperantiæ: et jubens valere externas conversationes, divinis omnino vacabat ædibus, et malens in eis abjectus esse ex divini Davidis sententia^a. Postquam autem in divinarum Scripturarum et de Deo dogmatum cognitione satis elaborasset, et ornatus esset gratiis innumerabilibus, accuratamque et exactam vitæ formam quæ decet sacerdotes vere observaret, quin etiam vel ante canos essent ejus mores constantes et seniles, rogabant ipsum ut fieret presbyter. Hortatu ergo ejus patrum, ab antistite qui tunc erat Myrensium, ordinatur presbyter: et Deo qui ipsum dederat, redditur, ut qui parentibus revera suis set donum precatationis. Hic autem Myrensium pontifex donum divini Spiritus consecutus, videns juvenis animam florentem virtutibus, prædixit gratiam quæ in eo erat abundantia, sic dicens: Eorum quidem qui tristitia afficiuntur, erit benignum solatium; pulchre autem pascet animas, et eos qui erraverint revocabit ad pasœna pietatis: et apparebit servator iis qui fuerint

λαός ἦν, καὶ ὁμοῦ πεδεῖται τὰς ὠδῖνας ἡ μήτηρ: ἄγονος ἐξ ἐκείνου μείνασα, οἴοντι τῆς φύσεως ἀπαγορευούσης τὸ μὴ τοιοῦτον ἄλλον προνεγκεῖν δύνασθαι. Ἄλλὰ τοῦτον δὴ πρῶτον ἄμα καὶ τελευταῖον ἡ μήτηρ τὸν εὐγενῆ κλάδον εἰς φῶς ἐνεγκοῦσα, πολύχρον ὄμως σὺν τῷ συζύγῳ τῷ πνεύματι δέδωκε τὸν καρπὸν, τὸν τῶν ἀρετῶν σωρὸν, τὴν τῶν ἀγαθῶν θάλασσαν, τὸν θαυμαστὸν ἐν πᾶσι δηλαδὴ Νικόλαον. Ἐκ τοιούτων αὐτὸς γεννηθεὶς, ὡς εἰκέναι τῷ σπέρματι τὸν καρπὸν, δείγμα τῆς πρὸς τὸν Βαπτιστὴν οἰκειότητος: τὴν τῆς γεννησαμένης παρέχει στελερωσιν. Καὶ γὰρ ὁ μὲν μητέρας ὠδῖνας διζυλεῖ τεχνεῖς· ὁ δὲ κλείει ταῦτα, ὡς περὶ ὁ λόγος ὑστερον. Ἐπειδὴ δὲ καὶ θηλάζειν αὐτὸν κατὰ βρέφος ἐχρῆν, καὶ τῷ μητρὶ παρακεῖσθαι μαζῶν, ἐπισημαίνεται κἀνατῦθα Θεὸς ὁποῖος ἔσται Νικόλαος τὴν φρονούσαν ἡλικίαν ἀπολαμβάνων. Ὅλης μὲν γὰρ ἐβδομάδος ὅσα καὶ βρέφος τῇ θηλῇ ἐχρῆτο· ἐπειδὴ δὲ ἡ τετράς τῶν ἡμερῶν, ὡς δὲ καὶ ἡ Πρασκευὴ παρῆν, ἅπαξ ἐν ἑκατέρῃ τούτων μετείχε γάλακτος, καὶ ταῦτα κατὰ τὴν τῆς ἐσπερας καιρὸν, ὑπὸ κανόνι τελειῶ καὶ πρὸ τῆς παιδικῆς τιθηνομένου ἡλικίας, καὶ τὸ πρὸς ἐγκράτειαν οἰκειῶς ἔχεν ὑποφρίνων ἐκ προοιμίῶν.

Β'. Οὕτω τοιγαροῦν ἀναγόμενος, καὶ τὰ χρηστὰ τῶν ἡθῶν τὰ μὲν αὐτῶν ἐκείνων ἀποματτόμενος: τῶν πατέρων, τὰ δὲ φύων καὶ γεωργῶν αὐτὸς οἰκοθεν, ὡς περὶ τις ἀγαθὴ γῆ καὶ γενναία, ἡλικίας τε ἤδη ἤπτετο καὶ γραμματιστῇ παρεδίδοτο. Ὁ δὲ μεγέθει τε φύσει: καὶ διανοίας οἰζύτητι μικρὸν ἦν ἀκωλύτως δι' ἀέρος θείων, πλείστα τῶν παιδευμάτων ἐν βραχεῖ καρπωσάμενος. Τὸ μὲν οὖν δημοτικὸν τοῦτο καὶ ἀγοραῖον διέπτυσεν, ἐταιρίας δὲ ἀκόσμος φημί, καὶ ὁμιλίας ἀμαθεῖς ἐκκλίνας, καὶ τὸ γυναιξὶ δὲ συλλαλεῖν, ἣ καὶ διδόναι ὀφθαλμὸν ὄλως ἀπαγορεύσας, τῆς ἀληθοῦς ἐπεμίετο σωφροσύνης, εἶτα καὶ ταῖς ἔξω διατριβαῖς ἅπαξ χαίρειν εἰπὼν, τοῖς θεοῖς ἐσχολάζειν οἴκοις, οἴκον αὐτὸς ἑαυτὸν ἄξιον τῷ Δεσπότῃ κατασκευάζων. Ἐπειδὴ δὲ πρὸς τὰ τῶν θείων Γραφῶν γνῶσιν καὶ τῶν περὶ Θεοῦ dogμάτων ἀρκούντως διαπεπόνθητο, μυρίαίς τε χάρισιν ἐκοσμεῖτο, καὶ τὴν προσήκουσαν ἱερεῦσιν ἀκρίθειαν ἀτεχνῶς ἔσωζεν, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὸ ἦθος αὐτῷ ἔτε νεάζοντι στάσιμόν τε καὶ πρεσβυτικὸν ἦν, πρεσβύτερον αὐτὸν ἤξιον ψηφίζεσθαι. Ὡς περὶ γὰρ τὸ γῆρας σῶζον τὴν προσήκουσαν σωφροσύνην ἔστιν ὅτε καὶ διαβάλλομεν, οὕτω δὲ καὶ νεότητα κρείττω γενομένην τῶν οἰκείων ὁρμῶν, καὶ γῆρας εὐκοσμίαν συντηρεῖν δυναμένην ἀγάμαθὰ τε προσηκόντως καὶ πολλῶν ἐπαίνων ἄξιαν κρίνομεν. Γνώμη τοίνυν τοῦ πρὸς πατρὸς αὐτοῦ θεοῦ ὑπὸ τοῦ τηνικαῦτα τῆς Μυρέων προέδρου χειροτονεῖται πρεσβύτερος, καὶ τῷ δεδοκῶτι Θεῷ ἀντιδιδόται, ὁ δῶρον ἐντως εὐχῆς τοῖς γεγεννηκόσιν αὐτὸν γενόμενος. Ὁ μέντοι ἀρχιερεὺς τῆς Μυρέων οὗτος θεοῦ Πνεύματος εὐμοιρεῖν ἤξιωμένος, τὴν τοῦ νέου ψυχὴν ἀρεταῖς κατάκομον καθορῶν, οὐδὲν ἐπιδοίασα: καὶ περὶ τῆς μελλούσης

^a Psal. LXXXIII, 11.

αὐτῷ πλεονάσαι χάριτος, προηγόρευεν οὕτως εἰπών, **A** in periculis. Quæ quoque tempore postea ad effectum deducta sint, declarabunt ea quæ deinceps consequuntur..

ὡς ἔσται μὲν εὐμενὲς λυπούμενων παραμύθιον, ποιμανεῖ δὲ καλῶς ψυχὰς, καὶ πεπλανημένους μὲν πρὸς νομὰς τῆς εὐσεβείας ἀνακαλέσεται, σωτὴρ δὲ τοῖς ἐν κινδύνοις πᾶσιν ἀναφανείται· ἅπερ εἰ τῷ χρόνῳ ὑστερον διέβη, τὰ ἐξῆς τοῦ λόγου δηλώσει.

Γ. Πῶς δ' ἂν εἰς γνῶσιν ἔλθοι καλῶς ὁπόση μετὰ τὴν χειροτονίαν αὐτῷ πρὸς τὴν τῶν ἀρετῶν ἐργασίαν ἐπιδοσις ἦν; ἀγρυπνίαις τε καὶ νηστείαις καὶ προσευχαῖς οἷαις ἑαυτὸν ἐδεδώκει; ὥστε καθαρὰν καὶ ἀχραντὸν διασώζασθαι τὴν ἱερωσύνην, ἐξ ὧν τὴν τῶν ἀσωμάτων διαγωγὴν ἐν σώματι θνητῷ κατορθώσῃ ἐπιλονείκει, καὶ παρὰ τοῦτο καὶ τὰ μεγάλα περὶ αὐτοῦ οἰεσθαι τοῖς πολλοῖς ἐίδίδου. Ὡς δὲ καὶ ὡς πρὸς μνήμην ἑλθὼν ἡδὴ θεοῦ αὐτοῦ, Νικόλαος δὲ καὶ αὐτῷ ἡ κλήσις, εἰς τοῦτο ἀρετῆς ἔχοντα τὸν νέον ἑώρα, τὴν τε τοῦ θεοῦ ναοῦ προσεσταν, ὃν πρότερον ἐπ' ὀνόματι τῆς ἁγίας Σιών ἐκείνος ἐδείματό τε καὶ εἰς μοναστήριον συνεστήσατο, αὐτῷ ἔγχειρίζει, καὶ συνεργούς τῷ νέῳ τοῦ ἔγχειρίματος, ὅσους καὶ τῆς ἀρετῆς ἦδει ποιεῖται, ὥστε καὶ συνδιαφέρειν αὐτῷ τὰς ἐκκλησιαστικὰς φροντίδας, καὶ τῶν ἱερῶν ἐπιμελέστατα προνοεῖν. Καὶ μὴν δὴ ποτε καὶ τοῦ θαυμαστοῦ τούτου Νικόλαου εἰς Παλαιστίνην ἀπάραντος, ἐφ' ἧ τοὺς ἁγίους ἱστορήσασι τόπου, ὥσπερ ὁ λόγος; μετὰ ταῦτα δηλώσει, οὗτοι τὸν ἐκείνου τόπον ἐπλήρουν, καὶ τὰ τοῦ ναοῦ καὶ τὰ τῆς οἰκονομίας οὕτως ἐνήργουν, ὥσπερ ἂν εἰ ἐτύγχανε ἐκεῖνος παριών. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὑστερον.

Δ. Ἄρτι δὲ τῶν πατέρων αὐτοῦ τὸν βίον ἀπολιπόντων, κληρονόμος τῆς οὐσίας οὗτος τῆς ἐκείνων καταλειφθείς, καὶ ὅσα εἰδὸς οὐδὲν φιλοπάτορα ἐπὶ πατέρων ἀποδημίας φιλοτέκνων ἐπιθεῖξαι διατελέσας, οὐ πρὸς τὸν κληρὸν ἀπέιδεν εὐθύς, ὥσπερ ἂν τις ἄλλη πρὸς φιλοχρηματίαν ὀρώσῃ ψυχῇ, οὐδ' ὅπως ἂν αὐξηθεῖ ὁ πλοῦτος αὐτῷ καὶ διαμενοῖν βέων δεῖ, φροντίζῃ γοῦν τινα καὶ μικρὰν ἔθετο. Πάλαι γὰρ κοσμικὰς ἀπαγορεύτας ἐπιθυμίας ἔσπευδεν ἀδελφὰ δεῖξαι τῷ μετὰ ταῦτα βίῳ τὰ τοῦ βίου προοίμια, σύμφωναν τε τῇ ἀρχῇ καὶ τὸ ἐξῆς ἄπαν ἐπιθεῖναι. Ἦκουε δὲ καὶ τοῦ θεοῦ Δαυὶδ, « Πλοῦτος ἐὰν βέη, » λέγοντος, « μὴ προστιθεσθε καρδίᾳ, » καὶ τοῦ σοφοῦ Σολομώντος, « Ἐλεημοσύνη καὶ πίστις μὴ ἐκλείπωσάν σε, καὶ μὴ ἀπόστη εὐ ποιεῖν ἐνθεῖ, » καὶ διὰ τοῦτο τὰς ἑαυτοῦ χεῖρας οὐ πρὸς χρημάτων καρεῖχε συναγωγῆς· ἀλλ' αὐτὸς μᾶλλον χεῖρ ἦν ἀνετός παντὶ δεομένῳ, κοινῇ πανδοσίᾳ καὶ πτωχῶ; κολλῶ βέων καὶ ἡσύχῳ τῷ βέύματι, ἐκεῖνο διὰ τῆς εὐποιίας τὸ θαψιλῆς, τοῦτο διὰ τὸ λαυθάνον τῆς μεταδόσεως. Ἀλλὰ γὰρ ἄξιον ἦδη καὶ τῶν κατὰ μέρας ἐπιμνησθῆναι, ἐν ᾧ πλοῦτος αὐτοῦ τῆς χρηστότητος ἀκριθέστερον γνωριεῖται.

Ε. Ἄνθρωπος τις ἄδοξος ἐξ ἐνδοξοῦ καὶ πέννης ἐκ πλουσιῶν γενόμενος, οἷα δὴ τὸ τοῦ βίου περιπετῆς καὶ ἀνώμαλον σχεδιάζειν οἶσεν, ἐπειδὴ τοῖς ὅλοις δ.α.π.ρῶν ἦν, καὶ αὐτῶν ἦδη τῶν ἀναγκαίων ἐπι-

III. Quid oportet autem accere quanta post ejus ordinationem ad virtutum exercitationem ei accessio facta sit? vigiliisque, jejuniis et precibus quomodo se dederit? Quibus ex rebus factum est ut vitam incorporeorum in mortali corpore agere contenderet, et ideo de eo quædam magna daret conjicienda. Postquam vero ejus patronus ejus prius meminimus, nominabatur autem ipso quoque Nicolaus, vidit adolescentem, eo processisse virtutis, et tanta dignatum esse gratia, ei mandat divini templi curam, quod ille prius ædificaverat in nomine sanctæ Sion, et construxerat monasterium. Et ad juveni hac in re opem ferendam, adhibet quoscumque sciebat esse virtutis ejus socios; ut simul eum eo ferrent curas ecclesiasticas, et diligentissime rebus sacris providerent. Atque cum aliquando quidem profectus esset Hierosolyma admirandus Nicolaus, ut vivificum Christi sepulcrum et salutare lignum crucis in ea adoraret, impleverunt isti locum illius, et ea quæ ad templum ejusque dispensationem pertinebant ita administrarunt ac si ille adfuisset. Sed hæc quidem postea.

IV. Cum autem ejus parentes jam e vita excesserant, facultatum hæres relictus, et ea perpetuo faciens quæ par est filium qui diligit parentes, non statim aspexit ad divitias, neque quemadmodum amplificaretur et ei permaneret hæreditas, vel parvam ullam curam gerebat. Nam cum jam olim omnibus mundanis renuntiasset delicis, per eam quæ est hæc consecuta vivendi rationem contendebat ostendere vera vitæ præmia, et principio consentiens reddere id quod deinceps accesserit. Et ideo omnia sua Deo permittens: Notam fac mihi, Domine, dicebat, viam in qua ambulem, quoniam ad te sustuli animam meam: et doce me facere voluntatem tuam, quoniam tu es Deus meus. Quoniam in te projectus sum ab utero, a ventre matris meæ Deus meus es tu. Audivi autem divinum quoque David sic dicentem: Divitiæ si affluant, nolite cor apponere. A sapiente quoque Salomone: « Eleemosynæ et fides ne te deficiant; » non desistebat benefacere: sed erat manus aperta egenitibus, et fluvius fluens multo et quieto fluento. Verum enimvero jam par est meminisse singulorum, ut divitiæ ejus bonitatis cognoscantur accuratius.

V. Vir quidam qui ex clare obscurus, et ex divite fuerat factus pauper, quoniam redactus erat ad summam rerum omnium inopiam, cum ipsa etiam ei defecissent necessaria, proli dolor! quo-

¹ Psal. cxlii, 8. ² Psal. xxi, 14. ³ Psal. lxi, 11.

⁴ Eccli. vii, 10.

usque progreditur egestas? statuerat filias suas (erant autem tres forma insignes) mercede ad libidinem prostituere volentibus, et ex earum quæstu se et filias alere. Eas enim matrimonio conjungere non poterat, quia propter nimiam paupertatem omnes eas dedignarentur. Is ergo in his erat, et hanc improbam animo versabat cogitationem, et jam ad miserabile opus aggrediebatur. Sed tu, Domine, qui es natura bonus, et omnis boni causa, et benigne inflecteris nostris necessitatibus, efficis ut hoc veniat ad aures Nicolai: et bonum mittis nuntium et promptum opitulatorem ad eum qui jam veniebat in animæ periculum, qui simul et ejus solaretur paupertatem, et liberaret a re quæ erat gravior, paupertate. Vide autem mihi sancti cum prudentia commiserationem. Non enim sustinuit ad eum accedere, et de eo paucis disserere, neque ei ostendere manum quæ illi benefecisset, quæ soleat facere qui sunt ad misericordiam pusillo et abjecto animo; sciebat enim hæc esse gravia iis qui ab opibus et gloria deciderunt ad inopiam, ut quæ eos pudore afficiant et priorem felicitatem revocent in memoriam: sed perinde ac evangelicum præceptum contendens superare, quo jubetur ne id quod sit dexteræ fidei credatur: ne ipsam quidem qui afficiebatur beneficio voluit adhibere testem ejus quod fiebat: tantum aberat ut gloriam quæreret ab hominibus. Nam ipse etiam boni quid faciens, magis studebat latere, quam ii qui mala faciunt. Certe cum auri permultum simul colligasset, intempesta nocte venit ad ejus viri ædes, et cum id per quamdam injecisset fenestram, domum statim revertitur, veluti erubescens videri dare.

ρίας. Ἄλλ' ὡσπερ ὑπερβαλέσθαι φιλονεικῶν καὶ τὴν εὐαγγελικὴν ἐκείνος παραγγελίαν, τὸ μὴ πιστευθῆναι τὴν ἀριστερὰν τὸ μυστήριον, οὐδὲ αὐτὸν ἡδουλήθη τὸν εὖ πάσχοντα μάρτυρα τοῦ πραττομένου παραλαβεῖν· οὕτω μακρὰν ἀπέτρεχε τοῦ ἡτιῶν εἶναι φιλοδοξίας· ἐπεὶ καὶ μᾶλλον αὐτὸς ἀγαθὸν τι ποιῶν ἢ ἕτεροι πονηρὰ δρώντες τὸ λαθεῖν ἐσπεύδον. Ἀμφὶ καὶ ἀδρὸν ἀπέδειξον εὐληθῶς χρυσίου, ἀωρὶ τῶν νυκτῶν ἔξεισι, καὶ πρὸς τὴν οἰκίαν τοῦ ἀνδρὸς ἐπιστάς, τὸ μὲν χρυσίον ἐκ τίνος τῶν θυρίδων εἴσω καθίσειν, αὐτὸς δὲ ἢ ποδῶν εἶχεν εὐθύς ἐπάνεισιν, ὡσπερ αἰσχυνόμενος ὀφθῆναι μεταδιδούς.

VI. Mane ergo cum vir ille surrexisset et aurum invenisset, et deinde vinculum solvisset, fuit obstupefactus, et se falsum esse putabat, timens ne non esset aurum id quod cernebatur. Undenam enim tale quid fuisset suspicatus, noluisse benefactorem eum habere conscium beneficii cui benefecerat? Quocirca summis id atterens digitis et curiosius intuens, ubi cognovit id vere esse aurum, lætabatur, mirabatur, dubius erat animi, præ gaudio calidas effundebat lacrymas. Postquam autem multa apud se versans neminem habebat eorum quos cognoscebat cui ascriberet id quod factum fuerat, hoc Deo acceptum forebat, et lacrymis non cessabat ei gratias agere, sui quoque in Deum peccati culpam contendebat solvere ante alia; et unam ex suis filiabus nempe primam, viro conjungit matrimo-

λιπόντων αὐτὸν, φεῦ! μέχρι καὶ τίνων ἢ ἐνδεία βιάζεται προχωρεῖν! γνῶμην ἔσχε τὰς θυγατέρας (τρεῖς δὲ ἦσαν αὐτῷ πάγκαλοι καὶ διαφερόντως ἀγαθαὶ τὴν ὄψιν) μισθοῦ πρὸς ἀκολασίαν ἐκδούναι τοῖς βουλομένοις, καὶ τὸ ἐνευθεῖν αὐταῖς ποριζόμενον ἑαυτοῦ τε καὶ τῶν παιδῶν ποιεῖσθαι τροφήν, ὡσπερ ἐκ βορβορίου φασὶ βορβορολογεῖν βουλόμενος, καὶ πόρον ἑαυτῷ πορίζειν, ποίας ἄρα πενίας οὐ χαλεπώτερον; Τὸ γὰρ ἀνδράσιν αὐτὰς νομίμῳ συναρμόται γάμψ ἡδούλετο μὲν, οὐκ ἡδύνατο δὲ διὰ τὸ πολὺ τῆς πενίας ὑπὸ πάντων εὐθύς ἀτιμαζομένης, τοῦ σωμάτων ἔρωτος ἐνταῦθα πρὸς χρημάτων ἔρωτος τῶν δευτερείων ἀξιοουμένου. Ὁ μὲν οὖν ἐν τούτοις ἦν, καὶ τὴν πονηρὰν ταύτην ὠδίνων ἔνοιαν· ἀλλὰ καὶ πρὸς ἔργον ἤδη ἐχώρει. Οὐδὲν γὰρ ἀνάγκης φασὶν ἰσχυρότερον. Τί δὲ σὺ, ὁ φιλόανθρωπος, ὁ ἀγαθὸς ἐν πᾶσι θεὸς, ὁ ταῖς ἡμῶν ἀνάγκαις φιλανθρωπῶς ἐπικαμπτόμενος, τίνα μηχανὴν εὐρίσκεις, καὶ τίνα δὴ θεραπείαν τοῦ ἀμάχου τούτου κακοῦ; Εἰς ὧτα πειθεῖν τὸ γινόμενον τῷ θεράποντί σου παρασκευάζεις, καὶ ἄγγελον αὐτὸν ἀγαθὸν ἀνδρὶ καὶ κατὰ σῶμα πιεζομένῳ καὶ περὶ ψυχὴν κινδυνεύοντι θαυμαστῶς ἐπιπέμεις, ὁμοῦ τε τὴν πενίαν παραμυθούμενον, καὶ τῆς πρὸς ἀπώλειαν αὐτὸν φεροῦσης ἀπάγοντα. Πλὴν ὅρα μοι καὶ τοῦτο τῆς μεγάλης τοῦ ἁγίου ψυχῆς, πῶς συνάπτει φρονήσει τὸ συμπαθεῖς. Οὐ γὰρ ὑπέμεινε τῷ ἀνδρὶ προσελθεῖν, οὐδὲ περὶ τούτου καὶ βραχὺ τι διαλεχθῆναι, οὐδὲ τὴν εὐεργετίαν αὐτῷ καὶ μόνον παραδειξάει χεῖρα, ἀ σύνθηες μικροῦ πᾶσι ποιεῖν τοῖς μικροψύχοις τὸν ἔλεον. Ἥδει γὰρ ὅτι φορτικὰ ταῦτα τοῖς ἐκ πλοῦτου καὶ δόξης εἰς τὸ ἀπορεῖν κατενηνεγμένοις, ἐντρέποντά τε τὰς ἐκείνων ψυχὰς, καὶ εἰς μνήμην αὐθις ἐμβάλλοντα τῆς προτέρας εὐμερίας.

Γ'. Ἔωθεν οὖν ὁ ἀνὴρ ἀναστάς, καὶ τὸ χρυσίον εὐθύς ἐφευρών, ἔπειτα τὸν δεσμὸν λύσας, ἐκπληκτὸς ἦν, καὶ ἑαυτὸν μᾶλλον ἐξηπατηθῆναι φετο, δεδιὼς μὴ οὐχὶ χρυσὸς ἦ τὸ δρώμενον, ἀλλ' ἀπάτη. Πόθεν γὰρ ἂν καὶ ὑπείληφε τοιοῦτον, τὸ μὴ θελήσει τὸν εὐηργετηκότα μὴδὲ συνίστορα τὸν εὖ παθόντα τῆς εὐεργεσίας παραλαβεῖν; Ὅθεν ἄκριτος ἐπιτρέθων αὐτὸ δακτύλοις, καὶ περιεργότερον ἐπαφώμενος, ἐπεὶ ἔγνω χρυσὸν ἀληθῶς εἶναι, ἤδετο, ἐθαύμαζεν, ἠπορεῖτο, θερμὸν ὕψ' ἡδονῆς ἀπέσταζε δάκρυον, οὐκ εἶχον ὃ τι καὶ γένοιτο. Ὡς δὲ πολλὰ στρέφων καθ' ἑαυτὸν, οὐδένα εἶχε τῶν γνωσσομένων ᾧ ἐπιγράψει τὸ γεγονός, ἐπὶ θεῶν ἀνέφερε τοῦτο, καὶ δάκρυον εὐχαριστῶν οὐκ ἀνίει. Διὸ καὶ τοῦ πρὸς θεὸν ἀμαρτήματος τὴν αἰτίαν ἠπειλείτο πρὸ τῶν ἄλλων λύσειν, καὶ μίαν τῶν θυγατέρων, ἢ πρώτην δὲ ἦν

¹ Matth. vi, 3.

αὐτῆ, πρὸς γάμον ἀνδρὶ συνάπτει, τοῦ αὐτομάτω ὡσπερ βύεντος χρυσοῦ ἢ θεοπέμπτου, μᾶλλον εἰπεῖν, ἰκανῶς εἰς προῖκα καταβληθέντος. Ὅσπερ ἐπεὶ πρὸς γυνῶσιν ἦλθε τῷ θαυμασίῳ, καὶ ἔγνω κατὰ τὴν γνώμην αὐτῷ πράξαντα τὸν ἀνδρῶν, τοῦτο γὰρ καὶ αὐτὸς ἔσπευδε, τὸ λύσαι διὰ τοῦ γάμου τὴν τοῦ κακοῦ πρόφασιν, εὐτρεπῆς ἦν τὰ ὅμοια καὶ πρὸς τὴν δευτέραν δρᾶσαι. Καὶ δὴ καὶ ἄλλον ἀπόδεσμον χρυσοῦ, ἰσοτάλαντον τῷ προτέρῳ, νυκτὸς ἐπιστάς, καὶ οὐδεὶ ἀίσθησιν δοῦς, αὐτῷ ἐπιπέμπει. Ὁρθροῦ δὲ διαναστάς ὁ ἀνὴρ καὶ τὸ χρυσίον ἐπίσης εὐρηκῶς κεῖμενον, καὶ ἰδὼν ὅπως ὁ θεὸς ἀπόνως αὐτῷ ὕει τὸν πλοῦτον, βίον τε δίδωσιν, ὡσπερ ὁ λόγος, ἀηλεσμένον, τῇ ὁμοίᾳ εἶχετο καὶ αὐθις ἐκπλήξει. Ταύτη τοι καὶ εἰς γῆν πεσὼν, καὶ τῷ ἐδάφει τὸ μέτωπον προσερείσας, θερμότεροις αὐτῷ τοῖς δάκρυσιν ἔβαλλε, θεὸς, λέγων, ἀγαθὲ, θεὸς πάντων κηδεμῶν καὶ ἀγαθοῦ παντὸς αἰτιε, οἰκόνουμε τῆς ἡμῶν σωτηρίας, ὁ καὶ πρότερον διὰ τὴν ἐμὴν ἐνανθρωπήσας παράβασιν, καὶ νῦν ἅμα παισὶ τῆς ἀναγκαίας με ταύτης παγίδος τοῦ ἐχθροῦ ρυόμενος, αὐτὸς μοι τὸν τοῦ σοῦ θελήματος ὑπουργὸν, τὸν σὸν μιμητὴν, τὸν ἐν ἀνθρώποις ἀγγελον, ὃς οὕτω με ἀναπλάττει πάλιν, οὕτως ἐγκαινίζει μοι τὴν εὐήμεριαν, οὕτως θεοφιλίου λύει βουλεύματος, αὐτὸς μοι τοῦτον ὅστις δευτέραν τῶν θυγατέρων ἀνδρὶ κατὰ νόμον ἐκδίδωμι, καὶ κέρδος ἐμοὶ προσφέρειν, ζῆμίας δὲντως ψυχικῆς

Ζ'. Ταῦτά τε ἔλεγε, καὶ τῇ παιδί παραχρῆμα ἐτέλει τοὺς γάμους, μετέωρον ὡσπερ τὴν ψυχὴν ἔχων, ἐπὶ χρηστῶν τε ἐλπίδων ὀχοῦμενος, ὡς οὐδ' ἐπὶ τῆς τρίτης ἂν εἰς μακρὸν ἀπορήσοι τοῦ συνοικησοῦτος. Τὴν προῖκα γὰρ ἦδη καὶ διὰ χειρὸς ἔχων ἦτο, θαρρῶν, ὡς εἰκός, ἀπὸ τῶν προτέρων. Ἐνθεν τοι καὶ προσεκτικὸς ἦν, καὶ τὴν ψυχὴν ἐμπαράσκευος, μὴ καὶ λάθῃ φοιτήσας ὁ εὐεργέτης, καὶ παρῶν μὲν εὐφράνῃ, λυπήσῃ δὲ τῷ μηδὲ αὐτῷ δηλὸς γενέσθαι τῷ εὐπάτχοντι, μηδὲ τοῦτο μόνον ἀντιλαβεῖν θελήσας, τὴν ὁμολογίαν τῆς χάριτος. Ὁ μὲν δὴ οὕτω πρὸς τὴν ἐκείνου ἔλευσιν διηγῶνται ἐφίσταται δὲ τὸ τρίτον ὁ εὐεργέτης βαθείας νυκτὸς ἀφόφῳ ποδὶ, καὶ παρὰ τῷ συνῆθει τόπῳ γενόμενος ἴσον χρυσοῦ καὶ αὐθις ἀπόδεσμον διὰ τῆς αὐτῆς εἰσπέμπει θυρίδος, καὶ παραχρῆμα θέων ἐπανήσει. Αὐτὸς δὲ ὁ τὰς εὐεργεσίας συνήθως δεχόμενος, τοῦ εἰσπεσόντος χρυσοῦ τῶν φόφῳν αἰσθόμενος, καὶ τοῦτῳ παρῆναι πάλιν τὸν συνῆθει πλουτοδότῃν μὴ ἀγνοήσας, ἢ τάχους εἶχεν εὐθύς ἐδίωκε· καὶ καταλβῶν καὶ γυνὴς ὅστις εἴη, οὐδὲ γὰρ τῶν ἀσῆμων οὕτως εἰς ἀρετὴν, οὐκ εἶχεν ἐκ περιχαρείας ὁ τι καὶ γένοιτο, ἐγκρατῆς ἦδη τοῦ θηράματος ὢν, καὶ τὴν εὐεργετὴν ἐν χερσὶν ἔχων. Λαμβάνεται γοῦν ἡδέως τῶν ἐκείνου ποδῶν, καὶ λυρωτὴν αὐτὸν καὶ ῥητὸν καὶ σωτήρα ψυχῶν εἰς ἔσχατον ἀπωλείας ἐρχομένων ἐκάλει. Εἰ μὴ γὰρ τοὺς σοῦς, ἔλεγεν, εἰσιρμῶδες ὁ μέγας ἐλὲς διανέστησε Κύριος, πάλαι ἂν ἀπωλώλειν, πατὴρ ἄθλιος, μετὰ θυγατέρων, οἱμοῖοι τριῶν. Ἀλλὰ νῦν ἐσωκεν ἡμᾶς διὰ σοῦ, καὶ τοῦ πικροῦ τῆς ἀμαρτίας· ἐβρύσατο πτώματος,

* Psal. cxii, 7.

A nio, pro dote ei soluto auro quod abunde fuerat suppeditatum. Quod quidem postquam venit ad notitiam Nicolai admirabilis, et hominem cognovit fecisse ex ejus animi sententia (hoc enim erat ei studio per nuptias auferre mali occasionem), paratus erat similia quoque facere in secundam filiam: atque adeo tantumdem auri pondus alligatum mittit per eandem fenestram noctu, omnibus inscientibus. Cum vero vir mane surrexisset, et aurum similiter invenisset, eodem modo rursus fuit obstupefactus, humique prostratus solum calidis irrigabat lacrymis, Deus, dicens, qui vis misericordiam, dispensator nostræ salutis, qui etiam prius propter meam factus es inobedientiam, et nunc me cum filiabus liberas a laqueo inimici,

B ipse mihi eum ostende qui tuæ deservit voluntati, qui inter homines est angelus et imitator tuæ benignitatis; quis hic est, qui nos eripuit a paupertate quæ nos premebat, et a tetrīs solvit cogitationibus. Ecce enim tua misericordia secundam filiam trado viro conjungendam matrimonio legitimo, quæ jam vitavit ne sit præda diaboli, et ne mihi quæstum afferat quovis damno, proh dolor graviolem.

ἑστὶ γνώρισον. Ἰδοὺ γὰρ τῷ ἔλειε τῷ σῶ, καὶ τὴν πρῶξενον.

VII. Hæc dixit, et secundæ filiæ statim celebravit nuptias, erecto jam animo et bona spe ductus fore ut nec in tertia quidem ei sit defuturus qui eam accipiat conjugem. Se enim jam in promptu putabat habere dotem, ex prioribus de ea quoque, ut par erat, concipiens fiduciam. Erat itaque attentus et sollicitus, et totas noctes vigilabat assidue, ne eo insciente accederet egregius ille suppeditator pecuniæ: sed si veniret eum ambabus manibus apprehenderet, et ex eo sciret quisnam esset, et undenam aurum ad eum afflueret. Atque ille quidem sic vigilabat adventum ejus præstolans. Tertio autem pedetentim accedit Dei servus Nicolaus cum esset nox profunda: cum venisset ad locum consuetum, tantumdem auri rursus alligatum immittit per eandem fenestram. Pater vero puellarum cum consisset strepitum auri quod ceciderat, et animadvertisset adesse consuetum opum suppeditatorem, quam citissime potuit eum est persecutus: cumque eum comprehendisset, et cognovisset quisnam esset, neque enim is propter virtutem et splendorem generis erat obscurus, procidit ad ejus pedes, et illum redemptorem vocabat, et adiutorem, et servatorem animarum quæ jam ad extremum adducebantur periculum. Nisi enim, dicebat, tuas magnus ille in misericordia Dominus excitasset miserationes, jam olim perissem infelix pater cum tribus, heu mihi, filiabus. Sed nunc nobis per te dedit salutem, et ab acerbo casu peccati liberavit: et erexit mendicos et sterquilinio, et e terra surgere fecit pauperes*. Hæc

ille quidem cum lacrymis lætitiæ et calido spiritu fidei ei dicebat, et ad beatos illos pedes adhærescebat. Ille autem postquam cognovit, se jam homini evasisse manifestum, eum facit surgere, et eacramento illius astringit animam ne apud alios proferat quæ facta fuerant toto tempore vitæ suæ, neque publicet miser cordiam. Hoc est hujus viri unum, quod est et maximum, et maxime cognitum. Ejus vero quæ quotidie fiebant in egenos distributiones, et panis mendicis suppeditationem quos in fame alebat, et bonis implebat animas esurientes, ad hæc ne mediocriter quidem dicenda suffecerit aliquis.

VIII. Quoniam autem etiam virtutum amabat perfectiorem et majorem apud Deum conjunctionem assequi et familiaritatem, capitur quidem amore silentii, animo vero concipit abscedere utpote quod non posset aliter assequi quod desiderabat. « Vacate enim, inquit, et cognoscite ». Quamobrem statuit se longe remove, et convenienter Prophetæ habitare in solitudine⁹; et cum aliquando ei visum esset venire Palæstinam ut sancta loca videret, in quibus qui pro nobis passus est Dominus in mundo est versatus, cum ascendisset navem quæ tunc venerat ex Ægypto, tendit versus Palæstinam simul quidem quærens eam quam desiderabat solitudinem, et proficiscens ad visenda loca sancta. Sed de his quidem dicere differamus. Paululum autem immoremur in navigatione. Atque navigabat quidem recta in Ægyptum. Cum autem nihil futurorum a nautis prævideretur, is tempestatem maximam et sævos ventorum impetus eis prænuntiat. Dicebat enim se vidiisse malignam navem ascendentem, velique et clavi rudentes gladio dissecantem, et totam navem retinentem et circumagentem, et volentem eam cum viris ipsis submergere. Sic inquit, et statim veluti signo dato, vehementer quædam procella spirans e nubibus, pelagus tollit in fluctus maximos, et qui cum eo navigabant, non minus fluctuabant animis, et prope magnum stantes Nicolaum, Deum quidem precabantur, ipsum vero rogabant ut opem ferret in gravissimum adductis periculum, et nullam sperantibus mali solutionem, ex eo quod ipse prædixisset, sperantes eum posse etiam opem ferre. Ille autem eos jussit bono esse animo, et pollicitus est brevi futuram a malo liberationem. Omnia certe quæ eis molesta erant cito sunt ablata: mareque evasit placidum, et in perfectam mutatum est tranquillitatem: et ipsi obliiti lamentationum, ad lætitiæ animi sunt conversi, Deo et ejus famulo agentes gratias, et dupliciter eum admirantes, et quod prædixisset tristitia, et quod removisset.

τευθεν Θεῷ μὲν καὶ τῷ αὐτοῦ θερμῶντι τὴν χάριν διωμολόγουν. Διπλῆ δὲ τοῦτον θαυμάζοντες; ἦσαν, τῷ τε προειπεῖν ἅμα τὴν τῶν σκυθρωπῶν ἔφοδον, καὶ τῷ λῦσαι ῥαδίως τὰ σκυθρωπὰ.

ἤγειρέ τε ἀπὸ κοπρίας πτωχοῦς, καὶ ἀπὸ γῆς ἀνέστησε πένητας. Ταῦτα ἐκεῖνος σὺν δάκρυσιν εὐφροσύνης καὶ θερμῷ πίστει πνεύματι ἔφασκε πρὸς αὐτὸν, καὶ πολὺς ἦν, τοῖς μακαρίοις ἐκεῖνου ποσὶ προσκειμένος. Ὁ δὲ, ἐπειδὴ ἔγνω φανερὸς ἦδη τῷ ἀνθρώπῳ γενόμενος, διανίστησί τε καὶ ὄρκοις αὐτοῦ τὴν ψυχὴν μεγίστοις καταλαμβάνει, μὴ ἂν πρὸς ἑτέρους παρ' ἑλὸν αὐτοῦ τὸν βίον ἐξενεγκεῖν τὰ γεγεννημένα, μηδὲ δημοσιεῦσαι τὸν ἔλεον. Ἐν μὲν δὲ τοῦ ἀνδρὸς τοῦτο, καὶ οὕτω μέγιστόν τε καὶ γνωριμώτατον ἦ τὰς δὲ καθ' ἕκαστον πρὸς τοὺς ἐν χρείᾳ διανομὰς καὶ τὸ χορτάζειν πτωχοῦς ἐν ἄρτῳ, καὶ διατρέφειν αὐτοὺς ἐν λιμῷ καὶ ψυχὰς πεινώσας ἀγαθῶν ἐμπιπλᾶν, ἀλλὰ ταῦτά γε οὐδὲ μετρίως ἂν τις εἰπεῖν ἐξαρκέσοι.

H. Ἐπειδὴ δὲ καὶ τελεωτέρας ἀρετῆς ἦρα, καὶ μεζζονος ἀπολαῦσαι τῆς παρὰ Θεῷ οικειώσεως, λαμβάνει μὲν αὐτὸν ἡσυχίας ἔρωσ, ὠδίνει δὲ τὴν ἀποδημίαν οὕτω θερμῶς, ὡς μὴ ἂν ἄλλως αὐτῷ τοῦ ποθομένου τεύξεσθαι. « Σχολάσατε γάρ, » φησὶ, « καὶ γνῶτε. » Διὸ καὶ μακρὰν ποιεῖν ἑαυτὸν ἔγνω, καὶ κατὰ τὸν Προφῆτην εἰς ἔρημον ἀύλισθηται. Ἐρημία μὲν γὰρ μῆτηρ ἡσυχίας, ἡσυχία δὲ θεῶν ἔνοων καὶ θεωρίας, οικειότατα Θεῷ συναπτούσης. Καὶ ποτε δόξαν αὐτῷ τὴν Παλαιστίνην ἰδεῖν, ὥστε τοῖς ἁγίοις ἐντυχεῖν τόποις, ἐν οἷς ὁ ὑπὲρ ἡμῶν παθὼν Κύριος τὰς ἐν κόσμῳ διατριβὰς ἐποιεῖτο, πλοίου ἐπιβάς ἐξ Αἰγύπτου νῦν ἀναχθέντος; ἐκεῖσε καταρρεῖ, ὁμοῦ μὲν τὴν φλίην διψῶν ἔρημίαν, ὁμοῦ δὲ καὶ εἰς θάλασσαν, ὡς ἦδη ἔφημεν, τῶν ἁγίων τόπων φερόμενος. Ἄλλ' ὁ μὲν περὶ τοῦτου λόγος ἀναμεινάτω ἡμεῖς δὲ τῷ πλῶ βραχὺ τι προσδιαιρέσομεν. Ἐπλεῖ μὲν οὖν εὐθὺς τῆς Αἰγύπτου. Τοῖς δὲ ναύταις οὐδὲν τοῦ μέλλοντος προγνωσθὲν, τρικυμίαν οὗτος αὐτοῖς καὶ πνευμάτων ἀγριωτέρων ἐμβολὰς προαγγέλλει. Αὐτὸν γὰρ ἔφη τὸν πονηρὸν ἰδεῖν ἐπιδάντα μὲν τῆς νεῶς, τὰ δὲ τοῦ ἰστοῦ καὶ τὰ τῶν πιδάλων ἅμα καλῶδια μαχαίρῃ διατεμόντος, ὄλην τε περισχόντα τὴν ναῦν καὶ περιδινήσαντα, καὶ τῷ βυθῷ πειρώμενον αὐτανδρὸν καθεῖναι. Οὕτως ἔφη, καὶ παραχρῆμα ὡσπερ ἕκ τινος ἀπόπτου συνθήματος σφοδρὰ τις λατλαψ, τῶν νεφῶν διαπνεύσασα, εἰς κλύδωνα μέγιστον τὸ πέλζατος αἶρει, αὐτοὶ τέ οἱ συμπλέοντες οὐδὲν ἤττον ἐκυμαίνοντο τὰς ψυχὰς, καὶ παρὰ τῷ μεγάλῳ στάντες, ἡῤῥοντα μὲν τῷ Θεῷ, ἐδέοντο δὲ αὐτοῦ, ἐπαμύναι πικρῶς κινδυνεύουσι, καὶ μηδεμίαν ἐλπίζουσι τοῦ κακοῦ λύσιν, ὡσπερ ἀπὸ τοῦ προειπεῖν αὐτὸν καὶ τὸ δύνασθαι βοηθεῖν ἐλπίσαντες. Ὁ δὲ θαρρῆεῖν τε ἐκέλευε καὶ ταχέϊαν αὐτοῖς εἶσεσθαι τὴν ἀπαλλαγὴν τοῦ κακοῦ προεζῶναι ἰδὼν καὶ συνωδὰ τοῖς ῥηθεῖσι τὰ πράγματα ἠκολούθει, καὶ τὰ λυπούντα πάντα ὀξέως ἐλύετο. Ἡ τε γὰρ θάλασσα ἡμεροῦτο, καὶ εἰς γαλήνην ἀκριβῆ μετεβάλλετο, καὶ αὐτοὶ τῶν θρήνων εὐθύς ἐκλαθόμενοι, πρὸς εὐθυμίαν ἐτρέποντο. Ἐν-

⁹ Psal. XLV, 11. ¹⁰ Psal. LIV, 8.

Θ. Ἀλλὰ τούτων οὕτως ἐχόντων τῶν ναυτῶν εἶ; A (πάλιν γὰρ ὁ βάσκανος τὰ χρηστὰ ταῦτα πληγὰς ἑαυτοῦ λογιζόμενος, ἀντιλυπεῖν ἐπειράτο), ἐπὶ τὸ ἀκρότατον τῆς μέσης ἀνελθὼν κεφαλῆς, ἐφ' ᾧ τι τῶν τῆς νεῆς ὄπλων εὖ διαθεῖναι, ὡς ἦδη καταλθεῖν ἔμελλεν, ὀλισθήσας, ἐπὶ μέσῃ τὴν ναῦν καταπίπτει, καὶ ἀπνους ἔκειτο, καὶ νεκρὸς ἀντικρὺς ἦν. Ὁ δὲ τὴν ταχίστην ἐπικουρεῖν εἰθώς προσευχῆ τούτου βῆον ἢ τὸν ὑπνοῦντα διανιστῆ, καὶ ζῶντα πάλιν αὐτὸν τοῖς πλωτῆρσιν ἀποκαθιστῆ. Ἐπειτα ἰστία πάντα πετάσαντες, καὶ δι' αὔρας λεπτῆς καὶ ἡδέιας ἐδ' ἐξῆς τοῦ πλοῦ διανύσαντες, ὡς ἦδη τῆ γῆ προσέσυχον, πολλὰ τῶν παραδόξων εὐθὺς ἐτελείτο, καὶ θαυμασιῶν τι ἀνεκέχυτο θάλασσα. Εἰ γὰρ συνελόντα με δεῖ φάναι, οὐδεὶς ἦν ὁ ὑπὸ τοῦ πάθους ἢ νοσήματος πιεζόμενος, ἢ λύπη τινὶ βαρυνόμενος, B δ; ἐπὶ Νικολαίῳ προσέλθοι, μὴ εὐθὺς; ἵετο, καὶ τὸ λυποῦν ἀπεβάλλετο. Οὕτως οὖν οὐ βραδίῳ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀμίσθου τῆς λύσεως γινομένης, πόσους μὲν εἶναι τοὺς ἰωμένους, πόσῃ δὲ πρὸς Θεὸν γίνεσθαι τὴν εὐχαριστίαν, καὶ πόσῃ ἅρα τῶν δοξολογούντων ἀφορίζεσθαι τὴν πανήγυριν, διδῶσιν ὁ λόγος ἕμα σκοπεῖν. Τὸ γὰρ ἕκαστα τούτων διδόναι γραφῆ παρόμοιον εἶ τι; καὶ θαλάττης ψάμμον καὶ ἀστέρων κλίθος ἀριθμεῖν βούλοιο.

Γ. Ἐκεῖθεν ἀπάρας πρὸς τὸν τοῦ Χριστοῦ τάφον, καὶ παρὰ τὴν σεβάσιμον αὐτῆς Γολγοθᾶν ἔρχεται, C οὐ γὰρ καὶ ὁ σωτήριος; ὑπὲρ ἡμῶν ἐπάγη σταυρός. Ἐπειτα καὶ τῷ τοῦ Θεοῦ σταυροῦ ξύλῳ νυκτὸς πρόσκεισαι, καὶ προσιδόντι αὐτόματοι αἱ τοῦ ἱεροῦ διανοίγονται πύλαι, θερμὴν δὲ τὴν προσευχὴν καὶ συχὴν ἔχεις προσενεγκῶν τὴν προσκύνησιν, ἀφθονωτέραν καρποῦται τοῦ ἀγαθοῦ Πνεύματος; τὴν ἐνέργειαν. Ἐπεὶ δὲ ἱκανῶς εἶχε τῆς ἐν Παλαιστίνῃ διατριβῆς, διαποντίῳ πρὸς; τὴν ἐνεγκούσαν αὐτῆς; χρῆται τῇ ἰπανόδοι, ὕψους αὐτῷ θείας τοῦτο ἐντειλαμένη, D ὥστε μὴ ἐπὶ πλέον στέρεσθαι τῆς γλυκειᾶς ἐκεῖνου φωνῆς τὰ αὐτοῦ πρόβατα. Ἐνταῦθα καὶ τοῦ πλοῦ ἐπιβάντι τῷ θαυμασίῳ ἢ τε τῶν πλωτῆρων ἐλέγχεται κακουργία, καὶ ἡ τοῦ Θεοῦ Πνεύματος ἐν αὐτῷ θαυματουργεῖται δύναμις. Ὁ μὲν γὰρ πρὸς τὴν πατρίδα πλεῖν ἔμελλε, καὶ τοῦτο πρότερον τοῖς οὐ καλοῖς ναύταις συνθέμενος, εὐθὺς δὲ τῆς νεῆς ἐπέβη - οἱ δ' ἐπειδὴ ἀνέλιοντο τὰς ἀγκύρας, οἴκου ἐμέμνητο. Τοῦ λιμένο; οὖν ἐξορμήσαντες, καὶ τὴν ὀδὸν ἅμα διαπεράσαντες, τοῦ πνεύματος αὐτοῖς ἐπιφόρου πνεύματος, πρὸς τὴν οἰκίαν ἀπέπλεον. Ἡμεῖς δὲ οὐδαμῶς ἢ δικη, ἀλλὰ παρὰ πόδας αὐτοῖς ἐπήει, τὴν κακουργίαν κολάζουσα, καὶ βλαίνει καταίγεις εὐθὺς ἀντιπνεύσασα, τοὺς οἰκᾶς τε διέστρεψε, καὶ τὰ πηδάλια παρήνεγκε, καὶ αὐτοῖς μὲν ἐν βραχεῖ κίνδυνον ἠπέλει, τὸν δὲ τοῖς τῆς πατρίδος ἀπεδίδου λιμένι. Τί οὖν ἢ συμπαθῆς ἐκείνη καὶ μεγαλόφρων ψυχῆ; Οὐδὲ πικρίας οὐδὲ λόγου τιδὸς στυφοντος ἰδεῖθαι πρὸς αὐτοῦ; ἀλλ' ἑμοῦ τε μεταμελομένους εἶδε, καὶ αὐτὸς τῆς οἰκείας ἡττηθῆ χρηστότητος, καὶ πάλιν αὐτοῦ; εἶ

ΠΑΤΡΟΛ. GR. CXVI.

IX. Sed cum hæc ita se haberent, quidam ex nautis cum in summum mediæ antennæ ascendisset, ut navis armamentorum recte aliquid componeret, cum jam illinc esset descensus, ex alto lapsus cecidit in mediam navem : et ille quidem jacebat nihil spirans et videbatur mortuus. Ille vero ad opem ferendam etiam antequam vocaretur paratissimus, oratione cum facilius quam si somno delineretur excitat : et vivum rursus nautis reddidit. Deinde cum vela omnia expandissent, et aura leni et suavi confecissent sequentem deinceps navigationem, cum jam terræ appulissent, multas Dominus per Nicolaum fecit curationes. Nam et cæci statim charam lucem aspiciebant : et alii qui laborabant, liberabantur ab iis quæ habebant malis. B Et ut semel dicam, nullus erat qui ab ullo detinebatur morbo aut ægritudine, aut ulla etiam opprimebatur molestia, qui si ad Nicolaum accessisset, non statim curaretur, et levaretur eo quod illi afferebat molestiam. Cum sic ergo non solum facilis, sed etiam gratuita facta sit curatio, qui fuerit curatorum numerus, quam servidæ gratiarum actiones, qui ardor gloriæ divinam cebrantium, difficile nou est judicare. Qui enim horum singula litteris mandare præsumpserit, maris arcenam, stellarum numerum recensere voluerit.

X. Cum illinc autem profectus esset, ad Christi sepulcrum rursus etiam venit ad venerandum Golgotha, ubi etiam pro nobis fixa est crux salutaris. Deinde etiam noctu accedit divinum signum crucis. Et ei quidem sua sponte aperiuntur sacrosancti loci portæ. Cum ferventes autem preces et multam obtulisset illi adorationem, consequitur etiam majorem boni spiritus operationem. Postquam vero satis versatus fuit in Palæstina, rursus per mare revertitur in patriam, cum hoc divina ei jussisset visio, ne suavi illius voce ejus oves amplius privarentur. Hic cum navem ascendisset ille admirabilis, et nautarum arguitur improbitas et divini spiritus virtus in eo habetur in admiratione. Nam ille quidem erat navigaturus in patriam : et cum hoc prius pactus esset cum bonis illis nautis, ita navem ascendit. Illi vero postquam sustulissent anchoras domum versus tendebant. Cum e portu ergo egressi essent, et velum extendissent, secundo velo utentes, navigabant in patriam suam. Nequaquam autem hoc contemplit, habuit justitia : sed e vestigio eos est persecuta, et violenta quadam repente exorta tempestas, clavum avulsit, et detraxit gubernacula, et ipsis quidem ultimum minabatur periculum : illum autem appellit in portum patriæ. Quid ergo ille magnus et misericors animus? Ne acerba quidem in eos usus est oratione. Sed cum primum eos vidit inulatos et acerba motos pœnitentia, a propria quoque victus est bonitate : et secunda navigatione eos rursus remisit in patriam. Ipse vero sanctæ Sion jam redditus monasterio, quod ab ejus patruo

olim pulchre fuerat ædificatum, ut jam ante decla-
ravit oratio, jucunde ab eis est usus, et omnes qui
in ipso erant replevit voluptate, eosque excepit
liberali et munifica gratia. Sapienter autem res
ejus superna dispensabat Providentia, et magnam
hanc lucem erat magno impositura candelabro, et
ideo eum rursus deduxit ad civitatem, divinum uel
virtutis diligenter operantem.

δριλῶσων ὁ λόγος ἐρχεται. Ἐπεὶ γὰρ σοφῶς ἀνωθεν ἡ
φῶς ἐπὶ μεγάλην ἐμελλε θήσεσθαι τὴν λυχνίαν, πόλιν
μέλι τῆς ἀρετῆς ἐργαζόμενον.

XI. Cum sic autem vitam ageret ut humanos
omnes lateret oculos, se magis aperiebat et ostendebat
esse maximi faciendum. Non enim celabat
vires operarium : non magis quam si lux eos qui
per illum ambulat. Quin etiam fructus laborum
illius cito arborem indicabat. Sed Deus quoque
qui noverat occulta cordis illius, non sustinens
cultorem suum amplius latere, virum reddit manifestum.
Quemadmodum autem hoc factum sit at-
tendenda est narratio. Cum illo tempore Myrensium
antistes et sedem et vitam simul reliquisset, et iter
ad Deum esset ingressus, divina subiit æmulatio
subjectos et episcopos et e clero eximios, ut vir
dignus in sede reponeretur, et cum essent ali-
quando omnes congregati in ecclesia, consuluit
quidam ex eis, Dei et sapientiæ illius dispensationi
hanc rem precibus committere. Hoc cum omne,
tanquam unusquisque suam elegisset sententiam,
Deus qui facit voluntatem timentium eum, et
exaudit preces illorum, uni eorum revelat eum
qui erat præfaturus ecclesiæ, et ad eum aliquando
divina apparens visio, visa est ei jubere, ut veniens
ad templi aditum illic staret et dicere : Qui primus
ad templum venerit, is est qui meo movetur spi-
ritu, et eum accipientes, est autem ei nomen Ni-
colaus, eum create episcopum : hoc enim est ei
prædestinatum.

ματι. Νικόλαος ὄνομα τῷ ἀνδρὶ ᾧ καὶ τὴν ἐπισκοπὴν καὶ τὴν τῆς Ἐκκλησίας προστασίαν ἐγγχει-
στέον. Τοῦτο γὰρ αὐτῷ καὶ προῶρισται.

XII. Cum hoc vir ille divinus accepisset myste-
rium, hæc synodo et clero communicat, et om-
nibus diligentius vacantibus orationi, is cui ille
magnus fuerat revelatus, venit in eum locum ad
quem fuerat jussus. Jam autem circa matutinum
divino spiritu motus magnus ille Nicolaus : venit
in ecclesiam. Cum vero fuisset in vestibulo : eum
accipiens is qui illa fuerat dignatus visione, Quo-
modo vocaris, o fili, diligenter rogavit. Ille autem
comiter et simpliciter : Nicolaus peccator, inquit,
Domine, servus tuæ sanctitatis. Ille vero vir divinus
postquam hæc moderata et humilia audivit Magni
verba, partim quidem ex nomine Nicolai quod ei
præhæxerat visio quæ apparuerat, partim autem ex
summa modestia (non ignorabat enim, « Super quem
Deus respicit nisi supra mitem et quietum¹¹ »)
cognoscens illum hunc esse quem Deus significabat,

εὐπολίᾳ εἰς τὴν οἰκίαν ἀπέπεμπεν. Αὐτὸς μέντοι
πρὸς τὴν τῆς ἁγίας Σιών ἱερὰν μονήν, ἣν ὑπὸ τοῦ
θεοῦ αὐτοῦ ἤδη παγκίλως ὀκοδομηθεῖσαι ὁ λόγος
ἐδήλωσεν, ἀναστρέψας, ἀσπάσιός τε αὐτοῖς ὤφθη,
καὶ ἰδούης οἶας τοὺς ἐν αὐτῇ πάντας ἐπλήρου.
Οἷδ' ὅτι πόθο; ὑμᾶς κατέχει θερμὸς, καὶ διψᾷτε
μαθεῖν, πῶς τε ἐπέθῃ τοῦ θρόνου, καὶ πῶς τὰ μετὰ
τὴν προεδρίαν αὐτῷ δι' ἴσυσται. Ταῦτα γοῦν καὶ
Ἡρόνοια τὰ κατ' αὐτὸν διετίθει, καὶ τὸ μέγα τοῦτο
αὐτὸν ἐπὶ τὴν πόλιν κατήγε, φιλοπόνως τὸ θεῖον

ΙΑ'. Οὕτω δὲ μετιῶν ὥστε πάντων διαφύγειν
τοὺς ὀφθαλμοὺς, πλέον ἑαυτὸν ὄλλον ἐποίησε καὶ
τοῦ παντὸς ἀξίον. Οὐ γὰρ ἐκρυπτε τὸν ἐργάτην ἡ
ἀρετῆ, οὐχ ἦτον ἡ τὸ φῶς τοὺς ὑπ' ἐκείνῳ πορευο-
μένους · καὶ οἱ τῶν αὐτοῦ δὲ πόνων καρποὶ ταχὺ
τοῦ δένδρου τὸ εὐγενὲς κατεμήνουον. Ἀλλὰ καὶ
ὀφθαλμοὶ Θεοῦ τῶν ἀφανῶν ὄντες ἐπόπται, ἤκιστα
καὶ ἐτι λαυθάναν αὐτὸν ἠνεῖχοντο. Ἀμέλει καὶ δὴ-
λος γίνεται καὶ ὁ Πατὴρ ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ,
ἀποδοῦς ἐκείνῳ κατὰ τὸ φανερὸν δεικνύται, καὶ
ὅπως, προσεκτέον τῷ διηγήματι. Ἄρτι τοῦ κατ'
ἐκείνου καιροῦ τῆς Μυρέων προέδρου τὸν θρόνον
ἄμφω καὶ τὸν βίον ἀπολιπόντος, ζήλος εἰσῆλθε θεῖος
τοὺς τε ὑπ' αὐτὸν ἐπισκόπους καὶ τοὺς λογάδας τοῦ
κλήρου τὸν ἀξίον ἀποδοῦναι τῷ θρόνῳ · καὶ δὴ

ποτε πάντων ἐκκλησιασασμένων, συνεβούλευε τι;
αὐτῶν, Θεοῦ δὲ τοῦτο καὶ τῆς ἐκείνου σοφίης οἰ-
κονομία, εὐχῇ τὰ τοῦ πράγματος ἐπιτρέψαι, καὶ
τὴν ἐκείνου χεροτονίαν τῇ ἀνωθεν ἐγχειρίσει ψήφῳ.
Οὕτως οὖν αὐτῶν τῇ εὐχῇ χρωμένων, ἤρισσε γὰρ
ὁ λόγος, ὃ τὸ θέλημα τῶν φοβουμένων αὐτὸν
ποιῶν Κύριος, ἐνὶ τούτων τὸν προστησόμενον τῆς
Ἐκκλησίας ποιεῖ γνώριμον. Ποιεῖ δὲ οὕτως · Εὐχο-
μένη τῷ ἀνδρὶ τῷδε θεῖα τις ἐπιστάσα ὄψις, ἐπι-
τάττειν ἐδόκει παρὰ τὰς τοῦ ναοῦ εἰσόδους ἐλθόντι
στήναι, καὶ, Ὅσπερ ἂν, φάναι, Πρῶτος τὸν ναὸν εἰσ-
έλθοι, τοῦτον εἶναι τὸν τῷ ἐμῷ κινούμενον Πνεύ-
ματι.

ΙΒ'. Οὕτως ὁ θεὸς ἐκείνος ἀνὴρ μυθολεῖ, οὐκ
ἀπόρρητα παρ' ἑαυτῷ κατέχει τὰ μυθθέντα, ἀλλὰ
καὶ τῇ συνόδῳ ταῦτα καὶ τῷ κλήρῳ δῆλα ποιεῖ. Καὶ
δὴ φιλοπονώτερον πάντων τῆς εὐχῆς ἔχομένων, ὃ
τὸν μέγαν ἐκκαλυφθεὶς, ἐνθα δὴ καὶ ἡ φανεία ὄψις
ἐκέλευεν, ἀφικνεῖται. Ἦδη δὲ περὶ τὸν θρόνον
Πνεύματι θεῖῳ κινήθει ὁ μέγας Νικόλαος, εἰς τὴν
ἐκκλησίαν καὶ αὐτὸς ἀπήντα. Ἐπεὶ δὲ ἐν τῷ προ-
ναῷ γένοιτο, ἐντυχὼν αὐτῷ ὁ τῆ; θείας ὄψεως
ἐκείνης ἠξιωμένος · Πῶς ἄρα, ὦ τέκνον, καλῇ; εὐθύς
ἤριστο. Ὁ δὲ πράως οὕτω καὶ ἀφελῶς · Νικόλαος
ἀμαρτωλὸς, δέσποτα, ἐφη, τῆς ἀγιότητος δούλο, τῆς
σῆς. Ὡς οὖν ὁ θεὸς ἐκεῖνος ἀνὴρ τὰ μέτρια ταῦτα
καὶ ταπεινὰ πρὸς τοῦ μεγάλου ἀκούσαιεν, ἅμα μὲν
ἀπὸ τῆς τοῦ Νικολάου κλήσεως, ἣν καὶ ἡ θεῖα ὄψις
αὐτῷ προειρήκει, ἅμα δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ μεγέθους
τῆς μαρτορροσύνης καὶ τοῦ συνάδοντος; αὐτῇ σχή-

¹¹ Isa. LXVI, 2.

ματος, (οὐκ ἠγνόει γάρ, εἰ ἐπὶ τίνα ἐπιβλέπειν εἰδὸς Θεός, ἀλλ' ὅτι ἐπὶ τὸν πρῶτον δηλαδὴ καὶ ἡσύχιον;) τοῦτον ἐκείνον εἶναι τὸν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ δηλούμενον ἔργω, καὶ παραυτίκα ἠδονῆς τε ἐπίπλωτο, καὶ ἀγαλλόμενος διεδείκνυτο, οὕτω δὲ ἀγαλλόμενος, δεῖ γὰρ τὸ τῆς θείας φάναι Γραφῆς, ὡς ὁ εὐρίσκων σκύλα πολλὰ, καὶ ὁ θησαυρῶ τινι κεκρυμμένῳ περιουχῶν.

Ὅθεν οὐκ ἀθεσε γένεσθαι τὴν τοῦ μεγάλου εὐρεσιν λογισάμενος, Ἀκολουθεῖ μοι, τέκνον, ἔφασκε πρὸς αὐτόν. Καὶ παραλαβὼν ἤγαγεν ὡς τοῦ; ἐπισκόπου. Οἱ δὲ συμβάλλουσι τε αὐτίκα τὸ πρᾶγμα εἰρημένον αὐτοῖς πρότερον ὑπὸ τοῦ ἀνδρός, καὶ μετὰ θείας ἠδονῆς καὶ αὐτοῖς καθίσταται ψυχή, καὶ συμβαίνουσαν τῇ ἀπὸ Θεοῦ ψήφῳ τὴν τοῦ ἀνδρός κρινουσιν ἀρετῆν. Εἶτα τὸν ἅγιον, ὡς εἶχον, εὐθύς παρὰ μέσον ἀγούσι τὸν ναόν. Πανταχῆ δὲ τῆς γῆμις ὄξως διαδραμοῦσης, φιλεῖ γὰρ ἐν οὕτω μεγάλῳις πράγμασιν αὐτῇ συντόμῳ χρῆσθαι καὶ ταχῆ τῷ περὶ, συρρεῖ μὲν τι πλήθος οὐκ ἐφικτὸν ἀριθμῷ. Πάντων δὲ ἀμῶς συνελθόντων, εὐθύς οἱ ἐπισκοποὶ, Δέξασθε τὸν οἰκεῖον, ἀδελφοί, ποιμένα, γεγωνοτέρῳ λέγουσι τῇ φωνῇ, δέξασθε προθύμωι, ὃν ὑμῖν ἔχρισε τὸ Πνεῦμα, ᾧ τὴν τῶν ὑματέρων ψυχῶν κυβέρνησιν καὶ τὸν καταρτισμὸν ἐνεχείρισεν, ὃν οὐκ ἀνθρωπίνῃ ψήφῳ, ἀλλὰ θεῖα προεχειρίσατο. Ἐχομεν τοιγαροῦν, ὃν θερμῷ; ἐποθήσαμεν· ὃν ἐζητοῦμεν, ἀξιοπρεπῶς ἀπειλήσαμεν. Ὑπὸ τούτῳ ποιμαινόμενοι τε καλῶς καὶ ἀγόμενοι οὐκ ἀπορησομεν ἐλπίδων τοῦ καὶ Θεῷ παραστήσεσθαι λαὸς ναυαύψωι. Τούτοις τὸ πλήθος προσετίθεσαν τὴν φροσύνην, οὐκ ὅπως καὶ λεχθῆναι βράδιαις.

II'. Ἡ μέντοι τῶν ἐπισκόπων ἐερὰ σύνδοξος εἶν τῷ κλήρῳ, πᾶν εἰ τι νενομισμένον ἐπ' αὐτῷ πρότερον διαθέντες, τῷ τῆς ἀρχιερωσύνης χρίσματι τελειοῦσιν, ἀναβαλλόμενον καὶ ὀκνοῦντα τὴν προδρίαν διὰ δειλίαν ὄντως ἐπαινουμένην, μόλις δ' οὖν ἐπὶ τὸν ἀρχιερατικὸν ἀναδάντα θρόνον, καὶ τῆς Μυρῶν προκαθίσαντα, καὶ τὴν ἐπιστάσιαν ἀναδεξάμενον ὀρθοδρομοῦντα τὸν λόγον τῆς ἀληθείας, καὶ τὰ τῆς εὐσεβείας δόγματα ὑγιῶς φρονοῦντά τε ὁμοῦ καὶ διδάσκοντα, εἴην ἀλλ' ὁ πονηρὸς βάσκανον τούτοις ἐπιθαλῶν ὀφθαλμῶν, ἀνθεῖν γὰρ οὕτως οὐκ ἤνεγκε τὴν εὐσεβείαν, ὄξως ὅτι μάλιστα τοὺς κρατοῦντας εἰσέδω, καὶ παρ' αὐτίκα σφοδρότερός τε ὁ διωγμὸς ἦν, καὶ βασιλικὰ διατάγματα κατὰ πάντων ἐφοίτα, πρὸς ἀρνησιν εὐσεβείας τοὺς πιστοὺς ἐκκαλούμενα. Εἰ δ' οὖν, ἀλλὰ δεσμὰ καὶ φρουρά, καὶ βρυτάται βάσανοι, καὶ τέλος βίαιοι θάνατοι τοὺς ἀπειθοῦντας ἀμελλῆτι διεδέχοντο. Ταῦτα καὶ μέχρι τῆς Μυρῶν ἐν βραχέϊ φθάνει πτηνοῖς ὡς περ διακόνους τοῖς ἐρασταῖς τῆς ἀσεβείας χρώμενα. Ὁ θεῖος τοῖνον Νικόλαος, ἐπειδὴ πολὺς ἦν ἐν αὐτῇ τὰ Χριστιανῶν προσεβύων καὶ τὴν εὐσεβείαν ἐλευθέρῳ γλώσσει διακηρύττων, καὶ τῷ εὐαγγελίῳ τοῦτο περιφανῶς ἐγκαλλωπιζόμενος, συλλαμβάνεται ὑπὸ τῶν τὰ πρῶτα φερόντων παρὰ τῆ πόλει, καὶ δεσμὰ καὶ στρέβλας καὶ μύριαν ἄλλην βάσανον καταψηφισθεὶς, εἶτα καὶ φυλακῇ μετὰ πολλῶν καὶ ἄλλων Χριστιανῶν παραδίδεται, ἐν οἷς καὶ διέμεινε χρόνον οὐ τι μικρὸν,

A protinus impietur lætitia, et perinde ac si in aliquem occultum incidisset thesaurum, et lucrum esse reputasset viri inventionem, dicit ei : Sequere me, fili. Deinde eum assumpsit et duxit ad episcopos. Illi vero rem statim conjiciunt quæ a viro prius eis dicta fuerat, et divino gaudio ei quoque plenus fuit animus, et Dei suffragio convenientem judicant viri virtutem. Deinde sanctum statim ducunt in medium templum. Cum vero in omnem partem fama pervasisset (solet enim ea in rebus tam magnis valde contenta et celeri uti penna), confluit quidem multitudo innumerabilis. Illi autem maxima voce, Accipite, inquit, o fratres, vestrum pastorem, quem vobis unxit sanctus Spiritus, cui nostras animas gubernandas et instituendas tradidit : quem non humanum suffragium sed divinum præfecit. Habemus ergo quem desiderabamus, quem quærebamus nunc accepimus. Cum ab eo recte pascendi et ducendi simus, non deficimur spe fore ut Deo assistamus populus peculiaris in die apparitionis ejus et revelationis. His adjecit populus gratiarum actionem, et locutus est latitæ verba ad Deum quæ verbis exprimi nequeunt.

B Ἐχομεν τοιγαροῦν, ὃν θερμῷ; ἐποθήσαμεν· ὃν ἐζητοῦμεν, ἀξιοπρεπῶς ἀπειλήσαμεν. Ὑπὸ τούτῳ ποιμαινόμενοι τε καλῶς καὶ ἀγόμενοι οὐκ ἀπορησομεν ἐλπίδων τοῦ καὶ Θεῷ παραστήσεσθαι λαὸς ναυαύψωι. Τούτοις τὸ πλήθος προσετίθεσαν τὴν φροσύνην, οὐκ ὅπως καὶ λεχθῆναι βράδιαις.

C XIII. Sacra autem episcoporum synodus una cum clero, cum quidquid justum est et sit de more in eo prius disposuissent, eum pontificalis chrismate initiavit, cunctantem quidem et dubitantem suscipere munus pontificale, propter vere laudatam autem timiditatem vix ad secum ascendentem episcopalem, et Myrensiem suscipientem præfecturam et præsentiam, recte tractantem verbum veritatis, et pietatis recta tenentem dogmata et ea docentem. In hæc autem malignus invidum injecit oculum : sic florentem non ferebat pietatem sed acris vehemensque eos subiens qui rerum potiebantur, statim acerbiorum effecit persecutionem, et edicta venerunt imperatoria per universum orbem terræ adnegandam pietatem fideles evocantia ; siu minus vincula, et carceres, et gravissima tormenta, et postremo violentæ mortes, eos accipiebant protinus qui non obtemperabant. Ea brevi perveniunt usque ad civitatem Myrensiem, volacribus utentia ministris, ferventibus impietatis amatoribus. Divinus ergo Nicolaus, quoniam in ea erat magnus, res defendens et colens Christianorum, et pietatem libera voce prædicans, comprehenditur ab iis qui primas partes tenebant in civitate : et condemnatus ut in vincula conjiceretur, cum multis aliis Christianis traditur in custodiam : in qua etiam mansit non parvo tempore, nulla re qui-

(1) De savissima Liciniana persecutione loqui auctorem probat Baronius ad an. 316, n. 36.

dem quæ bona esset fructus, mala autem carceris A
ferens tam forti et generoso animo, quam quis ferret ea quæ essent grata et jucunda. Sed nec sic quidem intermittebat suos in fide alere : in firmo et infracto fundamento pedes illorum statuens, et eos reddens vividiores et acriores pro veritate.

ιστών, καὶ γενναϊότερου μὲν ἐμπικλῶν ἐρμήματος, παρεχόμενος.

XIV. Sed statim sol apparet post nubem : et levis et suavis quædam aura post procellam, benignusque et clemens meus Christus desuper ad suam intuens hæreditatem, destruit quidem omnia impietatis sceptrâ, tollitque de medio, Diocletianos, inquam, et Maximianos et quicumque fuere post eos gentiles, erigit autem cornu salutis populo suo, et figura crucis per stellas apparente Constantis et Helenæ filium Constantinum evocat, et ei tradit B
sceptrum Romanorum. Is vero cum esset sapiens, et cum qui vocasset non ignorasset, in eo confidit : et dejectis omnibus adversariis, acerrime defendit pietatem : et iis qui prius fuerant imperatoribus cecinit palinodiam, jubens quidem dirui templa simulacrorum, solvi autem e carceribus eos qui fuerant inclusi propter nomen Christi, et edificari templa Christianorum, et ecclesias suum ornatum suscipere (2). Cum hoc ergo decretum omnem ejus imperio subjectam comprehendisset regionem, in suam patriam revertebantur omnes Christi confessores. Suum itaque pontificem Nicolaum civitas suscepit Myrensiem, instituto quidem ac voluntate martyrem et incruentum victorem. Ille autem a Deo C
datis omni ex parte florens donis, et morbos omnes curabat, et fuit brevi clarus et gloriosus, non solum apud fideles, sed etiam apud multos infideles, et habebatur in omnium animis in majori admiratione quam quæ possit verbis exprimi. Et ille cum videret adhuc restare multas aras simulacrorum, et magnam dæmonum catervam in eis habitare, et non paucos perdere ex Myrensiibus, divino zelo animo incensus exurgit fortissime, et omnem illorum obiens regionem, si in aliquam aram aliquando incidisset, humi dejiciebat, et in pulverem comminuebat : et sic procul expellens dæmonum multitudinem, effecit ut grex pace tranquilla frueretur.

σθεις, εἰς ἑδαφός τε κατέσπα καὶ εἰς κόνιν αὐτούς ἐλέπτυνε σφόδρα πεποθόως, καὶ οὕτως ἐκποδῶν τὴν τῶν πονηρῶν πνευμάτων πληθὺν ποιούμενος, καθαρὰς ἀπολαβεῖν γαλήνης τῆς πόλιν ην παρεῖχε.

XV. Cum sic bellum gereret sanctus adversus D
spiritus improbitatis, sit quædam ei a superis inspiratio et divinior cogitatio, ut ne a Dianæ quidem templo abstineret, sed ipsum quoque aggrediretur, et ei idem faceret quod prioribus : erat enim id et pulchritudine admirabile, et alios superans magnitudine et jucundissimum dæmonibus habitaculum. Cum ergo major adversus hoc templum eum subiisset impetus, idque juvenilius et acrius esset, non solum diruit omnia quæ supra

Χρηστοῦ μὲν οὐδενὸς μετέγων, τῶν ἐκ τῆς φυλακῆς δὲ λυπηρῶν ἀνεχόμενος, οὕτω γενναίως, ὥσπερ ἂν τις μᾶλλον ἠδίδων κατατρυφῶν. Πλὴν οὐδὲ οὕτως ἀνίει ὁ τὰ πάντα γενναίος, ἀλλ' ὥσπερ τινὰ νεαρὰ φυτὰ τοὺς ὑπ' αὐτῶ πάντας νόμασιν εὐσεβείας ἐπαρδῶν ἦν, ἐν ἀβραεῖ τε θεμελίω τοὺς ἐκείνων πᾶδας ἀξιωμαχοῦς δὲ στρατιώτας τῆς ἀληθείας αὐτοῦς

ΙΔ'. Ἄλλ' εὐθύς ἥλιος μετὰ νέφος, καὶ ἠπία τις αὔρα μετὰ τὴν καταιγίδα καὶ φιλόανθρωπον, ὁ ἐμὸς Χριστὸς ἀνωθεν πρὸς τὸν αὐτοῦ λαὸν ἐπιβλέψας, καθαιρεῖ μὲν ἀσεβείας ἅπαντα σκήπτρα, καὶ μετὰ τῶν φίλων αὐτοῦ δαιμόνων οἰμώζειν ποιεῖ. Διοκλητιανοὶ ταῦτα καὶ Μαξιμιανοὶ, καὶ ὅσοι μετ' αὐτοῦ τοῦ ἑλληνισμοῦ προεστήκεισαν. Ἀνίστησι δὲ κέρας σωτηρίας τῷ λαῷ αὐτοῦ, καὶ τύπῳ σταυροῦ δι' ἀστέρων τὸν Κώνσταντος καὶ Ἑλένης· Κωνσταντῖνον μετακαλεῖται, καὶ τὸ Ῥωμαίων αὐτῷ σκήπτρον ἐγχειρίζει. Ὁ δὲ συνετὸς ὢν, καὶ τὴν καλέσαντα ὅστις εἶη μὴ ἀγνοήσας αὐτῷ τε ἐθάρσθη, καὶ ὑπ' ἐκείνου φραττόμενός τε καὶ δύναμιν ἐμπνεόμενος, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὰς χεῖρας μὲν εἰς παράταξιν, τοὺς δακτύλους δὲ εἰς πόλεμον διδασκόμενος, τρόπιον κατὰ τῆς πλάνης περιφανῆς ἐστῆσεν· ὅτε καὶ ὑπερηφάνων μὲν ὀφθαλμοὶ τεταπεινῶντο, καθηροῦντο δὲ εἰδῶλων ναοί, ἀνιέντο δὲ τῶν φυλακῶν οἱ διὰ Χριστὸν δέσμιοι· ἀνηκοδομεῖτο δὲ τὰ Χριστιανῶν τεμένη, καὶ ταῖς τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίαις ὁ προλαθὼν ἐδίδοτο κόσμος. Τοιοῦτου τοιγαροῦν δόγματο· τὴν ὑπὸ χεῖρα πᾶσαν διαλαβόντος, ἐπὶ τὰς ἑαυτῶν πατρίδας οἱ τοῦ Χριστοῦ κατήγοντο ἕκαστος. Διὰ ταῦτα καὶ τὸν οἰκεῖον ἀρχιερέα Νικόλαον ἢ Μυρέων, μάρτυρά γε τῆ προαιρέσει, καὶ ἀναίμακτον ἀπελάμβανε στεφανίτην. Ὁ δὲ χαρίσματος θεοδωρήτοις κατάκομος ὢν, πάθη ἐν πάντα ἴσθη, καὶ περιβόχος οὐ πιστοῖς μόνον, ἀλλὰ πολλοῖς· ἐν βραχεῖ καὶ τῶν ἀπίστων ἐγένετο. Καὶ θαῦμα ἐν ταῖς ἀπάντων ἔκειτο ψυχαῖς, λόγου παντὸς ὑψηλότερον, ταῦτη τοι καὶ τῶν εἰδωλικῶν πολλοῖς εἰς εἰ βωμῶν συχρὸν τι φῦλον δαιμόνιον, ἐπιχωρίζον οἰονεὶ λείψανον ἀσεβείας, οὐκ ὀλίγοις τε τῶν Μυρέων ἀπολείας αἰτίον καθιστάμενον, ζήλω μὲν θείῳ πίπραται τὴν ψυχὴν. Ἀνδρικώτατα δὲ διανίσταται καὶ τὴν ἐκείνων πᾶσαν περιελθῶν, ᾧ ἂν βωμῶ περιτύχοι, ὥσπερ τις ἀρστέυς κατὰ δαιμόνων προχειρ-

IE'. Τοιαῦτα τῷ ἄγίῳ διαθλοῦντι κατὰ δαιμόνων ἐπιστῆ τις ἀνωθεν ἔνοιαν θειοτέρα, μηδὲ τοῦ τῆς Ἀρτέμιδος ἀποσχέσθαι ναοῦ, ὃς κάλλιε τε κάλλιστος ἦν, καὶ μεγέθει τῶν ἄλλων μέγιστος, ἀπατηλοῖς δαίμοσι διατριβῆς πολυέρατος. Ὁρμητῆς τοιγαροῦν ἐπὶ τοῦτον πλείονος αὐτὸν εἰσελθούσης, καὶ νεανικώτερον αὐτῷ ἐμβαλῶν, λέων, ὃ φασὶ, μετὰ ξίφους, οὐχ ὅσοις ὑπερνήστατο καθήρει, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν ἐξάνεσπα κρηπίδων, ἵνα μηδὲ μικρὸν τι τῆς πλάνης ζώπυρον, μηδὲ βίβλα ὑπολειφθῆ, δυναμένη καὶ εἰ

(2) Baron. ann. 318, n. 39.

τοὺς ἀφρονάς πρὸς ταύτην παρακαλεῖν, καὶ συνελθόντα φάναι, τὰ μὲν εἰς ἀέρα μετέωρα τοῦ ναοῦ τῷ ἐδάφει παρείχε, τὰ δὲ κάτω καὶ ὑπὸ γῆν εἰς ἀέρα ἔλιχμα. Οἱ γὰρ μὴν πονηροὶ δαίμονες, ὡς περ βλαῖόν τι καὶ τυραννικὸν ὑφιστάμενοι, δυνατοὶ μὲν ἀνθίστασθαι καὶ προσμένειν οὐδαμῶς ἦσαν, ψεύγοντες δὲ ὄμωσ φωνὰς ἠφίσταν, καὶ ἀδικεῖσθαι πρὸς αὐτοῦ τὰ ἔσχατα, καὶ τῶν οικειῶν ἀπελαύνεσθαι διετέλοντο. Καὶ οὕτω μὲν ταῦτα τῷ ἁγίῳ ἐχώρει, καὶ πέρασ αὐτῷ χρησίων ἡ κατὰ δαιμόνων ἐλάμβανε στρατηγία. Ἀλλὰ μνησθῆναι πάλιν ὁ λόγος, καὶ τῶν ἄλλων βούλεται, καὶ μὴ λήθῃ παραδοῦναι τὰ λόγου καὶ μνήμης ἀξία.

1 ΓΓ'. Κωνσταντίνου τοῦ πρώτου βασιλέων πρεσβεύσαντος τὴν εὐσέβειαν τὰ Ῥωμαίων ἤδη διέπνοντος σκῆπτρα, καὶ τούτου δὴ τοῦ μεγάλου ἀρχιερέως τὸ περὶ αὐτὸν πλῆθος πρὸς ἀνάληψιν τῶν ὁρθῶν ἀσκοῦντος δογμάτων, καὶ πᾶν εἶ τι ἐκφυλὸν ἦν ἐν αὐτοῖς καὶ νόθον, ρίπτει, αὐταῖς ἀναριούντος, ἀθροίζεται μὲν κατὰ Νίκαιαν τὸ ὀρθόδοξον, ἐπ' ᾧ τὸν εὐσεβῆ τὸν τῆς πίστεως ὄρον διακρατῦναι, τὴν Ἀρείου δὲ βλάσφημον αἴρσιν, ἀειφυγία καταδικάσαι, καὶ στίσαι μὲν κυμαινομένην τὴν Ἐκκλησίαν, ἐμότιμον τὸν ὕδον τῷ Πατρὶ δογματίζαντες, εἰς ἓν δὲ ἀμψίτερα συνάψαι τὰ μέρη. Μέρος οὖν καὶ ὁ θαυμαστὸς οὗτος ἀρχιερεὺς τῆς ἱερᾶς συνόδου γενόμενος, στόμα πυρρῶν τῷ ἔντι κατὰ Ἀρείου γίνεται καὶ φθέγματα κοίλας μάλλον, οὐκ ἀληθείας, τὰ ἐκείνου δεικνύσαι δόγματα, καὶ τοῦ τῶν κακῶν σπορέως ἀτεχνῶς σπέρματα, ἀ ὡς ἀράχνης νήματα λύσας ῥαδίως, καὶ κανόνα πᾶσι τῆς ὀρθῆς πίστεως ἀκριθῆ παραδοῦς, ἐκαίθην τε ἀναζεύγνυσι καὶ πρὸς τὴν οικείαν ἐπάνεισι ποίμνην. Καὶ τοῦτο δὲ πῶς ἂν τις εὐπετῶς παραδράμοι, φιλοθέων δυντὸς διηγημάτων ἱραστῆς ὄν; Διμὸς ποτε τὴν Λυκίαν συνείχε δεινός· ἐσπάνις δὲ καὶ ἡ Μυρέων τροφῆς καὶ τοῖς ἴσοι· κακοῖς ἐπιέζετο Ἐμπορίαν γοῦν τινε τῶν ναυτικῶν οἴτου πιποιημένη ἐπιφανεῖς νυκτὸς ὁ μέγας Νικόλαος, καὶ τρεῖς αὐτῷ πρὸς ἀρβάνωνα χρυσοῦς οὐ κατὰ φάντασμα δοῦς, ἀλλὰ καθαρῶς πρὸς ἀλήθειαν, εἰς τὴν Μυρέων κατᾶραι καὶ ἀποδόσθαι τὴν οἴτον τοῖς ἐκαὶ ἐπισκήπτει. Διυπνισθεὶς τοῖσιν ὁ ἔμπορος, καὶ τὴν δεξιὰν εὐρών συμφεγγομένην τῇ ἀληθείᾳ, τὸ γεγονός τε διὰ θαύματος ἐποιεῖτο, καὶ ὡς εἶχε τάχους πρὸς τὰ Μύρα κατήγετο. Εἶτα καὶ τὸν οἴτον τῇ πόλει διαπωλήσας, αὐτῷ μὲν κέρδους, ἐκαίνους δὲ ζωῆς καθίστατο πρόξενος. Οὐδὲ τοῦτο παριδεῖν ἔξιν καὶ μὴ δοῦναι γραφῆ, εἰ καὶ περιδόμενόν ἐστι πᾶσι καὶ καθωμιλημένον.

12'. Στίσις ὑπὸ τῶν Ταϊφάλων κατὰ Φρυγίαν ἀνάπτεται τὴν μεγάλην· οὐ πυθόμενος ὁ βασιλεὺς Κωνσταντίνος, καὶ κοινῇ περὶ τούτου διασκεψάμενος, τρεῖς τῶν ἀρχόντων ἅμα τοῖς ὑπ' αὐτοὺς στρατιώταις (Νεπωτιανὸς ἦν καὶ Οὐρσοῦς καὶ Ἑρπυλίων αὐτοῖς τὰ ὀνόματα), κατευνᾶσαι τὰ πράγματα καὶ πρὸς εὐταξίαν μεταγαγεῖν εἰς Φρυγίαν ἐκπέμπει. Οἱ δὲ, σὺν πολλῇ τάχει τῆς Κωνσταντινίου ἀφορμηθέντες, ἐν τινε λιμένι, οὗ Ἀνδριάκης τὸ ἐπίγειον ἐκαλεῖτο, τῆς Λυκίων κατήχθησαν ἐπαρχίας. Πλὴν

A terram eminabant et ea humi dejecit, sed etiam totum convulsit ab ipsis fundamentis, et ad summam templi quidem ea quæ erant in acre sublimia humi dejecit: quæ autem erant sub terra proicit in aerem. Mali vero dæmones ne advenientem quidem sanctum ullo modo poterant sustinere, sed etiam voces emittebant fugientes, et affirmabant se ab ipso magna affici injuria, et invitæ a rebus suis excedere. Et hæc quidem Sancto sic procedebant: et bonum exitum est assecuta quæ ab ipso adversus dæmones suscepta fuerat expeditio: sed aliarum ejus rerum vult rursus meminisse oratio, et non mandare obivioni ea quæ digna sunt quæ dicantur et mandentur memoriae.

B XVI. Cum enim Constantinus, qui primus imperator elegit esse pius, administraret Romanorum imperium, et hic magnus pontifex suam exerceret plebem ad recta suscipienda dogmata, et si quid in eis erat alienum et adulterinum, id totum radicitus excinderet. Nicææ quidem omnes congregantur orthodoxi, ut pium fidei decretum constituerent; Arii autem impiam procul expellerent blasphemiam, et conciliarent pacem universæ Ecclesiæ, decernendo Filium esse Patri honore æqualem, et ambas partes conjungendo in unum. Fit ergo hic quoque admirabilis Nicolaus pars sacræ synodi, et strenue resistit nugis Arii cum omnia dissolvisset, et accuratam fidei regulam omnibus tradidisset, illinc recedit et ad suum gregem revertitur, adhortans omnes et adducens ad virtutem: et tractans doctrinam acrius et ferventius. Cum autem aliquando famis invasisset Lyciam, alimento etiam opus habebat civitas Myrensium, et iisdem malis laborabat. Cuidam itaque nautæ qui frumenti fecerat mercaturam, noctu magnus apparet Nicolaus, et ei tribus datis pro arrha aureis, jubet eum proficisci in civitatem Myrensium, et iis qui sunt illuc vendere frumentum. Excitatus itaque mercator, aureis in manu inventis, cum visionem mente agitasset, et quod factum fuerat esset admiratus, venit Myra. Et ille quidem vendit frumentum in civitate: qui vero in ea erant, invento eo famis solatio, id Deo et magno Nicolao, sicut etiam multa alia, ascribebant.

D XVII. Deinde seditio a Taiphalis (3) oritur in magna Phrygia. Quod cum audiisset imperator Constantinus, et de eo communiter deliberasset, tres simul ei subjectos duces exercitus, eorum autem nomina erant Nepotianus et Ursus et Herpylion, ad res sedandas et componendas mittit in Phrygiam. Illi vero magna celeritate profecti Constantinopoli appulerunt in quemdam portum Myrensium provincie Lyciæ; vocabatur autem Andriaces Navale. Cum vero non concederet eis mare

(3) Joannes Diaconus apud Baron. ann. 526.

ut navigarent, brevi tempore in portu manserunt, et interea quidam ex eorum militibus e navi exeunt, ea comparaturi quae erant eis ad usum necessaria. Quomodo autem solent milites alienarum rerum rapina et violentia valde delectari, iis hic quoque utebantur, et res vexabant accollarum et depopulabantur. Deinde res etiam processit ad seditionem, et excitatus est quidam tumultus ad Placoma quod dicitur. Hoc cum rescivisset Nicolaus admirabilis, ille nihil cunctatus venit ad navale. Postquam autem manifestus fuit paucis quibusdam, fama omnia pervasit, et protinus universa civitas cum ducibus exercitus de more ei processit obviam. Cum ille itaque exercitus duces interrogasset quamobrem et unde venirent, illi dixerunt se fuisse missos ad imperatorem, ut componerent seditiones exortas in Phrygia. Ille vero eos in civitate acceptos, splendide et magnifice hospitio excipit. Deinde cum illi militum tumultum sopiissent, et ab illo assecuti essent benedictionem, jam erant egressuri.

XVIII-IX. Interim autem quidam ex civibus ad sanctum Nicolaum accedunt, et ad ejus pedes magno animi ardore procedentes, rogabant ut opem ferret iis quibus fiebat injuria, et postulabant ut liberarentur a malis praesentibus. Praeses enim Eustathius, cum ejulatu dicebant et lacrymis, pecuniis corruptus ab iis qui colunt invidiam et improbitatem, tres viros ex iis qui sunt in civitate, cum nihil omnino peccarint, morte multat. Pro his ergo universa civitas miserandum in modum cruciatur, et afflictaur, et in magno mœnore tuam implorat praesentiam. Si enim adfuisses, non apud aediis, et imitator illius clementiae, ad haec excitatur et assurgit animo, zelum induens et fiduciam, et assumptis ducibus exercitus, statim viam est ingressus. Cum autem fuisset in quodam loco, is vero vocabatur Leo, rogabat eos qui accedebant an de viris illis aliquid scirent, et ubi eos reliquissent. Illi autem, in platea, inquit, apud Dioscoros qui vocantur. Ille vero recta pergens ad martyrium Sanctorum Crescentis et Dioscoridis, ubi intellexisset eos modo portam egredientes duci ad Beran (is autem erat locus quo ad mortem ducebantur condemnati), gradum accelerans, et quod deerat senectuti, cordis fervore supplens, brevi tempore pervenit ad locum constitutum, et videt magnam quidem circumstantem multitudinem, viros vero, pro dolor! pone vinetos manibus, et opertos habentes oculos, et nudo collo et extenso sectionem exspectantes; miserabile spectaculum, et quod nec oculum quidem poterat habere testem perpersionis, et ipsum carnificem qui jam gladium strinxerat, caedemque spirantibus et furiosis intuebatur oculis, et vel solo aspectu praese ferbat immanitatem.

καὶ γυνὴν τραχὴν τὴν πληγὴν ἀναμένοντας, αὐτὸν τε τὸν δῆμιον τὸ ξίφος ἤδη διεσπασμένον, καὶ φωνὴν τι καὶ μανικὸν βλέποντα, καὶ τὸ πρὸς σφαγὴν ὀρμημα τῷ προσώπῳ χαρακτηρίζοντα, ἐλαελὸν θέαμα καὶ μηδὲ ὀφθαλμοῖς σῶφρονι βρῶως ἀνασχέτον.

τοῖνον αὐτοῖς οὐ παρέχοντος τοῦ πηλάγου, βραχὺ πρὸς τῷ λιμένι διέτριβον. Ἐν τούτῳ δὲ τινες τῶν ὑπ' αὐτοῦ στρατιωτῶν ἐξίασιν τοῦ πλοίου, τὰ ἐπιτήδεια ὠνησόμενοι. Οἷα δὲ φιλεῖ τὸ στρατιωτικὸν (ἀρπαγῆ γὰρ τῶν ἀλλοτρῶν καὶ βίαια τὰ πολλὰ χαίρουσιν), τὰ συνήθη κἀνταῦθα ἔπραττον, καὶ κακῶς τὰ τῶν προσοίκων ἐποίησαν. Ἐπειτα καὶ εἰς στάσις ἐχώρει τὸ πρᾶγμα, καὶ ταραχὴ τις πρὸς τῷ καλουμένῳ Πλακώματι ἀνηρέθιστο. Γνωσθέν οὖν τῷ θαυμαστῷ Νικολάῳ, ὅσος ἐκεῖνος ἐν τοῖς τοιοῦτοις πνεύματι τὴν ὀρμὴν ὁμοίως εὐθύς ἐς τὸ ἐπίγειον ἤκειν. Ἐπεὶ δὲ τισὶν ὀλίγοις γέγονος ὄχιλος, τῇ φήμῃ διὰ πάντων ἐφοίτα, καὶ παραχρῆμα ἡ πόλις αὐτῷ πᾶσα, σὺναμα καὶ τοῖς ἀπεσταλμένοις ἄρχουσι προσκυνησοντες, ὡς ἔθος, ἀπήντων. Ἐρομένῳ τοῖνον τοὺς ἄρχοντας ἐφ' ὅτῳ καὶ ὅθεν ἤκοιεν, ἐκεῖνοι πρὸς βασιλέω; ἀπεστάλθαι εἶπον, ἐφ' ᾧ τοῖς κατὰ Φρυγίαν τὰς στάσεις καλῶς διαθεῖναι. Καὶ ὁ παραλαβὼν αὐτοῦς ἐν τῇ πόλει φιλοτίμως ἐξένιζεν. Εἶθ' οὕτω τὸν θόρυβον ἡπίως κοιμίσαντες τῶν στρατιωτῶν καὶ εὐλογίας ὡσπερ ἔδει τῆς παρ' αὐτοῦ τυχόντες.

III-IV. Ἐπεὶ ἐμελλον τῆς πρὸς Φρυγίαν ὁδοῦ ἔχεισθαι, προσελθόντες τινὲς τῶν τῆς πόλεως, θερμοτάτην οἶαν αὐτῷ καὶ περιεπχθῆ προσφέρουσιν ἰκεταίαν. Ἡ δὲ ἦν ἀμύμειν ἀδικουμένοις· καὶ τί γὰρ ἀλλ' ἢ ὅσον οὕτω καὶ αὐτοῦ τοῦ ζῆν κακῶς ἀπαλλαττομένοις; Ὁ γὰρ ἡγεμὼν Εὐσταθίος, ἔλεγον, χρημάτων ὅτι πλειστον ἡττων γενόμενος, ὑπὸ τῶν φθόνου καὶ κακίας δεινῶς ἡττωμένων τρεῖς τῶν ἐν τῇ πόλει ἀνδρας οὐδὲν ὄλιως ἡμαρτηκότας οὐ μετρίαι τινα τιμωρίαι, ἦν γὰρ οὕτω τὸ χαλεπὸν φορητὴν, ἀλλ' ἐσχάτη καταδικη κολάζει. Ὑπὲρ οὗ καὶ ἡ πόλις ἐλεεινῶς κόπτεται, τὴν ἀδικίαν τε ἀνοδύρεται τῶν ἀθῶων σφαγῆν, καὶ τὴν σὴν, ᾧ θαυμάσις, παρουσίαν ἐπιδοᾷται. Εἰ γὰρ παρῆς, οὐκ ἂν τοιούτῳ ὁ ἦλιος μῦθος ἐμελλε καθορᾶν. Τούτων ὁ τοῦ Θεοῦ ἀνθρωπος, καὶ τῆς ἐκεῖνου συμπαιδείας ἀκριβέστατος μιμητῆς ἀκούσας, οὐχ ὑπεριθεται τὴν βοήθειαν, οὐδὲ χρόνον ἐν μέσῳ τοῦ τε ἀκούσαι καὶ τῆς πρὸς ἐπικουρίαν ὀρμῆς, οὐδὲ βραχὺν τίθεται, ἀλλὰ τὸν ὑπὲρ τοῦ ἀγαθοῦ ζῆλον ὡσπερ τινὰ λεοντὴν ἐνδύς, εὐθύς διανίσταται, καὶ παρῆσας πίπταται τὴν ψυχὴν τοῖς εἰρημένους τε ἄρχοντας συμπαραλαβὼν, ὁδοῦ ἄπταται. Ἐν τινι γοῦν τόπῳ, λέων δὲ οὗτος ἐκαλεῖτο, γενόμενος, ἐπυθόνατο τῶν παρισίντων, εἰ τι περὶ τῶν ἀνδρῶν ἐκεῖνων εἰδεῖν, καὶ ὅποι ἂν αὐτοῦς ἀπολίποιεν. Οἱ δὲ κατὰ τοὺς καλουμένους, ἔφησαν, Διοσκῶρος ἐν τῇ πλατείᾳ. Καὶ ὁ εὐθὺς τοῦ μαρτυρίου τῶν ἁγίων Κρίσκου καὶ Διοσκορίου προσῆει· καὶ ἐπειδὴ μάθοι τούτους ἀρτι τὴν πύλιν ὑπερβαίνοντας παρὰ τὴν Βηρᾶν ἀγεσθαι, τόπος δὲ οὗτος τῶν καταδικῶν ἐπιθανάτιος, ἐπειτεῖνας τὴν πορείαν, καὶ τὸ ἐνδόν τῷ γέρει τῷ διαπύρῳ τῆς προθυμίας ἀναπληρῶν, ἐν βραχεῖ τὸν ὀρισμένον ἐπιφάνει τόπον. Εἶτα ὁρᾷ πολὺν μὲν ὄχλον περισσῶτα, τοὺς ἀνδρας δὲ ὀπίσω, φῦ! τὰς χεῖρας δεδεσμημένους, καὶ τὰς ὄψεις κεκαλυμμένους,

Κ'. Ταῦτα ἐκείνο; ὡ; εἶδε τὰ σκυθρωπὰ, πρῶτον τὸ ἀσπερὸν κέρασα; οὔτε θρασύ τι καὶ τετραραγμένον ἔλλω; ἐφθέγγετο, οὔτε ἀγεννῶς προσήχη καὶ ὑπειμένως, ἀλλ' ὡς εἶχεν ἐπὶ τὸν δῆμιον εὐθύ; παρελθὼν. τὸ ξίφος μὲν ἐκ τῶν ἐκείνου χειρῶν ἀφαίρειται, οὐδὲν ὑποδείσας, οὐ πτοηθεὶς, αὐτὸ δὲ βλαῖον κατὰ γῆ; τούς ἀνδρας τῶν κατεχόντων δεσῶν ἀνίησιν. Ἄλλὰ τὴ πίντων θαυμασιώτατον. Ταῦτα γάρ μετὰ πολλῆς δρόντα τῆς ἀθηνείας πάντων δρόντων, οὐδαί; ἦν ὁ κωλύσων, τὸ περιὸν, ὄμμαί, τῆς ἀρετῆς, καὶ τὸν ὑπὲρ τοῦ δικαίου ζῆλον τοῦ ἀνδρός δυσωπούμενοι. Τοῖς μὲν οὖν σωθεῖσιν ἡ χαρὰ θερμὸν ἐκίνει τὸ δάκρυον καὶ ἡδὺ μεταβαλόντες καὶ χάριεν ἐκακράγεισαν τὸ δὲ πεδίου δλον θέατρον ἦν, εὐφημούντων, αἰνούντων, τὴ γαγονδ; ἀλλήλοισ; ἀπαγγελλόντων, ἐκπλήξει καὶ θαύματι νικωμένων. Ἐνταῦθα ὁ ἡγεμῶν Εὐστάθιος ἐπιφαίνεται, ὃς τὸ τοῦ θανάτου ποτήριον ἀδίκως αὐτοῖς ἐκίρνα. Ἄλλὰ καὶ φανέντα τοῦτον ὁ μέγας περιορᾷ, καὶ προσερχόμενον οὐ προσίεται, καὶ τοῖς ποσιν αὐτοῦ προσπασῖν ἐπειγόμενον ἀπωθεῖται, κατεπιεῖν τε αὐτοῦ πρὸ; τὸν βασιλέα, καὶ καλέσαι κατ' αὐτοῦ τὸν θεόν, καὶ ὄλους κακοῖς περιβαλεῖν ἐκείνον ἐσχάτοις, διαπειλεῖ, ἀδικώτατα τῆ ἀρῆ; χρώμενον καὶ μέγαλοισ; ἐπιχειροῦντα κακοῖς. Ὁ δὲ δεινῶς τοῖς τῆς μεταμελείας κίντροι; βαλλόμενος, καὶ συνεδδοί; πάνυ σφόδρα τὴν ψυχὴν παθαινόμενος, δάκρυσαι τὸν ἔλεον ἔθραπτο, καὶ ἰκέτης ἔλεεινδ; ἐγίνετο, Τί μὴ, λέγων, τί μὴ ποιῶν, ὥστε καταλλαγῆναι αὐτῷ τὸν μέγαν καὶ λύσαι τὴν ἀγανάκτησιν; Εἶτα καὶ τὴν αἰτίαν ἐπὶ Σιμωνίδην καὶ Εὐδόξιον τοὺς Μυρέων πρωτεύοντας μετετίθει. Τὴν δὲ ἄρα ψευδόμενος οὐκ ἐλάνθανεν. Ἦδει γάρ ἀκριβῶς, ὅτι χρυσίου τὸ δικαίον περὶ ἐλάττηνος θεῖς, θάνατον ἀδίκως τῶν ἀθῶων καταψηφίσαστο. Οὗτοι μὲν οὖν ὄλοι τῆς πρὸ; αὐτὸν εὐχαριστίας ἐγένοντο, καὶ τὸ Νικολάου ὄνομα τῆς ἐκείνων γλώττης λάλημά τε καὶ λειτούργημα διηνεκῆ; ἦν. Οἱ μίντοι ἄρχοντες ἀφ' οὗ ταῦτα εἶδον, τῶν παρ' αὐτοῦ θείων εὐχῶν καταξιοθέντες καὶ ταύτας οἶδον τι καλὸν ἐφόδιον ἐπαγόμενοι, πρὸ; τὴν Φρυγίαν ἀφίκοντο. Διαθέμενοι τε τὰ ἐν αὐτῇ πάντα καλῶς καὶ τὸ στασιάζον ἅπαν εἰ; εἰρήνην μεταβαλόντες, ὅσα τε πρὸ; βασιλέως αὐτοῖς ἐντέταλτο πράττει δύντες, ἄσμενοι πρὸ; τὸ Βυζάντιον εὐθύ; ἐπανῆλθον. Τοῖσι τοῖς ὑποδοχῆ φιλότιμο; καὶ πολυτελεῖ; περὶ τὰ βασιλεία διηγῶν, καὶ πολλῆ; τις ἦν ἡ περὶ αὐτοῦ; αἰθρία.

ΚΑ'. Οὐκ ἐμελλε δὲ ταῦτα οἴσειν ὁ φθόνος, οὐδὲ βασκανῶν ὀφθαλμοῖς τὰ λαμπρὰ ταῦτα φορητὰ ἦν. Ὅσπερ γάρ ἤλιος νοσοῦσιν ὀφθαλμοῖς; λυπηρδ;, οὕτω λαμπρότης πάσα τοῦ πλησίον καὶ εὐκλεία δίκνει; τοῖς φθονεροῖς, καὶ προτιμῶσι μάλλον αὐτοῖ; πάσχειν κακῶς ἢ τοῖς ἄλλοις; ὁρᾷν εὐ πράττοντας. Δ. ἀ ταῦτα καὶ νῦν ἐντυχόντες τινὲς τῷ ἐπάρχῳ τῆ; πόλεως, ἅτε παρευδοκιμούμενοι παρ' αὐτοῦ, δεινὴν συνειθοῦσαι συκοφαντίαν, οὐ χρηστὰ λέγοντες βεβουλεύσασθαι τοὺς στρατηλάτας, οὐδὲ μὴν εἰς ἀγαθὸν περιστῆσασθαι τέλος τὴν ἐκείνων σύμμερσαν.

(4) Hunc Ablavium fuisse habet Methodius in Vita S. Nicolai. De Ablavii præfecti prætorio avaritia,

XX. Hæc postquam vidit et in illud triste spectaculum conjecit oculos, lenitate temperans austeritatem, neque temere et insolenter aliquid est locutus, neque timido accessit et pusillo animo; sed cursim accedens ad lictorem, ensen quidem eripit ex illius manibus, nullo timore affectus aut perturbatus; eum autem jactit humi et viros illos solvit vinculis quibus erant ligati. Hæc eum facientem cum magna auctoritate, nemo erat qui esset prohibiturus, cum et insinem ejus nosset virtutem, et ejus pro justitia zelum revererentur. Atque iis quidem qui servati fuerant, lætitia calidas movebat lacrymas, et ob mutationem alacri animo simul exclamabant. Totus autem campus erat theatrum, laudabantque omnes et in clamorem erumpebant ad conspectum eorum quæ aspexerant. Tunc præses apparet Eustathius, sed eum cum apparuisset magnus despicit Nicolaus, et minime admittit accedentem, et properantem procidere ad ejus pedes, repellit, et minatur se de eo dicturum imperatori, et adversus eum Deum esse vocaturum, et in extrema eum esse mala adducturum, qui tam injuste utebatur magistratu, et magna mala aggrediebatur. Ille autem et graviter seriebatur stimulis pœnitentiæ, et cor ejus mordebatur gravi morsu conscientiæ. Ea ratione et lacrymis captabat misericordiam, eique sebat supplex: et toto animo rogabat ut magnus Nicolaus ei reconciliaretur. Deinde culpam quoque transferebat in Simonidem et Eudoxium, qui erant primi Myrensium. Non ignorabat autem eum mentiri. Sciebat enim eum pecunia corruptum morte damnasse innocentes. Atque illi quidem maximas ei agebant et habebant gratias, et præclarus Christi servus a lingua eorum canebatur, et illius solius hoc fuisse factum erat extra controversiam. Duces autem exercitus divinis ejus dignati precibus, et eas honestum ducentes viaticum, venerunt in Phrygiam, et rebus illic omnibus ut oportuit compositis, et iis confectis quæ jusserat imperator, læti rediere Byzantium. Ili accipiuntur ab imperatore et magistratibus honorifice et magnifice, et de cætero in regiam erant clari et insignes: et erat magna in eos observantia.

XXI. Non erat autem hæc æquo animo passura invidia; neque erant tolerabilia invidorum oculis. Accedentes itaque quidam ad præfectum urbis, ut qui existimatione ab eis vinceretur, adversus illos gravem adornant calumniam, dicentes illos duces non rectum capere consilium, neque eorum desiderium ad bonum finem tendere. Res enim novas moliantur, quantum ad nostras aures pervenit, et mala machinantur adversus imperatorem. Cum de his ducibus hæc dixissent, et multo auro præfectum omissent, per illum corrumpunt aures imperatoris.

S. Nicolai. De Ablavii præfecti prætorio avaritia,

Nam cum ipse protinus venisset in conspectum imperatoris, narrat quæ ab illis audiverit, et persuadet ut indicta causa ab illo capiantur, et in carcerem conjiciantur : Ne nobis, inquit, non animadvertentibus faciant ea quæ sunt meditati. Sic quidem factum est, et conjecti sunt illi in carcerem, cum nec ipsam quidem scirent cur essent traditi in custodiam, tantum aberat ut aliquid mali machinati essent adversus imperatorem.

οὕτω, καὶ τοὺς ἀνδρας εἶχεν φυλακῆ, οὐδ' αὐτὸ κατεκρίθησαν· τοσοῦτον ἀπειχον τοῦ πονηρόν τι

XXII. Intercessit aliquantum temporis, et rursus malignitas tanquam non contenta prioribus adimplet etiam id quod deerat. Nam sic quidem debebant illi viri afflicti in carcere; calumniatores autem cum viderent tempus fluere, timentes ne si evenisset aliquid inopinatum, structæ quidem arguerentur eorum insidiæ, converteretur vero in periculum, rursus accedunt ad præfectum, et ei faecessunt negotium ne sic viros relinqueret, sed eis justum inferret supplicium. Ille autem, veritus ne aurum sibi auferretur, si finem non accepissent quæ erat pollicitus, accedit rursus ad imperatorem: vultuose severitate et ipso tristi aspectu, præ se ferens malorum se venire nuntium: et simul volens ostendere se illius vitæ curam omnino gerere, esseque in eum summa fide et benevolentia. Deinde varie insidiosis verbis irrepit et se ei insinuat, dicens: Domine, qui adversus tuam mala sunt meditati potentiam, pro iis bonis quæ a te sunt consecuti, ne in carcere quidem desistunt a tali meditatione, neque ulla dueuntur pœnitentia, sed nunc quoque perseverant in cœptis prioribus, et improbe eadem rursus struunt. Nunc ergo si liceat quidem, eos juste puniemus. Sin minus, at considerandum est ne si isti nos pravenerint, ipsi male afficiant. Hæc conturbant imperatorem, et injiciunt ei suspicionem. Ipse ergo volens mentem liberare a sollicitudine et in futurum non amplius timere, morte condemnat innocentes.

πῶς, εἰ δ' οὖν, ἀλλ' ὅπως μὴ φθάσαντες οὗτοι πρότερον κακῶς ἡμᾶς δράσωσι. Θουρωοῖσι ταῦτα τὴν βασιλεία καὶ εἰς ὑπονοίας ἐμβάλλουσιν, οὐ μόνον τοὺς λογισμοὺς βουλόμενος, καὶ μὴ περιδεῖς οὕτω καὶ κατάφοδος ζῆν, θάνατον κατακρίνει τῶν ἀναίτιων.

XXIII. Constitutum ergo fuerat ut die sequenti morentur. Vespere enim lata fuerat sententia; et ad custodem carceris venit infelix nuntius condemnationis, et illi de eis omnia significat. Ille autem cum multum suam deplorasset calamitatem, erat enim ut videtur, longe præfeco humanior, et alioqui jam eis evaserat amicus et familiaris, deinde mœrens, ad eos accedit, et: Utinam, inquit, ne vobiscum quidem primo sermonem contulisset, neque tantum tempus apud me versati essetis, neque satis fuissem vobiscum particeps, facilius enim sustinuissem calamitatem; de disjunctione minorem dolorem acciperem, nec sic perturbatio meum

Α νεωτέρους γὰρ ἐπιχειροῦσι πράγμασιν, ὅσα ἡμᾶς ἀκούσαι, καὶ πονηρὰ τεχμαίρουσι κατὰ βασιλείως. Οὕτω τῶν ἀνδρῶν κατειπόντες, καὶ χρυσοῦ πολλοῦ τὸν ἔπαρχον ὠνηζάμενοι, τὰς βασιλικὰς δι' ἐκείνου φθείρουσιν ἀκοάς. Εὐθύς γὰρ εἰς ἔψιν αὐτὸς τῷ βασιλεὶ γενόμενος διέξεισί τε ἅ παρ' ἐκείνων ἀκούσεις, καὶ πείθει ἐρήμην ὑπ' αὐτοῦ ἄλωνα τοὺς ἀνδρας. τὸ δὲ νῦν ἔχον, φυλακῆ δοθῆναι· Μὴ λαθόντες, φησὶν, δράσωσιν, ἅ πάντα μεμελετήκασι. Γέγονεν τοῦτο ἐπισταμένους, ἔτου χάριν τὸ δεσποτήριον βουλεύσασθαι κατὰ βασιλείως.

KB'. Χρόνος ὁ μεταξὺ συχνός, καὶ πάλιν ἡ πονηρία, καθάπερ οὐκ ἀρκουμένη τοῖς προλαβοῦσιν, ἀκλόουθον καὶ τέλος ἐπινοεῖ. Ἐτύγχανον μὲν γὰρ οὕτως οἱ ἄνδρες τῇ φυλακῇ προσκακοπαθοῦντες· εἰ συκοράνται δὲ, ἐπεὶ ὑποβρέοντα τὸν χρόνον ἐύρων, δέσαντες μὴ πού τι τῶν ἀδοκῆτων συμβᾶν τὰ μὲν ἀπόρρητα τοῦ δράματος διελέγξῃ, περιτραπη δὲ ὁ κίνδυνος κατ' αὐτῶν, καὶ ὧν ἐσπειραν αὐτοὶ τοῦ καρποῦς ἀμήσωνται, προσίσι τῷ ἔπαρχῳ πάλιν, καὶ δι' ὄχλου πλειόνους γεγονότες, ἤξιουν μὴ οὕτως ἔψιν τοὺς ἀνδρας μένειν ἐπὶ μακρῷ, ἀλλ' ἄξιαν αὐτοῖς τὴν δίκην ἐπενεγκεῖν. Ἐκείνος οὖν, ἅτε φιλοχρημάτως ἔχων, καὶ ὑπὲρ τοῦ καταβληθέντος αὐτῷ χρυσοῦ τὴν καρδίαν διασεισθεὶς, μὴ καὶ ἀφαιρεθεῖν τοῦτον, πέραις τῶν ὑποσχεθέντων οὐκ εἰληφότων· δεῖλδν γὰρ ὁ πλοῦτος· πρόσεισι τῷ βασιλεὶ καὶ αὐθις, τῇ τε τοῦ προσώπου ἐνστάσει καὶ τῷ σκυθρωπῷ τῆς ὄψεως, κακῶν ἀγγελος ἦκειν ὑποφαινόμενος καὶ ἅμα δῆλος εἶναι βουλόμενος, τῆς ἐκείνου ζωῆς ἐκ παντὸς φρονεῖζων, εὐνοικῶς τε πρὸς αὐτὸν ἔχων, καὶ πιστότατα διακείμενος. Ἐνθεν τοι καὶ ποικίλω; αὐτὸν ὑπῖνον, Οἱ κατὰ τοῦ κράτους, δέσποτα, ἐφη, τοῦ σοῦ μεμελετηκότες ἀνθ' ὧν ἀπέλασαν ἀγαθῶν, ὀλίγων γὰρ πάντα τὸ σωφρόνως φέρειν εὐμερίαν, οὐδ' ἐν τῇ φυλακῇ ὄντες ἀποσιτῆναι τοῦ κακῶς φρονεῖν πείθονται, οὐδέ τις αὐτοὺς αἰρεῖ μεταμέλεια, ἀλλὰ καὶ νῦν ἐμμένουσι τοῖς προτέροις, καὶ τὰ αὐτὰ πάλιν κακούργως δράτουσιν. Εἰ μὲν οὖν ἔστι χαλεπὰ βεβουλευμένους παθεῖν χαλεπῶς, εἰ δ' οὖν, ἀλλ' ὅπως μὴ φθάσαντες οὗτοι πρότερον κακῶς ἡμᾶς δράσωσι. Θουρωοῖσι ταῦτα τὴν εὐκαταφρονήτους. Ἀμέλει καὶ ἀνεῖναι φρονεῖδων

D KI'. Ἄριστο τοίνυν τὸ θανεῖν αὐτοὺς εἰς τὴν ἐπιούσαν. Ἡ γὰρ ψῆφος ἐσπέρας δέδοτο, καὶ τῷ δεσμοφύλακι χαλεπὸς τις ἀγγελοῦς προσελθὼν πάντα καταλέγει τὰ ψηφισθέντα. Ὁ δὲ πολλὰ πρότερον καθ' ἑαυτὸν θρηνήσας τὴν συμφορὰν, ἣν γὰρ ὡς εἰσικε φιλόανθρωπος μᾶλλον ἢ ὁμοίως τῷ ὑπάρχῳ φιλόχρυσος, ἄλλως τε καὶ φίλος αὐτῶν καὶ συνήθης ἦδη γεγεννημένος, εἶτα καὶ τοῖς ἀνδράσι πρόσεισι σκυθρωπὸς καὶ δεδακρυμένος, καὶ ἀπ' αὐτῆς ὥσπερ τῆς ὄψεως τὸ λυπηρὸν τοῦ πράγματος προαγγέλλων, καὶ, Ὁφελον, ἐφη, μηδὲ τὴν πρώτην ὁμῖν ἦλθον εἰς λόγους, μηδὲ τοσοῦτον ὁμοῦ διέτριψα χρόνον, μηδὲ τραπέζης μηδὲ ἄλῶν ὁμῖν ἐκοινωνήσα θυστυχῶν.

(5) Hilarianum hunc vocat Joan Diaconus apud Baronium.

Ἰθὺν γὰρ ἂν ὑπέστην τὴν συμφορὰν, ἤτιον ἤ-
 γησα τὴν προκειμένην διὰ ζεύειν, οὐκ ἂν μου τὸ
 πάθος οὕτω καθίκετο τῆς ψυχῆς· αὐριον γὰρ ἂν
 ἀλλήλων, ἀδελφοί, διαιρούμεθα τὴν πικρὰν, εἰς οὐ
 καὶ τελευταίαν διαίρεσιν. Εἴ τι γοῦν περὶ τῆς οὐ-
 σίας βούλεσθε διαθέσθαι τῆς ὑμετέρης, μὴ καὶ φθά-
 σῃ τὴν ὑμῶν γνώμη ἐπὶ πικρῶς θανάτου. Ταῦτα ὁ
 μὲν εἶπε, Ὀρθῶν· οἱ δὲ (τί γὰρ ἂν καὶ ἔδρασαν ἐπὶ
 τοῦτοις ψυχὴ μηδὲν ἑαυτῆ συνειδυῖα θανάτου ἄξιον;)
 περιεβρόγγυον τὰς ἐσθῆτας, τὰς χεῖρας ἀλλήλοις
 συνέβαλλον, τὰς τρίχας ἔτιλλον, Ἰθηνῶδες τι καὶ
 γοερῶν ἀνακράζοντες, ἀπέβλεπόν τε εἰς οὐρανὸν,
 καὶ μάρτυρα τὴν θεῖαν ἐξεκλοῦντο δίκην. Τίς ἡμῖν
 εἰρῆμὸν ἐβάσταξε, λέγοντες, τῆς ζωῆς; Τί δεινὸν
 ἡμεῖς εἰργασμένοι, τὴν τῶν κακούργων ὑποστῆναι
 θάνατον κατεκρίθημεν; Τίνας οἱ κατηγοροῦντες
 ἡμῶν, τίνας οἱ τὰ πεπραγμένα κακῶς διελέγχον-
 τίς; Ταῦτά τε ἔλεγον, καὶ τοὺς οἰκέλους ὄνομασι
 ἐκάλουν, τοὺς συγγενεῖς, τοὺς συνήθεις, τὸν θάνατον
 πρὸς τὸ θεῖον, ὡς μὴ ἐπιμαρτυροῦν αὐτοῖς τὴν ἀδικίαν ἐργῆν, κατεγγυζον.

ΚΔ'. Οὕτω τὴν συμφορὰν, φεῖ ἰ περιπαθῶς ἀπο-
 θυρομένων, εἰς τῶν τριῶν, Νεποτιανὸς νομα, εἰς
 μνήμην ἰθῶν Νικολάου, καὶ ὅπως ἐν Μύροις ἀν-
 ὄρων ἐκεῖνος τριῶν προέστη, καὶ θανάτου ἐξέλετο,
 σωτὴρ αὐτοῖς ἐκ παραδίδου καὶ ἀγαθὸς προστάτης
 γενόμενος, λόγον ἐμβαλῶν, ἐκίνει, καὶ τοῖς ἄλλοις
 ἐνδοκρυς ἐκοινολογεῖτο. Εὐρετικὸν γὰρ ἀνάγκη καὶ
 πρὸς πολλὰς ἐννοίας ἐγείρουσα τὴν ψυχὴν. Οὕτως
 οὖν πρὸς ἀλλήλους διομιλουμένοι αὐτοῖς μεσότης
 ἐκίνοιτο; τὰ πρὸς θεὸν Νικόλαο; αὐτίκα παρελαμ-
 βάνατο, καὶ, Κύριε ὁ τοῦ σου Νικολάου θεός, ὁ τοῦ
 τριῶν ἀνδρῶν ἀδίκου πρότερον ἐξελῶν θανάτου, ἐπί-
 δε καὶ νῦν ἐφ' ἡμᾶς, ἔλεγον, μὴ ὄντος ἐν ἀνθρώποις
 ὁμοῦ, δέσποτα, τοῦ λυτρομένου νῦν μηδὲ σώζοντος.
 Ἰδοὺ γὰρ συνέχεται ἡμῖν ἡ καρδία, καὶ αἱ θλίψεις
 αὐτῆς ἐπληθύνθησαν· ἰδοὺ καὶ ἡ φωνὴ πρὸ τῆς ψυ-
 χῆς ἡμᾶς ἐπιλείπει, καὶ ἡ γλῶττα τῷ πυρὶ τῆς καρ-
 δίας ὡσαύτως τήκεται, καὶ οὐκ ἔτι σοιζοῦδὲ προ-
 ενεγαῖν δυνάμεθα δέξασθαι, τῇ συνοχῇ τοῦ πνεύμα-
 τος ἀφαιρεθείσης ἡμῶν τῆς φθογγῆς. Ταχὺ προκ-
 ταλαστίωσαν ἡμᾶς οἱ οἰκτιρμοὶ σου, Κύριε· ἐξελού
 ἡμᾶς ἐκ χειρὸς τῶν διψῶντων ἡμῶν· σπεῦσον ὁ ἀγα-
 θός, σπεῦσον εἰς τὴν ἡμῶν βοήθειαν.

ΚΕ'. Τοῦτοις προσσχὼν ὁ τῶν φοβομένων αὐτῶν,
 καὶ μᾶλλον ἢ πατὴρ προϊστάμενος, τὴν ταχίστην
 αὐτοῖς ἐκπέμπει βοήθειαν. Ἦ δὲ ἦν ὁ θεὸς αὐτοῦ
 θεράπων ὁ θαυμαστὸς τῷ ὄντι Νικόλαος, ὁ ὄναρ τῷ
 βίσιλει ἐπιστάς, Βασιλεῦ, ἔφη, τὸ τάχος ἀναστὰς,
 τοῦς κατεχομένους ἐν τῇ φρουρᾷ στρατηλάτας τριῶν
 ἀδικαβείας ἄνευ. Συκοφαντία γὰρ πονηρὰ καὶ διαβολὴ
 ματαία τὸ κατ' αὐτῶν. Εἶθ' οὕτω καὶ ἦν πάσχουσιν
 ἀδικίαν ἐξετραγῶδει καὶ τὸ τοῦ δράματος πρὸς ἀκρι-
 σεῖαν διεξῆρει, εἰ δ' οὖν, πόλεμον κατ' αὐτοῦ κινήσειν
 καὶ κακῶς αὐτὸν ἀπολεῖν ἐπιλείπει. Ἐκπλαγεὶς οὐν ὁ βα-
 σιλεὺς τὴν τοῦ ἀνδρὸς παρῆρησεν τῇ τε ἄλλῃ καὶ ὅτι
 ἄνωρ τῶν νυκτῶν τῶν βασιλεῶν ἐνδοῦ ἐφαίνετο· Ἄλ-
 λὰ τίς, ἔφη, οὐ· ὁ τοιαῦτα ἐπιστεῖον ἐμοὶ καὶ διαπει-
 λῶμενος; Ὁ δὲ Νικόλαος ὁ ἐν τῇ Μυρῶν μητροπόλει,
 ἔφη. Καὶ αὐτίκα μὲν ὑπὸ τῆς ὕψεως διαταραχθεῖς,

perculisset animam. Cras enim a nobis invicem
 disjungimur, acerba, heu mihi, et ultima disjun-
 ctione. Neque vos amplius jucundum videbo spe-
 ctaculum, non audiam loquentes, non panem appo-
 nam communem. Jussi enim estis interim. Sed si
 de vestris facultatibus vultis aliquid disponere,
 jam est tempus: ne mors vestram praeveniat sen-
 tentiam. Hæc ille quidem dixit mœrens, et illorum
 mortem acerbè deplorans. Illi autem, (quid enim
 ad hæc fecissent animæ, quæ nullius rei quæ mor-
 tem mereretur sibi erant consciæ?) et vestes lacera-
 bant, et capillos misere vellebant: Quis nobis die-
 mon, dicentes, vitam invidit? Cur nos autem sub-
 ibimus mortem maleficiorum? Quidnam fecimus,
 quod mortem mereatur? Amicos suos nominatim
 vocabant; cognatos, familiares, Deum ad rerum
 præsentium vocabant testimonium, jam ante oculos
 mortem visione apprehendebant.

XXIV. Cum sic acerbè lamentarentur, et tam
 miserabiliter suam lugerent calamitatem, alter eo-
 rum cui nomen Nepotianus, recordatur Nicolai, et
 quemadmodum Myris ille tres viros defendit, et a
 morte eripuit, cum ex inopinato eis fuisset servator
 et defensor. Hæc eis inter se loquentibus (inven-
 tione enim valet necessitas, et animam ad multas
 excitat cogitationes), ab illis quoque ad Deum in-
 tercessor statim assumptus est Nicolaus, dicenti-
 bus: Domine, tui Nicolai Deus, qui tres viros ab
 injusta morte prius eripuisti, ad nos quoque aspi-
 ce; quoniam nos est inter homines qui opem ferat.
 Ecce enim cor nostrum comprimitur, et ejus affli-
 ctiones multiplicatæ sunt super nos, et nemo est
 qui nos educat e tentatione. Ecce nos quoque vox
 deficit ante animam, et lingua igne cordis exsic-
 catur: et tibi non possumus amplius offerre pre-
 ces. Cito præveniant nos in misericordie tue, Domine,
 ne despicias injustitiam et injustam mortem. Eri-
 pe nos e manu eorum qui quærant nostram animam;
 et festina ad nostrum auxilium. Cras enim dedo-
 mur morti.

XXV. Cum hæc attendisset, qui eorum qui
 ipsum timent, tanquam pater filiorum, miseretur,
 mittit auxilium a sancto, nempe surum famulum,
 et noctu apparens imperatori Nicolaus admirabilis:
 Imperator, inquit, surge cito, et eos tres duces
 exercitus qui detinentur in carcere, libera. Fue-
 runt enim temere appetitii calumpniis. Deinde in-
 justitiæ quam patiuntur exponit tragediam, et
 quemadmodum eis fuerunt paratæ insidie accurate
 persequitur. Sin minus, se et bellum moturum, et
 male ipsum perditurum, et extrema ei facturum
 est minatus. Admiratus itaque imperator ejus
 fidenciam et dicendi libertatem, et alioqui quod
 intempesta nocte sic ingressus esset regiam: Sed
 quis tu es, rogavit, qui hæc meæ potentie intentas
 et minaris? Nicolaus autem: Qui præsem, inquit,

XXV. Cum hæc attendisset, qui eorum qui
 ipsum timent, tanquam pater filiorum, miseretur,
 mittit auxilium a sancto, nempe surum famulum,
 et noctu apparens imperatori Nicolaus admirabilis:
 Imperator, inquit, surge cito, et eos tres duces
 exercitus qui detinentur in carcere, libera. Fue-
 runt enim temere appetitii calumpniis. Deinde in-
 justitiæ quam patiuntur exponit tragediam, et
 quemadmodum eis fuerunt paratæ insidie accurate
 persequitur. Sin minus, se et bellum moturum, et
 male ipsum perditurum, et extrema ei facturum
 est minatus. Admiratus itaque imperator ejus
 fidenciam et dicendi libertatem, et alioqui quod
 intempesta nocte sic ingressus esset regiam: Sed
 quis tu es, rogavit, qui hæc meæ potentie intentas
 et minaris? Nicolaus autem: Qui præsem, inquit,

Mylensium metropoli; et statim ille quidem surgit A conturbatus a visione. Sanctus vero similiter etiam apparet Ablabio præfecto dormienti; et de eis mandat eadem. Ablabio autem, qui ipse quoque rogavit qui nam esset, Nicolaus, respondit, Christi servus. Excitatus ergo Ablabius, mente versabat id quod in somnis viderat, et quidnam esset quod ei apparuerat, et quidnam significaret: et statim venit ad ipsum quidam ab imperatore, significans ea quæ imperatori visa erant in somnis. Ille vero ei rursus renuntiat visionem, et narrat ei omnia quæ ibi apparuerant. Illa ergo admirabili, et quæ præter opinionem, visione obstupescit, imperator et præfectus, et quod veluti signo dato eadem ad utrumque venisset, quoniam somnium non poterant conjicere. accersitis e carcere illis ducibus exercitus, omnibus circumstantibus: Quanam, inquit, arte magica utentes, talia ad nos misistis somnia, tam acre bellum intentantia? Illi autem qui nullius rei ejusmodi sibi erant conscii, se nutu invicem interrogabant, si quis eorum quid nosset, obstupescit alter in alterum oculum conjiciens. Imperator vero eos videns sic affectos, mutatur ad lenitatem, et prope eos accedens, jubet ad hæc respondere.

XXVI. Illi autem oculos replentes lacrymis, et a sidue ululantes: Nos, dixerunt, o imperator, neque ars magica quid sit, novimus; neque adversus tuam potentiam grave quid sumus meditati. Testis C est qui omnia videt oculis. Si autem hæc non ita sunt, sed mali aliquid in te cogitavimus, nullam, o imperator, de nobis ceperis misericordiam. Non, o imperator, per ipsam Trinitatem, neque toti nostro generi pepercideris. Sed si quid est vel morto gravius, id in nos pronunties. Nobis, o imperator, fuit hæc hæreditas relicta a parentibus, honorare imperatorem, et in eum benevolentiam præferre rebus omnibus. Si quis vero hæc transgrediat, male eum mutare, et eo uti deinceps tanquam hoste. Quamobrem nostra neglecta, ad tuam, o imperator, salutem aspeximus. Quando autem manus quoque hostilis adversus tuam movebatur potentiam, et tempus postulabat talem virorum virtutem, aliis prætermisissis qui erant ejusdem cujus D nos auctoritatis, nos, quod utinam non fecisses! elegisti præ cæteris, et belli in eos gerendi curam nobis mandasti. Hac de causa prompto et alacri animo tuo jussui parvimus, et bellum suscepimus adversus inimicos, et propriam virtutem, id Deo dictum sit propitio, factis salvis ostendimus, in quo quidem omnes sat scio consensuros. Hoc quod nobis prius præbuit felicitatem, adversus nos nunc armat invidia: et condemnamur, prohi dolor! ut vides; et nos esse extrema passuros expectamus. Quocirca eo reddi nostræ in te benevolentie ostensio, ut esset occasio majoris supplicii, et pro gloria quæ sperabatur et remunerationibus, nos tenet metus mortis et condemnationis. propter hoc

ἀνίστατο. Ὁ δὲ ἅγιος ἐπίσης καὶ τῷ ἐπάρχῳ Ἀβλαβίῳ ὑπνοῦντι ἐπιφανεῖς τὰ αὐτὰ περὶ τῶν ἀνδρῶν ἐπισκῆπτει. Ἀβλαβίῳ δὲ ἱερομένῳ καὶ αὐτῷ ὄστις εἶη, Νικόλαος, ἀπεκρίνατο, τοῦ Χριστοῦ δούλος. Διευκρινθεὶς τοίνυν Ἀβλάβιος, ἔτραψε τὴν ἑξίν κατ' ἐαυτὸν, κατ' εἶ ποτε ἄρα τὸ φανέν καὶ ὁ τι δηλοῦν, διεσκέπτετο καὶ ἄμα ἤκει τις ὡς αὐτὸν ἐκ βασιλέως, μηνῶν ἄπερ ὁ βασιλεὺς ἐν ὑπνῷ θεάσαιο· καὶ ὁ; ἀπαγγέλλει τὴν ἑξίν, καὶ τὰ φανέντα αὐτῷ διεξέειπε. Πρὸς τὴν παράδοξον τοίνυν ἐκείνο τῆς θείας ἀμφω καταπλαγέντες, ὁ τε βασιλεὺς καὶ ὁ ἐπαρχος, καὶ ὅπως ὡσπερ ἀπὸ συνθήματος ἡ αὐτῆ ἑξίς ἐκατέρῳ φανεῖται, ἐπειδὴ τὸν ὑνεῖρον συμβαλεῖν οὐκ εἶχον, μετακαλεσάμενος ἀπὸ τῆς φυλακῆς τοὺς στρατηλάτας ὁ βασιλεὺς, περιεστώτων ἀπάντων, Β Τίσι, φησὶ, μαγείαις ὑμεῖς χρησάμενοι, τοιοῦτους ἡμῖν ἐπέψατε τοὺς ὄνειρους, πόλεμον οὕτω σφοδρὸν ἐπισείοντες, καὶ τὰ βαρύτερα καθ' ἡμῶν ἀπειλούσας; Οἱ δὲ, κατὰ τοιοῦτον ἑαυτοῖς συνεῖδότες, ναύμασιν ὡσπερ ἀλλήλους ἑρώτων εἰ τι ἄν τις εἶδεῖν, ἐκπεπληγμένον ὄσον ἐκάστῳ τὸν ὀφθαλμὸν ἐπιβάλλοντες. Ὁ βασιλεὺς τοίνυν οὕτω τοὺς ἄνδρας ἔχοντας θεασάμενος, οὐδὲν τε τὸ πρᾶπαν ἐοικότας; εἶδέναι καὶ ξενίζομένους τὴν ἀκοήν, ἐπὶ τὸ πρᾶντερον εὐθύς μεταβάλλει, καὶ προσχῶν αὐτοῖς ἀποκρίνασθαι πρὸς ταῦτα κελεύει.

ΚΓ. Οἱ δὲ εἰς γῆν ἰδόντες καὶ δακρῶν τοὺς ὀφθαλμοῦς πλησσαντες, Ἡμεῖς, εἶπον, βασιλεῦ, οὐτε μαγείαν ὁ τί ποτὲ ἐστὶν οἴδαμεν, οὔτε κατὰ τοῦ σοῦ κράτους, μάστιγος ὁ πάντα ἐφορῶν ὀφθαλμῶς, δεινόν τι μεμελετήκαμεν. Εἰ δὲ μή οὕτω ταῦτα, ἀλλὰ τι πονηρὸν ἡμῖν ἐσκεπταί κατὰ σοῦ, μηδένα, ὦ βασιλεῦ, μηδένα καθ' ἡμῶν, μὴ πρὸς τῆς Τριάδος αὐτῆς, λάβῃ; ἔλεον, μηδὲ ὄλου φείση τοῦ γένους ἡμῶν, ἀλλ' εἰ τι καὶ θανάτου βαρύτερον, ἀπόφθνη καθ' ἡμῶν. Ἡμῖν, ὦ βασιλεῦ, οὗτος ἐκ πατέρων οἶα κλήρος εἰς αὐτὸν φυλαττόμενος, τὸ βασιλεῖα τιμῆν καὶ τὴν εἰς αὐτὸν εὐνοίαν τοῦ παντός προτιμῆν. Εἰ δὲ τις ταῦτα παραβαίνει, ζημιῶν αὐτὸν τὰ μέγιστα, καὶ ὡς πολεμῶν τὸ λοιπὸν χρῆσθαι, ὥστε περὶ πλείονος μάλλον ἡμῶν τὴν σὴν ἡγομεν σωτηρίαν, καὶ διὰ ταῦτα ἔπαινοι, χάριτες, καὶ ἀμοιβαὶ φιλότιμοι παρὰ τῆς σῆς ἡμῖν ἠλπίζοντο δεξιᾶς. Ἐπειδὴ δὲ καὶ στασιώδης χεῖρ κατὰ τοῦ σοῦ κράτους κεκίνητο, καὶ τοιαύτην ἀνδρῶν ἀρετῆν ὁ καιρὸς ἐξήτει· τοὺς ἄλλους παραβραμῶν, ὅσοι τοῦ αὐτοῦ ἡμῖν ἐτύγγανον ἀξιώματος, ἡμᾶς, ὡς οὐκ ἔρελον, ἐκ πάντων προεβίβου, καὶ τὸν κατ' ἐκείνων ἡμῖν ἐνεχείρισας πόλεμον, ταῦτά τοι καὶ πρόθυμοι τῷ σῷ κελεύσματι ἐξέμεν. Καὶ τὰ πρὸς αὐτοὺς εὐψύχως ἐπανειλόμεθα, καὶ τὴν οἰκείαν ἀρετῆν, σὺν Θεῷ δὲ εἰρήσθω, ἐπὶ τῶν ἔργων ἐπεδειξάμεθα. Ὅτι εὐ οὐδ' ὅτι συμφήσουσι πάντες, τοῦτο τὴν εὐδαιμονίαν πρότερον ἡμῖν παρασχόν, νῦν καθ' ἡμῶν ὁ φθόνος ἐπλήθει· καὶ κρινόμεθα, φεῖ ὦ Θεοῦ ὀφθαλμοί, γνώμη ἐπιβούλου, καὶ τὰ ἴσχυα πείσειςθα μοι προσδοκῶμεν. Ὡστε περιέστηκεν ἡμῖν, ὦ βασιλεῦ, ἡ τῆς; πρὸς σὲ εὐνοίας ἀπόδειξις τιμωρίας μελίζοντος ὀπόθεσις εἶναι, καὶ ἀντιδόξῃς ἐπιζομένης καὶ ἄλλων ἀμειβῶν θανάτου

φρόδος ἡμᾶς παραλαβὼν ἔχει. Πῶς ταῦτα, ὦ ἤλιε, ἄνωγας ταῦτα, θεία δίχνη, φέρεις ὄρᾳ;

KZ'. Τούτοις βασιλεὺς κατακλασθεὶς τὴν ψυχὴν, δῆλος ἦν ἐπὶ τῇ ἐκείνων ἀποφάσει μετομολόμενος. Ἔτρεψε γὰρ τὰ τοῦ Θεοῦ δικαιώματα, καὶ τὴν ἀλουργίαν ἤδειτο, μὴ νοθεῖν ἄλλοις, αὐτὸς εὐθύνας ὑπόσχη τῆς κρίσεως. Εὐθύς οὖν ἐπεικέας ὄρᾳ αὐτοὺς καὶ ἡμερον φηλέγγεται, ολονεὶ κατοιδύνη ψυχῇ ἤπειτα ταῦτα ἐπιτιθεὶς φάρμακα. Οἱ δὲ, τὰς ψυχὰς πρὸς τὸν λόγον τοῦ φρόδου λύσαντες, ἐπεὶ καὶ τὸ ἐνδόσιμον τῆς παρῆρσιαι; ἔσχον ἤδη παρὰ τοῦ βασιλείως, ἐδημοσίευσον τὸν θησαυρὸν, οὐκ ἐκρυπτον τὴν ἰλιπείδα. καὶ, Κύριε, ὁ τοῦ σου Νικολάου Θεός, μέγιστον ἀνεθῶν, ὁ πρότερον τοὺς τρεῖς ἀνδρας ἄδικου θανάτου διασωτάμενος, αὐτὸς καὶ νῦν ἐξελού ἡμῶν δι' αὐτοῦ τοῦ ἐπηρητημένου τοῦδε κινδύνου. Ἄρπάζει τὸν λόγον ὁ βασιλεὺς, καὶ, Τίς οὗτος; ὁ Νικολάου, ἔφη, καὶ ὅπως καὶ τίνας οὖς ἔσωσεν οὗτοι; εἶπατε. Νεπωτιαίους οὖν αὐτίκα διέξεισιν ἅπαντα κατὰ μέρος, καὶ ὅπως ἐπιχανόντος αὐτοῖς ἤδη τοῦ θῆου παραδίξως αὐτοὺς ἑλυτρώσατο. Ὁ δὲ βασιλεὺς τῇ περὶ τὸ θεῖον καὶ τοὺς αὐτοῦ θεράποντας τιμῇ καὶ πρὸ τοῦ καλλυόμενος, οὐδ' ἐνταῦθα γοῦν λήθην ἑαυτοῦ καὶ τῆς οὐκείας ἐλάμβανεν ἀρετῆς, ἀλλ' ὁμοῦ τε περὶ τοῦ ἀνδρός αὐτῷ ἀνηγγέλη, καὶ οὐδὲ πολλῶν ἰδεῖσθαι λόγους, ἀλλ' εἰς τὴν φανείσαν αὐτῷ ἔβλεπεν ἐπὶ μᾶλλον ἀνενεγκῶν, καὶ τὴν ὑπὲρ τῶν ἀδικουμένων παρῆρσιαν, καὶ τὸν πολλὸν ἐκείνου ζῆλον διὰ θαύματος θέμενος, συγγνώμης εὐθέως ἤξίου τοὺς ἀνδρας, οὐκ ἐγὼ, λέγων, ἀλλ' ὅν ὑμεῖς εἰς βοήθειαν ἐξεκαλεῖσθε Νικολάου, ἐκείνος ὑμῖν χαρίζεται τὴν ζωὴν, ὅς οὐδὲ καθέσθαι ἡμᾶς ἀνείε θερμοτάτα προστατῶν ὑμῶν καὶ κηδόμενος. Ἄπιτε τοιγαροῦν παρ' αὐτόν. Καὶ χειράμενοι τὴν κόμην, τὰ τῆς εὐχαριστίας ἀπόδοτε, ἀπαγγελάτε δὲ καὶ παρ' ἡμῶν τὸ κλειυσθὲν λέγοντες, Ἰδοὺ πεποίηκα μὴ ἀπέλει μοι. Ταῦτα εἶπε, καὶ χρυσοῦν εὐαγγέλιον, καὶ σκεῦός τε ἕτερον χρυσοῦν καὶ αὐτὸ, λίθων τε τιμίων συντεθειμένου, κηρούς τε δύο ἐπιχρῶτους αὐτοῖς δίδωσιν, ἐντειλάμενος ἀναθεῖναι ταῦτα τῷ ἐν Μύροις ναῦ. Οὕτω δὲ καὶ αὐτοὶ παραδίξου σωτηρίας ἐπιτυχόντες, εὐθέως ὁδοῦ τε ἤπτοντο, καὶ προθύμοις ποστὸν ὦ τὸν ἅγιον ἀφίκοντο, ἄσμενοί τε εἶδον αὐτόν. Καὶ δῆλοι ἦσαν ὑπὸ τῆς ἀγαν ἰδουῆς εὐπετῶς ἔχειν καὶ αὐτὰς προέσθαι τὰς χερσὶν αὐτοῦ ψυχὰς, ὥστε ὄξιν ἀποδοῦναι τῷ αὐτῷ; εὐργετίζαντι τὴν εὐχαριστία. Εἶτα τῷ ναῦ τὰ ἐκ βασιλείως ἀφοσιούσι: «Κύριε, Κύριε, τίς ὁμοίός σου, βυθόμενος πτωχῶν ἐκ χειρὸς στερωτέρων αὐτοῦ; ἡρέμα ὑπωφρονούντες, καὶ μηδὲ αὐτοὺς ἀμοίρους τῆς ἰδουῆς τοὺς πέντας ἀφίεντες; ἀλλὰ καὶ τούτους οἷς εἶχον, φιλοτιμότατα δεξιούμενοι.

KB'. Οὕτω τοιγαροῦν ἐπὶ τῶν ἔργων τοῦ Θεοῦ τὸν οὐκείον θεράποντα μεγαλύνοντος, ὑπόπτερος περὶ αὐτοῦ φῆμη, διαρθείσα, πανταχῇ τε ἔθει καὶ πάντα περιελάμβανε, πέλαγος τε διέβηκε, καὶ κατὰ θαλάσσης ἄλης ἐφέρετο καὶ οὐδ' ἔθα τόπον ἀνήκοον τῶν μεγάλων τοῦ ἀνδρός θαυμάτων ἦφει. Ναῦται γοῦν

A ultimum et præclarum quidem sed infelix factum. Quomodo hæc, o sol; quomodo hæc sustines videre, o iustitia?

XXVII. His animo flexus imperator, aperte ostendit se pœnitere factæ illis injuriæ. Timebat enim Dei justificationes; et verebatur purpuram, ne leges ferens aliis, redderet ipse rationem, et pœnas lucret judicii. Eos itaque statim benignis intuetur oculis, et placide eos alloquitur. Illi autem, suis ad dicendum excitatis animis, cum ansa loquendi libere eis data fuerat ab imperatore, publicabant thesaurum, nec spem celabant, et, Domine, tu Nicolai Deus, magna voce clamabant, qui tres viros ab iniqua morte aliquando servasti, nos quoque per ipsum eripe ab hoc periculo imminenti. Sermonem arripit imperator, et: Quis est, inquit, hic Nicolaus, et quomodo et quosnam servavit dicite? Nepotianus autem omnia statim narrat singillatim. Imperator vero qui et in Deum et in ejus famulos honore prius sibi placebat, ne hic quoque sua est oblitus virtutis. Sed simul atque de illo viro fuit renuntiatum, non opus habuit multis verbis, sed quæ sibi apparuerat visionem magis recolens, fiduciamque et loquendi libertatem pro iis qui afficiebantur injuria, et acrem illius zelum supra modum admiratus, eis donat veniam. Et, Non ego, inquit, vobis vitam largior, sed is quem vocatis ad auxilium, qui nec nos quidem sinebat dormire, vos acerrime defendens et vestri curam gerens. Abite ergo ad ipsum, tonsa coma ei agite gratias. Nostro quoque nomine ei renuntiate: Ecce feci quod jusseras, noli mihi amplius minari. Hæc dixit, et aureum Evangelium, et quoddam aliud vas ex auro et gemmis compositum, et duos cereolos aureos eis donat, jubens ea dedicare templo quod est Myris. Sic illi admirabiliter et contra opinionem assecuti salutem iter continuo sunt ingressi, et lati ad sanctum veniunt, et libentes eum videbant, et præ maximo gaudio aperte ostendebant se promptissimo et alacerrimo animo esse profusuros vitam sibi donatam, ut referrent gratias ei, qui ipsos tanto affecerat beneficio. Deinde templo dedicant et offerunt ea quæ acceperant ab imperatore. Domine, Domine, quis similis tibi, qui liberas egenum a manibus eo potentiorum, sensim dicentes, et nec ipsos pauperes sinentes expertes gustus kalitix, sed eos quoque suis bonis imper-

XXVIII. Sic ergo Deo in operibus suum extolente famulum, allata de eo sublata fama, in omnem partem pervadebat, et omnia comprehendebat: mare transmittibat, per terram ferobatur, et nullum dimittibat locum ad quem non magni magnarum gratiarum pervenisset auditio. Ναῦται

¹⁹ Psal. LXXXI, 1-4.

itaque aliquando in magnam incidunt tempestatem, A qui cum eam quæ in manibus eorum erat posita salutem desperassent, quoniam magnum Nicolaum a fama acceperant esse velox auxilium in iis quæ præter spem eveniunt, se tutos ad eum precandum conferunt, et eum invocabant in tempestate, et manus ad eum tendebant, et a solo ejus pendebant auxilio. Ille autem ne parum quidem cunctatus protinus navem insilit, et cum se manifeste conspiciendum illorum præhuisset oculis: Ecce, me, inquit, vocavistis, et adsum vobis opem laturus. Deinde cum eos jussisset esse bono animo, clavum sumit in conspectu omnium, et ita navem videbatur dirigere. Deinde etiam mare increpans sedat fluctus et turbines, et alia mala tempestatis, quomodo prius quoque meus Jesus, et sic eis facilem et tranquillam præbet navigationem. Cum autem eos leni et placido vectos terra excepit, e navi descendentes contendebant ad eum accedere qui eos liberarat a periculo. Deinde cum accepissent eum ivisse ad ecclesiam, vadunt ad templum. Atque ille quidem cum se fecisset partem cleri, stabat cum aliis. Illi autem cum in eum coniecissent oculos qui non erat eis prius cognitus, ex ea quæ eis in mari facta fuerat apparitione, eum continuo agnoverunt: et accurrentes procidunt ad ejus pedes, et lingua quidem eis movebatur ad agendas gratias: simul vero cum ea etiam loquebatur animus, eorum quæ passus et quomodo fuerat literatus recordans: et oculis emittebant lacrymas testes eorum quæ dicebantur. Deinde etiam iis qui aderant singillatim narrabant seriem rei gestæ.

XXIX. Admirabilis vero Nicolaus non minus sciens liberare a periculo animæ, quod erat etiam ei majori curæ, cum perspiciendi facultatis dono spiritus eis insidentem vidit improbitatem, quæ procul a Deo removebat et ab illius mandatis: Vos ipsos, o filii, dicebat, agnoscite, inquam, vos rogo: et corda vestra et mentis vestræ motus et cogitationes ad hoc dirigite ut Deo placeatis. Nam eisi multos lateamus, et boni esse videamur, at illum quidem certe omnino nihil latebit eorum quæ nostra sunt. « Nam homo quidem, inquit, in faciem, Deus autem ad cor ¹². » Hoc quoque Scripturam audivistis dicentem: « Ne faciatis mala, et vos non comprehendant mala ¹³. » Discite vero potius benefacere, et corporis sanctificationem toto exercere proposito. « Vos enim estis templum Dei. Qui autem corrumpit hoc templum, perdet cum Deus. » Hæc dicit divinus Paulus ¹⁴. Sic facite, et de cætero Deum habebitis adiutorem. Sufficiunt mihi hæc quæ dicta sunt ad ostendendas opes quibus ille a Deo erat locupletatus. Sed nescio quomodo ejus mentio, nec hic quidem patitur sistere orationem: sed nisi ea quæ supersunt ædjecerit, damnum ducit esse maximum.

καὶ τὰ λειπόμενα προσθήσει, ζήτησαν τίθεται τὴν μεγίστην.

¹² I Reg. xvi, 7. ¹³ Joan. xii, 35. ¹⁴ I Cor. iii, 16.

ποτε κλύδωνι χαλεπῶ περιτυχόντες, ὥστε τὴν ἐν χερσίν ἅπασαν ἀπειπεῖν σωτηρίαν, ἐπειδὴ τὸν μέγαν Νικόλαον ὄξειαν ἐν ταῖς τοῖς παρ' ἐλπίδα βοηθείαν ὑπὸ τῆς φήμης ἐμάνθανον, ὅλοι τῆς πρὸς αὐτὸν ἐλπίδος: ἐκκρεμείς ἦσαν, τοῦτον τε νοερῶς ἐξεκαλοῦντο κατὰ τοῦ κλύδωνος, καὶ αὐτῷ τὰς χεῖρας ἐκθύμως ὤρεγον, καὶ μόνῃς ἐξείχοντο τῆς παρ' αὐτοῦ βοηθείας. Καὶ ὅς οὐδὲ βραχὺ μείλησας ἐπιπηδήσας τῇ νηὶ ἐπένω, καὶ φανερὸς τοῖς ἐκεῖ γενόμενος ὀφθαλμοῖς, Ἰδοὺ, κεκληχάτέ με, φησὶ, καὶ βοηθήσειν ὑμῖν πάρεμι. Εἶτα καὶ θαρρῆεν αὐτοῖς διακελευσάμενος τοῦ πηδαλίου τε λαμβάνετο ὑπὸ τὴν πάντων ὄψιν, καὶ ταύτῃ τὴν ναῦν ἰθύνειν τραυνῶς ἐβλέπετο, πρὸς τοῦτοις καὶ τῇ θαλάσῃ ἐπιτιμήσας, τὰς τρικυμίας αὐτοῖς καὶ τοὺς στροβίλους καὶ τὰ ἄλλα τὰ ἐκ τοῦ χειμῶνος κοιμίζει κακὰ, ὡσπερ δὴ καὶ ὁ ἐμὸς Ἰησοῦς πρότερον, καὶ οὕτως ἤμερον καὶ εὐγάληνον ἐκείνοις τὸν πλοῦν δίδωσιν. Ὡς οὖν πρᾶγῃ τῷ πνεύματι φερομένους ἡ χέρσος αὐτοῦς ἐξεδέχετο, τῆς νηὸς ἀποβαίνοντες, τὸν διασώσαντα τοῦ κινδύνου ἠπαίγοντο φθάσειν. Εἶτα μαθόντες εἰς τὴν ἐκκλησίαν αὐτὸν ὀχέσθαι, ἀπῆλθον παρὰ τὴν ναὸν. Ὁ μὲν οὖν μέρος ἑαυτὸν τοῦ κλήρου ποιήσας, εἰσῆκει τοῖς πολλοῖς ὁμοίος: οἱ δὲ ὡς ἐπέβαλον αὐτῷ τὰς ὄψεις μήπω τοῦτοις γνωσθέντι πρότερον, ἀπ' αὐτῆς γούν τῆς ἐν τῷ πελάγει ἐπιφανείας ἀνεγίνωσκόν τε καὶ εἰς ἐκείνον εὐθὺς ἀνέφερον, καὶ προσδραμόντες, προσέπιπτον αὐτοῦ τοῖς ποσὶ, καὶ τοῖς χεῖλεσι τοῦτο μὲν ἠσπάζοντο, τοῦτο δὲ καὶ ἐφθέγγοντο εὐχάριστόν τι, καὶ δάκρυσιν ἠδονῆς κεκερασμένον, ὧν τε ἐπαθον μνησκόμοιοι, καὶ ὅπως ῥυσθῆεν σφῶδρα περιχαρῶς ἐξηγούμενοι: ἔπειτα καὶ τοῖς παροῦσι κατὰ μέρος τὰ τοῦ πράγματος διηγούντο.

Κθ'. Ὁ θαυμαστός τοῖνον Νικόλαος κινδύνου ῥεσθαι τοῦ τῆς ψυχῆς οὐχ ἦττον εἰδώς, ὁ καὶ τῆς πλειονος μάλλον ἤξίου φροντίδος, ἐπειδὴ τῷ διορατικῷ τοῦ πνεύματος ὀφθαλμῷ μοχθηρίαν αὐτοῖς ὑποκαθημένην ἑώρα, πόρρω Θεοῦ καὶ τῶν ἐκείνου βάλλουσαν ἐντολῶν, Ἐπίγνωτε ἑαυτοῦς, ἐφώνει, δέομαι, τέκνα, ἐπίγνωτε, καὶ τὰς καρδίας ὁμῶν καὶ τὰ τοῦ νοῦ κινήματά τε καὶ διανοήματα εἰς εὐαρέστησιν ἀπευθύνετε τοῦ Θεοῦ. Κἂν γὰρ τοὺς πολλοὺς λανθάνειν ἔχομεν, ὁ τὸ πᾶν ἐν τῷ τὰ φαῦλα πράττειν εἶναι νομίζομεν, καὶ χρηστοὶ δοκῶμεν, ἀλλ' ἐκείνον ὄλω: οὐδὲν διαφεύγει τῶν ἡμετέρων. « Ἀνθρώπος μὲν γὰρ εἰς κρίσωπον, » φησὶν, « Θεὸς δὲ εἰς καρδίαν. » Ἠκούσατε τῆς Γραφῆς καὶ τοῦτο λεγούσης, « Μὴ ποιεῖτε κακὰ, καὶ οὐ μὴ καταλάβῃ ὑμᾶς τὰ κακὰ. » Εὐ δὲ ποιεῖν μάλλον ἐπιμόνωσ σπουδάσατε, καὶ τὸν ἁγιασμόν τοῦ σώματος ὅλη προθήσει μεταδώσατε. « Ναὸς γὰρ ἡμεῖς Θεοῦ. Ὁ; δὲ φθείρει τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ, » Παῦλος ταῦτ' αὖ φησὶν ὁ Οὐρανός, « φθείρει τούτον ὁ Θεός. » Οὕτω ποιεῖτε, καὶ ἐν λοιπὸν ἔχετε βοηθὸν ἀμυχόν τὸν Θεόν. Ἦρκει τὰ εἰρημῆνα ἦν οὗτος ἐπλοῦται παρὰ Θεοῦ ῥοπήν, ἰκανῶς παρῆσται: Ἄλλ' οὐκ οἶδ' ὅπως ἡ περὶ αὐτοῦ μνήμη ὠδ' ἐνταῦθα στήσαι τὸν λόγον ἀνέχεται, ἀλλ' εἰ μὴ

Α'. Λόγος γάρ τις ἐκ μακροῦ τοῦ χρόνου καὶ εἰς ἡμᾶς φοιτήσας τὸν μακάριον τουτονὶ παραδίδωσι πρεσβυτικὸν μὲν τὸ ἦθος, ἀγγελικὸν δὲ τὴν θέαν, ἀγιασμοῦ δὲ καὶ χάριτος ἀποπνέοντα· καὶ ὡς, εἴ τις ἐκείνῳ καὶ ψιλῶς ἐντύχοι πολλῇ τῷ ἐντυχόντι παραχρῆμα καὶ διὰ μόνης δηλαδὴ τῆς θέας ἐπίβρσι; τε πρὸς τὸ βέλτιον καὶ μετὰ βολῆ τῆς ἐγίνετο. Καὶ ὅ ἄν ὑπέρχε πάθει τινὶ καὶ λύτῃ βαρύνεσθαι τὴν ψυχὴν, οὗτος, εἰ καὶ μόνον αὐτῷ ἀνεύσειεν, ἰκανῆς ἀπέλαθε τοῦ λυπούντο; παραψυχῆς. Ἐξήκειν δὲ καὶ τις ὑπέρφωτος ἀστραπὴ τῆς ἐκείνου θέας, καὶ τὸ πρόσωπον κατέλαμπε μάλλον ἢ τὸ Μωσέω;. Εἴ που τοῖων συμβαίῃ τῶν ἑτεροδόξων αὐτῷ τινὰς καθ' ὁδὸν συνελθεῖν, μόνον εἰ τῆς ἐκείνου γλυκείας ἀπέλαυσαν γλώττης, εὐθὺς ἀπήεσαν τὴν ἐκ παιδῶν συναυξηθεῖσαν αὐτοῖς αἴρεσιν ἀποβεβληκότας, καὶ τὸν ὄρθον τῆς ἀληθείας; λόγον ἐνοστερυσάμενοι. Ὁ μὲν οὖν οὕτω βεβιωκῶς, καὶ λαμπρῶς, κατὰ γε τὸν τῆς ἀρετῆς λόγον, καὶ ἀστείως πολιτευσάμενος, καὶ οἶόν τι μύρον ἠδίστον καὶ προσαγωγὴν ἐν μέσῃ τῇ Μυρίων τοῦς συνόντος μυρίσας· βαθυτάτα τε γηράσας; καὶ πλήρης ἡμερῶν τῶν τε θεῶν καὶ τῶν λιομένων γένόμενος, ἐπεὶ καὶ αὐτὸν ἀνθρώπων ὄντα, εἶδει τῷ κοινῷ λειτουργῆσαι νόμῳ τῆς κοινῆς φύσεως, νόσῳ περιπίπτει βραχεία. Ἡ δὲ αὐτῷ εἰς εὐχαριστίας τὰ; πρὸς θεὸν καὶ ὕμνους ἐξοδίου καὶ προσημνηρίου; διέβαινε, καὶ τῇ τῆς ἐκδημίας; ἐλπίδι χαρμίστατα ἐτίθει τὸν μέγαν. Ὅπερ γὰρ τοῖς ἄλλοις; τὸ τῇ σαρκὶ παραμένειν, τοῦτο ἐκείνῳ τὸ διαζευχθῆναι τοῦ σώματος ἦν. Ἄλλ' ὁ μὲν οὕτω τὸν ἐπίκτηρον καταλείπει βίον καὶ πρὸς τὴν μακρὰν ἐκείνην καὶ μακαρίαν διαβαίνει ζωὴν, λαμπρότησιν ἀγγέλων συνών καὶ συναγαλλόμενος, καὶ τὸ τῆς Τριάδος; φέγγος ἑρῶν, τραν. τερόν τε καὶ καθαρώτερον. Τὸ δὲ τοῦτου σῶμα τὸ τίμιον, χερσὶν ὄσαις ἐπισκόπων, τοῦ κλήρου παντὸς, καὶ λαμπροφώρα τιμώμενον, πρὸ ἐν Μύροις; ναῷ κατατίθεται, μύρον καὶ εἰς τότε χρόνον προχέον, νόσων ψυχικῶν καὶ σωματικῶν ἱμα.

ΑΑ'. Τῶν γοῦν ἀπανταχόθεν γῆς ἐκεῖ συρρέοντων καὶ ἀφθόνοι μεταλαγχανόντων τῆς χάριτος, συνέθη πόρρω τινὲς τῆς; Λυκίων διωκισμένους; καὶ ὁδῷ συχῶν ἡμερῶν ἀπέχοντας. Ἐρωτῶ ληφθῆναι χρηστῶ, τὸ τοῦ ἁγίου μνημα καταλαθεῖν, ἀρύεσθαι τε τοῦ μύρου καὶ κατατροφῆσαι τοῦ ἁγιάσματος. Καὶ δὴ τὰ στήλα ἐνθέμενοι τῇ νηϊ, πρὸς τὴν Λυκίαν ἀποπλεῖν ἦβη ἔμελλον. Πονηρὸν δὲ δαιμόνιον ὃ τῷ βωμῷ παλαι τῆς Ἀρτέμιδος ἐνοικοῦν, ὁ πολὺς Νικόλαος ἐκεῖθεν μετὰ τῶν ἄλλων ἀπόωατο, εἰς ἕδαφος τὴν βωμῶν κατασεύσας. Τοῦτο δὴ τὸ πονηρὸν πνεῦμα τὸν πλοῦν ἐκείνον αἰσθόμενον, καὶ ἅμα μὲν μνησικακῶν τῷ ἁγίῳ τῆς τε τοῦ ναοῦ καταστροφῆς; καὶ τῆς οἰκείας ἐκεῖθεν ὑπερορίας; καὶ ὅση δύναμις ἀντιδίψαι σπουδέζον, ἅμα δὲ καὶ τοῦ ἁγιασμοῦ τοῦς ἀνδρὶς ἀποστερησαι βουλίμενον, καὶ τὸν πόθον ἀμβλύναι, γυναῖκα ὑποκριθὲν, ἄγγος τι πλήρες ἐλαίου μετακομίζειν ἐψκεί, καὶ αὐτὸ προθυμείσθαι μὲν

XXX. Quidam enim sermo ab antiquis utique temporibus repetitus ad nos veniens, describit hunc beatum moribus quidem senilem, aspectu autem angelicum, spirantem vero sanctificationem et divinam gratiam. Porro autem hæc quoque de eo adjicit, quod si quis in eum incidisset, ei qui inciderat, ex solo ejus aspectu, magna fiebat ad id quod est melius accessio, et mutatio. Unusquisque vero cujus animus aliquo premebatur dolore et perturbatione, cum vel solum in eum defixisset oculos, satis magnum inveniebat molestiæ solatium. Ex ejus quoque vultu emicabat fulgor quidam supra modum luminosus, et ejus illustrabat faciem plusquam Mosis. Si itaque contigisset aliquos ex iis qui erant diversæ sectæ vel in via cum eo congregari, si solummodo suavem illius linguam sensissent, statim abibant abjicientes hæresim quæ illis coaluerat a pueris : et rectam veritatis rationem toto pectore admittebant. Ille ergo cum sic vixisset, et ex virtutis ratione se præclare gessisset : et vere jucundo et suavi unguento, mediam Myrenslum civitatem, divinarum, inquam, gratiarum floribus perfudisset, et ad profundissimam pervenisset senectutem, fuissetque plenus diebus, tam divinis, quam iis qui resolvuntur : quoniam eum, cum esset homo, oportebat communi legi inservire naturæ, in brevem morbum incidit. Ille vero ab eo consumptus est in agendis Deo gratias, hymnisque qui dicuntur in excessu, et spe migrationis jucundissime eum reddebat affectum. Nam quod aliis permanere in carne, hoc illi disjungi a corpore. Sed ille quidem hanc brevem et caducam relinquit vitam, et transit ad illam diuturnam et beatam, cum splendoribus angelorum conversans et exultans, et videns lucem veritatis apertius et purius. Pretiosum autem ejus corpus, sanctis episcoporum manibus et cleri totius, facibusque et luminibus honoratum, deponitur in templo quod est Myris, unguentum in hoc usque tempus proficiens, morborum corporis et animæ remedium.

XXXI. Cum autem ex omnibus terræ partibus illuc profluerent qui copiosæ illius gratiæ fiebant participes, quosdam ex Lyciis qui erant procul remoti, et multorum dierum iter aberant, vehementer invadit desiderium veniendi ad sancti monumentum et participandi sanctificationem. Cum itaque cibos in navem immisissent, in Lyciam erant navigaturi. Malignum autem dæmonium quod Dianæ templum olim habitabat, quod inclytus Nicolaus eum multis aliis illinc expulit, ara humi dejecta, cum sensisset illorum navigationem; partim quidem in sanctum concepto odio quod et templum ejus evertisset, et eum illinc exterminasset, et pro viribus eum studeret ulcisci : partim autem volens viros privare sanctificatione, et lædere desiderium, se simulans mulierem, videbatur ferre vas plenum oleo, et dicebat se valde quidem cupere id ferre ad sancti sepulcrum : se.

vereri longam navigationem et contremiscere : Neque enim, inquit, fieri potest, ut mulier tanta sit audacia, ut tantum maris audeat navigare. Rogo ergo vos ut hoc vas accipiatis et feratis ad sepulcrum, et in sancti lucernam injiciatis oleum. Hæc abominandum dicebat et rogabat dæmonium, vas illud tradens in manus piorum. Illi autem ut semel dicam inerat mala quædam operatio et omnino digna eo qui dederat. Multum itaque precatâ persuadet. Cumque id accepissent, quoniam primi diei erat eis peracta navigatio, tuum opus, o sis tibi Dei serve et egregie defensor periclitantium, hoc quoque quod mirabiliter factum est et contra opinionem. Noctu enim cuidam eorum apparens, jubet vas jacere in profundum. Illi vero cum primum mane surrexissent, ita fecerunt, et id in mare projiciunt, statimque flamma sublime sublata est in aërem, fumusque et tetri odores illinc emittebantur. Tunc aqua cœpit dehiscere : et inferne clangens tanquam erumpentis terræ motus, strepitus edere ; et aquæ guttæ erant scintillæ, et navis tantis intercepta fluctibus jam obruebatur : et viri, tam inopinato periculo obstupefacti, se invicem tristes et plane desperantes intuebantur, et nullum tanti mali inveniebant exitum. Sed qui procul salutis eorum curam gerebat, jusserat ut vas in mare projicerent, is tunc quoque eis apparens, eos a gravissima liberavit tempestate, et a maximo periculo. Nam simul atque navis parum mota est a loco ; et viri soluti sunt metu, et quædam eos afflavit aura suavis et odorifera, et odore sunt delectati, et maxima sunt eorum animi affecti lætitia.

XXXII. Hæc tibi sunt a Deo dona, o Nicolæ ; hæc sunt laborum remunerationes, hæc sunt præmia tuorum certaminum, et tuæ exercitationis, quæ, inquam, adeptus es in hac vita præsentis. Futura enim illa sunt omnino, quæ neque cerni possunt oculis, nec audiri auribus, nec corde comprehendere, quæ didicimus Deum præparasse iis qui ipsum diligunt¹⁴. Ego autem nihil dubitabole et præclarum vocare martyrem coronatumque victorem sine sanguine, quantum scire possimus respicientes tuum animi institutum. Qui sola præcatione impiam confregisti potentiam, et ab exsilio pulchre fuisti revocatus : et cum splendidis tropæis redisti ad Christianos ; et priorem honorem secundo excepisti in Christo Jesu Domino nostro, cum quo Patri simul cum sancto Spiritu gloria, potentia, honor et adoratio, nunc et semper et in sæcula sæculorum. Amen.

¹⁴ Isa. LIV, 4 ; I Cor. II, 9.

Α ἀποφέρειν ὡς τὸν τοῦ ἁγίου τάφον, δεδοικέναι δὲ τὸ πολὺ τοῦ πλοῦ, καὶ τοῦτο τῆς ἐπιθυμίας ἐργεσθαι. Πῶς γὰρ καὶ τολμητὸν, φησὶ, γυναικὶ πέλαγος τοσοῦτον ; Δέομαι τοιγαροῦν ὑμῶν, τὸ ἀγγο. τοῦτ' ἐλαθόντας, μετακομίσαι τε παρὰ τὸν τάφον, καὶ τῷ τοῦ ἁγίου λύχνῳ τὸ ἔλαιον ἐμβάλειν. Τοιαῦτα τὸ βδελυρὸν ἐκεῖνο δαιμόνιον ἐλεγέ τε καὶ ἐδείτο περὶ τοῦ ἀγγοῦ; τῶν φιλοθέων. Τὸ δὲ ἄρα πονηρὰ τις εἰπεῖν ἐνέργεια, καὶ ὄλω; ἀξία τοῦ δεδωκότος. Πείθει τοῖνον πολλὰ δεηθέν. Καὶ λαβοῦσιν αὐτὴ μετὰ χείρας, ἐπεὶ ὁ τῆς πρώτης ἡμέρας αὐτοῖς πλοῦς ἦνυστο, σὸν ἄρα καὶ τοῦτο ἔργον, μέγιστε τοῦ Θεοῦ θεράπον καὶ δεξιῇ τοῖς κινδυνεύουσι παραστάτα. Νύκτωρ ἐνὶ τῶν συμπλεόντων ἐπιφανεῖς καθεῖναι κατὰ βουθὸν τὸ ἀγγοσ κελεύει. Ὁ δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις ἐστήμεινε, καὶ Β παρ' αὐτίκα θρόνον διαναστάντες, τὸ κελευσθέν ἐποίουν. Τὸ γοῦν πεπονηρευμενον ἐτοίμως, ὅπερ ἦν, ἀπηλέγχετο. Φῶς γὰρ εὐθὺς μετέωρος τε εἰς ἀέρα ἤρρετο, καὶ ὄδμοι δυσωδεῖς, τὸ ὕδωρ αὐτῷ διέσχε, κάτωθεν τε ἀνακαχλάσαν, βρασμῶδες, ψόφους ἀνείδου, καὶ σπινθήρες αἱ σταγόνες ἦσαν, ἧ τε ναὺς κλύδωνι τρσοῦτῳ περιληφθεῖσα, ὀλίγου ἤδη καὶ κατεδύετο, καὶ οἱ ἄνδρες τῷ παραλόγῳ τοῦ κινδύνου κατὰφοβοι γεγονότες, ἀνεγνωκός τι καὶ ἀγριον ἀπέβλεπον εἰς ἀλλήλους, καὶ ὄλωσ ἐν ἀπόρῳ ἄπαντα τὰ ἐκείνων ἦν. Ἄλλ' ὁ πόρρωθεν αὐτῶν τῆς σωτηρίας κινδόμενος, καὶ τὸ ἀγγοσ ἀφεῖναι κατὰ βουθὸν κελεύσας, σὺ αὐτὸς κἀνταῦθα ἐπιφανεῖς, τοῦ χαλεπωτάτου κινδύνου παραδόξως ῥύη. Ὁμοῦ τε γὰρ ἡ ναὺς βραχὺ τοῦ τόπου διέστει, καὶ τοῦ δέου, αὐτοὶ ἀνείθησαν· καὶ αὐρὰ τις περιέπνευσε τούτους μάλαχῃ C καὶ εὐώδης, καὶ ἤσθησαν τῇ πνοῇ, καὶ τὰς ψυχὰς ὡς ἡδίστα διεθέτησαν.

ΑΒ'. Ταῦτά σοι πρὸς Θεοῦ τὰ γέρα, Νικόλαε, αὐταὶ τῶν πόνων αἱ ἀμοιβαί, ταῦτα τῶν ἀσκητιῶν ἄλλων τὰ ἐπαθλα, τὰ κατὰ τὸν κερδόντα φημι βίον. Τὰ γὰρ τοῦ μέλλοντος ἐκεῖνα πάντως εἰσὶ, τὰ μῆτε ὀφθαλμοῖς θεατὰ, μῆτε ὡσὶν ἀκουστὰ, μῆτε καρδίᾳ ληπτὰ γενόμενα, ἀ ἐτοιμάσαι τὸν Θεὸν δεδιδάγμεθα τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν. Ἐγὼ δὲ σε οὐδὲν ὀκνήσω καὶ λαμπρὸν μάρτυρα καλέσαι καὶ στεφανίτην ἀναίμακτον, ὅσα γε ἀναφέρειν εἰς προαίρεσιν ἐπιστάμεθα, εὐχῆ μόνῃ τὸ δυσσεδὲς κράτος καταβαλόντα, καὶ καλῶς τῆς ὑπερροῖας ἀνακλήθοντα, καὶ μετὰ λαμπρῶν τροπαίων ἐπανεληθόντα Χριστιανοῖς, καὶ τὴν προτέραν τιμὴν τῆ δευτέρᾳ διαδεξάμενον ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ ἅμα τῷ ἁγίῳ καὶ ἀγαθῷ Πνεύματι δόξα, κράτος, τιμὴ καὶ προσκύνησις, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑ ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΠΑΤΑΡΙΟΥ.

VITA ET CONVERSATIO S. P. N. ΠΑΤΑΡΙΙ.

(Latine ap. Surium ad diem 8 Dec.; Græce ex cod. Coislin. n. 147.)

Α'. Οὐ πολλοὺς Αἴγυπτος, ἐπὶν δὲ τέχῃ, μέγαν ἄντιποιεῖται. Τοῦτο ἐπ' ἄλλῃ μὲν τινι τῶν πάλαι φιλοσόφων εἰρηται· ἐπὶ δὲ Παταπίῳ τὸ πέρας δέχεται. Ἄνθρω γὰρ ἐκείνος καὶ βίῃ καὶ θαύμασιν οὐ μόνον ἀντιπολεῖται, ἀλλὰ καὶ ἀντι πάντων τῇ πατρίδι πρὸς κόσμον ἀρκεῖ, ὥστε κάκεινῃν μὴ μάλλον ἐν τοῖς πρώτοις ἀσεβήμασιν ἐγκαλύπτεσθαι, ἢ ἐφ' οἷς ἡνεγκε ταῦτον, μετὰ τὴν χάριν σεμνύνεσθαι. Οὗτος πατρίδα μὲν ἔσχε τὰς ἐπιφανεστάτας, Θήβας ἐκείνας, ἃς ὁ κάλλιστος τῶν ποταμῶν Νεῖλος περιβρέθει μὲν εἰς αἰεὶ, ἀρδαὶ δὲ ἐν καιρῷ, τοῖσι δὲ ἀπόνως, ἤδιστον δὲ παρέχει· τὸ νδμα καὶ ἰδεῖν καὶ πινεῖν. Ἐν ταύταις οὖν γεννηθεὶς, ἔτυχε γὰρ καὶ γονέων πιστῶν, τρέφεται μὲν δεξιῶς, παιδεύεται δὲ ἐπιμελῶς, καὶ τὸ ἦθος οὕτω ρυθμίζεται, ὥσπερ οἱ τῆς ἀρετῆς κλάδοι μετ' ὄλιγον τὸ δένδρον παραδηλώσονται.

Β'. Οὕτω καὶ τὴν ἡλικίαν, καὶ τὴν ἀληθῆ σοφίαν ὁ μέγας αὐξόμενος, φιλόσοφος ἔργους ἦν, τῶν ἀνθρωπίνων ὑπεροχῶν, καὶ μόνων τῶν οὐρανίων ἐχόμενος. Διὰ δὲ ταῦτα καὶ τῶν ἄλλων πάντων ὑπερβρονήτης, πατρίδος, γονέων, φίλων, συνήθων, καὶ συγγενῶν, Αἴγυπτον μὲν ἐκείνην καὶ Νεῖλον ἐκεῖνον μακρὰ χεῖραιν ἐξ, καρπῶν μόνων γητίνων ἐπαγγελλομένους φορᾶν. Ὁ δὲ ἤδει μάλιστα ἐπιτήδειον πρὸς θανάτων ἀρετῶν ἐργασίαν, τὴν ἔρημον, ταύτη φέρων δίδωσιν ἑαυτὸν, ἐν ἣ μετὰ τῶν πολλῶν πόνων καὶ χρόνῳ τρέφεται μακρῶν, οὐ μόνον πᾶν εἰ τι κάλλιστον τοῦτο μὲν ἔφρασε, τοῦτο δὲ καὶ ἐθρέψατο, ἀλλὰ καὶ οὕτως ἐν αὐτῷ ῥιζῶσαι πεποίηκεν, ὡς μικροῦ καὶ κατὰ φύσιν αὐτῷ προσήκειν τὴν ἀρετὴν. Οὕτως ἀρξοσύνης ἐκαὶ τῆς θείας ἀπολαύσας ἀκτίνας καὶ φῶς ὅλας αὐτῷ· γενόμενος, οὐχ ὑπὸ τὸν μόδιον, ἀλλ' ἐπὶ τὴν λυχνίαν παρὰ Θεοῦ τίθεται τὸ δὲ μάλιστα πάντων βούλεσθαι τοὺς πολλοὺς λαθεῖν, τοῦτο δὲ καὶ μάλλον αἰτίον αὐτῷ τοῦ μὴ λαθεῖν γέγονε. Ὁ μὲν γὰρ ἐκαὶ κρύπτειν αὐτὸν ἄρος οὐκ εἶχε, πῶς μὲν γὰρ ἦν ὡς ἀληθῶς ἐκείνος πολλοῖς κομῶσα τοῖς ἀγαθοῖς, καὶ λαμπρὸν ἔθδα καὶ συνεχάλει πάντα, τοῦτο μὲν τὰ κατορθώματα, τοῦτο δὲ καὶ τὰ θαύματα.

I. Non multos parit Ægyptus; sed quando parit, magnum parit. Hoc dictum quidem est de quodam ex antiquis philosophis: eventum autem accipit in Patapio. Vir enim ille, et vita, et miraculis, non solum pro multis, sed etiam pro omnibus sufficit patriæ ad ornatum: adeo ut illa non magis pudore suffundatur propter eas quæ olim in ea fuerant, impietates, quam quod ipsum gratiam produxerit, gloriatur. Is patriam quidem habuit clarissimas Thebas, Thebas illas, quas pulcherrimus fluviorum Nilus circumfluit quidem semper: irrigat autem in tempore: præbet vero jucundissimum fluentum et ad videndum, et ad bibendum. In his ergo natus, et per aquam et spiritum renatus, (ortus enim erat ex fidelibus parentibus) honeste quidem alitur: diligenter autem eruditur, et sic in moribus componitur, ut virtutis rami paulo post ostendent.

II. Cum sic ætate et vera sapientia magnus ille cresceret, philosophus factis, non sermonibus, res humanis despiciens, et res solum divinas persequens, propter hæc aliis quoque omnibus despicitui habitis, patria, parentibus, amicis, familiaribus et cognatis, Ægyptum quidem illam et illum Nilum jubet valere, ut quæ terrenorum solum fructuum proficetur fertilitatem. Ille autem sciebat solitudinem esse maxime accommodatam ad virtutum exercitationem. In eam ergo profectus, ei se tradidit: in qua cum multis laboribus longo tempore versatus, non solum quicquid erat pulcherrimum et produxit et aluit, sed etiam perfecit ut in ipso radices ageret, ut propemodum secundum naturam virtus ad eum pertineret. Sic cum sufficenter illum divinum recepisset radium, et lux totus esset effectus, non sub modio, sed super candelabrum a Deo ponitur. Illud autem maxime omnium, velle multos latere, vel maxima causa fuit ei ut non lateret. Nam ille quidem postquam mons eum celare non potuit, (erat enim ille revera civitas multis ornata bonis) claraque voce clamabant, et omnes convocabant, partim quidem ejus recte facta, partim autem etiam miracula.

III. Cum ergo multi confluerent, et propter multitudinem eorum qui accedebant, præberet solitudo speciem civitatis, ab illa quidem se fuga subducit, et ab iis qui ipsum recte norant: ignotus vero venit Constantinopolim, et cum ad murum, qui est in Blachernis, fixisset sedem suæ habitationis, soli sibi et Deo vacabat, hospes solitarius, et qui neque cum multis ullam habebat congressionem, neque ab eis aspiciebatur: et quæ alius finem statuisset certaminum, ea arbitratus ille esse principium, præcedentia, inquam, et quæ ipse jam recte gesserat, acriter tendebat ad anteriora, majora veluti certamina aggrediens, et se totum arcens a consensione affectionum corporis. Nihil erat ei curæ vestitus, nihil alimentum, nihil somnus: ut qui exercitatoriam quidem, seu quæ in agendo consistit, vitam superaverat, angelicam autem æmulabatur etiam cum corpore, et in aliis, et quod intelligenter versaretur cum intelligentia, et illam divinam visionem apprehenderet pulchritudinem. Sic cum actione concurrans contemplatio, erectum et sublimem tenebat exercitorem, et ad ipsum usque cælum extollebat. Multa vero et admirabilium rerum effectrix, mirandum in modum vigebat et florebat gratia, utpote quod non posset virtus suum celare operarium, et Deus simul glorificaret eos, qui elegerunt ipsum glorificare¹. Sed quod jam mihi dicere aggressa fuerat oratio, gloriam cupiens, hic quoque evadit manifestus miraculorum

IV. Adolescens quidam, qui oculorum quidem splendorem ab ortu amiserat, fidei autem lumine resplendebat, eum desuper ad id movente providentia, ad hunc magnum accedit, et imitatur cæcum qui dicitur in Evangeliiis²; nisi quod ille quidem ad Christum; hic vero ad Christi famulum, et loquitur eadem quæ ille, et cum eodem ardore et affectione, dicens: Miserere mei, et præbe lumen meis oculis, qui es veræ lucis filius et gratiæ: ut ego quoque effectus contemplator horum, quæ videntur, admirer quidem eorum excellentiam: per res autem creatas, celebrem Creatorem. Et hæc quidem cæcus: ille vero homo misericordiae, videns oculos quidem nullius omnino splendoris participes, tantam autem fidem, quam dicit divina Scriptura efficere etiam, ut montes transferantur³, frangitur quidem: (quidni enim, cum esset animo clementissimo et mansuetissimo?) et simul mentem illius examinans: Quid ad me, inquit, o adolescens, quæris ut ea donem, quæ meas vires superant? Quid in me vidisti ejusmodi, ut id a me postules, quod solus potest efficere universorum Opifex? Ille enim hæc, ubi, et quando, et iis quibus vult, dat admirabiliter. His sensim verbis abigens adolescentem, nihilominus eum aliquid invenit de fide remittentem, neque a sua petitione et desiderio desistentem, sed voces adhuc flebiles emittebat et miserabiles. Et miserandus quidem ejus vide-

Γ'. Ὁ; ὅν πολλὸ τὸ συβρέβον ἦν, καὶ πόλεως παρείχε σχῆμα τῷ πλήθει τῶν προσόντων ἢ Ἐρημος, ἐκείνην μὲν φεύγει, καὶ τοὺς καλῶς εἰδότες αὐτὸν, ἀγνωστος δὲ τῇ Κωνσταντινίου ἐπιφοιτᾷ, καὶ πρὸς τῷ ἐν Βλαχέρναις τείχει τὴν κατοικίαν θέμενος, ἑαυτῷ μόνῳ καὶ τῷ θεῷ προσέχων ἦν, ξένος, ἔρημος, ἀμικτος τοῖς πολλοῖς καὶ ἀθέατος, καὶ ἄπερ ἂν ἄλλος πέρας ἔθετο τῶν ἀγώνων, ταῦτα ἐκεῖνος ἀρχὴν εἶναι νομίσας, τὰ προλαβόντα φημι καὶ αὐτῷ ἤδη κατορθωθέντα, θερμῶς ἐχώρει τοῖς ἐμπροσθεν, μειζόνων ὡσπερ τῶν ἀγώνων ἀπτόμενος, καὶ ἑαυτὸν ὅλον τῆς πρὸς τὸ σῶμα συμπαθείας ἀπέργων, οὐδὲν αὐτῷ μέλον στολῆς, οὐδὲν τροφῆς, ὑπνου οὐδὲν, τὸν μὲν ἀσκητικὸν εἶτουν πρακτικὸν ὑπερβάντι βίον, τὸν ἀγγελικὸν δὲ ζηλοῦντι καὶ μετὰ σώματος, τοῖς δὲ ἄλλοις καὶ τῷ νοεῖν συγγίνεσθαι, καὶ τὸν λογισμὸν ἐπιστρέψαντα τὸ συγγενὲς ἐκεῖνο καὶ θεῖον κάλλος φαντάζεσθαι. Οὐδέ τῇ πράξει συνδραμοῦσα ἡ θεωρία, ὅλον ἤδη μετέωρον ἔχει τὸν ἀσκητὴν, καὶ πρὸς αὐτὸν ἀνεπτέρου τὸν οὐρανόν. Πολλὴ δὲ καὶ ἡ θαυματουργὸς ὑπερῆνθει χάρις, κρύπτειν ὡσπερ τῆς ἀρετῆς τὸν ἐργάτην μὴ δυναμένης, καὶ ἄ. α τοῦ Θεοῦ δοξάζοντος τοὺς αὐτὸν δοξάζειν προσηρημένους. Ἄλλ' ὁ μοι λέγειν ὁ λόγος ὤρμηται, ὅπως τῆς μὲν δόξης ὡς ἤκιστα φροντίζων, τοῦ δὲ λανθάνειν ὡς μάλιστα δῆλος, κἀναυθὰ ὁ μέγας τῶν θαυμάτων θησαυρὸς καὶ τῆς ἀρετῆς καθίσταται.

quidem minime admirans, latere autem maxime et virtutis thesaurus.

Δ'. Νεανίας τις, τὴν μὲν αὐγὴν τῶν ὄψεων ἐκ γενετῆς ἀπολωλεκώς, τῷ δὲ φωτὶ τῆς πίστεως ἀριστὰ λαμπρυνόμενος, ἄνωθεν αὐτὸν ἐπὶ τοῦτο τῆς Προνοίας κινούσης, τῷ μεγάλῳ τούτῳ προσέρχεται. Καὶ μιμείται τὸν ἐν Εὐαγγελίοις τυφλόν· πλὴν ὅσον τῷ Χριστῷ μὲν ἐκεῖνος, οὗτος δὲ τῷ Χριστοῦ θεράποντι πρόσεισι, καὶ φθέγγεται τὰ ἐκείνου μετὰ τῆς αὐτῆς θερμότητος καὶ τοῦ πάθους. Ἐλέησόν με, λέγων, καὶ φῶς μοι τοῖς ὀφθαλμοῖς δρεξόν, ὁ τοῦ φωτὸς ὄντως υἱὸς καὶ τῆς χάριτος, ἵνα καγὼ, θεατῆς τῶν ὀρωρῆων τούτων γενόμενος, θαυμάσω μὲν αὐτῶν τὸ ἐξαιρετόν, ὑμνήσω δὲ διὰ τῶν κτισμάτων τὸν κτίσαντα. Καὶ ταῦτα μὲν ὁ τυφλός· ὁ δὲ τοῦ ἐλέους ἐκεῖνος ἄνθρωπος, ἰδὼν τοὺς μὲν ὀφθαλμοὺς μὴδὲ μετρίως αὐγῆς μετέχοντας, τὴν δὲ πίστιν τοσαύτην ἦν φησὶν ἢ θεῖα φωνὴ καὶ ὄρη κοίται μεθέστασθαι, ἐπιλαμβάνει μὲν, πῶς γὰρ οὐ; ψυχῆς ὦν τμερωτάτης καὶ φιλανθρώπου, καὶ ἅμα τὴν ἐκείνου βασανίζων γνώμην. Τί μοι, νεανία, φησὶ προσιών, τὰ ὑπὲρ ἐμὲ διδόναι ζητεῖς; Τί τοιοῦτον ἐν ἐμοὶ θεασάμενος, ἔργον ἀπαιτεῖς τοσοῦτον, ὃ μόνος τελεῖν δυνατὸς ὁ τῶν ὄλων δημιουργός; Ἐκεῖνος γὰρ ταῦτα ἔνθα καὶ ὅτε καὶ οἷς βούλεται, παραδέξω; δίδωσι. Τούτοις ἔρέμα τοῖς ῥήμασι τὸν νεανίαν ἀποσοσθῆν, οὐδὲν τι μᾶλλον εὐρίσκει τῆς πίστεως ὑφίεντα, οὐδὲ τῆς πρὸς αὐτὸν αἰτήσεώς τε καὶ τῆς ὀρμῆς ἐνδιδόντα· ἀλλ' οἰκτρὰς ἔτι φωνὰς ἤφει. Καὶ ἐπειδὴ μὲν ἐωρᾶτο τοῦ σχήματος, θαυμαστὸς δὲ τοῦ φρονήμα-

¹ I Reg. 11, 30. ² Luc. xviii, 35. ³ I Cor. xiii, 2.

τος και τῶν λόγων πᾶθων ῥήμασι, δάκρυσι δαίμε-
 A τος, ἰλασθῆναι, παντοῖς οὕτω γενόμενος, τέλος
 διεσθεδατούμενος, ὡς οὐκ ἀποστήσεται, εἰδὼς ὅτι λήψε-
 ται παρ' ἐκείνου τὴν θεραπείαν. Τότε γοῦν ἀδίκασ-
 τόν τε και ἀναμφίβολον παρ' αὐτῷ τὴν πίστιν εὐ-
 ρῶν, μετρεῖ τὴν χάριν ὁ μέγας, και ἐπεί λόγον
 εἶχεν ἀρκούντα πρὸς θεραπείαν, Ἐν τῷ ὀνόματι
 Ἰησοῦ Χριστοῦ, λέγει, τοῦ και τυφλοῦς φῶς και
 ζωῆν χαριζόμενος νεκροῖς, ἐφ' ᾧ και αὐτὸς πεπι-
 στευκῶς παραγέγονας, ἔσο βλέπων. Ὁ μὲν εἰρηκεν·
 ὁ δὲ ἑώρα, και εὐθὺς οὕτως ἔχων ἑώρατο, και
 ἀπῆκε πάντα ποιῶν, χαίρων, δοξάζων, εὐχαριστῶν,
 τοὺς ὀφθαλμοὺς πάντων ἐπιστρέφων πρὸς ἑαυτὸν,
 ὡς και τινὰς ἐπισημαίνεσθαι τῷ δακτύλῳ, Οὕτως
 ἔστι, λέγοντας, ὁ ποτὲ τυφλός. Αὕτη τῶν τοῦ μεγάλου
 Παταπίου θαυμάτων ἀρχή, και οὗτος ὁ ἔρπος
 τοῦ μὴ τὸ μέγα τῆς ἐκείνου χάριτος φῶς ἀμάρτυ-
 ρον εἶναι και τοῖς πολλοῖς ἀθέατον. Βούλεται δὲ ὁ
 λόγος και ἔτιρον ἐπ' αὐτῷ προσθεῖναι, οὐδὲν εἰς
 θαύματος λόγον τοῦ προτέρου λειπούμενον.

Κ'. Ἀνήρ τις ἐν Βυζαντιοῖς ἐπίσημος ὀδέρῳ τε
 εἶχετο, και δεινῶς τὸ σῶμα πεφύσητο. Πάντα δὲ τὰ
 προσόντα εἰς λατρῶν ἐκνεώσας χεῖρας, ἐκείνου μὲν
 ὤνησεν ἀποφήνας εὐπορωτέρους, ἑαυτὸν δὲ πρὸς τῆ
 ὕψις και τὴν οὐσίαν ἀποβαλέσθαι πεποίηκεν. Οὕτως,
 τῶν μὲν ἀπογνοῦς, τὴν δὲ σωτηρίαν τῆς ἀνωθεν τε
 ζήτησιν και τῆς τοῦ μεγάλου ἀπαρητήσας εὐχῆς, ἐρχε-
 ται παρ' αὐτὸν, και δείκνυσι τοῦ πάθους, τὴν χαλε-
 πότητα, τὴν δριμύτητά τε τῶν ὀδυνῶν ἐξαγγέλλει.
 Ὁ δὲ, πρῶγμα καινὸν ἰδὼν και οἰκτρὸν, δέρμα μὲν
 C ἐκείνο διωφθικῶς ὄν και φύσης ὑπόπλεον, τὸν δὲ
 ἔχον διόλου διαδραμόντα τοῦ σώματος, ἐμφύχον δὲ
 τινὰ τάφον ὡσπερ τὸν ἀνθρώπου, οἶκτον λαμβάνει
 τῆς συμφορᾶς. Και τριεὶ τοῦτοις χρῆται πρὸς
 θεραπείαν, εὐχῆ, και σταυρῷ, και δάκρυσι· τῆ μὲν
 ὡς φαρμάκῳ, τῷ δὲ ὡς ὀργάνῳ, ᾧ και τὰ περὶ τὴν
 γιστέρα πάντα σφραγίζει, τοῖς δὲ ὡς χρίσμασι.
 Ταῦτα γὰρ ἐλαίῳ συμμίξας, τὸ σῶμα κατέχρισεν,
 εἶτα και τὸ δεσποτικὸν ἐπίστας αὐτῷ ὄνομα, και
 εἰπὼν· Ἰησοῦς Χριστὸς, ὁ και πρὶν τῷ ὑδριῶντι
 τὴν ἰασιν παρασχόμενος, αὐτὸς και σὲ νῦν ἰάται,
 και τῆς περὶ σου ἐλευθεροῖ μάστιγος. Τοῦτο δὲ
 εἰπόντος αὐτοῦ, παρατίκα οἱ μὲν δεσμοὶ τῶν ὑγρῶν
 τῆς κοιλίας ἐμπαράξων διελύοντο, οἱ δὲ φυσικοὶ
 πόροι πᾶν ὅσον ὑγρὸν τε και ἰχωρῶδες ἐξέπεμπον,
 D και ἡ ἔνδοσ πᾶσα τῶν σπλάγγων οἰκονομία κεκά-
 θαρτο, και ὁ ἀνθρώπος ῥάων ἦν.

Γ'. Τρίτον ἐπὶ τοῦτοις ὁ λόγος διεξελθεῖν βούλε-
 ται, και εἰπεῖν μείζον και ἀκούσαι παραδοξότερον.
 Ἄλλος τις, τὴν μὲν ηλικίαν νέος, ἀθλιος δὲ τὴν ψυ-
 χὴν, ὑπὸ δαιμονίου τοῦ δαιμόνος ἐλαυνόμενος, ποτὲ μὲν
 τὴν ἐσθῆτα περιβρήγγυς, γυμνὸς ἀλώμενος διεδεί-
 κνυτο, ποτὲ δὲ και κατὰ κρημνῶν τε και βοθύων
 φερόμενος, ἄλλοτε εἰς ὄρη και ἐρημίας ἀποπλανώ-
 μενος, ἔστι δὲ ὅτε και καθ' ὀδάτων ἀθλιος βαλλόμε-
 νος, θάνατον ἑαυτῷ ἠπέλλει τὸν οἰκιστον. Οὗτος
 οὖν ὑπὸ τῆς συνήθους, ποτὲ και δαιμονίας μάστιγος
 ἐλαυνόμενος, κατὰ θαλάσσης οἶμοι· ὡς εἶχεν ἀκρα-

batur habitus : admiranda autem prudentia et ora-
 tio, persuadens verbis, lacrymis rogans, se in om-
 nem speciem mutans, et postremo affirmans, se
 non esse abcessurum, ut qui sciat fore, ut ab illo
 accipiat curationem. Tunc ergo cum certam et mi-
 nime dubiam fidem apud eum invenisset, impertit
 ei magnum gratiam : et quoniam ad curationem ei
 sermo sufficiebat, in nomine Jesu Christi, qui et
 cæcis, inquit, lucem et spiritum largitur mortuis,
 in quo etiam credens accessisti, esto videns. Ille
 quidem dixit : hic autem vidit, et ita se habere est
 conspectus, et ibat omnia faciens, gaudens, glorifi-
 cans, gratias agens, oculos omnium ad se conver-
 tens, adeo ut nonnulli significarent digito, dicen-
 tes : Hic est, qui erat aliquando cæcus. Hoc fuit
 principium magni Patapii miraculorum, et hic
 modus, ne magnum lumen illius gratiæ esset sine
 teste, et ne non corneretur a multis. Vult autem
 oratio ei quoque alterum addere, quod ad miraculi
 rationem non est priori inferius.

V. Vir quidam inter Byzantinos insignis, laborabat
 hydrope, et ei erat corpus valde inflatum : quæ-
 cumque autem habebat, effundens in manus medicorum,
 illos quidem juvit, reddens locupletiores ;
 se autem præter sanitatem, privavit etiam facultatibus.
 Is de illis quidem spe abjecta, in superno
 vero auxilio, et magni Patapii precibus spem suæ
 salutis collocans, venit ad eum, et morbi ostendit
 gravitatem, et dolorum enuntiat acerbitatem. Ille
 autem rem novam videns et miserabilem, pellem
 quidem illam inflatam et tumefactam, tumorem
 vero, qui totum corpus pervaserat, et veluti quod-
 dam sepulcrum animatum, calamitatis movetur
 misericordia, et his tribus utitur ad ejus cura-
 tionem, nempe oratione et cruce, et lacrymiis ;
 oratione quidem, tanquam medicamento : cruce
 autem tanquam instrumento, qua etiam signat
 omnia circa ventrem ; lacrymis vero, tanquam un-
 guentis. Eas cum commiscuisset oleo, unxit cor-
 pus. Deinde etiam ei nomen occinens Dominicum,
 et dicens : Jesus Christus, qui ei, qui prius labo-
 rabat hydrope, præbuit sanitatem, ipse te nunc
 curat, et liberat a plaga, quæ te premit. Hoc cum
 ipse dixisset, statim quidem soluta sunt vincula
 humidarum ventris obstructionum : meatus autem
 naturales emiserunt quicquid erat humidum et
 saniosum : et purgata fuit interna viscerum uni-
 versorum structura, et homo convaluit.

VI. Tertium vult his adicere oratio, quod est
 et dictu majus, et narratu admirabilius. Quidam
 alius ætate juvenis, miser autem animo a sævo
 dæmone agitatus, aliquando veste rupta nudus
 errabat : aliquando etiam se in aquam jaciens, sibi
 mortem minabatur miserabilem. Hic ergo cum a
 consuetæ et dæmoniaca plaga aliquando agitaretur,
 in mare, proh dolor ! maximo impetu ferebatur.
 Sed Deus a superis ejus sistit impetum, præter
 opinionem ad eum magnum adducens Patapium.
 Nam cum ei ex inopinato occurrisset dæmoniacus,

αίτησας ἔφηται σοι τὸ πάθος. Ἦκουσεν ἡ γυνὴ, καὶ βύθιον τι στενάχασα καὶ περιπαθὲς, Πιστεύω, Κύριε, μέγα ἀνέκραγεν, ὧ πάντα δῆλα καὶ φανερά. Ἰασαί μου τὸ σύντριμμα, τὸ πολυπαθὲς· τοῦτο κακὸν ἴασαι. Οὐ φέρω τὰς ἀληθῶνας, αὐτῆς μου τῆς καρδίας διικνουμένας καὶ ὠδινούσας τὸν θάνατον. Οὕτως αὐτὴν ἰαν περιαλιγῆ γενομένην ἰωρακῶς, ὑποδεικνύειν αὐτῷ τοῦ πάθους τὸν τόπον ἐκέλευε, καὶ δὴ τῷ τραύματι τὴν χειρα προσενεγκῶν, εἶτα καὶ τῷ σταυρῷ σφραγίσας, Ὡ γύναι, φησὶ, χαλεπὸν οἶδα τὸ πάθος, χαλεπὸν καὶ θυσιατόν. Πλὴν ἀλλὰ καὶ ἡ πίστις τὸ πάθος νικά, καὶ ἡ ἐλπίς καρποῦται τὴν ἴασιν. Ἀπαίθε οὖν σὺν εἰρήνῃ, ὕγιασται σου τὸ τραῦμα, καὶ ἡ δόξη κεκοιμηται. Ἄμα ταῦτ' ἔλεγε, καὶ τῇ γυναικὶ τὸ πάθος ἐπαύετο, καὶ ὁ μασθὸς ὄλος ἐδείκνυτο ὑγιῆς. Τοιαύτη· οὐ· ἐκείνη τῆς χάριτος ἀπολαύσασα, μάρτυς πρὸς ἅπαντας· καὶ κήρυξ ἐγένετο τῆς περὶ τὸν μέγαν θείας καὶ παραδόξου πῶν ἰσμάτων δυνάμεως.

Η'. Ἐξ ὀνύχων ὁ λέων, ἐκ τοσοῦτων δῆλος· ἀν ἡμῶν γένοιτο καὶ Πατάπιος. Ὅποια μὲν γὰρ τὰ ὑπ' ἐκείνου τελούμενα, καὶ ταῦτα δύνανται καριστῶν· ὅποια δὲ τὸ πλήθος· λέγειν βουλόμενος, πολλοῦ ἀν ἐδείχθη καὶ λόγου καὶ χρόνου. Ἄλλ' ὥσπερ ἐπὶ σφραγίδος· μᾶ· καὶ τῆς αὐτῆς οὐσίας οὐδὲν δεῖ πολυπραγμασέν χάριν ἣ· ἔχει δυνάμεως, κἂν πλείω ἢ τὰ τυπούμενα, κἂν ἑλάττω· οὕτω κἀνταῦθα οὐδὲν ἡμᾶς χρὴ τοῦ πλήθους χάριν περιεργίζεσθαι· παραπλησία γὰρ ἡ χάρις καὶ δύναμις ἡ αὐτή. Τοιγαροῦν ἐπὶ τὴν ἐκείνου τελευτήν ἤδη τραπεῖον, καὶ τὸ τοῦ βίου τέλος αὐτῷ καὶ ἡμῖν τέλος τοῦ λόγου γινέσθω.

Θ'. Οὕτως ὁ μέγας τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος καὶ τῆς ἀρετῆς ἀληθοῦς ἐμφυχοῦ τύπος, τὸν ἑαυτοῦ βίον καταποσμήσας ἐν ἀγαθοῖς· ἔργους καὶ θαύμασιν, ὅτε ἀποστῆμαίεν ἱμαλλε, μᾶλλον δὲ πρὸς τὴν ἑαυτοῦ πόλιν ἐπιδημείν, καὶ τὸ σημεῖον ἤρθη ἐξ οὐρανοῦ, παρῆν μὲν αὐτῷ πᾶν ὄσον ἀσκητικὸν καὶ φιλάρετον, λελυπημένοι, δαδακρυμένοι, τὴν ἐκείνου μετέσταςιν κοινήν ὀρφανίαν νομίζοντες, τὸ χωρὶς ἐκείνου ζῆν κοινὸν θάνατον ὀνιμάζοντες, νικῶμενοι τῷ πάθει τὸν λογισμὸν, καὶ εἰ· φανερά δάκρυα καταγόμενοι, καὶ τὸν χωριστὸν αἰτιώμενοι, Πάτερ, λέγοντες, φίλτατε, Πάτερ γλυκύτατε, τί μὴ φιλότεκνος ἐφάνης κἂν πούτω τὴν ἐκδημίαν ἐπιταχύνας; Τί, Πάτερ, ἐρημίαν τοῖς παισὶ προξενεῖς; Τί πρὸς ἄλλην ἀποθημαῖς πατρίδα; Τί μὴ πρότερον μετέφικισας καὶ ἡμᾶς, εἰ τις δύναμις; Τίς ὁ μετὰ σὲ παύσων μὲν λύπην, θεραπεύσων δὲ σῶμα, ἰασόμενος δὲ ψυχὴν λόγῳ, βίῳ καὶ θαύμασι; Ποία λοιπὸν ἐλπίς; ποία τοῖς σοῖς τέκνοι; ἀναψυχὴ; Θεὸς πῶς τὴν πληγὴν, πῶς τὴν συμφορὰν ἐνέγκωμεν;

Κ'. Ταῦτα μὲν ἐκείνοι, τὸ πάθος ὡς ἕκαστος εἶχεν ἐτραπηφθούσας. Ὁ δὲ, καὶ πρὸς τὸν θάνατον οὐδὲν πάσχων ἀγεννὲς καὶ φιλόζων, καὶ πρὸς τοῦς περισσῶτας φιλοσὸργως ἐπικλιόμενος, ἡρέμα τείνας τὸ ὄμμα, καὶ πρὸς αὐτοῦς ἀπιθάν, Μὴ οὐτω, ἔφη, φίλτατα τέκνα, μὴ οὕτω θρήνοις τὸν ὑμέτερον Πατέρα προπέμφητε, ἀλλὰ μᾶλλον εὐχαί. Το μὲν γὰρ ἑαυτοῦς τε καμὲ βλάπτων ἔστι, τὸ δὲ

A quens fidel sequetur exitus tuæ petitionis. Audivit mulier, et cum ex imo miserabiliter ingemisset : Credo, Domine, magna voce exclamavit, cui sunt omnia aperta et manifesta, medere gravi meæ ærummæ, credo, Domine : huic malo medere ; non fero dolores, qui cor meum penetrant, et mortem parturiunt. Cum eam vidisset adeo cruciatam, jubet eam ei ostendere locum morbi ; et cum manum admovisset vulneri, et eam cruce signasset : O muller, inquit, scio morbum tuum esse gravem, et curatu difficilem : cæterum fides vincit affectionem, et spes percipit curationem. Abi ergo in pace ; sanatum est ulcus tuum, et sopitus est dolor. Simul atque hæc dixit, et mulieri cessavit affectio, et namilla evasit omnino B sans. Cum illa esset talem consecuta gratiam, fuit apud omnes testis et prædicatrix divinæ et admirabilis magni Patapii virtutis curationum.

VIII. Ex unguibus leo, ex his nobis cognitius fuerit Patapius. Nam qualia quidem fuerint, quæ ab illo siebant, hæc possunt ostendere. Si quam multa autem vellem dicere, opus esset longa oratione et tempore. Sed quomodo in signaculo, quod est unum et idem, nihil oportet anxie inquirere de ea, quam habet, potestate, seu sint plura, seu pauciora ea, quæ imprimuntur : ita hic quoque non oportet nimis curiose scrutari multitudinem. Similis enim gratia, et eadem potestas. Convertenda est ergo oratio ad illius decessum : et ejus vitæ finis sit nobis quoque finis orationis.

IX. Sic magnus ille homo Dei, et revera virtutis exemplar animatum, cum vitam suam ornasset bonis factis et miraculis, cum esset excessurus, imo vero in suam civitatem profecturus, et sublatum esset e cælo signum, apud eum quidem adorant, quicunque se dederant exercitationi et erant amantes virtutis, mœrore affecti et lacrymantos, illius migrationem communem existimantes orbitatem, sine illo vivere mortem communem nominantes, dolore vincentes rationem, et in apertas erumpentes lacrymas, et conquerentes de separatione : Pater, dicentes, charissime, Pater suavissime, cur nos filios diligens, apparuisti sic decessum accelerans? Cur patris orbitatem filii concilias? Cur migras in aliam patriam? Cur non nos quoque prius eo amandasti, si potest fieri? Quis est qui post te sit quidem sedaturus dolorem, corpus vero curaturus, animam autem medicaturus oratione, vita et miraculis? Quænam est spes de cætero? Quænam filiiis tuis consolatio? Heu quomodo feremus calamitatem?

X. Hæc illi quidem, casum, ut poterat unusquisque, tragice deplorantes. Ille vero se adversus mortem fortem ostendens, et vitæ minime cupidum, ad eos qui circumstabant se amanter inclinans, sensim oculos attollens, et ad eos intuens : Ne sic, o charissimi, ne sic vestrum Patrem lacrymis prosequimini, sed potius precibus. Nam illi quidem et vos et me lædij : hoc autem præbat

auxilium. Sic cum eorum luctum sedusset et lectum, et de anima et de futura illic vita multa esset philosophatus, et omnibus, prout uniuscujusque ætati conveniebat et dignitati, monita dedisset, et deinde esset precatus, tanquam in somnum resolutus, puram illam emisit animam. In virtute autem exercitæ et sacræ illius reliquæ, sanctis manibus compositæ, deponuntur in sacro templo Præcursoris, multis eas prosequentibus, et glorificantibus Patrem et Filium et Spiritum sanctum, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

βοήθειαν παρεχόμενον. Οὕτως αὐτοῖς στήσας τοὺς ὕδωρ τοῦ καὶ τὰ δάκρυα, καὶ πολλὰ περὶ τῆς ψυχῆς καὶ τῆς ἐκείθεν ζωῆς φιλοσοφῆσας αὐτοῖς καὶ διαλεξάμενος, καὶ πᾶσι κατὰ τὸ προσήκον ἐκάσθη καὶ τῆς ἡλικίας παραίνεσας καὶ τῆς ἀξίας, εἶτα καὶ ἐπευξάμενος, ὥσπερ εἰς ὕπνον κατανεχθεὶς, τὴν καθαρὰν ἐκείνην ἀφῆκε ψυχὴν. Τὸ δὲ ἀσκητικὸν αὐτοῦ καὶ ἐρῶν λείψανον, χερσὶν ὁσίων περιστάλλει, ὁ ἐρῶν λαμβάνει τοῦ Προδρόμου ναδὲ, πᾶλλων αὐτῷ προπεμπόντων καὶ δοξαζόντων Πατέρα, Υἱὸν καὶ ἄγιον Πνεῦμα νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

MARTYRIUM TON AGION MARTYRON ΜΗΝΑ, ΕΡΜΟΓΕΝΟΥΣ ΚΑΙ ΕΥΓΡΑΦΟΥ.

MARTYRIUM SANCTORUM MARTYRUM

MENÆ, HERMOGENIS ET EUGRAPHI

(Latine ap. Surium ad diem 10 Dec ; Græce ex cod. ms. Coislin. 147.)

I. Post Servatoris Christi in terram adventum, multi quidem etiam alii se ad martyrica certamina exuerunt : cum omnibus autem se quoque magnus exiit Menas. Postquam enim Diocletianus simul et Maximianus magnam quidem habuerunt imperium, fuerunt omnibus terribiles. Cum autem voluissent repugnare pietati, et fidem in Christum expugnare, quum vel portis inferi validiorem mansuram ipse pronuntiavit : postquam magnum ad hoc adhibuere studium, et omnem movere lapidem, quando cognoverunt se ea aggredi, quæ non possent fieri, et ut dicitur, jaculari in aerem, et conari movere, quæ sunt immobilia, uterque eorum deposuit imperium : apud alios quidem prætexentes fortunæ satietatem, et amorem mutationis ; iis autem, quibus poterant secreta communicare, et animum aperire, dicentes Christi virtutem, et quæ ex signis proficisceretur, persuasionem : et quod cum hoc non potuissent efficere, alia posthabentes et parva existimantes, nec imperare quidem volebant.

II. Cum sic ergo illi imperium deposuissent, Maxentius quidem ab eis Romæ, Constantius autem Galliis, Maximinus vero Orienti præficiuntur imperatores. Fuit ergo protinus in Oriente, magna persecutio adversus Christianos, et rerum communium confusio, et, ut semel dicam, magna quædam perturbatio est : seditio in terrâ et in mari, Maximino studente quidem confirmare majorum suorum deceptionem et falsam religionem : e terra autem,

A'. Μετὰ τὴν ἐπὶ γῆς τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ παρουσίαν πολλοὶ μὲν καὶ ἄλλοι πρὸς ἀγῶνας τοὺς μαρτυρικοὺς ἀπεδύσαντο ἠποδύεται δὲ μετὰ πάντων καὶ ὁ μέγας Μηνᾶς. Ἐπεὶ γὰρ ὁ τε Διοκλητιανὸς ἅμα καὶ Μαξιμιανὸς μεγάλῃ μὲν ἰσχύϊ ἀρχῆν, καὶ φοβεροὶ πᾶσι κατέστησαν, βουλευθέντες δὲ καὶ πρὸς τὴν εὐσέβειαν ἀντιπνεύσαι, καὶ τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν καταγενοῦσθαι, ἦν κρτασιώτερον μετῆναι καὶ ἔδου πύλων αὐτοῖς ἀπεφῆναι, μετὰ τῆς πύλλῃ εἰς τοῦτο προσαναγκάσει σπουδῆν, καὶ πάντα κινήσει λίθον, ἑπείπερ ἔγνωσαν ἀδυνάτοις ἐπιχειροῦντες, καὶ τὸ τοῦ λόγου πρὸς οὐρανὸν τοξεύοντες ἢ τὰ ἀκίνητα κινεῖν περιώμενοι, ἐκότερος αὐτῶν τὴν βασιλείαν ἀπεσκευάσαντο, πρὸς μὲν τοὺς ἄλλους κόρον τῆς τύχης, καὶ μεταβολῆς ἔρωτα προφασισάμενοι ὅς δὲ τῶν ἀπορρήτων κινωμένων εἶχον καὶ τὰ τῆς ψυχῆς. Ἐξεκάλυπτον, τοῦ Χριστοῦ τὴν ἰσχυρὴν εἰπόντες, καὶ τὴν ἐκ τῶν σημείων πειθῶ, καὶ ὡς ἐπεὶ τοῦτο μὴ καταπράξασθαι δυνατοὶ γέγονασιν, δεύτερα τὰλλα καὶ μικρὰ νομίζοντες, οὐδὲ ἀρχεῖν ἤξιον.

B'. Οὕτως οὖν ἐκείνων τὴν βασιλείαν ἀποθεμένων, Μαξιμῆτιος μὲν ὑπ' αὐτῶν τῇ Ρώμῃ, Κωνσταντῖος δὲ ταῖς Γαλλίαις, τῇ Ἔβρα δὲ ὁ Μαξιμῆτιος χειροτονοῦνται εἰς βασιλεῖς. Ἦν οὖν εὐθὺς κατὰ τὴν Ἔβρα διωγμὸς τε μέγας κατὰ Χριστιανῶν καὶ σύγχυσις τῶν κενῶν πραγμάτων, καὶ ἀεὶ πᾶσι τῆς ταραχῆς καὶ στάσι, κατὰ γῆν τε καὶ θάλασσαν, τοῦ Μαξιμῆτιου κρατεῖναι μὲν διὰ σπουδῆς ἔχοντος, τῶν προγόνων ἀπέστην καὶ τὰ σεβάσματα, ἔξ-

ραι δὲ, εἰ δυνατὸν, ἀπὸ γῆς τὰ Χριστιανῶν, καὶ ἂν
 ὄλως ἐκ μέσου ποιήσασθαι. Ἐπεὶ δὲ ἀνηνέχθη αὐτῶ
 ὡς πᾶσα ἡ Ἀλεξάνδρεια, πόλις δὲ αὕτη περιφανὴς
 τῶν κατ' Αἴγυπτον, στασιάζει μὲν καὶ καθ' ἑαυτήν,
 πραγμάτων κοινῶν ἕνεκα, στασιάζει δὲ καὶ τοῦ
 κηρύγματος αὔθις ἐπιφοιτήσαντος αὐτῇ τοῦ Χρι-
 στοῦ, ἔδοξεν αὐτῶ, σκεψαμένῳ, ἐπεὶ μὴ δι' ἑαυτοῦ
 παρὼν καταλλάττειν τὴν πόλιν ἡδύνατο, θεοπίσμασι
 τῶς ἀνιχνεύσει μὲν τὸ κήρυγμα, ἐπιλύσει δὲ τῶν
 ἀμφισθητήσεων, ὅσαι κοινῶν τε καὶ πολιτικῶν τυ-
 γάνουσι. Ἔς δὲ κρείττων ἐφάνη τῶν θεοπισμάτων
 ἦ τε διαφορὰ τῶν στασιαζόντων καὶ ὁ λόγος ὁ τοῦ
 κηρύγματος, ἀνηνέχθη αὔθις καὶ ταῦτα τῶ βασιλεῖ.
 Ὁ δὲ ἐδυσχέρασε μὲν εὐθύς οὐ μικρῶς ἐπὶ τῇ κα-
 τερρονήσει τῶν διατάξεων, ὠργίζετο δὲ ἐπὶ τῇ
 ἀθετήσει τῶν πατρῶν θεῶν.

Γ'. Πρὸς ἄλλοις γούν τῆς ὀργῆς πλασάμενος τῆς
 τοσαύτης πόλεως τὴν ἀποστασίαν, τότε μὲν ἐπέ-
 σθεν ἑαυτὸν τῆς ὀργῆς, τοὺς συνεκκλησιάσαντας
 ὡς περ τῶν ἐν τέλει καταεισεθείς· ὕστερον δὲ, μόν-
 ῳ· γενόμενος τῆς τοιαύτης σπουδῆς, καὶ γνοὺς ὡς
 ἀναγκαῖον μὲν αὐτῶ δημοσίων χάριν πραγμάτων
 εἶναι πρὸς τὸ Βυζάντιον διατρίβαιναι, ἀσύμφορον δὲ
 καταλιπόντα τοῦτο φοιτῆσαι πρὸς Ἀλεξάνδρειαν,
 στέλλει πρὸς αὐτοὺς ἄνδρα, Μηγῶν μὲν καλούμενον,
 καὶ Ἀθηναῖον τῷ γένει, καὶ ἕνα τῶν τῆς βουλῆς, ἐκ
 τῆς τῶν Ἑλλήνων δὲ παιδείας ὀρμώμενον, καὶ
 ἡκικημένον τὴν τε ἄλλην ἀπασαν ἐπιστήμην εἰς
 ἄκρον, καὶ δὴ καὶ τέχνην ῥητορικὴν, ὅση περὶ πα-
 λαίσματα τε καὶ ἀντιθέσεις, ἀμαχὸν δεδειγμένον,
 καὶ συνελόντα φάναι, λέγειν μὲν προχειρότατον,
 ἀκούειν δὲ συνετώτατον, λανθάνοντα δὲ τῶς περὶ
 τὸ σέβας, καὶ κρυπτῶς τὰ Χριστιανῶν μεταρχέμε-
 νων, μέχρι δὲ τότε τὸ τοῦ βασιλέως ὑποκρινόμε-
 νον θέλημα. Εὐλαθεῖτο γὰρ διὰ τὸ περὶ τοὺς ἀγῶνας
 ἐπισφαλῆς ἐθελοντι χωρῆσαι πρὸς τὸ μαρτύριον. Ὁ
 μὲν οὖν βασιλεὺς ἐκπέμπει τοῦτον ἐπὶ τὴν Ἀλε-
 ξάνδρειαν σὺν τάχει πολλῶ, ἵνα μὲν καὶ τὰς τῶν
 πολιτικῶν πραγμάτων συμπλοκάς διαλύσεται, καὶ
 κιταλλάξη τοὺς διὰ ταῦτα πρὸς στάσεις χωρήσαν-
 τας, τὸ δὲ πλεόν καὶ καίριώτατον, ὡς ἂν ζήλῳ τῆς
 πατρῶας θρησκείας καὶ τῇ τέχνῃ τοῦ λόγου καὶ τῷ
 μεγέθει τοῦ φρονήματος τὸ τοῦ Χριστοῦ κήρυγμα
 τῆς πόλεως ἀπελάσῃ, ἀναδιδάξῃ τε αὔθις τὸ βασι-
 λικὸν σέβας τοὺς ἀπίστοτον ἐκείνο θεμένῳ, τιμω-
 ρίας τοὺς μὴ πειθόμενους ὑπαγαγῶν.

Δ'. Ὁ δὲ, τὴν τε ἐξουσίαν καὶ τῶν τοσοῦτων πραγ-
 μάτων τὸν ὄγκον ὑποδύς, ἐν ὀλίγῳ τε τῇ πόλει ἐπι-
 δεδημηκῶς, οὕτω ταῖς ἐκ τῆς τέχνης ἀνάγκαις καὶ
 τῷ κράτει τῆς φύσεως, ῥᾶον τὰ ἀμφισθητούμενα
 διαλύσαστο, καὶ τοῖς πολιτευομένοις μὲν τὴν παλαιὰν
 εἰρήνην, τὸ κράτος δὲ τῇ πόλει καὶ τὴν εἰς πάντα
 γαλήνην ἀνευέωσαστο, ὡς διγγάκις μὲν αὐτὸν τοῦ
 βήματος, μηδὲ ἀπαξ δὲ δεηθῆναι πληγῶν. Ἐπεὶ δὲ
 περὶ τὰλλα μὲν συμβῆσαν εἶδε τὴν πόλιν, ἀσύμβα-
 τον δὲ περὶ τὴν δόξαν τοῦ καινοῦ δόγματος εἶτι μέ-
 νουσαν, γρίψας πάντα δι' ὀλίγων τῶ βασιλεῖ, αὐτὸς
 τὴν ἐπὶ τὸ κήρυγμα τοῦ Χριστοῦ αὐτίκα ἐτρέπετο.
 Καθ' ἑαυτὸν δὲ γενόμενος καὶ συνέως ὡς εὐχερῶς

A si fieri posset, tollere res Christianorum, et omnino
 auferre de medio. Cum vero ei relatum esset, totam
 Alexandriam (ea est autem civitas illustris in
 Ægypto) et per se quidem seditionem agitare causa
 reipublicæ, et seditionem etiam agitare, cum Christi
 ad eam venisset prædicatio, ubi deliberasset et con-
 siderasset, ei visum est (quoniam non poterat per
 se præsens civitatem conciliare), edictis interea re-
 primere quidem prædicationem, componere autem
 controversias publicas et civiles. Cum vero edicta
 videretur superare eorum, qui seditionem agita-
 bant, controversia, et ratio prædicationis, relato
 sunt hæc quoque rursus ad imperatorem. Ille
 autem continuo non parum quidem ægre ferebat
 suarum contemptionem constitutionum, irasce-
 batur vero, quod dii patrii abolerentur.

III. Iræ itaque hunc prætextum præseferens,
 quod tanta defecisset civitas, tunc quidem summi
 retinuit impetum, eos qui erant in Ecclesia, ut
 qui essent ex magistratibus, reveritis; postea
 autem cum in hoc totum suum convertisset stu-
 dium, et cognovisset sibi quidem necesse esse
 reipublicæ gratia adhuc versari Byzantii, non ex-
 pedire vero, eo relicto proficisci Alexandriam,
 mittit ad eos virum, qui vocabatur quidam Menas,
 et erat genere Atheniensis, et unus ex senatu, et
 ex Græcorum processerat disciplina: ut qui cum
 in illa esset doctrina summe exercitatus, tum etiam
 in arte rhetorica, quæ in disceptationibus versatur
 et contentionibus, erat inexpugnabilis; et ut, paucis
 dicam, ad dicendum quidem erat promptissimus,
 ad audiendum vero prudentissimus: tunc autem
 celabat religionem, et occulte sectabatur res Chri-
 stianorum: usque ad hoc tempus autem se simu-
 labat sequi voluntatem imperatoris. Verebatur
 enim, quoniam sunt certissima periculosa, sua
 sponte venire ad martyria. Atque imperator qui-
 dem maxima celeritate eum mittit Alexandriam, ut
 rerum quidem civilium componat controversias, et
 eos conciliet, qui propter eas processerant ad se-
 ditiones: maxime vero et præcipue, ut zelo pu-
 tris religionis, et dicendi arte, et animi celsitudine,
 Christi prædicationem expelleret a civitate, et
 rursus imperatoriam doceret religionem, pœnis
 eos subjiciens, qui illam abjuraverant.

IV. Ille autem potestatem et tantarum rerum
 molem suscipiens, cum brevi tempore fuisset in
 civitate, artis necessitate et ingenii præstantia
 controversias facile composuit: et civibus quidem
 antiquam pacem, civitati vero potentiam et tran-
 quillitatem omnino restituit, adeo ut raro quidem
 tribunali, plagis autem ne semel quidem opus fuerit.
 Cum autem in aliis quidem vidisset convenire civi-
 tatem, in novi vero dogmatis sententia nondum
 convenire, et omnia sigillatim scripsisset ad imper-
 ratorem, conversus est ipse ad prædicationem: et
 intelligens esse facile, si modo velit, totam per se
 civitatem convertere ad veram religionem: et quod

si in alio quidem tempore subliisset martyrimum, A pro se solum accepisset coronam, hodie autem pro iis, qui decertant, accipiet mercedem : intuens ad coronas, statuit et magis arguere deceptionem, et traducere civitatem ab errore gentilium, et persuadere omnibus, ut discant pietatem, et seipsum reddere manifestum, et certaminum occasiones ipse tanquam ansas præbere aliis. Quoniam vero perspiciebat multitudinem nequaquam quidem nudas admittere adhortationes, sed eas potius habere suspectas, facilius autem capi a fide, quæ proficiascitur ex operibus, pauca docens, idque solum, quando videbat interrogantes et cupientes discere : magna ex parte autem eos per signa inducens, adeo brevi ad eam, quæ latebat, traduxit veritatem, ut fuerint omnes parati dæmonum statuas et aras deicere, et, si quando liceret, pro Christo pati mortem prompto et alacri animo. Nam cum ille quidem cum rebus publicis ipso quoque dignitatis fastu exutus, totum forum obiret honesto et moderato incessu, et totus quoque fere populus ipsum consoqueretur, propter reverentiam magistratus et signorum et curationum, accideret autem forte fortuna, ut ipse incideret in ægrotos, aut illis occurreret, quibus erat corpus aliqua parte mutilum, ille quidem protinus cernebatur animo perturbatus, et manus eis imponebat, et Christum invocabat, et signo crucis obsignabat. Illi vero cum essent claudi, statim saltabant omnibus videntibus : surdi autem et cæci protinus videbant et audiebant, mulique loquebantur, et dæmoniaci curabantur.

ἀπεσφράγιζεν· οἱ δὲ αὐτίκα, χωλοὶ τε ὄντες, ἐν ὀφθαλμοῖς πάντων ἤλκοντο, κωφοὶ δὲ ἢ τυφλοὶ, ἀνέ-
βλεπόν τε παραχρήμα καὶ ἤκουον, ἀλαλοὶ τε ἰλάδουν, καὶ δαιμονῶντες ἐθεραπεύοντο.

V. Cum hæc ergo fierent, et precaretur quidem beatus Menas, ad invocationes autem concurrerent omne genus miracula (manifestum enim erat illi qui simul aderant, quis solum nominatus faceret miracula, et quod non erat alius, nisi Christus Deus), erumpens repente universa civitas a majorum, in qua enutriti fuerant, deceptione, et patrios quidem deos multum ludificans, multa vero dicens adversus imperatorem, et gravissime execrans tam eos qui colunt, quam ea quæ coluntur, et toto animo abjurans parentum impietatem, a martyris lingua et mente omnes simul pependerit, et sua ei anima adhæserunt, sacras voces arbitantes, et verba vitæ, illius solius verba agnoscentes : paucis ad signa conniventibus, et ad agnitionem eorum obsurdescentibus. Quinam autem erant isti? Ii, a quibus magni quidem fiebat festum dæmonum, quod peragebatur ad aras, propter comessationem, et ebrietatem, et cubilia, et intemperantiam : contemptui vero habebantur res honestæ et venerandæ Christianorum, propter vitam continentem et impatibilem, et quæ erat cum corpore, vitam incorpoream. Cum autem isti tenebrarum filii et interitus, derelictam errorem et suorum simulatorum dedecus non ferentes, sancum quærentem neci pro facta eis injuria, et populum pro ejus

ἔχει βουληθεὶς ἔρτι τὴν πόλιν πᾶσαν δι' ἑαυτοῦ μεταδίνειν πρὸς θεοσέβειαν, καὶ ὡς ἐν ἄλλῃ μὲν καιρῷ μαρτυρήσας, τὸν ὑπὲρ ἑαυτοῦ μόνον ἀπενέγκοιτο στέφανον, σήμερον δὲ, καὶ τὸν ὑπὲρ τῶν ἀγωνιζομένων αὐτῶν μισθὸν λήψεται, καὶ ἀπιδὼν πρὸς τοὺς τοσοῦτους στεφάνους, ἔγνω τὴν τε ἀπάτην μᾶλλον ἐλέγξει, καὶ μεταστῆσαι τῆς ἑλληνικῆς πλάνης τὴν πόλιν, καὶ πείσαι πάντος μεταμαθεῖν τὴν εὐσέβειαν· φανερόν τε ἑαυτὸν καταστῆσαι, καὶ τὰς ἀφορμὰς τῶν ἀγῶνων ὡς λαβὰς τοῖς ἄλλοις αὐτὸν παρασχεῖν. Ἐπεὶ γοῦν συνείδε τὸ πλῆθος, τὲς μὲν ψιλὰς παραινέσεις οὕτε προσέγον, καὶ δι' ὑποψίας ποιούμενον, πρὸς δὲ τὴν ἐξ ἔργων πίστιν εὐκόλως χειρούμενον, ὀλίγα διδάσκων, καὶ τοῦτο, ὅτι μόνον πυνθανομένους ἑώρα καὶ γλιγομένους μαθεῖν, τὰ πολλὰ διὰ τῶν σημείων αὐτοὺς ἐνάγων, οὕτως ἐν βραχείᾳ πρὸς τὴν κρυπτομένην ἀλήθειαν μετεδίδασεν, ὡς ἐτοίμους πάντας γενέσθαι τὰ τε ἀφιδρώματα τῶν δαιμόνων καὶ τοὺς βωμοὺς καθελεῖν, καὶ εἴ ποτε παρῆ, τὸν ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ προθύμως ἀποθανεῖν θάνατον. Ὡς γὰρ ὁ μὲν μετὰ τῶν δημοσίων πραγμάτων καὶ αὐτὸν τὸν τοῦ ἀξιώματος ἔγκον ὥσπερ ἀποδυσάμενος ἐπήει κατὰ πᾶσαν τὴν ἀγορὰν εὐκόσμως καὶ μετρίῳ τινὶ τῷ βαδίσματι, συνείκετο δὲ αὐτῷ καὶ πᾶς ὁ δῆμος σχεδὸν αἰδοὶ τῆς ἀρχῆς καὶ τῶν σημείων καὶ τῶν ἰάσεων, συνέβαινε δὲ κατὰ τινα τύχην, ἣ ἀρρώστοῦσι παραβάλλειν αὐτὸν, ἣ ἐκείνοις συναντᾶσθαι, οἷς ἐν μέρει τινὶ τὸ σῶμα πεπηρωτο· ὁ μὲν περιπαθὲς τε εὐθύς ἔωρατο, καὶ τὰς τε χεῖρας αὐτοῦ ἐπέτιθει, καὶ τὸν Χριστὸν ἐπεδοῶτο, καὶ τῷ τοῦ σταυροῦ σημείῳ αὐτοὺς

ἔπετιθει, καὶ τὸν Χριστὸν ἐπεδοῶτο, καὶ τῷ τοῦ σταυροῦ σημείῳ αὐτοὺς ἐθεραπεύοντο.

Ε'. Ὡς οὖν ταῦτα οὕτως ἐνηργεῖτο τε καὶ ἐπράτετο, καὶ ἠύχετο μὲν ὁ μακάριος Μηνᾶς, συνέτρεχε δὲ πρὸς τὰς ἐπικλήσεις τὰ παντοδαπὰ θαύματα, ὅλην δὲ τὴν καὶ τοῖς συμπαροῦσι τῆς ὁ μόνον ἑνομαζόμενος καὶ θαυματουργὸν, καὶ ὡς οὐκ ἄλλος ἢ Χριστὸς ὁ θεὸς, ἐξαίφνης πᾶσα ἡ πόλις ἀποβραγείσα τῆς συντρόφου τῶν προγόνων ἀπάτης, καὶ πολλὰ μὲν διακωμωδήσασα τοὺς πατρῷους θεοὺς, πολλὰ δὲ κατεπιούσα τοῦ βασιλέως, καὶ παρασαμένη τὰ χαλεπώτατα τοῖς τε σεβομένοις καὶ αὐτοῖς τοῖς σεβάσμασι, καὶ ὅλην ψυχὴν τὴν τῶν πατέρων ἀσέβειαν ἐξομοσαμένη, πάντες εὐθύς τῆς τοῦ μαρτυροῦ γλώττης ἅμα καὶ γνώμης γεγόνασι. Καὶ τὴν ψυχὴν ὀπίσω αὐτοῦ ἐκολλήθησαν, φωνὰς θεοῦ τὰς ἐκείνου φωνὰς ἠγγεγάμενοι, καὶ ῥήματα ζωῆς τὰ ἐκείνου μόνου γινώσκοντες, ῥήματα, ἄλλων τινῶν μυσάντων πρὸς τὰ σημεῖα καὶ κωφευσάντων πρὸς τὴν ἐπίγνωσιν. Καὶ τίνων τούτων; Οἷς πολλοῦ μὲν ἐτιμᾶτο ἡ τῶν δαιμόνων ἐπιδῶμιος ἑορτὴ διὰ τὸν κῶμον καὶ τὴν μέθην, καὶ τὰς κοίτας καὶ τὴν ἀσέβειαν· ἠτοιμάζετο δὲ τὰ σεμνὰ τῶν Χριστιανῶν διὰ τὴν ἐγκρατῆ ζωὴν τε καὶ ἀπαθῆ καὶ τὴν μετὰ σώματος ἀσώματον βιοτήν. Ἐπεὶ οὖν οἱ τοῦ σκότους οὗτοι καὶ τῆς ἀπωλείας υἱοὶ, τὰ τῆς πλάνης ἐγκαταλείμματα, τὴν τῶν ἰδίων σεβασμάτων αἰσχυρὴν οὐκ ἀνεγκόντες, ἐξήτουν τε τὸν ἄγον ἀμύνα-

σθαι δῆθεν τῆς εἰς αὐτοὺς ἀδικίας, καὶ τὸν δῆμον Ἀ τῆς εἰς τοὺς θεοὺς ὕβρεως, εὐλαβοῦντο δὲ τὴν τοῦ πλῆθους ὀρμὴν· ἀναφέρουσι καὶ ταῦτα λάθρα τῷ βασιλεῖ. Ὡς ἂν δὲ διαφερόντως ἀνάψωσιν αὐτοῦ τὸν θυμὸν, καὶ ὅλον αὐτὸν ἐπὶ τὴν δίκην ἐνέγκωσι, καὶ ἀπορία καὶ ὀργῇ πολιορκηθέντα ταχὺν γενέσθαι παρασκευάσωσι τοῦ ταλμῆματος τιμωρῶν, τὸ ὁ Γαλιλαῖος ἄνομα πανταχοῦ τῆς ἐπιστολῆς ἐγκατέσπαρτο, καὶ τὴν ἀθέτησιν τῆς αὐτοῦ δεσποτίας καὶ τῶν θεῶν, καὶ τὰ κατ' ἀμφοτέρων ἀνώματα καὶ τὸν γέλωτα καὶ τὴν καθάπαξ ἀποστασίαν τῆς πόλεως.

Γ'. Ὁ δὲ Μαξιμῖνος, ἀναγκασθέντων αὐτῷ τῶν γραμμάτων, εὐθὺς αἰσχύνης τε καὶ λύπης πεπλήρωτο τὴν ψυχὴν. Ἀλύπητο μὲν γὰρ διὰ τὴν ἐπὶ τῇ πόλει ζημίαν, εἰς νοῦν λαβῶν, ὅπως τε αὐτῷ Β τὰ τῆς ἀρχῆς ἠκρωτηριάζετο, καὶ ὅσον μέρος αὐτῷ παρηραίτο τῆς ἐξουσίας· ἥσυχόντες δὲ, ἑαυτὸν τε καθορῶν ἡ-τώμενον, καὶ ὑβρίζομένους αὐτοῦ τοὺς θεοὺς. Προσποιησάμενος δὲ τὴν γενομένην αὐτῷ σύγχυσιν τῆς ψυχῆς, καὶ τὴν τοῦ προσώπου κατῆφειαν, σύννοιαν μόνην εἶναι, καὶ τοῦ λυσιστελοῦτος διάσκειψιν, ἐπὶ μὴ μέχρι πολλοῦ πρὸς τὴν ζάλην ταύτην ἀντέχειν ἠδύνατο, δῆλος εὐθὺς γίνεται, καὶ ὑπὸ τοῦ πάθους ἐλέγχεται, καὶ φανερῶς βήγνυσι τὴν ὀργὴν. Δυσφημίας οὖν πολλὰ κατὰ τοῦ Χριστοῦ, καὶ πλάνην καταγνοῦς τοῦ μακαρίου Μηνᾶ, καὶ προσθεὶς ὡς ἀδύνατον μὲν ἀνθρώποις ἀνθρώπων διαγῶναι καὶ διαλαθεῖν ἀκριβῶς, ἀσύγνωστα δὲ ἀμαρτάνουσιν οἱ μηδὲν τοῖς εὐρηγητέχοσιν ἔχοντες ἐγκαλεῖν, οὗτοι δὲ τὰς ἐκείνων ἐπ' αὐτοῖς ἐπιβὰς ματαίαις ὀρθῶναι παρασκευάζοντες, ἀνίστη, ἐν τοσοῦτοις τῶν ἐπειγόντων πραγμάτων τὴν λύσιν παραδραμῶν. Ἐωθεν δὲ τῇ ἐξῆς ἐκκλησίᾳ μετὰ τῶν ἐν τῇ καὶ κοινῶς αὐτοῖς συνδιασκεψάμενος, καὶ ὁμοιοῦντας πάντας ἰδὼν ἐπὶ τινὶ Ἑρμογένει ἀνδρὶ, σεμνῷ μὲν καὶ περιδύξῳ, καὶ τᾶλλ' οὐ φαύλῳ, ἰσχυρόν τε γὰρ, καὶ τοῖς πένησιν ἀγαθὸς ἦν, καὶ τὸ τοῦ Ἀποστόλου, « Νόμον μὴ ἔχων, φύσει τὰ τοῦ νόμου ποιῶν ἦν, » ἀγνοοῦντι δὲ τῶς τὴν τοῦ Χριστοῦ δύναμιν, καὶ μηδὲ τῷ αὐτοῦ βαπτίσματι τελεσωργηθέντι, εἰ καὶ κατὰ Χριστὸν ἐλάνθανε πορευόμενος, καὶ πρόδατον μὲν αὐτοῦ ἦν, ἀσημαντον δὲ, καὶ τὴν τῆς οἰκειώσεως οὐπω σφραγίδα δεξάμενον· ἐπὶ οὖν ταῦτά τε προσῆν τῷ ἀνδρὶ, καὶ Ἀθηναῖος μὲν ἦν καὶ αὐτὸς τὸ γένος, καὶ τὴν Ἑλληνικὴν παιδείαν ἀκρότατα μεμελετηκώς, τὴν τε φρόνησιν ἐκ πάρας τε καὶ φύσεως ἐπεπέκνωτο, καὶ ἐχώρει πρὸς τὸ λέγειν οὕτως, ὡς ἰσχυρότερον ἦκεν εἰς τοῦτο δοκεῖν, καὶ διὰ ταῦτα κατάλληλος ἴδοις ταῖς τῶν ἀνακυφάντων τημιχαῦτα πραγμάτων πλοκαῖς τε καὶ περιστάσεσιν, αὐτὸς τε προσετίθη τοῦτω ὁ βασιλεὺς καὶ πᾶσαν ἰδὼν εἰς τοῦτο συνευδοκῆσασαν τὴν βουλὴν, μετέστησε μὲν εὐθὺς ἐφ' ὕβρει καὶ ἀκοντα τὸν μακάριον Μηνᾶν τῆς ἀρχῆς· ἐξαπίστικε δὲ τὸν Ἑρμογένην, ἐπαρχὸν ὄντα τημιχαῦτα τῆς πόλεως, ἐπιτρέψας αὐτῷ τὰ τε κατὰ τὸν μέγαν Μηνᾶν ἐξετά-

VI. Maximinus autem statim, eis lectis litteris, pudore et dolore fuit repletus. Dolebat enim propter damnum civitatis, cum considerasset, quam mutilatum sibi esset imperium, et quanta pars potestatis esset sibi ablata. Pudore vero afficiebatur, videns se esse victum, et suos deos esse affectos contumelia. Cum autem præ se tulisset eam, quæ ipsum invaserat, animi perturbationem, et vultus tristitiam, esse solummodo intensam cogitationem, et ejus quod expediebat, meditationem, quoniam huic tempestati diu non potuit resistere, fit protinus manifestus et arguitur ab animi perturbatione. et aperte erumpit in iram. Cum itaque multis maledictis Christum esset insectatus, et beatum Menam condemnasset erroris, et adjecisset, fieri quidem non posse, ut homines hominem discernant, peccare autem peccatum minime ignoscendum eos qui cum nihil habeant cuius insimulent benefactores, efficiunt ut illorum in eis spes eornatur inanis: surrexit, interim rerum urgentiam prætermittens solutione. Mane autem die sequenti convocatis magistratibus, cum communiter cum eis considerasset, et vidisset omnes consentientes in quemdam Hermogenem, virum quidem honestum et clarum, et alioqui non malum (erat enim temporans et bonus in pauperes, et, ut dicit Apostolus¹, legem non habens, natura faciebat, quæ sunt legis: ignorabat vero tunc Christi virtutem, et nec ejus erat baptismo consummatus: etiamsi imprudens ingrediebatur via, quæ est ex Christo: et erat quidem ejus ovnis, sed non signata, et conjunctionis ac familiaritatis nondum acceperat signaculum): cum ergo hæc ei adessent, et esset quidem ipso quoque genere Atheniensis, et in Græca eruditione summe exercitatus, tam experientia, quam natura valeret prudentia: et ad dicendum ita accederet, ut videretur ad hoc venire meditato: et ideo censeretur esse aptus implicatis et perplexis, quæ tunc orta erant, negotiis, et ad eum adiecit animum imperator: et cum vidisset universum ad hoc consensisse senatum, statim quidem tanquam probri et ignominie causa vel absentem beatum Menam removit a rectione: misit autem Hermogenem, qui tunc erat præfectus urbis, jubens eum et magnum Menam examinare,

¹ Rom. II, 14.

et civitatem ab errore, ut ei quidem videbatur, a liberare: non modica quidem ei data manu ex Byzantio, quæ eum eo veraretur, et majore ex Alexandria, quæ ei inserviret.

VII. Hermogenes ergo jam navigans in Ægyptum, cum undique circumdneret ministris et satellitibus, videt tres viros luminosos, ei dicentes: Vide, Hermogenes, quod nec breve quidem studium Deus despicit. Cum ille autem interrogasset: Et quod est hoc breve studium? Imperfectum tuum, dixerunt suscipientes, propositum, viam tuam, quæ ad multorum spectabat naufragium, effecit tibi gloriæ conciliatricem et nonfragium, effecit tibi gloriæ conciliatricem et nonfragium immortalium. Vide ergo, ut hæc bona nuntia apud te conserves, et ne ea mandes oblivioni; etenim per hoc tuum iter mox habebis verum Regem et æternum. Porro autem a nobis quoque ipsis eum virum consequeris, per quem et huic beato Regi has amicus, et eum accipias profectum, quem qui hodie regnat, tibi dare non potest. Cum vero ad extremum galli cantum nox jam pervenisset, excusso simul somno, et, quam ex nocturna visione acceperat, perturbatione, non valens conjicere ea quæ visa fuerant, suspicatus est solummodo somnium esse visionem illam, quod illi nec opinatam e vestigio rerum annuntiabat mutationem, et gloriam fortasse constantiorem quidem, sed tamen terrenam. Cum autem paucis post diebus longam illam confecisset navigationem, et placido fluctu in portum appulisset Alexandriæ, descendit de navi, et continuo se latum dedebat exsequendis imperatoris monitis atque jussis. Nam cum Imperator quidem multa prefecisset mandasset adversus beatum Menam, ei vero universa civitas obviam processisset in litore, tympana autem et laudes et tubæ in occursum circumsonarent: et una vox esset laudantium, cum extollens, qui missus fuerat ab imperatore, cum ipse præfector suos tanquam in phalangis ordinem direxisset satellites, et jussisset præcedere lictores et apparitores: cum tanto stupore et admiratione omnium ascendit in civitatem, cum quanta iis qui tunc erant, potisset videri vel ipsam terram movere, et negotiorum meditatione, et in rebus omnibus studio diligentissimo, constantique et inflexibili habitu animi, sperans se et ab imperatore mandatum honorem recte administraturum, et eorum qui non erant firmi, gressus supplantaturum.

VIII. Cum autem vespere solus per se esset, dimissa turba, quæ eum deduxerat, animadvertens magnus Monas, quod eum seorsum quidem sunt homines, et maxime viri clari et insignes, ferunt reprehensiones, et cum ea quæ eis sæpe visa fuerant, refelluntur, sustinent: in concione vero et congregata multitudine, ægre ferunt se redargui, et constanter permanent in iis quæ sibi visa fuerint: hoc ille optime considerans, et quod eruditissimus quidem vir erat Hermogenes, nondum autem poterat comprehendere tantam dogmatis al-

σαι, καὶ τὴν πόλιν τῆς πλάνης ὡς αὐτῷ δοκοῦν ἀνασώσασθαι, δοῦς τε οὐκ ὀλίγην μὲν χεῖρα καὶ ἐκ τοῦ Βυζαντίου αὐτῷ συ ἐπισθαι, πλείονα δὲ καὶ ἐκ τῆς Ἀλεξάνδρου ὑπηρετεῖν.

Z. Ὁ τοίνυν Ἑρμογένης, πλέων ἤδη τὸν ἐπὶ τὴν Ἀλεξάνδρειαν πλοῦν, καὶ πανταχόθεν ὑπηρεσίᾳ τε πολλῇ καὶ δορυφορίᾳ περιβρόμενος, ἐν ἐκστάσει ὡσπερ κατὰ τοὺς ὕπνους γενόμενος, ὄρᾳ τρεῖς ἀνδρας φωτοειδεις, φάσκοντα; πρὸς αὐτόν· Ἴδε, Ἑρμογένε; ὡς οὐδὲ σπουδῆ; βραχείας ὑπερορᾷ ὁ θεός. Πυθόμενου δὲ ἐκείνου, Καὶ τίς ἡ βραχεία αὕτη σπουδῆ; ἐκείνοι, Τὴν ἀτελή σου, ἐφῆσαν ὑποδεξάμενοι, πρόθεσιν, τὴν πρὸς ναύγια πολλῶν ἀποδλεπούσαν σου ὁδὸν, δόξῃς σοι τέθεικε πρῶτον ἀποδλῆσάν σου ἀθανάτων τιμῶν. Σῶζε οὖν ταυτὶ τὰ εὐαγγέλια παρὰ σαυτῷ ἀνεπίληστα. Καὶ γὰρ διὰ ταύτης σου τῆ; πορείας ἔξεις ἕσον οὐκω βασιλεία ἀληθινὸν καὶ ἀίδιον· εὐμοιρήσεις δὲ καὶ παρ' ἡμῶν αὐτῶν ἀνδρός τοιοῦτου, δι' οὗ ἂν φίλος τε βῆτα γένη τῷ βασιλεῖ τούτῳ, καὶ προκοπῆ; μετὰσχῃ; ἣν ὁ σημερον βασιλεύων δοῦναι σοι διαπορεῖ. Ἐπει δὲ καὶ ἡ νύξ ἤδη περὶ τὰ; ἐσχάτας ἦν τῶν ἀλεκτροῦδων ὥδα; εὐθύ; ὁ Ἑρμογένης ἀπικτιναξάμενος ἅμα τὸν τε ὕπνον καὶ τὸν ἐκ τῆ; νυκτερινῆ; ὕψεω; θόρυβον, συμβαλεῖν οὐκ ἔχων τὰ ὁραθέντα, θνειρον ἀπλῶ; εἶναι τὴν ὀπτασίαν ὑπόπτεικε, παράλογον αὐτῷ μεταβολὴν πραγμάτων καταπόδα; ἐπαγγελλόμενον, καὶ δόξαν ἴσως μονιμωτέραν μὲν, ἀλλ' ἐπίγειον. Περαιωθεῖ; δὲ μετ' ὀλίγας τὸν πολὺν ἐκεῖνον ἀπόπλου, καὶ ἡμέρῳ κύματι τοῖ; λιμένι Ἀλεξανδρείας προσσχών, ἀπέβη τε τῆ; νηὸ; καὶ εὐθύ; τῆ; βασιλείω; ἦν ἔλα; ὑποθήκη; τε καὶ κελεύσεω;. Ὡ; γὰρ ὁ μὲν βασιλεὺ; πολλὰ κατὰ τοῦ μακαρίου Μηνᾶ τῷ ἐπάρχῳ ἐπίσκηψεν, ἀπήντα δὲ καὶ πᾶσα ἡ πόλι; πρὸ τῶν αἰγιαλῶν, τύμπανα δὲ καὶ εὐφημαῖα καὶ αἰλιγγε; τὴν ἀπαντὴν περιτήχων, καὶ μία τῶν εὐφημούντων, ἦν ἡ φωνή, τὸν ἐκ βασιλείω; ἀπεσταλμένον ἐξαιρούσα, τῆ; ἔλαμενο; τὴν δορυφορίαν καὶ αὐτοῦ; ἑπαρχο; κατὰ φάλαγγα, καὶ προοιδεύειν τὴν ὑπηρεσίαν κελεύσας, μετὰ τοσαύτης τῆ; καταπλήξεω; ἐπὶ τὴν πόλιν ἀπῆει, μεθ' ὅση; ἂν ἔδοξεν ἐκεῖνο; τοῖ; τότε κινεῖν καὶ τὴν γῆν. τῇ μελέτῃ τῶν πραγμάτων καὶ τῇ περὶ τὰ πάντα σπουδῇ, καὶ τῷ ἀκλινεῖ καὶ ἀτρέπτῳ τῆ; ψυχῆ; παραστήματι, τὰ; τε παρὰ βασιλείω; ἐπιζῶν κατορθῶσαι τιμὰ; καὶ τῶν ἀστηρικτῶν ὀπισκεῖσθαι τὰ διαδήματα.

H. Ἐπὶ δὲ καθ' ἑαυτὸν ἐγένετο, πρὸς ἐσπῆραν λυθείσης αὐτῷ τῆ; πομπῆ; συνιδῶν ὁ μέγας Μηνᾶ; ὡ; ἰδιόζοντε; μὲν ἀνθρώποι, καὶ μάλιστα τῶν ἐπιφανῶν τε καὶ περιδλέπτων, φέρουσι τοὺ; ἐλέγχου; καὶ ὧν αὐτοῖ; ἔδοξε πολλάκι; ἀνασκευαζομένων ὀνέχοντα; ἐκκλησιάζοντε; δὲ, δυσχεραίνουσι τε διελεγχόμενοι, καὶ πρὸς τὰ δεδογμένα ἐνοστατικῶ; ἔχουσι· τοῦτο ἐκεῖνο; ἄριστα συνιδῶν, καὶ ὅτι λογιώτατο; μὲν ὁ Ἑρμογένη;. οὐκω δὲ καὶ δόγματο; ὕψο; τοσοῦτον καταλαβεῖν ἱκανός, καὶ ὡ;, εἴπερ οὕτω; εἰς τὸ βῆμα χωρήσοι μὴ προκατηχηθεῖ; τὴν

εὐσεβείαν, μηδὲ τῶν πονηρῶν προλήψεων προσιθιζομένων αὐτῷ, λόγου ἐπιστήμη, καὶ φύσεως κράτος, καὶ ἔρις ψυχῆς ἐν ἀρχοντικῷ τῷ φρουράγματι οὐ μόνον ἐμποδῶν ἴσονται πρὸς παράδοσιν εὐσεβείας, ἀλλὰ καὶ ἱκανῶς ἔξουσι πόδιν τοσαύτην, καὶ μάλιστα περὶ τὴν πίστιν νεοπαγῆ, διαφθεῖριζε τε καὶ τὰ εὐσεβῆ ταύτης ἐξελεῖν σπέρματα, μετρίῳ καὶ φρονήματι καὶ τῷ σχήματι πρὸς τὸν ἑπαρχὸν αἰτείει, καὶ προσαγορεύσας φησὶν· Χάρις τῷ ἐνὶ καὶ μεγάλῳ Θεῷ. Προνοεῖ γὰρ, ὡς εἶκα, τούτου νῦν πρῶτον ὁ ὑψηλὸς σὺ καὶ περιφανής, τὴν μεγάλην καὶ πρώτην καὶ βασιλεύουσαν ἐκκλησίαν, πρὸς τὴν ἐσχάτην τε καὶ μικρὰν ἐπαδήμησας. Καὶ μέλλοντος ἤδη τοῦ ἁγίου τὴν περὶ τῆς εὐσεβείας λόγον αὐτῷ προηγεῖν, μᾶλλον δὲ διασαλεῦσαι πρότερον τὰς περὶ Θεῶν φαύλας προλήψεις, ὁ ἑπαρχος, τὸν τε ἕνα ἀκούσας Θεῶν, καὶ ὡς ἂν μὴ τοῖς συκοφάνταις εὐδιάδλητος ἦ, ὡς τοὺς ἔχθροὺς τοῦ βασιλέως προσειμένους τε καὶ λόγου μεταδιδούς, ἄλλως τε δὲ καὶ ἤθους ἐμδριθεία, καὶ αὐστηρίῳ τῇ πρὸς τὸν ἅγιον τὴν βασιλικὴν θηρώμενος εὐνοίαν καὶ κλέπτων τὰς προκοπὰς, διακώφας, εὐσχεθῆναι αὐτὸν αὐτίκῃ προσέταξε καὶ τηρηθῆναι ἐν φυλακῇ, τοσοῦτον πρὸς τοὺς παρστώτας μόνον εἰπὼν, ὡς Τῆς ἀβρίου ἐπιστάσης, εἴσεται ὁ μάταιος οὗτος, τοῦ Γαλιλαίου μύστα, οἷος ἐγὼ φίλος τοῖς ἔχθροῖς τῶν βασιλέων τε καὶ Θεῶν, καὶ εἰ εἰς Θεὸς, ἢ πολλοί.

Θ'. Καὶ ἀπλῶς τὰ μένοντα αὐτὸν ἐπ' ἔψει πάντων εἰνά. Τῇ ἐπ' ἀβρίου δὲ βήματος αὐτῷ ὑψηλοῦ προτεθέντος, τοῦ τε δήμου παντὸς θεωμένου, καὶ τῆς δορυφορίας παρισταμένης, προκαθίσας αὐτὸς ἐκέλευσε παραστῆναι τὸν ἅγιον. Οὐ γνομένου, καὶ παραστάντος τοῦ μάρτυρος φαιδρῷ τῷ προσώπῳ καὶ ἀποκρίτω ψυχῆς παραστήματι, ὁ ἑπαρχος εἶπε· Δίκαιόν ἐστιν, ὦ Μηνᾶ, βασιλέας τε τιμᾶν πάντα ἄνθρωπον, καὶ τοὺς αὐτῶν σέβασθαι θεοὺς, καὶ πρὸς ἐτι τοῖς εὐεργέταις εὐγνωμονεῖν; ἢ τί δεῖ πρὸς ταῦτα ποιεῖν, αὐτὸς ἐν τῷ φανερῷ διδάξον. Καὶ ὁ ἅγιος, Μέχρι τότε, ἑπαρχε, τοῖς εὐεργέταις ἔφη, προσήκον εὐγνωμονεῖν, μέχρις ἂν ἀμφοτέροις τὸ εὐγνωμονεῖν, αὐτῷ τε τῷ εὐγνωμονοῦντι, καὶ πρὸς ὃν τοῦτο γίνεται λυσαιτέλης ἢ· ὅταν δὲ τούναντιον πολλὴν ἐκατέροις ἐπάγῃ τὴν βλάβην, τότε χρῆ, τὴν μετὰ βλάβης εὐνοίαν ἀπασαμένους, τὰ πρὸς ὠφέλειαν συντείνοντα προτιμᾶν. Βασιλέας δὲ τιμᾶν μὲν καὶ τὴν ἀρχὴν ὀσίων· ὅταν δὲ μὴ περὶ Θεῶν οὔτοι τὴν πρώτην ἀρχὴν καλῶς τε καὶ ὑγιῶς ἔχουσι, μηδὲ τὴν τιμὴν, ὡς θεὸν ἐστίν, αὐτῷ νέμωσιν, οὐκ ἂν εἴποιμι χρῆναι τοὺς τοιοῦτους τιμᾶν. Ἀλλὰ καὶ τοὺς αὐτῶν θεοὺς οὐκ ἀπλῶς δεῖ σέβειν μὴ προξετάσαντας; πρότερον, εἰ ἀληθῶς δύνανται ὅσα προσήκον ἐστι Θεῶν δύνασθαι, καὶ εἰ μὴ, ἐν γενέσει ὄντας καὶ ἀρχῆ, ἀτελεύτητοί εἰσι καὶ ἀθάνατοι. Εἰ δὲ καὶ τούτων τινὸς ἐνδεῶς ἔχουσιν, αὐτῶν μὲν ὑπερορᾶν χρῆ· πῶς γὰρ ἂν εἴη Θεὸς ἀτελής; πόθου δὲ θερμότης καὶ ψυχῆς καθαρότης τὸν ὄντως ὄντα Θεὸν ἐκζητεῖν.

Γ'. Ἐγὼ τοίνυν, ὡς καὶ αὐτὸς οἶσθα, ἑπαρχε,

studium: et quod si sic ascenderet tribunal, cum de pietatis institutione nihil antea audivisset, non prius discussis malis, quas anticipaverat, notionibus, dicendi scientia, et vehemens ingenium, et contentio animi, ingentes spiritus excitante auctoritate magistratus, non solum erunt impedimento ad tradendam pietatem, sed satis etiam erunt ad tantam corrumpendam civitatem, quæ in file nuper est plantata, et ad ejus rîa evellenda semina: moderato et honesto habitu ingreditur ad præfectum. Quem cum compellisset, dixit: Gratia uni et magno Deo: ejus enim, ut videtur, providentia nunc primum tu excelsus et clarus, magna illa et prima regia urbe relicta, ad hanc ultimam et parvam accessisti: et cum jam esset sanctus de pietate sermonem inchoaturus, vel potius malas de Deo anticipatas notiones prius labefacturus, præfectus cum et unum Deum audivisset, et ne a calumniatoribus vocaretur in invîdiam, ut qui admitteret inimicos imperatoris, et eos sermone impertiret, et alioqui morum gravitate, et in sanctum acerbitate, imperatoris captans benevolentiam, et ad emolumenta aspirans, interrupto sermone, eum jubet comprehendi et conservari custodia, tantum dicens assistentibus: Si venerit dies crastinus, sciet hic stolidus mysta Galilæi, qualis ego sum amicus inimicis imperatorum et deorum, et an sit unus Deus, an multi.

IX. Crastino autem die ei proposito tribunali, et spectante toto populo, et assistentibus satellitibus, ipse præsidens jussit sanctum assistere. Cum hoc autem factum esset, et lato vultu et interrito animo martyr astitisset, dixit præfectus: Æquum est, o Menæ, omnem hominem honorare reges, et regum deos colere, et præterea grato esse animo in benefactores? aut ipse aperte docere, quid ad hæc facere oporteat. Sanctus vero: Entenus, inquit, o præfecte, grato esse animo oportet in benefactores, quatenus et ei, qui est gratus, et ei in quem hoc fit, id fuerit utile. Quando autem contra magnum utrisque affert damnum, tunc oportet, rejecta ea quæ est cum damno benevolentia, ea præferre quæ conservant. Reges vero honorare quidem sanctum est propter potestatem et principatum. Quando autem ii non sunt recte et sane affecti in Deum, qui est primus principatus, neque ei, ut par est, honorem tribuerint, non dixerim eos esse honorandos. Quin etiam eorum dii non sunt temere colendi, nisi prius examinaverimus, an vere possint, quæcumque oportet Deum posse: et num, cum et ortum habeant et principium, sine quoque careant et sint immortales. Sin autem eis horum desit aliquid, eos quidem oportet despiciere. Quomodo enim fuerit Deus imperfectus? ferventi autem desiderio et mundo corde querendus est Deus, qui est vere Deus.

X. Ego igitur, ut ipse scis, o præfecte, cum, et

essem Atheniensis, et patriam legem jamdiu honorarem, et in tenera adhuc aetate amissis parentibus essem quomodo studiosus et valde laboriosus, statui percurrere omnem Græcorum fabulosam doctrinam. Hoc vero a me brevi est confectum, omnemque eorum scientiam et artem accurate percurri. Cum vix tandem autem accipissem, esse apud Christianos quoque quasdam scripturas, fuit mihi studio eas legere. Cum vero legissem, animadvertēbam in eis tantam latere utilitatem, quanta nec dici quidem potest: et eas conferens cum Græca disciplina, inveniebam magnam differentiam, easque inter se pugnare, quasi ex diametro. In illis quidem virtutem et veritatem, in hac autem errorem et improbositatem. Nam quæ sunt apud Christianos quidem Scripturæ, inducunt Christi virtutes Deo convenientes, et aliqui simplices, divinæque naturæ, et sibi consequentes; Græcorum autem scripturæ inducunt Deum præditum humanis affectionibus et perturbationibus: et sunt quidem plenæ mendacio, plenæ etiam turbulentis animi motibus: repletæ quoque intemperantia et immoderatione, habentes deos inter se pugnantēs, viciosque et sauciatos ab hominibus, in quos cadit interitus: et innumerabilibus aliis malis refertæ et fabulis. Et ut semel dicam, illarum quidem finis est salus, ex verbi cognitione: harum autem apertus interitus, et deductio ad turpes probrosasque affectiones, et inventionem erroris. Quamvis vero ita se habeant Scripturæ Christianorum, non continuo decrevi eas sequi, sed etiam Christi virtutis quærebam experientiam, ut facto docerer veritatem: et cum incidissem in quemdam, cui erant mutila membra corporis, et cum hoc dixissem esse bonæ fortunæ, inveni verbis divinis factum quoque esse consequens. Postquam ergo solum Christi nomen dixissem super illa membra mutilata, illa, protinus amissa mutilatione, perinde ac rursus transfusata, ad eam quæ erat in principio traducta sunt sanitatem. Cum ergo reipsa et facto agnovissem Opificem, et Græcorum ac gentilium abjurassem vanitatem, baptizatus sum, et me soli Christo dedicavi. Ab illo autem tempore in hodiernum usque diem, o præfecte, morbos difficiles, et affectiones incurabiles, et quas solus poterat curare Deus, cito et facile curo, solum Christi in hi universus populus, et hoc quod circumstitit verba inania. Nam nunc quoque licet ea quæ

XI. Cum sic veritatem aperte explicavisset martyr, totus populus et universum theatrum ab hora tertia usque ad septimam a lingua martyris quodammodo depondebant, et illius magis sermone desiderabant, quam contumeliam. Et postremo cum vidissent ipsum simul et deus imperatoris refellere et arguere, et verum Deum demonstrasse, et simul illos producere testes suorum miraculorum, uno ore omnes: Ne labores, dicebant, o bone præfecte. Nam nos ipsi fuimus testes prodi-

A Ἀθηναῖος ἐγὼ εἰμὶ, καὶ τὸν πατριὸν ἐκ πολλοῦ νόμον τιμῶν, ἐπὶ νέῳ σώματι τοὺς τεκνόντας ἀποβαλὼν. φιλοπόνοῦ ψυχῆς οὐκ οἶδ' ὅπως ὧν, πᾶσαν διελευσὶν ἔκρινα τὴν τῶν Ἑλλήνων μυθικὴν παιδείαν, καὶ ἤδη ἐν ὀλίγῳ τοῦτό μοι γέγονε, καὶ πᾶσαν αὐτῶν ἐπιστήμην τε καὶ τέχνην ἀκριβῶς ἐπέηλον. Ὅψι δὲ μαθεῖν καὶ παρὰ Χριστιανούς: εἶναι τινὰς γραφὰς, ἐπιμαλῆς ἐθέμην καὶ αὐταῖς ἐντυχεῖν. Ἐντυχὼν οὖν, οὐδ' ὅσον εἰπεῖν, ἐνεβδόνου ταύταις ἐγκεκρομμένην ὠφέλειαν, καὶ παραβαλὼν αὐτάς τῇ Ἑλληνικῇ παιδείᾳ, πολλὴν τὴν διαφορὰν εὗρισκον, καὶ ὥσπερ ἐκ διαμέτρου ἐν ἐκείναις μὲν ἀρετὴν καὶ ἀλήθειαν, ἐν ταύτῃ δὲ πλάνην καὶ μοχθηρίαν. Αἱ μὲν γὰρ παρὰ Χριστιανούς: Γραφαὶ θεοπροπαιεῖς ἐισηγοῦντο τὰς τοῦ Χριστοῦ δυνάμεις καὶ ἀπλᾶς ἄλλως καὶ ἀκολούθους τῇ τε θεῆ φῶσει καὶ ἐαυταῖς: αἱ δὲ τῶν Ἑλλήνων ἀνθρωποπαθεῖς εἶναι τὸ θεῖον εἰσάγουσι, καὶ μεστὰ μὲν ψεύδους εἰσι, μεστὰ δὲ παθῶν, καὶ ἀσελγείας, καὶ ἀταξίας ἔμπλεω, θεοὺς ἔχουσαι μαχομένους ἀλλήλοις, καὶ ὑπὲρ φθαρτῶν ἀνθρώπων ἡττωμένους καὶ πληττομένους, καὶ χυρίων ἄλλων κακῶν τε καὶ μῦθων γέμουσαι: καὶ συναλόντα φάναι, τῶν μὲν τὸ τέλος σωτηρία ἐστὶ καὶ ἀληθοῦς Θεοῦ ἐπίγνωσις, τούτων δὲ σαφὲς ἀπώλεια καὶ ὁδηγία πρὸς ἀτιμασίαν καὶ πλάνης εὐρεσίαν. Ὅμως καὶ οὕτως ἐχούσαις ταῖς τῶν Χριστιανῶν Γραφαῖς, οὐκ εὐθὺς ἔγγων αὐτάς: ἔπεσοι, ἀλλὰ διάπειραν ἐζητοῦν τῆν: τοῦ Χριστοῦ δυνάμεις, ὥστε τὴν ἀλήθειαν ἔργῳ διδάσκειν. Καὶ ἀνθρώπων πρῶθεντι μέλη τινὰ τοῦ σώματος ἐντυχὼν, καὶ ἀγαθῆς ἐμοὶ τοῦτο τύχης εἰπὼν εὖρον τοῖς θεοῖς ῥήμασιν ἀκόλουθον καὶ τὸ ἔργον. Ὡς οὖν μόνον τὸ τοῦ Χριστοῦ ὄνομα τοῖς πεπρωμένοις: ἐπέπρον ἐκείνοῖς μέλεσιν, αὐτίκα ἐκεῖνα, τὴν πῆρσιν ἀποβαλόντα, καθάπερ αὐτίς μεταπλαττόμενα, πρὸς τὴν ἐξ ἀρχῆς ὑγίαν μετετίθετο. Ἐργῳ τοίνυν τὸν δημιουργὸν ἐπιγνοῦς, καὶ τὴν τῶν Ἑλλήνων ὁδὸν ἀπομόσάμενος, καὶ τὴν ἄλλην ἅπασαν ἀπωσάμενος ματαιότητά, βεδίκτησμαι, καὶ Χριστοῦ μόνου γεγένημα. Ἐξ ἐκείνου δὲ καὶ μέχρι νῦν, ἔπαρχε, νόσους χαλεπὰς καὶ πᾶθῃ ἀνάστα, καὶ ἂ μόνῳ ἐξιδῶσαι θεῷ δυνατὸν, ταχὺ καὶ βραδύως ἰώμαι, τὸ τοῦ Χριστοῦ ὄνομα καὶ μόνον καλῶν. Καὶ μάρτυς τῶν ἐμῶν λόγων ὁ δῆμος ἅπας, καὶ τὸ περιεστώ: τοῦτο θέατρον. Καὶ οὐκ ἔλαξεν εἰπεῖν ὡς ψεύδος ταῦτα καὶ λόγοι κενοί: πάρεστι γὰρ καὶ νῦν ἔργῳ τὰ λεγόμενα πιστωθῆναι. nomen invocans. Eorum vero, quæ dico, testis est theatrum: nec potes dicere hæc esse falsa, et dicuntur, facto ipso comprobare.

IA'. Οὕτω τοῦ μάρτυρος διατρανώσαντος τὴν ἀλήθειαν ὁ τε δῆμος ἦσαν καὶ ἅπαν τὸ θέατρον ἀπὸ τρίτης ὥρας ἕως: ἑδδόμενης τῆς γλώττης: ὥσπερ τοῦ μάρτυρος ἐκχερούμενος, καὶ τῆς ἐκείνου μιλίον ὀμίλιας ἢ βροσσεως ἐφιόμενος. Καὶ πέρα: ὡς εἶδον αὐτὸν ὁμοῦ τε τοὺς τοῦ βασιλείου: θεοὺς ἀπαλέγγξαντα, καὶ τὴν ἀλήθειαν θεὸν ἀποδείξαντα, καὶ ἅμα αὐτοὺς ἐκείνους τῶν θαυμάτων προβαλλόμενον μάρτυρα, γλώττα μία καθάπερ πάντες γενόμενοι, Μὴ κάμνε. ἔλεγον, ἔτι, χρηστὴ ἔπαρχε: αὐτοὶ γὰρ ἡμεῖς τῶν

τεράτων θεαται γεγενήμεθα, αὐτοὶ τῶν θαυμασίων ἀπολελαύκαμεν. Οὐδὲ ἐν ψεύδους παρέρπει, οὐδὲ ἀπάτη τις ὑποκάθηται τοῖς ὑπ' αὐτοῦ πραττομένοις. Ἐγὼς καὶ αὐτὸς τὴν ἀλήθειαν συνετὸς ὢν, καὶ ὡς μὴ χρῆ θεὸν ἄλλον ἡγεῖσθαι καὶ προσκυνεῖν ἢ τὸν αὐτοῦ. Ὁ δὲ Ἰσαρχος, εὐλασθηθεὶς τὴν παρρησίαν τῆς πόλεως, καὶ ἰδὼν πάντα σχεδὸν τὸν δῆμον ἀπονεύσαντα πρὸς Χριστὸν, καὶ συναπαχθέντα τῷ ἀθλητῇ, καὶ φυλαξάμενον μὴ τι καὶ νεώτερον κατ' αὐτοῦ τολμηθῆ, καὶ τοῦτο μὲν μὴ ἔχων πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἀντεπιτεῖν, τοῦτο δὲ καὶ τιμωρήσασθαι δυσωπούμενος τὸν οὕτω τὸν λόγον τῆς ἀληθείας ὀρθοτομήσαντα, ὡς πάντας τοὺς παρόντας θέσθαι καταπειθεῖς, μεστὸς θυροῦ καὶ κατηφείας γεγονώς, ἐγκλιεῖσθῆναι πάλιν κελύσει τὸν ἅγιον. Ἀνάστη γοῦν εὐθέως τοῦ βήματος, καὶ τὸ θέατρον ἔλθε, καὶ συνεξέρρει τοῦ ἀγῶνος ὁ τε δῆμος καὶ ἅπαν τὸ θέατρον· καὶ θροῦς τις ἦν ἐξ ἀπάντων δι' εὐφημίας ποιουμένων τὸν μάρτυρα. Ὁ μὲν οὖν ἅγιος ἐνεκλίετο· τὴν δὲ γλώσσαν οὐδὲ οὕτως εἶχε σιγῶσαν καὶ τῶν εἰς Χριστοῦ ὑμῶν ἀπεχομένην· Ἐψάλλε γάρ· « Ἐωσας ἡμᾶς, Κύριε, ἐκ τῶν θλιθέντων ἡμᾶς, καὶ τοὺς μισοῦντας ἡμᾶς κατήχηνας. Ἦνιξας ἐν παραβολαῖς τὸ στόμα ἡμῶν, καὶ ἐφθεγξάμεθα προβλήματα ἀπαρχῆς. »

ΠΒ'. Ὁ μέγας Ἰσαρχος, λογισάμενος ὅπως μὲν ἐκ πρώτης πείρας ἢ πόλις κατέγνω αὐτοῦ, ὅπως δὲ καταγνώσεται μαθὼν καὶ ὁ βασιλεὺς, καὶ σχετλιάσας οὐ μικρῶς διὰ ταῦτα, σχεδὸν ἀπόσιτος ἦν. Ὅμως τοὺς ὑπνοὺς αὐτοῦς σκέψιν θέμενος, καὶ πᾶσαν εἰς τοῦτο τὴν νύκτα διενεγκῶν, ἐπεὶ ἡμέρα διηύγαζεν, ἤκουσε δὲ ὅτι καὶ αὐθις τὸ θέατρον ἡθροισται, καὶ ὑπερβάλλει τὴν χθὲς πολυανθρωπίαν ἐπιθυμία τῆς κοινῆς πάλης τῶν λόγων καὶ τῆς τοῦ ἀθλητοῦ πιθανότητος, πάντα τὰλλα δευτέρας εἶναι φρονιτοῦ εἰπῶν, ἐκάθισεν ἐπὶ βήματος. Περιεστῆκει δὲ ἔσαν τὸ δορυφορικὸν ἐκπληκτον, προέκειτό τε ὑπ' ἑβὴν πᾶν εἰ τι κολάσεως ὄργανον, αὐτοῦ τοῦτο κελύσαντος, ὥστε δέος ἐμποῖησαι τῷ μάρτυρι. Ὡς οὖν οὕτω ταῦτα, καὶ ὁ ἅγιος σχοινίους διαδεθείς εἰσῆχθη, ὁ Ἰσαρχος ἔφη· Λέγε μοι σὺ, κατάρτα, ποῖα τύχη τεθαρρήκως, εἰς τοσοῦτον τόλμης προήχθης, ὡς παραπεισάσαι μὲν τὸν δῆμον ἐξουσίας ἀπονεύσαι βασιλικῆς, κατεπιεῖν δὲ ἀνίδην καὶ τῶν θεῶν, φρονῆσαι δὲ τὰ σά, καὶ οὕτως ἐξέσπινα τῆς σῆς ἄμα καὶ γλώττης καὶ γνώμης ἔχασθαι, καὶ τὸ ζῆνα θρησκείειν διεγκαλούμενος, ἐάλω; καὶ τυραννίδα μεμελετηκώς; Πρὸς ταῦτα ὁ ἅγιος, Ὅτι οὐ τυραννίς, εἶπεν, Ἰσαρχε, τὰ ἡμᾶς, τὸ μέτριον τουτοῦ σχῆμα ἐφ' οὗ περ εὔρες ἡμᾶς, πρὸ ἐμοῦ σοὶ ἀπολεῖσθαι. Τὸν δῆμον δὲ οὐκ αὐτὸς ἀπονεύσαι παρέπεισα, ἀλλ' ὁ ζῆλος τοῦ διὰ τῶν σημείων ἐπιγνωσθέντος αὐτοῖς Θεοῦ. Κατεῖπον δὲ τῶν ὧν τε καὶ τοῦ βασιλείως θεῶν, ὅτι δεῖ πάντα ἀνθρώπων λόγῳ καὶ κρίσει φωράταντα τὸ ψεῦδος, αὐτὸ μὲν μυσάτεσθαι, τὴν ἀλήθειαν δὲ προσκυν-

giorum; ipsi fructum sensimus ejus miraculorum. Nullum serpit mendacium, neque ulla fraus subest in iis quæ ab ipso sunt: cognovisses ipse quoque veritatem, si simul adfuisses, et quod non oportet alium existimare et adorare Deum, quam ejus Deum. Reveritus autem præfectus civitatis scientiam, et loquendi libertatem, et videns omnem fere populum ad Christum declinasse, et ivisse in athletæ sententiam, et servare, ne quid novi in eum audeatur: et partim quidem non potens dicere contra veritatem, partim vero etiam erubescens eum punire, qui veritatis verbum tam recte tractabat, ut omnes qui aderant, ei parerent et crederent, perturbatione plenus et tristitia, Jobet sanctum rursus includi. Surrexit ergo proëtinus a tribunali, et dimisit theatrum, et a certamine simul effluxit populus et universum theatrum: et eorum omnium emanabat quidam susurrus, martyrem laudibus prosequentium. Atque sanctus quidem erat inclusus; linguam autem ne sic quidem habebat tacentem, et ab hymnis in Christum abstinentem. « Liberasti nos, Domine, ab affligentibus nos, et eos qui nos oderunt, pudore affecisti ». Aperuisti in parabolis os nostrum, et locuti sumus propositiones ab initio¹.

XII. Præfectus autem reputans, quantum ex prima quidem experientia eum condemnasset civitas, quantum vero sit eum etiam condemnaturus imperator, cum acceperit, et non parum afflicans, propemodum sibi indicabat inedia. Cum tamen apud se cogitaret somnia, et tota nocte ea mente versaret, postquam illuxit, audivit vero congregatum rursus esse theatrum, et hesternam superare hominum frequentiam desiderio communis in dicendo contentionis, et athletæ probabilitatis, reliquarum rerum curam dicens esse posthabendam, sedit in tribunali. Circumsistebant omnes satellites attoniti, et subjiciebatur ejus oculis quodlibet instrumentum factum ad torquendos homines (ita enim jusserat Hermogenes, ut metum afferret martyri). Postquam ergo hæc facta sunt, et introductus est sanctus vincetus funibus, dicit præfectus: Dic mihi tu, execranda, quoniam fortuna fretus, eo processisti audaciæ, ut populo quidem persuaderes, ut a potestate deficeret imperatoris, impudenter autem diis detraheret, et tuam teneret sententiam, et sic repente tuæ linguæ mentique adhæresceret: et convictus es criminis peregrinæ a te introductæ religionis, et affectatæ tyrannidis! Ad hæc sanctus: Quod tyrannidem quidem, inquit, non affectem, moderatus hic, in quo me invenisti, habitus ante me pro me respondit. Populum vero non ipse persuasi deficere, sed zelus Dei, qui per signa ab eis fuit agnitus. De tuis autem et imperatoris diis male dixi, quod oportet omnem hominem, cum ratione et judicio falsum deprehenderit,

¹ Psal. XLIII, 8. ² Psal. LXXVII, 2.

ipsum quidem execrari, adorare autem veritatem. **A** νῆν. Ἀλήθεια δὲ παρὰ ἀνθρώποις, ἔπαρχε, ἀναμφίλεκτος ὁ Χριστός.

XIII. Præfectus vero dixit : Hoc tibi ita videtur, o demens. Quod enim non oportet colere et adorare Crucifixum, et quod nugæ erant et inanes sermones, quæcunque a te heri dicta sunt, ex hoc patebit. Quando enim, cum ego aliquid tuum membrum exsecuero, aut exussero, tu qui Christum adoras, non potueris id restituere, quomodo hæc visus fueris aliis revera dedisse, quæ non potuisti tibi ipsi largiri? Ad hoc annuit universus populus. Sanctus vero dixit : Opto, o præfecte, ut tu in me Christi facias periculum. Confido enim fore, ut ea deposita, quam nunc sustines, dignitate, ipse quoque cernaris unus ex iis quibus Christus imperat. Præfectus itaque et suam volens iram ulcisci, sperans autem fore, ut propter ea quæ dixerat, sanctum in omnibus convinceret, jubet carnosam illam partem plantæ pedum, super quam collocata est utraque basis, gladiis excoriari, et sic denudatis ossibus, stare ipsum ad rogata de diis ei proponenda : ut sic maxime laborum dolorumque acerbitate percussus, ad danda responsa et solvendas quæstiones facile impediretur. Sanctus autem, cum ei immisericorditer caro gladiis scinderetur, et universæ, quæ circumcirca sitæ erant, venæ ei rumperentur, et quicumque nervi motum administrantes congenerati erant, divellerentur, parum quidem ingemiscebat, gratia quodammodo recedente, et atletam probante, quin etiam ei coronarum præbente occasionem (per te enim fructus laborum sunt coronæ). Se enim fortiter gercebat adversus dolores, tanquam ipsa magis adesset, et ipsum sustentaret, et levaret sensum dolorum. Postquam autem fuit dimissus e tormentis, protinus exsiliens sanctus, stetit rectus super sola ossa, « Pes meus, psallens, stetit in rectitudine : in ecclesiis benedicam te, Domine ». Effluebat autem undique ex ejus vestigiis magna vis sanguinis : et ipse quidem lætum habebat vultum : florentem vero et vigentem habebat animam adversus pericula : liberam autem linguam ad vehementius arguendum, quam prius. Nullum autem eum omnino terrebat instrumentum tormentorum. Statim ergo manibus plausit theatrum, tanquam parva victoria.

XIV. Præfectus autem simul et cogitans vitare reprehensiones, et adversarium reddere veluti inermem et inutilem, jubet ei statim amputari linguam ex ipso guttore. Sanctus vero : Etiamsi, inquit, extinxeris pupillas meorum oculorum, ne sic quidem ego offendam. « Est enim lucerna meis pedibus lex Christi ». Confido autem, dicens, quod postquam ipse linguam amisero, tunc tu linguam suscipies, clara voce canentem Christi magnalia. Postquam vero quadam machina et

II'. Ὁ ἔπαρχος εἶπε ἑσθὶ τοῦτο δοκεῖ, ἀνόητε. Ἐπεὶ οὐ γὰρ οὐ δεῖ τὸν ἑσταυρωμένον σέβεσθαι τε καὶ προσκυνεῖν, καὶ ὡς λήρος ἦν καὶ κενολογία τὰ λεχθέντα πάντα τῇ χθὲς παρὰ σοῦ, ἐξ αὐτῆς σήμερον ἔσται καταφανές. Ὅποτε γὰρ ἐμοῦ μέλει τε τῶν σῶν ἀποτεμόντος ἢ καύσαντος, ὁ προσκυνοῦν σου τὸν Χριστὸν καταστῆσαι τοῦτο μὴ δυνατὸς, πῶς ἂν ὀφθῆις ἐτίροις ταῦτα σὺν ἀληθείᾳ δοῦς, ἃ σαυτῷ χαρίσασθαι μὴ καθίστασαι δυνατός; Καὶ ὁ δῆμος ἅπας εἰς τοῦτο ἐπένευσεν. Ὁ ἅγιος εἶπεν Ἐυχομαι, ἔπαρχε, δοκιμὴν ἐν ἐμοὶ σε λαβεῖν τοῦ Χριστοῦ. Πέποιθα γὰρ ὡς ἀποδὺς εὐθὺς ὁ περίκειται νῦν ἀξίωμα, εἰς καὶ αὐτὸς ὀφθήσῃ τῶν ἀρχομένων ὑπὸ Χριστοῦ. Ὁ γοῦν ἔπαρχος τὴν τε αἰκαίαν ὀργὴν ἐδικήσας ζητῶν, ἐλίπας δὲ καὶ τὸν ἅγιον ἐφ' οἷς εἶρηκεν ἐπὶ πάντων ἐλέγξει, κελεύει τὸ σαρκῶδες ὄλον τοῦ τῶν ποδῶν αὐτοῦ πέλματος, ἐφ' οὗπερ ἑκατέρω τῶν βάσεων ἴδρυται, μαχαίραις ἀποδαρῆναι, καὶ οὕτως ἐπὶ γυμνοῖς τοῖς ὀστέοις πρὸς τὰς περὶ θεῶν ἐρωτήσεις αὐτὸν ἵστασθαι, ὡς ἂν οὕτω μάλιστα τῷ ὀρμῆι τῶν πόνων τὴν καρδίαν βαλλόμενος, πρὸς τε τὰς ἀποκρίσεις καὶ τὰς λύσεις τῶν προβλημάτων εὐχερῶς συμποδίζηται. Ὁ δὲ ἅγιος οὕτως ἀνηλεῶς τὴν τάρχα ταῖς μαχαίραις ὑποτεμνόμενος, τὴν τε συμπαρακειμένην ἄπυσαν φλέβα συνεκρησόμενος, διασπώμενος δὲ καὶ τῶν νεύρων ὅσον τὴν κίνησιν διοικοῦν συμπεφυκός ἦν, ἔστανε μὲν ἐπ' ὀλίγον, τῆς χάριτος ὡσεὶ ὑποχωρούσης καὶ δοκιμαζούσης τὸν ἀθλητὴν, ἀλλὰ καὶ στεφάνων ἀφορμὰς αὐτῷ παρεχούσης : καρποὶ γὰρ πόνων σαφῶς : οἱ στέφανοι ἔνεκαρτέροι δὲ πρὸς τὰς ἀληθινὰς, ὡσεὶ παρούσης καὶ μάλλον αὐτῆς, καὶ ὑποβασταζούσης αὐτὸν καὶ κομφιζούσης τῶν πόνων τὴν ἀσθησιν. Ἐπεὶ δὲ καὶ τῆς βασάνου ἀφείθη, ἀναπηδήσας εὐθὺς ὁ ἅγιος, ἐπὶ μόνοις ἔστη τοῖς ὀστέοις ὀρθῶς, « Ὁ ποὺς μου ἔστη ἐν εὐθύτητι, » ψάλλον, « ἐν ἐκκλησίαις εὐλόγησω σε, Κύριε. » Ἐπέβρει δὲ τῶν ἰχνῶν αὐτοῦ πάντοθεν πλήθος αἵματος : καὶ φαιδρὰν μὲν αὐτῆς εἶχε τὴν ὄψιν, ἀκμάζουσαν δὲ πρὸς τοὺς κινδύνους τὴν καρδίαν, πεπαρτήσιασμένην δὲ τὴν γλῶτταν πρὸς ἑλεγχον τότε πλέον ἢ πρότερον. ἀκατάπληκτος δὲ ἦν καὶ πρὸς ἅπαν κολαστηρίων ὄργανον. Ἐκρότησε μὲν οὖν εὐθὺς ὡς ἐπὶ νίη τὸ θέατρον.

II'. Ὁ δὲ ἔπαρχος ἐν ταυτῷ τε τοὺς ἐλέγχους φυγεῖν διανοηθείς, καὶ τὸν ἀνταγωνιστὴν ὡσεὶ ἀοπλον θεῖναι καὶ ἀπρακτον, ὡς εὐχειρωτον οὕτως αὐτῷ ἐσόμενος, αὐτίκα κελεύει ἐξ αὐτοῦ τοῦ φάρυγγος ἐκτραπῆναι τὴν γλῶτταν τοῦ μάρτυρος. Καὶ ὁ ἅγιος, εἰ καὶ τὰς χόρας, ἔφη, τῶν ἐμῶν ὀφθαλμῶν ἀποσδέσεις, οὐδὲ οὕτως ἐγὼ προσκόψω. « Λύχνος γὰρ τοῖς ἐμοῖς ποσὶν ὁ νόμος ὁ τοῦ Χριστοῦ. » Τεθάρρηκα δὲ, λέγων, ὡς ἐπειδὴν ἀποβάσω τὴν γλῶτταν αὐτῶς, τότε σὺ γλῶτταν ἀναλίθης εὐφώνως

² Psal. xxv, 12. ³ Psal. cxviii, 105.

ἔδουσαν τὰ μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ. Ἐπεὶ δὲ μηχανῆ A
τινι καὶ σπουδῇ τῶν ὑπηρετῶν ἢ γλώττω τῷ μάρ-
τυρι τοῦ ἱεροῦ στόματος ἀπηνέστερον ἐξειλκύσθη,
καὶ αὐτοὶ τὰς τῶν αἰδῆρων ἀκμάς προσεμβάλλοντες
κάτωθεν αὐτὴν ἀπέτεμον ἤδη, ἔπασχε μὲν ὁ γεν-
νάδας, καὶ κίβρης ἀγῶνος ἦν τὴν ψυχὴν· ἠνδρι-
ξετο δὲ καὶ ἔφερε, καὶ πρὸς Χριστὸν ὄλην ἐπέτεινε
τὴν δ.άνοιαν. Ὡς δὲ τέλος εἶχεν ἡ βάσανος, ὁ μὲν
τόνος τοῦ σώματος ἔκαμνε τῷ ἀγίῳ, αὐτὸς δὲ τὴν
ψυχὴν τῷ πῶθῳ τῷ πρὸς Χριστὸν νευρούμενος,
ἠρέμα διήρας τὴν κεφαλὴν, ἀποπτύων δὲ τὸ πολὺ
τοῦ αἵματος, καὶ ὀλιγὰς ταῖς καταφροαῖς φοινισσόμε-
νος, πρὸς πάντας ἠτένιζεν εὐθαροῖς, καὶ νεύμασι
τῷ τε ἐπάρχῳ τὴν περὶ τὰ θειὰ γνώμην, καὶ τῷ
δήμῳ τὴν καρτερίαν ἐσήμαινε· καὶ ὡς οὐ μόνον
οὐκ ἐνδίδωσιν, ἀλλὰ καὶ τρυφῆν ἠγείται τὸ πρᾶγμα, B
καὶ θανάτου διψᾷ. Ὁ δὲ ἐπαρχος μανίῃ ληθθεῖς,
ὅτι καὶ καταπαίζων τῆς τιμωρίας, μάρτυρα τῆς ἀν-
θρίας ἐποίητο τὸν δῆμον τοῖς ἑαυτοῦ νεύμασι,
προσείαται ἐυθέως ἔκκοπήναι αὐτοῦ καὶ τοὺς
ὀφθαλμούς. Ὡς δὲ πολὺ τὸ τάχος εἰσῆγον οἱ πρὸς
ταῦτα διακονούμενοι, καὶ παραχρῆμα μὲν δὲνα οἴ-
κτον τῆς κοινῆς ποιούμενοι φύσεως, περισχόντες
τὴν ἀθλητὴν, ὡμῶς αὐτοῦ τοὺς ἱεροὺς ἐξώρυττον·
ὀφθαλμούς, ἀλγούτους μὲν, πῶς γὰρ οὐ; καὶ τῆς
ἀνθρωπίνης φύσεως ὑποσημαίνοντες τὴν ἀσθένειαν,
φέροντο; δὲ καὶ τούτῳ γενναίως καὶ τὴν κεφαλὴν
ἐκκλίνοντος, ὁσάκις ἀν αὐτὴν ἀνετον ἔσχε, καὶ
ὡς περ τῷ Δεσπότη χάριν ὁμολογούντος ὁ· τοιοῦ-
των ἠξιώθη τῶν ἀγαθῶν· ὁ ἐπαρχος, παθὼν τὴν
ψυχὴν ἐξείληφεν καὶ σκυθρωπάσας πρὸς τὰ ὀρώμενα, C
καὶ τοῦτο μόνον εἶπών, ὡς Τῆ αὔριον τὸ περιλει-
φθὲν τοῦ σώματος ὀρνέοις ἐκδοθῆναι δεῖ, ὡς ἂν
μηδὲ εἰς μνήμην λείψανόν τι καταλείψῃ, καὶ
ἐξάνεστη.

IE. Οἱ δὲ στρατιῶται, βραχὺ τι τὸν ἄγιον ἐμ-
πνέοντα εἰσι ἀπαγαγόντες, τῇ φυλακῇ προσρί-
πτουσι. Νύκτωρ δὲ περὶ τρίτην ὥραν ἀστραπῆς
ὡς περ περιλαμψάσης τὸ δεισματῆριον, ἐφίσταται ὁ
Χριστὸς τῷ τόπῳ ἐφ' οὗ ὁ ἄγιος ἐβρίπτο. Καὶ πρῶτα
μὲν θάρσους αὐτὸν ἐμπίπλησι καὶ προθυμίας·
ἔπειτα δὲ τὴν γλώσσαν τε καὶ τοὺς ὀφθαλμούς τὸ
πρότερον ἀναπλάττει. Ὑγιᾶσας δὲ καὶ τοὺς πόδας,
καὶ ἀπλῶς οἶονεὶ τεθηκῶτα ὄλον ἀναζώωσας,
« Πρὸς σὺν, » ἔφη πρὸς αὐτὸν, « ὦ Μηνᾶ. Ἐγὼ εἰμι »
« Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς, δι' ὃν αὐτὸς πίπτοντας, οὐκ »
« ἀπολιμπανόμενός σου καὶ πρότερον, οὐδὲ μακρὰν »
« που τῶν ἀγῶνων ὑπάρχων, ἀλλ' ἀναμένων γνω- »
« σθῆναι σου τὸ περὶ ἐμὲ φίλτρον καὶ ταῖς ἀρχαῖς »
« καὶ ταῖς ἐξουσίαις. Ἐπεὶ οὖν ἐγνωσται, τὸ λοιπὸν »
« ἔσομαι μετὰ σοῦ φανερός σοι τὰς ἀντιλήψεις »
« ποιούμενος. Ἐρμολογίην δὲ τὸν ἐπαρχον, ὃς τῷ »
« ἐμῷ χαλεπαίνει ὀνόματι, αὔριον μὲν ἰκέτην ἐξεῖς, »
« μετ' ὀλίγον δὲ καὶ συναθλητὴν, ὡς καὶ σοὶ δῆλον, »
« καὶ ὑπὲρ ἐμοῦ συμμαρτυροῦντά σοι, καὶ προθύ- »
« μως συμπάσχοντα καὶ συστεφανούμενον. Ἀνάξιον »
« γὰρ τῆς ἐμῆς φιλανθρωπίας ἀγνοίας ἔνεκα τὴν ἐν »
« γνώσει χρηστότητα καὶ ἀγαθοεργίαν αὐτοῦ παρ- »
« ἔδραμεν. » Ταῦτα εἶπών, καὶ Πνεῦμα ἄγιον

studio licetorum, lingua martyri crudeliter avulsa
fuit ex ore sacro, et ipsi ferri aciem deorsum in-
jicientes, eam jam excindebant, patiebatur vir
generosus, et augore plenus erat ejus animas.
Fortem tamen se præbebat, et ad Christum totam
suam dirigebat cogitationem. Postquam autem
suum accepit tormentum, defessum quidem erat
sancto robur corporis : ipse vero Christi desiderio
animo confirmatus, sensim sublato capite, et
multum sanguinem exspuens, et defluxionibus
totus effectus purpureus, confidenter omnes fixis
aspiciebat oculis : et nutu præfecto suum in rebus
asperis animum, et populo suam significabat for-
titudinem : et se non modo non cedere, sed eam
rem etiam delicias putare, et mortem æstimari
Præfectus autem furore correptus, quod etiam lu-
dificans supplicium, populum suis nutibus tentem
faceret suæ magni animi virtutis, jussit protinus
ejus quoque excindi oculos. Postquam vero mudi-
tri ad hoc magnam adhibere diligentiam, et
statim, nulla communis naturæ molli misericordia,
tenentes athletam, crudeliter ejus sacros effodie-
bant oculos, dolentis quidem (quidni enim?) et
significantis humanæ naturæ imbecillitatem, sa-
rentis autem hoc quoque fortiter, et caput, quoties
id ab eis remittebatur, inclinantis, et quodammodo
Domino gratias agentis, quod talia sit bona consequi
dignus habitus : præfectus repente animo affectus,
et tristitia motus ob ea quæ videbat, cum hoc
solum dixisset : Cras reliquum corporis erit tra-
dendum a vobis, ut nullæ ad memoriam supersint
reliquiæ, et cum sic jussisset servari, surrexit e
tribunali.

προστάξα; οὕτως αὐτὸν τηρεῖσθαι, τοῦ βήματος

XV. Mites vero sanctum adhuc modicum spi-
rantem abducunt, et conjiciunt in carcerem. Noctu
autem hora circiter tertia, cum quasi fulgur illu-
strasset carcerem, accedit Christus ad locum, in
quo projectus fuerat sanctus, et primum quidem
eum complet fiducia et animi alacritate, deinde
linguam quoque et oculos reformat, ut prius.
Deinde cum pedes quoque sanasset, et ut semel
dicam, eum veluti mortuum totum deus vivifi-
casset : Attende, inquit, tibi ipsi, o Mena. Ego
enim, inquit, sum Jesus Christus, propter quem
es passus, qui neque prius a te aberam, neque
longe eras a tuis certaminibus, sed expectabam,
ut tuus in me amor cognosceretur a magistratibus
et potestatibus. Quoniam autem est cognitus, de
cætero ero tecum, aperte te defendens. Hermoge-
nem autem præfectum, qui meo est infestus no-
mini, cras quidem habebis supplicem, paulo post
etiam socium certaminis, ut tibi erit manifestum,
et qui pro me una tecum feret testimonium,
promptoque et alacri animo tecum patietur, et
simul coronabitur. Est enim mea indignum cle-
mentia, propter ignorancem, ejus in cognitione
bonitatem, et bonorum operum effectivam præ-

terire. Hæc cum dixisset, et sanctum ei afflasset **Αἰμηνύσας** αὐτῶ, πάσης ἐμπίπλησιν εὐφροσύνης.

XVI. Præfectus autem quoniam et ipse erat solerti ingenio, et vir bonus, et beatum quidem Menam sciebat esse et doctum, et genere clarum et ex eadem præterea ortum patria, media nocte cum somnum excussisset, et ab ira, quæ tenebras offundit, ad se rediisset, et animo reputasset, quæ illa quidem sancto Menæ intulisset supplicia, quantam vero ipse contra attulisset fortitudinem et animi constantiam, nihil quod pusillum et abjectum ostenderet animum, aut passus, aut locutus : et quod is perierisset, cuius sapientiæ et studii sunt omnes inferiores (eum enim iam existimabat mortuum, ut qui ad tanta non sufficeret supplicia), et seipsum damnans, quod non blanditiis eum potius induxerit (bene enim actum esset, si vel sic eum cepisset), oculos suffundit lacrymis, et deplorat facturam. Decrevit ergo veluti viri tantam reveritus virtutem, cum mane surrexisset, illius corpus publice honorare, et mortuos honorant, qui sunt eis proximi genere, et sic martyri pro injuria, quam ei fecerat, satisfacere. Orto autem jam die, quoniam erat theatrum plenum Alexandrinis (fuerat enim congregatum a præconibus, cum sic jussisset præfectus), presidens ipse, jussit maximo honore e carcere ad tribunal deferri corpus martyris.

XVII. Cum vero qui missi erant, ingressi fuissent carcerem, viderunt miraculum, quod erat superius ratione et cogitatione : luce quidem plenum, obscurum alioqui carcerem : duos autem viros, quorum forma non potest verbis exprimi, qui assistebant quidem tanquam satellites, ut milites vero erant parati ad defendendum : martyrem autem non solum vivum, et conservantem illæsam corporis integritatem, sed placidam etiam insipientem, et linguam moventem, et jucunde psallentem : « Nam etsi ambulavero in medio umbrae mortis, non timebo mala : quoniam tu mecum es, Domine : » protinus ergo visione obstupefacti, steterunt muti. Cum brevi autem perspexissent non esse fraudem et somnium ea quæ videntur, sed vigiliam et veritatem, et divinam quandam potestatem, mutati exclamaverunt : Magnus Deus Christianorum protinus fergo, procul abjectis illis ensibus militaribus, judiciis autem iram nihili facientes, et præcides quidem ac præfectos damnantes, damnantes vero etiam ipsum imperatorem, crediderunt in Christum, et statuerunt deinceps manere apud sanctum. Cum autem ex eo contigisset diutius tardare milites, desiderabat autem civitas quidem videre corpus fortissimi athletæ, videre vero etiam, quid esset eventurum : stabat theatrum, adversus ipsam præfectam et milites indignans et tumultuans. Præfectus autem volens

ΙΓ'. Ὁ δὲ Ἐπαρχος, ἐπεὶ αὐτὸς τε ἦν ἀγχινοῦς μάλιστα καὶ χρηστὸς, καὶ τὸν μακάριον ἦδει Μηνᾶν σοφὸν τε εἶναι καὶ τὴν τύχην περιφανῆ, ἦρθε εἰ δὲ καὶ πατρίδος ἐρμύμενον τῆς αὐτῆς, μέσῳ νυκτῶν τοὺς ὑπνοὺς ἀποτριψάμενος, καὶ τοῦ ἐπισκοτοῦντος ἀνανήψας θυμοῦ, καὶ λογισάμενος, ὅτι μὲν αὐτὸς τῷ ἀγίῳ τιμωρίας ἐπήνεγκεν, εἶον δὲ πρὸς ταύτας ἐκείνος ἀνάστημα ψυχῆς καὶ καρτερίαν εἰσηνεγκεν, οὐδὲν μικροψυχον, οὐδὲν ἀγενὲς ἢ παθῶν ἢ φθειγῆάμενος, καὶ ἀπώλετο ἀνὴρ, οὐ πάντες ἤετονες τῆς σοφίας καὶ τῆς ἀλλῆς σπουδῆς (νεκρὸν γὰρ ἦδη αὐτὸν ὑπελάμβανεν πρὸς ταυτέα; μὴ διαρκίσαντα τιμωρίας), καὶ καταγρῶν ἐαυτοῦ, ὅτι μὴ κολακείαι; μάλλον Μηνᾶν ὑπηγάγετο, ἀγαπητὸν γὰρ καὶ οὕτως ἀνδρα τοσοῦτον εἶναι, διακρῶν τε πληροῦται τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ τῆς ζημίας ἐπέστηεν ἐαυτόν. Ἐκρίναν οὖν, ὡς περ δυσωπηθεὶς τὴν τοσαύτην τοῦ ἀνδρὸς ἀρετὴν, ἐκθεῖν ἀναστῆς, δημοσίᾳ τιμῆσαι τὸν ἐκείνου νεκρὸν, ὅσα δὴ καὶ τιμῶσι τοὺς κειμένους νεκροὺς οἱ προσήκοντες, καὶ οὕτως ἀπολογησασθαι τῷ μάρτυρι τὰ τῆς ὕβρεως. Ἡμέρας δὲ ἦδη γενομένης, ἐπεὶ μεστὸν ἦν Ἀλεξανδρίων τὸ θέατρον (ἤθροιστο γὰρ παρὰ τῶν κηρύκων οὕτω προσαγὲν παρὰ τοῦ ἐπάρχου), προκαθίσας αὐτὸς, ἐκέλευσε τιμῆ πολλῇ παρὰ τὸ βῆμα στρατιωτῶν χερσὶ τῆς εἰρκτῆς μετακομισθῆναι τὸ σῶμα τοῦ μάρτυρος.

ΙΖ'. Ὡς δὲ ἐντὸς τῆς φυλακῆς οἱ πεμφθέντες ἐγένοντο, θαῦμα εἶδον κρεῖττον λόγου καὶ διανοίας· φωτὸς μὲν πλήρη τὴν ἐξοφωμένην εἰρκτὴν, ἀνδρῶς δὲ δύο, τὴν μορφήν ἀρρήτους, καὶ ὡς δορυφόρους μὲν παρισταμένους, ὡς ὀπλίτας δὲ ἀμύνειν ἰστούμους· τὸν μάρτυρα δὲ οὐ μόνον ζῶντα καὶ τὴν ὀλοκληρίαν τοῦ σώματος ἀβλαβῆ περιεζῶντα, ἀλλὰ καὶ ἡμέρῳ τι προσβλέποντα, καὶ τὴν γλῶτταν κινούντα καὶ φαιδρῶς ῥέοντα· « Ἐὰν καὶ πορευθῶ ἐν μέσῳ σκιάς θανάτου, οὐ φοβηθήσομαι κακὰ· ὅτι σὺ μετ' ἐμοῦ εἶ, Κύριε, » καὶ ἀταπλαγάντες εὐθὺς πρὸς τὴν ὄψιν, ἔστησαν ἑνοεῖ. Ἐν ὀλίγῳ δὲ συνιδόντες ὡς οὐκ ἀπίτη καὶ δειρὸς τὰ ὀρώμενα, ἀλλ' ἐγρήγορσι καὶ ἀλήθεια καὶ θεία τις δύναμις, μεταβαλόντες, ἰδύσαν· Μέγας ὁ Θεὸς τῶν Χριστιανῶν. Αὐτίκα γοῦν τὰ τε στρατιωτικὰ ἔβη πόρρω καταβαλόντες, εἰς οὐδὲν δὲ καὶ τὸν δικαστικὸν ἐκείνον θυμὸν θέμενοι, καὶ καταγόντες μὲν τῶν ἀρχόντων, καταγόντες δὲ καὶ τοῦ βασιλέως αὐτοῦ, ἐπίστευσάν τε εἰς Χριστὸν, καὶ τῷ ἀγίῳ παραμένειν εἰς τὸ ἐξῆς· ἐκρίναν. Ἐπεὶ δὲ καὶ ὑστερίζειν ἐντεῦθεν συνέβη τοῖς στρατιώταις, ἡ δὲ πόλις ἐγλίχτετο μὲν ἰδεῖν καὶ τὸν τοῦ ἀριστέως νεκρὸν, ἰδεῖν δὲ καὶ τὸ καὶ τὸ ἀποθησόμενον, εἰστέθει καὶ θέατρον, κατ' αὐτοῦ τε τοῦ ἐπάρχου καὶ τῶν στρατιωτῶν δυσχερείας καὶ θερμῶν μεστῶν. Ὁ μόντος Ἐπαρχος, χαρίσασθαι τῷ δήμῳ βουλόμενος, ἐπεὶ ἔγνω τὸ λυπησάν αὐτοὺς οὐδὲν ἕτερον ἢ τὴν βραδυτέα τῶν στρατιωτῶν

¹ Psal. xlii, 4.

είναι, ἑτέροις πλείοσι καὶ σπουδαιότεροις στρατιώ-
ταις τὴν ἀνακομιδὴν τοῦ μάρτυρος ἐπιτρέπει. Οἱ
δὲ, ἐπεὶ καὶ αὐτοὶ πρὸς τὴν φυλακὴν κεραιοῦνται,
καὶ θάσται πάντων ἐκείνων τῶν παραδόξων κατ-
έστησαν, ἤκουσαν δὲ καὶ τοῦ μάρτυρος τρανέστατα
διαλεγόμενον καὶ τὴν γλώτταν εὐφραδῶς κινουντος,
εἶδον δὲ καὶ τοὺς στρατιώτας αὐτῷ καθάπερ θεῶ
τινι προσανέχοντας, θάμβους κληθέντας καὶ πρ-
σθέντες μικροῦ τῷ θεάματι, παραχρῆμα καὶ αὐτοὶ
συνειδὼν θέας εἶναι τὸ πρᾶγμα δυνάμει, ἐπέστη-
σάν τε δὴ ψυχῆ, μηδὲν τῆς ἐπάρχου φροντισάντες
ἐξουσίας, καὶ τοῖς λοιποῖς προσετέθησαν.

ΙΗ. Ὁ ἄγιος τοῖνον, ἐπεὶ παρὰ τῶν στρατιωτῶν
ἤχησεν ὡς Πῖσα ἡ πόλις παρέστηκεν ἤδη, τὸ θεά-
σασθαι σε περὶ πολλοῦ τιθεμένη, καὶ ὡς ἔτι μοι
πάντες πιστεύουσιν τῷ σῶ Θεῷ, εἰ θεάσαιντο μόνον τὰ
πρὸς σὲ θαύματα, οὐδὲν μελήσας, ἐξῆει, καὶ τοὺς
στρατιώτας ἔχων συνεπομένους. Ὅς δὲ ἀπίοντα αὐ-
τὸν πρὸς τὸ θέατρον εἶδεν ὁ δῆμος ὑγιῶς οὕτω καὶ
ἀπαθῶς ἔχοντα, ὡς περ οὐδὲν ἀνήκεστον πεπονθότα,
ἤκουσε δὲ καὶ ὑπέφοντο, « Ἐάν παρατάξῃται ἐπ’
ἐμὲ παρεμβολή, οὐ φοβηθήσεται ἡ καρδία μου, »
ὑπέκρινεν εἶναι καὶ οὐδὲν πλέον σκηπτοῦ ὑπώπτευσεν
τὰ ἑρώμενα. Ἐπεὶ δὲ καὶ περιεργότερον τὰς ὄψεις
ἐπαυλόντες, αὐτὸν ἐκείνον εἶναι τὸν Μηνᾶν ἀνεγί-
νωσκον, ὀφθαλμοῖς βλέποντα, καὶ γλώσση λαλοῦντα,
καὶ βαδίζοντα τοῖς ποσίν, εὐθύς μὲ φωνῆ πάντες,
Ἐκράτησεν, εἶπον, ἡ τοῦ Χριστοῦ δύναμις, καὶ
αὐτοῦ θανάτου ἐκράτησεν. Εὐτυχῆς ἡ Ἀλεξανδρῶν
δε ἑνὸς τούτου ἀνδρός σήμερον τοσαύτην ἀπάτην
φωράσασα, καὶ μεταμαθούσα καλῶς τὴν ἀλήθειαν.
Θεοῦ μόνου ἀναμφιλόγως ἡ ἐξουσία αὕτη καὶ ἡ
ἰσχύς. Αὐχεῖ, βῆτορ, ἀληθῆ τῷ ἀληθινῷ Θεῷ καὶ
σώζοντο, αὐχεῖ. Ὁ δὲ ἐπαρχος, ἐκπλαγεὶς τῷ και-
νῷ καὶ παραδόξῳ τοῦ πράγματος, καὶ δ. ι. σ. α. μ. ἡ
καὶ παρ’ ἐλπίδας νεώτερόν τι πρᾶξι τὸ θέατρον ὁρα-
νοθεῖη, ἀνίστασθαι ἔκρινεν. Ὡς δὲ εἶδε τὸ πλήθος κλη-
ρεῖ, ὃν ὄρμηξ καὶ κινήσεως, ἤκουε τε καὶ πάντων βο-
ώντων, Ἐπίμεινον, περιβλεπτε ἐπαρχε μὴ φθορήσης
κῆρι τοσαύτη μεγίστου πράγματος, τὴν Θεὸν σῆ-
μιρον ἐπιγνώσαι τὸν ἀψευδῆ, καὶ πρὸς τὸ φῶς εὐθυ-
πορήσαι τῆς ἀληθείας γίνεσθαι καὶ αὐτὸς ὅλος τῆς
εἰς τὸν μάρτυρα παραδοξοποιίας, καὶ τῷ πλήθει
σωπῆν παραγγέλλει. Τὸν δὲ ἄγιον παρ’ αὐτὸν ἤκειν
καλεύσας, ἐπεὶ ἑγγύτατα ἦν, κατενέει. Ἐνύπνια γὰρ
τέως εἶδκει αὐτῷ τὰ φαινόμενα, οὕτω πεῖραν λα-
θόντι Χριστοῦ. Ἐπεὶ δὲ τῶν τε δημίων οἱ παρε-
στώτες καὶ ἡ ἄλλη πᾶσα δορυφορία, πρὸς δὲ καὶ
αὐτὸς ἐπαρχος οἰκείαις χερσίν ἕκαστα διαθεσπύ-
σατες, ἀναντιρρήτων ἔγνωσαν τὴν πίστιν τοῦ θαύ-
ματος, εὐθύς τότε περιεστῶς ἔβαν καὶ αὐτὸς ἀπη-
νεύθη ὁ ἐπαρχος.

ΙΘ. Ἰκανῆς δὲ ὥρας παρελθούσης, τὸ πολὺ τῆς

• Psal. xvi, 3.

A gratificari populo, postquam cognovit nihil aliud
esse, quod eis afferret molestiam, nisi militum
moram diuturniorem, pluribus aliis diligentioribus
militibus jubet, ut afferant martyrem. Cum autem
illi ipsi quoque venissent in carcerem, et illas res
omnes vidissent admirabiles, audivissent vero
martyrem apertissime et expeditissime disserentem,
et linguam discrete moventem: viderunt autem mi-
lites quoque ei, tanquam Deo alicui animum adhi-
bentes, admiratione pleni et spectaculo propemo-
dum resoluti, ipsi quoque statim cognoverunt rem
esse divinæ virtutis, et toto animo crediderunt,
nihil præfecti curantes potestatem, et reliquis
accesserunt.

XVIII. Sanctus vero postquam audivit a militi-
bus, jam totam adesse civitatem, magnificientem
eum videre, et paratos esse omnes credere illius
Dei, si, quæ in eum facta sunt, viderint miracula:
nihil cumetatus egreditur, habens etiam simul cum
eo secutos milites. Cum autem eum ad theatrum
accedentem vidit populus adeo sanum et integrum,
atque si nihil asperum et molestum esset passus,
audivit vero eum quoque canentem: « Si consti-
terint adversus me castra, non timebit cor meum »,
simulatum et scenicum quemdam esse actum
suspiciabantur ea, quæ videbantur. Postquam autem
curiosius oculos conjicientes, agnoverunt illum
esse Menam, oculis videntem, et lingua loquen-
tem, et ingredientem pedibus, statim omnes una
voce: Fortis fuit, dixerunt, fortis fuit Christi
virtus, etiam adversus ipsam mortem. Felix civitas
Alexandrina, quæ per unum hunc virum hodie
tantam fraudem deprehendit, et pulchre didicit
veritatem. Dei solius citra controversiam est hæc
potestas et virtus. Gloriare, o orator, athleta veri
Dei et Servatoris, gloriare. Præfectus autem ob-
stupefactus rei novitate et admirabilitate, et ve-
ritus, ne præter spem aliquid novi facere cogitaret
theatrum, statuit surgere. Postquam vero vidit
totum populum ferri quodam magno motu et impe-
tu, et audivit omnes clamantes: Mane, o venerande
præfecte, noli invidere tantæ civitati rem maxi-
mam, nempe ut verum Deum agnoscat hodie, et
recta ingrediatur ad lucem veritatis: ipse quoque
totus versatur in contemplanda re admirabili, quæ
acciderat martyri, et populo denuntiat silentium.
Cum autem sanctum jussisset ad se venire, ubi
proxime fuit, cum animadvertit et cognovit. Nam
ei quidem antea videbantur somnia ea, quæ ap-
parebant, ut qui Christi nondum habuisset expe-
rientiam. Postquam autem ei qui aderant lictores,
et omnis alia satellitum caterva, quin etiam ipse
præfectus propriis manibus singula examinantes,
cui contradici non potest, fidem cognovere mi-
raculi, tunc omnes circumstantes, et ipse quoque
præfectus obmutuit.

XIX. Cum autem permultum transiisset tempo-

ris, multum vero stuporis excussisset præfectus, A et ad se rediisset, dixit sancto : Dic mihi, o homo, vere per Deum tuum : quid hæc sibi volunt ? et quæ videntur admirabiliter et præter opinionem ? Potest enim hæc Deus solus facere, et non alius. Sanctus autem cum brevi et principii expertus Dei principium eos, qui aderant, docuisset, et quam esset crux necessaria et maxime salutaris, esset elocutus, et ad summam, universum susceptæ carnis œconomix explicasset mysterium, subjunxit in fine : Deus ergo, o præfecte, cum sit bonus atque benignus, et propter salutem hominum in terram descenderit, nullum vult omnino perire ex omnibus, et a bonis æternis excidere ; sed quomodo mater post partum omnino quidem curam gerit filii, sustinet autem, propterea quod sit imperfectus, ejus etiam contumelias, non ideo male volens infanti (vincitur enim a visceribus, et valde potius cupit videre eum, cum pervenerit ad perfectionem, gloria aliqua et splendore insignem) : ita etiam Deus nostri quidem curam gerit post creationem, et tanquam pater sustinet ea, quæ in ipsum admittuntur delicta propter ignorantiam : et a suis potius victus visceribus, benevole se gerit et clementer, nihil aliud desiderans, quam ut ejus gloriam consequamur, cum in virum perfectum creverimus ad mensuram ætatis spiritualis, sicut nos docet Paulus, plenitudinis ipsius Christi. Postquam ergo vidit vos Servator a dæmonibus inescalos, tarde venire ad ejus cognitionem, et ad æmulationem ipsum provocantes in non diis, et iram concitantes in vestris simulacris, et non formidantes ejus vires et potentiam, vestri curam gerens tanquam filiorum, in me hodie convicit, et errorem vestrorum cultuum, et zelum qui non est ex cognitione, ut ipsi quoque præsentem mihi confitemini. Discat ergo unusquisque vestrum, in me Christi reputans potentiam, quod homo, qui jam spectabam ad senectutem, et magnam quidem corporis parlem, omnes autem vires tormentis amiseram, et perinde ac mortuus eram conjectus in carcerem, adsum nunc coram vobis integer, illæsus, nihil diminutus, tanquam rursus in lucem editus, et iterum natus valentior, et si quis velit invenire eum, qui est vere Deus, cum agnoverit eum, qui mihi hodie dedit linguam, et pedes, et oculos, eum quoque esse credat, qui ab initio et alia, ipsam lucem, et rationem, et motum rebus donavit mobilibus. Cum sis ergo intelligens, o præfecte, ne sustineas ignorare eum, qui tui curam gerit, et tuam exspectat conversionem. Oportet enim te quoque ipsum ad Christum accedere, sicut etiam ab ipso mihi fuit significatum. Lætare autem, quod ad bonum et æternum sis Regem accessurus, et ad martyrii stadium sis mecum exiturus.

XX. Præfectus autem, ut qui bonam haberet

¹ Ephes. iv, 7.

ἐκπλήξω; ὡς περ ὁ ἑπαρχος ἀποσκευασόμενος καὶ τοῦ πλῆθους ἀνενεγκῶν, πρὸς τὸν ἅγιον ἔφη· Ἄγε μοι, ἄνθρωπε, φιλαληθῶς πρὸς τοῦ σου Θεοῦ, τί βούλεται ταῦτα; καὶ τί τὰ παραδόξως ὀρώμενα; Θεῷ γὰρ μόνῳ δυνατὰ καὶ οὐκ ἄλλῳ πρῆν. Ὁ δὲ ἅγιος ἐν ὀλίγῳ, τὴν τε ἀναρχὸν ἀρχὴν τοῦ Θεοῦ τοὺς παρόντας ἀναδιδάξας, καὶ τὸ ἀναγκαῖον τοῦ Σταυροῦ καὶ σωτηριωδέστατον ἐξείπῳ, καὶ ἀπλῶς τὸ πᾶν αὐτοῖς τῆς οἰκονομίας μυστήριον διεσαφήσας, πρὸς τῷ τέλει ἐτήνεγκεν· Ὁ Θεὸς τοίνυν, ἑπαρχε, ἀγαθὸς τε ὢν καὶ φιλόανθρωπος, καὶ τῆς τῶν ἀνθρώπων ἕνεκα σωτηρίας ἐπὶ γῆς καταβῶν, οὐ βούλεται οὐδὲνα τῶν ἀπάντων ἀπολέσθαι ποτὲ καὶ τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν ἐκπεσεῖν· ἀλλ' ὡς περ μήτηρ μετὰ τὰς ὀδύνας προνοεῖται μὲν εἰς ἅπαντα τοῦ παιδός, ἀνέχεται δὲ τοῦ ἀτελοῦς χάριν καὶ τῶν ἐξ αὐτοῦ ὕδρευων, οὐ παρὰ τοῦτο ἐχθραίνουσα τῷ παιδί (τῶν σπλάγχχνων γὰρ ἡττηται, καὶ ἰσχυρῶς μᾶλλον ἐφίεται τελειότητος ἀψάμενον κατειδεῖν, δόξη τέ τι καὶ λαμπρότητι διαπρέποντα)· οὕτως καὶ ὁ Θεὸς προνοεῖται μὲν μετὰ τὴν δημιουργίαν καὶ ὡς πατήρ, ἀνέχεται δὲ καὶ τῶν εἰς αὐτὸν ἀθετημάτων διὰ τὴν ἄγνοιαν, καὶ σπλάγχχνος μᾶλλον οἰκεῖος νικώμενος, εὐμενῶς ἔχει καὶ φιλοανθρώπως, οὐδενὸς ἑτέρου ἐπιθυμῶν ἢ τοῦ ἐντὸς ἡμᾶς γενέσθαι τῆς αὐτοῦ δόξης, εἰς ἄνδρα τέλειον ἐλθόντας, εἰς μέτρον ἡλικίας πνευματικῆς, ὡς Παῦλος ἡμᾶς διδάσκει, τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ. Ἐπει οὖν εἶδεν ὑμᾶς ὁ Σωτὴρ τοῖς θελεῖσμά τι τῶν δαιμόνων πρὸς τὴν αὐτοῦ ἐπίγνωσιν ὑπερίζοντας, καὶ παραζηλοῦντας αὐτὸν ἐπ' οὐ θεοῖς, καὶ παροργίζοντα; ἐν τοῖς εἰδώλοις ὑμῶν, καὶ μὴ τὴν ἰσχὴν αὐτοῦ καὶ δύναμιν ὑποπτήσοντας, κηδόμενος ὑμῶν, ἤλεγξεν ἐν ἐμοὶ σήμερον τὴν τε πλάνην τῶν σεβασμάτων ὑμῶν καὶ τὸν οὐ κατ' ἐπίγνωσιν ζῆλον, ὡς παρόντες συνομολογεῖτέ μοι καὶ αὐτοί. Καταμαθέτω τοίνυν ἕκαστος ὑμῶν ἐν ἐμοὶ τὴν δύναμιν τοῦ Χριστοῦ, λογισάμενος ὅτι ἄνθρωπος ἤδη πρὸς γῆρας ὄρων, καὶ τὸ πλεον μὲν τοῦ σώματος, τὸ πᾶν δὲ τῆς ἰσχύος ἀπὸ βασάνων ἀναλωθεῖς, καὶ νεκρῷ ἐπίσης τῇ εἰρηκτῇ ἀναπορρήφει, πάρεμι νῦν ἐνώπιον ὑμῶν, ἄρτιος, ἀπαθῆς, ἀκέραιος ὡς περ ὀδύνας ἄλλων τυχῶν, καὶ αὐτὸς ἀναγεννηθεὶς κραταιότερος. Καὶ εἰ τις τὸν ὄντως ἐφευραῖν ἐθέλοι Θεὸν, ἐπίγνωσιν τὸν ἐμὸν σήμερον καὶ γλώτταν καὶ πόδας καὶ ὀφθαλμοὺς ὀρησάμενος, αὐτὸν εἶναι πιστευσάτω τὸν ἐξ ἀρχῆς τὰ τε ἄλλα καὶ αὐτὸ τὸ φῶς, καὶ τὸν λόγον καὶ τὴν κίνησιν τοῖς κινήτοις χριστάμενον. Μὴ σὺν ἀνέχου ἐπὶ πολὺ, λαμπρόσατε ἑπαρχε, συνετὸς ὢν ἀγνοεῖν τὸν κηδόμενόν σου, καὶ τὴν ἐπιστροφὴν ἀναμένοντα. Δεῖ γάρ σε καὶ αὐτὸν προσδραμεῖν τῷ Χριστῷ, καθά μοι καὶ παρ' αὐτοῦ ἔγνωσται, καὶ χαίρει, ἀγαπᾷ τε καὶ αἰωνίῳ βασιλεὶ μέλλων προστέρχασθαι, καὶ εἰς τὸ τοῦ μαρτυρίου σὺν ἐμοὶ στάδιον ἀποδύεσθαι.

K'. Ὁ δὲ ἑπαρχος, ἔτε ψυχῆς ἀγαθῆς ὄν, εὐκα-

ραδείκτου τε πρὸς ἀλήθειαν, μάλιστα δὲ καὶ τῆς Ἀ χάριτος, τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ τῆς ψυχῆς ἀφαιμένης ἤρξατο συνιέναι τοῦτο μὲν ἐκ τῶν λόγων, τοῦτο δὲ καὶ τοῦ θαύματος τὸν ἀληθῆ Θεόν· καὶ αὐγὰς τῆς εὐσεβείας ἤρμα πῶς ὑποδέχεται. Συμβαλὼν δὲ καὶ ἦν πρότερον κατὰ τὸν ἀπόπλουον ἐθεάσατο ἕβιν καὶ ὅπως ὁ φανεῖς Θεός, βούλεται τοῦτον συναρθῆμιον εἶναι τοῖς ὑπηρέταις αὐτοῦ καὶ τοῖς φίλοις, ἔχειρε μὲν, ὡς ἐπὶ μεγάλῳ τῷ πράγματι, διηπόρει δὲ πῶς ἂν ὁ ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον τῇ πλάνῃ προστετηκῶς ἄθρονον ἀξιώθει τούτῳ προσοικειωθῆναι Θεῷ. Ὡς οὖν οὕτω ταῦτα καὶ καθ' ἑαυτὸν ἔστρεψεν, ἡ θεία χάρις ἔτι μᾶλλον αὐτὸν ἐκκαλουμένη πρὸς τὴν ἐπίγνωσιν, λαμπρότερα σύμβολα προτείνει τῆς ἀληθείας. Καὶ ὁρᾷ ἐκεῖνος σὺν ὀλίγοις τισὶν ἄνδρες δύο περιστάνας τὸν ἅγιον, ἀστραπῆ τὴν μορφήν εἰκότας, πτέρυγας τε περικειμένους, καὶ πολλὴν τοῖς ὀφθαλμοῖς τὴν κατάπληξιν ἐμποιοῦντας, καὶ ὄπλοφοροῦντας μὲν, ὡς πρὸς ἄμυναν, στεφάνῳ δὲ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ταινιοῦντας. Ἐπὶ οὖν καὶ ἑτέροις τὸ θεαθῆναι ἐκινώσατο, καὶ αὐτοῦς εὗρισκε τὴν ἴσην ἕβιν θεασαμένου, οὐδὲν ἔχον ἐπιδοιάζειν, ἔστη ἄθρονον ἀνακηθήσας τοῦ θρόνου, καὶ πρὸς τὸ πλῆθος ἐδόξασαν, Ὅντως ἀληθινοῦ Θεοῦ ὑπηρέτης οὗτος, τῇ χειρὶ δείξας τὸν ἅγιον· καὶ μέγας τίς ἐστιν δεξιμὰς· σέβει ἐκδιδάσκει Θεόν. Ἐγὼ γὰρ τοῦτον ὁμολογῶ Θεὸν ἀληθῆ, τὸν οὕτω μὲν παραδόξως τοῖς ἰδίοις ἀγωνιστὰς ἀναπλάττοντα, οὐρανῶθεν δὲ, ὡς ὁρᾷτε, τὰς νίκας βραβεύοντα, καὶ νοερᾷ συμμαχίᾳ τούτοις ἀμύνοντα. Ἐλάνθανον δὲ ἄρα πονηροῖς δαίμοσι προσσνέχων, καὶ ὑμᾶς ἀναπειθῶν βουλομένους τῷ Χριστῷ καλῶς πείθεσθαι.

ΚΑ'. Ταῦτα λέγων, ἔτοιμος μὲν ἦν ὁρᾶν καὶ τῶν τοῦ μάρτυρος ποδῶν ἄπτεσθαι· ἐπείχετο δὲ ἐπὶ πολὺ τῇ καταπλήξει τῶν ἀγγέλων καὶ τῷ θεάματι. Αἰφνίδιον οὖν ἀφανεῖ· μὲν οἱ ἄγγελοι· ὁ δὲ, προσδραμῶν, καὶ τῶν τοῦ ἁγίου ποδῶν λαδόμενος, ἰφίλει τε ἡδέως, καὶ, εὖξαι, πρὸς αὐτὸν ἔλεγεν, ἀληθινοῦ Θεοῦ ὑπηρέτα, καὶ πρὸς τῆς ἀληθείας αὐτῆς, ἦν κηρύττης, εὖξαι δούλον καὶ μετὰ τὸν ἀνάξιον καὶ δουλεύσαι τῷ σπ̄ Θεῷ. Νῦν ἠσθόμην ἐκ τῶν περὶ σὲ θεαμάτων, οἷς χρώνται τοῖς δορυφόροις οἱ γνησίως Χριστῷ προσερχόμενοι· καὶ ὅθεν αὐταῖς, καὶ οἷαι τῶν καμάτων αἰ ἀμοιβαί, καὶ ὡς ξένοις τισὶ καὶ φοβεροῖς ὑπηρέταις δορυφοροῦνται. Καθάπερ καὶ σὺ, οἶ καὶ ὡς ἑναγεῖς ἡμᾶς καὶ βεβήλους μέγρι τινὸς ἀποθῶντο τῇ ἕβῃ καὶ ἀπειχίζον, ὅψι δὲ ἴσθου φιλανθρωπευθέντες, παρεχώρησαν ἡμῖν τῆς ἀγωνιστῆς καὶ καθαρότητος. Καὶ δέδοικα, μήπως ἀπώτηται με προσελθόντα Χριστῷ, ἀξιοῦντα, καὶ μέγα τοῦτο καὶ ὑπὲρ ἡμῶν ἠγούμενον, τοῖς ἐσχάτοις τῶν δούλων αὐτοῦ συντάττεσθαι. Πλὴν ἀλλὰ καὶ οὕτως ἀγαπητὸν ἡγῆμαι, τοιοῦτου με τυχόντα Θεοῦ, καὶ δίκας εἰσπραχθῆναι τῆς προλαβούσης πλάνης καὶ παρανομίας.

ΚΒ'. Καὶ ὁ ἅγιος, θάρσει, ἔφη, λαμπρότατε Ἐπαρχε, καὶ μηδὲν περὶ τὴν τοῦ Θεοῦ ἀνεξίτητον ἐπιδοιάσεις. Ἐγὼ γὰρ ἐπ' ἑμαυτοῦ περιπατεῖς τοῦ

PATROL. GR. CXVI.

animam et gratiæ capacem, maximo vero cum etiam gratia ejus animæ oculos attingisset, cœpit intelligere, et partim quidem ex verbis, partim autem etiam ex miraculo, veram Deum et splendorem pietatis paulatim admittere. Conjectans vero eam quoque quam prius in navigando aspexerat visionem, et quemadmodum Deus, qui apparuerat, vult eum connumerari cum suis ministris et amicis, lætabatur quidem tanquam de re magna: dubitabat autem, quemadmodum qui tanto tempore errori adhæserat, repente dignus fuerit habitus, qui tali Deo fieret familiaris. Cum ergo hæc apud se versaret, divina gratia eum adhuc magis vocans ad agnitionem, ei Illustriora præbet signa veritatis: et videt ille cum quibusdam paucis, duos viros sanctum circumstantes, fulguri forma similes, alatosque et iis qui videbant, magnum afferentes terrorem, ut qui essent parati ad eum defendendum: caput autem corona redinibant. Postquam vero aliis quoque communicavit id, quod cernebat, et invenit eos eandem, quam ipse aspexerat, vidisse visionem. Cum nihil esset quod dubitaret, constitit repente, cum e sedo exsiliisset, et clamavit ad populum: Est hic revera veri Dei famulus (manu sanctum ostendens): et magnus est is, quem nos docet colere Deum verum: qui adeo quidem admirabiliter et contra opinionem proprios refringit athletas: e cœlis autem eis, ut videtis, tribuit victorias. Et intelligentem eis opem ferens, eos defendit. Imprudens vero eram malis deditus dæmonibus, et volebam id ipsum vobis persuadere, qui recte Christo volubatis parere.

XXI. Hæc dicens, paratus quidem erat currere, et prensare pedes martyris: diu autem cum retinuit terror et spectaculum angelorum. Atque repente quidem evanuerunt angeli. Ille vero accurrens, et sancti pedes apprehendens, suaviter deosculabatur et ei dicebat: Ora, vere Dei serve, ora, quæso, per ipsam, quam prædicas, veritatem: ora, ut ego quoque indignus siam servus, et Deo tuo serviam. Nunc sensi ex iis, quæ in te facta sunt, spectaculis, quibusnam utantur satellitibus, qui gerinane ad Christum accedunt, et undenam eis et quales sint laborum remunerationes, et quod sunt quibusdam alienis et terribilibus stipati satellitibus, ut tu quoque. Qui nos etiam tanquam sceleratos et profanos, visu aliquandiu repellabant et amovebant. Tandem autem usi humanitate, tua nobis cesserunt sanctitate et puritate: et vereor, ne me accedentem Christus repulerit, rogantem, et hoc magnum, et quod nostra merita superat, postulantiem, ut referat in numerum infirmorum suorum famulorum. Verumenimvero sic quoque præclare mecum agi existimo, si talem Deum assecutus, luam pœnas pristini erroris et amentię.

XXII. Sanctus autem: Bono animo esto, inquit, clarissime præfecte, neque quidquam de clementia Dei dubitaveris. Ego enim qui ex meipso Dei

feci periculum, et scio eum esse benignum et misericordem, et qui ob vitia hominum movetur misericordia, confido quod te non solum non repellat accedentem, sed hac etiam tua sincera suscepta fide, scripsit jam nomen tuum in libro vitæ, et quantum ego possum scire, statuit ut tu per martyrimum, divinum ejus nomen mecum glorifices. Cum sic dixisset, et intellexisset populum toto die manere jejunum, et vidisset eum stare erectum præ admiratione eorum, quæ cernebantur, et velle adhuc manere, et ejus vultum cernere, et sermones audire, pollicitus eum mane affuturum, statim abiit, et dimisit theatrum. Sed præfectus ne sic quidem sustinuit discedere a martyre, sed cum eo vocante tota nocte est versatus, accuratius per catechesim ab eo institutus in verbo veritatis. Cum autem esset mane, et tanta frequentia congregatus esset populus, ut nec eum caperet quidem locus theatri, una vero cum præfecto ascensus esset sanctus in concionem, magna multitudo gentilium sancto dedita opera occurrens, tanquam uno ore: Omnes nos, dicebat, credimus Deo, qui a te prædicatur, et jam omnia negamus, et ei soli militare et servire constituimus. Cum Deo autem gratias egisset sanctus, et laudasset multitudinem propter celcrem conversionem, et dixisset, quod nec protinus quidem credidisse eum audiverint, neque esse cunctatos animo dubitantes, apud Deum caret mercede: et quod mox baptizati, futuri sint participes donorum Christi, cum una cum præfecto ascendisset, constitit.

XXIII. Postquam autem intuens ad populum: Deus, dixit, vos suo perficiat signaculo, et reddat sibi ad omne opus utiles, jussit unumquemque rogare et discere de Deo, quod vellet. Præfectus vero cum toto populo: De tuo, inquit, Deo nulla est nobis dubitatio, o sanctissime. Omnia aperte cognovimus, et omnibus, quæ a te dicta sunt, credidimus. Unum solum petimus, ut Deo conjungamur, et familiares reddamur per baptismum. Cum itaque consensisse præfectum vidisset populus: Revera, dixerunt, non est Deus acceptor personarum, ut qui propter moderationem et curam quam gessit pauperum, reddiderit præfecto sui cognitionem, et vero Dei cultu eum sit remuneratus. Postquam autem ex iis, quæ circumcirca erant, civitatibus affuerunt episcopi quidam pii et religiosi, qui erant omnes tredecim: qui alii quidem solum ut viderent certamina martyris: alii autem ideo e deserto descenderant, ut visitarent fideles, qui erant in civitate, et allata quoque esset aqua, cum ita jussisset sanctus, ipse sanctus cum e loco excelso descendisset, et præfectum quidem inclinare caput Dei amantissimis fecisset episcopis, illos vero ejus capiti aquam infundere, et dicere: Suscipit lavacrum regenerationis Hieromogenes in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti, sic eum fecit baptizari coram toto populo. Eo

θεοῦ, καὶ εἰδὼς αὐτὸν φιλόνητον τε καὶ ἐλεή-
 ρονα, καὶ μετανοοῦντα ἐπὶ κακίαις ἀνθρώπων, τε-
 θάρρηκα, ὅτι σὲ οὐ μόνον οὐκ ἀπέσειτι προσελ-
 θόντα, ἀλλὰ καὶ τὴν εἰλικρινῆ σου πίστιν ταύτην
 ἀποδεξάμενος γεγραφήκε σου ἡδὴ τὸ ὄνομα ἐν βίβλῳ
 ζωῆς, καὶ ὅτι κείρικέ σε, ὡς ἐμὰ γινώσκω, διὰ
 μαρτυρίου τοῦ θαλοῦ αὐτοῦ δοξάσαι σὺν ἐμοὶ ὄνομα.
 Οὕτως εἰπὼν, καὶ διημερεύειν τὸν δῆμον μαθῶν
 αἰτιον, μετέωρον τε ἰδὼν, ὅπ' ἐκπλήξεως τῶν ὄρω-
 μένων ἰστάμενον, ἔτι τε προσμένειν βουλόμενον,
 καὶ ἔψιν αὐτοῦ ὄρῳν, καὶ λόγων ἀκούειν, αὐτὸς
 ὑποσχόμενος πρωταίτερον παρῆναι, εὐθύς ἀπήει,
 καὶ τὸ θέατρον ἔλυσεν. Ἄλλ' ὁ Ἐπαρχος οὐδὲ οὕτως
 ἠνέσχετο τοῦ μάρτυρος ἀποστῆναι, ἀλλὰ σχολά-
 σαντι μᾶλλον παρ' ἄλλῃ τὴν νύκτα συνῆν, ἀκριβέ-
 στερον τὸν τῆς ἀληθείας λόγον ὅπ' αὐτοῦ κατηγού-
 μενος. Ἐπεὶ δὲ ὄρθρος τε ἦν, καὶ ἡ πόλις: οὕτω
 συνήθροιστο πολυπληθῆς, ὡς μηδὲ τὸν τοῦ θεάτρον
 τόπον χωρεῖν, ἔμελλε δὲ συναίνειναι τῷ ἐπάρχῳ
 πρὸς τὰς δημηγορίας ὁ ἅγιος, πλῆθος πολὺ τῶν
 Ἑλλήνων ἐκ μελέτης συναντήσαντες τῷ ἁγίῳ, κ-
 θάπερ ἐξ ἐνὸς στόματος, Πάντες ἡμεῖς, ἔλεγον,
 πιστεύομεν τῷ ὑπὸ σοῦ κηρυττομένῳ Θεῷ, καὶ ἡδὴ
 πάντα ἀρνούμεθα, καὶ αὐτῷ μόνῳ στρατεύεσθαι
 καὶ ὑπηρετεῖν προσηρήμεθα. Εὐχαριστήσας δὲ τῷ
 Θεῷ ὁ ἅγιος, καὶ τὸ πλῆθος τῆς ταξείας ἐπαινέσας
 ἐπιστροφῆς, καὶ εἰπὼν ὡς: Οὐδὲ τὸ εὐθύς πιστεῦσαι
 ἀκούσαντας καὶ μὴ μελῆσαι τοῖς λογισμοῖς ἀμφι-
 βάλλοντας ἀμισθον παρὰ τῷ Θεῷ, καὶ ὅτι: Ὅσον
 οὐπω βαπτισθέντες, μέτοχοι γενήσεσθε καὶ τῶν
 δωρεῶν τοῦ Χριστοῦ, συναελθὼν τῷ Ἐπάρχῳ
 ἔστη.

ΚΓ'. Ἐπεὶ δὲ πρὸς τὸ πλῆθος ἀπιδὼν, Ὁ Θεὸς
 ἡμῶν, εἶπε, καταρτῆσαι [ὑμᾶς] αὐτοῦ τῆ σφραγίδι,
 καὶ εὐχρηστοὺς πρὸς πᾶν ἔργον αὐτῷ ἀποδείξει, αὐ-
 τίκα πυθάνεσθαι, καὶ μανθάνειν ἕκαστον περὶ Θεοῦ
 δ βούλεται προετρέψατο. Ὁ οὖν Ἐπαρχος σὺν πα τὶ
 τῷ πλήθει, Οὐδὲν ἡμῖν, εἶπεν, ἀμφίβολον περὶ
 τοῦ σοῦ Θεοῦ, ἀγιώτατε. Πάντα σαφῶς ἔγνωμεν,
 καὶ παντὶ τῷ παρὰ σοῦ ῥηθέντι πεπιστεύκαμεν.
 Ἐν μόνον ζητοῦμεν, οἰκειωθῆναι Θεῷ διὰ τοῦ βα-
 τίσματος. Συμφωνήσαντα τοίνυν τὸν Ἐπαρχον ὁ
 δῆμος ἰδὼν, Ὡς ἀληθῶς, εἶπον, ἀπροσωπόληκτος
 ὁ Θεὸς, σωφροσύνης ἕνεκα καὶ προστασία: πεινή-
 των, τὴν αὐτοῦ ἐπιγνώσων ἀντιδοῦς, καὶ θεοσεβεία
 τὸν Ἐπαρχον ἀμειψάμενος. Ἐπεὶ δὲ παρήσαν
 ἐκαίσε καὶ τῶν πέριξ πόλεων Ἐπίσκοποι τινες
 εὐλαβεῖς καὶ θεοφιλεῖς, οἱ πάντες τρισκαίδεκα, οἱ
 μὲν κατὰ θέαν μόνην τῶν ἀγῶνων τοῦ μάρτυρος,
 οἱ δὲ καὶ διὰ τοῦτο τῆς ἐρήμου καταλθόντες, ἵνα
 τοὺς ἐν τῇ πόλει πιστοὺς ἐπισκέψωνται, ἠνέχθη δὲ
 καὶ ὕδωρ, οὕτω κελευσθὲν ὑπὸ τοῦ ἁγίου, αὐτὸς ὁ
 ἅγιος τοῦ ὕψωματος ἀποδὶς, καὶ τὸν Ἐπαρχον μὲν
 ὑποκλίναί τὴν κεφαλὴν τοῖς θεοφιλοτάτοις ἐπισκόποις
 πεποιηκῶς, ἐπιχέειν δὲ αὐτῷ ἐπὶ κεφαλῆς ἐκείνου
 τὸ ὕδωρ, καὶ λέγειν, Δέχεται τὸ λουτρὸν τῆς ἀνα-
 γεννήσεως Ἐρμογένης εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς,
 καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, οὕτως
 ἐνώπιον αὐτὸν παντὸς τοῦ πλήθους βαπτισθῆναι

καποίηκεν. Ἐπεουήμησε δὲ τὸν Χριστὸν ὁ δῆμος Α αὐτὸν ὡς τοῦτο πολλά.

ΚΔ'. Ὡς οὖν ἦ τε ἀναγέννησις τοῦ ἐπάρχου ἐρτάζειν ἠνάγκαζε, καὶ πρὸς τοσοῦτον πληθεύει ἐξαρτίσαι ἀπορον ἦν, τότε μὲν ὁ ἕγιος διαλύει τὸ θέατρον· εἶτα πρὸς τοὺς ἐπισκόπους ἐπιστραφεὶς, οὐ δίκαιόν ἐστιν, ἔφη, τοιοῦτον τὴν Ἐκκλησίαν ἀνδρὸς στερηθῆναι, πολυμαθοῦς τε καὶ σφύρονος, καὶ τὴν διάνοιαν ὀψηλοῦ. Ταῦτη τοι καὶ διὰ τὴν πολλὴν περὶ τὸν ἅγιον αἰδῶ, μηδὲν τὸν Ἑρμογένην ἀντιφθεγγόμενον, λυθόντες ἐκεῖνοι, τῷ κλήρῳ συναριθμοῦσιν. Εἶτα πρὸς τάξιν τοὺς ἐκκλησιαστικὰς πάντας βαθμοὺς μετελθόντα, ἐπίσκοπον αὐτὸν τῆς πόλεως καθιστῶσιν. Ὡς καὶ μετὰ τὴν χειροτονίαν, ἐβδόμῃς ἐπιστάσης ἡμέρας, συναγαγὼν ὅσον προσῆν αὐτῷ χρυσίον, καὶ τὴν ἄλλην πᾶσαν περιουσίαν, καὶ χαίρειν εἰκὼν τρυφῆ καὶ βλακείας καὶ τοὺς ἄλλοις οἷς χαίρουσι φιλοκόσμων ψυχαί, χερσὶ πάντα πενήτων εἰδίβου. Εἶτα καὶ τὰ ἄλλα πάντα διὰ μικρὰς θέμενος τῆς φροντίδος, σὺν παντὶ τῷ πλήθει πρὸς τὸν κατὰ τῶν δαιμόνων ἐξωπλίσατο πόλεμον, οἷα μνησικακῶν αὐτοῖς τοῦ προτέρου βίου καὶ τῆς πλάνης κραταιῶς ἀμυνόμενος, καὶ ἐν ὀλίγῳ τὰ τε ἀριδύματα καὶ τοὺς βωμοὺς αὐτῶν καταστρέψας, καὶ πᾶν εἰδῶλον καθέλων, πανταχοῦ τὸν τε σταυρὸν ἐπέθηκετο, καὶ θυσιαστήρια συνεστήσατο, καὶ τὸ τοῦ Χριστοῦ προσκυνεῖσθαι παρεσκευάσεν ὄνομα. Τοῦ μὲν οὖν ὄχλου μετὰ τοῦτο προσπίπτοντας καὶ βαπτισθῆναι δεομένους ἐδάπτειεν ἐκάστης τοσοῦτους, ὡς μηδὲ ἀριθμῶν ἰσθίως αὐτοὺς ὑποβάλλεσθαι. Τοὺς δὲ δαιμονώοντας, ἣ ὑπὸ παθῶν ἐτέρων πιεζομένους, ἐπικλήσει μόνῃ Χριστοῦ παραχρῆμα καὶ τοῦ δαιμονοῦ καὶ τοῦ πάθους ἀπήλατταν. Ἐβίβασκέ τε αὐτὸν ἀγνεῖας ἔχεισθαι καὶ θεοσεβείας, ταπεινοφροσύνης τε καὶ ἀγάπης πραότητος καὶ ἀκτημοσύνης, καὶ τῆς ἄλλης ἀρετῆς ὁμοίως ἐαυτὸν τοῖς διδασκομένοις ὑπόδειγμα προτιθείς.

ΚΕ'. Ἐπεὶ οὖν οὐ πολλὰ διήλθον ἡμέραι, καὶ πάσης τῆς πόλεως εἰς ἓν φρόνημα συνελευσμένης, μία πάντες ἐγένοντο κοίμη Χριστοῦ, ἀνὴρ τις δεισιδαίμων, τῶν τοῦ συνεδρίου εἰς Ῥοιστικίους ὄνομα, βασκῆνας τῇ τε πόλει καὶ ἡμῖν τοῖς Χριστιανοῖς, καὶ ἅμα τὴν ἐν τοῖς βωμοῖς μέθην καὶ τὴν ἄλλην ἀσέλγειαν περὶ κλεινοῦς ἄγων τῆς παρὰ Χριστιανοῖς ἰγκρατείας καὶ κοσμιότητος, ὡς εἶχε θυμὸς καὶ ὀργῆς, πρὸς τὸν βασιλεῖα τὸ τάχος ἀναδραμῶν, ἐν βραχεῖ πάντα διαγορεύει, ἠθέτηται, λέγων, πᾶσα θυσία, περιύδριται τὰ σεμνὰ τῶν θεῶν, κατέστραπται τὰ τεμένη, βωμοὶς ἅπας τῶν θεῶν καταβέβηται, καὶ ἀπλῶς τὴν τε τῶν θεῶν καθαίρεισιν, εἶτα καὶ τὴν τοῦ ἐπάρχου μετὰθεσιν καταλέγει, καὶ ὡς συνπαχθεὶς ὁ ἐπάρχος· Ἑρμογένης εὐνοίᾳ παλαιᾷ καὶ κέρδει πολιτικῷ τῷ εὐνοίᾳ τὴν γλώτταν Μηνῆ, σχεδὸν πᾶσαν τὴν ἀρχὴν, πρὸς τὸν ἐσταυρωμένον συναποκλῖναι παρέπεισε· καὶ ἤδη προσκυνεῖται μὲν ἀδελῶς πανταχοῦ ὁ Χριστός. Ἀπῆλθε δὲ ὀπίσω αὐτοῦ πᾶσα ἡ Ἀλεξάνδρεια. Ταῦτα εἰπὼν, ἵνα καὶ πλεον αὐτὸν ἐξοργίσῃ, καὶ πρὸς τὴν κατὰ τῶν Χριστιανῶν τιμωρίαν ἐκμήνη, προστίθεισιν ὡς, Εἰ

A autem nomine populus Christum multis laudibus est persecutus.

XXIV. Quoniam vero et præfecti regeneratio cogebat festum celebrare, nec facile poterat satisfieri tantæ multitudinî, tunc quidem sanctus dimittit theatrum. Deinde etiam conversus ad episcopos: Non justum est, inquit, ut Ecclesia tanto viro privetur, qui est tam studiosus, et modestus, et tam sublimi ingenio. Ea de causa propter multam in sanctum reverentiam, cum accepissent Hermogenem nihil contradicentem, illi eum referunt in cleri numerum. Deinde cum per ordinem ecclesiasticos omnes gradus transivisset, eum constituunt episcopum civitatis. Qui etiam cum post electionem die septimo coegisset quidquid habebat auri et aliarum facultatum, et valere jussisset delicias et lautitias, et alia quibus delectantur eorum animæ, qui mundo delectantur, omnia dedit in manus pauperum. Deinde cum etiam alia omnia parvifecisset, cum universa multitudo se armavit ad bellum gerendum contra dæmones, ut adversus quos gereret inimicitias propter priorem vitam, et eorum errorem vehementer persequeretur: et cum brevi eorum fana et aras evertisset, et simulacra dejecisset, ubique crucem fixit et in Christi nomine construxit altaria. Atque turbas quidem postea ad ejus pedes procidentem, et rogantes baptizari, baptizabat, tam multos quotidie, ut nec facile posset eorum numerum comprehendere. Dæmoniacos autem, aut qui ab aliis premebantur ægritudinibus, sola Christi invocatione, repente liberabat a dæmone, et ab ægritudine; et docebat semper amplecti castitatem, et pium Dei cultum, humilitatemque et charitatem, mansuetudinemque, et nil possidendi virtutem, et cæteras similiter virtutes, seipsum proponens exemplar iis, qui docebantur.

XXV. Cum autem non multi dies præterissent, et tota civitate in unam convenientem sententiam effecti sunt omnes unus grex Christi, vir quidam deditus falsæ religioni dæmonum, unus ex senatu, nomine Rusticius, civitati invidens et nobis Christianis; et simul ebrietatem, qua uti solebant ad aras, et reliquam intemperantiam pluris faciens, quam eam, quæ est apud Christianos, abstinentiam et moderationem, ita ut erat ira percitus, magna celeritate currens ad imperatorem, paucis narrat omnia: Abolitum est, dicens, omne sacrificium; contumelia est affecta deorum magnificentia, eversa sunt templa; diruta sunt omnia deorum altaria, et ad summam, refert deorum delectionem, et præfecti mutationem; et quod præfectus Hermogenes, veteri benevolentia et lucro civili inductus ab eloquente Mena, universo fere persuasit imperio, ut declinaret ad Crucifixum; et jam quidem ubique secure adoratur Christus: eum autem secuta est tota Alexandria. Hæc cum dixisset, ut eum magis provocaret ad iracundiam, et ad pœnas de christianis sumendas acrius irri-

taret, adjicit : Nisi hoc tibi magnæ fuerit curæ, et a te quidem evertantur res Christianorum, in pristinum vero statum restituantur res deorum, scio fore, ut tuum quidem imperium citissime evertatur : confirmetur autem regnum ejus, qui dicitur Christus.

XXVI. Hoc cum audivisset Maximinus, fore quidem, ut suum corrueret imperium, Christi autem regnum erigeretur : laudato quidem et honorato Rusticio propter eum in ipsum et in deos benevolentiam, efferatus adversus præfectum et universam civitatem, et magis quam expediret indignatus, statuit ille ipse continuo proficisci Alexandriam magno studio et apparatu, cum bellicosorum hominum decem millia ad hoc jussisset sequi, dicens : Vel sola imperatorum reverentia motus populus eos deos honore afficiet, quos illi censent colendos, et se ab alia reprimet improbitate. Nam nisi ita esset, ut ipse rerum status arguit, citra illum ruborem mala fierent, et nec studeret quidem latere aliquis. Attamen cum deorum providentia fuero Alexandriæ, et hos ipsos ulciscar, et meam corrigam ignorationem, procul amandans errorem in Crucifixum. Dixit, neque multum temporis permisit intercedere, sed rebus omnibus publicis posthabitis, magna celeritate venit Alexandriam : et statim jubet sanctos comprehendi, et mane, tota vidente civitate, et manu assistente militari, sedens pro trihunali, eos jussit nudos introduci.

καὶ ἕνα πρῶτ, τῆς τε πόλεως ἀπάσης ὀρώσης, καὶ τῆς στρατιωτικῆς περισταμένης χειρὸς, καθίσας ἐπὶ τοῦ βήματος, γυμνοὺς αὐτοὺς ἐπέτατταν εἰσαχθῆναι.

XXVII. Postquam autem eos solum vidit introductos, magna voce exclamans : O dii, inquit, quid hoc futurum est, quod iste, cujus tantam curam gessi, et ei primos magistratus, quos nulli alii ex iis, qui nobis parent, mandavi, sua sponte omnia despexerit, et ad tam obscuram et abjectam fortunam transfugerit, et comam etiam capitis sibi ademerit, et nihilo melius sit affectus, quam mimi et scurræ, qui in scena risum movent? Propius vero accedens ad Hermogenem : Dic mihi, inquit, o infelix, quanam de causa tibi commisi totius terræ et maris imperium, et decrevi, ut absque successore gereres magistratum : non ut diis quidem futurum benevolum, et nullo modo eos abnegaturum, et benevolum quoque nobis futurum, et hunc doctum et sapientem virum, qui prospero fortunæ afflatu præter æquum inflatus, et hinc lapsus est in errorem, arte et experientia et verborum persuasionem ad patriam reduceres religionem? Quidnam ergo te movit, aut quidnam spectasti, ut sineres eum diutius versari in vanitate, et non solum eum ab errore reduceres, sed ejusdem malæ opinionis ei fieres socius, et tibi præterea caput, o stolide, tonderes, et reputareris esse unus ex iis qui sunt in theatro, histrionibus? Cum eo iræ et accerhitatis processisset imperator, iracundeque et furiose eos esset intuitus, benigne Deus aspexit martyres : et repente eis apparent an-

μη δὲ πολλῆς τοῦτο θεῆς φροντίδος τε καὶ μελέτης, καὶ ἀνατραπῆ μὲν ἐπὶ σοὶ τὰ Χριστιανῶν, ἀναστῆ δὲ τὰ τῶν θεῶν, ὅσα ὡς καταστραφῆσεται μὲν ἡ σὴ βασιλεία τάχει πολλῶ, βεβαιωθῆσεται δὲ ἡ τοῦ λεγομένου Χριστοῦ.

KΓ'. Τοῦτο Μαξιμίνος ἀκούσας, ὡς πεσεῖται μὲν ἡ αὐτοῦ, ἀναστήσεται δὲ ἡ Χριστοῦ βασιλεία, τὸν μὲν Ῥουστίκιον τῆς τε εἰς αὐτὸν εὐνοίας, καὶ τῆς εἰς τοὺς θεοὺς ἀποδεξάμενος καὶ τιμῆσας, ἀγριάντας δὲ σφόδρα κατὰ τε τοῦ ἐπάρχου καὶ πάσης τῆς πόλεως, καὶ τοῦ θυμοῦ μᾶλλον γενόμενος ἢ τοῦ συμφέροντος, ἐκρινεν εὐθὺς αὐτοὺς ἐκείνος ἐπιστῆναι τῇ Ἀλεξάνδρου, παρασκευῇ πολλῇ καὶ σπουδῇ, δέκα χιλιάδας ἀνδρῶν μυχίμων εἰς τοῦτο κελεύσας αὐτῷ συνέπεσθαι, εἰπὼν ὅτι Αἰδοῦμενοι μόνον, ὡς εἴποιε, τοὺς βασιλεῖς οἱ πολλοί, τιμῶσιν οὐδὲ δοκοῦσι σέβειν θεοῦς, καὶ τῆς ἄλλης ἑαυτοὺς κακίας ἀναχαιτίζουσιν. Ἐπεὶ, εἰ μὴ τοῦτο ἦν, ὡς ἡ τῶν πραγμάτων ἐλέγχει παράστασις, ἀπρηουθριασμένως ἂν ἐπράττετο τὰ κακὰ, καὶ οὐδ' ἂν ἔσπευδὲ τις τοῦ λαθεῖν. Ὅμως προνοία τῶν θεῶν ἐγὼ κατὰ τὴν Ἀλεξάνδρου γενόμενος αὐτῶν τε τιμωρὸς ἔσομαι, καὶ τὴν ἑμαυτοῦ ἐπανορθώσομαι ἀγνοίαν, τὴν περὶ τὸν ἐσταυρωμένον πλάνην, ἐκποδῶν ποιησάμενος. Εἶπε, καὶ οὐ πολὺ τὸ ἐν μέσῳ παρῆκε γενέσθαι, ἀλλὰ τὰ πολιτικὰ πάντα δευτέρας ἀξιώσας φροντίδος, τάχει πολλῶ τὴν Ἀλεξάνδρου καταλαμβάνει. Καὶ αὐτίκα συλληφθῆναι κελεύει τοὺς ἁγίους,

KZ'. Καὶ ὡς μόνον εἶδεν εἰσαγομένους, μέγα ἀνακραγῶν, Ἄρ', ὦ θεοί, ἔφη, τί μέλλει τοῦτο εἶναι, τὸ παρ' ἐμοῦ μὲν τὸν ἀπαιτεῶνα τοῦτον, προνοίας τοσαύτης ἀξιοθῆναι, καὶ τὰς πρώτας ἀρχάς ὡς οὐκ ἄλλω τινι τῶν οὐφ' ἡμᾶς πιστευθῆναι· αὐθαιρέτως δὲ πάντων ὑπεριδεῖν καὶ αὐτομολῆσαι πρὸς τοιαύτην τύχης ἀφάνειαν, καὶ πρὸς εἰς τῆς κεφαλῆς τὴν κόμην περιελεῖν, καὶ τῶν ἐν τῇ σκηνῇ γελωτοποιῶν διακεισθαι μηδὲν ἄμεινον. Καὶ προσσχὼν εἰς τὸν ἡγεμῶνα· Λέγε μοι σὺ, δύστηνε, ἔφη, τίνος χάριν πίστης σοι γῆς καὶ θαλάσσης τὴν ἐξουσίαν ἐπέτρεψα, καὶ τὴν ἀρχὴν ἀδιάδοχον ἐθέσπισα ἔχειν· οὐχ ὡς εὖνουν μὲν τοῖς θεοῖς, καὶ μὴδ' ἂν, εἰ τι καὶ γένοιτο, ἔξαρνον αὐτῶν τὸ παράπαν ἐσόμενον; εὖνουν δὲ καὶ ἡμῖν; καὶ ὡς ἂν τὸν λόγιον τουτοῦν καὶ σοφὸν ἄνδρα, τύχης πνεύματι παρὰ τὸ εἰκόδ' φουσηθέντα. Κάντεῦθεν εἰς πλάνην ὠλισθηκότα, τέχνη, καὶ πείρα, καὶ τῆς πειθοῦ τῶν λόγων, πρὸς τὴν πατριον θρησκείαν ἐπαναγάγης; Τί οὖν παθῶν, ἢ θεασάμενος, ἐγχρονόσαι μὲν αὐτὸν συνείδες τῇ ματαιότητι, καὶ μὴ μόνον ἀνακτῆσθαι τῆς ἀπάτης, ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς ἴσης κοινωνῆσαι κακοδοξίας; καὶ πρὸς εἰς τὴν κεφαλὴν, ἀνίητε, περικείρασθαι, καὶ τῶν ἐν θεάτροις εἰς εἶναι λογισθῆναι ὑποκριτῶν· εἰς τοῦτο θυμοῦ καὶ βαρύτητος ἐξενεχθέντος τοῦ βασιλέως, καὶ ὀργίλιον τι καὶ μανικὸν περιβλήσαντος, εὐμενὲς τοῖς μάρτυσιν ὁ θεὸς ἐπέειδε, καὶ ἄγγελοι αὐτοῖς ἐπιφαίνονται παραγοῖμα, θάλασσας

τε καὶ δυνάμεις ἐμπιπλῶντες καὶ πρὸς τοὺς ἀγῶ-
νας ἀλείφοντες· μὴ φοβηθῆναι τε ὑπαγορεύοντες τὴν
τοῦ βασιλέως ὄργην, ὡς τῆς νίκης μετ' αὐτῶν ἰσο-
μένης.

ΚΗ'. Καὶ ὁ Ἑρμογένης εὐθὺς ἀπεκρίνατο· Εἰ
ἀγέη μου εὐμενῶς ἀκοῦσαι, σοφώτατε βασιλέων,
οἷου χάριν καὶ εἰ θεασάμενος, τὰς τε πρώτας παρὰ
σοὶ νομιζομένας εὐδαμονίας χαίρων ἀπεβρῦψάμην,
καὶ προθύμως εἰς τοῦτο τύχη· κατήλθον ὡς καὶ
μωρὸς εἰθίλειν δοκεῖν, καὶ πένης, καὶ γελοῖος,
καὶ ἀτιμος, καὶ Χριστοῦ λέγεσθαι μᾶλλον καὶ
ἡδέως διὰ τοῦτο καὶ πλάνην ἐγκαλεῖσθαι καὶ
ἄγνοιαν, καὶ ἔτοιμος εἶναι καὶ ξίφους, καὶ πυρὸς
καὶ θηρίων καταφρονεῖν διὰ τὸν Χριστὸν, καὶ δι-
ψῆν μᾶλλον τὸν ὑπὲρ ἐκείνου θάνατον, ἢ τὴν ζωὴν·
τοῦ συνεδρίου μοι μαρτυροῦντος παντός, τὰ μά-
λιστα δὲ καὶ τοῦ πράγματος ἰσταμένου κατ' ὄψιν
πολλὰ τῆς ἀληθείας φροντίσας, καὶ τοῦ μηδὲν τι-
τῶν καιρίων παραλιπεῖν, λέξω ὅπερ αὐτὸς ἐπαξί-
τησας. Καὶ ὁ βασιλεὺς, Λούτου πάντως, ἔφη, κάγω
καὶ οὐδ' ἐνός· ἐτίμου ἐπιεμαι· εἰ γε μὴ τῆς ἀλη-
θείας τὸ ψεῦδος αὐτὸς ἀγεις ἐμπροσθεν τοῦτο διὰ
τὴν ἀνάγκην πλέον τιμῶν. Καὶ ὁ Ἑρμογένης, Ἐμοί,
κράτιστε βασιλέων, ἔφη, καταθρασνομένῳ Χριστοῦ,
καὶ θεραπεύειν μὲν τοὺς ποτε θεοὺς βουλομένῳ,
θεραπεύειν δὲ καὶ τὸ οὐδὲν κράτος, σπουδῆ ἦν, ὡς καὶ
αὐτὸς οἶσθα μετὰ τοσαύτης ἐπιστήναι τῇ πόλει
φαντασίας καὶ κατακλήξεως, καὶ οὕτω τὸν ἄνδρα
τοῦτο μὲν θωπεῖσθαι, τοῦτο δὲ καὶ φόβῳ πρὸς τὴν
κρίτουσαν ταύτην πατρῶαν δυσσέθειαν ἐπαναγαγεῖν,
μεθ' ὅσας φαίην ἂν, οὐδὲ αὐτὸς ἐπιπλήσας καθ' ἡμῶν
σήμερον, καὶ ὡς οὐκ ἂν οὐδὲ σὺ παρῶν τοῦ ἀνδρός
κρατῆσαι ἀπήλπισας. Συνομολογεῖ δὲ μοι καὶ πᾶς
αὐτός ὁ δῆμος, ὅπως ποικίλος ἦν αὐτὸς ἐκ πρώ-
της θωπεύων ἀπειλῶν ἐκφοδῶν, πάντα γινόμενος,
ὡς ἂν τῆς εὐσεβείας μεταστήσω τὸν ἄνδρα. Καὶ
γὰρ ἠγνῶσκον ὁ μάταιος οὖω δὴ τοῦτῳ ἀνδρὶ περιέτυ-
χον, ἀκαταπλήκτω τε καὶ στεβρῶ, καὶ πεπληρω-
σισασμένην ἔχοντι τὴν γλῶσσαν μὲν πρὸς τὰς ἀπο-
κρίσεις, τὴν ψυχὴν δὲ πρὸς τὰς ἐπαγωγὰς τῶν κολ-
άσεων, καὶ πάντα παθεῖν ἑτοίμῳ, ἢ Χριστὸν
ἐξομῶσασθαι. Πλήν, ἵνα τᾶλλα εἰδῶ, ἀναδυόμενον
αὐτὸν τὸ σέβας ἰδῶν, καὶ μήτε τοῦ κράτους καὶ τῆς
ἐξουσίας ἐπιστρέφόμενον, μήτε τῶν βασάνων ἢ τῶν
προκειμένων ὀργάνων λόγον ποιούμενον, ἀλλ' οὕτω
μὲν πιθανῶς ἀντιλέγοντα, ὡς ἠτεῖσθαι μὲν ἐμὲ τῆς
αὐτοῦ διανοίας, ἐλέγεσθαι δὲ τοὺς θεοὺς καὶ τὸν
δῆμον ἅπαντα συναγορεύειν αὐτῷ καὶ τὰ ἴσα περὶ
τὸ σέβας φρονεῖν, ἐσχεψάμην ἐν ὀλίγῳ τειχύτας
αὐτῷ βρατάνους ἐπενεγκεῖν, ὡς ἂν, εἰ μὲν οἶός τε
γένομαι, τέλος ἠτετήσω τὸν ἄνδρα· εἰ δ' οὐκ, ἀλλὰ
τῆς προθυμίας τέω· ἐπίσχω, καὶ συμποδίσσω τοῦτῳ
τοῦ λόγου τὴν δύναμιν. Ἐδῶξεν οὖν μοι τὰ τε πέλ-
ματα τῶν ποδῶν αὐτοῦ μαχαίραι· ἀποτεμῆν μέχρις
ὀστέων αὐτῶν, ἐκτεμῆν δὲ καὶ τὴν βήτηρα γλῶσ-
σαν ὑφ' ἧς τὰ πάντα κινήγωνίζετο, καὶ πρὸς ἐπι-
αὐτοῦ καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐκκόψαι, ὡς ἂν καταρ-
ξήσθαι μὲν ἐπὶ τῷ σκότῳ τῶν ὀφθαλμῶν, τῇ
ἑὲν ἡ δὲ τῶν ποδῶν ὀκλάσας· ὀκνηρότερος μὲν πα-

geli, eos audacia replentes et viribus, et ungentes
ad certamina; jubentes, ne timerent iram impe-
ratoris, utpote quod victoria sit cum eis futura.

XXVIII. Hermogenes autem statim respondit:
Si sustineas me patienter audire, imperator sapientissime, quanam de causa et quid spectans, primas quæ apud te reputantur felicitates libens abjecerim, promptoque et alacri animo ad hanc fortunam descenderim, ut velim videri stultus, et pauper et ridiculus, et inglorius, et dici potius Christi, et ideo lubenter accusari erroris et ignorantie, et paratus esse et ense, et ignem, et bestias propter Christum despicerem, et pro illo potius mortem sitire quam vitam, toto meo testimonio ferente concilio, maxime vero reipsa subiecta oculis, magnam veritatis curam gerens, et ne quid, quod sit opportunum, prætermittam, dicam id quod quæsisivisti. Imperator autem: Ego, inquit, hoc omnino, et nihil aliud cupio, si non ipse falsum præfers veritati, hoc in majori honore habens propter necessitatem. Hermogenes autem: Mihi, o optime imperator, me adversus Christum audacter et insolenter gerenti, et volenti quidem quos olim colueram deos colere, tuam autem observare potentiam studio fuit, ut ipse quoque sciam, cum tanta ad civitatem venire pompa et apparatu, et virum quidem partim blanditiis, partim vero metu ad hanc quæ vigeat, patriam reducere impietatem, ut te ne cum majore quidem dixerim ad nos accessisse, et ne tu quidem, si aduisses, desperasses virum posse vincere. Mihi autem foret testimonium universus hic populus, quam eram in initio varius, blandiens, minans, terrens, in omnes denique species me transformans, ut virum abducerem a pietate. Ego enim stultus ignorabam, in qualem virum incidissem, quam interritum et valentem, et qui liberam quidem habebat linguam ad responsa, animum vero ad ferenda intentata supplicia, et omnia denique perpetiunda paratum, potius quam ad Christum abnegandum. Sed ut alia omittam, cum vidissem eum recusare deos colere, et neque potestatem curare, neque suppliciorum aut tormentorum ullam ducere rationem: sed tam probabiliter quidem, et ad-persuadendum apte contradicere, ut ego quidem ab ejus ingenio vincerem, dii autem arguerentur, et ei universus suffragaretur populus, et eadem, quæ ipse, sentiret de religione, cogitavi eum paulo post talibus cruciare suppliciis ut, si possem quidem, eum perfecte vincerem; sin minus, ejus quidem certe reprimere promptum et alacrem animum, et dicendi facultatem impedirem. Visum est ergo mihi, plantas pedum ejus gladiis excindere usque ad ossa, quin etiam ejus quoque linguam excindere eloquentem, a qua omnia superabantur; præterea vero ejus quoque oculos effodere, ut propter oculorum quidem tenebras otio deditus, fractus autem dolorum cruciatu, tardior quidem

feret ad respondendum, imbecillior vero ad contendendum. Atque lictores quidem cum primum jubentem audivissent, fecerunt universum. Ille autem homo continuo esse convictus, et nihil amplius ferens, quam communis possit natura, missus in carcerem, erat plane mortuus. Viri tamen misertus (verum enim fateor), ut docti et mei civis, et ægre ferens, quod vir periisset tanta sapientia præditus et eloquentia, summo mane afferri jussi corpus ejus exanime, volens videre, quonam ejus rediisset constantia.

XXIX. Postquam autem eum vidi accersitum recte ingredi, et pure intueri; deinde etiam eum audivi aperte disserentem, videbar mihi videre spectrum et inane somnium; et statim clausi oculos, deorum inimici vel ipsum simulacrum abhorrens. Cum autem de sede descendissem, et visionem simul cum aliis curiose indagassem: et non solis credens oculis, sed etiam manibus examinans et conrectans, illum ipsum didici esse Menam, protinus victus sum a veritate, non falsum testem habens conscientiam. Verumenimvero adest ipse quoque, o imperator, et dicat quidem populus cruciatus, curiose autem ipse quoque inquire, ut voveris, cum miraculum sit tibi ante oculos. Dic vero mihi per tuos deos, o imperator, si quis vidisset Christum, sicut ego ipse vidi, repente totum hominem reformantem et animantem, et ex hoc quidem suam potestatem confirmantem, nempe quod hæc quidem non sunt alterius, quam Dei, et quod ipse sit, qui primum creavit hominem: pollicetur autem iis qui illum secuti fuerint, in cælis quidem regnum æternum, hic vero tantum posse, quantum ipse solus. Si quis, cum hæc et didicisset et vidisset, despiceret quidem talis Dei esse et dici amicus: despiceret autem posse omnia agere et mutare, quæ solus ipse Deus: et cæcos quidem facere videre, claudos autem saltare, et montes movere, et mortuos suscitare: et ut simul dicam, rem omnem movere creatam solo verbo et nutu; deinde etiam pignus habere, quod lætabitur et regnabit in æternum. Qui eum reliquisset, et clausisset oculos ad tantam beatitudinem: elegisset autem vestros deos colere, et esse consul et imperator, quisquam is tibi videretur? Non vere stultus, non emotæ mentis, et qui longe abest, ut intelligat quod sit conducibile.

XXX. Propterea igitur, o imperator, ego errorem, et fabulas vestras, et deos abominatus, et abnegata hac omni, quæ videtur, felicitate, ad solum Deum accessi, et malui, ut ipse dixisti, esse infelix, potius videri stultus, quam esse eligens. Atque nostra quidem ex iis quæ audiisti, jam didicisti. Res autem Christi si velis experientia discere, ne cuncteris. Excogita cito in nos magnum aliquod et grave supplicium, et si tibi forte deest aliquid ad excogitanda supplicia, ego qui magna in his exercitatione ad summam processu experientiam, ea quoque quæ

Αριστή πρός τὰς ἀποκρίσεις, ἀσθενέστερος δὲ πρὸς τὴν ἐνστάσιν. Οἱ μὲν οὖν δῆμοι ἄμα τε προστάξαντος ἤκουσαν, καὶ τὸ πᾶν ἔδρασαν. Ὁ δὲ εὐθύς ἐλεγχθεὶς, ὡς ἄνθρωπος, καὶ μηδὲν τι πλεόν τῆς κοινῆς φέρων φύσεως, παραπεμπόμενος τῇ εἰρκτῇ αὐτόχρομα νεκρὸς ἦν. Ὅμως, ὁμολογήσω γὰρ τὰ ληθῆς, τὸν ἄνδρα τε ὡς σοφὸν καὶ συμπατριώτην οἰκτείρων, ἀλγῶν δὲ καὶ τὴν ψυχὴν, ὅτι κακῶς ἀπώλυτο γλώττης οὕτω καὶ σοφίας ἔχων ἄνθρω, μετεπεμπόμενον ἄπνουν τὸ σῶμα ἄμα πρῶτῃ, κατανοῆσαι θέλων, εἰς τί τῷ τοιοῦτῳ περιέστη τὰ τῆς ἐνστάσεως.

ΚΘ'. Ὡς δὲ μεταπεμφθέντα, βαδίζοντά τε ὑγιῶς εἶδον, καὶ καθαρῶς βλέποντα, εἶτα καὶ προτὶαλεγόμενον τῶν ἤκουσα, φάσμα βλέπειν ἰδόκουν, καὶ καινὸν ὄνειρον, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς εὐθύς ἔμυσα, τοῦ τῶν θεῶν ἔχθρου τερατευόμενον, καὶ αὐτὸ τὸ εἰδῶλον μυσαιτόμενος. Ὡς δὲ τὸ θρόνου καταπηδήσας τὴν ὄψιν μετὰ τῶν ἄλλων περιεργαζόμενῃ κἀγὼ, καὶ μὴ μόνος τοῖς ὀφθαλμοῖς πιστεύων, ἀλλὰ καὶ χερσὶ βασανίζων καὶ διαψηλαφῶν, αὐτὸν ἐκείνον εἶναι τὸν Μηνᾶν κατεμάνθανον, ἠττήθην τῆς ἀληθείας εὐθύς, ἀψευδῆ μάρτυρα τὴν συνείδησιν ἔχων. Πλὴν ἀλλὰ πάρεστι καὶ αὐτὸς, ὁ βασιλεῦ, καὶ λεγέτω μὲν ὁ δῆμος τὰς τιμωρίας· πολυπραγμόνεις δὲ καὶ αὐτὸς ὅπως ἂν ἐθέλῃς τὸ θαῦμα πρὸ τῶν ὀμμάτων σοι εἶναι. Εἰπέ δὲ μοι, πρὸς τῶν σῶν θεῶν, ὅ βασιλεῦ, εἰ τις ἑωρακῶς τὸν Χριστὸν, ὡς περ αὐτὸς ἐγὼ ἑωράκειν, ἐξαίφνης ἀναπάσαντα ὄλον ἄνθρωπον καὶ ψυχῶσαντα, καὶ πιστούμενον μὲν ἐκ τοῦτου τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν, ὡς οὐκ ἄλλου τινὸς ταῦτα εἶναι μὴ Θεοῦ, καὶ ὅτι αὐτὸς ἔστιν ὁ καὶ τὴν πρῶτην δημιουργήσας τὸν ἄνθρωπον, ὕπαιχνοῦμενον δὲ καὶ τοῖς ἐκείνου ἀκολουθήσασιν ἐν οὐρανοῖς μὲν βασιλεῖαν ἀίδιον, ἐπιταῦθα δὲ τοσαῦτα δύνασθαι, ὅσα γε μόνος αὐτὸς· εἰ τις, ταῦτα μαθὼν καὶ ἰδὼν, καρῖδοι μὲν τὸ φίλος εἶναι καὶ λέγεσθαι τοιοῦτου Θεοῦ, καρῖδοι δὲ καὶ τὸ δύνασθαι ἄγειν πάντα καὶ μεταβάλλειν ὅσα μόνος αὐτὸς γε Θεὸς, καὶ τυφλοὺς μὲν, βλέπειν ποιεῖν, χωλοὺς δὲ ἄλλεσθαι, ὄρη τε κινεῖν, καὶ νεκροὺς ἀνιστᾶν, καὶ ἀπλῶς τὴν κτίσιν πᾶσαν μεταποιεῖν μόνῳ λόγῳ καὶ νεύματι· εἶτα καὶ τὸ χαίρειν καὶ βασιλεύειν αἰωνίως ἐχέγγυον ἔχειν, ὁ τῶντων καταλιπὼν, καὶ πρὸς τοιαύτην μακαριότητα μύσας τοὺς ὀφθαλμοὺς, ἐλόμενος δὲ τοὺς ὑμετέρους εἶδειν Θεοὺς καὶ ὑπατος εἶναι καὶ βασιλεὺς, τί ἂν σοι ἰδοῖεν οὗτος; οὐχ ὡς ἀληθῶς μωρὸς; οὐκ ἔκφρων; οὐ πολλοῦ δέων τὸ συνοῖσον φρονεῖν;

Α'. Αἰὰ ταῦτα τοῖνον ἐγὼ, βασιλεῦ, τὴν πλάνην καὶ τοὺς μύθους τοὺς ὑμετέρους καὶ Θεοὺς ββαλεῦξάμενος, καὶ πᾶσαν τὴν φαινομένην ταύτην εὐδαιμονίαν ἐξαρηνάμενος, μόνῳ τε προσέδραμον τῷ Χριστῷ, καὶ κακοδαιμονοῦν, ὡς αὐτὸς εἶπας, ἠγάπησα, τὸ δοκεῖν τοῦ εἶναι μωρὸς προελόμενος. Τὰ μὲν οὖν ἡμέτερα ἐξ αὐτῶν ἡμῶν ἤδη ἀκούσα; μεμάρθηκας· τὰ δὲ τοῦ Χριστοῦ, εἰ γε βούλεις πείρα μαθεῖν, μὴ μέλλε. Ἐπινοεῖ δὲ πολλὴν τινα ταχὺ καὶ δεινὴν καθ' ἡμῶν βίασαν· καὶ εἰ τί σοι ἐνδέει πρὸς τὸ ἐπινοεῖν κολαστήρια, ἐγὼ, τῇ περὶ ταῦτα

πολλῆ γυμνασίῃ πρὸς ἀποστάτην περὶν ἰλιθῶν, ἄπομνήσω τὰ καὶ λειπόμενα. Ὑπόβαλλε θηρίοις, ὧθει κατὰ κρημονοῦ, κατὰδουε τῆ θαλάττῃ, τῆ γῆ κατόρυττε, τέμνε ξίφει, καίε πυρὶ, ἐκάστω τῶν μελῶν πρόσφορον ἐπιτίθει καὶ κόλασιν. Οὕτω γὰρ κίγῳ πρὸ μικροῦ τυφλώττων πεποίηκα τῷ ἐμῷ φωστῆρι καὶ πρὸς τὴν ἀλήθειαν χειραγωγῆσαντί με Μηνᾶ. Ὁ μὲν οὖν δῆμος, οὕτω σὺν τέχνῃ καὶ παρῆρσι τοῦ Ἑρμογένους εἰπόντος, τῆς τε ἀνδρίας αὐτὸν καὶ τῆς πρὸς τὸ λέγειν δυνάμειος κατεπλάγησαν ὁ δὲ βασιλεὺς ἐπεὶ μήτε ἀντειπεῖν εἶχε τοῖς εἰρημένους (ὁ τε γὰρ δῆμος ἐμαρτύρει, καὶ τὸ θαῦμα κατὰ πρόσωπον ἴστατο), ἅμα τε διανοηθεὶς, ὡς εἰ χωρήσοι πρὸς τὴν πάλην τῶν λόγων, αἰσχυνθήσεται μὲν αὐτὸς, ἐλέγχθησονται δὲ καὶ οἱ τοῦτου θεοί, ἀπορία καὶ λύπη περισχεθεὶς ἐκέλευσεν αὐτίκα τὰς τε χεῖρας τοῦ ἁγίου καὶ τοὺς πόδας, τὰς μὲν ἐκ τῶν ὤμων, τοὺς δὲ τῶν γονάτων ξίφει ἀποτεμόντας καὶ τὰ ἔνδον πάντα διαβρῦῃναι παρασκευάσαντας, τὸ περιλειφθὲν, ἔτι ἐμπνέον, ἀκοντίσαι κατὰ τοῦ τῆν πόλιν παραβρέοντος ποταμοῦ. Οἱ μὲν οὖν δῆμοι γυμνὰ τὰ ξίφη φέροντες, καὶ ἀπὸνδρες βλέποντες φοβεροὶ τινες ὄντες καὶ μόνον ἰδεῖν, τὸν ἅγιον περισχόντες εὐθύς, νῦν μὲν αὐτοῦ τὰς χεῖρας ὤμῳ, αὐτίκα δὲ καὶ τοὺς πόδας ἀνηλεῶς ἔτεμον. Ὁ δὲ ἔκαμνε μὲν ἐπαλλήλοισι ταῖς ἀλγηδύσι βαλλόμενος, ἐνεκαρτέρει δὲ οὕτως, ὥσπερ οὐκ αὐτὸς πάσχων ἀλλ' ἑτέρων μάλλον αἰκισομένων ὢν θεατῆς.

ΚΚ'. Ὡς δὲ καὶ τὰ αὐτοῦ μέλη τῷ πυρὶ ἐώρα κατατεφρούμενα, διάρας μικρὸν τι τὴν κεφαλὴν, καὶ πρὸς τὴν ἐσχάραν ἐμβλέψας, Ὡς μακάριος, εἶπεν, ἐγὼ οὐ μοι τὰς χεῖρας διαπετασθείσας ποτὲ θεοῖς ἀλλοτρίοις καὶ τοὺς πόδας ἐν πλάνῃ περιπατήσαντας, ὁ Χριστὸς εἰς Οὐσίαν ὀλοκαρπούμενα σήμερον δέχεται. Αὐτίκα τοίνυν οἱ στρατιῶται μετὰ τὴν τῶν χειρῶν τε καὶ ποδῶν ἐκτομὴν πρὸς τὴν γαστέρα ἐχώρουν, καὶ κοντῷ μὲν αὐτὴν ἐτυψαν, τὰ ἐγκυατὰ δὲ ἐρρύθη. Αὐτὸς δὲ, ἐκλείπων μὲν ἦν ἡδῆ καὶ ἀδρανὲς τι περισώζων τὸ πνεῦμα, οὕτω δὲ εἶχεν εὐψύχως, ὥσπερ ἄρτι τῶν ἀγῶνων ἀρχόμενος. Ἐτι οὖν ἐμπνέοντα τοῦτον οἱ στρατιῶται λαβόντες, ὥσπερ ἦσαν προστεταγμένοι, τῷ ποταμῷ κατεπόντωσαν. Ἐπεὶ δὲ Μαξιμίος τὴν περὶ τὸν μάρτυρα Ἑρμογένην φροντίδα ἔφευγε καὶ μάλιστα ἀπεσκευάσατο, εὐθύς τῆς περὶ τὸν μακάριον Μηνᾶν εἶχετο διασκέψεως. Δείσας δὲ μή ποτε πρὸς λόγους αὐτῷ γενόμενος, ἐπι κρείττων ἢ κατὰ ἀνθρώπων ἐνομιζέτο τοῖς τε θιύμασι καὶ τῇ περὶ τὸ λέγειν ἰσχυί, αὐτὸς μὲν ἴτηθεὶς, αἰσχύνῃν ὄψῃ, προσαπολέση δὲ καὶ οὐδ' εἶχεν ἔτι τῇ πλάνῃ κατισχομένους, τοῖς τοῦ ἁγίου θαύμασι ὑπαχθάντας πρὸς τὴν ἀλήθειαν, πάντα παραδραμῶν, κελεύει ζοφώδει τιτὶ καὶ παραδύστω κατακλιθεῖσας φυλακῇ πρῶτα μὲν αὐτὸν, ἐκδήσαντας τῶν χειρῶν, ἐξαρτῆσαι τοῦ στήθους ἑκαίετα καὶ λίθον αὐτοῦ τῶν ποδῶν ἐκχερμάσαι οὕτω βαρύν, ὥστε καὶ ἀμάξῃ ταθέντα μὴ φορητὸν εἶναι βραδίως εἶτα καταλιπεῖν αὐτὸν, ὥστε διασπασθέντα βιαίως ἀποθανεῖν.

ΑΒ'. Εὐθύς οὖν οἱ πρὸς ταῦτα διενεργούντες;

restant, revocabo in memoriam. Objice bestis, deturba e præcipitio, mari obrue, terra infode, gladio scinde, igni combure, unicuique membro appositum excogita supplicium. Sic enim ego quoque paulo ante cæcutiens, feci meo luminari, et qui me deduxit ad veritatem, Menæ. Atque populus quidem, cum tam artificiose et libere dixisset Hermogenes, admiratus est ejus animi virtutem, et dicendi facultatem. Imperator autem cum nec adversus quædicta fuerant, posset aliquid dicere (nam et populus testificabatur, et in conspectu ejus erat miraculum), et simul cogitans quod si ad dicendi veniret contentionem, ipse quidem pudore afficeretur, ejus vero dii refellerentur, animi dubius et dolore affectus, jussit sancti manus et pedes, illas quidem ex humeris, hos autem ex genibus ense amputatos, ipso vidente, jacul in focum ignis. Deinde cum ventrem conto percussissent, et omnia effecissent fluere intestina, id quod restabat adhuc spirans jacere eos jussit in fluvium, qui præterfluit civitatem. Lictores ergo nudos enses ferentes, et crudeliter intaentes, cum essent vel solo aspectu terribiles, sanctum statim circumstantes, primum quidem crudeliter manus, deinde rursus quoque pedes immaniter amputaverunt. Ille autem laborabat quidem frequentibus confectus doloribus: adeo vero se fortem præbebat, ac si non ipse pateretur, sed alios potius videret affectos suppliciis.

XXXI. Postquam autem vidit sua membra igne redacta in cinerem, caput parum attolens, et ad focum aspiciens: Quam felix sum, inquit, quod manus meas, quas aliquando extendi ad deos alienos, et pedes qui ambulaverunt in errore, Deus hodie accipit ut oblata ei in sacrificium. Protinus autem milites, postquam abscissæ fuerunt manus et pedes, ad ventrem se contulerunt; et conto quidem cum verberarunt, fluxerunt autem intestina. Ipse vero jam quidem deficiebat, et imbecillum adhuc conservabat spiritum: tam generoso autem erat et forti animo, quam si modo cœpisset decertare. Cum eum ergo adhuc spirantem accēpissent milites, sicut jussi fuerant, in fluvio demerserunt. Postquam autem Maximinus de martyre Hermogene vix tandem deposuit sollicitudinem, protinus de beato Mena cœpit deliberare. Cum vero timeret, ne, si eum eo disseruisset (quoniam et miraculis et dicendi facultate existimabatur esse supra hominem), ipse quidem victus decoraretur, et eos etiam perderet, quos adhuc habebat errore implicatus, sancti miraculis inductos ad veritatem: omnibus prætermissis, jubet ut eum in obscure et tenebricoso carcere includissent. primum quidem vinctum manibus a tecto suspenderent, deinde etiam ab ejus pedibus lapidem appenderent adeo gravem, ut vehiculo impositus, vix posset ferri: deinde eum relinquerent, ut divulsus violenter moreretur.

XXXII Protinus ergo ii quorum est hoc munus,

fecerunt quod eis fuerat impetratum : et sic ipsum A dimittunt suspensum, nullum omnino sinentes eum videre ad consolationem. Sanctus autem cum et capiti impositis vinculis, et deorsum trahente pondere lapidis extenderetur, et ei propemodum dissolverentur compages, nervi vero convellerentur, et carnes dilacerarentur, et ut semel dicam, omnis ei alia graviter abrumperetur commissura, quamdiu quidem vires corporis suffecerunt ad animi constantiam, graviter quidem patiebatur, psallebat autem assidue : « Vide humilitatem meam, et laborem meum » ; et illud : « Non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam » . Postquam autem plane ei consumptis viribus, suam conjunctionem omnino negavit natura, cum dixisset : Gratias ago tibi, Domine, quod tua bona perceperim : tanquam pondere supplicii repente ei voce repressa, in soporem resolutus, tacuit.

XXXIII. Postquam vero utrique athletæ tanta constantia et fortitudine desiit certamen martyrii, repente affuerunt amantes et socii angeli ad eos defendendos : et primum quidem cum martyris Hermogenis corpus e fluvii profundo sustulissent, et repente eum totum integrum restituisent, et deinde etiam animassent, et dixissent se proficisci ad Menam athletam, et ipsum hortati essent, ut consequeretur, ubi parum progressi venerunt ad custodiam, intro statim perrexerunt, viribus, quæ sub aspectum non cadunt, dissolutis eis claustris. Hermogenes vero se ipsum quidem mente agitans, et totum actum tacite considerans, obstupescebat ; beatum autem Menam etiam suspensum aspiciens, et jam non spirantem amplius, et tormentum cernens intolerabile, tristitia afficiebatur. Ut vero esset attentus et videret, hortati angeli, statim cum quodam honore et reverentia ad sanctum accedunt. Relaxatis autem utriusque vinculis, cum, quam sustinuerat, membrorum juncturam compegissent et sanassent, et eum magno gaudio et alacri animi studio replevisent, statim quidem solvunt Hermogenis mœrorem propter magnum Menam. Cum autem usque ad matulinum cum eis essent versati, et ad pericula subeunda eos magis acuisent, et jussissent eos festinare ad mox eis mittendas coronas, et polliciti essent se simul ad futuros, et certamina una esse adituros usque ad tempus coronarum et victoriæ renuntiationem, et deinde etiam eis pacem dedissent, et faustum victoriæ nuntium eis significassent, statim ab eis recesserunt.

XXXIV. Imperator autem cum summo mane jussisset aperiri theatrum, et ad eum omnem convenire populum, sedit pro tribunali. Quoniam autem acceperat totam civitatem credidisse Christo, deliberando vero et consultando statuerat esse quidem inutile eam relinquere impunitam, rursus autem inconsideratum et a ratione alienum con-

κατὰ τὸ ἐπιτεταγμένον ἐποιοῦν, καὶ αὐτῶ; αὐτὸν ἀφιᾶσιν ἐξηρητημένον, μηδένα τῶν πάντων ἐάσαντες ὄρᾱν εἰς παραψυχὴν. Ὁ δὲ μακάριος, τοῖς τε ἀνεχουσίην ὑπὲρ κεφαλῆν δεσμοῖς τῷ τε καθέλκοντι ἄρθρῳ τῆς λίθου, σφόδρα κατατεινόμενος, καὶ κατ' ὀλίγον διαλυομένον μὲν αὐτῷ τῶν ἄρμονῶν, ἀποσπωμένων δὲ τῶν νεύρων, διασπαρασσομένων τε τῶν σαρκῶν, καὶ ἀπλῶς πάσης ἄλλης συναφείας χαλεπῶς ἀπορρήγνουμένης, ἕως μὲν ἡ τοῦ σώματος ἰσχύς ἐξήρκει πρὸς τὴν ἐνστασιν τῆς ψυχῆς, ἔπασχε μὲν δεινῶς, ἐψάλλε δὲ συνεχῶς, τὸ « Ἴδε τὴν ταπεινωσίν μου καὶ τὸν κόπον μου, » καὶ τὸ « Οὐκ ἔξια τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν » ἐπεὶ δὲ εἰς τέλος καταναλωθείσης αὐτῷ τῆς ἰσχύος, τὸν σύνδεσμον ἑαυτῆς ὄλωσεν ἡ φύσις ἠρνήσατο, εἰπὼν, Εὐχαριστῶ σοι, Κύριε, ὅτι ἀπέλαυσά σου τῶν ἀγαθῶν, καὶ ὡσπερ τῷ βάρει πῆς τιμωρίας ἐπισχεθεὶς ἄφνω τὴν φωνὴν, εἰς ὑπνον κατενεχθεὶς ἐσιώπα.

ΑΓ'. Ὡς οὖν εἰς τοῦτο καρτερίας ἑκατέρω τῶν ἀθλητῶν ὁ μαρτυρικὸς ἀγὼν ἐληξεν, εὐθύς παρήσαν εἰς ἀντίληψιν οἱ προσφιλεῖς καὶ σύμμαχοι ἄγγελοι. Καὶ πρῶτα μὲν, τὸ τοῦ μάρτυρος Ἑρμογένους σῶμα τοῦ βάθους τοῦ ποταμοῦ ἀνελόμενοι, ἀθρόον τε ἄρτιον ὄλον αὐτὸν ἀποκαταστήσαντες, εἶτα δὲ καὶ ψυχώσαντες, καὶ τὴν ἐπὶ τὸν ἀθλητὴν Μηναῦν αὐτοὶ μέλλειν ἀπιέναι φθεγξάμενοι, προτρέψάμενοί τε συνέπεσθαι καὶ αὐτὸν, ὀλίγον ὀδεύσαντες, ἐπεὶ πρὸς τῇ φυλακῇ ἦσαν, ἔνδον ἐχώρουν εὐθύς, ὁράτῳ σθένει τῶν κλειθρῶν διαλυθέντων αὐτοῖς. Ὁ γοῦν Ἑρμογένης, ἑαυτὸν μὲν κατανοῶν, καὶ τὸ ὄλον ἠρέμα περισκοπῶν τὸ δράματος, ἐξεπλήσαστο · τὸν δὲ μακάριον Μηναῦν, καὶ κρεμάμενον βλέπων, καὶ ἄπνον ἤδη γενόμενον, τὴν βάσανόν τε καθορῶν ὡς ἀνύποιστον, ἐσχυρώπαζε. Νήφειν δὲ αὐτὸν καὶ ὄρᾱν οἱ ἄγγελοι προτρέψάμενοι, μετὰ τινος εὐθύς αἰδοῦς καὶ τιμῆς προσίας τῷ ἀγῶνι. Ἐκατέρω τὴν τῶν δεσμῶν ἀνέντες, καὶ ἦν ὑπέστη διὰ ῥῆξιν τῶν μελῶν συμπήξαντες τε καὶ ὑγιάναντες, καὶ χαρᾶς πάσης καὶ προθυμίας, πληρώσαντες, λύουσι μὲν αὐτίκα τὴν Ἑρμογένους ἐπὶ τῷ μεγάλῳ Μηναῖ ἴππῳ · μέχρι δὲ ἄρθρου αὐτοῖς ὀμιλήσαντες, καὶ πρὸς τοὺς κινδύνους πλέον στομώσαντες, σπεύδειν τε αὐτοὺς ἐπιτρέψαντες ἐπὶ τοὺς ὄσον οὕτω πεμφθησομένους στεφάνους, ὑποσχόμενοι τε συναίνειν καὶ τῶν ἀγῶνων αὐτοῖς συναφάπτεσθαι μέχρι καὶ τοῦ τῶν στεφάνων καιροῦ καὶ τῆς ἀναρῆσως. Εἶτα καὶ εἰρήνην δόντες, καὶ νίκην αὐτοῖς εὐαγγελισάμενοι, εὐθύς αὐτῶν ἀπηλλάγησαν.

ΑΔ'. Ὁ δὲ βασιλεὺς, κελεύσας ἕνα πρῶτὸν τὸ τε θέατρον παραστῆναι, καὶ πάντα τὸν δῆμον εἰς τοῦτο παρῆναι, ἐκάθισεν ἐπὶ τοῦ βήματος. Ἐπεὶ δὲ μαθὼν ἦν ὡς πᾶσα ἡ πόλις πεπίστευκε τῷ Χριστῷ, ἔγνω δὲ σκηψάμενος ἀσύμφορον μὲν εἶναι ἀτιμώρητον ταύτην καταλιπεῖν, ἐλάχιστον δὲ πάλιν τιμωρίαν πάντων καταψηφίσασθαι, προσποιητῶς τοῦ

^a Psal. xxiv, 18. ^b Rom. viii, 18.

δλου ἀγνοίαν, ἔφη· Ὅτι μὲν, ὡ παρόντες ὑμεῖς, A τοὺς μὲν θεοὺς θυσίαις καὶ ταῖς ἄλλαις σπονδαῖς, ἡμᾶς δὲ τοὺς βασιλεῖς αἰδοῖ καὶ φόβῳ καὶ τῇ περὶ τῶν ἄλλων ὑπακοῇ θεραπεύειν ἐγνώκατε, ἐκ πολλῶν οἶδα μαθῶν· ὅτι δὲ μὴ εὐθὺς ἀντείκετε πρὸς τοὺς ἀλιτηρίους ἐκείνους τὰ τοῦ ἑσταυρωμένου διδάσκειν τολμήσαντας, καὶ ἴν' εἴπω τι, καὶ λίθοις αὐτοὺς πρὸ ἡμῶν καταλεύσατε, οὐκ ἐκτὸς ὀργῆς παρὰ τοῖς θεοῖς κείσθαι τοῦτο λογιζομαι. Ἐγὼ τοίνυν αὐτοὺς τε τοὺς θεοὺς διεκδικεῖν προθυμούμενος, καὶ μηδένα ὑμῶν θεοπέμπτη περιπεσεῖν συμφορᾷ προστάσω τὴν τε πόλιν καὶ πάντα ὑμᾶς τῶν ἐκ παλαιῶ ἑκατέρωθεν ἀπονεμεθῶν στερηθῆναι τιμῶν, ὡς ἂν γνῶτε ἐκ τε τῆς εἰς ὑμᾶς ταύτης ἐπιτιμῆσεως, καὶ ἐκ τῶν εἰς τοὺς ἀνοήτους ἐκείνους κολάσεων, ὅτι ἐπὶ ὁ δικάζων μὴ προκατελημμένος B καὶ αὐτὸς ὢν, προδιδόναι τὰς ψήφους καὶ συντεταύεσθαι τοῖς ὑποκριταῖς τούτοις βούληται, οὐ δυνατόν ποτε βοηθεῖν ὁ ἑσταυρωμένος ἢ κακῶν βύσθαι, μόνον δὲ τοῦτο δύναται, θανάτων βιαιῶν καὶ δυστυχίας ἐσχάτης τοῖς πειθαγμένοις γίνεσθαι πρόξενος. Πίστες ὑμῖν τῶν ἐμῶν λόγων οἱ ἀπυτεῶνες ἐκείνοι καὶ γόηται· Ἐρμογένης τε καὶ Μηνᾶς, ἑκάτερος αὐτῶν πρὸς τῶν βασάνων ἄλλους ἀνιστᾶν ὑπισχνούμενοι, ὅπ' ἐμοῦ δὲ, ὡς ἐχρήν, ἐν ὀλίγῳ, χαλεπῶ θανάτῳ τοῦ ζῆν ἐκπεσόντες, καὶ μηδὲ ἑαυτοῖς βοηθεῖν δυνάμενοι. Προῦδὲ καί ἐστιν ἡ τοῦ πλάνου ἐκείνου Χριστοῦ δύναμις;

ΛΕ'. Ὡς οὖν εἰς τοῦτο βλασφημίας ἤκεν ὁ βασιλεὺς, θεοῦ πολλοῦ μετὸν ἦν τὸ θέατρον, πάντων πρὸς τὰς δυσφημίας δυσχερανάντων, καὶ νεωτερίζειν ἤδη προηρημένων. Πλὴν, ὑπὸ τῶν κηρύκων σιγῆς γενομένης, καὶ μέλλοντος αὐθις τοῦ βασιλέως τὰ κατὰ γνώμην εἰπεῖν, αἰφνίδιον ἀνακύψαν ἅπαν τὸ θέατρον, καὶ θεασάμενον τοῦ ἀγίου εἰς μέσον τὸ βῆμα καταπηδήσαντας (καὶ γὰρ ἴσαν ἀθρόως ἐπιφανέντες), γλώσσά τε ὡς περ ἐγένοντο μία, καὶ πάντες ἀνέκραξαν· Εἰς Θεὸς ἀληθῶς ὁ τῶν Χριστιανῶν Θεός. Τούτου γενομένου, Εὐγραφοῦ τις δὲ καὶ αὐτὸς ἤσκητο μὲν τὴν τῶν Ἑλλήνων παιδείαν, πολιτευομένην δὲ ἔτι τῷ μακαρίῳ Μηνᾷ ἐσηρητῶν ἦν· οὗτος οὖν, εἰς καὶ αὐτὸς τότε ὢν τοῦ θεάτρον, καὶ τὰ τελούμενα βλέπων, τὸ θαῦμα ἰδὼν, καὶ ὡς περ ἀναφθεῖς τὸν ζῆλον, σφραγίσαι τε τοῦ θεοῦ σταυροῦ ἑαυτὸν περιφράξας, ἀνδρίας τε καὶ θάρρους ὑποπλησθεῖς, εἰσεπήδησά τε μέσον, καὶ πρὸς τὴν βασιλεία θαρρόντως, Ἐγὼ βασιλεῦ, ἔφη, Χριστιανός εἰμι, καὶ τὰ προστάγματά σου διαπύω, καὶ τὴν θρησκείαν σου ἐξόμνυμι, καὶ ἤδη πράσσειμαί σοι διὰ Χριστόν, οὐδένα οἶκτον τῶν σαρκῶν μου τούτων ποιοῦμενος. Μὴ νόμιζε δὲ ὡς ἀπειλαῖς ἢ θεωπελαῖς κρατήσεις ἔλως ἐμοῦ ἢ ἄλλου δὴ τινος τῶν Χριστιανῶν. Ἦμῖν γὰρ θάνατος μὲν ἢ μεθ' ὑμῶν τῶν ἀσεβούντων ζωὴ, ζωὴ δὲ ἀληθῶς ὁ ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ θάνατος. Καὶ οἶδα μὲν ὅτι ὡς λέων τε ὠρυόμενος ἐπέδη; ταύτης τῆς πόλεως, ζῆτῶν ἐφ' ὀμφῇ συναρπάσαι, καὶ τῇ εἰδωλοατρείᾳ διασπαράξαι τὸ τοῦ Χριστοῦ ποίμνιον, καὶ ὡς ἐπεπῆδρα; καὶ ἡμῖν σήμερον μετὰ τῶν αὐτῶν ἐλπίδων καὶ ὄπλων, Ἄλλ' ἀπιστρέψόμεθ' ἄ σε τῇ πρὸς; θά-

A demnare omnes, ut puniantur, simulans se totum ignorare, dixit: Quod vos quidem qui adestis, deos quidem sacrificiis et aliis libaminibus, nos autem imperatores reverentia et timore et in aliis rebus obedientia colere statueritis, ex multis aliis intellexi. Quod autem non statim repugnastis et restitistis illis execrandis, qui Crucifixi res ausi sunt docere, et non ipsos ante nos lapidibus obrueritis, existimo deos ex hoc iram non levem concepisse. Ego igitur, qui et ipsos deos cupio ulcisci, et nullum vestrum in divinitus immissam incidere calamitatem, jubeo civitatem et vos omnes privari iis, qui utrisque olim fuerunt attributi, honoribus, utsciatistis et ex his pœnis vobis impositis, et stultorum illorum suppliciiis, quod quomodo judex, qui non fuerit ipse præoccupatus, non vult suam prodere sententiam et prodigla facere cum his histrionibus, nunquam potest opem ferre Crucifixus, aut liberare a malis; solum autem hoc potest, certam mortem et extremam infelicitatem procurare iis qui parent. Eorum quæ dico, fidem vobis possunt facere deceptores illi et præstigiatores Hermogenes et Menas, utriusque ipsorum ante tormenta pollicentes se esse alios a mortuis suscitaturos, a me autem brevi, ut oportebat, gravi morte vita privati, ne sibi ipsi quidem possunt opem ferre. Ubi autem nunc est plani illius Christi virtus?

XXXV. Postquam ergo ad tantam blasphemiam processisset imperator, multo tumultu plexum erat theatrum, ejus maledicta omnibus ægre ferentibus, et jam res novas moliri statuentibus. Cæterum cum a præconibus factum esset silentium, et rursus dicturus esset imperator, quæ erant ex sui animi sententia, repente totum aspiciens theatrum, cum vidisset sanctos, qui in medium tribunal descenderant (ex inopinato enim apparuerant) una veluti lingua et uno ore omnes exclamaverunt· Unus est vere Deus, Deus Christianorum. Hoc factu, quidam Eufraphus, qui ipse quoque in Græcorum doctrina erat exercitatus, rempublicam autem adhuc gerentis Menæ fuerat minister; is ergo cum tunc esset unus ex iis qui erant in teatro, et videret quæ fiebant, cum vidisset miraculum, et esset veluti zelo accensus, et se divinæ crucis signasset signaculo, et animi fortitudine et audacia esset repletus, in medium prosilivit, et audacter imperatori: Ego, o imperator, inquit, sum christianus, et tua jussa respuo et execror, et non abjuro religionem, et jam tibi sum propter Christum propositus, nulla meorum carnium motus misericordia. Ne existimes autem fore, ut minus vel blanditiis me sis omnino superaturus, sed neque ullum christianorum. Nobis enim mors quidem est vita, quæ cum vobis agitur impiis. Vere autem vita est mors, quæ pro Christo suscipitur. Et scio quidem quod tanquam leo rugiens in hanc ascendisti civitatem, quærens ira corripere, et cultu simulacrorum Christi gregeum discerpere: et quod hodie quoque ad nos prosilivisti cum ea-

dem spe et armis. Sed te aversabimur, et audacia, qua impellimur ad mortem libenter suscipiendam, et pietate immutabili, tanquam dolosam aliquam vulpem, quæ ludit maxime ridicule.

XXXVI. Hæc cum audiisset imperator, et esset ei cor ira accensum, et jam esset emotæ mentis ex stupore miraculi, veluti oblitus se esse imperatorem, e sede desiliens, cum insana manu ejusdem eorum qui prope erant, strinxisset ensem, multa et certa vulnera affert Eugrapho et sic per se interimit prope tribunal virum fortem et martyrem, primam quidem stantem citra ullum timorem, et ferentem plagas, et vel in ipsis arguentem imperatorem, postea autem in terra jacentem firmo et constanti animo, et Deo agentem gratias, quod primus aliorum ad eum ingrederetur, et non uno ictu, sed multis finem acciperet, ut dignus pluribus haberetur coronis. Qui cum et has plagas acciperet, et has voces ederet, exspiravit. Temulentam autem adhuc habens animam imperator, quod ira victus, sic ad militare descendisset ministerium, cum rursus revertisset ad sedem, aliquandiu manens cogitabundus, cognovit se per impudentiam dubitationi attulisse remedium et specie impugnasse veritatem. Cum repente ergo ad se rediisset, et se ad sanctos convertisset: Juro, inquit, deorum potentiam, me multa quidem alia sperasse videre inopinata: tales autem me visurum esse magos, nunquam sum opinatus. Sed quid novi facere videmini, arte magica et præstigiis populum a se facientes discedere, et simpliciores abducentes a deorum potestate, et mori pro Crucifixo tam facile persuadentes? Ego itaque, qui vos miseros sum optime expertus, mox aperte ostendam vel vos esse spectra, vel hanc eminentiam membrorum vestrorum reformationem, esse fraudem oculorum, et apertas præstigiis.

XXXVII. Sancti autem dixerunt: Consequentia dixisti, o imperator. Nam quoniam mens quidem tua est infatuata, cæcutit autem anima, cor vero est excaecatam: merito rei quoque admirabilis veritas, præstigiæ esse videtur et deceptio. An non enim aperte cæcutis, qui iis non credis, quæ sunt vel luce clariora? Quod si quid etiam de iis quæ vides, dubitas, in nobis adhuc ipsis diligenter inquire veritatem. Sin autem sævis minis, vel honorum promissis, etiam si ipsum dixeris imperium, quod res est apud vos maxima et beatissima, existimas nos a nostra traducere sententia, falleris, o imperator. Nam tu prius, mutato errore, Christum confiteberis, quam nos a veritate deficientes, falso simus adhasuri. In nos ergo pronuntia sententiam, recte sciens, quod quidquid de cætero dixeris aut receris, a te fiet inaniter, et ab eo quem tibi proponis, scopo longe cadet. Imperator autem cum et ex se quidem intellexisset veritatem, maxime vero eam cognovisset ex stupore et admiratione

νατον τόλμη, καὶ τῷ ἀμεταθέτῳ τῆς εὐσεβείας, ὡσπερ ἀλώπεικὰ τινα δολερὰν, γελιοῦτάτα διαπαιζομένην.

ΛΓ'. Τοῦτων ἀκούσας ὁ βασιλεὺς, καὶ θυμῷ τὴν καρδίαν ἀναφλεχθεὶς, καὶ τὰς φρένας ἤδη διασεισθεὶς ἐκ τῆς τοῦ θαύματος καταπλήξεως, ἐκλαθόμενος ὡσπερ ὅτι καὶ βασιλεὺς ἦν, τοῦ θρόνου ἀνπιδήσας, καὶ μαρτυρῶν χειρὶ τῶν ἑγγυτάτω τινὲς σπασάμενος μάχαιραν, πολλὰς ὁμοῦ καὶ καιροῦς κατήνεγκε τοῦ Εὐγράφου· καὶ οὕτω δι' ἑαυτοῦ ἀναιρεῖ παρὰ τὸ βῆμα τὴν ἀριστεία καὶ μάρτυρα, τὰ πρῶτα μὲν καὶ ἀποθήτως ἰστάμενον, καὶ φέροντα τὰς πληγὰς, καὶ παρ' αὐταῖς ἐτι τὸν βασιλεῖα ἐλέγχοντα, ὑστερον δὲ καὶ κατακλιθέντα εἰς γῆν, ἐστῶτι καὶ ἀκλινεῖ τῷ φρονήματι, καὶ χάριν ὁμολογοῦντα τῷ θεῷ, ὅτι καὶ πρῶτος ἄλλων ἴδους πρὸς αὐτὸν, καὶ οὐ μὴ τομῆ, ἀλλὰ πολλαῖς τὸ τέλος ἐδέχετο, ἵνα καὶ πλειόνων εἴη τῶν στεφάνων ἱξιωμένος, καὶ οὕτω ταῖς πληγαῖς ταύταις καὶ ταῖς φωναῖς συνεχπεύσαντα. Μεθούσαν οὖν ἐτι τὴν ψυχὴν ἔχων ὁ βασιλεὺς, ὅτι, θυμοῦ ἠτηθηθεὶς, εἰς στρατιωτικὴν οὕτω καταβῆς ὑπηρεσίαν ἐξῆδριτε τὸ διάδημα, ἀναδραμὸν καὶ αὐθις ἐπὶ τὸν θρόνον, ἐπ' ὀλίγον τε μείνας ἐφ' ἑαυτοῦ, δι' ἀναιδείας ἔγνω θεραπεῦσαι τὴν ἀπορίαν, καὶ οὕτω τῷ δοκεῖν, καταγωνίσασθαι τὴν ἀλήθειαν. Ἐξαιφνης οὖν ὡσπερ ἀνενεγκῶν, καὶ πρὸς τοὺς ἀγίους ἐναποδιέψας, Ὁμνυμι, ἔφη, τὸ τῶν θεῶν κράτος ὡς πολλὰ μὲν ἄλλα τῶν ἀδοκῆτων ἰδεῖν ἤλπισα· μάγους δὲ τοιοῦτους ἰδεῖν οὐδέποτε προσεδόκησα. Πλὴν τί καὶ ξένον πράτειν δοκεῖτε, μαγεῖα καὶ γοητεῖα ἑξιστῶντες τὸν δῆμον, καὶ τοὺς ἀφελεστερούς τῆς τῶν θεῶν ἀπάγοντες; ἔξουσίας, καὶ τοῦ ἐσταυρωμένου ὑπεραποθνήσκειν, οὕτως εὐχερῶς ἀναπαίθοντες; Ἐγὼ γοῦν τοὺς ἀθλίους ὑμᾶς διὰ πείρας ἔχων ἀκριβοστάτης, ἀπελέγξω τὸ τάχος ἢ ὄλως φάσματα ὄντας, ἢ τὴν ψευδομένην ταύτην ἀνάπλασιν τῶν ὑμετέρων μελῶν ἀπάτην ὀφθαλμῶν οὔσαν καὶ γοησίαν σαφῆ.

ΛΔ'. Καὶ οἱ ἅγιοι εἶπον· Ἀκλόουθα ἔφη, ὁ βασιλεῦ. Ἐπεὶ γὰρ σοι μωραίνει μὲν ἡ διάοια, τυφλώττει δὲ ἡ ψυχὴ, πεπώρωται δὲ ἡ καρδία, εἰκότως καὶ τοῦ παραδόξου πράγματος ἡ ἀλήθεια γοητεία εἶναι καὶ ἀπάτη δοκεῖ. Ἡ γὰρ οὐχὶ φανερῶς τυφλώττεις πρὸς τὰ καὶ φωτὸς λαμπρότερα καὶ ἡμέρα; οὕτω διαπιστῶν; Εἰ δὲ τι καὶ ἀμφιβόλλεις ἐφ' οἷς ἔρξῃ ἐν ἡμῖν αὐτοῖς, καὶ ἐτι περιέργασαι τὴν ἀλήθειαν. Εἰ δὲ χαλεπῶν ἀπειλαῖς, ἢ ἀγαθῶν ἐπαγγελίαις, ἀν βασιλείαν εἴπης αὐτήν, τὸ παρ' ἡμῖν μέγιστον καὶ μακαριώτατον, μεταπίθειν ἡμᾶς οἰεῖ; Λέληθας, ὁ βασιλεῦ, ὅτι πρῶτον αὐτὸς μεταβαλὼν τῆς πλάνης ὁμολογήσας Χριστὸν, ἦπερ ἡμεῖς ἀποστάτες τῆς ἀληθείας τῷ ψεύδει προσέξομεν. Ἀπόφηναι τοιγαροῦν καθ' ἡμῶν, ἀκριβῶς εἰδὼς ὡς ὅπερ ἂν τὸ λοιπὸν εἴπης ἢ δράσης ἐπὶ ματαίῳ σοι ἔσται, καὶ πόρρω πίπτου οὐ δυνάμεις σκοποῦ. Ὁ δὲ βασιλεὺς καὶ παρ' ἑαυτοῦ μὲν τὴν ἀλήθειαν συνιδὼν, μέλειστα δὲ καὶ ἀπὸ τῆς τῶν παρισταμένων ἐκπλήξεως ταύτην καταμαθὼν, καὶ γὰρ ἀπτόμενο! τῶν ἁγίων,

καὶ ταῖς χεῖρας διαψηλαφῶντες ἐξίσταντο δεισας μὴ ἂν τὸ πλῆθος πεπεισμένα· ἤδη τὰς ψυχὰς ἔχοντες ὑπὸ τῆς τοῦ πράγματος ἰσχυροῦς, ἐκείνου δὲ πρὸς φανεράν ἀλήθειαν ἀντιπίπτοντος, δρᾶσασί τι καὶ νεώτερον κατ' αὐτοῦ προστάξας τοῦτο μόνον, τὰς κεφαλὰς αὐτῶν ἀποτηθῆναι, ἀνέστη τοῦ βήματος. Ἐπεὶ δὲ οἱ ἄγιοι μετὰ τῶν ἀπαγόντων αὐτοὺς στρατιωτῶν καὶ παντὸς τοῦ πλήθους περὶ τὴν τόπον ἐγένοντο, στάντες καὶ χεῖρας ἅμα καὶ ὀφθαλμοὺς εἰς οὐρανοὺς ἀραντες, ἐπ' ὄψει πάντων ἐφ' ἱκανὴν ἠύξαντο τῆι τῆ πόλει καὶ Χριστιανοῖς πᾶσι, καὶ ἐκκλησίαις, κατὰστασιν καὶ γαλήνῃ, καὶ τὸ μηδὲνα τῆς αὐτῶν ἐπικουρίας ἐπιθεῖν γενόμενον κενὸν ὑποστρέφειν. Ἐπειτα μετὰ τὴν εὐχὴν περιβαλόντες ἀλλήλους καὶ εἰρήνην δόντες καὶ ἀσπασμὸν, καὶ τοὺς αὐχένας ἐκτείναντες ἕκαστος αὐτῶν χαιρών παρὰ τοῦ λαχόντος στρατιώτου τὸ μακάριον τέλος ἐδέξαντο.

ΛΗ'. Ἐπεὶ δὲ ὁ μέγας Μηνᾶς τὸν τε βασιλεῖα ἠτήσατο ζῶν ἐτι παρὰ τῷ Βυζαντίῳ τὸ αὐτοῦ σῶμα κτεταθῆναι, ἐπέσκηψε δὲ καὶ τοῖς τότε πιστοῖς περὶ τοῦτου, καὶ τοῖς ἄλλοις οἰκείοις εἰπὼν ὡς ταύτην τὴν πόλιν κεκλήρωται κατοικεῖν, βασιλῆα· ὁ Μαξιμίνοσ αὐτῷ καὶ τῆς ταφῆς προσέταξε θήκην κατασκευάσαντας σιδηρᾶν, ἐνθῆσθαι ταύτῃ τὰ τῶν μαρτύρων σώματα, εἶτα καὶ τῷ τῆς θαλάσσης παραπέμψαι βυθῷ, μὴ τι φήσας καὶ προηγόρευσε περὶ τῆς ὁσίας τοῖς Γαλιλαίοις, καὶ ὡς κἀνταῦθα διαπέσοι αὐτῷ τὸ προμάντευμα. Οἱ μὲν οὖν εἰς τοῦτο διακονοῦντες· σπουδῇ τὸ πᾶν ἐκτελέσαντες, τῇ σιδηρᾷ λάρνακι τὰ τῶν ἁγίων συγκατεπίνωσαν σώματα. Ὁ δὲ βασιλεὺς τὰ τε παρὰ τῆς πόλεως σκώμματα μὴ φέρειν οἶός τε ὦν, καὶ ἅμα καταθρασύνεσθαι αὐτοῦ τὸν δῆμον μεμαθηκώς, καὶ ὑποκτεῦσθαι μὴ τι καὶ παρακεκινδυνευμένον ἐπ' αὐτῷ γένηται, τὴν ἐπὶ τὸ Βυζάντιον ἐξ αὐτῆς ὠδεύει, κατὰφόδος τε καὶ ἠσοχμμένος. Εἰς τοῦτο τοῖνον τῶν πραγμάτων ἐκδάντων, γίνεται τι καὶ αὐθις τῶν προλαθόντων οὐκ ἔλαττον.

ΛΘ'. Φθάσει τὸν βασιλεῖα ἰππότην ὄντα ἡ τὰ τῶν μαρτύρων σώματα φέρουσα θήκη τοσαύτη τε οὔσα, καὶ σιδηρᾶ, καὶ πέλαγος διαπλοῦσα. Δυνάμει γὰρ τινι θειοτέρῃ τάχιστα τοῦ βυθοῦ ἀναδύσα, καὶ τὸ κύμα διαδραμοῦσα τὸ θαλάττιον, ἀνάρβρον ἐπλεῖ, καὶ πτηνοῖς ἴσα τὸ τάχος ἔθει πρὸς τὸ Βυζάντιον, καὶ τὸν τὴν πόλιν καταδικάζαντα μὴ οἰκεῖν ἡ καταδικασθεῖσα τάχει πολλῶν προελάμβανε. Ἐπεὶ δὲ καὶ θεία τις ἐμφάνεια τῷ τῆς πόλεως Ἐπισκόπῳ νυκτὸς μέσης ἐγένετο, τοὺς τε μάρτυρας ὅσον οὐκω παρῆναι θελούσα, καὶ ταχύναι αὐτὸν πρὸς τὰς ἐν ἀκροπόλει ἀκτὰς ἐπιτρέπουσα, ὡς ἂν ἀποδαινοντας τῆς θαλάσσης εὐθὺς ὑποδέξεται, συναγαγὼν αὐτὸς κατ' αὐτὴν τῆς νυκτὸς τὴν ὥραν τοῦ τε κλήρου τοῦς συμπρόντας, καὶ τινὰς· τῶν εὐλαβῶν καὶ πιστῶν, ἅμα τούτοις ἐχώρει πρὸς τοὺς αἰγιαλοὺς, οὓς αὐτῷ παρεδήλωσεν ὁ φανεῖς. Ὡς δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὸ πέλαγος εἶχον περισκοποῦντας, ἐξαίφνης ὁρῶσι φῶς, οἷα στυλὸν ἐξ οὐρανοῦ μέχρις αὐτῆς τῆς θαλάσσης διήκοντα, ἐπὶ τινός τε ἀκατίου καταπερεῖ στήριζόμενον· δύο δὲ τινὰς ἀνδρας τὴν θύβιν λαμ-

eorum qui astabant (sanctos enim tangentes, et manibus contrectantes obtupescebant), timens ne populus, cujus jam erant animi persuasi a rei evidentiā, illo resistente manifestæ veritati, aliquid novi in eum agerent, cum hoc solum jussisset eis amputari capita, surrexit e tribunali. Postquam autem sancti cum iis qui eos ducebant militibus, et toto populo ad locum venerunt, stantes et manus simul et oculos in cœlum tollentes, in conspectu omnium satis diu sunt precati civitati, et christianis omnibus, et Ecclesiis quietem et tranquillitatem, et ut nemo, qui eorum eguisset auxilio, reverteretur inanis. Deinde post precationem se invicem amplexi, dataque pace et salutatione, porrectis collis, uterque eorum a milite, qui id obtigerat, beatum finem accepit.

XXXVIII. Quoniam autem magnus Menas adhuc vivus petierat ab imperatore, ut ejus corpus deponeretur Byzantiis (de eo autem mandavit etiam iis qui tunc erant fideles, et erant ei alioqui familiares, dicens eam civitatem sibi esse attributam ad habitandum), ei invidens Maximinus vel ipsam sepulturam, jussit capsam construi ferream, et in ea imponi corpora martyrum: deinde etiam in maris profundum transmittere, ne forte, dicens, aliquid de justis faciendis Galilæis prædixerit: et ut sic ejus excideret prædictio. Qui ad hoc ergo inserviebant, cum essent universum diligenter exsecuti, in arca ferrea sanctorum corpora in mari demerserunt. Imperator autem, cum nec civilis ferre posset scommata, et simul intellexisset populum in eum efferri audacia; et dubitaret, ne temere et periculose aliquid in eum intraret, ex ea iter ingressus est versus Byzantium, metu et pudore affectus. Cum hic ergo fuisset rerum exitus, sit rursus etiam aliquid non minus prioribus.

XXXIX. Imperatorem equitantem prævenit capsam, quæ ferebat corpora martyrum, quæ tanta erat ferreaque, et per mare navigabat. Nam cum divina quadam virtute celerrime e fundo emersisset, et fluctus marinos pervasisset, secunda aqua navigabat, et celeritate par volucris currebat Byzantium; et eum qui condemnaverat ne habitaret civitatem, ea quæ fuerat condemnata, magna prævenit celeritate. Postquam autem divina quadam apparitio civitatis episcopo facta est media nocte, quæ significabat et mox affuturos martyres, et jubebat eum properare ad littora, quæ sunt in arce, ut eos descendentes e mari statim exciperet: cum hac ipsa hora noctis congregasset eos qui ex clero simul aderant, et quosdam pios et fideles, cum eis parverat. Cum autem versus mare intenderent oculos, repente vident lucem, tanquam columnam e cœlo usque ad mare pervadentem, et in quadam cymba quodammodo fundatam: duos vero viros aspectu præclaros, ex utraque parte honorifice et

venerabiliter appropinquantes. Idipsum autem quod videbatur, appellere ad portus, in quibus illi stabant.

XL. Postquam vero paulatim fuit propius, et jam cognitum fuit, eam esse arcam et non navem, considerantes eam, neque cum undæ erant convexæ, resillire, neque cum rursus concavæ, delabi: et sine remis et clavo ingredi, et ex adverso virorum navigare: lucemque esse nullam et splendidam, et tantam, ut non minus quam sol locum illustraret: et viros illos in se ferre quidem signa cujusdam divinæ et admirabilis nature, qui ipsi quoque quodammo lo pedibus ingrediebantur per aquam, et deducebant capsam cum quadam reverentia: omnes metus et horror invasit. Atque angeli quidem duces, cum jam fuissent in conspectu eorum qui astabant, cum tantum visi essent et appropinquassent, quantum satis erat ad mandandum, ubi nunc quidem martyres ponere oporteat, propter imperatoris amentiam, et ubi paulo post propter eorum voluntatem, et quæ, et quemadmodum facere oporteat, repente ex eorum oculis recesserunt. Episcopus autem, et qui cum eo aderant, primum quidem arcæ circumfusi, eam amplectebantur: postquam vero intellexerunt eam esse totam ferream, eos stupor invasit, considerantes quonam modo supra tam tenuem navigaverit superficiem, non omnino obruta: et tunc quidem, cum eam supra in arcem detulissent, in occulto quodam templo absconderunt, sicut jussi fuerant.

XLI. Postquam autem statim reversus Maximinus, et e vestigio plaga divinitus percussus, privatus fuit oculis, et simul ab angelis flagellatus, ut ipse suis dixit familiaribus, paucis post diebus exspiravit: cum post plagam et flagella tantum vixisset temporis, quantum satis erat ad aperiendum arcænum iis qui ad ipsum genere attinebant: ne lateret Dominus judicium faciens, et divina justitia etiam hic malos puniens: adhibita audacia episcopus, considerans solam fidem sufficere ad auxilium, magno studio et honore transferens fortissimorum martyrum Christi corpora, propter mœnia arcis ea deposuit, custodes quidem civitatis, navigantium autem conservatores: eorum qui sunt in morbis et calamitatibus, certissimum solatium, ad gloriam magni Dei et Servatoris nostri Jesu Christi, nunc et semper et in sæcula ævulorum. Amen.

A πρὸς ἐξ ἑκατέρων μερῶν ὡς περ ἐν τιμῇ καὶ σεβάσματι πλησιάζοντας· αὐτὸ δὲ τὸ ὁρώμενον ἐπὶ τοῦς λιμένας παρ' οὗς ἐκείνοι εἰστήκεσαν, ἔγκραθουμιζόμενοι.

M'. Ὡς δὲ κατ' ὀλίγον ἐγένετο πλησιέστερον, καὶ ἤδη λάρναξ ἐγνώσθη εἶναι, καὶ οὐχὶ ναῦς, κατανοῦντες αὐτὴν μήτε πρὸς τὰ κυρτώματα τῶν κυμάτων ἀνορμώσαν, μήτε πρὸς τὰ καλωμάτα πάλιν κατολισθαίνουσαν, εὐθὺς τε τῶν ἀνδρῶν πλέουσαν, τό τε φῶς, πολὺ τε καὶ λαμπρὸν, καὶ τοσαῦτον, ὡς ἡλίου μὴ ἔλαττον τὸν τόπον περιαιυάξειν, καὶ τοὺς ἀνδράς ἐκείνους σύμβολα μὲν ἐν ἑαυτοῖς θείας τινὸς καὶ παραδόξου φέροντας φύσεως. Πεζεύοντες δὲ καὶ αὐτοὺς ὡς περ ἐπὶ τοῦ ὕδατος καὶ προπομπέοντες μετὰ τινος αἰδοῦς τῆς σοροῦ δεῖει πάντες καὶ φρίκη κατείχοντο. Ὁ μὲν οὖν τῆς θήκης παραπομπῶν ἄγγελοι ἔπει καταφανεῖς ἤδη τοῖς παρεστῶσιν, ἐγένοντο τοσαῦτον ὁραθέντες καὶ πλησιάζαντες, ὅσον μόνον ἐπισκῆψαι, τοῦ μὲν νῦν χρῆ τεθῆναι τοὺς μάρτυρας διὰ τὴν τοῦ βασιλείως ἀπόνοιαν, τοῦ δὲ μετ' ὀλίγον διὰ τὴν αὐτῶν θούλημα, καὶ ἅσα καὶ ὅποι· δεῖ ποιῆν, ἀθρόως ἐξ ὀφθαλμῶν αὐτῶν ἀπηλάττοντο. Ὁ Ἐπίσκοπος δὲ καὶ οἱ συμπαρόντες αὐτῷ, πρῶτα μὲν περιχυθέντες τῇ λάρνακι καταπάζοντο· ὡς δὲ καὶ σιδηρῶν αὐτὴν ὄλην εἶναι κατέμαθον, ἐκπληξίς αὐτοὺς εἶχε, λογιζομένους πῶς οὕτως ἐπὶ λεπτῆς διέπλευσε τῆς ἐπιφανείας, τὸ παράπαν μὴ βυθισθεῖσα. Καὶ τότε μὲν ἀνωτέρω που τῆς ἀκροπόλεως ἀπενεγκόντες, ἐν τινι παραδύστη ναῶν κατέκρυψαν, ὡς περ ἄρα καὶ προσετέγησαν.

MA'. Ἐπεὶ δὲ ἀναζεύξας ὁ Μαξιμῖνος αὐτίκα, καὶ παραπόδας πληγῇ, θεηλάτῳ πληγῆς, τοὺς τε ὀφθαλμοὺς ἐξεκόπη, καὶ ἅμα μαστιχθεὶς ὑπ' ἀγγέλων, ὡς αὐτὸς πρὸς τοὺς συνήθεις ἐξείπε, μετ' ὀλίγα· ἐξέψυξε. Τοσαῦτον ἐπιθιοὺς μετὰ τὴν πληγὴν καὶ τὰς μαστιγὰς, ὅσον ἐκκαλύψαι καὶ τοῦτο τοῖς προσήκουσι τὸ ἀπόρρητον, ἵνα μὴ λάθῃ Κύριος κρίματα ποιῶν, καὶ ἡ θεία δίκη ἐνταῦθα τοὺς πονηροὺς κολάζουσα. Θάρσος ἀναλαθῶν ὁ ἐπίσκοπος, καὶ μόνην ἐξαρκεῖν τὴν πίστιν λογιζόμενος εἰς βοήθειαν, μετενεγκῶν σπουδῇ καὶ τιμῇ πολλῇ τὰ τῶν ἀριστῶν καὶ μαρτύρων Χριστοῦ σώματα, παρὰ τῷ τελεῖ τῆς ἀκροπόλεως αὐτοῦ ἔγκρατέστο, φύλακας μὲν τῆς πόλεως, σωτήρας δὲ τῶν πλεόντων, τῶν ἐν συμφοραῖς καὶ νόσοις ἀψευδὲς παρημύθικα, εἰς δόξαν τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑ

ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ

ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΤΡΙΜΙΘΟΥΝΤΟΣ.

VITA ET CONVERSATIO

S. P. N. SPYRIDONIS

EPISCOPI TRIMITHUNTIS.

(Latine apud Surium ad diem 12 Dec.; Græce ex cod. ms. Colslin. 147.)

A. Μέγιστον εἰς ψυχῆς ὠφέλειαν βίος γενναίων καὶ φιλοθέων ἀνδρῶν καὶ πολλῶν τῶν πλουτῶν τῆς ἀρετῆς ἐμποιεῖν δυνάμενος. Οὐ μόνον γὰρ τοῦ χειρῶνος ἐκκοπήν, ἀλλὰ καὶ πολλὴν πρὸς τὸ βέλτιον μεταβολὴν ἀπεργάζεται. Ἐἴτε γὰρ τις εἴη πάθει προκατελιγμένος, τοιοῦτων ἀπολαύων διηγημάτων, τῆς πρὸς ταῦτα ὁρμῆς ἀφίσταται, καὶ μισοπνῆρος γίνεται· εἴτε μὴν καὶ ἀρετῆς ἐπιμέλεται, θερμότερον ὑπὸ τῆς ἱστορίας περὶ αὐτὴν διανίσταται καὶ τῆ τοῦ ὁμοίου φιλίᾳ παροξύνεται πρὸς τὴν μίμησιν. Μίμησις δὲ καὶ ζῆλος μεγάλων δήπου καὶ θαυμασιῶν ἀνδρῶν ὅσον δύναται, καὶ ἄλλοι μὲν ἐδειξαν τῶν φθασάντων τὸ περὶ τὴν ἀρετὴν φιλόκαλον μιμησάμενοι, μάλιστα δὲ πάντων ὁ θαυμάσιος τῶν βίων Σπυρίδων, Ἰακώβ τε ὁμοῦ καὶ τὸν θεῖον Δαυὶδ εἰς ἄκρον ζηλώσας, καὶ πολλὸν κατ' ἐκείνους τὸ πρῶτον καὶ ἀπλαστον ἀσπασάμενος, ὡς δὲ καὶ πρὸς Ἀβραάμ τὸν φιλόξενον ἐμμελὲς βλέψας, καὶ κινῶν τὰ ὄντα τοῖς χρῆζουσι ποιησάμενος, κινεῖσθαι οὐ τὴν γῆν διὰ τὸ πρῶτον ὡς ἡ ὑπόσχεσις, ἀλλ' αὐτοὺς κληρονομήσας τοὺς οὐρανοὺς. Καὶ διὰ πλουτῶν, ἐν περιεῖθε, Χριστὸν ὅλως τὸν θεῖον πλουτῶν ἐμπορευσάμενος, θαυμάτων τε ποταμοὺς πλουτήσας, ἀεὶ ποτε μὲν ἀντλομένους, μηδέποτε δὲ μηδαμῶς λήγοντας.

B. Τοῦτον ἤνεγκε μὲν Κύπρος ἡ νῆσος· ἦν δὲ οὐ στωμύλος τις, οὐδὲ κομψὸς τὸ ἦθος, οὐδὲ πλῆθει καὶ ἀγορᾷ χαίρων, ἀλλ' ἀπλοῦς καὶ ἡσύχιος καὶ ἀπραγμοσύνην εἶπερ τις ἔτερος ἀσπασόμενος. Δι' αὐτὸν καὶ πρὸς τὴν τοῦ πατριάρχου, καθάπερ ἐφημεν, Ἰακώβ πολιτείαν τὸ σύνολον ἑαυτὸν τυπῶν, ποιμὴν καὶ αὐτὸς προβάτων ἐδείκνυτο, οὐ μὴν ἀκριβῶς ποιμὴν οὐδὲ ἀφελῆς οὕτως ἢ καὶ ἀγροικικῶς τὸ ἦθος.

I. Ad utilitatem animæ res est maxima, vita generosorum et piorum virorum, et quæ potest parare magnas opes virtutis. Non solum enim ressecat id, quod est deterius, sed etiam magnam efficit mutationem ad id quod est melius. Sive enim fuerit aliquis vitiis præoccupatus, talibus fructus narrationibus, facilius ab eis se continet: sive sit aliquis virtutis studiosus, audita historia, exurgit alacrior, et amore ejus, quod est simile, incitatur ad imitationem. Imitatio autem et æmulatio magnorum et admirabilium virorum quantum possit, et alii quidem ostenderunt, eorum qui præcesserunt præclarum virtutis studium imitati: maxime vero omnium, vita admirabilis Spiridonis, qui Jacob simul et divinum David summe est æmulatus: et sicut illi, amplexus est lenitatem ac mansuetudinem, et a simulatione alienam simplicitatem, similiter vero ad Abrahami aspexit hospitalitatem, et suas facultates effecit communes indigentibus. Hincque factum est, ut non terræ, propter mansuetudinem, ut habet promissio, sed ipsorum cælorum assequeretur hæreditatem, et propter divitias quas desepxit, Christum plane, divinas comparavit divitias: miraculorum autem dilatatus est fluviiis, qui semper quidem hauriuntur, nunquam vero desinunt.

II. Eum tulit quidem insula Cyprus: erat autem non garrulus aliquis, neque urbanus et elegans moribus, neque qui multitudinem et foro delectabatur, sed simplex et quietus, et a negotiis curisque remotionem colens, si ullus alius. Quocirca ad patriarchæ Jacob vitam se omnino emulans, sicut diximus, fuit ipse quoque pastor ovium: non tamen omnino pastor, aut nimia simplicitate, aut feris et

agrestibus moribus, sed commodis et valde facilibus, et qui a vulgi quidem se abducebat congressione: pauperibus autem et hospitibus tam facilis ad eum patebat aditus, et se eis tam præbebat affabilem, ut esset omnibus in sermone jucundior, et ad facultates suas communicandas longe liberalissimus. Præterisse certe aliquem ex iis qui accedebant, qui non fuisset ab eo hospilio acceptus, erat ei longe inclestissimum, perinde ac si re aliqua maxima et quæstuosissima esset fraudatus. Et erat quidem alioqui ei liber animus, et alienus ab omni illiberali assentatione et humilitate: ad eorum autem, qui iter ingrediebantur, labores recreandos, et ad pedes qui erant fatigati, abluendos, et ad mensam apponendam, et alia administranda jure amicitiae et moderationis, erat adco dexter et officiosus, ut ipse solus hoc magis præstaret, quam famuli, qui sunt in suos dominos maxima præditi benevolentia. Erat enim ei composita cum gravitate quidem simplicitas, cum animi vero magnitudine lenitas: cum intensa autem et ardenti charitate, grata florebat temperantia, quam non minus dilexit, et ardentem est amplexus, quam reliqua omnia: ut qui cum legitima quidem et pudica uxore non diu versatus, et liberorum pater ex ea effectus, deinceps voluptate et omni alia mundana cupiditate permansit superior. Hinc mel virtutis conficiens diligentius et in lege Domini studiose meditando, benignissimus evasit et clementissimus. Et ut semel dicam, erat Spiridon divinum virtutum exemplar archetypum; l. abens quidem omnes in se scriptas, sed ad quarum imitationem pauci poterant accedere.

III. Cum sic ille resplenderet benefactis, magnamque vitam et insignem attulisset, multa quoque dona majora consequitur, tam quæ sunt hinc, inquam, quam quæ futurorum describunt magnitudinem. Hæc autem erant: Morbo confecta confirmabatur corpora, membrorum mutilationes sanabant incurabiles, malignos increpabat spiritus, quos cum primum increpasset, nulla mora interjecta fugiebant, et statim recedebant: alia quoque ab eo fiebant his majora, virtute divina ei opem ferente. Quamobrem ex pastore constitutus pastor loco ovium cura gregis ei commissa, quo tempore magnus Constantinus Romanorum tenebat imperium, Trinituntinorum creatur episcopus. Quantam autem, postquam perductus fuit ad sedem, virtutis curam gesserit, ostendent, quæ similiter a sedem adepto facta sunt miracula. Verumenimvero omnia illius persequi, stulti et ineruditi fuerit hominis, neque vero id quis assequi potuerit, quomodo etiam omnia prætermittere, nimis magnum daninum attulerit. Quæcumque autem et dicam.

IV. Castigabat Deus insulam pluviae egestate, et gravis premebat siccitas, et siccitatem quidem consequebatur fames, famem autem pestis, et populi quidem magna pars jam interierat, al-

A και ἀνομιλήτος, ἀλλ' ἤθῶν μάλιστα χρηστῶν ἐπιμελητής, καὶ τῆς μὲν τῶν πολλῶν ὀμίλιας ἑαυτὸν ἀπάγων, πίνῃσι δὲ ἀνδράσι καὶ ξένοις οὕτω τε εὐπρόσιτος καὶ κοινωνικός, ὡς καὶ ὀμιλῆσαι πάντων ἀνθρώπων δεῖκνυσθαι χαριέστατος, καὶ μεταδοῦναι τῶν ὄντων φιλοτιμιότατος. Ἀμέλει καὶ τὸ τιτὰ τῶν περιόντων παραδραμαῖν ἐκείνῳ μὴ ἐπιξυνοῦντα λυπηρὸν ἦν αὐτῷ σφόδρα, καὶ ἴσον τῷ μεγίστου τινὸς καὶ κερδαλεωτάτου διαμαρτεῖν. Καὶ τὰ μὲν ἄλλα ἐλεύθερον ἦν ἔχων τὸ φρόνημα καὶ ξένον πάσης ἀγεννοῦς κολακείας καὶ ταπεινότητος, κόπους δὲ ὁδοιπορούντων ἐκθεραπεῦσαι, καὶ πόδας ἀπονίψαι πεπονηκότας, τράπεζάν τε παραθεῖναι καὶ ἄλλα διακονῆσαι πάντα νόμῳ φιλίας καὶ μετριότητος, οὕτω θεραπευτικός τε καὶ δεξιότατος, ὡς αὐτοῦ μόνου εἶναι ταῦτα, ἢ τῶν οἰκετῶν, τῶν εὐνοικώτατα περὶ τοὺς δεσπότας τοὺς ἰδίους διαχειμμένων. Ἐκέκρατο γὰρ αὐτῷ σεμνότητι μὲν ἡ ἀπλότης, ἀνδρία δὲ ἡ πραότης. Τῷ δὲ σφόδρα συντόνῳ καὶ διαπύρῳ τῆς φύσεως τὸ χάριεν ἐπήνθει τῆς σωφροσύνης, ἥς ὡς οὐδενὸς ἠράσθη τῶν πάντων, καὶ θερμῶς περιείχετο· γυναικὶ μὲν νομίμῳ καὶ σώφρονι χρόνον ὀμιλήσας οὐχὶ συχνόν, καὶ πατὴρ παιδῶν ἐκ ταύτης γενόμενος· τὸ λοιπὸν δὲ κρείττων ἡδονῆς καὶ πάσης ἄλλης ὀλοῦδος ἐπιθυμίας μεμενηκώς. Ἐντεῦθεν καὶ τὸ τῆς ἀρετῆς μέλι φιλοπονώτερον ἐργαζόμενος, τῷ νόμῳ τε Κυρίου σπουδαίως ἐμμελετῶν, φιλανθρωπότατος τὴν ψυχὴν κατέστη καὶ τὴν γνώμην ἐπεικέστατος, καὶ συνελόντο φάναι, θεῖόν τι Σπυριδῶν ἀρχέτυπον καὶ πίναξ ἀρετῶν ἦν· πάσας μὲν ἐν ἑαυτῷ γεγραμμένας ἔχων, ὀλίγοις πρὸς μίμησιν ἔλθειν δυναμένους.

Γ'. Οὕτω διαλάμπων τοῖς κατορθώμασι, καὶ βίον ἐκείνος μέγαν εἰσανεγκῶν, πολλῶν μειζόνων ἀξιοῦται καὶ δωρεῶν, καὶ τῶς τῶν ἐνταῦθα φημί, καὶ ὅσα δὴ τῶν μελλόντων ζωγραφεῖ τὴν μεγαλειότητα. Τὰ δὲ ἦν ἐρίων σώματα, νόσφ κατεργασμένα, πηρώσεις ἰατρῶν θεραπείας ἰσχυροτέρας, πνεύμασι πονηροῖς ἐπετίμα· καὶ τὸ μέσον τῆς ἐπιτιμίας καὶ τῆς φυγῆς οὐδὲν ὄλος ἦν, ἀλλ' εὐθύς ἀπηλλάττοντο. Καὶ ἄλλα δὲ μείζονα τούτων πολλὰ διεπράττετο, δυνάμει αὐτῷ συνεργούσης. Δι' ἃ καὶ ποιμὴν ἐκ πεινῆς καθίσταται, ἀνθρώπους ἀντὶ προβάτων διέπειν ἐγχειρισθεὶς, ὀπηνίκα Κωνσταντίνος ὁ μέγας ἐκράτει Ῥωμαίων, αὐτὸς τῆς πόλεως Τριμεθούρων ἐπίσκοπος· γνωρισθεὶς. Ὅσης δὲ καὶ μετὰ τὸν θρόνον εἶχε τῆς ἀρετῆς ἐπιμέλειαν, τὰ μετὰ τὸν θρόνον ὡσαύτως θαύματα δηλώσει. Πλὴν ἄλλα τὸ πάντα μὲν τὰ ἐκείνου διεξελθεῖν ἀπειρόκαλόν τε ὁμοῦ καὶ ἀδύνατον, ὡς περὶ τὸ πάντα παραλείπειν ἀτεχνῶς ἐπιζημιον· ὅσα δὲ καὶ εἰπεῖν δυνατὸν, καὶ ἀκούσαι λίαν ὠφελίμον, ταῦτα δὴ καὶ ἐρῶ.

dicī possunt, et auditu valde sunt utilia, ea

Δ'. Ἐκόλαζε τὴν νῆσον ὁ Θεὸς ἀνομιλίᾳ, καὶ αὐχμὸς ἐφειστήκει δεινὸς· καὶ ἠκολούθει τῷ αὐχμῷ μὲν λιμὸς, τῷ λιμῷ δὲ λοιμὸς, καὶ τὸ πολὺ τοῦ πλῆθους, τὸ μὲν ἤδη καὶ διεφθείρετο, τὸ δὲ ὄσον

οὐπω τοῦτο παθεῖν ἠλπίζετο. Ἐδεδετο δὲ τὸ δεινὸν ἠλίου πάντως ἢ ἑτέρου τῶν κατ' ἐκείνον, εὐχῆ τὸν οὐρανὸν διανοίξαντος, καὶ οὗτος Σπυρίδων ἦν. Ὡς γὰρ ἡ μάστιξ ἐπέκειτο καὶ ἰσχυρῶς μετῆι τὸ πλῆθος, ὑπεραλγῶν αὐτὸς τοῦ ποιμνίου, καὶ πατρικοῖς ἐπιδάγχοις διακαίμενος, δαίται μὲν ὡς φιλόδηρος τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ, πληροὶ δὲ ἐκείνος αὐτίκα τὸν οὐρανὸν νεφέλαις ἐξ ἰσχύτου τῆς γῆς, καὶ τὸ δὴ θαυμαστὸν, ὡς μὴ τις νομίσοι φυσικῆ τινι τῶν στοιχείων βοῆ τὸν θυμὸν ἀκολουθεῖν, δείκνυσι μὲν αὐτὰς πόρρωθεν ὁ Θεὸς, ἰσότησι δὲ μὴ πρότερον ἐπιεῖς ἐπιβῆναι τῆς νῆσου, πρὶν ἢ καὶ πάλιν αὐτοῦ δευθῆναι τὸν ἄγιον, οὐπω τοίνυν ἐκείνος σταλαγμὴν ἀφῆκε δακρῦων, καὶ θυμὸς αὐτίκα κατεβράγη πολὺς. Καὶ παίνεται μὲν ἡ γῆ, τρέφεται δὲ τὰ ὄρατα, καὶ τὰ λήια αἰφύεται, καὶ πάντα ἐμοῦ λύεται τὰ δεινά. Τούτῳ Σπυρίδων καὶ αὐτοῦ ἠλίου, ἵνα τι καὶ τολμήσω, φιλοδηροπέτερος. Ὁ μὲν γὰρ, τὸν ἐκεῖνον ἐπισχῶν, αἶτα πάλιν ἀνῆκεν· ὃ δὲ τὸ πρῶτον οὐ μιμησάμενος Ἰσος ἐν τῷ δευτέρῳ δείκνυται. Καὶ τοῦτο μὲν δὴ τοιοῦτον. Ἐτερον δὲ οὐδὲν ἐκείνου καταδεέστερον.

Ε'. Συμφορὰ πάλιν ἐκράτει κοινή, καὶ ἀγνος ἡ νῆσος καρπῶν. Οἱ σιτῶναι δὲ καὶ σιτοκάπτελοι, ἐν ἀπειλῇ τοιᾶδε Θεοῦ, τρυφᾶν ἐκείνοι βυλόμενοι, καὶ σοφιστόμενοι τὸν καιρὸν, τὴν συμφορὰν μᾶλλον ἐπιτίθοντες· ἦσαν, τιμιουλκοῦντες, ὃ φησὶν ἡ θεία Γραφή, τὸν σίτον καὶ τοῖς τῶν πλησίων κακοῖς, κέρδος ἀνόσιον ἑαυτοῖς προσπορίζοντες. Ἐνὶ γούν τῶν οὕτω πλουτούντων, πένης τις προσελθὼν, καὶ χρήματα μὲν οὐκ ἔχων οἷς ἂν τὰ πρὸς τὴν χρεῖαν ἀνήσαστο, δάκρυα δὲ φεῦ! ἀπερ εἶχε καταβαλλόμενος, καὶ φωνᾶς γοερᾶς ἐν οἰκτρῷ σχήματι τε καὶ βλέμματι προλιόμενος, ἐπειράτο τὸν ἀμειλικόν· ἐπικάμπτειν, ποδῶν ἀπτόμενος, οἰκίαν ὄλην ἀποκλαίόμενος, τί μὴ ποιῶν τί μὴ λέγων, ὃ πρὸς οἶκτον ἐπισπάσασθαι δυνατὸν; Ὡς δὲ οὐδὲν τούτων ὄλωσ τὴν λιθῶδη ψυχὴν ἐκείνην ἑκαμπτε πρὸς συμπάθειαν, μὲν εὐρίσκει καταψυχὴν ὁ πένης, τὸν δεσόν. Ἐπὶ προσελθὼν, αὐτοῦ τε τὴν ἀπορίαν, καὶ τὴν πρὸς ἔλεον ἀκριβῆ πενίαν διεξείσει τοῦ πλουσίου. Τὸν δὲ ἀκούσαντα, τοῦτον μὲν, ἐλεῆσαι τῆς συμφορᾶς, τοῦ πλουσίου δὲ μισῆσαι τὴν ἀγριότητα, καὶ ὡσπερ Ἰνθου γενόμενος, προφητικώτατα προειπεῖν· Σὺ δὲ ἀλλὰ μὴ στέναζε μηδὲ κλαῖε· αὐριον γὰρ ὄψεαι τὸν μὲν σὺν οἴκῳ εὐθηνούντα τοῖς ἀγαθοῖς, τὸν δὲ νῦν πλούσιον ἐλεούμενόν τε ἐμοῦ καὶ γελώμενον, καὶ ἀποντά σοι ὧν χρήσεις παραχωροῦντα, καὶ προθύμως ἐξιστῶντα λαβεῖν. Ταῦτα ὁ μὲν πένης εἰς παραψυχὴν ἰδῶκει μόνην λέγεσθαι τῷ ἀγίῳ τῆς ἐχούσης αὐτὸν συμφορᾶς. Ἐνθεν τοι καὶ σκυθρωπὸς ἀπήει, καὶ αὐτὴν, ὡς ἰδῶκει, τὴν ἱερὰν ἀγκυραν, τὴν πρὸς τὸν μέγαν ἑλπίδα, κνήην καὶ ἀπρακτον εὐρηκῶς.

Γ'. Νυκτὸς δὲ ἦδη καταλαβούσης, νεύει μὲν ὁ

Amos v, 11.

A tera vero id mox credebatur passura. Opus autem habebat illud malum omnino aliquo Elia, aut alio illi simill, qui caelum aperuit oratione; is vero erat Spiridon. Nam cum plaga graviter urgeret, et populum valde persequeretur, ipse pro grege magnum patiens angorem, et paternis inflammatus visceribus, rogat quidem ut clemens Deum clementem. Ille autem statim implet caelum nubibus ex extremo terrae: et quod est mirabile, ne alicquem motum elementorum existimaret consequi pluviam, Deus eas procul ostendit. Sistit autem, non prius permittens eas ascendere insulam, quam sanctus eum rursus oret. Nondum enim ille guttam emiserat lacrymarum, protinus multa erupit pluvia, et pinguescit quidem terra: aluntur autem fructus, et crescant segetes, et omnia simul mala solvantur. In hoc Spiridon fuit ipso Elia, ut aliquid dicam audacter, benignior. Nam Elias quidem cum pluviam retinuisse, deinde rursus remisit: ille vero primuni non imitatus, existit ei par in secundo. Et hoc quidem est ejusmodi. Alterum autem est illo nihilo inferius.

V. Amigebat rursus communis calamitas, et fructum non ferebat insula. Frumentarii autem et frumenti cauponatores, in tantis Dei minis volentes frui deliciis, et tempore callide et malitiose utentes, magis augebant calamitatem, frumenti, ut dicit Scriptura¹, trahentes et augentes pretium, et e propinquorum malis impium sibi lucrum parantes. Ad unum ergo horum divitum cum quidam pauper accessisset, et pecunias quidem non haberet, quibus emeret, quae erant sibi ad usum necessaria: lacrymas autem, quas prohi dolor habebat, exsolveret, et flebiles voces miserabili habitu et obtutu emitteret, illum inflexibilem conabatur flectere, pedes prensans, totam domum complectens ejulatu, quid non faciens, quid non dicens, quod posset attrahere ad misericordiam? Postquam autem nihil horum omnino lapideam illam animam movi ad miserationem, unum refugium invenit pauper, nempe sanctum. Ad quem cum accessisset, et suam inopiam, et summam divitis refert egestatem misericordiae. Cum is autem hoc audiisset, misertus quidem est calamitatis: divitis vero odio habuit inhumanitatem: et veluti a Deo afflatus, praedixit imprimis propheticè: Tu autem nec gemas, nec lacrymeris. Tua enim domus cras abundabit bonis; qui autem nunc est dives, simul erit et miserabilis, et irridebitur, et iuvitus tibi cedet iis quibus eges, promptoque et alacri animo rogabit, ut accipias. Haec pauper putabat sanctum quidem solum dicere ad consolandam, qua premebatur, calamitatem. Unde etiam abibat tristis, ut qui sacram anchoram, nempe eam quam in magno Spiridone spem habebat, invenisset inanem et irritam.

VI. Cum nox autem jam adventasset, Deus qui-

dem annuit. Repente vero caelo aquam effudit in terram, tanta copia et tanto impetu, ut divites una attraherentur borrea, frumentum autem et omnis alius fructus sparsim ejiceretur, et jaceret paratus ad rapiendum volentibus. Orto autem die, dives quidem miser, et luctu plenus, et huic et illuc circumcursans, et justam deflens calamitatem rogabat eos qui accedebant, ut sibi opem ferrent ad fructus colligendos. Cum multi vero, utpote esurientes, ad rapiendum concurrissent, accedit etiam ille pauper, miraculo quidem obstupefactus, divitem autem irridens suavissime et meritisime, et domum replens fructibus, et omnia nullo negotio habens, ut dicitur, nec seminata, nec arata. Deinde cum confluentem videret multitudinem saevus ille et immisericors (oportebat enim nihil manere imperfectum eorum quae praedicta fuerant a Spiridone) et res omnes illius secure ambabus haurire manibus, et eum quoque, qui heri fuerat supplex, una cum reliquo populo abunde, sicut diximus, frui iis quae jacebant, perinde ac ei sua sponte dare volens, liberalisque esse et munificus, qui sordidissimus erat et parcissimus, jubebat eum ad satietatem accipere ex iis quae aderant. Ille autem satis risa ejus recordia, domum est reversus, Deo praecipue, deinde etiam Spiridoni id accepto ferens. Sic sciebat Spiridon, non solum propter multos, sed etiam propter unum, supernos saepe aperire fontes: et simul quidem praedicere tempus, quo hoc esset futurum: simul autem pauperibus quoque prodesse, et castigare divites. Nam etsi parcus ille nihilo melior evasit, ut jam dicitur: multis tamen similibus fuit occasio, ut emendarentur. Haec quis ex praesentibus non libenter audit? Quis autem cum audivisset, non fuit alia quoque audiendi avidior, et cupit scire, quisnam erat adeo ignavus aut invidus, ut sitientem animam tali privaret alimento?

VII. Alius autem agricola, viro sancto familiaris cum fame valde premeretur, abiit is quoque ad inopem illum divitem, adhuc habentem alia multa borrea plena frumento, existimans illam priorem eum omnino castigasse calamitatem. Visus est autem ille frumentum quidem amisisse; parcitatis vero, et quae in divite incretat, crudelitatis nihil omnino dimisisse, neque omnino scipso evasisse melior, etsi polliceretur se tempore aestivo id quod datum fuisset, redditurum cum accessione, sed ille dicebat id quod dicitur, spem pascere insipientes: Tu autem, inquit, absque pecunia non granum unum, imo ne unius quidem grani umbram accipies. Cum itaque hic quoque pauper desperasset, imitatur praecedentem, et tanquam ad communem thesaurum confugit Spiridoneum, et ei renuntiat quae esset passus, et quae divitem rogans, ab eo audivisset. Ille autem eum tunc quidem cum satis esset consolatus, domum

θεός, καταγείει δὲ τῆς γῆς ἀθρόως ὁ οὐρανὸς ὕδατα οὕτω δαφιλῶς, ὡς τῇ πολλῇ τούτων ῥύμῃ καὶ τοῦ πλουσίου παρασυρῆναι τὰς ἀποθήκας, τὸν οἶνον δὲ καὶ ὄσους ἄλλοι· καρπὸς ἀποκλείετο χύδην ἐκφορηθῆναι, καὶ εἰς διαρπαγὴν ἔτοιμον κείσθαι τοῖς βουλομένοις. Ἡμέρας δὲ ἀνασχούσης, ὁ πλούσιος μὲν θρηνώδης, ἀθλιός, τῆδε περιτρέχων κἀκείσε, καὶ τὴν δικαίαν μετακλαιόμενος συμφορὰν· εἶτα καὶ τῶν παριόντων ἐδεῖτο βοηθησαί οἱ, καὶ συνάρασθαι τῆς συναγωγῆς τῶν καρπῶν. Πολλῶν δὲ οἷα δῆπου πεινῶντων ἐφ' ἀρπαγῆ συνδεδραμηκότων, πρόσσεισι καὶ ὁ πίνης, τὸ θαῦμα μὲν ἐκπληττόμενος, ἥδιστα δὲ καὶ τοῦ πλουσίου καταγελῶν, γέλωτα δικαιοτάτον, καρπῶν τε ἅμα πληρῶν τὴν οἰκίαν, καὶ πάντα ἔχων εὐπετώς, τὸ τοῦ λόγου, **B** ἄσπαρτα καὶ ἀνήροτα. Εἶτα συρρέον τὸ πλήθος ὁρῶν ὁ ὧμὸς ἐκείνος καὶ ἄσπλαγχνος, ἔδει γὰρ ἀτέλεστον οὐδὲν μείναι τῶν Σπυριδωνι προλεχθέντων, καὶ τὰ αὐτοῦ πάντα κατὰ πολλὴν ἀδειαν ἀμφοτέροις ἀντλοῦντας· ὡς δὲ καὶ τὸν χθὲς ἰκέτην, ἕνα τοῦ πλήθους γενόμενον, καὶ αὐτὸν, ὡσπερ ἔφημεν, ἀρθῶνως ἀπολαύοντα τῶν προκειμένων, ὡσπερ κατὰ γνώμην αὐτῷ δωρεῖσθαι βουλόμενος, καὶ κοινῶνικὸς τις εἶναι καὶ μεγαλόδωρος ὁ λίαν φειδωλὸς τε καὶ ἀκοινώτητος, ἐκέλευε τῶν παρόντων εἰς κόρον ἀδεῶς λαμβάνειν. Ὁ δὲ, τῆς ἀνοίας ἱκανῶς αὐτὸν διαμυκτηρίσας, οἶκαδε ἀνεχῶρει, θεῶν προηγουμένων, ἔπειτα δὲ καὶ Σπυριδωνι τὴν χόριν ἐπιγραφόμενος. Οὕτως ἦδὲ Σπυριδων οὐ μόνον διὰ πολυλοῦς, ἀλλὰ καὶ δι' ἕνα τοῦν πολλὰς τὰς ἀνωθεν ἀνολίγειν πηγὰς, καὶ ὁμοῦ μὲν καθ' ὄν ἔσται τοῦτο καιρὸν προεῖπειν ὁμοῦ δὲ καὶ πίνητας ὠφελῆσαι, καὶ πλουσίους παιδαγωγῆσαι. Εἰ γὰρ καὶ οὐδὲν μᾶλλον, ὡς ἦδη λεχθῆσεται, ὁ φειδωλὸς ἐκεῖνος κατέστη χρηστὸς, ἀλλ' οὐν γε τῶν ὁμοίων πολλοῖς γέγονε πρὸς βελτίωσιν ἀφορμὴ. Ταῦτα τίς ἠδέως οὐκ ἤκουσε τῶν παρόντων; Τίς δὲ καὶ ἀκούσας οὐχὶ καὶ πρὸς τὰ ἄλλα λιγνοτέραν ἔσχε τὴν ἀκοήν, καὶ μαθεῖν ἐπεζητήσεν, ἐπιζητούντα δὲ, τίς ὀκνηρὸς οὕτως ἢ φθονερὸς, ὡς ψυχὴν πεινώσαν τροφῆς τοιαύτης ἀποστερεῖν;

Z' Ἄλλος τοίνυν γεωργὸς ἀνὴρ, τῶν συνήθων ὡν τῷ δόσι, καὶ εἰς ἄγαν τῷ λιμῷ πιεζόμενος, ἀπῆει καὶ οὗτος πρὸς αὐτὸν ἐκείνον τὸν πεινχρὸν πλούσιον, πολλὰς ἔτι καὶ ἄλλας ἀποθήκας ἔχοντα **D** σίτω βρυνομένας, ὑπολαθῶν πάντως, ὡς ἱκανῶς αὐτὸν ἢ προτέρα παιδαγωγῆσει συμφορὰ. Ἐφίκει δὲ οὗτος τὸν μὲν σίτον ἀποβαλῶν, τοῦ φειδωλοῦ δὲ καὶ τῆς περὶ τὸν πλησίον ὠμότητος τὸ παράπαν οὐδὲν ἀποδεληκῶς, οὕτε μὴν ὄλωσ ἀμείνων ἑαυτοῦ γενόμενος, καίτοι καὶ εἰς ὥραν ὀπισθουμένου τοῦ πίνητος μετὰ προσθήκης τὸ καταβληθὲν ἀντιδοῦναι, ἀλλ' ἐκεῖνος, τοῦτο δὴ τὸ τοῦ λόγου, τὰς ἐλπίδας ἔλεγε τοῦς ἀφρονὰς βόσκειν. Σὺ δὲ, φησί, χρημάτων ἀνευ οὐδὲ κόκκου ἂν ἐνδὸς οὐδὲ σκιδῆς αὐτοῦ μεταλάβοις. Ἀπογνοῦς οὖν καὶ ὁ πίνης οὗτος, μιμνεῖται τὸν προλαθόντα, καὶ ὡσπερ εἰς κοινὸν θησαυρὸν τὸν Σπυριδῶνα καταφεύγει ἀπαγγέλλει τε καὶ ὄσα πῆθοι καὶ ἂ τοῦ πλουσίου δεόμενος ἐπακούσειεν. Ὁ δὲ, ὥστε μὲν ἱκανῶς ψυχαγωγῆσας αὐτὸν, οἶκαδε πα-

ραπέμπασι. Οὐ μὴν ἄχρι λογῶν ἰστίσι τὴν ψυγάω- A
 γίαν, ἀλλὰ τῆς ἐπιούσης ὁ μέγας ἀρχιερεὺς αὐτὸς
 ἐκείνος, πρὸς τὸν πένητα ἀφικνεῖται, χρυσοῦν τι
 εἶδος ἐπιφερόμενος, ὡς εὐάγωγον τὴν ὄλην, ὅπερ
 εἶτε ἦν, καὶ ὄθεν, καὶ ὅπως εὐρήται τῷ ἁγίῳ, μετὰ
 μικρῶν ὁ λόγος δηλώσει. Τέως δ' οὖν ὁ μέγας τοῦτο
 Σπυρίδων ταῖς χερσὶ τοῦ πένητος ἐμβαλὼν, δέξαι,
 εἰρη, καὶ τῷ πλοσίῳ τὸ προσφιλεῖς αὐτῷ παρα-
 σχῶν εἰς ἐνέχυρον, τὰ σοι χρῆσιμά τε καὶ ἀναγ-
 καῖα παρ' αὐτοῦ λάμβανε. Ἦσθη τοῦτο λαβὼν
 ὁ πένης, καὶ πρὸς τὸν πλοῦσιον ἢ ποδῶν εἶχεν, ἐκ-
 θύμως ἐχώρει, εἶτα ἰδὼν ἐκείνος τὸ ἐν χερσίν, ὁ
 πρὸ μικροῦ σκληρὸς τε καὶ ἀδυσώπητος, καὶ τὰ
 ὧτα πρὸς δέησιν ἐκκεκωφημένος, εὐθύς ἀπὸ τῶν
 ὀφθαλμῶν καμπτεται, καὶ ἤδυσ γίνεται καὶ φιλ-
 ἀνθρωπος. Κάκεινο λαβὼν, οὕτω τοῦ σίτου θαψι- B
 λῶς μεταδίδωσιν, ὡς καὶ τὴν οἰκίαν αὐτοῦ πληρῶ-
 σαι, καὶ πρὸς σπερμάτων καταβολὴν αἷς εἶχεν
 ἀρούρασι τὸ δοθὲν ἀρκέσαι, οὕτω τε πολύχουον τὸν
 καταδηθέντα γενέσθαι, καρπὸν, ὥσπερ καὶ τὸ χρέος
 ἀπομετρήσει τῷ δεδωκότι, τὸν εἰς ἐνέχυρον τε χρυ-
 σὸν ἐκαῖθεν ἀναλαθεῖν, καὶ τῷ ἁγίῳ αὐθις εὐγνω-
 μῶνως προσενεγκεῖν.

Η'. Ἀλλ' ὁ μὲν πένης, τὴν ὀφειλὴν αὐτῶς· βού-
 λεται δὲ καὶ ὁ λόγος τὸ αὐτοῦ χρέος καταβαλεῖν,
 καὶ γνωρίσας ὁ ἐπηγγεῖλατο, τί τε ὁ χρυσὸς προτε-
 ρον ἦν, καὶ ὄθεν εἰληπται. Ἀπολαβὼν γὰρ ὁ ὄσιος
 τὸ δοθὲν, Δεῦρο, φησὶν, ἀδελφε, πρὸς τὸν πένητα,
 καὶ ἀποδώμεν κοινῇ τῷ φιλανθρώπῳ; αὐτὸ χρέη- C
 σαντι. Οὕτως εἶρη, καὶ λαβὼν αὐτόν, ἄγει παρὰ τὴν
 κηλίον, ὅπερ ἦν τῷ μεγάλῳ μικροῖς λαχάνοις τὴν
 αἰσίαν παραμυθούμενον. Καὶ σπᾶς παρ' αὐτὸν δὴ
 τὸ θριγκίον καὶ ἀψάμενος τοῦ φραγμοῦ, τὰ ὄμματά
 τε διάρας πρὸς οὐρανὸν, Κύριέ μου Ἰησοῦ Χριστέ,
 εἰς ἐπήκουον τοῦ παρ᾽ ἐστῶτος αὐτῷ ἐξεφώνει, ὅ πάντα
 ποιῶν καὶ μετασκευάζων μόνῳ τῷ βούλομαι, ὁ
 ἐπὶ Μωσθεῖας τὴν ῥάβδον εἰς ὄφιν ἐπ' ἤπει βασι-
 λείως Αἰγύπτου μεταβαλὼν, αὐτὸς καὶ τουτὶ τὸ
 χρυσὸν ὥσπερ ἐκ ζώου πρότερον εἰς ταύτην μετ-
 ἔδραες τὴν μορφήν, οὕτω καὶ νῦν νεῦσον εἰς ὃ ἐξ
 ἀρχῆς εἶδος ἀναδραμεῖν, ὅπως καὶ ὁστος τὴν περι-
 ἡμάς σου μάθη κηδεμονίαν, καὶ πράγμασιν αὐτοῖς
 τὸ ἐν τῇ θείᾳ Γραφῇ διδαχθῆ, οἱ Πάντα ὅσα ἠθέ-
 λησεν ὁ Κύριος ἐποίησεν. Ταῦτα εὐξάμενος, τίς εἶποι
 τῶν σῶν θαυμασίων, Δέσποτα, τὴν ὑπερβολήν; Ὅφιν D
 ὁ χρυσὸς ἦν, πνέων καὶ ἔρπων, καὶ περὶ τὸ θριγ-
 κίον κινούμενος τε καὶ ἐλισσόμενος, ἀφ' οὗ δὴ
 καὶ τὸ πρῶτον χερσὶ τοῦ ἁγίου ληφθεὶς ἐκείνον δὴ
 παραδόξως μετέλλαξε τὸν χρυσόν. Τοῦτο παρὰ
 πάσαν ἐννοίαν ἀνθρωπίνην ὁ γεωργὸς θεασάμενος,
 καὶ τρώμω κατάσχετος γεγονώς, πίπτει τε ἐπ' ὄφιν
 εἰς γῆν, καὶ καταπάττει κόνιν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς.
 Δάκρυά τε τῶν ὀφθαλμῶν ἀφίει, καὶ ἀνάξιον ἐαυ-
 τὸν εἶναι λέγων οὐ τοιαύτης μόνον δωρεᾶς τε καὶ
 χάριτος, ἀλλὰ καὶ θέας μόνης, μᾶλλον δὲ καὶ ἀκού-
 ρματος. Πλὴν ἀλλὰ τοῦτον μὲν ὁ ὄσιος διανέπτει,
 καὶ ψυχὴν αὐτῷ ἕμα καὶ σῶμα βύβνυσιν· ὁ ὄφιν δὲ

dimittit. Neque tamen verbis tenuis sistit consolati-
 onem : sed sequenti die magnus pontifex venit
 ipse ad pauperem, auream quamdam secum affe-
 rens speciem non levis ponderis, quæ quænam
 esset et unde, et quomodo inventa sit a sancto,
 declarabit paulo post oratio. Cum tunc autem ma-
 gnus Spiridon eam immisisset in manus pauperis :
 Accipe, inquit, et cum diviti gratum hoc pignus
 præbueris, quæ tibi sunt necessaria ad usum ab
 eo accipe. Hoc cum accepisset pauper, lætatus est,
 et quanta maxima potuit celeritate contendit ad
 divitem. Deinde cum vidisset ille id quod erat in
 manibus, qui paulo ante erat durus et inexorabilis,
 et cujus aures ad preces obsurduerant, statim flec-
 titur ab oculis, evaditque jucundus et benignus :
 cumque id accepisset, eum tam copioso frumento
 impertire, ut et domum suam impleret, et ad
 deicienda semina in iis quos habebat agris, dat-
 um sufficeret. Quod autem dejectum fuerat fruc-
 tum produxit tam multiplicem, ut et ei qui dederat,
 debitum reddiderit, et aurum ei datum pignori
 receperit, et ad sanctum rursus grato animo
 retulerit.

VIII. Sed sic quidem pauper debitum; vult au-
 tem oratio quoque id quod debet exsolvere, et
 ostendere id quod erat pollicita, quidnam erat
 prius aurum, et undenam fuit sumptum. Cum
 enim recepisset sanctus id quod datum fuerat :
 Ades dum, o frater, ait pauperi, et reddamus, in-
 quit, communiter ei, qui benigne commodavit.
 Sic inquit, et cum eum accepisset, ducit ad quem-
 dam hortum, qui magni in ediam quibusdam parvis
 recreabat oleribus. Qui cum in ipso agere constitis-
 set, ac sepem attigisset, in cælum sublatis oculis :
 Domine mi Jesu Christe, effatus est, eo audiente,
 qui aderat, qui sola voluntate omnia creas et
 transmutas, qui aliquando Mosi virgam, vidente
 rege Ægypti, in serpentem convertisti, ipse hoc
 quoque aurum, quomodo ex animante prius in
 hanc mutasti formam, ita nunc quoque annue,
 ut revertatur in eam formam, in qua erat ab initio;
 ut hic quoque sciat quam tu nostri curam geras,
 et rebus ipsis discat id quod est in divina Scriptura,
 quod Quæcunque vult Deus fecit omnia *. Cum
 ita esset precatus (Quis, o Domine, dixerit ma-
 gnitudinem miraculorum tuorum?) aurum erat
 serpens, spirans et repens, et circa sepem move-
 batur et volvebatur : ex qua primum sumptus san-
 cti manibus, admirabiliter mutatus fuit in illud
 aurum. Hoc cum præter omnem humanam cogita-
 tionem aspexisset agricola, tremore correptus,
 pronus cadit in faciem, et capiti aspergit pulverem,
 lacrymas emittens ex oculis, et se esse indi-
 gnum non solum tali dono et gratia, sed vel solo
 spectaculo, imo vero auditione. Verumenimvero
 eum quidem sanctus erigit, et ei animum simul et
 corpus corroborat. Serpens autem interrim per

* Psal. cxxix, 6.

sepem transiens, subiit cavernam quam habebat ab initio. Miraculum omnino nulla opus habet oratione ad amplificationem; ex ipso enim satis ostenditur, quale sit; et arte omnino non indiget natura, quæ propriam habet exsuperationem. Dicitur autem id quoque quod consequitur, quod est eognatum prioribus, et ejusdem gratiæ et potentiæ.

IX. Alius, qui erat ipse quoque sancto amicus (erat autem virtutis studiosus, et ideo improbos homines moverat ad invidiam, et aliquorum criminum accusabatur per calumniam), comprehensus a præside civitatis, conjicitur in carcerem: protinus vero damnatur capitis. Cum autem prope esset dies præstitutus, prævenit sanctus, qui hoc præciverat, et festinat liberare amicam a calamitate. Erat vero tunc hiems vehementissima, et qui præterfluebat torrens, cum valde inundasset, et e suis esset effusus limitibus, ei valde fluebat in transitu, neque poterat omnino transmitti. Ille autem Jesum Nave, et quæ ille fecerat, mente versans, et arcæ transitum reputans, et credens eundem esse, sicut erat, Deum, et perinde atque servo utens torrente: Sta, inquit, communis hoc tibi imperat Dominus, et ego transibo, vir autem servabitur, pro quo properamus et multas Deo preces fudimus. Sic dixit, et quod dictum fuerat, protinus fit compos fluvio, et sistit fluentum; cedit vero via non solum Spiridoni, sed aliis etiam viatoribus. De cætero nihil amplius illis malum occurrit et dubium. Quod ergo ab eo factum est transeundo, non fuit minus admirabile, quam id quod instituerat facere: ex hoc autem illud quoque facilius et melius perfectum. Nam cum qui cum eo ambulabant, vidissent quod factum fuerat, eum præcurrentes et venientes quamprimum in civitatem, sunt præclari præcones ejus quod factum fuerat; et præses partim quidem stupefactus, partim autem timore correptus, ne virum qui talia posset cerneretur offendere, repente ejus amicum relaxat e vinculis, et eum sancto largitur. Is autem eo accepto est reversus, cum ex una causa duo effecisset: nempe fluenti quidem repressisset impetum, hominem vero benigne liberasset a calamitate. Atque quod ad prophetiam quidem attinet, aut miracula, aut in ærumnis commiserationem, nihil arbitror esse majus iis quæ dicta sunt.

X. Oratio autem adhuc amplius iis quæ dicta sunt parata est ostendere, quod spectat ad prophetiam simul et commiserationem: quod, inquam, peccata hominum videret ex occulto, et ea remitteret, animi benignitate et gratiæ abundantia. Ubique suos mores servabat magnus ille Spiridon, delectabatur maxime tenuitate et frugalitate, ut qui vellet suum imitari Dominum. Neque enim equo utebatur iter ingrediendo, neque se removebat ab omnium sermone et congressione tanquam qui ex eo videri vellet gravior et severior. Cum ergo aliquando vehementer ambulasset, et defatigati essent pedes itineris longitudine,

ἐν τοσοῦτῳ τοῦ φραγμοῦ διεξελίχθη, τὸν φωλεὸν ὑπέδου τὸν ἐξ ἀρχῆς. Πάντως οὐδενὸς δεῖται τὸ θαῦμα λόγου πρὸς αὐξήσιν ἢ δεικνύται γὰρ αὐτόθεν ὁποῖον καὶ τέχνης ἔλω; ἢ φύσις ἀνευδέης, οἰκείην ἔχουσα τὴν ὑπερβολήν. Λεγέσθω δὲ καὶ τὸ ἐφεξῆς συγγενὲς ὃν τοῖς προλαβοῦσι, καὶ τῆς αὐτῆς ἐκείνους χάριτος καὶ δυνάμεως.

Θ. Ἐτερος προσφιλέης μὲν καὶ αὐτὸς τῷ ὁσίῳ, ἀρετὴν δὲ μετιῶν, καὶ ταύτῃ πονηροῦς τε ἀνδρας ἐς φθόνον κεκινηκώς, καὶ τινῶν ἐγκλημάτων ὑπομένων συκοφαντιᾶν, ὑπὸ τοῦ τῆς ἐπαρχίας ἀρχόντος συσχεθεῖς; τῇ εἰρκτῇ παραδίδοται, ὅσον δὲ οὐπω, καὶ θανάτῳ καταδικάζεται. Ὡς οὖν ἡ κυρία ἐγγύ; ἦν, φθάνει δὲ καὶ τοῦτο προγνοῦς ὁ ἅγιος, σπεύδει λύσαι τῷ φίλῳ τὴν συμφορὰν. Ἦν δὲ τότε χειμῶνος τὸ ἀκμαιότατον, καὶ ὁ παραβρέων χειμάρρος ὕδασι πλημμυρόσας μάλᾳ πολλοῖς, καὶ τῶν ἰσίων ὄρων ὑπερχυθεῖς, σφοδρὸς αὐτῷ κατὰ τὴν πάροδον ἐβρέει, καὶ οὐδαμῇ οὐδ' ἔλιως διαβατὸς ἦν. Ὁ δὲ Ἰησοῦν τε τὸν τοῦ Ναυῆ καὶ τὰ ἐκείνου ἐν νῶ τιθέμενος, τὴν διάβασιν τε τῆς κισωτοῦ λογιζόμενος, τὸν αὐτὸν, ὡσπερ καὶ ἦν, πεπιστευκῶς εἶναι Θεόν, καὶ τρόπον οἰκέτω τῷ χειμάρρῳ χρώμενος, Στεθι, ἔφη, ὁ κοινός σοι ἐπιτάττει Δεσπότης, καὶ διαθήσομαι μὲν ἐγὼ, σωθήσεται δὲ ὁ ἀνὴρ, ὑπὲρ οὗ σπεύδομέν τε καὶ πολλὰ τοῦ Θεοῦ ἰδαθήθημεν. Ὑδτω; ἔφη, καὶ τὸ βῆθὲν παραχρῆμα πέδη τῷ πεταμῶ γίνεται, καὶ τοῦ βέύματος ἴσεται. Παραχωρεῖ δὲ οὐ Σπυρίδωνι τῆς ὁδοῦ μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις ὁδίταις, οὐκέτι τοῦ λοιποῦ πονηρόν τι συνάντημα ἐκείνους καὶ ἀπυρον ὦν. Τὸ μὲν οὖν πάρεργον, οὐδὲν ἤττον αὐτῷ τοῦ ἔργου θαυμάσιον εἰργασται. Ἐκ τούτου δὲ καὶ καίνο κατώφλωτα μᾶλλον. Ὡς γὰρ οἱ συμποροῦντες τὸ γαγανὸς ἐθεάσαντο, αὐτοῦ τε προδραμόντες καὶ τὴν πόλιν ὡς τάχος καταλαθόντες, λαμπροὶ κήρυκες τοῦ τελεσθέντος; καθίστανται. Καὶ ὁ ἀρχων, τοῦτο μὲν ἐκπλαγεῖς, τοῦτο δὲ καὶ δέσι καταφ' ἑλῆς μὴ τοιαῦτα δυναμίνῳ ἀνδρὶ προσκρούσας ὀφθῆ, ἀνίση; τὲ παραχρῆμα τὸν φίλον αὐτῷ τῶν δεσμών καὶ τῷ ἁγίῳ τούτων χερρίζεται. Ὁ δὲ λαθῶν ἐκπύνηει, ἐκ μιᾶς αἰτίας δύο κατεργασμένος, καὶ στήσας τῷ χειμάρρῳ μὲν τὴν φορὰν, τῷ ἀνθρώπῳ δὲ φιλανθρώπως πᾶν τὴν συμφορὰν. Προφητείας, μὲν οὖν ἡ θαυματουργίας, ἢ πρὸς τοῖς ἐν συμφοραῖς συμπαθείας οὐδὲν οἶμαι τῶν λεχθέντων σημείων μεζζόν ἔστιν.

Γ'. Ὁ δὲ λόγος καὶ πλέον τι τῶν εἰρημένων δεικνύειν ἔταιμος εἰς προφητεῖαν ὁμοῦ καὶ συμπάθειαν τὸ ἀμαρτίας ἀνθρώπων φημί ἐκ τοῦ ἀφανοῦς ὄφην, καὶ ταύτας ἀφίεναι, γυνώμης τε φιλανθρωπίας καὶ χάριτος δαψιλῆ; πανταχοῦ τὸν αὐτοῦ τρόπον ὡσπερ ἀκίνητόν τινα νόμον ὁ μέγας φυλάττων, λιτότητι μάλιστα χαίρων ἦν, αἵτε δὴ τὸν αὐτοῦ Δεσπότην μιμεῖσθαι βουλόμενος. Οἷτε γὰρ ἔπρω πρὸς τὰς ἰδοιπορίας ἐχρῆτο, οὔτε μὲν τὸ πρὸς πάντας ἀνομιλητόν τε καὶ ἀμικτόν ὡς δὴ τι σεμνὸν αὐτῷ περιποιεῖτο. Ἐπεὶ γοῦν ἐβῆ ποτὲ συντόμως ἰδοιπορήσας καὶ ὁδοῦ μήκει τοῖς πόδας πεπονηκώς, ἐν τινὶ τε τῶν φίλων καὶ τῆς αὐτοῦ ποιμένης τῷ

θρέμματι ξενιζόμενος, αὐτὸς, οἷα τοῦ ἀγαθοῦ ποιμέ- A
 θου; ἀγαθὸν πρόβατον, καὶ πρὸς τὴν ἐκείνου βίον
 ὡς περ εἰς κάλλιστον ἀρχέτυπον ἀφορών, τὸ τοῦ
 διδασκάλου, μᾶλλον δὲ τὸ τοῦ Δεσπότης καὶ πρώτου
 διδασκάλου Χριστοῦ, ἐδεικνυ μέτρον. Λαβὼν γὰρ
 ὕδωρ καὶ τῷ νιπτῆρι βαλὼν, ἑτοιμος ἦν τῷ ἁγίῳ
 τοὺς πόδας ἐκθεραπεῦσαι. Οἱ γε μὴν ἐν γετόνων,
 ἀπει τὴν ἀγιον ἤσθηον παρελθόντα, συνέθεον καὶ
 αὐτοί, καὶ οὐδὲν ἤττον ἐβούλοντο τοῖς ποσὶν ἐκείνου
 τοῦτο ποιεῖν, καὶ ὡς περιμάχτόν τι παρ' αὐτοῖς τὸ
 πρᾶγμα ἐτίθουν, καὶ τῆς εὐλογίας ἠμφισβήτησαν ἀλ-
 λήλοισ.

ΙΑ'. Ἐν αὐτοῖς οὖν καὶ γυνή τις τοὺς πλείους
 παραγκωνιζομένη πολλή τις ἦν, τοῦτο μέγιστα B
 ὄρασαι βιαζομένη· ἦν δὲ αὕτη σαρκικῶ ἔρωτι ἀλούσα
 μὴ πρὸ πολλοῦ, καὶ ἤττων, οἴμοι! γενομένη τῆς
 ἀμαρτίας· αὐτὸς δὲ εἰς καρδίαν ὄντως ὄρων, καὶ
 οἷα τὰ ἐκείνης εὖ ἐπιστάμενος, ἠρέμα μὲν τὸ ἡμερον
 ἐκεῖνο καὶ ἡδὺ αὐτῇ πρόσωπον ἀποστρίφει, ἠρέμα
 δὲ καὶ πρὸς αὐτήν, Μή μου ἄπτου, φησί, γύναι· οὐχ'
 ὡς ἂν τις εἴποι ἑαυτὸν ἀποσταμνύων ἢ τὸ γύναιον
 μυσταττόμενος (πῶς γὰρ μαθητῆς ὢν ἐκείνου, τοῦ
 καὶ τελώναις καὶ πόρναις, καὶ ἀμαρτωλοῖς συν-
 εσθίουτος;), ἀλλ' ἐντρέπων αὐτήν, καὶ εἰς ἔννοιαν
 ἐμβάλλων τῆς πονηρᾶς πράξεως, καὶ ἠπίως οὕτω
 πρὸς μετάνοιαν ἐκκαλούμενος, ὃ δὴ καὶ πέρας εἶχε
 καὶ κατὰ σκοπὸν αὐτῷ διηνύετο. Ὡς γὰρ ἡ μὲν
 δευτείνεται καὶ ἔτι ὄρασαι τὸ σπουδαζόμενον, καὶ
 πολλὴν εἰσήγα την ἔνστασις, ὃ δὲ καὶ μᾶλλον αὐτῆς C
 καθίκετο πληκτικώτερον, ὅπερ ἐκείνη πέπραχε,
 φανερώς ἐξεικῶν· τότε δὴ καὶ αὐτῇ τῷ μὲν σοφῶ
 τῆς ἐπιτιμήσεως τὴν ψυχὴν πληγείσα, ἐκπλαγείσα
 δὲ ὅτι καὶ πρὸς τοὺς τῆς ψυχῆς ἀθεάτους ἐδίδεψε
 μάλωπας, ὕδασι μὲν οὐκ ἔτι, δάκρυσι δὲ τοὺς πόδας
 ἀποκαθαίρει, καὶ συντριβῇ καρδίας ἀπαγγέλλει τὸ
 πεπραγμένον. Τί οὖν; ἡ μὲν πρὸς αὐτὸν τὰ τῆς
 πόρνης, ὃ δὲ τὰ τοῦ Δεσπότης παρῆρησιαστικώτατα
 πρὸς αὐτήν, «θάρασι, θύγατερ, φησί, ἀφένονται σοι
 αἱ ἀμαρτίαι σου.» Καὶ αὐτῆς· «Ἴδε ὄγιτης γέγονας,
 μηκέτι ἀμάρτανε, ὅμα καὶ τὴν νόσον κατὰ τοὺς σο-
 φῶς τῶν λατρῶν ἰώμενος καὶ τὸ μὴ τοῖς ἀτοῖς
 κάλιν περιπασεῖν προμηθεύμενος. Οὕτω μὲν οὖν
 ἐκείνη καρποῦται τὰ τῆς ἰάσεως κάλλιστά τε καὶ
 ὠφελιμώτατα, ὡς μὴ μόνον αὐτῇ τὴν ὑγίαν ἀμετά-
 θλητον μείναι, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις διηγουμένην, D
 ἀφορμὴν πολλοῖς πρὸς σωτηρίαν ὀφθῆναι.

ΙΒ'. Ἐπαι δὲ τὸν μὲν βίον ἱκανὰ τεκμηριῶσαι τα
 θαύματα, δεῖ δὲ γνωρίσαι οἷος ἦν αὐτῷ καὶ περὶ
 τὴν πίστιν ὁ ζῆλος, τὸ προκαίμενον γνωριεῖ. Ὅτε
 Ῥωμαίων ἦρχε μὲν Κωνσταντῖνος ὁ μέγας καὶ
 πρώτος ἐν βασιλεύσει Χριστιανός, ὑπάτευε δὲ Παυ-
 λῖνος καὶ Ἰουλιανός· ἀπὸ δὲ τῆς Ἀλεξάνδρου τοῦ
 Φιλίππου βασιλείας, ἔκτον καὶ τριακοστὸν καὶ ἑξα-
 κοσιοστὸν ἠνύετο ἔτος· τό τε δὴ καὶ ἡ ἐν Νικαίᾳ
 περιώνυμος τῶν ἁγίων Πατέρων ἡθροίζετο σύνοδος,

et a quodam suorum amicorum, et bona sui gre-
 gis pecude hospitio esset exceptus, ipse tanquam
 ovīs boni Pastoris, et qui ad illius vitam tanquam
 pulcherrimum exemplar intueretur, magistri vel
 potius Domini et primi magistri Christi, ostendit
 moderationem. Nam cum accepisset aquam, et
 eam in lavacrum immisisset, paratus erat sancto
 lavare pedes. Qui autem erant in vicinia, cum
 sensissent sanctum accessisse, ipsi quoque concur-
 rerunt et volebant nihilo secius hoc ipsum facere
 illius pedibus: eamque rem ducebant hujusmodi,
 ut de ea re esset inter eos decertandum, et inter
 se contendebant de benedictione.

XI. Inter eos autem erat etiam quædam mulier,
 quæ complures in hoc certamine superabat urge-
 batque, et hoc maxime volebat facere. Ea vero
 fuerat haud ita pridem capta carnali amora, et
 victa, proh dolor! a peccato. Ipse autem revera in
 cor intrens, et ut qui sciret, quemadmodum res
 ejus se haberet, sensim quidem avertit mansue-
 tam illam et suavem suam faciem; sensim vero
 ei quoque dicit: Ne me tangas, mulier; non, ut
 dixerit quispiam, sibi placens et se magnifice
 circumspectans, aut mulierem abominans (quo-
 modo enim, qui erat illius discipulus qui vesce-
 batur cum publicanis, meretricibus et peccato-
 ribus?), sed eam pudore afficiens, et turpem ei
 actionem revocans in memoriam, et sic eam pla-
 cide vocans ad pœnitentiam: quod quidem est ab
 eo perfectum, et scopum est assecutus. Quo enim
 illa magis contendebat facere, quod studebat,
 magisque urgebat et instabat, ille eo acrius eam
 tetigit, aperte dicens id, quod illa fecerat. Tunc
 ipsa sapienti quidem reprehensione animo sau-
 ciata, obstupefacta autem, quod qui sub oculos
 non cadebant, animæ livores aspexisset, non am-
 plius quidem aquis, lacrymis autem pedes emun-
 dat, et contrito corde enuntiat id quod factum
 fuerat. Quid ergo? illa quidem ei ea quæ mere-
 trix; ipse autem ea quæ Dominus, et dicit liber-
 rime: «Confide, illa: dimissa sunt tibi peccata
 tua.» Et rursus: «Ecce sana facta es; noli am-
 plius peccare.» simul et morbum curans, sicut
 sapientes medici, et providens ne rursus in eadem
 incidat. Atque sic illa quidem curationem asse-
 quitur pulcherrime et utilissime, ut non solum ei
 esset sanitas immutabilis, sed etiam aliis narrans,
 multis esset occasio consequendæ salutis.

XII. Quoniam autem ex miraculis quidem su-
 mitur de vita conjectura, oportet vero declarare,
 qualis esset ei zelus circa fidem, hoc indicabit id
 quod est propositum. Quando Romanis imperabat
 magnus ille Constantinus, et primus inter impera-
 tores Christianus, consul autem erat Paulinus
 et Julianus: a regno vero Alexandri Philippi filii
 agebatur sexcentusimū tricesimus et sextus an-
 nus, tunc Nicææ congregata fuit insignis illa Patrum

^a Luc. vii, 48. ^b Joan. v, 14.

synodus, ut Arium quidem deponerent, qui rem creatam impie nominabat Filium: decernerent vero Filium esse ejusdem essentiae cum Patre. Erant autem ex iis quidem, qui ejus suffragabantur blasphemiae, primi et maxime insignes Eusebius Nicomediae, et cum illo Maris et Theognis, quorum hic quidem Nicææ, Maris autem erat episcopus Chalcedonensis. Isti, Ario duce illius insaniae, Dei Filium et Deum creatum esse (o insaniam!) improbi et scelerati homines decernebant. Eorum autem, qui pro pietate decertabant principes, quorum et doctrina simul et vita erat præstantissima, erant hi: magnus inter sanctos Alexander, qui erat presbyter, tunc vero vicem gerebat beati illius Metrophanis, ut qui ipse non adesset; quod al esset autem, causa erat morbus: et clarissimus ille Athanasius, qui nondum sacerdotali sede erat decoratus, sed in Ecclesia Alexandrina munus obibat diaconi. Quocirca non parva in eos irrepsit invidia, quod cum nondum dignitate præstarent, in ratione fidei alios superarent. Erat autem cum eis quoque magnus ille Spiridon, cujus vita et quæ cum eo habitabat gratia, erat utilior ad persuadendum, quam linguæ aliorum, et inevitabiles ansæ syllogismorum, splendidæque et elegantes periodi orationum.

XIII. Cum autem hic adesset (hic enim jam res est jucundissima), intererant autem synodo etiam philosophi, cum ita videretur imperatori, qui ab ambulando se jactabant, et animos seducente sophistica arte erant summe eruditi. Quidam vero unus inter eos primas partes tenebat in agendo, qui habebat persuadendi vim inexpugnabilem, et cujus eloquentia linguis celebrabatur omnium. Is congressus cum episcopis, fortiter defendebat Arium, et valde resistebat, suscipiens ejus patrocinium, adeo ut magnam partem populi attraheret ad audiendum, aventem scire, utri ex contradicentibus futuri essent superiores. Nihil igitur erat adeo soluta difficile, quod non ille redderet facile solubile sua dicendi copia et facultate. Cum autem sæpe in arctum cogere responsio, instar anguillæ elabebatur, furtis persuasionis et escis sophisticis. Erat ergo veritatis et artis contentio; illis quidem, qui veram tuebantur rationem, sententiis non artificiose et callide excogitatis sophisticam ferientibus; hoc autem, tanquam arma, obiciente varietatem orationis, fallacemque et subdolum ratiocinationem, et ea se magis arbitrante posse vincere.

XIV. Sed ne dicendi facultatis esset victoria, verum Christi et veritatis, aliis viris doctis prætermisissis, ea fuit Spiridonis viri simplicis, qui cum nihil aliud sciret nisi Christum, eumque crucifixum, sicut ait Paulus¹: cum vidisset philosophum se jactantem sophismatibus, et linguam maledicam moventem contra Christum, et nostra

ἄφ' ᾧ καθελεῖν μὲν τὸν Ἄρειον, κτίσμα τὸν ὕψιν δυσσεβῶς ὀνομαζόμενον, δογματίζεσθαι δὲ τῷ Πατρὶ τὸν ὕψιν ὁμοούσιον· ἦσαν δὲ τῶν μὲν τῆς βλασφημίας αὐτῷ συναιρομένων οἱ πρῶτοι μάλιστα καὶ ἐπιστημώτατοι Εὐσέβιος· ὁ Νικομηθεύς, Μάρτις τε σὺν ἐκείνῳ καὶ Θεόγνις, ὧν ὁ μὲν Νικαίας, Μάρτις δὲ, Χλκιδόνης ἐπίσκοπος ἦν. Οὗτοι Ἀρείου τῆς λύσεως ἐψηγομένου, τὸν τοῦ Θεοῦ ὕψιν καὶ Θεόν, κτιστὸν, ὧ μανίας! τὰ πονηρὰ κτίσματα ἐδωμάτιζον. Τῶν γε μὴν ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας διαγωνιζομένων οἱ πρόμαχοι, ὧν καὶ λόγος ἅμα καὶ βίος, τῶν ἄλλων διαφορώτατος ἦν, ἦσαν οὗτοι. Ὁ τε μέγας ἐν ἁγίοις Ἀλέξανδρος, πρεσβύτερος μὲν ὧν, ἀριστερὸς δὲ τὸν τοῦ μακαρίου Μητροφάνους τόπον ἐπέχων, ὡς ἂν αὐτοῦ μὴ παρόντος, ἀλλ' αἰτίαν τῆς ἀπολείψεως νόσον ἔχοντος, καὶ Ἀθανάσιος ὁ πολὺς, οὕτω τότε τὸν ἱερατικὸν θρόνον ἀποσεμνύνων, ἀλλὰ τῇ Ἀλεξανδρέων Ἐκκλησίᾳ τὴν τοῦ διακόνου τάξιν ἀποπληρῶν· ἐὼ καὶ φθόνος κατ' αὐτῶν οὐ μικρὸς ὑπείρπεν, ὅτι μὴπω διαφέροντες ἀξιώμασι, πολὺ περὶ τὸν λόγον τῆς πίστεως τῶν ἄλλων ἐκράτουν. Ἦν δὲ ἄρα σὺν τούτοις καὶ Σπυριδῶν ὁ μέγας, οὕπερ ὁ βίος μᾶλλον, καὶ ἡ συνοικουσα χάρις ἀνύσειμος εἰς πειθῶν ἢ τῶν ἄλλων αἰ γλώσσαι, καὶ τῶν συλλογισμῶν αἰ ἀφυκτοὶ λαβαὶ, καὶ αἰ τῶν λόγων κομφαὶ περιόδοι.

Π'. Ὡς δὲ καὶ οὕτω παρῆν (ἐνταῦθα γὰρ ἤδη καὶ τὸ τοῦ πράγματος ἤδιστον), παρῆσαν δὲ καὶ φιλόσοφοι τῇ συνόδῳ, τῷ βασιλεῖ τοῦτο ἐκοῦν, κόμπων περιπατητικὸν αὐχοῦντες, καὶ σοφιστικὴν ψυχαγωγίαν ἀκρωσ πεπαυμένους. Εἷς δὲ τις ἐν αὐτοῖς ἠγεῖτο τοῦ λόγου, ἄμαχον εἰς πειθῶν δύναμιν ἔχων, καὶ δικῆ πάσης γλώττης τὴν εὐγλωττίαν ἠδόμενος. Οὗτος τοῖς ἐπισκόποις συμμίξας, ἰσχυρῶς Ἀρείου συνέστη, καὶ λίαν ἀντίειχε συνηγορῶν, ὡς καὶ τὸ πολὺ τοῦ πλήθους εἰς ἀκρόασιν ἐπισπάσασθα, γλιχομένους μαθεῖν, πότεροι τῶν ἀντιλεγοντῶν νικῶντες ἔσονται. Οὐδὲ γὰρ ἦν οὕτω πρὸς ἐπιβουλιαν δυσχερὲς, ὃ μὴ εὐλυτον ἐκεῖνος ἐτίθει τῇ πρὸς τὸ λέγειν περιουσίᾳ. Καὶ εἰς στενὸν δὲ πολλὰς τῆς ἀπολογίας αὐτῷ καταστάσης, δικτὴν ἐγγέλωσ; διωλισθαίνε πειθοῦς κλέμμασι καὶ σοφιστικοῖς δελεάμασιν. Ἦν οὖν ἀληθείας καὶ τέχνης ἄμιλλα, τῶν μὲν τάληθῆ φιλολογούντων, νοήμασιν ἀραδιοργήτοις βαλλόντων τὴν σοφιστήν, τοῦ δὲ καθάπερ ὄπλα προβαλλομένου τὸ ποικίλον τοῦ λόγου, καὶ παραλογιστικὴν καὶ κακότηχον, καὶ τούτῳ μᾶλλον οἰομένου κρατεῖν.

14'. Ἄλλ' ἵνα μὴ τῶν λόγων τὸ νικᾶν εἴη, ἀλλὰ Χριστοῦ καὶ τῆς ἀληθείας, τοὺς ἄλλως λογίους παραδραμὸν, Σπυριδῶνος; τοῦτο τοῦ ἀπλοῦ γίνεται, ὡς οὐδὲν ἄλλο τι πλέον εἰδῶσ; ὅτι μὴ Χριστὸν, καὶ τοῦτον ἐσταυρωμένον, ὡς φησὶν Παῦλος. Ὡς εἶε τὸν φιλόσοφον τοῖς σοφίσμασι βρενθυόμενον, φιλολοιδόρον τε γλώσσαν κινούντα κατὰ Χριστοῦ, καὶ τὰ

¹ I Cor. II, 2.

ἡμέτερα διαχλευάζειν πειρώμενον, προσελθὼν ἐκεῖ-
 νος, ἤτετο μικρὸν τι καὶ αὐτῷ πρὸς λόγους ἐλθεῖν.
 Οἱ δὲ τοῦ μέρους τῆς εὐσεβείας, τὸ ἀπλοῦν αὐτῷ
 καὶ ἀρχαῖκόν συνειδότες, πρὸς ἔτι δὲ καὶ τῆς Ἑλ-
 ληνικῆς παιδείας καθαρῶς ἄγευστον, ἐκώλυον εἰς
 μέσον ἰλθεῖν καὶ τῷ σοφιστῇ συμβαλεῖν. Τὸν δὲ,
 μηδὲν ἐκείνοις πεισθέντα ἤδει γὰρ τί μὲν ἢ ἀνωθεν
 σοφίη, τί δὲ ἢ ἀνθρωπινὴ καὶ καταργουμένη δύναται,
 προσελθεῖν τῷ ἀνδρὶ, καὶ φάσαι· ἐν ὄνματι Ἰησοῦ
 Χριστοῦ, ὦ φιλόσοφε, πρόσσχε· ἄρτι καὶ ἐν ἐμοὶ
 τὸν νοῦν, καὶ ἃ βούλομαι λέγειν, αὐτὸς ἀκουσον.
 Τοῦ δὲ φάσαντος ὡς· Σὺ μὲν λέξον, ἐγὼ δὲ ἀκούσο-
 μαι. Εἰς ἔστι, Σπυρίδων ἔφη, Θεός, οὐρανοῦ τε καὶ
 γῆς καὶ τῶν ἄλλων πάντων τῶν ἐν μέσῳ δημιουρ-
 γός. Οὗτος, ὁ καὶ τὰς οὐρανόους δυνάμεις παραγα-
 γὼν, εἰτος ὁ ἐκ γῆς τὸν ἀνθρώπον διαπλάσας· καὶ
 πάντα ὁμοῦ ὄρατά τε καὶ ἀόρατα παραστήσας, τού-
 του τῷ λόγῳ τε καὶ τῷ Πνεύματι, παρήχθη μὲν ὁ
 οὐρανός, παρήχθη δὲ γῆ, ἀνεχίθη θάλασσα, ἐτάθη
 ἔηρ, ἐτίθη ζῶα, ἀνθρώπος διεπλάστη, τὸ μέγα
 τοῦτ' ἐζῶν καὶ θαυμαστὸν δημιούργημα, πάντα
 γέγονε, ἀστέρεις, φωστῆρες, ἡμέρα, νύξ, τὰ λοιπὰ,
 πάντα. Τοῦτον οὖν τὴν λόγον Θεοῦ ἡμεῖς εἰδότες
 Υἱὸν καὶ Θεόν, ἐκ Παρθένου δι' ἡμᾶς πιστεύομεν
 γεγεννηθῆαι· καὶ ἐσταυρωθῆαι, καὶ τέλει, τεθάφθαι·
 εἶτα καὶ ἀναστάντα, καὶ ἡμᾶς συνεγείραντα, καὶ
 ἀφθαρτον ἑμῖν καὶ ἀίδιον παρεσχηκότα ζωὴν. Τοῦ-
 τὸν φάμεν καὶ αὐθις ἐψεύσεσθαι πάντων κριτὴν καὶ
 τῶν ἡμετέρων καὶ ἔργων καὶ λόγων, καὶ λογισμῶν
 ἀπαρλόγιστον λογιστήν· τοῦτον ὁμοούσιον τῷ Πα-
 τρι, τοῦτον σύνθρονον, τοῦτον ὁμοτίμον. Οὐκ ἄρα
 καὶ σὺ ταῦτα, ὦ φιλόσοφε, δοκεῖ;

IE'. Ὁ μὲν ἤρετο· ὁ δὲ ὡσπερ αὐτὴν ἔχων καὶ
 πρὸ τοῦ ψυχῆν, οὐ δὲ τὴν αὐτὴν καὶ φρένα καὶ
 γλῶτταν, οὕτω βραδίως ἀντιτιθεμένην καὶ ἀντερίζου-
 σαν, ἐπλήγη μὲν τὴν ἀκοήν, ἐξεπλάγη δὲ τὴν ψυχῆν,
 τὴν φωνὴν ἐσθίεσθαι καὶ ἀποσιωπήσας· ἐπ' ἱκανὸν,
 οὐδὲν ἕτερον ἔσχε φθέγγεσθαι ἢ ὅτι ταῦτα οὕτως
 ἔχειν δοκεῖ. Ὁ δὲ ἄγιος, Ἄγα οὖν, ἔφη, ἐπεὶ καὶ
 ταῦτά μοι συνομολογεῖς, μηδὲ τοῖς ἔργοις διαφωνῶν
 ἔσο· ἀλλ' εἰδὼς τίς τε ὁ Θεός, καὶ τὸ πᾶν τοῦτο
 πεποιηκώς ἀναστᾶς, τῇ Ἐκκλησίᾳ πρόσσελθε, καὶ τὸ
 σημεῖον τῆς ὀρθοδόξου λάμβαναι πίστει. Ταῦτα
 ἐπειδὴ ἤκουσεν ὁ φιλόσοφος, μετέβαλε μὲν αὐτίκα
 πρὸς ἀκριβῆ θεοσέβειαν, ἐπιστραφεὶς δὲ πρὸς τοὺς
 μαθητάς καὶ τοὺς ἄλλους τῶν λεγομένων ἀκροατάς,
 Μέχρι μὲν, ἔφη, ὦ ἄνδρες, ἐν λόγοις ἦν ὁ ἄγων,
 ἀντείχον τῇ τέχνῃ κίχῳ· ἦν δὲ λόγοι μὲν οὐκ
 ἔτι, θεῖα δὲ δύναμις ἀντιθετος ἦν, καὶ ἀρρήτον τινα
 καὶ ἀπόρρητον ἐν ἀπλότῃ ρημάτων ἐπεδείξατο τὴν
 ἰσχύν, τὸ τε δὴ τὴν ἤτταν οὐκ ἐπαισχύνομαι, ἀλλὰ
 καὶ ἐμαυτῷ καὶ τοῖς ἄλλοις φέδω· συμβουλεύομαι·
 ἄν, εἰ τις μὴ τοσοῦτον σκαῖος, ἢ περὶ τὴν ἀλήθειαν
 κακουργεῖν ἰθέλων πιστεύουσα· Χριστῷ, καὶ τῷ γέ-
 ροντι ἐψέσθαι τούτῳ, ὃ ἢ μὲν γλῶττα πάντως ἀν-
 θρώπου, οἱ δὲ λόγοι Θεοῦ, πόστιν οἴεσθε τοῦτο τοῖς
 μὲν ἀρειανίζουσιν ἀσχύνῃν, τοῖς εὐσεβοῦσι δὲ τιμῆν

A conantem subsannare, accedens petit, ut sibi li-
 ceret parumper cum eo colloqui. Qui autem erant
 earumdem partium, cum scirent quam esset ei
 simplex et prisca pietas, et præterea quod Græcorum
 doctrinam ne summis quidem labris gustasset,
 prohibebant ne veniret in medium, et congrede-
 retur cum sophista. Is vero ab eis minime persua-
 sus (sciebat enim quid superna quidem esset sa-
 pientia, quid autem humanæ vires, et quæ inanes
 redduntur et abolentur), ad virum accessit, et
 dixit : In nomine Jesu Christi, o philosophe, mihi
 jam quoque animum adhibe, et audi ipse quæ volo
 dicere. Cum is autem dixisset : Tu quidem dic,
 ego vero audiam. Unus est Deus, inquit Spiridon,
 cœli et terræ et aliorum omnium quæ intercedunt,
 opifex. Is est, qui cœlestes produxit virtutes ; is
 est, qui e terra formavit hominem, et omnia con-
 stituit tam quæ sub aspectu cadunt quam quæ
 non cadunt. Hujus Verbo et Spiritu productum
 quidem est cœlum : producta est autem terra, dif-
 fusum est mare, extensus est aer, generata sunt
 animalia, homo formatus est, magnum hoc animal
 et opus admirabile : omnia facta sunt, astra,
 luminaria, dies, nox, reliqua omnia. Hoc ergo
 Verbum Dei nos scientes esse Filium et Deum,
 ex Virgine propter nos credimus esse natum,
 et crucifixum, et fuisse postremo sepultum,
 deinde etiam resurrexisse. Deinde cum re-
 surrexerit, et nos simul fecerit resurgere, et ab-
 interitu alienam et æternam nobis vitam præbuerit,
 cum dicimus etiam rursus venturum iudicem om-
 nium, nostrorumque factorum, sermonum et cogi-
 tationum incorruptum et qui falli minime potest,
 et simul considerare, et esse ei honore æqualem. Non hæc quoque ita tibi esse videntur, o philosophe ?

XV. Ille quidem interrogavit ; philosophus vero,
 ut qui non eandem quam prius haberet animam,
 nec eandem mentem et linguam, quæ tam facile
 opponeret et contenderet, auribus quidem fuit
 attonitus, animo vero obstupefactus ; ei autem vox
 est extincta : et cum aliquandiu conticisset,
 nihil aliud habuit quod responderet, nisi : Hæc
 quoque ita mihi se habere videntur. Sanctus
 autem : Age ergo, inquit, quoniam hæc tu mecum
 confiteris, nec factis velis discrepare, sed cum
 scias, quis sit Deus, et quis hoc fecerit universum,
 surge et accede ad Ecclesiam, et accipe signum
 rectæ fidei. Hæc postquam audivit philosophus,
 statim quidem mulatus fuit ad accuratam ac per-
 fectam religionem. Conversus autem ad discipulos
 et alios auditores eorum quæ dicebantur : Quan-
 diu quidem, inquit, o viri, certatum est verbis,
 ego quoque arte restiti. Quando vero non amplius
 quidem verba, sed divina virtus fuit opposita, et
 in verborum simplicitate arcanam quamdam et
 ineffabilem ostendit virtutem, tunc me non pudet
 esse victum. Quin etiam et mihi ipsi, et aliis liben-
 ter consuluerim, si non sit aliquis nimis sinister et
 perversus, aut qui se in veritatem velit improbe
 gerere, ut credat Christo, et hunc senem sequatur :

cui lingua quidem omnino est hominis, verba autem sunt Dei. Quantum putatis hoc Arianis quidem dedecus, piis autem honorem attulisse et voluptatem? Illi autem facere superati, cum omnes fere quidem rectæ assensi essent sententiæ: sex vero soli relictæ essent Ario, futuri mala pars et improba patris mendacii et ab initio implacabilis inimici veritatis. Tam aperte confutatis iis quorum mala erat opinio reversi sunt episcopi, victoriam quidem læti, miraculo autem obstupefacti, et propter hæc ambo Deum laudantes, nempe quod et aspexissent admirabilia, et quæ erant præter opinionem, et quod vicissent Arianam insaniam. Porro autem ipse quoque imperator miraculo omnino obstupefactus, Spiridonem omni honore prosequitur, et cum postulasset ut per ipsum Deum haberet propitium, eum domum dimittit.

XVI. Interim vero dum hæc agitentur, moritur quidem sancto filia, quæ nata ei fuerat ex honorabili conjugio; et florenti ætate longe speciosiorē ostendens temperantiam, permansit virgo toto tempore, res quæ puro sponso digna est et thalamis cælestibus. Reversus autem magnus Spiridon, cum eam ita tulisset calamitatem, ut par est virum talem: ad eum vero, qui paulo ante advenerat, accessisset quædam mulier, tristis admodum et deflens miserabiliter, quod apud filiam ejus adhuc superstitem ornamentum quoddam aureum deposuisset, cumque illa celeri morte prærepta esset, quod ejus fidei creditum fuerat, apud eam mansisset, fuit hoc sancto curæ (quidni enim, cum esset animo tam benigno?), et nisi restitueretur depositum, violatum jus esse judicabat et ei putabat fieri injuriam. Cum ergo totam suam domum diligenter scrutatus, nusquam id, quod quærebatur, potuisset invenire, quidnam sit, et quemnam affert exitum multiplex Dei sapientia? Accedit ad loculum, sicut mens Christus prius ad Lazarum, ut qui omnino esset ejus discipulus, et, quoad ejus fieri posset, res illius imitaretur. Multi autem eum sequebantur ex iis, qui cum illo versabantur. Deinde perinde ac si non in sepulcro, sed in thalamo adhuc esset viva, conveniens filiam, ea suo nomine vocata, omnibus qui cum eo aderant audientibus: Filia, Irene, inquit, ubi est ornamentum, quod apud te fuit depositum? Illa tanquam ex molli aliquo somno expergefata, simul sanum servans et spiritum et vocem: Domine mi, inquit, in hac parte domus fuit a me repositum aureum illud ornamentum. Invasit post hæc stupor eos, qui aderant. Deinde miraculum etiam sequitur aliud miraculum: nam perinde ac si ille esset vitæ: mortis dominus, et hoc dono a Christo quem desiderabat honoratus, qui ad breve tempus propter usum eam vivificaverat, jubet rursus mori: Dormi de cætero, inquit, filia, donec communis Dominus te cum omnibus communiter excitaverit. Ipse autem cum accessisset ad illam filiam domunculam, et, ut dixerat filia, ornamentum invenisset,

ἅμα περιπετῆσαι καὶ ἡδονήν; Οἱ γὰρ τοσοῦτον οἱ μὲν ἐκρότησαν, οἱ δὲ ἡττήθησαν ὡς, μικροῦ πάντων τῇ ὀρθῇ προσθεμένων δόξῃ, ἐξ ἰσχυροῦ τῷ Ἀρείῳ περιλειφθῆναι, μερίδα φαύλην καὶ μοχθηρὰν ἐσομένου τοῦ πατρὸς τοῦ ψεύδους καὶ τοῦ ἐξ ἀρχῆς ἀσπόνδου τῆς ἀληθείας ἔχθρου. Οὕτω φανερώς τῶν κακοδόξων ἐληλεγμένων, ὑπέστρεφον οἱ ἐπίσκοποι, ἡδόμενοι μὲν τῇ νίκῃ, ἐκπληττόμενοι δὲ τῷ θαύματι, καὶ θεὸν δοξάζοντες ἐπ' ἀμφοῖν τούτοις, οἷς τε τὰ παράδοξα ἐθεάσαντο, καὶ οἷς τῆς Ἀρείουμανίας περιεγένοντο· καὶ ὁ κρατῶν τὸν αὐτὸς ἄλος ἐν ἐκπλήξει τῷ θαύματι γεγονώς, πάσῃ τε τιμῇ τὸν ἄνδρα τιμᾷ, καὶ λέω δι' αὐτοῦ τὸν θεὸν ἔχειν ἐξαιτησάμενος, οἴκαδε παραπέμπει.

ΙΓ'. Ἐν ὅσῳ ταῦτα ἐπίβητο θυήσκει μὲν τῷ ὀσίῳ ἐξάπινα ἢ θυγάτηρ· ἦτις αὐτῷ ἐκ τιμίου γενομένη τοῦ γάμου, καὶ τῆς γὰρ καθ' ὥραν ἡλικίας παρὰ πολὺ τὸ σῶφρον ὠραιότερον ἐπιδειξαμένη, καθένος τὸν ὄλον διήγαγε χρόνον, χρῆμα τῷ καθαροῦ νομοφίῳ καὶ τῶν οὐρανίων θαλάμων ἄξιον. Σπυριδῶν δὲ ὁ μέγας ἐπανελθὼν, καὶ τὴν συμφορὰν ἐνεγκὼν ὡσπερ ἄρα τὸν τοιοῦτον εἰκὸς ἐνεγκεῖν, ἐπεὶ αὐτῷ ἄρτι ἐπιδημηκότι, γυνὴ τις προσῆλθε περιπαθῶς ἔχουσα καὶ ὀδυρομένη, ἀνθ' ὧν ἐτι αὐτοῦ τῇ θυγατρὶ περιούση κόσμιόν τι χρυσοῦν παρέθετο, κάκεινης ὄξαιαν οὕτω τὴν τοῦ θανάτου τομὴν δεξαμένης, τὸ πιστωθὲν παρ' αὐτῇ ἔμεινεν, ἐμέλησε τῷ ὀσίῳ, καὶ πῶς γὰρ οὐ; τοιαύτην ἔχουσι φιλόανθρωπον τὴν ψυχὴν, καὶ ὡσπερ εἰ μὴ ἀνασώθιστῃ τῇ παρακαταθεμένη τὸ ἴδιον, ἐσφάλαι περὶ τὸ δίκαιον κρίνοντι· καὶ ἀδικεῖν τὸ μέρος αὐτῆν οἰομένης. Ὡς οὖν ἅπαντα τὸν αὐτῆς οἶκον ἀκριβῶς διαψήλαψῆσας, οὐδαμοῦ τὸ ζητούμενον εἶχεν εὑρεῖν, τί γίνεται, καὶ ποῖον ἢ πολύτροπος τοῦ θεοῦ σοφία τὸ πέρασ ἐπάγει; Πρόσεισι τῇ σοφῷ, καθάπερ ὁ ἐμὸς Χριστὸς ἐπὶ Λαζάρῳ τὸ πρότερον, τούτου πάντως καὶ αὐτὸς μαθητῆς ὧν, καὶ ὡς οἶόν τε τὰ ἐκείνου μιμούμενος, εἶποντο δὲ αὐτῷ καὶ τῶν συνόντων πολλοί. Εἰθ' ὡσπερ οὐκ ἐν τάφῳ, ἀλλ' ἐν θαλάμῳ τῇ θυγατρὶ ἐτι ζῶση περιτυγχάνων, πρὸς ὄνομα καλέσας εἰς ἀκοὰς πάντων, οἱ ἔτυχον αὐτῷ συμπρόντες, Τέκνον, εἶπεν, Εἰρήνη, τοῦ τὸ παρακαταθεθὲν σοι τοῦτο δὴ κόσμιον; Ἡ δὲ εὐθέως καθάπερ ἐξ ὕπνου τινὸς μαλακῶς διαγρηγορήσασα, καὶ ὕγιᾶ σώζουσα καὶ τὴν πνοὴν ἅμα καὶ τὴν φωνήν, Κύριέ μου, φησὶ, παρὰ τῷδε τῷ μέρει τοῦ οἴκου τὸ χρυσοῦν ἔκεινο κατετέθη μοι κόσμιον. Ἐκπληξίς ἐπὶ τούτοις ἐλάμβανε τοὺς παρόντας. Εἶτα καὶ θαυμά τι ἕτερον ἐπηκολούθει τῷ θαύματι. Ὡσπερ γὰρ ἐκεῖνος ζωῆς τε καὶ θανάτου κύριος ὧν, καὶ ταύτῃ πρὸς τοῦ ποθομένου Χριστοῦ τῇ δωρεᾷ τιμηθεὶς, ὁ κατὰ χρεῖαν ἐπὶ βραχὺ ζώσας, Ὁνῆσκαιν ἐκέλευε πάλιν, καὶ, Κάθευδε, τέκνον, ἔφασκε, τὸ λοιπὸν, ἕως ὁ κοινὸς Δεσπότης μετὰ πάντων κοινῶς ἐγερεῖ σε. Αὐτὸς δὲ παρ' ἐκείνου δὴ τὸν οἰκίτην τῆς θυγατρὸς ἀφ' ἰσχυροῦ, καὶ ἦπερ, ἔφη τὸ κόσμιον εὐρη-

κώς τε καὶ ἀναλόμενος, ἐγχειρίζει τῇ γυναίκῃ, ἅ ἑ αὐξῆσιν οὕτω καὶ πίπτωσιν τῷ θαύματι παρασχών. Καὶ ταῦτα μὲν ἐν τῇ νήσῳ.

ΙΖ'. Ἴνα δὲ μὴδὲ Ἀντιόχεια τῆς Σπυρίδωνος ἀρετῆς τε καὶ χάριτος ἀθέατος ἢ μὴδ' ἀμάρτυρος καὶ τοῦτο τελείηται παραδόξως ὅσον καὶ θαυμαστῶς. Τὸ δὲ ὅπως, ὁ λόγος ἤδη δηλώσει. Ἀπολείπει μὲν ἄρτι Κωνσταντῖνος; ὁ μέγας μετὰ γε τῆς ἀρχῆς, καὶ τὸν βίον· διαιροῦνται δὲ ταύτην οἱ τούτου υἱεῖς. Καὶ Κωνσταντῖος μὲν, τῆς Ἐφῆς ἀρχὴν λαχὼν, εἰς τὴν μεγάλην τῆς Κολλῆς Συρίας πόλιν, τὴν Ἀντιόχου φημι, διατρίβων ἦν· νόσος δὲ αὐτῷ ἐπισκήπτει μάλα δεσπῆ, κατῶν τέχνην καὶ χεῖρας ἐλέγχουσα. Ταύτην τοι καὶ τῶν ἄλλων πάντων ἀπογνοῦς, ἰδαίνο μόνου τοῦ καὶ ψυχᾶς εἰδότης καὶ σώματα θεραπεύειν. Συντονώτερον δὲ χρωμένῳ τῇ προσευχῇ, νυκτὸς ἐφίσταται ἕψις, ἀγγελος ὑποδεικνύων αὐτῷ πολλῶν ἄγων ἐπισκόπων χορὴν. Οἷς ὁ βασιλεὺς ἀτενίσας ἐν μέσσοις αὐτοῖς, ὁρᾷ δύο τινας ἱσταμένους ἐπισκόπους; μὲν καὶ αὐτοῖς ἐοικότας, προστάτας δὲ τῶν ἄλλων καὶ ἀρχηγούς εἶναι δοκοῦντας. Τούτους αὐτῷ ὁ ἄγγελος παραδείξας, μόνους ἐλεγεν εἶναι τῆς αὐτοῦ νόσου θεραπευτάς. Ἐπεὶ δὲ καὶ ὁ ὕπνος ἀνῆκεν αὐτὸν, διεσκοπεῖτο μὲν, τίνας ἂν οὗτοι εἴεν, οὐκ εἶχε δὲ τὸν βνεῖρον συμβαλεῖν. Πῶς γὰρ, ὡν μήτε κλησίς μήτε πατρὶς ἐκεῖνον γνῶριμος; Ἄλλως τε καὶ θατέρου τούτων φανέντος μὲν αὐτῷ κατ' ἐπίσκοπον, οὕτω δὲ τότε γενομένου ταῖς ἀληθείαις, ἀλλὰ τὸ μέλλον ἐσεσθαι, ὡς ἤδη φθάσαν γενέσθαι παρεστηκός. Πρὸς ταῦτα τοίνυν διαπορούμενος ὁ κρατῶν, καὶ ἅμα μὲν κινουόμενος καὶ τῇ ἕψει, ἅμα δὲ καὶ ταῖς ὀδύνασι ὑποβαλλόμενος, οὐκ εἶχεν ὁ τι καὶ δράσειε. Τὸ δὲ τῆς πίστεως ἐκεῖνο θερμὸν κάλιστα ὑπέθετο μὴ ἂν οὕτω μεταίωσι τὴν ὄρασιν ἐπιστῆναι· ὅθεν καὶ πείθει φρονῆσαι, βασιλικόν τι καὶ γενναῖον, καὶ πρὸς τὸ νῦν ἔχον σοφίης οὐκ ἄμοιρον. Τοὺς γὰρ ἀπανταχοῦ τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς ἐπισκόπους, ὅσοι βίου ἐπιμέλονται φιλαρέτου, ἐκέλευε συνδραμεῖν, ἵν', ὁμοῦ συνελθόντων, καὶ οἱ φανέντες αὐτῷ δύο γνῶριμοὶ καταστῶσι.

ΙΗ'. Γράμματα δ' ἂν κατὰ πάσαν τὴν ὑποτελεῖ Ῥωμαίους ἐπέμπετο, καὶ τοὺς ἐπισκόπους ἐκάλει. Καὶ ἐπεὶ τῶν ἄλλων ἀφικομένων, οὐδέμια ἦν τῶν ζητουμένων ἐπίγνωσις, πέμπει καὶ πρὸς τὴν Κυπρίων νῆσον, Σπυρίδωνα καὶ τὴν ἐκεῖνου χάριν μετακαλούμενος, ὁ δὲ προσφθεῖ μὲν πάντα τὰ κατὰ τὸν κρατοῦντα τῷ πνεύματι, ἐσήμανε γὰρ αὐτῷ ἕκαστα δι' ἐνεῖρων ἢ χάρις· ἐπεὶ δὲ καὶ οἱ βασιλεὺς λόγοι συνωμολόγουν, οὐκ ἀβουλήτως πρὸς αὐτὸν ἀνατρέχει, ἐπαγόμενος καὶ τὸν ἄνδρα, ᾧ κατὰ τὴν φανεῖσαν ἕψιν συμπάρεστη τῷ βασιλεῖ, τούτῳ Τριφύλλιος ἦν ὄνομα, οὕτω μὲν τῆς ἱερωσύνης ἡξωμένον, ἀνωθεν δὲ καὶ πρὸ τῆς ἀνθρωπίνης ψήφου τὴν χειροτονίαν ἀπειληφῆσα. Εἰσῆει γοῦν ἅμα τούτῳ Σπυρίδων εἰς τὰ βραχέια, λιτῶς πάνυ καὶ ἀφελῶς διεσχευασμένος. Ἦ μὲν γὰρ ἐσθῆθς δεινῶς εὐτελής· ῥάβδον δὲ βαλόντιν εἶχεν ἢ δεξιᾶ, καὶ τιάρην ἢ

et sustulisset, id tradit mulierī, sic et augens miraculum, et ejus majorem fidem faciens. Et hæc quidem in insula.

XVII. Ut autem Antiochia quoque posset videre Spiridonis virtutem et gratiam, et de ea ferre testimonium, hoc quoque fit valde mirabiliter, et contra opinionem. Quomodo vero, jam ostendet oratio. Nuper quidem magnus Constantinus, relictō imperio, e vivis excesserat; id autem filii diviserant. Et Constantinus quidem, cui forte obtigerat, ut teneret Imperium Orientis, in magna urbe Cœlesyriæ, nempe Antiochia, versabatur. Eum autem gravis morbus invadit, qui medicorum manus et artem reprobabat. Hac de causa aliorum omnium spe abjecta, eum precabatur solum, qui potest curare animas et corpora. Cum vero precatione uteretur intensius, noctu in visione ei appareret angelus, ostendens ei chorū sanctorum multorum episcoporum. In quos cum imperator deflisset oculos, in medio quidem eorum videt quosdam duos stantes, qui erant ipsi quoque episcopis similes: videbantur autem esse duces et præsides aliorum. Cum eos ipsi ostendisset angelus, solos eos esse dicebat ejus morbi curatores. Cum eum vero dimisisset somnus, considerabat quidem, quinam si essent: non poterat autem somnium conjicere. Quomodo enim, cum eorum nec nomen, nec patria ei esset nota? maxime cum alter eorum qui apparuerat ut episcopus, nondum re vera erat factus: sed quod futurum erat, tanquam quod jam factum fuerat, apparuerat. Cum propter hæc ergo esset animi dubius imperator, et simul quidem visione moveretur, cruciaretur autem doloribus, nesciebat quidnam ageret. Fervor vero fidei illum optimo admonebat, non adeo temere illam apparuisse visionem. Unde etiam ei persuadet, ut præclarum et imperatore dignum, et in præsentia quidem sapientia minime vacuum, caperet consilium. Quotquot enim episcopi per universum Romanorum imperium vitæ ex virtute agendæ curam gerebant, jussit convenire, ut cum simul convenissent, duo quoque, qui ei apparuerant, ei noti evaderent.

XVIII. Missæ sunt ergo litteræ per universam regionem, quæ parebat Romanis, et vocabant episcopos: et quoniam cum aliis accessissent ii qui quærebantur, nequaquam agnoscerentur, mittit etiam in Cyprum insulam, accersens Spiridonem, et illius gratiam. Ille autem omnia quidem spiritu præviderat de imperatore. In somnis enim ei singula significabat gratia. Cum vero imperatoris quoque verba ei consentirent, non invitus ad eum proficiscitur, illum quoque virum secum ducens, qui in ea, quæ prius apparuerat, visione cum illo astiterat imperatori. Ei nomen erat Triphyllias, qui nondum quidem erat adeptus sacerdotium, a superis autem, antequam eligeretur ab hominibus, fuerat designatus. Cum eo ergo simul ingreditur Spiridon in regiam, tenuiter admodum ornatus et simpliciter. Nam vestis quidem erat admodum vilis,

in manu autem habebat virgam ex palma, et tiam gestabat in capite. Præterea vero vasculum quoque quoddam fictile ei pendeat ex collo, ut qui, sicut mos erat, iis qui sanctam habitabant civitatem, statuisset ferre oleum sanctæ crucis.

XIX. Quoniam autem non satis erat tenuitate, et a rebus superfluis aliena simplicitate, sed etiam in ferendis injuriis moderatione suum imitari Dominum, quidam in regia, ejus irridens tenuitatem, et indecorum esse arbitrans, eum ingredi in regiam qui ita esset vestitus, illi sacræ maxillæ incussit colaphum. Fulmen autem non fuit e celo missum in eum qui percusserat, sed id omnino passus est, qui ipse quoque in seipso divine id erat passus. Ille vero (o generosum animum, et ad patiendum ambitiosissimum!) ei qui ipsum afflicebat injuria, præbuit et alteram, promptus ad Dominicam legem implendam : et, se promptum exhibendo ad patiendum, vincens illam nimiam celeritatem manus et impudentiam. Hoc illum insolentem et injuriosum cepit hominem, et magno pudore affecit, et maxime, quod acceperat eum esse episcopum, qui affectus fuerat injuria. Unde etiam mutatus, sit ei supplex, et petit veniam, inconsideratæ lapsus audaciæ curare contendens calore pœnitentiæ. Ille autem (didicerat enim, sicut ferre injurias, ita debita remittere : imo vero eum qui ipsi molestiam attulerat, remunerari bonis) verbis quibus potuit, eum affecit beneficio, paterne consulens, et meliorem ei reddens animam. Quo factum est, ut qui apud imperatorem primos honores obtinebant, eum reverenter prosequerentur, et, ut par erat, ducerent ad imperatorem.

XX. Non sunt autem prætermittenda, quæ interim evenerunt, quæ sunt studio digna, et quæ possunt magnam afferre utilitatem animis studiosis sapientiæ. Videns ille magnus suum discipulum Triphyllium perfectum mox futurum, et ei similem, in præsentia vero ea quæ in mundo sunt magna, et pro quibus multi esse contendendum existimant, magna esse existimantem, ut qui esset adhuc ætate juvenis, et haberet ætatem ad hoc opitulantem, et ea quidem admirantem, quæ erant in regia: vestes, inquam, splendidas, et auri nitorem, et ante omnia quidem ipsum imperatorem, qui in excelso quidem præsidebat, conspiciebatur vero terribilis, et specie insignis : cum propter hæc omnia videret eum stare sublimem et erectum, et quasi a se discessisse, ei veluti somnum solvens, et quæ vere habebat somnia, manu palpans et depellens : Sed mihi, inquit, Triphylli, illum ipsum ostende imperatorem ; neque enim possum scire, quisnam sit. Is autem non intelligens, quid magnus sibi vellet Spiridon : Ille est, inquit, manu ostendens imperatorem : Quid est oigo, inquit Spiridon, hic aliis admirabilior, nisi eum etiam dixeris justiore ob fastum et splendorem ? Non æque ac quivis pauper ignotus morietur ; similiter vero sepulturæ mandabitur et jaceribit, similiter quoque sistetur apte incorrup-

A κεφαλή · πρὸς δὲ καὶ ἀγγεϊδίον τι κεραμοῦν ἐξηρητητο τοῦ τραχήλου, ὡσπερ οὖν ἔθος τοῖς τὴν ἀγίαν πόλιν οἰκοῦσιν, ἔλαιον τοῦ θεοῦ σταυροῦ φέρειν προσηρημένοι·.

19'. Ἐπεὶ δὲ ἔδει μὴ τῷ ἀπερίττῳ μόνον καὶ εὐτελεῖ, ἀλλὰ καὶ τῇ πρὸς τὰς ὑβρεῖς ἐπιεικείᾳ τὴν αὐτοῦ Δεσπότην μιμησασθαι, εἰς τις τῶν ἐν βασιλείοις, τῆς εὐτελείας αὐτὸν διαμυκτηρίζων, καὶ ἄκοσμον εἶναι οἰόμενος τὸ εἰς βασιλέα εὐτως ἔχοντα εἰσεῖναι, βραβείῳ τὴν ἱερὰν ἐκείνην ἔπαισε σιαγόνα. Σκηπτὸς δὲ ἀνοθεν οὐκ ἐπῆλθε κατὰ τῆς τοῦ παίσαντος κεφαλῆς, ἀλλ' ἠνείχετο πάντως, ὁ καὶ ἐφ' αὐτοῦ τοῦτο θεοπροπῶς ἀνασχόμενος. Ὁ δὲ, ὡς τῆς γενναίας ἐκείνης ψυχῆς καὶ πρὸς τὸ παθεῖν φιλοτιμοτάτης ! παρεχώρει καὶ τῆς ἐτέρας τῷ ὕδριστῇ, πληρωτῆς ὡς εὐτρεπῆς τοῦ Δεσποτικοῦ ὄμου, καὶ νικῶν τῇ πρὸς τὸ πάσχειν ἐτοιμασίᾳ τὴν περιττὴν ἐκείνου δευχειρίαν καὶ ἰταμότητα. Ἐλα τοῦτο τὸν ὕδριστὴν, καὶ ἰσχυρῶς ἐδυσώπησεν, ἄλλως τε δὲ καὶ τὴ μαθεῖν ἐπίσκοπον εἶναι τὸν ὕδρισθέντα. Ὅθεν δὴ καὶ μεταβαλὼν, ἐκέτης γίνεσθαι, καὶ συγγνώμην αἰτεῖται, ὀλισθημα θράσους ἀπερισκέπτου θερμότητι μετανόιας θεραπεύσει φιλονεικῶν. Καὶ δὲ, μεμάθηκε γὰρ ὡσπερ τὰς ὑβρεῖς φέρειν, οὕτως ἀφιέναι καὶ τὰ ὀφλήματα, μᾶλλον δὲ καὶ ἀγαθοῖς ἀμειβεσθαι τὸν λελοπηκότα, λόγοις οἷς εἶχεν εὐεργετῆ, πατρικῶς παραινέσας, καὶ βελτίω τὴν αὐτοῦ ψυχὴν θέμαντο· ἀφ' οὗ δὴ καὶ οἱ τὰς πρῶτας ἐκ βασιλείας τιμὰς φέροντες, δι' αἰδοῦς τὸν ἀνδρα ποιούμενοι, προέπεμπον τε καὶ εἰς βασιλέα, ὡς προσῆκον ἦν, ἀγούσιν.

K'. Οὐ δίκαιον δὲ καὶ τὰ μεταξὺ παρεθεῖν, ἀξιοσπούδαστα ὄντα, καὶ πολὺ τὸ ὠφέλιμον ἐνθεῖναι ταῖς φιλοσόφοις ψυχαῖς δυνάμενα. Ὅρων ὁ μέγας τὸν αὐτοῦ φοιτητὴν Τριφυλλίον τέλειον μὲν ὅσον οὐκῶ καὶ γὰρ αὐτὸν ἐσόμενον, τὸ δὲ νῦν ἔχον ἔτι τὰ μεγάλα τοῦ βίου καὶ τοῖς πολλοῖς περιμάχητα μὴ μικρὰ εἶναι ὑπεληφότα, ἃ τε δὴ νέον ἔτι, καὶ τὴν ἡλικίαν ἔχοντα πρὸς τοῦτο συναυρομένην, καὶ θαυμάζοντα μὲν τὰ ἐν βασιλείοις, ἐσθητά· φημι λαμπράς, καὶ χρυσοῦ περιλάμψεις, καὶ πρό γε πάντων αὐτὸν τὸν κρατοῦντα, ἐφ' ὕψηλοῦ μὲν προκαθήμενον, D φοβερόν δὲ τινα καὶ περιδοξὸν τῷ σχήματι καθορώμενον· ἐπὶ πᾶσι τοῦτοις μετέωρον αὐτῶν ὄρων καὶ οἶον ἐξεστηκότα, καθάπερ λύων αὐτῷ τὸν ὕπνον, καὶ οὐδ' εἶχεν ὑπαρ ὄνειρους, ἀψάμενος τῇ χειρὶ καὶ διασείσας, Ἄλλ' ἐμοί, ἔφη, Τριφυλλίε, αὐτὸν ἐκείνον δεῖξον τὸν βασιλέα. Οὐδὲ γὰρ ὅστις οὕτως ἔχω μαθεῖν. Καὶ αὐτὸς τί ὁ μέγας ἠθούλετο μὴ συνείδω. Οὕτως, ἔφη, τῇ χειρὶ δείξας τὸν βασιλέα. Τί οὖν, εἶπε Σπυρίδων, θαυμαστότερος οὗτος τῶν ἄλλων, εἰ μὴ καὶ δικαιότερον αὐτὸν εἶποις ἀπὸ τοῦ κόμπου καὶ τῆς περιφανείας ; Οὐχὶ ὁμοίως μὲν καὶ αὐτὸς ἀγνώστῳ πένητι καὶ ἡμελημένῳ τεχνήσεται ; Ὅμοίως δὲ τῷ ἀδικαίῳ παραδοθήσεται καὶ φοβῆ ; παραπλησίως δὲ τῷ ἀδικαίῳ κριτῇ παραστήσεται ; Τί τὰ βέοντα ὡς ἐτιῶτα τιμᾶς, καὶ τὰ μηδὲν ὄντα θαύματος

ἀγίοις, παρὸν τὰ ἄβλα μᾶλλον ζητεῖν καὶ ἀτίδια, καὶ τῆς ἀφάρτου καὶ οὐρανοῦ δόξης μόνος ἐρῶν. τῆς ἀφάρτου καὶ οὐρανοῦ δόξης μόνος ἐρῶν. admiratione, cum licet potius ea quæ sunt materiæ expertia et æterna, quærere, et gloriam amare cœlestem, in quam non cadit interitus?

ΚΑ'. Ἐν ᾧ δὲ πρὸς τὸν Τριφύλλιον εἶπε ταῦτα, ὁ βασιλεὺς ἐξ ἀπόπτου τὸν βήματος ἐπιβάλλει τῷ ὄσῳ τοὺς ὀφθαλμούς· καὶ πρῶτα μὲν αὐτὸν τὸ σχῆμα καὶ ἡ ἀναβολὴ ἐπεσπᾶτο, τῇ ὀραθείᾳ μορφῇ συνῶδουσα· οὕτω γὰρ ἰδοὺ καὶ ὄναρ αὐτῷ ἐπιστήναι, καὶ ἦν πάντα διὰ τὰ αὐτὰ, ἡ ῥάβδος, ἡ παρὰ τὸ ἐξηρημαίνον τοῦ τραχήλου σκαῦτος καὶ ἡ στολή. Τοῦτων μὲν οὖν εὐθύς αὐτόθεν ἀνέγνω· τὸν δὲ Τριφύλλιον οὐκ εἶχεν ὅπως εἰκόσει· οὐδὲ γὰρ ἔμελλεν αὐτῷ περιεργάσασθαι τὴν ἰδέαν· ἐπεὶ τοῦτον ἐπίσκοπον οὐκ ἔώρα, καθάπερ οἱ ὕπνοι αὐτὸν δι-
 Β εσημαίνον· ὅθεν καὶ τοῦ θρόνου παραχρῆμα δι-
 αναστὰς, χωρεῖ πρὸς τὸν μέγαν· ἡ γὰρ ἐπιθυμία τῆς ἀναβρώσεως τῶν ἄλλων ἔποιε καταφρονεῖν. Ἀμέλει καὶ βασιλεὺς ὄγκον, καὶ τὸ τῆς ἀρχῆς μέγεθος, μικρὰ καὶ δευτέρα τῆς πρὸς τὸν μέγαν τιμῆς θέ-
 μενος, πᾶν ἀδόξως αὐτῷ καὶ ταπεινῶς προσφέρεται, θηρώμενος οἶκτον· τῇ εὐταλείᾳ, καὶ δεκνύς ὅσον τὸ μέσον προσκαίρου, φημί, βασιλέως καὶ ἀν-
 δρῶς Βασιλεῖ δουλεύοντος αἰωνίῳ. Ὑποκλίνας οὖν ἐκείνῳ τὴν κεφαλὴν, σὺν δάκρυσιν ἰλεούτο, καὶ τὴν εὐχὴν ἐξέτει τὴν παρ' αὐτοῦ, κατὰ πρ τι φάρμακον ἰσχυρότατον, ῥαδίως λύειν δυνάμενον. Ὡς οὖν ἡ χεὶρ ἐκείνου τῆς τοῦ βασιλέως ἤπτετο κεφαλῆς, καὶ ἡ νόσος παραχρῆμα ἐφυγαδεύετο, καὶ ὁ βασιλεὺς ἀνεγώνυτο.

ΚΒ'. Τίς ἀνεὰ ἐπὶ τοῦτοις τῶν παρόντων καὶ αὐτοῦ
 Βασιλέως ἐκδηγήσαιο; ὅπως παρ' ἄλην δὴ τὴν ἡμέραν ἑορτὴν ἦγον, καὶ μικροῦ ἐσκήριτων, καὶ κάθικτοιούδ' ὄλων ὑφ' ἡδονῆς ἐτύγγανον· μόνος Σπυρίδων ἐν τοῖς ἀπάντων χεῖρισιν ἔκειτο. Σπυρίδων ἔκαλετο μόνος, Σπυρίδων ἑωρᾶτο. Σπυρίδων ἦν πᾶσι τὸ σπουδαζόμενον. Ἄρ' οὖν τὸ μὲν σῶμα τῷ βασιλεῖ ἐβῶτο· τὸ δὲ καὶ τὴν ψυχὴν αὐτὸν ὑγιῶς ἔχειν, ὡς μικρόν τι καὶ παροπτέον τῷ ἰατρῷ παρεδίεπετο; καὶ ποῦ τοῦτο τῆς ἱερᾶς ἐκείνου ψυχῆς; Ἀλλὰ καὶ ταύτῃ τὸ κατάλληλον πάντως ἐτίθει φάρμακον· μεμνησθαι μὲν τῆς εὐεργεσίας τοῦ Θεοῦ παραίνεσας, εἶναι δὲ καὶ πρὸς τοὺς ὑπὸ χεῖρα, τοῖς πταίουσιν μὲν καὶ λευπηκόσι συγγνωμόνικόν τε καὶ ἴλεων, τοῖς δ' ἄλλοις ἔχουσιν εὐεργετικὸν καὶ φιλόδορον, τοῖς δὲ
 Δ καὶ τῶν ἀναγκαίων ἐστερημένοις πατρὸς αὐτοῦ; καὶ κηδεμόνος τάξιν ἀποπληροῦντα, καὶ χεῖρα τούτοις καὶ σπλάγγνα φιλανθρωπώτατα διανοίγοντα. Ὅσῳ γὰρ τῶν ἄλλων διαφέρεις, φησὶν, τοσούτων εἶναι σε χρὴ καὶ τὴν ἀρετὴν ὑψηλότερον. Ἐπεὶ τὴν μὴ οὕτω πρὸς τοὺς ὑποκρίτους διακαίμενον τύραννον μᾶλλον ἢ βασιλέα καλεῖν δεῖ, οὐ τῆς ἐξουσίας μακαριζόμενον, ἀλλὰ τῆς ὑπεροφίας δολιόν γς κρινόμενον καὶ μισούμενον. Ἐπὶ πᾶσι τὰ περὶ τὴν εὐσείδειαν ἀκριδῶς ἔχειν παρήγει, καὶ μηδὲν ὃ μὴ δοκεῖ τῇ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίᾳ μηδὲ βραχὺ παραδέχασθαι. Καὶ ταῦτα μὲν ὁ μέγας.

ΚΑΙ ὁ βασιλεὺς ἐπὶ ταῦτα μὲν ὁ μέγας. observaret ea quæ pertinent ad pietatem, et ne tantillum quidem admitteret, quod non Dei proba-

retur Ecclesiæ. Et hæc quidem magnus.

XI. Cum hæc autem diceret Triphyllio, imperator ex excelso tribunali in sanctum conjecit oculos: et primum quidem eum attrahebat habitus et amictus, formæ, quæ visa fuerat, conveniens. Sic enim visus fuerat ei adesse in somnis, et erant omnia eadem, virga, tiara, vas e collo dependens et vestis. Eum ergo statim cognovit ex alto; Triphyllium autem non poterat conjicere; neque enim curabat ejus speciem curiose inquirere, quoniam eum non videbat episcopum, sicut somnus ei significabat. Quamobrem statim surgens e sede, vadit ad magnum Spiridonem. Desiderium enim recuperandæ sanitatis faciebat eum alia contemnere. Splendorem certe imperatorum et imperil magnitudinem postponens honori magni Spiridonis, se admodum humiliter et abjecte in eum gerit, humilitate captans misericordiam et ostendens quantum intersit inter regem qui est ad tempus, et eum qui servit Regi æterno. Ille ergo inclinato capite placabat eum lacrymis, et ejus petebat preces, tanquam valdissimum aliquod medicamentum, quod omnem molestiam potest facile solvere. Postquam ergo manus illius tetigit caput imperatoris, statim fugatus est morbus, et convaluit imperator.

XII. Quis, quæ postea consecuta sunt, narrabit, eorum qui aderant, et ipsius imperatoris lætitiâ, quemadmodum toto die festum agebant, et propemodum exsiliabant, et neque se præ gaudio poterant continere? Solus Spiridon erat in labris omnium, aspiciebatur Spiridon; erat id, quod studio erat omnibus. Imperatori itaque fuit quidem corpus restitutum sanitati; ut autem sana esset ejus anima, numquid ut parvum et a medico contemnendum, fuit despectum? Quomodo vero hoc fuisset dignum sacrosancta illa anima? Sed ei quoque omnino conveniens adhibuit medicamentum, ut qui suaserit quidem, ut meminisset Dei beneficii; in eos autem, qui ejus prebebant imperio iis quidem qui offendebant, et aliquam attulerant molestiam, clementem se præberet et misericordem; iis vero, qui secus se gesserant, benignum et liberalem; iis autem, qui privati erant rebus necessariis, patris et curatoris manus obeuntem, manumque et viscera iis benignissime aperientem: Quantum enim, inquit, præstas cæteris, tantum te esse oportet virtute excelsiorem. Qui enim non sic est affectus in subjectos, tyrannum oportet eum potius vocare, quam imperatorem; qui non est censendus beatus propter potestatem, sed qui censetur miser et odio habetur propter superbiam. Postremo adhortatus est, ut accurate teneret et

XXIII. Imperator autem volens eum remunerari propter acceptam ab eo curationem, dabat ei vim auri innumerabilem. Ille vero ei dixit lepide: Non sic oportebat, o imperator, odio remunerari amicitiam. Quæ enim a me propter te facta sunt, sunt revera amanti, domum relinquere, et tantum maris transmittere, et hiemis ferre difficultatem, et venturum in aqua immanitatem. Pro horum ergo remuneratione aurum accipiam, quod est omnis mali causa, et facile perdit quidquid est justum? Quomodo non meipsum aperte accusarem, et summæ damnarem improbitatis? Hæc illo dicente, et se nihil accepturum affirmante, violentius, instabat imperator, ut daret, dedecus quodammodo existimans, ut qui beneficio esset affectus, beneficium non remuneraretur: sed expulso morbo corporis, vinceretur in animi probitate. Quocirca magis instabat, ut vinceret sic affectus eum, qui vinci non poterat. Et persuadet quidem illi, ut accipiat, non autem, ut quod datum fuerat apud eum maneat. Cum enim valere jussisset imperatorem, distribuit omnia iis qui erant in regia: reipsa docens, quomodo oporteat eos affectos esse ad opes et pecunias, si velint esse liberi. Magna enim ad eas propensio, et nimis victum esse ab earum possessione, quid est aperte aliud, quam voluntaria servitus? Hoc cum audiisset imperator, dixit se non amplius mirari, si hic vir, qui ita vivit, tam magna faciat miracula. Tantum itaque fructum percepit imperator ex verbis Spiridonis, usque adeo et benignitatem aspexit et humanitatem, ut omnibus quidem egentibus, et viduis, et orphanis, illis quidem viduitatem, his vero orbitatem, his autem etiam inopiam, magno et excelso animo recrearet et sustentaret. Porro autem omnibus quoque qui sunt partium ecclesiasticarum, sacerdotibus, inquam, et diaconis, primus lege decernit immunitatem: absurdum esse iudicans, eos qui Regi immortalis attributi sunt ad ministerium, regi mortali solvere vectigalia. Et hæc quidem ita se habebant.

XXIV. Vult autem oratio etiam aliorum memorisæ miraculorum, quæ sunt ornata læto flore gratiarum, et cum utilitate magnam spirant jucunditatem. E regia sanctus egrediens, hospitio excipitur a quodam Christi amante. Ad eum autem accedit mulier barbara, et linguæ Græcæ imperita, quæ suum filium mortuum ferens in manibus, eum deponit ad sancti pedes; quin etiam ipsa quoque prona cecidit, deflens miserabiliter, et iis quidem, qui aderant, ea dicens, quæ non poterant intelligi propter barbariem, solis loquebatur lacrymis, significans se flere propter filium, et petere a pontifice, ut eum suscitaret. His frangitur vir animi misericordis, et duabus rebus, moderatione scilicet, et commiseratione mulieris distribitur. Quando enim ad ejus dolorem et viscerum ardorem aspicebat, aggrediebatur miraculum, et incitabatur ad orandum Deum, ut puer revivisceret. Quando vero

ΚΓ. Ὁ δὲ βασιλεὺς, ἀμείβεσθαι τοῦτον τῆς θεραπειᾶς βουλόμενος, χρυσοῦ τι χρῆμα οὐκ εὐαρίθμητον ἀπέδίδου, τὸν δὲ χαριέντως εἰπεῖν πρὸς αὐτόν· Οὐχ' οὕτως ἔδει, ὦ βασιλεῦ, μίσει τὴν φιλιαν ἀμείβεσθαι· ἃ μὲν γὰρ ἐμοὶ πέπρακται διὰ σέ, φιλοῦντός ἐστιν ἀτεχνῶς, τό τε τὴν οἰκίαν ἀπολιπεῖν, καὶ τοσοῦτον διαπλευῶσαι πλάγος χειμῶνός τε ὑπενεγκεῖν χαλεπότητα, καὶ ἀνέμων ἐν ὕδασι ἀγριότητα. Τοῦτων οὖν ἐγὼ χρυσοῦν εἰς ἀμοιβὴν παραδίδομαι, τὸν κακοῦ παντὸς αἴτιον, καὶ ἅπαν δίκαιον εὐχερῶς λυμαινόμενον; Καὶ πῶς οὐκ ἂν εἴην ἐμαυτοῦ προδῆλως κατηγορῶν, καὶ μοχθηρίαν σαφῆ καταψηφίζόμενος; Ταῦτα ἐκείνου λέγοντος καὶ λαβεῖν αὐδὲν διατεινόμενου, ὁ βασιλεὺς ἐτι μᾶλλον πρὸς τὸ δοῦναι καθίστατο βιαίτερος, αἰσχύνῃ ὡςπερ ἠγούμενος τὸ εὔ παθόντα μὴ ἀνταμείψασθαι τὴν εὐεργεσίαν, ἀλλὰ νόσον ἀποβαλόντα σώματος, εἰς καλοκαγαθίαν ψυχῆς ἠττηθῆναι. Ὅθεν καὶ μᾶλλον προσέκειτο νικῆσαι πῶς οὕτω δοκῶν τὸν ἀήτητον. Καὶ πείθει μὲν ἐκείνου λαβεῖν, οὐ μὴν ὥστε καὶ μείναι παρ' αὐτῷ τὸ δοθῆν. Ὡς γὰρ τῷ βασιλεῖ συνταξάμενος ἐπανηεῖ, ἅπαν αὐτὸ τοῖς περὶ τὰ βασιλῆα διανέμει, ἔργῳ διδύσκων, ὅπως χρῆ καὶ αὐτοὺς πρὸς πλοῦτον καὶ χρήματα διακείσθαι, εἴπερ ἄρα τὸ ἐλευθέρους αὐτοὺς εἶναι βουλομένοις ἐστίν. Ἡ γὰρ πολλὴ πρὸς ταῦτα βροχὴ καὶ τὸ λίαν ἠττᾶσθαι τῆς αὐτῶν κτήσεως, τί ἔτερον ἢ σαφῆ; ἰδοιοδουλίαι; Τοῦτο καὶ τὸν βασιλῆα μαθόντα μηκέτι θαυμάζειν εἰπεῖν, εἰ ἀνὴρ οὗτος, οὕτω βίους, καὶ θαυμάτων οὕτω μεγάλων αὐτουργῶς δείκνυται. Τοσοῦτον οὖν ἀπάνωτο τῶν Σπυρίδωνος λόγων ὁ βασιλεὺς, καὶ πρὸς φιλοφροσύνην ἔδλεψε καὶ χρηστότητα, ὥστε δεομένοις πᾶσι, καὶ χήραις, καὶ ὀρφανοῖς, ταῖς μὲν τὴν χρεσίαν, τοῖς δὲ τὴν ὀρφανίαν, τοῖς δὲ καὶ τὴν ἀπορίαν, μεγαλοψύχως παραμυθίσασθαι. Καὶ πᾶσι δὲ τοῖς τῆς ἐκκλησιαστικῆς μερίδος, ἱερεῦσι τε καὶ ὄσον ἐν διακονίᾳ, πρῶτος οὗτος νομοθετεῖ τὴν ἀτέλειαν, ἄτοπον εἶναι κρίνας τοὺς ἀθανάτων βασιλεῖς πρὸς ὑπηρεσίαν κεκληρωμένους; θνητῶν, φόρους κατατιθέσθαι. Καὶ ταῦτα μὲν οὕτως ἔσχεν.

ΚΔ. Ὁ δὲ λόγος βούλεται καὶ ἄλλων ἐπιμνησθῆναι θαυμάτων, φαίδρῳ τῷ τῶν χαρίτων ἀνθεὶ κεκοσμημένων, καὶ πολλῆς πνεόντων μετὰ τοῦ ὠρελίμου καὶ ἡδονῆς. Ἐξῆων γὰρ τῶν βασιλείων ὁ ἄγιος, ἐπιξενούται τῶν φιλοχρίστων τινι, πρόσσεισι δὲ αὐτῷ γυνὴ βάρβαρος, καὶ γλώσσης Ἑλληνικῆς ἀμαθῆς, ἣ καὶ νεκρὸν ἐαυτῆς τὸ παιδίον ἐν χερσὶν φέρουσα, τοῖς ποσὶ τοῦτο παρατίθησι τοῦ ἁγίου· καὶ αὐτὴ δὲ ἄμα προσκατεβάλλετο, εἰκτρὸν τι καὶ γοερὸν ἀνακλαύουσα, καὶ ἀσύνετα μὲν τοῖς παροῦσι, διὰ τὸ βάρβαρον λέγουσα, μόνους δὲ τοῖς δάκρυσι φεγγόμενη καὶ ὅτι τοῦ παιδὸς χάριν ὁ θρῆνος, ἐνδὸλον καθιστώσα, καὶ ὡς αἰτεῖται δὴ παρὰ τοῦ ἀρχιερέως τὴν ἀναβίωσιν. Ἐπικλάται τούτοις ὁ συμπαιθίστατος τὴν ψυχὴν, καὶ διττοῖς πράγμασι, μετριότητα φρονήματος δηλαδὴ καὶ τῇ πρὸς τὴν γυναῖκα συμπαιθίᾳ, μερίζεται. Ὅτε μὲν γὰρ τὸ πάθος αὐτῆς, καὶ τὸν τῶν σπλάγγων ἐμπρησμὸν ἔβλεψεν, ἐκ-

εχειρει τῷ θαύματι, καὶ ὁρμῆς ἤπειτο, δεηθῆναι ἄ
 Θεοῦ πρὸς τὴν τοῦ παιδὸς ἀναβίωσιν· ἤνικα δὲ πάλιν
 πρὸς τὸ μέγεθος ἀπαίτε τῆς ἀξιώσεως, μέτριος
 ὦν τὸ φρόνημα, καὶ τὴν καρδίαν οὐχ ἤκιστα εὐλα-
 θῆς, ὑπεχώρει καὶ ἀνεβάλλετο, καὶ ἱταμὸν ἔκρινε
 τὸ ἔγχειρημα. Διὰ τοι τοῦτο, σύμβουλον ἕνα τῶν
 μεθ' ἑαυτοῦ συμπαραλαβεῖν ἔγνω. Ἀρτεμιδώρος
 οὗτος· ἦν, ἐν διακόνις ἄρτι τελῶν, ἀνήρ, ᾧ πάντα
 μὲν φιλοπόνως τὰ τῆς ἀρετῆς ἤσκητο, ἐν δὲ τι πρὸς
 πάσα· αὐτῷ καθάπερ αἱ τι χρώμα κοινὸν ἐκέκρατο,
 τὸ μηδὲν δῆλον μηδαμῶς κατορθοῦντα γίνεσθαι.
 Τοῦτον οὖν ὁ ὁσιος ἤρετο περὶ τοῦ τί δῆποτε ποιη-
 τέον αὐτοῖς. Καὶ ὁ πρὸς αὐτὸν, ὃ κάκεινον ἔδει
 πάντως εἰπεῖν, καὶ τοῦτον ἀκοῦσαι, Τί γάρ, φησὶν,
 ὦ Πάτερ, καὶ ἤρου. Τί δὲ ἄλλο ποιητέον καὶ μάλιστα
 σὸς ἢ τὴν ζωοδότην ἐπικλητέον Χριστὸν, ὃς ἦδη καὶ
 ἐκ πολλῶν δῆλος γέγονε τῶν σῶν ἀκούειν εὐχῶν,
 ἄλλως· τε δὲ καὶ εἰ βασιλεὺς διὰ σοῦ σέσωσται,
 κίνητες δῆπου καὶ ἄδοξοι παροπτέοι κριθήσονται;

ΚΕ'. Πείθεται τῇ καλλίστῃ συμβουλῇ ὁ ἀρχιερεὺς,
 καὶ οὐκ ἔψ διαθερμανθεὶς τὴν καρδίαν, ὑπόπλιώς τε
 τοῖς ὀφθαλμοῖς δακρῶν γενόμενος, κλιθεὶς τοῖς
 γόνασιν ἐπὶ γῆν, καὶ δάκρυσιν, αὐτὴν διαδρέξας,
 βοᾷ πάνυ θερμὸν τι καὶ πεπονήθός, καὶ Χριστοῦ δεῖ-
 ται φιλανθρώπως τοῦ ἀγαθοῦ, τῇ ταλαιπώρῳ γυναικὶ
 τὸν παῖδα ζωῶσαι, καὶ μητέρα δεῖξαι κατὰ τὸ ἱερὸν
 λόγιον, ἐπὶ τέκνα εὐφραينوμένην. Ὁ τοίνυν δι'
 Ἐλισσαίου καὶ Ἠλιοῦ τῷ τῆς Σαραφθίας παιδί καὶ
 τῆς Σωμανίτιδος νοσην ἐνθεῖς· καὶ τὸ ζῆν χαρισά-
 μενος, αὐτὸς πάλιν καὶ Σπυρίδωνος ἤκουε, καὶ τὸ
 παιδίον νεκρὸν κείμενον ζῶν ἐωρᾶτο θαυμαστῶς
 καὶ κινούμενον, καὶ οἶα παῖς, ἐν ὀφθαλμοῖς μη-
 τρῆος κλαυθμοῖς κείμενον. Δακρῶν ὅψ' ἠδονῆς
 ἐπλήσθη ἐγὼ τὰ ὄμματα, οὕτω γάρ μου διέθηκε
 τὸ ἰσχυρόμενον τὴν ψυχὴν εἰς νοῦν ἐμπειρόν.
 Ἀκούετε δὲ καὶ ὑμεῖς. Ὡς γάρ τὸ φίλτατον ἡ
 μήτηρ ζῶν θεάσατο, ὡ τῶν σῶν κριμάτων, Χριστὲ,
 τῶν ἀρβύλων! τὴν ὑπεροβὴν οὐκ ἐνεγκούσας τῆς
 ἡδονῆς, παρὰ τῇ γῆ πεισούσα διαπεφώνηκεν. Ἐδειξ-
 τὸ πρᾶχθὲν, ὅτι τὸ μηδὲν ἄγαν ἀτεχνῶς ἄριστον.
 Ἰδοὺ γάρ οὐ θανάσιμον λύπης μόνον ὑπεροβὴν,
 ἀλλὰ καὶ χαρᾶς ἔγνωμεν ἀμετρίαν. Πεπόνθατε
 καὶ ὑμεῖς τὴν ψυχὴν, οἶδα, ἐξ ἡδονῆς εἰς λύπην
 μεταπεσόντες. Φύσει γὰρ ἀνθρώποις τὸ συμπαθὲς
 καὶ φιλόανθρωπον· ἄλλ' ἔγγυς ὁ μέγας εἰς χαρὰν
 ὑμῖν μεταβαλεῖν τὴν κατῆφταν. Πείθεται γάρ καὶ
 αὐθις Ἀρτεμιδώρῳ καὶ πρὸς τὸ δοῦναι καὶ τῷ παιδί
 τὴν μητέρα, ὃ μετρίοφρων ἐφέλκεται. Πρὸς οὐρανὸν
 εὖν ἀπιδῶν καὶ τὸν ἐν αὐτοῖς κατοικοῦντα Κύριον
 εἰς καρδίαν λαβῶν ἐκείνου τε δεηθείς, τοῦ τοῖς νε-
 κροῖς ζωὴν ἐμπνέοντος, καὶ τῷ βουλήματι μόνῳ
 πάντα μεταποιούτος καὶ μεταβάλλοντος, τῇ κει-
 μένῃ, Ἀνάστηθι, λέγει, καὶ στήθῃ ἐπὶ τοὺς πόδας
 σου. Ἡ δὲ παραχρῆμα, καθάπερ ὑπνῳ μᾶλλον ἢ
 θανάτῳ κατισχημένη, ἀνέστη τε καὶ παρέστη αὐτῷ,
 καὶ τὸ παιδίον ἐπὶ τῶν ἀγκαλιῶν εἴληψε, κάκεινο
 ζῶν ἦν, ὡς περ εἴρηται, καὶ ταῖς μητρικαῖς ὠλέ-

rursus intuebatur ad magnitudinem petitionis,
 cum esset modestus ac moderatus, cordeque pius
 et cautus, cedebat et differebat, et esse judicabat
 conatum impudentem. Quocirca statuit adhibere
 in consilium unum ex iis, qui erant secum. Is au-
 tem erat Artemidorus, qui jam erat diaconus, vir
 qui omnia quidem diligenter exercuerat, quæ per-
 tinent ad virtutem. Unus vero veluti communis
 quidam color erat contemperatus omnibus, ut recte
 gerens, nulli esset omnino manifestus. Eum ergo
 rogavit sanctus, quid eis esset faciendum. Ille au-
 tem dixit, quod illum omnino oportebat dicere, et
 hunc audire: Quid enim, o Pater, inquit, interro-
 gasti? Quid est autem aliud faciendum, et tibi
 maxime, nisi Christus vitæ dator invocandus, quem
 jam in multis fuit evidens tuas exaudire orationes?
 et alioqui si per te salvus evasit imperator, pau-
 peres et inglorii judicabuntur esse despiciendi?

XXV. Pulcherrimo consilio paret pontifex; et
 corde accensus misericordia, et oculos habens ple-
 nos lacrymis, genibus in terram flexis, et eam ri-
 gans fletibus, ardentem admodum clamat et mise-
 rabiliiter, et bonum Christum benigne rogat, ut
 miseræ mulieri infantem vivificet, et matrem red-
 dat, congruenter Scripturæ sacræ, propter filium
 lætantem*. Qui ergo per Elisæum et Eliam Sa-
 reptanæ filio et Sunamitidis immisit spiritum, et
 vitam est largitus', ipse rursus etiam audivit Spiri-
 donem: et puer qui mortuus jacebat, conspectus
 est veluti plorans ante oculos matris. Lacrymis
 mihi sunt suffusi oculi præ gaudio. Sic enim mem-
 affecit animum id, quod dicitur, revocatum in
 memoriam. Vos quoque id audite. Cum enim vi-
 vum vidit mater suum charissimum (o arcana tua,
 o Christe, julicia), nimiam non ferens lætitiā, in
 terram cadens exspiravit. Ostendit id quod factum
 est, nihil nimis, esse longe optimum. Ecce enim
 non mortalem solum esse doloris exsuperationem,
 sed etiam gaudii novimus immoderationem. Vos
 quoque, sat scio, affecti estis animo, ex lætitia
 mutati in dolorem. Sunt enim homines natura mi-
 sericordes, sed prope adest magnus Spiridon, qui
 vestram tristitiam mutabit in gaudium. Rursus
 enim morem gerit Artemidoro, et ad hoc ut det
 matrem filio, vir modestus inducitur. Ad cælum
 ergo intuens, et Dominum, qui in eis habitat,
 mente agitans, illum precatus, qui vitam inspirat
 mortuis, et sola voluntate omnia transmutat ac
 transformat, dicit ei quæ jacebat: Surge, et sta
 supra pedes tuos. Illa autem repente, ut quam
 somnus potius, quam mors, oppresserat, surrexit
 et ei astitit, et infantem in ulnis accepit. Ille vero,
 ut diximus, erat vivus, et in ulnis maternis exsi-
 liebat. Hæc ille quidem magnus, propter insignem.
 ut dixi, moderationem nolebat efferrī in vulgus.
 Artemidoro certe, et mulieri per eum, indicit silen-

* Psal. cxii, 9. ' III Reg. xvii, 1 seqq.; IV Reg. iv, 1 seqq.

itum. Sed Artemidorus post ejus mortem nefarium esse judicans, fraudare viros pios tam pulchra auditione, imo vero tam magno miraculo, id aperit, et tradit auribus fidelium. Et hæc quidem sic habent.

τελευτην οὐ κρίνας ὅστιον ἄκουσμα οὕτω καλὸν, ἀλλ' ἄλλον δὲ θαυμάζω, ζημιώσῃ τοὺς φιλοθέους, δὴλον αὐτὸ ποιεῖ, καὶ πιστῶν ἀκοαῖς παραδίδωσι. Καὶ ταῦτα μὲν οὕτως.

XXVI. Postquam autem magnus Spiridon Antiochia reversus est in Cyprum, quispiam ad eum accedens, volens emere capras gregis, numero centum, jussus a sancto prius pretium solvere, deinde accipere, ipse cum nonaginta et novem solum solvisset pretium, unius retinuit, lucrum, ut dicitur, melius dedecore existimans: aut etiam opinans fore, ut lateret illius simplicitatem, remotam ab omnium negotiorum sollicitudine. Cum ergo ambo fuissent intra mandram, ille quidem jussit, quantum solverat pretium, tot capras accipere. Ille autem ne sic quidem intelligens, centum exigebat e mandra. Una vero ex capris, tanquam bona ancilla, cum sensisset se non fuisse venditam a domino. cito rursus est reversa, et perrexit ad mandram. Ille autem rursus abduxit, et per vim retraxit impudens. Hoc bis jam vel ter factum erat, quod est mirabile, et capra quidem revertebatur: ille vero retrahebat manu violenta et animo. Quid ergo? cum sic nihil proliceret, eam humo sublata, et humeris impositam, abducebat. Illa autem maxima et asperrima voce clamans, et eum cornibus feriens, et in illius caput impingens, vim illius aperte prædicabat, et avari hominis quodammodo puniebat injuriam: adeo ut qui aderant, fuerint hæc re obstupfacti, causam non valentes conjicere. Magnus autem Spiridon nolens eum aperte arguere, sensim dixit ei, qui faciebat injuriam: Vide, filii, ne non frustra hæc faciat animal, et non sine causa ægre ferat se abduci, sed quod forte imprudens ejus non solvistis pretium. Sic ille piscator animo sauciatu id tulit: et cum sensum ejus, quod fecerat, accepisset, id et confessus est, et ejus petiit veniam. Deinde etiam cum pro una solvisset pretium, ea non amplius clamabat et resistebat, sed tacite alias sequebatur. Et hic quidem sic.

XXVII. Alius autem: sed hoc dicam superius. In insula est quidam vicus qui dicitur Erythra, non procul a metropoli Constantia. Non distat enim ab ea plusquam triginta stadia. Huc cum venisset magnus Spiridon, propter aliquem usum ingreditur templum gratia orationis; et jubet cuidam diacono ex iis qui erant in eo loco, ut brevem aliquam sacram perageret precationem. Via enim, quæ fuerat longa, erat defessus, et maxime cum esset tempus æstivum, et ei æstus magnus tunc afferret laborem. Ille autem erat admodum tardus, et consulto preces ambiciose producebat, inanem, ut videtur, ex hoc sibi captans gloriam. Torve itaque cum intuitus, qui erat alioqui natura lenissimus, increpando dixit: Tace. Ille vero perinde ac linguæ aliquo vinculus compede, et sermone privatus, erat mutus,

ναῖς παρασκίπτῶν. Ταῦτα δὲ μὲν μέγας διὰ μετριοπαθείας, ὡς περ ἐφη, ὑπερβολὴν ἀνέκφορα τοῖς πολλοῖς ἠθροῦλετο μείναι. Ἀμέλει καὶ Ἀρτεμιδῶρῳ πολλὴν σιωπὴν, καὶ δι' ἐκείνου τῇ γυναικὶ ἐντέλλεται. Ἀλλ' ὁ Ἀρτεμιδῶρος μετὰ τὴν αὐτοῦ ἀλλ' ἄλλον δὲ θαυμάζω, ζημιώσῃ τοὺς φιλοθέους, δὴλον ταῦτα μὲν οὕτως.

KΓ'. Ἐπεὶ δὲ καὶ ἐξ Ἀντιοχείας ὁ μέγας ἐπανήκεν εἰς Κύπρον, προσελθὼν αὐτῷ τις, αἰγὰς πρῆσθαι τῆς ποίμνης βουλόμενος, τὸν ἀριθμὸν ἑκατὸν, ἐπιτραπέσις πρὸς τοῦ ὄστιον τὴν τιμὴν πρότερον καταθέσθαι, εἶτα λαβεῖν, αὐτὸς τῶν ἐννέα μόνον καὶ ἐνεθήκοντα καταθείς, τῆς μιᾶς ὑπεκράτησε κέρδος, αἰσχύνῃς ἀμεινον εἰπὼν, τὸ τοῦ λόγου, ἢ καὶ λήσειν οἰόμενος ἐν τούτῳ τὸ ἀπλοῖκιν ἐκείνου καὶ κομιδῆ β ἄπραγμον. Ἐπεὶ οὖν, εἶσω τῆς μάνδρας ἀμφω γαγόναναι, ὁ μὲν ἐκέλευεν, ὅσον δὴ καὶ κατέθετο τιμὴν, τοσαύτας λαβεῖν, ὁ δὲ μηδὲ οὕτως συνείξ, ἑκατὸν τῆς μάνδρας ἐξήλαυεν. Μία γοῦν τῶν αἰγῶν οἶα θεράπαινα ἀγαθὴ, αἰσθημένη ὅτι μὴ ἀπέδοτο αὐτὴν ὁ δεσπότης, ὀξέως ἐπᾶνθει πάλιν, καὶ πρὸς τὴν μάνδραν ἐχώρει. Ὁ δὲ αὐδὸς ἀπήγε, καὶ πρὸς βίβιν ἔβλεκεν ὁ ἀναίδης· ἐπράχθη τοῦτο δις ἤδη καὶ τρίς τὸ θαυμάσιον. Καὶ ἡ μὲν αἰξ ἐπᾶνθει· ὁ δὲ ἀνθεῖλκεν ὀργώσῃ καὶ χειρὶ καὶ ψυχῇ. Τί οὖν; μηδὲν οὕτως ἀνύων, ἀφαρπάσας αὐτὴν χαμόθεν καὶ τοῖς ὤμοις ἀναθείς ἀπήγε· ἡ δὲ, καὶ οὕτως μέγα τι καὶ τραχύτατον ἐμθοῶσα, καὶ τοῖς κέρασιν αὐτὸν παίουσα, καὶ πρὸς τὴν κεφαλὴν ἐκείνου διακυριτωμένη τὴν βίβιν ἐκέρυττε φανερώς, καὶ τὸν πλεονέκτην ὡς περ ἐτιμωρεῖτο τῆς ἀδικίας, ὥστε καὶ τοὺς παρόντας ἐν ἐκπλήξει τὸ πρᾶγμα ποιεῖσθαι τὴν αἰτίαν οὐκ ἔχοντα· συμβαλεῖν. Τὸν δὲ μέγαν οὐ φανερῶς ἐλέγχει βουλόμενον, ἠρέμα πρὸς τὸν ἀδικούντα, Ὅρα, τέκνον, εἰπεῖν, μὴ ποτε οὐ μάτην ταῦτα τὸ ζῶον, οὕτε μὴν ἀλόγως ἀχθεταί τῇ ἀπαγωγῇ, ἀλλ' ὅτι μὴ καὶ αὐτὸς λαθῶν τὴν τιμὴν πρκατέθει. Οὕτως ἐκείνος ἀλιεὺς πληγείς, νοῦν ἤνεγκε, καὶ εἰς ἀσθησιν ἐλθῶν οὐπερ ἔδραθεν, αὐτὸ τε διωμολόγει, καὶ συγγνώμην ἠτεῖτο, ἔπειτα καὶ τὴν ὑπὲρ τῆς μιᾶς τιμὴν καταθέμενος, οὐκ εἰ βῶσαν εἶχε καὶ ἀντιβαίνουσαν, ἀλλ' ἠσύχως ταῖς ἄλλαις συνεπομένην. Καὶ οὕτως μὲν οὕτως.

KZ'. Ἐτερος δὲ, ἀλλ' ἄνωθεν τοῦτο ἐρῶ. Ἐν τῇ νήσῳ κώμη τί; ἐστὶν Ἐρυθρὰ καλουμένη Κωνσταντίας δὴπου τῆς μητροπόλεως οὐ μακράν. Σταθλοῖς γὰρ ἀπέχει οὐ πλέον τριάκοντα. Ἐνταῦθα κατὰ τινὰ χρεῖαν ὁ μέγας πεφοιτηκῶς, εἰσεῖσι τὴν ναῦν προσευχῆς χάριν, καὶ τῶν ἐπιχωρίων διακόνῳ τινὶ, ἐπίτομον ὀθεῖται τὴν ἱερολογίαν ἐκέλευε. Τῇ γὰρ ὀδῶ πολλῇ οὖσῃ πεπονηκῶς ἦν, καὶ μάλιστα θειρίας οὖσης τῆς ὥρας, καὶ τοῦ καύσωνος τὸ τε πολὺν αὐτῷ τὸν κάματον ἐμβάλοντο. Ὁ δὲ σχολαίως μᾶλλον ἐχρητο, καὶ ἐκὼν, παρέτεινε φιλοτίμως δόξαν, ὡς ἔοικεν, ἐκ τοῦδε τὴν ματαίαν θηρώμενος. Δριμὸν οὖν ὀφύσει πρῶτος ἐμβλέψας αὐτῷ, Σιώπα, πληκτικῶς ἐφη, καὶ δ', καθάπερ τινὲ γλωττοπέτῃ τὸ λέγειν ἀφαιρεθεῖς, ἀφορηγῶς ἦν, τὸν εἰρμὸν τῆς ὑπαδομένης εὐχῆς αὐτῷ τὸ τε παρωχημα διακε-

παίς. Ἀλλὰ τοῦ ὁπίου τὸν ἠλλεῖπὸν ἀναπληρώσαν· ἅ
 τοι, προσπίπτει μετὰ τέλος; ἐλαεινός, ὁ πρὸ μικροῦ
 παρ' ἑαυτῷ ὑψηλός, ἄφωνος ὁ πρότερον πληθύνων
 ἐν ῥήμασι καὶ μὴ εὐκαίρῳ διατριβῇ χαίρων. Τῶν
 δὲ τὴν κώμην οἰκούντων τοὺς παρόντας μὲν φόβο;
 εἰσθεῖ· τοὺς δὲ ἀπόντας ἢ φήμη συντρέχειν ἐπολεῖ.
 Καὶ πολλῶν εὐθύς συρρέοντων, ἅμα μὲν ἐν θαύ-
 ματι τοῦ μεγάλου, ἅμα δὲ καὶ τοῦ παθόντος ἰδέω,
 καὶ μάλιστα τῶν συγγενῶν αὐτοῦ καὶ οἰκείων, ὧν
 αὐτίκα καὶ δεομένων τῆς γενναίας ἐκείνης ψυχῆς,
 συγγνώμῃ τῷ τὴν ἀφωνίαν κατακρηθέντι, καὶ ὑπα-
 νειναι αὐτῷ τὸν δεσμὸν, ὅρα τί ποιεῖ ὁ ἐμμελής
 ἐκεῖνος; καὶ λίαν τὴν ἀρετὴν εὐάρμοστος. Τῇ γὰρ
 δεήσει μὲν ἐπικλώμενος· τῷ δὲ παιδείας ἐτι δεῖσθαι
 τὸν διάκονον ἀνθελκόμενος; (ἑώρα γὰρ καὶ τοῦτο διὰ
 τοῦ Πνεύματος;), μερίζει τὴν ἐπιτιμίαν ἀστείως, καὶ
 χρῆσθαι μὲν τῇ γλώττῃ πρὸς πάντα λόγον ἀνίησιν,
 οὐ μὴν ὄλω; ἐλευθερίως, οὐδ' οἷα πρότερον λαμυ-
 ρωτάτῃ καὶ ὠδινῇ συγχωρεῖ, ἀλλὰ ναρκώσῃ καὶ
 ναυχελεῖ, καὶ μικρὰ τινα προσπαιούσῃ, παιδεύων
 μηκέτι μέγα φρονεῖν ἐπὶ γλώττῃ, μηδ' ἐπιθρυ-
 θῆσθαι ῥήμασιν, ὥστε μηδὲ αὐτοῖς πράγμασι τῷ
 σπουδαίῳ καλόν.

KII. Τέλος ἐπιθεῖναι τῷ λόγῳ νῦν ἐβουλόμην,
 καὶ ἀγαπῆσαι τὴν σιωπὴν, ἅτε μὴ τὴν γλώτταν
 ἔχων θυμάσαι τοιοῦτοις συνυφουμένην. Ἀλλ' ἐπεὶ
 καὶ αὐτὸς ὠδίνω τὴν ἐξήγησιν τῇ πρὸς τὸν μέγαν
 στοργῇ, καὶ ὑμᾶς, οὐδὲν ἤττον ἐρῶ κεκηνότας πρὸς
 τὴν ἀκρίβειαν, καὶ ἕτερα πάλιν τῶν θαυμάτων προ-
 θῆσω, βέλτιον ἠγησάμενος ὥπως ἂν ἔχω δυνάμει;
 ταῦτα διεξελεθῆναι, ἢ οὕτω καταλιπεῖν ἀμνημόνευτα,
 πολλῆν ὑμῖν δυνάμεινα τὴν ὠφέλειαν παρέχειν.
 Εἰσθεῖ ποτὲ ναῖν τινα τῆς αὐνοῦ πόλεως ὁ θεῖος
 οὗτος ἀνθρ, τὰς ἐσπερίους ψόδας, ὡς ἔθος, ἐπιτελέ-
 σων. Οὕτω δὲ πω; συνενεχθὲν, οὐκ ἦν ὄχλος πρὸς
 τὸν ναόν. Ἐπεὶ οὖν οὐδεὶς παρῆν ἕτερος εἰ μὴ ὅσων
 ἐν νεωκόροις καὶ λειτουργοῖς, κελεύει πλείονα τὸ τε
 τῶν συνήθων ἀνάψαι τὰ φῶτα, καὶ αὐτὸς μὲν κατ-
 αντικρῦ τοῦ θυσιαστηρίου φαιδρὸς ἵστατο, τὴν
 εἰσθῆσαν εἰρήνην ἐπιφωνῶν· ἐπεὶ δὲ καὶ τὸ πλῆθος
 οὐκ ἦν, ὡς εἰωθε, τὴν ἀπόκρισιν ποιησόμενον,
 φωνῇ τις ἀνωθεν πολλῶν ἀκούεται μυριάδων, καὶ
 τῷ Πνεύματί σου, ὑποφωνούντων. Ἡ δὲ φωνῇ ἐμ-
 μουσός τις καὶ ἑναρμόνιος, καὶ πολὺ τῇ παραλλάττον
 ἔχουσα, ἢ ὥστε καὶ ἀνθρωπίνην εἰκάζεσθαι. Ὡς δὲ
 καὶ ὁ διάκονος τὴν εὐχὴν ἐπετέλει, φόβῳ κατάσχε-
 το; γεγονώς, ἤκουσε πάλιν (ὦ θαύματος!) τῇ, Κύ-
 ριε, ἐλέησον, θεσπεσίως οὕτως ὑποφωνούμενην.
 Καὶ ἐπεὶ ἡ βοή αὕτη ἐκυτῆν καὶ τοῖς; ἔξω δὴλην
 ἐποίησε, συνέθεον πάντες, δεδοκίχτας ὁμοῦ καὶ θαυμά-
 ζοντες, καὶ πρὶν μὲν εἰσῶ θυρῶν γενέσθαι, πέπλη-
 κτο αὐτοῖς ἡ ἀκοή τῇ βοῇ· ἐπεὶ δὲ καὶ εἰσῶ γεγό-
 νασιν, οὐκ ἐτι οὐδὲν ἤκουον οὐδ' ἑώρων οὐδένα,
 ἔτι μὴ τὸν δίκαιον, καὶ ὀλίγου; τῶν ὑπ' αὐτόν, οἷγε
 φωνῆν δὲ προεμένων ἀκούειν θείας ἀγαλλιάσεως.

KΘ'. Οὐδὲ τοῦτο χρῆ σιωπῆσαι, καὶ ὅτι πρὸς
 ἔχον εἰπεῖν, ἀκούσαντες; εἰσεσθε. Ποτὶ γὰρ πάλιν

repente interrupta serie orationis, quæ tunc ab eo
 canebatur. Sed cum sanctus id quod deerat, adim-
 plesset, procidit ad ejus pedes miserabilis, qui
 paulo ante apud se erat excelsus, mutus, qui ver-
 bis antea abundabat, et mora delectabatur intem-
 pestiva. Ex iis vero, qui vicum habitabant, eos qui-
 dem, qui aderant, invasit metus; eos autem, qui
 aberant, fama fecit concurrere; et multis continuo
 confluentibus, tum motis sancti admiratione, tum
 etiam ejus qui passus fuerat, misericordia, et
 maxime ejus cognatis et necessariis, qui etiam ge-
 nerosam illam rogabant animam, ut ei ignosceret,
 qui damnatus fuerat ut esset mutus, et ei relaxa-
 ret vinculum, vide quid facit vir ille aptus virtute
 et concinnus: cum precibus quidem flecteretur,
 quod castigatione autem adhuc egeret diaconus re-
 traheretur (nam hoc quoque videbat per Spiritum);
 pœnam scite partitur, et permittit quidem, ut lin-
 gua utatur ad omnem sermonem, non tamen om-
 nino libere, nec ut prius clara et canora, sed he-
 bete et imbecilla, et parum cespitante et balbu-
 tiente, erudiens, ne amplius propter linguam sibi
 placeret, nec se de verbis jactaret, cum nec de
 rebus quidem ipsis se jactare, viro bono sit ho-
 nestum.

XXV. Volebam nunc imponere finem orationi,
 et amplecti silentium, ut qui nec habeam linguam,
 quæ cum tantis possit extolli miraculis. Sed quo-
 niam et ipse propter meam in hunc sanctum bene-
 volentiam parturio expositionem, et vos video ni-
 hilominus ore hiante ad audiendum attentos, ad-
 jiciam rursus alia miracula: melius esse ducens, ea
 quomodo potero persequi, quam, si ea memoria
 non mandavero, vos illa fraudare utilitate. Ingres-
 sus erat aliquando quoddam templum suæ civitatis
 hic vir divinus, de more vespertina peracturus
 cantica. Ita autem contigerat, ut populus non esset
 in templo. Cum ergo nullus esset alius, nisi æditui
 tantum et ministri, jubet solito plura accendi lu-
 mina; et ipse quidem lætus stabat ex adverso aræ,
 pacem acclamans consuetam. Cum autem non es-
 set, ut solebat, populus responsurus, auditur de-
 super vox quædam multarum myriadum acclaman-
 tium: Et cum Spiritu tuo. Erat vero vox quædam
 modulata et numerosa, et quæ erat præstantior,
 quam ut humana esse conjiceretur. Postquam au-
 tem preces peregit diaconus, timore correptus rur-
 sus audivit (o miraculum!): Kyrie eleison, divine
 acclamatum. Nam priusquam portas ingrederen-
 tur, aures voce percutiebantur. Cum autem in-
 gressi essent, nullum amplius audiebant, neque
 ullum videbant, præter justum, et paucos ex iis
 qui ei ministrabant: qui ipse quoque dicebant se
 neminem quidem hucusque videre, audire vero
 emittentes vocem divinæ exultationis.

καὶ αὐτοὶ ἔφασκον μηδένα μὲν ἄχρι καὶ νῦν ὄρῶν,

XXIX. Nec hoc quoque est silentio prætermittendum, et quod id dicere conveniat, scietis cum

audiveritis. Nam cum vespertinum canticum aliquando esset perductum ad medium, jam quidem lucernæ deficiebat oleum, aliud autem non esse tunc contingerat, parum vero aberat, quin lucerna exstingueretur. Ille autem angebatur animo, ut qui nollet imperfectum relinquere ministerium. Protinus autem virtute quadam quæ non cadebat sub oculos, lucerna quidem scatet oleo, superfunditur vero oleum instar fontis, et cum vasa subjecissent æditui, excipiebant id quod defluebat. Tam copiosam habebat ille magnus vim scatentis gratiæ in anima, non minus quam illud sensibile oleum in lucerna. Atque quod ea quidem, quæ erant in profundo animæ, videre poterat sine impedimento, prius jam declaravit oratio; declarabit autem nuncque.

XXX. Est civitas in Cypro ejusdem nominis, cuius Cyrene in Lybia. Ad eam ex Trimmythunte, cum usus ita vocaret, abibat magnus Spiridon. Eum autem sequebatur Triphyllius quoque discipulus, qui jam Callinicensium civitatis (ut visum fuerat in somnis) factus erat antistes. Cum vero visum esset ei venire per urbem Cythera et montem, qui dicitur Pentadactylus, ubi fuit in loco, qui dicitur Patymne (est autem is locus bonus et amœnus, et multis rebus jucundis affluens), Triphyllius eo loco delectatus, desiderat ipse quoque fieri dominus alicujus agri in Patymna, et eum suæ consecrare Ecclesiæ. Hæc magnificiebat Triphyllius, et animo versabat, quæ neque effugiebant conspectum internorum oculorum Spiridonis; sed et ille pulchre vidit, et placide reprehendit discipulum: O curnam, dicens, o Triphylli, hæc vana et insana assidue mente versas? agros cupiens et vineas, quæ revera quidem sunt nullius pretii; solum autem videntur, et nomine demulcent. Habemus possessionem in cœlis, quæ non potest auferri: habemus domum non manufactam⁶. Illa persequere, illis vel ante tempus spe frueri, quæ non possunt ab alio transferri ad alterum, sed qui eorum semel fuerit dominus, manet habens hæreditatem, quæ minime auferitur. Hæc cum audisset Triphyllius, non temere audiit, sed mellor evasit animo, et ea celavit in cordis penetralibus, et rogavit sanctum, ut ei ignosceret; et postea vitam egit accuratam et perfectam, adeo ut fieret vas electionis Christi, sicut Paulus⁷, et innumerabilia dona sit assecutus. Sic magnus Spiridon alios quidem corripiebat volentes, alios etiam invitos; iis autem, qui correctionem molebant admittere, malus eveniebat exitus: cujusmodi est hoc quod sequitur.

XXXI. Quidam nauta est ejusdem civitatis, cujus sanctus, cum peregre fuisset profectus, et tempus duorum annorum consumpsisset in peregrinatione, reversus est; et cum ad charam rediisset patriam, domum suam invenit inimicam: aperte enim ei fuerat adulterata mulier. Nam et certus erat testis tumor uteri, et fetus, qui in eo gestabatur. Ille ergo

Α τῆς ἐσπερινῆς αὐτῶ μεσοῦσης ῥῆθς, τὸ τοῦ λύχνου μὲν ἔλειπον ἐξέλειπεν ῥῆθ. Ἐτερον δὲ οὕτω τυγχόν, οὐ παρῆν. Τὸ γε μὴν θρουαλλίδιον ἐγγύς ἦν ἀποσθῆναι. Ὁ δὲ ἠθύμει, ἀτελεῖ τὴν λειτουργίαν παραλείπει οὐ βουλόμενος. Αὐτίκα οὖν ἀοράτω δυνάμει ὑπερβλύζει μὲν ὁ λύχνος ἔλαιον. Ὑπερχεῖται δὲ τὸ ἔλαιον κρουνηδόν, καὶ σκευὴ ὑποθέντες οἱ νεωκόροι, τὸ καταρρέον ἐδέχοντο. Οὕτω σαφιλούς ὁ μέγας ἐτρέψα τῆς χάριτος, ὑπερβλυζούσης οὐδὲν ἦστον ἐν τῇ ἐκείνου ψυχῇ ἢ τῷ λύχνῳ φημι τὸ αἰσθητὸν ἔλαιον. Ὅτι μὲν οὖν καὶ τὰ ἐν τῷ βᾶθει τῆς ψυχῆς ἀκωλύτως εἶχεν ὄρᾶν, ἐφθῆ καὶ πρότερον ὁ λόγος δηλώσας, ὅτε καὶ πόρην τοῖς ἐλέγχουσιν ἐβελτιοῦτο· δηλώσει δὲ καὶ τὰ νῦν.

Β Α'. Ἔστι πόλις ἐν Κύπρῳ ὁμώνυμος ἐν Λιβύῃ Κυρήνη. Πρὸς ταύτην ἐκ Τριμιθούτων ὁ μέγας, ἐκάλει γὰρ χρεῖα τις, ἀπήει. Ἐπόμενος δὲ αὐτῷ καὶ Τριφύλλιος; ὁ φοιτητῆς ἦν, ἦδη τῆς τῶν Καλλινικησέων πόλεως κατὰ τὸν ὄνειρον τὴν προεδριαν ἀπεληφώς. Δόξας οὖν διὰ τε Κυθερείας πόλεω, διὰ τε Πενταδακτύλου τοῦ ὄρους ἔλθειν, ἐπεὶ κατὰ τὴν λεγομένην Παρύμνην ἐγένοντο (χῆρος δὲ οὗτος ἀγαθὸς καὶ τεργνός, καὶ πολλοῖς τῶν ἡδέων κτάκομος), ὁ Τριφύλλιος, τῷ τόπῳ ἠσθεῖς, ἐρᾶ καὶ αὐτὸς τινὸς ἐν Παρύμνῃ δεσπότης γενέσθαι, καὶ τῇ κατ' αὐτὸν ἐκκλησίᾳ τοῦτον ἀφοσιώσασθαι. Ταῦτα ὁ Τριφύλλιος περὶ πολλοῦ τε εἶχε, καὶ κατὰ νοῦν ἐστρεφεν, οὐ μὴν ἀθέατα διωκτοῖς ἐδὸν τοῦ Σπυρίδωνος ὀφθαλμοῖς· ἀλλὰ καὶ εἶδεν ἐκεῖνος; καλῶς, καὶ τὸν μαθητὴν πρᾶως ἠλεγξεν, Ἡ τί ποτε, λέγων, Τριφύλλιε, τὰ κενὰ ταυτὶ καὶ μάταια στρέφω ἐν καρδίᾳ διατελεῖς, ἀγρῶν καὶ ἀμπελώνων ἐρῶν, ἐστὶ μὲν πρὸς ἀλήθειαν οὐδενὸς, δοκοῦσι δὲ μόνον, καὶ θέλγουσι τῷ ὄνοματι; Ἐχομεν κτήσιον ἐν οὐρανῶς ἀναφαίρετον· ἔχομεν οἰκίαν ἀχειροποίητον· ἐκεῖνων ἔχου· ἐκεῖνων καὶ πρὸ τῆς ὥρας ἀπόλαυται; ἐλπίζου, ὧν οὐκ ἐστὶ μετὰθεσις εἰς ἕτερον ἐξ ἐτέρου, ἀλλ' ὅς ἂν ἀπαξ αὐτῶν ὄφθῃ κύριος, μένει, κληρὸν ἔχων οὐδαμῶς ἀφαιρούμενον. Ταῦτα ἀκούσαντα τὸν Τριφύλλιον, μὴ ἀπλῶς ἀκοῦσαι, ἀλλὰ καὶ βελτιωθῆναι τὴν γνώμην, καὶ καρδίας αὐτὰ τιμαιοῖς ἐγκρύψαι, δεηθῆναι τε τοῦ ἁγίου, συγγνώμης τυχεῖν, καὶ τὸ μετὰ ταῦτα πρὸς ἀκριβείαν ζῆν, ὥστε καὶ σκεῦος ἐκλογῆς γενέσθαι, κατὰ Παῦλον, Χριστοῦ, καὶ μυρίων ἀξιοθῆναι τῶν χαρισμάτων. Οὕτως ὁ μέγας οὐ; μὲν ἐκόντας, οὐδὲ καὶ ἀκοντας ἐπαιδαγωγεῖ, καὶ τοῖς μὴ βουλομένοις δέξασθαι τὴν παιδαγωγίαν, οὐ καλὸν ἀπήντα τὸ τέλος· οἶον δὲ καὶ τοῦτο.

ΔΑ'. Θαλαττουργός τις τῆς αὐτῆς τῷ ἁγίῳ πόλεως ἀπόδημος γεγονώς, καὶ χρόνον τῇ ἀποδημίᾳ τρίψας συχόν, δύο ὄλων ἐτῶν ἐπανῆκεν, καὶ πατριδα τὴν φθιῆν ἀπολαθόν, τὴν οἰκίαν εὖρε κομιδῇ πολεμίαν. Μειοίχευτο γὰρ αὐτῷ ἡ γυνὴ φανερώς. Ἐπεὶ καὶ μάρτυς ἦν ἀψευδής, ὅ τε τῆς γαστρὸς ὄγκος, καὶ τὸ κυφορούμενον ἐμβρυον. Μικροῦ μὲν οὖν ἐκεῖνος

⁶ II Cor. v, 1. ⁷ Act. ix, 15.

εὐθὺς καὶ τὸ γύναιον ἂν διεγράψατο· Μεστὸς γάρ, Α parum adfuit quin uxorem interficeret : Pleus enim, inquit, ira est zelus viri ejus ¹⁰. Cum vix autem iram cohibuisset, et considerasset, quod neque esset ei honestum cum ea amplius habitare, neque bonum eam interficere (hoc enim, illius esset exitium; illud vero, perpetuum ei in vita probrum, et cordis cruciatus, qui finem non haberet), eam quidem relinquit; protinus vero venit ad sanctum, et omnia sigillatim aperit, peregrinationem, tempus, adulterium, et omni exceptione majus uteri ejus testimonium. Deinde quid ageret, quomodo ferret, quid de hac re sentiret sciscitatur; et dicit se velle quidem dimittere uxorem, cupere autem scire, an hoc quoque ei ita videatur. Illa vero illius quidem mentem admiratur; deplorat autem et miseratur calamitatem; accersit vero mulierem, et non interrogat quidem, num id fecisset (esset enim supervacanea interrogatio; quis enim id melius renuntiat, quam uterus, cum sit res manifestata): sed cur sic virum affecisset probo et decore? Illa autem (est enim mulier res impudens et temeraria) cum pudorem semel exuisset, nequam mentiri aperte erubescibat, et constanter affirmabat, se cum nullo alio rem habuisse. Illo vero contra tempus afferente absentiae, utpote quod per eam posset argui mendacium, ea ne sic quidem quidquam remisit de impudentia: sed tumultuabatur execranda, et contradicere conabatur mulier audacissima, adeo ut qui audiebant, ejus responsionem ægrius ferrent quam adulterium. Quamdiu enim, aiebat, fuit maritus meus, tamdiu fuit mihi insans in utero, ut simul et ille ex aliena, et hic ex meo utero prodiret. Cum hæc et his majora magno impudenter diceret Spiridoni, quin etiam tumultum excitaret, et vociferatione compleret civitatem, et tanquam gravissima affecta injuria, eos qui aderant, vocaret ad opem ferendam, vir ille mitissimus ne sic quidem eam judicio subjiciens, sed eam metu potius atrahens ad pœnitentiam: Si quidem, o mulier, inquit, sicut in magnum prolapsa es peccatum, ita etiam magnam induxisses pœnitentiam, fortasse etiam tibi magna peccati, quæ non a Dei superetur clementia. Quoniam autem adulterio quidem desperationem, desperatione vero impudentiam etiam parturiisti, justum quidem erat, ut tu horum præmia agnosceres, et velox subires supplicium. Verumenimvero adhuc tibi præbentes locum pœnitentiæ, hoc dilucide prædicimas, hunc fetum non esse tibi in lucem exiturum, donec ipsa lucem veritatis sub profundis mendacii tenebris celare destiteris, ea volens legere, quæ vel ab ipsis cæcis videntur, ut aiunt. Hæc verba ad rem paulo post rediguntur mulieri, et ante tempus partus graves eam invadentes dolores, acriter quidem torquebant uterum, fetum autem nihilo scilicet intus retinebant; et quod

εὐθὺς καὶ τὸ γύναιον ἂν διεγράψατο· Μεστὸς γάρ, Α parum adfuit quin uxorem interficeret : Pleus enim, inquit, ira est zelus viri ejus ¹⁰. Cum vix autem iram cohibuisset, et considerasset, quod neque esset ei honestum cum ea amplius habitare, neque bonum eam interficere (hoc enim, illius esset exitium; illud vero, perpetuum ei in vita probrum, et cordis cruciatus, qui finem non haberet), eam quidem relinquit; protinus vero venit ad sanctum, et omnia sigillatim aperit, peregrinationem, tempus, adulterium, et omni exceptione majus uteri ejus testimonium. Deinde quid ageret, quomodo ferret, quid de hac re sentiret sciscitatur; et dicit se velle quidem dimittere uxorem, cupere autem scire, an hoc quoque ei ita videatur. Illa vero illius quidem mentem admiratur; deplorat autem et miseratur calamitatem; accersit vero mulierem, et non interrogat quidem, num id fecisset (esset enim supervacanea interrogatio; quis enim id melius renuntiat, quam uterus, cum sit res manifestata): sed cur sic virum affecisset probo et decore? Illa autem (est enim mulier res impudens et temeraria) cum pudorem semel exuisset, nequam mentiri aperte erubescibat, et constanter affirmabat, se cum nullo alio rem habuisse. Illo vero contra tempus afferente absentiae, utpote quod per eam posset argui mendacium, ea ne sic quidem quidquam remisit de impudentia: sed tumultuabatur execranda, et contradicere conabatur mulier audacissima, adeo ut qui audiebant, ejus responsionem ægrius ferrent quam adulterium. Quamdiu enim, aiebat, fuit maritus meus, tamdiu fuit mihi insans in utero, ut simul et ille ex aliena, et hic ex meo utero prodiret. Cum hæc et his majora magno impudenter diceret Spiridoni, quin etiam tumultum excitaret, et vociferatione compleret civitatem, et tanquam gravissima affecta injuria, eos qui aderant, vocaret ad opem ferendam, vir ille mitissimus ne sic quidem eam judicio subjiciens, sed eam metu potius atrahens ad pœnitentiam: Si quidem, o mulier, inquit, sicut in magnum prolapsa es peccatum, ita etiam magnam induxisses pœnitentiam, fortasse etiam tibi magna peccati, quæ non a Dei superetur clementia. Quoniam autem adulterio quidem desperationem, desperatione vero impudentiam etiam parturiisti, justum quidem erat, ut tu horum præmia agnosceres, et velox subires supplicium. Verumenimvero adhuc tibi præbentes locum pœnitentiæ, hoc dilucide prædicimas, hunc fetum non esse tibi in lucem exiturum, donec ipsa lucem veritatis sub profundis mendacii tenebris celare destiteris, ea volens legere, quæ vel ab ipsis cæcis videntur, ut aiunt. Hæc verba ad rem paulo post rediguntur mulieri, et ante tempus partus graves eam invadentes dolores, acriter quidem torquebant uterum, fetum autem nihilo scilicet intus retinebant; et quod

¹⁰ Prov. vi, 14.

est malorum omnium extremum, cum ne sic quidem quidquam de sua remitteret perveracia, eam transmittunt ad mortem maxime miserabilem. Ejus calamitatis alius quidem misereretur, ego vero male mentis, et cui non potuit ullum adhiberi remedium. Quamobrem dicunt sanctum magnum dolore accepisse, et lacrymas emisisse ex oculis, et adjecisse: Non amplius iudicabo inter homines, cum tam cito eos invadat prolata sententia. Hæc quæ visa et audita fuerant, effecerunt ut esset magna in sanctum reverentia: et ideo pie et caute eum attendebant, et cum timore ad eum aspiciabant, sicut etiam olim ad apostolos, qui in Ananiam et Saphiram modo fecerant miraculum ¹¹.

XXXII. Sed hæc quidem est narratio improbæ et scelestæ mulieris. Adjiciatur autem narratio quoque de ea quæ recte et ut oporteat, amabat maritum. Mulier quædam nomine Sophronia, quæ prioribus erat moderata et pia, non habebat maritum, qui esset ejusdem cujus ipso in fide sententiæ, sed ille errorem tenebat gentilium. Illa vero non intermittebat ad sanctum ventitare, et eum vehementer rogare, ut maritum liberaret ab insania. Sed nec ejus maritus prohibebat, quominus veniret ad sanctum: partim quidem, ut qui ignoraret quantum de causa ad eum accederet, partim vero, quod apud eum quoque sanctus in magna haberetur reverentia. Nam ipse quoque ad illum ventitabat, et eo tanquam amico utebatur, et illum honorare, proprium suum ducebat honorem. Præterea autem magnus quoque Spiridon ad eum veniebat. Cum ergo sic se invicem hospitio acciperent et acciperentur, convivium quandoque simul ineuntes, sanctus opportuno volens captare amicum suum gentilem, conversus, eis audientibus, dicit cuidam ex iis qui ministrabant: Puer, inquit, parvus, qui meæ fidei fuit commissus, ut gregem pasceret, graviore somno oppressus, peduces perdidit. Cum eum autem dimisisset somnus, diligenter scrutatus, invenit omnes simul absconsas in quadam spelunca. Priusquam vero eas invenisset, ad nos misit nuntium, qui significaret quod evenerat. Ille autem accessit, et stat pro foribus. Tu vero descende, et ei nuntio significa, omnes esse inventas, et nec unam quidem deesse gregi. Audivit minister, et abiens maxima celeritate, ei significavit, qui stabat pro foribus. Mensa nondum sublata, alius rursus veniens nuntius, renuntiat omnia similiter, inventas peduces, et boves, et ne unam quidem deesse numero. Hæc dicta iis quæ sanctus dixerat, omnino convenientia, magnum stuporem iniecerunt illi idololatras, et sanctum pro Deo habebat, et observabat: et volebat eadem facere, quæ Lycaones aliquando faciebant Barnabæ et Paulo ¹², nempe ei tauros sacrificare, et in vestibulo coronas suspendere. Ille vero sicut illi, ei dixit: Non ego sum Deus, sed servus Dei potius, homo qui sum obno-

A ἔλαττον ὅτι μὴδὲ οὕτω πειθομένην ὑφείναι τῆς ἀπονοίας, ἔλεινῶ θανάτῳ παραπέμπουσι καὶ οἰκτίστῳ. Ταύτην ἄλλως μὲν ἂν τις τῆς συμφορᾶς φικτεῖεν· ἐγὼ δὲ τῆς γνώμης τῆς πονηρᾶς καὶ ἀθεραπεύτου, ἐπ' ᾧ καὶ τὸν ἅγιον, φασί, μᾶλλον περιπαθήσαντα, δάκρυόν τε ἀφείναι τῶν ὀφθαλμῶν καὶ προσθέντα, οὐκ ἔτι τοῦ λοιποῦ, φάναι, δικάτω τινὶ ἀνθρώπων, οὕτως ὀξέως ἐπικαταλαμβανούσης τῆς ἀποφάσεως. Ταῦτα ὁσοῖς ὁρατὰ τε καὶ ἀκουστὰ γέγονε, πολλὴν αὐτοῖς ἐνῆκε τὴν πρὸς τὸν μέγαν αἰδῶ, καὶ διὰ τοῦτο εὐλαδῶς τε προσέχον αὐτῷ, καὶ φόβῳ προσέβλεπον, καθὰ καὶ πάλαι τοῖς ἀποστόλοις, ἄρτι τε θαυματουργηκότι, τὰ περὶ Ἀνανίαν καὶ Σαπφείραν.

B ΔΒ'. Ἄλλὰ τοῦτο μὲν πονηρᾶς καὶ φαύλης γυναικὸς τὸ διήγημα· προκεισθῶ δὲ καὶ καλῆς. Γυνή τις τοῦνομα Σωφρονία, καὶ τὸν τρόπον δὲ σώφρων οὔσα καὶ εὐσεβῆς, οὐκ εἶχε τὸν ἄνδρα καὶ περὶ τὴν πίστιν ὁμόδοξον, ἀλλὰ πλάνης ἦν ἐκεῖνος τῆς τῶν Ἑλλήνων μεταποιούμενος. Ἡ δὲ οὐκ ἀνίει τῷ ἁγίῳ φοιτῶσα καὶ δεομένη θερμῶς τῆς μανίας ἀπαλλάξαι τὸν ἄνδρα. Οὐ μὲν οὐδὲ ὁ ταύτης ἀνὴρ τὰς πρὸς τὸν ἅγιον ἀφίξεις ἀπέργεν αὐτῇ, τοῦτο μὲν καὶ ὡς ἄγωνιαν ἔχων, οὐ χάριν αὐτῷ παραβάλλοι, τοῦτο δὲ καὶ ὡς τὸν μέγαν διὰ πολλῆς ὄσης αἰδοῦς τιθέμενος· ἐπεὶ καὶ αὐτὸς οὗτος παρ' ἐκείνον ἐφοῖτα, καὶ ὡς φίλῳ τὰ πολλὰ ἐχρήτο, καὶ τιμὴν ἰδίαν ἤγειτο τὸ ἐκεῖνον τιμᾶν· ἔστι δὲ ὅτε καὶ ὁ μέγας παρ' αὐτὸν ἀφικνεῖτο. Ὡς οὖν οὕτως ἐξένιζον ἀλλήλους καὶ ἐξένιζοντο συνεστιωμένοι ποτε καὶ συνδειπνούντες, ὁ ἅγιος· εὐαφώρμω· τὸν Ἑλληνα φίλον θηρᾶσαι βουλούμενος, στραφεὶς εἰς ἐπήκοον αὐτῶν τινὶ τῶν ὑπηρετούντων, Ὁ παῖς· ὁ μικρὸς, ἔφη, ὁ τὸ κοιμῆσαι νέμειν μοι πιστευθεὶς, ὑπὸν βαθυτέρῳ κατασχισθεὶς ἀπολωλέκει τὰ θρέμματα. Τοῦ ὑπνοῦ δὲ ἀνέταξ αὐτὸν πᾶντο σφόδρα ἐραυήσας, εὔρει ἐν τηλαίῳ τινὶ πάντα ὁμοῦ κρυπτόμενα· εὐθάνοι δὲ πρὶν ἢ ταῦτα εὔρειν, ἄγγελον ὡς ἡμᾶς ἀποστέλλων εἶπεν τὸ συμβᾶν ποιησόμενον. Καὶ δὲ, ἤδη παραγενόμενος, πρὸ τῶν πυλῶν ἵσταται. Ἄλλὰ σὺ κατελιθὼν, ὦ οὗτος, γνώρισον αὐτῷ δὴ τῷ ἀγγέλῳ ὅτι εὔρηται ἀκριβῶς πάντα, καὶ οὐδὲ ἓν ἐνδὲ τῷ κοιμῆσι. Ἦκουσεν ὁ ὑπηρετῶν ταῦτα, καὶ ἀπελιθὼν πρὸς τὰς τῆς τῷ πρὸ τῶν πυλῶν διεσάφησεν. Οὐβῶ τῆς φρακίτης ἀρθείσης, ἕτερος αὐθις ἄγγελος παρελθὼν πάντα ὁμοίως ἀπήγγειλε τὴν εὔρεσιν καὶ τὸν τόπον, καὶ δὲ μὴδὲν ἐλλείπων ὁ ἀριθμὸς ἦν. Ταῦτα συνοδῶς παντάπασι τῷ ἁγίῳ ρηθέντα, πολλὴν ἐκπληξιν ἐμβέβληκε τῷ εἰδωλοτάτῳ, καὶ ὡς θεῷ τῷ δικαίῳ προσέχων ἦν, καὶ τὰ αὐτὰ ποιεῖν ἠθούλετο, ἃ δὴ ποτε καὶ Λυκάονες πρὸς Βαρνάβαν καὶ Μαῦλον ἐποίουν, θύειν αὐτῷ ταύρους, καὶ τοῦ πυλῶνος· στέμματα ἐξαρτᾶν. Ὁ δὲ, ὡς περὶ χάκεινο· πρὸς αὐτὸν, Οὐκ ἐγὼ θεός, εἶπεν, ἀλλὰ δοῦλος Θεοῦ μᾶλλον, ἀνθρώπος σοὶ ὁμοιοπαθής. Τὸ δὲ καλῶς εἰδέναι τὸν μόνον Θεὸν τοῦτό μοι καὶ τὰ ταῦτα εἰδέναι χαρίζεται. Ὅν εἰ καὶ εὐ Δεσπότην ὁμολογῆσεις, εἴη πάντως

¹¹ Act. v, 1 seqq. ¹² Act. xiv.

ἀκριθείη, οἷον δὴ παρ' ἐκείνῳ κράτος ἀμαχον καὶ ἰσχύς. Καὶ ὁ μὲν ὁσῖος ταῦτα ἢ δὲ φιλόχριστος πλεόν ἢ φιλανδρος τοῦ παραδόξου τούτου πράγματος οἶα καιροῦ προσήκοντος λαβομένη, καὶ τὰ παρ' αὐτῆς ἀρμολίως προσενεγκούσα, πείθει τὸν ἄνδρα, πᾶσαν μὲν τὴν ματαίαν ἐξομόσασθαι πλάνην, καὶ τὸ παρ' τὰ εἰδῶλα σέβας ἐκμυκτηρίσαι, μεταμαθεῖν δὲ καλῶς τὴν εὐσέβειαν, καὶ τὸν Χριστὸν ἐνδύσασθαι διὰ τοῦ βαπτίσματος.

ΔΓ'. Εἰ τὸ ἐξῆς διήγημα σιωπῇ κρύψομεν, πῶς οὐχὶ τοὺς ἀκροατὰς μεγίστην ἂν ὠφέλειαν ἀποστερήσωμεν, μάλιστα μετὰ τοῦ ὠφελίμου καὶ πολὺ τὸ χάριεν συνεπαγομένου; Λεγέσθω τοιγαροῦν καὶ αὐτὸ, καὶ ἀκοὰς ἐστιάτω τὰς φιλοκάλους. Φασὶ τὸν μέγαν κατὰ πολὺ τὸ μέτριον καὶ τύφου κεκαθαυμένον, θεοφιλῶς μὲν τῆς ἐπισκοπῆς ἔχεισθαι, οὐδὲν δὲ ἤττον, καὶ τῶν θρημμάτων μεταποιεῖσθαι. Ἄωρ γοῦν ποτε τῶν νυκτῶν κλέπται, ταῖς ἐπαύλεσιν ἐπελθόντες, τινὰ τῶν αὐτοῦ θρημμάτων ἐσύλων. Θεὸς δὲ ὁ τοῦ ποιμένου ἐπιμελόμενος οὐδὲ τῶν ὑπ' αὐτῷ ποιμαινομένων ἡμέλει. Ἄλλ' οἱ φῶρες οὗτοι, δεσμοῖς ἀφύκτοις ἀοράτως περιληφθέντας, τὰς χεῖρας ἰδέδεντο. Καὶ ἀναχωρεῖν οὐδ' ὅλως ἀνέεντο. Ὁρθροῦς ἦδη παρῆν, καὶ γνοῦς ὁ μέγας τὸ γεγονός, τὰς χεῖρας αὐτοῦς ἔχοντας ὀπίσω περιηγμένας καὶ δεδεμένας ἰδὼν, εὐχῆ μὲν αὐτοῖς τὸν δεσμόν ἀνῆκε, κλειῖστα δὲ παραινέσας, ἐκ δικαίων πόνων τὰ ἀναγκαῖα πορίζεσθαι, καὶ κριὸν αὐτοῖς ἐπορέγει, Ἵνα μὴ μάτην ἠγγυπηκότες ἦτε, χαρίεντως ἐπιφθεγξάμενος. Πλὴν ἀλλὰ καὶ ἄλλο τῷ βῆθέντι ἀκολουθεῖν ὤρμηται, παρ' οὐδὲν ἐκείνου τὴν ἡδονὴν ἐλαττοῦμενον.

ΔΔ'. Τριμηθούσιος τις ἀνὴρ, νηὶς κύριος ὢν, καὶ πρὸς ἐμπορίαν χρυσοῦ δεηθείς, πρόσεισι τῷ ἁγίῳ παρ' αὐτοῦ ληψόμενος. Καὶ ὅς, μετὰ τῶν ἄλλων καὶ ταύτης πληρωτῆς, ὢν τῆς ἐντολῆς, ἣ « Τὸν θέλοντα παρὰ σοῦ δανείσασθαι, φάσκει, μὴ ἀποστραφῆς, » ὅπερ αὐτῷ προσῆν ὀλίγον, καὶ τοῦτο ἀναγκαίως χάριεν τῆς ἐπισκοπῆς χρείας, ἐγχειρίζει προθύμως. Ὁ δὲ, τοῦτο λαθὼν, καὶ τὸν ἀπέπλουον δεξιῶς θέμενος, ἐπεὶ ἐπινῆκε σὺν κέρδει, πρόσεισι τῷ ἁγίῳ καταθήσων τὸ ὄφλημα, καὶ αὐτὸς οὐδὲν περιεργασάμενος, οὔτε τὸν ἀριθμὸν, ὡσπερ ἔθος, τοῖς πολλοῖς λογισάμενος, αὐτὸν ἐκείνου ἀναστάντα κελεύει, ἐν ἐκείνῳ καταθέσθαι τῷ σκεύει, ἐξ οὗ δὴ καὶ τὸ πρότερον αὐτὸ εἰληφῶς ἦν. Καὶ τότε μὲν τὸ χρηστὸν τοῦ δανειστοῦ καὶ ἀπραγμον ὁ ἔμπορος αἰδεσθεὶς, ἐκεῖ τὸν χρυσὸν, ὡσπερ ἄρα καὶ ἐκελεύσθη, κατέθετο· ὡς δὲ καὶ αὐθις τῆς χρείας αὐτὸν ἐπειγούσης, οὕτω μὲν ἐτοίμως ἐλάμβανεν, οὕτω δὲ καὶ ἀδόλω; αὐτὸς κατετίθετο, καὶ τὸν τρόπον τοῦτον πολλάκις ἐγίνετο, πάθος ὑποτρέχει φιλαργυρίας τὸν ἔμπορον, καὶ ἀπίστως πρὸς τὸν πιστευόντα καὶ πονηρῶς διατίθεται, καὶ τὴν ἀλήθειαν διαφθείρει,

xius eisdem, quibus in, affectionibus. Ut autem recte sciam, largitur is, quem si tu quoque Dominum fueris confessus, accurate omnino scies, quam sit apud illum inexpugnabilis potentia et quantum vires. Illa vero Christi magis amans, quam viri, hac te tanquam opportuna aliqua arrepta occasione, ex se quoque ea afferens, quæ ei conveniebant, marito persuadet, ut omnem quidem vanam abjuret errorem, et cultum irrideat simulacrorum: recte autem discat veram pietatem, et Christum induat per baptismum.

XXXIII. Si eam, quæ deinceps sequitur, narrationem silentio texerimus, quomodo non privabimus auditores maxima utilitate, cum simul cum utili, multum etiam inducat jucunditatis? Dicitur ergo hæc quoque. Ferunt magnum Spiritonem, prout erat modestissimus, et ab omni fastu et superbia alienus, præclare quidem et sancte episcopatum suum administrasse, nihilo secius autem ovium quoque curam gessisse. Intempesta vero nocte stabulum adorti latrones, suffurabantur quasdam ex ejus pecudibus. Deus autem, qui curam gerebat pastoris, ne oves quidem quas pascebat, neglexit. Sed fures isti inevitabilibus, quæ sub aspectum non cadebant, vinculis comprehensi, et vinctis erant manibus, et non poterant omnino recedere. Jam mane aderat, et cum magnus cognovisset Spiridon, quod factum fuerat, videns eis manus pone adductas et vinctas, precibus quidem eis relaxavit vinculum: cum plurimum autem eos admonuisset, ut ex justis laboribus pararent, quæ erant sibi necessaria, eis etiam præbet arietem, lepide elocutus: Ne frustra vigilaveritis. Cæterum aliud quoque se offert, volens sequi id, quod dictum est, quod illi nihil cedit jucunditate.

XXXIV. Vir quidam Trimmythuntinus erat navis dominus, et cum auro opus haberet ad mercaturam, accedit ad sanctum, ab eo accepturus. Ille autem hujus quoque præcepti cum aliis adimpletor, quod dicit: « Eum, qui a te voluerit mutuo accipere, ne averseris¹³, » id paucum quod habebat, idque paratum propter necessarium usum episcopatus, ei tradidit prompto et alacri animo. Ille vero, qui id acceperat, cum ei fausta et felix successisset navigatio, et cum lucro esset reversus, accedit ad sanctum, debitum soluturus. Ille autem non curiose scrutatus, nec multis ratiocinatus, jubet illum ipsum qui attulerat, reponere in illo ipso vase, ex quo id prius sumpserat. Et tunc quidem ejus qui mutuo dederat, reveritus mercator bonitatem, et a negotiorum sollicitudine remotionem, illic aurum deposuit, sicut jussus fuerat. Cum autem usu eum rursus urgente, sic quidem prompte acciperet, et sic ipse rursus sine dolo reponeret, et hoc sæpe fieret, subit mercatorem vitium avaritiæ, infideliterque et maligne se gerit in eum, qui credebat, et violat veritatem: et cum

¹³ Matth. v, 42.

malefici materiam invenisset libertatem, fingit A quidem se reponere. Cum vero nihil reposuisset, sed vas vacuum clausisset, recessit. Sed sanctum non sic permisit decipi, « qui comprehendit sapientes in malitia eorum, » ut sacra dicunt Eloquia ¹⁴: et ne simplicitas et liberalitas facile posset decipi, et facile despiceretur, et contemptui haberetur ab astutioribus, vide quemadmodum sapiens et justa Dei providentia eum qui injuriam facere erat aggressus, ut sibi potius malefaciat, efficit. Nam cum in sumptibus aurum consumpsisset, non ad lucrum, et deinde redactus esset ad inopiam, prioris viæ meminit, et veniens ad magnam Spiridonem, aurum, quod non reposuerat, quærebat, ut qui reposuisset. Illum vero non latuit quidem maleficium: placide autem, ut solebat, jussit ut iret et acciperet. Ille vero, tanquam qui nihil turpe fecisset et illiberale, abiit accepturus id quod repositum fuerat. Cumque aperuisset, et vas inane reperisset, quomodo etiam reliquerat, hoc quidem sancto renuntiat, cum existimans id latere. Ille autem jubet eum quærere diligentius: Ex quo enim, inquit, tu reposuisti, nullius alterius manus, quod depositum fuerat, acceperunt. Ille vero simulat se rursus scrutari. Cum autem inveniri non posset, quod revera non erat, et præ se ferens ignorantiam, diceret ille rursus, se nihil invenire, vir ille bonus et mitis: Si vere, inquit, reposuisses, quod reposuisses, facile invenires. Sin vero, quod apud te mansit, id nunc quæris a nobis, scias te ipsum potius, quam nos decipi. Hoc cum ille audivisset, et simul haberet conscientiam eum tacite reprehendentem, minime tulit, sed humi statim procidit, et sacros illius pedes prehensans, petit veniam. Sanctus autem promptius remisit, quam ille petiit; de cætero vero est adhortatus, ne aliena sic concupisceret, neque dolis et mendaciis pollueret conscientiam. Nam quod ex ejusmodi, inquit, rebus paratur lucrum, non est omnino lucrum, sed damnum manifestum.

XXXV. Cum unius adhuc ex sancti miraculis meminerit oratio, vadet ad ejus decessum. Aiunt quod cum sanctus esset adhuc superstes, et præesset episcopatu, patriarcha Alexandrinus indicta D synodo omnium qui ei subjecti erant, episcoporum, volebat gentiles statuas et imagines communibus precibus evertere, et eas in terram dejicere. Rebus enim ejusmodi adhuc plena erat civitas: et quomodo Paulus, ipse quoque inflammabatur spiritu, et ardentem spirabat adversus impietatem. Cum omnes ergo concurrissent, et se dedissent precibus, aliæ quidem statuæ Dei nutu et viribus devolutæ fuerunt et in terram dejectæ, ex iis autem una sola, et si et separatim, et simul cum illo patriarcha multas preces fudissent, manebat in suo loco: non quod Deus non attenderet, aut despiceret sacras illorum preces,

ὑπόθεσίν τε κακοῦργίας εὐρηκῶς τὴν ἐλευθερίαν, καταθέσθαι μὲν ὑποκρίνεται, μηδὲν δὲ καταθεῖς, ἀλλὰ κενὸν τὸ σκεῦος ἀσφαλισάμενος ἔρχετο. Ἄλλ' οὐχ οὕτω; ἔξην ἡμεῖς παρακρουσθῆναι τὸν ἅγιον ὁ δρασσόμενος τοὺς σοφοὺς ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτῶν, ὡς τὰ ἱερὰ δῆπου φασὶ λόγια, ἵνα μὴ τὸ ἀπλοῖκόν τε καὶ ἐλευθέριον εὐξαπατήτων ἦ, καὶ καταφρονῆται βραδίως ὑπὸ τῶν πανουργοτέρων καὶ ἀτιμάζῃται. Ὅρα τοίνυν ὅπως ἡ σοφία καὶ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ πρόνοια τὸν ἀδικῆσειν ἐπιχειρήσαντα ἑαυτὸν ἀδικῆσαι μᾶλλον παρασκευάζει. Δαπάναις γὰρ, ὡς εἴποιεν, οὐ πρὸς κέρδος ὁρώσαις τὴν χρυσίον ἀνηλωκῶς, ἔπειτα πρὸς ἀπορίαν ἐλάσας, ἐδοῦ πάλιν μέμνηται τῆς προτέρας, καὶ πρὸς τὸν μέγαν ἐλθὼν, ὃ μὴ κατέθετο χρυσίον, ὡς καταθεῖς; ἐπέζηται. Τὸν δὲ οὐκ ἔλαθε μὲν τὴ κακοῦργημα, πρῶτος δὲ οὕτως ἐκέλευεν, ὡς περ ἔθως, ἀπελθόντα λαβεῖν. Ὁ δὲ, ὡς μηδὲν σκαιὸν βράσας καὶ ἀνελεύθερον, ἀπῆει τὴ δῆθεν καταβληθὲν ληψόμενος καὶ διανοήσας, καὶ κενὸν τὸ σκεῦος εὐρών, ὡς περ δὴ καὶ κατέλιπεν, ἀπαγγέλλει μὲν τοῦτο πρὸς τὸν ἅγιον λαυθάνειν οἰόμενος, ἀκούει δὲ ἀκριβέστερον ἐκζητῆσαι. Ἐξ ὅτου γὰρ, εφη, καὶ κατέθετο σὺ, οὐδενὸς ἄλλου χεῖρες; τὴ καταβληθὲν εἰλήφασι. Καὶ ὁ πάλιν προσποιεῖται μὲν ἐρευνῆναι· ἐπεὶ δὲ ἀδύνατον εἶναι ὃ μὴ ἀληθῶς ἦν, σκηψάμενος ἄγνοια, οὐδὲν εφη πάλιν τὸ παράπαν εὐρεῖν. Ὁ δὲ χρυστὸς καὶ πρῶτος; ἐκεῖνος ἀνὴρ, εἰ μὲν, ὡ φιλτατε, εφη, ἀληθῶς ἐτύχωνες θεοικῶς, εὔρες ἂν καὶ ὃ κατέθεικας εὐχερῶς· εἰ δὲ ὃ πρὸς σοὶ ἔμεινε, τοῦτο νῦν παρ' ἡμῶν λαβεῖν ἐκζητεῖς; Ἰσθὶ σεαυτὸν μᾶλλον ἢ περ ἡμᾶς παραλογιζόμενος. Τοῦτο ἐκεῖνον ἀκούσαντα, καὶ τὸν κρυπτεῖν ἅμα συνεφαπτόμενον ἔχοντα τῆς συνειδήσεως ἐλεγγον, μηδαμῶς ἐνεγκεῖν, ἀλλ' εὐθέως πρὸς γῆν τε καταπεσεῖν, καὶ τῶν ἱερῶν ἐκεῖνου ποδῶν ἀνάμενον συγγνώμην αἰτεῖν· τὴν δὲ ἐτοιμότερον μὲν ἀφεῖναι, ἢ ἐκεῖνον αἰτήσασθαι, προτινέσθαι δὲ τοῦ λοιποῦ μὴ οὕτω τῶν ἄλλοτριῶν ἐπιθυμεῖν, μηδὲ δόλοισι καὶ ψεύδεσι καταμαίνειν τὸ συνεδῆς. Τὸ γὰρ ἐκ τοιούτων, φησὶ, περιποιούμενον οὐ κέρδος ὄλω, ἀλλὰ ζημία σαφής.

ΛΕ'. Ἐνὸς ἔτι τῶν τοῦ ἁγίου μνησθεῖς ὁ λόγος, ἐπὶ τὴν τελευταίαν αὐτοῦ βαδιεῖται. Φασὶν δτι, πατριάρχης τοῦ ἁγίου καὶ τῆς ἐπισκοπῆς προεδρεύοντος, ὁ πατριάρχης Ἀλεξανδρείας, σύνοδον παρυγεῖλας τῶν ὑπ' αὐτῷ πάντων ἐπισκόπων τὰ Ἑλληνικὰ ἔξοσα καὶ ἀγάλματα, εὐχῆς κοινῆς τρόπιον ἠθούλετο θέσθαι, καὶ εἰς γῆν ταῦτα καταβαλεῖν· ἔτι γὰρ ἀναπέπληστο τῶν τοιούτων ἡ πόλις, καὶ καθὰ Παῦλος ἐνεπίπτατο καὶ οὗτος τὸ πνεῦμα, καὶ θερμὸν ἔπνευ κατὰ τῆς ἀσεβείας. Πάντων οὖν συνδραμηκῶτων, καὶ εἰς εὐχὴν ἑαυτοῦς ἐκδόντων, τὰ μὲν ἄλλα τῶν ἔξοσων νεύματι τοῦ Θεοῦ καὶ ἰσχυρῶς διεδονεῖτό τε καὶ εἰς γῆν καταβάλλετο· ἔν δὲ τούτων μόνον, καίτοι πολλὰς καθ' ἕνα τε καὶ ὁμοῦ τὰς εὐχὰς σὺν αὐτῷ δῆπου τῷ πατριάρχῃ ποιησαμένων, ἔμεινε κατὰ χώραν, οὐ τοῦ Θεοῦ μὴ προσέχοντος; ἢ

¹⁴ Job. v, 13; I Cor. iii, 19.

ἀτιμάζοντος τὰς ἐκείνων εἰχὰς, ἀλλ' οἰκονομῶν τοιαῦτα σοφῆ θέλοντος τὸν ἑαυτοῦ δοξάσαι θεραπευτήν. καὶ δεῖξαι τὸ γε τοῖς πολλοῖς ἀγνοοῦμενον, οἷος ἔρα Σπυρίδων ἐν ἐπισκόποις. Νυκτὸς οὖν ἤδη καταλαβούσης, αὐτὸς μὲν ὁ πατριάρχης καὶ ἔτι τῆ εὐχῆ προσκείμενος ἦν· θεῖα δὲ τις εὐψία αὐτῷ παρσιδῶσα μὴ ἀθυμεῖν ἔφασκεν ὅτι μὴ τὸ εἰδωλον καταπέσοι, Σπυρίδωνι γὰρ τεταμῖνται, τὸ ὑπ' ἐκείνου δὴ τοῦτο καὶ μόνου καταπεσεῖν, ἀλλὰ θάπτου αὐτὸν ἐκ Κύπρου μετάνκλητον ποιεῖν. Τῆς Τριμιθούνης γὰρ ἐπίσκοπος ὁ ἀνὴρ. Πράττει κατ' αὐτὸ δὴ τὸ κεκελευσμένον ὁ πατριάρχης, καὶ γράμματα πέμψας, μετακαλεῖται τὸν ἄγιον. Τὰ γράμματα δὲ ἐδήλου τὴν τε αἰτίαν τῆς μετακλήσεως καὶ τὴν φανείσαν ἔφην, καὶ ὡς οὐδαμῶς παραιτητέον τὴν ἀφίεσθαι. Ὅ δὲ εὐθύς παύεται, ἅμα γὰρ ἠληγέ τε τῆς ἀναγνώσεως τῶν γραφέντων, καὶ τῆς ἰδοῦ ἤρχετο· πλοίου τε ἐπιστὰς ἀπέπλει πρὸς Ἀλεξάνδρειαν. Τῆ μὲν οὖν πλοῖον προσορμίζει κατὰ τὴν Νέαν πόλιν (ἐπίσημος δὲ οὗτος Ἀλεξανδρείας λιμὴν)· αὐτὸς δὲ, τῆς νεῶς ἀποβαίνων, ἤρχετο κατὰ νοῦν, καὶ ἅμα οἱ τε πόδες ἐκείνου τῆς γῆς ἐπέβαινον, καὶ τὸ μαρὸν ἄγαλμα καὶ εὐχῆς γενέσθαι πολλῶν κρεῖττον φιλονεικήσαν, αὐτῷ δὴπου ναῦ συγκατεστρέφετο, καὶ εἰς χεῖρας ἐλεπτόνυτο. Τοῦτο καὶ τὴν τοῦ ἁγίου ἐπιδημίαν μηδέπω δῆλην οὖσαν τῷ Πάπᾳ γνωρίζει. Ὡς γὰρ αὐτόματον ἐκεῖνο καταβλήθηναί τὸ εἰδωλον οἱ ἑωρακότες ἀνήγγειλαν, ὁ πάπας εὐθύς, Ὁ φίλοι, εἴπε, Σπυρίδων ἐκ Τριμιθούνης. Κάκεινοι σπεύσαντες; (ἀπαντᾶν γὰρ ἐκελευόντο παρ' αὐτοῦ), ἔτι πρὸς τῆ ἀποβάσει τὸν μέγαν κατέλαβον. Τίς οὖν οὗτο; ἐσθλατὴν γῆν οἰκῶν, ἀνήκοος τοῦδε περιλειφθῆ τοῦ θαύματος; Ἐγνώσαν μὲν Βυζάντιοι, ἔγνω δὲ αὐτὸς ὁ κρατῶν, ἤθουτο δὲ καὶ πᾶσαι πόλεις αἰ διαμέσου, καὶ μικροῦ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην τὸ θαῦμα διαδραμῶν, οὐκ ἔστιν εἰπεῖν, ὅσην πιστοῖς τε καὶ ἀπιστοῖς ἐμνηστεύσατο τὴν ὠφέλειαν, ὡς τῶν μὲν μεταβαλλόντων πρὸς τὴν εὐσέθειαν, καὶ τὸ ἱερὸν βάπτισμα δεχομένων, τῶν δὲ βεβαιότερον ἐπὶ τῆ θεμελίῳ ταύτης στηριζομένων. Ταῦτα οὐ ψιλή τις καὶ ἀβασάνιστος ἀκοή, ἀλλὰ καὶ ἡ εἰκὼν φθέγγεται καὶ συμμυρτυρεῖ· ἦγε δὴ μεταξὺ ἔσθηκα τοῦ τε Ἀρχοντικοῦ λεγομένου πυλῶνος, καὶ τοῦ ναοῦ φημι, Τριμιθούνης, ἐνθα τὸ ἱερὸν Σπυρίδωνος λείψανον, κατὰ μέρος μετὰ καὶ ἄλλων ἐξηγουμένη. 3 ἐπὶ τὴν θεῖαν ἐκείνου τελευτὴν βαδιστέον.

ΛΓ'. Θέρους ἦν ὁ καιρὸς, καὶ τὰ λήια σαφιλῆ, καὶ ὁ καρπὸς εὐσταχὺς καὶ πολύχουος ἦν τῷ ἁγίῳ. Ὅ δὲ αὐτουργὸς ὢν τὰ πλεῖστα, καὶ ταῖς χερσὶ χρώμενος, ἄρπην λαμβάνει τῆ δεξιᾷ, καὶ ἀμᾶν ἄρχεται. Ἄφω δὲ ψεκάδες λίαν λεπταί, μηδαμοῦ ὅτε τοῦ Θεοῦ ὄντος, μόνην τὴν ἱερὰν ἐκείνου βάλλουσι κεφαλῆν, δεικνύντο; αὐτῷ τοῦ Θεοῦ ὅτι κακεῖνο; Ὁλλων ταῖς ἀρεταῖς, οἷά τι καλὸν λήιον ταῖς ὀρέσοις βάλλεται, καὶ ὅτι περὶ ὅσον οὖπω, καὶ ὁ καρπὸς οὗτος τῷ δεσπότῃ καὶ γεωργῷ συγκομιζέται. Τοῦτω δὲ τῷ παραδόξῳ καὶ ἄλλο τι παραδόξοτερον ἠκολούθει. Ὡς γὰρ ἐκεῖνος, τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ τῆ δεξιᾷ κατασχών, ταῖς προῦσιν εἰδείκνυ τῆ δροσῆ ὀάλλουσαν, τριχῆς εὐθέως ξανθαί τε καὶ μέ-

A sed hoc sapienti consilio vellet suo famulo gloriam tribuere, et ostendere id quod a multis ignorabatur, qualis esset inter episcopos Spiridon. Cum nox ergo iam adventasset, ipse quidem patriarcha adhuc vacabat orationi, quaedam vero divina ei apparens visio, jussit eum non angi animo, quod non caderet simulacrum, reservatum enim esse Spiridoni, ut id ab eo solo deturbatum caderet: sed cum eum quamprimum e Cypro accerseret. Is enim est, aiebat, episcopus Trimmythuntinus. Fecit, ut ei imperatum fuerat, patriarcha; et litteris ad eum missis, accersit sanctum: et litteræ significabant causam cur accerseretur, et eam quæ apparuerat, visionem: et nequaquam esse recusandum adventum. Ille autem parat continuo. Simul atque enim desiit legere, quæ scripta fuerant, iter iniiit, et navem conscendens, navigavit Alexandriam. Atque navis quidem appellit Neapolim (est autem hic insignis portus Alexandriæ); ipse vero de nave descendens, execrandam imaginem, cum multis templis, precibus nondum peractis, evertit, et in pulverem comminuit. Hoc sancti adventum, qui nondum erat manifestus, papæ significat. Cum enim qui illud simulacrum sua sponte cecidisse viderant, ei renuntiassent, papa continuo: O amici, inquit, adest Spiridon ex Trimmithunte. Illi autem præparantes (eos enim jusserat ei ire obviam) offenderunt magnam, qui adhuc descendeat. Quos adeo remotos habitat orbis fines, qui non hoc miraculum acceperit auditione? Noverunt quidem Byzantini, novit autem ipse imperator. Senserunt omnes quoque urbes, quæ intercedunt: et universum fere orbem terræ pervadens miraculum, dici non potest, quantam pararit utilitatem tam fidelibus, quam infidelibus; his quidem conversis ad pietatem, et sacrum baptismum accipientibus: illis autem stabilius fundatis super ejus petram. Hæc non quædam nuda et minime probata auditio, sed etiam imago loquitur et testatur, quæ stat inter porticum, qui dicitur Archonticus, et templum Trimmithuntis, ubi sunt sacræ reliquiæ Spiridonis. Atque his quidem cum aliis dimissis, accedendum est, ut sumus polliciti, ad divinam illius mortem.

Ἄλλὰ γὰρ τῶν ἄλλων ἀφεμένους, ὡς ἡ ὑπόθεσις

D XXXVI. Tempus erat ætatis, et uberes segetes fructusque copiosus et multiplex erat sancto. Ipse autem, ut qui suis manibus plurimum uteretur in opere faciendo, dextra accipit falcem, et incipit metere: repente vero admodum tennes guttæ roris, Deo tunc minime plente, solum sacrum illius caput petunt: Deo hoc ei ostendente, quod ille quoque florens virtutibus, tanquam pulchra aliqua seges, rore appetitur, et quod illico hic quoque fructus portatur ad Dominum et agricolam. Hanc rem admirabilem alia quoque consecuta fuit admirabilior. Cum enim ille suum caput tenens dextra, iis qui aderant, ostendebat roscidum, continuo capilli effluerunt simul flavi, nigri et albi |

nescimus, quidnam Deo per hæc significante. Ille autem cum, ut videtur, cognovisset: Sciatis, o amici, dixit præsentibus, quod ego quidem jam excedo e corpore; magna vero gloria Dominus mei excessus circumdabit memoriam, et multis hominibus dies mei adventus erit festi argumentum: idque omnis ætas peraget splendide et magnifice, tam puerorum quam juvenum et senum. Cura hæc et multa alia dixisset et prædixisset, et alia quæ oportebat admonisset, et quidquid erat bonum et salutare apud eos qui aderant, oratione, ut semel dicam, esset persecutus et maxime de generali et omnium aliarum virtutum maxima, de charitate, inquam, in Deum et proximum disse-risset, non multo post, ut dixerat, castam illam et sacram emisit animam, in angelorum quidem chorum merito admissus: neque tamen omnino discedens ab hominibus, sed nunc quoque maximam curam gerens, quando et Deo est propinquior, et majori apud eum fiducia utitur et libertate. Atque multa quidem post ejus decessum et facta sunt ab illo, et adhuc fiunt. Nos autem, ne et sine vitæ protinus etiam circumscribamus miracula, neque rursus scriptionem nimium extendamus, cum vivus aut duorum meminerimus, Deo volente, finem imponemus orationi.

XXXVII. Dixit quidam ex iis qui sunt Christi amantes, et sanctum quidem ardentem amat, amat autem nihilominus etiam veritatem, quod cum ejus dies festus celebraretur (celebratur autem duodecimo mensis Decembris), accessit ipse quoque ad sepulcrum, tanquam vivum allocuturus, magnam in eum vultu significans reverentiam et venerationem. Cum autem prope fuisset, et oculos esset admoturus, dicebat se tantam divinam sensisse visitationem intus operantem, et cor ejus adeo penetrasse, ut sublime quidem fuerit raptus spiritu, et solas, quæ illic sunt, visione perciperet pulchritudines: oblitus quidem omnium terrenorum; oblitus vero ipsius quoque corporis, vocisque et sermonis prope expers: jejunos quoque, et neque apud ullum vocem emittens, neque cibum aut potum toto illo die admittens, nisi solum quod sumpsit divinum corpus et sanguinem Dominicum. Porro autem alias quoque ei exstitit miraculum evidentius; est vero modus ad narrandum jucundissimus. Ille quidem, ut dixit, cum eum rursus ejus dies festus invitaret, accessit Trimmythuntem, et capsam, quæ sancti continebat reliquias, adorans et amplectens, similiter quidem habuit cor repletum lumine; impletus est autem ei quoque animus voluptate, et quænam bona exspectant sanctos, per præsentia, quoad ejus fieri potuit, conject. Deinde ivit ad nudinas, ut supellectilem quamdam emeret, et vestimenta, ut iis indueret praperes et egenos, utpote quod tempus anni ad id vocaret, erat enim frigus. Cum ea ergo adornasset, et domum eundem esset, usu ita poscente, erat quidem nubium concursus, ut sollet hieme;

λαίνας, και λευκαί σύναμα ἐπύθουν, οὐκ οἶδα μὲν ὅ τι τοῦ Θεοῦ διὰ τούτων ὑποσημαίνοντος· ἐκεῖνος δὲ, ὡς εἶπε, γνοῦς. Ἰστέ, φίλοι, πρὸς τοὺς παρόντας εἶπεν, ὡς ἐγὼ μὲν ἤδη τοῦ σώματος ἐκδημῶ, πολλῇ δὲ δόξῃ ὁ Κύριος τὴν ἐμὴν τῆς ἀποδημίας μνήμην περιβαλεῖ και πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων ἢ τῆς τελευτῆς τῆς ἐμῆς ἡμέρα ὑπόθεσις ἑορτῆς ἔσται, και φιλοτίμως ταύτην ἡλικία πάσα ἐπιτελέσει· νέων τε και μέσων και παλαιῶν. Ταῦτα και πολλὰ ἕτερα εἰπὼν τε και προαγορεύσας, ἀλλὰ και παραινεσας τὰ δέοντα, και πᾶν καλὸν και σωτήριον ἐν κεφαλῇ, πρὸς τοὺς παρόντας διεξελθὼν, και πολλῶ μάλλον περι τῆς γενικωτάτης και πασῶν τῶν ἄλλων μείζονος ἀρετῆς, τῆς εἰς Θεὸν ἀγάπης, λέγω, και τοῦ πλησίον, μετ' οὐ πολὺ, ὡσπερ δὴ και ἔφη, τὴν ἀγνὴν ἐκείνην και ἱερὰν ἀφήχε ψυχὴν, ἀγγέλοις μὲν δέξις συγχορευτῆς γενόμενος, οὐ μὴν οὐδὲ τέλειον ἀφιστάμενος τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ και μάλιστα νῦν προκτάμενον, ὅτε και πλησιέστερός ἐστι τῷ Θεῷ, και μείζονε τῇ πρὸς αὐτὸν κέχρηται παρρησίᾳ. Πολλὰ μὲν οὖν και τὰ μετὰ τὴν τελευτὴν ὑπ' ἐκείνου γεγονότα τε και εἰς ἔτι γινόμενα. Ἡμεῖς δὲ ἵνα μήτε τῷ τέλει τοῦ βίου συμπεριγράψωμεν εὐθὺς και τὰ θαύματα, μήτε πάλιν ἐπὶ πολὺ τὴν γραφὴν ἐκτείνωμεν, ἐνὸς ἢ δύο ἐπιμνησθέντες, τὸν λόγον ἐν Θεῷ καταπαύσομεν.

ΑΖ'. Ἐβρῆκε τις τῶν φιλοχρίστων, και φιλοῦντων μὲν διαπύρω; τὸν ἅγιον, φιλοῦντων δὲ οὐχ ἦττον και τὴν ἀλήθειαν, ὅτι τῆς ἑορτῆς αὐτοῦ τελουμένης (τελείται δὲ δωδεκάτῃν τοῦ Δεκεμβρίου μηνός ἄγοντος) προσήει και οὗτος τῷ τάφῳ, καθάπερ ζῶντι μέλλων περιτυχεῖν, πολλὴν ἀπὸ τοῦ προσώπου σημαίνων τὴν πρὸς αὐτὸν αἰδῶ και εὐλάβειαν. Ἐπει δὲ και πλησίον ἦν, και παραθεῖναι τὰς ὄψεις ἐμελλε, Τσαούτης, ἐκεῖνος ἔλεγεν, ἐπισκοπῆς θείας ἡσθόμην ἔνδον ἐνεργουμένης, και οὕτως αὐτὴν μου διελήλυθε τὴν καρδίαν, ὡς μετέωρόν με γενέσθαι τῷ πνεύματι, και μόνα τὰ ἐκείθεν φαντάζεσθαι κάλλη, ἐπιλαθόμενον μὲν τῶν γῆινων πάντων, ἐπιλαθόμενον δὲ και αὐτοῦ σώματος, και σχεδὸν ἀφωνόν τε και ἀρθογγον, ὡς δὲ και ἔσσιον ὄντα, και μήτε πρὸς τινα φωνὴν προτέμενον, μήτε τροφήν ἢ πόσιν παρ' ὄλην ἐκείνην τὴν ἡμέραν προσιέμενον ὄλω; ὅτι μὴ μόνου μεταλαχόντα τοῦ Δεσποτικοῦ και θελοῦ σώματός τε και αἵματος. Ἄλλοτε μέντοι και ἐναργέστερον αὐτῷ τὸ θαῦμα κατέστη, και ὁ τρόπος διεξελθεῖν χαριέστατος. Ὁ μὲν, ὡς ἔφη, τῆς ἑορτῆς αὐτὸν αὐθις παρακαλοῦσης, εἰς Τριμιθοῦντα γενόμενος, και τὴν σορὸν ἢ τὰ τοῦ ἁγίου λείψανα περιεῖχε, προσκυνῶν τε και ἀσπαζόμενος, ἐπληρώθη μὲν ὁμοίως τὴν καρδίαν φωτός, ἐπλήσθη δὲ τὴν ψυχὴν ἡδονῆς, και οἶα τὰ τοὺς ἁγίους περιμένοντα ἀγαθὰ διὰ τῶν παρόντων ὡς ἔνδον ἐτεκμαίρετο· ἔπειτα και εἰς τὴν πανήγυριν ἦει, ἐπιπλά δὴ τινα ὠνήσασθαι και κοθήματα, πένησι και ἀπόροις περιβολῆν, ἅτε δὴ και τῆς ὥρας εἰς τοῦτο καλοῦσης, ψυχῶς γὰρ ἦν. Ἐπει οὖν ἐνεσχευάσατο, και ἔδει φοιτῆν οἴκαδε χρείας ἐπιειγούσης, συνδρομῆ μὲν, οἶα χειμῶνος, νεφῶν ἦν, ὁμβροῦ δὲ κατα-

φορὰ ἠπειλεῖτο σφοδρὰ, καὶ ἡ φροντίς οὐ μικρὰ οὕτω ταλαιπωροῦντι, καὶ τὸν φόρτον παραδόντι τῷ δευτέρῳ, τὴν ἐς τὰ οἰκεῖα τέμνειν ὁδόν. Προβάλλεται γούν τὴν ἀγαθὴν ἐλπίδα, καὶ τὰ ἐπιπλα, καὶ πᾶν ἔσον ἐν ἐσθῆμασι, τοῖς ὑποζυγίοις ἐνθήμενος, αὐτὸς τῷ τούτου προστρέγει ναῦ, καὶ ὡς εἶχε τῇ θήκῃ περιχυθεὶς, καὶ οἶα ζῶντι θερμῶς περιφύς, αἰτεῖται κοινωνῆσαι αὐτῷ τῆς ὁδοῦ, καὶ ἡγεμῶν ἀγαθὸς γενέσθαι αὐτῷ τε καὶ τοῖς σὺν αὐτῷ πᾶσιν, εὐπορόν τε αὐτοῖς τὴν ὁδὸν ποιῆσαι τῶν θυμῶν τὴν ἀπειλήν καὶ πνευμάτων ἐπισχόντα τὴν βίαν. Ὁ μὲν ταῦτα εὐξάμενος τῆς Τριμιθούτου ἐξῆει. Ὁ δὲ ἄγιος, ὡς περ καὶ οὗτος ἠξίατο, οὐκ ἀοράτως μόνον, ἀλλὰ καὶ ὁρατῶς ἦδη διὰ πάσης αὐτῷ τῆς ὁδοῦ, καθάπερ τῶν ὁδοιπόρων εἰς, συμπάρῃν. Ὁ δὲ γὰρ θυμῶν, τῇ τε τοῦ ἀέρος συγγύσει τῇ συνελύσει τε τῶν νεφῶν, ὡς εἰπεῖν, ἐπήρτητο, τῇ τούτου δὲ δυνάμει κατελίχτο, καὶ τῆς φορᾶς ἀνεστέλλετο. Ὅτε δὲ καὶ τὸν οἶκον κατέλαθεν ὁ ἀνὴρ, ὁ μὲν αὐτίκα γίνεται ἀφανῆς· τοῦ δὲ πάλιν ἡ καρδία φωτὶ ἀρρήτῳ περιελάμπετο, καὶ χαρᾶ διεχεῖτο, καθάπερ ἀψαμένης αὐτῆς τοῦ ἀγίου, καὶ τῆς οἰκείας μεταδόντος· εὐφροσύνης καὶ ἡδονῆς. Ἡνίκα δὲ ὁ μὲν ἄγιος ἀφανῆς, ὁ δὲ ἀνὴρ εἰσω γέγονε τῆς οἰκίας, αὐτίκα καὶ ὑετὸς ἠκολούθει, πάνυ μὲν βαγδατός, οὕτω δὲ καὶ παρατείνεις ἐπιπολὺ, ὡς καὶ εἰς τρεῖς ὅλας ἡμέρας μὴ ἐκλιπεῖν. Καὶ τότε μὲν οὕτω τὴν δυσσχέρειαν τῆς ἰδοῦ, ἄλλοτε δὲ καὶ ἄλλην ἀθυμίαν αὐτῷ διέλυσεν.

ΛΙ΄. Ἡμέρα μὲν τῆς ἐορτῆς ἦγετο τοῦ μεγάλου, ἀπορον δὲ τῷ ἀνδρὶ ἀπαντῆσαι πάλιν, καὶ τὸ πρᾶγμα συμφορὰ ἐδόκει αὐτῷ, καὶ δι' εὐχῆς ἐποιεῖτο, τῆς συνήθους ἐπισκοπῆς τε καὶ χάριτος μὴ ἀποτυχεῖν. Τί οὖν οὕτω πέρας ἐλάμβανεν ἡ εὐχή, καὶ παρὰ τὸν ναῦν ἔδοξεν ἀπιέναι, καὶ ἅμα τῆς ἐκεῖνου ἦσθετο παρουσίας καὶ τῆς ἐξ ἔθους ἐλλάμψεως καὶ γλυκύτητος· ἐκοινωνεῖ, πρὸς τε τὸν ναῦν συνεισελθεῖν αὐτῷ ἐφόκει καὶ αὐτὸς προσευξόμενος, καὶ συνεῖναι παρ' ὅλην αὐτῷ τὴν δοξολογίαν, εἶτα καὶ πάντας εὐλογῆσαντα τοὺς παρόντας, ἐπὶ τέλους ἀπόστῆναι.

ΛΘ'. Ἐμοὶ μὲν ὁ λόγος εἰ καὶ μὴ τὰ ἐκεῖνου πάντα, ἀλλ' οὖν ἀρκοῦντα τοῖς φιλαρέτοις εἰρηκεν. Ὅπως δὲ καὶ καθ' ἐκάστην τῶν δεομένων αὐτοῦ περιέχεται, οὐκ ἂν ἄλλος ὡς προσήκον εἴποι ὅτι μὴ αὐτοὶ μόνοι οἱ καὶ τῶν αὐτοῦ θαυμάτων ὅσαι ὦραι καὶ τῆς χάριτος ἀπολαύοντες. Χρῆ δὲ μηδὲ τοῦτο ζημιῶσαι τοὺς φιλοθέους, εἰ τις ἂν ζητοίη διαπορῶν, πόθεν ἡ τοσαύτη Σπυρίδωνι τῶν θαυμάτων θάλασσα, καὶ τί ποτε ἄρα κατωρθωκῶς, οὕτως ὤφθη τῷ Δεσπότηι κεχαρισμένος, ἴστω ὡς πάντα μὲν αὐτῷ καθάπερ ἐκ συμφωνίας συνέδραμε τὰ καλὰ, καὶ ὅρος οὗτος πολιτείας ἀρίστης γέγονεν· ἐν δὲ τι οἰοεὶ γνώρισμα καὶ παράσημον τῶν ἄλλων διαφέρον Σπυρίδωνος ἦν, ἡ τῆς ταπεινοφροσύνης καὶ μετριότητος· εἰς ἄκρον ὑπερβολῆς, καὶ τὸ μικροῦ πάντας ὅσοι θαυμάτων χάριτος ἠξιώθησαν ὑπερβαλόντα, μηδὲν ἑαυτὸν ἠγεῖσθαι, μηδὲ τῶν εὐτέλων τινος καὶ ἀμαρτιῶν πλήθει βαρυνόμενων διαφέρειν

A intentabantur autem minae vehementis futurae pluviae; et non parum erat sollicitus, num ita afflictus, cum onus tradidisset pluviae, deberet compendio domum iter ingredi. Bonam itaque spem sibi proponit: et cum suppellectilem, et quidquid erat vestium, jumentis imposuisset, ipse currit ad templum Domini, et loco circumfusus, et tanquam vivum ardentem amplexus, rogat, ut sit ei viae comes et bonus dux, eique et suis omnibus faustum et felix iter praebat, imbrium minas et vim reprimens ventorum. Ille quidem haec precatus, exit e Trimythunte. Sanctus autem, sicut ipse fuerat precatus, non solum fugiens obtutum, sed etiam cadens sub oculos, per totam viam simul aderat, tanquam unus ex viatoribus. Pluvia vero ex confusione aeris, B et concursu nubium, ut semel dicam, impendebat: ejus autem virtute cohibebatur, et reprimebatur illius impetus. Quando vero is pervenit domum, ille quidem protinus evanescit: ejus autem cor rursus ineffabili luce illustrabatur, et gaudio diffundebatur, perinde ac si sanctus id tetigisset, et ipsum impertiisset sua laetitia et voluptate. Cum autem sanctus quidem evanisset, vir vero domum esset ingressus, statim quidem admodum vehemens pluvia est consecuta, quae tamdiu duravit, ut tres totos dies non defeceret. Et nunc quidem sic viae difficultatem, alias autem ei etiam aliam depulit animi aegritudinem.

XXXVIII. Agebat quidem dies festus magni Spiridonis; non licebat autem huic viro eo venire, et ea res ei quaedam gravis videbatur calamitas, rogabatque, ne consueta visitatione privaretur et gratia. Quid igitur? Nondum finitae erant preces, et visus est sibi ire ad templum, et simul illius sensit adventum, illuminationisque et dulcedinis de more fuit particeps et sibi visus est templum ingredi, et cum ipse esset precatus, fuisse cum eo per totam glorificationem. Qui cum omnibus, qui aderant, benedixisset, tandem recessit.

XXXIX. Mihi quidem oratio, si non res omnes illius, at eas quidem certe dixit, quae viris bonis et virtutis studiosis sufficiunt. Quomodo autem quotidie eorum qui eum rogant, curam gerat, et eos protegat, non alii, ut par est, dixerint, quam ii soli, qui ejus miraculis singulis horis fruuntur et gratia. Oportet vero ne hoc quidem fraudare viros pios: si quis dubitans quaerat, undenam sit Spiridoni tantum mare miraculorum, et quibusnam benefactis effectum est, ut esset tam gratus Domino, sciat omnia quidem bona et honesta, tanquam ex consensu in eum concurrisset, et eum fuisse praestantissimae vitae exemplar definitum. Unum autem signum, quo cognosceretur Spiridon, et insigne aliorum praestantissimum, erat summa humilitas et insignis moderatio: et quod cum omnes fere alios superaret, qui sunt miraculorum gratiam consecuti, se nihil existimaret, neque putaret se praestare alicui ex vilibus et abiectis et gravatis peccatorum multitudine.

Talia quidem sunt ejus vitæ benefacta, talia autem miracula. Concedatur vero nobis quoque, ut illius aliqua (vix enim fieri potest, ut omnia) ejus auxilio imitemur: ut efficiamur etiam cum eo participes paratorum bonorum, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi: cum quo Patri simul cum sancto Spiritu, gloria, honor, potentia et adoratio, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

Α δοκεῖν. Τοιαῦτα μὲν αὐτῷ τοῦ βίου τὰ κατορθώματα, τοιαῦτα δὲ καὶ τὰ θαύματα. Γένοιτο δὲ καὶ ἡμῖν τινα τῶν ἐκείνου (τὸ γὰρ πάντα εἰπεῖν μικροῦ καὶ ἀδύνατον) βοηθεία τῇ αὐτοῦ μιμήσασθαι, ἵνα καὶ κοινωνοὶ τῶν ἡτοιμασμένων αὐτῷ γενώμεθα ἀγαθῶν χάριτι καὶ φιλανθρωπία τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ, ἅμα τῷ ἁγίῳ Πνεύματι δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

ΑΘΛΗΣΙΣ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΜΑΡΤΥΡΩΝ

ΕΥΣΤΡΑΤΙΟΥ,

ΑΥΞΕΝΤΙΟΥ, ΕΥΓΕΝΙΟΥ, ΜΑΡΔΑΡΙΟΥ, ΚΑΙ ΟΡΕΣΤΟΥ:

CERTAMEN SANCTORUM MARTYRUM

EUSTRATII,

AUXENTII, EUGENII, MARDARII ET ORESTIS.

(Latine apud Surium ad diem 15 Decembris; Græce ex cod. Coisl. 147.)

I. Imperante Diocletiano et Maximiano, univ^Bersum Romanorum imperium completum fuerat cultu simulacrorum, et omnes homines perciti mutua quadam inter se invicem æmulatione, proficiebant in hac falsa religione; maxime cum edicta imperatoria quotidie, ut semel dicam, mitterentur ad loci magistratus, quæ jubebant, ut Calendis magnifice offerrentur diis sacrificia: et fore, ut ab imperatoribus honorem consequerentur, eisque noti evaderent, qui ad hæc suum studium contulissent, significabant. Ii autem, qui in eis colendis essent aliquo modo socordes, et ad aliam inclinarent religionem, privati iis bonis, quæ habebant, post multos cruciatus subicerentur mortis extremæ sententiæ. Erat itaque magna persecutio in toto orbe terrarum, cum quotquot erant ubique magistratus et præsides, magnam curam gererent, ut de medio tollerent univ^Cersum Christianorum genus.

II. Accidit autem, ut cum illo tempore ad hos tyrannos esset delatum, quod tota magna Armenia et Cappadocia illorum edicto repugnarent, et jam unanimes spectarent omnes ad defectionem, immutabilem habentes animum in Dominum nostrum Jesum Christum, propter hæc fuit conturbatus Cæsar Diocletianus; et cum omnes suos accersivisset proceres, et tribus diebus a mane usque ad vesperam cum eis consultasset, deposuit eos, quibus commissæ fuerant rectiones utrarumque harum gen-

Α'. Βασιλεύοντος Διοκλητιανοῦ καὶ Μαξιμιανοῦ πᾶσα ἡ τῶν Ῥωμαίων ἀρχὴ τῆς ἀθέου τῶν εἰδώλων ἐπεπλήρωτο λατρείας, καὶ πάντες ἀνθρώποι, ζήλω τῷ πρὸς ἀλλήλους λυττώντες, ἐπὶ τὴν τοιαύτην προέκοπτον θρησκείαν, μάλιστα τῶν βασιλικῶν θεοπισμάτων καθ' ἑκάστην, ὡς εἰπεῖν, καταπεπομένων ἐν ταῖς ἱερομνησίαις φιλοτίμως τοῖς θεοῖς προσφέρεσθαι τὰς θυσίας, τιμῆς τε μεγίστης καὶ γνώσεως βασιλικῆς ἀξιοῦσθαι, τοὺς περὶ τὰ τοιαῦτα ἐσπουδακότας, τοὺς δὲ κατὰ τινὰ τρόπον βεβουλημένους περὶ τὸ τοιοῦτον σέβας, καὶ εἰς ἑτέραν ἀπονεύοντας θρησκείαν, ξενωθέντας τῆς ὑπαρχούσης αὐτοῖς περιουσίας, μετὰ πολλὰς τὰς βασάνους καὶ τῆ τελευταίᾳ τοῦ θανάτου ὑπάγεσθαι ψήφῳ. Ἦν οὖν διωγμὸς μέγας εἰς πᾶσαν τὴν οἰκουμένην τῶν ἀπανταχοῦ ἀρχόντων, διὰ πολλῆς φροντίδος τιθεμένων ἐξῆραι ἅπαν τὸ τῶν Χριστιανῶν γένος.

Β'. Ἐν δὲ τῷ καιρῷ ἐκεῖνῳ, ἀνενεχθέντος τοῖς τυράννοις τούτοις ὡς ἅπαντα ἡ μεγάλη Ἀρμενία καὶ Καππαδοκία ἀντεῖπον τῷ θεοπισματι αὐτῶν, καὶ ἤδη εἰς ἀποστρασίαν ὁμοφρόνων, πάντες δρωσιν, ἀμετάθετον τὴν γνώμην ἔχοντες τὴν εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν· ἐπαράχθη ἐπὶ τούτοις ὁ Καῖσαρ Διοκλητιανὸς, καὶ πάντας τοὺς μεγιστᾶνας αὐτοῦ προσκαλεσάμενος, καὶ ἐπὶ τρισὶν ἡμέραις ἔωθεν ἕως ἑσπέρας ἐκκλησιάσας; μετ' αὐτῶν, μετέστρεψε μὲν τοὺς ἤδη πεπιστευμένους τὰς ἀρχὰς

ἑκατέρων τούτων τῶν ἰθῶν, εὐθείας αὐτῶν κατ-
εγνωκῶς· ἐξαπέστειλε δὲ ἄνδρας δύο ἐκ τῆς τῶν
Ἑλλήνων χώρας ὀρμωμένους ἐν ἐπιστήμῃ πολλῇ
τῆς πατρῴας παιδείσεως ὑπάρχοντας, δεῖνους καὶ
ἀπηνεῖς τῷ φρονήματι, καὶ ὄξει εἰς τὸ νοῆσαι, καὶ
λέγειν προχειροτάτους, ἀνεξερεύνητον ἅπαξ τὸν
τρόπον κακτημένους, καὶ τὴν πανουργίαν, ὧν τὸν
μὲν ἕνα Λυσίαν ὀνόματι πάντων τῶν λιμιτανέων
ἐπιτροπεύειν ἐκέλευσε· τὸν δὲ ἕτερον Ἀγρικόλαον
τὴν προσηγορίαν τὴν τῆς ἐπαρξίως πάσης ἀρχὴν
διέπειν ἐπέτρεψεν, ὑπηρετεῖσθαι τε αὐτοῖς οὐ μόνον
τὴν τῶν λιμιτανέων χεῖρα θεοπίστας, ἀλλὰ καὶ ἅπαν
τὸ στρατιωτικόν, τὸ ἐν ταῖς πλησιαζούσαις πόλεσι
καθιδρυμένον.

Γ'. Ἐπιστάτων οὖν αὐτῶν ταῖς ἐπαρχίαις ταύ-
ταις παραυτίκα πᾶσα ἡλικία τῶν ἀνθρώπων ἀφειδῶς
ἐξεκόπητο, μήτε προφάσεως εὐρισκομένης εὐκαί-
ρου, μικρᾶ; δὲ διαβολῆς καὶ τῆς τυχούσης ἢ παρ'
ἑχθρῶν, ἢ παρὰ κακοδαιμόνων ἀνδρῶν παρακολουθή-
ση. Τὸ δὲ πλῆθος τῶν Χριστιανῶν ἀνηρευνᾶτο καὶ
συνελαμβάνετο, καθ' ἑκάστην ἀναρίθμητον καὶ παρ-
εδόδο τοῖς αἰμοδόροις τούτοις θηρίοις εἰς ἀπόλειαν.
Λυσίαις τοῖσιν ὁ δοῦξ, τὰς διτριβάς ἐν τῇ Σαταλέων
ποιούμενος, εἰ τινὰς εὕρισκε τῆς χώρας ταύτης
ἄνδρας τε καὶ γυναίκας ἁγίους, μετὰ πύλλας τὰς
ἐρωτήσεις καὶ βραβάνους παρέπεμπεν ὑπὸ ἀσφαλε-
στάτην φρουρὰν δεδεμένους τῷ Ἀγρικολᾷ ἐν τῇ Σε-
βαστηῶν μητροπόλει, πρὸς τὸ παρ' ἐκείνου ἀναι-
ρεθῆναι αὐτοὺς, καὶ μὴ ἐαθῆναι ἐν τῇ ἰδίᾳ χώρῃ,
ὅπως μὴ τύχουσιν ἐπιμελείας ὑπὸ τῶν οικείων φίλων
ἢ συγγενῶν, μήτε τὰ σώματα αὐτῶν τῇ προσηκούσῃ
δοίᾳ ταφῇ παραδοθῶσιν, ὁμοίως καὶ τοῦ ἄρχοντος
τῆς ἐπαρχίας παραπέμποντος τοὺς ἀπὸ τῆς Σεβαστη-
ῶν ὀρμωμένους εἰς τὴν Σαταλέων ἐκ κακούργου
σκέψεως πάλαι γενομένης παρ' αὐτῶν. Ἐγνώσαν
γάρ καὶ τοῦτο ἐν τῇ ἀνοσιουργῷ αὐτῶν γνώμῃ οὐ
μικρὸν μέρος εἶσθαι τιμωρίας τοῖς ἀθληταῖς τοῦ
Χριστοῦ.

Δ'. Τούτων οὕτω γινομένων Εὐστράτιος τις σκρι-
νῆριος τῆς δουκικῆς ὑπάρχων τάξεως, καὶ πρω-
τεύων ἐν αὐτῇ τῷ τότε χρόνῳ, ἀνὴρ θεοσεβῆς καὶ
φοβούμενος τὸν Θεόν, καὶ ἀνεπιλήπτως τὸν βίον
αὐτοῦ πολιτευόμενος, ἠθύμει ἐπὶ τοῖς γινομένοις
καθ' ἑκάστην, καὶ ἐποτινᾶτο πρὸς τὸν Κύριον ἡμῶν
Ἰησοῦν Χριστὸν, νηστεία καὶ προσευχῇ προσκαρ-
τερῶν, ὅπως πλεως γένηται τοῖς δούλοις αὐτοῦ, καὶ
ἐπόψῃται τὸν λαὸν αὐτοῦ ἐν σωτηρίᾳ καὶ ἀνακλήσει
τῶν κακῶν, ἐπεθύμει δὲ θέσθαι καὶ αὐτὸς τὸν ἴσον
τοῖς ἁγίοις ἀγωνᾶ, καὶ ἀξιοθῆναι τοῦ μαρτυρίου·
ἀλλὰ τὴν ποικίλην ἀπειλὴν, καὶ τὴν ἀνυπέροβλητον
ἀπῆναιαν, καὶ τὴν πολυμήχανον κατασκευὴν τοῦ ἄρ-
χοντος ἐφοβείτο. Ὅμως ἀπόπειράν τινα καὶ δοκιμὴν
ἐποίητο τοῦ προκειμένου αὐτοῦ σκοποῦ τοιαύτου.
Λαβὼν γὰρ τὴν ζώνην αὐτοῦ, δέδωκε τῷ πιστοτάτῳ
αὐτοῦ οἰκέτῃ, καὶ ἐκέλευσεν ἀποκομίσαι ταύτην εἰς
τὴν Ἀραυρακηνῶν ἐκκλησίαν, ὅθεν καὶ αὐτὸς ὤρ-
μητο, καὶ ἀποθέσθαι ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ· αὐτὸν δὲ
τότου, ἐν τῷ λεληθῆτι κατακρύψαντα ἑαυτὸν, παρ-
ρυφάττειν· καὶ εἰ μὲν ἴδοι Αὐξέντιον τινα δούλον

atium, eos simplicitatis damnans et stultitiæ. Misit
vero duos viros, qui e Græcia ducebant originem,
patriæ autem doctrinæ magnam consecuti fuerant
cognitionem; erant vero ingentis et immanis spi-
ritus, acres ad cogitandum, et ad dicendum prom-
ptissimi, et qui mores habebant et calliditatem,
quæ non poterant indagando et perscrutando cog-
noscî. Ex quibus cum unum quidem, nomine
Lysiam, jussisset curam gerere omnium limita-
neorum: alterum, qui vocabatur Agricolaus, jussit
totius præfecturæ administrare imperium: decer-
nens, ut non solum eis deserviret manus limita-
neorum, sed etiam quicumque milites erant collati
in propinquis civitatibus.

III. Cum hi ergo in has venissent provincias,
protinus omnis ætas hominum immisericorditer et
absque ulla venia exscindebatur: cum neque ulla
inveniretur opportuna occasio; parva autem et quæ-
libet calumnia, aut ab inimicis, aut a malevolis
hominibus sequeretur. Innumerabilis vero multi-
tudo Christianorum indagabatur, et quotidie com-
prehendebatur, et his sanguivoris bestiis tradebatur
ad interitum. Dux ergo Lysias versans in Sateleon,
si hujus regionis inveniebat aliquos sanctos viros
et sanctas feminas, post multas interrogationes et
tormenta, sub tutissima custodia trans mittebat vin-
ctos ad Agricolaum in metropolim Sebastenorum:
ut ab illo de medio tollerentur et non sinerentur
in sua regione, et nec eorum cognati et necessarij
ullam eorum curam gererent, nec justa fierent
eorum corporibus, provinciæ quoque præside si-
militer transmittente eos, qui apud Sebastenos orti
erant, Sateleon, qui improbo diu ante inter se
inito consilio. Impia enim sua mente cognoverant,
Christi athletis non futurum hoc parvam partem
supplicij.

IV. Cum hæc sic fierent, quidam Eustratius, qui
erat ducalis ordinis scrinarius, et eo tempore prius
partes in eo obtinebat, vir pius et Deum timens, et
qui vitam agebat citra ullam reprehensionem, an-
gebatur animo propter ea quæ fiebant quotidie:
suppliciterque et miserabiliter vociferabatur ad
Dominum nostrum Jesum Christum, in jejunijs
perseverans et oratione, ut propitius esset suis
famulis, et intueretur populum suum in salute, et
in malorum consolatione. Cupiebat autem ipse
quoque idem, quod sancti, subire certamen, et
assequi martyrium, sed varias minas et sævitiam
insuperabilem, multiplicemque molitionem et ma-
chinationem præsidis pertimescebat. Sui tamen
scopi et instituti periclitationem faciebat hoc modo:
nam cum zonam suam accepisset, dedit famulo suo
fidelissimo, et jussit eam portare in ecclesiam
Arauracenorum, ex qua processerat, et in ara depo-
nere; eum ipsam autem, cum eam latenter oculat-
averit, servare; et si viderit quidem quemdam
Auxentium Dei servum, cui ferunt omnes pietatis

testimonium, qui eo tempore erat presbyter hujus A ecclesiae, ingressum ad orandum, eam sustulisse, ut habeat zonam, sinere, et ad ipsum reverti. Si aliquis autem alius hoc faciat, nequaquam ei permittere, sed eam zonam repetere, hoc in mente judicans, quod si presbyter zonam abstulerit, futurum sit id divinaum consilium et providentia, quae significet felicem successum martyrii, quod desiderat. Sin vero hoc non evenierit, debere eum latere, nec audere uti fiducia et dicendi libertate.

V. Cum hoc ergo factum esset, et famulus paucis post diebus revertisset, et dixisset quod ea ipsa hora, qua zonam in ara posuerat, sicut jussus fuerat, presbyter Auxentius, tanquam ab aliquo missus, ingressus sit ecclesiam, et zonam acceperit. His auditis, laetatus est vir pius, et ex praetorio accipiens omnes suos amicos hora prandii, venit laetus, et magnam vultus alacritatem, quantum nunquam antea, ostendens in convivio : adeo ut propter insuetum hoc spectaculum adducerentur omnes in admirationem, et scire causam magni facerent. Unus autem ex iis qui simul accumbebant, aetate junior, ejus charus amicus et civis, nomine Eugenius, fidenter eum percunctatur, dicens : Nunquid, o maxime Eustrati, propterea quod a nostro praeside in crastinum diem sunt parata, et publice producenda omnia tormentorum instrumenta adversus Christianos, accessit tibi profusus hic risus, ut qui ex eo speres aliquid lucrari? Hoc vero dixit, propterea quod in illum annum esset ipse Commentariensis. Sanctus autem respondit Eustratius : Recte existimasti, o amice. Spero enim ego quoque die sequenti ex hac re consequi thesaurum, qui auferri non potest. Sequenti vero die Lysias, ei erecto excelso tribunali in media civitate in signostasio, jussit omnes, qui erant in custodia, produci ut interrogarentur. Sanctus autem Eustratius profectus in carcerem, rogavit omnes sanctos, ut pro eo orarent. Dixit enim, se illo die futurum paris socium certaminis. Cum omnes autem orassent, et genua flexissent, et extremum Amen dixissent, secuti sunt sanctum Eustratium, cum eos tenerent milites.

μετάχειν τοῦ Ἰσοῦ αὐτοῖς ἀγῶνος. Καὶ εὐξάμενοι τὸ Ἀμήν, ἠκολούθησαν τῷ ἁγίῳ Εὐστρατίῳ, κατεχόμενοι ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν.

VI. Cum autem cohors, ut consueverat, adstisset ante judicem, jussit Lysias sigillatim adduci ad suum tribunal eos, qui prius fuerant interrogati. Eustratius dixit Commentariensis : Litteris imperatoris pridie rursus lectis in judicio, quae decernebant, ut omnes qui ubique inveniebantur Christiani, cujuscunque essent dignitatis, judicio tuo subjicerentur, Auxentius, qui olim quidem fuit opibus et vita acta insignis, probatior autem et ornatior ex ea quae nunc ei inventa est generositate et animi fortitudine, ut qui sit servus Christi Regis caelestis, paucis his ante diebus assistens in

θεοῦ, μαρτυρημένος τοῖς πᾶσιν ἐπ' εὐλαβείᾳ, πρεσβύτερον τῷ τότε χρόνῳ ὑπάρχοντα τῆς ἐκκλησίας ταύτης, εἰσελθόντα τοῦ εὐξασθαι ἐπάραντα αὐτὴν, εἶσαι ἔχειν τὴν ζώνην καὶ ἀναστρέφειν πρὸς αὐτόν· εἰ δὲ ἕτερός τις τοῦτο ποιεῖ, μηδαμῶς συγχωρεῖν αὐτῷ, ἀλλὰ ἀνακαλέσασθαι αὐτῷ τὴν αὐτὴν ζώνην, τοῦτο κρίνας ἐν τῇ διανοίᾳ ὡς, εἰ ὁ πρεσβύτερος ἀπενέγκοιτο τὴν ζώνην, οἰκονομίαν εἶσεσθαι θεϊκὴν προμηθύουσαν αὐτῷ τὴν τοῦ ἐπιθυμομένου αὐτῷ μαρτυρίου ἐπιτυχίαν· εἰ δὲ μὴ ἀπαντήσοι τοῦτο, εἶναι αὐτὸν ἐν τῷ λεληθότι καὶ μηδαμῶς τολμᾶν παρῆρσιάζεσθαι.

Ε'. Γενομένου οὖν τούτου καὶ τοῦ παιδὸς μετ' ὀλίγας ἡμέρας ὑποστρέψαντος καὶ εἰρηκίτος ὡς κατ' αὐτὴν τὴν ὥραν τοῦ αὐτὸν τεθεικέναι τὴν ζώνην ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ, καθὼς προσετέτακτο, τὸν πρεσβύτερον Αὐξέντιον, ὡσπερ ἐξ ἀποστολῆς τινος εἰσεληλυθέναι εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ εἰληφέναι τὴν ζώνην, ἀκούσας ταῦτα ἐχάρη ὁ θεοσεβὴς οὗτος ἀνὴρ, καὶ λαβὼν ἀπὸ τοῦ Πραιτωρίου πάντα τοὺς φίλους αὐτοῦ ἐν τῇ ὥρᾳ τοῦ ἀρίστου, ἦλθεν εὐφραίνόμενος, καὶ πολλὴν τινα τῷ προσώπῳ αὐτοῦ ὡς οὐ πώποτε ἄλλοτε τὴν φαιδρότητα ἐπιδεικνύμενος ἐν τῷ συμπόσιῳ, ὥστε ἐπὶ τῷ ἀσυνῆθει τούτῳ θεάματα τοῦ ἀνδρὸς ξενίζεσθαι πάντα καὶ περὶ πολλοῦ ποιεῖσθαι μανθάνειν τὴν αἰτίαν. Εἰς δὲ τις τῶν συνανακειμένων, νεώτερος τὴν ἡλικίαν ὑπάρχων, πάνυ φίλος αὐτοῦ καὶ συμπολίτης, Εὐγένιος τοῦ νομα, θαρβήσας πυθάνεται παρ' αὐτοῦ λέγων· Μή τι, μέγιστε Εὐστράτιε, διὰ τὸ προστετάχθαι ὑπὸ τοῦ ἄρχοντος ἡμῶν εὐτρεπισθῆναι εἰς τὴν αὐριον δημοσίαν πρόδον πάντα τὰ τῶν βασανιστηρίων ἔργα κατὰ τῶν Χριστιανῶν, ἡ τοιαύτη τοῦ μειδιάματος φιλοτιμία προσετέθη σοι, κερδαίνειν τι προσδοκῶντι ; Εἶπε δὲ τοῦτο διὰ τὸ εἰς ἐκεῖνον τὸν ἐνὶ αὐτὸν κομενταρήσιον αὐτὸν ὑπάρχειν. Ὁ δὲ ἅγιος Εὐστράτιος ἀπεκρίνατο· Καλῶς ὑπέλαβες, φίλε. Καὶ γὰρ ἐκδέχομαι ἀναφαίρετον θησαυρὸν ἐκ τῆς τοιαύτης χρείας καὶ ὡ τῇ ἐξῆς πορίσασθαι. Τῇ δὲ ἐπαύριον ὁ Λυσίας, βήματος αὐτῷ ἀρθέντος ὑψηλοῦ ἐν μέσῳ τῆς πόλεως ἐν τῷ σιγνοστασίῳ, προσέταξε τοὺς ἐν τῇ φρουρᾷ ἅπαντας ἀχθῆναι πρὸς τὴν ἐρώτησιν. Ὁ δὲ Εὐστράτιος ἀπελθὼν ἐν τῇ φυλακῇ παρακάλεσι πάντας τοὺς ἁγίους εὐχεσθαι ὑπὲρ αὐτοῦ.

Δ Ἐφησε γὰρ καὶ αὐτὸς κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν πάντες, καὶ ποιήσαντες γονυκλισίαν, καὶ τελείσαντες

Γ'. Τῆς δὲ τάξεως κατὰ τὴν εἰωθυῖαν ἀκολουθίαν παραστάσης τῷ δικάζοντι, ὁ Λυσίας πρῶτους ἦδη καὶ πρῶτην ἐρώτησιν δεξαμένους. Εὐστράτιος Κομενταρήσιος εἶπεν· Συλλαβῶν βασιλικῶν αὐθις ἀναγνωσθεισῶν τῇ πρότεράᾳ ἐπὶ τοῦ δεκαστηρίου, τῶν θεσπιζουσῶν τοὺς ἀπανταχῆ ἐδρισκομένους Χριστιανούς πάντας οἷας δηποτοῦν ἀξίως ὑπάρχοντας συλληφθέντας τῇ σῇ ὑπαχθῆναι κρίσει, Αὐξέντιος ὁ πάλοι μὲν περιφανῆς τύχη καὶ πολιτεία, εὐδοκιμώτερός τε καὶ κοσμιώτερος ἐκ τῆς νυνὶ εὐθεθείσης αὐτῷ γενναιότητος, ἅτε τοῦ ἐπουρανίου βασιλείῳ Χριστοῦ δοῦλος ὑπάρχων, πρὸ ὀλίγων τούτων ἡμε-

ρῶν παραστάς ἐπὶ τοῦ βήματος τούτου, τὸν τῆς A ἀθανασίας διήθλησεν ἀγῶνα, τὴν σὴν, ὡ δικαστῆ, ἀθεότητα ἐλέγξας, σοφίαν λόγων, καὶ ὑπομονὴν ἔργων, καὶ ἐκείπερ ἀπὸ τῆς τότε ἡμέρας κατειργθέντα αὐτὸν ἐν δημοσίᾳ φυλακῇ προσέταξας τήμερον ἅμα τῇ συνοῦσῃ αὐτῷ ἀγία συνοδίᾳ αὐθις ἐπὶ τὴν ἐξέτασιν ἀχθῆναι, ἐστήκασιν ἅπαντες ἅμα ἐμοί, ἀνδρείω καὶ βωμολοιότηρῳ τῷ φρονήματι τὰς σὰς μηχανὰς τὰς ὑπὸ τοῦ πατρὸς σου τοῦ διαβόλου ὑποβαλλομένας σοὶ κατασχῦνα· καὶ ἀφανισμῷ τελείῳ παραδούνησι ὀφείλοντες. Ταῦτα ἀκούσας ὁ Λυσίας, καὶ τῇ ἀπροσδοκῆτῃ ταύτῃ παρῆσις τοῦ ἀνδρὸς ἐκθαμβηθεὶς, ζωνίω τε τῷ ὄμματι βλέψας εἰς αὐτὸν καὶ ἀπὸ κατωτάτου στήθους στεναγμῶν ἐκ τῆς ὀργίλου αὐτοῦ ψυχῆς ἀναπέμφας, ἐθρόντησε τῇ φωνῇ λέγων οὕτως· Φαιδρόν μοι τὴν τήμερον ὡς οὐ πώποτε τὸ δικαστήριον κατέστη, καὶ τῆς πατρῴας Ἑλληνικῆς αὐστηρίας πεκληρωμένον, βήτορός μοι τοῦ δημίου τούτου καὶ ἀλιτηρίου προκειμένου. Ἀρθήτω γοῦν ὁ ἐστὼς τῆς περιειμένης αὐτῷ χλαίνης καὶ ζώνης, καὶ ἐκ τούτων τῶν σημείων δεικνύτω αὐτὸν ξένον τοῖς πᾶσι τῆς προσούσης αὐτῷ ἀχρι τῆς δεῦρο στρατείας, εἶθ' οὕτω, γυμνὸς τῷ σώματι, σχαινίσι διαταθεὶς δορυφορούσης αὐτὸν δημηγορίας.

Z'. Τοῦτου δὲ μετὰ πολλοῦ τοῦ τάχους γενομένου, ὁ δοῦς εἶπεν· Μιθδαίς σοι μετὰ μίλος, ὡ Εὐστράτιε, ἐπὶ τοῖς ὀλεθρίως σοὶ ἐναρχθεῖσιν, ἵνα ἄπαξ ἀποφύγῃς τῇ προσούσῃ μοι φιλανθρωπίᾳ τὴν τιμωρίαν; ἀλλὰ προοιμιάζου καὶ λέγε πρὸ τῶν βασάνων σὺν τῷ πατρώῳ ὀνόματι καὶ τὴν ἐνεγκαμένην, καὶ τὸν καινοσύμην τῆς λανθανούσης ἐν σοὶ θρησκείας μάλα σαφήνισον ἡμῖν. Ὁ ἅγιος Εὐστράτιος εἶπεν· Ἐκ τῆς Ἀραυρακητῶν ὠρημαὶ πολίχνης, Εὐστράτιος τοῦνομα, Κυριτικῆς τὴν ἐπωνυμίαν, τῇ πατρώῳ διελέκτω, δούλος δὲ ὑπάρχω τοῦ Δεσπότη τοῦ τῶν δῶν Θεοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος· ἐκ σπαργάνων μητρικῶν τούτο τὸ σέβας διδάχθεις προσκυνῶ. Ὁ δοῦς εἶπεν· Κατατίθεσθαι ἡ τάξις, πῶσον ἔτος διανύει αὐτός ἐν τῇ στρατείᾳ ταύτῃ; Ἡ τάξις· εἶπεν· Εἰκοστὸν ἑβδομον ἔτος πληροῦται ἐν τῷ παρόντι ἐνιαυτῷ, ἀπ' οὗ χρόνου μικρὸς ὢν εἶτι τὴν ἡλικίαν, τὴν τοῦ ἐκκαίπτορος ἐπιήρωςε χρεῖαν. Ὁ δοῦς εἶπεν· Νῦν ὁρῶν, ὡ Εὐστράτιε, τὸν ἐπηρητημένον ἐξ ἀπειθείας σοὶ κίνδυνον, καὶ ἀνασφάλας ἐκ τῆς προσπεσοῦνης σοὶ μανίας, σώφρονι τῷ λογισμῷ χρησάμενος, μὴ καταλίπῃς τὴν ἐν τοσοῦτοις ἔτεσιν εὐτάκτως σοὶ συναχθεῖσαν στρατείαν, τὴν ἴδω τῶν θεῶν δύναμιν ἐπικαλοσάμενος καὶ τὴν εὐμένειαν τῶν κρατούντων, καὶ τὴν τοῦ δικαστηρίου φιλανθρωπίαν. Ὁ ἅγιος Εὐστράτιος εἶπεν· Δείκωσι ἀλιτηρίως καὶ κωφοῖς ἑσθάνοις ὑπὸ ἀνθρώπων κατασκευασθεῖσιν οὐδαμῶς πώποτε ἀνθρώπων λογισμοῦ κύριος ὢν προσκυνεῖν προστάττει. Εἰρηται γὰρ που ἐν ταῖς παρ' ἡμῖν θείαις Γραφαῖς· «Θεοί, οἱ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν οὐκ ἐποίησαν, ἀπολέσθωσαν.» Ὁ δοῦς εἶπεν· Ἀλλὰ ἀνέχεται ἄνθρωπος λογισμοῦ κύριος ἑσταυρωμένῳ προσανίχειν θισί, ὡσπερ

A hoc tribunali, transegit certamen immortalitatis, tuam, o iudex, arguens impietatem, verborum sapientia et operum tolerantia : et quoniam ab illo die eum inclusum in publica custodia jussisti adduci hodie examinandum cum cœtu, qui cum eo erat, stant mecum omnes forti et robusto animo, tuas machinas, quæ a patre tuo diabolo sunt tibi suggestæ, dedecore affecturi, et omnino deleturi. His auditis Lysias, hanc inopinatam viri admiratus libertatem, et cædem spirantibus oculis eum intulit, ex imo pectore et iracunde ejus animo emisso spirio, voce intonuit, sic dicens : Acerbius mihi, quam unquam antea, existit hoc iudicium, et Græca patria austeritate repletum, oratore mihi proposito scelerato hoc carnifice. Ab eo ergo stante tollatur, qua indutus est, læna et zona : et ex his signis ostendat omnibus, se alienum ab ea quæ ad ipsum pertinebat hucusque, militia. Deinde nudus corpore, funibusque expansis manibus et pedibus, humi extensus, pergat exsequi eam, qua se defendit, concionem.

εἶθ' οὕτω, γυμνὸς τῷ σώματι, σχαινίσι διαταθεὶς δορυφορούσης αὐτὸν δημηγορίας.

VII. Hoc autem facto maxima celeritate, dixit dux : Nulla, o Eustrati, duceris poenitentia ob ea, quæ a te sunt inchoata perniciose, ut quæ mihi inest clementia, effugias supplicium? sed exordire, et dic ante tormenta, cum tuo nomine, patriam quoque quæ te tulit : et aperi nobis novitatem ejus quæ in te latebat religionis. Dixit sanctus Eustratius : Natus sum in oppidulo Arauracenorum, nomine Eustratius, cognomine Cyrices paterno sermone. Sum autem servus Dei, Domini universorum, et adorandi ejus Filii Jesu Christi, et sancti Spiritus. Ex maternis fasciis didici, quam colo, religionem. Dux dixit : Deponat cohors, quot annos transegit in hac militia? Cohors dixit : Vicesimus septimus annus completur hoc anno, ex quo, cum esset adhuc parvus ætate, functus est munere exceptoris. Dux dixit : Nunc, o Eustrati, videns quod ex tua inobedientia tibi imminet periculum, et resipiscens ex eo, qui tibi accidit furore, sapienti utens ratiocinatione, ne relinquant eam quæ a te tot annis recte et ordine gesta est militiam, propitiam deorum invocans potentiam, et Imperatorum benevolentiam, et iudicii clementiam. Dixit sanctus Eustratius : Exsecrandos dæmones, et surda simulacra ab hominibus constructa, nullus unquam homo, qui compos esset mentis, censuit adoranda. Dietam est enim alicubi in nostris Scripturis : « Dii, qui cœlum et terram non fecerunt, pereant ¹. » Dux dixit : Sed estne is compos mentis, qui Deum adorat crucifixum, sicut vos pleni superstitione? Sanctus Eustratius dixit : Si tibi non essent mutati sensus mentis, et perturbationum conspersione non esset ad res terrenas tibi transmutatus animus, ostenderem tibi hunc Crucifixum, verum esse Ser-

¹ Jerem. x, 11.

valorem et Dominum, et universæ creatæ naturæ opificem, qui est cum Patre ante sæcula, et ineffabili sapientia per regenerationem, suscitavit nostram mortificationem.

ἐσταυρωμένον τοῦτον, Σωτῆρα καὶ Κύριον ἀληθινόν, καὶ πάσης κτίσεως δημιουργόν ὄντα, πρὸ αἰώνων συνυπάρχοντα τῷ Πατρὶ, καὶ σοφία ἀβρόβητο διὰ τῆς

VIII. Cum autem vellet adhuc sanctus contexere orationem, interrumpens dixit dux sceleratus : Funibus in aerem feratur hic vir generosus : ignis autem congeries accensa admoveatur ejus pectoribus ad hoc, ut comburantur. Supra humeros vero tripliciter uno impetu virgis verberetur, ut oratione nobiscum deceret elegantius. Cum hoc autem factum esset, et multis horis sancti inferne viscera et venter ab igne substrato comburerentur, et acerbissimis plagis ejus tergum virgis flagellaretur, nulla vox emittebatur : sed neque ulla vultus appareret mutatio, cernique poterat et conjici, quod in alieno corpore subibat supplicium. Propterea obstupefactus sceleratus iudex, vix tandem jussit eum relaxari a tormento, et vultu subridens, dixit : Quisnam tuus est sensus, o Eustrati? Vis parvam aliquam aliam tibi impostis plagis ex cogitem delectationem? Sanctus ait Eustratius : Maxime. Dux dixit : Quoniam ergo quæ nobis placet, a tacente illo sunt approbata, jubeo muriam aceto contemperatam magno fluente infundi membræ igne combustis, et aculis testis fortiter ei affricari, donec ex nostro ministerio eorum quæ sunt jucunda, plurimo sensu percepto satiatus fuerit.

ὄστράκοις ὀξέσιν εὐτόνωσ ἀνατρέσθαι, ἄχρις οὗτο ἡν τὴν ἀσθησιν δεξάμενος κορεσθῆ.

IX. Cum magna autem celeritate eo quoque ei allato tormento, eadem usus est constantia et animi fortitudine, et neque ullus, quantumvis levis, gemitus audiebatur emitti. Dux dixit : Tanquam in scena superstitionem ostentat et jactat hic, sicut dicit, athleta Crucifixi. Nunc ergo dicat, si per hæc castigatus, sibi persuaserit ad sacras deorum aras accedere adoraturus. Sanctus dixit Eustratius : Propter eam, quæ est in te, superstitionem et falsam religionem hæc, sicut existimas, mihi inferens supplicia, imprudens et insciens me hodie multis affecisti bonis, quæ mihi maxime erant in votis, o iudex. Circumfusa enim caliginem et obscuritatem, quæ ex crassitie corporis meo inerat animo, his a me tormentis depulisti; et quæ principatum obtinet, rationem, earum, quæ longo tempore intentabantur, tentationum victricem conservasti : et effecisti, ut funderem ac profligarem eas quæ in me magno impetu surgebant, animi perturbationes, nullo tumultu oppugnandum mihi largitus præsidium interni spiritus, qui mihi vitam regit in immortalitate : in quo sunt mihi reconditæ divitiæ incorruptionis : et ostendisti viam compendiosam et ab afflictione remotam, per quam potero in scilicet hoc corpore degens vitam amplecti angelicam, et cœlesti frui æternitate. Nunc scio me esse templum

ἄμεις οἱ κακοδαιμονίας ἀνίμεστοι; Εὐστράτιος εἶπεν· Εἰ σοὶ τὰ αἰσθητήρια τῶν φρενῶν μὴ ἠλοίωτο, καὶ τῷ τῶν παθῶν φεράματι μὴ μετεσκεύαστο πρὸς τὸ γεῦδες ἡ ψυχὴ σου, εἰδείξα ἄν σοὶ τὸν παλιγγενεσίας τὴν ἡμετέραν ἀνεγείραντα νέκρωσιν.

H. Ἐτι δὲ τὸν λόγον συνείρειν ἐθέλοντος τοῦ ἁγίου, ἐκκόφας ὁ μιαιῶν δούξ εἶπεν· Βασταχθήτω τοῖς σχοίνοις εἰς τὸν ἀέρα ὁ γεννάδας οὗτος· ὄσρευμα δὲ πυρὸς ὑπαπτόμενον αὐτοῦ εἰς τὰ στέρνα ἐχέσθω εἰς τὸ φλέγεσθαι· ὑπερθεν δὲ τῶν ὤμων τριχῆ ἔν μιᾷ φορᾷ ῥάβδοις τυπτέσθω, ὅπως κομψότεραν τὴν πρὸς ἡμᾶς ἔν τοῖς λόγοις ποιήσεται ἄμιλλαν. Γενομένου δὲ τούτου καὶ ἔν πολλαῖς ταῖς ὥραις τοῦ ἁγίου κάτωθεν τὰ σπλάγγνα καὶ τὴν κοιλίαν ὑπὸ τοῦ ὑποστρωθέντος πυρὸς καιομένου, καίριας δὲ βολαῖς τὸν νῶτον ταῖς ῥάβδοις μαστιγομένου, οὐδὲ μία ἀνεπέμπετο φωνή· ἀλλ' οὔτε ἀλλοίωσις τις τῷ προσώπῳ αὐτοῦ ἐφάνετο, καὶ ἦν θεωρῆσαι καὶ εἰκάσαι, ὡς ἔν ἀλλοτρίῳ τῷ σώματι τὴν τιμωρίαν ὑπομένοντα. Ἐκπλαγεὶς δὲ ὁ μιαιῶν δικαστὴς ἐπὶ τούτῳ, μόλις ποτὲ ἀνεθῆναι τῆς βασάνου τοῦτου ἐκέλευσε, καὶ ὑπογελῶν τῷ προσώπῳ εἶπεν· Ὁποῖόν σου τὸ φρόνημα, ὦ Εὐστράτιε; φράσον ἡμῖν. Βούλει μικρὰν τινα καὶ ἔτεραν ταῖς ἐπιτεθείσαις σοὶ πληγαῖς ἐπισχειδιάσωμαι τέρψιν; Ὁ ἅγιος Εὐστράτιος εἶπεν· Πάνυ μὲν οὖν. Ὁ δούξ εἶπεν· Οὐκοῦν, ἐπειδὴ ἅπαντα τὰ ἡμῖν δοκοῦντα ἀριστὰ τῷ κειμένῳ δεδοκίμασαι, ἄλμην ἔξει συμφραθεῖσαν, καὶ κράματος πολλοῦ γενομένου, ἐπαχθῆναι τοῖς καταφλε-

C χεῖσαι μέλεσιν ὑπὸ τοῦ πυρὸς προστάττω, καὶ τῆς ἡμετέρας ὑπουργίας ἐπὶ τοῖς ἡδέσιν αὐτῷ πολ-

Θ. Μετὰ πολλῆς δὲ τῆς ταχυτήτος καὶ ταύτης τῆς βασάνου προσενεχείσεως τῷ ἁγίῳ, ἡ αὐτῆ καρτερία ἦν αὐτῷ, καὶ οὔτε στεναγμός τις; ἕως τοῦ τυχόντος ἡκούετο ἐκπεμπόμενος. Ὁ δούξ εἶπεν· Ὁσπερ ἔν σκηρῇ τῆς ἔν αὐτῷ δαισιδαιμονίας ἐπίδειξιν τὴν ὁπομονὴν ποιεῖται ὁ ἀθλητὴς οὗτος, ὡς φησι, τοῦ ἐσταυρωμένου. Νῦν γοῦν εἰπάτω, εἰ ἔν ταῦταις σωφρονισθεῖς, πέπεικεν ἑαυτὸν τοῖς σωτηρίοις τῶν θεῶν προσεῖναι βωμοῖς προσυνήσων. Εὐστράτιος εἶπεν· Δαισιδαιμονίας χάριν τῆς ἔν σοὶ τὰς τιμωρίας ταύτας, ὡς νομίζεις, προσαγαγών μοι, λήθησ, ὦ δικαστὰ, τῶν διὰ πολλῆς εὐχῆς ἐπιθυμουμένων μοι ἀγαθῶν ἀξίωσας με τὴν τήμερον. Τὴν γὰρ περικειμένην ἀχλὺν καὶ ἀμαύρωσιν ἐκ τῆς σωματικῆς παχύτητος; τῆ ἔμφῃ ψυχῇ ταῦταις ταῖς βασάνοις διασκέδασας ἀπ' ἐμοῦ, καὶ τὸν ἡγεμόνα λογισμῶν τῶν ἔν μακρῷ τῷ χρόνῳ ἐπιχειμένων αὐτῷ πειρασμῶν νικητὴν τοῦ λοιποῦ διεφύλαξας, καὶ τροπὴν εἰργάσω τῶν ὀκαθέκτως μοι ἐπανισταμένων παθῶν, ἀπερικτύπητον τὸ φρούριον τοῦ ἔν ἀθανασίᾳ πολιτευομένου ἐνδοθεν πνεύματος χαρισάμενος, ἔν ᾧ ὁ τῆς ἀφθαρσίας τεθησαύρισται πλοῦτος, καὶ ὑπέδειξας ὁδὸν ἐπιτομον καὶ ἀταλαίπωρον, δι' ἧς δυνήσομαι ἔν τῷ ὄστράκινῳ τούτῳ σώματι διατελῶν, τὴν ἀγγελικὴν ἀσπασσάσθαι πολιτείαν, καὶ τῆς ἐπουρανίου ἀπολαύειν ἀιδιότητος. Νῦν οἶδα ὅτι ναὶς Θεοῦ

είμι, καὶ τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ τὸ ἅγιον οἶκετ' ἐν ἐμοί. « Ἀπόστητε οὖν ἀπ' ἐμοῦ, πάντες οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν, ὅτι εἰσήκουσε Κύριος τῆς φωνῆς τοῦ κλαυθοῦ μου. Κύριος τὴν προσευχὴν μου προσέδεξάτο. Ἀγαλλιάσεται ὡς ἀληθῶς ἡ ψυχὴ μου ἐπὶ τῷ Κυρίῳ· τερψθήσεται ἐπὶ τῷ σωτηρίῳ αὐτοῦ. Πάντα τὰ ὀστέα μου ἐρούσι· Κύριε, Κύριε, τίς ὁμοίός σοι βυόμενος πτωχὸν ἐκ χειρὸς στερωτέρων αὐτοῦ, καὶ ἀπὸ τῶν διαρπαζόντων αὐτόν; » Σπεῦδε τοίνυν καὶ ἀγωνίζου, ὑπέρτατα τοῦ ἀντικειμένου, καὶ μὴ καθυφῆς τῷ προσώπῳ σου, καὶ δοκίμασόν με ὡς χρυσὸν ἐν καμίνῳ ἔτι καὶ ἔτι, καὶ οὐχ εὐρήσεις ἐν ἐμοί τὸν σοὶ ἐράσιμον καὶ ἔργῳ ἐπιζητούμενον. Οἱ γὰρ θεοὶ σου βδελύγματά εἰσι, τῆς σῆς καὶ τῆς τοῦ βασιλέως σου ἀλογίας δεσπόζοντα.

Γ'. Ὁ δούξ εἶπεν· Τάχα, ὡς εἰπικεν, ἡ τῶν φρενῶν ἐναλλαγὴ τῆ τοῦ σώματος σαθρότητι ἐπηκολούθησεν· ὅθεν πολλὴν τινα καὶ ἀσαφῆ βαττολογίαν διεξῆλθες. Εἰ γὰρ ἠδύνατο, ὡς σὺ λέγεις, ὁ Θεός σου ἐκείνος· ἀθανασίας σε μέτοχον καταστήσαι, τάχα ἂν καὶ τῆς παρουσίας μάστιγος ἐρύσατό σε. Ἐάσας οὖν τὸ ἐπὶ ματαίαις ἐλπίσιν ὄνειροπολεῖσθαι, σπεῦδε εἰς τὴν παρ' ἐμοῦ σοὶ ὑποδεικνυμένην σωτηρίαν. Εὐστράτιος εἶπεν· Βούλει πισθῆναι, πεπηρωμένε πᾶσαν τὴν τῶν αἰσθητηρίων ἔψιν, ὅτι οὐδὲν ἀδυνατεῖ τῷ Θεῷ μου; Ἡρὸς βασιάνεις ὑπάρχειν, καὶ πάντων εἰσατενιζάντων, αἰφνίδιον ὡς εἰ λεπίδες ἐκ τοῦ σώματος αὐτοῦ ἀπεβλήθησαν, καὶ ἐστὴ ὁ ἅγιος ὅλος ὑγιής, μὴδὲ τὸ τυχὸν σπάρραγμα εἰς τὸ σῶμα αὐτοῦ ἔχω. Δοξασάντων δὲ πάντων ἐπὶ τῷ γεγονότι θαύματι τὴν Θεὸν, Εὐγένιός τις ἐκ τῆς Ἀραυρακηνῶν καὶ αὐτὸς ὑπάρχων πολίτην, ὀφρικιάλιος τῆς αὐτῆς τάξεως, καὶ παραμένων τῷ ἁγίῳ Εὐστράτιῳ ἃ ἐδόθησε φωνῇ μεγάλῃ λέγων· Λυσία, καὶ γὰρ Χριστιανός εἰμι, καὶ τὴν θρησκείαν σου ἀναθεματίζω, καὶ τῷ προστάγματι τῶν βασιλέων, καὶ τῷ σῷ θελήματι ἀντιτάσσομαι, ὡς καὶ ὁ κύριός μου Εὐστράτιος. Θυμωθείς οὖν ἐπὶ τούτοις ὁ δούξ, καὶ δυσφημῆσας ἱκανῶς, ἐκέλευσε καὶ αὐτὸν συλληφθῆναι ἀχόηται εἰς τὸ μέσον, καὶ διαλάλησεν οὕτως·

ΙΑ'. Τῆς κατὰ τῶν δυστιμωρητῶν τούτων ἔρωτησεως εὐκαίρου δεομένης σχολῆς, τὰ νῦν δὲ ἐπιγιγόμενος εἰς τὴν τῶν δημοσίων πραγμάτων συνήθη ἀντίληψιν, τὸν μαγγανείαις τερατοποιὸν τοῦτον Εὐστράτιον καὶ Εὐγένιον τὸν ἀρτιφανῶς ὁμόφρονα αὐτῷ, σιδηρωθέντας κατὰ παντὸς τοῦ σώματος ἀναληφθῆναι εἰς τὸ δεσμοκτήριον προστάττω, ἅμα τοῖς λοκοῖς φυλαχθησομένους μοι, ἐν ἑτέρῳ ἔξετάσει. Καὶ ταῦτα ἀποφηνάμενος ἀνέστη τοῦ βήματος. Οἱ δὲ ἅγιοι ἤγοντο πάντες χαίροντες καὶ ἀγαλλιώμενοι ἐπὶ τῇ τοσαύτῃ ὑπερμονῇ καὶ καρτερίᾳ τοῦ ἁγίου Εὐστρατίου, καὶ ἐπὶ τῇ γενομένῃ εἰς αὐτὸν σωτηρίῳ θαυμαστοποιᾶ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ὡς δὲ εἰσῆλθον εἰς τὴν φυλακὴν, ἐψάλλον πάντες μετὰ φωνῆ· « Ἰδοὺ δὴ, τί καλόν, ἢ τί τερπνόν, ἀλλ' ἢ τὸ κατοικεῖν ἀδελφοὺς ἐπιτοαυτῶ; » καὶ τὰ ἔξῃ, καὶ μετὰ τὸ πληρῶσαι τὴν εὐχὴν ἐκεί-

A Dei, et sanctum ejus in me habitare Spiritum. « Discedit ergo a me omnes, qui operamini iniquitatem : quoniam exaudivit Dominus vocem fletus mei, Dominus deprecationem meam suscepit *. Exultabit revera anima mea in Domino, delectabitur in salutari ejus. Omnia ossa mea dicent : Domine Domine, quis similis tibi? liberans inopem a manu potentiorum eo, et a diripientibus eum ». Festina ergo et decerta, minister adversarii, et quod in te est, nihil remitte : et proba me sicut aurum in fornace magis magisque : et in me non inventes sordem, quæ est tibi amabilis, et revera quæritur. Tui enim dii sunt abominationes, quæ tuæ et tui imperatoris dominantur egestati rationis.

X. Dux dixit : Mentis fortasse, ut videtur, emotio consecuta est corporis imbecillitatem : quo factum est, ut multis verbis usus sis obscuris et supervacaneis. Si enim posset ille tuus, ut dicis, Deus te participem reddere immortalitatis, a præsentis utique te plaga liberasset. Mittens ergo vanæ spei agitari somniis, propera ad salutem, quæ a me ostenditur. Dixit Eustratius : Vis persuaderi, o tu qui es orbis omnibus sensibus, nihil esse quod meus non possit Deus? Attende, et me intuere, quem tuis tormentis existimas morte esse multatum. Cumque omnes in eum defixissent oculos, repente veluti quædam squammæ ejectæ sunt ex ejus corpore : et stetit sanctus totus sanus, corpus nihil habens omnino laceratum. Cum propter miraculum autem, quod factum fuerat, omnes Deum glorificassent, quidam Eugenius vir Arauracenus, qui erat ipse quoque oppiduli officialis ejusdem cohortis, et permanebat apud sanctum Eustratium, magna voce exclamavit, dicens : Lysia, ego quoque sum Christianus, et tuam anathematizo religionem, et jussui imperatorum et tuæ resisto voluntati, sicut etiam dominus meus Eustratius. Dux ergo propter hæc indignatus, et eum execratus, ipsum quoque comprehensum jussit duci in medium, et sic est effatus :

XI. Cum horum, quos punire est difficile, interrogatio tempore et otio opus habeat opportuno, nunc autem urgear ad suscipiendam consuetam rerumpublicarum defensionem, hunc præstigiatorum et incantationibus miraculorum effectorem Eustratium et Eugenium, quem nuper apparuit idem quod ipse sentire, toto corpore ferro vinclos jubeo conjici in carcerem cum reliquis, qui sunt mihi servandi ad aliam examinationem. Hæc cum pronuntiasset, descendit e tribunali. Sancti vero ducebantur omnes læti et exultantes propter tantam tolerantiam sancti Eustratii, constansque testimonium, et propter salutare, quod in ipso factum est, miraculum Domini nostri Jesu Christi. Postquam autem ingressi sunt custodiam, psallebant omnes una voce : « Ecce quid æque bonum et jucundum, atque habitare fratres in unum? » et

* Psal. lii, 9. * Psal. xxxiv, 16. * Psal. cxviii, 1.

quæ sequuntur : et postquam preces implesent, sedentes docebantur a sancto Eustratio, promptique et alacres ab eo reddebantur ad propositam eis de-
centrationem.

XII. Die illo in his transacto, sequenti nocte dux eam surrexisset, professus est se velle ire ad civitatem Nicopolitanam, et interim dum soliti ad iter se parabant ministri, prosiliit ipse in custodiam, ubi erant sancti, et solum beatum Eustratium jubet trahi foras. Cum autem esset adductus, vultu ridenti dixit ei : Lætare, charissime Eustrati. Sanctus vero respondit : Deus omnipotens, cui ego servio, te vicissim digne salutet, o judex. Dux dicit : De Deo sit tibi curæ, in præsentia autem cape et gesta hanc, quæ tibi datur, crepidam, ut libens nobiscum iter facias ; erat vero crepida longis et acutis clavis transfixa, ut tanquam sibilis perforaretur quælibet pars pedum ejus. Cum hac ergo crepida cum induisset, et loris astrinxisset, suo obsignavit annulo, et jussit eum, dum duceretur, per totam viam verberari et trahi cum reliquis sanctis. Ipse autem cum toto, qui cum eo erat, exercitu iter persequeretur, et post duos dies pervenerunt ad castellum, quod est prope Arauracenos. Cum sancti autem accessissent, quotquot erant illius regionis, egressi sunt ad spectaculum, desiderantes videre beatum Eustratium. Nullus vero cognatus nec amicus audebat ei appropinquare, ne ipsi quoque comprehenderentur ; hoc enim a scelerato duce quibusdam jam imperatum fuerat.

νῶν, οὔτε φίλων πλησιάζαι αὐτῷ ἐτόλμα, ἵνα μή τισιν ὑπὸ τοῦ μιᾶροῦ δουκός.

XIII. Quidam autem Mardarius, vir quidem sorte privatus et suo contentus, cum illis diebus domum sibi construxisset, tegebat domum. Cum in omnes diem sanctos defixisset oculos, vidit medium eorum tanquam stellam insignem Eustratium : et cum cito e domo descendisset, dixit uxori suæ sermone Armenio : Vides, o uxor, cum qui erat dominus ejus, quæ est circumcirca regionis, qui et genere et opibus erat tam insignis, et tandiu fuerat militiæ clarus, quemadmodum omnia despexerit, et abiit, ut Deo fiat grata hostia, et regnæm cœlestis consequatur? Beatus ille, quod et in hac vita fuerit gloriosus, et apud Dominum nostrum sit magnam habiturus fiduciam, et cum angelis ineffabili voluptate fructurus. Egregia autem illius uxor respondit : Dulcissime marite, quid obstat, quominus tu quoque eo venias, et eandem, quam ipse, viam inuas, et sanctam consequaris cum ipso consummationem, ut sis mei defensor, et horum puerorum infantium, et totius tui generis? Dixit ejus maritus : Da mihi calceos, et ingrediar viam a me desideratam. Illa vero hoc fecit velociter, et læta eum dimisit. Qui cum accepisset calceos, et se veste induisset, et duos quos habebat filios ulnis esset amplexus, stetit ad Orientem, et Dominum invocavit, et dixit : Domine, Deus Pater omnipotens, et Domine Jesu Christe, et sancte Spiritus,

ζοντο διδασκόμενοι ὑπὸ τοῦ ἁγίου Εὐστρατίου, καὶ προθυμοποιούμενοι εἰς τὸν προκείμενον αὐτοῖς τῆς ἀθλήσεως ἀγῶνα.

IB'. Ἐν τούτοις τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἰταλεσθεΐσης, τῇ ἐπιούσῃ νυκτὶ ἀναστὰς ὁ δοῦξ, ἐπὶ τὴν Νικοπολιτῶν ἐπέγεσθαι ἐπηγγεῖλατο πόλιν· καὶ ἐν τοσούτῳ τῆς συνήθους αὐτῷ ὑπηρεσίᾳ κατὰ τὴν ὁδοπορίαν εὐτρεπιζομένης, αὐτὸς εἰς τὴν φυλακὴν ἤλατο, ἐνθα ἦσαν οἱ ἅγιοι, καὶ μόνον τὸν μακάριον Εὐστράτιον κελύει ἐκλυσθῆναι ἔξω. Ἀχθέντος δὲ αὐτοῦ, ὑπομειδιάσας τῷ προσώπῳ, εἶπεν πρὸς αὐτόν· Χαίροις, προσφιλέστατε Εὐστράτιε. Ὁ δὲ ἅγιος ἀπεκρίνατο· Ὁ Θεὸς ὁ παντοκράτωρ, ὃ ἐγὼ λατρεύω, αὐτό· σε ἀντασπάσειτο ἀξίως, ὃ δικαστά. Ὁ δοῦξ εἶπεν· Περὶ τοῦ Θεοῦ σου ἐμοὶ μελέτω, εἰς τὸ παρὸν δὲ λαβῶν τὴν ἐπιβεδομένην σοὶ κρηπίδα φόρει, ὅπως ἀσμενος τὴν μεθ' ἡμῶν ὁδοπορίαν ποιήσῃ. Ἡ δὲ κρηπίς ἦν διαπεπλεγμένη ἤλοις μακροῖς καὶ ὀξείσι, ὥστε διαπερονᾶσθαι ἅπαν τὸ μέρος τῶν ποδῶν αὐτοῦ. Ὑποδήτας οὖν αὐτὸν καὶ σφίγγας τοῖς ἰμᾶσι, τῷ δακτυλίῳ αὐτοῦ ἐσφράγισε, καὶ προσέταξε τυπτόμενον καὶ συρόμενον αὐτὸν ἄγεσθαι πᾶσαν τὴν ὁδὸν μετὰ καὶ τῶν λοιπῶν ἁγίων. Αὐτὸς δὲ εἶχετο ἅμα παντὶ τῷ συνόντι αὐτῷ στρατῷ τῆς ὁδοῦ, καὶ μετὰ δύο ἡμέρας εἰς τὸ πλῆσιον Ἀραυράκων κατήχθησαν κάστρον. Παρὰγενομένων δὲ τῶν ἁγίων, πάντες οἱ τῆς χώρας ἐκείνης ὡς εἰς θῆαν ἐξήσσαν, ἐπιποθοῦντες ἰδεῖν τὸν μακάριον Εὐστράτιον. Οὐδεὶς δὲ οὔτε συγγεκαὶ αὐτοὶ συλληφθῶσι· παρηγγελο γὰρ τοῦτο ἦδη

IC'. Μαρδάριος δὲ τις ἀνὴρ, ἰδιώτης τὴν τύχην καὶ ἐν αὐταρκείᾳ βίων, οἶκον αὐτῷ κατασκευσίας ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, ἔσκεπε τὸ δωμάτιον. Ἀτενίσας δὲ εἰς πάντας τοὺς ἁγίους, εἶδε μέσον αὐτῶν ὡς περιφανῆ ἀπέρα τὸν ἅγιον Εὐστράτιον, καὶ ταχὺ καταλῶν ἀπὸ τοῦωματίου εἶπε τῇ γυναικὶ αὐτοῦ τῇ Ἀρμενίων διαλέκτῳ· Ὅρξ, ὃ γυναῖκα, τὸν κύρον τῆς περιοικίδος ἡμῶν, τὸν ἐν τοσαύτῃ περιφανείᾳ καὶ χρημάτων ὑπάρχοντα, καὶ ἐν τληκαύτῃ στρατείᾳ διαπρέψαντα, πῶς πάντων κατεφρόνησε, καὶ θῦμα εὐπρόσδεκτον τῷ Θεῷ ἀπέργεται γενέσθαι, ἵνα καὶ τῆς ἐκουράνιου καταξιοθῆ βασιλείας; Μακάριος ἐκεῖνος ὅτι καὶ ἐν τῷ βίῳ τούτῳ εὐτυχῆ; καὶ ἐπίδοξος ὑπῆρχε, καὶ πρὸς τὸν Δεσπότην ἡμῶν Χριστὸν μεγάλην ἔξει τὴν παρρησίαν, καὶ μετὰ ἀγγέλων τῆς ἀφθάρτου καταξιοῦται ἀπολαύσεως. Ἡ δὲ καλὴ ἐκείνη γυνὴ ἀπεκρίνατο· Γλυκύτατε ἀνερ, τί κωλύει καὶ σὲ φθάσαι αὐτόν, καὶ τὴν αὐτὴν αὐτῷ πορευθῆναι ὁδόν, καὶ τῆς ἁγίας ἀξιοθῆναι μετ' αὐτοῦ τελειώσεως; Ἰνα προστάτης γένη καὶ ἐμοῦ, καὶ τῶν μικρῶν τούτων παιδίων καὶ παντὸς τοῦ γένους σου; Ὁ δὲ ἀνὴρ ἀτῆς εἶπε· Δό; μοι τὰ ὑποδηματὰ μου, καὶ πορεύσομαι τὴν ἐπιθυμουμένην μοι ὁδόν. Ἡ δὲ ταχὺ τοῦτο ἐπέκτισε, καὶ μετὰ χαρᾶς προέπεμψεν αὐτόν. Καὶ λαβῶν ὑπέδησάτο, καὶ περιεβάλετο τὸ ἰμάτιον αὐτοῦ, καὶ περιπλέξας ταῖς ἀγκάλας αὐτοῦ τὰ ὑπ-

ἀρχοντα αὐτῶ δύο τέκνα, ἔστη κατὰ ἀνατολάς, καὶ ἐπεκλίεσθε τὸν Θεὸν καὶ εἶπεν· Δέσποτα Θεὸ παντοκράτωρ, καὶ Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, καὶ ἅγιον Πνεῦμα, μία Θεότης, μία δύναμις, ἐλέησόν με τὸν ἁμαρτωλὸν, καὶ σκληραγχυσθήτε καὶ ἀντιλαβοῦ τῆς δούλης σου, καὶ τῶν δύο νηπίων τούτων, ὁ προστάτης τῶν χηρῶν, καὶ πατὴρ τῶν ὀρφανῶν. Ἐγὼ γάρ, Δέσποτα, μετὰ πολλῆς τῆς προθυμίας ἔρχομαι πρὸς σέ. Καὶ ταῦτα εἰπὼν, κατεφίλησε τὰ παιδία αὐτοῦ καὶ εἶπεν· Σῶσου, γυναῖκα, μὴ λυποῦ μηδὲ δάκρυε, καὶ τὴν ψυχὴν μου, εἰς χεῖρας· παρατιθῆμι σοὶ τὰ

Λ'. Καὶ ταῦτα εἰπὼν, θροναῖος ἐξήλθε, καὶ πρὸς τινα Μουκάτορα τοβνομα, ἐν τῇ Ἀραυρακηνῶν τὴν οἰκίῃσιν ἔχοντα, καὶ πρωτεύοντα ἐν αὐτῇ, ἄνδρα ἐπίσημον καὶ πλούσιον πάνυ, ἦλθε, καὶ προσαγορεύσας αὐτὸν εἶπεν· Ἰδοὺ ἐγὼ πορεύομαι πρὸς τὸν φίλον σου καὶ συγγενέα Κυριστικῆν, καὶ τοῦ Θεοῦ ἔελοντος, συνοδία αὐτῷ γίνομαι, καὶ μετ' αὐτοῦ τὸν τῆς ἀθλήσεως ὁπομινῶ ἀγῶνα. Σὺ οὖν γενοῦ μετὰ Θεὸν τῆς γυναϊκός μου προστάτης καὶ τῶν τέκνων μου ἐν τῷ βίῳ τούτῳ, καὶ γενήσομαι σοὶ κατὰ ἐργάτης ὑπὲρ ταύτης τῆς χάριτος· ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ὅτε παριστάμεθα τῷ Θεῷ, καὶ τὸν μισθὸν ἀπολαμβάνεις. Ὁ δὲ εὐλαδῆς ἐκείνος ἄνθρωπος εἶπεν· Ἄπειθε ἐν εἰρήνῃ, τέκνον, τὴν καλὴν πορείαν, καὶ μὴ φροντίσης περὶ τούτου, ἀλλὰ πλήρωσόν σου τὴν ἐπιθυμίαν· τῆς γὰρ γυναϊκός σου πνευματικῆ διαθέσει ἔσομαι ἄνθρωπος, καὶ τῶν παιδίων σου πατὴρ. Ταῦτα ἀκούσας ὁ Μαρδάριος καὶ συναξαζόμενος αὐτῷ, ἤδη λοιπὸν πλησίον τοῦ κάστρου ἐφθασε τοὺς ἁγίους, καὶ ἐκάλεσε τὸν ἅγιον Εὐστράτιον οὕτως· Δεσπόσυνε Κυριστικῆ, ὡς πρόσθετον ἄκακον πρὸς τὸν ἴδιον παίμενα τρέχει, οὕτως κατὰ ἦλθον πρὸς σέ, θέλων ὑμῖν συνοδεῦσαι. Δέξαι οὖν με, καὶ συγκαταριθμήσον τῇ ἀγίᾳ σου συνοδίᾳ, καὶ προσάγαγε, εἰ καὶ ἀνάξιον, μάρτυρα τῷ Δεσπότη Χριστῷ. Καὶ ταῦτα εἰπὼν, ἐδόξασε φωνῇ μεγάλῃ λέγων· Χριστιανός εἰμι κατὰ, ὡς καὶ ὁ κύριός μου Εὐστράτιος. Ἀκούσατε, ὑπηρέται τοῦ διαβόλου, ἀκούσατε. Τότε συλλαθόμενοι αὐτὸν οἱ στρατιῶται, συνέδησαν τοῖς λοιποῖς ἁγίοις, καὶ καθείρξαντες ἐν τῷ κάστρῳ ἐν δημοσίᾳ φυλακῇ, ἀνήνεγκαν καὶ περὶ αὐτοῦ τῷ δουκί.

ΙΕ'. Κατ' αὐτὴν δὲ τὴν ὥραν ὡς περὶ λέων βρῦξας ἐκάθισεν εἰς τὴν ἐξέτασιν. Καὶ ὑποθαλούσης τῆς τάξεως κατὰ τὸ σῆμα, προσήχθη γυμνός σχοινίοις κατεχόμενος τὰς χεῖρας ὁ ἅγιος Αὐξέντιος, παρεστῶτων τῶν ἁγίων καὶ ὀρώντων ἕκαστα, καὶ ἔστη φαιδρῷ τῷ προσώπῳ. Ὁ δούξ εἶπεν· Αὐξέντιε, ἡμᾶς μὲν κόπων ἀπαλλάττων, σαυτὸν δὲ σωτηρίας ἀξίον, νῦν γοῦν διδάξον, εἰ τῆς ματαίως κείνης καὶ ολεθρίας σοὶ ἀπίστης ἐνστάσεως, καὶ τῆ τῶν θεῶν ἀκείρας σοὶ εὐμενείας. Ὁ ἅγιος Αὐξέντιος εἶπεν· Συντόμως ἀκουσον, ὦ Λυσία, ἡμυμῖ σοὶ τὴν ἔφορον δίκην, ὡς ἀμετάθετός μου ἔστιν ἡ γνώμη, καὶ ἕνα Θεὸν οἶδα καὶ αὐτὸν σέβομαι, καὶ ἄνθρωπος ἄλλας ἐπαγάγῃς μοι πληγὰς καὶ τιμωρίας, μείζους τῶν κάλαι μοι ἐπενεχθεῖσόν, καὶ σιδήρῳ καὶ πυρὶ καταναλώσης με, οὐκ ἂν μου κάμψαι τὸν λογισμὸν ἰσχυραῖς ποτε. Τὸ λοιπὸν, ποίεις δὲ θέλεις. Τότε ὁ

A una divinitas, una virtus, miserere mei peccatoris; miserere ancillae tuae, et eam suscipe, et hos duos infantes, qui es defensor viduarum, et pater orphanorum. Ego enim, Domine, cum magno et alacri animi studio ad te venio. Haec cum dixisset, osculatus est suos filios, et dixit: Salva sis mulier, et noli affici tristitia, nec fle, sed gaude et exulta. Te enim et filios meos et animam depono in manu boni Dei nostri, qui potest omnia.

ἀλλὰ χαῖρε καὶ ἀγαλλία· σὲ γὰρ καὶ τὰ παιδία μου, πάντα δυναμένου ἀγαθοῦ Θεοῦ ἡμῶν.

XIV. Et cum haec dixisset, cursu est egressus, et venit ad quemdam nomine Mucatorem, qui in regione Arauracenorum habebat habitationem, et in ea obtinebat primas partes, et erat vir valde clarus et dives; et cum eum salutasset, dixit: Ecce ego vado ad amicum tuum et cognatum Cyrisicem, et, Deo volente, ero ei comes in via, et cum eo subibo discrimen certaminis. Tu ergo esto post Deum defensor meae uxoris, et meorum filiorum in hac vita, et pro hac gratia ego quoque tibi operam navabo in illo die, quando coram Deo sistemur, ut mercedem accipias. Dixit vero vir ille pius: Abi in pace, fili mi, et pulchrum hoc iter confice, et ne de eo sis sollicitus, satisfaciam tuo desiderio; ero enim spiritali affectione uxoris tuae maritus, et pater tuorum filiorum. His auditis, Mardarius cum ei valedixisset, jam de caetero prope castellum venit ad sanctos, et sic vocavit sanctum Eustratium: Domine Cyrisice, quomodo ovis simplex ad proprium currit pastorem, ita ego quoque ad te, volens esse vobis in via comes. Me ergo suscipe, et refer, licet indignum, in numerum sancti tui coetus, et adduc me, etsi indignum, testem Christo Domino. Et haec cum dixisset, clamavit voce magna, dicens: Ego quoque sum Christianus, sicut etiam dominus meus Eustratius. Audite, ministri diaboli, audite. Tunc cum ipsum milites comprehendissent, colligarunt cum reliquis sanctis, et cum in castello eum coniecissent in publicam custodiam, de eo quoque ad ducem retulerunt.

XV. Hac ipsa autem hora, tanquam leo rugiens, sedit ad examinationem, et pro more adducente cohorte delictorum, adductus est nudus, funibus manus habens vinctas sanctus Auxentius, sanetis astantibus, et singula videntibus. Et adhuc vultu læto dux inquit: Auxenti, nos quidem liberans a laboribus, te autem salute dignum censeo, nunc saltem doce, an a vana illa et tibi perniciosa destiteris perveracia, et cum diis redieris in gratiam. Sanctus dixit Auxentius: Paucis audi, o Lysia, juro tibi eam, quae praest et omnia aspicit, justitiam, esse mihi mentem immutabilem, unumque Deum me nosse et ipsum colere, etiamsi innumerales alias mihi plagas imposueris et cruciatu, majores iis, qui jam pridem mihi sunt illati; etiamsi me ferro, etiamsi me igne consumperis, nunquam poteris meam flectere cogitationem. De caetero sic

quod velis. Tunc dux pronuntiavit sententiam : A Auxentius, qui post multa tormenta et cruciatus, etiam nunc permanet in sua perniciose ignorantia, per ei paratam gladii amputationem, ferream suam, et quæ molliri non potest, perdat animam, in loco aliquo nemoroso et deserto finem hujus sententiæ accipiens, ut justa sepultura infelix ejus corpus careat; qui autem ausus est se nuper reliquorum cœlui adjungere, perducatur in medium, celeriter consecuturus honorem, qui ab eo requiritur.

XVI. Sanctum vero Mardarium solventibus militibus ab ei impositis collaribus, hic beatus dicebat : Domine mi Cyrices, ora pro me, rogo te; et doce me, quid sum responsurus huic exitioso et pesifero homini, ne me tanquam agrestem et illitteratum hominem irrideat immanis iste lupus. Sanctus autem ei dixit Eustratius : Dic solum constanter, frater mi Mardari : Sum Christianus, sum Christi servus, et nihil aliud respondeas, si quid contra dicat aut faciat. Cum vero esset adductus, dixit cohors : Adest Mardarius. Dux dixit : Qui se nuper tradidit interrogationi, is nomen doceat, studium, quæ eum tulit patriam, conditionem, et quænam sit ei religio. Mardarius dixit : Sum Christianus. Cum autem rogaretur ab apparitoribus, ut diceret nomen, et conditionem, et patriam, perseveravit clamare : Sum Christianus. Et cum diu rogaretur, nihil aliud dixit nisi solum, Sum Christi servus. Cum ejus itaque simplicitatem et puritatem vidisset C deducens sceleratus, dixit : Terebra terebrentur calcanei pedum ejus, et funibus trajecti, ab orbe rotæ pendeant, candentes autem obelisci, ejus tergo admoveantur, ut ex hoc ambitu fiat sanæ mentis, et ad danda responsa idoneus. Cum hoc autem factum esset, et ipse diu penderet a calcaneis; et ureretur subulis, emisit vocem, dicens : Domine, ago tibi gratias, quod me his bonis sis dignatus. Desideravi salutare tuum, et anavi ipsum valde. Suscipe animam meam in pace; et cum hæc dixisset, tradidit spiritum.

XVII. Dimissis vero sancti ejus reliquiis, dux dixit : Nudo corpore adducatur etiam is, qui est ex Sataleorum regione Eugenius, qui, cum de Eustratio haberetur quæstio, ausus est subire, quem non dico Christianum, ut ipsi errantes dicunt, sed plane achreston, hoc est, *inutilem*. Cum ipse autem astitisset, dixerunt apparitores : Adest Eugenius. Dux dixit : Dic mihi, sceleratissime, quis malus dæmon te malis fatis actum ad tantam impunitam audaciam, ut cum tanta te ingereres impudentiâ, et nihili faceres judicii austeritatem? Dixit sanctus Eugenius : Deus meus, qui quos tu colis, dæmones abolet, ipse dedit mihi virtutem, et largitus est mihi fiduciam et dicendi libertatem, ut tuam conspuam infelicitatem, sordide canis, thesauro Sotianæ, qui tecum traditur in interitum.

Α δούξ ἀπεφώνητο· Ἀξέντιος, ὁ μετὰ πολλὰς τὰς βασάνους καὶ τιμωρίας καὶ νῦν ἐν τῇ θλευρίῳ αὐτοῦ ἐπιμένων ἀνοίξ, διὰ τῆς ταμειθεΐτης αὐτῷ ὑπὸ τοῦ ξίφους ἐκκοπῆς τὴν σιδηρέαν αὐτοῦ καὶ ἀμειλικτον ἀπολέσει ψυχὴν, ἐν τόπῳ τινὶ κατάλοιπαι καὶ ἐρήμῳ τῆς τοιαύτης ψήφου τὴν περὶ αὐτὸν δεχόμενος, ὅπως τῆς νενομισμένης ταφῆς τὸ δύστηνον αὐτοῦ ἀμοιρήσει αἶμα. Ὁ δὲ γέ ἀρτίως θαρβήτας ἐπιδοῦναι ἑαυτὸν τῇ τῶν λοιπῶν δημίῳ συλλογῇ, ἀχθῆτω εἰς τὸ μέσον, τευξόμενος ἐν τάχει τῆς ἐπιζητουμένης αὐτῷ τιμῆς.

ΙΓ'. Τῶν δὲ στρατιωτῶν λυόντων τὸν ἅγιον Μαρδάριον τῶν περιχειμένων αὐτῷ κλοιῶν, ὁ μακάριος εἶπε· Κύριέ μου Κυριακή, εὗξαι ὑπὲρ ἐμοῦ, δέσμοί σου, καὶ διδάξόν με τί ἀποκρινούμαι· τῷ λυμείῳ τούτῳ, μή ποτε ὡς χωρικὸν καὶ ἀγράμματον χλευάσῃ με ὁ ἀνήμερος λύκος οὗτο. Ὁ δὲ ἅγιος Εὐστράτιος εἶπεν· Ἐπίμενα, ἀδελφεὲ Μαρδάρια, μόνον λέγων, Χριστιανός εἰμι, Χριστοῦ δούλος ὑπάρχω, καὶ μηδὲν ἕτερον ἀποκρίνου, εἰ τι ἂν λέγῃ καὶ ποιῇ. Ἀχθέντος δὲ αὐτοῦ, ἡ τάξις εἶπεν· Ἔστηκεν. Ὁ δούξ εἶπεν· Ὁ ἀρτίως ἐπιθεδικῶς ἑαυτὸν τῇ ἐρωτήσῃ, οὗτος διδάξάτω ὄνομα, ἐπιθέδευμα, ἐνεγκαμένην, τύχην, καὶ ὅποιον αὐτῷ τὴ σέβας. Μαρδάριος εἶπεν· Χριστιανός εἰμι. Ἐρωτώμενος δὲ παρὰ τῶν ταξιωτῶν εἰπεῖν καὶ τὸ ὄνομα, καὶ τὴν τύχην καὶ τὴν πατρίδα, ἐπέμενε κράζων, Χριστιανός εἰμι· καὶ ἐπὶ πολὺ ἐρωτώμενος, οὐδὲν ἕτερον ἔλεγεν, εἰ μὴ μόνον, Χριστιανός εἰμι, Χριστοῦ δούλος ὑπάρχω. Ἐρωτῶν οὖν τὴν ἀκεραιότητα αὐτοῦ, ὁ μιὰρδξ δούξ εἶπεν· Τρυπηθήτωσαν οἱ ἀστράγαλοι τῶν ποδῶν αὐτοῦ τρυπάνη, καὶ σχοινίοις διαπερανθέντες τῆς ἄντυγος ἀναρτάσθωσαν· ὀβελισκοὶ δὲ πεφυρακτωμένοι τοῖς μεταφρένοις αὐτοῦ προσανεχθήτωσαν, ὅπως ἐκ τῆς τοιαύτης περιόδου φρενήρης γένηται καὶ ἱκανὸς πρὸς τὰς ἀποκρίσεις. Τούτου δὲ γενομένου, καὶ ἐπὶ πολὺ κρεμαμένου αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἀστραγάλων καὶ κλισίου ταῖς σούβλαις ἀνέπεμφε φωνὴν λέγων· Κύριε Δέσποτα, εὐχαριστῶ σοι, ὅτι κατηξίωσάς με τῶν ἀγαθῶν τούτων. Ἐπεδόθησα τὸ σωτηριὸν σου καὶ ἠγάπησα αὐτὸ σφέδρα. Δέξαι μου ἐν εἰρήνῃ τὴν ψυχὴν. Καὶ ταῦτα εἰπὼν, παρέδωκε τὸ πνεῦμα.

ΙΖ'. Κατενεχθέντος δὲ τοῦ αἵτου αὐτοῦ λευφάνου, ὁ δούξ εἶπεν· Προσαγέσθω γυμνῷ τῷ σώματι καὶ ὁ ἐν τῇ Σαταλέων Εὐγένιος, τῆς κατὰ Εὐστράτιον ἐρωτήσεως γινομένης τολμήτας ἐπεισελεῖν· ὃν οὐ λέγω Χριστιανόν, ὡς αὐτοὶ πλανῶνται, ἀλλ' ἀχρηστον. Παραστάντος δὲ αὐτοῦ, ἡ τάξις εἶπεν· Ἔστηκεν Εὐγένιος. Ὁ δούξ εἶπεν· Λέγε μοι, πρῶμιαν, τίς σε πονηρὸς δαίμων, ἐπὶ κακὴν εἰμαρμένην ἐλάσας, ἐπὶ τοσοῦτον ἤγαγε θράσους, ὥστε μετὰ τοσαύτης εἰσελεῖν ἀναδειξίας, καὶ ἐν μηδενὶ θέσθαι τὸ αὐστηρὸν τοῦ δικαστηρίου; Ὁ ἅγιος Εὐγένιος εἶπεν· Ὁ Θεός μου ὁ καταργῶν σου τοὺς ἐλιμονας, οὗς σέβῃ, αὐτὸς ἐνεδυνάμωσέ με, καὶ ἐχαρίσατέ μοι παρβήσιαν, ἵνα καταπτύσω τῆς τολαιπωρίας σου, βυκαρὲ κύων, τὸ καμῆλιον τοῦ Σατανᾶ, τοῦ οὖν σοὶ εἰς ἀπώλειαν παραδομένου. Ὁ δούξ εἶπεν·

Ἐκκοπήτω ἡ ἐφύβριτος αὐτοῦ γλώττα· ἄλλοτριω-
θήτω δὲ ξίφει ἐκατέρων τῶν χειρῶν, καὶ βάκλοις
συνθλασθήτω τὰ σκέλη τῶν ποδῶν αὐτοῦ, ὅπως σω-
φρονέστερον πρὸς ἡμᾶς διατεθῆ. Τούτων δὲ γενο-
μένων, καὶ αὐτὸς παρέδωκε τὸ πνεῦμα.

ΙΗ'. Ταῦτα πράξας ὁ μιαιφὸς δοῦξ, εἰς τὸ πεδῖον
ἐξῆλθε, γυμνάσων τὸν στρατὸν. Τοῦ ἀδουμίου δὲ
γενομένου, ἕκαστος τὴν ἐν τοῖς ὅπλοις ἐμπειρίαν,
θεωροῦντο· τοῦ δουκὸς, ἐπειδείκνυτο. Καὶ δὴ Ὁρέ-
στης τις τοῦνομα, ἀνὴρ εὐμεγέθης καὶ εὐπρεπῆς
τῷ εἶδει, πρὸς ὄνομα καὶ τάξιν κληθεὶς, παρέστη
τῷ Λυσίᾳ. Ἐπαινέσας δὲ αὐτοῦ τὴν θέαν, καὶ
ἀληθῆ στρατιώτην ἀποκαλέσας, ἐκέλευσε κατὰ τοῦ
σκοποῦ βαλεῖν τὴν λόγχην. Καὶ τούτου τὴν χεῖρα
ἰθύνοντες, καὶ τινάζοντες τὸ ὄπλον, τὸ φορούμενον
ἐν τῷ στήθει αὐτοῦ χρύσειον σταυρίον τοῦ ἱματίου
αὐτοῦ ἐκτιναχθέν, ἐξώθεν ἀνεφάνη, ὥστε θεάσασθαι
πάντας, ἀλλὰ μὴν καὶ αὐτὸν τὸν Λυσίαν. Παραυ-
τίκτα τοίνυν προσαχθεὶς, ἔστη πλησίον τοῦ δουκός.
Καὶ λαβὼν ὁ Λυσίας τῆ χειρὶ τὸν σταυρὸν, ἐπυθά-
νετο τὸ ἄν εἶη τοῦτο. Μὴ καὶ σὺ, φησί, τοῦ ἐσταυ-
ρωμένου τυγχάνεις; Ὁ δὲ εἶπεν· Δουλὸς εἰμι τοῦ
ἐσταυρωμένου Δεσπότη μου Θεοῦ, καὶ τοῦτο
φυλακτήριον ἐπιφόρομαι πρὸς ἀποτροπὴν πάντων
τῶν ἐπερχομένων μοι κικῶν. Ὁ δοῦξ εἶπεν· Καὶ ὁ
θαυμαστός οὗτος στρατιώτης, συνδεθεὶς τῷ δημίῳ
ἐκείνῳ Εὐστράτιῳ, σύνδοδος αὐτῷ ἐν τῇ ὁδοπορίᾳ
γενέσθω· εὐκαιρῶς τῆς κατ' αὐτῶν ἐρωτήσεως ἐν
τῇ Νικοπολιτῶν ἀγῆτομένης. Παραγενομένου δὲ
τοῦ Λυσίου ἐν τῇ Νικοπολιτῶν πόλει, πολλὴ πλήθος
τῶν στρατιωτῶν τῆς λεγεώνας τῆς ἐν τῇ πόλει
προσῆλθον αὐτῷ, καὶ πάντες μιᾶ φωνῇ ἔκραζον·
Λυσία, καὶ ἡμεῖς στρατιώται ἔσμεν τοῦ Δεσπότη
ἡμῶν Χριστοῦ· ποίει ὃ θέλεις. Ὁ δὲ μὲν πρῶτον
ἐξεπλάγη, φοβηθεὶς, μὴ τι νεωτερισθεῖη κατ' αὐτοῦ·
ἔπειτα δὲ ἐγνωκῶς ὅτι ὡς πρόβατα ἐκρυπτοῦς πα-
ρέδωκαν, λύσαντες καὶ τὰς ζώνας ἑαυτῶν, συλλη-
φθῆναι τοὺς πάντας ἐκέλευσε, καὶ δεθέντας καθ-
ειρχθῆναι. Καθ' ἑαυτὸν δὲ γενόμενος, ἐσκέπτετο
πῶς ἂν διάθοιτο τὴν κατὰ τῶν ἁγίων ἀπώλειαν, καὶ
μὴ σύγχυσίς τις γένηται ἢ παρὰ συμπολιτῶν ἢ συγ-
γενῶν αὐτῶν. Ἐξαιρέτως δὲ ἐδεδίει τὸν ἅγιον Εὐ-
στράτιον μὴ ποτε αὐθις τῶν βασάνων αὐτῷ προσ-
αγομένων ὁμοίως θαυματουργήσῃ τι, καὶ οὐ μόνον
τοὺς ἡδὴ Χριστιανούς, στηρίξῃ εἰς τὴν πίστιν, ἀλλὰ
καὶ τοὺς Ἑλληνας μεταστήσῃ τῆς τῶν εἰδώλων
θρησκείας. Ἐδοξεν οὖν αὐτῷ τῇ ἐξῆς ἀναστάντι
πρωτῆν, παραπέμψαι ἐν τῇ Σεβαστηνῶν πόλει τῷ
Ἀγρικολᾷ τὸν ἅγιον Εὐστράτιον καὶ τὸν ἅγιον
Ὁρέστην. Καὶ δὴ ἡμέρας γενομένης, τοῦτο προσέταξε
γενέσθαι, γράψας ἐπιστολὴν δημοσίᾳ τῷ
Ἀγρικολᾷ, περιέχουσαν οὕτω·

ΙΘ'. Ἐ τῷ μεγαλοπρεπεστάτῳ ἡγεμόνι Ἀγρικολᾷ
Λυσίας δοῦξ. Ἐν πάσῃ τῇ ὑφ' ἡλίον ἐν οὐδενὶ ἐτέρῳ
ἀκριτέστερον τὰ τῆς οἰκουμένης ἀπόρρητα διερευ-
νάσθαι ὡς ἐν σοὶ εἰδότες οἱ θεοῦτατοι ἡμῶν βασιλεῖς,
τὴν τῆς ἀρχῆς ἐξουσίαν δεδώκασιν. Ἴσασι γὰρ σα-
φῶς δύνασθαι παρὰ σοὶ καὶ τὰς νύκτας ἴσα ταῖς
ἡμέραις εἰς τὴν τῶν δημοσίων πραγμάτων ἀνελθη-
σθαι ἀναλίσκω. Ἐδάμασαν γὰρ τοὺς ἀκοιμήτους;

A Dux dixit : Contumeliosa ejus lingua excindatur .
eae vero privetur utrisque manibus, et baculis
confringantur ejus tibiae, ut in nos se gerat tem-
perantius. His autem factis, ipse quoque tradidit
spiritum.

XVIII. Hæc cum fecisset dux sceleratus, exiit in
campum, ut exerceret exercitum. Cum autem re-
censerentur, unusquisque ostentabat suam in armis
experientiam, duce contemplante ; quidam vero
Orestes nomine, vir procerus et forma decorus, ad
nomen vocatus et ordinem, astitit Lysiae. Cum
Lysias autem ejus laudasset speciem, et verum
appellasset militem, jussit pilum torquere ad sco-
pum. Cum is vero manum direxisset, et arma con-
cussisset, quæ ab eo in pectore ferebatur crux
B aurea, e veste ejus excussa, extrinsecus apparuit,
ita ut omnes eam cernerent, et ipse etiam Lysias.
Statim autem adductus, stetit prope ducem : et
cum manu crucem accepisset Lysias, rogavit quid-
nam hoc esset : Nunquid tu quoque es, inquit, ex
iis qui sunt partium Crucifixi ? Ille vero dixit :
Sum servus crucifixi Domini mei Dei, et hoc gesto
amuletum ad omnia mala avertenda, quæ mihi
ingruunt. Dux dixit : Hic quoque egregius miles,
vinctus cum illo carnifice Eustratio, sit ei comes
in via, cum opportune sit de eis habenda quæstio
in civitate Nicopolitana. Cum venisset autem Ly-
sias in civitatem Nicopolitanam, magna multitudo
legionis militum, quæ erat in civitate, ad eum
accesserunt, et omnes una voce clamabant : Lysia,
C nos quoque sumus milites Domini nostri Jesu
Christi ; fac quod velis. Ille vero primum quidem
fuit obstupescens, timens ne aliquid novi ad-
versus eum innovarent. Deinde cum cognovisset,
quod sicut oves seipso tradiderunt, solutis zonis
suis, jussit ipsos comprehendi, et vinctos conjici
in carcerem : apud se autem considerabat quemad-
modum in sanctis perdendis se gereret, et non
esset a Nicopolitanis, aut ab eorum cognatis aliqua
confusio. Præcipue autem timebat sanctum Eustra-
tium, ne si rursus ei inferrentur tormenta, faceret
similiter aliquod miraculum : et non solum in fide
confirmaret eos, qui jam erant Christiani, sed gen-
tiles quoque traduceret a cultu simulacrorum.
D Visum est ergo ei, cum mane surrexisset, trans-
mittere ad Agricolaum in civitatem Sebastenorum,
sanctum Eustratium et sanctum Orestem. Cum
esset itaque dies, jussit hoc fieri, publicam scribens
epistolam ad Agricolaum hoc modo :

XIX. Ἐ Magnificentissimo Agricolaο dux Lysias :
Cum in universa terra, quæ est sub sole, nemini in
nosset diviniissimi nostri imperatores, qui melius
scrutari posset arcana orbis terræ, regendæ pro-
vinciæ tibi dederunt potestatem. Aperte enim
sciunt, te posse noctes, sicut dies, ad rempublicam
defendendam consumere. Quæ dormire non prius
sunt itaque stellas prius somnus domuerit, quam

tuus oculos sopierit, donec effectum fuerit id, quod A studes ad utilitatem universorum, et ut semel dicam, cum apud te solum summam inesse vidissent unamquamque partem, merito hujus, quam nunc obtines, administrationis, quæ nihil habet eonemendum, dignitatem permiserunt. Quocirca ego quoque testis tam multarum, quæ in te insunt, rerum præstantiæ, huic ad te vinctum mitto Eustratium, qui eorum qui dicuntur Christianorum magno morbo laborat: maxime cum nihil possim invenire, quod sufficiat ad avertendam audacia ejus cœpta, sed etsi ejus, quæ mihi servit, militiae honorem esset assecutus, majori superbia animo erectus, desit in contumeliam. Quod si intentarem meliorem, sua arrogantia circumscriptum futurum, B vim suæ superstitionis reddens potentiorum: et licet videret alios eisdem affectos suppliciiis, neque propter minas, quæ in eos intendebantur, suam repressit audaciam, sed quod evenerat, existimabat esse potius fortunæ insultum, quam supplicium. Eum ergo, et qui cum eo est Orestem, qui est ejusdem sententiæ, ad tuam mihi sapientiam, sequens edicta imperatoria. » Cum has ergo litteras accepissent milites, et sanctos haberent vinctos, viam persequiebantur. Sanctus autem Eustratius simul cum Oreste sic canebat in via: « Viam justificationum tuarum elegi, instrue me, et discam mandata tua ». »

XX. Impletis vero precibus, dixit: Frater Orestes, narra mihi, qua animi alacritate consummatus fuit sanctus Auxentius, et in quo loco. Sanctus vero Orestes dixit: Postquam dux pronuntiavit in eum sententiam, rogavit milites, qui eum abducebant, ut veniret ad videndam tuam virtutem, et te juberet valere. Nemo vero eum audire sustinuit; erat enim tempus prandii, et festinabant illi, ventri servientes, implere id quod eis imperatum fuerat, et duxerunt eum in quamdam vallem, quam nos vocamus Ororiam. Veniens autem, in via canebat sanctus: « Beati immaculati in via, qui ambulat in lege Domini », et usque ad ipsum locum implevit psalmum, et flexis genibus intensius oravit. D Cum manus vero sustulisset, accepit tanquam oblationem, et dixit: Amen, et cum circumspexisset, vidit me prope eum stantem, et cum me vocasset, dixit mihi acriter: Frater Orestes, alloquere dominum Eustratium, et dic ei ut oret pro me, et eum cito ad me venturum, eum enim exspecto; et sic fuit ei caput amputatum, omnibus, quos suspicio erat esse Christianos, passis persecutionem. Sanctæ autem ejus reliquiæ noctu furto sublatae sunt a presbyteris, qui erant in Arauracis. Ejus vero capite non invento, cœperunt flere et Deum rogare, ut eis aperiret sanctum caput martyris. Dei autem providentia stans cornix super ramum arboris, in qua erat caput, cœpit clamare. Cum aspexissent

ἀστέρας οἱ ὕπνοι, ἢ τὰ εὐματὰ ἐκοίμισαν, πρὶν ἢ τὸ φροντισζόμενον σοι ἐπὶ λυσιτελίᾳ τοῦ κοινοῦ ἐπιτελεσθεῖν, καὶ ἀπλῶς ἕκαστον ἀρετῆς ἀκρίτατον μέρος παρὰ σοὶ μόνῳ ἐωρακότες, εἰκότως, τῆς παρὰ σοῦ νῦν ἰθυνομένης ἀρχῆς οὐδὲν εὐκαταφρόνητον ἔχουσης, τὴν ἐξουσίαν ἐπέτρεψαν. Διδὸν καὶ γὰρ, μάρτυς ὢν τῶν τοιούτων σου πλεονεκτημάτων, Εὐστράτιον τοῦτον πέπομφά σοι δέσμιον, πολλῶν νοσήματι τῶν λεγομένων Χριστιανῶν κεκρατημένον, τῷ μάλιστα εὐρηκέναι οὐδὲν αὐταρκές τῇ πονηρᾷ αὐτοῦ φύσει πρὸς ἀποτροπὴν τοῦ ἀτόπου τολμήματος; ἀλλὰ καὶ στρατείας τῆς ἐξυπηρετουμένης μοι καὶ τιμῆς ἐτυχεν, ὑπεροψίᾳ μείζονα τὴν γνώμην ἀρθίσις, εἰς ὕδρον ἐξέπεσε· καὶν φόβον δὲ ἤλπισεν, ἀπονοίᾳ πάλιν παρεγράφατο τὸ μέλλον, τὴν παρούσαν ὄρμην τῆς ἐν αὐτῷ δεισιδαιμονίας κυριωτέραν ποιησάμενος; καὶν ἐτέρους εἶδεν ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς κολασθέντας, οὐ τῇ ἐμπειρίᾳ τὴν τόλμην τῆς ἐν αὐτῷ θρησκείας ἐκόλασεν. Ἀλλὰ τὸ συμβάν ἠγήσατο τύχης ἐπήρειαν γεγενῆσθαι μᾶλλον, οὐκ ἀδικίαν τοῦ κολασθέντος. Τοῦτον δεξάμενος καὶ τὸν σὺν αὐτῷ Ὀρέστην τοῦ αὐτοῦ φρονήματος ὄντα, τῇ σῇ σοφωτικῇ ὑπάγαγε κρίσει, τοῖς βασιλικοῖς; ἐξακολουθῶν θεοπισμασιν. Ἐβῆρωσο. Λαβόντες τοίνυν οἱ στρατιῶται τὰ τοιαῦτα γράμματα, παραλαβόντες δὲ καὶ τοὺς ἁγίους ἐδεμένους, εἶχοντο τῆς ἰδοῦ. Ὁ δὲ ἅγιος Εὐστράτιος ἅμα τῷ Ὀρέστῃ ἐψάλλε κατὰ τὴν ὁδόν· Ἐὐδὸν δεκακαιωμάτων σου ἡρετισάμην. Συνέτισόν με, καὶ μαθήσομαι τὰς ἐντολάς σου. »

K'. Καὶ πληρώσας τὴν εὐχὴν, ἤρῳτα τὸν μακάριον Ὀρέστην λέγων· Ἀδελφὲ Ὀρέστα, διήγησά μοι ἐν ποίᾳ προθυμίᾳ ἐτελειώθη ὁ ἅγιος Αὐξέντιος, καὶ ἐν ποίῳ τόπῳ. Ὁ δὲ ἅγιος Ὀρέστης εἶπεν· Μετὰ τὸ ἀποφῆνασθαι τὸν δοῦκα κατ' αὐτοῦ, πολλὰ παρεκάλεσε τοὺς ἀπάγοντας· αὐτὸν στρατιώτας, ἵνα ἔλθῶν ἴδῃ τὴν σὴν ἀρετὴν καὶ συντάξῃται σοι. Καὶ οὐδεὶς ἐνέσχετο ἀκούσαι αὐτοῦ, ἢ συγχωρῆσαι τοῦτο πράξαι. Ἀλλ' ἐπειδὴ ὥρα ἦν τοῦ ἀρίστου ἐσπευδόν οἱ κοιλιόδοιοι πληρῶσαι τὸ προσταθῆν. Καὶ εὐθύς ἤγαγον αὐτὸν εἰς τὴν φάραγγα, ἣν ἡμεῖς καλοῦμεν Ὀρώρειαν. Ἐρχόμενος δὲ ὁ ἅγιος κατὰ τὴν ὁδὸν ἐψάλλε· Ἐμακάριοι οἱ ἁμωμοὶ ἐν ἰδοῦ, οἱ πορευόμενοι ἐν νόμῳ Κυρίου. Καὶ ἕως αὐτοῦ τοῦ τόπου ἐπλήρωσε τὸν ψαλμὸν, καὶ κλίνας τὰ γόνατα, προσηύξατο ἐπὶ πολὺ· καὶ ἀπλώσας τὰς χεῖρας αὐτοῦ, ὡσπερ προσφορὰν δεχόμενος, ἔστη καὶ εἶπε τὸ Ἀμήν, καὶ περιδελφάμενος, εἶδὲ με πλησίον αὐτοῦ ἐστῶτα, καὶ καλέσας, εἶπέ μοι ἐν μυστηρίῳ· Ἀδελφὲ Ὀρέστα, προσαγόρευσον τὸν κύριον Εὐστράτιον, καὶ εἶπε αὐτῷ ἵνα εὐξῆται ὑπὲρ ἐμοῦ καὶ ταχέως με φθάσῃ· ἐκδέχομαι γὰρ αὐτόν. Καὶ οὕτως ἀπεκεφαλίσθη, πάντων τῶν ὑπονοουμένων Χριστιανῶν ἐκδιωχθέντων, καὶ μηδενὸς ἰκανοῦ ὄντος τολμῆσαι προσεγγίσει τῷ τόπῳ. Παρὰ δὲ τῶν ἐν Ἀραυράκοις πρεσβυτέρων τὸ ἅγιον αὐτοῦ λείψανον ἐν νυκτὶ ἐκλάπη, ἐξ οὗ καὶ τῆς κεφαλῆς μὴ εὑρεθείσης, ἤρξαντο πάντες κλαίειν. Καὶ δὴ κο-

• Psal. cxviii, 73. • Psal. cxviii, 4.

ρῶδῃ εἰς δένδρον ἐπιστάσας, ἐκρούζε, καὶ ἀπελθόντες ἅ οἱ πρεσβύτεροι εὗρον εἰς τὴν ζευξίν τῶν κλιωναρίων τοῦ δένδρου ὅπου ἐστήκει ἡ κορώνη, ἐκεῖ κατεμένην τὴν κεφαλὴν καὶ ἐσφιγμένην πᾶν, καὶ οὕτως ἀραντες καὶ περιπτυσσόμενοι, μετέθηκαν τὸ λείψανον αὐτοῦ, τοῦ Κυρίου κατεσπυδαμένου. Ταῦτα ἀκούσας ὁ ἅγιος Εὐστράτιος, ἐκλαυσε, καὶ ἐπεκάλεισάτο τὸν Θεὸν τελειῶσαι καὶ τὸν αὐτοῦ δρόμον, καὶ εἶπε τῷ Ὁρέτῃ· Ἄγωμεν, ἀδελφε, σπεύσωμεν καὶ ἡμεῖς, ὅπως φθάσωμεν αὐτόν.

ΚΑ'. Μετὰ γούν ἡμέρας πάντε ἤχθησαν οἱ ἅγιοι εἰς τὴν Σεβάστειαν, καὶ παρεδόθησαν ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν τῷ ἡγεμόνι. Καὶ δεξάμενος ὁ Ἀγρικόλαος τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Λυσίου, ἐν ἀσφαλεστάτῃ φρουρᾷ ἐκέλευσεν αὐτοὺς φυλάττεσθαι. Καὶ τῇ ἐξῆς ἡμέρᾳ, καθίσας ἐπὶ τοῦ βήματος δημοσίᾳ ἐν τῇ ἀγορᾷ, ἀχθῆναι τοὺς ἁγίους ἐκέλευσε, πάσης τῆς πόλεως παρισταμένης αὐτῷ. Ὁ ἄρχων εἶπεν· Αἱ πεμφθεῖσαι ἐπιστολαὶ παρὰ τοῦ περιδλέπτου δουκὸς Λυσίου, καὶ ἡ παρακολουθήσασα ἐγγραφοῦ ἐξέτασις κατὰ τοῦ ἐστῶτος Εὐστρατίου πρότερον ἀναγινωσκέσθωσαν. Καὶ μετὰ τὸ ἀναγινωσθῆναι, ἔεισε τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ὁ Ἀγρικόλαος, θαυμάσας τὴν τοῦ ἁγίου Εὐστρατίου σοφίαν ἐν ταῖς καταθέσεσιν· εἶτα διελάλησεν οὕτω· Μὴ ὑπολάμβανε, ὦ Εὐστράτιε, παραπλησίαν τῇ πάλα κρῖναι ἐσεσθαι σοὶ τὴν ἐνταῦθα δίκην. Ἦρῶν οὖν σε πειραθῆναι ταύτης, ὑπόκυπτε τοῖς θεσπίσμασι τῶν κρατούντων, καὶ προσελθὼν πρόσπεσον τοῖς μεγίστοις θεοῖς. Ὁ ἅγιος Εὐστράτιος εἶπεν· Ὡ δικαστὰ, ἀρχουσιν οἱ νόμοι καὶ τῶν βασιλέων, ἢ οὐ; Ὁ ἄρχων εἶπε· Ναί. Ἐπειδὴ καὶ φυλάττονται παρ' αὐτῶν. Ὁ ἅγιος Εὐστράτιος εἶπεν· Οὐκοῦν πρὸ πάντων σοῦ, καὶ τῶν σὺν σοὶ πάντων. Ἦ ἐν γράμμασι μόνον κείνται. Ὁ ἄρχων εἶπεν· Τίνος χάριν τοιαῦτα φθέγγῃ, ἀνοσία κεφαλῆ; Τίς ἐναντία τῶν νόμων πράττειν ποτε τετόλμηκεν; Ὁ ἅγιος Εὐστράτιος εἶπεν· Ὡ δικαστὰ, ἐπειδὴ περιέχεται τῷ νόμῳ τοῦ σεβαστοῦ Καίσαρος οὕτω· Βία μὲν, ψήσι, ἀπέστω παντὸς λόγου καὶ ἔργου· τοῖσθε δὲ πανταχῶς πολιτεύεσθω. Καὶ δεῖ τὸν ἀρχόμενον δουεῖν θάτερον, ἢ πείσαντα τυχεῖν ὧν ἐσπούδακεν, ἢ πεισθέντα, σὺν ἐκουσίᾳ τῇ γνώμῃ τὸ προστατεύμενον πράττειν. Καὶ πάλιν ὀλίγῳ μικρὸν μετὰ τὸν αὐτὸν στίχον ἐπιφέρει· Τὸν δὲ ἀρχοντα θεσπίζομεν φόβον πράττει μίζαντα δικάζειν. Ὡς μήτε τινὰς διὰ τὸν φόβον δυσμενῶς ἔχειν, μήτε διὰ τὴν πρᾶξιν πλημμελεῖν. Ταῦτα, ὦ δικαστὰ, γέγραπται οὕτως, ἢ οὐ; Ὁ ἄρχων εἶπε· Ναί. Ὁ ἅγιος Εὐστράτιος εἶπεν· Οὐκοῦν δέομαί σου, αὕτη ἡ τάξις καὶ ἐπ' ἐμοὶ φυλάττεσθω. Ὁ ἄρχων εἶπεν· Καὶ ἐπὶ σοὶ, καὶ ἐπὶ παντὶ τὰ τῶν νόμων μετὰ τοῦ προσφύρου σεβάσματος· φυλάττεσθαι ἐπάναγκες. Ὁ ἅγιος Εὐστράτιος εἶπεν· Οὐκοῦν δέομαί σου, πράττει συκραθεῖς ὁ φόβος σου, ὡς πάντων ἐμπειρότατος· πεισθῆναι πρότερον ἢ πείσαι θελησάτω, ἐκτὸς λόγων καὶ ἐξετάσων τιμῶρει, σφάζε, ποίει κτλ. πειθῆσαι, χαίροντος καὶ τοῦ δικαστηρίου πειθῆσαι

ΚΒ'. Ὁ ἅγιος Εὐστράτιος εἶπε· Τίνοι με κλεύεις, ὦ δικαστὰ, προσκυνῆσαι, Θεῷ, ἢ θεοῖς; Ὁ ἄρχων

A vero ad ramum arboris presbyteri, in qua cornix stabat clamans, vident id jacens prope cornicem, et cum ipsum honorifice sustulissent, sustulerunt etiam sanctas ejus reliquias, et eas transtulerunt in locum purum et insignem. Hæc cum sanctus audivisset Eustratius, fleuit, et Deum invocavit, et dixit Orestæ : Pergamus nos quoque, et ad eum venire festinemus.

XXI. Quinque autem post diebus sancti adducti sunt Sebasten; et traditi sunt a militibus : et, accepta Lysiae epistola, Agricolaus jussit eos servari in tutissima custodia : et die sequenti cum publice sedisset in foro pro tribunali in civitate Sebastenorum, jussit Agricolaus duci sanctos. Universa autem civitate congregata ad eos videndos, dixit Agricolaus : Epistola missa ab illustri Lysia, et quæ est consecuta scriptis mandata examinatio, prius legatur. Quæ postquam fuit lecta, sic locutus est Agricolaus : Ne existimes, o Eustrati, similiter cessurum hic tibi esse supplicium. Priusquam ergo facias periculum, submitte te edictis imperatorum, et accedens, sacrificia diis. Dixit vero sanctus Eustratius : O judex, imperantem leges etiam imperatoribus, an non? Dixit præses : Maxime. Nam eæ ab illis servantur. Sanctus dixit Eustratius : Tibi ergo ante omnes, et eos etiam, qui tecum sunt, in scriptis solis sitæ sunt leges. Dixit præses : Cur nam hoc dicis, o caput impium? Quis unquam ausus est facere contra leges? Dixit sanctus Eustratius : Quoniam sic continetur in legibus Cæsaris : Vis quidem absit in omni sermone et facto, persuasione autem potius administretur respublica, et alterum duorum oportet, ut aut qui imperat, persuadeat ei qui paret ejus imperio, ut assequatur ea quæ cupit : aut qui paret, persuasus, sua sponte faciat quod jubetur. Et rursus hoc continet post eundem versum : Statuimus autem, ut præses judicet, miscens metum lenitati, neque alicui propter metum sint infensi, ut neque peccent propter lenitatem. Hæc, o judex, ita scripta sunt, an non? Dixit præses : Sunt. Te ergo rogo, idem ordo in me quoque servetur. Dixit præses : Et in te, et in omnes, leges cum ea, qua par est, reverentia necesse est custodire. Sanctus dixit Eustratius : Sit ergo, rogo, tuus metus, lenitate contemperatus, ut qui cum sis omnium experientissimus, velis potius persuaderi, quam persuadere, judicans singula ratione. Sin autem hoc non licet, absque ulla ratione et constitutionibus, puni, occide, fac quod velis. Præses dixit : Quod velis, dic audacter et libera, cum gaudeat judicium hoc potius efficere persuasione.

λογισμῶ ἕκαστα κρῖνων. Εἰ δὲ τοῦτο οὐκ ἔστιν, ὁ βούλει λέγε μετὰ μᾶλλον πολιτεύεσθαι.

XXII. Sanctus dixit Eustratius : Quibusnam diis jubes me sacrificare, majoribus an minoribus?

Dixit præses : Jovi primum, et tunc Apollini, et Neptuno. Sanctus dixit Eustratius : Quibusnam parens sapientibus, aut interpretibus, aut prophetis, invenistis eos esse adorandos? Dixit præses : Platoni, Aristoteli, Hermeti, et aliis sapientibus, quos si tu esses expertus, eorum coleres memoriam, o Eustrati, cum sint divini viri et admirabiles. Sanctus dixit Eustratius : Nullius horum mihi sunt ignota mysteria, sed ab ineunte ætate eorum habui experientiam. Qui etiam in musica pulchre sum versatus, ut cui obtigerit pater virtutis studiosus : et, si jubes, incipiamus primum a Platone. Dixit præses : Invenimus Platonem in libro, qui inscribitur *Timæus*, descendisse in Pyræum, et precatum esse deam. Tibine videtur hic esse sapiens, an non? Sanctus dixit Eustratius : Valde condemnat Plato Jovem deum tuum. Audi autem verba Platonis. Quoniam vero incepisti a *Timæo*, et civilibus ejus orationibus, audi in secundo ejus libro ea, quæ sic sunt posita : Deus quoniam est bonus, omnium bonorum fuerit causa, sicut dicimus : malorum autem nequaquam causa. Et bonorum quidem nullum alium dicemus esse causam, nisi Deum : malorum autem non esse causam. Sed quid opus est ab alio querere? Non est ergo admittendus Homerus et alii poætæ, qui dicunt Jovem esse auctorem bonorum et malorum. Violati ergo jurisjurandi et confusi fœderis a Pandoro adversus Græcos rationem, non hic Jupiter, ut dicit Poeta, procuravit per Minervam. Non laudabimus autem optionem, ad quam ipse duxit eos quos tu deos existimas. Dixit vero Æschylus, Deum causam producere mortalibus, quando vult domos affligere, et evertere funditus ; Plato autem in sua civitate neminem vult hæc dicere aut audire, neque juvenem, neque senem. Nefarium enim est, Deum fuisse parricidam, sicut hic Jupiter, qui nunc colitur a vobis, fecit, qui suum patrem Saturnum dejecit de caelis, et eum contrivit : aut factum esse cygnum, ut mortalem deciperet mulierem, et eam vitiaret. Præterea vero rursus ægre fert Plato, quod fletu et muliebri insania correptus deus tuus, o iudex, desinat inconsolabiliter mortem Sarpedonis. An non ita est? An non sunt scripta in libris vestris omnia fabulosa? Si ipse autem sapiens Plato vester scriptor, eum Deum esse denegat, et jubet neminem hominem, cui virtus est curæ, imitari tales animi perturbationes, cur vos ipsos submittitis, quarum ipsi convicti fuerunt, actionibus, et nos eos hodie adorare cogitis?

εἰζόντα μιμεῖσθαι τὰ τοιαῦτα πάθη, διατὶ πρὸς ἃς ἡμᾶς ἀναγκάζετε τούτοις προσκυνεῖν;

XXIII. Dixit præses : Tuam fero audaciam propter eam, quæ in me inest, philosophiam; sed tu quæque dic mihi, quem tu colis Deum, quomodo cum esset homo, deductusque fuerit ad iudicium, et in crucem ætæ, Deus esse est a vobis putatus? Sanctus dixit Eustratius : Si me patienter

εἶπε· Καὶ θεῶ, καὶ θεῶς. Ὁ ἅγιος Εὐστράτιος εἶπεν· Μείζονι καὶ ἐλάττωσιν; Ὁ ἄρχων εἶπε· Ναί. Τῷ Διὶ πρότερον, καὶ τότε τῷ Ἀπόλλωνι, καὶ Ποσειδῶνι. Ὁ ἅγιος Εὐστράτιος εἶπεν· Τίσι σοφοῖς ἢ ἐξηγηταῖς πειθόμενοι, τούτους εὐρετε προσκυνεῖσθαι; Ὁ ἄρχων εἶπε· Πλάτωνι, Ἀριστοτέλει, Ἐρμῆ, καὶ τοῖς λοιποῖς σοφοῖς, ὧν εἰ ἐγένον ἐν πείρᾳ, ἔσεες ἂν αὐτῶν τὰς μνήμας, ὡς Εὐστράτις, ὅπως θαυμαστοὶ καὶ θεῖοι ὑπάρχουσιν ἄνδρες. Ὁ ἅγιος Εὐστράτιος εἶπεν· Οὐδενὸς τούτων ἀμύητος ὑπάρχω, ἀλλὰ πάντων ἐν πείρᾳ γεγέννημα: ἐκ νεαρῆς ἡλικίας· κατώρθωκα γὰρ τὴν μουσικὴν πᾶσαν φιλαρέτου τυγῶν πατρὸς. Καὶ εἰ κελεύεις, ἀρξώμεθα πρότερον ἀπὸ Πλάτωνος. Ὁ ἄρχων εἶπεν· Εὐρίσκομεν Πλάτωνα ἐν τῇ πρὸς Τίμαιον βίβλῳ, εἰς τὸν Πειραιᾶ καταθρόντα, προσεχόμενον τῇ θεῶ. Δοκεῖ σοι σοφὸς οὗτος; εἶναι, ἢ οὐ; Ὁ ἅγιος Εὐστράτιος εἶπεν· Πάνυ καταγινώσκωκε Πλάτων Διὸς τοῦ θεοῦ σου, καὶ ἄκουε αὐτὰ τὰ ῥήματα Πλάτωνος. Ἐπειδὴ γὰρ ἀπὸ τοῦ Πειραιῶς ἤρξω καὶ ἀπὸ τῶν πολιτικῶν αὐτοῦ λόγων, ἐν τῷ δευτέρῳ αὐτοῦ βιβλίῳ κείται οὕτως· Ὁ θεός, ἐπειδὴ ἀγαθός, οὐ πάντων ἂν εἴη αἴτιος, ὡς οἱ πολλοὶ λέγουσιν, ἀλλ' ὀλίγων μὲν τοῖς ἀνθρώποις αἴτιος, καὶ τῶν μὲν ἀγαθῶν οὐδένα φαρμὲν ἄλλον αἴτιον εἶναι ἢ τὸν θεόν· τῶν δὲ κακῶν ἄλλ' ἄττα δεῖ ζητεῖν τὰ αἴτια, ἀλλὰ οὐ τὸν θεόν. Οὐκ ἄρα ἀποδεκτέον οὕτε Ὅμηρον οὕτε ἄλλον ποιητὴν, ὅποτε Ζεὺς ἀγαθῶν τε καὶ κακῶν αἴτιος τέτακται, τὴν τε τῶν ὄρκων καὶ τῶν σπονδῶν σύγχυσιν τὴν κατὰ τῶν Ἀχαιῶν, ἣν ὁ Πάνδωρος συνέχευεν, ἐάν τις; φῆ δι' Ἀθηνᾶς τε καὶ Διὸς γεγονέναι· οὐκ ἐπαινεσόμεθα, οὐδὲ θεῶν ἔριν τε καὶ κρίσιν, ἐφ' ἣν αὐτὸς πέποιθε διὰ θεμίδος τε καὶ Διὸς, οὗς οὐ νομίζεις θεούς· οὐδ' οὖν ὡς Αἰσχύλος λέγει, ὅτι θεός μὲν αἴτιαν φύει βροτοῖς, ὅτ' ἂν κακῶσαι δῶμα παμπήδην θέλῃ. Καὶ οὐδένα θέλει Πλάτων κατὰ τὴν ἑαυτοῦ πόλιν οὕτε νεώτερον οὕτε γέροντα λέγειν τι καὶ ἀκούειν περὶ αὐτοῦ. Οὕτε γὰρ θεμίτιν θεὸν παραλοῖαν γεγενῆσθαι, ὡς ὁ Ζεὺς οὗτος ὁ παρ' ὑμῶν σεβόμενος τὸν ἑαυτοῦ πατέρα ἐποίησε τὸν Κρόνον, ἐκ τῶν οὐρανῶν ρίψας καὶ συντρίψας αὐτὸν, αὐτὸς κύκνον γενέσθαι, ὅπως σοφίσθηται θνητὴν γυναῖκα καὶ φθειρῆ αὐτὴν. Ἀλλὰ πρὸς τούτοις πάνυ ἀπειχθάνεται Πλάτων Διὶ τῷ θεῷ σου, εἰ ἕδυρμῳ καὶ γυναικῶδει μανία συσχεθεῖς ὁ Ζεὺς ὁ θεός σου, δεκαστὰ, ἐδύρεται τὸν θάνατον τοῦ Σαρπηδέου. Ἡ οὐκ ἔστιν οὕτως, ἢ οὐ γέγραπται ἐν τοῖς βιβλίῳ ὑμῶν ταῦτα τὰ μυθικά; Εἰ δὲ αὐτὸς Πλάτων ὁ σοφός ὑμῶν συγγραφεὺς ἀπέπατο τούτον εἶναι θεόν, καὶ παρεκκλεύσατο μηδένα ἀνθρώπων ἀρετῆς φρονεῖν αὐτοῦ ἐάλωσαν πράξεις ὑμεῖς ὑποκύνετε, καὶ

ΚΓ'. Ὁ ἄρχων εἶπεν· Ἀνέχομαι σου τοῦ θράσους, Εὐστράτις, τῆς προσούσης μοι ἐνεκεν φιλανθρωπίας· λέγε οὖν ἡμῖν καὶ σὺ, ὅστις ὑπάρχει ἐν σέβῃ θεῶν, πῶς ἀνθρωπῶς ὧν, καὶ ὅπῃ δίκην ἀχθεῖς καὶ σταυρωθεῖς, θεός ὑμῖν νενόμισται. Ὁ ἅγιος Εὐστράτιος εἶπεν· Εἰ προστάτεις καὶ ἀνεξικλάκω; ἀκούεις, ἐρωτήσωμαι

πρότερον λογισμῷ τὸ προαίμενον, καὶ τὸ τηρῆσαυτα
κατὰ τάξιν λέξω ὑπερ ἐπεζήτησα. Ὁ ἄρχων εἶπεν
Ἄκαθ' ὁδοίσεως σοὶ ἀδίας εὐκαίρων, ἀκαίρως λέγειν,
ὁ βούλει φράσον ἡμῖν. Ὁ ἅγιος Εὐστράτιος εἶπεν·
Πάντα ἀνθρώπων τὸν εὐ φρονούντα προσήκει δικαίον
ἡγεῖσθαι τὸν Θεόν, ἀκατάληπτον, ἀνεύκαστον, ἀναλλοί-
ωτον, ἀνεκδιήγητον, πάσης δυνάμεως ἀνωτέρω κακτη-
μένον τὰ θεῖα αὐτοῦ πλεονεκτήματα. Ἡ οὐχ οὕτω σοὶ
δοκεῖ, σφύραται δικαστῶν; Ὁ ἄρχων εἶπεν· Οὕτως οἴ-
μαι. Ὁ ἅγιος Εὐστράτιος εἶπεν· Προσθήσομεν πάν-
των ἕνα καὶ ἀναλλήλη αὐτὸν εἶναι. Ὁ ἄρχων εἶπεν·
Ἐκ παντός. Ὁ ἅγιος Εὐστράτιος εἶπεν· Τί οὖν; δό-
σομεν καὶ ἐτέρους εἶναι θεοὺς καὶ τῆς τοιαύτης
ἀφθάρτου οὐσίας καὶ τούτους ἐνδὲς καταστάναι λέ-
ξομεν, κἂν μικρὸν τῆς εὐμοιρίας ταύτης ἐνδεεῖς
ᾤσιν; Οὐκ οἴμαι νομιζεσθαι αὐτοὺς παρὰ ἀνθρώ-
πων· ἀνελλίπες γὰρ τὸ Θεῖον, ὡς προείρηται, ὁ
καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις πιστεύεσθαι καὶ προσκυνεῖ-
σθαι ὀφείλει. Ὁ ἄρχων εἶπεν· Οὕτως ἔχει. Ὁ ἅγιος
Εὐστράτιος εἶπε· Τί οὖν, οἱ πολλοὶ σοὶ θεοὶ τῶν
ἀχράντων τούτων καὶ ἀθανάτων πλεονεκτημάτων
ἐνδὲς ὑπάρχουσιν, ὡς ἕμεις λέγετε, καὶ ἰσοδυνα-
μοῦσιν ἄλλήλοι; οἱ κατ' οὐσίαν μὴ διαφορετικοί; Καὶ
εἰ οὕτως ἔχει, οἱ εἰς μίαν κορυφωθέντες θεότητα,
δυνάμεις τε καὶ ἔργου ἰσομοιροῦντες μὴ λεγέσθωσαν
θεοὶ μείζονες καὶ ἐλάττωτες, ἀλλὰ Θεὸς ἐν ἀσυγκρίτῳ
δυνάμει, μεμονωμένον τῆς θεότητος ὄνομα ἔχων, καὶ
μὴ νομιζεσθῶσαν παρ' ἡμῶν ὁ μὲν οὐρανὸν οἰκεῖν, ὁ δὲ
θάλατταν, ὁ δὲ τὰ κταχθέντα. Ἡ οὐχ οὕτω; σοὶ δοκεῖ;
incomparabili est unicus, et nomen habet divinitatis,
et ne a vobis existimetur alius quidem eorum
habitare, alius vero mare, alius autem terram. An non tibi sic videtur?

ΚΑ'. Μὴ δυνάμενος δὲ πρὸς ταῦτα ἀντιλέγειν ὁ
ἄρχων, ἐπὶ πολὺ ἐσιώπη· μόλις δὲ τελευταῖον ἀπε-
κρίνατο λέγων· Ἐάσας τοὺς συλλογισμοὺς τούτους,
καὶ μικρὰν χάριν εἰπὼν τῇ πιθανολογίᾳ σου, ὁ
ἠρωτηθῆς διδάξην, πῶς ἐσταυρωμένον σέβισθε
Θεόν. Ὁ ἅγιος Εὐστράτιος εἶπεν· Ἀρξομαι κατὰ
τὸν σὸν ποιητὴν Ἡσίοδον· Ἐν ἀρχῇ ἦν Ἔρεβος καὶ
Χάος, τούτεστι ζῆφος καὶ βυθὸς ὑδάτων. Ὁ οὖν
Θεὸς διακοσμήσας τὸνδὲ τὸν κόσμον, οὐκ ἐξ ὑπο-
κειμένης ἢ περιπαροχούσης ὕλης, ἀλλὰ ἅπαντα ἐκ
μη ὄντων εἰς τὸ εἶναι παραγάγων, λόγῳ καὶ κελεύ-
σει τῆν κτίσιν πᾶσαν δημιουργήσας, ἐποίησε καὶ
τὸν ἀνθρώπον κατ' εἰκόνα ἑαυτοῦ καὶ ὁμοίωσιν, ἄρ-
χειν τε καὶ ἀπολαβεῖν τῆς ἐρωμένης κτίσεως, καὶ
βασιλεύειν πάντων τῶν θηρίων τε καὶ τῶν κτηνῶν
καὶ πετεινῶν καὶ ἑναλίω, ὃν ἤθεοντο καὶ αἱ ὑπερ-
κόσμοι δυνάμεις, καὶ τῶν ἀγγέλων τὰ τάγματα.
Εἷς δὲ τις τῶν ἀρχαγγέλων, καὶ αὐτὸς πρωτεύων
τάγματος ἀγγέλων, προαίρειε ἰδίᾳ ἀφηνιάσας κατὰ
τοῦ πεποιηκότος αὐτὸν, καὶ ὑπερηφανευσάμενος,
ἀπεβλήθη τῆς τάξεως αὐτοῦ, καὶ τῆς προσεδρίας τοῦ
Θεοῦ μετὰ τοῦ τάγματος αὐτοῦ. Τότε τοῖσιν διὰ τῆν
τοιαύτην αὐτοῦ ἀπειθειαν, ἐβρίψεν αὐτὸν ὁ Θεὸς τῆς
ἀνωθεν ἔξουσίας, τῆς ἀγγελικῆς δόξης στερησας
αὐτόν. Τὸν δὲ ἀνθρώπον ἐν τῷ παραδείσῳ ἴδeto,
ἐντολήν αὐτῷ δειδωκώς, γυμνάζουσαν πρὸς ὑπα-
κοήν, ἔχουσαι μὲν καὶ ἀπολαβεῖν πάντων τῶν ἐν
τῷ παραδείσῳ καρπῶν, ἐνδὲς δὲ μόνου φυτοῦ ἀπέ-
χουσαι, ἀγώνισμα αὐτῷ τούτο ἐνοσησάμενος, ὡς εἰ
ἀρα προσεδρεύοντος τοῦ οὐκ εἶ ἀγγέλου, ἀλλ' ἀπο-

A audias, primum te interrogabo ea quae cogitationi
meae sunt proposita, et tunc dicam ordine id
quod a me quaesisti. Dixit praeses : Dabitur om-
nino tibi potestas et opportune et imperiune
dicendi quod vis. Dic nobis quod velis. Dixit
Eustratius : Omnem hominem, qui est sanae men-
tis, convenit Deum existimare justum, qui com-
prehendi non potest, neque effugit, neque verbis
explicari : estque immutabilis, et divinis suis
bonis omnem superat potestatem : an non ita tibi
videtur. iudex sapientissimus? Dixit praeses :
Ita arbitror. Dixit sanctus Eustratius : Hoc quoque
adjiciemus, ei omnino nihil deesse. Praeses dixit :
Omnino. Sanctus dixit Eustratius : Quid ergo?
dabimusne aliquos etiam alios esse deos, et eos
consistere intra haec, quam diximus, ab interita
alienam essentiam? Sed est abendum quod dicitur.
Quodsi vel parum quid eis desit hujus beate
conditionis, non arbitror eos existimari deos ab
hominibus. Deo enim nihil deest, ut prius dictum
est : cui credere, et quem adorare oportet omnes
homines. Dixit praeses : Ita habet. Sanctus dixit
Eustratius : Quid ergo, multi tui dii consistunt
intra haec intemerata bona et immortalia, et pares
inter se vires habent? Qui sunt in una distincti
essentia, et tanquam in unum verticem, conve-
niunt in virtutem divinitatis, dicantur non dii
maiores et minores, sed Deus unus, qui in virtute
existimetur alius quidem costum

C XXIV. Cum non posses autem praeses ad haec
respondere, diu siluit, vix tandem vero respon-
dit, dicens : Mittens hos syllogismos, et multum
valere jubens rationem tuam probabilitatem,
hoc doce, de quo fueras interrogatus : Quomodo
vos Deum colitis crucifixum? Sanctus dixit : In-
cipiam, quomodo tuus poeta Hesiodus : In princi-
pio erat Erebus et Chaos, hoc est, caligo et pro-
funditas aquarum. Deus ergo cum tunc mundum
in hunc ornatum distinxisset, et non ex subjecta,
aut quae prius exsistebat, materia, sed omnia ex eo
quod non erat, ad essentiam produxisset, fecit
hominem ad imaginem et similitudinem suam. Ma-
lus ergo angelus, qui ipse quoque obtinebat prin-
cipatum in ordine angelorum, cum sua sponte
D rebellasset adversus eum, qui ipsum fecerat, et
elatus fuisset superbia, a suo ordine fuit expul-
sus, et a Deo assidendi potestate, et merito a Deo ac-
cepit sententiam, quae ejus puniret audaciam, et
tunc propter eam ejus inobedientiam, projecit eum
Deus a superna potestate, et angelica eum priva-
vit gloria, hominem autem posuit in paradiso,
dams ei mandatam quod exercebat ad obedientiam,
ut vesceretur quidem omnibus bonis quae
erant in paradiso, suam vero non tangeret arbo-
rem, hoc ei instituto certamine, ut si ei insidiante
malo, non amplius angelo, sed demone, qui defe-
cerat, et omnia contra eum machinante, posset
primus homo non transilire ei datum a Deo pra-

ceptum, et dedecore afficere adversarium, qui ei invadebat propter insignem honorem: si hoc, inquam, factum esset, homo esset immortalis, degens in incorruptione. Sin minus, non sincretur amplius esse in paradiso, sed ex eo exterminatus, viveret et moreretur. Malus ergo dæmon, qui invidia ferebatur in hominem, in eum variis usus est præstigiis, et cum ope serpentis decepisset uxorem primi hominis, per eam ipsum quoque induxit, ut præceptum transiliret, ut ipse ideo expulsus ex paradiso a Deo omnipotente, deduceretur ad labores sudorum et interitum. Obtinuit itaque malignus victoriam, qui gloriabatur, quod propter eam sententiam hominem accepisset redactum in suam potestatem: et cum de cætero multiplicatum esset genus hominum, is tanquam tyrannus omnem animam redegit in servitutem.

παράδασει, ὡς ὑπεξούσιον λαβὼν τὸν ἄνθρωπον· καὶ λοιπὸν πληθύνοντος τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων, ὡς περὶ τύραννος πᾶσαν κατεδουλώσατο ψυχὴν, καὶ εἰς ἀπώλειαν διέφθειρεν.

XXV. Cum itaque ii in multam lapsi essent impietatem, inundatione Deus mundum perdidit. Conservavit autem Noe quemdam virum justum, qui præclare decertavit adversus malignum hunc dæmonem, et non fuit ab eo omnino superatus, in arca lignea cum uxore et liberis. Cum rursus vero restituisset omnem terram in pristinum statum, tanquam civem quemdam victorem eum in terra posuit. Procedente autem tempore, cum rursus multiplicarentur homines, omnis profecit impietas, et omnes vincebantur a peccatis, et morti subiciebantur, et vincti tenebantur apud inferos, ad interitum examinati a maligno dæmone. Misertus autem Deus, qui nos formavit, et non amplius volens quod a se factum erat opus despiciere, primum quidem Græcis hanc concessit sapientiam, ut immotis animæ agnoscerent Deum omnipotentem, et superarent dæmonem adversarium. Hi ergo, et si visi sunt paululum respiscere, et rectum iter pietatis attendere, cum tamen tanquam in umbra verbis solum apprehendissent visionem, rursus cadebant in errorem majorum, ipsi quoque superati a falsa religione, et in deteriorem prolapsi impietatem, et via in via aberrantes. Et nec sic quidem passa est insignis et ab omnibus celebranda Dei potestas nos jacere in delictis, undecumque dedit legem, et misit prophetas, et multifariam multisque modis generi Hebræorum viam ostendit salutarem. Omnes autem retrocedentes, recidebant in majorum suorum infirmitatem, et morti subiciebantur omnes propter peccatum. Aequum itaque censuit æquale nobiscum certamen suscipere Dominus noster, Deus Verbum, et nobis ostendere victoriam adversus adversarium, par nobis in omnibus factus præter peccatum: et cum seipsum humilem reddidisset, et nobis servis formam similem suscepisset, natus est ex Virgine, non mutatus divinitate, sed ovis ferens pellem propter lupi progressum. Si enim per supernam diuinam suam potentiam percussis-

στάτου καὶ πονηροῦ δαίμονος, καὶ πάντα μηχανωμένου κατ' αὐτοῦ, δυναθῆναι ὁ πρῶτος ἄνθρωπος οὐτος μὴ παραθῆναι τὴν ἐντολὴν τὴν δοθεῖσαν αὐτῷ παρὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ καταισχύνη τὸν ἀντίπαλον τὸν φθονήσαντα αὐτῷ διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν τιμὴν, ὡς εἰ τούτου γενομένου, ἀθάνατον εἶναι τὸν ἄνθρωπον, ἐν ἀφθαρσίᾳ διαιτώμενον· εἰ δὲ μὴ γε, οὐκ εἶε ἐᾶσθαι αὐτὸν ἐν τῷ παραδείσῳ εἶναι, ἀλλ' ἐξορισθέντα βιοῦν καὶ ἀποθνήσκειν. Ὁ οὖν ἀντικείμενος δαίμων, φθόνῳ κατὰ τοῦ ἀνθρώπου φερόμενος, ποικιλιαῖς μαγγανείαις κατ' αὐτοῦ ἐχρήτο, καὶ διὰ συνεργίας τοῦ θρώου ἀπατήσας τὴν γυναῖκα τοῦ πρωτοπλάστου, δι' αὐτῆς παρήγαγε καὶ αὐτὸν παραθῆναι τὴν ἐντολὴν· ὡς ἐντεῦθεν ἐξόριστον γενόμενον τοῦ παραδείσου ὑπὸ τοῦ Παντοκράτορος εἰς κόπους ἰδρώτων καὶ φθορὰν ἀχθῆναι. Ἐίχετο οὖν πῆς νίκης ὁ πονηρὸς, καὶ ἐνεκαυχᾶτο ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ

ΚΕ'. Ὅθεν, περὶ πολλὰς ἀπολείας ἐξοκειλάντων αὐτῶν, κατακλυσμῷ τὴν γῆν ἐσκέπασεν ὁ Θεὸς, ἀπολέσας πᾶσαν ψυχὴν ζῶσαν. Νῦν δὲ τινα ἄνδρα δίκαιον, καλῶς ἀγωνισάμενον κατὰ τοῦ πονηροῦ τούτου δαίμονος; καὶ μὴ ἤττηθέντα, διεφύλαξεν ὁ Θεὸς ἐν λάρνακι ξυλίνῃ μετὰ γυναῖκα; καὶ τέκνων. Ἀποκαταστήσας δὲ πάλιν πᾶσαν τῆ γῆν εἰς τὸ ἀρχαῖον σχῆμα, ὡς περὶ τινὰ πολίτην νικητὴν τοῦτον αὐθις ἐν τῇ γῇ ἔθετο. Καὶ δὴ χρόνος ὕστερον πληθυνόντων τῶν ἀνθρώπων, πᾶσα ἀσέβεια προέκοπτε, καὶ πάντες ἐχειροῦντο τοῖς ἁμαρτήμασι, καὶ ὑπήγοντο τῷ θανάτῳ, καὶ ἐν τῷ ᾄδῃ κατείχοντο δέσμοιοι, ἐταζόμενοι εἰς ἀπώλειαν ὑπὸ τοῦ πονηροῦ τούτου διαδόλου. Σπλαγχνισθεὶς οὖν ὁ πλάσας ἡμᾶς Θεός, καὶ μηκέτι ἐπὶ πολὺ παριδεῖν ἐθέλων τὸ ἔαυτοῦ πῶμα, πρῶτον ἐχαρίσατο τὴν σύνεσιν ταύτην τοῖς Ἕλλησιν, εἰ πως ἀκλίνοι τῷ τῆς ψυχῆς; δμματῶν ἐπιγνώσει τὸν μόνον παντοκράτορα Θεόν, καὶ περιγίνωνται τοῦ ἀντιτεταγμένου δαίμονος. Οὗτοι δὲ, εἰ καὶ ἔδοξαν μικρὸν τι διανοῆσαι καὶ ἐπιστῆναι τῇ θεοσεβείᾳ πορείᾳ, ἀλλ' ὅμως ὡς περὶ ἐν σκιᾷ λογισμῶν μονῶ φαντασθέντες, ἀλληγάλλως τοπάσαντες, πάντες αὐθις τῇ προγονικῇ ὑπέπεισον πλάνῃ, ἤττηθέντες καὶ αὐτοὶ εἰς δεισιδαιμονίαν καὶ εἰς χειρονα ἐκπεσόντες ἀσέβειαν, καὶ ἀδιέκδοτον πλανηθέντες ὁδόν. Ἄλλ' οὐδ' οὕτως ἠνέσχετο ἡ τιμὴ καὶ πόσις ὕμνητος τοῦ Θεοῦ δύναμις κείσθαι ἡμᾶς; ἐν τῷ παρπατώματι· ὅθεν καὶ νόμον ἔδωκε, καὶ προφήτας ἐξαπέστειλε, πολυτρόπως τε ὑπέδειξε τῷ γένει τὸν Ἑβραίων τὴν σωτηρίαν ὁδόν. Καὶ πάντες ἀναχαιτιζόμενοι, τῇ προγονικῇ περιεπέφροντο ἀσθενείᾳ, καὶ πάντες ὑπέκειντο τῷ θανάτῳ διὰ τὴν ἁμαρτίαν. Ἐδικαίωσεν οὖν τὸ ἔσον ἡμῖν ἀγώνισμα αὐτῷ ἀποδείξασθαι ὁ Δεσπότης ἡμῶν Θεὸς Λόγος, καὶ ὑποδείξει ἡμῖν τὴν κατὰ τοῦ ἀντιπάλου νίκην. Κατὰ πάντα ἴσος ἡμῖν γενόμενος χωρὶς; ἁμαρτίας, καὶ ταπεινώσας ἑαυτὸν, καὶ ὁμοίαν ἡμῶν τῶν δούλων αὐτοῦ μορφήν λαβὼν, ἐτέχθη ἐκ τῆς ἁγίας Παρθένου μὴ τραπὶς τῇ Θεότητι, ἀλλὰ φορέσας τὴν τοῦ πρωτότου φθορὰν διὰ τὴν τοῦ λύκου πρόδον. Πῆ γὰρ διὰ τῆς

ἄνωθεν θείας αὐτοῦ δυνάμεως ἐπάταξε τὸν ἀντικείμενον τοῦτον ἡδύνατο γὰρ ὡς πάντα δυνάμενος, & ἐμοὶ ἦν ἀδύνατα· ἄλλ' οὐκ ἔδωκεν αὐτῷ καιρὸν ἀπολογίας λέγειν· ὅτι Ἄνθρωπον ἐνίκησα, καὶ ὑπὸ Θεοῦ ἐνίκηθην. Καὶ εὐαπαλόγητος ἂν ὑπῆρχεν, ὡς εἰδὼς ὅτι Θεῷ μὲν πάντα ἐφικτά, ἐμοὶ δὲ τῷ τὸ σῶμα περιβέβλημένῳ τοῦτο κατορθῶσαι ἀδύνατον. Οἰκονομίαι· οὖν ἔνεκεν τὴν ἡμετέραν ὁ Δεσπότης Χριστὸς ἀνέλαβε σάρκα, ἵνα τὸ ὑπὲρ ἡμῶν ἀποτίσῃ χρέος.

ΚΓ'. Λάβωμεν δὲ καὶ εἰκόνα, δικαστὰ, ὁμοίαν ταύτης μου τῆς διηγήσεως. Ἐάν σὺ αὐτὸς ὁ κύριος ἦσθε τῆς πόλεως, ἄρκτον ἢ ἄλλο τι τῶν θηρίων ἐπελθὼν τῇ πόλει θεάσῃ, καὶ ἐρεῖς τῷ δούλῳ σου, Παρελθὼν φόνευσον αὐτὸ, ἐκείνος δὲ τῷ σῷ προστάγματι δουλεύσας, καὶ προσελθὼν ἀτέχνης καταβληθῆ ὑπὸ τοῦ θηρίου καὶ ἀναλωθῆ· μή τι ἀνέχη· ἔτι ἐκ δευτέρου ἄλλῳ δούλῳ σου τὸ τοιοῦτο προστάξει ἀγώνισμα, ἢ καταγῶναι τῆς ἐκείνου ἡττης, μᾶλλον δὲ ἀπωλείας· καὶ οὐχ ἵνα μὴ φανῆς ἀδύνατα προστάσεων, παροργῆς καὶ τοὺς συνόντας σοι συμμαχοῦς, οὐ κέχρησαι δὲ οὔτε ἴππῳ οὔτε ὄπλοις τισίν, ἔχων καὶ δυνάμενος πάντα, ἀλλὰ διὰ τοὺς λοιποὺς σου δούλους, ἐμπροσθεν αὐτῶν ἴσος τῷ ἐπιταγέντι πάλαι καὶ ἡττηθέντι δούλῳ γενόμενος, ὡς ἐκείνος γυμνὸς ἐκτὸς οἰαστῶν βοηθείας, προσέρχῃ τῷ θηρίῳ τούτῳ, καὶ πετάξας αὐτὸ, τὸ τηρικαῦτα τῆς μὲν τοῦ ἀναλωθέντος οἰκέτου ταλαιπωρίας ἐπὶ πάντων καταγνώσῃ, διδάξεις δὲ τοὺς λοιποὺς ὁμοίῳ ὕμῳ καὶ ἐμπειρίᾳ κεχρησθῆαι, ὁσάκις ἐάν τύχη τῷ τοιοῦτῳ προσεῖναι συναντήματι, καὶ ἀπειλήσῃς τότε, εἰ μὴ ἴσως τῇ ὑποδειχθείσῃ αὐτοῖς νήψῃ χρησονται διηνεκῶς, καὶ φυλάξουσιν ἑαυτοὺς καὶ τὰ ἑαυτῶν. Εἰ δὲ ἀμελήσῃσαν, ἀπειλήσῃς καὶ πρὸς ἀναπολόγητα αὐτοὺς ἔσεσθαι, καὶ ὑπὸ τιμωρίαν μεγάλην ἀχθῆσθαι· τὸς δὲ ἀνδριζομένους καὶ μιμουμένους τὴν σὴν τοῦ δεσπότητος ὑποδειχθείσαν αὐτοῖς ἀρετὴν ὑπὸ τιμὴν πολλήν καὶ δορυφορίαν ἔσεσθαι, ὡς καλῶν φύλακας καὶ γενναίους στρατιώτας.

ΚΖ'. Οὕτως οὖν καὶ ὁ Δεσπότης ἡμῶν Χριστὸς, ὁ Σωτὴρ πάντων, τῶν αὐτοῦ δούλων ἐν τῇ κατὰ τοῦ Σιτανᾶ τούτου πάλῃ τοῦ παρ' ὑμῶν σεβομένου ἡττηθέντων καὶ συντριβέντων ὑπ' αὐτοῦ, αὐτὸς ἀρρήτως τινὶ καὶ μυστικῇ οἰκονομίᾳ ἐκένωσεν ἑαυτὸν μορφήν δούλου λαβὼν ἐν Παρθένῳ ἁγίᾳ καὶ σεμνῇ, καὶ ἐν πάσῃν ὁμοιοπαθῆς ἡμῖν γενόμενος χωρὶς ἄμαρτίας, καὶ ἐν τῷ θεάτρῳ τοῦ βίου τούτου προελθὼν ἔλαθε τὸν τύραννον ἐν τῇ ἔκουσίῳ αὐτοῦ καὶ πανσόφῳ καὶ σωτηρίῳ ἡμῖν ταπεινώσει, καὶ τὸν ἀλιτήριον τοῦτον δαίμονα τὸν παρ' ὑμῶν, ὡς προεῖρηται, νῦν σεβόμενον καταδραμόντα συνίθω· κατ' αὐτοῦ ὡς κατὰ ἀνθρώπου ψιλοῦ, ἐχειρώσατο, καὶ ὤλεσε πᾶσαν αὐτοῦ τὴν δύναμιν διὰ τοῦ τιμίου αὐτοῦ καὶ σωτηρίου πάθους τοῦ ἐν τῷ σταυρῷ, παιδεύσας καὶ ἡμᾶς, θεωρητὰς γενομένους τῆς νίκης αὐτοῦ, ἐν ἴσῳ τῷ ὑπογριμμῷ ἀντιμάχεσθαι, καὶ τὴν δύναμιν αὐτοῦ καταβάλλειν. Αὐτὸς οὖν τὰ ἡμέτερα ἀνεδέξατο πάθη, καὶ τὴν ἑαυτοῦ ἀπάθειαν ἰδωρῆσατο ἡμῖν· καὶ τοῖς ἐν τῇ γῆ καὶ τοῖς ἐν τῷ ᾄδῃ τὴν ἀνάστασιν χριστῶ-

A set hunc adversarium (poterat enim, ut qui potest omnia, quæ a me non possunt fieri), dedisset ei justam occasionem defensionis, dicendo: Nonimnem vici, et a Deo sum victus. Se enim tunc sic facile potuisset defendere, ut qui sciret, Deum quidem posse omnia efficere: et nec, si corpus quidem induisset, non esse ejusmodi, quod non posset facere.

XXVI. Accipiamus autem, o iudex, aliquam similitudinem, quæ conveniat huic meæ narrationi. Si tu ipse, qui es dominus hujus civitatis, cum vidisses lupum, aut ursum, aut aliquam aliam bestiam invadentem tuam civitatem, dixeris servo tuo: Occide illum: ille autem parens tuo jussui, et sine arte accedens, fuisset a fera dejectus et consumptus, sustineresne iterum alteri servo tale certamen imperare, aut illum damnare, quod victus periisset? Nequaquam. Sed ne videaris eis imperasse, quæ fieri non potuerunt, eos qui tecum sunt, opem tibi laturo, despicias: non uteris autem nec equo, nec aliquibus armis, cum et habeas et possis omnia, sed propter cæteros tuos servos, effectus similis servo, cui jusseras, et qui victus fuerat, sicut ille, nudus et omni auxilio defectus, ad hanc bestiam accedis: et ea percussa, tunc famuli quidem, qui sicut consumptus, damnabiles imbecillitatem coram omnibus: docebis vero cæteros, ut simili animo accedant et experientia, quoties tale quid occurrerit: et tunc minaberis, si non similiter eis ostensa assidue usi fuerint victoria, et se et sua custodierint. Sin minus, eos futuros inexcusabiles, et esse ad magnum ducendos supplicium: eos autem, qui se fortiter gesserint, et imitati fuerint virtutem eis a domino ostensam, et honorem et libertatem esse consecuturos, ut honorum custodes, et præclaros milites.

XXVII. Sic ergo Dominus quoque noster Deus, Servator omnium, cum sui servi in certamine suscepto adversus dæmonem, qui nunc a vobis colitur, ab ipso victi essent et contriti, ipse ineffabili quodam consilio seipsum exinanivit, descendens ad sanctam et venerandam Virginem, et servi formam accipiens, et in omnibus effectus iisdem, quibus nos obnoxii, affectionibus præter peccatum: et progressus in hoc vitæ theatrum, voluntaria sua et longe sapientissima et salutari humilitate latuit sceleratum ipsum dæmonem, qui a vobis, ut dictum est, colitur, et eum, ut consueverat, tanquam nudum ac solum hominem invadentem, vicit, et ejus totam profligavit potentiam per suam pretiosam et nobis salutarem passionem, quam in cruce subiit, docens nos, qui fuimus ejus victoriæ spectatores, eodem exemplo contra eum pugnare, et ejus potentiam dejicere ac prosternere. Ipse ergo nostras accepit affectiones, et suam nobis dedit impatibilitatem, cum tamen

iis qui prope erant. quam iis qui erant apud inferos, largitus esset resurrectionem, et docuisset nos in filiorum adoptionem aseitos, in eo manum habere invictam, et coronari, si decertaverimus. Corpore ergo vincimur, et vincimus spiritu. Cadimus in interitum, et in casus, nempe mortis, eo nobis deducitur, ut efficiamur incorrupti, et ab interitu alieni. Aversamur vestram ebrietatem, qui ritu brutorum vitam agitis, et angelicam quaerimus aeternitatem. Non terram proni spectamus, sicut pecora, nec cum simus belluinis moribus, nominamur homines, sed erecti caelum intuemur, et cum simus in corpore, vitam, quae illic est, angelicam amplectimur. Scimus animi nostri et corporis esse perpetuum et implacabile bellum, sapientique et moderata utentes ratiocinatione, aversamur conjunctionem cum hoc mortali corpore, ejusque titillationes et suaves libidinis motiones fortiter recusamus: cogitatione in altum exsilire, et membra mortificare, semper exercemur per tolerantiam, et a rebus propriis abstinentiam. Utimur vero pura et perspicua Domini nostri memoria, et scaturit nobis sermo minime perturbatus. In nos citra ullum impedimentum rationales operantur virtutes. Haec et his plura nobis largitus est Deus, cum hominem induisset. Vos autem, ut est probabile, corpori estis dediti: et cum corpori dediti sitis, eos deos appellatis, qui fecerunt probrosa opera ignominiae, et eorum posita colitis simulacra, et alienati estis a conjunctione virtutum caelestium, et in dies angimini, non solum propter res adversas, sed etiam propter insolentes, et quae in somnis agitantur, hujus vitae felicitates. Vos non solum corpore, sed etiam anima morimini ad eum, qui nunquam desinit, interitum. Nos autem a Domino nostro Jesu Christo didicimus, viventem spiritum corpus quoque, quod omnibus communi solvitur interitu, rursus animare, et ad immortalitatem ei essentiam praebere. Haec ergo breviter sum persecutus, ut et tuo Platoni parens, et a me discens ea quae vera sunt, renuntians parricidae de tuo et amabili cygno, qui multum flet propter mortem suorum filiorum.

XXVIII. Dixit praeses Agricolaus: Non potuimus nos divinorum et magnorum regum virtutes discernere, sed solum iis credere, quae jusserunt imperatores. Quamobrem cessante omni supervacanea oratione et dilatione, veni, et diis sacrificia, alioqui periclitaberis multa supplicia, quae nunquam audivisti. Sanctus dixit Eustratus: Cur nos ergo fecisti tantum laboris capere, et non hoc diu ante coepisti? Tunc jubet lectum afferri ferreum, et multum ignem substerni, ut ipse ardeat, et candens evaderet, et sanctum Orestem primum ei jubet imponi, et dicit sancto Eustratio: Aequum est, ut cum, quae te manent supplicia, prius in aliis fueris contemplatus, tunc subeas tormentum, et constantiorem ostendas fortitudinem. Sanctus vero Orestes cum ad lectum

Α μενος, και διδάξας ημάς, της υιοθεσίας καταξωθέντας, άητήτητον την κατ' αυτού χείρα φέρειν, εϊπερ άγωνισόμεθα, στεφανούμεθα. Τῷ οὖν σώματι ήττώμεθα, και νικῶμεν τῷ πνεύματι· πίπτομεν εις φθοράν, και εις άφθαρσίαν μεθίσταται ημῖν ή τοιαύτη ττώσις, λέγω δη του θανάτου. Άποστρεφόμεθα οὖν την μεθ' ὑμῶν την δίκην άλλῶν ζώων ζώντων ζωην και θείαν, και την άγγελικην επιζητούμεν αιδιότητα. Οὐ βλέπομεν κάτω εις γην ομοίως τοις κτήνεσιν, ή και ὡς οί κτηνώδεις νομαζόμενοι άνθρωποι· άλλ' ερῶι εις τὸν οὐρανὸν ἀνανεύθελεν, οπου ημῶν τὸ πολτευμα ὑπάραχει· διαγωγην την εκει και ἐν σώματι θντας άσπαζόμεθα, και πνευματικην πολιτείαν ἐπανηρήμεθα. Οἶδαμεν τὸν άκατάλλακτον της ψυχῆς ημῶν και του σώματος δινηεκη πόλεμον, και λογισμῶ σώφρονι χρώμενοι την προς τὸ θνητὸν τουτο σῶμα άποστρεφόμεθα κοινωνίαν τῶν παθῶν, και τοὺς γαργαλιμοὺς αυτού και τὰς ήδουπαθείας· πάνυ εὐείκτως παραιτούμεθα, και ὑπερπεθῖν τῷ λογισμῶ, και νεκροῦν τὰ μέλη διὰ καρτερίας και άποχῆς τῶν ήδέων ἀει γυμναζόμεθα. Καθαρὰς δε και διαυγέσι μνήμαις ταίς προς τὸν Κύριον ημῶν κεχρημέθα, και λόγος ημῖν πηγάζει άθόλωτος, λογικαι τε δυνάμεις· άπαρμποδίστως ενεργουσιν εις ημάς. Ταῦτα και πλείονα τουτων ὁ Χριστὸς ἐναθρωπήσας εχαρίσατο ημῖν. Ὑμεῖς δε φιλοσωματεῖτε, και φιλοσωματοῦντες, εικότως θεοὺς ἀνιγορευετε τοὺς δεδρακότα· τὰ ἄτιμα της αίσχυνῆς· έργα, και εδῶλα αὐτῶν στήσαντες εέθεσθε, και της τῶν οὐρανίων ἀρετῶν συναφελα· ήλλοτριώσθε, και ὀδυνάσθε καθ' ἐκάστην οὐ μόνον ἐπι ταίς άτυχίαις, αλλά και ἐπι ταίς ὑπερόγκοις και ὀνειροπόλοις του βίου τουτου εὐτυχίαις. Ὑμεῖς οὐ μόνον σώματι, αλλά και ψυχῇ ἀποθησκατε, ημεῖς δε ἅμα τῷ ζῶντι πνεύματι και τῷ σῶμα, τὸ τοῖς· πᾶσι κοινῇ λυόμενον φθορῇ, ψυχαγωγείσθαι αὐθις και εις άθανασίαν οὐσιοποιεῖσθαι ὑπὸ του Κυρίου ημῶν Ἰησοῦ Χριστου εδιδάχθημεν. Ταῦτα τοῖνον ἐν επιτόμῳ διεξήλθον, ἵνα και τῷ σοφῶ σου Πλάτωνι πεισθεῖς, και παρ' ἐμοῦ τάληθῆ διδάχθεις, ἀποτάξη τῷ πατριοῖα διὰ τῷ θεῷ σου, τῷ ἐπαφροδίτῳ κύκῳ, τῷ πολλὰ κλαλοντι ἐπι τῷ θανάτῳ τῶν τέκνων αὐτου.

ΚΗ. Ἀγρικόλαος εἶπεν· Οὐχ οἶοί τε κηθεστήκαμεν ημεῖς τὰς τῶν μεγάλων και θεοτάτων βασιλέων ἀρετάς διχινώσκειν, αλλά μόνον εἶκειν τοῖς προστάγμασι τῶν κρατούντων. Ὅθεν πάσης περιτολογίας και ἀν.βολῆς ἀργούσης ἀποστὰς, προσελθὼν ὄδσον τοῖς θεοῖς· ἐπει πειραθήρη βασιανιστηρίων ὑργάων, ὧν οὐ πώποτε ήκουσας. Ὁ ἅγιος Εὐστράτιος εἶπεν· Τί οὖν κόπους ημῖν παρέσες, και μή πρὸ πολλου τουτο ειργάσω; Τότε κελύει κλίην σιδηρᾶν ἐνεχθῆναι, και ὑποστρωθῆναι πῦρ πολὺ, ὥστε αὐτην πυρακτωθεῖσαν σπινθηρακῶδη γενέσθαι· και τὸν ἅγιον Ὁρέστην πρώτον ἐπ' αὐτη ἐπιτεθῆναι κελεύει· λέγει προς τὸν ἅγιον Εὐστράτιον· Δικαιῶν ἐστι τὰς μενούσας σε τιμωρίας πρώτων ἐν άλλοις θεωρησαι, και τὸ τρηκαῦτα ὑπόμεναι την βάρανον, ἵνα εὐσταθεστῆραν την καρτερίαν ἀνε-

πίδισξῃ. Ὁ δὲ ἅγιος Ὀρέστης ἀπαγόμενος, ἰδεύσας αὐτὸν καὶ προσεσχηκῶς τῷ ἁγίῳ Εὐστράτιῳ εἶπεν· Εὐξαι ὑπερ ἑμοῦ, ὅτι κάμνει μου ὁ λογισμὸς. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ· Μὴ ολιγώρει, ἀδελφὲ Ὀρέστα· ἡ θεὰ γὰρ μόνον ἔχει τὸν φόβον· ἀσθησις δὲ οὐ μὴ σοι γένηται, ἐὰν θαρρῶν προσέλθῃς· παρίσταται γὰρ ἡμῖν ὁ Θεὸς βοηθῶν καὶ ἀντιλαμβανόμενος. Μέννησο τῆς γενναϊότητος τοῦ ἁγίου Αὐξεντίου καὶ τῶν λοιπῶν ἁγίων, καὶ μὴ χειρῶν τινὸς φανῆς· μικρὸν γὰρ, μικρὸν ὄσον καὶ ἐκλείβει ταῦτα· μένει δὲ ἡμῖν ἐν οὐρανοῖς θησαυρὸς ἀτελεύτητος. Ταῦτα ἀκούσας ὁ Ὀρέστης ἐθάρσυνε, καὶ ἀνδρείῳ τῷ φρονήματι προσελθὼν ἤλατο, καὶ ἔσθη ἐπάνω τοῦ ταπεινωμένου κραδῆτος ἱερέως, καὶ καταπραγίσας ἑαυτὸν, παρατίκα ἀνακλιθεὶς, ἠπλώθη δὲ τῷ σώματι ἐπὶ τοῦ πυρὸς, καὶ οὕτω κράζας φωνῇ μεγάλῃ, Κύριε, εἰς χεῖρας σου παρατίθημι τὸ πνεῦμά μου, παρέδωκε τὴν ψυχὴν. Ἐκφωνήσας δὲ τὸ τῷ ἁγίῳ Εὐστράτιῳ τὸ Ἄμην. Καὶ μετὰ ταῦτα προτέταξεν ὁ ἡγεμὼν τὸν ἅγιον Εὐστράτιον εἰς τὴν φρουρὰν εἰσενεχθῆναι. Ἀχθεὶς δὲ εἰς τὴν φυλακὴν, καὶ τὰς συνήθεις τῷ Θεῷ ἀναπέμφσας εὐχὰς, ἐκάλεσε τὸν συνόντα αὐτῷ οἰκέτην, καὶ λέγει αὐτῷ· Φέρε, τέκνον, διάθωμαι· ἐπιζῶ γὰρ καὶ γῶ τῆ αὔριον παραστῆναι τῷ Δεσπότη μου Χριστῷ.

ΚΘ. Ἐνεχθέντος δὲ αὐτῷ χάριτος, διέθετο σημά-
κα· ἐν αὐτῷ, ὥστε τὸ ἅγιον αὐτοῦ λείψνον εἰς
τὴν Ἀραυρακηνῶν ἀποκομισθῆναι πολίχνην καὶ
κατατεθῆναι ἐκεῖ. Μηδενὶ δὲ ἐξιέναι τὸ σύνολον
ἄπτεσθαι τούτου, ἀλλὰ σῶον αὐτὸ κατατεθῆναι ἐν
τίπῳ τινὶ κελουμένῳ Ἀναλιδοζόρῳ ἅμα τοῖς τε-
λειωθεῖσι οὖν αὐτῷ ἁγίοις Εὐγενίῳ, Μαρδάρῳ,
Ὀρέστῃ καὶ Αὐξεντίῳ. Ἐπειδὴ οἱ ἅγιοι οὗτοι καθώρ-
κωσαν τὸν ἅγιον Εὐστράτιον ὅτε κατεσχέσθισαν,
ὥστε μετὰ τὸ τελειωθῆναι αὐτοὺς πρὸς τῷ ἁγίῳ
αὐτοῦ λείψανῳ καὶ τὰ τούτων κατατεθῆναι λείψανα
σῶν καὶ ὀλόκληρα, καὶ τὸ ἐν Ἀραυράκοις δὲ κτήμα
πρὸς εἰσάξιν εἰς ἀποτροπὴν τῶν μελλόντων πρᾶξι-
μῶν τῆ ὑπηρεσίᾳ τοῦ μαρτυρίου αὐτῶν προσκυρω-
θῆναι· τὴν δὲ λοιπὴν πᾶσαν κινητὴν οὐσίαν, τὴν
μὲν ἡμίσειαν πένησι διανεμηθῆναι, τὴν δὲ ἄλλην
ταῖς ἀδελφαῖς αὐτοῦ παρασχεθῆναι, τοὺς δὲ οἰκέτας
ἐλευθερίας τυχεῖν, λαθόντας καὶ λεγᾶτα. Τοῦτο δὲ
διατυπώσας ἐνήστευσεν ὅλην τὴν ἡμέραν ἐκείνην.

Λ. Ὁ δὲ ἐπίσκοπος· τῆς Σεβαστιαινῶν πόλεως τῷ
τῆς χροῖνῃ ἀποκρυπτόμενος ἦν διὰ τὸν ὠϊωγμόν. Ὅσ-
τις ἐλθὼν ἐν τῇ νυκτὶ ἐκείνῃ πρὸς αὐτὸν, καὶ χροῖμα-
τα τοῦ· τοῖς φυλάττουσιν, ἠξίωσεν ἐπισκέψασθαι τὸν
ἅγιον Εὐστράτιον, ἦν γὰρ ἀκούσας περὶ τῆς σοφίας
αὐτοῦ καὶ πολλῆς παρρησίας, καὶ ὅπως κατήσχυσε
τὴν ἔρηξιν μετὰ τῶν θεῶν αὐτοῦ, καὶ εἰσελθὼν
ἔσω, καὶ ἑωρακῶς αὐτὸν, ἔπεσεν ἐπὶ πρόσωπον ἐπὶ
τὴν γῆν καὶ ἐδεήθη αὐτοῦ εἰρηκῶς· Μικᾶριος εἰ,
τέκνον Εὐστράτιε, ὅτι οὕτως ἐνεδυναμώθης ὑπὸ τοῦ
φιλανθρώπου Θεοῦ. Μέννησο δὲ καὶ ἐμοῦ, δέομαι
σου. Ὁ δὲ ἅγιος Εὐστράτιος ἀπεκρίνατο· Μὴ ποιε-
οῦτω, Πάτερ πνεύματι κύριε, ἀλλ' εἰς τὴν ἐπικαιμέ-
νην σοι ἀξίαν ἀποβλέπων παρ' ἡμῶν ἐκδέχου τὸ
ταυτοῦτον πληροῦσθαι σοι χρέος. Καθεστέντων οὖν

adduceretur, ille ait : et sanctum intuens Eustra-
tium, dixit : Ora pro me ; laborat enim mihi cogi-
tatio. Sanctus autem respondit Eustratius : Noli
animum despondere, frater Oresta. Solus enim
aspectus affert timorem et cruciatum ; nullus vero
ejus tibi aderit sensus, si audacter et fidenti animo
accesseris. Ipse enim Dominus adest nobis adjutor,
et nos defendit. Memento generositatis sancti
Auxentii, et reliquorum sanctorum ; neque iis
videaris deterior, hæc enim mox deficiunt : manet
autem nos thesaurus, qui non potest auferri. Hæc
cum sanctus audivisset Orestes, audenti et forti
animo insuluit, et stetit supra ignitum grabatum,
cum se signasset, et statim accumbens, toto cor-
pore se expandit supra ignem ; et magna voce cla-
mans, dixit : Domine Jesu Christe, in manus tuas
commendo spiritum meum, et Domino sanctam
suam tradidit animam. Acclamavit autem sanctus
Eustratius : Amen, et statim jussit Agricolaus san-
ctum Eustratium abduci in custodiam. Qui cum
consuetas preces Deo emisisset, et famulum, qui
erat cum eo, vocasset, dicit ei : Age, fili, faciam
testamentum. Spero enim fore, ut ego quoque cras
sistat ante Dominum meum Christum.

XXIX. Charta autem ei allata, fecit testamen-
tum, in eo significans, se velle sanctas suas reli-
quias efferrī in oppidulum Arabracinorum, et illis
deponi ; nemini vero licere omnino eas tangere,
sed salvas esse deponendas in loco, qui vocatur
Analicozora, simul cum Auxentio et Oreste et
Mardario et Eugenio ; quoniam hi sancti sanctum
Eustratium sacramento adegerunt, dicentes, ut,
postquam esset consummatus, cum sanctis suis
reliquiis, eorum quoque deponerentur reliquiæ
salvæ et integræ. Quas autem Arabraxis habebat
facultates, assignavit ad eos alendos, qui erant
permansuri in ministerio martyrii eorum ; reli-
quorum vero omnium mobilitium, dimidium quidem
distribuit pauperibus, aliam autem partem suis so-
roribus, famulos vero suos, donata eis libertate,
jussit accipere legata. Hæc cum decrevisset, toto
die jejunavit, tota autem nocte perseveravit Deum
orare, et ei psallere.

XXX. Episcopus autem civitatis Setastenorum,
eo tempore latebat propter persecutionem ; qui
noctu venit ad eum, et datis custodibus pecuniis,
ingressus est ad sanctum Eustratium : audiverat
enim de magna ejus sapientia, et quod præsidem
cum diis suis pudore affecerat, et cum fuisset in-
tra custodiam, pronus cecidit in faciem, et san-
ctum adoravit, dicens : Beatus es, fili Eustrati,
quod Dominus Deus tantam tibi dederit virtutem.
Memento autem mei quoque, te rogo. Respondit
vero sanctus Eustratius : Ne sic facias, Pater
spiritualis, sed ad eam quæ est tibi data, digni-
tatem aspiciens, expecta hoc a nobis implendum
tibi debitum. Cum ii ergo sedissent, dixit Eustra-
tius episcopo : Quoniam Deo volente, cras hora

tertia sum sistendus ante Dominum meum Christum (ita enim mihi fuit aperte revelatum), ideo accipe chartam mei testamenti, et lege. Cum ergo legisset episcopus chartam ejus testamenti, rogavit illum cum iis qui cum ipso aderant, clericis, ut testamento subscriberent: et eum adiegit jurejurando, ut ille ipse surreptas ipsius et sancti Orestæ ferret reliquias, et deponeret in eorum regione, in loco qui continetur in testamento, et reliqua omnia implet, dicens, pro eo labore esse ei reddendam mercēdem a Domino nostro Jesu Christo in futura vita. Cum pollicitus autem esset episcopus se singula eorum esse facturum, rogavit eum, ut ab ipso sanctam acciperet communionem. Sic enim dicebat sanctus: Ex quo tempore fui comprehensus, non communicavi. Allato ergo eo, quod oportebat, ministerio, et impleto sacrificio, accedens sanctus Eustratius, cœlestem accepit margaritam, et repente tanquam fulgur illuxit in carcere, et vox venit, dicens: Eustrati, recte decertasti. Veni deinceps in cœlos, et accipe tuam coronam. Hac voce audita, proni in faciem humi ceciderunt. Tota ergo illa nocte mansit episcopus apud sanctum Eustratium, eum audiens, et voluptatem capiens ex sermone martyris.

Ταύτης οὖν τῆς φωνῆς ἀκούσαντες πάντες, ἔπρουν ἐπὶ τὸν πρόσωπον καὶ προσεκύνησαν τῷ Θεῷ. Πάσαν οὖν τὴν νύκτα παρέμεινεν ὁ ἐπίσκοπος, ἀκούων αὐτοῦ, καὶ εὐφραίνόμενος ἐπὶ τῷ λόγῳ τοῦ ἁγίου μάρτυρος.

XXXI. Cum mane autem factum esset, recessit, jubens eum valere, et promittens se nihil præteriturum eorum quæ in suo testamento statuerat. Agricolaus vero cum mane e lecto surrexisset, sedit in tribunali, et jussit sanctum Eustratium adduci. Cum is autem æstisset, eum vocavit præses, et dixit ei in arcano: Testis mihi est, o Eustrati, quæ omnia intuetur justitia, ne de te valde angusti animo, quod in animum non inducas, ut parcas edicto imperatorum; sed publice saltem simula, et specie deos adora, apud te autem crede, et adora Deum tuum: is autem tibi ignoscet propter impositam necessitatem. Nec, cum sis vir tanta doctrina et sapientia, male pereas tanquam unus maleficus. Si hoc enim esset remotum a periculo, ne id quidem a te requirerem, multos enim punivi tuæ religionis, et nullius sum misertus, neque ab ullo sum flexus. Tui vero magnam curam gero, et propter te tota nocte magno sum dolore cruciatus. Sanctus dixit Eustratius: De hac re ne crucieris; neque propter me venias in periculum, sed quod imperatorum suorum contumelie dictis, accurate exsequere. Ego enim neque simulabo, neque ullo alio modo, diis tuis sacrificabo, sed semper Deo inco confitebor in omnibus, et in medio multorum laudabo ipsum. Tua vero tormenta me recreant ac juvant, et hujus rei, si velis, fac periculum. Præses autem cum diu manu vultum texisset, est lacrymatus adeo ut universa quæ circumstitebat turba, cum cognovisset præsidem misereri sancti, vocem emisit lamentabilem, eratque magnus luctus in civitate. Dixit vero

αὐτῶν, ὁ ἅγιος; Εὐστράτιος; εἶπε τῷ ἐπισκόπῳ· Ἐπειδὴ μέλλω τῇ αὐρίῳ χάριτι Θεοῦ ὄρα τρίτη πορεύεσθαι πρὸς τὸν Δεσπότην μου Χριστὸν (καὶ ἔγνω τὴν προκειμένην μοι ἰδὼν· τοῦτο γὰρ μοι ἀπεκαλύφθη φανερώς), λαβὼν τὸν χάρτην τοῦτον τῆς δικτυπώτεώς μου ἀνάγνωθι. Ἀνεγνωκός; δὲ αὐτοῦ, ἤξιώσε καὶ αὐτὸν τὸν ἐπίσκοπον ὑποσημῆνασθαι μετὰ τῶν συνόντων αὐτῷ κληρικῶν, καὶ ὄρχασσε πρὸς τὸ αὐτὸν ἐκείνον σκυλέντα ἀποκομίσαι τὰ λείψανα αὐτοῦ τε καὶ τοῦ ἁγίου Ὁρέστου εἰς τὴν χώραν αὐτῶν, καὶ καταθέσθαι, ὡς διετάχθη μετὰ τῶν λοιπῶν λειψάνων ἐν τῷ περιεχομένῳ ἐν τῇ διαθήκῃ τόπῳ, καὶ τὰ λοιπὰ ἕκαστα πληρῶσαι εἰρηκώς; τὸν μισθὸν ὑπὲρ τοῦ τοιοῦτου καμάτου πληροῦσθαι αὐτῷ ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ μέλλουσῃ ζωῇ. Συνθεμένου δὲ τοῦ ἐπισκόπου ταῦτα ποιεῖν ἕκαστα, ἤξιώσεν αὐτὸν τοῦ τὴν ἁγίαν κοινωνίαν δεῖξασθαι παρ' αὐτοῦ. Ἐλεγε γὰρ, ὅτι Ἄφ' οὗ κατεσχέθην οὐκ ἐκοινωνήσα. Τῆς προσηκούσης τόνον ὑπηρεσίας; ἐναγχείσης, καὶ πληρωθείσης τῆς ἀναιμάκτου θυσίας, προσελθὼν ὁ ἅγιος; Εὐστράτιος; ἐδέξατο τὸν οὐράνιον μαργαρίτην, καὶ αἰφνίδιον ὡσπερ ἀστραπὴ ἐλαμψεν ἐν τῇ φυλακῇ, καὶ φωνὴ ἤλθε λέγουσα· Εὐστράτιε, καλῶς ἠγωνίστω· δεῦρο λοιπὸν ἀπόλαβέ σου τὸν στέφανον.

Ἄφ' οὗ κατεσχέθην οὐκ ἐκοινωνήσα. Τῆς προσηκούσης τόνον ὑπηρεσίας; ἐναγχείσης, καὶ πληρωθείσης τῆς ἀναιμάκτου θυσίας, προσελθὼν ὁ ἅγιος; Εὐστράτιος; ἐδέξατο τὸν οὐράνιον μαργαρίτην, καὶ αἰφνίδιον ὡσπερ ἀστραπὴ ἐλαμψεν ἐν τῇ φυλακῇ, καὶ φωνὴ ἤλθε λέγουσα· Εὐστράτιε, καλῶς ἠγωνίστω· δεῦρο λοιπὸν ἀπόλαβέ σου τὸν στέφανον.

ΛΑ'. Πρωτα; δὲ γενομένης, ἀνεχώρησε συνταξίμενος αὐτῷ, παραγγεῖλαι δεξάμενος, εἰς μηδὲν τῶν παρ' αὐτοῦ διατατυπωμένων ῥαθυμῆσαι. Ὁ δὲ Ἀγροκόλαος πρῶτῳ ἀναστάς ἀπὸ τῆς κοιτῆς αὐτοῦ, ἐκαθέσθη ἐπὶ τοῦ βήματος, καὶ κλειύει τὸν ἅγιον Εὐστράτιον ἀγῆθηναι. Παραστάντος δὲ αὐτοῦ, ὁ ἄρχων, καλίσαι; τὸν ἅγιον Εὐστράτιον κατὰ δέξαν, εἶπεν αὐτῷ ἐν μυστηρίῳ· Μάρτυς μου ἦ ἔφορος; δικτῆ, Εὐστράτιε, ὅτι πάνυ θλίβεμαι περὶ σοῦ, μὴ καταδεχομένου σου πεισθῆναι; τοῖς θεοπίσμασι τῶν βασιλέων. Ἀλλὰ κὰν διὰ τῆς δημοσίας ἔβην, ὑποκρίνασθαι θέλησον προσκυνῆσαι τοῖς θεοῖς; σχήματι· καθ' ἑκὺν δὲ πίστευε καὶ προσκύνει τῷ Θεῷ σου. Καὶ ἀήτησι συγγνώμην παρ' αὐτοῦ διὰ τὴν περιεκειμένην σοι ἀνάγκην, καὶ μὴ οὕτως, ἀνὴρ ἐν τοσαύτῃ σοφίᾳ ὑπάρχων, ἀπλήρη κικῶς ὡς; εἰς τῶν κικούργων· καὶ εἰ ἦν μοι ἀκίνδυνον, οὐδὲ τοῦτο ἂν ἐπεζήτητον παρὰ σοῦ. Πολλοὺς γὰρ τῆς θρησκείας; σου ἀπώλεσα, καὶ οὐδένα ῥυττειρα, οὐδὲ ἐπεκάμφθην τινί· σοῦ δὲ κήδομαι λίαν, καὶ πᾶσαν τὴν νύκτα σοῦ ἐνεκεν ὠδυνήθην λυπούμενος. Ὁ ἅγιος; Εὐστράτιος; εἶπεν· Μὴ λυπηθῆς περὶ τούτου, μηδὲ κινδυνεύσῃ; ἔσκεν ἐμοῦ. Ἀλλὰ τὴν περιστάμενον τῇ ἀκριβείᾳ τῶν βασιλικῶν σου θεοπισμάτων τοῦτο ποίησον. Ἐγὼ γὰρ οὔτε μετὰ ὑποκρίσεως, οὔτε ἄλλως πως; οὕτω τοῖς θεοῖς σου, ἀλλὰ πάντοτε ἐξομολογήσομαι τῷ Κυρίῳ μου ἐπὶ πάντων καὶ ἐν μέσῳ πολλῶν αἰνέσω αὐτόν. Αἱ δὲ βάσανοί σου ἐμοὶ εἰς εὐωχίαν γίνονται, καὶ, εἰ δοκεῖ σοι, δοκίμασον τοῦτο. Ὁ δὲ ἄρχων ἐπὶ πολλὴν τὴν ὄραν τῇ χειρὶ τὴν ἔβην αὐτοῦ σκαπάσαι; ἰδῶκρυσεν, ὡς; καὶ πάντας

τόν περιστώτα ὄχλον, ἐγνωκότα τὴν τοῦ ἄρχοντος ἐπὶ τῷ δικαίῳ συμπάθειαν, ὀργνωδῆ ἀναπέμψαι φωνήν. Καὶ ἦν ἔδυρμος παλῆς, σχεδὸν ἐν πάτῃ τῇ πόλει, ὡς καὶ τῶν Ἑλλήνων ἀνωμένων. Ὁ δὲ ἅγιος Εὐστράτιος εἶπεν· Τί βραδύνομεν, ὦ δικαστᾶ ; Ὁ Θεὸς ὁ παντοκράτωρ καταργήσει τὰς μηχανὰς τοῦ πατρὸς ὑμῶν τοῦ διαβόλου· αὐτὸς γὰρ ἐπινοεῖ μοι ταῦτα, ἵνα ἐμποδίσῃ εἰς τὸ προκείμενόν μοι βραβεῖον. Ποῖαι τοίνυν ὁ βούλει· δοῦλος γὰρ εἰμι τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἀντιτάσσομαι τῷ προστάγματι τῶν βασιλέων, καὶ τῷ σὺ θελήματι. Καὶ τὰ βδελύγματα τῶν θεωνύμων ἀποστρέφομαι καὶ καταρῶμαι αὐτοῖς, ὅτι ἐπικατάρτοι εἰσι καὶ αὐτοὶ καὶ οἱ σεβόμενοι αὐτούς. Ἐωρακῶς οὖν ὁ ἄρχων τὴν ἐνστασιν καὶ νατο κατ' αὐτοῦ οὕτως· Εὐστράτιον ἀπειθήσαντε θῦσαι μὴ βουληθέντα, προστάττω τὴν σιδηρέαν αὐτοῦ ψυχὴν, περὶ φλεγεῖταν, τὸ πέρας τοῦ βίου λαθεῖν. Καὶ ταῦτα εἰπὼν θροναίως ἀνεχώρησεν εἰς τὸ πραιτώριον.

AB. Ὁ δὲ ἅγιος Εὐστράτιος ἀναθεῖς πίνυον ἀκούοντων προσήύξατο οὕτως· Μεγαλύνων μεγαλύνω σε, Κύριε, οὗ ἐπειδὴ τὴν ταπεινώσιν μου, καὶ οὐ συνέκλεισάς με εἰς χεῖρας ἐχθρῶν, καὶ ἔσωσας ἐκ τῶν ἀνγκῶν τὴν ψυχὴν μου. Καὶ νῦν, Δέσποτα, σκεπασάτω με ἡ χεὶρ σου, καὶ εἰλθε ἐπ' ἐμὲ τὸ ἔλεός σου, οὗ τετάρταται ἡ ψυχὴ μου, καὶ καταδύομαι· ἔστιν, ἐν τῷ ἐκπορεύεσθαι αὐτὴν ἐκ τοῦ σώματος τούτου. Μὴ ποτε ἡ πονηρὰ τοῦ ἀντικειμένου βουλή συναντήσῃ αὐτῇ, καὶ παρεμποδίσῃ ἐν σκοταί διὰ τὰς ἐν ἀγνοίᾳ ἐν τῷ βίῳ τούτῳ γενομένας μοι ἁμαρτίας. Ἦσώ μοι γενοῦ, Δέσποτα, καὶ μὴ ἰδέτω ἡ ψυχὴ μου τὴν ἐξοφωμένην ὄψιν τῶν πονηρῶν δαιμόνων. Ἄλλὰ παραλαβέτωσαν αὐτὴν ἄγγελοί σου φαιδροὶ καὶ φρωτινοί. Δὲ δόξαν τῷ ὀνόματι σου τῷ ἁγίῳ, καὶ τῇ σὴ δυνάμει ἀνάγκη με εἰς τὸ θεῖόν σου βῆμα. Ἐν τῷ κρίνεσθαι με μὴ καταλάβῃ με ἡ χεὶρ τοῦ ἄρχοντος τοῦ κόσμου τούτου, εἰς τὸ καταστῆσαι με τὸν ἁμαρτωλὸν εἰς βυθὸν ᾗδου. Ἄλλὰ παρίστηθί μοι καὶ γενοῦ μοι σωτὴρ καὶ ἀνελήπτωρ· αἱ γὰρ σωματικαὶ αὐταὶ τιμωρίαι εὐφροσύνας εἰσι τοῖς δούλοις σου. Ἐλέησον, Κύριε, τὴν βυπωθεῖσαν τοῖς πάθεσι τοῦ βίου τούτου ψυχὴν μου· καὶ καθαρὰν αὐτὴν πρόσδεξαι, ὅτι εὐλογητὸς εἶ εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

AD. Ταῦτα εὐξάμενος, ἦδη ἀναφθείσῃς τῆς καμίνου καὶ ἐπὶ πολὺ κακομένης, ποιησάμενος τῆν ἐν Χριστῷ σφραγίδα, εἰσῆλθεν εἰς αὐτὴν ψάλλων καὶ ἀγαλλιώμενος, καὶ οὕτω παρέδωκε τὸ πνεῦμα. Ἐτελειώθη δὲ ὁ ἅγιος Εὐστράτιος τῇ τρισκαίδεκάτῃ τοῦ Δεκεμβρίου μηνός. Ὁ οὖν ἐπίσκοπος λαβὼν καὶ συστελας τὸ λείψανον αὐτοῦ μετὰ σπουδῆς ἅπαντα τὰ ἐν τῇ διαθήκῃ προσταθέντα ὑπὸ τοῦ ἁγίου μάρτυρος ἐποίησεν εἰς ὄψαν τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ ζωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ ὄψα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

mento sancti Eustratii, glorificans Patrem, et nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen. (1)

(1) Asservantur Romæ SS. Eustratii et sociorum corpora in ecclesia S. Apollinaris episcopi, ubi ad reparandas ingentes clades Germanarum Ecclesiarum ab hæreticis illatas Gregorius XIII papa divino

A sanctus Eustratius : Deus altissimus irritas faciet machinas patris tui Satanæ. Ille enim hanc quoque in me excogitat tentationem, ut mihi propositum impediatur bravium. Fac quod velis : ego enim sum servus Domini Christi, et adversor edicto imperatorum, et aversor eorum abominaciones ; quoniam sunt exsecrandi et ipsi, et qui eos colunt. Cum ergo vidisset præses tam alacre et promptum ejus animi studium, vix tandem in sanctum Eustratium pronuntiavit hanc sententiam : Eustratium, qui non paruit jussu imperatorum, et diis noluit sacrificare, jubeo, igne combusta ferrea ejus anima, finem accipere. Hæc cum dixisset, cursu recessit in prætorium.

τὴν πολλὴν αὐτοῦ προθυμίαν, μάλιστα ποτὲ ἀπεψή- τῷ προστάγματι τῶν αὐτοκρατόρων, καὶ τοῖς θεοῖς τὸ πραιτώριον.

B XXXII. Cum autem sanctus abduceretur Eustratius, iis qui audiebant stantibus, sic oravit : Magnificans magnificabo te, Domine, quoniam respexit humiliatatem meam, et non conclusisti me in manibus inimicorum meorum, et ex necessitatibus eripuisti animam meam. Et nunc, Domine, regat me manus tua, et veniat supra me misericordia tua. Quoniam conturbata est anima mea ; et tristis est dum egreditur hoc corpore. Ne forte mala inimici potestas ei occurrat, et eam impediatur in tenebris, propter peccata, quæ a me in vita facta sunt in ignorantia. Sis mihi propitius, Domine, et ne videat anima mea tenebrosos vultum malorum dæmonum, sed eam accipiat angeli læti et lucidi, et da gloriam nomini tuo sancto, et tua virtute deduc me ad divinum tribunal, dum judicor. Ne me comprehendat manus principis mundi hujus ad hoc, ut me peccatorem attrahat in profundum inferorum, sed adsis, et sis mihi servator, adjutor et defensor. Hæc enim corporis tormenta sunt gaudia tuis servis. Miserere, Domine, animæ meæ quæ fuit inquinata hujus vitæ affectionibus, et eam puram suscipe, quoniam benedictus es in sæcula. Amen.

XXXIII. Hæc cum ipse esset precatus, jam accensa fornace et valde ardente, facto crucis Christi signo, in eam est ingressus sanctus Eustratius, psallens et dicens : Domine Jesu Christe, in manus tuas commendo spiritum meum. Et sic cum pace tradidit suum spiritum, cum ne ejus quidem pilum ignis veligisset. Consummatus autem fuit sanctus Eustratius tertio decimo Decembris. Sanctissimus vero episcopus Blasius, cum sancti accepisset reliquias, easque cum sancti Orestis reliquiis composuisset, ea implevit, quæ ipsi mandata fuerant in testa-

consilio stabilivit collegium Germanicum, addidit et Hungaricum, auxitque amplissimis donis ac re-ditibus, ut tradit Baron. in not. Mart. Rom.

MARTYΡΙΟΝ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΜΑΡΤΥΡΩΝ
ΘΥΡΣΟΥ, ΛΟΥΚΙΟΥ, ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΥ,
ΦΙΛΗΜΟΝΟΣ ΚΑΙ ΑΠΟΛΛΩΝΙΟΥ.

MARTYRIUM SANCTORUM MARTYRUM
THYRSI, LUCII, CALLINICI,
PHILEMONIS, APOLLONII ET RELIQUORUM.

(Latine apud Surium ad diem 14 Decembris; Græce ex cod. ms. Paris. 1496.)

I Cum Dominus noster Jesus Christus, carnis inita societate, benigne, ut dicit Paulus ¹, in terra esset versatus (misit enim Filium suum, factum ex muliere, factum sub lege ²), ut et nos ad veritatis adduceret agnitionem per prodigia, per signa, per apostolicum sermonem et doctrinam, per præclaros et admirabiles viros, qui postea fuerunt: et omnibus modis procuraret, ut revocaremur a vicio: qui statim ab initio nostro generi exstitit inimicus, hæc videns, et nostram non ferens correctionem, movit adversus nos omnem, ut dicitur, lapidem; et cum ex se nos non posset aggredi, prioribus rursus usus est machinis, et per alios excitavit seditiones, et bella commovit, et molitus est omne genus insidias. Nam cum artificiose subisset Decium, qui tunc Romanis imperabat, vehementer conturbabat Christianos, lacerabat, traherebat ad judicia, eos maximis afficiens suppliciis, et postremo ipsa morte. Causa autem, quod non, relicto vero Deo, vanas et inanes deorum abominationes ut adorarent persuaderi poterant. Quo tempore fortes pietatis athletæ, Lucius, inquam, et Thyrsus, et Callinicus (re vera Callinicus, nempe præclarus victor), mortem propter Christum elegerunt, prius multis cruciati suppliciis: quæ omnia superarunt tolerantia: et deinde ipsa quoque corpora, tanquam sanctum sacrificium, consecrarunt ei, quem desiderabant. Eos tulit quidem inclita regio Bithynorum: cum essent autem clari et genere et gloria, multo magis studuerunt sibi parare splendorem ex pietate.

II. Cum ergo, quæ in Christianos sebat, persecutio adhuc duraret, atque adeo magis magisque cresceret: et per universum orbem terræ mitterentur decreta impietatis, et permitteretur omni-

A. Τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ κοινωλῆσα σαρκὸς, ὃ φησι Παῦλος, ἐπὶ γῆς φιλανθρώπως ἐπιδημῆσαντος (ἐξἈπέσταυτε γὰρ ὁ Θεὸς τὸν Υἱὸν αὐτοῦ γενόμενον ἐκ γυναικὸς γενόμενον ὑπὸ νόμον), εἰς ἐπίγνωσιν τε τῆς ἀληθείας ἡμᾶς ἐνάγοντος διὰ τεραστίων, διὰ σημείων, διὰ ἀποστολικῶν λόγων καὶ διδασκασίων, διὰ τῶν μετὰ ταῦτα γενναίων καὶ θαυμασίων ἀνδρῶν καὶ πᾶσι τρόποις τὴν ἀπὸ κακίας ἀνάκλησιν ἡμῶν πραγματευομένου, ὁ ἀνωθεν τῷ ἡμετέρῳ γένει περιφανῆς πολέμιος ἀποδεδειγμένος ταῦτα ὄρων, καὶ τὴν ἡμῶν οὐμενον ἀνδρῶσιν ἀνιχνύμενος, πάντα λίθον, ὃ λέγεται, καθ' ἡμῶν ἐκίνε, καὶ προσβαλεῖν οἰκοθεν αὐτὸς οὐκ ἔχων τῇ προτέρῃ μηχανῇ καὶ αὐτὸς ἐχρήτο, καὶ δι' ἐτέρων στάσεις ἀνήγαγε καὶ πολέμοις ἠρέθισε καὶ πᾶν εἶδος ἐπιβουλήσιν ἐπέδεικνυτο. B. Ὑπελθὼν γὰρ εὐτέλῃως τὸν Δέκιον δὲ τῆνικαῦτα Ῥωμαίων ἐκράτει, πολὺ; ἦν Χριστιανούς ταράττων, σπαράττων, εἰς δικαστήρια ἔλκων, κολάσεις ἀνηκέστους αὐτοῖς ἐπάγων, καὶ τελευταίον τὸν θάνατον. Ἡ δὲ αἰτία, ὅτι μὴ Θεὸν ἀψευδῆ μόνον ἀπολιπόντες, βδελύγμασι κενῶς καὶ μεταίσι θεῶν ὄνοματι κτεψευσμένοις πεῖθονται προσκυνεῖν· ὅτι δὴ καὶ οἱ στεβροὶ τῆς εὐσεβείας ἀγωνισταί, Λεύκιος, φημί, καὶ Θύρσο; καὶ ὁ Καλλίνικος ὄντως καλλίνικος, διὰ Χριστὸν εἰλετο θῆσκειν, πολλαῖς ὅτι πρότερον ταῖς τιμωρίαις ὑποβληθέντες καὶ πάσας αὐτὰς ὑπομονῇ διελέξαντες, εἶτα καὶ αὐτὰ τὰ σώματα ὡς θυσίαν ἄγιαν τῷ ποθουμένῳ καθαγιασάντες. Τοῦτους ἐνεγκε μὲν ἡ περιώνυμος χώρα τῶν Βιθυνῶν· γέναι δὲ ὄντες καὶ δόξη λαμπροὶ πολλῶ μᾶλλον ἔσπευσαν τὴν ἀπὸ τῆς εὐσεβείας κτήσασθαι περιφάνειαν.

III. Ἐπεὶ οὖν ὁ κατὰ Χριστιανῶν ἔτι διωγμὸς ἐπικράτει, μᾶλλον δὲ καὶ μείζων τὸ τῆνικαδὲ ἦντο, πανταχοῦ τε τὰ τῆς ἀσεβείας κατεπέμπετο δόγματα καὶ πᾶσιν ἐφέτεο κολάζειν Χριστιανούς, μάλιστα

¹ T. 11, 1. ² Gal. 1, 4.

τὴν προστασίαν τῶν δημοσίων τινὸς ἐπιτετραμμέ-
 νους, παρέστησαν οὗτοι τυραννοῦμένοις τοῖς τοῦ
 Θεοῦ νόμοις, καὶ τοῖς τῆς εὐσεβείας ἀδικουμένοις
 θεσμοῖς βοηθήσαντες, καὶ πολλὴν ὄσσην καὶ δι' ὧν
 εἶπον, καὶ δι' ὧν ἱπαθῶν, τὴν ῥοπήν ἐπέδειξαντο.
 Ἐρχεται γάρ τις ἀπὸ τῆς Νικομήδους διὰ Νικαίας
 ἐπὶ τὴν θρησκείαν αὐτοῦ πόλιν, ἧτις Καισάρεια
 ἐκ τινος τῶν παλαιῶν ἐκαλεῖτο Καισάρων, Κομμυρί-
 νιος ὄνομα, ναοὺς εἰδῶλων καὶ βωμοὺς καὶ θυσίας,
 καὶ εἰ τι ἄλλο δαίμοσι χαριζόμενον ἦν, διὰ πάσης
 ἐπιμελείας τιθέμενος· οὐκ ἐκεῖνος δὲ ταῦτα μόνον
 ἀλλὰ καὶ τὴν πᾶσαν κοινωνεῖν αὐτῷ τῆς ἀνοσιουρ-
 γίας φιλοτιμούμενος, καὶ τοὺς μὲν ἀπειλαῖς κατα-
 πλήτων, τοὺς δὲ καὶ ἀγαθῶν ἐλπίζει παρακρού-
 μενος. Λεύκιος δὲ τῶν κατὰ τὴν πόλιν διὰ τε σύνε-
 σιν καὶ παιδείαν ἐπίσημος ὧν, ἀλλὰ καὶ γένους ἐπι-
 φανοῦς, ὡς περ ἐφημεν, καὶ οἰκίας τῶν περιδλέ-
 πτων, ἠνιᾶτο δεῖνός ἐπὶ τοῦτοις καὶ ζήλω θείῳ τὴν
 ψυχὴν καταπύπρωτο. Ἐντεῦθεν οὐδὲ ἤνεγκε τοῦ
 λοιποῦ τὴν εὐσέβειαν λανθάνουσαν ἔχειν, οὐδὲ κατέ-
 χειν ἐπὶ πλέον τὴν παρῴσιαν, ἀλλὰ τὸν τότε καιρὸν
 ἐπιτηδεύοντα εἶναι ὥστε ταύτην δῆλῃ ποιήσα-
 σθαι οἴηθείς, καὶ ὅν ἐκ πολλοῦ ὤδινε ζῆλον ἐμφανῆ
 καταστῆσαι ὡς εἶχεν εὐθὺς τῷ τῆς ἀσεβείας ὑπα-
 σπασῆ παραστάς· Ἰνατί, φησὶ, ὦ Κομμυρίνιε,
 δυστυχῶς οὕτω καὶ ἀθλίως κατὰ τῆς οἰκείας ὀπίσθη
 ψυχῆς, ἀναίσθητα δαιμόνων καὶ κωρὰ τιμῶν εἰδωλῶν,
 καὶ εἰς κοινωनीαν πολλοὺς ταύτης παραλαμβάνων
 τῆς κακοδαιμονίας, ἵνα καὶ αὐτῶν λίθων καὶ ξύλων
 ἀνθρωποι φανώμεν ἀναίσθητοτεροι, δέον ἐπιγνώμην
 ἄλλων ἀληθῆ Θεὸν καὶ Σωτῆρα καὶ τῷ φωνῇ πορευ-
 οῦσθαι τῆς ἀληθείας, τὸ τῆς πλάνης σκότος· καὶ πᾶσαν
 ταύτην ἀπολιπόντας τὴν ματαιότητα;

Γ. Ταῦτα πρὸς τὸν ἡγεμόνα τοῦ Λευκίου ἐν ἀρ-
 χαῖς ἔτι καὶ προοιμίαι· εἰπόντος, ὁ ἄρρων ἐκεῖνος
 καὶ ἰσχυρῶς ἀνόητος, δηχθεὶς τὴν ψυχὴν, καὶ ὡς
 ἀνόσιόν τι καὶ σκαῖον μισήσας τὴν πεπαρβύσιασ-
 μένην ἀλήθειαν, πληγῆς ἐντεινεῖν εὐθέως αὐτῷ
 κατὰ νότων ἐκέλευεν, οὐ λόγου πρότερον μεταδούς,
 οὐ πείραν μεταγαγῶν εἰς μετάθεσιν, ἀλλ' οὕτως
 ἀκριτόν τε καὶ ἀβασάνιστον ὡς περ ἐκ πρώτης ἀνέλ-
 πιστον εἶναι τὴν μεταβολὴν πιστεύσας, τιμωρίαι·
 ἐξέδωκεν. Ὁ μάρτυς τοῖνον ἠδέως τὰς πληγὰς
 ἐκείνας δεχόμενος, καὶ τὸν Κύριον ἐπ' αὐταῖς εὐλο-
 γῶν, εἰς μείζονα πολλῶν καὶ χαλεπωτέραν μανίαν
 τὸν ἡγεμόνα ἠρέθειεν· ἀμέλει καὶ σφοδρότερον
 ἐαυτῷ καθίστατο πληγῶν αἴτιος· τοῦτο γὰρ καὶ
 ἐβούλετο δι' ἁμοιβῶν πάντως μείζονων ἐπιθυμῶν·
 ἕως οἷ τε δῆμιαι παύοντε; ἔκαμον, καὶ τὸ αὐτοῦ ἀπεί-
 ρηκε σῶμα, κατατριβῆς ἤδη γενόμενον ταῖς πληγαῖς.
 Αὐτὸς δὲ τὴν πρὸς Θεὸν ἀνάλυσιν ἠύχετο, ἐντυχεῖν
 ἐκείνῳ ποθῶν, ἐπ' ᾧ κατανεύοντα μᾶλλον καὶ τὸν
 ἡγεμόνα εἶχεν, οἷα δὲ τὴν πρὸς τοιοῦτον ἀπαγορεύ-
 οντα κάλην, καὶ τῆς ἐκείνου γλώττης τὴν παρῴσι-
 σιν οὐ φέροντα. Τοιγαροῦν, Ἐπεὶ σοι, φησὶν, ὦ
 Λεύκιε, φίλον ὁ θάνατος, φέρε σου τῇ ἐπιθυμίᾳ καὶ
 ἡμεῖς χαρισώμεθα, καθάπερ καὶ πολλοῖς ἴσμεν πολ-
 λάκις τῶν ὁμοίῳ· πλανωμένων Χριστιανῶν χαρισά-

bus punire Christianos, maxime quibus erat com-
 missa aliqua præfectura reipublicæ, asiterunt hi,
 opem laturi Dei legibus, in quas exercebatur ty-
 rannis, et pietatis veræque religionis ritibus,
 quibus stebat injuria, et per ea, quæ dixerunt, et
 quæ passi sunt, plurimum adjumenti attulerunt.
 Venit enim quidam ex Nicomedia per Nicæam ad
 eam, quæ ipsos aloit, civitatem, quæ dicta est
 Cæsarea a quodam ex veteribus Cæsaribus nomine
 Cumbricius, cui magnæ curæ erant templa simu-
 lacrorum, aræque et sacrificia, et si quid aliud
 erat gratum dæmonibus. Non ille autem hæc solus,
 sed etiam contendebat, ut universus exercitus
 facti hujus nefarii esset cum eo pariceps : et
 alios quidem terrebat minis, alios vero promissis
 et spe bonorum inducebat. Lucius vero, qui inter
 cives erat et prudentia et doctrina insignis, et erat
 etiam genere clarus, sicut diximus, et ex illustri
 familia, propter hæc valde angebatur animo, divi-
 noque zelo ejus inflammabatur animus. Hinc fa-
 ctum est, ut de cætero non amplius occultam habe-
 ret pietatem, neque amplius contineret dicendi
 libertatem : sed illam ostendendi opportunissimum
 hoc tempus esse ratus, et in lucem proferendi zelum
 quem jamdiu parturiebat, ad impietatis defensorem
 continuo accedens : Cur, inquit, o Cumbrici, tam
 misere et infelice in tuam armaris animam, dæ-
 monum insensilia et surda adorans simulacra et
 multos assumens ad societatem infausta hujus
 superstitionis, et vel ipsis lapidibus et lignis vi-
 deamur homines minus habere sensus, cum oportet
 potius agnoscere Deum verum et Servatorem,
 et ambulare in luce veritatis, relicto errore tene-
 brarum et omni vanitate ?

III. Hæc cum in principio dixisset Lucius præsi-
 di, insipiens ille, et plane amens, animo morsus,
 et tanquam impium quid et sinistrum, libere pro-
 latam odio habens veritatem, ejus tergo statim
 jussit infligi plagas, et nec eum prius conveniens,
 nec tentans, an cum posset a sua traducere sen-
 tentia : sed indicta causa et citra ullam exanationem,
 ut qui crederet nullam esse spem muta-
 tionis, tradidit cruciandum. Martyr itaque plagas
 illas libenter accipiens, et propter eas Dominum
 laudans, incitavit præsidem ad longe majorem et
 graviorem furorem. Ipse certe fuit sibi causa ma-
 jorum plagarum : nam hoc etiam omnino volebat
 propter cupiditatem majorum remunerationum,
 donec et percussiones lictores defessi essent, et
 defatigatum esset ejus corpus, quod plagis jam
 fuerat contritum. Ipse vero precabatur, ut ad
 Deum resolveretur, illum convenire desiderans.
 Quamobrem annuentem quoque habuit præsidem,
 ut qui desperaret se eum posse vincere in certa-
 mine, et illius lingue non ferret libertatem. Quo-
 niam ergo, inquit, o Luci, mors est tibi grata, age
 nos quoque tibi largiamur, quod desideras, quo-
 modo nos scimus esse largitos multis Christianis,
 qui fallebantur similiter : et statim jubet sancto ci-

vitae expulso caput amputari. Ducebatur itaque a
martyr a lictoribus, non mæstus. nec timens, neque
ullum doloris vestigium vultu præseferens, sed totus
letus et alacris, perinde ac si abduceretur, non ut
caput ei amputaretur, sed potius ut coronaretur :
quod quidem erat in cælis consecutus. Procul
ergo abductus a civitate, sic pie consummatur, et
vere beatum ei caput amputatur. Sed eum quidem
jam deinceps habet cælum, quæ non corrumpitur,
corona coronatum.

IV. Cum autem Cumbricii fama pervasisset in
omnes partes, et laterent omnes Christiani propter
illius crudelitatem, divino zelo undique armatus
Thysrus (erat autem is quoque honesto loco
natus), et proficiscens ex regione Bithynorum,
venit ei in conspectum, et, Salve, inquit, o optime
præses. Cum is vero ipsi quoque parem reddidisset
salutationem : Licetne, dixit Thysrus, dicere
vobis, qui geritis magistratus, ea quæ quis velit,
an solum oportet vestris se jussis submittere, et
nec vocem quidem omnino emittere? Præses au-
tem, ut videtur, oblitus quemadmodum ante eum
cum Lucio egerit : Licet, inquit; neque ulli in
hunc diem adempta fuit hæc libertas : et maxime
si ea possit dicere, quæ in commune conferant.
Thysrus autem : Quænam, inquit, dici possunt
utiliora iis quæ prosunt animæ? Ego enim videns
te multis damnum afferentem in eo, quod est salu-
tis præcipuum, et a recta quidem abducentem
sententia, miserabiliter autem abducentem ad
errorem simulacrorum : et plane sciens te totam
ignis gehennam in tuum caput, aut in animam po-
tius accendere, duxi expedire cum ea, qua par est,
fiducia ac libertate libere tecum agere, tecumque
disserere, et ex te scire, quanam de causa relicto
cæli et terræ et hominum Opifice, opera manuum
quæ facta sunt ab hominibus, statuisti potius adora-
re, ligno dicens : Pater meus es tu, ut dicam eum
divino Jeremia¹; et lapidi : Tu me genuisti : et ad
Deum, qui te genuit, tergum vertens, et non faci-
ciem tuam : et omne studium confers, nullam-
que vim aut necessitatem prætermittens, ut omni-
bus hominibus si fieri possit, persuadeas, ut malæ
opinionis sint tecum participes.

V. Ad hæc præses : Importuna hæc et nimia di-
cendi libertas, ostendit te laborare morbo eorum,
qui dicuntur Christiani. Verumenimvero inanum
harum interrogationum et nugarum solutiones
mitte iis, qui sedent in scholis, qui publicis scilicet
sunt curis vacui. Illi enim singula horum
aperte tibi solvent. In præsentia autem cede jussis
imperatoris, et accedens, diis sacrificæ. Sin minus,
importunorum verborum opportunitatem invenies
tormentorum remunerationem. Ille vero : Cum
sitis, inquit, Dei signa ratione prædita, qua

¹ Jerem. II 27.

μενοι. Καὶ αὐτίκα κελεύει τῆς πόλει; ἐκβληθέντα
τὸν ἅγιον ἀποκριθῆναι τὴν κεφαλὴν. Ἦγετο οὖν ὑπὸ
τῶν δημίων ὁ μάρτυς, οὐ τευρωπάζων, οὐ δει-
λιῶν, οὐδὲν κατηφείας ἔχων ἐπὶ τῆς ὄψεω; ὑποφαί-
νων, ἀλλὰ φαιδρὸς ὄλα; καὶ εὐθυμος, ὡς περ οὐκ ἀπο-
τηθηθῆναι μᾶλλον, ἀλλὰ στεφθῆναι τὴν κεφαλὴν ἀπα-
γόμενος, ὅπερ ἄρα καὶ τυχεῖν ἐν οὐρανοῖ; ἐμελλε.
Πόρρω τολύου τῆς πόλεω; ἀπαχθεῖς, οὕτως τελειοῦ-
ται, καὶ τὴν μακαρίαν δυνω; ἀποτέμενεται κεφα-
λήν. Ἀλλὰ τοῦτον μὲν ἤδη λοιπὸν εἶχεν ὁ οὐρανός,
στεφάνω τε ἀφάρτω κατεστεμμένον, καὶ ἀγγέλους
συνευφραϊνόμενον.

Δ'. Πανταχοῦ δὲ τῆς κατὰ τὸν Κουβρίκιον φήμης
διαδραμούσης, καὶ Χριστιανῶν ἀπάντων διὰ τὴν
ἐκείνου κρυπτομένων ὠμότητα, ζήλω πάντοθεν ὁ
Θύρσος θεῖω καθοπλισθεῖς (τῶν εὐγενῶν δὲ καὶ οὗτος
ἦν), καὶ τῆς αὐτῆς τῶν Βιθυνῶν χώρας ὀρμώμενος,
πρόσεισεν ἐπ' ὄψιν αὐτῶ, καί, Χαίροις, φησὶν, ὦ
κράτιστε ἡγεμῶν. Τοῦ δὲ τὴν ἴσην καὶ αὐτοῦ πρόσ-
ρη.σ.ν ἀνθυπε-εγκόντος, Ἔξιστιν, εἶπεν ὁ Θύρσος,
λέγειν πρὸ; ὑμᾶ; τοὺς ἐπὶ τῶν ὀρχῶν ἄπερ ἂν τις
καὶ βουλοῖτο, ἢ μόνον ὑποκίπτειν δεῖ τοῖς ὑμετέροις
προστάγμασι. μὴδὲ φθογῆν ὀλιγ; προῖόμενος; ; Καὶ
ὁ ἡγεμῶν, ὡς ἔοικεν, ἐπιλελησμένος, ὅπως ἐχρήσατο
πρὸ τούτου Λευκίω. Ἔξιστι, φησὶ, καὶ οὐδεὶς μέχρι
καὶ τήμερον τὴν ἐλευθερίαν ἀφῆρηται ταύτην, καὶ
μάλιστα εἰ καὶ λόγους ἔχει λυσitteλουντας τῶ κοινῶ
φθέγγεσθαι. Καὶ ὁ Θύρσος, Καὶ τί; ἂν ἕτερος, ἔφη,
λόγος τοῦ τὴν ψυχὴν ὠφελούντος λυσitteλέστερος;
Εἰγὼ γὰρ ὀρῶν πολλοὺς τῶ κεφαλαίω ζημιούντά σε
τῆς σωτηρία; καὶ τῆς μὲν ὀρθῆς ἀφιστῶντα δόξης,
πρὸ; δὲ τὴν τῶν εἰδῶλων ἀπάτην ἐλεεινῶ; ἀπαγόμε-
νον, καὶ ἀκριδῶ; εἰδῶ; ὅτι πυρὸ; ὀλην γέενναν κατὰ
τῆς οικείας κεφαλῆ; ἀνάπτεις ἢ μᾶλλον ψυχῆ;
συμφέρον ἔκρινα μετὰ τῆς προσηκούσης ἐλευθέρω
παρῆρησίας προσεναχθῆναι σοι, καὶ φιλαληθῶ; δια-
λεχῆναι, καὶ μαθεῖν ὅτου χάριν Θεὸν ἀποῖπιόν
οὐρανοῦ καὶ γῆ; καὶ ἀνθρώπων δημιουργόν, ἔργα
χερῶν ὑπ' ἀνθρώπων πεποιημένα ἡρεσίω προσ-
κυνεῖν μᾶλλον, τῶ ξύλω εἰπών, ὅτι « Πατήρ μου
εἰ σὺ, » τὸ τῶ θεῖω φάναι Ἰεραμίου, καὶ τῶ λίθω,
« Σὺ ἐγέννησάς με, » καὶ στρέφων ἐπὶ ἔλεν τὸν
γεννήσαντα σε νῦτα καὶ οὐ πρόσωπόν σου, πᾶσάν
τε εἰσφέρων σπουδῆν, καὶ οὐδὲν βίαι; ἢ ἀνάγκη; ἐλ-
λείπων, τοῦ καὶ πάντας ἀνθρώπους, εἰ δυνατὸν,
πείσαι, τῆ; ἴσης κοινωηταῖ σοι κακοδοξίαι;.

Ε'. Πρὸ; ταῦτα ὁ ἡγεμῶν· Τὸ ἀκαιρον τοῦτο
τῆς παρῆρησίας καὶ περιττὸν τὰ τῶν λεγομένων
Χριστιανῶν νοσοῦντα καὶ σὲ παραδεικνυσι. Πλὴν
ἀλλὰ τὰ; μὲν τῶν ματαίων τούτων πείσεων καὶ
φλυαριῶν ἐπιλύσεις ἔα τοῖς ἐπὶ σχολῆ; καθημένο;,
ὅσοι δηλονότι μὴ ταῖ; τῶν δημοσίων ἀπασχολοῦνται
φροντίσιν· ἐκεῖνοι γὰρ ἔχαστά σοι τούτων σαφῶ;
ἐπιλύσουσι· τὸ δὲ νῦν ἔχο. τοῖ; βασιλικοῖς προ-
στάγμασιν εἶξον, καὶ θύσον προσελθόν τοῖ; θεοῖ;·
εἰ δὲ μὴ, λόγων ἀκαιρῶν τιμωρία; εὐρήσεις ἀντί-
δοσιν ἐπιχειροτάτην. Ὁ δὲ, Λογικᾶ, φησὶ, Θεοῦ πλά-

σματα δυνας, και λόγω παρ' ἐκείνου τετιμημένους, Α οὐδ' ὁτιοῦν πράττειν ἡμᾶς ἀλόγως οὕτω και ἀτυνεως χρή, ἀλλὰ κρίσει πάντα διδόναι και διασκήψει λογογισμένη. Εἰ δὲ αὐτὴς εἰκὴ βούλει τοῖς ἀλόγως τῷ βασιλεῖ δόξασιν ἐπεσθαι, ἐμοῦ νῦν οὐ παρομένου τὸν Χριστιανισμόν ἐξομώσασθαι, τὸ διατεταγμένον αὐτὸς ποίει, κρίσεως και λόγου φροντισῶν οὐδέν. Καὶ ὁ Κουμβρικός, τῷ προσηνῶς σοι τάχα προσφέρεσθαι, ἔφη, αὐθαδέστερον εἶναι τὴν παρεσκευάσαμεν. Πλὴν ἀλλὰ συνετὸν ὁρῶν οὕτως σε και ἀγγίζου, παραινῶ παροσθῆναι παρὸ τῶν κολάσεων. Καλὸν μὲν γὰρ ἢ παρὸς τὸ βέλτιον μεταβολή, και ὅτε δὴποτε γινομένη, ἀλλὰ τὸ μῆτε αὐτὸν νοῆσαι τὸ δέιν, μὴθ' ἐτέρῳ λέγοντι παροσθῆναι, πολλὰς δὲ πρότερον ὑπομείναντα τιμωρίας, ἐπειτα τὸ συμφέρον μεταμαθεῖν, οὐκ οἶμαι παρονοίας ὑπόνοιαν διαφυγεῖν. Χώρει τοιγαροῦν ἡδὴ παρὸς τὸν ναδὸν και ἀποδίδου θεοῖς τὰ νουμισμένα· οὕτω γὰρ και τῶν προλαβόντων συγγνώμην λήψῃ, και βασιλεῖ τῷ μεγάλῳ οἰκειωθήσῃ, και μεθ' ἡμῶν ἔσῃ διὰ βίου τιμώμενος. Καὶ ὁ μάρτυς· Ἐγὼ πάλαι διεσκεμμαι παρὸς τῶν παρόντων, και οὐκ ἀμελετήτω μοι ὄλω; προσέβαλες νῦν· ἐπεὶ πολλοῖς πρότερον τὸ πρᾶγμα λογισμοῖς βασανίσας, και τῶν ἡμετέρων εἰδώλων, ἔτι δὲ τῶν ἀκαθάρτων βωμῶν τε και θυσιῶν ἐσχάτως καταγελάσας, οὕτω τὴν ἀληθῆ και καθαρωτάτην τῶν Χριστιανῶν πίστιν εἰλόμην. Ὡστε εἰ τί σοι παρὰ τοῦ κρ. τοῦτος καθ' ἡμῶν ἐπιτέτραπται, μὴ ἀμελεῖ.

Γ'. Εὐθὺς οὖν ἐκείνος, και πάλαι διοιδούντος αὐτῷ τοῦ θυμοῦ, νουμισσοὺς τινὰς καιτὰ χεῖρα γενναίους, σφοδρῶς ἐναλλομένους, πύξ τὸν μάρτυρα ἐκέλευε παρῆναι, ἐπειτα ἰμασῖν αὐτὸν ἰσχυρῶς ἀπ' ἀκρων χειρῶν ὁμοῦ και ποδῶν διαδέχτας, βαιῶ; ἐφ' ἐκάτερα εἰλκεν, ὡστε λυθῆναι αὐτῷ τῶν ἀρθρων τὰς ἀρμονίας, και εἰς μέρη και μέλη τὸν ἄνδρα διασπαρθῆναι. Ὁ δὲ, και τοιαῦτα πάσχων, οὐ μόνον ὀδύνας οὐδὲν ἐπὶ τοῦ προσώπου σύμβολον ἐπεσημαίνεν, ἀλλὰ και φαειρότερος μάλλον ἐωρᾶτο και θάλλων ταῖς παρειαῖς· οὐ δὴ χάριν οὐχ ἱκανὸν εἰς τιμωρίαν ὁ ἀπηγὴς τὸ πρᾶγμα νομίσας, ἀλλως τε δὲ και τῇ φαειρότητι και τῷ ἀνθει τοῦ προσώπου βασκῆνης, λύει μὲν τὴν μάρτυρα τῶν δεσμῶν, σιδήρω δὲ τὰ βλέφαρα και τὴν ὄψιν κατακεντεῖσθαι κελεύει. Τοῦτου δὲ γενομένου, θεοῦ τινὸς, καθάπερ ὁ Θύρτος, θάρσους ὑποπλησθεῖς, μετὰ πλείονος ἡλεγγε μάλλον τὸν ἡγεμόνα τῆς παρρήσιας, και οἷς ἐπασχε παρ' ἐκείνου, παρὸς ἀπόδειξιν ἐχρήτο τῶν λεγομένων, Πρὸςσχος ἐπ' ἐμὲ, λέγων, ὄντινα τό γε εἰς σὲ ἦκον μυρίοις παροδίδως θανάτοις, και τὴν ἔφατον τοῦ ἐμοῦ Χριστοῦ δύναμιν κατανοεῖ, ὅπως ἡμᾶς θάρσους ἐμπύλησι, δύναμιν τε οὐρηνόθεν παρῶν νύει, και τῆς γλυκείας αὐτοῦ κοινωνεῖν ἐφήσιν ὠραιότητος· ὅσῳ γὰρ πλειόνως μοι τὸ σῶμα λυμαίνῃ, τοσοῦτω και πλειονά μοι παρῶν νύεις τὴν εὐμορφίαν. Τὰ γὰρ ὑπὲρ τοῦ δεσπότου στίγματα παντὸς ὠραιότερον κόσμος και ψυχὰς και σώματα

vos ille honoravit, nihil vos stulte facere oportet et contra rationem, sed iudicio et diligenti examinationi omnia permittere. Si autem vis ipse ea sequi, quæ citra ullam rationem decreta sunt ab imperatoribus, cum mihi nunc non sit persuasum, ut abjurem Christianismum, fac ipse quod est tibi constitutum. Cumbrius vero: Forte, inquit, quod tecum benigne et leniter agamus, ideo te arrogantem efficiamus et insolentiorum. Sed cum te videam adeo intelligentem, et tam acuti et solertis ingenii, suadeo ut parcas antequam crucieris. Nam pulchra quidem res est mutatio in melius, quodocunque ea facta fuerit. Sed neque ipsum id, quod oportet, intelligere, neque alteri dicenti parere: cum multa autem prius passus sis tormenta, deinde abjicere id, quod est utile, non existimo id effugere suspicionem amentiarum. Vade ergo jam ad templum, et diis redde quæ justa sunt. Sic enim et eorum, quæ præcesserunt, veniam consequeris, et magno imperatori evades familiaris, et toto vitæ tempore a nobis in honore habebis. Martyr autem: Ego, inquit, de rebus præsentibus diu deliberavi, neque me omnino aggressus nunc es minime præmeditatum. Nam cum rem prius multis examinasset ratiocinationibus, et vestra simulacra, immundaque altaria et sacrificia summe irrisissem, puram et veram fidem elegi Christianorum. Quamobrem siquid tibi contra nos permissum est ab imperatore, ne sis negligens.

VI. Statim ergo cum illi jamdiu intumesceret animus, adolescentes aliquot manu valentes, vehementer insultantes, jussit pugnis cædere martyrem. Deinde cum eum lorice et summis manibus et pedibus fortiter alligasset, utrinque violenter trahabant, adeo ut ei solverentur compages articularum, membratimque et particulatim is discerneretur. Ille autem etiamsi hæc pateretur, non modo vultu nullum signum doloris præ se tulit, sed visus est potius lætior, florentibusque genis ac purpureis. Qua de causa hoc non sufficere ad cruciatum ille immitis arbitretur, et alioqui invidens alacritati et flori vultus, martyrem quidem solvit et vinculis; cilia vero et oculos jubet ferro confodi. Hoc autem facto veluti divina quadam audacia repletus Thyrsus, præsidem majorem arguebat libertate, et iis quæ ab illo patiebatur, utebatur ad ea probanda, quæ ab eo dicebantur: Animum ad me attende, dicens, quem, quod ad te quidem attinet, innumerabilibus tradidisti mortibus; et vide ineffabilem Christi mei potentiam, quemadmodum nos implet audacia et virtute nos accingat cælitus; et permittat, ut simi particeps propriæ ejus formositatis. Nam quo mihi corpus magis perdis, eo majorem mihi adjici pulchritudinem. Quæ enim pro Domino suscipiuntur stigmata, quovis ornamento pulchrius adornant et animos et corpora: et sanguis, qui pro ipso su-

ditur, veluti nos irrigans efficit ut simus vultu et laeto et alacri.

VII. Ad hæc autem vir ille pestifer et exitiosus, cum non haberet quid ageret, aut quomodo viri illius generosi reprimeret loquendi libertatem, et illius linguæ vitaret plagas : ei vero cruciaretur animus, et ira ferveret, jubet glandibus aneis ejus verberatas maxillas unâ cum dentibus excuti martyri. Sed cum hunc quoque sustineret cruciatum athleta, eadem quæ prius erat ei lætitia et alacritate, et in omni tempore benedicebat Domino, et perpetuo in ore ejus canebatur ejus laudatio : quæ quidem iræ fornacem accendebant, et flammam magis excitabant præsi. Quid ergo? Ne putes, inquit, o Thyrsæ, fore ut hucusque tibi sistantur, quæ sunt gravia et aspera. Nam quæ præcesserunt quidem, erant parva quædam, et quæ temere tempus nobis suggestit : quæ autem deinceps, ostendet tibi experientia, et scies de cætero, quæ sunt præmia eorum, qui non obediunt. Martyr autem : Euge, inquit, ne hæc maxima nobis bona invideris. Non invidebo, inquit, sed illa tibi pro viribus suppeditabo affatim et munifice. Statim autem supra ignem liquefactum est plumbum, et lectas suis propositus, et super eum pronus extensus fuit justus. Hic vero mihi considera, quam esset præses improbus et perversus. Interim ad eum adducit quosdam præstigiatores, et qui erant apti ad persuadendum, tentans martyris dissolvere et enervare constantiam : qui quidem cum eo jucunde colloquebantur, et consulebant, ut aliquid remitteret de hac nimia pertinacia, et tandem pareret præsi : Sic enim, inquit, et imminens effugies periculum, et magnorum eris honorum particeps : ignoscet autem omnino Deus tuus imbecillitati naturæ et hoc omnino non ægre feret, cum sit vivus.

VIII. Martyr vero : Propter hoc ipsum, inquit, stabo fortiter, et pro ipso tormenta sustinebo. Si enim vos, cum auditis nunquam torminanda, quæ vos manent, supplicia, nequaquam convertimini, neque declinatis apertam animæ periculosa : cur non ego hos, qui sunt ad tempus, magno et generoso animo sustinuerim cruciatum, qui regnum cælorum habent remunerationem, et bona, quæ sunt post finem nos exceptura, et perpetuo futura? Sed quamdiu vos maligne vestra sponte vos geritis, contra tam manifestam contententes veritatem? adeo ut vel hoc plumbum vestræ malitiæ ferat testimonium, et multos tradat igni, qui non potest extinguï, ut impietatem vestram inmedicabilem puniat in æternum? Atque ille quidem hæc dicebat, divina ejus cor implente gratia. Illi autem (vilia enim sunt, ait divinus Job, veri viri verba) eum nugari putantes et loqui temere, fervens adhuc plumbum et valde candens in nudum

κακλωπίζουσι, καὶ τὸ ὑπὲρ αὐτοῦ χεόμενον αἷμα καθάπερ ἀρδεῖον ἡμᾶς, ἀνθηροῦς τὴν ὄψιν καὶ παιδρούς εἶναι παρασκευάζει.

Z'. Πρὸς ταῦτα ὁ λυμεὼν ἐκεῖνος, οὐκ ἔχων ὁ τὴν καὶ δράσειν, ἢ πῶς ἐπίσχη τῷ γενναίῳ τὴν πύρρησιαν, καὶ τὰς ἀπὸ τῆς γλώττης αὐτοῦ μᾶστιγας διαφύγοι, ἐσφάδιζε δὲ ὁ θυμὸς, καὶ τὰ τῆς ὀργῆς αὐτῷ ἤκμαζε, κελεύει στροβίλοις χαλκοῖς τὰς σιαγόνας αὐτοῦ παιομένας αὐτοῖ; ὁδοῦσιν ἐκκρουσθῆναι τοῦ μάρτυρος. Ἄλλὰ καὶ ταύτην ὑπομένοντα τὴν τιμωρίαν τὸν ἀθλητῆν, ἡ αὐτῆ φαιδρότης εἶχε καὶ γενναίότης, εὐλόγει τε τὴν Κύριον ἐν πνεύ: καιρῷ, καὶ διὰ παντὸς ἡ ἀνεσις αὐτοῦ ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ ἤθετο ἄπερ τοῦ θυμοῦ ἐτι τὴν κάμινον ἀνήτητε τῷ ἡγεμόνι, καὶ τὴν φλόγα μᾶλλον διήγειρε. Τί οὖν; Μηδαμῶς, ἔφη, νόμιζε, Θύρσε, ὅτι μέχρι τούτου σοὶ τὰ δεινὰ στήσεται. Τὰ μὲν γὰρ προλαβόντα μικρὰ τινα ἦν, καὶ ὅσα ἡμῖν ὁ καιρὸς ἐσχεδιάσας, τὰ δ' ἐντεῦθεν ἡ περὰ σοὶ δίδει, καὶ εἰση λοιπὸν ὁποῖα κατὰ τῶν ἀπειθῶν τὰ ἐπιχειρεῖα. Καὶ ὁ μάρτυς, Εὐγε, εἶπεν ἄλλὰ μὴ φθονήσης ἡμῖν τῶν μεγίστων τούτων καλῶν. Οὐ φθονήσω, ἔφη, ἀλλὰ μᾶλλον σοὶ καὶ τὰ δυνατὰ ἐπιδαφιεύσομαι ὁ καὶ αὐτίκα μόλιθος ὑπεράνω πυρὸς ἐτίχκετο, καὶ προετίθετο κλίνη, καὶ πρηγῆς ἐπ' αὐτῆς ὁ δίκαιος κατετίθεντο. Καὶ σκόπει μοι τοῦ ἡγεμόνος ἐνταῦθα τὸ κακοῦργον καὶ σχολιόν. Γόητα; αὐτῷ τινὰς μεταξὺ παράγει καὶ πιθανοὺς, πειρώμενος ἐκλύειν τὸν τόνον τῷ μάρτυρι. Οἱ γε δὴ καὶ ἡδέως ὠμίλου, καὶ συνεβούλευον ἐνδοῦναι τῆς πολλῆς ταύτης ἐνστάσεως, καὶ ὅψε ποτε πεισθῆναι τῷ ἡγεμόνι. Οὕτω γὰρ καὶ τὸν ἐπιχειμένον σοὶ διαδράσεις, φασί, κίνδυσον καὶ ἀγαθῶν μεγάλων μεθέξεις ὁ συγγνώσεται δὲ καὶ ὁ Θεὸς σου πάντως τῇ ἀσθενείᾳ τῆς ψύττω, καὶ οὐδὲν ἐπὶ τοῦτο χαλεπαίνει, φιλέωνθρωπο; ὁ τὰ πολλὰ καὶ χρηστὸς, ὡς ἀκούομεν.

magna ex parte benignus et clemens, ut andi-

H'. Καὶ ὁ μάρτυς, Αἰ' αὐτὸ μὲν οὖν τοῦτο, φησὶ ὁ γενναίως στήσομαι μᾶλλον, καὶ τὰς ὑπὲρ αὐτοῦ βασάνους ὑπομεινῶ. Εἰ γὰρ αὐτοὶ κολάσεις ἀτελευτήτους ἀκούοντες περιμενοῦσας ὡμᾶς, οὐμενον οὐδὲ μῶς ἐπιστρέψασθε, οὐδὲ τὸν προφανῆ κίνδυνον ἐκκλίνετε τῆς ψυχῆς, τί παθῶν ἐγὼ μὴ γενναίως τὰς προσκαιροὺς ταῦτα; ὑπομείναιμι τιμωρίαν, βασιλείαν οὐρανῶν ἐχούσας ἀντιμισθίαν, καὶ ἀγαθὰ τὰ μετὰ τέλος ἡμᾶς ἐκδεξόμενα καὶ διὰ παντὸς θάλλονται; Ἄλλὰ μὲχρι τίνος ἐθλοκαμαίετε, πρὸς οὕτω φανεράν φιλονεικοῦντες ἀλίθισαν, ἵνα καὶ μόλιθος οὕτος; τῆς ὑμῶν κακίας μαρτύρῃσιν ἦ, καὶ πολλοὺς τῷ ἀσπίτω παραδῶ πυρὶ, ἀνίστατον ἀσέβειαν κολάζοντι αἰωνίως, Ὁ μὲν οὖν τοιοῦτα εἶπε, θείας χάριτος πληροῦσης αὐτοῦ τὴν καρδίαν. Θῆδ', « Φαῦλα γὰρ, » φησὶν ὁ θεός, Ἰωδ, « ἀνδρὸς ἀληθινοῦ βήματα, » ληρεῖν αὐτὸν οἰθθέντες καὶ εἰσὴ φθέγγεσθαι, ζέοντα τὸν μόλιθον ἐτι καὶ διάπυρον ἰσχυρῶς ἐπὶ γυμνῶν τῶν νῶτων αὐτοῦ καταχέουσι. Καὶ ὁ μόλιθος ἐπιπολαίως ἀτὰ θέσει

• Job's x x 21.

και κούφως τὸ παράπαν οὐδὲν λυμηνάμενος. Ἐκεῖθεν δὲ ἀθρόον καθάπερ τι βεῦμα μετενεχθεὶς (ἔργον τῆς σῆς τοῦτο, Χριστῆ, δυνάμει), πολλοὺς ἀναιρεῖ τῶν ἀπίστων. Ὁ μὲν οὖν μάρτυς ἀβλαβῆς τῆς κλίτης ἀνίσταται· τὸ θαῦμα δὲ περιδεεῖς σφόδρα τοῦ παρόντος· ἐργάζεται, πάνυ δὲ καὶ αὐτὸν ἐκπλήττει τὸν ἡγεμόνα.

Θ. Πλὴν ἀλλὰ δεόν συνείναι, καὶ τίς ὁ τοιαῦτα δυνατὸς ποιεῖν ἐπιγνώνας, ὃ δὲ τυφλὸς ἦν αὐτόχρημα ἰθελούσιος· « Εἶδετε γὰρ πλειονάκις, » Ἠσαῖα· φησὶ, « καὶ οὐκ ἐφυλάξαθε. Ἀνευγμῆνα τὰ ὕτα ὑμῶν, καὶ οὐκ εἰσηκούσατε· » καὶ ὠργίζετο κατὰ τοῦ μάρτυρος ἄλλοι, καὶ γόητα, καὶ φαρμακὸν, καὶ τὰ τοιαῦτα ἐκάλε. Ἐπειτα μέντοι καὶ κικροτέραι· αὐτὸν ὑπέβαλλε τιμωραῖς. Ἄλλ' ἐκεῖνος διέμενον ἔτι τὴν αὐτὴν ἀνδρίαν ἐπιδεικνύμενος, καὶ φωνή τις ἤκούετο ἀκωθεν ἐπιθαρρύνουσα πλέον τὸν ἀθλητὴν, καὶ τὰς μὲν τῶν ἀσεβῶν ψυχὰς βορβοῦσα, καὶ εἰς ἀμηχανίαν ἐμβάλλουσα, τοὺς εὐσεβεῖς δὲ τῇ τῆς πίστεως πέτρῃ ἐπιστριζούσα, καὶ πλείονα τὴν προθυμίαν αὐτοῖς ἐνείσα. Οὐ φέρων το:γαροῦν τὴν αἰσχύνην ὃ ἡγεμὼν, τὸν ἅγιον αὐτίκα τῇ φυλακῇ παραπέμπει, δεσμὰ περιθεῖς, χρεῖαν εἶναι πλείονος εἰπὼν διασκέψαι καὶ καινιστέρων τιμωριῶν κατὰ τοῦ τερατοποιοῦ τοῦτο καὶ δαινοῦ τὴν ἀπένοισαν. Ὁ δὲ θερμότερον τότε προσέειπε τῷ Δεσπότη, καὶ μελίονα τὴν πρὸς αὐτὸν οικειώσιν ἐπεζητήσας, υἱοποιηθῆναι τε αὐτῷ διὰ τοῦ βαπτίσματος ἠέχετο. Ἐτι γὰρ ἀμύητος ἦν, καὶ τὰ Χριστιανῶν οὕτω τετελεσμένον, κάκεινος αὐτῷ παρίσταται περὶ μέσας νύκτας, καὶ διπλῆ τὸ βάπτισμα εἶδωσι, νῦν μὲν δι' ὕδατος, μετ' ὀλίγον δὲ καὶ διὰ μαρτυρίου, ὅπερ δὴ καὶ αὐτὸς ἐβαπτίσαστο.

Γ. Εὐθύς οὖν αἶ τε θύραι τῆς φυλακῆς αὐτόματῳ διηνοίγοντο, καὶ τῶν δεσμῶν ὃ μάρτυς ἐλύετο, καὶ τῆς φυλακῆς ἐξελλθὼν, πρὸς τινὰ Φιλίαν ἄνδρα τῆς Καισαρείαν ἐκκλησίας ἐπίσκοπον ἀφικνεῖται, ὃς, διὰ τοὺς ἐκ τῶν ἀσεβῶν φόβους, τὸν τε θρόνον καὶ τὰς συναξεῖς ἐκτραπέμενος, ἀφανίζων ἦν ἑαυτὸν καὶ κρυπτόμενος. Ὁ τοίνυν ἐπίσκοπος οὗτος καὶ πάλαι περὶ τοῦ θύρσου καὶ τῆς παρήσιας ἡς ἐπεδίδετο καὶ ἀνδρίας ἀκούων, καὶ διὰ θυμάτος αὐτὸν καὶ τιμῆς ἄγων, ἐπειθὴ προσελθόντα οἱ ἐνηκαῦτα εἶδεν, ἔπεσεν ὡς εἶχεν εὐθύς πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ· κάκεινος προσπεσῶν ὁμοίως τῷ ἐπισκόπῳ, ἐνίστησι τε αὐτὸν, καὶ, Μὴ ἄρπαξε, τίμιε Πάτερ, εἰπε, τὸ παρ' ἡμῶν ὀφειλόμενον. Εὐλογηθῆναι γὰρ, οὐκ εὐλογῆσαι, προσεληλύθαμεν. Τοῦ ἐπισκόπου δὲ ἄρπηται μᾶλλον αὐτὸν εὐλογεῖν εἰπόντος, ὅσα δοκίμιον ἁγίου ἱκανὸν παρασχόμενον, καὶ λαμπροτέρην τὴν βραχίονα τοῦ Πνεύματος· διὰ τῆς πῶν χαλεπῶν ὑπομονῆς ἐργασάμενον, ὃ μάρτυς, δι' αὐτὸ μὲν οὖν τοῦτο καὶ παραγίγονα, ἔφη, ὥστα καὶ ἱμάτιον ἀφ' ἁρσίας ἐδύσασθαι, καὶ δι' ὕδατος ἁγίου καὶ Πνεύματος

A ejus tergum effundunt. Plumbum vero in superficie tantum et leviter id attingebat, nihil omnino eum offendens. Illinc autem repente tanquam fluentum aliquod profluens (opus est hoc, o Christe, tuæ virtutis) interimit multos ex incredulis. Atque martyr quidem e lecto surgit illæsus: miraculum vero ingenti timore afficit eos qui aderant; quin etiam ipsum præsidem valde obstupescit.

IX. Cæterum cum oporteret intelligere et agnoscere quisnam esset, qui posset hæc facere, erat ille sua sponte vere cæcus: Vidistis enim sæpe, inquit Isaias, et non custodiistis; apertæ aures vestræ, et non audivistis. Et magis iratus fuit martyr, et eum vocavit præstigatorum et veneticum, et quæ sunt hujusmodi; deinde etiam eum acerbioribus affecit suppliciiis. Sed ille permansit conservans adhuc eandem animi fortitudinem, et vox quædam ex alto est audita, quæ athletæ magis addebat animum: et impiorum quidem perturbabat animos, dubiosque reddebat et perplexos: pius autem fidei petra stabiliebat, majusque et alacrius animi studium afferbat. Non ferens itaque præses dedecus, sanctum statim vinctum mittit in custodiam, dicens opus esse majori deliberatione, et novis tormentis adversus hunc monstrorum effectorem, cujus est insignis amentia et insolentia. Ille vero tunc Domino supplicabat vehementius, et rogabat ut ei fieret conjunctior: precabaturque ut per baptismum adoptaretur in filium. Nondum coim erat mysteriis initiatus, et nondum absolutus, in rebus Christianorum. Ille vero circa mediam noctem ad eum accedit, et baptismum dat ei dupliciter, nunc quidem per aquam, paulo post autem etiam per martyrium, quo quidem ipse quoque fuit baptizatus.

X. Statim ergo januæ carceris sua sponte sunt apertæ, et solutus fuit martyr a vinculis; et egressus e carcere venit ad quemdam Phileam Cæsarensium Ecclesie episcopum, qui propter terrores impiorum, et sedem et cœtus declinans, seipsum celabat et occultabat. Hic ergo episcopus, qui olim de Thyrso, et de ejus libertate et animi magnitudine audiverat, eumque admirabatur, et in honore habebat, cum eum tunc vidit ad se accedere, protinus procidit ad ejus pedes. Ille quoque cum similiter procidisset ad pedes episcopi, eum erigit, et: Noli, inquit, o venerande Pater, præripere id, quod a nobis tibi debetur; accessimus enim, ut benedictionem assequeremur, non ut benedicere eum benedicere, ut qui præbisset satis magnam virtutis probationem, et splendidiorum effecisset vestem spiritus per asperarum et difficilium rerum tolerantiam, martyr: Propter hoc ipsum, inquit, huc accessi, ut induerer veste incorruptionis, et per aquam et Spiritum sanctum regenerarer. Nou-

• Isa. XLVIII, 8.

dum enim sum divinum baptismum consecutus. Ne cuncteris ergo, sed facias quæ desidero, et quæ pietati conveniunt. Cum protinus ergo peracta essent, quæ in eo fiunt, Thyrsus sanctum suscipit baptismum; et deinde adjiciens: Domine Jesu Christe, Deus meus, dicit, qui me dignatus es per aquam consummari et Spiritum, dignare me, ut ego eodem, quo tu, baptizer baptismo, et bibam tuum calicem, et tuæ morti conformer. Deinde etiam cum pauca esset locutus cum episcopo, et se invicem impertiti essent benedictionibus, martyr revertitur in carcerem, prætereunte ei divino lumine et sequentibus angelis, ut ii aperte videbant, qui digni erant videre. Quo in loco rursus consuetis invigilabat precibus, et cum Deo loquebatur per otium.

XI. Alio autem alium studente vincere in vitio, et imperatori in primis impio volente gratificari majore improbitate, Silvanus quoque quidam, genere quidem Persa, dignitate autem comes, in suppliciis vero de piis sumendis crudelis et inexorabilis, petit ad imperatorem, ut esset examinatus eorum quibus permissum est ponere Christianos. Cum ergo liberam, et reddendæ rationi non obnoxiam in eos accepisset potestatem, venit Nicæam, bibamina et sacrificia peragens demonibus, et eis convivia celebrans sanguine Christianorum. Illic de magno Thyrso ei significatur, quod et nullis vinci posset tormentis, miraculisque et prodigiis homines obstupesceret. Siatim autem mittit quosdam ex suis, ut simul quidem et virum servarent tutius, et verbis quoque ipsi eum adorirentur, et compellerent ad negandam religionem, et terrore comitis animum ejus prius labefactarent. Deinde ipse quoque accedit: et primum quidem magnifice sacrificat Maximo, qui est apud eos, Jovi. Sequenti autem die cum simul cum Cumbrio sedisset pro tribunali, et Thyrsus sibi curasset, omnibus audientibus ea jubet legi, quæ fuerant prius examinata. Quod cum factum esset: Ne existimes, inquit, o Thyrsus, ea quæ instant fore similia præcedentibus, sed quod imperatori futurus es conjunctior, et quo tibi majores habebuntur honores, si illius decretis parueris: eo rursus acerbiora senties supplicia, si pergas hanc improbam tenere opinionem. Martyr vero: Qui me tui, inquit, confessoris supplicii fecit potentior, Dominus meus Jesus Christus, ipse mihi quoque nunc assistet, et a vestris manibus eripiet, qui ipsi soli servio, et eum solum novi Deum: simulacra autem et deos gentium apertum ludibrium voco et deceptionem. Sed si mittens vim asserre, mavis persuasione, et ejus quod rectum est, judicio contendere, dic mihi jam, cuinam et quemadmodum me vis sacrificare? Ego autem si nihil potero contradicere, parebo omnino, et non adversus res validas inaniter decertabo.

XII. Excipiens itaque statim Silvanus: Eamus, inquit, in templum, et tunc tibi erit manifestum,

ἀναγεννηθῆναι· ὁ ὡπω γ' ὁ τοῦ θεοῦ βαπτίσματος κατηξίωμα. Μὴ μέλλα τοίνυν, ἀλλὰ ποιεὶ τὰ κατὰ γνώμην ἐμοὶ καὶ τῆ θεοσεβείᾳ προσήκοντα. Τελεσθέντων οὖν εὐθὺς τῶν ἐν τούτῳ νεινομισμένων, ὁ Θύρσος τὸ ἅγιον βάπτισμα δέχεται, καὶ προσθεὶς, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ὁ θεός μου, λέγει, ὁ καταξίωσας με δι' ὕδατος τελεωθῆναι καὶ Πνεύματος, καὶ τὸ βάπτισμα ὃ αὐτὸς ἐβαπτίσω βαπτίσασθαι, αὐτὸς με καὶ τὸ ποτήριόν σου πιεῖν, καὶ συμμορφωθῆναι τῷ θανάτῳ σου καταξίωσον. Εἶτα καὶ τῷ ἐπισκόπῳ μακρὰ συλλαβίσας, καὶ ἀνειδόντες ἀλλήλους τὰς εὐλογίας, ὁ μάρτυς πρὸς τὸ δεσμοκτήριον ἐπανήκει, φωτὸς αὐτῷ θεοῦ προηγουμένου καὶ ἀγγέλων παρεπομένων, ὡς ἀκριβῶς εἶδον, οὓς ἰδεῖν ἄξιον ἔνθα καὶ πάλιν ταῖς συνήθεσι προσευχαῖς ἐπηγγύβηναι, καὶ τῷ Θεῷ κατὰ σχολὴν διελέγετο.

IA'. Ἄλλ' οὐδὲ ἄλλων ἐν κακίᾳ νικᾶν σπουδάζοντος, καὶ τῷ δυσσεβεστάτῳ τῷ πλείονι τῆς πονηρίας χαρίζεσθαι βουλομένου καὶ Σιλβανός τις, κόμης μὲν τὸ ἀξίωμα, Πέρσης δὲ τὸ γένος, τὰς δὲ κατὰ τῶν εὐσεβῶν τιμωρίας ὡμός τε καὶ ἀπαραίτητος, χάριν ἤτησε τὴν βασιλέα, ὥστε γενέσθαι τῶν Χριστιανῶν κολάζειν ἐπιτετραμμένον ἐξεταστής. Ἄνευθνον οὖν ἐπ' αὐτοῖς τὴν ἐξουσίαν λαβὼν, ἐπιδημεί τῇ Νικαίᾳ, σπονδὰς τοῖς δαίμοσι καὶ θυσίας ἐπιτελών, καὶ Χριστιανῶν αὐτοῖς ἐνεστιῶν αἵμασιν. Ἐνταῦθα μὲνεται τὰ κατὰ τὴν μέγαν Θύρσον αὐτῷ, ὡς εἴη βασάνοις τε πάσαις ἀνάλωτος, καὶ θαύμασι καὶ τεραστίοις ἀνθρώπους ἐκπλήττων, καὶ αὐτίκα πέμπει τινὰς τῶν περὶ αὐτὸν, ὥστε ἑμοῦ μὲν ἀσφαλέστερον τὸν ἄνδρα τηρεῖν, ἑμοῦ δὲ καὶ λόγους προτείνειν παρ' ἑαυτῶν, καὶ συνωθεῖν εἰς ἀρνησιν τοῦ σεβάσματος, καὶ τῆ τοῦ κόμητος φήμῃ τὴν ἐκείνου προκαταλείπειν ψυχὴν. Εἶτα καὶ αὐτὸς παραγίνεται καὶ πρῶτα μὲν θύει μεγαλοπρεπῶς τῷ παρ' αὐτοῖς μεγίστῳ Διὶ· τῇ δὲ ἐξῆς ἐπὶ βήματος ἅμα Κουμβρικῶν καθίσας, καὶ τὴν Θύρσον παραστειάμενος εἰς ἐπήκοον πάντων ἀναγνυσθῆναι τὰ προεξητασμένα· ὃ γυνομένου, Μὴ νόμιζε, εἶπεν, ὦ Θύρσε, ἀραπίθησά σοι τὰ παρόντα τοῖς προλαθοῦσιν ἔσεσθαι, ἀλλ' ὅσῳ μείζους αἱ παρ' ἡμῶν σοι πρὸς τὸν αὐτοκράτορα οἰκειώσεις καὶ τιμαὶ γενήσονται, εἴπερ ἄρα καὶ τοῖς ἐκείνου πεισθῆς διατάγμασι, τούτῳ πάλιν καὶ πικροτέρῳ αἰσθήσει κίλαστηρίων, εἰ τὴν αὐτὴν ἐπιμεινῆς προσθεῖων κακισθῆσαν. Καὶ ὁ μάρτυς, Ὁ καὶ πρότερόν με, φησὶ, κρείττονα δειξας τοῦ συμπαρέδρου τοῦ σοῦ κίλαστηρίων Κύριός μου Ἰησοῦς Χριστός, αὐτὸς παραστήσεται μοι καὶ νῦν, καὶ τῶν ὑμετέρων ἐξέλεται χειρῶν, τὸν αὐτῷ μόνῳ λατρεύοντα, καὶ μόνον αὐτὸν εἰδόντα Θεόν· ἔδωκα δὲ καὶ τοὺς Ἑλλήνων θεοὺς γέλωτα σαφῆ καὶ ἀπάτην ἀποκαλοῦντα. Ὅμως, εἰ τὸ βιάζεσθαι ληπὶν, πειθεῖ μάλλον βούλει καὶ κρίσει τοῦ ὑγιῶς ἔχοντος δικάζειν, λέγε μοι ἥδη τίτι καὶ ὅπως με θύειν κηλεύεις; Ἐγὼ δὲ, εἰ μὴ τι καὶ αὐτὸς ἀντιλέγειν δύνησομαι, πεισθήσομαι πάντως, καὶ οὐ ματαίαν ἐπιστάσιν πράγμασιν ἰσχυραῖς ἀντιθήσω.

IB'. Ὑποκαθὼν τῶν οὐθῶν, ὁ Σιλβανός, Ἀπίωμην, ἔρη, πρὸς τὸν ναόν, καὶ τηλικαῦτα ᾧ μέλλεις

θύειν, φανερός σοι γενήσεται. Ἀφικομένων τοίνυν αὐτῶν εἰς τὸν πλησίον ναὸν, ὃς δῆπου καὶ Ἀπόλλωνος ἦν, ὁ κόμης, Οὐτός, ἐφη δειξάς τὸ ἄγαλμα, οὗτος ἂν τῶ μὲν θεός· τοῦτον ἠλωσάμενος, Θύρσε, καὶ θυσίαν προσενεγκῶν, φρουρὸν τε ἀσφαλῆ ἐξείς, καὶ τῆν τῶν ἄλλων θεῶν κερδήσεις εὐμένειαν. Καὶ ὁ μάρτυς, Ὅρα, φησί, τίνα τε προσάξω θυσίαν, καὶ ὅπως αὐτὸν ἠλωσομαι. Καὶ προσχόντων αὐτῶ πάντων, εἰς οὐρανὸν ἐκείνος χεῖρας ἄμα καὶ ὀφθαλμοὺς ἀνασχῶν, τὴν ἀφατον τοῦ Θεοῦ δύναμιν ἐκκαλεῖται. Καὶ βροντῆς ἀθρόον καταβράγαιος, ὁ τοῦ Ἀπόλλωνος ἀνδριὰς εἰς γῆν τε πέπτωκε καὶ εἰς κόνιν ἐλύετο. Ἐπιστραφεὶς τοίνυν πρὸς τοὺς περιεστώτας ὁ μάρτυς, Ὅρατε, εἶπεν, ὅτι πλάσματα μόνον οἱ παρ' ὑμῖν θεοί, μηδὲ φιλήν τινα τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ ὑπομεῖναι κλησιν δυνάμενοι; Πρὸς ταῦτα θυμοῦ πνεύσας ὁ Σιλβανός, Ἐγὼ σου τὰς γοητείας, ἐφη, τέλεον ἐκτριψάς ἀφανῶ καὶ δείξω, τί σοι τὸ ἀπ' αὐτῶν ὄφελος. Καὶ αὐτίκα εἰς τε μίχθημα σιδηροῦν ὁ μάρτυς ἐδέβλητο, καὶ σιδηροὶ τοῦτον διέξαινον δυνεχες, καὶ ἴνες μὲν τοῦ σώματος ἀπεσπῶντο, αἱ σάρκες δὲ εἰς γῆν συνεχεῖς κατέρβρον· τῷ δὲ τὸ πρόθυμον αὐκ ἐξέλυον, ἀλλὰ καὶ πλέον αὐτοῦ τὸν ζῆλον καὶ τὸ θερμὸν ἀνηρέθιζον.

II'. Ἐπεὶ δὲ λοιπὸν ἐκλείπειν ἐφκει, καὶ οὐδὲ μικρὸν ὑπολείψθαι αὐτῷ τῆς ζωῆς ἐνομιζέτο, ἀνίσταται μὲν τῶν βασάνων, παραστησάμενος δὲ αὐτὸν ὁ κόμης, Βούλει, φησί, καὶ αὐθις ταῖς προτέραις ἐπαρβαῖς σου καὶ γοητεῖαις χρῆσασθαι κατὰ τῶν θεῶν, ἵνα σοι καὶ δευτέραις πάλιν ἡμεῖς ταῖς ἀμοιβαῖς ἀντιχαρισώμεθα; Καίτοι τὸ σῶμα ὅλον τὸ σὺν ἀνάλωται ταῖς βασάνοις· μικροῦ δὲ σε καὶ ἡ ψυχὴ καταλείπει· αὐτὸς δὲ, ὃν σέβῃ καὶ βοηθὸν εἶναι σου λέγεις, Θεὸς ποῦ; Ἀλλὰ μέχρι τίνος ἐπιμένω; Ἐση ταῖς ἀνοητοῖς καὶ τὸ συμφέρον πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν σοι κείμενον οὐ θεάσῃ; Καὶ ὁ μάρτυς, Τί δαί, οὐκ αἰσθάνῃ, φησί, τῆς ἐν ἐμοὶ τοῦ Χριστοῦ δυνάμεως; ἐπιδηλώσατά μοι παρισταμένης καὶ πρὸς ἐπαγωγῆς τοιούτας ἐνισχυούσης; Πῶς γάρ ἂν γινώδες οὕτω σῶμα καὶ ἀσθενὲς ἱκανὸν ἦν τηλικαύτα; ἀντιπεσεῖν χαλεπέτησι, μὴ τῆς ἀνωθεν αὐτῷ ῥοπῆς; ἐπιδοθηούσης; Ὡς οὖν ἀκριβῶς εἰδὼς ὅτι μοι ἀμετάθετος ἡ ὁμολογία, καὶ τὰ τῆς γνώμης οὐκ ἂν, εἴ τι καὶ γένοιτο, μεταβάλοι, τὸ κατὰ νοῦν ποιεῖ, καὶ μηδενὸς ἀπόσχου τῶν δεδογμένων. Τότε λέβητα μεγέθει μέγιστον διακομισθῆναι κελεύσας ὁ Σιλβανός, καὶ τοῦτον μὲν ὕδατος πληρώσας καὶ ἰσχυρῶς κλύσας, ὄχρινόν δὲ τῶν τοῦ Θύρσου ποδῶν ἐκδίψας, καθήσιν αὐτὸν κατὰ κεφαλὴν. Ὁ δ', ἐν τοιοῦτῳ κινδύνῳ ληφθεὶς, οὐκ ἠπόρει τοῦ βοηθῆσοντος. Ἀλλ' ὁ μὲν ἐκάλει Χριστὸν, ὑπὲρ οὗ ταῦτα καὶ πάσχειν εἴλετο· ὁ λέβης δὲ αὐτίκα ἐρῆγγυτο, καὶ τὸ ὕδωρ ἔχευτο, καὶ ἀβλαβῆς ὁ μάρτυς ἐπέσχετο. Ὁ δικαστὴς οὖν οὕτω φανερῶς ὑπὸ τοῖς ἀπάντων ὀφθαλμοῖς αἰσχυνοθεῖς, σοβαρωτέροις δῆθεν τὴν αἰσχύνῃν περιεκάλυπτε ῥήμασι. Κατὰ αὐτοῦ κέρρησαι, ἰέγων, Θύρσε, ταῖς γοητεῖαις. Ὅσα γὰρ ἂν ἀντιτεχνᾷσθαι σπουδάζῃς,

cui sis sacrificaturus. Cum in proximum ergo templum ivissent, quod erat Apollinis, hic comes dixit, ostendens imaginem: Hic est deus, quem colimus: cum eum placaveris, o Thyrse, et obtuleris sacrificium, validum habebis custodem et aliorum deorum parabis tibi benevolentiam. Martyr autem: Vide, inquit, quodnam offeram sacrificium, et quemadmodum eum placabo. Cum omnes vero in eum animum attendissent, ille manus simul et oculos in caelum tollens Dei virtutem invocavit ineffabilem: et cum tonitru repente erupisset, in terram cecidit statua Apollinis, et resoluta fuit in cinerem. Conversus ergo martyr ad eos qui circumstabant: Videte, inquit, quod qui sunt apud vos dii, sunt solum signenta, qui nec veri Dei possunt vel solam sustinere invocationem. Ad haec ira inflammatus Sylvanus: Ego tuas, inquit, praestigias omnino conteram et delebo, et ostendam quoniam percipiatur ex eis utilitas. Continuo autem injectus est martyr in ferream quamdam machinam, et eum ferri discerpebant pectines, et avellebantur quidem fibrae corporis, carnes vero continuæ defluebant in terram: promptum autem et alacre ejus animi studium non dissolvebant, sed ejus zelum et ardorem magis irritabant

XIII. Quoniam autem visus erat deficere, et ne minimum quidem vitae ei videbatur esse reliquum, relaxatur quidem e tormentis: cum eum autem sistendum curasset comes: Vis, inquit, rursus uti prioribus tuis incantationibus et maleficiis contra deos, ut tibi quoque rursus largiamur secundas remunerationes? Atqui totum tuum corpus tormentis est consumptum: propemodum vero tibi quoque deficit anima. Ipse autem, quem colis, et quem tuum dicis adiutorem esse Deum, ubi est? Sed quoad perseverabis in iis quae sunt inutilia, et non videbis utile, quod est propositum ante oculos? Martyr vero: Quid non sentis, inquit, Christi, quae est in me, virtutem, quae mihi adest manifestissime, et me adversus hos insultus confirmat? Quomodo enim corpus terrenum et adeo imbecillum, posset talibus resistere tormentis, si non ei superne divinum daretur auxilium? Ut qui ergo certe scias esse immutabilem mihi confessionem, et nulla ratione meum posse animum converti, fac quod tibi visum fuerit, et a nullo abstinere eorum quae statueris. Tunc cum jussisset Sylvanus maximum afferri lebetem, et cum quidem aqua implevisset, et vehementer bullire fecisset, e Thyrsi autem pedibus funem alligasset, eum demisit capite. Ille vero ne in tali quidem periculo constitutus, eguit defensorem. Sed ille quidem Christum invocabat, pro quo haec pati elegerat; lebes autem protinus est disruptus, et aqua est effusa, et illacus conservatus fuit martyr. Porro autem iudex tam aperte videntibus cunnibus pudore affectus, arrogantioribus utique et superbioribus verbis tegebat dedecus: In teipsum, di-

cens, o Thyrsō, uteris præstigiis et incantationibus. Nam quo magis contra aliquid machinaris, mihi quidem iram magis accendis: in teipsum vero acerbiora comparas supplicia.

XIV. Sed tunc quidem cum esset aliis curis occupatus, martyrem rursus tradit in custodiam. Postea autem cum Apameam maritimam quandam civitatem cum illius loci præside esset profecturus, vinculis Thyrsō injectis, jubet eum per eos, qui ipsum sequebantur, pone trahi. Cum vero non procul essent a civitate, arbitratus Sylvanus primum quidem turpe esse eum circumdure; deinde etiam et vinculorum et longæ viæ perpersionem, pietatis constantiam relaxasse martyri, aliam rursus ei adhibet periclitationem: et cum ingressum paululum sustinisset, perducit Thyrsum in suum conspectum, et dixit: Vel dic te sacrificaturum, vel a vita misere excedes. Cum is autem prioribus consequens dedisset responsum, quinetiam subjunxisset: Imo vero vestræ mox erumpent animæ, ad majorem iram ipsi sunt incitati, et jubent eum cum plagis trahi Apameam usque. Illic vero cum suis, aiunt, præstigiis in mare jaciatur: in quo malus male peribit, et nec sepulturam quidem consequetur post mortem. Nondum pervenerant in civitatem, et martyris evenit prædictio. Nam Sylvanus quidem repente fuit membris solutus; Cumbricius autem vehementi febre correptus, ambo miserabiliter vitam quarto die finire. Fertur vero, terram non admisisse eorum corpora, donec martyr precatus, eam prosilientem et se vibrantem placavit, et miseris illis reconciliavit

XV. Cum isti tam infeliciter e vita excessissent, et suæ in martyrem insolentiæ justas pœnas dedissent, in custodia et vinculis Thyrsus ab illo die viginti tres dies fuerat conservatus. Deinde venit quidam alius præses, non solius ejus, quam prior habebat, potestatis, sed morum etiam successor: qui barbara lingua nominabatur Bandus. Is cum venisset Apameam, et in medio concionis, quæ ipsi erat congregata, constituisset, et quæ de imperatore dici solent, dixisset, scrutans deinde quæ facta fuerant ab iis qui ipsam præcesserunt, et acta illorum perlegens, inclit in ea quæ de martyre Thyrsō decreta fuerant. Et cum partim quidem ex actis, partim autem ex circumstantibus omnia didicisset, publicum in diem sequentem ei theatrum congregat: et cum examinandum Thyrsum produxisset in medium: Tu es, inquit, Thyrsus, qui imperatorum jussa contumelia afficis, et in ea te insolenter geris, et magni dei Apollinis contrivisti statuam? Ille vero: Ego sum, inquit, qui non parco iniquis edictis, neque operibus manuum hominum offero sacrificium: sed soli Christo sacrificio sacrificium laudis, et eum verum Deum nomino. Ille autem similiter nugans, atque judices qui præcesserant, et putans se posse minis terrere eum, qui terreri non poterat.: Tu fortasse, inquit, ideo

ἄμοι μὲν κλεινοὶ τὸν θυρὸν ἀνάπτεις, αὐτῷ δὲ πικροτέρας κατασκευάζεις τὰ τιμωρίας.

IV. Ἀλλὰ τότε μὲν ἐτίρει; φροντίσιν ἀσχοληθεῖς, φυλακῇ καὶ αὐθις τὸν μάρτυρα δίδωσι. Μετὰ ταῦτα δὲ πρὸς Ἀπάμειαν πόλιν τινὲ ἐπιθαλαττιδίον ἔμα τῷ ἐπιτοῦ τόπου ἄρχοντι μέλλων ἀπαλρεῖν, δεσμῶν τῷ Θύρσῳ περιβαλὼν, κελεύει διὰ τῶν ἐφεπομένων δεῖσθαι ἐλκεσθαι. Ἐπεὶ δὲ μὴ πόρρω ἤδη τῆς πόλεως ἦσαν, νομίσας ὁ Σιλβανὸς, πρῶτα μὲν τὴν αἰτιμον περιαγωγὴν, ἔπειτα δὲ καὶ τὴν ἐκ τῆς ἰδοῦ τε καὶ τῶν δεσμῶν κακοπάθειαν ὑπανεῖναι αὐτῷ μάρτυρι τὸν τόνον τῆς εὐσεβείας, πείραν αὐτῷ καὶ πάλιν ἐτέραν προσάγει, καὶ τὴν πορείαν μικρὸν ἐπισχῶν παρίστησιν ὑπ' ὄψιν αὐτῷ τὸν Θύρσον, καὶ Ἡ θύσειν, ἔλαγεν, εἰπέ, ἡ τοῦ ζῆν ἀθλιῶς ἀπαλλαγῆση. Τοῦ δὲ καὶ ταύτην ἀκόλουθον τὴν ἀπόκρισιν ταῖς προλαβοῦσαις ποιησαμένου, ἐπειπόντος δὲ καὶ ὅτι Μᾶλλον ὑμεῖ; ὅσον οὐπω τὰς ψυχὰς ἀπορρήξετε, εἰς μείζονα τὸν θυμὸν αὐτοῦ διηγείροντο, καὶ συνέπεισθαι μετὰ πληγῶν αὐθι; ἀρχι; Ἀπαμείας αὐτὸν κελεύουσιν Ἐκείσε δὲ αὐταῖς ῥητέλαις ἀπεβρίξθαι, φησὶ, κατὰ τῆς θαλάττης, ἐν ἧ κακῶς ἀπολείται, μὴδὲ ταφῆς γοῦν τινος μετὰ θάνατον ἀξιοῦμενος. Οὐπω πρὸς τὴν πόλιν ἦσαν, καὶ ἡ τοῦ μάρτυρος ἐξέβαινε πρόβρησις. Σιλβανὸς μὲν γὰρ παρεθείς ἀθρόον τὰ μέλη, Κουμβρίκιος δὲ πυρετῷ λάθρῳ ληφθεὶς, ἐλεεινῶς ἀμφὸς τὸν βίον τεταρταῖοι κατέλυσαν. Τὰ σώματ' αὐτῶν λόγος ἔχει τὴν γῆν μὴ προσέσθαι, ἕως, π. οσευξάμενος ὁ μάρτυς, ἐπράνέ τε αὐτὴν παλλομένην, καὶ τοῖς ἐλεεινοῖς ἐκείναις κατήλλεξε.

IV. Τούτων δὲ οὕτω δυστυχῶς τὸν βίον καταστρεψάντων, καὶ ἀξίαν τῆς εἰς τὸν μάρτυρα παρρησίας δεδωκότων τὴν δίκην, ὑπὸ φυλακῇ καὶ δεσμῶν ὁ Θύρσος τρίτην ἐξ ἐκείνου καὶ εἰκοστὴν τετρήρητο τὴν ἡμέραν. Εἶτα ἐφίσταται τις ἡγεμῶν ἑσπερος, οὐ τῆς ἐξουσίας τοῦ προτέρου μόνης, ἀλλὰ καὶ τοῦ τρόπου διάδοχος, βαρβάρῳ γλώσσῃ Βάνδος ὀνομαζόμενος. Οὗτος, τὴν Ἀπαιμὴν καταλαθὼν, ἐπὶ τῆς ἀθροισθείσης τε θείας αὐτῷ καὶ πανηγύρεως καταστάς, καὶ τὰ συνθήκη περὶ τοῦ βασιλείως διεξελθὼν, εἶτα καὶ τὰς τῶν πρὸ αὐτοῦ πράξεις ἀνερευνῶν, καὶ τὰ ἐκείνων ἐπιὼν ὑπομνήματα, ἐντυγχάνει τοῖς περὶ τοῦ μάρτυρος Θύρσου ἐψηφισμένοις· καὶ τούτο μὲν ἀπὸ τῶν ὑπομνημάτων, τούτο δὲ καὶ ἀπὸ τῶν περ.εστῶτων πάντα καταμαθὼν, δημόσιον εἰς τὴν ἐξῆς; αὐτῷ θέατρον συναθροίξει, καὶ μέσον εἰς ἐξίτασιν τὸν Θύρσον παραγαγὼν, Σὺ εἶ Θύρσος, εἰπὶν, ὅ εἰ; τὰ τῶν αὐτοκρατόρων πρῶτάγματα ἐξυδριζῶν, καὶ τὸ τοῦ μεγάλου θεοῦ Ἀπόλλωνο; συντρίψας ἀγαλμα; Καὶ ὅς, Ἐγὼ εἰμι, ἔφη, ὁ παρανόμοις δόγμασιν ἀπειθῶν, καὶ μὴδὲ χειρῶν ἀνθρωπίνων ἔργοις θυσίαν προσάγων, ἀλλὰ μόνῳ θύων Χριστῷ θυσίαν ἀνέσεως, καὶ τοῦτον ἀψευδῆ θεὸν ὀνομαζέων. Ὁ δὲ καὶ αὐτὸς ὁμοίαις προλαβοῦσαι ληρῶν διακαταῖς, καὶ ἀπειλαῖς φεβῆσαι δοκῶν τὸν ἀπότητον, Παραπλήσιος, ἔφη, δικαστηρίου τοῖς προλα-

δοῦσι καὶ τὰ νῦν οὐδόμενος ἐπιτεύξεσθαι, καὶ ἀνεκτῶν ὡς τῶν τιμωριῶν, ἀδεῶς μεγαλοβήμονες καὶ ὑπὸ θράσους τὰ παραστάνα λέγεις. Ἄλλ' οὐδὲν σε ταῦτα ὀνήσουσιν οὐδαμῶς εἰς πείραν ἔλθοντα τῶν παρ' ἡμῶν κολάσεων. Διὸ τῶν ματαίων λόγων ἀφήμενος, θῦσον προσελθὼν τοῖς θεοῖς· εἰ δ' οὖν, παθῶν εἴη, καὶ ταχὺ πάντων ἐπιλήθη τῶν προλαβόντων. Καὶ ὁ μάρτυς, Οἶδα, φησὶν, ὅπως ὑμῶν ἕκαστος ὁμότητι καὶ ἀσεβεῖα νικῆσαι φιλονεικεῖτε τοὺς προλαβόντας. Ἄλλ' ἐμοὶ πεποθήσεις ἐν Χριστῷ ὅτι καὶ τὰς ὑμετέρας ἐπιβουλὰς εὐχερῶς ὑπερβήσομαι, καὶ τὸν τοῦ μαρτυρίου στέφανον ἀναθήσομαι. Καὶ οὕτω μὲν ὁ θαυμασίου ἀολήτης.

ΓΓ'. Τὸν δὲ κοινὸν ἐχθρὸν ταῦτα εἶρατταν ἰσχυρῶς, καὶ φέρειν ἐν τῷ μάρτυρι λαμπρονομένην τὴν εὐτέθειαν οὐκ ἠνάειχτο· ἀλλὰ τῷ ἡγεμόνι προσελθὼν ἀφανῶς, σύμβουλος αὐτῷ γίνεται, καὶ οἷα πρότερον ὑπεβεβλήκει τῷ πρὸ αὐτοῦ, κἂν ἡ θεία ψῆφος ἄνωθεν ἐπέσχε τὴν ἔκδοσιν, τοιαῦτά γε καὶ τοῦτω νῦν ὑποτίθησι. Καὶ γνοὺς ἐκεῖθεν ὁ δ. καστή; καὶ εἴη τε πονηρότατος ὁ ἐν τοῖς ὕδασι λευκός, καὶ ὡς ἐντεῦθεν δύο πάλιν συμβαίνει τὰ χαλεπά, αὐτὸς τε τὸ μαρτυρικὸν σῶμα ταφῆς ἀπορήσει, καὶ Χριστιανούς ὑπομείναι τοιαύτην ζημίαν, λειψάνων οὕτω στερουμένους κοινοφελῶν, περιδῆσας πάντοθεν ἀσπιλῶ; καὶ εἰς σάκκον αὐτὸν ἐμβάλων, ἀφήσει κατὰ τῆς θαλάσσης, τριάκοντα προσωτέρω τοῦ αἰγιαλοῦ σταθιοῖς. Ἄλλ' ἐνεδύσαντο καὶ νῦν αἰσχύνῃ καὶ ἐντροπῇ ἀντικρυς οἱ μεγαλοβήμονοῦντες ἐπ' αὐτῶν, καὶ διακενῆς ὤφθησαν βουλευσάμενοι. Τοῦ σάκκου γὰρ παραχρήμα διαβράγνεντος χορδῆ λευχειμονούτων ἀνδρῶν, ὡς τοῦ θαύματος! τὸν μάρτυρα ὑπεδέχοντο, καὶ ὡς περ διὰ ξηροῦ πεζεύοντα τοῦ ἐδάφους, ἐπὶ τὴν χέρσον εὐθὺς ἤγαγον. Τοῦτο τοίνυν ἰδόντες οἱ τὸν ἄνδρα κατὰ τοῦ βυθοῦ ρίψαντες, ὑπέρομοι καὶ περιδεδεῖς αὐτίκα πρὸς τὴν ἡγεμόνα τε φοιτῶσι, καὶ τὸ γεγονός ἀπ.γγέλλουσιν. Ὁ δὲ κατὰ τὴν αἰγιαλὸν οἷξυς ἔρχεται, φωνιόν τι βλεπῶν καὶ μανκόν· καὶ ἐπειδὴ μόνον ἐστηκότα τὸν μάρτυρα ἰδεάσατο. Ἡ που χαλεπαὶ τινές εἰσιν ὑμῶν, εἶπεν, αἱ ἐπωθεῖτε καὶ γοητεῖται, δι' ὧν οὕτω καὶ θάλασσαν, ὡς ὄρω, χαλινούτε καὶ στοιχείων φύσεις ἀποδιάζεσθε. Πλὴν ἄλλ' ὀνήσουσιν ὑμῖν αὐταὶ τὰ παράπαν οὐδὲν, ὅτι μὴ καὶ κολάσεις πλείονας ὀσσοσι, καὶ τέλος θάνατον προζηνήσουσι βειδιότατον. Καὶ ὁ μάρτυς· Μέχρι τίνος οὐ διαβλέψεις, ἄθλιε, τυφλώπττων ἀκριβῶς, καὶ θεοῖς ὅμοια πάσχων τοῖς σοῖς; Ποία γὰρ ἐπωδὴ τοῦτο καὶ γοητεία, τὸ καὶ τὰ στοιχεῖα δοῦλα ποιεῖν καὶ τῷ θελήματι μόνῃ λαμβάνειν εἰκόντα; Τίς δὲ τῶν παρ' ὑμῖν θαυματοποιῶν ἢ οὐς ὑμεῖς θεοὺς ἐνομίσατε, ὧν αἱ γοητεῖαι καὶ ἡ ἀπάτη, ὧν αἱ φαντασίαι καὶ δολερὰ πάντα πλάσματα καὶ τεχνάσματα, τίς ἐκείνων τοιοῦτον ὄλω; εἰργάσατο. Ἰνα καὶ κατὰ βυθοῦ ριπτόμενος ἄνθρωπος χερσὶν ἀγγέλων ὑποδεχθείη, καὶ πεζεύσῃ θάλασσαν, καὶ πρὸς τὴν ἡπειρον ἀβλαβῶς ἔχων διασωθείη;

ΙΖ'. Πρὸς ταῦτα πάλιν ὁ ἡγεμὼν· Εἰ καὶ δύσκολον ἀσπύχως τὸ τὸν ἀπαξ ἄλόντα τῆ τῶν Χριστιανῶν ἀπάτη τοῦ ζῆν ἀπαλλάξαι ὅν ἂν τις καὶ βούλοιο

A secure magnifice loqueris, quod putes te simile nunc quoque habiturum esse iudicium, et cruciatus adeo tolerabiles, et audacter ac confidenter loqueris. Sed hæc te nihil iuvabunt, cum nostrorum tormentorum feceris periculum. Quamobrem vanis relictis sermonibus, accede et diis sacrifica. Sin minus, cum passus fueris, et fortasse oblivisceris omnium præcedentium. Martyr autem : Scio, inquit, unumquemque vestrum contendere, ut præcedentes crudelitate et impietate superet. Sel mea est in Christo fiducia, fore ut et vestros insultus facile seram ac superem, et martyris coronam redimitus. Et sic quidem admirabilis athena.

XVI. Hæc quidem valde conturbabant et pungebant communem inimicum, nec ferre poterat pietatem resplendentem in martyre : sed ad eum latenter accedens, ei consulit, et qualia ei qui eum præcesserat, suggesserat, etiamsi divina e superis sententia eventum prohibuerat, talia huic nunc suggerit : et hunc cum statuisset iudex, esse laboriosissimum, qui in aquis accipitur, interitum : et hinc rursus duo contingere gravissima, aempe quod et martyris corpus careat sepultura, et Christiani hoc damnum patiantur, ut qui sic priventur reliquiis in commune utilibus : cum eum tuto ex omni parte ligasset, et in saccum immisisset, dimittit in mare triginta stadiis a littore. Sed ignominiam rursus, et dedecus rursus aperte induerunt, qui magnifice et clare adversus eum loquebantur, et incassum visi sunt consilium cepisse. Nam cum repente saccus esset disruptus, chorus virorum candidatorum (o miracula!) excipit martyrem : et tanquam per siccum ingredientem, rursus deduxerunt in terram. Cum hoc ergo vidissent, qui eum in profundum jecerant, repente tremebundi et timore affecti, veniunt ad præsidem, et quod factum fuerat, renuntiant. Ille autem cito venit ad littus, furioso et cædem spirante vultu intuens, et cum solum stantem vidisset martyrem : Certe miræ sunt vestræ præstigiarum et incantationum, per quas sic etiam mare, ut video, frenatis, et elementorum naturæ vim assertis. Sed eæ vobis nihil omnino proderunt ; imò vero plures cruciatus afferent, et tandem violentissimam mortem conciliabunt. Martyr autem : Quousque non intueberis, inquit, tu qui es aperte cæcutiens, et diis tuis patiens similia? Nam cujusmodi, inquit, sunt hæc præstigiarum et incantatio, serva facere elementa, et ea accipere cedentia voluntati? Quis autem eorum, qui sunt apud vos præstigiatorum, aut eorum quos vos deos esse censuistis, quorum sunt præstigiarum et deceptio, quorum speciosa et dolosa omnia figmenta et artificia : quis eorum omnino tale quid fecit, ut homo qui jacitur in profundum, angelorum manibus suscipiatur et pedes mare transmittat, illæsusque et sospes in terram veniat?

XVII. Ad hæc præes : Etiamsi sit plane difficile, ei, qui captus est errore Christianorum, vitam eripere eo modo, quo quis vellet, propter ea quæ

ἡ ἀπάτη
ἡ οὐσία
ἡ εὐχὴ
ἡ ἐπιθυμία
ἡ ἐπιθυμία
ἡ ἐπιθυμία

ipsi contra callide excogitant, at ego tibi simul et d. f. facilem et celere[m] mortem excogitabo. In praesentiam autem me festinantem Cæsaream hic quoque me sequatur, dixit iis qui astabant, vi tractus, et virgis valide tergum cæsus, ut illic consequatur ea quæ desiderat, præmia et remunerationes. Hoc autem facto, postquam intellexissent Cæsareenses novum ad eos adventasse præsidem, qui Thyrsum adducebat in vinculis, omnes simul exierunt, specie quidem ut præsidi irent obviam, revera autem, visuri Thyrsum. Desiderabant enim eum videre, ut qui vel ex hoc solo possent consequi gratiam. Postquam vero fuerunt in civitate, martyr quidem stultim conjectus est in carcerem; consultantem autem præsidi, quibusnam modis eum consumeret, visum est eum in bestias immittere; hanc enim iudicavit mortem esse acerbissimam, et quæ vitari non poterat. Jubeat ergo ad ipsum montem turre[m] ædificari ligneam, et sævas feras omnis generis in eam immittere, fame vero multorum dierum irritari eas ad sævitiam, et deinde in medium earum injici martyrem. Cum hæc autem perfecta fuissent triginta diebus, universum populum in concionem congregat comes ad templum Jovis, splendidumque et magnificentem parat sacrificium: et sic e custodia educit Thyrsum tradendum bestiis. Quod vero erat omnium gravissimum, et validum ad ejas movendum animum, et incitandum ad abnegationem, cum hoc forte excogitasset inimicus, eum circumstantis multitudo cognatorum et amicorum rogabat, ut sibi parceret, et effugeret horrendum illud genus supplicii, faciendo quod jubebatur: Sic enim, aiebant, non solum nulla mala patieris, sed etiam honores consequeris, et eris imperatori valde familiaris. Ille autem nequaquam ad hæc fecit, quod primi parentes, sed potius id quod David, non præbens aures acerbis serpentibus et malis consultoribus, surdus vero erat sicut ille, et mutus, non aures non os, omnino aperiens.

XVIII. Adducitur autem ad præsidem, qui peragebat sacrificium. Ille vero cum vidisset martyrem: Ecce, inquit, supra modum sumus in te clementes, qui tibi ad deliberaudum tantum temporis concessimus. Si ergo et ipse ea quæ oportet, tibi consuluisti, et ex te cognovisti id quod tibi futurum est utile; cum et totam patriam videas Jovi maximo deo sacrificantem, sacrificia ipse quoque accedens, et liberare ab omnibus inijs et periculis, et ab acerbis vitæ exitu. Si minus, te bestiarum discerpent ungues et dentes, contra quæ nullus erit omnino tibi adjutor, et quæ te a malis liberet. Martyr vero fingens quamdam nique pœnitentiam: Ego quidem, inquit, jam pridem satis tibi consului, et nisi Apollo, ut qui sit respectui habitus, succenseret, cum solus a me colatur Jupiter, non abscissem nunc a meis civibus, sed de morte cum eis sacrificassem. His auditis, lætatus est præses, ut qui jam generosam illum cepisset Thyrs-

τρόπον, οὐδ' αὖτε αὐτοὶ πάλιν ἀντιμυχανῶνται βραδουργίας, ἀλλ' ἐγὼ σοὶ χαλεπὸν ὄμοῦ καὶ ταχὺν ἐπινοήσω τὸ θάνατον. Τὰ δὲ νῦν ἐπειγομένη μοι πρὸς τὴν Καισάρειαν ἐπίσθω, φησὶ, καὶ οὗτος, πρὸς τοὺς περιστάσας εἶπεν ἰδὼν, ἐλκόμενός τε πρὸς βίαν, καὶ βλάβος ἰσχυρῶς τὰ νῦτα παιόμενος, ὡς ἂν ἐκεῖ τῶν ἐπιθυμουμένων βραβεῖων τύχοι καὶ ἀμοδῶν. Τοῦτου δὲ γενομένου, ἐπεὶ μάθοιεν οἱ ἐν Καισαρείᾳ τὸν νέον ἐπιφοιτᾶν αὐτῷ; ἡγεμόνα, τὸν Θύρσον ὑπὸ δεσμοῖς; ἐπαχόμενον, ἐξήγεσαν ὄμοῦ πάντες, τῷ μὲν δοκεῖν τῷ ἡγεμόνι προὔπαντήσοντες, τῷ ἄλλῳ δὲ τὸν Θύρσον ἐψόμενοι· ἐπεὶ καὶ πόθος αὐτοῦ εἶχε τῆς ἐκεῖνου θέας, ὡς ἰκανὸν ἂν καὶ ἀπὸ μόνης γε ταύτης χάριτος μετασχεῖν. Ἐπεὶ δὲ καὶ κατὰ τὴν πόλιν ἦσαν, τὸν μάρτυρα μὲν εὐθὺς εἶχε τὸ δεσμωτήριον, σχεπτομένῳ δὲ τῷ ἡγεμόνι, ὅπως ἂν αὐτὸν καὶ τίσιν ἀναλώσει τρόποις, θηρίοις ἔδοξεν ἐπαφείναι· οὗτος γὰρ αὐτῷ καὶ θανάτων ἐκρίθη ὁ πικρότατος τε καὶ ἀφυλακτότατος. Κελεύει γὰρ πύργον τε πρὸς αὐτῷ ὄρει ξυλίον οἰκοδομηθῆναι καὶ ὑψηλὰ ἀγροῖς εἰσω παντοδαπῶς ἐπιβληθῆναι, πρὸς δὲ καὶ λιμῶ πολυήμερῳ διερεθισθῆναι τοῦτοις τὴν ἀγριότητα, ἔπειτα εἰς μέσους αὐτοῦς ἀφειθῆναι τὸν μάρτυρα.

Τούτων δὲ εἰς τριάκοντα τελεσθέντων ἡμέρας, πᾶνδῆμον παρὰ τῷ ναυῷ τοῦ Διὸς ὁ κόμης ἀθροίζει πανήγυριν, καὶ πολυτελεῖ θυσίαν παρασκευάζει· καὶ οὕτως ἀπὸ τῆς φυλακῆς ἀγει τὸν Θύρσον τοῖς θηρίοις ἐκδοθησόμενον. Ὁ δὲ πάντων ἦν χαλεπώτατον, καὶ ἰσχυρὸν ψυχὴν διασεισῆσαι, καὶ παρακλέσει πρὸς ἀρνησιν, τοῦ ἐχθροῦ τόξα καὶ τοῦτο σοφισμένου. πλῆθος αὐτὸν περιστάντες συγγενῶν καὶ φίλων φεῖσασθαι ἑαυτοῦ παρήγουν, καὶ τὸ φρικτὸν ἐκεῖνο διαφυγεῖν τῆς κολάσεως, πράξαντα τὸ κεκλευσμένον. Οὕτω γὰρ οὐ μόνον ἀπείρατος ἔση κακῶν, ἐφασκον, ἀλλὰ καὶ τιμῶν ἀπολύσεως, καὶ μεγίστην ἐξίς παρὰ βασιλεῖ τὴν οικειώσιν. Ὁ δὲ πρὸς ταῦτα τῶν προπατόρων μὲν οὐδαμῶς, τὸ τοῦ Δαυὶδ δὲ μᾶλλον ἐποιεῖ μὴ διδοῦς; τὰ ὡς παρὰ οὐρανὸν εὐφραδίαι καὶ δεινοῖς συμβούλοις, κωφὸς δὲ ἦν, ὡς ἐκεῖνος; διπλαθῆ, καὶ ἀλαός, μὴ ἀκοήν, μὴ στόμα τὸ παράπαν ἀνοίγων.

Ἦ'. Τῷ ἡγεμόνι δὲ, ὡς εἶχε, τὴν θυσίαν ἐπιτελοῦντι περιστάται. Κάκεινος τὸν μάρτυρα θεασάμενος, ἰδὼν, φησὶ, καὶ πέρα τοῦ μετρίου φιλόανθρωποι σοὶ γεγόναμεν, τοσοῦτον ἀνέντες καιρὸν εἰς διάσχεψιν. Εἰ μὲν οὖν καὶ αὐτὸς σεαυτῷ τὰ δέοντα συμπεβούλευκας, καὶ τὸ συνοῖσον οἰκοθῆν ἔγνως, ἐπεὶ καὶ τὴν περικτιὰ πῖσαν ὁρᾶς θύουσαν Διὶ τῷ μεγίστῳ θεῷ, θύσον καὶ αὐτὸς προσελθὼν καὶ πάντων ὄμοῦ, τῶν ἀπειλῶν, τοῦ κινδύνου, καὶ τῆς πικρᾶς τοῦ βίου καταστροφῆς ἀπαλλάγηθι· εἰ δὲ μὴ, Θηρίων θυγέ; σε καὶ ὄδόντες διαπαράξουσιν, ἐφ' οἷς οὐδεὶς ὄλως ὁ βοηθῶν ἔσται σοὶ καὶ τῶν δεινῶν ἐξαιρούμενος. Καὶ ὁ μάρτυς πλάσάμενος δὴθέεν τινα μεταμέλειαν, Ἐγὼ πάλαι, φησὶν, ἰκανῶς ἑμαυτῷ συνεβούλευσα, καὶ εἰ γε μὴ ὁ Ἀπόλλων οἶα παρορθεὶς ἡγανάκτει, μήνους τιμωμένον παρ' ἐμοὶ τοῦ Διὸς, οὐκ ἂν τῶν οικειῶν ἀρετῶν πολυτῶν ἀπαλεῖρθην, ἀλλ' ἔθυσσα ἂν σὺν αὐτοῖς; τὰ νενομισμένα. Ἦθη τούτων ἀκούσας ὁ

ἡγεμῶν, οἳ αὖ τὴν γενναίον ἤδη Θύρσον ἔλῶν, καὶ αὐτίκα χαίρων σὺν αὐτῷ πρὸς τὸν ναὸν ἀφικνεῖται, καὶ, Θύσον, ἔλεγε, μόνον, ἐπεὶ ἐγὼ σοι τοῦτου ἐγρηθη; ἀξιώχρεως ὧ; οὐδεὶς σοι μνηστεύει τῶν θεῶν. Προσσχόντος τοῖνον τοῦ μάρτυρος, καὶ τινα πρὸς τὴν ἀληθῆ Θεὸν εὐχὴν ὑπειπόντος, ἀθρόον χρημὰ τι σεισμοῦ φοβεροῦ κατασκήψαν συντρίβει μὲν αὐτὸ τὸ τοῦ Διὸς ἄγαλμα καὶ εἰς Ἰδαφος κατασπᾶ, κατασειεὶ δὲ τῷ φόβῳ τὰς τῶν ἀπίστων ψυχὰς, καὶ τὴν θυσίαν ἀπολιπόντες, οἱ μὲν ἢ ποδῶν εἶχον ἐφευγον, μόνος δὲ κατὰ τὸν ναὸν ἀθλητῆς ὑπελείπεται. Συνεὶς οὖν τὴν ἀπάτην ὁ ἡγεμῶν, ἐκυτῶ μὲν τῆς φιλανθρωπίας ὡς περ καὶ τῆς χρηστότητος; ἐπεμέμφετο, ἡγρίαιε δὲ μᾶλλον κατὰ τοῦ μάρτυρος, ἅτε ἠπατημένος, καὶ οὐ μόνον οὐ πείσας, ἀλλὰ καὶ αἰσχύνην οὕτως ἐφλίψας; περιφανῆ, καὶ διὰ τοῦτο πικρῶ θανάτῳ μετελθεῖν ἐσπευδε τὴν καὶ κατ' αὐτοῦ καὶ κατὰ τῶν ἐκείνου θεῶν χλευσὰ τοιαῦτα ἐξυθριότα.

ΙΘ'. Εἰδὼς τοῖνον ὧ; ἔρχον αὐτῷ γίνονται τὸ ἐπίταγμα, καὶ οἱ πύργους ἐκδομήθη, τὰ τε θηρία τῷ λιμῷ πικρῶσθη τὴν ἀγριότητα, καὶ οὐδὲ λιθίνης ἀνὰ πόσχοινοτο φύσεως, βληθῆναι κατὰ μέσον αὐτῶν κελεύει τὴν ἀθλητὴν. Ἐφίετο οὖν μόνος αὐτοῖς; ὁ μάρτυς, μύριον ἐξώθει ὀφθαλμῶν πάντα βλέπόντων. Ἄλλ' οὐκ ἦν μόνος, ἀλλὰ τις ἀνωθεν αὐτῷ καὶ θεῖα χάρις παρῆν, ἥτις καὶ μεθ' ἑτέρων τριῶν ἰρᾶσθαι τοῦτον ἐποίησε. Περιστάνα τοῖνον αὐτὸν κύκλιπ τὰ θηρία, πρᾶβν τι καὶ ἡμερον ἐνητένιζον; ἐκ προσηφίλεις τὸν μάρτυρα περιέσαινον, ὡς περ ἐκ πολλοῦ χειροφίθη καὶ τιθασσὰ καὶ συνήθη τούτῳ γεγενημένα. Αὐτὸς δὲ χεῖρας εἰς οὐρανὸν ἀνασχών, Εὐχαριστῶ σοι, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, εἶπεν, ὅτι ἐδόξασας ἐν ἐμοὶ τὸ ἅγιον ὄνομά σου, καὶ ἐθαυμάστωσας τὰ ἔλεῃ σου, σῶματά μοι φειμώσας θηρῶν, καθάπερ Δανιὴλ, τῷ σῶ θεράποντι. Αὐτὸς οὖν ὁ καὶ τότε καὶ νῦν παραδόξῳ; οὕτω διενεργῶν τὰ παράδοξα εὐδόκητον, βασιλεῦ, καὶ ταυτὶ τὰ ἄγρια ζῶα ἀοράτω σου καὶ τελεσιουργῶ νεύματι εἰς τὰ; συνήθει; ἕκαστον χωρῆσαι διακριθὰς; τῶν παρόντων μηδὲν λυμηνάμενοι. Ταῦτα προσευξάμενος τῷ Θεῷ, πρὸς τοὺς θήρας ἐπεστράφη; Ἐν ὀνόματι, φησι, τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ, ἐπάντει πάλιν ἔθεν ἕκαστον ἐληλύθατε, μηδὲ μίαν μηδὲν! βλάθην ἐπαγαγόντα. Αὐτίκα γοῦν οἱ μὲν οἴρας ὤρμων; τῶν δὲ περιεστηκότων δέει ληφθέντων, καὶ ἄλλου ἀλλαχόσε διαφυγεῖν ὠρημένων, ἐκείνα δρόμῳ πολλῷ πρὸς τὴν ἕλην ἐχώρει, καὶ τὸ θαῦμα πολλοὺς ἐπηγάγετο τῶν ἀπίστων, καὶ τῷ Χριστῷ μερῆς προσετίθετο.

Κ'. Γνοὺς δὲ ταῦτα ὁ ἡγεμῶν, ἐν ἀπόρῳ ἦν τοῦ τί χρῆ ποιεῖν, καὶ πῶς; ἀν ἀξίως; αὐτὸν ἀμύνατο. Διὰ τοι τοῦτο καὶ δεσμὰ περιθεῖς αὐτῷ κατὰ πᾶν μέρος τοῦ σώματος, τὸ μὲν νῦν ἔχον εἰς δεσμοτήριον ἐμβάλλει, ἐντὸς δὲ ἡμερῶν ὀλίγων εἰς Ἀπολλωνίαν ἀπείνασι μέλλων, πόλις δὲ αὕτη οὐ πολὺ Καισαρείας ἀπέχουσα, κελεύει καὶ τὸν Θύρσον ὑπὸ στρατιώταις συρμένον ἐπεσθαι. Ἐπειτὰς τοῖνον τῆ πόλει, καὶ κατὰ γνώμην τὰ ἐκεῖ διαθέμενος, ἐπειδὴ καὶ τοὺς ἐν αὐτῇ πάντας τρώπαιον θεσθαι τῆς ἀσεβείας ἰδοῦ-

A sum. et statim cum eo lætus ad templum accedit. et solum dicit ei : Sacrificæ. Ego enim sum tibi hujus rei fidejussor idoneus, quod tibi nullus deorum irascetur. Cum ergo attentus esset martyr, et ad verum Deum quasdam fudisset preces, repente veluti quidam terribilis irruens tremotus, conterit quidem ipsam Jovis imaginem, et lumi dejecit; metu autem labefecit animos infidelium, qui relicto sacrificio, fugerunt quam potuere celerime, in templo vero remansit solus athleta. Cum itaque fraudem intellexisset præses, suam quidem accusabat benignitatem et clementiam: efferebatur autem adversus martyrem, ut qui fuisset deceptus, et non solum non persuasisset, sed etiam tam insigni affectus esset ignominia: et ideo acerba morte eum afficere studebat, qui et ipsum et illius deos tam gravi affecisset injuria.

XX. Cum ergo ciret, quod jusserat statim effectum fuisse, et turrem fuisse ædificatam, et fame esse irritatam bestiarum feritatem, ut nec a lapide quidem abstinuissent natura, jubet athletam projici in medium earum. Solus ergo fuit martyr dimissus, foris oculis innumerabilibus omnia videntibus. Cæterum non erat solus, sed quædam ei divina a superis aderat gratia, quæ quidem faciebat, ut videretur in cum tribus aliis. Cum eum ergo in orbem circumdelissent bestię, placide et mansuete eum aspiciabant, et martyri amice blandiebantur, perinde ac si jam diu fuissent cicuræ et mansuetæ, et ei familiares. Ipse autem manibus in altum sublatis: Ago tibi, inquit, gratias, Domine Jesu Christe, quod in metuum nomen sanctum effecisti gloriosum et effecisti admirabiles tuas misericordias, bestiarum ora obstruens, sicut olim Danieli tuo famulo. Tu ergo, qui et tunc et nunc facis res tam admirabiles, et tam præter opinionem, effice, o rex, efficaci tuo nutu, qui sub aspectum non cadit, ut hæ feræ agrestes redeant unæquæque in sua habitacula, ex iis qui adsunt, neminem lædentes. Hæc cum Deum esset precatus, ad bestias conversus: In nomine, inquit, veri Dei, revertimini rursus, unde unæquæque venerat, nemini damnum afferentes.

Protinus ergo bestię quidem erumpabant. Cum vero timor invasisset eos qui circumstabant, et alii alio fugere contenderent, illæ magno cursu tendebant ad sylvam. Miraculum autem multos induxit infidelium, qui Christi parti se adjunxerunt. XX. Cum autem hæc cognovisset præses, in dubio erat, quidnam esset sibi faciendum, et quem admodum eum ulcisceretur pro meritis. Propterea omnibus corporis partibus ei injectis vinculis, in præsentia quidem eum conjicit in carcerem. Cum vero intra paucos dies abiturus esset Apolloniam (eæ autem civitas non procul abest a Cæsarea), jubet Thyrsium sequi tractum a militibus. Cum venisset ergo in civitatem, et res illic ordinasset ex sententia, quoniam de omnibus quæ in ea erant,

velebat erigere tropæum impietatis, ut et sacrificii essent cum eo participes, et ad Hlius deos animum adjungerent, statuit oportere eos terrefacere per suam in Thyrsium crudelitatem : ut metu, ne eadem eis inferrentur, nemo esset qui non pareret. N sciebat vero se, ut dicitur, gladium in seipsum acere. Publicam quidem in templo Apollinis, quod omnibus, quæ illic erant, et alta magnificentia, et imaginum multitudine erat maxime insigne, congregat concionem. Jubet autem quosdam juvenes, mente crudelēs, manu valentes, ante illas idolorum imagines martyrem adducentes, gravibus eum virginis conscindere. Ille vero tanquam in somnis ea patiens, ad ea quæ erant molesta et aspera, nihil se convertebat, sed ad verum Deum suam transmittens cogitationem, qui et abyssos exsiccat, et montes solo aspectu liquefacit : Veniat manus tua super me, inquit, Domine, et ne procul abesse velis auxilium tuum a me, sed attende ad defensionem meam, et ne pudore afficiar, quod te invocavi. Hæc ille quidem est precatus : Deus autem effecta reddidit e superis. Nam et repente horribilis strepitus audiebatur in civitate, et acutissimis quidem dolorum stimulis iudex seriebatur ; solutæ sunt autem dexteræ martyris tortoribus, et humi dejecta est multitudo imaginum, et humi jacebat turpiter. Divina ergo voluptate repletus Thyrsus : Cur non diis tuis manum porrigis, irridens dicebat præsidi, qui tam turpiter jacent, et tuo indigent auxilio ; sed in medio eos despicias theatro, ad irridendum expositos iis qui non exæcutiunt ? Ille autem etsi gravibus tangeretur doloribus, non erat tamen ejus vitium curabile. Sed, scelerati Thyrsi, aiebat, præstigiiæ graviozem mihi morte vitam omnino efficiunt.

XXI. Erat autem Apolloniæ vir quidam, nomine Callinicus, nobilitate clarus et intelligentia, et qui in patrios deos semper magnam ostendebat superstitionem, eratque illorum sacerdos et minister : et ideo æque, atque dii a Grecis omnibus habebatur in honore. Is jampridem attendens ea quæ mirabiliter et præter opinionem vi superna fiebant a martyre, eum etiam imaginum interfuisset eversioni, et vidisset malum, quod ceciderat in præsidem, deos quidem suos magnæ condemnabat imbecillitatis : semine autem pietatis in animo suscepto, sensim apud se : Qui a Thyrsu, inquit, prælicaris Deus, qui tot et tanta per eum admirabiliter fecisti prodigia, tu quoque me tanquam recenser electum militem suscipe, et me jam confirma ac corrobora adversus inimicos veritatis. Hæc cum apud se cum universorum Deo disseruisset, accedit præsidem artificiose irridens : Clarissime, inquit, præses, hic homo, qui tormentis misero contemnitur, Jovem supremum deorum in terram dejecit et contrivit, Phæbum Apollinem jam tertio confregit : quin etiam ipsum Herculeum, qui in bellis est invictus, prostravit; non manibus,

αλετο, ὡστε καὶ κοινωνεῖν αὐτῷ τῆς θυσίας, καὶ τοῖς ἐκείνου προσκένχειν θεοῖς· δεῖν ἔγνω διὰ τῆς εἰς τὸν Θύρσον ὀμότητος αὐτοῦ καταπλήξαι, ὡς ἂν τῷ φόβῳ τῆς τῶν ὁμοίων ἐπαγωγῆς ἀπαθῆσθαι μηδεὶς. Ἐλάνθανε δὲ, τὸ τοῦ λόγου, καθ' ἑαυτοῦ τὴν μάχιραν ἀκονῶν. Πάνδημον μὲν γὰρ εἰς τὴν ναὸν τοῦ Ἀπολλωνος, ὃς τῶν ἐκεῖ πάντων ἤ τε ἄλλη πολυτελεία καὶ τῷ πλήθει τῶν ἀγαλμάτων ἐπιστημότητος ἦν, ἀθροίζει πανήγυριν· κελύει δὲ τινας νέους, τὴν γνώμην ὠμούς, τὴν χεῖρα γενναίους, περὶ τῶν εἰδωλικῶν ἐκείνων ἀγαλμάτων περιστάνας τὸν μάρτυρα, ῥάβδοις βαρεῖαις αὐτὸν κατακόπτειν. Ὁ δὲ, καθάπαρ ἄναρ τὰ παρόντα πάσχων, οὕτω πρὸς οὐδὲν τῶν ἀλγεῶν ἐπιστρέφεται, ἀλλὰ τὴν διάνοιαν εὖ παραπέμψας ἐπὶ τὴν ἀληθῆ δικαστήν, τὸν καὶ ἀδύσσοις ξηραίνοντα, καὶ ὄρη μόνῳ τῷ βλέμματι τήκοντα, Ἐλθέτω ἡ χεῖρ σου ἐπ' ἐμέ, προσηύχεται, Κύριε, καὶ μὴ μακρόνῃς τὴν βοήθειάν σου ἀπ' ἐμοῦ, ἀλλὰ πρόστυχος εἰς τὴν ἀντίληψίν μου, καὶ μὴ καταίσχυνθειην, ὅτι ἐπεκαλεσάμην σε. Ταῦτα ἐκείνος μὲν ἤρχετο, θεὸς δὲ ἀνωθεν ἐπεπέλει. Κτύπος γὰρ ἀθρόον ἐν τῇ πύλει φοικτὸς ἤκούετο, καὶ ὀξυτάτοις μὲν κέντροις ὀδυνῶν ὀδικάζων ἐθάλλετο, παρεῖτο δὲ τὰς δεξιὰς οἱ τοῦ μάρτυρος κολασταὶ, καὶ ἡ τῶν ἀγαλμάτων πληθὺς κηθηρεῖτο καὶ εἰς γῆν ἀτίμω· ἐβρίπτετο. Θείας τοίνυν ὀθύρσοις ἠδονῆς πληρωθεὶς, διὰ τί μὴ χεῖρα τοῖς οἰκίαις ὀρέγεις θεοῖς, ἐπιχλευάζων ὡσπερ φησὶ πρὸς τὸν ἡγεμόνα, αἰσχυρῶς οὕτω κειμένοις, καὶ τῆς παρὰ σοῦ δεομένοις ἐπικουρίας, ἀλλ' ἐν μέσῳ περιορᾷς αὐτοῦ; τῷ θεάτρῳ, γέλωτα προκειμένους τοῖς μὴ τυφλώττουσιν; Ὁ δὲ, καὶ δούναίς πικραῖς βαλλόμενος, τὴν κακίαν ὁμῶς οὐκ ἦν ἰάσιμος, ἀλλ'. Αἱ τοῦ ἀλιτηρίου, ἔφασκε, Θύρσου γοητεῖται χαλεπωτέρην μοι θανάτου παντὸς ἐργάζονται τὴν ζωὴν.

ΚΑ'. Ἦν δὲ παρὰ τῇ Ἀπολλωνίᾳ Καλλινικός τις ἀνὴρ ὄνομα, εὐγενεῖα καὶ συνέσει διαφανῆς, πολλὴν τε ἀεὶ περὶ τοὺς πατρώους θεοὺς τὴν δεισιδαιμονίαν ἐπιδεικνύμενος, καὶ ἱερῶν ἐκείνων καὶ ἱεράρων τελεῶν, καὶ διὰ ταῦτα ἴσα θεοῖς Ἑλλήνων παιστὴ τιμώμενος. Οὗτος τοῖς παραδόξως ἀνωθεν τελευμένοις ὑπὸ τοῦ μάρτυρος καὶ πάσαι προσέχων τὸν νοῦν, ἐπειδὴ καὶ τῇ τῶν ξοάνων παρῶν ὑπῆρξε καταστροφῇ, καὶ τὸ κατασκήψαν εἰς τὸν ἀρχοντα εἶδε κακὸν, ἀσθένειαν μὲν πολλὴν τῶν οἰκείων κατέγνω θεῶν, τὸν σπόρον δ' ἐν τῇ ψυχῇ τῆς εὐθεθείας δεξάμενος, ἡρέμα καθ' ἑαυτὸν, Ὁ ὑπὸ Θύρσου κηρυττόμενος, ἔφη, θεός, ὁ τεράστια δι' αὐτοῦ τὸσαῦτα θαυματουργήσας, αὐτὸς ὅσα νεόλεκτον καμῆ στρατιώτην ὑπόδειξαι, καὶ κατὰ τῶν ἐχθρῶν ἦδη τῆς ἀληθείας ἐνίσχυσον. Ταῦτα καθ' ἑαυτὸν τῷ θεῷ τῶν ὄλων διαλεχθεὶς, πρόσσεισι μυκτηρίζων εὐτόχως τὸν ἡγεμόνα, καὶ, Ὡ λαμπρότατε, φησὶν, ἡγεμῶν, οὗτος ὁ ταῖς βασάνοις ἀθλίως κατατριβόμενος ἄνθρωπος, τὸν ὑπατον ἀπάντων θεῶν Δία, εἰς ἔδαφος κατασπάσας, συνέτριψε, τὸν φοῖβον Ἀπίλλωνα τρίτον ἦδη κατέσχε· καὶ αὐτὸν δὲ τὸν ἐν πολλοῖς ἀήτητον Ἡρακλῆα ῥάβδοις κατήνεγκεν, οὐ χειρῶν,

οὐκ ὄπλων, οὐ ξίφους ἐπ' αὐτῶν δεηθεῖς, ἀλλὰ ἅψιλῶ βήματι μόνῳ καὶ κλήσει Χριστοῦ, καὶ ταῦτα σταυρὸν ἔκεινον καὶ θάνατον ὑπομείναντες. Εἰ τοίνυν τῆ ὑμετέρῃ δοκεῖ ἐξουσίᾳ, προσελθόντες κἀν γοῦν Ἡρακλέα τὸν Ἀλεξίκακον θεὸν ἀναστήσωμεν, καὶ δεηθῶμεν, αἰδεσθέντα τὰ πάλαι περὶ αὐτοῦ θρυλούμενα, παραστῆναι τυραννουμένους· τῷ πατρὶ Διὶ καὶ τῷ θεῷ Ἀπόλλωνι· οὗτοι γὰρ ὑπὸ βαθεῖ τῷ ὑπνῷ καθεύδειν δοκοῦσι· καὶ τεσσαρεσκαίδέκατον ἕξλον τοῦτον αὐτῷ ἀναγράφομεν.

ΚΒ'. Οὐ συνιδῶν τοίνυν τὴν χλεῦν ὁ ἡγεμῶν, ὡς οὖν ἐμοῦ, ἔφη, πονήρως ἄρτι διακειμένον, καὶ ἀσθενῶς ἔχοντος, πορευθεὶς αὐτὸς ἰλέωσαι τι ἡμῖν τοῦς θεοῦς, καὶ κατὰ τοῦ τερατοποιῦ τούτου θύρσου σπουδῆ διανάστησον. Καὶ ὁ Καλλίνικος, Ἀλλὰ νομίζω, εἶπε, μεγίστην εἶναι τοῦ καταβεβληκτός θεοῦ τὴν δύναμιν, καὶ δέδοικα ὡς οὐδὲ σφίσι αὐτοῖς ἐπαμύναϊ δυνήσονται. Ἐνταῦθα συνήσει τὴν ἀπάτην ὁ ἡγεμῶν, καὶ, Ἦπου σὺ, Καλλίνικε, φησὶ, ταῖς τοῦ μισροῦ τούτου γοητεῖαις ἐάλως· Κάκεινος οὐδὲ φθέγγεσθαί τι πλέον αὐτὸν ἀαμείνας (οὐδὲ γὰρ ἐπικρύπτεσθαι τὸ λοιπὸν ἠνείχετο τὴν εὐσέβειαν) εἰς τὴν δωμάτιον εὐθύ· ὡς εἶχεν ἀποδραμῶν, κείρεται τὰς ἐπὶ τῇ κεφαλῇ τρίχας, περιαιρίζεται τὸν πώγωνα, ἀποδύεται τὰ ἱμάτια, καὶ ἐλόμενος αὐτὰ ταῖς χερσὶ κομίζει μέχρι τοῦ ἡγεμόνος, καὶ πρὸ τῶν ἐκείνου ταῦτα ποδῶν ἀπορρίψας, Δίξει μοι τὰς τρίχας, ὦ ἡγεμῶν, ἔφη, καὶ τὴν στολὴν, ἃς θυμάτων κνίσσα καὶ καπνὸς καὶ χειμάρρους αἰμάτων, καὶ τελετὰ δαιμόνων ἐμόλυναν. Συναποβάλλομαι γὰρ αὐτοῖς καὶ τὴν προτέραν ἀπάτην, ποηφόραν (?) καινὴν ὀλλαξάμενος, καὶ Χριστιανὸς ἤδη γεγεννημένος.

ΚΓ'. Ὁ ἡγεμῶν οὖν τὴν ἀθρόαν μεταβολὴν ἐκείνην καταπλαγεὶς, Τί δὲ, Καλλίνικε, φησὶ, τοσοῦτον αἰ τοῦ γόητος· ἐκείνου ἰσχυσαν τερατεῖαι, ὡς καὶ σὲ τὴν γενναίαν ψυχὴν, τὸν θεράποντα τῶν θεῶν, τὸν ὑποφήτην ἐκείνων, τὸν ἱερέα τὸν πολλῆς παρ' οὐτῶν τυγχάνοντα εὐμενείας, τῆς πατρῴου μεταστῆσαι θρησκείας, καὶ εἰς ἐσχάτην ἀπώλειαν ἐπιστάσασθαι; Καὶ ὁ Καλλίνικος, Ἐκ πολλῶν μὲν, φησὶ, πέπεισμαι καὶ ἄλλων, μάλιστα δὲ μοι τῆς τοιαύτης μεταβολῆς ὁ Ἡρακλῆς αὐτὸς αἴτιος, ποσούτους μὲν ἄθλους, ὡς οἱ περὶ αὐτοῦ ἕθλοι, πανταχοῦ διανύσας, νῦν δὲ μῆδὲ πρὸς ψιλὸν τε βῆμα τοῦδε τοῦ ἀνδρὸς ἀντιστῶν, ἀλλ' ἀθλίως οὕτω γαταπείσων, καὶ δειξας ὡς ἄρα ἡδὺς μῦθος, ὅσα περὶ αὐτοῦ τε καὶ τῶν ἄλλων θεῶν τοῖς ἀνθρώποις διατεθρόληται. Αὐθὶς οὖν ὁ ἡγεμῶν, Οὐδαμῶς, ἔφη, ἀλλ' ὁ τῆς ἐκείνου γοητείας καὶ τῶν ὁμοίων σε τεράτων ἀνίπτεισεν ἔρωσ, οἰόμενον τὰ ἴσα καὶ αὐτὸν ἐπιδοκίμυσθαι. Πλὴν οὐτε τὸν γόητα καὶ πλάνον ἐκείνον, οὐτε σε ταῦτα ὄνησειεν, εἰ μὴ θάττον μεταβαλῶν ἐφ' οἷς ἐπλημμέλησας τὰς προέρας καὶ τιμὰς τοῖς θεοῖς ἀποδώσης.

ΚΔ'. Ὁ δὲ τὴν τοῦ ἡγεμόνος ἀνοιαν φανερώς ἐλέγξει βουλόμενος (ἦδει γὰρ, ἦδει σαφῶς ὅτι καὶ αὐτῷ παρέσται πάντως ὁ τοῦ θύρσου θεὸς καὶ τὰ οἰκίστα ἐπ' αὐτῷ δεῖξει τεράστια), Ἐπεὶ, φησὶν, ὦ

non armis, non ense adversus eum indigens, sed solo verbo nudo et Christi invocatione: idque cum ille crucem et mortem sustinuerit. Si ergo vestrae videtur potentiae, accedamus, et Herculem, deum qui in malis fert opem, erigamus, et rogemus, ut respiciens ea, quae jam olim de ipso jactantur, adsit tyrannide oppressis Jovi patri et divino Apollini (ii enim videntur dormire gravi somno oppressi) et hoc ei quartum decimum certamen ascribemus.

XXII. Irrisionem autem non intelligens praeses: Cum ergo, inquit, me male habeam, et sim infirma valetudine, vade ipse, et nobis placa deos, et adversum prodigiorum effectorem hunc Thyrsum cito eos excita. Callinicus vero: Sed arbitrator, inquit, esse maximam potentiam Dei, qui eos dejecit, et vereor ne sibi quidem ipsis possint opem ferre. Tunc praeses dolum intelligit: et: Num tu quoque, inquit, o Callinice, viri hujus scelerati captus es praestigii? Ille autem, cum ne eum quidem amplius loqui sustinisset (neque enim de caetero pietatem celari patiebatur) statim excurrans in domunculam, tondet capillos, deponit barbam, exuit vestes: et cum eas sustulisset manibus, portat usque ad praesidem, et cum illas jecisset ante pedes: Accipe, inquit, pilos meos, o praeses, et vestem quae nidus sacrificiorum, et fumus, et torrens sanguinis, et mysteria daemonum polluerunt. Nam cum eis quoque priorem abjicio errorem, ut qui novam vivendi formam acceperim, et jam factus sim Christianus.

XXIII. Praeses autem illa repentina obstupefactus mutatione: Quid vero, inquit, Callinice, tantum illius praestigiatoris valuerunt prodigia, ut te generosam animam, ministrum deorum, illorumque intrepetum et sacerdotem, qui ab illis magnam assequeris benevolentiam, abduxerint a patria religione, et ad extremum attraxerint interitum? Callinicus vero: Ex multis quidem, inquit, etiam aliis sum persuasus, maxime autem talis mutationis causa est ipse Hercules, qui tot quidem certamina, ut de eo narrant fabulae, perfecit; nunc autem ne nudo quidem viri verbo restitit, sed adon misere cecidit, et ostendit esse jucundas fabulas, quae de ipso et aliis diis jactata sunt ab hominibus. Rursus autem praeses: Nequaquam, inquit, sed illius praestigiarum et similium prodigiorum amor id tibi persuasit, existimantem teipsum quoque posse facere similia. Sed neque praestigiatorem illum et planum, neque haec te juverint, nisi te tuorum poeniteat delictorum, et pristinos honores rursus diis reddideris.

XXIV. Ille vero volens aperte convincere ignorantiam praesidis (sciebat enim aperte, sciebat ei quoque adfuturum Thyrsi Deum, et sua in eum ostensurum prodigia): Quoniam, inquit, o praeses,

non recte tibi se habet corpus, et putas me de- A
ceptum esse figmentis et visis : accedamus, si
videtur, ad magnum Æsculapium, et communiter
obsecremus, ut morbum tibi sedet, et liberet a
doloribus : et tunc scies nihil omnino fingere, nec
visione quidquam apprehendere mihi unquam ve-
nisse in mentem. Eorum ergo, quæ dicebantur, ille
modum non intelligens, sed hæc simpliciter dicta
esse arbitrans, et jam Callinicum aliqua duci pœ-
nitentia, eum statim assumens, lætus perrexit ad
templum. Postquam autem ingressi sunt exsecranda
illa adyta, mente attendente Callinicus : Domine Jesu
Christe, inquit, qui per famulum tuum Thyrsum
a me agnitus fuisti verus Deus, qui me, qui mil-
lies te offendi, et legem tuam sum transgressus,
non repulisti, tu quoque surge nunc ad auxilium
meum, et in me quoque rursus tuam ostende po-
tentiam. Hæc dicebat, et ecce vox quædam ex alto
audiebatur, quæ et ejus animo addebat audaciam,
et excitabat ad bravium supernæ vocationis. Ille
autem, cum ex eo esset repletus audacia, et nomen
Christi esset effatus, vehementer et minaciter in
crepat simulacrum Æsculapii. Tanta vero statua
parvam non tulit increpationem, sed statim cadit
ad illius pedes, perinde ac si quædam manus ei
vim attulisset. Ad præsidem itaque intuens Callini-
cus : Hic, inquit, non poterit quidem surgere, nisi
ei manum præbueris adjutricem ; adspice ergo, et
cognosce non esse præstigias nec artem, quæ ad-
sunt, sed Deum aliquem in me operari, qui in te
quoque potest eadem facere miracula, si tantum
in eum credideris. Animo ergo valde anxius præ-
ses, quod jam ipsius quoque Callinici fecisset ja-
cturam, tunc quidem eum includit in carcere.

XXV. Cum mane autem surrexisset, quoniam
malis, quæ iudgerentur, eum noverat foro supe-
riorem, ut qui Thyrsi esset æmulator, in ambos
talem pronuntiat sententiam : Illum quidem, in-
quit, qui se a deorum abruptit conjunctione et
familiaritate, et horum miserorum fraudi, quos
Christianos vocant, se adjunxit, Callinicum jubeo
ense mortem subire ; Thyrsum vero, qui multis
gloriat prodigiis, et qui etiam procuravit, ut
miser perverteretur Callinicus, in quamdam li-
gneam injeetum capsam, cum ea acutissima
serra minutatim dissecari, ut prolixæ illius decep-
tionis et præstigiarum, dignas etiam post mor-
tem luat pœnas. Atque ille quidem cum in
martyres hanc tulisset sententiam, rursus cœpit
vacare iis quæ se ad manum offerebant, negotiis.
Cum eos autem accepissent milites, Callinicum
quidem e foro eductum, cum tempus petiisset et
accepisset precationis, per enses illata deinde
morte consummant. Generosum vero Thyrsum
cum in quamdam machinam immisissent ligneam,
ut improbe jusserat præses, cuidam Vitali et Sa-
bino mandauit, ut tormentum exsequantur. Qui cum
sursum serram trahere aggredierentur, ea quidem
eis videbatur valde gravis et ductu difficilis, in li-

ήγέμων, ἀνωμάλως ἔχει σοι τὰ τοῦ σώματος, οἷε
δὲ καὶ μετὰ πλάσμασι τισιν ἠπατήσθαι καὶ φαντασίαις,
προσέλθωμεν, εἰ δοκεῖ, τῷ μεγάλῳ Ἀσκληπιῷ, καὶ
κοινηῇ λιπαρήσωμεν ὥστε κοιμηῆσαι σοι τὸ πάθος,
καὶ τῶν ὀδυνῶν ἀπαλλάξαι, καὶ τηλικαδὲ εἴη καὶ
περὶ ἐμοῦ πάντως ὡς οὐδὲν μοι πλάσασθαι ἢ φαν-
τασθῆναι τοιοῦτον ἐπὶ ἡλθέ ποτε. Τὸν τρόπον τοῦτον
ἐκεῖνος τῶν λεγομένων οὐ συνιδῶν, ἀλλὰ νομίσας
ἀπλῶς ταῦτα εἰρησθαι (μεταμέλειά τις ἦδη τὴν
Καλλίνικον ἔχει), παραλαβὼν εὐθέως αὐτὸν, χαίρων
ἐχώρει πρὸς τὸν ναόν. Ἐπεὶ δὲ τῶν μιαρῶν ἐκεῖνων
ἀδύτων ἐντὸς ἐγένοντο, προσσχὼν ὁ Καλλίνικος,
Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ὁ διὰ τοῦ σοῦ θεράποντος
Θύρσου ἀψευδῆς ἐπιγνωστὴς μοι Θεὸς, ὁ καὶ μυ-
ριάκις εἰς σὲ παρηγομηκότα με μὴ ἀπωσάμενος,
αὐτὸς ἀνάστηθι καὶ νῦν εἰς τὴν βοήθειάν μου, καὶ
δείξον καὶ ἐν ἐμοὶ πάλιν τὴν δυναστείαν σου. Καὶ
ἰδοὺ φωνὴ τις ἤκουετο ἀνωθεν ἐπιθαβρύνουσά τε
αὐτοῦ τὴν ψυχὴν καὶ εἰς τὸ βραβεῖον τῆς ἀνω κλή-
σεως διεγείρουσα. Ὁ δὲ θάρβους ἐντεῦθεν γενόμενος
ἐμπλεως, καὶ τὸ τοῦ Κυρίου ὄνομα ἐπειπὼν, τῷ
τοῦ Ἀσκληπιῷ εἰδώλῳ σφοδρὸν τι καὶ ἀπειλητικὸν
ἐπιτιμᾶ. Καὶ ὁ τηλικούτος ἀνδρὶὰς ἐκεῖνος μικρὰν
οὐκ ἤνεγκεν ἐπιτιμήσιν, ἀλλ' ὀξέως πρὸς τῶν ἐκεῖνου
ποδῶν καταπίπτει ὡσπερ τις βιασαμένης χειρὸς.
Πρὸς τὸν ἡγέμονα τείνουσ ἀπιδῶν ὁ Καλλίνικος,
Οὗτος, φησὶν, οὐδὲ ἀναστῆναι δυνατὸς ἔσται, εἰ μὴ
ποῦ βοηθὸν αὐτὸς χεῖρα ὀρέξει. Διάδραψον τοιγαρ-
οὺν καὶ γνῶθι ὡς οὐ γοητεία τὰ κερνύτα καὶ τέχνη,
ἀλλὰ τις ἐνεργεῖ Θεὸς ἐν ἐμοὶ, τὰ ἴσα καὶ ἐπὶ σοὶ
θεωματουργῆσαι δυνάμενος, μόνον εἰ ἐπ' αὐτὸν πι-
στεύσεις. Σφόδρα γοῦν ἀθυμήσας ὁ ἡγέμων, ὅτι
καὶ αὐτὸν ἦδη τὸν Καλλίνικον ἐξημέλωτο, τηλικούτα
μὲν εἰρηκτῇ κατακλείει τὸν ἀνδρᾶ.

ΚΕ'. Ἐωθεν δὲ ἀναστὰς, ἐπεὶ κακῶν ἐπαγωγὰς
ἀχείρωτον αὐτὸν ἐπόμενον ἦδει εἰς ζηλωτὴν τοῦ
Θύρσου γενόμενον, τοιαύτην κατ' ἀμφοτέρων ἐκφέ-
ρει τὴν ψῆφον. Τὸν μὲν ἀποβράχυντα, φησὶ, πρὸς
μικροῦ τῆς τῶν θεῶν οικειώσεως, καὶ τῆ τῶν ἀθλίων
τούτων ἀπάτη οὗς Χριστιανούς καλοῦσι, προστεθέντα
Καλλίνικον τὸν διὰ ξίφους θάνατον ὑποστῆναι
κελεύω. τὸν δὲ γε πολλὰς τερατείαις ἐπισεμνυμέ-
νον Θύρσον, ὃς καὶ τῷ δειλαίῳ τούτῳ Καλλίνικῳ
τὴν διαστροφὴν ἐμνηστεύσατο, εἰς τινα γυμνὴν
ἐμβληθέντα θῆκην ὀξυτάτῳ σὺν αὐτῇ διακοπῆναι
εἰς λεπτὰ πρόνια, ὡς ἂν τῆς μακρᾶς ἐκεῖνης ἀπάτης
καὶ γοητείας ἀξίαν καὶ μετὰ τελευτῆν ὑπόσχῃ τὴν
δίκην. Ὁ μὲν οὖν τοιαῦτα κατὰ τῶν μαρτύρων
ἀποφηνάμενος, τῶν ἐν χερσὶ πραγμάτων φροντίδων
ἤπτετο. Παραλαβόντες δὲ αὐτοὺς οἱ στρατιῶται τὸν
μὲν Καλλίνικον ἐξαγαγόντες τῆς ἀγορᾶς, καὶ και-
ρὴν αἰτήσαντα προσευχῆς καὶ λαβόντα, εἶτα καὶ τῷ
δὲ ξίφους θανάτῳ τελειοῦσι. Θύρσον δὲ τὸν γενναῖον
εἰς τι μηχανήματα γυμνὸν ἐμβαλόντες ὡς τὸ πονηρὸν
ἐπιτάγμα Βιτάλιῳ τινὶ καὶ Σαβίνῳ τὴν βάσανον
ἐπιτρέπουσιν. Ἄν ἀνωθεν ἔλκειν ἐπιχειροῦντων
τὸν πρόνια, βάρυς μὲν οὗτος αὐτοῖς ἰδοὶκε κομιδῇ
καὶ δυσάγωγος, κοῦφος δὲ ὅμως κατὰ τοῦ ξύλου καὶ
μετέωρος ἤρχετο ὥστε ταῦς μὲν κάμνειν τῷ ἄθλῳ

καὶ ἰδρῶτι περιβρεῖσθαι συχνῶ, τὸ ξύλον δὲ ἀπα-
θὲς μένειν, οὐδαμῶς αὐτοῦ παραπτομένου τοῦ
πρίονοι. Τέλος δὲ σφοδρότερον τῶν ἀνδρῶν ἐγκαιμέ-
νων διανοιγεται μὲν αὐτομάτως ἡ θήκη· ἔξεισι δὲ
ὁ δόλητης φαῖδρος τὴν ἔψιν καὶ θαλερός· ὥσπερ
ἡδονῆς θέας τῆς ἐκείνου ψυχῆς καταχυθείσης.
Τοὺς μὲν οὖν περιστώτας ὅσοι τε πρὸς τὸ τιμωρεῖ-
σθαι, καὶ ὅσοι κατὰ θέαν μόνην παρήσαν, ἐκπληξί-
σαντας εἶλε καὶ θίγειν οὐδενὶ δύναμις ἦν διὰ τὴν
ὑπερβολὴν τοῦ θαύματος.

ΚΓ'. Ὁ μάρτυς δὲ τὸν οἰκεῖον τῆς ἀθλήσεως
ἐρόμων αἰσθόμενος ἤδη πρὸς τέλος ἦκοντα, καὶ
τινος ἀνωθεν φωνῆς πρὸς τὰ βραβεῖα καλοῦσης
ἀκούσας, χεῖρας ἅμα καὶ νοῦν εἰς οὐρανοῦς ἀνα-
σχῶν, Εὐχαριστῶ σοι, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, εἶπεν,
ὅτι με ἀνάξιον ἦντα προσελάβου, καὶ τοῦ σοῦ κλη-
ρου καὶ τοῦ χοροῦ τῶν εὐαρεστησάντων σοι κατηξι-
ώσας. Καὶ νῦν δέξαι μου τὴν ψυχὴν ἐν εἰρήνῃ, καὶ
εἰς τὸ ἅγιόν σου θυσιαστήριον ταύτην εἰσάγαγε τῆς
ἀφράστου παρὰ σοὶ μεθέξουσιν εὐφροσύνης. Ταῦτα
εἶπε, καὶ πάντοθεν τῇ τοῦ Χριστοῦ σφραγίδι ση-
μειωσάμενος ταῖς ἐκείνου χερεῖς τὴν ἁγίαν ψυχὴν
παραιτίθησιν. Οὕτως εὐμήχανός τε καὶ ἐν ἀπύροις
εὐπορος ἡ τοῦ Θεοῦ ἀρήτης σοφία. Ἰδοὺ γὰρ ὁ
παρὰ τῶν ἐχθρῶν τοσαῦται; ἐκδοθεὶς τιμωρίας,
καὶ μηδὲν ἐκείθεν παθὼν χαλεπὸν ἀκολούθῳ καὶ
φυσικῇ τελευτῇ καταλύει τὸν βίον.

ΚΔ'. Πολὺς ὁ μεταξὺ χρόνος, καὶ Διοκλητιανὸς
μὲν τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς τυραννικῶς ἐπιβαίνει·
διατάγματα δὲ πάλιν πανταχοῦ καταπέμπει ἢ πάν-
τας αὐτῷ κοινωνῆσαι τῆς ἀσεβείας, ἢ θάνατον
ὑφίστασθαι τὴν ζημίαν. Ἀρβριανὸς τοίνυν ὁ τηγι-
καῦτα τῆς Θηβαϊδος ἡγεμονεύων, μελλήσας οὐδὲν
Ἀσκιᾶν αὐτίκα καὶ Λεωνίδην προσθεύοντας λαβὼν
τὴν εὐσέβειαν, πολλαῖς καὶ μεγάλας ὑποβάλλει βε-
σάνοις, εἶτα καὶ αὐτῆς πικρότατα τῆς ζωῆς ἀπαλ-
λάττει. Ὡς οὖν ἐκείνοις τὸ μαρτύριον ἦνυστο, κε-
λεύει καὶ πάντας συλληφθῆναι τοὺς ἀπὸ τὴν πόλιν
Χριστιανοὺς, καὶ μάλιστα ὅσοι τῶν ἄλλων ἦσαν ἐπι-
σημότεροι τὴν εὐσέβειαν, καὶ προτεθῆναι μὲν παρ'
αὐτῷ τὰ τῶν κολάσεων ὄργανα, ἔπειτα δὲ κατὰ
πρόσωπον ἐκείνου καὶ αὐτοὺς παραστήναι. Ὡν
ἰξυτάτα γενομένων αὐτὸς σοβαρῶ μὲν τῷ σχήματι,
σοβαρωτέρῳ δὲ τῷ φρονήματι· Παρ' ὑμῖν ἐστι
τοῦτο, καὶ ὑμᾶς κυρίους τοῦ πράγματος τίθεμεν,
τοῦ ἢ θύοντας ἀδεῶς ζῆν καὶ ἐλευθερίως, ἢ ἀπει-
θοῦντας ποικίλαις τιμωρίαις, εἶτα καὶ αὐτῷ θανάτῳ
δίδοσθαι. Ταῦτα τοῦ ἡγεμόνος εἰπόντος καὶ τῶν
ὀργάνων εὐθέως ὑποδειχθέντων αὐτίς, ἄνδρες τὸν
ἀριθμὸν ἑπτὰ καὶ τριάκοντα, ἄνδρες καὶ γυνώμας
καὶ ψυχὰς ἀήτητοι, τῶν λεγομένων καταγελῶντες,
τῶν ὀρωμένων πάντων ὑπερορῶντες, ἀλλήλους πα-
ραθαρβύραντες καὶ ὅτι μὴ μόνον εἰπόντες τοῦ δυσ-
σεβῶς ζῆν, ἀλλὰ καὶ τοῦ καλῶς ἐν εὐσεβείᾳ διαγεῖν
τὸ ὑπὲρ αὐτῆς τεθνάναι πολλῶ βέλτιον, εἰς μέσους
τοὺς κινδύνους πηδῶσι, καὶ τὸν καιρὸν εὐθέως
ἀρπάζουσι. Πλὴν οἱ μὲν ἄλλοι προθυμίας ἐπὶ τῆς

agnum vero descendebat admodum levis et subli-
mis: adeo ut illi quidem pondere laborarent, et
multo sudore circumfluere, lignum autem mane-
ret integrum, id serra minime attingente. Tandem
autem urgentibus et instantibus illis vehementius,
capsa quidem sua sponte aperitur: egreditur vero
athleta lætus et alacris, perinde ac si divinum
quoddam gaudium illius invasisset animum. Atque
eos quidem, qui circumstant, tam qui aderant,
ut supplicium sumerent, quam ut solum spectarent,
cepit omnes stupor et admiratio, et neque poterat
ullus eum tangere propter insigne miraculum.

XXVI. Martyr autem cum sensisset cursum sui
certaminis jam venire ad finem, et desuper audi-
visset vocem quamdam, eum ad bravia vocantem,
manus simul et mentem in cœlum tollens: Ago
tibi gratias, Domine Jesu Christe, inquit, quod
me, qui sum indignus, acceperis, et tua hereditate
et choro eorum, qui tibi placuerunt, dignatus sis.
Et nunc accipe animam meam in pace, et eam in-
troduc ad sacrum tuum altare, ineffabilis apud te
lætitiæ futuram participem. Hæc dixit, et cum se
undique Christi signasset signaculo, in manus il-
lius sanctam deponit animam. Tam facilem et tam
expeditam in rebus perplexis et dubiis invenit
viam ineffabilis Dei sapientia. Ecce enim qui ab
inimicis tam multis fuerat traditus suppliciis, et ex
iis nihil grave et molestum senserat, consentanea
et naturali morte excedit vita.

XXVII. Multum intercessit temporis, et Diocle-
tianus quidem tyrannice Romanum invadit impe-
rium: edictum autem rursus mittitur in omnes
partes, ut vel omnes sint cum eo participes im-
pietatis, aut pœnam mortis subeant. Arrianus ergo,
qui tunc erat præses Thebaidis, nihil cunctatus,
cum mox Asclam et Leonidem accepisset, qui cole-
bant et tuebantur pietatem, eos multis et magnis
subjicit tormentis; deinde etiam acerbissime eos a
vita liberat. Postquam vero fuit peractum ab illis
martyrium, jubet etiam omnes comprehendi Chri-
stianos, qui erant in civitate, et maxime qui erant
aliis pietate magis insignes, et ante ipsum quidem
poni instrumenta suppliciorum; deinde ipsos quoque
sisti ante illius faciem. Quæ cum celerrime facta es-
sent, ipse superbo quidem vultu, superbiore autem
spiritu: Hoc est, inquit, in manu vestra, et hanc
rem vestræ potestati permittimus, ut vel sacrifi-
cantes, secure vivatis et libere, ac si non parcatis,
variis dedamini suppliciis, et deinde etiam ipsi morti.
Hæc cum dixisset præses, et continuo tormenta
eis fuissent ostensa, viri numero triginta et septem,
viri et contentiis invicti et animis, ea quæ diceban-
tur irridentes, quæ cernebantur, omnia despicien-
tes, et sibi invicem animum addentes, cum hoc so-
lum dixissent, Non solum, quam impie vivere,
sed etiam, quam recte in pietate vitam degere,
pro ipsa mori esse satius, in media prosiliunt pe-
ricula, et tempus continuo arripiunt. Sed alii qui-
dem in eodem prompto et alacri animi studio, a l-

huc persistebant, neque quidquam illos conturbabat eorum quæ aderant.

XXVIII. Quidam autem, nomine quidem Apollonius, ordine vero lector, cum vidisset tormentorum formam et multitudinem, timore completur ejus animus, et dissolvitur promptum ejus animi studium. Cum autem duplex eum invasisset metus, unus quidem imminentium suppliciorum, alter autem abnegandæ impietatis, mediam inter utrumque ingreditur, ut neque animam daret dæmonibus, neque corpus lictoribus, sed ex æquo et illorum effugeret sacrificia, et horum cruciatus. Quemadmodum autem, jam parata est declarare oratio. Erat vir quidam stans prope illum, religione gentilis, nomine autem Philemon, arte tibicen, qui propter eam ab iis quidem qui habitabant in regione, vocabatur Choraules. Delectabat vero is quoque Arrianum, quando paululum laxatus a curis, aspiciebat ad voluptatem. Cum eum autem prope vidisset Apollonius, advocat, et pollicetur ei quatuor aureos, si pro illo sacrificet, et eum quidem liberet a tormentis, eos vero qui videbant, et ipsum Arrianum deciperet, dicens se Apollonium. Pareret his Philemon; et illius quidem vestem induens, et vultum, quoad ejus fieri potuit, operiens, pervenit ad sacrificium; Deus autem erat, qui hæc procurabat admirabiliter, et Philemonem quidem ad se attraheret per Apollonium; per Philemonem autem Apollonio texebat coronam martyrii, et sic per se invicem dans ambobus occasionem, ut ei familiares evaderent.

XXIX. Nam cum Philemonem tunc illuminasset, et, ut cum veste animum quoque mutaret, effecisset, fecit ut hoc ipsum esset, quod simulabat. Nam cum se quidem signo crucis signasset tanquam Christianus, ut in hoc quoque ostenderet Apollonium, profectus est recta ad ipsum præsidem. Ille autem cum eum vidisset, eos qui aderant rogabat, quisnam esset. Cum illi vero dixissent: Est quidem unus, ut videtur, ex Christianis: ille autem jussisset illico eum sacrificare, tunc Philemon, mente facilius mutata quam veste, et perinde ac reveritus esset id quod imitabatur, aut potius ei, quod est videri, ut esset etiam adjecisset, clara voce, quantum poterat, clamabat: Non sacrificet. Sum enim Christianus, Christi servus, Christi Dei vivi. Præses autem: Non vidisti paulo ante, inquit, qualia et quam multa perpassi supplicia Asclas et Leonides, deinde etiam morte suere condemnati? Hoc ipsum, inquit, fuit mihi occasio, quæ me impulit ad martyrium, quod Asclas et Leonides sic paulo ante decertarunt propter Christum, et maxime tolerantiam hinc percepi doctrinam, et argumentum fortitudinis. Et alioqui miraculum quod in illa navi tua illi nuper ostenderunt, quam, cum per medium fluminis alveum ferretur, sisterunt, quos non induxerit, ut se parent ad suscipiendum certamen pro pietate? Cum desperaret itaque præses se posse illum a sua traducere sententia,

Α αὐτῆς εἶχοντο, καὶ οὐδὲν τῶν παρόντων αὐτοῦς ἐθοροῦθει.

ΚΗ'. Εἰς δὲ τις τὴν κλῆσιν μὲν Ἀπολλώνιος, τὴν τάξιν δὲ ἀναγνώστης, τὰ τε εἶδη καὶ πλῆθη τῶν βασανιστηρίων ἰδὼν, φόβου τὴν ψυχὴν πληροῦται καὶ τὴν προθυμίαν ἐκλύεται· διττῷ δὲ φόβῳ κατελιγμένους τῷ μὲν προστάς ἐπηρτημένους βιάσωνους, τῷ δὲ πρὸς τὴν τῆς εὐσεβείας ἀρνησιν μέστην ἀμφοτέρων τρέπεται, ὡς μήτε τὴν ψυχὴν τοῖς δέμοις μήτε τὸ σῶμα τοῖς δημίους ἐκδοῦναι, ἀλλ' ἐπισησὶ καὶ τὰς τούτων θυσίας καὶ τὰς παρ' ἐκείνων τιμωρίας διαφυγεῖν. Τὸ δὲ ὅπως ὁ λόγος ἤδη δηλοῦν ἔτοιμος. Ἐτύχχανέ τις ἀνὴρ πλεσίον ἐκείνου ἑστώς Ἕλληνας τὸ σέβας, τὴν κλῆσιν Φιλήμων, τὴν τέχνην ἀολῆτης· ὁ δὲ διὰ ταύτην ἐκαλεῖτο μὲν τοῖς ἐπιχωρίοις Χοραυλῆς· ἔτερπε δὲ καὶ Ἀρρίανον ὁπίσταν καὶ οὗτος μικρὰ τῶν φροντίδων ἀπολυθείς. Τοῦτον ἐγγυὸς ἰδὼν Ἀπολλώνιος καλεῖ τε πρὸς ἑαυτὸν καὶ ὑπισχνεῖται χρυσοὺς τέσσαρας, εἰ ἀντ' ἐκείνου τὴν θυσίαν ὑπέλθοι, καὶ τοῦτον μὲν τῶν βιάσων βύσαιτο, τοὺς δὲ ὄρωντας δὲ καὶ αὐτὸν Ἀρρίανον ὡς αὐτὸς εἶη Ἀπολλώνιος, παρακρούσαιτο. Πείθεται τοῦτοις Φιλήμων, καὶ τὴν ἐκείνου στολὴν μετενδύς καὶ τὸ πρόσωπον ὡς ἐνῆν καλυψάμενος ἐχώρει πρὸς τὴν θυσίαν. Θεὸς δὲ ἄρα ἦν ὁ ταῦτα πραγματευόμενος παραδόξως, καὶ Φιλήμονα μὲν δι' Ἀπολλωνίου πρὸς ἑαυτὸν ἐπισπώμενος, διὰ Φιλήμονος δὲ Ἀπολλωνίῳ τοῦ μαρτυρίου πλέκων τὸν στέφανον, καὶ οὕτω ἀφορμὰς δι' ἀλλήλων ἀμφοτέροις διδοὺς τῆς πρὸς αὐτὸν οἰκειώσεως.

ΚΦ'. Περιεστράφας γὰρ τότε Φιλήμονι φωτισμὸν καὶ ὡς περ βίβα τῆ στολῆ καὶ τὴν ψυχὴν ἀμειψαί παρασκευάσας ταῦτό εἶναι πεποίηκεν, ὅπερ ἄρα καὶ ὑπεκρίνετο· σφραγισάμενος μὲν γὰρ οἷα Χριστιανὸς τῷ τοῦ σταυροῦ σημείῳ, ἵνα κἀν τούτῳ δείξῃ τὴν Ἀπολλωνίου, παρ' αὐτὴν εὐθέως τὸν ἡγεμόνα ἐχώρει. Ὁ δὲ τὸν ἄνδρα ἰδὼν, τίς οὗτος; ἠρώτα τοὺς παρεστῶτας. Ὡς δὲ οἱ μὲν, τῶν Χριστιανῶν, εἶπον, ὡς περ εἶκεν, εἰς, ὁ δὲ θύειν αὐτὸν παρακρήμα ἐπέταττε, τότε δὴ τότε Φιλήμων βῆεν ἢ τὸ ἐνδύμα τὴν γνώμην μεταβαλὼν καὶ ὡς περ ὁ ἐμίμειτο δυσωπηθείς ἢ τὸ δοκεῖν μᾶλλον καὶ αὐτὸ τὸ εἶναι προσθεῖς, λαμπρῶ ὡς εἶχεν ἀνέκραγε τῆ φωνῇ· Ὁὐ θύω, Χριστιανὸς γὰρ εἰμι, Χριστοῦ δούλος, Χριστοῦ τοῦ ζῶντος Θεοῦ. Καὶ ὁ ἡγεμὼν, Ὁὐ πρὸ μικροῦ ἑώρακας, εἶπεν, ἡλικίων καὶ ὄσων οἱ περὶ Ἀσκληῶν καὶ Λεωνίδην πειραθέντες κολάσεων, εἶτα καὶ θάνατον κατεκρίθησαν; Ὁ δὲ, Αὐτὸ μὲν ὄν τοῦτο, εἶπεν, καὶ ἀφορμὴ τοῦ μαρτυρίου μοι γέγονεν· ὅτι καὶ Ἀσκληῶν καὶ Λεωνίδης οὕτω πρὸ μικροῦ διὰ Χριστὸν ἠγωνίσαντο, καὶ μεγίστης ὑπομονῆς ἐντεῦθεν ἐδραπέδμησαν διδασκαλίαν καὶ καρτερίας ὑπόθεσιν. Ἄλλως τε καὶ τὸ θαῦμα ὁ περὶ τὴν σὴν ἐκείνοι ναῦν ἐπεδείξαντο φερομένην αὐτὴν διὰ τοῦ ποταμοῦ κατὰ μέσον τὸν πόρον στήσαντες, τίνας οὐκ ἂν ἀποδύσασθαι πρὸς τὸν αὐτὸν ὑπὲρ εὐσεβείας ἀγῶνα παρασκευάσει; Μεταπεισάει τοῖνον οὕτως αὐτὸν ἀπαγορεύων ὁ ἡγεμὼν, πρὸς τοὺς παρεστῶτας;

ἐπιστραφεῖς, Μεταπέμφσατέ μοι, φησ', τὸν Χοραυ-
λην Φιλήμονα ἰσως ὑπὸ τῶν αὐλῶν ἐκείνου καὶ τῆς
σειρήνης πρὸς ἡδονὰς ἀνεθείς ῥῶον ἂν οὕτω τὴν
μεταβολὴν γένοιτο· ἀγνοῶν πάντως ὁ μάταιος ὅτι
αὐτὸς οὗτος Φιλήμων ἦν καὶ τῇ αὐτῇ γλώττει
χρῶμενος, πλὴν ὅσον πρότερον μὲν ὑπὸ λύρῃ καὶ
αὐλῆς, τότε δὲ Πνεύματι θεῷ φειγγόμενος.

Α'. Πάσης τοίνυν σχεδὸν τῆς περὶ αὐτὸν τάξεως
τὸν δῆμον περιελθούσης καὶ οὐδαμοῦ Φιλήμονα
δινηθείσης εὗρεν, ὁ ἡγεμῶν, Τὸν ἀδελφὸν ἐκείνου
θέωνα, ἔφη, μετακλητέον, καὶ αὐτὸς ἐνθα πάντως
Φιλήμων ἐστὶ διδάξει. Ἐπεὶ δὲ καὶ θεῶν πάρεστι
μηδὲν ἐκεῖνος; εἰδὼς, οἷος, εἰη σκοπὸς τῷ Φιλήμονι,
οὗτος, εἶπε, Φιλήμων, δεῖξας τὸν ἀδελφόν. Εὐθύς
οὖν ὁ ἡγεμῶν ἀνακαλύπτειν αὐτοῦ τὴν ὄψιν ἐκέλευε,
καὶ ἰδόντι γελᾶν μὲν αὐτῷ ἔφη τερπνόν τι καὶ
ἀνετον νομίσαντι πάντως εἰς γέλωτα τοῦτο θέσθαι
Χριστιανῶν τὸν Φιλήμονα καὶ παρὰ τοῦτο καὶ τὸ
προσωπεῖον ἐκεῖνο περιβαλέσθαι, ἵνα καὶ ἄλλοις πα-
ρίη γελᾶν. Ἐἶτα τὸ μὲν δρᾶμα καὶ τὴν ὑπόκρι-
σιν ἀπορρίπτειν ἐπέτατε, προσελθόντα δὲ σὺν ἐκείνῳ
θύειν. Ἐπεὶ δὲ Φιλήμων τοῦναντίον ἔφασκε μᾶλλον
τῷ μὲν Χριστῷ λατρεύειν ταῖς ἀληθείαις, τὰ δὲ τῶν
ἐταίρων θεῶν ἐν παιδιᾷ καὶ γέλωτι τιθεσθαι, πολλὴ
ἐκπληξίς εἶχε καὶ ἀπορία τὸν δικαστήν. Ἐμβλέψας
οὖν πρὸς Φιλήμονα, Πρὸς αὐτῆς, ἔφη, τῆς ὑγείας
Ῥωμαίων ἀληθῆ τὰ παρόντα, Φιλήμον, ἡ χλαύη
Χριστιανῶν καὶ μυκτήρ; Ὁ δὲ, Οὐ τὴν ὑγείαν ἐγὼ
τὴν Ῥωμαίων, ἀλλ' αὐτὴν ἄνυμι, ἔφη, τὴν ἐμαυ-
τοῦ σωτηρίαν καὶ τὸν ἐμὸν δεσπότην καὶ βασιλέα
Χριστὸν, οὐ γέλως, οὐ παιδιὰ, οὐ πλάσμα, οὐ με-
νοῦν τὰ ὀρώμενα, ἀλλὰ καρδίας μεταθέσις ἀληθῆς,
καὶ πρὸς Χριστὸν πίστις ἀψευδής· ἀτὴ καὶ ὑπὲρ
τούτης ἐγὼ τῆς ὁμολογίας οὐχ ἕνα μόνον, ἀλλὰ
καὶ μυρίους, εἰ οἶόν τε, θανάτους ἀποθανεῖν
ἐτοιμος.

ΑΑ'. Ὀργῆ; ἐπλήρωσε ταῦτα τὸν ἡγεμόνα, καὶ
πρὸς τοὺς περιετώτας ἐπιστραφεῖς ἐπυθάνετο Φι-
λήμονα παραχρημα κτείνειν οὕτω φανερώς ἐξυβρι-
κῶς πρὸς τοὺς θεοὺς καὶ ἀσεβῆ ἐπίσημον ἀποδοξί-
μενον, ἢ χρόνον παρασεῖν εἰς ἐπίσχεψίν τε καὶ
μεταμέλειαν τοῦ γεγεννημένου. Ὁ μὲν οὖν δῆμος
(ἰσχυρῶς γὰρ εἶχε πῆθος αὐτοὺς Φιλήμονος καὶ πά-
τις τῆς ἐκείνου γλώττης καὶ τῶν αὐλῶν ἐξεκρέμιντο)
αὐτίκα μάλ' ἤξιον τὸν ἡγεμόνα μὴ ἀπολλύναι λέ-
γοντες τὴν κοινὴν τῆς πόλεως ἡδονήν. Ὁ δὲ τὸν τόνον
αὐτῷ καὶ τὴν προθυμίαν ἐλκῦσαι βουλόμενος, Ὀργῆς,
ὦ Φιλήμον, εἶπεν, ὅπως σου καὶ τὸ πλήθος ἴαν ἐρω-
τικῶς περιέχεται, καὶ κοινὴν μὲν σε κλοῦσιν ἡδε-
νῆν, κοινὴν δὲ νομίζουσιν εὐφροσύνην; Σὺ δὲ κἄν
γούν τοῦ παρ' αὐτῶν κρήτου καὶ τῶν ἐπιπλῶν ἐπι-
μνησθεῖς καὶ σαυτῷ καὶ τούτοις τὰ εἰθισμένα ποιῶν
τοῖς σωτήρι θύσον θεοῖς. Ἴδου γὰρ καὶ ἡ μέγιστη
μετὰ μικρὸν τελεῖται πανήγυρις, ἐν ἣ φιλοτιμότερον
ᾄσεις, καὶ σὺ μὲν ἡσθήσῃ τὴν ψυχὴν τοῖς παρὰ τού-
των ἐπαίνοισι, ἡμῶν δὲ θέλξεις τὴν ἀκοήν τοῖς αὐλι-
μασι. Πρὸς ταῦτα Φιλήμων, Ἡ πανήγυρις αὕτη, φη-
σιν, ὁ ἡγεμῶν, τῆς ἐκεῖθεν ἀναμνησκει με πανα-
γύρειω; ἢ δὲ φιλοτιμία τῆς μουσικῆς εἰς φαντασίαν

Mibi, inquit, accersite Choraulem Philemonem :
fortasse tibi arum illarum dulcedine delinitus, fa-
cilius mutabitur, ignorans omnino stultus, hunc
ipsum esse Philemonem, et eadem lingua utentem
nisi quod prius quidem Iyra et tibiis, tunc autem
divino loquebatur Spiritu.

XXX. Cum ergo tota fere cohors ejus apparito-
rum obiret populum, et nusquam posset invenire
Philemonem : Illius, inquit, frater Theon est accer-
sendus. Ipse enim omnino dorebit, ubi sit Phil-
mon. Cum autem adfuisset Theon, ille nihil sciens,
qualis esset scopus Philemonis : Illic est, inquit,
Philemon, ostendens fratrem. Statim ergo jussit
præses eum aperire faciem, et cum vidisset, ve-
hementer quidem cœpit et profuse ridere, arbitrans
Philemonem hoc omnino facere ut rideret Chris-
tianos : et ideo illam eum induisse personam, ut
alios quoque moveret ad risum. Deinde illum qui-
dem jussit actum deponere et simulationem, ac-
cedentem vero cum illo sacrificare. Postquam au-
tem contra dixit Philemon, se Christo quidem re-
vera servire, illius autem deos habere pro ludo et
ridiculo : judicem magnus invasit stupor et dubi-
tatio. Intuens itaque Philemonem, Per ipsam, in-
quit, Romanorum salutem, verane sunt quæ in
præsentia, o Philemon, a te sunt, an comparata
ad irridendum et ludificandum Christianos ? Ille
vero, Non Romanorum, inquit, ego, sed meam
ipsius juro salutem, et Dominum meum et regem
Christum, non esse irrisionem, nec lusionem, nec
fictionem quæ videntur, sed veram cordis mutatio-
nem, et fidem esse in Christum certissimam : et
me pro hoc confessione, non unam solam, sed in-
numerabiles, si fieri posset, paratum esse subire
mortes.

XXXI. Hæc ira implere præsidem : et conver-
sus ad eos qui circumstabant, rogabat, an oportet
protinus occidere Philemonem, qui deos aperte
tanta affecerat contumelia, et evasisset tam insi-
gniter impius, an ei tempus præbere ut deliberaret,
et ejus quod fecerat, duceretur poenitentia. Atque
populus quidem (Philemonis enim magno tegebatur
desiderio, et pendebant omnes ab illius lingua et
a tibiis) rogavit protinus præsidem, ne perderet
communem voluptatem civitatis. Ille autem volens
ejus solvere constantiam, et promptum animi stu-
dium : Vides, inquit, o Philemon, quanto tui amo-
re tenetur populus, et quemadmodum communem
te vocat voluptatem, communem autem existimat
lætitiam ? Tu ergo saltem eorum plausus et laudum
memor, et faciens quæ sunt et tibi et iis consueta,
sacrifica diis servatoribus. Ecce enim maximum
festum mox peragitur, in quo tu quidem præclaro
canes, et eorum laudibus tibi oblectabitur animus :
aures vero nostras cantu tibiæ demulcebis. Ad hæc
autem Philemon : Hoc, inquit, festum, o præses,
mibi in memoriam revocat festum, quod illic agi-
tur ; honor vero et laus musicæ facit, ut visione

apprehensam angelicam hymnodiam. Scias ergo fore, ut frustra labores, si me coneris a mea dinovere sententia : neque vero solum nihil proficies, sed etiam majus mihi in Christum accendes desiderium. Præses autem : Sed etsi omnia, ut dixisti, molesta et gravia propter Christum sustineris, quid hinc lucrifacies? Neque enim, etsi omnia pati elegeris, res tibi succedet ad martyrium. Nam neque factus es omnino Christianus, neque accepisti baptismum, convenienter illorum legibus.

XXXII. Hoc postquam audivit Philemon, exclamavit : O ignem spiritalem, qui accensus es in meis præcordiis, quantum tibi debeo, o præses, quod me etiam invitum maximis affectis beneficiis, sacrum baptismum in memoriam revocans. Hæc cum dixisset præsidi, stetit in media turba, et : Rogo vos, vehementer exclamavit, si quis inter vos præest Christianis, et contemnit tormenta propter pietatem, adsit cito, et me divino impertiat baptismate. Postquam autem vidit omnes victos timore, et qui, ut tempus postulabat, nihil poterant facere juveniliter, dolore animi cruciatus, et continuo in vocem erumpens cum calidis lacrymis : Deus meus Christe, inquit, qui me benigne aspiciens, a profundo errore me revocasti, ne sic me despicias, divinum baptismum minime assecutum. Sed quo vis modo ostende mihi sacerdotem et aquam, a quo et in qua, similiter atque alii Christiani, baptizabor. Cum sic dixisset, nubes desuper continuo descendens, cum eum stantem medium in orbem comprehendisset, baptizavit. Deinde nubes quidem sursum ascendit. Ille autem, omnibus videntibus, fluente cælesti baptizatus : Vobis, inquit, omnibus videre licuit, qui Christiani quidem estis, nondum autem vultis manifestam esse vestram pietatem, quemadmodum cum nullus utique ad me ausus esset accedere, ipse veniens aperte Dominus, me maximo dono imperiit baptismatis. Videte ergo, et turpi ac illiberali timore liberemini. Quinetiam tu quoque aspire, præses, relicta, quæ nihil habet utile insaniam : cognosce, cuinam Deo te ipsum absque ratione feceris inimicum, et quemadmodum, eo iudice, sis luiturus pœnas

XXXIII. Cum martyr sic esset locutus, præses neque ea quæ vidit admirabilia, omnino attendens (res enim plane cæca, est vitium) : Hæc quidem, inquit, mitte, o Philemon. Nihil enim est aliud, nisi solum oculorum deceptio et præstigiam. Tu autem dic, quanam de causa res despicias adeo dulces, ut neque tuarum tibi arum ullam ducas rationem, neque maximum nostrum festum vel tantillum veniat in mentem, neque ullum totius populi te capiat desiderium : qui postquam venerint quidem in theatrum, te autem non adspexerint concinne et modulate canentem, sed alium pro te sumentem tibias, quantum, putas, lugebunt, modorum tuorum recordantes, et tuæ illicentis sua-

Α τῆς ἀγγελικῆς ἄγει με ὑμνωδίας. Ἴσθι τοιγαροῦν ὅτι ἀπρακτα ποιήσεις ἐμὲ μεταπέσειν ἐπιχειρῶν· καὶ οὐ μόνον οὐδὲν ὀνήσεις, ἀλλὰ καὶ πλεονά μοι πρὸς Χριστὸν ἀνάψεις· τὸν πόθον. Καὶ ὁ ἡγεμῶν· Ἄλλ' εἰ καὶ πάντα, ὡσπερ ἔφη, διὰ Χριστὸν ὑποστήσῃ τὰ λυπηρὰ, τί τὸ κέρδος ἐντεῦθεν ἔξεις; Οὐδὲ γὰρ εἰς μαρτύριόν σοι τὸ πρῶγμα, κἂν πάντα ἔληπαθεῖν, ἀποθήσεται· ἐπεὶ οὕτε Χριστιανὸς ὄμως γέγονας οὔτε μὴν κατὰ τοὺς ἐκεῖνων νόμους τὸ βάπτισμα ἐλήψας.

ΒΒ'. Τοῦτο Φιλήμων ὡς ἤκουσεν, ἢ τοῦ πνευματικοῦ πυρὸς, ἀνεδόκησεν, ὃ ταῖς ἐμαῖς φρεσὶν ὑπαντήσας· ὡς πολλὰς ὄφειλά σοι τὰς χάριτας, ἡγεμῶν, ὅτι με καὶ ἄκων οὕτω τὰ μέγιστα εὐηργέτηκας ἱεροῦ βαπτίσματος ἀναμνήσας. Ταῦτα πρὸς τὸν ἡγεμόνα φηγεγῆμενος ἐν μέσῳ τῶν δῶλων ἔστη, καὶ, Δέομαι ὑμῶν, ἀνέκραγεν ἰσχυρῶς, εἰ τις ἐν ὑμῖν Χριστιανῶν εἴη προσετηκῶς καὶ βατῶνων καταφορῶν διὰ τὴν εὐσέβειαν, παρίτω τὸ τάχος καὶ βαπτίσματός με τοῦ θεοῦ μεταδίδωτω. Ὡς δὲ πάντας ἑώρα δέει νικωμένους καὶ μὴδὲν τοῦ καιροῦ δρᾶσαι δυναμένους νεανικώτερον, λύπη συγχυθεὶς τὴν ψυχὴν καὶ φωνὴν αἴρων, εὐθέως μετὰ θερμῶν τῶν δακρύων, Ὁ Θεός μου, ἔφη, Χριστέ, ὃς εὐμενὲς μοι βλέψας τῆς βαθείας πλάνης ἀνεκαλέσω με, μὴ οὕτω με περιόλης τοῦ θεοῦ βαπτίσματος ἀκοινωνήτων, ἀλλ' ὃν βούλει τρόπον ὑπέδειξέν μοι καὶ ἱερέα καὶ ὕδωρ παρ' οὗ καὶ ἐν ᾧ τοῖς ἄλλοις ὁμοίως Χριστιανοῖς βαπτισθήσομαι. Οὕτω, εἰπόντος νεφέλη ἄνωθεν εὐθεὺς ὑποκαταβᾶσα καὶ μέσον αὐτὸν ἔστηκότα κύκλῳ περιλαβῶσα ἐβάπτισεν. Εἶτα ἡ νεφέλη μὲν ἀνεῖσι πάλιν· ὃ δὲ ὑπὸ τοῖς ἀπάντων ὀφθαλμοῖς οὐρανίῳ νάματι βαπτισάμενος, Ὁρᾶν ὑμῖν, ἔφη, πρόκειται· πάντες οἱ Χριστιανοὶ μὲν ἔστε, οὕτω δὲ καὶ δῆλοι τὴν εὐσέβειαν εἶναι βούλεισθε, ὅπως οὐδεὶς ὑμῶν οὐδὲ προσελεθεῖν μοι τάχα θαρσύναντος αὐτὸς ἐπιφανῶς ἔλθῶν ὁ Δεσπότης τῆς μεγίστης μοι τοῦ βαπτίσματος ἐκοινωνήσας δωρεᾶς. Ἴδτε τοιγαροῦν, καὶ φόβου καὶ δειλαίας τῆς ἀγενοῦς ἀπαλλάγητε. Καὶ σὺ δὲ, περιθλεπτε ἡγεμῶν, μανίας οὐδὲν ἐχούσης λυσίτελης ἀποστάς, γινώθι τίμη Θεῷ σεαυτὸν ἀλόγως ἐξεπολέμωσας, καὶ ὅπως ὑπ' αὐτῷ δικάζοντι μέλλεις τὴν κόλασιν ὑποσχεῖν.

ΔΔ'. Οὕτω φηγεγῆμενος τοῦ μάρτυρος ὁ ἡγεμῶν μῆτε τούτοις οἷς ἤκουσε μῆτε οἷς εἶδε παραδόξοις ὄμως προσσχῶν (τυφλὸν γὰρ ἀκριδῶς ἡ κακία). Ταῦτα μὲν, εἶπε, Φιλήμον, ἔᾶν· οὐδὲν γὰρ ὅτι μὴ ὀφθαλμῶν ἀπάτη μόνον καὶ τερατεία· σὺ δὲ ὅτου χάριν ἠδέων οὕτω πραγμάτων ἀμελῶς ἔσχες· εἰπέ, ὡς μῆτε τῶν οἰκείων αὐτῶν ἡμέδνα λόγον ποιεῖσθαι μῆτε τῆς μεγίστης ἡμῶν ἑορτῆς μὴδ' εἰς βραχεῖαν ἀνάμνησιν ἐρχεσθαι, μῆτε τοῦ σύμπαντος τούτου πλήθους πόθον λαμβάνειν, οἷς ἐπειδὴν ἀφίκωνται μὲν εἰς τὸ θέατρον, σὲ δὲ μὴ θεάσωνται τὸ ἐμμελὲς ἐκεῖνο καὶ γλαφυρὸν ᾄδοντα, ἀλλὰ τοῦς αὐλοῦς· ἕτερον ἀντὶ σοῦ λαθόντα, πόσα δοκεῖς ἀνομιώζουσι τῶν σῶν μεμνημένοι μελῶν καὶ τῆς γλυκειᾶς ὄντως ὑγῆς τε

καὶ χάριτος; Ἀλλὰ ταῦτα ὁ ἡγεμὼν γυναιξὶ μᾶλλον ἢ ἀνδράσι προσήκοντα λέγων, καὶ κολακεία δουλοπρεπεῖ διαφθεῖρειν ψυχῆς εὐγένειαν προσέδμενος. Φιλήμονι δὲ τοσοῦτον ἐμέλησε τῶν βήθωντων ὡς, ἐπεὶ ἔγνω τὸν ἡγεμόνα οἰοῦναι τι δέλεαρ αὐτῷ προτινόντα τοὺς αὐλοὺς καὶ οὕτως αὐτὸν θηρεῦσαι πειρώμενον, ἔδειτο θερμοτάτα τοῦ Θεοῦ πῦρ κατὰ τῶν αὐλῶν ἀφελῆναι καὶ τέφραν αὐτοῖς ἀποφῆναι καὶ κόνιν, Εἰσάκουσόν μου καὶ νῦν, λέγων, Κύριε βασιλεῦ, καὶ ὡσπερ ἐπ' ἐμὲ ὕδωρ, οὕτω καὶ ἐπὶ τοὺς ἐμούς αὐλοὺς πῦρ ἐλθέτω καὶ καταφαγέτω αὐτοὺς, οὗς ἐπὶ τῷ σὸν μαρτύριον καὶ ταῖς χερσίν ἔχων παρεθέμην Ἀπολλωνίῳ. Ναί, Δέσποτα Ἰησοῦ, ἵνα μηδέν μου τῆσδε τῆς ματαιοτεχνίας ὑπολειφθῆ ἑλπίσαν, μηδέ τις ἰδῶν τῶν ἀπίστων, Οὗτοι, ἀνεῖποι, Φιλήμονος αὐλοῖ.

ΑΔ'. Οὕτω τέλος ἐλάμβανεν ἡ εὐχὴ, καὶ σκηπτὸς μὲν ἐπὶ τὰς Ἀπολλωνίου χεῖρας καθέτο· καὶ τῶν χειρῶν μὲν παραβέξως ἄγαν ἀπέσχετο, κατέφλεξε δὲ τοὺς αὐλοὺς καὶ εἰς χοῦν αὐτοῦς καὶ κόνιν εὐθέως διέθηκε, καθάπερ τινὸς τὸν σκηπτὸν περιάγοντος, καὶ τῶν μὲν χρῆν ἀπέσχεσθαι, τῶν δὲ ἄψασθαι διαδεσκύνοντος. Ἐντευθεν ἀμφοτέρω καταρωοῦτο ταῦτα· Φιλήμονι μὲν γὰρ ἡ εὐχὴ πείρα εἶχε καὶ εἰς ἔργον ἐξέβηκεν, Ἀπολλωνίῳ δὲ ἤδη θύρα πρὸς τὸ μαρτύριον ὀδηνοίετο. Θέων γὰρ ὁ Φιλήμονος ἀδελφὸς εὐθέως, ὡσπερ ἐκ τινος ἀποτολῆς δραμῶν, πάντα τοῦ δράματος γνωρίζει τῷ ἡγεμόνι, ὅπως τε Φιλήμονι τὴν οἰκείαν στολὴν περιέβαλεν Ἀπολλώνιος, ὅπως τε αὐτ' ἐκείνου χωρήσει πρὸς τοὺς ἀγῶνας, αὐτὸν παρεσκευάσει, καὶ ὡς αὐτὸς οὕτος; εἴη τῆς ἐκείνου διαφθορᾶς αἰτιώτατος. Ἄγεται οὖν αὐτίκα καὶ Ἀπολλώνιος, ὃ μανικόν τι καὶ ἄγριον ἐμβλέψας Ἀρριανός· Τί τοῦτο, φησὶ, μαρῶτατα πάντων ἀνθρώπων, ὃ καὶ ἡμᾶς καὶ τὴν πόλιν καὶ τούτων τὸν δειλαῖον εἰργασαί; ὅτι περ ἀπονοήξ μὲν καὶ θεῶν καὶ νόμων ὑπερφρονῶν, δειλίᾳ δὲ τὰς βασάνους ἐκκλίνων, ἡμεψᾶς τε πρὸς αὐτὸν τὴν ἐσθῆτα καὶ μαγγανείᾳ τινὶ τὴν αὐτοῦ καρδίαν διέτρεψας, μεγίστης ἠδονῆς τὴν πόλιν ἀποστρέψας. Ἐδεῖ σε τοίνυν, εἰ τὰς κολάσεις οὕτως ἐδεδοίκαίς, ἐμὸν προσελθόντα τὴν γνώμην ἀποκαλύψαι. Ἐγὼ δὲ σε πάντως ἀνήκα ἀν νόμοις φιλάνθρωπίας πεσθόμενος· καὶ οὕτε ἀν αὐτῆς πράγματα εἶχες, οὕτε ἐτέροις παρεῖχες, ἀλλὰ δέους καὶ κινδύνων ἀπαλλαγείς ἀδεῶς ἐξῆς καὶ ἀπραγμόνης.

ΑΕ'. Ταῦτα τοῦ ἡγεμόνος εἰπόντος ὑπολαβὼν Ἀπολλώνιος· Ὅτι μὲν εὐλόγως ἡμᾶς διαλοιοδρῆ καὶ ὕβρει πλύνεις, οὐδὲ αὐτὸς ἀν ἀνείποιμι πρώτος ἑμαυτοῦ κατήγορος ὢν· πλὴν οὐχ ὅτι τοσοῦτον ἀγαθὸν ἐκείνῳ κατέστην αἰτίος, ἀλλ' ὅτι μὴ πολλῷ πρότερον ἑμαυτῷ· καὶ οὐχ ὅτι οὕτος τὴν ἐμὴν ἐσθῆτα ἐνέδου, ἀλλ' ὅτι ταύτην ἐπενδύθη αὐτός. Ὅμως ἐπεὶ εἰ αὐτῆς ἀμφοτέροι σωτήριον ἀληθῶς ἐν ἑμῶν κρῖμασιν οἷς οἶδεν ὁ ἀψευδῆς Θεὸς ἐνδεύμεθα, ἴσθι σαφῶς ὡς οὕτε Φιλήμων τὸ μετὰ ταῦτα οὕτε μὴν Ἀπολλώνιος θεοῖ; οὕσομεν. Ἀλλ' εἰ καὶ πρότερόν σοι δειλίᾳ ὑπέσχετο γραφῆν, νῦν μεγίστην καὶ φανεράν ἐπιδειξομαι τὴν ἀνδρείαν. Πρὸς ταῦτα θυμοῦ πνεύτας Ἀρριανός αὐτὸν μὲν μείζοντι

A vitatis et gratiæ? Sed hæc quidem præses, quæ magis feminis, quam viris conveniunt, servilibus blanditiis volens corrumpere generosum animum. Philemoni autem tantæ curæ fuerunt ea quæ dicta sunt, ut postquam cognovit præsidem ei tibias tanquam escas proponentem, et sic eum conantem illicere, Deum rogavit ardentissime, ut ignem immitteret in tibias, et eas in cinerem redigeret et pulverem: Exaudi me nunc quoque, dicens, Domine rex, et quomodo supra me aqua, ita etiam supra meas tibias veniat ignis, et eas devoret, quas, ad tuum currens martyrium, deposui apud Apollonium. Ita, Domine Jesu, ut vani hujus mei artificii nullæ remaneant reliquiæ, neque eas videns quispiam ex infidelibus, dicat: Hæc sunt tibias Philemonis.

XXXIV. Nondum finitæ erant preces, et descendit quidem fulmen supra manus Apollonii, et a manibus quidem abstinuit admirabiliter, combussit autem tibias, et eas continuo rededit in pulverem et cinerem: perinde ac si fulmen circumduceret quispiam, et a quibusnam quidem abstinere, quænam vero tangere oporteat, ostenderet. Hiuc utraque successerunt. Nam et Philemonis votum deductum est ad effectum; Apollonio autem jam aperta erat janua ad martyrium. Nam Theon fratrem Philemonis, tanquam ab aliquo missus, currens omnem rem gestam significat præsidi, quemadmodum Philemonem sua veste induit Apollonius, et quemadmodum effecerit, ut pro illo adiret ad certamen, et ut fuerit ipse præcipua causa illius exitii. Adducitur ergo mox quoque Apollonius. Quem torvo et furioso vultu intuens Arrianus: Quid hoc est, inquit, o omnium hominum sceleratissime, quod fecisti et nobis, et civitati, et huic misero: quod propter arrogantiam quidem deos et leges despiciens, metu autem tormenta declinans, cum eo mutasti vestem, et quibusdam maleficiis cor ejus pervertisti, privans civitatem maxima voluptate? Oportebat, si sic timebas supplicia, ad me accedere, et tuum animum aperire. Ego vero omnino id tibi remissem lege humanitatis et neque tibi fuisset exhibitum negotium, neque tu exhibuisses aliis: sed liberatus a metu et periculis, secure vixisses, et sine ulla molestia.

XXXV. Hæc cum dixisset præses, excipiens Apollonius: Quod nos quidem contumeliis et maledictis jure insecteris, ne ipse quidem contradixerim, ut qui me ipsum primus accusem: verum non ideo, quod tantorum bonorum illi causa fuerim, sed quod non mihi multo prius: et non quod ipse meam vestem induerit, sed quod ego vestem illius induerim. Quoniam tamen per ipsam ambo salutari indumento induti sumus, iis judiciis, quæ verus novit Deus, certo scias, neque posthac Philemonem, neque Apollonium diis sacrificaturos. Quod si prius timiditatis a te sum accusatus, nunc maximam et apertam ostendam fortitudinem. Propter hæc iram spirans Arrianus, ipsum quidem

jubet majoribus reservari cruciatibus, Philemoni autem a tribus militibus fortiter cædi oculos. Cum vero populus ea quæ fiebant, ægre tulisset, et clamaret, ut milites ab eo abstinerent (moleste enim ferebant illum pati, qui eos voluptate affecerat), dicebat præses: Tui saltem modo miserere, Philemon. Sin minus, at populi quidem, cujus pro te acerbè discernuntur viscera. Te enim oportet considerare, quod si te tam parvum et leve subeunte supplicium, ostendunt tantam animi perturbationem: quid fiet, si majoribus malis afficiaris? Ego enim, ut tibi quoque meam mentem aperiam, non temere possum credere tuis quæ videntur: sed hoc mihi das conjiciendum, quod populi volens in te amorem experiri, simulasti te esse Christianum, et diis sacrificare recusasti. Si ergo hæc est vera causa tuæ mutationis, et pulchre nosti, quantum tibi bene velit populus, et quemadmodum, cum tibi cæditur facies, ipsi corde et animo magis afficiuntur, sacrificia tu quoque, Philemon, et quem ex incussis tibi colaphis acceperunt dolorem, leni per gaudium, quod postea consequetur. Prandeamus in templo Serapidis, et lætitia maxima fruamur et deliciis.

XXXVI. Philemon autem judici: Mihi quidem, inquit, cæna parata est in cœlis; ad populum vero conversus: Cur, inquit, si ego cædar, vobis est molestum? Atqui quando eram Choraulæ, multi nos seriebant adulatorem: et nonnunquam faciebant etiam pejora et graviora; vos autem suaviter et profuse ridebatis, eamque rem vos revera esse vestras putabatis delicias. Sed nunc consentaneum est, vestrum dolorem esse lætitiā et gaudium angelorum: quorum lætitiā est mihi magnæ curæ, et quos ego volo per me delectare, cum sim Christianus, et colam pietatem. Hæc cum audisset præses, et de Philemone omnem spem abjecisset, tunc in eum graviora aggreditur supplicia: et Philemoni et Apollonio jubet perfodi talos, et funes eis alligari, et sic per totam civitatem duci martyres. Cum cito autem factum fuisset, quod jusserat, eos rursus jubet ad se adduci. Qui cum essent adducti, propius accedens ad Philemonem: Vides, inquit, o Philemon, quam sint gravia et molesta, quæ inferuntur, supplicia? Ubi est autem vobis invictus ille Deus, et cur non vos a præsentī liberavit calamitate? Ad hæc Philemon: Nondum nosti, inquit, Arriane, quemadmodum non verbis solum, sed etiam factis ostendimus fortitudinem, et tormenta vicimus experientia? Nostri vero Dei virtutis multa quidem etiam alia vidisti in nobis signa: aquam de cœlo, ignem de cœlo, ne dicam ea quæ vidisti per Asclam et Leonidam. Quod si etiam plura quæris, ego tibi quoque alia ostendam; primumque tibi quasi in imagine exponam quomodo ab illo salvamur. Hæc cum dixisset, petit ut sibi construatur quidam ocnus aeneus, significat vero apud eos, qui in ea regione habitant, hoc vocabulum, speciem quendam currus muliebris.

κελεύει τιμωρίας ταμειυθῆναι, Φιλήμονα δὲ ὑπὸ τριῶν εὐτόνωσ στρατιωτῶν τὰς ὄψεις ραπίζεσθαι. Τοῦ δήμου δὲ τοῖς γινομένοις περιπαθήσαντος καὶ ἀπέχεσθαι αὐτοῦ βρωῶτος τοὺς στρατιώτας (λελύπηγτο γὰρ τοῦτου πάσχοντος ἐξ οὐπερ ἤδονάς εἶχον ἐκεῖνοι), ὁ ἡγεμῶν, Κἄν ἄρτι σεαυτὸν, εἶπε, Φιλήμον, ἐλέησον· εἰ δ' οὖν, ἀλλὰ τὸν δῆμον πικρῶς ὑπὲρ σοῦ τὰ σπλάγχνα διακοπτόμενον· λογίζεσθαι γὰρ σε χρὴ ὡς, εἰ καὶ κούφην οὕτω καὶ μικρὴν ὑπέχοντος τιμωρίαν, τοιαύτην ἐπιδείκνυνται περιπάθειαν, τί ποτε ἂν ὅστωι πάθοιεν, μείζοσιν ἐκδοθέντος κακοῖς; Ἐγὼ γάρ, Ἰνα σοὶ καὶ τὴν ἐμὴν ἐκκαλύψω γνώμην, οὐδὲ πιστεύειν ἀπλῶς ἔχω τοὺς ἑρωμένους· ἀλλ' ἐκεῖνό μοι δίδως ὑπονοεῖν ὡς ἄρα τὸν περὶ σὲ τῆς πόλεως γυμνάσαι πόθον βουλόμενος τὸ Χριστιανὸν ὑπεκρίθης καὶ θύειν τοὺς θεοὺς ἀπηγύρευκας. Εἴπερ οὖν αὕτη σοι τῆς μεταβολῆς ἡ ἀληθὴς αἰτία, καὶ ἀκριβῶς ἔγνωσ ὅσον ἐπὶ σοὶ τοῦ δήμου τὸ φίλτρον, καὶ ὅπως σου ραπιζομένου τὰς ὄψεις αὐτοὶ τὴν καρδίαν μᾶλλον καὶ τὰς ψυχὰς πάσχουσιν, ὅσων καὶ αὐτῶν, Φιλήμον, καὶ τὴν ἐπὶ τοῖς ραπίσμασι λύπην αὐτῶν διὰ τῆς μετὰ ταῦτα χαρᾶς παραμύθησαι. Ἀριστοποιηθῶμεν ἐν τῷ Σεραπεῖω, καὶ μεγίστης ἄμα καὶ τρυφῆς, καὶ ἡδονῆς ἀπολαύσωμεν.

ΛΓ'. Καὶ ὁ Φιλήμων πρὸς μὲν τὸν δικαστὴν, Ἐμοὶ τὸ δεῖπνον, εἶπεν, ἐν οὐρανοῖς εὐτρεπίζεται· πρὸς δὲ τὸν δῆμον ἐπιστραφεὶς, Ἵμῖν δὲ ὄτου χάριν ἐμοῦ ραπιζομένου λύπη, φησὶ, καίτοι ὀπηνίκα Χοραυλῆς ἦν, ἔπειτον εἰς ἡμᾶς πολλοὶ τῶν κολάκων· ἔστι δ' ὅτε καὶ χεῖρω καὶ βαρύτερα διεπράττοντο ὑμᾶς δὲ πλατὺ μᾶλλον καὶ ἡδιστον ἐγελάτε, καὶ τὸ πρᾶγμα τρυφῆν οἰκίαν ἀτεχνῶς ἐνομιζετε. Ἀλλὰ νῦν οἰκε τὴν ὑμετέραν λύπην χαρὰν ἀγγέλιον εἶναι καὶ ἡδονὴν, ὧν ἐμοὶ σφόδρα μέλει τῆς εὐφροσύνης καὶ οὐδ' ἐγὼ τέρπειν δι' ἐμαυτοῦ βούλομαι, Χριστιανὸς ὢν καὶ εὐσεβείας μεταποιούμενος. Τοῦτον ὁ ἡγεμῶν ἀκούσας καὶ τέλειον ἀπογνοὺς τὸν Φιλήμονα, τότε δὴ καὶ βαρύτερων κατ' αὐτοῦ κολάσεων ἀπεται, καὶ κελεύει διατηρηθῆναι Φιλήμονι καὶ Ἀπολλωνίῳ τοὺς τῶν ποδῶν ἀστραγάλους σχοίνους; τε αὐτῶν ἐκδεθῆναι, καὶ οὕτω διὰ πάσης τῆς πόλεως τοὺς μάρτυρας ἔλκεσθαι. Θᾶττον δὲ τελεσθέντος τοῦ ἐπιτάγματος παρίστησι καὶ πάλιν αὐτοὺς, καὶ προσσχὼν τῷ Φιλήμονι, Ὅρᾳς, ὦ Φιλήμον, εἶπεν, ὅπως; ἡ τῶν βασάνων ἐπαγωγὴ χαλεπὴ λίαν καὶ περιώδυνος; Ποῦ δὲ καὶ ἄμαχος ὑμῖν ἐκεῖνος θεὸς, καὶ διὰ τί τῆς παρουσίας ὑμᾶς ἀνάγκης οὐκ ἐξέλειτο; Πρὸς ταῦτα ὁ Φιλήμων, Καὶ οὕτω, φησὶν, ἔγνωσ, Ἀρριανέ, ὅπως οὐ λόγοις μόνον, ἀλλὰ καὶ ἔργοις τὴν καρτερίαν ἐπιδείξομεθα καὶ πείρα τὰς βασάνου; ἡλέγησμεν; Τῆς δὲ τοῦ ἡμετέρου θεοῦ δυνάμεως πολλὰ μὲν εἶδες ἐφ' ἡμῖν σημεῖα καὶ ἄλλα, ὅσων ἐξ οὐρανοῦ, πῦρ ἐξ οὐρανοῦ, ἵνα μὴ καὶ ὅσα δι' Ἀσκλά λέγω καὶ Λεωνίδου τεθέσασαι· εἰ δὲ καὶ πλείω ζητεῖς, ἐγὼ σοὶ καὶ ἕτερα ἐπιδείξω, πρότερον δὲ καὶ ὅπως φυλάττομαι παρ' αὐτοῦ, καθάπερ ἐν τύπῳ τινὶ παραστήσω σοι. Ταῦτα εἰπὼν δκνον αὐτῷ αἰτεῖται κατασκευασθῆναι χαλκῶν. Βούλεται δὲ τοῦτο τοῖς ἐπιχωρίοις δῖπρον τινὸς γυναικείου εἶδος εἶναι.

ΑΖ'. Ἐπιειύσαντος τοίνυν τοῦ ἡγεμόνος, καὶ τοῦ δ' ἰφρού, ὡς ἐκεῖνος ἤτησε, κατασκευασθέντος, παιδάρρον ἀχθῆναι προστάττει, ἐμβληθῆναι τε εἰς αὐτὸν καὶ ἀσφαλῶς ἐγκλεισθῆναι· ἀθροισθέντα; δὲ πάντας τοὺς ἀνὰ τὴν πόλιν τοξεύειν ἐπισταμένους ὡς κατὰ σκοποῦ βάλλειν τοῦ δίφρου, καὶ οὕτω μὴ ὑφεῖναι τοξεύοντας, ἕως ὃ δίφρος ἅπαρ καλυφθεῖη τοῖς βέλεσιν. Ἐκεῖ.οι μὲν οὖν ἀθροισθέντες οὕτως ἐποίουν, ὃ δὲ χαλκός (ἦν γὰρ εἶδος πρὸς βελῶν ἀντέχειν ὀξύτητας ἐξω τὰς πληγὰς δεχόμενος;) ἐνδον ἀλαβῆ τὴν παιδα δέεσζεν. Ἐπεὶ δὲ αὐτοὶ τε τοξεύοντες, ἔκαμον καὶ τὰ βέλη τούτοις ἐλειπον, ἀπαθὲς ἐκβάλλεται τὸ παιδίον· καὶ οἱ περὶ τὸν ἡγεμόνα μὲν ἀπορούντας εἰστήκασαν ἕτου χάριν γένοιτο ταῦτα. Ὁ μάρτυς μέντοι πρὸς τὸν Ἀβρίανόν, Τοῦτο, φησίν, ὦ ἡγεμῶν, ἐναργῆς ἔστω τῆς ἐμῆς σωτηρίας εἰκῶν. Ὅσπερ γὰρ ὁ παῖς οὗτος, καίτοι πρὸς μηδὲν ἐκτυτῶ δυνάμενος, συντελεῖν, ὁμῶς χαλεπὸν οὐδὲν ὑπὸ τοσοῦτων ἀνδρῶν καὶ βελῶν πέπονθεν ἀσφαλίστατα τῷ χαλκῷ διατεταχισμένος· τὸν αὐτὸν τρέπον κάγῳ, κἂν μυρία μοι κολάσεις ἐπενεχθεῖεν, οὐδὲ μίᾳς τούτων ἐπιστραφήσομαι· ἀμβλύνει γὰρ αὐτὰς ἡ τοῦ ἐμοῦ Χριστοῦ δύναμις ἀδαμαντίνῃ με τείχει κύκλῳ περιτειχίζουσα. Θυμοῦ πρὸς ταῦτα πληροῦται Ἀβρίανός; καὶ τοῦ μάρτυρος; ἐλέγξει τοὺς λόγους βουλόμενος εἰς ἔργα μᾶλλον αὐτοῦς ἐκθῆναι π. ι. εἰ. Φυτοῦ γὰρ τινος τὸν δίκαιον ἀναρτήσας; ὅπερ ἐχόμενα μὲν τοῦ βήματος ἦν ἐστηκός, τοῦ Περσέως δὲ οὕτω καλουμένου, τοξότας αὐτὸν πάντοθεν περιέστησι. Καὶ οἱ μὲν ἐβαλλον ἰσχυρῶς· ὃ δὲ τῆ πρὸς τὸν οἰκεῖον Δεσπότην εὐχῆ πάντα ὁμολῶς ἀπεσόθει τὰ βέλη. Καὶ γὰρ τὰ μὲν εἰς γῆν ἐπιπτε, τὰ δὲ καὶ τῷ δένδρῳ περιεπήγγυτο· ἕτερα δὲ τοῦ ἀέρος; θαυμαστῶς ἐξεκρέματο.

ΑΗ'. Ἐπεὶ δὲ κακέωντο μὲν αὐτοῖς αἱ φαρέτραι, ὃ μάρτυς δὲ δεινὸν τὸ παράπαν οὐδὲν ἔπασχεν, ὃ ἡγεμῶν τε ταῦτα ὀρών οὐκ εἶχε τοῖς παροῦσι πιστεύειν· θαυμάσι πάλιν ἐπιτρέψει τῷ θαύματι. Ὁ μὲν γὰρ ἠπειγόμενος μαθεῖν εἰ ἀληθῆ τὰ ὀρώμενα. Τῷ τόπῳ δὲ παραστάς Φιλήμονα πρὸς τὸ δένδρον ἀκριδῶς ἐθεάτο. Ἐν τούτῳ δὲ τῶν ἀερίων ἐκείνων βελῶν ἐν ἐπικαταπτάν τὸν δεξιὸν αὐτῷ βάλλει τῶν ὀφθαλμῶν, καὶ αὐτίκα πηροῖ. Ἡ δὲ πῆρωσις αὐτῆ φωτισμοῦ καρδίας ἤρξε τῷ δικαστῇ. Ὅρα γὰρ τὴν τοῦ Θεοῦ σοφίαν ἐκ μακροῦ πλέκουσαν καὶ ποικιλοῦσαν παραδόξως λυσιτελεῖς πραγμάτων οἰκονομίας. Ἀβρίανός; γὰρ πολλὰ μὲν Χριστὸν, πολλὰ δὲ καὶ Χριστιανούς; κακῶς ἐλεγε σφόδρα τῆ ὀδύνη παροξυμένος. Τοῦ κακοῦ δὲ ὁμῶς ἠτῶμενος κατενεχθῆναι τελευτεῖ τὸν ἀληθῆν. Εἶτα καὶ θεραπεύειν ἔδειτο τὸν ὀφθαλμὸν μαθῶν ὃ ἀφρων ἐκ τοῦ παθεῖν ὅτι ὅσπερ οὕτω παραδόξως; πληξῆται δυνατὸς γέγονεν, οὐκ ἂν ἄρα καὶ παραδόξως; ἰάσασθαι ἀδύνατος καταστή. Ὁ δὲ, Νῦν μέντοι, φησὶ, τὴν ἴσπιν ἀναβάλλομαι, μὴ καὶ γοητεῖαν αὐθις καλέσης τὴν εὐεργεσίαν, καὶ ὑπεύθυνον αὐτὸς ἐμαυτὸν ἀλογίστω; σοι καταστήσω· ἀλλ' ἦνίκα τοῦ σώματος; ἐκδημήσαιμι, ἦδη δὲ τὸ τέλος; ἐγγύς, ἐπὶ τὴν ἐμὴν ἑλθὼν τάφον, καὶ κόνιν ἐκείθεν λαβὼν, ταύτη χρεῖσαι τὸν ὀφθαλμὸν, ἐπιλέγω

XXXVII. Cum præs autem annuisset, et currus, ut ille petierat, esset constructus, jubet adduci puelum, et in eum immitti et diligenter includi: congregari vero omnes, qui erant in civitate periti sagittandi, et ad currum jaculari tanquam ad scopum: et non cessare jaculari, donec totus currus esset tectus sagittis. Atque illi quidem congregati sic faciebant. Æs autem (erat enim hujusmodi ut, ad resistendum aciei telorum, ictus acciperet extrinsecus) intus illæsum conservabat puerum. Cum vero, et ipsi sagittando essent defessi, et tela eis defecissent, puer educitur illæsus. Et stabat quidem præses dubius, cui hæc fierent. Dicit autem martyr Arriano: Hoc, inquit, o præses, est tibi evidens imago meæ salutis. Quomodo enim hic puer, etiamsi sibi ad nihil possit esse utilis, nihil tamen grave passus est a tam multis viris et jaculis ære optime munitus, eodem modo ego quoque, etiamsi mihi innumerabilia inflicta fuerint supplicia, nullius horum curam geram; ea enim obtundit et hebetat mei Christi virtus, quæ me circumcirca muro munit adamantino. Propter hæc ira impletur Arrianus; et cum vellet verba martyris convincere, facit ut ea potius deducantur ad effectum. Nam cum e quadam arbore suspendisset justum, quæ stabat quidem juxta tribunal, vocabatur autem Persei, circa eum ex omni parte statuit sagittarios. Et illi quidem fortiter torquebant; ille vero sua ad Dominum oratione omnia tela similiter depellebat. Nam alia quidem cadebant in terram, alia vero sigebantur in arbore, alia autem admirabiliter pendebant ex aere.

XXXVIII. Postquam vero eis quidem fuerunt exinanitæ pharetræ, martyr autem nihil omnino grave patiebatur. Præses hæc videus, non poterat credere iis quæ cernebat, et præ admiratione accurrat ad miraculum. Nam ille quidem studebat scire an vera essent quæ videbantur. Cum ad locum autem accessisset, Philemonem vidit aperte in arbore. Interim autem ex aeris illis jaculis unum advolans, ferit ei dexterum oculum, eumque excæcat. Hæc vero excæcatio, fuit judici principium illuminationis. Vide enim Dei sapientiam, quæ e longinquo contexit, et admirabiliter variat utiles rerum dispensationes. Arrianus enim multum quidem Christum, multum autem etiam Christianos insectatus est maledictis, ut qui gravi dolore irritaretur. A malo tamen victus, jussit deferri martyrem. Deinde etiam rogavit, ut curaret oculum, ex eo quod passus fuerat stultus, dicens, quod quomodo admirabiliter fuerat potens ad percutiendum, ita sit etiam ad sanandum admirabilis. Ille autem: Nunc quidem, inquit, tibi offero sanationem, ne beneficium acceptum rursus voces præstigias, et ipse inconsiderate me tibi reum constituam. Sed quando e corpore excessero (jam autem finis appropinquat) veniens ad meum sepulcrum,

et ex eo pulverem accipiens, eo unge oculum, invocans tu quoque Christi nomen, et non diu post, sed statim sequentem habebis sanitatem.

XXXIX. Post hoc non differt Arrianus, sed amborum simul, Philemonis et Apollonii amputat capita. Nam sive mentiatur Philemon, inquit, iræ melior : sin minus, mihi curabitur oculus. Tales quidem fuere athletic occasiones martyrii ; tales autem etiam exitus. Quoniam vero oportebat Arrianum quoque non esse oculo obcæcatum, sed illum quoque simul esse animo illuminatum, hoc quoque consequitur ea quæ præcesserunt. Nam cum reliquæ fuissent, ut par erat, a piis habitæ in honore, et cum Ascla et Leonida divinis Christi martyribus depositæ ; Arrianus statim (non sinebat enim oculus eum esse desidem) accedit ad eum, sicut fuerat ei prædictum, et cum sustulisset pulverem, inungit oculum : In nomine tuo, Jesu Christe, dicens, propter quem isti mortem sua sponte elegerunt, impono pulverem meo oculo; et si rursus aspexero, ipse quoque dicam non esse alium Deum præter te. Hæc cum dixisset, statim duplicem invenit curationem, nempe et oculi et animæ. Nam illo quidem videt solem, hac vero veritatem. Egreditur ergo lætus et clamans : Sum Christianus, et coram multis testibus confitens acceptum beneficium. Domum autem reversus, et omnes qui erant apud se baptizat, et triginta sex Christianos relaxat e vinculis. Tot enim tunc erant propter Christum in vinculis. Deinde cum accepisset sindones, cum multis aromatibus, cum multis aliis, et duobus episcopis, rursus venit ad thecas sanctorum, et horum venerandas reliquias fideliter simul et pie terra tegit.

XL. Cum de Iseo ætem fama jam fuisset delata ad Diocletianum, quod Christianus ex Græco factus esset Arrianus, et quod sacrificare nequaquam in animum induceret, mittit ille quatuor protectores, iubens ut eum quamprimum adducerent, ut accurate sciret, an vera essent, quæ dicebantur. Atque isti quidem cum ipsum comprehendissent, urgebant ad iter ineundum. Ille autem persuadet iis qui tantopere urgebant, ductoribus, cum id nummis emisset octingentis, ut parvo tempore sibi liceret accedere ad martyrum reliquias. Cum ei ergo data facultate accessisset, rogabat, pronus cadebat, supplicabat, pulverem amplectebatur; et precabatur. ut ei opem ferret in certamine, et vox statim audita est e sepulcro (videbatur autem vox esse Philemonis) dicens : Esto fortis, Arriane, et nullus metus te invadat. Ecce enim Dominus te ad seipsum accersit, et ducit ad certamina, et incipit tibi contexere coronam martyrii. Habebis vero eos quoque, qui te ad eam deducunt, protectores, laborum simul socios et remunerationis. Illum, cum hæc audisset, subiit stupor et admiratio simul cum iis qui aderant, et ei potestate data

σὺ καὶ τὸ τοῦ Χριστοῦ ὄνομα, καὶ οὐκ εἰς μακρὰν ἀκολουθοῦσαν ἔξει; εὐθὺς καὶ τὴν ἴασιν

ΛΘ'. Πρὸς ταῦτα οὐ μέλλων Ἀρριανὸς ἦν, ἀλλ' ὀμφοτέρων ὁμοῦ, Φιλήμονος τε καὶ Ἀπολλωνίου, τὰς κεφαλὰς ἀποτέμνει. Ἄν τε γὰρ ψεύδοιτο Φιλήμων, φησί, τὸν θυμὸν θεραπεύω· ἄν τε μή, τὸν ὀφθαλμὸν ἰαθήσομαι. Τοιαῦτα μὲν τοις ἀθληταῖς τοῦ μαρτυρίου αἱ ἀφορμαὶ τοιαῦται δὲ καὶ αἱ τελευταί. Ἐπεὶ δὲ εἶδε καὶ Ἀρριανὸν μὴ τὸν ὀφθαλμὸν πηρωθῆναι μόνον, ἀλλὰ κάκεινον ἅμα φωτισθῆναι καὶ τὴν ψυχὴν, καὶ τοῦτο τοῖς φθάσειν ἐπακολουθεῖ. Τῶν γὰρ λειψάνων αὐτοῖς τιμῆς παρὰ τοῖς εὐσεβέσιν, ὡσπερ ἦν θέμις, ἀξιοθέντων, καὶ μετὰ Ἀσκλη καὶ Λεωνίδου τῶν θείων τοῦ Χριστοῦ μαρτύρων κατατεθέντων, εὐθὺς Ἀρριανὸς (οὐ γὰρ εἶα βλακεύειν ὁ ὀφθαλμὸς;) πρόσεισιν, ὡσπερ οὖν αὐτῷ ἡ ἐπαγγελία, καὶ τοῦ χόρος ἄρας πάττει τὸν ὀφθαλμὸν, Ἐν τῷ ὀνόματι σου, Χριστὲ Ἰησοῦ, λέγων, δι' ὃν καὶ οὐτοὶ τὸ θανεῖν ἐίλοντο, ἐπιτιθῶ μου τὴν κόνιν τῆ ὀφθαλμῷ, καὶ εἰ ἀναδελφόμεναι, ἐρῶ καὶ αὐτὸς ὅτι οὐκ ἔστιν ἀληθῶς ἕτερος πλὴν σου Θεός. Ταῦτα εἰπὼν διπλῆν εὐθὺς εὐρίσκει τὴν ἴασιν καὶ ὀφθαλμοῦ καὶ ψυχῆς καὶ ἄμφοτερά ὁμοῦ ταῦτα φωτίζεται· τῷ μὲν γὰρ ὀρᾶ τὸν ἥλιον, τῇ δὲ τὴν ἀλήθειαν. Ἐξείσιν οὖν χαίρων καὶ κρᾶζων, Χριστιανὸς εἶμι, καὶ ὑπὸ πολλοῖς τοῖς μάρτυσι τὴν εὐεργεσίαν ὁμολογῶν. Ἐπανελθὼν δὲ οἶκιδε πάντας τε βαπτίζει τοὺς ἐν αὐτῷ καὶ Χριστιανούς· ἔξ ἐπὶ τοῖς τριάκοντα τῶν δεσμῶν ἀνήγει. Τοσοῦτους γὰρ καὶ διὰ Χριστὸν τῆνικαῦτα εἶχε τὰ δεσμωτήρια. Εἶτα καὶ συνδόνας τῶν πολυτίμων λαθῶν σὺν ἅμα καὶ ἄλλοις πολλοῖς ἀρώμασι, πρὸς δὲ μετὰ πολλῶν καὶ ἄλλων καὶ δύο τῶν ἐπισκόπων ἐπὶ τὰς θήκας τῶν ἁγίων αὐθις χωρεῖ καὶ τὰ σεπτὰ τούτων λείψανα πιστῶς ἅμα καὶ εὐλαθῶς τῇ γῆ κατακρύπτει.

Μ'. Τῆς δὲ περὶ αὐτοῦ φήμης καὶ εἰς Διοκλητιανὸν ἤδη ἀνενεχθείσης ὡς ἄρα Χριστιανὸς εἶς Ἑλληνας Ἀρριανὸς γένοιτο, καὶ ὡς οὐκ ἔτι θύειν ἀνέχοιτο, πέμπει τέσσαρας ἐκεῖνος τῶν προεκτῶρων τὸν ἄνδρα κελεύσας ἢ τάχιστα παρ' αὐτὸν ἀγαγεῖν, ὡστε μαθεῖν ἀκριβῶς εἰ ἀληθῆ τὰ λεγόμενα. Οὗτοι μὲν οὖν αὐτὸν συλλαβόντες πρὸς τὴν ὁδὸν ἤπειγον· ὃ δὲ πείθει τοὺς σπουδαστὰς ὀκτακοσίων τοῦτο νομισμάτων ἐωνημένος, ὡστε βραχὺν αὐτῷ χρόνον δοῦναι τοῖς τῶν μαρτύρων προσελθεῖν λειψάνοις. Λαθῶν τῶν καὶ προσελθὼν ἔδειτο, προσέπιπεν, ἤξιου, τὴν κόνιν περιεπτύσσειτο καὶ συνάρασθαι τούτῳ τῆς ἀθλήσεως ἤγχετο, καὶ παραχρῆμα φωνῆ τοῦ τάρου ἤκουετο· ἐδόκει δὲ ἡ φωνὴ Φιλήμονος εἶναι· Ἄνδριζου, Ἀρριανὲ, λέγουσα, καὶ φόβος σε μηδαμῶς ἔχεται. Ἴδοῦ γὰρ σε πρὸς ἐλευθὸν ὁ Δεσπότης μετακαλεῖται καὶ πρὸ τοῦς ἀγῶνας ἄγει, καὶ διαπλέκειν ἀρχεται σοὶ τοῦ μαρτυρίου τὸν στέφανον. Προπέμποντας δὲ σε παρ' αὐτῶν καὶ τοὺς προεκτῶρας ἔξεις καὶ τῶν πόνων καὶ τῶν ἀμοιβῶν κοινωνοῦντάς σοι. Τούτων ἐκάεινον ἀκούσαντα ἐκπληξίς τε μετὰ τῶν συνόντων εἰσφει καὶ ἀδείξας ὑπὸ τῶν προεκτῶρων ἐπιτυχῶν εἰς τὸν οἶκον τὴν αὐτοῦ ἐπαγέκεν. Ἐνθα

καὶ θαυφιστέρας ἀνωθεν τῆς χάριτος ἀπολαύσας τὸν τε χρόνον αὐτὸς ἐαυτῷ τοῦ τέλους καὶ τὸν τρόπον προαγορεύει. Καλέσας γὰρ τὰ κατὰ τὴν οἰκίαν παιδάρι·a, Νῦν μὲν, ἔφη, σὺν ἡμῖν ἄχρι καὶ τῆς Ἀλεξανδρέων ἐλεύσεσθε· ἔπειτα ἐγὼ μὲν ἀχθήσομαι πρὸς τὸν βασιλεῖα, καὶ Θεοῦ συλλαμβάνοντος ἀνωθεν τὸν προκείμενόν μοι τοῦτον ἀγῶνα τῇ ὀγδόῃ τελέσω τοῦ Φαμανῶθ, εἰς σάκκον ἐμβληθείς καὶ κατὰ θαλάσσης ριφθείς· ὑμεῖς δὲ (καὶ γὰρ ἔστω διὰ φροντίδος ἡμῖν τὸ λεχθέν) κατὰ τὴν ἑνδεκάτην τοῦ αὐτοῦ μηνὸς περὶ που ὥραν ἔκτεν ἔλθετε παρὰ τὴν αἰγιαλὸν, καὶ τὸ ἐμὸν σῶμα νύττοις δελφίνοις ἐποχοῦμενον εὐρόντες τοῖς ἄλλοις καταθέσθε μάρτυσι.

ΜΑ'. Ταῦτα εἰπὼν ἄγεται παρὰ τὸν βασιλεῖα Διοκλητιανὸν, καὶ αὐτὸς πρῶτα μὲν γαληνῶς καὶ ἡπιῶς αὐτῷ προσφέρεται, εἶτα λουτρὸν εὐτραπέζεται, καὶ πρὸ τοῦ λουτροῦ βωμῶς· ὁ δὲ βωμὸς ἦν Ἀπόλλωνος. Καὶ λούεται μὲν βασιλεὺς ὀμοῦ καὶ Ἀρρίανός· ἐξεληθόντες δὲ τοῦ λουτροῦ καὶ τῷ βωμῷ πλησιάζαντες, Θῦσον, ὦ Ἀρρίαν, ἔφη Διοκλητιανὸς, τῷ μεγάλῳ θεῷ Ἀπόλλωνι· οὕτω γὰρ, ὡς εἰκὸς, ἡσθόντες καὶ ἐπὶ τὸ δεῖκνον εὐθυμοὶ βυδιόμεθα. Ὁ δὲ, Καὶ πῶς ἂν, ἔφη, δυναίμην ἐγὼ, βασιλεῦ, μετὰ τοσαῦτα καὶ τιλικαῦτα Χριστοῦ τοῦ μόνου ζῶντος Θεοῦ θαύματα ὧν οὐ μῦθοι καὶ φῆμαι· κεναι, ἀλλ' αὐτοὶ τὴν μαρτυρίαν ἡμῖν οἱ ὀφθαλμοὶ παρέσχοντο· πῶς ἂν οὖν ὁ τοσαῦτα ἰδὼν ἐγὼ τοῦτον μὲν καταλίπω, τοῖς δὲ ἀψύχοις τούτοις θύσω καὶ ἀναισθήτοις; Ἐνταῦθα ἡ προσκοίτησις Διοκλητιανῷ καὶ τὸ προσωπεῖον ἡλίχου, καὶ τὴν ἐπίχριστον πρασίνητα καὶ τὰς δεξιῶσις εὐθεῖς ἀποδύς ἐπὶ τὰ σὺνήθη μᾶλλον ἐχώρει καὶ τὸν Ἀρρίανον τοιοῦτος ἡμισέβητο, βεσποῖς χειρῶν, καταπέτασις ποδῶν, ὀρύγματι κατὰ πηδίου βαθεῖ, λίθων πλήθει μεγάλων κομιδῇ καὶ μυλοειδῶν. Τούτοις γὰρ προσδεδεμένον αὐτὸν κατὰ τοῦ χάρματος ὤσαντες ἀνωθεν ἐποχώννουσιν.

ΜΒ'. Μετὰ δὲ καὶ αὐτὸς, οἷα τὸν ἐχθρὸν δῆθεν καταβαλὼν, τὸν θρόνον ὑψηλότερον τίθησι. Καὶ ὁ μὲν σεμνὸς· μάλα σεμνῶς· ἐκάθητο· τοῖς στρατιώταις δὲ παίζειν ἐπέταττεν ἐπιχλιούσων καὶ βλάσφημα λέγων ὁ δεξιῶσις· Ἴδω τί αὐτὸν ὀνήσει Χριστός, καὶ ὅπως ἔρα τῶν ἡμῶν ἐξελεῖται χειρῶν, καὶ τὰ τοιαῦτα ἡ κόνις ἡ σαπρία σοβαρευόμενος. Ἐπειτα τοῦ ἴππου κομψῶς ἐπεβάς, αὐτὸς μὲν καθάπερ τις ἀριστεύς εἰς τὰ βασιλεία ἤρχετο. Ἡ δὲ τοῦ Θεοῦ οἰκονομία ὅπως ἀρίστη καὶ διὰ τῶν ἐναντιῶν ὀδεύουσα μᾶλλον δῆλον αὐτῷ μετ' οὐ πολὺ γίνεται. Εἰςεῖσι μὲν γὰρ εἰς τὸν κοιτωνίσκον ὁ βασιλεὺς, ὥστε μικρὸν τι διαναπαύσασθαι· ἐρῆ δὲ θέαμα φρεσίν, (ὦ Δέσποτα καὶ Βασιλεῦ ἀπάντων Χριστέ, καὶ μόνῃς δὲ τῆς σῆς ἀπεράντου καὶ ἀνεξερευνητοῦ δυνάμεως,) πέδας μὲν κειμένας καὶ λίθους μεθ' ὧν κατὰ τὸ ὀρύγματος καθίκαε τὸν μάρτυρα τῇ βασιλικῇ κλίνῃ προσηρημένους· αὐτὸν δὲ Ἀρρίανον ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἀνακειμένον κλίνης καὶ βασιλικῶς αὐτῇ ἐκνεκαυόμενον. Τοσαῦτα Διοκλητιανὸς ἰδὼν θεοῦ καὶ δειματοῦ ἐκλήρωθη τυραννίδος ἐπιθέσειν εἶναι τῶν ἐν τοῖς

PATROL. GR. CXVI.

a protectoribus, domum suam est reversus. Quo in loco copiosiores a superis gratiam consecutus, prædicit suis et tempus sui decessus et modum. Nam cum pueros, qui erant domi suæ vocasset; Nunc quidem, inquit, venietis nobiscum usque ad Alexandriam. Deinde ego quidem ducar ad imperatorem, et Deo a superis ferente auxilium, hoc mihi propositum certamen peragam octavo mensis Phamenoth, in sacrum injectus, et projectus in mare. Vos autem (sit vero vobis curæ, quod dictum est) undecimo mensis circa horam sextam, venite ad littus, et cum corpus meum inveneritis, quod vehetur a tergo delphini, id tollite, et deponite cum aliis martyribus.

B XLI. Hæc cum dixisset, ad imperatorem Diocletianum ducitur; et ipse primum quidem cum eo agit benigne et placide. Deinde paratur lavacrum, et ante lavacrum ara: ara autem erat Apollinis. Et simul quidem lavantur imperator et Arrianus. Egressi autem ex lavacro, cum aræ appropinquassent: Sacrifica, o Arriano, inquit Diocletianus, maximo deo Apollini. Sic enim, ut par est, exhilarati, sacri deinde animo veniemus ad cœnam. Ille vero: Et quemodo possum ego, inquit, o imperator, post tot et tanta Christi, qui est solus Deus vivus, miracula, quorum non sunt inanes fabulæ et rumores, sed ipsi nobis testimonium præbuerunt oculi: quemodo ergo ego, qui tot et tanta vidi, eum quidem relinquam, sacrificabo autem his inanibus et nullo sensu præditis? Hic fuit deprehensa et convicta Diocletiani simulatio, et ficta quam induerat persona, et quam sibi illiverat mansuetudinem exens et benignitatem, ad suam rediit consuetudinem, et his excepit Arrianum, nempe vinculis manuum, catapultis pedum, profunda in agro fossa, magnorum et molarium lapidum magnitudine. His enim, cum eum vinctam trussissent in hiatum, desuper obruebant.

D XLII. Postea autem ipse quoque, ut qui dejecisset inimicum, thronum ponit excelsiorem. Et illa quidem severus cum gravitate sedebat et severitate: jubebat autem milites eum ludificari, irridens miser, et dicens impia et blasphema: Videam, inquit, quid ei proferit Christus, et quemadmodum liberabit eum e meis manibus, et quæ sunt similia, pulvis marcidus insolenter jactitans. Deinde cum equum superbe et gloriose ascendisset, ipse quidem tanquam qui fertia et præclara gessisset, venit in regiam; Dei autem providentia quam sit ineffabilis, et ut per ea procedat, quæ sunt contraria, non multo post evadit manifestum. Nam ingreditur quidem imperator in cubiculum, ut paulatim requiescat; videt vero spectaculum terribile, (o Domine et rex omnium Christo, et quod est ætium tue infinitæ, et que investigari non potest potentie,) nempe illos quidem compedes et lapides, cum quibus in fossam demiserat martyrem, lecto appensos imperatorio: ipsum autem Arrianum jacentem in eodem cubili, et rege-

liter in eo quiescentem. Hæc cum vidisset Diocletianus, fuit conturbatus et exterritus, existimans aliquem ex iis qui erant in regia, invadere tyrannidem. Clamabat itaque et convocabat eos qui essent opem laturi; Arrianus vero ei leniter dixit e lecto: Ne conturberis; nemo ex iis qui sunt tuæ subjecti potestati, adversus te insurrexit, neque ullæ tibi sunt paratæ insidiæ; sed ego sum ille

XLIII. Propter hæc Diocletianus fuit animo obstupefactus, sermoque fuit ei impeditus, et neque vocem quidem omnino poterat emittere. Vix tandem ad se rediens, foras processit, timore perturbatus, et clamore implevit regiam: O improbam artem, dicens, o præstigias! nemo hucusque tale quid fecit; et multas ejusmodi dicens nugas. Deinde etiam majori ira accensus, jussit statim saccum afferri, in quo esset quidem arena, sed non esset ea plenus, imo esset magna ex parte vacuus, ut pondere quidem, aiebant, arenæ deorsum trahatur: eo autem, quod est vacuum, suscipiat Arrianum; in quem injectum jubet cum dimitti in alto mari. Interim vero protectores quoque, ut quorum animi priore miraculo essent moti, constituentur se esse Christianos, et accedentes ad Diocletianum: Quanam de causa, aiebant, hominem, qui nihil mali quidem fecit, imo vero Deo vero est conjunctus et familiaris, et per ipsum non pauca fecit miracula, adeo ut omnes qui ei Deo crediderunt, confidant quod etiamsi quis mortuus fuerit, vivet, etsi in fossam fuerit projectus, etiamsi lapidibus obrutus, etiamsi sit sub petris, etiamsi omnia simul fuerit passus gravia, possit rursus servari ex omnibus: cur eum tanquam maleficum quonpiam jussisti in mare dejici? Cum ipso ergo nos quoque nos ipsos præbemus, et rogamus, ut eandem mortem, quam ipse, subeamus. Credimus enim Deum Arriani, qui eum eduxit ex profundo terræ, et vinculis, et tantis lapidibus, posse nos quoque suscitare, et ad optimam vitam trahere et longe beatissimam.

XLIV. Ad hæc ille admodum ironice: Ego etiam prius, inquit, quando eram ejusdem sententiæ, et eratis studiosi, ut me observaretis, nullam, ut scitis, vestram repuli petitionem, sed semper vos exaudivi, et ut pater filiorum, sic vestri curam gessi. Quin etiam nunc quoque, etsi in patrios deos impii, et in nos infideles exstiteritis, ne sic quidem vos repellam. Sed quoniam sititis eandem mortem, quam Arrianus, ego eam quoque vobis concedam libentissime. Theotychus autem, qui erat primus illorum, excipiens: Deus, inquit, o imperator, ad quem migravimus, et in quem resolvimur: qui nobis nomen præbuit admirabile, et cui placuit ut nos mortem pro eo subiremus, ipse te remunerabitur pro meritis tuæ in nos affectivis: sed si hoc quoque a te potest impetrari, rogo te, o imperator, ut meas facultates liceat in duas partes dividere, et una quidem pars atque consecratur regiæ, altera vero distribuatur orphanis et vi-

Α βασιλείοις; τινὸς οἰόμενος. Ἐβόα οὖν καὶ συνεκάλει τοὺς βοηθήσαντας· Ἀρριανὸς δὲ, Μὴ θορυβοῦ, πρῶτος ἀπὸ τῆς κλίνης αὐτῷ ὑπερφώνει, οὐδεὶς ἐπανέστη τῶν ὑπὸ χεῖρα, οὐδ' ἐπιβουλὴ τις εἰργασταὶ κατὰ σοῦ, ἀλλ' ἐγὼ σοὶ ἐκεῖνος Ἀρριανὸς ὁ ἡγεμῶν Θεβαΐδος· ὄνεις τὸ χάσμα βαλῶν, Ἴδωμεν, Ἐλεγε, εἰ τῶν ἐμῶν αὐτὸν ἐξελεῖται χειρῶν ὁ Χριστός.

Arrianus, Thebaidis procurator, quem cum in vastum

ΜΓ'. Πρὸς ταῦτα Διοκλητιανὸς ἐξεπλάγη τὴν ψυχὴν, ἐπεσχέσθη τὸ φθέγμα, καὶ οὐδὲ φωνὴν ὁμιῶς προέσθαι δυνατὸς ἦν. Βραδέως δὲ καὶ μάλιστ' ἀνεγκῶν ἐξω τε περιδεῆς ἔχουρι καὶ βοῆς τὰ βασίλεια ἐνεπίπλα, τῆς κακοτεχνίας, λέγων, τῆς γοητείας! οὐδὲν οὐδέπω τοσοῦτον εἰργασταὶ, καὶ πολλὰ τοιαῦτα λέγων. Εἶτα καὶ πρὸς μείζονα θυμὸν ἐξαφθεῖς σάκκον εὐθύς ἐπέταττε κομισθῆναι ψάμμον ἔχοντα, πλὴν οὐ μεστὴν, ἀλλ' ἐπιχειλῆ καὶ διάκενον, ἵνα τῷ μὲν ἄχθει τῆς ψάμμου, φησί, καθέλικηται, τῷ διακένῳ δὲ τὴν Ἀρριανὸν ὑποδέχηται· ᾧ ἐμβληθέντα προσωτέρω θαλάσσης ἐπέσκηπταν ἀφεθῆναι. Ἐν τούτῳ δὲ καὶ οἱ προτέκτωρες, οἷα τῷ προλαβόντι αἰματι τὰς ψυχὰς προκεκινημένοι Χριστιανοὺς ἑαυτοῦς ἀνομολογοῦσι, καὶ προσελθόντες Διοκλητιανῷ, Ὅτου χάριν, εἶπον, ἄνθρωπον οὐδ' ὄτιοῦν μὲν ἀδικήσαντα, Θεῷ δὲ μᾶλλον ἀψευδαῖ προσοικειωθέντα καὶ δι' αὐτοῦ θαυμάσια οὐκ ὀλίγα ἐνηργηκότα. ὥστε θαρρῆειν ἅπαντας τοὺς Θεῷ τοιοῦτω πεπιστευκότας ὅτι, κὰν ἀποθάνοι τις, ζήσεται, κὰν ἐν βόθρῳ βληθῆ καὶ λίθοις καταχωσθῆ, κὰν ὑποκάτω πετρῶν ἢ ὄρεων ἢ, κὰν ὀμοῦ πάθοι τὰ δευῖα ἅπαντα, δυνατὸν αὐτῷ πάλιν ἐκ πάντων ἀνασωθῆναι· διὰ τί δὴ τοῦτον ὥσπερ τινὰ τῶν κακούργων ἀφεθῆναι κατὰ θαλάσσης ἐκέλευσας; Σὺν αὐτῷ οὖν καὶ ἡμεῖς; ἐκυτοῦς ἐμπαρέχομεν, δεόμενοι τὸν ἴσον ἐκεῖνῳ θάνατον ὑποστῆναι. Πιστεύομεν γὰρ ὡς ὁ Ἀρριανῷ Θεὸς ὁ τοῦτον ἐκ μυχοῦ γῆς καὶ δεσμῶν καὶ λίθων τηλικούτων ἐξαγαγὼν, αὐτὸς δυνατὸς ἔσται πάντως καὶ ἡμᾶς ἀναστήσαι καὶ εἰς κρείττονα ζωὴν καὶ μακαριωτάτην ἀναγαγεῖν.

ΜΔ'. Πρὸς ταῦτα μετὰ πολλῆς ἐκεῖνος τῆς εἰρωνείας, Ἐγὼ καὶ πρότερον, εἶπεν, ἦνίκα τῆς αὐτῆς ἐκοινωνεῖτέ μοι γνώμης καὶ περὶ τὴν ἐμὴν ἐσπουδάζετε θεραπείαν, οὐκ ἄγνωστε πάντως ὡς οὐδὲ μίαν τῶν ὑμετέρων διωσάμην αἰτήσεων, ἀλλ' ἐπήκοον ἑμαυτὸν ἀεὶ παρεῖχον ὑμῖν καὶ ὥσπερ τις πατὴρ παίδων γνησίων οὕτω περιειχόμεν ὑμῖν· καὶ νῦν δὲ ἀσεβῆς τε περὶ τοὺς πατρῴους θεοὺς καὶ περὶ ἡμᾶς ἀπίστους ἀναφανέντας οὐδὲ οὕτως ὁμῶς ἀπώσομαι. Ἄλλ' ἐπεὶ τὸν αὐτὸν Ἀρριανῷ διψᾶτε θάνατον, ἐγὼ καὶ τοῦτο ὑμῖν προθυμότατα χαριούμαι. Θεότυχος δὲ ἑ πρώτος; ἐκεῖνων ὑπολαβὼν, Ὁ Θεὸς, εἶπεν, ὦ βασιλεῦ, πρὸς ὃν ἐκδημοῦμεν καὶ εἰς ἐν ἀναλύομεν, ὃ τὸ θαυμαστόν ἡμῖν περιποιησάμενος ὄνομα καὶ τὸν ὑπὲρ αὐτοῦ εὐδοκῆσας θάνατον ἡμᾶς ὑποστῆναι, αὐτὸς σε τῆς πρὸς ἡμᾶς ἀξίως ἀμειψεται διαθέστω. Πλὴν ἂν τις καὶ παρὰ τοιοῦδε χάρις, ἐγὼ καὶ τοῦτό σοι δέομαι, βασιλεῦ, ὥστε τὴν οὐσίαν τὴν ἐμὴν ἐφείνα; ἐσοῖ μοῖρας διαιρεθῆνα; καὶ τὴν

μὲν ἀνατιθῆναι τῷ βασιλικῷ ταμίῳ, τὴν δὲ ὄρφα-
νοῖς καὶ χήραις διαδοθῆναι. Ἔτι δὲ αὐτοῦ λέγειν
ὄρμημένου οἱ σὺν αὐτῷ τρεῖς, Ἀδελφὲ Θεότυχε,
εἶπον, τὴν μὲν τοῦτων πρόνοιαν τῷ φροντιστῇ τῶν
ἡμετέρων ἀναθῶμεν Θεῷ· τὸ δὲ νῦν ἔχον τοῦ οἴκειου
τέλους αὐτοὶ φροντισώμεν. Ἐφ' οἷς ἐπὶ συννοίᾳ
ἔσθη μέχρι πολλοῦ Διοκλητιανός, ἰοικῶς τῶν ἀνδρῶν
θαυμάζειν τὸ πρὸς τὴν θάνατον εὐψυχόν τε καὶ με-
γαλότολμον.

ME'. Οὕτω δὲ αὐτὸν ὁ γενοαὸς Ἀρρίανός, ἔχοντα
θεασάμενος, Ἀλλὰ μὴ ἔτι βούλου, φησὶν, παρατεί-
νειν ἡμῖν τὴν μετάθεσιν, βασιλεῦ· τάχα γὰρ μεθο-
δεία καὶ τοῦτο τοῦ πονηροῦ ὥστε τὸν τῆς ἀθλήσεως
ἡμῖν ἐπικόψαι δρόμον. Ἐνταῦθα τὴν τῶν ἀνδρῶν
μεταβολὴν Διοκλητιανὸς παντάπασιν ἀπογνοῦς, καὶ
ἑτέρους μετὰ ψάμμου τέσσαρας ἐνεχθῆναι σάκκους
καλεῖται, καὶ τὸν ὅμοιον Ἀρρίανῳ θάνατον καὶ τοὺς
πρωτέκτωρα· ὑποστῆναι, πέρης οὕτω Φιλήμονι τῆς
προβήσεως δεξαμένης. Ῥιφέντων δὲ αὐτῶν κατὰ
τῆς θαλάσσης, αὐτίκα δελφίς προσελθὼν κρείττων
ἢ κατὰ δελφίνα καὶ τὴν ἰσχὺν καὶ τὸ μέγεθος κήτει
τὰ πολλὰ παραπλήσιος καὶ τὴν φύσιν οἶος ἀλλόκο-
τος τοὺς πέντε ὁμοῦ παραδόξως σάκκους ἐπὶ τῶν
νώτων ἀσφαλῶς ἐπωμίζεται καὶ οἷά τις ναῦς φόρ-
τον εἰς Ἀλεξάνδρειαν ἄγει. Οἱ δὲ παῖδες (ἐτύγχανον
γὰρ πρὸς αὐτῷ ἔτι τῷ αἰγιαλῷ περιμένοντες, ὡς
αὐτοῖ, ὑπὸ Ἀρρίανου εἶη προειρημένον καὶ τὴν
ᾠραν φυλάττοντες ἀκριβῶς), ἐπεὶ τὸν δελφίνα μετὰ
τοῦ φόρτου θεάσασιν, ἐκπλήττονται μὲν καὶ αὐτοῦ
τὴν ὑπερβολὴν, οὐδὲν δὲ ἦτρον καὶ τὴν τῶν σάκκων
ἀσφαλῆ παραγωγὴν, ὥστε μηδένα τῶν νῶτων δια-
κεσεῖν εἶδον φύσει καὶ ὀλισθηρῶν ὑπαρχόντων. Δια-
πορουμένοι δὲ τοῖς πῦσιν ὅπως ὁ μὲν δεσπότης
αὐτοῖς Ἀρρίανός περὶ σώματος μόνου τοῦ ἑαυτοῦ
τὴν ὑπὸ τοῦ δελφίνου μετακομιδὴν εἶρηκε, νῦν δὲ
τέσσαρα καὶ ἄλλα πρὸς αὐτῷ βίβλους, φωνὴ τις
αὐτοῦς ἤκούετο θειοτέρα. Ἐλάθε ὑμεῖς, λέγουσα,
καὶ αὐτοῦ τε τοῦ δεσπότητος καὶ τὰ τῶν πρωτεκτῶρων
κομιούμενοι σώματα. Ὁ γὰρ ἔκεινον εἰς τὴν ἑαυτοῦ
ζωὴν μετακαλεσάμενος καὶ τούτους ὁμοίως σὺν αὐτῷ
κέκληκε. Λαβόντες οὖν ταῦτα μετὰ Ἀσκλη καὶ Λεω-
νίδου ἐντίμως κατάβηθε. Καὶ ἡ μὲν φωνὴ οὕτως.

MG'. Ὁ μέντοι δελφίς τοὺς σάκκους τῷ αἰγιαλῷ
παραθεῖς εἰσω θαλάττης· πάλιν αὐτὸς ἐξενήχθη. Οἱ δὲ
παῖδες εὐλαβῶς αὐτὰ ἀνελόμενοι καὶ εἰς πλοῖον ἐμβάν-
τες διὰ τοῦ ποταμοῦ ἐκομίζοντο. Ἡμέρας δὲ τρεῖς καὶ
τὰς ἰσας διαπλεύσαντες νύκτας τῇ Ἀντινοπητῶν
ἐγγίξουσι μητροπόλει, ἔνθα καὶ ἔδει τὰ ἱερά ταῦτα
κατατεθῆναι λείψανα. Ἰπνοῦ δὲ αὐτοῦς ἐπισχόντος ἡ
ναὺς πλήρης ἰστίαις ἐφιπταμένη, κατ' αὐτὸν ἔκει-
νον τὸν τόπον ἐν ἀκαρεῖ ἔσθη, φωνὴ τε παραδόξως
ἤκούετο· Θεοδοτίω (τοῦτο γὰρ ὄνομα δήπου τῷ κυ-
βερνήτῃ), οὗτός ἐστιν ὁ τόπος ὅς γε μέλλει τῶν ἁγίων
κληρωθῆναι τὰ σώματα. Ἐξυπνος οὖν ἔκεινος γενό-
μενος καὶ τὴν ναῦν οἷα πεπεδημένην εὐρών, ἀπο-
βαίνει μὲν τοῦ πλοίου, τάχαι δὲ παρὰ τὴν πόλιν
χωρήσας μηνυτῆς τοῦ θαύματος γίνεται. Καὶ συρ-
βέουσιν αὐτίκα πανδημῆ πάντες λαμπαδηφόροι,
στεφανηφόροι, θεῖοι· ὕμνοι· ὑπάδοντες. Καὶ οὕτω

duis. Cum ipse autem adhuc plura vellet dicere,
qui erant cum eo tres, dixerunt: Frater Theotyche,
harum quidem rerum curam relinquamus Deo, qui
curat res nostras: in praesentia vero nos nostri de-
cessus curam geramus. Propter quae diu cogitaban-
dus stetit Diocletianus, ut qui videretur admirari
eorum in morte contemnenda magnum et excelsum
animum.

XLV. Cum eum autem sic vidisset effectum Ar-
rianus: Sed noli, inquit, o imperator, nostram
amplius differre migrationem; fortasse enim sunt
hæ maligni insidiæ, ut nobis interrumpat cursum
decertationis. Tunc cum de eorum mutatione spem
omnem abjecisset Diocletianus, jubet alios quatuor
saccos afferri cum arena, et similem Arriano mor-
tem subire protectores, et sic ad effectum deducta
est prædictio Philemonis. Ipsi vero in mare pro-
jectis, statim accedens delphinus, major quam
soleat esse delphinus, et robore et magnitudine,
et ceto magna ex parte similis, et natura plano
aliena et admiranda, quinque simul saccos admi-
rabiler secure fert humeris, et tanquam quædam
navis, onus vehit Alexandriam. Pueri autem (ex-
spectabant enim adhuc in ipso littore, ut eis præ-
dictum fuerat ab Arriano, et horam accurate ob-
servabant) postquam delphinum viderunt cum
onere, stupent quidem ipsius magnitudinem:
nihilominus vero, quod sacci quoque tuto fuissent
adducti, adeo ut ei nullus cederet ex humeris, cum
natura essent læves et lubrici. Dubitantibus autem
pueris, quemadmodum dominus quidem Arrianus
de solo suo corpore dixisset fore, ut id apportaretur
a delphino, nunc vero præter ipsum vident alia
quatuor, vox quædam diviniior ab eis est audita:
Venite vos, dicens, et domini vesiri, et protecto-
rum accepturi corpora. Qui enim illum ad suam
vitam evocavit, eos quoque vocavit cum eo simili-
ter. Cum ea ergo acceperitis, cum Ascla et Leo-
nida honorifice deponite. Et sic quidem vox.

XLVI. Delphinus autem cum saccos posuisset in
littore, rursus enatavit in mare. Pueri vero cum
ea honorifice sustulissent, et in navem immisis-
sent, per fluvium portabant. Cum autem tres dies
et totidem noctes navigassent, appropinquant me-
tropoli Antinoetarum, ubi oportebat eas sacras de-
poni reliquias. Cum eos vero somnus oppressisset,
navis plenis velis advolans, momento temporis ste-
tit in illo loco, et vox audita fuit admirabiliter:
Theodorition (hoc enim erat nomen gubernatoris),
hic est locus, qui est sanctorum corpora sortiturns.
Ille ergo excitatus, cum invenisset navem veluti
vinctam compodibus, descendit quidem de nave:
celeriter autem profectus in civitatem, significat
miraculum. Protinus vero publice confluent omnes,
gestantes lampades et coronas, et divinos hymnos
canentes. Et cum sic eas præclare et magnifice

illie deposuissent, uberes fructus miraculorum quotidie colligunt, ad gloriam Patris et Filii et Spiritus sancti, unius divinitatis et potentiae, nunc et semper, et in saecula saeculorum. Amen.

Α λαμπρῶς αὐτὰ καὶ πολυτελῶς ἐκεῖ καταθέμενοι θαψίλεις τῶν θαυμάτων ἐκάστης δρέπονται τοῦ καρπού, εἰς δόξαν Πατρὸς, Υἱοῦ καὶ ἁγίου Πνεύματος, τῆς μιᾶς Θεότητος τε καὶ ὁυνάμεως νῦν, καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

COMMENTARIUS

RERUM GESTARUM

SANCTI ET GLORIOSI APOSTOLI THOMÆ.

(Surius ad diem 21 Dec.; Græce non existat in mss. Paris.)

I. Olim quidem in terra versantes apostoli, et terram, quæ est sub cœlo, obeuntes, iis qui impietati inservierunt, prædicarunt libertatem, miraculis ad salutem ab errore abstrahentes, et fidei malagmate medicantes animas, quæ laborabant infidelitate. Postquam autem migrarunt ad Dominum, piis reliquerunt corpora, pignora salutis, ut quod cum aderant, faciebant, hoc etiam postquam migrassent, efficerent, cœlestis illius publicæ celebritatis imagines, eorum memoriæ festa nobis largientes: ut tanquam cum præsentibus et disserentibus rursus versantes, percipiamus gratiam apostolicam. Unde etiam nunc clarissimus apostolorum Thomas, per ejus memoriam nobiscum rursum versatur: Thomas, qui est fidei nostræ pater ex incredulitate, et index perfectus veritatis: qui incredulitatis occasionem amputavit incredulis, et fidem apostolorum per incredulitatem efficit firmiorem.

II. Quando enim unigenitus Dei Filius, qui est in sinu Patris, non ferens videre suum signum in peccati servitute redactum, suis hac in re inflexus visceribus, visus est sicut nos, si peccatum dempseris, tunc hic quoque magnus apostolus, post aliorum discipulorum electionem, qui Jesum sunt secuti, jussus est sequi Dominum. Nam cum in Judæa a matre esset in lucem editus, habens parentes, qui vitam tenuiter agebant, ab eis abebatur et educabatur, et ad vitam formabatur similem, veluti a quodam optime pedagogo, paupertate eruditus, et ad Domini suscipiendum præceptum aptus redditus. Libros itaque legens Mosaicos (il enim diligenter proponebantur filiis Judæorum) componebat quidem suos mores ad honestatem: doctrina autem formabatur ad res diviniore, et a puerilibus procul remotus ludibriis, insituebatur et crescebat, donec pervenisset ad perfectam mensuram ætatis Christi. Vivens enim, sicut prius diximus,

B in vita paupere, et artem exercens piscatoriam, in utroque potens est cognitus: ex uno quidem formatus ad tenuitatem, quæ sunt supervacanea, minime admittentem, et doctus esse contentum solis necessariis; ab altero autem institutus ad patientiam in laboribus, et ad hoc, ut rebus molestis et asperis sua sponte primus exerceretur.

III. Prætinus itaque nulla dilatione usus est nec cunctatione, nec tardavit ad vocationem; sed adco celeriter fuit mutatus, et vincit voce vocantis, ut dicto citius ostenderet obedientiam. Atque sic quidem sit Verbo familiaris, et refertur in numerum reliquorum, qui vocati fuerant: Atque discipulus animi studio promptissimus, minister fidelissimus, apostolusque et œconomus probatissimus apostolatus gentium, qui fuit ei creditus. Statim autem et ad apostolatam fuit corroboratus, et divina impletus virtute, et miraculorum dives operatione, statuit cum Verbo versari perpetuo. Cum quo quidem degens toto tempore, quo vitam egit in carne, multas quidem cum eo subiit afflictiones, multas autem persecutiones et migrationes. Et aliquando quidem cum ipse a Judæis expelleretur, simul quoque cum eo expellebatur; et cum lapidibus appeteretur, ipse quoque simul appetebatur; aliquando autem cum ipsum vellet in suam redigere potestatem, et morte afficere, paratus erat alacriter cum ipso morte affici, desiderio plenam vocem emittens ad Dominum: «Eamus, et moriamur cum ipso!» Quando enim amicum Lazarum a mortuis suscitaturus pergebat Salvator, quando per absentiam concessit morti superare naturam, quando voluit ostendere sepulcrum somni locum, quando vinctum mortuum voluit efficere ad vocationem vivis celeriore, tunc accedentes discipuli metum prædicabant Judæorum, lapides revocabant in memoriam, debortabantur ne accederet: «Magister, dicentes, numo quærebant Judæi te occi-

⁴ Joann. xi, 16.

dere, et rursus vadis illuc? » Cum autem illi non possent persuadere (non enim oportebat infantiam, quæ tunc erat, discipulorum, morti opem ferre adversus Lazarum, neque impedimentum liberationis ex sepulchris, illorum cerni timiditatem), metu et desiderio distractis eorum animis, convertebantur ad animi ægritudinem. Sed Thomas prompte et alacriter solvens apostolis molestiam : « Eamus et nos, inquit, et moriamur cum ipso. » Est enim quavis vita melior, quæ cum Domino accipitur, occisio. Atque hæc quidem sic se habebant, et apostolorum animos detinebat admiratio, cogitantes condiscipuli audaciam ad mortem subeundam.

IV. Sed cum crux fixa fuisset, et mors esset suspensa, et infernus traheretur captivus, et mutata esset lex sepulchri, et mors Christi effecta esset mors mortis, surgens Salvator post erecta apud inferos adversus mortem tropæa, apparet suis amicis lugentibus et flentibus, in hoc quoque fidem faciens victoriæ : qui rerum recte gestarum illos faciens spectatores, certe nec ipsum quidem permisit esse expertem primorum miraculorum. In quadam domuncula discipulos in arctum tunc metus cogeat Judæorum : quo quidem in loco, periculum prævidentes, manebant. In medium ergo eorum latentium accedit Jesus, non vocem emittens antequam aspiceretur, non pulsatione ostii territis eorum animis : sed pedes, qui per mare sunt ingressi, ostiis quoque non apertis intrarunt (negabat enim suas leges natura jussa a Domino), et qui omnia fecerat, in suum templum ingreditur clausis ostiis : et qui per lignum mortem contrivit, nunc vim affert ipsi ligni naturæ. Venit ergo Christus in medium eorum, miraculo ingressus confirmans miraculum resurrectionis. Et sic quidem discipuli ipsis oculis eum, quem desiderabant, fructum percipientes, lætitia afficiebantur. Solus autem Thomas absuit a spectaculo : qui divino quodam, ut videtur, consilio non aderat, ut cum miraculum magis examinasset, esset præclarior præco resurrectionis. Sed Salvator quidem cum sui spectaculo impertiisset apostolos, recessit protinus, perfectiorem contemplationis visionem Thomæ amico, ut videtur, reservans.

V. Cum autem reversus esset Thomas, et venisset in mentem discipulis ei dicere : « Vidimus Dominum, » ille propter id quod audiebat, lætitia affectus, quod fieri desiderabat, hoc factum esse audiens, non credebat. Solent enim ingentis lætitiæ exsuperationes esse tardiores ad ea credenda quæ dicuntur. Discipulis igitur : « Nisi, inquit, videro in manibus ejus fissuram clavorum, et mittam digitum meum in locum clavorum, et mittam manum meam in latus ejus, non credam. » Ad hæc forte apostoli : Quid sibi vult, o Thoma, sermo incredulitatis? Si non credit discipulus, quomodo crediderint Judæi? Si apostolus et amicus non admittit resurrectionem, quomodo eam admiserint ii qui

cruci affixerunt? Qui Thomæ non persuaserunt, quomodo reputabuntur digni, qui admittantur agentibus? Non te pudore afficiunt, et ad fidem attrahunt, præcedentium ingentes turbæ miraculorum: leprosus mundatus; paralyticus integris membrorum compagibus restitutus; cæcus videndi facultati redditus; manus morte affecta, quæ rursus fuit ad vitam revocata; ductus, per quos inceditur pedibus; et Lazarus sepulchrum exuens, tanquam vestem? quomodo, cujus admiraris opera, ejus suspectam habes resurrectionem? Non credat Caiphas; curiose scrutetur Nicodemus; calumnietur Judæus. Cur dubitat Thomas de resurrectione? Sed contra discipulus videtur dicere justiora : Cur mea dubitatio est a vobis reprehendenda, o apostoli? Ad Judæos emittor præco resurrectionis; sicut vos, proficiscor apostolus ad docendum gentes resurrectionem. Quomodo ergo, quibus non sui socius spectæculi, suscipiam æque atque ipsi legationem? Quomodo, quorum non habeo cognitionem, ea ego docebo alios? Quomodo lingua ea dicet confidenter, quorum testes non habet oculos? Verbis credam solis? Sed Judæis ero in fide suspectus, meque facilitatis damnabunt et levitatis. Gentiles quoque verba non admittent; potius autem meum ridebunt testimonium, qui ex solo auditu prædico resurrectionem.

VI. Non multum intercessit temporis, et rursus adfuit Dominus, ingressus miraculum nunc quoque similiter ostendens, ut quæ aliis simul discipulis, ea soli quoque Thomæ largiatur. Ostendit ergo ei signa crucis, ac vulneris quod accepit in latere, ostendit signaculum, deinde : « Quia vidisti me, inquit, credidisti. Beati qui non viderunt, et crediderunt, » magnam nobis repositam ostendens beatitudinem, qui credidimus per sermonem discipulorum. Illud ergo divinum et admirabile spectaculum cum consecutus esset Thomas, fuit etiam causa apostolis, ut illa discerent, quæ prius non noverant; suum enim Deum et Dominum confessus est eum quem aspexerat. Vera enim Dei est pulchrum facinus resurrectionis. Cum autem post hæc Christus a discipulis magna ex parte videri non posset, ut qui esset glorificatus incorruptione corporis, et non posset conspici mortalibus oculis, seipsum manifestum reddebat, quando volebat, et quando noverat futurum utile iis qui aspiciabant. Itaque cum Domini eis deesset conspectus, curam gerebant veteris artis, in qua fuerant educati. Illa autem erat, scapham ascendere, et in profundum maris retia demittere. Quodam vero die, dum ipsi intenti erant piscationi, apparuit eis desideratus Jesus, stans in littore, et jubens ad dexteram partem navis rete demittere. Capta est autem multitudo piscium innumerabilis; erat enim divini jussus operatio. Tunc simul cum iis aderat etiam Thomas, et simul navigabat, et simul ope-

¹ Joan. II, 8. ² Joan. xx, 25. ³ Ibid. 20.

rabatur, et diligenter curabat retia, et se paratissimum ostendebat ad obediendum. Experientia enim didicerat iis credere, quæ Deus fuerit operatus: et ideo una navigabat, et simul operabatur cum discipulis ⁵.

VII. Cum autem jam adesset tempus Assumptio- nis, quo cum eo quod ex nobis assumpserat, oportebat Christum ascendere ad Patrem, ipse educit mystas extra Bethaniam usque ad Olivetum; et illic de se disserens, et ex Scripturis conjungens testimonia, cum et coram eis comedisset, et confirmasset se non esse spiritum, ut ipsi existimave- rant, et deinde sublata manu eis immisisset benedictionem, ille quidem ascendit in cœlos; ipsis au- tem cum magno gaudio fuit reditus in Jerusalem ⁶. Quidni enim gauderet, et cum aliis lætaretur discipulis, sacrosanctus iste et magnus apostolus, videns verba deducta esse ad effectum, et susceptæ carnis verum esse mysterium, neque frustra in eo versatam fuisse incredulitatem? Atque dies quidem ille a Domino præstitutus, jam finem acci- piebat convenienter iis, quæ ille dixerat: et di- vinus Spiritus ad eos advolans, tanquam sonus quidam flatus vehementis, statim in linguas igneas dividebatur. Qui cum fuisset super unumquemque, faciebat eos loqui linguis alienis, adeo ut, qui au- diebant, afficerentur magna admiratione ⁷. Tunc ergo hic quoque magnus apostolus cum sederet una cum reliquis discipulis, ipse quoque in igneis lin- guis accepit gratiam: et cum in suum habitaculum totum intromisisset Spiritum, totus fuit illius instrumentum, valde sapienter et opportune pulsa- tum. Sic ergo Thomas ab alto confirmatus, fuit perpetuo accinctus, promptoque et alacri animo ad prædicationem, nihil timeans eorum quæ sunt ter- ribilia, nec stupens aliquid eorum quæ sunt clara et illustria.

VIII. Cum ergo res apostolis se haberent ex ani- mi sententia, oporteret autem Domini jussum fi- nem accipere, qui quidem erat: « Euntes in mun- dum, docete omnes gentes ⁸, » alius quidem ex apo- stolis aliam orbis terræ partem sortitus est, sicut eis, qui advenerat, Spiritus, sortem definierat. Thomas igitur missus est in Indiam, quæ erat plane barbara, et in nefariis versabatur actionibus. Ipsa autem sita est longissime ab Ægypto; alluitur vero mari valde navigabili, et est quidem egena rerum necessariorum, abundat autem rebus pretiosis et ad luxum accommodatis. Eam habitat id genus, quod dictum est, quod est frequentissimum, et deditum mercaturæ, et magna ex parte nudum, et instar ferarum, quæ degunt in montibus, vitam agens. Quam ob causam corporum superficiem radii sola- res invadunt ardentius, valdeque incendunt, et denigrant, et efficiunt visu deformiores. Colebant autem isti simulacra facta ex omne genus materia: et quod in ea conferebatur studium, et cultura,

A longo tempore confirmata, inducebat consuetudi- nem, ratione quavis potentiolem. In hanc ergo regionem magnus ingrediens apostolus, nullum præ se tulit fastum et arrogantiam, neque elate aut gloriose quippiam est locutus, neque aliud fecit superbe et insolenter ad ostentationem: sed or- natus Christi moderatione, et pro quovis alio or- namento et lorica, ea indutus, coma sordidus, vultu pallidus, totus aridus et exsanguis, et plane succo carens, et ut semel dicam, non tam corpus, quam umbram corporis circumferens, sordido et trito amictus pallio, moribus lenis, sermone utilis, factis valde admirabilis, humilioribus se accommodabat, spiritus altiorum deprimens.

IX. Cum talibus moribus et vita præditus ad In- dos venisset, visumque ei esset gentis ingredi in- teriora, postquam vidit falsam dæmonum religio- nem eos comprehendisse, et imis eorum animis in- sedisse, non statim processit ad eos refellendos, non induxit reprehensiones, non tanquam medica- mento usus est austeritate; sciebat enim, quod quæ longa consuetudine in nostris confirmata sunt animis, non possunt facile deleri, et persuasione magis, quam vi mutantur. Propterea magis utitur mansuetudine, et bonis moribus, et blandis verbis, magnus et dignus, qui in honore haberetur, non ex fastu et tumore, et verbis magnificis, sed ex fa- ctis et signis eis apparens, et insigni Christi, nempe humilitate, valde ornatus: quo quidem eos magis capiebat et attrahebat ad agnitionem, quod esset operibus quidem admirabilis, spiritu autem mitis et moderatus. Itaque moti admiratione Indi, rogare cœperunt quisnam esset, et cujus genere, et quæ- nam esset ejus religio, et quod studium. Ille autem (habebat enim in se Christum magistrum) leniter et modeste respondit, quod esset genere quidem Judæus, discipulus autem insignis illius Moysis, illius inquam Moysis, qui cum Deo est collocutus, deinde etiam Christi Filii Dei discipulus, qui venit ad mundi salutem, et quod vitam æternam et ani- marum salutem veniret annuntiatum: quibus qui crediderint, erunt ineffabilem bonorum partici- pes. Præterea narrat Christi Dei Verbi demissionem, refertque miracula quæ fecit, dum in terris in carne ageret; ipsamque passionem, quæ multis videtur probrosa; virtutem resurrectionis, et ad cœlos ascensionem: Cujus discipulus, inquit, ego et minister admirabilium, quæ ipse fecit, miracu- lorum, atque œconomix, qua fuit Deus et homo, creatus sum præco; cujus annuntians in homines benignitatem, et immensam in ipsos misericordiam, ad vos usque accessi; cujus factus sum mysta et apostolus. Et cum ipsis oculis facta sit mihi fides eorum quæ dicuntur, non vi eos qui renuunt, sed omni charitate amplector eos qui persuadentur.

X. His, et pluribus aliis divinitus protatis verbis, Indorum populus ad mysterium introductus, suis

⁵ Joan. xxi, 1 seqq. ⁶ Luc. xxiv, 36 seqq. ⁷ Act. ii, 1 seqq. ⁸ Matth. xxviii, 18.

animis suscepit verbi semen. Deinde (ut dicam cum divino Evangelio) Domino adjuvante, et sermonem confirmante per signa consequentia, paulatim quidem abducti sunt ab idolorum libaminibus et abominationibus, ad veram autem fidem accesserunt, et sic apostolicis transformati doctrinis, Christo familiares evaserunt per baptismum: adeo, ut etiam usque ad ipsum regem pervenerit prædicatio, etiamsi non penetrarit usque ad profundum ejus mentis. Itaque qui genere quidem ad regem attingebant, cum se solos dedissent sermonibus apostoli, ab eo avelli non poterant: rex autem ipse detentus a profunda caligine ignorantiae, et a quibus miraculis oportebat ad lucem traduci, ab eis voluntaria cæcitate ad majorem accensus insaniam, consultabat de morte apostoli. Quamobrem dicto citius in eum fert sententiam: et lanceis de medio tollitur magnus hic apostolus, qui propter Christum mortem libenter suscepit. Eum beatum quidem judicavit chorus eorum qui per ipsum crediderunt: beatum autem censuit quoque chorus eorum qui sunt in excelsis: plausitque justorum multitudo cum apostolis, videntes sacram illam et divinam animam in cælos ascendentem, et stipatam angelorum ordinibus.

XI. Quid autem deinceps consequitur, et quid e superis providet et dispensat bonitas, homines attrahens ad pietatem? Sacrum quidem illud cor-

pus, fidelium manibus decenter compositum, sepelitur: regis autem filius incidit in gravem morbum, et qui erat arte humana validior. Pater ergo (quidni enim, si pater?) infectitur a natura fletibusque et lacrymis irrigatur, lamentationibus laniatur; sed nullam inveniens mali solutionem, miraculorum apostoli recordatur, et quærebat parvam aliquam partem ex ejus reliquiis ad medendum ei qui laborabat. Postquam autem rescivit non comparere corpus apostolicum, saltem pulverem, quem illud tetigit, jussit afferre. Quod quidem cum factum esset, pater, ægrotanti filio pulvere imposito, sanum vidit eum, quem putabat moriturum, etiamsi ille modicam lucem agnitionis, quam acceperat, sua sponte repulerat, et vere erat mortuus, ut qui acerbam mortem suscepisset impietatis. Et hæc quidem quantum licuit non aberrando a veritate, composita fuerunt, et conscripta, et apostoli laudi sunt dedicata. Tantæ nobis lætitiæ causa est hodie Thomas. Per quem etiam Indorum barbaræ gentes didicerunt eam viam, quæ fert ad cælos: et quorum corpora erant solis radiis denigrata, evaserunt candidis lætisque et alacribus animis, qui in intelligentiam cadit, sole pure ac suaviter eis illucescente: ad gloriam Patris, et Filii, et Spiritus sancti, unius, et quæ dividi non potest, divinitatis: quam decet gloria, honor et adoratio nunc, semper, et in sæculis sæculorum. Amen.

MARTYPION TΩN AΓIΩN ΔΕΚΑ ΜΑΡΤΥΡΩΝ ΤΩΝ ΕΝ ΚΡΗΤΗ.

MARTYRIUM SS. DECEM MARTYRUM QUI IN GRETA PASSI SUNT.

(Græce apud Cornellum, *Creta sacra*, 4° Venetiis 1745; Latine apud Surium ad 23 Decembriam.)

A'. Ἄλλος μὲν ἄλλο τι τῆς θρυλουμένης διεξιέτω Κρήτης, ὁ μὲν τὸ κάλλος, ὁ δὲ τὸ μέγεθος, καὶ ὁ μὲν τείχη καὶ λιμένας, ὁ δὲ τῶν ὠρῶν τὴν χρᾶσιν καὶ τὸ πῶν καρπῶν εὐφορον· ἐγὼ δὲ ὅ πάντα ἅλλα νικᾷ καὶ ἦν μόνην ἀξίαν εἰποιμι τοῦ ταύτης δημιουργοῦ φράξαι, ταύτην πρὸ τῶν ἄλλων ἐρῶ. Τίς δὲ οὗτος ὁ καρπὸς; καὶ τίς ὁ τοσοῦτος τῆς νήσου κόσμος; Τίς ἔσται ἡ ὁ θεὸς τῶν μαρτύρων χορδὸς, ὁ ἐπαινούμενος; ἀριθμὸς, τὸ πάντων μὲν θαυμάτων ἥδιστον, πίντων δὲ ἀκουσμάτων ὠφελιμώτατον; οἱ δέκα, φημί, τοῦ Χριστοῦ στεφανῆται, οἱ ἐκ ταύτης μὲν προελθόντες, γενναϊότατα δὲ καὶ ὑπὲρ Χριστοῦ μαρτυρήσαντες, οἱ καὶ καλὰ γε ὄντως ἀποδεικνύουσι τὰ τροφεῖα τιμῆς δατῆς αὐτὴν ἀξιώσαντες τὸ μαρτυρι-

I. Alius quidem aliquid aliud persequatur oratione, illius quæ vulgo jactatur, Cretæ; alius quidem pulchritudinem, alios vero magnitudinem, et alius quidem præsentiam et portus, alius autem aeris temperationem et fructuum fertilitatem. Ego vero id, quod alia vincit omnia, et quam solam ejus optime dignam dixerim feracitatem, eam dicam ante alia. Quisnam est hic fructus, et quodnam est tantum insulæ ornamentum? Quid aliud, nisi divinus chorus martyrum, et qui laudatur numerus, et quod omnium quidem est spectaculorum jucundissimum, ac acroamatatum omnium utilissimum? Decem, inquam, illi pro Christo martyrii coronati redimti: qui ex ea quidem processerunt, fortis-

sine autem pro Christo subire martyrium : qui A καὶ ἐν ταύτῃ τελειωθῆναι. Ὅπως δὲ, συνελθὼν ἦδη
eam pro alimentis revera pulchre sunt remunerati, ὁ λόγος ἔρατ.
cum eam tanto honore affecerint, ut in ea per martyrium fuerint consummati. Quomodo vero, panis
jam dicit oratio.

II. Decius ille, qui magno fuit furore percitus, et
ad persecuendos Christianos omnium fuit violentissimus, is tunc sceptrum tenens imperii Romanorum, hujus insulæ constituit proconsulem virum quendam, qui eodem quoque nomine appellabatur, nempe Decius, non minus autem, quam in nomine, conveniebat in moribus. Qui cum fuisset in Creta, rem parvam existimavit, et quæ nullam haberet immunitatem et severitatem, omnes qui sunt in ea Christianos, postquam subjecisset innumera- B
bilibus generibus tormentorum, deinde acerbè tollere de medio. Quærebantur ergo omnes, et inveniebantur, et comprehensi ad ipsum ducebantur. Cum quibus hic quoque sacer chorus, præstantissimorum virorum denarius, veluti ex optimis eximii selecti civitatibus : quorum alios quidem maxima omnium, quæ illic erant, præbuit civitas ; alii autem orti erant ex aliis ; communiter vero simul omnes festinabant ad unam, quæ est in cælis, civitatem. Si cum tunc stetissent ante proconsulem, quos non tunc quidem sermones libere habuerunt ? quibusnam autem factis non obscurarunt sermones ? et quodnam quidem tormentorum iter non pervaserunt ? Quodnam autem supplicium non superarunt tolerantia, cæsi, torti, per terram C
tracti, lapidibus appetiti, irrisi, consputati, et omne genus ferentes subsannationis ? Sed erant hæc quidem illis futurorum gymnasia, et veluti quædam præexercitationes. Postquam autem oportebat eos magna currere Olympia, temporis, inquam, tormentorum ; erat vero dies præstitutus decimo Kalendas Januarias ; et paratum quidem erat tribunal, et præsidebat proconsul, ducebantur athlete : pleni vero erant ambo, hi quidem animi alacritate, ille vero furore et insaniam. Et ille quidem erat propensus ad puniendum usque ad mortem, hi vero parati erant suscipere usque ad extremum spiritum : iracundo et cædem spirante vultu eos intuens : Quænam est, inquit, tanta amentia, quod neque ratio, neque tempus vos id docuit, quod est futurum conducibile ? Deinde perinde ac si sola, quam præ se ferebat, ira eos perterrefecisset, et jam eis, ut parerent, persuasisset : Sacrificate, inquit ; sin minus, ego quidem nihil dicam amplius ; vos autem sciatis paulo post, quisnam sit Decius, cui vos non vultis nunc morem gerere.

III. Ad hæc martyres : Nos quidem, o præses, responderunt, et verbis et factis, et etiam tempore satis magnam dedimus experientiam, quod neque diis sacrificabimus, neque ad hoc alicujus alterius cedemus sermonibus. Sed neque, interpellans dixit impius, vobis, o impii, erunt curæ ulla tormenta ? Nequaquam, dixerunt sancti ; propemodum enim hoc nomine tibi habemus gratias, quod nobis dederis, ut his accipiamur epulis. Sed non sic, inquit præses, erit principis ; sed sciatis, quanta sit maximorum deorum potentia, quos vos tam

F. Δέκιος ὁ πολὺς τὴν μανίαν καὶ ἐπὶ κολάζειν Χριστιανούς, ἀπάντων ὁ βραϊστάτος οὗτος καὶ σκήπτρα τότε Ῥωμαίους δίδων, τῆς νήσου ταύτης ἀνθύπατον καθίστα ἄνδρα τινὰ, Δέκιον μὲν καὶ αὐτὸν ὁμωμένως καλούμενον, οὐχ ἦτρον δὲ τοῦ ὀνόματος καὶ τοῖς τρόποις συνηρμοσμένον· ὃς ἐν Κρήτῃ γενόμενος μικρὸν ἔργον ἠγήσατο καὶ οὐδὲν ἔχον ὠμὸν οὐδὲ ἀγριον, τὸ πάντας τοὺς ἐν ταύτῃ Χριστιανούς μετὰ τὸ μυρίαὶς ὑπελείπειν βασάνων ἰδέαις ; εἶτα καὶ πικρῶς ἀνελεῖν. Ἀνεζητοῦντο τοίνυν καὶ ἀνευρίσκοντο πάντες καὶ πρὸς αὐτὸν συλλαμβανόμενοι ἦγοντο· μεθ' ὧν καὶ ὁ ἱερός οὗτος χορὸς, ἡ τῶν ἀριστέων δεκάς, λογάδες ὡς περ ἐξελεγκμένοι τῶν ἀρίστων πόλειον, ὧν τοὺς μὲν ἡ μέγιστη πασοῦν τῶν ἐκεῖ παρεῖχε πίλις, οἱ δὲ ἄλλος μὲν ἐξ ἄλλης ἔφημητο, κοινῇ δὲ ὁμῶς πάντες πρὸς μίαν τὴν ἐν οὐρανῶις πόλιν ἠπειλοῦντο. Οὗτοι, ὡς τῷ ἀνθυπάτῳ τότε παρέστησαν, τίνας μὲν οὐκ ἐφθέγγετο παρῆσθαι λόγους, τίνας δὲ οὐκ ἀπέκρουσαν ἔργοις ; τοὺς λόγους ; καὶ τίνας μὲν οὐκ ἐπήλθον βασάνων ὁδόν ; τίνας δὲ οὐ παρήλθον τιμωρίαν τῇ καρτερίᾳ, ἐπὶ τριάκοντα τὰς πάσας ἡμέρας αἰκιζόμενοι, στρεβλοῦμενοι, κατὰ γῆς συρόμενοι, λίθοις βαλλόμενοι, πρὸς δὲ γελώμενοι τε καὶ ἐμπυτόμενοι καὶ ἅπαν εἶδος μυκτηρισμοῦ φέροντες ; Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐκείνοις γυμνάσια τῶν μελλόντων καὶ οἷα προαγωνίσματα ἦν. Ἐπει δὲ ἔδει τοῦτους καὶ τὰ μεγάλα δραμεῖν Ὀλύμπια τὰ τῶν καιρῶν, βατάνων, φημι, ἔφριετο δὲ καὶ ἡμέρα τῶν Ἰαννουρίων καλανδῶν ἡ πρὸ δέκα, καὶ τὸ μὲν βῆμα ἠυτέρπειστο καὶ ὁ ἀνθύπατος προεκάθητο, οἱ δὲ ἄθληται ἦγοντο· πλῆρεις δὲ ἦσαν ἄμφω, οἱ μὲν προθυμίας, ὁ δὲ θυμοῦ καὶ ἀνοίας, καὶ τῷ μὲν κολάζειν μέχρι καὶ τελευτῆς ἡ ῥοπή, τοῖς δὲ ὑπομένειν καὶ τῆς ἐσχάτης ἀχρι πνοῆς ; ἡ παρασκευὴ ὄργιλον αὐτοῖς ἐμβλέψας καὶ φονικὸν, Τίς ἡ τοσαύτη, λέγει, τῶν φρενῶν ἔκστασις, ὅτε μήτε λόγος μήτε μὴν ὁ χρόνος τὸ συνοῖσον ἡμᾶς ἐδίδασκεν ; Εἶτα ὡς περ τῷ προσχῆματι μόνῃ τῆς ὀργῆς καταπλήξας αὐτοὺς καὶ ἦδη πειθηνίους λαδῶν, θύσατε, φησὶν, ὦ οὗτοι· εἰ D
δὲ μὴ, ἀλλ' ἐγὼ μὲν οὐδὲν πλέον ἐρῶ, ὑμεῖς δὲ εἰσαθε μετ' ὀλίγον τίς ἐστὶν ὧ νῦν ἀπειθεῖτε Δέκιος.

Γ. Πρὸς ταῦτα οἱ μάρτυρες, Ἡμεῖς, ὦ ἀρχων, ἀπεκρίναντο, καὶ λόγῳ πολλῷ καὶ ἔργῳ, ἦδη δὲ καὶ χρίνω τὴν πείραν δεδωκάμεν ὡς οὔτε θεοῖς ὑπόσμεν, οὔτε τινὸς ἄλλου πρὸς τοῦτο λόγους ὑπείχομεν. Οὔτε μὴν ἄλλ', ἐγκόψας ὁ δυσσεβῆς, οὐδὲ τῶν βασάνων οὐδὲν, ἀνόσιοι, μέλον ὑμῖν ; Οὐ μνοῦν, εἶπον οἱ ἄγιοι· μικροῦ γάρ σοι καὶ χάριτας προσοφειλομεν, ὅτι ταύταις ἡμῖν ἐνευωχηθῆναι δέδωκας. Ἀλλ' οὔτε, φησὶν ὁ ἀρχων, τὸ ἐξῆς οὕτως ἔσται ἂν ἐγὼ τε ὦ (?) καὶ ἡ τῶν μεγίστων θεῶν δύναμις. οἷς ἡμῖν ἀναίδην οὕτως ἰ διαλοῦσθε μὴδὲ τοὺς παραπτώτας τοῦτους

αἰδοῦμενοι, πολλοὺς τε ἅμα καὶ σοφοὺς ὑπάρχοντας, οἱ καὶ πρῶτον μὲν ἐν θεοῖς Δία, ἔπειτα Ἥραν τε καὶ Ῥέαν καὶ τοὺς λοιποὺς προσβούουσιν. Ἄ γὰρ τὸ πρῶτον ὑπέστητε οἰκταὶ σκῆαι μόνον ἦσαν κολάσεων, νυνὶ δὲ τοσαύταις ὑποβλήθησθε τιμωρίαις ὡς μὴ τὸ ὕμῶν θράσος ὑπ' αὐτῶν συσταλῆναι μόνον, ἀλλὰ καὶ ἑτέροις ἐμβάλειν φόβον τοῖς ἴσῃν ὑμῖν τὴν ἀπειθείαν, εἶγε καὶ τοιοῦτοί τινες εἶεν, ἐπαδεικνυμέναις.

Δ'. Πρὸς ταῦτα πάλιν οἱ ἀριστεῖς· Περὶ μὲν τοῦ Αἰδός, ὃ ἄρχων, καὶ τῆς ἐκείνου μητρὸς Ῥέας μηδὲν πρὸς ἡμᾶς· ἐπεὶ μὴ πρὸς ἀγνωσῦντας ὁ λόγος· Ἴσμεν γὰρ ἐκ πατέρων ἀκηκόετας καὶ γένος αὐτοῦ καὶ τύχην καὶ τρόπον· τὸν δὲ τάφον, εἰ βούλῃ, καὶ σοὶ παριόντες δείξομεν. Καὶ γὰρ τῆς τῶν Κρητῶν καὶ αὐτὸς ὤρματο· γέγονε δὲ πῶν ἐπιχωρίων τύρηνος. Οὕτω δὲ ἀτελής ἦν καὶ πρὸς ἡδονὰς ἐπιφορός, ὥστε μὴ γυναιξὶ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἄρρεσιν ἐπιμαίνεσθαι· γόης δὲ ἀνθρώπος καὶ κακώτατος, πανοῦργος· ἐκετὸν ἐξαλλάττων δι' ἀκολασίας ὑπερβολῆν καὶ ὅσαι ὤραι μίξουσιν ἀτόπος ἐμμαινώμενος. Ἀμείλει καὶ τινες ὁμοιοπαθῶς ἔχοντες καὶ τὴν ἐκείνου βδελυρίαν ζηλώσαντες (τί γὰρ οὕτω ῥῶον ὡς ἡ τοῦ κακοῦ μίμησις;) θεὸν τε τοῦτον ἀναγορεύουσι, καὶ νεῶς ἀμιστῶσι καὶ θύουσιν ἵνα τὸ κατὰ γνώμην αὐτοῖς καὶ θεῷ κατὰ γνώμην δοκῇ, καὶ οὕτως οὐ θεομισθεῖ μόνον, ἀλλὰ καὶ θεῖον, ὅμοιοι τὸ ἀσελγαίνεσθαι νομίζονται.

Ε'. Ταῦτα τοῦ θεοῦ φεγγαγομένου χοροῦ ὁ μὲν ἀνθύπατος πρὸς τὸν ἐλεγχον ἀπερήγγυτο, πολὺ δὲ καὶ μᾶλλον καὶ ὁ δῆμος ἐκμανῆ; ἦν καὶ ὤρμα τοῦς μάρτυρα; συλλαβεῖν, καὶ μικροῦ ἂν καὶ χερσὶν αὐτοῦ; διεσπάσαντο, εἰ μὴ ὁ Δάκιος; καὶ χειρὶ καὶ φωνῇ στήσας αὐτοῖς τὴν ὁρμὴν καὶ ἡρεμεῖν διακελευσάμενος, πικρότερον αὐτοῖς ἐκείνος τὸν εἶναι θανάτου τρόπον ἐμνησαντο. Εἶχον μὲν οὖν αὐτίκα τοὺς ἀγίους αἱ βάσανοι· εἶχον δὲ ἄλλως μὲν ἄλλη, πᾶσαι δὲ ὁμοίως τῇ πικρότητι καὶ τῇ τῆς ὀδύνης ὑπερβολῇ. Ὁ μὲν γὰρ αὐτῶν ἀναρτηθεὶς σιδηροῖς μὲν ἐνυξὶ διεξαινετο, νεῦρα δὲ διεσπάτο, σάρκα; δὲ ἐκείνου πρὸς γῆν κατέβρεον· ὁ δὲ ξύλοισ; καὶ λίθοισ; ὀξέσι τὰς πλευρά; αὐτοῖς ὀστέοισ; διετιτρώσχετο, ἄλλο; μολίβδου βάραι τυπτόμενο; τὰς ἀρμονίας τε διελύετο καὶ τὰ ὀστά συνεθλάτο καὶ διεθρύπτετο· ἔτερο; δὲ ἐτέρως· ἀλαγινὸν γὰρ καὶ ἀκοῆ μόνῃ τὸ δριμύ τῶν κολάσεων. Ἐπεὶ ὡσπερ καὶ ἰδεῖν ταῦτα τοῖς συμπαιθετέροισ; οὐ φορητὸν, οὕτω καὶ τὸ κατὰ μέρος διεξίναί τε καὶ ἀκούειν περὶ αὐτῶν οὐ μετρίω; ὀδυνηρόν. Ἄλλ' οἱ μάρτυρες καὶ ταῦτα πάσχοντες οὕτω βελτίως, ἢ τ' ἀληθέστερον εἰπεῖν, ἡδέως ἔφερον, ὡς εἰκάσειν τοὺς παρεστώτας μὴ μᾶλλον ἐπὶ τοῖς γινόμενοι; ἀλαγεῖν ἢ ὅτι μὴ καὶ πλείους ἦσαν αἱ βάσανοι δυσχεραίνειν.

Γ'. Συνέβρεον οὖν ἐπ' αὐτοῖς πάντες ὡσπερ ἐπὶ τῶν καινῶν τε καὶ παραδόξων, πιστοὶ τε ἅμα καὶ ἔσοι πρὸς τὴν εὐσεβείαν ἐπεπήρωντο· ἀλλ' οἱ μὲν

A impudentior maledictis insectantini, neque hos qui adsunt, reverentes, qui simul sunt mali et sapientes: qui inter deos quidem primam, Jovem, deinde Junonem et Rheam, et reliquos colant. Quae enim primam sustinistis, erant veluti solum umbræ suppliciorum. Nunc autem tam multis supplicis cruciabitini, ut non vestra audacia ab eis solum comprimat, sed aliis quoque metum incutiat, qui aeque ac vos sunt inobedientes, si modo ulli sunt ejusmodi.

IV. Ad hæc rursus viri fortissimi: De Jove quidem, o præses, et illius matre Rhea nihil nobis dixeris. Neque enim apud eos qui ignorant, verba facis. Scimus enim, ut qui a patribus nostris audiverimus, genus ejus et fortunam et mores. Sepulcrum autem, si vis, etiam præsentem indicabimus. Nam ipse quoque in Creta ortus est. Fuit vero eorum qui in ea habitabant, tyrannus. Erat autem adeo intemperans et proclivis ad libidines. ut non solum in feminas, sed etiam insaniret in nuceculos, præstigiis vero utebatur et malis artibus, se calide mutans propter summam intemperantiam, et singulis horis se polluens nefariis concubitibus. Quidam autem, qui eisdem laborabant vitiiis, et imitati fuerant illius abominationem (quid est enim tam facile, quam mali imitatio?) et eum deum esse pronuntiant, et ei templa exaltant et sacrificant, ut quod eis placet, deo quoque videatur placere; et sic non solum deo non inivsum, sed etiam, proh dolor! divinum existimetur se libidinose et intemperanter gerere.

V. Divino hæc loquente choro, proconsul quidem dirumpebatur, ut qui convinceretur; multo autem magis furebat etiam populus, et impetu ferebantur ad comprehendendos martyres, et eos manibus propemodum discerpissent, nisi Deius et voce et manu eos cubibisset: et cum jusisset eos quiescere, acerbis illis mortis genus machinabatur. Et sanctos quidem statim arripere tormenta: alios quidem alia, sed acerbitate et magnitudine doloris similia. Nam alius quidem ex ipsis suspensus, ferreis lacerabatur unguis: nervi vero divellebantur, carnes autem illius in terram defluebantur latera usque ad ossa; alii quidem gravi plumbo verberato dissolvebantur compages, ossaque confringebantur et conterebantur; alius item aliter; est enim vel solo auditu miserabilis acerbitas suppliciorum. Etenim quomodo iis qui sunt paulo misericordiores, hæc videre est intolerabile, ita etiam singillatim persequi et audire, est longe molestissimum. Sed martyres hæc etiam patientes, adeo facile, aut, ut verius dicam, jucunde ferebant, ut qui aderant, conjicerent eos non tam dolere propter ea quae sustinebant, quam ægre ferre, quod non essent plura tormenta.

VI. Omnes itaque ad eos confluabant, tanquam ad res novas et admirabiles, tam fideles, quam quibus manca erat pietas. Sed illi quidem, ut ad-

unirarentur athletarum constantiam, et suam confirmarent pietatem; hi autem, ut irriderent eorum tolerantiam et eorum plagis quodammodo lætarentur propter insignem crudelitatem. Quamobrem non modo nulla movebantur misericordia, sed etiam præsidem et lictores magis irritabant ad sævitiam. Et hi quidem sic incitabant, ille vero jubebat, lictores autem exsequebantur. Porro autem præco quoque clamabat: Parcite vobis ipsis; parete principibus; sacrificate diis. Martyres autem etiam in tanta copia rerum asperarum, erant omnibus simul superiores, turba, præcone, tormentis, ipso præside, et ante eos omnium principe Satana, et universis quæ eis subjiciuntur, copiis. Omnes enim, veluti signo dato, unam simul vocem tollunt: Sumus Christiani, Christi hostiæ, Christi victimæ; etiamsi millics mori oporteat, libenter moriemur.

VII. Cum autem martyrum negotio omnia ponerentur, qui erat valde promptus Satanæ minister Declus, desperans fieri posse, ut persuaderet adhuc et cogeret, fert in eos mortis sententiam. Ducebantur itaque sancti, ut ense interficerentur, ad locum, qui parum quidem abest a civitate, ab incollis vero vocatur Alonium. Ad eum festinantes martyres, ostenderunt novum quid, et quod videlicet insolitum. In toto enim cursu martyrii, inter se unanimes et simul conspirantes, in hoc solum contendebant, quisnam eorum primus ense subiret, et primus coronam acciperet. Hanc autem litem componit Theodulus, qui erat unus ex divino choro, dicitilans quod is saturet esset primus, qui omnium ultimus excederet, cum nihil turpe et indecorum ex spectaculo aliorum sustinuerit, sed sic revera multa certamina subierit. Placuit omnibus, quod dixerat: et primum quidem ad Deum communem hymnum canunt: « Benedictus es, Domine, dicentes, qui non dedisti nos in captionem dentibus eorum, » et quæ deinceps scripsit Psalmographus¹. Deinde etiam ad locum accedentes, fecerunt unusquisque orationem: Parce, Domine, servis tuis, dicentes, et suscipe sanguinem nostrum pro nobis, pro nostris, pro nostra patria, ut ea liberetur a tenebris ignorationis, et puris oculis contempletur pietatem, et te veram lucem, o Rex æterne.

VIII. Postquam sic precati essent unusquisque, sacra et victoria insignia eis sunt amputata capita, cum se patriæ distribuissent: et sanguinem quidem infernæ, nempe illud quod interit, intereunt, spiritum autem dedissent supernæ, ei quæ semper manet, illud quod est permanens. Cum vero post consummationem recessissent lictores, quidam ex eorum cognatis, qui in eo loco remanserant, horum sacras venerabiliter componunt et deponunt reliquias. Et tunc quidem mortuos habuit, quæ illos tulerat.

¹ Psal. cxliii, 6.

ἵνα ὥστε θαυμάσαι τῆς καρτερίας τοὺς ἀθλητὰς καὶ βεβαιωτέραν θίσθαι παρ' αὐτοῖς τὴν εὐσέβειαν, οἱ δὲ πρὸς τὸ μυκτηρίσαι μᾶλλον τὴν ἐκείνων ὑπομονὴν καὶ οἷα ταῖς αὐτῶν πληγαῖς ἐξησθῆναι διὰ περιουσίαν ὀμότητος. δι' ἣν αἰτίαν οὐ μόνον οὐδένα οἶκτον ἐλάμβανον οὕτω πασχόντων, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἀγριότητα μᾶλλον αὐτόν τε τὸν ἄρχοντα καὶ τοὺς δημίους ἠρέβιζον. Καὶ οἱ μὲν οὕτω παρέθηγον· ὁ δὲ ἐκέλευσεν· οἱ δὲ ἐπετέλου. Ἐπεθόα δὲ καὶ ὁ κήρυξ· Φείσασθε ἑαυτῶν, πείσθητε τοῖς κρατοῦσι, θύσατε τοῖς θεοῖς. Οἱ μάρτυρες δὲ καὶ πρὸς τοσαύτην χαλεπῶν ἀφθονίᾳ τούτων ὁμοῦ κρείττους ἦσαν, τοῦ δγλου, τοῦ κήρυκος, τῶν βασιάνων, αὐτοῦ τοῦ ἄρχοντος, πρὸ δὲ τούτων πάντων τοῦ ἄρχοντος Σατανᾶ καὶ τῆς ὀπ' αὐτὸν ἀπάσης δυνάμεως. Ὡσπερ γὰρ ἐκ συνθήματος πάντες μίαν αἵρουσιν ὁμοῦ τὴν φωνὴν, Χριστιανοὶ ἐσμεν, Χριστοῦ θυσιάαι, Χριστοῦ σφάγια. Κἀν μυριάκις δέη θανεῖν, ἡδέως ἀποθανοῦμεθα.

Ζ'. Ὡς οὖν πάντα τῶν μαρτύρων δεύτερα ἦν, ὁ πᾶν πρόθυμος ὑπηρέτης τοῦ Σατανᾶ Δέκιος, ἀπειπῶν καὶ τὸ πείθειν ἔτι καὶ τὸ βιάζεσθαι, τὴν τοῦ θανάτου κατ' αὐτῶν ψήφον ἐκφέρει. Ἦγοντο οὖν εἰ ἄγιοι διὰ ξίφους θανατωθῆναι παρὰ τὸν τόπον ὃς βραχὺ μὲν ἀπέχετο τῆς πόλεως, τοῖς ἐγγχωρίαι· δὲ Ἀλώνιον ἐκαλεῖτο. Παρὰ τοῦτον οἱ μάρτυρες ἐπειγόμενοι καινόν τι καὶ δοκοῦν ἀσύνηθες ἑαυτοῖς ἵπεδίσκουντο. Παρὰ πάντα γὰρ τὸν τοῦ μαρτυρίου δρόμον σύμπνουν τι καὶ ὁμόψυχον ἀλλήλοις πνεύσαντες κατὰ τοῦτο μόνον ἐφιλονεῖκουσαν τίς ἂν αὐτῶν πρῶτος ὑπέλθοι τὸ ξίφος καὶ πρῶτος ἄρῃ τὸν στέφανον. Πάσαι δὲ τὴν ἔριν ταύτην Θεόδουλος, εἰς ὃν τοῦ θεοῦ τοῦδε χοροῦ, ἐπειπῶν ὡς Οὗτος ἂν εἴη μᾶλλον ἐναυθα πρῶτος· ὃς ἂν ἀπέλθοι τῶν πάντων ἔσχατος, μηδὲν ἀγεννῆς ὑποστᾶς ἐκ τῆς τῶν ἄλλων θείας, ἀλλὰ καὶ πολυάριθμος οὕτως ἐπεικῶς γενόμενος διὰ τοῦτο καὶ πλειόνων ἄρα στεφάνων ἄξιος. Ἦρσε τοῖς πᾶσιν ὁ λόγος· καὶ πρῶτα μὲν κοινήν ποιοῦνται πρὸς Θεὸν τὴν ὕδην, « Εὐλόγητός εἰ, Κύριε, » ψάλλοντες, « ὃς οὐκ ἔδωκας ἡμᾶς εἰς θῆραν τοῖς ὀδοῦσιν αὐτῶν, » καὶ ὅσα ἐπὶ τούτοις ὁ Παλαμῶδός· Ἐπειτα καὶ παριόντες ἐπὶ τὸν τόπον ἕκαστος προσεῦχῆν ἐποιοῦντο, Φείσαι, Κύριε, τῶν δούλων σου, λέγοντες, καὶ δέξαι τὸ αἷμα ἡμῶν ὑπὲρ ἡμῶν, ὑπὲρ τῶν ἡμετέρων, ὑπὲρ πατρίδος, ὥστε τοῦ σκότους αὐτὴν τῆς ἀγνοίας ἀπαλλαγῆναι καὶ καθαρῶς ἡμᾶσι θεάσασθαι τὴν εὐσέβειαν καὶ σὲ τὸ ἀληθινὸν φῶς, αἰώνια βασιλεῦ.

Η'. Οὕτως ἕκαστος προσεῦχόμενος τὰς καλλινίκους αὐτῶν καὶ ἱερὰς ἀπετμήθησαν κεφαλὰς, διανεμίσαντες αὐτοῖς ταῖς πατρίαι· καὶ τὸ μὲν αἷμα τῇ κάτω δυνάτει, τῇ φθιρομένη τῷ φθειρόμενον, τὸ πνεῦμα δὲ τῇ ἄνω, τῇ ἀει μενούσῃ τὸ διαμένον. Τῶν δὲ δημίων μετὰ τὴν τελείωσιν ὑποχωρησάντων, τῶν συγγενῶν αὐτοῖς τινες, περὶ τὸν τόπον ὑπολειφθέντες τὰ ἱερὰ τούτων λείψανα περιστέλλουσι τε τιμῶς καὶ κτατίζονται. Καὶ τότε μὲν ἤπερ αὐτοῖς ἤνεγκεν, ἐκείνη καὶ τεθνηκότας εἶχεν· ὕστερον δὲ ὅποτε ἡ τῆς εὐσε-

θείας ἰσχύος αἰοναί τις ζώνη χρυσοῦ τὸ πλεῖστον τῆς
 οἰκουμένης περιεβλήθη, Παῦλος ἐπὶ τὴν νῆσον στέλ-
 λεται ἐφ' ἧ ταῦτα πρὸς τὴν νέαν ἀγαγεῖν Ῥώμην,
 τὴν βασιλίδα φημί τῶν πόλεων· Παῦλος ἐκείνος οὐ
 πολὺ τὸ τῆς ἀγιοσύνης ὄνομα τῆς μεγαλοδόξου Ῥώ-
 μης ἀρχιερέως καὶ τῷ τρόπῳ μᾶλλον ἢ τῷ θρόνῳ
 τὸ ἐπίσημον ἔχων, οὐ καὶ κλήσις μόνον μάστιξ ἦν
 τοῖς δαίμοσιν ἐλατήριοσ, οὗτος λογάδας ἐκ βασιλέως
 λαβὼν τοῦ ἐγχειρήματος συνεργούς, ἐπὶ τὸ Κρητῶν
 παραγίνεται ἔθνος, καὶ τὴν ἐπικαιμένην ἀφελὼν τοῖς
 λαϊψάνοις γῆν, εὐρίσκει ταῦτα, Χριστὲ βασιλεῦ, ζῶ-
 σιν λοικότεα καὶ φθορὰς κρείττονα καθάπερ ἐνούσης
 ἔτι πνοῆς νοτίδος τε αὐτοῖς οἶα δὴ δρόσου ἐπικαθη-
 μένης ἐωθινῆς. Ἐκεῖθεν οὖν αὐτὰ σὺν θαύματι ἀνε-
 λόμενος τῇ λαμπρᾷ καὶ βασιλίδι τῶν πόλεων φέρων
 δίδωσι, καὶ νῦν εἰσιν οὐ καὶ τὰ ἱερά τῶν μαρτυρικῶν
 νηπίων τεθησαύρισταί λείψανα, κοινοὶ σωτήρες καὶ
 πολιούχοι καὶ φύλακες ἐν πάσιν ἀναίροισ ἀγρυπνοὶ,
 ὧν γένοιστο ταῖς πρεσβείαις μετόχους καὶ ἡμᾶς γενέ-
 σθαι τῶν ἀποκειμένων αὐτοῖς ἀγαθῶν χάριτι καὶ
 φειανθρωπίᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ,
 μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ ἅμα τῷ ἁγίῳ Πνεύματι δόξα καὶ
 κράτος νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.
 Ἀμήν.

A Postea autem, quando vis veritatis, veluti quædam
 zona aurea, comprehendit maximam partem orbis
 terrarum, Paulus mittitur in insulam, ut eas ad
 novam Romam deduceret, ad reginam, inquam,
 urbium : Paulus ille, cujus est magnum nomen
 sanctitatis, gloriøs Romæ pontifex, et qui mori-
 bus magis quam throno erat insignis, cujus vel
 sola appellatio erat flagellum ad pellendos dæmo-
 nes. Is cum accepisset aliquos delectos ab impe-
 ratore, qui ejus cæpto opem ferrent, venit ad gen-
 tem Cretensem : et cum amovisset terram reliquiis
 impositam, invenit eas, o Rex Christe, similes vi-
 ventibus, et interitu superiores, perinde ac si in-
 esset adhuc spiritus, et eis humor tanquam ros
 insideret matutinus. Cum eas ergo illinc sustulis-
 set cum miraculo, eas tradit præclaræ et reginæ
 urbium : et nunc sunt, ubi sunt repositæ reli-
 quix martyrum infantium, communes servatores
 et præsides civitatis, et vigilantes custodes in
 omnibus rebus molestis : quorum intercessionibus
 detur nobis consequi bona ipsis reposita, gra-
 tia et clementia Domini nostri Jesu Christi : cum
 quo Patri et sancto Spiritui gloria et potentia,
 nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

MARTYRIUM

ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΚΑΙ ΕΝΔΟΞΟΥ ΜΕΓΑΛΟΜΑΡΤΥΡΟΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΣ

ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΜΑΡΤΥΡΩΝ ΑΓΑΠΗΣ, ΕΙΡΗΝΗΣ ΚΑΙ ΧΙΟΝΙΑΣ
 ΚΑΙ ΤΩΝ ΔΟΙΠΩΝ.

MARTYRIUM

SANCTÆ ET INCLYTÆ MAGNÆ MARTYRIS ANASTASIÆ JUNIORIS

ET SANCTARUM MARTYRUM AGAPES, IRENES, CHIONIÆ
 ET SOCIARUM.

(Græca ex cod. ms. Paris. n. 1496 ; Latine apud Surium ad diem 25 Decembris.)

Α'. Ἀναστασία γυναικῶν ἡ καλλίστη Ῥώμης μὲν
 τῆς περιδόξου φυτῶν, γένεος δὲ περιφανεία καὶ κάλ-
 λει σώματος, εὐγενείᾳ τε ψυχῆς καὶ ἡθῶν εὐκοσμίᾳ
 τῶν πασῶν ἐκράτει καὶ τοῖς ἀπάντων ἤθετο χεῖλεσιν,
 ἀνδρὸς μὲν πραιτεξτάτου τινὸς θυγάτηρ οὖσα, παρὰ
 τινὶ δὲ ἀνδρὶ Χρυσόγονῳ τοῦνομα τὰ θεῖα σοφῶ παι-

I. Anastasia, mulierum pulcherrima, inclytæ qui-
 dem Romæ erat nata : generis autem splendore et
 corporis pulchritudine, et animæ nobilitate, et mo-
 rum honestate et moderatione omnes vincebat,
 et labris omnium canebatur. Et erat quidam cu-
 jusdam viri prætextati filia : a quodam autem, no-

vine Chrysogono, fuit in rebus divinis instituta, cui etiam fuit postea caput conoratum corona martyrii, sicut etiam procedens declarabit oratio, cum impius Diocletianus Romana sceptrum tunc teneret.

II. Cum ergo apud Chrysogonum Anastasia falsam gentilium opinionem verbis luculentis eluisset, eum qui vere est Deus, pro iis qui viderunt, cognoscit. Et nunc quidem non libere profitetur pietatem, a patre vero vel invita in matrimonium data viro gentili, nomine Publio, conante, ut dicitur, miscere ea quæ misceri nequeunt, illa partim quidem omnino sibi vindicans virginitatem, partim autem abhorrens ejus religionem, ne cum eo quidem omnino cohabitare in animum induxit, sed ut pura ad Christum accederet, et nullum ex ejus præceptis despiceret, diu nocturne meditans, ad eum omnem direxit cogitationem. Vestem quidem certe sæpe mutans, et vili pro splendida se induens, et se habitu quodammodo celans, una eam sequente ancilla, omnes obibat carceres, et a cunctodibus emens ingressum pecuniis, eos qui in eis pro Christo erant inclusi, et corpore propter tormenta male erant affecti, cum quanta potuit reverentia et honore eurabat, pedes lavans, manus ablucens, comam sordidam, quoad ejus fieri poterat, expurgans, et quod pilorum erat superfluum, prolixum autem erat propter longam in carcere inclusionem, officiosè tonsens, sanguinem diligenter abstergebat, vulnera mundabat: deinde etiam alligans linteis, et sanctis amplexibus suum in eos amorem indicans, et alimenta unicuique præbens necessaria, sic exibat.

III. Hæc cum fierent assidue, quoniam virum latere non potuit, resciscit etiam Publius: et protinus multi sunt adhibiti custodes Anastasiæ, qui non sinebant eam domo egredi, neque ullum ad eam ingredi ex iis qui, ut illi dicebant, mores videbantur corrumpere, et poterant ei persuadere, ut a Publii abstineret consuetudine. Illam autem et hoc quidem male habebat, quod alios omnes qui antea ab ipsa curabantur, neque posset videre, nec ab ipsis videri: quod vero plus quam alia eam cruciabat, et medium ejus cor tangebatur, erat præceptor Chrysogonus; qui cum duobus annis integris multa et varia pro Christo tormenta sustinisset, habitabat in carcere, ita jubente Diocletiano. Ad eum crebro, quando in sua erat potestate, ventitabat. Tunc autem prohibita, per quamdam anum ei significat ea quæ evenerant, et per eam rogat ut pro ipsa precetur; precationis vero hæc sit summa, ut ab impio quidem evadat Publio, assequatur autem opportunitatem, ut quod habet in animo deducat ad effectum, et perseveret curare eos qui martyriis decorantur vulneribus, quoad ejus fieri poterit; quin etiam ut ipsa vitam finiat in pietatis scopo immutabili. Hæc cum significasset Chrysogono, postremo etiam de mariti profectio eum reddit certiore. Fuerat enim illo tempore Publius missus legatus ab imperatore

δευθεῖσα, ὅς καὶ μαρτυροῦ στεφάνῳ τὴν κεφαλὴν ὑστερον ἐκόσμησεν, ὡσπερ ἄρα καὶ προῶν ὁ λόγος δηλώσει, Διοκλητιανοῦ τότε τοῦ δυσσεβοῦς ἐκ Ῥωμαίων στήπτρα διέπυτος.

Β'. Παρὰ Χρυσογόνῳ τοῦτον Ἀναστασία τὴν ἀλμυρὴν τῶν Ἑλλήνων δόξαν ποτίμοις ῥήμασιν ἀποκλυσαμένη τὸν ὄντως ὄντα Θεὸν ἀντὶ τῶν δοκούντων ἐπιγινώσκει. Καὶ ὅν μὲν οὐ παρῆρσιάζεται τὴν εὐσεβείαν, παρὰ δὲ τοῦ πατρὸς καὶ ἀκουσα πρὸς γάμον ἀνδρὶ Ἑλληνὶ ἐπόθεισα, Ποντίῳ τεύνομα, πειρωμένου μιγνύειν, τὸ τοῦ λόγου, τὰ ἄμικτα, ἐκεῖνη τοῦτο μὲν τὴν παρθενίαν περὶ παντὸς ποιουμένη, τοῦτο δὲ καὶ τὴν αὐτοῦ θρησκείαν μάλα μυστατομένη, οὐδ' ὅλως αὐτῷ συνοικεῖν ἠγάπα, ἀλλὰ τὸ καθαρὰ προσελθεῖν Χριστῷ καὶ μὴδὲ μίαν τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ παριδεῖν, τοῦτο μελετῶσα νόκτα καὶ μεθ' ἡμέραν πρὸς αὐτῷ πᾶσαν ἀπηύθυνε τὴν διάνοιαν. Ἀμφίε καὶ τὴν ἐσθῆτα πολλάκις ἀμείδουσα καὶ φαύλην ἀντὶ τῆς λαμπρᾶς περιβαλλομένη, καὶ ὡς οἶόν τε κρύπτουσα ἑαυτὴν ἐκ τοῦ σχήματος, μιᾶς ἐφεπομένης θεραπευτῆρος, πάσας τε τὰς φυλακὰς περιήει καὶ χρήμασιν ἀπὸ τῶν φυλακῶν τὴν εἰσοδὸν ὠνούμενη τοὺς ἐν αὐταῖς ὑπὲρ Χριστοῦ καθειργθέντας καὶ βασάνοις τὸ σῶμα πονήρως ἔχοντας, μεθ' ὄσης αἰθεῖς ἐθεράπευε καὶ τιμῆς, πόδας ῥύπτουσα, χεῖρας εὐλαθῶς ἀπονίπτουσα, κόμην ῥυψῶσαν ὡς οἶόν τε διακαθαίρουσα, καὶ τῶν τριχῶν τὸ παρέλκον ὅπερ ὁ πολὺς τῆς καθείρξεως ἐμήκυνε χρόνος θεραπευτικῶς περικείρουσα ἀπέκλυζεν, εἶτα καὶ ὀδοντοῖς καταδεσμοῦσα καὶ ἀσπασμοῖς ἀγίοις τὸ πρὸς αὐτοὺς ἐπιδεικνυμένη φίλτρον, τροφὰς τε τὰς ἐπιτιθεῖλους ἐκάστῳ παρεχομένη, οὕτως ἐκεῖθεν ἐξῆει.

Γ'. Ταῦτα συνεχῶς γινόμενα, ἐπεὶ μὴ εἶχε τὸν ἄνδρα λαθεῖν, μανθάνει καὶ Πόπλιος, καὶ αὐτίκα φύλακες ἦσαν Ἀναστασία συχνοί, μὴτ' αὐτὴν ἐξείναι τῆς οἰκίας ἐῶντες, μήτε μὴν παρ' αὐτὴν εἰσεῖναι τινὰ τῶν κατ' ἐκεῖνον; παραφθεῖρουν τὸ ἦθος δοκούντων καὶ δυναμένων αὐτὴν πείθειν τῆς τοῦ Ποντίου ἀπέχεσθαι συνοικίας. Τὴν δὲ καὶ τοῦτο μὲν ἐλύπει, τὸ τοὺς ἄλλου; ἄπαντας τοὺς πρὸ τοῦ παρ' αὐτῆς θεραπευομένου; μὴθ' ὄρᾶν εἶτι δύνασθαι μὴθ' ὅτ' ἐκείνων ὀρᾶσθαι· ὁ δὲ πλέον τῶν ἄλλων ἦν καὶ μέσης αὐτῆς ἤπτετο τῆς καρδίας ὁ καθηγητῆς; ἦ Χρυσόγονος, ὅς δι' ὅλων ἐτῶν δύο πολλά; καὶ βασάνους ὑπὲρ Χριστοῦ βασάνους ὑπενεγκόν, εἶτα καὶ δεσμοτῆριον ὄκει, οὕτω Διοκλητιανοῦ προστάξαντο. Παρὰ τοῦτον καὶ τὰ πολλά, ὅτε καὶ ἦν αὐτῇ ἐπ' ἐξουσίας, ἐφοῖτα. Τότε δὲ ἐργομένη διὰ τινος αὐτῷ γράδος τὰ τε συμβάντα γνωρίζει καὶ πρὸς τὴν ὑπὲρ αὐτῆς εὐχὴν διὰ ταύτης ἤξίου· κεφάλαιον δὲ τίθεσθαι τῆς εὐχῆς, Πουπλίῳ μὲν τοῦ δυσσεβοῦς ἐκφυγεῖν, καιροῦ δὲ τυχεῖν τὰ τε κατὰ γνώμην εἰς πέρας ἀγαγεῖν καὶ τοὺς τοῖς μαρτυρικοῖς τραύμασιν ὠραζομένους ὡς οἶόν τε θεραπεύουσιν διαμείναι, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ αὐτὴν ἐν ἀμεταθέτῳ τῆς εὐσεβείας σκοπῷ τὴν ζωὴν καταλύσαι. Ταῦτα τῷ Χρυσογόνῳ σημήνασα τελευταῖον καὶ τὴν τοῦ ἀνδρὸς ἀποδημίαν γνωρίζει. Ἐτύγγανε γὰρ κατ' ἐκεῖνο καιροῦ Πούπλιος πρίσθους ἐκ βασιλέως πρὸς Πέρσας ἀποσταλείς. Ἄ καὶ μαθῶν

ὁ Χρυσόγονος χαίρειν αὐτῇ καὶ τὰ ἀγαθὰ πράττειν Ἀ ἐδῆλου τὰ τε παρόντα γενναίως φέρειν καὶ πρὸς τὸ μέλλον ἀκόλουθον καὶ τὸ πέρασ προσδοκᾶν τῷ θελήματι.

Δ'. Ρόννυται τούτοις Ἀναστασία καὶ αὐτὰ ταῦτα τῆς ἡδονῆς ἐποιεῖτο πρόφασιν καὶ τῆς ἀγαθῆς ἐπιπόου; χάριν ἔκ πρὸς τοῦ συμφορᾶν ἐνόμιζε τὴν τε τοῦ ἀνδρὸς ὠμότητα καὶ τὴν πολλὴν ἀγριότητα τῶν φυλάκων, οἳ πάντες μὲν ὁμοίως ἀμελιχτικοὶ καὶ πικροί, Κοδίσσιοι; δὲ τὴν πονηρίαν διαφορώτατος, ὃ καὶ Πουκίλλου γνώριμον ὃν τοσφω μάλιστα στελλόμενος ἐνεκέλλετο, μῆτε τὸν ἐξωθεν τοῦ θαλάμου ἄερα ὄρθω μῆτε ἄναπνεῖν, εἰ δυνατὸν, ἐλευθερίως Ἀναστασίαν. Δεινὸν γάρ ἐποιεῖτο εἰ τῆς πρεσβείας ἐπαυήκων ζῶν εἶφοιο τὸ γύναιον τὰ; πρὸς αὐτὸν ἡδὲ συνθήκας ἡθετηκό;. Πρὸς δὲ καὶ πολλῶν χρημάτων ὁμοῦ καὶ κτημάτων οὔτος ὄφθηται κύριος εὐέλπις ἦν. Ἐκεῖνος μὲν οὖν κατὰ τὴν ἐδὸν ἀκόλουθον τῇ πονηρίᾳ καὶ τὸ πέρασ εὐρίσκει. Θνήσκει γάρ κινδύων διαφθοραὶς, ἀπὲρ ἡλπισε θρᾶν αὐτὸς πρότερον σὶν εἰκη παθῶν, καὶ χηρείας Ἀναστασίᾳ πρόξενος καταστάς οὐ θρηκεῖν, ἀλλὰ σκιρτᾶν ἐμποιοῦσης. Ἀναστασία δὲ τοῦ δεσμοῦ καὶ τῶν φυλαττόντων αὐτὴν κυνῶν ἐλευθερωθεῖσα (οὕτω γὰρ αὐτοὺς εἰπεῖν οἰκειότερον) ἐπὶ τὴν σύνομον ἀγέλην καὶ τὴν συνήθη τῆς εὐσεβείας νομῆν ἐφέρειτο σχῆμά τε μέτριον ὑποδύσα πάλιν τὰς τε φυλακὰς περιήρχεται καὶ σὺν πλείονι τῇ σπουδῇ οὐ τὰ τραύματα μόνον καὶ τοὺς ἰχῶρας τοῖ; ἀγίας ἐθεράπευεν, ἀλλὰ γὰρ καὶ πρὸς τὸν ἀγῶνα τὸν προκείμενον εὐγενῶς ἡλειψεν. Οἶον δὲ τὸν καρπὸν ἐνεῦθεν τρυγᾶ τὸ ταύτης δηλώσει τέλος, τὸ δὲ τέλος πάντως ὁ λόγος τὸ δὴ νῦν ἔχον.

Ε'. Διοκλητιανὸς μὲν ὁ δυσσεβὴς ἐν Ακουιλίᾳ διάγων ἦν· τούτῳ δὲ τὰ μὲν ἄλλα δευτέρας ἡξιοῦτο φροντίδος, τὸ διαφερόντως δὲ σπουδαζόμενον ὅπως μῆδεις αὐτὸν ἐκφύγη Χριστιανῶν κρυπτόμενος. Ἀναφέρεται γοῦν αὐτῷ καὶ πρὸς τῶν ἐν Ῥώμῃ πάντων ὡς πάμπολυ πληθῶς Χριστιανῶν φυλακαῖς τε παραδοθῆν καὶ βασάνοις ὅσαι ὀποδὴθῆν οὐδέπω καὶ νῦν ἀπομαθεῖν ἠνέσχετο τὴν εὐσέθειαν, ὧν ἀλείπτῃ εἶναι Χρυσόγονον πειθόμενος αὐτῷ πάντα καὶ ἄλλω τῆς αὐτοῦ γλώττης ἐξηρημένους ἔχοντα. Ὁ δὲ παραυτίκα τοὺς μὲν ἄλλους πάντας βασάνοις ἐκδοθῆναι, εἰτα καὶ θανάτῳ μὴ πειθόμενος προσέτατε, Χρυσόγονον δὲ μόνον πρὸς αὐτὸν ἀναπεμφθῆναι, τούτο καθ' ἑαυτὸν σκεψάμενος ὡς ἐκεῖνος κρατήσας πάντας εὐθύ; ἔσται νενικηκώς. Τούτῳ μὲν οὖν ἀγομῆν πρὸς βασιλέα καὶ ἡ θαυμαστὴ συνέπειτο Ἀναστασία, πάντιθεν συγκροτούσα καὶ τὰ πρὸς ἀνδρίαν ἐλείφουσα, καὶ δεικνύσα γένους ἀσθένειαν εὐγενεῖς φροῆματος νικωμένην.

Ϛ'. Ὡς δὲ καὶ παρῆστο τῷ βασιλεῖ Χρυσόγονος, ὃ μὲν αὐτίκα ῥήμασιν ἠκωτέροις ἐχρητο, Πείσθητι, λίγων, ὧ Χρυσόγανε, συνέθεσαι τοῖ; ἡμέτεροις, καὶ θεοῖ; μὲν χρισθασθαι, εαυτῷ δὲ τὰ ἡδίστα τῶν ἀλγεινοτάτων καὶ τὰ συμφέρωντα τῶν οὐ λυσιτελῶν ἀνθελεῖσθαι. Εὐ γὰρ ἴσθαι ὡς οὐ μόνον οὐ τὰς τε βασάνους ἀνήσκησεν, τὸ τε κάλλιστον τοῦτο καὶ πᾶσαν ἡδὲ χαριούμεθα φῶ;, ἀλλ' αὐτίκα σε καὶ Ῥώμης τῆς

ad Persas. Quæ cum didicisset Chrysogonus, jubet eam gaudere et bona facere, et præsentia forti animo ferre, et in futurum voluntati quoque consentaneum expectare exitum.

IV. His confirmatur Anastasia, et hæc ipsa dedit esse gaudii occasionem, et bonæ spei principium existimavit esse calamitatem, nempe et mariti crudelitatem, et nimiam custodum sævitiam. Qui erant similiter quidem omnes acerbi et immitigabiles : Codissius autem erat excellenti improbitate, qui et notus erat Publico, et cui præfiscens hoc maxime mandaverat, ut nec extra thalamum videre aerem, nec libere, si fieri posset, respirare sineret Anastasiam. Grave enim ducebat, si reverrens a legatione, vivam videret mulierem, quæ fœdus cum eo in initum jam violaverat. Præterea vero sperabat sic quoque fore, ut multarum pecuniarum et possessionum efficeretur dominus. Atque ille quidem invenit in via, quem par erat, exitum. Moritur enim periculo perditus, quæ se sperabat facturum, ipse prius iuste passus : et effectus Anastasiæ conciliator viduitatis, quæ non luctu afferebat, sed exultationem. Anastasia autem liberata a vinculo et a canibus qui eam cotidiebant (sic enim eos convenit appellare), ad solitum gregem ferebatur, et ad consuetam pietatis pascua : et modestum rursus inducens habitum, obibat carceres, et magna cura ac diligentia non solum vulnera ac saniem sanctis curabat, sed ad propositum quoque certamen eos præclare incitabat et præparabat. Qualem vero fructum hinc percipiat, declarabit ejus finis : finem autem, oratio.

V. Hoc tempore impius quidem Diocletianus degobat Aquileiæ. Ei vero aliorum quidem cura erat posterior : hoc vero præcipue erat curæ, ut nullus Christianus qui latebat, eum effugeret. Ad eum ergo defertur ab omnibus, qui Romæ erant, quod maxime multitudo Christianorum, coniecta in carceres, et plurimis affecta suppliciis, nondum potuit dediscere pietatem. Quorum esse præceptorem et institutorem Chrysogonum, qui habebat omnes sibi parentes et pendentes ab ejus lingua. Ille autem alios quidem omnes jussit dedi tormentis, et deinde etiam morti, si non persuaderentur, Chrysogonum autem solum ad ipsam mitti : hoc apud se consideraans, quod si illum vicisset, omnes protinus erat superaturus. Atque ei quidem, cum duceretur ad imperatorem, comes fuit Anastasia, undique conferens et comparans ea quæ pertinebant ad augendam animi magnitudinem, et ostendens sexus imbecillitatem vinci a magnitudine animi et spiritus,

VI. Postquam vero ante imperatorem astitit Chrysogonus, ille quidem statim verbis usus est mitioribus : Persuadere, o Chrysogone, nostris conjungi partibus, et diis quidem gratificari, tibi autem ea quæ sunt jucundissima, præferre tristissimis, et quæ sunt conducebilia, minime utilibus. Scio enim fore, ut tibi non solum tormenta remittamus, et hanc pulcherrimam omnibusque jucundissimam lucem

largiamur, sed te etiam statim efficiam magnæ urbis Romæ præfectum. Ille autem nec imperatoriæ potestatis obstupescens magnitudine, neque donorum flexus ingenti oblatione, libere dixit : Ego unum solum novi Deum, et eum quidem iudico quavis luce suaviorem, quavis vero vita desiderabiliorem, omnibus autem pecuniis quæstuosiorem. Eum et anima colo, et labris confiteor, et omnibus videntibus adoro genibus. Deorum autem multitudinem et fabulas et dæmones, tantum abest ut colam, ut sim ejusdem cum Socrate sententiæ, oportere eos fugere pro viribus, ut qui sint hominum deceptio, et animarum aperta perniciēs. Quæ vero a te mihi proponuntur munera et honores, nihil melius habere arbitror, quam somnia et umbras, et ea nihili facio.

VII. Non tulit dicendi libertatem imperator, sed perinde ac in priua prostratum congressione, eum abripuit impetus, ut soli iræ gratificaretur; jubetque ut cum in desertum locum duxissent Chrysogonum, ei caput amputarent, invitus eum majori efficiens beneficio, quam quando libens dona offerebat, existimans fore, ut eum in suam traduceret sententiam. Atque hoc quidem factum est prout ipse decrevit : et sacrum illud corpus projicitur in littore maris ubi etiam tres sorores et animis, et corporibus, et pietate in Deum, suam habebant habitationem cum quodam Zoilo viro pio et presbytero. Sororibus autem erant nomina, Agape et Chionia, et Irene. Illic vero Zoilus, cum sibi revelatas martyris Chrysogoni reliquias sustulisset una cum capite, et in quadam capsâ cum quanto oportuit honore deposuisset, abscondit in sua domuncula. Atque tricesimus quidem erat dies, ex quo sitæ fuerant reliquias, in somnis autem presbytero Zoilo martyr apparens Chrysogonus, hæc ei visus est dicere : Scias impium imperatorem Diocletianum, cum de Christi ancillis et sororibus, Irene, Agape et Chionia fuerit factus certior, intra novem dies illas quoque velle comprehendere. Tu autem effice, ut Anastasia Dei ancilla eas curet pro viribus, et ad certamen suscipiendum eis addat animum, donec fuerint redimitæ corona martyrii; ipse vero bonam spem concipias, fore ut suavissimos fructus laborum accipias. Nam non multo post tempore, et a laboribus, qui hic sunt, liberaberis, et ad Christum adduceris cum iis qui pro Christo decertarunt.

VIII. Fuerunt hæc quoque cognita venerandæ imprimis Anastasiæ, et divino Spiritu mota, venit statim ad domunculam, quam nondum aspexerat, et accedens ad presbyterum Zoilum, querebat sorores, et rogabat de iis quæ in somnis sibi visa fuerant. Cum autem vidisset virgines, et locum in quo sitæ erant Chrysogoni reliquias, cum illas quidem magna affectione et pietate adorasset, cum eis autem unam noctem transegisset, eisque congratulata, ad martyrii fortiter subeunda certamina animum satis addidisset, profecta est Aquileiam. Eas enim cum multis aliis sciebat cursum peracturas

Α μεγίστης ἐπαρχον ἀποδείξω. Ὁ δὲ μήτε τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας τὸν ἔγκλον καταπλαγείς, μήτε πρὸς τὸ τῆς δωρεᾶς μέγεθος καθυφείς, Ἐγὼ, μετὰ παρρησίας ἔφη, ἕνα μόνον οἶδα θεὸν καὶ τοῦτον παντὸς μὲν κρίνω φωτὸς ἡδύτερον, πάντων δὲ χρημάτων κερδαλεώτερον· τοῦτον καὶ ψυχῇ λατρεύω καὶ χεῖλεσιν ὁμολογῶ καὶ πάντων δρώντων τοῖς γόνασι προκυνῶ. Θεῶν δὲ πλῆθος καὶ μύθους καὶ δαίμονας τοσοῦτον ἀπέχω λατρεύειν, ὥστε καὶ τῷ σὺ κράτει συμβουλεύομαι ἂν φεύγειν αὐτοὺς ἀνὰ κράτος ὡς ἀπάτην ἀνθρώπων καὶ ψυχῶν λύμην φανεράν ἀποδοδειγμένους. Τὰ δὲ γὰρ παρὰ σοῦ μοι προτεινόμενα ὄψρα καὶ τὰς τιμὰς οὐδὲν ὄνειράτων οὐδὲ σκιᾶς ἄμεινον ἔχειν ἠγοῦμαι, καὶ παρ' οὐδὲν τίθεμαι.

B

Z'. Οὐκ ἤνεγκε τὴν παρρησίαν ὁ βασιλεὺς, ἀλλ' ὥσπερ ἄμα τῷ συμπλακῆναι καταβληθείς, ὠρμησε μόνῳ γοῦν τῷ θυμῷ χαρίσασθαι, καὶ κελεύει τὸν Χρυσόγονον ἐν ἐρήμῳ τόπῳ λαθόντας τὴν κεφαλὴν ἐκτεμεῖν, ἀκων αὐτῷ μείζονα δούς τὴν εὐεργεσίαν ἢ ὅτε ἐκὼν ἐχαρίζετο μεταπίσειν ὑπολαμβάνων. Τοῦτο μὲν οὖν κατὰ τὸ διαταχθὲν ἐπράττετο καὶ τὸ ἐρὸν ἐκείνο σῶμα πρὸς τὴν αἰγιαλῷ τῆς θαλάσσης βίπτεται, ἵνα καὶ τρεῖς ἀδελφαὶ καὶ γυνώμας καὶ σώματα καὶ τὴν πρὸς θεὸν εὐσέβειαν μετὰ Ζωίλου τινὸς εὐλαβοῦς καὶ πρεσβυτέρου τὴν οἰκῆσιν ἐποιούνο. Ταῖς ἀδελφαῖς δὲ τὰ ὀνόματα Ἀγάπη καὶ Χιονία φημι καὶ Εἰρήνη. Οὗτος μέντοι ὁ Ζωῖλος ἀποκαλυφθὲν αὐτῷ τὸ τοῦ μάρτυρος Χρυσόγονου λείψανον ἀνελόμενος ἄμα τῇ κεφαλῇ καὶ θήκη τιλὶ μεθ' ἑσῆς ἔδει τιμῆς καταθέμενος, ἐν τῷ δωματίῳ τῷ ἑαυτοῦ κατακρύπτει. Τριακοστῇ μὲν οὖν ἡμέρᾳ τῷ λειψάνῳ κειμένῳ Ζωίλῳ ἕναρ ὁ μάρτυς ἐπιφανεί· Χρυσόγονος ταῦτά οἱ λέγειν ἐδόκει· Ἴσθι τὸν δυσσεβῆ βασιλέα Διοκλητιανὸν, γνωστὸν αὐτῷ περὶ τῶν τοῦ Χριστοῦ δούλων καὶ ἀδελφῶν Εἰρήνης, Ἀγάπης καὶ Χιονίας, εἰσω ἡμερῶν ἐνεκα συλλαβέσθαι καὶ αὐτὰς βούλεσθαι. Σὺ δὲ ἀλλ' Ἀναστασίαν τὴν τοῦ Θεοῦ δούλην παρασκευάσον ταῦτα κατὰ τὸ δυνατόν καὶ θεραπεῦσαι καὶ πρὸς τὸν ἀγῶνα ἐπιθαρρῦναι ἄχρι καὶ τὸν μαρτυρικὸν ἀναδήσουνται στέφανον. Αὐτὸς δὲ τοὺς καρπούς σοι τῶν πόνων ἡδίστους ἀπολαβεῖν εὐέλπις ἔσο. Μετ' οὐ πολὺ γάρ τῶν ἐνταῦθά τε ἐπιπόνων ἀπαλλαγῆσθαι καὶ μετὰ τῶν ὑπὲρ Χριστοῦ ἀθλησάντων Χριστῷ παραστήσῃ.

H'. Ἐγνώσθη ταῦτα καὶ τῇ σεμνοτάτῃ Ἀναστασίᾳ, καὶ Πνεύματι Θεοῦ κινήθεισα τὸν οἰκίσκον, ἂν οὐδέπω τεθέατο, παραχρῆμα καταλαμβάνει, καὶ τῷ πρεσβυτέρῳ παραστᾶσα Ζωίλῳ τὰς ἀδελφὰς ἐξήκει καὶ περὶ τῶν ἕναρ αὐτῇ γνωσθέντων ἀνεπαυθᾶ· ετο. Ἰδοῦσα δὲ τὰς παρθένους· καὶ τὸν τόπον εἶθα κατέκειτο τὸ τοῦ Χρυσόγονου λείψανον, τὸ μὲν περιπαθῶς ἄμα καὶ εὐαδῶς προσκυνήσασα, ταῖς δὲ μείν νύκτα συνδιαγαρούσα καὶ συνηθίζετα καὶ πρὸς τοὺς μαρτυρικοὺς ἀθλοὺς ἱκανῶς ὑπαλείψασα εἰς τὴν Ἀκουίλιαν ἵπορεύθη. Ταύτας τε γὰρ μετὰ καὶ πολλῶν ἄλλων ἐκείσε τὸν δρόμον ἦδει δραμουμένας τοῦ

μαρτυρίου και ἄμα τῆς προνοίας και αὐτὴν εὐαφρό-
μως ἐπὶ τὸν ἀγῶνα παραπεμπούσης. Αὕτη μὲν οὖν
ἐπορεύετο, και τὸ προῤῥηθὲν δὲ Ζωίλῳ πέρας ἐλάμ-
βανε. Τῷ γὰρ Θεῷ τοῦτο δοκοῦν τῶν παρόντων μεθ-
ίστατο. Ἐπεὶ δὲ ἔδει μηδὲ τὰ κατὰ τὴν Ἀγάπην και
Εἰρήνην και Χιονίαν εἰκὴ τῷ Χρυσογόνῳ ῥηθῆναι,
μαθῶν και τὰ κατ' αὐτάς ὁ πάντων ἐν δυσσεβείᾳ κρα-
τήσεως Διοκλητιανὸς μετακλήτου; αὐτίκα ποιεῖ, ἴσθησί
τε αὐτάς πρὸ τοῦ βήματος. Ἀγάμενος δὲ τοῦ τε σχη-
ματος και φρονήματος; και πρὸς τοῦτοις τῆς ὥρας
και τῆς ἐπανθούτης αὐταῖς τῷ προσώπῳ χάριτος,
ἄλλως; τε δὲ και τοῦτο ἐκεῖνος εἰδῶς ὡς ἦθος βάρος
και ψυχῆ; ἀξίωμα και εὐγένεια οὐκ ἂν ποτε τραχύ-
τητος ἤτῃθαι, ἀλλ' ἠπίοις μάλλον λόγοις εἴκει και
κλέπεται θεραπεύει, τρυτηνὴ και αὐτὸς ἦει.

Θ'. Καὶ πρῶτα μὲν ὁμοῦ τῶν τριῶν διάπειραν
ἐποιεῖτο, ἐπαινῶν τε ἄμα και παραινῶν, Ὅρων ἐν
ὑμῖν, λέγων, ἄνθος τε ἡλικίας και ὥραν σώματος,
πρὸ δὲ τούτων ψυχῆς παραστήματα εὐγενῆς και φρό-
νημα τῆς ἐξωθεν οὐχ ἤττον χάριτος διαλάμπων, οὐ
μὴν ἀλλὰ και ἀγαθὰς και ἐξ ἀγαθῶν γεγονυίας ἀκού-
σας, πρὸς δὲ τοῦτοις και λόγων ἱκανῶς μετασχούσας,
οἶκτον ὑμῶν, μὲ τοὺς θεοὺς, οὐκ ὀλίγον λαμβάνω, εἰ
περὶ ταῦτα πάντα και τὴν ὑμετέραν ζωὴν τὸν κίν-
δυνον ὑποστήσεσθε και μὴ τι χρηστὸν φθάσητε βου-
λεύεσθαι περὶ ἑαυτῶν. Τοῦτου γὰρ ἕνεκα και κατ'
ἔψιν ὑμᾶ; ἐμοῦ στήναι και λόγων μεταδοῦναι ἤξιωσα,
ἵνα και παρ' ἐμοῦ και παρ' ἑαυτῶν τὰ δίδοντα συν-
ιδεῖν δυναθῆσιν ἀπόσχησθε μὲν λογισμῶν ἀφρόνων,
θυσίαν δὲ τοῖς θεοῖς προσενέγκητε· και διὰ τοῦτο τί
μὴ τῶν ἀγαθῶν ἑαυταῖς πραγματεύσεσθε, θεῶν φι-
λίαν, ἐμὴν εὐνοίαν, δόξης ἀφθονίαν, νυμφίους τοῦ
κάλους ὑμῶν ἀξίους, πλουτοῦν και ἡδονὰς και πᾶν
ὃ τί περ εὐδαιμον τοῦ βίου και ἀγαθόν ἐστι τε και
δοκεῖ.

Ι'. Πρὸς ταῦτα ἡ τὴν ἡλικίαν πρώτη, τὴν δὲ κλησιν
Ἀγάπην, πρώτην και τὴν εἰς Θεὸν ἀγάπην ὀφθῆναι
σπεύδουσα αἰδοῖ μίξασα παρῤῥησίαν, εὐκόσμως τε τὰ
χείλη διάρασα, Μηδεὶς σου, φησί, πειθέτω λόγος, ὡ
βασιλεῦ, ὡς ἡμᾶς ἡ φόβος ποτήσειεν ἡ πειθῶ δειλέ-
σειεν ἡ κολάσεις διαπειλούμεναι ἡ ἀγαθὰ προτεινό-
μενα ἡ νεότητος οἶκτος ἡ κάλλους ἔλεος ἡ τοῦ γένους
λαμπρότης μαλακόν τι πείσειεν ὅλως ὑπονοήσασθαι
μὴ ὅτι γε και εἰπεῖν, ἀλλ' αὐτὰ δὴ ταῦτα πείθει και
μάλιστα θανάτου καταφρονεῖν, ὅτι τοσοῦτοις παρ'
Θεοῦ κοσμηθεῖσαι τοῖς ἀγαθοῖς; και οὕτω πολλοῖς
πλεονεκτημασι διαφέρουσαι πάντων ἂν ἀτοπώτερα
εἰσνοηθῆσιν φαῶμεν, εἰ τὸν δεδωκότα Θεὸν ἡμεῖς
ἀρνηθεῖμεν ἀβούλως σφόδρα και ἀγνωμόνως, και
μὴ τὰ παρ' αὐτοῦ μάλλον ἐν αὐτοῖς ὑπὲρ αὐτοῦ πρό-
φασιν εὐνοίας και πίστεως ἀσφαλούς ποιησόμεθα.
et ingrante negaverimus et non ea quæ ab eo accepimus, in iis quæ pro ipso passuræ sumus, oc-
casionem benevolentia, certaque et stabilis fidei duxerimus.

ΙΑ'. Ταύτην ὁ τύραννος τὴν παρῤῥησίαν ἐκτόπως
θαυμάσας και νομίσας εἶναι μανίαν, ὡς δὲ και καλέ-
σας, οἰκθρον ἀτεχνῶς τὴν κλησιν ποιούμενος τῆς μὲν
Ἀγάπης οὐ πλέον ἀπειρεῖτο, δευτέραν δὲ τὴν δευ-
τέραν παρῤῥησίαν και τοὺς λόγους προσήγεν. Ὡς δὲ και

martyrii, providentia quoque simul ipsam, cum
bona et facili occasione, transmittent: ad certamen.
Atque ipsa quidem proficiscebatur, et qui prædic-
tus Zoilo fuerat, vitæ finis contigit. Nam cum hoc
Deo ita visum esset, excessit a vitæ præsentis. Quo-
niam autem neque de Agape et Irene et Chionia
oportebat temere dictum esse a Chrysogono, cum
de iis rescivisset, qui omnes impietate superavit,
Diocletianus, eas statim accersit, et sistit ante tri-
bunal: et admirans earum habitum et spiritum,
et præterea speciem, et quæ in earum vultu vige-
bat gratiam, et alioqui cum hoc sciret, quod morum
gravitas, et dignitate præditus ac generosus ani-
mus nunquam vincitur ab asperitate, sed cedit
potius verbis mollibus et placidis, et attrahitur
officiis, ea via ipse quoque ingreditur.

IX. Et primum quidem trium simul facit peri-
culum, simul laudans et admonens: Cum in vobis
videam, dicens, et florem ætatis, et speciem cor-
poris, et generosus præterea spiritus, qui non mi-
nus resplendent, quam externa gratia: quin etiam
audiverim vos esse bonas, et bonis prognatas, et
præterea doctrina quoque non mediocriter excul-
tas, per deos, moveor non parva vestri miseri-
cordia, si de his omnibus et de vestra quoque
vita venietis in periculum, et non prius aliquod
bonum de vobis ipsis capietis consilium. Hac enim de
causa vos quoque volui ante meum conspectum si-
stere et vos convenire, ut cum ex me et ex vobis ipsis
ea quæ oportet, potueritis intelligere, abstineatis
quidem ab insipientibus cogitationibus, diis autem
offeratis sacrificium, et per hoc quid non boni
vobis ipsis comparetis, decorum amicitiam, meam be-
nevolentiam, gloriæ abundantiam, sponso dignos
vestra pulchritudine, divitias et voluptates, et quid-
quid in vita felix bonumque est et videatur.

X. Ad hæc autem ea quæ erat major natu, voca-
batur vero Agape, quæ studebat quoque videri
prima dilectione in Deum, cum verecundia mi-
scens dicendi libertatem, et labra honeste ape-
riens: Nulla, inquit, ratio tibi persuadeat, o impe-
rator, quod nos vel metus perterruerit, aut per-
suasio inescaverit, aut intentatæ suppliciorum
minæ, aut bona proposita, aut juventutis miseri-
cordia, aut commiseratio pulchritudinis aut
splendor generis, nobis omnino persuaserit, ut
aliquid molle et delicatum omnino cogitemus,
nedum ut dicamus. Sed hæc quidem ipsa vel ma-
xime persuadent mortem contemnere, quod tot
bonis a Deo ornatæ, tam multis commodis præ-
stantes, omnium absurdissima videremur cogitare,
si Deum, qui ea dedit, nos inconsiderate admodum
accepimus, in iis quæ pro ipso passuræ sumus, oc-
casionem benevolentia, certaque et stabilis fidei duxerimus.

XI. Hanc loquendi libertatem supra modum ad-
miratus tyrannus, et ratus esse insaniam, et eam
ita appellans, ex se plane faciens iudicium, Aga-
pen quidem non tentavit amplius, secundo at-
tem jussit sisti secundam, et verbis eam est

adortus. Postquam vero hujus quoque similiter, et deinde tertix desperavit mutationem, postremo dicens: Hæc audacia vestra responsa nulla re alia quam inflictis tormentis curabuntur, illas quidem conjicit in carcerem: ipse autem in supplicio considerando ac exquirendo versabatur animo, novam aliquam et longe gravissimam eis mortem invenire contendens. Quæ vero vel ante certamina, animo et instituto erat eorum certationis socia, Anastasia, ea quæ consueverat, non cessabat adhuc facere, verbis quidem accendens ad certamen, respisa autem earum curam gerens: et non harum solum, neque reliquorum omnium qui similiter decertabant, similiter curam gerebat, sed eos etiam, qui alioqui erant inopes, Christianam autem amplectebantur religionem, minime negligebat: illis quidem alimenta, his vero vestimenta, aliis autem utraque præbens liberaliter, quorum et ab illis unam petebat remunerationem, et ipsa quoque precabatur, ut eis aureum imponeret signaculum, martyrii coronam. Et quod ipsa quidem spe non sit falsa, statim declarabit oratio.

XII. Diocletianus autem, cum de martyribus multa animo agitasset, et in dubio ejus adhuc esset animus, et simul ut proficisceretur in Macedoniam a quibusdam publicis urgeretur negotiis, cum Dulcitus præfecto earum mandasset examinationem, quod eas oporteret punire, multa præcepit. Ille vero cum malæ naturæ adjecisset malum imperatoris mandatum, et iram maxime excuisset, paratus erat suum inexplebilem animum exsatiare. Cum autem jam parata essent tormenta, et pro tribunali starent virgines, qui mente erat plane cæcutione, repente cœpit etiam esse cæcus oculis; vel potius cum videretur aspicere, et non clausos haberet oculos, neminem videbat ex iis qui aderant. Quo factum est, ut maxima ira incensus, tum quidem vel invitus eas abduceret a tribunali; timuit enim ne aliquid amplius pateretur, si adessent. Postea vero cum rursus essent conjectæ in carcerem, et jam ad Deum hymnos dicere et cantica psallere aggressæ essent, in animo quidem habuit irrupere, et ex improvise accedens, illarum venari, ut putabat, præstigias et incantationes. Divina autem voluntate ille ab hoc quoque arcetur consilio. Cum enim a recta declinasset, et ad quamdam propinquam delatus esset domunculam, quæ quidem custodibus erat loco culinæ, hic cum in vasa culinaria et ollas incidisset, et esset omnino enotæ mentis, et putaret ei fuit repletus fuligine, vestis autem plena favillis,

XIII. Cum autem quæ animo habebat, fecisset, ut existimavit, illinc est egressus, omnibus ei subjectis extra fores eum expectantibus. Postquam vero illi eum viderunt, esse aliquod spectrum aut monstrum opinati, in fugam sunt conversi. Ille solum se contemptum putans, ut qui nondum sensit ea quæ sibi acciderant, nondum quidem dominum, sed in regiam magna ira et studio conten-

A αὐτῆς ὁμοίως, εἶτα καὶ τῆς τρίτης τὴν μεταβολὴν ἀπέγνω, τελευταῖον αὐταῖς ἐπειπὼν ὡς Αἰ θρασυταὶ ὑμῶν ἀποκρίσεις αὐταὶ οὐδὲ μὴ ἄλλως ἢ βασάνων ἐπιφοραῖς λαθήσονται, ἐκείνας μὲν τῇ εἰρκτῇ παραδίδωσιν, αὐτὸς δὲ περὶ τὴν διάσκεψιν τῶν τιμωριῶν ἀπησχόλει τὸν νοῦν, καινότερόν τινα καὶ χαλεπώτατον αὐταῖς θάνατον ἐξευρῆσιν ἐπειγόμενος. Ἡ δὲ γὰρ καὶ πρὸ τῶν ἀγώνων τῇ προαιρέσει σύνθετο; ταῦταις Ἀναστασία τὰ εἰωθότα καὶ ἐτι ποιεῖν οὐκ ἔληγε, λόγοις μὲν πρὸς τὸν ἀγῶνα διαθερμαίνουσα, ἔργοις δὲ τὰ τῆς προνοίας ἐπιτελοῦσα, καὶ οὐχὶ τοῦτων μόνων οὐδὲ τῶν λοιπῶν πάντων τῶν ὁμοίως ἀθλούντων ὁμοίως εἶχετο, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλω; ἀπορῶντων ὄσοι τὰ Χριστιανῶν πρεσβεύοντες ἦσαν οὐδαμῶς ἡμέλει τοῖς μὲν τροφάς, τοῖς δὲ στολὰς, τοῖς δὲ καὶ ἄμφω φιλοτίμως παρέχουσα, ὧν ἀμειβὴν μίαν ἐκείνους τε ἀπῆται, καὶ αὐτὴ δὲ εὐχῆς ἐποιεῖτο τὸ πᾶσι τοῦτοις χρυσὴν ἐπιθεῖναι σφραγίδα τὸν μαρτυρικὸν στέφανον. Καὶ αὕτη μὲν ὅτι τῆς ἐλπίδος, οὐ διαψεύσθη ὅσον οὐπω καὶ ὁ λόγος δηλώσει.

C Β'. Διοκλητιανὸς δὲ πολλὰ περὶ τῶν μαρτύρων διασκεψάμενος, ἐν ἀπόρῃ τε ἔτι τὴν γνώμην ἔχων, καὶ ἅμα τὴν ἐς Μακεδονίαν ἐλαύνειν ὑπὸ τινων ἐπειγόμενος, δημοσίῳ δουλικτῷ ἐπάρχῳ τὴν τούτων ἐξέτασιν ἐπιτρέψας, πολλὰ περὶ τοῦ δεῖν αὐτὰς κολάζειν ἐπήγγελλεν. Ὁ δὲ πονηρᾷ φῶσει πονηρὰν προσθεὶς βασιλέως διάταξιν, καὶ τὸν θυμὸν ὡς μάλιστα παραθῆξας ἔτοιμος ἦν ἀπλήστως τῇ γνώμῃ χρῆσασθαι. Ὡς δὲ καὶ ἠύτρεπτο τὰ δεινὰ καὶ τὰς παρθένους παρτίτη τῷ βήματι, ὃ τὴν διάνοιαν ἀκριθῶς τυφλώτων τυφλὸς ἐξάπεινα καὶ τὰς ἕψεις ἦν, μᾶλλον δὲ βλέπειν δοκῶν καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἔχων ἀκλείστους, οὐδένα τῶν παρόντων ἑώρα. Ὡς δὲ καὶ μάλιστα τὸν θυμὸν ἐκκαυθεὶς τότε μὲν αὐτὰς καὶ ἄκων ἀπάγει τοῦ βήματος. ἰδεοῖσι γὰρ μὴ τι καὶ πλέον παρισταμένων αὐτῷ πάθοι. Ὑστερον δὲ ὡς τῇ εἰρκτῇ παρεδίδοντο καὶ ἤδη τῶν εἰς Θεὸν ὕμνων καὶ ψδῶν εἶχοντο, ὁρμᾷ μὲν εἰσπηθῆσεν καὶ θηράσαι τῷ ἀπροόπτῳ τὴν ἐκείνων φθάσας, ὡς ὤρετο μαγγανείαν. θεῖα δὲ βουλή καὶ ταύτης ἐκείνος τῆς βουλῆς εἴργεται. Τῆς γὰρ εὐθείας παρατραπεί; καὶ πως πρὸς τινα πλησίον οἰκίσκον παρενεχθεῖς, ὃς δὴ τοῖς φύλαξιν εἰς ὀπτανεῖον ἐτέλει, ἐνταῦθα δὲ μαγειρικοῖς ἀγγείοις καὶ χύτραις περιτυχῶν, ἔκφρων τε τὸ σύλον γεγονώς καὶ αὐτὰς οἰόμενος τὰς παρθένους ἐν χερσὶν ἔχειν, ἀσθδὴς μὲν τὴν ἕψιν, λιγυός δὲ τὴν ἐσθῆτα καὶ καπνοῦ πλήρης καὶ δυσωδίας ἐδείκνυτο. se ipsas virgines habere in manibus, vultus quidem

Γ'. Ἐπεὶ δὲ τὰ κατὰ νοῦν, ὡς ὀπειλήσει, ἔρασα; ἐκείθεν ἐξῆι, τῶν ὑπὸ χεῖρα πάντων ἔξω περὶ τὴν θύραν ἀναμένοντων, ὡς εἶδον αὐτὸν ἐκείνῃ φασματώδη τινὰ καὶ τεράστιον ὑπολαβόντας εἶναι, πρὸς φυγὴν ἐχώρουν. Ὁ δὲ περιφρόνησιν εἶναι τὸ γεγεῖνος οἰόμενος καὶ οὐπω τῶν ὧν πέπονθεν εἰσθησὶν εἰληφώς οὐκ ἔτι μὲν ἐπὶ τὴν οἰκίαν, ἀλλ' ἐπὶ τὰ βασίλειον ὄρη καὶ σπουδῇ ἐχώρει πάλιν εἰς; ὁρῶσι τὴν

γέλωτα συγκινῶν. Τῆς δὲ βασιλικῆς αὐλῆς καὶ τῶν A
δορυφόρων εἰς μέσον ἐλθὼν θορύβου μεστὸς ὢν ἐζή-
ται τὸν βασιλέα, ἅτε δὴ καὶ κατὰ τῶν ὑπὸ χεῖρα τῶν
ἑαυτοῦ ἐντυγχάνειν μάλλων ὡς ὕπ' αὐτῶν τὰ ἔσχατα
περιυδρισμένος· οἱ δὲ ὑπόμωρὸν τινα καὶ γέλωτο-
ποιὸν καὶ παράφορον καὶ πάντα μάλλον αὐτὸν ἢ τὴν
ἐπαρχον ὑπονοοῦντες δουλικίτιον πυγμαῖς τε καὶ
ὄθισμοῖς ἐξώλουν καὶ ἀπειργον αὐτῷ τὴν εἰσοδον.
Ἐπει δὲ τινες τῶν σφόδρα συνίθων, ὧς καὶ μολίς
ἀναγνόντες τὸν ἄνδρα καὶ τὸ γενόμενον συμβαλόντες
καὶ τῆς παραφορᾶς ἐλεήσαντες, εἰς τὴν οἰκίαν ἀπ-
ήγαγον, ὦφθη μὲν ἀκαεὶ γυναικί τε καὶ παισὶ καὶ
τοῖς ἐν οἴκῳ πᾶσιν αἰσχύναν. Πλὴν ἄλλ' εἰς τὸ φῶς
ἀναδιδέσκει καὶ τὴν ἀλήθειαν ἐπιγνώσκει οὐδὲ οὕτως·
αὐτὸν νοῦς εἰσηλθεν, ἀλλ' εἰς γοητεῖαν τὸ γεγονός B
ἀναφέρων, σφοδρότερον ἔτι καὶ μακικώτερον κατὰ
τῶν παρθένων ἔπει· ἀμέλει καὶ βήματος εὐτρεπι-
σθέντος αὐτῷ ἀχθῆναι τὰς παρθένους κελεύει.

ΙΔ'. Ἐπει δὲ καὶ ἤχθησαν, γυμνάς ἐπέτατε παρα-
εῖναι. Ὡς δὲ τὰς χεῖρας οἱ δῆμοιοι τοῖς παρθενικοῖς
ἐπίδαλον σώμασιν, (ὧ παραδόξων πραγμάτων δη-
μιουργὲ Κύριε!) οἱ χιτῶνες ὧς δεύτεραι σάρκες
καὶ δέρματα τὰς παρθένους περιταθέντες συμφυεῖς
ταῖς πρώταις σαρκί καὶ τοῖς ὀστέοις ἐνέκειντο. Θάμ-
θος ἐπὶ τῷ παραδόξῳ τοὺς ὀρώντας εἶχε καὶ ἐκπληξίς
τοὺς ἀκούοντας. Τὸν δὲ τύραννον ἑτέρα πάλιν πληγὴ
κατελάμβανεν. Ἦδη γάρ καὶ τῶν ὀμοδόξων αὐτὸν εἰς
ὠμότητα διασπύροντων καὶ πίσιαις γνώμαις αὐθαίρε- C
τον αὐτοῦ τύφλωσιν καὶ μανίαν καταψηφιζομένων
καὶ ἢ ἄνωθεν συνηγόροι ψῆφοι. Αὐτίκα γάρ θεία
τινὶ καὶ οὐρανία δυνάμει ἄρασται πλήττεται, καὶ καθ-
άπερ βαθυτάτῳ κατενεχθεὶς ὑπνω καὶ μηδὲν τῶν
πραττομένων συνείσκει, οὕτως ἐκάθητο καθεὺδων ὡσπερ
ἐπὶ κλίνης καὶ βέγγων. Ἄγουσι οὖν αὐτὸν οἱ προσ-
ήκοντες καὶ πάλιν εἰς τὴν οἰκίαν ὡς ἀψυχὸν τινα
φόρτον διαδαστάζοντες. Ἐἵτα μανθάνει ταῦτα καὶ
βασίλειος καὶ τούτου μὲν ἐλαφρίαν καταγινώσκει·
Σισιννίῳ δὲ τινα κόμητι τὴν κατὰ τῶν παρθένων
ἐξήτασιν ἐπιτρέπει.
ejus quidem condemnat levitatem, Sisinnio autem
examinationem.

ΙΕ'. Ὁ δὲ τὴν αὐτὴν ἦει τῷ βασιλεὶ κατὰ μίαν
τε διαιρῶν, καὶ πῆ μὲν τυραννικῶς, πῆ δὲ θωπυνο- D
κῶς αὐταῖς προσφερόμενος. Ἐπει δὲ πάντα καὶ λέ-
γων καὶ πράττων σώματα μὲν ἐόρα τῶν παρθένων
πρὸς ἄλληλα διαφέροντα, γνώμην δὲ μίαν καὶ ἓν καὶ
τὸ αὐτὸ πάσας λεγούσας, ὡς οὕτε ἀπειλῶν ἐκφοβή-
σεις, οὕτε θωπειῶν ἀναπεισεις· ἡμῖν γὰρ τὸ μὲν
θανεῖν ὑπὲρ Χριστοῦ ζῶν, τὸ δὲ ζῆν οὐκ ἐν Χριστῷ
θάνατος· ἐπεὶ ταῦτα διεγνων, τῆς μὲν νεωτέρης
αὐτῶν Εἰρήνης οὐδ' οὕτως ἀπέγνων, ἀλλὰ τῶν λοιπῶν
ἐκτὸν διαστήσει, Ἀγάπης ἐπειρήθη τὰ τελευταῖα
καὶ Χιονίας. Ὡς δὲ καὶ αὐθις πολλοὺς ἀναλώσας
λόγους ἀδύνατα θηρῆν καὶ εἰς ἀέρα θέρειν ἀκριβῶς
ἐγινώσκοντο, τὸν διὰ πυρὸς αὐταῖς ἐπιψηφίζετι θά-
νατον. Ἦ μὲν ὢν κάμινος εὐτρεπῆς ἦν· αἱ παρθέ-
νοι δὲ τῷ καλλίστῳ τῶν ὄπλων τῇ εὐχῇ φραξάμεναι,

ΠΑΤΡΟΛ. GR. CXVI.

dit, magnum risum movens iis qui videbant. Cum
autem venisset in medium aulae regiae et satellitum,
et totus conturbatus quaereret imperatorem,
ut qui de iis qui sibi subjecti erant, esset aliquid
dicturus, tanquam ab eis extrema affectus injuria,
illi morionem aliquem et scurram et mente
captum, et quemvis potius ipsum, quam praefectum
existimantes Dulcitium, pugnis et calcibus
eum extrudebant, et arcebant ab ingressu. Postquam
vero quidam ex eis qui erant ei valde familiares,
cum sero tandem et vix virum agnovissent, et id
quod acciderat conjecissent, et insaniam miserti
essent, eum domum abduxerunt, visum quidem
est illic quoque uxori et liberis, et omnibus
qui domi erant, dederus. Sed lucem aspicere, et
veritatem cognoscere ne sic quidem ei venit in
mentem; sed id quod factum fuerat attribuens in-
cantationi, vehementius adhuc et insanius spirabat
in virgines. Ei itaque parato tribunali, jubet
adduci virgines.

XIV. Postquam autem adductae sunt, jussit eas
astare nudas. Postquam vero virgineis illis corpo-
ribus manus admovere lictores (o Domine, opifex
rerum admirabilium), tunicae, tanquam secundae
carnes et pelles, circumcirca extensae virginibus,
inhærebant coalescentes et conjunctae primis car-
nibus et ossibus. Cepit eos qui videbant admiratio
propter rem admirabilem, et quae erat praeter opinio-
nem, et stupor invasit eos qui audiebant. Tyrannus
autem aliam rursus accepit plagam. Nam cum
jam etiam qui erant ejusdem sententiae, reprehenderent
ejus crudelitatem, et damnarent uno ore
ejus voluntariam caecitatem et insaniam, eis quoque
est suffragata superna sententia. Protinus enim
quadam divina et caelesti potestate privatur
videndi facultate: et perinde ac somno oppressus
profundissimo, et nihil intelligens eorum quae
se habent, ita sedebat dormiens, tanquam in lecto
et stertens. Eum itaque rursus domum ducunt
propinqui, tanquam inanimum aliquod onus por-
tantes. Deinde haec etiam rescivit imperator, et
cuidam comiti permittit adversus virgines exa-

XV. Ille vero ingressus est eadem via, qua im-
perator, aliquando quidem tyrannice, aliquando
vero blande cum eis agens. Postquam autem omnia
dicens et faciens, vidit quidem virginum inter
se differre corpora, unam autem esse mentem, et
omnes unum et idem dicere, nempe: Minans non
terrebus, neque blandiens persuadebis: nobis
enim pro Christo mori est vita; vivere autem
non in Christo, mors: postquam haec cognovit, de
juniori quidem Irene ne sic quidem spem omnem
abjecit, sed cum eam separasset a reliquis, ab
Agape, inquam, et Chionia, eas postremo tenta-
vit. Sed cum multis consumptis sermonibus, se
plane novit ea venari, quae capi non poterant,
et plane verberare aerem, eas condemnat ut igno
mortem subirent. Et parata quidem erat fornax

laevulenta : virgines vero munitae pulcherrimis armis orationis, una quidem voce ad canticum, uno autem prompto et alacri animo procedebant ad ignem : et sic simul canentes, in ignem insiluerunt. Ignis vero non erat amplius ignis, sed ros teneret mollis. Deus autem dividit miraculum : partim quidem illarum implens petitionem, partim vero suam ostendens potentiam. Nam illae quidem sine dolore suas animas in manus Dei deposuerunt, ignis autem fuit extinctus : et corpora virginea adeo illaesa et intacta aperte sunt cognita, ut neque ulla pars vestis, neque ullus denique pilus, ullo modo ferret aliquod signum exustionis. Rursus vero harum generosarum virginum reliquias cum unguentis et aromatibus martyrum amans condidisset Anastasia, in quadam capsula deposuit in martyrio socia semper precans.

XVI. Sic duabus virginibus in Christo consummatis, comes productam virginem iussit sacrificare simulacris, Ne mors, dicens, quae tuas praecoccupavit sorores, te comprehendat. Illa autem ei dicit : Deum meum, inquit, rogo ut eas sequar in omnibus. Tyrannus vero cum esset valde callidus, et sciret quam esset grave et detestandum, et vel ipsa morte acerbius Christi servis intemperantia : Te, inquit, in publico statuam prostibulo, cuiusvis volenti prostituens, ut anima et corpore polluta, ut eloquia docent tuae Scripturae, male pereas. Martyr autem cum statim in caelum sustulisset oculos, et e profundo lamentabiliter suspirasset : Confido, inquit, in Deo Servatore meo, quod pedes meos evellat e laqueo, et animam meam liberabit ab omni immunditia. Fidelis est enim, qui promisit, quod non sinet nos tentari supra, quam possumus ¹. Ego vero deos tuos non colam, neque eis offeram unquam sacrificium. Quod autem sit per vim et repugnante voluntate, quando turpe fuerit, iis quidem qui sunt coacti, videtur potius esse supplicium, quam peccatum : reos autem constituit eos qui vim attulerunt. Meum itaque non fuerit hoc peccatum, quo modo nec iis qui me praecesserunt, martyribus, pollutae carnes et vinum libaminum, per vim in os eorum interjectum, omnino obsit. Si enim non persuadens, sed vim afferens, vis trahere ad cultum tuorum deorum, cur non cito utens potestate, vel invitos Christianos cogis genu flectere daemonebus?

XVII. Haec postquam audiit praefectus, tradens eam militibus, iussit abducere in prostibulum. Deus autem non sinit, suorum omnino curam gerens : sed protinus ad milites accedentes angeli, qui ipsi erant induti habitu et veste militari, et tanquam secundi a praefecto missi, et eam alio transferre iussi, auferunt quidem ab iis qui eam detinebant. Cum vero eam abduxissent in cacumen montis, mirum in modum alti, illic statuunt, metu quidem et perturbatione plenam, quod ad priora attinet : deinde etiam Deo eloquentem verba gratia-

Α μὴ μὲν φωνῇ πρὸς ὤψην, μὴ δὲ προθυμίᾳ πρὸς τὸ πῦρ ἐχώρουν, καὶ οὕτως βδουσαι ἅμα τῇ φλογὶ ἐνήλαντο. Τὸ δὲ πῦρ οὐκ ἔτι παρῆν, ἀλλὰ μαλακῆ δρόσος. Μερῖζει δὲ τὸ θαῦμα Θεοῦ, τὸ μὲν τὴν ἐκείνων εὐχὴν πληρῶν, τὸ δὲ τὴν οἰκίαν παριστῶν δύναμιν. Αἱ μὲν γὰρ ἀλύπως τὰς ἐαυτῶν ψυχὰς εἰς χεῖρας Θεοῦ παρετίθεντο, τὸ δὲ πῦρ τὰ παρθενικὰ σώματα τῶν μαρτύρων οὕτως ἀπαθῆ καὶ ἄθικτα διαφανῶς ἔγνωρίζετο ὡς μήτε τι τοῦ ἐνδύματος μήτε μὴν τῆς τριχὸς σημεῖον καύσεως μηδαμῶς ἀποφέρασθαι. Αὐθις δὲ καὶ τὰ λείψανα τῶν γενναίων μύροις τε καὶ ἀρώμασιν ἢ φίλδμαρτυς Ἀναστασία μυρίσασα ἐν τινὶ θήκῃ σὺν αἰδοῖ πολλῇ τε καὶ εὐλαθείᾳ κατέθετο, κοινωνῆσαι ταύταις τοῦ μαρτυρίου εὐχῆς ἔργον ἐκάστοτε ποιουμένην.

cum pietate magna et reverentia, ut earum esset

Β ΙΓ'. Οὕτω τῶν δύο παρθένων ἐν Χριστῷ τελειωθείσων, τὴν Εἰρήνην ὁ κόμης παραστησάμενος θύειν ἐκέλευε τοῖς εἰδύλοις, Μὴ σε, λέγειν, ὁ προλαβὼν ταῖς ἀδελφαῖς θάνατος καταλάβῃ. Ἡ δὲ πρὸς αὐτὸν, ἔβουλομαι, ἔφη, τῷ Θεῷ μου ἐν μηδενὶ τούτων ἀπολειφθῆναι. Καὶ ὁ τύραννος σφίδρα δεινὸς ἦν καὶ εἰδὸς ὅπως βαρὺ καὶ ἀπόμοτον καὶ αὐτοῦ θανάτου πικρότερον τοῖς Χριστοῦ δούλοις ἀκολασία. Ἐν πορνείᾳ σε, ἔφη, καταστήσομαι δημοσίᾳ παντὶ τῷ βουλομένῳ προθεῖς, ἵν' ἅμα καὶ ψυχὴν καὶ σῶμα διαφθαίρῃς, ὡς τὰ τῆς σῆς Γραφῆς ἐκδιδάκουσι λόγια, κακῶς παραπολεῖ. Καὶ ἡ μάρτυς εὐθὺς τὸ ὄμμα εἰς οὐρανὸς ᾤρασα καὶ βύθιον τι καὶ τακερὸν στενίξασα, Πέπειθα, ἔφη, ἐπὶ τῷ Θεῷ τῷ Σωτῆρι μου, ὅτι ἐκσπίσει παγίδα τοῦς πόδας μου καὶ τὴν ψυχὴν μου βύσεται πάσης ἀκαθαρτίας. Πιστὸς γὰρ ὁ ἐπαγγειλάμενος ὅτι οὐκ ἔσται πειρασθῆναι ἡμᾶς ὑπὲρ ὃ δυνάμεθα.

Ἐγὼ δὲ ἀλλὰ τοῖς θεοῖς σου οὐ λατρεύσω οὐδὲ θυσιαν αὐτοῖς προσοίσω ποτέ. Τὸ δὲ γὰρ πρὸς βίαν ἀδουλίῃως πραττόμενον, ὅπως μὴν αἰσχρὸν ἦ, τοῖς μὲν ἡναγκασμένοις τιμωρία μᾶλλον, οὐχ ἁμαρτία δοκεῖ, τοῦς δὲ βιασασμένους ὑπευθύνους ποιεῖ. Οὐκ ἂν οὖν εἴη τοῦτο ἔμδον ἁμαρτήμα, ὡς περ οὖν οὐδὲ τοῖς κρὸ ἡμῶν μάρτυσιν οἷς βία τὰ μεμιασμένα κρέα, ὁ τῶν σπονδῶν οἶνος τῷ στόματι ἐπηνέχθη, ἃ οὐδὲν ὅλως αὐτοῦς παρέβλαψαν. Εἰ γὰρ μὴ πείθων, ἀλλ' βιαζόμενος ἔλκειν βούλει πρὸς τὴν τῶν θεῶν σου λατρείαν, τί μὴ ταχὺ τῇ ἐξουσίᾳ χρούμενος καὶ ἄκοντας Χριστιανούς γόνυ κλίνειν παρασκευάζεις τοῖς δαιμοσιν;

Δ ΙΖ'. Τούτων ὁ ἀρχων ὡς ἤκουσε, στρατιώταις αὐτὴν παραδοῦς ἀπάγειν ἐκέλευεν εἰς πορνείον· Θεὸς δὲ οὐκ ἀνίει πάντως τῶν ἐαυτοῦ προσητάμενος· ἀλλὰ τοῖς στρατιώταις ἀγγελοὶ εὐθὺς ἐπιστάντες, σχῆμα καὶ αὐτοὶ στρατιωτικὸν καὶ σκευὴν περιβεβλημένοι, καὶ ὡς δεῦτεροι πρὸς τοῦ ἀρχοντος ἐκπεμφθέντες καὶ ἀλλὰ ὅσως ταύτην μετενέγκαι προστεταγμένοι, ἀφαιροῦνται μὲν ἐκ τῶν κατεχόντων καὶ τοῦ πορνείου ἐξάγουσιν· εἰς τινα δὲ ἀκρόφρειαν ἕρους θαυμαστοῦ τὸ ὄψος ἀπαγαγόντες, ἐκείσε ταύτην ἰσῶσι φόβου καὶ παραχῆς ὅσον ἐπὶ τοῖς προτέροις ἐμπλεων, εἰ-α

¹ 1 Cor. x, 15.

καὶ θεῶν τὰ τῆς εὐχαριστίας ὑπολαβοῦσαν ῥήματα. Ὡς δὲ τὸ πρᾶξεν ὁ κρίμας ἐμάθανεν, αὐτίκα ἐπιβᾶ; ἔπιπυ τῷ ὄρει προσήλαυνε. Καὶ ὄρα μοι κἀνταῦθα Θεοῦ θαυμάσια, διάνοιαν μὲν εἰς ἐκπλήξιν, γλῶτταν δὲ καλοῦντα πρὸς εὐφημίαν ! Ὡς γὰρ προσῆγε τῷ τόπῳ, τὰς φρένας ἀλλοιωθεὶς ὄρᾳ μὲν εἶχε τὴν μάρτυρα πόρρωθεν, προσεγγίσει δὲ καὶ τῆς ὀρωμῆντος ἐπιλαβέσθαι, καίτοι σφόδρα βουλόμενος, ἀδύνατος ἦν, ὡς τὸ τοῦ θεοῦ Ἰσαίου καὶ ἐπ' αὐτῷ πέρας ἔχειν, «Ψιλαφῆσουσι, ἠλέγοντος, ἠ ὡς τυφλὸς τοῖχον, καὶ ὡς οὐχ ὑπερρόντων ὀφθαλμῶν ψιλαφῆσουσι. » Τοιοῦτον αὐτῷ τοῖχον ὄχυρόν τε καὶ ἀσφαλές· πρὸ τῆς κίρκης περιελήλατο. Ὅθεν καὶ κύκλῳ τὸν λόφον περιῶν ἔμενε ἔωθεν ἄχρις ἡλίου δυσμῶν, μάτην πονῶν καὶ περιπλανώμενος.

III. Ἐν ᾧ δὲ ταῦτα ἐπράττετο, τὸ τόξον τις τῶν συνότων ἐκείνῳ στρατιωτῶν εὐθύνας κατὰ τῆς μάρτυρος, καὶ βέλος ἀφῆκε πληττεῖ μὲν αὐτὴν Θεοῦ συγχωρήσαντος· ἐκείνη δὲ τὰς χεῖρας διακτετάστα καὶ εἰς εὐχὴν ἑαυτὴν σχηματίσασα, Δόξα σοι, Χριστὲ ὁ Θεὸς, ἐπιφθέγγεται, ὅτι με μὴ μόνον σεβάζματος μιτροῦ, ἀλλὰ καὶ παντὸς ἄλλου καθαρὰν μολυσμοῦ διετήρησας, τοῦ οὐ τοῦ ἡξίωσας ὑπεραθλήσαι δόξατος. Οὕτως εἰπούσα χερσὶν ἀγγέλων ἀφῆκε τὴν ψυχὴν. Τὸ δὲ σῶμα ταύτης, ἔπει καὶ ὁ κόμης ἐκποδῶν ἦν, ἡ Ἀναστασία ἐκείθεν ἀνελομένη καὶ μύροις καὶ ὀθονίοις ἐντίμως καὶ σεμνῶς περιτείλασα ταῖς προλαβοῦσιν ἀδελφαῖς ὁμοῦ καὶ συνάλοις συγκατατίθησιν.

IV. Εἶτα δῆλα τῷ βασιλεῖ Διοκλητιανῷ καὶ τὰ περὶ τῆς μάρτυρος γίνεται Θεοδότης, ἥτις ὄρμητο μὲν ἐκ Βιθυνῶν πόλως Νικαίας, τὸ δὲ σέβας οὕσα Χριστιανὴ καὶ τῷ περὶ τὸ σέβας ζῆλῳ πολλῇ, μέτοιχος καὶ αὐτὴ σὺν Ἀναστασίᾳ καὶ τρισὶ τέκνοις ἐν Μακεδονίᾳ γίνεται. Παραστάσης οὖν τῷ βασιλεῖ καὶ αὐτῆς Λευκάδιος τις τοῦνομα τῆς ὄρας κατ' ἄκρας ἀιούς (ἦν γὰρ καὶ τὴν ὄψιν Θεοδότῃ σφόδρα χαριστάτης) πολὺς ἦν τοῦ βασιλείως δεόμενος οἰκτεῖραι τοῦ κάλλους αὐτὴν καὶ μὴ οὕτως ἄωρον ἀπολέσει κίρκην ἄγαν περικαλλῆ. Ἐπει δὲ καὶ πρὸς γάμον ἤτειτο, ἀσμενὸς ὁ βασιλεὺς ἀσμένῳ δίδωκεν. Ἦτο γὰρ ἀπὸ τῆς αὐτοῦ συζυγίας διάζευξιν ἐκ τῆς τοῦ Χριστοῦ γενέσθαι ταύτῃ φιλοθείας. Παραλαβὼν οὖν ὁ Λευκάδιος τὴν Θεοδότην, τί μὲν οὐκ ἔλεγε, τί δὲ μὴ ἐποίει πείσαι ταύτην σπουδάζων τὴν μὲν ἀγνείαν καὶ τὴν εἰ; Χριστὸν εὐσέβειαν ἐξομῶσθαι, συνθέσθαι δὲ τῇ ἀσεβείᾳ, καὶ αὐτῷ πρὸς γάμου κοινωνίαν ἔλθειν;

K'. Ἐπει δὲ ταῦτα πράττων γράφειν εἰς ὕδωρ καὶ κενὴν ψάλλον ἐφῆκε, οἷα γὰρ πρὸς αὐτὴν τὰ τῆς Θεοδότης. Εἰ μὲν τοῦ ἐμοῦ πλοῦτου καὶ τῶν χρημάτων ἐπιθυμεῖς, καὶ διὰ ταῦτά με σπεύδεις ἀγαγέσθαι πρὸς γάμον, ἰδοῦ σοι πάντων ἐξίσταμα· μόνον ἐγὼ Χριστὸν ἀντὶ παντὸς πλοῦτου κληρωσαμένη· εἰ δὲ καὶ τοῦ σωματικοῦ κάλλους ἐρᾷς, ἀδυνάτων ἴσθι τὸ παράπαν ἐρῶν· πρότερον γὰρ ἂν μου τὴν μορφήν ἀμείψῃς ἢ τὴν γνώμην μεταβαλεῖς· κἀν εἰ πορὶ καὶ σθῆρῳ με καὶ πᾶσιν ὁμοῦ κολαττηρίοις ἐκδοπανή-

¹ Isa. LIX, 10.

rum actionis. Postquam autem, quod factum fuerat, accepit comes, statim ascendens equum, equitavit ad montem. Hic vero vide mihi res Dei admirabiles, quæ mentem quidem vocant ad admirationem, linguam autem ad laudem ! Ubi enim accessit ad locum, mente immutatus, videbatur quidem videre procul virginem, et eam appropinquare, visam autem apprehendere, etsi maxime vellet, non poterat : adeo ut illud Isaie impleretur, dicentis : «Palpabunt tanquam cæcus parietem, et tanquam oculos non habeant, palpabunt ».¹ Talis ei murus firmus et validus objectus fuerat ante virginem. Quamobrem tumultum in orbem circumiens, mansit a matutino usque ad occasum solis, frustra laborans et circumerrans.

XVIII. Interim autem dum hæc fiebant, quidam ex iis qui erant cum eo militibus arcum dirigens in martyrem, et jaculum emittens, ipsam quidem fecit, Deo concedente. Illa autem passis manibus cum se ad preces composuisset : Gloria tibi, Christe Deus, effatur, quod non solum ab impio cultu, sed etiam a quibusvis aliis sordibus et inquinamenta me puram conservaveris, et pro tuo nomine decertare volueris. Cum sic dixisset, in angelorum manus emisit animam. Ejus autem corpus, cum illinc remotus esset comes, tollens Anastasia, unguentis conditum et linteis honorifice compositum, simul deponit cum sororibus, quæ fuerant sociæ certaminis.

XIX. Deinde ad imperatorem Diocletianum deferretur etiam martyr Theodote, quæ orta quidem erat ex Bithyniæ civitate Nicæa, Christiana autem erat religione, et in ejus zelo fervens : inquilina vero erat ipsa quoque cum Anastasia et tribus liberis in Macedonia. Cum ergo ipsa quoque se stitisset ante imperatorem, quidam nomine Leucadius, valde captus ejus pulchritudine (erat enim Theodote quoque facie venustissima), vehementer instabat apud imperatorem, ut miseretur ejus pulchritudinis, et non sic immaturam perderet puellam pulcherrimam. Quoniam autem ea petebatur ad nuptias, imperator libens dedit libenti ; existimabat enim fore, ut ex ejus conjugio ei fieret disjunctio a Christi religione. Cum ergo Theodotem accepisset Leucadius, quid non dicebat, quid non faciebat, studens ei persuadere, ut castitatem quidem et pietatem in Christum abjuraret, impietati autem assentiretur, et sic matrimonio cum eo conjungeretur ?

XX. Postquam vero hæc agens visus est in aquam scribere, et canere Inania, cum essent hujusmodi quæ ei dicebat Theodote : Si meas quidem opes cupis et pecunias, et me ideo studis uxorem ducere, ecce tibi cedo omnibus, pro omnibus divitiis solum Christum sortita ; sin autem etiam corpoream amas pulchritudinem, scias te ea amare, quæ omnino fieri nequeunt : prius enim meam formam quam mentem mutaveris, etiamsi me igne et ferro, et omnibus simul consumpseris

suppliciis. Ubi hæc ergo audivit Leucadius, quoniam paratus erat una cum egrediente exire imperatore, domi quidem reliquit Theodotem, ipse vero iter est ingressus, Theodote negotium non leviter et in transitu tractandum esse ducens, sed id reservans ad otium et tempus conveniens. Cum ergo relaxata fuisset Theodote, et similem in virtute et fide assumpsisset Anastasiam, una animi alacritate et consensione, et quasi conspiratione, parique zelo peragebant solitum cursum pietatis Christianis, qui in carceribus publicis inclusi erant, effectæ omnia, medici vulnerum, suppeditatores pecuniarum, præteritorum malorum solatium, et ad futurum validissima consolatio. Et sic quidem virgines.

XXI. Cum autem rursus intellexisset Diocletianus, quam essent quidem angusti carceres propter multitudinem piorum, qui in iis detinebantur, essent vero inania quævis excogitata tormenta, a confessione nemine eorum recedente, eos quidem jubet diversis mortis illatis generibus de medio tolli ex hominibus, et ita locum dare carceribus: alios autem comprehendere, qui eadem sentiebant: et primum quidem in vincula conjicere, deinde si sibi non persuaderent ut suam abjurarent religionem, eos tormentis afficerent. Tanta erat Impii contentio adversus Christianos, occulto tyranno, communi, inquam, hoste Christianorum illum ad hoc incitante. Atque sanctis quidem multa et varia mortis genera sunt dispertita: et alios quidem ignis, alios vero aqua, alios autem ensis, alios vero aliquid aliud ex novis illis præter hæc inventis repente et in una nocte omnes comprehendit.

XXII. Martyrum autem amans, quæ ipsa quoque mox martyr erat futura, Anastasia, cum de his rescivisset (mane enim advenerat, ex more solito curatura), ubi intellexit vacuum esse carcerem, et aerem implevit vociferatione, et uberes lacrymæ fluxere ex oculis: eamque opprimebat gemitus, et lacerabant ejulatus. Rogata vero cur fieret, illa nihil verita, neque volens esse nocturnæ Christi discipula, sed timens potius ne pro eo non pateretur nec moreretur, vociferans dixit: Quæro Dei mei servos, qui modo erant in custodia. Postquam autem intellexerunt eam esse Christianam, eam protinus comprehensam duxerunt ad Forum præfectum Illyrici, dicentes: Invenimus hanc sentem in carcere, et cum intellexissemus esse Christianam, et flere propter Christianos, eam ad tuum iudiciale tribunal adduximus. Cum vero præfectus eam interrogasset cum admiratione: Tu ergo es Christiana? illa clara voce: Certe, inquit, sum Christiana. Nam quod tibi videtur esse unum ex nefariis, hoc est mihi ornamentum et nomen præcipuum.

XXIII. Postquam autem ille et vitæ ejus conditionem, et patriam, et genus accepit, quod scilicet in veteri urbe Roma illustri loco esset nata: Quid vero, inquit, te persuasit, ut Romam quidem relin-

σαις. Ὡς οὖν ταῦτα ἤκουσεν ὁ Λευκάδιος, ἐπεὶ παρεσκευάστο ἐξορμῶντι τότε τῷ βασιλεὶ συνοίχεσθαι, τὴν μὲν Θεοδότην οἴκῳ καταλείπει, ὃ δὲ παραχρῆμα ὁδοῦ εἴχετο, τὸ περὶ Θεοδότης ἔργον οὐκ ἐν παρέργῳ τιθεὶς, ἀλλ' ἐν σχολῇ τοῦτο ταμειούμενος καὶ καιρῶ προσήκοντι. Ἀνεθεῖσα τοίνυν ἡ Θεοδότη καὶ τὴν ὁμοίαν εἰς ἀρετὴν καὶ πίστιν Ἀναστασίαν παραλαβοῦσα μιᾷ προθυμίᾳ τε καὶ συμπνοίᾳ καὶ ἰσῶ ζήλω τὸν συνήθη δρόμον τῆς εὐσεβείας ἔτρεχον, πᾶσι τα τοῖς ἐν δημοσίαις φυλακαῖς εἰργομένοις Χριστιανοῖς γινόμεναι, τραυμάτων ἰατροί, χορηγοὶ χρημάτων, τῶν τε παρελθόντων δεινῶν παραψυχή καὶ πρὸς τὸ μέλλον ἰσχυροτάτη παράκλησις. Αἱ μὲν οὖν παρθεῖνοι εὖτως.

ΚΑ. Διοκλητιανὸς δὲ μαθὼν καὶ αὐτὸς περὶ τῶν εὐσεβῶν ὡς αἱ μὲν φυλακαὶ τῷ πλήθει τῶν ἤδη κατασχεθέντων στεναί, κεναὶ δὲ πᾶσαι τῶν ἀλγεῖν: ἢ αἱ ἐπίνοιαι, μηδενὸς αὐτῶν τῆς ὁμολογίας ἀφισταμένου, τούτους μὲν κελεύει διαφόροις θανάτων ἐπαγωγῆς ἐξ ἀνθρώπων ποιεῖν, καὶ οὕτω χῶραν διδόναι ταῖς φυλακαῖς, ἐτέρους δὲ συλλαμβάνειν τὰ αὐτὰ φρονούντας, καὶ πρῶτα μὲν τοῖς δεσμοτηρίοις ἐγκυτακλείειν, ἔπειτα δὲ μὴ πειθομένους τὸ οἰκεῖον ἐξόμνησθαι σέβας ταῖς βασάνοις παραδιδόναι. Τοσαύτη φιλονεικία τῷ παρανόμῳ κατὰ Χριστιανῶν. Τοῦ κρυπτοῦ τυράννου τοῦ κοινοῦ τῶν Χριστιανῶν ἐχθροῦ ἐκείνον διερεθίζοντο, τοὺς μὲν ἄγίους πολλοὶ καὶ ποικίλοι θανάτου τρόποι διεμερίζοντο· καὶ οὗς μὲν πῦρ, οὗς δὲ ὕδωρ, οὗς δὲ ξίφος, οὗς δὲ ἄλλο τι παρὰ ταῦτα τῶν καινῶν ἐκείνου ἐξευρημάτων ἀθρόως καὶ ἐν μιᾷ νυκτὶ πάντας ἐλάμβανεν.

ΚΒ. Ἡ δὲ φιλόμαρτυς καὶ ὁσον εὖπω καὶ αὐτὴ μάρτυς Ἀναστασία γνωσθὲν αὐτῇ τὰ περὶ αὐτοὺς (ἐπέστη γὰρ ἄρτι περὶ τὴν ἔω, τὸν συνήθη τρόπον τούτους ἐκθεραπεύουσα), ὡς τὴν εἰρκτὴν ἐμάνθανεν εἶναι κενὴν, βοῆς τε τὸν ἀέρα ἐπλήρου καὶ δάκρυον θαψιλὲς τῶν ὀμμάτων κατέβρε, στεναγμαῖς τε συνείχετο καὶ ὄδυρμοῖς ἐκόπτετο. Ἐρωτωμένη δὲ τὴν αἰτίαν τῶν ὀδυρμῶν, ἐκείνη μὴδὲν εἰσασα μὴδὲ νυκτερινῆ μαθήτρια τυγχάνειν ἐθέλουσα τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ τὸ μὴ τι παθεῖν μᾶλλον μὴδὲ θανεῖν ὑπὲρ αὐτοῦ δεδοικυῖα, σὺν βοῇ, Τοὺς τοῦ Θεοῦ μου, ἐφασκε, δούλους, ἐπιζητῶ τοὺς ἄρτι παρὰ τῆ φυλακῆς ὄντας. Ἐπεὶ δὲ Χριστιανὴν εἶναι ταύτην ἐμάνθανον, αὐτίκα συσχόντες πρὸς Φλώρον τὸν ἐπαρχὸν τοῦ Ἰλλυρικοῦ παρήγαγον, ταύτην εὐρομεν, λέγοντες, πρὸς τῆ φυλακῆ κλαίουσας, καὶ μαθόντες ὅτι Χριστιανὴ καὶ Χριστιανῶν χάριν αὐτῇ τὸ δακρῦειν τῷ δικαστικῷ σου βήματι παρεστήσαμεν. Ὁ ἐπαρχὸς τοίνυν ὡς ἤρετο μετ' ἐκπλήξεως· Σὺ δὲ ἄρα Χριστιανή; ἐκείνη λαμπρῶς τῇ φωνῇ, Ναί Χριστιανή, ἔφη· καὶ γὰρ ὅπερ σοὶ ἐν τι τῶν ἀβεμίτων εἶναι δοκεῖ, τοῦτο ἐμοὶ κόσμος καὶ ὄνομα κυριώτατον.

ΚΓ. Ἐπεὶ δὲ καὶ τύχην ἐκείνη, καὶ τὴν ἐνεκαμένην καὶ τὸ γένος ἐμάνθανε καὶ ὅτι τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης ἐστὶ καὶ τῶν ἐπισήμων, τί οὖν τὸ πείσαν, αὐτὴς εἶρηκε πρὸς αὐτήν, τὴν μὲν Ῥώμην

ἀπολιπεῖν σε, τὰ δὲ ἐνταῦθα καταλαβεῖν; Ἡ μάρτυς, Καὶ τί γὰρ ἄλλο, φησὶν, ἀλλ' ἢ μόνον ἢ Θεοῦ μου Δεσπότης φωνῆ; ταύτη γὰρ ἐπομένη καὶ γυναικῶν ἅμα καὶ συγγενῶν καὶ πλοῦτου καταφρονήσασα καὶ πατρίδος· φίλον ἑδάφος ἐκλιπούσα τὸν τοῦ ἔμοῦ Χριστοῦ σταυρὸν ἤρα, καὶ ποσὶ προθύμοις αὐτῶ ἠκολούθησα. Καὶ ὁ ἑπαρχος· Ποῦ δὲ ἐστὶν οὗτος ὃν λέγεις Χριστόν; Πανταχοῦ, ἢ μάρτυς ἔφη, καὶ οὐδεὶς τόπος αὐτοῦ ἔρημος· Ἔστιν ἐν οὐρανῶ, ἔστιν ἐν θαλάσῃ, ἔστιν ἐν γῆ, οὐχ ἤττον δὲ καὶ ἐν πᾶσι τοῖς ἐπικαλουμένοις αὐτὸν καὶ φοβουμένοις νοερώς ἐλάμπων καὶ συγγινόμενος. Καὶ ὁ, Καὶ ποῦ, φησὶν, οὗτοι ἵνα γνῶμεν αὐτούς; Ἡ δὲ, Ἄχρι μὲν, ἔφη, τῆς δευρὸ τὴν ἐνταῦθα διατριβὴν εἶχον, καὶ σωματικῶς ὠμίλου ἡμῶν· νυνὶ δὲ τὴν γῆν λιπόντες πρόβρωθεν ἡμᾶς ὄρωσι τοῖς οὐρανίοις ἐνδιατρίβοντες. Τοῦτων γὰρ ὁ δὲ Χριστὸν θάνατος αὐτοῖς πρόξενος, οἵσπερ εὐχομαι καὶ γὰρ συνταγῆναι καὶ τὴν αὐτὴν κλεινοὺς πορείαν στελλασθαι.

ΚΔ'. Ὡς δὲ περὶ τῶν ἐν τῇ φυλακῇ ἀναρεθέντων Χριστιανῶν ἐμάνθανεν ὁ ἑπαρχος, εἰρηκίνα· ταῦτα τὴν μάρτυρα, Ἐοικᾶς μοι, φησὶ, πρὸς αὐτὴν πολλῶν δεῖσθαι τιμωριῶν· ἰδοὺ γὰρ ὑπνοοῖν μοι δίδως ὡς αὐτὴ κακείνοις αἰτία τοῦ θανάτου κατέστη, κινουσά τε καὶ ἡμῶν καὶ τὸν νοῦν ἀναπειθούσα τοῖς τῶν αὐτοκρατόρων θεσπίσμασιν ἀντιλέγειν. Ἄλλ' οὐκ ἐμеллес λήσειν τοὺς ἀλαθῆτους θεοὺς, οἵτινές σου τῶν λογισμῶν πολλὴν ἀγλὴν καταχάντες μὴ προειδυῖαν τὰ ἑαυτῆς πρὸς ταῦτά τε συνώθησαν καὶ φανεράν ἡμῶν σεαυτὴν καταστήσαι παρέπεισαν. Ἐπεὶ ἰὲ τὸ γένους εἶναι τὴν Ἀναστασίαν περιφανοῦς, οὐκ εἴα τὸν ἑπαρχὸν πρὸ γνώσεως βασιλικῆς αὐτὴν τιμωρεῖσθαι, ἀναφέρει πάντα τῶ βρασιλεῖ. Ὁ δὲ (καὶ γὰρ ὑπῆρχε μαθὼν ὅπως πολὺν τινα παραλαβοῦσα κληρὸν ἐκ τοῦ πατρὸς ἅπαντα τοῦτον Χριστιανοῖς διενέματο) ἀσφαλῶς αὐτὴν τηρεῖσθαι μέχρις ἂν ἐπιστῆ τῇ πόλει προσέταττεν. Ἐπιστάντι δὲ ἄγεται αὐτῶ κατ' ὄψιν ἢ μακαρία. Καὶ ὁ, πρὸ τῶν ἄλλων περὶ τῆς οὐσίας διετυνθάνετο· ταύτην γὰρ ἐφιλεῖ μᾶλλον ἢ τοὺς θεοὺς· Καὶ ποῦ ἄρα, φησὶ, τὸ περιελθὸν σοὶ χρυσοῦν ἐκ τοῦ πατρὸς; Ἡ δὲ καὶ λίαν μεγαλοψύχως· Ἐπερ εἶ μοι καὶ νῦν χρυσοῦν περιελείπετο δι' οὗ τοὺς μὲν τοῦ Χριστοῦ δούλους, ἐμοὶ δὲ ὁμοδούλους θεραπεύειν ἂν εἶχον, οὐκ ἂν ἐμυτὴν παρέδωκα τοῖς ἐπιζητοῦσιν· ἐπειδὴ δὲ καλῶς ποιούση πάντα εἰς δέον μοι δεδραπίνηται, ὃ παρελείφθη μοι μόνον καὶ αὐτὸ σπειδῶ σῶμα τῶ Χριστῶ μου προσενεγκεῖν. Ὁ βασιλεὺς οὖν ῥήματα νοῦν ἔχοντα διακούσας, τῶ μὲν δοκεῖν ὑπερορῶν αὐτῆς ἄτε γυναικὸς καὶ νέας, τῇ δὲ ἀληθεῖς δέσας μὴ μείζονα τὴν αἰσχύνην βρῆν, καθάπερ διὰ τῶν ῥημάτων, οὕτω δὲ καὶ μᾶλλον ἐκ τῶν πραγμάτων ἠττώμενος, ὀπηνίκα καὶ βασάνων αὐτῇ πείραν ἐπαγάγη, αὐτὸς μὲν οὐκ ἄξιον εἶναι φήσας γυναικὶ μεμηνούτῃ προσδιαλέγεσθαι τὴν ἐξέτασιν ἀπειρήκει· τῶ ἐπαρχῷ δὲ τὰ κατ' αὐτὴν ἐπιτρέπει.

ΚΕ'. Καὶ ὁ εὐθύς τὴν ἀλωπεκὴν ὑποδύς, θωπευτικοῖς ῥήμασιν ἐπεράτω ταύτην ἐπαγαγέσθαι· καὶ Ἰνατί, φησὶν, ὧ γύναι, μὴ θυσιᾶν βούλει προσάγα-

A queres, huc autem venires? Martyr vero, Quidnam aliud, inquit, nisi solum vox mei Domini? Hanc enim solam sequens, parentibus simul et cognatis et opibus despectis, et amico patriæ solo relicto mei Christi crucem sustuli, promptisque et alacribus eum sum secuta pedibus. Dicit autem præfectus: Ubi est is quem tu dicis, Christus? Ubique, inquit martyr, neque est ullus locus, qui eo careat. Est in cælo, est in mari, est in terra. Nihil æcius autem est etiam in omnibus qui eum invocant et timent, intelligenter eos illuminans, et cum eis versans. Ille vero: Ubinam sunt, inquit, isti, ut eos cognoscamus? Illa vero: Hucusque quidem, inquit, hic sunt versati, et nobiscum egerunt in corpore. Nunc autem terræ relicta, nos procul vident, versantes in cœlestibus. Mors enim suscepta propter Christum hæc eis conciliavit: in quorum numerum cupio ego quoque referri, et idem quod illi iter ingredi.

XXIV. Postquam autem intellexit præfectus hæc dixisse martyrem de Christianis, qui interempti fuerant in carcere: Mihi videris, ait illi, multis opus habere suppliciiis. Ecce enim injecisti nobis suspirationem, te illis fuisse causam mortis, ut quæ eos contra nos moveres, et eis persuaderes repugnare edictis imperatorum. Sed non poteras latere deos, quos nihil latet: qui cum tuæ menti magnam offudissent caliginem, te tua non prævidentem ad hæc impulerunt, et ut te nobis aperires, persuaserunt. Quoniam vero cum illustri genere nata esset Anastasia, non fas erat præfecto eam punire, antequam de ea cognosceret imperator, omnia refert ad imperatorem. Ille autem (intellexerat enim quod cum a patre magnam accepisset hæreditatem, eam omnem distribuere pauperibus) jussit eam tuto custodiri, donec veniret in civitatem. Cum vero accessisset, in ejus conspectum deducitur illa beata. Ille autem ante alia eam rogavit de facultatibus; eas enim magis amabat quam deos: Ubi est, inquit, aurum, quod tibi obvenit a patre? Illa vero respondit magno et excelso animo: Si adhuc mihi reliquum esset aurum, per quod Christi quidem servis, meis autem conservis, possem sulvenire, non me iis qui quærebant, tradidissem. Quoniam autem in eos qui recte agebant, omnia, ut oportet, sunt a me consumpta, quod mihi solum esto reliquum, ipsum quoque corpus studeo Christo meo offerre. Imperator vero cum verba audisset sapientia, specie quidem ipsam despiciens ut feminam et juvenem, revera autem timens ne majori afficeretur dedecore, quomodo verbis, ita etiam rebus ipsis magis victus, quando ejus per tormenta faceret periculum, ipse quidem dicens non par esse, ut cum muliere insana loqueretur, destitit ab examinatione, præfecto autem eam mandat examinandam.

XXV. Ille vero cum statim pellem induisset vulpinam, blandis verbis eam conabatur inducere, dicens: Cur, o mulier, non vis diis offerre sacrifici-

cium, quomodo pater tuus obtulit, sed iis relictis, A colis Christum, quem nescis et ex Judæis natum, et ab iis ipsis tanquam maleficum de medio sublatum? Anastasia autem respondit: Ego deos et deas, quos tu dicis, colebam aliquando; nunc vero rectori suscepta sententia, eos quidem ab ipsis impositis araneis et avibus, quæ eos affliciebant injuria, et a muscis quæ in eis habitabant, liberans, igni tradidi: et cum sic eos convertissem in peccunias, satiavi multorum ventres esurientes, et aliis egentibus præbui vitæ adminicula. Sicque ea quæ nulli erant usui, effeci ut non essent otiosa, sed valde utilia. Præfectus autem statim cum magna acerbitate: At ego, inquit, non patiar, ut hoc sacrilegum facinus ne auribus quidem accipiatur. Subridens vero martyr: Ingenii tui acumen admiror, o iudex, quod hanc rem voces sacrilegium. Si enim ullus sensus, aut ulla vis esset in his inanibus, quid obstaret, quominus sibi, dum franguntur et convelluntur, et alia patiuntur, opem ferrent, et eos qui insultant, ulciscerentur, aut alienum saltem et vestrum tunc implorarent auxilium? Nunc autem ne hoc ipsum quidem sciunt aperte se pati. Orationem vero interrumpens præfectus: Divinissimus, inquit, noster imperator jussit, ut alia quidem juberem valere, hoc autem solum facerem, nempe ut vel persuaderem ut sacrificares, aut tu alioqui male perires.

XXVI. Postquam vero dixit martyr, non esse perire, mori propter Christum, sed vitam potius æternam firmiter apprehendere: cum præfectus rursus movisset multa verborum examina, multos autem metus atque adeo ipsam mortem ei redegisset in memoriam, ubi vidit eam omnia ex æquo ridentem, omnia rursus refert ad imperatorem. Propter quæ cum ille suisset magis ad iram incitatus, et quidnam de ea oporteret fieri, deliberaret, accedit aliquis ex iis qui cum eo versabantur, et ei studebant gratificari, et: Jube, inquit, o imperator, eam tradi Ulpiano pontifici Capitoli. Ei enim vel maxime curæ erit, ut qui sit deorum pontifex, et vel omnino persuadere, vel acerbissime puniens tollet de medio; omnes autem ejus facultates, si modo sint ullæ reliquæ, dedicabit Capitolio. Placuerunt hæc imperatori, et prout fuerat monitus, accersito Ulpiano, eam ei tradit. Ille vero faciens diversum ab asperitate imperatoris, astu autem potius se eam esse superaturum, et ei persuasurum confidens; eam honorifice abducit in domum suam.

XXVII. Et primum quidem multis iisque probabilibus verbis, per auditum quodammodo infundere venenum contendebat. Deinde etiam per aspectum adhibuit deceptionem, velde improbe et malitiose opponens contraria contrariis: hinc quidem mundos muliebres luculentos et sumptuosos, illic autem omne genus tormenta; hinc lapides

γείν θεοίς ὄν τρόπον καὶ ὁ οὐδὲ προσῆγε πατήρ, ἀλλὰ τούτους ἀπολιπούσα σέβη Χριστόν, ὄν οὐκ οἶδας, ἄνθρωπον παρὰ Ἰουδαίους τε γεννηθέντα καὶ παρ' αὐτῶν ἐκείνων οἷα κακοῦργον ἀνααιρεθέντα; Καὶ ἡ Ἀναστασία· Ἐγὼ θεοὺς οὐδὲ λέγεις αὐτὸς καὶ θεὰς ἤμην ποτὲ τιμῶσα, ἤνικα μοι νηπιῶδες καὶ τὸ φρονεῖν ἦν· νῦν δὲ βεβαιότερον φρονήματο; ἐπιλαβομένη, τούτους μὲν τῶν ἐπιχειμένων αὐτοὺς ἀραχνῶν καὶ τῶν ἐξυβρίζόντων εἰς αὐτοὺς ὀρνέων τῶν ἐνοικούντων τε αὐτοῖς μυῶν ἀπαλλάττουσα πυρὶ δέδωκα, καὶ οὕτω; εἰς χρήματα μεταβαλοῦσα πολλῶν πεινώσας γαστέρας ἐμπέπληκα, καὶ δεομένοι; ἄλλοι; τὰς πρὸς ζῆν ἀφορμὰς παρίσχον, ταύτη τὰ πρὸς οὐδὲν χρήσιμον συντελοῦντα ἐνεργὰ σφόδρα καὶ χρειώδη γενέσθαι παρασκευάσασα. Καὶ ὁ ἑπαρχος αὐτίκα μετὰ πολλῆς ὀσῆς τῆς αὐστηρίας, Ἄλλ' οὐχ ὑπομενῶ, ἔφη, τὴν ἱερὸσυλον ταύτην πρᾶξιν ἐγὼ οὐδὲ τοῖ; ὥσιν ἀκούσαι. Μισοῖάματι δὲ ἡ μάρτυς τὰ χεῖλη διακινήσασα. Ἄγαμαί σε τῆς ἀγχινόας, ἔφη, ὧ δικτυτὰ, ὅτι περ ἱεροσυλίαν τὸ πρᾶγμα καλεῖς. Εἰ γάρ τις ἐσθῆσι; ἐν τοῖς ἀψύχοις τοῦτοι; ἡ δύναμις ἦν, τί ἐκώλυα κατακλωμένους αὐτοῖ; καὶ καταστραμένους καὶ τᾶλλα πάσχουσιν ἢ ἑαυτοῖ; βοηθεῖν καὶ τοῖ; ἐμπαροινούντας ἀμύνασθαι, ἢ γοῦν τοῖ; ἄλλοι; πάντως ὑμᾶς πρὸς ἀμυναν τέως ἐπιβοήθησασθαι; Νυνὶ δὲ οὐδ' αὐτὸ τοῦτο ἀντικρυς, ὅτι πάσχουσιν, ἴσασιν. Ἐγκόψας δὲ τὸν λόγον ὁ ἑπαρχος, Ὁ θεοτάτος ἡμῶν βασιλεὺς, ἔφη, τᾶλλα μὲν χαίρειν ἔφην, τοῦτο δὲ μόνον πράττειν ἐκέλευσεν, ἢ θῆσαι τοῖ; θεοῖ; C πεισθεῖσαν, ἢ κακῶς ἀπολέσθαι.

KΓ'. Ἐπεὶ δὲ ἡ μάρτυς, οὐκ ἔστιν ἀπολέσθαι τὸ διὰ Χριστόν ἀποθανεῖν, ἔλεγεν, ἀλλὰ ζωῆς μᾶλλον κλωνίου βεβλῆως ἀντιλαβέσθαι, πολλοὺς καὶ αὐθις κινήσας; ὁ ἄρχων λόγων ἰσμοὺς, πολλῶν δὲ φόβων καὶ αὐτοῦ ὑπομνήσας θανάτου, ἐπεὶ πάντων ἐπίσης ἑώρα καταγελῶσαν, ἀναφέρει καὶ αὐθις πάντα τῷ βασιλεῖ· ἐφ' οἷ; ἐκείνου μᾶλλον εἰς ὀργὴν ὑποκινήθεις, καὶ τί δέοι πράττειν ἐπ' αὐτῇ διασκεπτομένου, πρόσσειε τις τῶν συνόντων καὶ χαρίζεσθαι οἱ διὰ σπουδῆς τιθεμένων, καὶ, Κέλευσον, φησὶν, ὦ βασιλεῦ, Οὐλπιανῷ ταύτην τῷ ἀρχιερεῖ τοῦ καπιτωλίου παραδοθῆναι. Τοῦτῃ γὰρ καὶ μάλιστα ὡς ἀρχιερεῖ τῶν θεῶν μελήσει, καὶ ἡ πείσει πάντως, ἢ πικρότατα τιμωρούμενος ἀναρῆσει, τὴν δὲ γε περιουσίαν αὐτῆς πᾶσαν, εἰ τις ἄρα καὶ ὑπολείπειται, τῷ καπιτωλίῳ ἀνάθηται. Ἐρρασε ταῦτα τῷ βασιλεῖ, καὶ κατὰ τὰς ὑποθήκας Οὐλπιανὸν καλέσας ταύτην αὐτῷ παραδίδωσιν. Ὁ δὲ τῆς βασιλείας τραχύτητο; τούναντίον ποιῶν, δεινότητι δὲ μᾶλλον περιέσεσθαι καὶ πείσαι θαρρῶν σὺν τιμῇ ταύτην εἰς τὸν αὐτοῦ οἶκον ἀπάγει.

KZ'. Καὶ πρῶτα μὲν πολλοῖ; καὶ πιθανοῖ; λόγοι; διὰ τῆς ἀκοῆ; ὥσπερ κατασχέιν ἐφιλονέκει τὸ δηλητήριον· εἶτα καὶ δι' ὀψεως τὴν ἀπάτην προσῆγε σφόδρα κακοτέχνως τὰ ἐναντία τοῖ; ἐναντίοι; ἀντιτιθεῖς· Ἐθεν μὲν γυναικείους κόσμους εὐανθεῖ; καὶ πολυτελεῖ; ἐκείθεν δὲ παντοδαπὰ σαρβλωτήρια καὶ ποικίλων ἔργων βασιανιστηρίων, ἐνθεν λίθους τι-

μείως και χάριεν ἀτεχνῶς ἀπολάμποντας, ἐκεῖθεν ἔϊψη φρικῶδες και φοβερὴν ἀποστρεβλόντα, ἐνταῦθα μὲν κλίνας ἀργυρηλάτους και στρώμασι φιλοκάλοισι κεκοσμημένας, ἐκείθεν δὲ κλοιούσας και δεσμά κακούργων και χαλεπὰς μάστιγας. Τί δὴ ταῦτα ποιῶν ὁ δεινὸς και διὰ τί τοῖς χρηστοῖς συνάπτων τὰ δυσχερῆ; ἢ ἢ τοῖς φαίδροις ἐπαγάγεται ἡ καταπλήξη τοῖς φοβεραῖς. Ἄλλ' ἐψεύσατο ἡ ἀδικία ἑαυτὴν, κατὰ τὸν θεῖον φάναϊ Δαυὶδ, και εἰς οὐδὲν τῶντα τῆ μάρτυρι ἐλογίσθησαν. Φησὶ γάρ μετὰ φρονήματος ἔλευθέρου και συνετοῦ καταστήματος· Ἐπὶ σὲ ταῦτα πάντα, διάβολε, και σοὶ ἔστωσαν μόνω· ὅτι περ σὺν αὐτοῖς τῆ ἀπωλείᾳ παραδοθήσῃ. Εἰ δὲ και μαστίγων ἐν πείρᾳ με γενέσθαι παρασκευάσεις και τοῖς δεσμοῖς τούτοις και τοῖς κλοιοῖς βαρυνεῖς τὸν ἐμὸν αὐχένα, τότε δὴ και ἄλλον ὡς κόσμον τινὰ ἐπαχύνον τὸν παρά σου κλοιὸν φέρουσα ἀρστή και ἐπιχαρισ τῷ Χριστῷ φανοῦμαι· ὅτι αὐτὸς ἐστὶ Σωτὴρ μου και ἀντιλήπτωρ μου και ἐκ' αὐτῷ ἤλπισεν ἡ καρδία μου.

ΚΗ'. Τῆς οὖν μεγαλοψυχίας ἐκπλαγεῖς τὴν μάρτυρα ὁ Οὐλιπιανὸς και χρόνῳ μαλάξαι τὴν ἀνένδοτον οἰηθεὶς εἰς τρίτην ἡμέραν ἀναβαλέσθαι τὰ περὶ αὐτῆς διεσκέπτετο. Ἡ δὲ πρὸς αὐτὸν τῆ διατριβῆ δυσχεραίνουσα· Ἡδὴ μοι τὰς τρεῖς ταύτας ἡμέρας νόμιζε παρελθεῖν και τοῖς ἐμοῖς λόγοις πρόσσχες τὸν νοῦν. Ἰδοῦ γάρ τὰ αὐτὰ σοι και νῦν ἐρῶ, ἄπερ ἂν εἴπω και μετὰ τὴν διάσκησιν, ὅτι τοῖς θεοῖς σου οὐ λατρεύω και τῷ σὺν θελήματι και τῷ τοῦ αὐτοκράτορος ἀντιτάσσομαι. Θύω δὲ θυσίαν αἰνέσω; τῷ **Κ** βασιλεῖ τῶν αἰώνων Χριστῷ τῷ ἐμῷ και μόνῳ ἀθάνατῳ Θεῷ, ὑπὲρ οὗ και τὴν ψυχὴν προίεμαι και τῶν σὺν βασάνων καταφρονῶ, ἵνα Χριστὸν μόνον κερδίσω τὴν αἰωνίαν ζωὴν. Και δε, Ἐγγων, ἔφη, πάντως, ὅτι τὸν ὅμοιον τῷ Χριστῷ σου θάνατον ἀνοηταίνουσα και αὐτὴ αἰρῆ. Ἡ δὲ ἀκούσασα και τῷ λόγῳ καθάπερ ἠσθεῖσα, Ἀμὴν, ἀμὴν, ἔφη, γένοιτό μοι, Χριστὲ νομῖαι καὶ βασιλεῖ Καὶ ὁ ἀρχιερεὺς εὐθὺς ἐπηρώτα· Τί τὸ Ἀμὴν αὐτῆ βούλεται; Ἡ δὲ μάρτυς, Ἀλλὰ σὺ γὰρ οὐκ ἀξίος, ἔφη, τοῦτο μαθεῖν· οὐδὲ γὰρ σαρξὶ ἔοχλει μύρον ἂν τις πιστεύσειεν εἰ φρονῶν. Οὐλοπαῶς οὖν ἦπερ ἐσκέπτετο και πεποίηκε, και τριῶν ἡμερῶν δεῦς αὐτῆ προθεσίαν, γυναιξὶν Ἑλληνισσὶ και κατὰ γένος αὐτῶν προσηκούσαις παραδίδοσι, τῆ τε ὁμιλίᾳ τῶν γυναικῶν και τῆ παρατάσει τῶν ἡμερῶν ἰσως τι τῆς γνώμης αὐτῆν και μεταβαλεῖν εὐδόμενος. Ἡ δὲ ὡσπερ ἐπαυξῆσαι μᾶλλον, ἀλλ' οὐ μειῶσαι τὸν περὶ Χριστὸν πάθον ἑαυτὴν πέισασα, γυναίκα; ἐκείνας και λόγους ἐκείνους ψόφους κενούσ; ἠγεῖτο μάτην αὐτῆ καταχσομένους τῶν ἀκοῶν, χεῖρας δὲ ἅμα και φρένας εἰς οὐρανὸν ἀφρούσα συνεργῶν ἐκάλεε πρὸς τὸν ἄγωνα ὃν ἐφίλει Χριστὸν, μηδὲ βρωτοῦ τινος ἢ ποτοῦ τινος τρισὶν ἡμέραις μετασχέιν ὧως ἀνασχομένη.

ΚΘ'. Μετὰ δὲ τὴν τρίτην ἦκει πάλιν Οὐλιπιανὸς ἐκ τοῦ ἀφόδρα βούλεσθαι μὴ ἀπογινώσκων, ἀλλ' ἐγγύς

A pretiosos et grato nitore resplendentes, illinc enses micantes horribiliter; hinc quidem lectos argento incrustatos, et stragulis elegantibus ornatos, illinc autem collaria et vincula maledicorum, et gravia flagella. Cur vero hoc faciebat vir ille callidus et astutus, et cur cum benignis conjungebat acerba et molesta? Ut vel rebus lactis illiceret, vel terrorem afferret rebus terribilibus. Sed seipsam sefellit injustitia, ut dicit divinus David³, et hæc sunt pro nihilo reputata a martyre. Dicit enim, liberalem præ se ferens spiritum, gravemque et honestam habitum: In te hæc omnia, diabole, et tibi sint soli: quoniam cum eis traderis ad interitum. Sin autem efficies, ut flagellorum quoque faciam periculum, et his vinculis et collaribus gravabis collum meum, tunc tanquam aliquod colli ornamentum, quod mihi impones, collare gestans, Christo apparebo gratior et venustior: quoniam ipse est Servator meus et defensor meus, et in eo speravit cor meum⁴.

XXVIII. Martyris itaque animi magnitudinem admiratus Ulpianus, et ratus fore ut eam molliret tempore, quæ cedere volebat, in animo habebat ejus causam differre in tertium diem. Illa vero ei propter moram indignans: Jam, inquit, existima hos tres dies mihi præterisse, et meis verbis animum adhibe. Ecce enim eadem tibi nunc dicam, quæ dictura sum post deliberationem: Deos tuos non colo, et tuæ imperatorisque repugno voluntati. Sacrifico autem sacrificium laudis sæculorum regi Christo, qui est meus et solus immortalis Deus, pro quo etiam profundo animam et tua tormenta despicio, ut solum Christum lucrifaciam, qui est vita æterna. Ille vero: Sciebam, inquit, fore, ut similem Christo mortem tu quoque stulta eligeres. Illa autem cum audiisset, et ex eo quod dictum erat, lætitiâ accepisset: Amen, amen, fiat mihi, inquit, Christo mi sponse et rex! Pontifex autem interrogavit protinus: Quid sibi vult illud Amen? Martyr vero: Sed tu non es, inquit, dignus qui hoc dicas. Nemo enim, inquit, qui sapit, commiserit unguentum vasi putri. Ulpianus autem fecit ut statuerat; et cum ei dedisset terminum trium dierum, tradit eam mulieribus gentilibus, et quæ genere ad eam atinebant, mulierum sermones et dierum longitudinæ fore, ut nonnihil sententiâ mutaret, existimans. Illa vero cum sibi persuasisset augere potius, quam minuere suum in Christum desiderium, mulieres quidem illas, et illos sermones, existimabat esse inanes strepitus, qui temere effundebantur in aures: manus autem et membra simul in altum attollens, ad opem ei ferendam in certamine vocabat Christum, quem diligebat, nec cibum nec potum sumere omnino tribus diebus sustinens.

XXIX. Tertio autem die post venit rursus Ulpianus, ex eo quod valde vellet, minime desperans,

³ Psal. cxvi, 12. ⁴ Psal. cxvii, 7.

sed conjiciens se prædam tenere propemodum. Ubi vero eam interrogasset, et rescivisset incrementum sumpsisse ejus sententiam longitudine temporis, et non solum bonorum promissione, sed etiam suppliciorum formidine mulierem esse superiorem, quinetiam naturali quoque necessitati minime concedentem, quæ tanto tempore nec cibum nec potum sumpsit: postquam hæc audivit sacerdos falsorum deorum, in aulam quidem prosilit, eam per se contendens trahere; cumque vellet aliquid facere inhonestum, et profanis suis diis dignum, feritur statim plaga immissa divinitus, et oculorum luce orbatus, obibat totam domum, non potens videre amplius. Quin etiam præter cæcitatē vehementissimus dolor ejus invadit oculos. Eo ergo dolore affectus, clamat sceleratus, et suorum deorum misere invocabat auxilium. Hæc autem non temere administravit Providentia, sed ut cum ii qui erant extra, sensissent, et ut par erat, congregarentur ad opem ei ferendam, res evaderet manifesta, quanam ratione et quomodo accidisset, et non liceret sacerdoti causam in aliud conferre, aut mentiri adversus miraculum. Quod etiam factum est, et cum multi adessent testes, deductus domum cæcus, et gravi dolore affectus, et deinde gravioribus dolorum stimulis vexatus, jubet ut in execrandum deorum suorum templum deferretur, et illic deponeretur, putans fore ut qui eos coleret, ab eis curaretur. Egregiam vero, et quam par erat, sui cultus retulit mercedem. Doloribus enim adhuc vehementius cum invadentibus, emittit etiam animam.

XXX. Ex eo Anastasia libertatem consecuta, illic quidem egreditur, venit autem ad Theodotem, quam prius declaravimus habitare apud comitem Leucadium, et sigillatim ei narrat omnia, tam quæ passa sit, quam quæ per ipsam et cum ipsa Deus fecerit. Paucis post diebus comes quoque Leucadius ex Bithynia reversus, cum Theodote prioribus similes rursus habuit sermones, tentans eam inducere. Postquam autem multa loquens, cognovit se loqui littori, et cum ventis conferre sermonem, Anastasiam quoque resciscit apud eum legere, et furore percitus, propterea quod Theodote illius admonitionibus inducitur, ut eum magis contemnat, Anastasiam quidem statim vinculam tradit tribunali judiciario. Quin etiam Theodotem vinculam transmittit ad proconsulem Bithyniæ: de ea eum per litteras, quam citissime fieri potuit, reddens cartiorem.

XXXI. Cum autem in Bithyniam pervenisset Theodote, producta est ad tribunal proconsulis. Age, inquit ille, o Theodote, jussis pareus imperatoris, velis diis offerre sacrificium. Sic enim simul et filiis vives, et particeps eris multorum bonorum. Nam etsi non tua, at filiorum quidem certe tuorum causa, æquum fuerit, ut id eligas quod est futurum tibi utile. Dum hæc autem martyri diceret proconsul, respondens illius filiorum primogenitus, cui

Α έχειν εικάζων τὸ θήραμα. Ἐπει δὲ τυθόμενος ἀνεμάνθανεν ὡς ἐπίτασις αὐτῇ γέγονε μᾶλλον τῆς γνώμης ἢ τοῦ καιροῦ παράτασις, καὶ ὅτι κρείττερον οὐκ ἐπαγγελίας ἀγαθῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ πείρας τιμωριῶν ἢ γυνή, πρὸς ἔτι δὲ καὶ τῆς φυσικῆς ἀνάγκης ὑψηλότερα, ἧτις οὐδὲ βρώματος τινοῦ ἐπι τοσοῦτον ἢ πόματος ἐπεστράφη· ὡς τούτων ἤκουσεν ὁ τῶν ψευδωνύμων θεῶν ἱερεὺς, ἐφάλλεται μὲν εἰς τὸ ταμειῶν δι' ἑαυτοῦ ταύτην ἐλκύσαι φιλονεικῶν, καὶ τι καὶ βουλευθεὶς ἀτοπον δρᾶσαι καὶ τῶν βεβήλων αὐτοῦ θεῶν ἄξιον· πληττεταὶ δὲ αὐτίκα θεηλάτῃ πληγῇ, καὶ τὰς ὄψεις ἀλλοιωθεὶς περιήρει ἅπαντα τὴν οικίσκον οὐχ ὄραβν ἔτι δυνάμενος, καὶ πρὸς τῇ τυφλότητι δὲ καὶ ἀλγηδῶν αὐτοῦ σφοδροτάτη καθικνεῖτο τῶν ὀφθαλμῶν. Οὕτως οὖν λίαν περιαλγῆς γενόμενος ἐβόα ὁ μιαρὸς, καὶ τοὺς αὐτοῦ θεοὺς εἰς ἄμυραν ἀθλῶς ἐξεκαλεῖτο. Ταῦτα δὲ οὐ μάτην ψεκνόμετο τῇ Προνοίᾳ, ἀλλ' ἵνα καὶ τοῖς ἐξωθεν τῶν φωνῶν ἀισθομένοις καὶ πρὸς βοήθειαν ὡσπερ εἰκόδς συναθροισζομένοις ἐπίδηλον καταστήθῃ ὅθεν τὸ συμβάν, καὶ ὅπως καὶ μὴ ἐξῆ τῷ ἱερεὶ τὴν αἰτίαν μετατιθέναί ἢ τοῦ θαύματος καταψεύδουσαι. Ὁ δὲ καὶ γέγονε· καὶ πρὸς τὴν οἰκίαν ὑπὸ πολλοῖς μάρτυσι τυφλὸς καὶ περιώδυνος ἀπαχθεὶς, εἶτα καὶ δριμυτέραις ταῖς ὀδύνας διακεντούμενος εἰς τὸν τῶν θεῶν αὐτοῦ μιαρὸν μετακομισθῆναι ναὸν καὶ προτεθῆναι διακελεύεται οἰόμενος· ἐκεῖσε γοῦν θεραπείας ἄτε θεραπευτῆ· αὐτῶν τεύξεσθαι. Ἀμέλει καὶ καλῶ γε τούτων καὶ προσηκόντως ἀπάνωτο· ἔτι γὰρ σφοδρότερον αὐτῷ τῶν ἀλγηδόνων ἐπιθεμένων ἀπολείπει καὶ τὴν ψυχὴν.

Α'. Ἐντεῦθεν ἀδείας Ἀναστασία τυχοῦσα ἐξείσι μὲν ἐκεῖθεν, ἀφικνεῖται δὲ πρὸς τὴν Θεοδότην, ἣν φθάσας ὁ λόγος παρὰ τῷ κόμητι Λευκαδίῃ διάγειν ἐγνώρισε· καὶ διεξέειπε πρὸς αὐτὴν κατὰ μέρος πάντα ὅσα τε πάθοι καὶ ὅσα δι' αὐτὴν τε καὶ μετ' αὐτῆς ὁ Θεὸς δρᾶσαιεν. Ἡμέραι ἄλλαι, καὶ ὁ κόμητις Λευκάδιος ἐκ Βιθυνίας ἀνασῶθεῖς τῇ Θεοδότῃ καὶ αὐθις ὁμοίους τοῖς προτέροις προσῆγε λόγους ὑπαγαγέσθαι ταύτην πειρώμενος. Ὡς δὲ πολλὰ λέγων αἰγιαλῷ λαλεῖν καὶ ὁμιλεῖν ἀνέμοις ἐγίνωσκε, μανθάνει καὶ περὶ τῆς Ἀναστασίας ἔτι παρ' αὐτῇ διάγει καὶ μανίᾳ πληγῆς ἀνθ' ὧν ταῖς ὑποθήκαις μᾶλλον D ἐκείνης ἢ Θεοδότῃ κειθεταί τούτου καταφρονεῖν, τὴν μὲν Ἀναστασίαν κλοίοις εὐθὺς περιβαλὼν καὶ δεσμοῖς τῷ δικαστικῷ βήματι παραδίῳσιν. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὴν Θεοδότην δεσμῶν τῷ τῆς Βιθυνίας ὑπατικῷ παραπέμπει, γράμμασι τὰ κατ' αὐτὴν ὡς εἶχε διὰ ταχέων ὑποσημίνας.

ΛΑ'. Ἐπει δὲ τὴν Βιθυνίαν ἢ Θεοδότῃ καταλαβοῦσα τῷ τοῦ ὑπατικοῦ βήματι παράστη, Δεῦρο, φησὶν ἐκεῖνος, ὦ Θεοδότῃ, τοῖς βασιλικαῖς προσταγμασι πειθαρχοῦσα θεοῖς θυσίαν προσαναγκεῖν προθυμηθῆτι· οὕτω γὰρ ἅμα καὶ τοῖς τέκνοις ζῆση καὶ πολλῶν μεθέξεις τῶν ἀγαθῶν. Εἰ γὰρ καὶ μὴ σοῦ αὐτῆς, ἀλλ' οὖν τῶν παιδῶν ἕνεκεν δίκαιον ἀνεῖη σοὶ τὸ συνοῖσον ἐλίσθαι. Ἐν δὲ ταῦτα ὁ ὑπατικός ἐζασκε πρὸς τὴν μάρτυρα, ὑπολαβὼν ὁ τῶν ἐκείνη

παιδῶν πρωτότοκος, Εὐδοῦς αὐτῷ ὄνομα, Ἄλλ' ἡμεῖς, ὧ ἡγεμῶν, ἔφη, τὰς τῶν ἀνθρώπων οὐδαμῶς δεδι-
καμεν τιμωρίας, ἀλ' σῶματι μὲν ἀφθαρσίαν, ψυχῇ
δὲ μᾶλλον ἀθανασίαν εἰκόθασι προξενεῖν ἄλλ', ἐν ταύ-
ταις μικροῦ δέου λέγειν ἐν ἴσῳ καὶ εὐωχίαις ἐπευ-
φραϊνόμεθα. Δεδοίκαμεν δὲ Θεὸν μᾶλλον, ᾧ δύνα-
μις καὶ ψυχὴν καὶ σῶμα τιμωρήσασθαι ἐν γεέννῃ.
Καὶ ὁ ὑπατικός τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐπιβαλὼν τῷ παιδί,
Ὅρων σε κομιδῇ τὴν ἡλικίαν ἀτελέστατον, ἔφη,
θαυμάζειν ἔχω πῶς ποτε οὕτω ταῦτα καὶ παρὰ τίνος
ἔξεπονθήσῃ; ἀ μόλις πολλοὶ καὶ χρόνῳ μακρῷ καὶ
πίνῳ πολλῷ κτάσθαι περὶ κα. ἐν. Ἐρ' οἷς εὐκαίρως
ὁ παῖς ἀπεκρίνατο· Ὁ Σωτὴρ ἡμῶν καὶ Δεσπότης
καὶ Κύριος· Ἰησοῦς Χριστὸς αὐτὸς ἐστιν εἰρηκῶς·
« Ὅταν ἐπὶ βασιλεῖς ἀχθῆτε καὶ ἡγεμόνας, μὴ με-
ριμνήσῃτε τί λαλήσετε· δοθήσεται γὰρ ὑμῖν ἐν ἐκείνῃ
τῇ ὥρᾳ τί λαλήσετε. » Νῦν οὖν οὐκ ἐμὰ ταῦτα οὐδὲ
ἀνθρωπίνης σοφίας οἱ λόγοι· ἄλλ' ἡ μὲν γλῶττα
πάντως ἐμῆ, Θεοῦ δὲ τὰ ῥήματα ἄντικρυς. Καὶ ὁ
δικαστὴς, ὡς περ τῆς μητρὸς ἀπογνοῦς καὶ τοῦ πρώ-
του τῶν παιδῶν, ἐπὶ τοὺς ἄλλους τὴν διάπειραν με-
ταφέρει, ἀτελεστέρους ἔτι τὴν ἡλικίαν ὄρων καὶ
ταύτῃ δὴ καὶ παραπέσειν οἴόμενος. Ἐπεὶ δὲ πρὸς
τὴν εὐγενῆ βίαν οὐδὲν οἱ κλάδοι παραλλάττοντες
ὠφθησαν, ἀλλ' εἰδείκνυντο καὶ ταῖς γνώμας οἱ παῖδες
τῆς μὲν τέκνα, τοῦ δὲ ἀδελφοί, πάλιν πρὸς τὴν μη-
τέρα καὶ τὸν πρῶτον τῶν αὐταδέλφων μεταχωρεῖ,
Ἐπιστρέφῃτε, λέγων, πρὸς τὰ ὑμέτερα σπλίγγνα,
φείσασθε τῶν νηπίων τῶν ἀπαλῶν, τῶν ἀώρων· μὴ
περιθῆτε κατ' ὀφθαλμοὺς ὑμῶν κακῶς ἀπολλύμενα.

AB. Πολλὰ τοιαῦτα εἰπὼν, ἔπει τοῦ λόγου εἰς
ἀέρα εἰκῆ γεομένους ἔώρα, ἔην παιδα καλεῖται κατ'
ἔψιν τῶν μητρικῶν ὀφθαλμῶν ἀνηλεῶς ῥαβδιζεσθαι.
Ἢ δὲ γενναία μήτηρ ὄρωσα οὐχ ὅπως οὐδὲν ἀγεννὲς
ἢ κέπονθεν ἢ ἐφθέγγατο, ἀλλ' ὡς περ ἐνδομένη ταῖς
τοῦ φιλιταίου πληγαῖς, φαιδρὰ παρίστατο τοῖς ἰφθαλ-
μοῖς διανεύουσα τῷ σχήματι, παρορμῶσα τοῖς λόγοις,
παρακαλοῦσα, Μὴ ὑποπέσης, λέγουσα, παῖ· στήθι,
τίκνον, γενναίως μικρὸν, ὅσον καὶ τὰς διὰ Χριστὸν
ταύτας πληγὰς τιμὰ καὶ στέφανοι διαδέξονται. Τοῦ-
τοις καὶ μάλιστα τὸν θυμὸν ὁ ὑπατικός ἐκχυθεὶς
πονηρὰ βουλεύεται ταῖς τοῦ πονηροῦ δαίμονος ὑποθή-
καις· Ἀνδρὶ γὰρ ἀσελεῖ καὶ πρὸς ἔρωτας ἀκρατεῖ
τὴν σεμνοτάτην ἐκδίδωσιν. Ἄλλ' οὐκ ἐμελλε χαιρή-
σειν ὁ ὑβριστής. Ὡς γὰρ δὴ καὶ μόνον ὁ μιὰρδ,
Ἰρτακὸς ἠψάτο, τοῦτο γὰρ ἐκλάειτο, αὐτίκα τό τε
πρόσωπον ἅπαν ἠλλοιοῦτο καὶ τῶν βινῶν αἷμα ποτα-
μηδὸν ἀπέβρει, καὶ οὐδὲ ἐνορῆν τῇ μάρτυρι δέου
ἔνευ συνεχωρεῖτο. Φωνῇ τοιγαροῦν μεγάλῃ πρὸς τὸν
ὑπατικὸν ἀνέκραγεν, ἅμα λέγων τὴν χεῖρα τῇ Θεο-
δότῃ ἐπιβαλεῖν καὶ νέον τινὰ ἰδεῖν εὐκρεπῆ τὴν
θέαν, εὐκρεπῆ τὴν στολὴν, συμπαραστώτα τῇ Θεο-
δότῃ, θ; αὐτὸν καὶ κατὰ κόρρησ παίσας τοῦς τε μυ-
κτίρας συνέτριψε καὶ τὸ καταβρέον αἷμα διὰ τῶν
βινῶν φέρεσθαι παρεσκεύασεν. Ἄλλ' ὁ τυφλὸς οὐχ
ἔώρα, καὶ ὁ ἀσύνετος ὑπατικός· οὐ συνίει, οὐδ' εἰ
μῆ τι ἄλλο τὸ ἐναργὲς ἠὲ λαβῆθη τοῦ θύματος καὶ

A nomen erat Evodius : At nos, inquit, o præses,
hominum supplicia nequaquam pertimescimus,
quæ corpori quidem incorruptionem, animæ autem
potius immortalitatem solent conciliare, sed iis
parum abest quin dicam, æque ac convivio delectamur.
Deum vero potius timemus, qui potest ani-
mam et corpus punire in gehenna. Proconsul autem
oculis in puerum coniectis : Cum videam te, inquit,
ætate admodum imperfectum, miror quomodo et
a quo hæc sic didicisti, quæ vix multi et longo tem-
pore et labore sunt consecuti. Quibus puer oppor-
tune respondit : Servator noster et Dominus Jesus
Christus, ipse est qui dixit : « Quando ducemini
ad reges et præsides, nolite cogitare quid lo-
quamini. Dabitur enim vobis in illa hora quid lo-
quamini » . Nunc ergo sunt hæc non mea, neque
humanæ sapientiæ verba, sed omnino quidem mea
est lingua, aperte autem Dei sunt verba. Judex
vero, veluti de matre spem abiciens, et de primo
ejus filio, se transfert ad alios tentandos, eos vi-
dens ætate esse imperfectiores, putans fore, ut eos
ad suam traduceret sententiam. Postquam autem
visi sunt rami nihil differre a generosa radice, sed
ostenderunt pueri se illius quidem filios, hujus
vero esse fratres, se rursus transfert ad matrem,
et filium ejus primogenitum : Convertimini, dicens,
ad vestra viscera. Parcite teneris infantibus imma-
turis. Nolite videre eos ante vestros oculos male
pereuntes.

C XXXII. Cum multa ejusmodi dixisset, et vilis-
set verba temere fundi in aerem, jubet filium ante
oculos matris crudeliter cædi virgine. Quod videns
generosa mater, non modo nihil indecorum aut
gessit, aut est locuta, sed etiam veluti gaudens
plagis charissimi filii, astitit alacris, annuens ocu-
lis, gestu incitans, verbis adhortans : Ne succum-
bas, dicens, o fili; sta fortiter, nate. Has propter
Christum plagas honores et coronæ excipient. His
proconsul vel animo maxime incensus, malignè
dæmonis suggestionem improbum capit consilium,
viro enim petulanti et ad amores incontinenti tra-
dit hanc mulierem in primis venerandam. Sed non
erat insolentis hominis futurum disturnum gau-
dium. Nam postquam eam vel solum attigit Hyrtac-
cus (ita enim vocabatur), totus vultus protinus est
mutatus, et nec concessum quidem est intueri
martyrem sine timore. Itaque magna voce clama-
vit ad proconsulem, dicens se cum primum ma-
num injecit in Theodotem, vidisse quemdam juve-
nem, vultu formosum et habitu decorum, simul
adesse cum Theodote, qui ei incussu colapho, et
nares contrivit, et ut per eas sanguis manaret, ef-
fecit. Sed non videbat cæcus, et stultus proconsul
minime intelligebat, et neque, si nihil aliud mira-
culi reveritus fuit evidentiam, destitit adver-
sus eam contendere. Sed cum eam rursus s'isti

* Matth. x, 18, 19.

curasset, minatus est se ei esse illaturum, quæ videbantur omnium gravissima: Nisi deos, dicens, Immortales colueris, interfecti cadent ante tuos oculos filii. Illa autem: Vel hoc, inquit, olim maxime sitio. Sic enim cum meos filios vivens ad Christum præmiserō, et tanquam in tuto portu constituerō, deinde ego sequar vestigia, adeo ut apte possim canere: « Ecce ego et filii, quos mihi dedisti, Deus ». »

XXXIII. His magis conturbatus proconsul, jussit eam igni tradi simul cum filiis. Postquam autem fornax fuit accensa citius quam jussum fuerat, illi tanquam fontem aquæ cum gaudio fornacem subiere; et Deum quidem benedicebat mater; colabantur autem filii, et sic ambo læti et alacres animas suas in manibus Dei deposuerunt. Et illos quidem sic accepit beatus finis. Beata autem Christi martyr Anastasia custodiebatur apud præfectum Ulyrici; qui cum de ea diligenter quæsisset, et cum illustri loco esse natam intellexisset, magnasque esse ejus facultates, et ex iis esse ortam, quorum magnæ erant opes, a lucro superatus, et captus amore pecuniæ, cum eam seorsum ad se adduci curasset: Scio, o mulier, inquit, te esse valde divitem. Christianam autem esse et tu dicis, et ego jam sum expertus. Age ergo parens tuo sponso, qui lege cavet ut omnes despicias divitias, cede mihi pecuniis et possessionibus, et omnibus tuis facultatibus. Tu autem hæc faciens, utrinque lacraberis, ut quæ legem quidem sis impletura, et libera futura a nostri metu. Deinceps enim tibi licebit et secure sacrificare, et libere colere Deum, qui a te adoratur.

XXXIV. Ad hæc veluti quæ animum erexisset, supernæ sapientiæ plena Anastasia: Sed, o judex, inquit, alicubi dictum est in Evangeliiis a meo Christo: « Vende omnia quæ habes, et da pauperibus, et habebis sic thesaurum in cælis ». Tibi autem, qui es dives, quis est adeo miser et adeo demens, qui cum velit succurrere indigentibus, diviti præbeat res pauperum, et res esurientium ei qui degit in deliciis? Quod si te videro esurientem, et sitientem, et nudum, et ægrotantem, et conjectum in carcerem, tunc convenienter ei quod dicit meus Christus, te et nutriam, et potabo, et visitabo, et colligam, et suppeditabo quæ erunt necessaria. Sed enim secundum carnem et mundum tu qui-tem es valde dives; ea vero, quorum es pauper et valde inops, et quæ oportet petere, cur non petis? Rogante autem præfecto: Quænam ea sunt, et quam ego laboro inopia? Maxima, inquit illa, in rebus maximis, nempe in fide, et cognitione, et veritate.

XXXV. Præfectus vero captans, ut videtur, glo-

* Isa. viii, 18. * Matth. xix, 21.

τῆς πρὸς αὐτὴν ἐπίστη φιλονεκίας· ἀλλὰ καὶ αὐτὴ παραστησάμενος ἃ πάντων ἐδόκει δεινότατα ἤπειε ταύτῃ ἐπάγαγε, Ἦν μὴ λατρείης, λέγων, τοῖς ἀθανάτοις θεοῖς σφαττόμενά σου πεσεῖται τὰ τέκνα πρὸ ὀφθαλμῶν. Ἡ δὲ, Καὶ τοῦτο μάλιστα, ἔφη, πάλαι διψῶσα τυγχάνω· οὕτω γὰρ μου τὰ τέκνα καὶ ζῶσα τῷ Χριστῷ προσέψασα καὶ ὡσπερ ἐν ἀσφαλεῖ καταστήσασα τῷ λιμένι, ἔπειτα κἀγὼ κατὰ πόδα; ἔφομαι, ὡςτε προσφθεῖν ἐπιτηθείως· « Ἰδοὺ ἐγὼ καὶ τὰ παιδία ἃ μοι ἔδωκεν ὁ Θεός. »

ΑΓ'. Τούτοις ἐπὶ πλέον ὁ ὑπατικός διαταραχθεὶς πυρὶ παραδοθῆναι ταύτην σύναμα καὶ τέκνοις ἐκέλευεν. Ὡς δὲ καὶ ἡ κάμινος θάπτον ἐξήφθη μᾶλλον ἢ προσετάγη, ἐκείνοι, καθάπερ εἰς πηγὴν ὕδατος, οὕτω σὺν ἡδονῇ τὴν κάμινον ὑπεσῆσαν. Καὶ τὴν ὀλογὰν μὲν τὸν Θεὸν ἡ μήτηρ, συνῆδον δὲ καὶ οἱ παῖδες· καὶ οὕτω· εὐχαρίστως ἄμφω εἰς χεῖρας Θεοῦ τὰς ἑαυτῶν ψυχὰς παρετίθεισαν. Καὶ τοὺς μὲν οὕτω τὸ μακάριον τέλος ἐδέξατο. Ἡ μέντοι γε τοῦ Χριστοῦ μάρτυς Ἀναστασία παρὰ τῷ ἐπάρχῳ, φημί, τοῦ Ἰλλυρικοῦ τηρουμένη ἦν· ὅς τὰ κατ' αὐτὴν ἀκριβῶς διερευνησάμενος, καὶ μαθὼν ὅτι τε καὶ οἰκία; τυγχάνει λαμπρᾶ; καὶ οὐσίας πολυτελοῦς, καὶ ὅτι τῶν πλούτῳ βαθυτάτῳ κομῶντων ἐστίν, ἤττων καὶ κέρδους ὢν καὶ ἔρωτι χρημάτων ἄλογος ἰδία ταύτην παραστησάμενος, Οἰδᾷ σε, φησὶν, ὦ γύναι, πολυχρήματον γεγογέναι· Χριστιανὴ δὲ εἶναι σὺ τε λέγεις· κἀγὼ πεπειράμαι ἤδη. Ἄγε οὖν τῷ σῷ πειθομένη νυμφίῳ τῷ παντὸς πλοῦτου νομοθετοῦντι καταφρονεῖν, χρημάτων μὲν ἐμοὶ καὶ κτημάτων καὶ πάσης σου τῆς περιουσίας ἔκστηθι· σὺ δὲ ταῦτα ποιούσα ἀμφοτέρωθεν κερδαλεῖ; τοῦ μὲν πληροῦσα τὸν νόμον, ἐλευθέρα δὲ τοῦ παρ' ἡμῶν φόβου καθιστάμενη. Ἔσται γὰρ σοι τὸ ἀπὸ τοῦδε καὶ θύειν ἀδεῶς· καὶ λατρεύειν ἐλευθερίῳ τῷ ὑπὸ σοῦ προσκυνουμένῳ Θεῷ.

ΑΔ'. Πρὸς ταῦτα ὡσπερ διαναστῆσα τὴν γνώμην ἡ τῆς ἀνωθεν σοφίας πλήρης Ἀναστασία, Ἄλλ' ὦ φησὶ, δικαστὰ, εἰρηται ποῦ ἐν τοῖς; Εὐαγγελίοις τῷ ἐμῷ Χριστῷ· « Πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα, καὶ δὸς πτωχοῖς, καὶ θησαυρὸν οὕτως ἔξεις ἐν οὐρανοῖς. » Σοὶ δὲ πλουσίῳ ὄντι τίς οὕτως ἀθλιός καὶ φρενῶν ἐνδεής ὁ; δεομένοις ἐπαρκεῖν βουλόμενος τῷ πλουτοῦντι τὰ τῶν ἀπόρων καὶ τὰ τῶν λιμῷ τηχομένων τῷ τρυφῶντι παράσχῳ; Ἐὰν δὲ πεινῶντά σε καὶ διψῶντα, εἶτα καὶ γυμνητεῖοντα καὶ νοσοῦντα καὶ φυλακῇ καθειργόμενον θεάσωμαι, τότε κατὰ τὸν τοῦ Χριστοῦ μου λόγον καὶ θρέψω, καὶ ποτιῶ, καὶ θάλψω, καὶ ἐπισκέψομαι, καὶ συναγάγω πάλιν, καὶ τοῖς ἀναγκαίοις φιλοτιμηθῶμαι. Ἀλλὰ γὰρ κατὰ σάρκα καὶ κόσμον σὺ καὶ λίαν πλουτεῖς· ὢν δὲ πένης; εἰ καὶ κομιδῇ ἄπορος, καὶ ἃ δέον αἰτεῖν, πῶς οὐκ αἰτεῖς; Τοῦ ἐπάρχου δὲ πυνθανομένου· Καὶ τίνα ἂν εἴη ταῦτα, καὶ ποῖαν ἂν ἐγὼ πενίαν πενοίμην; Τὴν περὶ τὰ μέγιστα, ἔφη ἐκείνη, τὴν πίστιν, καὶ τὴν γνώσιν, καὶ τὴν ἀλήθειαν.

ΑΕ'. Καὶ ὁ ἑπάρχος; ὀξύτρεας φρενὸς τὸ δοκεῖν

δόξαν θηράμενος, τὸν λόγον ἀρπάσας, Ἄλλὰ σὺ, ἔπειθ', ἔφη, τὴν πίστιν, ὡς λέγεις, πλουτεῖς, τοῖς ὄρεσιν εἰπὲ λόγῳ. Μετάθρηθι, καὶ εἰ μεταθῆσεται κατὰ γῆ τὰ ἐπηγγελμένα σοι παρὰ τοῦ διδασκάλου τοῦ σοῦ, καὶ πιστεύομεν. Ἡ δὲ (πεπαίδευτο γὰρ ἰκανῶς), καὶ ταῦτα μὲν, ἔλεγεν, ἡ πίστις ἡ ἡμέτερα, θάρρει, καὶ τὰ πολλὰ τούτων εἰ λέγεις μείζονα. Καὶ μαρτυροῦσι Μωσῆς μὲν οὐκ ἐν γῆ μόνον θαυματουργῶν, ἀλλὰ καὶ θάλασσαν διαερῶν, καὶ αὖθις συνάπτων· τὸν δὲ ὑπὲρ ἡμᾶς ἦλιον Ἰησοῦς ἱστών, καὶ Ἡλίας αὐτὸν ὄλον κλειῶν τὸν οὐρανόν, ἵνα μὴ τοὺς τοῦ Χριστοῦ μου μαθητὰς λέγω, ὧν καὶ ἱμάτια καὶ σκιά μόναι νεκροῦς ἀνίσταν, καὶ τοὺς παρ' ὑμῖν θεοὺς τοὺς δαίμονας ἤλαυνον, καὶ ὅσα καθ' ἑκάστην κατ' ἕψιν ὑμῶν διὰ τῶν ὑπεραθλούντων τοῦ ὀνόματος δηλαδὴ τοῦ Χριστοῦ γίνεσθαι· εἰ καὶ μὴδὲν ὑμῖν τῶν γινομένων εἰς συνέστιν, ἀλλ' ἐθελοκακούντες τυφλότητετε. Πλὴν οὐχ ὅταν ὑμῖν δοκῆ, τότε δὴ καὶ τὴν θεῖαν Χριστιανοῖς ἐπικλητέον δύναμιν τοῖς πειρασταῖς συναπαγομένους. Γέγραπται γὰρ ὑμᾶς· τοὺς ἀπίστους οὓς μὲν σημεῖα, οὓς δὲ καὶ σοφίαν ἐπιζητεῖν, ἡμᾶς δὲ κηρύττειν Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, καὶ τοῦτον ἑσταυρωμένον. Καὶ ὁ ἑπαρχος αὐτίκα τὸν λόγον ὑπολαβὼν, Τοῦτό με, φησὶ, τὸ ἑσταυρωθῆναι ταραττεῖ, πῶς ὁ Χριστὸς σου θεός, ὡς φῆς, ὧν σταυρὸν ὑπέστη, πρὸς ἔτι δὲ καὶ τὴν πλευρὰν ἐκεντήθη· ὅπερ ἄρα Ζεὺς ὁ τῶν ἡμετέρων θεῶν μέγιστός· τε καὶ ὑπατος· οὐκ ἔχεις εἰπεῖν ὅτι πέπονθεν. Πῶς οὖν μὴ τοῦτον προσκυνοῦντες μᾶλλον τὸν ἑσταυρωμένον ὀνομαζόμεν; Καὶ ἡ μάρτυς, Ὅτι πρὸς· μὲν, εἶπε, καὶ θάνατος καύχημα καὶ Χριστῶ καὶ πᾶσι Χριστιανοῖς, ἀθανάσιον διὰ τούτων καὶ δόξαν τῶ μὲν δόντι, τοῖς δὲ λαβοῦσι· τὰ δὲ τοῦ σοῦ Δία ἔργα... ἀλλὰ μὴδὲν ἐγὼ περὶ τούτων. Σὺ μὲν οὖν τὸν ὑπατον Δία τὸν σὸν, εἰ βούλει, ὡσπερ δὴ καὶ βούλει, μιμοῦ, κάμῃ δὲ τὸν ἐμὸν ἕα μιμῆσθαι Θεόν.

ΛΓ'. Τούτων ὑβῶν λεχθέντων ἀνῆπται σφόδρα τῷ ἀρχοντι ὁ θυμὸς, καὶ κελεύει ταύτην ἐν εἰρκτῇ μὲν ἀπεγγεσάτη κατακλιθεῖσθαι, πάντα δὲ ὑπ' ἕψιν αὐτῇ προτεθῆναι τὰ τῶν βασάνων ὄργανα, ἵν' ἡ πρὸς φόβον ἰδοῦσαν καθυφεῖται πείσῃ τοῦ τόνου καὶ τῆς ἐνστάσεως, ἡ φρονεῖζουσαν εὐψυχίας εἰς πολυώδυνον ἀνίαν ἐμβάλλῃ τῇ μνήμῃ τῶν ἀλγυνόντων. Καὶ τροφὴν δὲ αὐτῇ δίδοσθαι προστάττει βραχειάν, καὶ ταύτην ἡλίου μετὰ δυσμάς. Ἡ δὲ μάρτυς καὶ οὕτως οἰκοῦσα καὶ ταῦτα ἐρώσα καὶ τροφῆς ὄλως μετέχειν μὴ βουλομένη ἀντὶ πάντων τῶν εἰς Χριστόν ἐν ἑαυτῇ ἑστρεφε πόθον. Καὶ οὕτω· ἦν ἐκεῖνη καὶ βρωῖας ἀρκούσα, καὶ τοῦ ζόφου παρὰ κλητῆς. Ἐωρᾶτο δὲ αὐτῇ ἐφ' ἑκάστης νυκτὸς καὶ ἡ σύναθλος Θεοδότη τῆν τε καρδίαν εὐφροσύνης πληροῦσα, καὶ πρὸς τοὺς ἀγῶνας ἐπιβρῶννύουσα, ἦν καὶ πολλάκι· φοιτῶσαν ἡ μὴδὲν ἐλάσασα τῶν ἀγῶνων ἀνεξέταστον Ἀναστασία, καὶ τοῦτο ἤρετο, τίνα δὴ πρόπον, λέγουσα, μετὰ τὸ θανεῖν φοιτᾷ πρὸς αὐτήν. Ἡ δὲ δεδῶσθαι ταῖς τῶν μαρτύρων ἔφη ψυχαῖς καὶ τοῦτο παρὰ Θεοῦ, τὸ

A riam acutilioris ingenii, arripiens id quod dixerat : At tu quoniam, inquit, es fide dives, dic, inquit, verbo monti : Transmovere, et si transmovebitur, convenienter iis, quæ tuis tibi promisit Magister, credemus. Illa autem (erat enim satis erudita) : Et hæc quidem, inquit, audeo nostra fides et ea quæ sunt his longe majora. Fert vero mihi testimonium, Moses quidem, non in terra solum faciens miracula, sed etiam mare dividens, et rursus conjungens ; Josue autem sistens solem, qui est supra nos ; et Elias ipsum totum cœlum claudens ; ne dicam Christi mei discipulos, quorum vel vestes et umbræ solæ mortuos suscitabant et qui sunt apud vos dii, dæmones expellebant : et quæ quotidie vobis videntibus fiunt per eos qui decerant pro nomine Christi, etiamsi nihil eorum quæ sunt, conferat vobis ad intelligentiam, sed sponte propter vestram cæcunitatem malitiam. Sed non cum vobis visum fuerit, est divina virtus invocanda a Christianis, assentiendo tentatoribus. Scriptum est enim, vos infideles partim quidem signa, partim autem querere sapientiam : nos vero prædicare Dominum Jesum Christum, eumque crucifixum. Præfectus autem : Hoc, inquit, me conturbat, quod fuerit crucifixus. Quomodo Christus tuus, qui est, ut dicis, Deus, crucem subiit, et præterea fuit punctus in latere ? Quod quidem Jovem, qui est deorum nostrorum maximus et summus, passum esse non potes dicere. Quomodo ergo non eum potius adoras, repulso crucifixo ? Martyr autem : Quoniam, inquit, crux et mors est Christo gloriatio, et omnibus Christianis : cum ille quidem immortalitatem et gloriam per hæc dederit, hi vero acceperint. Tui vero Jovis opera : sed ego nihil de his. Tu ergo summum quidem illum tuum Jovem, si vis, sicut revera vis, imitare ; me autem sine meum Deum imitari.

XXXVI. His dictis, ira valde fuit accessus præses, et jubet eam in carcere quidem includi obscurissimo : omnia vero instrumenta tormentorum deduci in ejus conspectum, ut vel cum vidisset, ei metu persuaderet, ut aliquid de sua remitteret constantiam, aut si retineret suam animi magnitudinem, varium et multiplicem ei afferret dolorem, recordatione eorum quæ molestia afficiunt. Porro autem jubet etiam exiguum ei dari nutrimentum, idque post occasum solis. Martyr vero cum et sic habitaret, et hæc videret, et nollet omnino esse cibi particeps, pro omnibus apud se versabat suum in Christum desiderium. Id autem erat illi et cibis sufficiens, et solatium obscuritatis. Ei vero videbatur etiam singulis noctibus socia certaminis Theodote, et cor ejus replens lætitia, viresque et animum addens ad certamina. Quam etiam sæpe ventitantem, quæ nullum sivit bonum non exanimatum Anastasia, hoc quoque interrogavit, quoniam modo ad eam veniret post mortem. Illa autem

⁹ Matth. xvii 19. ⁹ Exod. xiv, 21 seqq. ¹⁰ Josue x, 1 seqq. ¹¹ III Reg. i, 2 seqq. ¹² Act. v, et xix. ¹³ I Cor. ii, 2

dixit, hoc quoque datum esse a Domino animabus A
martyrum, ut, postquam hinc excesserint, veniant
ad quos velint, et cum eis sermones conferant, et
eos consolentur.

XXXVII. Cum venisset vero dies tricesimus,
existimans præfectus fame et alia afflictione con-
fectam esse martyrem, et aliquid de sua remisisse
constantia, ubi eam accersisset, et alacriorem libe-
riusque quam prius loquentem vidisset, iratus fuit
custodibus, ut qui ei dedissent aliquid, quo se re-
ficeret. Illorum itaque benignitatem accusans tan-
quam crimen, eos removet a custodia : eam vero
committit aliis, quos sciebat libenter omnia factu-
ros ex ejus animi sententia. Cum eos ergo ei præ-
fecisset, et aliis triginta diebus eam custodire jus-
sisset, et signaculis custodiam obsignasset, abiit. B
Illa autem, etsi secum ita ageretur, non cessavit
tamen facere ea quæ consueverat : sed in vehe-
menti oratione, et nocturna statione, et assidua
extensione manuum perseverabat. Deinde cum
præfectus illinc eam eduxisset, condemnat cum
multis aliis reis, ut in profundum maris projiceretur.
Erat autem una cum iis etiam quidam vir pius
nomine Eutychianus, qui ipæ quoque propter fide-
m in Christum, nudatus facultatibus, condemna-
tus fuit, ut jaceretur in mare.

XXXVIII. Postquam vero in medio mari fuerunt,
qui eos ducebant milites, ipsi quidem cymbam
quandam ascendentes, in terram navigarunt, na-
vem autem, quæ ducebat Christi martyrem cum C
Eutychiano et cæteris condemnatis, cum undique
perforassent, eam, cum in tanto versaretur peri-
culo, relinquunt fluctibus. Sic navem mare tege-
bat, et eis parata a Deo adiutrix missa beata Theo-
dote, et velo insidens cernebatur : et clavum di-
rigens securissimum, eis navigantibus cursum præ-
bebat secundissimum. Ad terram autem navem
duxit sine periculo. Quin etiam ostendit Eutychia-
num fuisse connumeratum inter Christi martyres.
Tunc itaque, qui erant in nave condemnati, ob-
stupefacti miraculo, ad Eutychiani pedes procide-
bant et martyris, et rogabant ut docerentur ratio-
nem fidei. Ea ergo quæ prebeant, consecuti, et in
pietate ut oportet initiati, in Christi gregem sunt
cooptati, qui erant omnes simul centum et viginti D
viri.

XXXIX. Hæc tertio post die significantur præ-
fecto. Qui cum statim magno studio totum hunc
chorum, nuper initiatum, comprehendisset, et ad
tribunal sistendos curasset, eos arbitratus adhuc
primam servare sententiam, eis aurum obtulit et
divitias, et honores partim quidem jam præbebat,
partim vero pollicebatur, si solum vidisset muta-
tos, et rursus gentilem servantes religionem. Post-
quam autem spe valde fuit falsus, fortes et validos
videns eorum animos, eis contra ostendebat enses
nudos, et ignem, et catapultas, et sartagine : Si
molitis, dicens, at hæc vos invitos persuadebunt
sacrificare. Postquam autem illi ex æquo neque

μετὰ τὴν ἐντεῦθεν ἀποδημίαν ἐπιφοιτᾶν παρ' οὗ; ἂν
καὶ βούλοιντο, καὶ ὁμιλία : καὶ παρακλήσεως αὐτοῦ;
ἀξιοῦν.

ΑΖ'. Τριακοστῆς δὲ ἐπιστάσης ἡμέρας : ὑπολαβὼν
ὁ ἐπαρχος τῷ τε λιμῷ καὶ τῇ ἄλλῃ κακοπαθείᾳ
κατεργασθῆναι τὴν μάρτυρα καὶ τῆς ἐνστάσεως
ὑποδοῦναι, μεταπεμφθὲς ταύτην, ὡς εἶδε φαίδραν
μᾶλλον καὶ πεπαρήσιασμένην ἢ πρότερον, ὠργί-
ζετο κατὰ τῶν φυλάκων ὡς δὴ τινος παρ' αὐτῶν
εὐπαθείας ἀπολαύσεως. Ἐκεῖνων μὲν οὖν ὡς ἐγ-
κλημα τὴν φιλανθρωπίαν κατηγορήσας τῆς φυλακῆς
αὐτοῦς ἐξίστησιν· ἐτέροις δὲ ταύτην ἐπιτρέπει οὗ;
ἦδει καὶ μάλιστα πάντα κατὰ νοῦν αὐτῷ καὶ κεχα-
ρισμένως ποιήσιν. Τούτους οὖν αὐτῇ ἐπιστήσα;
καὶ ἐπὶ ἐτέραις τριάκοντα φυλάττειν ἡμέραις προ-
τάξας, πρὸς δὲ καὶ σφραγίσαι τὴν φυλακὴν ἐπισημησά-
μενος, ἔρχετο. Ἡ δὲ κἂν τούτοις οὕσα οὐκ ἐκέλιπε
τὰ συνήθη ποιεῖν, ἀλλ' εὐχῇ τε συντόνῳ καὶ στάσει
πικρῶ καὶ ἀνατάσει χειρῶν ἀδίαλειπτῶ προσεκαρ-
τέρει. Εἶτα ἐκεῖθεν ἀνατὴν ἐξαγαγὼν ὁ ἐπαρχος τῷ
βυθῷ τῆς θαλάσσης σύναμα καὶ ἄλλοις πολλοῖς κατα-
δικοῖς ἀφεθῆναι καταψηφίζεται. Συνῆν δὲ τούτους
καὶ τις ἀνὴρ εὐσεβῆς, Εὐτυχιανὸς ὄνομα, ὃς καὶ αὐ-
τὸς διὰ τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν γυμνωθεὶς τῶν ὄντων
τὸν ἐν θαλάττῃ κατεδικάσθη θάνατον.

ΑΗ'. Ὡς δὲ δὴ κατὰ μέσον αὐτῆς δῆπου τῆς θα-
λάττης ἦσαν οἱ τούτους ἄγοντες στρατιῶται, αὐτοὶ
μὲν ἀκατίου τινοῦ; ἐπιθῶντες πρὸς τὴν γῆν ἀπέπλεον,
τὴν δὲ ναῦν ἢ τὴν τοῦ Χριστοῦ μάρτυρα σὺν Εὐτυ-
χιανῷ, φημί, καὶ τοῖς καταδικοῖς ἦγε, πάντοθεν
διατρήσαντες, οὕτως ἐπισφαλῶς ἔχουσιν τοῖς κύμα-
σιν ἀφίσιν. Οὐπω τὴν ναῦν ἐκάλυπτε θάλασσα, καὶ
παρὰ Θεοῦ ἔτοιμος αὐτοῖς βοήθς; ἢ μακαρία Θεοδότη
πεμφθεῖσα τῷ ἱστίῳ τε τῆς νηὸς ἐπικαθημένη καθ-
εωρᾶτο, καὶ ὡς ἀσφαλέστατα διτιθύνουσα τὸ πηδάλιον
εὐδρομον μὲν αὐτοῖς παρεῖχε τὸν πλοῦν, πρὸς δὲ τὴν
χέρσον ἀκινδύνως ἦγε τὴν ναῦν· ἐπεδείκνυτο δὲ καὶ
τὸν Εὐτυχιανὸν ὡς εἶη καὶ αὐτὸς τοῖς μάρτυσι Χρι-
στοῦ συναριθμητός. Τότε γοῦν οἱ ἐν τῷ πλοίῳ κατὰ-
δικοὶ τῷ παραδόξῳ καταπλαγέντες προσέπιπτόν τε
τῷ Εὐτυχιανῷ σὺν τῇ μάρτυρι, καὶ διδαχθῆναι τὸν
τῆς πίστεως λόγον ἤξισον. Τυχόντες τοιγαροῦν ὧν
ἔδόντο καὶ τὴν εὐσεβειαν ὡς χρῆ μνηθέντες τῷ
τοῦ Χριστοῦ ποιμνίῳ συγκατελέχθησαν δῆμος ὅλος
ἀνδρῶν εἰς εἴκοσι καὶ ἑκατὸν ἀριθμούμενοι.

ΑΘ'. Ταῦτα μετὰ τρίτην γνωστὰ τῷ ἐπαρχῷ γί-
νεται, καὶ αὐτίκα πολλῇ σπουδῇ τὸν ἀρτιτελῆ τούτον
πάντα χορὸν συλλαβὼν τῷ βῆματι πρεσβήτησατο· κα-
θὴ τὴν πρώτην αὐτοῦς καὶ ἐτι γνώμην διαζώσκειν
ὑπολαβὼν χρυσὸν αὐτοῖς παρήγε· καὶ πλοῦτον καὶ
τιμὰς τὰς μὲν ἤδη παρεῖχε, τὰς δὲ ἐπηγγέλλετο, ἦν
μόνον ἴδῃ μεταθεμένους καὶ τὴν Ἑλληνικὴν πάλιν
θρησκείαν πρεσβεύοντα;. Ἐπεὶ δὲ ἐψεύσθη παρὰ
πολύ τῶν ἐλπίζομένων, ἐβρώμενας αὐτῶν τὰς γνώ-
μας ὄρων, τὸναντίον αὐτοῖς ξίφη γυμνά ὑπεδείκνυ
καὶ πῦρ καὶ καταπέλτας καὶ τήγανα, "Ἦν μὴ θύσητε,
λέγων, ἀλλὰ ταῦτα ὑμᾶς καὶ ἀκρίνας θῆσαι πείσει.
Ἄ, δὲ ἐπίσης ἐκεῖνοι οὕτε τῶν κακῶν ἠγγώντο, οὕτε

μή τῶν δοκούντων ἀγαθῶν ἐπιστρέφοντο, πολλαίς ἄνθρωποι κολάσας βασάνους, εἶτα καὶ θάνατον αὐτῶν παράνομον καταδικάζει. Τὴν μὲντοι γενναίαν τοῦ Χριστοῦ μάρτυρα πάλοισ κελεύει προσδεθείσαν τριῶν καὶ πυρὶ πάντοθεν κυκλωθείσαν ὅστω τὸ μαρτυρικὸν ὑποστῆναι τέλος. Οὐ δὲ καὶ σὺν τάχει πραγθέντος εἰς χεῖρας καὶ αὐτῆ Θεοῦ τὸ πνεῦμα παρέθετο, δευτέραν ἐπὶ εἰκάδι τότε τοῦ Δεκεμβρίου μηνὸς ἄγοντος.

• Μ'. Ἀπολλωνία δὲ τις γυνὴ τὸ γένος ἐπίσημος τῆς τοῦ ἐπαρχοῦ γυναικὸς δεηθεῖσα τὸ ἱερὸν Ἀναστασίας σῶμα λαμβάνει, καὶ λαμπρῶς αὐτὸ καὶ ὄψω; εἶδειτο τοιοῦτον τιμήσασα ἐν τῷ τῆς οἰκίας αὐτῆς καταίθρῳ κήπῳ. Ὑστερον δὲ καὶ ναὸν ἐγείρει τῇ μάρτυρι πολυτελῆ καὶ περίθλητον, καὶ ἑορτὴν ἐπὶ τούτοις ἐτήσιαν διατελοῦσα μένει. Μετὰ δὲ χρόνους ἢ ἐν πόλεσι πανευδαίμων, ἢ Κωνσταντινου, Β φημι, τὸ ταύτης ἀνακομισθὲν ἐκδέχεται λείψανον, καὶ τῷ μεγαλοπρεπεῖ ναῷ καὶ ἀξίῳ ταύτης ἐναπαύεται θησαυρῶν ἀγαθῶν, θαυμάτων πηγῆν, ῥῶσιν ψυχῆς, ῥῶσιν σώματος, εἰς δόξαν Πατρὸς, Υἱοῦ καὶ ἁγίου Πνεύματος, τῆς μιᾶς θεότητός τε καὶ βασιλείας, ἣ πρέπει τιμῆ πάντα, μεγαλοσύνη τε καὶ μεγαλοπρέπεια νῦν καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

S. Anastasiæ epistolæ duæ ad S. Chrysogonum, cum S. Chrysogoni rescripto, exstant apud Nicephorum, lib. xiv in fine.

MARTYRIUM

ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΜΑΡΤΥΡΟΣ ΕΥΓΕΝΙΑΣ

MARTYRIUM

SANCTÆ MARTYRIS EUGENIÆ

(Latine apud Surlum ad diem 25 Decembris; Græce ex cod. ms. Paris. n. 1195, sæc. xiv.)

Α'. Κομόδου μετὰ Μάρκον τὸν αὐτοῦ πατέρα τὸ Ῥωμαϊκὸν σκῆπτρον ἔχοντας καὶ ἑβδόμον ἔτος ἔδη τῇ ἀρχῇ διανύοντος, Φίλιππος ἀνὴρ τις τῶν ἐπιφανῶν ἐπαρχοῦ Αἰγύπτου καθίσταται, ὃς ἅμα γυναίκα Κλαυδία καὶ τέκνους ἀνά τὴν Αἴγυπτον στέλλεται. Τούτῳ παῖδες μὲν ἄρρενες δύο, Ἀμιτὸς τε καὶ Σέργιος, θυγάτηρ δὲ Εὐγενία ἕνομα, εὐγενὴς δὲ καὶ ψυχὴν ὥσπερ ὄρα καὶ σῶμα καὶ τὸ κάλλος ἀοιδιμος, ἧς καὶ ἐν βίῳ ὁ λόγος ἄρτι τοῖς φιλαρέτοις ὑπόθεσιν προετέθησθε. Ὁ μὲν οὖν Φίλιππος ὡς ἤδη τὴν Ἀλεξάνδρου πόλιν τὴν μεγάλην κατέλαθε, νόμοις τὰ ἐκεῖ πάντα διώκει Ῥωμαῖκοις, καὶ τοῖς πατρίοις ἀκολουθῶν ἔθεσι, χαλεπὸς μὲν ἦν τοῖς τὴν μάγον τέχνην μεταχειρίζουσι, χαλεπὸς δὲ τοῖς Ἰουδαίοις τῶν

I. Commodus post Marcum suum patrem, Romanum tenente imperium, cum jam septem annos in eo transegisset, quidam Philippus vir illustris Ægypto præficitur: qui simul cum uxore Claudia et filiis mittitur in Ægyptum. Ei erant duo quidem filij masculi, Avitas et Sergius: filia autem, nomine quidem Eugenia, animo vero generosa, sicut etiam corpore et forma insignis. De cujus vita propositum est dicere viris bonis et virtutis amatoribus. Atque Philippus quidem postquam venit in magnam Alexandri civitatem, illic omnia administrabat, Romanos et patrios sequens mores. Et infestus quidem erat iis qui artem tractabant magicam, infestus autem et Judæis: illorum quidem

multos de medio tollens, Judæos vero ne sinens quidem nominari: mitius autem agebat cum Christianis, ipsos quidem etiam expellens e civitate; sed ante muros, cum ita jussisset imperator, eos sinens degere et habitare. Aperte autem ostendebat, se Christianos quidem revereri. propter perfectam vitæ philosophiam; et fideo eos etiam præferens cultoribus simulacrorum. Ipse vero cum rursus teneretur a superstitione et falsa religione, quæ a patre ei fuerat tradita, amaret autem eruditionem et eloquentiam, Eugeniã quoque suam filiam in disciplinã educavit liberaliter, utrumque docens, nempe Romanam et Græcam orationem, et studens videre eam valde provecctam in philosophia. Illa autem cum docili ingenio adlidisset etiam exercitationem, celeriter advolavit ad doctrinã, animũ quidem adhibens omnibus, quæ erant utilia: omnia autem, quibus animum adhibebat, mente facile apprehendens; quæ vero didicisset, ita tenens memoria, ut viderentur scripta esse in ejus corde tanquam in tabulis æneis.

II. Cum sic doctrinæ esset dedita, nihilo secius erat etiam suapte natura studiosa virtutis; et erat quidem digna cujus cerneretur species, et digna cujus audiretur oratio. Ad imitandum autem erat omnibus utilis et salutaris, et, quod est omnibus admirabilius, cum nondum excessisset ætatis annum decimum sextum, in morum honestate et studio virtutis superabat eos qui erant ætatis longe provecctioris. Cum autem latere non posset, omnia pervadente fama, hanc quæ erat virtute clarissima, in administratione reipublicæ clarissimus despondit Aquilinus [Aquilus seu Acilius], qui tunc erat consul, et alioqui tenebat primum locum apud Romanos nobiles. Postquam vero rogaverunt parentes, nunquid ei cordi esset conjugium et gratulus sponsus, hic maxime Eugeniã ostendit signum generosi animi. Quidvis enim potius pati sustinens, quam sibi charam expellere virginitatem, et amittere castitatem, parentes arte decipit; et viri quidem genus laudavit, mores autem reprehendit: et oportet, inquit, ut plurimum illos sponso eligere, qui genri ornamentum asserunt, non qui volunt ornari a genere. Cum autem multi etiam alii eam poterent a parentibus, clari opibus et genere, ne illi quidem omnino in omnibus defuit honesta exesusio. Sed specie quidem repellebat eum, qui nunc volebat ducere uxorem; revera vero omnino recusabat matrimonium, et hoc erat, cujus solum studio tenebatur, nempe ut esset asia. Sic vas, quod erat speciosum et mundum, paratum erat scilicet ad divinum unguentum suscipiendum. Propterea bona opera bona quoque siles innox est secuta, et pura accessit ad purum fontem pietatis. Rei autem hæc fuit occasio.

III. Venit ei in manus Pauli divini præconis divinus liber Epistolarum, et cum ad ea quæ dicebantur, intelligenda mentem suam defixisset, et cognovisset vere unum esse Deum, qui fecit hoc

Α μὲν καὶ πολλοὺς ἀναρῶν, Ἰουδαίους δὲ μὴ δὲ ὀνομάζεσθαι συγχωρῶν, Χριστιανοὶ γὰρ μὴ ἐπιεικτέτερον προσεφέρετο τῆς μὲν πόλεως καὶ αὐτοῦ ἐξωθῶν, πλησίον δὲ πρὸ τῶν τειχῶν, βασιλέως οὕτω κελεύσαντος, ἐπιεὶ; διάγειν καὶ κατοικεῖν. Ἄλλος δὲ ἦν Χριστιανούς μὲν διὰ τὴν ἀκριβῆ τοῦ βίου φιλοσοφίαν αἰδοῦμενος καὶ παρὰ τοῦτο καὶ πρὸ τῶν εἰδωλοκρατῶν τιθέμενος. Αὐτὸς δὲ πάλιν ὑπὸ τῆς πατροπαράδοτου δευσιδαμονίας ἐχόμενος, παιδείας δὲ καὶ λόγων γενόμενος ἐραστὴ; καὶ Εὐγενίαν τὴν αὐτοῦ θυγατέρα παιδεύμασιν ἐλευθερίοις ἀνέτραφε, διδάσκων ἄμφω τὸν Ῥωμαϊκὸν τε καὶ Ἑλληνα λόγον, καὶ φιλοσοφίας ἐπὶ μέγα ἤκουσαν σπουδαζῶν ἰδεῖν. Ἐκεῖνη δὲ τῆ τῆς φύσεως εὐμαθεῖζ προσθεῖσα καὶ ἀσκησιν, ἀξίως πάνυ τοῖς λόγοις ἵπτατο πᾶσι μὲν τοῖς ὠφελίμοις προσέχουσα, πάντα δὲ οἷς προσεῖχεν εὐχερῶς παραδιδούσα τῆ διανοίῃ. ἃ δὲ μάθοι οὕτω τῆ μνήμῃ διακατέχουσα ὡς ἐν χαλκαῖς δοκεῖν πίναξιν ἐγγεγράφαι αὐτῆς τῆ καρδίῃ.

B. Οὕτω περὶ λόγου ἔχουσα οὐδὲν ἤττον καὶ τὴν ψυχὴν πρὸς ἀρετὴν εὐ ἐπεφύκει, καὶ ἦν ἰδεῖν μὲν ἀξιόθεατος, εἰπεῖν δὲ ἀξιόκουστος, ζηλώσαι δὲ πᾶσιν ὠφέλιμος καὶ σωτήριος, καὶ τό τε πάντων θαυμασιώτερον ὅτι μὴπω τὸ πέμπτον ἔτος καὶ δέκατον ὑπερβᾶσα τῆ; ἡλικίας εἰς εὐκοσμίαν ἦθους καὶ ἀρετῆς ἐπιμέλειαν τῶν πολλῶ προεσδύτερων τὴν ἡλικίαν ἐκράτει. Ἐπει δὲ μὴ εἶχε λαθεῖν, τῆς φήμης διὰ πάντων χωρούσης, τὴν ἐνδοξοτάτην κατ' ἀρετὴν ὁ ἐνδοξότατος τὴν πολιτικὴν ἀρχὴν ἐμνηστεύετο Ἄκυλλινος, ὑπατος ὢν τρηνικαῦτα καὶ ἄλλως ἔξ πρῶτα τῶν παρὰ Ῥωμαίοις ἔχων εὐπατριδῶν. Ἐπει γοῦν οἱ γονεῖς προϊόντες ἠρώτων, εἰ κατὰ νοῦν ὁ γάμος αὐτῆ καὶ ἀρεστὸς ὁ νυμφίος, ἐνταῦθα δὴ καὶ μάλιστα Εὐγενία τῆς ψυχῆς εὐγενείας ἰδείκνυ τὸ σύμβολον. Πάντα γὰρ μᾶλλον παθεῖν ὑπομένουσα ἦ τὴν φωνὴν αὐτῆ παρθενίαν ἀπίσασθαι καὶ τὴν ἀγγελίαν ἀποβαλεῖν; σφριζεται τοὺς τεκόντας. Καὶ τὸ μὲν γένος ἐπήγει τοῦ ἀνδρὸς, τὸν τρόπον δὲ ἠτάτο, καὶ ὅτι, φησιν, ἐκεῖνους δεῖ ὡς τὰ πολλὰ ἐκλέγεσθαι τῶν νυμφῶν ὃ τὸ γένος κοσμοῦσι μᾶλλον, οὐχ οἱ διὰ τοῦ γένους κοσμεῖσθαι βούλονται. Πολλῶν δὲ καὶ ἄλλων ἐξαιτουμένων αὐτὴν παρὰ τῶν τεκόντων πλοῦτιν τε λαμπρῶν καὶ τῶ γένει περιφανῶν οὐδὲ ὡς ἐπὶ πᾶσιν ἐκεῖνη εὐπροσώπου ἠπόρησεν ἀφορμῆς. Ἄλλὰ τῆ μὲν δοκεῖν τὸν γῆμαι νῦν βουλόμενον ἀπαθεῖτο, τῆ δὲ ἀληθείᾳ τὸν γάμον ὄλω; ἐξώμνυτο· καὶ τοῦτο μόνον αὐτῆ διὰ τέλους ἦν ἀγνεύσαι τὸ σπουδαζόμενον. Οὕτω τὸ κεῖνος εὐπρεπῶς τε καὶ καθαρῶς ἔχον ἔτοιμον ἦν εἰς ὑποδοχὴν τοῦ θεοῦ θαλασθὴ μύρου. Διὰ τοῦτο καὶ ὅσον οὐπω τοῖς καλοῖς ἔργοι; καὶ ἡ καλῶς ἔχουσα πίστις ἐπηκολούθει καὶ ἡ καθαρὰ τῆ καθαρῶ τῆς εὐσεβείας προσήει φωσι. Πιόφρασις δὲ τοῦ πράγματος.

Γ. Ἦκεν εἰς χεῖρας αὐτῆ Παύλου τοῦ θεοῦ κήρυκος ἡ θεία τῶν Ἐπιστολῶν βιβλίος, καὶ τῆ διανοίῃ τῶν λόγων ἐρέζασα τὴν ψυχὴν καὶ γνοῦσα ὅτι εἰς θεός; ἔστιν ἀληθής; ὃ τὸ πᾶν τοῦτο πεποιηκός; ποι-

λάμπεται μὲν αὐτίκα τὸν νοῦν, ἅτε καὶ ἐκ πολλοῦ A
 τούτου καθηραμένη, κατὰ ψυχὴν δὲ τό γε νῦν ἔχον
 τῷ Χριστῷ πιστεύσασα ἐν τῷ φανερῷ τῆν τῶν τε-
 κόντων λύσσαν ὑποβλέπουσα ἦν. Ἐπεὶ δὲ καὶ βα-
 σιλέως ἐφοῖτα πρόσταγμα ἔξω τειχῶν τοὺς Χρυστι-
 ανοὺς ἐξωθούν, καὶ ὁ ἑπαρχὸς ἤδη ἔργου ἤπτετο, αὐτῆ,
 γλιχομένη κατὰ πολλὴν ἄδειαν Χριστιανῶν τε καὶ
 τῆς ἐκείνων ἀπολαῦσαι διδασκαλίας, σκήπτεται μὲν
 τῶν ἐν ἀγροῖς χάριν χαρίτων καὶ τῆς ἐκεῖθεν εὐαι-
 ρίας ἐκχωρῆσαι τῆς πόλεως καὶ τὴν ψυχὴν μετρίως
 πῶν τῆς παιδείας φρονιδῶν ἀνεῖλαι· ἐπεὶ δὲ οἱ τε-
 κόντες οὐδὲν ὑποπεύοντες ἐφῆκαν, ἐτοιμῶς ἐξείσιν
 εἰς τὰς κώμας. Χωρίον δὲ τι καταλαβοῦσα καὶ μον-
 ναχοῖς ἐν γε τούτῳ περιτοχοῦσα πολλοῖς τε καὶ κο-
 σμοῖς καὶ λίαν εὐτάκτως ἄδουσι τῆς ἱερᾶς ἐκείνης
 ἀκοῆς φωνῆς· « Πάντες οἱ θεοὶ τῶν ἐθνῶν δαιμόνια. B
 Ὁ δὲ Κύριος τοὺς οὐρανοὺς ἐποίησε. » Τούτῳ ἐκείνῃ
 ἀκούσασα καὶ ὡσπερ ἐπὶ τῇ πατρικῇ πλάνῃ βαθείας
 αἰσχύνῃς ὑποπλησθεῖσα στενάζει μὲν ἐκ καρδίας
 περιπαθεῖς τῆς καὶ βύθιον.

Δ'. Στραφεῖσα δὲ πρὸς τοὺς ἐπεπομένους εὐνοῦ-
 χους, ἓν ὁ μὲν Πρωτεύας, ὁ δὲ Ἰάκινθος ἐκαλεῖτο,
 λόγων δὲ οὗτοι σοφῶν καὶ φιλοσοφίας ἐπήνοσι, Ὁ δὲ
 μὲν ὁμᾶς, ἔφη, καὶ παιδείας ἀπολαύσαντας ἱκανῶς
 καὶ δόγμασι περιτοχόντας σοφῶν ὅσα τε Σωκράτης
 καὶ Ἀριστοτέλης καὶ Πλάτων καὶ ἡ περιώνυμος
 ἐξήλασε στολῆ, ἡ τε τῶν Ἐπικουρείων δόξα παρέδω-
 κεν, ὁμοίως δὲ καὶ ποιητῶν ἄλλων καὶ σοφιστῶν καὶ
 ὅσοι τῆν τῶν δυνεῶν αὐχοῦσι γνῶσιν οὐκ ἀμαθῶς C
 ἔχοντας. Ἴστε γοῦν ὡς ταῦτα πάντα μυθολογία σα-
 φῆς καὶ πιθανότης παρακρούεσθαι τοὺς πολλοὺς δυ-
 ναμένη. Ἀλλὰ καὶ τῶν μέγα περὶ τὴν γνῶσιν αὐ-
 χούτων Ἑλλήνων οἱ μὲν οὐδ' ὄλως εἶπον εἶναι θεῶν,
 οἱ δὲ πολλοὺς εἶναι μεζονα; καὶ ἐλάττονας ἐδοκίμα-
 σαν. Οὗτοι γοῦν ἐνὶ τούτῳ πάντες ἐκκρούονται ῥή-
 ματι, τῷ « Πάντες οἱ θεοὶ τῶν ἐθνῶν δαιμόνια. »
 Ἔστι γὰρ τῆς πολυθείας παντελής ἀναίρεσις. Τὸ δὲ
 « Κύριος τοὺς οὐρανοὺς ἐποίησε » τοῦτο δὲ μοναρχίαν
 ἀκριβῶς ἀντιτάγει καὶ τὸν κοινὸν ἡμῶν Δεσπότην
 γνῶριμον καθιστᾷ. Συνοδᾷ δὲ τούτοις καὶ ἀπόστολος
 εἰσηγεῖται Παῦλος. Ἐπάγεται γάρ με καὶ τούτου
 τὰ ῥήματα, ἃ χθὲς καὶ πρῶτον ἐπῆλθον αὐτῆ, ἕνα
 τῶν πάντων εἶναι διασαφούντα θεῶν. Οἷς καὶ ἡμεῖς
 πισθόμεθα πολὺ ἐξ περιφανῆς καὶ ἀξιοπίστου ἔχου-
 σιν, ἅτε ἀπὸ τῶν ἔργων τὰς αὐτῶν πίστει περιχο-
 μένοις.

Ε'. Βουλομένοις οὖν ὑμῖν ἔτοιμος τῆς σωτηρίας ὁ
 τρόπος καὶ εὐτρεπής. Ἐγὼ δὲ ὑμῖν οὐχ ὡς δέσποινα
 εἶμι προσενεχθήσομαι, ἀλλ' ὁμόδουλος ἕσομαι τε καὶ
 ἀδελφὴ, ἐπεὶ καὶ κοινὸν Δεσπότην καὶ Πατέρα ἔχο-
 μεν τὸν Θεόν. Ἄτε γοῦν κοιμένοι ἐνὸς δυνεῶν καὶ ὡς
 ἀδελφοὶ τὸ ἐν πνίοντες κοινή γνῶμη πρὸς Χρυστι-
 ανοὺς ἐλευσόμεθα· ἀκούω γάρ καὶ Ἐλένη τινα φρον-
 τιστήριον ἐνταυθοῖ γενόμενον, κάκεινον μὲν διὰ μέ-
 γεθος ἀρετῆς τὸν τῆς ἐπισκοπῆς ἀναβῆναι ὄρον,

¹ Psal. xcvi, 5.

A universum, mente quidem statim illuminatur, ut
 quæ eam diu ante haberet purgatam, et parata
 esset ad divinum Spiritum suscipiendum. Cum
 autem in præsentia mente Christo credidisset, ir-
 aperto parentum suorum celat furorem. Postquam
 vero venit decretum imperatoris, extra muros
 expellens Christianos, et præfectus hoc jam aggre-
 diebatur, ipsa desiderans secure frui Christianis
 et eorum doctrina, fingit quidem, se ut rure re-
 creet, et bona fruatur aeris temperie, excedere
 e civitate, et ut parum relaxet animum a studiis
 doctrinæ. Postquam autem nihil suspicati parentes,
 eam facile dimiserunt, egreditur in vicos. Cum
 venisset autem in quoddam prædium, et in eo
 incidisset in multos monachos valde honestos, et
 numerose canentes, audit sacrosanctam illam
 vocem : « Omnes dii gentium dæmonia : Dominus
 autem cælos fecit ¹. » Hoc cum illa audiisset, et
 tanquam ob parentum errorem pudore perfusa caset,
 miserabilem quidem et profundum e corde emittit
 gemitum.

IV. Conversa vero ad eunuchos, qui eam seque-
 bantur, quorum unus quidem vocabatur Protas,
 alter autem Hyacinthus (audiverant vero il quo-
 que philosophiam), Vos quidem scio, inquit, in
 disciplinis satis esse versatos, et philosophorum
 percepisse dogmata, quæ Socrates et Aristoteles
 et Plato, et clara tradit Stoicorum secta, et opinio
 Epicureorum : similiter autem aliorum quoque
 sophistarum et poetarum, et quicumque gloriantur
 se non esse ignaros eorum quæ sunt cognitionis.
 Scitis ergo hæc omnia apertas esse fabulas, et
 nihil aliud, quam probabilitatem, quæ potest
 multos decipere. Atque Græcorum quidem, qui
 se de sua valde jactant doctrina, alii nec omnino
 esse Deum, alii vero multos esse et majores et
 minores putaverunt. Hi vero omnes uno hæc
 verbo excluduntur : « Omnes dii gentium dæmo-
 nia. » Est enim impietatis hæc perfecta et absoluta
 delictio. Illud autem, « Dominus autem cælos fo-
 cit, » hoc unum aperte Deum inducit, et commu-
 nem nostrum Dominum reddit nobis cognitum.
 His convenientia tradit etiam apostolus Paulus.
 Inducunt enim me quoque ejus verba, quæ ipsa
 heri legi et nudius tertius, quæ declarant unum
 esse Deum universorum. Quibus nos quoque cre-
 dimus ut quæ sint valde clara et fide digna, et
 quæ fidem faciant ex ipsis operibus.

V. Vobis ergo, si velitis, promptus est et expe-
 ditus modus salutis. Ego autem non me aspiciam
 in vos geram tanquam dominam, sed conserva-
 ero et soror. Communem enim Dominum et Pa-
 trem habebimus Deum. Ut qui ergo simus unius
 pastoris, et tanquam fratres unam spirantes,
 communi sententia veniemus ad Christianos. Au-
 dio enim a quodam Heleno hic factum esse mona-
 sterium, et illum quidem propter virtutis magni-

itudinem ascendisse gradum episcopatus (1) : quemdam autem Theodorum fuisse ejus loco institutum, et præfectum administrationi monasterii : eumque tam præclare suo gregi præfuisse, et ad eam divinam gratiam pervenisse, ut et dæmoniacis et ægrotis, illis quidem vexantem spiritum, his vero morbum facile expellat : quin etiam cæcis oculis desideratum solem præbeat videndum, et iis qui ei subjecti sunt, monachis ita augeat exercitationem, ut nullam prætereant partem diei ac noctis, quæ non consumatur in perpetuis precibus et canticis. Horum monasterium nullis licet feminis ingredi; neque fas est eos ab ulla aspici muliere. Sed vos mei capitis comam tondete, et hos crines auferte, et virili me veste induite, et noctu ad eos ducite, vobis quidem me prope currum sequentibus, reliquis autem famulis simul præcedentibus et sequentibus, ut quando fuerimus in ipso loco, ejus quod factum est, nullum sensum omnino præbecamus. De cætero vobis curæ sit, ut cum portas ingressi fuerimus, salutem, ut par est, adipiscamur.

VI. Placuerunt eunuchis, quæ dicta sunt, et ea studuerunt ad effectum deducere. Porro autem felix quoque signum consequuntur. Nondum enim pervenerant, ut ingrederentur monasterium, et magnus inter episcopos Helenus venit ex Heliopoli, cum multitudine virorum, hæc veluti signo dato canentium : « Via justorum directa est, via sanctorum parata est. » Hoc et iis qui erant circa Eugeniam, auxit fidem, et effecit, ut illa mirandum in modum lætaretur. Tanquam certe nacta occasionem, eos qui circa se erant, magis accendit ad pietatem : et inulta alia dicens, quæ ad tempus pertinebant, locoque conveniebant : et quod non forte fortuna, sed divina quadam providentia hæc audivisset, et ea quæ prius canebantur divini Davidis : sed illa quidem esse, quæ eam inducant ad pietatem : quæ autem nunc canuntur, quæ adhortentur ad viam virtutis. Hæc cum dixisset, et iis qui psallebant, se et suos admiscuisset, cum illis viam perfecit : quo quidem tempore et multa alia admirabilia audivit turbæ de Heleno narrantes, ut ostenderent quantus esset in miraculis, et quam cum is sæpe opus habuisset igne, visus sit ardentibus carbonibus ferre in vestibus, illis nihil ex igne læsis : præterea autem et quæcumque alia assidue faciebat miracula, cujusmodi est hoc quoque dignum quod narretur, et mandetur memoriæ.

VII. Aiunt quemdam magum qui vocabatur Zareas, cum maleficæ artis summum attigisset fastigium, in illis locis esse versatum ad multorum exitum, magna et varia fraude utentem : quem inter cætera dicunt ausum esse aliquid ejusmodi

¹ Isa. xxvi, 7.

(1) Heliopolis scilicet. — In monasterio Heleni

A Θεόδωρον δὲ τινα εἰς τὸν ἐκείνου κληρὸν ἐγκαταστή-
ναι καὶ τῆς μάνδρα; ἐγγχειρισθῆναι τὴν προστασίαν,
ὄν οὕτω δὴ φιλαρέτως τοῦ ποιμνίου προστῆναι εἰς
τοῦτό τε προδῆναι θεϊκῆς χάριτος ὡς καὶ δαιμονῶσι
καὶ ἀσθενοῦσι τοῖς μὲν τὸ ἐνοχλοῦν πνεῦμα, τοῖς δὲ
τὴν νόσον εὐχερῶς ἀπελαύνειν, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τυ-
φολοῖς ὀφθαλμοῖς τὸν ποθοῦμενον ἤλιον πρέχειν ὄρβην,
καὶ τοῖς ὑπ' αὐτὸν δὲ μοναχοῖς οὕτω τὴν ἀσκησιν
ἐπιτελεῖν ὡς μικροῦ μῆδὲν αὐτοῦ; ἀπολείπειν μέρος
ἡμέρας τε καὶ νυκτὸς ὃ μὴ εὐχαῖς καὶ ψόδοις ἀπαύ-
στοις ἀναλωθεῖη. Τούτων οὐδέποτε γυναίξι βάσιμος
ἢ μονῆ, οὔτε ὀφθῆναι γυναίξια θεμιτὸν ἐκείνοις.
Ἵμεῖς δὲ ἀλλὰ τὴν κλῆρον γούν τῆς κεφαλῆς ἀποκεί-
ρατε τῆς ἐμῆς, καὶ πλοκάμους δὴ περιέλετε τού-
τους, ἐπειτα καὶ ἀνδρικήν μοι περιθέιντες στολήν,
νυκτὸς ἀγάγετε παρ' αὐτοῦς, ὑμῶν μὲν πλησίον τοῦ
ὀρήματος παρεπομένων, τῶν δὲ λοιπῶν παιδῶν παρ-
αγόντων ὁμοῦ καὶ ἐφεπομένων ἴν', ὅταν καὶ πρὸς
αὐτῶ γενώμεθα τῷ τόπῳ ἀφῆσθαι αὐτοῖς τὸ παρά-
παν μῆδὲ μίαν δῶμεν τοῦ πεπραγμένου. Τὸ λοιπὸν
μέλον ὑμῖν ἔστω ὄπω; ἔσω τῶν θυρῶν γενόμενοι τῆς
σωτηρίας ὡς προσήκον ἐπιλαβώμεθα.

Γ'. Ἦρεσε τοῖς εὐνούχοις τὰ λαληθέντα, καὶ εἰς
ἔργον ἐσπευδὸν ταῦτα προαγαγεῖν. Τυχάνουσι δὲ
καὶ τινος αἰσίου συμβόλου. Οὕτω γὰρ ἐφθασαν ἐπι-
δῆναι καλῶς τοῦ φροντιστηρίου, καὶ ὃ μέγας ἐν ἐπι-
σκόποις Ἐλενος ἐξ Ἡλιουπόλεως ἦκε καὶ σύναμα
πλήθην ἀνδρῶν ὡσπερ ἐκ συνθήματος ταῦτα ψαλλόν-
των · « Ἡ ὁδὸς τῶν δικαίων κατηυθύνθη, ἡ ὁδὸς τῶν
C ἀγίων ἠτοιμάσθη. » Τοῦτο καὶ τοῖς περὶ τὴν Εὐγενίαν
τὴν πλῆσιν ἠύξησης, κάκεινῃν ἠσθῆναι διαφερόντως
πεποίηκεν ἀμέλει. Καὶ ὡσπερ καιροῦ δραξζμένη
μᾶλλον ἔτι τοῦς περὶ αὐτὴν πρὸς τὴν εὐσέθειαν
ἀνεθέρμηθεν · Ἄλλα τε πολλὰ καὶ τῷ καιρῷ καὶ τῷ
τόπῳ συντείνοντα φθεγγαμένη · καὶ οὐ κατὰ τινα
συντυχίαν, ἀλλ' ἐκ θείας προνοίας καὶ ταῦτα, καὶ τὰ
τοῦ Δαυὶδ πρότερον ἀκούσαι · ψαλλόμενα · ἀλλ' ἐκεῖνα
μὲν εἶναι πρὸς εὐσέθειαν ἐνάγοντα ταύτην, τὰ δὲ
νῦν ὑπαρδόμενα πρὸς τὴν τῆς ἀρετῆς τρίβον παρα-
καλοῦντα. Ταῦτα εἰπούσα, καὶ τοῖς ψάλλουσιν αὐτὴν
τε καὶ τοῦς περὶ αὐτὴν μίξασα τὴν ὁδὸν ἦνους σ'·ν
ἐκείνοις. Ὅτε δὴ καὶ τῶν ὀχλῶν ἄλλα τε θαυμαστά
περὶ τοῦ Ἐλένου διεξιόντων ἤκουσεν · ὅσοις ἦν τοῖς
θαύμασιν ὁ ἀνὴρ, καὶ ὅτι, πυρὸς αὐτῷ πολλάκις δεῖ-
D σαν, ἀνθρακας ἐπὶ τῶν ἱματίων ἰωρᾶτο κομίζων,
οὐδὲν ἐκείνων ἀπὸ τοῦ πυρὸς βλαπτομένων. Πρὸς
τούτοις; καὶ ἄλλα ὅσα θαυματουργῶν αὐτὸς διετέλει
ὁποῖον δὴ καὶ τοῦτο λόγου καὶ μνήμης ἄξιον.

Z'. Φασὶ τινα μάγον Ζαρέαν καλούμενον αὐτὸ τῆς
κακοτεχνίας φθάσαντα τὸ ἀκρότατον, τοῖς ἐκεῖ τόποις
ἐπὶ λύμῃ πολλῶν ἐπιχωριάσαι δεινῇ τῇ ἀπάτῃ καὶ
πολλῇ χρώμενον, ὃν μετὰ τῶν ἄλλων καὶ τοιοῦτόν τι
τολμήσαι θεομιμῶστατον φήμη· τινὶ σπουδάζαι περι-

λαβεῖν τοὺς ἐπιχωροῦς ὡς αὐτοὺς μὲν εἶη ἀπεσταλμέ-
νος ὑπὸ Χριστοῦ εὐεργέτης ἀνθρώπων καὶ διδάσκα-
λος ἀγαθός, ψευδῆς δὲ Ἑλενος· μάτην αὐτοῦ τὸ διδα-
σκαλικὸν ἀξίωμα περιάπτων. Ἐνόμιζε γὰρ ὡς εἰ-
τὸν ποιμένα τῷ ποιμνίῳ ἐκπολεμώσοι, τοῦ λοιποῦ
ββδῶς αὐτοῖς ὡς περ ἀφυλάκτοις ἐπελθὼν θρέμ-
μασι, θήραμα οὐκ εὐκαταφρόνητον τῷ πατρὶ αὐτοῦ
τῷ διαβόλῳ προσενεγκεῖν. Ταῦτα λέγων ἐκείνος καὶ
πιθανὸς ἦν ἐκ κακουργίας. Ἵστε γὰρ ὅπως ἀνυσι-
μώτατον ἢ κακία καὶ τοὺς πολλοὺς ἐλκύσαι πάνυ
ββδία· ὥστε καὶ τῷ Ἑλένῳ τὸν ὄχλον προσελθόντας
εἶπεῖν ἢ κοινὸν καὶ αὐτὸν κοινωτὸν τῆς διδασκαλίας
λαβεῖν, ἢ γοῦν πρὸς διάλογον ἀμιλληθῆνα· ἵνα τῷ
νικῶντι καὶ αὐτοὶ πρόσθοιντο. Ἄσμενος οὖν ὁ Ἑλε-
νος τὴν τῆς ἀμιλλῆς καταδέχεται πείραν· ἐθάρρει
γὰρ τῷ Χριστῷ. Τὸ δὲ κοινωτὸν Ζαρέαν παραλαβεῖν
ἄνθρωπον τερατείας δαιμόνων ἐπικαυχώμενον, τοῦτο
καὶ ἀκοῆ μόνῃ λαβεῖν ἀπευκτὸν ἤγετο. Ὡς οὖν καὶ
ἡ κυρία παρῆν, πρὸς τοὺς λόγους ἐχώρει καὶ τὴν διὰ-
λεξιν. Καὶ ἰσχυρῶς μὲν πρῶτα ἐπετίθετο καὶ πυ-
κνός ἄμα τὸν μάγον ἐθαλὸς τοῖς ἀλέγχοις· ἐπεὶ δὲ
εἶωρα τῆ ἀύθαλας ὡς ὅπλῳ χρώμενον, καὶ τὸ νικῶν
οὐκ ἐκ τῆς ἀληθείας, ἀλλ' ἐκ τῆς ἀναιδείας μᾶλλον
αὐτοῦ περιθέσθαι φιλονεικοῦντα, ἔργῳ τὴν κρίσιν
ἐπέτρεπε, καὶ πῦρ πολὺ κατὰ μέσον τῆς πόλεως
ἀναφθῆναι κελεύει, ἐπιθῆναι δὲ τῆς φλογὸς ἀμφοτέ-
ρους, καὶ ὅς ἂν αὐτῶν ἀπαθῆς μέναι καὶ τοῦ πυρὸς
ἰσχυρότερος, τοῦτον εἶναι σαφῶς τὸν καὶ ὑπὸ Χριστοῦ
παμφθῆντα καὶ τὸν ἐμαίνου κληρὸν διδάσκειν ἄξιον.

Η'. Ὡς οὖν ὁ λόγος ἔργου εἴχετο, καὶ ἡ φλόξ ἤδη
πρὸς ὕψος ἤρθετο, δειλία εὐθὺς ὁ Ζαρέας συνείχετο,
καὶ τὸν Ἑλενον ἐπιθῆναι πρῶτον διεκελεύετο, τοῦτο
καθ' αὐτὸν, ὡς εἰκοι, διανοθεῖς, ὡς εἰ μὴ θαρσύν-
σας Ἑλενος αἰσχύνῃν ὀφλήσοι, ἢ γοῦν κατατολήσας
ἀπορρήξαι τὴν ψυχὴν, καὶ οὕτως ἂν ββδον τὸ κρατεῖν
περιγέναιτο, ἀνταγωνιστὴν ἀποβαλόντι μάλα στερ-
βόν, καὶ παρὰ τοῦτο πάντας ὑφ' αὐτὸν ἐλκύσαι δυ-
νατὸς γένηται. Ἐπεὶ δὲ καὶ τὴν πείραν ὁ θεὸς ἀνὴρ
ὑποστῆναι πρῶτος διωμολόγησε, καὶ προσευξάμενος
ἐπίδαινε τῆς πυρᾶς· τὴν δὲ οὐκ ἐλάττωσαν ὅστις εἶη
καὶ οὐδὲ τριχὺς ἐκείνου ψαύειν ἐτόλμα· τότε δὲ τὸν
μάγον φόβου καὶ δειλίας ὑποπιληθέντα μάλιστα μὲν
ἐκποδῶν γενέσθαι καὶ διαδρᾶναι τὴν πείραν φανερὴν
καταστῆναι ἢ τὴν Ἄδου κυρῆν ὑπελθόντα λαβεῖν,
ὕπὸ δὲ τοῦ πλήθους καὶ ἀνομιᾶς συνωθοῦμενον ἀναγ-
καίως τὴν κάμινον εἰσελθεῖν· ἦτις αὐτὸν θάπτον
οὕτω περιελάμβανεν ἤδη καὶ κατεβόσκειτο ὡς οὐδὲ
μίαν ὕλην ἑτέραν καυθῆναι ββδίαν· καὶ εἶγε μὴ
φθάτας ὁ μέγας Ἑλενος εἰκτεῖρων ὡς περ τῆς συμ-
φορᾶς τὸν ἄθλιον ἡμίπλακτον εὐθὺς γενόμενον τοῦ
πυρὸς ἀνεσώσατο, κἀνείς τέλος αὐτῆ μαγείᾳ καὶ τοῖς
σοφίσμασι διεφθάρη, καλῶς οὕτω τοῦ πυρὸς τὴν
ἀπάτην σὺν ἀληθείᾳ κολάσαντος. Ταῦτα ἐκείνων λε-
γόντων ἢ μακαρία παντοῖα ὑπὸ περιχαρείας ἐγένετο,
ἤδετο, ἐξεκλήττετο, τῶν ἀπαγγελλόντων ἐδίετο
προσυχθῆναι τε δι' αὐτῶν καὶ συστῆναι τῷ ἐπισκό-
πῳ αὐτὴν τε καὶ ὁδὸς ἐπάγεται ἀδελφοῦς, καὶ οὕτως
ὑπὸ τῆ μονῆ τῆδε ζῆσαι κοινῇ συνδι' ἄγοντας. Οὕτω

PATROL. GR. CXVI.

A Deo maxime invisum, nempe famam sparsisse
inter eos, qui illic habitabant, quod ipse quidem
esset a Christo missus benefactor hominum et
doctor bonus, mendax autem Helenus, auctori-
tatem docendi sibi falso tribuens. Existimabat
enim, quod si pastorem adversus gregem ad bel-
lum concitaret, eos deinceps, tanquam oves quæ
non sunt custoditæ, aggrediens, non contemnen-
dam prædam præberet patri suo diabolo. Hæc ille
dicens, fidem faciebat sua improbitate. Scitis enim,
quam sit malitia efficax et quam facile multos at-
trahat: adeo, ut ad Helenum turba accedens, et
dixerit, ut vel ipsam doctrinæ assumeret socium,
aut certe inter se disputarent, ut ipsi ei qui vin-
ceret, accederent. Libens itaque Helenus adit
periculum cum eo disputandi. Confidebat enim in
Christo. Zaream autem assumere socium, homi-
nem qui gloriabatur dæmonum præstigiis, hoc
existimabat vel solo esse auditu abominandum.
Postquam ergo dies affuit præfinitus, accessit ad
disputationem. Et primum quidem eum acriter
est adortus, et crebris magum invasit argumen-
tis. Postquam autem vidit eum uti arrogantia et
insolentia, tanquam armis, et contendere sibi pa-
rare victoriam, non ex veritate, sed ex impuden-
tia, permisit facto iudicium; et jubet magnum
ignem accendi in media civitate, ambos autem
flammam ingredi, et qui eorum maneret illæsus et
igne fortior, eum esse aperte, qui a Christo est
missus, et dignum esse, qui doceat illius clerum.

VIII. Postquam vero verba ad rem sunt dedu-
cta, et flamma jam fuit in altum sublata, metus
quidem statim invasit Zaream, et jubebat primum
ingredi Helenum, hoc apud se, ut videtur, cogi-
tans quod vel non audeis, dedecore Helenus
afficietur, aut si ausus fuerit, emittet animam, et
sic facile fuerit ei vincere, cum fortem amiserit
adversarium, et sic omnes poterit ad se trahere.
Postquam autem vir ille divinus professus est se
primum subiturum periculum, et cum precatus
esset, rogum est ingressus; illum vero non latuit,
quisnam esset, et nec illius quidem pilum ausus
est tangere; tunc alunt magum illum metu et
terrore repletum, recessisse quidem, et aperte
ostendisse se vitare periculum, aut Plutonis pa-
leam subeantem latuisse: a multitudinē autem
protrusum, fornacem vel invitum intrasse. Quæ
eum æque facile jam comprehendebat et depasce-
bat, atque quamvis aliam aptam ad urendum ma-
teriam: et nisi magnus Helenus miseri calamitatis
misertus, eum, cum jam esset seminustus, servas-
set, ipsa magia et callidis suis iuventis omnino
perlisset, sic pulchre igne fraudem puniente cum
veritate. Hæc illis dicentibus, beata illa præ gau-
dio varie affliciebatur, lætabatur, admirabatur, eos
qui narrabant, rogabat ut per ipsos adduceretur,
et episcopo commendaretur ipsa et fratres quos
adducit, et sic in hoc monasterio communiter
viverent. Ita obnixè rogans, persuadet cuiquam ex

iis qui aderant, qui vocabatur Eutropius, ut hæc omnia ei fierent, et preces deferret ad episcopum. Quando, inquit, divertit et palulum requievit, ille opportune et in otio præbet ei qui dicit, audientiam.

IX. Interim autem cum hæc inter se loquebantur, appropinquarunt monasterio, et ipsi intrarunt cum episcopo. Una vero cum eis ingressa est Eugenia, adolescenti plane similis et coma et vestitu. Cum jam autem incitatus fuisset Eutropius ad significandum de ea episcopo, quoddam somnium se obtulit Heleno, qui post divinam mysterii celebrationem ad somnum declinaverat. Erat vero huiusmodi somnium: Sculptum quoddam mulieris simulacrum videbatur a viris ferri honorifice, et id ab eis tanquam deum reputari; illum autem ægre ferentem, quod homines deciperentur, dixisse ei deæ, quæ erat apud ipsos: Itane, cum sis a Deo creata et nobis conserva, sustines ab ipsis adorari, et Deo parem reputari? Illa vero cum hoc audisset, protinus cum adhuc portaretur, a viris quidem recessit; eum autem est secuta, tales voces emittens: At ego a te minime recedam, donec me adduxeris ad Creatorem. Hæc Helenus quidem vidit in somnis. Excitatus autem, apud se dubitabat, quonam rediturum esset, quod a se visum fuerat. Statim vero advenit Eutropius, qui tanquam de viro loquens de Eugenia: Viri, ait episcopo, tres, fratres animis, fratres corporibus, alijurati modo rebus gentilium, in tuo grege versantur, ad Christum accedentes, et divinum baptismum rogantes assequi: et deinde tonderi, et referri in numerum horum monachorum. Cum sint autem juvenes, et a se invicem pendeant admirabiliter, hoc petunt præter cætera, ut se invicem nulla in re disjungantur, non in opere, non in habitatione, neque in aliqua alia conversatione: sed dividi non possint, qui sic sunt conjuncti in Christi nomine. Hæc mihi dixerunt, lacrymis vultum eorum rigantibus et, ut omnia tibi declararem, vehementer rogarunt.

X. Cum ex his conjecisset somnium beatus Helenus, et ut oportebat, pro omnibus Deo egisset gratias, jubet eos tres simul ei sisti in conspectum. Postquam autem accessissent, statim dextra apprehendens Eugeniã, et eam alloquens hilariter, placido et læto vultu rogavit eorum nomina, genus et patriam. Illa vero verecunde, et cum eo, qui virginem maxime decet, rubore, Nobis quidem, inquit, o divinum caput, patria et genus est gloriosa Roma; fratres autem sumus invicem. Nomen vero primo quidem est Protas; secundo autem, Hyacinthus; mihi vero, Eugenius. Jucunde autem eam intuens beatus Helenus: Merito te Eugenium, inquit, vocas, o Eugenia, ut nomen tuo respondeat spiritui, cum virilem habeas animam, et valde te masculam ostendas in omnibus: sed proposito adhuc vincas naturam, et in Christo

μετὰ πολλῆς δεομένη τῆς προσεδρίας πείθει δὴ τῶν παρόντων ἕνα τινὰ Εὐτρόπιον αὐτῶν καλούμενον πάντα ταύτη γενέσθαι καὶ τῷ ἐπισκόπῳ τὴν δέησιν προσ-αγγεῖλαι. Ὅσπηνικα δὴ καταλάσας, φησὶν, εἶτα μακρὸν διαναπαυσάμενος εὐκαιρίως καὶ κατὰ σχολὴν ἐκεῖνος ὑπέχει τὴν ἀκοὴν τῷ λέγοντι.

Θ'. Ἐν ᾧ δὲ ταῦτα πρὸς ἀλλήλους ὠμίλου, ἤγγισαν τῷ μοναστηρίῳ, καὶ αὐτοὶ τε μετὰ τοῦ ἐπισκόπου εἰσῆσαν, καὶ τὴν Εὐγενίαν εἶχον συνεισιούσαν νσανίσκῳ πρὸς ἀκρίθειαν εἰκουλίαν τῇ τε κόμῃ καὶ τῇ στολῇ. Ἦδη δὲ ὠρμημένου τοῦ Εὐτροπίου γνωρίσαι τῷ ἐπισκόπῳ τὰ κατ' αὐτὴν, θνείρος τις ἐφίπταται τῷ Ἐλένῳ μετὰ τὴν θείαν μυσταγωγίαν πρὸς ὕπνον κλίνοντι. Καὶ ὁ θνείρος· Γλυπτόν τι ἰδῶκε· γυναικὸς εἰδῶλον ὑπ' ἀνδρῶν ἐντίμως διαβαστάζεσθαι καὶ τοῦτο νομίζεσθαι παρ' αὐτοῖς ὡς θεόν· τὴν δὲ τῇ ἀπάτῃ τῶν ἀνθρώπων περιαληφάντα, φάναι πρὸς τὴν παρ' αὐτοῖς θεάν· Εἶτα, σὺ δὲ ἀνέχῃ κτίσμα οὐσα Θεοῦ καὶ ἡμῖν ἡμόδουλος ὑπ' αὐτῶν προσκυνεῖσθαι καὶ ἴσα Θεῷ νομίζεσθαι; Τοῦτο ἐκείνην ἀκούσασαν εὐθύς ἐτι βασταζομένην ἀποστήναι μὲν τῶν ἀνδρῶν, ἀκολουθεῖν δὲ αὐτῷ τοιαύτας ἀφιέρσαν φωνάς· Ἄλλ' ἔγωγε οὐδαμῶς ἀποστήσομαι σου ἕως ἂν τῷ κτίστῃ με προσαγάγῃς. Ταῦτα μὲν ὁ Ἐλενος ἑώρα κατὰ τοὺς ὕπνους. Διεγεφθεις δὲ διεπύρει καθ' ἑαυτὸν εἰς τί ἂν καὶ ἀποβαίη τὸ ὄραθέν. Καὶ αὐτίκα παρέστη ὁ Εὐτρόπιος, ὃς ἄρα καὶ ὡς περὶ ἀνδρὸς τῆς Εὐγενίας διεξελθὼν τὸν λόγον, Ἄνδρες, ἔφη πρὸς τὸν ἐπίσκοπον, τρεῖς, ἀδελφοὶ τὰς ψυχὰς, ἀδελφοὶ τὰ σώματα, ὁμοφρόνως ἔρτι τὴ Ἐλληνῶν ἐξομοσάμενοι, ἀνὰ τὴν σὴν διατρίβουσι ποίμνην Χριστοῦ προσελθόντες τοῦ τε θείου βαπτίσματος ἀξιοῦντες τυχεῖν, εἶτα κείρασθαι τὰς κόμας καὶ τοῖς ὡδε μοναχοῖς ἐγκριθῆναι. Νέοι δὲ ὄντες καὶ ἀλλήλων ὑπερφυσῶ; ἡρητημένοι καὶ τοῦτο πρὸς τοῖς ἄλλοις αἰτοῦνται μηδὲ μίαν αὐτῶν ἐν μηδενὶ γενέσθαι διάστασιν, μὴ κατὰ τὴν ἐργασίαν, μὴ κατὰ τὴν οἰκίαν, μήτε μὴν περὶ τινὰ ἄλλην ἀναστροφὴν, ἀλλ' οὕτως ἀδικαιρέτους εἶναι Χριστοῦ τῷ ἐνόματι συνημμένους. Ταῦτα πρὸς με εἰρήκασι βαρύνων αὐτῶν τοῖς προσώποις ὑποβρέδοντων, καὶ πάντα πρὸς σὲ διασαφῆσαι θερμῶς ἤξισαεν.

Γ'. Πρὸς ταῦτα τὸν θνείρον ὁ μακάριος Ἐλενος συμβαλὼν καὶ ὄπερ ἔδει χάριν Θεῷ ὑπὲρ πάντων ὁμολογήσας, ὑπ' ἔσιν αὐτῷ τοὺς τρεῖς ἅμα πρὸς αὐτὸν στήναι κελεύει. Ὡς δὲ παρέστησαν, λαθόμενος Εὐγενίας εὐθύς ἐκ τῆς δεξιᾶς, καὶ ἰλαρώτατος αὐτῇ ἐντυχὼν ἤθει τε εὐπροσίτῳ καὶ προσώπῳ φαειρῷ ὀνόματα τούτων καὶ γένος καὶ πατρίδα διεπυθάνετο. Ἦ δὲ μετὰ τῆς φίλης αἰδοῦς καὶ τοῦ περθένου μάλιστα προσήκοντος ἐρυθῆματος, Πατρίς μὲν ἡμῖν, ἔφη, ὦ θεία μοι κεφαλῇ, καὶ γένος ἡ μεγαλόδοξος Ῥώμη, ἀδελφοὶ ἀλλήλων ἡμεῖς, ὀνόματα δὲ τῷ μὲν πρώτῳ Πρωτᾶς, τῷ δὲ μετὰ τοῦτον Ἰάκινθος, ἐμοὶ δὲ Εὐγένιος. Ἦδὺ δὲ αὐτῇ προσδέψας ὁ μακάριος Ἐλενος, Εὐλόγως, ἔφη, Εὐγένιον σεαυτὴν, ὦ Εὐγενία, μετακαλεῖς, ἵνα δὴ σοὶ καὶ τὸ ἔνομα πρὸς τὸ φρόνημα ἢ ἀνδρείαν τε ψυχὴν ἐχούση καὶ πολὺ τὸ ἀβρένωπόν ἐν ἅπασιν ἐπιδεικνυμένη. Ἄλλὰ νικῶ; :

καὶ ἔτι τῇ προθέσει τὴν φύσιν καὶ κατισχύουσι ἐν Χριστῷ, δι' ὃν καὶ νῦν τὰ τῶν ἀνδρῶν ὑποκρίνη, γυνὴ οὖσα καὶ μεταλαβοῦσα διὰ τὸν πρὸς αὐτὸν ἔρωτα καὶ σχῆμα καὶ ὄνομα. Καὶ ταῦτα οὐ θριαμβεύειν τὰ σὰ βουλόμενος ὁ Θεὸς ἐμοὶ διαυκρίνησεν, ἀλλ' ἵνα γινῶς ὅσα μέλει τῷ Θεῷ σου, μηδὲν ἀποκρύψας τῶν σῶν ἔδειξεν ὅστις τε εἴης καὶ ὅπως ἤκεις, καὶ τίνες οἱ περὶ σὲ καὶ οἷας δόξης ἐν τῷ βίῳ καὶ γένους ἔτυχες. Σπεῦσον οὖν, Εὐγενία, μὴ ἐλαττον τὸ τῆς ψυχῆς εὐγενὲς ἢ τὸ τοῦ σώματος ἐπιδειξασθαι. Καὶ γὰρ δὴ μοι καὶ τοῦτο τῶν ἄλλων οὐχ ἤττον ἐγνωρίσεν ὁ Θεός, ὅπως αὐτῷ καθαρὸν δοχεῖον σεαυτὴν προσητοίμασας τὴν μὲν παρθενίαν ἀσπίλον, τὴν δὲ καρδίαν ἁμωρον τηροῦσα, καὶ τὴν μὲν τοῦ βίου δόξαν ἀδοξίαν νομιζουσα, τὸν δὲ πλοῦτον πενίαν, λύπας δὲ τὰς ἡδονάς, καὶ οὐδὲν ἔχουσα μέγα τὴν παρὰ ἀνθρώποις εὐγένειαν, ἐκαίτης δὲ μόνης ἐρώσασθαι; ἔκπτωσι διὰ τὸν πρῶτον, καὶ κληρονόμοι διὰ τὸν δεῦτερον Ἀδὰμ γεγόναμεν. Καὶ ταῦτα μὲν πρὸς Εὐγενίαν ὁ Ἐλεος.

ΙΑ'. Πρὸς δὲ τὸν Πρωτῶν καὶ Ἰακίνθον, Ἰμείζετε, φησὶν, οὐδὲ γὰρ, οὐδὲ τὰ ὑμῶν εὐδόκησε λαθεῖν ὁ Χριστός, οἱ γὰρ τὴν μὲν τύχην δούλοι, τὴν δὲ γνώμην ἐλεύθεροι τυγχάνετε ὄντες, καὶ τὸ τῆς ψυχῆς ἀδέσποτον σεμνύνετε ἀξίωμα διατηροῦντες τῇ ἀρετῇ, πρὸς οὓς καὶ ὁ Χριστός, « οὐκέτι ὑμᾶς καλῶ δούλους, ἀλλὰ φίλους, » φησὶ· μακάριοι τῆς ἐλευθερίας, μᾶλλον δὲ τῆς πρὸς Χριστὸν φιλίας καὶ οικειώσεως· διότι τὴν ἐκείνου ζυγὴν ὑπέλαβεν ἐλόμενοι ἐν μιᾷ τῇ πρὸς ἀλλήλους συμπνοίᾳ οὐδὲν ἐμποδῶν οὐδὲ τῆ μακαρίᾳ ταύτῃ τοῦ ἀγαθοῦ κατέστητε ἐγγειρήματος, ἀλλὰ νῦν τε αὐτῇ προθύμως συμπάρεστε, καὶ ἀπισίᾳ τοῦ βίου κάκει συμπάρεσθε, καὶ τῶν ἰσῶν αὐτῇ στεφάνων καὶ γερῶν τεύξεσθε. Ταῦτα μηδενὸς ἄλλου παρόντος ὁ ἐπίσκοπος εἰρηκῶς τὴν μὲν Εὐγενίαν ἀφίησι τῷ ἀνδρικῷ σχήματι προσμένειν, οὐδενὶ τοῦτο γνωστὸν οὔτε πρῶτον οὔτε μὴ μετὰ τὴν τοῦ ἐπισκόπου διάλεξιν. Ἥτις σύναμα καὶ τοῖς εὐνούχοις οὐ πρότερον αὐτὸν ἀνήκεν ἕως ἐκείνου χειρὶ τοῦ Θεοῦ καταξιοθέντες βαπτίσματος τὸ σχῆμά τε ἡμεῖς φαν καὶ τῇ τῶν μοναχῶν χορείᾳ συγκατελέγησαν. Τοιαῦτα μὲν ὅσα τὸ μέχρι τοῦδε διὰ Χριστὸν Εὐγενία διεσκέψατό τε καὶ θεοφιλῶς διεπράξατο· τὰ δὲ ἐνταῦθεν ὅπως τε οἱ τεκόντες ἐπ' αὐτῇ διετέθησαν, καὶ οἷα μὲν περὶ αὐτῆς ἐλογίζοντο, οἷα δὲ μετὰ ταῦτα τῶν ἐλπίδων διαμαρτόντες ἤλγησαν· διψᾶτε γὰρ, οἶδα, καὶ ταῦτα μαθεῖν· ἀξίον παρελθεῖν οὐδαμῶς.

ΙΒ'. Ἐπεὶ γὰρ ἄωρι τῶν νυκτῶν μηδενὸς αὐτοῖς τὸ πραχθῆναι αἰσθημένου ἢ Εὐγενία μὲν τοῦ ὀχήματος ἀσφορητὶ κατήλθεν, Ἰακίνθος δὲ καὶ Πρωτᾶς τῶν ἄλλων ὁμοίως ἐξεχυρίσθησαν, κενὸν δὲ τὸ δχημα τοῖς προπορευομένοις ἐπηκολούθησεν· οἱ προάγοντες παῖδες τοῦτο μὲν διὰ τὸν καιρὸν, τοῦτο δὲ καὶ διὰ τὴν τοῦ κραττομένου ἐπίκρυψιν μηδὲν τῶν ἐπισθῶν

* Joan. xv, 15.

A confirmaris et inualescas : propter quem nunc, cum sis mulier, te virum esse simulas, propter ejus amorem mutato et habitu et nomine. Hæc autem dico, non tibi sexum exprobrans femininum, nec te volens traducere, sed ut scias, quantæ sis Deo curæ : et quemadmodum mihi hæc omnia, de te nihil celans, ostenderit, quisnam sis, et quemadmodum veneris : et quinam sint ii qui sunt tecum, et quænam tibi in hac vita gloria obtigerit et genus. Stude ergo, o Eugenia, non minus te animo generosam ostendere quam corpore. Nam hoc quoque non minus, quam alia, mihi Deus significavit, quod te ei purum præpararis receptaculum, virginitatem quidem conservans immaculatam, cor vero, in quod non cadit reprehensio : et huius mundi quidem gloriam reputans ignominiam, divitias autem paupertatem : voluptates vero molestias, et nihil magni ac præclari habere eam, quæ est apud homines, notabilitatem : illam vero solem amans, a qua excidimus propter primum, et hæredes facti sumus per secundum Adam. Et hæc quidem Eugeniæ Heienus.

XI. Protæ autem et Hyacintho : Vos vero, inquit (neque enim placuit Christo, ut vos lateretis), qui fortunâ quidem servi, mente autem estis liberi, et nulli domino subjectam conservatis animæ dignitatem, virtutem extolentes, et magnificantes, quibus Christus quoque dicit : « Non vos voco amplius servos, sed amicos ; » beati propter libertatem, vel potius propter amicitiam et cum Christo conjunctionem : quod cum illius jugum subire elegeritis in uno inter vos consensu et conspiratione, hujus beatæ cœpto nullum attulistis impedimentum, sed nunc quoque cum ea estis prompto et alacri animo : et cum illa e vita excedente etiam illic simul eritis, et easdem quas illa coronas et præmia consequemini. Hæc cum nullo alio præsentate dixisset episcopus, Eugeniâ quidem permittit manere in habitu virili, cum hoc nulli esset cognitum, neque primum, neque postquam eam allocutus est episcopus. Quæ quidem simul cum eunuchis, non prius eum dimisit, quam illius manibus divinum consecuti baptismum, et mutarunt habitum, et coortati sunt in numerum monachorum. Quæ autem deinceps sunt consecuta, et quemadmodum deinceps parentes propter eam sunt affecti, et quænam de ipsa quidem cogitarunt, et quantum dolorem acceperunt, cum spe frustrati essent (nam hæc quoque, sat scio, scire sinitis), nequaquam par est prætermittere.

XII. Postquam enim intempesta nocte, nemino quod factum fuerat sentiente, Eugenia quidem sine strepitu descendit de curru, Hyacinthus autem et Protas ab aliis similiter sunt separati : inane vero vehiculum secutum est eos, qui præcedebant, qui præbant famuli partim quidem propter tempus, partim autem quod celatum sit id.

quod gerebatur, nihil eorum, quæ posse se habent, A sentientes, quoniam eos sequebatur animal, et maxime Deo huic rei providentia sua opem ferente, ita recta iverunt Alexandriam. Postquam autem jam fuerunt prope civitatem, qui resciverunt quidem e domo exierunt, cum maximo gaudio suscepturi Eugeniam, anteambulorum videntes multitudinem, et alium deinceps conventum puerorum. Cum vero jam prope essent, et alacri animo ad vehiculum accurrissent, et cathedram quidem vidissent vacuam, nusquam autem Eugeniam, re inopinata et quam nunquam sperassent, obstupefacti, ad lacrymas et luctum de cætero sunt conversi, et communiter commune bonum degebant: Quid factum est? Quid actum est? Quodnam malum inexpugnabile nobis accidit? dicentes. Deinde nomine vocabant Eugeniam, vultum ferientes manibus, plangentem, et plane temulenti dolore. Sed hæc quidem foris faciebant amici et noti, et quibus nulla cum ea intercedebat conjunctio sanguinis. Eorum autem, qui intus erant, quis satis tragice descripsit calamitatem? Parentes enim propemodum venerunt ad laqueum, et propemodum se ense confixerunt, quid non loquentes miserabile? quid non facientes dignum lacrymis? Genas lacerabant, pulverem capiti infundebant, se humi turpiter prosternebant, acerbe exclamabant, parentes filiam, fratres germanam, servi dominam; nullus invulneratus, nullus liber ab domum absque igne incendium.

XIII. Sed postquam inutiles viderunt esse lacrymas, conversi sunt ad querendam charissimam. Interrogabant mercatores, percunctabantur agricolas, prædiorum habitatores, et viarum custodes: sciscitabantur vates ventriloquos, et omnia demonum oracula, et ea placabant et colebant sacrificiis. Cum autem non inveniretur ea quæ quærebatur, parentibus unum excogitant, qui ejus quod est grave, videbantur quærere solatium. Fingunt quamdam fabulam, nihil dissimilem iis quæ canuntur apud Græcos: quod, cum dii capiti essent amore Eugeniæ, eam in cælum rapuerunt. Quod quidem patri, ut cujus aures talibus assuevissent, gratum erat et acceptum, et filiam insignibus afflicta honoribus. Quamobrem auream ei erexit statuam, et tanquam novæ dææ cœpit sacrificare. Mater autem et fratres Avitas et Sergius non ita se habebant, sed iis quæ dicebantur, dubitantes credere, valde lugebant. Atque Eugeniæ quidem fuga, et quemadmodum non solum parentes, sed eos etiam qui ei bene volebant, affecerit, ita habet.

XIV. Eugenia autem in divinis Scripturis versabatur et meditata assidue, et parandæ virtutis magnam curam gerebat. Quo factum est, ut cum non plusquam duos annos transegisset in monasterio, omnes vinceret: mulier, inquam, viros. Quare res communis est virtus, et sexus nullum affert impedimentum ei qui se recte velit

γενομένων αἰθρόμενοι, ἐπεὶ καὶ τὸ ζῶον ἀκολουθοῦν εἶχον, ἄλλω, τὰ δὲ καὶ τοῦ Θεοῦ συλλαμβανομένου τῆς περὶ τοῦτο οἰκονομίας, εὐθὺς τῆς Ἀλεξανδρείας ὡς εἶχον ἦσαν. Ἐπεὶ δὲ ἦδη τῆς πόλεως προσέειπον, οἱ μὲν τῆς οἰκίας γρόντες ἐξῆσαν μεθ' ὄσης ἂν εἴποις τῆς ἔδουης, Εὐγενίαν δὴθεν ἀποληφόμενοι, τῶν τε προπομπῶν τὸ πλῆθος ὄρωντες καὶ τὴν ἄλλην τῶν παιδῶν ἐφεξῆς συνοδίαν. Ὡς δὲ καὶ πλησίον γενομένων πάντες ἐκθύμως προσέδραμον τῷ ὀχλήματι καὶ τῆν μὲν καθέδραν κενὴν οὕτως ἐώρων, τὴν Εὐγενίαν δὲ οὐδαμοῦ, στεβρῶς τῷ ἀδοκίμῳ πληγέντες εἰς δάκρυα τὸ λοιπὸν ἐχώρουν καὶ οἰμωγὰς, καὶ κοινῇ τὸ κοινὸν ἀγαθὸν ἐδάκρουν, τί γέγονε; τί πέπρακται; τί τὸ συμβῆν ἡμῖν ἄμαχον κακόν; λέγοντες. Εἶτα πρὸς ἑορμα τὴν Εὐγενίαν ἀνεκαλοῦντο, ὅψιν χερσὶ παλόντες, χεῖρας ἀλλήλαις πατάσσοντες, περιφανῶς τῷ πᾶσι μεθούοντες. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν τὰ τῶν ἔξω φημι φίλων καὶ γνωρίμων καὶ μηδὲν κοινὸν ἐχόντων ἐξ αἵματος· τῶν δὲ ἔνδον δὲ τίς ἂν ἐκτραγυδιῇ τὴν συμφορὰν; Οἱ γὰρ τεκόντες μικροῦ καὶ ἐπὶ βρέχον ἦλθον, μικροῦ καὶ ἕξος καθ' ἑαυτῶν ἐπεσπάσαντο, τί μὴ φωνοῦντες ἐλεεινόν; τί μὴ ὄρωντες δακρύων ἄξιον; Ἐξαινον παρτάς, κόνιν τῆς κεφαλῆς κατέχεον, αἰσχροῦ; ἑαυτοῦ; τῆ γῆ κατέβαλλον, ἐπεβοῶντο πικρῶς, οἱ πατέρες τὴν θυγατέρα, οἱ ἀδελφοὶ τὴν γυναιάν, οἱ δοῦλοι τὴν δέσποιναν· οὐδεὶς ἄρρωτος, οὐδεὶς τοῦ πάθους ἐλευθερός, ἀλλ' οὕτω κομιδῇ κατελειφθεὶ τὸν οἶκον χωρὶς πυρὸς ἐμπρησμός.

animum perturbatione: iam vehemens invaserat C II'. Ἐπεὶ δὲ ἄπρακτον τὸ δάκρουν ἐώρων, ἐπὶ τὴν ζήτησιν τῆς φιλιότητος ἦλθον. Ἠρωτῶντο οἱ ἔμποροι, περιεργάζοντο γεωργοὶ, χωρίων οἰκητορες, ὄδων φύλακες, ἐπρωτῶντο μάντιες, ἐγγαστριμυθοὶ, πάντα τὰ τῶν δαιμόνων ἠρευνῶντο μαντεία, καὶ θυσίαι; ἐθεραπεύοντο. Ὡς δὲ οὐκ ἔν τῆς ζητουμένης ἡ εὐρεσις, ἐν τοῖς πατράσιν ἐπινοοῦσιν οἱ γε παρηγορεῖν δοκοῦντες; τοῦ δεινοῦ παραμύθιον· μῦθόν τινα πλάττουσι, τοῖς ἄδοκμοις παρ' Ἑλλήσιν οὐδὲν ἀνόμοιον, ὅτι περὶ Εὐγενίας; οἱ θεοὶ ἔρωτα σχόντες εἰς οὐρανούς αὐτὴν ἀνηγάσαντο. Ὅπερ τῷ πατρὶ ἄτε πολλοῖς τοιοῦτοις ἐνειθισμένῃ τὴν ἀκοὴν εὐπαράδεκτον ἦν, τιμαῖς τε τὴν θυγατέρα διαφέροντω; εἰς ἡμα καὶ ἀγαλμα ταύτην χρυσοῦν ἀνεστήσατο καὶ ὡς καινῇ θεῶ θύειν ἤρξατο. Ἡ μήτηρ δὲ καὶ οἱ ἀδελφοὶ Ἀβίτας τε καὶ Σέργιος οὐκ εἶχον ὁμοίως, ἀλλὰ πιστεύουσιν οὕτω τοῖς λεγομένοις ὀκνήσαντες ἰσχυρῶς ἐπένοθον. Πλὴν ἀλλὰ τὰ μετὰ τὴν φυγὴν Εὐγενίας, καὶ ὅπως οὐ γονέων μόνον αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων πρὸς αὐτὴν φιλιῶς διακαιμένων καθίσκετο, οὕτως ἔχει.

II'. Τῆ Εὐγενίᾳ δὲ πολλὴ μὲν ἡ περὶ τὴν μελέτην τῶν θεῶν Γραφῶν προσεδρία, πολλὴ δὲ ἡ περὶ τὴν κτήσιν τῆς ἀρετῆς; ἐπιμέλεια, παρ' ὃ καὶ μὴ πλεον ἡ δύο ἔτη τῆς μονῆς συνδιεγεγοῦσα τῶν πάντων ἐκράτει, γυνὴ φημι τῶν ἀνδρῶν. Ὅστε κοινὸν ἡ ἀρετὴ καὶ οὐδὲν ἀπὸ τοῦ γένους κώλυμα τῷ κατορθοῦν βουλομένῳ. Ἡ οὖν Εὐγενία κατ' ἀρετὴν πρωτεύουσα,

Ἰδιον δὲ μάλιστα ταύτης τὸ ἐπιεικὲς τε μέτριον καὶ τὸ πρῶτην οὖσαν ἐν τοῖς καλοῖς οὐδὲν ἦν καὶ πρῶτην εἶναι τῷ μετρίῳ δηλαδὴ τοῦ φρονήματος. Εὐγενίας καὶ ταῦτα γνωρίσματα, τὸ πρῶτην ταύτην πάντων ἐν ταῖς συνάξεσιν ἀπαντῶσαν, ἐσχάτην ἀξίως τῶν ἄλλων ἀναχωρεῖν· πρὸς δὲ καὶ τῷ λυπούμενῳ παντὶ συμπάσχειν, συγκαίρειν δὲ γνησίως καὶ τοῖς εὐπάσχουσιν· ὅπερ ἄρα καὶ πρὸς τὸ κατορθοῦν δυσχερέστερον διὰ τὰς ἐκ τοῦ φθόνου κακοθηθείας· τὸ λόγον ἔχειν παντὸς ὀργιζομένου στορέσαι καρδίαν ἀνυσιμιότατον, ὥστε τὸν ἴσα καὶ θηροῖν ἀγριαίνοντα προβάτω εἰσεῖλαι τὴν ἡμετέριον παραπλήσιον. Τὸ τελευταῖον πάντων τοῦτο καὶ πρῶτον ἀτεχνῶς περιεκτικώτερον ἢ πρὸς πάντας ἀψευδῆς ἀγάπη καὶ μὴ μέχρι χειλέων ἰστώσα τὸ φίλον, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ μέσης ψυχῆς συνάπτουσα.

hoc erat et primum, et omnium revera capacissimum, non ficta in omnes charitas, et quæ non amorem ad labra usque sistebat, sed etiam a

ΙΕ'. Οὐ πολὺ τὸ ἐν μέσῳ, καὶ χάρις αὐτῇ τῶν λαμάτων ἐπιφοιτῶ μετ' ὄσης τῆς ἀφθονίας, καὶ διὰ τοῦτο ὄσοις ἂν καὶ κατ' ἐπίσκεψιν νόσου παραβεβήκοι, οὐκ ἐκ τοῦ λέγειν μόνον αὐτοῖς εἰδίδου τὰς παρακλήσεις, ἀλλὰ καὶ τοῦ λυπούντος ἠφίει νοσημάτων. Μιμούνται δὲ αὐτὴν ὅσα πρὸς δύναμιν Πρωτῶς καὶ Ἰακίνθου, οὗς καὶ ὁ λόγος φθάσας ἐδήλωσεν. Οὕτως Εὐγενίας βούσης ὁ τῆς μονῆς προϊστάς μετὰ τρίτον ἔτος ἀπολείπει τὸν βίον. Ἐκάλει δὲ αὐτὴν ἡ κοινή τῶν ἀδελφῶν ψῆφος εἰς προστασίαν ὡς ἀνδρὶ προσέχοντες, καὶ τὸ μὲν περιδὸν τῆς ἀρετῆς εἰδότες, ἀγνοοῦντες δὲ τὸ παρ' αὐτῇ κρυπτόμενον. Λαμβάνει γοῦν φόβος ἐκείνην καὶ ἀπορία· οὐτε γὰρ γυναῖκα οὖσαν προστάνα· ἀνδρῶν ἰδικαίου, καὶ τὸ παριδεῖν ἀδελφότητα κοινῶς ἀξιοῦσαν ἰσχυρογνώμονος εἶναι καὶ ἀπειθοῦς ἔκρινεν. Ἐδοξεν οὖν ἐκ τοῦ Εὐαγγελίου τί ποιητέον μαθεῖν, Θεῷ τὸ Ἄδελφον ἐπιτρέψαντας. Ἐπαί δὲ ἀνεπίστυστο, ἡ Δεσποτική αὐτῇ θαυμασιῶς ὑπηγείτο φωνή· « Ἐἴ τις βέλει ἐν ὑμῖν εἶναι πρῶτος, ἔστω πάντων ἔσχατος καὶ πάντων διάκονος. » Τοῦτου βροχθέντος τὴν μὲν προστασίαν ὑπέρχεται, καὶ μὴ βουλομένη, τῆς διακονίας δὲ ὅλη καὶ οὕτως ἐκοῦσα γίνεται, εἰ μὴ ποιούσα τῶν εὐτελέων καὶ ὅπ' αὐτῶν ὄλων τῶν μικρῶν ἀπαξιουμένων; ὕδωρ ἐξαντλοῦσα τοῦ φρέατος, οἰκίαν σαίρουσα, ξύλα διακλώσα χειρὶ, καὶ τῆλα πάντα ὅσα μᾶλλον τῶν ἐλαχίστων ἔστι κατὰ σπουδὴν πράττουσα· ὥστε καὶ θυρωρὸς εἶναι διὰ τὸ πρὸς τὴν ἐντολήν εὐπειθέστατον ἠδέως ἀνέχεσθαι.

ΙΖ'. Οὕτω τὸ μετρίον διαφερόντως ἀσκήσασα, καὶ οὕτω κἀντὴ προστασίᾳ πάλιν περιφανῶς διαλάμψασα εἶχετο καὶ ἐπὶ τῆς πρὸς Θεὸν φερούσης. Ὅσων μὲν οὖν θαυμάτων αὐτοῦργος γέγονεν ἐτέρου δεῖσθαι· κειρὸν σχολῆς τε ἰδίας τοῦ πράγματος δεομένου καὶ ἄλλως φεύγοντος τοῦ λόγου τὸ μῆκος διὰ τὸν κόρον· δὲ καὶ λίαν ἀναγκάσιον εἰπεῖν καὶ δ μαρτυροῦν τέλος

ἰ Matth. xx, 26. ἰ Philipp. iii, 13.

(2) Verba hæc, ad anteriora quidem... alacrem operationem, desunt in manuscripto nostro. Ε. τ.

A gerere. Eugenia ergo primas partes gerebat in virtute, ejus autem maxime erat propria modestia et moderatio : et quod cum prima esset in rebus honestis, nihilo secius esset etiam prima in eo, quod essent ejus moderati spiritus. Eugeniæ hæc quoque erant signa, quibus cognoscebatur, quod cum prima omnium veniret ad synaxes, rursus ultima omnium recederet ; præterea vero miseretur etiam cujuslibet, qui aliqua afficiebatur molestia : vere autem et sincere gauderet cum iis quibus erant res secundæ, quod quidem est facta difficiliter propter malignitatem, quæ oritur ex invidia : quod haberet sermonem, longe efficacissimum, adeo ut qui non secus ac feræ offerabatur, ejus

B ovi similem redderet mansuetudinem. Postremum hoc erat et primum, et omnium revera capacissimum, non ficta in omnes charitas, et quæ non amorem ad labra usque sistebat, sed etiam a

XV. Non multum intercessit temporis, et ad eam accessit gratia curationum cum maxima copia. Et ideo ad quoscunque accedebat morbi visendi gratia, non solum eos verbis consolabatur, sed etiam liberabat a morbo, qui eos cruciabat. Eam autem imitantur pro viribus Protas et Hyacinthus, de quibus antea diximus. Cum sic viveret Eugenia, præfectus monasterii tertio post anno excedit e vivis; ipsam vero vocabat ad præfecturam fratrum commune suffragium. Eam enim pro viro habebant et virtutem quidem videbant, quæ inerat, ignorabant autem id, quod apud eam latebat. Illam itaque metus invadit et dubitatio. Neque enim æquum censebat, ut quæ esset femina, viris præsseret, et communiter vocantem despiciere fraternitatem, judicabat esse perveracis et obstinati animi. Visum est ergo ex Evangelio discere, quid agendum, Deo permittente id quod erat incertum et obscurum. Postquam autem fuit explicatum, admirabiliter hæc vox Domini resonabat : « Si quis vult inter vos esse primus, sit omnium ultimus, et omnium minister ». Hoc dicto, præfecturam quidem subit vel invita : se autem sic etiam dat totam ad ministrandum, quid non faciens indignum, et quæ etiam, qui sunt viles et abjecti, facere dedignantur ? aquam e puteo effodiens, domum verrens, manibus ligna frangens, et alia omnia, quæ sunt minima, diligerenter faciens : adeo ut etiam esse janitorem libenter suslineret, propterea quod præcepto pare-

D XVI. Cum sic ergo insigniter exercuisset moderationem, et in præfectura rursus resplendisset, insistebat etiam in via, quæ ducit ad Deum, « ad anteriora quidem, ut divinus dicit Paulus », se extendens, eorum autem, quæ retro erant, obliviscens propter promptam et alacrem operationem (2). » Atque quam multa quidem se-

cerit miracula, narrare est aliterius temporis et A operis, quod proprium postulat otium : maxime cum propter satietatem oratio viet prolixitatem. Quod vero et dictu est facile, et cui consequens est finis martyrii, et habet seriem consequentem iis quæ deinceps sequuntur, hoc jam dicitur. Erat Alexandriæ quædam mulier, nomine Melanthia, quæ facultates quidem habebat multorum talentorum, Dei autem timoris et virtutis erat inops. Ea cum aliquando a diuturno et gravi morbo arrepta esset (erat enim horror, quarto quoque die accedens), ubi fama ad eam pervasit, esse virum quemdam nomine quidem Eugenium, vita autem omnibus admirandum, qui facile solvit morbos difficiles, statim omnibus aliis omissis, maxima celeritate venit ad monasterium, et vehementer rogat, ut liberetur a plaga, quæ eam premit. Misericordia itaque movetur Eugenia : et cum eam sancto oleo sanctis unxisset manibus, protinus efficit, ut evomat materiam morbi efficientem. Sicque Melanthia pure consecuta sanitatem, valens quidem revertitur : venit autem ad quemdam ex suis agris, qui etiam erat prope monasterium, et non multo post tempore, cum ex pulcro et puro argento tria vasa confecisset, ea mittit ad Eugeni- B niam, monasterii ad oratoriam ea dona dedicans pro gratiarum actione. Cum autem munus oblatum non admitteret (dicebat enim non esse monachis utilem, neque convenientem argenti possessionem, sed eam esse vendendam, et pauperibus distribuendam, aut iis qui alioqui opprimuntur pondere debitorum), ipsa cum venisset ad Eugeni- am, et quid non dixisset, aut fecisset ad persuadendum, persuadet ut accipiat argentum, et reponat in templo dedicatum.

XVII. Fuit autem pietas occasio impietatis, et C verum est id quod olim dictum est, non esse ullam rem alteri tam propinquam quam virtutem vitio : et sæpe aliquis juxta eam vadens, imprudens ingreditur in contrarium. Quod etiam accidit Melanthiæ. Virtutis enim fortasse mediocrem curam gerens, imprudens, quoniam mentem non adhibuit, ad summam deducta fuit improbitatem. Jam enim effecta familiaris, cum ad eam iret assidue, et virum videret specie juvenem, et facie formosum, eam subit amor nequaquam quidem illiberalis : et paulatim demulcebatur ejus et deliniebatur animus, deinde etiam valde accendebatur, ut quæ existimaret Eugeni- am ne posse quidem semper esse castam, sed neque morbi propulsionem divinæ fuisse gratiæ, sed artis potius magicæ, et inimici potentiæ. Hæc quæ cor ejus occupaverant, et vehemens flamma amoris, et gravis incredulitas, persuadent, ut audax facinus aggrediatur, et res tenebrarum libere eloquatur. Res enim gravis est amor et impudentissima. Neque res est ulla adeo aditu difficilis, ad quam se non posse pervenire et eam consequi existimet.

XVIII. Cum itaque degeret in agris, ut dictum est, vicinis monasterio, et perturbatione animi valde laboret, simulat se corpore esse ægrotam, et incredibili celeritate accersit Eugeni- am, non fl- ctum hunc morbum curaturam, sed veri et occulti miserabiliter futuram participem. Postquam autem

ακολουθει και την ειρμὸν ἀκόλουθον ἔχει τοῖς ἐφεξῆς, τοῦτο δὴ και λεχθήσεται. Ἦν τις ἐν Ἀλεξανδρείᾳ γυνὴ τοῦνομα Μελανθία πολυτάλαντος μὲν τὴν οὐσίαν, φόβου δὲ θεοῦ και ἀρετῶν ἐνδεῶς ἔχουσα. Αὕτη ποτὲ χρονίῳ νοσήματι και βαρεῖ ληφθεῖσα (ρίγος γὰρ ἦν τὸ διὰ τετάρτης ἐπισημαίνον), ἐπειδὴ δὲ και αὐτὴν ἡ φήμη συμπεριέλαθεν ἀνδρα τινὰ εἶναι, τὴν μὲν κλησιν Εὐγένιον, τὸν βίον δὲ πᾶσιν ἀξιοθαύμαστον τὰ δυσχερῆ τῶν νοσημάτων εὐχερῶς λύοντα· παραυ- τικα τὰλλα πάντα σχολάζειν ἀφεῖσα τῷ μοναστηρίῳ πρὸς τάχος ἐπιφοιτᾷ και θερμῶς αἰτεῖται τῆς πιεζού- σης μάστιγος τὴν ἐλευθερίαν. Οἶκτος οὖν λαμβάνει τὴν Εὐγενίαν, και τῷ ἀγίῳ ταύτην ἐλαίῳ ἀγίαις χερσὶ περιχρίσασα, παραχρημα τὴν νοσοποῖον ἐξιμέσαι ὕλην ποιεῖ, και οὕτως ἡ Μελανθία καθαρὰς τυχοῦσα τῆς ὑγείας ἐπάνεισι μὲν ἐβρωμένη, πρὸς τινα δὲ τῶν ταύτης ἀγρῶν δε και τῇ μονῇ ἐγγειτονῶν ἦν παραχίνεται, και μετ' οὐ πολὺ ἀργυρίου φαειροῦ τρία σκεύη φιλοκάλως ἀσκήσασα πέμπει τῇ Εὐγενίᾳ, τῷ εὐκτηρίῳ δὴθεν τῆς μονῆς οἰκμ δῶρα καθοσιούσα εὐχαριστήρια. Μὴ προσιεμένης δὲ τὴν προσαγγίην (ἔφασκε γὰρ οὐ λυσιτελεῖ μοναχοῖς εἶναι οὐδ' οἰκίαν τὴν τοῦ ἀργύρου τοῦτησιν, ἀλλὰ πωλεῖν δεῖ και πένησι διανεμῆν ἡ χρεῶν ἄλλως βάρει πιεζομένοις), αὕτη πρὸς τὴν Εὐγενίαν φοιτήσασα, και τί πρὸς κειθὼ μὴ εἰπούσα ἡ δράσασα, πείθει λαθεῖν και ἀναθεῖναι τὸν ἀργυρον τῷ ναῷ.

IZ'. Ἦν δὲ ἀρα τῆς ἀσεβείας ὑπόθεσις ἡ εὐσέβεια, και ἀληθὲς τὸ πάλαι βῆθὲν, δεῖ οὐδὲν ἐγγίζον ἄλλο πρὸς ἕτερον ὡς ἀρετὴ πρὸς κακίαν· και πολλάκις τις παρὰ ταύτην βελδίζων τῆς ἐναντίας λαθῶν εἶσω γέ- γονεν· ὅ δὴ και Μελανθία συμπέπτωκεν. Ἀρετῆς γὰρ ἴσως μετρίως φροντίζουσα λήθηε τῷ μὴ προσ- ἔχειν τὸν νοῦν εἰς ἀκρον μοχθηρίας παρενεχθεῖσα. Ἦδη γὰρ συνήθησ γεγούσι και συνεχῶς παρὰ ταύτην ἰούσα, ἀνδρα τε ὀρώσα τῷ φαινομένῳ νεάζοντα και ὄψιν περικαλλῆ, ἔρωσ αὐτὴν εἰσέρχεται οὖμενον ἀγενῆσ, και κατὰ μικρὸν ἐθέλγεται τὴν ψυχὴν. Ἐῖτα και ἰσχυρῶς ἀνεφλέγεται νομίζουσα μηδ' ἀν Εὐγενίαν ἀγνεύειν ποτὲ δύνασθαι, ἀλλὰ μηδὲ τὴν τῆς νόσου φυγὴν θεϊκῆσ γενέσθαι χάριτος· τέχνης δὲ μᾶλλον μαγικῆσ και ἀντιθέτου δυνάμεως. Ταῦτα τὴν καρδίαν αὐτῆσ ἐπισχόντα πλόξ τε τοῦ ἔρωτος χαλεπῆ και ἀπιστία δεινὴ πείθουσι και αὐτῷ τῷ ἔργῳ ἐπιτολμη- σαι και τὰ τοῦ σκότους καβήρησάσασθαι. Δεινὸν γὰρ και ἰεμώτατον ἔρωσ, και οὐχ οὕτως οὐδὲν τῶν ἀνεφίκτων ὃ μὴ ἐφικθὲν ἐκεῖνω δοκεῖ και ἀνύσιμον.

III'. Διαιτωμένη γοῦν ἐν ἀγροῖς, ὡσπερ εἴρηται, γείτοσι τῆσ μονῆσ και τὴν ψυχὴν σφόδρα παθαινω- μένη σώματος ἀσθένειαν ὑποκρίνεται και ἀπιστω τάχει μετεκαλεῖτο τὴν Εὐγενίαν, οὐ τὴν προσποίητον νόσον ἰασομένην, ἀλλὰ τῆσ ἀψευδοῦσ και κρυφίου ἐλεεινῶσ κοινωνήσασα. Ἐπεὶ δὲ και τὸ ποθοῦμενον

πρόσωπον εἶσω θυρῶν ἦν, ἡ Μελανθία, τὸ πάθος· Ἐνδον φλεγμαίνον οὐκ ἐνεγκοῦσα εὐθύς ἐκ τοῦ πονηροῦ θησαυροῦ πονηροῦς προήγει λόγους, καὶ πρῶτα μὲν πρὸς ἄθεσμον ἠπειγέτο μίξιν. Εἰ δὲ μὴ βούλοιο, φησὶν, ἀλλὰ καὶ νόμῳ γάμου λήψομαι σε φανερώς εἰς ἄνδρα, καὶ πλοῦτου κύριος ἔση πολλοῦ, χρυσοῦ, ἀργύρου, ἐσθῆτος πολυτελοῦς, ἀγρῶν, κτηνῶν, ἀνδραπόδων, μεθ' ὧν ἔξεις καὶ μεθ' οὐλὴν ἀντ' ἐλευθέρως καὶ ὁμοίμου, καὶ τούτων ἀπολαύσεις πάντως αὐτὸς, ἔπει καὶ ἀνδρὸς ἔρημος ἐγὼ καὶ παίδων καὶ συγγενῶν. Εἰς τί γὰρ καὶ ἄνθος σώματος; οὕτω καλὴν καὶ ὄρα πύγκαιλος ἀσκήσει καὶ πόνοις τηκόμενα διαμύσαι; Ταῦτα τῆς Μελανθίας θερμῶς καὶ συνεχεῖ πνεύματι διεξιούσης ἡ μακαρία καὶ καθ' ἕκαστον μὲν τῶν λεγομένων ἔστρεψε καὶ τῆς διαλέξεως τρόδον τὸ ἐμπαθὲς ἐμυσάττετο. Τέλος δὲ πρὸς τὴν πολλὴν αὐτῆς ἀπολοεσχίαν ἰλιγγίασασα καὶ κηρῶ, τὸ τοῦ λόγου, φραξίμην τὰ ὤτα, καὶ μηδὲ ἀκούειν ἔτι ἀνεχομένη, Ἐπίσχυς, ἐξεβόησε, γύναι, ἐπίσχυς, καὶ μακρὰν ταῦτα ἄγε ἀπ' ἡμῶν· αὐτὸν γὰρ ἡμῖν τὸν ἰδὼν τοῦ παλαιοῦ δράκοντος ἀπιπτύεις· οὐ προησόμεθα τὴν ἀγνείαν, οὐ φεροῦμεν τὴν παρθενίαν, οὐ, Θεοῦ μήτηρ, ἐφ' ἣν ἐγὼ πέποιθα, καὶ Παρθένος, οὐ ψεύσομαι ἐκός, ἐμάς συνθήκα· Εἰς ἡμῖν γάμος, ὁ πρὸς Χριστὸν πόθος, εἰς πλοῦτος, τὰ ἐν οὐρανοῖς ἀγαθὰ, μία κτήσις, ἡ γνώσις τῆς ἀληθείας.

10. Τούτων ἡ ἀστενὴς ἀκούσασα Μελανθία, θυμῶς τε ἀπορρήτω διακαυθεῖσα (βαρὺς γὰρ ὄβρισις εἶρω· καὶ οὐδὲ καθεκτὸς ὄλω), πρὸς τὴν Ἀλεξανδρέων ἐχώρει, λίαν δεινὰ κατὰ Εὐγενίας ὠδίνουσα. Εἶτα καὶ χαλεπὴν αὐτῇ συρράψασα τὴν διαβολὴν, ἐφίσταται τῷ ἐπάρχῳ Φιλίππῳ, μηδὲν εἰδὼτα τῶν κατὰ τὴν Εὐγενίαν, μήθ' ὅτι πατὴρ οὗτος αὐτῆς, μήθ' ὅπως ἐκείνη ἐκ γυναικὸς εἰς ἄνδρα τὸ σῆμα μεταβεβήκοι. Τούτῳ τοιγαροῦν ἐπιστάσα μετῆσειν ἐξ ἀκολασίας πρὸς τὴν συκοφαντίαν καὶ κατηγορεῖν ἀρχεται λίαν κακοήθως; καὶ πονηρῶς, Νεανίας τις, λέγουσα, τὴν μὲν ὄψιν περικαλλῆς, τὸν δὲ τρόπον καὶ λίαν ἐναγῆς, Χριστιανῶν ὑποκρίθεις εὐλόβειαν εἰσῆλθε πρὸς με. Μίαν δὲ καὶ μετ' ὧν ἀσέμνων νομίσας εἶναι, πρῶτον μὲν ῥήμασιν ἀπατηλοῖς, εἶτα καὶ χερσὶν ὁ πάντολμος πρὸς βίαν ἐγρήτο, καὶ εἴ γε μὴ γεγωνότερον ἐξεβόησα καὶ στήναι τὴν θεράπειαν παρεσκεύασα δρομαίαν, ὡς μία ἂν καὶ αὐτῇ τῶν ἐξηνδραποδισμένων ἐμιαινόμην. Οὕτως ἡ ἀναιδὴς τὸ ἐκείνης; μῦθος τῇ καθαρᾷ περιάπτειν ἐτόλμα, καὶ ἄπειρ αὐτῇ δράσειε παθεῖν μᾶλλον προσεποιεῖτο. Ταῦτα οὕτω ῥηθέντα ἐξέμνηεν ἰσχυρῶς τὸν ἐπαρχὸν καὶ δασμῖλους ἀγεσθαι πρὸς αὐτὸν ἐκέλευεν οὐκ Εὐγενίαν μόνον, ἀλλὰ καὶ πάντας ἅμα τοὺς σὺν αὐτῇ. Τούτους μὲν οὖν κατὰ τὸ κελευσθὲν ἀχθέντας αἰφροῦρα μὴ ἄλλον ἄλλη διεμερίζοντο. Ἥθη γὰρ ὁ ἐπαρχος μὴ ἂν ποτε τοιαῦτα διαψεύσασθαι Μελανθίαν γυναῖκα οὕτω τε εὐγενῆ καὶ πλοῦτον καὶ δόξην περιφανῶς ἔχουσαν, οὐκ εἰδὼς ὅτι πλοῦτος καὶ περιφανείας ἰσχυρότερον ψυχῆς πάθος. Τοιγαροῦν οἱ δικάζοντες πάντες μικροῦ τῶν ἀγίων ἐρήμην κατεψήρι-

A ea quam desiderabat, facies fuit intra fores, Melanthia non ferens animi motum intus arstantem, statim tanquam ex malo thesauro malos promit sermones. Et primum quidem ad nefarium incitabat coitum, Quod si nolis, inquit, at ego te lege matrimonii palam accipiam in maritum, erisque dominus multi auri, argenti, pretiosæ vestis, agrorum, jumentorum, mancipiorum : pro quibus me quoque habebis ancillam pro libera, et tibi in honore æquali, et his omnibus ipse frueris. Non enim mihi maritus, nec filii, nec cognati. Quorsum enim tam pulcher mos corporis, et venustissima species, se exercitatione perpetua tabefacit et laboribus? Hæc cum æri et continenti spiritu persequeretur Melanthia, beata suspirabat quidem ad unum quodque eorum quæ dicebantur, et animi perturbatione plenam valde abhorrebat orationem. Tandem autem ad multas ejus nugas caligans, cera, ut dicitur, aures obstruens, et nec amplius quidem audire sustinens : Cohibe linguam, o mulier, exclamavit, cohibe, et sint hæc procul a nobis. Exspuis enim in nos ipsum virus draconis veteris. Non prodemus castitatem, non corrumpemus virginitatem : non, o Dei Mater et Virgo, in quam ego confido, non fallam mea pacta conventa. Unum est nobis matrimonium, Christi desiderium ; unica sunt divitiæ, bona quæ sunt in cœlis ; unica possessio, cognitio veritatis.

XIX. Hæc cum inhonesta audiisset Melanthia, ira, quæ dici non potest, incensa (est enim gravis amor, et qui non potest omnino cohiberi) profecta est Alexandriam, valde gravia parturiciens adversus Eugeniã. Deinde cum etiam difficilem in eam struxisset calumniam, venit ad prefectum Philippum, nihil sciens ex iis quæ ei evenerant : neque quod is esset pater Eugeniæ, neque quod illa mutasset habitum muliebrem in virilem. Ad eum ergo accedens, ab intemperantia transit ad calumniam, et eam incipit accusare admodum maligne et improbe, dicens : Quidam adolescens, facie quidem formosus, sed moribus valde sceleratus, Christianorum simulans pietatem, ad me est ingressus : et cum me aliquam putasset esse impudicam et inhonestam, primum quidem verbis fallacibus, deinde etiam manibus ad vim usus est vir audacissimus, et nisi altius exclamarem, et ut accurreret ancilla, effecissem, ego tanquam captiva aliqua polluta essem. Ita impudens mulier illi puræ audebat suum ascribere flagitium. Hæc sic dicta ad furorem valde concitarunt præfectum, et victos ad se jussit adduci, non solam Eugeniã, sed etiam omnes simul, qui cum ea erant. Atque eos quidem, ut jussum fuerat, adductos, aliam alibi diversæ tenebant custodiæ. Existimabat enim præfectus nunquam talia conficturam fuisse Melanthiam, mulierem adeo nobilem, opibusque et gloria insignem : nesciens divitiarum et claritatis esse vehementiorem animi perturbationem, et quæ potest persuadere, illa quidem parva reputare.

propter id autem, quod ei videtur in presentia, gratum eligere mendacium. Omnes itaque iudices, absentes sanctos propemodum condemnabant : et ex iis, alii quidem æquum censebant eos subjici dentibus ferarum; alii vero in ligno suspendi; alii cum calumnia punientes pietatem.

XX. Postquam autem adfuit dies iudicii, congregata quidem erat magna multitudo ex omnibus, quæ circumcirca erant, urbibus; aderat vero etiam præfectus, et in medium producebatur Eugenia, quæ gravibus tenebatur catenis: theatri autem clamores undique erumpebant, et morje esse affirmandam Eugeniæ communiter pronuntiabant. Paratæ erant bestię, parata tormenta, rotæ, ignes, et alia genera suppliciorum, et per omnia sacerbi tortores, et ex æquo ad supplicia inferenda sævisissimi et acerrimi. In suum itaque conspectum duci Eugeniæ jussit iudex. Quæ cum astitisset: Hoc, inquit, vobis, o omnium hominum maxime impie, jubet vester Christus, ut nec clam quidem faciatis ea quæ sunt turpissima, sed tam impudenter et violenter aggrediamini ea quæ sunt nefaria? Quis enim tuus erat animus, quando tanquam medicus ingrediens, ut qui non solum esses medicus, sed qui etiam per te posses facere miracula, ea faciebas, quæ corruptores et adulteri: et mulierem tam nobili loco natam, tam divitem, et tam honestis et moderatis moribus, tanquam scenicam quampiam, aut ex hostium regione captam, probro et dedecore afficere voluisti? Audacis itaque tu

XXI. Cum tam iracunde minatus esset ei prælectus, Eugenia vultu in terram inclinato ne in presentia ejus vultus patri evaderet manifestus: Meus, inquit, Deus non ea solum, de quibus nunc a vobis accusor, prohibet, sed ea etiam lege sancit, quæ sunt his multo excelsiora: qui me etiam nunc volens perpetuam servare castitatem, providit, ut viverem cum his, qui in pietate se exercent, monachis, quomodo in hodiernum usque diem me conservavit, ut et ipsi est perspicuum, et vobis erit paulo post. Quod autem mihi et tormenta et mortem minitaris, imprudens incussisti mihi timorem, qui non opus habet oratione. Erubescerem enim, si horum metu quærerem me defendere, et non quod timeam, ne res Christianorum apud vos male audiant et irridcantur. Verum enim vero oportebat vos non tam faciles aures præbere accusatoribus, neque cum primum audiissetis, tam cito condemnare, sed ambobus prius auditis, deinde ferre sententiam, et si manifestum quidem exstiterit me talia fecisse, justum luam supplicium: sin autem hæc sunt falsa et aperta calumnia, unam pro omnibus peto gratiam, ut hæc mulier nihil grave patiat, nec si de nobis quidem his pejora dixerit. Sic enim nostra lex jubet, et nos obtemperamus, ut nunquam mala pro malis, sed contra bona potius reddamus*. Hujus rei so-

* Rom. xii, 17.

ζοντο, και τούτων οι μὲν ἑδοῦσι θηρίων ὑποβληθῆναι αὐτοὺς ἐδικαίου, οἱ δὲ ἀναρτήσαι ξύλων, οἱ δὲ πικροτέροις τρόποις τιμωριῶν, κολάζοντες ἅμα τῇ συκοφαντίᾳ και τὴν εὐσέβειαν.

K'. Ἐπει ὅν ἡ κυρία παρέστη, τὸ μὲν πλῆθος ἅπαν τῶν πέριξ συνήγετο πόλεων· παρῆν δὲ και ὁ ἑπαρχος, και ἡ Εὐγενία εἰς μέσον ἤγετο βαρυτάταις ἀλύσειν ἐλκομένη· κραυγαὶ δὲ τοῦ θεάτρου πάντοθεν ἀνεβρόγγυοντο, και πάντες θανατοῦσθαι τὴν Εὐγενίαν κοινῶς ἀπεφαίνοντο. Ἐτοιμάζοντο θήρας, ἠτοιμάζοντο στρέβλαι, τροχοί, πῦρ, ἕτερα εἶδη κολαστηρίων, και διὰ πάντων οἱ πικροὶ κολασταὶ και πρὸς τὰς τιμωρίας ἐπίσης ὠμότατο. και ὀξύτατο. Ἄγεσθαι τοιγαροῦν εἰς ὄψιν αὐτῆς τὴν Εὐγενίαν ἐπέταττεν ὁ δικάζων, και παραστάτης, Τοῦτο ὁμῖν, ἔφη, πάντων ἀνθρώπων ἀνοσιώτατο, ὁ ὑμέτερος ἐπιτρέπει Χριστὸς, τὸ μηδὲ κρυφῆ τὰ ἀσχητά πράττειν, ἀλλ' ἀναιδῶς οὕτω και βιαίως τοῖς ἀθεμίτοις ἐπιχειρεῖν; Ἐπει τίνα εἶχες σὺ τὴν ψυχὴν, ὁπότεν ὡς λατρὸς εἰσιῶν, και οὐχ ἀπλῶς λατρὸς, ἀλλ' αὐτουργὸς θαυμάτων εἶναι δυνάμενος, τὰ τῶν λοιμῶν ἐποίησες και τῶν μοιχῶν, και γυναῖκα οὕτω μὲν γένους, οὕτω δὲ πλούτου, οὕτω δὲ και τρόπου σώφρονος ἔχουσαν οἶά τίνα τῶν ἐπὶ τῆς σκηνῆς, ἡ δούλην ἐκ πολεμίας λαθὼν αἰσχῦναι προεῖλου; Τοιγαροῦν τοῦ τολμήματος ἀξίαν ὑπέξεις; τὴν δίκην, κακῶς κα-

coepi meritas lues pœnas, et malus male pe-

KA'. Οὕτω τοῦ ἐπαρχοῦ διαπειλησαμένου πρὸς αὐτὴν ὀργίως, ἡ Εὐγενία, τὸ πρόσωπον εἰς γῆν κλίναςα, ἵνα μὴ τὸ γε νῦν ἔχον ὄψις οὕτως οἰκεία δῆλῃ τῷ πατρὶ γένοιτο, Ὁ μὲν ἐμὸς, ἔφη, θεὸς ὡ ταῦτα μόνον ἂ νῦν κατηγόρημαι παρ' ὑμῶν ἀπαγορεύει, ἀλλὰ και ὑψηλότερα πολλῶς τούτων νομοθετεῖ, δὲ καμὲ νῦν ἀγνεύειν διὰ παντὸς βουλόμενος τοῖς ἀσκητικοῖς ἀνδράσι τοῦτοῖς συμβοῦσι ψυκνόμεσην, ὡσπερ δὴ και εἰσέτι νῦν με διατετήρηκεν, ὡς αὐτῶ τε δῆλόν ἐστι και ὁμῖν ὅσον οὕτω γενήσεται. Ὅτι δὲ μοι και βασάνους και θάνατον ἀπειλεῖς, λέληθας τὸ τοῦ λόγου ἀδελὸς δέος μοι ἐπισείων· αἰσχυναίμην γὰρ ἂν, εἰ φόβῳ τούτων ζητοῖην ἀπολογεῖσθαι, ἀλλὰ μὴ φόβῳ τοῦ δόξαι τὰ τῶν Χριστιανῶν εἰς διαβολὴν καίσθαι και μυκτηρίζεσθαι. Πλὴν ἀλλ' ἔχρην ὁμῶς μὴ οὕτως εὐκόλως ὑπέχειν τοῖς κατηγόροις τὰς ἀκοάς, μηδ' ἐκ πρώτης ἐτοίμως καταγινώσκειν, ἀλλὰ τὸ πρῶτον ἀμφοῖν διακούσαντας, εἶτα και τὴν ψῆφον ἐκφέρειν, κἂν μὲν ἐγὼ τοιαῦτα δράσασα φανερά γένωμαι, δικαίαν ὑπόσχῃ τὴν τιμωρίαν, εἰ δὲ ψεῦδος ταῦτα και συκοφαντία σαφῆς, μίαν ἀντὶ πάντων αἰτιῶν χάριν, τὸ μηδὲν τὴν γυναῖκα ταύτην ὑποστῆναι δεινόν, μηδ' εἰ πολλῶς τούτων χεῖρω διεξῆμι περὶ ἡμῶν οὕτω γὰρ ὁ τε ἡμέτερος καλεῖται νόμος, και ἡμεῖς πειθόμεθα μηδὲποτε κακοῖς τὰ κακά, ἀλλὰ τούναντιον μάλλον τοῖς ἀγαθοῖς ἀμείβεσθαι. Τοῦτο γοῦν μοι και μόνον πιστούσθω δι' ὄρκου, και οὐ τινοῦν

ἑερηθόμεθα λόγων οὐδ' ἀντιθέσων, ἀλλ' αὐτὸ δὴ λέξει τὸ πρᾶγμα σαφῶς, καὶ οἱ σοὶ ὅσα δικασουσιν ὀφθαλμοί.

ΚΒ'. Οὕτω εἰπούσα πρὸς τὴν Μελανθίαν ἰδιαζόντως, ἔτυχε γὰρ ἐκαί καὶ αὐτὴ παροῦσα, Εἰ καὶ πάντας, ἔφη, λαθεῖν δυνατὸν, ἀλλὰ τό γε σὸν συνειδὸς πάντως οὐ λήσει. Μὴ τοίνυν καὶ σεαυτὴν ἀγνοεῖν δόξης, καὶ ὀφθαλμῶν θείων ὀλιγορήσης, οἱ πάντα τα ὀρῶσι καὶ συκοφαντίαν ἐνδίκως κολάζουσιν. Ἐπεὶ δὲ οὐδὲν ἤττον ἐκεῖνη Μελανθία ἦν, οὐδ' ὑφίει τῆς ἀναιδέας, εὐθύς ἐκέλευε παραστήναι τὴν θεράπειναν ἣν ἡ Μελανθία μάρτυρα ἔφη τῆς βίας. Ἐκέλευε δὲ καλεῖσθαι οὐχ ὡς τάληθῃ μαρτυρήσουσαν, (πῶς γὰρ ἂν ἡ δούλη πρὸς τὴν δέσποιναν ἀντετίθει;) ἀλλ' ὥστε τὸ ψεῦδος ἐκ πολλοῦ διελεγχθῆναι τοῦ περιόντος, καὶ Μελανθίαν ὀφθῆναι οὐχ ὅπως μόνην, ἀλλὰ καὶ μεθ' ἐτέρων ἐλομένην συκοφαντεῖν. Παραστᾶσα οὖν ἡ θεράπεινα καὶ τῇ δεσποίνῃ χαρίζεσθαι βουλομένη, ψεῦδος τῷ ψεῦδει συνείρειν οὐκ ἀμαθῶς εἶχε, Κάμε, λέγουσα, ὁ μιὰρὸς οὐτοσὶ πολλάκις ἐπέειρα. Εἶθ' ἡ συνήθης ἀκολασία καὶ αὐτῇ ἐπιμανῆναι ἐποίησε τῇ δεσποίνῃ, ἥ μὴ βουλομένη βίαν ἐπῆγεν ἕως ἡ μὲν ὡς εἶχεν ἀνέκπραγεν· ἐγὼ δὲ ἐπιστᾶσα καὶ ἄλλας μετακαλεσαμένη τῶν ὁμοδούλων, μόλις αὐτὸν τοῦ αἰσχροῦ ἐπέσχομεν ἐγχερήματος, αἱ καὶ βουλομένων ὑμῶν, εἰ μεταχληθεῖεν, εἰσεσθε ὅπως τοῖς ἐμοῖς ἔσονται συφύδουσαι λόγοις. Τότε ὁ μὲν ἔπαρχος πικρότατα διαταραχθεὶς ὕβρσιν ἐβάλλε τὴν Εὐγενίαν, καὶ δῆλος ἦν καὶ ἐπὶ τὰς βασάνους· ἦδη ὀρμήσαν ὡς οὐδενὶς εἶσι λειπομένον πρὸς ἔλεγχον. Ἡ δὲ (ἀλλὰ προσεκτέον· ἡδεῖα γὰρ πρὸς ἀκοὴν ἢ διήγησις), Καίρως, εἰπούσα, παρῆρησάσασθαι τὴν ἀληθειαν, ἵνα μὴ τὸ ψεῦδος αὐτῆς ἐπὶ πλεον κατακαυχῆσθαι, καὶ εὐδιάβλητα Ἑλλησι τὰ Χριστιανῶν ἦ, τί ποιεῖ; Ἀναγκάζεται διὰ τὴν πολλὴν τοῦ κατηγοροῦ ἀναιδέαν καὶ πέρα τι τοῦ σεμνοῦ ποιῆσαι· καὶ λαβοῦσα διαρῆγγυσιν ἀνωθεν τὸν χιτωνίσκον, καὶ μέρη τινὰ τοῦ ἱεροῦ γυμνώσασα σώματος ἐδείκνυ πᾶσιν ὅτι καὶ φύσει αὐτὴ καὶ ἀληθεῖα γυνή. Λέγει τε πρὸς τὸν ἔπαρχον· Κύριέ μου, σὺ μὲν ἐμὸς κατὰ σάρκα πατήρ ὁ Φίλιππος, Κλαυδία δὲ μήτηρ ἐμῆ, καὶ ἀδελφοὶ οὗτοι, οἱ γε καὶ συγκαθίζονται σοι, Ἀβίτας καὶ Σέργιος· ἐγὼ δὲ σὴ θυγάτηρ Εὐγενία, ἣτις κόσμον ἀποδυσάμενη πάντα καὶ τὰ ἐν κόσμῳ, μόνον ἀντὶ πάντων ἐνεδουσάμενη Χριστόν. Ἰδοὺ καὶ οὗς εὐνούχους ὄρα, Πρωτᾶς ἐστὶ καὶ Ὑάκινθος, οἱ καὶ παιδείας μοι καὶ βίου τοῦ κατὰ Χριστόν κοινωήσαντες.

ΚΓ'. Οὕτω πέρας ἐτίθει τοῖς λόγοις, καὶ ὁ πατήρ, ὡς δὲ καὶ οἱ ἀδελφοί, τοῦτο μὲν ἀρῶν διεξῆμι, τοῦτο δὲ καὶ μᾶλλον ἀπὸ τῶν ἐν τῇ ὄψει παρασῆμων φωράσαντες τὴν ἀληθειαν· ἀνέγνωσαν γὰρ ἐπιβαλόντες περιεργότερον τῷ προσώπῳ τὰς ὄψεις ταύτης ἐκεῖνης εἶναι τὴν Εὐγενίαν· τὴν μὲν καρδίαν ἡδονῆς ἀρβύτου, τῶν ἐξ ἡδονῆς δὲ διακρύων πληροῦνται τοὺς ὀφθαλμοῦς· Ἰππεῖτα ἐπὶ τὴν ἀρχοντικὴν αὐτὴν καθέδραν ἀναβιβάσαντες μονοουχὶ καὶ τὰς ψυχὰς ἐπ'

A lum mihi dato fides fiat iurejurando, neque opus habebimus ullis orationibus, neque contradictianibus, sed res ipsa aperte ostendet, et facillime tui iudicabunt oculi.

XXII. Cum sic dixisset, seorsum dixit Melanthiæ (nam illa quoque præsens aderat): Etiam si fieri possit, ut omnes lateat, at tuam non latebit omnino conscientiam. Ne ergo teipsam videaris ignorare, et divinos despicias oculos, qui omnia vident, et juste puniunt calumniam. Cum vero nihil cederet Melanthia, neque de impudentia aliquid remitteret, jubet statim produci ancillam, quam dicebat Melanthia fuisse testem violentiæ. Jussit autem vocari, non ut quæ vera esset testificatura, (quomodo enim ancilla restitisset dominæ?) sed ut abundantius falsum convinceretur, et cerneretur Melanthia non sola, sed cum aliis instituisse calumniari. Cum producta esset ergo ancilla, et volens dominæ gratificari, non imperite mendacium mendacio contexeret: Me, dicens, sceleratus iste sæpe tentavit. Deinde consueta intemperantia ei persuasit, ut in ipsam quoque fureret dominam: cui nolenti vim affererat, donec illa quidem exclamavit: ego autem cum accessissem, et alias evocassem conservas, a turpi conatu vix eum prohibuimus. Quas si velitis accersere scietis quam pulchre iis quæ a me dicuntur, concinant. Tunc præfectus quidem acerbissime conturbatus, probris appetebat Eugeniam, et jam aperte ostendebat se esse prorupturum ad tormenta, utpote quod nihil restaret ad eam convincendam. Illa vero (sed est attendendum, est enim auditu jucunda narratio), Tempus est, dicens, libere dicendi veritatem: ne de ipsa dictum mendacium nimium jactaretur, et Christiani male audirent apud gentiles, quid facit? Cogitur propter nimiam accusatricis impudentiam, etiam aliquid facere præter honestum et decorum: et superne acceptam dirumpit tunicam, et cum quasdam partes vere sacri nudasset corporis, omnibus se esse sexu et revera feminam demonstravit; et dicit præfecto: Domine mi, tu quidem es meus secundum carnem pater Philippus, Claudia autem mihi mater, et fratres hi, qui tecum sedent, *D* Abitas et Sergius. Ego vero sum tua filia Eugenia: quæ cum universum mundum, et quæ sunt in mundo, facile exuissem, pro omnibus solum indui Christum. Ecce etiam quos vides eunuchos, ii sunt Protas et Hyacinthus, qui mihi et doctrinæ et vitæ, quæ est ex Christo, fuere socii.

XXXIII. Nondum orationi finem imposuerat, e pater et similiter etiam fratres, cum partim quidem ex iis quæ dicebat, partim autem, atque adeo multo magis ex signis, quæ erant in vultu, deprehendissent veritatem (agnoverant enim in eam conjectis curiosius oculis, hanc ipsam esse Eugeniā), eis cor quidem voluptate ineffabili, præ voluptate autem manantibus lacrymis replentur oculi. Deinde cum eam sustulissent in

salinum præsidis, propemodum in ipsam ipsas effundebant animas, et ei suum amorem dispertiebant, hinc pater, illinc fratres, et alia ex parte mater (aderat enim ipsa quoque, cum id didicisset), et partim amplexibus, partim verbis amantibus inter se contendebant, quænam membra quidem non amplectentes? quid autem non patientes, aut non agentes ex lætitia ineffabili? aut quid eorum, quæ voluptatem animi significant, caventes facere propter multitudinem? Magistratus enim majestatem, et totam illam, quæ ex dignitatis splendore oritur, gravitatem superabat natura, et aperte repellebat. Clamabant itaque tanquam divino furore afflati: Ipsa est filia, ipsa est soror, oculorum voluptas, imago animæ, quam existimavimus fuisse a diis raptam: quam nos non videntes, ne videre quidem lucem omnino sustinimus. Hæc populus quoque scilicet audiens et videns: Unus Deus est verus Christus, clamabant. Quicumque autem ex Christianis paulo diligentioribus exspectabant, ut post mortem martyrum corpora tollerent, et convenientem eis pararent sepulturam, ii cum audiissent tam repentinam præfecti et populi mutationem, cum turbis prosiliunt: « Quis est magnus, sicut Deus noster? », alta voce clamantes, « qui revelat profunda et occulta », et in astutia ipsorum apprehendit sapientes? Pater autem cum invitam Eugeniæ aurea veste induisset (volebat enim omnes esse vit, et fecit ut videretur ab omnibus.

XXIV. Dum hæc autem gerebantur, ipse quoque, qui est in cælo Deus, aut ut potius dicam cum divino Job, qui erat in cælis testis Eugeniæ, qui erat in cælis ejus conscius¹⁰, repentinum ignem desuper jaculatus, Melanthiæ domum consumpsit omnino. Illam enim æterno reservavit. Hoc autem factum effecit, ut multi converterentur ad veritatem. Protinus ergo a Christianis celebrabatur festum commune, et longa mutata est tristitia, cum præfectus quidem simul cum filia invenisset pietatem, et ad Christum accessisset, et sancto fuisset obsegnatus baptismate: Christianis vero protinus sacræ redditæ essent ecclesiæ, et ii quos prius habebant, honores et privilegia. Non solum autem hæc fuerant consecuti, sed etiam eis licebat tuto habitare civitates; hoc enim eis procuravit Philippus, cum retulisset ad imperatores Severum et pium Antonium, esse inutile imperio Romanorum expelli Christianos, ut qui non in paucis sint communi utiles. Eisque convenientibus, rursus videre licebat Alexandriam veluti denuo conditam. Similis quies, et similis successus erat etiam in iis quæ sunt in Ægypto, urbibus, et florebat iterum res Christianorum, claræque et excelsæ fiebant.

XXV. Sed quoniam cum virtus adeo recte se haberet, accidit ut contra irreperet vitium, et

Α αὐτῇ ἐξεκένουν, καὶ τῷ φίλτρῳ ταύτην διεμερίζοντο ἐντεῦθεν ὁ πατήρ, ἐκεῖθεν οἱ ἀδελφοί, ἀλλαγθέν ἢ μήτηρ· παρῆν γὰρ καὶ αὕτη μαθοῦσα· καὶ πρὸς ἀλλήλους· τοῦτο μὲν περιπλοκαῖς, τοῦτο δὲ καὶ φιλοστόργοις ἡμῶντων προσήρτησι· τίνα μὲν οὐ περιβάλλοντες· μέλη, τί δὲ μὴ πάσχοντες ἢ δρώντες ἐξ ἀπορρήτου περιχαρείας, ἢ τί τῶν διαγαλλόντων ἡδονὴν ψυχῆς διὰ τὸ πλῆθος ποιεῖν εὐλαβοῦμενοι; Τὸ γὰρ σεμνὸν τῆς ἀρχῆς, καὶ τὴν ὀλην ἐκ περιφανείας κομψότητα ἢ φύσις παρευδοκίμει καὶ φανερώς ἡλεγχεν. Ἐκραζόν οὖν οἷον ἐνθουσιῶντες· Ἡ θυγάτηρ αὕτη, ἡ ἀδελφή, ἡ τῶν ὀφθαλμῶν ἡδονὴ, τὸ τῆς τύχης ἀγαλλίαμα, ἦν ἀνάραστος γενέσθαι ὑπὸ θεῶν νονομίκαμεν, ἦν ἡμεῖς· οὐχ ὀρώντες οὐδὲ ὀρᾶν ὄλωσ ὡς ἡνειχόμεθα. Ταῦτα καὶ ὁ δῆμος ἀκούσαντες Β δὴ λαδῆ καὶ ὀρώντες, Εἰς Θεὸς ἀλήθης ὁ Χριστὸς, ἐδόκω. Ὅσοι δὲ τῶν σπουδαιοτέρων Χριστιανῶν περιμένοντες ἦσαν, ὡς τε μετὰ τὸν θάνατον τῶν μαρτύρων ἀνελέσθαι τὰ σώματα καὶ ταφῆς ἀξιώσαι τῆς προσηκούσης, οὗτοι δὲ πυθόμενοι τὴν οὕτως ἀθρᾶν δῆπου τοῦ ἐπάρχου καὶ τοῦ δήμου μεταβολὴν εἰσπηδῶσι μετὰ τῶν ὀχλων, Τίς μέγας ὡς ὁ Θεὸς ἡμῶν, γεγωνοτέρῳ τῆ φωνῆ βῶντες, ὁ ἀνακαλύπτων βῆθεα καὶ ἀπόκρυφα καὶ τῆ αὐτῶν πανουργίᾳ τοὺς σοφοὺς δρασσόμενος; Ὁ μέντοι πατήρ καὶ ἀκουσαν Εὐγενίαν διαχρῶσα περιθαλῶν στολῆ (ἡθεύλετο γὰρ κοινωνοὺς πάντας τῆς εὐφροσύνης λαβεῖν), ἐφ' ὕψηλῳ τε ἀνεβίβασε θρόνον καὶ ὀρθῆναι πᾶσι πεποίηκε. suæ participes lætitiæ), in alta eam sede colloca-

ΚΔ'. Ἐν ᾧ δὲ ταῦτα ἐπράττετο, καὶ αὐτὸς ὁ ἐν οὐρανῷ Θεός, ἢ μᾶλλον, τὸ τοῦ Θεοῦ ἰὼδ φάναι, ὁ ἐν οὐρανοῖς Εὐγενίας μάρτυς, ὁ ἐν ὕψιστοις συνίστατο αὐτῆς, πῦρ αἰφνίδιον οὐρανόθεν ἀπέλκτον τὸν Μελανθίας οἶκον εἰς ἅπαν ἀνάλωσε· ἐκείνην γὰρ τῷ αἰωνίῳ μᾶλλον ἐταμειύσατο. Καὶ τὸ γεγονός τοῦτο ἐπιστρέψαι πολλοὺς πρὸς τὴν ἀλήθειαν παρεσκεύασεν. Αὐτίκα γοῦν τοῖς Χριστιανοῖς ἤγετο κοινὴ ἑορτῆ, καὶ ἡ μακρὰ κατήφεια μετεβάλλετο, τοῦ μὲν ἐπάρχου μετὰ τῆς θυγατρὸς ἕμα καὶ τὴν εὐσέβειαν εὐρηκῆτος Χριστῷ τε προσελθόντος καὶ τῷ ἀγίῳ σημειωθέντος βαπτίσματι, Χριστιανοῖς δὲ τῶν ἱερῶν εὐθὺς ἐκκλησιῶν ἀναδοθειῶν καὶ ὧν εἶχον πρὸ τοῦ τιμῶν τε καὶ προνομίων. Οὐ μόνον δὲ τοιοῦτων ἐτύγχανον, ἀλλὰ καὶ ἀδεῶς ἐφείτο τὰς πόλεις οἰκεῖν. Φίλιππος γὰρ τοῦτο αὐτοῖς περιεποίησατο τοῖς κρατούσιν ἀνεργῶν, Σευήρη τε καὶ Πίῳ τῷ Ἀντωνίῳ, ἀλουσιτελεῖς εἶναι τῆ Ῥωμαίων ἀρχῇ Χριστιανούς ἀπλάυνεσθαι, ἅτε μὴ ἐν ὀλίγοις χρησίμους τῷ κοινῷ γινόμενους. Καὶ συνιόντων, ἦν ὀρᾶν αὐθις τὴν Ἀλεξανδρέων ὡσπερ ἐκ δευτέρου πάλιν οἰκισομένην. Ἐν ὁμοίαις δὲ ταῖς ἀνέσεσι καὶ ταῖς εὐθηναῖς καὶ αἱ κατ' Αἴγυπτον πόλεις ἦσαν, καὶ πάλιν τὰ Χριστιανῶν ἦνθαι, διέλαμπέ τε καὶ ὑπερήρητο.

ΚΕ'. Ἀλλ' ἐπειδὴ, καλῶς οὕτω τῆς ἀρετῆς ἐχούσης, τὴν κακίαν ἐμπαλιν συνέβαιναν ὑπορῆεῖν πλήτεσθαι

⁷ Psal. LXXVI, 44. ⁸ Dan. II, 22. ⁹ Job v, 13; I Cor. III, 19. ¹⁰ Job xvi, 20.

τε τὸν αὐτῆς αἴτιον ἰσχυρῶς, οὐδὲ τανῦν φέροι ὁ
 τοῖς καλοῖς ἀντικείμενος, ἀλλὰ τῶν Ἀλεξανδρέων
 τινὰς ὑπελθὼν οἱ πλοῦτι μὲν καὶ περιφανεῖς περι-
 τῶς εἶχον, ὑπὸ δὲ τῆς περὶ τὰ εἰδῶλα μανίας κρα-
 ταιῶς εἶχοντο, πείθει τὰ βασιλείᾳ τε καταλαβεῖν,
 καὶ τοῖς κρατοῦσι προσελθόντας τὸν μὲν πρὸ τοῦ
 χρόνου εἰπεῖν ἅπαντα καλῶς τε τῇ ἀρχῇ τὸν Φίλιππον
 διαπρέψαι καὶ εὐσεβέστατα διατεθῆναι τὰ περὶ τοὺς
 θεοὺς, νυνὶ δὲ, φασί, δέκατον ἔτος οὐκ οἶδ' ὅ τι
 παθὼν ἑαυτὸν τε καὶ πᾶσαν τὴν πόλιν ἀνατρέψαι
 διανοήσαστο, τὴν τῶν μεγίστων θεῶν τιμὴν εἰς ἑνὸς
 ἀνθρώπου λατρίαν μεταγαγῶν, ὃν ἐν Παλαιστίνῃ
 πρὸς Ἰουδαίων ἀνεσκοποῖσθαι λέγουσι. Ταῦτη τοι
 καὶ ἔλυσε μὲν ἔθνη πάτρια, ἐτίμησε δὲ νόμους
 νέους, προετίμησε δὲ τοὺς ἀσεβεῖς ἡμῶν, καὶ συνε-
 λθόντας εἰπεῖν, οὐδὲν τῶν εἰς ἀνατροπὴν ὄλω; ἡμῶν
 τε καὶ θεῶν ἀπολέλοιπε. Ταῦτα οἱ βασιλεῖς διακού-
 σαντες ἐπιστέλλουσι τοιάδε Φιλίππῳ· Ὁ μὲν πρὸ
 ἡμῶν θεϊστάτος Ἀβουστός, θεραπευτὴν ἔντα σε τῶν
 θεῶν εἰδὼς, καὶ περὶ τὰς τούτων τιμὰς σπουδαῖον,
 μεγίστην σοι καὶ αὐτὸς παρέσχετο τὴν ἀρχὴν, καὶ
 ὡσπερ βασιλέα μᾶλλον ἢ ἑπαρχὸν πάσης ἀρχοντα
 τῆς Αἰγύπτου χειροτόνησε, καὶ μηδέποτε σε ἀκρι-
 καὶ διατελεῖς ζῶν, τῆς ἀρχῆς ταύτης ἀποχειροτονη-
 θῆναι διακελεύσαστο, ἀλλὰ συνδιαμετρηθῆναι τῷ βίῳ
 καὶ τῇ ἀρχῇ. Ἡμεῖς δὲ σοι καὶ ταύτας διασεώ-
 κουμεν, ἀλλὰ ταῦτα μέχρις οὗ καὶ αὐτὸς φίλος τοῖς
 θεοῖς ἐτύγγανες ὢν. Ἐπεὶ δὲ νῦν διατεθρύλλεται
 περὶ σοῦ, εἰ τὸ πρὸς θεοὺς μεταβαλεῖν σε καὶ τὰ
 πρὸς ἡμᾶς οὐκ εὐνοικῶς ἔχειν, προστάττομεν ἢ
 ἐχθρομένον σε τῶν προτέρων ἔχασθαι καὶ τῆς τιμῆς, ἢ
 ἀποστρέψαντα τὸ περὶ τοὺς θεοὺς σέβας καυθῆναι
 καὶ τῆς ἀρχῆς, οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ ἀωπίρσειν ὑπα-
 σῆθαι καὶ τῆς οὐσίας.

ΚΓ'. Ταῦτα δεξάμενον καὶ ἀναγνόντα τὸν Φίλιπ-
 πον, νόσον ὑποκρίθηται ἕως διαπωλήσαστα τὴν οὐ-
 σίαν διχῆ διελεῖν, καὶ τὰ μὲν ἐκκλησίαις, τὰ δὲ
 πτωχοῖς διανεῖμαι τοῖς ἀνὰ πᾶσαν τὴν Ἀλεξανδρείαν
 τε καὶ αὐτὴν Αἴγυπτον περιούσιον. Ἦν δὲ οὐ περὶ
 τὸ λέγειν μόνον ὁ Φίλιππος ἐνεργῆς τὴν γλῶτταν ὡς
 πολλοὺς τῶν Ἑλλήνων μεταμαθεῖν τὴν εὐσέβειαν,
 ἀλλὰ καὶ τὸν βίον θεοφιλέστατος καὶ φιλοσοφώτατος·
 ὥστε πᾶσαν τὴν Ἀλεξανδρέων κοινὴ ψήφῳ πρὸς τὴν
 ἐπισκοπὴν αὐτὸν μετακαλεῖσθαι. Ὅτι δὲ καὶ περὶ
 τὴν πίστιν ἦν θερμώτατός τε καὶ στεγανώτατος, ἢ
 δὴλωπις ἐκ τοῦ τέλους. Τελευτᾷ γὰρ τὸν βίον μαρ-
 τυρίου στεφάνῳ κοσμήσας τὴν κεφαλὴν. Πέμπεται
 γοῦν διάδοχος αὐτῷ τῆς ἀρχῆς Τερέντιος, ὃς ἅμα τε
 τῇ Ἀλεξανδρέων ἐπέθη καὶ πάντα κάλων ἐκίνει
 Φιλίππῳ τὴν ἀνάγκασιν σκαιωρούμενος. Ἐπεὶ δὲ μὴ
 ἔδύνατο φανερώς αὐτὸν ἀνελεῖν (πολὺ γὰρ ἦν τὸ
 περὶ Φίλιππον τῆς πόλεως φίλτρον), λάθρα κακουρ-
 γεῖ τὴν μαιφονίαν, καὶ τισι τῶν προσποιήτων Χρι-
 στιανῶν τὰ τοῦ θράματος ἐγχειρίσας ἐπὶ τὸν φόνον
 παρῶρησε, τῶν βασιλέων αὐτὸ τοῦτο μᾶλλον ἐπι-
 τρεψάντων, οἱ καὶ κρύφα πρὸς Φίλιππον εἰσελθόν-
 τες εὐχῇ καὶ δεήσει τῇ πρὸς Θεὸν προτρεχόμενον
 ἀναρούσι. Φοβηθεὶς δὲ Τερέντιος μὴ καὶ ὁ δῆμος τὸ

A qui est ejus auctor, graviter saucietur, res
 presentes non patitur, qui est bonis adversarius :
 sed tacite se insinuans quibusdam Alexandrinis,
 qui erant divitiis quidem et generis splendore in-
 signes, simulacrorum autem cultus furori erant
 impense dediti, persuadet eis, ut eant in regiam
 et accedentes ad imperatores, dicant, toto quidem
 præcedenti tempore se in magistratu pulchre ges-
 sisse Philippum, et valde pie affectum fuisse in
 deos. Nunc autem, inquit, nescimus quo motu,
 jam decem annis abhinc, et se et totam nostram
 civitatem in animo habuit evertere, honore maxi-
 morum deorum traducto ad cultum unius homi-
 nis, quem dicunt in Palæstina fuisse crucifixum a
 Judæis. Ita mores quidem solvit patrios, honoravit
 vero novas leges, impios autem nobis prætulit, et
 ut semel dicamus, nihil omnino omisit eorum
 quæ pertinent ad nos et deos evertendos. Hæc
 cum audiissent imperatores, hæc scribunt ad
 Philippum : Qui nos quidem præcessit divinissi-
 mus Augustus, cum te sciret esse cultorem deorum,
 et honoris eorum esse studiosissimum, ipse quo-
 que tibi maximum præbuit imperium, et tanquam
 regem potius quam præfectum, elegit præsidem
 Ægypti; nec te, quandiu viveres, ab hoc jussit re-
 moveri magistratu, sed cum vitæ tempore tibi
 esse demensum. Nos autem tibi et hunc honorem
 conservavimus, et non paucos alios adjecimus.
 Sed hæc, quandiu fuisti diis amicus. Quoniam
 vero nunc de te jactatum est in vulgus, quod et
 in religione deorum sis mutatus, nec nobis bene
 velis, jubemus, ut aut insistendo prioribus in ho-
 nore permanearis, aut si deorum cultum repudiaveris,
 cesses etiam gerere magistratum, quin etiam
 facultatum subeas ablationem.

XXVI. Hæc cum accepisset et legisset Philippus,
 morbum simulavit, donec venditis facultatibus,
 eas dupliciter divisisset, et partem quidem eccle-
 siis, partem autem pauperibus distribuerit, qui
 erant per totam Alexandriam et ipsam Ægyptum.
 Erat vero Philippus non solum lingua in
 dicendo facundus, adeo ut multi gentiles ejus
 persuasione pietatem didicerint, sed etiam vita
 maxime pius et philosophus, adeo ut universa
 Alexandria communi suffragio eum vocarit ad
 episcopatum. Quod autem in fide quoque fuerit
 acerrimus et constantissimus, ex fine ostendetur.
 E vita enim excedit, capite redimito corona mar-
 tyrii. Magistratus itaque successor ei mittitur
 Terentius. Qui cum primum venisset Alexandriam,
 omnem movebat rudentem, moliens Philippum
 tollere de medio. Sed quoniam non poterat eum
 aperte interficere (erat enim civitatis magnus
 amor in Philippum), clanculum admittit parrici-
 dium, et cum quibusdam fictis Christianis rem
 mandasset exsequendam, ad cædem est impulsus,
 cum hoc ei jussissent imperatores. li autem cum
 clam ingressi essent ad Philippum, intentum præ-
 cibus et orationi ad Deum, cum tollunt de medio.

Timore vero affectus Terentius, ne populus factum ægre ferens, adversus ipsum moveretur, maxime cum esset tantus ejus amor in Philippum, jubet comprehendi eos qui ipsum occiderant, et conjici in carcerem, re ficta studens rei celare veritatem. et seminans suspicionem, quod non processisset caedes ex ejus sententia. Deinde cum non multum præterisset temporis, imperatoribus scilicet ita decernentibus, eos solvit a vinculis. Sic decessit Philippus, cum tres dies vixisset post plagam acceptam. Intra civitatem vero sepelitur in loco, qui dicitur Isium, ubi ipse, cum adhuc viveret, ædem sacram ædificavit.

XXVII. Eugenia autem, post agnitionem, cum aliis virginibus elegit castitatem, et vitam secundum Christum. Beata vero Claudia, quam Philippi quidem uxorem, Eugeniæ autem matrem antea ostendimus, aliam quoque domum ædificavit ad excipiendos hospites, præter eam quæ jam facta fuerat a marito, magnam vim pecuniæ in ea consecrans ad ea suppeditanda, quæ orant necessaria iis qui accipiebantur hospitio. Sed hæc quidem sic, et hucusque Eugenia vitam suam sic administravit. Vult autem oratio ejus quoque præclariorem vitæ exitum ostendere, ut qui insignis fuerit corona martyrii. Aliquanto enim tempore post mortem Philippi, conjux ejus Claudia cum assumpsisset filios. Abitam, inquam, et Sergium, et præterea Eugeniæ, in magnam Romam revertitur. Patria autem eam benigne excipit, et senatus Romanorum ejus filios eligit ad insignes magistratus: Abitam quidem proconsulem Carthaginiæ, Sergium autem Africæ vicarium: Eugeniæ vero sufficiebat hæc sola dignitas omnium maxima, nempe virtus, et Deo parentem vivere, et habere secum alias ex filiabus senatorum, quarum erat idem zelus et idem institutum. Inter quas erat una reliquis longe præstantior revera admirabilis Basilla, quæ ducebat originem ex genere imperatoris, quæ etiam resplenduit similiter atque Eugeniæ, sicut statim dicitur. Ipsa enim eum Christum, et quæ sunt ejus admirabilia, auditione accepisset, quin etiam audiisset de Eugeniæ maximi quidem faciebat ad eam ventitare, et esse divinatorum ejus verborum particeps.

XXVIII. Cum ab eo autem arceretur, et propter sponsam (desponsa enim fuerat Pompeio) et propter persecutionem (jam enim magna persecutio accendebatur Christianis), invenit quemdam virum fidelem latorem suorum verborum, et per eum non cessat mittere, multum rogans Eugeniæ, ut de divina fide omnia ei litteris significet. Illa autem cum pulchre sciret, quantum intersit inter scripturam et vocem, et quod non similiter quis persuaserit aut docuerit scribens, atque de tantis rebus disserens, quoniam multum interest inter verba animata, et inanimam mortuamque institutionem, prudens simul consilium capit et juvenile. Nam cum Protæ et Hyacintho persuasisset,

Α πραχθὲν μισήσας κατ' αὐτοῦ κινήθη καὶ μέλειστα φιλτρῶν τοιοῦτῶ πρὸς Φίλιππον ἡρμεσμένος, συλλήφθηναί τοὺς ἀποκτείναντας αὐτὸν καὶ φρουρᾷ δοθῆναι προστάττει, ἐπιπλάσσει πρᾶγματι συγκρούσαι τάληθές μηχανώμενος ὑπόνοιαν τε διασπείρων ὡς μὴ κατὰ γνώμην αὐτῷ προβῆναι τὸν θόνον. Ἐπειτα μικροῦ περιθόντος χρόνου, τῶν βασιλέων δῆθεν οὕτω κρινάντων, ἀνήσιν αὐτοὺς τῶν δεσμῶν. Οὕτω Φίλιππος ἐτελεύτα, ἡμέρας τρεῖς μετὰ τὴν πληγὴν ἐπιζήσας. Τυχάνει δὲ ταφῆς εἰσεῖ τῆς πόλεως ἐγγύς που τοῦ καλουμένου Ἰσίου, οὗου αὐτὸς, περιώνεται, οἶκον ἱερὸν ψυχοδόμησεν.

ΚΖ'. Εὐγενία δὲ μετὰ τὸν ἀναγνωρισμὸν συναμα καὶ ἄλλαις παρθένοις ἀγνείας τε καὶ τοῦ κατὰ Χριστὸν εἶχετο βίου. Ἡ δὲ γε μακαρία Κλαυδία, ἣν Φίλιππου μὲν γαμητὴν, Εὐγενίας δὲ μητέρα ὁ λόγος φθάσας ἐδήλωσε, καὶ ἕτερον οἶκον εἰς ὑποδοχὴν ξένων τῷ ὑπὸ τοῦ ἀνδρὸς ἤδη γενομένην προσψυχοδόμησε, πλῆθος ἐν αὐτῷ χρημάτων ἀφιρώσασα εἰς χορηγίαν τῶν προσηκόντων ἐπιξενουμένοις ἐπιτηδείων. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν οὕτω, καὶ τοιαύτην Εὐγενία τὸ μέχρι τοῦδε τὴν περὶ τὸν βίον ἔσχευ οἰκονομίαν. Βούλεται δὲ ὁ λόγος καὶ λαμπρότερον αὐτῇ ἐπιδείξει τὸ τέλος αἰτε καὶ μαρτυρικῶ στεφάνῳ δεδοξασμένον. Χρόνῳ γὰρ ὑστερον μετὰ τελευτὴν Φίλιππου ἡ σύνεου Κλαυδία τοὺς παῖδας παραλαβοῦσα, Ἄδριαν φημι καὶ Σέργιον, πρὸς δὲ καὶ τὴν Εὐγενίαν, εἰς τὴν μεγάλην ἐπάνειοι Ῥώμην. Καὶ ἡ πατρὶς μὲν αὐτὴν εὐμενῶς δέχεται, καὶ ἡ τῶν Ῥωμαίων βουλή πρὸς ἀρχὰς ἐπισήμους τοὺς παῖδας χειροτονεῖ. Ἄδριαν μὲν τῆς Καρθαγίνης ἀνθύπατον, τῆς Ἀφρικῆς δὲ τὸν Σέργιον οὐκάριον. Εὐγενία δὲ ἔρκει τοῦτο μόνον ἀξίωμα τὸ πάντων μείζον, ἡ ἀρετὴ, καὶ τὸ ὑπὸ θεῷ ζῆν, καὶ ἄλλας τῶν τῆς βουλής θυγατέρων ἔχειν μεθ' ἑαυτῆς τοῦ Ἰσίου καὶ τοῦ σκοποῦ μεταποιουμένης. Ἐν αἷς καὶ μία τις ἦν πολλῶν τῶν λοιπῶν διενεγκοῦσα, ἡ θαυμαστὴ τῷ ὄντι Βασίλλα, ἐκ βασιλικῶ τοῦ γένους καταγομένη, ἣτις καὶ παρακλησίως Εὐγενία διέλαμψεν, ὡς αὐτίκα ρηθήσεται. Αὕτη γὰρ Χριστόν τε καὶ τὰ τοῦ Χριστοῦ θαύματα παραλαβοῦσα δι' ἀκοῆς, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ περὶ Εὐγενίας ἀκούσασα, τοῦ παντὸς μὲν ἠξίου τὸ παρὰ ταύτην φοιτῆσαι καὶ τῶν θεῶν λόγων αὐτῆς μετασχεῖν.

Δ. ΚΗ'. Τοῦτου δὲ εἰργομένη διὰ τε τὸν μηνηστῆρα, Πομπηίῳ γὰρ ἐμνηστεύετο, διὰ τε τὸν διωγμὸν, ἤδη γὰρ Χριστιανοῖς ἀνήπτετο, ἀνδρα τινὰ πιστὸν κορυμῆα τῶν λόγων εὐρίσκει, καὶ δι' αὐτοῦ πέμπουσα οὐκ ἀνίει πολλὰ δεομένη τῆς Εὐγενίας γράμμασις αὐτῇ πάντα τὰ περὶ τῆς θείας πίστεως, γνώριμα θέσθαι. Ἡ δὲ καλῶς εἰδούα ὅσον τὸ ἐξαλλάττον ἐστὶ γραφῆς καὶ φωνῆς, καὶ οἶτι οὐχ ὁμοίως ἂν τις παύσειεν ἢ διδάξειεν ἐπιστέλλων ἢ περὶ τηλικούτων διαλεγόμενος, ἐπεὶ καὶ τὸ μέσον ἐμψύχων λόγων πολὺ καὶ ἀψύχου καὶ νεκρᾶς εἰσηγήσεως, βουλὴν βουλευεται συνετὴν ὁμοῦ καὶ νεανικὴν. Πείσασα γὰρ τοῖς περὶ Πρωτῶν καὶ Ὑάκινθον σχῆμα δουλικῶν ὑποδύνασι, δῶρον αὐτοὺς τῇ Βασίλλᾳ ἐπέμπει πάντα γενε-

σθαί ἀντ' ἐπιστολῆς αὐτῆ σκεύδουσα, μᾶλλον δὲ αὐ-
τοὺς ἐκείνου ἐπιστολὴν ἐμψυχον. Τοῦτους οὖν καὶ
λίαν ἀσμένως ἡ Βασίλλα δεξαμένη οἶά τινας ἀπο-
στόλους προσεκύνηε Χριστοῦ. Μαθὼν δὲ τὰ κατ' αὐτὴν
καὶ Κορνῆλιος, ὁ μέγας ἐν ἐπισκόποις ἀστήρ, ὑπὸ νύ-
κτα διὰ τὸν διωγμὸν ἀφίκετο πρὸς αὐτὴν καὶ τοῦ
θελοῦ ταύτην ἀξιοῖ βαπτίσματος. Οὕτω μὲν οὖν Βα-
σίλλα καὶ Εὐγενία δεσμῶ τινι ἀρβήτω τῇ διὰ Χριστὸν
συνδεθεῖσαι φίλα, ζευγὸς ἡρόδοθησαν τῷ Θεῷ, αὐ-
ταῖς τύχαις ἀλλήλων ἡρημέναι καὶ νοερώς συγγινώ-
μεναι, οὐ μὴν ἀλλὰ πολλὰς καὶ ἄλλας εἰς τὸν αὐτὸν
ζυγὸν ἐφελκόμεναι. Ὡ πόσας μὲν τῶν παρθένων
ἐκεῖναι, πόσας δὲ τῶν χερῶν ἡ σεμνὴ Κλαυδία, πό-
σους δὲ τῶν ἀνδρῶν Πρωτῆς καὶ Ἰάκινθος, τῷ κοινῷ
Δεσπότην προσήγαγον

ΚΘ. Πλὴν ἀλλ' οὕτω μέχρι πολλοῦ τῆς Χριστιανῶν
ὑπεραυξημένης πίστεως, ὁ τοῦ πονηροῦ φθόνος ἐπὶ
μεῖζον κατὰ τῶν εὐσεβῶν ἤρτο. Οὐαλεριανὸς γὰρ
καὶ Γαλλίου τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν διεπόντων, αὐτὸς
τοὺς πολλοὺς ὑπὸν Ῥωμαίων πονηρὰ σπέρματα
ταῖς αὐτῶν ἐνέβαλε διανοαῖς, καὶ στάσις ἀνήπιετο
κατὰ Χριστιανῶν χαλεπῆ. Καὶ ἡ τῆς στάσεως ὕλη
Κορνῆλιος δῆπου καὶ οἱ περὶ αὐτὸν ἦσαν, ὅτι πάση
χειρὶ καὶ γνώμῃ τὰ Χριστιανῶν πλάτυνειν προηρη-
μένοι οὐ μόνον Ῥώμην αὐτὴν μικροῦ πάσαν, ἀλλὰ
καὶ τὰς κύκλω πόλεις τε καὶ χώρας τῆς τῶν θεῶν
λατρείας ἀπέστησαν, καὶ τὸν ὀνομαζόμενον περ' αὐ-
τοῖς Χριστὸν κοινῶν Δεσπότην καὶ Θεὸν ἐπιγράφον-
ται. Παραχρήμα τοίνυν βασιλικὸν ἐξέφωνετο ὀσπι-
σμα, καὶ διὰ πάσης τῆς Ῥωμαίων ἐξέφοιτα, πανταχοῦ
πάντας τοὺς τῶν Χριστιανῶν ἐκκρίτους τε καὶ τοῦ
δύγματος εἰσηγητὰς συλλαμβανομένους θανάτῳ διδο-
σθαι. Ἀνηροῦντο γοῦν ἄλλοι μὲν ἄλλη, Κορνῆλιος δὲ
διελάνθανε, μάλιστα μὲν τῷ καὶ τῇ συγκλήτῳ δὲ
τιμῆς ἀγεσθαι, καὶ παρὰ τῶν ἐν αὐτῇ πρώτων ὡσπερ
ὑπὸ τινῶν προβόλων περιφρουρεῖσθαι, ἦδη δὲ καὶ τῷ
τηρεῖν αὐτὸς ἐκυτόν ἐπὶ πολλῶν σωτηρίῃ. Συνεκρό-
τουσιν δὲ ἀλλήλας πρὸς τὸν ἀγῶνα Βασίλλα καὶ Εὐγε-
νία, αἱ μὴ φέρουσαι τὴν ἀπὸ τοῦ τέπου διάστασιν,
ἐπεὶ κατὰ ψυχὴν ἀλλήλαις ἤνωτο καὶ τῷ τόπῳ συν-
ἀπρονταί καὶ λόγων κοινωνοῦσιν ἀλλήλαις. Ἡ μὲν
οὖν Εὐγενία πρὸς τὴν Βασίλλαν ἄλλα τε πολλὰ τοῦ
προκειμένου χάριν ἀγῶνος διέξεισι καὶ ὡς ἐπιδήλως
αὐτῇ ὁ Χριστὸς τὰ περὶ αὐτῆς ἐκκαλύψειν, ὅτι τὸν
τοῦ μαρτυρίου δρόμον ὅσον οὐπω δραμεῖται, καὶ στέ-
φανον ἐν τῷ τέλει γενομένη λήψεται. Ὁμοίως δὲ καὶ
Βασίλλα τοῖς ἰσοῖς αὐτὴν ἡμεῖψατο, ὅτι καὶ αὐτῇ τὰ
περὶ Εὐγενίας ἐγνώρισεν ὁ Χριστὸς, καὶ ὅπως διπλῶ
μέλλει στεφάνῳ τὴν κεφαλὴν κοσμηθῆναι, ἐνὶ μὲν τῷ
ὑπὲρ τῶν κατὰ τὴν Ἀλεξάνδρειαν καὶ τὴν ἄλλην
Αἰγύπτου κινδύνων καὶ πόνων, ἐτέρῳ δὲ τῷ ὑπὲρ
τοῦ μαρτυρίου καὶ τῆς δι' ἐκείνον σφαγῆς. Ταῦτα
ἀλλήλαις τε συνθέμεναι καὶ ἀλλήλων ὑπερσυστάμεναι,
ἀλλὰ καὶ τῶν περὶ τὴν Εὐγενίαν παρθένων τὰς ψυ-
χὰς ἀρρένωσασαι καὶ θανάτῳ διὰ Χριστὸν ἀμελεῖν
πεῖσασαι, δίστανται τοῦ γε νῦν ἔχον σωματικῶς,
ἐτέρα πλοῦ τῆς ἐτέρας πικρὰ τῶν ὀφθαλμῶν ἀφιεῖ-

A ut servilem habitum induerent, per eos munus
mittit Basilla, studens, ut ii ei essent omnia pro
epistola, vel illi ipsi potius epistola animata. Cum
hos ergo admodum libenter excepisset Basilla,
adorabat tanquam aliquos Christi apostolos. Cum
de ea autem rescivisset Cornelius, magna stella
inter episcopos, noctu venit ad eam propter per-
secutionem, et eam divino dignatur baptisate.
Sic ergo Basilla et Eugenia, ineffabili quodam
vinculo colligatæ propter Christum amicitia, suc-
cunt biga quædam conjuncta Domino, ipsi animis
a se invicem pendentes, et intelligenter convcr-
santes, quin etiam multas alias ad idem jugum
trahentes. O quam multas quidem illæ virgines,
quam multas vihuas venerabilis Claudia, quot au-
tem viros Protas et Hyacinthus communi Domine
obtulerunt!

XXIX. Sed cum sic mirandum in modum cresce-
ret fides Christianorum, maligni invidia magis ex-
citabatur adversus pios. Nam cum Valerianus et
Gaienus Romanorum tenerent imperium, ipse
multos Romanos tacite subiens, mala semina iuje-
cit eorum mentibus, gravisque accensa est seditio
adversus Christianos. Seditiois autem materia
fuit Cornelius, et qui cum eo erant, quod cum
tota manu et mente res Christianorum dilatare
instituisent, non solum Romam ipsam sere totam,
sed etiam urbes et regiones, quæ erant circum-
circa, a cultu deorum abduxerant, et qui ab ipsis
nominabatur Christus, ut ab eis communis Domini-
nus et Deus ascriberetur, effecerant. Protius ergo
imperatorium promulgatur edictum, et quoque
versus pervasit per totam Romanorum regionem,
ut quicumque erant eximii ex Christianis, et eorum
dogmatis doctores, comprehensi, morte afficerentur.
Interimebantur ergo alii quidem alio modo:
Cornelius autem latebat, maxime quidem, quod in
honore haberetur a senatu, et ab iis qui erant in
eo primi, tanquam a propugnaculis quibusdam
defenderetur. Porro vero ipse quoque seipsum
conservabat ad multorum salutem. Se invicem au-
tem exhortabantur ad certamen Basilla et Euge-
nia: quæ a loco disjungi non ferentes, quoniam
animis erant inter se unitæ, loco quoque conju-
guntur, et se sermonibus vicissim impertiunt. At-
que Eugenia quidem Basilla et multa alia disserit
de proposito certamine, et quod aperte ei revela-
vit Dominus, ipsam martyrii cursum mox perac-
turam et coronam tandem accepturam. Similitur
autem Basilla quoque ei respondit, quod etiam
de Eugenia Christus ei significavit, fore ut duplici
corona ei caput exornetur: una quidem pro peri-
culis et laboribus quos subiit Alexandria, et in
reliqua Ægypto: altera vero, pro martyrio et
cæde, quæ propter illam facta est. Hæc cum inter
se contulissent, et pro se invicem precata essent,
quin etiam virginibus, quæ erant apud Eugeniã,
masculos animos addidissent, et persuasissent ut
mortem propter Christum negligenter, corpore

quidem in praesentia disjunguntur, altera desiderio alterius, crebras ex oculis lacrymas emittentes, utpote quod ferre non possent oculi eas separari a sui invicem spectaculo.

XXX. Cum autem finem accipere oporteret ea quae de ipsis praedicta fuerant a Domino, de Basilla quidem dixit Pompeio una ex iis quae ipsam sequebantur, ancillis, quod nisi omni studio et manu regia sibi desponsam Basillam, quae jam erat nubilis, domum duxerit, non amplius in posterum eam habebit uxorem. Scias enim, inquit, eam factam esse Christianam sermonibus Eugeniae, eamque non solum matrimonio, sed etiam toti mundo renuntiare. Ea de causa ejus quoque tutorem Helenum differre nuptias, qui est ipse quoque Christianus, et ejusdem instituti. Quinetiam quos, inquit, eunuchos Eugenia tanquam servos ad eam misit, ii vel omnium maxime artem sectantur magicam, et sic eam incantarunt, ut fateatur se nunc eos habere dominos, et eos colere tanquam deos immortales. Cum mala sic ancilla Pompeio renuntiasset, et linguam diabolo aperte tradidisset, et haec locuta esset adversus Christianos, ira valde fuit accensus Pompeius, et adversus Helenum gravia spirans est profectus. Et primum quidem ei vim adferebat, ut sibi puellam ostenderet, deinde etiam celebraret nuptias, nisi ipse aperte vellet esse hostis imperatorum. Haec cum diceret Pompeius, non latuit quidem Helenum, **undenam profecta esset proditio; ingenuum autem et justum ei dedit responsum: Ego sum, cui ob-** tigit, dicens, puellae tutela, quae donec quidem impubes fuit, ea et a me alebatur, et vivebat ut volebam. Cum vero jam ad plenam pervenerit aetatem et jam tempus acceperit legitimum, ipsa non amplius meam sequetur voluntatem, sed suam sequens sententiam, faciet id quod volet.

XXXI. Postquam hoc responsum accepit Pompeius, ad Basillae aedes protinus est profectus, et pulsato ostio, janitori imperavit, ut ei annuntiaret. Illa autem sensim eum repulit per puerum, dicens nihil esse commune Basillae cum Pompeio, sed neque ejus adventum omnino culpa carere. Quomodo enim, qui ad virginem accesserit, et cum ea seorsum loqui quaerit, quam propemodum ne oculis quidem suis licet masculis intueri? His verbis furore concitatur Pompeius, et primum quidem veniens in senatum, eum rogat. Deinde cum eos etiam assumpsisset, pedes imperatoris commune deflebat infortunium, Pro vobis ipsis, dicens, o divinissimi Augusti, pro vobis ipsis exsurgite et vestris diis, et quem ex Aegypto novum Deum nunc introduxit Eugenia, ex urbe vestra expellit. Nam in multis quidem etiam aliis damnum afferant Christiani, irridentes imperatores, tanquam inania quaedam manufacta conspuentes. Nunc autem hoc quoque scelus impium est ab eis

σκα δάκρυα, ὡς περ οὐκ ἀνεχομένων αὐταί τῶν δψων τῆς ἀλλήλων ἀποστῆναι θέας.

Α'. Ἐπεὶ δὲ ἔδει καὶ πέρασ ἐξεῖν τὰ ὑπὸ τοῦ Κυρίου περὶ αὐτῶν προηγορευμένα, τῆς μὲν Βασίλλας κατέπε πρὸς τὸν Πομπήτιον μία τις τῶν ἐφεπομένων αὐτῆ παιδισκῶν· ὡς εἰ μὴ σπουδῆ πάση καὶ βασιλεῖ χειρὶ τὴν μνηστευθεῖσαν αὐτῷ Βασίλλαν ὠραίαν ἤδη γάμου γεγεννημένην πρὸς τὸν οἶκον ἀγάγηται, οὐκέτι τὸ μετὰ ταῦτα γυναίκα τὴν εἰρημένην ἔξει· Χριστιανὴν τε γὰρ ἴσθι, φησί, τοῖς τῆς Εὐγενίας γεγενῆσθαι λόγοις, καὶ οὐ γάμῳ μόνον, ἀλλὰ καὶ κόσμῳ παντὶ ἀποστάττεσθαι· ταῦτά τοι καὶ τὸν πάτριον αὐτῆς Ἐλενον πρὸς τοὺς γάμους μέλλειν κακέειν Χριστιανὸν δεῖα καὶ τοῦ ὁμοίου σκοποῦ γινόμενον. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ οὗς, φησὶν, ἡ Εὐγενία εὐνοῦχος ὡς δούλους ἀπὲρ πέπομφεν, οὗτοι δὲ καὶ πάντων μάλιστα τῆς μαγικῆς ἔχονται τέχνης, καὶ οὕτω ταύτην κατεγοήτευσαν, ὥστε νῦν δεσπότας αὐτοὺς ἔχειν ὁμολογεῖν καὶ ὡς ἀθανάτους θεοὺς σέβεσθαι. Οὕτω τῆς πονηρᾶς δούλης Πομπητῆ προσαγγειλάσας ἀνήφθη σφόδρα τὸν θυμὸν ὁ Πομπήτιος καὶ κατὰ τοῦ Ἐλενοῦ βαρῶ πνέων ἐχώρει. Καὶ πρῶτα μὲν ἐπιδειξάι αὐτῷ τὴν κόρην ἀνάγκην ἐπέηγε, εἶτα καὶ τοὺς γάμους τελέσαι, εἰ γε μὴ αὐτὸς, φησὶν, ἐχθρὸς εἶναι τῶν αὐτοκρατόρων φανερὸς βούλοιο. Ταῦτα τοῦ Πομπητῆ λέγοντος οὐκ ἔλαθε μὲν τὸν Ἐλενον ὅθεν ἡ προδοσία, ἐλευθέραν δὲ ὄμωσ καὶ δικαίαν τὴν ἀπόκρισιν ἐποίησατο, Ἐγὼ, λέγων, τῆς κόρης ἐπιτροπεύειν λαχὼν, μέχρι μὲν ἦν ἐν παισὶν ὅπ' ἐμοὶ τε τρεφομένην εἶχον καὶ θελήματι τῷ ἐμῷ ζῶσεν· ἐπεὶ δὲ ἡλικίας ἐπέβη, καὶ χρόνον ἤδη τῶν ἔννομον ἀπειλήφει, οὐκέτι θελήματι τῷ ἐμῷ αὐτῆ ἐπεται, ἀλλὰ γνώμῃ τῇ ἰδίᾳ στοιχοῦσα ὄπω; ἂν καὶ βούλοιο δρᾶ...

ΑΑ'. Ταύτην ἐπεὶ Πομπήτιος ἐδέξατο τὴν ἀπόκρισιν, πρὸς τὴν τῆς Βασίλλας οἰκίαν παραχρῆμα ἐχώρει, καὶ κόψα; τὴν οὐραν τῷ θυρωρῷ ἐκέλευε προσαγγεῖλαι. Ἢ δὲ ἡρέμα διὰ τοῦ παιδὸς αὐτὸν ἀπωθεῖτο μηδὲν εἶναι κοινὸν λέγουσα Βασίλλα καὶ Πομπητῆ, ἀλλὰ μὴν οὐδὲ αὐτὴν ὄλωσ τὴν ἀφίξιν αὐτῷ ἔχειν ἀμέμπτως. Πῶς γάρ, ὅς γε γυναίκα παρθένῳ ἐπέβη καὶ ἰδιάζουσαν ὀμιλίαν ἐπιζητεῖ, ἥτις μικροῦ πάντων ὀφθαλμοῖς ἀρβένων ἐστὶν ἀψαυτος; Ἐκμαίνεται τοῖς ῥήμασιν ὁ Πομπήτιος, καὶ πρῶτα μὲν εἰς τὴν βουλήν παρελθὼν, ἐδεῖτο ταύτης· Ἐπειτα καὶ τοὺτους παραλαβὼν τῶν ποδῶν τοῦ κρατοῦντος οὐκ ἀδακρυς ἤπιετο, καὶ ὡς τι κοινὸν ἀτύχημα τὸ ἴδιον ὠλοφύρετο, Ἵπερ ὁμῶν αὐτῶν, λέγων, ὦ θεοὶ τατοὶ Αὐγουστοί, ὕπερ ὁμῶν αὐτῶν διανόστητε καὶ τῶν ὁμετέρων θεῶν, καὶ ὃν ἐξ Αἰγύπτου νῦν Εὐγενία ἐπεισήγαγεν νέον θεὸν τῆς ὁμετέρας πόλεως ἀπέλασσετε. Πολλὰ μὲν γὰρ καὶ ἄλλα τοῖς πρίγμασι λυμαινόνται Χριστιανοὶ καταγελῶντες βασιλέων, καταφρονεῦντες νόμων, τὰς εὐμελεῖς καὶ σωτήρας θεοὺς ὡς μάταιά τινα χειροποίητα διακτύοντες· νυνὶ δὲ καὶ τοῦτο αὐτοῖς ἐπινερόηται τὸ ἀσέβημα, καὶ

τοὺς τοῦ γάμου διαλύουσι νόμους καὶ τὰς συζυγίας Ἀ ἀπαγορεύουσι· τὰς γὰρ νυμφευθείσας ἢ καὶ νυμφευθῆναι μελλούσας τῶν ἀνδρῶν διασπῶσι, μᾶλλον δὲ τούτους μὲν ἐκαίνων ἀποστεροῦσιν, ταυτοῖς δὲ περιποιῶσι καὶ ἀσέμνως φείρουσι. Τί οὖν ἐστὶ, τί λοιπὸν γένοιτο, καὶ ποῖ τις τράποιτο, εἰ γάμος ἐστὶ μηδαμοῦ; Τὴν μὲν γὰρ παρά νόμον οἱ νόμοι, τὸν δὲ κατὰ νόμον Χριστιανοὶ κεκωλύκασιν, ἀλάστορές τινες, ὡς ἴοικεν, ἐπελθόντες καινοὶ καὶ τὴν τῶν ἀνθρώπων ἀναιροῦντες γένεσιν. Οὐ δὴ προβάντος ἔρημος ἔσται πάντως ἡ γῆ. Πῶς δὲ τοῦ θοῦ καὶ τὸ στρατιωτικὸν ὑμῖν ἔξει; καὶ πῶς οὐκ οἰχῆσεται; Τίνων μὲν βασιλεῖς ἀρξοῦσιν, μετὰ τίνων δὲ πολεμίων κρατήσονται; Πῶς δὲ πολιτεία ὅλως καὶ ἀνθρώπων συστήσεται βίος;

ΑΒ'. Οὕτω τοῦ Πομπηίου μεθ' ὅσης ἀγορεύσαντος τῆς περιπαθείας συνεφθέγγετο ἄμα καὶ ἡ βουλὴ, ὥστε συναλγήσαντα τὸν κρατοῦντα ὄζειαν ἐπενεχεῖν τὴν ἀπόφασιν Βασίλλαν ἢ τῆ ἐαυτῆς μνηστῆρι γάμου συναφθῆναι νόμῳ, ἢ τῆ διὰ ξίφους ὑποδληθῆναι σφαγῇ. Ἐπεὶ δὲ καὶ περὶ Εὐγενίας ἠχηκόει, καὶ περὶ αὐτῆς εὐθὺς ἀποφαίνεται, ἢ πεισθείσαν θῦσαι, ἢ βασιάνους παραδοθεῖσαν βιαίως ἀποθανεῖν, κοινή δὲ καὶ πάντας τιμωρεῖσθαι τοὺς ἄλλους οὐ Χριστιανοὺς μόνον, ἀλλὰ καὶ τοὺς ὅσοι Χριστιανοὺς ὑποδέχονται τε καὶ ἀφανεῖς εἶναι παρασκευάζουσι. Ταύτης ὡς ἤκουσε Βασίλλα τῆς ἀποφάσεως, ἢ βασιλεῖς ὄντως ἐκαίνη καὶ γλώτταν καὶ τὴν ψυχὴν ὀζυτέρην καὶ αὐτὴ τὴν φωνὴν ἤπερ ἐκεῖνος εὐθὺς ἀπέφηνετο· Τῷ βασιλεῖ τῶν βοσιλαυόντων καὶ δημιουργῶν νυμφευθεῖσα φθαρτοῦ ἀνδρὸς κοινωνεῖν ἤκιστα παραδέχομαι, εἰ καὶ τῷ κάτω βασιλεῖ τοῦτο δοκεῖ. Φυδερὸν γὰρ τῷ ὄντι, φοδερὸν τὸ ἐμπροσθεῖν εἰς χεῖρας ἀληθινοῦ Βασιλέως· καὶ ζῶντος Θεοῦ. Ἄμα δὲ τῷ Θεοῦ προῆκε τῆς γ' ὠττης, καὶ τοῦ σώματος εὐθὺς ἢ κεφαλὴ ἀπετέμνετο. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἔσχεν ἡ Βασίλλα τὸ τέλος. Συνελαμβάνοντο δὲ καὶ Πρωτᾶ; καὶ Ἰάκινθος, καὶ πρὸς τὸν ναὸν τοῦ Διὸς ἀπάγονται, θύειν ἐκαίνη τῷ βδελύγματι ἀζόμενοι. Ἰστάντες οὖν ἐπ' ἔφει τοῦ δοκοῦντος θεοῦ κατηύξαντο, καὶ παραχρῆμα πρὸ τῶν ποδῶν αὐτῶν καταπίπτει τὸ εἶδωλον, καὶ λεπτύνεται παραδόξως, καὶ εἰς κόνιν καὶ χοῦν διαλύεται. Ἐπεὶ δὲ τοῦτο Νικήτιος ὁ ἑπαρχος ἔγνω, καὶ αὐτῶν ἐκτεμηθῆναι προστάττει τὰς κεφαλὰς· Εὐγενίαν δὲ παραστήναι κατὰ τὸ βασιλικὸν πρόσταγμα.

ΑΓ'. Ἐπεὶ δὲ παρέστη, Πόθεν, φησὶν ὁ ἑπαρχος, ὁδῶ τὴν μεγίστην τέχνην εἰς ἄκρον ἐξεπονήθητε, ὥστε καὶ αὐτῶν δύνασθαι κατάρχειν τῶν μεγίστων θεῶν; Τοῦτο λέγων ἐλάμβανε τοὺς περὶ Πρωτᾶν καὶ Ἰάκινθον περιφανὲς πλέκων ἰγκώμιον, δεῖ προσευχῇ μόνῃ τὸν παρ' αὐτοῖς μέγιστον τῶν θεῶν εἰς χοῦν κατήρασαν, καὶ κόνιν παραχρῆμα λεπτὴν ἐδείξαν. Ἀμέλει καὶ ἡ θεόπνευστος Εὐγενία μετὰ πολλῆς ἀπήνητης τῆ; συνέσεως, Τοῦτο μὲν, εἰπούσα, πανάληθες εἰρηταί σοι, ὦ ἑπαρχε, τὸ ἡμᾶς βραδίως κατ-

¹¹ Hebr. x, 31.

excogitatum : solvunt etiam leges matrimonii, et prohibent conjugia. Eas enim, quæ sunt despondens, aut etiam despondendæ, a viris avellunt, vel potius eos quidem illis privant, sibi vero vindicant, et eas turpiter corrumpunt. Quidamam ergo, quid reliquum est, quod fiat, aut quo se verterit quispiam, si nusquam est matrimonium? Nam id quidem, quod sit præter legem, leges, quod est autem legitimum, Christiani prohibent, novi quidam, ut videtur, et irrumpentes cacodæmones, ex hominum generationem tollentes de medio. Quod quidem cum processerit, erit omnino terra vacua hominibus. Quomodo autem de cætero vobis se habebit exercitus, et quomodo non peribit? Quibusnam quidem imperabant imperatores, et cum quibus superabunt inimicos? Quomodo vero omnino constabit respublica et vita hominum?

XXXII. Cum sic valde miserabiliter dixisset Pompeius, simul etiam ei assensus est et suffragatus senatus, adeo ut miserus imperator, ceclerem tulerit sententiam, ut Basilla vel sue sponsæ matrimonii lege conjungeretur, aut gladio subjecta vitam finiret. Postquam autem audivit etiam de Eugenia, de ea quoque protinus pronuntiat, ut vel persuasa sacrificet, vel tormentis tradita, morte violenta moriatur, communiter vero omnes quoque alios puniri jubet, non solum Christianos, sed eos etiam qui Christianos suscipiunt et, ut lateant, procurant. Hanc sententiam postquam audivit Basilla, quæ vere regia erat lingua et animo, acriore quoque ipsa, quam ille, voce sic est locuta, et suam tollit sententiam, Regi regum et creatori desponsa, viri in quem cadit interitus, non admittit conjunctionem, etiamsi hoc videatur imperatori. Terribile enim est revera, terribile, incidere in manus veri Regis et Dei viventis¹¹. Simul autem et hoc vocabulum Dei lingua emisit, et caput statim fuit ei amputatum. Atque hunc quidem finem habuit Basilla. Comprehenduntur vero Protas quoque et Hyacinthus, et ad templum Jovis adducuntur, ut cogerentur sacrificare illi abominationi. Cum autem stetissent in conspectu ejus, qui videbatur deus, precati sunt, et statim ante pedes eorum concidit simulacrum, et admirabiliter et præter opinionem comminuitur, et in pulverem cineremque redigitur. Postquam autem hoc cognovit præfectus Nicetius, jubet eorum quoque capita amputari, Eugeniæ vero sisti jussu imperatoris.

XXXIII. Postquam autem adfuit, Undenam, inquit præfectus, artem magicam tam accurate perfectæque didicistis, ut possitis diis quoque ipsis imperare maximis? Hoc cum diceret, imprudens Protæ et Hyacintho evidens contexebat encomium quoniam sola oratione maximum qui sunt apud eos, deorum repente confregissent, et in cinerem ac pulverem comminuisent. Divinitus vero inspirata Eugenia, cum multa respondit prudentia, Hoc quidem, dicens, longe verissimum a te dictum

est, o præfecte, nos vestris diis imperare. Illud autem est plane absurdum, et ad arguendum facilissimum, quod ascribas omnia arti magicæ, non autem alicui divinæ et inexpugnabili potentie ejus, qui vere est solus apud nos Deus. Si enim magi quidem, ut vos dicitis, immundos quosdam et materiales invocant dæmones, isti vero eos qui sunt apud vos, deos superant, vel potius primum ex caelestibus, non omnia rursus invertetis, et quæ sunt superna, inferna facietis, majoribus diis inferiorem sortem attribuentes: et nec deos quidem, sed eos servos facietis, et servos dæmonum, dæmones autem deos, et primos deorum. Quod quidem etiam alio quoque modo verum est, cum vos eos tanquam veros deos conscientis, et bonos esse putetis, dubitetis autem quamvis de causa a malis vincantur dæmonibus, nescientes ipsos esse quidem malos et maleficos dæmones, unum vero esse Deum in omnibus: cujus nomen solum isti non ferentes, sicut cera, ut ait divinus David ¹⁵, a facie ignis, liquefiant et pereunt.

XXXIV. Hæc audiens Nicetius, ejus quidem magnum et excoelsam admirabatur animum. Sed cum esset totus deditus insanie simulacrorum, et nihil aliud spectaret, quam ut eis placeret, jubet eam duci in templum Dianæ, sequi autem spiculatorum ei ense intentantem: et partim quidem admonentem, partim autem minitantem, quod nisi sacrificet, eo quem habet in manu, transadiget, ostendendo ense. Illa vero postquam venit in templum, stans ex adverso imaginis specie orantis, precatæ est interitum simulacrorum, Deus æternæ, dicens, qui me tua voluntate et nasci et educari et virginem in hodiernum usque diem conservari dignatus es, et ut efficerer sponsa Uuigeniti, et ut in me adesset sanctissimus Spiritus, et in me regnaret, effecisti, ipse nunc quoque mihi adsis in hac tui confessione, efficiens admirabilia et quæ sint contra opinionem, ut qui te colunt quidem, sint in gloria, ignominia autem et dedecore afficiantur, qui hanc mentem et surdam adorant abominationem, et gloriantur in suis sculptilibus. Ea hæc orante, Deus quidem valde movet terram, templum vero evertitur, conteritur autem simulacrum, reliqua vero simul conturbantur. Stupent, qui vident; pervadit etiam ad eos qui procul crant, miraculum; alius autem aliunde confluentes, quicumque erant quidem sanæ mentis, id quod factum erat, ducebant miraculum, et putabant opus divinæ potentie: quibuscumque vero præter id, quod erant recta privati opinione, deerat etiam sapientia, ii multis contumeliis afficientes Eugeniam, eam etiam vocabant magam.

XXXV. Hæc auditis etiam imperator, et suorum deorum quodammodo ultor fieri properans, jubet lapidem quidem gravissimum suspendi a collo ejus, ipsam autem jaci in fluvium Tiberim. Sed

¹⁵ Psal. LXXII, 3.

ἀρχεῖν τῶν ὑμετέρων θεῶν· ἐκεῖνο δὲ σοὶ καὶ πανταλῶς ἄτοπον καὶ εὐέλκτων, τὸ μαγικῆ τέχνης ἐπιγράφειν, ἀλλὰ μὴ θεῖα τι καὶ ἀμάχῳ δυνάμει τοῦ παρ' ἡμῖν ὄντος μόνου Θεοῦ. Εἰ γὰρ μάγοι μὲν, ὡς ὑμεῖς φατέ, ἀκαθάρτους δὴ τινὰς καὶ ἐνύλους ἐπικαλοῦνται δυνάμεις, οὗτοι δὲ τῶν παρ' ὑμῖν ἐπικρατοῦσι θεῶν, μᾶλλον δὲ τοῦ πρώτου τῶν οὐρανίων, οὐκέτ' ἂν φθάνοιτε πάντα μάλιστα στρέφοντες καὶ τὰ ἄνω κάτω ποιοῦντες, τοῖς μὲν μείζοσι θεοῖς τὴν κάτω μοῖραν ἀποκληροῦντες· καὶ οὐδὲ θεοὺς, ἀλλὰ δοῦλους αὐτοὺς ποιοῦντες καὶ δούλους δαιμόνων, τοὺς δαίμονας δὲ θεοὺς καὶ πρώτους θεῶν, ὃ δὴ καὶ καθ' ἕτερον ἀληθεύει τρόπον· τούτους γὰρ ὑμεῖς ὡς ἀληθεῖς θεοὺς προσηγάμενοι καὶ ἀγαθοὺς εἶναι νομίζοντες διαπορεῖτε, τί δὴ ποτε τῶν πονηρῶν ἡτῶνται δαιμόνων, οὐκ εἰδότες ὅτι αὐτοὶ μὲν ἀληθῶς οἱ κακοποιοὶ τε καὶ πονηροὶ δαίμονες, εἰς δὲ ἐπὶ πᾶσι θεοῖς, οὗ καὶ ὄνομα μόνον οὗτοι μὴ φέροντες ὡς κηρὸς, ἢ φησὶν ὁ θεὸς Δαυὶδ, ἀπὸ προσώπου πυρὸς τήκονται τε καὶ ἀπόλλυνται.

AD. Ταῦτα ἀκούων Νικήτιος ἐξίστατο μὲν αὐτὴν τῆς μεγαλονοίας, ὄλος δὲ τῆς τῶν εἰδώλων μανίας γενόμενος καὶ οὐδὲν ἕτερον ἢ τὸ ἐκείνοις ἀρέσκειν διασκοπῶν, εἰς τὸν ναὸν αὐτῆς τῆς Ἀρτέμιδος ἀπαχθῆναι κελεύει, ἐφάπτεσθαι δὲ καὶ τὸν σπεκουλάτωρα τὸ ξίφος αὐτῆς ἐπίσειοντα, καὶ τοῦτο μὲν παραινούντα, τοῦτο δὲ καὶ διαπειλούμενον ὅτι μὴ θύουσαν τὸ ἐν χειρὶ μετελεύσεται, δεικνύντα τὸ ξίφος. Ἡ δὲ, ἐπειδὴ ἤκεν εἰς τὸν ναὸν, στάσα κατὰ πρόσωπον τοῦ ἀγάλματος ἐν σχήματι προσευχῆς τῆς τῶν εἰδώλων κατηύχετο ἀπωλείας, Ὁ Θεὸς, λέγουσα, ὁ αἰώνιος ὁ τῷ σῶ μὲν βουλήματα ἀξιώσας καὶ φύνας καὶ τραφῆναι καὶ παρθένον ἄχρι καὶ νῦν διατηρηθῆναι, νύμφην τε τοῦ μονογενοῦς σου δειχθῆναι Υἱοῦ, καὶ συμπαρεῖναι μοι τὸ ἅγιον Πνεῦμα καὶ ἐν ἐμοὶ βασιλεῦσαι παρασκευάσα; αὐτὸς παρέστω μοι καὶ νῦν ἐν τῇ ὑπὲρ σοῦ ταύτη ἔμολογίξ παραδόξα ἐκτελών, ὅπως οἱ μὲν σεβόμενοι σε δοξασθῶσιν, αἰσχυνθῶσι δὲ πάντες οἱ τῷ ἀλάφ τούτῳ καὶ κωφῷ βδελύγματι προσκυνούντες καὶ τοῖς γλυπτοῖς αὐτῶν ἐγκαυχώμενοι. Ταῦτα προσερχομένης, κινεῖ μὲν ὁ Θεὸς τὴν γῆν ἰσχυρῶς, καταστρέφεται δὲ ὁ ναὸς, συντρίβεται δὲ τὸ εἶδωλον, τὰ λοιπὰ δὲ ὁμοῦ συνταράσσονται. Ἐξίσταντο οἱ ὄρωντες· φθάνει δὲ καὶ τοὺς κόρην τοῦ θαύμα, καὶ ἄλλοι ἄλλοθεν συβρύντες ὄσοις μὲν νοῦς ὑγιῶς ἔχων καὶ φρένες ἦσαν διὰ θαύματος τὸ γεγονὸς ἐποιοῦντο, καὶ θείας ἔργον ἠγούντο δυνάμεως· ἴσοι δὲ μετὰ τοῦ δόξης ὑγιῶς ἐτερεῖσθαι καὶ τοῦ φρονεῖν ἀπελείποντο, οὗτοι πολλὰς ὑβρεῖς εἰς τὴν Εὐγενίαν βάλλοντες εἰ καὶ μάγον ἐκάλουν.

AD. Ἀκούει ταῦτα καὶ βασιλεὺς καὶ τιμωρὸς εἶα γενέσθαι τῶν αὐτοῦ θεῶν ἐπιγόμενος λίθον μὲν βαρύτατον κελεύει τοῦ τραχήλου ταύτης ἐξαρτηθῆναι, ξίφην δὲ αὐτὴν κατὰ τοῦ ποταμοῦ Τιβέριδος. Ἀλλ'

οὐτω μὲν οἱ σὺλαμβάνοντες πόνον καὶ τίκτοντες ἄνομιαν· ἀπρακτοὶ δὲ αὐτὸν ποιεῖν τὸ ἐπίταγμα τῷ Θεῷ μέλλον ἦν. Ὄθεν ὁ μὲν λίθος τοῦ τραχήλου αὐτῆς ἀπελύετο, αὐτὴ δὲ ὅλα Πέτρος ὁ μέγας ἀπαιστω; τοῖς ποταμίους ἐβίβριζε νάμασιν. Εἶτα κρείττω φανεῖσαν τοῦ ὕδατος πυρὶ κολάζειν αὐτὴν διεσχέψαντο, καὶ χάμινος ὑπεδέχεται τὴν μεγάλην. Ἄλλ' ὁ φρουρῶν αὐτὴν Κύριος καὶ τανῦν ἐνταῦθα παρῆν, καὶ τὸ πῦρ οἷα τὴν φύσιν ἀποβαλὼν εὐθὺς διηλέχχτο, καὶ τὸ σῶμα ταύτης ἀπαθὲς διεσώζετο. Τί τὸ μετὰ ταῦτα; Σκότει κολάζεται βαθυτάτῳ, πρὸς τῷ σκοτει δὲ καὶ λιμῶ· καὶ οἰκία δὲ ταύτην ἐσχάτως ἐλάμβανεν ἀφεγγῆς, μηδὲ τροφῆς ὄλιγος κοινωνούσαν. Ἦγνῶν δὲ πάντως μετ' αὐτῆς εἶναι τὸν τοῦ φωτὸς Κύριον, ὅφ' οὐ καὶ πρῶτον αὐτῆ, κατὰ τὴν προφήτην, ἐρβράγη τὸ φῶς καὶ φωτὶ θεϊκῶ ἅπας ὁ οἶκος περιελάμπετο. Οὐ φῶς δὲ μόνον ἐδίδοτο, ἀλλὰ καὶ θεῖα τις ἀνωθεν ἐχορηγεῖτο τροφῆ, ἄρτος ἐκάστης ἡμέρας παραδίδως ἐτοιμαζόμενος, λευκότερος μὲν χιόνος, τὴν ἡδονὴν δὲ θεσπέσιος. Τὸ δὲ μεῖζον, αὐτὸς ἐκεῖνος ἐφίσταται ὁ Σωτῆρ, Ἐγὼ εἰμι, λέγων, Εὐγενία, ὅς καὶ σαυρὸν διὰ σὲ καὶ θάνατον ἤνεσχόμεν, εἰ' ἂν καὶ σὺ ταῦτα προεἴλου παθεῖν. Τοιγαροῦν καὶ μεγίστη σε δόξη περιδαλῶ, καὶ πολλῶν ἐμπλήσω χαρίτων. Ἔστω δὲ σοι καὶ τοῦτο τῆς περὶ σὲ τιμῆς σύμβολον· αὐτὴ γὰρ ἡ ἡμέρα πρὸς τὴν ἄνω σε παραπέμψει ζωῆν, ἥτις καμὲ εἶδε τοῖς κάτω ἐπιδημήσαντα. quosque signum tui honoris. Ipse enim iste dies te adventa-se ad homines.

ΑΓ'. Οὕτως εἰπὼν, ὁ μὲν ἀπ' αὐτῆς ἀπέστη· οὐ μακρὰν δὲ καὶ τῶν λαληθέντων ἀπήνητα τὸ πέρας. Στέλλεται γὰρ τις τῶν ἀσεβῶν, τὸ τῶν μοναχῶν ἐκεῖνος σχῆμα ὑποκρινόμενος, ὅς ἔσω γενόμενος τοῦ δεσμοπύργου κατ' αὐτὴν ἄρα τὴν ἡμέραν τελειοῖ τὴν μάρτυρα τῆ διαξίφους σφαγῆ, καθ' ἣν καὶ ἡ τῶν Γενεθλιῶν ἑορτὴ ἦγετο τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν. Τελέσαντες οὖν ὅσα θέμις ἦν ἐπὶ θυγατρὶ τοιαύτη καὶ ἀδελφῆ, ἥ τε μήτηρ, φημι, καὶ οἱ ἀδελφοί, τὸ ἱερὸν αὐτῆς λείψανον ἐν τόπῳ μὲν κατατίθενται οὐ μακρὰν ἀπέχοντι Ῥώμης, ἢ Ῥωμαία δὲ ἕδος ἐπικαλουμένῳ. Οὕτω μὲν Εὐγενία ἐβίωσε σεμνῶς· οὕτω δὲ ἀπεβίω καθὼ καὶ κεκλήρωτο εὐγενῶς, ὥστε μὴ δεῖ ἕτερον ἔχειν ἡμᾶς μάλλον θαυμάζειν, τὴν ἐν Χριστῷ ζωὴν ἢ τὸν ὑπὲρ Χριστοῦ θάνατον· ὅθεν καὶ ὄσης αὐτῆ τῆς δόξης ὑπὲρ ἀμφοτέρων ἡξίωται, δῆλον οὐ μετὰ πολὺ γέγονε.

ΑΖ'. Δισσοῖς γὰρ τοῖς πάθεσι μεριζομένης αὐτῆ τῆς μητρὸς, καὶ τῷ μὲν διὰ Χριστὸν τυλῆναι χαιρούσης, ἀλγούσης δὲ τῷ θυγατρὸς διαζυγῆναι τοιαύτης, καὶ τὸν χωρισμὸν ἦκιστα πρῶτος ὑπομενούσης, ὅναρ ἡ μάρτυς αὐτῆ ἐφίσταται· οὕτω μὲν ἱστορισμένη λαμπρῶς ὡς μηδὲ προσβάλλειν αὐτῆ τὸν ὀφθαλμὸν ἰκανῶς ἔχειν, τοιαύται; δὲ παρθένους προπεμπομένη φαιδραῖς, ὡς μηδὲ μίαν αὐτῆ τῶν βασιλῶν παραβεβλησθαι δύνασθαι. Οὕτω τοιγαροῦν ἐπιστάσα ἐφίκει τῆ μητρὶ λέγειν· Ἰνα τί, ὦ μήτηρ, οὕτω σοι τὸ δενοπαθεῖν πολλοῖς ὑπὲρ ἡμῶν τοῖς δάκρυσι; τηχο-

sic quidem, qui concipiunt laborem, et pariunt iniquitatem¹³ : Deo autem curæ erat, ut eorum jussus esset irritus et inefficax. Unde etiam lapis quidem ab ejus collo est exsolutus : ipsa vero non secus ac magnus Petrus, citra ullam offensionem ingrediebatur supra undas fluminis. Deinde cum ea aqua visa esset potentior, eam igne punire constituit, et magnam illam Eugeniam accepit fornax. Sed qui eam custodiebat Dominus, hic quoque nunc aderat : statimque ostensum fuit, ignem protinus amisisse naturam, et corpus ejus conservatum est illæsum. Quid postea ? Tenebris punitur profundissimis, præter tenebras autem etiam fame, et eam domus accepit obscura, nec cibi quidquam omnino sumentem. Nesciebatur autem omnino esse cum ea Dominum lucis, a quo etiam matutinum, ut ait propheta¹⁴, lumen erupit, et divino lumine tota domus illustrabatur. Non solum vero lumen dabatur, sed etiam quoddam divinum superne suppeditabatur alimentum, panis qui quotidie parabatur admirabiliter, nive quidem candidior, voluptate autem plane divinus : et quod est omnium maximum, ille ipse accedit Servator, Ego sum, dicens, Eugenia, qui propter te crucem et mortem sustinui, propter quem tu quoque hæc pati constituisti; ergo te et maxima amicitiam gloria et multis implebo gratiis. Sit autem hoc transmittet ad vitam supernam, qui me vidit infra

XXXVI. Cum sic dixisset, ille quidem ab ea recessit. Haud diu post autem effectum sortita sunt ea quæ dicta fuerant. Mittitur enim quidam impius, monomachi habitum præ se ferens, qui cum fuisset intra carcerem, ense facta cæde consummat martyrem eo ipso die, quo celebrabatur festum natalis Servatoris nostri. Cum justa autem fecissent tali filix et sorori ejus mater et fratres, sacras ejus reliquias deponunt quidem in loco, qui non abest procul a Roma, vocatur autem via Romana. Sic quidem vixit honorifice Eugenia, et sic et vita generose excessit, convenienter suo nomini, adeo ut nesciamus, utrum magis admiremur, in Christone vitam, an mortem pro Christo. Unde etiam, quantam sit pro utrisque gloriam consecuta, eva-it paulo post manifestum.

XXXV.I. Nam cum duobus animi motibus distraheretur mater, et partim quidem lætaretur, quod propter Christum esset sacrificata, fletet autem, quod a filia tali disjungeretur, et non moderate terret separationem, martyr ei apparet in somnis, adeo quidem splendide vestita, ut nec in eam satis posset conjicere oculos, talibus vero comitatu virginibus, et tam præclaris, ut nulla regina posset cum eis comparari. Cum sic ergo accessisset, visa est dicere matri : Quorsum, o mater, ita te affictas, multis pro nobis liquefacta

¹³ Psal. vii. 15. ¹⁴ Isa. viii. 20.

lacrymis? Non sunt res nostræ prosequendæ fletibus, sed lætitia. Scias enim, quod ego et pater Philippus vivimus in quadam ineffabili martyrum lætitia, una cum Christo versantes et conregnantes: qui te etiam non ita multis post diebus ad hanc vitam evocabit. Meis autem fratribus conserva firmum ac stabile, quod est in Christo, signaculum, et assidue exhortare, ut sint etiam mihi fratres animis, ut sic totum genus offeramur pulchrum donum Domino. Hæc mater audivit ab Eugenia. Dicebatur autem etiam vidisse assistentes angelos, quorum habitus erat signum gaudii simul et pudoris, ipsis veluti indicantibus, quod illi essent honore digni, et perpetui etiam gaudii participes. Quod detur nobis omnibus quoque consequi grætia et clementia Domini nostri Jesu Christi, quem decet omnis gloria, honor et potentia nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen. (1).

(3) Consentiant hisce Actis ea quæ ante annos mille et centum de hac virgine scripsit Alcimus Avitus Viennensis episcopus ad Justinam sororem

μένῃ; Οὐ θρήνων, ἀλλ' εὐφροσύνης ἄξια τὰ ἡμέτερα. Ἴσθι γὰρ ὡς ἐγὼ τε καὶ ὁ πατήρ Φίλιππος ἐν ἀβήρῃ-
 τῳ τιῶν μαρτύρων εὐφροσύνη ζῶμεν, συνόντες
 Χριστῷ καὶ συμβασιλεύοντες· ὅς καὶ σὲ οὐ πολλὰς
 ὕστερον ἡμέραις εἰς τὴν ζωὴν ταύτην μετακαλέσει.
 Τοῖς δὲ ἐμοῖς ἀδελφοῖς τὴν ἐν Χριστῷ σφραγιδα
 βεβαίαν καὶ ἀδελφούς ἐμοὶ γενέσθαι καὶ τὰς ψυχὰς
 συνεχῶς φυλάξαι παραίνοι, ἵνα οὕτω γένος ὄλον
 καλὸν δῶρον τῷ Δεσπότῃ προσεσχεθῶμεν. Ταῦτα
 παρὰ τῆς Εὐγενίας ἡ μήτηρ ἤκουσεν, ἐλέγετο δὲ
 καὶ ἀγγέλων ἐπιστάσιαν ὁρᾶν, ὧν τὸ σχῆμα χαρᾶς
 τε ἦν ὁμοῦ καὶ αἰδοῦς σύμβολον, ὥσπερ ἐνδεικνυμέ-
 νων αὐτῶν ὅτι καὶ τιμῆς ἄξιοι ἐκείνοι, ἀλλὰ καὶ
 ἀλήκτου χαρᾶς κοινωνοί. Ἦς γένοιτο πάντας ἡμᾶς
 ἐπιτυχεῖν χάριτι καὶ φιλανθρωπείᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν
 Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ
 προσκύνησις νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν
 αἰῶνων. Ἀμήν.

de laude castitatis: item iis S. Eugeniæ Actis quæ in Vitis Patrum recensentur, quæ quidam præferunt sic a Græcis descriptis.

ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΚΑΙ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ
ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΤΟΥ ΓΡΑΠΤΟΥ
 ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑ.

S. P. N. ET CONFESSORIS

THEODORI GRAPTI

VITA ET CONVERSATIO*.

(Dec. 26. — Combefis. Manipulus rer. CP., p. 191.)

Α'. Τῶν ὑπὲρ Χριστοῦ τὴν ἀθλιάν ἐλομένων Α
 οὐ μὲν ὑπὲρ εὐσεβείας ἀπλῶς πρὸς Ἑλληνας ἠγω-
 νίσαντο, πλάνης εἰλωλικῆς ἀντιποιουμένου· οἱ δὲ

Fr. Combefisii notæ.

* Hanc Theodori Grapti Vitam, ut hic repræsen-
 tarem, post longam rationum mecum disceptationem,
 evicit, quod æquum putavi, ut qui Nicephori
 patriarchæ certamen in causa imaginum graviter
 descriperat, suum ipse quoque eadem serie (eodem
 Byzantii theatro, eadem ipsa ætate exhibitum) meo
 hoc syntagmate, ejus urbis rerum gestorumque,
 perscriberet. Tanti scilicet visum, sin martyris, at
 certe egregii confessoris, non ita paucos versus, in
 lucem publicam dare, ut iis, quæ ipse edidit lingua
 fideles recreentur, et ad paria aimentur certamina,
 cum præsertim non paucis locis etiamnum aperta
 palæstra sit, furente Christi ac imaginum hoste.

Lipomanus, exque eo Surius ad Decembris 26
 (id est, vii Kal. Januarii) Vitam hanc Latine re-
 tulit: exque more, ceu quid ἀδέσποτον, Meta-
 phrastæ tribuit. Certiori tamen conjectura eidem
 forte ascribi possit ex Metaphrastis characteris lu-
 minibus, quæ ex Psello in suo de Symeonum scri-
 ptis syntagmate constituit Leo Allatius. Ipse, qui
 ad manum non habuerit, censere non potuit: etsi
 exstare in Romanis Bibliothecis vel audierat vel
 meminerat, ut in sua de Theodoris Diatriba scri-
 psit. Auctor hic cum Logotheta in Chronico peni-
 tentiis, quibus in exsilio et carcere narrat
 Theodori obitum, cujus vitam alii ad Theodorum
 et Michaellem Augustos trahunt. Ut sit, signifi-
 cat auctor, se diu a Theodori obitu scripsisse, ut
 et Metaphraste forte recentior sit, cujus et cha-
 racterem sit imitatus, et secutus, quæ ille pauca
 verioraque Chronico suo inseruerat. Ejus Vitæ ac
 scriptionis præcipua pars, Epistola est ejusdem
 Theodori; quæ et mihi ratio vel maxima fuit, ut
 hic repræsentarem. Ipso statim titulo, Lipomani
 interpres, sive ipse Romanus Codex, martyres indi-
 gitat ambos fratres, istudque eorum martyrium
 vocat. Noster castigatus, Theodorum duntaxat,
 ipsunque confessorem, ascribit, ac ejus Vitam in-
 digitat, quod ad ipsum tota scriptionis collineat
 intentio, sitque ipse in exsilio defunctus, clarior
 proinde confessionis titulo: cum Theophanes Ni-
 cænus deinde episcopus, in pace quieverit. Marty-
 rem tamen ipse auctor in fine scribit. Ἐπανεή δὲ
 καὶ ὁ μέγας Θεοφάνης, μάρτυς ὢν, καὶ τοῖς ὑπὲρ
 Χριστοῦ στήγμασι σημειωμένον· Revertitur et magnus
 Theophanes, ipse martyr, et quibus pro Christo sti-
 gnatis inustus erat, glorians. Quibus verbis, ejus
 vocis significationem velut restringit, ut non prop-
 tery martyrem velit, sed ita testem, ut vita inco-
 lumis, ferendo tormento, pietatis testimonio fructus
 ait: quos confessores antiquo usu Ecclesia dicit;

I. Ex iis, qui pro Christo certamen susceperunt,
 alii quidem pro pietate ac fide simpliciter, adver-
 sus Græcos simulacrorum errorem tuentes, decer-
 runt.

martyrii titulo iis relicto, quos tormentorum vis
 ipsa, in Christi confessione, seu alias tuenda pie-
 tate ac asserenda, vita extruserit: queis sic extru-
 sis, certa victoria est atque gloria, cum virores
 confessores nihil subinde vinci prohibeat, gravius-
 que offendere, cujusmodi, Cyprianus et alii deplau-
 rant; ut non satis cautum videatur, eos qui stren-
 uum aliquid confessione egerint, eo uno titulo, ac
 cum reliqua deinceps vitæ ratio nos lateat, inter
 sanctos haberi atque beari. Quo in genere nonnihil
 indulgentius quandoque acciderit. Methodius tamen
 unum hoc ad conjecturam satis existimavit, ut dig-
 num episcopatu Theophanes censeretur, quod con-
 fessionis notas has ac stigmata vultu præferret, qui
 de re scribit Logotheta: Καὶ ἐν μὲν ἐξορίᾳ τελευτᾷ
 ὁ ἐν ἁγίοις Θεόδωρος· οὐ τὸ λείψανον ἐν τῇ Χαλ-
 κηδόνι μονῇ τοῦ Μιχαηλῆ· τῆ αὐτῆς ὁ πῖσσα· Μιχαήλ,
 ὑστερον ἀπεχόμενον. Ὁ δὲ αἰδέμιος Θεοφάνης μέγας·
 Μιχαήλ καὶ Θεοδώρας διήρκεσε, καὶ ὑπὸ τοῦ ἐν
 ἁγίοις Μεθοδίου πατριάρχου γενομένου χειροτονεί-
 ται μητροπολίτης Νικαίας· ὃς καὶ τινεὶ ἀσχήλωνος
 ἐπὶ τῇ τούτου χειροτονίᾳ καὶ λέγοντας, ὅτι Σύρος
 ἐστὶ καὶ τίς οἶδεν εἰ ὀρθόδοξος ὑπάρχει μητέρος
 αὐτοῦ μαρτυροῦντος; ἀπεκρίθη ὁ ἅγιος Μεθόδιος,
 λέγων· Ἐγὼ ὄν-ἐρ ταύτην τὴν μαρτυρίαν, ἣν ἐπι-
 φέρεται (θελῶν τὴν ἐν τῷ προσωπῷ γραφὴν) κραι-
 ττοῦσα οὐ θέλω· Ac quidem Theodorus in exsilio diem
 obit, cujus corpus Chalcedonem in monasterium quod
 Michaelitæ vocant, ab ipso qui condidit, Michaelē,
 postea translatum est. Inclytus autem Theophanes,
 ad Michaelē usque ac Theodorum superstes, a san-
 to Methodio, qui fuit patriarcha, metropoli Nicænis
 ordinatur; adeo ut quidam eam ægre sentent ordi-
 nationem, atque dicerent: Homo Syrus est; et quis
 novit an sit orthodoxus, cum nemo ei testimonium
 deferat? Ad quos Methodius: Ego nullum aliud me-
 lius testimonium desidero, quam quod ille præfert;
 ostendens iambis inscriptum vultum. Quibus omnino
 βιογράφων consentit.

Ex his emendandi continuator Vaticanus, item-
 que Joannes Seylitz et Cedr. qui ex illo mutuati
 sint, nec non auctor Orationis in festum Resti-
 tutionis imaginum, qui omnes aequè superstrem
 Theodorum et Theophanem ponunt, ac convivio
 adhaerent, quo confessores a Theodora excepti sunt.
 Græci quoque in Menæis unum celebrant Theodo-
 rum, qui in exsilio unus ipse confessor decer-
 serit. Sic 27 Decembr., quo illi die sancti Ste-
 phani protomartyris festum celebrant: Καὶ τοῦ
 οσίου Πατρὸς ἡμῶν καὶ ὁμολογητοῦ Θεοδώρου τοῦ
 Γραπτοῦ καὶ ἀποστόλου Θεοφάνους τοῦ πειρατοῦ.

tarunt; alii autem pro fide orthodoxa, adversus Christianos quidem, sed non sane erga rectam fidem affectos, nihil illis minus aliquid sudorum contulerunt. Quamobrem etiam illis pares coronas consecuti sunt: quorum unus est, qui nunc etiam dicendi argumento propositus est, admirandus ille ac magnus Theodorus; cujus sigillatim res oratio processu declarabit ac edet.

II. Palaestina illi patria fuit, quam Deus Abrahamo possidendam tradens, terram promissionis rite nuncupavit. Civitas autem Hierosolyma, cui omnino, vel si alia omnia argumenta desint, ad laudem sufficiat, quod et Christus illinc sit secundum carnem: quin etiam ingens quoque prophetarum ac patriarcharum chorus inde processit: ipse denique jucundissimus electus apostolorum coetus exortum inde habuit.

III. Generosi viri hujus parentibus claritatem pietas praestabat: eorum divitiarum amplexu substantia, quod ex Christo nomen, Christiani nuncupatione, asciverant. Quorum germen vir ille sacer cum esset, quid attinet dicere, quantam a prima aetate adeptus est intelligentiam mentisque solertiam? Adhuc enim puer, nihil puerili sensu praeditus erat, ejusmodi scilicet, qui ad parva aspiceret, ludisque ac rebus ludicris propense oblectaretur: sed nusquam ille quidem libentius

Fr. Combefisii notae.

Sancti Patris nostri ac confessoris Theodori Grapti ac fratris Theophanis Carminum scriptoris. Clarius in Synaxario: Τῆ αὐτῆς ἡμέρας, τοῦ ἑσίου Πατρὸς ἡμῶν Θεοδώρου τοῦ Γραπτοῦ, ἀδελφοῦ Θεοφάνους τοῦ ποιητοῦ. Παραπεμφθέντες ἐν τῇ ἔξορῳ, πρὸς Κύριον ὁ μέγας ἄριστος Θεόδωρος ἐξεδήμησε. *Missi sunt in exsilium, in quo magnus pugil Theodorus migravit ad Dominum.* Addunt Romanae tabulae Theodorum in exsilio exspirasse, in carcere inclusum. Idipsum clarius hic ipse auctor, senio pariter et morbo, ad haecque carceris ærumnis, in ipso carcere animam Deo commendasse, tradit; quo martyrii titulo omni rigore propior existit. Quodque ita auctores relati, aliis, quos magis probo, silentibus, in eo convivio referunt Theophanis acerbus responsum ad Theodoram Augustam, ex iis notis, quibus vultus inscripti essent, cum Theophilo ejus marito, se, coram Christo justo iudice juste disceptaturos, fabula videri possit, omnisque forte illa molitio, liberandi animam Theophili precibus sacerdotum ac confessorum, ejus ipsius auctoris, qui sic inconcinne virum jam mortuum illi convivio adhibuerit, quem alii secuti sint. Majori portento continuatur Vaticanus: Τούτος ἐναριθμητοῦ Θεοφάνους τε ὁ τῆς Σμύρνης καὶ ὁ αὐτοῦ Θεόδωρος ἀδελφός. At unde natum Theophanis Grapti istud cognomen? Nolim auctoris, qui eruditus est, et dignus luce, imperitiæ ascribere. Scriperit ille, ὁ Σύρος, vel ὁ τῆς Νικαίας, quod sic depravatam antiquario sit. De suo ergo illo Theophane illam historiolum narrat, seu fabellam, uti alii de Theophane episcopo Nicæno, sed omnes una conviva fratre Theodoro olim defuncto. Scylitz. Καὶ ὁ τοῦτοῦ ἐκαταμῶν Θεόδωρος: ubi Gabius: *Et illius consanguineus Theodorus*, sed hoc liberius, *illius frater germanus*, uti reliqui, ἀδελφός, αὐτὰ ἔλεγο: nec aliud Scylitz. vox reddenda fuit; nec in Cedreno Xylander aliter reddidit. Auctor Orationis illius Dominicæ τῆς Ὁρθοδοξίας liberalior est, additque et Theophanem Magni Agri praepositum seu Sigrianum, ipsum qui scripsit Chronica;

A ὑπὲρ ὀρθοδόξου πίστεως, πρὸς Χριστιανούς μὲν, οὐχ ὑγιῶς δὲ περὶ τὴν ὀρθὴν πίστιν διακειμένους, οὐκ ἐλάττους ἢ ἐκαίνοι τοῦ; ἰδρώτας καταβαλλόμενοι. Διὸ καὶ τῶν ἰσθμῶν αὐτοῖς στεφάνων κοινωνοὶ καθεστῆκασι. ὣν εἷς ἐστὶ καὶ ὁ τῷ λόγῳ νῦν ὑπόθεσις προτεθείς, ὁ θαυμαστὸς καὶ μέγας Θεόδωρος, περὶ οὗ προῖων ὁ λόγος κατὰ μέρος δηλώσει.

B Τούτον ἤνεγκε μὲν ἡ Παλαιστίνη, ἣν ὁ Θεὸς τῷ Ἀβραάμ κληῖρον διδούς, γῆν ἐπαγγελίας καλῶς προσηγόρευσε. πόλις δὲ Ἱερουσαλήμ, ἤτινι πάντως ἀρκέσει πρὸς ἑταίρων, εἰ καὶ μηδὲν ἄλλο τῶν ἑταίρων εἶχε, ὅτι καὶ Χριστὸς ἐκεῖθεν (1) τὸ κατὰ σάρκα. καὶ δὴ καὶ προφητῶν ἐξ αὐτῆς καὶ πατριάρχων πολλὸς προῆλθε χορὸς. καὶ αὐτὴ δὲ τῶν ἀποστόλων ἡ χαριστάτη λογὰς ἐκεῖθεν ἔσχε τὴν γένεσιν.

Γ. Γεννήτορες δὲ τῷ γενναίῳ ἀπὸ τῆς εὐσεβείας τὸ γυνώριμον ἔχοντες. πλοῦτος δὲ καὶ περιουσία τὸ ἀπὸ Χριστοῦ κληῖσθαι καὶ ὀνομάζεσθαι. ἐξ ὧν ὁ ἱερὸς ἐκεῖνος βλαστῆσας ἀνήρ, τί δεῖ λέγειν, ὅσην ἐκ πρώτης ἔτι τῆς ἡλικίας ἐπλούτησε τὴν σύνεσιν; Ἄρτι μὲν γὰρ παῖς ὢν, οὐ κατὰ παῖδας εἶχε τὸ φρόνημα. τὸ πρὸς μικρὰ βλέπειν, καὶ ἀθύρμασι χαίρειν καὶ παιδαῖα. ἀλλὰ φίλα: Θεοδύρω διατριβαὶ τὸ ναοῖς σεπτοῖς ἐμφιλοχωρεῖν. θεωρίας δὲ ποθεῖναι τὸ πρὸς τὰ κάλλιστα τῶν τῶν ὄρων.

C quem tamen nulla conjectura est tandin vixisse. Præterea etiam addit Theodorum Studitam, quem adhuc vigente persecutione diem obiisse, ex Naucratii ejus successoris Epistola encyclica satis liquet. Nec quod in Triodio Dominica illa prima Quadragesimæ Naucratius habetur loco Theodori, et Arsatio jungitur, quod notavit Baron., aliud efficit, quam quod Nicephorus Callixtus recens auctor, cujus sunt illa omnia Triodii Synaxaria, ita emendaverit: non quod vetus auctor illius orationis non sic commentus sit: cujus proinde inde laborat fides. Sic passim ipsæ se sorices produunt, dum multa in una narratione per inscitiam struunt, nihil ipsa coherentia: quo in genere et Latinis inque Gallia non semel peccatum, non levi fidei historicæ labe, viris doctis animadversum est. De Theophane Magni Agri præposito, lampadem trado erudito viro et amico Danieli Papebrochio S. I. proxime vulgando sociis curis cum erudito pariter viro ipsoque amico Godefrido Henschenio ejusdem S. amborum Martio.

(1) Χριστὸς ἐκεῖθεν. Natum apud Bethleem Christum, certa fides est: unde ergo: *Hierosolymis secundum carnem?* An quod ipsa Maria Hierosolymis nata in sancta Probatica, id est, in domo Joachim Hierosolymis prope Probaticam piscinam? Quaresm. lib. iv, cap. 12, peregr. 3; Damasc. orat. 4 in Nativit. S. Virginis, ut quidem ipse reddebam: *Nata nobis est Dei Mater in sancta Probatica, ex qua Agnus Dei nasci voluit, qui tollit peccatum mundi.* Num et quia Bethleem sic vicina Hierosolymis est, ut quasi ejus suburbanum haberi possit? quocirca etiam quotannis Hierosolymorum antistes, ejusque plebs, in die Christi Natali in eo oppido ad locum speluncæ stationem habebant: quod Sophronius patriarcha tantis deplorabat abs se præstari non posse, obsessa a Sarcenis sancta civitate, illa oratione, quam post Peltanum ad eum diem iterum representavi in Biblioth. PP. concionat et ex card. Maz codice ab-solvi.

τα, καὶ τοὺς σεμνοὺς τρόπους, αὐτὸν βυθίζειν · A versabatur, quam in venerandis templis. Nullum ei jucundius spectaculum, quam ut ad pulcherrimos omnique honestate conditos mores contuendo, se ad eos conponeret. Ejus in eo posita gloriatio ac decus, ut parentibus obsequentem sese exhiberet. Et ut semel dicam, instar generosæ plantæ, primo statim ostendit germine, qualis ac quantus virtute evasurus esset.

Δ'. Ἦδη δὲ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν ἀμείβων, εἰς γραμματιστοῦ φοιτᾶν ὑπὸ τῶν γεννητόρων κελεύεται. Ἰνα δὲ μὴ μόνον τοῖς μαθήμασιν ἀσχολούμενος, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἀρετὴν τυπούμενος ἦ, τῇ τοῦ θεοφάνου Σάβα μονῇ παραδίδοται, διδασκάλου δὲ τινος τυχὸν πρεσβυτέρου · ἐνὸς φημι τῶν τῆς Ἐκκλησίας ἅμα μὲν εἰς παιδείαν, ἅμα δὲ καὶ εἰς ἀρετὴν τὸ τηνικαῦτα πρωτεύοντος. Ἐίχε δὲ καὶ τὸν ἀδελφὸν Θεοφάνην, πρὸς μὲν τὴν ἡλικίαν χρόνοις συχνοῖς ὑστερίζοντα, πρὸς δὲ τὴν ἀρετὴν τὰ δευτερεία φέρειν οὐκ ἀνεχόμενος · καὶ τὸ ἀδελφὸς εἶναι οὐκ ἀπὸ τῶν σαρκικῶν μᾶλλον ὁμοιωμάτων, ὅσον ἀπὸ τοῦ μηδὲν αὐτοῦ παραλλάττειν εἰς ἀρετὴν βουλόμενον · ἀλλὰ τοὺς ἀρίστους μιμούμενον τῶν ζωγράφων, καὶ πρὸς ἐκεῖνον ὡσπερ εἰς ἀρχέτυπον βλέποντα, καὶ ζηλοῦντα σὺν ἀκριβείᾳ.

Ε'. Ἐκείσε μὲν οὖν ἀμφοτέροισι αἱ διατριβαί. Ἄλλ' ὁ θεῖος Θεόδωρος, ὀξυτάτης μεταλαχῶν φύσεως, καὶ τὴν παιδείαν ἅπασαν ἐν χρόνῳ βραχεῖ διελεῖν, ὑψηλοτέρων τε μαθημάτων ἔρωτα ἐσχηκώς, C ἔξεισι μὲν τῆς μονῆς · ἀνδρὶ δὲ τινι προσφοιτᾶ, τὴν μὲν ἡλικίαν προήκοντι · ἀνὰ λόγον δὲ τοῦ χρόνου καὶ ἀρετὴν ἀσκήσαντι, καὶ παιδείαν συλλεξαμένῳ. Ἐκεῖνῳ τοιγαροῦν ὁμιλῶν, τῆς τε ἀρετῆς μιμητῆς γίνεται, καὶ πρὸς τὴν τῆς παιδείας ἀντίληψιν οὐ πολλοῦ δεῖται χρόνου · ἀλλὰ τῷ πτηνῷ καὶ διαπύρῳ τῆς φύσεως, καὶ τῷ συντόνῳ τῆς περὶ ταῦτα ἐπιμελείας, πάντα ἐν ὀλίγῳ πρὸς τὴν αὐτοῦ ψυχὴν εἰσφικίστατο. Καὶ μάρτυρας τοῦτων οἱ λόγοι, οὓς αὐτὸς ὑστερον ὑπὲρ εὐσεβείας ἐξέθετο, εἰ καὶ πάσης τῆς περὶ αὐτοῦ (2) φιλοτιμίας ἀνώτερος ἦν.

Ζ'. Ἄλλ' ἡ μὲν περὶ τοῦ λόγου ἀσχολία μέχρι τινός. Ἐνίκα γὰρ ὁ τῆς ἀρετῆς πόθος, ὅλον εἰς αὐτὸν ἀπασχολεῖν βουλόμενος, καὶ μὴ τῇ D πρὸς ἐκείνους ἐπιμελείᾳ τὴν διηνεχῆ ταύτης περικόπτεσθαι ὁμιλίαν. Ἀμέλει καὶ αὐθις τῇ τοῦ θεοφάνου Σάβα μονῇ φέρων αὐτὸν δίδωσι · καὶ ἦν οὕτως ὑπὸ Θεῷ ζῶν, ἔργα τε μετῶν ὀφθαλμῶν ἐκείνου τῶν καθαρῶν ἄξια. Ἐντεῦθεν τίς μὲν Θεοδώρου τὸ φρόνημα μετριώτερος; Τίς δὲ κρατῆσαι θυμοῦ γενναίτερος; Τίς πρὸς ἐπιθυμίας ὀρμὰς ἀκλινέστερος; Τίς οὕτω καὶ λέγειν καὶ σιωπᾶν εὐκαιρότατος, καιρὸν τε εἶδέναι παντὸς πράγματος, ὡς μήθ' ἡσυχίαν ἀτιμάσσει, μήτε παρρησίαν μετεῖναι διὰ μαλακίαν ψυχῆς καὶ φρονήματος ὑπιστίτητα; Τίς οὕτω σάρκα τε ἐκόλασε, καὶ ὀφθαλμῶν ἐχαλλ-

Fr. Combefisii notæ.

(2) Περὶ αὐτοῦ. Lipoman. interpr. forte legerit περὶ αὐτῶν, redditique : *Etiamsi esset excelsior, quam ut ex eis ullam laudem ambiret.* Sed nulla hæc ratio. Plane enim adversativa superius illud respicit, quo dixit, omnem ἐν ὀλίγῳ, sic brevi tem-

IV. Cum autem a puerili jam ætate excederet, jubetur a parentibus ad grammatices præceptorem ventitare. Ne autem solum disciplinis vacaret, sed ad virtutem quoque informaretur, traditur divini Sabæ monasterio. In eo presbyterum (ecclesiastici scilicet ordinis virum) magistrum ejusmodi nactus est, qui et eruditione, et virtute tum primas obtineret. Habebat autem et Theophanem fratrem, ætate quidem annis non paucis juniorem; at qui virtutis nomine neque secundas ferre sustineret, quique ita comparatus esset, ut non tam ex carnali similitudine, quam ex virtutis summa consensione ac paritate, illius frater vellet enitere; optimosque æmulatus pictores, in eum ut exemplar contuens, exacte omnino illius ducebat characteres.

V. Atque illic quidem ambo versabantur: enimvero divinus Theodorus, cum subtilissimi ingenii esset, ac brevi tempore institutionem omnem artesque bonas decurrisset, sublimiorum disciplinarum amore captus, e monasterio egressus ad virum quemdam adit, ætate quidem proventus; sed qui pro temporis ratione virtutem excuisset, ac eruditionem omnem comparasset, illi operam daturus. Cum illo ergo versans, tum virtutis sit imitator, tum non multo tempore indiget ad disciplinam omnem capiendam: sed ingenii celeritate ejusque ignea vi, nec non et acri contentaque diligentia, intra breves moras cuncta animo hausit. Ac testes sunt, quos ille postea pro tuenda pietate libros edidit, etsi omni superior æmulatione, pro eruditionis illa præstantia, fuit.

VI. Sed aliquandiu quidem versatus est in literis. Vincebat enim virtutis amor, id agens, ut totum sibi addiceret, nec sinens ut studiosum illa diligentia, jugia cum ea consuetudo interumperetur. Denique, divini Sabæ monasterio se rursus tradit; atque in eum modum vita Deo dedita, quæ illius mundis oculis digna opera essent, totus consecrabatur. Hinc, quis Theodoro sensu modestior? Quis ad continendam iram illo generosior? Quis ad cupiditatis explenda desideria rigidior? Quis dicendi atque tacendi opportunius momenta observabat, ac cujusvis rei faciendæ tempus pernoscebat? ut neque quietem silentiumque contemneret, neque propter animi mollitiem, abjectumque ac demissum spiritum,

porè, disciplinam adeptum esse; quæ tamen tanta in eo esset, ut æmulationem omnem excederet, cum soleat, qua sic brevi quis scientiâ imbuitur, defunctoria ac imperfectior esse.

quod si libertatis dicebam quidquam remitteret. Quis sic carnem castigavit atque oculum frenavit, et cogitationes affectusque repressit? Ex quo quid accidit? Dei quidem nutu, omnium vero qui ad monasterium spectabant, suffragio, a sanctae Sionis tunc antistite presbyter ordinatur: inque cum modum ipsum habebat magni Sabae monasterium, virtutis melle operando strenuum atque sedulum. Quod autem ex illis praeclaris rebus me pene fugit, nec si velim negligere facile possim, dicturus sum. Namque in illo tale quid etiam contigit, quale prius in divo Jeremia, ad quem dictum est: «Antequam natus esses, sanctificavi te; et unxi te priusquam formatus esses in Israel.»

VII. Nam cum adhuc presbyter ille ac magister in divini Sabae monasterio, uti jam prius declaravit oratio, caelesti hunc sensu Theodorum divina doceret, litterarumque studiis atque virtute excoleret, isque virtutis lac quotidie, ut sic dicam, mystica institutione sugeret, ac spirituali educatione adolesceret: magnus, inquam, ille presbyter. Deique nimirum homo, quae hujus viri erant divinitus edoctus, clarissime praedicit. Ne cui autem videretur in discipulum indulgentior, quod ita a Deo manifestatum fuisset, ipse conflagrare (prorsus enim suspecta laus amantium est), hactenus quidem rem silentio tegit: postea vero, ubi etiam pueri virtutem ejusmodi nactus est, quae dicendis uberem ipsa fidem praestaret ac vaticinio suffragaretur, claro praeconio cunctis enuntiat, in haec fere verba diserte loquens, ac clamans: Probus hic adolescens, ad alia omnia quae propter Christum passurus est, etiam martyrio vitam commutabit. Quod ejus a teneris ungibus virtutis indicium clarius esse possit? tale nimirum, ut vel si nihil aliud virtutis illi gestum esset, uno hoc, nulli secundus eorum,

VIII. Postquam autem cum aliis bonis etiam sacerdotii donum accepit, quid necesse percensam quanta etiam ad decorem illi praestandum praecleara gessit, etsi studebat latere, quanta nemo improbus mala sua studia solertia legit? Nam cui, fidei cultu, cui spei, cui denique charitatis, ille secundus fuit? Sed lenitate, sed moderatione, sed bonitate, sed zelo qualis fuit, qui etiam usque ad vincula et plagas et mortem pro Christi imagine pericula adiit? Verumenimvero praestat, ab ipsa tum origine declarare, ut se ea, quae ad imagines spectant, habuerint.

IX. Qui ab omni aevo nostri generis hostis ac periduellis proditus, multa jam adversum nos praedia, superisque, repetita acie infestus, instruxerat, aliam rursum viam aggreditur, ac fortiter adversus pietatem armatur. Nam quod Deum factum Jerem. i. 5.

Ανωσε, και λογισμων επεσχεν ορμας; Εξ ου τι γινεται; Νευματι μεν Θεου, ψηφω δε των περι την μονην παντων, υπο του τηρικαυτα της Σιων προεδρευοντος, χειρονοειται πρεσβυτερος· και ειχεν ουτως αυτον η του μεγάλου Σάβα μονη, το της αρετης μελι φιλοπονοτερον εργαζομενον. Ο δε με των εκεινου κλων μικρου διεφυγε, και ο μηδε βουλομενω περιβειν λαδιον. Γινεται γαρ και περι αυτην τοιουτων, οϊων περι τον θεϊον Ιερεμιαν προτερον, προς τον εβραητη τον «Και προς του γεννηθηαι ηγαλακα σε· και εχρισα σε προς του πλασθηναι εν Ισραηλ.»

B Z'. Αρτι γαρ εκεινου του πρεσβυτερου και διδασκαλου (3) κατα την του θεοφωρου Σάβα μονην, ως ο λογος ηδη φθασας εδιδωκε, τον ουρανοφρονα τουτον Θεοδωρον τα θεια παιδευοντος, και αρετην εκπονουντος· του δε το γαλα της αρετης και εχαστον ειπειν εκμυθηντος, και πνευματικως διατρεφομενου· ο μεγας εκεινος πρεσβυτερος, και του θεου δηλαδη ανθρωπος, θεσθεν τα κατα αυτον γουος, προλεγει τρανεστατα. Ινα δε μη δοξη τινη μαθητη χαριζομενος προσποεισθαι την αποκαλυψιν υπεπιτο; γαρ ατεχνως ο παρα των φιλουντων επαινος; τως μεν αυτην κρυπτει τη σιωπη· υστερον δε, επει και την του παιδους αρετην οξυλοπιστον των λεγομενων ειχε συνηγορον, πασιν εξαγγελλει μετα λαμπρου του κηρυγματος, ουτω γεγωνοτερον εκβοησας· ως ο καλος ουτος, επι πασι τοις αλλοις ος δια Χριστον υπομενων εσται, και μαρτυριω τον βλον αμειψει. Τουτου τι αν γενοτε της εκ παιδους αρετης εκεινου τεκμηριον εναργεστερον; Ωστε, ει και μηδεν ετερον αυτην κατωρθωθη, μηδενδ; δευτερον των μακροζωομενων αποδειξαι τον ευφημουμενον.

quorum vita predicabilis, abunde eniteret.

H. Επει δε μετα των αλλων κλων και το της ιερωσύνης προσεληξε χαρισμα, τι δει καταλεγειν, εσα και προς εκεινου τιμην αυτην κατωρθωθη· ει και λαυθάνειν ουτως εσπουδαζεν, ως ουδεις ετερος των τα πνευρα μετινυτων; Τίνο; μεν γαρ εις πιστειν, τίνο; δε προς ελπεδα, τίνο; δε προς αγαπην εκεινος δευτερος; Αλλα την μακροθυμειαν, αλλα την επι λειαν, αλλα την χρηστικότητα, τον δε ζηλον οϊος, ος γε και μέχρι δεσμων και πληγων και θανάτου της του Χριστου εικόνας προσκινδυνουσεν; Πλην αλλα κλην σωθεν, οπω; εσχε τα περι της εικόνας διασαφησαι.

Θ. Ο του γένους ημων εχθρος και πολέμιος εκ του παντός αιώνος ανθρωπις, πολλούς ηδη καθ' ημων πολέμους και πολλάκις αναβήμισα; ετέραν πάλιν όδον ερχεται, και ισχυρώς κατα της ευσεβειας όπλιζται. Επει γαρ ειθε Θεου γενομενον ανθρωπων,

Fr. Combefisii notæ.

(3) Εκεινου του πρεσβυτερου και διδασκαλου. Hieronimi interpr. magnus ille senex. Redditur quidem illa vox etiam senior, quod aetatis esse possit: hic tamen ordinis est, et ecclesiasticæ digni-

tatis atque muneris, significans sacerdotem secundi ordinis; sicque auctor paulo superius distinxit, cum adjecit, ενος φημι των της; εκκα ειας, ac bene illi idem interpret, presbyterum reddidit.

γίνεται πάλιν ὄφρις καὶ πάλιν διάβολος · καὶ δια- A
 σῦρει τοὺς θείους νόμους ὁ μιαρθὸς καὶ θεσμούς ·
 καὶ παρερμηνεύει πάλιν τοῦ νομοθέτου τὸ βούλημα.
 Καὶ Θεοῦ μὲν εἰδώς, ὡς οὐχ εἰδός τέ ἐστιν ἀφιστᾶν
 τοὺς ἀνθρώπους, δελεάματι κινῶν τὴν ἐπιβουλὴν,
 καὶ Χριστὸν ἀρνεῖσθαι πείθειν ἀδυνατῶν, τὴν αὐτοῦ
 θεῖαν εἰκόνα προσκυνεῖν ὄλως ἀπαγορεύει · ἐν'
 οὕτω λάβη καὶ τὴν τῆς ἐκείνου σαρκώσεως ἀπὸ
 ψυχῶν ὁμολογίαν, καὶ τὸν δι' ἐκείνης ἡμῶν πρὸς
 τὸν σώσαντα πόθον κατ' ὀλίγον ἀπομαραίνων.
 Ἐπεὶ δὲ τὰ τῆς ἐπιβουλῆς κατὰ νοῦν αὐτῷ προε-
 χῶρει (εὗρε γὰρ ἐπιτηδείους ψυχὰς πρὸς τὴν αὐτοῦ
 σπερμάτων ὑποδοχὴν), ὡ τῆς πολλῆς σου μακροθυ-
 μίας, Χριστέ! φθάνει καὶ μέχρι βσιλέων αὐτῶν,
 καὶ πλεόν ἰσχύει δύναμιν εὐρίσκων ἀπὸ τῆς ἐξου-
 αίας · καὶ τοσοῦτω βληθεῖται τῷ κράτει, μικροῦ καὶ
 γενέσθαι ἡμᾶς ὡς τὸ ἐξ ἀρχῆς, ὃ φησι τὰ ἱερὰ λόγια,
 ὅτε οὐκ ἤρχεν ἡμῖν Κύριος.

Γ'. Λέοντος γὰρ τηνικαῦτα τοῦ ἐξ Ἀρμενίων τὸ
 γένος ἔλκοντος, τυράννῳ χειρὶ τῶν σκήπτρων
 ἐπειλημμένου, καὶ τὸν εὐσεβῆ βασιλέα Μιχαὴλ τῆς
 μὲν ἀρχῆς παραλύσαντος, σχήματι δὲ καὶ βίῳ τὰ
 τῶν μοναχῶν μετείναι παρασκευάσαντος · ἐκείνος
 μὲν τὸ ἀκούσιον ἀλύπως ὡς κατὰ γνώμην προσ-
 ἔτετο · αὐτὸς δὲ πρὸς μικρὴν ἔτι τὴν ἀσέβειαν
 ἐνδὸν οἰκουροῦσαν ἔχων, ἐξάγει ταύτην εἰς φῶς,
 ὡσπερ τι νόθον καὶ πονηρὸν γέννημα · καὶ δῆλος
 οὐκ εἰς μακρὰν γίνεται, χαλεπὸν πένειν κατὰ τῶν
 θεῶν εἰκότων, καὶ ἀναιρῶν τὴν προσκύνησιν. Καὶ
 πρῶτα μὲν συνεξορίζει τῷ τῆς ὀρθοδόξιας ἀρχιερεῖ
 τὴν εὐσέβειαν · ἔπειτα καὶ κατασπᾶ τῶν ἱερῶν
 εἰκονισμάτων τὸ κάλλος, ὡσπερ τινὰς ἐφθαλμοὺς
 ἀμβλύων τῆς Ἐκκλησίας. Καὶ ὁ μὲν ὀρθόδοξος
 ἀρχιερεὺς, ὡσπερ ἐφην, ἐξόριστος γίνεται · ἀντισ-
 ἀγεται δὲ μισθωτὸς, καὶ οὐχὶ ποιμὴν, ὁμόφρων
 τῷ τυράννῳ καὶ σύμφυτος τὴν ἀσέβειαν · ὁ βωμὸς,
 φασί, πρὸς τὸ ἱερόν · καὶ τὴν πάλαι τεθνηκυῖαν
 αἰρεσιν περὶ τὰς σεπτὰς εἰκόνας ἀναστήσαι φιλο-
 νεϊκῶν. Ἄλλὰ γὰρ οἶα τὰ τοῦ Θεοῦ κρίματα! Ἢ τῶν
 ἀμαρτωλῶν βλάβος εὐθύς καθ' ἡμῶν ἐπαφίεται,
 ἵνα κἄν οὕτω συνῶμεν, ἕποτον δὴ τὸν Δεσπότην
 κατὰ πολλὴν ἀνοίξιν παροργίζομεν.

ΙΑ'. Οἱ γὰρ κατὰ τὴν ἔρημον Ἀραβες πρὸς
 τὸν Ῥωμαίοις ἐπιστρατεύσαντες, πολλὰς μὲν χώρας
 αὐτῶν, πολλὰ δὲ καὶ φρούρια ἐληλίζοντο · πρὸς δὲ
 καὶ τὰ ἐν Παλαιστίνῃ κατέτρεχον μοναστήρια, ὧν
 πρῶτον καὶ μέγιστον ἦν, τὸ τοῦ θεοφόρου Σάβα,
 φημὶ, ἐν ᾧ καὶ ὁ μέγας οὗτος, ὡσπερ ἀνωτέρω φθᾶ-
 σαντες ἐφημεν, ἠσκαίτο Θεόδωρος.

ΙΒ'. Ταῦτα βλέπων (4) ὁ θεῖος τῆς Ἱεροσολύμων

¹ Isa. LXIII, 19.

Fr. Combefisii notæ.

(4) Ταῦτα βλέπων. His componenda Menæa ad
 diem 11 Octobris, quo Theophanis memoriam

hominem viderat, ut hominem deitate donaret,
 rursus serpens, rursusque diabolus efficitur, divi-
 nasque leges ac scita impurissimus calumniatur,
 perperamque rursus legislatoris mentem interpre-
 tatur. Ac cum sciret, fieri non posse ut a Deo
 homines abduceret, esca insidias temperat; ne-
 que valens hoc suadere ut Christus abnegetur,
 divinam ejus imaginem adorari omnino prohibet;
 ut sic imprudentibus, illius quoque incarnationis
 ex animis confessionem aboleat, paulatimque, quo
 inde accendimur, amorem, erga eum qui salute
 donavit, exstinguat. Ubi autem ei insidiæ ex
 animo cesserunt (invenit enim animos ad sua
 semina suspicienda idoneos), o magnam tuam
 atque prolixam, o Christe, patientiam! ad ipsos
 usque Augustos pervasit; nactusque ex potestate
 vires, ipse se fortior evadit; tantaque adjuvatur
 potentia, ut nos quoque parum absit, quin sicut
 ab initio, cum Dominus nostri non imperabat
 (uti sacris proditum elogiis est ¹) facti simus.

X. Cum autem Leo tum temporis, ex Arme-
 nia ducens originem, tyrannica manu sceptrum
 invasisset, piumque imperatorem Michaelem ces-
 sare jussum ac exauctoratum ad monachi induen-
 dum habitum vitæque illud institutum arripien-
 dum adegisset; isque adeo illam ejus vim ac im-
 juriam, ac si ipse sponte cederet, haud ægre ad-
 misisset; quem dixi, Leo, tantisper adhuc con-
 ditam animo impietatem tenens, eam in lucem,
 tanquam adulterinum ac malum factum profert;
 nec longiores interjectæ moræ, cum truce quid
 adversus divinas imagines spirat, aufertque earum
 cultum. Ac primum, una cum orthodoxo anti-
 stite, pietatem eliminat. Deinde etiam sacrarum
 imaginum decorem detrahit, ac si Ecclesiæ lumina
 hebetaret. Ac quidem orthodoxus præsul, uti di-
 cebam, exsilio truditur; ejusque locò mercenarius,
 et non pastor, ejusdem cum tyranno sententiæ
 illique impietate concors, inducitur: *Ara cum
 templo*, aiunt; olimque exstinctam erga veneran-
 das imagines hæresim, postliminio excitare con-
 tendit. Sed enim, qualia Dei judicialia Peccatorum
 statim virga in nos emittitur, ut vel sic intelli-
 gamus, qualem per summam dementia Dominum
 D ad iram provocamus.

XI. Arabes enim, desertum quod est ad Orien-
 tem colentes, educto adversus Romanos exercitu,
 multas eorum populati sunt provincias, multaque
 etiam præsidia diriperunt. Monasteriis quoque in
 Palestina ingruerant, ac incursabant: quorum
 primum maximumque divini scilicet Sabæ erat,
 in quo magnus hic, uti in superioribus dictum a
 nobis est, Theodorus exercebatur.

XII. Hæc videns divinus ille Hierosolymorum

Ecclesiæ antistes et pastor, esseque hoc peccatorum pœnam, et furoris poculum intelligens, idcirco nimirum quod divinarum cultus imaginum aboleretur, ad zelum protinus excitatur, exquirilque modum, quo tantum incendium restinguere possit, malique eos operis revincere, qui ad nefanda parati sint, et ad terminos, quos Patres posuerunt transferendos³, expeditissimi. Sic enim fore ut captivi revocentur, ac percussæ animæ misericordiam consequantur.

XIII. Invenit itaque eam in rem valde idoneum, sacratissimum utique virum Theodorum, quippe qui tum virtute clarissimus esset, tum dicendi vi cumprimis polleret, zelumque juvenilem ac animosum spiraret; atque antistiti: Ecce ego, mitte me, et ibo; tuisque adjutus precibus impietatem confundam. Mittit itaque illum patriarcha, undique precibus communitum, ac spe in Christum totum corroboratum. Atque ut ea quæ intermedia sunt, missa faciamus, cum in Augustam urbem advenisset fratremque Theophanem una comitem, quæ fraterna sunt sapientem, paremque zelum pietatis ergo spirantem, haberet, primum quidem se intrepide illi sistit, qui (heus!) prædonis more in Ecclesiam invaserat, (ubi enim ille sacerdotali quidquam more designarat?) et libere arguit, quod eos pervertat, quibus pastoris munere præest, atque ei acerbe hæresim exprobrat. Deinde ipsi quoque imperatori velut gladius quidam acutus ex adverso occurrit; nec eo duntaxat accusat nomine, quod animæ suæ perniciem afferat, sed quod etiam Domini plebi impie doloque subversionem propinet. Tum monet, ut relicta profana hac ac mala opinione, ejus loco pietatem condiscat. Forte enim, inquit, tibi Deus placabitur, et non omnem iram Domini tanquam sæcem ipse ebibes⁴.

XIV. Quamobrem imperator cum et viri libertatem esset admiratus, et præterea verborum opportunitatem, morumque prædectiam ac elegantiam, nec non quæ ex animo ad vultum diducebatur, illius, ut poterat, animadvertisset alacritatem, cum est reveritus, ejusque moderate tulit reprehensionem.

³ Prov. xii, 28. ⁴ Habac. ii, 15.

Fr. Combèsii notæ.

Hierosolymitano, libellum deferentes, compendio fere historico loqui intelligantur, nec tam respicere quod primo missi sunt, quam quod illustrius certamen desudarunt. Libellus ille nihil aliud videatur quam Epistola ad eundem Theophilum paulo superius mihi edita. Verisimile enim est patriarcham Hierosolymitanum Synodicam suam ad eos direxisse velut notos virosque strenuos ac probatæ fidei, qui Theophilo offerrent, cum ii per Michaelis indulgentiam aliqua remissione potirentur, ac Theophilus imperium iniens, mitius aliquid in orthodoxos præferret.

(5) Τῷ τῇ ἐκκλησίᾳ Ἐπιπεδήσαντι ληστρικῶς. Nempe Theodotus hic Cassiteras, sedis illius incubator, pulso Nicephoro. Theodororum margini ascriptum habet Surius, litteræ commutatæ nundo. Fuit hic præcipuus adjutor Leoni instauranda

Ἐκκλησίᾳ πρόεδρος καὶ ποιμὴν, καὶ εἰδὼς ὡς ἁμαρτιῶν ἔκτιστος ταῦτα καὶ κόνδυ θυμοῦ, ἐφ' οἷς ἡ τῶν θεῶν εἰκόνων προσκύνησις ἀθετεῖται, πρὸς ζῆλον εὐθύ; διανίσταται, καὶ τρόπον ἐπιζητεῖ, ὃ οὐ δυνατὸς ἔσται τὴν τοσαύτην σβέσαι πυρκαϊάν, καὶ δεῖξαι κακῶς ποιοῦντας τοὺς πρὸς τὸ κακουργεῖν ἐτοίμους, καὶ ὄρια μετακινεῖν Πατέρων προχειροτάτους. Οὕτω γὰρ ἔσται πάλιν τοῖς αἰχμαλώτοις ἀνάκλησις, καὶ ἔλεος ταῖς πεπληγμέναις ψυχαῖς.

ΙΓ'. Εὐρίσκει τοίνυν πρὸς τοῦτο καὶ λίαν ἐπιτηδεῖω; ἔχοντα, τὸν ἱερὸν δηλαδὴ Θεόδωρον, ἅτε καὶ τὴν ἀρετὴν περιβόητον, καὶ λόγοις τὴν γλῶτταν ἐξησκημένον, καὶ ζῆλον νεανικὸν πνέοντα. Καί, Ἰδοὺ ἐγὼ, φησὶ τῷ ἀρχιερεὶ ἐκεῖνος, ἀπόστατέ μου, καὶ πορεύσομαι καὶ ταῖς σαῖς εὐχαῖς βοηθούμενος, αἰσχυνῶ τὴν αἰδέειαν. Πέμπει τοιγαροῦν ὁ πατριάρχης αὐτὸν, εὐχῆ πάντοθεν περιφράξας, καὶ ὄλον δεῖξας τῇ πρὸς Χριστὸν ἐλπίδι νενευρωμένον. Ἴνα δὲ τὰ μεταξὺ παραλείπωμεν, τὴν βασιλίαν καταλαβῶν, καὶ τὸν ἀδελφὸν Θεοφάνην ἐπόμενον ἔχων τὰ ἀδελφὰ φρονούντα, καὶ τὸν ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας ζῆλον αὐτῷ συμπνέοντα, πρῶτα μὲν τῷ τῇ Ἐκκλησίᾳ, ὄμοι! ἐπιπεδήσαντι ληστρικῶς (5)· ποῦ γὰρ ἱερατικῶς; ἐκεῖνος; ἀδελῶ; ἐμφανίζεται, καὶ τὴν διαστροφὴν τῶν ὑπ' ἐκείνῳ ποιμαινομένων ἐλέγχει σὺν παρρησίᾳ καὶ τὴν αἴρεσιν πικρῶ; αὐτῷ δι.ε.δί.ζει. Ἐπειτα καὶ αὐτῷ βασιλεῖ ὡσπερ τι; ἔξῃ μαχίρα κατὰ στόμα προσαπαντᾷ, καὶ οὐ μόνον αὐτῷ τῆς ἰδίας ψυχῆς τὴν βλάβην διεγκαλεῖ, ἀλλὰ καὶ ἣν ἐκεῖνος ἀνατροπὴν τῷ λαῷ δόλιω; προτίνει (6) καὶ δυσσεδῶς. Ἐἶτα καὶ παραινεῖ τῆς βεβήλου ταύτης ἀποστάνα κακοδοξίας, μεταμαθεῖν τὴν εὐσέβειαν. Ἴσω; γὰρ, φησὶν, ἔσται σοι τὸ θεῖον εὐτίτατον, καὶ οὐχὶ πάντα τὸν θυμὸν Κυρίου, καθάπερ τινὰ τρογίαν, αὐτὸς; ἐκπιῆ.

ΙΔ'. Ἐφ' οἷς τὸν βασιλεῖα τῆς παρρησίας τὸν ἀνδρα θαυμάσαντα, πρὸς δὲ καὶ τῇ τῶν λόγων καιριότητι, καὶ τῇ περὶ τὸ πρῶτον ἀπὸ τῆς ψυχῆς διαδομένη φαιδρότητι, ὡ; ἐγχωροῦν ἦν, ἐκεῖνον κατανοήσαντα, αἰδεσθῆναί τε καὶ πρῶτος τοὺς ἐλίγχους; δι.νεγκεῖν· εἶτα καὶ μετακαλέσασθαι, καὶ

D Iconomachorum ea hæresi, cujus eo negotio struem multis prosequuntur continuator Vaticanus, et alii. Navata illi ejus operæ ἄθλον τὸν τῆς ἱεραρχίας θρόνον ἐλάμβανε κατὰ τὸν τοῦ θεοῦ Πάσχα καιρὸν, inquit idem: *Pramium accepit pontificalem thronum circa festum Pasche.*

(6) Δολίως προτίνει. Lipomani interpret., nihil sacra verba attendens, ac locum Ambacum, ad quem respicit auctor: *Dei populum per fraudem evertat.* Legerit et ipse ἀνατροπὴν δολεράν, quod et Basil. et Argent. Biblia representant, uti etiam Conradus Kircherus, ubi Sixt. Vatabl. et alii, θολεράν; quæ melior lectio: *Turbidam subversionem;* tum scilicet, cum ex crapula mens animi sede dejicitur. Alia versio, Ἐκταπεινὸν ὀλιγομένην; *amentiam turbidam,* uti exponit Hieronymus

λόγων αὐτῷ κοινωνῆσαι καὶ ὁμιλίας· τίς τε εἴη ἄ
 πυνθανόμενον, καὶ ὅθεν ἤκει· καὶ τί αὐτῷ βούλε-
 ται, φησὶ, τὸ τῆς παρθρησίας ἀκρατον καὶ ἀφύλα-
 κτον. Ὁ δὲ καὶ τὴν πατρίδα γνωρίζει, καὶ τὴν ἀπὸ
 Παλαιστίνης ἀφιξίν ἀπαγγέλλει· καὶ ὅτι μὴ ἔκρινεν
 ὑποστῆλασθαι· δαῖν καὶ πρὸς βασιλείω, ἡνίκα Βασι-
 λέα ἴδοι τὸν ἐν οὐρανοῖς ὑβριζόμενον. Εἶτα διασαφεί
 τὶ τοῦ δόγματος· διδάσκει τὴν τῶν θεῶν εἰκόνων
 τιμὴν· ἄλλα τε εἰπὼν, καὶ προσθεὶς, ὅτι δεῖγμα
 τοῦτο τοῦ πρὸς Χριστὸν πόθου, καὶ ὁμολογία τῆς
 ἐκείνου σαρκώσεως· ἔπειτα καθιερῶ τὰ ἐκείνου
 προβλήματα, πιστεῖ Χριστοῦ καὶ δυνάμει λόγου καὶ
 πνεύματος. Ἐπει δὲ καὶ πολλῶν μεταξὺ ρηθέντων,
 οἱ Θεοδώρου λόγοι τὴν νικῶσαν εἶχον, θαυμάζει
 πρῶτον ὁ βασιλεὺς· εἶτα καὶ θεραπεύειν ἐπιχειρεῖ·
 ἀνδρα τοιοῦτον ὑποποιήσασθαι προουρούμενος, δι-
 οὖ πολλῶν περιέσεσθαι δυνατὸν, ἔσται. Ὡς δὲ ἀχί-
 ρωτων αὐτὸν ἄωρα ταῖς ἐκείνου λαβεί, προσετίθει
 γὰρ καὶ τι τοιοῦτον πρὸς αὐτὸν, Ἐπιλάθου, λέγων,
 τῶν συνθηκῶν ὧν ἔθου πρὸς Θεὸν, βασιλεῦ· ὧν ἄρα
 μεσότης ὁ μέγας ἀρχιερεὺς γέγονεν, ἡνίκα σου τῇ
 κεφαλῇ τὸν βασιλικὸν ἐπιτίθει στέφανον; φέσαι
 τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς, καὶ τὸν πρότερον κόσμον ἀπόδος
 τῇ Ἐκκλησίᾳ· καὶ μὴ διαμάχου Θεῷ, κριτῇ δικαίῳ
 καὶ ἰσχυρῷ, κἀν εἰ μὴ τὴν ὀργὴν ἐπάγῃ καθ' ἑκά-
 στην ἡμέραν διὰ περιουσίαν χρησιότητος.

IE. Ταῦτα ὁ μὲν οὕτω πρὸς αὐτὸν διεπαρῆσιό-
 σατο. Ὁ δὲ, τὸ πρόσχημα τῆς ἐπιεικειᾶς λύσας,
 πρὸς ὀργὴν ἐξήγετο καὶ μανίαν· καὶ εἰ τις Θεοδώρῳ
 σύμφυχος, ἢ ὁμόδοξος τὴν εὐσέβειαν, ἀνηρέυνα.
 Ἐπεὶ οὖν αὐτῷ δῆλα καὶ τὰ περὶ Θεοφάνου· κατέστη
 τοῦ ἀδελφοῦ, καὶ ὅτι μηδὲν ἦσσαν τῆς φύσεως δια-
 σῶζων ἐστὶ κἀν τοῖς δόγμασι τὸ συγγενὲς καὶ αὐτ-
 ἀδελφον, μάστιξιν ἀμφοτέρους κολάσας συχαίς,
 εἶτα καὶ ὑπερορίαν αὐτῶν ἐν τῷ τοῦ Πόντου στό-
 ματι κατακρίνει· καλεῖται μὴ βρωτοῦ τινος, μὴ
 ποτοῦ, μὴ ἐνδύματος, μηδένα τῶν πάντων αὐτοῖς
 κοινωνεῖν, ἴνα κακοί, φησὶν, οὕτω κακῶ, ἐκτρι-
 εῖεν.

IC. Ἀλλὰ τὸν τύραννον μὲν ἡ κακία πράττειν
 οὕτως ἐδίδασκεν· οὐδὲν γὰρ κακόν, οὐ μὴ ἀνθέξ-
 ται ἀδικος. Ἐπεὶ δὲ μὴ ἐπὶ πολὺ τὴν ὀργὴν ὁ δι-
 καιοὶ κρίνων Θεὸς ἀνεβάλλετο, οὐ πολὺ τὸ ἐν μέσῳ,
 καὶ ὁ θηροῖν οὗτος ἰνὸμάτος τε καὶ πρίγματος
 κοινωνῶν, συγκαταλύει τῇ τυραννίδι τὸν βίον. Ἀνα-
 ρεῖται γὰρ ὑπὸ Μιχαήλ, ᾧ Τραυλὸς ἢ ἑπωνυμία, κα-
 κῶς, φασὶ τὸ κακόν ἐξ ὤμενον. Ἡμέρα δὲ ἦν ἡ
 τῶν τοῦ Χριστοῦ γενεθλίων, καὶ αἶμα τούτου κε-
 νοῦται· οὐχ ὡς δὴ τινος τῶν νηπίων τῷ ὑπὲρ ἡμῶν
 τεχθέντε· Χριστῷ προσαγόμενον, ἀλλ' ὡς Ἡρώδου
 μέλλον, εἰς πολλῶν ἀγίων ψυχῶν ἔκτισιν τῶν ὑπ'
 ἐκείνου τυραννουμένων. Τόπος δὲ ὑποδέχεται τὸ
 ἐναγὲς ἄγιος· καὶ, ὡ τῶν τοῦ Θεοῦ θεῶν κριμάτων!
 αὐτὸ φημι τὸ θυσιαστήριον, οὐ τε αὐτοῖς καταψεύ-
 σατο, τὰς συνθήκας διδούς, μηδὲν τῶν ἱερῶν δογμά-

siones. Deinde etiam eum accersit, et familiarit. r
 eum est allocutus, rogans quisnam esset, ac unde
 veniret, quidve sibi mera illa et incauta dicendi
 libertas vellet. Ille autem et significat patriam, et
 suum ex Palæstina adventum renuntiat, nec sibi
 liberum putavisse, ut vel imperatoris metu a di-
 cendi libertate discederet, cum Regem qui in
 cælis est, injuria violari conspiceret. Deinde, quæ
 doctrinæ sunt, aperit; docet divinarum cultum
 imaginum. Et cum alia dixisset, et adjecisset:
 Ecce hoc indicium nostri in Christum amoris, et
 confessionem ab eo susceptæ carnis; postremo
 illius objecta, Christi fide, sermonisque virtute ac
 spiritus, evertit. Postquam autem, hinc inde multis
 collatis sermonibus, Theodorus disputatione victor
 exstiterat, primum miratur imperator, deinde etiam
 blanditiis aggreditur, virum tantum addicere sat-
 agens, per quem multos esset devicturus. Cui
 autem vidit ejus abs se constantiam nulla vi posse
 expugnari; nam et ejusmodi quidpiam ad eum ad-
 jecerat: Oblitus es, o imperator, quæ cum Deo
 pacta inferas; quorum sequester magnus antistes
 fuit, tum, cum tuo capiti imperialem coronam
 imposuit? Parce animæ tuæ, ac priorem ornatum
 Ecclesiæ restitue; nolique cum Deo, qui judex
 justus ac potens est*, etsi non quotidie iram in-
 fligit (quæ ejus bonitatis abundantia est), pugna
 contendere.

XV. Hæc ille quidem sic apud eum libere locutus
 est: imperator autem lenitatis prætextu soluto, in
 iram furoremque erupit, ac rogat, num aliquis
 ejusdem cum Theodoro animi, ejusdemque, ad
 fidem quod attinet, cum eo sententiæ? Postquam
 vero intellexit de ejus etiam fratre Theophane,
 quodque is non minus quam natura, dogmatis quo-
 que obnixè affinis germanusque consistit, ambos
 diu flagris cæsos, ad Penti ostia exsilio relegandos
 decernit, jubetque neminem cibum ullum aut
 potum, aut vestimentum illis impertiri: quo sic
 mali male exterantur, inquit.

XVI. Verum tyrannum quidem hoc se modo
 gerere docebat improbitas; nihil enim sceleris est,
 quod non propense vir injustus arripiat. Quod
 tamen is qui justa judicat, Deus, non diu iram
 differat, non multum temporis intercessit, cum
 iste, cui et nomen cum bestiis commune et ipsa
 agendi ratio, una cum tyrannide vitam finit. De
 medio enim a Michaelē Balbo sublatus: Male malo,
 aiunt, adhibitum remedium. Christi dies Natalis
 erat, ejusque sanguis effunditur; non ut alicujus
 ex infantibus, qui Deo pro nobis nato offerretur,
 sed potius ut Herodis, ad multarum sanctorum
 animarum, quas ille per vim opprimebat, eluen-
 dam pœnam. Suscipitque locus sanctus piaculum,
 et (o divina judicia!) ipsa, inquam, ara, in quam
 ille mentitus erat, pollicitus nihil se ex sacris

* Psal. vii, 12.

dogmatis mutaturum, ac cujus pulchrum ornatum imaginum aboleverat. Quod cum ita contigisset, paululum ab exsilio malisque aliis relaxati viri generosissimi, urbem Augustam petunt, cum scilicet novus imperator, larvata quadam humanitatis specie revocari sivistet. Revera enim nihil decessore impietate minor; persequendi sævitia tantisper mitior erat.

XVII. Atque illi quidem cum venissent in civitatem, ac rursus pietatem libere prædicarent, multos quidem reliqui vulgi, adhuc autem et senatorii ordinis, in suam sententiam adducunt; partim quidem expositione canonum, quos Theodori germanus frater Theophanes versibus cecinit; partim vero etiam oppositionum libris, quos magnus hic Theodorus conscripsit.

XVIII. Verumenimvero cum tantam virorum virtutem Joannes ille magus Ægyptius et Iambris sœdalis, sic aperte emicantem videre non ferret, eos in carcere includit; ac postremo cum eis sermone congressus, qui impar certamini esset (sed, quod fertur adagio, caprea cum leone pugnam iniret), vi rursus eos expellit e civitate, qua apud imperatorem (eaque magna) auctoritate pollebat, tum quod ejusdem ac ille sententiæ erat, tum quod etiam monastico habitu indutus erat, ac pietatis larvam præferbat: cujus specie obrepens scelestissimus homo, cum imperatorem decepit, tum plures senatorii ordinis, ac brevi post patriarchalem sedem indignus incessit. Et illi quidem sic civitate pulsus, velut patriam, externam regionem Christi causa cernebant, inque loco, quem Sosthenium vocant, agebant.

XIX. Quod autem etiam Michael impius imperator vivis excedens, Theophilo filio imperium reliquerat; cujus, paterna, longe major impietas erat (sic namque ille pravum illud dogma colebat, sicque in omnes propensus pietate exultos, motuos sævusque fuit, ut parum absit, quin superiores omnes pravæ opinionis tenaces imperatores, frigidos mollesque impietatis ergo ostenderit): inde rursus conflata piis persecutiones, rursusque eversæ imagines, expedita rursus tormenta et tribunalia carcercisque ac modus omnis injuriæ adversus pietatem excitatus. Hinc Theodorus una cum fratre delatus, et quod pius esset, accusatus. Cujus pietatis ergo, quod non ille supplicii genus sustinuit; vel potius, quam non suscepit coronam martyrii? non tolerantiam? non libertatis dicendi? non zeli, quo concitatus quotidie Domino certamen desudabat? martyr inter martyres, et confessor

των μετακινήσαι, και ὄπερ τὸν καλὸν κόσμον ἐκείνος ἡμαύρισε τῶν εἰκόνων. Οὐ γενομένου, και μικρὸν τῆς ἐξορίας; και τῶν ἄλλων κακῶν ἀνεθέντες, οἱ γενναιότατοι, τὴν βασιλῆα καταλαμβάνουσι (7), τοῦ νέου βασιλέως τὸ δοκεῖν ἐκ φιλανθρωπίας ἐπιτρέψαντος τὴν ἀνάκλησιν. Ταῖς γὰρ ἀληθείαις οὐδὲν τοῦ προλαθόντος; ἤτων ὧν τὴν δυσσεβίαν, περὶ τὸν διωγμὸν ἤτων ἦν.

IZ. Ἐκεῖνοι; μὲν δὴ πρὸς τῇ πόλει γενόμενοι, και αὐθις τὸ εὐσεβὲς παρῆρσιασάμενοι, πολλοὺς μὲν τοῦ λοιποῦ πλήθους, ἔτι; και αὐτῶν τῶν ἐν τέλει σύμφρονος προσλαμβάνουσι; τοῦτο μὲν και διὰ τῆς τῶν κανόνων ἐκθέσεως, οὗς Θεοφάνης ὁ γνήσιος ἀδελφὸς ἐμελώδησε; τοῦτο δὲ και διὰ τῆς τῶν λόγων ἀντιθέσεως, οὗς ὁ μέγας οὗτος Θεόδωρος συνεγράψατο.

IH. Πλὴν ἀλλὰ τὴν τοσαύτην τῶν ἀνδρῶν ἀρετὴν Ἰαννῆς ὁ Αἰγύπτιος μάγος, και τοῦ Ἰαμβρῆ ἐμέστιος, μὴ φέρων ὄρᾶν οὕτω φανερῶς λάμπουσαν, ἐν φρουρᾷ καταλείπει; και τελευταίον τοῖς λόγοις προσθαλῶν, ἐπεὶ μὴ οἶός τε ἦν πρὸς ἐκείνους ἀγωνίεσθαι, ἀλλὰ, τὸ τοῦ λόγου, πρὸς λίοντα δορκῆς ἤπειτο μάχης, βία πάλιν αὐτοὺς ἀπελαύνει τῆς πόλεως, ἅτε δὴ παρὰ βασιλεῖ τὰ μέγιστα δυνάμενοι; ἅμα μὲν διὰ τὸ ὁμῶδες, ἅμα δὲ και ὁ περιβέβλητο τῶν μοναχῶν σχῆμα, και τὴν ἐπιχειρωσμένην αὐτῷ εὐσεβίαν, ὑφ' ἧς και τὸν βασιλέα, και πολλοὺς τῶν ἐν τέλει, ὁ μαρὸς παρεκρούετο, και τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου μετ' ὀλίγον ἀναζῆς; ἐπέθη. Και οἱ μὲν οὕτω τῆς πόλεως ἐξωθούμενοι, ὡς πατριῶτα διὰ Χριστὸν τὴν ξένην ἐύρων, ἀνὰ τὸν τόπον, ὅς οὕτω καλεῖται, Σωσθένιον, διατρέθοντες.

IO. Ἐπεὶ δὲ και Μιχαὴλ ἐτελεύτα ὁ δυσσεβὲς βασιλεὺς, τῷ δυσσεβεστέρῳ παιδὶ Θεοφίλῳ καταλείπει τὴν βασιλείαν; ὅς οὕτως ἀντεποιήθη τοῦ πονηροῦ τούτου δόγματος; και οὕτως ὤψθη βραρὺς ταῖς τὴν εὐσεβίαν διηκριβωμένοις, ὡς μικροῦ πάντα τοὺς φθάσαντας κακοδόξους ψυχροὺς ἀποδείξει και μαλακῶς περὶ τὴν δυσσεβίαν. Ἐντεῦθεν διωγμοὶ πάλιν κατὰ τῶν εὐσεβοῦντων; και πάλιν ἱερῶν εἰκόνων κατατροφαί, και βάσανα πάλιν, και δικαστήρια και φρουραὶ, και πᾶς ἀδικίας τρόπος; κατὰ τῆς εὐσεβείας κινούμενος. Ἐντεῦθεν Θεόδωρος; σὺναμα τῷ ἀδελφῷ ἐναγόμενος, και τὴν εὐσεβίαν ἐγκαλούμενος; ὑπὲρ ἧς ποῖον μὲν εἶδος; οὐχ ὑπέστη κολάσεως; μᾶλλον δὲ μαρτυρίας ποῖον οὐκ ἐπέψατο στέφανος; Οὐ τὸν τῆς ὑπομονῆς; οὐ τὸν τῆς παρῆρσίας; οὐ τὸν ζῆλον, ὃν ἐξηλωκῶς τῷ Κυρίῳ καὶ ἡμέραν διηγωνίζετο; μάρτυ; ἐν μάρτυσι, και ὁμολογητῆς δι' αὐτῶν τῶν ὑπὲρ Χριστοῦ

Fr. Combefisii notæ.

(7) *Τὴν βασιλῆα καταλαμβάνουσι.* Lipomani interpr. parum erudite, quod sequitur, τοῦ νέου βασιλέως, cum voce βασιλῆα, jungit, redditque, *Veniunt in regiam novi imperatoris;* sic et supra τὸ, βασιλῆα, reddidit *regiam.* At liquet significare *reginam,* ac subintelligi τῶν πόλεων, quomodo Græci passim Constantinopolim suam indignant: *urbium reginam.* Ego paulo Latinius: *urbem Augustam.*

Auctor iamborum sanctorum vultibus in scriptorum, τὴν πόλιν τοῦ κράτους, *imperii urbem.* At quis regiam novi imperatoris audiat, velut ejus nova regia esset, aut alia quam superiorum Constantino-poli imperatorum? νέου βασιλέως, genitivus absolutus est; mirorque cespitare, qui vel procul Græcia u salutaverit. Regiam, βασιλεῖον et βασιλεία vocant, τὰ ἀνάκτορα.

ἀ. ὠνων γενόμενος. Παρίστησι δὲ τὰ ἐκείνου πλέον ἢ πολυήμερος ἦν ὑπέστη φρουρὰ, καὶ τὰ πολυειδῆ τῶν κολάσεων, ἀ παῖς πατρὸς μέχρι τῆς δευρο διαδεχόμενοι, λήθης τε ἀνώτερα γενέσθαι καὶ δοθῆναι γραφῆ πεποιήκασι.

Κ'. Τοῦτων δὴ τῶν κολάσεων πολλοὶ μὲν τῶν συσχιθέντων ἠττήθησαν, κἂν ἡ μεταμέλεια τὴν ἡτ- τιν ἀνεμαχέσαστο (δ) · οἱ πλείους δὲ διὰ τὴν ἐλ- πίδα, καὶ τὸν εἰς Χριστὸν πίσθον, εὐγενῶς κατεφρό- νησαν · μεθ' ὧν καὶ ὁ Θεοφόρος οὗτος ἀνὴρ, μετὰ τοῦ μηδὲν ἐνδοῦναι, πρὸς τὰς ἐπιγγελλόμενας εὐε- ργείας, ἔτι καὶ τοῖς ἰμάσι καταξινόμενος, οὐ μιν- συν εἴποι τις ὅσπην ἐπεδείξατο τὴν καρτερίαν, τοῖς συναλλοῦσιν ἀρχέτυπον ὑπομονῆς, οὐ τὴν μίμησιν εὐπέτες, γινόμενος. Ἀμέλει καὶ τοῦ σώματος ἤδη καταθανόντος αὐτῷ ταῖς μάστιξι, καὶ αἵματι τὸ ἔδαφος ἐπιχρῶσαντος, αὐτὸς ὡς οὐδεμίαν τῶν ἀλγει- νῶν αἰσθησιν ὑπομείνας, εἰστήκει γυμνὸς ἐν μέσῳ τῷ βήματος, ὡσπερ τινὶ κόσμῳ ταῖς πληγαῖς ἐγ- καλλωπιζόμενος, καὶ θέατρον οὕτω καὶ ἀγγέλοις καὶ ἀνθρώποις, κατὰ Παῦλον, γινόμενος. Τοῦ ἐπάρ- χου δὲ τὴν ἐπίμωσον ταύτην γύμνωσιν δυσχεράναν- τος, Ἐγὼ, φησὶν, ὁ ἀθλητῆς, ἐπὶ τοῦτω γυμνὸς ἵσταμαι, ἵν' εἴ τινα τῶν ἀθλητῶν ἐπικαμόντα τοῖς ἀλγεινῶι· θεάσωμαι, τὸ ἐκείνου ὑστέρημα ἐν τῷ ἐμῷ σώματι εὐφύως ἀναπληρώσω. Εὐγε τῆς τοῦ ἀνδρός κ ρερίας, τῆς πέρβρησίας, τῆς πρὸς τὴν δεσπότην θερμότητος!

ΚΑ'. Πάλιν τὸν εἶχεν αὐτοῦς ἡ ὑπερβολία, οἰκεῖν νῆσον ἦν σύνθετος Ἀφουσίαν καλεῖν, κατακριθέντας. Ἀλλὰ τί μοι τὰ ἐντεῦθεν ἀπαριθμείσθαι. τὰς φυλα- κάς, τὰ ναυάγια, τὸν λιμὸν, τὰς ἠλιακάς ἐκκαύσεις, τὰς νυκτερινὰς ψύξεις, τὰς ἐπιβουλὰς, τὰς ἐπανι- στάσεις, τοὺς καθ' ἡμέραν θανάτους, τὰς πληγὰς πάλιν, τοὺς βραδισμούς, καὶ τὰ ἐπὶ κόβρης βαπί- σματα; Πλὴν οὗτοι καὶ ταῦτα τρουφήσαντας μετὰ γε τῆς πολυήμερου ὑπεροχίας, δυσὶν ὑστερον χρόνοις μόνον τῶν ἄλλων ὑπὸ βασιλικῆ κελεύσει φθά- νουσι τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἐρωῶ γὰρ εἶχε τὸν βασιλέα, κἂν κενὸς ἦν καὶ μάστιξ, Θεόδωρον δι- ττου καὶ Θεοφάνην τὰ αὐτὰ ἐκείνου φρονούντας ἔχειν, ἢ πάντων ἀρχεῖν πρὸς οὐδὲν αὐτῷ διαφερο- μένων.

ΚΒ'. Ἀλλὰ γὰρ ἄξιον τὰ ἐξῆς δι' αὐτῶν ἐκείνων τῶν τῆς ἐπιστολῆς δηλωσάαι ῥημάτων, οἷς ὁ Θεοφό- ρος οὗτος Θεόδωρος κοινήν ἀμὰ τῷ ἀδελφῷ συντιθεῖς τὴν ἐπιστολήν, Ἰωάννη τῷ τῆς κατὰ Κόζικον ἐκ- κλησίας προέδρῳ, καὶ τῷ λοιπῷ πλήθει τῶν ὀρθοδό- ξου ἐπέστελλε, τὰ οικεῖα καταλέγων πάθη, ὅσα

· I Cor. iv. 9. · Coloss. i. 24.

A effectus per ea quæ obiit pro Christo certamina. Illius porro fortitudinem animi invictamque constantiam magis ostendit, quem toleravit diuturnus carcer, variaque tormentorum genera, quæ filius a patre, in hunc usque diem suscipientes oblivione superiora præstiterunt, et ut scripto consignarentur, auctores fuerunt.

XX. Ab his suppliciis, multi quidem ex iis qui comprehensi erant, victi; tametsi penitentia reparata pugna, id resarciit, quod victi exstiterant: plures vero spe animati ac in Christum desiderio generoso fortique animo contempserunt, quibus cum hic quoque divinus vir, nedum nihil oblati cessit muneribus, sed et flagris ac verberibus laceratus, nemo facile dicat quantum fortitudinem ostenderit, effectus compugilibus patientiæ exemplar ejusmodi, quod ægre quis imitando assequi possit. Denique cum et corpore jam verberibus dire lacerato, ejus cruore solum commaderet, ipse velint nullo doloris sensu sustinens, in medio iudicii loco nudus stabat, baud secus ac mundo quodam plagis magnifice glorians, atque in eum modum, uti Paulus auctor est⁴, spectaculum factus et angelis et hominibus. Præfecto autem ægre ferente quod sic diu nudus consisteret: Ego, inquit athleta, idcirco nudus ceu pro arena sto, ut si quem pugilum doloribus fatiscientem conspexero, quod illi decet, in meo corpore certa animositate adimpleam⁷. Euge viri tolerantiam, dicendi libertatem, erga Dominum fervorem

XXI. Rursus itaque exsilio relegantur in insulam, quam vulgi usu Aphusiam vocant. At quid interest ea percensero quæ exinde scuta sunt, carceres, naufragia, famem, solis ardores, nocturnum frigus, insidias, insurgentes procellas atque insultus, quotidianas mortes, repetita verbera ac plagas, cæsa ora atque colaphos? Cæterum quod et illa, longique ærumnas exsilii gaudio ferrent, duobus post annis, soli ex aliis imperatoris jussu Constantinopolim veniunt. Majori enim, etsi vano ac inani, imperator desiderio tenebatur, ut scilicet Theodorum ac Theophanem una secum sentientes nancisceretur, quam ut universos suæ ditionis teneret, quibuscum nulla ei opinionum dissensio erat.

XXII. Enimvero opere pretium sit, quæ deinceps sequuntur, illis ipsis verbis ejus Epistolæ declarare, quam una cum fratre divinus hic Theodorus communem componens, Joanni Cyziceno episcopo, ac reliquæ orthodoxorum multitudini, scripsit; ærumnas suas enumerans, ac quæcumque eos mala ferre

Fr. Combefisii notæ.

(3) Ἡ μεταμέλεια τὴν ἡττητὴν ἀνεμαχέσαστο. Velut instaurato prelio, victores a clade effecti. Quæ ejus vocis trita acceptio est. Hinc apud Plutarch. in *Aprophth.* cum Argivi dicerent, se τὴν προσέδραν ἡττητὴν ἀνεμαχέσασθαι, dixit quidam se mirari an duarum syllabarum accessione facti es-

sent fortiores, quam antea: nempe intelligens de præpositione ἀνὰ quæ sic extrahit vim simplicis, μάχεσθαι, quod est pugnare. Nihil insectus, quam quod I Lipomani interpr.: *Penitentia adversus victoriam rebellavit.* Quid hic sensus? quæ phrasid?

contigerat a Deo exoso illo Theophilo, dum pro divinis imaginibus agone decertant; quomodo item post alia de honestamentis ac verbera, etiam vultus crudeliter eis inscripti sunt ac compuncti. Sin autem etiam aliqua simplicius atque agrestius dicta in Epistola conscripta habentur, non idcirco æquis iudiciis ac eruditis imperitus auctor ipse habendus sit; sed ita existimandum, primum quidem, sine delectu usum illum esse dictione ac nominibus, qui videlicet non tanti rem duceret, nec tantam in eo diligentiam ponendam existimaret. Deinde autem, quod etiam vellet ipsa plane verba, sicut et dicta erant, inter interrogandum ac respondendum, ita simpliciter nulloque ornatu representare. Sic autem ad verbum Epistola habet:

XXIII. *Maximam facerem injuriam, si ea quæ in nos gesta contigerunt, silentio traderem, cum multi audire atque discere desiderant; utque id maxime, quod ad Dei gloriam vulgique utilitatem dicta atque audita conferre aliquid valeant; neque vero minus etiam ad impios redarguendos conducant, eorumque doctrinæ imbecillitatem aranearumque telis similem ipsius structuram certa conjectura evincant. Ac brevi post, hæc quoque ait: Cum ergo venisset, qui tum imperatoris jussis ministrabat, atque in insulam Aphusiam ascendisset, magna nos celeritate abreptos duxit in civitatem; sancte assersens, nescire se causam ob quam ruperemur, nisi quod magna cum festinatione, etiamque atque etiam urgente præcepto, dicebat se missum esse. Venimus itaque in civitatem, cum Julii mensis dies esset octavus. Cumque is qui adduxerat, se solum coram imperatore stitisset, in prætorio mox jubetur, ut nos carcere includat.*

Post sex itaque dies (nempe quarto decimo ejusdem mensis) accersimur ad imperatorem, cum in omnium jam animis cum imperatori ad luendas pœnas sistendi, oppido venturi præciresmur. Aliud nihil videre erat autem audire, quam terrores et minas; cum alii dicerent: Quantocius, o vos, imperatoris mandatis citra omnem cedite contradictionem; aliis, intolerabilia nos mala passuros, nisi dicto audientes essemus, protestantibus; aliis denique dicentibus: Dæmonium habetis, aliaque ejusmodi, hisquo deteriora quibus incassum aures nostræ pulsabantur.

XXIV. *Et hæc quidem audiebamus, prorsusquam ad Aureum, quod dicitur, Triclinium veniremus. Ubi autem venimus, ac portæ pedem intulimus, præeunte præfecto, nostris se vultibus imperator, terribilis*

Α συνίθη παρ' εἰν αὐτοῦ παρ' ἐκεῖνου δὴ τοῦ Θεοφίλου, τῶν θείων ὑπεραθλοῦνται εἰκόνων· καὶ ὅπως μετὰ τὰς πολλὰς αἰκίσεις, καὶ αὐτὴν τὴν ὄψιν ἀνηλεῶς κατεγράφησαν (9). Εἰ δέ τινα καὶ ἔγκεινται τῇ ἐπιστολῇ ἀφελῶς τε καὶ ἰδιωτικῶς ἔχοντα, οὐκ ἀμαθίαν πάντως παρὰ τοῖς εὖ κρινουσι καὶ πεπαιδευμένοις τῷ γραμματεῖ μαρτυρήσει· ἀλλὰ πρῶτα μὲν τὸ ἀδιαφόρως αὐτὸν χρῆσθαι τῇ λέξει καὶ τοῖς ὀνόμασι, καὶ μὴ μέγα ταῦτα ἠγεῖσθαι, μὴδὲ σπουδῆς ἄξιον· ἔπειτα δὲ καὶ τὸ βρούλεσθαι ἀκριβῶς αὐτὰ τὰ βήματα καθῶς ἔγρα καὶ ἐβρέθησαν ἐν ταῖς πύξαισι καὶ ταῖς ἀποκρίσεσιν, ἀπλῶς οὕτω καὶ ἀνεπιχοσμητῶς παρατεθῆναι. Ἔχει πρὸς λέξιν τὰ τῆς ἐπιστολῆς οὕτως·

Β ΚΓ'. Ἀδικοῖην τὰ μέγιστα, σιωπῇ κορυδοῦς τὰ εἰς ἡμᾶς γεγενημένα, πολλῶν ἐπιμενῶν ἀκούσαι τε καὶ μαθεῖν· καὶ μάλιστα εἰς δόξαν Θεοῦ καὶ πολλῶν ὠφέλειαν ἐσεσθαι δυνάμενα, λεγόμενά τε καὶ ἀκούμενα· οὐχ ἥκιστα δὲ καὶ πρὸς ἐλεγχον τῶν ἀσεβοῦντων συντείνοντα, καὶ τοῦ δόγματος αὐτῶν τὸ σαθρὸν καὶ ἀραχνώδες ἐλέγχοντα· καὶ μετὰ βραχὺ καὶ ταῦτά φησιν· Ὁ τῆς καὶ ταῖς βουσιλοῖς ἐξυπηρετούμενος προστάγμασιν ἐλθὼν, καὶ τῇ νήσῳ ἐπιθὰς Ἀφουσίᾳ, σὺν πολλῷ τῷ τάχει ἐξαρπάσας ἡμᾶς, ἤγεσ' ἐπὶ τὴν πόλιν· τὴν αἰτῶν ὄτου χάριν ἐλκόμεθα, διαθεθαίουμενος ἀγροεῖν· πλὴν ἔτι μετὰ πολλοῦ τοῦ τάχους, καὶ πολλῆς τῆς ἐπίβρωσ' ἐφασκεν ἀποστῆλαι. Εἰς τὴν πόλιν οὖν ἤλθομεν ἤδη τοῦ Ἰουλλίου ὀρθοῦν ἐπέχοντος· καὶ τῷ βασιλεῖ μόρος ἐμφανισθεῖς ὁ ἡμῖς ἀγαθῶν, εὐθὺς ἐκαλεύσθη καθίσρξεν ἡμᾶς εἰς τὸ πραιτώριον.

Μεθ' ἡμέρας οὖν ἕξ τῇ τεσσαρεσκαίδεκάτῃ τοῦ αὐτοῦ μηνὸς μετὰ κλητοὶ πρὸς βασιλέα γινόμεθα. τῆς ἡμῶν ἀφίξεως ἐν ταῖς πάντων διανοίαις ἤδη προεγνωσμένης καὶ προσδοκωμένης, ὡς τῷ βασιλεῖ παραστησόμεθα δίκας ὑποσχεῖν μέλλοντες. Καὶ οὐδὲν ἦν ἕτερον ἰδεῖν ἢ ἀκούειν ἀλλ' ἢ φόβους καὶ ἀπειλάς, τῶν μὲν λεγόντων, Συντόμως, ὡ εὐτοί, καὶ ἄνευ πάσης ἀντιλογίας ὑποκύψετε τοῖς βασιλικῶς διατάγμασι· τῶν δὲ τὰ ἀνήκεστα παθεῖν, εἰ παρακούσοιτε, προμαρτυρομένων· ἑτέρων δὲ φασκόντων, Δαιμόνιον ἔχετε, καὶ ἕτερα τοιαῦτα, καὶ χεῖρα κενῶς ταῖς ἀκοαῖς ἡμῶν παραπίπτοντα

ΚΔ'. Καὶ ταῦτα μὲν πρὶν τῷ χρυσῷ λεγόμενῳ τρικλίνῳ προσβαλεῖν ἠκούομεν· προσβαλόντες δὲ, καὶ τῇ πύλῃ ἐπιβάντες, προδόντος ἡμῶν τοῦ ἐπάρχου, ὠφθη ἡμῖν ὁ βασιλεὺς, φοβερός

Fr. Combefisii notæ.

(9) Αὐτὴν τὴν ὄψιν ἀνηλεῶς κατεγράφησαν. Est hæc pœna, quam sequentibus ipse Theodorus refert, ipsis iambis ascriptis, quibus sic deformi spectaculo duroque cruciatu inscripti facies sunt ac compuncti, non quod reddit Lipomani interpr.: *Eis crudeliter compuncti fuerunt oculi, ac si excruciatos vellet; quod longe a vero est. Sed videtur ille doctus ex Lexico, qui primo obviam vocis cu-*

jusque significationem ex eo sibi arripere nec satis utriusque linguæ proprietates aut calleret, aut attenderet. Sic inferius in Theodori epist. *ἐπέτρεψεν ἡμῶν πικροῦν τὰς ὄψεις* reddidit: *Jussit nobis verberari oculos; certe in facies cædi, ac colaphos dari; vixque tandem ad finem, se ipse ille, ut vultum redderet, emendavit.*

ἀγαρ καὶ θυμοῦ πνέων, ἐνθεν τε καὶ ἐνθεν ἅ
 λικῶν περιεστηκότων. Ὅρα ἦν ὡς δεκάτη· καὶ
 μέχρι τούτου ἔλθων διέστη ἡμῶν ὁ ἐπαρχος,
 μόνους ἡμᾶς ἐν ἐφθαλμοῖς τοῦ βασιλέως κατι-
 λιπών. Καὶ δὴ προσκυνήσαντες, ἐγγύτερον πα-
 ραστῆραι θρασυτέρα τῇ φωνῇ σὺν αὐστηρίᾳ
 παρεκλεύετο. Μέχρι σὺν αὐτοῦ γενομένους,
 ἤρτο, Ἐν ποίᾳ χώρῃ, εἰπών, ἐγεννήθητε; Ἡμῶν
 ἀποκρινομένων, Ἐν Μωαβιτιδί, πάλιν ἐκείνος
 αὐτοῖς ῥήμασι, Διὰ τί ἤλθετε ὧδε; Καὶ πρὶν
 ἀποκρινασθαι, ἐπέκρεψεν ἡμῶν καισθῆναι τὰς
 ὕψεις. Πολλὰς δὲ τὰς πληγὰς οἱ καιστοὶ ἐν-
 τείναντες καὶ βαρύνοντες, ὡς σκοτοδίνης ἡμᾶς
 πληροῦσθαι καὶ πίπτειν χαμαί. Καὶ γὰρ εἰ μὴ
 τοῦ πρὸς τῷ στήθει χιτῶνος ἐδραξάμην τοῦ
 καιστοῦ, εἰς τὸ τοῦ βασιλέως ἂν ὑποκίδιον
 εὐθὺς κατεβλήθην. Κατέχωρ δὲ τὸ ἱμάτιον, ἐλε-
 χόμην ἀμετυστρῆσαι τὰς πληγὰς, ἕως παύσασθαι
 τοῦ καισθῆναι ἐκέλευσεν ὁ κρατῶν. Πανσαμένων
 δὲ τῶν καισθῆναι, ἤρτο πάλιν ὁ βασιλεύς·
 Τίνος χάριν ἐλήλυθατε ἐνταῦθα; Ἐξούλετο δὲ
 ὁ λόγος αὐτῷ, Ὅτου χάριν τὴν αὐτὴν ἡμῶν
 ἡμῶν οὐκ ἔσμεν ἡμεῖς;

ΚΕ'. Ἡμῶν δὲ σιωπήσαντων, καὶ εἰς γῆν
 γενευκότων, πρὸς τὸν ἐπαρχον ἐγγύθεν ἐστῶτα,
 ἰταμῷ τῷ λόγῳ καὶ βλοσυρῷ τῷ ὄματι ἀπο-
 τεινόμενος, λόγον τοῖσινδε μετὰ πολλοῦ τοῦ
 θυμοῦ καὶ τραχείας τῆς φωνῆς ἀπεφθέξατο·
 Ἄρον αὐτοῦς, καὶ γράψον τὰ πρόσωπα αὐτῶν,
 ἐγκαλάσας τοῖσδε τοὺς ἰμάτους· καὶ παράδος
 αὐτοῦς δύο Σαρακηνοῖς, καὶ ἀπαγέτωσαν αὐτοῖς
 εἰς τὴν ἰδίαν αὐτῶν γῆν. Ἔστηκε δὲ πλησίον ὁ
 τοῦς ἰμάτους ἔχων, ὅς ἦν καὶ τούτους σκευάμε-
 νος, Χριστόδουλος τοῦνομα· ὃ καὶ ὑπαναγινώ-
 σκειν αὐτοῦς ἐπέταξε, προσθῆς καὶ τοῦτο·
 Ἐάν μὴ ὦσι καλοὶ, μὴ σοὶ μελέτω. Τοῦτο δὲ
 εἰρηκεν, εἰδὼς ὡς ἄριστα ἡμῶν ἡσκηται ἡ τῶν
 ποιητικῶν σκεμμάτων ἀριστεία, καὶ εἰς ὕσον
 καταγελασθήσονται πρὸς ἡμῶν. Διὰ τοῦτο καὶ
 τις παρῶν, καὶ χαριζόμενος αὐτῷ, οὐδὲ ἀξιοὶ
 εἰσιν, ὃ δέσποτα, οὗτοι, ἴνα καλλίους ὦσιν οἱ
 τῷ διηγήματι.

Πάντων ποθοῦντων προστρέχειν πρὸς τὴν Δ
 πόλιν,

Ὅπου πύργου τοῦ Θεοῦ λόγου πόδες
 Ἔστησαν εἰς σύστασιν τῆς οἰκουμένης,
 Ὁφθήσαν οὗτοι τῷ σεβασμῷ τῷ φ.
 Σκευὴ πορηρὰ δυσειδαίμονος πλῆρης,
 Ἐκείσε πολλὰ λοιπὸν ἐξ ἀγνωστίας
 Πράξαντες αἰσχρὰ, δευρὰ, δυσσεβοσφύτως,
 Ἐκείθεν ἠλάθησαν ὡς ἀποστάται.
 Πρὸς τὴν πόλιν δὲ τοῦ κράτους πεφροσύτες,
 Οὐκ ἐξυφῆκαν τὰς ἀθέτους μυρίας.
 Ὅθεν γρυφέντες ὡς κακοῦργοι τὴν θέαν,
 Κατακρίνονται καὶ διώκορται πάλιν.

ΚΖ'. Τούτων δὲ ὑπαναγρωσθέντων, ἀπέγειν
 ἡμᾶς εἰς τὸ πραιτώριον ἐκέλευε· καὶ μετὰ τὸ
 ἐξελεῖν ἡμᾶς, καὶ τὴν λεγομένην Θερμάστραν
 ἤδη καταλαβεῖν, φθίσας τις, ἐκέλευε ὑποστρέ-
 φειν· καὶ σὺν πολλῷ τῷ τάχει τῷ βασιλεῖ
 ποῖσθησιν· ὅς καὶ ἰδὼν ἡμᾶς, πρὸς λέξιν

valde ac iram spirans, hinc inde stipantium corona,
 quanta par erat, cinctus objecit. Hora erat quasi
 decima; quique hactenus nobis comes praefectus ve-
 nerat, discessit, solosque in oculis imperatoris reli-
 quit. Cumque adorassemus, audaci asperaue voce
 propius astare jubet. Ad eum ergo prope cum venis-
 semus, interrogavit, dicens: Qua in regione nati
 estis? Respondentibus nobis: In Moabitide; ille rur-
 sum iisdem verbis: Et cur, inquit, huc venistis? nec
 dumque accepto responso, facies nostras caedi jussit.
 Multas vero plagas et graves caedentes inflixerunt,
 adeo ut implemur vertigine, et humi caderemus.
 Etenim nisi ejus qui caedebat tunicam in pectore
 apprehendissem, ad imperatoris scabellum statim
 corruissem. Tenens autem vestem, immotus plagas
 accepi, donec imperator a percutiendo jussit cessare.
 Cessantibus autem qui percutiebant, rursus rogavit
 imperator: Quid causae fuit cur huc veniretis? Id
 autem sibi istud volebat, velut quaereret: Quam-
 obrem, qui eandem nobiscum nolletis amplecti fidem,
 communes nobiscum sedes diligere voluistis?

ἀσπάσασθαι λίςτιν εὐ βουλόμενοι, τὴν μεθ'

XXV. Nobis porro tacentibus, atque in terram cer-
 nuis, ad praefectum qui prope stabat, impudenti ore
 torvoque oculo conversus, cum magna ira ac voce
 aspera verbis ejusmodi sententiam dixit: Tolle hos,
 atque eorum vultibus hosce inscribe ac insculps iam-
 bos; tradeque eos duobus Sarracenis, ut in suam re-
 gionem abducant. Prope vero erat, qui iampos ha-
 bebat, qui et eorum auctor exstiterat, Christodulus
 nomine. Cui et legere eos praecipit, hoc quoque adji-
 cians: Etsi non sint elegantes, nihil tibi hoc curae
 sit. Id autem dixit, quod non lateret, quam accurate
 in componendis utique edendis versibus versati esse-
 mus nobisque proclive esset istos irridere. Et ideo
 quidam eorum qui aderant, ei adblandiens: Ne digni
 quidem sunt isti, o domine, ut sint iampos elegantiores.
 Præstat autem etiam illos ipsos, ut se habuerunt, hic
 loci inserere:

Καλὴν δὲ καὶ αὐτοῦς, ὡς εἶχον, ἐνθεῖναι

Cunctis ad urbem adire eam volentibus,

Stetere ubi Dei Verbi casti pedes,
 Terrarum ut orbis per id queat consistere;
 Apparuerunt isti honorando in loco,
 Erroris impii mala vasa et reproba,
 Cum multa fecissent ibi perturpia,
 Graviaque quod deesset eis recta fides,
 Illinc abacti sunt sicut apostatae.
 Confugientes autem ad urbem imperti,
 Stultitiam haud reliquerunt nefariam.
 Quare notati et inscripti ut mulefici,
 Damnantur exigunturque improbi iterum.

XXVI. His lectis, jussit nos adduci iterum in præ-
 torium: et postquam egressi essemus, et ad eam que
 dicitur Thermastra, jam venissemus, veniens ali-
 quis jussit nos reverti, ac cum multa celeritate nos
 imperatori sistit. Isque nos continuis, sic ad verbum
 locutus est: Verisimile est, vos, cum recesseritis, esse

dicturos : Illusimus imperatori : sed ego, cum prior vobis illusero, tum dimittam. Quo dicto, exui nos vestibus jubet. Cum autem ambo exuti essemus, vapulabam ego, sic assidue clamante imperatore. eosque qui cedebant per se ipsum adjurante : Ita habes me? *Di bene.* Cedebant ergo et tergum et pectus sine ulla misericordia ac miseratione. Ego autem cum diu inultumque flagris caderer, vociferabar : Nihil peccavimus in tuum imperium : ac rursus : Domine, miserere : et : Sancta Deipara, veni in adjutorium nostrum. Deinde etiam fratrem pariter clamantem ceciderunt, atque dicentem : Sancta Deipara, ipsa quoque fugisti in Ægyptum, portans Filium tuum, respice in me, qui propter similem tui fugam punior : Domine, Domine, qui liberas pauperem de manu cornu, qui illo fortiores sunt, ne elongaveris a nobis auxilium tuum. Et sic cum ambos, quantum volebat, concidisset, exire jussit. Alius autem rursus egressus, ad nos accurrit, jubens reverti.

XXVII. Quidam vero missus ab imperatore, percontabatur : Quid causæ est, quod de Leonis morte gavisus estis, quodque, cum ad eum accesseritis, non eandem ac ille fidem amplectimini? Ad hæc nos : Neque morte Leonis gavisus sumus, sed neque ad eum accessimus; neque fidem propter vos, qui cum tempore mutamini, omnino abolere, aut quidquam novare sustinemus. Illi autem subjiciente : Hactenus sane, num sub Leone venistis? Nequaquam, diximus; sed sub eo, qui illo prior imperium tenuit. At ille : Recte, recte, inquit; et ite. Erat autem hic cursus logotheta. Tum ad prætorium, cum jam sero factum esset, venimus.

XXVIII. Quatuor dies transierant, cum præfecto pro tribunali sedente, ad ejus audientiam adducimur. Multis ille suppliciorum minis territans, ac cum se prius pœnas illaturum dixisset, tumque etiam facies inscripturum, atque Sarracenis traditurum, hortabatur, ut cujus desiderio teneretur imperator, id præstaremus. Erat cum eo et Christodulus ejusque pater. Nobis autem austere fortiterque negantibus, atque ad innumeras sustinendas mortes nosmetipsos paratos dicentibus; fore denique ut eorum commu-

Α ούτως ἔφη · Εἰκὸς ὑμᾶς ἀπελευθέρωντας λέγειν ἐκείσε, ὡς τῷ βασιλεῖ ἐνεκαίξαμεν · ἀλλ' ἐγὼ πρότερον καταπαίξας ὑμᾶς, ἀπολύσω. Οὕτω λέξας περιδυσήσθαι ἡμᾶς ἐκέλευεν. Ἐκδυθέντων οὖν ἀμφοτέρων, ἐτυπώθη ἐγὼ, τοῦ βασιλέως ἀπαύστως οὕτως κράζοντος, καὶ εἰς ἐαυτὴν ἐκρίζοντος τοὺς μαστιζοντας · Οὕτως ἔχσιν ἐμέ; Δὸς καλὰ. Ἐτυπῶν γοῦν καὶ ἴωτα καὶ στήθη χωρὶς οἴκτου παντός καὶ φιλαρθρωπίας. Ἐγὼ δὲ ἐπὶ πολὺ μαστιζόμενος, ἐβδῶν · Οὐδέεν ἡμάρτομεν εἰς τὴν βασιλείαν σου · καὶ πάλιν· Κύριε, ἐλέησον· καὶ, Ἁγία Θεοτόκε, ἐλθέ εἰς τὴν βοήθειαν ἡμῶν. Ἐπειτα καὶ τὸν ἀδελφὸν ἐτυπῶν παραπλησίως βοῶντα, καὶ, Ἁγία Θεοτόκε, λέγεται, καὶ αὐτὴ εἰς Αἴγυπτον ἐξυγες βαστάζουσα τὸν Υἱόν · Ἐπίδε ἐπ' ἐμέ τὸν διὰ τὴν ὁμοίαν σοι φυγὴν κολαζόμενον. Κύριε, Κύριε, ὁ βυόμενος πτωχὸν ἐκ χειρὸς τῶν στερεωτέγων αὐτοῦ, μὴ μακρύνῃς τὴν βοήθειάν σου ἀπ' ἡμῶν. Καὶ οὕτω συγκόψας ἀμφοτέρους ἐξ' ὅσον ἤθελε, προσέειπεν ἐξιέναι. Ἐξελεθῶν δὲ πάλιν ἕτερος, κατέδραμεν ἡμῶν ὑποστρέψειν κελεύων.

KZ. Καὶ τις ἀπὸ τοῦ βασιλέως περιφθός, ἐπυρθάνετο. Τίτος χάριν τῷ θανάτῳ τοῦ λέοντος ἐπεχάρητε, καὶ διατὶ προσφυγόντες αὐτῷ, τὴν αὐτὴν ἐκέρω μὴ ἀσπάξασθε πιστίν; Πρὸς ταῦτα ἡμεῖς, Οὐτε τῷ θανάτῳ, φησί, τοῦ λέοντος ἐπεχάρημεν, οὐτε μὴν αὐτῷ προσεφύγομεν · οὐδὲ τὴν πιστίν δι' ὑμᾶς τοὺς τοῖς καιροῖς συμμεταβαλλομένους ἀδείειν ἄλλως ἢ καινοτομίῃ ἀνεχόμεθα. Τούτου δὲ ἀνθυπερευκόντος, C Τέως γοῦν οὐκ ἐπὶ τοῦ λέοντος ἤλθατε; Οὐκ οὖν, ἔφημεν · ἀλλ' ἐπὶ τοῦ πρὸ αὐτοῦ βασιλεύσαντος (10). Ὁ δὲ, Καλῶς, καλῶς, ἔφη, καὶ πορεύσθε. Ὁ λογοθέτης δὲ οὗτος ἦν τῷ ὁρόμῳ. Τότε εἰς τὸ πραιτώριον σκοτίας ἤδη γενεμένης ἐληλύθαμεν.

KH. Τεσσάρων δὲ παρελθουσῶν ἡμερῶν, προκαθίσταντι τῷ ἐπαρχῷ ἀργόμεθα εἰς παράστασιν. Ὁ δὲ πολλῶν βασάνων ἀπειλαῖς φοβήσας, καὶ κολάζειν εἰπὼν πρῶτον, εἶτα καὶ τὰς δῦεις γράφειν, καὶ τοῖς Σαρακηνοῖς παραδοῦναι, παρηγγύα τὸ τῷ βασιλεῖ ποιεῖν καταθύμιον. Συγγῆν δὲ αὐτῷ καὶ Χριστέδουλος, καὶ ὁ τότε πατήρ. Ἡμῶν δὲ σκληρῶς ἀπαναιρομένων, καὶ D μυρλοῦς θανάτους ὑπομένειν ἐτοιμῶς ἔχειν λεγόντων, καὶ ὡς οὐ γυμνοσώμεθα ποτε τῷ

* Matth. ii, 13. * Psal. xxxiv, 10; xxi, 20.

Fr. Combefisii notæ.

(10) Ἁλλ' ἐπὶ τοῦ πρὸ αὐτοῦ βασιλεύοντος. Paulo hæc anteriorem arcessunt Theodori et Theophanis adventum Constantinopolim, quam explicitum Vitæ auctori sit in superioribus, ubi sub Leone venisse tradit, atque id, ut laboranti per ejus novitates fidei Constantinopoli suppetias irent. Hic autem Theodorus ipse se venisse Michaelē Curopolata sive Rancabe imperatore, sive ad eum, tradit. Is enim est qui ante Leonem imperium gessit. Quæro qui nolum solvat. Num ad illum primum missi, et ut Syriæ laboranti a Saracenis opis aliquid ab eo corrogarent; quo brevi a

Leone oppresso, ipsoque Leone novante fidem, fidei subsidio in Græcia manserint, ac cum Leone congressi, quæ superius perscripta sunt egerint ac passi sint. Lipomani interpr. : *Ho imperante qui te præcessit*; quasi loquatur cum Theophilo, non cum logotheta cursus, quem is ad interrogandum misisset. Ac si quidem Michaelē Balbo Theophili decessore ac patre imperatore, primum venerint, falsa omnia quæ his gesta narrata sunt Leone imperatore, cui Michael ille successit. Nihil ergo ille ad rem, nihilque ex fide interpretis; nisi Græca alia, ipsaque prorsus mendosa habuit.

κοινωνία, ἢ κὰν γοῦν τῇ συγκαταθέσει τῶν Χριστιανῶν πίστιν καὶ ἔμολογιαν ἀθετησάντων, κὰν τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐκκόψουσιν, κὰν τὸ σῶμα καύσουσιν τῷ πυρὶ, λεγόντων· ὁ τοῦ Χριστοδοῦλου πατήρ ἐν χάριτος μοῖρα τὸν λόγον τοῖς ἐναντίοις ποιούμενος, Οὐδέποτε, πρὸς τὸν ἑπαρχον ἔφη, προσεκύνησαν οὗτοι εἰκόνα· καὶ τίνα παθόντες ἐλλήθασιν ὧδε, οὐκ οἶδα. Πρὸς δὲ αὐστηρῶς ἐγὼ, Ἀπίστα, ἔφη, ἐντεῦθεν· οὐκ οἶδας τί λέγεις, οὐδὲ περὶ τίτων διαβεβαιούσαι.

ΚΘ. Ὁ δὲ ἑπαρχος αὐθις θωπεύει χρώμενος, Μ' ἄν, εἶπες, μίαν μόνον κοινωνήσατε, καὶ ἕτερον οὐκ ἀπειτούμεν· καὶ ἔρχομαι καὶ ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, καὶ πορεύεσθε ὅποιον ἔσται ὑμῖν. Ἐγὼ δὲ πρὸς αὐτὸν γελάσας, Ὁμοῖον τι λέγεις, κύριε ὁ ἑπαρχος, εἶπον, ὡσπερ ἂν τις ἕτερον ἀξίων λέγοι, Οὐδὲν αἰτούμαι σε, ἀλλ' ἢ τὴν σὴν ἀπαξ ἀποτρεῖν κεραιήν, καὶ τὸ μετὰ ταῦτα πορεύου ὅπου θέλεις. Γίνωσκε τοίνυν, ὡς ἡμῖν καὶ τοῦτο δι' αἰσχύνης ἐστὶ, τὸ τολμᾶν τίνα ὄλωσεν πρὸς κοινωνίαν ἡμῶν προτρέπεσθαι, πρὸς ἣν αὐτὸς οὐκ οἶδ' ὅπως παραινεῖς ἔλθεῖν, καὶ μὴ πόρρωθεν πεπεῖσθαι τὸν τοιοῦτον, ὡς βίον αὐτῷ γῆν καὶ οὐρανὸν ἄνωθεν καὶ κάτωθεν ποιεῖν, ἥπερ ἡμῶς μετατιθέται τῆς εὐσεβείας. Τότε γραφῆναι τὰς δόξαις ἡμῶν ἐκέλευε. Καὶ δὴ ἐτι τῶν ἐκ τῶν μαστίγων πληρῶν φλεγμαινουσῶν ἐν ἡμῖν, καὶ ἀφορήτους ποιοουσῶν τὰς ὀδύνας, διατεινάντες ἐπὶ σκάμνων ἰνδραγαθῶν ἐκόλαπτον. Ἐπὶ πολλὴν δὲ τὴν ὥραν ἐκκετούτων τὰ πρόσωπα, σκότος ἐγένετο δευκότος ἡλίου· ὃ καὶ μὴ βουλομένων, τὴν εἰς τέλος ἐπέσχε γραφήν.

Λ'. Μέλλοντες δὲ ἐξίεναι, πρὸς τὸν ἑπαρχον καὶ τοὺς παρόντας, Τὰ γράμματα ταῦτα, εἶπομεν, εὐ ἴστε, θεασάμενα τὰ Χερουβὶμ, ὑποχωρήσει, καὶ ἡ φλογὶν ῥομφαία, τὰ ρῶτα δοῦσα, τῆς εἰσόδου ἡμῖν τοῦ παραδείσου παραγωγῆσει, αἰδούμενα τὰς ἡμῶν δόξαις, τὰς ὑπὲρ τοῦ κοινῶν Δεσπότητος ἀτμῶν οὕτως ἐγγαραχθείσας. Μόνοις γὰρ ἀπ' αἰῶνος ἡμῖν πέπρακται τοῦτο, καὶ καιρὸν ἐπιτήδευσα εὐρηται· καὶ φιλοφρόνους ἀπεδείξατε πάντας, ὅσοι κατὰ τοῦ θεοῦ ἡμῶν ἐμάρτυσαν δόγματος. Ἐν δὲ τῷ προσώπῳ Χριστοῦ πᾶσις ἐπιγνώσεσθε, καὶ εἰς ἀνάγνωσιν ὑμῖν παραστήσονται παντὶ τὰ γράμματα. Αὐτὸς γὰρ εἶρηκεν, « Ὅσα ἂν ἐποιήσατε ἐνὶ τούτων τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε. »

ΛΑ'. Τοῦτους τοὺς λόγους ὡς ἤκουσεν ὁ βασιλεὺς διὰ τοῦ ἐπαρχου, ἔδοξε λέγειν ὑπὸ τῆς τῶν λογισμῶν ἐναργείας, ὡς οἶμαι, καταθρονηθείς· Εἰ ἐπιστάμην ἀληθὲς εἶναι τοῦτο, παντὶ τῷ λαῷ μου οὕτως ἂν ταῦτα ἔγραψα. Ἡμεῖς μὲν οὖν ταῦτα, πολλῶν ὄντων καὶ ἄλλων, ἐπιτομώτερον δεδηλώκαμεν, τῶν πραγμάτων πολλοὺς ἔχοντες μύμυρας· οἷτινες, εὐ οἶδα, καὶ τούτων πλεονα καὶ σαφέστερον διηγήσοι-

nione nunquam polluamur, eisque quidquam assentiamur, qui Christianam fidem ac confessionem irritam fecerunt, vel si ab eis nobis oculi eruendi sint, vel si corpus igni exurendum: tum pater Christoduli, velut ipse a nobis gratiam initurus: Nunquam hi, inquit ad praefectum, imaginem adoraverunt; nec novi quid illis acciderit, ut huc venirent. Ad quem ego severa increpatione: Abscede, inquam, hinc; nescis quid dicas, nec de quibus affirmes.

XXIX. At praefectus rursus blanditiis utens: Semel, inquit, semel solum communicate, nec aliud exigimus; et ego vobiscum ibo in ecclesiam; et deinde ite, quo vobis placuerit. Ego vero ei dixi subridens: Simile quid dicis, o domine praefecte, ac si quis alium rogans, dicat: Nihil aliud peto, quam ut semel cervicem tibi abscindam; et tunc postea vade, quo velis. Scias ergo, hoc quoque nobis esse pudori, quod audeat nos aliquis adhortari ad communionem (ad quam nescio quomodo suades ut cedamus), nec olim persuasum habeat, qui ejusmodi est, prociivius illi esse ut caelum ac terram sine deque misceat, quam ut nos a pietate traducat. Tunc jussit inscribi nostros vultus: cumque adeo acceptae ex verberibus plagae, qua turgebant adhuc ac inflammabantur, incredibili nos dolore afficerent, extendentes super scamna, vultus nostros insculpebant. Cum autem per longum tempus vultus compungerent, solis occasu ingruentibus tenebris, vel invita prohibiti sunt ne scripturam omnem absolverent.

XXX. Egressuri vero diximus praefecto, et his qui aderant: Hasce litteras, probe scitis, videntes Cherubim recedent; flammeusque gladius terga dans paradisi nobis concedet ingressum, qui nostros vultus revereatur, sic propudiose pro communi Domino exaratos. Uni enim sumus, in quos a saeculo ejusmodi scelus patratum sit. Novumque hoc subtilis cruciandi artis inventum est: quo ipso clementes exhibuistis atque humanos, quotquot adversum Christianum dogma furis invecti tyranni saevierunt. In facie autem Christi prorsus agnosceatis, prostabuntque haec litterae ut a vobis legantur. Ipse namque dixit: « Quaecunque fecistis uni ex his minimis, mihi fecistis¹⁰. »

XXXI. Hos sermones ut ex praefecto audiit imperator, istud dicendum putavit, rationum, puto, perspicuitate attonitus: Id ego si verum esse scirem, eum in modum meae omnis plebis vultibus haec inscriberem. Nos vero, cum alia quoque plura sint, haec brevius declaravimus, qui eorum quae gesta sunt, multos testes habeamus: quos bene scio hisce plura et apertius esse narraturos, qui scilicet, quae tunc facta dictaque sunt, nobis melius observarunt. Neque enim

¹⁰ Matth. xxv, 40.

in angulo aut occulto hæc facta sunt, sed in theatro, **A** ται, τὰ πεπραγμένα τότε καὶ λελεγμένα κριτέον ἴσως μετὰ ἰσοπέδιο Ῥωμαίου. Et sic quidem Epistola. ἢ ἡμεῖς φυλάττοντες. Καὶ γὰρ οὐκ ἐν γωνίᾳ, οὐδ' ἐν παραβύσσω τινὶ πέπρακται, ἀλλ' ἐν θεάτρῳ, καὶ μέση τῇ οἰκουμένῃ. Καὶ οὕτω μὲν ἡ ἐπιστολή.

XXXII. Post tam inhumanum autem novumque supplicium, quod propter cultum divinarum imaginum beati isti subierunt, adhuc cruorem cæsim compunctis vultibus stillantes, in custodiam traduntur. Deinde Jannæ improbis suggestionibus, qui tum ejusdem sententiæ, cujus iniquus imperator, cum esset, Ecclesiæ clavum tenebat, exsilio damnantur. Eos itaque suscipit Apamea Bithyniæ. Horum nec humanda corpora post mortem imperator præceperat, partim ut contumelia eos afficeret; partim etiam, quod orthodoxis communiter sic bonam ac desiderabilem possessionem invideret. Illic igitur generosum par illud fratrum degebat, ac tum orthodoxam fidem docebat, tum ad virtutis præstanda opera provocabat. Suadendi autem vi multa pollebant, quod non tam verbis, quam rebus ipsis adhortationem adhibebant. Erant enim probationum inconcussa momenta; rectæ quidem fidei, quod pro ea compuncti erant, ac verberum atrocitatem pertulerant; virtutis vero, ipsa vitæ institutio ac continentia; tanta scilicet, qua et cum incorporea natura, æmula fere virtute contendebant.

XXXIII. Quod etiam tempus resolutionis vocabat, et ad eum cujus desiderio tenebantur, perfectionis, Theodorus quidem cum senio tum morbo, ac præterea longa carceris maceratione atque ærumna oppressus, in ipso carcere animam suam in manus Dei creatoris deponit; cum scilicet, ad vitam quidem quod attinet, ætæ cultu sese immaculatum servasset, quodque ad rationem, pietatis rationibus ac fide, ab offensione noxæque omni immunem; nulla delendam oblivione sui martyrii memoriam relinquens; ea nimirum ipsa die vitæ finem nactus, qua et martyrum primus Stephanus pari et ipse zelo consummationem suscepit.

XXXIV. Theophanes autem cum venerandum illud ac fraternum corpusculum, adjunctis etiam aliis viris piis ac quotquot par erat eo tempore adesse, ut ejus, qui illinc erat, sanctificationis ac gratiæ munere, minime frustrarentur, multis encomiis atque canticis esset prosecutus, in arca lignea deponit, et apud se servat: partim quidem

AB'. Ἀλλὰ μετὰ τὴν τοιαύτην ἀπάνθρωπον καὶ καινὴν τιμωρίαν, ἣν διὰ τὴν τῶν θεῶν εἰκόων προσκύνησιν οἱ μακάριοι οὗτοι ὑπέστησαν, ἐπὶ τῷ λύθῳ τοῦ αἵματος σταζομένων αὐτοῖς; τῶν προσώπων, τῇ φρουρᾷ παραδίδονται. Εἶτα ταῖς τοῦ Ἰαννῆ πονηραῖς εἰσηγήσεσιν, ὅς τῆνικαῦτος, σύμφων ὢν τῷ παρανόμῳ βασιλεῖ, τῆς Ἐκκλησίας ἐκράτει, τὴν ὑπερολίαν καταδικάζονται. Δέχεται τοίνυν αὐτοὺς ἡ τῆς Βιθυνίας Ἀπάμεια. Οὐδὲ ἀξιοθῆναι ταφῆς τὰ τούτων σώματα μετὰ θάνατον ἐπιτεταγμένον ἐκ βασιλέως· τοῦτο μὲν εἰς ἐκείνους ὑβρίζοντος. τοῦτο δὲ καὶ κοινῇ φθονούντος τοῖς ὀρθοδόξοις ἀγαθοῦ τοιοῦτου καὶ ποθεινοῦ κτήματος. Διῆγεν οὖν ἐκείσε ἡ γενναία αὕτη τῆς ἀδελφότητος; ξυνοῦς. τὸ τε ὀρθόδοξον ἐκπαιδεύουσα, καὶ πρὸς τὴν τῆς ἀρετῆς ἐργασίαν παρακαλοῦσα. Ἐπεθον δὲ ἰσχυρῶς, ἅτε μὴ ἐκ τῶν λόγων, ἀλλ' ἐκ τῶν ἔργων μάλιον τὴν προτροπὴν ποιούμενοι. Ἦσαν γὰρ αὐτοῖς ἀκίνητοι πιστεῖς, τοῦ μὲν ὀρθοδόξου αἵ τε ὑπὲρ αὐτῆς ἐκκεντήσεις καὶ αἱ χαλεπαὶ μάστιγες, τῆς δὲ ἀρετῆς αὐτῶν ὁ βίος καὶ ἡ ἐγκράτεια, μικροῦ καὶ πρὸς τὴν τῶν ἀθλῶν φύσιν ἀμειλλωμένη.

AG'. Ἐπεὶ δὲ καὶ ὁ καιρὸς ἐκάλει τῆς ἀλύσεως, καὶ τῆς πρὸς ὃν ἐπέθουν ἀποδημίας, Θεόδωρος μὲν, καὶ γῆρα καὶ νόσῳ, πρὸς δὲ καὶ κακοπαθείᾳ τῇ ἐκ τῆς φρουρᾷ πιεζόμενος, ἐν αὐτῇ τῇ φρουρᾷ χερσὶ τοῦ δεισμίου ῥηγκότος Θεοῦ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν παρατίθεισιν, ἀμωμον μὲν τῇ πράξει τὴν βίον, ἀπταιστον δὲ τῇ εὐσεβείᾳ τὸν λόγον διατηρήσας, ἀνεπίληστον τῆς αὐτοῦ μαρτυρίας μνημῆν καταλιπὼν· ἅτε δὴ καὶ ταύτην τὴν ἡμέραν τὸ τοῦ βίου τέλος δεξάμενος, καθ' ἣν καὶ ὁ πρῶτος τῶν μαρτύρων Στέφανος τῷ Ἰσφ ζήλῳ τὴν τελειώσιν δέχεται.

AD'. Θεοφάνης δὲ, τὸ τίμιον ἐκεῖνο καὶ ἀδελφικὸν σκήνωμα μετὰ γε καὶ ἄλλων ἀνδρῶν εὐσεβῶν, καὶ ὄσους εἰκὸς ἦν κατ' ἐκεῖνο καιροῦ συνδραμεῖν, ὡς τοῦ ἐκείθεν ἀγιασμοῦ καὶ τῆς χάριτος μὴ διαμαρτεῖν, πολλοῖς; τιμῆσας ἐγκωμίοις καὶ ἄσμασι, ξυλλήνῃ λάρνακι κατατίθεισιν, καὶ παρ' ἑαυτῶ συντηρεῖ τοῦτο μὲν καὶ τῆς ἀφθορίας αὐτὸ θαυμάζων (11),

Fr. Combefisii notæ.

(11) Καὶ τῆς ἀφθορίας αὐτὸ θαυμάζων. Hic plane alter titulus, quo operæ pretium existimavit Theophanes, ut arca lignea conderet fratris sui corpusculum, ac venerationi haberet: ejus scilicet integritas, ac quod caste Theodorus vixerat, niveumque candorem longæ passionis cruoribus rubricarat. Vocem ἀφθορίας antiquarii Regii, facile fuit ex illa ἀφθορίας, fallentibus oculis, aut festinante calamo, nec satis attentam mente exscribi; cum alioqui nullus hic sensus videatur. At neque Lipomani interpr. suum ἀφθορίας, quidquam apte reddidit: partim quidem procurans ne corrumpetur. Ergo in arca immune a corruptione pu-

tavit fore Theodori corpusculum, vel Ægyptiaco antiquo more unguentis condidit? Rem plane ex usu pauperis monachi et exsulis, atque sub ferro et compedibus gementis! Qui et ipse carcerem coleret; siquidem in eo Theodorus animam in manus Domini tradidit. Ἀφθορία, eam proprie corporum integritatem dicit, quæ virginum existit, non qua aspersis unguentis ac mumia, illa a tabo liberantur, diuque iis durata ac exsiccata conservantur; quod magnus Antonius etiam atque etiam cavit ne in suo corpusculo fieret, ut in ejus Vita magnus Athanasius auctor est. Græci itidem nihil magis in defunctis corporibus optant, quam ut pulvis iul-

τοῦτο δὲ καὶ τῆ τῶν ἀγῶνων μνήμῃ καλλωπι-
ζόμενος· μακρὸν ἐγγελάσας τῷ τοῦ δυσσεβοῦς
ἐπιτάγματι· ὅς οὐδὲ ἀξιόσθαι ταφῆς ἠθεύετο τὰ
τῶν οὐρανίων σκηνῶν ἄξιο. Εἶτα καὶ ἐν κανόσι τὰ
αὐτοῦ παλαίσματα καταλέγει (12)· ἅμα μὲν ἀντι-
θρηνηθεὶς, ὡς μὴ θέμις ἦν, τὴν ὀμνησίαν παρατι-
θεὶς· ἅμα δὲ καὶ τῶν συνεληλυθῶτων τὴν πόθον
παραμυθοῦμενος. Λέγεται· γὰρ τινα τῶν γερόντων,
κατ' ἐκεῖνο καιροῦ πολλῶ τῆς εὐσεβείας ζήλω φερό-
μενον, ὑπεριθεῖν μὲν καὶ βασιλικῆς ἀπειλῆς, ἀπει-
θεῖσαι δὲ καὶ αὐτῆς τῆς ζωῆς, ἵνα πίστει τῷ τοῦ
μακαρίου προπίπτων λειψάνῳ, χάριτος· ἐκείθεν
μετάσχοι. Ἐπιστάς οὖν τῷ τόπῳ κατὰ τὴν τῆς
ἐκδημίας καιρὸν, εἶτ' οὖν πρὸς θεὸν ἀναλύσας, καὶ
εἰς τῶν ἁδόντων γενόμενος, ἐδεδαίου τὸ μετὰ ταῦτα,
ὡς εἴη τότε φωνῆς ἀνωθεν ψαλλόντων ἡδίστης καὶ
θαυμασίας ἀκούων· εἶτε τις ἀγγελικὴ ἐνοήσοι
ταύτην, εἶτε τινὰ ἄλλην νεύματι Θεοῦ γενομένην,
Θεῷ δῆλον ἂν εἴη, καὶ ὅσοις τὰ τοιαῦτα διορᾶν
ἄξιον.

ΛΕ'. Οὕτω μὲν οὖν τὸ τοῦ θείου Θεοδώρου λει-
ψανον ἢ λάρναξ ἕστηκε, ἐφ' ὅθεν ὁ θαῦμα διὰ παντὸς
σεμνυόμενον. Τοῦ Θεοῦ δὲ καὶ αὐθὶς ἐν χρηστότητι
καὶ οἰκτιρμοῖ; ἐπιθέψαντος, καὶ τῆς ἀσεβείας
ὡσπερ ἐχλῦτος ἐκ μέσου θαλασσίας, τοῦ τε ὀρθο-
δόξου δόγματος πάλιν κρατυνομένου, ἤδη Θεοφίλου
τοῦ θεομισθοῦ; ἐξ ἀνθρώπων γεγενημένου, ἐπα-
κουσι μὲν ἀπὸ τῆς ὑπερβίας οἱ διὰ Χριστὸν καὶ
τῶν ἐνεγκαμένων καὶ τῶν ἐκκλησιῶν ἀπεληλαμένοι·
ἐπανεῖη δὲ καὶ ὁ μέγας Θεοφάνης, μάρτυς ὢν, καὶ
τοῖς ὑπὲρ Χριστοῦ στείγμασι σεμνυόμενος· μισθὸν
τῆς ὁμολογίας ἄλλοι μὲν παρὰ Θεοῦ μέγαν ἀν-
σφαίρετον προσδεχόμενος, τὸ νῦν ἔχον τὴν Νικαίας
τῆς Βιθυνίας παρὰ τῶν εὐσεβῶν ὀρόνον ἀπολαμ-
βάνων.

ΛΖ'. Χρόνος δὲ τὸ μετὰ ταῦτα συχνός, καὶ ὁ θη-
σαυρὸς ἀγνωστος· τὸ ποιῶν ὁ φημι σῶμα Θεο-
δώρου τοῦ μακαρίτου. Ἐνθα γὰρ παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ
καταλέγειτο, ἐκεῖσε δὴ καὶ κείμενον διατέλει.
Ἀλλὰ τῶν εὐσεβῶν τῶν καὶ φιλοθεῶν ἀνθρώπων,

Fr. Combessii notæ.

veri reddatur; nisi forte singulari miraculo ali-
quando Deus corpus aliquod ab ea innumere cor-
ruptione servet, in cuius cultum impendatur pia
religiositas fideliū. Quorum discrimen Leo Allati-
us, Epistola de quorundam hodie Græcorum opi-
nationibus ad Paulum Zacchiam, ab illis secle-
ratorum corporibus aperit, quibus demones in
Graecia non raro abutuntur, servanque et ipsa
integra, horrenda sene velut tympani specie, ob-
nigra, fetida; cuiusmodi fere eorum qui anathe-
matis vinculo astricti humanis excesserunt; ac
donec συγχωρησῶσι; diploma pro eis impetretur
a suo antistite. In quo tamē vulgaris aliquid
erroris non male ideam olet, dum et a damnatorum
pœnis ea indulgentia liberari defunctos ejusmodi
(quippe sæpius gravium delictorum reos ac vasa
diaboli) videntur velle.

(12) *Ex κανόσι τὰ αὐτοῦ καταλέγει.* Vocant
κανόνα; Græci, quibus divinas persolvunt laudes;

ΠΑΤΡΟΛ. GR. CXVI.

A incorruptionis ergo admirans, partim vero etiam
certaminum memoria glorians; impii tyranni as-
satum jussionem ridens, qui nec sepultura dignanda
voluerat, quæ cœlestibus tabernaculis merito essent
inferenda. Deinde etiam in canones ejus refert cer-
tamina; partim quidem pro lugubri planctu atque
nœnia (cui nefas indulgere) laudum cantica propo-
nens; partim vero etiam, eorum qui convenerant
desiderium solans. Aiunt enim quemdam senem,
cum per illud tempus multo pietatis zelo ferretur,
tum imperatoris minas sprevisse, tum nec ipsi qui-
dem vitæ suæ pepercisisse, ut fide procumbens ad
beati viri reliquias, ejus quæ inde manabat, gratiæ
particeps fieret. Cumque præsens loco astitisset,
quo tempore emigrare e corpore contigit, id est,
ad Deum proficisci, illique obtigisset, ut e canen-
tium unus numero esset; affirmabat postea, audi-
visse se tunc temporis suavissimam ac admirandam
vocem psallentium e cœlis; sive quis angelicam
eam cogitaverit, sive aliam quamdam Dei nutu per
aera sonantem, novit Deus ac quotquot par est ta-
lia ut perscipiant.

XXXV. Sic itaque divini Theodori corpusculum
arca servabat, ac copiosis assidue miraculis cla-
rescebat. Cum autem rursus Deus in bonitate ac
miserationibus respexisset, et velut caligo, impie-
tatis dissoluta esset, rectumque dogma denuo vires
assumeret, cum jam e vivis Deo invisus Theophilus
excessisset, revertuntur quidem ab exsilio, qui
propter Christum patria ac ecclesiis ejeti erant;
reversus vero est et magnus Theophanes, cum es-
set martyr, ac suscepti Christi causa stigmatibus
honestaretur; mercedem confessionis, aliam qui-
dem a Deo, magnam scilicet et quæ auferrī non
potest, exspectans: in præsentia autem Nicææ Bi-
thyniæ sedem piorum concertantibus studiis or-
nans.

XXXVI. Longum postea tempus effluxerat, ac
thesaurus ignotus erat; quod, inquam, beatæ me-
morix Theodori corpusculum multis certamini-
bus porfunctum erat. Jacebat enim, quo loco a
fratre relictum fuerat. Vir tamen quidam religiosus

D ac constant 9 odis; odæ singulæ, strophis aliquot
sive modulis; ita tamen novem odas numerant,
ut a prima ad tertiam transcant; cujus rei rationem
petat qui volet ex eruditi viri sodalis mei P. Goar
τοῦ μακαρίτου Euchologicis. Florum auctores ca-
nonum, seu aliorum modulorum Græci ποιηταί; et
μεληροδοῦς vocant, nos cantores, inter quos magni
Damascenus ac Theophanes Graptus, cujus exstat
Canon in fratrem Theodorum 27 Decembris,
ejusque acrostichis ista est,

Τοῦς σοῦς, ἀδελφε, γνησίους πλέκω χρίτους.

Tuas veras, frater, necto laudes.

Nec fere aliter, qui eruditiores poetæ sunt ac can-
tores ecclesiastici, sed quibus primis literis sin-
gulos modulos ac strophas inchoant, uno aliquo
versu, seu iambo, totum canonis argumentum a
fronte representant. Hæc scilicet ἀκροστιχίς;

ac filius, qui ipse quoque aliqua ratione cum athletic coronarum socius esse studebat, beati viri corpus Apamea Chalcedonem transfert: quod quidem perpetuis canticis prosequantur, et manibus, ut par est, portabant sacerdotes et monachi. Quo in loco cum sacrum ædificasset monasterium, illic deponit thesaurum: et nunc omnibus accedentibus animæ robur præstat ac corporis, atque ab omni morbo et languore liberat; ad laudem Dei Patris ac Domini nostri Jesu Christi, nunc, et in sæcula sæculorum. Amen.

Ἀπόρον τινὰ καὶ αὐτὸς κοινωνῶν εἶναι τοῖς ἀθληταῖς βουλόµενος, τὴν τοῦ μακαρίου τούτου σώματος μετακομιδὴν ἐκ τῆς Ἀπαµείων ἐπὶ τὴν Χαλκηδὼνα ποιῆται. ὕμνοις ἐξ ὕμνων αὐτοῦ παραπεμποµένου, καὶ χερσὶν ἱερῶν καὶ μοναχῶν, ὡς θέμις, διακομιζοµένου. Οὐ δὴ καὶ ἱερὸν δευµάµενος φρονιτιστήριον, ἐκείσε τὸν θησαυρὸν ἀποτίθεται· καὶ νῦν ἐστὶ πᾶσι τοῖς προσιοῦσι παρέχων βῶσιν ψυχῆς, βῶσιν σώµατος, παντὸς νοσήµατος καὶ πάθους ἀπαλλάξιν, εἰς δόξαν Θεοῦ καὶ Πατρὸς, καὶ Κυρίου ἡµῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ νῦν καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

ΥΠΟΜΝΗΜΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΓΙΟΝ ΑΠΟΣΤΟΛΟΝ

ΙΩΑΝΝΗΝ

ΤΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΗΝ ΚΑΙ ΘΕΟΛΟΓΟΝ.

COMMENTARIUS IN DIVUM APOSTOLUM

JOANNEM

EVANGELISTAM AC THEOLOGUM.

(Dec. 27. Græce et Latine ad calcem Opp. OEcumenii tom. II, Paris. 1631.)

I. Quam parum absit homo ab angelis, quodque ipsi possibile sit una cum illis versari, vicinisque assistere, imo etiam Deum imitari possit, quodque multo majus est, filius illius juxta gratiam effici ostendit præ omnibus magnus hic evangelista et apostolus: matre quidem Virgine ditatus, dignus autem habitus qui Christi frater vocaretur, ipsique factus socius et particeps arcanorum. Verum ipsamet divina oracula voce maxima prædicant Dei in seipso magnalia: attamen id manifestius sermo nobis explicabit. Hic enim Verbi vox, filius tonitruum, universum prædicatione comprehendens orbem: et quod omnium majus est, solumque in se sufficiens, dilectus ab ipso Christo meo, patriam quidem non habuit civitatem aliquam, sed ex villi quodam pago et abjecta regione natus est. Confirmant huic sermonem scribæ, dicentes prophetam ex Galilæa non surrexisse: confirmat et ille vere Israelita, contendens nullum bonum esse posse a Nazareth¹. Ex hac igitur hic, et ex tali patre quoque conformiter ad patriam abjectus et obscurus, nempe piscatore ac paupere. Et hic quidem puerilem jam ætatem egressus erat: porro pater filium ad idem opificium assumit, piscatoriæ artis hæredem ipsum efficiens. Artis itaque socius

A'. Ὅτι μὴ πολὺ τῶν ἀγγέλων ἀφέστηκεν ἄνθρωπος, καὶ ὅτι δυνατόν αὐτῷ μετ' ἐκείνων εἶναι, καὶ τούτων ἐγγὺς ἐστάναι, μᾶλλον μὲν οὐδ' ὅτι καὶ Θεὸν μιμήσασθαι δύναται, καὶ τό γε πολλῶν μείζον, υἱὸς ἐκείνου κατὰ χάριν γενέσθαι, δείκνυσσι μάλιστα πάντων ὁ μέγας οὗτος εὐαγγελιστὴς καὶ ἀπόστολος, μητέρα μὲν τὴν Παρθένον πλουτήσας, ἀδελφὸς δὲ Χριστοῦ κληθῆναι ἀξιώθει, καὶ κοινωνῶν αὐτῷ τῶν ἀπορρήτων γενόμενος. Ἀλλὰ τῶν μὲν κατ' αὐτὸν τοῦ Θεοῦ μεγαλείων αὐτὰ τὰ μεγαλοφρονότατα θεῶν λόγισ κήρυκες: δηλώσει δὲ ὁ μῶν σαφέστερον καὶ ἡμῖν ὁ λόγος. Οὗτος γὰρ ἡ τοῦ Λόγου φωνή, ὁ τῆς βροντῆς υἱὸς, ὁ τὴν οἰκουμένην τῷ κηρύγματι πᾶσαν περιλαβὼν, καὶ ὁ πάντων μείζον, καὶ μόνον ἀρχοῦν, ὁ τῷ ἐμψύχητῳ Χριστῷ, πατρίδα μὲν οὐδεμίαν ἔσχε τῶν πόλεων, ἐκ κώμης δὲ τινος εὐτελοῦς καὶ χώρας γέγονε φουλοτέρας. Βεδαιοὺς τὸν λόγον οἱ γραμματεῖς, προφήτην ἐκ τῆς Γαλιλαίας μὴ ἐξηγέσθαι λέγοντες. Ἐπιθεβαιοὶ δὲ καὶ ὁ ἀληθῶς Ἰσραηλίτης, μηδὲ τι ἕτερον ἐκ Ναζαρέτ ἀγαθὸν εἶναι δύνασθαι διατεινόμενος. Ταύτης τοιγαροῦν οὗτος: καὶ τοιαύτης ὁ τηλικούτος ἱερεὺς ὡς τις κλάδος ἀναδοθείς, καὶ πατρὸς ὁμοίως ἐφ' ἧ πατρίδι τῶν εὐτελῶν καὶ ἀσήμεων, ἀλιέως καὶ πένητος. Καὶ ὁ μὲν ἦδη τὴν τοῦ παιδὸς ἡλικίαν παρέμειθεν· ὁ δὲ πατὴρ, ἐπὶ τῇ αὐτῇ ἐργασίᾳ τὴν

¹ Joan. vii, 52.

παῖδα παραλαμβάνει, κληρονόμον τῆς ἀλιευτικῆς· ἄρα ποιεῖσάμενος. Ἐχοινῶναι μὲν οὖν τῆς τέχνης ὁ παῖς τῷ πατρὶ, καὶ τὴν ἀμφοτέρους· σύννοκος ἢ πενία. Τί γὰρ πανέστερον ἔχοι τις ἂν εἰπεῖν ἀλιείων, ἢ εὐτελέστερον; Ὡν εἷς καὶ οὗτος ἦν ὁ τῆς ἀληθείας; κήρυξ τε καὶ διδάσκαλος. Καὶ τό γε μείζον εἰς εὐτελείας ἀπόδειξιν, ὅτι μὴδὲ ἀπὸ τῆς θαλάσσης ἐθήρευεν, ἀλλ' ἐν τινὶ βραχεῖα λίμνῃ σύναμα τῷ πατρὶ καὶ τῷ ἀδελφῷ Ἰακώβῳ διέτριβε καὶ περὶ ταύτην ἐστρέφετο, διεβρώγῳτα μὲν βράπτων δίχτυα (ὃ καὶ αὐτὸ πενίας τῆς ἐσχάτης ἐτύγχανε), τῇ δὲ τῶν χειρῶν ἐργασία τὴν τῶν ἀναγκαίων παραμυθούμενος ἐνδείαν. Ἐλληνικῆς μὲν οὖν παιδείας μεταίχεν οὐδὲ βραχὺ. Καὶ μάρτυς ὁ θεὸς Λουκᾶς, ἰδιώτην αὐτὸν οἶ; ἰγνωρίζετο, τὸ ἐπίσημον, καὶ ταύτην ἀγαθὴν ἐκ πατέρων εἴλαε σειράν, τὴν εὐσέβειαν. Ἐπεὶ δὲ, τὰ τε τῆς σκιάς ἤφρετο νέφη, καὶ τὰ τῶν τύπων μεταπίπτειν εἰς τὴν ἀλήθειαν ἤρξατο, καὶ σὺ, Κύριε, ὁ πλάσας καταμόνας τὰς καρδίας ἡμῶν, οὐδὲν δισκέδασας τὴν μεθ' ἡμῶν διαθήκην σου, ἀλλ' ἰδὼν εἶδες τὴν κάκωσιν τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ μήτε τῆς θεότητος ἐκστᾶς, ἐγένου δι' ἡμᾶς ἀναμαρτήτως ὅπερ ἡμεῖς, μήτε τὸν τοῦ Πατρὸς θρόνον ἀπολιπῶν, παρθένον φκῆσας δι' ἐμὲ, ἐν' ἐγὼ κατοικήσω τοὺς οὐρανοὺς, τοῦ τε παλαιοῦ πνύματος ἀνακληθεὶς, καὶ τῆς ἀμαρτίας ἀπαλλαγείς, καὶ τὴν προτέραν υιοθεσίαν ἀπολαβὼν· ἴδει δὲ καὶ μαθητὰς εἶναι τῷ τῆς οἰκονομίας μυστηρίῳ διακονήσοντας· τότε καλεῖται μὲν Ἀνδρέας καὶ Πέτρος, προσκαλεῖται δὲ καὶ αὐτὸς οὗτος ὁ περὶ δίχτυα καὶ ἰχθῦς καὶ λίμνης στρεφόμενος· καὶ ἀνθρώπων ἀλιεὺς παρὰ τῆς τοῦ Λόγου φωνῆς καθίστασθαι κελευσθεὶς, τὸν πατέρα καὶ τὸν ἀδελφὸν εὐθύς καὶ τὸ σκάφος ἀπολιπῶν, τῷ καλοῦντι συνάπτεται· καὶ τὸν ἐπὶ γῆς ἀνθρώπων διὰ τὸν οὐράνιον ἀποδύεται, ψυχῶν τε λογικῶν ἀλείψαν μεταμυθάνει, καὶ τῷ διδασκάλῳ κατ' ἔχοντος ἐπόμενος· τοὺς ἰχθῦς ἀγαπᾷ, εὐλογεῖ τοὺς διώκοντας. Καὶ συναελόντα φάναι, τὸν τοῦτου νόμον πρὸς ἀκριβείαν ἐκπαιδεύεται· καὶ τοῦ παιδεύοντος τοιοῦτου τυχῶν, τὴν παιδείαν ἀνάλογον ἐπιδεικνύται. Καὶ ἀναβάσεις ἐν τῇ καρδίᾳ διατιθέμενος, μαθητῆς οικειότατος, κήρυξ θεολογικώτατος γίνεται. Πάσας παιδαγωγεῖ τὰ; αἰσούσεις· ὅπως οικειοῦται τῇ παρθενίᾳ, οὕτω τῇ διαίτη χρώμενος, ὡς ἀποξῆν μόνον δύνασθαι, καὶ τὸ ἰσρὸν αὐτῷ συνεστάναι σῶμα. Ἐντεῦθεν καὶ τὴν τῆς παρθενίας κλῆσιν πλουτεῖ, καὶ φίλος αὐτοῦ τοῦ βασιλεύοντος γίνεται, μᾶλλον δὲ καὶ αὐτὸν ἔχει ἐν ἑαυτῷ λαλοῦντα, καὶ παρ' αὐτοῦ πάλιν ἀκούει, ἅ παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐκεῖνος· πρὸς τὸ ὅρος τε ἀνιόντι συνάνεισι, καὶ θέας ἀξιοῦται, ὡς ὑπὲρ λόγον καὶ θαυμαστῆς, αὐτὴν τὴν τοῦ Λόγου θεότητα παραγυμνωθεῖσαν ἰδῶν· καὶ οὐράνιον φωνῆ; ἀκούει, τὸν ἀγαπητὸν Ἰἴδον ἀναγορευόντος τοῦ Πατρὸς, καὶ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης προτιθέοντος τὸ Εὐαγγέλιον. Τὸ δεῖκνον ἐκπεπέσ· καὶ οἱδὲ τότε Ἰωάννης ἀπολιμπάνεται. Εἶτα τῷ Πέτρῳ δεῖσαν μαθεῖν, τίς ὁ τῷ

erat filius patri : et familiaris ac domestica erat utrique paupertas : quid enim pauperius et abjectius dicere quispiam poterit, quam sint piscatores? quorum hic unus erat præco veritatis ac præceptor. Quodque majus est ad abjectionis demonstrationem, non in mari piscabatur, sed in brevi quodam lacu una cum patre et fratre Jacobo versabatur, rupta sarciens retia (quod et ipsum extremæ paupertatis erat) ac inanuum artificio consolans necessarium indigentiam. Itaque Græcicæ disciplinæ ne in modico quidem particeps erat. Cujus rei testis est divus Lucas qui ipsum idiotam vocat et alienum a litteris². Unum hoc solum habebat insigne quo agnosceretur, et bonum hoc vinculum a patribus trahebat, nempe pietatem. Ubi autem umbraticæ nebulae elevatae sunt, et ea quæ figurarum erant transire in veritatem cœperunt : et tu, Domine, qui singulatim finxisti corda nostra³, non dispersisti testamentum⁴ quod nobiscum pactum erat, sed videns vidisti afflictionem Israel : et non exutus divinitate propter nos factus es id quod nos, sine peccato, et throno Patris non relicto, Virginem inhabitasti propter me, ut ego cœlos inhabitarem; et ex veteri casu revocatus, et liber a peccato ac primam adoptionem suscipiens, oportuit sane esse et discipulos qui mysterio dispensationis ministrarent : tunc quidem vocatur Andreas et Petrus; advocatur autem et hic qui circa pisces et retia ac lacus versabatur : et jussu Verbi voce ut hominum piscator constitueretur, protinus patre ac fratre scaphaque relictis, ei qui se vocabat adjungitur, et terreno homine exiit propter cœlestem, ac piscationem animarum transmutatus addiscit, et Præceptoris vestigia secutus, inimicos diligit, persequentes benedicit. Utque uno verbo absolvam, in hujus lege exacte instruitur, talemque nactus præceptorem, similem demonstrat disciplinam, et ascensionem in corde disponens, discipulus familiarissimus, ac præco maxime theologus efficitur. Omnes sensus moderatur, familiaris omnino virginitati efficitur, tali utendo alimentum ratione, ut summa parcimonia vivere duntaxat posset, sacrumque corpus ut subsisteret conservare. Hinc etiam virginitatis appellatione ditatur, et amicus ejus qui imperium tenet efficitur, magis autem et ipsum habet in seipso loquentem. Et rursus ab eo audit quæ ille a Patre audierat; cumque in montem ascenderet, ipse una conscendit, ac dignus habetur visione admiranda et majori quam dici possit, ipsam Verbi divinitatem denudatam intuitus : et cœlestem audivit vocem qua dilectum Filium declarat Pater, ac Veteri Testamento præponit Evangelium. Decens ac honorifica cœna subsequitur, et ne nunc quidem Joannes relinquitur. Deinde cum Petro opus esset discere quisnam is esset qui horrendam illam prodicionem parturiret, nec ipse

² Act. iv, 13. ³ Psal. xxxii, 45. ⁴ Psal. cxxxviii, 34.

auderet interrogare, quanquam primas teneret in chero discipulorum, Joanni hoc committit; noverat enim, id quod Christus erat apud ipsum, hoc Joannem esse apud Christum, et quod ipse quidem diligeret, ille autem dilectus esset. Et vide quanta accedat ipsi libertas loquendi. Neque enim vulgari modo interrogat, neque primum excusans quod metu accederet, sed sciens quanto ipsum amore prosequeretur, sedenti adhæret præceptor, et in hujus pectus recumbens, ait: *Domine, quis est qui tradit te?* Ille autem libenti etiam animo accipit quod ille fecerat, et quasi opportune fuerit libere locutus, gratum habet. Ex eo enim quod protinus questionem solvat, ac pane designet proditorem, significat se non ægre ferre eam libertatem. Itaque hinc etiam manifestum est quod cathedram quam proxime Christum cum fratre petivit, non gloriæ, sed Christi amore petiverit, et quod nollet hic alium esse sibi dilecto viciniorem. Condemnatur Jesus, et adest Joannes, ac ad atrium pontificis, cum notus esset pontifici, una congregitur, loquiturque ostiarie, et Petrum pro foribus stantem introducit. Imminet tempus salutaris passionis, et Verbum permanet ut procedat ad Patrem, ac Joannes cum matre astat cruci, materque audit a Filio ac suo Conditor: *Ece filius tuus dilectus*; et rursus hic: *Ece mater tua*⁶. Ab hoc igitur tempore, virgo hic mente et corpore, matrem ac virginem sibi vindicat; nec multo post, Christum qui surrexerat videt, vidensque agnoscit: et cum Petro ad sepulcrum venit, ac prior præcurrit, et postquam sepulcralia vidit, Spiritus incarnationem suscipit, ejusque donis ditatur, ac divinis manibus consecratur universi orbis apostolus. *ματος; ἐμφύσημα δέχεται, καὶ πλουτεῖ τὰ χαρίσματα πάσης ἀπόστολο;*

II. Quoniam autem præceptorem audierat alias quoque oves habere, quæ licet ex hoc non essent ovili, oporteret tamen et illas congregare, et ab eodem regi pastore, fierique unum ovile, et eas recte ac libere ipsum sequi, neque aliena fistula rapi et dispergi ac corrumpi: hæc, quantum æquum est, anxie curat, et in iter ad hæc mittitur ut dispersas oves in unum congregaret, et eam quæ errasset fistula veritatis revocaret, ac sub uno vero pastore ovile repararet: si quis duram ac repugnantem haberet animam, hoc eodem igne succulentam redditurus ac teneram. Unde relicta Palæstina in Asiam proficiscitur. Cumque ea quæ ipsam concernebant, recte disposuisset, Ioniam occupat, ac Ephesum aggreditur, ubi plures ac crudeliores feræ erant, et talia quæ periculo quovis longe periculosiora essent. Et primum quidem templum Amazonum ipsa idolis consecratum una prece subvertit, ac veluti plateæ lutum diruit. Deinde sacerdotum qui a sacrificiorum appellatione cognomen sortiti sunt, hos quidem sermonibus, illos

A φρικτὴν ἐκείνην προδοσίαν ὠρίων, οὐκ αὐτὸς θαρβέει τὴν ἐρώτησιν, καίτοι τοῦ χοροῦ πρωτεύων τῶν μαθητῶν, ἀλλ' Ἰωάννη ταύτην ἐπιτρέπει. Ἥδει γὰρ ὡς ὅπερ ἦν Χριστὸς παρ' αὐτῶν, τοῦτο Ἰωάννης παρὰ Χριστῶν, καὶ ὅτι αὐτὸς μὲν ὁ φιλῶν, ἐκείνος δὲ ἦν ὁ φιλούμενος. Καὶ ὄρα τῆς παρρησίας; τὴ περιὸν οὐδὲ γὰρ ἀπλῶς ἐρωτᾷ, οὐδὲ γε προθεραπεύσας ὑποστολῆ τὴν προσέλευσιν, ἀλλὰ τὴ περὶ αὐτὸν φίλτρον ὅσον εἰδῶς, κειμένῳ περιχεῖται τῷ διδασκάλῳ, καὶ τῷ τούτου στήθει ἀναπεσὼν, *Τίς, Κόρις, φησὶν, ὁ παραδιδούς σε;* Ὁ δὲ, καὶ ἀσμένως τὸ πρᾶγμα δέχεται, καὶ ὡς εὐκαίρως παρρησιασάμενον ἀποδέχεται. Τὸ γὰρ παραυτίκα λύσαι τὴν ἐρώτησιν, καὶ τῷ ἄρτῳ τὸν προδότην ὀπισθοκίνασαι, τὸ μὴ μέμψασθαι τὴν παρρησίαν δηλοῖ. Ὡστε δῆλον ἐντεῦθεν, ὅτι καὶ ἦν ἤτησε πλησίον Χριστῶν σὺν τῷ ἀδελφῷ καθέδραν, οὐχ ὡς ἐρῶν δέξεται, ἀλλ' ὡς ἐρῶν Χριστοῦ, ταύτην ἤτησε, καὶ τῷ μὴ βούλεσθαι τούτου ἕτερον εἶναι πρὸς τὸν ποθοῦμενον πλησιαίτερον. Κατάκριτος Ἰησοῦς, καὶ πάρεστιν Ἰωάννης, καὶ πρὸς τὴν τοῦ ἀρχιερέως αὐλὴν γνωστὸς ὢν, τῷ ἀρχιερεῖ συνεισέρχεται, φησὶ τε τῇ θυρωρῷ, καὶ τὸν Πέτρον πρὸς τὴν οὐραν ἐστῆκῃ εἰσάγει. Ἐφίσταται ὁ τοῦ σωτηριώδους πάθους καιρὸς, καὶ ὁ λόγος μένει πρὸς τὸν Πατέρα χωρεῖν, καὶ Ἰωάννης σὺν τῇ μητρὶ παρίσταται τῷ σταυρῷ καὶ ἡ μήτηρ. *Ἴδε ὁ υἱός σου ὁ ἡγαπημένος,* παρὰ τοῦ παιδὸς ἀκούει καὶ ποιητοῦ· καὶ οὗτος, *Ἴδού ἄλλην ἡ μήτηρ σου.* Τὸ ἀπὸ τούτου οὖν ὁ παρθένος ὄντος; καὶ τὸ σῶμα καὶ τῆν διανοίαν τὴν μητέρα καὶ πατέρα ἑαυτῶν εἰσοκίχεται. Οὐ πολὺ τὸ ἐν μέσῳ καὶ ἀναστάντα τὸν Χριστὸν ὄρῃ, καὶ ὁρῶν ἐπιγινώσκει, καὶ μετὰ Πέτρου ἐπὶ τὸ μνημεῖον ἦκει, καὶ πρῶτος προσεκδραμῶν καὶ τὰ ἐντάφια θεασάμενος, τὸ τοῦ Πνεύματος καὶ ταῖς θείαις χειροτονεῖται χερσὶ τῆς οἰκουμένης

B. Ἐπεὶ δὲ καὶ ἕτερα τὸν διδάσκαλον ἔχειν ἤκουε πρόβατα, ἅπερ εἰ καὶ μὴ ἐκ τῆς αὐλῆς ταύτης ἦν, ἀλλὰ κάκεινα συναγαγεῖν ἔδει, καὶ ὑφ' ἐνὶ ποιῆσαι ποιμένα, καὶ γενέσθαι ποιμνιον ἓν, καὶ καλῶς αὐτῷ ἔπεσθαι καὶ ἐλευθερίως, μηδὲ ἄλλοτρίᾳ σύριγγι κλέπτεσθαι καὶ διασπᾶσθαι καὶ καταφθειρεσθαι, κήδεσθαι μὲν τούτων ὅσον εἰκὸς, στέλλεται δὲ τὴν ἐπὶ ταῦτα πορείαν εἰς ἓν τὰ δεισπαρμένα συνάξων, καὶ τὸ πεπλανημένον τῇ σύριγγι τῆς ἀληθείας ἀνακαλέσων, καὶ ὑφ' ἐνὶ τῷ ἀληθινῷ ποιμένι καταρτίσων τὴν ποιμνιον, εἰ τις σκληρὰν ψυχὴν καὶ ἀντίτυπον, λιπαρὰν αὐτὴν τῷ αὐτῷ τούτῳ πυρὶ ποιήσων καὶ ἀπαλήν. Ὅθεν τὴν Παλαιστίνην ἀπολιπὼν, τῇ Ἀσίᾳ ἐπίδημι. Καὶ τὰ κατ' αὐτὴν εὖ διαθέμενος τὴν Ἰωνίαν καταλαμβάνει, καὶ τῇ Ἐφέσῳ ἐφίσταται ἔθθα καὶ οἱ θῆρες πλείονες καὶ ὠμότεροι, καὶ τὰ τῆς πείρας πολλῶν χαλεπώτερα. Καὶ πρῶτα μὲν τῶν Ἀμαζόνων νὰν αὐτοῖς; εἰδώλοισι μίᾳ καθαιρεῖ προσευχῇ, καὶ ὡς ἐν πηλὸν λθαίνει πλατείαις. Ἐίτα καὶ τῶν ἱερέων ἀπὸ τῆς τῶν ἱερέων κλήσεως τὴν ἐπνομιαν λαχόντων, τοὺς μὲν λόγοις, τοὺς δὲ ση-

⁶ Joan. xxi, 20. ⁶ Joan. xix, 26.

μείους, ἐλέγχους, ἀνάγκαις, τῆς πλάνης μεθίστησι, A
καὶ μετὰ τοσαύτης παρασκευάζει τῆς παρουσίας
μεταμαθεῖν τὴν εὐσέβειαν, ὡς καὶ αὐτοὺς ἑτέροις
ὀφηγητάς τῆς ἀληθείας τοῦ λοιποῦ καὶ διδασκάλους
καθίστασθαι. Καὶ οὕτω τοῖς ἄλλοις τοῦτο μὲν ἐπι-
τιμῶν, τοῦτο δὲ καὶ ὑποτιθεὶς τὰ προσήκοντα, καὶ
πᾶσι πάντα γινόμενος, τῇ τῶν σωζομένων μορῇ
πάντας ὑπάγειται, ὡς ἐντεῦθεν ἔργον τὸ εἰρημένον
τῷ Παύλῳ γνωσθῆναι· καὶ εἰ ποῦ ὁ τῆς ἀσέβειας
ὕπηρχε πλεονασμὸς, ἐκεῖ καὶ τὴν περισσεῖαν γενέ-
σθαι τῆς χάριτος. »

Γ'. Ἀλλὰ τῷ πονηρῷ πρὸς ταῦτα οὐκ ἦν ἡρε-
μεῖν. Ἀμέλει καὶ ὀφθαλμοῖς βασκάνοις τὴν εὐσέ-
βειαν οὕτως ἐπιδοῦσαν ἰδὼν, καὶ γνοὺς τὸν αἰτιον
ὅστις εἴη, πάντα τε κατ' αὐτοῦ κινεῖ λίθον. Καὶ τί B
σκέπτεται; Τὸν Οὐεσπασιανοῦ Δομετιανὸν ὑποδύς,
δ' μετὰ Τίτον εἶχε τὸ κράτος, σὺν ἐκείνῳ κατὰ
τῆς εὐσέβειας ψηφίζεσθαι. Πρὸ δὲ τῶν ἄλλων τὸ τῶν
ἄλλων κράτος, Ἰωάννην ἐλεῖν ἀγωνίζεται. Καὶ ἀπὸ
τῆς Ἀσίας εὐθὺς ἐπὶ τὴν Εὐρώπην αὐτὸν ἄγει, καὶ
εἰς ὑπερορίαν ἀπάγει, ὡς προῦθιν ὁ λόγος δηλώσειεν.
Ἐπεὶ γὰρ κατ' ἑῶν ἐκείνος τῷ κρατοῦντι ἐγένετο,
καὶ ὅστις ποτὲ καὶ ὄθεν εἴη, τὴν τε θρησκείαν
ἰποῖος, καὶ τίνα λέγοι τὸν ἐρχόμενον ἡρωτάτο,
Ἰωάννης μὲν κεκλήσθαι, καὶ τῆς Ἰουδαίων γῆς
ἑρμᾶσθαι, καὶ τῆς ἑταιρείας εἶναι τῶν Χριστιανῶν
ἀποκρίνεται, προαγορεύειν δὲ τὸν ἐρχόμενον τοῦτον
εἶναι, οὗ ὁ θρόνος ὡσεὶ σελήνην κατηρητισμένους εἰς
τὸν αἰῶνα. Ἐπεὶ δὲ, Καὶ τίσι τοῦτο, φησὶν ὁ κρα-
τῶν, παραστήσεις; οὐδὲ γὰρ ἰκανὰ ταῦτα πρὸς C
πίστιν, ὧν μὴ ἔτοιμος ἡ ἀπόδειξις· νόσοι μὲν εὐθὺς
(ὡ τῆς ἀποβήτου σου, Δέσποτα, δυναστείας!) καὶ
δαίμονων ἱσχυρὸς ἀπελευθύνονται, ἀναβιοῦσι δὲ οἱ
νεκροὶ θάττον ἢ ζῶντες, ἐπόμενοι τῷ κελεύσματι.
Οἱ, ὦ βασιλεῦ, τὸν Ἰωάννην εἰπεῖν, μὴ ἀμφίβαλλε
τοῖς φαινομένοις τὰ μὴ φανερά τεκμαιρόμενος. Τὰ
δὲ τοῦ Κρόνου καὶ Διὸς, καὶ τῶν ὑμετέρων θεῶν, εἰ
μὴ ἀκροῦντες εἶχε τοὺς προκατεγνωκότας, εὐ ἴσθι
κάγω τὸ μῆδὲν εἶναι ἐπίδειξα, μᾶλλον μὲν οὖν καὶ
ὑβρεως ἐσχάτης; καὶ γέλωτος γέμοντες καὶ ἀνοίας.

Ἀλλὰ τὸ τῆς ἀπάτης ἀλμυρὸν ἀποπτύσας, τοῦ πο-
τίμου ποτὲ καὶ γλυκυτάτου νάματος ἐμφορήθητι.
Τὸν δὲ, ἐκπλήξει τε ἅμα καὶ ὀργῇ ληφθέντα, τὸ
μὲν ἐπὶ τοῖς παρ' αὐτοῦ γενομένοις τεραστίοις, τὸ
δὲ καὶ ἐφ' ᾧ τοὺς ἐκείνου ἐκδιεβάλοι θεοὺς, τὸ μὲν
τοῦ λόγου φαιδρὸν μὴ προσέσθαι διὰ τὴν ἔνδον τοῦ
σκότους παχύτητα, ὅτι ἂν μὴ ἀποκτείνῃ τοῦτον, ὁ
τῷ Πέτρῳ βῆθεις λόγος ἀπειργεν, ὡς· εἰ θέλω μέ-
νειν αὐτὸν ἕως ἔρχομαι, τί πρὸς σέ; ἀνευγλιαν δὲ
κατεψήφισατο τοῦ ἀνδρός, εἰς τίνα τῶν Σποράδιον
νήσων ὑπερορίας (Πάτμος αὐτῇ τὸ ὄνομα), ἐν ἰσθμῷ
θανάτου πάλαι Ῥωμαίοις τῆς ὑπερορίας νομιζομέ-
νης. Ἦγετο τοίνυν πρὸς τὸν τῆς ὑπερορίας ὄρον ὁ
μέγας ἀπόστολος, καὶ τὴν νῆσον καταλαμβάνει.
Βραχὺ τὸ μεταξὺ, καὶ οἱ τῆς νήσου πρόσκοι· σω-
τήρησθε καὶ πολιούχον τὸν τῆς βροντῆς υἱὸν ἐπιγρά-

autem signis, rationibus ac necessitatibus transfert
ab errore : et hujusmodi exuberantibus modis
efficit ut transmutentur ad descendam pietatem,
et ipsi etiam aliis constituantur deinceps veritatis
duces ac præceptores. Ac ita partim quidem alios
objurgando, partim vero que conveniunt etiam
admonendo, omnibusque omnia factus, in sortem
eorum qui salvi fiunt omnes pellicit, ut hinc
factum cognosceretur quod a Paulo dictum est :
*Ubi abundavit iniquitas, ibi superabundavit et
gratia* .

III. Verum maligno illi non dabatur inter hæc
requies. Certe oculis invidis intuitus pietatem adeo
succrescere, cognita hujus rei causa, omnem
adversus illud movet lapidem. Quid ergo sumit
consilii? Domitianum Vespasiani filium ingressus
qui post Titum obtinuit imperium, cum illo adver-
sus pietatem decernit. Ante omnia autem Joannem,
qui robur universorum erat, tollere conatur. Sta-
timque ipsum ab Asia ducit ad Europam, et in
exsilium relegat, quemadmodum insequens sermo
manifestare poterit. Ubi enim in conspectum im-
peratoris venisset, et quis et unde ortus esset,
quamve profiteretur religionem, et quemnam dice-
ret esse venturum interrogatus esset : Joannem
quidem se vocatum esse, et a Judæorum genere
prodiisse, ac sodalitiis Christianorum esse respon-
det : se autem annuntiare hunc esse venturum
cujus thronus veluti luna præparatus ac perfectus
esset in sæculum. Ubi autem dixisset imperator :
Et quibus modis hæc confirmare poteris? neque
enim hæc sufficientia sunt ad faciendam fidem
eorum de quibus non est in promptu demonstra-
tio : morbi protinus (o ineffabilem, Domine, tuam
potentiam!) et dæmoniorum legiones pelluntur, re-
viviscunt autem mortui, jussum sequendo velocius
quam viventes. Uibus, o rex (aiunt Joannem
dixisse), ne dubites, ab his quæ apparent coniec-
turam faciens eorum quæ manifesta non sunt.
Porro quæ de Saturno et Jove cæterisque diis
vestris feruntur, nisi sufficientes essent qui ante
nos demonstrassent, utique et ego facile ostende-
rem, nihil esse : sed plena potius summo vituperio
risque ac dementia. Verum enimvero deceptionis
salsugine abjecta, satiare potius fonte potabili ac
dulcissimo. Hunc autem stupore simul et ira cor-
reptum aiunt : hinc quidem ob portenta ab ipso
peracta, ihinc vero ob id quod deos suos calum-
niaretur. Itaque ob sermonis splendorem non
accessit, ob tenebrarum quæ in ejus corde erant
crassitiam. Quod autem hunc non occiderit,
dictus ad Petrum sermo prohibuit, puta : *Si
eam velim manere donec veniam, quid ad
te?* sed virum perpetuo exsilio condemnavit
in unam Sporadum insularum relegans (Pat-
mos huic nomen erat), cum olim apud Roma-
nos æquaretur morti exsiliium. Dumtaxat est igitur ad

⁷ Rom. v, 20. ⁸ Joan. xxi, 22.

exsilii terminum magnus apostolus, et insulam apprehendit. Non longo postmodum tempore insulares servatorem ac patronum ducunt tonitruum componunt.

IV. Itaque cum hic esset apostolus, et admirandus Dionysius ferme jam nonaginta esset annorum, ex Athenis scribit ei in hunc modum: *Tuam saluto sacram animam, dilecte, et erit mihi id peculiarius præ multis. Salve igitur, vere Christo dilecte. Consequenter autem etiam hæc addit: Quid admirandum si Christus verum loquatur, et iniqui discipulos e civitatibus expellant, ipsi sibi ipsis condigna distribuentes, et execrandi a sanctis se segregantes ac separantes?* Deinde etiam ad ipsum finem epistolæ hæc de futuris subscribit: *Omnino enim fide dignus sum, inquit, ut qui a Deo didicerim quæ decreta sunt ut tibi contingant, et dico etiam quod liberandus sis e custodia qua in Patmo servaris, et in Asiaticam terram reversurus, ibique facturus boni Dei imitationes et his qui te sequuntur traditiones.* Sed hæc quidem postmodum suo tempore contigerunt, ac terminum accepit vaticinium (quemadmodum in sequentibus sermo manifestare poterit); cum jam Dionysius, sub Domitiano, pro Christo vitam martyrio finisset. Quæ sunt autem facta post hæc? Domitiano ex hominibus sublato, Nerva in imperio succedit: et condemnatis in exsilium, tanquam benignus et humanus, donat revocationem. Nec multo post tempore Trajanus sceptrum Romana suscipit, et consecutive humanum confirmat edictum, revocans eos qui in exsilio erant. Venerunt ergo et in Patmon imperatoris edicta, venit et ad Joannem revocatio. Et ille quidem decrevit navigare in Ephesum: porro qui in insula erant dicebant ne se desereret, sed apud ipsos permaneret, non aliter quam qui ferre non possunt ut a pio patre derelinquantur. Hinc autem lamenta, luctus ac lacrymæ. Quis, inquit, nobis tuum explebit ordinem? Cui vero tali patri ac pastori subjecti esse poterimus? quid desiderii, quid flammæ ex ipso procedentis solatium efficiemus? Cui autem persuadere non possent dum supplicarent ut virum apud se retinerent, secundæ fuit supplicationis initium, et secundas rursus faciunt petitiones, ne totum seipsum auferret, neque universa tristitiæ mole eos offunderet, sed vel prore umbram, suos, inquam, sermones pro se, apud ipsos relinqueret, ac mysterium quod apud nos factum est universæ dispensationis Christi describeret. Cedit igitur illorum petitioni, imo cedit potius paternis visceribus, quibus hic erga ipsos utebatur: præsertim cum superna Providentia ita disposuisset multorum salutem ac Evangelii prædicationem. Et primum quidem ipse jejunium sibi imperat, jejunus ipse ac prope modum corpore exhaustus, aliisque hoc ipsum constituit ac abstinentiam a malis. Et hos quidem in tali quiete relinquit. Cæterum unum quemdam e septem se sequi jubet, Prochorus hic erat, ut ipse quidem

Α φουσιν, εις ενομιαν τε μεταβιλλουσι, και τη ευσεβεια συντιθενται.

filium, et ad æquitatem transeunt, seseque ad pietatem componunt.

Δ'. Ἐνταῦθα δὴ οὖν τῷ ἀποστολῶ τυγχάνοντι, καὶ ὁ θαυμαστὴ; Διονύσιος περὶ σου τὸ ἐννενηκοστὸν ἤδη τῆς ἡλικίας ὧν ἔτος, ἐξ Ἀθηνῶν ἐπιστέλλει τοιαύτα· Προσαγορεύω σου τὴν ἱερὰν ψυχὴν, ἡγαπημένε, καὶ ἔσται μοι τοῦτο κατὰ τοὺς πολλοὺς ἰδιαίτερον. Χαίρει τοίνυν, ἀληθῶς ἡγαπημένε Χριστῷ. Ἐξῆς δὲ καὶ ταῦτα προσέθησι· Τὴν θαυμαστὸν, λέγων, εἰ Χριστὸς ἀληθῆσαι, καὶ τοὺς μαθητὰς οἱ ἀδικοὶ τῶν πόλεων ἐξελιύουσιν, αὐτοὶ τὰ κατ' ἀξίαν ἐν τοῖς ἀποπέμμενοι καὶ ἀποροιστῶντες; Εἶτα καὶ πρὸς αὐτῷ τῷ τῆ; ἐπιστολῆ; τέλει ταῦτα καὶ περὶ τῶν μελλόντων ἐπιστημαίνεται· Ἀξιδπιστος γάρ, φησι, πάντως εἰμι τὰ προσηρωσμένα σοι καὶ μαθῶν ἐκ θεοῦ καὶ λέγων, ὅτι καὶ τῆς ἐν Πάτμῳ φυλακῆς ἀφελήση καὶ εἰς τὴν Ἀσιaticὴν γῆν ἐπαρήξει, καὶ δράσει ἐκεῖ τὸ ἀγαθὸν θεοῦ μιμήματα, καὶ τοῖς μετὰ σὲ παραδώσει. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν χρόνῳ ὑστερον ἐξέβη, καὶ πέρασ ἔσχεν ἡ πρόβησις (ὡς ἐν τοῖς ἐξῆ; ὁ λόγος; δηλώσειεν), ἤδη Διονυσίου κατὰ Δομετιανῷ τῷ ὑπὲρ Χριστοῦ μαρτυρίῳ τελειωθέντος. Τίνα δὲ τὰ ἐπὶ τούτοις; Δομετιανὸς ἐξ ἀνθρώπων, καὶ Νερούας τὴν ἀρχὴν διαδέχεται, τοῖς ὑπερορίαν καταγνωσθεῖσιν ὅλα φιλάθρωπος χειρίζομενος τὴν ἀνάκλησιν. Οὐ βραχύς ὁ ἐν μέσῳ καιρὸς, καὶ τὰ Ῥωμαίων σκήπτρα Τραϊανὸς ἀναδέχεται, καὶ ἀκολούθως ἐπικυροῖ τὸ φιλόανθρωπον, τοὺς ἐν ὑπερορίαις ἀνακαλούμενος. Ἦκε τοιγαροῦν καὶ εἰς Πάτμον τὰ βασιλικῶς θεσπίσματα· ἦκε καὶ εἰς Ἰωάννην ἀνάκλησις. Καὶ ὁ μὲν παραπλεῖν ἔργων τὴν Ἐφεσον· οἱ δὲ τῆς νήσου μὴ μεθήσειν ἔλεγον, ἀλλ' ἀνθέξασθαι, οὐχ ἤττον ἢ φιλοστέργου πατρὸς ἀπολειφθῆναι μὴ ἀνεχόμενοι. Τὰ δὲ ἐνταῦθεν θρηνοσ, ὄδυρμοί, δάκρυα. Τί; ἤμιν τὴν σὴν πληρώσει τάξιν; ὅπῃ τινὶ ἐξ ἡμεῖς τοιοῦτω πατρὶ καὶ ποιμένι; γενοίμεθα; Τί τοῦ πόθου, τί τῆς ἐξ αὐτοῦ φλογὸς; παραμύθιον ποιησόμεθα; Ὡς δὲ πείθειν οὐκ εἶχον οἷς τὸν ἀνδρα παρ' ἑαυτοῖς ἔχειν ἰκέτευον. δευτέρως ἰκετηρίας ἀρχῆ, καὶ δευτέρως πάλιν αἰτήσεις ποιοῦνται, μὴ ὄλον ἑαυτὸν ἀφελεῖν, μηδὲ πᾶσαν αὐτῶν καταχέαι τὴν ἀθυμίαν, ἀλλ' ἀντὶ τοῦ πράγματος τὴν σκίαν, τοὺς αὐτοῦ λόγους ἀνθ' ἑαυτοῦ, φημί, παρ' ἐκείνοις καταλεπεῖν, καὶ ὑποτυπῶσαι τὸ καθ' ἡμᾶς τῆς ὄλης τοῦ Χριστοῦ οικονομίας μυστήριον. Εἶκει τοιγαροῦν τῇ ἐκείνων αἰτήσει· μᾶλλον δὲ τοῖς πατρικοῖς εἶκει σπλάγγνοις, οἷς περὶ αὐτοὺς οὕτως ἐκέχρητο, ἄλλως τε καὶ τῆς Προνοίας ἀνωθεν τὴν τῶν πολλῶν σωτηρίαν καὶ τὸ τοῦ Εὐαγγελίου κήρυγμα οὕτως οικονομησαμένης. Καὶ πρῶτα μὲν αἰτίαν ἑαυτῷ παραγγέλλει ὁ δαιτο; μικροῦ καὶ ἀσώματος· τοῖς δὲ ἄλλοις αὐτό τε τοῦτο, καὶ τὴν τῶν κακῶν ἀλλοτριώσιν ὑποτίθεται. Καὶ τοὺς μὲν ἐν τῇ τοιαύτῃ καταλεπεῖ σολῆ· ἔνα δὲ τινὰ τῶν ἐπτά, Πρόχορος οὗτος, ἔπεσθαι

τούτω καλεύει, ἴν' ὁ μὲν τὰ παρὰ Θεοῦ, ὁ δὲ τὰ Ἀ
 ἐκείνου διασημαίνηται. Αὐτὸς δὲ τῆς ἀκρωρείας
 ἐφάπτεται. Καὶ σπηλοῦται μὲν κατὰ τὸν Σαμουὴλ
 ὄρηος, κατὰ δὲ Μωσῆα τῷ χεῖρι δυσχεματίζεται·
 καὶ τὸν νοῦν ἐξελών τῶν αἰσθήσεων, ὅλον ἀναφέρει
 πρὸς τὸν ποθοῦμενον. Τί οὖν τὸ ἐντεῦθεν; Βρονταὶ
 φρικώδεις καὶ δαίματα καὶ ἀστραπὴ συνεχῶς ὑποβ-
 ῤηγνόμενοι, καὶ ἄθροον ἐκλῖμπουσαι. Ὡς εἰ
 γαίετοι τις εἰκόνας τὰ πολλῶν πρότερον ἐπιΜωσείως
 γενόμενα, ἤνικα Θεῶ ἐντυγχάνων ἦν καὶ παρ' αὐτοῦ
 τὰ πλάκας δεχόμενος, οὐκ ἂν ἀμάρτοι τῆς ἀλη-
 θείας. Εἶτα πρηγῆς μὲν, καὶ οἰονεὶ ἀπνοῦ, ὁ Πρὸ-
 χορος, τοιοῦτοις οὐκ ἐνεγκῶν ἐνδεικτρίβειν θεάμα-
 σιν· εὐτὴ δὲ ἀμετάτρεπτο, ἵσταται, πόρρω τῆς
 ἀγάπης τὸ θεὸς βαλοῦσης. Εἰς φωνὴν καὶ ὀψέ πως
 ἡ βροντὴ διαμρθοῦται, καὶ τρανότερον ἀπῆχει·
 Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος, καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν
 Θεόν, καὶ Θεὸς ἦν ὁ Λόγος. Πλησίον τῆς ἑσθέρη-
 μουσίης ὁ Πρόχορος, τὸ μὲν φῶς διορῶν, καὶ ὑπό-
 τρομος ὢν, ἀκούων δὲ οὐδενός, ὅτι μὴδὲ οἱ μετὰ
 Παύλου καὶ Μωσείως παρὰ τῶν ἐκείνοις μυταγω-
 γουμένων. Γλῶσσα τῆς βροντῆς ὁ θεολόγος. Καὶ ὁ
 μύστης μικρὸν τοῦ θεοῦ ἀνεγκῶν, ὑποτρεμούση
 χεῖρι τὰ ἐκείθεν διαχαράττει, ἕως ἀπηρείσθη τὸ
 Εὐαγγέλιον. Ἐπειτα ὑποχωροῦσι τὰ δαίματα, καὶ
 τοῖς ἐπὶ γῆς ἀνακαλύπτεται τὰ οὐράνια. Ὅψι καὶ
 ἀπὸ τοῦ ὄρους κάτεισιν ἡ Ἰωάννης, τὸν καινὸν
 νόμον ἔγχειρισθεῖς, ὡς ὁ θεόπτης κάλει τὰς
 πλάκας Μωσῆς, καὶ δίδωσι φέρων τοῖς αἰτησαμένοις.
 Οὕτω τοιγαροῦν ἦν εὐλαβεῖ νόμον καινὸν ἔγχειρι-
 σασ ἐκείνοις, αὐτὸς βίβ μὲν καὶ ἀκόντων νησιωτῶν,
 παρέπλει δὲ θῶς τὴν Ἐφεσον. Οἱ δὲ, ὡσπερ οἱ τῆ
 τῶν ὀφθαλμῶν πηρώσει διὰ μακροῦ κατεχόμενοι, εἰ
 ποτε ἀποδέσθαι δυνηθεῖεν τὴν νόσον, ἥδιον ὄρωσι
 μᾶλλον τὸν ἥλιον, οὕτω καὶ τὸν ἀγαπητὸν ἀπολα-
 θόντες τοῦ Χριστοῦ οἱ Ἐφέσιοι, καὶ τι καὶ ποθεινό-
 τερον διατίθενται. Τί τοῖνον ἐκεῖνος; Καίτοι πολλὰ
 πολλάκις κερμῶν, οὐ δίδωσι τοῖς ὀφθαλμοῖς ὑπνον,
 καὶ τοῖς βλεφάροις νυσταγμῶν, οὐδὲ τοῖς κροτάφοις
 ἀνάπασιν· ἀλλὰ παρακαλεῖ μὲν τὸν λαόν, ζηλοὶ δὲ
 κατὰ τῶν ἀπειθῶν. Ἐπινάγει τοὺς ὑποσκελισθέν-
 τας τῇ πλάνῃ πρὸς τὴν ἀλήθειαν, ἀποσοθεῖ τοὺς
 ἐπισκωμμάσαντας τῇ ποίμνῃ θῆρας μετὰ τὴν αὐτοῦ
 ὑποχώρησιν, καὶ ἀνακαλεῖται τὸ ποίμνιον. Οὕτω τὰ
 κατὰ τὴν Ἐφεσον διαθέμενος, ἐπὶ τὰ πλησίον ἀπει-
 σιν ἔθνη, ἐνταῦθα μὲν ἐπισκόπους καταστήσων,
 ἐνταῦθα δὲ καὶ ὄλους ἐκκλησίας τῷ Πνεύματι δι-
 δάξων σημαίνεσθαι.

Ε. Ἄλλ' ὡδέ με τοῦ λόγου γινόμενον τὸ τῆς
 γενναίας ἐκεῖνο ψυχῆς καὶ φιλανθρώπου εἰσέρχεται.
 Ὁ καὶ ἀνωθεν ἀναλαθὼν (ὡς αὐτὸς Κλήμης ὁ τῆς
 ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Ἐκκλησίας πρεσβύτερος, ἀνὴρ τ'
 ἄλλα τε θαυμαστός, καὶ δὴ καὶ τὸν λόγον ἐκπαινετός,
 ἐν τῷ, Τίς ὁ σωζόμενος πλοῦσιος, λόγῳ φησί)
 διηγῆσομαι. Ἀφικόμενος γὰρ Ἰωάννης μετὰ τὴν ἀπὸ

¹ Exod. xvii, 1 seqq. ¹⁰ Exod. xxxiv, 1 seqq.

ca quæ a Deo essent, isto autem quæ ab ipso,
 notaret. Porro ipse montis verticem capessit : et
 more Samuelis quidem reclusus erigitur, sicut Moses
 autem manibus elevatis effigatur : et mentem a
 sensibus abstractam, totam refert in id quod ex-
 optat. Quid ergo hinc secutum est? Horrenda toni-
 trua et terrores ac fulgura continuis vehementi
 fragore elisa, et repente effulgentia : quorum si
 quis imagines ac figuras dixerit ea quæ multo
 antea sub Mose contigerant, quando Deo aderat et
 ab eo tabulas accipiebat, nequaquam a veritate
 aberraverit. At Prochorus interim pronus quidem
 et velut exanimis, non ferebat inter huiusmodi
 versari spectacula : ipse vero stat imperterritus,
 cum charitas procul abjecisset timorem. Ad ex-
 tremum tonitru in vocem exprimitur ac dilucide
 resonat : *In principio erat Verbum, et Verbum erat*
apud Deum, et Deus erat Verbum. Prochorus, qui
 divina institutione proximus erat, lumen quidem
 videbat, quanquam subiremulus, porro neminem
 audiebat : quia neque hi qui cum Paulo et Mose
 quondam erant, eos audierunt qui illos in sacris
 instituebant. Lingua tonitru theologus est. Et
 sacrarum rerum discipulus, represso paululum ti-
 more, subtremula manu quæ inde sumpta sunt
 exarat, donec perfectum est Evangelium. Denique
 cedunt pauperes, ac terrenis revelantur cœlestia.
 Tandem etiam a monte descendit Joannes, no-
 vam legem sibi creditam habens, quemadmodum
 olim tabulas Moses Dei inspector : illamque se-
 renus dat his qui petiverant. Ita ergo ubi novam
 legem quam acceperat, illis tradidisset, ipse vi
 sane et invitis quidem insularibus, navigabat ta-
 men Ephesum versus. Porro illi veluti qui oculo-
 rum cœcitate longo tempore detinentur, si quando
 possint morbum repellere, longe jucundius solem
 intuentur : ita et Ephesii recipientes Christi di-
 lectum, quodam etiam modo desiderabilius quam
 prius afficiuntur. Quid autem ille? Quanquam ve-
 hementer fuisset frequenterque fatigatus, non dat
 oculis somnum, nec palpebris dormitationem, nec
 requiem temporibus : sed populum quidem exhor-
 tatur, adversus autem incredulos zelum ostendit.
 Errore supplantatos reducit ad veritatem : feras
 arces quæ post suum discessum impudenter in
 ovile se ingesserant, ac gregem revocat. Ita dispo-
 sitis his quæ circa Ephesum erant, ad propinquas
 gentes discedit : hic quidem episcopos constitu-
 turus, illic vero integras quoque docturus Eccle-
 sias Spiritu obsignari.

V. Verum me huc sermonis progressum factum
 illud animæ generosæ ac humanæ occupat : quod
 etiam altius repetens (veluti narrat Clemens ille
 Alexandrinæ Ecclesiæ presbyter, vir et in aliis
 admirandus, et eloquentia sane laudabilis, in ser-
 mone, *Quis dives salvens fiat*) relexam. Cum enim
 pervenisset Joannes post reditum ex Patmo ad

quamdam vicinarum civitatum, cujus etiam appellationem nonnulli dicunt, et fratres qui in hac erant opportune recreasset : quemdam ibi adolescentem reperit, magnitudine mediocrem. aspectu civilem : cumque perspicaci spiritus efficacia generositatem animæ illius ac morum liberalitatem observasset, benedictiones dat adolescenti, et sufficienter ipsum inungit ac excitat. Quoniam autem jam discessurus erat et alio accessurus, ut et terram prædicatione, et mare ac insulas accederet : civitatis episcopo adolescentem in ecclesia coram Christo teste commendat, ubi multa de illius disciplina et educatione præcepisset. Ille vero prompto suscepto animo, pollicitus multa quoque se adjecturum in cura circa adolescentem. Deinde ille quidem Ephesum discedit, hic autem assumptum in domum adolescentem alebat, instruebat, curam ejus habebat ; tandem etiam baptizavit. Porro ubi Domini signaculum, nempe firmum munimentum ipsi addidisset, deinceps custodia liberum dimisit. Ad hunc autem qui ante tempus remissionem acceperat, subeunt nonnulli coætanei, effrenes ac indisciplinati in cupiditatibus, et primum quidem adolescentem ad vitia persuasibilem, pretiosis conviviis ac mensis sibi conciliant. Quæ autem hinc secuta sunt ? Facilis enim ac proclivis est via quæ ducit ad vitia, et eum qui primum ejus attigit gradum, facile admodum est per omnem æqualitatem detrahi protinus usque ad extremum. Hac via dum etiam nocte ad furta accederent, adolescentem una pertrahunt. Ille vero jam amore latrocinii succensus, et spe divitiarum cupiditatem exacuens, nihil jam meditabatur quod esset exiguum, propter naturæ ac indolis generositatem. Denique etiam latronum sodalitatem his qui secum erant demonstravit, atque hic latronum princeps primusque raptor erat vehementissimus. Post hæc vero ubi Joannes rursus ad eam civitatem remeasset, cæteris propter quæ eo venerat dispositis ut æquum erat : Age sane, inquit, ad episcopum, depositum nobis redde quod ego et Christus loco testis, in ecclesia apud te deposuimus. At ille cum existimaret pecunias esse quæ repperentur, primum quidem obstupuit, cum sibi non esset conscius se id quod repetebatur accepisse, et neque credere posset, fieri repetitionem ob ea quæ non haberet, neque Joanni non cedere. Ubi autem dixisset : Adolescentem repeto et fratris animam, intimius suspirans senex ardentiori spiritu, ac sublacrymatione miseriam indicans : He, inquit, mortuus est. Porro interrogatus quando et quomodo, quæ morte, Deo, inquit, mortuus est, cum latrocinium exercere elegerit, et motem loco ecclesiæ inhabitare, perditorum conversationem amplexus potius quam nostram erga ipsum sollicitudinem ac curam. At ille ob hoc dolore vehementi oppressus : Revera, inquit, cæcæ te custodem animæ fratris reliqui : ve-

Α τῆς Πάτμου κάθοδον ἐπὶ τινὰ τῶν οὐ πόρρω πόλειον, ἧς καὶ τὴν κλήσιν ἐνίοι λέγουσι, καὶ τὰ μέτρια τοῦ ἀελοφούς ἐν ταύτῃ διαναπαύσας, εὗρισκει τινὰ νεανίσκον ἐκεῖ, τὸ μέγεθος μέτριον, τὴν τε ὄψιν ἀστεῖον. Καὶ τῇ διορατικῇ τοῦ Πνεύματος ἐνεργείᾳ τὴν ἐκείνου τῆς ψυχῆς εὐγένειαν, καὶ τοῦ ἡθους τεκμηρία μόνος τὴν ἐλευθερίαν, εὐλογίας τε μεταδίδωσι τῷ νεανίσκῳ, καὶ πρὸς ἀρετὴν ἱκανῶς αὐτὸν ὑπαλείπει καὶ διανίστησιν. Ἐπει δὲ καὶ ἀποδημεῖν ἐμελλεν ἤδη, καὶ ἐτέρωθι μετιέναι, ἵνα καὶ γῆν τῷ κηρύγματι καὶ νῆσον πᾶσαν ἐπέλθῃ καὶ θάλασσαν, τῷ τῆς πόλεως ἐπισκόπῳ τὸν νεανίσκον ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Χριστοῦ μάρτυρος παρακατατίθεται, πολλὰ περὶ τῆς ἐκείνου παιδείας καὶ τῆς ἀγιωγῆς αὐτῷ ἐπισκήψας. Ὁ δὲ ἐδέξατό τε προθύμως καὶ ὑπερβαλεῖσθαι αὐτὸν ὑπέσχετο τῇ περὶ τὸν νεανίσκον ἐπιμελείᾳ. Ἐἶτα ὁ μὲν πρὸς τὴν Ἔφεσον ἀπέρει, ὁ δὲ οὐκ ἄνευ τὸν νεανίσκον παραλαβὼν, ἐτρέφεν, ἐπαίδευσεν, ἐπεμέλετο. τέλος ἐθέπτεισεν. Ὡς δὲ τὴν τοῦ Κυρίου σφραγίδα ἐθ ἀσφαλὲς αὐτῷ ἐπέβαλε φυλακτήριον, τὸ λοιπὸν ὄψῃ τῆς φυλακῆς. Τὸν δὲ, πρὸ ὥρας λαβόμενον ἀνέσεως ὑποδύονται τινες ἡλικίας τὰς ὀρμὰς ἀγάλιστοι καὶ ἀνάγωγος, καὶ τὸ πρῶτον ἐπαγωγὸν εἰς κακίαν φιλοτιμίᾳ ἐστίασεν καὶ τραπέζαις ὑποποιούντων τὸν νέον. Τὰ δὲ ἐντεθεν ὅποια ; Λεῖα γὰρ καὶ κατάντης ἡ τῆς κακίας ὁδὸς, καὶ τὸν τὴν πρώτην αὐτῆς ἀψάμενον πάνυ ῥάδιον δι' ὀμαλοῦ τοῦ πινυτοῦ εὐθύς κατενεχθῆναι πρὸς τὸ ἀκρότατον. Ταύτην τοι καὶ νύκτωρ ἐπὶ λωποδυσίαν ἰόντες, τὸν νεανίσκον ἐπάγονται. ὁ δὲ, ὑποτυφόμενος ἤδη πρὸς τὸν τῆς ληστείας ἔρωτα, καὶ τῇ τῶν χρημάτων ἐπιπέσει τὴν ὀρμὴν παραθήξας, οὐδὲν εἰς μικρὸν ἐνενοεῖ διὰ μέγεθος φύσεως. Ἀμίλει καὶ ληστῶν μὲν ἐταιρείαν τοὺς περὶ αὐτὸν ἐπεδείξατο. Λησταρχος δὲ πρῶτος οὗτος ἦν βιαιότατος. Μετὰ δὲ ταῦτα τῇ πόλει καὶ ἀθῆναις ὁ Ἰωάννης ἐπιδημήσας, ἐπει τὰλλα ὧν ἐνεκεν ἤκεν ὡς τὸ εἶδος κατεστήσατο, Ἄγε δῆτα, πρὸς τὸν ἐπίσκοπόν φησι, τὴν παρακαταθήκην ἀπόδο; ἡμῖν, ἦν ἐγὼ σο; καὶ ὁ Χριστὸς ὑπὸ μάρτυρι τῇ Ἐκκλησίᾳ παρακατεθήμεθα. Τὸν δὲ, χρήματα εἶναι τὰ ἐπιζητούμενα οἰηθέντα, πρῶτα μὲν ἐκπληξίς εἶχεν, ἀ μὴ συνῆδει λαθῶν ἀπαιτούμενον, καὶ μήτε πιστεύειν ἐφ' οἷς οὐκ εἶχε, μήτε ἀπιστεῖν Ἰωάννη δυνάμενον. Ὡς δὲ, Τὸν νεανίσκον, εἶπεν, ἀπαιτῶ, καὶ τοῦ ἀδελφοῦ τὴν ψυχὴν, μύχιόν τι στενάξας ὁ πρεσβύτερος ἐν θερμότηρῳ τῷ πνεύματι, καὶ ὑποδακρύσει ἐλεεινῶν, Ἐκεῖνος, ἔφη, τέθνηκε. Πότε δὲ, καὶ πῶς, καὶ τίνα τὸν ὑνάτων ἐρωτηθεὶς, Θεῶν τέθνηκεν, εἶπε, ληστεύειν ἐλόμενος, καὶ τὸ ὄρος ἀντὶ τῆς ἐκκλησίας οἰκεῖν, καὶ τῆς ἡμετέρας περὶ αὐτὸν ἐπιμελείας καὶ τῆς φροντίδος τὴν μετὰ τῶν κακούργων μᾶλλον διατριβὴν ἀσπασίμενον. Ὁ δὲ, λίαν ἐπὶ τούτῳ περιπαθήσας, Ἦπου κελόν γε, ἔφη, φύλακά σε τῆς τοῦ ἀδελφοῦ ψυχῆς καταλέλοιπα. Ἄλλ' ἵππο; δὴ παρέστω, καὶ ἡγεμῶν δεδόσθω μοι τῆς ὁδοῦ. Καὶ αὐτίκα ἐπιβάς ἤλαυνεν διακισθῆναι, τὸ τοῦ ἵππου τάχος πρὸς τὴν αὐτοῦ σπουδὴν ἤτιον εἶναι αἰόμενος. Καὶ δὴ τὸ ὄρος καταλαβὼν, ὑπὲρ τῆς προελακῆς τῶν ληστῶν, μὴ παραιτούμενος μηδὲ

φεύγων, ἀλλοκρεται, καὶ Ἐπὶ τοῦτο ἐλήλυθα, καὶ ὡς τὸν ἄρχοντα ὑμῶν ἀγάγετέ με, φησίν. Ὁ δὲ ἐπειδὴ τοῦτον ἐκείνον εἶναι τὸν Ἰωάννην ἔγνω, φεύγει μὲν αἰδέσθεις, διώκεται δὲ παρ' αὐτοῦ καὶ γήρως ἐπιλαθομένου καὶ τοῦ κατὰ κόσμον κινήματος. Εἶτα μέγα τι βαρὺ φθειγόμενος, Τί με, τέκνον, εἶπε, τὸν πιτέρα φεύγει; τὸν σόν; Αἰδέσθητι τὴν ἐμὴν πολάν· τὸ τῆς σῆς ἡλικίας ἄνθος; ἐλέησον. Ζωῆς ἐλπίς ἐστὶ σοι περιλείπεται. Ἐγὼ τὸν ὑπὲρ σοῦ λόγον ὑπέβω. Στήθι κατὰ χώραν, τέκνον. Χριστὸς ἀπέσταλκέ με πρὸς σέ. Τοῦτων ἀκούσας ὁ νεανίσκος, πρῶτα μὲν ἴστη, τῷ ἐδάξει ἀτενὲς ἐνορῶν, μηδὲ ὑπ' αἰδοῦς ἀνανεῦσαι δυνάμενος· εἶτα δίδωσι τὰ ὄπλα τῆ γῆ, καὶ οἰκτρόν τι καὶ περιπαθὲς ἀνοδύρεται, καὶ προσελθόντα περιβάλλει τὸν γέροντα. ποίω μὲν διὰ τὰς οἰμωγὰς; οὐ στεναγμῶν, ποίω δὲ διὰ τὰ δάκρυα θρήνων οὐκ ἄξιος; Μόνην ἀποκρύπτει τὴν δεξιάν· ἦδειτο γὰρ αὐτῷ καὶ ταύτην ἐνθεῖναι, ἦν μιάσμασι τοσοῦτοις καὶ ληστείας ἐμόλυεν. Ὁ δὲ, ὅσα πατὴρ, φιλοστοργία τὰ σπλάγγνα βιβάλλόμενος, ἔγγ. αὐτὸν ἔφερον. Ἰσων ὑποσχέεται τὸν δικαστὴν. Καὶ τῆς δεξιᾶς λαβόμενος, καταφιλεῖ, καὶ πρὸς τὴν ἐκκλησίαν ἐπανάγει τὸν νεανίσκον. Εἶτα δαψύλει μὲν τῆ προσευχῇ χρώμενος, διαρκεῖ δὲ τῆ νηστείᾳ προσκαρτερῶν, καὶ τοῦ νεανίσκου ψυχὴν ποικίλοις λόγοις ἐπάσματος, ὅσα τισι φαρμάκοις, καταμαλάττων, οὐ πρότερον ἀπεδήμησε, πρὶν ὅτε δὴ τούτῳ τὴν πρώτην ὑγιαίαν ἐχαρίσατο, μέγα τι τῷ βίῳ ὑπόδειγμα καταλιπὼν εἰς μετάνοιαν.

tem. Deinde abundantē utens oratione perseverat, sermone cantilenis velut unguentis quibusdam sanitate donaret, magnum quoddam vitæ relinquens exemplum ad pœnitentiam.

Γ'. Καὶ τοῦτο μὲν τοιοῦτο, καὶ οὕτω τοῦ μὴ λαθεῖν ἄξιον. Ἐκείνο δὲ, καὶ λίαν μείζον· πολλῶ καὶ παραδοξότερον, καὶ αὐτόθεν τῆς φιλανθρωπικοῦ ψυχῆς ἐκείνης τὴν συμπάθειαν καὶ τὴν ἰσχὺν ἐδεικνύμενον. Λέγεται γάρ· τινα κατ' ἐκείνο καιροῦ τῶν πιστῶν, ἀρκοῦντως πρότερον τοῦ βίου, καὶ οὐκ ἐνδεῶς ἔχοντα, εἰς ἑσχατον μετὰ ταῦτα πενίας καταπεσεῖν, ὡς καὶ πλήθει περιστοιχιεῖσθαι χρεῶν, καὶ μυρίους δανειστὰς ὑποδέξασθαι, καὶ ὡσπερ τι ὄψραμα ῥινηλατῆσθαι πάλιν ὑπ' ἐκείνων καὶ ἀντιχευέσθαι, καὶ αὐτῶν ἐν ἀπορίᾳ περιεῖναι τῶν ἀναγκαίων. Ἀλλὰ γὰρ μετὰ τῆς αἰσχύνης, ἦν ἐπὶ ταῖς τῶν δανείων εἰσπράξεις ἀθλίως ὑφίστατο, ἐστὶ καὶ τὴν ἐκ τῆς ἐνδεΐας ἀνάγκην οὐ φέρων ὁ ἄνθρωπος, ἐπὶ τὸν θάνατον ἔγνω καταφυγεῖν. Καὶ τοῦτον αὐτῷ ταχὺν ἐλθεῖν ἐπειράτο, εἰ πως κἀν τὴν πενίαν ἐντεῦθεν καὶ τὴν τῶν χρεῶν πληθὺν διαλύσειεν. Ἐπὶ δὲ οὗτος ἀτύματος οὐ παρῆν, ἐπιτομόν τινα ὁδὸν ἐπὶ τοῦτον ἐξήυρε, καὶ ὃν μάλιστα ἦδει δεινότερον τὰς φαρμακείας τηλικαῦτα καὶ γόητα, τὴν θρησκείαν Ἐθραίων, παρὰ τοῦτον ἐλθὼν, ἀνακαλύπτει τε αὐτῷ τὰ τῆς γνώμης, καὶ δεῖται, ὡς δυνατόν, συλλαβέσθαι αὐτῷ τῆς ἐπιβουλῆς, καὶ κοινωνῶν γενέσθαι τοῦ σφετέρου θανάτου. Καὶ ὅς ὑπὲρ τῆς εὐθὺς εὐρίσκειται πρόθυμος, καὶ φάρμακον αὐτῷ δίδωσι, καὶ τὴν τοῦ βίου καταστροφὴν ὑποσθίγειν. Ὁ δὲ, λαθὼν, ἀόλιος; ἐπανήκει πρὸς τὴν οἰκίαν. Πολλοὶ δὲ παλαιῶν ἐννοίας, καὶ

A rum equus jam adsit, ac viæ ductor mihi detur. Statimque conscenso equo totas laxabat habenas, minorem esse existimans equi velocitatem pro sua festinatione : jamque monte apprehenso a latronum custodia, nihil deprecans neque fugiens, capitur et, In hoc, inquit, veni ; itaque ad principem vestrum me ducite. Porro ubi ille hunc esse ipsum Joannem cognovit, certe pudore suffusus fugit. At hic oblivioni tradita senectute. ac motione quæ mundum consequi solet, persequitur. Deinde magna quadam graviqve voce clamans : Quid, inquit, fili, fugis me patrem tuum ? meam reverere canitiem, ac floris ætatis tuæ miserere. adhuc tibi spes vitæ reliquitur, ego pro te rationem reddam. Consiste in loco, fili : Christus me misit ad te. Hæc cum audisset adolescens, primum quidem constitit, terræ pavementum intentis oculis intuens, præ pudore oculos non potens sursum erigere ; deinde projectis in terram armis, miserabili quodam modo, cum magno dolore eculatur, ac venientem amplexatur senem, propter gemitus quidem, efficiens ne stertibus dignus esset, propter lacrymas vero, ne vel laments : solam occultat dexteram ; verebatur enim et hanc ipsi pœrrigere, quam tot sceleribus ac latrocinis fœdaverat. Porro ille, veluti pater, vehementi amore visceribus sauciatus, spondet veniam, misericordem pollicetur judicem, et apprehensa dextera deosculatur, et ad ecclesiam reducit adolescentem. Deinde abundanti utens oratione perseverat, sermone cantilenis velut unguentis quibusdam sanitate donaret, magnum quoddam vitæ relinquens exemplum ad pœnitentiam.

VI. Et hoc quidem tale est, et adeo dignum quod non occultetur. Porro illud longe majus est, longeque magis admirandum, et ex eadem benigna illa animæ compassionem simul et potentiam ostendens. Dicitur enim quidam fidelis eo tempore, qui prius vitæ necessaria sufficienter habuerat, nec aliqua pressus fuerat indigentia, ad extremam inopiam postmodum recidisse, ut et debitorum multitudinē circumvallaretur, et innumeris fœneratoribus suspectus esset, ac velut fera quædam a tergo sagaciter investigaretur ab illis et inquireretur, ac in ipsarum rerum necessarium inopia vagaretur. At enim cum pudore quem ob læneratorum exactiones misere sustinebat, jam etiam necessitatem ex indigentia non ferens homo, ad mortem decrevit confugere, idque conabatur ut hæc quantocius ad se veniret, si forte hinc et egestatem et debitorum multitudinem dissolveret. Verum quoniam hæc ultro non veniebat, compendiosam viam ad hanc invenit : et quæ tunc peritissimum esse sciebat conficiendis venenis ac præstigiatorum, cultu Hebræum, hunc accessit, eique revelat quid in animo haberet, ac orat eum, ut qui posset sibi auxilio esse in eo quod mente conceperat, et suæ mortis fieri particeps. Atque hic confestim promptus invenitur minister, ac venenum illi tradit, vitæque subversionem con-

sulit. Porro miser ille accepto veneno domum redit. Cum varijs autem luctans cogitationibus, curisque duplicibus anxius : et nunc quidem presentibus delectationibus hujusque vitæ concupiscentia affectus, nunc vero sceneratorum multitudinem, aliasque ex indigentia procedentes molestias considerans, medius stabat inter extremam consilii inopiam. Siquidem cum ad dulcem hanc lucem respiciebat, venenum respuebat; quando vero ad circumstantem undique egestatem, animoque insidentem anxietatem, ausum sumebat adversus mortem. Victus tamen est a necessitate; et ut hinc liberaretur a molestiis, elegit ab ipsa vita liberari. Denique infuso veneno, sumptioque extremis digitis cratere, quandoquidem animus ad id non accedebat, sed timide admodum se habebat, intusque sibi cor continue palpitabat : tandem crucis signaculo Christianis consueto venenum consignat, statimque ubi clausis oculis bibisset, (o magnam ac admirandam, Christe, tuam potentiam!) illæsus permansit, cruce veneno suam tollente vim. Cum autem simili rursum necessitate opprimeretur, et ab ipsis creditoribus obsideretur, animamque haberet priori oppressam inopia, et quæ omni modo quæreret e presentibus liberationem, labefactabatur tamen ad sumendum alterum venenum, et ad mortem accedere recusabat. Verum cum e presentibus non liberaretur difficultatibus, gravius esse malum judicans iterata etiam morte, accedit ad veneficum, rursumque ab illo poscit aliud pharmacum, ut malum malo mederetur, cum id quod prius acceperat, nihil ad id quod necesse erat tulisset auxilii, utpote sua natura illud vincente : nam id impedimento fuisse veneni efficacis demens dicebat, non intelligens crucem fuisse quæ hic moriem abstulisset, quæ etiam antea serpentem longe hoc veneno potentiorum sustulerat. Itaque præstigiator ille ac veneficus, et ipse pharmaci debilitatem damnans, aliud ipsi porrigit quod priore multo efficacius erat. Cumque rursum domum venisset, ac illud bibiturus esset, cum priori timore et agonia, duplicibusque illis anxietatibus luctabatur, et sudore undique circumfluebat ac tremebat. Deinde ubi rursum consueto crucis signaculo calicem consignasset ac bibisset, iterum illæsus permansit; ipseque obstupuit sane cum causam conjectare non posset; ac mirum in modum desperationis stimulis jactabatur : nondum enim intelligere poterat quod crucis efficacia esset quæ veneni vires exstingueret. Cumque homo animi angustis ac calamitatum pelago immersus, nec vel paululum ad saniore mentem redire, nec ea quæ, ut aiunt, ante pedes erant cognoscere posset : hinc iterato abijt ad Hebræum, et eadem quæ prius exponit. Cum autem et ille consternatus esset, longoque tempore super ea re consilio destitueretur, deinde etiam causam aliquam deprehendere cuperet propter quam in veneno falsus esset (ipse enim vene-

A φροντίσει διπλαῖς, μεριζόμενος, καὶ νῦν μὲν τοῖς τιθε-
 τερπνοῖς, καὶ τῇ τῆς παρουσίας ζωῆς ἐπιθυμῆ-
 θελγόμενος, νῦν δὲ τὸ τῶν θανάτων πλῆθος καὶ
 ἕλλα τὰ ἐκ τῆς ἐνδεῆς δυσχερῆ σκοπούμενος, ἀμη-
 χανίας μέσος ἐσχάτης ἴστατο. Ὅτε μὲν γὰρ πρὸς τὸ
 γλυκὺ τοῦτο φῶς ἀπείθεν, ἀπεγίνωσκε τοῦ φαρμά-
 κου ὅτε δὲ πρὸς τὴν περιεστῶσαν πάντοθεν ἀπο-
 ρίαν, καὶ τὴν ἐγκαθημένην τῇ ψυχῇ μέριμναν,
 κατετόλμα τῆς τελευτῆς. Ὅμως ἤττηθη τῆς ἀνάγ-
 κης, καὶ ὅπως τῶν ἐνεσῶθεν ἀπαλλαγῆναι ἀναιρών,
 καὶ αὐτῆς ἀπαλλαγῆναι τῆς ζωῆς εἴλετο. Ἀμίει
 καὶ τὸ φάρμακον ἐγχείας, καὶ ἀκροῖς τὴν κύλικα
 δακτύλοισι λαθῶν, ἐκείπερ ἡ ψυχὴ αὐτῆ οὐ προσ-
 ἔειτο, ἀλλὰ καὶ σφόδρα εἶχε περιδεῶς, καὶ συνεχῆς
 ἔβδον ἡ καρδία ἐπάτασσε, τέλος τὴν συνήθη Χρι-
 στιανοῖς τοῦ σταυροῦ σφραγίδα τῷ φαρμάκῳ διατυ-
 πῶσας, καὶ καταμύσας εὐθύς, καὶ πῶν, (ὦ τῆς με-
 γάλῃς καὶ θαυμαστῆς σου, Χριστὰ, δυνάμεως!) ἀπα-
 θῆς ἔμενε, τοῦ σταυροῦ τὴν τοῦ φαρμάκου δύναμιν
 ἀνελόντος. Ὡς δὲ τῇ ὁμοίᾳ καὶ αὐθις ἀνάγκη συνε-
 χετο, καὶ τοῖς αὐτοῖς δανεισταῖς ἐπιείρησεν, καὶ τὴν
 ψυχὴν οὐδὲν ἤττον εἶχε τῇ προτέρᾳ παρομένην ἐνδεῆσιν.
 καὶ ἀπαλλαγῆναι μὲν ἐκ παντὸς τρόπου τῶν παρόντων
 ἐπιζητοῦσαν, ὀκλάζουσαν δὲ πρὸς δεῦτερον φάρμα-
 κον καὶ πρὸς τὸν θάνατον ἀναθυομένην, ἀλλὰ τὸ μὴ
 τῶν ἐν χερσὶ δυσχερῶν ἐλευθερωθῆναι βαρύτερον
 εἶναι κακὸν καὶ αὐτοῦ πάλιν θανάτου κρίνας, πρῶ-
 σεις τῷ γόητι. Καὶ αὐθις ἐκείνῳ καὶ ἄλλο πάλιν
 αἰτεῖ φάρμακον, κακῶς τὸ κακὸν ἰώμενος, ὅσα τοῦ
 προλαθόντος οὐδὲν πρὸς τὴν χρεῖαν ὄνησαντος, ὅτε
 τῆς φύσεως αὐτοῦ περιγενομένης. Ταύτην γὰρ
 ἐμποδῶν γενέσθαι τῇ τοῦ φαρμάκου ἐνεργείᾳ ὁ
 μάταιος ἔλεγε, μὴ συνίης, ὅτι σταυρὸς ἦν κἀνάθηθα
 τὸν θάνατον ἀναιρών, ὃ καὶ τὸν πολλῶν τούτου δυνα-
 τώτερον ὄφιν καθελὼν πρότερον. Ὁ γόης τοίνυν
 ἐκεῖνος καὶ φαρμακὸς ἄνθρωπος, τοῦ φαρμάκου καὶ
 αὐτὸς ἀπθένειαν καταγνοῦς, δεῦτερον ὁρᾷ τούτου,
 τοῦ προτέρου πολλῶν δραστηκώτερον. Ὡς δὲ καὶ πάλιν
 οἴκοι γενόμενος, καὶ πίνειν αὐτὸ μέλιων, τῷ
 προτέρῳ δέει καὶ τῇ ἀγωνίᾳ καὶ ταῖς διπλαῖς ἐκεί-
 ναις φροντίσιν ἐπάλασε, καὶ ἰδρύει πανταχόθεν πε-
 ριέρχεται, καὶ ὑπέτρομος ἦν, εἶτα καὶ τῇ τοῦ σταυ-
 ροῦ σφραγίδι συνήθησιν ἐπισφραγίσας τὴν κύλικα,
 καὶ πῶν, κακοῦ ἀπαθῆς ἦν εἶτι, ἐξεπλήττετο μὲν
 D καὶ αὐτὸς, συμβαλεῖν τὴν αἰτίαν οὐδε ἔχων· καὶ
 δεινῶς τοῖς τῆς ἀμηχανίας κέντροις ἐβάλλετο. Ὁδῆ-
 πω γὰρ συνιδεῖν εἶχεν ὡς ἡ τοῦ σταυροῦ ἐνεργεῖα
 ἦν ἡ ἀποσθεννύσα τοῦ φαρμάκου τὴν δύναμιν, ἄν-
 θρωπος τῷ τῆς ἀθυμίας πλάγῃ καὶ τῷ τῶν συμφο-
 ρῶν βλαπτιζόμενος, καὶ μηδὲ ἀνανήψαι μικρὸν, μηδὲ
 τῶν ἐν ποσὶν αἰσθῆσθαι δυνάμενος· ἔβδον τοι καὶ
 παρὰ τὸν Ἑβραῖον ἀπεισι καὶ αὐθις, καὶ τὰ αὐτὰ
 τ. ἰς πρότερον ἀπαγγέλλει. Τοῦ δὲ, καὶ αὐτοῦ κατα-
 πλαγέντος, καὶ πολὺν χρόνον ἐπὶ τῷ πράγματι
 διαπορευόμενος, εἶτα καὶ τινα φαρμάκων ζητούντος
 αἰτίαν, δι' ἣν οὕτως ἀστοχοῖται τὸ φάρμακον (γῆς
 γὰρ ἐκεῖνος καὶ τὰ τοιαῦτα τεχνίτης), ὅπως τε καὶ
 τίνα τρόπον εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ φαρμάκου μεταλαμ-
 βάνοι κατὰ μέρος ἕκαστα διεκπυθάνετο. Ὡς δὲ, οὐ-

δὲν πλόν, οὗτο·, εἰς τὴν οἰκίαν ἀφικνούμενος πρί-
 τοιμι, ἔφη, πλὴν οὐκ εἶδ' ἐπὶ τῆ κύλικι ἐγγέας τὸ φάρμα-
 κον, εἶτα καὶ μικρὰ ὀκλάσας, καὶ ἀγωνίᾳ τὴν
 καρδίαν διασπασθεὶς, τῷ τοῦ σταυροῦ σημείῳ, οἶα
 δὴ συνήθως Χριστιανοὶ φιλεῖ γίνεσθαι, διὰ τὴν δε-
 λταν τὴν κύλικα σφραγισάμενος, καὶ μύσας τοὺς
 ὀφθαλμοὺς τοῦτο πίνομι· ὡς μόνον σταυροῦ κλησιν
 ἐνταῦθα ὁ Ἑβραῖος ἀκούσειε, συνῆκεν εὐθύς ὄπερ
 ἦν, τὸν σταυρὸν εἶναι τὸν ἀναιρούντα τοῦ φαρμά-
 κου τὴν δύναμιν. Ἴνα δὲ μὴ ψιλὴ τὸ πρᾶγμα μόνον
 ὑπόληψις ᾖ, καὶ πῶστεως δεῖται ἵτινος. Καὶ τινι τῶν
 κυνῶν ἐκείνου μεταδούς τοῦ φαρμάκου, τοῦτον μὲν
 ἀναιρεῖ αὐτίκα· ὁ Ἑβραῖος δὲ μηκέτι πλειόνων
 δεθθεὶς ἀποδείξων, τὴν πάτριον ἐξομολογούμενος αἰ-
 ρεσιν, τῇ ἀληθείᾳ προστίθεται. Καὶ τοῦτο πρῶτον
 ἀναιρεῖ τὴν ἀπάτην, καὶ φάρμακον ὡς ἀληθῶς
 γίνεται τῷ κεχρημένῳ τρόπον ἕτερον, τῆς προτέρας
 ἐκείνου γοητείας φανερὸν δηλητήριον, τακμήριον τῆς
 μεταβολῆς ἱκανόν. Πρόσειει τῷ τοῦ Χριστοῦ μαθητῇ,
 τῷ τῶν πλανωμένων ὁδηγῷ. Τῇ πολυφθόγγῳ τοῦ
 Πνεύματος σάλπιγγι καταμηνύει τὴν ἐπιβουλήν,
 ἐλέγχει τὴν ἀνοίαν, δημοσιεύει τὸ πονηρὸν ἐκείνο
 μυστήριον, θριαμβεῖ· αἰ τῆς προτέρας ἀπάτης
 ἀσθένειαν. Ὁ δὲ καὶ δέχεται προσιόντα, καὶ τὴν
 μετάνοιαν ἐκαινεί, καὶ παραινέσειν αὐτὸν καὶ
 συμβουλαῖς ἀσφαλίζεται. Εἶτα καὶ ἀναγεννᾷ διὰ τοῦ
 βαπτίσματος, καὶ τῷ τῶν ὄλων οἰκειοῦται Δεσπότη.
 Ἄλλὰ μὴν οὐδὲ τὸν τῷ Ἑβραίῳ τῆς μεταβολῆς αἰ-
 τίων ὁ τῆς κοινῆς οἰκονόμος σωτηρίας οὕτω κακῶς
 ἔχοντα περιεῖδεν· ἀλλὰ τὴν αἰτίαν μαθὼν ἦτις αὐ-
 τὸν εἰς τοῦτο κινδύνου ἤγαγε, καὶ δι' ἣν ἐκὼν καὶ
 αὐτῆς ἀθλίως ἀποστερηθῆναι τῆς ζωῆς· ἔμελλε, πα-
 τρικεῖς τε αὐτὸν ἐμιλλεῖς ἀναλαμβάνει, καὶ κατα-
 πεσοῦσαν ἤδη τὴν ἐκείνου ψυχὴν ἀνορθῶ, καὶ τὴν
 ἀθυμίαν ἐκβάλλει καὶ τὴν ἀπόγνωσιν. Εἶτα καὶ τὴν
 διὰ τῶν ἔργων ἐπίγειε παράκλησιν, ἐργάσασθαι καὶ
 τοῦτο δυνατόν ὦν. Ἐπειδὴ γὰρ τῇ τε τῶν χρεῶν
 ἀπαιτήσῃ, καὶ τῇ τῶν ἀναγκαίων ἐνδείᾳ πιεζόμενον
 αὐτὸν εἶδε, καὶ διὰ τοῦτο καὶ αὐτὴν ἀθλίως κατα-
 προέμενον τὴν ζωὴν, τί ποιεῖ; Καὶ σκοπεῖτέ μοι
 ἐνταῦθα ὁποῖον ἐκείνος τῶν χαρισμάτων ἤξιωτο.
 Ὅπερ γὰρ μετ' αὐτοῦ πρότερον ὁ Πέτρος τὸ ἱερὸν
 εἰσὼν κατὰ τὴν ὥραν τῆς προσευχῆς τὴν ἐννάτην,
 ἧ φησιν ὁ Λουκᾶς, ἐπὶ τοῦ καθημένου παρὰ τῇ ὡ-
 ραῖα πύλῃ χλωοῦ, καὶ ἐλεημοσύνην αἰτοῦντος, εἰρ-
 γάσατο, Ἄργυριον ἢ χρυσίον, εἰπὼν, οὐκ ὑπάρ-
 χει μοι, ὃ δὲ εἶχε, τοῦτο δούς, καὶ δούς πῶδας αὐτῷ
 ὑγιάσας, τοῦτε δῆτα ποιεῖ καὶ οὕτως ἐνταῦθα. Εἰδὼς
 γὰρ, ὡς οὐδὲν οὐτ' ἀργυρίου αὐτῷ, οὕτε χρυσοῦ
 περιεσθιν, ἴν' ἐντεῦθεν τὴν ἐκείνου τῆς ἀπορίας
 ἀνάγκην παραμυθῆσαιτο, τοῦ παρακειμένου πλησίον
 χόρτου, ὅσον ἀμφοτέραις περιλαθεῖν δυνατόν, κατα-
 σχεῖν ἐκέλευε τῷ ἀνθρώπῳ. Τοῦ δὲ, τὴν αἰτίαν τε
 ἦτις εἶη, καὶ ὃ τι ποτὲ τῷ ἀποστόλῳ τὸ πρᾶγμα
 βούλεται ἀγνοοῦντος, καὶ χόρτον ὅσον ὄλας ἐξικνεῖτο
 παλάμαις περιλαθόντος, εὐχῇ μόνον ἐκείνο, καὶ τύπῳ
 σταυροῦ ἀμείβει, καὶ χρυσὸν αὐτίκα τὸν συλληφθέν·

A ficus erat et hujusmodi rerum artifex), quo pacto
 et in quem modum ubi domum redisset venenum
 acciperet, minutim per singula interrogabat. Hic
 autem : Nihil, inquit, aliud ago domum veniens,
 quam quod infuso crateri veneno, deinde paululum
 etiam labefactatus, et anxietate in corde con-
 cussus, crucis signo, ut quod a Christianis ex con-
 suetudine fieri solet, propter timorem calice obsi-
 gnato, oculis clausis illud bibo. Ubi primum crucis
 nomen hic audisset Hebræus, intellexit statim quod
 erat, nempe crucem esse quæ vim tolleret veneni.
 Porro ne res nudæ solum hæreret suspitioni,
 quamdam etiam requirit fidem : cuidam illius cani
 tradito veneno, hunc protinus interimit. Hebræus
 autem nullas amplius requirens demonstrationes,
 B abjurata patria secta ad veritatem accedit. Idque
 primum tollit errorem, et venenum ei qui alio
 modo usus fuerat, vere mortiferum ostensum est
 prioris veneficii ipsius, signum mutationis ido-
 neum. Accedit ad Christi discipulum, ducem er-
 rantium. Tubæ variarum spiritus linguarum mentis
 conceptum indicat, arguit insipientiam. Publicat
 pravum illud mysterium, manifestat prioris erroris
 insensibilitatem. Porro ille et accedentem suscipit
 et laudat resipiscentiam, ipsumque adhortationibus
 munit ac consiliis. Deinde et baptismate regene-
 rat, et universorum Domino concillat. Verum ne-
 que communis salutis dispensator eum qui Hebræo
 fuerat occasio mutationis, ita male habentem ne-
 glexit : sed causa cognita quæ ipsum ad id periculi
 duxerat, et propter quam ultro propria quoque
 C vita misere privandus erat, et paternis ipsum refo-
 vet colloquiis, et illius animam, quæ jam concile-
 rat, erigit, ac tristitiam et desperationem abjicit.
 Deinde opere etiam affert consolationem, quando-
 quidem et hoc poterat efficere. Quoniam enim et
 debitum repetitione et rerum necessarium ino-
 pia oppressum illum vidit, et ob id ipsam vitam
 misere abjicientem, quid facit? Atque hinc mihi
 considerate quibus donis ille dotatus fuerat. Quod
 enim antea Petrus cum ipso templum ingressurus
 ad horam precatationis nonam, qua, ut inquit Lu-
 cas, usus est in claudio qui ad Speciosam templi
 portam sedebat ac eleemosynam petebat, dicens :
 D Argentum et aurum non est mihi, quod autem habeo
 hoc tibi do¹¹, simul et pedes ipsi sanos reddens : hoc
 sane et iste hic facit. Sciens enim nihil sibi ar-
 genti esse vel auri, ut hinc illius indigentia neces-
 sitatem consolari posset, herbæ quæ in proximo
 erat quantum ambabus manibus comprehendere
 posset jussit homini accipere. Ille vero cum igno-
 raret quænam esset causa, et quidnam hac re sibi
 vellet apostolus, ac herbam quantum totis manibus
 assequeretur comprehendisset, ipse facta duntaxat
 oratione ac signo crucis, ipsam restituit, et protin-
 us correptam herbam aurum esse ostendit, au-
 rumque purissimum : atque hunc confestim tollere

¹¹ Act. 11, 1 seqq.

jussit, simulque et consilii inopiam ac desperationem ex presentis egestate contractam dissolvere, et debita reddere, ac residuæ vitæ occasionibus providere, Deoque gratiarum actiones reddere. Quid igitur fieri posset quod huic æquaretur miraculo? Siquidem in templi introitu forsitan et hic quodammodo fuerat Petro auxilio, et abundantiorum ambo Spiritus gratiam postulaverant. Hic autem solam Joannis vim ac fortitudinem est intueri, quantaque erga Deum spiritus familiaritate ditatus sit.

VII. Sed hæc quidem exhibebat dum adhuc in terra conversaretur, errores abigens, et pietatis prædicationem disseminans, ac revocans veritatem. Postquam autem omnes, quod suarum erat partium, Deo adduxerat, cælum quidem efficiens pro-cenium, terræ autem orbem theatrum, ac angelos spectatores, qui stupefacti erant ad decorem virtutis illius ac prudentiam (*Desiderabilia* namque *super aurum et lapidem pretiosum multum, ac dulciora super mel et fenum*¹² erant doctrinæ ipsius divina eloquia), civitate egressus est, discipulis præcipiens ut lignem ac sarcinum secum conferrent, ac protinus in montem quemdam ascendens, ubi nunc hujus templum exstructum est eximie cum pulchritudinis tum magnitudinis, stansque in ipso: Hic, inquit, filii, mihi fodite. Deinde ubi se totum consignasset, ac dixisset: Tu mecum esto, Domine Jesu Christe, astantibusque subjunxisset: Pax vobis, fratres, in loveam demisit pallium, et ipse quoque in eam descendit: ac corpore mediam obtinuit Asiam, ubi olim qui e Græcanico cœtu erant philosophabantur. Porro discipuli comas evellebant, genasque percutiebant, ac orationem miserabiliter deplorabant: pastorem, gubernatorem, servatorem, denique eum qui omnibus omnia erat inclamabant. Deinde etiam civitatem accedentes, his qui in civitate erant manifestant id quod factum erat. Interim autem die illucescente concurrunt ad monumentum, discere cupientes num præceptor adhuc superviveret; et ovile accesserunt, porro pastor nusquam comparabat: solæ jacebant crepidæ, is autem qui has abjecerat, disparuerat. Discurrunt huc et illuc, quemadmodum hi qui cum Elissæo erant, scrutantur¹³, investigant: verum incassus efficitur ipsis labor. Deinde vix tandem illius vocis recordati: *Si eum volo manere donec veniam, quid ad te*¹⁴? ad mentem alacriorem redeunt. Et ille quidem Enoch et Elie Thesbitæ conjungitur, hi autem a lamentis discedentes, Deum universorum laudabant qui suum dilectum adeo magnificaverat. Hoc itaque die quo hæc contigerunt splendidus huic Theologo celebratur Ephesi conventus ex omni genere ac universa ætate, qui astrorum splendorem imitetur. Præterea in hoc sacro loco, ad quem hic cum pal-

τα χάρτον δεικνύει, καὶ χρυσὸν καθαρῶτατον, καὶ τοῦτον ἀνελεῖσθαι τε εὐθέως ἐκέλευσε, καὶ ὁμοῦ μὲν τὴν ἐκ τῆς παρουσίας ἐνδείας ἀμνηχανίαν διαλύσαι, ὁμοῦ δὲ τὰ χρέα ἐκτεῖσαι, καὶ ἀφορμὰς ἐντεῦθεν τοῦ λοιποῦ βίου συναγαγεῖν, καὶ ἀποδοῦναι Θεῷ τὰ εὐχαριστήρια. Τί τοίνυν γένοιτ' ἂν τοῦτου τοῦ θαύματος ἴσον; ἐν μὲν γὰρ τῇ τοῦ ἱεροῦ εἰσόδῳ, τάχα τι καὶ οὗτος τῷ Πέτρῳ συνέλαβε, καὶ θαφιλεστέραν ἀμφότεροι τοῦ Πνεύματος ἐκάλεσαν τὴν ἐνέργειαν· ἐνταῦθα δὲ μόνον ἔστιν ἰδεῖν τὴν Ἰωάννου ἰσχύον, καὶ ὄσσην πρὸς Θεὸν οὗτος ἐπλούτει τὴν οικειώσιν.

Ζ'. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἔτι περὶ γῆν στρεφόμενος ἐπαδεικνυτο, τὴν ἀπάτην ἀπελαύνων, καὶ τὸ τῆς εὐσεβείας κήρυγμα κατασπείρων, καὶ ἀνακαλούμενος τὴν ἀλήθειαν. Ἐπειδὴ δὲ πάντας τὸ γε αὐτοῦ μέρος Θεῷ παρεστήσατο, προσέκηιον μὲν τὸν οὐρανὸν, θέατρον δὲ τὴν οἰκουμένην, καὶ τοὺς ἀγγέλους θεατὰς ποιησάμενος, τὴν ἐκείνου τῆς ἀρετῆς ὥραν ἐκπληττομένους καὶ σύνεσιν (*Ἐπιθυμητὰ γὰρ ὀπὲρ χρυσίου καὶ λίθου τίμιον πολλὸν, καὶ γλυκύτερα ὕπερ μέλι καὶ κηρίον τὰ θεῖα τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ λόγια*), ἐξῆλθε τοῦ ἄστεος, δεικνύων ἐπιφέρεισθαι καὶ σκαφεῖον τοῖς μαθηταῖς ἐντεταλόμενος, καὶ πρὸς τι ὄρος εὐθὺς ἀνελθῶν, ἐνθα νῦν ὁ τοῦτου ναὸς ἱδρυταί, πρὸς τε κάλλος καὶ μέγεθος εὖ ἔχων, καὶ στάς ἐν αὐτῷ, Ἐνταῦθά μοι, ἔφη, παῖδες, ἑρῴεσθε. Εἶτα ὄλον ἑαυτὸν σφραγισάμενος, καὶ, Σὺ μετ' ἐμοῦ εἰς, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, εἰρηκῶς, καὶ τοῖς παρεστῶσιν, Εἰρήνη ὁμῖν, ἀδελφοί, ἐπέσπῳν. τῷ βόθρῳ καθήκε τὸν τρίβωνα· τῷ δὲ καὶ αὐτὸς ἐπικατεκλήθη· καὶ μέσην κατέσχε τὴν Ἀσίαν τῷ σώματι, ἐνθα οἱ τῆς Ἑλληνικῆς ἐφιλοσόφου συμμορίας τὸ πρότερον. Οἱ δὲ μαθηταὶ τὰς κόμας ἐσπαράσσοντο, τὰς παρειὰς ἐκόπτοντο, τὴν ὄψαν ἔλεεινῶς ἀπωδύροντο, τὴν ποιμένα, τὸν κηδεμόνα, τὸν σωτήρα, τὸν τὰ πάντα πᾶσιν ἐπιδοῦμενον. Εἶτα καὶ κατὰ τὴν πόλιν γενόμενοι, τὸ πρᾶχθὲν τοῖς ἐν τῇ πόλει διασαפוῦσιν. Ἄρτι δὲ ἡμέρας ὑποφαινύσης. συντρέχουσι πρὸς τὸν τάφον, εἰ δὲ διδάσκαλος ἔτι διαζῆ, μαθεῖν θέλοντες· καὶ τὸ μὲν ποιμνιον παρεστήκασιν, ὁ δὲ ποιμὴν οὐδαμοῦ· αἱ κρηπίδες κείμεναι μόναι, καὶ ὁ ταύτας ἀποβαλὼν ἀφανής. Φοιτῶσιν ὡς καὶ ὡς κατὰ τοὺς περὶ τὸν Ἐλισσαῖον, διερευνῶσιν, ἰχνεύουσι, καὶ ἀνήνυτα τὰ τοῦ καμάτου αὐτοῖς. Εἶτα τοῦ, *Εἰ βούλομαι τοῦτον μένειν ἕως ἔρχομαι εἰ πρὸς σέ*; μόλις ἐπιμνησθέντες, πρὸς τὸ εὐθυμότερον μεταβάλλουσι. Καὶ ὁ μὲν τῷ Ἐνώχ καὶ τοῦ Ἠλιοῦ τῷ Θεοδίτῃ συναγελάζεται· οἱ δὲ, τῶν θρήνων ἀφέντες, τὸν ἐπὶ πάντων ὕμνον Θεῶν, οὕτω τὸν αὐτοῦ ἀγαπητὸν μεγαλύναντα. Κατὰ γούνην ἡμέραν ἐπέεινεν ἐν ἧ ταῦτα ἐγένετο, πανήγυρις ἐκ παντὸς γένους καὶ ἑλικίας ἀπάσης τῷ Θεολόγῳ κατὰ τὴν Ἐφεσον τελεῖται λαμπρά, τὴν τῶν ἀστέρων μιμουμένη φαιδρότητα. Καὶ τις ἐν τῷ ἱερῷ τοῦτω τόπῳ ἐφ' ὃν οὗτος μετὰ τοῦ τρίβωνος κατακλήθη, πηγάζει λεπτή κόνις καὶ ἀναδίδεται, θερα-

¹² Psal. xviii, 11. ¹³ IV Reg. i, 1 seqq. ¹⁴ Joan. xxi, 22.

πειαν τῷ προσόντι πανεὶ παντὶς ἐπαρκούσα πάθους. Ἄ
 Ἐν τοίνυν τῇ παννύχῳ τῆς ἐκείνου ἐροτῆς ὑμνωδίῃ
 ὑπὸ τῶν ἐν αὐτῇ διακονουμένων, τοῖς ἐπὶ τοῦτο
 ἀθροιζομένοις πλήθεισι διαδιδόμενῃ, οὐδὲ τὸ βραχὺ
 ἐλλείπει, ἀλλ' ὅσῳ πλέον ἀρούεται, τοσοῦτον πλέον
 πηγάζει, καθάπερ τις διηνεκῆς θησαυρὸς, ὁμοῦ τε
 τοῖς μετέχοντα; εὐπορωτέρους ποιῶν, καὶ θαψιλέ-
 στερος ἐαυτοῦ μᾶλλον γινόμενος· χάριτι καὶ φι-
 λανθρωπίᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ'
 οὗ τῷ Πατρὶ, ἅμα τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, δόξα, κρά-
 το;, τιμὴ, καὶ προσκύνησις, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς
 τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

lio declinavi, minutus quidam pulvis manat ac
 exoritur, cuius accedenti medelam ab omni morbo
 suppeditans. Cum igitur in nocturnis laudibus
 festi ipsius, ab his qui in eo ministrant, tradatur
 cœtibus ad hoc congregatis, non facile exhauritur,
 sed quo amplius hauriunt, tanto magis manat vel-
 uti, perpetuus quidam thesaurus, qui simul et par-
 ticipantes reddit ditiores, ac seipso abundantior
 semper efficitur, gratiâ ac benignitate Domini no-
 stri Jesu Christi, cum quo Patri simul ac Spiritui
 sancto, gloria, imperium, honor, et adoratio, nunc
 et semper et in sæcula seculorum. Amen.

ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑ

ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΚΑΙ ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΟΥ

ΜΟΝΗΣ ΤΩΝ ΑΚΟΙΜΗΤΩΝ.

ΜΑΡΚΕΛΛΟΥ

VITA ET CONVERSATIO

SANCTI PATRIS NOSTRI ET ARCHIMANDRITÆ

MARCELLI

MONASTERII ACOEMETORUM, ID EST NON DORMIENTIUM.

(Latine apud Sarium ad diem 29 Decembris, Græce ex cod. Paris. 1559)

Α'. Ἐνοιά μοι πολλάκις γέγονε, τί δὴ ποτε μύ- Β
 ριοι ποιηταί, οἱ μὲν πολέμους, ἔχθρας καὶ τὰς ἀπ'
 αὐτῶν συνέθηκαν συμφοράς· οἱ δὲ μυθώδη παντελῶς
 καὶ ἀλλοκότως, οὔτε αὐτοῖς ὠφελεῖν δυνάμενοι τό τε
 ἦκον εἰς ψυχῆς ὠφέλειαν, οὔτε τοῖς; ἐντυγχάνουσιν
 οἷς αὐτοὶ συνεάξαντο πόνοις, λυσιτελές τι παρέχον-
 τα. Τί γὰρ ὄφελος εἰδέναι πόσαι μὲν νῆες ἐκ τῆς
 Ἑλλάδος εἰς Ἴλιον ἔπλευσαν· πόσους δὲ ἐκάστη
 ἄρχοντας αὐτῶν ἦγε στρατιώται; καὶ ὅτι τῶν μὲν
 ἄλλων μέγα; ὁ Ἄϊας, καὶ αὐτοῦ δὲ ἀνδρείστερος ὁ
 Ἀχιλλεύς ἦν, καὶ ὅτι Νιρεὺς πάντων ἀνθρώπων
 κάλλιστος τὴν μορφήν; Τὸ δὲ καὶ μέχρις ἔππων τὸ
 περιττὸν καὶ μάταιον τοῦτο παραγαγεῖν, καὶ τὰς
 μὲν Εὐμήλου θηλείας τῶν ἄλλων ἀμεινούς λέγειν,
 τοὺς Ἀχιλλέως δὲ ἔππους; καὶ αὐτῶν κρείττους, οὐ;
 καὶ ἀθανάτους εἰπεῖν, ἀλλὰ μὴν καὶ φωνήσαντας, C
 ὅσῃν μὲν τὴν περιττολογίαν, ὅσῃν δὲ καὶ τὴν ἀπι-
 στίαν ἅμα καὶ γέλωτα τῷ γράψαντι προσενεῖ; Ἄλλὰ
 ταῦτα μὲν ἐκεῖνοι συγγράξουσιν, εἰ δὲ τὰ χεῖρω τού-
 των, θεῶν ἔρωτας, καὶ πρὸς ἀλλήλους; στάσεις αὐ

I. Mihi saepe venit in mentem cogitare, quam
 de causa poetæ innumerabiles, alii quidem bella et
 inimi. itias, et quæ ex eis oriuntur calamitates,
 composuerunt; alii autem omnino fabulosa et alie-
 na, quæ neque ipsis prodessse possunt, quod atti-
 net ad animæ salutem, neque iis qui ea legunt, qui-
 bus ipsi composuerunt, ullam præbent utilitatem.
 Quid enim juvat scire, quam multæ quidem naves
 e Græcia navigarunt in Ægyptum, quot autem du-
 ces et milites duxerit unaquæque earum, et quod
 aliis quidem major erat Ajax, Achilles vero erat
 eo fortior, et quod Nireus erat omnium forma
 pulcherrimus? Ad equos autem usque, hoc super-
 vacaneum et inane deducere, et Eumeli quidem
 equos dicere cæteris esse meliores, Achillis autem
 equos ipsis præstantiores, et eos immortales dicere
 et vocales, quam supervacaneam efficit narratio-
 nem, et quam parum fide dignum simul et ridi-
 culum efficit scriptorem? Sed illi quidem hæc
 scribere, et his etiam deteriora, nempe deorum

amores, et quas inter se agitarunt seditiones, pu- A gnasque et lites, minime dubitarunt. Hæc autem quidnam conferunt ad morum honestatem ac moderationem et animæ utilitatem : et non potius detrimentum afferunt, et vitiorum malas impressiones inculpunt in animis eorum qui versantur in iis legendis ? Mibi enim nihil persuadet inanis labor eorum qui hæc volunt absurda mitigare, et ea reducunt ad alimenta et partes animæ. Aut enim cum non fuerint, frustra et falso dicuntur ; aut etiam si fuerint, par est ea potius ridere et odio habere, quam laudare. Existimo autem boni viri vitam, qui legi Dei vixit convenienter, dignam esse quæ elaboretur, et litteris mandetur ; ex qua ipse qui componit, tam sibi quam aliis potest magnam conciliare utilitatem. Qualis est vita Marcelli admirabilis, qui ortus quidem est ex civitate Apamea ; ea est autem civitas Orientalis, quæ bonis abundat plurimis. Nobili vero loco natus, per se reddidit nobiliorem seriem sui generis. Nam cum jam in ipso flore juventutis amisisset parentes, et ætatem ageret jucundissimam, non sicut juvenis declinavit ad voluptates, neque delectabatur juvenum consuetudine, æqualis æquali volens placere, ut dicitur, sed in juvenili corpore, imitabatur canitici prudentiam et vitæ institutionem. Quanquam ei aderant divitiæ, quæ sunt materia ad explendas voluptates igni adolescentiæ. Sed nihil horum illum coegit negligere temperantiam, quæ erat ei chara a pueritia. Scilicet et orbitas, et ætas, et divitiæ, hæc omnia simul a profunda vincebantur prudentia. Propter externam vero eruditionem, in magnam venit Antiochiam. Ventitat autem ad quemdam, in dicendi facultate pulchre exercitatum. Ingenii vero celeritas, a vehementi ejus studio

II. Postquam autem externæ sapientiæ visus est sibi habere quod sufficeret : neque enim ea erat ejus principale studium, nisi ad hoc, ut externis illis imbutus, deinde initiaretur in iis quæ sola sunt sacra mysteria : nempe vera, et quæ ad Deum deducit, sapientia ; vitæ, inquam, institutione, quæ versatur in exercitatione et vera philosophia, opus autem ei quoque erat aliquo ad eam duce. Cum vero eum non præberet, ut ei placebat, Antiochia, cogitavit ire Ephesum, cum audisset in ea esse magnam virorum copiam, qui ad summam virtutem pervenerant. Statim ergo contemptui quidem est habita pulchra Antiochia : despectum autem fuit jucundum solum patriæ, neglectæ vero verborum contentiones, et inane otium, et tota externa illa scena. Divisæ autem sunt pauperibus opes illæ ingentes et magnificæ, et eum excepit Ephesus nudum aliis omnibus. Cum sic adventasset, invenit sibi conveniens hospitium. Nam vir quidam cum uxore eum accepit hospitio, qui non magis communis mensæ et salis ei erant socii, quam morum et virtutis, et in omni re moderationis.

III. Huic autem pulchræ bigæ erat etiam servus, qui virtutis ratione erat etiam dominis multo ve-

τών, και διαπληκτισμούς και ερίδας, οὐδὲ βραχὺ ὤκνησαν. Ταῦτα δὲ τί ποτε ἄρα πρὸς ἡθους κόσμον και ψυχῆς ὠφέλειαν συντελεῖ, και οὐχὶ βλάβην μάλ- λον και τύπους παθῶν ταῖς τῶν μετιόντων ἐγγραρά- τει ψυχαῖς ; Ἐμὲ γὰρ πειθεὶ οὐδὲν καινὸς μόθος τῶν παραμυθεῖσθαι τὰ άτοπα ταυτὶ βουλομένων, και πρὸς τὰ στοιχεῖα και μέρη τῆς ψυχῆς ἀναγόντων. Ἡ γὰρ μὴ γεγονότα μάτην και ψευδῶς λέγεται, ἢ και γεγονότα, γελᾶσθαι και μισεῖσθαι μᾶλλον, ἀλλ' οὐκ ἐπαινεῖσθαι δεόν οὐδὲ θαυμάζεσθαι. Ἡγοῦμαι πόνου και συγγραφῆς ἄξιον ἀνδρὸς φιλαρίτου, και κατὰ Θεὸν ζήσαντος βίον, ἐξ οὗπερ αὐτὸς τε ὁ συν- τιθεὶς ὠφέλειαν ἑαυτῷ και τοῖς μετιούσι πολλήν ὄσση δύναται προξενεῖν. Οἶοι δὴ και ὁ τοῦ θαυμα- στοῦ Μαρκελλίου σαφῶς δείκνυται · δὲ ἐκ πύλεως μὲν ὠρμητο Ἀπαμίων · ἐφ' ἣ δὲ πόλις αὐτῆ, πολλοῖς κο- μῶσα τοῖς ἀγαθοῖς. Ἐξ εὐπατριδῶν δὲ γενόμενος, δι' ἑαυτοῦ μᾶλλον εὐγενεστερῶν εἰδείκνυ τὴν τοῦ γέ- νους σειράν. Ἄρτι γὰρ ἐν ἀνδρείᾳ νεότητος, τοῦς γε- γεννηκότας ἀποβαλὼν, και αὐτὸ τῆς ἡλικίας ἄγων τὸ χαριέστατον, οὐχ ὡσπερ νεός, εἰς ἡδονὰς ἐκλι- νεν · οὐδὲ μὴν νέων ἀναστροφῆς ἔχαιρεν, ἤλιξ ἡλικια τέρπειν ὡς ὁ λόγος βουλόμενος, ἀλλ' ἐν νεαρῷ σώ- ματι πολιῶν ἐξήλου φρόνημά τε και ἀγωγὴν, καίτοι και πλοῦτος αὐτῷ παρῆν. Ὑλη πρὸς ἡδονὰς τῷ πυρὶ τῆς νεότητος. Ἄλλ' οὐδὲν τούτων ἐκεῖνον ἠνάγκασεν ἀμελῆσαι τῆς ἐκ παλῶν φίλης αὐτῷ σωφροσύνης. Ἄλλὰ και ὀρραγία και ἡλικία και πλοῦτος και πάντα ὁμοῦ τῆς αὐτοῦ βαθείας φρονέος ἤτηντο. Ἐρωτῶ δὲ παιδείας τῆς ἐξωθεν εἰς μεγάλην Ἀντιόχειαν παρα- γίνεσθαι, και τινὲς καλὰ ἡσχημένῳ ἐπιφοιτᾶ. Φύσις δὲ ταχεῖα συνεργῶν παραλαβοῦσα και τὴν σπουδὴν, ἐν χρόνῳ βραχεῖ τὰ μεγάλα τῆς σοφίας αὐτῷ χαρίζον- ται ὄρωρ.

adjuta, ei brevi largitur magna dona sapientiæ.

B'. Ἐπεὶ δὲ ἀρκούντως ἐδόκει τῆς θυραίας ἔχειν σοφίας · οὐδὲ γὰρ ἦν αὐτῷ τοῦτο προηγουμένως τὸ σπουδαζόμενον, ἀλλ' ὅσον τοῖς ἐξω τούτοις προτελε- σθῆναι, εἶτα μυηθῆναι και τὰ μεγάλα τὴν μόνην ἱε- ράν τελετήν και ἀληθὴ σοφίαν, και πρὸς Θεὸν ἀνα- φέρουσαν τὴν ἀσκητικὴν λέγω και φιλόσοφον ἀγωγὴν. Ἐδεῖτο δὲ και τινος τοῦ πρὸς αὐτὴν ὀδη- γήσοντος. Ἐπεὶ μὴ παρείχεν ὡς αὐτῷ ἀρέσκον ἢ Ἀντιόχεια, εἰς τὴν Ἐφεσον οἰχέσθαι διενόετο, ἀν- δρῶν εὐπορεῖν ἐκεῖνην μαθόν, αὐτῶν δὲ πρὸς ἀκρί- θειαν ἀρετῆς πεφοθακῶτων, και ἄλλους τὰ μεγάλα ὠφελεῖν δυναμένων. Αὐτίκα γοῦν ἡμελεῖτο μὲν ἢ καλῇ Ἀντιόχεια · περὶ ὧρῶν δὲ τὸ ἦδ' ἐκ τῆς πατριδος ἔδαφος, ἀμίλλαι δὲ λόγων, και ἡ ματαία σχολή, και τὰ τῆς σκηνης πάντα κατεφρονεῖτο. Διεμερίζετο δὲ τοῖς πένησι και ὁ πολὺς και φιλότιμος πλοῦτος, και ἢ Ἐφεσοι τῶν ἄλλων πάντων γυμνὸν ἐκείνον ἐδέχε- το. Ὅσως ἐπιφοιτήσας, προσήκουσαν αὐτῷ και τὴν ξενίαν εὐρίσκει. Ἄνθρ γὰρ τις αὐτὸν μετὰ γυ- ναικὸς ἐξένιζεν οὐ μᾶλλον κοινῆς τραπέζης και ἄλλων αὐτῷ κοινωνούντες ἢ τρόπων και ἀρετῶν και τῆς δι' ἀπάντων ἐπιεικείας.

Γ'. Ἦν δὲ τῇ καλῇ ξυνωρίδι ταύτῃ και δούλος ἐν ἀρετῇ λόγῳ πολλῷ τῶν δεσποτῶν τιμιώτερος ἦ

τοσαύτη περιτὴν τῆς ψυχῆς ἐλευθερία τε καὶ εὐγένεια. ὡς καὶ ταύτης δῆπου τῆς τῶν δεσποτῶν ἀρετῆς ἐκείνων γενέσθαι φασὶν ἀφῆιον, καὶ δοῦλον ὀφθῆναι δεσπόταις τοιοῦτων ἀγαθῶν πρόξενον. Οὐ καὶ ἄλλα ὀμνείται πολλά, πρὸς δὲ καὶ ὅτι πολλάκις ἐν τοῖς περὶ τὴν πόλιν ἀσκητηρίοις τῶν κυλῶν αὐταῖς κλεισὶν εὐ ἡρμωσμένων, οὗτος ἄωρὶ τῶν νυκτῶν, μηδενὸς αὐτῷ διανοίγοντος, μέσος ἐφίστατο τοῖς ἀσκηταῖς ἄδουσι. Καὶ τοῦτο οὐχ ἄπαξ, ἀλλὰ πολλάκις γινόμενον, φανερόν τε καθίστατο, καὶ τοῦ περὶ αὐτοῦ λόγου τὴν πόλιν ἐκλήρου. Ὅνομα δὲ τῷ εὐγενεῖ τούτῳ, μᾶλλον δὲ τῷ ἀληθεῖ τοῦ Θεοῦ δούλῳ, Πρὸμοτος. Οὗτος ἦν ὁ Πρὸμοτος οὐκ ὀλίγας καὶ Μαρκελλῶν διδοὺς πρὸς ἀρετὴν ἀφορμᾶς. Τοῦτο γὰρ ἔργον αὐτῷ πανεσχόθεν τὰ κατὰ συλλέγειν, καὶ ὡσπερ ἐκ πολλῶν ἀνθῶν πλέκειν αὐτῷ τὸν τῆς ἀρετῆς στέφανον. Μετὰ δὲ τῶν ἄλλων κελῶν ὧν ἔχει Μαρκελλο, ὑπῆρχεν αὐτῷ καὶ τὸ γράφειν εἰς κάλλος. Ἐγράφεον οὖν ταῖς χερσὶ καὶ ἐπόνει, καὶ τοῦ ἐκείθεν αὐτῷ ποριζομένου μισθοῦ μέρος τι πρὸς τὰς τοῦ σώματος ἀναλίσκων χρεῖας, τὸ λοιπὸν παρεῖχε τοῖς δεομένοις. Ἦνύετο δὲ αὐτῷ σὺν τῷ ἑλέφ καὶ δικαιοσύνης κατὸρθωμα. Εἰ γὰρ πλείον αὐτῷ τοῦ γραφέντος ὁ μισθὸς καταδέληθη, ὁ δὲ οὐκ ἤνελχτο, ἀλλ' εἰ τι περιτεῦον ἦν, ἀντίστρεφε πρὸς τὸν δωδεκάτο. Καὶ οὕτω διέμενον ἡμέρας· μὲν τῇ γραφῇ προσταλαίπων, καὶ ὡς τὰ θεῖα φασὶ λόγια, τὸ ἔργον τῶν χειρῶν αὐτοῦ πρὸς Θεὸν κατευθύνων· νύκτας δὲ σβέδων πάσας εἰς εὐχὴν ἀναλίσκων, καὶ διὰ ταύτης ἡδέως ὀμιλῶν Θεῷ καὶ ἐνούμενος. Εἰ δὲ που καὶ μικρόν τι τῷ ὑπνω ἀπένευμε δι' αὐτὴν ἀνάγκην τοῦ σώματος, ἀλλ' οὐδὲ αὐτῷ ἀνετον ἦν, ἀλλ' ἐπίπονον καὶ κεκολασμένον. Οὕτω πᾶς ὁ χρόνος αὐτῷ πόνων τε καὶ κόπων καὶ ἀγῶνων μεστὸς ἦν.

Δ'. Ἀκούσας δὲ τινὰ Ἀλέξανδρον πρὸς τὴν ἀρετὴν ἀπαράμιλλον, πλήρη μὲν σοφίας, πλήρη δὲ ποιμαντικῆς ἀκριβείας καὶ ψυχῶν προστασίας, ἐπὶ πολλῶν τότε σωτηριᾶ τῇ Βύζαντος ἐπιχωριάζοντα, οὐκέτι τοῖς παροῦσι μένειν ἠγάπα, ἀλλὰ κρείττονος ἐπιθέμενος ἀγωγῆς, ὃ τι τάχιστα πρὸς αὐτὸν ἐφοίτα. Καὶ τότε μὲν ὁ θεὸς Ἀλέξανδρος πρὸς τῷ ἱερῷ ὄκω τοῦ μεγάλου ἐν μάρτυσι τὴν ἀσκησὶν ἐπεδείκνυτο· ὕστερον δὲ πρὸς αὐτῷ τῷ τοῦ Πόντου στόματι σεμνὸν ἰδρύεται φροντιστήριον. Οὗτος καὶ νόμον εἰσάγει καὶνὸν μὲν, ἀλλὰ τῶν ἀπανταχοῦ κάλλιστον· μηδέποτε τῶν εἰς Θεὸν ὕμνων τὸ συνεχῆς διακόπτεσθαι, ἀλλὰ τῇ κατὰ διαδοχὴν τῶν λειτουργούντων ὑπαλληλῆ τὴν ἀσκήτητον ταύτην καὶ ἀπαυστον τῷ Δεσπότῃ περιποιεῖσθαι δοξολογίαν. Τῷ θεῷ τὸν οὖν Ἀλεξάνδρω τὸν Μαρκελλῶν ἐκείσε παραγενόμενον ὁ χρηστὸς συνίστα Ἰάκωθος, δὲ συνήθης μὲν πρότερον ἐγενήθη Μαρκελλῶν, Ἀλεξάνδρω δὲ φοιτήσας πρῶτος αὐτῷ ἐν μαθηταῖς ἦν. Οὗτος ἔχαιρε μὲν Ἀλεξάνδρω μαθητευόμενος, ἦνίκα δὲ αὐτὸν ὅτι μὴ καὶ Μαρκελλῶν εἶχε συμφοιτητῆν.

Ε'. Ἐπεὶ σὺν καὶ ἤκοντα εἶδεν, ἀσμενος προσάγει τῷ διδασκάλῳ, καὶ. Οὗτος ἐστὶ, λέγει, πάτερ, δὲ ἀρα

A nerabilior : cui tanta inerat animi ingenuitas et nobilitas, ut hujus dominorum virtutis ille, ut aiunt, esse auctor, et visus sit servus tam multa dominis bona conciliasse. Cujus et alia quidem multa laudantur, et hoc inter cætera, quod in monasteriis, quæ erant in civitate, portis clavibus recte clausis, is intempesta nocte, nemine ei apertiente, astabat in medio monachorum canentium. Idque cum non semel, sed sæpe fieret, evasit manifestum, et de hac re sermo totam implevit civitatem. Huic autem ingenuo, vel vero potius Dei servo, nomen erat Promotus. Hic ergo Promotus, Marcello quoque non pauca ad virtutem dedit incitamenta. In hoc enim ab eo ponebatur opera, ut quæ honesta sunt, undique colligeret, et tanquam ex multis floribus sibi virtutis coronam contexeret. Cum aliis autem bonis, quæ habebat Marcello, hoc quoque ei inerat, quod scribebat pulcherrime. Scribebat ergo, et laborabat manibus : et mercedis, quæ illinc ei suppeditabatur, partem aliquam consumebat ad usus corporis, reliquam vero præbebat egentibus. Una autem cum misericordia, se recte quoque gerebat in justitia. Nam si major ei soluta esset merces, quam pro scripturæ opera, ille non suslinebat : sed si quid erat amplius, reddebat ei qui dederat. Et sic interdum quidem perseverabat laborare in scribendo, et sicut aiunt divina Eloquia, opus manuum suarum dirigens : totam autem fere noctem consumebat in oratione, et per eam cum Deo jucunde loquebatur, et ei uniebatur. Si vero parum quid sonino quoque tribueret propter necessitatem corporis, ne hoc quidem erat remissum, sed laboriosum et castigatum. Sic ei universum tempus erat laboribus plenum et certaminibus.

IV. Cum autem audiisset Alexandrum, virum quemdam virtute incomparabilem, plenum quidem sapientia, plenum et pastoralis sollicitudine et diligentia curaque animarum, ad multorum tunc saluten degere Byzantii, non duxit esse sibi manendum in presentibus : sed desiderans meliorem vitæ institutionem, ad eum venit quam celerrime. Et tunc quidem divinus Alexander in templo magni martyris Menæ exercebatur ; postea autem in ipso quoque ostio Ponti venerandum statuit monasterium. In quo novam quidem, sed longe omnium pulcherrimam, legem imposuit, ut hymnorum ad Deum nunquam interrumperetur perpetuitas, sed per vices mutatis ministris, hæc nunquam silens et nunquam conquiescens tribueretur Deo glorificatio. Divino ergo Alexandro Marcello, cum illuc accessisset, bonus commendat Jacobus : qui prius quidem Marcello fuerat familiaris : cum ventisset autem ad Alexandrum, erat ei primus inter discipulos. Is vero gaudebat quidem se esse Alexandri discipulum ; male autem eum habebat, quod non ad ipsum quoque ventitaret Marcello.

V. Postquam ergo eum vidit venientem, eum libenter adducit ad magistrum, et, Hic est, inquit,

o Pater, qui nos non persequentes fugiebat, sed potius latebat persequens. Sic divinus Marcellus fuit Alexandro commendatus, et illius manibus sacrum induitur habitum, tempore quidem Jacobo secundus, moribus autem longe prior. Quamobrem tale quid fertur etiam dixisse præceptor, nempe quod etiamsi Andreas prior secutus sit magistrum, Joannes tamen eum quoque est assecutus: per hæc alterum quidem vocans Jacobum, per alterum autem Marcellum admirabilem, cum ambos quidem sciret esse fratres propter virtutem, et eodem tempore simul currere: Marcellum autem assimilaret Joanni, ut qui esset ipse quoque virgo, et cum doctrinæ magnam haberet conjunctionem. Atque inter alios quidem primas partes obtinuit Jacobus, ipsum vero rursus superavit Marcellus. Erant autem ambo par æque bonum, et quodammodo in uno et eodem corpore fraternitatis locum tenentes oculorum. Quoniam vero eos sic mente purgatos, non oportebat non etiam futurum intueri sicut præsens, non latuit Marcellum mors præceptoris, sed cum hoc quidem cognovisset, non minus autem illud quoque præscivisset, quod futurum erat, ut in eum caderet suffragium, et cum ipse pasceretur, accerseretur ad pascendos alios: hoc utique veritas, ne seni juvenis inperaret: et simul cum esset amicus modestiæ et lætaretur subjectione, nullo conscio recedit e monasterio, apud, ut aiunt, ad aedificandis ex unoquoque bonis, augebat sibi ceram virtutum.

VI. Interim vero dum is viros obibat virtutis studiosos, e vita migrat sacrosanctus Alexander. Cum is autem excessisset, Marcellus protinus erat in ore omnium, et quoniam non aderat, duplicem afferebat molestiam: et quod illo tempore abesset, et quod moriente Alexandro non erat Marcellus, cui post illum credebatur præfectura. Electus ergo fuit Joannes ut præset, vir et canis capillis, et prudentia; cui etiam celebratus ille Jacobus propter ætatem libens cessit. Cum hæc autem sic processissent, Marcellum nequaquam latere potuere. Sed postquam finem acceperunt, et ipse est reversus, et Joanni fuit conjunctus, effectus ei manus dextera, et optime simul ferens onus administrationis: cum ille quidem propter præfecturam nihil esset factus insolentior: hic vero esset purus ab omni invidia et ei vero amore colligatus. Sic ergo ambos habebat Alexandri monasterium.

VII. Post aliquod autem tempus a Philotheo persuasus Joannes, recedit quidem ab hoc loco. Venit autem ad quemdam locum, ex æquo liberum a turba civium, et a difficultate solitudinis. Locus vero est Bithynorum quidem regionis, situs est autem in faucibus maris, cui ex adverso situm cernitur, quod vocatur Sosthenium. Hoc sive propterea, quod sit remotum a strepitu, sive propter aliquid aliud, tunc quidem nominabatur Irenæum. Cum Joannes autem rem ipsam nomen loco dedisset, propter perpetuam quæ ad Deum fiunt cantica, in hodiernum usque diem nominatur monasterium Ἀκοιμή-

τημᾶ; οὐ διώκοντα; ἐφευγεν, ἀλλὰ διώκων μάλλον ἐλάθανεν. Οὗτος ὁ θεῖος Μάρκελλος τῷ Ἀλεξάνδρῳ συνέστη καὶ ταῖς ἐκείνου χερσὶ τὴν ἐσθλὴν ἐνδύεται σχῆμα, τῷ χρόνῳ μὲν Ἰακώβου δεύτερος, τῷ δὲ τρόπῳ μακρῶ πρότερος; ἐφ' ἧ καὶ τὸν καθηγητὴν τοιοῦτον τι περὶ αὐτὸν φητέσθαι, ὡς εἰ καὶ φθάσας Ἀνδρέας ἠκολούθει τῷ διδασκάλῳ, ἀλλὰ καὶ Ἰωάννης ἐπηκολούθησε, τοῦτοις δὴ καλῶν, τῷ μὲν τὸν Ἰάκωβον, τῷ δὲ τὸν θαυμαστὸν Μάρκελλον, καὶ ἀμφω μὲν εἰδὼς διὰ τὴν ἀρετὴν ἀδελφοὺς, καὶ σύντονον ὁμοῦ τρέχοντας. Μάρκελλον δὲ τῷ Ἰωάννῃ παρομοίων, ἅτε καὶ αὐτὸν παρθένον ὄντα, καὶ οἰκίῳ; περὶ τοῦς λόγους ἔχοντα. Τῶν μὲν οὖν ἄλλων Ἰάκωβος; τὸ πρωτεῖον εἶχεν, αὐτοῦ δὲ πάλιν ὁ Μάρκελλος ὑπερέχεν. Ἀμφω δὲ ὁμοίως ἀγαθὸν ζεῦγος ἦσθη, καὶ ὡς περὶ ἐν ἐνὶ καὶ τῷ αὐτῷ τῆς ἀδελφότητος σώματι χῶραν ἐπέχοντες ὄφθαλμῶν. Ἐπεὶ δὲ οὕτω καθαραιμένους τὸν νοῦν οὐκ ἔδει μὴ καὶ Μάρκελλον ὡς παρὸν τὸ μέλλον ἤδη ὄραν, οὐδὲ Μάρκελλον ἢ τελευτῆ τοῦ καθηγητοῦ ἐλάθανεν, ἀλλὰ τοῦτο μὲν γνοῦς, οὐκ ἔλαττον δὲ κάκεινο προεγκωκῶς; τὸ μέλλειν ἐπ' αὐτὸν πίπτειν τὴν ψῆφον, καὶ εἰς τὸ ποιμαίνειν ἄλλους ἀπὸ τοῦ ποιμαίνεσθαι προκλιεσθαι. τοῦτο δὲ δεδοικῶς μὴ καὶ νέος γερόντων ἄρξῃ, καὶ ἅμα μετριοφροσύνης φίλος ὢν, καὶ ὑποταγῆ χαίρων, τῆς μονῆς; οὐδενὸς αὐτῷ συνειδότος ἀρετῶν ἠῤῥαζεν.

flores. In orbem itaque obibat sanctus, et in collivirtutum.

Γ'. Ἐν ᾧ δὲ οὗτος περιήκει τοὺς φιλαρέτους καὶ ὁ ἱερὸς Ἀλεξάνδρος; ἀπολείπει τὸν βίον. Τοῦτου δὲ μεταστάντος; Μάρκελλος εὐθύς ἐν τοῖς ἀπάντων στόμασιν ἦν, καὶ ὅτι μὴ παρὴν ἐλύπει διπλή, αὐτῷ τε τῷ κατ' ἐκείνον τὸν καιρὸν ἀπολείπεσθαι, καὶ ὅτι μὴ, Ἀλεξάνδρου ὀνήσαντος; Μάρκελλος ἦν, ὁ μετ' ἐκείνον πιστευόμενος; τὴν ἀρχὴν. Ἰωάννης οὖν ἄρχειν ἐκρίθη ἀνὴρ καὶ τὴν τρίχα πολὺς καὶ τὴν σύνεσιν, ᾧ καὶ ὁ πολὺς Ἰάκωβος διὰ τὴν ἡλικίαν ἐκὼν τῆς ἀρχῆς ὑπεξίστατο. Ταῦτα δὲ οὕτω προβάνα Μάρκελλον οὐκ εἶχε λαθεῖν. Ἀλλ' ἐπει πέρας ἐλάμβανε, καὶ αὐτὸς ἐπανήκει, καὶ τῷ Ἰωάννῃ συνέμισγε, χεῖρ αὐτῷ δεξιὰ γινόμενος; καὶ συνδιαφέρων ἀρίστα τὴν ἀρχὴν. ὡς τοῦ μὲν ὑπεροπτικὸν οὐδὲν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ἐπιδεικνυμένου, τοῦ δὲ φθόνου παντὸς καθυρεούτος; καὶ ἀληθεῖ πόθῳ πρὸς ἐκείνον συνδεδεμένου. Οὕτω μὲν οὖν ἀμφοτέρους ἢ Ἀλεξάνδρου εἶχε μονή.

Z'. Μετὰ δὲ χρόνον τινα ὑπὸ τοῦ Φιλοθέου πεισθεὶς Ἰωάννης, ἀφίσταται τοῦδε τοῦ τόπου. Ἐρχεται δὲ πρὸς τι χωρίον ἀπάσης ἀπηλλαγμένον ὀχλήσεως τε ἀστικῆς, καὶ δυσχερείας εἰρηλικῆς. Τὸ δὲ χωρίον τῆς μὲν Βιθυνῶν ἐστὶ χώρας. κατ' αὐτὸ δὲ τὸ μέσον κεῖται τοῦ τῆς θαλάσσης αὐχένος. καταντικρὺ τὸ καλούμενον ἑρᾶται Σωσθένιον. Τοῦτο εἶπε διὰ τὸ ὁρόντων ἐκτὸς εἶναι, εἶτε δι' ἄλλο τι, τότε ὡ. ο. μάζετο Εἰρηναῖον. Ἰωάννου δὲ τὸ πρᾶγμα ὄνομα τῷ τόπῳ δόντος ἐκ τῆς διγενικοῦς; πρὸς θεὸν ψόδης; τῶν Ἀκοιμητῶν ἄχρι τῆς δεῦρο τὸ φροντιστήριον ὀνομάζεται. Τὸν γὰρ αὐτὸν Ἀλεξάνδρου τύπον καὶ

Ἰωάννης; ζηλώσας ἰκ διαδοχῆς τῶν ἀδόντων τὴν πρὸς Θεὸν ἀκοίμητον ἐποιεῖτο ὀρθολογίαν. Ἐνεαύθια τοίνυν ἱερὸν ἐκεῖνος καθιδρυσάμενος φροντιστήριον (τὸν γὰρ τόπον δῶρον ἤδη παρὰ τοῦ δηλωθέντος ἐκεῖνου φιλοθέου ἀνδρὸς λαβῶν ἐτύγχανεν) οὐκ ἔστιν εἰπεῖν ὅσας ὑπεποιεῖτο τὸν Μάρκελλον θεραπείαις τε καὶ τιμαῖς, εἰδὼς ἑαυτὸν μὲν ἡλικίᾳ προήκοντα, ἐκεῖνον δὲ ἀσκήσει τε καὶ παιδείᾳ καὶ δξύτητι φύσεως καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ἀγαθοῖς ὑπερβάλλοντα. Παρὸ καὶ ἡ τῶν κοινῶν ἀπάντων φροντίς Μαρκελλῶ πεπίστευτο. Τοῦτον γὰρ καὶ διάδοχον Ἰωάννου ἡ τοῦ Θεοῦ πρόνοια ἤδει, καὶ ἱκανῶς αὐτὸν παιδεύειν τε τῆς ἀρχῆς ἠδούλετο. Τοῦτο δὲ καὶ ἄλλοις μὲν ἐπισημαίνετο τακμηρίοις· οὐχ ἦστον δὲ καὶ τούτῳ δήλον ἐγένετο, ὅτι κατ' αὐτὴν ἀμφοτέρω τὴν ἡμέραν, ὁ μὲν εἰς τὸν τοῦ πρεσβυτέρου βαθμὸν ἀνῆκε, ὁ δὲ εἰς τὸν διακόνου, ὁ Μάρκελλος.

Η'. Οὐ ταῦτα δὲ μόνον τὸ μέλλον εἰδῶν, ἀλλὰ καὶ ἀνὴρ τις ποίμνης λογικῆς καὶ αὐτὸς ἐξηγούμενος, οὐ πολλῶ ἀποθεν ἀπεστρώσε; τῆς Ἰωάννου μονῆς, ἣ ὄνομα μὲν Μακεδόνιος, βίος δὲ καθαρώτατος, καὶ ψυχὴ θεία τις καὶ προφητικὴ. Οὗτος ἐπειδὴ μὴ ἐλάνθανε Μάρκελλον, ἀλλὰ χἀκεῖνος τὸν ἑρῶντα ἐώρα, καὶ προφήτης ὢν, τὸν ὅμοιον οὐκ ἠγνῶει, συνεχῶς δὲ καὶ παρ' αὐτὸν ἐφοῖτα. Ὁ δὲ οὐ μόνον αὐτὸν καθηγῆσασθαι τοῦ ποιμνίου παρεῖπεν, ἀλλ' ὁμοῦ πάντα ὡς διὰ τὴν ἀρετὴν περιδοξος ἔσται, ὡς πᾶσαν μικροῦ γῆν καὶ θάλασσαν ἡ περὶ αὐτοῦ φῆμη πληρώσει· ὡς πολλοὶ Ἕλληγές τε καὶ βάρβαροι τῆς ἐκεῖνου γλώσσης ἀπηρητημένοι τὴν πάτριον μὲν ἀσίδειαν ἐφομόσονται, τῷ δὲ Θεῷ καθιδρυθήσονται ὅτι σφῶδρα ὁ Θεὸς ἐν αὐτῷ τε καὶ δι' αὐτοῦ δοξασθήσεται, καὶ τέκνα Θεοῦ δι' ἐκεῖνου γενήσονται, καὶ τῶν πατρικῶν κληρῶν ἀξιοθήσονται. Ταῦτα ἐκεῖνος μὲν ἔλεγεν· εἰ δὲ καὶ εἰς τέλος ἦλθε, δηλώσει τὸ μετὰ ταῦτα.

Θ'. Ὁ Μάρκελλος δὲ τούτων ἀκούων, ἀλλὰ καὶ ποιῶν ἀπαρήκουσεν, οὐδὲν οὐδέ ποί μέγα περὶ αὐτοῦ ἐπὶ νοῦν ἔσχεν, οὔτε ἐφθέγγετο, ἀλλὰ τοῦτο μᾶλλον αὐτῷ τῶν ἄλλων ἐξαίρετόν τε καὶ πρῶτον, τὸ πάντων ἑαυτὸν νομίζειν καὶ ὀνομάζειν ἔσκατον. Ἁγλοὶ δὲ χἀκεῖνο· ὁ μὲν τῆ ὀμιλίᾳ τοῦ θαυματοῦ τούτου ἠδόμενος γέροντος, ἐπιπολὺ ἐνετρώφα, καὶ τῆς ἐκεῖνου γλώττης ἐχόμενος, οὐ παρῆν τῆ μονῆ· τοῖς μοναχοῖς δὲ καὶ ἀπῶν ἠδίστον ὑπῆρχε διήγημα, καὶ λόγοι τινὲς ἐγίνοντο πρὸς Ἰωάννην περὶ αὐτοῦ. Τῶν μοναχῶν οὖν εἰ μὲν σπουδαιότεροι τᾶλλα τε τοῦ ἀνδρὸς θαυμάζοντες ἦσαν· καὶ ταῦτα δὲ προσετίθεισαν, ὅτι τῆς ἀρχῆς ἐξέστη, καὶ τὸν θρόνον οὕτω βεδῶως ἀπέλιπε, πρᾶγμα ὀλίγοις κομιδῇ κατορθούμενον· οἱ βῆθμοι δὲ, καὶ τὸ μέγεθος ἀγνοοῦντες τῆς Μαρκελλίου ψυχῆς, αὐτὸ τοῦτο τὴν εἶξαν φυγαῖν, τὴν φιλοδοξίαν ἔχειν ἔλεγον ἀφορμῆν. Οὐδὲ γὰρ ἐξὸν ἀρχεῖν Μαρκελλῶ, αὐτὸς ἡγάπα μᾶλλον ὑφ' ἑτέρου ἀρχεσθαι, ἀλλ' ὅτι μὴ ἠγνῶει τὸν Ἰωάννην προσεμνηθῆσομαι, καὶ τὸν εἶναι τὸν τὴν ἀρχὴν ταύτην δια-

PATROL. GR. CXVI.

A των. hoc est, non dormientium. Nam cum eandem formam, quam Alexander, imitatus esset Joannes, eorum qui per vices canebant, nullo somno interruptam faciebat glorificationem. Cum huc autem ille sacrum transtulisset monasterium (locum enim jam dono acceperat ab illo, qui prius dictus est Philotheus), dici non potest, quantis officiis et honoribus eibi promerobatur et in suam redigebat potestatem Marcellum, sciensse quidem esse recto provecum; illum vero et exercitatione, et doctrina, et ingenii acumine, et aliis omnibus bonis longe excellere. Quamobrem communium omnium cura Marcelli fidei erat credita. Nam hunc quoque Joannis futuram successorum divina noverat Providentia, et volebat eum pulchre erudire in iis quæ pertinent ad regendum. Hoc vero et aliis quidem iudiciis significabatur; hæc re autem vel maxime evasit manifestum, quod ambo eodem die, Joannes quidem ascendit ad gradum presbyterii, Marcellus autem ad gradum diaconatus.

VIII. Non hæc vero solum futurum significabant, sed etiam vir quidam, qui ipso quoque præerat gregi participi rationis, qui non longe aberat a monasterio Joannis, cui nomen erat Macedonius. vita autem purissima, et divina quedam et prophetica anima. Is quoniam non latebat Marcellum, se et ille videbat videntem, et cum esset propheta, non ignorabat eum qui erat similis, et assidue ad eum veniebat. Is prædixit futura, ut non solum gregi præesset, sed simul omnia: quod scilicet futurus esset clarus propter virtutem, et quod universam fere terram et mare impletura esset ejus gloria: quod multi Græci et Barbari ab illius lingua pendentes patriam quidem abjuraturi essent impietatem, Deo autem essent consecrandi: quod Deus valde in ipso et per ipsum esset glorificandus, et multi filii Dei per illum essent futuri et digni essent censendi paterna hæreditate. Hæc ille quidem dicebat: an autem effectum sit consecuta, ostendit id, quod est postea consecutum.

IX. Marcellus vero hæc audiens, quin etiam ea quæ audit faciens, nihil unquam de se magnum aut mente concepit aut est locutus, sed hoc potius, quod cum alios excelleret, et esset primus, se ipsum existinaret et nominaret omnium ultimum. Id autem ex illo quoque significatur. Is cum aliquando delectaretur sermone senis hujus admirabilis, diu quasi quibusdam fruebatur deliciis, et ab illius, lingua pendens, non aderat monasterio. Apud monachos, cum abesset, inciterat jucundissima de eo narratio, et de eo habebantur sermones quidam apud Joannem. Atque ex monachis quidem ii qui erant probiores, et alia hujus viri admirabantur: quin etiam hoc quoque addebant, quod a præfectura se removeret, et sedem tam facile reliquisset, rem quæ sole fieri a valde paucis. Improbi autem, et qui ignorabant Marcelli animi magnitudinem, hoc ipsum, quod fugisset gloriam, dicebant in se habere quamdam materiam et occasionem gloriæ cupiditatis. Neque enim

-eum liceret Marcello imperare, maluit ipse parere **A** aliis, sed quod non ignoraret futuram, ut Joannes ei in honore præferretur, et eum esse, qui erat in hac præfectura successurus, maluit se fuga subducere, quam videri illi secundum: nec facile sustinere potuit eum esse prælatum.

X. Hæc etsi essent confutata facilia, accuratius tamen docebit experientia. Joannes enim volens declarare, ad quam profundam venisset Marcellus humilitatem, et persuadere monachis ne facile condemnarent: Rebus, inquit, ipsis, o filii, committendum est iudicium; cumque nihil aliud dixisset, in animo versabat redeunt Marcellum vilissimum ordinem ministerii, nempe asinorum curam, credere. Postquam ergo ille rediit, et hoc quod videbatur maxime ignominiosum, in conspectu omnium jussit præfectus, Marcellus hic manifestum dedit argumentum suæ modestiæ et demissi spiri- **B** tus. Non solum enim jussum libens accepit, sed fecit etiam aliquid elegantius. Adeo enim libenter dixit se subire hoc onus ministerii, ut id etiam poneret in loco beneficii, et rogaret ut datis scriptis sibi caveretur, ut nec, si vellet quidem, posset ab eo recedere. Et non sic dixit quidem, non autem fecit. Neque fecit quidem, sed parvo tempore, sed in factis ipsis visus est longe acrior. Tandiu autem perseverat in hoc ministerio, donec omnes multis precibus supplices ab eo contenderunt, ut eis quidem ignosceret; ab hoc vero servitio discederet: absurdum enim esse, talem virum tam vilia subire ministeria, qui gregi rationis compoti dignus erat præ- esse.

XI. Non multum temporis intercessit, et Joannes ipse, qui monasterio præerat, migravit ad Dominum, statimque divus Marcellus fratrum suscipit præfecturam, et charismatum radii quales et quanti in eo essent, omnibus evasere manifesti. Sed quidnam ejus quispiam primam fuerit admiratus, insignemne ejus in pauperes misericordiam, an quæ propter eam facta sunt, miracula? qui sic quidem communia (nihil enim habebat proprium) consumebat, ut videretur paulo post et ipse, et monachi, redigendi ad egestatem. Tam abunde autem assidue suppeditabat, ut non minus, quam quod fecit Dominus, conspiceretur etiam in servo fieri. Quomodo enim tunc non plures quam quinque panes, et duo pisces, aluerunt multitudinem hominum ad sati- **D** etatem, ita nunc quoque paucis quotidie alebatur multitudo egentium, et ea rursus eis minime deficiebant. Sed hæc quidem ita se habebant. Quemadmodum autem ex rebus dissimilibus, et quarum nullus sperabatur exitus, a superioribus ei data sit solutio, et quæ ei dicta sunt, finem acceperint, par est paucis dicere.

XII. Auctus quidem erat ei grex quotidianis accessionibus, et multitudine quotidie dilatatus efflu- ciebat pecoribus arctam habitationem. Opus ergo erat pastoris, majori quidem atrio, majori autem sono orationis, majori et alimento, et reliquo sum- pto his qui collecti fuerant. Ille autem tunc quidem vel maxime omnia exhauserat in egentem. Erat vero

δεξιόμενον, και δια ταῦτα τὴν φυγὴν ἐλείσθαι, τοῦ μὴ φανῆναι δευτέρον ἐκείνου, και μὴ δύνασθαι βῆον ὑπομεῖναι τὴν πρόκρισιν.

I. Ταῦτα, καιτοι οὕτως ὄντα εὐέλεγκτα, ὁμως ἀκριβέστερον πείρα διδάξει. Ὁ γὰρ Ἰωάννης δηλώ- σαι βουλόμενος εἰς ὅσον βάθος ἀφίκετο ταπεινοφρο- σῆνης ὁ Μάρκελλος, και τοὺς μοναχοὺς πείσαι μὴ βῆδως καταγεῖναι, Ἐργοις, ἔφη, ὧ τέκνα, τὴν κρίσιν ἐπιτρέπετον, και ἡδὲν πλέον φθεγγάμενος, ἔστρεψε κατὰ νοῦν ἐπανήκοντι Μαρκελλῶ τὴν τῆς ὑπηρεσίας τάξιν, τοῦ θου τὴν ἐπιμέλειαν αὐτῷ ἐγχειρῆσαι. Ἐπει οὖν ἐκεῖνος ἐπανῆκε, και τὸ ἐφύ- θριστον οὕτω δοκοῦν ἐπ' ὄψει πάντων ἐπέταττεν ὁ καθηγητής, ὁ Μάρκελλος ἐνταῦθα σαφῆ τὴν βῆσανον τῆς μετριοφροσύνης εἰδῶν· οὐ μόνον γὰρ χαίρων εἰδέχετο τὸ ἐπίταγμα, ἀλλὰ τι μείζον και χαριέστε- ρον ἐπεδείκνυτο. Οὕτω γὰρ, φησὶν, ἀσμένως τὴν λειτουργίαν ὑπῆρχετο, ὅση και ἐν εὐεργεσίας αὐτῆ μοίρα τίθεσθαι, και γραμματεῖν τὸ ἀσφαλῆ λαβεῖν ἀξιοῦν, ὥστε μὴδὲ βουλομένω ποτὲ ταύτη ἐκστῆναι δυνατὸν εἶναι. Και οὐκ εἶπε μὲν οὕτως, οὐκ ἔπραξε δὲ· οὐδὲ ἔπραξε μὲν, ἐπ' ὀλίγον δὲ, ἀλλὰ πολὺ μὲν θερμότερος· ἐπὶ τῶν ἔργων ἔωρθετο. Ἐπὶ τοσοῦτω δὲ και τὴν ὑπηρεσίαν παρέτεινε εἰς και πολλὰ θεθῆντες ἰκέται πάντες αὐτοῦ γεγονόσιν, ὥστε αὐ- τοῖς μὲν συγγνώμης, τῆς δὲ τοιαύτης ἐκστῆναι δου- **C** λίας. Ἄποστον γὰρ ἀνδρα τοῖονδε πρὸς ἀτίμους οὕτω καταβαίνειν ὑπηρεσία, τὸν και ποιμνῆς λογικῆς ἀρχειν ἀξιον.

IA. Οὐ πολὺ τὸ ἐν μέσῳ, και Ἰωάννης αὐτὸς ὁ τῆς μονῆς προσεσῶς· ἐξεδῆμει πρὸς Κύριον, και ὁ θεὸς αὐτίκα Μάρκελλος τὴν τῶν ἀδελφῶν ἀναδέχε- ται προστασίαν, και αἱ τῶν χαρισμάτων ἀκτίνες, οἶαι και ὅσαι τῷ ἀνδρὶ ἐνήσαν, φανεραὶ πᾶσι καθ- ἰστάντο. Ἄλλὰ τί ἂν τις αὐτοῦ πρῶτον θαυμάσειε, τ' ὑπερβάλλον τῆς περὶ τοὺς πένητας εὐσπλαγγνίας, ἢ τῶν ἐπὶ ταύτην θαυμάτων; Ἦς οὕτω μὲν τὰ κοινὰ (ἴδιον γὰρ οὐδὲν εἶχε) τοῖς δεομένοις ἀνήλισκεν, ὡς δοκεῖν ὅσον οὕτω τὰ μὲν δεομένων αὐτόν τε και τοὺς μοναχοὺς ὑποστήσασθαι· οὕτω δὲ παρέχων ἀπλήστου ἀνελλιπῆς ἦν, ὡς οὐδὲν ἔλαττον τὸ τοῦ Δεσπότου κᾶν τῷ δούλῳ γινόμενον καθορᾶν. Ὡσπερ και τότε οὐ πλείους τῶν πάντα ἔρωτων και τῶν δύο ἰχθύων πλήθος ἀνθρώπων εἰς κόρον ἐξέτρεπον, οὕτω και νῦν ἐξ ὀλίγου πλήθη τε δεομένων καθεκάτην ἐτρέφοντο, και αὐτὰ πάλιν εἶχεν ἀνελλιπῶς. Ἄλλὰ ταῦτα μὲν οὕτως, ἔπως δὲ και τῶν ἀμηγάρων αὐτῷ ἀνοθεν ἢ λύσις εἰδίδοτο, και τὰ πρὸς αὐτὸν ρηθέντα τὸ τέλος εἰδέχετο, ἀξιον διὰ βραχέων εἰπεῖν.

IB. Ἡδῆστο μὲν αὐτῷ τὸ πλείονον ταῖς καθημέραν προσθήκαις, και τῷ πλήθει ὁσημέραι πλετυνόμενον στενὴν τοῖς θρέμμασιν ἐποιεῖτο οἰκίαν. Ἐδεῖ γοῦν τῷ ποιμένι μείζονος μὲν τοῦ τῆς προερχῆς οἴκου, πλείονος δὲ τοῖς συνειλεγμένοις· τροφῆς και λοιπῆς δαπάνης. Ὁ δὲ τότε και μάλιστα πάντα τοῖς δεομέ- νους ἐξηνηγαῖος ἦν. Ἐδεῖ δὲ αὐτῷ πλείονον φων

λωμάτων, καὶ μάλιστα πρὸς τοσοῦτον πληθος ἀνδρῶν. Ἐμελλε δὲ ἄρα τῷ Θεῷ ταῦτα, καὶ ὡσπερ εἶωθεν εἰς ἀφθονίαν τὸ πρᾶγμα καθίστησιν. Ἦν γάρ τις Φαρέτριος ἄριστος ἐξ ἀρίστων καὶ βαθεῖ πλούτῳ κομῶν. Οὗτος οὖν δριμύν τινα ξρωτα τῆς κατὰ Θεὸν ὠδινήσας φιλοσοφίας, καὶ τὸν πολὺν ἐκεῖνον πλοῦτον, καὶ τοὺς παῖδας ἐτι νέους ὄντας μεθ' ἑαυτοῦ συμπαραλαβὼν, ἔρχεται πρὸς Μάρκελλον, καὶ πάντα ὁμοῦ καὶ τὰ χρήματα, καὶ τὰ τέκνα καὶ ἑαυτὸν καθιεροῖ τῷ Θεῷ· ἑαυτὸν μὲν καὶ τοὺς υἱοὺς τῆν ἱερὰν ἐνδύσας τῶν μοναζόντων στολήν, ῥέειν δὲ τρέφας τὸν πλοῦτον εἰς τὰ τῷ μοναζηρίῳ χρήσιμα. Καὶ πρῶτα μὲν τὸν ἱερὸν τῆς πρόσευχῆς οἶκον εὐρύτερόν τε αὐτοῖς καὶ μετεωρότερον, καὶ ὡς νῦν ἔχει, κατασκευάσαστο, ἐφ' ᾧ πλήθη τε πολλὰ συλλέγεσθαι, καὶ δίχα στενωχωρίας τὸ τοῦ Θεοῦ ἔργον ἀνύειν· ἔπειτα τὰ λοιπὰ πάντα, τὰς τῶν ἀδελφῶν οἰκίας, τοὺς ἀνδρῶνας, ὅσοι τε καὶ τοὺς ξένους, ὅσοι τοὺς νοσοῦντας ἐδέχοντο· καὶ ἀπλῶς μὲν τῶν οἰκῶν πεπονηκότας ἀνεκώσαστο, τοὺς δὲ καὶ αὐτὰς φιλοτίμω; ἀνήγειρε, καὶ τῶν ἄλλων πάντων ὅσα γε τηλικούτῳ βίῳ ἔδει ἀφθονίαν παρέσχετο.

II'. Εἶχε μὲν οὕτω ταῦτα· ἐπεδίδου δὲ καὶ τῷ Μαρκελλῳ καθ' ἑκάστην ἡ ποίμνη, καὶ ἠΐξανεν. Εἶλα γὰρ πάντα ἡ ἐκεῖνου σειρήν· λόγος ἡδὺς συνημμένος· δίψα καθαρωτάτη. Καὶ μέντοι καὶ ἄλας θεῖον τὸ ὅπ' αὐτὸν ποιμνιον γεγενῆσθαι πιστεύσας, καὶ τοῖς ἄλλοις μεταδιδόναι τῆς θελας ἄλμης καὶ ἡδονῆς αὐτοῦς ἐπεμψε. Καὶ ὅν φασι τρόπον ἐκ τῆς μεγάλης Ἐδέμ τοὺς τέσσαρας ἐκπορεύεσθαι ποταμούς, οὕτω δὴ καὶ ἐκ τῆς Μαρκελλου σκηνῆς ἤρξατο διὰ πάσης σχεδὸν τῆς οἰκουμένης προχεῖσθαι καθαρὸν καὶ ἡδιστον καὶ σωτήριον νᾶμα, ἡ ἀκριδεστάτη, φημί, τῆς ἐκεῖνου πολιτείας μίμησις. Ἐτι δὲ οἷ; καὶ τῆς ἀκοιμήτου τῶν ἀνω δυνάμεων λειτουργίας ὁ ζῆλος, ἐντεῦθεν τὴν ἀρχὴν λαβὼν καὶ ἐπὶ τὴν πρόωτην ἦκε καὶ βασιλικωτάτην πόλεον. Ἐπειτα καὶ εἰς ἐτέρους διέβαιναν ἡ μίμησις τόπους. Καὶ εἶτε τις νεῶ; ἀνίστα ἡ φροντιστήρια, εἶτε τι καὶ ἄλλο τῶν ἱερῶν ἔπραττε, παρὰ Μαρκελλου καὶ τοὺς ἐπιμελητάς; καὶ τοὺς ἡγεμόνας ἐλάμβανεν. Οὕτως ἐκεῖνος ἀπανταχοῦ καὶ φροντιστηρίων καὶ ἱερῶν κοινὸς οἰκιστῆς διὰ τῶν ἑαυτοῦ μαθητῶν, καὶ κοινὸς ἐπιμελητῆς ἰγίνετο. Ἐπεῖθοντο γὰρ οἱ ταῦτα παρ' ἐκεῖνου ζητούντες οὐ μόνον τῆς ἐκεῖνου παιδείας μεταλαβεῖν, ἀλλὰ καὶ τινα χάριν καὶ ἁγιασμόν δι' ἐκεῖνου καὶ πρὸς αὐτοὺς ἐλευσεσθαι, ὡσπερ οἱ τῶν ἱερῶν ὕδατων μεταλαμβάνοντες. Ὅ δὲ καὶ ταῦτα πρᾶττων, λύπη καὶ ἡδονὴ τὴν ψυχὴν ἐμερίζετο. Οἷα μὲν γὰρ φιλόπαις πατήρ τῶν τέκνων ἀραιρουμένων αὐτῷ λυπηρῶς εἶχεν, οἷα δὲ πολλῶν σωτῆρ αὐθις καὶ κοινὸν ὄφελος δι' ἐκεῖνων γενόμενος, χαίρων ἐξίπεμπε· ταῦτά τε καὶ ὅτι οἱ μὲν ἐκεῖνου κατὰ Θεὸν παῖδες ἄλλων πατέρες, τὰ δὲ παρ' αὐτῷ θρέμματα ποιμένες ἄλλων γεγόνασιν.

ΙΔ'. Οὐ μὴν οὕτως ἀπλῶς τοὺς φοιτητάς ἐπεμπεν, ἀλλὰ πρότερον πολλοῖς αὐτοῖς διασφαλίσάμενος· λόγοις, μάρτυρά τε τὸν Θεὸν ἐπ' αὐτοῖς καλέσας μὴ·

A ei opus pluribus sumptibus, et maxime ad tantam virorum multitudinem. Fuerunt autem hæc Deo curæ, et rem, ut solet, traducit ad abundantiam. Erat enim quidam Pharetrius, optimus ex optimis, et longe ditissimus. Is cum acrem quemdam concepisset amorem ejus, quæ est ex Deo, philosophiæ, secum acceptis illis suis ingentibus divitiis et filiis adhuc teneris, venit ad Marcellum : et omnia simul, nempe et pecunias, et filios, et seipsum Deo consecrat : seipsum quidem et filios sacra veste induens monastica, opes autem convertens ad usum monasterii. Et primum quidem sacram domum orationis eis et latiore, et excelsiore, et ita ut nunc se habet, construxit : ut et multitudo colligeretur, et in nullas redacta angustias, opus Dei perageret. Deinde reliqua omnia, fratrum domos, andrones, tam qui peregrinos, quam qui ægrotos excipiebant : et ad summam, domos, alias quidem quæ laborabant et ruinam minabantur, renovavit ; alias autem magnifice excitavit ; et aliorum omnium, quæ hujusmodi vitæ communi opus erant, præbuit abundantiam.

XIII. Hæc quidem ita se habebant ; magno autem Marcello gregem in dies crescebat, et augmentum accipiebat. Omnes enim attrahebat illius siren, nempe suavis oratio, conjuncta cum vita purissima. Porro autem cum etiam credidisset salem divinum esse factum eum, qui ei parebat, gregem, eos mittebat, ut alios quoque divino sale impleant et voluptate. Et quomodo ex magna Eden quatuor dicunt manare fluvios, ita etiam ex Marcelli tabernaculo cœpit per universum fere orbem terræ profundi purum et jucundissimum et salutare fluentum, illa, inquam, accuratissima vitæ, quæ ab eo agebatur, imitatio. Præterea autem supernarum potestatum ministerii, quod nullo somno interrumpitur, zelus, cum hinc cœpisset initium, venit ad primam et urbium reginam. Deinde ad alia quoque loca transit imitatio. Et sive quis templa exstruebat, aut monasteria, sive aliquid aliud sacram faciebat, a Marcello etiam accipiebat curatores et duces. Sic monasteriorum et templorum, quæ erant ubique, per suos discipulos communis exstructor fait, et communis curator. Persuasum enim habebant, qui hæc ab illo quærebant, non solum esse fore illius doctrinæ participes, sed etiam quamdam gratiam et sanctificationem ab illo etiam ad eos esse venturam, quomodo qui sunt sacrarum aquarum participes. Ei vero, cum hæc ageret, dolore et voluptate distrahebatur animus. Nam ut pater amans filiorum, cum ei auferrentur filii, dolore afficiebatur. Ut qui autem servator multorum, et per illos multis esset utilis, lætus eos emittebat : tum etiam, quod illius quidem secundum Deum filii, aliorum patres : eorum autem oves, fuerunt pastores aliorum.

XIV. Neque tamen temere ac leviter emittebat discipulos, sed cum eos prius multis confirmasset sermonibus, et Deum testem in eos invocasset,

quod neque mores dissolverent, neque habitum A mutarent, nec de accurata ac perfecta vivendi ratione aliquid remitterent, sed et illi mores, qui erant ab initio, tanquam legem perpetuo conservarent, et maxime concinnæ et per omnia optime compositæ vivendi formæ, aliis causæ essent. Illi autem, quæ ab illo acceperant munera et mandata, tam pulchre conservarunt, ut quod ipse illis, hoc ipsi aliis, et per omnem fere terram et mare hæc bona sementis ab eis distribuere. Sed de illius quidem vivendi ratione, et præterea de ejus insigni gloria propter virtutem, et quod omnium maxime eam fugiens, longe magis suæ famæ celebritate implevit omnem terram, et præterea de ejus solertia, de humanitate, de eorum qui ubique erant, cura et sollicitudine; de his, inquam, omnibus, veluti quædam solum indicia et vestigia significavit oratio. Vult autem pauca quoque ex ejus miraculis in medium adducere, et non injucundam cum utilitate narrationem largiri piis a-

XV. Quidam tres episcopi, qui fuerant apud hostes captivi, et modo liberati erant calamitate, accedunt ad Marcellum, et rogant ut daret, quod eis ad reficiendum erat necessarium. Ille autem cum et eorum curam gessisset, et eam quam sperabant, dedisset eis consolationem, ipsique quoniam multum temporis præterierat, unusquisque domus suæ et Ecclesiæ meminerant, eis abunde suppeditat viaticum. Viaticum vero erat aurum: et jubet eum, qui impensis præerat (erat autem ei nomen Julianus) auro donatos episcopos emittere. Is vero ex decem, quos tunc habebat, stateribus, solum tot affert, quot erant viri numero. Magnus autem ille (nihil enim eum ex iis quæ erant, latebat) jubet, ut citra ullam puritatem det omnia. Sed ille ne sic quidem se pure gessit, sed cum dedisset novem, unum detinebat, volens utique fungii officio boni œconomi, ut iis qui, ut solebant, veniebant, pauperibus aliquid haberet quod daret. Quid ergo accidit, et quomodo utrumque docetur Julianus, neque de futuro esse sollicitum, nec existimare, magnum Marcellum aliquid latere eorum quæ sunt? Venit ad Marcellum homo quidam motus a superis, et donat eum nonaginta talentis. Ille autem eum qui susceperat dispensationem arguens, ut par erat, ut qui non recto esset usus dispensatione: Ecce, inquit, o parce, quis sis exitus tuæ parcimonie. Effecisti enim, ut totis decem talentis nobis minor esset, quam erat futura donatio. Cum enim essemus accepturi decuplum eorum quæ dedimus, propterea quod unum dare noluisti, iis quæ præterea accepturi eramus, decem privati sumus. Sed hoc quidem fortasse fuerit evidens argumentum, non solum quod prævideret, sed etiam quod non oporteat esse sollicitum de futuro, et quod magna esset ejus in egenos benignitas.

XVI. Quoniam autem de prophetico ejus donorum quod significavimus, tempus est ut biba-

δεν η του εθους παραλυσαι, η του σχήματος, διαφθεῖ-
 ραι, η της ακριβοῦς του βίου καθυφειναι διατης,
 ἀλλ' ἐκείνους τε τον ἐξ ἀρχῆς τρόπον ὡσπερ νόμον
 διὰ τέλους φυλάττειν, καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς ἐμμελεστέ-
 τοις ταύτης πολιτείας, καὶ δι' ἀπασῶν ἡρμοσμένης
 αἰτίους γίνεσθαι. Οἱ δὲ οὕτως εὖ τὰς παρ' ἐκείνου
 ἀρετὰς καὶ τὰς ἐντολάς ἔωσαν, ὥστε ὁ παρ' αὐτὸν
 ἐκείνους, τοῦτο τοῖς ἄλλοις αὐτοὺς καταστήναι, καὶ
 διὰ πάσης μικροῦ γῆς καὶ θαλάσσης τὸν ἀγαθὸν τοῦ-
 τον σπόρον ὑπ' αὐτῶν διανεμηθῆναι. Ἀλλὰ καὶ
 μὲν τῆς ἐκείνου ζωῆς καὶ διαγωγῆς, ἔτι τε τῆς παρ'
 ἀρετῆν δόξης, καὶ τοῦ πάντων μάλιστα ταύτην φυ-
 γόντα πολλῶ πλείον τῆς περὶ αὐτοῦ φήμης πᾶσαν
 ἐμπλήσαι τὴν γῆν, πρὸς τούτοις ἀκριβείας, φιλαν-
 θρωπίας, ἐπιμελείας τῶν ἀπανταχοῦ, τούτων πάντων
 οἷα ἔχνη τινὰ μόνον καὶ ἐμφάσεις ὁ λόγος ἐγνώρισε.
 Βούλεται δὲ καὶ τινὰ τῶν αὐτοῦ θαυμάτων εἰς μέσον
 παραγαγεῖν, διήγησιν τε μετὰ τῆς ὠφελείας οὐκ
 ἀτερπῆ ταῖς φιλοθεοῖς ἀκροαῖς χάρισασθαι.

IE'. Ἐπίσκοποι τινες τρεῖς αἰχμάλωτοι τοῖς πο-
 λεμίοις ληφθέντες, εἶτα τῆς συμφορᾶς ἀρι λυθέν-
 τες, πρὸς Μάρκελλον παραγίνονται, καὶ τὸν εἰς
 χρεῖαν τε καὶ ἀνάγκησιν τυχεῖν δεόνται. Ὁ δὲ καὶ
 προνοίας καὶ παρακλήσεως αὐτοὺς ἀξιώσας καίπερ
 ἐκεῖνοι ποτε ἠλπισαν· ἐπειδὴ χρίνος παρῆλ' εἰς πολλὸς
 τῆς αὐτῶν ἕκαστος οἰκίας καὶ ἐκκλησίας ἐμέμνητο
 ὁ δὲ αὐτοῖς καὶ ἐφόδια προσεπειδαψιλύεται δοῦναι·
 Τὰ δὲ ἐφόδια χρυσὸς ἦν· καὶ κελεύει τὸν ἐπὶ τῆς
 δαπάνης τεταγμένον (Ἰουλιανὸς αὐτῷ ὄνομα) χρυσίῳ
 τοὺς ἐπισκόπους δεξιωσάμενον, ἀποπέμπειν. Οὗτος
 ἐκ τῶν δέκα ὧν εἶχε τότε στατήρων ἰσαριθμους τοῖς
 ἀνδράσι μόνον κομίζει τρεῖς. Ὁ δὲ μὴν (ἐλάνθανε
 γὰρ ἐκεῖνον τῶν δυνῶν οὐδὲν) προσάττει μῆτ' ἐν μι-
 κρολογησάμενος πάντα προσεπειδοῦναι. Ἀλλ' οὐδὲ
 οὕτως ἐκείνους ἔπραξε καθαρῶς, ἀλλὰ τοὺς ἐνθάδε
 δούς τὸν ἕνα παρακατέσχε, οἰκονομικὸς εἶναι ἰδὲθεν
 βουλόμενος, ἵνα καὶ τοῖς ἐξ ἔθους προσερχομένοις
 πένησι παρῆ τι διδοῖται. Τί οὖν γίνεται, καὶ πῶς
 Ἰουλιανὸς ἀμφοῦ παιδεύεται, μῆτε φροντίζειν περὶ
 τοῦ μέλλοντος, μῆτε μὴν οἴεσθαι πράττων τι τῶν
 ἀπάντων τὸν μέγαν λαθεῖν, Ἐρχεται τις παρὰ Μάρ-
 κελλον ἄγιος, ἄνωθεν μὲν κινηθεῖς, καὶ ἑωρεῖται δὴ
 ταλάντοις αὐτὸν ἐνεθήκοντα. Ὁ δὲ πρὸς τὸν οἰκονο-
 μεῖν ὡς δεόν ὑπειληφότες, ἐλέγχων αὐτὸν οὐ καλῶς
 τῆ οἰκονομίᾳ χρησάμενον, Ἴδε, φησὶν, ὦ μικρολόγε
 εὖ, ποῦ ἄρα τὸ φειδωλὸν σου τοῦτο κατέληξε· δέκα
 γὰρ ταλάντοις ὄλοις ἡμῖν τὴν δωρεάν ἐλάττω πε-
 ποίηκας· ὅτι δεκαπλάσια ὧν ἔδομεν εἰληφέναι μέ-
 λοντες, τῷ τὸ ἐν δοῦναι μὴ βουληθῆναι τοῦ τὰ δέκα
 λαθεῖν προσασπεστερημέθω. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἴσον οὐ
 μόνον τοῦ προσοῦν, ἀλλὰ καὶ τοῦ μηδὲν εἰς τὴν αὖ-
 ριον μεριμᾶν τεκμήριον ἐκείνου σαφές, καὶ τοῦ
 πολλὴν ἔχειν περὶ τοὺς δεομένους χρηστότητα.

IG'. Ἐπεὶ δὲ βραχὺ τι περὶ τοῦ προφητικοῦ χαρί-
 σματος αὐτοῦ δεδηλώκαμεν, ὥρα δὴ τοῦ καὶ τῆς

των λαμάτων ἡμῖν πίνειν πηγῆς. Τῶν μοναχῶν τις A τοῦνομα μὲν Ἐλπίδιος, ἐλπίδος δὲ πάσης νόσῳ κρείττονι συσχεθείς· τὸ μὲν γὰρ ὕλον αὐτοῦ στόμα ἔλκος· χαλεπὸν διεγένετο· ἄπαν δὲ ὑπὸ τὴν γλῶσσαν ὑπέρογκον εἶχε τὴν σάρκωσιν· ὃ καὶ ἀφθογγον αὐτῷ καὶ κενὸν τὸ ἔργανον διετέλει, καὶ ἦν τούτου ταῖς ἀφορητοῖς ἐκείναις ὀδύνας προσθήκη, τὸ μὲν δὲ τὰς ὀδύνας αὐτοῦ ἐξηγγέλλειν δύνασθαι. Ἄμφω δὲ ταῦτα, τὸ ἔλκος τε καὶ ἔγκος, προσλαβόντα καὶ τὸ τῆς αἰσχύνης θνείδος, εὐκταϊότατον ἐποίησε τῷ ἀνδρὶ τὸν θάνατον. Οὗτος οὖν περιόνη τῷ ἀγίῳ ποτὲ, ἐγκάρδιον στενάζας καὶ μόλις φθεγγόμενος, τοσοῦτον ἐφησε μόνον· Οἰμοὶ! ὅτι περιορᾷ με νῦν ὁ διδάσκαλος. Ὁ δὲ τοσοῦτον ἀπέσχε τοῦ περιδεῖν, ὥστε παραυτίκα καὶ εἰς εὐχὴν κινήθη, καὶ φιλανθρωπίας δάκρυον τῶν ὀμμάτων κατενεγκεῖν. Εἶτα τοῦ ἔγκου τε καὶ B τοῦ ἔλκου ἀψάμενος, τὸ μὲν ὑγίαιε, τὸν δὲ ἄφανῆ ποιεῖ· καὶ τὸ στόμα τῷ ἀνδρὶ καθαρὸν ἀποδίδωσι, πάλλα δὲ ἀκωλύτως φθέγγεσθαι, καὶ εὐνοστον αὐτῷ εἶναι πρὸς εὐχαριστίαν ἔργανον.

IZ. Ἐτερός τις τῶν μοναχῶν τοῦνομα Στέφανος, τὴν μὲν κατὰ φύσιν τροφὴν προσιέμενος, τὸ δὲ διὰ τῆς φυσικῆς αὐτὸν ἐξόδου προχωρεῖν τοῦτο μηδαμῶς ἔχων, ἐν ἐσχάταις ὀδύνας ἦν. Ἰατρῶν οὖν τέχνη πολλὰ περὶ αὐτὸ πραγματευσαμένη, τὰς μὲν ὀδύνας τῆ πῶν φαρμάκων ἠύξε περισί· τὰ δὲ πρὸς αὐτοὺς ἐλατήρια, σκουδὴ ματαία καὶ ἡ ἐμὴ τριδὴ διελέγχετο. C Ὡς οὖν ἔμαχον τὸ δεινὸν ἐωρᾶτο, καὶ ὁ ἀνθρώπος τοῦ διαβραγῆναι οὐ μακρὰν ἀπέη, ἀπαγγέλλουσι τῷ Μαρκελλῷ. Ὁ δὲ ἠύξαστο μὲν καθάπερ εἰώθει· ἐλθὼν δὲ πρὸς τὸν κάμνοντα, εἶτα ἐπαψόμενος τῆ χειρὶ τὴν γαστέρα, τοῦτη δὲ τὰ περὶ τὸν νῶτον ὡσανεὶ προωθῶν καὶ ἐπὶ τὰ κάτω τὴν ὕλην ἐλαύνων, ἐκείνη μὲν τὴν κατὰ φύσιν πρόδον, τῷ δὲ ἀνδρὶ τοσαύτης ἀπαλλαγῆναι καὶ ἀλύπως ζῆν ἐχαρίσατο. materiam, illi quidem concessit progressum, qui D retur, et vitam ageret sine molestia.

IP. Καὶ ὁ πρὸ μικροῦ δὲ βηθείς Ἰουλιανός, ὃ καὶ μὴ καλῶς οἰκονομεῖν ἐλεγχεθείς, ὡσπερ τοῦ διορατικοῦ χαρίσματος πρότερον, οὕτω δὴ καὶ τῶν λαμάτων Μαρκελλοῦ εἰς πείραν ἔρχεται. Νόσῳ μὲν γὰρ καὶ αὐτοῦ ἔκαμνε, νόσῳ καὶ ἱατρικῆς καὶ πάσης εὐχῆς ὡς ἐκαίτω· ἐδόκει κρείττονι, καὶ ἀνευδοιάτως ἀπειλούση τὸν θάνατον. Μεταπειψόμενος δὲ, ἀξιοῖ παραγενέσθαι τὸν Μαρκελλοῦ, οὐχ ὥστε τὴν θεραπείαν λαθεῖν, ἀλλ' ὥστε αὐτῷ τελευτῶντι ἐφόδιον εὐχὴν χαρίσασθαι. Ὁ δὲ, παραγενόμενος, πρῶτον μὲν αὐτῷ τὴν ψυχὴν ἰδᾶται, Μὴ δὲ, φήσας, ὡ τέκνον οὕτω ταπεινῶς καὶ ἀνθρωπίνως φρονεῖ περὶ Θεοῦ, μὴδὲ τοῖς ἡμετέροις παραμέτρει καὶ τὰ ἐκείνου. Ἡμῶν μὲν γὰρ τις τῷ μὲν ἴσως ἴσχυσε, πρὸς δὲ τὸ καὶ ἀπέρηκεν· ὃ δὲ Θεὸς πάντων ἐπίσης μικρῶν τε καὶ μεζόνων ἰσχυρότερος δεικνυται. Ὡσπερ ὀλίγῳ πρότερον ἐπὶ τοῦ χρυσοῦ ἡμεῖς μὲν τὸ μικροψυχον, ὃ δὲ Θεὸς· ἐδείκνυ τὸ μεγαλόδωρον· οὕτως καὶ ἐπὶ τῆς νόσου νόμιζε θεοπρεπῶς ἐκείνον πάντα καὶ μεγαλοδυνάμω· ποιεῖν· δὲ καὶ τῆς ἀπιστίας συγγνώμην ἡμῖν παρασχόμενος,

mus etiam de fonte curationum. Quidam ex monachis, nomine quidem Elpidius, morbo autem erat implicatus, qui omnem spem superabat; nam totum quidem os ejus grave ulcus depascebat; tota vero ea pars, quæ linguæ subest, habebat ingentem, qui excreverat, carnis tumorem: quod quidem ei reddebat mutum et inane instrumentum, et hoc accedebat intolerabilibus illius doloribus, quod nec ipsos quidem dolores posset enuntiare. Ambo autem hæc, ulcus, inquam, et tumor cum probrum etiam et dedecus acceperant, efficiebant ut mors esset ei optanda. Hic ergo cum accedente aliquando sancto, toto pectore ingemisset, et vix esset locutus, tantum dixit: Hei mihi! me nunc despicit magister. Ille autem tantum aberat ut despiceret, ut statim commotus sit ad preces et clementiæ lacrymas ex oculis emisit. Deinde cum tumorem et ulcus tetigisset, hoc quidem sanat, illum vero facit evanescere: et os ei purum reddit et mundum, et aptum ut alioqui loqueretur absque ullo impedimento, et esset ei utile instrumentum ad agendas gratias.

XVII. Quidam alius monachus, nomine Stephanus, qui secundum naturam quidem admittebat alimentum, ut id autem per naturalem exitum procelleret, hoc minime habebat, extremis cruciatur doloribus. Cum ars autem medendi ea in re diu esset versata, dolores quidem augebat vulnerum acerbitate: quæ vero sunt apud eos elateria et purgationes, probabat esse inania, studiumque et operam frustra in eis consumi. Cum ergo videretur malum inexpugnabile, et non multum abesset, quin is disrumperetur, id renuntiant Marcello. Ille autem precatus quidem est, sicut consueverat. Cum vero venisset ab laborantem, partimque quidem ventrem manu tangens, partim autem dorsum, tanquam propellens, et ad inferiores partes agens est secundum naturam, viro autem, ut ea libera-

XVIII. Porro autem is quoque qui paulo ante dictus est Julianus, qui convictus fuit non recte dispensare, sicut prius donum perspicacitatis, ita etiam Marcelli curationum donum fuit expertus. Nam is quoque morbo laborabat, qui et medicina, D et omni precatione erat, ut ille putabat, superior, et citra ullam dubitationem mortem minitabatur. Accersitum autem rogat adesse Marcellum, non ut acciperet curationem (nam hoc ne sperabat quidem), sed ut ei decedenti preces concederet viatici. Illo vero cum accessisset, primum quidem ejus medetur animæ: Ne, inquit, o fili, tam humiliter et abjecte et tam humano more de Deo sentias, neque rebus nostris metiaris res illius. Nam nostrum quidem aliquis, hoc quidem fortasse potest, illud vero minime: Deus autem omnibus et magnis et parvis ex æquo est potentior. Quomodo ergo nos quidem paulo ante pusillum et sordidum animum, Deus vero suam ostendit munificentiam: ita etiam in morbo existima, illum præclare, ut Deum docet,

omnia et magna virtute facere : quin etiam nobis data venia incredulitatis, largietur salutem. Cum sic dixisset, animæ curationem corporis quoque sanitas est consecuta, adeo ut postea cum non tam temere vixisset, sed ut eum decet, qui est Dei amicus, fuerit sacerdos, dignus Marcelli doctrina et sacerdotio. Sed quale est hoc, quod sequitur ? Quam est incredulis quidem valde terribile, apud

A τὴν ὕψην χαρίζεται. Οὕτως εἰπόντος τῆ τῆς ψυχῆς θεραπείᾳ ἠκολούθει καὶ ἡ τοῦ σώματος· ὥστε ἐπὶ μετὰ ταῦτα μὴ οὕτως ἀπλῶς, ἀλλὰ καὶ ὡς Θεῷ φίλον ζήσαντα, ἱερέα γενέσθαι, τῆς τε Μαρκελλοῦ διδασκαλίας καὶ τῆς ἱερῶσίνης ἀξίον. Ἄλλ' ὅσον τὸ μετὰ ταῦτα, ὡς λίαν μὲν φοβερὸν τοῖς ἀπίστοις, λίαν δὲ τοῖς πιστοῖς θαυμαζόμενον!

fideles autem in magna habetur admiratione!

XIX. Vir quidam, qui laborabat morbo sectæ Samaritanorum, laborabat corporis morbo immedicabili. In ejus enim corpore enatum erat vulnus. Unguenta autem et medicamenta, et quæcunque ab arte adhibebantur, convincebantur nihil posse. Ad extremam itaque spem aspexit Marcellum, et cum ad eum venisset, statim cum eo egit precibus. Ille autem, et quisnam esset, rogavit, et unde, et quænam ei esset religio. Omnino vero hæc non fecisset, nisi ad ejus aspexisset animam. Cum ille autem dixisset, se quidem esse Samaritanum ; polliceretur vero quod si morbo liberaretur, et protinus suam mutaret opinionem, et ad Christianorum libens accederet sententiam, precatur senex, et preces consequitur sanitas. Cum ergo statim edidisset confessionem, et viam rectam esset ingressus, nondum quatuor diebus præteritis, statim ad priorē revertitur falsam religionem. Canis, aiunt, ad vomitum. Quomodo autem fidei rectitudine curatio corporis, ita vitiosa fide morbus est accensus. Hæc vero nequaquam latebant Marcellum, sed cum rursus ad ipsum rediisset Samaritanus, ei quidem exprobrat mutationem : rursus autem ignoscens, morbo medetur. Cum vero jam bis et ter sæpius, corporis quidem morbus cessasset, reversus autem esset morbus animæ, et illum rursus revocasset, Christus est, inquit, qui te curat, non ego. Tua vero de opinione pacta conventa, non mecum, sed cum illo fieri existima, quem nemo latere potest, neque decipere. Omni ergo deposita fraude et impostura, puram illi confitere religionem, et certo scias fore, ut pure carnis sequatur curatio. Cum autem ille infelix et amens dixisset, se quidquid accidisset nunquam posse patriam relinquere religionem, ipse quidem abiit nihil locutus : ille vero infelix cum parum processisset a monasterio, et violentius morbus eum esset aggressus, duplici, prob dolor ! morte moritur, nempe carnis et animæ. Hæc cum magnus ille audivisset, et lacrymas emisit, rem esse luctu dignam arbitratus, et hoc solum dixit : « Non tentabis Dominum Deum tuum », tanquam propter illum dans præceptum omnibus.

XX. Nobis autem convertenda est hæc oratio ad aliam fidelis hominis curationem, quæ ut fuit celerissima, ita etiam jucundissima. Quidam nomine Cyrus, prius quidem corpore robustus, et ad pugilatum valde bonus, postea autem inter monachos

ΙΘ'. Ἀνήρ τις τὰ Σαμαρειτῶν νοσῶν, τὸ σῶμα ἀνιάτως ἐνόσει· τραῦμα γὰρ αὐτῷ μᾶλλον ἢ τὸ σῶμα τὸ ἔλκος ἐδείκνυ. Χαρίσματα δὲ καὶ φάρμακα καὶ τὰ ἀπὸ τῆς τέχνης πάντα, τὸ μηδὲν ἰσχύειν ἠλέγχοντα. Εἰς ἐσχάτην οὖν ἐλπίδα τὸν Μάρκελλον ἐβίβη, καὶ πρὸς αὐτὸν ἀφικόμενος, εὐθύς, ὡς εἶχε, τὰς δεήσεις προσῆγεν. Ὁ δὲ τίς τε εἶη ἠρώτα, καὶ ὅθεν, καὶ ὅποιον αὐτῷ τὸ σέβας. Πάντα δὲ οὐκ ἂν ταῦτα, εἰ μὴ τί τε εἰς τὴν ἐκείνου ἀπέβη ψυχὴν. Τοῦ δὲ Σαμαρείτης μὲν εἶναι εἰπόντος, ἐπαγγειλαμένου δὲ ὡς, εἰ τοῦ πάθους ἀπαλλαγῆι, καὶ τὴν δόξαν αὐτίκα μεταβαλεῖ, καὶ τὰ Χριστιανῶν ἔληται, εὐχεται ὁ πρεσβύτερος, καὶ τὴν εὐχὴν ἡ ἰασις καταλάμβανε. Παραχρῆμα οὖν τὴν ὁμολογίαν σχεδιάσας καὶ στοιχήσας τῇ ἀληθείᾳ, ἡμερῶν οὐκω τεσσάρων παρελθουσῶν, πρὸς τὴν προτέραν αὐτίς ἀνατρέχει θρησκείαν. Ὁ κύων, φασί, τὸν ἔμετον. Ὡς περὶ δὲ τῆς τῆς πίστεως ὕψις καὶ ἡ θεραπεία τοῦ σώματος, οὕτω καὶ τῆ νόσῳ ἡ νόσος ἤπνετο. Ἐλάνθανε δὲ ταῦτα οὐδαμῶς Μάρκελλον, ἀλλ' ἐπειθὲ πάλιν ἐπ' αὐτὸν ἐπανῆκεν ὁ Σαμαρείτης, ὀνειδίζει μὲν αὐτῷ τῆς μεταβολῆς, συγγνοὺς δὲ καὶ αὐτίς τὸ πάθος ἴσται. Ὡς δὲ καὶ δις καὶ τρις, ἤδη δὲ καὶ κολλᾶσκει τὸ μὲν σωματικὸν ἐπαύετο νόσημα, τὸ δὲ ψυχικὸν αὐτὸ τε ἐπανῆρχετο, κάκεινο πάλιν ἀνεκαλεῖτο, Ὁ Χριστὸς, ἔφη, ὁ σὲ ἑξαπειῶν, ἀλλ' οὐκ ἐγώ· καὶ τὰς σὰς περὶ τῆς δόξης συνθήκας οὐ πρὸς ἐμὲ, ἀλλὰ πρὸς ἐκείνων νόμιζε γίνεσθαι, ὅν οὐδε λαθεῖν οὐτ' ἀπατήσασαι τινὶ δυνατόν. Πᾶσαν γοῦν ἀπάτην καὶ φανακισμὸν ἀποθέμενος, καθαρὸν αὐτὸ τὸ σέβας διομολόγησι, καὶ εὐ ἴσθι, καθαρῶς ἔχεται καὶ ἡ τῆς σαρκὸς ἰασις. Ὡς δὲ καὶ ὁ ἄθλιος ἐκεῖνος καὶ ἄνους ἐξέπει μὴ ἔν ποτε μὴδ' ἂν εἰ τι καὶ γίνετο, τὴν πάτριον θρησκείαν καταλιπεῖν, ὁ μὲν ἀπῆει μηδὲν φθεγξάμενος· ὁ δὲ δυστυχῆς ἐκεῖνος μικρὸν τοῦ μοναστηρίου προσᾶς, καὶ βριαύτερον τῆ νόσῳ κατασχεθεὶς θνήσκει, τὸν διπλοῦν ὀμῶσι σαρκὸς τε καὶ ψυχῆς θάνατον. Ταῦτα ὁ μέγας ἀκούσας δάκρυά τε ἀφῆκεν, ἀξίον εἶναι πένθους τὸ γεγονός λογισάμενος, καὶ τοσοῦτον εἶπε μόνον· « Οὐκ ἐκπειράσεις Κύριον τὸν Θεόν σου »· καθάπερ δι' ἐκείνου πρὸς πάντας τὴν παραγγελίαν ποιούμενος.

K. Ἡμῖν δὲ τὸν λόγον ἐφ' ἑτέραν τρεπτέον πιστοῦ θεραπείαν, ὡς παροξυτάτην εὐτω δὴ καὶ χαριστάτην ὑπάρχουσαν. Κύριός τις οὕτω καλούμενος, πρότερος μὲν λίαν τὸ σῶμα καρτερὸς καὶ πυκτεῖν οὐχ ἤκιστα ἀγαθός, ὕστερον δὲ καὶ ἐν μοναχοῖς τὴν ἐρε-

¹ Deut. vi, 16.

τὴν θαυμαστός· οὗτος οὖν ἄρτι τὰ τῶν μοναχῶν ἀπειθεῖν, καὶ ἄλλος ἰὼδ ἔλκει πονηρῶ παρὰ τοῦ πονηροῦ βλάσται. Πᾶν γὰρ αὐτοῦ τὸ μετάφρωνον τραυμάτι παῖσι χαλεπωτάτω. Τὸ δὲ ἔνωθεν ἀπὸ τοῦ τραχήλου ἀρξάμενον, τὴν τε σάρκα διαδοσκόμενον ὄλην διελυμήνατο, καὶ τὰ ὑπ' αὐτὴν ὄσπιδ καθαρῶ; ἐξεγύμνωσε. Δριμεταὶ δὲ ὀδύνας καὶ ἄρρητοι τὸν ἀνθρώπον διαδύνασαι, οὔτε ὀρθὸς ἐστάναι, οὔτε κατακλιθῆναι, οὔτε μὴ καθεσθῆναι ἀλγηδόνος χωρὶς ἐπέτροπον. Οὗτος οὖν κατὰ καὶ ἰατροὺς καὶ τέχνας παραφραμῶν, ἐπὶ Μάρκελλον μόνον, καὶ δι' ἐκείνου πρὸς Θεὸν καταφεύγει, κάκειθεν τὴν θεραπείαν αἰτεῖ. Ὁ δὲ χειρὰς τε καὶ φρένας εὐθύς εἰς οὐρανὸν ἔρας, καὶ ὡς περ εἴθεον ἐπυεξάμενος, εἶτα τῆ χειρὶ τοῦ τραύματος ἐπαφῶντος, Ὡ βέλτεστε, λέγει, ἀνδρῶν, σὲ μὲν οὐ δέον τῶν τοιούτων ἠτῶσθαι· οὐδὲ γὰρ τὸ πρὸς ἀοράτους μαχόμενον ἐπιστροφὴν χρῆ τῆς σαρκὸς ποιῆσθαι· πλην ἀλλὰ θάρρει· τὸν Ὑψίστον γὰρ σοι θεμέτωρ καταφυγῆναι ἢ μάστιγι αὐτῆ φεύγεσθαι τοῦ σκηνώματός σου. Ἐρήτω, καὶ πάντα εὐθύς ἔωρατο, ὁμοῦ τὰ ὄσπιδ, αἱ σάρκες, τὸ δέρμα περιεσθῆναι καὶ αἱ ὀδύνας παυσάμεναι, ὡς μικροῦ πληρωθῆναι καὶ τότε τὸ ἱερὸν τοῦ Ἱεζεκιήλ λόγιον τὸ, « Εἶδον, καὶ ἰδοὺ ἐπ' αὐτὰ νεῦρα καὶ σάρκες ἐφύοντο, καὶ ἀνέβαινον ἐπ' αὐτὰ δέρμα ἐπάνω. »

ΚΑ'. Ὅτι δὲ οὐ παρῶν μόνον ὁ θεὸς οὗτος ἀνὴρ, ἀλλὰ καὶ ἀπῶν ὁμοίως ἐθαυματοῦργει, τὸ ἐπὶ τούτοις δηλώσει. Ἀνδρὶ τινι Εὐγενίῳ μὲν τοῦνομα, διακόφῳ δὲ τὸ ἱερὸν ἀξίωμα, ἐπίτεξ ἦν ἡ γυνή. Ἐπει δὲ καιρὸς τοῦ τέκου παρῆν, πυρετὸς αὐτῆν συνείχε σφοδρῶ. Αἱ μὲν οὖν ὠδίνας ὀξείαι, ὁ δὲ πυρετὸς λάβρος. Ἰπῆν οὖν τὰ; τε μαστὰς καὶ τοὺς ἰατροὺς ἀπρακτεῖν, καὶ μία λοιπὸν ἐλπίς· ὁ Μάρκελλος ἦν. Ὁ μὲν δὴ προσηύχετο, ὁ δὲ τῶν ποδῶν ἤπτετο, καὶ λέγει πάντα ὁμοῦ, τὸν τοκετὸν, τὸν φλογμὸν, τὸ ἐπὶ θυροῦ τὴν γυναικα ἵστασθαι. Τί οὖν τὸ ἐξῆς; Ἄρτον εὐλογήσας ὁ μέγας αὐτῶ δίδωσι, καὶ τῷ στήθει κελεύει θεῖναι τῆς γυναικός. Καὶ ὡς ἐποίησε τὸ προσταχθὲν, καὶ παραχρῆμα τῆς γαστρὸς ἐκτρέχει τὸ βρέφος, ὁ πυρετὸς δὲ τοῦ σώματος. Καὶ αὕτη ὡς περ ἐκ βυθοῦ τινος καὶ ἄδου ἀνενεγκούσα, Που ἔστιν, ἔλεγεν, ὁ παραστάς ἐμοὶ μοναχὸς ὁ λασάμενος; ποῦ ὁ τὴν ἐμὴν ἐλπίσα; ἐξ ἔθου ψυχῆν; Ἐρωτωμένῃ δὲ καὶ τίς οὗτος καὶ οἷος αὐτῆ παρίστατο τὴν μορφήν, εὐθύς ἀπαντα διεξῆει, τὸ σχῆμα, τὴν τρίχα, τὴν στολήν, τὴν μορφήν καὶ τῷ λόγῳ πάντα ὑπέγραφεν, ὥστε καὶ τοὺς οὐ σφόδρα συνετούς συμβαλεῖν ὅτι οὗτος ἐκεῖνος ἦν ὁ θαυμαστός Μάρκελλος. Κάκεινη μὲν τοσοῦτον Μαρκελλοῦ καὶ ἀπόντος· ἀπόντατο, ὥστε δι' αὐτὸν καὶ ζῆν καὶ τακεῖν.

ΚΒ'. Τί δὲ δὴ καὶ Εὐδόξιος; οὐδὲ γὰρ σμικρῶ οὗτος ἢ σμικρῶν καὶ ὁλων παραθεωρησῆαι τετυχηχώς. Ἄλλ' ἀνὴρ μὲν ἐκεῖνος ἀσκητῆς, ὄλον δὲ παρ-εῖτο τὸ σῶμα καὶ τὰς ἀρμονίας· ἐλέλυτο, εὐχαῖ; δὲ

ἢ Ezech. xxxvii, 8.

A quoque admirabilis : hic ergo cum paulo ante subisset monachatum, tanquam alius Job, malo ulcere percutitur a maligno. Totum enim ejus dorsum gravi ferit vulnere. Id autem desuper a collo incipiens, et carnem totam depascens perdidit, et quæ sub ea erant, ossa pure nudavit. Acres vero, et qui verbis exprimi nequeunt, dolores hominem penetrantes, neque rectum stare, nec accumbere, sed neque sedere sinebant sine cruciatio. Hic ergo, omnibus et medicis et artibus præteritis, ad Marcellum solum, et per illum ad Deum confugit, et ab eo petit curationem. Ille autem eum manus et mentem statim in altum sustulisset, et ut solitus erat, orasset, deinde manu ulcus tractans : O. vic optime, inquit, te quidem ab his non oportet superari. Neque enim eum qui pugnat cum iis qui non sunt aspectabiles, oportet gerere curam carnis. Sed confide. Nam si tibi Altissimum posueris refugium, fugiet hæc plaga a tuo tabernaculo. Dicitum fuerat, et omnia simul protinus videbantur, ossa, carnes, pellis, illa quidem tecta, hæ vero repletæ; pellis autem extensa : doloresque cessaverant, adeo ut in eo propemodum impletum fuerit sacrum prædictum Ezechielis : « Aspexi, et ecce super ea nervi et carnes nascebantur, et pellis super ea ascendebat ».

XXI. Quod autem non solum præsens hic vir divinus, sed etiam absens similiter faciebat miracula, declarabit id quod sequitur. Cuidam viro, Eugenio quidem nomine, diacono autem sacra auctoritate, uxor parturiebat. Cum vero adesset tempus partus, vehemens eam invasit febris. Atque erant quidem acres dolores, febris autem violenta : otiosis itaque esse obstetricibus licebat et medicis, et una spes deinceps erat Marcellus. Et sanctus quidem orabat; Eugenius autem ejus pedes prensabat, qui ei omnia simul dicit, partum, inflammationem, super novaculæ, ut aiunt, aciem stare mulierem. Quid deinde? Cum panem benedixisset magnus ille Marcellus, ei donat, et eum jubet poni supra pectus mulieris. Ille vero fecit quod ei imperatum fuerat, et protinus infans egreditur ex utero, et febris e corpore. Illa autem tanquam ex fossa aliqua aut ex inferis esset reversa : Ubi est, inquit, qui mihi adfuit monachus, et me curavit? Ubi est, inquit, qui meam animam extraxit ab inferis? Cum autem interrogaretur, quisnam et quali forma is esset, statim omnia retulit, figuram, capillos, vestem, formam, et omnia descripsit : adeo, ut vel ii, qui erant admodum sapientes, intelligerent illum ipsum esse Marcellum admirabilem. Atque illa quidem ex Marcello vel absente tantum fructum est consecuta, ut per ipsum et vixerit et pepererit.

XXII. Quid vero Eudoxius, qui ipse quoque non parvus, et non parva esse consecutus, nec ejusmodi, ut sint leviter consideranda? Sed fuit ille quidem vir, qui se exercebat : sed erat eiototum corpus.

relaxatum, et solutæ erant omnes ejus compages : A
precibus autem et lacrymis magni Marcelli, et
astricta fuit membrorum solutio, et quod est longe
majus, qui paulo ante jacebat in lecto, missus est
ut serviret aliis. Quod vero angeli quoque simul
erant cum Marcello, et maxime cum ad preces
accederet, declarabunt quæ mox sequuntur. Quidam
Sergius, qui ipse quoque præerat gregi capaci rationis,
et ad flumen habitabat Euphratem, illuc quoque fama
veniente de Marcello, efficitur ardens amator illius
virtutis. Cum autem fama illius magis cresceret,
ad ejus quoque conspectum venire desiderat. Itaque
postquam venit, et rem ipsam experientia invenit
esse fama majorem, precatus est ipse quoque cum
Marcello, stante ad orationem. Cum ergo ille inclinaret
caput, et genua flecteret, B
ille quidem jacebat : hic verò videt illud admirabile,
duos quosdam veste candidos, forma vero cruscantes,
angelos scilicet, urinque stantes, et eum humo tollere
et sublevare. Atque statim quidem vultus ejus luce
tanquam fulgure est illustratus : admiratione autem
perculsus fuit ejus animus, voxque est ei ablata,
et madebat sudore, et propemodum deductus est ad
mortem : adeo ut qui aderant, nihil ex iis quæ ille
videbat, videntes, mirarentur et dubitarent, et virum
interrogarent cum stupore. Cum autem audivissent,
non minus quidem admirati sunt Marcellum propter
suam in Deum fiduciam, Deum vero, propter ineffabilem
charitatem in homines.

XXIII. Ex his et similibus tantus fuit omnium
amor in Marcellum eum admiratione, ut instar rei C
alicujus divinæ per ejus nomen jusjurandum conciperent,
non solum alii, sed etiam primi ex iis qui se exercebant :
et vel illum solum videre, magnum esse ducerent,
et de quo esset acriter contendendum. Cum ab Elisæo
aliquando, qui monasterio, quod erat in Edessa,
præerat, et virtutis magnam ducebat rationem,
ex Marcelli discipulis fuisset quidam hospitio
acceptus (erat autem ei nomen Petrus), hic ergo
postquam deductus fuit ad sermonem, et multum
versatus est in laudando magistro suo apud Elisæum :
Supervacaneum est, inquit Elisæus, o frater,
de Marcello apud nos producere orationem. Nam ego
horum tibi ero testis idoneus etiam apud alios : qui
de eo multum Deum precatus, et ejus virtutis novi
altitudinem, D
et animi motiones, quin etiam ipsam formam ejus
corporis. Cum hæc audisset Petrus et miratus
fuisset, reversus est, et sancto omnia narravit,
rem quidem faciens importunam et molestam ei,
qui a gloria captanda adeo erat alienus : narravit
tamen. Narrationi autem intererat etiam quidam
pontifex, sed inops et egenus rerum necessariorum.
Atque magnus quidem Marcellus, qui laudes non
minus agre ferebat quam probra, sistit quidem
cursum ejus orationis : petit autem, cum sciret
eum habere, ut det ei mutuo duos aureos, ut
pauca elargiatur pauperi. Ille vero cum esset
valde parcus, eos dare recusavit. At, Non longo
abhinc tempore, inquit magnus, nec insum tibi corpus
τοῦ μεγάλου καὶ δάκρυσιν ἢ τε λύσις αὐτῶν τῶν
μυλῶν ἐσφίγγετο, καὶ τὸ μείζον, ἄλλοις ὑπηρετεῖν ὁ
πρὸς μικροῦ κληνῆρης ἐπέμπατο. Ὅτι δὲ καὶ ἄγγελοι
Μαρκελλῶ συνῆσαν, καὶ μάλιστα προσόντι τῇ
προσευχῇ, τὰ κατὰ πόδας δηλώσει. Σέργιος τὶς
ἀνήρ ποιμνῆς καὶ αὐτὸς λογικῆς ἐξηγουόμενος
καὶ τῶν ποταμῶν προσοικῶν Εὐφράτη, τῆς φήμης
κάκει φοιτήσης τῆς περὶ Μάρκελλον, γίνεται
τῆς τοῦ ἀνδρὸς ἀρετῆς διακαῆς ἐραστῆς. Ὡς δὲ
ἐπὶ μείζον ἦρτο τὰ τῆς φήμης, ἐπιθυμεῖ καὶ εἰς
ὄψιν ἔλθειν. Ὡς οὖν ἤκε καὶ τὴν πείραν
εὗρεν ὑπὲρ τὴν φήμην, σπάντι εἰς
προσευχὴν τῷ Μαρκελλῶ καὶ αὐτὸς
συνήχουτο. Ἐπει οὖν ἐκεῖνος κλίνοι
τὴν κεφαλὴν καὶ κάμφοι τὸ γόνυ,
ὁ μὲν ἔκειτο, ὁ δὲ ὄρα ἐκείνο δὴ
τὸ φρικτὸν, δύο τινὰς λευκοὺς
τὴν στολήν, ἀστράπτοντας τὴν
μορφήν, ἀγγέλους δηλαδὴ,
ἐκατέρωθεν αὐτοῦ παραστῶτας
ἐγείρει τε τοῦ ἐδάφους καὶ
ἀνακουφίζει τὴν μέγαν.
Αὐτίκα τῶν ἡστράπτου τῶν
ὄψιν, ἐξεπλήττετο δὲ τῷ
θαύματι τὴν ψυχὴν, τὴν
φωνὴν τε ἀφηρείτο καὶ
θανεῖν ὀλίγον ὅσον ἠπειγέτο·
ὡς τοὺς παρεστῶτας οὐδὲν
ὧν ἐκεῖνος ἴδοι θεασαμένων
θαυμάζειν τε καὶ διαπορεῖν,
καὶ τὸν ἄνθρωπον ἐπερωτῶν
μετ' ἐκπλήξεως, ἀκούσαντας
δὲ οὐδὲν ἤττον
θυμιάζειν Μάρκελλον μὲν
τῆς περὶ θεῶν παρρησίας,
τὸν δὲ περὶ ἀνθρώπων τῆς
ἀφάτου φειδοστοργίας.

ΚΓ'. Ἐκ τούτων δὴ καὶ τῶν ὁμοίων τοσοῦτος ὁ
πρὸς Μάρκελλον πάντων μετὰ θαύματος ἔρωσις ἦν,
ὥστε καὶ ἀντ' ἄλλου τινὸς θεοῦ ὄρον τὸ ἐκείνου
τίθεσθαι ὄνομα οὐ μόνον τοὺς ἄλλους, ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς
τοὺς τῶν ἀσκητῶν πρώτους, καὶ τὸ ἐκείνου δὲ
ἰδεῖν μέγα τι ποιῆσθαι καὶ περιμάχητον. Ἐλισσαῖος
οὖν ποτε τῷ ἐν Ἐδέσῃ ἀνδρὶ μονίῃς προσετύτι καὶ
ἀρετῆς πολὺν ποιουμένῳ λόγον τῶν ἐκ Μαρκελλίου
τις ξενισθεῖς· Πέτρος ἀνὴρ ἐκαλεῖτο· οὗτος οὖν,
ἐπειδὴ πρὸς λόγους ἐξήχθη καὶ πολὺς ἦν πρὸς Ἐλισσαῖον
τὸν διδασκαλὸν ἐπαίνων, Περιττὴ σοι, ἔλεγεν ἐκεῖνος,
ὦ ἀδελφε, ἡ Μαρκελλίου χάριν εἰς ἡμᾶς τῶν λόγων
τριβὴ. Ἐγὼ γὰρ σοι μᾶλλον μάρτυς ἰκανὸς ἔσομαι
περὶ τούτων καὶ πρὸς ἐτέρους, ὅς πολλαὶ περὶ
τοῦ ἀνδρὸς ἕνεκα τοῦδε θεοῦ δεηθεῖς, τό τε ὑψὸς
τῆς ἀρετῆς ἔγνω καὶ τὰς τῆς ψυχῆς κινήσεις,
πρὸς δὲ καὶ αὐτὴν τοῦ σώματος τὴν μορφήν. Οὕτως
Πέτρος ἀκούσας καὶ ἐκπλαγεὶς ἐπανήκει, καὶ πρὸς τὸν
ἅγιον ἅπαντα διηγείτο, φορτικὸν μὲν ποίων τῶν οὕτω
πρὸς δόξαν ἀπεχθῶς ἔχοντι, διηγείτο δ' οὖν ὁμοίως.
Παρήν δὲ τῇ διηγήσει καὶ τις τῶν ἀρχιερέων μὲν,
ἄπορος δὲ καὶ τῶν ἀναγκαίων ἐπιδεής. Ὁ μὲν οὖν
μέγας οὐα δὴ ψόγους τοῖς ἐπαίνοις ἀχθόμενος ἴσθησι
μὲν αὐτῶν τῶν λόγων τὴν ῥύμην, αἰτεῖ δὲ εἰδῶς
ἔχοντα δύο χρυσῶν αὐτῶν δάνειον δοῦναι, ἵνα
μικρὰ γούν χαρίσῃται τῷ ἀπόρῳ. Ὁ δὲ λαν φειδωλῶς
ἔχων πρὸς τὴν δόξαν ἀνένευσεν. Ἄλλ' οὐκ εἰς πολὺν,
ὁ μέγας ἐφη, οὕτως αὐτὸ σοι τὸ σῶμα παραμενεῖ·
ἀλλὰ τοῦτο μὲν ὁ τάφος, τὸν δὲ χρυσὸν τὸ κοινὸν οὐ
φροντιστηρίου δέξεται. Οὕτω δύο παρήλθον ἡμῖν,
καὶ ὁ μὲν τὴν βίον κατέστρεψε, τὰ χρήματα δὲ τὸ

κοινόν ἐλάμβανε. Πολλά μὲν οὖν ἰσως εἰκάσειαν ἀνθρώποι, πολλά δὲ καὶ σφαλεῖαν, εἰ γὰρ περὶ τούτου ζητεῖν πειράσσονται τίνι μὲν ἴσως, τίνος δὲ ἤσαν καὶ τίνος μείζων ὁ ὄσιος. Ὁ δὲ θεὸς οὐδὲ τοῦτο ἀδελόν καταλέλοιπε, καὶ ὅπως, ὁ λόγος ἦδη τοῖς θέλουσι γνωρίαι.

æqualis, quoniam autem inferior, et quoniam superior fuerit sanctus. Deus vero ne hoc quidem reliquit obscurum. Quomodo autem, iis qui volunt, jam significabit oratio.

ΚΔ'. Πόλις ἐστὶν ἐπώνυμος Πομπηίου παρὰ τὸν Εὐξείνιον οἰκουμένη Πόντου. Ἐν αὐτῇ ἀνὴρ τις προεστῆκει φροντιστηρίου, τοῦνομα Γαυδιόλος, πλήρης δὲ Πνεύματος θεοῦ καὶ χαρισμάτων ἐμπιέως. Τούτῳ κατὰ τινὰ συμβαλὼν χρεῖαν ὁ θεὸς θαλάσσιος (εἰς δὲ καὶ οὗτος τῶν τοῦ μεγάλου φοιτητῶν), οὗτος οὖν ἰδὼν ποτε τὸν Γαυδιόλον ἐνδίκως μὲν, δυσχεραίνοντα δ' οὖν ὁμῶς πρὸς τινὰς τῆς οἰκείας ποιμνῆς, καὶ ἐπεὶ πρότερον ἀποσκιρτήσαντες ἦσαν, πάλιν προσερχομένους αὐτοὺς μὴ δεχόμενον, ἤτησε τοῦ δεχθῆναι καὶ τὸ παράδειγμα ἐκείθεν εἰδίου τὴν Μαρκελλοῦ πραότητα. Ὁ δὲ πρὸς τοῦτο εὐθύς· Ὁ θαυμασίε, οὐ ταυτὸν Γαυδιόλο; τε καὶ Μάρκελλο; ἀλλ' ὅσον τὸ μέτρον ἐνεσθῆεν εἰση. Μωσαία γὰρ θεὸς ἀντιτίθει καὶ Μάρκελλον. Ὁ; ὁ θεὸς ἐμοὶ λίαν ἐδείξειν ἐναργέστατα ὅτι περὶ ὅσα τῷ νομοθέτῃ, τὰ αὐτὰ δὴ καὶ Μαρκελλῷ ἐνέπνευσε.

ΚΕ'. Ἡμεῖς δὲ καὶ ἑτέρα προσθώμεν, οὐχ ἵνα τὸν ἀνδρα ἐκ τούτων καλῶς ἴδοιμεν, ἀλλ' ἵνα μὴ τὰ κάλλιστα τῶν διηγημάτων ζημιωθῶμεν. Τινὲς αὐτῷ ποτε τῶν φοιτητῶν σταλέντες παρὰ τὸν Εὐξείνιον αὐθις ἀναπλεῖν ἔγνωσαν. Ἐπεὶ οὖν λύσαντες τὰ ἀπόγαια νυκτὸς ὅλης τὸν κόρον ἔτεμον τῷ καμάτῳ πεπονηκέτες, πρὶν ἡ διαπλεύσαι τῆς θαλάσσης τὴν εἰσβολὴν, χωρὶς τινὲ προσορμίζονται· τὸ δὲ τραχὺ τε ἦν καὶ λίαν ἀλίμενον· καὶ τοῦ ἀνέμου σφοδρότερον ἐπιπνεύσαντος ἀμήχανον ἦν σωθῆναι. Τοὺς μὲν οὖν ὕπνος ἐλάμβανε· ὁ δὲ ἐνὶ τούτων καθυδόντι ἐπιφαιίνεται. Πείθεται τῇ ὄψει οὗτος· πεῖθονται τούτῳ καὶ οἱ λοιποί. Λύουσι τὴν ναῦν, ἀνάγονται τοῦ χωρίου, εἰσπλεύουσι τὸ στόμα τοῦ Πόντου, καὶ ὅτε τοῦ ἀσφαλοῦς εἰσὼ γεγονάσι, γνόφος τὸν ἀέρα διαλαμβάνει, θύειλά τε τὸν πόντον ἐκμαίνει, καὶ οὕτω τὰ κύματα βράττει ἡ θάλασσα τε συνταρτάσσεται, καὶ τὰ πλοῖα βυθίζεται, ὡς οἰμωγῶν μὲν τὸν ἀέρα, ναυαγίων δὲ τὴν θάλασσαν πληρωθῆναι. Ἄλλοτε ἄλλοι τὴν πρὸς· Ἐὼ πάλιν ἐστέλλοντο, καὶ τῆς εὐχῆς Μαρκελλοῦ τυχόντες τότε μὲν ἀπέπλεον, δέξαν δὲ αὐτοῖς ὑποστρέφειν τῆς χέρσου εἰχοντο. Καὶ τοὺς μὲν ἄλλους Ἀγκύρα πόλις ὑγίει· ἐδίχετο, Παῦλον δὲ τούτων ἕνα νόσος ἐπέβη χλαπή. Τοῖς δὲ συνοδίταις τὸ μὲν τὸν νοσοῦντα λιπεῖν ἀνόσιον ἦν, τὸ δὲ μεθ' ἑαυτῶν ἀγειν ἀδύνατον, τὸ δὲ κάκεινους πάλιν συμπαρμένειν κομιδῇ δυσχερές. Ὁ δὲ μέγα τε οἰμώφας καὶ σχετλιάσας, Πού σου, Ἐφη, ὦ Πάτερ Μάρκελλα ἡ εὐχή; Σὺ μὲν γὰρ ἐμὲ τῷ θεῷ παρέθου, ἐγὼ δὲ ἦδη ἀπόλλυμαι. Καὶ οὐ τοῦτό μοι δαινόν, ἀλλ' ὅτι τῆς σῆς ποιμνῆς ἐκτός· καὶ πόρρω τῶν ἐμῶν ἀδελφῶν. Ταῦτα ὁ μὲν εἶπεν ἐν Ἀγκύρᾳ σὺν δάκρυσι· Ὁ δὲ ὦν ἐν τῇ μονῇ ἤκουσε, καὶ αὐτίκα Παῦλος

remanebit, sed id quidem sepulcrum, aurum accipiet commune monasterii. Nondum duo dies præterierant, et ille quidem vitam finiit; pecunias vero accepit commune. Atque multa quidem fortasse conjecerint homines, in multis autem etiam aberraverint, si hoc tentent quærere, cuinam quidem æqualis, quoniam autem inferior, et quoniam superior fuerit sanctus. Deus vero ne hoc quidem reliquit obscurum. Quomodo autem, iis qui volunt, jam significabit oratio.

XXIV. Est quædam civitas, quæ nomen accepit a Pompeio; incolitur autem ad Pontum Euxinum. In ea vir quidam præfuit monasterio, nomine quidem Gaudiolus, plenus autem divino Spiritu et repletus gratiis. Cum eo propter aliquod negotium congressus Thalassius (erat vero hic quoque unus ex magni Marcelli discipulis), hic ergo cum aliquando vidisset Gaudiolum, juste quidem, irascentem tamen in aliquos sui gregis, et cum prius resiliissent, revertentes ipsos non admittentem, petit ut admitterentur: et exemplum dedit, quod erat propinquum, Marcelli mansuetudinem. Is autem ei statim dixit: O vir præclare, non est idem Gaudiolus, quod Marcellus, sed quantum intersit, hinc scies. Nam cum Mosem posueris, ei etiam oppone Marcellum. Deus enim mihi ostendit evidentissime, quod quæcunque legislatori, ea etiam inspiravit Marcello.

XXV. Nos vero alia quoque adjiciamus, non ut virum ex his recte videamus, sed ne pulcherrimis privemur narrationibus. Quidam discipuli ab eo aliquando missi ad Euxinum, retro navigare statuerunt. Cum autem, ubi terra solvissent, nocte tota fretum secassent, defessi priusquam mare transmisissent, appellunt in quemdam locum valde asperum, et in quo navibus nullus erat portus, nec fida statio: cumque ventus spirasset vehementius, fieri non poterat ut salvi essent. Atque illos quidem somnus opprimit; ille autem apparet uni eorum dormienti. Paret is visioni, parent etiam reliqui: solvunt navem, a loco illo recedunt, in ostium Ponti navigant: et cum in tuto essent, caligo occupat aerem, et procella pontum furore agitat, et ita insurgunt fluctus, et mare conturbatur, et naves obruuntur, ut aer quidem fluctibus, mare autem esset impletum naufragiis. Alii alias mittebantur ad orientem, et Marcelli adjuti precibus, tunc quidem navigarunt; cum vero visum eis esset reverti, in terram appulerunt. Et alios quidem sanos accepit civitas Ancyra. Paulum autem unum ex his gravis morbus invasit. Comitibus autem illum quidem agrotantem relinquere erat impium; ut eum vero secum ducerent, fieri non poterat; ut illi autem rursus cum eo remanerent, erat valde difficile. Ille valde suspirans et ejulans: Ubi sunt, inquit, o Pater Marcelle, tuæ preces? Nam tu quidem me Deo commendasti, ego autem jam pereo. Neque hoc quidem mihi grave, sed quod extra tuum gregem, et procul a meis fratribus. Hæc ille quidem dicit Ancyræ cum lacrymis; ille vero cum esset in monasterio, audi.

vit, et statim Paulus quidem convaluit. Magnus A autem Marcellus accersito Cæsario, jussit horam signari : Unus, dicens, ex fratribus, qui est procul a nobis, et est gravi morbo oppressus, asserit se nihil accepisse utilitatis ex mea ad Dominum commendatione. Sed prope est Dominus omnibus, qui invocant eum in veritate, et eorum precibus exaudiet, et eis dabit salutem. Hæc is quidem descripsit; ille vero convaluit, et reversus est. Ostensa est autem scriptura, et eadem hora inventum est Paulum convaluisse Ancyrae, et Cæsarium scripsisse in monasterio.

XXVI. Deus aliquando terram vexabat fame, eaque fame, qua nescio an ulla unquam fuerit deterior. Monasterii autem horrei præfectus Malchus, qui frumentum suppeditabat pistoribus, postquam universum sere consumptum fuerat (sufficiebat enim ne ad totos quidem decem dies, et necesse erat fame perire monachos), accedit ad præclarum Marcellum, et ei renuntiat frumentum esse consumptum. A quo audivit, ut faceret quæ consueverat, et hoc ei nullæ esse curæ. Ille arbitratus eum sperare alicunde solvendam esse inopiam, absque ulla sollicitudine suppeditavit sicut consueverat. Quinque deinceps dies præterierunt : et cum nihil evenisset eorum quæ sperabat, rursus dicit, et ei causam revocat in memoriam. Audit vero eadem. Postquam autem ad alios quoque duos consumpsit, et non multum abesse videretur, quin esset universum consumptum, ille quidem rursus accedit conturbatus. Marcellus vero statim accedens ad horreum, parturiens id statim implet, et incipit parere : et quod est admirabile, et omnem superat rationem, quandiu dictus quidem Malchus metiebatur frumentum videbatur diminui, et minari futuram mox egestatem. Cum autem postridie ingrederetur, eadem magnitudo erat et idem cumulus, et apparebat perinde, ac si ne parum quid esset ablatum pridie. Quod vero hæc non essent deceptio oculorum, fidem facit tempus. Tandiu enim frumenti fuit hoc admirabile augmentum et acceptio, quandiu mansit gravis illa et infinita fames. Sed his quidem ostenditur, sanctum et nutrisse vivos, et conservasse eos qui erant in periculo. Quemadmodum autem se gesserit sanctus excitandis mortuis et fugandis dæmonibus, statim dicetur.

XXVII. Ægrotabat quidam, et in lecto decumbens D bat, nomine Paulus, habitu monachus. Is cum extremum jam duceret spiritum, mittit ad sanctum, et rogat ut veniat. Postquam autem, via confecta, qui missus fuerat, venit ad monasterium, et fuit coram magno Marcello, quoniam ille tunc de rebus disserebat gravibus, et de sacris tractabat dogmatibus, contendens cum antisite Chalcedonis, et qui missus fuerat, est reversus, et qui ægrolabat, erat mortuus. Cum ergo jam peracta essent, quæ sunt mortuo, et paratus esset ad effereandum (hoc autem non alia de causa provisum fuerat a superioribus, quam ut majorem casum, et majus miraculum, et

μὲν ῥῶον ἐγίνετο. Ὁ μέγας δὲ τὸν ὑπογραφεῖα Καισάριον μετακαλεσάμενος ἐπιστημῆνασθαι τὴν ὥραν ἐκέλευεν, Εἰς, λέγων, τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν πόρρωθεν ἄρτι τελῶν καὶ νόσφ βαρεῖζ κατασχετος γεγωνῶς, οὐδὲν ἐκ τῆς ἡμῶν ὠφελείας πρὸς Κύριον παραθέσεως διατείνεται· ἀλλ' ἐγγὺς Κύριος· πᾶσι τοῖς ἐπικαλούμενοις αὐτὸν ἐν ἀληθείᾳ, καὶ θέλημα τῶν φοβουμένων αὐτὸν ποιήσει, καὶ τῆς δεήσεως αὐτῶν εἰσακούσεται καὶ σώσει αὐτούς. Ταῦτα ὁ μὲν ἀπεγράφετο, ὁ δὲ ἔρρωτο, καὶ ἐπανῆκεν. Ἡ δὲ γραφή ἐδείκνυτο, καὶ κατ' αὐτὴν εὐρέθη τὴν ὥραν Παῦλος ὑγιάνας ἐν Ἀγκύρα, καὶ Καισάριος γράψας ἐν τῇ μὲν.

ΚΓ'. Ἐκάκου ποτὲ τὴν γῆν ὁ Θεὸς λιμῶ. λιμῶ οὐκ οἶδα εἰ ποτὲ τούτου χείροιν. Ὁ δὲ γε τῆς μονῆς ταμειοῦχος τοῦ σίτου Μάλχος τοῖς ἀρτοποιοῖς τε αὐτῶν καταχορηγῶν, ἐπεὶ ἀνάλωτος σχεδὸν ἅπας (ἐπήκει γὰρ οὐ δέκα ἡμέρας, καὶ ἦν ἀνάγκη πᾶσα λιμῶνται τοὺς μοναχοὺς), προσῆει τε τῷ γενναίῳ καὶ τὸ ἀνηλώσθαι αὐτῷ τὸν σίτον ἀγγέλλει. Ἦκουε δὲ πράττειν τὰ εἰωθότα καὶ μηδὲν αὐτῷ περὶ τούτου μέλλειν. Ὁ δὲ νομίζας ἄλλοθεν αὐτῷ ποθεν ἐλπίζειν τὴν ἀπορίαν λυθῆσεσθαι, ἀπροντις, ὡσπερ εἰωθεν, ἐχορήγει. Πέντε ἐξῆς παρήλθον ἡμέραι, καὶ μηδὲν ὧν ἠλπισεν ἀπαντήσαν, φράζει πάλιν, καὶ περὶ τῆς αἰτίας ἀναμνησκει. Ἀκούει δὲ τὰ αὐτά. Ὡς δὲ καὶ ἐπὶ ἄλλας ἡμέρας δύο ἐξεδαπάνησεν καὶ τὸ μηδὲν εἶτι ληφθῆναι οὐ πόρρω που εἶναι ἑώρατο, ὁ μὲν πάλιν τεταραγμένος πρόσσεισιν· ὁ δὲ ἐπιστάς τῇ σιτοθήκῃ, ὠδίνων αὐτὴν εὐθέως πληροῖ καὶ τόκου ἤρχετο· καὶ τὸ δὲ θαυμαστὸν καὶ λόγου παντὸς ὑψηλότερον, ἔως μὲν ὁ δηλωθεὶς Μάλχος ἐμέτρει, ἐλατούμενόν τε τὸν σίτον εἴωρα καὶ ἀπειλούντα θεοῦ οὐπω τὴν ἔνδειαν, ἐπεὶ δὲ τῆς ὑστεραίας εἰσίοι, ὁ αὐτὸς ἦν ὄγκος τε καὶ σωρὸς καὶ ὡσπερ οὐδὲ μικρὸν χθὲς ὑπαιρεθέντος ἐδείκνυτο. Ταῦτα ὡς οὐκ ὀφθαλμῶν ἦν ἄλλως ἀπάτη, πίστις ὁ χρόνος. Μέχρι γὰρ τοσοῦτου τῷ σίτῳ ἡ ἄρρητος αὐτῆ ἐπιδοσίς τε καὶ ἀξίησις μέχρις οὗ καὶ ὁ ἀπειρος ἐκεῖνος καὶ χαλεπὸς ἐπέχε λιμῶς. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἔστι δεικνύειν ζῶντας τὸν ἄγιον διατρέφειν καὶ κινδυνεύοντας διασώζειν· ποῖος δὲ καὶ νεκροὺς ἐγείρειν καὶ βαίμονας ἀπελαύνειν ὁ μέγας οὗτος ἐτύγχανεν, αὐτίκα δὴ καὶ βηθήσεται.

KZ'. Νοσῶν τις ἦν καὶ κλινωπετής ὄνομα Παῦλος, τὸ σῆμα μοναχός. Οὗτος ἦδη περὶ τὰς ἐσχάτας ἀναπνοῆς ὧν, πέμψας αἰτιῖται πρὸς αὐτὸν ἀφικέσθαι τὸν ἄγιον. Ὡς δὲ τὴν ἔδδν ὁ πεμφθεὶς ἀνύσας καταλάμβανε τὴν μονὴν καὶ εἰς ὄψιν ἦλθε τῷ μεγάλῳ, ἐπέπερ ἐκεῖνος τὸ τρηναῦτα σκουδαίων εἶχετο διαλέξεων καὶ τοῖς ἱεροῖς ἐνέκειτο δόγμασι, τῷ προέδρῳ Χαλκηδόνος διαμιλλώμενος, ὃ τε πεμφθεὶς αὐθις ἐπανῆει, καὶ ὁ νοσῶν ἦδη τεθηγκῶς ἦν. Ἐπεὶ οὖν καὶ τὰ ἐπὶ νεκρῶ πάντα τετέλεστοι, καὶ ἔτοιμος ἦν πρὸς τὴν ἐκφορὴν (τοῦτο δὲ οὐκ ἄλλως προφρονόμητος ἀνωθεν ἀλλ' ἵνα τὸ μείζον πάθος καὶ τὸ θαῦμα μείζον καὶ Μαρκελλίου τὴν ἀρετὴν μείζονα δείξη), ὡς ἦδη

πέρας ἐλάμβανεν ἡ διάλεξις, ἅπεισι παρὰ τὸν νο-
σοῦντα· καὶ νεκρὸν ἰδὼν ἐκείνον καὶ πρὸς τὴν ἐκφο-
ρὰν ἔτοιμον, ἔπαθε μὲν τὴν ψυχὴν, καὶ δάκρυα τῶν
παρειῶν κατέχευεν, οὐ μὴν ὑφῆκε τῆς πρὸς Θεὸν παρ-
ρήσιας, ἀλλὰ καὶ χεῖρας ἅμα καὶ ὄμματα καὶ ψυχὴν
πρὸς αὐτὸν ἀνατείνας ἐφ' ἱκανὸν οὕτω προσήύξατο.
Εἶτα οὐκ εἰς ἐπιτὴ μὲν ἐμψυσθῆ, ὡς πάλαι ὁ ζηλωτὴς
Ἥλιος, χεῖρὸς δὲ μόνον ἐπιτίθεισι τῷ νεκρῷ, καὶ οἱ
παρόντες ἄλλως αὐτὸν καὶ οὐκ ὡς νεκροῦ τοῦ κειμέ-
νου πειρασθῆναι νομίσαντες· λέγουσιν ὅτι τέθνηκεν.
Ἄμα δὲ τοῦτο εἶπον ἐκεῖνοι, καὶ νεκρὸς εὐθύς ἐξ-
ανίστατο καὶ φθεγγόμενος καὶ τῶν ἐκεῖθεν ἐμύμητο
θεαμάτων εἰπεῖν τε καὶ ἀκοῦσαι φοβερωτάτων. Οὕτως
ἐκείνος, ἵνα τι καὶ τολμήσω, καὶ ἡλίου φανείς πα-
ραπλήσις οὐκ ἠθέλησε τὸ εἰς αὐτὸν ἦκον θῆλον τοῖς
πολλοῖς· τὸ θαῦμα γενέσθαι· ἀλλὰ καὶ αὐτῷ τε τῷ
ἀνιστάντι καὶ τοῖς θεασαμένοις ὡσπερ ὁ ἐμὸς Ἰη-
σοῦς· τὴν σωτὴν παραγγέλλει, τοσαύτην εἰσφέρειν
σπουδὴν τοῦ τὴν παρὰ ἀνθρώπων δόξαν διαφυγεῖν
ἕως ἄρα τῆς παρὰ Θεοῦ τυγχάνειν αὐτοῦς ἐμελλέν·
ἔθεν οὐδὲ λαθεῖν ἀφήκε· τὸ γεγονός ὁ δόξη περιβάλλ-
ων ἀεὶ τοὺς αὐτὸν δοξάζειν προσηρημένους. Οἱ γὰρ
ἐφθαλμοῖς ταῦτα παραλαβόντες, ὀλίγα τῶν ἐπιταγμά-
των φροντίσαντες, ἐπεὶ οὐδὲ κρύπτειν ἠδούλοντο
καὶ τοῖς ἄλλοις ἀγαθοῦ τοιοῦτου φθονεῖν πολλαί· ἅ
εἶδον παραπέμπουσιν ἀκοαίς, μὴδ' αὐτὸ τοῦτο κρύ-
ψαντες, ὅτι καὶ μέγα οὕτω τελέσας παρήγγειλε σω-
τῆν.

ΚΗ'. Πλὴν ἀλλὰ τὸ μὲν νεκροῦς ἐγείρειν οὕτως
εἶχε βρῶδως (1). Αἰεὶ δὲ καὶ τὴν κατὰ δαιμόνων αὐτοῦ
δύναμιν ἐπίδηλον αὐτοῦ καθιστῆν. Προσέφερον αὐτῷ
τε δαιμονώντας· ὁμοῦ τέσσαρας, χαλεποὺς δαίμοσι
καὶ πονηροτάτους· κτελισημένους· καὶ ὁ μὲν τῆς
προσευχῆς, οἱ δὲ τῆς μανίας εὐθύς ἤρχοντο. Τὸ μὲν
οὖν πρῶτον βλάβσημά τε εἰς αὐτὸν ἐφθέγγοντο καὶ
τοὺς ἄνδρας ἰσχυρῶς ἐξετάραττον· ἔπειτα διὰ τῆς
εὐχῆς ἀκμαιότερον ἰσχυούσης ἀοράτως ἐκείνοι δεγνό-
μενοι τὰς πληγὰς δημοσιεύουσι τὰς οὐδύνας καὶ βοᾶν
ἄρχονται· Κέλευσον ἡμῖν ἐξελεῖν, ἐπειθὴ καὶ τὴν
καθ' ἡμῶν ἐξουσίαν αὐτὸς εἰληφας· λίαν ἐπιβούλως
τοῦτο καὶ κακοτέχνως ἐκείνοι· δηλώσει γὰρ τὰ ἐξῆς.
Συνεὶς οὖν τὴν ἐπιβουλήν ὁ μέγας οὗτ' ἐπιστράφη
πρὸς τὸ βῆθαι, οὕτως μὴν ἐπετίμησεν, ἀλλ' εἰς οὐρα-
νὸν μόνον βλέπων τῆς εὐχῆς εἶχετο καὶ οὐδὲν ἄλλο ἢ,
Σῶσον τὸ σὸν πλάσμα, Χριστέ, ἐπιπολὺ δεόμενος
ἔλαβε. Καὶ οἱ μὲν αὐθις κελουσθῆναι ἤξίου· ὁ δὲ
οὐκ ἐπιβητο, ἀλλὰ κατ' αὐτῶν τὴν θέαν ἐκάλει δύ-
ναμιν, καὶ οὕτως ἠλαύνοντο, καὶ οἱ ἄνδρες ἐν ταυτῷ
τῆς μάστιγος ἀπηλλάττοντο. Ἐπεὶ δὲ καὶ τὴν αἰτίαν
ἠρώτων οἱ τότε παρόντες, τί δὴ ποτε μὴδὲν τοῖς δαι-
μοσιν ἔτοιμω· ὑποχωρεῖν ὁμολογοῦσιν ἐξ ἀρχῆς·
ἐπέταττον, ἐκείνος, Ὅτι με, φησὶ, τὴν κατ' αὐτῶν
ἐξουσίαν εἰληφέναι λέγοντες οὐδὲν ἄλλο ἐποίουν ἢ
κινουδίζεις βρῶδως με συλλαθεῖν ἐσπευδον. Καὶ τὰ
μὲν τῶν τεσσάρων ἐκείνων ἀνδρῶν οὕτως. Μετ' ὀλί-
γων δὲ καὶ Λάζαρος τις ἀνὴρ δαιμονίου καὶ αὐτὸς

Marcelli virtutem majorem ostenderit), ubi factus
fuit disserendi finis, venit ad ægrotum : et cum il-
lum vidisset mortuum, et jam paratum ad efferen-
dum, motus quidem est animo, et ex ejus genis
fluebant lacrymæ : neque remisit tamen suam ad
Deum fiduciam, sed cum manus simul et oculos et
animam ad eum sustulisset, est aliquandiu precca-
tus. Deinde non septies quidem inspirat, sicut olim
zelator Elias, sed solum manum imponit mortuo.
Qui autem aderant, alia eum velle putantes, et
non ut mortuum tentare, dicunt : Est mortuus.
Simul atque vero illi hoc dixerunt, surrexit mor-
tuus : vidensque ostensus est et loquens, et eorum
quæ illic erant, meminit spectaculorum. Sic ille,
qui, si audendum sit dicere, vel sole clarior appa-
ruerat, nolebat, quod ad se attinebat, multis aper-
tum fieri miraculum : sed et ei qui surrexerat, et
iis qui aspexerant, sicut meus Jesus, præcipit si-
lentium : tantum afferens studium fugiendæ gloriæ,
quæ est ab hominibus, quantum ipse erat a Deo
consecuturus. Quocirca nec permisit ut lateret id
quod factum fuerat, is qui gloria semper circum-
dat eos qui ipsum glorificare voluerunt. Nam
qui ea oculis aspexerant, ejus jussa parum cu-
rantes, cum nec vellent celare, nec aliis tantum
bonum invidere, ea quæ viderant ad multorum au-
res transmittunt : nec hoc ipsum quidem celantes,
quod cum rem tam magnam fecisset, eos jusserat
silere.

XXVIII. Oportet autem ejus quoque virtutem
ostendere adversus dæmones. Attulerunt ad eum
aliquando quatuor simul dæmoniacos, quos sævissi-
mi et pessimi invaserant dæmones. Et ille quidem
precarī, illi autem statim cœperunt insanire. At-
que primum quidem in eum loquebantur blas-
phema, et homines vehementer conturbabant.
Deinde cum preces magis vigerent et invalescerent,
illi etsi non viderentur plagas accipientes, dolores
in publicum proferunt, et clamare incipiunt : Jube
nos exire, quoniam in nos accepisti potestatem :
insidiose quidem illi hoc et maligne : etenim osten-
dent hæc, quæ deinceps sequuntur. Cum itaque in-
tellexisset insidias magnus Marcellus, neque con-
versus est ad id quod dictum fuerat, neque eos
increpavit, sed ad cælum solum intuens, perseve-
ravit in oratione, et nihil aliud quam, *Serva tuum
spectrum, o Christe, diu rogans dicebat. Et illi
quidem rursus rogabant ut juberet; ille autem
non obtemperabat, sed in eos divinam virtutem
invocabat : sicque expulsi sunt, et viri simul libe-
rati sunt a plaga. Cum autem causam rogarent, qui
tunc aderant, cur dæmonibus se cessuros confi-
tentibus ab initio nihil præcepit, ille respondit :
Quoniam dicentes me in eos accepisse potestatem,
non aliud agebant, quam quod vanæ gloriæ laqueis
me conarentur implicare. Et illorum quidem qua-
tuor virorum res ita se habuerunt. Paulo post au-*

(1) Verba Πλὴν ἀλλὰ . . . βρῶδως non legebat interpretes apud Surium.

tem Lazarus quoque quidam, qui corripiebatur a furore dæmoniaci, et linguam diu ore exsertam et pendentem habebat, sicut canes, et spumam deinde exspuebat, eandem quoque consecutus fuit curationem. Nam cum primum eum sanctus benignis vidit oculis, et precatus est ei suæ plagæ curationem, statim conspectus est sanus, et liberatus est a dæmone, qui eum occupabat. Et quid opus est illius cuncta dicere? Facilius enim est stellas numerare, aut maris fluctus metiri, aut aliquid aliud aggredi, quod fieri non potest, quam illius res omnes invenire. Verumenimvero pauca quædam de illius etiam moribus adducenda sunt in medium, ut sciamus, quod a quo hæc gerebantur, illa quoque ei omnino debentur: et simul quæ

XXIX. Hic magnus Marcellus cum aliis bonis que habebat, sanctorum quoque reliquiarum tenebatur magno et vehemēti amore, eas existimans esse dona cœlestia, et revera plurimi faciēda: et qui aliquid tale ad eum deferēbat, appellabatur servator et benefactor, et videbatur esse missus ex ipsis cœlis. Deus itaque qui in hoc prompto et alacri animi studio ei opem ferebat, multos ex multis locis adducebat, qui hunc ejus amorem consolarentur, et dona quæ erant maxime optanda, offerebant ei tanquam amico: partim quidem ex Persis, partim autem ex Illyrico, partim ex iis quæ erant ubique regionibus. Ille vero quemadmodum cum magna sua delectatione, ita cum summo honore et reverentia ea excipiebat: simul quidem hinc ostendens suum amorem in communem Dominum, eorumque mortem laudans et beatam prædicans, et similem, si fieri potuisset, cupiens consummationem. Quale autem esset ejus desiderium sciens Deus, et volens ei gratificari, ei sæpe prius ostendit, et prius significavit, hoc aut illo die venturum aliquem, qui ei sit allaturus ea quæ desiderat. Ille vero et ipse se præparabat, et curabat ut esset totus ejus grex paratus, et ita vehementi ardenteque motu cordis, et supinis, ut aiunt, manibus pretiosas suscipiebat reliquias. Verumenimvero ne hoc quidem æquum est prætermittēre. Ad eum venit aliquando quispiam, et quasdam ei sacras tradidit reliquias, dicens eas esse martyris Ursicini. Ille autem magnifice quidem eas excepit, et consuetam eis festum celebravit. Cum vero staret ad preces nocturnas, talis eum subiit cogitatio, ne qui hoc donum ei attulerat, de eo esset mentitus, et non essent reliquię martyris Ursicini. Simul atque hæc cogitavit, quidam ex iis qui una cum eo fungebantur officio, tanquam a Deo afflatus occurrens: Ne temere, inquit, o Pater, dubites. Magni enim Ursicini hæ sunt veræ reliquię. Ita divina providit gratia, ut curaretur quod is animo dubitabat, ne dubitatione ejus ardor frigeret. Atque hæc erat quidem ejus diligentia in parandis reliquiis.

XXX. Divitias autem et pecunias ita despiciebat,

A μανία κάτοχος ὢν καὶ τὴν γλῶτταν ἐπιπολῦ τοῦ στόματος Ἰσα καὶ τοῖς κυσίν ἐκκρεμῶν καὶ ἀφρὸν ἔπειτα παραπτῶν, τῆς αὐτῆς καὶ οὗτος ἀπέλαυσε θεραπείας. Ἄμα γὰρ ὀφθαλμοῖς αὐτὸν εἶδε φιλοθρώποιος ὁ ἅγιος, καὶ Ἰασιν ἐπηύξατο τῆς πληγῆς, ὑγιῆς εὐθύς ἐωρᾶτο, καὶ τοῦ συνέχοντος δαίμονος ἀπηλλάττετο. Καὶ τί δεῖ λέγειν τὰ ἐκείνου πάντα; ῥᾶν γὰρ ἀστέρας ἀριθμεῖν ἢ κύματα θαλάσσης μετρεῖν ἢ ἄλλω τινὶ τῶν ἀδυνάτων ἐπιχειρεῖν ἢ τὰ ἐκείνου πάντα πειρᾶσθαι διὰ τέλους εἶναι. Πλὴν ἀλλὰ καὶ μικρὰ τινα πάλιν καὶ τῶν ἐκείνου τρόπων εἰ μέσον θεῶν, ἴν' ἴδωμεν ὅτι ᾧ ταῦτα ἐπράττετο. κίκεῖνα πάντως ὠφέλιετο, καὶ ἅμα προῖων εἰς μήκος ὁ λόγος τῷ ποικίλῳ διαφεύγοιτο προσκορές.

in longum producitur oratio, varietate vitabit satietatem.

KΘ'. Οὗτος ὁ μέγας Μάρκελλος μετὰ τῶν ἄλλων ὧν εἶχε καλῶν καὶ περὶ τὰ τῶν ἁγίων λείψανα πολὺν ὠδινε τὸν ἔρωτα καὶ θερμὸν, δῶρα ταῦτα νομίζων οὐράνια καὶ ἀτεχνῶς ἄξια τοῦ παντός, καὶ ὁ γέ τι τοιοῦτον αὐτῷ κομίζων σωτὴρ ἐκαλεῖτο καὶ ἐς ἐργέτης. καὶ ἐξ αὐτῶν ἐδόκει πεμφθῆναι τῶν οὐρανῶν. Τοιγάρτοι καὶ θεὸς αὐτῷ τῆς προθυμίας συναφαπτόμενος πολλοὺς πολλαχόθεν ἤγε τὸν ἔρωτα παραμυθουμένους καὶ τοῖς ποθεινοτάτοις αὐτὸν ὡς φίλον δώροις δεξιουμένους, τοῦτο μὲν ἐκ Περσῶν, τοῦτο δὲ ἐξ Ἰλλυριῶν, τοῦτο δὲ καὶ ἐκ τῶν ἀπανταχοῦ. Ὁ δὲ ὡς ἂν εἶποις καὶ μεθ' ὅσης αὐτὰ τῆς ἔδονης, μεθ' ὅσης δὲ τῆς τιμῆς καὶ τῆς αἰδοῦς ὑπεδέχετο, ὁμοῦ μὲν ἐντεῦθεν τὸ πρὸς τὸν κοινὸν Δεσπότην φίλτρον ἐπιδικνύων, ὁμοῦ δὲ καὶ ζηλῶν αὐτοὺς τοῦ θανάτου καὶ τῆς ὁμοίας εἰ γε δυνατὸν ἐπιθυμῶν τελειώσεως. Τοῦτον αὐτοῦ τὸν πόθον εἰδὼς οἷος ἦν ὁ θεὸς καὶ χαρίζεσθαι βουλόμενος πολλὰς αὐτῷ καὶ προσδεῖκναι καὶ προσήμαιεν, ὅτι τῆσδε τῆς ἡμέρας καὶ ἀφίξειται τις κομίζων αὐτῷ τὰ ποθειμένα. Ὁ δὲ αὐτὸς τε παρεσκευάζετο καὶ ἅπαν τὸ ὑπ' αὐτῷ ποίμνιον θεώμενος εὐπρεπῆς, οὕτω θερμῷ κινήματι τῆς καρδίας καὶ ὑπταίς, ὃ λέγεται, ταῖς χεροῖ τὰ τίμια ὑπεδέχετο. Πλὴν ἀλλ' οὐδὲ τοῦτο παραλιπεῖν ἄξιον. Ἠκέ τις πρὸς αὐτὸν ποτε, καὶ ἰεροῖς τισι τοῦτον ἀδεξιοῦτο λειψάνοις: ταῦτα ἐξέλεγων, τοῦ θεοῦ μάρτυρος εἴη Οὐρσικίνου. Ὁ δὲ ἐδέχετο μὲν μεγαλοπρεπῶς, καὶ τὴν εἰωθυῖαν αὐτοῖς ἐώρασεν ἑορτὴν. Περὶ δὲ τὰς νυκτερινὰς ἐστῶτα εὐχὰς τοιοῦτος αὐτὸν ὑπέκρουσε λογισμὸς, μὴ ὁ τὸ δῶρον τοῦτο προσενηγῶν αὐτοῦ κατεψεύσατο, καὶ οὐ τοῦ μάρτυρος εἴη Οὐρσικίνου τὰ λείψανα. Ἄμα ταῦτα διελογίσαστο, καὶ τις αὐτῷ τῶν συλλειτουργούντων ὡσπερ ἔνθους γινόμενος προσεβραμῶν, Μὴ μάτην, ἔφη, Πάτερ, ἀμφίβαλλε. Οὐρσικίνου γὰρ ἀληθῶς ταυτὶ τὰ λείψανα. Οὕτως ἡ χάρις οἰκονομαῖ θεραπευθῆναι αὐτῷ τὰ κατὰ νοῦν ἐπιδοιαζόμενον ἵνα μὴ τὸ περὶ τὰ καλὰ θερμὸν αὐτοῦ καὶ διάπυρον ἀμφιβολίας τρόποις ψυχρότερον καταστή. Ἄλλὰ περὶ μὲν τὴν τῶν θείων λειψάνων κτήσιν οὕτως εἶχεν ἐπιμελῶς.

Λ'. Πλούτου δὲ τοσοῦτον καὶ χρημάτων ὑπερέωρα.

ὡς καὶ προλαβὼν ὁ λόγος καὶ νῦν δὲ ἔτι σαφέστατα ἀγρωριεῖ. Μαρκελλοῦ γὰρ ἐκ προοιμίων πάντα τὴν βίον ἀπολιπόντος, καὶ αὐτῆς δὲ τῆς οἰκίας ἀπανατιάντος, ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ κατὰ σάρκα τὸν ἐκείνου κληρὸν παραλαβὼν καὶ πάντων ὁμοῦ τῶν πατρῶων καταστάς κύριος, εἶτα καὶ διὰ πάσης ἀπολαύσας αὐτῶν τῆς ζωῆς, ἐπειδὴ θνήσκει, ἐμελλε τοῦ πλοῦτου παντὸς κληρονόμον καταλιμπάνειν τὸν Μάρκελλον. Ὁ δὲ οὐ μόνον ἴδια οὐκ ἔθετο τὰ καταλειφθέντα, ἀλλ' οὐδὲ πρὸς τὰ κοινὰ τῆς μονῆς ἔκρινεν αὐτοῖς χρῆσασθαι. Ἐνθεν τοι καὶ ἀγρὸν ὠνήσασθαι τοῖς μοναχοῖς αἰτουμένους οὐδένα μᾶλλον ἐκείνος ἔφη τῆς εἰς Χριστὸν ἐλπίδος ἀγρὸν εἰδέναί πολυφορώτερον. Τί οὖν ἔγωγε περὶ τοῦ πατρῶος πλοῦτου, καὶ πῶς τὰ κατ' ἐκείνον οἰκονομεῖ; Ἐτέρους φέρων ἀναλίσκει φροντιστηρίοις ἐνδεῶς ἔχουσι καὶ ἀπορουμένοις, ὅσα τε ἐν ἀνδράσι καὶ γυναῖξιν ἦν. Καὶ ταύτη μὲν ἐκείνοις διελύει τὴν ἀπορίαν.

ΑΑ'. Τὰ δὲ περὶ τὴν μεγάλην Θεομηνίαν ἐν ἡ πόλιν ὄλην, τὴν Κωνσταντινίου λέγω, διέσωσα, τίς μὲν ἀνάσσειτο σιωπῇ παρελθεῖν; τίς δὲ οὕτως ὀκνηρὸς ἔς οὐκ ἀκούσαι προθυμηθεῖν; Λέοντος τοῦ μεγάλου τὰ τῆς βασιλείας σκήπτρα διέποντος ἐμπρησμὸς γίνεται κατὰ τήνδε τὴν πόλιν, καὶ ἐμπρησμὸς τῶν πώποτε μνημονευομένων ὁ μέγιστός τε καὶ χαλεπώτατος. Ἦδη δὲ ἀρχὴν ἔχουσης τῆς συμφορᾶς ἀκουστικὸς ὁ μέγας αὐτῆς γίνεται καὶ εἰς οὐρανὸς εὐθύς ἀναβλέψας καὶ δακρύσας πολὺ μερίζει τὴν τιμωρίαν, μᾶλλον δὲ τὸ πλεῖστον αὐτῆς κουφίζει. Τὸ μὲν γὰρ τοῦ πυρὸς τὰ ἐκείνου σβέννουσι δάκρυα, τὸ δὲ εἰς παιδείαν ὑπελείφθη τοῖς Βυζαντινοῖς ὄλην γὰρ ὑπέληπτο διανεμηθῆναι τὴν πόλιν. Ὁ δὲ τὸ μὲν στήσας, τὸ δὲ προγούσας, Φεῦ! ἔφη περιωδύνη φωνῇ ἤλγει γὰρ μὴ τὸ πᾶν ἔπαυεν ὡς πολὺ τὸ πλῆθος τῶν ἡμετέρων ἀμαρτιῶν, καὶ δοκεῖ τῷ Θεῷ ἀπὸ θαλάττης ἐρπύσαι τὸ πῦρ, καὶ ὡς περ βέλος τὸ μὲν μέσον διατεμεῖν, τῶν ἐκ πλαγίου δὲ φείσασθαι, ὃ δὲ καὶ γέγονε, καὶ τὸ πῦρ ἐκ τοῦ καλουμένου Νεωρίου (sic) τὴν ἀρχὴν εἰληφώς δίκην ζώνης τὴν πόλιν ὄλην διέξωσεν, εἰς δὲ τὴν ἀντικρὺ κατέπαυσε θάλασσαν ὡς περ παραδεικνύων ὅτι αὐτὸ μὲν καθ' ὅλης ἐχώρει τῆς πόλεως, εἰς δὲ τοσοῦτον διὰ Μάρκελλον περι-

έστη. cessavit vero ad mare, quod est ex adverso, talem, ad hoc autem redactus esset per Marcellum.

ΑΒ'. Δύο ἔτι ἡ τριῶν ἐκείνου μνηθέντες, τὰ λοιπὰ δὲ γλώσσαις ἐτέρων ὡς δυνατὸν κάκεινοις λέγειν τὰ περὶ αὐτοῦ καταλείβομεν. Καὶ πρῶτον οἷος ἦν τὸ φρόνημα πρὸς μὲν τοὺς δυνατοὺς ἀταπεινωτός, πρὸς δὲ τοὺς μετρίους καὶ λίαν ἐπικλινομένης, σύμμοχός τε τοῖς ἀδικουμένοις καὶ βοηθὸς ἀμαχός. Ἀρδαβουρίου καὶ Ἀσπαρος οὐδὲν δεῖ λέγειν τὴν κατ' ἐκείνων τὸν χρόνον ἰσχύον, οὐδὲ τὴν ἰσὴν, μᾶλλον δὲ καὶ πλείω τῆς ἰσχύος ὑμότητα. Οὗτος οὖν ὁ ἰσχυρὸς ὄψεσθε καὶ ὡμὸς Ἀρδαβούριος χαλεπαίνει τῶν ὑπὸ χεῖρα Ἰωάννη τοῦνομα. Ὁ δὲ πάντας τοὺς ἄλλους

Ant et quæ præcessit, et quæ nunc sequitur, apertius declaratura est oratio. Nam cum Marcellus ab initio omnes reliquisset facultates, atque adeo ab ipsa etiam domo discessisset, et qui erat ei frater secundum carnem, accepisset illius hæreditatem, et paternorum omnium bonorum effectus esset dominus, et tota sua vita eis esset usus, is cum esset moriturus, relinquit Marcellum hæredem omnium suarum divitiarum. Ille autem ea, quæ sibi relicta fuerant, non solum sua non esse duxit, sed nec iis utendum sibi censuit ad commune monasterium. Hinc cum monachi peterent, ut agrum emeret, ille eis dixit se nullum nosse agrum uberiorem et fertiliorem, quam spem in Christum. De bonis ergo paternis quid statuit, et de iis quæ ad illum pertinebant, quonam modo providet? Ea consumit, offerens aliis monasteriis, quæ laborabant inopia, tam virorum quam mulierum. Et hæc quidem illis adiungunt egestatem.

XXXI. Quæ vero fecit in magna Dei ira, in qua totam civitatem, Constantinopolim inquam, conservavit, quis sustinuerit quidem silentio prætermittere? Quis est autem adeo tardus et hebes, qui non cupiat audire? Magno illo Leone imperii sceptra administrante, in hac civitate oritur incendium (?), et incendium eorum, de quibus ulla sit mentio, maximum et sævissimum. Cum autem jam incepisset calamitas, de ea auditionem accipit magnus Marcellus: et cum statim cælum suspexisset, et multum lacrymasset, dividit supplicium: imo vero maximam ejus partem allevat. Nam partem quidem ignis ejus exstinguunt lacrymæ; altera vero pars relicta est Byzantinis ad disciplinam: existimatum enim fuerat fore, ut totam depasceret civitatem. Ille vero cum partem quidem repressisset, partem autem præscivisset, Hei mihi! dicit tristi voce. Dolebat enim, quod non totum cessare fecisset, sicut magnam nostrorum peccatorum multitudinem: et quod visum esset Deo, serpere ignem a mari usque ad mare, et tanquam telum, medium quidem dissecare, ab iis autem, quæ sunt ex transverso, abstinere; quod etiam factum est. Et ignis cum accepisset initium ab eo, quod dicitur Neocorium, instar cinguli totam cluxit civitatem, veluti ostendens, quod is quidem pervasisset civi-

XXXII. Cum duorum adhuc aut trium meminimus, reliqua linguis aliorum, prout potuerint, dicenda relinquemus. Et primum, quam ingentes essent ei spiritus, qui in potentes quidem deprimi non poterant, in eos vero, qui erant modesti ac moderati, facile inclinabantur. Iis autem, quibus sebat injuria, erat adjutor invictus. De Ardaburii et Asparis, quæ erat illo tempore, potentia, nihil est dicendum: neque de crudelitate æquali potentia, atque adeo majori. Hic ergo, qui erat adeo potens et crudelis, Ardaburius irascebatur cuidam

ex iis, qui erant in ejus potestate, nomine Joanni. Ille vero omnibus aliis, atque adeo ipso imperatore prætermisissis, ut qui non essent satis potentes, unum novit refugium Marcelli tabernaculum; et id subit, et sub eo latet, tanquam sub aliquo tuto propugnaculo. Ille autem cum rescivisset, petebat, ad ipsum mittens, hominem sibi tradi. Cum vero non obtinere, cœpit minari. Cum Marcellus autem minas non curaret, ei vim attulit: missisque militibus, qui et viribus valebant, et erant multi numero, jussit quærere eum qui confugerat, et si non pareret, uti armis. Atque ille quidem cum sic jussisset, eos dimisit. Illi autem profecti, et verbis, ut jussi fuerant, usi, quoniam non parebat, monasterium circumsidebant. Hæc facta sunt vespere: magnus vero Marcellus rogavit eos, an vellent manere, et se eis dixit alimenta daturum. Cum autem mansissent, suppeditavit alimenta. Et res quidem ita transiit usque ad vesperam. Cum nox autem adventasset, qui foris quidem erant, eam autem jam quatiebant terribiliter. Monachi autem hæc videntes et audientes, sanctum circumstantes, pro ensibus eum verbis seriebant: Quid ergo? dicentes, tibi omnes propter unum peribimus? Idque morte violenta et acerba? et tuis filiis erit tibi præferendus externus? et tibi a fundamentis cum templo peribit monasterium? Non dimittes, non cito præbebis eum qui quæritur, qui malis huc pervenit pedibus? Cum sic per totam noctem eum et hostes et amici etiam acriter invaderent, tempusque frustra contereretur, et supplices non traderetur, mane autem statuissent milites uti gladiis, et jam essent aggressuri, tunc Christi athleta suam contra objecit potentiam. Eis vero præter opinionem apparet adversaria, non phalanx quidem, sed divina quædam et cœlestis potentia, in orbem ab igne circumscripta, et arma inexpugnabilia, nempe crucis Christi imaginem in medio referens, longe magis refulgentem, quam ignis, qui erat circumcirca. Hæc ergo terribilis potentia, quæ apparuerat ex ipso fastigio monasterii, emittebat gravia tela adversus milites: quæ quidem erant ignis fulgura intolerabilia. Quibus cum non solum resistere, sed ne ea quidem contra intueri possent, gladios in terram projecerunt, et ipsi ceciderunt, et voces ad Deum placandum accommodatas, prout unusquisque poterat, emittebant. Quas cum ii qui erant intus, sensissent, canere cœperunt, et fuerunt ipsi quoque testes miraculi, quod venerat præter opinionem. Hoc effecit, ut crudelissimus Ardaburius suorum morum oblivisceretur, et causa fuit, ut præter sententiam benignus videretur, ira sua in Joannem remissa.

XXXIII. Cum in Ardaburii incidentium mentionem, illius quoque meminero, quemadmodum vir ille divinus futurum quoque ejus vitæ exitum prædixerit. Cum se post orationem somno aliquando dedisset, ei apparet visio. Illa autem erat hujusmodi: Pugnant inter se leo et draco. Sed draco quidem

καὶ αὐτὸν βασιλέα ὡς ἀδυνάτου; παραδραμῶν μίαν εἶδε καταφυγὴν τὴν Μαρκελλίου σκηνήν, καὶ ὑπὸ τοῦτου ὡσπερ ὑπὸ προδόλῳ δύνει καὶ κρύπτεται. Ὁ δὲ μαθὼν ἐζητεῖ πέμπων ἐκδοτὸν αὐτῷ δοθῆναι τὸν ἀνθρώπον. Ὡς δὲ οὐκ ἦν ὁ πειδόμενος, τῶν ἀπειλῶν ἤρχετο. Ὡς δὲ οὐδὲ τοῦτων ἐκείνος ἐφρόντιζεν, ἐπήγε τὴν βίαν καὶ πέμψας ὀπλίτας ἰσχυρῶς τε καρτεροῦς καὶ πλήθει πολλοῦς ἐκέλευεν οὕτω τὸν προσπεφυγῶτα ζητεῖν, ἀπονεύοντος δὲ καὶ τοῖς ὄπλοις χρῆσασθαι. Ὁ μὲν οὖν οὕτω προστάξας ἀπέπεμπεν. Οἱ δὲ ἀπελθόντες καὶ λόγοις κατὰ τὸ κελυφθὲν χρῆσάμενοι, ἐπεὶ μὴ ἔπειθε τὸ φροντιστήριον, οἳ δὲ πολιορκούντες ἐκύκλουν. Δείλης ὄψιας ἐπράττετο ταῦτα, καὶ ὁ μέγας ἡρώτα παρῶν εἰ γὰρ δὴ παραμένειν αὐτοὶ βούλοιντο καὶ τροφὰς ἐκείνον παρέχειν. Ἐπεὶ οὖν καὶ παρέμενον, ἐχορήγει καὶ τὰς τροφὰς. Καὶ τὰ μὲν ἄχρις ἑσπέρας οὕτω διήλθε. Καὶ τῆς νυκτὸς δὲ καταλαβούσης οἱ μὲν ἔξω τυγχάνοντες ἤδη τὰ ξίφη φοβερά ἐπέσειον· οἱ μοναχοὶ δὲ ταῦτα ὁρώντες τε καὶ ἀκούοντες περιστάνας τὸν ἄγιον λόγιος ἀντιξίφων ἐπληττον. Τί οὖν; οἰχνησόμεθα σοὶ πάντες; διὰ τὸν ἕνα, λέγοντες, καὶ ταῦτα βίαια θανάτῳ καὶ χαλεπῷ, καὶ προτιμητέος μᾶλλον ὁ ξίνης ἔσται τῶν τέκνων τῶν σῶν, καὶ ἐκ βάρων ἀπολείπει σὺν αὐτῷ δὴ τῷ ἱερῷ καὶ τῷ φροντιστήριον; Οὐ προήση, οὐχὶ παράξει; εὐχερῶς τὸν ἐπιζητούμενον, τὸν κακοῖ; ἄρα ποσὶ τὰ ὧδε καταλαβόντα; Οὕτω διὰ πάσης νυκτὸς τῶν τε πολεμίων αὐτῷ καὶ τῶν φίλων δεινῷ; ἐπιθεμένων, ὡς μάτην ὃ τὸ χρόνος ἐτρέβετο καὶ ὁ ἰκέτης οὐκ ἐξεδίδοτο, ἔγνωστο δὲ τοῖς στρατιώταις περὶ τὸν ὄρθρον τοῖς ὄπλοις χρῆσασθαι καὶ ἤδη καταπροσβάλλειν ἑμῶν. Τότε καὶ ὁ ἀριστεὺς τοῦ Χριστοῦ τὴν οἰκεῖαν ἀντιπροσῆγε δύναμιν. Ἀντίπαλος γὰρ παρὰ δόξαν αὐτοῖς ἐπιφαινεται φάλαγξ μὲν οὐ, θεία δὲ τις καὶ οὐρανία δύναμις εἰς κύκλον περιγραφείσα πυρὸς καὶ τὸ ἄμαχον ὄπλον τὸν τοῦ Χριστοῦ σταυρὸν ἐν μέσῳ ἀπεικονίζουσα πλῶν μᾶλλον ἢ τὸ τοῦ κύκλου πῦρ ἀπαστρέποντα. Αὕτη τοιγαροῦν ἡ φοβερά δύναμις ἐξ αὐτῆς δὴ τῆς τοῦ φροντιστηρίου ἀκρας ἐπιφανείσα, θεινὰ κατὰ τῶν ὀπλιτῶν ἤρει τὰ βέλη, ἃ δὴ καὶ ἦσαν ἀνυπόστατα τοῦ πυρὸς ἀστραπαί, αἷς μὴ ὅτι γὰρ ἀντιτάττεσθαι, ἀλλὰ μὴδὲ ἀντιβλέπειν ἔχοντες εἰς τὴν γῆν τὰ ξίφη ἐρήπιον καὶ αὐτοὶ κατέπιπτον καὶ φωνᾶ; πρὸς τὸ θεῖον ἱλαστηρίους, ὡς ἕκαστος εἶχεν, ἤφισαν, ἔν καὶ οἱ ἐνδον αἰσθόμενοι ἐξήρχοντό τε καὶ μάρτυρες καὶ αὐτοὶ τοῦ παραδόξου θαύματος ἦσαν. Τοῦτο καὶ τὸν ὁμίτητον Ἀρδαβούριον ἐκλαθέσθαι τοῦ ἑαυτοῦ τρόπου πεποίηκεν, ὀφθῆναι τε παρὰ γυμνὴν φιλάθρωπον παρεσκεύασεν, ἀνέντα τὴν ὄργην Ἰωάννη καὶ τὸν θυμὸν σέβασαντα.

ΛΓ'. Ἀρδαβούριου μνησθεῖς κάκεινον μνησθήσομαι, ὅπως ὁ θεὸς οὗτος ἀνὴρ καὶ περὶ τῆς καταστροφῆς αὐτοῦ προηγήρευσεν. Ἦταν ποτὲ ἑαυτὸν ἀνέντι μετὰ τὴν προσευχὴν ὄψις ἐφίσταται. Ἡ ἐκ λέων καὶ δράκων ἦσαν ἀλλήλοισι μαχόμενοι· ἀλλ' ὁ μὲν δράκων μεγέθει μέγιστος ὦν τῷ οὐραίῳ τὸν

λόντα κατηκίετο, ὁ δὲ λέων ἤλγει μὲν καὶ τῇ ἀκαίᾳ πρὸς ἄμυναν διηγεῖσθαι καὶ, τὸν δράκοντα κύκλω περιών, σκριαμαχῶν ἦν καὶ μηδὲν λυμαίνόμενος, ἕως αὐτῆς μὲν ταῖς πληγαῖς ἐκκαμῶν ἀδρανῆς ὤλες ἐπὶ γῆς ἔκειτο· εἶτα μετὰ βραχὺ πάλιν ἀνακτησάμενος καὶ ὡς περ ἐκ τινοῦ ὑπνου διαναστάς κατὰ τοῦ δράκοντος πάνυ βραχδίων καὶ μανικῶν ἤλατο καὶ διαφυλάξας ὅλον τῇ γαστρὶ δίδωσι. Τοῦτο Μάρκελλος ὁ θεῖος ἰδὼν καὶ ἀκριδέστατα συμβαλὼν μετ' οὐ πολλοῦ παγνητῆ προέφη Ἄσπαρά τε καὶ Ἄρδαβούριον πανωλεθρίους τῷ βασιλεῖ δοθήσασθαι. Ἄλλὰ ταῦτα μὲν ὑστερον· ἃ δὲ μετὰ τούτων ἐπράττετο.

ΑΔ'. Πολλῶν ἄρα συμβεβηκότων αὐτοῖς τε καὶ βασιλεῖ τῶν ἐχθρας ἐχόντων πρὸς ἀλλήλους καὶ ὑπαφίας, δυσμένεια μὲν ἐξ ἀμφοτέρων ἐτίκτετο, καὶ εἰς ἔργα χαλεπὰ προήρχοντο. Ἐπει δὲ κίνδυνος μὲν ἐπήρτητο καὶ παρ' ἀλλήλων δεινός, ἡ νίκη δὲ οὐδ' ἐποτρῆν τούτων εὐχερῆς ἦν, ἐπὶ κοινὰς ἀμφοῦ συμβάσεις τρέπονται ἐφ' ᾧ τὸν Ἄσπαρος μὲν υἱὸν, Ἄρδαβουρίου δὲ ἀδελφόν, τὴν θυγατέρα τοῦ βασιλέως; πρὸς γάμον ἀγόμενον ἀναδειχθῆναι Καίσαρα. Τοῦτο δὲ ὁ λαβὼν ἑτερός ἐστιν, ὡς ἂν εἴποι τις, ὑποβατιλεύς· ἀλουργίς τε γὰρ αὐτῷ κατάχρυσος καὶ τἄλλα τῆς βασιλείας παράσημα, ὅτι μὴ μόνος τῆς χρυσεῆς στεφάνης οὐ πάντα ἔχουσης τὰ τῆς βασιλείας σύμβολα. Ἐμμελλεν οὖν οὗτος ταύτην τὴν ἀξίαν λαβὼν ζῶντι μὲν βασιλεῖ πάντα κοινῇ συμπράττειν, τελευτήσαντος δὲ πρῶτος αὐτὸς καὶ μόνος τὴν ἀρχὴν λαμβάνειν, καὶ ὡς περ ὀφειλόμενον αὐτῷ τὰ σκήπτρα δέχεσθαι. Ἐτάραττε δὲ τὴν Ἐκκλησίαν τὸ πρᾶγμα, καὶ οὐ μικρῶς ἐθορύβει, εἰ πάλιν Ἀρειανὸς μέλει κατ' αὐτῆς εἰσπηδῶν. Ἦν γὰρ δὴ καὶ Ἄσπαρ κατ' αὐτῆς αὐτοῦ καὶ ὅλος οἶκος; τὴν Ἀρείου μανίαν διειφρόντως ἀποδεχόμενοι. Οὕτω θορύβων ὄντες μεσσοὶ πρὸς συστάσεις ἐχώρουν κοινὰς, καὶ ὑπὸ ἡγεμόσι Γενναδίῳ καὶ Μαρκέλλῳ εαυτόμενοι τὸν Ἱππόδρομον κατελήφασιν εἰρεῖαι βασιλεία τῆς ἀτόπου ταύτης ἐρημῆς, προθυμούμενον μὲν αὐτὸν, ἄλλως δὲ ἠτιώμενον τῶν Ἄσπαρος τε καὶ Ἄρδαβουρίου καιρῶν. Ὡς οὖν οὕτως ἡ τοῦ Χριστοῦ στρατιὰ παρεσκευάστα, δείκνυσιν αὐτοῖς ὁ θεὸς καὶ τὸν στρατηγὸν, καὶ ὅτι τοσοῦτον ἦν Μαρκέλλῳ τὸ διαφέρον πρὸς τοὺς ἄλλους ἱερέας τε καὶ ἀρχιερεῖς ὅσον στρατηγῷ καὶ βασιλεῖ τὸ μέσον, εἰ βούλει δὲ, καὶ στρατιώτῳ πρὸς στρατηγὸν ἐναργῆς τοῦτο σύμβολον. Ὡς γὰρ ἐπορεύοντο, ἑώρων ὄσους θῆ καὶ τὰ τοιαῦτα ὄρῶν ἄξιον νεανίσκον τινὰ μεγάλῃ μὲν μέγιστον, κάλλει δὲ ἐκπρεπεστάτῳ κομῶντα καὶ ἐξωσμένον ζῶντι χρυσεῇ, λευκὸν μὲν οὕτω τὴν θέαν ὡς καὶ χιόνος κρείττω δοκεῖν, φλογώδη δὲ οὕτως ὡς ἀπαστρέπτειν καὶ φῶς. Χλαίνα δὲ αὐτῷ καὶ χιτῶν, καὶ ταῦτα χιόνος ὅντα λευκότερα. Τοῦτον οὖν ἑώρων ἐξ εὐωνύμων τῷ μεγάλῳ συμπορευόμενον καθάπερ τινὰ ὑπασπιστὴν καλὸν ἄμα καὶ φαιδρὸν, καὶ τὴν χεῖρα οἷον ὑπέχοντα τὸν πρεσβύτερον ἀνέχειν, καὶ σὺν ὅσῃ τῇ αἰδοῖ θεο-

A cum esset ingenti magnitudine, cauda leonem verberabat et torquebat; leo vero dolebat quidem, et ad se cauda defendendum excitabatur. et draconem obiciens inaniter depugnabat, et eum nihil laedebat, quousque ipse quidem defessus plagis, humi totus jacebat afflictus et imbecillus. Deinde cum se rursus paululum recreasset, et veluti a quodam somno surrexisset, magno et vehementi impetu in draconem insiliit, eumque pronum in ventrem prostravit. Hoc cum divinius vidisset Marcellus, et accuratissime coniecisset, praedixit haud ita diu post Asparem et Ardaburium esse cum toto genere interituros ab imperatore. Sed haec quidem postea. Quae autem interim facta sunt, sunt hujusmodi:

XXXIV. Cum multa accidissent inter eum et imperatorem, quae in se invicem inimicitias alebant et suspiciones, ex utrisque quidem natum est odium; cum autem utrinque magnum a se invicem immineret periculum, neutri vero eorum facilis esset victoria, convertuntur ad communia in eunda foedera: nempe, ut Asperis quidem filius, frater autem Ardaburii, cum duxisset uxorem filiam imperatoris, Caesar crearetur. Hoc autem qui accepit, est alius, ut dixerit quispiam, subimperator: est enim ei et aurata purpura, et alia insignia imperii, nisi solum, quod aurea corona non habet omnia signa imperii. Is itaque accepta hac dignitate, cum vivente quidem imperatore erat omnia facturus communiter: eo autem mortuo, ipse primus et solus accepturus imperium, et tanquam debita sibi sceptrum sumpturus. Ea res vero non parum conturbabat Ecclesiam, si rursus sit imperium Arianus invasurus. Aspar enim, et ejus filii, et tota domus, Arianismum miraudum in modum amplectebatur. Cum itaque essent pleni tumultu, communiter convenerunt, et ducibus Gelsadio et Marcello venerunt in Hippodromum, ut ab inhonesto et indigno hoc caepo arcerent imperatorem: qui ipse quidem ad hoc quoque erat prompto et alacri animo, sed cedebat tempore Asparis et Ardaburii. Cum ergo sic paratus esset Christi exercitus, eis quoque Deus ostendit ducem: et tantum interesso inter Marcellum et alios sacerdotes et pontifices, quantum inter exercitus ducem et imperatorem: atque ad eos, si velis, inter militem et ducem; hoc fuit evidens signum: Nam inter ambulandam videbant ii qui digni erant ea videre, juvenem quidem statura maximum, forma vero pulcherrimum, et zona cinctum aurea, aspectu quidem tam candidum, ut nivem videretur superare: tam lucidum autem, ut luce coruscaret. Lanea vero eierat tunica, eaque nive candidior. Eum ergo videbant a sinistris simul cum magno Marcello ambulanti, veluti quemdam satellitem, pulchrum simul et terribilem, et manum veluti supponentem, sustinuisse senem, et cum maxima reverentia non destitisse ei inservire. Cum autem ingressi essent

(3) Vide Baronium ad an. 479.

in eum locum, in quo solebat sedere imperator, erat quidem sic quoque Marcellus omnia iis qui erant Ecclesiæ; quin etiam ipse quoque libere loquebatur ad imperatorem, et illis addebat animum, et quodammodo eos adhortabatur ad certamen pro Christo suscipiendum. Atque illi quidem cum omnia effecissent propter quæ venerant, quæ quidem erant, ut Asparis filius aut rectam disceret opinionem, aut nec dignitatem Cæsaris acciperet (hæc enim eis pollicitus est imperator), lætantes exierunt. Ille autem rursus adolescens, et altissimus, et splendidissimus, visus quidem est adhuc adesse et versari cum Marcello. Cum vero eum deduxisset usque ad portas, de cætero evanuit ex oculis. De quo nullus dubitavit ex iis qui aderant, sed evidens fuit omnibus eum fuisse Dei ministrum, virili habitu indutum, qui missus fuerat, ut esset custos et satelles Marcelli. Sed ab eo quidem fuit habitus in tanto honore. Haud ita multo post acceperunt finem ea, quæ is prædixit. Ardaburius enim simul cum patre et fratre, et aliis non paucis ex iis qui erant ejusdem sententiæ, cum ebibisset ultimam sæcem iræ Domini, raptus est ab hominibus, leoni draeco, imperatori juste traditus impius.

XXXV. Unum adhuc restat convenienter meæ promissioni: quod ubi adjecero, finem imponam orationi. Lucianus quidam Constantis filius, viri qui multum poterat consilio, despectis humanis omnibus, monasterium ingressus, brevi tempore per Marcellum multos eorum qui consenuerant in exercitatione, longe a tergo reliquit: quem dicunt a nullo unquam esse visum nec irascentem, neque multa loquentem, sed neque ulli præbentem iræ occasionem. Is, quando bonus pater Marcellus excedebat, astans, et plusquam alii lacrymans, rogabat, hanc sibi dari gratiam; ea autem erat, ne eum despiceret hic solum, neque sineret eum esse ipsi longo tempore superstitem, neque enim se posse amplius recte vivere, sicut neque navem tuto navigare, quæ amisit gubernatorem. Et ille quidem hæc: Marcellus vero cum vidit eum magna affectum tristitia: Esto, inquit, bono animo: nam cum ego excessero, tu quoque consequeris, et insistes vestigiis ejus, quem desideras. Cum sic dixisset, paulo post finem accepit quod dictum fuerat. Nam cum ille decessum ægre ferret, et totos deinceps quinque dies et noctes ad fossam magni Marcelli mansisset, post illum mori, vitam, sine eo autem superstitem, mortem acerbam existimans, ad eum in somnis venit magnus Marcellus, conversum ad sepulcrum, et: Cur, inquit, te afflictas et quereris de tarditate, et non credis? Ego Deum pro te precatus, effeci id quod tibi expedit, et statim ad me venies. Fuit ita; et tertio post die e vita excedit Lucianus, cum solos octo dies fuisset magno Marcello superstes.

XXXVI. Quam multa Marcelli, quæ sunt hujusmodi, alia quidem majora, alia autem non omnino inferiora? quot linguæ suffecerint ad narrandum, et quot libri ad ea quæ scriberentur, suscipienda?

πεύοντα μὴ ἀπίστασθαι. Ἐπεὶ δὲ καὶ εἰσω γένοιτο ἔνθα δὴ καὶ ὁ βασιλεὺς εἰώθει καθίζεσθαι, ἦν μὲν καὶ οὕτω Μάρκελλος τοῖς τῆς Ἐκκλησίας; τὰ πάντα γινόμενος. Πλὴν ἀλλὰ καὶ αὐτὸς πρὸς τὴν κρατοῦντα πολλὰ παρῆρησάζομενος κάκεινους ἐπιβαρσύνων καὶ οἶον πρὸς τὴν ὑπὲρ Χριστοῦ ἀγῶνα ἐγκλειούμενος, οἱ μὲν δὴ καταπραξάμενοι πάντα δι' αὐτὸν καὶ ἡκαστον, ἅτινα ἦν τὸν Ἀσπαρος εἶδεν ἢ τὴν ὀρθὴν μεταθεῖναι δόξαν, ἢ μὴδὲ τὴν ἀξίαν λαβεῖν Καίσαρος (ταῦτα γὰρ ὁ κρατῶν αὐτοῖς ἐπηγγέλατο), ἐξήσαν χαίροντες. Κάκεινος πάλιν ὁ νεανίας ὁ ὑψηλότατος καὶ εὐπρεπέτατος καὶ λαμπρότατος θεαθεὶς, παρῶν μὲν καὶ ἔτι καὶ τῷ Μαρκελλῷ συνῶν ἐωρᾶτο καὶ τι προσομιλῶν· ἄχρι δὲ τῶν πυλῶν αὐτὸν παραπέμψας τὸ λοιπὸν ἀθέατος ἦν, οὐδενὶ τῶν παρόντων ἀμφιστήσιμος; ἀλλὰ πᾶσι δηλὸς γινόμενος ὅτι Θεοῦ λειτουργὸς ὤν, σχῆμα τὸ ἀνδρὸς ὑπελθῶν, φύλαξ ἐπέμφοθῆ καὶ δορυφόρος Μαρκελλῷ. Ἄλλὰ τοῦτο μὲν οὕτως διαφερόντως τετίμητο. Μετ' οὐ πολὺ δὲ καὶ αὐτὸς προέειπε τὸ τέλος εἰδέχετο. Ἀρσασούριος γὰρ πατρὶς τε ἄμα καὶ ἀδελφῷ καὶ ἄλλοις οὐκ ὀλίγοις τῶν ὁμοδόξων τρυγίαν τῆς ὀργῆς ἐκπιπτικῶς ἐξ ἀνθρώπων ἀνῆρπατο, τῷ λέοντι ὁ δράκων, τῷ βασιλεὶ ὁ δυσσεβὴς δικαίως παραδοθεὶς.

ΛΕ'. Ἐν ἔτι λείπεται κατὰ τὴν ὁμοίωσιν, ὅπερ ἔριτι προσθεὶς τέλος; ἐπιθήσει τῷ λόγῳ. Λουκιανὸς τις Κωνσταντος υἱὸς ἀνδρὸς μέγα ἐν τῇ βουλῇ δυναθέντος, οὗτος τῶν ἀνθρωπίνων πάντων ὑπεριδῶν καὶ τὰ τῶν μοναχῶν ὑπελθῶν, ἐν χρόνῳ βραχεῖ διὰ Μαρκελλοῦ πολλοῖς καὶ τῶν ἐν ἀσκήσει γεγηρακότων ὀπίσω τέθεικεν, ὃν φασιν ὑπὸ μηδεὸς ὀφθῆναι μηδέποτε μήτ' ὀργιζόμενον μήτε πολλὰ φεγγόμενον, ἀλλὰ μὴν μηδὲ ἄλλω ἀφορμῇ ὀργῆς παρεχόμενον. Οὗτος οὖν, ἦνικα ὁ χρηστὸς αὐτῷ Πατήρ ἐξεδήμει Μάρκελλος, παραστὰς πλέον τῶν ἄλλων δεδακρυμένος ἤξιον καὶ ταύτην αὐτῷ τὴν ἐσχάτην δοθῆναι χάριν· ἢ δὲ ἦν μὴ περιιδεῖν αὐτὸν ἐνταῦθα μόνον μηδὲ καταλιπεῖν πολὺν ἐπιβιώναι χρόνον· μηδὲ γὰρ δύνασθαι ζῆν ἔτι καλῶς, ὥσπερ οὐδὲ ναῦν ἀσφαλῶς κλεῖν τὸν κυβερνήτην ἀποβαλοῦσαν. Καὶ ὁ μὲν ταῦτα, ὁ δὲ ὡς λίαν αὐτὸν ἑώρα περιαληγῆ, θάρσει, ἔφη· ἐμοῦ γὰρ ἐπειθόντος καὶ αὐτὸς ἀκολουθῶν ἔση καὶ κατὰ πόδας ἀφίξη τοῦ ποδομένου. Οὕτως εἰπόντος πέρας μετὰ μικρὸν εἰδέχετο· ὃ ρηθέν. Ὡς γὰρ ἐκεῖνος λίαν βαρέως τὴν τελευταίαν ἔφερε καὶ ὄλων ἐξῆς ἡμερῶν καὶ νυκτῶν πέντε παρὰ τὸν τοῦ μεγάλου τάφου διέμεινε, τὸ ἐπ' ἐκεῖνω θανεῖν ζῆν, τὸ δὲ χωρὶς αὐτοῦ περιεῖναι πικρὸν ἠγούμενος θάνατον, ἐπίστανται ὁ μέγας αὐτῷ πρὸς ὕπνον ἐπὶ τῷ τάφῳ τραπέντι, καὶ, Ἰνατί, φησὶ, δυσχεραίνεις, καὶ μέμνη βραδυτήτι, καὶ ἀπιστεῖς; Ἐγὼ σου τοῦ Θεοῦ δεηθεὶς τὸ πρῶγμα ἐν τῷ λυσιτελεῖ τέθεικα, καὶ ἤξεις ὅσον οὐκ ἤδη πρὸς με. Γέγανε ταῦτα, καὶ εἰς τρίτην ὁ Λουκιανὸς ἀπολείπεται τὸν βίον, ὅλας ὡς τὸ μόνως ἐπιζήσας τῷ μεγάλῳ ἡμέρας.

ΛΖ'. Πόσα ταῦτα Μαρκελλοῦ, τὰ μὲν κρείττα, τὰ δὲ πάντως οὐχ ἦσαν; Πόσαι ἂν ἀρκέσωσι γλώσσαι, πόσαι δὲ χεῖρες, πόσαι δὲ βίβλοι πρὸς τὴν τῶν γραφομένων ὑπεδοχῆν, δεῖ καὶ ὑπὲρ ἐξήκοντα τὴν

ἀσκησιν παρατείνας ἔτη ἐν συνεχεῖ ἐνήργει τὰ θαύματα ; Τίνος μὲν ἐκεῖνος οὐκ ἐν ἀγῶσι καρτερὸς, τίνος δὲ οὐ πρὸς ἀγῶνας ὠφελιμώτερος ; Καὶ τίνος οὐκ ἦν τοῖς σφαλλομένοις ἐπιεικέστερος, καὶ περὶ τὴν θεραπείαν ἐπιμαλέστερος ; Τίς οὕτω τοῖς μὲν ἀδικουμένοις ἐκδικητής, τοῖς ἀδικοῦσι δὲ μὴ συγχωρεῖν ἀδικεῖν ὄλωσ, ἀλλὰ καὶ ἀντιπράττων καὶ μὴ τοῖς ἐκείνων εὐδοκῶν θελήμασιν ; Οὗτος ἐν παντὶ τῷ βίῳ τὴν μὲν ὅλην νύκτα σχεδὸν καὶ τῆς ἡμέρας τὸ πλεῖστον ψάλλει τε καὶ εὐχαῖς καὶ τοῖς ἀλλοῖς τοῦ Θεοῦ λειτουργίαις ἐδίδου, τὸ δὲ λοιπὸν τρισὶ τούτοις ἐμέριζε. Καὶ πρῶτον μὲν αὐτῷ προσήεσαν οἱ τοῖς λογισμοῖς διοχλοῦμενοι, οἷς δῆπου καὶ τὸ ἀρμόδιον ἐκάστου προσήγε φάρμακον, τὰ μὲν αὐτῷ τῆς θείας Γραφῆς, τὰ δὲ καὶ τῆς ἐκ πείρας χορηγούσης συνέσεως. Μετ' ἐκείνους τῶν ἀδικουμένων ἦν ἡ προσέλευσις. Ἐπιστεῖλας δὲ καὶ ὑπὲρ αὐτῶν ἀρχουσι, δικάσουσιν, αὐτοῖς ἐκεῖνος ἀδικοῦσιν, εἰ χρεία ἦν καὶ τῷ βασιλεῖ (κάκεινῳ γὰρ αἰδέσιμος ἦν, καὶ περισθιμῶν ἐχρῆτο πρὸς ὅπερ ἂν ὁ μέγας ἠθεύλετο)· εἶτα καὶ πρὸς τοὺς νοσοῦντας ἐτρέπετο καὶ πάντας περιερχόμενος τὰ τε πρὸς τὴν ἀναγκαίαν χρείαν καὶ τὰ πρὸς θεραπείαν ἐπήγα τῷ σώματι. Οὕτως οὐδὲν ὄλωσ τῷ Μαρκέλλῳ ἀπὴν ὁ τοῖς ὑμνουμένοις τῶν πάλαι παρῆν. Ἄλλ' ἦν αὐτῷ προφητῶν μὲν ἡ τοῦ πάντα προορᾶν χάρις, πατριαρχῶν δὲ ἡ τοῦ πάντα θαρβύνει πίστις, Μωσέως μὲν ἡ πραότης, Ἰησοῦ (εἰς) δὲ ὁ ζῆλος καὶ ἡ δικαία κατὰ τῶν ἀνθρώπων ἀδικούντων ὀργή, τῶν δὲ μαθητῶν Πέτρου μὲν ἡ θερμότης, Ἰωάννου δὲ ἡ θεολόγος γλῶσσα καὶ ἡ μετὰ

miraculorum, et quod ea semper fluerent, non secus ac perennes fluvii.

ΑΖ'. Τούτου, εἰ καὶ μόνα τὰ περὶ τὴν τελευταίην ἦν, πόσης ἂν εὐχῆς ἔργον ἄξιον ἦν ; Ὅσοις μὲν τὰς ἔχθρας διήλλαξεν, ὅσοις δὲ τὰς ἀμφισθητήρεις διέλυσεν, ὅσα δὲ καίτοι τὰ ἔσχατα πνέων ἐπὶ μιζῆς ἡμέρας τὰ ἀγαθὰ διεπράξατο ; Ὅτε οὖν καὶ τῶν σαρκίων δεσμῶν διαλυομένων τῷ ποθομένῳ ἔμελλε προσεγγίζειν καὶ τοῦ πρώτου κάλλους πρώτας καὶ τὰς ἐλλάμψεις δέχεσθαι, παρῆσαν αὐτῷ συχοὶ μὲν καὶ τῶν ἄλλων μοναστῶν, πολλοὶ δὲ καὶ τῶν ἱερωμένων, οὐκ ἔλιθοι δὲ καὶ τῶν πλοῦτων καὶ δόξης τῆ κατὰ κόσμον περιφανῶν, οἷς καὶ πολλὰ περὶ τε ψυχῆς καὶ σώματος καὶ τῆς ἐκειθεν ζωῆς φιλοσοφήσας τε καὶ διαλεξάμενος καὶ πᾶσι κατὰ τὸ προσῆκον ἐκάστῳ καὶ τῆς ἡλικίας παραινέσας καὶ τῆς ἀξίας, εἶτα καὶ ἐπευξάμενος καὶ τελευταῖον εἰπὼν ὑπνώσαι βραχὺ βούλεσθαι καὶ ὑποχωρησαὶ τούτους παρασκευάσας, οὕτω τὴν ἱερὰν ἐκείνην ἀφῆκε ψυχὴν, ἧς τὸ καθαρὸν σῶμα καὶ τίμιον χερσὶν ὁσαῖς περισταλὲν ὁ ἱερός ἐκεῖνος ; ναὸς ὑποδέχεται, ὃν αὐτὸς ἐκ βάθρων ἰδρύσατο, καὶ ἱερὸν οὕτως φροντιστήριον συνεστήσατο, εἰς δόξαν Πατρὸς, Υἱοῦ καὶ ἁγίου Πνεύματος, νῦν καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

A Qui cum exercitationem ultra sexaginta annos produxerit, miracula assidue faciebat. Quo non fuit quidem ille in certaminibus fortior? Quo non autem ad certamina utilior? et quo non fuit in eos qui labebantur, mitior, et in præstando officio diligentior? Quis sic defendit eos, qui affliciebantur injuria? iis autem, qui injuriam faciebant, omnino non permittens, sed resistens, et eorum voluntati minime assentiens? Sic in tota vita, totam quidem noctem, diei vero plurimum, dabat canticis et precibus et aliis Dei ministeriis, reliquum autem his tribus dispertiebat. Et primi quidem ad eum accedebant, qui vexabantur cogitationibus: quibus dabat unicuique medicamentum conveniens, ei partim quidem divina Scriptura ea suppeditante, partim quidem prudentia et experientia. Post illos accedebant, qui erant affecti injuria. Cum vero pro eis litteras scripsisset ad præsides, iudices, ad illos ipsos, qui faciebant injuriam, et si opus erat, etiam ad ipsum imperatorem (nam illi quoque erat reverendus, et obtemperabat ad id, quod magnus volebat Marcellus), convertebat deinde ad ægrotantes, et omnes obiens, eis exhibebat quæ eis erant necessaria ad alimentum, et ad curandum corpus. Sic nihil omnino aberat Marcello, quod aderat iis qui olim laudabantur. Sed erat ei prophetarum quidem gratia omnia prævidendi: patriarcharum autem fides, quæ efficiebat, ut fidenti esset animo in omnibus: Moysis quidem mansuetudo, Josue autem zelus, et justa ira adversus eos, qui faciunt injuriam: discipulorum vero, Petri quidem ardor: Joannis autem lingua theologica, et quod cum virginitate est verborum tonitru; et Pauli vehemens in dogmate studium, et per terram et mare prædicationis disseminatio. Omnium vero simul fons

XXXVII. Hujus vel solum dicere decessum. quam fuerit optandum? Quam multorum reconciliavit inimicitias? Quam multorum composuit controversias? Quam multa bona uno die fecit in extremo spiritu? Quando certe ei carnis dissolvebantur vincula, et ei quem desiderabat, erat appropinquaturus, et primæ pulchritudinis primas suscepturus illuminationes; aderant autem multi ex iis qui se in pietate exercebant, et multi monachi, et multi ex iis qui erant consecrati: non pauci vero ex iis qui mundanis opibus et gloria erant insignes. Cum quibus postquam multum est philosophatus et locutus de anima et corpore, et de ea quæ est illic vita, et unumquemque est adhortatus, prout conveniebat uniuscujusque ætati et dignitati, et deinde est etiam precatus, et postremo dixit se velle parum dormire, et eos jussit secedere, sacram illam sic emisit animam: cujus mundum corpus et venerandum, sanctis manibus compositum, sacrum illud templum suscipit, quod ipse excitavit a fundamentis, et vere sacrum constituit monasterium, ad gloriam Patris, Filii, et Spiritus sancti, nunc et in sæcula sæculorum. Amen.

MARTYRIUM SANCTÆ MARTYRIS ANYSIÆ

QUÆ EST ÆTHESSALONICÆ.

(Latine ap. Surium ad diem 30 Decembris ; Græce non exstat in mss. Paris.)

I. Tempore tyranni Maximiani, puella quædam A naturam, priusquam eæ dominantur nobis præter nomine Anysia, nobili loco nata Thessalonicæ, alebatur apud divites et fideles parentes, erudita in timore Domini, magis virtutibus quam ætate proficiens. Et primum quidem parentes eam magis dogmatibus pietatis nutrivere, quam lacte. Postquam autem ætatem transiit puellarem, videreturque puellæ gravitas et decus majus quam sperassent, eam solidioribus disciplinis erudiebant. Illa vero cum, ut quæ bono esset ingenio prædita, facile apprehenderet, fructus dignos disciplinæ actione proferebat : cumque vere cœlestes et angelicos plane haberet spiritus, insignis pulchritudo micabat ex oculis. Magna autem ex parte domi latebat. De juventute vero sæpissime conquerebatur, dicens : O insidiosam ætatem, quæ aut lædit, aut læditur. Pulchra res est senectus. Hei mihi ! longitudo temporis me mœstitia afficit, quæ tandiu separat a cœlestibus. Et ut semel dicam, nunquam intermittebat Christum vocare ad suum auxilium, et genua flecens, solum aspergebat lacrymis.

II. Interea autem cum parentes decessissent, accepta hæreditate, cogitabat, quomodo uteretur iis, quas habebat, divitiis. Erant vero congesti maximi auri et argenti thesauri, amplæ possessiones, multi perorum greges, servorum et ancillarum multitudo innumerabilis, vestis sumptuosa et magnifica, et ex auro contexta, et serica, mundus aureus, exornatus omni genere gemmarum, magnitudine resplendens et pulchritudine. Hæc videns sanctissima Anysia, dicebat : Quomodo salvæ esse poterimus in tantis terrenis copiis ? Quomodo caput draconis exuemus ? Age adversus ipsum utar ejus inventione. Ille quotannis se exuens, renovatur ; exuamus ergo nos quoque varias divitias. Eæ enim divitiæ magis puniunt eos qui illis male utuntur ; eos, qui ipsas accumulaverunt, mutant rabie immedicabili : parcos autem et illiberales suis laqueis et reibus implicant. Agrorum possessio suggerit indignationem, et infidam vectigalium exactionem, proferens trutinas falsas et falsa pondera. Vestes docent se perperam et nequiter gerere, resolvique et diffundi deliciis. Torques et monilia efficiunt, ut cervix superbe erigatur, et ut quæ laudibus trahitur, videri desideres. Age ergo piis pie utamur, beato Mathæo D parentes. Dominatum in eas obtineamus secundum naturam ; efficiar vere domina, eas sancte administrans simul et declinans ea quæ ex eis oriuntur, vicia, et custodiam excogitans turissimam, in viduarum, orphanorum et mendicorum ventrem tanquam thesaurum eas recondens. Idoneus fidejussor, Dominus universorum, non ad duplum usque solummodo augebit sortem, sed ad centuplum usque cum vita æterna mihi fœnus adjiciet. Pie consumamus, tuto enim recipiemus. Venundatis omnibus crucem acquiramus, Christum expediti sequamur, ipsam terram statim cum terra relinquamus, cœlos cum angelis habitemus. Fugiamus periculosam vitam, et probris plenam : et desideremus certamen, quod superat rationem. Cum iis quæ non patiuntur interitum, permutemus ea, in quæ cadit interitus. Maxime venerandæ sunt nuptiæ, quæ corruptionem nequaquam conciliant : permaneamus integræ, ei qui formavit, purum signum conservemus, a reprehensione alienum Christi custodiamus signaculum. Agnoscat Dominus sigilla virginitatis, clausum inveniat hortum, cum accesserit. Præbramus fontis fluentia minime perturbata. Nunc cum sunt nundinæ, negociemur. Persecutio et afflictio mihi gloriam concilient. Præsides et supplicia in paradisi delicias, custodia et flagella in Christi nuptialem thalamum introducant. Non solum sunt virorum coronæ, sed etiam mulierum.

III. Et hæc dicens, orabat cum lacrymis : Domine, Jesu Christe, lux vera, fons immortalitatis, radix incorruptionis, qui mysterium virginitatis in utero concepisti, qui matris nomen nulla labe inquinatum custodiisti, bone Domine, præsta ne virginum chorum deseram, ne excludar thalamo, sed me refer in numerum virginum prudentium, et dignare me, Domine, ut lampadem ferens, victis, quæ inquinari nequeunt, certaminibus glorificer. Hæc cum dixisset sanctissima Anysia, statim omnia venundedit, non tanti quanti erat unumquodque, nec ut solet fieri in contractibus, exquisite examinans : sed hoc solum dicebat emptori : Est mendicorum et egenorum ; da justum pretium, ut simul quoque aliquam tibi offeras mercedem emens, et effectus justus dominus. Hæc autem dicebat, non quod vellet multiplicatum accipere pretium, sed in hoc quoque habens zelum pietatis, et ei qui emebat, mer-

cedem concilians. Non enim tantam curam gerebat venditionis, quantum curabat, ut recte et ex virtute nil possideret. Cumque omnia in aurum redigisset, illa ea per se dabat, non solum præbens, sed alia etiam officia adhibens, in omnem custodiam ingrediens, et quemlibet qui in vinculis erat damnatus, consolans, ejus qui tortus fuerat, vibices infusionibus curans et unctionibus, quemlibet ægroantem et in lecto decumbentem invisens, et ejus curam gerens: compita et vicos obiens, et iis qui in eis jacebant, manum præbens, dicebat: Ne delicæ sint mihi divitiæ, quæ ne aquæ quidem gutta dignæ habentur in tempore judicii. Non sationis laborem, sed messis divitias, visione apprehendebat. Et cum ad obolum usque omnia distribuisset, et nihil sibi reliquisset, se in quadam continebat domuncula, quæ superius hæbebat tabulatum, operans manibus, et quo opus habebat, sibi alimentum supeditans, convenienter sententiæ beati Pauli apostoli, qui dicebat: « Otiosus autem non manducet¹. » Christiano vero germanum, et quod impediri non potest, nutrimentum, sit labor suarum manuum.

IV. Hæc cum dixisset, precibus deinceps vacabat et orationi, jejunium quasi carnis quodanmodo expers producens. Deinde validissimæ se assuefaciens exercitationi, diem quidem consumebat in lectionibus, noctem autem in psalmis et precibus; pro lecto, solo, pro veste stragula, storea et sacco utens; brevissimo somno contenta, a phantasia libero et insomniis. Dicebat enim: Malum est mihi dormire, cum meus inimicus vigilat. Plures vero fundebat lacrymas, quam erat potus quem bibebat; et gemitus ac suspiria erant plura, quam verba. Vincata autem erat tanto Domini desiderio, ut existimaret ipsa dum genu flecteret, et in nudam terram figeret oculos, se pedes tenere Servatoris; et genibus labra admovens, illius genua osculari, et capillos pandens, se pulverem qui inerat, excutere. Horum vero cogitatio ei fontes movebat lacrymarum. Tanto autem studio contendebat ad Christum, ut vellet resolvi, et esse cum Domino. Quoniam autem nolebat seipsam occidere, et rursus properabat ad cœlestia, quid facit? Jejunio corpus paulatim consumebat, multum de vita suffurans abstinentia.

V. Manu autem pectus pulsans orabat, dicens: Domine Deus omnipotens, Pater unigeniti tui Filii Jesu Christi, Domini et Dei et Servatoris nostri, qui sedes in throno gloriæ, cui assistunt mille millia angelorum ministrantium, et decies mille millia servientium tuo nutui, Throni, Dominationes, Principatus, Potestates: quem laudant Cherubim, et glorificant Seraphim, ter sanctum hymnum sine fine dicentes; qui spiritus, qui non obedierunt, in tartari profundum condemnasti; qui draconem qui defecit, alligasti catenis, qui proprio suo reti eum implicasti, qui ejus sedem in terram dejecisti, qui

a cœlestibus mysteriis eum exterminasti, qui a beata vita eum alienasti, qui insolentem ejus exultationem depressisti et abjecisti, qui de ejus pompa per ignominiam crucis triumphasti, qui ex impoluto tuo sinu Deum Verbum, qui est ante sæcula, et Servator animarum nostrarum, ex Spiritu sancto et Maria Virgine natum, ad nos misisti; qui id quod errabat, per ipsum convertisti, et quod erat imbecillum, confirmasti, et quod contritum, curasti: te invoco ego humilis et peccatrix ancilla tua ex toto corde meo, qui novisti quæ erant in corde uniuscujusque: qui ignem, qui jactus erat in mundum ab unigenito tuo Filio, et in corde meo accendisti; qui fidei, quæ in me est, scintillam in lampadem ejus, quæ est erga te, dilectionis mutasti; adsis mihi indignæ, et serva me, quoniam te desidero, et te quæro, et te sequor totis meis viribus. Domine, suscipe preceationem meam, quam offero tibi corde contrito et spiritu humili, propter quam, o Domine Jesu Christe, fuisti in crucem actus, propter quam colaphis cæsus, propter quam acetum et fel bibisti, et tertio die surrexisti, et in cœlos ascendisti, et sedisti a dextris Patris. Ne me dedecore affeceris, ne me a tuarum ancillarum numero rejeceris, sed dignare me fieri perfectam Christianam, et consummari in signaculo sanctæ crucis tuæ; imperti me tua passione, voluntatem tuam in me operans, ut digna reddar, quæ appaream ante tuum tribunal. Tu me tuam conserva: « confige a timore tuo carnes meas, a judiciis enim tuis timui. Averte oculos meos, ne videant vanitatem², sed potius eos aperi, rogo te, et considerabo mirabilia de lege tua³. In te projecta sum ab utero matris meæ. Tu es Deus meus; pater meus et mater mea dereliquerunt me. Tu suscepisti me, Domine. Dirige gressus meos, ne dedecore afficiar ancilla tua: sed fac mecum signum in bonum, et imple desiderium meum⁴: quoniam ante te est omne desiderium meum, et gemitus meus non est a te absconditus⁵. » Adjuva me, et non inveniatur macula in ancilla tua. Tibi enim meipsam offero per aram confessionis humilitatis meæ, tanquam in holocaustis arietum et taurorum, nempe eorum qui prius decertarunt propter nomen tuum, et in denis millibus agnorum pinguium, qui secuti sunt agnum tuum immaculatum: per quem tibi, et cum quo tibi, cum Spiritu sancto, gloria et honor et potentia in sæcula sæculorum. Amen.

VI. Postquam autem precata esset, surrexit, et totum corpus suum cruce signavit. Hæc videns maculosus draco, non tulit puellæ angelicam et celestem vitam, videns eam jam spiritu in cœlis habitantem, et ad passionem martyrii toto animo accensam; sed in eam stridebat dentibus, et ejus cellam movere assidue cogitabat, et ut eam everteret, furebat; sed videns eam signo crucis undique munitam, plagis quæ sub obtutum non cadebant, pulsatus, re-

¹ II Thess. III, 10. ² Psal. cxviii, 37. ³ Psal. xxv, 7. ⁴ Psal. cxviii, 133. ⁵ Psal. xxxvii, 10.

fugiebat, eique et torporis et desidiae morbum immittebat. Illa autem intensa et perpetua oratione, perinde ac septa palæstræ, ejus statim infringebat insidias. Rursus vero dicebat veritatis inimicus : Heu quid mihi accidit infelici? Qui angelos e superis detraxi, et gigantes subjeci, nunc illudor a pueris et puellis. Morte enim tanquam vita lætantes, et per ipsam coronati currentes ad cœlos, de cætero mihi fecerunt mundum inhabitabilem. Me consolabatur sanguis martyrum, qui interimebantur, sed fides eorum decertationis, et eorum quæ geruntur prædicatio, transmutavit integras civitates et gentes. Tempia diruuntur, conticescunt oracula, abolita sunt mysteria, torpescunt mystæ, qui prius exsultabant : ad meum, ut videtur, exitium crucem fixerunt. Jam mihi præsagit animus futurum, ut regia mea plane dissolvatur. Nam qui sunt in tormentis hilares, et in sepulcris terribiles, urunt, flagellant, et me undique persequuntur, et quod a me fuerat excogitatum, evasit accessio majoris supplicii. Inveni tamen quid agam. Protinus ergo tale quid in eam excogitat, existimans se sua invidia ac malignitate, ejus, quæ extollebatur, gloriam obscuraturum : ut cum essent viles et abjectæ personæ, quæ eam interimerent, vilem quoque et abjectam videretur efficere ejus decertationem, et quod nec scriptis mandata essent, et careret forma judiciorum, obliterarentur etiam tropæa encomiorum. Non intelligens malignus, apud Deum magis esse bono proposito, quam verbis, atque adeo in eam incitat eos, qui tunc rerum potiebantur.

VII. Maximianus itaque, cum magnam occidisset multitudinem, per se quidem interficiendo satius, et non secus atque immanes feræ, quæ homines devorant, præ carniū multitudine nauscans et caligans, speciem parcentis præ se tulit, dicens indignos esse Christianos, qui occidantur ante oculos imperatoris. Cur enim præbeam occasionem, ut scriptis mandentur eorum supplicia, et eorum instruat scriptores, qui ea ad perpetuam transmittunt memoriam, et eos qui eodem morbo laborant, ad eandem fidem deducam? Cur non instar pecudum eos trado iis qui debent occidere, simul et acceleratos diisque inimicos exterminans, et efficiens, ut mortis eorum memoria mandetur silentio? Hæc cum dixisset, proponit edicta, quæ jubebant, ut liceret volenti sine periculo occidere quemlibet Christianum. Occidebantur itaque innumerabiles, et propheticum implebatur elogium, quod dicit : « Propter

* Psal. XLIII, 22.

te morte afficimur toto die; reputati sumus tanquam oves occisionis*. » Tunc autem cogitatio venit in mentem Anysis, ut iret ad Dominum. Id autem erat angelus, qui eam vocabat ad passionem martyrii.

VIII. Cumque ingrederetur portam Casandrioticam, excitatus est tumultus in populo. Deinde cum eam vidisset quidam ex satellitibus imperatoris, et esset ab ejus sauciatus pulchritudine, vel ab ipso potius diabolo incitatus, ei factus obviam, Sta, inquit, et dic, quo vadis. Illa autem videns ejus insolentiam et immoderationem, et mente agitans tentationem, digito fecit in fronte signum crucis. Ille vero plane fera, et quavis fera sævior, non reveritus est generosum et decorum silentium, sed se contumelia affectum et despectum arbitratum, cum eam apprehendisset, cum voce aspera eam agrestius interrogabat, quænam esset, et quo proficisceretur. Agna autem Christi, volens non solitum devitare conspectum, voluit eum brevi responso superare : Sum Christi ancilla, et vado ad Dominum. Ille autem insolens impulsus ab eo qui in ipso habitabat, dæmone, dixit : Sed non sinam te illuc proficisci, sed te abducam ad diis libandum. Solem enim hodie colimus : et simul hoc dicens, velum traxit, volens ejus vultum detegere. Illa autem generose et fortiter resistens, et in ejus faciem inspiciens, dixit : Increpabit te Christus Jesus, diabole. Ille vero illa sufflatione et nomine Christi motus ad iram, quæ coliberi non poterat, stricto quem ferebat gladio, ejus latus eo transalegit. Quæ statim cum tremore et palpitatione membrorum in terram cadens, eam sancto sanguine reddidit purpuream. Quotquot autem astabant, eam circumdantes, primum quidem eam deplorabant, miserti ejus ætatis, et, tale quid posse accidere, cogitantes. Deinde apud se murmurabant, imperatorem et impium ejus decretum vituperantes. Venerandas autem et sanctas sanctæ reliquias, qui harum rerum studio tenebantur, viri pii Christiani, et qui in sanctos zelo erant incitati, cum sustulissent, et justis, ut par erat, fecissent, deposuerunt circiter duobus stadiis a porta Casandriotica, a sinistra viæ publicæ domum oratoriam ei ædificantes.

Hæc autem sustinuit sancta, imperante Maximiano, in nos vero regnante in infinita sæcula Christo Jesu, Domino nostro, cum quo Patri cum sancto Spiritu honor et potentia, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑ

THEŌSΙΑΣ

ΜΕΛΑΝΗΣ ΤΗΣ ΡΩΜΑΙΑΣ.

VITA ET CONVERSATIO

SANCTÆ MELANÆ ROMANÆ.

(Latine apud Surium ad diem 31 Dec.; Græce ex cod. ms. 1535, sæculi xiv.)

Α'. Ἦν ἄρα καὶ τοῦτο τῆς μεγίστης τῶν πάλαι Α καὶ περιφανεστάτης ἐν πόλεσι Ῥώμης μὴ μόνον τῷ κάλλει κομᾶν μηδὲ τῇ θέσει νικᾶν, μηδὲ τροπαίοις καὶ τοῖς ἄλλοις πᾶσι σεμνύνεσθαι, ἀλλὰ πολλῶ μᾶλλον τοῖς γε δὴ ὑπὲρ Χριστοῦ ἀνδρῖσαμένοις ἐγκαλλωπιζέσθαι, ὅσον ἐν ἀνδράσι καὶ ὅσον ἐν γυναιξί, καὶ ταύταις μᾶλλον ὅσον καὶ κατ' ἀνδρας ἰσχυρῶς ἠγωνίσαντο, καὶ τοῖς ἄλλοις παράδειγμα βίου πρὸς ἀρετὴν ἑαυτὰς καταστήσαντο· ὣν μία τις ἐστὶ καὶ ἡ μακαρία Μελάνη, ἣν ὁ λόγος ὑπόθεσιν ἄρτι προσεστήσατο καὶ τὰ ἐκείνης λέγειν ἀπ' ἀρχῆς ὤρμηται. Ἦνευχε μὲν γὰρ αὐτὴν ἡ οὕτω καλλίστη καὶ ὀνομαστὴ Ῥώμη, γένος δὲ ταύτης καὶ τοῦτο περιφανέστατον. Πρῶτοι γὰρ ἐτύγγανον οἱ γονεῖς αὐτῆς τῆς Ῥωμαίων βουλῆς. Ἐφυ δὲ ἐξ ἀγαθῶν ἀγαθὴ· εὐσεβεῖς μὲν γὰρ χἀκαίνοι καὶ ἀρετῆς ἐρασταί.

Β'. Ἦδη δὲ ὦραν ἄγουσαν γάμου σωφροσύνης ἐπιθυμία αὐτὴν τῆς καθ' ἡλικίαν ὀρμῆς ἐκράτει, καὶ τοὺς τεκνόντας ἤξιόν μὴποτε αὐτὴν εἰς ὀμιλίαν ἀνδρὸς ἀγαγεῖν, ἀλλ' ὥσπερ τὸ εἶναι, οὕτως αὐτῇ καὶ τὸ παρθένον μεῖναι χαρίσασθαι. Οἱ δὲ ἐπὶ μόνῃ ταύτῃ τὸν βίον σαλεύοντες καὶ τοῦ γένους διάδοχον ἐξ αὐτῆς ἔχειν ἐλπίζοντες ἔτος ἦδη τεσσαρεσκαίδέκατον ἄγουσαν καὶ ἄκουσαν ἀνδρὶ ἐκδιδοῦσιν. Ἦν δὲ καὶ ὁ νυμφίος ἄρα τὸ τε γένος καὶ τὴν ἡλικίαν καὶ ἑἴλλα πάντα τῇ Μελάνῃ παράμιλλος, γεγονώς μὲν ἐξ ὑπάτων, ἄρτι δὲ τὸν ἐφηβον παραλλάτων· Ἀπειριανὸς τῷ νυμφίῳ τὸ ὄνομα, ἔτος ἔγγιστά που ἄγων ἑπτακαίδέκατον. Οὕτω τῶν γάμων αὐτοῖς τελεσθέντων ἡ θαυμαστὴ Μελάνη καὶ μετὰ τοὺς γάμους δεινῶς ἐτι μᾶλλον ἤρα τῆς σωφροσύνης, καὶ σφοδρῶς αὐτὴν ὁ τῆς ἀγνείας ἔρωσ πυρπολῶν οὐκ ἀνείε, πολλὴ δὲ ἦν καὶ τὸν ἀνδρα ταῦτα παραινοῦσα τοῖς λόγοις· καὶ ἐπειδὴ μὴ ἤρουν οἱ λόγοι καὶ δάκρυα συνεπράττοντο εἰς πειθῶ, τοιαῦτα λέγουσιν· Εἰ μὲν, ὦ φίλτατε ἀνερ, τὰ αὐτὰ καὶ σοὶ σινδοκεῖ, καὶ ἀμφω κατὰ τὸν τῆς σωφροσύνης νόμον οἰκήσομεν, μακάριοι τῶν γάμων ἡμεῖς, ἀμφω τε καὶ δι' ἀλλήλων σωζόμενοι καὶ πρόφασιν ἀλλήλοις τῆς καλλίστης ὁδοῦ γινόμενοι· εἰ δὲ σὲ τὸ νέον τῆς ἡλικίας

I. Fuit ergo hoc quoque eorum quæ olim fuerunt civitatum maximæ et clarissimæ Romæ, non solum efferrî pulchritudine, neque situ vincere, neque tropæis et aliis omnibus gloriari, sed multo magis sibi placere, et se magnificare propter eos, qui pro Christo se fortiter gesserunt, tam viros quam mulieres, et has magis, quod non secus ac viri fortiter decertarunt, et se vitæ exemplum ad virtutem aliis constituerunt. Ex quibus una fuit beata Melana, quam sibi nunc argumentum proposuit oratio, et aggressa est res illius dicere ab initio. Eam enim tulit celeberrima et clarissima Roma. Fuit autem ejus quoque genus clarissimum. Erant enim ejus parentes primi senatus Romanorum. Orta est autem bona ex bonis. Nam erat illi quoque pater et virtutum amatores.

II. Cum ergo jam esset nubilus, desiderium continentia: vicit ejus, quæ ex ætate erat, appetitionem, et rogavit parentes, ne unquam eam jungerent matrimonio, sed sicut ei, ut esset, ita etiam ut virgo maneret, concederent. Illi autem cum propter hanc solam hujus vitæ agerentur fluctibus, ei parantes divitias, et sperantes se successorem generis ex ea habituros, quartum decimum annum jam agentem vel invitam collocant in matrimonio. Erat vero ejus sponsus, et genere, et ætate et aliis omnibus cum Melana conferendus: natus quidem ex consulibus, et modo excedens ex ephēbis. Sponsi autem nomen erat Apenianus, agens annum circiter decimum septimum. His autem sic celebratis nuptiis, admirabilis Melana etiam post nuptias adhuc vehementius amabat continentiam, et amor castitatis non intermittebat eam acrius urere: multis vero verbis maritum suum ad hoc exhortabatur, et cum verba non sufficerent, ei quoque ad persuasionem opem ferebant lacrymæ, hæc dicenti: Si quidem, o marite clarissime, eadem tibi quoque videntur, et ambo habitabimus conveniēter legi continentia:, beati nos erimus propter nuptias, et ambo per nos invicem salvi erimus. et

erimus alter alteri viæ pulcherrimæ occasio. Sin autem juvenus et ætas propensior ad voluptates non permittit ut hoc feras, at tu me sinas, et ne cœptum meum et institutum prohibeas : mei autem corporis et meæ libertatis merces erunt omnes possessiones, omnes famuli, et vestes, et domus, et quæcunque alia sunt in meis facultatibus. His omnibus tibi cedo, dummodo meipsam redimam. Ille vero neque universum concedens, neque ejus totam aversans voluntatem : Nunc quidem, o uxor, inquit, non possunt hæc fieri : postquam autem generis et facultatum habuerimus successorem, nec ego bono tuo instituto deero. Grave enim esset, si in divino desiderio vir feminae cedere conspicerer. Sed tunc ambo hanc viam eligentes, non secus ac in matrimonio, ita in vita ex Deo agenda inter nos conspirabimus.

III. Acquiescunt ambo ei, quod dictum fuerat. Procedente autem tempore, nascitur eis puella. Ea cum primum lucem aspexit, castitatis Soli fuit consecrata, Melana offerente primitias Domino, qui ipsam dederat : ut sic vel consuetudinem habens matrimonii videretur plurimum tribuere virginitati. Deinceps vero seipsam contrahens, moderate et temperanter vivebat. Non vestem gestabat splendidam, non corpus suum fovebat lavacris : et si quando a marito aut a parentibus cogerebatur, ibat quidem ad balneum, cum autem vultum solum lavacris abluisset, ut eorum qui jubebant voluntati satisfaceret, non sinebat reliquum corpus calidis foveri. Ut vero deinceps lateret, emebat auro ancillis persuasis. Cum autem multa etiam fecisset, ut viro persuaderet, ut esset ejusdem instituti, ubi non vidit eum obtemperare, sed cupere etiam fieri parentem aliorum liberorum, de fuga cogitat, et statuit ipsum maritum et patrem, quin etiam suas quoque facultates relinquere. Sed cum quidam viri boni et virtutis amantes sentientes, id prohiberent, dicentes illud Apostolicum, « Quid enim scis, mulier, an virum tuum salvum facies ? » mansit quidem, ægre ferens eam, qua tenebatur, necessitatem : cilicium autem intra sumptuosam et splendidam vestem, tanquam præludium exercitationis, perpetuo ferebat, quando cum marito non habebat consuetudinem. Cum vero omnium falleret oculos, suam amitam latere non potuit. Sed ipsa quidem cum cognovisset, eam iucepabat, et indumentum irridebat. Ea vero nihil ægre ferens ipsius asperitatem, hoc gravius ferebat, quod non posset omnino latere. Quocirca multis lacrymis et precibus, ut res laceatur, impetrat.

IV. Erat autem ei maxime in votis mundo abrumpi, et ut vult Deus, philosophari. Unde etiam cum iterum ferret, et ei secundo jam partus appeteret, celebrabatur quidem festum gloriosi martyris Laurentii : illa vero pernoctabat insonnis,

Α ταῦτα μὴ φέρειν ἐξ, σὺ γοῦν ἀλλ' ἐμὰ ἔασον, καὶ μὴ κώλυε τοῦ ἐπιχειρήματος. Μισθὸς δὲ σοὶ τοῦ ἐμοῦ σώματος καὶ τῆς ἐλευθερίας πάντα μὲν χρήματα, πάντα δὲ κτήματα, πάντες δὲ οἰκέται καὶ ἐσθῆς καὶ οἴκοι καὶ τὰλλα ὅσα τῆς ὑπάρξεώς ἐστι τῆς ἐμῆς. Τούτων σοὶ πάντων παραχωρῶ, μόνον εἰ ἐμαυτὴν ὠνήσομαι. Ὁ δὲ μήτε τὸ πᾶν διδοὺς μήτε τὸ ἕλον τοῦ βουλήματος ἀποτρέπων, Νῦν μὲν, ἔλεγεν, ὦ γύναι, ταῦτα οὐ δυνατά· ἐπειδ' ἂν δὲ καὶ διαδόχους τοῦ γένους καὶ τῆς εὐστίας κτησώμεθα, οὐδὲ ἐγὼ σου τῆς ἀγαθῆς γνώμης ἀπολειφθήσομαι· χαλεπὸν γάρ, εἰ ἀνὴρ γυναικὸς ἐλάττων τῆς περὶ Θεὸν ἐπιθυμίας ὀφθήσομαι· ἀλλ' ἄμφοι τότε τὴν ὁδὸν ταύτην ἐλόμενοι, ὁμοίως, ὡσπερ τῷ γάμψ, οὕτω κἂν τῇ κατὰ Θεὸν διαγωγῇ ἀλλήλοις εἰσπνεύσομεν.

Γ'. Στέργουσιν ἀμφοτέροι τῷ λεχθέντι· τοῦ χρόνου δὲ προϊόντος, καὶ παιδίον αὐτοῖς τίκεται ἡλίω. Τοῦτο ἄμα τε τὸ φῶς εἶδε, καὶ ἄμα τῷ τῆς ἀγγελίας Ἠλίῳ καθιερώθη, τῆς Μελάνης ἀπαρχὴν αὐτὴν τῷ δόντι Κυρίῳ προσαγαγούσης, ἐν οὕτω καὶ γάμψ προτομιλοῦσα τῇ παρθένῃ φαίνει τὸ πλεονέμουσα, καὶ τὸ ἐξῆς συστειλάσα ἑαυτὴν σωφρονικῶς ἦν βιοτεύουσα. Οὐχ ἱμάτιον ἐκείνην ἐκόσμηε λαμπρὸν· οὐκ ἐθεράπευε τὸ σῶμα λουτρῶν. Κἂν εἴποτε δὲ παρὰ τοῦ ἀνδρὸς ἢ τῶν τεκόντων ἐκδισαθείη, ἀπήγει μὲν εἰς βαλανεῖον, τὰ δὲ πρόσωπα μόνον τοῖς λουτροῖς ἀποσιώσασθαι, τὸ λοιπὸν σῶμα τῆς ἐκ τῶν θερμῶν ἀπολαύειν οὐκ ἠνεύχετο θεραπείας· τὸ δὲ ταῦτα λαθεῖν χρήμασιν ὠνεῖτο τὰς θεραπαίνας πειθουσα. Πολλὰ δὲ καὶ πρὸς τὸ πείσαι τὸν ἄνδρα τοῦ Ἰησοῦ γενέσθαι σκοποῦ δράσασα, ἐπεὶ οὐκ ἔώρα πεισόμενον, ἀλλὰ καὶ ἐτέρων ὀφθῆναι πατέρα παιδῶν ἐπιθυμοῦντα, δρασμὸν ἔννοεῖ, καὶ αὐτὸν ἄνδρα καὶ πατέρα, ἀλλὰ καὶ τὴν οὐσίαν ἀπολιπεῖν. Ἐπεὶ δὲ τῶν φιλαρέτων τινας αἰσθόμενος διεκώλυον, τὸ ἀποστολικὸν ἐκείνο φάμενος, « Τί γὰρ οἶδας, γύναι, εἰ τὸν ἄνδρα σώσεις; » ἔμενε μὲν καὶ πρὸς τὴν ἀνάγκην ἢ κατεῖχετο ἤρχετο· τρύχινον δὲ τι βῆκος εἰσω τῆς πολυτελοῦς ἐσθῆτος οἰοεὶ προγύμνασμα τῆς ἀσκήσεως, ὅτε μὴ συνῆν τῷ ἀνδρὶ, διετέλει φοροῦσα. Τοὺς δὲ πάντων ὀφθαλμοὺς κλέπτουσα, τὴν θείαν γοῦν αὐτῆς οὐκ ἐλάθανεν· ἀλλ' αὐτὴ μὲν γνοῦσα ἐπετίμα ταύτη καὶ ἔσκωπτε τοῦ ἐνδύματος, τὴν δὲ μηδὲν ὑπὸ τῆς αὐτοῦ τραχύτητος ἀχθομένην τοῦτο καὶ μᾶλλον ἐθάρυε, τὸ μὴ δυνηθῆναι πάντας λαθεῖν. Διὸ καὶ πολλοῖς δάκρυσι τε καὶ παρακλήσεσι τὴν σιωπὴν τοῦ πράγματος ἀσφαλίζεται.

Δ'. Ἦν δὲ ἄρα τι καὶ εὐχῆς ἔργον αὐτῇ κόσμου ραγῆναι καὶ φιλοσοφῆσαι κατὰ Θεὸν, ὅθεν καὶ κνουσῆς ἤδη τὸ δευτέρον καὶ πρὸς τὸ τεκεῖν γενομένης, ἑορτὴ μὲν ἤρχετο τοῦ λαμπροῦ ἐν μάρτυσι Λαυρεντίου· ἡ δὲ δῦπνος διενεύχευε γόνυ κλίνουσα, ψαλ-

¹ I Cor. vii, 16.

μοὺς ἔδουσα, κρείττων καὶ τῶν ὠδίνων καὶ τῆς φύσεως εἶναι βιάζομένη. Ὁ ὄρθρος ἔληγεν· ἡ δὲ τῶν εὐχῶν οὐκ ἐπαύετο, ἀλλὰ καὶ οὕτως ἑαυτὴν κατατείνουσα χαλεπωτέρων ὠδίνων πειράται, καὶ βιάως μὲν, τίχτει δ' οὖν ὁμῶς. Τὸ μὲν οὖν τεχθὲν (ἄρβεν δὲ ἦν), ὁμοῦ τε ἐτέθη, καὶ ἱερῶς ἀναγεννηθὲν τῷ βαπτίσματι τοῦ ἐνταῦθα κόσμου λύεται, καὶ πρὸς τὸν ἐκεῖ παραπέμπεται· ἐκείνην δὲ καὶ μετὰ τὸν τόκον ἔστρεφον αἱ ὠδίνες, καὶ τὸ δριμύ τῆς ὀδύνης τὸν θάνατον ὤπηγεν. Ἐπιστάς οὖν ὁ ἀνὴρ καὶ τὸ δεινὸν θεασάμενος, συγχυθεὶς μικροῦ μὲν καὶ τὴν ψυχὴν ἀφῆκεν· ἀναλαβὼν δὲ ἑαυτὸν ἀποτρέχει πρὸς τὸ θυσιαστήριον, καὶ κύκλῳ τοῦτο περιερχόμενος, δάκρυα τῶν ὀφθαλμῶν ἔρρει, φωνὰς ἤφει, καὶ ὡς ὄξυτάτην παρῆναι τὴν ἀνωθεν ἐκάλει βοήθειαν. Ἡ δὲ τοῦτον ἐκείνον εἶναι νομίσασα τὸν καιρὸν δεσπότης ἐπιθυμία ταύτης ἐπιθήσει τὸ τέλος, τῷ ἀνδρὶ ἔτι τῷ ἱερῷ προσεδρεύοντι διαγγέλλων φράζει, ἥ μὴν αὐτῷ τε καὶ ἑαυτῇ ζῆσεσθαι, εἰ ἔρκια καὶ συνθήκαι πρὸς Θεὸν γένοιτο ἐν σωφροσύνῃ τοῦ λοιποῦ ζῆν ἀμφοτέρους, καὶ μὴ κατὰ βίον, ἀλλὰ κατὰ Θεὸν μᾶλλον βιωῦντας διατελεῖν. Πείθεται ὁ ἀνὴρ τοῖς τῆς γυναίκης καὶ ῥήμασι καὶ θελήμασι, καὶ τὴν ἀπολογία, ὅτι πέπεισται, δίδωσιν· ὅπερ ἐκείνη μαθοῦσα ἐὼ μὲν σῶμα ῥάων, τὴν δὲ ψυχὴν ἡδίων εὐθύς γίνεται, εἴτε τῇ χαρᾷ τῆς νόσου παραχωρούσης εἴτε καὶ τῆς ἀνω χειρὸς τῷ σκόπῳ ταύτης συναιρομένης.

Ε'. Ἐπεὶ οὖν καιροῦ καὶ ἀφορμῆς ἦπτετο, τὸν μὲν ἄλλον τοῦ σώματος ἀπετίθετο κόσμον, λιτῶς τε καὶ ἀφελῶς ζῆν ἐλομένη καὶ ὄλην ἑαυτὴν πρὸς τὸν ἔσω τῆς ψυχῆς κόσμον τρέψασα· ἐν τοσοῦτῳ δὲ καὶ τὸ τῆς παρθενίας αὐτῆς ἔρνος, ἡ τῷ Θεῷ ἱεραθεῖσα θυγάτηρ, τὸν ἐνταῦθα βίον ἀπολιποῦσα πρὸς τὸν ἐργαστὴν Θεὸν μετατίθεται. Ταύτης ὁ θάνατος βελτιοῖ τὸν ἀνδρα τὰ ἴσα τε φρονεῖν καὶ τὴν αὐτὴν ὀδεύειν τῇ Μελάνῃ παρασκευάζει. Ὑποθέντες οὖν ἀμφοτέροις ἑαυτοὺς τῷ τοῦ κατὰ Θεὸν βίου ζυγῷ, προθύμως εἰκον τὴν ἀρετὴν ἀλλήλοις διαμιλλώμενοι. Ἐκείνοις μὲν οὖν ἡ φροντίς ἦν τέλσον βαγῆναι κόσμου παντός, καὶ Θεῷ ἑαυτοὺς ἀναθεῖναι καὶ βίῳ καὶ σχήματι τὰ τῶν μοναχῶν ἐλομένους· τῶν δὲ γονέων μὴ ἐφιέντων, ἐκείνοι φυγῆ κλέψαι τὴν ἀναχώρησιν ἐμελέτων. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν τέως ἡ ἀνωθεν εἴργει χεῖρ· εὐφροσύνη δὲ θεία τὴν λύπην αὐτοῖς διαλύει. Ταῦτα γὰρ διασκοπούμενοι νυκτὸς ἐπιγενομένης, εὐωδία τις αὐτοὺς ἀρῆτορος καὶ οὐράνιος καὶ οἶα μηδενὶ ληπτῆ ἀνωθεν καταλάμβανεν, ἐξαισίου τινα πνοὴν ἡδονῆς προβάλλουσα καὶ τὴν ψυχὴν ἀλύουσαν καὶ συσταλλομένην εἰς χαρὰν εὐθύς διαχέουσα. Τοιαύτη· χάριτος τὰς ψυχὰς πλησθέντες ἕμενον οὕτω χαλινὰ πάντα τῆς ζωῆς τῷ Θεῷ ἐπιτρέψαντες ὅπολιαν αὐτὸς ἄγει καὶ ὅπως ἄγεσθαι. Μετὰ μικρὸν οὖν ἐκείνου νεύσαντος μεθίσταται μὲν αὐτοῖς ὁ τῆς Μελάνης πατήρ· οἱ δὲ ἐκποδῶν τοῦ κωλύοντος γεινομένου, ὅτε δὴ τῷ Θεῷ ἰδοῦναι, καὶ ὁ καιρὸς ἐκάλει, εὐθέως μὲν τῆς μεγάλης ἐξέρχονται πόλεως

A genu flectens, psalmos canens, dolores et naturam superare contendens. Desierat matutinum, illa autem non cessabat a precibus. Sed sic quoque seipsam intendens, dolores sentiebat graviore, et violenter quidem, parit tamen. Atque quod natum quidem fuerat, erat masculinum; simul atque autem natum et sancto baptismo fuit regeneratum, ab hoc mundo discedens, ad eum, qui illic est, transmittitur. Illam vero etiam post partum vexabant dolores, et acerbus cruciatus mortem accelerabat. Astans autem maritus, cum asperam et gravem vidisset perpeccionem, conturbatus prope emisit animam. Cum se autem collegisset ac recreasset, currit ad aram, et eam in orbem ambiens, lacrymas profundebat ex oculis, voces emittebat miserabiles, et ut quam citissimum a superis adveniret invocabat auxilium. Illa vero arbitrata hoc esse illud tempus, quod finem imponet ejus desiderio, viro qui adhuc assidebat in templo, per nuntium significat, et ipsum, et se adhuc esse victuram, si detur jusjurandum, et pacta conventa ineantur, utrosque de cætero victuros esse in continentia, et non quam mundus, sed quam vult Deus, vitam esse perpetuo acturos. Paret vir uxoris verbis et voluntati, et respondet id sibi esse persuasum. Quod quidem cum illa rescivisset, corpore quidem se habet melius, animo autem protinus evadit lætior, seu morbo locum dante lætitiæ, seu etiam manu superna ejus adjuvante scopum et institutum.

V. Cum ergo nacta esset tempus et occasionem, deposuit quidem alium ornatum corporis, tenuiter et simpliciter vivere constituens, et totam se convertens ad internum ornatum animæ. Interim autem pulchrum quoque ejus germen virginitatis, quæ Deo fuerat consecrata, illa, migrans ex hac vita, vadit ad Deum suum amatorem. Ejus mors meliorem mentem dat viro, ut idem quod ipsa sentiat, et efficit, ut eadem via ingrediatur, qua Melana. Cum ambo ergo se subjunxissent jugo vitæ ex Deo ducendæ, id prompto et alacri animo trahabant, inter se virtute decertantes. Atque illis quidem curæ erat ab universo mundo omnino separari, et se Deo dedicare: et cum vita et habitu monasticam elegissent constitutionem, parentes autem non permetterent, illi meditabantur se fuga subducere; sed hoc quidem tunc manus prohibet superna, divina autem lætitia eis mœrorem excutit. Dum de his enim consultarent, sequente nocte suavis quidam odor et plane cœlestis, et qui neque verbis exprimi, neque mente cogitari potest, ad eos venit a superis, qui admirabilem quemdam voluptatis spiritum eis attulit, et qui tristitia afficiebatur et contrahebatur, animum prolinus diffudit ad lætitiā. Cum tali gratia impleti fuissent eorum animi, manebant sic, omnia vitæ suæ frena Deo permittebant, ut ducerentur quo et quomodo vellet. Cum ille ergo paulo post annisset, eis quidem e vivis excedit Melanæ pater. IIII

autem, cum amotus esset is, qui prohibebat, A quando Deo visum esset et tempus vocabat, statim quidem exeunt e magna civitate, urbanam multitudinem et tumultus valere iubentes : eos vero excipiunt suburbana commoda ad philosophandum, et apta ad quietem. Eis autem, quando hanc angelicam inceperunt vitæ formam, utas erat, Apeniano quidem quatuor et viginti annorum : Melanæ autem viginti, quo tempore vel maxima solet rabie agitari adolescentia.

VI. Illa vero et omni utens cautione, se valde gerebat philosophice, et in his erat marito non injucunda adjutrix. Quin etiam si videbat juvenem ab accurata et perfecta vitæ forma declinantem, cum sapienter corrigebat, et ad pietatem dirigebat. Nam illi quidem nihil tantæ erat curæ, quantæ nihil ea curare, quæ ad corpus pertinebant : imo B vero et cibo et veste et omni ratione flammam juventutis exstinguere. Cum illum autem videret amictus ornatum et vestium pulchritudinem adhuc amplecti, non cessabat partim quidem admonere, partim vero scite quoque et apte Irridere, donec effecit, ut in his se gereret philosophice. Et alioqui conjugi dux erat Melana ad pietatem, cum Eva, quod ad illum attinebat, pugnans ex diametro. Eos enim, qui ægrotabant, adire et invisere, et curationem adhibere, et peregrinantes hospites mensa accipere, et viatico eos donare, a Melana docebatur maritus. Quæ quidem ambo similiter faciebant, et obibant ut communes servatores et benefactores, custodias, loca relegatis constituta, C carceres et ergastula : eos quidem, qui propter inopiam detinebantur, solventes : qui autem propter aliquam aliam retinebantur calamitatem, eos et reipsa et verbis consolantes. Via autem procedentes, reliquas quoque facultates vendere incipiunt, allos quidem ex pauperibus facientes divites, sibi vero nihil aliud consecrantes, quam nihil habere, et solum sperare in Dominum.

VII. Qui autem benefactis semper insidiatur, et adversus quemlibet, qui boni aliquid facit, bellum suscipit ab initio, non sinebat quiescere, sed gravem quidem adversus eos machinam Apeniani fratrem admovet Severum, per quem existimabat sese solidæ eorum mentis turrim esse labefactaturum. D Apenianum autem fuisse Melanæ maritum, superius declaravit oratio. Hic ergo Severus improba mente ementiebatur naturam : et cum esset frater, factis erat inimicus. Cum enim Apenianus una cum Melana ad vitam ex Deo agendam esset traductus, Severus insano dæmonis instinctu inspiratus, aggressus est fratrem molestia afficere, ægros avellens, fructus abripiens, omnibus modis insultans et vim afferens. Postquam vero eos vidit omnia malle amittere, quam præceptum Domini despiciere, quo cavetur oportere eum ferre, qui acceperit injuriam, tunc ille vi majore eos aggrediebatur. Nam cum ex Apeniani servis improbissimos dolose subornasset et corrupisset, alios quidem promissis, alios vero pecuniis, iis persuadet,

Ἀστικὴν πολυοχλίαν καὶ θορούβους ἀποποιούμενοι· προάστεια δὲ αὐτοὺς ὑποδέχεται χρηστά τε ἐμψύσοφῆσαι· καὶ πρὸς ἡσυχίαν ἐπιτηδείως ἔχοντα. Ἠλικία δὲ τούτοις, ὅτε τοῖς τῆς ἰσαγγέλου ταύτης ἀπήρχοντο πολιτείας, ὁ μὲν τεττάρων ἐτίλει καὶ εἰκοσι, τῆ δὲ τὸ εἰκοστὴν ἠνύστο ἔτος, ὅτε δὴ καὶ μάλιστα νεότης οἶδε λυττεῖν.

Melanæ autem viginti, quo tempore vel

Γ'. Ἡ δὲ καὶ πάση φυλακῇ χρωμένη λίαν τε αὐτὴν φιλοσόφως ἤγε, καὶ τῷ ἀνδρὶ τὰ γε τοιαῦτα βοηθὸς ὄντως οὐκ ἀχαρὶς ἦν· ἀλλ' εἴ τί που καὶ τὴν νέον ἑώρα παρεκκλίνοντα τῆς ἀκριθείας, σοφῶς ἐπηνώρθου, καὶ πρὸς τὸ εὖσεθεῖς ἔθουε. Τῆ μὲν γὰρ οὐδὲν οὕτως ἐμελεν ὡς τὸ μηδενὸς αὐτῆ τῶν περὶ τὸ σῶμα μέλειν, μᾶλλον δὲ ὡς τὸ καὶ τροφῆ καὶ στολῆ καὶ πλάσει, νεότητος φλόγα σβεννύειν· τὸν δὲ ὀρώσα ἐτι κόσμου περιβολῆς καὶ ἱματίων κάλλους μεταποιούμενον, οὐκ ἐπαύετο τοῦτο μὲν παραινούσα, τοῦτο δὲ καὶ ἐμμελιῶς σκώπτουσα ἕως ἀμειλῖν τῶν τοιούτων καὶ φιλοσόφως ἔχειν καὶ περὶ αὐτὰ πρὸς σεκεύειν. Καὶ ἄλλως δὲ ὀηγῶς ἦν ἡ Μελάνη πρὸς θεοσέβειαν τῷ συζύγῳ ἐκ διαμέτρου τε τῆ Εὐα πρὸς ἐκεῖνον διακειμένη· τὴ γὰρ νοσοῦντα· περιέβαιναι καὶ ὡς ἐγχιωροῦν θεραπεύειν τοὺς ἐπιδημοῦντας τε τῶν ξένων, τραπέζης ἀξιούν καὶ ἐφοδίοις δωρεῖσθαι, Μελάνης πρὸς τὸν ἄνδρα διδασκαλία, ἀπερ ἀμφοῖν τε ὁμοίως ἐπρόττετο, καὶ περιέφισαν κοινοὶ σωτήρες καὶ ἐνεργεταὶ φυλακῆς, ὑπερορίας, μέταλλα, τοὺς μὲν δι' ἀπορίαν κατεχομένους χρήμασιν ὀπλοῦντες, τοῖς δὲ συμφορᾷ τινι ἐτέρᾳ συνεχομένοις ἱκανὴν παράκλησιν, τὰ αὐτὰ καὶ τοὺς λόγους προσφέροντες, ὁδῶ δὲ προϊόντες καὶ τὰ ἐπιλοιπα τῆς οὐσίας διαπολεῖν ἀρχονται, τοὺς μὲν ἄλλους ἐξ ἀπόρου εὐπόρου ποιοῦντες, ἑαυτοῖς δὲ συντηροῦντες οὐδὲν ἄλλο ἢ τὸ μηδὲν ἔχειν καὶ τὸ ῥόνως ἐλπίζειν ἐπὶ τὸν Κύριον.

Z'. Ὁ δὲ τοῖς καλοῖς τῶν ἐργῶν ἐφεδραῦον ἀεὶ καὶ πόλεμον κατὰ παντὸς τοῦ τὸ ἀγαθὸν ποιοῦντος· ἐξ ἀρχῆς ἀράμενος ἠρεμεῖν οὐκ εἶα, ἀλλὰ δεινὸν μὲν αὐτοῖς μηχανήμα τὸν ἀδελφῶν. Ἀπενιανοῦ (Σευῆρον προσάγει, δι' οὗ καὶ φέτο τὸν τῆς στεβρῆς αὐτῶν γνώμης κατασεισῆαι πύργον. Ἀπενιανὸν δὲ ἄνδρα εἶναι Μελάνης ὁ λόγος φθάσας ἐγνώρισεν. Οὗτος οὖν ὁ Σευῆρος διεψεύδετο τῆν φύσιν τῆ γνώμῃ, καὶ ὁ ἀδελφὸς τοῖς ἔργοις ἐχθρὸς ἦν. Ἀπενιανοῦ γὰρ ἤδη σῦναμα Μελάνη πρὸς τὸν κατὰ θεὸν βίον μεταθεμένου, ὁ Σευῆρος ἀρτι παρὰ τοῦ διέμονος μανικώτερον ἐμπνευσθεῖς λυπεῖν ἐπεχειρεῖ τὸν ἀδελφῶν, ἀγροὺς ὑποσπῶν, καρποῦ· συλῶν, παντὶ τρόπῳ ἐπεμβαίνων καὶ βιαζόμενος. Ἐπεὶ δὲ πάντα μᾶλλον ἑώρα πρῶτον ἀποβαλεῖν ἢ τὴν ἐντολὴν περιδεῖν τὸ δαῖν ἀδικούμενον φέρειν, ἐνταῦθα τι καὶ βικιώτερον ἔκαινο· ἐπεχειρεῖ. Τῶν γὰρ οἰκετῶν Ἀπενιανοῦ τοὺς πονηροτάτους ὑπαλθῶν ὑπούλως καὶ διαφθείρας, τοὺς μὲν ὑποσχέσει, τοὺς δὲ χρήμασι πείθει καταξαναστήναι τοῦ ἀδελφοῦ, καὶ τούτου μὲν ἀποστῆναι, οὐ μόνον δὲ σφᾶς ἑαυτοῦς, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀγροὺς ἐν

οἷς φκουν Σευήρου καὶ εἶναι λέγειν καὶ ὀνομάζειν. Ἄλλὰ κενοῖς ὄντως ὁ μάταιος ἐπεχειρεῖ. Οἱ μὲν γὰρ, καίτοι τοιαῦτα πάσχοντες ὑφ' οὗ ἤκιστα ἄν τις καὶ προσεδόκησε, ταῦτα μὲν ἀλύπως ἔφερον, μᾶλλον δὲ τι καὶ ἔχαιρον· οὐδὲ γὰρ φαῦλον αὐτοῖς ἐδόκει διαμιλλᾶσθαι ταῖς συμφοραῖς· πρὸς ἰώδ· ἡνία δὲ μόνον τοὺς γενναίους τὸ τῶν χρημάτων οὕτω παρ-
 αιρουμένων μικρὰ εἶναι τῆς εὐποιίας τὸ βεῦμα τοῦ πλοῦτου καθάπερ τινὸς ποταμοῦ ἐτέρωθι μετοχσ-
 τευθέντος.
 quod cum auferrentur opes, parum flueret fluentum fluente alio derivatis.

Η'. Οὐδὲ εὐσεβεστάτῃ βασιλίσσᾳ Βερλίνα τῶν τοιού-
 των ἀνήκουστος ἐγεγόνει, ἀλλὰ ταύτην μὲν καὶ πρὸ πολ-
 λοῦ κατειχεν ἡ φήμη τῆς τούτων φιλοσοφίας, καὶ πολλοὺ ἦν αὐτῇ ἄξιον, ἰδεῖν τε ἐκείνους καὶ λεγόν-
 των ἀκούσαι, καὶ πολλαῖς παρακλήσεσι μετεπέμπετο τὴν Μελάνην. Τότε δὲ καὶ τοῦ καιροῦ τὴν ἀφορμὴν ὄντος σπουδῇ ἐκάλει. Ἡ δὲ ἦσι. Ἄλλ' ὅσα καὶ τὰ πρὸ τῆς ὀμιλίας, ὀλίγα τούτων ἀκούσαι βέλτιον. Ἦν ἄρα νομισμένον Ῥωμαίοις μὴ ἄνδρα τινά, μὴ γυναῖκα παρὰ βασιλέα ἢ βασιλίσσα φοιτᾶν κεκαλυμ-
 μένη τῇ κεφαλῇ. Αὕτη τοῦ νόμου μηδὲν φροντίσασα, κατακεκαλυμμένη παρῆει, οὐ τυράννων ἔθος, ἀλλὰ τὸν Πύλου νόμον δεῖν συντηρεῖν, ὅς οὐκ ἐξ γυναικας· γυμνῇ ἵέναι τῇ κεφαλῇ. Οὐ μὴν οὐδὲ τὴν στολὴν ἠθέλησε διαμεῖψαι, οὐδὲ τὰ βράκη μεταμφιά-
 σασθαι, καίτοι πολλῶν παραινούντων μὴ οὕτω ποιεῖν.

Θ'. Ἡ δὲ πρὸς αὐτοὺς, Ἐνδυσάμην, φησι, τὰ ἱματῖά μου, πῶς ἐκδύσομαι αὐτά; Ὅθεν καὶ παρ-
 οῦσα εἰς τὰ βασίλεια, οὐδὲ ἀπέβλεψε πρὸς τι τῶν ἄλλοις θαυμαζομένων, οὐδὲ ὀφθαλμῶν ἄξια κρίνασα τὰ τοιαῦτα. Προϊούση τε σύναμα τῷ Ἀπενιανῷ εὐ-
 θύς ἢ βασιλίσσα ὑπανέστη τε καὶ προσεῖπε, καὶ καθέδρας ἠξίωσεν ἐγγυτάτης· ἐξέπληξε γὰρ αὐτὴν ἡ τε στολή καὶ τὸ τοῦ σχήματος δεινῶς ἰδιωτικόν· καὶ τοὺς ὑφ' ἑαυτῇ συγκαλοῦσα κοινὸν ἐποίητο θαῦμα Μελάνην, Ὡ οἶον, φήσασα, πρᾶγμα νῦν βλέπω! Πάλαι γὰρ σε, θεία γυναικῶν, ἤκουον· νῦν δὲ ὀρώ. Καὶ ἄμα τοῦ χρυσοῦ θρόνου ἐξναστᾶσα περιβάλλε τε καὶ κατησπάζετο, καὶ ὡς πολλάκις ἔλεγε· Μακαρία εἶ σὺ τοῦ ἐν Κυρίῳ μακαρισμοῦ δικαίως ἐπιτυχούσα.

Ι'. Ἐπεὶ δὲ καὶ Σευήρον δίκας ἀπαιτῆσαι τῶν εἰς αὐτοὺς ἀδικημάτων ὑπέσχετο, Ἄλλ' ἡμῖν γε, εἶπεν ἡ Μελάνη, κρεῖττον ἀδικεῖσθαι μᾶλλον ἢ ἀδικεῖν· ἐπεὶ καὶ βσπιζομένοις οὐ μόνον φέρειν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐτέραν στρέφειν θεῖος νόμος ἐστίν. Σοὶ δὲ ἄλλα πολλὰ τὰ ἀγαθὰ παρὰ Θεοῦ ἔψεται τῆς καλῆς ἔνεκα ταύτης προθέσεως. Ἡμῖν δὲ ἀρκέσει τὸ στήναι μέχρι τούτου τὴν βλάβην, καὶ μηδὲν πλέον τὸν ἄνδρα προθεῖναι· ὡς ἡμῶν γε ἔσκεν οὐδὲ τούτου ἂν ποιούμεθα λόγον, ἀλλ' ὅτι τὰ ξένους ἤδη κληρωθέντα καὶ ἐνδέσειν ἀποστρεφῆ. Διὰ ταῦτα γούν τούτους καὶ πλέον ἢ βασιλεὺς θαυμάσασα καὶ τοῦ Σευήρου δι' αὐ-

A ut contra fratrem suum insurgant, et ab eo quidam deficiant : non solum autem seipsos, sed eos quoque agros, in quibus habitabant, Severi esse dicerent, et eos ejus nominarent. Sed stolidus plane aggressus est inania. Nam illi quidem etsi talia paterentur ab eo, a quo quis minime exspectasset, ea quidem toleranter et sedate ferebant, imo vero gaudebant potius. Non enim eis leve videbatur cum Job contendere rebus adversis et calamitatibus, generosos autem illos hoc solum male habebat, beneficentiæ, divitiis non secus atque aliquo

VIII. Non hæc autem ita gerebantur, ut in primis pia imperatrix Verina non hæc acceperit auditione : sed ad eam quidem diu ante pervenerat fama eorum philosophiæ, ducebatque operæ pretium illos et videre et audire dicentes, et multis precibus accersebat Melanam. Tunc autem tempore quoque dante occasionem, illam magno studio vocavit ; illa vero ivit. Sed quæ exstiterunt ante eorum congressionem, satius est pauca ex iis audire. Erat quidem hæc lex apud Romanos, ut nullus vir nec mulier imperatorem aut imperatricem aperto capite accederet. Ea vero legem nihil curans, velata accessit, non tyrannorum mores, sed Pauli legem maxime dicens oportere conservari, qui non sinit mulieres nudo capite incidere¹. Sed neque vestem voluit mutare, neque pannos exuere, etsi multi suaderent ut faceret.

IX. Illa vero eis dicebat : Meis me vestibus indui, quomodo eas exuam ? Unde etiam cum ingrederetur in regiam, ne aspexit quidem ad aliquid ex iis quæ apud alios habebantur in admiratione, ne obtutu quidem ea digna judicans. Procedenti autem ei simul cum Apeniano statim assurrexit imperatrix, et allocuta est, et ut proxime assideret, est dignata. Eam enim obstupefecit vestitus, et admodum rudis et simplex habitus, et eos convocans, qui erant in sua potestate, Melanam communiter admirabatur : O qualem, dicens, nunc rem intueor ? Te jam pridem quidem divinam audivi esse mulierem, nunc autem etiam video : et simul surgens e throno aureo, eam suspexit et amplexa est, et sæpe dixit : Beata es tu, quæ jure consecuta es in Domino beatitudinem.

X. Postquam autem pollicita est se de Severo jure pœnas esse sumpturam propter injurias, quibus eos affecerat : At nobis, inquit Melana, melius est injuriam pati, quam facere injuriam. Eos enim, quibus impinguntur alapa, non solum pati, sed etiam aliam olvertere maxillam, lex est divina. Atque tu quidem multa bona a Deo consequeris propter hoc bonum tuum propositum ; nobis vero sufficet, si damnum hucusque sistatur, et non plura adjiciat. Nam nostra quidem causa hujus nullam duceremus rationem, nisi quod ea quæ sunt bonis et egentibus...

¹ I Cor. II, 15.

stinata, eripit. Propter hæc ergo Imperatrix eos magis admirata, propter hos ipsos pepercit Severo : ipsis autem, ut sicut volebant omnes citra impedimentum venderent facultates, per fratrem præbet et imperatorem, qui Romana sceptra tunc administrabat. Illi autem erant domini multorum in multis locis prædiorum, non solum prope urbem, sed etiam multorum aliorum in Italia, et non paucorum quoque in Sicilia, plurimorum vero in Hispania et Britannia : quæ etiam propter studium imperatoris, prompte emebant omnes, statim sine intermissione pretium exsolventes. Hi itaque egregii magnifice etiam admirabantur imperatores, et Melana voluit sororem imperatoris quibusdam honestis donare muneribus, sed illa eorum aliquid accipere dicebat esse instar sacrilegii. Sunt enim revera sacra et Christo dedicatæ. Cum sic dixisset, B. Melanam a se cum magno dimisit comitatu, multis insignibus Eunuchis cum præpositis eam præcedentibus. Sicque exierunt Melana et ejus maritus e regia, in admiratione habiti, et honorifice deducti.

XI. Cum hi autem præclari cœpissent sua, ut volebant, dispensare, non longo abhinc tempore magnas illas suas pecunias in pauperes exhausserunt. Neque enim ullus alius, excepto imperatore, de divitiis cum eis contendisset : tam magna vis pecuniæ et prope incredibilis, ex agris eorum quotannis redibat, auri, ut aiunt, duodecim millia. Illi autem hoc universum distribuiebant pauperibus atque illos ipsos agros postea vendiderunt. Hoc vero est argumentum eorum divitiarum : eorum enim domum, quæ erat adeo splendida et magnifica, nullus Romanorum potuit justo pretio emere : igne autem postea a barbaris exustam cum multum de pretio remisissent, eam quoque similiter vendiderunt, majus quiddam quam Job, ut mihi quidem videtur, hac in re facientes. Nam ei quidem paupertas fuit involuntaria ; hi autem libentes ex ditissimis effecti sunt pauperrimi. Et ejus quidem uxor non magno et forti animo ferebat, quod contigerat ; Melana autem non solum quod ad se attinebat, id libenter faciebat, sed etiam maritum faciebat participem sui scopi et instituti. Est autem satis evidens supernam dexteram eis opem tulisse, quæ et stantes custodiebat, et si quando fuissent supplantati, ipsa eos protinus erigebat et firmabat. Ipsa eos sæpe cum in somnis prolaberentur, sustollebat, et eos efficiebat cautiores in posterum. Aliquando autem sibi visi sunt ambo simul in principio quidem ambulare per viam admodum angustam et fossis interceptam, quæ ita eos affligebat, ut viderentur sibi esse contriti et contracti. Postquam vero eam cum magna afflictione ac perpessione confecissent, tunc eos excepti relaxatio, liberumque et spatium, et voluptas ineffabilis et valde admirabilis. Sic Deus efficiebat, ut ii aperte de futuris certam conciperent fiduciam, et quod parvos labores magna bona essent consecutura.

Α τούς τούτους ἐφέλατο. Αὐτοῖς δὲ, καθάπερ ἐβούλοντο, τὸ πᾶσαν αὐτοῖς ἀκωλύτως πωλῆσαι τὴν οὐσίαν διὰ τοῦ ἀδελφοῦ καὶ βασιλέως παρέχει, τῆνικαῦτα τὰ Ῥωμαϊκὰ σκῆπτρα διέποντος. Πολλῶν δὲ οὔτοι κύριοι καὶ παρὰ πολλοῖς τοῖς τόποις ἀγρῶν, οὐ πρὸ τῆς πόλεως μόνον, ἀλλὰ καὶ πολλῶν ἄλλων ἐν Ἰταλίᾳ οὐκ ὀλίγων δὲ καὶ ἐν Σικελίᾳ, πολλῶν δὲ πλειόνων ἐν Ἰσπανίᾳ τε καὶ τῇ Βρεττανίᾳ, οὗς καὶ διὰ τὴν τοῦ βασιλέως σπουδὴν ἐτοίμως ὠνούοντο πάντες τὰς τιμὰς ἐνθέρως ἀπαρλείπτου; κατατιθέμενοι. Οὕτω τῆς μεγαλοφροσύνης οἱ γενναῖοι τὴν βασιλεία ἀγάμενοι καὶ κοσμίως τισὶν ἢ Μελάνῃ τὴν τοῦ κρατοῦντος ἀδελφὴν ἤθελε δεξιούσθαι. Ἄλλ' ἐκείνη τὸ τούτων τι λαβεῖν ἐπίσης ἐφ' ἣν ἱεροσυλεῖν· ἱερὰ γὰρ ἀντικρυς καὶ αὐτὰ καὶ Χριστῶν ἀνακαίμενα. Οὕτως εἰπούσα τὴν μακαρίαν παρ' ἔπεμπε πολλῶν ἐπιφανῶν εὐνούγων μετὰ τοῦ πραιποσίτου ταύτης προοδευόντων. Καὶ οὕτως ἐξῆσαν ἢ τε Μελάνῃ καὶ ὁ ταύτης ἀνὴρ τῶν βασιλείων, θαυμαζόμενοι τε παρὰ πάντων καὶ προπεμπόμενοι.

ΙΑ'. Ἀρξάμενοι τοίνυν οἱ γενναῖοι τὰ ἑαυτῶν τιθέναι καθὼς ἤθούλοντο, οὐκ ἐν μακρῷ χρόνῳ τὰ πολλὰ ἐκείνα πρὸς τοὺς δεομένους ἐξήντησαν χρήματα· οὐδὲ γὰρ αὐτοῖς ὅτι μὴ βασιλεὺς τοῦ πλοῦτου ἀν' ἡμφισβήτησεν· οὕτω πολὺ τι χρῆμα καὶ σχεδὸν ἀπιστον ἐκ τῶν ἀγρῶν αὐτοῖς δι' ἔτους ἐφοίτα, μυριάδες, φασί, χρυσίου δώδεκα. Οἱ δὲ τοῦτο τε ἅπαν τοῖς πένησι διεμέριζον, κάκεινους αὐτοὺς ὑπερον τοὺς ἀγροὺς ἀπέδοντο. Σημεῖον δὲ τοῦ πλοῦτου· τὴν γὰρ οἰκίαν τούτων οὕτως οὖσαν λαμπρὰν οὐδεὶς ἴσχυσε Ῥωμαίων τῆς ἀξίας πρῶσθαι, πυρὶ δὲ μετὰ ταῦτα τοῖς βαρβάροις κατακαυθεῖσαν, τότε τὸ πολὺ τῆς τιμῆς ὑφέντες καὶ τούτην ὁμοίως ἀπέδοντο, μεῖζόν τι, ἔμοιγε δοκεῖ, καὶ τοῦ Ἰὼβ κατ' αὐτοῦ ποιούντες. Τῷ μὲν γὰρ ἀκούσιος ἡ πενία· οἱ δὲ καὶ ἐκόντες εἰς τοὺς πενυστάτους ἑαυτοὺς ἐκ τῶν πλουσιωτάτων καθίσταν. Κακείνῳ μὲν ἡ γυνὴ οὐ μεγαλοψύχως οὐδὲ γενναίως τὸ συμβῆν ἐφερεν· ἡ δὲ γε Μελάνῃ οὐχ ὅσον τὸ ἐπ' αὐτῇ ἠδέως ἔπραττεν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀνδρα κοινωὴν ἐποίει τοῦ Ἰσοῦ σκοποῦ καὶ τῆς προαιρέσεως· οὐκ ἀδύλον πάντως, ὅτι καὶ ἡ ἀνωθεν αὐτοῖς ἐφῆπτετο δεξιὰ ἢ καὶ ἱσταμένους ἐφύλαττε, κἂν εἴποτε δὲ καὶ ὑποσκελισθεῖεν, εἰθὺς ὑπήρειδεν. Αὕτη πολλάκις καὶ σφαλλομένους τοῖς ὀνειράσι διανίστα καὶ διετίθει πρὸς τὸ μέλλον ἀσφαλεστέρους. Καί ποτε ἔδοξαν ὀρᾶν αἰφῶ ὁμοῦ τὴν μὲν ἀρχὴν διὰ στενῆς ὁδοῦ πάνυ παρεύεσθαι, καὶ θριγκοῖς διειλημμένοις, ἢ καὶ οὕτως αὐτοὺς συνέθλιβεν ὡς συνιετρίφθαι δοκεῖν· ἐπεὶ δὲ μετὰ πολλῆς ταύτην τῆς κακοπαθείας ἀνύσειαν, τῆνικαῦτα ἀνεσίς τε αὐτοὺς διεδέχετο καὶ εὐρυχωρία πολλὴ καὶ ἡδονὴ ἀρρήτος τις καὶ ὑπερβαύμαστος. Οὕτως αὐτοῖς τὸ θεῖον θαρρῆεν προθήλωσ ἐπὲρ τῶν μελλόντων ἐποίει, καὶ ὅτι πόνους μικροὺς τὰ μεγάλα τῶν ἀγαθῶν διαδέξονται.

IB'. Οὐ μὴν δὲ ὁ κοινὸς ἡμέλει πολέμιος πάντα, A
 πρὸ τοῦ λόγου, κάλων κινῶν· ἀλλ' ὡσπερ ἐκείνου
 τρόπος, διὰ πάντων μὲν ἐπεχειρεῖ, διὰ δὲ πάντων
 ἡττώμενος ὑπεχώρει. Συνελεκτό ποτε τοῖς δικαίοις
 πολυτάλαντος χρυσοῦ τις δοκος, καὶ κατὰ τοῦ ἐδά-
 φους ἐκέχυτο. Ὁ δὲ οἶκος ἴσα πυρὶ τῷ χρυσῷ κατα-
 λάμπετο. Ἐμελλε δὲ ὁ χρυσὸς οὕτως πολλῶν ἀπορί-
 ᾶρα καὶ συμφορᾶς ἐξιάσασθαι. Ὡς οὖν ἡ Μελάνη
 τὸν οἶκον εἰσῆει, τότε δὴ καὶ τέχνης ὁ πονηρὸς
 ἤπτετο, καὶ περιέλαμπε τὴν ἔψιν αὐτῆς τῷ χρυσῷ·
 διεσάλευε τὴν ψυχὴν τῇ χροιά, καὶ ὑπέβλεγεν· ὑπε-
 τίθει τὸ βίρος, ὑπεδείκνυε τὸ κάλλος, παντὶ τρόπῳ
 σολᾶν ἤθελε τὸν μέγαν οὕτως τῶν λογισμῶν θη-
 σαυρὴν, καὶ ὡς· ἐφῶ ζεῖξαι χρυσοῦ τὸ πᾶν ἐσκαίωρει.
 Ἄλλ' εἰς μάτην τὰ ἐνδρα τῷ πονηρῷ κατ' αὐτῆς·
 καὶ γὰρ αὐτὴ ὡσπερ χαλινὸν τῷ πάθει τὴν λογισμὸν B
 ἐμβαλοῦσα, ἐκεῖνα τῇ τοῦ χρυσοῦ ἀντετίθει· εὐχροῖα,
 ἃ μῆτε λόγιω ῥητά, μῆτε νῶ ληπτὰ, μῆτε μὴν τῷ
 χρόνῳ φαρτὰ καθὰ δὴ τὰ ἐνταῦθα πέφυκεν, ἀλλὰ
 δε' αἰῶνος ἀγῆρω τε καὶ ἀθάνατα. Ὁ δὲ πολὺν οὖν
 μάλιστα τὴν σάλον αὐτῇ προσξένοι, ὡς μετ' ὀλίγου
 ἐδήλωσεν ἡ γενναία, τοῦτο καὶ ἦν.

II'. Ἦν μοι, φησί, τίς τῶν ἀγρῶν πολλαῖς χάρισι
 τοὺς ἄλλους ἅπαντας παριῶν, ἐν αὐτῷ δὲ τούτῳ καὶ
 λουτρὸν ἦν, καὶ τὸ λουτρὸν οὕτω μὲν τῇ τέχνῃ κάλ-
 λιστον, οὕτω δὲ τῇ ὕλῃ βέλτιστον, οὕτω δὲ τοῖς ὕδα-
 σιν ἡδιστον, ὡς πᾶσαν γοητεύειν ψυχὴν καὶ πρὸ τοῦ
 πεινῆ, ἢ καὶ λούσασθαι. Ὁ δὲ τοῦ λουτροῦ θελτικώ-
 τaton, ἐκάτερον τῶν μερῶν τὸ μὲν εἶχε τὴν θάλατ-
 ταν, τὸ δὲ τὰ δένδρα, καὶ οὕτω δὴ μεμηχάνητο, ὥστε C
 σοὶ προκύψαντι τῆς δεξαμενῆς ἐκείθεν μὲν ὄρᾳν
 κύματα θαλάσσης, ἡδιστον ἐν γαλήνῃ θέαμα, καὶ
 ναῦς πλεούσας, ἐντεῦθεν δὲ γῆς κάλλη, καὶ δένδρων
 ὕψη καὶ ὄρνιθων φωνὰς καὶ βρούσας πηγὰς καὶ που
 καὶ κωνηγέτας καὶ θήραν, καὶ ἄπλως μυρία παν-
 ταχοῦ τὰ θέλητρα καὶ χαρίτων πάντα μεσά. Τοῦτό μοι οὖν,
 φησί, συνεχῶς εἰς μνήμην ἰδν, οὐκ
 ἔστιν εἰπεῖν ὅπως ἐκράτει μου τῆς ψυχῆς, καὶ τῷ
 ποικίλῳ τούτου θέλγειν ὁ ποικίλος δαίμων ἐπειράτο
 με καὶ σολᾶν. Ἄλλ' εὐθύς ἀνεῖχέ μου τὴν ψυχὴν
 ὁ Θεός, ἐκεῖνα λογίζεσθαι με ὑποτιθεῖς ἃ τοῖς ἡγα-
 πηκόσιν αὐτὸν ἠτοίμασε κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον,
 τούτων δὲ πάντων ὡς βρόντων ὑπερφρονεῖν. Ἄλλ'
 οὕτω μὲν ὁ πονηρὸς ἤττητο· μηδενὸς δὲ ὅλως ὑπο-
 λειφθέντος ὁ θέλγειν τὰς ἐκείνων ψυχὰς καὶ ἐπι-
 στρέφειν ἐφ' ἑαυτὸ δύναται.

Ius³ : hæc autem omnia, ut quæ fluant, despicerem. Sed sic quidem fuit superatus malignus,
 nullo penitus relicto, quod posset illorum demulcere animos, et ad se convertere.

ΙΔ'. Τὰ δὲ ἐξῆς ποῖα μὲν πόλις ἐλάνθανε; ποῖα δὲ
 χώρα; ἔθνος δὲ ποῖον ὃ μὴ μετέσχε τῆς ἐκείνων εὐ-
 εργασίας ὡσπερ τινὸς ποταμοῦ πολλῶν καὶ καθαρῶν
 τῷ ρέματι διὰ πάσης γῆς καὶ θαλάττης τοῦ θαψι-
 λοῦς αὐτῶν τῆς εὐπορίας νόματος βρόντος; Ἡ μέση
 τῶν ποταμῶν, αἱ Φοινίκων πόλεις, ἢ τῶν Σύρων γῆ,
 ἐδέξατο καὶ Αἰγύπτου τὴν ἀπορροήν, καὶ ὅθεν τε
 ἀνίσχει ὁ ἥλιος καὶ οὐ δύνει, πάντα τῆς ἐκείνων

XII. Sed neque erat negligens communis ini-
 micus, qui, ut est in proverbio, movebat omnem
 rudentem, sed sicut est mos illius, omnibus qui-
 dem modis aggrediebatur, semper autem victus
 recedebat. Collecta aliquando fuerat illis justis
 vis auri maxima, et humi erat effusa, domus autem
 tota auro non secus atque igne collucebat; erat
 vero hoc aurum subventurum multorum inopie et
 calamitati. Tunc malignus cœpit suo uti artificio,
 ejus faciem auri specie illustravit, colore ejus ani-
 mum leniit et demulsit, admonuit magni ponderis,
 ostendit pulchritudinem: omnibus modis volebat
 ei eripere vere magnum thesaurum rationis, et
 nihil non moliebatur, ut efficeret eam auri amore
 teneri. Sed frustra ei malignus parabat insidias;
 etenim cum ea illi perturbationi tanquam frenum
 injecisset, auri color ei illi opponebat, quæ neque
 verbis explicari, neque mente comprehendi, neque
 tempore interire poterant, sed sunt in æternum
 senii expertia et immortalia. Quod autem ei maxi-
 mam excitavit tempestatem, ut mulier illa egre-
 gia paulo post significavit, hoc erat.

XIII. Erat, inquit, mihi quidam ager, qui amœ-
 nitate et pulchritudine alios omnes superabat.
 In hoc autem ipso erat etiam lavacrum, et arti-
 ficio tam pulchrum et ex tam bona materia con-
 fectum, et aquis tam jucundum, ut cujusvis deli-
 niret animum, etiam antequam biberet aut lava-
 retur. Quod vero lavacri ad deliniendum erat ac-
 commodatissimum, illius una pars quidem habebat
 mare: altera vero arbores. Sic autem erat ædi-
 ficatum, ut e solio quidem prospiciens, illinc
 posses videre fluctus maris, in tranquillitate ju-
 cundissimum spectaculum, et naves navigantes,
 et portum, et nautas, hinc vero terræ pulchritu-
 dinem, et arborum proceritatem, et garritus
 avium, et fluentes fontes, quin etiam venatores et
 venationem, et, ut semel dicam, ubique innume-
 rabilia ad demulcendum accommodata, et omnia
 plena elegantia et amœnitate. Hoc ergo cum mihi
 assidue veniret in mentem, dici non potest, quo-
 modo meum teneret animum, et hujus varietate
 me varius conabatur dæmon delinire et ad se
 trahere, sed meum protinus animum extulit Deus,
 mihi suggerens, ut ea cogitarem quæ præparavit
 iis qui ipsum dilexerunt, ut ait divinus Aposto-
 lus

XIV. Quæ autem deinceps sunt consecuta,
 quamnam quidem civitatem latuerunt? quamnam
 etiam regionem? Quænam vero gens, ad quam
 non pervenit illorum beneficentia, veluti quodam
 fluvio magno et puro fluente, per universam ter-
 ram et mare fluente uberi rivo eorum beneficent-
 iæ? Mesopotamia, Phœnicum civitates, regio
 Syrorum, Ægyptus quoque ejus accepit fluxionem:

³ I Cor. II, 9.

et ubi sol oritur et occidit, a manu illorum omnia sunt repleta. Sunt autem, qui dicunt eos quoque, cum totas insulas emissent ab imperatore, partim quidem illo dimittente, partim vero ipsis dantibus, alias quidem sanctis viris donasse, alias vero exornasse choris virginum et monachorum multitudine. Pretiosa autem vestis et splendidum argentum erat sacerdotibus ab eis dedicatum ornamentum. Cum sic quæ erant in Italia, bene disposuissent, et ex facultatibus pauca reliquissent, navigarunt in Siciliam: partim quidem, ut agros qui illic erant venderent: partim autem, ut sanctissimum episcopum Paulinum viserent, qui erat eis pater secundum spiritum. Cum ii autem recessissent a civitate, præfectum quidem, qui eorum domum et quod remanserat pecuniæ, non liberalibus intuebatur oculis, divina quædam ira protinus apprehendit. Nam prætextu penuriæ panis, in medio foro commota plebs, quæ erat in civitate, eum faciunt præmium sui furoris et insanis, et miserum violenta morte interimunt. Barbari vero repente facta incursione, quæcumque erant ante civitatem, prædam Mysorum effecere, adeo ut hinc evaserit manifestum, illos non sine Dei numine res suas in tuto collocasse, et in cœlestibus horreis recondidisse.

XV. Cum autem a Sicilia recta in Libyam et Carthaginem essent navigaturi, quidam vehemens et sævus ventus eos excepit et vexat multis diebus, adeo ut aqua defecerit navigantibus; erant vero in navi multi vectores. Cum autem eis tantum immineret periculum, visa est eorum navigatio non esse Deo grata. Jubet itaque Melana, ut velum convertentes, flanti vento obtemperarent, quocumque navem duceret. Itaque cum secundum ventum in puppi habuissent, appellant in quamdam insulam. Eam vero gens quædam barbara, et quæ præda et rapto vivebat, paulo ante fuerat populata. Cum multi autem illinc abducti essent captivi viri et mulieres et pueri, inculæ incolis significabant Barbari, si pro eis redimendis quantum satis esset auri accepissent, ipsos captivos esse reddituros, insulæ autem parsuros. Sin vero non accepissent, se insulam quidem exusturos, captivis autem gladio mortem illaturos. Atque insulæ quidem incolas ea quæ significabantur, dubios reddebant et perplexos.

XVI. Cum ipsos autem justos accessisse intellexisset episcopus, hoc in lucro posuit: et ad eos veniens, ipsos oravit, et plus adeptus pecuniæ quam petebat, et prædam universam liberavit, et insulam eripuit a periculo. Melana vero cum suis se clementius et benignius gerentes in captivos, eis dederunt etiam quingentos aureos, panemque præbuerunt et cætera, quibus opus habebant, hoc agentes, ut donorum magnitudine obliviscerentur magnarum calamitatum. Deinceps autem cum bonum ventum assecuti, solvissent ab insula, navigarunt citra ullam molestiam, placidusque eos

χειρὸς ἐπίμπλατο. Εἰσι δὲ ὄφασιν αὐτοὺς καὶ νήσους ὄλας παρὰ βασιλέως ὠνησαμένους, τὸ μὲν ἐκείνου ἐφέντος, τὸ δὲ καὶ αὐτῶν δόντων, τὰς μὲν ἀγίοις ἀνδράσι χαρίσασθαι, τὰς δὲ παρθένων χοροῖς καὶ πλήθει κομώσας μοναχῶν ἐπιδείξασθαι. Ἡ δὲ πολυτελής αὐτοῖς ἐσθῆς καὶ ὁ λαμπρὸς ἀργυρὸς τοῖς ἱεροῖς ἅπας ἀνετίθητο κόσμος. Οὕτω κατὰ τὴν Ἰταλίαν εὖ διαθέμενοι καὶ ὀλίγα τῆς οὐσίας ὑπολιπόντες, ἐπὶ Σικελίαν ἐξέπλευον, τοῦτο μὲν καὶ τοὺς ἐκεῖθι ἀγροὺς ἀποδόσθαι, τοῦτο δὲ καὶ τῷ ἁγιωτάτῳ ἐπισκόπῳ Παυλίῳ ἐς ὕψιν ἐλθεῖν, δὲ αὐτοῖς καὶ κατὰ πνεῦμα πατὴρ ἐτύγχανε. Τούτων οὖν τῆς πόλεως ἀναχωρησάντων, τὸν μὲν ἔπαρχον τὴν τούτων οἰκίαν καὶ τὰ περιλειφθέντα τῶν χρημάτων, ἐλευθέρους οὐκ ἰδόντα τοῖς ὀφθαλμοῖς, θεομηνία τις εὐθύς καταλάμβανε· προφάσει γὰρ ἐνδείας ἄρτων κατὰ τὴν πόλιν πλήθη ἐν ἀγορᾷ μέση κινήθοντα θυμοῦ τε καὶ μανίας ἄλλον αὐτὸν ποιούσι, καὶ βιαίως ἀναιροῦσι τὸν ἄθλιον. Καὶ βάρβαροι δὲ ἐξαίφνης καταδραμόντες, τὰ πρὸ τῆς πόλεως ἅπαντα Μυσῶν λείαν εἰργάσαντο, ὥστε κἀντέϋθεν δῆλον γενέσθαι ὡς οὐκ ἀβελὴ ἐκείνοι τὰ ἑαυτῶν φθάσαντες εἰς χωρίον μετήνεγκαν ἄσυλον, καὶ οὐρανίαις ἐθησαύρισαν ἀποθήκαις.

IE'. Ἐπεὶ δὲ καὶ ἀπὸ Σικελίας εὐθὺς Λιβύης καὶ Καρχηδόνας πλεῖν ἐμελλον, σφοδρὸς τις καὶ ἄγριος αὐτοῖς ἄνεμος ὑπολαμβάνει καὶ συχνὰς ἡμέρας παραδιάζεται εἰς ὃ καὶ τὸ ὕδωρ τοὺς πλείοντας ἐκλιπεῖν. Πολλοὶ δὲ ἦσαν τὸ πλήρωμα τῆς νεώς. Τοσοῦτον δὲ αὐτοῖς ἐπηρητημένου κινδύνου οὐ κατὰ θεῖαν γνώμην ἔδοξεν ὁ πλοῦς γεγενῆσθαι. Κελεύει γοῦν ἡ Μελάνη ἐπιστρέψαντας τὴν ὁδὸν, τῷ φέροντι ἀνέμῳ καταπειθεῖς γίνεσθαι ὅποι ἂν ἄγῃ τὴν ναῦν. Καὶ δὴ λαθόντες κατὰ πρῦμναν τὸ πνεῦμα, εἰς τινα καταρροῦσιν νῆσον. Τὴν δὲ ἐτύγχανεν ἄρτι βάρβαρον τι καὶ ληστρικὴν ἔθνος, ἐπελθόντες καὶ ληϊσάμενοι. Πολλῶν δὲ αἰχμαλώτων ἐκείθεν ληφθέντων, ἀνδρῶν ἅμα καὶ γυναικῶν, πρὸς δὲ καὶ παιδῶν, ἐδῆλουν τοῖς νησιώταις οἱ βάρβαροι λύτρα μὲν χρυσίον ἰκανὸν λαθόντες αὐτοὺς τε τοὺς αἰχμαλώτους ἀποδόσθαι, φείσασθαι δὲ καὶ τῆς νήσου· εἰ δὲ μὴ λάθοιεν, τὴν μὲν τῷ πυρὶ, τοὺς δὲ παραδοῦναι τῷ ξίφει. Τοῖς μὲν οὖν νησιώταις ἄπορα τὰ δηλοῦμενα ἦν.

IG'. Αὐτοὺς δὲ τοὺς δικαίους μαθὼν ἤκοντας ὁ ἐπίσκοπος ἔρμαιον αὐτοῖς ἐποίητο, καὶ καταλθὼν ἰκέτευσέ τε καὶ ἀφρονωτέρων ὧν ἦται χρημάτων ἐπιτυχῶν τὴν τε λείαν ἠλευθέρωσε πᾶσαν καὶ τοῦ κινδύνου τὴν νῆσον ἐβρύσατο. Οἱ δὲ περὶ τὴν Μελάνην, φιλανθρωπότερον περὶ τοὺς αἰχμαλώτους διατεθέντες καὶ χρυσὸν αὐτοῖς ἐμπαρέσχον, νομίματα πεντακόσια, ἄρτους τε καὶ τῶν λοιπῶν ὧν ἐπήγοντο τῷ μεγέθει τῶν δωρεῶν ἐπιλαθέσθαι τούτους τῶν μεγάλων συμφορῶν μηχανώμενοι. Τὸ δὲ ἐξῆς πνεύματος μετρίου τυχόντες τοῦ νησιδίου ἀπάραντες, ἀλύπως ἔτι τὸν πλοῦν ἐποιούοντο· καὶ μάλακος αὐ-

πὸς ὀπισθεν ἐπωθῶν ἄνεμος διὰ ταχέων τῇ Καρχηδὸν διδώσιν. Ἀποβάντες δὲ τῆς νηὸς τῆς φίλης εἶχοντο ἐργασίας χρήματα καὶ ἀγρούς τοὺς μὲν ἱεροῖς ἀνατιθέντες ναοίς, τοὺς δὲ φροντιστηρίοις ἀφιερῶντες, τὰ δὲ καὶ ἐκκενῶντες τοῖς πένησιν. Οὕτω τὸν πλοῦτον ἀποσκευαζόμενοι πάντα, κοῦφοί τε καὶ εὐσταλεῖς ἐπὶ τὸν ἀληθῆ μετῆσαν πλοῦτον, δὲ τοῦ μηδὲν ἔχειν ὠνεῖται τοῖς εὐσεβῶς θησαυρίζουσιν. Ἡ δὲ πόλις ἐν ἣ τὰς διατριβὰς ἐποιοῦντο θαυαστῆ ἐκαλεῖτο, ἐν ἣ καὶ ἱερεὺς λέγειν εἰδῶς καὶ πολλοὺς τῷ λόγῳ πρὸς σωτηρίαν ἐνάγειν δυνάμενος· ἔνομα τοῦτῃ Ἀλύπιος· ᾧ δὲ καὶ συνόντες τὰ ἱερὰ ἐμελέτων λόγια, καὶ τὸ ἱερὸν δὲ ὁ τὸν Ἀλύπιον εἶχε μάλα φιλοτιμῶς κήρυξις τε χρυσοῖς καὶ λίθοις λαμπροῖς καὶ προσόδοις πολλαῖς ἐλάμπρυναν. Ὀκοδόμητο δὲ τοῦτοις καὶ φρονιστήρια δύο, χρημάτων τε καὶ προσόδου ἱκανῶς ἔχοντα, ὧν τὸ μὲν χορὸς εἶχεν ἀνδρῶν τὸν ἀριθμὸν ὀγδοήκοντα, τὸ δὲ παρθένοις ἀνεῖτο καὶ εἰς ἀριθμὸν τελοῦσαις τριάκοντα καὶ ἑκατὸν ἦν.

IZ'. Οὕτω καὶ ταῦτα ἡ Μελάνη διαθεῖσα καλῶς ἐγκρατεῖα καὶ αὔθις ἐμέμνητο. Καὶ δι' ὅλης μὲν τῆς ἡμέρας ἄσιτος ἡ γενναία διεκαρτέρει· τοῦ ἡλίου δὲ ἔβδη πρὸς δυσμὰς ἦκοντος βραχείας μετελάμβανε τῆς τροφῆς καὶ ταύτης σκληρᾶς· ἔπειτα δὲ ὅτε καὶ βραχεῖ ἐλαίῳ τὸ ἕλρον παρεμυθεῖτο· οἶνον δὲ οὐδὲ τὴν ἀρχὴν ἐχρῆτο, ἀλλ' ἐκ μέλιτός τι ἐσκευασμένον πόμα προτιεμένη, ὃ κοινότιον καλεῖν σύνηθες, τὴν δίδυαν παρεμυθεῖτο. Ὁ δὲ δὴ χρόνος· ὃ πολλοῖς πολλὰκις τὴν ὀρμὴν ἀμβλύων ταύτης μάλλον δευτέραν ἔποιε. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον παρὰ δύο τὰ σιτία λαμβάνουσα ἦν, ἔπειτα παρὰ τρεῖς, εἶτα καὶ δι' ἑπτὰ, ὡς ἄπαξ τῆς ἑβδομάδος μόνον μεμνησθαι τροφῆς καὶ ταύτης κεκολασμένης· καὶ οὐδὲν ὅλιως τῶν ἡδύων ἐχόντων ἐχούσης· ἄρτου γὰρ σκληροῦ βραχὺ τι τρύφο, ἡ τράπεζα ἦν, ὡς εἶναι ταύτην οὐδὲν ἤττον τῆς νηστείας πονικωτέραν. Ἐγραφεν ἡ γενναία καὶ εἰς τάχος καὶ εἰς κάλλος καὶ οὕτως ἀπταιστως, ὡς μηδὲ μίαν μηδὲ ποτε λαθὴν δοῦναι τοῖς περὶ ταῦτα θενοῖς· καὶ τῇ γραφῇ τὸ πλεῖον τῆς ἡμέρας ἐνεμε μέρος, τῆς χειρὸς δὲ καμουσῆς οἱ ὀφθαλμοὶ πλεῖστα μὲν τῶν γραφῶν ἐπήσσαν, πλεῖστα δὲ εἰς μνήμην τῷ νοῦ παρεῖδον. Καὶ τούτων δὲ ἔβδη καὶ μόνων τοῖς πρὸς· ὠφέλειαν ὑποῦργουν αἱ ἀκοαὶ, καὶ ὀμιλίαις ἀνδρῶν ἀγίων προσέχουσα ἦν. Πρὸς ἐπὶ τοῦτοις καὶ τῇ εὐχῇ μέρος· οὐκ ὀλίγον εἰδίδου· ἡ τε γὰρ νύξ σχεδὸν ὅλη πρὸς αὐτὴν ἀνηλίσκατο δύο μόνων αὐτῆς ὥρων τῷ ὑπνῷ νενεμημένων. Ἡ δὲ κατὰ κλίσεις σάκκος ἦν ἐπὶ ψιλῷ τῷ ἐδάφει κείμενος· ἔλαγε γὰρ δεῖν ἐγρηγορεῖν αἰεὶ μὴ εἰδόμενος, ὡς φησὶν ἡ Δεσποτικὴ φωνή, ποῖα ὦρα ὁ κλέπτῃς ἐρχεται. Διὰ ταῦτα καὶ αὐτὴν καὶ τὰς σὺν αὐτῇ παρθένους οὕτω παρεσκευάζεν ἀπομάχεσθαι καὶ ὑπεχεῖν εὐθύνας αὐτῇ. Καὶ λόγος ἀργὸς καὶ ἤθος οὐ βεβηχὸς καὶ γέλως ἀκρατῆς καὶ λογισμὸς ὄλιος

A a tergo impellens ventus, cito transmisit Carthaginem. Cum e nave autem descendissent, suam solitam aggressi sunt operationem, pecunias et agros partim quidem sacris ædibus dedicantes, partim vero consecrantes monasteriis, partim etiam in pauperes effundentes. Sic se levantes omni onere divitiarum, leves et expediti pergebant ad veras divitias, quæ emuntur eo, quod nihil possideatur ab iis qui thesaurum pie reconduunt. Civitas autem, in qua versabantur, appellabatur Tagaste, in qua erat sacrum templum, et sacerdos dicendi peritus, et qui oratione multos poterat inducere ad salutem, nomine Alypius : cum quo versantes, sacra meditabantur eloquia. Templum vero, in quo agebat Alypius, admodum munifice et aureis ornamentis, et lucidis gemmis et plurimis ornavunt agrorum proventibus. Ab eis quoque sunt ædificata duo monasteria, quæ satis habebant opum et proventium. Quorum alterum quidem habebat chorum virorum, numero octoginta : alterum autem habebat virgines quæ erant numero centum et triginta.

XVII. Cum hæc pulchre sic disposuisset Melana, rursus meminit abstinentiæ : et toto quidem die generosa mulier permanebat jejuna. Sole autem jam occidente, parum cibi sumebat, ejusque duri ; nonnunquam vero modico olei condiebat obsonium. Vino autem non utebatur omnino, sed accipiens ex nielle confectam potionem, quam solent appellare conditum, sic levabat sitim. Tempus vero, quod multis sæpe obtendit et retardat impetum, ei illum reddebat acriorem. Et primo quidem secundo quoque die cibum sumebat, deinde autem tertio quoque die, deinde septimo quoque, adeo ut semel tantum in hebdomada cibo vesceretur, eoque castigato et temperato, et qui nihil omnino haberet ex iis, quæ possunt asferre voluptatem. Panis enim durus, breves quædam erant ejus mensæ deliciæ, adeo ut ea jejuniis nihil esset minus laboriosa. Scribebat autem generosa illa femina adeo celeriter et pulchre et citra errorem, ut nullam unquam daretprehendendi ansam iis qui sunt hujus rei periti. Et in scribendo quidem maximam dici partem consumebat. Defessa vero manu, oculi quidem plurima scripta percurrerant, plurima autem menti tradebant, ut mandaret memoriæ. Porro vero iis jam defessis, aures iis serviebant, quæ pertinent ad utilitatem, et animum sanctorum virorum adhibebat sermonibus. Præter hæc autem non parvam quoque partem tribuebat orationi. Nam tota quidem nox fere in ea consumebatur, duabus solum horis somno ab ea attributis. Accubitus autem erat, saccus super nudum solum positus. Dicebat enim : Oportet semper vigilare, cum nesciamus, ut vox est Dominica⁴, qua hora fur veniat. Propterea et se, et quæ secum erant virgines. sic

⁴ I. uc. xii, 39, 40.

faciebat adversus somnum contendere. Sibi autem A σκαίδς ἐκολάζετο, καὶ τὸ παράπαν οὐκ εἶα νέφους leges imponebat, et a se rationem exigebat : et otiosa oratio, et mores non satis graves, et risus nimis profusus, et sinistra cogitatio omnino castigabatur : et non sinebat omnino malam aliquam nubem ætherem animæ subtercurrere.

XVIII. Atque illa quidem tam caute et tam duriter vitam agebat, et aliis erat regula, ut eam vitam ingrederentur. Perinde autem, ac si ei ad jejunium non sufficeret spatium septem dierum, adjiciebat etiam Dominicum, ut jejunaret octo dies sibi vim asserens, etiamsi a præfecta verita sit hoc facere : quæ dicebat esse absurdum, diem Resurrectionis similiter atque alios attribui afflictioni. Unde etiam dicens persuasit et effectit, ut esset cibi particeps et modici olei, docens esse præceptum apostolicum ⁶, præfectis obedire et eis cedere. Ejus autem in laboribus diligentiam, et a B suis laboribus lectionis vehementem contentionem, et eorum quæ lecta fuerant, acrem perscrutationem, et multa alia quisnam satis verbis potuerit exprimere? Nam manibus quidem, ut dictum est, ad scribendum, quod ex scriptura autem lucrifaciebat, eo utebatur ad alendos pauperes. Quin etiam sæpe quoque indumentum, suis manibus confectum, ponebat in manibus pauperum, ex sacro, ut aiunt, quodammodo in sacro. Sacrorum autem eloquiorum erat adeo studiosa, ut totam quidem divinam Scripturam, Veterem et Novam, ter singulis annis perlegeret, ejus vero ea quæ sunt pulcherrima, semper haberet in lingua. In omnibus autem exquirendis et examinandis erat plane admirabilis. Nunquam enim sensus aut verbum eam prætercurrerat, sed omnia diligenter perscrutabatur, et quod latebat, eruebat. Insigne vero ejus discendi studium, eam quoque ad recentiorum, bonorum, inquam, et studiosorum scripta transmittibat, et nihil erat omnino ex iis quæ ad utilitatem scripta fuerant aut scribebantur, quod non possideret et aliis communicaret. Jam vero in lingua quoque Græca ita erat exercitata, ut quando ea loqueretur, nullus ex iis qui audiebant, crederet Italicam linguam ei esse patriam. Ejus autem vivebat in omnibus honesta quædam et grata lenitas et mansuetudo, maxime ea disseverente et habente orationem ad eos qui exercebant philosophiam. Ejus vero in Christum zelum nutritabat amor quidam ineffabilis, et qui non poterat contineri. Hac itaque ratione non solum efficiebat, ut mens eos aversaretur, qui furiosam aliquam sequuntur hæresim, sed nec permittebat ut eorum nomen aut auribus audiretur, aut lingua divini Davidis : « Non meminero nominum eorum

IH'. 'Αλλ' ἡ μὲν οὕτω πεφυλαγμένως τε καὶ σκληρῶς αὐτὴ τε ἐξίλου καὶ ταῖς ἄλλαις τὴν ἰσὴν ὀδεύειν κινῶν ἦν· ὥσπερ δὲ μὴ ἀποχρῶντος αὐτῆ πρὸς νηστείαν τοῦ τῶν ἐπιτὰ ἡμερῶν διαστήματος· καὶ τὴν Κυριακὴν προσετίθει, ὑκτὼ τὰς πάσας ἔλκειν ἡμέρας βιαζομένη. εἰ καὶ ὑπὸ τῆς καθηγουμένης τοῦτο πράττειν κεκώλυται, ἀποπον εἶναι καὶ αὐτὴν τὴν ἀναστάσιμον λεγούσης ἡμέραν ὁμοίως ταῖς ἄλλαις ἀποκληροῦσθαι πρὸς κακοπάθειαν. Ὅθεν καὶ λέγουσα ἐπειθε, καὶ τροφῆς μεταλαμβάνειν ἐποίησε καὶ βραχυτάτου ἐλαίου, ἀποστολικὸν εἶναι διδάσκουσα τὸ παράγγελμα τὸ πεθεσθαι τοῖς ἡγουμένοις καὶ ὑπέκειν αὐτοῖς. Τὸ δὲ φιλεργὸν ἐν πόνοις, τὸ δὲ ἐξ οἰκείων πόνων φιλόδωρον, τὸ δὲ τῆς ἀναγνώσεως σύντονον, τὴν δὲ τῶν ἀνεγνωσμένων ἔρευναν, τὰ δὲ ἄλλα, τίς ἂν καὶ λέγειν ἰκανὸς ἦρα; Ταῖς μὲν χερσὶ πρὸς τὴν γραφὴν, ὥσπερ εἰρηται, τῷ δ' ἐκ τῆς γραφῆς κέρδει πρὸς τροφήν τῶν δεομένων ἐχρῆτο. Καὶ πού τι καὶ πολλάκις ἐνδυσμα ταῖς ἐκείνης χερσὶν ἐργασθὲν εἰς ἁγίων ἐτίθετο χεῖρας, ἐξ ἱεροῦ φασιν ὥσπερ εἰς ἱερόν. Φιλόπονος δὲ πρὸς τὰ ἐξ ἑδεδείκνυτο λόγια, ὡς πᾶσαν μὲν τὴν Θεῖαν Γραφὴν τὴν τε Παλαιὰν καὶ Καινὴν τρίς καθ' ἕκαστον ἐπιέναι τὸ ἔτος, ταύτης δὲ τὰ κάλλιστα καὶ διὰ γλώττης ἀεὶ φέρειν. Τὸ δὲ διὰ πάντων ἕξεταστικὸν θαυμάσιον οἶον· οὐποτε γὰρ αὐτὴν νόημα ἢ ῥῆμα πορῆδραμεν, ἀλλὰ καὶ πάντα καὶ λίαν ἐπιμελῶς ἀνέχνευε, καὶ τὸ κρυπτόμενον ἦρει. Ἡ δὲ ὑπερβολὴ τῆς φιλομαθείας καὶ ἐπὶ τὸ τῶν νέων αὐτὴν σύνταγμα, τῶν σπουδαίων φημι, παρέπεμπε, καὶ οὐδὲν ὄλως τῶν ἐπ' ὠφελείᾳ γραφέντων ἢ γραφομένων ἦν ὃ μὴ ἐκτάτο, καὶ κοινὸν τοῖς ἄλλοις ἐποίησε. Ἡσυχῆτος δὲ καὶ τὴν Ἑλλάδα γλώτταν οὕτω καλῶς ὡς, ἠνίκα δὴ καὶ κατ' αὐτὴν διαλέγοιτο, μηδένα τῶν ἀκουόντων πιστεύειν ὅτι περ Ἱταλὴ αὐτῆ φωνὴ πάτριος. Ἡ δὲ γε πραότης ἡρέμα ἐπὶ πᾶσιν ἦνθει καλὸν καλὸν, ἐπίχαρι, καὶ μάλιστα διαλεγομένης αὐτῆς, καὶ πλέον ἐτι πρὸς τοὺς φιλοσοφίαν ἀσχοῦντας κινούσης τὸν λόγον. Τὸν δὲ γε πρὸς Χριστὸν αὐτῆς ζῆλον ἑρρητός τις καὶ ἀκάθεκτος ἔρρεφεν ἔρωτος. Ταῦτά τοι καὶ τῶν μανιώδους τινὸς αἰρέσεως ἐχομένων οὐ μόνον ἀποτρόπαιον τὸ φρόνημα ἐποιεῖτο, ἀλλ' οὐδὲ ἀκοαῖς γλώσῃ διδόναι τὸ ἐκείνων ὄνομα ὄλως ἠνείχετο, ὡς αὐτὸ τοῦτο λέγειν τὸ τοῦ Θεοῦ Δαυὶδ καὶ μάλα οἰκείως, τὸ, « Οὐ μὴ μνησθῶ τῶν ὀνομάτων αὐτῶν διὰ χειλέων μου. »

proferreretur : adeo, ut valde apposite diceret illud per labia mea ⁶. »

XIX. Cum autem, juxta Paulum ⁷, serferet spiritu, grave ducebat, si non ipsa multos Christi parti adjecisset, et similes haberet amatores temperantiz : et partim quidem verbis, partim autem donis multos adolescentes et multas adolescentulas traxit ad exercitationem. Eadem vero fa-

18'. Ζέουσα δὲ κατὰ Παῦλον τῷ πνεύματι δεῖνδον ἐποιεῖτο, εἰ μὴ καὶ πολλοὺς καὶ αὐτῆ τῇ Χριστοῦ μερδι προσθεῖη, καὶ ἑραστάς ὁμοίους ἐξεῖ τῆς σωφροσύνης· καὶ τοῦτο μὲν λόγοις, τοῦτο δὲ ὤμοις πολλοῦς μὲν τῶν νέων, πολλὰς δὲ καὶ τῶν νεανίδων ἐπὶ τὴν ἀσκησιν εἴλας. Τὰ ἴσα δὲ καὶ πρὸς Ἑλληνας

⁶ Hebr. xiii, 7. ⁷ Psal. xv, 4. ⁸ Rom. xii, 11.

καὶ Σαμαρείτας ἔποιε, καὶ πρὸς τὴν ὑγιὰ πιστίν τούτους ἐξεκαλείτο οἱ μετ' ὀλίγον καὶ τὰ ἑαυτῶν ἀφάντες ἠκολούθουν ἐκείνη. Οὕτως ἦν ἄρα ἡ μακαρία σοφὸς ἀλιεὺς καὶ ψυχὰς ἀνθρώπων θηρᾶν ἐγνωκυῖα. Μείζονοι δὲ πόνους ἐπιχειροῦσα καὶ ἐτέραν παράλογον οἶαν καὶ σχεδὸν ἄπιστον καρτερίαν εἰδείκνυ· καὶ ξυλίνην τινὰ κιθωτῶν ἀσκήσασα, τὸ μὲν ὕψος τοσαύτην ὥστε μὴ ἐγγωροῦν εἶναι ὀρθὴν αὐτὴν ἐστάναι, τὸ δὲ εὖρος ὥστε μῆτε δεξιὰ μῆτε μὴν ἐπὶ τὸ εὐώνυμον ἀποκλίνειν δύνασθαι, ταύτη τὸ σῶμα ἐγκατακλείει, δι' ὅπῃς βραχείας πρὸς τοὺς ἕξω τοὺς λόγους πέμπουσά τε καὶ δεχομένη. Τῆς μητρὸς δὲ πολλάκις ἐπιστάσης αὐτῇ (καὶ γὰρ κάκεινη συνέμπορος αὐτῇ καὶ τοῦ ἐκπλου καὶ τῆς φιλοσοφίας γέγονεν), οὐχ ἀπλῶς ἀπήντα, ἀλλ' ἐπερ ἔτυχεν ἢ εὐχῇ ἢ θεοῖς ἐμιλοῦσα λόγοις, οὐ πρῶτον εἰς αὐτὴν ἀφώρρα, ἢ λόγου τινὸς μετεδίδου, ἕως ὃ μετῆι πνευματικῶν ἔργων εἰς πέρας ἤγαγεν. Οὕτω δὲ μετὰ πάντων καὶ αὐτῆς ἐκράτει τῆς φύσεως, ἐφ' ᾧ καὶ πολλὴν ἢ μῆτηρ παρακερδαίνουσα τὴν ὠφέλειαν ἀπῆει, τῇ θεῷ μεγάλα· ὁμολογοῦσα τὰς χάριτας, ὅτι τοιούτων αὐτῷ προσήνεγκε τὸν ἐκ κοιλίας καρπὸν. Καὶ τί δεῖ τὰ ἐκείνης πάντα διεξιέναι; ἀρκεῖ γὰρ ἀνεῖ πάντων εἰς εὐφημίαν τὸ μέτριον αὐτῆς τοῦ φρονήματος· ὅτι βιοῦσα καθαρῶς οὕτως ὡς οὐδεὶς ἀνθρώπων ἕτερος συντριμμένην εἶχε καὶ ταπεινὴν τὴν διάνοιαν, ὡς οὐδεὶς ἄλλος τῶν πολλοῖς ἀτόποις ἐνεχομένων.

Κ'. Οὕτως οὖν ἐπτά ἐκεῖ διαθλήσασαν ἔτη, λογισμὸς αὐτὴν εἰσῆι μακροτέρας ἀποδημίας· προσήκει γὰρ εἰπε μὴδὲ τῶν ἱερῶν ἀπολειφθῆναι τόπων, ἀλλὰ καὶ τὴν Ἱερουσαλήμ ἰδεῖν, καὶ τὰ ἐν αὐτῇ πάντα περιελθεῖν, καὶ προσκυνῆσαι θαύματα. Καὶ δόξαν οὕτως ἡ θάλαττά τε αὐτὴν ἐδέξατο τῆς μητρὸς ὁμοῦ καὶ Ἀπενιανοῦ συμπαρόντων, καὶ θάπτον εὐπλοίας τυχόντας ἢ Ἀλεξάνδρεια διεδέχετο. Πόλις δὲ αὕτη Φοινίκων, ἥς καὶ τὰς ἀρχιερατικὰς διεῖπε φροντίδας ὁ μέγας ἐν ἱερεῦσιν Κύριλλος. Τούτῳ δὲ συγγενομένοι καὶ ἐτέρῳ προφητικῷ ἀνδρὶ, Θεοδώρῳ τοῦ νομα, καὶ πολλὰ κατὰ τὴν πάροδον τῆς ὁμιλίας τούτων ὀνόμανοι, πάλιν τε τῆς νηὸς ἐπέβησαν καὶ ἐπὶ τοὺς ἱεροὺς ἠπείγοντο τόπους, μηδὲν ἐπαγόμενοι πλὴν εἴ τι τῶν ἀναγκαίων ἦν καὶ ὀλίγαις ἀρκεῖν ἡμέραις δυνάμενον, βουλόμενοι μετὰ τῶν προσαιτούντων καὶ αὐτοὺς γίνεσθαι. Ὡς δὲ τῆς νηὸς ἀπέβησαν, νόσῳ συμβαίνει τὴν ἡμακαρία πετεῖν· εἶτα τῆς ἀρρώστιας ἀνενεχοῦσα, καὶ τῷ δεσποτικῷ τάφῳ τὰ τῆς ὑγείας χαρισμένη καὶ πρῶτον αὐτῷ προσελθοῦσα καὶ προσκυνήσασα, τὸ λοιπὸν καὶ τοῖς ἄλλοις τῶν θαμάτων ἕψιν εἰστιάθεισα τὴν ψυχὴν, ὠμίλει δὲ καὶ τῶν ἱερέων τοῖς ἐπισημοτάτοις, καὶ μάλιστα τούτων αὐτῶν τοῖς ἐν τῷ λέγειν συνετιωτάτοις, ὥστε καὶ ὠφελείας ἐκεῖθεν καρπὸν δρέπεσθαι. Ἐτρέφετο δὲ ἐκεῖνοις οἷσπερ καὶ ἐν Λιβύῃ καὶ διὰ τοσοῦτων ἡμερῶν, ὅσων δὴ καὶ ἐκεῖ καὶ ταῖς χερσὶν ἐργαζομένη, ὥσπερ δὴ καὶ Χαλκηδόνι. Ἐσπέρας δὲ κατα-

A ciebat etiam in gentiles et Samaritanos, et eos vocabat ad rectam fidem : qui paulo post dimissis suis, illam sequebantur. Sic ergo erat beata illa femina sapiens piscatrix, et sciebat venari animas hominum. Majores autem labores aggrediens, aliam quoque inopinatum et propemodum incredibilem ostendit tolerantiam. Cum ligneam quamdam arcam parasset, altitudine quidem tantam, ut non permitteret ei stare rectam, latitudine vero, ut non posset declinare ad dexteram nec ad sinistram, in ea corpus includit, per breve foramen eos qui foris erant, alloquens et eos audiens. Cum mater autem sæpe ad eam accederet (erat enim ei navigationis comes et socia philosophiæ), non temere veniebat, sed si aut vacabat orationi, aut in divinis versabatur eloquiis, non prius ad eam intuebatur, aut illam compellabat, quam spiritale opus, quod obibat, perfecisset. Sic cum omnibus ipsam quoque vicit naturam. Quamobrem mater magnam lucrifaciens utilitatem, abibat magnas Deo agens gratias quod ex suo ventre talem fructum produxisset. Et quid opus est illius omnia persequi? Ad ejus enim laudem sufficit pro omnibus modestia ejus et moderatio, quod cum viveret tam pure, quam ullus alius, cor haberet contritum et mentem demissam ac humilem, ut nullus alius ex iis qui multa admittunt non honesta.

XX. Cum sic autem septem annos decertasset, eam subit cogitatio longioris peregrinationis. Dicebat enim, oportere ad sacra etiam loca accedere, et etiam videre Jerusalem, et obire, et adorare omnia quæ illic sunt miracula (1). Cumque ei ita visum esset, mare eam suscepit, cum simul adesset mater et Apenianus; et cum eis prospera fuisset navigatio, pervenerunt Alexandriam : ea est autem civitas Ægypti, in qua pontificali munere fungebatur magnus inter sacerdotes Cyrillus. Cum eo congressi, et cum alio viro prophetico, nomine Theodoro, et cum in transitu ex eorum sermone magnam accepissent utilitatem, navem rursum ascenderunt, ad sacra loca festinantes, nihil autem secum afferentes, præterquam si quid erat necessarium, et quod posset paucis diebus sufficere, volentes ipsi quoque esse cum mendicantibus. Postquam vero in terram descenderunt, contigit beatam Melanam in morbum incidere. Deinde cum convalesceret a corporis infirmitate, et Dominico sepulcro recuperatam sanitatem primo obtulisset, et ad id primo accessisset, idque adorasset, de cætero oculos et animum pascebat aliis spectaculis. Versabatur autem cum iis qui ex sacerdotibus erant maxime insignes, et maxime cum iis qui in dicendo erant sapientissimi, ut etiam utilitatem ex eis perciperet. Alebatur vero illis quibus in Libya, tot dies, quot illic mansit, ope-

(1) Anno 416 adit loca sancta adorationis gratia, ex calculo Barosii.

rans manibus, sicut Carthagine. Cum adventasset autem vespera, ingrediebatur quidem in salutare sepulcrum resurrectionis, clauso vero templo, manebat intus, et oratio noctu ab ea tandiu producebatur, donec ingressi essent matutina cantanturi cantica. Postquam autem finem acceperat glorificatio, tunc ipsa quoque corpus parum dabat somno et quieti.

XXI. Cum vero, sicut a me dictum est, paucae quaedam facultatum reliquiae ei Romae remansissent, et cuidam ex fidelibus mandatum esset, ut eas proponeret emendas volentibus, postquam ille hoc fecisset, aurum ad eos mittit Jerosolymam. Qui solita utentes benignitate, eas haereditatem fecerunt egentium. Hic cum aliquandiu essent versati, videret autem Melana matrem suam senio et tempore gravari, eam illic relinquit, rogavitque ut ea illic pararet tabernaculum in monte Oliveti. Illa vero venit in Aegyptum, una cum Arpeniano, tum quod vellent videre sanctos, qui erant in ea, tum etiam, ut sua benignitate impertirent eos, qui illic erant, pauperes. Hi ergo venientes, faciebant id propter quod venerant, et eos qui se in pietate exercebant, obibat. Cum autem accessissent ad quoddam tabernaculum, quod apud se habebat virum in philosophia maximum, cui nomen erat Ephæstion, rogabant ut ipse quoque ea quae alii, participaret. Cum is autem recusaret, quid non fecit Melana, volens ei persuadere ut acciperet? Cum vero non persuaderet, tale quid statim machinatur, quod quidem pulcherrime aniborum parem declaravit constantiam, Melanae ad benefaciendum, et Ephæstionis ad hoc, ut non persuaderetur ex rebus humanis aliquid accipere.

XXII. Obibat enim domunculam, scrutans omnem, quae in ea erat, supellectilem: et cum nihil aliud vidisset nisi stoream et sportulam, in qua sal erat repositus, cum sub eo sale aliquam auri partem posuisset et infodisset, ut quae latuisset, magno studio preces ab eo poposcit. Quas cum impetrasset, exiit. Sed nihil ei profuit hoc inventum. Cum enim vir ille sacrosanctus id cognovisset, magno cursu contendit, et eos voce procul stitit: et manibus aurum quatens ostendit, et dixit se nescire, ad quid eo uteretur. Cum ii autem dixissent: Si non tibi omnino, at aliquibus aliis erit utile. — Atqui non erit, inquit, aliquis, qui hic petit, est enim pauper locus, ut videtis, et admodum desertus. Cum vero ne sic quidem acciperent, auro in fluvium jacto, recessit senex. In alios quoque non paucos ejusmodi aiunt eos incidisse, qui aequae cavebant omnino aurum manu ab aliquo accipere, atque virus serpentis, aut aliquid aliud mortiferum et exitiale sua sponte bibere. Cum talibus ergo in Aegypto fuissent repleti miraculis, reversi sunt Alexandriam, et cum multorum bonorum virorum, qui illic erant, consuetudine se secundo exsatiassent, profecti sunt in

λαδούσης εισήκει μὲν εἰς τὸν σωτήριον τῆς ἀναστάσεως τάφον· κλεισθέντος δὲ τοῦ ναοῦ ὑπέμενον ἔνδον, καὶ ἡ προσευχὴ εἰς τοσοῦτον αὐτῇ νυκτὸς παρετείνετο ἕως οἱ ἐκείσε τὰς περὶ τὴν ἑρθριν φθὰς εἰσῆσαν ἄγοντες. Ἐπεὶ δὲ πέρας εἶχε τὰ τῆς δοξολογίας, τότε δὴ καὶ αὐτὴ τὸ σῶμα βραχὺ τῷ ὑπῶν διαναπαύουσα ἦν.

KA'. Ἐπειδὴ δὲ, ὡς περ μοι εἴρηται, βραχεία τινὰ λείψανα τῆς οὐσίας ἐν Ῥώμῃ αὐτῇ καταλείπειτο, καὶ τινι τῶν πιστῶν ἐπετροπήν ὤνια ταῦτα θίσειν τοῖς βουλομένοις· οὕτω πράξας· ἐκείνος τὸν χρυσοὺν αὐτοῖς ἐπεμπεν εἰς Ἱερουσόλυμα, οἱ καὶ τὴν συνθήκην φιλανθρωπίαν μεταδιώκοντες κληρον καὶ αὐτὰ τῶν θεομένων ἐποίησαν. Ἐνταῦθα χρόνον τινὰ διατριψάμενος, ἐπεὶ τὴν μητέρα τὴν αὐτῆς ἡ Μελάνη γῆρασε καὶ χρόνοις ἑώρα φαρνομένην, αὐτοῦ καταλείπει, ἠξίου τε σκητὴν εὐτρεπίσαι ταύτη ἐν τῷ ὄρει τῶν Ἑλαιῶν. Ἡ δὲ σὺναμα τῷ Ἀπενιανῷ εἰς Αἴγυπτον ἀφικνεῖτο, ὁμοῦ μὲν ἱστορῆσαι καὶ τοὺς ἐν ταύτῃ ἁγίους ἄνδρας βουλόμενοι, ὁμοῦ δὲ καὶ τοῖς ἐκείσε πένησι τῆς ἐαυτῶν χρηστότητος μεταδοῦναι. Οὗτοι μὲν οὖν ἤκουσες ἐφ' ὑπερ ἤκον καὶ ἑπαρττον, καὶ τοὺς ἀσκητὰς περιήρχοντο· μὴ δὲ τινι τῶν σκητῶν ἐπιστάντες ἦτις ἄνδρα μέγιστον εἰς φιλοσοφίαν παρ' αὐτῇ ἔφερον, Ἡφαίστιων αὐτῷ τὸ ὄνομα· ἐδέοντο καὶ αὐτὸν ὧν ἐίδιδον τοῖς ἄλλοις μεταλάθειν. Τοῦ δὲ παραιτουμένου, Μελάνη τί μὴ ἐποίησε, πείσαι τὸν ἄνδρα βουλομένη λαθεῖν; Ἐπεὶ δὲ μὴ ἐπειθε, μηχανάται τι εὐθύς ἡ μακαρία ὄπερ ἀμφοτέρων ἐπίσης εἶναι τὴν ἔνοστασιν, αὐτῆς τε περὶ τὸ εὐεργετεῖν, κάκιστου περὶ τὸ μηδὲν πεισθῆναι τῶν ἀνθρωπίνων λαθεῖν, ἀκριβέστατα διεσάφησε.

KB'. Περιήρχετο γὰρ τὸν οἰκίσκον ἅπαντα δῆθεν ἀνερευνῶσα τὰ ἐν αὐτῷ σκευῆ, καὶ μηδὲν ἕτερον ἰδοῦσα εἰ μὴ ψιάθιον καὶ σπυρίδα βραχὺ φέρουσαν ἄλας. Ὑπὸ τούτους τοὺς ἄλας χρυσοῦ τι μέρος καταθεῖσα καὶ περιχώσασα ὡς δὴ λαθοῦσα, σπουδῆ τὴν εὐχὴν ἀπῆται, καὶ τυχοῦσα ἐξῆει. Ἀλλ' οὐδὲν ἀπώνατο τοῦ σοφίσματος· ὁ γὰρ ἱερὸς ἐκείνος ἄνθρωπος δρόμῳ τε ὡς εἶχεν ἐχρήστο καὶ τῇ φωνῇ πύρρωθεν αὐτοὺς ἐπέειχεν· εἶτα καὶ ταῖς χερσὶν ἐπισείων τὸν χρυσοὺν ἐδείκνυ, καὶ ὡς οὐκ ἔχει αὐτῷ κατὰ τί χρῆσασθαι ἔλεγε. Τῶν δὲ εἰπόντων, ὡς εἰ μὴ σοὶ γε πάντως, ἀλλ' ἑτέροις τίσι χρήσιμος ἔσται, Καὶ μὴν οὐδὲ ἔσται τις ὁ αἰτήσων ἐνταῦθα· ἀπορος γὰρ, ὡς ὄρατε, ὁ τόπος, καὶ δεινῶς ἔρημος. Ὡς δὲ μηδὲ οὕτως ἐδέχετο, βίβαντα κατὰ τοῦ ποταμοῦ τὸν χρυσοὺν ἀναχωρῆσαι τὸν γέροντα, καὶ ἄλλοις δὲ φασὶ τοιοῦτοις οὐκ ὀλίγοις περιτυχεῖν οἷς καὶ τὸ χρυσοὺν ὄλως τῇ χειρὶ παρά του λαθεῖν ἐπίσης πεφύλακτο τῷ καὶ ἰδὸν ὕφους ἔκοντι ἢ ἄλλο τι τῶν θανασίμων καὶ φαρτικῶν ἐκπιεῖν. Τοιούτων οὖν τῶν κατ' Αἴγυπτον ἐμπλησθέντες θαυμάτων, αὐθις εἰς Ἀλεξάνδρειαν ἐπανήρχοντο καὶ τῶν ἐν ἐκείνῃ τῷ δευτέρῳ ἐμφορηθέντες πολλῶν τε καὶ ἀγαθῶν ἀνδρῶν, ἐπὶ τὰ ὄρη μετεστέλλοντο ἃ οὕτως ἔλεγον τὸ τῆς

Νητριᾶς. Συγγενόμενοι δὲ καὶ τοῖς ἐν ἐκείνοις ἀνδράσι φιλαρέτοις καὶ κατὰ τὰς μελίττας ἅπαν ἀνθὸς ἀρετῆς συλλεξάμενοι, πλήρεις ἀγαθῶν εἰς Ἱερουσαλήμ ἐπανήσαν. Ἦτοίμαστο δὲ καὶ ἡ σκηνὴ τῆς Μελάνης κατὰ τῶν Ἐλαιῶν βροσ, ὡς περ ἄρα καὶ τῆς μητρὸς ἐπετέτραπτο. Αἰσίαν δὲ ἀρχὴν λαβοῦσα τῶν Φώτων ἡμέραν, ἐαυτὴν τῷ οἰκίσκῳ καθελργουσα, καὶ νόμον τίστην ἐαυτῆς τῶν μὲν ἄλλων μηδένα μῆτε ὄρᾶν μῆτε μὴν ὑπὸ μηδενὸς ὄρᾶσθαι, μητρὶ δὲ αὐτῆς καὶ τῷ πάτρῳ μὲν τοῦ γάμου, τότε δὲ αὐτῆς· κοινῶν ἀνδρὶ κατὰ περίοδον ἡμερῶν πέντε ἅπας ὄρᾶσθαι, καὶ τῆς ἀδελφίδος δὲ ὁμοίως οὐκ ἀθέατον εἶναι· ταύτην γὰρ ἐκ πολλοῦ ἐτύγχανε παιδαγωγούσα καὶ πλήρη τύφου καὶ Ῥωμαϊκοῦ φρονήματος· οὕσαν εἰς ἐσχάτην ἤγαγε μετριοφροσύνην, καὶ οὕτω μᾶλλον τοῦ ἔψου· ἐπιτυχεῖν παρεσκεύασεν.

ΚΓ'. Τοῦτον ὁλὸν ἐπιπονώτατόν φασὶ γενέσθαι τῆς Μελάνης τὸν βίον εἰς ἑτὴ τεσσαρεσκαίδεκα· εἶτα τῆς μητρὸς αὐτῆς μεταστάσης, ἐκείνῃ τοῖς νενομισμένοις αὐτὴν τιμήσασα καὶ τὴν νεκρὸν περιστείλασα, ἐν οἰκίσκῳ ἑτέρῳ τὸν ἐνιαυτὸν ἐκείνου διήγεν ἀφεγγεῖ τε καὶ τᾶλλα τῷ πατρὶ ὁμοίως, ἐνθα τὸ τε πένθος καὶ τὴν ἀσκησιν καὶ τὴν νηστείαν ἐπιτείνουσα ἦν. Μετὰ δὲ ταῦτα, τῆς φήμης ἀπανταχόσε διαθαινοῦσης καὶ πολλῶν ὡς αὐτὴν φοιτῶντων, καὶ κοινόβιον αὐτῆς γίνεται παρθένων πλέον ἢ ἐνεψύχοντα, ἐν ᾧ οὐ παρθένοι μόνον, ἀλλὰ καὶ πολλὰ τῶν ἀσέμνων πολλὰ χαίρειν εἰπούσαι τῷ προτέρῳ βίῳ καὶ ἡδοναῖς τὴν καλὴν ὄντως ἀλλοίωσιν ἠλλοιώθησαν. Τίθενται δὲ ταύταις καὶ νόμοι, τὸ μὴποτε πρὸς λόγους ἐλθεῖν ἀνδρὶ, τὸ μὴδέποτε τῆς μονῆς ἐξελεῖν, τὸ μόνους ἀρκεῖσθαι τοῖς τῆς μονῆς, μὴδὲν μὴδέποτε παρὰ τῶν ἑξω λαθεῖν. Ἦγεμόνα δὲ ἐφίστη τῆς κοίτης οὐχ ἑαυτὴν, ἀλλ' αὐτὴ μὲν θεραπευνίδος αὐταῖς ἀπεπλήρου τάξιν· οὕτω γὰρ κάκεινας ἀνασχέσθαι πέπεικον, ἐν ᾧ καὶ τὸ πρὸς αὐτὴν φίλτρον αἰξοίτο, καὶ τὸ τοῦ μετριάσειν παράδειγμα ἐγγύθεν αὐταῖς εἶη. Ἐδέχετο δὲ τὴν ἀρχὴν ἑτέρα ἢ καὶ τρόπῳ καὶ λόγῳ τῶν λοιπῶν διαφέρουσα· ὡς ταύτην μὲν δεσποίνης λόγον ἐπέχειν πρὸς τὰς ὑπ' αὐτὴν καὶ κυρίας, τὴν Μελάνην δὲ τῆς θεραπείας μὲν δούλης, τῆς δὲ φιλανθρωπίης μητρὸς· καὶ εἴποτε δὲ καὶ συνέθη τὸν τῆς ἐγκρατείας ζυγὸν ὑπὸ τῆς προσετώσης βαρύτερον ἐπιτεθῆναι ταῖς ἀδελφαῖς, ὅς ταῖς μαλακωτέραις καὶ φορτικῶς ἐνομιζέτο, ἀρκοῦσα ταύταις πρὸς παράκλησιν ἢ μακαρία ἦν, τὸ λίαν σκληρῶν ἐμμελῶς τε καὶ συνετῶς λύουσα. Καί ποτε νηστεία τρυχομένων αὐτῶν λαθάνουσα πύσας ὑπὸ τῆς ἐκάστης κλίνης τὰ πρὸς τὴν χρεῖαν ἐτίθει. Ἡ δὲ εὐρούσα οὐκ ἠγνοεῖ μὲν ἤς τὸ ἔργον, λαβοῦσα δὲ τὴν μὲν ἐνδειαν οὕτω παρεμυθεῖτο, τὴν δὲ πρὸς αὐτὴν φιλίαν ἰσχυρῶς ἐτρέφετο. Οὕτω σοφῶς ὑπιοῦσα ταύτας εἰκότως δὴ καὶ διδάσκουσα παιδομέναι· ἐχρητο.

ΚΔ'. Ἐλεγε δὲ μὴ τὸ σῶμα δεῖν μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν ψυχὴν ἔχειν λογισμῶν ἀγνεύουσαν φιληδόνων· ἐπειτα μέτων μὲν νυκτῶν μηδένα ὄκνον εἰς προσευ-

ΡΑΤΗΟΛ. ΓΑ. CXVI.

A montes, qui dicuntur Nitriæ. Congressi autem illic quoque cum viris virtutis studiosis, qui illic erant, cum instar apum omnem florem virtutis collegissent, pleni bonis redierunt Hierosolyma. Melanæ vero paratum erat tabernaculum in monte Oliveti, sicut matri mandatum fuerat. Cum faustum autem accipisset principium diem luminis, seipsam includit in domuncula, et legem sibi imponit, ut aliorum quidem nullum neque videat, neque ab ullo videatur: a matre autem, et ab eo qui olim conjugii, tunc vero erat laborum socius, spatio quibusque dierum semel videretur, et similiter sui aspectum non denegaret consobrinæ; eam enim jam diu ante in suam disciplinam acceptam erudiebat, plenamque fastu et Romano spiritu, ad extremam deduxerat modestiam, et sic effecit, ut summum magis apprehenderet.

XXIII. Hanc longe laboriosissimam vitam dicunt fuisse Melanæ ad annos quatuordecim. Deinde cum mater ei emigrasset, illa cum ei iustis factis ipsam honorasset, et corpus composuisset, in altera domuncula annum transegit, quæ carebat luce, et alioqui erat priori similis, in qua producebat luctum et exercitationem et jejunium. Postea autem cum fama in omnem partem pervasisset, et multi ad eam ventitarent, ab ea quoque factum est cœnobium plus quam nonaginta virginum, in quo non solum virgines, sed multæ etiam quæ antea turpiter vixerant, priorem vitam et voluptates multum valere iubentes, vere pulchram fecerunt mutationem. Imponuntur vero eis quoque leges, ut cum viro nunquam sermonem conferant, neque ex monasterio exeant, et ab iis qui sunt extra, nihil unquam accipiant. Ducem autem gregis non seipsam constituit, sed ipsa quidem apud eas tenebat locum ancillæ: sic enim, ut id sustinerent, iis persuasit, ut simul et amor in eam augetur, et eis esset propinquum exemplum, ut se modeste gererent: rectionem vero suscepit alia quæ et moribus et oratione præstabat cæteris: adeo ut ea quidem apud eas quæ ei parebant, locum obtineret dominæ: Melana autem, obsequio quidem, ancillæ, benignitate vero, matris. Quod si quando contigisset onus abstinentiæ a præfecta gravis imponi sororibus, quod mollioribus reputabatur molestum, eis ad consolationem beata sufficiebat Melana, quæ, quod eis durum erat, apte et prudenter mollebat, et cum aliquando affligerentur jejuniis, inscientibus omnibus, sub uniuicujusque lecto ponebat ea quæ erant ad usum necessaria. Illa autem cum invenisset, non ignorabat quidem quis hoc fecisset, accipiens vero, sic remedium aserebat inopiæ, in ipsam autem valde magnam conservabat benevolentiam. Sic sapienter in earum animos insinuans, merito etiam cum eos docebat, habebat morem gerentes.

XXIV. Dicebat autem, non oportere solum corpus, sed etiam animum quoque castum et purum servare a libidinosis cogitationibus, deinde media

quidem nocte ad preces nullam ostendere pigritiam, precantes vero non solum labra movere, sed multo magis totam simul cogere cogitationem, et adhibere mentem iis quæ dicuntur. Absurdum enim esse, bona quidem a Deo petere, non diligenter autem et studiose ea petere, et ad regem quidem mortalem accedentes, et habitu et aspectu et modis omnibus præ se ferre reverentiam, ad terribilem vero immortalem regem venientes, non multo magis ad Dominicam auctoritatem et infinitam excellentiam timidus assistere. Cum de his hæc disseruisset, transiit ad matrem omnium charitatem, omnia esse vana et supervacanea sine hac pronuntians. De qua et multa alia oratione est persecuta, et quod alia quidem nostra malignus dæmon potest imitari, ut verbi causa inediam et vigiliam, et quæcumque in corpore consistunt. Nam secundum naturam ipse his omnibus superior, et a nullo eorum vinci potuerit. Humiliatis autem et charitatis non magis nobiscum habere potuerit participationem, quam tenebræ lucis, et vitium virtutis : qui etiam propter ea, quæ sunt naturæ maxime contraria, superbiam, Inquam, et in homines malevolentiam, ex luce miser effectus est tenebræ. Ante omnia vero dicebat oportere conservare rectam fidem, puram et circa ullam dubitationem. Nam qui in aliis quidem se recte gessit, in hac autem dubitat, in eo quod est præcipuum et caput omnium, aberraverit.

XXV. Cum autem videret multas ex iis quæ erant apud ipsam, mulieribus magni facere jejunium, et timeret, ne in eo existimantes omnia contineri, alias virtutes negligerent, tales eis adducens similitudines, ad ipsarum excitabat studium. Dicebat enim, animam quidem esse sponsæ similem : quæ sunt autem circa ipsam virtutes, nuptialibus indumentis unamquamque partem aliquam corporis ornare. Jejunium vero esse pedum ornamentum. Quomodo ergo cum aliis indumentis oportet etiam ea habere, quæ pedes ornant, ita etiam animæ cum aliis adesse oportet jejunium. Si quis autem rursus ejus quidem solius curam gerit, alia vero omnia negligit, non est ea anima dissimilis illi puellæ, quæ cum duceretur ad nuptias, et solum pedes sibi induisset, reliqua omnia reliquit inornata et nuda. De obedientia autem, et quod oporteat magistratibus parere, hæc quoque adjecit. Etiam in iis quæ ad vitam mundanam pertinent, hoc est, quod omnia maxime continet : et quod imperare quidem facit imperatorem, parere autem eum, qui est ei subjectus. Et si hoc sustuleris, ordinem quoque sustulisti, et cum nominibus scilicet res quoque confudisti. Neque vero ei deerant exempla sic dicenti.

XXVI. Accessit aliquando quidam ad magnum quendam senem, ejus studens fieri discipulus. Is autem ab initio ostendens, qualem oportet esse discipulum, jussit eum statuum, quæ prope stabat, quantum posset verberare, et ei insultare calcibus. Postquam vero paruit adolescens, interrogavit

A χάς επιδεικνυσθαι, εὐχομένης δὲ μὴ τὰ χεῖλη μόνον κινεῖν, ἀλλὰ πολλῶν πρότερον τὸν λογισμὸν πάντοθεν συγκροτεῖν καὶ τὸν νοῦν τοῖς λεγομένοις ἐρείδειν. Ἄτοπον γὰρ τὰ ἀγαθὰ μὲν παρὰ Θεοῦ αἰτεῖν, μὴ σπουδαίως δὲ τὰς αἰτήσεις ποιεῖν, καὶ βασιλεῖ μὲν θνητῶν παρεστῶτας σχηματίζει καὶ βλέμματι καὶ πᾶσι τρόποις τὸ εὐλαβῆς ἐπιδεικνυσθαι, τῷ φοβερῷ δὲ καὶ ἀθανάτῳ βασιλεῖ προσίνοντας μὴ πολλῶν μᾶλλον πρὸς τὸ δεσποτικὸν ἀξίωμα καὶ τὴν ἀμέτρως ὑπερβολὴν ἐμφρόβους παρίστασθαι. Τοιαῦτα δὴ καὶ περὶ τούτου διαλεχθεῖσα ἐπὶ τὴν μητέρα πατρῶν μετέβαινε τὴν ἀγάπην, μάταια πάντα χωρὶς ταύτης ἀφανομένη καὶ περιττά. Περὶ ἧς ἄλλα τε πολλὰ διεξῆκει, καὶ ὅτι τᾶλλα μὲν ἡμῶν καὶ ὁ πονηρὸς μισεῖσθαι δύναται, ὅσον ἀσιτίαν φάσαι καὶ ἀγρυπνίαν καὶ ὄσα

B περὶ τὸ σῶμα τυγχάνει· πάντων γὰρ τούτων ἀνώτερος αὐτὸς κατὰ φύσιν, καὶ οὐδενὸς ἂν τῶν τοιούτων ἠττηθῆι ποτέ· ταπεινοφροσύνης δὲ καὶ ἀγάπης οὐ μόνον ἡμῖν κοινωνήσασιν ἢ τῷ φωτὶ τὸ σκότος καὶ ἡ κακία τῇ ἀρετῇ· ὁ γὰρ καὶ διὰ τὰ φύσει ἐναντιώτατα, ὑπερηφανίαν φημί καὶ μισανθρωπίαν. Ἄθλιος ἐκ φωτὸς σκότος γέγονε. Πρὸ δὲ πάντων τὴν ὀρθὴν ἔλεγε πίστιν ἀνευδολαστόν τε καὶ ἀκραιφνῆ συντηρεῖν, ὡς ὁ γὰρ τᾶλλα μὲν κατωρθωκῶς, περὶ δὲ ταύτην ἐπιδοιάζων, περὶ αὐτὸ τὸ κεφάλαιον καὶ τὸ καιριώτατον πάντων ἔσται διημαρτηκῶς.

ΚΕ'. Ὁρῶσα δὲ πολλὰς τῶν περὶ αὐτὴν γυναικῶν τὸ νηστεύειν περὶ πολλοῦ ποιουμένης, καὶ φοβουμένη μὴ τὸ πᾶν ἔχειν ἐν τούτῳ δοῦσασαι, τῶν ἄλλων ἀρετῶν ἀμελοῖεν, εἰκόνας ὑποτιθεῖσα τοιαύτας πρὸς τὴν αὐτῶν ἠρέθιζεν ἐπιμέλειαν. Ἔλεγε γὰρ τὴν μὲν ψυχὴν ἐοικέναι νύμφῃ, τὰς δὲ περὶ αὐτὴν ἀρετὰς νυμφικαῖς στολαῖς, ἐκάστην μέρος τι τοῦ σώματος καλλωπίζουσαν· νηστείαν δὲ κόσμον εἶναι ποδῶν. Ὅσπερ οὖν προσήκον ἐστὶ σὺν τοῖς ἄλλοις δὴ περιβλήμασι καὶ τὰ τοὺς πόδας κοσμοῦντα κεκτῆσθαι, οὕτω καὶ τῇ ψυχῇ μετὰ τῶν ἄλλων καὶ τὴν νηστείαν παρεῖναι χρὴ. Εἴ τις δ' ἂν πάλιν αὐτῆς μὲν φροντίζοι μόνῃς, ἀμελεῖ δὲ πάντων τῶν ἄλλων, οὐδὲν ἂν ταύτην ἀπεικέναι τὴν ψυχὴν τῆς κόρης ἐκείνης ἢ πρὸς γάμους ἀγομένη καὶ τοὺς πόδας στολισμένη μόνον, τὰ λοιπὰ πάντα ἄκοσμά τε καὶ γυμνὰ καταλίποι. Ἵπακοῆς δὲ χάριν καὶ τοῖς ἀρχαῖς πειθεσθαι προσετιθεῖ καὶ ταῦτα, ὅτι κἂν τοῖς βιωτικοῖς τοῦτό ἐστι τὸ μάλιστα πάντα συνέχον, καὶ βασιλέα μὲν ἀπεφαίνον τὸν βασιλέα, ὑπήκοον δὲ τὸ ὑπήκοον· κἂν τοῦτο ἀνέλῃς, ἀνεῖλες δὴ καὶ τὴν τάξιν, καὶ μετὰ τῶν ὀνομάτων συνέχεες δηλαδὴ καὶ τὰ πράγματα. Οὐκ ἠπόρει δὲ καὶ παραδειγμάτων οὕτως λέγουσα.

ΚΖ'. Ποτὲ τις προσῆλθε γέροντι μεγάλῳ φοιτητῆς αὐτοῦ γενέσθαι σπουδάζων. Τοῦ δὲ ἐκ προομιῶν ὄσον εἶναι χρὴ τὸν φοιτητὴν ὑπεμφαίνοντος κελεύσει ἀνδριάντα αὐτοῦ που πλησίον ἐστῶτα, ὡς ἂν ἐκεῖνος δύναιτο, τῷψαι τε καὶ διαλαχτίσαι. Ἐπεὶ δὲ ὁ νέος ὑπήκουσεν, ἐρέσθαι τὸν γέροντα εἰ τι πληττόμενος

καὶ διαλακτιζόμενος ὁ ἀνδριάς ἀντίπερ ἢ ἔδουσχέραν. Τοῦ δὲ μηδὲν τοιοῦτον γενέσθαι φήσαντος, αὐθις αὐτὸν καλεῖσθαι πλῆξαι, καὶ ταῖς πλῆγαις καὶ ὕβρει προσθεῖναι. Ὡς δὲ τρις τὰ αὐτὰ ἔδρα, ὁ δὲ ἀνδριάς ἀνδριάς μόνον ἦν ἄψυχός τε καὶ ἄφωνος· τότε ὁ γηραιὸς, Εἰ μὲν οὖν καὶ σὺ, ἔφη, τὰ αὐτὰ τε ἀνέχεσθαι δύνη, καὶ μηδὲν ἀντιλέγῃ ὡσπερ μηδὲ τοῦτο τὸ ἔξάνον διὰ πάντων ἐμπαροινούμενον, χώρει τε θαρβῶν καὶ τῆς παρ' ἡμῖν παιδείας ἀπέλαυε· εἰ δὲ μή, μὴδὲ τῇ μεθ' ἡμῶν ἐπιχειρεῖ διατριβῇ. Πολλὰ τοιαῦτα ἐκεῖνη διεζήτει πρὸς τὰς πρῶτους, ἀπλῶς δὲ διὰ πασῶν ἰούσα τῶν ἀρετῶν καὶ ἐφ' ἐκάστης ὅσον τε δεικνύσα τὸ κέρδος καὶ ὅσπερ, εἰ ῥαθυμῆσαιεν, ἢ ζημία, ἐπιτέρου τε καὶ ἀνεῖχε τῷ λόγῳ καὶ πικρὸς πόνου κατατολμᾶν ἐπειθῆν. Εἶτα καὶ ἱερὸν αὐταῖς ὡς προσήκον οἰκοδομεῖ ἐφ' ᾧ τὴν θείαν ἐπιτελεῖν ἔχοιεν, λειτουργίαν, λειψάνους ἀγίων τοῦτο καθιερώσασα, τοῦ τε προφήτου Ζαχαρίου, φημί, καὶ τοῦ πρωτομάρτυρος Στεφάνου, καὶ μὴν καὶ τῶν τεσσαράκοντα τοῦ Χριστοῦ μαρτύρων.

KZ'. Τί βούλεται ὁ λόγος τὸ μετὰ ταῦτα δηλοῦν; Ἀπηνιανὸς ὁ κατὰ σάρκα μὲν ὁμόζυγος, ἀδαφὸς δὲ γενόμενος αὐτῇ κατὰ πνεῦμα, τὰ κάτω λιπῶν πρὸς τὴν ἄνω λήξιν μεταχωρεῖ. Ἡ δὲ καὶ τὸ αὐτῆς τέλος ἦδη ἐγγίξειν ὑπολαβοῦσα μειζῶνων ἀγώνων αὐτὸ πρόφασιν ἐποιεῖτο, τοῦ μὲν ἱεροῦ ἔνδον μένουσα, νηστεία δὲ καὶ ταῖς ἄλλοις ἐπιπόνοις ἔπασιν ἐπιχειρομένη, καὶ τούτα εἰς τέσσαρας ὅλους χρόνους. Ἐπειτα διανοεῖται καὶ φροντιστήριον ἀνδρῶν ἀναγεῖραι· ἀλλ' ἢ πρὸς τὸ δαπανᾶν ἀπορία τὴν προθυμίαν ἀπείργεν. Ἐπεὶ δὲ τῷ Θεῷ πάντα τε ἐφρόνει καὶ ἔλεγε δυνατὰ, αὐτὸς καὶ ταύτην αὐτῆς τὴν ἀπορίαν ἀπέλευσεν· καὶ τις ἀνήρ τῶν πλοῦτων καὶ χρημάτων περιτῶν, χρυσοῦ τινα ὄγκον αὐτῇ χαρίζεται πολυτάλαντον, ἐφ' ᾧ δὴ καὶ τὸ ἔργον αὐτῇ διηνύετο, καὶ ἱερὸν φκοδόμητο φροντιστήριον, καὶ ἀνδρας ἐδέχετο οἶκος ἂν ἐχρῆν τῷ ἐκείνης τρόπῳ συμβαίνειν. Τοῦτου δὲ τοῦ πόνου μικρὸν ἀναπνεύσασαν μεζονέ; τε αὐτὴν διεδῆχοντο πόνοι καὶ ἀποδημία μακρά. Ἐπιστολαὶ γὰρ φοιτῶσι τοῦ θεοῦ πρὸς αὐτὴν Βουλοσιανοῦ, ὃς Ἐπαρχος μὲν κατ' ἐκεῖνο καιροῦ τῆς Ῥωμαίων ἐδείκνυτο πόλεως, πρέσβις δὲ εἰς Βυζάντιον παρὰ τὴν βασιλίδα ἐστέλλετο Εὐδοκίαν. Ἐδήλου δὲ ἡ ἐπιστολὴ ταῦτά τε καὶ ὅτι διὰ πολλοῦ ἄγει τὸ εἰς ὕψιν αὐτῷ ἐκεῖνην ἐλθεῖν. Ἡ δὲ ἦρα μὲν καὶ αὐτὴ τὸν θεῖον ἰδεῖν, καὶ μεταβαλεῖν πείσαι τῆς ὁδοῦ; τῆ; ἑλληνικῆς (ταύτη γὰρ οὗτος πάσαις κεκράτητο), ἠγωνία δὲ μή τι καὶ παρὰ τῷ Θεῷ δοκοῦν πράξασα λάθοι. Κοινωσαμένη δὲ καὶ τισὶν ἄλλοις τῶν μοναχῶν τὰ τοῦ πράγματος, ἐπεὶ συνεχώρουσαν κάκεινοι τὴν κάθοδον, ἐξορμᾶ τῶν Ἰεροσολύμων ἢ μακαρία καὶ εὐθὺς κατὰ πᾶσαν πόλιν τε καὶ χώραν ἐχώρει τιμῆς τε τῆς προσήκουσας καὶ θεραπειᾶς ἐπ' αὐτῇ γινομένης. Οἱ τε γὰρ τῶν πόλεων ἱερεῖς καὶ ἀρχιερεῖς; οὐκ ὀλίγην αὐτῇ τὴν τιμὴν προσήγον, αἱ

A senex, an quæ pulsabatur et calcibus impetebatur statua, contradixerit aut ægre tulerit. Cum is autem dixisset, nil factum ejusmodi, jussit eum rursus percutere, et præter plagas eam etiam incescere maledictis. Postquam vero ter fecit eadem, statua autem erat solum inanima et muta, tunc senex : Si quidem, inquit, tu quoque potes eadem sustinere, et nihil contradicere, quomodo nec hæc statua perpetuo probris affecta et contumeliis, accede, et nostra disciplina frueris : sin minus, ne te ad nostram conferas disciplinam. Illa multa ejusmodi oratione percurrerat apud virgines. Ad summam autem, per omnes pervadens virtutes, et quantum in unaquaque esset lucri ostendens, et quantum damni, si pigre essent ac socordes, eas erigebat et excitabat oratione, et persuadebat, ut omnem laborem audacter subirent. Deinde etiam, ut par erat, eis quoque templum ædificavit, in quod possent divinum peragere ministerium, hoc sanctorum reliquiis consecrans, prophetæ, inquam, Zachariæ et Stephani primæ mariyris, et quadraginta etiam Christi martyrum.

XXVII. Quid vult id, quod est postea consecutum, declarare oratio? Apenianus qui fuerat ejus quidem secundum carnem conjux, frater autem secundum spiritum, iis quæ sunt inferius relictis, migrat ad superas regiones. Illa autem suum quoque sinem jam prope adesse existimans, majorum certaminum hinc sibi sumpsit occasionem, intra templum quidem manens, ad jejunium autem et alia laboriosa omnia se extendens, idque ad quatuor annos integros. Deinde cogitat etiam virorum excitare monasterium, sed sumptum inopia ejus promptum animi studium prohibebat. Cum vero sentiret et diceret, nihil esse quod a Deo non posset fieri, ipse eam hac quoque liberavit inopia. Nam vir quidam locupletissimus et pecuniosissimus ei magnam vim auri elargitur : quo factum est, ut et opus ab ea perficeretur, et sacrum ædificaretur monasterium (2), et viros in id admitteret, quales oportebat illius convenire moribus. Cum parum autem ab hoc labore respirasset, eam majores exceperere labores et longa peregrinatio. Redduntur enim ei litteræ ab ejus patruo Volusiano : qui illo quidem tempore erat creatus præfectus Romanæ civitatis : missus vero erat legatus Byzantium ad Eudociam imperatricem. Hæc autem significabat epistola, quod jam diu illam desideraret videre. Illa vero cupiebat ipsam quoque videre patrum, et ei persuadere, ut a gentilium desisteret opinione. Dubia autem erat animi, ne quid imprudens faceret præter id, quod Deo videbatur. Cum vero aliquibus aliis monachis rem communicasset, permitterent autem illi, ut posset proficisci, egreditur Hierosolymis beata Melana. Per quamcunque autem transibat civitatem et regionem, eam quo par erat, prosequabantur

(2) Anno 454, teste Baronio,

In honore et officiis. Civitatum enim sacerdotes et pontifices eam non parvo honore afficiebant, et venerandæ virgines et quotquot erant egregii monachi, eam adorabant et salutabant, et tanquam e cælo venientem adspiciebant.

XXVIII. Cum autem venisset Chalcedonem, et ad ipsum sinum maris, verebatur ingredi, et videbatur perturbata. Ventura enim in maximam civitatem, mulier quæ vixerat in exercitatione, quietisque et silentii maximam curam gesserat, et non gustaverat tumultus, qui sunt in civitate, merito extimescebat et fugiebat. Atque divertit quidem, ubi erat templum omni ex parte benedictæ martyris Euphemie: circa mediam autem noctem martyr non parum ex se effudit suavissimi odoris, et voluptate repleti ineffabili. Quocirca bona concepta fiducia, diluculo fretum audacter trajecit, et ingressa est Byzantium. Hospitio vero excipitur a quodam viro illustri et alioqui bono, nomine quidem Lauso, qui ad præposituræ honorem ascenderat. Invenit autem suum quoque patruum Volusianum gravi morbo oppressum, qui ejus habitum admiratus, formæque et vestitus incredibili et inopinata stupefactus mutatione (extenuatus enim erat ejus vultus exercitatione) magna voce exclamavit: O qualem ex quali te video Melana charissima. Illa vero ex ejus sermone sumpta occasione, A me ergo tu quoque, inquit, disce, o beate patre, et accipe indicium futurorum honorum. Nam nec ego tantam despiciam gloriam habuissem, nec pecuniam, nec abjecissem curam ipsius corporis, nisi persuasum haberem, me his propediem longe majora accepturam. Non per se autem solam, sed per multos quoque alios in ejus mentem sensim irrepebat B. Melana, et ejus falsam religionem studet labefactare, sicut etiam per sapientissimum Proclum, cujus fidei tunc erat creditus sacer clavus Ecclesiæ Constantinopolitanæ. Qui cum ad eum venisset, et suasu B. Melanæ eum ad pietatem dirigeret, is dicitur illum adeo esse admiratus, ut etiam dixerit post agnitam veritatem, quod si Roma tres haberet tales, ne Sed hæc quidem postea.

XXIX. Postquam autem Volusianus sensit Melanam velle imperatorem quoque ad id incitare, veritus protinus, ne violentum et non voluntarium reputaretur esse baptismum, et quam ex eo esset consecuturus, ipse mercede privaretur, eam a cæpto prohibuit. Et is quidem, ut dicemus paulo post, rem a se adimplevit, et abjurata gentiliū opinionem, traductus est ad Christum. Illa autem nec aliorum quoque curam abjecit. Sed cum tunc esset exorta Nestorii blasphemia, et malignus multos in errorem adduceret etiam ex iis qui erant in verbo veritatis, ipsa erat quæ magnum adversus eum iuibat certamen, vanumque et inane reddebat ejus sophisma, et ab aurora usque vesperam iis respondens, qui eam interrogabant, multisque ex iis qui accepti fuerant, persuadens, et eos reducens.

A τε σεμναὶ τῶν παρθένων καὶ ὁ τιπερ ἦν τῶν μοναχῶν ἐκκριτοὶ προσεκύουσι τε καὶ ἠσπάζοντο, καὶ ὡς ἐξ οὐρανοῦ ἤκουσαν οὕτως ἐώρων.

KH. Ὡς δὲ κατὰ τε τὴν Χαλκηδῶνα καὶ τὸν τοῦ Πόντου αὐχένα γέγονεν, ἠύλαβετο τὴν εἰσοδὸν, καὶ τεταραγμένη ἐβόηκε. Μέλλουσα γὰρ εἰς τὴν μεγίστην τῶν πόλεων παρελθεῖν γυνὴ ἐν ἀσκήσει βρούσα ἡσυχίας τε μάλιστα πάντων φροντίσασα καὶ τῶν ἐν ἀστει θορόδων ἀγευστος εἰκότως, ὡσπερ εἶδει, μαίνεται, καὶ ἀνεδύετο. Καταλύει μὲν οὖν ἐθα τὸ ἱερὸν τῆς πανευφήμου μάρτυρος Εὐφημίας· ἀμφὶ δὲ τὸ τῆς νυκτὸς μέσον οὐκ ὀλίγην ἢ μάρτυς αὐτῆς εὐωδίαν τε καταχεῖ καὶ ἰδούης ἐμπύλησιν ἀποβόρητου. Ὅθεν δὴ καὶ ἀναθαρήσασα τῆς ἡμέρας ἄμα φανεῖσης τὸν τε πορθμὸν διεπέρασε, καὶ εἰσῆει εἰς τὸ Βυζάντιον. Ξερίζεται δὲ τινὶ ἀνδρὶ ἐπιφανεῖ καὶ ἄλλως χρηστῷ, Λαύσῳ μὲν τοῦνομα, εἰς δὲ τὴν πραιποσίτων ἀναβεθικῆτι τιμῆν. Εὐρίσκει δὲ καὶ τὸν θεῖον αὐτῆς Βολοσιανὸν χαλεπῆ νόσῳ κεκρατημένον, ὃς τοῦ τε σχήματος αὐτῆν ἐκπλαγεῖς καὶ τῆς τε μορφῆς καὶ στολῆς θαυμάσας τὴν παράδοξον μεταβολὴν (ἐτετρούχωτο γὰρ τῇ ἀσκήσει πᾶν τὴν ὄψιν) μέγα οἶον ἀνεκράχεν· Ὡ οἶαν σε, Μελάνη φίλτάτη, ἐξ οἴας ὄρω! Ἡ δὲ πρόφασιν εὐρούσα τὸν λόγον, Ἐξ ἐμοῦ τοίνυν, εἶπε, καὶ σὺ, ὦ μακάριε θεῖε, παιδεύου, καὶ δειγμάτων τῶν μελλόντων ἀγαθῶν λάμβανε. Ὡς οὐδ' ἂν ἐγὼ τοσαύτης ὑπερεφρόνησα δόξης, οὐδ' ἂν χρημάτων, οὐδ' ἂν οὕτως αὐτοῦ κατημέλου τοῦ σώματος, εἰ μὴ πολλῶν τούτων ἐπετείσην μείζονα μετὰ βραχὺ λήψεσθαι. Οὐ δι' ἑαυτῆς δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ διὰ πολλῶν ἄλλων ὑπῆει τὸν ἄνδρα ἢ μακαρία, καὶ τὸ ἐκείνου σέβας διασαλεύειν ἐσπούδαζε, καθὰ δὴ καὶ διὰ τοῦ σοφωτάτου Πρόκλου, Κωνσταντινουπόλεως τότε τοῦ ἱεροῦ οἴακας πεπιστευμένου τῆς Ἐκκλησίας, ὃν οὐδὲ καὶ πρὸς αὐτὸν ἀφικόμηναι ὑποθήκαις τε τῆς θαυμασίας Μελάνης πρὸς εὐσέβειαν ἰθυνόμενον οὕτως ἐκείνου θαυμάσαι λέγεται, ὥστε δὴ καὶ εἰπεῖν μετὰ τὴν ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας ὡς, εἴ γε τοιοῦτους τρεῖς ἢ Ῥωμαίων εἶχεν, οὐδ' ἂν ἐκεῖ οὐδὲ δυομά ποτε Ἑλλήνων τινὸς ἤκουετο. Ἄλλὰ ταῦτα μὲν ὕστερον.

D KΘ. Ἐπεὶ δὲ ἦσθετο τὴν Μελάνην ὁ Βολοσιανὸς καὶ βασιλέα βούλεσθαι πρὸς τοῦτο παρακινεῖν, δεισας εὐθύς μὴ βίας μάλλον, ἀλλ' οὐχὶ γνώμης τὸ βάπτισμα νομισθεῖν, καὶ τὸν ἐπὶ τούτῳ μισθῶν αὐτὸς στερηθεῖν, ἀπέρριξεν αὐτὴν τῆς ὀσμῆς, καὶ ὡς μετ' ὀλίγον ἐρούμεν, ἀφ' ἑαυτοῦ τὸ πρᾶγμα ἐπληροῦ, καὶ τὴν Ἑλληνα δόξαν ἐξομοσάμενος πρὸς τὰ Χριστιανῶν μετετάξατο. Ἡ δὲ οὐδὲ τῶν ἄλλων τὸ παράπαν ἠμέλει, ἀλλὰ καὶ τῆς Νεστορίου τότε βλασφημίας φουέσης καὶ τοῦ πονηροῦ πολλοῦς καὶ τῶν ἐν λόγῳ τῆς ἀληθείας ἀποπλανῶντος, αὐτὴ ἦν ἢ πολὺν αὐτῷ τὸν ἀγῶνα περιεστῶσα καὶ ματαιοῦσα τὸ σόφισμα ἐξ ἑω τε μέχρις ἐσπέρας, τοῖς περὶ τούτων ἐρωτῶσιν ἀποκρινόμενῃ καὶ πολλοῦς τῶν ἠπατημένων μεταπειθουσά τε καὶ ἐπανάγουσα. Ὅθεν ὁ πονηρὸς τὴν ἤτταν μὴ φέρων, εἰς ἄνδρα μεταβαλὼν

ἐκτυτὸν καὶ ἐλεεινὸς ὄφθεις σὺν μελαίνῃ καὶ πενήμιμφοι ἔπισταται φοβῶν αὐτὴν καὶ τὰ χαλεπώτατα ἀπειλῶν· καὶ πρῶτα μὲν αὐτοῦ βασιλέως καὶ τῶν θεραπόντων αὐτοῦ τὴν καρδίαν μεταβαλεῖν καὶ εἰς τὸ ἔμπαλιν μεταβῆναι, ἔπειτα δὲ οικτιστῶ τέλει τὸν βίον ἀπολιπεῖν ταύτην παρασκευάσαι, ὀδύνας βαρυντάταις καταργασθεῖσαν. Ἡ δὲ τέχνην εἶναι ταῦτα τοῦ πονηροῦ συνείσα, τὸ τοῦ Χριστοῦ ὄνομα τὴν βαρυντάτην ἐκείνου μάστιγα κατ' αὐτοῦ καλοῦσα ἀφανῆ τοῦτον παραχρῆμα ἐποίησε· εἶτα μεταστελαιμένη διγχεῖσθαι ἄπερ εἶδε τε καὶ ἀκήκοεν ἄφνω τὸ ἰσχύον ὀδύνη βάλλεται καὶ οὕτω δριμύτι, ὡς ἄφρονόν τε αὐτὴν εὐθύς καταστῆναι, καὶ μηθενὶ μηδ' ὄλωσ εἶναι διαμφιβάλλειν ὅτι μὴ προφανῆς ἦν τοῦ ἐχθροῦ ἐπίθεσις. Οὕτω τῆς ὀδύνης αὐτῇ καὶ εἰς ἕξ περαταθείσης ἡμέρας καὶ κατ' ἐκείνην μάλιστα τὴν ὥραν τοῦ δεῖνου τὴν ἐπίστασιν δεχομένου, ἐν ἧ τὸν τε μέλανα εἶδε καὶ τὰς ἀπειλὰς ἤκουσεν, ἐπεὶ καὶ ἡ ἐβδόμη παρῆν καὶ ἡ τελευτὴ προσδόκιμος ἦν, ἐπίσταται τις ἀπαγγέλλων αὐτῇ, ἀθρόφω τέλει τὸν θεῖον ὄσον οὕπω κινδυνεύειν ἀποθανεῖν.

Α'. Τοῦτο ἐκείνη ἤκουσε, καίτοι σχεδὸν ἀκινήτως ἔχουσα τῇ τοῦ ἰσχύου πληγῇ, παραυτίκα βασταζομένη χερσὶ καὶ φορεῖω παρ' αὐτὸν ἄπεισιν. Ἐλύπει γὰρ αὐτὴν σφόδρα οὐ τὸ θνήσκειν ἐκείνον ἀπλῶς, ἀλλὰ τὸ θνήσκειν οὕτω τὸν τῆς ψυχῆς θάνατον, οὕτω τῆς ἐκ τοῦ βαπτίσματος ἀφθαρσίας ἡξιωμένον. Ἐπειτα φθάνει τις ἕτερος μηνύων αὐτῇ βεβαπίσθαι τὸν ἄνδρα, καὶ ὅτι, ταύτην ἐπειδὴ πολλὰ ζήτησας οὐχ εὔρεν, ἀλλὰ νόσφω κατέχεσθαι μεμαθήκοι, ὀδηγῶν πάλιν ἐτέρων τυχῶν, φωτὸς δι' ἐκείνων υἱὸς γίνεται, καὶ αὐτὸ βαπτίσματος ἀξιοῦται. Τοῦτων πρὸς αὐτὴν βρῆθέντων σύναμα τῇ τῆς ψυχῆς ἀληθῶν καὶ ἡ τοῦ σώματος εὐθύς ὑπέληγε νόσος. Καὶ ἡ μὲν ὄσφως ἀνωδύνας εἶχεν· ὁ δὲ ποῦς ἐκινεῖτο, καὶ ὁ κοινὸς πολέμιος, αἰσχύνῃ συνεκαλύπτετο, ὥστε τὸ λοιπὸν τῆς ὁδοῦ αὐτὴ τε δι' ἐκτυτῆς ἦει, καὶ οἱ φέροντες ἀντὶ τοῦ βασταζεῖν τὰς χεῖρας ἐπὶ τὸ δοξάζειν εὐθύς ἔσεινον. Εἶτα καὶ πρὸς τὸν θεῖον ἀφικομένη, καὶ λόγους αὐτὸν ἐπιβρώσασα, πολλὰ τε περὶ ψυχῆς καὶ τῆς ἐκείθεν διαλεχθεῖσα ζωῆς, εὐθυμόν τε καὶ εὐέλπιν ἐπὶ τὴν εἰς θεὸν ἀπάγουσαν παραπέμπει, τοῖς καλλίστοις αὐτὸν ἐφοδίοις τῷ τιμίῳ Χριστοῦ σώματι τε καὶ αἵματι καταρτίσασα, καὶ οὕτως ἀσφαλῶς οἴχεσθαι παρασκευάσασα. Καὶ ταῦτα μὲν τοῦτον ὡκονομήθη τὸν τρύπον· ἡ δὲ ἐνωῦθα διαγαροῦσα μὲν ἡμέρας οὐχὶ συχνὰς, πολλὰ δὲ ἐν ὀλίγαις πολλοὺς ὠφελήσασα, καὶ πρὸ γε τῶν ἄλλων τοὺς περὶ τὴν βασιλίδα καὶ τὸν βασιλεῖα (Θεοδόσιος οὗτος ἦν) ἐπεὶ καὶ δεομένων πλειονος οὔτοι τῆς θεραπείας ἐδέοντο, ἄτε καὶ πλειονος τῇ τοῦ κόσμου δόξῃ διαχαυνούμενοι τὰς ψυχὰς.

ΒΑ'. Ταῦτα καλῶς ἐκείνη καὶ θεοφιλῶς πράξασα τῆς πόλεως ἐξορμᾷ· δεῖνῶς γὰρ αὐτὴν ἤγε τῆς ἡσυχίας ἔρωσ, καὶ ἤδη τῶν ἱερῶν ἀνεμιμνήσκετο τόπων. Ἐτυχε δὲ τότε καὶ χιόνα καταβράγῃναι πολλὴν καὶ ψυχοσ δμαχόν τι γενέσθαι καὶ δυσκαρτέρητον. Ἴδὲ καὶ ὥρα· καὶ χιόνος καὶ ἡλικίας καὶ τακεροῦ σώ-

A Quamobrem malignus se ab ea vinci non ferens, in virum ejus conversus, et ei apparens miserabilis cum lugubri et nigra veste, accedit eam terrens, et gravia minitans, et primum quidem se ipsius imperatoris et ejus famulorum cor mutaturum, et in contrarium traducturum; deinde etiam ut miserabili exitu vitam finiret, procuraturum, gravissimis confecta doloribus. Illa autem hæc esse artem maligni intelligens, Christi nomen, quod gravissimam illi plagam affert, invocans, effecit ut is statim evanesceret. Deinde cum accersisset eum qui erat cum ipsa, sacerdotem, et incepisset narrare ea quæ viderat et audierat, sentit repente dolorem in coxendice, eumque adeo acrem, ut ea vocem amiserit, et nemo dubitaverit id esse manifestum inimici insultum. Cum sic ei productus esset dolor ad sex usque dies, et illa hora maxime malum intenderetur, qua nigrum aspexerat et minas audiverat (aderat enim dies septimus), accedit aliquis, renuntians patruum venisse in periculum, ne repentina morte vitam mox finiret.

XXX. Hoc postquam illa audivit, etsi propter dolorem coxendicis vix se posset movere, manibus et lectica protinus ad eum vecta profisciscitur. Valde enim angebatur in se, non quod ille moreretur, sed quod mortem subiret animæ, ut qui baptismi incorruptionem nondum esset assecutus. Deinde venit quidam alius, ei significans virum baptizatum, et quod cum eam sæpe quæsitam non invenisset, sed eam morbo detineri didicisset, alium ducem rursus nactus, per illum sit lucis filius, et baptismum consequitur. Cum hæc ei dicta essent, cum dolore animæ protinus cessavit etiam morbus corporis: et lumbus quidem carebat dolore, pes autem movebatur, et communis inimicus afficiebatur dedecore: adeo ut viæ reliquum ipsa per se conficeret, et qui portabant, pro eo quod prius portabant, ad Deum laudandum statim manus extendebant. Deinde cum venisset ad patruum, et verbis eum confirmasset, et de ea quæ illie est vita disseruisset, lætum et bona spe præditum transmittit ad viam, quæ ducit ad Deum, cum pulcherrimo viatico, nempe pretioso Christi corpore et sanguine, eum instruxisset, et sic ut tuto recederet, perfecisset. Et hæc quidem hoc modo gesta sunt. Illa autem cum haud multos quidem dies hic transeegisset, in paucis vero multis plurimum profuisset, et ante alios imperatrici et ipsi imperatori (is autem erat Theodosius), nam ii majore opus habebant curatione, ut quorum animi majore mundi gloria essent tumidi.

XXXI. Cum hæc illa pulchre et pie fecisset, egreditur e civitate; tenebatur enim magno amore silentii et quietis, et sacra loca ei veniebant in mentem. Acciderat autem tunc nivis plurimum cecidisse, et exortum esse frigus vehementissimum: et ad tolerandum difficillimum. Illa autem et tem-

et nivem et ætatem et eliquatum ac tabefactum corpus, et omnia denique simul superare tendens, viam confecit, labores magis augens recitationis. Multis vero sanctis eam in via et spatio excipientibus, et ut ea maneret rogatus, illa minime obtemperavit, sed contento odam cursu cucurrit, salutaris passionis diem studens celebrare Hierosolymis, quod ei iam successit ex sententia. Cum sic ergo una cum eis festum illic celebrasset, ad priora se versus contulit, non minus et sui et gregis utriusque curam gerens. Cum autem ei venisset in mentem, alterum ædificare oratorium in eo loco, in quo dicitur stetisse Christus Dominus et Deus noster crucem ascensurus, et salutarem subisset passionem, ejus vero proposito Deus quoque opem ferret, ædificat oratorium: deinde id etiam facit monasterium, in quo se exercerent animæ, viris sanctis in eo congregatis ad Deum laudandum et glorificandum. Interim autem dum hæc fierent, imperatrix Eudocia iverat Antiochiam. Paruerat enim Melanæ monitis, cum ea venisset Byzantium, suadentis, ut hanc susciperet peregrinationem, et veniret Hierosolymam ut videret sancta loca, et quæ ex eis percipitur, fieret participes sanctificationis. Cum ea itaque illi processisset obviam, magno honore fuit affecta ab imperatrice, ut quæ eam matris loco haberet, et duobus de causis providentiæ divinæ ageret gratias, nempe quod et usque adeo celebratam Jerusalem et sancta loca quæ videret, digna sit habito, et quod ea talis matris facta sit etiam secundum spiritum. Signum est autem magni honoris imperatricis in Melanam, quod non dubitaverit tantum iter ingredi, et eo accedere, et quæ lic erant exari. Porro autem cum celebraretur novi templi dedicatio, illa quoque aderat et festum celebrabat, XXXII. Hanc autem rem bonam consecutum quiddam, dignum maligni improbitate, et boni virtute. Pedem enim imperatricis, qui injuria et compage erat luxatus, illa absque dolore et recte in suum locum restituit. Cum non pauca alia a magna Melana perciperet beneficia, et se simul etiam exsatiasset spectanda, de revit reverti Constantinopolim, et ei ipsam Melana cum tanquam bonas comites deprecas, ipsam dimittit. Ipsa autem æquales adeo majores vitæ ex Deo agendæ labores agebat suscipere. Ad eam quoque affluebat a fluvius miraculorum. Quorum existimo non supervacaneum aliquot meminisse, ea tanquam aliquod condimentum admiscendo narrationi. quædam juvenis ætate, invaditur a demone. quidem clausis dentibus et labris non solum ullem non emittebat, sed neque cibum omnino traviter liquefacta, moriem minabatur paulo post. Yemantibus vero medicis, diligenter adhibitis medicamentis et artis remediis, malum vincere, post-

ματος και πάντων ὁμοῦ κρείττον' εἶναι φιλονεικοῦσα, ταῖς νιφάσιν ὡς ἄνεσιν ἀλλομένη τὴν ὁδὸν ἦνευ, τοὺς πόνους μᾶλλον ἐπιτείνουσα τῆς ἀσκήσεως. Πολλῶν δὲ ἁγίων κατὰ τὴν ὁδὸν ἅμα τε ξενίζόντων και μένειν αὐτὴν ἀξιούντων, ἡ δὲ οὐκ ἐπειθέτο, ἀλλ' ἔθει τινὰ δρόμον ἀνένδοτον, τοῦ σωτηρίου πάθους τὴν ἑορτὴν ἐν Ἱεροσολύμοις ἐπιτελεῖσαι σπεύδουσα. Ὁ δὲ ταύτη και κατὰ γνώμην ἀπήντησεν. Οὕτως οὖν τοῖς ἐκείσε συνορτάτασα, πάλιν τῶν προτέρων ἐχρητο οὐδὲν ἤττον αὐτῆς τε και τῶν ποιμνίων ἀμφοτέρων προμηθουμένων. Ἐπεὶ δὲ και ἕτερον εὐκτήριον οἰκοδομῆσαι κατὰ νοῦν ἔθετο περὶ τὸν τόπον ἐνθα στήναι λόγος τὸν Κύριον ἡμῶν και Θεὸν, μέλωλοντα πρὸς τὸν σταυρὸν ἀναβαίνειν, και τὸ πάθος ὑπέρχεσθαι τὸ σωτήριο (ἦν δὲ ἔρα και Θεὸς αὐτῆς συναιρόμενος τῇ προθέσει), οἰκοδομεῖ τὸ εὐκτήριον. Ἐἶτα και ψυχῶν αὐτὸ ποιεῖ φροντιστήριον, ἀνδρας ὁσίους ἐν τούτῳ συναγαγοῦσα πρὸς δοξολογίαν Θεοῦ και ἀνεσιν. Ἐν ᾧ δὲ ταῦτα ἐπράττετο, και ἡ βασιλις Εὐδοκία τὴν Ἀντιόχειαν κατελιήφον· ἐτύχχανε γὰρ ὀπνίκα ἐν Βυζαντίῳ παραγένετο ἡ Μελάνη ταῖς αὐτῆς ὑποθήκαις πεισθεῖσα, τὴν ἀποδημίαν ἀγαπήσαι ταύτην και πρὸς Ἱεροσόλυμα ἀφικέσθαι, τοὺς ἁγίους τε ἱστορῆσαι τόπους και τοῦ ἐξ αὐτῶν ἁγιασμοῦ μετασχεῖν. Δραμοῦσα οὖν ἐπὶ τὴν ἀπάντησιν, μεγάλης ἤξειούτο παρὰ τῆς βασιλίδος τιμῆς, μητρὸς τε ἐν τάξει αὐτὴν τιθεμένης και διομολογούσης, διπλᾶ ὀφείλειν τῇ προνοίᾳ τὰς χίριτας, ὅτι τε τὴν θρυλουμένην Ἱερουσαλήμ και τοὺς ἁγίους ἤξειούτο τόπους ἰδεῖν, και ὅτι μητρὸς τοιαύτης θυγάτηρ αὐτῆ και πνεῦμα γίνεται. Σημειῶν δὲ τοῦ πολλοῦ πρὸς Μελάνην τῆς βασιλίδος ἔρωτος ὡς οὐκ ἀπόκνησε πρὸς τοσαύτην ὁδοιπορίαν οὐδὲ παρελθεῖν εἰς τὸ ταύτης ποιμνιον, και τὰς ἐκεῖ παρθένους ὡσπερ ἀδελφὰς καταπάσασθαι, και τῆς ἡμέρας δὲ τῶν ἐγκαινίων τοῦ νέου ναοῦ τελουμένης παρῆν κάκελην και συνῶρταξεν.

AB. Ἠκολούθει δὲ και τῷ ἀγαθῷ τούτῳ πράγματι ἀξιόν τι και τῆς τοῦ πονηροῦ κακίας και τῆς τοῦ ἀγαθοῦ δυνάμεως. Τὸν γὰρ πόδα τῆς βασιλίδος ἐπηρεῖα δαίμονος· τὴν ἀρμονίαν παρατραπέντα ἐκέλην χωρὶς ὀδυνῶν εὐχῇ μόνη πρὸς τὸ εὐθεῖς ἐπανήγαγε. Τοιαῦτα δὲ οὐκ ὀλίγα και ἕτερα τῆς μεγάλης ἡ μεγάλης βασιλῆς ἀπολαύσασα, ἅμα δὲ και τῶν ἱερῶν θεαμάτων ἐμφορηθεῖσα, εἰς τὴν Κωνσταντινοῦπολιν ἀναζευξά διεγένω. Και ταύτην μὲν ἡ Μελάνη, ὡς ἀγαθὰς συνοιδοπόρους τὰς εὐχὰς ἐπιδοῦσα, παραπέμπει· αὐτὴ δὲ τῶν ἰσων πόνων τῆς κατὰ Θεὸν ἀγωγῆς ἡ και μειζόνων εἶχετο. Ἐπέβρει δὲ αὐτῇ και ὁ τῶν θαυμάτων παρὰ Θεοῦ ποταμὸς, ὧν οὐ περιττὸν οἶμαι και ὀλίγα τινὰ μνησθῆναι ὡσπερ ἡδυσμά τι κατακρινῶντα τῷ διηγῆματι. Γυνῆ τις τὴν ἡλικίαν νέα κάτοχος, οἶμοι! δαιμονία πληγῇ γίνεται. Αὐτῇ και τοὺς ἐδόοντας κλείσασα και τὴν χεῖλην μύσσασα οὐ μόνον οὐ φωνῆν προει, ἀλλ' οὐδὲ τροφῆς ὄλωσ ἤπετο· ὁ δὲ λιμὸς, τὰ τε σπλάγχνα και τὴν σάρκα χαλεπῶς διατῆξας, τὸν θάνατον ἤπειλει μετὰ βραχὺ. Πειρωμένων δὲ λατρῶν φαρμάκων φιλοπονίαις και τοῖς ἀπὸ τῆς τέχνης βοήθημασι

τοῦ κακοῦ κρατῆσαι, ἐπεὶ μάταια πάντα καὶ τὸ μη-
 ἔν εἶναι ἠλέγχοντο, ἀπειποῦντες οἱ ταύτης προσή-
 κοντες πρὸς μίαν ἑώραν βοήθειαν τῆς μεγάλης
 εὐχῆν. Φέρουσιν οὖν αὐτὴν χερσὶν ἀφροντες, δάκρυά
 τε τῶν ὀφθαλμῶν ἀποστάζοντες καὶ ῥήματα τῶν
 δακρύων ἐλεινότερα προλέμενοι. Ἡ δὲ (καὶ γὰρ ἐξ
 ἀνθρώπων δόξαν ὡς τὰ μεγάλα βλάπτουσιν ἐφυλάτ-
 τετο, καὶ μετριοφρονεῖν ἠπίστατο), Ταῦτα μὲν ἐμοί,
 λέγει, ἀδύνατα· οἱ δὲ τοῦ Χριστοῦ μάρτυρες πολλὰ
 ἂν τοιαῦτα καὶ μέγιστα τοῦτων ἐργάσασθαι δυνατοί.
 Οὕτως εἰπούσα εἰς τὸν ναὸν ἄγειν κελεύει τὴν δαι-
 μονῶσαν. Τοῦ δὲ τῶν ἁγίων εὐθύς ἐλαίου λαβοῦσα
 καὶ τοῦ τῆς κλημύνης στόματος ἀψαμένη λαμ-
 πρὰν ἐπιφέρει φωνήν, Ἐν τῷ ὄνοματι Ἰησοῦ Χρι-
 στοῦ, λέγουσα, διάνοιξόν σου τὸ στόμα. Ἠκολούθει
 δὲ παραχρῆμα τῇ φωνῇ ἢ φωνῇ, τῇ παρὰ τῆς ἁγίας
 ἢ τῆς νοσοῦσης, καὶ ἡ γλώττα πρὸς εὐχαριστίαν
 ἠρέδιον, καὶ ὁ δαίμων ἀπῆν, καὶ ἡ τροφή σύναμα
 παρῆν, καὶ τὸ θεῖον δι' αὐτὴν ὄνομα δοξαζόμε-
 νον ἦν.

ΛΓ'. Ἄλλη τις γυνὴ κύουσα πικροτέρῳ θανάτου
 περιέτυχε τόκῳ. Πρὸς γὰρ τῷ τίκτειν αὐτῆς γενο-
 μένης τὸ ἐμβρυον ἔνδον οὕτω προελθὼν ἐτελεύτη,
 καὶ ἦν ἡ γαστήρ τῆς μητρὸς τῷ παιδί τάφος· ἦκε
 τοιγαροῦν ἡ τῆς γυναικὸς συμφορὰ καὶ μέχρι Με-
 λάνης. Ἡ δὲ λίαν περιαλγῆς γεγυνοῦσα καὶ ἐπίσης
 τῇ πασχούσῃ τὴν καρδίαν ὀδυνηθεῖσα, τὴν οἰκίαν
 ὡς τάχος καταλαμβάνει ἔνθα τὸν κίνδυνον ὑπέμενε
 ἢ γυνή, καὶ τὸ μέγα φάρμακον ἐσκεύαζε, τὴν εὐ-
 χήν. Ἡ δὲ κάμνουσα, μόλις τὰ χεῖρα διασλεύουσα,
 φέγγεσθαι μὲν οὐκ εἶχε, τῷ σχήματι δὲ καὶ τοῖς
 ὀφθαλμοῖς οἰκτρὸν τι καὶ περιπαθεῖς βλέπουσα,
 Ἐλέησον, λέγειν ἔφακε. Τί οὖν ἡ μεγάλη; Πρὸς
 οὐρανὸν τὸ θυμὰ διάρασα καὶ τὴν ἑαυτῆς ζώνην λύ-
 σασα τῇ σχεδὸν νεκρᾷ εὐθύς ἐπιτίθησιν· εἶτα, Καὶ
 αὐτῆ, φησὶν, ἡ ζώνη μεγάλου μοι δῶρον ἀνδρός, εἰ-
 πούσης, καὶ ὃ γε ταύτης τυχὼν οὐκ ἀποτεύζεται τῆς
 λύσεως, αὐτίκα καὶ τὸν νεκρὸν ἐξέθορέ τε καὶ ἀπε-
 τίκτετο, καὶ ἡ κλειμένη παραχρῆμα πάσης ὀδύνης
 ἀπῆλλακτο. Τοιαῦτα καὶ διὰ τῆς ζώνης ἡ μακαρία
 θαυμάσια δρῶσα τὰς χάριτας τῶν θαυμάτων εἰς
 ἑτέρους ἀνήγε. Πόσα ἐκεῖνης τοιαῦτα, ὧν οὐ προση-
 γκαί μοι νῦν ἀπτεσθαι, τὸ μήκος ὀρῶντι τοῦ λόγου
 καὶ ἄστονον ἦδη τῷ πληθεῖ τῶν εἰρημένων πνεόντι;
 Ἄλλ' ὁμᾶ; γε τοῖς ἦδη λεχθεῖσι καὶ περὶ τῶν ἄλλων
 εἰκάζειν εἰκόσ, ὥσπερ ἐξ ὀλίγου γεύματος τὸ πᾶν
 ἐγνωκόσι· τοῦ γὰρ αὐτοῦ πίθου, φησὶεῖ τις, καὶ τὸ
 λοιπόν. Ἰτέον τοίνυν ἐπὶ τὴν τελευταίαν ὀλίγα πρό-
 τερον προσθέντας τῷ διηγήματι.

ΛΔ'. Ἐπεὶ γὰρ ἐφειστήκει τὸ τέλος, καὶ τοῦτο
 προέγνωστο τῇ Μελάνῃ, ὥσπερ τις ἀθλητῆς ἐγγυ-
 τέρῳ γινόμενος τοῦ στεφάνου, μάλλον ἔσπευδε, καὶ
 τῷ ἦδη παρεῖναι ἔχαίρε, περιούσα καὶ τοῦσ' ἄλλους
 τῆς Ἱερουσαλὴμ τόπους, Βηθλεέμ τε ἐκεῖνην καὶ
 Γαλιλαίαν καὶ ὅσα τῶν πέριξ καὶ κύκλῳ περιπο-
 λούσα, καθάπερ ἐμψύχους περὶ τὴν ἀποδημίαν
 ἠσπάζετο. Τῆς τῶν γενεθλίων δὲ τοῦ Σωτῆρος ἐπι-
 στάσης ἡμέρας ἐπὶ τὴν φάτιν καὶ τὸ σπήλαιον
 ἔθου, καὶ τῇ ἀδελφίδι φράζει ὡς οὐκέτι ταύτην αὐ-

A quam omnia convincebantur esse inania et nihil
 posse, defatigati qui ad eam attinebant, ad unum
 intuebantur auxilium, nempe ad preces magnæ
 Melanæ. Eam itaque afferunt tollentes manibus,
 lacrymas oculis effundentes, et verba emittentes
 lacrymis magis miserabilia. Illa autem (hominum
 enim vitabat gloriam, ut quæ magnum afferret
 damnum, modesteque ac moderate se gerebat).
 Hæc quidem, inquit, a me non possunt fieri,
 Christi vero martyres hæc et his majora possunt
 facere. Cum sic dixisset, dæmoniacam duci jubet
 in templum. Cum de sanctorum autem oleo sum-
 pisset, et os laborantis tetigisset, claram emittit
 vocem : In nomine Jesu Christi, dicens, os tuum
 aperi. Vocem autem vox statim est consecuta,
 sanctæ vocem vox ægrotæ, et incitata est lingua
 ad agendas gratias, et dæmon aberat, et cibus
 simul aderat, et divinum nomen per ipsam gloriifi-
 cabatur.

XXXIII. Quædam alia mulier gravida in partum
 incidit morte acerbiorē. Nam cum jam pareret,
 fœtus, qui nondum processerat, intus erat mortuus,
 eratque matris uterus sepulcrum filii. Pervenit
 itaque calamitas matris usque ad aures Melanæ.
 Illa autem valde gravi dolore affecta, et perinde ac
 ipsa quæ patiebatur cruciata, venit statim ad ædes,
 in quibus periculum adibat mulier, magnumque
 medicamentum paravit orationem. Quæ vero la-
 borabat, vix membra movens, non poterat quidem
 loqui; habitu autem et oculis flebiliter et mise-
 rabiliter intuens, videbatur dicere, Miserere. Quid
 ergo magna Melana? Oculis in cœlum sublatis,
 cum zonam suam solvisset, statim imponit ei quæ
 erat fere mortua. Deinde cum dixisset: Ipsa fuit
 mihi donum magni viri, et qui eam fuerit conse-
 cutus, non frustrabitur curatione, statim et mor-
 tuum ejecit et peperit, et quæ jacebat, fuit statim
 ab omni dolore liberata. Hæc vel per zonam B.
 Melana faciens miracula, ea aliis attribuebat.
 Quam multa facta sunt illie ejusmodi, quæ mihi
 non licet nunc attingere, cum prolixam cernam
 orationem, et remissus jam mihi sit spiritus pro-
 pter multitudinem eorum quæ dicta sunt. Sed ex
 iis, quæ dicta sunt, vobis facile licet reliqua conji-
 cere, ut qui ex modico gustu totum cognoveritis;
 ex eodem enim dolio, dixerit quispiam, est reli-
 quum. Eundem est ergo ad decessum, si prius
 narrationi pauca adjecerimus.

XXXIV. Cum enim adesset finis, et is esset Me-
 lanæ præcognitus, et tanquam athleta quispiam non
 procul abesset a corona, magis festinabat, et eum
 jam adesse lætabatur: et obiens alia loca Hiero-
 solymorum, et Bethleem illam et Galilæam, et
 quæcunque in orbem circumibat, ea tanquam ani-
 mata salutabat in peregrinatione. Cum advenisset
 autem dies natalis Servatoris, ad præsepe cu-
 currit et speluncam, et consobrinæ dicit, se non
 amplius esse festum cum eis celebraturam. Cum

ergo tota nocte illic vigilasset in spelunca, die sequenti vadit ad ædem primi martyris, et cum illic pernoctasset, et librum sumpsisset in manus, eis legit mortem primi martyris. Deinde cum adjecisset, eas non amplius esse illam audituras legentem, postquam vidit eas graviter ferre, quod dictum fuerat (sentiebant enim quid sibi vellet hæc dicens) : illa rursus cœpit verba ad eas facere, et corda earum consolata est verbis spiritalibus : Ego quidem, dicens, o charissimæ, a vobis jam recedo, cum hoc ita Deo visum sit. Vos vero ita vitam agite, tanquam præsentibus et intuentibus Dei oculis, qui cogitationes scrutatur et videt corda. Eum ergo, ut dicit Propheta ², vobis ante vestrum conspectum proponentes, et castas animas et corpora ab omni labe munda conservate : et si propter meam privationem tristitia corda vestra pupugerit, si illius vobis veniat in mentem, protinus satis magnam invenietis consolationem.

XXXV. Cum sic dixisset, templum ingreditur, et cum ad precandum constitisset : Domine Deus, dicebat, quem ego elegi ab initio, quem ego et nuptiis et divitiis et gloriæ prætulit et voluptatibus, cui ab ortu corpus commendavi et spiritum, cujus metu ossis semper adhæsit carni meæ, qui tenuisti dexteram meam, et in consilio tuo deduxisti me, tu quoque nunc exaudi vocem meam, et hæc lacrymæ moveant fluentia tuæ misericordiæ, et omnium peccatorum sordes iam voluntarias quam involuntarias expurga : præbe mihi ad te iter absque ulla perturbatione et citra ullum impedimentum. Ne me retineant hujus aeris mali dæmones. Nosti mortale o immortalis, scis o hominum amator, nullum hominem esse sine sordibus. Nullus est, in quem non possit arripere ansam adversarius, nec si vitium quidem habeat uno die dimensum. Sed tu quidem cum mea omnia despexeris, siste me mihi ante tuum tribunal. Ea sic precante cum lacrymis, cum nondum cessasset orare, horror corpus ejus invadit, et incipit quidem ægrotare, non cessat autem laborare ; sed quamvis ita esset affecta, ibat ad consueta cantica, et simul hymnos psallebat matutinos : cumque de anima et salute multum esset philosophata, et suum gregem allocuta, cum ad virtutem incitasset, his finitis cum se sensisset veluti deficientem, vidisset autem eas quæ ei parebant, monachas, graviter ferre se ab ea disjungit, multis verbis eas consolata, dicens non oportere ita mœrere et lugere, dato jam desuper signo emigrationis, divina Christi sumit sacramenta.

XXXVI. Cum autem cum pontifice Eleutheropoli, qui ad eam cum toto clero venerat, diu locuta de suis gregibus multa mandata dedisset, et cum multi quoque alii confluiscent (exceptis enim

Α τοις συνεορτάσοι την τελετην. Νυκτός οὖν ὅλης ἐκαί τῷ σπηλαίῳ ἐπαγρυπνήσατα τῇ μετὰ ταύτην εἰς τὸ τοῦ πρωτομάρτυρος ἱερὸν ἀφικνεῖται, κάκεισε τε διανυκτερεύσασα καὶ χεραὶ τὸ βιβλίον λαβοῦσα τὸν τοῦ πρωτομάρτυρος αὐταῖς θάνατον ὑπανάγων. Ἐἶτα προσθεῖσα ὡς οὐκέτι ταύτης ἀναγινωσκούσης ἀκούσονται, ἐπεὶ ἑώρα βαρέως αὐτάς τὸ βῆθὲν δεξαμένας (ἤσθοντο γὰρ τί βούλεται δηλοῦν ταῦτα λέγουσα), ἐκείνη τὸν τε λόγον εὐθύς ἀνελάμβανε, καὶ τὰς αὐτῶν καρδίας βήμασι πνευματικοῖς παρεκάλει, Ἐγὼ μὲν, ὡ φιλταταί, φήσασα, ἀφ' ὑμῶν ἤδη πορεύομαι, τῷ Θεῷ τοῦτο δοκοῦν· ὑμεῖς δὲ ἀλλ' ὑπὸ τοῖς τοῦ Θεοῦ ζήσατε ὀφθαλμοῖς, ὅς καὶ λογισμοὺς ἐρευνᾷ καὶ καρδίας ὁρᾷ. Τοῦτο οὖν διὰ παντός κατὰ τὸν Προφήτην, ἐνώπιον προορῶμεναι τὰς τε ψυχὰς ἐν ἀγνεῖα καὶ αὐτὰ γε τὰ σώματα ῥύπου παντός ἀνώτερα συντηρήσατε· κἄν τι διὰ τὴν ἐμὴν στέρησιν ἡ λύπη τὰς ὑμῶν δριμύτην καρδίας, ἀλλ' ἐκείνον ἐπὶ νοῦν ἔχουσαι ἱκανὴν εὐθέως εὐρήσατε τὴν παράκλησιν.

ΛΕ'. Οὕτως εἰποῦσα εἰσεῖσιν εἰς τὸ ἱερὸν καὶ πρὸς εὐχαριστίαν στᾶσα, Δέσποτα, ἔλεγεν, ὁ Θεός, ὃν ἐγὼ ἐξ ἀρχῆς εἰλόμην, ὃν καὶ γάμου καὶ πλοῦτος καὶ δόξης καὶ ἡδονῶν προετίμησα, ὥπερ ἐκ γενετῆς καὶ σῶμα παρεθέμην καὶ πνεῦμα, οὗ τῷ φόβῳ διὰ παντός ἐκολλήθη μου τὸ ὄστούν τῇ σαρκί, ὁ κρατήσας μου τῆς δεξιᾶς καὶ ἐν τῇ βουλή ὀδηγήσας με, αὐτός μου καὶ νῦν εἰσάκουσον τῆς φωνῆς, καὶ δάκρυα ταῦτα τῆς σῆς εὐσπλαγγνίας κινήσῃ τὰ βεῖθρα καὶ τοὺς ῥύπους ὅσοι τέ μου ἐκούσιοι καὶ ὅσοι ἀκούσιοι τῶν ἀμαρτημάτων, κάθαρον· τὴν πρὸς σε πορείαν ἀτάραχόν μοι παράσχου καὶ ἀνεμπόδιστον μὴ κατάσχωσί με οἱ τοῦ ἀέρος τούτου πονηροὶ δαίμονες, ἐγνωκας, ἀθάνατε, τὸν θνητόν· οἶδα τὰ τῶν ἀνθρώπων, φιλόανθρωπε, ὡς οὐδεὶς ἀσπίλος, οὐδεὶς ἀληπτος ταῖς τοῦ ἀντικειμένου λαβαῖς οὐδ' ἀνήμερα μεῖζ τὴν ζωὴν σχοίη συμμετρομένην. Ἄλλὰ σὺ γε πάντα μου παριδὼν καθαρὰν τῷ σῶ με παράστησον βήματι. Τοιαῦτα μετὰ θαυμάσιον προσευχομένης καὶ οὕτω τῆς εὐχῆς παυσασμένης, φρίκη τὸ σῶμα ταύτης ὑπολαμβάνει· καὶ τοῦ μὲν νοσεῖν ἀρχεται, τοῦ δὲ πονεῖν οὐδὲ βραχὺ παύεται, ἀλλὰ καὶ οὕτως ἔχουσα ἐπὶ τὰς συνήθεις ἦει φῶδας, καὶ τοὺς ὀρθρινούς συνέψαλλεν ὕμνους· καὶ πολλὰ περὶ τῆς ψυχῆς καὶ σωτηρίας φιλοσοφήσασα καὶ τῷ ποιμνίῳ ταύτης διαλεχθεῖσα καὶ πρὸς ἀρετὴν παραθήξασα, μετὰ τὸ τέλος τούτων ἐκλειπούσης ὡσπερ ἑαυτῆς αἰσθημένη, ἐπεὶ ταῖς ὑπ' αὐτὴν μοναζούσαις βαρυτάτην αὐτῆς ἑώρα τὴν διάζευξιν γινομένην, πολλοὺς καὶ αὐθις εἰς παραινέσιν λόγους κινήσασα, καὶ μὴ δεῖν οὕτως ὀδύρεσθαι καὶ πενθεῖν εἰποῦσα, τοῦ συμβόλου ἤδη τῆς ἀποδημίας ἄνωθεν, δεδομένου τῶν θείων μεταλαμβάνει τοῦ Χριστοῦ μυστηρίων.

ΛΓ'. Παραγενομένην δὲ καὶ τῷ ἀρχιερεὶ Ἐλευθερουπόλεως σὺν παντὶ τῷ κλήρῳ, πολλὰ κάκεινῳ προσδιαλεχθεῖσα καὶ περὶ τῶν ποιμνίων αὐτῆς ἐπισκήψασα, πολλῶν δὲ καὶ ἄλλων συνεβρύχητόν

² Psal. xvi, 15.

(πλὴν γὰρ ὀλίγων μικροῦ πάντες οἱ περὶ συνέδρου- A
 μον ὄσον τε ἐν ἀσκήσει, καὶ ὄσον ἐν μιγάσι καὶ ὄσον
 ἐν ἱεροῖς ἢ καὶ ἄλλως ἐν πολιτικοῖς ἦν), κοινωφελῆ
 καὶ πρὸς τοὺτους ποιησαμένη παραίνεσιν, ἐξαιρέ-
 τως δὲ πρὸς τὴν ἀδελφιδῆν, περιπαθῶς ἄγαν ἐπὶ τῷ
 χωρισμῷ ταύτης διακειμένην, ἔπειτα καὶ πρὸς πάν-
 τας ὀδυνηρῶς ἔχοντας, ἐσχάτην ταύτην ἀνειποῦσα
 φωνὴν, Τῷ Κυρίῳ ἔδοξεν, οὕτω καὶ ἐγένετο, τὴν
 ἄγαν ἐκείνην καὶ ἱερὰν ἀφῆκε ψυχὴν, ἥδη περὶ τὴν
 ἐσχάτην τοῦ Δεκεμβρίου μηνός, ὄντος ἡμέρας Κυ-
 ριακῆς. Τοῦ δὲ καὶ τὸν νεκρὸν ὡσπερ ἔθος εὐσχημό-
 νως τεθῆναι οὐδὲν ὄλωσ ἀλλοτριῶν χειρῶν ἐδέησεν,
 ἀλλ' αἱ τε χεῖρες αὐτομάτως αὐτῇ τῷ στήθει κατὰ
 σχῆμα ἐτέθησαν, καὶ οἱ πόδες μάλα σεμνῶς διετά-
 θησαν, τὰ βλέφαρά τε ὡσπερ εἰς ἔτι ζῶσα, εὐφριῶς
 ἄγαν φιλοσόφως μύσασα ἦν. Δι' ὄλης οὖν τῆς νυκτός
 ἄσαντες ἐπ' αὐτῇ τὰ νενομισμένα, ἄρτι περὶ τὴν B
 ἑω τῆ γῆ κρύπτουσι τὴν τῶν οὐρανῶν ὄντως ἀξίαν,
 τοὺς ἐκεῖ θαλάμοις οἰκοῦσαν καὶ τοῦ φωτός ἐκείνου
 διηνεκῶς ἀπολαύουσαν εἰς δόξαν Πατρὸς, Υἱοῦ καὶ
 ἀγίου Πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας
 τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

admodum paucis, omnes qui circumeirca habita-
 bant, tam qui se separatim exercebant, quam qui
 communiter vivebant, et quicumque erant sacrati
 ordinis, atque adeo qui erant etiam cives oppida
 habitantes) cum ad eos in commune utilem fecis-
 set admonitionem, præcipue vero ad consobrinam,
 quæ propter ejus separationem valde erat pertur-
 bata, et deinde ad omnes, qui dolore afficiebantur,
 extremam hanc vocem effata: Sicut Domino visum
 est, ita factum est, sanctam illam et sacram emisit
 animam, ultimo die mensis Decembris, cum esset
 dies Dominicus. Ut autem corpus apte, ut mos est,
 et decore componeretur, nihil opus fuit alienis
 manibus, sed et manus suæ sponte pectori ho-
 neste erant impositæ, pedes autem erant extensi,
 ut decebat; supercilia vero perinde ac si adhuc
 viveret, apte et eleganter erant clausa. Cum ergo
 tota nocte super eam pro more cecinissent, circa
 auroram eam terræ mandant, quæ cœlis erat verè
 digna, et quæ illic in thalamis habitat, et luce illa
 assidue fruitur, ad gloriam Patris et Filii et Spi-
 ritus sancti, nunc et semper et in sæcula sæculo-
 rum. Amen.

ADDENDA.

MENSIS JANUARIUS.

MARTYRIUM TOY AGIOY KAI ENDOΞOY MARTYPOΣ ΣΕΒΑΣΤΙΑΝΟΥ.

MARTYRIUM SANCTI ET INCLYTI MARTYRIS SEBASTIANI

ET EJUS SOCIORUM, ZOES, TRAGLINI [TRANQUILLINI],
 NICOSTRATI CLAUDII, CASTORIS, TIBURTHII CASTULLI MARCELLINI
 ET MARCI.

(Latine sp. Surium ad diem 30 Januar. Græce ex cod. Paris. 1193.)

A'. Πολλῶν κατὰ διαφόρους καιροὺς κατὰ Χριστοῦ
 καὶ τῶν ἐκείνου μανέντων θεραπευτῶν, Διοκλητιαν-
 νός καὶ Μαξιμιανὸς ἢ ἐπίσημος ἐν κακοῖς ξυνορίσ

I. Cum multi diversis temporibus, adversus
 Christum et adversus illius asseclas insanierint
 Diocletianus et Maximianus, in malis par impro-

lum, tantum omnes alios superarunt in producenda A
in nos persecutione ut nullum posteris locum reliquerint, quo eos in furore possent antecellere. Nam cum tyranni accepissent imperium, quod suffragabatur eorum amentix, et secure omnia auderent, contendebant partim quidem blanditiis et verbis fallacibus, partim autem minis et plagis gravissimis, eos qui subjecti erant illorum imperio a Deo vero abducere, et ad impietatis ditionem traducere. Ubique itaque per suum principatum eos omnes comprehendentes qui Christianam tuebantur religionem, in custodias tradiderant et carceres, ut paulatim torti majorem sensum caperent perpressionis: et pietatem quidem negantes, viderent hanc lucem, in non parentes autem mortis ferretur sententia.

II. Cum hæc sic fierent quidam Sebastianus, vir et genere clarus et gloria insignis, ortus Mediolani (1), tyrannus erat adeo venerandus, quod videretur in omnibus vir spectatus et probatus, ut connumeraretur inter amicos fidissimos, et primas partes teneret in numero militari. Is cum didicisset veram fidei rationem, et vellet non solum seipsum, sed etiam alios ad Christum adducere per martyrium, conabatur quidem in principio latere et se celare, non quod timeret cruciatus, sed ut cum simulatione crederetur impius, esset re vera aliptes Christianis, et sic permultos induceret ad pietatem. Cum vero evasisset tempore omnibus manifestus, et postremus martyrii subiisset certamen, longe pulcherrimam assecutus est victoriam, quæ bona caelestia ei conciliavit. Sed hæc quidem postea.

III. Tunc autem quando, sicut dictum est, conabatur latere, et fingebat se ea honorare quæ imperatores, accedens in carceres in quibus servabantur quicumque erant capti ex Christianis, piis eos verbis adhortabatur ad suscipienda certamina martyrii, præsentem vitam cum futura comparans, et suadens hanc quidem contemnere ut fragilem et morti obnoxiam, illam autem solam intueri et omnia facere ne exciderent a bonis in quæ non cadit interitus. His verbis et multos quidem alios induxit, ut quæ sunt gravia et aspera ferrent usque ad mortem, et non perderent pietatem; qui autem erant genere et opibus omnium clarissimi ii fuerunt Marcellinus et Marcus, quorum pater quidem erat Tranquillinus, mater vero Marcia; non minus autem fuerunt vitæ instituto fratres quam corporibus. Quibus cum, postquam diu fuissent inclusi in carcere, et plurima tormentorum genera pertulissent, et jam ultimam plagam gladii essent accepturi, Chromatius præfectus urbis iis dedisset spatium triginta dierum, jussit omnes accedere in conspectum, ut tempore et necessariorum suorum molli ejulatibus, impietati concederent.

IV. Cum ergo hæc facta essent et omnes accessissent, pater quidem in conspectu filiorum suam deslebat orbitatem, dicens illa verba miserabilia: Quis o filii, erit mihi baculus senectutis? Quis me mortuum componet? Quis hoc miserum et abjectum corpus mandabit sepultura? Miseremini mei, o filii, quos genui, quos alui, quos ad hanc usque ætatem

πλέον τῶν ἄλλων εἰς τοσοῦτον τὸν καθ' ἡμῶν ἐξέτε-
ναν διωγμὸν, ὡς μηδενὶ τῶν πρόποτε γενομένων ἀπολιπῶν μανίας ὑπερβολῆν· τὴν γὰρ τύραννον ἀρχὴν συναιρομένην αὐτοῖς τῆς ἀπονολας ἔχοντες, ἐπιλονεῖσκον πᾶσι τρίτοις τοῦ θντος Θεοῦ τὸ ὑπήκοον ἀποστῆσαι, καὶ τὸ τῆς ἀσεβείας ἀναδείξασθαι κράτος.

imperio a Deo vero abducere, et ad impietatis
omnes comprehendentes qui Christianam tuebantur religionem, in custodias tradiderant et carceres, ut paulatim torti majorem sensum caperent perpressionis: et pietatem quidem negantes, viderent hanc lucem, in non parentes autem mortis ferretur sententia.

B'. Τούτων οὕτω γινομένων Σεβαστιανὸς τις, ἀνὴρ καὶ γένει περιφανῆς καὶ δόξῃ περιθλεπτος, τῆς Μεδιολάνων ὀρμώμενος, τοσοῦτον τοῖς τυράννοις αἰδέσιμος ἦν διὰ τὴν αὐτοῦ δοκιμότητα ὡς τοῖς πιστοτάτοις φίλοις ἐναριθμεῖσθαι, καὶ τοῦ στρατιωτικοῦ καταλόγου προτελεῖν. Οὗτος τὸν ὑγιὸς τῆς πίστεως διδαχθεὶς λόγον καὶ βουλόμενος μετὰ καὶ ἄλλων πλειόνων ὑπεραθλῆσαι Χριστοῦ κατ' ἀρχὴν; ἐσπευδε λαμβάνειν, οὐ τὰς τιμωρίας δεδοικώς, ἀλλὰ ὅπως τῇ ὑποκρίσει ὡς δυσσεβῆς πιστευόμενος, διδάσκαλος εἴη τῆς ἀληθείας Χριστιανοῖς, καὶ πολλοὺς ἐντεῦθεν ἐνάγοι πρὸς τὴν εὐσεβείαν.

manifestus, et postremus martyrii subiisset certamen, longe pulcherrimam assecutus est victoriam, quæ bona caelestia ei conciliavit. Sed hæc quidem postea.

Γ'. Τοῖς δέσποταις γὰρ προσιών, ἐνθα ἐτηροῦντο ὅσοι Χριστιανῶν συλληφθέντες ἐτύγγαλλον, λόγοις αὐτοῖς εὐσεβείᾳ πρὸς τοὺς ἀθλοὺς τοῦ μαρτυρίου ὑπήλειπε, πείθων τοῦ μὲν παρόντος βίου ὡς ἐπικέρου καταφρονεῖν, πρὸς τὸν μέλλοντα δὲ μόνον ὄρᾶν, καὶ πράττειν πάντα ὅπως ἂν τῶν ἀκηράτων μὴ διαμάρτωσιν αγαθῶν. Τούτοις τοῖς ῥήμασι πολλοὺς μὲν καὶ ἄλλους ὑπήγχετο ἕως θανάτου τοῖς δεινοῖς ἐγκαρτερεῖν· οἱ δὲ πάντων διὰ γένους καὶ πλοῦτον ἐπισημότατοι Μαρκελλίνος καὶ Μάρκος ἦσαν, πατὴρ μὲν Τραγκυλινοῦ, μητὴρ δὲ Μαρκίας, οὐχ ἦττον ἀδελφοὶ τὴν πραίρεισιν δεδειγμένοι ἢ τὰ σώματα. Οἱ μετὰ τὴν χρόνιον κάθειρξιν καὶ τὴν πολλὴν τῶν βασάνων φορὰν ἦδη τῇ τελευταίᾳ μέλλουσιν ὑπάγεσθαι τοῦ ξίφους πληγῆ Χρωμάτιος ὁ τῆς πῶλεως ἑπαρχος, προθεσμίας ἡμέρας τριάκοντα δούς, ἐκέλευε πάντας τοὺς κατὰ γένους αὐτοῖς προσήκοντας ἀφικνεῖσθαι καὶ τοῦτους ὄρᾶν, ὡς ἂν τῷ χρόνῳ καὶ ταῖς οἰμωγαῖς τῶν ἐπιτηδείων μαλακισθέντες ἐνδώσι πρὸς τὴν δυσσεβείαν.

quasi ad eos genere attinebant, et eis venire in molli ejulatibus, impietati concederent.

Δ'. Καὶ πρῶτος ὁ πατὴρ ἐν ὄψι γενόμενος τῶν υἱῶν τὴν ἀπαίδειαν ὠδύρετο, Τίς μοι, ὦ τέκνα, λέγων, βακτῆριον τοῦ γῆρως γενήσεται; Τίς ἀποθανόντα περιστέλει; Τίς δώσει ταφῆ τὸ ταπεινὸν τοῦτο καὶ τραλιπῶρον σῶμα; Τίς διαδίξεται τὸν ὑμέτερον κλῆρον; Οἰκτεῖρατ' ἐμὲ, ὦ παῖδες; φείσασθε τῆς νεότητος καὶ τῆς ὥρας ὑμῶν. Μὴ περιήρητε ἐμὲ

(1) S. Sebastianum Narbone oriundum Mediolani vero educatum habet Baronius. S. Ambros. in Psal. cxxiii, serm. 20 et alii patre Narbonensi, et matre Mediolanensi, natum Mediolani astruunt.

μὲν ἔρημον παίδων γενόμενον, τὴν δὲ οἰκίαν πρὸς ἄλλοτριούς μεταβάσαν, καὶ ἰσως τοὺς μισουμένους, ἔτε τοὺς οἰκεῖους κληρονόμους μὴ ἔχουσαν. Καὶ ὁ μὲν πατήρ τοιούτοις τισὶν ἐπλήρου τὸν ὀρθῶν ἑτέρωθεν δὲ ἡ μήτηρ τοῖς θυγατέρας τὴν κόμην σπαρτατομένη καὶ τοῦ κόλπου προτεινόμενα τοὺς μαστοὺς, τῶν ὠδίνων τοῦ γάλακτος καὶ τῶν ἄλλων ἐν δάκρυσιν ὑπερέμνησθε πόνων, οὗς περὶ τὴν παιδοτροφίαν ἤνεσχετο. Τοὺς τεκόντας δὲ πάλιν γυναῖκες καὶ παίδων ἀντιθεὸς χορὸς διεδέχετο, αἱ μὲν τὰ τῆς χηρείας δεῖνὰ καταλέγουσαι, οἱ δὲ φθέγγεσθαι μὴ δυνάμενοι ἀτελέσειν ἑμμάσι τοὺς πατέρας προσδιδέοντες, εἰς μνήμην αὐτοῦ τῆς ὀρφανίας ἀνέφερον. Πρὸς τοῦτοις ὁμιλοῦσιν ὁμηλικῶν καὶ φίλων παρῆν, Ἀναμνήσθητε, λέγοντες, τῆς καλῆς μετ' ἀλλήλων διατριβῆς ἔνοησατε τὸ γλυκὺ τοῦτο φῶς, οὗ τοῖς λαβοῦσι

πειρᾶν ἀνιάρκην πάντως ἡ στέρησις. Τοῦτοις ἅπαν τὸ δωμάτιον θρήνων ἐπλήσθη ὡς καὶ τοὺς εἰρημένους ἀθλητὰς πηγὰς ἀφιέναι δακρύων ὅπερ ἰδὼν ὁ μακάριος Σεβαστιανὸς, καὶ δεισας μὴ τῷ σκῆπτρῳ μαλακισθέντες προδώσι τὴν εὐσέβειαν, στὰς ἐν μέσῳ, καὶ τοῖς πατρὶ καταφανῆς γεγονῶς ὡς Χριστιανὸς εἶη, τοιοῦτος πρὸς τοὺς παρεστώτας ἐχρήσατο λόγοις. **B** experti, est omnino eis molestum ea privari. Cum hæc sic dicerentur, tota domus erat plena lamentationibus, adeo ut dicti athleteæ emitterent fontes lacrymarum, et discernerentur eorum viscera commiseratione. Quod quidem cum animadvertisset beatus Sebastianus et timuisset ne misericordia emolliti proderent pietatem, stans in medio, et aperte ostendens omnibus se esse Christianum; neque enim existimabat oportere se celare, apud eos qui aderant verbis est usus ejusmodi :

Εἰ μὲν μόνιμος, ὡ οὗτοι, καὶ ἀτελεύτητος ἦν ὁ πατρὸν βίος, ἔδοξεῖτε ἂν ἰσως εἰκότα ποιεῖν, τοιοῦτου πάθους τοὺς ἀθλητὰς ἀποτρέποντες; ἐπεὶ δὲ τὰ παρόντα βίη καὶ παρέρχεται, καὶ βίος ἡμῶν ἕτερος διαδέχεται ἀτελεύτητός τε καὶ ἀβήρυστος, τίνος χάριν πείθειν ἐπιχειρεῖτε τοὺς γενναίους ἀγωνιστὰς τῶν μενόντων προκρίνειν τὰ διαπίπτοντα; Ἡ οὐκ ἔστι ὅτι τὸ μὲν παθεῖν ὑπὲρ Χριστοῦ τὴν τῶν οὐρανῶν προξενεῖ βασιλείαν, τὸ δὲ ἀρνήσασθαι αὐτὸν τὴν ταύτης ἐκπτώσιν τοῖς ἀπαρνούμενοις δίδωσι; « Ὅστις γάρ, » φησὶν, « ἀρνήσεται με ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ἀρνήσομαι αὐτὸν καὶ γὰρ ἔμπροσθεν τοῦ Πατρὸς μου τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. » Ἀλλὰ δι' ἡμετέρας μὴ οὐκ εἶθε ἔσονται τόνδε τὸν βίον ἀπολιπόντες; Ἐγὼ τοῦτου ἐγγυητῆς ὅτι εἰς ἑτέραν ζωὴν μετὰ τὴν ἐνεσθῆν ἀπαλλαγὴν γινόμεθα, ἐνθα τὴν ἀμοιβὴν τῶν ἔργων ἕκαστος λήψεται, ἐνθα καὶ οὗτοι κατασκηνοῦντες καὶ Χριστῷ εὐφραίνόμενοι μεμνησονται καὶ γονέων καὶ παίδων καὶ γυναικῶν, τὰ χρηστὰ αὐτοῖς ἐξαιτούντες. Πύσασθε οὖν δακρύοντες καὶ μαλακωτέρους ταῖς προθυμίαις αὐτοῦ ἐργαζόμενοι. Ἔσονται γὰρ ὑμῖν σωτήρες καὶ φύλακες, νῦν μὲν ἀοράτως ἐπιφοιτῶντες, μετὰ δὲ τὴν τοῦ βίου κατάλυσιν εἰς τὰς αἰωνίους δεχόμενοι σκηνὰς συγκοινωνήσοντας αὐτοῖς; τῆς τερπνότητος. Καὶ ταῦτα μὲν πρὸς τοὺς ἐληλυθότας.

D non amplius futuri qui vitam præsentem reliquerunt? Sed ego hujus sum fidejussor: ego hunc vobis metum adimo. Hæc est enim summa et caput nostræ fidei: hoc persuadet ut terrena despiciamus, quod postquam hinc excesserimus, ad aliam sumus vitam transituri, in qua convenienter iis quæ gesserit accipiet unusquisque remunerationem, ubi hi quoque habitantes et cum Christo lætantes recordabuntur et parentum et filiorum et uxorum, bona iis postulantes, et suis ad Deum supplicationibus facilem eis vitam præbentes. Desinite ergo flere et athletas emollire, et a prompto et alacri animi studio retardare. Non enim vos omnino relinquent, etiam si hoc videatur, sed erunt servatores et custodes, nunc quidem ita adventantes ut non cadant sub aspectum, post vitæ autem exitum,

¹ Matth. x, 33.

in æternas suscipientes mansiones cum eis delectationis futuros participes. Et hæc quidem ad eos qui venerant.

VI. Orationem vero rursus convertens ad A fortes et generosos athletas, dixit : Videtis o Christi milites, callida maligni inventa, per quæ conatur vos a vestra salute abducere ? Quod enim per tormenta facere non potuit, hoc tentat efficere per vestros necessarios. Sed ne ignoretis vos ejus consilia, scientes eum omnibus modis insidiari, et omnibus vos aggredi machinis, qui nunc quoque cum vidit vos venisse ad finem certaminum, et non ferens dederis quod sit victus postquam multa vobis mala intulit, studet post victoriam vos privare præmiis, ut præter id quod ex acceptis plagis nihil essetis lucrifacuri, præterea Christum quoque amitatis. Hoc est enim illius opus, et gravia inferre, et eam quæ hinc accipitur utilitatem intercideri iis qui laborant. Sed vos B cum hæc sciatis, resistite fortiter insidiis adversarii, neque parcite carnibus quæ paulo post sunt interitura; neque metu ultimæ plagæ (ea enim soia est in inimici potestate) prodite regnum cælorum et gloriam in sæcula permanentem, quam magnum quidem est assequi et supremum bonorum ; ab ea autem recedere est longe miserrimum. Hæc cum diceret beatus Sebastianus, et promptum et alacre animi studium confirmaret Christi athleticis, dicitur lucem eum circumfulsisse, et visum esse stantem prope eum juvenem, et magno vestis splendore refulgentem, adeo ut omnes qui viderunt obstupuerint, et supernæ gratiæ hoc esse opus confessi fuerint, quæ testimonium ferebat cum dixisse veritatem. Hæc aliud quoque est consecutum dignum quod dicatur et memoriam mandetur; quod quidem eos qui aderant maxime ad fidem adduxit, et persuasit ut solum Deum attenderent.

VII. Quædam enim mulier Zoe nomine, conjux Nicostrati, qui ordinem obtinebat primicerii (est autem hæc una dignitas ex iis quæ sunt sub præ- C fectura), cum in gravem morbum incidisset, non poterat quidem loqui neque cordis motus explicare: intelligere vero et audire quæ dicebantur poterat citra ullum impedimentum. Ea mente agitans verba beati Sebastiani (custodiebantur enim sancti in ejus domo) cum illa non posset lingua admirari ut quæ recte dicta essent, oculis annuens omnibus, et manum quatiens ac sancti pedes tangens, propemodum permuta facta vocem edebat, et tacens erat prædicatrix pietatis. Cum autem intellexisset vir ille divinus non sine Dei numine moveri mulierem, et vellet ad agnitionem multos adducere per miraculum, jubet eam stare in medio, et Christo nomine invocato, ei statim largitur ut loquatur. Quod quidem ut vidisset Nicostratus, D sanctos quidem laxavit e vinculis, petita autem ab eis venia quod in eos prius deliquisset, rogavit eos ut abirent procul a civitate. Illis vero preces ejus non admittentibus, sed dicentibus se non esse suam prodituros nobilitatem, nec coronis martyrii aliis esse cessuros, Essem ille, inquit, revera felix, si causa vestræ salutis athleticum certamen suscepissem et meum sanguinem pro vobis effundissem, ut sordes malorum abluerem quas jam mihi inussit dæmonum ministerium. Sed si hoc, aiunt, vis consequi, necesse est ut hic prius congreges eos qui in diversis servantur carceribus et eos donum

Γ'. Πρὸς δὲ τοὺς γενναίους ἀγωνιστάς, Ὁρᾶτε, εἶπεν, ὧ στρατιῶται τοῦ Χριστοῦ, τὰ τοῦ πονηροῦ σοφίσματα δι' ὧν ὑμεῖς τῆς σωτηρίας ἀποδοκιμῆσαι ζητεῖ; Ὁ γὰρ διὰ τῶν βασάνων οὐκ ἐπραξε, τοῦτο διὰ τῶν ἐπιτηδείων ἀνύσαι πειρᾶται. Ἄλλ' ὑμεῖς γε μὴ ἀγνοήσητε αὐτοῦ τὰ βουλευµατα, εἰδότες ὅτι πᾶσι τρόποις ἡμῖν ἐπιβουλεύει, ὃς νῦν ἰδὼν πρὸς τὸ τέλος τῶν ἀγῶνων ἐλθόντας ὑµᾶς, καὶ τὴν ἤταν μὴ φέρων σπεύδει μετὰ τὴν τῶν δεινῶν καρτερίαν στερῆσαι τῶν βραβείων, ἐτι δὲ καὶ Χριστοῦ τοῦτο γὰρ ἔργον αὐτοῦ καὶ τὰ δεινὰ ἐπιφέρειν. Ἄλλ' ὑμεῖς σῆτε γενναίως κατὰ τῆς μεθοδείας τοῦ διαβόλου, καὶ μὴ τῷ φόβῳ τῆς τελευταίας πληγῆς ἧς μῖνης ὁ ἐχθρὸς κύριος, τὴν τῶν οὐρανῶν πρόσηθε βασιλείαν, ἧς τυχεῖν μὲν καλῶν τῶ ἀκρότατον, διαμαρτῆσαι δὲ οὐδὲν ἀθλιώτερον. Τούτοις τοῦ μακαρίου Σεβαστιανοῦ προθυμοποιούντος τοὺς ἀθλητάς τοῦ Χριστοῦ, φῶς οὐρανόθεν αὐτὸν περιήστραψε, καὶ νεανία; ὠρθη λαμπροφωρῶν τούτου πλησίον ἑστῶς, ὡς πάντα τοὺς ἰδόντας; καταπλαγῆναι, καὶ τῆς ἄνωθεν χάριτος ἔργον τοῦτο ὁμολογῆσαι ἐπιμαρτυρούσης τῷ ἀνδρὶ τὴν ἀλήθειαν. Ἐπηκολούθησε δὲ τι καὶ ἕτερον, ὃ μάλιστα τοὺς παρόντας; ἔπεισε μόνῳ τῷ ἀληθινῷ προσανέχειν Θεῷ.

Z'. Γυνὴ γάρ τις ζωὴ τοῦνομα σύζυγος Νικοστράτου, ὃς τὴν τοῦ πριμικηρινίου τάξιν ἐπέειχεν (ἐν δὲ καὶ τοῦτο τῶν ὑπὸ τὴν ἐπαρχικὴν χεῖρα ἀξιομάτων), νοσήματι περιπεσοῦσα δεινῶ, φθέγγεσθαι μὲν οὐκ ἐδύνατο, συνίεναι δὲ καὶ ἀκούειν τῶν λεγομένων ἀκώλυτον εἶχε τὴν αἰσθησιν. Αὕτη, ἐν νῷ λαβοῦσα τὰ τοῦ μακαρίου Σεβαστιανοῦ ῥήματα (ἐν γὰρ τῇ οἰκίᾳ αὐτῆς ἐτηροῦντο οἱ ἄγιοι), τοῖς ὀφθαλμοῖς ἐνεύουσα πᾶσι, τὴν χεῖρά τε ἐπισείουσα, καὶ τῶν τοῦ ἀγίου ποδῶν ἀποτομένη, κήρυξ καὶ σιωπῶσα τῆς ἀληθείας ἐγένετο. Συνεῖς οὖν ἐκεῖνος ὁ θεῖος ἀνὴρ ὡς οὐρανόθεν ἦν τοῦ γυναιχοῦ ἡ κίνησις, καὶ θέλων πολλοὺς εἰς ἐπίγνωσιν διὰ τοῦ θαύματος ἀγαγεῖν, εἰς μέσον αὐτῆν στήναι κελεύει, καὶ τὸν Χριστὸν ἐνομήσας τὸ λαλεῖν αὐτῇ παραχρῆμα χαρίζεται· ὅπερ ὁ Νικόστρατος ἰδὼν ἀνῆκε μὲν τῶν δεσμῶν τοὺς ἀγίους, συγγνώμην δὲ ὧν εἰς αὐτοὺς ἐπλημμέλῃσαι πρὶν αἰτιασάμενος, ἡξίου ἀπέναι πόρρω τοῦ ἄστεος. Τῶν δὲ μὴ βουλομένων, ἀλλὰ λεγόντων ὡς Οὐ τῶν μαρτυρικῶν στεφάνων ἑτέροις παραχωρήσομεν, Ἡ γὰρ, Νικόστρατος ἔφη, μακάριος ἂν εἴην, εἰ τῆς ὑμῶν ἕνεκεν σωτηρίας τὸ ἡμῶν αἷμα ἐξέχεα, ὥστε ἀποπλύνασθαι τὸν ῥύπον ὃν μοι προσξένησεν ἡ τῶν δαιμόνων ὑπηρεσία. Ἄλλ' εἰ τούτου, φασί, βούλει τυχεῖν, χρὴ πρότερον τοὺς ἐν διαφόροις εἰρκταῖς τηρουμένους ἐνταῦθα συναθροῖσαι, καὶ δῶρον αὐτοὺς τῷ Θεῷ προσεαγαγεῖν, εἶτα καὶ πρὸς τὸ ποθοῦμενον τέλος ἐλθεῖν.

Deo offeras. Deinde etiam venias ad finem quem desideras, ut hinc majorem habeas fiduciam, ut qui non solum ipse pro Christo sacrificeris, sed etiam totum populum ei per fidem concilies.

H'. Εὐθύς οὖν ὁ Νικόστρατος ἐτέλει τὸ προστα-
τόμενον, καὶ πάντας τοὺς ἐν δεσμοῖς εἰς τὸν οἶκον
αὐτοῦ ἀγαθῶν, τοῖς ἐκεῖσε Χριστιανοῖς ἑγκατέμιξεν.
Ὁ πρὸς τοῦ μακαρίου Σεβαστιανοῦ τὸν λόγον δι-
δαχθέντες τῆς εὐσεβείας προεκχθίζοντο εἰς ὑποδο-
χὴν τοῦ βαπτίσματος. Χρωμάτιος δὲ ὁ τῆς πόλεως
ἐπαρχος, ταῦτα μαθὼν, σὺν ὀργῇ κελεύει Κλαυδίῳ
Κομμενταρησίῳ ταχέως τὸν Νικόστρατον ἀγαγεῖν,
καὶ ἀχθέντι λέγει αὐτῷ· Ἴνα τί, ἀνοσίτα κεφαλῆ,
τοὺς ἐν δεσμοῦσιν πάντας ἐν τῷ σῶ οἴκῳ συν-
θροιστῆς; Ὁ δὲ παρακρούσασθαι τέως αὐτὸν βου-
λόμενος, οὕτω νουνεχῶς ἀποκρίνεται· Οὐ κατατρο-
νῶν, ὡς δικαστὰ, τῆς σῆς; ἐξουσίας εἰς τοῦτο ἤλθον,
ἀλλὰ μείζονα Χριστιανοῖς ἐπιτείνων τὸν φόβον, ἵνα
τὰς ἐπηρτημένας αὐτοῖς βαθάνους ἐν ἐτέροις ὀρῶν-
τες τοῖς τῶν βασιλέων πεισθῶσι θεσπίσμασι. Τῆς
ἐπινοίας τῶν θυματάς αὐτὸν ὁ ἐπαρχος, οὕτω
γὰρ τὴν ἀπάτην συνίει, πρὸς τὸν οἶκον ἀπιέναι κε-
λεύει· Ὁ δὲ Κλαυδίῳ Κομμενταρησίῳ οἰκαδε συναπιῶν
διηγείτο τὸ τοῦ μακαρίου Σεβαστιανοῦ φιλόθεον, καὶ
ὅπως τὰ μέγιστα παρὰ τοῖς βασιλεῦσι δυνάμενος
παρεῖδε καὶ δόξαν καὶ πλοῦτον καὶ δυναστείαν, καὶ
νῦν σύνοσι Χριστιανοῖς, διδάσκων αὐτοὺς τὴν εὐσε-
βειαν καὶ τὸν λόγον τῆς ἀληθείας παραδόξους θαύ-
μασι βεβαίων.

despexerit gloriam, et opes, et potentiam, et nunc versetur cum Christianis, eos exhortans; et eis animum addens ad pietatem, et signis quæ sunt contra opinionem, et miraculis verbum confirmans veritatis.

Θ'. Τούτων ἀκούσας ὁ Κλαύδιος δρομαῖος ἀφικνεῖ-
ται πρὸς τὴν οἰκίαν, καὶ τοὺς δύο λαθῶν υἱούς, ὧν
ὁ μὲν νοσήματι χαλεπῷ τὸ τοῦ ὕδρωπος προσεπά-
λαιεν, ὁ δὲ ὅλος τραυματίας ἦν καὶ λελεπρωμένος,
ἦλθε πρὸς Νικόστρατον, ἔθθα ἦσαν καὶ ἄγιοι, καὶ
πασῶν εἰς γῆν προσεκύνει αὐτοὺς, ὁμολογῶν τὴν
εὐσέβειαν καὶ τῶν υἱῶν θεραπείαν ἐπιζητῶν. Ὡς
οὖν ἅπαν τὸ οἶκημα ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν πλήρες
ἦν τῶν δεξαμένων τὸν λόγον τῆς πίστεως, Πολύκαρ-
πὸς τις ἀνὴρ εὐσεβῆς καὶ πρεσβύτερος τὴν ἱερατι-
κὴν στολὴν ἐνδυσάμενος καὶ τὰς συνήθεις τελέσας
εὐχὰς τῷ θεῷ πάντας βαπτίσματι τελειοῖ· μεθ' ὃ
τοὺς ἐν ἀσθενείαις ἐξεταζομένους ἦν ἰδεῖν ῥῶσιν
λαβόντας καὶ ἀλλήλους πρὸς τὴν ἀσθεσίαν παραθήγον-
τας. Ἐπεὶ δὲ ὁ δοθεὶς αὐτοῖς καιρὸς τῆς ἀναβολῆς
διέρβρυσεν, ὁ ἐπαρχὸς Τραγκυλίνον μετακαλεσάμε-
νος τὸν Μαρκελλίνου καὶ Μάρκου πατέρα, οὕτω γὰρ
ῥῆσι· ὅτι κάκεινος Χριστιανός ἐστι, λέγει αὐτῷ· Ἐτι
οἱ υἱοὶ σου ἀπειθοῦσι θῆσαι τοῖς θεοῖς; Ὁ δὲ πρὸς
αὐτὸν, Μακάριοι, εἶπεν, ἐκείνοι τῆς τοιαύτης γνώ-
μης, ὅτι τῆς πλάνης ἀπαλλαγέντες, τὴν ἀλήθειαν
ἐγνωσαν, κάμει πρὸς ταύτην ὠδήγησαν. Ὁ ἐπαρχὸς
εἶπεν· Ὅντως δὴ καὶ αὐτὸς ἡλλοιωθῆς τὰς φρένας
λόγοις ἀπατηλοῖς πρὸς τὴν κακοδοξίμονα ταύτην
ὀρθοκλειῶν μεταβαλῶν; Καὶ ὁ Τραγκυλίνοσ, εἶχον
μὲν, φησί, καὶ αὐτὸς ποτε οὕτω γνώμης, ὡς δικαστὰ,
καὶ Χριστιανούς ἀπατάσθαι ἐνόμιζον· ἐπεὶ δὲ τῷ
γενναίῳ ἐνέτυχον Σεβαστιανῷ ἀνδρὶ περιφανεῖ καὶ
πρῶτον τοῖς κρατούσι, παρ' αὐτοῦ τε τὰ τῆς

A VIII. Cum hæc verba audisset Nicostratus, nihil cunctatus fecit quod jubebatur : et cum omnes qui erant in vinculis duxisset in domum suam, admisit iis qui illic erant Christianis. Qui cum a beato Sebastiano didicissent verbum veritatis, ipsi quidem jejuniis vacantes et precibus, præpurgabantur ad suscipiendum baptismum. Cum autem præfectus urbis Chromatius audivisset omnes reos a vinculis laxatos versari in domo Nicostrati, dolore affectus jubet Claudio Commentariensi eum adducere magna celeritate. Qui cum fuisset adductus hæc ei dicit : Cur, o caput impium, eos qui erant in carceribus congregari fecisti domi tuæ ? Ille vero volens interim eum decipere, sapienter sic respondit : Non tuam, o iudex, despiciens potestatem ; quis enim tanta esset audacia ? sed intendens Christianis majorem metum supplicii, hoc sum aggressus : ut quæ eis imminabant tormenta videntes in aliis, extimescant, et parcant decretis imperatorum. Ejus itaque ingenii solertiam admiratus præfectus urbis, fraudem enim non intelligebat jussit redire domum. Ille autem domum revertens simul cum Claudio Commentariensi, narravit ei pietatem beati Sebastiani : et quod cum esset notus imperatoribus et ei ab illis maxima haberetur fides

B quis enim tanta esset audacia ? sed intendens Christianis majorem metum supplicii, hoc sum aggressus : ut quæ eis imminebant tormenta videntes in aliis, extimescant, et parcant decretis imperatorum. Ejus itaque ingenii solertiam admiratus præfectus urbis, fraudem enim non intelligebat jussit redire domum. Ille autem domum revertens simul cum Claudio Commentariensi, narravit ei pietatem beati Sebastiani : et quod cum esset notus imperatoribus et ei ab illis maxima haberetur fides

C IX. Hæc cum audivisset Claudius et esset consau-
cious Christi desiderio, cursim domum venit, et
duobus acceptis filiis, ex quibus alter quidem
conflictabatur cum gravi morbo hydropis, alter
autem erat totus ulcerosus et leprosus, accedit ad
Nicostratum apud quem erant sancti; et cum
cecidisset in terram, adorabat ipsos, confitens
pietatem, et petens ut curarentur filii. Cum ergo
tota domus esset plena viris et mulieribus, qui ver-
bum fidei susceperant, quidam Polycarpus vir pius,
et presbyteratus dignitatem assecutus, stola sacer-
dotali indutus, peractis consuetis precibus, per-
ficit omnes divino baptisate. Postquam cum qui
morbo laborabant sanitatem recuperassent, et se
invicem exhortarentur ad suscipienda fortiter
D certamina, quoniam præterfluxerat quod ei datum
fuerat tempus dilationis, præfectus accersito Tran-
quillino patre Marcellini et Marci, nondum enim
sciebat illum religionem tenere Christianam ejecto
cultu simulacrorum, dicit ei : Adhucne tui filii
recusant iis sacrificare contemnentes jussa impe-
ratorum? Ille vero dixit, respondens : Beati illi, quod
sint in hac sententia, et ab errore liberati ipsam
agnoverint veritatem, et vix me tandem ad eam
deduxerint. Dixit præfectus urbis : Ergo tu quoque
revera immutatus a mente discessisti, verbis
credens fallacibus, et ad hanc infelicem traductus
religionem? Dixit Tranquillinus : Eram ego quoque
aliquando in hac sententia o iudex, et qui reli-

in æternas suscipientes mansiones cum eis delectationis futuros participes. Et hæc quidem ad eos qui venerant.

VI. Orationem vero rursus convertens ad A fortes et generosos athletas, dixit : Videtis o Christi milites, callida maligni inventa, per quæ conatur vos a vestra salute abducere ? Quod enim per tormenta facere non potuit, hoc tentat efficere per vestros necessarios. Sed ne ignoretis vos ejus consilia, scientes eum omnibus modis insidiari, et omnibus vos aggredi machinis, qui nunc quoque cum vidit vos venisse ad finem certaminum, et non ferens dederit quod sit victus postquam multa vobis mala intulit, studet post victoriam vos privare præmiis, ut præter id quod ex acceptis plagis nihil essetis lucrifactori, præterea Christum quoque amittatis. Hoc est enim illius opus, et gravia inferre, et eam, quæ hinc accipitur utilitatem intercidere iis qui laborant. Sed vos B cum hæc sciatis, resistite fortiter insidiis adversarii, neque parcite carnibus quæ paulo post sunt interitura; neque metu ultimæ plagæ (ea enim soia est in inimici potestate) prodite regnum cælorum et gloriam in sæcula permanentem, quam magnum quidem est assequi et supremum bonorum; ab ea autem recedere est longe miserrimum. Hæc cum diceret beatus Sebastianus, et promptum et alacre animi studium confirmaret Christi athleticis, dicitur lucem eum circumfulsisse, et visum esse stantem prope eum juvenem, et magno vestis splendore refulgentem, adeo ut omnes qui viderunt obstupuerint, et supernæ gratiæ hoc esse opus confessi fuerint, quæ testimonium ferebat cum dixisset veritatem. Hæc aliud quoque est consecutum dignum quod dicatur et memoriæ mandetur; quod quidem eos qui aderant maxime ad fidem adduxit, et persuasit ut solum Deum attenderent.

VII. Quædam enim mulier Zoe nomine, conjux Nicostrati, qui ordinem obtinebat primicerii (est autem hæc una dignitas ex iis quæ sunt sub præfectura), cum in gravem morbum incidisset, non poterat quidem loqui neque cordis motus explicare: intelligere vero et audire quæ dicebantur poterat citra ullum impedimentum. Ea mente agitans verba beati Sebastiani (custodiebantur enim sancti in ejus domo) cum illa non posset lingua admirari ut quæ recte dicta essent, oculis annuens omnibus, et manum quatiens ac sancti pedes tangens, propemodum permuta facta vocem edebat, et tacens erat prædicatrix pietatis. Cum autem intellexisset vir ille divinus non sine Dei numine moveri mulierem, et vellet ad agnitionem multos adducere per miraculum, jubet eam stare in medio, et Christo nomine invocato, ei statim largitur ut loquatur. Quod quidem ut vidisset Nicostratus, D sanctos quidem laxavit e vinculis, petita autem ab eis venia quod in eos prius deliquisset, rogavit eos ut abirent procul a civitate. Illis vero preces ejus non admittentibus, sed dicentibus se non esse suam prodituros nobilitatem, nec coronis martyrii aliis esse cessuros, Essem ille, inquit, revera felix, si causa vestræ salutis athleticum certamen suscepissem et meum sanguinem pro vobis effudissem, ut sordes malorum abluerem quas jam mihi inussit dæmonum ministerium. Sed si hoc, aiunt, vis consequi, necesse est ut hic prius congreges eos qui in diversis servantur carceribus et eos donum

Γ'. Πρὸς δὲ τοὺς γενναίους ἀγωνιστὰς, Ὁρᾶτε, εἶπεν, ὡ στρατιῶται τοῦ Χριστοῦ, τὰ τοῦ πονηροῦ σοφίσματα δι' ὧν ὑμᾶς τῆς σωτηρίας ἀποδοικολῆσαι ζητεῖ; Ὁ γὰρ διὰ τῶν βασάνων οὐκ ἔπραξε, τοῦτο διὰ τῶν ἐπιτηδείων ἀνῶσαι πειρᾶται. Ἄλλ' ὑμεῖς γε μὴ ἀγοήσητε αὐτοῦ τὰ βουλευµατα, εἰδότες ὅτι πᾶσι τρόποις ἡμῖν ἐπιβουλεύει, ὃς νῦν ἰδὼν πρὸς τὸ τέλος τῶν ἀγῶνων ἐλθόντας ὑμᾶς, καὶ τὴν ἤτταν μὴ φέρων σπυδεῖ μετὰ τὴν τῶν δεινῶν καρτερίαν στερηῆσαι τῶν βραβείων, ἐτι δὲ καὶ Χριστοῦ· τοῦτο γὰρ ἔργον αὐτοῦ καὶ τὰ δεινὰ ἐπιφέρειν. Ἄλλ' ὑμεῖς στήτε γενναίως κατὰ τῆς μεθοδείας τοῦ διαβόλου, καὶ μὴ τῷ φόβῳ τῆς τελευταίας πληγῆς ἧς μόνος ὁ ἐχθρὸς κύριος, τὴν τῶν οὐρανῶν πρόσθε βασιλείαν, ἧς τυχεῖν μὲν καλῶν τὸ ἀκρότατον, διαμαρτῆσαι δὲ οὐδὲν ἀθλιώτερον. Τούτοις τοῦ μακαρίου Σεβαστιανοῦ προθυμοποιούντος τοὺς ἀθλητὰς τοῦ Χριστοῦ, φῶς οὐρανόθεν αὐτὸν περιήστραψε, καὶ νεανία; ὥρθη λαμπροφωρῶν τούτου πλησίον ἐστῶς, ὡς πάντας τοὺς ἰδόντας καταπλαγῆναι, καὶ τῆς ἀνωθεν χάριτος ἔργον τοῦτο ὁμολογήσαι ἐπιμαρτυρούσης τῷ ἀνδρὶ τὴν ἀλήθειαν. Ἐπηκολούθησε δὲ τι καὶ ἕτερον, ὃ μάλιστα τοὺς παρόντας ἐπεισε μόνῳ τῷ ἀληθινῷ προσανέχειν Θεῷ.

Z'. Γυνὴ γάρ τις Ζωὴ τοῦνομα σύζυγος Νικοστράτου, ὃς τὴν τοῦ πριμικηρινίου τάξιν ἐπέχειν (ἐν δὲ καὶ τοῦτο τῶν ὑπὸ τὴν ἐπαρχικὴν χεῖρα ἀξιωματῶν), νοσήματι περιπεσοῦσα δεινῷ, φθέγγεσθαι μὲν οὐκ ἐδύνατο, συνίεναι δὲ καὶ ἀκούειν τῶν λεγομένων ἀκώλυτον εἶχε τὴν αἰσθησιν. Αὕτη, ἐν νῷ λαβοῦσα τὰ τοῦ μακαρίου Σεβαστιανοῦ ῥήματα (ἐν γὰρ τῇ οἰκίᾳ αὐτῆς ἐτηροῦντο οἱ ἅγιοι), τοῖς ὀφθαλμοῖς ἐνεύουσα πᾶσι, τὴν χεῖρά τε ἐπισείουσα, καὶ τῶν τοῦ ἀγίου ποδῶν ἀπτομένη, κήρυξ καὶ σιωπῶσα τῆς ἀληθείας ἐγένετο. Συνεῖς οὖν κεῖνος ὁ θεὸς ἀνὴρ ὡς οὐρανόθεν ἦν τοῦ γυναικοῦ ἡ κίνησις, καὶ θίλων πολλοὺς εἰς ἐπίγνωσιν διὰ τοῦ θαύματος ἀγαγεῖν, εἰς μέσον αὐτῆν στήναι κελεύει, καὶ τὸν Χριστὸν ἰνομήσας τὸ λαλεῖν αὐτῇ παραχρῆμα χαρίζεται· ὅπερ ὁ Νικόστρατος ἰδὼν ἀνῆκε μὲν τῶν δεσµῶν τοὺς ἁγίους, συγγνώμην δὲ ὧν εἰς αὐτοὺς ἐπλημμέλησι πρὶν αἰτιασάμενος, ἤξιλον ἀπιέναι πόρρω τοῦ ἄστεος. Τῶν δὲ μὴ βουλομένων, ἀλλὰ λεγόντων ὡς Οὐ τῶν μαρτυρικῶν στεφάνων ἐτέροις παραχωρήσομεν, Ἡ γὰρ, Νικόστρατος, ἔφη, μακάριος ἀνεῖην, εἰ τῆς ὑμῶν ἔνεκεν σωτηρίας τὸ ἡμῶν αἷμα ἐξέχεα, ὥστε ἀποπλύνασθαι τὸν ῥύπον ὃν μοι προσένησεν ἡ τῶν δαιμόνων ὑπηρεσία. Ἄλλ' εἰ τούτου, φασί, βούλει τυχεῖν, χρὴ πρότερον τοὺς ἐν διαφόροις εἰρηκαῖς τηρουμένους ἐνταῦθα συναθροῖσαι, καὶ δῶρον αὐτοῦς τῷ Θεῷ προσάγαγεῖν, εἴτα καὶ πρὸς τὸ ποθοῦμενον τέλος ἐλθῶναι.

Ideo offeras. Deinde etiam venias ad finem quem desideras, ut hinc majorem habeas fiduciam, ut qui non solum ipse pro Christo sacrificeris, sed

etiam totum populum ei per fidem concilies.

Η. Εὐθύς οὖν ὁ Νικόστρατος ἐτέλει τὸ προστα-
τόμενον, καὶ πάντας τοὺς ἐν δεσμοῖς εἰς τὸν οἶκον
αὐτοῦ ἀγαθῶν, τοῖς ἐκεῖσε Χριστιανοῖς ἐγκατέμει-
ξεν. Ὁ γὰρ πρὸς τοῦ μακαρίου Σεβαστιανοῦ τὸν λόγον δι-
δαχθέντες τῆς εὐσεβείας προσεκαθάρωντο εἰς ὑποδο-
χὴν τοῦ βαπτίσματος. Χρωμάτιος δὲ ὁ τῆς πόλεως
ἐπαρχος, ταῦτα μαθὼν, σὺν ὀργῇ κελεύει Κλαυδίῳ
Κομμενταρησίῳ ταχέως τὸν Νικόστρατον ἀγαγεῖν,
καὶ ἀχθέντι λέγει αὐτῷ· "Ἰνα τί, ἀνοσιτα κεφαλῆ,
τοὺς ἐν δεσμοῦσιν πάντας ἐν τῷ σῶν οἴκῳ συ-
τηθοῦσιν; Ὁ δὲ παρακρούσασθαι τέως αὐτὸν βου-
λόμενος, οὕτω νουνεχῶς ἀποκρίνεται· Οὐ καταφρο-
νῶν, ὡς δικαστὰ, τῆς σῆς ἐξουσίας εἰς τοῦτο ἤλθον,
ἀλλὰ μείζονα Χριστιανούς ἐπιτείνων τὸν φόβον, ἵνα
τὰς ἐπιτηρημένους αὐτοὺς βασιάνους ἐν ἐτέροις ὀρνυ-
τας τοῖς τῶν βασιλέων πεισθῶσι θεσπίσμασι. Τῆς
ἐπιτοίχας τοῖνον θυμάσας αὐτὸν ὁ ἐπαρχος, οὕτω
γὰρ τὴν ἀπάτην συνίει, πρὸς τὸν οἶκον ἀπέρχεται κε-
λεύει· Ὁ δὲ Κλαυδίῳ Κομμενταρησίῳ οἴκαδε συναπιῶν
διηγείτο τὸ τοῦ μακαρίου Σεβαστιανοῦ φιλόθεον, καὶ
ὅπως τὰ μέγιστα πρὸς τοὺς βασιλεῦσι δυνάμενος
παρεῖδε καὶ δόξαν καὶ πλοῦτον καὶ δυναστείαν, καὶ
νῦν σύνεστι Χριστιανούς, διδάσκων αὐτοὺς τὴν εὐσε-
βειαν καὶ τὸν λόγον τῆς ἀληθείας παραδόξως θαύ-
μασι βεβαιῶν.

despexerit gloriam, et opes, et potentiam, et nunc versetur cum Christianis, eos exhortans; et eis animum addens ad pietatem, et signis quæ sunt contra opinionem, et miraculis verbum confirmans veritalis.

Θ'. Τοῦτον ἀκούσας ὁ Κλαύδιος δρομαῖος ἀφικνεῖ-
ται πρὸς τὴν οἰκίαν, καὶ τοὺς δύο λαθῶν υἱούς, ὧν
ὁ μὲν νοσήματι χαλεπῷ τὸ τοῦ ὑδρωπος προσεπά-
λαιεν, ὁ δὲ ὅλος τραυματίας ἦν καὶ λελεπρωμένος,
ἦλθε πρὸς Νικόστρατον, ἔνθα ἦσαν καὶ ἄγιοι, καὶ
πεσῶν εἰς γῆν προσεκύνει αὐτούς, ὁμολογῶν τὴν
εὐσέβειαν καὶ τῶν υἱῶν θεραπείαν ἐπιζητῶν. Ὡς
οὖν ἄπαν τὸ οἶκημα ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν πλήρες
ἦν τῶν δεξαμένων τὸν λόγον τῆς πίστεως, Πολύκαρ-
πὸς τις ἀνὴρ εὐσεβῆς καὶ πρεσβύτερος τὴν ἱερατι-
κὴν στολὴν ἐνδυσάμενος καὶ τὰς συνήθεις τελέσας
εὐχὰς τῷ θεῷ πάντας βαπτίσματι τελειοῖ· μεθ' ὃ
τοὺς ἐν ἀσθενείαις ἐξεταζομένους ἦν ἰδεῖν ζῶσιν
λαβόντας καὶ ἀλλήλους πρὸς τὴν ἀλλήλων παραθήγον-
τας. Ἐπεὶ δὲ ὁ δοθεὶς αὐτοῖς καιρὸς τῆς ἀναβολῆς
διέρβρευσεν, ὁ ἐπαρχὸς Τραχυλίῳ μετακλεσαμέ-
νος τὸν Μαρκελλίνου καὶ Μάρκου πατέρα, οὕτω γὰρ
ἦδει ὅτι κάκεινος Χριστιανός· ἐστὶ, λέγει αὐτῷ· Ἐτι
οἱ υἱοὶ σου ἀπειθοῦσι θῆσαι τοῖς θεοῖς; Ὁ δὲ πρὸς
αὐτὸν, Μακάριοι, εἶπεν, ἐκείνοι τῆς τοιαύτης γνώ-
μης, ὅτι τῆς πλάνης ἀπαλλαγέντες, τὴν ἀλήθειαν
ἔγνωσαν, καὶ μετὰ ταύτην ὠδήγησαν. Ὁ ἐπαρχὸς
εἶπεν· Ὅντως δὴ καὶ αὐτὸς ἠλλοιόθη τὰς φρένας
λόγοις ἀπατηλοῖς πρὸς τὴν κακοδαίμονα ταύτην
θρησκείαν μεταβαλῶν; Καὶ ὁ Τραχυλίῳ, εἶχον
μὲν, φησὶ, καὶ αὐτὸς ποτε οὕτω γνώμης, ὡς δικαστὰ,
καὶ Χριστιανούς ἀπατάσθαι ἐνόμιζον· ἐπεὶ δὲ τῷ
γενναίῳ ἐνετύχον Σεβαστιανῷ ἀνδρὶ περιφανεῖ καὶ
προσφιλεῖ τοῖς κρατούσι, παρ' αὐτοῦ τε τὰ τῆς

A VIII. Cum hæc verba audisset Nicostratus, nihil cunctatus fecit quod jubebatur : et cum omnes qui erant in vinculis duxisset in domum suam, admisit iis qui illic erant Christianis. Qui cum a beato Sebastiano didicissent verbum veritatis, ipsi quidem jejuniis vacantes et precibus, præpurgabantur ad suscipiendum baptismum. Cum autem præfectus urbis Chromatius audivisset omnes reos a vinculis laxatos versari in domo Nicostrati, dolore affectus jubet Claudio Commentariensi eum adducere magna celeritate. Qui cum fuisset adductus hæc ei dicit : Cur, o caput impium, eos qui erant in carceribus congregari fecisti domi tuæ ? Ille vero volens interim eum decipere, sapienter sic respon- dit : Non tuam, o iudex, despicies potestatem ;

B quis enim tanta esset audacia ? sed intendens Christianis majorem metum supplicii, hoc sum aggressus : ut quæ eis imminabant tormenta videntes in aliis, extimescant, et parcant decretis imperatorum. Ejus itaque ingenii solertiam admiratus præfectus urbis, fraudem enim non intelligebat jussit redire domum. Ille autem domum revertens simul cum Claudio Commentariensi, narravit ei pietatem beati Sebastiani : et quod cum esset notus imperatoribus et ei ab illis maxima haberetur fides

C IX. Hæc cum audivisset Claudius et esset consau- cius Christi desiderio, cursim domum venit, et duobus acceptis filiis, ex quibus alter quidem conflictabatur cum gravi morbo hydropis, alter autem erat totus ulcerosus et leprosus, accedit ad Nicostratum apud quem erant sancti ; et cum cecidisset in terram, adorabat ipsos, confitens pietatem, et petens ut curarentur filii. Cum ergo tota domus esset plena viris et mulieribus, qui verbum fidei susceperant, quidam Polycarpus virpius, et presbyteratus dignitatem assecutus, stola sacerdotali indutus, peractis consuetis precibus, perficit omnes divino baptisate. Postquam cum qui morbo laborabant sanitatem recuperassent, et se invicem exhortarentur ad suscipienda fortiter certamina, quoniam præterfluxerat quod ei datum fuerat tempus dilationis, præfectus accersito Tranquillino patre Marcellini et Marci, nondum enim sciebat illum religionem tenere Christianam ejecto cultu simulacrorum, dicit ei : Adhucne tui filii recusant iis sacrificare contemnentes jussa imperatorum ? Ille vero dixit, respondens : Beati illi, quod sint in hac sententia, et ab errore liberati ipsam agnoverint veritatem, et vix me tandem ad eam deduxerint. Dixit præfectus urbis : Ergo tu quoque revera immutatus a mente discessisti, verbis credens fallacibus, et ad hanc infelicem traductus religionem ? Dixit Tranquillinus : Eram ego quoque aliquando in hac sententia o iudex, et qui reli-

gionem sectabantur Christianam arbitrabar decipi, A et non esse sanæ mentis. Postquam autem egregium conveni Sebastianum, virum insignem, et qui est, ut scis, magno studio imperatoribus, et ab ipso didici quam sit honesta et veneranda fides, et non ut nostra superstitione, sordida et odiosa, didici experientia quem Deum colere oporteat. Quem qui ignorant, si fas sit dicere, sunt propter errorem miserabiles, et eo magis quod sibi videantur esse sani, cum non sint sani sensibus. Dixit urbis præfectus: Dic, quibusnam verbis credens aut factis es adeo mutatus, ut eum pro Deo habeas qui actus fuit in crucem, et alia passus est plena probro et dedecore? Dixit Tranquillinus: Si non iracunde, ostendam tibi hunc crucifixum verum esse Deum, quam quæ non cadit sub aspectum. Dixit præfectus: Dic nobis libere et nihil reticens, ut si res tui Dei bene se habeant, simus nos quoque socii tuæ religionis.

X. Dixit Tranquillinus: Quoniam est mihi fa- B cta dicendi potestas a tua mansuetudine, audi paucis mysterium consilii et œconomiae carnis susceptæ: et scies omnino, nisi velis libens cæcutire ad veritatem, nullam aliam religionem carere errore præterquam solorum Christianorum. Hic Christus quem vos insectamini maledictis, cum esset Deus ab initio, in quem non cadit interitus, et qui mutari non potest et alterari, et qui est semper cum Patre et Spiritu, et ipse omnia produxit. Primum quidem angelicas potestates cœlestes; deinde autem hunc mundum, et postremum inducens hominem: quem et manus suæ ornat effictione, et regem constituit eorum quæ sunt in terra: et cum eum ad habitandum locasset in paradiso, dat ei mandatum, ut fruatur quidem omnibus quæ in eo sunt arboribus, ab una autem sola abstineat, eum erudiens ad obedientiam, et majora procurans per observationem. Sed unus cui obtigerat imperium in angelicos ordines, ad vitium impulsus, et divina gloria, propter elationem, cum eo ordine cui imperabat, privatus, non patiebatur hominem videre Deo esse conjunctum, et ad cœlum unde ipse ceciderat evehi. Unde etiam invidio in eum conjecto oculo, spe fallaci et eo modo quo ipse ceciderat, divina eum gloria spoliatur, et a loco qui ei datus fuerat ad habitandum, et ab immortalitate efficit alienum. Neque vero is deinde intermisit hominum naturam in mala sibi invicem succedentia innittere, ut quæ a superna ope esset destituta, adeo ut hominem abduxerit a Deo qui eum creaverat et formaverat: deduxerit vero ad simulacra et manuum signenta, et effecerit ut res creata insurgeret adversus creatorem. Hinc lex data est ad correctionem: et prophetæ opem ferunt Dei augmento, et cum esset morbus inmedicabilis, et ad deteriora extenderetur, ipse Patris Filius unigenitus visus est in terra, et in omnibus est effectus similis nobis absque peccato, et cum eum qui defecerat, et eos qui ejus parent imperio, cum corpore vicisset, quos vos deos esse putatis, nos ad anti-quam reduxit nobilitatem, et rursus ascendit ad Patrem cum eo quod assumpserat, et veniet hæc vita dissoluta, et coagregabit omne signentum, daturum rationem eorum quæ fecit bene vel male.

XI. Hæc sunt, o iudex, arcana œconomiae. Pro- D pterea est et crux, et mors, et sepultura, quæ vos cum Christo objicitis, non animadvertitis vos per

πίστεως· ἔγνω ὡς σεμνά τινα καὶ σεβάσματα, ἀλλ' οὐχ οἷα τὰ ὑμέτερα, ῥυπαρά τε καὶ ἐμμουσα, κείρη μεμάθηκα τίνα δεῖ σέβειν Θεόν, ὃν οἱ ἀγνοοῦντες, εἰ μὴ τολμηρὸν εἶπεν, ἔλασιν οἱ τῆς πλάνης, Ὁ Ἐπαρχος εἶπε· Καὶ τίσι λόγοις ἢ ἔργοις πειθόμενος οὕτω μετεβλήθη; ὡς καὶ Θεῷ προσανέχειν ὑπὸ σταυρῶν ἔλθόντι, καὶ τὰλλα καθόντι· τὰ ἐπονεϊδίστα; Τραγκυλλίνος εἶπεν· Εἰ ἀνεξικακῶς ἤκουες, ὦ δικαστὰ, εἰδείσα ἄν σοι τὸν ἐσταυρωμένον τοῦτον τὸν Θεὸν ὄντα ἀληθινὸν καὶ πάσης ἀοράτου καὶ ὁρατῆς δεσπόζοντα κτίσεως. Ὁ Ἐπαρχος εἶπε· Μετὰ παύρησις, μηδὲν ὑποστειλάμενος φράσον ἡμῖν, ἵνα, εἰ καλῶς ἔχει τὰ τοῦ Θεοῦ σου, κοινωνήσωμέν σοι τῆς θρησκείας.

sed patienter et placide me 'audiveris, o iudex, et Deum totius naturæ, tam quæ est aspectabilis,

Γ'. Τραγκυλλίνος εἶπεν· Ὁ Χριστὸς οὗτος, Ἐπαρχε, ὃν ὑμεῖς βλασφημεῖτε, Θεὸς ὢν ἀπ' ἀρχῆς ἀφθαρτὸς τε καὶ ἀναλλοίωτος καὶ τῷ Πατρὶ συνυπάρχων καὶ Πνεύματι, τὰ πάντα παρήγαγεν, ὑποστήσας πρῶτον μὲν τὰς ἀγγελικὰς δυνάμεις καὶ οὐρανόους, εἶτα τόνδε τὸν ὁρῶμενον κόσμον, καὶ τελευταῖον τὸν ἀνθρώπον· ὃν καὶ χερεὶ διαπλάσας, βασιλέα τῶν ἐπιγῆς καθίστησι καὶ τῷ παρθεσίῳ ἐγκατοικίσις κελεύει πάντων μὲν ἀπολαύειν τῶν ἐκεῖσε φυτῶν, ἐνδὸς δὲ μόνου ἀπέχεσθαι, παιδεύων αὐτὸν πρὸς ὑπακοήν. Ἄλλ' εἰς τῶν ἀρχαγγέλων, τῆς θείας δόξης δι' ἔπαισιν, μεθ' οὗ ἐπεστράτε τάγματος ἐκπεσῶν, οὐκ ἔφερον ἔργῳ τὸν ἀνθρώπον ὑκλειωμένον Θεῷ. Ὅθεν ἐλπίσιν ἀπατηλαῖς καὶ ᾧ αὐτὸς ἐκπέπτωκε τρόπῳ τῆς θείας δόξης ἀπογυμνοί, καὶ τοῦ παραδείσου καὶ τῆς ἀθανασίας ἄλλοτριοί, κἀντεῦθεν οὐ διέλιπον οὗτος τὴν τῶν ἀνθρώπων φύσιν ποικίλοις περιβάλλον κακοῖς, ὡς ἀποστήσασιν μὲν τοῦ πεποιθότος Θεοῦ, εἰς εἰδῶλα δὲ καταγαγεῖν καὶ χειρῶν πλάσματα. Ὅθεν καὶ νόμος πρὸς διόρθωσιν δίδοται, καὶ προφῆται βοηθοῦσι τῷ τοῦ Θεοῦ πλάσματι. Ἐπεὶ δὲ τοῖς χείροσιν ἐπετείετο, αὐτὸς ὁ τοῦ Πατρὸς μονογενὴς Υἱὸς ἐπὶ τῆς γῆς ὤφθη, καὶ κατὰ πάντα ἡμῖν ὁμοιωθεὶς χωρὶς ἁμαρτίας τὸν τε ἀποστάντην καὶ τοὺς ὑπ' αὐτὴν μετὰ σώματος νικήσας, οὓς ὑμεῖς ἠγεῖσθε θεοὺς, πρὸς τὴν ἀρχαίαν ἡμᾶς ἐπανάγει εὐγένειαν, καὶ πάλιν πρὸς τὸν Πατέρα μετὰ τοῦ προσλήμματος ἀνεισι, μεθ' οὗ καὶ ἤξει πάλιν, καὶ πᾶν τὸ πλάσμα συνάξει, λόγον δώσον ὢν εὐ ἢ κακῶς διεπράξατο.

IA. Ταῦτα, ὦ δικαστὰ, τὰ τῆς οἰκονομίας ἀπόρρητα. Διὰ τοῦτο σταυρὸς, καὶ θάνατος, καὶ ταφή, ἃ ὑμεῖς τῷ Χριστῷ ἐκ' ἀτιμίας προφέροντες διὰ τοῦ-

του δεικνύετε αὐτοῦ τὸ σεβάσιμον. Εἰ γὰρ καὶ ὡς ἄνθρωπος πέπονθεν, ἀλλ' ἐγήγερται ὡς Θεός· εἰ καὶ ὑμεῖς ἀφέντες τὰ Θεὸν αὐτὸν παριστώμενα, τοῖς τῆς ἀνθρωπότητος ἐγκαταμένετε, τὴν οἰκονομίαν αὐτοῦ καὶ ἀσθένειαν λογιζόμενοι, καὶ οὐδὲ τὰ παραδίδως τότε καὶ νῦν ἐν τῷ δυνάμει αὐτοῦ ἐνεργούμενα πέπεικεν ὑμᾶς ὀφεί ποτε ἐπιγυῖναι τὴν πλάσαντα. Ἡ οὐχ ὀρᾷ; ὅσος καγὼ ἐκ τῆς πρὸς αὐτὸν ὁμολογίας καὶ τοῦ βαπτίσματος ἀναπέφηνα, ὁ πρὶν παρσιμένος καὶ μηδὲ βδίδειν σχεδὸν δυνάμενος; ; evaserim ex confessione ejus et baptismate qui ingredi?

IB. Ἐπει τοῦτο ὁ ἐπαρχος ἤκουσε καὶ τὸ ἀληθές τῆς εὐσεβείας σαφές; ἐδιδάσκετο, ἐκποδῶν τοὺς παρστώτας ποιησάμενος, καλεῖ τὸν Τραγκυλίον, καὶ λέγει αὐτῷ· Ὁρῶ, ἀδελφε, ὅτι οὐκ ἄλλος ἢ μόνος οὗτος Θεός, ὁ παρ' ὑμῶν προσκυνούμενος, ᾧ περ εἰ βούλει κάμῃ προσελθεῖν, νῦν μὲν ἀπιθὶ ἐν ἀπορρήτοις ἔχων τὸ βούλημα οἰκαδε, τῇ δὲ ἐξῆς τοὺς ἁγίους λαβὼν, οὐδὲ προεστάναι φῆς τῶν συνελεγμένων Χριστιανῶν, ἀγαγε πρὸς με σπεύδων μηδένα τούτους ἰδεῖν. Μέλλω γὰρ καγὼ δι' ἐκείνων προσαχθῆναι Χριστῷ. Μετὰ ταῦτα ὁ Τραγκυλίος εἰς τὸν αὐτοῦ οἶκον ἐλθὼν, καὶ τὰ κατὰ τὸν ἐπαρχὸν τοῖς ἁγίοις γνωρίσας, εὐφροσύνης τούτους πληροῖ μαθόντας τὴν πρότερον διώκτην θερμὸν ἐσόμενον ὅσον οὐπω τῆς εὐσεβείας ἀγωνιστήν. Ὅθεν μὲν ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις τὴν νύκτα πᾶσαν διήνεγκαν, καὶ ἅμα πρῶτ' λαβὼν ὁ Τραγκυλίος τοὺς ἁγίους Σεβαστιανὸν καὶ Πολύκαρπον πρὸς τὸν ἐπαρχὸν ἔρχεται, οὗς ἐκεῖνος ἰδὼν, ἀνέστη καὶ τῶν ποδῶν αὐτῶν ἐφαψάμενος, ἐδείξτό τε κατεχούσης νόσου ἀπαλλαγῆναι. Ἦν γὰρ τὸ σῶμα αὐτοῦ σεσωρευμένον εἰς ἕγκους ἅπαντας πεπωρωμένον, ὡς ἐντεῦθεν αὐτῷ βραδείαν καὶ ναρκώδη τὴν κίνησιν γίνεσθαι. Τῶν δὲ ὑπισχνουμένων τὴν ἴσασιν εἰ ἐξ ὅλης καρδίας πιστεύουσι τῷ Θεῷ, φωνῇ μεγάλῃ τοῦτο ἀνωμολόγησεν. Ἀλλὰ καὶ τὰ ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ ἕδρανα ταῖς τῶν ἁγίων ὑποθήκαις συντριψας, καὶ ὡς χούν λεπτύνας, ἔργῳ τὴν πίστιν ἐπεδείξατο.

IF. Ἐνθα καὶ γίνεται τι λόγου καὶ μνήμης ἀξίον. Τιβούρτιος γὰρ ὁ υἱὸς Χρωματίου, εἶτι περὶ τὴν πίστιν ἀμφίβολος ὢν, ἐπει τὰ μὲν ἄλλα τοῦ πατρὸς εἰδὼλα συντριβῆ, ἐν δὲ τι θαυμαστὸν ὑπολέλειπτο ἔργον ἐν ᾧ πᾶσα ἀστρολογία καὶ ἡ τῶν οὐρανίων κίνησις ἦν, τοῖς ἄλλοις ἐπιδοσχεράνας αὐτοῦ περιείχετο, καὶ οὐκ εἶα πρότερον συντριβῆναι ἢ πεῖραν δι' αὐτοῦ τῶν ἁγίων λαβεῖν, καὶ ἔργῳ βεβαιωθῆναι πρὸς τὴν εὐσεβειαν· καὶ δὴ κλιθάνουσι ἐνεγκῶν καὶ πῦρ ὑποστρέψας ὥστε πυρακτωθῆναι, λέγει τοῖς ἁγίοις· Ἴστε σαφῶς ὡς, τοῦ καλοῦ τούτου σιντριβέντος ἔργου, εἰ μὲν ῥῶσιν, ὡς ὑπέσχεσθε, ὁ ἐμὸς εὐροὶ πατήρ, ἀληθῆς ἔσομαι καγὼ Χριστοῦ μαθητής· εἰ δὲ καὶ μετὰ τὴν τούτου συντριβῆν ἡ

ea per quæ contemptui habetis, ostendere eum esse colendum et venerandum. Si enim passus est ut homo, resurrexit ut Deus; etiamsi vos relictis iis quæ sunt excelsiora, et quæ eum aperte Deum ostendunt, remaneatis in iis quæ sunt humiliora. ejus in homines benignitatem et œconomiam reputantes imbecillitatem, et neque opera admirabilia, quæ et tunc et nunc sunt in ejus nomine, vobis tandem persuaserunt intueri ad veritatem et agnoscere creatorem. An non vides qualis ego quoque prius eram membris dissolutus et vix poteram

XII. Postquam hæc audivit præfectus, tacuit aliquandiu et cum quæ dicta fuerant animo agitatset et vidisset res verbis congruere, et veritatem religionis ex miraculis aperte didicisset, iis qui aderant semotis, vocat Tranquillinum, et ei dicit: Video, frater, esse magnam Christianorum religionem, et non esse alium Deum præter eum solum qui a vobis adoratur. Si ergo vis me quoque ad eum accedere, et esse tecum participem tuæ religionis, nunc quidem abi domum, secretum tenens consilium. Crastino autem die accipiens sanctos, quos dicis præesse collectis Christianis, duc ad me, adhibito studio ne quis eos videat. Nam ego quoque sum Christo per illos offerendus, relicto errore simulacrorum. Post hæc ergo dimisso consilio, cum in domum suam venisset Tranquillinus, et sanctis narrasset quemadmodum locutus fuisset cum præfecto, et quemadmodum ei persuaserat ut religionem sequeretur Christianam, effecit ut omnes magna afficerentur lætitia, cum rescivissent eum, qui prius erat persecutor, futurum acrem Christianis athletam. Quare cum nox illa fuisset consumpta in psalmis et hymnis, ubi dies advenit, accipiens Tranquillinus sanctos Sebastianum et Polycarpum sicut ei jusserat præfectus, abiit in domum suam. Quos cum vidisset ingressos, surrexit, et cum pedes eorum tetigisset, rogavit ut salutem assequeretur, et liberaretur ab eo morbo quo laborabat; erat enim corpus ejus totum tumelactum et mutilum, adeo ut ex hoc ei fieret tardus et torpidus motus. Cum ii autem dixissent fore ut ei membra solverentur, si ex toto corde Deo crederet, hoc voce clarissima est confessus, abnegata impietate simulacrorum. Nec hoc solum, sed etiam cum ipsa demonum simulacra quæ erant domi ejus, sanctorum monitis ductus contrivisset et in pulverem comminuisset, ostendit sincerum opus fidei.

XIII. Quo tempore sit etiam quiddam dignum quod dicatur et memoriæ mandetur. Tiburtius enim filius Chromatii adhuc dubitabat in fide, et cum vidisset alia quidem simulacra patris esse contrita, unum adhuc esse reliquum opus admirabile in quo erat universa astrologia et motus cœlestium, alia esse contrita ægre ferens, hoc ultimum amplectebatur, et non prius id sinebat conteri, quam per ipsum accepisset sanctorum experientiam, et opere confirmatus fuisset ad pietatem; et cum curasset afferendos clibanos, et eis ignem substravisset ut succenderentur, dicit sanctis: Hoc velim sciatis, quod hoc pulchro contrito opere, si sanitas quidem fuerit restituta patri meo sicut

estis polliciti, ero ipse quoque verus Christi discipulus, excussa dubitatione: sin autem ejus morbus duraverit postquam id interierit, vos huic quod videtur supplicio subijciam tanquam deceptores. His verbis dictis, pater quidem prohibebat eum ad talem venire experientiam, sancti vero libenter accepta conditione (non enim divinæ virtuti poterant non credere), urgebant juvenem ad opus cōterendum. Quod cum factum esset, lux statim circumfulsit Chromatium, et pulcher apparens adolescens dixit ei: Beatus es quod Christo credidisti, qui nunc misit me ad te, ut dem tibi liberationem a morbo quo teneris. Quæ simul atque dicta fuere, dissoluta est membrorum mutilatio, et licebat videre eum qui prius vix ingrediebatur, tanquam cervinum tunc saltare. Propter quod fertur stupefactus Tiburtius protinus accurrisset, et sanctorum pedes tangentem, Deum verum confessum esse Christum, et rogasse ut ab eis assequeretur baptismum. Lætati autem sancti juvenis mutatione, cique et patri dato tempore præstituto ut sordes ex priore vita susceptas abluerent, divino eos dignantur baptismo. Et post hæc Chromatius prætextu morbi, præfecti urbis deposito magistratu (nondum enim volebat suam cognosci mutationem) et indigentibus suis dispersis facultatibus, et iis qui jugum trahebant servitutis manumissis et liberatis, iisque veluti quibusdam primitiis Deo oblatis, deinceps versabatur cum sanctis, discens fidei rationem, et ad pietatem adhuc magis confirmabatur.

XIV. Sed iis quidem res ita se habebant quamdiu Carinus administravit Gallias qui Christianis mitiorem faciebat persecutionem, parcens amicis qui erant inter illos. Postquam autem ille quidem vitam finiit, pii vero nullum habebant qui eos defenderet, erupit in eos gravior persecutio, et columæ ubique erigebantur per totam civitatem, in plateis, in fontibus, in foris, in quibus eis quidem qui diis sacrificabant, concedebant et aquam sumere et alias res venales: eos autem qui non parebant, præter cætera mala, etiam vacuis dimittebant manibus. Tunc ergo Chromatius, usus consilio illius, qui Romanam regebat ecclesiam, nomen ei erat Gaius, primum quidem domum ducens omnes Christianos, illos accipiebat bonis suis omnibus impertiens, neque sinebat eos e domo egredi, sed eos volebat intus sedere: hoc enim sciebat esse tutius propter imbecilliores. Sed quoniam non poterat fieri ut diu laterent, omnia enim deprehendebat acris persecutio, statuit proficisci in quemdam montem, in quo illi erat prædiolum aptum et ad latendum, et ad fructus percipiendos, cum Christianis imbecillioribus: et illic effugere periculum. Et postquam hoc fuit statutum, et Christi populus fuit in duas partes divisus, nempe in eam quæ manebat, et eam quæ volebat recedere, fuit inter beatum Sebastianum et Polycarpum laudabilis controversia, quæ tale habuit initium, et ex hoc mota est. Diviso enim populo necesse erat eos quoque, ut qui soli aliis præsent, a se invicem disjungi, et alterum quidem sequi

νόσος ἐπικρατοίῃ τῇ ὀρωμένη ταύτῃ δίχῃ ὡς ἀπατεῶνας ὑμᾶς ἐμβάλῃ. Ὁ μὲν οὖν πατὴρ διεκώλυεν αὐτὸν τῆς τοιαύτης πείρας ἀπέχεσθαι. Οἱ δὲ ἅγιοι, ἄτε θεῶ πεποιθότες, τὰς συνθήκας ἀσμένως δεξάμενοι, πρὸς τοῦτο κατένευσαν. Οὐ γενομένου, φῶς εὐθύς περιέλαμψε τὸν Χρωμάτιον, καὶ νεανίας τὴν ὄραν λαμπρὸς ὄρθεις εἶπεν αὐτῷ· Μακάριος εἶ, ὅτι ἐπίστευσας τῷ Χριστῷ, ὃς νῦν ἀπέσταλκέ με πρὸς σὲ δοῦναί σοι τῆς κατεχούσης νόσου ἀπαλλαγὴν. Καὶ ἄμα τῷ λόγῳ ἡ τῶν μελῶν πάρεσις διαλέλυτο, καὶ ἦν ἰδεῖν τὸν πρὶν μόλις βαδίζοντα ἐλάτρου δίχην τότε ἀλλόμενον. Ἐφ' ᾧ καταπλαγίεις ὁ Τιθούρτιος τοῖς ἁγίοις προσπίπτει, Θεὸν ἀληθινὸν ὁμολογῶν τὸν Χριστὸν, καὶ δαόμενος τοῦ θεοῦ τυχεῖν βαπτίσματος. Οἱ ἅγιοι τοίνυν σὺν ἡδονῇ τεταγμένον αὐτῷ τε καὶ τῷ πατρὶ δόντες καιρὸν ὥστε τὸν ἐκ τοῦ προτέρου βίου μολυσμὸν ἀποπλύνασθαι, τοῦ θεοῦ αὐτοῦς καταξιῶσι· λουτροῦ. Καὶ μετὰ ταῦτα προφάσει νόσου τὴν τοῦ ἐπάρχου ἀρχὴν ἀποσεισάμενος ὁ Χρωμάτιος (οὐπω γὰρ ἐβούλετο γνωσθῆναι αὐτοῦ τὴν μετέθεσιν), καὶ πᾶσαν τὴν κτῆσιν τοῖς δεομένοις σκορπίσας, τοὺς τε δοῦλους ἐλευθερίαν παρασχών, τὸ λοιπὸν συνῆν τοῖς ἁγίοις, πλεόν πρὸς τὴν εὐσέβειαν ὀηγούμενος.

ΙΔ'. Ἄλλ' εἶχε μὲν οὕτω ταῦτα ἕως Καρίνου· τὰς Γαλλίας διεῖπεν, ὃς μαλακώτερον τοῖς Χριστιανοῖς ἐποίησε τὸν διωγμὸν. Ἐπεὶ δὲ οὗτος ἐτεθνήκει, βαρύτερος κατ' αὐτῶν ἐβράβη διωγμὸς, καὶ στήλαι πανταχοῦ τῆς πόλεως Ῥώμης ἀνηγείροντο, ἐν ἀγοραῖς, ἐν πηγαῖς, ἐν πωλητηρίοις, ἐνθα τοὺς μὲν θύοντας τοῖς θεοῖς συνεχώρουσαν καὶ ὕδατος καὶ τῶν ἄλλων μεταλαμβάνειν, τοὺς δὲ ἀπειθοῦντας κενεαῖς ἀπέπεμπον ταῖς χερσὶ. Τότε τὸν ἱερὸν Χρωμάτιος σύμβουλον λαβὼν τὸν ἱεράρχην τῆς πόλεως, Γάϊος αὐτῷ ὄνομα, πρῶτον μὲν πάντας Χριστιανούς· εἰς τὴν οἰκίαν ἀγαγὼν πᾶσιν ἐδεξιοῦτο τοῖς ἀγαθοῖς, καὶ οὐκ εἶα προβαίνειν τοῦ δωματίου, τοῦτο γὰρ ἀσφαλέστερον διὰ τοὺς ἀσθενεστέρους ἐγίνωσκεν· ἐπεὶ δὲ οὐχ οἶδόν τε ἦν λυθάνειν ἐπὶ πολὺ διὰ τὸ σφοδρὸν τοῦ διωγμοῦ, εἰς τι τῶν προαστείων ἔγνω ἀπαίρειν, πρὸς τε τὸ λυθεῖν καὶ πρὸς πᾶσαν καρποφορίαν ἐπιτήθειον, μετὰ τῶν ἀσθενεστέρων Χριστιανῶν, κάκεισε διαδιδράσκων τὸν κίνδυνον. Ἐπεὶ δὲ ὁ τοῦ Χριστοῦ λαὸς εἰς δύο μέρη διήρητο, εἰς τε τὸ μένον καὶ εἰς τὸ ἀπνεῖαι βουλόμενον, ἐγένετό τις μεταξύ τῶν μακαρίων Σεβαστιανοῦ καὶ Πολυκάρπου ἐπαινουμένη διαφορά· τοῦ γὰρ λαοῦ διαιρεθέντος ἔδει καὶ τούτους ἄτε τῶν ἄλλων προὔχοντας ἀλλήλους διαζευχθῆναι, καὶ τὸν μὲν τοῖς ἀποδημοῦσιν ἀκολουθεῖν, τὸν δὲ συγκαταλειφθῆναι τοῖς μένουσιν. Ἀμφότεροι δὲ ποθοῦντες τοῦ μαρτυρίου μετασχεῖν, ἕκαστος μένειν ἐβούλετο, καὶ κίνδυνον ἤγειτο διαμαρτεῖν τῆς ἀθλήσεως. Ἄλλὰ ταύτην ἀγαθὴν ἔριν λύει Γάϊος οὕτως εἰπὼν·

eam partem quæ abscedebat a civitate, alteram

autem relinqui cum ea quæ manebat. Hi vero volentes ambo subire martyrium, volebat uterque manere : et periculum existimabat non adire certamen. Sed hæc bonam litem composuit Gaius in medium procedens, et apud eos verbis utens ejusmodi :

IE'. Εἰ μὲν μία ἦν ἡ πρὸς σωτηρίαν φέρουσα ὁδὸς, ὧ μακάριοι, καλῶς ἂν εἶχεν ἡμῖν οὕτω τῆς ἀθλήσεως ἀντεχομένοις, ἵνα μὴ τῆς σωτηρίας ἐκπίσητε. Ἐπεὶ δὲ καὶ ἡ τοῖς ὁμολογίας τοῦτο δίδωσιν, ἦν καὶ μᾶλλον ἀσφαλεστέραν οἶδα καὶ ἀκινδύνον, εἰ μὴ τὴν διαμάχην ἀπολιπόντες παραχωρεῖτε ἀλλήλοις τῆς ἐπαινετικῆς διαιρέσεως ; Οὐ γὰρ ὅσιον οὐδὲ τῷ Χριστῷ συνήψατε, τούτους ἀποιμάντους ἀφελθαι. Δοκεῖ δέ μοι μᾶλλον Πολύκαρπον τοὺς ἀπιούσι συναπλθεῖν ἱερωσύνῃ διαλάμποντα, καὶ ἱκανὸν ὄντα καλῶς ἄγειν αὐτούς. Ταῦτα τοῦ μακαρίου Γαίου εἰπόντος, καὶ πάντων τοῖς λεγομένοις ἐπινευσάντων, Τιβούρτιος ὁ υἱὸς Χρωματίου ἠξίου μὴ συναποδημεῖν τῷ πατρὶ, ἀλλὰ τῇ πόλει ἐγκαταμένειν, καὶ τὸν τοῦ μαρτυρίου ἐκδέχεσθαι στέφανον. Καὶ συγχωρήσαντος τοῦ Γαίου διὰ τὴν πολλὴν τοῦ παιδὸς ἔνστασιν, ὁ μὲν τὸ λοιπὸν συνῆν τοῖς ἁγίοις ; καὶ πρὸς τὴν ἀθλήσιν ἠτοιμάζετο ὁ δὲ μακάριος Γάιος τοὺς καταλειφθέντας μακροῖς τισι λόγοις πρὸς τοὺς προκειμένους ἐπιθαβρύνας ἀγῶνας, καὶ Μαρκελλῖνον μὲν καὶ Μάρκον τῶ τῶν διακόνων τάγματι, τὴν δὲ τούτων πατέρα τῶ τῶν προσουτέρων ἐγκαταλέξας, Σεβαστιανὸν δὲ τὸν ἀοιδιμον τῆς ἐκκλησίας ἐκδικον καταστήσας, σὺν αὐτοῖς ἡμέρας διέτριβε νηστειαῖς σχολάζουσι καὶ προσευχαῖς, καὶ τοῦ Θεοῦ δεομένοις τὸν μαρτυρικὸν ἀναδήσασθαι στέφανον. Τινὲς δὲ νόσοις πολυειδέσι ἐξεταζόμενοι λάθρα πρὸς αὐτούς ἀφικνούμενοι ὑγιεῖς ἀπηλλάττοντο, καὶ θαύματα παρ' αὐτῶν ἐτελεῖτο παράδοξα, ὧν τὰ μὲν ἄλλα παρήσω, φεύγων τοῦ λόγου προσκορές ἑνὸς δὲ μόνου ἐπιμνησθήσομαι.

crant. Quidam autem qui cum variis morbis conflictabantur, clam ad eos accedentes, sani revertentibus, et fiebant ab eis miracula ; quæ orant contra opinionem, quorum alia quidem prætermittant quam potero brevissime.

IC'. Κατὶν ποτὲ ὁ Τιβούρτιος ἐκ τῆς οἰκίας, ἔβη ἦσαν οἱ ἅγιοι, ἐνέτυχέ που κατὰ τὴν ἀγορὰν ἄνω ἐξ ὕψους παρόντι, καὶ οὕτω δεινῶς ἔχοντι, ὡς τοὺς ἐπιτηθείους ἀπογόνοντας αὐτοῦ τὴν σωτηρίαν, τοῦ τάφου μόνου καὶ τῆς ὁσίας φροντίζειν. Πλησάσας οὖν τῷ κειμένῳ καὶ τὴν συνήθη ἐπ' αὐτῷ τελείσας εὐχὴν, ὑγιᾶ τοῦτον τοῖς προσήκουσιν ἀποδίδωσι, πρὸς τοὺς καὶ φησὶν Ἐὶ βούλεσθε καὶ ὁμεῖς παράδοξα ἔργα τελεῖν, πιστεύσατε τῷ Χριστῷ, παρ' οὗ κάμολ τῶνδε τῶν θαυμάτων ἡ δύναμις. Ἐπεὶ δὲ πειθόμενους εἶδεν αὐτῷ, πρὸς Γάιον ἤγαγεν εἰπὼν, Δέχου τούτους, πάτερ τίμιε, οὐδὲ δι' ἐμοῦ σήμερον ἐκέρδανεν ὁ Χριστός. Ὁ δὲ κατηχῆσας αὐτούς καὶ τῷ θεῷ τελειώσας βαπτίσματι τοῖς λοιποῖς συγκατέμειζεν ἁγίοις. Ἄλλ' ἤδη καιρὸς εἰπεῖν ὅπωσ' τὸ τέλος ἀπήντησε τῆς ἀθλήσεως ὁ δὲ καὶ ποιήσω τῶν ἄλλων ἀπέμνηστος.

lucrificavit. Ille autem postquam li verbum fidei didicissent, divino baptismate initiatos, commiscuit aliis sanctis, propter hæc Deo agens gratias, qui facit admirabilia in omnibus invocantibus ipsam. Sed jam tempus est narrandi decertationem, et quisquam finis unicuique evenerit ; quod quidem faciam aliis omisiss.

IZ'. Ἡ μακαρωτάτη Ζωὴ ἐν τῇ σοφῷ ποτὲ τοῦ

PATROL. GR. CXVI.

XV. Si una quidem, o beati, via esset quæ ducit ad salutem, nec posset qui ab ea errasset consequi ea quæ desiderantur, recte haberet vos ita arcte tenere decertationem ne a salute excideretis. Sed cum hoc quoque largiatur via confessionis, quam scio esse tutiorem et minus periculosam, cur non, omissa contentione, laudabili divisione ceditis alteri alteri? Non enim fas est quos Christo conjunxistis, eos relinquere sine pastore et absque vestra curatione. Videtur autem mihi potius Polycarpum una ire cum abeuntibus ut qui sit et sacerdotio insignis, et ad eos duccendos sit idoneus et instituendos in pietate. Hæc cum beatus dixisset Gaius et omnes essent assensi iis quæ dicebantur, Tiburtius filius Chromatii volebat non una cum paire recedere, sed manere in urbe et accipere coronam martyrii, et cum id concessisset Gaius propter magnam constantiam adolescentis, ille quidem deinceps erat una cum sanctis, divino accensus desiderio, et propemodum ægre ferens quod non citius mitteretur ad stadium decertationis. Beatus autem Gaius, cum eos qui remanserant, ad proposita subeunda certamina proliza confirmasset oratione, et Marcelium quidem et Marcum in ordinem diaconorum, eorum autem patrem in presbyterorum retulisset, inclytum vero Sebastianum ecclesie defensorem constituisset, cum eis versabatur quotidie vacantibus jejuniis et orationibus, et Deum rogantibus ut fortiter se gererent in certaminibus et tormentis, et redimirentur corona martyrii. Et illi quidem in his

C mirantur corona martyrii. Et illi quidem in his

XVI. Descendens aliquando beatus Tiburtius e domo in qua erant sancti, incidit in foro in hominem qui ex alto ceciderat, et e casu tam male se habebat, ut ejus necessarii desperantes de salute, sepulcrum solum et justa ei facienda curarent. Cum itaque ei qui jacebat appropinquasset, et consuetas super eum preces fecisset, reddidit hominem sanum iis qui ad eum atinebant, adeo corroboratum invocatione nominis Christi, ut nec ei quidem videretur tale quid omnino accidisse. Post curationem autem ejus qui ceciderat, accersitis ejus necessariis Tiburtius dicit eis : Si vultis quoque esse effectores rerum admirabilium, Christo credite ; a quo ad me quoque profecta est hæc virtus miraculorum. Postquam vero vidit assentientes et parentes, eos ducens ad Gaium dicit ei : Suscipe hos, venerande pater, quos hodie per me Christus

D XVII. Beatissima Zoc orans aliquando ad locu-

lum apostoli Petri ab impiis comprehenditur. Et primum quidam adducta ad magistratum viciniae, et tantummodo jubenti ei ut sacrificaret statuæ Martis quæ illic stabat, cum veracunde respondisset : Eum Venus magis delectaverit quam ego, illa de cætero quidem mansit tacens et oculos humi desigens. Ille autem hæc dicto efferatus jussit eam servari in carcere tutissimo, et neque lucem videre, neque cibos sumere. Deinde cum sex dies transigisset in hac afflictione, septimo transmittitur ad præfectum Flavianum. Qui cum post multas interrogationes vidisset eam non posse persuaderi, jubet eam in aliqua alta arbore a capite suspensam, et multo fumo inferæ suffumigatam, sic finire vitam. Et illa quidem sic migrat ad Christum desideratum. Crudeles autem parricidæ corpus ejus acceperunt, et lapide ei appenso in Tiberim injiciunt, existimantes fore ut sic non appareret, et non esset Christianis morborum medicamentum.

XVIII. Postquam vero beatæ Zoes martyrium fuit sanctis cognitum, id omnes adeo incitavit ad similem zelum, ut Tranquillinus dixerit beato Sebastiano : Vides, domine mi, quemadmodum feminæ sexus imbecillitatem prompto et alacri animo corroborantes, coronas præripiant. Quod simul atque dixisset domo egressus, et veniens ad loculum beati apostoli Pauli orandi causæ, repente fuit comprehensus, et lapidibus obrutus jacitur in Tiberim. Hujus corpus Nicostratus et Claudius simul cum Castorio ad ripas quærentes ut mandarent sepulturæ, veniunt in manus eorum qui insidiabantur, et ducti ad præfectum, adeo nec blandis verbis, nec minis nec ullis insultibus converti potuerunt, ut præfectus admiratus significaverit hæc imperatoribus, et ab eis acceperit sententiam in illos quæ sic habebat : Eos qui non parent edicto nostræ divinitatis, et nolunt diis sacrificare, jubemus cum ter fuerint examinati tormentis, marinis tandem tradi fluctibus, nisi castigati supplices, nostri imperii cesserint potestati. Hac ergo accepta sententiâ, præfectus, postquam multis eis illatis plagis vidit eos non cedere nec inclinari, serviens decretis imperatorum, quæ ab illis lata fuerat, in sanctos pronuntiat sententiam. Et illi quidem sic consummati jaciuntur in mare.

XIX. Curtuatus autem vir quidam re quidem vera impius, specie vero pius et se Christianum simulans, cum se retulisset in numerum sanctorum, factis ipsis præbuit suspicionem. Nam et positura capillorum quæ par erat elaboratior et nimis accurata, victusque nimis mollis et delicatus, et alia minime honesta conversatio, induxit eos qui videbant, ut id quod erat, fraudulentum hominem putarent et deceptorem. Non multum intercessit temporis, et cum vidisset beatum Tiburtium in quodam sacra sede orantem, et eum indicasset impiis, ipse quoque comprehenditur simul cum Tiburtio. Hoc enim ita volebat, ut neque Christianis videretur esse proditor, et cum satis per ludum simulasset, sic deprehenderetur. Cum itaque Flavianus utrumque curasset sisti ad suum tribunal, dicit Curtuato : Num tu quoque pro Deo habes crucifixum ? Cum is autem subridendo dixisset, se illum existimare Deum quem hic beatus, ostendens digito Tiburtium, ægre ferens admirabilis adole-

ἀποστόλου Πέτρου προσευχομένην παρά τῶν δυσσεβῶν συλλαμβάνεται, καὶ τῷ ἀρχόντι τῆς γειτονίας προσάγεται. Κελεύοντι οὖν αὐτῷ τῷ ἐκείσε τοῦ Ἄρεος ἀνδριάντι θῦσαι μετ' αἰδοῦς εἰπούσα ὡς Ἡ Ἄφροδῖτη μᾶλλον τέρπειεν τοῦτον ἢ ἐγὼ, ἡ μὲν τὸ λοιπὸν ἐσώπα, τὰ δῆματα εἰς γῆν ἐρείδουσα· ὁ δὲ πρὸς τὸν λόγον τοῦτον ἀγρίαναις ἐπέλευσε αὐτὴν ἀσφαλῶς τηρεῖσθαι καὶ μήτε φῶς ὄρῃν, μήτε σιτίων μεταλαμβάνειν. Ἐξ δὲ διελευσῶν ἡμερῶν τῷ ἐπαρχῷ Φλαβιανῷ παραπέμπεται· ὃς ἀπειθοῦσαν αὐτὴν ἰδὼν ἐκέλευσεν ἐπὶ τινος ὑψηλοῦ δένδρου κατὰ κεφαλὴν ἀναρτηθεῖσαν καὶ πολλῶ τῷ καπνῷ κάτωθεν καταπνεομένην, οὕτως ἀποθανεῖν. Τοῦτου δὲ γενομένου οἱ μισοφῶνοι τῷ σώματι ταύτης λίθον προσθήσαντες κατὰ τοῦ Τιβέρος ἀκοντίζουσι ποταμοῦ, τὰ μέγιστα ζημιούντες Χριστιανούς.

Η'. Ὡς οὖν τὸ μαρτύριον τῆς μακαρίας Ζωῆς τοῖς ἀγίοις ἐγνώσθη, τοσοῦτον ἔπαντας πρὸς τὸν ἴδιον παρέθηκε ζῆλον, ὥστε τὸν Τραγκυλίον πρὸς τὸν μακάριον Σεβαστιανόν, Ὁρῆς, ὦ κύριέ μου, ὅπως αἱ γυναῖκες τὸ τῆς φύσεως ἀσθενὲς τῆ προθυμίας ἐπιβρώσασαι τοὺς στεφάνους προαρπάξουσι. Καὶ ἅμα τῷ λόγῳ τοῦ θεωμάτιου ἐξεληθῶν, καὶ ἐν τῇ σοφίᾳ τοῦ μακαρίου ἀποστόλου Παύλου προσευχῆς χάριν γενόμενος, εὐθὺς συλλαμβάνεται, καὶ λῆθαι· καταλευσθεὶς τῷ ῥήθνετι ἐκδίδεται ποταμῷ. Τοῦτου τὸ σῶμα Νικόστρατος καὶ Κλαῆδιος· ἅμα Κάστορι παρά τὰς ὄχθας ζητούντες τοῦ ποταμοῦ ὥστε δοῦναι ταφῆ, ἐν χερσὶ τῶν ἀσεβῶν γίνονται, καὶ πρὸς τὸν ἐπαρχον ἀχθέντες, ἐπὶ πάσαις προσβολαῖς· ἀπερίτρητοι ὤφθησαν, κελεύσει βασιλικῇ, μετὰ τὸ πολλὰς ὑποστῆναι μάστιγας, θαλαττίως ἐκδίδονται κύμασι.

ΙΘ'. Κουρτουνάτος (sic) δὲ τις ἀνήρ δυσσεβῆς μὲν τῇ ἀληθείᾳ, σὺχῆματι δὲ εὐσεβῆς καὶ τὸν Χριστιανισμόν ὑποκρινόμενος, τοῖς ἀγίοις ἑαυτὸν ἐγκατάλεξας, ἔργοις αὐτοῖς παρεῖχε τὸ ὑποπτον τῇ περιέργῳ τῶν τριχῶν θέσει, τῷ τε τρυφηλῷ τῆς διαίτης καὶ τῇ ἄλλῃ ἀκόσμῳ ἀναστροφῇ ὑπήγετο τοὺς ὀρώντας ἀπατηλὸν, ὅπερ ἦν, ἠγεῖσθαι τὸν ἀνθρώπον. Οὐ πολὺ τὸ μέσον, καὶ τὸν μακάριον Τιβούρτιον ἔντινι τῶν ἱερῶν οἰκῶν εὐχόμενον τοῖς δυσσεβέσι καταμηνύσας συλλαμβάνεται καὶ αὐτὸς ἐκὼν μετὰ Τιβούρτιον, ἵνα μήτε προδότης εἶναι δόξῃ Χριστιανοῖς, καὶ τὴν προσποίησιν ἱκανῶς διαπαίξας οὕτω φανερωθῇ. Φλαβιανὸς οὖν ἑκατέρους τῶ οἰκίῳ παραστησάμενος βῆματι, λέγει τῷ Κουρτουνάτῳ· Μὴ καὶ σὺ τῷ ἐσταυρωμένῳ προσανέχεις Θεῷ ; Τοῦ δὲ μετὰ μειδιὰματος εἰπόντος ἔκθινον ἠγεῖσθαι Θεὸν ὃν ὁ μακάριος οὗτος κηρύττει, τὸν Τιβούρτιον τῷ δακτύλῳ δείξας, δυσχεράνας ὁ θαυμαστός νεανίας ἐπὶ τῇ τοσαύτῃ ὑποκρίσει, λέγει αὐτῷ· Μὴ παραλογίζου σαυτὸν, ὦ Κουρτουνάτε, λαν-

θάνατον ἐν δόλοις παρῶμενος· ἀδελφεὶ συνεσθίων πόρ-
 ναις καὶ μέθαις χαίρων, καὶ τὰλλα πράττων ἀναίδην,
 ὧν καὶ τὴν μνήμην μισῶ, Χριστοῦ μαθητὴς εἶναι
 δύναται. Ἡ ἀγνοεῖν ἡμᾶς δοκεῖς εἶς εἶ, καὶ ὅπως
 τὸν ἐμοὶ ἤδεικτον ἐβούλευσας θάνατον, ὡς με ταχὺ
 τοῦ ταπεινοῦ τούτου σώματος διαζεύξει, καὶ τῷ
 πεθομένῳ συνάξει Χριστῷ;

nos ignorare qualis sis, et quemadmodum mihi jucundissimam mortem sis machinatus, quæ me
 celerrime liberabit ad hoc humili corpore, et conjunget Christo quem desidero? Nam qui expectan-
 tur cruciatus et multiplicia tormenta, a me videntur et habentur ludibrio. Neque enim timeo exilium,
 domum meam sponte dimisi volentibus; non ignem, non flagella, non aliquid aliud ex asperis et terribi-
 libus quorum mihi minæ intentantur. Redduntur enim hæc omnia imbecilla et debilia divinis auxiliis.

Κ' Θλαβιανὸς εἶπε· Τούτο μὲν ἀφ' ἑσέως ληροῦν, ὡ Τί-
 εούρτιε· ἐγὼ δὲ κενώμενος φεῖσαι τῆς εὐγενείας
 σου καὶ τῆς νεότητος, καὶ μὴ τὴν ἐκοναίδιστον τοῦ-
 τον ἀσπάζεσθαι θάνατον. Ὁ δὲ πρὸς αὐτὸν· Οὐ τοῦτο,
 φησὶν, ἀλογύη, ὡ δικαστῆ, ἐν ζωῶντι λατρεύειν Θεῷ,
 ἀλλὰ δαίμονσι καὶ θνητοῖς ἀνθρώποις ἐκ παθῶν τι-
 μωμένοις, οὓς οἱ σέβοντες ἐλεεῖναι καὶ θρηῶν ἔξει, οἱ
 ἐν οἷς προσκυνοῦσιν ἐτιμαζόμενοι. Τότε ὁ ἐπαρχὸς
 τῷ θυμῷ ζήσας, ἐκέλευσεν ἀνδραγαθὸς ἐνεχθῆναι, καὶ
 λέγει αὐτῷ· Ἐλοῦ σεαυτῷ, θυεῖν θάνατον, ἢ τοῖς
 θεοῖς θύσαι, ἢ τῶν ἀνδράκων γυμνοῖς ἐπιθῆναι πο-
 σίν. Ὁ δὲ μακάριος Τιθεύρτιος σταυρὸν χαρᾶς
 ἔστη ἐπάνω αὐτῶν, καὶ λέγει τῷ ἐπαρχῷ· Μάθε νῦν
 δι' ἐμοῦ, ὅτι μόνος οὗτος Θεὸς ἀληθινός, ὃν ἐγὼ
 σέβω, καὶ γενοῦ ὀψὲ ποτὶ Χριστιανός, τὸ σῶσός τῆς
 ἀσεβείας λιπέθ. Ὁ δὲ δεισας μὴ τοῖς θαύμασι τού-
 τοις ὑπαγάγηται πολλοὺς πρὸς τὴν εὐσέβειαν, ἐκέ-
 λησεν ἀπαχθέντα τοῦτον πόρῳ τοῦ ἀστέος· ξίφει
 τμηθῆναι τὴν κεφαλὴν. Καὶ ὁ μὲν τοῦτο πέρασ
 εὐρίσκει τοῦ βίου.

impietatis. Ille vero timens ne his miraculis multos
 procul a civitate et illi caput amputaretur. Et ille

ΚΑ'. Μετ' αὐτὸν δὲ καὶ Κάστωλος ὁ διατάριος,
 συλληφθεὶς μετὰ πολλοῦς τε βασάνους ἐν λάκκῳ
 βλήθει, ἐκεῖ τελευτᾷ τὸν βίον, καὶ μάρτυς τῷ Κυρίῳ
 προσάγεται. Ἐτι δὲ καὶ Μαρκελλῆνος καὶ Μάρκος
 οἱ γενναῖοι τῆς εὐσεβείας ἀγνοεῖται συσχεθέντες,
 καὶ τοὺς πόδας ἤλας διαπαρέντες ἐπὶ τοσούτων
 ἰστασθαι παρὰ πῶθι δικάζοντος προσετέθησαν, ἕως
 τοῖς θεοῖς θύσωσιν. Οἱ δὲ ἐν ταύτῃ τῇ χαλεπωτάτῃ
 βασάνῳ τὸ, « Ἰδοὺ εἴ με καλὸν ἢ εἰ τερπνόν, » καὶ
 τὰ ἐξῆς ἐπιλέγοντες, λόγχαις τὸ τελευταῖον τὰς
 πλευράς νυγέτες, ὡς ὁ Χριστὸς, ὑπὲρ οὗ ταῦτα
 ἔπασχον, ἀφῆκαν τὸ πνεῦμα.

emiserunt spiritum. Atque illi quidem omnes eo
 omni labe et reprehensione alienæ oblati sunt

ΚΒ'. Σεβαστιανὸς δὲ ὁ γενναῖότατος· μετὰ πεμπτος·
 Διοκλητιανῷ τῷ βασιλεὶ γεγονώς, ἐκεῖ παρέστη τῷ
 βήματι, φησὶ πρὸς αὐτὸν ὁ τύραννος· Οὐκ ἐγὼ σε,
 ὦ Σεβαστιανέ, διὰ μεγίστης ἡγῶν τιμῆς, καὶ σοὶ τὰ
 τῆς ὀρχῆς μᾶλλον ἐπίστευον; Καὶ νῦν τί παθὼν
 πρὸς τοσαύτην ἐξεκλισθῆς ἀπόνοιαν, ὥστε καὶ κατὰ
 τῆς σῆς ζωῆς, καὶ κατὰ τοῦ ἐμοῦ κράτους ἀπαυθα-
 διάζεσθαι; Σεβαστιανὸς εἶπε· Τότε μὲν ἀγνοῶν, ὡ
 βασιλεῦ, τὸν θνῶς Θεὸν, τοῖς σοῖς ὑπέκυπτον ἀλο-
 γίστοις τάγμασι· νῦν δὲ αὐτὸν ἐπιγινώσκεις, παρειδόν

coens tantam simulationem, et ira motus dicit ei :
 Ne teipsum decipias, o Christiane, tentans latere
 in dolis. Nemo qui vescitur una cum meretricibus,
 et perseverat in vini potione usque ad ebrietatem,
 et alia facit impudenter, quorum vel solus me-
 minisse abhorreo, potest esse Christi discipulus, et
 gloriari illius pro nobis perpeccionibus. Putasne

nos ignorare qualis sis, et quemadmodum mihi jucundissimam mortem sis machinatus, quæ me
 celerrime liberabit ad hoc humili corpore, et conjunget Christo quem desidero? Nam qui expectan-
 tur cruciatus et multiplicia tormenta, a me videntur et habentur ludibrio. Neque enim timeo exilium,
 domum meam sponte dimisi volentibus; non ignem, non flagella, non aliquid aliud ex asperis et terribi-
 libus quorum mihi minæ intentantur. Redduntur enim hæc omnia imbecilla et debilia divinis auxiliis.

XX. Dixit Flavianus: Hæc quidem negas mitte, o
 Tiburti; mihi autem parens, parce tæ nobilitati
 et juventuti et ne probrosissimam hanc mortem
 amplectaris. Ille vero respondens dixit : Non est,
 inquit, probum ac dedecus, o iudex, servire uni
 Deo viventi, sed demonibus et mortalibus homi-
 nibus qui honorantur ex visis, quos qui colunt
 sunt miserabiles et digni qui iugeantur; ut qui in
 iis quæ adorant ignominia afficiantur, et sui erro-
 ris mercedem hinc accipiant. Honor enim eorum
 qui adorantur, est contumelia eorum qui adorant :
 et peccare apud ipsos vocatur cultus. Tunc præfe-
 ctus ira fervens jussit afferri carbones, et dicit
 ei : Elige tibi alterum e duobus, ut vel diis sacri-
 fices, vel super carbones nudis iacedas pedibus.
 Beatus autem Tiburtius cum signum crucis im-
 pressisset, stetit supra ipsos et dixit prefecto :
 Vide nunc in me quanta sit fidei potentia, et dis-
 ce hunc solum esse verum Deum quem ego colo ;
 et efficere tandem Christianos excussis tenebris
 induceret ad pietatem, jussit ut abduceretur
 quidem invenit hunc vitæ finem.

XXI. Post eum autem Castullus dictarius com-
 prehensus, apud quem manebant sancti post
 Chromatii emigrationem e civitate, et post multa
 tormenta projectus in lacum, illuc finit vitam.
 Præterea vero Marcellinus et Marcus egregii ve-
 ritatis athletæ, comprehensi et pedes clavis con-
 fixi, jussi sunt a iudice tandiu stare, donec diis
 tribuerint honorem qui eis debetur. Illi autem in
 hoc tormento adeo intolerabili : « Ecce quam ho-
 num et quam jucundam », et quæ deinceps se-
 quantur, dictitantes, eis postremo lanceis punctis
 lateribus, sicut Christus pro quo hæc patiebantur,
 modo quem diximus consummati, hostiæ ab
 Domine.

XXII. Sebastianus autem longe generosissimus,
 ultimus ad supplicia reservatus, ipse quoque glo-
 riose suscepit coronam martyrii. Quem cum ac-
 cersisset Diocletianus, et jussisset ad suum tribunal
 sibi, dixit ei : Non ego te, o Sebastiane, in maximo
 honore habebam : et tibi imperium magis quam aliis
 credebam? Et nunc qui factum est, ut ad tantam
 sis pessumdatus amentiam, ut contra tuam vitam
 et meam potentiam te petulanter et insolenter
 geras? Dixit Sebastianus: Tunc quidem, o impe-

1 Psal. cxxxiii, 4.

rator, cum verum Deum ignorarem et essem implicatus errore simulacrorum, inconsiderate tuis jussis sorviebam; nunc vero cum agnovi veritatem, et quem me Deum colere oporteat, despexi et divitias et gloriam et alia quibus prius resplendebam, desiderans ea quæ manent et non perfluunt, quæ parata sunt iis qui Christum diligunt. Est enim extremæ amentię deos putare eos qui facti sunt ex lapidibus et alia quæ interit materia, et honorare opera manuum hominum quæ paulo

A και πλοῦτον και δόξαν και τὰ ἐπὶ γῆς ἄπαντα, ποθήσας τὰ εἰς ἀεὶ διαμένοντα ἀγαθὰ, ἃ τοῖς τὸν Χριστὸν ἀγαπῶσιν ἠτοιμασται. Μανίας γὰρ ἐσχάτης θεοῦς ἠγείσθαι χειρῶν ἀνθρωπίνων ἔργα κωφά τε και ὄλωσ ἀναίσθητα. Τούτοις ὁ τύραννος εἰς ὀργὴν κινήσας, ἐκέλευσεν αὐτὸν ἐν μέσῳ τῶ πεδίῳ οἷα σκοπὸν ταθέντα πολλοῖς τοῖς βέλεσι βάλλεσθαι· και τούτου γενομένου δόξαντες οἱ ὑπηρέται νενεκρῶσθαι τὸν ἅγιον ἀφέντας ἀπῆλθον.

XXIII. Cum nox advenisset, profecta conjux diatarii in campum, ut ejus corpus mandaret sepulturæ, et cum eum invenisset adhuc vivum, deduxit domum, et intra breve tempus reddidit sanum. Hoc cum rescivissent quidam ex Christianis et ad eum accessissent, obsecrabant ut abiret a civitate, ne si rursus apparuisset, pluribus tormentis afficeretur. Ille autem non modo se non abdidit, sed etiam stans in alta quadam domo, se prætereuntibus ostendit imperatoribus. Eum cum vidisset Diocletianus et ad se accessivisset, dicit ei: Non es tu Sebastianus, quem nos prius jussimus interfici sagittis? Sum, inquit, o imperator; et me suscitavit Dominus a mortuis, ut cognoscas eum esse Deum, qui fecit omnia, et non amplius colas impuros dæmones, quorum cum sonitu peribit memoria. Tunc is jussit sancto totum corpus clavis contundi ac configi, et sic eum e vita excedere.

post non erant. His verbis ad iram motus Diocletianus jussit eum in medio campo tanquam scopum propositum multis sagittis peti. Quod cum factum esset, arbitrati satellites sanctum esse mortuum, eo dimisso recesserunt.

B ΚΓ'. Νυκτὸς δ' ἐπιγενομένης πορευθεῖσα ἡ τοῦ διαιταρίου σύζυγος ἐπὶ τὸ πεδίον, ὥστε θάψαι τὸ σῶμα αὐτοῦ, και ζῶντα εὐρούσα, πρὸς τὴν οἰκίαν ἀπήγαγε, και δι' ὀλίγου χρόνου τὸ ὑγιαίνειν αὐτῷ ἔχαρίσατο. Τινὲς δὲ τῶν Χριστιανῶν τοῦτο μαθόντας ἰκέτευον ἀπῆραι τοῦ ἀσπασ, ἵνα μὴ πάλιν φεραθεὶς πλείοσι ταῖς βασάνοις παραδοθῆ. Ὁ δὲ οὐ μόνον οὐκ ἐκρύπτετο, ἀλλὰ και ἐπὶ τινος θωματίου ὑψηλοῦ στάς, παριοῦσι τοῖς βασιλεῦσιν ἐπιθήλος γίνεται. Τούτον ἰδὼν Διοκλητιανὸς και μεταπεμφάμενος, λέγει αὐτῷ· Οὐ σὺ εἶ Σεβαστιανὸς, ὃν ἡμεῖς ἤσθ πρότερον ἀποκτανθῆναι τοῖς βέλεσιν ἐκελεύσαμεν; Ὁ δὲ, Ἐγὼ εἰμι, βασιλεῦ, ἔφη, και ἡγερῆ με ὁ Κύριός μου ἐκ τῶν νεκρῶν ἵνα γνῶς ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ πάντων Θεός, και μηκέτι προσέχης τοῖς ἀκαθάρτοις δαίμοσι. Τότε κελεύει βοπέλοισ ἀπιν τὸ σῶμα καταξανθέντα τὸν ἅγιον, οὕτω βιαίως ἀποθανεῖν.

XXIV. Postquam ergo hic beatus migravit ad Dominum, satellites quidem ejus corpus noctu sustulerunt, et in quamdam cloacam projecerunt, cum sic jussisset tyrannus. Timebat enim ne si fuisset apud Christianos et faceret miracula, etiam post decessum multos abduceret a simulacris et persuaderet ut Deum colerent Sebastiani. Hic autem beatus in nocturna visione apparens mulieri cuidam claræ et piæ, cui nomen erat Lucina, dicit ei: Vade ad hunc locum, et accipe corpus meum et id sepeli in ea quæ dicitur Crypta, ad pedes apostolorum. Illa vero cum surrexisset et venisset in locum in quo erat cloaca, sustulit illic corpus martyris, et cum in loco quem dixerat, ipsa diligenter et honorifice eum sepeliisset, ad sepulcrum permansit triginta dies; et cum fuisset tandem pax reddita ecclesiis, illa domum suam fecit sacrum monasterium, et quandiu quidem fuit ei vita superstes, largissima manu succurrebat egentibus. Quando autem e vita excessit, omnes suas facultates in testamento donavit Christianis: ad gloriam Servatoris nostri Jesu Christi, cui gloria et potentia in sæcula sæculorum. Amen.

C ΚΔ'. Καὶ μετὰ τὴν τούτου τελευταίην οἱ μὲν ὑπηρέται, τοῦ τυράννου κελεύσαντος, τὸ σῶμα αὐτοῦ νύκτωρ ἄραντες, εἰς τινα τῶν ὑπονόμων ῥίπτουσιν, ἵνα μὴ θαύματα τελοῦν και μετὰ τὴν διάζευξιν πολλοῦ; ἀποστήσῃ τῶν εἰδώλων. Ὁ δὲ μακάρος οὗτος νυκτὸς γυναικὶ τινὶ τῶν ἐπιστῆμων και εὐσεβῶν (Λουκίνη ὄνομα) ἐπιφανείς, λέγει αὐτῇ· Πορευθήτε κατὰ τόνδε τὸν τόπον, και λαβοῦσα τὸ σῶμά μου, θάψον τῇ Κρυπτῇ λεγομένη παρὰ τοὺς πόδας τῶν ἀποστόλων. Ἡ δὲ ἀναστῆσα και γενομένη πρὸς τὸν ὑπόνομον, ἤραν ἐκεῖθεν τὸ σῶμα τοῦ μάρτυρος, και καθ' ὃν εἶρηκε τόπον ὁ μάρτυς ἐπιμελῶς και κοσμίως κηδεύσασα, παρέμεινε τῷ τάφῳ ἡμέρας τριάκοντα. Καὶ ποτε ταῖς ἐκκλησίαις εἰρήνης βραβευθείσης, ἱερὸν φροντιστήριον τὴν οἰκίαν αὐτῆς ποιησαμένη, ἕως μὲν εὖν τῷ βίῳ περιῆν τοῖς δεομένοις ἐπήρκει ἀφθονωτάτῃ χειρὶ· τελευτῶσα δὲ, πᾶσαν τὴν κτήσιν αὐτῆς Χριστιανοῖς ἰδωρόησατο, δοξάζουσα Πατέρα και Υἱὸν και ἅγιον Πνεῦμα, τὴν μίαν θεότητά τε και δύναμιν, ἣ πρέπει δόξα, κράτος, τιμὴ, νῦν και ἀεὶ, και εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

MENSIS FEBRUARIUS.

ΑΘΛΗΣΙΣ

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΚΑΙ ΕΝΔΟΞΟΥ ΙΕΡΟΜΑΡΤΥΡΟΣ

ΒΛΑΣΙΟΥ

ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΓΕΝΟΜΕΝΟΥ ΣΕΒΑΣΤΕΙΑΣ.

CERTAMEN

SANCTI ET GLORIOSI HIEROMARTYRIS

BLASII EPISCOPI SEBASTEÆ

ET SOCIORUM

(Latine apud Surium ad diem 5 Februarii ; Græce ex cod. ms. 1452 sæculi decimi [1]).

A. Ἦνίκα ὁ καιρὸς τῶν εἰδώλων ἐπεκράτει καὶ ἅπολλοι ἄνθρωποι πλάσμασι καὶ κτίσμασι προσεκύ-
νουν, τότε ἦνθει καὶ ἡ πίστις πάντων τῶν ἁγίων,
μεθ' ὧν καὶ ἡ τοῦ ἁγίου καὶ ἐνδόξου ἱερομάρτυρος
Βλασίου. Οὗτος γὰρ ὁ ὁσιος καὶ τίμιος ἀνὴρ Βλά-
σιος· πάντα τὸν χρόνον τῆς ζωῆς αὐτοῦ ἦπιον δια-
γιωτὴν ζήσας, ὡς ἐν τῷ Ἰωβ γέγραπται ἦν ἀκακος,
ἄμεμπτος, ἀληθινὸς, θεοσεβὴς, ἀπεχόμενος ἀπὸ
παντὸς πονηροῦ πράγματος· ὄθεν διὰ τὸν καθαρὸν
καὶ ἀνεπιληπτον αὐτοῦ βίον, οἱ ἐν τῇ πόλει Σεβα-
στεία τῆς Καππαδοκίας πιστοὶ προεχειρίσαντο αὐ-
τὸν εἰς ἐπίσκοπον. Ὁ δὲ μακάριος Βλάσιος φοθη-
θεὶς τῶν τότε κρατούντων τὴν ἀσείθειαν καὶ παρα-
νομίαν, ἀπληθῶν ἐν τῷ ὄρει τῷ λεγομένῳ Ἀργεῖῳ,
ὥκει ἐν σπηλαίῳ. Καὶ συνήρχοντο πρὸς αὐτὸν τὰ
ἄγρια ζῶα, καὶ εὐλογοῦντο ὑπ' αὐτοῦ, καὶ εἰ συνέβη
ἐν ἐξ αὐτῶν ἀδολεσχίᾳ περιπεσεῖν ὡσπερ λογικὰ
παρέμενον τῷ σπηλαίῳ· καὶ εἰ μὴ ἐπετίθει ἐπ'
αὐτὰ τὴν χεῖρα ὁ ἅγιος εὐλογῶν αὐτὰ, οὐκ ἀνεχώ-
ρουν ἀπ' αὐτοῦ.

B. Ἐν δὲ ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἐκέλευσεν Ἀγρι-
κόλαος ὁ ἡγεμὼν ἀγρευθῆναι ζῶα παντοδαπὰ εἰς
θηρσομαχίαν καὶ ἀνάλωσιν τῶν τότε μαρτυρούντων
ἁγίων, καὶ ἐξελθόντες οἱ θηρευταὶ ἐν τοῖς ὄρεισιν
ῥῆθον καὶ ἐν τούτῳ τῷ ὄρει τῷ ἐπονομαζομένῳ

I. Quo tempore vigeat cultus simulacrorum, et
multi homines adorabant figmenta et res creatas,
tunc etiam florebat fides omnium sanctorum, cum
quibus fides quoque sancti et gloriosi martyris
Blasii. Hic ergo sanctus et venerandus vir Blasius,
cum toto tempore vitam egisset mansuetam et
mitem, sicut scriptum est in Job, erat innocens,
inculpatus, verus, pius et religiosus, abstinens ab
omni opere malo. Quamobrem propter puram vitam
et quæ nulli affinis erat reprehensioni, qui in civitate
Sebastea Cappadociæ erant fideles, eum creaverunt
episcopum. Is autem profectus in montem, qui
dicitur Argeus, habitabat in spelunca, feræque ad
eum conveniebant, et ab eo benedicebantur: et si
contigisset unam ex eis incidere in ejus meditatio-
nem, tanquam ratione præditæ, expectabant ad
speluncam, et nisi imposuisset eis manus, eas be-
nedicens, a sancto minime recedebant.

II. In illis autem diebus jussit præses Agricolaus
capi omne genus animalium, ut sancti, qui tunc
erant, martyres ab eis consumerentur, et cum eis
depugnarent. In montes vero egressi venatores,
venerunt etiam in montem, qui dicitur Argeus,

(1) Baronius ad an. 316 hæc acta ex Metaphr. non in omnibus agnoscit sincera.

In quo latebat sanctus et venerandus vir Blasius. Cum autem appropinquassent speluncæ, et vidissent in ejus ingressu multitudinem agrestium animalium, quæ astabant et exsiliabant, dixerunt inter se: Quid hoc sibi vult? et cum venissent propius, invenerunt intra speluncam sanctum Blasium, sedentem tanquam in thalamo, et dividentem unicuique id quod erat ei opus, per benedictionem atque curationes, et Deo fundentem preces. Qui statim reversi, renuntiaverunt præsidi Agricolæ quæ viderant. Præses vero jussit plures milites cum eis proficisci, ut quoscumque illic invenissent latentes Christianos, ad eum adducerent. Euntes autem in montem, qui missi fuerant milites, et ingressi speluncam, invenerunt solum sanctum, orantem et laudantem Dominum, et dixerunt ei: Egrederere; vocat te præses. Cum eos vero vidisset sanctus Blasius, valde lætatus est, et dixit: Adeste, eamus simul, o filii, mei enim recordatus est Dominus. In hac enim nocte ter mihi apparuit, dicens: Surge, offer mihi sacrificia pro more tui sacerdotii. Nunc ergo, filii mei, bene venistis. Dominus meus Jesus Christus sit vobiscum.

Εὐχος τῆς ἱερωσύνης σου. Νῦν οὖν, τεχνία μου, καλῶς ὁμῶν.

III. Dum autem ipsi venirent, in via convertentur gentiles ad Dei cognitionem per ejus mansuetudinem et doctrinam. Etenim per ejus preces faciebat Dominus curationes: et cum ad eum afferrentur ægroti, eis imponens manus, dimittebat sanos. Non solum autem curabat homines, sed etiam jumenta et bestias. Cum itaque contigisset aliquem os devorare, vel aliquid ejusmodi, repente ad eum afferebant patientem, et per sanctas suas preces eum statim reddebat sanum. Contigit itaque, ut filius cujusdam mulieris, quæ eum habebat unicum, partem piscis comedens, os repente devoraret, et mutus maneret. Cum ergo mater pueri de sancto audivisset, eum allatum projecit ad ejus pedes semimortuum, cum fletu clamans et dicens sancto: Miserere mei filii, serve Servatoris nostri Jesu Christi, est enim mihi benigna; narravitque sancto, quid filio suo repente accidisset. Sanctus autem Dei et magnus sacerdos Blasius, manu imposita gutturi pueri, sic oravit, extendens in cælum oculos, et Deo dicens: Qui iis, qui te invocabant in veritate, præsto fuisti adjutor, o Servator, audi meas preces, et spinam infixam huic puero, tua quæ sub aspectum non cadit, virtute, ei exime, eum curans; et de cætero, cum seu in hominibus, seu in pueris, seu in bestiis tale quid contigerit, illic autem recordatus fuerit aliquis mei nominis, dicens: Deus, intercessione servi tui Blasii, accelera tuum auxilium: fac cito in eo curationem ad gloriam et honorem sancti tui nominis; et cum ipse hæc dixisset, puerum statim sanum restituit sicut prius, et eum reddidit matri suæ, ore nunquam silente Deum laudantem atque glorificantem. Hominum autem sermone celebrabatur Dei martyr

Ἀργεῖο, ἐν ᾧ ἐκρύπτετο ὁ δεσπότης καὶ τίμιος ἀνήρ καὶ ἐπίσκοπος Βλάσιος. Καὶ ὡς ἐπιλησίσασαν εἰ θηρευταὶ ἐν τῷ σπηλαίῳ καὶ εἶδον πρὸς τῇ εἰσόδῳ αὐτοῦ πλήθη ἀγρίων ζῴων παρεστῶτων καὶ σκιρτῶντων, εἶπον πρὸς ἀλλήλους· Τί ἂν θέλοι τοῦτο εἶναι; καὶ ἰλλόντες πλησιέστερον· εὗρον ἐνδον τοῦ σπηλαίου τὸν ἅγιον Βλάσιον ὡσπερ ἐν θαλάμῳ τινὶ καθήμενον καὶ τὸ χρεῖωδες ἐκάστῳ διανεμόμενον διὰ τὴν τῆς εὐλογίας καὶ τῶν ἰάσεων, καὶ τὰς εὐχὰς αὐτοῦ ἀποδιδόντα τῷ Θεῷ. Καὶ εὐθέως ὑποστρέψαντες ἀπήγγειλαν τῷ ἡγεμῶνι· Ἀγρικολάῳ δὲ ἔδον. Ὁ δὲ ἡγεμῶν ἐκέλευε στρατιώτας πλείονας συμπορευθῆναι αὐτοῖς, ἵνα δεσποῖ ἐὰν εὕρωσιν ἐκεῖσε Χριστιανοὺς κρυπτομένους ἀγάγῃ πρὸς αὐτόν.

Καὶ ἀπελθόντες οἱ ἀπεισταλμένοι στρατιῶται ἐν τῷ ὄρει, καὶ εἰσελθόντες ἐνδον τοῦ σπηλαίου εὗρον μόνον τὸν ἅγιον Βλάσιον προσευχόμενον καὶ δοξολογοῦντα τὸν Κύριον, καὶ εἶπον πρὸς αὐτόν· Ἐξέλθε ἐν τάχει· καλεῖ σε ὁ ἡγεμῶν. Ἰδὼν δὲ αὐτοὺς ὁ ἅγιος Βλάσιος ἐχάρη πάνυ, καὶ εἶπε· Δεῦτε, τέκνα, πορευθῶμεν ὅμα· ἐμνήσθη γὰρ μου σήμερον ὁ Κύριος· ἐν γὰρ ταύτῃ τῇ νυκτὶ ἐφάνη μοι τρίτον λέγων· Ἀναστάς προσένεγκέ μοι θυσίας κατὰ τὸ ἠλθετε· ὁ Κύριός μου Ἰησοῦς Χριστὸς εἶη μεθ' ὁμῶν.

Γ'. Ἐν δὲ τῷ θρησθεῖαι αὐτοὺς ἐν τῇ ὁδῷ ἐπίστρεψον Ἕλληνων καὶ εἰς θεογνωσίαν διὰ τῆς πραότητος αὐτοῦ καὶ διδασκαλίας. Καὶ γὰρ διὰ τῶν ἀκαταπαύστων αὐτοῦ προσευχῶν καὶ δεήσεων ἰάσεις ἐπέτελει ὁ Κύριος, καὶ προσφερομένων αὐτῷ ἀρρώστων ἐπιτιθεὶς ἐπ' αὐτοὺς τὰς χεῖρας ὕγιεις ἀπέλυσεν ἅπαντας· οὐ μόνον δὲ τοὺς ἀνθρώπους ἴατο, ἀλλὰ καὶ τὰ κτήνη καὶ τὰ ἄλογα. Ὡς οὖν ἐγένετό τινα ὁστοῦν καταπιεῖν ἢ ἄλλο τι τῶν τοιούτων ἐξαίφνης, ἔφερον πρὸς αὐτόν τὸν πάσχοντα, καὶ διὰ τῆς ἁγίας αὐτοῦ προσευχῆς ὕγιη αὐτὸν παραχρῆμα ἀποκαθίστα. Ὅθεν συνίδη καὶ γυναικὸς τινοῦ υἱὸν μονογενῆ αὐτὸν ἐχούσης ἰχθύος μέρος ἐσθίοντα ἀβρόν ὁστοῦν καταπιεῖν καὶ ἀπυῶν μείναι. Ἡ οὖν μήτηρ τοῦ παιδὸς ἀκούσασα περὶ τοῦ ἁγίου ἐνέγκασα αὐτὸν ἐβρίψεν ἐν τοῖς ποσὶν αὐτοῦ ἡμιβανῆ, βοῶσα μετὰ δούρων καὶ λέγουσα τῷ ἁγίῳ· Ἐλέησόν μου τὸν υἱόν, δούλη τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· οὗ μοι μονογενῆς ἴσκιός ἐστιν· καὶ διηγῆσατο τῷ ἁγίῳ τὸ συμβῆναι ἐξαίφνης τῷ τέκνῳ αὐτῆς. Ὁ δὲ ἅγιος τοῦ Θεοῦ καὶ μέγας ἱερεὺς Βλάσιος, ἐπιθεὶς τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπὶ τὸν λαιμὸν τοῦ παιδὸς, προσηύξατο οὕτως, ἀναταίνας εἰς τὸν οὐρανὸν τὸ ὄμμα αὐτοῦ καὶ λέγων πρὸς τὸν Θεόν· Ὁ τοῖς ἐπικαλουμένοις σε ἐν ἀληθείᾳ σύνταμος ἱατρὸς γενόμενος σωτήρ, ἐπάκουσόν μου τῆς δεήσεως καὶ τὴν ἐμπαγεῖσαν ἀκανθαν τῷ παιδί τούτῳ ἀοράτῳ σου δυνάμει ἀφελὲ ἐξ αὐτοῦ ἐσάμενος αὐτόν, καὶ ἐὰν ἀπὸ τοῦ νῦν ἢ ἐν ἀνθρώποις ἢ ἐν βρῦφουσιν, ἢ ἐν κτήνεσι τι τοιοῦτον συμβῇ ποτε, μνημονεύσει δέ τις ἐκεῖ τοῦ ζῴοντός μου λέγων· Ὁ Θεὸς τῆς πρεσβεῖας τοῦ δούλου σου Βλασίου τάχυνον τὴν βοήθειάν σου, εὐθέως ποιήσον ἐπ' αὐτόν τὴν ἰατρίαν εἰς δόξαν καὶ τιμὴν τοῦ ὀνόματός σου. Καὶ ἐν τῷ

επιζὶν αὐτὸν ταῦτα παραυτὰ ἀποκατίστησε τὸν παῖδα A et episcopus Blasius, non solum Sebasteæ, sel
 ὕγιῃ ὡς τὸ πρότερον, καὶ ἀπέδωκεν αὐτὸν ἐπὶ μητρὶ
 αὐτοῦ ἀσιγήτῳ στόματι αἰνοῦντα καὶ δοξάζοντα τὸν
 Θεόν. Διαθεβόητο δὲ ὁ τοῦ Θεοῦ μάρτυς καὶ ἐπίσκοπος Bλάσιος οὐ μόνον ἐν τῇ Σεβαστείᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐν
 τῇ Νικοπόλει· πεπαιδευμένοι γὰρ ἦν ὁ μάρτυς καὶ τὴν λατρικὴν ἐπιστήμην.

Δ'. Κατὰ δὲ τὴν ὁδὸν ἐρχομένου τοῦ ἁγίου συνέθη
 πενιχρὰ· τινος γυναικὸς ἕνα χοῖρον ἔχουσης καὶ
 μηδὲν ἕτερον μεκτιμένης αὐτῆς ἀρπαγῆναι ὑπὸ
 λόκου· ἡ δὲ γυνὴ πιστὴ οὖσα προσῆλθεν τῷ ἁγίῳ
 μάρτυρι κατὰ τοῦ θηρός. Ὁ δὲ ἅγιος τοῦ Χριστοῦ
 ἱερεὺς καὶ μάρτυς Βλάσιος ὑπομειδίσας ἐφη αὐτῇ·
 Μὴ λυποῦ, γύναι, μηδὲ δάκρυε· ἀποκαθίσταται γάρ
 σοι ὁ χοῖρος ζῶν καὶ ἀβλαβής. Καὶ ἤρχετο ὁ ἅγιος
 ἐπὶ τῆς ὁδοῦ· αὐτοῦ δὲ ἐπὶ τὴν ὁδοπερίαν σπεύδον-
 τος ὁ λύκος ἀβλαβῆ διαφυλάξας τὸν χοῖρον, ἀπέδω-
 κεν αὐτὸν ἐπὶ χήρᾳ γυναικί. Εἰσελθόντος δὲ τοῦ B
 ἁγίου Βλασίου ἐν τῇ μητροπόλει Σεβαστείᾳ ἐκέλευ-
 σεν ὁ ἡγεμὼν Ἀγρικολαὸς βληθῆναι αὐτὸν ἐν τῇ
 φυλακῇ. Καὶ τῇ ἐξῆς καθίσας ἐπὶ τοῦ βήματος ὁ
 ἄρχων, ἐκέλευσεν ἀχθῆναι τὸν ἅγιον Βλάσιον. Τοῦ
 δὲ παραστάντος ἰδὼν αὐτὸν ὁ ἡγεμὼν ἤρξατο πρῶ-
 τον θαυμάσιαις κεχρησθαι πρὸς αὐτὸν, καὶ προτέρως
 αὐτὸν ἀσπάζεται λέγων· Χαίροις, προσφιλέστατε
 Βλάσιε, φίλε τῶν Θεῶν καὶ ἡμετέρε. Ὁ δὲ ἅγιος
 Βλάσιος λέγει αὐτῷ· Χαίροις καὶ σὺ, κράτιστε ἡγε-
 μών· μὴ λέγε αὐτοῦς Θεοῦς, ἀλλὰ δαιμόνια ἀκάθαρτα
 καὶ πονηρὰ, ἅτινα τῷ αἰωνίῳ καὶ ἀτελευτήτῳ πυρὶ
 παραδοθήσονται μετὰ τῶν σεβομένων αὐτά. Θυμω-
 θεὶς δὲ ὁ ἡγεμὼν ἐπὶ τούτοις ἐκέλευσε βάλαις
 ἀγροῖς τυπτεσθαι αὐτόν. Ἐπὶ πολλαῖς δὲ ὥραις
 τυπτόμενος ὁ τοῦ Χριστοῦ μάρτυς Βλάσιος λέγει C
 πρὸς τὴν ἡγεμόνα· Ἀναίσθητε καὶ ψυχῶν ἀπαταῶν,
 ἀριστῆν με νομίζεις διὰ τῶν βασάνων σου ἐκ τῆς
 τοῦ Θεοῦ μου ὁμολογίας. Ἄλλ' οὐ δύνασαι· ἔχω γὰρ
 ποῖε· ὁ βούλει.

Ε'. Ὡς δὲ οὐκ ἴσχυσεν ὁ ἀσεβέστατος ἡγεμὼν με-
 ταστήσαι αὐτὸν ἀπὸ τῆς ἐν Χριστῷ πίστεως, πάλιν
 ἐκέλευσεν ἀπενεχθῆναι αὐτὸν ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ.
 Μαθοῦσα δὲ ἡ εὐσεβὴς γραῦς καὶ χήρα γυνὴ τὴν
 καρτερίαν καὶ ὑπομονὴν τοῦ ἁγίου ἱερομάρτυρος
 Βλασίου καὶ τὴν ἔκδησιν τῆς πίστεως αὐτοῦ, σφά-
 ξατα τὸν χοῖρον ἢν ἀπέλαβε παρὰ τοῦ θηρός διὰ τῆς
 τοῦ ἁγίου μάρτυρος ἐπιταγῆς, καὶ ἐψήσασα τὴν
 κεφαλὴν καὶ τοὺς πόδας, καὶ βαλοῦσα ἐν κανισκίῳ
 ἐκ τῶν σπερμάτων τῆς γῆς καὶ ἐτέρων τινῶν ἐκ
 τῆς πενίας αὐτῆς μετὰ καὶ ὀπώρας, κηροῦς τε D
 ἄψασα προσήνεγκε τῷ ἁγίῳ μάρτυρι ἐν τῇ φυ-
 λακῇ, καὶ προσέπεσεν αὐτῷ δεομένη καὶ ἰκετεύουσα
 μεταλαβεῖν ἐξ αὐτῶν. Εὐχαριστήσας δὲ ὁ ἅγιος τοῦ
 Χριστοῦ ἱερομάρτυς Βλάσιος καὶ μεταλαβὼν ἐξ
 αὐτῶν εὐλόγησεν αὐτὴν καὶ εἶθ' οὕτως ἐνεταίλατο
 αὐτῇ λέγων· Γύναι, τοῦτῳ τῷ σχήματι ἐπιτέλει τὴν
 μνήμην μου, καὶ οὐ μὴ ἐκλείψῃ ἐκ τοῦ οἴκου σου
 ἀγαθωσύνην πᾶσα παρὰ τοῦ Θεοῦ μου, ἀλλὰ καὶ εἰ
 τις μιμούμενός σε τοῦτῳ τῷ τρόπῳ ἐπιτελεῖ τὴν
 μνήμην μου, ἀνέκλειπτον ἔξει τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ
 μου δωρεάν καὶ εὐλογίαν πάσας τὰς ἡμέρας τῆς
 ζωῆς αὐτοῦ. Καὶ ἡ μὲν τιμία καὶ μακαρία γραῦς

¹ Matth. xxvi, 15

et episcopus Blasius, non solum Sebasteæ, sel
 etiam Nicopoli. Erat enim eruditus etiam in scien-
 tia metendi.

Βλάσιος οὐ μόνον ἐν τῇ Σεβαστείᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐν
 τῇ λατρικῇ ἐπιστήμῳ.

IV. In itinere vero ingrediente sancto, contigit
 ut cujusdam pauperculæ mulieris, quæ unam
 habebat porcum et nihil aliud, porcus a lupo
 raperetur. Mulier autem, quæ erat fidelis, accessit
 ad sanctum martyrem contra feram. Sanctus vero
 Christi sacerdos et martyr Blasius subridens,
 dixit ei : Ne sis tristis, o mulier, nec lacrymeris.
 Tibi enim reddetur porcus vivus et illæsus. Sanctus
 autem cœpit iter ingredi. Eo vero ingre-
 diente, lopus, qui porcum illæsum conservave-
 rat, eum reddidit viduæ. Ingresso autem sancto in
 metropolim Sebasteam, jussit præses Agricolaus
 eum confici in custodiam. Die vero sequenti se-
 dens præses in tribunali, jussit adduci sanctum
 Blasium. Cum is autem astitisset, videns cum
 præses, cœpit primum cum eo agere blanditiis, et
 prius eum salutatur, dicens : Salve, charissime
 Blasi, deorum amice et noster. Sanctus autem
 Blasius dicit ei : Salve tu quoque, præses optime.
 Ne eos vero dicas deos, sed dæmonia : quæ qui-
 dem tradentur igni æterno cum iis, qui ea colunt.
 His præses ira percitus, jussit eum agrestibus
 baculis verberari. Multis autem horis verberatus
 martyr Christi Blasius, dicit præsidi : O nullo
 sensu prædite et deceptor animarum, putas me
 per tua tormenta abducere a Dei mei confessione ?
 Sed non potes. Habeo enim Jesum Christum, qui
 me corroborat. De cætero fac quod volueris.

τὸν ἰνδυναροῦντά με Ἰησοῦν Χριστόν. Τὸ λοιπὸν

V. Cum autem non potuisset impius præses eum
 a fide abducere, jussit eum rursus duci in carce-
 rem. Cum vero accepisset pia anus et vidua sancti
 martyris Blasii tolerantiam, et ejus fidei constan-
 tiam, cum occidisset porcum, quem a fera acce-
 perat jussu sancti martyris, et coxisset caput et
 pedes, et in canistrum jecisset ex seminibus terræ,
 et aliquibus aliis ex sua paupertate cum fructibus,
 cereosque accendisset, attulit ad sanctum marty-
 rem in custodiam, et procidit ad ejus pedes, ro-
 gans ut ex eis sumeret. Cum gratias autem egisset
 sanctus, et ex eis sumpsisset, et benedixit, et ei
 mandavit, dicens : Mulier, in hoc habitu perage
 mei commemorationem, et in domo tua non de-
 ficiet omne bonum a Deo meo. Sed et si quis te
 hoc modo imitans, mei peregerit commemoratio-
 nem, habebit a Deo meo perpetuum donum et
 benedictionem omnibus diebus vitæ suæ. Et vene-
 randa quidem illa et beata anus, accepto mandato
 a sancto martyre Blasio, Deum laudans, abijt læta
 in domum suam, et impleta fuit in hac beata
 vidua Scripturæ, quæ dicit : « Dicetur ubique, quod
 fecit ipsa, ad ejus memoriam ». »

καὶνὴ λαβοῦσα τὴν ἐντολὴν παρὰ τοῦ ἁγίου ἱερομάρτυρος Βλασίου δοξάζουσα τὴν Θεὸν ἔφη: χαίρουσα ἐπὶ τὸν οὐκόν αὐτῆς, καὶ ἐπληρώθη καὶ ἐν ταύτῃ τῇ πιστῇ χήρᾳ ἡ Γραφή ἡ λέγουσα ὅτι « Ἀληθῆσεται πανταχοῦ ὃ ἐποίησεν αὐτὴ εἰς μνημόσυνον αὐτῆς. »

VI. Tyrannus autem cum secundo progressus A
sedisset in tribunali, jussit adduci Dei martyrem. Quo adducto, dicit ei præsēs : Blasi, diisne sacrificas, an vis male perire? Dixit sanctus Blasius : Dii, qui cælum et terram non fecerunt, pereant. Quam tu autem mihi minaris mortem, ea mihi vitam æternam conciliabit. Præsēs vero cum vidisset ejus fidem immutabilem, jussit eum in ligno suspensum cædi vehementer. Cum diu autem cæderetur martyr Dei Blasius, dicit duci : O impie et inique, putasne me terrere plagis? Habeo Jesum Christum, qui me corroborat, et non timco tua, quæ videntur, tormenta, aspiciens ad bona, quæ expectantur, quæ sunt promissa iis, qui ipsum quæerunt. Tunc jussit præsēs eum de ligno deponi. Cum fuisset autem depositus, jussit eum rursus conjici in custodiam. Cum vero abduceretur in custodiam sanctus martyr Blasius, ecce septem mulieres piæ et timentes Deum, eum sequebantur, excipientes sanguinem, qui ex ipso distillabat, et seipsas ungentes. Quas cum vidissent lictores et apprehendissent, duxerunt ad præsidem, ei dicentes : Hæ quoque sunt Christianæ. Cum eas autem præsēs vidisset, dicit eis : Persuadeamini, et diis sacrificate, ut magnos honores a me consequamini. Venerandæ vero et sanctæ mulieres illæ respondententes, dixerunt ei : Si vis, o præsēs, ut diis tuis sacrificemus, eamus prope lacum : et tu quidem immitte deos tuos in saccum, et eos plumbo obsigna : nos autem cum abluerimus vultus nostros in lacu, accedemus, et eis sacrificabimus. His lætatis præsēs, ad eas adduxit deos suos. Illæ autem cum eos accepissent, dejecerunt et demerserunt in profundo lacus.

πρὸς ὡπα ἡμῶν ἐν τῇ λίμνῃ προσέλωμεν καὶ θύσωμεν αὐτοῖς. Ταῦτα ἀκούσας ὁ ἡγεμὼν καὶ περιχρηρῆ; γενόμενος προσήνεγκεν αὐταῖς τοὺς θεοὺς αὐτοῦ. Αἱ δὲ λαβοῦσαι αὐτοὺς ἐνέβαλον καταποντίσσαι εἰς τὸν βυθὸν τῆς λίμνης.

VII. Cum hæc vidisset præsēs, et furore fuisset percitus, valde rugiens sicut leo, et plaudens manibus, fuit admodum iratus militibus, et dixit eis : O peissimi ministri, cur non deos retinulistis, ne in profundum lacus injicerentur? Respondentes autem B
milites, dixerunt præsidi : O optime præsēs, dolum tibi locutæ sunt hæc mulieres, et deos tuos demerserunt. Nos vero hoc nescientes, eos non tenuimus. Dixerunt autem illæ sanctæ et venerandæ mulieres : Deus verus dolum non patitur, sed surda ligna et lapides, et aurum et argentum, et omnes, qui confidunt in eis. Tunc furore percitus præsēs, jussit fornacem accendi vehementissimam, et dissolvi plumbum, et f reos afferri pectines, et septem æneas laminas candidi fieri : splendidum autem linteum extendi in alio loco, dixitque sanctis mulieribus : Eligite unum ex duobus, aut adorare et diis sacrificare, et conservare animas vestras, ambulantes in linteo, aut, si nolitis, experiri tormenta quæ sunt vobis parata. Una vero ex

Γ'. Ὁ δὲ τύραννος ἐν δευτέρᾳ προόδῳ καθίσας ἐπὶ τοῦ βήματος ἐκέλευσεν ἀρῆθῆναι τὸν τοῦ Θεοῦ μάρτυρα. Ἀρῆθῆντος δὲ αὐτοῦ λέγει αὐτῷ ὁ ἡγεμὼν· Βλάσιε, θύεις τοῖς θεοῖς; ἢ θέλεις κακῶς ἀπολέσθαι; Ὁ ἅγιος Βλάσιος εἶπεν· Θεοὶ οἱ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν οὐκ ἐποίησαν ἀπολέσθωσαν. Ὁν δὲ σὺ, τύραννε, ἀπειλεῖς μοι θάνατον, ζωῆς αἰωνίου πρόξενός μοι γενήσεται. Ὁ δὲ ἡγεμὼν θεασάμενος τὸ ἀμετάθετον αὐτοῦ τῆς πίστεως ἐκέλευσεν αὐτὸν ἐπὶ τοῦ ξύλου ἀναρτηθέντα ξέσθαι εὐτόνως. Σεόμενος δὲ ὁ τοῦ Θεοῦ μάρτυς Βλάσιος ἐπὶ πολὺ, λέγει τῷ ἡγεμόνι· Ὡ ἀσεβέστατε καὶ παράνομε, νομίζετε με πληγαῖς καταποτεῖν; Ἐγὼ Ἰησοῦν Χριστὸν ἐνδυναμοῦντά με, καὶ οὐ φοβοῦμαι σου τὰς βλεπομένας βασιάνους, ἀποδέλων εἰς τὰ προσδοκώμενα ἀγαθὰ τὰ ἐπηγγελμένα τοῖς αὐτὸν ἐκζητοῦσιν. Τότε ἐκέλευσεν ὁ ἡγεμὼν κατενεχθῆναι αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ξύλου. Κατενεχθέντος δὲ αὐτοῦ πάλιν ἐκέλευσεν αὐτὸν βληθῆναι ἐν τῇ φυλακῇ. Ἀπαγομένον δὲ τοῦ ἁγίου ἱερομάρτυρος Βλασίου ἐν τῇ φυλακῇ, ἰδοὺ γυναῖκες ἑπτὰ εὐσεβεῖς καὶ φοβούμεναι τὸν Θεὸν ἠκολούθουν αὐτῷ, δεχόμεναι τὰ ἀποστάζοντα ἐξ αὐτοῦ αἵματα καὶ ἑαυτὰς ἐπαλείφουσαι. Ταύτας τοῖνον ἰδόντες οἱ δῆμιοι τὰς γυναῖκας καὶ κρατήσαντες αὐτὰς ἀπήγαγον τῷ ἡγεμόνι λέγοντες αὐτῷ ὅτι Καὶ αὗται Χριστιανὰι εἰσιν. Ἰδὼν δὲ αὐτὰς ὁ ἡγεμὼν λέγει πρὸς αὐτὰς· Πείσθητε, καὶ θύσατε τοῖς θεοῖς, ἵνα καὶ δόξης καὶ τιμῶν μεγάλων ἀξιωθῆτε παρ' ἐμοῦ ἐπεὶ μέλλετε πικρῶς ἀποθνήσκειν. Αἱ δὲ C
τίμιαι καὶ ἅγιαι ἐκεῖναι γυναῖκες ἀποκριθεῖσαι εἶπον αὐτῷ· Εἰ θέλεις, ὦ ἡγεμὼν, ἵνα θύσωμεν τοῖς θεοῖς σου, πορευθῶμεν ὁμοῦ ἐγγιστα τῆς λίμνης, καὶ σὺ μὲν βάλε τοὺς θεοὺς σου εἰς σάκκον καὶ σφράγισον αὐτοὺς μολίβδῳ, ἡμεῖς δὲ νιψάμεναι τὰ

Z. Ἰδὼν δὲ ταῦτα ὁ ἡγεμὼν ἠλλοίωσεν αὐτοῦ τὴν ὕψιν, καὶ ἐμμανῆς γενόμενος σφόδρα βρῦξας ὡς περ λέων, καὶ κρατήσας τὰς χεῖρας αὐτοῦ ἐθυμώθην λίαν κατὰ τῶν στρατιωτῶν, καὶ εἶπεν· Ὡ κακίστοι καὶ δεινοὶ ὑπηρέται, διὰ τί οὐ κατέσχετε τοὺς θεοὺς ἵνα μὴ ἐμβληθῶσιν ἐν τῷ βυθῷ τῆς λίμνης; Οἱ δὲ στρατιῶται ἀποκριθέντες εἶπον τῷ ἡγεμόνι· Ὡ κράτιστε ἡγεμὼν, δόλον σοι ἐλάλησαν αἱ γυναῖκες αὗται· κατεπόντισαν τοὺς θεοὺς σου. Ἡμεῖς δὲ μὴ γινώσκοντες τοῦτο οὐκ ἐκρατήσαμεν αὐτάς. Αἱ δὲ τίμιαι ἐκεῖναι καὶ ἅγιαι γυναῖκες εἶπον· Θεὸς ἀληθινὸς δόλον οὐ πάσχει, εἰ μὴ ξύλα κωφὰ καὶ λίθοι καὶ χρυσοὶ καὶ ἀργυροὶ καὶ πάντες οἱ πεποιθότες ἐπ' αὐτοῖς. Τότε ἐμμανῆς γενόμενος ὁ ἡγεμὼν ἐκέλευσεν ἐγκαθῆναι κάμινον σφοδροτάτην, καὶ μολίβδον λυθῆναι, καὶ κτένια σιδηρὰ ἐνεχθῆναι, καὶ ἐπὶ τὰ συμφέλλια χαλκὰ πυρωθῆναι, ἀπλωθῆναι καὶ δούλην λαμπρῶν ἐν ἐτέρῳ τόπῳ· καὶ εἶπε πρὸς τὰς ἁγίας· Ἐκλέξασθε ἐν ἐκ τῶν δύο· ἢ προσκυνήσατε καὶ θύσατε

· τις θεοῖς, καὶ σῶσαι τὰς ψυχὰς ὑμῶν περιπατοῦσαι. **A** ἔν τῃ ὁδῶν, ἢ μὴ βουλομένης παρὰθῆναι τοῖς ἡτοιμασμένοις ὑμῖν κολαστηρίοις. Μία δὲ ἐξ αὐτῶν ἔχουσα παιδία δύο ἀρπάσσασα τὴν ὁδῶν ἐμβολοῦσα εἰς τὴν κάμινον κατέκαυσε αὐτήν. Τὰ δὲ παιδία εἶπον πρὸς τὴν μητέρα αὐτῶν· Τιμὰ ἡμῶν μήτηρ, ἀλλ' ὡς ἐνέπλησας ἡμᾶς τοῦ καλοῦ καὶ ἀδόλου καὶ καὶ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν.

H. Ὁ δὲ ἡγεμῶν ἐκέλευσε κρεμασθῆναι αὐτάς, καὶ ξέσθαι αὐτῶν τὰς σάρκας μετὰ τῶν κτανίων τῶν σπηδῶν. Οἱ δὲ στρατιῶται ἐθεώρουν ὅτι ἀνελπματοσ γὰρ ἐρῶν αἱ σάρκες αὐτῶν. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ αἱ σάρκες αὐτῶν ἐωρῶντο λαμπραὶ ὡσεὶ χιών, ὅτι ἄγγελοι Κυρίου κατελθόντες καὶ θεραπεύσαντες ἔλεγον αὐταῖς· Μὴ φοβεῖσθε· ὁ καλὸς γὰρ ἐργάτης ἀρξάμενος ἐν θέρει καὶ τελείσας, καὶ εὐλογηθεὶς παρὰ τοῦ ἐργοδότη, καὶ λαθῶν τὸν μισθὸν αὐτοῦ, χαίρων πορεύεται εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ. Οὕτως οὖν καὶ ὑμεῖς ἀγωνίσασθε, ὥπως ἀπολάβητε παρὰ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τὴν αἰώνιον καὶ ἀτελεύτητον ζωὴν. Τότε ὁ ἡγεμῶν ἐκέλευσε κατενεχθεῖσας αὐτάς βληθῆναι ἐν τῇ καμίνῳ. Καὶ βληθέντων αὐτῶν εὐθὺς ἐπαύθη τὸ πῦρ, καὶ ἐξεβλήθησαν ἐκ τῆς καμίνου αἱ ἅγαι γυναῖκες ἀβλαβεῖς φυλαχθεῖσαι τῇ τοῦ Κυρίου χάριτι. Λέγει οὖν πρὸς αὐτάς ὁ ἡγεμῶν· Ἀποβρίψαντες τὰς γοητείας ὑμῶν προσέλθετε καὶ θύσατε τοῖς θεοῖς μου. Αἱ δὲ ἅγαι ἐπὶ τὰς γυναῖκες ὡς ἐξ ἐνὸς στόματος εἶπον αὐτῷ· Μὴ σοι γένηται τοῦτο, κύων αἰμοπότα, ἵνα ἡμεῖς καταλείψωμεν τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, καὶ προσκυνήσωμεν λίθους καὶ ξύλα ὁμοία σου κωρὰ καὶ ἀνάσθητα. Τὸ λοιπὸν ποῖε ὁ βούλει εἰς ἡμᾶς· καὶ γὰρ καὶ ἡμεῖς κεκλημένοι ἐσμεν ἐν τῇ βασίλειᾳ τῶν οὐρανῶν. Τότε χολήσας ὁ ἡγεμῶν τὰς οἰδέμιοι ἀπήγαγον ἐπὶ τὸν προκείμενον αὐταῖς τόπον.

Θ. Αἱ δὲ ἅγαι ἐπὶ τὰς γυναῖκες ἐλθοῦσαι ἐν τῷ τόπῳ ᾧ ἐμελλον τελειοῦσθαι παρεκάλουν τοὺς δημίους λέγουσαι· Συγχωρήσατε ἡμῖν προσεύεσθαι ἐπὶ μικρὸν· καὶ κλίναςαι τὰ γόνατα αὐτῶν ἐπὶ τὴν γῆν εἰπὼν οὕτως· Δόξα σοι τῷ μεγάλῳ καὶ δεδοξασμένῳ ἡμῶν Θεῷ, δόξα σοι τῷ βασιλευόντι εἰς αἰῶνας Ἰησοῦ Χριστοῦ, δόξα σοι τῷ ἡμᾶς καλέσαντι ἐν τῇ ὁδῷ τῆς ἀγαθότητός σου. Τίς γὰρ θεὸς μέγας ὡς σὺ ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ ἀποχωρίσας ἡμᾶς ἐκ τοῦ σκότους καὶ καλέσας εἰς τὸ φῶς τὸ ἀληθινὸν καὶ γλυκύτατον; Διὸ δεόμεθά σου, Κύριε, συναριθμήσον καὶ ἡμᾶς ἐν τῇ ἀγίᾳ καὶ πρωτομάρτυρ σου Θέκλῃ προσδεχόμενος τὴν πρεσβείαν τοῦ ὁσιωτάτου πατρὸς ἡμῶν καὶ ποιμένας Βλασίου τοῦ ὁδηγήσαντος ἡμᾶς πρὸς τὴν ἀθλήσιν ταύτην καὶ ἀπόδρασιν τῆς αἰωνίου σου ζωῆς. Ταῦτα τοῖνον εὐξάμεναι αἱ ἅγαι γυναῖκες καὶ ἀναστᾶσαι ἐκ τοῦ ἐδάφους, καὶ ἐκτείνασαι τὰς χεῖρας αὐτῶν καὶ ἀνανεῦσασαι τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὸν οὐρανὸν ἐν καθαρᾷ καρδίᾳ καὶ μιᾷ ψυχῇ εἶπον πρὸς τὸν Θεόν· Δόξα σοι, Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ καταξιώσας ἡμᾶς εἰς τὸ θυσιαστήριον σου τοῦτο κτραστῆναι ὡς ἀσπίλους ἀνάδας καὶ λογικάς. Πρόσεξαι οὖν, Δέσποτα, καὶ τὰς ψυχὰς ἡμῶν ἐν τῷ

A iis, habens duos pueros, rapuit hntem et injectit in fornacem et id combussit. Pueri autem dicebant matri suæ: Veneranda mater nostra, ne sinas nos in hac terra jnterire: sed quomodo nos implevisti pulchro et suavissimo tuo lacte, nos quoque imple regno cœlorum. μη ἀφήσης ἡμᾶς ἐπὶ τῆς γῆς ταύτης ἀπολέσθαι, γλυκυτάτου σου γάλακτος, οὕτως ἐμπλήσον ἡμᾶς

VIII. Præses autem jussit eas suspendi, et earum carnes lacerari pectinibus ferreis. Videbant vero milites ex earum carnibus manare lac pro sanguine. Quin etiam earum carnes cernebantur ut nix candidæ. Angeli enim Domini, qui descenderant, cum eas curassent, dicebant eis: Ne timeatis. Bonus enim operarius cum æstate inceperit et perfecerit, et a domino operis fuerit benedictus, et mercedem ejus acceperit, lætus vadit in domum suam. Sic ergo vos quoque decertate et a Servatore nostro Jesu Christo æternam et quæ nunquam desinit vitam accipiat. Tunc præses jussit eas depositas jaci in caminum. Cum autem jactæ fuissent, protinus cessavit ignis, et ejectæ sunt ex fornace illæ conservatæ sanctæ mulieres. Dicit vero eis præses: Abjctis vestris præstigiis, accedite, et diis meis sacrificate. Sanctæ autem septem mulieres, tanquam uno ore dixerunt ei: Ne tibi bene sit, o fili diaboli, ut nos relinquamus Dominum nostrum Jesum Christum, et adoremus lapides et ligna, quæ sunt similiter atque tu, surda et nullo sensu prædita. De cætero fac in nos, quod velis. Nam nos quoque vocatæ sumus in regnum cœlorum. Tunc ira percitus præses, tulit in eas sententiam: et accipientes eas lictores, duxerunt eas ad locum eis propositum. ἔδωκεν τὴν κατ' αὐτῶν ἀπόρασιν, κα: λαβόντες αὐ-

IX. Sanctæ autem septem mulieres cum venissent ad locum, in quo erant consummandæ, rogant lictores, dicentes: Concedite nobis, ut parumper precemur: et flexis in terram genibus, sic dixerunt: Gloria tibi, magno et glorificato nostro Deo; gloria tibi Christe, qui regnas in sæcula, qui nos vocasti in viam bonitatis tuæ. Quis est enim magnus, sicut tu Deus noster, qui nos facisti recedere a tenebris, et vocasti nos ad veram lucem et suavissimam? Quamobrem rogamus te, Domine, nos connumera cum prima martyre tua Thecla, accipiens intercessionem sanctissimi patris nostri et pastoris Blasii, qui deduxit nos ad hanc veritatem et fruitionem vitæ æternæ. Hæc cum sanctæ fuissent precatæ mulieres, et e solo surrexissent, et manus suas extendissent, et oculis in cœlum suspexissent, mundo corde et uno animo Deo dixerunt: Gloria tibi, Domine Deus noster, qui nos dignatus es sistere ad hanc tuam aram, tanquam agnas immaculatas et ratione præditas, nostras quoque animas suscipe in cœlesti tua ara, ut bonus et benignus. Pueri autem accedentes ad matrem, dixerunt ei: Mater, coronæ nobis sum

paratæ apud Deum cœlestem. Nos ergo et com-
menda sanctissimo et forti athletæ, episcopo nostro
et pastori Blasio. Tunc spiculator abscidit capita
septem sanctarum mulierum, et occulte fuerunt
consummatæ.

σκόπη ἡμῶν καὶ καλῶ ποιμένι Βλασίῳ τῷ ἀοιδίμῳ.
ἀγίων γυναικῶν, καὶ ἐτελειώθησαν ἐν Κυρίῳ μηνί

X. Post hæc autem jubet præses sanctum Bla-
sium educi e custodia. Quoeducto, dicit ei : Diisne
modo sacrificas, annon ? Dicit ei sanctus Blasius :
Miser, cum sis cæcus, non vides veram lucem.
Quis enim homo, qui Deum vivum unquam cognov-
it, mortuis simulacris sacrificat, aut ea adorat ?
Tu ergo tenebris involute et inique, scias te Deum
vivum dimisisse, et adorare lapides nullo sensu
præditos. Sed ego non timebo minas tuas. Ut vis
ergo, n:e torque. Trado tibi carnes meas : Deus
autem habet animæ potestatem. Præses dicit sancto
: Si te projecero in lacum, quid tibi proderit,
quem dicis, Christus, quem etiam adoras ? Dixit
sanctus Blasius : Cæce et nullo sensu prædite,
adulterina adoras, et putas te esse salvum. Ego
autem Christum vivum colens, non ostendam tibi
in aqua Dei mei virtutes ? Tunc jussit præses
eum jaci in lacum. Sanctus vero præveniens,
obsignavit aquam : quæ stetit perinde ac si fuisset
pons. Sedensque in medio lacus, dixit lictoribus :
Si habetis deos, ostendite eorum virtutes, et vos
quoque ingredimini. Statimque ingressi sexaginta
et octo viri, submersi sunt in profundo aquæ.
Tunc angelus Domini descendens ad sanctum, dicit
ei : Gratia plena et præclara anima, Dei pontifex,

ψυχῇ, ἀρχιερεῦ τοῦ Θεοῦ, ἐξελθε ἐκ τοῦ ὕδατος, καὶ
στέφανον αἰώνιον.

XI. Sanctus autem Blasius cum ex aqua sur-
rexisset, tanquam super terram ambulans, est
egressus, et resplenduit facies ejus sicut lux, adeo
ut mirarentur, qui eum videbant. Præses vero
dixit ei : Adeone, o miser, statuisti dilis non sacrifi-
care ? Dixit sanctus Blasius : Scias, tyranne
sanguivore, me esse servum Christi, et nunquam
dæmonibus esse sacrificaturum. Tunc ira percitus
præses, tulit in eum sententiam, dicens : Blasius,
qui mihi non paruit, et imperatorem contempsit,
et deos probris affecit, et sexaginta octo viros
perdidit, gladio truncetur capite simul cum duo-
bus pueris. Accepta autem sententia, cum venisset
ad locum, stans sanctus, precatus est Dominum,
dicens : Domine Deus virtutum, qui me liberasti a
simulacris, qui tenebras fecisti lucem, et errorem
veritatem, qui sedes super Cherubim, et aperis
cataractas cœlorum, qui extendis arcum tuum in
manu tua, qui diabolum humilem et abjectum red-
didisti, et draconem confixisti, audi me servum
tuum, et quicumque ad hanc aram tuam accesserit,
et quamcunque spinam aut os devoraverit, aut va-
riis fuerit vexatus morbis; aut in afflictione fuerit,

ἐπουρανίῳ σου θυσιαστηρίῳ ὡς ἀγαθὸς καὶ φιλά-
θρωπος. Τὰ δὲ παιδία προσελθόντα τῇ ἰδίᾳ μητέρι
εἶπον αὐτῇ· Μητέρα, οἱ στέφανοι ἡμῶν ἑτοιμοὶ εἰσι
παρὰ τῷ ἐπουρανίῳ Θεῷ· παράθου οὖν ἡμᾶς τῷ
ἀγιωτάτῳ καὶ γενναίῳ ἀθλητῇ τοῦ Χριστοῦ, τῷ ἐπι-
σκόπῳ Φεβρουαρίῳ.

I. Μετὰ δὲ ταῦτα καλεῖται ὁ ἡγεμὼν ἀχθῆναι τὸν
ἅγιον Βλάσιον ἐκ τῆς φρουρᾶς. Ἀχθέντος δὲ αὐτοῦ
εἶπε πρὸς αὐτόν· Κἂν ἔρτι θύεις τοῖς θεοῖς ἢ οὐ ὃ
λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ ἅγιος Βλάσιος· Ἄθλια, τυφλὸς
ὢν οὐχ ὄρας τὸ φῶς τοῦ Θεοῦ τὸ ἀληθινόν. Τίς γὰρ
ἀνθρώπων ποτὲ γνωρίσας Θεὸν ζῶντα, εἰδῶλοιο νε-
κροῖς θύει ἢ προσκυνεῖ; Σὺ οὖν, ἐσκοτισμένη καὶ
ἄνομο, γινώθι ὅτι Θεὸν ζῶντα ἀφῆκας, καὶ λίθοις
ἀναισθητοῖς προσκυνεῖς. Ἄλλ' ἐγὼ οὐ φοβηθήσομαι
τὰς ἀπειλάς σου. Ὡς θέλεις οὖν, οὕτως με βασάνω-
σον. Τὰς σάρκας μου παραδίδωμι σοι· τῆς δὲ ψυχῆς
ὁ Θεὸς ἐξουσιάζει. Ὁ ἡγεμὼν λέγει πρὸς τὸν ἅγιον·
Ἐὰν ρίψω σε ἐν τῇ λίμνῃ, τί σε ὠφελήσῃ ἐπὶ τοῦ
ὕδατος ὃν λέγεις Χριστόν, ὃν καὶ προσκυνεῖς; Ὁ
ἅγιος Βλάσιος εἶπεν· Τυφλὸ καὶ ἀναισθητὸς, κίβδηλα
προσκυνεῖς ἄψυχα, καὶ νομίζεις σωθῆναι· ἐγὼ δὲ
Θεῷ ζῶντι λατρεύων οὐ δεῖξω σοι τὰς τοῦ Θεοῦ μου
δυνάμεις ἐν τῷ ὕδατι; Τότε οὖν ἐκέλευσεν ὁ ἡγεμὼν
βληθῆναι αὐτὸν ἐν τῇ λίμνῃ. Ὁ δὲ ἅγιος προλαβὼν
κατεσφράγισεν τὸ ὕδωρ. Καὶ τούτου γενομένου ἔστη
ὡσπερ γέφυρα, καὶ καθεσθαις ἀνὰ μέσον τῆς λίμνης
ὁ μακάριος Βλάσιος εἶπε πρὸς τοὺς δημίους· Εἰ ἔχετε
θεοὺς, δεῖξατε τὰς δυνάμεις αὐτῶν, καὶ εἰσελθετε
καὶ ὁμοῖς ὕδατος πρὸς με. Καὶ εὐθέως εἰσελθόντες
ἐξηκονταοκτὼ ἄνδρες κατεποντίσθησαν εἰς τὸν βυθὸν
τοῦ ὕδατος. Τότε ἄγγελος Κυρίου κατελθὼν πρὸς
τὸν ἅγιον λέγει αὐτῷ· Καχαριτωμένη καὶ λαμπρὰ
ἀπολάμβανε τὸν παρὰ τοῦ Θεοῦ σοι ἡτοιμασμένον

ΙΑ'. Ὁ δὲ ἅγιος Βλάσιος ἀναστάς ἀπὸ τοῦ ὕδατος
περιπατῶν ὡς ἐπὶ γῆς ἐξῆλθεν ἀδολογῆς, καὶ ἔλαμψε
τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡσπερ φῶς, ὥστε θαυμάζειν
τοὺς ὁρῶντας αὐτὸν πάντα. Ὁ δὲ ἡγεμὼν εἶπε πρὸς
αὐτόν· Τοσοῦτον ἔκριναι, ἀθλία, τοῦ μὴ θύσαι τοῖς
θεοῖς; Ὁ ἅγιος Βλάσιος εἶπε· Γίνωσκε, τύραννε καὶ
αἰμοπότα, ὅτι Χριστοῦ δοῦλός εἰμι, καὶ οὐ θύω δι-
μοσί ποτε. Τότε χολέσας ὁ ἡγεμὼν ἔδωκε κατ' αὐ-
τοῦ τὴν ἀπόφασιν λέγων· Βλάσιος ὁ ἐμοὶ ἀπειθήσας
καὶ τοῦ αὐτοκράτορος βασιλείως καταφρονήσας καὶ
τοὺς θεοὺς πλεῖστα ἀτιμάσας καὶ τοὺς ἐξηκονταοκτὼ
ἄνδρας ἐν τῷ βυθῷ τῆς λίμνης ἀπολέσας, ξίφει
ἀπομηθήτω τὴν κεφαλὴν ἅμα τοῖς δυοῖν παιδίοις.
Λαβὼν δὲ τὴν ἀπόφασιν ὁ μακάριος, καὶ ἐλθὼν ἐπὶ
τὸν τόπον, στάς ὁ ἅγιος προσηύξατο πρὸς Κύριον
λέγων· Κύριε ὁ Θεὸς τῶν δυνάμεων, ὁ βυσάμενός με
ἀπὸ τῶν εἰδώλων, ὁ τὸ σκότος φῶς ποιήσας καὶ τὴν
πλάνην ἀλήθειαν, ὁ καθήμενος ἐπάνω τῶν χειρῶν σου,
καὶ ἀνοίγων καταβράκτας οὐρανῶν, ὁ ἐκτελεῖς τὸ
τόξον σου ἐν τῇ χειρὶ σου, ὁ τὸν διάβολον ταπεινώ-
σας, καὶ τὸν δράκοντα καθηλώσας, ἐπήκοός μου γε-
νοῦ τοῦ δούλου σου καὶ ὅστις ἂν προσέλθῃ τῷ θυσια-
στηρίῳ σου, τούτῳ καὶ οἰανοῦν ἄκανθα ἢ ὄστου

καταποίει ἢ ποικιλίας νόσοις περιπίσει ἢ ἐν θλίψει ἢ ἐν ἀνάγκῃ διωγμοῦ ὑπάρχοι, πλήρωσον ἐκάστου τὸ αἶτημα τῆς καρδίας, Δέσποτα, ὡς ἀγαθὸς καὶ φιλόανθρωπος, καὶ τοῖς κατ' ἔτος ἐπιτελοῦσι τὴν μνήμην μου ἐν ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις καὶ τῶν πενήτων σου μεμνημένοις μισθὸν οὐράνιον δώρησαι καὶ ζῶην τὴν αἰώνιον· ὅτι δεδοξασμένος ὑπάρχεις πάντοτε νῦν καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν. Ταῦτα δὲ αὐτοῦ προσευξαμένου κατήλθεν ὁ Χριστὸς ὡσπερ νεφέλῃ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἐπετίκασεν αὐτὸν, καὶ λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ Σωτήρ· Ἀθλητὰ μου ἱγαπημένε Βλάσιε, πάντα τὰ αἰτήματα αὐτῶν πληρώσω διὰ σέ, καὶ οὐ μόνον ταῦτα, ἀλλὰ καὶ καθὼς ἐπηύξω τῇ χήρῃ ποιήσω, καὶ εὐλογήσω πάντα τὸν οἶκον τὸν ποιοῦντα τὴν μνήμην σου, καὶ τὰ ταμιαία αὐτῶν ἐμπλήσω πάσης ἀγαθωσύνης διὰ τὴν καλὴν σου ὁμολογίαν καὶ πίστιν τὴν εἰς ἐμέ· καὶ τὰς ἀμαρτίας αὐτῶν συγχωρήσας ζῶην αἰώνιον δωρήσομαι αὐτοῖς. Ταῦτα τοῖνον λαλήσαντος τοῦ Κυρίου πρὸς τὸν ἅγιον ἱερομάρτυρα Βλάσιον, ἐξενέγκας αὐτὸν ὁ σπεκουλάτωρ σὺν τοῖς δυοῖς βρέφεσιν ἐκ τοῦ πύλου ἔσω τοῦ τείχους ἐπὶ πέτρας μνητὴ Φεβρουαρίῳ ἑνδεκάτῃ. Πιστοὶ δὲ ἄνδρες καὶ εὐλαβεῖς κατέθεντο αὐτὸν ἐνταφιάσαντες ἐν αὐτῷ τῷ τόπῳ μετ' ἐπιμελείας πολλῆς, ἐνθα καὶ μέχρι τοῦ νῦν πολλὰ δυνάμεις καὶ λάσεις ἐπιτελοῦνται εἰς δόξαν Θεοῦ.

IB. Μισθοῦσα δὲ καὶ ἡ τιμία καὶ εὐσεβὴς γραῦς τὴν τελείωσιν τοῦ ἁγίου καὶ μακαρίου ἱερομάρτυρος Βλασίου ἐπετέλεσε τὴν μνήμην αὐτοῦ κατὰ τὸ σχῆμα ὃ ἐποίησεν ἐν τῇ φυλακῇ· καὶ οὐ μόνον συγγενεῦσιν ἀπήγαγε τὰς ἐκ τῶν σπερμάτων τῆς γῆς εὐλογίας καὶ τῶν λοιπῶν ἰδωδίων, ἀλλὰ γὰρ καὶ πᾶσι φίλοις καὶ γνωστοῖς οἵτινες ἀντιμιμησάμενοι πύλαι ἐν τῷ καιρῷ τῷ αὐτῷ ἀνέπεμφαν οὐ μόνον τῇ αὐτῇ πιστῇ χήρᾳ, ἀλλὰ καὶ πᾶσι τοῖς αὐτῶν φίλοις καὶ συγγενέσιν. Ὅθεν ἔκτοτε μέχρι καὶ νῦν διεδόθη τοῦτο τὸ καλὸν καὶ ἀγαθὸν ὑπόδειγμα μέχρι τῆς σήμερον ἐν πᾶσι τοῖς πιστῶς ἐπιτελοῦσι τὴν τιμίαν καὶ σεπτὴν μνήμην τοῦ ἁγίου καὶ ἐνδόξου ἱερομάρτυρος Βλασίου μετὰ λαμπάδων καὶ ὕμνων καὶ εὐχίας πολλῆς εἰς δόξαν Θεοῦ παντοκράτορος καὶ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ δοξαζομένου ἐν τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ· ὃ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος ἅμα τῷ ἁγίῳ Πατρὶ σὺν τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Aut in necessitate persecutionis, imple uniuscujusque cordis petitionem, Domine, ut bonus et clemens: quoniam es semper glorificandus nunc et in sæcula: Cum hæc autem esset precatus, Christus descendit de cælo tanquam nubes, et eum obumbravit, et dicit ei Servator: Omnes petitiones eorum implebo propter te, athleta mi dilecte. Non hæc autem solum, sed etiam faciam, ut precatus es viduæ, et benedicam omnem domum, quæ tui celebrat memoriam, et penaria eorum replebo omnibus bonis propter pulchram tuam confessionem et fidem, quam in me habes. Hæc cum Dominus locutus esset martyri, cum eum antea eduxisset spiculator e prætorio cum duobus infantibus, capita eis amputavit in Sebastea civitate, intra mœnia supra petram, undecimo mensis Februarii. Fideles autem et pii viri posuerunt eum in ipso loco, ubi etiam usque in hodiernum diem multæ curationes peraguntur ad Dei gloriam.

πρατωρίου, ἀπεκεφάλισεν αὐτοὺς ἐν Σεβαστείῃ τῇ πύλῳ ἔσω τοῦ τείχους ἐπὶ πέτρας μνητὴ Φεβρουαρίῳ ἑνδεκάτῃ. Πιστοὶ δὲ ἄνδρες καὶ εὐλαβεῖς κατέθεντο αὐτὸν ἐνταφιάσαντες ἐν αὐτῷ τῷ τόπῳ μετ' ἐπιμελείας πολλῆς, ἐνθα καὶ μέχρι τοῦ νῦν πολλὰ δυνάμεις καὶ λάσεις ἐπιτελοῦνται εἰς δόξαν Θεοῦ.

XII. Cum vero accepisset veneranda et pia anus consummationem beati martyris Blasii, celebravit ejus memoriam eo ritu, quo celebravit in custodia: et non solum cognatis misit ex seminibus terræ benedictiones et ex reliquis, sed etiam omnibus amicis. Qui vicissim imitantes, rursus in eodem tempore remiserunt non solum fideli viduæ, sed etiam omnibus suis amicis, et cognatis. Unde etiam traditum est hoc pulchrum et bonum exemplum usque in hodiernum diem omnibus, qui fideliter peragunt venerandam memoriam sancti martyris Blasii, cum lampadibus et hymnis et magno epulo: ad gloriam omnipotentis Dei et Domini nostri Jesu Christi: cui gloria et potentia simul cum sancto et vivifico Spiritu, nunc et semper et in sæcula sæculorum. Amen.

Πατρὶ σὺν τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς

MENSIS APRILIS.

ΑΘΛΗΣΙΣ

ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΜΑΡΤΥΡΩΝ

ΑΚΕΨΙΜΟΥ

ΙΩΣΗΦ ΚΑΙ ΑΕΙΘΑΛΟΥ.

CERTAMEN

SANCTORUM ET GLORIOSORUM MARTYRUM

ACEPSIMÆ

JOSEPH ET ÆITHALÆ.

(Acta SS. Bolland. ad diem 2 Aprilis, Græce in cod. Paris. 1481.)

I. Furebat in Christianos Saporius rex Persarum, et Magis, qui erant pars Persarum, jussit ut eos persequerentur. Qui etiam acrius invadentes, eos quos persequiebantur, cogebant colere ignem et solem. Qua de causa beatus quoque Acepsimas ab eis comprehenditur, qui ortus quidem erat ex patria Naesson (quæ est quidem sita in finibus Persarum; est autem episcopali ornata dignitate), ætate senex, ut qui esset octoginta annos natus: senex prudentia, mitis et moderatus, ab ira alienus, abstinenter vitam agens, egenos impertiens suis facultatibus, intentus orationibus, forma elegans, anima elegantior, et externis motibus iis qui illos cornebant, significans internam constitutionem, et factis et verbis pietatem enuntians, et vitæ et rectorum dogmatum magister effectus Christianis. Quo factum est, ut totam adversariorum aciem tanquam adversus fortissimum antagonistam in se evocaverit. Circa quem quidem, etiam antequam comprehenderetur, fit tale quid propheticæ:

II. Puer quidam demulcebat ejus caput, purgans a pediculis, qui ei afferebant molestiam. Id ergo amplexus: Beatum est, inquit, hoc calvum caput (erat enim glabrum) quod quidem propter Christum suscipiet martyrium. Ille autem verbo fuit lætatus, et puerum statim vicissim complexus: Fiat mihi

A'. Ἐλύττα κατὰ Χριστιανῶν Σαπώριος ὁ Περσῶν βασιλεὺς, τοῖς μάγοις τε μέρος οὐσι περσῶν τὸν κατ' αὐτῶν ἐπέτρπε διωγμὸν. Οἱ καὶ ἰταμώτερον ἄτε ζηλωταὶ τῶν πατρῶων ἔθῶν, τοῖς διωκομένοις ἐπιτιθέμενοι πυρὶ τε καὶ ἡλίῳ τὸ σέβας νέμειν ἐξεδιάζοντο. Οὐ δὴ χάριν καὶ Ἀκεψίμας ὁ μακάριος ὑπ' αὐτῶν συλλαμβάνεται ὃς ἐκ πατρίδος μὲν ὤρητο Νηησσῶν (ὑπὲρ τῆς Περσῶν θρια αὕτη τυγχάνει κειμένη ἐπισκοπικῆ δὲ τετίμητο ἀξιώματι), γηραιὸς τὴν ἡλικίαν ἔτος που ὄγδοηκοστὸν γενόμενος, γηραιὸς τὴν φρόνησιν, πρῶτος ἀόργητος, ἐγγρατεία συζῶν, τοῖς δεομένοις τῶν θνητῶν μεταδίδους, προσευχῆς ἐπιμελόμενος, χαριεὶς τὸ εἶδος, χαριέστερος τὴν ψυχὴν, καὶ τῷ ἔκτος ἦθει, τὴν ἐνδοξοκράτειαν τοῖς ὀρώσι διασημαίνων, ἔργῳ τε καὶ λόγῳ τὴν εὐσεβειαν καταγγέλλων, διδάσκαλος Χριστιανῶν καὶ βίου καὶ δογμάτων. Ἐξ οὗ καὶ τὴν τῶν ἐναντιῶν παράταξιν, ἄτε πρὸς ἰσχυρότατον ἀνταγωνιστήν, εἰς αὐτὴν δλον ἐξεκαλέσατο, περὶ ὃν δὴ καὶ πρὸ τοῦ συλληθῆναι τοιοῦτόν τι προφητικῶς γίνεται.

B'. Παῖς τις κατέφα τὴν αὐτοῦ κεφαλὴν, τῶν διόχλουσῶν φθειρῶν ἔκκαθαίρων. Ταύτην οὖν ἀσπασάμενος, Μακαρία, εἶπεν, ἢ φαλάκρα αὕτη, ἐψλωτο γάρ, ἦτις ἄρα καὶ διὰ Χριστὸν μαρτυρήσει. Ὁ δὲ ἦσθη τῷ ῥήματι, καὶ τὸ παιδίον παραυτίκα ἀσπασάμενος, Γένοιτό μοι, τέκνον, ἔργῳ, κατὰ τὸ ὄψ-

ἰά σου. Ἐπεί δέ τίς; συνήθης καὶ φίλος τῷ μακαρίῳ Ἀ
Ἀκεψιμῆ λεγομένων τούτων παρῆν, ἐπίσκοπος δὲ
καὶ αὐτὸς τῆς ἐν γαιτόνων πόλεως ἦν, ἤρατο τὸ παι-
διον ὑπομειδιῶν, Εἰπέ μοι, τέκνον, εἰπέ, εἴ τίς καὶ
παρ' ἡμῶν ἔγνωκας. Ὁ δὲ γε θεοφορούμενος παῖς,
καὶ σοῦ, ἔφη, πρὸς τὴν πόλιν ἐπανιόντι τὴν σὴν οὐκ
ἐξέσται τυύτην εἶεν, ἀλλὰ κατὰ τὴν κίωμην Ἀθρω-
δαρὴν καταλύσεις τὸν βλον· ἃ δὴ καὶ ἀμφοτέροις
κατὰ τὴν τοῦ παιδὸς ἐξέβαινε πρόβρῃσιν. Ἀλλὰ ταῦ-
τα μὲν πρὸ τοῦ πὸν μάρτυρα συλληφθῆναι.

Γ'. Ἐπεί δέ καὶ ἑάλω καὶ διὰ τῆς αὐτοῦ οικίας
ἤγατο, τῶν συνήθιων τις πλησίον γαρόμενος, Διάταξαι
τι περὶ τοῦ οἴκου σου, πρὸς τὸ οὐς αὐτῷ ἔφη. Ὁ δὲ,
Αὔτη ἡ οικία, τῆ χειρὶ δείξας, οὐκ ἔστιν οικία μου·
ἐγὼ γὰρ ἤδη πρὸς τὴν ἀνω ὄσον οὕτως καὶ μεταίχι
ζομαι. Ἐν τῇ πόλει δὲ Ἄρβη γαγονῶς καὶ τῷ τῶν
μάγων λοχηγῶ παραστάς; (δοῦμα αὐτῷ Ἀδραχὸς; γὰρ
ἦν). εἰ Χριστιανὸς εἴη ἐπηρωτᾶτο. Ὡς δὲ μεγάλη τῆ
φωνῆ τοῦτο εἶναι διωμολόγησεν, Οὐκοῦν ἀληθῆ, ἔφη,
τὰ περὶ σοῦ φημιζόμενα, ὡς βασιλικῶν τε εἰς προσ-
τάξων καταφρονῶν, καὶ ὡς ἕνα κηρύττεις Θεὸν
ἀπειναντίως τῷ βσιλικῷ δόγματι. Τὸ δὲ μακάριον
ἐκεῖνο γῆρας οὐδὲν ὑποδειλιάσαν, Πάντα ἴσα, φησι,
τοιαῦτα περὶ ἡμῶν ἀκήκοας ἀληθῆ τυγχάνουσιν ὄντα.
Ἐνα γὰρ κηρύσσω Θεὸν κατὰ τας παρ' ἡμῶν θείας
Γραφὰς καὶ τοῖς ὡς ἐμὲ φοιτῶσι τούτου πρεσβευτὰς
εἶναι τοῦ δόγματος ὑποτίθημι. Καὶ ὁ μάγος· Φρο-
νήσει σε διαφέρειν τῶν πολλῶν ἀκηκόαμεν, ἢ τις τῷ
μακρῷ χρόνῳ καὶ τῇ πείρᾳ δοκимуτέρα καθίσταται.
Nῦν δὲ οὐχ οὕτως ὥσπερ ἠκούσαμεν καὶ ὄρᾳν πά-
ρσει· δικάζεται γὰρ παιθὸς ἀφραϊνοντος κατ' οὐδὲν
ἔμεινον· ἐπεὶ που τοῦτο συνέσεω; ἢ καλῶς ἐχούσης
φρονός, τῷ βασιλικῶν δογμάτων καταφρονεῖν καὶ
μὴ προσκυνεῖν ἐθέλειν τῷ τε ἡλίῳ καὶ τῷ πυρὶ, οἷς
δῆτα καὶ βασιλεὺς αὐτὸς προσκυνεῖ. Ὁ τοῦ Χριστοῦ
ἀρχιερεὺς ἀπεκρίνατο. Πολλά μοι δοκεῖ ἡ τῶν Περ-
σῶν ἀνοσιταίνειν ἀρχή, οἷς τοῦ κτίσαντος ἀφαιμένη
λατρεύειν ἔγνω τοῖς κτίσμασι. Τίς γὰρ εὐφρονῶν
τὸ τοῦ Θεοῦ σέβει; τοῖς ὑπὸ Θεοῦ περιθεῖναι πε-
ποιημένοις ἀνέχοιτο, ὥσπερ ὑμεῖς ποιεῖτε, ἀνόσια
δρῶντες, καὶ αὐτὸς γε οὕτως ὁ ὑμέτερος βασιλεὺς;
Ὁ δὲ, Ἀνόσια δρῶν ἡμεῖς; λέγειν τολμᾶς, ἔφη, τη-
λικούτῳ προσκυνούντας στοιχείῳ καὶ ζωογόνῳ ἡλίῳ
λατρεύοντας, ἀνόσιαι τάληθες σὺ καὶ λῆρε καὶ μα-
ταίου προστάτα θρησκευματος; Ἀλλ' εἰ μὴ τῷ τοῦ
βασιλέως εἰς προστάγματι, καὶ προσκυνήσεις
οἷς; ἀρα καὶ αὐτὸς προσκυνεῖ, οὔτε τὸ γῆρας σε τοῦ
μὴ ἀνήκεστά σε παθεῖν ἐξαιρήσεται, οὐθ' ὄν λα-
τρεύεις ἐσταυρωμένον Θεόν.

Δ'. Εἶτα ὁ θεῖος πρεσβύτερος, Ἐμφραχθεῖ σου τὸ
μαρὸν σέβει, κατάρασε, ἔφη, εἰ με δοκεῖς; τας
ἀπειλας σου μεταπειθεῖν, ὥστε πατρῷου δόγματος
ἀποστήναι, ὃ παιδῶθεν μεμαθηκῶς καὶ εἰς τῆνδε
τὴν πολιὰν ἔτωσα. Εἰ δέ με οὔτε τὸ γῆρας ἐξαιρή-
σεται, ὡς σὺ ἔφης, οὐθ' ὄν σέβει Θεόν, τῶν ὑμετέρων
χειρῶν, οὐ παρὰ τοῦτο χεῖρον ἐγὼ τοῦ κρεῖττονος;
ἀνταλλάξομαι. Τί γὰρ μοι καὶ τας ὀλίγαις τοῦ ζῆν
ἡμέραις; Ἐπεί μετ' ὀλίγον τὸ κοινὸν τοῦτο τῆς φύ-

o filii, inquit, secundum verbum tuum. Cum autem
quidam familiaris et amicus Acepsimæ adesset,
cum hæc dicerentur (erat vero is quoque vicinæ
civitatis episcopus), subridens rogavit puerum,
dicens: Dic mihi, o filii, scisne de nobis aliquid?
Puer autem a Deo inspiratus: Tibi quoque, inquit,
ad tuam redeunti civitatem, non licebit eam videre,
sed e vita excedes in pago, qui dicitur Æthra-
daran. Quæ quidem ambobus evenerunt, sicut
puer prædixerat. Sed hæc quidem, antequam mar-
tyr esset comprehensus.

III. Cum autem esset captus, et duceretur per
domum suam, prope accedens quidam ex familia-
ribus: Dispone aliquid de domo tua, ei dixit in
aurem. Ille vero: Hæc, inquit (illum manu osten-
dens), non est amplius domus mea. Ego enim
mox migro in domum supernam. Cum autem fuisset
in civitate Arbel, et productus esset ante princi-
pem magorum (erat vero ei nomen Adrachus),
rogavit eum, an esset Christianus. Postquam au-
tem magna voce hoc fuisset confessus. Summe
ergo, inquit, vera quæ fama celebrantur, quod
contemnas jussa regia, et quod unum prædicas
Deum contra edictum regium? Bestia autem
illa senectus nullo timore affecta, Quæcun-
que, inquit, talia de nobis audivisti, sunt vera.
Unam enim Deum prædico convenienter iis quæ
sunt apud nos, Scripturis, et eis qui ad me ven-
tulant, consueto ut hoc dogma teneant et teneantur.
Magus autem: Audivimus, inquit, te aliis præ-
stare prudentia, quæ longo tempore et experientia
comprobatur; nunc vero non, sicut audivimus,
licet nobis intueri. Nihil enim melius es affectus,
quam puer insipiens. Cujus est enim sapientiæ
aut sanæ mentis, decreta regia despiciere, et so-
lem splendidissimum et ignem nolle adorare, quæ
quidem ipse quoque rex adorat? Respondit Christi
pontifex: Valde mihi videtur desipere imperium
Persarum, quod dimisso Creatore, statuerit colere
res creatas. Quis enim sanæ mentis in animum in-
dlexerit, Dei honorem tribuere iis quæ facta sunt
a Deo, sicut vos facitis, vos impie gerentes, et hic
ipse rex vester? Ille autem: Nos impia, inquit,
facere audes dicere, qui tale elementum adoramus
et solem vivificum colimus, o tu vere impie et nu-
gator, et vanæ defensor religionis? Sed nisi tu ces-
seris jussui imperatoris, et adoraveris eos quos
ipse adorat, ne senectus quidem te liberabit, quo-
minus patiaris gravissima, neque quem colis
Deum crucifixum.

IV. Deinde divinus senex: Tibi obstruatur os
scelestum, o execranda, si putas te tuis minis
mihi posse persuadere, ut deficiam a patrio do-
gmate, quod didici ab ineunte ætate, et ad hanc
conservavi canitiem. Si autem neque me, ut dicis,
etipiet senectus, neque Deus, quem colo, a vestris
manibus, non ideo id quod est præstantius, mu-
tabo deterlori. Quid enim mea interest vivere hos
paucos dies? Næm paulo post etiam absque vobis

ε. me exigetur commune hoc naturæ debitum. Non adorabo solem, non colam ignem. Nemo meam irridebit senectutem; nemo mihi dabit vitio, quod sim vitæ cupidus, ut qui brevi vita vendiderim tantorum bonorum beatitudinem. Propter hæc ira repletur sceleratus, et sacrosancta senectus statim flagris cæditur adeo graviter, ut sanguine quidem totum solum restagnaret, nullus autem relictus esset locus corporis illæsus. Cum vero parum esset relaxatus a plagis, jubet eum rursus vinetum catenis sisti ante tribunal. Dicebat autem: Ubi est Deus tuus, quem colis, o Acepsuma? Veniat, et te e meis manibus eripiat. Deus meus, inquit ille, o accleratissime, qui cælum implet et terram, potest me e tuis manibus eripere. Tu autem cum sis terra et cinis, in quem audes superbire? sub quo sternetur putrefactio, cui vita est morte gravior, qui viventem Deum non cognoveris. Propterea tanquam flos agri exsiccaberis, et vita miserabiliter eversa, traderis igni, qui non potest extinguui: ut quem nunc adoras, illic re ipsa punitus sentias, non esse ignem Deum, sed ipsum quoque alium nosse opificem, qui est etiam Deus omnium, quæ cadunt sub aspectum.

V. His majore ira incenso mago, graviores catenæ sanctum circumligarunt et eum tunc interior accepit custodia. Die autem sequenti comprehensus etiam fuit maxime venerandus presbyter Joseph, ortus ex pago, qui vocatur Bethlabuca, quod exponitur, *recte scribentis*; ipse quoque senex et jam intra terminos Davidicos, ut qui esset septuaginta annos natus. Senectuti autem decori erat quædam gratia, et species venerandos canos reddebat lætiores, cujus anima quidem zelum spirabat, et dogma Christianorum mirandum in modum defendebat. Summe vero is deditus erat temperantiæ, et continebatur cor ejus metu divino. Præterea autem comprehenditur etiam in primis cœlendus diaconus Æthiolas. Eum pagus aluit Bethnoadara, vir et spiritu fervens, et qui Christi charitate valde accendebatur. Erant autem ei mores propensi ad arguendum, et pleni dicendi libertate instar magni Eliæ, ut qui vitæ, ut opinor, sequerentur libertatem et animæ puritatem. Florebat vero in eo quædam quoque gravitas, quæ ei conciliabat ab omnibus venerationem. Cum autem ambo producti fuissent ante judicem, is torvo oculo eos intuens: O genus, inquit, perditissimum! cur in simpliciores homines irrepentes, et vestris doctrinis eorum oculos præstringentes, deducitis ad falsam Christianorum religionem? Beatus autem dixit Joseph: Nos nec uti præstigiis, nec fallere didicimus. Verum autem et stabile dogma defendentes, eos qui erant circa religionem deducimus ad veritatem, docentes adorare unum Deum, qui est cum aliis rebus Dominus solis et ignis. Dixit vero magnus: Quodnam autem dogma est veritati consentaneum? idne, quod rex totius terræ ipse et ejus proceres defendunt, an quod viles et abjecti homines, sicut vos, qui decepti estis, prædicant?

Α σεις χρέος και ὑμῶν ἔνευ ἀκαιτηθῆσομαι. Ὁ προσκυνῆτω ἥλιω, οὐ λατρεύσω πυρὶ. Οὐδεὶς μοι καταγέλασει τῆς πολιᾶς, οὐδεὶς ἐγκαλέσει μοι τὸ φιλόζων, βραχείας ζωῆς, ἀγαθῶν τοσούτων ἀποδιδομένη μακαριότητα. Θυμοῦ ἐπὶ τούτοις ὁ μιὰρὸς ὑποκιμπλαται, και μάστιγι τὸ ἱερὸν γῆρας εὐδύ; κατακίτζεται οὕτω βαρέως ὥστε τῷ αἵματι μὲν ἅπαν περιλιμνασθῆναι τὸ ἔσωφος, μὴ καταλειφθῆναι δὲ μηδένα τόπον τοῦ σώματος ἀπαθῆ. Βραχὺ δὲ τῶν πληγῶν ἀνεθέντα ἀλύσει δισὶ περιδεθέντα κελεύει πάλιν τῷ βῆματι παραστῆναι, και, Ποῦ ὁ θεός σου, ὦν σέθη. Ἄκεψιμᾶ; ἔλεγεν. Ἐλθέτω και τῶν ἐμῶν χειρῶν ἐξελεύσῃ σε. Ὁ ἑμῆς, ἔφη, θεός, μιὰρώτατε, τὸν οὐρανὸν πληρῶν και τὴν γῆν, δυνατός ἐστι και τῶν σῶν χειρῶν ἐξελεύσθαι με. Σὺ δὲ γῆ και σποδὸς ὦν κατὰ τίνος ἄρα και τομᾶς ὑπερηφανεύεσθαι; οὐ ὑποκάτω στρωθῆσεται σῆψις, ᾧ ἡ ζωὴ βαρύτερα θανάτου τὸν ζῶντα μὴ ἐγκωκότι θεόν. Διὰ τοῦτο ὥστε ἄνθος τοῦ ἀγροῦ οὕτως ζηρανθήσῃ, ἴν ὄπερ νῦν προσκυνεῖς, τοῦτο ἐκεῖ κολαζόμενος ἐργῶ μέθης οὐ τὸ πῦρ εἶναι θεόν, ἀλλὰ και αὐτὸ ἕτερον εἶδέναι δημιουργόν, ὃς και πάντων ἐστὶ τῶν ὁρωμένων θεός.

Ε'. Τούτοις θυμῷ πλεῖον τοῦ μάγου διακαυθέντος, βαρύτερα τὸν ἅγιον περιδέτμον ἀλύσει, και ἡ ἑσωτέρα τῶς φυλακῆς ὑπεδέχεται. Τῆ δὲ ἐξῆς και ὁ τιμιώτατος κατασχέθη προσδύτερος Ἰωσήφ ἀπὸ κώμης Βηθλαβουκά καλουμένης ὁρμώμενος ὁ τοῦ γράφοντος καλῶς ἐρμηνεύεται· γηραιὸς δὲ αὐτὸς και τῶν Δαυιδικῶν ἐντὸς ὄρων ἑβδομηκοντα τοῦτοις ὑπάρχων. Ἐπρεπε δέ τις τῷ γῆρα και χάρις ὠραιότης τε τὴν τιμιαν πολιάν ἐπιμᾶλλον ἐφαίθρυνεν, ᾧ ζήλου μὲν ἔπνευεν ἡ ψυχὴ και τοῦ Χριστιανῶν ἐκτόπως προίστατο δόγματος σωφροσύνης τε ἀκριβοῦς εἶχετο. Πρὸς τοῦτο και ὁ σεβασμιώτατος διάκονος Ἀειθαλᾶς συλλαμβάνεται, κώμη τοῦτον ἐθρέψατο Βηθροαδαρα, ἀνὴρ τότε πνεύματι ζῶν και τῆ τοῦ Χριστοῦ ἀγάπῃ σφοδρῶς ἐκπυρούμενος· ἐλεγκτικῶν δὲ αὐτῷ τὸ ἦθος και παρῆρσίας μεστὸν τὸν Ἥλιω τοῦ μεγάλου τρέπον τῷ ἐλευθερικῷ, οἶμαι, τοῦ βίω και τὴν τῆς ψυχῆς ἐπόμνον καθαρότητι. Ἐπήθει δὲ τις αὐτῷ και σεμνότης ἐκ πάντων περιποιούσῃ τῷ ἀνδρὶ τὸ αἰδέσιμον. Ἐπει δὲ ἄμφω παρόστησαν τῷ δικάζοντι βλοσυρῷ ὄμματι πρὸς αὐτοῦ; ἀποβλέψας, Ὡ δυσθανάτουτον, ἔφη, γένος, ἵνα τί τοὺς τῶν ἀνθρώπων ἀφειλετέρους ὑπιδόντες τῆ τῶν Χριστιανῶν ὑπάγετε θρησκεία; Ὁ μακάριος ἔφησεν Ἰωσήφ· Ἡμεῖς οὔτε γοητεύειν οὔτε ἀκατῆν μεμαθήκαμεν· ἀληθοῦς δὲ και βεβαίον προῖστάμενοι δόγματος τοὺς πλανωμένους; περὶ τὸ εἶδος χειραγωγούμεν πρὸς τὴν ἀλήθειαν, θεὸν ἵνα διδάσκοντες προσκυνεῖν δεσπότην μετὰ τῶν ἄλλων ἡλίου τε και πυρός. Και ὁ μάγος φησὶν· Ποῖον δὲ δόγμα ἀληθείας ἐχόμενον ἐστὶν ὄπερ ὁ πάτης γῆς βασιλεύον αὐτὸς τε και μεγιστάνες αὐτοῦ προσθεύουσιν ἢ ὄπερ εὐτελεῖς και ἡμελημένοι καθ' ἡμῆς τοὺς ἡπατημένους κηρύττουσιν;

Γ. Ἐβτελεῖς μὲν ἡμεῖς, ὁ τοῦ Χριστοῦ ἱερεὺς Ἀ
 ἀπακρίνατο, τοῦτο τῆς ἐνταλῆς Χριστοῦ κελευούσης·
 ἐπεὶ οὐκ ἐν πλούτῳ καὶ ὑπερφηφνίᾳ εὐδόκησαν ὁ
 Θεὸς ἡμῶν ὁδὸν ἀνθρώπου κατευθύνεσθαι· διὰ τοῦ-
 το καὶ πολλάκις γοῦν ἐκόντες ἑαυτοὺς ταπεινοῦμεν,
 τὰ ἕντα πένησι προέβημενοι, πλοῦτον ἀντιλαβεῖν
 αἰώνιον ἐκδοχόμενοι καὶ δόξαν τὴν οὐδέποτε δια-
 πίπτουσαν. Σὺ δὲ ὁ ἐπὶ πλούτῳ προσκαίρω καὶ μα-
 ταίᾳ δόξῃ τὰ μεγάλα φυσῶν ὡς κακὸς παρελεύση,
 καὶ ὡς χυὸς ὑπὸ πνεύματος ἐκφουσηθήσῃ. Ὁ μάγος,
 Ὑμεῖς, εἶπεν, ὅκνη δουλούμενοι ἀργίαν τε περὶ
 πλείονος ἔργου ποιούμενοι περιέρχεσθε τὰς οἰκίας
 προσαιτᾶται τινες ἄλλιοι καὶ χερσὶ προσέχοντες ἄλλο-
 τρία. Ἐφ' ᾧ δὲ ἔχρῃν ἐπαισχύνεσθαι, τούτῳ μάλ-
 λον ἡμεῖς ἐγκαυχᾶσθε· ὁ γὰρ πλοῦτος πᾶσιν ἀνθρώ-
 ποις ἐπέραστός τε δαιμόνως καὶ ἀξιοσπούδατος, οὐ τίς
 ἡμῖν πιστεύσει μὴ ἔρᾳν; Ὁ μακάριος, Ἐπειδὴ, φη-
 σὶν, ἀργίαν ἡμῖν ὠνεΐδισας, καὶ προσαιτᾶται ἐκάλυ-
 σας, ἔρωτων μάνθανε παρὰ τῶν εἰδότεων ὡς εἶγε
 πλοῦτον ἀθροῖσαι διὰ σπουδῆς ἡμῖν γέγονε, τοσοῦτον
 ἂν τῶν ἡμετέρων ἀπανάμεθα χειρῶν ὄσο; οὐδέ σοι
 σχεδὸν πρόσεστιν ἀπὸ τῶν πενήτων αὐτὸν ἐραυίζο-
 μένῳ, πόνους τε ἀλλοτρίους καταμωμένῳ. Ἡμεῖς
 μὲν γὰρ ἰδίαις χερσὶ πονούμενοι, πορισμοῦ δικαίου
 ποιωνοῦμεν τοῖς δεομένοις· ἡμεῖς δὲ πλεονεξίᾳ
 προσκείμενοι οὐ μόνον εὐδ' ἔτιοῦν αὐτοὶ ἐργάζεσθαι,
 ἀλλὰ προσαφαιρέισθε καὶ τὰ ἀλλότρια. Ὅτι δὲ ἡμᾶς
 πλοῦτος ἐφησὶν ἔρᾳν, τί τὸ προσὸν ἐκείνῳ κατανοή-
 σαντες ἀγαθὸν, προσεδείσθαι ἂν αὐτῷ εἴχομεν; Οὐχὶ
 δραπέτης ἐστὶν καὶ κομιδῆ ἀπιστος; Οὐχὶ τούτῳ
 μὲν πρόσεστι νῦν, αἰεὶ δὲ πρὸς ἄλλον μεταφοιτᾷ
 τὸν πρὸ τοῦ δεσπότην ὥσπερ ἐξαρησάμενος; Οὐ
 πόνων οὗτος καὶ πολέμων δημιουργὸς ἀντικρυς; Οὐχὶ
 ληστῶν καὶ κλεπτῶν ἐφίλκεται ὀφθαλμούς; Εἰ δὲ τὴν
 ἐκ τούτου φῆς ἢ δόξαν ἢ μέγα τι τὴν δόξαν λογίζῃ,
 τί τῶν οὐείρων αὐτῆ διαφέρει καὶ τῶν σκιῶν; Ὅλιγον
 εὐφρανεν, εἴθ' ἐσπέρας καταλαβούσης, ἀπέσθη
 καὶ πρὸς τὸ μὴ ἂν ἔρχετο. Εἰ δὲ καὶ μικρὸν τι τῷ
 παρόντι βίῳ συμπαραμεινοί, ἀλλ' ὁ θάνατος ἤδη
 καταλαβὼν καὶ αὐτὴν ἔχει συναπιούσαν· πικραὶ δὲ
 κολάσεις τὸν ἐνταῦθα ταῖς ἡδοναῖς ἐφέντα διὰ παν-
 τὸς ἔξουσιν.

Ζ. Οὕτω λεγομένων ἐγκόφας ὁ μάγος, Ἐάσας
 τοὺς μικροὺς λήρους, φησὶν, τῷ μεγίστῳ Θεῷ Ἡλίῳ
 καὶ τῷ φανωτάτῳ πυρὶ τὴν προσκύνῃσιν ὡς θέμις
 ἀπόδος. Πρὸς ταῦτα Μὴ πλανῶ, εἶπεν ὁ προσκυνῆ-
 τῆς τοῦ Χριστοῦ, μηδὲ τοῦτο ὄλου θεάσασθαι ποτε
 τοῖς σοῖς; ὀφθαλμοῖς καταλιπόντα με τὸν ποιητὴν
 ἡλίῳ καὶ τοῦ πυρὸς τοῖς ἐκείνου ποιήμασι προσκυ-
 νῆσαι τοῖς τε λόγοις καὶ τῇ ἐμαυτοῦ διδαχῇ ἀπεναν-
 τία· οὕτω γινόμενον. Ὁ δὲ πολλὸς τὴν ὠρότητα μά-
 γος, ἐπεὶ τοῦτων ἤκουσε τῶν ῥημάτων, διακαυθεὶς
 τῷ θυμῷ κελεύει παραχρῆμα διαταθέντα βάρδοις
 ῥοῶν θαμνοῖς ἄροις ἠκανθωμέναις αὐτὸν μαστίζε-
 σθαι. Ὡς δὲ τὰς ἱερὰς ἐκείνας σάρκας οἱ τῆς ἀπω-
 λείας υἱοὶ κατέβαινον, Εὐχαριστῶ σοι, εἶπεν ὁ ἀθλη-
 τῆς, εἰ, οὐρανὸν ἀνατείνας τοὺς ὀφθαλμούς, ὅτι με
 τῷ ἐμῷ κατηξίωσας· αἵματι βαπτισθέντα τὸν τῆς
 ἀμαρτίας ῥύπον καθαρῶς ἀπολούσασθαι. Οἱ δὲ δή-
 μοι ἐφ' οἷς ἐφρηκεν ὀργὴν μάλλον ἐπ' αὐτῷ πληρω-
 θέντες οὕτω κατέκοψαν ταῖς πληγαῖς ὡς ἐκκοπήναι
 τούτῳ καὶ τὴν φωνήν. Εἶτα δυσὶ περιβαλόντες ἀλύ-
 σεσι δεσμωτηρίῳ κατακλείουσι καλὸν αὐτῷ καὶ
 μᾶν· ἐκεῖ γὰρ ἔτυχε προκατακλιεσθῆαι.

VI. Viles quidem et abjecti homines sumus nos,
 respondit Christi sacerdos, hoc iubente Christi
 præcepto, quoniam non in divitiis et superbia vi-
 sum est Deo nostro viam hominis dirigere. Et ideo
 nos sæpe nostrâ sponte nos humiles reddimus, fa-
 cultates nostras prodigentes pauperibus, pro iis
 nos accepturos æternas expectantes divitiis. Nam
 si in congregandis divitiis studium poneremus,
 tantum ex nostris manibus commodi percepisse-
 mus, et tantas opes collegissemus, quantas nec
 tibi quidem licet, qui eas colligis ex pauperibus,
 et metis alienos labores. Nos enim propriis mani-
 bus laborantes, juste quæsitis pauperes imperi-
 mus. Vos autem soli avaritiæ dediti et plura hab-
 bendi cupiditati, non solum nihil ipsi operamini,
 sed præterea etiam aufertis aliena. Quoniam vero
 nos quoque dicis amare divitiis : quodnam in eis
 bonum inesse animadvertentes, nos ad eas paran-
 das desugeremus? Non sunt ex fugitivæ et valde
 infideles? Non hodie quidem huic adsunt, cras
 vero migrant ad alium, priori domino quodammodo
 abnegato? Non magnam in eum, qui possidet,
 concitant invidiam? Non ex labores et bella aperte
 architectantur? Non latronum et furum attrahunt
 oculos? Quod si dicis ex iis aliquam oriri volu-
 ptatem, aut gloriam, magnum quid esse reputas?
 quidnam ea differet a somniis et umbris? Parva
 affecit voluptate; deinde cum adventarit vespera,
 extincta est et redacta in nihilum. Quod si etiam
 in præsentî vita parum manserit, mors tamen jam
 adveniens, eam quoque habet simul abeuntem;
 acerba autem supplicia eam, qui se hic deditit vo-
 luptatibus, tenebunt perpetuo.

VII. Hæc cum sic dicerentur, interpellans ma-
 gus : Has, inquit, prolixas mittens nugas, maximo
 deo soli et igni cultum. ut par est, exhibe. Ad hæc
 dixit Christi adorator : Ne erres, neque putes te
 hoc unquam tuis esse contemplaturum oculis : me,
 inquam, relicto effectore solis et ignis, illius opera
 adorare, et adeo repugnare meis verbis et do-
 ctrinæ. Crudelissimus autem magus, postquam
 audivit hæc verba, ira accensus, jubet statim eum
 extensum verberari virgis mali punicæ, cujus rami
 erant spinosi. Cum vero sacras illas carnes laniant
 filii interitus : Ago tibi gratias, dicebat athleta,
 in cælum extendens oculos, quod dignatus sis me
 meo sanguine tinctum, peccati sordes pure abluere.
 Lictores autem propter ea, quæ dixerat, in ipsum
 magis ira repleti, tum plagis ita considerunt, ut
 vox quoque ei interrumperetur. Deinde duabus ca-
 tenis circumdatum, includunt in carcere, ei pul-
 chrum vel inviti solatium dantes Acepsimam. Illic
 enim fuerat prius inclusus.

ἄκοντες; παραμύθιον τὸν θεῖον δεδωκότες; Ἀκσι-

VIII. Ad venerandum autem aspiciens Æithalam A
 judex, qui erat animo implacabilis: Tu vero quid
 dicis, inquit? Implebisne jussum regis, et adorabis
 maximum solem, et gustabis sanguinem, et cum
 muliere habebis consuetudinem, et liberaberis ab
 his quæ tibi impendent, malis: an eris etiam, sicut
 alii, contumax et inobediens? Christi autem
 martyr Æithalas, vere semper florens et cœlestis
 planta pietatis: Tuæ, inquit, immundæ et caninæ
 appetitionis est hoc munus, sanguinem gustare, et
 pro D. o, quæ Dei sunt, colere. Absit autem, ut
 ego adeo cœcutiam corporis et animæ oculis, ut
 hunc videns solem, ad eum usque consistam, et
 Deum omnino putem id quod apparet, et non ulterius
 progredior sinceriore oculo cogitationis, et
 Deum quidem id, quod movet: rem vero creatam re-
 putem id, quod movetur. Si autem mihi sic ju-
 dicanti et plagas et mortem minaris, non ideo
 mihi persuadēbis, ut discam tuum dogma, et ne-
 gem veram religionem. Propter hæc iratus im-
 pius: Sed nullus, inquit, sanæ mentis mortem
 vitæ prætulit, idque propter stultam et minime
 consideratam constantiam. Quamobrem nec tibi
 credendum est dicenti te paratum esse mori pro
 tuo dogmate et religione. Respondit Sanctus: Ve-
 stri, qui a vana spe pendent, et nullam æternæ
 vitæ habent expectationem, postquam hiuc exces-
 serint, jure existimari potuerint esse et vitæ cupidi,
 et amantes corporis. Quorum autem spe vera et
 firma alitur anima, quod et ea sit immortalis, et
 sit rursus cum suo corpore coitura post mortis
 dissolutionem, et æternæ vitæ futura particeps, iis
 præsens vita res est parva et contemnenda, et
 mors minime terribilis. Verax est enim Deus no-
 ster et magister, qui dicit: « Nolite timere ab iis
 qui occidunt corpus, animam autem non possunt
 occidere ». »

IX. Tunc jubet vir ille ferus ejus quidem manus
 alligari poplitibus, et longum lignum in medio
 utriusque transadigi. sex autem viros robustos ab
 utriusque ligni extremis conscendentes, fortiter
 premere sacrosanctum illud corpus, de industria
 factis saltibus, et ossa ejus confringere et dissol-
 vere. Deinde etiam mali quoque Persicæ virgis
 eum verberari. Indomitus autem ille athleta, et
 cujus nulla re frangebatur spiritus, perinde ac si
 nullum dolorem sentiret a tam insigni cruciatu, ma-
 gno et excelso animo aspiciens ad judicem: Ut
 videtur, inquit, corpora hominum, quæ discer-
 puntur, tibi aliquam afferunt voluptatem, instar
 canum aut corvorum eis impleri cupienti. Scias
 ergo me nullam ducere rationem horum tormen-
 torum, quæ a te inferuntur. Aut ergo nova exco-
 gita supplicia, aut scito me ea nihil facere. Magnus
 autem statim conversus ad lictores: Cur, inquit,
 misericorditer flagris cæditis impium? Videte enim,

H'. Πρὸς δὲ τὸν τιμωτάτον ἀποβλέψας Ἀειθαλᾶν,
 ὃ τὴν ψυχὴν ἐμειλικτος δικαστῆς· Σὺ τί λέγεις,
 ἔφη, πληροῖς τὸ τοῦ βασιλέως πρόσταγμα, καὶ προ-
 κυνεῖς τῷ μεγίστῳ ἡλίῳ, ἀπογεύσαι τε αἵματος καὶ
 γυναῖκα ὁμιλεῖς καὶ ῥύη τῶν ἐπηρητημένων σοι ἀναγ-
 κῶν, ἢ καὶ αὐτὸς ἀπειθεῖς τοῖς ἄλλοις ὁμοίως; Ὁ
 δὲ τοῦ Χριστοῦ μάρτυς Ἀειθαλᾶς, τῆς εὐσεβείας
 ὄντως ἀειπαλῆς· φυτὸν καὶ οὐράνιον ἔργον, τοῦτο, ἔφη,
 τῆς σῆς ἀκαθάρτου καὶ κυνώδους ὀρέξεως, τὸ αἱμά-
 τιν ἀπογεύεσθαι καὶ ἀντὶ τοῦ Θεοῦ τὰ τοῦ Θεοῦ σέ-
 θεσθαι. Ἐμοὶ δὲ μὴ γένοιτο χαλεπῶς· οὕτω τυφλώ-
 τειν καὶ τοὺς τοῦ σώματος καὶ τοὺς τῆς ψυχῆς ὀφθαλ-
 μοὺς ὡς ὀρῶντι τόνδε τὸν ἥλιον μέχρις αὐτοῦ στή-
 ναι, καὶ Θεὸν ἀπλῶς ἡγήσασθαι τὸ φαινόμενον, καὶ
 μὴ προσωτέρω χωρησαί, διανοεῖς ὀφθαλμῶ τρανοτέ-
 ρῳ, καὶ Θεὸν μὲν τὸ κινεῖν, κτίσμα δὲ λογίσασθαι
 τὸ κινούμενον. Εἰ δέ μοι οὕτω κρίσεως ἔχοντι καὶ
 πληγὰς καὶ θάνατον ἀπειλεῖς, οὐ παρὰ τοῦτό με
 πείσεις τὸ σὸν δόγμα μεταμαθεῖν καὶ τὴν εὐσεβείαν
 ἀπαρνήσασθαι. Ὅργισθεὶς ἐπὶ τούτοις ὁ δισυσεβῆς.
 Ἄλλ' οὐδεὶς ἀνθρώπων εὐφρονῶν, ἔφη, θάνατον ἂν
 πρὸ τῆς ζωῆς ἔλοιτο, καὶ ταῦτα ματαίας χάριν καὶ
 οὐ λεγομένης ἐνστάσεως· ὄθεν οὐδὲ πιστευτόν σου
 λέγοντι, προθύμως ἔχειν ὑπὲρ τοῦ δόγματός σου
 καὶ τῆς θρησκείας ἀποθανεῖν. Ὁ Σίγιος ἀπεκρίνατο.
 Οἱ καθ' ἑμᾶς ἐπὶ κεναῖς αἰωρούμενοι ταῖς ἐλπίσι
 καὶ μὴ τινα προσδοκίαν μετὰ τὴν ἐντεῦθεν ἀποδη-
 μίαν ἔχοντες ἀτελευτήτου ζωῆς, εἰκότως ἂν καὶ φι-
 λοζωεῖν οὗτοι καὶ φιλοσωματεῖν νομίζονται. Οἷς δὲ
 ἀληθεῖς ἐλπίδες καὶ βέβαιοι τὴν ψυχὴν ὑποτρέφουσιν
 ὡς αὐτὴ τε ἀθάνατος εἴη καὶ τῷ ἰδίῳ πάλιν σώματι
 συναλθούσα μετὰ τὴν τοῦ θανάτου διάλυσιν αἰωνίου
 μέλλοι ζωῆς κοινωνεῖν, τούτοις ἄρα καὶ ἡ παρούσα
 ζωὴ χρήμα σμικρὸν καὶ εὐκαταφρόνητον καὶ ὁ θάνα-
 τος ἥμισυ φοβερός. Ἀψευδῆς γὰρ ὁ ἡμέτερος Θεὸς
 καὶ διδάσκαλος, ἢ Μὴ φοβηθῆς, ἢ λέγων, ἢ ἀπὸ τῶν
 ἀποκτείνων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν ἀποκτείνει
 μὴ δυναμένων. »

Θ'. Τότε κελεύει ὁ θηρωδῆς· ἐκεῖνος τὰς μὲν χεῖ-
 ρας αὐτοῦ ταῖς ἰγυῖαις προσδεθῆναι, ξύλον τε μα-
 κρὸν μέσον ἀμφωτέρωθεν διελαθῆναι, ἐξ δὲ ἀνδρας ἐξ
 ἑκατέρων ἄκρων τοῦ ξύλου ἐπιβεθηκότας ἀτεχνῶς
 ἰσχυροὺς ἐβρωμένους πιέζειν τοῖς ἐπίτηδες ἄλμασι
 τὸ ἱερὸν ἐκεῖνο σῶμα καὶ τὰ ὅσα συνθλῶντας καὶ
 διαλύοντας, ἐπὶ τούτοις καὶ ῥάβδοις ῥοῶν ἀνηλεῶς
 αὐτὸν τύπτεσθαι. Ὁ δὲ ἀδάμας ἀθλητῆς ἐκεῖνος καὶ
 τὸ φρόνημα ὑπ' οὐδενὸς ταπεινούμενος ὡσπερ ἀπό-
 νως καὶ ἀναλήγτως πρὸς βασάνου τοιαύτην ὑπερ-
 βολὴν διακαίμενος, εὐγενὲς τι καὶ μεγαλόφρον πρὸς
 τὸν δικαστὴν ἀποβλέψας, Ὡς εἰοικεν, ἠδονὴν σοι τιτὶ
 ἐὰ τῶν ἀνθρώπων, ἔφη, σώματα διασπαρασσόμενα
 ἐμποιοῦ τὸν κυνῶν ἢ κοράκων τρόπον, ἐμπίπλα-
 σθαι τούτων ἵπτιμένῳ. Γινῶθι τοιγαροῦν ταφῶς ὡς
 οὐδεὶς μοι λόγος τῶν παρὰ σοῦ τούτων ἐπαγομένων
 βασάνων. Ἢ τοίνυν καινοτέρας ἐπινοεῖ, ἢ ταῦτα· ἴσθι
 τὸ μηδὲν μοι λογιζόμενας. Ὁ δὲ μάγος αὐτίκα πρὸς
 τοὺς δημίους ἐπιστραφεὶς, Ἴνα τί πρὸς ἔλεον, ἔφη,

¹ Luc. xii, 7.

μαστιζετε τὸν ἀνέστην; ὄρατε γὰρ ὅπως φειδύς ἄξιούμενος πρὸς τὰς καθ' ἡμῶν ὑβρεῖς κατὰ πολλὴν χρεῖ τὴν ἐλευθερίαν. Θί δὲ, ὡσπερ τινὲ κέντρῳ τῷ λόγῳ διαναστάντες, οὕτως ἐπέθεντο κραταίως ὡς ἐκ τῆς τῶν ἐπιθεθηκότων τῷ ξύλῳ βαρύτητος καὶ τῆς τῶν τεινόντων σφοδρότητος τῆς ὀμότητός τε τῶν μαστιζόντων τέλειον παρεθῆναι μὲν αὐτῷ τὰς ἀρμονίας τοῦ σώματος, συνθλασθῆναι δὲ τὰ ὀστά καὶ τὰς σάρκας καταξανθῆναι. Διαβαστάσαντες οὖν αὐτὸν, ἐπέμεινε μὴ χρῆσθαι τοῖς ποσὶν ἡδύνατο ὡσπερ τι φορτίον τῇ φυλακῇ προσρίπτουσιν, ἐνθα δὴ καὶ ἡ τῶν ἀγίων δὴς κατάκλειστος ἦν.

Γ. Πέντε διήλθον ἡμέραι, καὶ τούτους τοῦ δεσμωτηρίου ἐξαγαγόντες εἰς τόπον ὃς ἐκαλεῖτο Παράδεισος ἀγρῶσιν, οὗ δὴ καὶ πληθύνον ναδὲ ἐτύγχανεν ὢν τοῦ παρ' αὐτῶν σεβομένου πυρὸς, ἐν ᾧ προκαθίσας ὁ μιὰρὸς, Ἐπιστά μοι τὸ τάχος, πρὸς τοὺς ἀγίους φησὶν, ἔτι τῷ αὐτῷ τῆς ἀνοίας ἐπιμένετε λογισμῷ, ἡ τι κρεῖττον ὑμῖν μεταθεοῦλεται καὶ σωτήριον; Οἱ ἅγιοι ὡς ἐξ ἐνὸς στόματος εὐθὺς ἀπεκρίναντο· Γνωστὸν ἔστω σοι, δικαστὰ, ὅτι ὃν ἐξ ἀρχῆς λογισμὸν εἶχομεν, τούτῳ καὶ εἰσέτι στοιχοῦντές ἐσμεν, καὶ μέχρι τέλους τὸν αὐτὸν ἔχομεν, οὐκ ἀπειλαῖς, οὐ βασάνοις, οὐ δωρεαῖς, οὐδὲν ἄλλῃ τὸ παράπαν μετατιθέμενοι. Ἐνα γὰρ Θεὸν προσκυνοῦμεν, καὶ αὐτὸν μόνον Κύριον εἶναι τῶν ὄντων πάντων ἐγνώκαμεν. Τούτων ἀκούσας ὁ μάγος, βασάνου πάλιν ἐτέραν ἐπένοι καίνοτομίαν, καὶ κλειθεὶς σχοινοῖς αὐτοῦς διὰ τε τῶν μισγαλῶν καὶ τῆς ὀσφύος καὶ τῶν κνημῶν περιζῶσαι, καθ' ἕκαστον δὲ ζωστήρα ξύλον ἐμβάλλεσθαι, καὶ περιδινεῖσθαι, καὶ τῷ σχοινοῦ στερεῶς στρεβλοῦσθαι· οὐ γενομένου θεάμα χαλεπὸν ἦν καὶ ὀφθαλμοῖς ἡμέροισι δακρῦν ἀξίον. Τὰ μὲν γὰρ ξύλα περιειλεῖτο, αἱ σχοινοὶ δὲ συνεστρέφοντα, κἀντιθέθεν σάρκας τε ἐπιέζοντο, καὶ ἡ συντριβὴ μάλα δεινὴ. Καὶ γὰρ τοῖς πόρρω διεστηκόσι ψόφος οἷος ἐκ τῶν ὀστέων ἤκούετο. Ἦν δὲ τὸ τῇ βασάνῳ ἐπιλεγόμενον· Τῷ θελήματι τοῦ βασιλέως μὴ ἀντιτάσσεσθε. Ἐἴτα τὸ πρὸς τῶν ἀγίων ἀντιθεγαγόμενον· Οἱ τῷ τοῦ βασιλέως ὑμῶν θελήματι καθυπεικόντες τῷ τοῦ Θεοῦ θελήματι ἀντιλέγουσι. Τρίτη μὲν ὦν ὥρα ἦν οὗτε ἡ βασάνος ἤρχετο· μέχρι δὲ καὶ ἕκτης οὕτω πασχόντων τῶν ἀθλητῶν παρεταίνετο.

Α'. Ἀπαγορεύσας οὖν μᾶλλον ὁ δικαστὴς εἰς τὸ δεσμωτήριον αὐτοὺς πάλιν ἐκέλευσεν ἀπαχθῆναι. Διὲ δὴ καὶ ἀπήχθησαν οὐ ποσὶν οἰκείοις, ἀλλ' ὑφ' ἐτέρων αὐτοὶ διαβασταζόμενοι τῷ παντάπασι νενεκρῶσθαι. Παρήγγελτο δὲ τοῖς φυλάττουσιν ὡς, εἰ φωραθεῖ τις τροφῆς αὐτοῖς κοινῶν ἢ ποτοῦ ἢ ἐνδύματος, ἐσχάταις ὑποβληθήσεται τιμωρίαις. Εἰς ταύτην οὖν τὴν εἰρκτὴν οἱ τοῦ Χριστοῦ στρατιῶται πᾶσαν κἀκώσιν δι' αὐτὸν ὑπομένοντες, ἐπὶ τρισὶ χρόνοις ἐγκεκλεισμένοι διέμειναν, οὐδὲ μίαν ἢ τοῦ λιμοῦ λύσιν, ἢ τῶν ἐν τῇ φυλακῇ κακῶν παραμυθίαν εὐρίσκοντες, εἰ μὴ τινες τῶν συδεσμωτῶν κατοικτεῖραντες βραχὺ τι τροφῆς κατὰ τὸ λεληθὸς αὐτοῖς ὤρεξαν. Οἱ γὰρ τῇ εἰρκτῇ προσκαθήμενοι φύλακες ἤλθουν μὲν αὐτοὺς τῶν συμφορῶν καὶ τοῦ γήρωος,

PATROL. GR. CXVI.

quomodo dum ei parceris, ad nos incessendos contumelias maxima invehitur libertate. Illi vero, veluti quodam stimulo ejus sermone excitati, tam fortiter invaserunt, ut ex gravitate eorum qui ascenderant, et ex vehementia eorum qui tendebant, et ex credulitate eorum qui flagellabant, compages quidem corporis ei fuerint dissolutæ, ossa autem sint confracta, et carnes sint discerptæ. Eum ergo portantes, quoniam pedibus minime uti poterat, tanquam onus aliquod proficiunt vi in custodiam, in qua etiam inclusum erat illud pars sanctorum.

X. Cum quinque dies præterissent, eos e carcere eduxerunt, et duxerunt in locum, qui vocabatur Paradisus, prope quod erat templum ignis, qui ab eis colebatur. In quo cum præsedisset ille sceleratus: Quis mihi dicite, inquit sanctis, an adhuc permaneatis in eadem stulta cogitatione, an consilium mutaveritis in aliquid melius et salutare. Sancti tanquam uno ore protinus responderunt: Notum tibi sit, iudex, quod quam ab initio habuimus cogitationem, in ea adhuc persistimus, et perpetuo persistemus, non minis, non tormentis, non donis, nullo demique alio omnino mutati, sed unum Deum adoramus, et eundem solum esse Dominum omnium eorum quæ sunt, cognovimus. Hæc cum audisset magus, aliud rursus novum excogitat tormentum, et jubet eos cingi funibus per axillas et lumbos et tibias, in unoquoque autem cingulo lignum injici et circumagi, et fune vehementer torqueri. Quod cum factum esset, erat acerbum spectaculum, et mitibus oculis lacrymabile. Nam ligna quidem circumagebantur, funes autem convertebantur, et carnes inde premebantur, et ossa conterebantur. Erat vero valde gravis contritio; etenim iis quoque qui procal erant remoti, audiebatur fragor ossium. Erat autem id quod eis dicebatur inter tormenta: Voluntati regis nolite repugnare. Deinde id quod e contrario dicebatur a sanctis: Qui regis vestri voluntati cedunt, Dei voluntati resistunt. Atque erat quidem hora tertia, quando cæpit tormentum, usque ad sextam autem sic patientibus athleticis est productum.

XI. Defessus itaque iudex, jussit eos rursus abduci in carcerem. Quamobrem fuerunt abducti, non suis pedibus, sed portati ab aliis quod illos essent omnino morte affecti. Imperatum autem fuerat custodibus, ut si deprehensus fuisset aliquis, eos vel cibo vel potu vel indumento impertiens, is ultimo subjiceretur supplicio. In hunc ergo carcerem conjecti Christi milites, omnem afflictionem, omnem vexationem propter ipsum sustinentes, tres annos inclusi permanserunt: nullam aut famis recreationem, aut malorum, quæ erant in custodia, inveniendes consolationem, nisi aliqui ex iis qui erant simul vincti, eorum miserti, parum quid nutrimenti eis latenter præbuisent. Qui enim in carcere assidebant custodes, eorum

quidem calamitatum miserebantur et senectutis ; sed cum nihil possent facere, quod ad eorum pertineret curationem propter metum iudicis, solum ex eorum malis dolorem accipiebant, et afferebant lacrymas commiserationis.

XII. Deinde post illam acerbam et diuturnam afflictionem, cum esset in eo loco Saporos (is autem dicebatur Bithmada) eos educit e custodia is cui fuerat commissum, ut eos castigaret. Dixisses, si vidisses, illos esse umbræ similes ; adeo longa afflictione extabuerant. Deinde eos sistit ad tribunal Ardasabor ; erat autem is princeps omnium magorum, qui erant in Perside. Ille vero statim eis dixit : Quid autem, estis Christiani ? Sancti vero, Certo, dixerunt, Christiani, et solum Deum vivum adorantes, et ipsi soli servientes. Tyrannus autem : Videtis, dixit, quemadmodum quæ vobis illata sunt tormenta, attulerunt vobis magnam afflictionem, multo autem magis diuturna vexatio et inclusio ; ea enim et formam vobis mutavit, et effecit ut ita extabesceretis. Quamobrem vobis consulerim, ut mihi pareretis asserenti ea quæ sunt vobis conducibilia, et vobis parcatis, et solem lucidum adoretis. Sin minus, restat ut gravissimæ morti subjiciamini.

XIII. Respondit sanctus Acepshimas : Non me latet summo esse tibi studio dogma patrium ; et hoc tibi esse propositum, si modo fieri posset, vel vi vel persuasione efficere, ut omnes attrahas ad eandem religionem. Hoc autem de nobis nunquam tibi veniat in mentem, ut putes vel blanditiis vel minis vel aliis intentatis malis posse nobis persuadere, ut deficiamus a nobis semel confirmato dogmate et a confessione. Parati enim sumus omnia pati potius, quam a fide in Christum deficere. Non ignoro, inquit tyrannus, quod cum vobis Christianis mors putetur esse quies, omne studium a vobis ad hoc ponatur, ut iis fruamini, quorum spem conceptistis, sed non licebit vobis cito consequi id, quod desideratis. Nam cum prius vestras carnes paulatim consumpsero, acerbum vitæ finem vobis imponam. Cui sanctus : Et jam prius, inquit, a nobis audisti, et nunc id quoque certo scias, quod neque tuorum tormentorum, neque minarum nos ullam ducimus rationem. Nam qui in præcedentibus malis nobis manum præbuit adjutricem, ipse nunc quoque nobis feret opem, et efficiet, ut non difficiliter feramus ea quæ nobis intentabuntur. Et si velis facere periculum nostræ in profundo senio fortitudinis, nihil obstat. Scies enim te frustra laborare, et aggredi ea quæ sunt inutilia.

XIV. Propter hæc ira repletus iudex, jubet afferi flagella ex corio crudo confecta, et subjici eorum oculis. Deinde dicit sanctis : Juro, inquit, per ipsum magnum Deum et inclytam fortunam Saporis, nisi imperio ejus obedieritis, his vestras carnes consumam, vestri nulla motus misericordia. Quod si etiam contigerit, ut vos citius moriamini,

οὐδὲν δὲ τῶν εἰς θεραπείαν δρᾶσαι διὰ τὴν τοῦ δικαστοῦ φόβον δυνάμενοι συνήλθουν αὐτοῖς μόνον καὶ τὴ τῆς συμπαθείας προσέφερον δάκρυον.

IB'. Εἶτα μετὰ τὴν πικρὰν ἐκείνην καὶ πολυχρόνιον κάκωσιν Σαβαρίου κατὰ τὸν αὐτόθι τόπον γενομένου (Βιθμαδὰ οὗτος ἐλέγετο), ἐξίγει τῆς φυλακῆς ὁ κολάζειν αὐτοὺς πιστευθείς. Εἶπας ἂν ἰδὼν ἐκείνους ἰοικένοι σκιᾷ· οὕτως ἦσαν ὑπὸ τῆς μακρᾶς κακοπαθείας ἐκτετηκότες. Εἶτα τῷ τοῦ Ἀρδασαβῶρ παρίστησι βήματι ἄρχων δὲ οὗτος πάντων τῶν ἐν Περσίδι μάγων ἐτύγγανεν ὄν. Καὶ ὁ; εὐθύς πρὸς αὐτοὺς· Τί ὄαι, Χριστιανοὶ ἔστε; Καὶ οἱ ἀγοῖ, Ναί, εἶπον, Χριστιανοί, καὶ τῷ μόνῳ ζῶντι Θεῷ προσκυνῶντες καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύοντες. Καὶ ὁ τύραννος· Ὅρα, εἶπεν, ὅπως αἱ ἐνεχθεῖσαι βάσανοι πολλὴν ὑμῖν τὴν ταλαιπωρίαν ἐμπεποιθήκασιν, ἐπὶ πλέον δὲ, οἶμαι, καὶ ἡ χρονία κάκωσις τε καὶ κάθειρξις. Αὕτη γὰρ τάς τε μορφὰς ὑμῖν ἠλλοίωσε, καὶ δεινὴν ὄτω τὴν σύντηξιν ἐνεργάσατο· διὸ καὶ συμβουλευσάμην ἂν ὑμῖν πεισθῆναί μοι τὰ λυσιτελοῦντα εἰσηγουμένῳ καὶ φείσασθαι ἑαυτῶν, ἡλίψ τε τῷ φασινῷ προσκυνῆσαι· εἰ δ' οὖν, τὸ λειπόμενόν ἐστι θανάτῳ ὑμᾶς ὑπαχθῆναι χαλεπωτάτῳ.

ΙΓ'. Ὁ ἄγιος Ἀκεψίμας ἀπεκρίνατο· Ὁ μὲ διέλαθεν ὡς ὑπερβάλλουσά σοι σπουδὴ περὶ τὸ πάτριον δόγμα καὶ τοῦτο πρόθεσις, εἴπερ ἔρα καὶ δυνατόν ἦν ἡ βία ἢ πειθοῖ σοι κατορθωθῆναι, τὸ πάντας πρὸς τὴν αὐτὴν ἐλκύσαι θρησκείαν. Τοῦτο δὲ περὶ ἡμῶν μηδὲ εἰς νοῦν ἀναθήτω σοι ὡς ἡ θωπεία; ἢ ἀπειλαῖς ἢ κακῶν ἀλλαις ἐπιφοραῖς μεταπεισεῖς ἡμᾶς ἀποστῆναι τοῦ ἀπαξ βεβαιωθέντος ἡμῖν δόγματος καὶ τῆς ὁμολογίας. Ἐτοίμως γὰρ ἔχομεν πάντα παθεῖν μᾶλλον ἢ τῆς πρὸς Χριστὸν ἀποστῆναι πίστεως. Οὐκ ἀγνοῶ, ἔφη ὁ τύραννος, ὡς παρ' ὑμῖν τοῖς Χριστιανοῖς εἰς ἀνάπαυσιν εἶναι τοῦ θανάτου νομιζομένου σπουδὴ πᾶσα πρὸς τοῦτον διὰ τὴν τῶν ἐλπίζομένων ἀπόλαυσιν· ἀλλ' οὐκ ἐξέσται ὑμῖν εἰς τάχος τοῦ ποθομένου μετασχεῖν· πρότερον γὰρ ὑμῶν κατὰ βραχὺ τὰς σάρκας ἐκδεσπῆσαι, ὄτω πικρὸν ὑμῖν τὸ τέλος τῆς ζωῆς ἐπιθήσω. Καὶ ὁ ἄγιος· Ἦδη παρ' ἡμῶν καὶ πρότερον ἔκρουσα, καὶ νῦν μάνθανε περὶ τοῦτου βεβαίως ὡς οὔτε τῶν σῶν βασάνων, οὔτε τῶν ἀπειλῶν λόγος ἡμῖν τὸ παράπαν οὐδ' ὁ τυχόν. Ὁ γὰρ ἐν τ. τ. προλαθοῦσι δεινοῖς χειρᾶ βοηθὸν παρασχομένος, αὐτὸς καὶ νῦν ἐπικουρῶν ἔσται, καὶ ἀπόνως φέρειν παρασκευάζων τὰ ἐπαγόμενα. Καὶ εἰ βούλει πείραν λαβεῖν τῆς ἐν τῷ βαθεῖ γήρῳ καρτερίας ἡμῶν, οὐδὲν τὸ κωλύον· εἴη γὰρ ἐπὶ καταλίῳ πονοῦμενος καὶ ἀνηνύτοις ἐπιχειρῶν.

ΙΔ'. Θυμοῦ πληρωθείς ἐν τούτοις ὁ δικαστῆς μάλιστα καλεῖται βύρση; ὡμῆς ἐνεχθῆναι, τεθῆναι δὲ κατὰ πρόσωπον· εἶτα πρὸς τοὺς ἄγιους, Αὐτὸν δυνάμι τὸν μέγαν, ἔφη, Θεὸν καὶ τὴν εὐκλεῆ τύχην Σαβαρίου, εἰ μὴ τῷ αὐτοῦ πεισθῆτε προστάγματι, τούτοις ὑμῶν ἀναλώσω τὰ; σάρκας, οὐδὲνα οἰκτον ποοῦμενος. Εἰ δὲ καὶ τάχιον ὑμῖν γένηται μαστιχομέ-

νοῖς ἀποθανεῖν, ἀλλ' ἐγὼ καὶ οὕτως αἰκίσσομαι τοὺς νεκροὺς, καὶ κατὰ μέλος διατεμὼν ὀρνέοις τε καὶ κυσίν ἐπιβρίψω. Ὁ ἅγιος εἶπεν Ἀκεψιμᾶς· Εἰς κτίσμα ὁμόσαντί σοι καὶ οὐ Θεόν, ἀλλὰ καὶ τύχην ἀνθρώπου, δέδοικα μήπως οὐ μελήσει περὶ τῶν ὀρκῶν, οὐδ' ἀπαράβατα φυλαχθήσονται τὰ ὁμωσμένα. Εἰ δ' ἀσφαλῶς ἔχεις ταῦτα καὶ βεβαίως, ἰδοὺ σοὶ τὰ ἡμῶν σώματα, χρῶ κατὰ γνώμην μηδὲνα οἴκτον ἡμῶν, ὡς ἔφης, μηδὲ φειδῶ ποιούμενος. Οὕτως εἰπόντος ὁ μιαρὸς ἐκέλευε δικαστὴς τὰς χεῖρας διαταθέντα κατὰ τε νύτων καὶ στέρνων ἰσχυρῶς τύπτεισθαι. Εἰς τοῦτο δὲ προήλθον ὀμώματος οἱ μαστίζοντες ὡς ἔδοξεν μηδ' ὄλωσ, ἕως αἱ σάρκες ἀποσπώμεναι τῶν ὀστέων εἰς γῆν τῷ αἵματι συγκατέβρουν. Ὁ δὲ κήρυξ ἐδόξα· Πείσθητι τῷ τοῦ βασιλέως θελήματι, καὶ ζῆθι. Τῷ δὲ τοῦ Θεοῦ ἀρχιερεὶ ἕως μὲν ἰσχύς ἦν, ἀνεβόα· Ἐγὼ τὸ τοῦ ἐμοῦ Θεοῦ θέλημα μᾶλλον αὐτῷ δυνάμουμένος τελειώσω· τοῦ δὲ βασιλέως ὀμῶν οὐδ' ἄρκουσι ὡς παραδέχομαι. Ἐπεὶ δὲ τὰ τε τῆς φωνῆς αὐτῷ διεκόπτετο, καὶ τὰ τῆς δυνάμεως ἤδη κατὰ βραχὺ διελύετο, ὁ θάνατός τε ὅσον οὐκωπαρῆν, τὸ ἕμια ὑψοῦ διάρας, καὶ τὴν εἰς Θεὸν ὁμολογίαν διὰ τῆς πρὸς αὐτὸν ἀνανεύσεως ἀπαράτρεπτον ὡς εἰς βεβαιωσάμενος, ἐν αὐτῇ τῇ τῶν δεινῶν καρτερία τὴν ἀήττητον ἐκείνην ψυχὴν τῷ ἀγωνοθέτῳ Θεῷ παρέθετο.

IE'. Ἐτι δὲ θυμῷ πνέοντες οἱ πικροὶ κολασταὶ καὶ νεκρὸν ἦδη τὸ σῶμα νόμῳ τῷ τῶν κοράκων ἠκίζοντο. Ἐἴτα ὠθήσαντες ἐπὶ κεφαλὴν καὶ κατὰ τὴν πλατεῖαν ὡς τι τῶν βεδήλων οἱ μιαροὶ βίβαντες φύλακας ἐπιστώσι τοῦ μηδὲ ταφῆς ὑπὸ τοῦ τῶν φιλοχρίστων ἀξιωθῆναι, δαιμόνων ἰσχυρότατον δέος· ἐκτρίψαι φιλονεικούντες οἱ ἐκείνων ὄντες θεραπευταὶ προθυμότατοι. Τρισὶ δὲ ὑστερον ἡμέραις τῶν φυλάκων ἀσχολουμένων ἐπὶ τῇ παρουσίᾳ τῆς θυγατρὸς τοῦ τῶν Ἀρμενίων φημι βασιλέως, ἥτις εἰρήνης ὁμηρον τῆς τῆς Περσίδος τότε βασιλεύουσι παρεσχέθη, παρὰ Χριστιανῶν κλέπεται, θησαυρὸς ὅντως οὐδέποτε δαπανώμενος.

IC'. Οὕτως οὖν τοῦ μακαρίου Ἀκεψιμᾶ δεκάτην ἄγοντος τοῦ Ὀκτωβρίου τρόπον ὃν εἴρηται τὸ πέραις τῆς ζωῆς δεξαμένου, ὁ ἱερώτατος Ἰωσήφ μετ' αὐτὸν εἰσῆγετο, ὃ προσσχὼν ὁ βέβηλος δικαστὴς, Ἐύρακας, εἶπε, τὸν ἐταῖρον τὸν σὸν οἶον πικρῶ τέλει τοῦ ζῆν ἀπηλλάγη. Καὶ σὺ τοίνυν, εἰ μὴ τοῖς ἐμοῖς λόγοις πεισθῆς, ταῖς ὁμοίαις ὑποβληθεὶς κολάσεις τὸν αὐτὸν ἐκείνῳ θάνατον ὑποστήσῃ. Ὁ δὲ τοῦ Θεοῦ θεῖος ἱερεὺς, Ὁ καὶ πρότερον, ἔφη, τῷ πρὸ σου κριταὶ λαχόντι τὰ ἡμέτερα εἴρηκα, τοῦτο καὶ πρὸς σὲ νῦν εἶρω, ὡς οὐποτε κτίσμα προσημῆσομαι τοῦ Δημιουργοῦ, οὐδὲ προσκυνήσω κτίσει παρὰ τὸν κτίσαντα ἕως δὴ τοῦ ἐμοῦ κύριός εἰμι λογισμοῦ. Πολλῇ πρὸς ταῦτα ὁ ἄρκων τῇ λύσει καταληφθεὶς, ἐκέλευσε καὶ αὐτὸν ὁμοίως τῷ προλαβόντι διατεθέντα ταῖς βεβαίαις μαστίζεσθαι, κήρυκά τε ἐπιφωνεῖν, τὸ τοῦ βασιλέως ποιούντα θέλημα σὺς εἶσθαι. Ὁ δὲ, Εἰς ἔστιν Θεός, ἀνεβόα, καὶ πλὴν αὐτοῦ οὐδαμῶς ἕτερος, ᾧ καὶ ζῶμεν καὶ κινούμεθα καὶ ἰσμεν, ᾧ καὶ τὴν λο-

dum flagris cædimini, at ego sic quoque puniam vel mortuos, et membratim dissectos, projiciam avibus et canibus. Sanctus autem dixit Acepsimas: Cum per rem creatam, et non per Deum juraveris, et etiam per fortunam hominis, vereor ne non sit tibi curæ jusjurandum, et non serves ea quæ sunt a te jurata. Si autem ea servare omnino constituisti, ecce tibi nostra corpora, iis utere ut libet, nulla ut dicis, nostri motus misericordia, neque nobis quidquam parcens. Cum sic dixisset, jussit sceleratus judex eum, extensis manibus, valde verberari in dorso et in pectore. Eo vero crudelitatis processerant qui flagellabant, ut nihil omnino intermiserint, donec carnes avulsæ ab ossibus, simul cum sanguine in terram defluerent. Præco autem clamabat: Pare regis voluntati, et vive. Dei vero pontifex, donec erant ei vires, contra clamabat: Ego Dei mei voluntatem, viribus ab eo acceptis, exsequar, vestri autem regis voluntatem ne summis quidem auribus accipio. Cum autem et vox ei interrumpetur, et vires jam paulatim dissolverentur, et inors jamjam adesset, oculis in cœlum sublati, cum in Deum confessionem conservare firmam et immobilem annuendo asseverasset, in ipsa rerum gravium et difficultium tolerantia, invictam illam animam tradidit Deo agonothetæ.

XV. Adhuc autem iram spirantes acerbi illi tortores, in corpus jam mortuum sæviebant instar corvorum. Deinde cum præcipitem impulissent, et in plateam tanquam profanum aliquid scelerati projecissent, adhibent custodes, ut ne sepulturam quidem consequeretur ab ullo ex Christi amantibus, maximum metum dæmonum depellere contententes, qui revera erant illorum cultores promptissimi. Tribus autem diebus postea occupatis custodiibus propter adventum filie regis Armeniorum, quæ ut esset obses pacis, tunc data fuit regi Persarum, surripitur a Christianis revera thesaurus, qui nunquam consumitur.

XVI. Cum sic ergo B. Acepsimas decimo Octobris eo modo, quo dictum est, finem vitæ accepisset, sanctissimus Joseph post eam fuit introductus. Ad quem se propius admoventes judex profanus: Vidisti, inquit, quam acerba morte amicus tuus fuit vita privatus, et tu nunc quoque, nisi meis monitiis pareas, similibus subjectus suppliciiis, eandem quam ille, mortem subibis. Divinus autem Dei sacerdos: Quod, inquit, prius dixi ei cui iudicandi munus ante te obtigerat, hoc nunc quoque tibi dicam, quod nunquam creatori præferam rem creatam: neque id, quod est conditum, adorabo, sed conditorem, quandiu fuero compos mentis. His dictis, præses correptus magno furore, jussit eum similiter extensum atque priorem, flagellari boum nervis, et acclamare præconem, eum fore salvum, si regis pareat voluntati. Ille autem: Unus est Deus, exclamabat, et præter ipsum nullus alius, in quo et vivimus et movemur et sumus,

quidem calamitatum miserebantur et senectutis ; sed cum nihil possent facere, quod ad eorum pertineret curationem propter metum iudicis, solum ex eorum malis dolorem accipiebant, et afferebant lacrymas commiserationis.

XII. Deinde post illam acerbam et diuturnam afflictionem, cum esset in eo loco Saporos (is autem dicebatur Βιθμάδα) eos educit e custodia is cui fuerat commissum, ut eos castigaret. Dixisses, si vidiasses, illos esse umbræ similes ; adeo longa afflictione extabuerant. Deinde eos sistit ad tribunal Ardasabor ; erat autem is princeps omnium magorum, qui erant in Perside. Ille vero statim eis dixit : Quid autem, estis Christiani ? Sancti vero, Certo, dixerunt, Christiani, et solum Deum vivum adorantes, et ipsi soli servientes. Tyrannus autem : Videtis, dixit, quemadmodum quæ vobis illata sunt tormenta, attulerunt vobis magnam afflictionem, multo autem magis diuturna vexatio et inclusio ; ea enim et formam vobis mutavit, et effecit ut ita extabesceretis. Quamobrem vobis consulerim, ut mihi pareretis afferenti ea quæ sunt vobis conducibilia, et vobis parcatis, et solem lucidum adoretis. Sin minus, restat ut gravissimæ morti subijciamini.

XIII. Respondit sanctus Acepstimas : Non me latet summo esse tibi studio dogma patrium ; et hoc tibi esse propositum, si modo fieri posset, vel vi vel persuasione efficere, ut omnes attrahas ad eandem religionem. Hoc autem de nobis nunquam tibi veniat in mentem, ut putes vel blanditiis vel minis vel aliis intentatis malis posse nobis persuadere, ut deficiamus a nobis semel confirmato dogmate et a confessione. Parati enim sumus omnia pati potius, quam a fide in Christum deficere. Non ignoro, inquit tyrannus, quod cum vobis Christianis mors putetur esse quies, omne studium a vobis ad hoc ponatur, ut iis fruamini, quorum spem concepistis, sed non licebit vobis cito consequi id, quod desideratis. Nam cum prius vestras carnes paulatim consumpsero, acerbam vitæ finem vobis imponam. Cui sanctus : Et jam prius, inquit, a nobis audisti, et nunc id quoque certo scias, quod neque tuorum tormentorum, neque minarum nos ullam ducimus rationem. Nam qui in præcedentibus malis nobis manum præbuit adjutricem, ipse nunc quoque nobis feret opem, et efficiet, ut non difficiliter feramus ea quæ nobis intentabuntur. Et si velis facere periculum nostræ in profundo senio fortitudinis, nihil obstat. Scies enim te frustra laborare, et aggredi ea quæ sunt inutilia.

XIV. Propter hæc ira repletus iudex, jubet afferri flagella ex corio crudo confecta, et subijci eorum oculis. Deinde dicit sanctis : Juro, inquit, per ipsum magnum Deum et inclytam fortunam Saporis, nisi imperio ejus obedieritis, his vestras carnes consumam, vestri nulla motus misericordia. Quod si etiam contigerit, ut vos citius moriamini,

οὐδὲν δὲ τῶν εἰς θεραπείαν ὄρασαι διὰ τὸν τοῦ δικαστοῦ φόβον δυνάμενοι συνήλθουν αὐτοῖς μόνον καὶ τὸ τῆς συμπαθείας προσέφερον δάκρυον.

IB'. Εἶτα μετὰ τὴν πικρὰν ἐκείνην καὶ πολυχρόνιον κάκωσιν Σαβωρίου κατὰ τὸν αὐτόθεν τόπον γενομένου (Βιθμάδα οὗτος ἐλέγχετο), ἐξάγει τῆς φυλακῆς ὁ κολάζειν αὐτοὺς πιστευθεῖς. Εἶπες ἂν ἰδῶν ἐκείνους· εἰκέναι σκιᾶ· οὕτως ἦσαν ὑπὸ τῆς μακρᾶς κακοπαθείας ἐκτετηκότες. Εἶτα τῷ τοῦ Ἀρδασαβῶρ περίστῃσι βήματι ἄρχων δὲ οὗτος πάντων τῶν ἐν Περσίδι μάγων ἐτύγγανεν ὄψι. Καὶ ὁ· εὐθὺς πρὸς αὐτοῦς· Τί ὄαι, Χριστιανοὶ ἔστε; Καὶ οἱ ἄγιοι, Ναί, εἶπον, Χριστιανοί, καὶ τῷ μόνῳ ζῶντι Θεῷ προσκυνῶντες καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύοντες. Καὶ ὁ τύραννος· Ὅραξ, εἶπεν, ὅπως αἱ ἐνεχθεῖσαι βάσανοι πολλὴν ὑμῖν τὴν ταλαιπωρίαν ἐμπεποιθήκασιν, ἐπὶ πλέον δὲ, οἶμαι, καὶ ἡ χρονία κάκωσις τε καὶ κάθειρξις. Αὕτη γὰρ τὰς τε μορφὰς ὑμῖν ἠλλοίωσε, καὶ δεινὴν ὄψω τὴν σύντηξιν ἐνεργάσατο· διὸ καὶ συμβουλευσάμαι ἂν ὑμῖν πεισθῆναί μοι τὰ λυσιτελοῦντα εἰσηγουμένων καὶ φείσασθαι ἑαυτῶν, ἡλίψτε τῷ φαινήῳ προσκυνήσαι· εἰ δ' οὖν, τὸ λειπόμενόν ἐστι θανάτου ὑμᾶς ὑπαχθῆναι χαλεπωτάτω.

ΙΓ'. Ὁ ἅγιος Ἀκεψίμας ἀπεκρίνατο· Ὅμ με διέλαθεν ὡς ὑπερβάλλουσα σοι σπουδὴ περὶ τὸ πάτριον δόγμα καὶ τοῦτο πρόθεσις, ἐπερ ἔρα καὶ δυνατὸν ἦν ἡ βίβη ἡ πειθοῖ σοι κατορθωθῆναι, τὸ πάντας πρὸς τὴν αὐτὴν ἐλκύσαι θρησκείαν. Τοῦτο δὲ περὶ ἡμῶν μηδὲ εἰς νοῦν ἀναθήτω σοι ὡς ἡ θωπεία; ἡ ἀπειλαίς ἡ κακῶν ἄλλαις ἐπιφοραῖς μεταπεισεῖς ἡμᾶς ἀποστῆναι τοῦ ἀπαξ βεβαιωθέντος ἡμῖν δόγματος καὶ τῆς ὁμολογίας. Ἐτοίμως γὰρ ἔχομεν πάντα παθεῖν μᾶλλον ἢ τῆς πρὸς Χριστὸν ἀποστῆναι πίστεως. Οὐκ ἄγνω, ἐφη ὁ τύραννος, ὡς παρ' ὑμῖν τοῖς Χριστιανοῖς εἰς ἀνάπαυσιν εἶναι τοῦ θανάτου νομιζομένου σπουδὴ πᾶσα πρὸς τεῦτον διὰ τὴν τῶν ἐλπίζομένων ἀπόλαυσιν· ἀλλ' οὐκ ἐξέσται ὑμῖν εἰς τάχος τοῦ ποθομένου μετασχεῖν· πρότερον γὰρ ὁμῶν κατὰ βραχὺ τὰς σάρκας ἐκδαπανήσας, ὄψω πικρὸν ὑμῖν τὸ τέλος τῆς ζωῆς ἐπιθήσω. Καὶ ὁ ἅγιος· Ἦδη παρ' ἡμῶν καὶ πρότερον ἔκρουσα, καὶ νῦν μάνθανε περὶ τοῦτου βεβαίως ὡς οὔτε τῶν σῶν βασάνων, οὔτε τῶν ἀπειλῶν λόγος ἡμῖν τὸ παράπαν οὐδ' ὁ τυχόν. Ὁ γὰρ ἐν τ. τ. ἡ προλαθοῦσι δεινοῖς χειρᾶ βοηθὸν παρασχομένους, αὐτὸς καὶ νῦν ἐπικουρῶν ἔσται, καὶ ἀπόνως φέρειν παρασκευάζων τὰ ἐπαγόμενα. Καὶ εἰ βούλει πείραν λαθεῖν τῆς ἐν τῷ βαθεῖ γήρῃ καρτερίας ἡμῶν, οὐδὲν τὸ κωλύον· εἴση γὰρ ἐπὶ ματαίῳ πονοῦμενος καὶ ἀνηγνῆτοις ἐπιχειρῶν.

ΙΔ'. Θυμοῦ πληρωθεὶς ἐν τοῦτοις ὁ δικαστὴς μάλιστα καλεῖται βύρσης ὥμης ἐνεχθῆναι, τεθῆναι δὲ κατὰ πρόσωπον· εἶτα πρὸς τοὺς ἄγίους, Αὐτὸν δυνάμι τὸν μέγαν, ἐφη, Θεὸν καὶ τὴν εὐκλεᾶ τύχην Σαβωρίου, εἰ μὴ τῷ αὐτοῦ πεισθῆτε προστάγματι, τοῦτοις ὁμῶν ἀνγλώσω τὰς σάρκας, οὐδένα οἰκτον ποσῶμενος. Εἰ δὲ καὶ τάχιον ὑμῖν γένηται μαστιχομέ-

νοις ἀποθανεῖν, ἀλλ' ἐγὼ καὶ οὕτως αἰκίσομαι τοὺς νεκροὺς, καὶ κατὰ μέλος διατεμὼν ὀρνέοις τε καὶ κυσίην ἐπιβρίψω. Ὁ ἅγιος εἶπεν Ἀκεψιμᾶς· Εἰς κτίσμα ὁμόσαντι σοι καὶ οὐ Θεὸν, ἀλλὰ καὶ τύχην ἀνθρώπου, δέδοικα μήπως οὐ μελήσει περὶ τῶν ὀρκῶν, οὐδ' ἀπαράβατα φυλαχθήσονται τὰ ὁμωμοσμένα. Εἰ δ' ἀσφαλῶς ἔχεις ταῦτα καὶ βεβαίως, ἰδοὺ σοὶ τὰ ἡμῶν σώματα, χρῶ κατὰ γνώμην μηδένα οἰκτον ἡμῶν, ὡς ἐφης, μηδὲ φειδῶ ποιούμενος. Οὕτως εἰπόντος ὁ μιὰρὸς ἐκέλευε δικαστὴς τὰς χειρὰς διαταπέντα κατὰ τὴν νύκτων καὶ στέρνων ἰσχυρῶς τύπτεσθαι. Εἰς τοῦτο δὲ προηλθον ὁμότητος· οἱ μαστιζόντες ὡς ἐνδοῦναι μηδ' ὄλως, ἕως αἱ σάρκες ἀποσπώμεναι τῶν ὀστέων εἰς γῆν τῷ αἵματι συγκατέβρουν. Ὁ δὲ κήρυξ ἐδόξα· Πείσθητι τῷ τοῦ βασιλέως θελήματι, καὶ ζῆθι. Τῷ δὲ τοῦ Θεοῦ ἀρχιερεὶ ἕως μὲν ἰσχυρῶς ἦν, ἀνεδόξα· Ἐγὼ τὸ τοῦ ἐμοῦ Θεοῦ θέλημα μᾶλλον αὐτῷ δυνάμει τειλεῖσθω· τοῦ δὲ βασιλέως ὁμῶν οὐδ' ἄρκους ὡς παραδέχομαι. Ἐπεὶ δὲ τὰ τε τῆς φωνῆς αὐτῷ διεκόπτετο, καὶ τὰ τῆς δυνάμεως ἤδη κατὰ βραχὺ διελύετο, ὁ θάνατός τε ὅσον οὐκω παρῆν, τὸ δὲ ὄψοι διάρας, καὶ τὴν εἰς Θεὸν ὁμολογίαν διὰ τῆς πρὸς αὐτὸν ἀναυύσεως ἀπαράτρεπον σώζειν βεβαιωσάμενος, ἐν αὐτῇ τῇ τῶν δεινῶν καρτερίᾳ τὴν ἀήττητον ἀκείλην ψυχὴν τῷ ἀγωνοθέτῳ Θεῷ παρέθετο.

IE. Ἐτι δὲ θυμῷ πνέοντες οἱ πικροὶ κροασταὶ καὶ νεκρὸν ἦδη τὸ σῶμα νόμῳ τῷ τῶν κοράκων ἠκίζοντο. Ἐἴτα ὠθήσαντες ἐπὶ κεφαλὴν καὶ κατὰ τὴν πλατείαν ὡς τι τῶν βεβήλων οἱ μιὰροὶ βίψαντες φύλακα· ἐπιστάται τοῦ μηδὲ ταφῆς ὑπὸ τοῦ τῶν φιλοχρίστων ἀξιωθῆναι, δαιμόνιων ἰσχυρότατον δέος· ἐκτριψαὶ φιλονεικοῦντες οἱ ἐκείνων ὄντες θεραπευταὶ προθυμότετοι. Τρισὶ δὲ ὑστερον ἡμέραις τῶν φυλάκων ἀσχολουμένων ἐπὶ τῇ παρουσίᾳ τῆς θυγατρὸς τοῦ τῶν Ἀρμενίων φημι βασιλέως, ἧτις εἰρήνης ὁμηρον τῆς τῆς Περούδος τότε βασιλευσέντι παρεσχέθη, παρὰ Χριστιανῶν κλέπεται, θησαυρὸς ὄντως οὐδέποτε δαπανώμενος.

IC. Οὕτως οὖν τοῦ μακαρίου Ἀκεψιμᾶ δεκάτην ἄγοντος τοῦ Ὀκτωβρίου τρόπον ὃν εἰρηται τὸ πέρας τῆς ζωῆς δεξαμένον, ὁ ἱερώτατος Ἰωσήφ μετ' αὐτὸν εἰσῆγετο, ὃ προσσχῶν ὁ βέβηλος δικαστὴς, Ἐώρακας, εἶπε, τὸν ἑταῖρον τὸν σὺν ὄψοι πικρῶ τέλει τοῦ ζῆν ἀπηλλάγη. Καὶ σὺ τοίνυν, εἰ μὴ τοῖς ἐμοῖς λόγοις πεισθῆς, ταῖς ὁμοίαις ὑποβλήθεις κολάσει τὸν αὐτὸν ἐκείνῳ θάνατον ὑποστήσῃ. Ὁ δὲ τοῦ Θεοῦ θεῖος ἱερεὺς, Ὁ καὶ πρότερον, ἐφη, τῷ πρὸ σου κρίναι λαχόντι τὰ ἡμέτερα εἰρηκα, τοῦτο καὶ πρὸς σὲ νῦν εἶρω, ὡς οὐποτε κτίσμα προτεμήσομαι τοῦ Δημιουργοῦ, οὐδὲ προσκυνήσω κτίσει παρὰ τὸν κτίσαντα ἕως δὴ τοῦ ἐμοῦ κύριός εἰμι λογισμοῦ. Πολλῇ πρὸς ταῦτα ὁ ἀρχων τῇ λύσει καταληφθεὶς, ἐκέλευσε καὶ αὐτὸν ὁμοίως τῷ προλαβόντι διατεθέντα ταῖς βεβαίαις μαστιζέσθαι, κήρυκά τε ἐπιφωνεῖν, τὸ τοῦ βασιλέως ποιοῦντα θέλημα σώζεσθαι. Ὁ δὲ, Εἰς ἔστιν Θεὸς, ἀνεδόξα, καὶ πλην αὐτοῦ οὐδαμῶς ἕτερος, ὃ καὶ ζῶμεν καὶ κινούμεθα καὶ ἰσμεν, ὃ καὶ τὴν λο-

dum flagris cædimini, at ego sic quoque puniam vel mortuos, et membratim dissectos, projiciam avibus et canibus. Sanctus autem dixit Acepsimas: Cum per rem creatam, et non per Deum juraveris, et etiam per fortunam hominis, vereor ne non sit tibi curæ jusjurandum, et non serves ea quæ sunt a te jurata. Si autem ea servare omnino constituisti, ecce tibi nostra corpora, iis utere ut libet, nulla ut dicis, nostri motus misericordia, neque nobis quidquam parcens. Cum sic dixisset, jussit sceleratus judex eum, extensis manibus, valde verberari in dorso et in pectore. Eo vero crudelitatis processerant qui flagellabant, ut nihil omnino intermiserint, donec carnes avulsæ ab ossibus, simul cum sanguine in terram defluerent. B Præco autem clamabat: Pare regis voluntati, et vive. Dei vero pontifex, donec erant ei vires, contra clamabat: Ego Dei mei voluntatem, viribus ab eo acceptis, essequar, vestri autem regis voluntatem ne summis quidem viribus accipio. Cum autem et vox ei interrumpeter, et vires jam paulatim dissolverentur, et mors jamjam adesset, oculis in cœlum sublati, cum in Deum confessionem conservare firmam et immobilem annuendo asseverasset, in ipsa rerum gravium et difficilium tolerantia, invictam illam animam tradidit Deo agonothetæ.

XV. Adhuc autem iram spirantes acerbi illi tortores, in corpus jam mortuum sæviebant instar corvorum. Deinde cum præcipitem impulissent, et in plateam tanquam profanum aliquid scelerati projecissent, adhibent custodes, ut ne sepulturam quidem consequeretur ab ullo ex Christi amantibus, maximum metum dæmonum depellere contententes, qui revera erant illorum cultores promptissimi. Tribus autem diebus postea occupatis custodibus propter adventum filie regis Armeniorum, quæ ut esset obses pacis, tunc data fuit regi Persarum, surripitur a Christianis revera thesaurus, qui nunquam consumitur.

XVI. Cum sic ergo B. Acepsimas decimo Octobris eo modo, quo dictum est, finem vitæ accepisset, sanctissimus Joseph post eam fuit introductus. D Ad quem se propius admoventes judex profanus: Vidisti, inquit, quam acerba morte amicus tuus fuit vita privatus, et tu nunc quoque, nisi meis monitis pareas, similibus subjectus suppliciis, eandem quam ille, mortem subibis. Divinus autem Dei sacerdos: Quod, inquit, prius dixi ei cui iudicandi munus ante te obtigerat, hoc nunc quoque tibi dicam, quod nunquam creatori præferam rem creatam: neque id, quod est conditum, adorabo, sed conditorem, quandiu fuero compos mentis. His dictis, præses correptus magno furore, jussit eum similiter extensum atque priorem, flagellari boum nervis, et acclamare præconem, eum fore salvum, si regis pareat voluntati. Ille autem: Unus est Deus, exclamabat, et præter ipsum nullus alius, in quo et vivimus et movemur et sumus,

cui etiam cultum offerimus rationalem, regia jussa parum curantes. Cum vero multas horas verberatus, fere jam esset morte affectus, arbitrati eum esse mortuum, sustulerunt, et in forum proferunt. Deinde cum rescivissent aliquas spiritus reliquias adhuc in eo manere, includunt in carcere.

XVII. Post eum autem tertius fuit introductus sapiens Æithalas. Cui judex: Vita, inquit, et morte propositis ante tuos oculos, gloriaque et ignominia, ne eligas deterius, relicto meliori; nec eandem in eas viam, quam ii qui præcesserunt, qui sua stultitia dignum vitæ exitum acceperunt. Tu autem meum sequens consilium, et maximos honores consequeris, et munera a rege accipies. Sin minus, cum tibi causa fueris suppliciorum innumerabilium, omnibus quoque jucundissima tuce per vim privaberis. Divinus autem Æithalas: Me, inquit, puderet cœli et terræ, si, cum mei amici, qui et premebantur senectute, et ætate processerant, fortissime decertaverint, ipse et vitæ cupidus, et tormenta extimescens conspiceret, qui sum ætate vegetiore. Non, per Christi mei mortem, ero vitæ hic agendæ cupidus. Non pro iis quæ violentur, bonis, non pro asperis rebus prodam pietatem. Propter hæc magna exstitit fra præsidis: et in sanctum illata sunt flagella. Ille autem ipsum sordidum canem vocavit et ignavum, et: Quomodo, inquit, mens tua est infirma et imbecilla, ita etiam tormenta, quæ sunt infelicitum et abjectarum animarum terricula, non vero fortium virorum, quorum animi desiderio Christi sunt inflammati.

XVIII. His judex obstupefactus, qui erat mente captus: Quid hoc, dixit confessoribus, sibi vult, quod isti, qui dicuntur Christiani, vitam præsentem despicientes, mortem tantopere sitiunt? Illi autem: Quoniam, aiunt, a patribus traditis attendentes doctrinas, credunt alium esse mundum, præsentem longe meliorem et admirabiliorem, propter quem vitam quoque præsentem despiciunt. Interim autem dum hæc dicerentur, et temporis prolixitate, et ab iis qui ipsum torquebant, vehementissima plagarum illatione, corporis quidem, quod multum decertaverat, dissolvebantur compages; carnes vero, quæ lacerabantur, cum ipso sanguine in terram defluebant. Cum eum autem jussisset parum relaxari judex, tanquam ejus motus misericordia: Si volueris, inquit, parere jussui regis, sunt apud nos medici, qui plagis tuis cito medebuntur. Cui statim sanctus: Si sole verbo, inquit, posses meis mederi plagis, o tu, qui es mente et anima saucius, ne sic quidem tibi animam adhiberem, cum ea suadeas, quæ sunt plane stulta et remota ab intelligentia. Tentans dixi. Inquit judex: nam etiamsi tu velles parere jussui regis, hoc tibi nihil prodesset, cum plagæ jam tibi mortem procurent. Quamobrem ego quidem efficiam, ut sis exemplo omnibus Christianis, ne

γικήν λατρείαν προσάγομεν, βραχέα τῶν βασιλικῶν φροντίζοντες προσταγμάτων. Ὡς δὲ ἐπὶ πολλαῖς ταῖς ὥραις τυπτόμενος σχεδὸν ἤδη καὶ νεκρωτῶ, νομίσαντες αὐτὸν τεθνᾶναι ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς ἀραντες ἔρριψαν. Ἐἶτα μαθόντες ἔτι λείψανόν τι πνεύματος αὐτοῦ παραμένειν, ἐπὶ τὴν εἰρκτὴν κατακλείουσι.

IZ. Μετὰ δὲ τοῦτον τρίτος Ἀειθαλᾶς ὁ σοφὸς εἰσηγετο, πρὸς δὲ τὸν δικάζων, καὶ ζωῆς, ἐφη, καὶ θανάτου προκειμένων ἐν ὀφθαλμοῖς σου, δόξης τε καὶ ἀτιμίας, μὴ τὸ χεῖρον ἐλθῆ, τὸ χρεῖστον καταλιπὼν, μηδὲ αὐτὴν βαδίσαι τοῖς προλαβοῦσιν, οἱ τῆς ἑαυτῶν ἀφροσύνης ἄξιον ἀπηνέγκαντο καὶ τὸ τέλος. Σὺ δὲ ἀλλὰ τῇ ἐμῇ πειθόμενος συμβουλή, τιμῶν τε μεγίστων ἀξιώθησθαι καὶ βασιλικῶν ὄλων ἐπιτεύξῃ τῶν δωρεῶν. Εἰ δ' οὖν, μυρίων σεαυτῷ γενόμενος αἰτίας τιμωριῶν, εἶτα καὶ τοῦ ποθεινοῦ πᾶσι φωτὸς βιαιότατα στερηθῆσθαι. Ὁ δὲ γε θεὸς Ἀειθαλᾶς, ἀλοχυναίμην ἄν, ἐφη, τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, εἰ τῶν ἐμῶν ἐταίρων καὶ γῆρας τρυχομένων καὶ ἡλικία προδεθηκότων, ἐπειτα καρτερώτατα διηγωνισμένων, αὐτὸς φιλοζῶν καὶ ὑποπήσων σου τὰς βρασάνους ὀφθείην τὴν ἡλικίαν ἔχων ἀχμαιοτέραν. Οὐ, μὲν ἐν τοῦ ἐμοῦ Χριστοῦ θάνατον, οὐ φιλοψυχῆσω, οὐ προδώσω τῶν δοκούντων ἀγαθῶν, οὐ τῶν χαλεπῶν τὴν εὐσέβειαν. Θυμὸς τὸ ἐπὶ τοῦτοις πολὺς τοῦ ἀρχόντου, μαστίγων ἐπιφοραὶ κατὰ τοῦ ἀγίου. Ὁ δὲ βυπαρὸν αὐτὸν ἀπεκάλει κύνα καὶ ἀγεννῆ καὶ, ὡσπερ ὁ νοῦς ὁ σὸς, ἔλεγε, σαθρὸς τε καὶ ἀσθενής, οὕτω δὲ καὶ αἱ βράσανοι μορμολύκεια ψυχῶν ἀθλίων εἰσὶ καὶ ταπεινῶν, ἀλλ' οὐκ ἀνδρῶν γενναίων καὶ Χριστοῦ πόθῳ τὰς ψυχὰς ἐκπεπυρωμένων.

III. Ἐκπλαγεὶς ἐπὶ τοῦτοις ὁ φρενὸληπτος δικαστής, τί τοῦτο, πρὸς τοὺς συνεδριάζοντας ἐφη, πῶς οἱ λεγόμενοι οὗτοι Χριστιανοὶ τῆς παρουσίας καταφρονούντες ζωῆς, ἐκτίπτω; οὕτω διψῶσι τὸν θάνατον; Οἱ δὲ, ὅτι πατροπαράδοτος, ἐφησαν, προσέχοντες διδασκαλίαις, ἄλλοι εἶναι ἄσμοιοι πιστεύουσι, τοῦ παρόντος κατὰ πολὺ βελτίω τε καὶ θαυμασιώτερον, οὐ χάριν καὶ τῆς παρουσίας ὑπερορῶσι ζωῆς. Ἐν ὅσῳ δὲ τοῦτα ἐλέγετο τῇ τε τῆς ὥρας παρατάσει καὶ ταῖς τῶν αἰκλιζόντων αὐτὸν σφοδρόταταις ἐπιφοραῖς αἱ μὲν τοῦ πολυάθλου σώματος ἀρμονίαι διελύοντο, αἱ σάρκες δὲ ξέομαι αὐτῷ αἵματι κατὰ γῆς ἔρραον. D Ἐπὶ βραχὺ δὲ τοῦτον ἀνεθῆναι καλεῖσας, ὡσπερ ἔλεον αὐτοῦ λαθῶν ὁ δικάζων, Ἄλλ' εἰ βουληθείης, ἐφη, τῷ βασιλικῷ πεισθῆναι προσταγμάτι, εἰσὶ παρ' ἡμῖν ἱατροὶ οἱ σου τὸ τάχος ἰάσονται τὰς πληγὰς. Πρὸς δὲ εὐθύς ὁ μακάριος· Εἰ λόγῳ μόνῳ τὰς ἐμας εἶχες ἰάσθαι πληγὰς, ὡ τραυματία σὺ καὶ φρένας καὶ τὴν ψυχὴν, οὐδ' οὕτως ἄν σοι προσέτχον ἐφ' οἷς ἀνόητα παραινεις. Πειράζων εἰρηκα, φησὶν ὁ δικάζων, ἐπεὶ καὶ θλήσαντί σοι τάχα τῷ τοῦ βασιλέως εἶξαι προσταγμάτι οὐδὲν ἦν πρὸς τοῦτο πλέον τῶν πληγῶν ἤδη τὸν θάνατόν σοι μνηστευομένων· ὅθεν ἔγωγε Χριστιανοὶ πᾶσιν ὑπέδειγμα γενέσθαι σε παρασκευάστω τοῦ μὴ ἀδεῦσαι οὕτω τοῖς κατὰ τῶν ἀρχόντων ὑβρεσι χρῆσθαι. Ἄλλ' εἰ καὶ ἐν ἄλλοις, ὁ ἱερώτατος

μάρτυς, ἀλλόκοτα πολλάκις εἰρηκας καὶ ψευδῆ, νῦν, ἅ ἔφη, καὶ μὴ βουλόμενος τὰ ἀληθῆ ἐλεῖς, καὶ ὁ πάντως οὐκ εἰς μακρὰν ἀποθίσεται· ὑπόδειγμα γάρ με τῷ ὄντι ἀγαθὸν καὶ τοῖς ἐπιτα θήσεις καρτερίας καὶ γενναιότητος, οἱ καθάπερ εἰς ἀρχέτυπον τι τὴν ἡμετέραν ἀφορῶντες ὑπομονὴν, βρῆδως σοῦ τε καὶ τῶν ὁμοίως ἔχόντων τὰς βασάνους ὀσούσιν.

ΙΘ'. Ἐκπληξίς ἐπὶ τοῖς ῥηθείαις κατέσχε τὸν δικαστήν, καὶ δὴ τινα τῶν παρ' αὐτῷ μέγα δυναμένων προσκαλεσάμενος (ὁ Ἄδελφος μὲν ἐλέγετο, ἐκ πόλεως δὲ ὤρμητο Ἀρβήλ καλουμένης), τούτου; πρῶτα λαβῶν, ἔφη, πρὸς τὴν σὴν ἀπαγα πάλιν Χριστιανῶν χερσὶ καταλευσθησομένους· τοῦτο γάρ μοι τὸ δικαστήριον τὸ σὸν καταπράξασθαι βούλομαι, δι' ἣν αἰτίαν οὐδὲ τὴν διὰ ξίφους αὐτῶν ἐπενεγκεῖν ἠθέλησα θάνατον. Παρατίκα γοῦν ἀχθοροῖς ζώοις ὡσπερ τινὰ τῶν ἀφύχων ἐπιφορτίσας αὐτούς καὶ περιδισμήσας, τὴν ἐπὶ τὴν πατρίδα ἐκεῖνος ἐπέλετο· ἐπεὶ μὴ δυνατῶς εἶχον ἐγκαθῆσθαι τοῖς ζώοις, ἐσχάτην ὑποστάνας τῶν μελῶν πάρεσιν· ὅθεν ἐρρίπτοντο κατὰ γῆς ἐν οἷς ἔδει καταλύειν αὐτοὺς οἷά τινα νεκρὰ σώματα. Καὶ δὴ κατὰ τὴν πόλιν ἀχθέντας Ἀρβήλ δεσμοτήριόν τι δέχεται αὐτοὺς ζοφῶδες καὶ ἀλαμπές, ἐν ᾧ σήψεως τῶν σαρκῶν ἀπὸ τῶν πληγῶν αὐτοῖς ἐπιγενομένης ἰχώρ τε πολὺς ἀπέρρει, καὶ ὀδύνας τῶν ἁγίων δριμύταται καθικνούντο, καὶ μάλιστα τῷ μὴ ἐφεῖσθαι τινὶ τῶν Χριστιανῶν ὡς αὐτοὺς εἰσελθεῖν καὶ μικρὰς γοῦν τινας ἐπιμελείας αὐτοὺς ἀξιώσασαι. Γυνὴ δὲ τὴν εὐσεβῆς καὶ φοβουμένη τὸν Κύριον ἐν τοῖς ὁρίοις τῆς αὐτῆς πόλεως παροικοῦσα ἀσπρὶ τῶν νυκτῶν ἀφίκετο πρὸς τὸ δεσμοτήριον, καὶ χρήματιν ἰκανῶς τοὺς φύλακας; θεραπεύσασα κατεπράξατο ἑαυτῇ τὸ τοὺς ἁγίους οὕτω λεληθότως ἀναλαβεῖν καὶ πρὸς τὴν ἑαυτῆς οἶκον οὐ μακρὰν ὄντα χερσὶ τῶν ἑαυτῆς θεραπεύωντων διαδασταζομένων ἀγαγεῖν. Εἶτα προθεῖσα τούτους οὐδὲ φθέγγασθαι δυναμένους, ἐκμάσσει μὲν αὐτοῖς τὸν ἰχώρα, ἥπιοις δὲ τισὶ φαρμάκοις παραμυθεῖται τὰς ἀλγηδῶνας, ὁθονοῖς περιδισμεῖ, καθαρῶς μύροις χρίει πολυτελέσι, καὶ οὕτω διὰ πάντων τὸ θεραπευτικόν τε καὶ φιλόχριστον ἐπιδείκνυται, καταφιλοῦσα μὲν τὰ μαρτυρικὰ μέλη, καὶ τοῦτα ἐπιδακρῦουσα, ἰχώρι δὲ τῷ ἐξ αὐτῶν ἀποστάζοντι ἑαυτὴν ὑπαλείφουσα.

Κ'. Ὅψι δὲ καὶ μολίς ἀνεγκῶν ὁ μακάριος Ἰωσήφ, τὸ μὲν περὶ ἡμᾶς σου συμπαθὲς καὶ φιλότιμον, ὡ ἱερῶτατον, ἔφη, γύναιον, ἀπόδεκτον καὶ θεῶν καὶ τοῖς ὑπὲρ αὐτοῦ ἀθλοῦσιν ἡμῖν· τὸ δὲ οὕτως ἡμᾶς θακρῦειν ἀμέτρως πῶρῶ τῆς ἀψευδοῦς τῶν Χριστιανῶν ἐλπίδος καὶ τῆς ἡμῶν πίστεως. Πρὸς δὲ ἡ σεμνοτάτη γυναικῶν· Ἐμοὶ μὲν χαρὰ; ἡ ψυχὴ πληροῦται, λογιζομένη ὅπως τοσαύτην ὑμῖν ὁ Χριστὸς ἐπέθηκε τὴν ἀνδρείαν, ὥστε πρὸς τηλικαύτην ὀδυνῶν δριμύτητα διακαρτερῆσαι· ἦσθην δ' ἂν ἐπιπλέον καὶ εἰ τῷ μαρτυρίῳ τελειωθίντας εἶδον ὑμᾶς. Τὸ δὲ θακρῦειν φύσας ἀνθρωπίνης ἰδίων οἰκτον ἐπὶ τῷ συγγενεῖ λαμβανούσης. Ἀλλὰ μὴ λυπεῖσθαι σε, ὁ θεῖος; Ἰωσήφ ἀπεκρίνατο, μηδὲ θακρῦειν ἡμῶν ἔνεκον χρῆ, ἐπισταμένην πάντως ὡς αἰ διὰ Χριστὸν

iam secure magistratus afficiant contumeliis. Sed si in aliis, inquit sanctissimus martyr, dixisti sæpe aliena et falsa, nunc, etiamsi nolles, dixisti vera, et quod est omnino propediem eventurum. Me enim revera bonum posteris exemplum statues fortitudinis et animi magnitudinis, qui tanquam ad exemplar aliquod, ad nostram intuentes tolerantiam, facile ferent tua et tui similia tormenta.

XIX. His, quæ dicta sunt, fuit obstupefactus iudex; et accersito quodam ex iis, qui apud eum multum poterant, qui dicebatur quidem Adesche (ortus autem erat ex civitate, quæ vocabatur Arbel): Hos, inquit, accipe, et duc ad tuam civitatem, Christianorum manibus obruendos lapidibus. Vole enim tuam solertiam hoc mihi efficere. Propter quam causam nec eis quidem gladio volui mortem afferre. Cum eos ergo onerariis jumentis tanquam inanimum aliquid imposuisset et alligasset, ille profectus est in patriam, quoniam non poterant insidere jumentis, cum essent eorum membra omnino dissoluta. Quamobrem humi jaciebantur in iis locis, in quibus eos oportebat diversari, tanquam mortua corpora. Et cum adducti essent in civitatem Arbel, eos accipit carcer obscurus et tenebrosus, in quo cum putrefactio carniū eis ex plagis orta esset, effluebat multa sanies, et sanctos gravissimi dolores invadebant, et maxime, quod non permetteretur ulli ex Christianis ad eos accedere, et eorum ullam curam gerere. Quædam autem mulier pia et timens Dominum, quæ habitabat in finibus hujus civitatis, intempesta nocte venit ad carcerem, et multis pecuniis delinitis custodibus, effecit ut sanctos latenter acciperet, et domum suam, quæ non longe aberat, servorum suorum manibus portatos duceret. Deinde iis productis, qui nec loqui quidem poterant, eis abstergit saniem, lenibus autem quibusdam medicamentis sedat eorum dolores, mundis alligat liuteis, unguentis ungit pretiosis, et in omnibus ostendit quam esset pia et Christi amans, osculans quidem membra martyrum, et eis illacrymans, sanie autem quæ ex eis distillabat, seipsam inungens.

XX. Cum vix tandem autem ad se rediisset Joseph: Tua quidem, inquit, in nos misericordia et munificentia, o sacrosancta mulier, Deo erit accepta et nobis, qui pro eo decertamus. Nos autem tam immodice deffere est multum remotum a vera et certa spe Christianorum et nostra fide. Cui honestissima mulier: Mihi quidem animus est gaudio repletus, consideranti, quod Christus vobis tantam dederit fortitudinem, ut magno animo ferretis tantam dolorum acerbitalē: magis autem letata essem, si vos vidissem martyrio consummatos. Lacrymari vero est proprium humanæ naturæ quæ movetur misericordia ejus, quod est sibi genere conjunctum. Sed non oportet te dolore affici, neque lacrymari propter nos, respondit divinus

Joseph, cum omnino scias, quod quæ propter Christum suscipiuntur afflictiones, æternam concipient lætitiā et regnum cœlorum. Die autem illucscēte, rursus latenter restituntur in carcerem.

XXI. Cum sex autem menses præterissent, deponitur quidem a magistratu is, qui sanctos acceperat, ut lapidibus obruerentur: alius autem eo sænior ei succedit, nomine Zeroth, cui etiam rex imperaverat, ut comprehensi Christiani, Christianorum manibus obruti, interimerentur. Cum ergo venisset ad civitatem, et ignis templum esset ingressus, ut ignem adoraret, ei dixerunt ignis adoratores: Sunt quidam hic jam longo tempore Christiani intacta inclusi custodia, qui prius, ut nobis fuit significatum, gravissimis subjecti suppliciis ac tormentis, non potuerunt induci, ut suam abnegarent religionem. Hæc cum ipse audivisset, eos statim jubet sisti pro tribunali, et eis dicit: Cum rex Sapores munitas quidem et validas everterit civitates, et multas gentes oppugnata difficiles redegerit in servitutem, quomodo vos, qui estis quidem in ejus potestate, ejus autem terræ habetis usum fructum, perinde ac qui ab eo defeceritis, ejus jussa tantopere despicitis? Ad hæc Joseph ille admirabilis: Si tyrannidem, inquit, et rebellionem aliquam movissemus adversus regem vestrum, oporteret omnino ipsum illatis armis et coacto exercitu nos invadere, aut alium certe adversus nos mittere, qui esset et manu fortis, et rerum experientia præditus, et ad ducendum exercitum idoneus. Sed tantum abest, ut nos talia aggrediamur, ut non alium, sed adversus nos emisit, qui cum feminis potius, quæ degunt in thalamis, quam cum viris pugnare studueris. Nos enim nosipsum tanquam oves tradidimus ad occisionem, ut qui didicerimus esse subjecti omnibus potestatis.

XXII. Dixit præses: Me ad iram, ut videtur, provocans, ut vitam tibi citius adimam, nos his insectaris contumeliis. Sed non assequeris id, quod desideras. Longo enim tempore et mora te protraham, et multis tormentis te paulatim consumam. Jubet ergo eum funibus vinctum a summis pedibus, suspendi capite, exsiccatis autem boum nervis ei plagas infligi. Sic ergo venæ apertæ tormentorum violentia, tanquam ex fonte præbebant fluxum sanguinis. Qui vero circumstibat populus, judicem accusans immanitatis, ad misericordiam movebatur et ad lacrymas, stupens sacrosancti senis tolerantiam. Quidam autem ex magnis, qui circumstibat, secreto accedentes ad martyrem, dicebant: Clam nobiscum ingredi in nostri Dei templum, si a multis aspicere erubescis, et cum sacrificaris, liberare a suppliciis. Ille autem: Discedite a me, clara voce dixit: discedite, qui operamini iniquitatem, quoniam Dominus exaudivit deprecationem meam. Deinde cum tres horæ jam præterissent, jubet eum relaxatum a vinculis coram se sisti, et, Quid, inquit, pares jussui regis, ut vitam morti præfers, an non? Respondit sanctus:

Θλίψεις αἰωνίου πρόξενου εὐφροσύνης καὶ βασιλείας οὐρανῶν καθίστανται. Ἦδη δὲ τῆς ἡμέρας ὑπαυγαζούσης τῆ εἰρκτῆ πάλιν κατὰ τὸ λεληθὸς ἀποδίδονται.

ΚΑ'. Ἐξ δὲ διεληλυθῶτων μηνῶν παραλύεται μὲν τῆς ἀρχῆς ὁ τοὺς ἁγίους ἐπὶ τῷ καταλευσθῆναι παραλαβῶν, ἕτερος δὲ τοῦτον δευτέρως διαδέχεται, τοῦνομα Ναζερῶθ, ὃ καὶ πρόσταγμα βασιλικὸν ἦν ὥστε τοὺς συλληφθέντας Χριστιανούς χερσὶ Χριστιανῶν λθῶσι βαλλομένους ἀναιρεῖσθαι. Ἐπιστάντι γοῦν τῆ πόλει καὶ τὸν τοῦ πυρὸς ναὸν εἰσελθόντι διὰ προσκύνησιν οἱ τοῦ πυρὸς λατρευταί, Εἰσι τινες, εἶπον, ἐνταῦθα Χριστιανοὶ συχῶν ἤδη χρόνον ἐν ἀσφαλεὶ φρουρᾷ κατακεκλεισμένοι, οἱ καὶ πρότερον, ὡς ἡμῖν ἐγνώσθη, αἰκισμοῖς σφοδρὰ χαλεπῶς ὑποβλήθέντες τῆς ἰσίας οὐκ ἐπέστησαν ἐξαρνοῦν γενέσθαι θρησκείας. Τούτων αὐτὸς ἀκούσας παραχρῆμα τοὺς ἁγίους τῷ βήματι παραστῆναι κελεύει, καὶ φησι πρὸς αὐτούς: Τοῦ βασιλέως Σατωρίου πόλεις μὲν ὄχυράς καταστρεψάμενου, ἔθνη τε πλεῖστα καταδουλωσαμένου δυσκαταγώνιστα, πῶς ὑμεῖς ὑπὸ τὴν αὐτοῦ μὲν χεῖρα τελοῦντες, τὴν αὐτοῦ δὲ καρπούμενοι γῆν, ὡς περ ἀποστάται τινὲς πολλῆν αὐτοῦ κατέγνωτε τῶν προσταγμάτων ὀλιγωρίαν; Πρὸς ταῦτα ὁ θαυμαστός Ἰωσήφ, Εἰ τυραννίδα τινὰ καὶ ἀποστασίαν, ἔφη, κατὰ τοῦ βασιλέως ὑμῶν κενικήκαμεν, ἔδει πάντως αὐτὸν ὄπλα τε καὶ στρατὸν ἐπαγόμενον ἡμῖν ἐπιθέσθαι, ἢ γοῦν ἕτερον καθ' ἡμῶν ἐκπέμψαι τὴν καὶ χεῖρα γενναῖον καὶ πείραν ἱκανὸν καὶ στρατηγεῖν δεξιώτατον. Ἀλλὰ τοσοῦτον ἡμεῖς ἀπέχομεν τοιοῦτοις ἐπιχειρεῖν, ὥστε οὐκ ἄλλον, ἀλλὰ σὲ καθ' ἡμῶν ἐκπέμψαι, τὸν γυναιξί μᾶλλον θαλαμμουμέναις ἢ ἀνδράσι διαμάχεσθαι μεμελετηκότα. Ἡμεῖς γὰρ ὡς πρόβατα ἐαυτοὺς ἐπὶ σφαγὴν ἐκδεδύκαμεν, ὡς ἂν ὑποτάσσεσθαι πάσαις ἐξουσίαις κεκλεισμένοι.

ΚΒ'. Ὁ ἀρχὸν εἶπεν: Ὡς εἶοικε, τὸν ἐμὸν ἀνερεθίζων θυμὸν ἐπὶ τὸ τάχιν σε τοῦ ζῆν ἀπαλλάξαι ταῖς ὕβρεσι ταύταις καθ' ἡμῶν κέρρησαι. Ἀλλ' οὐκ ἐπιτεύξη τοῦ ποθομένου· χρόνῳ γὰρ καὶ τριβῇ παραδώσω σε καὶ πολλαῖς βασάνοις κατ' ὀλίγον ἐξαναλώσω. Κελεύει τοίνυν σχοινοῖς ἄκρων ἐκδεθίντα ποδῶν κατὰ κεφαλῆς κρεμασθῆναι, βοείαις δὲ ξηραῖς τὰς πληγὰς ἐπιβαλεῖσθαι. Οὕτως οὖν αἱ φλέβες τῷ βίῳ τῶν αἰκισμῶν ἀναστομωθεῖσαι ὡς ἐκ πηγῆς παρήχον τὰ αἵματα καταρρεῖν. Τὸ δὲ περιστερὸς κληθὸς τὴν τοῦ δικαστοῦ μεμφόμενον ἀγριότητα πρὸς οἶκτον ἐκινουῦντο καὶ δάκρυα, τὸν ἱερὸν προσδύτην τῆς ὑπομονῆς ἐκπληροῦμενοι. Τινὲς δὲ τῶν περιεστῶτων μάγων ἐν ἀπορρήτῳ προσόντες τῷ μάρτυρι, Ἐσάθε μεθ' ἡμῶν, εἶπον, εἰς τὸν τοῦ θεοῦ ἡμῶν ναὸν ἐν κρυφῇ, εἴ γε καὶ τὴν τῶν πολλῶν ὄψιν αἰσχύνῃ, καὶ θύσας, ἀπαλλάγηθι τῶν κολάσεων. Ὁ δὲ, Ἀπόστητε ἀπ' ἐμοῦ, εἶπε λαμπρῶ τῆ φωνῇ, ἀπόστητε, οἱ τὴν ἀνομίαν ἐργαζόμενοι, ὅτι Κύριος τῆς δεξιᾶς μου εἰσῆκουσεν. Εἶτα τριῶν ὥρων ἤδη διελθουσῶν κελεύει ἀνεθάντα τῶν πληγῶν αὐτῷ παραστῆναι· καὶ, Τί, φησὶ, πείθῃ τῷ τοῦ βασιλέως προσταγμάτι, καὶ τὸ ζῆν τοῦ ἀποθανεῖν ἀνταλλάττει

ἢ οὐ; Ὁ ἅγιος ἀπεκρίνατο; Μὴ γένοιτό μοι ποτε τοιαύτης ἐπιθυμῆσαι ζωῆς ἐν ἧ ἴδοι με ὁ ἥλιος ἀπὸ τοῦ ἄλλου ἢ τῷ ποιητῇ αὐτοῦ τὴν προσκύνῃσιν ἀπονέμονται. Τί δαί, καὶ προσημασμένος σοι, εἶπεν, ὁ θάνατος; τῆς ζωῆς; Ὁ ἅγιος εἶπεν· Ναί· ὁ γὰρ θάνατος οὗτος πρόξενός μοι ζωῆς γίνεται αἰωνίου ἀγαθῶν τε πολλῶν ἡμῖν καθίσταται αἴτιος ἃ οὐτε ὀφθαλμοῖς ἐστι θεατὰ οὐτε ὠσιν ἀκουστὰ, οὐτε μὴν καταληπτὰ διανοία. Πρὸς ταῦτα ὁ εἰρων ἐκείνος καὶ χλευαστῆς; οἶά περ ἐγγελῶν τῷ μάρτυρι τῆς ἀπολογίας, Μεγάλας οὖν ἡμῖν, εἶπεν, τὰς χάριτας ὀφείλεις ὁμολογεῖν, εἰ σοι τηλικούτων ἀγαθῶν πρόξενος καθεστήκαμεν. Πάντως δὲ καὶ ἡμᾶς κοινωνοὺς αὐτῶν γενέσθαι σοι παρασκευάσεις, ἅτε δὴ καὶ συνεργοὺς σοι γενομένους πρὸς τὴν κτῆσιν τῆς τοιαύτης μακαριότητος. Ὁ ἅγιος· Μὴ εἰρωνεύσῃ, εἶπε, τὰ πρὸς ἡμᾶς, δικαστὰ· ἡμεῖς μὲν γὰρ καὶ τοὺς ἐχθροὺς ἀγαπᾶν καὶ τοὺς μισούντας καλῶς ποιεῖν παρὰ τῆς θείας ἐντολῆς πεπεισμένοι· πλὴν ἀλλ' ἕως ἐν τῷ παρόντι βίῃ ζῶντες ἐσμεν, ἀμέλει καὶ εὐχόμεθα τῆς κλάνης; ὁμᾶς ἀποστάντας μεταμαθεῖν τὴν εὐσεβείαν ὡς ἂν εἴη καὶ ὑμῖν μερῖς καὶ κληρὸς ἐν τοῖς ἀφράστοις τοῦ Θεοῦ ἀγαθοῖς· ἐν δὲ τῷ μέλλοντι οὐχ ἡμῖν δέδοται κολάσεως ἐξαιρεῖσθαι ἢ τὰ ἀγαθὰ διδόναι· τοῦτο γὰρ τῷ Θεῷ καίται μόνῃ τῷ καὶ ἐξουσίαν ἔχοντι κρίνειν ζῶντας τε καὶ νεκρούς.

ΚΓ'. Ὁ ἄρχων εἶπεν· Τὰς τοιαύτας ἐρεσχέλιας ἐν τῷ παρόντι καταλιπὼν καὶ τὰ ἠνευροπολούμενά σοι ταυτὶ ἀγαθὰ, τῷ βασιλικῷ προστάγματι πείσθητι. Ἐπεὶ τηλικαύταις ὀρθοῦσιν ἡ τιμωρίας; ὡς διὰ σοῦ καὶ τοὺς ἄλλους πείσθηται· Χριστιανὸς τῶν ἐν χειρὶ τὰ ἐν ἐλπίσι μηδαμῶς ἀνταλλάττεσθαι. Ὁ ἅγιος; Τοῦτο γὰρ μοι ἐρεσις, εἶπε, καθάπερ δὴ καὶ αὐτὸς ἐγνώκας, τὸ διὰ τάχους πρὸς τὰς αἰωνίους παραπεμφθῆναι μονάς. Κἀν ἄλλας δὲ μυρίας ἐπαγάγης μοι τιμωρίας, κἀν μετὰ σὲ ἕτερος, τετελειωμένος ἐν τῇ Χριστοῦ ἀγάπῃ εὐρεθῆσμαι· ἔχω γὰρ τὸν ἐνισχύοντά με Θεόν, δι' ὃν καὶ ταῦτα ὑπομένειν προήρημαι. Χριστιανοῖς δὲ οὐ προτροπὴ πρὸς ἀρνησιν εὐσεβείας, ὡς σὺ εἶπες, διὰ τῶν σῶν εἶσομαι βασάνων, ἀλλὰ παράκλησις μᾶλλον πρὸς θεοσέβειαν· αὐτοὶ γὰρ με καθορῶντες ἐν γῆρα τοιοῦτω τὰς σὰς παρὰ φαῦλον ποιούμενον τιμωρίας, ὀπδευγίμα καλὸν ἐξουσι γενναϊότητος, καὶ τῆς μιμησεως οὐκ ἀπολειφθήσονται. Τούτων ἀκούσας ὁ ἄρχων καὶ τὸ τοῦ μακαρίου γέροντος ἀκατάπληκτον ἐκπλαγίς, ὑπό τινων διαδοσταχθέντα κελεύει, ἐπεὶ μὴ βαδίζειν ἠδύνατο, τῷ δεσμοτηρίῳ πάλιν κατακλεισθῆναι.

ΚΔ'. Εἶτα πρὸς τὸν μακάριον ἀποβλέψας Ἀειθαλῶν, καὶ σὺ, φησὶ, τῆς αὐτῆς ἐχθρῆ παραπληξίας, καὶ τὴν τοῦ μεγίστου φωστῆρος διαπέσεις προσκύνῃσιν; Ὁ τῆς ἀληθείας κήρυξ ἀποκρίνεται· Ζῆ Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ τοῦ ζῶντος Θεοῦ Υἱός, εἰς ὃν ἐκ νεότητος ἠλπίσα, ὡς ἀμετάθετον ἔχω τὸν λογισμὸν καὶ οὐδεὶς μεταπέσει με τὴν τοῦ Θεοῦ τιμὴν τοῖς αὐτοῦ πτίσμασιν ἀπονεύματι. Ἐπεὶ τούτων ὁ ἀλάζων ἐκείνος; καὶ βάρβαρος; ἤκουσεν, ἐκδεθῆναι τῶν ἀστραγάλων κελεύει τὸν ἄγων, τῷ ζύλῳ τε προσαναρτῆσθαι, καὶ ταῖς βοείαις; μασιτῆσθαι. Ὁ δὲ μεγάλη

A Absit, ut ego unquam eam vitam cupiam, in qua me sol viderit sibi potius, quam ejus effectori, tributentem adorationem. Quid autem? estne tibi, inquit, mors vitæ præponenda? Sanctus dixit: Certe. Hæc enim mors mihi vitam æternam conciliat, et est nobis causa multorum bonorum, quæ nec possunt cerni oculis, nec audiri auribus, nec mente comprehendere. Ad hæc ille ironice loquens, et veluti irridens martyris responsionem: Magnas ergo, inquit, nobis debes agere gratias, si tam multa bona tibi conciliavimus. Omnino autem efficies, ut eorum quoque simus tecum participes, ut qui tibi fuerimus adjuutores ad acquirendam salutem beatitudinem. Sanctus autem: Ne ironice, inquit, nobiscum agas, o iudex. Nam nos quidem et inimicos diligere, et iis qui nos odio habent, benefacere, a divino præcepto didicimus. Cæterum quandiu sumus vivi in vita præsentem, Deum precamur, ut ab errore discedentes, discatis pietatem et veram religionem, ut vobis quoque sit pars et sors in futuro in Dei bonis, quæ dici nequeunt. Non est autem nobis datum vel a supplicio eripere, vel bona dare. Hoc est enim in solius Dei positum potestate, qui habet etiam potestatem judicandi vivos et mortuos.

XXIII. Dixit præses: Ejusmodi contentionibus missis in præsentia et iis bonis quæ te somniantur, pare regis imperio. Te enim talibus et tantis subjiciam supplicii, ut per te alii quoque persuadeantur Christiani, ea quæ tenent manibus, nequaquam commutare cum iis quæ spe apprehenderunt. Sanctus autem: Hoc, ut ipse quoque nosti, maxime cupio, quam citissime transmitti ad æternas mansiones. Quod si mihi alios innumerabiles intuleris cruciatus, aut etiam post te alius, consummatus inveniar in Christi gratia. Habeo enim Deum me confirmantem, propter quem hæc pati constitui. Non ero autem, ut tu dictis, Christianis adhortatio ad negandam pietatem propter tua tormenta, sed incitamentum potius ad verum Dei cultum. Ipsi enim me videntes in tali senectate tuos vilipendere cruciatus, habebant præchrum exemplar fortitudinis, nec deerit illis, quem imitentur. His auditis, præses beati senis interrita constantia obstupescit, jubet portatum ab aliquibus, quoniam ingredi non poterat, rursus includi in carcere.

XXIV. Deinde aspiciens ad beatum Æthralam: Tene quoque, inquit, invasit idem stupor, et maximi luminaris recessus adorationem? Respondet præco veritatis: Vivit Dominus Jesus Christus, vivi Dei Filius, in quem speravi a juventute, quod immutabilem habeo cogitationem: nec mihi ullus persuaserit, ut Dei honorem tribuam rebus ab ipso creatis. Postquam hæc audivit ille superbus et barbarus, jubet sanctum alligari talis, et ligno appendi. Ille autem magna voce prædicabat se esse Christianum. Magis erat defessus flagris cædendo impius, quam

sanctus aliquid loqueretur remissum et indignum ea quæ pro Christo est ostendenda, fortitudine. Jubet ergo eum de ligno deponi, et ejus loco induci Manichæum, qui coram martyre aperte suam abjuraret religionem. Jubens ergo torquere Manichæum, cogebat ad negandum. Ille autem primum quidem resistebat, et adversus plagas videbatur decertare. Cum autem violentius verbera intentarent, qui flagellabant, et eum plagæ vehementer urgerent, victus a doloribus, statim inficiabatur; et, Anathema Maneti et ejus dogmatibus, exclamabat. Afferunt itaque ad eum fornicam, jubentes interficere. Ille autem eam statim accipit et interfecit. Propter quod sanctus lætitia diffusus, et ob id, quod factum fuerat, ridens propemodum: Gravia passus, inquit, defecit adorator Manetis, et eadem fecisse est convictus, ut qui Deum suum interemit. Ego autem meipsum beatum existimo, ut Paulus, quod Christi virtute aperte corroboratus, qui dixit: « Ego vici mundum, » conservo spiritum et animum invictum.

XXV. Propter hæc ira repletus insanus judex, spinosus mali Persicæ virgis jubet sanctum verberari. Plagæ autem sic eum confecerunt, ut prope esset mutus, et nec sentiret quidem verbera quæ infligebantur. Quamobrem cum eum traxissent, tanquam jam mortuum, foras ejiciunt. Quidam autem ex magis, cum forte illud corpus vidisset nudatum, et naturæ contemplatione motus esset misericordia, panno eum operit. Qui vero erant ejusdem, cujus ipse, religionis, cum aspexissent, quod ab eo factum fuerat, criminantur eum apud præsidem: qui eum acerbis statim cædit flagellis, et ab immiseri cordibus eam accipit mercedem misericordiæ. Beatum autem Æithalam adhuc spirantem tradunt in custodiam. Cum vero accepisset judex, maximum quemdam præsidem, nomine Saborium, in ejus vicum advenisse, qui appellabatur Macellaria, ei martyrurum mandat examinationem. Ille autem, non minus impius et sævus quam præcedentes, aspiciens ad sanctos: Vestram, inquit, reveritus canittem, et vestræ miseris afflictionis, suadeo ut solem adoretis, et gustetis sanguinem sacrificiorum, ut a morte acerba liberati, omnibus jucundam vitam lucrificetis. Sancti autem tanquam uno ore dixerunt: Carnivoris canibus mos est sanguinem gustare, non hominibus. Tibi vero potius convenit iis exsatiari, qui es instar canis rabiosus, et latras, et efferaris in eum qui te fecit.

XXVI. Postquam autem jussit sanctos flagris cædi, eorum misericordia moti, qui circumstantabant: Decoctione, dicebant, gustata loco sanguinis, servemini, et liberemini ab iis quæ vobis imminet, suppliciis. Illi vero responderunt: Absit, ut vel gustu, vel ullo alio modo inquinemus puritatem nostræ fidei, et hanc longævam senectutem

τῆ φωνῆ Χριστιανὸν ἑαυτὸν ἀνεκήρυτταν. Ἀπειρήκει μαστιζῶν ὁ ἀσεβὴς μᾶλλον ἢ ὁ ἅγιος ὀφειμένον τι φθέγγεται καὶ τῆς ὑπὲρ Χριστοῦ καρτερίας ἀνάξιον. Κελεύει τοιγαροῦν τοῦ ξύλου κατανεχθῆναι, καὶ τινα Μανιχαῖον ἐπ' ἀτόποις τισὶν ἄλόντα εἰς τὸ μέσον ἀχθῆναι, καὶ, Ὅρα, φησὶ τῷ μάρτυρι, τὴν οἰκείαν αὐτὸν θρησκείαν περιφανῶς ἐξομύμενον. Αἰκίζεσθαι οὖν ἐπιτρέψας τὸν Μανιχαῖον ἠνάγκαζε πρὸς τὴν ἄρνησιν. Ὁ δὲ ἀντέχετο μὲν τὰ πρῶτα, καὶ πρὸς τὰς πληγὰς ἐψέκει διαγωνίζεσθαι. Ἐπεὶ δὲ βιαίτερον οἱ μαστιζόντες ἐπετίθεντο, καὶ ἰσχυρῶς αὐτοῦ καθίκοντο αἱ πληγαί, ἤττηθεις τῶν πόνων ἔξαρνος εὐθύς γίνεται, καὶ, Ἀνάθεμα Μάνεντα καὶ τοῖς αὐτοῦ δόγμασιν, ἐξεδόα. Καὶ δῆτα προσάγουσιν αὐτῷ μύρμηκα προστάσσοντες ἀνελεῖν. Ὁ δὲ ἀπέκτεινε παραχρῆμα λαβῶν. Ἐφ' ᾧ διαχυθεὶς ὁ ἅγιος καὶ ὁλον ἐπιγελάσας τῷ γενομένῳ. Τεταλαιπώρηται, ἔφη, ὁ τοῦ Μάνεντος λατρευτῆς, καὶ φόνου ἐάλω τὸν ἑαυτοῦ Θεὸν ἀνελών. Ἐγὼ δὲ μακάριον ἑμαυτὸν ἡγῆμαι κατὰ Παῦλον, ὅτι Χριστοῦ τῆ δυνάμει περιφανῶς κραταιούμενος τοῦ εἰπόντος, « Ἐγὼ νενίκηκα τὸν κόσμον, » ἀήτηττόν μου τὸ φρόνημα συντηρῶ.

ΚΕ'. Θυμοῦ πληρωθεὶς ἐπὶ τούτῳ ὁ παράφορος δικαστὴς ῥάβδοις ῥῶν ἐξηκανθωμέναις τύπτειν προστάττει τὸν ἅγιον. Οὕτω δὲ κατεργάσαντο αὐτὸν αἱ πληγαὶ ὡς καὶ ἄφωνον σχεδὸν γενέσθαι, καὶ μὴδὲ τῶν ἐπιφανῶν ἐπαισθάνεσθαι ὅθεν καὶ ὡς ἡδητεθνηκότα σύραντες ἐξω ῥίπτουσιν. Εἰς δὲ τῶν μάγων τὸ καρτερικὸν ἐκεῖνο σῶμα γυμνωθὲν θεασάμενος, καὶ τι φιλόανθρωπον παθῶν πρὸς τὴν φύσιν, ἀράκει τοῦτο καλύπτει. Οἱ δὲ τῆς αὐτῆς ἐκείνῃ θρησκείας τὸ γεγονός θεασάμενοι διαβάλλουσιν αὐτὸν πρὸς τὸν ἄρχοντα, καὶ παραχρῆμα πικραῖς αἰκίζεται μαστιξί, καὶ μισθὸν τοῦτο τῆς συμπαθείας παρὰ τῶν λίαν ἀσυμπαθῶν δέχεται. Τὸν μόντοι μακάριον Ἀειθαλῶν ἐμπνέοντα ἐτι τῷ δεσμοτηρίῳ παραδιδούσι. Μαθῶν δὲ τινα ὁ δικαστὴς ἄρχοντα τῶν μεγίστων Σαδῶριον τοῖνομα τῆ αὐτοῦ κόμη ἐπίεδδημηκέναι, Μακελλαρία αὐτῆ ἐλέγχετο φερωνύμως, τούτῳ τὴν τῶν μαρτύρων ἐξέτασιν ἐπιτρέπει. Ὁ δὲ τοῖς προλαβοῦσιν ὁμοίως ἔχων ἀσεθείας καὶ ἀγριότητος, ἀποβλέψας πρὸς τοὺς ἁγίους, Καὶ τὴν πολιὰν ὁμῶν, εἶπεν, αἰδοῦμενος καὶ τῆς ταιλαπωρίας οἰκτεῖρων ὁμᾶς παραινῶ προσκυνῆσαι ἡλίῳ καὶ τοῦ ἐκ τῶν θυσιῶν αἵματος ἀπογεύεσθαι ἵνα πικροῦ θανάτου βυσθέντες τὴν γλυκίαν πᾶσι ζωὴν κερδήσητε. Οἱ ἅγιοι ὡς ἐξ ἐνὸς στόματος πρὸς αὐτὸν, Τοῖς σαρκιόδοροις, εἶπον, εἴθισται κυσὶν αἵματος ἀπογεύεσθαι, οὐκ ἀνθρώποις. Σοὶ δὲ μᾶλλον ἐμφορεῖσθαι τοιούτων προσήκει κυνὸς ἔχοντι λύσσαν, καὶ τοῦ πεποιηκότος καθυλακτοῦντι καὶ ἀγριάλοντι.

ΚΓ'. Ὡς δὲ καὶ μαστιζέσθαι τοὺς ἁγίους ἐκέλευεν, ἔλεον δῆθεν αὐτῶν οἱ περιεστηκότες λαμβάνοντες, Ἐψήματος, ἔλεγον, ἀντὶ αἵματος κατὰ τὸ λαμβάνον ἀπογευσάμενοι σώθητε, καὶ τῶν ἐπηρημένων ἀπαλλάγητε τιμωριῶν. Οἱ δὲ, Μὴ γένοιτο ἡμῖν, ἀπεκρίναντο, μήτε σχήματι μήτε ἄλλῳ τὸ καθαρὸν ἐπηλυγᾶσαι τῆς ἡμῶν πίστεως καὶ τὸ πο-

λυχρόνον τούτο καταισχυται γήρας. Ὁ δὲ ποιηκίος A
 ἄρχων ἐκείνος καὶ κομιδῆ πονηρὸς, Ἄλλ' εἰ κρείας
 ὑμῖν, ἔφη, καθαρὸν ἐνεχθεῖη, οὐδὲ τούτου ἂν ἀπο-
 γυσοῖσθε; Οἱ ἄγιοι εἶπον· Ἐξ ἀκαθάρτου τί καθα-
 ρὸν, καὶ ἐκ χειρῶν σῶν τῶν μεμολυσμένων τί ποτε
 ἂν ἀμόλυντον ἦ; Πασῶν τοίνυν τῶν τοιούτων σοι
 μτχανῶν ἀφέμενος ταχέϊαν τὴν καθ' ἡμῶν ἀπόφασιν
 ἐπνευχεῖν προθυμήθητι· εἰκῆ γὰρ κοπιᾷς, εἰς ἀέρ-
 θέρων καὶ παλῶν ἀμαθῶς τὸν ἀδάμαντα. Κοινῇ τοι-
 γαροῦν μετὰ τῶν συνεδρευόντων διασκεψάμενοι τε
 καὶ ψηφισάμενοι χροῖ Χριστιανῶν τοὺς ἁγίους κατα-
 λευσθῆναι πλήθος Χριστιανῶν συναθορίζουσε, μεθ'
 ὧν καὶ τὴν θαυμασίαν κατέλαθον Ἰσδανδοῦλ. Καὶ
 ἔπειτα τὸν μακάριον Ἰωσήφ πάλιν διαβαστάσαντες,
 εἰς τὸ κραιτῆριον παριστώσι. Νεύει οὖν τῷ ἡγεμόνι,
 ὁ ἅγιος πρὸς αὐτὸν ἐγγίσει ὡς τι τῶν ἀπορρήτων
 ἀκουσομένην. Τοῦ δὲ εὐθέως παραγενομένου καὶ B
 πλησιάσαντος, οἰέλου τὸ στόμα πληρώσας ὁ μάρτυς,
 τοῦ μιανοῦ ἐκείνου καταπτύει προσώπου, οὐκ αἰσχύ-
 νει, ἐπειπὼν, ἀναιδέστατε, ἀγρίως οὕτω καὶ δυσμε-
 νῶς κατὰ τῆς κοινῆς ταύτης νεανισυόμενος φύσεως
 καὶ σῶμα ἤδη νενεκρωμένον αὔθις εἰς ἐξέτασιν
 ἄγων; Ὁ δὲ καὶ παρὰ τῶν συνεδρευόντων πολλὰ
 τῆς περιττῆς ταύτης ὠμότητος κατονειδισθεῖς καὶ
 γέλωτα οὐδὲ ὅσον εἰπεῖν ὀφλήσας πρὸς τὴν ἰδίαν
 πάλιν καθέδραν ὑποστρέφει κατησχυμμένος.

KZ'. Τὸν δὲ ἅγιον πορρωτέρω που διαστήσαντες·
 καὶ ὀπίσω τῷ χεῖρι δεσμήσαντες βόθρον αὐτῷ διορύσ-
 σουσι, καὶ καθέντες μέχρις ἀσφύος αὐτὸν χωνύου-
 σιν. Ἐἶτα τοὺς συλληφθέντας περιστῶσι Χριστιαν- C
 οὺς, καὶ παίοντες βάλλειν τὸν ἀοίδιμον λίθοις
 διακελεύοντο. Μεθ' ὧν καὶ τὴν ἰερὰν Ἰσδανδοῦλ τὰ
 ὅμοια ποιεῖν ἐπειγόντων, ἐκείνη, Ἀπὸ τοῦ αἰῶνος,
 ἔφη, οὐδὲν ἤκουσται τοιοῦτον, ὥστε γυναῖκα κατ' ἀν-
 δρῶν ὀσίων χεῖρα ἐκτεινεῖν καταναγκάζεσθαι, ὥστε
 πρὸς ὑμᾶς ποιεῖτε, ἀποσχόμενοι μὲν τοῦ κατὰ τῶν
 ἰχθρῶν ἀγωνίζεσθαι καθ' ἡμῶν αἰρόντες ὄπλα καὶ
 τὴν πατρίδα εἰρήνην ἄγουσαν αἱμάτων καὶ σφαγῶν
 ἐμπιπλῶντες. Οἱ δὲ ὀβελίσκων μακρῶν καλάμῳ παρα-
 δεσμησαντες κεντεῖν αὐτῷ τὸν ἅγιον διεκελεύοντο.
 Κάκεινη, Μὴ γένοιτό μοι, ἔφη, δράσαι τοιοῦτον· ὡς
 ἐγωγε ἠδέομαι ἂν πρότερον τῇ ἐμῇ καρδίᾳ τοῦτο ἐκ-
 καταπλήξαιμι ἢ πρὸς βραχὺ τοῦ ἁγίου δι' αὐτοῦ
 ψαύσω σώματος. Οὕτως ἡ μὲν ἀνδρικὴν ἐπιδειξαμένη
 τὴν ἐνστασιν, κρείττων τῆς ἐπινοίας ὤφθη τῶν μαι- D
 φόνων· τὸν δὲ ἅγιον τοσαύταις νιφάσι λίθων συνέχω-
 σαν ὡς μόνην ἐρᾶσθαι τὴν κεφαλὴν, τοῦ λοιποῦ σώ-
 ματος τῇ σωρείᾳ τῶν λίθων συγκεχωσμένου. Ἦν δὲ
 τις τῶν ἀσθεῶν ἀρχόντων εἶ· κινουμένην ἐωρακῶς
 ἐν τῶν δημίων κελύει χειροπληθῆ λίθων λαβόντι
 ἀνωθεν αὐτῇ ἐπαφείναι· ὃ δὲ γενομένου καὶ τῷ τοῦ
 λίθου βάρει τέλειον αὐτῆς σωτηριεῖσης, τὴν τιμίαν
 ψυχὴν ὁ μακάριος τῷ Χριστῷ παρατίθησι. Φυλάκων
 τοίνυν ἐπιστασίας τὸ πολυτίμιον ἐκείνο σῶμα καθά-
 περ θησαυρὸς τις συνετηρεῖτο. Τριῶν δὲ διελθουσῶν
 ἡμερῶν καὶ τετάρτης ἤδη ἐπικαταλαβοῦσης, σεισμὸς
 μέγας ὅσος καὶ φοβερὸς γίνεται· εἶθ' οὕτως ἀστρα-
 κῶν ὑποφαινομένων βροντῶν τε μεγίστων ἐπικαταρ-

A dedecore afficiamus. Versutus autem ille præses
 et admodum malus : At si ad vos, inquit, pura
 caro fuerit allata, ne eam quidem gustabitis? San-
 cti dixerunt : Ex immundo quidnam mundum, et
 ex pollutis tuis manibus quidnam fuerit impollu-
 tum? Omnibus ergo missis his tuis machinationi-
 bus, in nos velis cito proferre sententiam. Frustra
 enim laboras aerem verberans, et per inscitiam
 eum pulsans, qui non potest domari. Cum ergo
 communiter cum iis qui considebant, consultasset,
 et tullasset sententiam, ut sancti Christianorum
 manibus obruerentur lapidibus, congregant Chri-
 stianorum multitudinem, cum quibus comprehen-
 derunt etiam admirabilem illam Isdandul; et cum
 beatum Joseph rursus exportassent, sistunt eum
 in prætorio. Sanctus autem annuit præsidi, ut ad
 se accedat propius, ut qui arcanum aliquid esset
 ab eo auditurus. Cum is vero statim accessisset
 propius, martyr os implens saliva, execrandum
 illum vultum conspuat, et : Non te pudet, inquit,
 o impudentissime, tam immaniter et tam hostiliter
 in hanc communem insultare naturam, et corpus
 jam morte affectum, rursus producere ad exami-
 nationem? Ille autem ab iis quoque, qui conside-
 bant, propter hanc nimiam crudelitatem probris
 affectus, et mirandum in modum irrisus, ad suam
 cathedram redit pudore affectus.

XXVII. Cum autem sanctam paulo longins di-
 movissent, et manus pone vinxissent, fossam ei
 fodiant, et eum ad lumbos usque demissum, info-
 diunt. Deinde comprehensos circumstant Chri-
 stianos, et pulsantes, jubent eos virum inclytum
 appetere lapidibus. Cum quibus sacrosanctam quo-
 que Isdandul, ut similia faceret, urgentibus, dixit
 illa : Nihil unquam a sæculo tale fuit auditum, ut
 cogatur femina extendere manum adversus viros
 sanctos, quomodo vos nunc facitis, qui adversus
 inimicos quidem non decertatis, in nos autem arma
 tollitis, et patriam, quæ degit in pace, sanguine et
 cæde impletis. Illi vero obelisco longam arundini
 alligato, eo sanctum pungere imperabant. Illa au-
 tem : Absit, inquit, ut ego id faciam. Nam ego id
 prius libenter cordi meo affixero, quam per ipsum
 sanctum corpus vel minimum attingam. Sic illa qui-
 dem virilem ostendens constantiam, conspecta est
 potentior quam cogitarant parricidæ. Sanctum au-
 tem tam crebris lapidum nivibus, obruerant, ut
 eerneretur solum caput, reliquo corpore obruto
 lapidum congerie. Quod quidem caput cum quidam
 ex impiis principibus vidisset adhuc moveri, jubet
 uni ex lictoribus, ut accepto lapide, quantum po-
 terat manus capere, in id desuper immitteret. Quod
 quidem cum factum esset, et pondere lapidis caput
 esset contritum, beatus Christo tradit pretiosam
 animam. Atque venerandum quidem illud corpus,
 adhibitis custodibus, conservabatur tanquam the-
 saurus aliquis. Cum tres autem dies præterissent,
 et jam advenisset quartus, exstitit magnus et terri-
 bilis terræ motus. Deinde cum sic apparent fult-

gura, et maxima tonitrus cum eis erumpent, A ignis e caelo demissus custodes quidem redigit in cinerem, lapidum vero congeriem educit tanquam pulverem, Deo omnibus reddente manifestum honorem in martyrem; corpus autem non apparet, seu quod Deus providisset, ut id transferretur iis quos ipse novit, modis, seu quod hominum manus id sustulissent.

XXVIII. Venerandum autem Æithalam cum in vicum, qui dicitur Patrias, abduxissent, efficiunt ut Christianorum manibus ipse quoque obruatur lapidibus. Cujus corpus monachi quidam ex iis qui illic habitabant, noctu advenientes, inscientibus custodibus id auferunt, revera furtum laudabile facientes, et rem luce dignam, non tenebris. Deinde cum ei justa fecissent, deponunt in quodam loco insigni. Quo autem in loco sanctum contigit interim, facit Deus admirabiliter quiddam, dignam et sua potentia, et gloria martyris. Planta quædam myrti illic enata, efficitur omne genus morborum liberatio. Cum quinque ergo annis per hanc plantam sic fierent miracula, qui gentium falsam tenebant religionem, invidia moti, et non ferentes intueri hæc miracula ad confutandam falsam eorum religionem, plantam excindunt radicibus. Multi vero ex iis qui erant animo purgati, longo tempore videbant lucem in eo loco, et divinas virtutes ascendentes, et gloriam emittentes ei qui sanctos suos glorificat. Consummatus autem fuit Christi martyr Æithalas mense Junio, eandem constantiam et fortitudinem, quam ii qui ante ipsum fuerunt consummati, ad mortem usque ostendens, auxilio et gratia Christi veri Dei nostri: quem decet gloria et honor, cum principio carente ejus Patre, et sanctissimo et vivifico Spiritu, nunc et semper, et in sæcula sæculorum, Amen.

βηγγυμένων αὐταῖς πῦρ οὐρανὸθεν κατενεχθὲν ἀπο-
τεφροὶ μὲν τοὺς φύλακας, τὸν σωρὸν δὲ τῶν λίθων
οἶά τινα χυῖν ἐκφορεῖ τὴν ἐπὶ τῷ μάρτυρι τιμῆν
τοῦ Θεοῦ φανεράν πᾶσι καθιστῶντος· τὸ σῶμα δὲ
ἀφανὲς γίνεται, εἴτε τοῦ Θεοῦ τοῦτο οἷς οἶδε τρόποις
μεταθεῖναι οἰκονομήσαντος, εἴτε ἀνθρωπίνων ἀνελο-
μένων χειρῶν.

KH'. Ἀεθαλᾶν δὲ τὸν τιμιώτατον εἰς κώμην Πα-
τριάς καλουμένην ἀπαγαγόντες Χριστιανῶν χερσὶ
καὶ αὐτὸν καταλευσθῆναι παρασκευάζουσιν· οὐ τὸ
σῶμα μοναχοὶ τινες τῶν ἐκεῖ κατοικούντων νυκτὸς
ἐπελθόντες καὶ διαλαθόντες τοὺς φύλακας ὑφαιρούσι,
κλέμμα ὅπως ἐπαινετὸν ἐργασάμενοι καὶ πρᾶγμα
οὐ σκότους, ἀλλὰ φωτὸς ἄξιον. Ἔτα καὶ τὰ νεο-
μισμένα δρᾶσαντες ἐπ' αὐτῷ ἐν τόπῳ τιμῆ τῶν
ἐπισήμων κατατιθεῖσιν. Ἐνθα δὲ τὸν ἅγιον ἀναιρε-
θῆναι συνέβη, θαυματουργεῖ Θεὸς ἄξιόν τι καὶ τῆς
αὐτοῦ δυνάμεως καὶ τῆς τοῦ μάρτυρος δόξης. Φυτὸν
γάρ τι μυρρίνη φασὶσα νοσημάτων γίνεται παντοίων
ἀπαλλαγῆ. Ἐπὶ πάντες τοιγαροῦν χρόνοις τῶν θαυ-
μάτων οὕτω διὰ τοῦδε τοῦ φυτοῦ τελευμένων, οἱ τὰ
Ἑλλήνων θρησκείαντες φθόνῳ βαλλόμενοι τὴν ψυ-
χὴν, καὶ τὰ παράδοξα δὴ ταῦτα ἐπ' ἐλέγγῳ τῆς
αὐτῶν θρησκείας· οὐ φέροντες καθορᾶν, αὐταῖς βίζαις
ἐκτέμνουσι τε τὸ φυτὸν καὶ πυρὶ νέμονται. Πολλοὶ δὲ
τῶν τὴν ψυχὴν ἐκκαθαρμένων ἐφ' ἱκανὸν χρόνον
φῶτα περὶ τόνδε τὸν χώρον ἑώρων καὶ δυνάμεις
θείας ἀνιούσας ὡσπερ καὶ κατιούσας καὶ δόξαν ἀνα-
κεμπούσας τῷ τοῦ ἁγίου αὐτοῦ δοξάζοντι. Ἐτε-
λευσθὲ δὲ ὁ τοῦ Χριστοῦ μάρτυς Ἀεθαλᾶς κατὰ
τὸν Ἰούλιον μῆνα, τὴν ἴσην τοῖς πρὸ αὐτοῦ τελειω-
θεῖσι μάρτυσιν Ἰνσταπίν τε καὶ καρτερίαν ἄκρι-
θανάτου ἐκιδειξάμενος βοθηταῖ καὶ χάριτι Χριστοῦ
τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ ἡμῶν, ᾧ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ
καὶ προσκύνησις σὺν τῷ ἀνάρχῳ αὐτῷ Πατρὶ καὶ
τῷ ζωοποιῷ Πνεύματι νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς
αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑ ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ
ΑΜΒΡΟΣΙΟΥ
 ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΜΕΔΙΟΛΑΝΟΥ.

VITA ET CONVERSATIO PATRIS NOSTRI
AMBROSII
 EPISCOPI MEDIOLANENSIS.

(Aprilis die 4. — Ex cod. Gr. Paris. 1458. Exstat quidem Operibus Ambrosii ed. Bened. præfixa, sed initio mutila et cum multa varietate.)

Οὗτος ὁ ἐν ἀγίοις Ἀμβρόσιος ἀνὴρ ἀξιόπαινος, ἐν Ἀ τῇ τῆς Ῥώμης συγκλήτῳ ἐν πλείστοις ἀξιώμασιν διαπρέφας, ὃς καὶ τὴν ἡγεμονίαν ἐμπειστέυτο πάσης τῆς Ἰταλίας παρὰ τῶν εὐσεβῶν βασιλέων Κωνσταντίνου καὶ Κώνστα υἱῶν τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου, ἀμύητος μὲν τοῦ θείου βαπτίσματος ὑπῆρχεν, βίον δὲ καθαρῶτατον καὶ ἐνάρετον ἐκέκτητο, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ θεία σοφία καὶ συνέσει τῆς γνώσεως τῶν Γραφῶν, τῆς τε ἔξω παιδείας καὶ τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς ἐμπειροῦς ἦν, δικαιοκρίτης τε καὶ ἀπροσωπώληπτος δικαστῆς ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς ἡγεμονίας γενόμενος πᾶσαν πονηρὰν πράξιν καὶ παράνομον διελέγχων καὶ διορθούμενος. Ὅπως δὲ εἰς τὴν τῆς ἐπισκοπῆς ἀρχὴν προεχειρίσθη θεία ψήφῳ ἐρωῶ.

Α'. Οὐαλεντινιανοῦ (1) τοίνυν μετὰ τελευτὴν Ἰωβιανου τὰ σκήπτρα τῆς βασιλείας δεξαμένου, τὸν Β Ἰβιον ἀδελφὸν Οὐάλην ἐκ Πανονίας ἀγαγὼν κοινῶν ποιεῖται τῆς βασιλείας, καὶ τῆς Ἀσίας αὐτῷ παραδούς τὰ σκήπτρα καὶ μέντοι καὶ τῆς Αἰγύπτου, ἑαυτῷ τὴν Εὐρώπην ἀπένευμε, καὶ τὴν Ῥώμην καταλαβὼν πᾶσαν τὴν δύσιν εὐνομίαν ἐξεπαίδευσαν, ἀπὸ τῶν τῆς εὐσεβείας κηρυγμάτων ἀρξάμενος.

Β'. Αὐξεντίου γάρ, ὃς τὴν Ἀρείου μὲν εἰσεδέξατο λῶσθαι, Μεδιολάνων δὲ τὴν Ἐκκλησίαν ἐμπειστευμένου ἐν πλείστοις ἀπεκηρύχθη συνόδοις, τὸν βίον ὑπεξελθόντος, μεταπαμφάμενος τοὺς τῆς ἐπισκοπῆς Οὐαλεντινιανὸς ὁ βασιλεὺς, τοιοῦτε πρὸς αὐτοὺς ἐχρήσατο λόγοις· Ἴστε σαφῶς, ἅτε δὴ τοῖς θείοις λόγοις ἐνθεραμμένοι, ὅποιοι εἶναι προσήκει τὸν ἀρχιερωσύνης ἰξιωμένους, καὶ ὡς οὐ χρὴ λόγῳ μόνον, ἀλλὰ καὶ βίῳ τοὺς ἀρχομένους ρυθμίζειν, καὶ πάσης ἀρετῆς ἐαυτὸν ἀρχέτυπον προτιθέναι, καὶ μάρτυρα ἔχειν τῆς

Sanctus Ambrosius, vir laudibus cumulatifsimus, plurimis senatus Romani dignitatibus functus, totius quoque Italiae praefectus nominatus a piis imperatoribus Constantino et Constante, Constantini Magni filii, divino baptismate perfunctus, vitae integritate et virtute, imo divina quoque sapientia et Scripturarum divinitus inspiratarum cognitione praeditus fuit. Sed iudex quoque justus sine acceptatione personarum, in praefectura sua omnem malam actionem avertit punivitque. Hic quomodo divina voluntate in archiepiscopatum proventus sit, jam referam.

I. Cum Valentinianus post Joviani mortem sceptrum imperii suscepisset, fratrem suum Valentem ex Pannonia accersens, summæ potestatis consortem fecit : et sceptro Asiae atque etiam Aegypti in eum transcripto, Europam sibi retinuit, et Romam petens, universos Occidentis populos ad veram adduxit Dei cognitionem, a pietatis praedicatione ante omnia regnum auspiciatus.

II. Etenim Auxentio, qui Arii schisma fuerat amplexus, et Ecclesiam Mediolanensem commissam habens, in multis synodis abdicatus est, vita defuncto, imperator Valentinianus cum episcopus ad se vocasset, apud eos usus est his sermonibus : Aperte nostis, quemadmodum homines decet innutritos divinis verbis, qualem esse hunc conveniat, qui ad honorem episcopatus promoveatur ; et qua ratione subditos non verbo tantum, verum et vita regere debeat, et exemplar omnis virtutis

(1) Hic incipit Vita in ed. Bened. S. Ambrosii.

seipsum proponere, ac demum doctrinæ suæ testem habere vitæ institutionem. Talem igitur et nunc in episcopali throno collocare, ut nos a quibus imperium gubernatur, sincere inclinemus ei capita nostra, et factas ab eo reprehensiones tanquam medicam curationem excipiamus; cum enim simus homines, etiam offendamus omnino necesse est.

III. Religiosum imperatorem Valentinianum ita locutum rogabat conventus, ut ipse suffragium ferret, quippe qui sapientia et pietate ornatus esset. Ille vero: Vires meas, inquit, longe superat talis conatus: at vos qui divina gratia decorati, et hoc eodem splendore donati estis, magis congrue feretis suffragium. Isti igitur hinc exeuntes apud se deliberaverunt. Cives porro illius urbis seditionem inter se commovebant, hi quidem illum, illi autem hunc præponi contententes. Qui enim Auxentii lue erant infecti, secum sententibus suffragabantur: illi ex adverso, qui saniori a parte stabant, expetebant fidei consortem habere antistitem. Itaque divinus Ambrosius in Romanorum claris senatu, post alia multa honorum fastigia, per id temporis præfecturam Italici a piis imperatoribus Constantino et Constante obtinuerat. Is erat sane vir vita purus, et virtutis amator, probatus autem et verbis et opere; sapientia vero quæ hauritur e sacris Litteris, enutritus, tametsi necdum initiatus esset. Quin etiam eloquentia græcica et poetica facultate exercitatus erat, æquus pariter et sanus rerum arbiter, nec non omnis actionis prævæ quæsitur accuratus.

IV. Ambrosius certior factus harum turbarum, et ne quid novi accideret veritus, multa cum celeritate ecclesiam petiit, ambarumque partium motus sopivit. Illi vero, deposita contentione, communem emiserunt vocem, ipsummet beatum Ambrosium ordinari sibi pastorem simul poscentes. Quæ imperator cum cognovisset, statim edixit laudabilem eundem virum et initiari, et consecrari; noverat enim illius mentem magis rectam esse qualibet libra, ejusque suffragium omni regula accuratius. Suspiciatus autem est etiam non sine Dei calculo id contigisse, rem conjiciens ex eorum consensione, qui sententiis ante dissidebant.

V. Postquam vero sacratissimi baptismi donum Ambrosius adeptus fuit, et gratiam accepit episcopalem, Salvatori atque Domino hujusmodi hymnum optimus imperator (his enim rebus aderat præsens), dicitur obtulisse: Gratia tibi, Domine omnipotens et Salvator noster, quod huic eidem viro ego quidem corpora commisi, tu vero animas, et judicium meum ostendisti justum fuisse.

VI. Elapsis porro paucis diebus, cum majori usus libertate idem hic divus Ambrosius imperatorem alloqueretur, eum arguebat, ut puta ob negotia quædam a præfectis ejus haud recte facta; imperator. Equidem, ait, hanc tuam libertatem pridem noveram, et sciens prudensque non modo non sum refragatus, sed etiam calculum meum una contuli suæ ordinationi. Medicare igitur, sicuti divina lex præcipit, vulnera animarum nostrarum.

VII. Hæc itaque cum Valentinianus magnus et pius imperator Mediolani dixisset atque fecisset, et

διδασκαλίας τὴν πολιτείαν. Τοιοῦτον δὲ οὖν καὶ νῦν τοῖς ἀρχιερατικαῖς ἐγκαθιδρύσατε θρόνοις, ὅπως καὶ ἡμεῖς οἱ τὴν βασιλείαν ἰθύνοντες εἰλικρινῶς αὐτῶν τὰς ἡμετέρας ὑποκλίνωμεν κεφαλὰς, καὶ τοὺς παρ' ἐκείνου γινομένους ἐλέγχους ὡς ἱατρικὴν ἀσπασώμεθα θεραπείαν· ἀνθρώπους γὰρ ἡμᾶς ὄντας καὶ προσπταλεῖν ἀνάγκη πάντως.

Γ'. Ταῦτα τοῦ εὐσεβοῦς βασιλέως Οὐαλεντινιανοῦ εἰρηκότις ἡ σύνοδος αὐτὸν ἤξiou ψηφίσασθαι σοφόν τε ὄντα καὶ εὐσεβεῖα κοσμούμενον. Ὁ δὲ ἐφη· Μείζων ἢ καθ' ἡμᾶς τὸ ἐγγεῖρημα· ὁμοίως γὰρ τῆς θείας ἡξιωμένοι χάριτος καὶ τὴν αἰγλήν ἐκείνην εἰσδεδεγμένοι ἄμεινον ψηφισθεῖτε. Οὗτοι μὲν ἐξελεθόντες καθ' ἑαυτοὺς ἐβουλεύοντο· οἱ δὲ τὴν πάλιν ἐκείνην οἰκοῦντες ἐστασιαζον, οἱ μὲν τοῦτον, οἱ δὲ ἐκείνον προβληθῆναι φιλονεικοῦντες. Οἱ μὲν γὰρ τῆς Αὐξεντίου νόσου μετεληχότες τοὺς δρόφρονας ἐψηφίζοντο· οἱ δὲ τῆς ὑγιαίνουσης μοίρας ὁμογνώμονα ἐξήτουν ἔχειν ἀρχιερέα.

Ambrosius in Romanorum claris senatu, post alia multa honorum fastigia, per id temporis præfecturam Italici a piis imperatoribus Constantino et Constante obtinuerat. Is erat sane vir vita purus, et virtutis amator, probatus autem et verbis et opere; sapientia vero quæ hauritur e sacris Litteris, enutritus, tametsi necdum initiatus esset. Quin etiam eloquentia græcica et poetica facultate exercitatus erat, æquus pariter et sanus rerum arbiter, nec non omnis actionis prævæ quæsitur accuratus.

Δ'. Ταύτην τὴν στάσιν μαθὼν Ἀμβρόσιος ὁ ἀοιδίμος, ὁ τοῦ ἔθνους τὴν πολιτικὴν ἡγεμονίαν πεπιστευμένος, καὶ φοβηθεὶς μὴ τι νεώτερον γίνηται, σὺν τάχει τὴν ἐκκλησίαν κατέλαβε, καὶ εἰρήνευσεν ἀμφοτέρω τὰ μέρη. Οἱ δὲ τῆς μάχης ἐκείνης πιστάμεινοι κινήσαν ἀφήξαν φωνήν, αὐτὸν τὸν μακάριον Ἀμβρόσιον ἐξαίτουντες ποιμένα ἑαυτῶν προβληθῆναι· ἔτι δὲ οὗτος ἀμύητος ἦν. Ταῦτα μαθὼν ὁ βασιλεὺς προσέταξε παραυτίκα καὶ μνηθῆναι καὶ χειροτονηθῆναι τοῦτον τὸν ἀξιώπαινον ἄνδρα. Ἦδὲ: γὰρ αὐτοῦ πάσης μὲν στάθμης εὐθυτέραν οὖσαν τὴν γνώμην, παντὸς δὲ κανόνος ἀκριβεστέρως τ' ἐψήφους· ἐπέλαβε δὲ καὶ θεῖαν εἶναι τὴν ψῆφον τοῦ ἀνδρός ἐκ τῆς τὰ ἐναντία φρονούντων τεκμαιρόμενος συμφωνίας.

Ε'. Ἐπειδὴ δὲ καὶ τῆς θείας τοῦ παναγίου βαπτίσματος ἀπέλαυσε δωρεὰς, καὶ τὴν ἀρχιερατικὴν ἰδέξατο χάριν· τοῦτον ὁ πάντα ἀριστος βασιλεὺς προσενηνοχῆναι λέγεται τῷ Σωτῆρι καὶ Δεσπότη τῶν ὕμνων (καὶ γὰρ τοῖς γεγεννημένοις παρῆν)· Χάρις σοι, Δέσποτα παντοκράτωρ καὶ Σῶτερ ἡμέτερε, ὅτι τῷδε τῷ ἀνδρὶ ἐγὼ μὲν ἐνεχείρισσα σώματα, σὺ δὲ ψυχὰς, καὶ τὰς ἐμὰς ψήφους δικαίως ἀπέφηνας.

Ζ'. Ἐπειδὴ δὲ ἄλλων διαλυθουσῶν ἡμερῶν ὁ θεὸς οὗτος Ἀμβρόσιος σὺν παρῆρσι πλείεσσι τῷ βασιλεῖ διαλεγόμενος ἐμέμφατο ὡς οὐκ εὖ παρὰ τῶν ἐρχόντων γεγεννημένοις τισίν· ὁ βασιλεὺς ἐφη· Ταύτην σου καὶ πάλαι ἤδειν τὴν παρῆρσίαν, καὶ σαφῶς ἐπιστάμενος οὐ μόνον οὐκ ἀντεῖπον, ἀλλὰ καὶ σύμφηρος τῆς χειροτονίας γεγέννημαι. Ἰάτρευε οὖν, ὡς ὁ θεὸς ὑπαγορεύει νόμος, τὰ τῶν ἡμετέρων ψυχῶν πλημμελήματα.

Ζ'. Ταῦτα μὲν ἐν Μεδιολάνῳ καὶ εἶπε καὶ δέδρακεν Οὐαλεντινιανὸς ὁ μέγας καὶ εὐσεβὴς βασιλεὺς.

Οὗτος, καλῶς διοικήσας πάντα τὰ τῆς βσιλείας καὶ ἀροδοξίῃ διαλάμπας ἀνεπαύσατο βασιλεύσας ἐπὶ ἑτη 15'. Κατέλιπε δὲ διαδόχους τοὺς πατρίας αὐτοῦ Γρατιανὸν καὶ Οὐαλεντινιανὸν τὸν νέον. Τῆς δὲ ἀνατολῆς ἐβασίλευεν Οὐάλης ὁ ἀδελφὸς Οὐαλεντινιανοῦ τοῦ μεγάλου, ὅστις τῆς Ἀρειανῆς λώθης μετείχεν. Οὗτος συμβαλὼν πόλεμον μετὰ τῶν Γόθων, ἡττηθεὶς καὶ προσφυγῶν εἰς ἀχυρῶνα ἐν αὐτῷ πυρὶ κατεκάη. Γρατιανὸς δὲ ὁ Οὐαλεντινιανοῦ μὲν υἱὸς, Οὐάλεντος δὲ ἀνεψιός, πᾶσαν τὴν τῶν Ῥωμαίων ἡγεμονίαν παρέλαβεν. Πρῶτον μὲν γὰρ τὰ τῆς Εὐρώπης καὶ πάσης τῆς Ἀσίας παρὰ τοῦ πατρὸς παρελήφει σκήπτρα· παρέλαβε δὲ καὶ τὴν Ἀσίαν καὶ τὰ λειπόμενα τῆς Αἰθίως, ἀπαιδὸς ἀναιρεθέντος τοῦ Οὐάλεντος. Εὐσεθῆς δὲ ὢν κατὰ τὸν πατέρα ἀνεκατέσαστο πάντας τοὺς ἐπισκόπους οὐσπερ Οὐάλης ὁ θεὸς αὐτοῦ ἐξώρισεν ὀπρμαχῶν τῆς Ἀρειανῆς αἰρέσεως. Μαθὼν δὲ Γρατιανὸς τὴν Θράκην ληϊζομένην ὑπὸ τῶν τὸν Οὐάλεντα καυσάντων βαρβάρων, καταλιπὼν τὴν Ἰταλίαν εἰς τὴν Πανονίαν ἀφίκετο.

Valens imperaret, bello victoribus devastatam esse

A pulchre quidem constitueret imperium, recte vero fidei professione refusisset, sexto decimo imperii anno vita decedit : successores autem relinquit filios suos Gratianum junioremque Valentinianum, Valente fratre in Orientis regionibus rerum potente, eo scilicet qui Arianis in perfidia sese conjunxit. Hic quidem cum Gotbis pugna congressus atque devictus, in paleariam casam confugiens, igne ibidem interiit : in Gratianum autem Valentiniani quidem filium, Valentis vero ex fratre nepotem recidit universa Romanæ ditionis potentia ; primum enim a patre non modo acceptum Europæ, verum etiam totius Occidentis relictum cepit : deinde vero, cum sine liberis Valens e medio sublatus esset, Asiam quoque, et quidquid in Africa reliqui erat, is obtinuit. Quoniam autem patris exemplo colebat pietatem, episcopos omnes, quos Valens in gratiam Arianæ hæresis patria ejectos extorres fecerat, ab exilio ipse revocavit. Idem etiam cum a barbaris, dum Thraciam comperisset, relicta Italia, in Pannoniam venit.

Η'. Κατ' ἐκεῖνον δὲ τὸν καιρὸν Θεοδοσίος διὰ τε τὴν τῶν προγόνων περιφάνειαν καὶ διὰ τὴν οἰκίαν ἀνδρείαν ὀνομαστότατος ἦν, καὶ τούτου χάριν ὑπὸ τοῦ φθόνου τῶν ὀμοτίμων βαλλόμενος ἐν ταῖς Σπανίαις διέτριβεν. Ἐν ἐκείναις γὰρ ἔφυ τε καὶ ἐτρέφη. Ἀπορῶν δὴ οὖν ὁ βασιλεὺς Γρατιανὸς ὁ τι χρῆ δρᾶσαι (φωστῆθέντες γὰρ ἐκ τῆς νίκης οἱ βάρβαροι δύσμαχοι ἤσαν τε καὶ ἐδόκουν), τότε οὖν τὴν Θεοδοσίου στρατηγίαν λύσιν ὑπέλαβε τῶν κακῶν γίνεσθαι. Αὐτίκα δὴ οὖν ἐκ τῶν Σπανιῶν τὸν ἀνδρα μεταπεμφόμενος καὶ στρατηγὸν χειροτονήσας μετὰ τῆς συνειλεγμένης ἐξέπεμψεν στρατιᾶς. Ὁ δὲ τῆ πίστει φραξάμενος θαρσαλέως ἐξώρμησε, καὶ τῆς Θράκης ἐπιβάς καὶ συμβαλὼν πόλεμον μετὰ τῶν βαρβάρων κατὰ κράτος ἐνίκησεν· οὐκ ἐνεγκόντες γὰρ ἐκεῖνοι οἱ μὲν ἔφυγον, οἱ δὲ ἐδίωκον. Πολὺς δὲ φόβος· τῶν βαρβάρων ἐγένετο· οὐ μόνον γὰρ ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ ἀλλήλων ἐκτείνοντο.

Θ'. Οὕτω δὲ σχεδὸν πάντων ἀναιρεθέντων τῶν βαρβάρων ὀλίγοι λαθεῖν δυναθέντες διέβησαν τὸν Ἰστρον. Ἡσθεῖς δὲ ὁ βασιλεὺς Γρατιανὸς ὡς ἄριστα ψηφισάμενος αὐτὸν στρατηγὸν βασιλεὶα χειροτόνηκε, καὶ τῆς Οὐάλεντος μοίρας τὰ σκήπτρα παρέδωκεν. Καὶ αὐτὸς μὲν ἐπὶ τὴν Ἰταλίαν ἐξώρμησεν, ἐκεῖνον δὲ εἰς τὴν δοθεῖσαν ἡγεμονίαν παρέπεμψεν. Εὐθύς δὴ οὖν τὴν βασίλειαν παραλαβὼν τῆς τῶν Ἑκκλησιῶν πρὸ τῶν ἄλλων συμφωνίας ἐπεμελήθη, καὶ τοὺς τῆς οἰκίας ἡγεμονίας ἐπισκόπους εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν δραμεῖν παρηγγύησεν· αὕτη γὰρ μόνη τῆς Ἀρειανικῆς ἐμπέπληστο λώθης· ἡ γὰρ Ἑσπέρα τῆς νόσου ταύτης ἐλευθέρᾳ διέμεινεν. Κωνσταντῖνος γὰρ καὶ Κώνστας οἱ Κωνσταντίνου τοῦ μεγάλου υἱοὶ τὴν πατρίαν κίτιν ἀκήρατον διετήρουν, καὶ πάλιν Οὐαλεντινιανὸς ἀπραιφνῆ διεφύλαξε τὴν εὐσεβείαν· τὸ δὲ τμήμα τὸ ἔφον, κολλαχθὲν

VIII. Sub idem tempus Theodosius quoque, cum ob majorum nobilitatem, tum ob propriam generositatem celeberrimus erat : et æqualium suorum invidentia pulsus, in Hispaniis agebat, ubi et natus fuerat et educatus. Ignorans igitur imperator Gratianus quid facto opus esset ; inflati enim ex victoria barbari propemodum invicti erant et habebantur : militarem Theodosii peritiam malorum fore depulsionem arbitratus est. Et confestim ex Iberia, quæ Hispania etiam nominatur, hominem accersens, ac bello præficiens, cum exercitu collecto misit. Hic autem invictis armis, orthodoxa nimirum fide circummunitus, magna cum fiducia adversus hostilem aciem procedit. Et Thraciam ingressus, is quidem per vim prælio vicit : barbari vero ne vel primum austinentes impetum, statim omnes simul terga dederunt ; et multa eorum non solum a Romanis cædes facta est, verum etiam jam a se tanto magis sibi potius quam hostibus damnum inferebant.

IX. His itaque prope omnibus ita deletis, paucí admodum, qui potuerunt se occultare, Danubium trajiciunt. Lætus igitur Gratianus quod belli summam credidisset Theodosio, imperatorem eum statim declarat, et ei ditionis, quæ Valens ante potiebatur, sceptrum committit. Et ipse quidem ad Italiæ administrationem transivit, illum autem ad concessum dimittit imperium. Regalem igitur Theodosius capessens dignitatem, concordia Ecclesiarum, quam maxime poterat, curam gerebat, et episcopos propriæ ditionis, ut convenirent Constantinopolim, exhortatus est : hæc enim sola referta fuerat Ariana peste, cum illæ partes quæ ad occasum erant positæ, ab isto morbo liberæ essent. Nam Constantino atque Constante Constantini Magni filii paternam fidem intemeratam conservantibus, et rursus Valentiniano pietatem dome-

aticam neutiquam prodente, Orientalis portio variis locis hanc luem admisit, quæ cum Alexandriæ prius cœpisset, in ultiores plagas progrediebatur.

X. Hæc quidem Gratiano adhuc superstite agebantur. Postea vero cum ipse indolem suam in rebus bellicis jam ostenderet, ac civitates cum modestia atque justitia regeret, per insidias vita excessit, filios quidem qui regno succederent, nullos relinquens, fratrem vero admodum juvenem, et patri cognominem, successorem imperii faciens. Tum vero quidam Maximus, spreto Valentiniani pueritia, Occidentalis imperii thronum usurpavit.

XI. Per id etiam temporis Justina, magni quidem Valentiniani conjux, mater autem junioris, quæ doctrinæ Arianae semen dudum exceperat, illud filio manifestavit. Zelum enim mariti sui erga fidem orthodoxam perspectum habens, quoad ille in vivis fuit, latere conata est: cum vero mentem filii teneram esse atque nobilem non ignoreret, fraudem suam in medium proferre non dubitavit. Hic vero suggestiones matris utiles putans, et propter ætatem escam illecebrosam naturæ intuitus, derepente incidit in laqueum. Quapropter magnus Ambrosius, qui omnem quidem Arianam fallaciam ex Italia jam pridem expulerat, cum acciperet puerum quoque Valentinianum in ipsam incidere, juvenis animam ab ea liberare, quantum in ipso erat, satagebat. Hic autem virum illum suspectum habebat quasi adversarium, et adversus eum perinde ac professum hostem paratus erat.

XII. Hic porro in memoriam ei revocabat paternam pietatem, et ut quam acceperat hæreditatem, integram conservaret, obtestabatur: docebat autem quodnam dogmatum discrimen esset, et quemadmodum hæc quidem omnia Christi doctrinæ, apostolorumque prædicationi apte congruerent, illa e contrario spirituales oppugnarent legislationem. At vero puer, utpote qui puer esset, et a matre docpta blanditiis illectus, et verbis armabatur, et militibus armatis Ecclesiæ ambitus circumcingebat.

XIII. Postea vero quam maximum illum præliatorem, divinum Ambrosium, eorum quæ ab ille se habent, nihil deterruit (is enim ista tanquam puerorum terribilissima existimabat), ille impendio moleste ferens, ipsum extra templorum limina exire jussit. Hic autem, Sponte mea, inquit, illud facere, atque ovium causas lupis prodere, etiam sanguis profundeodus sit, minime feram. Verum si tuæ voluntatis est intus me interfici, gladium, inquit, vel securum mihi admove; hujusmodi necem ego amplectar quam libentissime. Et ista quidem divus Ambrosius.

XIV. Exacto autem spatio temporis non exiguo, certior factus est Maximus eorum conatum, quos contra clarissimum veritatis præconem attentarant. Mittit igitur Valentiniano, qui eum a bello adversus

την λάσθην ταύτην ἰδέξατο ἀπὸ Ἀλεξανδρείας ἀρχεμένης τῆς αἰρέσεως. Τούτου δὴ εἵνεκα μόνης τῆς οἰκείας βασιλείας τοὺς ἐπισκόπους εἰς τὴν Κωνσταντινοῦπολιν συναθροισθῆναι προσέταξε, ποιήσας τὴν σύνοδον.

Γ. Ταῦτα μὲν Γρατιανοῦ ἐστὶ περιόντος ἐγένετο· ἐπειδὴ δὲ ἐκεῖνος ἐν τε πολέμοις ἀριστεύων καὶ τὰς πόλεις σωφρόνως τε καὶ δικαίως ἰθύνων ἐξ ἐπιβουλῆς ἐτελεύτησε, παῖδας μὲν οὐ καταλιπὼν κληρονόμους τῆς βασιλείας, ἀδελφὸν δὲ κομιδῇ νέον ὁμώνυμον τοῦ πατρὸς διάδοχον τῆς βασιλείας καταλείπειν· Μάξιμος δὲ, τῆς Οὐαλεντινιανοῦ καταφρονήσας νεότητος, ἤρπασεν.

ΙΑ'. Κατ' ἐκεῖνον δὲ τὸν χρόνον Ἰουστίνα, Οὐαλεντινιανοῦ μὲν γαμετὴ τοῦ μεγάλου, τοῦ δὲ νέου μήτηρ, ἔ παλαι τῆς Ἀρειανικῆς διδασκαλίας ἐδέξατο σπέρματα δὴλα πεποίηκεν τῷ παιδί. Τοῦ μὲν γὰρ ὁμοζύγου τὸ θερμὸν ἐπισταμένη τῆς πίστεως, λαθεῖν ἅπαντα τὸν χρόνον ἐποῦδασε· τοῦ δὲ παιδὸς τὸ τῶν φρενῶν ἀπαλὸν καὶ εὐπαράγωγον θεωμένη, προσεγγεῖν τὴν ἐξαπάτην ἐθάβρησεν. Ὁ δὲ τῆς μητρὸς τὰς ὑποθήκας ὀνησιφόρος ὑπολαβὼν, εἰς γὰρ τὸ τῆς φύσεως δέλεαρ ἀποθλέπων, τὸ θανατηφόρον ἀγκιστρον ἐν τῇ ψυχῇ περιέπειρεν. Ὁ δὲ μέγας Ἀμβρόσιος πᾶσαν μὲν καὶ πρῶτην Ἀρειανικὴν πλάνην ἐκ πάσης τῆς Ἰταλίας ἐκποδῶν ἐποίησεν· μαθὼν δὲ καὶ τὸν νέον Οὐαλεντινιανὸν ταύτην εἰσδέχεσθαι τὴν νόσον, ἐσπουδεν ἐκ τῆς τοῦ νέου ψυχῆς ἀποδῶσαι ταύτην τὴν νόσον· αὐτὸς δὲ οἷον ἀντίπαλον τὸν ἄνδρα ἰδοὺ εἶναι.

ΙΒ'. Ὁ δὲ τῆς τε τοῦ πατρὸς ἀνεμίμνησκεν εὐσεβείας, καὶ τὸν κλῆρον παρέβαλε φυλάττειν ὃν παρέλαβεν ἄσουλον. Ἐδίδασκε δὲ καὶ τὴν τῶν δογμάτων διαφορὰν, καὶ ὅπως τὰ μὲν τῆ τοῦ Κυρίου διδασκαλίᾳ καὶ τοῖς τῶν ἀποστόλων συμβαίνει κηρύγμασιν· τὰ δὲ ἀντικρῦ· ἐστὶν ἐναντία καὶ τῇ πνευματικῇ νομοθεσίᾳ μαχόμενα. Ὁ δὲ νέος οἶα δὴ νέος καὶ παρὰ μητρὸς ἠπατημένης θελεγόμενος οὐ μόνον οὐ προσέτετο τὰ λεγόμενα παρὰ τοῦ ἀρχιερέως, ἀλλὰ καὶ θυμοῦ πλήρης ἐγένετο καὶ λόχοις ὀπλιτῶν τε καὶ πελάστῶν τοὺς ἐκκλησιαστικὸς περιθλοῦς ἐκύκλου.

ΙΓ'. Ἐπειδὴ δὲ τὸν μέγιστον ἐκεῖνον ἀριστεία, τὸν θεῖον Ἀμβρόσιον, οὐδὲν ἐφόβησε τῶν ὑπ' αὐτοῦ γινόμενων (μορμολύχεια γὰρ ὑπέλαβε ταῦτα μειρακυλλοῖς ὑπὸ τινων προσφερόμενα)· τότε δὲ χαλεπήνας προφανῶς, αὐτὸν ἐκέλευσε τῶν λερῶν ἐξω βῆναι προθύρων. Ὁ δὲ, Ἐκὼν μὲν, ἔφη, τοῦτο οὐ δράσω, οὐδὲ προδώσω τοῖς λύκοις τὸν τῶν προβάτων σηκόν, οὐδὲ τοῖς βλασφημοῦσι τὸν θεῖον παραδώσομεν νεών· ἀλλ' εἰ σοι κτείνειν δοκεῖ, ἔνθον ἐπένευκαί μοι τὸ ξίφος ἢ τὴν ἀξίνην· ἀσπασίως γὰρ δέξομαι τὴν τοιαύτην σφαγὴν. Καὶ ταῦτα μὲν ὁ θεὸς Ἀμβρόσιος.

ΙΔ'. Χρόνου δὲ συχνοῦ τριβομένου μεμάθηκε μὲν ὁ Μάξιμος τὰ κατὰ τοῦ μεγαλοφώνου κήρυκος τῆς ἀληθείας τολμώμενα· ἐπέστειλε δὲ τῷ Οὐαλεντινιανῷ, τὸν κατὰ τῆς εὐσεβείας πόλεμον καταλύσαι παρ-

εργῶν, καὶ παραινῶν μὴ προέσθαι τὴν πατρίαν· A pietatem ipsam suscepto discedere moneret, hortareturque paternam ne abjiceret religionem. Nisi autem morem generet, gravissimum eidem bellum minitabatur, et re quidem ipsa collecto exercitu, Mediolanum versus promovit; hanc enim sedem Valentinianus elegerat ad habitandum. Hic vero irruptionem ejus cum accepisset, in Illyriam fuga se contulit, hac ipsa experientia compertum habens, quantum materna consilia ipsi prodesse.

16. Πυθόμενος δὲ Θεοδοσία· ὁ πανεύφημος βασι-
λέως τὰ παρὰ τοῦ νέου Οὐαλεντινιανοῦ πραχθέντα
καὶ τὰ παρὰ Μαξίμου τοῦ τυράννου γραφέντα, ἔγραψε
τῷ πεφευγῶτι νέῳ μὴ χρῆναι θουμάζειν εἰ τῷ βα-
σιλεὶ τὸ δέος, τῷ δὲ τυράννῳ τὸ κράτος συνέζευκται·
τῇ γὰρ εὐσεβείᾳ πεπολέμηκε μὲν ὁ βασιλεὺς, ὁ δὲ
τύραννος ἐπεκούρησεν· καὶ ὁ μὲν ταύτην προζόμενος
ἀποδιάρσκει γυμνός, ὁ δὲ ταύτην καθωπλισμένος
τοῦ γεγυμνωμένου κρατεῖ· τῇ γὰρ εὐσεβείᾳ καὶ ὁ
ταύτης σύνοσι νομοθέτης.

17. Ταῦτα μὲν οὖν πόρρω ὦν ἐπέστειλεν· ἐπει-
δὴ δὲ τὴν φυγὴν μαμαθηκῶς εἰς ἐπικουρίαν ἀφίκετο,
καὶ τὴν μὲν οἰκειαν καταλειποῦσα βασιλείαν, εἰς δὲ
τὴν αὐτοῦ παραγενόμενον εἶδεν· πρῶτον μὲν τῇ
ψυχῇ τὴν θεραπείαν προσήνεγκε, καὶ τὴν ἐπιγενομέ-
νην τῆς ἀσεβείας ἐξήλασε νόσον, καὶ εἰς τὴν πα-
τρίαν εὐσεβείαν ἐπανήγαγεν· εἶτα θαρρῆν παρη-
γυήσας καὶ κατὰ τοῦ τυράννου στρατεύσας ἀναι-
μωτὶ μὲν τῷ νέῳ τὴν βασιλείαν παρέδωκε, τὸν δὲ
τύραννον ἀπέκτεινεν· ἀδικεῖν γὰρ ὑπέλαβε, καὶ
τὰς πρὸς Γρατιανὸν γεγενημένας παραβαίνειν συνθή-
κας, εἰ μὴ ποινήν τοὺς ἀπαικονότας εἰσπράξαιτο τῆς
σφαγῆς. Οὗτος ὁ πιστότατος βασιλεὺς κατὰ τῆς πλά-
νης τῆς ἑλληνικῆς μετέθηκε τὴν σπουδὴν πᾶσαν,
καὶ νόμους ἔγραψε, τὰ τῶν εἰδώλων τεμένη καταλυ-
θῆναι κελεύων.

18. Κωνσταντίνος μὲν γὰρ ὁ πάσης ἀξιώτατος
εὐφημίας πρῶτος, εὐσεβεῖς τὴν βασιλείαν κοσμήσας,
καὶ τὴν οἰκουμένην ἔτι μεμνηυταιν ὄρων, τὸ μὲν τοῖς
δαίμοσι θύειν παντάπασιν ἀπηγόρευσε, τοὺς δὲ τού-
των ναοὺς οὐ κατέλυσε, ἀλλὰ ἀδάτους εἶναι προσ-
έταξεν· καὶ μέντοι καὶ οἱ τούτου παῖδες τοῖς
παρφοῖς ἠκολούθησαν ἰχνησιν· Ἰουλιανὸς δὲ ἀνενώ-
σατο τὴν ἀσεβείαν, καὶ τῆς παλατῆς ἐξαπάτης· ἐξή-
ψε τὴν φλόγα. Ἰωβιανὸς δὲ τὴν βασιλείαν παραλα-
βὼν, πάλιν τὴν τῶν εἰδώλων διεκώλυσε θεραπείαν·
καὶ Οὐαλεντινιανὸς δὲ ὁ μέγας τοῖς αὐτοῖς κεχηρμέ-
νος νόμοις, ἴθυε τὴν Εὐρώπην· ὁ δὲ Οὐάλης πᾶσι
μὲν τοῖς ἄλλοις ἐπέτρεψε θρησκυεῖν ἢ βούλονται,
καὶ τὰ θρησκυεόμενα θεραπεύειν· μόνος δὲ πολεμῶν
διετέλει τοῖς τῶν ἀποστολικῶν ὑπερμαχοῦσι δογμα-
των. Πάντα γοῦν τὸν τῆς ἐκείνου βασιλείας χρόνον
καὶ τὸ ἐπιδῶμιον ἤπεισο πῦρ, καὶ σπονδὰς καὶ θυ-
σίας τοῖς εἰδώλοις προσέφερον, καὶ τὰς θεμοθονίας
κατὰ τὴν ἀγορὰν ἐπέτελλαν, καὶ οἱ τὰ Διονύσου δρ-
για τετελεσμένοι μετὰ τῶν αἰγίδων ἔτρεχον, τοὺς κύ-
ως ἐπισπῶντες καὶ μεμνηότες καὶ βακχυόντες καὶ
τᾶλλα δρώντες ἃ τὴν τοῦ διδασκάλου πονηρίαν ἐδή-
λου.

XV. At imperator Theodosius ubi resivit et quæ
Maximus adversus juniorem Valentinianum molie-
batur, et rursus quænam ad eum idem scripsisset,
litteris significat juveni fugienti non esse quod
quis admiraretur, si regi timor, tyranno robur
conjunctus esset. Nam pietati, inquit, rex bellum
intulit, tyrannus vero auxiliatus est: et ille qui-
dem ipsam deserens, nudus aufugit: hic e con-
trario illa armatus, victoriam refert ex denudato:
pietati enim ipsius legislator adjutor fuit.

XVI. Hæc igitur per epistolam, cum longo tractu
esset dissitus, nuntiavit: postquam vero in auxi-
lium venit, et illum, proprio quidem relicto impe-
rio, in suo præsentem vidit; primum quidem me-
dicinam adhibuit ejus animæ, et impietatis, qua
laborabat, morbum expellens, in pietatem patriam
ipsum reduxit. Deinde illum confidere jubens,
et contra tyrannum inferens signa, illi quidem
sine sanguine reddit imperium, tyrannum autem
supplicio afficit. Enimvero violare se credidit
inita pacta cum Gratiano, nisi ab illis, qui hunc
principem trucidaverant, pœnas repeteret. Atque
idem imperator fidelissimus etiam adversus gen-
tilium errores omnem contulit diligentiam, leges-
que promulgavit, quibus idolorum templa destrui
præcipiebatur.

XVII. Etenim Constantinus Magnus, omni laude
ac prædicatione quam dignissimus, pietate ornavit
imperium: ac totum orbem etiam tunc insanien-
tem videns, dæmonibus quidem sacrificare omnino
prohibuit, eorum autem fana stare permisit, ab eis
arceri quemlibet jubens. Et quidem hujus filii pa-
ternis insitire vestigiis: Julianus vero renovavit
impietatem, nec non erroris jam exsoleti vehemen-
torem flammam accendit. At Jovianus adeptus
imperium, rursus idolorum cultum proscripsit.
Et magnus quoque Valentinianus iisdem plane sa-
gibus usus, Europam rexit. Quod vero ad Valen-
tium, cunctis quidem aliis adorare permisit, quo-
modo vellent, et quæ adorabant, palam colere: in
hos autem solos, a quibus dogmata apostolica
propugnabantur, bellum gerere non intermisit.
Omni ergo tempore quo is regnavit, ignis altari
superpositus accendebatur, et libationes atque
hostias idolis offerebant, et in plateis convivia pu-
blica celebrabant, et qui peragebant Bacchi orgia,
cum caprinis pellibus currebant, canes secum tra-
hentes, et insanientes, et debacchantes, et com-
mittentes alia hujusmodi, quæ nequitiam magistri
sui palam facerent.

XVIII. Fidelissimus autem imperator Theodosius A
 isthæc omnia e medio ita sustulit, ac si ab initio
 non exstitissent : in quorum vicem Christianis in-
 stituit alia plura. Sed enim ejus qui a primis retro
 temporibus hostis hominum est, omnia retia non
 nisi ægre effugiuntur ; sæpius enim aliquis cum
 luxuriæ morbum evaserit, avaritiæ laqueo forsitan
 capitur : si autem illa fuerit major aliunde rursus
 livoris vorago subnascitur : et licet hanc denuo
 transilierit, plagas iracundiæ offendet præparatas :
 et sexcentas alias hominibus tendiculas instruit
 malignus ille, qui in hominum venatur perniciem.
 Sane quidem corporeos motus machinis adversus
 animam ab eo fabricatis habet cooperantes : mens
 autem illa quæ vigilans fuerit, sola superat, pro-
 pensione in res divinas machinationum illius ma-
 litiam reprimens. Quapropter cum humanæ naturæ
 particeps esset imperator ille admirabilis, pertur-
 bationum illius expers non semper fuit. Verum
 excessus nescio quis iræ legitimæ conjunctus, cru-
 dele quiddam parturit atque injustum ; de quo
 videlicet statim dicitur. Neque enim tantum re-
 prehensionem habet admirabilis imperatoris, sed
 etiam prædicationem memoria admodum dignam :
 maxime vero generosi illius Ambrosii libertatem
 huc succedentem, ac multum illum, quo utebatur
 in rebus ad pietatem pertinentibus, animi fervo-
 rem. Quidquid illud sit, tamen declarabit oratio.

XIX. Thessalonica civitas magna est, ac populis
 frequens, attributa quidem Macedonibus, Thessaliæ C
 autem atque Achaïæ caput, quemadmodum et
 aliarum multarum, quotquot subjiciuntur Illyriæ
 præfecto. Seditioe igitur illic exorta, quidam ma-
 gistratum lapidati sunt, et per vias tracti, vitam-
 que turpissimo exitu finierunt. Rex igitur eorum
 quæ acciderant, nuntiis excaudescens, ea non mo-
 derate tulit : sed omnem stomachum contra omnes
 effundens, et injustos exserens gladios, insontes cum
 nocentibus interfecit, nimirum septem millia, ut
 memoratur, cum nullum prorsus ab eo iudicium
 præmissum esset.

XX. Calamitatem hanc adeo lugendam ubi re-
 scivit magnus Ambrosius, venienti Mediolanum im-
 peratori, et in templum Dei ex more ingredi cu-
 pienti, eminus obviam progrediens, ne portas D
 quidem templi intrare permisit : « Nescis, in-
 quiens, uti videtur, nefariæ cædis, quæ peracta
 est, magnitudinem : neque post ipsum iracundiæ
 tuæ finem, ratione cognovisti quale facinus ausus
 fueris. Enimvero te fortasse non sinit imperialis
 potentia crimen cognoscere, sed rationi objecta
 auctoritatis lumen admittit. Verumtamen natura
 necesse est habeat ipsa se perspectam, et simul
 tum quod inest illi mortalis ac fluxi, tum progeni-
 tricem illam glebam, unde facti sumus, et in quam
 dissolvimur : non vero purpuræ flore fascinata,
 operit corporis ignorare debet infirmitatem. Sub-
 ditus qui eadem tecum natura constant, imperas,
 O rex, imo etiam conservis tuis ; unus enim Do-

1H'. Θεοδοσιος δὲ ὁ πιστότατος βασιλεὺς ταῦτα πε-
 ρεῖλε πάντα, ὡς περ ἂν εἰ μὴ δὲ τὴν ἀρχὴν γενοῦσα,
 καὶ πλείω Χριστιανοὶ ἀντεσηνέχκατο ἕτερα. Ἄλλῃ
 γὰρ τοῦ κοινοῦ τῶν ἀνθρώπων ἄνωθεν πολεμίου τὰς
 ἀρχυς διαφυγεῖν ἀπάσας οὐ ῥῆδιον· κολλάκις γάρ
 τις διαδράσας τῆς ἀσελγείας τὸ πάθος, τῆ τῆς πλε-
 ονεξίης ἰσως ἀλλασκεται παγίδι. Εἰ δὲ καὶ ταύτης
 κρείττων φανεῖται, ἐτέρωθεν ὑποφύεται πάλιν τοῦ φθό-
 νου τὸ βάραθρον· καὶ τοῦτο δὲ πάλιν ὑπερπηδήσει,
 τὸ τοῦ θυμοῦ δίκτυον εὐρήσει προκείμενον· καὶ ἄλ-
 λας δὲ μυρίας τοὺς ἀνθρώπους εἰθῆσι παγίδας ὁ πο-
 νηρὸς, ἀγρευὼν εἰς θάλασσαν. Καὶ τὰ μὲν πάθος τοῦ
 σώματος ὑπομφορῶντα ἔχει ταῖς κατὰ τῆς ψυχῆς τε-
 κταινομέναις ὑπ' αὐτοῦ μηχαναῖς· μόνος δὲ ἐξηγη-
 τῶς ὁ νοῦς περιγίνεται, τῆ περὶ τὰ θεῖα τροπῇ τῶν
 μηχανημάτων διελέγων τὴν κακοφύγιαν. Τῆς ἀν-
 θρωπείας δὲ οὐκ οὐκ φύσεως καὶ ὁ θαυμάσιος βασιλεὺς
 μετασχὼν οὗτος οὐδὲ τῶν ἐκείνης καθῶν ἔγνωστος
 ἔμεινεν· ἀλλὰ τις ἀμετρία τῷ δικαίῳ θυμῷ προσγε-
 νομένη ἀπημέσθη· τὸ δὲ δῶκε καὶ παράνομον, ὡς περ δὴ
 οὐκ αὐτίκα ῥηθήσεται· οὐ γὰρ κατηγορίαν ἔχει μόν-
 ον τοῦ θαυμαστοῦ βασιλέως, ἀλλὰ καὶ εὐφημίαν
 μνήμης ἀξιώτατην, καὶ μάλιστα τὴν τοῦ γενναίου
 τούτου Ἀμβροσίου διαδεχθεῖσαν ἐνταῦθα παρρησίαν,
 καὶ τὸν πολὺν ἐκείνου ᾧ περὶ τὴν εὐσεβείαν ἐπέχρηστο
 ἕηλον· δηλώσει δ' οὐκ ὀκνῶς ὁ λόγος.

1Θ'. Θεσσαλονικὴ πόλις ἐστὶ μεγάλη καὶ πολυάν-
 θρωπος, τελοῦσα μὲν εἰς Μακεδόνας, ἡγουμένη δὲ καὶ
 Θετταλίας καὶ Ἀχαΐας καὶ ἄλλων πολλῶν ἐθνῶν ὅσα
 ὑπὸ τῷ τῶν Ἰλλυριῶν ὑπάρχοντι κείται. Στάσις τοί-
 νον ἐν αὐτῇ γενομένης καταλεύσθησάν τε καὶ κατε-
 σύρησαν τῶν ἀρχόντων τινες, καὶ τὸν βίον ἀσχιστα
 οὕτω κατέστρεψαν. Ὁ οὖν βασιλεὺς ταῖς τῶν συμδάν-
 των ἀγγελίαις ἀναφλεγείας οὐκ ἤνεγκε πρῶως· ἀλλὰ
 πάντα θυμὸν πάντων ἀφείλε καὶ ἄδικα εἶφη γυμνώσας,
 τοὺς ἀθώους μετὰ τῶν ὑπευθύνων ἀνείλεν, ἐπὶ τὰ χι-
 λιάδας ὁ λέγεται, μὴδὲ μίαν αὐτῷ κρίσεως ἡγησα-
 μένης.

K'. Ταύτην μαθὼν τὴν δακρύων γέμουσαν συμφορὴν
 ὁ μέγας Ἀμβρόσιος, ἀφικόμενος εἰς τὴν Μεδιολάνων
 τὸν βασιλέα καὶ συνήθως εἰσω τοῦ θεοῦ παρελθεῖν
 βουληθέντα ναοῦ, πόρρωθεν προὔπαντήσας, οὐδὲ τῶν
 ἱερῶν εἶσσε πυλῶν ἐπιβῆναι, οὐκ οἶσθα, λέγων, ὡς
 εἰκοιεν, ὦ βασιλεῦ, τῆς εἰργασμένης μαιφονίας τὸ
 μέγεθος, οὐδὲ μετὰ τὴν τοῦ θυμοῦ λῆξιν ὁ λογισμὸς
 ἐπέγκω τὸ τολμηθῆν· οὐκ εἴ γὰρ ἰσως τῆς βασιλείας
 ἡ δυναστεία ἐπιγυῶναι τὴν ἀμαρτίαν, ἀλλ' ἐπιπρο-
 σθεῖ ἡ ἐξουσία τῷ λογισμῷ. Χρὴ μέντοι τὴν φύσιν
 εἶδέναι, καὶ τὸ ταύτης θνητὸν τε καὶ διαβρότον, καὶ
 τὸν πρόγονον χροῦν ἐξ οὗ γαγονομεν καὶ εἰς ὃν ἀποβ-
 ρέομεν, καὶ μὴ τῷ ἄνθει τῆς ἀλοουργίως ἀποδοουκο-
 λουμένην, ἀγνωεῖν τοῦ καλυπτομένου σώματος τὴν
 ἀσθένειαν. Ὁμοφυῶν ἀρχεῖς, ὦ βασιλεῦ, καὶ μὴν δὴ
 καὶ ὁμοδούλων· εἰς γὰρ πάντων δεσπότης καὶ βασι-
 λεὺς ὁ τῶν ὄλων δημιουργός. Ποίους τοίνυν ὀφθαλ-
 μοῖς ὄψεις τὸν τοῦ κοινοῦ δεσπότην νεῶν ; Ποίους δὲ

ποσὶ τὸ κῆφο; ἰκαίνο πατήσας τὸ ἅγιον; Πῶς δὲ τὰ; χεῖρας ἐκτενεῖς; θερμοῦ ἐστὶ σταζούσας αἵματος; Ἡ πῶς τοιαύταις ὑποδέξῃ χεροὶ τοῦ Δεσπότη τοῦ πανάγιον σῶμα; Πῶς δὲ καὶ τῷ στόματι προσοίσει; τὸ αἷμα τὸ τίμιον, τοσοῦτων διὰ τὸν θυμὸν παρανόμω; αἷμα ἐκχέας; Ἄπιθι τοίνυν, καὶ μὴ περὶ τοὺς δευτέρους τὴν προτέρην ἀδελφείαν παρανομίαν, καὶ δεχοῦ τὸν δεσμὸν ὑφ' Ἑωδῶς ὁ τῶν ὄλων Δεσπότης ἀνωθεν γίνεται σύμφηρος. Ἱατρικῆς δὲ οὗτος καὶ ὑγιείας σοι πρόξενος, εἰ μὴ που ἀθεράπευτα πάσχειν προηρῆσω.

Deus universonum Dominus confirmat. Erit autem forte insanabile vulnus perpeti elegeris. »

ΚΑ'. Τούτοις εἶξας ὁ βασιλεὺς τοῖς λόγοις (τοῖς γὰρ θεοῖς νόμοις ἐντεθραμμένος ὧν ἤδει σαφῶς τίνα μὲν τῶν ἱερέων, τίνα δὲ τῶν βασιλέων ἴδια), στένων ὁμοῦ καὶ δακρύων ἐπανήλθεν εἰς τὰ βασιλεία. Ὁ γδοῦ δὲ παρελθόντος ἐξ ἐκείνου μηνὸς ἤχε μὲν ἡ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν γενέθλιος ἑορτὴ· καθήστο δὲ πρὸς τοὺς βασιλεῖσι βαρύτερα πενθῶν Θεοδοσίος. Τοῦτο Ῥουφίνος τις μάξιστος τηλικαῦτα ἰδὼν, προσελθὼν οἶα δὴ χρήσθης αὐτῷ καὶ συνήτης ἐπυθνάνετο τὴν αἰτίαν. Ὁ δὲ πικρὸν ἀνοιμύξας καὶ θερμότερον προχέας τὸ δάκρυον, Σὺ μὲν, ὦ Ῥουφίνε, παιζεις. Ἐφη, τῶν γὰρ ἐμῶν οὐκ ἐπαίσθῃν κακῶν· ἐγὼ δὲ στένω καὶ οἰοφύρομαι, τὴν ἐμαυτοῦ συμφορὰν ἀναλογιζόμενος, ὅπως τοῖς μὲν οἰκέταις καὶ τοῖς προσαίταις ἀνέμικται ὁ θεὸς νεῶς, καὶ εἰσάσιν ἀδωῶς, καὶ τὸν οἰκετὸν ἀντιβολοῦσι Δεσπότην· ἐμοὶ δὲ καὶ αὐτὸς ἄδεται, καὶ πρὸς τοῦτο ὁ οὐρανὸς ἀποκλείεται· μέμνημαι γὰρ τῆς Δεσποτικῆς φωνῆς, « Ὁ ἄν δησῆστε, » λεγούσης, « ἐπὶ τῆς γῆς, ἔστα: δεδεμένον καὶ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. »

ΚΒ'. Ὁ δὲ Ῥουφίνος ὑπουργῆσαι τῷ βασιλεῖ τὰ πρὸς θεραπείαν βουλόμενος καὶ χάριν εὐκαιρον παρασχέειν, Δραμοῦμαι, εἰ σοι δοκεῖ, ἔφη, καὶ τὸν ἀρχιερεῖα πείσω πολλὰ, φησὶ, δεηθεῖς λύσαι σε τῶν δεσμῶν. Ἄλλ' οὐ πεισθήσεται, ἔφη ὁ βασιλεὺς· οἶδα γὰρ ἐγὼ τῆς Ἀμβροσίου ψήφου τὸ δίκαιον· οὐ γὰρ αἰδέσθεις τῆς βασιλείας τὴν ἐξουσίαν τὸν θεὸν παραβῆσεται ποτε νόμον. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἄλλοις πλείοσι χρησάμενος ὁ Ῥουφίνος λόγοις πείσειν ὑπέσχετο τὸν μέγαν Ἀμβρόσιον, ἀπελθεῖν αὐτὸν ὁ βασιλεὺς κατὰ τάχος ἐκέλευε, καὶ αὐτὸς δὲ ὑπὸ τῆς ἐλπίδος δειλασθεῖς ἠκολούθησε μετὰ βραχὺ ταῖς ὑποσχέσεσι τοῦ Ῥουφίνου πιστεύσας. Αὐτίκα γοῦν τὸν Ῥουφίνον ἔθευς Ἀμβρόσιος, « Τὴν τῶν κυνῶν, ἔφη, ἀνάδειαν, ὦ Ῥουφίνε, ζηλοῖς, καὶ οὔτε ἐρυθριᾷς, οὔτε θείδεις, τοσοῦτον κατὰ τῆς θείας λυττήσας εἰκόνας; » Ἐπειδὴ δὲ ὁ Ῥουφίνος ἠντιβόλει, καὶ τὸν βασιλεῖα μετὰ μικρὸν ἤξειν ἔλεγε, ὑπὸ τοῦ θεοῦ ζήλου πυρπολήθεῖς ὁ θεὸς Ἀμβρόσιος, « Ἐγὼ, ἔφη, ὦ Ῥουφίνε, φημι ὅτι κωλύσω τῶν ἱερῶν αὐτὸν ἐπιθῆναι προθύριον· εἰ δὲ γε εἰς τυραννίδα τὴν βασιλείαν μεθίστησι, διέξομαι καὶ γὼ μεθ' ἡδονῆς τὴν σφαγὴν. »

stibulum calet: sin autem is regiam potestatem in voluptate. »

A minus et rex omnium est, omnium videlicet creator. Quibus ergo oculis communis Domini templum adspicies, quibusve pedibus sanctum hoc pavementum premes? quomodo autem manus extendes, calenti adhuc sanguine stillantes, aut quomodalibus manibus excipies sacrosanctum Domini corpus, et ori etiam pretiosum sanguinem admovebis, cum per iræ impotentiam tantum sanguinis contra jus omne ac fas effuderis? Abscede igitur, et ne aggrediaris priorem culpam secunda cumulare; et excipe illud vinculum quod coelitus iudicio suo illud tibi medicinale, ac sanitatis conciliator, nisi

XXI. Imperator parens his sermonibus (nam cum a puero in legibus divinis esset educatus, quæ ad sacerdotes pertinerent, quæve ad reges, perspicue noverat), gemitus ac lacrymas simul profundens, in palatium se recipit. Octavo autem mense ab hinc elapso, venit quidem Salvatoris nostri natale festum, Theodosius vero in regia sedens amarissime flebat. Id Rufinus quidam tunc temporis magister palatii cum pervidisset, ad eum accedens, homo videlicet domino utilis ac familiaris, causam rogabat. Tum vero ille acerbe gemens, et calidioribus manans fletibus: Tu quidem, inquit, ludis, Rufine; mea enim mala non sentis. Ego autem gemo atque deploro meam ipsius calamitatem, dum mecum reputo divinum templum famulis etiam atque mendicis apertum esse, ingressumque illuc tutum ac liberum patere illis, ut proprium Dominum ipsi conveniant: mihi autem hoc inter dicitur, et præterea cælum etiam interclusum est. Memini quippe Dominiæ vocis, qua promulgatur: « Quidquid ligaveritis super terram, erit ligatum et in cælis. »

XXII. Rufinus vero medicinam regi ministrare volens, ac tempestivum beneficium illi præbere: Curram, inquit, si tibi placet, et episcopo id persuadebo multis precibus, ut te a vinculis istis absolvat. Sed non ille persuadebitur, ait imperator; quam enim justum Ambrosii iudicium sit, compertum habeo. Nec porro ille unquam committet, ut imperialis potentia respectu divinam legem transgrediat. At posteaquam adhibitis pluribus aliis rationibus, Rufinus promittebat a magno Ambrosio rem se haud dubie impetraturum, iussit imperator quam citissime illum abire. Ipse autem spe inescatus, post non multum temporis secutus est, ut qui Rufini promissionibus fidem haberet. Confestim vero allocutus Rufinum divus Ambrosius: « Canum, inquit, impudentiam, Rufine, imitaturis; et neque erubescis, neque pertimescis, cum tanta rabie adversus imaginem Dei severis? » Ubi vero institit Rufinus, et imperatorem brevi spatio interjecto venturum dixit, incensus divino zelo divinus Ambrosius: « Ego, inquit, o Rufine, prædico me prohibitorium, ne vel ipsum templi tyrannidem vertat, me necem excepturum eum

XXIII. His auditis, Rufinus et Ambrosii mentem imperatori per quemdam illico nuntiavit, et ut maneret in palatio, exhortatus est. Imperator vero, qui ad medium forum jam pervenerat, cum hæc audivit: Ego pergam, inquit, et insanix meæ pœnas exsolvam. Postquam vero in sacrum septum jam ventum fuit, in Dei quidem ædes non erat ingressus, verum in saluatoria domo conederat, suis se vinculis solvi flagitans.

XXIV. Ille vero tyrannicum vocabat ejus adventum, ac Theodosium contra Deum furere, nec non ipsius leges calcare pronuntiabat. Imperator autem in contritione cordis ac spiritu humilitatis: Non audacia efferor, inquit, adversus leges, nec sacrum limen contra jus et fas terere aggredior: sed obsecro te, ut me vinculorum nexu liberares, et clementia communis Domini ob oculos tibi posita, mihi non præcludas illam januam, quam Dominus ipse cunctis aperuit pœnitentibus. Qualem ergo, episcopus ait, pœnitentiam ostendisti post tantum scelus? quibusve medicamentis vulnera ista ad sanandum difficillima coire fecisti? Ad hæc imperator in contrito spiritu rursus retulit: Tuum est omnino et præcipere, et commiscere medicamina. Tum vero divus Ambrosius: Quandoquidem, inquit, iræ propriæ permittis iudicium, et non ratio, sed animi æstus sententiam fert: legem hujusmodi velim sancias, quæ decretum quodvis iræ impetu, otiosum reddat ac superfluum: capitis vero sententiæ vel exsilii triginta dies scriptæ maneat, rationis iudicium opperientes. Exactis autem trigiuta diebus, qui exararunt decreta illa, eadem exhibeant: et iracundia tamdiu requieta, secum ipsa ratio iudicans, priorem expendat cognitionem, examinetque justane illa sit, an secus habeat. Siquidem porro iniquam inveniant, discernat scripta, et sententiam irritam reddat: sin autem æqua fuerit, ita maneat; nec triginta dierum numerus labefactabit recte iudicata.

XXV. Admonitionem hanc imperator ultro admittens, et secum optime agi sibi persuadens, continuo jussit legem præscribi, quam et litteris propriæ manus ratam ac firmam esse voluit. His ita factis, divus Ambrosius imperatoris vinculum solvit: imperator autem sumpta in templum intrandi fiducia, non stans, neque in genua procumbens, Dominum precabatur, sed in solum nudum dejectus ac prostratus, Davidicam illam emisit vocem: « Adhæsit, inquit, pavimento anima mea: Vivifica me secundum verbum tuum ». Et crines manibus vellens, et faciem contundens, et profusis lacrymis irrigans pavementum, veniam consequi properabat. Postquam autem ad offerenda sacræ mense munera vocavit tempus, cum fletibus non minus copiosis surgens, gradus altaris scandit: oblatione vero porrecta, intra cancellos, ut illi moris erat, mansit. Sed nullo modo, ut hæc dissimularet, abs se impetravit sacer Ambrosius: at lo-

¹ Psal. cxviii, 25

ΚΓ'. Τούτων ὁ Ῥουφίνος ἀκούσας μηνθεὶ τε αὐτίκα διὰ τινος τῷ βασιλεὶ τὴν τοῦ ἀρχιερέως γνώμην, καὶ μένειν εἰσὼ τῶν βασιλείων παρήνευσεν. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἤδη κατὰ μέσσην τὴν ἀγορὰν ταῦτα μαθὼν, Ἄπειμι, ἔφη, καὶ τὰς δικαίας δέξομαι παροινίας. Ἐπειδὴ δὲ τοὺς ἱεροὺς περιβόλους κατέλαβεν, εἰς μὲν τὸν θεῖον οὐκ εἰσεληλύθει νεών· ἐν δὲ τῷ ἀσπαστικῷ οἴκῳ καθίστατο, ἐκλιπκρῶν τῶν δεσμῶν ἀπολυθῆναι.

ΚΔ'. Ὁ δὲ τυραννικὴν ἐκάλει τὴν παρουσίαν, καὶ κατὰ θεοῦ μεμηνέναι τὸν Θεοδόσιον ἔλεγε, καὶ τοὺς ἐκείνου νόμους πατεῖν. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἐν συντριβῇ καρδίας καὶ πνεύματι ταπεινώσεως, Οὐ θρασύνομαι, ἔφη, κατὰ τῶν κειμένων νόμων, οὐδὲ παρανόμως ἐπιθῆναι τῶν ἱερῶν προθύρων ἐφίεμαι· ἀλλὰ σέ μοι λύσαι τὸν δεσμὸν ἀξιῶ, καὶ τὴν τοῦ κοινοῦ Δεσπότητος φιλανθρωπιαν λογίσασθαι, καὶ μὴ κλείσαι μοι θύραν, ἣν πᾶσι τοῖς μεταμελείῃ χρωμένοις ὁ Δεσπότης ἀνέωξε. Καὶ ὁ ἀρχιερεὺς, Ποίαν γαῖν, ἔφη, μεταμέλειαν εἶδειξας μετὰ τοιαύτην παρανομίαν; Ποίους δὲ φαρμάκους ἐκ θυσίατα ἐθεράπευσεν τραύματα; Καὶ ὁ βασιλεὺς ἐν συντετριμμένῳ πνεύματι αὐθις, Σὺν ἔργον, ἔφησε, πάντως καὶ δεῖξαι καὶ κεράσαι φάρμακα. Τότε ὁ θεὸς Ἀμβρόσιος, Ἐπειδὴ τῷ θυμῷ δικάζειν ἐπιτρέπεις, ἔφη, καὶ οὐχ ὁ λογισμὸς τὴν γνώσιν, ἀλλὰ ὁ θυμὸς ἐκφέρει, γράψον νόμον τοῦ θυμοῦ τὰς ψήφους ἀργὰς ποιοῦντα καὶ περιττὰς, καὶ τριάκοντα ἡμέρας αἱ φονικαὶ καὶ δημητυκτικαὶ μενέτωσαν γνώσεις ἐν γράμμασι, τὴν τοῦ λογισμοῦ προσδεχόμεναι κρίσιν. Διελθουσῶν δὲ τῶν τριάκοντα ἡμερῶν οἱ τὰ ἐγνωσμένα γεγραφότες δεικνύτωσαν αὐτὰ, καὶ τηνικαῦτα τοῦ θυμοῦ πεπαυμένου καθ' ἑαυτὸν δικάζων ὁ λογισμὸς ἐξεταζέτω τὰ ἐγνωσμένα, καὶ σκεπέτωσιν ἄρά γε δίκαια ἢ μὴ οὕτως ἔχοντα εἶεν. Εἰ μὲν οὖν ἀδίκαια ἔβροι, διαβήτη γνύτω τὰ γεγραμμένα, καὶ τὴν ψῆφον ἀκυρον ποιέτω· εἰ δὲ δίκαια, μένοι· οὕτω καὶ ὁ τῶν τριάκοντα ἡμερῶν ἀριθμὸς οὐ λυμανεῖται τοῖς ὀρθῶς ἐγνωσμένοις.

ΚΕ'. Ταύτην ὁ βασιλεὺς δεξάμενος τὴν εἰσήγησιν, καὶ ἄριστα ἔχειν ὑπολαβὼν, εὐθύς γραφῆναι τε τὸν νόμον ἐκέλευσε, καὶ τοῖς οικείας χειρὸς ἐθεβαίωσε γράμμασι. Τούτου δὲ γενομένου διέλυσε τὸν δεσμὸν ὁ θεὸς Ἀμβρόσιος, καὶ ὁ βασιλεὺς εἰσὼ θαρβήσας γενέσθαι τοῦ θεοῦ ναοῦ, οὐχ ἐστώς τὸν Δεσπότην ἰκέτευσεν, οὐδὲ τὰ γόνυα κλίνας, ἀλλὰ πρηνῆς ἐπὶ γυμνοῦ πεσὼν τοῦ ἐδάφους τὴν Δαυιδικὴν ἀφήκε φωνὴν, « Ἐκολλήθη, » λέγων, « τῷ ἐδάφει ἢ ψυχῇ μου· ζῆσόν με κατὰ τὸν λόγον σου· » καὶ ταῖς χερσὶ τίλλων τὰς τρίχας, καὶ τὸ μέτωπον τύπτων, καὶ τοῖς τῶν δακρῶν σταγόσι τὸ ἐδαφος καταβράβων, συγγνώμης ἠντιθόλει τυχεῖν. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ὁ καιρὸς ἐκάλει τῇ ἱερᾷ τραπέζῃ τὰ δῶρα προσενεγκεῖν, ἀναστάς μετὰ τῶν ἰσῶν δακρῶν τῶν ἀνακτόρων ἐπέθη προσενεγκῶν δὲ, ἔνδον, ὡσπερ εἰώθει, παρὰ τὴς κυχκίδας μεμένηκεν. Ἄλλ' οὐδὲν ταῦτα ὁ ἱερεὺς Ἀμβρόσιος σιγῆσαι ἠνέσχετο, ἀλλὰ καὶ τὸ τῶν τόπων διδάσκει δάφορον. Καὶ πρῶτα μὲν ἤρετο εἰ τινος

δοίτο. Τοῦ δὲ βασιλέως εἰρηκότος ὡς προσμένοι ἄ
τὴν τῶν θείων μυστηρίων μετάληψιν, ἐδήλωσεν,
ὑπουργῶ τῶ τῶν διακόνων ἡγουμένῳ χρησάμενος.
ὅτι Τὰ ἔνδον, ὧ βασιλεῦ, μόνοις ἐστὶν ἱερεῦσι βί-
σιμα· τοῖς δὲ ἄλλοις πᾶσιν ἄδύα τε καὶ ἀψαυτά.
Ἔξθι τοίνυν, καὶ τοῖς ἄλλοις κοινῶναι τῆς στάσεως·
ἀλουργίς γὰρ βασιλείας, οὐχ ἱερέας ποιεῖ.

ΚΓ'. Καὶ ταύτην δὲ ὁ πιστότατος Θεοδοσίος ἀσμέ-
νωσ δεξάμενος τὴν εἰσήγησιν, ἀντεδήλωσεν ὡς οὐ
θρασύτητι χρώμενος ἔνδον τῶν κτηκλίδων μεμένηκεν,
ἀλλ' ἐν Κωνσταντινουπόλει τοῦτο μαθῶν. Τοσαύτη
καὶ τηλικαύτη καὶ ὁ βασιλεὺς καὶ ὁ ἀρχιερεὺς διέ-
λαμπον ἀρετῇ· ἀμφοτέρων γὰρ ἔγωγε ἀγαμαί, τοῦ
μὲν τὴν παρρησίαν, τοῦ δὲ τὴν εὐπειθειαν· καὶ τοῦ
μὲν τὴν τοῦ ζήλου θερμότητα, τοῦ δὲ τὴν τῆς πί-
στεως καθαρότητα. Ἄ μέντοι γε ὑπὸ τοῦ θαυμαστοῦ
Ἀμβροσίου ἐν τῇ Μεδιολάνων ὁ βασιλεὺς παιδεύ-
θεῖται, ταῦτα καὶ εἰς τὴν Κωνσταντινουπόλιν ἐπανεύ-
θων ἐτήρει, καὶ οὐδενὸς τούτων μεθίστα.

ΚΖ'. Ἐορτῆς γὰρ αὐτὸν πάλιν θέσας ἐς τὸν θεῖον
ἀγούσης νεῶν, τῇ ἱερατικῇ τραπέζῃ τὰ δῶρα προσ-
ενεγκῶν εὐθὺς ἀληθῆσαι. Τοῦ δὲ τῆς ἐκκλησίας
προέδρου, Νεκτάριος δὲ τηνικαῦτα ἦν, τί δῆτα μὴ
μεμένηκας ἔνδον; δηλώσαντες, δυσχεράνας ὁ βασι-
λεὺς, Μόλις, ἔφη, βασιλέως καὶ ἱερέως ἐδιδάχθην τὸ
μέσον· ἐπεὶ καὶ μόλις εὔρον ἀληθείας διδάσκαλον,
Ἀμβρόσιον μόνον ἐπίσκοπον ἀξίως καλούμενον.
Τοσούτων δνησιν ἔλεγχος πορὰ ἀνδρὸς ἀρετῇ διαλάμ-
ποντας.

ΚΗ'. Εἶχε καὶ ἀφορμὴν ἄλλην ὠφελείας ὁ βασι-
λεὺς οὕτως· ἡ γὰρ σύζυγος τούτου τῶν θείων αὐτὸν
συνεχῶς ἀνεμίμησκε νόμων, φιλοπόνως ἑαυτὴν τού-
τοις καὶ πρὸς ἀκρίθειαν ἐκπονήσασα· οὐ γὰρ ἐπι-
ρην αὐτὴν τῆς βασιλείας ἡ δυναστεία, ἀλλὰ τὸν θεῖον
πλὸν ἐνέκαεν ἔρωτα· τῆς γὰρ εὐεργεσίας τὸ μέ-
γεθος μείζον τὸ περὶ τὸν εὐεργέτην εἰργάζετο φίλ-
τρον. Αὐτίκα γοῦν καὶ τῶν τὸ σῶμα πετηρωμένων,
καὶ ἄπαντα τὰ μέλη λελωθμένων παντοδαπῇ ἐποι-
εῖτο φροντίδα, οὐκ οἰκέταις, οὐδὲ δορυφόροις ὑπουρ-
γοῖς κεχηρμένη, ἀλλ' αὐτοῦργος γινομένη, καὶ εἰς
τὰς τούτων καταγωγὰς ἀφικνουμένη, καὶ ἐκάστῳ
τὴν χρεῖαν κορίζουσα. Αὕτη καὶ τῶν ἐκκλησιῶν τοὺς
ξενῶνας περινεστοῦσε ὑπηρετεῖ τότε τοῖς νοσοῦσι,
καὶ ἐπεμελεῖτο καὶ ἰθεράπευε, καὶ χύτρας ἀπο-
μένη, καὶ ζωμοῦ γεουμένη, καὶ τρυθλίον προσφέ-
ρουσα, καὶ ἄρτον ὀρέγουσα, καὶ κύλικα διασμή-
χουσα, καὶ τὰ ἄλλα πάντα ἐργαζομένη, ὅσα οἰκετῶν
καὶ θεραπαινίδων ἔργα νενόμισται. Εἰώθει δὲ συνε-
χῶς καὶ πρὸς τὸν ὀμόζυγον λέγειν· Ἄεὶ σε, ὦ ἄνερ,
προσθήκει λογίζεσθαι τί μὲν ἦσθα πάλαι, τί δὲ γέ-
γονας νῦν. Ταῦτα γὰρ διηκεῶς ἐνθυμούμενος· οὐκ
ἔση περὶ τὸν εὐεργέτην ἀχάριστος· ἀλλ' ἦν ἐδέξω
βασιλείαν κυβερνήσεις ἐννόμως, καὶ ταύτην θερα-
πεύσεις τὸν δέδικότα

ΚΘ'. Τοιοῦτοις ἀεὶ κεχηρμένῳ λόγῳ· οἷά τινα κα-

corum discrimen illum edocuit. Et primum quidem,
num quid postularet, interrogabat. Imperatore
autem respondente, participationem divinarum
mysteriorum sese praestolari, ministrum adhibens
archidiaconum clare professus est: Interiora, o
imperator, nisi unis sacerdotibus non sunt ad-
unda. Egredere igitur, et eandem cum aliis laicis
statione serva; purpura enim reges, nequaquam
vero sacerdotes facit.

XXVI. Hanc autem compellationem similiter boni
consuleus fidelissimus Theodosius, contra exposuit
non temeritate intra cancellos se remansisse, verum
quia Constantinopoli hoc didicerat. Tantae virtutis et
imperator et episcopus luce fulgebant! Equidem
enim utrumque suspicio, hunc videlicet generosam
ob libertatem, illum vero propter facilem obedien-
tiam: et huius quidem zelum ferventem, illius
vero fidem sinceram. Quin haec etiam, quae impera-
tor sub admirando illo Ambrosio edidicerat Medio-
lani, reversus Constantinopolim ipsa observavit, ne-
que illorum omisit quidquam.

XXVII. Etenim quodam die festo eum denuo vo-
cante in Dei templum, ubi sacrae mensae dona ob-
tulit, statim regressus est. Ecclesiae autem praesi-
side, is vero erat tunc Nectarius, interrogante:
Quare tu intus non remansisti? imperator molesto
ferens: Quid inter imperatorem, inquit, et episco-
pum sit discriminis, vix tandem didici; quoniam
veritatis magistrum difficulter inveni, Ambrosium
scilicet, qui solus digne vocatur episcopus. Usque
adeo correctio prodest, quae ab homine virtute claro
proficiscitur.

XXVIII. Alia quoque imperatori fuit utilitatis
causa. Enimvero ipsius conjux adsidue illum admo-
nebat divinae legis, in qua se ipsam diligenter et
accurate exercuerat. Nec enim ipsam imperii po-
testas extollebat, sed in ea magis accendebat Dei
auxilium; magnitudo enim beneficii erga ejusdem
auctorem majus amoris incentivum excitabat.
Quare statim ab initio eorum qui corporea cecitate
aut membrorum omnium debilitate afflicti erant,
omnimodam gerebat curam, non domesticorum aut
satellitum opera utens, at ipsa operi manus adhi-
bens; et in ipsorum tuguria ingredi non dedignata
unicuique necessaria suppeditabat. Ipsa etiam
ecclesiarum circumueundo invisens hospitia, mini-
strabat aegrotis, eisque obsequium et curam adhi-
bebat, ollas nimirum ferverfaciens, jusculum praegustans, patinam afferens, porrigens panem, pocula
proluens, et alia exercens omnia, quae famulorum
atque ancillarum opera judicantur. Solebat autem
assidue conjugem his compellere: Te semper, o
marite, animo reputare convenit, et quid olim suo-
ris, et quem in gradum nunc perveneris; ista enim
tecum indesinenter si recogites, in benefactorem
tuum ingratus nunquam evades, sed imperium, quod
accepisti, administrabis aequis legibus; qua etiam
ratione debitum largitori ejus exsolves obsequium.

XXIX. Cum semper illa ejusmodi uteretur verbis

quæ virtutis seminibus pulchram in conjuge irrigationem et incrementum præbere possent, prius ipsa quam vir fato functa est. Contigit autem post aliquod tempus ab ejus morte tale quid fieri, unde palam innotesceret, quoniam imperator erga eam animo, quantavæ charitate esset affectus. Cogente siquidem bellorum frequentia, imperator rei pecuniariæ inopiam tolerans, tributa indixit civitatibus. Urbs igitur Antiochia cum alias urbes tributis illis subditas conspiceret, pecunias vero per vim exigî, ac nulla admissa excusatione; commune hoc vectigal nequaquam ferens, sed turbarum occasionem hinc arripians, qualia vulgus facere solet, patravit: et nobilissimæ Placillæ, hoc enim erat imperatrici nomen, æream statuam solo adfixit, ipsam etiam per plures civitatis vicus pertrahens.

XXX. Imperator, hac re ad se delata, tantum molestiæ, quantum decebat, hinc percipiens, eam civitatem propriis legibus ablatis multat, vicinamque urbem Laodiceam, quæ propter litus maris sita est, illi præficit, hac potissimum via ipsi ægre se facere persuasum habens; namque Antiochiam a longo tempore æmulabatur Laodicea. Insuper autem illam se incensurum ac deleturum minitabatur, nec non in pagum eandem se conversurum: proceres vero nonnullis in ipso facinoris actu correptis, antequam trageædiam resciret princeps, mortem irrogarunt. Et hæc quidem cuncta comminabatur Theodosius, non tamen illico exsequabatur, prohibente hoc nimirum lege, quam hortatu suo magnus Ambrosius ferendam curaverat. Sed posteaquam qui minas illas ferre jussi sunt, venerunt in urbem Antiochiam (dux autem erat tunc Hellenichus, et Cæsarius præfectus prætorianis, magister vero a Romanis dicitur, qui adeptus est hanc dignitatem), universi quidem in metu versabantur, minarum exitum reformidantes. Virtutis autem illi athletæ, qui ad radices montium habitabant, quorum ingens erat tunc multitudo, iis quos percellerat comminatio, compatiebantur, et circumquaque cursantes, de iis viris qui supplicio fuerant affecti, quantum licebat, alios solabantur.

XXXI. Unus autem ex illis erat vir sanctus, exornatus omni virtute, et qui die nocteque puras orationes omnium Salvatori offerebat. Hic nec imperatoris iram metuens, nec eorum qui missi erant, potestatem animo reputans, cum in mediam urbem venisset, et amiculo alterum legatorum apprehendisset, jussit utrumque ex equis descendere. Hi vero parvum senuiculum, eumque vili panno vestitum conspicati, primo quidem indignabantur. At cum postea quidam ex iis qui sequebantur, virtutem viri manifestassent, continuo desilierunt ex equis, et illius genua complexi, veniam petierunt. Vir autem sanctus, ac divina plenus sapientia, tali apud eos usus est oratione: Dicite, o cara capita, Imperatori: Non imperator solum, verum etiam homo existis: ne igitur solum imperium, sed ipsam quoque naturam consideres; cum enim homo sis, ejusdem naturæ consortibus imperas. Humana porro natura ad

λὴν ἀρδεῖν καὶ πρόσφορον τοῖς, τῆς ἀρετῆς τοῦ ἀνδρός ἔφερε σπέρμασι. Προτέρα μέντοι τοῦ συζύγου ἐτελεύτησε, καὶ συνέθη μετὰ χρόνον τινὰ τῆς τελευτῆς τοιόνδε τι γενέσθαι ὅπερ τὴν πολλὴν ἐκείνην τοῦ βασιλέως; περὶ αὐτὴν διάθεσιν καὶ φιλοστοργίαν ἀπέδειξεν. Ὑπὸ γὰρ τῶν συχνῶν πολέμων ἀναγκασόμενος ὁ βασιλεὺς καὶ χρημάτων σπανίζων, φόρους ταῖς πόλεσιν ἐπεγράψατο. Ἡ Ἀντιόχου τοῖνον φορολογουμένης τὰς ἐτέρας πόλεις ὄρωσα καὶ σὺν βίξ τὰ χρήματα καὶ ἀπαραίτητως εἰσπραττομένης, τὸ κοινὸν τοῦτο τέλος οὐκ ἐνεγκούσα, ἀλλὰ τε ὅποια φιλεῖ ὄχλος πρόφασιν εἰς ἀταξίαν λαμβάνων ἐδρασε, καὶ τὴν χαλκῆν εἰκόνα τῆς πανευφήμου Πλακίλλης (τοῦτο γὰρ ἦν ὄνομα τῆ βασιλίδι) κατήγεγε καὶ ἐπὶ πολὺ τῆς πλείως κατασυράμενος.

B
A'. Ταῦτα πηθόμενος ὁ βασιλεὺς καὶ χαλεπήνας, ὡς περ εἰκὸς ἦν, τὰ τε τῆς πόλεως ἀφείλετο δίκαια, καὶ τῇ γείτονι πόλει Λαοδικεῖα τῇ παρὰ θάλασσαν δέδωκε τὴν ἡγεμονίαν, ταύτῃ μάλιστα νομίζων αὐτοῦς ἀνάσειν· ἐξηλοτύπει γὰρ ἡ Λαοδικεῖα τὴν Ἀντιόχειαν ἀνωθεν. Μετὰ δὲ ταῦτα καὶ ἐμπειροῦν ἠπέλει καὶ καταλύειν καὶ εἰς κώμην τὸ ἄστυ μεταβαλεῖν. Οἱ δὲ ἄρχοντες καὶ ἀνεῖλόν τινες παρ' αὐτὸ συλλαβόντες τὸ τόλμημα πρὶν γινῶναι τὸν βασιλέα τὴν τραγῳδίαν. Ταῦτα δὲ πάντα ὁ βασιλεὺς ἠπέλει μὲν, οὐ μὴν παραχρήμα ἐποίησε, τοῦτο τοῦ νόμου κωλύοντος ὃν Ἀμβρόσιος ὁ μέγας τεθῆναι παρήγεσεν. Ἐπειδὴ δὲ παρὰ τὴν Ἀντιόχειαν ἦγον οἱ τὰς ἀπειλὰς ἐκείνας κομίζοντες (Ἑλλένως τε στρατηγὸς τῆνικαῦτα ὢν καὶ Καισάριος τῶν βασιλείων ἡγούμενος, μάγιστρον δὲ οἱ Ῥωμαῖοι καλοῦσι τὸν ταύτην ἔχοντα τὴν ἀρχὴν), ἐν δέει ἦσαν ἅπαντες τὰς ἀπειλὰς περιπεφρικότες· οἱ δὲ τὴν ὑπώρειαν οἰκοῦντες τῆς ἀρετῆς ἀθλοῦνται (πολλοὶ δὲ ἦσαν κατ' ἐκεῖνο καιροῦ) συνήχθηον τοῖς τῇ ἀπειλῇ ὑποβλημένοις, καὶ περιέτρεχον πανταχοῦ, καὶ ὑπὲρ τῶν κολαζομένων ὡς δυνατόν παρεκάλουν.

AA'. Εἷς δὲ τις ἐξ αὐτῶν ἀνὴρ ἄγιος, ἀρετῇ πάση κεκοσμημένος καὶ νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν ἐν Σωτηρί τῶν ὄλων καθαρὰς προσφέρων εὐχὰς, οὗτος οὔτε τοῦ βασιλέως καταπλαγεὶς τὴν ὄργην οὔτε ἀποσταλέντων τὴν ἐξουσίαν εἰς νοῦν λαθῶν, κατὰ μέτρον τὸ ἄστυ γενόμενος, καὶ τῆς χλανίδος θατέρου τῶν ἀποσταλέντων ἀρχόντων λαθόμενος, ἀμφοτέρους ἐκ τῶν ἔκτων καταθῆναι κελεύει. Οἱ δὲ μικρὸν τι γερόντιον εὐτελεῖ ῥάκια περιβεβλημένον ἰδόντες, τὸ πρῶτον μὲν καὶ χαλεπῶς ἔφερον, ἔπειτα δὲ τινες τῶν συνεπομένων τὴν τοῦ ἀνδρός ἐδήλωσαν ἀρετὴν· κατεπέθησάν τε τῶν ἔκτων εὐθύς, καὶ τῶν ἐκείνου γονάτων λαθόμενοι συγγνώμην ἐζήτησαν. Ὁ δὲ ὄσιος ἀνὴρ τῆς θείας σοφίας ἐμφορηθεὶς τοιοῦτος πρὸς αὐτοῦς ἐχρήσατο λόγοις· Εἶπατε δὴ, ὦ φίλοι ἄνδρες, τῷ βασιλεῖ· Οὐ βασιλεὺς εἶ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἄνθρωπος· μὴ τοῖνον πρὸς μόνην ὄρα τὴν βασιλείαν, ἀλλὰ καὶ τὴν φύσιν αὐτῆν λογίζου· ἄνθρωπος γὰρ ὢν, ὁμοφυῶν βασιλεύεις. Κατ' εἰκόνα δὲ θεῖαν καὶ ὁμοφυ-

σιν πάντως ἡ τῶν ἀνθρώπων δεδριμιούργηται φύσις· μή τοίνυν ὠμῶς οὕτω καὶ ἀπηνῶς τοῦ Θεοῦ τὴν εἰκόνα κέλαιε κατασφάττεσθαι· προξέθεις γὰρ οὕτω τὸν Δημιουργόν, τὴν ἐκείνου χολάζων εἰκόνα. Σκόπησον γοῦν ὡς καὶ τὴν χαλκῆς ἕνεκα δυσχεραίων εἰκόνας· ταῦτα ποιεῖς. Ὅσον δὲ τῆς ἀψύχου διαφέρει· ἡ ἐμψυχος καὶ ζῶσα καὶ λογικῆ, δῆλον ἅπασιν τοῖς τε νοῦν ἔχουσιν ὁμοίως καὶ αἰσθησιν. Πρὸς δὲ τούτοις λογισάσθω κάκεινο· ὡς ἡμῖν μὲν βῆδιον ἀντὶ τῆς εἰκόνας τῆσδε πολλὰς δημιουργῆσαι χαλκᾶς· αὐτῷ δὲ προφανῶς ἀδύνατον μίαν γοῦν τῶν ἀναρεθέντων δημιουργῆσαι τρίχα.

AB'. Τούτων ἀκούσαντες οἱ θυμαστοὶ ἄνδρες ἐκείνοι, μηνύουσι τῷ βασιλεῖ τὰ εἰρημένα καὶ τὴν τοῦ θυμοῦ κατέστρεσαν φλόγα· ὡς ἀντὶ τῶν ἀπειλῶν ἐκείνων ἀπολογίαν τε αὐτίκα γράψαι καὶ τῆς ὀργῆς τὴν αἰτίαν δηλώσαι. Οὐκ ἔδει γὰρ, ἔφη, ἐμοῦ πλήμμελῆσαντος, γυναῖκα πάσης εὐφημίας ἀξιώτατην τοσαύτην μετὰ τελευτῆν δέξασθαι παροιμίαν· κατ' ἐμοῦ δὲ ἔχρῆν τὸν θυμὸν τοῦς ἀγανακτοῦντας ὀπλίσαι. Πρὸς τούτῳ δὲ τοῦτο, ὡς ἀλύει καὶ ἀνιᾶται τινας ὑπὸ τῶν ἀρχόντων ἀνηρησθαι μαθῶν. Οὕτω μὲν οὖν ὁ φιλόχριστος βασιλεὺς καὶ τοιαῦτα ὑπὸ τοῦ θυμαστοῦ Ἀμβροσίου πεπαιδευτο, καὶ τοσαύτης παρ' αὐτοῦ τῆς χάριτος καὶ τῆς πνευματικῆς ὠφελείας ἀπέλυσεν.

AG'. Ὁ δὲ θεὸς οὗτος Ἀμβρόσιος, ὃν εἴρηται τρόπον, ἐν τῇ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ ἐν ὀρθόδοξοις δόγμασι διαλάμψας, ζηλωτῆς τε καὶ ὑπέρμαχος τῆς ἀληθείας γενόμενος, καὶ ἐποικοδομήσας ἐπὶ τῷ θεμελίῳ τῶν ἀποστόλων καὶ προφητῶν, λόγους τε ὀρθοδόξιας καὶ διδασκαλίας ἐκθέμενος, καὶ πᾶσαν ὑπὸ Ἀρείου καὶ Ἀπολλινάρου καινισθεῖσαν αἵρεσιν ἀπελάσας, πάντα τε τὰ τῆς αὐτοῦ ἐκκλησίας καλῶς διαθέμενος, καὶ εἰς βαθὺ γῆρας ἐλάσας, πλήρης τε ἡμερῶν γενόμενος, ὄνεπαύσατο ἐν εἰρήνῃ, τεθεὶς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ Μεδιολάνων, μνήμην ἀληθῆ τὸν αὐτοῦ βίον καταλιπὼν καὶ τὰ κατορθώματα· ὧν ζηλωτῆς καὶ ἡμᾶς γενέσθαι καταξιώσει, καὶ τῶν αὐτῶν ἀμοιβῶν ἐκεῖνω καὶ τῶν στεφάνων ἐπιτυχεῖν χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

A imaginem ac similitudinem divinam omnino efficta est; quocirca noli tam crudeliter atque immunitur imaginem Dei jugulandam præcipere; sic enim ad iram concitas Artificem, dum in ejus effigiem animadvertis. Perpende igitur quemadmodum tu ipse propter figuram æream graviter commotus ista designas. Quanto autem imago spirans et viva et rationalis potior est, quam inanima, perspicuum est omnibus, qui quidem mente ac sensu sint præditi. Præterea et hoc secum reputet, nobis utique expeditum esse pro statua ista plures æreas alias conficere: illi e contrario prorsus impossibile, eorum, qui necati sunt, vel unum erinem procudere.

B XXXII. His auditis, admirabiles illi viri quæ dicta fuerant, significant imperatori et iracundiæ flammam extinguunt; ita ut minarum istarum loco quam primum sui scriberet excusationem, et iræ suæ causam exponeret. Non decebat enim, inquiebat, me delinquente, uxorem meam prædicatione omni longe dignissimam tantum contumeliæ post mortem sustinere: sed eos qui animo suo obtemperarunt, contra me oportebat iracundiam armare suam. His præterea subjunxit illud, angere se animi atque dolere quod cognovisset a præfectis morte affectos quosdam fuisse. Hoc itaque modo imperator Christi amicus, talibusque præceptis ab admirabili Ambrosio fuerat institutus, tantamque gratiam ac spiritualem utilitatem ab eo perceperat.

C XXXIII. Divinus autem hic Ambrosius in Ecclesia, quemadmodum dictum est, orthodoxis dogmatis fulgens, æmulatorque veritatis factus et propugnator, cum super fundamentum apostolorum ac prophetarum ædificasset, nec non rectæ doctrinæ ac disciplinæ verba exposuisset, fugata qualibet hæresi ab Ario atque Apollinario recens invecta, et Ecclesia sua in omnibus optime constituta, in profundam progressus senectutem, ac dierum plenus, in pace requievit. Tumultus est in ecclesia Mediolanensi, veram memoriam sui relinquens, propriam utique vitam et recte facta: quorum ut nos quoque evadamus imitatores, eademque cum illo præmia atque coronas obtineamus, ipse dignetur, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cui honor est atque potestas in sæcula sæculorum. Amen.

MENSIS JUNIUS

ΒΙΟΣ ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΠΑΥΛΟΥ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΤΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ.

VITA S. P. N. PAULI .

CONFESSORIS

ARCHIEPISCOPI CONSTANTINOPOLITANI.

(Latine apud Surium ad diem 7 Junii, Græca ex cod. Reg. 1481.)

F. Quando Constantius, Constantini Magni tertius filius, tenebat sceptrum Romani imperii, Ariani persecutionem moverunt adversus pios, ut qui ad hæc a Constantio plurimum haberent adjuvamenti, et Athanasium quidem exterminatum accepit Occidens; divinus autem Alexander antistes Byzantii, cum vitæ fini appropinquasset, nullum quidem suæ Ecclesiæ constituit successorem: sed cum duos præcipuos elegisset ex aliis, populo hæc dedit optionem, ut si velint quidem doctorem et virtutibus resplendentem habere pontificem, Paulum eligerent, quem ipse ordinavit presbyterum. Sin autem habitu solum gravem, et vestitu extrinsecus honestum, Macedonium (1), qui fuerat jam olim ordinatus diaconus, et jam vergebat ad senectutem. Hæc cum eis dixisset, transit ad sedes meliores, cum fuisset quidem pontifex viginti tres annos, vixisset autem nonaginta octo.

II. Circa electionem autem eorum qui dicti fuerant, exstitit contentio. Nam Ariani quidem magis aspiciabant ad Macedonium; orthodoxi vero eligebant Paulum (2). Vincit tamen suffragium orthodoxorum, et eligitur Paulus Byzantii episcopus, in ecclesia quæ appellatur sanctæ Irenæ, quam tempus a nova separans, concedit ut vetus nominetur. Constantius autem cum haud ita multo post Constantinopolim rediisset ex Antiochia, iratus fuit electo, quod non ex ejus sententia pro-

A'. Ἦν ἱκανὸς Κωνσταντῖος ὁ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου τρίτος υἱὸς τὰ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἀρχῆς χειρῶν ζετο σκῆπτρα, διωγμῶν οἱ ἐξ Ἀρείου κατὰ τῶν εὐσεβοῦντων ἐκίνουον, ἅτε πολλὴν παρὰ Κωνσταντίου πρὸς τοῦτο τὴν βώμην ἔχοντες, καὶ Ἀθανάσιον μὲν ὑπερῶριον ἐδέχετο τὰ Ἑσπερία, Ἀλέξανδρος δὲ ὁ θεὸς ὁ τῆς Βυζαντιδοῦ πρόεδρος τῷ τοῦ βίου πλησίον τῆς οὐδ' ἓνα μὲν διάδοχον ἑαυτοῦ τῇ Ἐκκλησίᾳ καθίστη, λογάδας δὲ τῶν ἄλλων δύο ἀπολεξάμενος γνώμην τοιαύτην εἰς ἀρεσιν τῷ πλήθει ἐδίδου, ὡς, εἰ μὲν βούλοιντο διδάσκαλόν τε ἕνα καὶ ταῖς ἀρεταῖς διαλάμποντα ἔχειν ἀρχιερέα, Παῦλον αἰρῆσονται, ὃν αὐτὸς ὑπῆρχε χειροτονήσας πρεσβύτερον· εἰ δὲ τῷ σχήματι μόνον σεμνὸν καὶ τῇ ἔξωθεν περιβολῇ κόσμιον, Μακεδόνιον πάλαι χειροτονηθέντα διάκονον καὶ πρὸς γῆρας κλίναντα ἤδη. Ταῦτα εἰσηγησάμενος εἰς τὴν ἀμείνω λῆξιν μεταβαίνει, ἀρχιερατεύσας μὲν τρία καὶ εἴκοσιν ἔτη, βίου δὲ τὰ πάντα ὀκτὼ πρὸς τοὺς ἐνεήκοντα.

B'. Γίνεται φιλονεικία περὶ τὴν ἀρεσιν τῶν εἰρημένων ἀνδρῶν. Οἱ μὲν γὰρ ἐξ Ἀρείου πρὸς Μακεδόνιον ἐβλεπον· τὸ δὲ ὀρθόδοξον τὸν Παῦλον ἠφιέτω. Κρατεῖ δὲ ὁμοῦς ἡ τῶν ὀρθοδόξων ψῆφος, καὶ χειροτονεῖται ὁ Παῦλος ἐν Βυζαντίῳ ἐπίσκοπος κατὰ τὴν τῆς ἁγίας Εἰρήνης, ἣν ὁ χρόνος ἀντιδιαστέλλων ἀπὸ τῆς νέας παλαιὰν ὀνομάζεσθαι δίδωσι. Κωνσταντῖος δὲ οὐ μετὰ πολὺ ἐκ τῆς Ἀντιοχείων πόλεως ἐν τῇ Κωνσταντίνου γενόμενος, δι' ὀργῆς εἶχε τὸν χειροτονηθέντα, ὅτι μὴ γνώμῃ τῇ αὐτοῦ πρόβη τὰ τῆς

(1) Macedonium plane ab Alexandro nominatum non fuisse asserit Baronius anno 340, § Sed cum Alexandri episcopi integritatem; sed id commentum

esse Sabini historici Macedoniani, quem alii secuti sunt.

(2) Anno 340.

χειροτονίας, καὶ Ἀρειανῶν καθίσας συνέδριον τὸν μὲν Παῦλον σχολιάζειν κατεψηφίσαστο. Εὐσέβιον δὲ τρίτον ἀμείβοντα θρόνον ἐκ Νικομηδείας τῆς βασιλίδος ἐπίσκοπον ἀναδείκνυσιν. Ἄλλ' ὁ μὲν δυσσεβῶς ταῦτα πράξας ὑποστρέφει πάλιν πρὸς Ἀντιόχειαν· Εὐσέβιος δὲ πάντα λίθον ἐκίνει ὥστε περιελεῖν τοῦ ἱεροῦ συμβόλου τὸ ὁμοούσιον.

Γ'. Ἀγεται δὴ τὰ ἐγκαίνια τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ ἐκκλησίας, ἣν Κωνσταντῖνος μὲν ὁ μέγας ἐκ βῆθρων ἀνήγειρε, Κωνσταντῖος δὲ καθιερωθῆναι σπουδῆν ἔθετο, καὶ τῇ τῶν ἐγκαίνιων προφάσει ἐπίσκοποι συλλέγονται τὸν ἀριθμὸν ἐνενηχόντα. Μάξιμος δὲ ὁ τῶν Ἱεροσολύμων ἑφορος ἀνὴρ εὐσεβῆς οὐ παρῆν, ἀλλ' οὐδὲ ὁ Ῥώμης Ἰούλιος οὐτ' αὐτοπρόσωπος, οὐτε διὰ τινος τῶν ὑποταλῶν. Συγκροτεῖται μὲν οὖν ἡ σύνοδος· παρόντος καὶ Κωνσταντίου. Οἱ δὲ περὶ Εὐσέβιον σπουδῆν ἄγουσι πρὸ τῶν ἄλλων ἀποσκευάσασθαι Ἀθανάσιον. Ἐπάγουσι δὲ αὐτῷ πρώτην αἰτίαν τὸ παρὰ κανόνα λέγοντες πράξαι, κανόνα δὲ αὐτοὶ τηρικαῦτα ἐξέθεσαν. Ἐπανελθὼν γὰρ, ἔφασκον, τῆς ὑπερορίας οὐχὶ κοινῇ γνώμῃ καὶ ψήφῳ, ἀλλ' αὐτὸς ἑαυτῷ τὴν ἀρχιερωσύνην ἐπέτρεψε· καὶ δευτέραν ὅτι κατὰ τὴν εἰσοδὸν αὐτῷ στάσεως συβραγείτης πολλοὶ ἐναπέθανον· τρίτην δὲ τὰ ἐν Τύρῳ πεπραγμένα, ἐξ ὧν καὶ καταψηφισάμενοι τοῦ τῆς εὐσεβείας ἀθλήτου Γρηγόριον ἀντικαθιστῶσι τοῖς τοῖς ὁμόφροντα, καὶ ταῦτα τολμήσαντες ἐπιτολμῶσι καὶ τὸν μεταπλασθὲν τῆς πίστεως, οὐδὲν ἄν καταφανῶς τῶν ἐν Νικαίᾳ μεμψάμενοι, τῷ ὑφάλῳ δὲ καὶ κακοτέχνῳ τῆς διανοίας σπέρματα προκαταβάλλοντες πρὸς τὴν τοῦ ἁμοουσίου καθάρσειν. Καὶ ἡ μὲν κατὰ Ἀντιόχειαν σύνοδος, ταῦτά τε καίτοι αὐθ' ἕτερα τολμήσασα καὶ τινα κανονίσασα, διαλύεται.

Δ'. Εὐσέβιος δὲ πρὸς τὸν Ῥώμης Ἰούλιον διαπροσβέεται, τὴν κατὰ Ἀθανασίου ψήφον τεχναζόμενος κυρωθῆναι. Ἄλλ' οὐδὲν ὧν ἠλπίζεν ἤνυσε. Παῦλος δὲ ὁ ἀρχιερεὺς τὴν Ῥώμην καταλαβὼν, ἕτεροὶ τε ἐπίσκοποι οὐκ ὀλίγοι, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς Ἀθανάσιος, οἳ καὶ κατὰ συσκευὴν ἀπληθήσαν· Εὐσεβίου, διηγὸν ὁμοῦ ἐν τῇ Ῥώμῃ. Ὁ δὲ ἱερεὺς Ἰούλιος, συκοφαντήσαν εἶναι μαθὼν τὰ κατὰ τῶν ἀρχιερέων πεπραγμένα, γράμμασιν αὐτοῦς ὀχυρώσας ἐπὶ τὴν ἀνατολὴν ἀποστέλλει, τὸν τε οἰκείον ἐκάστην θρόνον ἀποδιδούς, καὶ συναιτιώμενος τοὺς καθελόντας. Τὰς μὲν οὖν οἰκείας ἐκκλησίας οὗτοι πάλιν ἀναλαμβάνουσι, καὶ τὰς ἐπιστολάς οἷς ἐγράφησαν διαπέμπονται. Εὐσεβίου γὰρ ἀποφθαρέντος, Παῦλος εἰς τὸν οἰκείον θρόνον ἀποκαθίσταται· οἱ ἀρειανίζοντες δὲ ἐν τῇ νῦν λεγομένῃ ἐπὶ Παῦλον ἐκκλησίᾳ χειροτονοῦσι τὸν Μακεδόνην, ἐς τὸν Ἰῖδον μὲν τῷ Πατρὶ ἀνόμοιον ἐβλασφήμει, παραγραφόμενος τὸ ὁμοούσιον, τὸ δὲ πανάγιον Πνεῦμα καὶ παντελῶς ἀλλότριον τῆς θεότητος.

(3) Primo namque Beryti episcopus fuerat, dein Nicomediæ. Athanas. apol. 2.

(4) Anno 341.

(5) Per litteras scilicet.

(6) Cum semel tantum Paulus Romam venerit,

cessisset electio : et congregato Arianorum conciliabulo, condemnavit quidem Paulum, ut quiesceret : Eusebium vero, qui tertio mutabat sedem (3), ex Nicomediæ episcopo creat urbis regię episcopum. Sed cum ille quidem impie hæc fecisset, revertitur rursus Antiochiam. Eusebius autem omnem movebat lapidem, ut ex sacro symbolo tolleret homousion, id est, consubstantiale.

III. Celebratur dedicatio ecclesiæ Antiochenæ, quam Constantinus quidem Magnus excitavit a fundamentis, Constantius autem studium adhibuit, ut consecraretur; et dedicationis prætextu congregantur episcopi numero nonaginta (4). Maximus vero antistes Hierosolymorum, vir pius, non aderat, neque Romæ Julius, nec per se, per aliquem ex subjectis. Congregatur ergo synodus. præsentē etiam Constantio. Eusebiani autem student ante alia, ut deponatur Athanasius. Primam vero in eum intentant accusationem, quod fecerit præter regulam; regulam dicentes, quam tunc ipsi ediderant. Reversus enim, aiebant, ab exsilio, non communi sententia, sed ipse sibi tradidit episcopatum. Secundam autem, quod cum in ejus adventu exorta esset seditio, multi sint mortui. Tertiam, ea quæ facta sunt Tyri. Ex quibus condemnato pietatis athleta, ejus loco constituunt Gregorium, qui eadem quæ ipsi sentiebat. Et cum hæc ausi essent, audent etiam fidem transformare; nihil quidem aperte reprehendentes eorum quæ facta sunt Nicææ, sed improbo et malitioso consilio semina prius jacentes ad destruendum homousion. Et quæ Antiochiæ quidem habita fuit synodus, cum hæc et hujusmodi alia ausa esset, et quosdam fecisset canones, fuit soluta.

IV. Eusebius autem fungitur legatione (5) apud Julium Romanum episcopum, machinans ut confirmaretur lata in Athanasium sententia. Sed nihil effecit eorum quæ sperabat. Paulus vero pontifex cum Romam venisset (6), et alii non pauci episcopi, quin etiam ipse quoque Athanasius, qui fuerant expulsi, comparatis ab Eusebio insidiis, simul Romæ degabant. Sanctus autem Julius cum intellexisset esse calumniam, quæ facta fuerant adversus pontifices, eos litteris munitis mittit ad Orientem, suam unicuique reddens sedem, et eos simul reprehendens, qui ipsos deposuerant. Atque suas quidem ecclesias ii rursus accipiunt, et mittunt litteras ad eos, ad quos scriptæ fuerant. Cum Eusebius itaque interiisset, Paulus in suam sedem restituitur. Qui autem partes Arii sequebantur, in ea quæ nunc ad Paulum dicitur, ecclesia eligunt Macedonium : qui blasphemus quidem Filium dicebat esse Patri similem, circumscribens homousium : sanctissimum autem Spiritum a divinitate omnino alienum.

ut notat Baronius anno 342, § Rursum vero, dicendum est, id accidisse, non modo, sed postquam Ihermogene occiso per Constantium expulsus est, ut infra capite 6.

V. Cum Athanasius autem suam recepisset ecclesiam, qui considebant rursus Antiochiæ (etenim rursus convenerant, conantes vicissim criminari Julium Romanum episcopum) prolinus impium Gregorium, quem ipsi præter leges elegerant, mittunt Alexandriam. Et eum quidem reducebat prætor Alexandriæ, secum ducens septem millia militum. Quod cum rescivisset Athanasius, Romam iterum navigavit. Populus autem Alexandrinus non ferens rem tam nefariam, ecclesiam, quæ vocabatur Dionysii, non recte id faciens, exussit. Cum vero rescivisset Constantius, qui agebat Antiochiæ, Paulum præconem veritatis in suam sedem esse restitutum, jubet Hermogeni duci exercitus, qui mitebatur in partes Thraciæ, exturbare eum ex ecclesia. Et ille quidem cum venisset Constantinopolim, studebat facere, ut ei fuerat imperatum. Populus autem non est hoc passus, sed et domum ejus incendunt, et ipsum extractum interimunt. Quod quidem cum audiisset Constantius, ægerrime tulit quod factum fuerat : et cum ipse venisset in civitatem, sanctum quidem Paulum ex ea expellit : et civitatem multat frumento, ablato ei dimidio doni, quod illius pater, benignus scilicet et clemens Constantinus, ei donaverat. Erat autem summa donationis octoginta millia panum quotidianorum. Irascelatur autem etiam Macedonio, non solum, quod præter ejus sententiam fuisset electus, sed etiam propter cædes, quas ipse, seditionem agitant, fuerat causa faciendi.

VI. Eo itaque dimisso, venit Romam (7), et versabatur simul cum Athanasio. Refert ergo, quæ passus fuerat, Romano episcopo : et rursus munitus ejus litteris et Constantis imperatoris, statim revertitur, et suæ sedi restituitur, cum magno gaudio exceptus a civitate. Constantius autem rursus id factum ægre tulit, et rursus ab eo prodit jussus, qui justum mittat in exsilium. Itaque cum eum accepisset præfectus Philippus, sanctum quidem mittit in exsilium, ejus vero loco in ecclesia reponit sancti Spiritus hostem Macedonium. Processit autem missio in exsilium non aperte, sed ex insidiis. Cædes enim Hermogenis reddidit Philippum cautiorem ad malefaciendum : et honorifice quidem vocat Dei pontificem ad lavaerum, quod appellatur Zeuxippus, tanquam propter quædam in communi utilis et arcana consilia : et illinc mittit in aulam imperatoris, et per ipsam deinde Thessaloniam, quæ fuit patria ejus majoribus, et ei quidem est prohibitum ascendere ad partes Orientis, non autem in propinquas regiones.

VII. Impius autem Macedonius, militari manu ei serviente, equitans simul cum præfecto, Dei

(7) Hoc tempore venit Romam Paulus, neque in sedem suam, nisi post concilium Sardicense litteris Constantis, anno Dn. 748, restitutus est, ut infra, capite 9, narratur. Quæ vero hic narrantur de Philippi in Paulum injuriis, restitutione Macedonii, et martyrio Marciani et Martyrii, contigerunt

A E'. Ἀθανασίου δὲ τὴν ἰδίαν ἀναλαβόντος ἐκκλησίαν, οἱ ἐν Ἀντιοχείᾳ πάλιν συνδρῦσόντες (καὶ γὰρ συνήεσαν, ἀντεγκαλεῖν ἐπιχειροῦντες Ἰουλίῳ τῷ Ῥώμῃ) τὸν δυσσεβῆ Γρηγόριον διὰ τάχους, ὃν αὐτοὶ παρανόμως ἐχειροτόνησαν, εἰς τὴν Ἀλεξανδρείαν ἐξοποστέλλουσι, καὶ κατήγεν αὐτὸν ὁ τῆς Ἀλεξανδρείας στρατηγός, ἐπτακισχιλίους στρατιώτας μεθ' ἐαυτοῦ ἐπαγόμενος. Ὁ μαθὼν Ἀθανάσιος εἰς τὴν Ῥώμην πάλιν ἀπέπλευσεν. Ὁ δὲ τῶν Ἀλεξανδρέων λαὸς οὐκ ἐνεγκὼν τὸ ἐκθεσμον, τὴν καλουμένην Διονυσίου ἐκκλησίαν, οὐκ ὀρθῶς ποιοῦντες, ἐνέπρησαν. Μαθὼν δὲ Κωνσταντίος· ἐν Ἀντιοχείᾳ διάγων ὡς Παῦλος ὁ τῆς ἀληθείας κήρυξ εἰς τὸν ἴδιον ἀποκατέστη θρόνον, Ἐρμογένει τῷ στρατηλάτῃ ἐντέλλεται πρὸς τὰ τῆς Θράκης ἐκπεπομένω μέρη, ἐξῶσαι τοῦτον τῆς Ἐκκλησίας. Καὶ ὁ μὲν τὴν Κωνσταντινίου φθάσαι, ἐσπούδαζεν ἢ προστέτακτο δρᾶν· τὸ πλῆθος δὲ οὐκ ἠείχετο, ἀλλὰ τὴν τε οἰκίαν αὐτοῦ κατακαίουσι, καὶ αὐτὸν σύροντες διαφθερεύουσιν· ὅπερ ἀκούσας Κωνσταντίος δι' ὀργῆς τὸν πραχθὲν ἐποίησατο, καὶ αὐτὸς τὴν πόλιν καταλαβὼν τὸν μὲν ὄσιον Παῦλον ἀπελευθερῶναι ταύτης, ζημιῶν δὲ καὶ τὴν πόλιν τὸ σιτηρῆσιον ἀφελὼν αὐτῆς· τὸ ἡμῖν τῆς δωρεᾶς ἣν ὁ ἐκεῖνου πατήρ, ὁ φιλόανθρωπος δηλαδὴ Κωνσταντῖνος, αὐτῇ ἐδώρησατο. Ἦν δὲ τὸ ὅλον τῆς δωρεᾶς ἡμερησίοι ἄρτοι μυριάδες ὀκτώ. Ὀργίζετο δὲ καὶ κατὰ Μακεδονίῳ οὐ μόνον ὅτι παρὰ τὴν αὐτοῦ χειροτόνητο γνώμην, ἀλλὰ καὶ διὰ τοὺς φόνους ὧν αὐτὸς στασιάζων γέγονε αἵτιος.

C Γ'. Ὁμοῦ ἐλάσας αὐτὸν ὁ μακρόρις Παῦλος καταλαμβάνει τὴν Ῥώμην, καὶ Ἀθανάσιῳ συνῆν. Ἀναφέρει γοῦν ἃ πεπόνθοι τῷ Ῥώμῃ, καὶ αὐτὸς τοῖς παρ' αὐτοῦ, ἔτι δὲ καὶ τοῖς Κωνσταντῖνος τοῦ βασιλέως κατοχυρωθεῖς γράμμασι, παραυτίκα τε ἐπάνεισι, καὶ τῷ οἰκίῳ θρόνῳ μετὰ πολλῆς αὐτὸν θυμηδίας τῆς πόλεως ὑποδεξαμένης ἐγκαθιδρύεται. Καὶ πάλιν ὁ Κωνσταντίος δι' ὀργῆς τὸ γινόμενον ἐτίθετο, καὶ πάλιν πρόσταγμα εἰς ὑπερορίαν ἄγον τὸν εἰκαίον· καὶ γὰρ τοῦτο δεξιόμενος ὁ ὑπάρχῳ Φίλιππῳ, ἐξορίζει μὲν τὸν ὄσιον, ἀντικαθίστησι δὲ τῇ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίᾳ τὸν Πνευματομάχον Μακεδόنيον. Τὸ δὲ τῆς ὑπερορίας οὐκ ἐκ τοῦ ἐμφανούς, ἀλλ' ἐξ ἐνέδρας προήλθεν· ὁ γὰρ τοῦ Ἐρμογένους φόνος σοφώτερον τι κακουργῆσαι τὸν Φίλιππον ἀπειργάσατο· καὶ καλεῖ μὲν σὺν τιμῇ τὸν τοῦ Θεοῦ ἀρχιερεῖα εἰς τὸ λουτρόν, ὧν ἐπώνυμον Ζεῦξίππος, ὡς ἐπὶ κοινωφελείᾳ δῆθεν καὶ τισὶ βουλευμασι μυστικοῖς, κίκειθεν εἰς τὰς βασιλείους ἐκπέμπει αὐτὰς, καὶ δι' αὐτῶν εἰς Θεσσαλονίκην, ἣν καὶ οἱ αὐτοῦ πρόγονοι πατρίδα εἶχον, καὶ τοῖς μὲν τῆς ἀνατολῆς ἐπιβαίνειν μέρεσιν ἐκείνῳ λυτο, ταῖς δὲ πλησιαζούσαις οὐκ ἔτι.

Z'. Ὁ δὲ γε δυσσεβῆς Μακεδόνης, στρατιωτικῆς χειρὸς ὑπηρετούσης, συνεποχούμενος τῷ ὑπάρχῳ εἰς prius occiso Constante, ut infra cap. 10, quando per eundem Philippum in Caucasum relegatus est et occisus. Vide Baronium anno 342, § Rursum vero, anno 348, et anno 351, § Nos igitur quæ de Pauli.

τὴν τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαν παραισδύεται, τῆς διαφθορᾶς εἰς πεντήκοντα καὶ τρισχίλιους παραταθείσης. Ταύτης τῆς παροινας καὶ Μαρκανθὸς συναπέλαυσε καὶ Μαρτύριος, ἀναγνώσται καὶ τῷ θεῷ Παύλῳ ὑπογραφεῖς τυγχάνοντες, ἅτε δὴ καὶ αὐτῶν παρῆρησις συγκληρυτέοντων τὸ ἰσοουσίον. Οὕτω τοῖνον ταῖς τῶν Χριστιανῶν σφαγαῖς ὁ τῆς Ἐκκλησίας ἐχθρὸς τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς θρόνοις ἐγκαθιδρύεται· καὶ ὅν δὴ καιρὸν καὶ Κωνσταντίου· τὴν Μεγάλην ἐκκλησίαν, ἐπώνυμον δὲ αὐτῇ ἢ τοῦ Θεοῦ σοφία, νεουργεῖ, καὶ Παῦλος τὸ τρίτον ὁ θεσπέσιος μετ' ὀλίγον εἰς Ἰταλίαν παραγίνεται, καὶ Ἀθανάσιον τὸν σὺναθλον λαβὼν, ἀναδιδάσκουσιν ἃ πεπρόθεσαν Κώνσταντα, τὸν τῆς ἐπιτέρας μὲν βασιλεύοντα, ἀδελφὸν δὲ τυγχάνοντα Κωνσταντίου. Ὁ δὲ τὰ ἐκθεσμά ὧν ὑπέστησαν ἀκριβέστερον ἐκμαθὼν, γράφει τῷ ἀδελφῷ τρεῖς παρ' αὐτὸν ἀπὸ τῆς ἀνατολῆς ἐπισκόπους ἀφικέσθαι, οἱ λόγον ποιήσονται τῶν περὶ Ἀθανάσιον καὶ Παῦλον τολημάτων, ἅμα δὲ καὶ τὴν τῆς πίστεως ἔγγραφον ἐκθεσιν διακομίζονται πρὸς αὐτόν. Καὶ μὴν δὴ καὶ τέσσαρες τῶν ἐπισκόπων πρὸς τὴν Ῥώμην ἐπέμπονται, Νάρκισσός τε ὁ Κιλίξ καὶ Θεόδωρος ὁ Θραξ, Μάρκῃς ὁ Χαλκηδόνιος καὶ Μάρκος ὁ Σύρος. Οὗτοι τὴν Ῥώμην καταλαθόντες τοῖς περὶ Ἀθανάσιον καὶ Παῦλον εἰς λόγους μὲν ἔλθεῖν οὐκ ἐθάρσησαν, τὴν δὲ ὑπ' αὐτῶν ἐν τῇ Ἀντιόχῳ ἐκτεθείσαν πίστιν ἀποκρούσαντες, ἐτέραν τε συνθέντες κατὰ τὸ φανερὸν μὲν οὐδὲν βλάσφημον περιέχουσαν, τὸ μόντοι ἰσοουσίον οὐκ πρεσβεύουσαν, ἐπιδιδόασι τῷ βασιλεῖ, καὶ κλέον οὐδὲν οὕτε δρᾶσαντες οὕτε παθόντες αὐθις ἀνέστρεψαν.

Ἦ. Τριετίας δὲ διαδραμούσης πάλιν οἱ τῆς ἀνατολῆς σὺναθροίζονται, καὶ πίστιν ἄλλην συντάττουσι, καὶ τοῖς ἐν Ἰταλίᾳ ἐπέμπουσι. Διάκονοι δὲ ἦσαν τοῦ τοιοῦτου συντάγματος· Εὐδόξιος ὁ τηρικαῦτα Γερμανικεῖας ἐπίσκοπος καὶ Μαρτύριος καὶ ὁ τῆς Μοψουεστίας Μακεδόνιος. Ἡ δὲ τῆς πίστεως αὐτῶν ἐκθεσις καὶ αὐτῇ τὰ μὲν ἄλλα τῇ προεκτεθείσῃ παραπλησίως εἶχε, προσθήκαις δὲ τισι ταῖς κατὰ τὸ τέλος ἀλλοκότοις εἰς τὸ μακρότερον ἐξετίετο. Ὁ δὲ κατὰ τὴν Ῥώμην τῶν ἀρχιερέων σύλλογος οὐ προσέδεξάτο ταύτην, ἀρκεῖσθαι φάμενοι τῷ συμβόλῳ τῆς πίστεως ὃ ἢ ἐν Νικαίᾳ προηγόρευσε σύνοδος. Οὕτω δὲ πάντα ταραχῆς κατεχούσης, καὶ συγχυτικῆς ἐριδος, κηρύσσεται σύνοδος οἰκουμένη ἡ γνῶμη τῶν δυοῖν βασιλείων μετὰ ἐνδέκατον ἔτος τῆς τοῦ εὐσεβεστάτου Κωνσταντίνου τοῦ πατρὸς αὐτῶν τελευτῆς. Συνήλθον οὖν ἐν Σαρδικῇ ἐκ μὲν Ἑσπεράς ἐπίσκοποι πλείους ἢ τριακόσιοι, ἐκ δὲ τῆς Ἀνατολῆς ἕξ μόνοι καὶ ἑβδομήκοντα. Καὶ οἱ τῆς Ἐφῆς τοῖς ἐκ τῆς δύσεως εἰς ὁμίλιαν συνελθεῖν οὐκ ἐπένευσαν· τὸ δὲ αἴτιον ὅτι Παῦλος αὐτοῖς καὶ Ἀθανάσιος οἱ τῆς εὐσεβείας συνεδρίαζον ἀθληταί.

Θ'. Ὡς δὲ οὕτε οἱ τῆς εὐσεβείας τοὺς περὶ Ἀθανάσιον ἀπεσκευάζοντο, οὕτε οἱ τῆς αἰρέσεως τῆς

A invadit Ecclesiam, cum se extendisset interitus ad ter mille et quinquaginta. Hujus contumeliæ fuerunt etiam participes Marcianus et Martyrius, qui erant lectores et scribæ divini Pauli, ut qui ipsi quoque libere prædicarent homousion. Sic ergo Christianorum cædibus Ecclesiæ inimicus collocatur in sedibus ecclesiasticis. Quo quidem tempore et Constantius Magnam construit ecclesiam, quæ denominatur a Dei sapientia, et divinus Paulus tertio paulo post venit in Italiam, et accepto Athanasio socio certaminis, docent Constantem ea quæ passi fuerant; qui erat quidem Imperator Occidentis, erat vero frater Constantii. Cum ille autem diligenter didicisset, ea quæ nefario passi fuerant, scribit ad fratrem, ut tres episcopi ad eum veniant ab Oriente, reddituri rationem eorum quæ in Athanasium et Paulum sunt perpetrata, et simul in scriptis allaturi expositionem fidei. Et Romam quidem mittuntur (8) quatuor episcopi, Narcissus Cilix (9), et Theodorus Thrax (10), et Marces Chalcedonensis, et Marcus Syrus (11). Ii cum Romam venissent, cum Athanasio quidem et Paulo non ausi sunt disserere: cum autem eam quæ ab eis Antiochiæ exposita fuerat, fidem celassent, et aliam composuissent, quæ aperte quidem nihil continebat blasphemum, sed non tuebatur homousion, tradunt imperatori, et cum nihil amplius nec fecissent, nec passi fuissent, redierunt.

VIII. Cum triennium autem præterisset, rursus congregantur episcopi Orientales, et aliam fidem componunt, et emittunt ad eos, qui sunt in Italia. Hujus vero scripti fuere ministri Eudoxius, qui tunc erat episcopus Germanicæ, et Martyrius, et Macedonius Mopsuestiæ. Erat autem eorum fidei expositio alioqui eadem cum ea, quæ prius fuerat exposita, sed alienis quibusdam in fine additionibus extendebatur longius. Pontificam autem, qui erat Romæ, cætus eam minime admisit, dicentes se contentos esse symbolo fidei, quod Nicæna pronuntiavit synodus. Cum essent autem omnia plena tumultu et contentione, indicitur œcumenica synodus sententia duorum imperatorum, undecimo anno post decessum inprimis pii imperatoris Constantini, eorum patris. Convenerunt ergo Sardicem (12) ab Occidente quidem plusquam trecenti episcopi, ex Oriente autem soli septuaginta sex. Episcopi vero Orientis non admittebant ad colloquium episcopos Occidentis. Causa autem erat, quod Paulus et Athanasius, athletæ pietatis, cum eis considebant (13).

IX. Cum vero nec defensores veræ religionis amoverent Athanasium, nec hæretici desisterent ab

(8) Anno 342.
 (9) Neroniæ episcopus.
 (10) Heracleæ antistes.
 (11) Arethuse episcopus.

(12) Anno 347.
 (13) Baronius anno 347, § Quod rursus spectat, putat Paulum interfuisse synodo Sardicensi, secutus Theodoretum lib 1, cap. 5.

inimicitias, quas gerebant in athletas, a se invicem scinduntur: et cum Philippus, quæ est Macedoniæ civitas, venissent Orientales, congregantur: et tunc aperte anathemati subjiciunt homousion. Qui autem erant Sardicæ, eos absentes condemnant et deponunt tanquam calumniatores; quæ vero Nicææ confirmata fuerat, fidem corroborant, et anathemati subjiciunt ὁμοιούσιον (14), id est, essentia similitudinem. Quæ cum cognovisset Constantius imperator Occidentis, per litteras docet fratrem Constantium, et suadet ut sit clemens et benignus in Paulum et Athanasium; et ne sit eis impedimento, quominus suis sedibus restituantur; adjiciens quod nisi volens faveret iis qui jure nituntur, ipse veniet, et eo invito jus reddet iis qui afficiuntur injuria. Fratris itaque minas extimescens Constantius, sanctum quidem Paulum non prohibuit restitui suo episcopatu (15): ejus autem certaminis socium Athanasium diversis ad se accersit litteris, et cum venisset, benigne accipit, et suæ sedi restituit. Sic quidem magna perturbatio redacta fuit ad tranquillitatem, et Ecclesia gaudebat se habere defensores pietatis.

X. Cum autem Magnentius invasisset tyrannidem, et interemisset Constantem imperatorem Occidentis, rursus Arianae insanie procella orbis terrarum conturbabat ecclesias: et rursus quidem fugit Athanasius: ejus autem sedem arripit Gregorius (16), et relegatur Paulus Cucucus Armeniæ pietatis defensor. Quo in loco per laqueum consummatur martyrio (17), impiis noctu irrumpentibus. Constantinopoli autem ejus loco introducitur impius Macedonius, et extruduntur pastores ex aliis ecclesiis, eas vero rursus invadunt lupi, et gentium in Christianos crudelitatem contendit obscurare insania Macedonii. Et universus quidem Oriens malis affligebatur, præcipue autem Constantinopolis. Quo tempore Anselmus quoque episcopus Novatianorum, ut qui ipse quoque tueretur homousion, mittitur in exilium; eratque malum, quod non potest explicari, non solum procedens usque ad pontifices et sacerdotes, sed etiam feminas et pueros, qui Macedonii repellebant communionem, occupans. Nam ubera quidem seminarum, o insaniam! partim quidem in arcarum tegumenta injecta et compressa excidebantur, partim autem ferro, et alia in alios excogitabantur gravia supplicia. Nam quæ vel a Deo alienos gentiles adversus communem naturam excogitare impediabat pudor, ea tunc facere impiis venit in mentem.

XI. Extendit rabiem Macedonius etiam adversus regionem Paphlagonum; audierat enim multos ex orthodoxis et Novatianis in ea versari, et efficit, et quatuor cohortes armatorum militum adversus eos mittantur, et armis cogantur ad impietatem.

(14) Error est, et legendum ἀνόμοιον, id est Filii a Patre essentia dissimilitudinem.

(15) Paulus anno 348 et Athanasius anno 349 restituantur.

Α πρὸς τοὺς ἀθλητὰς ἔχθρας ὑπέληγον, διασχίζονται ἀπ' ἀλλήλων, καὶ τὴν ἐν Μακεδονίᾳ Φιλίππου οἱ ἐξ Ἀνατολῆς καταλαβόντες συναθροίζονται, καὶ τῆν-καὺτα εἰς τὸ ἐμφανὲς τὸ ὁμοούσιον ἀναθεματίζουσιν· οἱ ἐν Σαρδικῇ δὲ τοὺτους μὲν ἐρήμη δίκη καταδικάζουσι, καὶ καθαιροῦσιν ὡς συκαφάντας· τὴν ἐν Νικαίᾳ δὲ κυρωθεῖσαν πίστιν. .. ὦν τὴν γνῶσιν ὁ τῶν ἐσπερίων βασιλεὺς Κωνσταντῆς λαβὼν, ἀναδιδάσκει τε διὰ γραμμάτων τὸν ἀδελφὸν Κωνσταντίον, καὶ παραίνει εὐμενῶς διακεισθαι πρὸς Παῦλον καὶ Ἀθανάσιον, καὶ μηδαμῶς αὐτοῖς ἐπιτιθεῖν ἰστασθαι πρὸς τὴν τῶν οἰκείων ἀποκατάστασιν θρόνων, προστιθεὶς ὡς, εἰ μὴ ἐκὼν τοῖς δικαίως ἔχουσι κατανεύσει, αὐτὸς παρεγγονῶς καὶ ἀκοντος τὸ δίκαιον τοῖς ἡδίκη-
B μένοις ἀποδοίη. Δείσας οὖν τὴν τοῦ ἀδελφοῦ ἀπειλήν ὁ Κωνσταντῆς τὸν μὲν ὄσιον Παῦλον τῇ ἱεῖρᾳ ἐπίσκοπῇ οὐκ ἐκίλευσεν ἐνιδρῦσθαι, τὸν δὲ σὺναθλον Ἀθανάσιον διαφόροις ἐπιστολαῖς παρ' αὐτὸν καλεῖ, καὶ ἐλθόντα εὐμενῶς προσδέχεται, καὶ τῷ οἰκείῳ θρόνῳ ἀποκαθίστησιν. Οὕτω μὲν ὁ πολὺς ταραχὸς ἐγαλήνια, καὶ ἡ Ἐκκλησία τοὺς τῆς εὐσεβείας ἔχαιρεν ἔχουσα προμάρχους.

Γ. Μιγνεντίου δὲ τυραννίδα ἐπιθεμένου, καὶ Κωνσταντῆ τὸν τῆς Ἑσπερίας βασιλεύοντα ἀνελόντος, πάλιν ἡ τῆς Ἀρσίου λύσεως καταγιγῆς τῆς οἰκουμένης ἐτάραττε καὶ φεύγει μὲν πάλιν Ἀθανάσιος, ἀρπάζει δὲ τὸν αὐτοῦ θρόνον Γρηγόριος, καὶ ὑπερορίζεται Παῦλος ἐν Κουκουσῷ τῆς Ἀρμενίας, ὁ τῆς εὐσεβείας ὑπέρμαχος. Ἐνθα καὶ τῷ δι' ἀγχόνης τῶν δυσσεβῶν νύκτωρ ἐπιστευδόντων τελειοῦται μάρτυριον. Ἀντεισάγεται δὲ τῇ Κωνσταντινουπόλει ὁ δυσσεβῆς Μιχαδόνιος, καὶ ἐξωθοῦνται καὶ τῶν ἄλλων ἐκκλησιῶν οἱ ποιμένες, ἐπισειπηδῶσι δὲ αὐτοῖ; οἱ λύκοι, καὶ τὴν κατὰ Χριστιανῶν Ἑλλήνων ὁμότητα ἢ Μακεδονίου μανία κρύπτειν ἐφιλονεῖται. Καὶ πάντα μὲν ἡ ἀνατολή τοῖς θεοῖς διεφθέρητο, ἢ Κωνσταντίνου δὲ κατὰ τὸ ἐξαιρετόν, ὅτε καὶ Ἀγγέλιος ὁ τῶν Ναυατιανῶν ἐπίσκοπος, οἷα δὴ καὶ αὐτὸς τὸ ὁμοούσιον πρεσβεῶν, ὑπερορίζεται. Καὶ ἦν ἀδιήγητον τὸ κακόν, οὐ μέχρις ἀρχιερέων ὀδεῖον, ἀλλὰ καὶ γυναῖκας καὶ παῖδας ὅσοι τὴν Μακεδονίου παρωθοῦντο κοινω-
D νίαν, ἐπιτεινόμενον. Μιστοὶ γὰρ γυναικῶν, ὡ τῆς μανίας! οἱ μὲν πτωτῶν κελύμματα ἐμβαλλόμενοι τε καὶ συμπεριζόμενοι ἐξοκίπτοντο, οἱ δὲ σιδήρω, ἄλλαι τε κατ' ἄλλων χαλεπαὶ κολάσεις ἐπινοοῦντο· ἃ γὰρ καὶ τοὺς ἀθίους; Ἑλληνας κατὰ τῆς κοινῆς φύσεως ἐπινοεῖν αἰδῶς ἀνεχαιτίζε, πράττειν τότε τοῖς δυσσεβέσιν ἐπὶ νοῦν ἤκεν.

ΙΑ'. Ἐκτείνει τὴν λύσσαν Μιχαδόνιος καὶ ἐπὶ τὴν τῶν Παφλαγῶν χωρῶν· πολλοὺς γὰρ ἡχηκοὶ καὶ τῶν ὀρθοδόξων καὶ τῶν ἀπὸ Ναυτίου ἐν αὐτῇ διατρίβειν· καὶ τέσσαρας φάλαγγας στρατιωτῶν ἐνόπλων παρασκευάζει σταλῆναι κατ' αὐτῶν, καὶ τοῖς ὅλοις

(16) Non Gregorius, sed Georgius. Vide vitam Athanasii 2 Maii.

(17) Anno 351.

πρὸς τὴν ἀσέβειαν ἐκδιάζεσθαι. Οἱ δὲ κατὰ τὸ Μαν-
τίνειον οἰκούντες εἰς πληθὺς συστάτες καὶ ζήλω τῆς
εὐσεβείας, δρέπανα καὶ ἀξίνες καὶ πᾶν τὸ παρατυχὸν
ὄπλα ποιησάμενοι, ἀντιπαρατίττονται τοῖς στρατιώ-
ταις· εἶτα συμβολῆς γενομένης, πολλοὶ μὲν διαφθει-
ρονται καὶ τῶν Παφλαγόνων, τῶν δὲ στρατιωτῶν
πληθὺν ὀλίγων ἄπαντες. Αὕτη τοίνυν ἡ μαιφόνος καὶ
ἀναιδῆς πράξις οὐ παρὰ τῶν ἡδικημένων μόνον,
ἀλλὰ καὶ παρὰ τῶν οἰκειῶς δοκούντων ἔχειν Μακε-
δονίῳ μίτος ἀνήγειρε δίκαιον· ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν
βασιλεῖα παρώξυνε πρὸς ἀπέχθειαν. Οὐ τοῦτο δὲ μόνον,
ἀλλ' ὅτι καὶ τὸ σῶμα Κωνσταντίνου τοῦ εὐσεβε-
στάτου, φημί, βασιλέως (ἐδόκει γὰρ ὁ οἶκος ἐν ᾧ
κατέκειτο ἔγγυς εἶναι τοῦ καταπεσεῖν) λαθῶν ἀνευ
γνώμης αὐτοῦ εἰς τὸν τοῦ ἁγίου Ἀκακίου νεῶν μετα-
κόμισις, καὶ ἐπεσθῆ πᾶσιν ἡ μεταθέσις οὐ συνεδόκει,
ἀλλὰ πολλοὶ ἀνόσιον ἐνομίζετο τὰ τῶν κατοικοιμένων
ἀνορύττεσθαι· σώματα, καὶ τότε βασιλέως ἐν εὐσε-
βείᾳ διαλάμπαντος, φόνος ἐβρόχη πολλὺς, καὶ τῶν
πολλῶν καὶ ἀνηκέστων κακῶν ὧν ἐτόλμα Μακεδό-
νιος, μικρὰν τινα δίκην ἀπέτισε, τοῦ ἀξιωματος τῆν
καθαίρεσιν.

IB'. Ἐκράτει δ' οὖν ὁμοῦ τὰ Ἀρείου δι' ὅλης τε
τῆς Κωνσταντινίου βασιλείας, καὶ ἐτι μᾶλλον κατὰ τοὺς
Οὐάλεντος τοῦ δυσσεβεστάτου χρόνους, ἕως ἂν ἐκεί-
νον μὲν ἡ θεία μετῆλθε δίκη, Θεοδοσίον δὲ τὸν ἐξ
Ἰσπανίας ψήφῳ δίκαια Γρατιανοῦ τοῦ τὰ Ἐσπέρια
περιέποντος εἰς τὸν βασιλεῖον τῆς ἀνατολῆς ἀνεθίβασε
θρόνον, καὶ τῇ ὀρθοδοξίᾳ δι' αὐτοῦ τὸ κράτος ἐβρά-
δευσεν. Ἄλλ' οὕτω μὲν ἡ Ἀρείου αἵρεσις τὰς ἐκκλη-
σίας ἐπὶ τεσσαράκοντα ἔτη κατανεμηθεῖσα, τῇ Θεο-
δοσίῳ εὐσεβείᾳ ἐξουστρακίζετο, καὶ τὸ ὀρθόδοξον τοῖς
οἰκείοις ἐνεκαλλωπίζετο δικαιώμασι. Συγκροτεῖ γοῦν
ὁ αὐτὸς θεοφιλέστατος βασιλεὺς σύνοδον, διὰ μελέτης
ἔχων καὶ τοὺς ἀπὸ Μακεδονίου πρὸς ἑνωσιν συναγα-
γεῖν τοῖς ὀρθοδοξοῦσι καὶ πρεσβεύουσι τὸ ὁμοούσιον·
διὸ καλεῖ καὶ τοὺς πρεσβυτάτους αὐτῶν τῆς αἰρέσεως,
καὶ συνῆλθον τῶν ὀρθοδοξούντων ἀπὸ μὲν Ἀλεξαν-
δρείας Τιμόθεος, ἐξ Ἱερουσολύμων δὲ Κύριλλος, Με-
λετίος δὲ ἐξ Ἀντιοχείας, Γρηγόριός τε παρῆν ὁ Θεο-
λόγος, καὶ Ἀσχόλιος ὁ Θεσσαλονίκης, καὶ ὁ Νύσσης
Γρηγόριος, καὶ ἄλλοι πολλοί· πενήτηκοντα γὰρ καὶ
ἑκατὸν ἦσαν αὐτῶν ὁ πᾶς σύλλογος. Τοῦ δ' αἰρετικῆς
σέφους ἤγειτο μὲν ὁ Κυζίκου Ἐλεύσιος, καὶ Μαρ-
κιανὸς ὁ Λαμφάκου, καὶ ὁ Ἐφέσου Εὐήτιος, καὶ ἄλλοι
εἰς εἴς, ἐξ οἱ πάντες καὶ τριάκοντα συγκατα-
λαιούμενοι.

IIΓ'. Παρῆναι δὲ βασιλεὺς τε αὐτὸς καὶ ὅσον ὀρθό-
δοξον τοὺς τῆς αἰρετικῆς μοίρας συνελθεῖν εἰς ὁμο-
επιστάτην, καὶ πρεσβεύσαι τὸ ὁμοούσιον, ὑπομιμη-
σκόντες ὡς καὶ τὴν τῶν ὀρθοδόξων κοινωνίαν αὐ-
τοσπάγγελτοι προσεδέχοντο. Τὸ δὲ αἰρετικῶν τῶν δικαίων
ἐλέγχων καὶ φιλανθρωπῶν παραινέσεων οὐδένα ποιή-
σαντες λόγον, τῆς εἰσελάς οὐ μεθέλωσαν εὐσεβείας.
Ἐκδόλλεται τοίνυν διὰ τοῦτο καὶ τοῦ συνεδρίου καὶ
τῆς πόλεως, καὶ ἡ σύνοδος χειροτονεῖ τὸν Νεκτάριον,
συγκλητικῆ μὲν αἵματος ὄντα, ἀρχὴν δὲ τῆν τοῦ

A Qui autem habitabant Mantineum, coacta multitu-
dine, cum zelo pietatis falces et securas et quid-
quid se obtulerat, pro armis accepissent adversus
milites, prodeunt in aciem. Deinde commisso præ-
lio, multi quidem interierunt, etiam Paphlagonum,
ex militibus autem omnes, paucis exceptis. Hoc
ergo crudele et impudens facinus non solum apud
eos qui erant affecti injuria, sed etiam apud eos
qui videbantur bene velle Macedonio, justum
odium excitavit. Non hoc autem solum, sed etiam
quod corpus Constantini, in primis, inquam, pii
imperatoris (videbatur enim ædes, in qua erat si-
tum, minari ruinam) acceptum sine ejus sententia
transtulerat in templum Sancti Aracii. Et quo-
niam non placebat omnibus translatio, sed multis
videbatur impium effodi corpora mortuorum, et
maxime imperatoris, qui fuit pietate insignis, fa-
cta est magna cædes, et multorum et gravium
malorum, quæ fecerat Macedonius, parvas quas-
dam luit pœnas, dignitatis scilicet depositio-
nem (18).

XII. Vigebat tamen res Arii per totum imperium
Constantii, et adhuc magis temporibus impii Va-
lentis, donec de illo quidem sumpsit pœnas divina
justitia, Theodosium autem Hispanum, justa sen-
tentia Gratiani, qui administrabat Occidentem, ad
sedem imperatoriam provexit Orientis, et fidei or-
thodoxæ per ipsum robur acquisiit. Sed sic qui-
dem Arii hæresis, quæ quadraginta annos depou-
lata fuerat ecclesias, pietate Theodosii fuit exter-
minata, et fides orthodoxa fuit exornata suis justis
honoribus. Congregat itaque idem pius imperator
synodum, studens Macedonianos in concordiam re-
digere cum orthodoxis et iis, qui tuebantur ho-
mouision. Quamobrem vocat eos, qui præerant
eorum hæresi; et convenerunt (19) ex orthodoxis
ab Alexandria quidem Timotheus, ab Hierosolymis
autem Cyrillus, Meletius ab Antiochia; aderatque
Gregorius Theologus, et Ascholius Thessalonicen-
sis, et Gregorius Nyssenus, et multi alii; erant enim
centum et quinquaginta cœtus eorum universus.
Hæreticæ autem catervæ dux erat quidem Eleu-
sius Cyzicenus, et Marcianus Lampsacenus, et
D Evetius Ephesinus, et alii, qui erant omnes
simul triginta sex.

XIII. Admonebat autem imperator, et quotquot
erant orthodoxi, eos qui sequebantur partes hæ-
reticorum, ut cum eis consentirent, et tuerentur
homouision, in memoriam revocantes, quod ortho-
doxorum communionem sua sponte admiserunt.
Hæretici autem justarum reprehensionum et be-
nignarum admonitionum nullam ducentes ratio-
nem, suam non dimittebant impietatem. Propter
ca ergo ejiiciuntur et concilio et e civitate. Synodus
autem eligit Nectarium, qui erat quidem e sanguine

inimicitias, quas gerebant in athletas, a se invicem scinduntur: et cum Philippus, quæ est Macedoniæ civitas, venissent Orientales, congregantur: et tunc aperte anathemati subjiciunt homousion. Qui autem erant Sardicæ, eos absentes condemnant et deponunt tanquam calumniatores; quæ vero Nicææ confirmata fuerat, fidem corroborant, et anathemati subjiciunt ὁμοιούσιον (14), id est, essentiali similitudinem. Quæ cum cognovisset Constantinus imperator Occidentis, per litteras docet fratrem Constantium, et suadet ut sit clemens et benignus in Paulum et Athanasium; et ne sit eis impedimento, quominus suis sedibus restituantur; adjiciens quod nisi volens saveret iis qui jure nituntur, ipse veniet, et eo invito jus reddet iis qui afficiuntur injuria. Fratris itaque minas extimescens Constantius, sanctum quidem Paulum non prohibuit restitui suo episcopatu (15): ejus autem certaminis socium Athanasium diversis ad se accersit litteris, et cum venisset, benigne accipit, et suæ sedi restituit. Sic quidem magna perturbatio redacta fuit ad tranquillitatem, et Ecclesia gaudebat se habere defensores pietatis.

X. Cum autem Magnentius invasisset tyrannidem, et interemisisset Constantem imperatorem Occidentis, rursus Arianæ insanix procella orbis terrarum conturbabat ecclesias: et rursus quidem fugit Athanasius: ejus autem sedem arripit Gregorius (16), et relegatur Paulus Cucusum Armeniæ pietatis defensor. Quo in loco per laqueum consummatur martyrio (17), impiis noctu irruntibus. Constantinopoli autem ejus loco introducitur impius Macedonius, et extruduntur pastores ex aliis ecclesiis, eas vero rursus invadunt lupi, et gentiam in Christianos crudelitatem contendit obscurare insania Macedonii. Et universus quidem Oriens malis affligebatur, præcipue autem Constantinopolis. Quo tempore Anselmus quoque episcopus Novatianorum, ut qui ipse quoque tueretur homousion, mittitur in exsilium; eratque malum, quod non potest explicari, non solum procedens usque ad pontifices et sacerdotes, sed etiam feminas et pueros, qui Macedonii repellebant communionem, occupans. Nam ubera quidem feminarum, o insaniam! partim quidem in arcarum tegumenta injecta et compressa excidebantur, partim autem ferro, et alia in alios excogitabantur gravia supplicia. Nam quæ vel a Deo alienos gentiles adversus communem naturam excogitare impediobat pudor, ea tunc facere impiis venit in mentem.

XI. Extendit rabiem Macedonius etiam adversus regionem Paphlagoniam; audierat enim multos ex orthodoxis et Novatianis in ea versari, et efficit, et quatuor cohortes armatorum militum adversus eos mittantur, et armis cogantur ad impietatem.

(14) Error est, et legendum ἀνόμοιον, id est Filii a Patre essentiali dissimilitudinem.

(15) Paulus anno 348 et Athanasius anno 349 restituantur.

A πρὸς τοὺς ἀθλητὰς ἔχθρας ὑπέληγον, διασχιζονται ἀπ' ἀλλήλων, καὶ τὴν ἐν Μακεδονίᾳ Φιλίππου οἱ ἐξ Ἀνατολῆς καταλαβόντες συναθροίζονται, καὶ τῆν-καῦτα εἰς τὸ ἐμφανὲς τὸ ὁμοούσιον ἀναθεματίζουσιν· οἱ ἐν Σαρδικῇ δὲ τοὺτους μὲν ἐρήμη δίκη καταδικάζουσι, καὶ καθαιροῦσιν ὡς συκοφάντας· τὴν ἐν Νικαίᾳ δὲ κυρωθεῖσαν πίστιν. .. ὡν τὴν γνώσιν ὁ τῶν ἑσπερίων βασιλεὺς Κώνστας λαβὼν, ἀναδιδάσκει τε διὰ γραμμάτων τὴν ἀδελφὸν Κωνσταντίνον, καὶ παραίνει εὐμενῶς διακεῖσθαι πρὸς Παῦλον καὶ Ἀθανάσιον, καὶ μηδαμῶς αὐτοῖς ἐμποδῶν ἵστασθαι πρὸς τὴν τῶν οικειῶν ἀποκατάστασιν θρόνων, προστιθεὶς ὡς, εἰ μὴ ἐκὼν τοῖς δικαίως ἔχουσι κατανεύσει, αὐτὸς παραγεγονῶς καὶ ἀκοντος τὸ δίκαιον τοῖς ἡδικημένοις ἀποδοῖη. Δείσας οὖν τὴν τοῦ ἀδελφοῦ ἀπειλήν ὁ Κωνσταντῖος τὸν μὲν δῖον Παῦλον τῇ ἰδίᾳ ἐπίσκοπῃ οὐκ ἐκώλυσεν ἐνδιρῶσθαι, τὸν δὲ συναθλον Ἀθανάσιον διαφόροις ἐπιστολαῖς παρ' αὐτὸν καλεῖ, καὶ ἐλθόντα εὐμενῶς προσδέχεται, καὶ τῷ οικειῷ θρόνῳ ἀποκαθίστησιν. Οὕτω μὲν ὁ πολὺς ταραχὸς ἐγαλήνια, καὶ ἡ Ἐκκλησία τοὺς τῆς εὐσεβείας ἔχαιρεν ἔχουσα προμύχρους.

Γ. Μαγνηντίου δὲ τυραννίδα ἐπιθεμένου, καὶ Κωνσταντα τὸν τῆς Ἑσπερίας βασιλεύοντα ἀνελόντος, πάλιν ἡ τῆς Ἀρσίου λύσεως καταίγις εἰς τῆς οἰκουμένης ἐτάραττε· καὶ φεύγει μὲν πάλιν Ἀθανάσιος, ἀρπάζει δὲ τὸν αὐτοῦ θρόνον Γρηγόριος, καὶ ὑπερορίζεται Παῦλος ἐν Κουκουσῷ τῆς Ἀρμενίας, ὁ τῆς εὐσεβείας ὑπερμαχος. Ἐνθα καὶ τῷ δι' ἀγρόνης τῶν δυσσεβῶν νύκτωρ ἐπιστευδόντων τελειοῦται μάρτυριον. Ἀντιστάγεται δὲ τῇ Κωνσταντινουπόλει ὁ δυσσεβὴς Μιχαδόνιος, καὶ ἐξωθούνται καὶ τῶν ἄλλων ἐκκλησιῶν οἱ ποιμένες, ἐπιστηθῶσι δὲ αὐθι: οἱ λύκοι, καὶ τὴν κατὰ Χριστιανῶν Ἑλλήνων ἐμρότητα ἡ Μακεδονίου μανία κρύπτειν ἐπιλονεῖται. Καὶ πάντα μὲν ἡ ἀνατολή τοῖς θεοῖς διεφθείρετο, ἡ Κωνσταντίνου δὲ κατὰ τὸ ἐξαιρετόν, ὅτε καὶ Ἀγγέλιος ὁ τῶν Ναυατιανῶν ἐπίσκοπος, οἷα δὴ καὶ αὐτὸς τὸ ὁμοούσιον πρεσβεύων, ὑπερορίζεται. Καὶ ἦν ἀδήγητον τὸ κερὸν, οὐ μέχρις ἀρχιερέων ὀδεῦον, ἀλλὰ καὶ γυναῖκας καὶ παῖδας ὅσοι τὴν Μακεδονίου παρωθούντο κοινωνίαν, ἐπιτεινόμενον. Μαστοὶ γὰρ γυναικῶν, ὡς τῆς μανίας! οἱ μὲν κιδωτῶν καλύμμασιν ἐμβαλλόμενοι τε καὶ συμπεριζόμενοι ἐξεκόπτοντο, οἱ δὲ σιδήρῳ, ἄλλαι τε κατ' ἄλλων χελεπαὶ κολάσεις ἐπενοῦντο· ἃ γὰρ καὶ τοὺς ἀθῆους; Ἐλληνας κατὰ τῆς κοινῆς φύσεως ἐπισοῦν αἰδῶς ἀνεχαίριζε, πράττειν τότε τοῖς δυσσεβεῖσιν ἐπὶ νοῦν ἤκεν.

ΙΑ'. Ἐκτείνεται τὴν λύσσαν Μιχαδόνιος καὶ ἐπὶ τὴν τῶν Πηφλαγῶν χωρῶν· πολλοὺς γὰρ ἔκρηκει καὶ τῶν ὀρθοδόξων καὶ τῶν ἀπὸ Ναυτίου ἐν αὐτῇ διατρίβειν· καὶ τέσσαρας φάλαγγας στρατιωτῶν ἐνόπλων παρασκευάζει σταλῆναι κατ' αὐτῶν, καὶ τοῖς ὅλοις

(16) Non Gregorius, sed Georgius. Vide vitam Athanasii 2 Maii.

(17) Anno 351.

πρὸς τὴν ἀσέβειαν ἐκδιάζεσθαι. Οἱ δὲ κατὰ τὸ Μαντινέιον οἰκούντες εἰς πλήθος συστάντες καὶ ζήλω τῆς εὐσεβείας, δρόπανα καὶ ἀξίνας καὶ πᾶν τὸ παρατυχὸν ὄπλα ποιησάμενοι, ἀντιπαρατίττονται τοῖς στρατιώταις· εἶτα συμβολῆς γενομένης, πολλοὶ μὲν διαφθείρονται καὶ τῶν Παφλαγονίων, τῶν δὲ στρατιωτῶν κλητῶν ὀλίγων ἅπαντες. Αὕτη τοίνυν ἡ μαιφόνος καὶ ἀναίδης πρᾶξις, οὐ παρὰ τῶν ἡδικομένων μόνον, ἀλλὰ καὶ παρὰ τῶν οἰκείως δοκούντων ἔχειν Μακεδονίῳ μίτος ἀνήγειρε δίκαιον· ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν βασιλεῖα παρῶζυνε πρὸς ἀπέχθειαν. Οὐ τοῦτο δὲ μόνον, ἀλλ' ὅτι καὶ τὸ σῶμα Κωνσταντίνου τοῦ εὐσεβεστάτου, φημί, βασιλέως (ἐδόκει γὰρ ὁ οἶκος ἐν ᾧ κατέκειτο ἐγγὺς εἶναι τοῦ καταπεσεῖν) λαθῶν ἀνευ γνώμης αὐτοῦ εἰς τὸν τοῦ ἁγίου Ἀκακίου νεῖων μετακόμισα, καὶ ἐπεσθῆ πᾶσιν ἡ μετάθεσις οὐ συνεδόκει, ἀλλὰ πολλοὶ ἀνοσίστον ἐνομιζέτο τὰ τῶν κατοικομένων ἀνορύττεσθαι· σώματα, καὶ τότε βασιλέως ἐν εὐσεβείᾳ διαλάμπαντος, φόνος ἐρβύη πολὺς, καὶ τῶν πολλῶν καὶ ἀνηκέστων κακῶν ὧν ἐτόλμα Μακεδόνης, μικρὰν τινα δίκην ἀπέτισε, τοῦ ἀξιώματος τῆν καθαίρειν.

IB. Ἐκράτει δ' οὖν ὁμοῦ τὰ Ἀρείου δι' ὅλης τῆς Κωνσταντινίου βασιλείας, καὶ εἰ μᾶλλον κατὰ τοὺς Οὐδέλντος τοῦ δυσσεβεστάτου χρόνους, ἕως ἂν ἐκείνον μὲν ἡ θεία μετῆλθε δίκη, Θεοδοσίον δὲ τὸν ἐξ Ἰσπανίας ψήφῳ δικαίᾳ Γρατιανοῦ τοῦ τὰ Ἐσπέρια περιέποντος εἰς τὸν βασιλεῖον τῆς ἀνατολῆς ἀνεθίβασε θρόνον, καὶ τῇ ὀρθοδοξίᾳ δι' αὐτοῦ τὸ κράτος ἐβράβευσεν. Ἄλλ' οὕτω μὲν ἡ Ἀρείου αἵρεσις τὰς ἐκκλησίας ἐπὶ τεσσαράκοντα ἔτη κατανεμηθεῖσα, τῇ Θεοδοσίῳ εὐσεβείᾳ ἐξουστρακίζετο, καὶ τὸ ὀρθόδοξον τοῖς οἰκείοις ἐνεκαλλωπίζετο δικαίωμασι. Συγκροτεῖ γοῦν ὁ αὐτὸς θεοφιλέστατος βασιλεὺς σύνοδον, διὰ μελέτης ἔχων καὶ τοὺς ἀπὸ Μακεδονίου πρὸς ἔνωσιν συναγαγεῖν τοῖς ὀρθοδοξοῦσι καὶ πρᾶσθαι τὸ ὁμοούσιον· διὸ καλεῖ καὶ τοὺς πρᾶσθαι αὐτῶν τῆς αἰρέσεως, καὶ συνῆλθον τῶν ὀρθοδοξούντων ἀπὸ μὲν Ἀλεξανδρείας Τιμόθεος, ἐξ Ἱεροσολύμων δὲ Κύριλλος, Μελέτιος δὲ ἐξ Ἀντιοχείας, Γρηγόριος τε παρῆν ὁ Θεολόγος, καὶ Ἀσχόλιος ὁ Θεσσαλονίκης, καὶ ὁ Νύσσης Γρηγόριος, καὶ ἄλλοι πολλοί· πενήτηκοντα γὰρ καὶ ἑκατὸν ἦσαν αὐτῶν ὁ πᾶς σύλλογος. Τοῦ δ' αἰρετικῶν ἀτόφους ἦγετο μὲν ὁ Κυζίκου Ἐλεῦσιος, καὶ Μαρκανὸς ὁ Αἰμφάκου, καὶ ὁ Ἐφέσου Εὐήτιος, καὶ ἄλλοι τινὲς, ἐξ οἱ πάντες καὶ τριάκοντα συγκαταλιτούμενοι.

IIΓ. Παρῆναι δὲ βασιλεὺς τε αὐτὸς καὶ ὅσον ὀρθόδοξον τοὺς τῆς αἰρετικῆς μοίρας συνελθεῖν εἰς ὁμοφροσύνην, καὶ πρᾶσθαι τὸ ὁμοούσιον, ὑπομιμνήσκοντες ὡς καὶ τὴν τῶν ὀρθοδόξων κοινωνίαν αὐτῶν ἐπάγγελτοι προσεδέχοντο. Τὸ δὲ αἰρετικῶν τῶν δικαίων ἐλέγχων καὶ φιλανθρώπων παραινήσεων οὐδὲνα ποιήσαντες λόγον, τῆς οἰκείας οὐ μεθίεντο δυσσεβείας. Ἐκβάλλονται τοίνυν διὰ τοῦτο καὶ τοῦ συνεδρίου καὶ τῆς πόλεως, καὶ ἡ σύνοδος χειροτονεῖ τὸν Νεκτάριον, συγκλητικῶ μὲν αἵματος ὄντα, ἀρχὴν δὲ τὴν τοῦ

A Qui autem habitabant Mantineum, coacta multitudine, cum zelo pietatis falces et secures et quidquid se obtulerat, pro armis accepissent adversus milites, prodeunt in aciem. Deinde commisso praelio, multi quidem interierunt, etiam Paphlagonum, ex militibus autem omnes, paucis exceptis. Hoc ergo crudele et impudens facinus non solum apud eos qui erant affecti injuria, sed etiam apud eos qui videbantur bene velle Macedonio, justum odium excitavit. Non hoc autem solum, sed etiam quod corpus Constantini, in primis, inquam, pii imperatoris (videbatur enim aedes, in qua erat situm, minari ruinam) acceptum sine ejus sententia transtulerat in templum Sancti Aracii. Et quoniam non placebat omnibus translatio, sed multis videbatur impium effodi corpora mortuorum, et maxime imperatoris, qui fuit pietate insignis, facta est magna caedes, et multorum et gravium malorum, quae fecerat Macedonius, parvas quasdam luit poenas, dignitatis scilicet depositionem (18).

XII. Vigebat tamen res Arii per totum imperium Constantii, et adhuc magis temporibus impii Valentis, donec de illo quidem sumpsit poenas divina justitia, Theodosium autem Hispanum, iuxta sententiam Gratiani, qui administrabat Occidentem, ad sedem imperatoriam provexit Orientis, et fidei orthodoxae per ipsum robur acquisiit. Sed sic quidem Arii haeresis, quae quadraginta annos depopulata fuerat ecclesias, pietate Theodosii fuit exterminata, et fides orthodoxa fuit exornata suis justis honoribus. Congregat itaque idem pius imperator synodum, studens Macedonianos in concordiam redigere cum orthodoxis et iis, qui tuebantur homousion. Quamobrem vocat eos, qui praeerant eorum haeresi; et convenerunt (19) ex orthodoxis ab Alexandria quidem Timotheus, ab Hierosolymis autem Cyrillus, Meletius ab Antiochia; aderatque Gregorius Theologus, et Ascholius Thessalonicensis, et Gregorius Nyssenus, et multi alii; erant enim centum et quinquaginta coetus eorum universus. Haereticæ autem catervæ dux erat quidem Eleusius Cyzicenus, et Marcianus Lampsacenus, et Evetius Ephesinus, et alii, qui erant omnes simul triginta sex.

XIII. Admonebat autem imperator, et quotquot erant orthodoxi, eos qui sequebantur partes haereticorum, ut cum eis consentirent, et tuerentur homousion, in memoriam revocantes, quod orthodoxorum communionem sua sponte admiserunt. Haeretici autem justarum reprehensionum et benignerum admonitionum nullam ducentes rationem, suam non dimittebant impietatem. Propterea ergo ejiciuntur e concilio et e civitate. Synodus autem eligit Nectarium, qui erat quidem e sanguine

senatorio, tunc autem gerebat magistratum prætoris; erat vero is moribus mitissimus. Confirmat autem ista quoque sancta synodus expositionem fidei, quam constituit concilium Nicænum: et assentitur omnibus imperator, et curat cum magna exportari reverentia e Cucuso confessoris Pauli sacras reliquias, et eis procedunt obviam longe ante Chalcedonem, quicumque ex episcopis aderant Nectario: et cum multis hymnis et comitatu magno eas per mediam portantem civitatem, in ecclesia, quæ fuit quidem exstructa sub nomine sanctæ Irenes (antiqua autem sic vocatur, quam Constantinus imperator ex modica excitavit ad ingentem latitudinem et magnitudinem, cui etiam præsedit), ad breve tempus deposuerunt, et cum hymnos nocturnos peregissent, mane rursus tota civitas, cum pari honore et gloria in ea quæ ex ejus nomine nunc appellatur, ecclesia, omnibus pontificibus et clero, et ipso simul cum eis assistente imperatore, in sepulcro, quod sanctos excipit, deponunt, eum honorantes longis et prolixis hymnodiis, propterea quod magnos labores et gravia certamina fortiter perpessus pro pietate, evasit in cælis dignus præmiis immortalibus, in Christo Jesu Domino nostro, quem decet omnis honor, majestas et magnificentia, nunc et semper et in sæcula sæculorum. Amen.

Ἀπαιτῶρος τότε μετιόντα. Ἦν δὲ οὗτος τὸν τρίπον ἐπεικίστατος. Βεβαίῳ δὲ ἡ ἀγία σύνοδος αὐτῆ καὶ ἦν ἡ ἐν Νικαίᾳ διετυπώσατο τῆς πίστεως ἐκθεσιν. Καὶ σύμφηφος πᾶσιν ὁ βασιλεὺς γίνεται, ἀνακομίζε: τε μετὰ πολλοῦ τοῦ σεβάσματος ἀπὸ Κουκουσοῦ καὶ τοῦ ἑμολογητοῦ Παύλου ἱερὸν λείψανον, καὶ ἀπαντῶσι τῶν ἐπισκόπων αὐτῷ πρὸ πολλοῦ τῆς Χαλκηδόνος, ὅσοι Νεκταρίῳ παρῆσαν, καὶ μετὰ πολλῆς ἑμνολογίας καὶ τῆς ἄλλης ὑποδέχονται τοῦτο δορυφορίας, διὰ μέσης τε τῆς πόλεως αὐτὸ κομίζοντες εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἢ ἐπ' ὀνόματι μὲν Εἰρήνης ἱδρυται: τῆς ἀγίας (ἡ ἀρχαία δὲ οὕτω προσαγορεύεται ἦν Κωνσταντίνος ὁ βασιλεὺς εἰς πλάτος: τε καὶ μέγεθος ἐκ βραχυτέρας ἀνήγειρεν, ἤ: καὶ προήδρευε), πρὸς ὀλίγον ἀπέθεντο, καὶ παννύχιον ὕμνων διὰν τελεσάμενοι, ἔθρου πάλιν ἡ πόλις πᾶσα μετὰ τῆς Ἰση: καὶ ὁμοίως τιμῆς καὶ δόξης εἰς τὴν νῦν ἐπώνυμον αὐτοῦ ἐκκλησίαν, πάντων τε τῶν ἀρχιερίων καὶ τοῦ κλήρου, καὶ αὐτοῦ συμπρόντος τοῦ βασιλέως τῷ ἀγιοδόχῳ τάφῳ κατατιθοῦσι, μακροῖς καὶ παννύχιοις αὐτὸν ὕμνῳδιαι: καταγεραίροντες, ἀνθ' ὧν πάντοτε μακροῖς καὶ τοῖς ὑπὲρ εὐσεβείας ἀγῶσιν ἐγκαρτερήσας τῶν ἐν οὐρανοῖς ἀκηράτων γερῶν γέγονεν ἄξιος, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ πρέπει τιμὴ πάντα, μεγαλωσύνη τε καὶ μεγαλοπρέπεια, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

ΠΟΛΙΤΕΙΑ ΚΑΙ ΑΘΛΗΣΙΣ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ

ΚΑΙ ΕΝΔΟΣΩΝ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΜΑΡΤΥΡΩΝ

ΝΑΖΑΡΙΟΥ, ΓΕΡΒΑΣΙΟΥ, ΠΡΟΤΑΣΙΟΥ

ΚΑΙ ΚΕΛΣΟΥ.

VITA ET CERTAMEN SANCTORUM

ET GLORIOSORUM CHRISTI MARTYRUM

NAZARII, GERVASII, PROTASII

ET CELSI.

(Graeca exscriptimus ex cod. Reg. 1512, sæculi xi. Latine ediderat Surius ad diem 19 Junii.)

Ν. Nerone tenente sceptrum imperii Romanorum, C Nazarius admirabilis, tanquam stella quædam lucida fulgebat in sua patria. Eum enim habebat Roma veluti imaginem virtutis aliquam, illius gloriæ moribus. Nam hæc quidem erat patria Nazario. Parentes autem, alter quidem Libycus, altera

Α'. Νέρωνος ἄρτι τὰ Ῥωμαίων σκήπτρα διέπαντο: ὁ θαυμασὸς Ναζάρτος οἷά τις τῶν διαφανῶν ἀστέρων ἐν τῇ οἰκίᾳ πατρὶδι ἐξέλαμπεν· εἶχε γάρ καὶ τοῦτον ἡ Ῥώμη ὡσπερ τε ἀγαλμα, τοῖς ἐκείνου τρόποις σεμνονομένη. Πατρί: μὲν γάρ αὐτῆ τῷ Ναζαρίῳ, πατέρες δὲ ὁμὲν Λίβυς, ἡ δὲ Ῥωμαία κα' αὐτῆ τὸ γέ-

νος, πλούσιοι μὲν ἄμφω καὶ βίον καὶ ἀρετὴν, ὑπὸ καθή-
 γητῆ δὲ Πέτρῳ τῷ τοῦ χοροῦ κορυφαίῳ τῶν μαθητῶν
 τῷ Θεῷ μᾶλλον οἰκειωθέντες καὶ τελειωθέντες ὕδατι τε
 καὶ πνεύματι· τούτους ὡσπερ εὐσεβείας ὁ Θεὸς ἀμει-
 δόμενος, καθάπερ πάλαι ποτὲ τὸν Ἀβραὰμ τῆς φι-
 λοξείας υἱὸν, αὐτοῖς καὶ κληρονόμον τῆς ἀρετῆς
 ἅμα καὶ τῆς περιουσίας τὸν Ναζάριον δίδωσιν. Ὁ
 δὲ ὅλα πρὸς Θεοῦ δεδομένος, ὄντι Θεῷ πάλιν ἑαυτὸν
 ἀντιδίδωσι. Καὶ υἱοθετεῖται μὲν αὐτὸς ὑπὸ Λίνου τῷ
 θεῷ βαπτισματι, ὃς ἦν Πέτρου μετὰ τοῦ θρόνου
 καὶ τῆς ἀρετῆς διάδοχος· τελειωτέρας δὲ ἀπτόμενος
 ἡλικίας, τελειωτέρας καὶ τῆς χάριτος ἀξιοῦται. Συνη-
 ξανε γὰρ αὐτῷ αὐξομένην τὴν αὖξιν τὴν ἑαυτοῦ καὶ
 πολὺς ἐπὶ Χριστὸν ἔρωσ· καὶ πλεον μᾶλλον ἐδείκνυτο
 καὶ θερμότερος.

Β'. Ἐπεί δὲ ὁ ἐν αὐτῷ τῆς εὐσεβείας πυρὸς ἐπὶ
 μέγα ἤρητο ἤδη, καὶ πολλοὺς ἐπὶ τὸν ἄνδρα ἐκάλει,
 τοὺς θορύβους ὡσπερ καὶ τὴν συνεχῆ ἀφιξίν τῶν
 εἰς αὐτὸν παραβαλλόντων ἐκκλίνας, ἔγνω πατρίδα
 καὶ οἰκίους ἀπολείπειν, καὶ ἐν ἄλλοτρίᾳ γενέσθαι,
 ὅπως τῷ παθομένῳ τε κατὰ μόνας συγγένοιτο, καὶ
 ἀνακηρύξῃ πολλοῖς τὴν εὐσεβείαν. Τὸν ἐπιβάλλοντα
 τοῖνον αὐτῷ κληρὸν παρὰ τῶν τεκόντων λαδὼν ἔξισι
 τῆς πατρίδος, καὶ πόλιν ἐκ πόλεως ἀμείδων οἷς ἂν
 ἐπισταίῃ ἐκ τῶν ὄντων ἐπήρκει· ἔπειτα καὶ τὴν
 μεῖζονα χορηγίαν καὶ πρὸς τὴν ἀληθῆ τῆς Τριάδος
 γνώσιν ἔχε· ραγίζε. Καὶ δῆποτε παρὰ πόλιν ἀφικώ-
 μενος Πλακεντίαν καὶ τῆς Μεδιολάνων ἐπιστάς, Προ-
 τασίῳ καὶ Γερβασίῳ τοῖς θαυμαστοῖς ἐντυγχάνει,
 κατακλείστοις μὲν ὑπὸ τοῦ ἀρχοντος Ἰταλίας· Ἀνου-
 λίνου διὰ τὴν εἰς Χριστὸν ὁμολογίαν γενομένης, ταῖς
 παραδοξοποιαῖς δὲ καὶ τοῖς θαύμασι καὶ πρὸς τὰς
 ὁμόρους χιώρας ἐφαπτομένοις.

Γ'. Ἐντυχὼν οὖν τοῖς ἀνδράσιν ὁ θεὸς Ναζάριος
 τῆ τε τῆς πίστεως καὶ τῆ τῆς ἀρετῆς κοινωνίᾳ· τού-
 τους οἰκειοθεῖς (ἐγγίνεται γάρ τι φίλτρον τοῖς τῶν
 ἴσων ἔρωσιν οὐχ ἤττον ἢ τοῖς τοῦ αὐτοῦ κοινωνοῦσιν
 αἵματος), πρὸς τὴν μαρτυρίαν αὐτοῦς ὑπαλείπει,
 καὶ θῆγει τούτους τὸν πρὸς Χριστὸν ἔρωτα. Ἐντεῦθεν
 τοῦ ἀνδρὸς φήμη πανταχοῦσα διαδοθεῖσα φθάνει καὶ
 μέχρι τοῦ ἀρχοντος Ἀνουλίνου. Ὁ δὲ παραστρα-
 μένος τὸν Ναζάριον ὅλα σύμβουλος τε αὐτῷ καθίστα-
 ται, καὶ μὴ ἀσεβεῖν μηδὲ ἐνυδρίζειν εἰς τοὺς ἐκεῖνον
 θεοὺς παραινεῖ· εἶτα ἐπειδὴ ἔγνω τὸν ἅγιον οὐδὲ
 ἀλοῆς ἀξίαν ἠγούμενον τὴν αὐτοῦ συμβουλήν, (τί γὰρ
 οὕτως ἐπιτήθειον εἰς ὕβριν ὡς τὰ βδελύγματα;) παῖει
 κατὰ τῶν σιαγόνων πολλὰς, καὶ ὡσπερ τι ἄγος
 ὁ ἐναγέστατος ἀτίμως αὐτὸν τῆς πόλεως ἀπελαύνει.
 Τοῦτο δὲ ὅσῳ μέγα εἰς τιμωρίαν ἐδόκει τῷ δικαστῆι,
 τοσοῦτω μεῖζον εἰς εὐεργεσίαν ἐλογίσθη τῷ Ναζαρίῳ·
 ὅτι καὶ πληγῶν διὰ τὸν ὑπὲρ αὐτοῦ παθόντα Χρ. στὸν
 ἤξιωτο. Ἐξῆει τοῖνον οὐ σιωπῶν, οὐδὲ τὴν γλώτταν
 ἀφρογγος καὶ τῷ δέει πεπεδημένος, ἀλλὰ τῆς συν-
 ἡθους ἐχόμενος διδασκαλίας, καὶ πολλοῦς τῶν ἀπίστων
 εἰσω τῆς τοῦ Χριστοῦ σαγήνης ποιοῦμενος. Κατὰ
 τοῦν τὴν νύκτα ἐκστῆν ἐδόκει Ναζαρίῳ ἢ οὕτω

A vero ipsa quoque erat Romana genere, ambo qui-
 dem divites et facultatibus et virtute : Petro autem
 institutore, chori discipulorum principe, Deo red-
 diti magis familiares, aquaque et spiritu consum-
 mati. Eorum pietatem Deus veluti remunerans,
 quomodo olim Abrahæ hospitalitatem, eis dedit
 filium hæredem simul virtutis et bonorum, Nazari-
 um. Ille autem, tanquam a Deo datus, se rursus
 totum tradit Deo. Et ipse quidem in divino adop-
 tatur baptismate a Lino, qui erat ipsius Petri
 sedis et virtutis successor. Cum autem ad per-
 fectiorem pervenisset ætatem, perfectiorem quo-
 que gratiam consequitur. Ipse enim simul auge-
 batur, et sui accipiebat incrementum, et magnus
 ejus amor in Christum reddebatur major et fer-
 ventior.

B. Cum vero pietatis, quæ erat in ipso, fax
 valde esset in altum sublata, et multos ad eum
 vocaret, et tumultus et continuum eorum qui ad
 ipsum accedebant adventum declinans, statuit
 patriam et suos relinquere necessarios, et versari
 in aliena, ut et cum eo, quem desiderabat, soci-
 um colloqueretur, et multis prædicaret pietatem.
 Cum ergo hæreditatem, quæ ad eum pertinebat,
 accepisset a parentibus, egreditur e patria : et ex
 una civitate transiens in aliam, ad quoesunque
 accessisset, iis opem ferebat ex suis facultatibus.
 Deinde etiam eis majora suppeditabat, ut qui eos
 deduceret ad veram Trinitatis cognitionem. Et
 cum venisset Placentiam, et accessisset Mediola-
 num, convenit Gervasium et Protasium viros ad-
 mirabiles, qui ab Italiæ quidem præside Anellio
 jam fuerant in carcerem inclusi propter suam in
 Christum confessionem ; iis autem, quæ habebant
 præter omnium opinionem, et miraculis extende-
 bantur fama ad finitimas etiam regiones.

III. Cum eos ergo divinus convenisset Nazarius,
 fidei et virtutis communione eis effectus familiaris
 (ingeneratur enim quidam amor in iis qui earum-
 dem rerum amoræ teneant, non minus quam in
 consanguineis) eos incitat, et eis animum addit ad
 martyrium, et reddit acriorem eorum in Christum
 amorem. Hinc Nazarii fama in omnem partem di-
 spersa, pervenit etiam usque ad præsidem Anuli-
 num. Ille autem cum sisti curasset Nazarium, sit
 ei tanquam consiliarius, et suadet ne sit impius,
 nec illius deos probris insectetur et contumeliis.
 Deinde postquam cognovit sanctum ne dignum
 quidem, quod audiretur, putare consilium (quid
 enim est ad probris appetendum aptius, quam
 multa quæ coluntur simulacra ?) ejus maxillis mul-
 tos impingit colaphos, et tanquam aliquod piaculum
 vir execrandus eum cum probro et dedecore ex-
 pellit e civitate. Hoc autem quantum judici vide-
 batur magnum ad supplicium, tantum Nazarius
 existimatum est majus ad beneficium, quod dignum
 habitus sit plagas accipere propter Christum, qui
 pro ipso passus est. Egressus est ergo non silens,
 neque elinguis ac mutus, et metu vinculus, sed

gens docere ut consueverat, et multos infideles adducens intra Christi sagenam. Porro autem illa visa est mater Nazario adesse, et eum hortari, ut obiret Galliae civitates, et in eis jaceret veritatis. Ille autem, ut ei a matre dictum erat, venit Meliam (est autem ea una Galliae civitas), et omnes, quos convenisset, deducit ad Deum. Interim autem ad eum accedit femina quaedam illustris et ex primis civitatis, adducens quem bebat filium nomine Celsiusum, jam tres annos et deponit ipsum in ejus manibus: Sequente hic puer, dicens, in omni via, donec ipse dignus evaserit, qui sistatur ante thronum Domini Christi. Et illa quidem discedit. Nazarius autem infantem libenter accipit, quem propemodum in ulnis circumferebat. Cumque preces dixisset, eum per baptismum efficit Deo. Quoniam nec alium noverat verum Deum, nisi cum Deo conjunctionem et familiaritatem. Sic ergo se habens Nazarius, et Galliarum civitates sic doctrina complectens, ne illarum quilibet praesidem lateat Dinobaum. Itaque accersitus eum, venit cum puero Celsio: et e quo quidem genere esset natus, quibusnam autem parentibus, cujusnam sit religionis, percontanti Dinobao: Ego quidem, inquit, genere sum Romanus; Christianam autem sequor religionem, et Deum confiteor eum, qui fuit crucifixus. Tunc fertur Dinobaus, ad iram motus, dixisse: Habes daemonium. Quid enim aliud sibi volunt haec tanta nugae? Non est tibi pater? non est tibi mater? Ille vero: Si daemonium haberem, inquit, non quos tu colis, daemones insectarer probris et contumeliis. Dinobaus autem furorem non valens continere, cum puerum quidem Celsiusum abstraxisset ex illius manibus, intolerandis eum plagis afficit, ingenio puerum eum, qui erat canus prudentia. Deinde eum conjicit in carcerem, in sequentem diem eum revertans. Magna enim crudelitas et inhumanitas intulit quidem aetatis movebatur misericordia. Quod quidem etiam in bruta animantia et novas plantas clementi et benignae evenerit animae; ea namque digna, quibus precatur, consuerit. Atque libenter accipiebat Celsiusus, balbutiente lingua hoc solum dicens: Deus, cui ego servio, ipse te judicabit, o iudex, irritans ipse quoque Dinobaum propter suum in Christum desiderium, sicut diu ante Judaeos aequalium puerorum chorus, meum

Α επιστάσα προτρέπαιν αὐτῷ καὶ τὰς τῶν Γαλλῶν περιελθεῖν πόλεις, καὶ ταύταις τὰ σπέρματα τῆς ἀληθείας καταβαλεῖν. Ὁ δὲ ὑπὸ τῆς μητρὸς αὐτῷ εἰρημένον ἐν τῇ Μελίᾳ (πόλις δὲ αὕτη τῶν Γαλλῶν) γίνεται, πάντας τε οἷς ἂν συνενεχθεῖη πρὸς θεογνωσίαν καθοδηγεῖ, καὶ ἀνακηρύττει τραυῶς τὴν εὐσέβειαν.

Δ'. Ἐν τούτῳ δὲ πρόσειοι τις αὐτῷ γυνὴ τῶν ἐπιφανῶν τε καὶ πρώτων τῇ πόλει, ἃν εἶχε παῖδα Κέλσιον προσάγουσα, τρίτον ἔτος ἤδη γεγνηότα, καὶ ταῖς αὐτοῦ χερσὶ παρατίθεται, Ἄκολουθήσει σοι ὁ παῖς οὗτος ἐν πάσῃ ὁδῷ, εἰπούσα, ἕως καὶ αὐτὸς ἀξίος γένηται τῷ τοῦ Δεσπότης Χριστοῦ θρόνῳ συμπαραστήναι. Καὶ ἡ μὲν ἀπαλλάττεται· ὁ δὲ ἡδέως τὸν παῖδα δέχεται καὶ μόνον οὐκ ἐπὶ τῶν ἀγκαλιῶν περιέφερει, εὐχάς· τε αὐτῷ τὰς συνῆθειας ἐπιλέγει· καὶ οἰκαιοὶ Θεῷ διὰ τοῦ βαπτίσματος· ἐκαὶ μὴδὲ τιμὴν ἐτέραν ἤδει ἀληθινήν οὐκ ἐπὶ τὸ θεῖον οἰκίσωσιν. Οὕτω τοιγαροῦν ἔχων Ναζαρίος καὶ οὕτω τὰς τῶν Γαλλῶν πόλεις τῇ διδασκαλίᾳ περιλαμβάνων, οὐδὲ τὸν ἀρχοντα τοῦτον Δεινόδαον ἐλελήθει, ἀλλὰ μετὰ πεμπτός τε αὐτῷ μετὰ τοῦ παιδὸς ἦκει Κελσίου, καὶ οὐ μὲν γένους ἔφυ, τίνων δὲ πατέρων, τίνος δὲ θρησκείας ἐστὶ πυνθανομένου Δεινοδάμ, Ἐγὼ, ἔφη, τὸ μὲν γένος εἰμὶ Ῥωμαῖος, πρεσβεῖω δὲ τὰ Χριστιανῶν, καὶ θεὸν ὁμολογῶ τὸν ἐσταυρωμένον. Τότε λέγεται πρὸς ὀργὴν κινήθητα Δεινόδαον, Δαιμόνιον ἔχεις, φάσαι. Ἡ τί γε ἄλλο ἢ τοσαύτη βούλεται σοὶ πλυσθία; Οὐκ ἐστὶ σοὶ πατήρ; οὐκ ἐστὶ μητήρ; Ὁ δὲ, εἰ δαιμόνιον εἶχον, εἶπεν, οὐκ ἂν οὐδὲ σέβεις δαίμονας σὺ αὐτὸς, ἤρχοντο καὶ καθύβριζον. Καὶ ὁ Δεινόδαος, μὴ κατασχὼν τὴν μανίαν, τὸν μὲν παῖδα Κέλσιον τῶν χερσῶν αἰσπασίας πληγαῖς ἐπιβάλλει οὐ φορηταῖς, ὁ παῖς ταῖς φρεσὶ τὸν πολὺν τὴν σύνεσιν· εἶτα καὶ τῇ εἰρκτῇ ἐμβάλλει, ταμειυόμενος εἰς τὴν ὑστεραίαν. Ἡ γὰρ πολλὴ ὀμότης καὶ ἀπάνθρωπον οὐδὲ ἡλικίας αὐτῷ τοιαύτης ἔλκον οὐδένα ἐδίδου, ὅπερ ἂν καὶ πρὸς ἄλογα ζῶα καὶ πρὸς νεκρὰ φυτὰ φιλόπρωπος; πάθοι ψυχὴ, καὶ φειδοῦς αὐτὰ ἀξιώσειεν. Ἐδέχετο μὲν οὖν τὰς ἀνυπόστοιτους πληγὰς διὰ Χριστὸν ἡδέως ὁ παῖς Κέλσιος, τοῦτο μόνον ψελλιζούση γλώσση ἐπιφθεγγόμενος, Ὁ Θεὸς, ὃ ἐγὼ λατρεύω, αὐτὸς σε κρίνει, δικαστὰ· καὶ παρακινῶν καὶ αὐτὸς Δεινόδαον τῷ περὶ τὸν Χριστὸν πῶθι, καθάπερ πολλῶν πρότερον Ἰουδαίουσιν ὁ τῶν ἡλικῶν παίδων χορὸς, ὁμνοῦντες τὸν ἐμὸν Ἰησοῦν, καὶ αἶνον αὐτῷ καταρτίζοντες.

ante Judaeos aequalium puerorum chorus, meum

V. Quaedam autem insignis femina, nomine Dinomeda, consulit conjugii Dinobai, ut suadeat marito, ut moveatur misericordia pueri aetatis, et si marito communicat, quomodo olim uxor Pilati. Postridie itaque cum sedem judicariam ascendisset Dinobaus, et adduxisset Nazarium, suadebat viribus, ut assentiretur impietati. Ne eum tunc puniret, prohibebant uxoris suasionem.

Ε'. Γυνὴ δὲ τις τῶν περιβλέπτων, ἄνομα Δεινομέδα, συμβουλεύει τῇ Δεινοδάμ εἰκτον τῆς τοῦ παιδὸς ηλικίας καὶ αὐτοῦ Ναζαρίου λαθεῖν, καὶ ἅμα δὲ Ναζαρίον ἀπολύσαι. Ἡ δὲ τῷ ἀνδρὶ τε ταῦτα κοινολογεῖται, οἶψ' ἵποτε τάχα ἡ γαμετὴ τῷ Πιλάτῳ, καὶ τῇ ὑστεραίᾳ ἐπὶ τὸν δικαστικὸν θρόνον ἀναβὰς Δεινόδαος τὸν Ναζαρίον τε ἀγαγὼν παρῆναι ὡς οἶόν τε συνθέσθαι τῇ ἀσεβείᾳ. Κολάζειν γὰρ τῶν αὐτὸν ἐκώλυον αἱ παραινέσεις τῆς γυναικὸς. Ἐπεὶ δὲ πειθεῖν οὐκ

εἶχε, τῆς πόλεως ἀπελαύνει τὸν ἄνδρα, πρῶτος οὕτω Α πρὸς αὐτὸν φθεγγόμενος· Αἱ τῆς συζύγου μου συμβουλῆαι πάσης ἐλευθερον ἀριεῖσι σε τιμωρίας. Ἄπεισιν οὖν ἐκεῖθεν Ναζάριος παρὰ τὴν γείτονα Τίμερον μετὰ τοῦ παιδὸς Κελσίου· πόλις δὲ ἡ Τίμερος αὕτη καὶ τῶν προσοίκων τῆ Μελιᾶ. Παρ' αὐτῆ τοῖνον διηγεῖτο ταῖς περὶ Θεοῦ καὶ θείαις ἐκείναις διδασκαλαῖς τὴν τοῦ Χριστοῦ ποίμνην αὖξων καὶ τοὺς πολλοὺς πρὸς ἐπίγνωσιν ἐπαγόμενος. Οὐκ ἔφερε δὲ πάντως· ὁ τὴν βασκανίαν ὠδίων διάβολος τὰ τοῦ πράγματος· ἔχοντα οὕτως. Πῶς γάρ, εἰ διάβολος ἦν ἐκεῖνος· καὶ ἀπ' ἀρχῆς τοῖς ἀγαθοῖς ἀντικείμενος; Ἀμέλει καὶ τὸν ἀρχοντα τῆς πόλεως ὑπελθὼν πείθει τὰ περὶ Ναζαρίου Νέρωνι τῷ βασιλεῖ μηνῦσαι. Ὡς οὖν ἐκείνῳ τὰ περὶ τοῦ ἀνδρὸς ἐγκωρίσθη, γράμματα κατὰ πάσης ἐφόρτα τῆς ὑπάρχου Ναζάριον ἐρευ- νᾶσθαι κατὰ σπουδὴν ἐπιτρέποντα, καὶ τὸν εὐρόντα γε ὡς αὐτὸν ἀγειν.

Γ'. Ἐπεὶ δὲ κρύπτεσθαι τὸν ἄνδρα οὐκ ἦν οἶα ἐν τῷ περιφανῆ τῆς ἀρετῆς ἐστῶτα καὶ ὑπ' αὐτῆς μεγάλῳ στόματι κηρυττόμενον, ταχὺ τοῖς ἐρευνοῦσιν εὐρίσκειται. Οἱ δὲ, ἐπεὶ ὄηλος αὐτοῖς γέγονεν, ἤδη χαίροντες χαίροντα Νέρωνι παριστάσι. Τί οὖν ἐκείνος; Τῶν κολαστηρίων αὐτῷ προκειμένων κολακείαις ὑπῆρχετο τὸν Ναζάριον, ἵνα τοῖς μὲν φόβον, ταῖς δὲ μαλακίαν ἐνθεῖς πείσοι πρὸς τὸ αὐτοῦ βούλημα μεταθέσθαι. Ναζάριος δὲ τὸ παράπαν ἀμετάθετος ἦν, ὡσπερ ὑπὸ τούτων μᾶλλον πρὸς τὴν μαρτυρίαν στομούμενος, οὐ χαννούμενος, καὶ διὰ τοῦτο καὶ πλεονοι τῆ ἐνοστάσει· χρώμενος. Νέρων οὖν οὐκ ἔχων ὁ τὴν δράσειε, φυλακῆ τῶς τὸν ἄνδρα μετὰ τοῦ παιδὸς δίδωσι. Βραχὺ τὸ ἐν μέσῳ, καὶ Νέρωνα μὲν πάλιν ὁ δικαστικὸς εἶχε θρόνος, Ναζάριος δὲ εἰσῆγετο μετὰ τοῦ παιδὸς· καὶ πάλιν ὁμοίως νῦν μὲν πολλὸς ἦν ὁ Νέρων ταῖς ἀπειλαῖς, νῦν δὲ ταῖς κολακείαις ἤδου· καὶ ταῖς ὑποσχέσεσιν. Ὡς δὲ ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἐνοστάσεως τὸν ἄνδρα ἔώρα, ἀπογνοῦς τῷ οὕτως ὑπαγαγέσθαι Ναζάριον, τῷ τῆς θαλάσσης ἐναποβρίσθηται βυθῷ μετὰ τοῦ παιδὸς προστάσει Κελσίου, ὅπως μηδὲ ὄρῳν ἔχοι οὐδ' μηδὲ ζῆν οὕτω διακειμένου; ἐβούλετο. Ἄλλ' ἦσαν ἀληθεῖς πάντως οἱ τοῦ θεόφρονος Ἡσαίου λόγοι, ὡσπερ πρὸς αὐτοὺς εἰρημένον· «Ἐὰν διαβαίνης δι' ὕδατος, μετὰ σοῦ εἰμι, καὶ ποταμοὶ οὐ συγκλείσουσι σε· καὶ ἐὰν διέλθῃς διὰ πυρὸς, οὐ μὴ κατακαυθῆς.» Ἐπεὶ γὰρ αὐτοὺς ὁ βυθὸς εἶχεν ἤδη, καὶ οἱ τῆ θαλάσσης ρίψαντες προσεδόκων πολλῶ τῶν ἰχθύων βρώμα περιμάχτηον αὐτοὺς γενέσθαι, ἀγγελικῆ τῆς δύναμις ἀνωθεν καταβάσα τοῦ βυθοῦ ἀνεσώσατο, καὶ τῆ χέρσῳ ἀβλαβεῖς αὐτοὺς ἀποδέδωκε, τοῦ παιδὸς Κελσίου διὰ τὸ τῆς ἡλικίας ἀτελεῖς ἔτι ναυτίας, ὡσπερ εἰκὸς, καὶ ἀηθίας ὑποπλησθέντος. Ἄλλ' εὐχῆ τούτων καὶ τύπῳ σταυροῦ καὶ θείῳ φιλήματι ὑγιᾶ Ναζάριος δείκνουσιν.

Ζ'. Ἀγρεύει τὸ θαῦμα τοῦτο καθάπερ ἰχθύες καὶ τοὺς ἐπὶ τῆς θαλάσσης αὐτοὺς καθέντας τοῦ Νέρωνος ὑπηρέτας. Τὸ γὰρ ἀπὸ τούτου ἀκόλουθοι γέγονασιν τῷ ἀγίῳ, καὶ οὕτως αὐτῷ προσετέθησαν ὡς καὶ τοῦ προτέρου βίου πολλὰ μεταμέλειν αὐτοῖς, καὶ ὅτι μὴ ἐκ πολλοῦ Νέρωνος ἀποστάτη· ἐκείνῳ προσεῖχον,

Postquam autem non potuit persuadere, eum expellit e civitate, sic eum placide allocutus : Uxoriam meae consilia te liberum dimittunt ab omni cruciatu. Illinc ergo abit Nazarius in vicinam Temerum cum puero Celsio. Est autem haec urbs Temerus propinqua Meliae. In ea ergo vitam agebat, divinis suis doctrinis augens gregem Christi, et multos inducens ad agnitionem. Non ferebat autem omnino, qui invidiam parturiebat, diabolus res ita se habentes. Quomodo enim, si ille erat diabolus, et qui ab initio bonis adversabatur? Blandis itaque verbis aggrediens praesidem civitatis, persuadet, ut Neroni imperatori significet de Nazario. Cum ergo de Nazario ei esset significatum, missae sunt litterae per universam illam regionem, jubentes summo studio quaeri Nazarium, et eum, qui invenisset, ad ipsum ducere

VI. Cum autem is latere non posset, ut qui in illustri staret loco virtutis, et magno ore ab ipsa praedicaretur, cito invenitur ab iis, qui scrutabantur. Illi autem, cum is jam eis evasisset manifestus, laeti laetum sistunt ante Neronem. Quid ergo ille? Propositis ei tormentis, assentationibus aggressus est Nazarium, ut cum illis quidem ei terrorem attulisset, his autem eum emolliisset, persuaderet ei, ut transiret ad suam voluntatem. Nazarius vero erat omnino immobilis, ut qui ab his ad martyrium magis acueretur, non autem emolliretur. Et ideo majori utebatur constantia. Cum nesciret ergo Nero quid ageret, tunc eum cum puero tradit in custodiam. Parum intercessit temporis, et Neronem quidem rursus sedes habuit judicaria. Introductus autem fuit Nazarius cum puero. Et rursus similiter, nunc quidem minis vehementer erat Nero, nunc autem suaviter blanditiis et promissis. Postquam autem vidit eum tanta esse constantia, desperans sic posse induci Nazarium, jubet eum injici in profundum maris cum puero Celsio, ut nec eos quidem posset videre, quos ne volebat quidem vivere sic affectos. Sed erant omnino vera, quae dixit divinus Isaias, tanquam de eis praenuntiata : Si transieris per aquam, tecum sum : et non te concludent fluvii. Et si transieris per ignem, non combureris. Nam cum jam essent in profundo, et qui eos jecerant, crederent fore, ut a multis piscibus devorarentur magna contentione, angelica quaedam virtus desuper advolavit, et e profundo servavit, et illaesos eos terrae reddidit, puero Celsio propter aetatem adhuc imperfectam, nausea et fastidio pleno, ut est consentaneum. Sed precibus et signo crucis, et divino osculo eum salvum reddidit Nazarius.

VII. Capit, tanquam pisces, hoc miraculum Neronis quoque servos, qui ipsos in mare demiserant. Sanctum enim deinceps sunt secuti, et ita se ei adjunxerunt, ut prioris vitae magna ducerentur poenitentia, et aegre ferrent quod non diu ante, relicto Nerone, animum illi adhibuissent. Terrae ergo

cum puero redditus Nazarius, transit cum eo ad civitatem, quæ dicitur Tenusa; et illinc profectus, venit Mediolanum, rursus quoque priorem pergens dare doctrinam, et dulci potare nectare eos, qui erant vere filii regni. Sed cives rursus ei non permittebant libere prædicare veram religionem, sed eum comprehenderunt, et eum præsidi Anulino, qui ei prius multas impeggerat alapas, tradiderunt, vel per illos, ut verius dicam, is qui fuit ab initio invidus, et odio habuit homines. Ille autem jubet eum rursus includi in priori custodia. Nazario autem ipsa custodia erat multis regiis pretiosior, pratium floridum, novus paralisus. In eam enim ingressus, versabatur cum Gervasio et Protasio sociis certaminis: a quibus assidue ille, tanquam ab aliquibus fluminibus, irrigatus, carpebat suavissimos flores illorum consuetudinis, ut propemodum gratias haberet Anulino, quod eum rursus conjunxisset cum iis, quos desiderabat. Cum eis ergo congressus, et magnam accepit utilitatem, ut ipse etiam vicissim intulit ea quæ erant utilia; et eos satis ad certamina, et puerum incitavit Celsius: quem puerum quidem sermo, perfectum autem ostendit actio.

VIII. Anulinius autem cum de Nazario singula exacte didicisset, mirabatur quemadmodum potuisset effugere Neronem (sciebat enim, quam esset furiosus et quam ferus Nero), lupum agnus, ut aiunt. Hinc etiam de sancto Nazario et ejus sociis eum facit litteris certiozem, rogans quidnam juberet, ut faceret sanctis. Ille autem cum audivisset Nazarium adhuc esse superstitem, eadem spirabat adversus lictores, quibus jusserat, ut cum in maris profundum injicerent; et præ ira e sede exsilii cum vociferatione currebat per regiam, olamans insidiatores, ingratos, adversus deos impios, et cupiebat eos invenire, ut ipsos etiam interimeret simul cum martyribus, ignorans stolidus, quod Deus potest non solum a mari servare eum qui in ipso habuerit fiduciam, sed etiam ipsum mare exsiccare. Testatur autem divus David dicens, enim posuisse fluvios in desertum, contra autem, deserta in lacus aquarum¹. Cum eos ergo multum quæsisset, et non invenisset, sic litteris exponit suam adversus sanctos sententiam: Quoniam ii, qui ante nos ascenderunt in hanc excelsam imperii sedem, non solum eos, qui in maximos deos erant impii, morte sua damnabant sententia, sed etiam, si invenirentur aliqui, qui maleficiis et præstigiis multos corrumpere, par quoque in eos statuebant supplicium, nostra quoque decernit potentia, quod isti quamprimum vita priventur, gladio capitibus eorum amputatis: deinde eorum corpora objiciuntur feris ad devorandum, ut ne omnium quidem communem consequantur sepulturam. Sit ergo tibi curæ id, quod in præsentia jussi, exsequi. Est enim mihi

¹ Psal. cvi. 35.

δεδινῶς ἀχθεσθαι. Ἀποδοθεὶς τοίνυν μετὰ τοῦ παιδὸς τῆ χέρσῃ Ναζάριος εἰς πόλιν Τένουσαν λεγομένην σὺν αὐτῷ μεταβαίνει, κάκειθεν ἀπάρας ἐν Μεδιολάνοις γίνεται, τῆς προτέρας καὶ αὐθις διδασκαλίας ἐχόμενος, καὶ νέκταρ ἡδὺ τοὺς υἱοὺς δυνεὺς ποτίζων τῆς βασιλείας. Ἀλλὰ πάλιν αὐτὸν οἱ τῆς πόλεως τὸ τῆς εὐσεβείας κήρυγμα διαγγέλλειν οὐ παρεῖχον ἐλευθερίως, ἀλλὰ τῷ ἀρχοντὶ Ἀνουλίῳ τῷ πολλὰς αὐτῷ καὶ πρότερον κατὰ τῶν παρεῖων παίσαντι, συλλαβόντες παραδίδουσιν, ἧ δι' ἐκείνων, μᾶλλον φιλαληθῶς εἰπεῖν, ὁ ἐξ ἀρχῆς βάσκανος καὶ μισάνθρωπος. Ὁ δὲ εἰς τὴν προτέραν καὶ αὐθις φρουρὰν κατὰκλειστον προστάττει γενέσθαι. Ναζαρίῳ δὲ ἡ φρουρὰ αὕτη πολλῶν βασιλείων τιμωτέρα γίνεται, λειμῶν εὐανθήσ, νέος παράδεισος. Ἐκέῃσε γὰρ εἰσελθὼν Γερβασίῳ τε καὶ Προτασίῳ τοῖς συνάθλοισι συνῆν, ὑφ' ὧν ὅσαι ὕραι καθάπερ ὑπὸ τινῶν ποταμῶν ἐκείνων ἀρδευομένης τὰ ἴδρια τῆς ἐκείνων ὀμιλίας ἀνθη δρεπόμενος ἦν, ὡς μικροῦ καὶ χάριν ὁμολογεῖν Ἀνουλίῳ ὅτι καὶ πάλιν αὐτὸν συνῆψε τοῖς ποθουμένοις. Συγγενόμενος τοιγαροῦν τοῖς ἀνδράσι πολλῆς τε ἀπέλαυσεν ὠφελείας, καὶ αὐτὸς ἐν τῷ μέρει, τὰ πρὸς ὠφέλειαν ἀντεισήγαγεν, ἰκανῶς τε αὐτοὺς πρὸς τοὺς ἀγῶνας καὶ τὸν παῖδα Κέλσιον ἠλείψε, Κέλσιον δὲ παῖδα μὲν ὁ λόγος, τέλειον δὲ ἡ πράξις παρέστησιν.

Η'. Ἀνουλίνος δὲ (καὶ γὰρ τὸ μανικὸν ἐκείνου καὶ θηριώδες ἦδει τοῦ Νέρωνος ἀκριβῶς) τὰ περὶ Ναζαρίου μαθὼν ἐν θαύματι ἐποιεῖτο, πῶς ἄρα καὶ Νέρωνα φυγεῖν ἡδυνήθη, τὸν λύκον, φασίν, ὁ ἀμνός. Ἐντεῦθεν καὶ γράμμασιν αὐτῷ τὰ περὶ τοῦ ἁγίου καὶ τῶν συνάθλων γνώριμα καθιστᾷ, προσθεὶς ὅτι καὶ πῶς αὐτῷ τὸ λοιπὸν προστάττει χρῆσασθαι τοῖς ἁγίοις. Ὁ δὲ ἀκηκῶς ἐτι Ναζάριον περιεῖναι, πολὺ κατὰ τῶν ἐπιταγέντων αὐτὸν δημίων τῷ θυμῷ τῆς θαλάσσης ἐναφείναι τὸ φονικὸν ἐπνέει, ὑπὸ τῆς ὄργῆς τε καὶ τοῦ θρόνου ἀνέθορε, καὶ μετὰ βοῆς τὰ βασίλεια διέθει, τοὺς ἐπιθούλους κεκραγῶς, τοὺς ἀχαρίστους, τοὺς περὶ τοὺς θεοὺς ἀσεβεῖς, ἐζήτηε τε αὐτοὺς ἐφευρεῖν ἵνα καὶ συνανῆλθῃ τοῖς μάρτυσιν, ἀγνοῶν ὁ μάταιος ὅτι δυνατὸν θεῷ μὴ εἶγε θαλάσσης σῶσαι τὸν ἑαυτῷ πεποιθότα, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν δῆπου ξηράνει τὴν θάλασσαν. Καὶ μαρτυρεῖ Δαυὶδ ὁ θεῖος, θεῖναι λέγων αὐτὸν ποταμοὺς εἰς ἔρημον, ἐμπαλιν δὲ καὶ τὴν ἔρημον εἰς λίμνας ὑδάτων. Πολλὰ τοίνυν ἐκζητήσας, ἐπεὶ μὴ ἐφεῦρε, γράμμασι τὴν κατὰ τῶν ἁγίων ἀπόφασιν ἐκτίθειται οὕτως. Ἐπειδὴ περὶ οἱ πρὸς ἡμῶν ἐπὶ τὸν ὑψηλὸν τοῦτον τῆς βασιλείας ἀναβάντες θρόνον οὐ τοὺς περὶ μεγίστους μόνον δυσσεβούντας θεοῦ ψήφῳ θανάτου κατέκρινον, ἀλλ' εἰ καὶ τινες εὐρίσκοιντο μαγγανέλαις ἄρα καὶ γοητείας τοὺς πολλοὺς ἀποφθείροντες, καὶ αὐτοῖς ἴσθην τὴν τιμωρίαν ἐπεψηφίζοντο, θεσπίζει καὶ τὸ ἡμέτερον κράτος ὅτι τάχος αὐτοὺς τοῦ ζῆν στερηθῆναι, ξίφει τὰς κεφαλὰς ἐκτμηθῆναι, εἴτα θηροῖ τοῖς νεκροῦς αὐτῶν εἰς βορρὰν προτεθῆναι, ὡς ἂν μηδὲ τῆς κοινῆς ἀπάντων ἀξιώθειν ταφῆς. Ἐπιμυλὲς οὖν τὸ πρῶτον σοι τοῦτο γενέσθω πρόσταγμα εἰς πέρας

ἐξαναγκαῖν· μέλει γάρ μοι τῆς εἰς τοὺς θεοὺς τιμῆς, ἄλλ' ἐπιπέσει μοι μέλει πλέον ἢ τῶν τοῦ κοινου φροντισῶν.

Θ. Ταῦτα ἐπειδὴ Ἀνουλίω τὰ γράμματα ἤκει, εὐθύς τὴν ἐπὶ θάνατον ἀγεσθαι τοὺς μάρτυρας ἐπιτάττει. Οἱ δὲ τῷ τοῦ σταυροῦ τύπῳ φραζόμενοι ἐξήσαν οὕτω φαιδρῶς, ὡσπερ οὐ πρὸς θάνατον, ἀλλὰ πρὸς ζωῆν μέλλον, ὅπερ καὶ ἀληθὲς ἦν, τὴν ακωνίαν καλούμενοι, καὶ ἄλλος ἄλλον προφθάσαι φιλονεικοῦντες καὶ τὴν καλὴν ἀμιλλαν ἀμιλλώμενοι, δεδοικότες μὴ Νέρωνι μεταμελήσει τῆς ἀποφάσεως, καὶ τοῦ μακαρίου τέλους ἀπολειφθῶσιν. Ἐπειδὴ δὲ Κυρίῳ ἐξομολογούμενοι τὴν τῆς τελειώσεως κατέλαβον τόπον, φθονήσας ὁ πονηρὸς Χριστιανοῖς τῆς εὐεργεσίας παθεῖν τοὺς δημίους ἀπειλάσαι πρότερον τοὺς ἐκεῖ παρόντας θεοσεβεῖς, ἵνα μὴ τοῦ ἁγιασμοῦ πάντως τοῦ ἐκκανουμένου αἵματος τῶν ἁγίων παραπολαύσων, καὶ οὕτω τὰς τῶν μαρτύρων ἀποτεμεῖν κεφαλὰς. Ἄλλ' ἐσάλλη τῆς ἐλπίδος, κἀν ταῦτα ὁ μαρτὸς καὶ ὄλιγα τῆς κληρίας ἀπάνωτο. Τὰ γὰρ τῶν ἁγίων τιμια λείψανα, Ναζαρίου φημὶ καὶ Γερβασίου σὺν τοῖς συνάθλοις, Χριστιανοὶ τινες οὐκ ἀθεοὶ μὲν κινήθεντες, λάθρα δὲ ὑφελόμενοι παρὰ τῆς τῆς πέλειως κύλη ἢ καὶ Ῥωμαία καλεῖται, τιμίως κατέθεντο, τεσσαρεσκαίδεκάτην τότε τοῦ Ὀκτωβρίου ἐπέχοντο. Ὀλίγω δὲ ὕστερον οἱ θεοὶ μάρτυρες ἕναρ τινὲ τῶν φιλομαρτύρων ἐπιστάνας τὴν τῶν σωμάτων ἀνάληψιν ἐγγυώμενοι ἁγίων τούτῳ καὶ φιλανθρώπων ψυχῶν ἴδιον οὐχ ἵνα αὐτοὶ δοξασθῶσι, πῶς γάρ; εἴ γε διὰ τὴν ἐκεῖθε μακαριότητα πάσης τῆς ἐνεαυθαδόξης ὑπεριδόντες, ἀλλ' ἵνα τῆ εὐρέσει τοὺς φιλασεβεῖς ὑφελήσωσιν. Ὁ δὲ τῆ ὕψις λίαν ἡθεῖς ἀναστὰς; εὐθύς τὰ τε ἅγια λείψανα σεβασμίως ἐκείθεν ἀναλαμβάνει, καὶ τῷ ἴδιῳ παρατίθεται οἴκῳ. Οἶδεν ἢ ἐκεῖνον παρημένη θυγάτηρ τὸ γεγονός τῆ τῶν μαρτύρων ἐπιστάσει τὴν προτέραν εὐθύς βεῦσιν ἀπολαβοῦσα. Ἐλάνθανε μὲν οὖν ὁ τῶν μαρτυρικῶν ἐκεινῶν λειψάνων θησαυρὸς, ἐν τῷ τοῦ ἀνδρὸς οἴκῳ κρυπτόμενος ἕως ἐπὶ τὸν μέγαν Θεοδόσιον, ὃς ἐξ Ἰβηρίας τῆς νῦν Ἰσπανίας καλουμένης εἴλκε τὸ γένος, τὰ Ῥωμαίων μετέπεισε σκήπτρα.

Ι'. Ἐπεὶ δὲ οὗτος μετὰ τὴν Οὐάλεντος τοῦ θεομάχου κατὰ τὴν Θράκην ὑπὸ τῶν βαρβάρων ἀναρσεῖν ἐπὶ τῆς ἀρχῆς κατέστη, τὰ περὶ τὸ θεῖον τε ἀγαθὸς εἴπερ τις ἕτερος ἦν, καὶ δὴ καὶ μαρτύρων τιμαῖς εὐφραϊνόμενος· τότε καὶ τὰ ἱερὰ τούτων λείψανα εἰς Μεδιολάνων θησαυρίζεται ἐκκλησία, Ναζαρίου, φημὶ, καὶ Γερβασίου, Προτασίου τε καὶ Κελσίου, τῶν περιβλέπτων τοῦ Χριστοῦ μαρτύρων. Τίνες δὲ καὶ οἱ περὶ τὴν μετακομιδὴν τούτων καὶ τὴν κατάθεσιν ὑπουργήσαντες; Ἀμβρόσιος ὁ τὴν ἀρετὴν περιδότης καὶ τῆς τῶν Μεδιολάνων Ἐκκλησίας τότε τοῖς θρόνοις ἐμπρέπων. Οὗτος δὴ πρῶτος ἐλειτούργει τῆ μεταθέσει οὐκ ἀνίπτους, ὃ λέγεται, χερσίν, ἀλλὰ καὶ λίαν καθαραῖς τὰ καθαρὰ πιστευόμενος· πρὸς δὲ καὶ κληρὸς ἅπας καὶ οἱ ἐν τέλει γλώσσαις ἡδούσαι, χερσὶ λαμπάδας φορούσαις, τὰ πολλῶν πλέον τῶν λαμπάδων τοῖς θαύμασι διαλάμποντα. Τυφλοὶ μὲν γὰρ ἕως αὐτὸν χειραγωγηθέντες φῶς τε εὐθύς εἶδον, καὶ οὐχ ἔπὸ χειραγωγῶν ἴδαινον ἔτι, ἀλλὰ τοὺς ἑαυτῶν ἔχοντες;

ΠΑΤΡΟΛ. GR. CXVI.

majori curæ honorare deos, quam curam gerere reipublice.

IX. Postquam hæc litteræ venerunt ad Anulinum, jubet statim ad mortem duci martyres. Illi autem muniti signa crucis, admodum læti exierunt, ut qui non ad mortem, sed ad vitam potius (quod verum erat) æternam vocarentur: et contendebant alius alium prævenire, et pulchro decertabant certamine, timentes ne Neronem suæ pœniteret sententiæ, et beatum finem non assequeretur. Postquam autem Domino confitentem, pervenerunt ad locum consummationis, invidens Christianis malignus beneficium, persuadet licitoribus, ut prius abigerent pios, qui illic aderant, ne omnino fruerentur sanctificatione sanguinis sanctorum, qui effundebatur, et sic martyrum capita amputarent. Sed sic quoque a spe decidit exsecrandus, et parum commodi accepit ex improbitate. Pretiosæ enim sanctorum reliquiæ, Nazarii, inquam, et Gervasii cum sociis, a Christianis quibusdam, non sine Dei numine motis, clam ablatae, depositæ sunt honorifice apud portam civitatis, quæ etiam vocatur Romana, quarto decimo mensis Octobris. Paulo post autem divini martyres in somnis apparent cuidam ex iis qui erant amici martyrum, jubentes, ut eorum corpora assumeret. Proprium est hæc sanctarum et benignarum animarum non ut ipsi glorificentur, (quomodo enim, qui propter eam, quæ illic est, beatitudinem, contempserunt omnem, quæ est hic, gloriam?) sed ut pils ac religiosis prodessent inventione. Ille autem visione illinc sanctas assumit reliquias, et domi suæ deponit. Novit quod factum fuerat ejus filia, quæ erat paralytica; nam adventu martyrum priorem recuperavit valetudinem. Atque latuit quidem martyricarum reliquiarum thesaurus absconsus in ejus ædibus, donec ad magnum Theodosium, qui ex Iberia, quæ nunc Hispania dicitur, duxit genus, pervenerunt sceptræ Romani imperii.

X. Cum autem is post Dei hostem Valentem, a barbaris in Thracia interfectum, esset constitutus imperator, et in Deum erat pius, si ullus alius, et martyrum lætabatur honoribus, tunc quoque sacræ eorum reliquiæ, tanquam thesaurus, reconducuntur in ecclesia Mediolanensi, Nazarii, inquam, et Gervasii, Protasii et Celsii, inclytorum Christi martyrum. Quinam autem fuerunt administri in transferendis et deponendis his reliquiis? Ambrosius ille virtute clarus, et qui tunc decorabat sedem Ecclesiæ Mediolanensis. Is primus est executus ministerium translationis, ut cui non illotis (quod dicitur) manibus, sed valde mundis munda fuerint credita. Præterea autem universus clerus et omnes magistratus, linguis hymnos canentes, et quas manibus gestabant, lampadibus ea illustrantes, quæ tamen magis miraculis resplendebant, quam lampadibus. Nam cæci quidem manu deducti ad eas usque reliquias, lucem statim aspexerunt, nec

29

opus amplius habebant arguo, qui eos manu deduceret, sed suos habebant duces oculos. Claudi, qui vix fuerant portati ab aliis, propriis suis revertentibus pedibus, perniciosus ad currendum, et aptis ad saltandum. Leprosos, qui in templum venerant, domus aspexit mundos, et quicumque a malignis detinebantur spiritibus, eos quoque licebat videre liberatos ab iis qui ipsos vexabant, furiosaque et amentia eorum verba, conversa in gratiarum actionem, et communiter Christi martyres laudibus celebrari et glorificari ab omnibus. In eos cum magnus incidisset Theodosius (tunc enim agebat Mediolani adversus tyrannum, Maximum, inquam, decertans), cum accepisset partes sacrarum harum reliquiarum, pro quibuslibet spoliis aut manubiis, aut potius pro quibuslibet armis et munimentis, in urbem detulit regiam, iis quæ ipse socios inexpugnabiles assecutus martyres.

XI. Ante hanc magnam itaque civitatem eis exci-
tat pulchrum et elegans templum, et in eo sacras
martyrum reliquias deponit, tanquam thesaurum
super millia (divinus dicit David *) auri et argenti.
Eæ præter alia unguentorum quoque fontes emit-
tunt abundantes, non solum corporibus salutare,
sed eorum etiam, qui hauriunt, animas expurgan-
tes: ut non solum habeant apud se martyres ea
quæ acceperunt, sed aliis quoque sua bona com-
municent. Sic Christus hic quoque eos glorificat,
qui illum amaverunt. Talium certaminum tales
dat remunerationes, quædam omnino præmia
illius supernæ beatitudinis. Cujus nobis quoque
liceat esse participes gratia sanctissimi et vivifici
Spiritus nunc et semper, et in sæcula sæculorum.
Amen.

A ὀφθαλμοὺς ὀδηγούσι· χωλοὶ, μόλις ὑφ' ἐτέρων κεκο-
μισμένοι, τοὺς ποσὶν ἐχρῶντο τοῖς ἰδίοις εὐδρόμοις
καὶ ἀλτικαῖς· λεπροὺς τῶ ναφ̄ προσελθόντας ὁ οἶκος
καθαροὺς ἐθεάσατο· ὅσοι τε ὑπὸ πνευμάτων κατεί-
χοντο πονηρῶν, καὶ τούτους ὄρῳ ἦν τῶν ἐνοχλούντων
ἀπηλλαγμένους, τὰ παράφρα· τε αὐτοῖς καὶ μανικὰ
ῥήματα εἰς εὐχαριστίαν μεταβληθέντα καὶ κοινή
τοῦς τοῦ Χριστοῦ μάρτυρας ὑπὸ πάντων δοξαζόμε-
νους. Τούτοις ὁ μέγας περιτυχὼν Θεοδόσιος (ἐνεδή-
μει γὰρ τότε τῇ Μεδιολάνων πρὸς τε Σκυθίας καὶ
τὸν τύραννον φημι Μάξιμον διαγωνιζόμενος) μέρη
τῶν ἱερῶν τούτων λειψάνων ἀντι παντὸς λαφύρου
τινὸς ἢ λεία· ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ἀντι παντὸς ὀπίου
καὶ ἀσφαλείας τῇ βασιλείδι κομίζει, οἷ· τε αὐτὸς
εἶδε πιστωθεὶς θαύμασι καὶ συμμάχους κατὰ Σκυθῶν
B ἀπροσμάχως πλουτήσας τοὺς μάρτυρας.

B vidit, miraculis confirmatus, et adversus Scythas,

IA. Ἀμέλει καὶ ναὴν αὐτοῖς πρὸ τῆς μεγαλοπό-
λεως ταύτης χαριεντά τε καὶ περικαλλῆ ἀνεγείρει,
καὶ τούτω τὰ ἱερὰ λείψανα τῶν μαρτύρων ὡς θησαυ-
ροὺς κατατίθεισιν ὑπὲρ χιλιάδας, ὁ θεὸς ἂν εἶπε
Δαυὶδ, χρυσοῦ καὶ ἀργυρίου. Τὰ δὲ πρὸς τοῖς ἄλλοις
καὶ μύρων ἀφθόνως ἀναδιδούσι πηγὰς· οὐ σώματι
μόνον σωτηριοὺς, ἀλλὰ καὶ ψυχαῖς τῶν ἀρρομένων
καθαρηριοὺς, ἵνα μὴ μόνοις παρ' ἑαυτοῖς οἱ
μάρτυρες ἄπερ ἐλήψασιν ἔχωσιν, ἀλλὰ καὶ τοῖς
ἄλλοις ὡς τῶν ἀγαθῶν κοινωνοί. Οὕτω δοξάζει
κάνταῦθα Χριστὸς τοὺς ἐκείνον ἠγαπηκότας· τοιού-
των ἀγῶνων τοιαύτας δίδωσιν ἀμοιβὰς, προσιμιά
τινα πάντως τῆς ἐκείθεν μακαριότητος· ὧν τῆς
μερίδος καὶ ἡμᾶς· γένοιτο πάντας ἀξιοθῆναι χάριτι
τοῦ παναγίου καὶ ζωοποιοῦ Πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ
C καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

MENSIS OCTOBER.

BΙΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑ ΤΗΣ ΟΣΙΑΣ ΠΕΛΑΓΙΑΣ

THE EN ANTIOXEIA.

VITA ET CONVERSATIO SANCTÆ PELAGIÆ ANTIOCHENÆ.

(Sarius ad 8 Octobr., cod. Reg. n. 1312).

I. Muliebrem virtutem fortitudine virorum ni-
lil Inferiorem omnibus narrare est utile, eoque,

D A. Γυναικείαν ἀρετὴν τῆς τῶν ἀνδρῶν οὐδὲν
ἀπολειφθεῖσαν πᾶσι διεξιέναι λυσιστελεὶς καὶ ὑφέλιμον,

* Psal. cxxxviii. 72.

καὶ τοσοῦτῳ μᾶλλον, ὡς περ ἀναλόγου πρότερον ἀν-
εισηνέχθη κακίας. Οὕτω γὰρ ἂν τὸ μὲν τῶν ἀββέ-
ων γένος τὴν τοῦ θήλεο; ὑπερβαλέσθαι φύσιν φι-
λοτιμήσαιο· γυναῖκες δὲ τῆς τῶν συγγενῶν ἀρετῆς
μὴ ἀπολειφθῆναι διὰ σπουδῆς ἂν ποιήσαιτο· ἐκατέ-
ρων δὲ ὑπεξαιρεθῆι τὸ τῆς πονηρᾶς ἕξεω; ὡς τὰ
πολλὰ δυσσπόνιπτον. Ὁ δὲ καὶ αὐτὸς πρὸ τῶν ἄλλων
εἰδώς τὰ κατὰ τὴν μακαρίαν ταύτην Πελαγίαν, ἣ τὸ
τῆς Θεοῦ φιλανθρωπίας ἡμῖν ἐγνώρισε πέλαιος,
ἀνωθεν εἶπω, καὶ διηγῆσομαι.

Β'. Αὕτη πατρίδα μὲν ἔχε καὶ πόλιν τὴν Ἀν-
τιόχου· πλοῦτῳ δὲ γενομένη περιφανῆς καὶ κάλλει
διαπρεπῆς οὐκ εἰς καλὸν τῷ πλοῦτῳ ἐχρήσατο, οὐ-
δὲ τοσοῦτον τῷ κάλλει τοῦ σώματος ἐνεῖμεν, ὅσον
μὴ τὸ τῆς ψυχῆς παραβλάπτεσθαι. Ἀλλὰ τὸ μὲν
ἐπὶ τῆς αὐτῆς πολὺ, κολλῶ μὲν κομώσῃ τῷ φυσικῷ,
κλειόνι δὲ χρωμένη τῷ τεχνητῷ· τὸ δὲ τῆς ψυχῆς
ἀπὴνθει καὶ ἐμαραίνεται. Χρυσὸς δὲ ἦν αὐτῇ πολὺς
μὲν ὁ τὸ σῶμα κοσμών, πολὺς δὲ καὶ ὁ τὰς χριστίας
ὑπηρετῶν, καὶ πλήθος ἀκολούθων τῶν μὲν προηγου-
μένων, τῶν δὲ καὶ ἐφεπομένων. Οἷς δὲ καὶ μάλιστα
τὸ τῶν ποθῶν ἔχουσα πῦρ ἀναπόμεινον καὶ τοὺς
ἐραστὰς ὑπαγομένη τε καὶ ἔκκαλουσα, ἐν πόρνοις, ὁ-
μοί· ἐτέλει καὶ πρώτη τῶν ἐν τῇ πόλει Μαινάδων
ἐπεγινώσκετο. Ἀλλὰ γὰρ οὐκ ἤνεγκε Κύριος φύσιν
καὶ ψυχὴν γενναίαν τυραννομένην ὑπὸ τοῦ πονη-
ροῦ, τὸ τε μᾶλλον ὀρῶν ὡς ἤδη παρὸν, καὶ οἷα ἂν ἐξ
οἷς γένοιτο προειδώς, καὶ τι καὶ δοῦναι θέλων
τοῖς αὐτὸν σεβομένοις παράδειγμα ὡς ἀρκεῖ τὸ
θελῆσαι μόνον πρὸς τὸ γενέσθαι χρηστόν.

Γ'. Καὶ δὲ ποτε τοῦ ἐν Ἀντιοχείᾳ τότε τὸν ἱερατι-
κὸν διέποντος θρόνον κατὰ τινα χρεῖαν τοὺς ὑπ' αὐτὸν
ἐπισκόπους συναγαγόντος ἐν οἷς ἄλλοι τε πολλοὶ προ-
έχοντες τῶν πολλῶν ἦσαν καὶ δὴ καὶ Νόννος ἀνὴρ,
τάλλα τε θαυμαστὸς καὶ τὸν τρόπον ἀγγελικὸς. Τοῦ-
των οὖν ἤδη συνειλεγμένων καὶ τινος τῶν ἐν τῇ πό-
λει νεῶν, Ἰουλιανοῦ δὲ τοῦ μάρτυρο; ἦν οὗτος, πρὸ
τῶν πύλων καθεζομένων καὶ φιλοσοφούντων τὰ
θεοφιλεῖ τε καὶ ἀνω φέροντα καὶ τοῦ ἱεροῦ Νόννου
ψυχικῶς τινα διδασκαλίαν πρὸς αὐτοὺς μετιόντος,
παρῆι Πελαγία τῇ συνήθει χρωμένη καὶ σκευῇ καὶ
στολῇ ἐπὶ τινος ὀχήματο; καθημένη, πολλοῖς δὲ
πεπραγεμένη καὶ τὸν πλησίον ἀέρα καταχρων-
νύσά τε καὶ μυρίζουσα, τὸ μὲν τῆ τῶν μύρων ὁσμῆ
εἰς τῆ τῶν λίθων καὶ μαργάρων αὐγῆ. Ταύτην
οὖν παρῆσαν ἀνευθριάτως οὕτω καὶ ἰταμῶς ὡς
ὁ τῶν ποιμένων εἶδεν χορδὸς οἱ μὲν ἄλλοι, ἅτε δὴ μη-
δέν τι πλεόν τῶν ὀρωμένων ἔχοντες ἐνορῶν, θέαν
αὐτῆς κασεγίνωσκον πορνικῆν, καὶ οὐδὲ προσιδεῖν
ὄλω; ὑπέμενον, ἀλλ' ἠρῶν καὶ ἀπεστρέφαντο·
Νόννος δὲ ἄρα ἤδει καὶ τὰ ἐναντία πολλὰκις ἐκ τῶν
ἐναντιῶν καρποῦσθαι, καὶ δι' οὗ κέντρον ἡδονῆς
ἄλλος ἂν ἰσως εἰδέετο τῆ ψυχῆ, τοῦτο δὲ οὗτος ἔσχεν

(1) Intellige hoc ut velle nostrum non praveniat, sed sequatur gratiam Dei, sine qua nec ipsum velle bonum habere possumus.

A magis, quod femina hæc Pelagia, de qua scribere
nunc aggredimur, tam excellens postea exstitit,
quam antea vitio insignis fuerat. Sic enim genus
quidem masculorum, honoris causa, mulierum na-
turam superare contenderit; mulieres autem stu-
duerint hujusmodi feminæ virtute inferiores non
esse. Uterque vero sexus tali exemplo, ab earum
rerum quæ parvæ sunt, habitu removebitur. Quod
plane cum ipse præ cæteris cognoverim, ipsius
Pelagiæ vitam, quæ Dei erga homines benignitatis
pelagus nobis explicavit, altius exordiens nar-
rabo.

II. Ea patriam quidem et civitatem habuit An-
tiochiam. Cum esset autem et divitiis insignis, et
eximia pulchritudine, non recte usa est divitiis,
neque pulchritudinem corporis ita possedit, ut non
læderetur pulchritudo animæ. Sed cum illa qui-
dem illi naturaliter valde floretet, plurimo etiam
uteretur artificio, pulchritudo animæ marcesce-
bat et flaccescebat. Erat vero ei multum quidem
auri, quod corpus exornabat, multum autem
etiam, quod ejus serviebat usibus, et multitudo
comitum, qui partim quidem præcedebant, partim
autem sequebantur. Quibus quidem rebus animi
perturbationum habens ignem maxime accensum,
illiciteque et urens amatores, inter meretrices
(proh dolor!) vitam agebat et agnoscebatur prima
Menadum, quæ erant in civitate. Sed enim non
sivit Deus generosam animam et naturam a mali-
gni opprimi tyrannide, futurum videns tanquam
quod jam adesset, et præsciens qualis ex quali
esset evasura, et volens iis, qui ipsum co-
lunt, dare aliquod exemplum, quod solum velle
alicui sufficiat ad hoc, ut fiat bonus (1).

III. Cum itaque is qui tunc Antiochiæ admini-
strabat sedem pontificalem, usu aliquo ita postu-
lante, eos qui sub se erant, congregasset episco-
pos, inter quos erant, qui multis præstabant, et
erat etiam Nonnus vir et in cæteris admirabilis,
et moribus angelicus. Cum ii autem jam essent
congregati et sederent pro foribus templi cujusdam
ex iis quæ erant in civitate, id autem erat Juliani
martyris, philosopharentur autem de iis quæ sunt
pia et sursum ferunt, et sacrosanctus Nonnus
quandam animæ utilem apud eos persequeretur
doctrinam, accessit Pelagia utens consueto appa-
ratu et habitu, sedensque in quodam vehiculo. A
multis autem deducebatur et propinquum aerem
colorabat et perfundebat tum odore unguentorum,
tum splendore margaritarum. Hanc ergo tam in-
verecunde, et tam impudenter accedentem videns
pastorum chorus, alii quidem, ut qui nihil possent
iutueri præter ea quæ cernebantur, damnabant
aspectum ejus meretricium, et ne sustinerent qui-
dem omnino aspicere, sed erubescabant et eam
aversabantur. Nonnus autem qui sciebat ex con-
trariis sæpe colligere contraria, per quod alios

forte animo accepisset stimulum voluptatis, hoc is habuit quemdam fomitem ad virtutem. Quamobrem is a meretrice non dimovebat oculos, sed etiam cum illa adoeset fixo obtutu ipsam aspiciebat, et cum abiret, ipse adhuc eam pergebat contemplari.

IV. Deinde valde ingemiscens et suffusus lacrymæ seipsum deflebat vir beatus, et illius ornatum dicebat suam esse condemnationem, siquidem illa amans quidem corpora, in quæ cadit interitus, idque ad sui interitum veramque ac germanam habens pulchritudinem in suis membris florentem, non dubitabat tamen naturali pulchritudini aliquid architectari et artificio adjungere, et eam quibusdam machinis et descriptionibus reddere splendidiorem, ut amaram aliquam sibi suffuretur voluptatem. Nos autem quibus immortalis quidem est is qui amatur, adjungam etiam amator t alamusque immortalis, et gratia iis qui vere sunt ornati non consensens, tantum abest ut ornemus animam, ut non erubescamus etiam probro afficere naturalem ejus pulchritudinem. Sed contumelia nos ipsos afficimus, et ab illa ineffabili et admirabili nos miserabiliter arcemus voluptate, idque cum non ignoremus, quod nobis impendet supplicium et quæ sunt illic tormenta. Sic ille quidem, non solum, ut arbitrator, intuens ad id, quod aderat, sed jam etiam futurum mente prævidens, et sciens quod non multo post superabuntur etiam ab ejus animæ pulchritudine, et ad certamina spiritalia videbuntur cedere meretrici. Quod quidem ei præsignificabat divina hæc et admirabilis a Deo visio.

V. Videbatur Nonnus, cum divinum perageretur ministerium, ipse quidem stare ad sinistrum cornu altaris, quedam autem columba luto illita eum circumvolare, et non facile recedere, sed prope volare et ei molestiam exhibere, et tetro odore maximam asferre tristitiam, et hæc donec catechumeni vocarentur a sacerdote. Quid autem postea est consecutum? Ipsa quidem non apparebat, quandiu duravit tempus mysteriorum et totius ministerii. Eo autem jam peracto, ipsi a templo egredienti, cum fuisset in limiue, eadem rursus columba apparuit, ita quidem se habens et ita faciens, donec porrecta dextera, eam manu acceptam, demisit in lavacrum aqua plenum. Illa vero deinceps alarum ejectis sordibus, volavit in æthera et ad tantam pervenit altitudinem, ut ne ipse quidem posset ad eam pertingere oculis. Hoc id quod futurum erat, prius descripsit, et quod noctu factum est, præfiguravit id, quod erat futurum interdiu.

VI. Cum mane ergo surrexisset, et quibusdam communicasset visionem, venit quidem in templum simul cum aliis pastoribus, cum autem Novum in manus sumpisset Testamentum, divinum, inquam, Evangelium, cum id ei jussisset princeps pastor, ob eam quæ in ipso erat Spiritus gratiam, populo est sermocinatus. Fit ergo id, quod nun-

A ὑπέκκαυμά τι πρὸς ἀρστήν, ἀνθ' ὧν καὶ τῆς πόρνης, οὐκ ἀφίστη τῶν ὀφθαλμῶν, ἀλλὰ καὶ παρούσης πρὸς αὐτὴν ἑώρα ἀτανεῖ, καὶ ἀπιούσης αὐτὸς ἔτι τῆς θεᾶς εἶχετο.

Δ'. Εἶτα καὶ μέγα στενάξας καὶ δακρῶν κλησθεὶς ἐκυρὸν ὁ μακάριος ἀπεκλαίετο, καὶ τὸν ἐκείνης καλλωπισμὸν κατάκρισιν ἔλεγεν ἑαυτοῦ, ἐπερ ἐκείνη μὲν σωμάτων ἐρώσα φαρτῶν καὶ ταῦτα ἐπὶ λύμῃ τῇ ἑαυτῆς καὶ τι γνήσιον ἔχουσα κάλλος τοῖς μέλεσιν ἐπανθοῦν, ὅμως οὐκ ἀποκνεῖ ἐπιδημιουργοῦσα τῷ φυσικῷ κάλλει καὶ ἐπιτεχνωμένη καὶ τισι τοῦτο μηχαναῖς ἐπιλαμπρύνουσα καὶ ὑπογραφᾶς ἵνα κλέψῃ θούλην πικρὰν ἡδονήν. Ἡμεῖς δὲ, οἷς μὲν ἀθάνατος ὁ ἐρώμενος, προσθήσω δ' ὅτι καὶ ἐραστῆς, ἀθάνατος δὲ ὁ νυμφῶν, ἡ δὲ χάρις τοῖς δυντῶς κεκαλλωπισμένοις μὴδὲ γηράσκουσα τοσοῦτον ἀπέχομεν τὴν ἀθάνατον καλλωπίζειν ψυχὴν, ὥστε καὶ τὸ φυσικὸν αὐτῆς κάλλος αἰσχύνοντες οὐκ ἐπαισχνόμεθα, ἀλλ' ἐφρορίζομεν ἑαυτοὺς, καὶ τῆς ἡδονῆς ἐκείνης τῆς ἀπορρήτου καὶ θαυμαστῆς ἔλεεινῶς ἀπειργόμεθα, καὶ ταῦτα μὴδὲ τὴν ἐπηρημένην ἡμῖν ἀγνωσοῦντες κόλασιν καὶ τὰ ἐκείθεν δικαιοσύρια. Οὕτω μὲν ἐκεῖνος οὐ μόνον πρὸς γε τὸ παρὸν ὀποδλέπων, ὡς πείθομαι, ἀλλ' ἤδη καὶ τὸ μέλλον τῷ νῦν προορῶν, καὶ εἰδῶς ὡς οὐ μετὰ πολὺ καὶ τοῦ τῆς ψυχῆς αὐτῆς ἡτηθησονται κάλλους καὶ πόρνης θανόνται πρὸς ἀγῶνας πνευματικῶς δεῦτεροι. Ὁ δὲ καὶ ὄνειράτων ὄψις αὐτῷ προεδείκνυ, καὶ ἡ δρασις τοιαύτη τις θεᾶ καὶ θαυμαστῆ καὶ παρὰ Θεοῦ

Ε'. Ἐδόκει τῆς θεᾶς λειτουργίας τελουμένης ὁ Νόννος αὐτὸς μὲν τῷ λαίῳ κέρατι τοῦ θυσιαστηρίου παρεστηκέναι, περιστερὰν δὲ βεβορβορωμένην αὐτὸν περιπέτεσθαι καὶ μὴδὲ βράδιως ἀφίστασθαι, ἀλλὰ πῆσιον ἵπτασθαι καὶ διοχλεῖν καὶ μυρίαν ἐμποιεῖν τῇ δυσωδίᾳ τὴν ἀηθρίαν, καὶ ταῦτα μέχρι τῆς τῶν κατηχουμένων παρὰ τοῦ ἱερέως προσκλήσεως. Τὸ δὲ μετὰ ταῦτα τί; Ἀφανῆς μὲν αὐτὴ ὅσον ὁ τῶν μυστηρίων καὶ πάσης τῆς λειτουργίας ἐπέιχε καιρὸς ἤδη δὲ ταύτης τελεσελεως ἐξεργασμένου τοῦ ἱεροῦ καὶ γενομένου πρὸς τῇ φιλίᾳ, κάλυν τὴν αὐτὴν φανῆναι περιστερὰν οὕτω μὲν ἔχουσαν, οὕτω δὲ καὶ ποιούσαν, μέχρις οὗ τείνας τὴν δεξιὰν καὶ ταύτης λαβόμενος τῇ χειρὶ καθῆκεν αὐτὴν ἐπὶ τὸν λουτήρα ὑδατος ὄντα πεπληρωμένον. Κάκεινη λοιπὸν τῶν περῶν ἀποδαλοῦσα τὸν μολυσμὸν, αἰθέριος ἵπτατο, καὶ πρὸς τοσοῦτον ὕψος ἐφέρετο, πρὸς ὃ μὴδὲ αὐτὸς οὐδέ τε ἦν ἐξικνεῖσθαι τοὺς ὀφθαλμοὺς. Τοῦτο τὸ μέλλον προεζωγράφει, καὶ τὸ γενόμενον ἐν νυκτὶ τοῦ μεθ' ἡμέραν ἦν γεννησομένου προτύπωσις.

Γ'. Ἐωθεν οὖν ὁ ἱερεὺς ἀνὴρ ἀναστάς καὶ τισὶ τὴν δρασιν κοινωσάμενος ἀφικνεῖται μὲν ἐπὶ τὴν ναὸν ἕμα τοῖς ἄλλοις ποιμέσι, τὴν δὲ καινὴν ἐπὶ χείρας διαθήκην, τὸ θεῖον, φημί, λαβὼν Εὐαγγέλιον τοῦ ἀρχιτοίμου αὐτῷ ἐπιτρέψαντος, διὰ τῆς ἐν αὐτῷ τοῦ Πνεύματος χάριτος τοῖς λαοῖς ὠμίλει. Γίνεται οὖν, ὃ μὴ πρότερον καὶ πρᾶγμα τῶν οὐκ ἐπιτιζομένων οὐδὲ

συνήθων, τῶν ἱερῶν ακροατῆς λογῶν, καὶ τί μὲν ἀκούσασα τὰ παρόντα, τί δὲ τὰ μέλλοντα, καὶ τί μὲν ἡ ψυχὴ, τίς δὲ ὁ ταύτης δεσμὸς, καὶ ὅπως τοῦ σώματος διαφεύγνυται, καὶ πάλιν ἀνίσταται, καὶ κρίνεται, καὶ τίσιν αἰσχύνεται, ὦ τοῦ θαύματος! γινώσκει τὰ ἑαυτῆς, καὶ πάντων καταγινώσκει τῶν πρὶν, καὶ συσταλεῖσα πρὸς ἑαυτὴν, ὅλη τοῦ καλοῦ καὶ τῆς μετανοίας γίνεταί, καὶ δάκρυα χέει τοῖς πρὶν γέλωσιν ἀντιστούμενα· εἶτα καὶ τούτοις χρῆται πρὸς σωτηρίαν ὡς ἐχρῆτο πρότερον εἰς ἀπόλειαν, καὶ τίσιν ἐπιτρέπει τῶν ἐκυτῆς συνεξελευσῶσι τοῦ ἱεροῦ τῷ Νόνῳ καὶ συνακολουθήσασι καὶ δὴ καὶ θεασαμένοις, οἳ τὴν κατοικησίην ποιεῖται, τάχιστα ἀπαγγέλλει αὐτῇ καὶ μὴ μέλλειν πρὸς τὴν ἐπίταξιν.

Ζ'. Τοῦτου δὴ γενομένου καὶ τῶν ἐκπεμφθέντων ἐπανελθόντων καὶ τὸ προσταχθὲν ἀγγειλάντων, βουλὴν βουλευσάμενοι γενναίαν καὶ ἀνδρικήν καὶ πρὸς τὸν ἱερὸν παρρησιάζονται Νόνον, καὶ δὴ καὶ λαβοῦσα χάρτην διεχάραξεν οὕτως· "Ἦκουσά σου τῶν Χριστιανῶν, Χριστοῦ μαθητῶν, ὡς φησὶ πού τῶν ἑαυτοῦ λόγων ὁ σὸς Δεσπότης· « Οὐκ ἤλθον καλεῖσαι δικαίους, ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν· » καὶ ὡς δὴ καὶ τελώναις συνανελθίθη, καὶ πόρναις συναναστρέφη, καὶ Σαμαρειτίδι πρὸς τὸ φρέαρ ὠμίλησε, καὶ λόγου μετέσχε τε καὶ μετέδωκεν ὃν τρέμαί τὰ χερουδίμ, καὶ οὐδὲ βλέπειν στέγεις τὰ σαραφίμ. Ἄλλ' εἰ τι σὺ τοιοῦτου μὲν δοῦλος δεσπότη, τοιοῦτου δὲ μαθητῆς διδασκάλου, δεῖξον τοῖς Ἰργοῖς, καὶ μὴ βδελύξῃ πόρνην ὁμογενῆ καὶ ὁμόδουλον, ἀλλὰ καὶ δεομένην τῆς σῆς ἱερᾶς ἀξίωσον θέας, καὶ ἐξομολογούμενην δέξαι, καὶ σῶσον ἀπολλυμένην, καὶ σοῦ μόνου ἐξεχομένην καὶ σοὶ τὰς ἐλπίδας σαλεύουσαν.

Η'. Ταῦτα δεξάμενος ὁ ἱερὸς ἠδίσθη ἀνὴρ, καὶ μόνῳ μὲν ἀντεπιστέλλει μὴ προσελθεῖν, ἥδη δὲ τε καὶ τῶν λοιπῶν συμπάρων ἀρχιερέων φανεροῦν ἑαυτὴν καὶ ὃ βούλοιο λέγειν καὶ ἐκκαλύπτειν τὰ ἑαυτῆς. Ἡ δὲ τοῦτου τυχοῦσα τὸν καιρὸν ἀρπάζει, καὶ διώκει τὸν σώζοντα. Καὶ καταλαβοῦσα τὴν ἐκκλησίαν, πόρνη τις ἦν ἄλλη κατὰ γῆς ἐρβήμενη καὶ κλίνουσα τὸ γόνυ καὶ τὴν ψυχὴν καὶ πόδας βρέχουσα καὶ μὴ δεσποτικούς, ἀλλ' οὖν ἱερατικούς καὶ ὠραίους καὶ ψυχῆς εἰρήνην ἀληθῶς εἰπεῖν εὐαγγελιζομένους, καὶ οὐδ' ἂν εἰ τι γένοιτο μεθήσειν πρότερον ἔφασκε πρὶν ἢ τὴν δι' ὕδατος λάβῃ καὶ Πνεύματος ἀναγέννησιν. Καὶ ἦν ἀγῶν ἀμφοτέροις τῷ μὲν πείσαι ταύτην τῶν ποδῶν ἀφεμένην ἐξαναστήναι, τῇ δὲ τοῦτον ἔχειν μᾶλλον. Καὶ πρὸ τοῦ λουτροῦ κάθαρσις ἦν ἄλλη καὶ θαυράτων λουτρῶν, τοῦ πνευματικωτέρου ὀδηγῆθαι τὸ ἐπιπονώτερον. Ταῦτα καὶ παρὰ τῶν ὁρώντων φάκρυον ἐξεκαλείτο, καὶ ἦν αὐτοῖς λύπη τις, ἐκπλήξει καὶ ἡδονῇ σύγκρατος, τῶν θαυράτων μὲν αὐτῇ κοινωνούτων καὶ συναλγούντων, καὶ τὴν πίστιν ἐκπληττομένων, χαίρόντων δὲ καὶ ἡδομένων τῇ σωτηρίᾳ.

ἧ' Εἶτα μόλις πεισθείσης καὶ ἀναστάσης καὶ τοῦ

ἧ' Matth. ix, 13. ἧ' Joan. iv, 1 sq.

quam prius, resque erat plane insperata et insueta, fit, inquit, Pelagia auditrice sacrorum verborum. Quæ cum audisset quid sint quidem præsentia, quid autem futura, et quid nostra quidem anima, quodnam autem ejus vinculum, et quemadmodum separatur a corpore, et rursus surgit et judicatur. (o miraculum!) seipsam cognoscit, et quæ prius fecerat, damnat omnia, ad se conversa, totam se honesto dat et pœnitentiæ, et fundit lacrymas pares pristino risui, deinde eis utitur ad salutem, quibus prius usa fuerat ad interitum, et jubet quibusdam ex suis, ut cum Nonno e templo egredientes, et eum consequentes, cum viderint ubi habitat, ei quamprimum renuntient, et non differant iussa exsequi.

VII. Cum hoc autem factum esset ex reversi essent, qui missi fuerant, et renuntiassent id quod fuerat imperatum, generosum et virile capit consilium, et cum accepisset chartam, sacrosancto Nonno libere sic scribit: Audi, o discipule Dei Christianorum, quod alicubi in iis quæ de eo scripta sunt, dicit tuus Dominus: « Non veni vocare justos, sed peccatores ad pœnitentiã », et quod in mensa accubuit una cum publicanis, et versatus fuit simul cum meretricibus, et cum Samaritana locutus est ad puteum, et verba dedit vicissim et accepit, quem timent Cherubin, et nec aspicere quidem sustinent Seraphin. Itaque si tu es servus talis Domini, et discipulus talis magistri, id ostende factis, et nec abhorreas ejusdem tecum generis meretricem et conservam, sed etiam rogantem dignare sacro tuo aspectu, et suscipe confidentem, et serva pereuntem, et a te solo pendentem, et spem in te collocantem.

VIII. Hæc cum accepisset vir sacrosanctus, est reveritus, et rescribit ne ad solum quidem accedat, sed cum jam simul reliqui affuerint pontifices, se sistat et dicat quod velit, et ea quæ spectant ad ipsam aperiat. Illa autem cum hoc impetrasset, arripit occasionem et sequitur eum qui dat salutem. Et cum venisset ad ecclesiam, erat quædam alia meretrix humi jacens, et genu flectens et animam, et pedes rigans, si non Dominicos, at sacerdotales quidem certe, et speciosos et pacem animæ (ut vere dicam) evangelizantes. Quæ dicebat, nulla omnino fore ratione, ut aliquid disceret, priusquam regenerationem accepisset per aquam et Spiritum. Et erat utrisque certamen, illi quidem ut ei persuaderet surgere dimissis eorum pedibus, huic autem ut eis magis hæreret. Et ante lavacrum erat alia purgatio, et lavacrum lacrymarum spiritualiori scilicet laboriosius. Hæc eos qui videbant provocabant ad lacrymas, eratque eis quædam tristitia, stupore et voluptate contemperata, ut qui cum flente quidem suas lacrymas conjungerent, et cum dolente dolerent, fidemque ejus stuperent, salute autem ejus gauderent.

IX. Deinde cum vix persuasa surrexisset, et

sacrosanctus Nonnus quæreret fidejussionem, et differret expiationem, illa rursus procidit ad ejus pedes, et easdem emittit voces. Et, Tu eorum quæ feci reddes rationem, dicebat, o Dei pontifex, et mearum iniquitatum tibi ascribetur multitudo, si illuminationem differas et baptismum, et ad meam non properes salutem, vel me spiritualiter parias et regeneres, aut me hodie mundam sponsam ad mundum adducas sponsum et Christo offeras. Tandem persuadet; et cum surrexisset, constitetur et divinam invocatur clementiam, et quod esset ei nomen a juventute rogata ab episcopo, dixit se ab initio quidem fuisse ab omnibus vocatam et nominatam Pelagiam; Antiochenos autem gemmarum et margaritarum, quæ in ipsa erant multitudinem admiratos et pulchritudinem vocassè Margaritam, inventa appellatione ex nomine eorum quibus ornabatur. Hic primam recipit appellationem et vocatur Pelagia, et lavacrum suscipit et expiatur, et unguento ungitur, sitque particeps intemerati et incruenti sacrificii. Et erat tunc Antiochenis publica et communis lætitia, cum communis quidam hostis iam cecidisset et esset superatus, exsultarent autem fideles, et illius salutem suam unusquisque propriam diceret et putaret.

X. Sed enim solet nescio quomodo superatus inimicus fieri impudenter. Quamobrem pati non potuit tantum suum dedecus, neque tantam fidelium spiritalem voluptatem. Sed transformatus in hominem is, qui odio habet homines, et apparens in medio omnium, capillos vellens, et seipsum pulsans ac lacerans omnibus videntibus, primum quidem vociferabatur adversus sacrosanctum Nonnum, et affirmabat se ab eo fuisse magna affectum injuria, et privatum iis quæ in se erant viribus. Deinde etiam impudenter accedens ad Pelagiam, eam proditricem vocabat et infidelem. Et, Cur, inquit, tuum abnegasti et es assensa alieno? Illa autem extendit manum et malignum pulsat cruce. Hostis vero protinus evanuit. Et ne sic quidem desinit esse impudens et a cæpto desistit, sed eam rursus tentat et aggreditur, et media nocte ad eam accedens assistit et eam excitat, et dicit eadem. Rursus autem feritur cruce, et statim evanescit. Illa vero cum surrexisset, significat quidem ei, quæ ipsam e sancto susceperat baptismum cui nomen erat Romana, luctam adversarii. Confirmatur autem verbis illius, et adversus hostem dirigit aciem, et imponit maligno hæno secundam et certam plagam. Nam cum a suis servis vocasset eum, qui erat maxime benevolus et obedientissimus, jubet ut ab eo describerentur omnes quæ erant domi suæ facultates, quantæ essent et quales in auro, in argento, in gemmis, in margaritis, in vasis, in vestibus, et nihil prætermitti omnino quod non describeretur. Quod quidem illi e sua procedit sententia. Et cum sacrosanctum Nonnum accersisset, ei quidem cedit omnibus facultatibus,

Α ἱεροῦ Νόννου ἐγγύας ζητοῦντος καὶ ἀναβαλλομένου τὴν κάθαρσιν πάλιν ἐκείνη τῶν αὐτοῦ ποδῶν γίνε-
ται, καὶ τὰς αὐτὰς ἐκπέμπει φωνὰς, καὶ, Σὺ λόγον
ὦν ἐπραξα δώσεις, ἔλεγεν, ἀρχιερεῦ τοῦ Θεοῦ, καὶ
σοὶ τῶν ἐμῶν ἀνομιῶν ἐπιγραφῆσεται ἡ πληθὺς, ἐὰν
ὑπέρθῃ τὸν φωτισμὸν καὶ ἀναβάλλῃ τὸ βάπτισμα,
καὶ μὴ σπεύσῃς μὴδ' ἐπιχειρῆς πρὸς τὴν ἐμὴν σω-
τηρίαν, καὶ πνευματικῶς ὠδινῆσθαι καὶ ἀναγεννή-
σῃς, καὶ νύμφην με σήμερον καθαρὰν τῷ καθαρῷ
προσαγάγῃς νυμφίῳ, καὶ παραστήσῃς Χριστῷ. Τέ-
λος πείθει, καὶ ἀναστὰτα ἐξομολογεῖται, καὶ τὴν
θειὰν ἐκκαλεῖται φιλανθρωπίαν. Καὶ εἰ αὕτῃ τὸ ἐκ
νεότητος ὄνομα παρὰ τοῦ ἐπισκόπου ἐρωτηθεῖσα,
Πελαγία μὲν ἔλεγεν ἐξ ὑπαρχῆς καλεῖσθαι πᾶσι καὶ
ὀνομάζεσθαι, Ἀντιοχεῖα δὲ, τό τε πλήθος καὶ κάλλος
τῶν ἐν αὐτῇ λίθων καὶ μαργάρων τεθαυμακότας,
Μαργαριτῶν καλεῖν οἷς ἐκοσμεῖτο κλῆσιν προσεξευ-
ρόντας φερώνυμον. Ἐνταῦθα τὴν πρώτην ἀναλαμ-
βάνει κλῆσιν, καὶ Πελαγία καλεῖται, καὶ δέχεται
τὸ λουτρὸν, καὶ καθαίρεται, καὶ μύρω χρίεται, καὶ
μέτοχος τῆς ἀχράντου καὶ ἀναίμακτου θυσίας γίνε-
ται. Καὶ ἦν τις Ἀντιοχεῦσιν εὐφροσύνη τότε πάν-
δημος καὶ κοινή, τοῦ μὲν κοινοῦ πολεμίου πεσόντος
ἤδη καὶ ἡττηθέντος, τῶν δὲ πιστῶν ἀγαλλιωμένων καὶ
τὴν ἐκείνης σωτηρίαν ἰδίαν ἐκάστου καὶ λεγόντων
καὶ νομιζόντων.

Γ. Ἄλλὰ γὰρ φιλεῖ πως ὁ πονηρὸς ἡττώμενος
ἀναιδέστερος γίνεσθαι· ὅθεν οὐκ ἤνεγκε τὴν ἑαυτοῦ
τοσαύτην αἰσχύνην, οὐδὲ τὴν τοσαύτην τῶν πιστῶν
πνευματικὴν ἡδονήν, ἀλλὰ δὴ σχηματισθεὶς εἰς ἄν-
θρωπον ὀμισάνθρωπος, καὶ μέσος πάντων φανεῖς, τὰς
χεῖρας ἔχων ἐπὶ τῆς κεφαλῆς καὶ κόπτων ἑαυτὸν
πάντων ὁρώντων, πρῶτον μὲν κατεβόα τοῦ ἱεροῦ
Νόννου καὶ ἀδικεῖσθαι διατίειντο τὰ μέγιστα παρ'
αὐτοῦ καὶ τὰς οὐσας αὐτῷ δυνάμεις ἀφαιρεῖσθαι καὶ
περικόπεσθαι· εἶτα καὶ τῇ Πελαγίᾳ ἀναιδῆς προσ-
ελθὼν προδότην αὐτὴν καὶ ἀπιστον ἀπεκάλεσε, καί,
Ἴνα τί, φησὶ, τὸν σὸν ἠρνήσω καὶ τῷ ἄλλοτρίῳ συν-
έθου; Ἡ δὲ τείνει τὴν χεῖρα, καὶ βάλλει τὸν πονη-
ρὸν τῷ σταυρῷ, καὶ παρευθὺ ὁ πολέμιός ἀφανῆς.
Καὶ οὐδὲ οὕτω τῆς ἀναιδείας ἀφίσταται καὶ τοῦ
ἐγχειρηματος, ἀλλὰ καὶ αὐτοῖς ἐπιχειρεῖ, καὶ πειρᾶ-
ται, καὶ καθευδούσῃ περὶ μέσας νύκτας αὐτῇ προσ-
ελθὼν, ἐφίσταται, καὶ διυπνίζει, καὶ λέγει μὲν τὰ
αὐτὰ, πάλιν δὲ βάλλεται τῷ σταυρῷ, καὶ ἀφανῆς
εὐθὺς γίνεσθαι. Ἡ δὲ διαναστάσα γνωρίζει μὲν τῇ
ἀπὸ τοῦ ἁγίου ταύτην ἀναδεξαμένην βαπτίσματος, ἥ
δὲ καὶ Ῥωμᾶνα τοῦνομα, τὴν πάλην τοῦ δυσμε-
νοῦς, ἐπιβρώνονται δὲ τοῖς ἐκείνης λόγοις καὶ
πρὸς παράταξιν ἀντιτάττεται καὶ πλήττει τὸν
πονηρὸν δευτέρῃ καὶ καιρίᾳ ταύτῃ πληγῇ. Καλέ-
σασα γὰρ τῶν ἑαυτῆς θεραπόντων τὸν εὐνοουσατόν
τε καὶ εὐπειθέστατον, πᾶσαν μὲν αὐτῇ τὴν ἐν τῷ
οἴκῳ οὐσίαν ἀπογραφῆσαι κελεύει, ὅση τε εἴη καὶ
οἷα ἐν χρυσῷ, ἐν ἀργύρῳ, ἐν λίθοις, ἐν μαργάραις,
ἐν σκεύεσιν, ἐν τοδαῖς, καὶ μὴδ' ὅτι οὖν ὄλω; ὃ μὴ
ἀπογραφῆσαι καταλειθῆ, καὶ τὴν ἀπογραφὴν ὡς
τάχος αὐτῇ κομισθῆναι. Ὅ δὲ καὶ κατὰ γνώμην
ἐκείνην χωρεῖ. Καὶ τὸν ἱερὸν προσκαλεσαμένη Νόν-

νον, πάσης μὲν αὐτῶ τῆς οὐσίας παραχωρεῖ, ἀρκεῖν ἂν εἰπούσα τὸν ἐξ ἀρετῆς αὐτῆ πλουτοῦν καὶ ὅσος ὁ τοῦ ταύτης νομφίου καὶ Δεσπότης Χριστοῦ· τοὺς δὲ ἐαυτῆς οἰκέτας τοῦ τῆς δουλείας ἀνῆκε ζυγοῦ. Ἄλλ' ὅπως καὶ μὴ παρούσης ὡς ἔτι παρούσης προνοίας τῆς ἐξ αὐτῆς ἀπολαύουσι, μηδ' ἐν στενωπ αὐτοῖς καταστήσῃ τὰ τῆς ζωῆς, καὶ χρήματα τούτοις ἡ φιλάνθρωπος ἐπιδίδωσιν.

ΙΑ'. Εἶθ' οὕτω πάντων αὐτῆ κατὰ νοῦν χωρησάντων τῆ κυρία τῶν ἡμερῶν τὴν ἐμφώτερον ἀποδυσάμενην στολήν καὶ τριχίνον τε καὶ βακῶδες περιβαλλομένη χιτῶνιον ἐπέγεται πρὸς Ἱεροσόλυμα, καὶ τὸ ἕρος καταλαμβάνει τῶν Ἑλαιῶν, ἅμα δὲ καὶ τῶν ἀρετῶν, μηδενὶ τὴν γνώμην κοινωσαμένη μηδὲ μεταδοῦσα τοῦ μυστηρίου. Καὶ τὰ μὲν ἐκεῖνης οὕτω κρυπτά καὶ μόνω δῆλα τῶ τὰ ἀφανῆ βλέποντι. Ἡδὴ δὲ τῶν ἐν Ἀντιοχείᾳ συνειλεγμένων ἐπισκόπων, ἐν οἷς ἦν καὶ Νόννος, ταῖς αὐτῶν ἐκκλησίαις αὐθις ἀποδοθέντων, κάκεινης ἀγνώστως οὕτω τοῖς ἱεροῖς τόποις προσεδρευούσης, καὶ χρόνου τριετοῦς αὐτῆ διαγενομένου θεῖος αἰρεῖ πόθος τινὰ τῶν τῶ ἐπισκόπων Νόννω συνόντων (Ἰάκωβος οὗτος ἦν), καὶ τῶν ἱερῶν ἐρατῶν, θεατῆς ἅμα καὶ προσκυνητῆς ἐκεῖνων εἶναι βουλόμενος· καὶ δὴ προσελθὼν τῶ ἀρχιερεῖ τὴν ἐπὶ τὰ Ἱεροσόλυμα ταύτην ὁδὸν ἐξαιτεῖ, καὶ δεῖται τοῦτο αὐτῶ χάρισασθαι. Ὁ δὲ (ἦν γὰρ προφητικῶς ὁ ἀνὴρ καὶ Πνεύματος πλήρης, καὶ τὸ πόρθω καὶ μέλλον ἰδεῖν ἱκανός), Ἀπελεύση μὲν, εἶπεν· εὐρήσεις δὲ τινα ζητήσας εὐνοῦχον Πελάγιον μοναχόν, τὴν μακαρίαν δηλαδὴ Πελαγίαν τοῦτο καλῶν· τοῦτω πρόσελθε, καὶ συναναστρέφου, καὶ πολλῆς ὠφελείας ὄντως, ἀδελφε, μεθ' ἐξίς πνευματικῆς. Ἰάκωβος μὲν οὖν ὡς εἶχεν ἐτοίμως πρὸς τοὺς ἀγίους ἐπέγεται τόπους, καὶ προσκυνητῆς ἐκεῖνων γενόμενος ἐπὶ τὴν ζητήσιν ὄρμῃ Πελαγίου δῆθεν· καὶ δὴ Πελαγίας ἐπιστάς τῆ κέλλῃ, κρούσας ἐκάλει. Κάκεινης ἐξελοῦσης ὄρμῃ Πελαγίαν, μήτε εἰδὼς ἦτις ἦν μήτε ἄν τις προείπεν ἐκ γὰρ τῶν ὁρμῶντων ἔχων τοῦτο συνιδεῖν ἢ συμβαλεῖν. Τό τε γὰρ χρώμα ταύτη μεταήλλακε, καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ κεκοίλαντο, καὶ πάντα τῆ ἐγκρατεῖα ἡλλοιώτο τε καὶ μεταβέβλητο. Ἄλλ' οὐδὲ τῶν ἄλλων τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις οὐδεὶς ταύτην βλέπων συναῖκα ᾔετο καθορᾶν.

ΙΒ'. Ὁ μὲν οὖν ὡς παρὰ ἀνδρὸς τῆς εὐλογίας τυχὼν εἰσθήκει πρὸς τὴν ἐκ τῆς ἐγκρατείας θεῶν ἐξεστηκώς. Ἡ δὲ γυνὴ οὖσα ἔθεν καὶ ὅστις ἦν ὁ παρεστηκώς, εἰ τῶ ἀρχιερέως· ἐστὶν ἐπ' ἀνθροπῶν Νόννου, ἐκούσα δῆπου πυνθανομένη τὸ ταύτη καὶ πρὸ τῆς ἐρωτήσεως γνῶριμον. Τοῦ δὲ τοῦτο συνειπόντος, Ἀπόστολος, φησὶν, ὁ ἀνὴρ, καὶ ὑπὲρ τῶν ἐμῶν εὐξάσθω ἀνομιῶν. Καὶ μέχρι τοῦδε τὸν λόγον ἐκτείνασα κλείει τὴν θύραν αὐθις, καὶ τὰς εἰσθυίας ἤρξατο φάλλειν ὑδάς. Ἰάκωβος δὲ πολὺ τὸ κέρδος ἐν βραχεῖ καιρῶ πορισάμενος καὶ δὴ καὶ μέτρα διδύχθεις λόγου μονασταῖς ἀρκούντος καὶ πρέποντος, ἐνιωχρήσας ἐπὶ τὰ ἐξῆς ἐχώρει· σημαῖα καὶ φρον-

dicens sibi sufficere opes quæ habet ex virtute et quæ sunt sui sponsi et Domini Christi, suos autem servos manumisit e iugo servitutis. Sed ut etiam si non adesset, quam eorum gerebat curam sentirent, neque eis in arctum cogeretur eorum vita, eis benigna mulier dat pecunias.

XI. Deinde cum sic et omnia processissent ex sui animi sententia die Dominico cum vestem exuisset splendidam, e pilis confectam et paunosam induens tunicam, concedit Hierosolymam, et venit in montem Oliveti, qui erat idem quoque mons virtutum, cum suum animum cum nullo communicasset neque aperuisset arcanum. Et res quidem illius erant occultæ, et ei solt manifestæ, qui vidit ea etiam quæ sunt abscondita. Cum autem episcopi qui congregati fuerant Antiochiæ, inter quos erat Nonnus, in suas rediissent Ecclesias, et illa ignota in sacris locis sic resideret et jam triennium in eis tranægisset, quemdam ex iis diaconis qui fuerant cum Nonno divinum incessit desiderium (is autem erat Jacobus), et capitur amore sacrorum locorum, volens illorum simul fieri spectator et adorator. Itaque accedens ad pontificem postulat ut sibi liceat ire Hierosolyma, et rogat ut hoc ei concedat. Ille autem (erat enim vir propheticus et plenus Spiritu, et id quod procul erat et futurum, videre potens), Ibis quidem, inquit; si quæsieris autem, invenies quemdam eunuchum Pelagium monachum, beatam sic vocans Pelagiam. Ad cum accede, et cum eo versare, et magnam, o frater, revera spiritualem percipies utilitatem. Atque Jacobus quidem quam potuit celerrime contendit ad loca sacra, et cum illa adorasset, aggreditur quærere Pelagium. Et cum accessisset ad cellam Pelagiæ, pulsavit et eam vocavit. Cumque illa esset egressa, videt Pelagiam, neque sciens quænam esset, neque etiam si quis prius dixisset, ex iis quæ videntur, hoc potens omnino intelligere aut conijcere; nam et color erat ei mutatus, et concavi erant ejus oculi, et abstinentia erant omnia alterata et mutata. Sed nec ullus alius ex iis, qui erant Hierosolymis hanc aspiciens, se outabat mulierem aspicere.

XII. Atque ille quidem tanquam a viro assecutus benedictionem, stetit attonitus et veluti emotæ mentis ad spectaculum ejus abstinentiæ. Illa autem cum scivisset et eujasnam esset, et quisnam esset is qui aderat, rogavit tamen an esset Nonni pontificis, hoc sua sponte interrogans, quod erat ei notum ante interrogationem. Cum ille autem hoc affirmasset: Est, inquit illa, vir apostolicus, ipse pro meis precetur iniquitatibus. Et cum hucusque suam extendisset orationem, rursus clausit ostium, et consueta cæpit psallere cantica. Jacobus autem cum brevi tempore multa lucrificasset, et didicisset mensuram sermonis qui monachis sufficit et

convenit recedens ad reliqua perrexit deinceps A
monasteria, plurimam ex multis colligens animæ
utilitatem. τιστήρια ἰ πολλήν τινα καὶ παρὰ πολλῶν συλλέγων
ὠφέλειαν ψυχικῆν.

XIII. Non multum intercessit temporis cum fama
fuit insignem quemdam virum nomine Pelagium e
vivi excessisse, qui in vita usus est magna exer-
citate et virtute. Et statim quidem congregata
fuit multitudo monachorum; congregata est autem
eorum quoque qui erant alioqui pii et mites, tam
habitantium prope Jordanem, quam civium Nico-
polis et Hierichuntis, omnibus demum qui circum-
circa erant convenientibus, et decedentem de more
prosequentibus. Qui cum ad corpus accessissent,
et id unguento ungere aggressi essent, vident no-
vum et alienum spectaculum, nempe mulierem
quæ sexum celaverat, et tanquam vir fortiter se
gesserat, et e laboribus multum lucrificerat. Tunc
ab omnibus pariter decertabatur, alio alium quæ-
rente prævenire, et eo accedere contendente, et
magnificante vel solo corpori appropinquare et
ejus aliquid tangere. Sicque multis lampadibus et
magno honore pretiosæ Pelagiæ elatæ sunt reli-
quiæ, a viris sanctis et piis simul deductæ et portatæ.

XIV. Hæc est vita meretricis. Hæc ejus quæ erat
desperata sunt stratagemata adversus inimicum.
Talis fuit Pelagiæ ad id quod est melius, mutatio,
quæ ita etiam nobis facilis est ad id quod est præstan-
tius. Quare confidat quilibet, etsi se primo non ho-
neste gessisse sit sibi conscius, modo velit postre-
mis priora abluere. Cum qua det nobis Dominus C
ineffabilem, quæ illic est accipere voluptatem, et
consequi quæ illic sunt coronas. Quoniam ei gloria
cum Patre et sancto ac vivifico Spiritu, nunc et
semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

Π'. Οὐ πολὺ τὸ ἐν μέσῳ, καὶ φημιζέται τις ση-
μειοφόρος ἀνὴρ Πελάγιος; ἐκβιούς, πολλῆ τι νη
παρὰ τὸν βίον χρησάμενος ἀσκήσει καὶ ἀρετῆ. Καὶ
αὐτίκα συνήθροιστο μὲν πλῆθος μοναχῶν, συνή-
θροιστο δὲ τῶν ἄλλω; ἐπισκῶν καὶ εὐλαβῶν, καὶ
ὅσον μὲν παρῶκει τὸν Ἰορδάνην, ὅσον δὲ ἦν Νικο-
πόλεως καὶ Ἰεριχούντος καὶ τῶν περὶ ἐξ ἀπάντων συναε-
χομένων καὶ χαριζομένων τὰ προπεμπτήρια. Καὶ
δὴ τῷ σώματι προσελθόντες καὶ χρίσαι μύρω τὰς
χεῖρας ἐπιλαβόντες, ὄρωσι θῆμα ξένον, γυναῖκα λα-
θοῦσαν τὴν φύσιν, καὶ ἀνδρῖσαμένην τὰ τῶν ἀνδρῶν.
καὶ τῶν γε πόνων πλεῖον ἀπνευγκαμένην τὸ κέρδος.
B Τότε γίνεται πᾶσιν ἰσως ἀγῶν, ἄλλο ἄλλου προσθά-
σαι ζητοῦντος; καὶ πρὸς τὴν ἐκδημίαν ἀμιλλωμένων
καὶ μόνῳ πλησιάζαι τῷ σώματι φιλοτιμουμένων
καὶ μόνῳ προσεφάσασθαι. Καὶ οὕτω πολλὰς μὲν ταῖς
λαμπάσι, πλεῖον δὲ τῆ τιμῆ τὸ τίμιον Πελαγίας ἐξε-
κομίσθη λειψάνον, ὅπε ἀγίων καὶ εὐλαβῶν ἀνδρῶν
παραπεμφθὲν ἕμα καὶ βασταχθέν.

ΙΔ'. Ουτος ὁ τῆς πόρνης βίος· ταῦτα τῆς ἀπεγνω-
σμένης τὰ κατ' ἐχθροῦ στρατηγήματα· τοιαύτη ταυ-
της ἡ πρὸς τὸ βέλτιον μεταβολή, καὶ οὕτω βράβια
ἡμῖν εἰς ὁδηγίαν τοῦ κρείττονος. Ἡ θαρρείτω τις, εἰ
καὶ τὰ πρῶτα σύνοιδεν ἑαυτῷ μὴ καλὰ, μόνον εἰ
τοῖς τελευταίοις προθυμηθεῖ τὰ πρότερον ἀπνί-
ψασθαι· μεθ' ἧς δὴ Κύριος καὶ ἡμῖν τὴν ἐκείθεν
ἀβρῆτον ἀπολαβεῖν ἤδονῆν, καὶ τῶν ἐκείθεν ἀξιοθῆ-
ναι στεφάνων· ὅτι αὐτῷ ἡ δόξα σὺν τῷ Πατρὶ καὶ
τῷ ἁγίῳ Πνεύματι νῦν καὶ εἰς τοῦ; αἰῶνας τῶν
αἰῶνων. Ἀμήν.

MENSIS NOVEMBER.

ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑ ΚΑΙ ΑΣΚΗΣΙΣ.

ΤΗΣ ΟΣΙΑΣ ΜΗΤΡΟΣ ΗΜΩΝ.

ΜΑΤΡΩΝΗΣ.

VITA ET CONVERSATIO ET EXERCITATIO.

SANCTÆ MATRIS NOSTRÆ

MATRONÆ, MARTYRIS CHIENSIS.

(Latine apud Surium ad diem 8 Novembris; Græca descripsimus ex cod. ms. Reg. n. 1481, smc. 21.)

I. Eos qui sunt in vita temperantes et studiosi
virtutis, pro viribus laudare, simul est sanctum,

Α'. Τοῦς σώφρονας τὸν βίον καὶ φιλαρέτους;
κατὰ δύναμιν ἐπαινεῖν ὁσίον τε ὁμοῦ καὶ ὠφελιμῶ-

εατον. Αὐτοί τε γὰρ ἐπαίνων ἄξιοι, καὶ ὁ περὶ αὐ-
τῶν λόγος τῶν ὁμοίων ἐφάπτεσθαι καὶ τοὺς ἄλλους
διαθερμαίνει πρὸς ἔρωτα. Ὅταν δὲ καὶ τὸ ἐπαι-
νούμενον γυνή ᾖ, τὸ ἀσθενὲς τῆς ἀνθρώπων φύσεως,
καὶ πρὸς τὸ τῶν πόνων τραχὺ καὶ μαλακώτατον,
πῶς οὐ λυσιτελεῖς ὁ ἐπαινος ἀνδράσιν ἅμα καὶ
γυναίξιν, ἀμφοτέρους πρὸς τὰ καλὰ διεγείρειν
δυνάμενος, τὰς μὲν ἵνα τοῦ αὐτοῦ κοινωνήσασαι
γίνουσι καὶ τῶν αὐτῶν εἰεν ἐπειλημμένοι πόνων καὶ
ἀμοιβῶν, τοὺς δὲ ἵνα μὴ ἄνδρες ὄντες δεύτεροι
γυναικῶν ἐφθεῖεν καὶ πρὸς τὸ πονεῖν ἀγενέστεροι.
Τούτων οὖν τῶν ἐπαινετῶν βίων καὶ φιλαρέτων καὶ
ὁ Ματρῶνης καθέστηκεν, ἀνδράσι μὲν ἀμιλληθεί-
σης τὴν ἀρετὴν, παρενεγκούσης δὲ τούτους ὑπερ-
φύσει τοῖς κατορθώμασιν, ὡς προλόγῳ δὴ γλώσει τὰ
λεχθησόμενα.

Β. Χώρα τίς ἐστὶν ὑποταταγμένη τῇ Ῥωμαίων
ἀρχῇ ἐν μεθορίοις Κιλικίων τε καὶ Ἰσαύρων κειμένη,
τοῖονμα Παμφυλία, ἣ καὶ διὰ τὸ κουροτρόφον ταύτης
καὶ πολυάνθρωπον καὶ τὸ ἐξ ἀπαύτων τῶν πόλεων
οικητορας ἔχειν, τοιαύτης ἔτυχε τῆς προσηγορίας.
Μία δὲ τῶν ὑπ' αὐτὴν πόλεων Πέργη κατονομάζε-
ται, ἣν θρεψαμένην ἔσχεν ἡ μακαρία αὕτη Μα-
τρῶνα, ἣτις ὑπὸ τῶν γειναμένων ἐλευθερίου τυχοῦσα
παιδείας καὶ ἀγωγῆς εἰς ὦραν τε γάμου καταστᾶσα
(ἦν γὰρ καὶ τῷ κάλλει περιβλεπτος), ἀνδρὶ συνάπτει-
ται οὐ τῶν πολλῶν ἐνὶ καὶ τῶν τυχόντων, τοῖονμα
Δομετιανῷ, μίδς τε παιδὸς γίνεται μήτηρ, ἣ τὴν
προσηγορίαν ἐκ τῶν ἐσομένων εὐθὺς ἠρμόσατο, Θεο-
δότῃν μὲν ὀνομάσασα, Θεῶ δὲ δοῦσα ταύτην ἐκ σπαρ-
γάνων αὐτῶν. Ὅπως μὲν οὖν μετὰ τὸν γάμον καὶ
τὴν συνοίκησιν τὸ μέτριόν τε καὶ ἄτυφον αὐτῇ με-
μελέτητο καὶ τὸ φιλόκοσμον οὐκ ἐν τοῖς ἐπιπλάστοις
καὶ κομμωτικοῖς κάλλεσι, ἀλλ' εἰς τὸν ἐντὸς τῆς
ψυχῆς ἀνθρώπων ἥσκητο, τιθεμένη διὰ σπουδῆς
σωφροσύνη τε καὶ τῇ κατὰ βίον σεμνότητι διαζῆν.

Γ. Ἐπαινετὴν μὲν καὶ ἄλλως ἀγαπητὴν τὸ περὶ
τούτων ἐπεξίναται, περιτετὸν δὲ δόξειε πάντως εἰ τὰ
μαίζονα παρέντες καὶ τελειώτερα περὶ τὴν τούτων
μνήμην ἀπασχολεῖν τοὺς ἀκροατὰς ἐλώμεθα. Ὅ δὲ
τῶν ἄλλων αὐτῇ προτετιμῆκε, τοῦτο καὶ προθεῖναι
τῆς διηγῆσεως ἀρμόζον ἐστίν. Ἐκρίνε γὰρ τὸ τοῦ
Ἀποστόλου εἰς ἄκρον αὐτῇ φυλαχθῆναι. Δεῖν γὰρ
ἐκείνός φησι τοὺς ἔχοντας γυναίκας ὡς μὴ ἔχοντας
διακείσθαι. Ὅθεν ἐκούσα τῆς ἐνεγκαμένης ἐκστᾶσα
κατὰ θεῖαν φημί πρόνοιαν, ἣν ἔτχε καὶ συμπράτ-
τουσαν τῷ βουλευμάτι, εἰς τὴν προκαθεζομένην τῶν
πόλεων τὸ Βυζάντιον τὴν ἀποδημίαν ἅμα τῷ συν-
οικοῦντι παροίηται, ὃν εἶχε μὲν συναποδημούντα
καὶ μηδὲ τὸ τυχὸν ἀφιστάμενον, οὐ μὴν μελε-
τωμένων συνίστορα οὐδὲ ὅπερ εἶχεν αὕτη κατὰ νοῦν
ἐπιστάμενον. Ἐἶτα τὴν βασιλεύουσαν εἰσελθοῦσα
τοῖς ναοῖς ἀνὰ πᾶσαν ἡμέραν προσήδρευε τῶν
ἀγίων νύκτα καὶ μεθ' ἡμέραν αὐτῶν οὐκ ἀφιστα-
μένη, νηστείας τε καὶ προσευχῆς ἐπιμελομένη καὶ τῶν
ἐνταῦθα κοινωνοῦσα τοῖς δεομένοις Θεοῦ τε διὰ παντὸς
θεομένη κατευρασθῆναι ταύτη τὸν ἐμψυτον πόλεμον

A et longe utilissimum. Nam et ipsi sunt laude di-
gni, et quæ de eis habetur oratio, incitat et in-
flammat alios ad amorem aggreddendi talia. Cum
autem et id, quod laudatur, fuerit mulier, id sci-
licet, quod est humanæ naturæ maxime imbecil-
lum, et ad asperos suscipiendos labores mollissi-
mum, quemadmodum non est laus conducebilis
viris simul et feminis, quæ potest utrosque exci-
tare ad ea quæ sunt pulchra et honesta? Feminas
quidem, ut, cum sint ejusdem generis, eosdem quo-
que labores suscipiant et easdem remunerationes;
viros autem, ne, cum sint viri, cernantur cedere
mulieribus, et ad labores suscipiendos eis esse
ignaviores. Ex iis ergo quæ vitam laudabiliter ege-
runt et ex virtute, fuit etiam Matrona, quæ cum
B viris quidem virtute contendit, præclaris vero et
admirandis factis eos superavit, ut in processu
ostendent ea quæ dicentur.

II. Est quædam regio subjecta imperio Romano-
rum, sita in confinio Cilicum et Isaurorum, nomine
Pamphylia, quæ propterea quod sit populo fre-
quens, et habeat habitatores ex omnibus civitati-
bus, sic fuit appellata. Una autem ex iis quæ sunt
in ea, civitatibus vocatur Perge, in qua fuit edu-
cata hæc beata Matrona, quæ a parentibus adepta
liberalem disciplinam et educationem, cum jam
esset nubilis (erat enim insigni pulchritudine), jun-
gitur matrimonio marito non vulgari, non plebeio,
nomine Domitiano, sitque mater unius filiæ, cui
statim ex futuris tribuit appellationem, ut quæ eam
nominarit Theodoten, Deo autem eam dederit ex
ipsis fasciis. Atque ut post nuptias quidem et co-
habitationem, moderationem exercebat, et a fastu
ac superbia alienationem, et ornaretur non ornato,
qui consistit in ficta et fucata pulchritudine, sed
in interno animæ homine, adhibebat studium, et
ut in temperantia vitam degeret et honestate.

III. Laudabile quidem, et alioqui gratum est
hæc persequi. Supervacaneum autem visum om-
nino fuerit, si præteritis majoribus et perfectiori-
bus, voluerimus occupatos tenere auditores in ho-
rum recordatione. Quod autem ipsa aliis prætulit,
hoc etiam convenit præponere in narratione. Sta-
tuebat enim id, quod dicit Apostolus, a se summe esse
servandum. Ille enim dicit, oportere eos qui ha-
bent uxores, affici perinde ac si non habeant.
Quamobrem cum sua sponte excessisset ab ea
quæ illam tulit patriæ, divina, inquam, providen-
tia, quam ejus consilium habuit adjuvantem, in
eam quæ primam sedem obtinet inter civitates,
nempe Byzantium, cum marito proficiscitur: quem
habebat quidem simul peregrinantem, et ne mini-
mum quidem recedentem, non tamen eorum con-
scium, quæ animo agitabat, neque scientem ali-
quid, quod ea mente versabat. Deinde urbem
ingressa regiam, toto die assidebat in templis san-
ctorum, nec diu nec noctu ab eis recedens, jejun-
niique et precum curam gerens et facultates in-

pertiens eg'antibus, et Deum assidue rogans, ut A sopiretur in ea innatum bellum carnis, erat enim tunc ætate juvenis, ut quæ nou esset nata plus quam viginti quinque annos.

IV. Rogabat ergo, sicut diximus, ut liberaretur a carnis molestiis, ut, cum posset vivere sine marito, libere vacaret spiritalibus et diviniis. Quæ autem eam ad ea, quæ sunt honesta, incitabat, erat quædam Eugenia, quæ convenienter nomini erat moribus ingenuis, et una, quæ totam vitam consumebat in nocturnis stationibus et orationibus. Cum qua ipsa quoque bona decertabat contentione exercitationis, ea quibus exercentur monachi, diligenter exercens. Hæc vero, quæ quotidie fiebant, ægre ferebat Domitianus, et absurdæ quædam et turpes cogitationes ei veniebant in mentem, dicendo: Non recte habet continuus hic progressus, sed sit animo, qui ad malas tendit cupiditates, et exhinc omnem adhibebat custodiam, ne tam quidem sinens prodire extra domunculam, et ambobus erat constitutum certamen: illi quidem, ne dimitteret eam facere ea quæ consueverat; huic autem, ne abesset a sacris cœtibus. Sed cum is valde repugnaret, ea multis urgens precibus, vix tandem persuadet ut sibi liceat facere quod vellet.

V. Magno itaque studio venit in templum sacrum Apostolorum. In quo cum fuisset, eos precans intensius, petebat ut sibi nihil esset impedimento, quo minus fugeret mundum, sed eam quoque Chri- C sto offerrent cum eo cœtu, qui jam ab eis prius ei fuit oblatus. Cum ea sic esset precata, et jam adventasset vespera, et qui id templum custodiabant juberent omnes egredi, ipsa cum in quodam porticu ex iis qui illic erant, Sosannæ cujusdam, ei jam olim familiaris, invenisset habitaculum, quæ ab ineunte ætate virginitatem conservare constituerat, et ex Deo vitam agere, cum ea totam noctem peragit. Die vero jam apparente, Matrôna ventitat ad magistram Eugeniã, de rebus propositis cum ea communicat. Cum autem multa ultro citroque dicta essent, magistrã dicebat hoc ante alia esse considerandum, quomodo se habitura esset filia Theodote. Matrôna autem, quæ nullam D alium scopum sibi proponebat præter Deum, et omnem aliam negligebat sollicitudinem: Me, inquit, accipiat solitaria vita et monastica: Theodoten autem Sosannæ et Deo trado: et de ea jam omni cura liberor. Verba res ipsa quoque mox est consecuta.

VI. Rursus autem quomodo oporteat silentio vivere, et Deo placere quærens Matrôna, per evidentem in somnis visionem docetur a Domino. Fuit autem hæc visio admirabilis. Videbatur enim vir quidam eam persequi, ipsa autem fugiens, servata esse a quibusdam monachis, quod quidem ei significabat, quod in monasterio oporteret eam suscipere vitam virorum monachorum. Sic enim

εἰς σαρκός. Καὶ γὰρ ἦν τότε νέαν ἀγούσα τὴν ἡλικίαν, οὐ πλείω τῶν εἴκοσι πρὸς τοῖς πέντε χρόνοις γενομένη.

Δ'. Ἐδεῖτο γοῦν, ὡσπερ εἶρηται, τῶν ἐκ τῆς σαρκὸς ὀχλήσεων ἀνεθῆναι. Ἰνα καὶ τοῦ ἀνδρὸς ἀνευζῆν δυναμένη σχολάζειν ἐλευθερίως ἐχη τοῖς πνευματικοῖς τε καὶ θειοτέροις. Ἡ δὲ πρὸς τὰ καλὰ ταύτην διερεθίζουσα Εὐγενία τις ἦν, φερωνύμως ὑπάρχουσα, μία τε τῶν ἐν ταῖς παννύχιοις στάσει· καὶ ἐντεύξει τὸν πάντα βίον καταναλίσκουσα· πρὸς ἦν ἤριζε καὶ αὕτη τὴν ἀγαθὴν ἐριν τῆς ἀσκήσεως, τὰ τῶν ἀσκητῶν φιλοπόνως γυμναζομένη. Τοῦτοις ὄσαι ἡμέραις πραττομένοις ὁ Δομητιανὸς ἀχθόμενος ἦν, καὶ εἰς ἀτόπους ἐννοίας ἐξέπιπτεν, οὐκ ἐπὶ καλῶ λέγων τὸ τῆς προόδου γίνεσθαι συνεχές, ἀλλὰ κατὰ τινα γνώμην εἰς φαύλας χωροῦσαν ἐπιθυμίας, τὸ ἀπ' ἐκείνου τε πᾶσαν φυλακὴν ἐποιεῖτο, μηδὲ τοῦ δωματίου ταύτην προκύπτειν ἐὼν· ἀγών τε ἀμφοτέροις καθίστατο, τῷ μὲν μὴ ἀφιέναι ταύτην τὰ συνήθη ποιεῖν, τῇ δὲ τῶν ἱερῶν συνάξεων μὴ ἀπολιμπάνεσθαι. Ἀλλὰ γὰρ ἀπειθοῦντα τοῦτον ὄψε καὶ μόλις λίαν ἐγκειμένη ταῖς παρακλήσεσι λαμβάνει καταπειθῆ πράττειν ὁ τι καὶ βούλοιο.

Ε'. Σπουδῆ τοίνυν τὸν τῶν ἱερῶν Ἀποστόλων καταλαμβάνει τὸν, ἐφ' οὗ γενομένη καὶ συντονωτέρην ποιουμένη τὴν δέησιν ἐζήτει μηδὲν ἐμποδῶν αὐτῇ γενέσθαι πρὸς τὴν ἀπὸ τοῦ κόσμου φυγὴν, ἀλλὰ Χριστῷ καὶ ταύτην προσενεγκεῖν μετὰ τοῦ ἤδη πρότερον ὑπ' αὐτῶν προσενεχθέντος πληρώματος. Οὕτως αὐτῆς δεηθείσης, ἐσπέρας ἤδη καταλαβούσης καὶ τῶν τὴν φυλακὴν τοῦ ναοῦ ποιουμένων ἐξίεναι πάντας διακελευομένων, αὕτη ἐπὶ τινα τῶν ἐκεῖσε στῶν Σωσάννης τινὸς πάλαι συνήθους ἐδρούσα καταγωγῆν ἧτις ἐκ νεαρᾶς ἐτι τῆς ἡλικίας τὸ παρθενεύειν ὁμοῦ καὶ τὴν κατὰ Θεὸν πολιτείαν προεῖλετο, σὺν αὐτῇ τὴν νύκτα πᾶσαν διατελεῖ. Ἡμέρας οὖν ἤδη διαφανούσης ἡ Matrôna πρὸς τὴν διδάσκαλον Εὐγενίαν φοιτᾷ περὶ τῶν προκειμένων αὐτῇ κοινολογούμενη. Ῥηθέντων δὲ λόγων πολλῶν ἐφ' ἐκάτερα φερόντων ἡ διδάσκαλος. Τοῦτο πρὸ τῶν ἄλλων, ἐφη, σκοπεῖσθαι δεῖ, πῶς τὰ περὶ τῆς παιδὸς Θεοδότης διατεθῆ. Ἡ Matrôna δὲ μόνου γενομένη τοῦ κατὰ Θεὸν σκοποῦ καὶ πάσης ἄλλης φροντίδος καταφρονούσα, Ἐμὲ, εἶπεν, ὁ ἀσκητικὸς καὶ μονότροπος λαμβανέτω βίος· Θεοδότην δὲ Σωσάννη καὶ Θεῷ παραδίδομι, καὶ τῆς περὶ αὐτῆς ἤδη φροντίδος λύομαι. Ἐπίετο τοῖς λόγοις καὶ τὸ ἔργον εὐθύς.

Ζ'. Αὐθὺς δὲ περὶ τοῦ πῶς δεῖ καθ' ἡσυχίαν βιώ- ναι καὶ εὐαρεστῆσαι Θεῷ ἡ Matrôna ζητοῦσα μαθεῖν διὰ τῆς κατὰ τοὺς ὑπνοὺς ἐναργοῦς βίβλου παρὰ Κυρίου διδάσκειται. Καὶ ἡ ὄρασις τοιαύτη καὶ θαυμαστή. Ἐδόκει γὰρ τὸν ἀνδρα διώκοντα μὲν, αὐτὴν δὲ φεύγοντα ὑπὸ τινῶν σεσῶσθαι μοναχῶν, ὅπερ συνιέναι ἐδίδου ὡς ἐν φροντιστηρίῳ δέον αὐτὴν ἀνδρῶν τὸν τῶν μοναχῶν βίον ὑπέλθειν. Οὕτω γὰρ ἂν καὶ

τῷ συνοίκῳ καὶ τοῖς ἄλλοις ἔσται ἀγνωσμένη. Ἐν Ἀ fore, ut et marito et aliis sit ignota. Cum se ergo ad cutem usque totondisset, et eunuchi habitum induisset, rursus venit cum Eugenia in dictum templum divinatorum Apostolorum, et volens obscurerum scire significationem ex divinatoribus, sacrum aperit Evangelium, et protinus incidit in tale dictum : « Quicumque vult post me venire abneget seipsum, et tollat crucem suam, et sequatur me ». Hinc eorum quæ Deo placent, indubitata habentes cognitionem, cum sua ei dedicassent, et sperassent se cum habituras adiutorem eorum quæ fiebant, a se invicem separantur. Matrona autem, cum, ut dictum est, se esse eunuchum simulasset, et Babylam seipsam nominasset, ad sancti Bassiani accedit monasterium : et accepta a monachis, protinus ad certamina se paravit spiritualia, non pallore vultus, nec tristitia faciei, sed germane potius et vere virtutem exercens, et omnibus modis studens latere, ut propemodum provecta fuerit ad summum vitæ, quæ ex Deo agitur, et haberetur ab omnibus in admiratione, quomodo vir, qui erat imbecillus, utpote eunuchus, tam fortiter se gerit adversus labores, et omnes monachos contendit superare, magno et excelso animo iram cohibens, et gloriam tanquam vanam despiciens, omnem obedientiam ex summa complectens modestia.

Ζ'. Ἀμέλει καὶ βασκαίνειν μὲν οὐκ εἶχον αὐτῇ · ἐλεύθερος γὰρ ὁ κατ' ἀρετὴν ζῆλος φθόνου παντός · ὡς διδασκάλῳ δὲ μᾶλλον προσέχειν ἡθούλοντο, ὡρμημένοι καὶ πρότερον πρὸς τὴν μίμησιν. Μικροῦ δὲ καὶ τὸ κρυπτόμενον ἐγινώσκετο ἂν, καὶ ὅτι γυνὴ ἦν, φανερὰ καθίστατο, εἰ μὴ τὴν ἐπισχούσαν ὑπόνοιαν τῇ πνευματικῇ σοφίᾳ διέλυσε. Κατὰ τινα γὰρ χρόνον οὕτω συμβάν περὶ τὴν ἐκείσε τυγχάνουσαν κηπέυσιμον ἐργασίαν συμπονοῦσι τοῖς μοναχοῖς τοῦ ἔργου τὸ προθυμότερον ἐχομένη, ὁ σὺν ἐκείνῃ λαχρὸν ἐργάζεσθαι μοναχὸς, Βαρνάβας αὐτῷ βνομα, περιεργότερον ἐπιθαλῶν τὴν ὄψιν αὐτῇ, ἅτε πρὸ μικροῦ τῷ τῶν μοναχῶν βίῳ ἀπὸ τῆς σκηνῆς προσελθὼν, κλν εἰς ὑστερον προκόψας εἰς ἀρετὴν καὶ τὸ καθηγεῖσθαι τῶν μοναχῶν ἐπιστεύθη, ἡρώτα εἰπεῖν πόθεν ἀμφοτέρων τῶν ὄντων ταύτῃ τέτρηται· οἱ λοβοί. Ἡ μακαρία δὲ σύντομον ὄμου καὶ λελογισμένην τὴν ἀπόκρισιν ἀπεδίδου, Πέπονθας, ἀδελφὰ, λέγουσα, ἀνθρώπινον μὲν, τοῦ καθ' ἡμᾶς δὲ ἀλλότριον ἐπαγγέλματος · τῇ γῆ γὰρ δέον προσέχειν ἢ ὑφείς ἀνθρωπίνας περιεργάζεσθαι. Πλὴν ἀλλὰ καὶ οὕτω τὴν λύσιν μάνθανε τοῦ ζητήματος · ἢ γὰρ ἐμὲ πρότερον σχοῦσα καὶ θρησκαμένη φιλόστοργόν τινα πρὸς με κεκτημένην διάθεσιν ἐφιλοτιμήσατό μου καὶ χρυσὰ κόσμηα τοῖς ὄσιν ἐμβαλεῖν. Οὕτως ἢ μακαρία τὸν μοναχὸν σοφῇ περινοίᾳ τῆς ὑπονοίας ἀπήγαγεν. Αὐτὴν δὲ πολὺς τις εἰσῆει λογισμῶν δχλος, καὶ εἰς μνήμην τῶν τῆς Εὐγενίας καθίστατο παραινέσεων, Δυσχερὲς τι πρᾶγμα, λε-

Luc. ix. 23.

VII. Et certe non poterant invidere. Zelus enim, qui est ex virtute, liber est ab omni invidia. Eum autem potius colebant tanquam magistrum, prius etiam incitati ad imitationem; propemodum vero etiam cognitum fuisset, quod celabatur, et manifestum fuisset eam esse mulierem, nisi exortam suspicionem spiritali amovisset sapientia. Nam cum aliquo tempore ita contigisset, ut in quodam horto laboraret cum monachis, operique instaret promptius et alacrius, monachus ei obtigerat, ut cum ea laboraret, nomine Barnabas, in eam injectis oculis paulo curiosius, ut qui paulo ante ad vitam monasticam accessisset ex scena, etiamsi postea profecerit in virtute, et ei commissa fuerit præfectura monachorum, rogavit qui factam sit, ut sint ei ambæ perforatæ auriculæ. Beata autem illa brevem simul et consideratam dedit responsionem : Accidit tibi quidem, o frater, humanum quidpiam, alienum vero a nostra professione, eum terram oporteat arare, non vultum humanum curiose intueri. Sed quamvis res ita se habeat, quæstionis disce solutionem. Nam quæ me olim tenuit et educavit, in me summa benevolentia, munificæ in meas aures aurea iniecit ornamenta. Sic beata illa monachus sapienti inventionem removit a suspitione; eam autem subiit magna turba cogitationum, et venerunt ei in mentem admonitiones Eugenix, dicentis : Res est admodum difficilis, mulierem versari simul cum viris, et tem-

tare, ut ipsa vir videatur sicut uli. Neque enim fieri potest, ut perpetuo lateat simulatio. Attentiori tamen cogitatione sola solum Deum alloquens: Tuo nutu, dicebat, o Domine, vitam suscepi monasticam, et eum, qui jussit sequi, nunquam retro conversa sum secuta. Quamobrem ne efficias, ut ego unquam trea spe fallar, nec ab hoc bono unquam proposito excidam. Sed tu meam defendens imbecillitatem, annue ut meo scopo finis accidat similis. Hæc dicens, videbatur etiam videre pura anima meliorem exitum.

VIII. Cum ea ergo sic haberet, et vitam amplecteretur spiritalem, longo tempore ignoratæ sunt res ejus a Bassiano, etiamsi non esset expertus doni perspicuendi: eum tamen latuit Dei sapientia, et magis arcanis quibusdam judiciis, quomodo etiam Eliseum aliquando Sunamitis. Sero autem et longo post tempore ea ipsi exstitit manifesta. Sic autem fit. Visus est in somnis videre magnus Bassianus virum amictu quidem honestum, vultu autem decorum, et qui videbatur esse cujusdam naturæ divinioris, et ei ter dicere: Babylas eunuchus, qui est unus ex monachis, qui sunt in tuo grege, aperte quidem est femina; simulat autem se esse eunuchum, ut lateat. Sicut ipse autem, Acacius quoque quidam, vir insignis fuit pietate, qui fuit etiam pro tertia parte pastor monasterii divini Abramii, eamdem vidit visionem. Mane ergo cum Bassianus accersivisset unum ex monachis, Joannem quemdam, qui post ipsum erat secundus in monasterio, narravit ei quod viderat in somnis. Interim vero dum hæc disserebat, venit quidam missus ab Acacio, narrans Bassiano quam ipse viderat visionem. Tunc ergo magnus Bassianus, volens de hac re majorem sibi fidem fieri, in manus sumpto sacro Evangelio et explicato, in illa verba incidit, quæ dicebant regnum cælorum esse simile fermento, quod acceptum mulier abscondit in farinæ satis tribus, donec esset fermentatum².

IX. Cum itaque intellexisset eam, quæ in profundo significabatur, intelligentiam, post hæc apud se cogitabat, quomodo dextre aggrediretur id quod erat propositum, et hoc multis non fieret manifestum. Accersit ergo beatam illam, et eam torve aspiciens: Quid fuit causæ, inquit, o mulier, quod iam audax cœptum in nos sis aggressa, et quæ nobis non conveniebat, tentationem et probrum inusseris, tantum tempus studens latere? Illa autem id quod dictum fuerat, intelligens, et formidans austeritatem, et quæ in ejus vultu apparuerat, acerbitalis nube obstupescens, et maxime iis quæ dicta erant, testimonium ferentem habens conscientiam, se quidem statim humi prosternit, sancti vero pedes prehensans, verba quæ multum quidem

γούτης, γυναίκα συνδιατριβείν ἀνδράσι, καὶ ἄνδρα κατ' ἐκείνους πειράσθαι δοκεῖν· ἀμήχανον γὰρ ἔχει τέλος διαλαθεῖν τὴν ὑπόκρισιν. Ὅμως προσεκτικώτερα τῇ διανοίᾳ, μόνῃ τῷ μόνῳ Θεῷ ἐντυγχάνουσα, τῷ σὺ νεύματι, Δέσποτα, ἔλεγε, τὸν τῶν μοναχῶν ἐπανηρημαί βίον, ἀκολουθήσαι τε κελύσαντι ἀμετατρέπτῃ ἠκολούθησα· διὸ μήτε τῶν ἐλπισθέντων ψευσθῆναι παρασκευάσης, μηδὲ τῆς ἀγαθῆς ταύτης διαμαρτεῖν προθέσῃω· ἀλλὰ τῆς ἐμῆς αὐτὸς προϊστάμενος ἀσθενείας καταγγεῖλλον μου συνδραμεῖν τῷ σκοπῷ, καὶ τὸ τέλος ἐπίνευσον. Τοιαῦτα λέγουσα καὶ ὄραν ἰδοῦσα τῷ καθαρῷ τῆς ψυχῆς χρηστοτέραν τὴν ἐκδασιν.

Η'. Οὕτως οὖν ἐχούσης αὐτῆς καὶ ἀγωγῆς ἀντεχομένης πνευματικῆς ἐπὶ χρόνον συχνὸν διὰ κατ' αὐτὴν ἠγνοεῖτο Βασσιανῷ, καίτοι μὴδὲ τοῦ διακριτικοῦ χαρίσματος ἀμοιροῦντι. Ἐλάνθανε δ' οὖν ὁμοῦ Θεοῦ σοφίᾳ καὶ ἀπορρήτοισι τοῖς κρίμασιν, ὡσπερ καὶ Ἐλισσαῖόν ποτε τὸ τῆς Σουμανίτιδος (sic). Ὅψὲ δὲ καὶ σὺν χρόνῳ μακρῷ δῆλα τὰ περὶ αὐτῆς αὐτῷ γίνεται· γίνεται δὲ οὕτως· Ἐδοξε κατὰ τοὺς ὑπνοὺς ὄραν ὁ μέγας Βασσιανὸς ἄνδρα κόσμιον μὲν τὴν ἀναβολὴν, ἐκπρεπῆ δὲ τὴν ὕψιν, καὶ τινος θειοτέρως εἶναι δοκοῦντα φύσεως, καὶ τοῦτον τρὶς αὐτὸν προσεῖπειν, ὅτι Βαβύλας ὁ εὐνοῦχος ὁ τῶν παρὰ τῇ σῆ ποίμνῃ μοναχῶν εἰς γυνὴ μὲν ἔστιν ἀντικρυς, εὐνοῦχος δὲ εἶναι διὰ τὸ λαθεῖν ὑποκρίνεται. Κατὰ ταυτὸν δὲ καὶ Ἀκακίως τις ἀνήρ, ἐπ' εὐλαδίᾳ περιφανῆς, ὃς καὶ τῆς εἰς τὸ τρίτον μονῆς τοῦ θεοφόρου Ἀδραμίου ποιμῆν ἐτύγχανε, τὴν αὐτὴν ἔδρασαν ἐθεάτο. Ἐωθεν οὖν ὁ Βασσιανὸς μεταπεμφόμενος ἔνα τῶν μοναχῶν Ἰωάννην τινὰ ὃς δεύτερος μετ' αὐτὸν ἐν τῷ σεμνεῖῳ καθίστατο, ὅπως εἶχε τὸ ὄναρ αὐτῷ διηγείτο. Ἐν ὅσῳ δὲ διελέγετο ταῦτα ἤκέ τις πρὸς Ἀκακίου πεμφθεὶς, τὰ τῆς ὕψεως ὡσπερ δὴ καὶ αὐτὸς εἶδεν ἀπαγγέλλον Βασσιανῷ. Τηνικαῦτα τοῖνον καὶ ὁ μέγας Βασσιανὸς πλείονα πίστιν ἐθέλων ἐπὶ τούτῳ λαθεῖν, τὸ ἱερὸν ἐπὶ χειρᾶς λαθῶν Εὐαγγέλιον, καὶ ἀναπτύξας, ἐκείνοις ἐντυγχάνει τοῖς λόγοις ὃ διελάμβανον ὁμοίαν εἶναι ζύμη τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν, ἣν λαβοῦσα γυνὴ ἐκρυψεν εἰς ἀλεύρου σάτα τρία, ἕως ἐζυμώθη ὄλον.

Θ'. Συνεὶς οὖν τὴν διὰ βῆθους δηλουμένην διάνοιαν, τὸ μετὰ ταῦτα καθ' ἑαυτὸν ἐσκέπετο πῶς ἀν. μετέλθοι δεξιῶς τὸ προκειμένον, καὶ μὴ δῆλον τοῦτο τοῖς πολλοῖς γένηται. Μετακαλεῖται τοῖνον τὴν μακαρίαν, καὶ ὀριμὴ ταύτη ἐνατενίσσα; Τί τὸ παρασκευάσαν σε, γύναιον, ἔφη, τηλικούτου καθ' ἡμῶν ὑπελαθεῖν τόλμημα, καὶ κατ' οὐδὲν ἡμῖν προσήκοντα πειρασμὸν καὶ ὄνειδος ἐπιτρέψασθαι τὸ λαθεῖν χρόνον τοσοῦτον ἐπιτηδεύσασαν; Ἡ δὲ, τὸ λεχθέν συνείσα καὶ τὸ αὐστηρὸν ὑποπέτηξασα τῶν ἰρημάτων, πρὸς δὲ καὶ τὸ περὶ τὴν ὕψιν ἐπιφανὲν αὐτοῦ τῆς πικρίας νέφος καταπλαγείσα, μάλιστα καὶ τὴν συνείδησιν ἔχουσα μαρτυροῦσαν τοῖς εἰρημένοις, καταβάλλει μὲν ἑαυτὴν εὐθύς εἰς τὸ ἔδαφος, τῶν τοῦ ἰσίου δὲ ποδῶν ἐπιλαβομένη λόγους πολὺ μὲν τὸ

² Luc. xiii, 33 seqq.

ταπεινὸν ἔχοντας, μάλιστα δὲ ὑποφθειρομένους προεῖ, ἡ πειρασμῶν, ὧ δέσποτα, λέγουσα, ἐπαγαγεῖν βουλομένη, τῇ ποίμνῃ ἑμαυτὴν ἐγκατέλεξε, ἀλλὰ τὸν ἀπὸ τῶν ἐναντίων μᾶλλον διαφεύγουσα πειρασμῶν καὶ τὰς ἐν τῷ βίῳ πάγας ἐκκλίνουσα. Πρὸς ἦν αὐθις ὁ Βασσιανὸς ἀπεκρίνατο· Πῶς δὲ καὶ γυνὴ τυγχάνουσα τοῖς θεοῖς μυστηρίοις γυμνῇ προσήρχου τῇ κεφαλῇ, καὶ ἐν τῷ πρὸς εἰρήνην ἀσπασμῷ τὸ στόμα τοῖς ἀδελφοῖς ἀδεῶς ὑπέχεας; Ἡ δὲ, Περὶ μὲν τὰ θεῖα δῶρα, φησὶ, προσποιουμένη ἀσθένειαν, οὐ δὲ ὅλου τὸ πρὸς τῇ κεφαλῇ κάλυμμα ἔλκουσα, οὕτω τῇ μεταλήψει τῶν μυστηρίων προσεφερόμην· τὸ δὲ τῆς ἀγάπης πρὸς τοὺς ἀδελφούς· σύμβολον οὐδαμῶς παρητούμην· οὐδὲ γὰρ ἀνθρώπινους στόμασιν, ἀλλ' ἀνθρώποις τὴν ἀγγελικὴν ζηλοῦσιν ἀπάθειαν προσάγειν ἑμαυτὴν ὑπελάμβανον.

I. Πρὸς δὲ τὴν συνετὴν ταύτην ἀπέκρισιν ὁ Βασσιανὸς ἐκπλαγεῖς, Καὶ διὰ τί μὴ ἐτέρῳ φροντιστηρίῳ, φησὶ, καὶ ὧ γυναιξὶν ἐφεῖται διάγειν σεαυτὴν ἐγκατέλεξας; Ἡ δὲ, μικρὸν ἐπισχοῦσα καὶ τὸ πολὺ τοῦ δέους ἀποθεμένη, ἄτε καὶ ἀφορμὴν λαβοῦσα κλεισθεὶς πρὸς ἀπολογίαν χρήσασθαι λόγους, κατὰ μέρος ὅπως εἶχε τὰ κατ' ἑαυτὴν ἐξηκάλυπτεν, ὡς συναφθεῖν μὲν κατὰ νόμους ἀνδρὶ καὶ μίᾳς μήτηρ κληθεῖν παιδός, διάγοι δὲ ὅλας νύκτας τοῖς τῶν ἀγίων ἐνδιαιτήμασι διατρέβουσα, καὶ ὡς παρὰ τοῦ συνοικούντος ποτὲ μὲν ἀπειλοῦντος, ποτὲ δὲ καὶ πληγὰς ἐντεινόντος, τῆς τοιαύτης ἐπιταχθεῖν ὁρμῆς καὶ προθέσεως, καὶ ὡς ζητοῖν τινὰ προφάσειως μηχανὴν ἥτις καὶ τὸν ἀνδρα παρασκευάσει· λαθεῖν καὶ ἑαυτὴν τὰ κατὰ γνώμην τελεῖν. Τοῦτοις ἐπεξῆει καὶ τὴν τῆς παιδὸς πρὸς τὴν Σωσάνναν ἐγχείρησιν, καὶ τέλος ἐπέηγε τὴν κατὰ τοὺς ὕπνους θείαν ὡς φεύγουσα τὴν ἀνδρα μοναζόντων ἰδοῦναι περισσεῶσθαι· χερσίν, ὃ καὶ συναΐσα εἰς τόδε τὸ σχῆμα μετήμειψεν ἑαυτὴν καὶ αὐτὴν τὴν προσηγορίαν μεταβαλοῦσα. Τοῦτων ὁ Βασσιανὸς ἀκούσας, καὶ τὸ περὶ σύνεσιν αὐτῆς ἐκτόπως δέξιν ἐν θαύματι ποιησάμενος, καὶ τὸ τῆς προαιρέσεως ἀπόδεκτον λογισάμενος, εἰ πρὸς τὸ λοιπὸν αἰρετὸς ὁ τῶν μοναχῶν βίος αὐτῇ ἐπυθάνετο. Τῆς δὲ, Καὶ ἴδαν, εἰπούσης, διὰ γὰρ τοῦτο κόσμου τε καὶ τῶν τῶν κόσμου γενέσθαι μακρὰν, θάρσει, τέκνον, περὶ τοῦ μέλλοντος, ὁ Βασσιανὸς ἀπεφθέγγετο, νοθετήσας τε ὅσα συνοίσειν ἠπίστατο, Τὸ λοιπὸν, εἶπε, τέκνον, ἀνάδημα περιθέσθαι σε τῇ κεφαλῇ διὰ τὸν τῆς φύσεως νόμον προσήκει, προσμένειν τε οὕτως εὐδοκίαν τὴν ἀνωθεν, καὶ οὐ καὶ αὐτὸς τὰ δυνατὰ συμπράττειν οὐ περιόφεται.

II. Οὕτω δὴ τῆνικαῦτα ἐκεῖθεν διαναστάσης αὐτῆς, ὁ πάντα πρὸς τὸ συμφέρον οἰκονομῶν Κύριος καὶ τὴν τῆς Ματρωνῆς παιδα τοῦ βίου μεθίστη, καὶ εἰς ἑαυτὸν προσελάμβανε, ἵνα μὴ τῷ πονηρῷ γένοιτο κατ' αὐτῆς ἀφορμὴ, καὶ ὡς ἦδη διαγνωθεῖσαν ὅτι γυνὴ ἦν, τῇ προφάσει τῆς περὶ τὴν παιδα φροντίδος, ἀπὸ τῆς θεοσεβείας αὐτὴν κατάγοι μερίμνης, καὶ τῇ διανοίᾳ ταύτης λογισμοὺς ἐνσπειρῇ τοὺς κοσμικοῦς. Ὅθεν οὐ πένθος, ἀλλ' ἠδονὴν ἐπὶ τῷ πράγματι προσελάμβανε, τὸ πραχθὲν οὐκ ἀποβολὴν τιθε-

A habebant humilitatis, vix autem proferebantur, emittit dicens: Non tentationem, o domine, volens afferre, me retuli in numerum tui gregis, sed tentationem potius fugiens ab adversariis, et laqueos qui sunt in mundo, declinans. Cui rursus respondit Bassianus: Quomodo autem, cum sis mulier, ad divina sacramenta accessisti nudo capite, et in pacis salutatione os tuum secure exhibuisti fratribus? Illa vero: Quod ad divina quidem dona attinet, inquit, simulans imbecillitatem, non omnino auferens tegmen, quod erat in capite, ita ad sacramentorum accedebam communionem: charitatis autem apud fratres signum nunquam recusabam. Neque enim hominum vultibus, sed hominibus angelicam imitantibus immitibilitatem, meipsam offerre existimabam.

X. Sapientem autem responsionem admiratus Bassianus: Et cur non, inquit, in alterum, o mulier, te contulisti monasterium, et in quod licet ingredi mulieribus? Illa autem cum se parum sustinuisset, et timorem excussisset, ut quæ accepisset occasionem utendi pluribus verbis ad defensionem, quomodo res ejus se haberent, singulatim exposuit: quod marito quidem fuisset legitimo conjuncta matrimonio, et vocata esset mater unius filiz; totas autem noctes versaretur in sanctorum cœlibus, et quod ab eo qui cum ea cohabitabat, aliquando quidem minante, aliquando autem plagas quoque intentante, retardata fuisset ab eo desiderio et proposito, et quod quærisset aliquam rationem, qua posset latere maritum, et se ex sua gerere sententia. Post hæc persequabatur, quomodo filiam tradidisset Sosannæ, et tandem intulit eam quæ in somnis apparuit, visionem, quod fugiens maritum, videbatur fuisse servata manibus monachorum. Quod quidem intelligens, seipsam mutavit in hunc habitum, ipso quoque mutato nomine. Hæc cum audisset Bassianus, et acre ejus ingenium valde esset admiratus, et considerasset propositum ejus admittendum, rogavit, an de cætero esset ei vita eligenda monastica. Cum ea autem dixisset: Maxime, propterea enim se a mundo, et iis quæ sunt mundi, recessisse: De cætero confide, o filia, dixit Bassianus. Et cum ea dedisset monita, quæ sciebat ei esse profutura: De cætero, inquit, o filia, oportet te vitam tuo capiti imponere propter legem naturæ, et sic supernam exspectare vocationem; nec se ea dixit neglecturum, quæ ad opem ei serenam pertinent.

XI. Cum ipsa sic tunc illino recessisset, Dominus, qui omnia dispensat ad id quod est utile, filiam Matronæ fecit e vita excedere, et ad se assumpsit, ne adversus ipsam esset maligno occasio, et ne eam quam jam cognitum esset esse mulierem, prætextu curæ gerendæ de filia, a diviniore deduceret sollicitudine, et in ejus animo mundanæ insereret cogitationes. Quamobrem non dolorem, sed voluptatem ex ea re accepit: quod factum erat, non esse statuens filiz amissionem, sed

a curis de ea susceptis liberationem, et earum depositionem. Ipsa ergo latebat apud Sosannam, aut Deus potius eam servabat per Sosannam. Fama autem, ea quæ ab ipsa facta erant, ubique annuntiabat, et hic actus ad aures omnium permanabat. Quo factum est, ut maritus ejus Domitianus paulatim venans veritatem, ut qui non cessasset uxorem suam investigare, postquam reliqua obiit monasteria, ad illud quoque venit, in quo beata fuit versata, quasdam non expressas et indecoras voces præ ira emittens, importune fores pulsans et insultans, dicendo : Quænam est ea vis, quam mihi attulistis? Quænam est hæc magna injuria? Pulchra certe, o monachi, pulchra sunt admodum, quæ a vobis facta sunt. Cur eos, qui sunt pulchre conjuncti, vos male vultis dividere? Date mihi meam vitæ sociam. Date eam, quæ est mihi conjuncta legibus.

XII. Hæc et iis plura, desiderio victus et animi ægritudine, voce interrupta a dolore, exclamavit. Audivit autem ab ipsis : Nos uxorem quidem tuam non accepimus (neque enim fas est feminæ permittere ingressum in monasterium), eunuchum autem quemdam monachum, nomine Babylonem, scimus aliquo tempore nobiscum vitam egisse, deinde repente mutatum statuisse proficisci Hierosolyma. Eum ergo cum haberet hanc causam peregre proficiscendi, multis ante diebus a nobis discessisse cognovimus. Ubinam autem nunc degat, illi soli omnino est cognitum, cujus oculis nihil est quod non possit aspici. Quod autem hæc vera sint, testabitur universus populus civitatis. Hæc cum audivisset Domitianus, et frustratus esset cœpto suæ inquisitionis, et omni pulchra privatus occasione, se vertebat in omnem speciem, quod res ei non cessisset, se excrucians, propter zelum irascens, propter ejus amorem incitatus cupiditate. Atque ille quidem sic recessit, distractus his animi perturbationibus.

XIII. Bassianum autem invasit agmen curarum, ne Matronæ anima, quæ ejus fidei commissa fuerat, vere subisset interitum, et cum eos accersisset, qui ordine quodam erant primi monachorum : Est, inquit, nobis amplius considerandum de ea quæ a nobis discessit, sorore. Nam etsi sexu erat diversa : quoniam tamen in nostrum ascripta erat circulum, oportet existimare membri ablationem, ejus quæ facta est a nobis, disjunctionem. De iis ergo quæ ad ipsam pertinent, constituamus, ut ad bonum finem perveniat, ne malignus, et qui quotidie nobis insidiatur, ejus superet constantiam, apto ad insidias instrumento utens marito. Atque sic quidem dicebat Bassianus, in communi posita deliberatione. Marcellus autem quidem, tunc diaconus, hanc dixit sententiam, in Emesa civitate (ille enim ex ea erat ortus) dicens esse monasterium mulierum, in quo etiam suam sororem esse unam ex iis quæ exercentur. Si ergo tibi placet, ad id mittatur. Sic enim licebit curam de ea de-

Α μένη παιδός, ἀλλὰ τῶν περὶ ταύτην φροντῖδων ἀπαλλαγὴν καὶ ἀπόθεσιν. Ἐκρύπτετο τοίνυν αὕτη παρὰ Σωσάννης, μᾶλλον δὲ ὁ Θεὸς διὰ Σωσάννης ταύτην ἐφύλαττεν. Ἡ ψῆμη δὲ τὰ κατὰ ταύτην ἀπανταχῆ διήγγελλε, καὶ διὰ πάσης ἔχωρει τῆς ἀκοῆς τὰ τοῦ δράματος. Ἀφ' ἧς καὶ Δομετιανὸς ὁ ταύτης ἀνὴρ κατὰ μικρὸν θηρεύων τὴν τῶν γενομένων ἀλήθειαν, ἄτε μὴ παυσάμενος τὰ περὶ τῆς γυναικὸς τῆς ἰδίας ἰχνηλατεῖν, μετὰ τὸ καὶ τὰ λοιπὰ περιελθεῖν φροντιστήρια καὶ ἐπ' ἐκεῖνο ἔνθα ἡ μακαρία διέτριψε γίνεται, ἀσήμενος τινὰς ὑπὸ θυμοῦ καὶ ἀκόσμους φωνὰς ἀφίεις θυροκοπῶν τε ἀκαίρως καὶ θρασυνόμως, Τίς ἡ περὶ ἐμὲ, λέγων, βία, τί τὸ μέγα τοῦτο ἀδίκημα; Καλὰ γε, ὦ μοναχοί, καλὰ λίαν τὰ παρ' ὑμῶν γινόμενα. Ἴνα τί τοὺς καλῶς συναφθέντας ὁμοίως καλῶς διαίρειν βούλεσθε; Δότε μοι σύνοικον τὴν ἐμήν· ἔστω τὴν κατὰ νόμους ἐμοὶ συναφθεῖσαν.

Β. Ταῦτα καὶ πλείονα τούτων πόθῳ κινούμενος καὶ ἀθυμίας ἠττώμενος καὶ τὴν φωνὴν ὑπὸ τοῦ πάθους ἔγκοπτόμενος ἐξεβόα. Ἦκουσε δὲ παρ' αὐτῶν, ὡς Ἡμεῖς μὲν γυναῖκα οὐκ εἰσοδεῖσθαι· μηδὲ γὰρ εἶναι θεμιτὸν τῇ μονῇ γυναῖξιν ἐφείσθαι τὴν εἰσοδοῦν εὐνοῦχον δὲ τίνα μοναχὸν Βαβύλαν οὕτως καλούμενον ἴσμεν ἐπὶ καιροῦ τινος τὴν σύναμα ἡμῖν διαγωγῆν ποιησάμενον, εἴτα ἀθρόως μεταβάλλοντα τὴν ἐπὶ τὰ Ἱεροσόλυμα βουλεύσασθαι πορευθῆναι. Τοῦτον οὖν τοιαύτην ἔχοντα τῆς ἀποδημίας ὑπόθεσιν οὐ πρὸ πολλῶν τούτων τῶν ἡμερῶν ἀφ' ἡμῶν διαστάντα γινώσκωμεν. Ὅπου δὲ νῦν διάγει μόνῳ πάντως γνωστὸν οὐ μὴδὲν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἀθεώρητον. Ὅτι δὲ ἀληθῆ ταῦτα μαρτυρήσειεν ἂν καὶ τὸ πᾶν πλῆθος τῆς πόλεως. Τούτων ἀκούσας ὁ Δομετιανὸς καὶ τῆς περὶ τὴν ζήτησιν ἀποκρουσθεὶς ἐγγειρήσας εὐπροσώπου τε πάσης ἀφορμῆς στερηθεὶς, παντοίως ἐγίνετο, διὰ τὴν ἀποτυχίαν ἀνιώνος, διὰ τὸν ἄλλον θυμωμένον, διὰ τὸ πρὸς αὐτὴν φιλτρον τὴν ἐπιθυμίαν ἐρεθίζόμενος. Ἐκεῖνος μὲν οὖν οὕτως ἀπήει τοιοῦτοῖς πάθεσι μεριζόμενος.

Γ. Τῷ δὲ Βασσιανῷ φροντῖδων ἐπιτίθετο σημῆνος ὅπως ἦν ἐπιστεῦθη τῆς Ματρῶνης ψυχῆν, μὴ τὴν ὄντως ἀπόλειαν ὑποστῆ, καὶ μεταστειλάμενος τοὺς τάξει τινὶ πρῶτους τῶν μοναχῶν ἐν πλείονι, Σκεπτὸν ἡμῖν, ἔλεγε, περὶ τῆς διαστάσης ἡμῶν ἀδελφῆς. Εἰ γὰρ καὶ τὴν φύσιν ἑτέρα τις ἦν, ἀλλ' ἐπέπερ ἐνεγράφη κύκλῳ τῷ καθ' ἡμᾶς, μέλους ἀφαίρεσιν λογιζέσθαι δεῖ τὴν ἀφ' ἡμῶν ταύτης δίδχευεσθαι. Διαθώμεθα γοῦν τὰ κατ' αὐτὴν, ὅπως εἰς πέρας καταλήξοι χρηστὸν, μήπως ὁ πονηρὸς καὶ καθ' ἐκάστην ἐπιβουλεύων ἡμῖν κατασχώσει ταύτης τὸ εὐτόνον περὶ τὴν ἐπιβουλήν ὄργάνῳ χρησάμενος τῷ ἀνδρὶ. Οὕτως μὲν οὖν ὁ Βασσιανὸς ἔλεγε, ἐν κοινῷ θέμενος τὴν διάσκεψιν. Μάρκελλος δὲ τις τὸ τῆνικαῦτα διακόνος γνώμην εἰσηγείται τοιαύτην, ἐν Ἐμέσῃ λέγων τῇ πόλει· ἐκ ταύτης γὰρ κάκεινος ὠρμάτω, ἀσκητήριον εἶναι γυναικῶν ἐν ᾧ καὶ ἀδελφὴν αὐτοῦ μίαν εἶναι τῶν ἀσκουμένων. Εἴπερ οὖν ἀριστόν σοι δοκεῖ, πρὸς τοῦτο πεμφθήτω· ἔσται σοι γὰρ οὕτω καὶ τὰς περὶ αὐτῆς ἐκδύναι φροντῖδας. Συνθεμένου δὲ τοῦ Βασσια-

νοῦ τῷ λόγῳ καὶ ἐπιτρῶσαντο; ὁ διάκονος παραυτίκα ἄπονησε ἀναγομένου τυχῶν τούτω τὴν ἀγίαν ἐνθήμενος ἐπανήει.

ΙΔ'. Ἡ δὲ εὐθύμως τὸ γεγονός ὡς οὐκ ἀθεεῖ πραχθὲν ἀποδεξαμένη, ὀλίγα τε ἄττα πρὸς τροφήν συγκομισαμένη εὐφρόνως ἅμα καὶ καλῶς τοῦ πνεύματος ἐπωθούσης τὸν πλοῦν διαβάσα, τὸ ἐν Ἐμέσῃ κατέλαβε φροντιστήριον. Φιλοφρόνως οὖν εἰσδεχθεῖσα καὶ δεξιῶς τῶν κατ' ἀρετὴν εἶχετο πόνων οὕτω σπουδαίως ὡς οὐ βῆδιον ὀφθῆναι ταύτην ταῖς μοναζούσαις ἀρχέτυπον πρὸς τοὺς Ἰσους αὐτῆς ἀγῶνας ἀμιλλωμέναις. Ὅθεν καὶ συνεδόκει πάσαις μετὰ τὴν ἐνθένδε τῆς ἀρετῆς καθιγουμένης ἀπαλλαγῆν αὐτῇ πᾶσαν ἐπιτρέψαι τὴν τῆς μονῆς προστασίαν. Ὅσον δὲ ἄρα Ματρῶνα τὸ λανθάνειν ἐσπούδαζε, τοσοῦτον ἔμελλε θεῶ τὸ δῆλῃν αὐτὴν ποιῆσαι, καὶ τὸ ἐκεῖνης φῶς ἐπὶ τῆς λυχνίας θεῖναι, καὶ τὴν ἀρετὴν φανερὰν καταστήσαι. Κατ' ἐκεῖνο τοῖνον καιροῦ γεγηπὸς τις τὸ γῆδιον ἐργαζόμενος ἐπὶ συχναῖς ταῖς ἡμέραις ἀναδιδομένην ἐώρα φλόγα τῆς γῆς, καὶ ἡ ἀνάδοσις συνεχῆς τε καὶ οὐδαμῶς λήγουσα. Οὗτος οὖν, ἄτε δὴ γεωργὸς οὐδὲν δυνήθεις συμβαλεῖν ὑψηλότερον, τῷ ἐπισκόπῳ τῆς πόλεως προσελθὼν ἀπαγγέλλει. Καὶ δὲ ἐκ τοῦ φαινομένου μέγα τι συνείλε τὸ δρῶν, ἅμα τῷ ὑπ' αὐτὸν κλήρω τὸν τόπον καταλαβὼν, καὶ ὡς προσήκον ἦν εὐχὴν ποιησάμενος, τὴν γῆν ἐπέτρεπεν ἀνορύττειν. Οὗ καὶ γενομένου στάμνος εὐρέθη οὐ χρυσὸν ἔνδον κρύπτουσα ἢ τι ἄλλο τοιοῦτον οἶον ἀν φιλόκοσμον θέλξει ψυχῆν, ἀλλὰ τίμιόν τι χρῆμα καὶ τοῦ παντὸς ἄξιον, τὴν σεβασμίαν τῷ ὄντι τοῦ Βαπτιστοῦ κεφαλὴν.

ΙΕ'. Ταύτης πανταχοῦ διαδραμούσης τῆς φήμης οὐδεὶς ἦν ὅστις οἶκοι παρῆν, ἀλλὰ παμπληθεὶ πάντες πρὸς τὴν θέαν συνέβησαν ὡς ὅταν ἡ τιμία κεφαλὴ αὐτῆ σὺν πᾶσιν δοξολογίᾳ καὶ αἴνοις ἔνδον εἰσάγεται τοῦ ναοῦ. Ἐπεὶ δὲ καὶ ἡ μακαρία Ματρῶνα σύναμα πάσαις ταῖς μοναζούσαις κατὰ θέαν τοῦ φανέντος παρῆν, προσῆλθέ τε, καὶ τοῦ προκειμένου τῆς κεφαλῆς ἠρύσατο μύρου, μεταδόσης αὐτοῦ καὶ ἀκούσης ταύτης πρὸς τοὺς παρόντας ἐγένετο. Ὅπως δὲ τοῦτο καὶ πρὸς τὴν συνωθεῖτο παρὰ θεοῦ τὸ ἀκούσιον προσέγειν ὁ λόγος ὥστε μαθεῖν ὑμᾶς βούλεται. Κατὰ μέσου γὰρ τοῦ πλήθους ἀποληφθεῖσα καὶ μὴ συγχωρουμένη τὴν ἐξοδὸν, ὡς πάντων πρὸς τὸ λαβεῖν ἐαυτοὺς εἰσωθούτων, ἐξ οὐπερ αὐτῆ εἴληφε μύρου καὶ τοῖς ἄλλοις ἠναγκάζετο κοινωνεῖν. Ἐν δὲ τῷ διαδοῦναι ταύτην πηρός τις τὰς ὄψεις ἐκ γενετῆς παραδραμῶν πάντας, ἦσαν γὰρ καὶ τῶν ἱερέων τινὲς οἳ καὶ τὴν τοῦ θεοῦ μύρου τότε διδάσκον ἐποιοῦντο, πρὸς αὐτὴν ἦκε, πολλὸς ἐγκείμενος ταῖς δεήσεσιν. Ἡ δὲ τῷ τιμίῳ μύρῳ τοὺς τύπους τῶν ὄψεων ἐπιχρίσασα παραχρῆμα φωτὸς ἐποίησε θεατὴν τὸν οὐποτε πρότε-

A ponere. Cum assensus esset Bassianus ei quod dictum fuerat, et id permisisset, minister statim nactus navem, quæ illinc solvebat, sancta in ea imposita, est reversus.

XIV. Illa autem cum alacri animo accepisset id quod factum fuerat, tanquam id non accidisset absque Dei numine, et pauca quædam accepisset pro alimentis, secundo et leni vento peracta navigatione, venit in monasterium, quod erat Emesæ. Benigne ergo accepta, tanto studio se exercebat in laboribus virtutis, ut monachis videretur exemplar non facile, decertantibus adversus paria ejus certamina. Quocirca placuit omnibus post decesum ejus, quæ illis præerat, ei committere omnem monasterii præfecturam. Quo magis ergo latere studebat Matrona, eo magis Deo erat curæ eam reddere manifestam, et illius lucem ponere super candelabrum, et evidentem ejus reddere virtutem. Illo autem tempore agricola quidam prædium operans, multis diebus vidit flammam e terra emitti. Erat vero emissio continua, et nunquam desinens. Hic ergo, ut qui esset agricola, nihil valens conjicere altius, episcopum civitatis accedens, id renuntiat. Ille autem ex eo quod apparebat, intelligens magnum quid significari, cum suo clero veniens ad locum, ut par erat, facta oratione, jussit terram fodere. Quod cum factum esset, inventa est urna, non aurum celans, aut aliquid aliud ejusmodi, quod possit demulcere animum ornamentorum cupidum, sed rem quamdam pretiosam et maximi faciendam, nempe maxime venerandum caput Joannis Baptistæ (1)

XV. Cum hæc fama in omnem partem pervasisset, nullus domi remanebat; sed cum universa multitudo confluebant omnes ad spectaculum; a quibus hoc venerandum caput cum omni laude et glorificatione in templum introduceitur. Cum autem Matrona eum omnibus monachis interfuisset spectaculo ejus, quod apparuerat, accessit et hausit ex unguento capitis, quod erat propositum. Ejus communicatio facta est, ea etiam invita, iis qui aderant. Quomodo autem et cur hoc ea invita factum sit, id quod dicendum est, vult vos attendere et discere. In media enim intercepta multitudine, eum ei non concederetur exitus, utpote quod ut acciperent, omnes se intruderent: ex eo, quod acceperat, unguento coacta est aliis impertiri. Dum autem ea distribueret, quidam ab ortu cæcus, omnes prætercurrens (erant enim tunc quidam sacerdotes, qui divini unguenti faciebant distributionem), venit ad ipsam, valde instans precibus. Illa vero cum pretioso unguento oculos inunxisset, eum fecit lucem protinus intueri, qui antea nun-

(1) Quæ hic de inventione capitis S. Joannis Baptistæ, eadem testata relinquunt Marcellinus comes in *Chron.*, Beda in *Marci* cap. vi, et lib. *De sex ætat.*, Ado in *Chron.* et alii; sed errant teste Baronio, in tempore, cum ex Sozom. *Hist.* lib. vi, cap. 21, Prospero in *Chron.* Niceph. lib. xii, cap.

49; Cedren. in *Compend.* an. 6 Theodosii imp. Sigib. in *Chron.* an. 392, et aliis constat, Valente imperante, idem inventum, et a Theodosio imp. Constantinopolim anno 391, ut vult Baron., translatum fuerit. Consule *Bar. Annales*, an. 391, et notas in *Martyr. Rom.*, 29 Aug. 6.

quam viderat. Hoc eam magnam prædicavit et præclaram, et effecit ut esset apud omnes insignis adeo, ut omnes dicerent eam esse, quæ latere tandem est meditata, et cum viris fecit ea quæ faciunt monachi.

XVI. Præclara hæc fama rursus vocavit Domitianum, et veluti manu tangens, fecit cum venire ad monasterium. Cum autem audivisset esse viris prohibitum ingressum, celans id quod volebat, simulavit pietatem : et rogat per quasdam feminas, ut orationis gratia et adorationis videret Matronam. Illa autem cum diligentiori interrogatione et signis, quæ erant in vultu, ex iis quæ audiebat, ejus esse maritum pulchre agnovisset, quid machinatur? Petit spatium septem dierum, et post illos se per otium in conspectum ejus esse venturam. Hoc cum Domitianus audivisset a mulieribus, ipse quidem a spe pendens, sedebat, in animo versans diem prænitum, et exspectans videre, et jam eam habere in manibus visione apprehendens. Matrona autem rursus studens latere, proficiscitur Hierosolyma, nihil aliud induta, quam pannum ex pilis contextum, et modicum panis fragmentum secum ferens.

XVII. Cum septem autem dies intercessissent, ut constitutum quidem fuerat, venerunt mulieres; audiverunt autem a monachis, quæ ipsæ quoque erant gravi oppressæ ægritudine, quod ex quo eam convenerant, ab eis non esset amplius visa : neque se scire, ubinam esset. Illæ vero cito abeuntes, postquam hæc didicissent, dixerunt Domitiano. Is autem vehementiori cordis dolore sauciatius, non cessat curiosæ perscrutari, donec venisset Hierosolyma. Et cum rursus in alias incidisset mulieres, eis describens formam ejus, quæ quærebatur, movebat omnem lapidem, volens scire ubinam ea versaretur. Illæ autem dicebant quidem se vidisse tali facie mulierem : non posse vero aperte scire, ubinam esset. Ubi enim sero venerit ad diversorium, in aliquo quidem templo ex iis quæ illic sunt, diversatur; festinat autem rursus alio transire. Nos tamen, inquit, tibi inservimus ad eam inveniendam. Singulatim enim divisæ, festinans quæ eam primam viderit, celerime accedens tibi significabit. Atque illæ quidem faciebant, sicut dixerant.

XVIII. Matrona autem cum ita accidisset, obviam facta accedenti Domitiano, cum eum agnovisset, fixis humi oculis, et manum terræ admovens, ut videret lapidem, eum ex adverso prætereuntem lateit sapienter. Porro autem cum illis occurrisset, intelligens quam de causa totam illam tam diligenter obirent regionem investigantes, et se ex forma eis evasisse manifestam, et fore ut mox comprehenderetur, eas quoque amovit sapienti excogitatione, petens sibi tres solos dies concedi, eunt in montem Sinam, et post eos se venturam quamprimam, et maritum conventuram. Domitianus vero cum hoc rescivisset, existimans rursus

ρόν αὐτὸ θεασάμενον. Τοῦτα μεγάλην αὐτὴν ἐκήρυξε καὶ λαμπρὴν καὶ παρὰ πᾶσιν εἶναι διαδόχτον παρεσκεύασεν, ὥστε λέγειν ἅπαντας αὐτὴν εἶναι τὴν λαθεῖν ἐπὶ χρόνον τοσοῦτον ἐπιτηδεύσασαν καὶ μετ' ἀνδρῶν τῶν μοναχῶν διανύσασαν.

ΙΓ'. Ἡ λαμπρὰ αὕτη φήμη καὶ Δομετιανὸν αὐθις ἐκάλει, καὶ οἰοῦντο χειρὸς ἀψάμενη πρὸς τὸ μοναστήριον ἐπολεῖ καταλαθεῖν. Ἐπεὶ δὲ τοῦτο ἀνδράσιν ἤκουετο κεκαλυμμένην ἔχειν τὴν εἰσοδὸν, κρύψας ὑπερ ἠθούλετο, εὐλάβειαν ὑπεκρίνετο, καὶ διὰ τινων γυναικῶν ἀξιοῖ εὐχῆς χάριν καὶ προσκυνήσεως τὴν Ματρώναν ἰδεῖν. Ἡ δὲ δι' ἀκριβεστέρων τῶν ἐρωτήσεων καὶ τῶν ἐν τῷ προσώπῳ συμβόλων ἀφ' ὧν ἤκουε τὸν ἄνδρα ταύτης εἶναι καλῶς ἀναγνοῦσι, τί μηχανᾶται; Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν αἰτεῖται καιρὸν, καὶ μετ' ἐκεῖνας ὑπὸ τὴν αὐτὴν ὕψιν ἐντυχεῖν ἐκεῖνην κατὰ σχολήν. Τοῦτο πρὸς τῶν γυναικῶν Δομετιανὸς ἰκούσας, αὐτὸς μὲν τῶν ἐλπίδων ἀναρτηθεὶς καθῆστο τὴν ὤρισμένην, ἐπὶ νοῦν στρέφων ἰδεῖν τε ἀναμένων καὶ ἦδη ἐν χερσὶν ἔχειν αὐτὴν φανταζόμενος. Ἡ Ματρώνα δὲ σπεύδουσα καὶ αὐθις λαθεῖν εὐθὺς τῶν Ἱεροσολύμων ἐχώρει, οὐδὲν ἕτερον ἢ βράχος ἐνδοδυμένη τὸ τρίχινον, καὶ ἀρτου τοῦ ἐλάχιστον ὅσον τρύφος ἀπαγομένη.

ΙΖ'. Διαγενομένων δὲ τῶν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν κατὰ μὲν τὸ συντεταγμένον αἱ γυναῖκες ἤκουον· παρὰ δὲ τῶν μοναζουσῶν ἤκουον πολλῇ καὶ αὐτῶν τῇ λύπῃ βεβαρημένων, οὗ ἀφ' οὗπερ εἰς λόγους ἤλθον αὐτῇ. Οὐδὲ ἡμῖν τὸ λοιπὸν ὠφθῆ οὐδὲ ὅπου γῆς τυγχάνει γινώσκομεν. Ἐκεῖναι ταχὺ ἀπελθοῦσαι, ὡς ἔμαθον ταῦτα, τῷ Δομετιανῷ ἔλεγον, καὶ οὗτος λύπῃ στερβότερον τὴν καρδίαν πληγθεὶς οὐκ ἀνίει τὰ κατ' αὐτὴν περιεργαζόμενος ἕως καὶ εἰς Ἱεροσόλυμα παρεγίνετο. Καὶ αὐθις ἐτέραις περιτυχῶν γυναικῶν ὅπως τε εἶχεν ἢ ζητούμενη κατὰ τὴν ἰδέαν ὑπογράφων αὐταῖς, πάντα λίθον ἐκίνει, μαθεῖν ἐθέλων τὰς ἐκεῖνης διατριβὰς. Αἱ δὲ ἰδεῖν δὲ εἰδέναι σαφῶς ὅπου καὶ εἶη· ἔμβα γὰρ ἂν εἰς καταγωγὴν ὀφθῆι, ἐν τινι μὲν τῶν ἐκεῖσε ναῶν καταλύει, σπεύδει δὲ πάλιν ἀλλαχοῦ μεταβαίνειν. Ὅμως ἡμεῖς σοι, φασί, πρὸς τὴν αὐτῆς εὐρεσιν ὑπουργήσομεν: ἑαυτὰς γὰρ κατὰ μίαν διαλόμηναι σπεύσομεν ἥτις ἂν αὐτὴν πρώτη καὶ ἴδοι, τάχιστα σοι προσελθοῦσα καταμηνύσαι. Ἐκεῖναι μὲν οὖν ὡςπερ εἶπον ἐποιοῦν.

ΙΙΙ'. Ἡ Ματρώνα δὲ, οὕτω συμβῶν, ἐπιόντι τῷ Δομετιανῷ συναντήσασα καὶ γνωρίσασα, τὸ βλέμμα τε ἐπ' ἐδάφους ἐρείσασα καὶ τὴν χεῖρα δεξὴν ἐπὶ τῷ λίθῳ ἄραι προσενεγκούσα τῇ γῇ ἀντιπαριόντα τοῦτον ἐλάνθανε συνετός. Κἀκεῖναι δὲ συναντήσασα ἐφ' ᾧ κύκλῳ πᾶσαν ἐκπεριέρχοντα τὴν περιχώρον ἐκείνην ἐπιμελῶς ἀνιχνεύουσα, καὶ οὗτι δήλη γέγονεν ἀπὸ τῶν τῆς μορφῆς χαρακτῆρων καὶ ὅσον οὕτω ἀλώσιμός ἐστι, σοφῇ ἐπινοίᾳ καὶ ταύτας ἀπισκευάσατο, ἐνδοθῆναι αὐτῇ ἀπιστοῦσης παρὰ τὸ Σίναιον τραῖς τὰς ὅλας ἡμέρας αἰτησαμένη, καὶ μετ' αὐτὰς ἤξειν τε τάχιστα, καὶ ἀνδρὶ τούτῳ εἰς ὕψιν ἔλθειν. Ὁ Δομετιανὸς δὲ τοῦτο μαθὼν σκῆψεν τε εἶναι καὶ αὐθις

τὴν τοιαυτὴν ἀπόκρισιν λογισάμενος, κατόπιν εὐθύς ἄ
 ὡς εἶχε τάχους ἰδίωκεν. Ἡ Ματρῶνα δὲ τοῦτο μα-
 θοῦσα πάλιν, καὶ ὅτι πάρεστιν ὁ δῖος, καὶ αὐτὴ
 ἐντὸς ἡδὴ θήρας ἐστὶ, δέει συσχεθεῖσα πολλῶ ἐπι-
 τινος εἰδωλοῦ ὄπερ ἀνά τὴν Βηρυτὸν ἦν εἰσελθοῦσα
 κατέλυσε βέλτιον ἡγησασμένη δαίμοσιν περιπεσεῖν ἢ
 θηρσὶν ἤπερ ταῖς Δομετιανοῦ ληφθῆναι χερσίν. Οἱ
 μὲν γάρ, εἰ λάβωσι, τὸ σῶμα πάντως βλάψουσι
 μόνον· ὁ δὲ γε ἀνὴρ, εἰ χειρῶσεται, καὶ δαιμόνων
 ἔσται καὶ θηρίων ὀλεθριώτερος, ἅτε μετὰ τοῦ σώμα-
 τος καὶ τὴν ψυχὴν βλάψαι δυνάμενος, πρὸς τὰ τοῦ
 κόσμου πάλιν ἔλκων αὐτὴν καὶ ὡς γυναικὸς ἰδίας
 ἀντιποιούμενος.

ΙΘ'. Ἐν τούτῳ τοίνυν αὐτὴ γενομένη καὶ προσ-
 ἔχουσα ταῖς πρὸς Θεὸν ὑμνήσασθαι καὶ ταῖς εὐχαῖς
 σχολάζουσα τῶν δαιμόνων ἤκουεν ἀντιπαλλόντων
 αὐτῇ καὶ τὰς ὁμοίας ἀφιέντων φωνάς· καὶ τοῦτο
 ἐπὶ συχναῖς ἐγένετο ταῖς ἡμέραις. Δειλίαν οὖν αὐτῇ
 καὶ ὑποστολὴν ἐνίει τὸ δρῶμενον. Ἔτα τῷ σταυρικῷ
 τύπῳ φραξαμένη ἐξῆει κατὰ τῶν φοβερῶν. Ἐκαὶ δὲ
 οὐδένα εἶχεν ὄρῳ, τῆς θείας ἐδέετο χάριτος δῆλον
 γενέσθαι αὐτῇ τὸ διαπορούμενον. Εὐθύς οὖν δῆλους
 ὄντας ἑώρα τοὺς ἀφανεῖς ἀτίμους τε φωνὰς ἀφιέν-
 τας καὶ πῦρ ἐπιφερομένους, αὐθὺς τε παρ' αὐτῆς
 ἐπιτιμωμένους καὶ ἐκχωροῦντας καὶ ὡσεὶ κενὸς
 ἐκλείποντας. Ἐνίστοε δὲ τῶν τῆν γενναίων κατασχόν-
 τος οὐ φορητοῦ ὀλίγον ἐκείνη προσελθοῦσα τοῦ εἰδω-
 λείου καὶ δρεψαμένη παρὰ τὴν πύαν δρυσώδεις βοτάν-
 νας καὶ χλοερὰς εἰς μετρίαν παραψυχὴν τῷ στόματι
 προσητέγκατο. Ὅ δὲ παράδοξον τὸ μάννα ὑστίας
 ποτὲ Κύριος, καὶ λαὸν ἐστιάσας ἄχρι κόρου, τὸν πο-
 νηρὸν καὶ ἀχάριστον, αὐτοσχέδιον ταύτῃ τὸ ποτὸν
 ὁμοῦ καὶ τὴν τράπεζαν ἀνεδείκνυσεν. Ἐν καυσώδει
 γὰρ χώρῳ καὶ πολλὸν τὸν ἥλιον δεχομένην τόπον εὐ-
 ροῦσα τοῖσδε μικρὰς ἐγκύματα, καὶ τοῦτον ἐξέσει
 λίθους ὕσαν ἐφικτὸν ἦν κοιλίας ἀρῶσθαι ταῖς χερσίν
 ἀνορύξασα, ἐπιλαθούσης ἡδὴ νύκτος αὐτὴ μὲν τὰς
 συνήθεις εὐχὰς ἀποδώσουσα τῷ Θεῷ ἐπανηῖε· τῇ
 ὕστερα δὲ πάλιν ἀφικόμενῃ μεστὸν εὐρίσκει τὸν
 λάκκον ὕδατος, βρωσίμων τε βοτανῶν τράπεζαν οὐ-
 θαμῶς ἄτιμον τῇ ἐστιαμένῃ, ἀλλὰ πολλῶ μᾶλλον
 τῶν τοῦς ἀβροῖς θεραπευουσῶν καὶ πλουσιῶν αὐτῇ
 εὐφραίνουσαν.

Κ'. Οὕτως οὖν ἐχούσης αὐτῆς καὶ Θεῷ διὰ παντὸς
 προσεχούσης δεῖν ὁ δεινὸς τοῦτο καὶ οὐκ ἀνεκτὸν
 ἔχρινεν· ἔθεν ἑαυτὸν δις εἰς εὐκρεπῆ γυναῖκα δια-
 μορφώσας καὶ προσελθὼν, "Ἰνα τί, κυρία μου, ἔλεγε,
 τὸ ζῆφῶδες τοῦτο καὶ ἔκτοπον προήρησαι κατοικεῖν;
 "Ἡ τε γὰρ ἐρημία μακρὰ καὶ ἡ τῶν ἐπιτηδεῶν σπά-
 νις συχνή. "Ἄλλως τε δὲ καὶ τὴν ἡλικίαν ἔτι νεάζουσα
 εἰ καὶ τὸ κάλλος διαπρεπῆς· καὶ λίαν δέδοικα περὶ
 σοῦ μὴ τὸ ἐπίραστον τοῦτο πρόφασις ἐπιθυμίας
 ἀκολάστοις ὀφθαλμοῖς γένηται, καὶ διὰ τὴν τοῦ τόπου
 μόνωσιν καὶ τὴν ἐρημίαν τοῦ βοηθήσοντος ὕβριν
 ἐπαγάγῃς τῷ ἑαυτῆς σώματι. "Ἄλλ' εἰ μοι παιθομέ-
 νην σε αὐτὴν παράσχοις, κατατάγοιμι ἔν σε πρὸς
 τὰ τοῦ ἄστος, ἔνθα καὶ οἰκίαν κατα γνώμην εὐρή-
 σεις, καὶ ὡς σοὶ φίλον ἀπορύθως οἰκήσεις, καὶ τῶν

PATR. GR. CXVI.

excusationem esse laicam responsionem, maxima
 celeritate eam persequabatur. Matriona autem cum
 hoc rursus rescivisset, et quod adest, qui perse-
 quitur, et jam sit capienda, magno metu correpta,
 in quoddam idolorum delubrum, quod est Beryti,
 ingressa, illic est diversata, melius rata in dæmo-
 nes incidere aut feras, quam capi manibus Domi-
 tiani. Nam illæ quidem si acceperint, corpus om-
 nino solum lædent; maritus autem si apprehende-
 rit, erit et dæmonibus et feris perniciosior, ut qui
 possit cum corpore etiam animam lædere, eam
 rursus trahens ad mundum, et tanquam suam
 uxorem vindicans.

XIX. Cum in eo ergo esset, et operam daret
 hymnis ad Deum et precibus, audivit dæmones
 contra psallentes, et voces et similes emittentes:
 et hoc factum est multis diebus. Ei itaque terro-
 rem afferebat id quod fiebat. Deinde cum se crucis
 figura munisset, egressa est adversus terribiles.
 Sed cum nullum posset videre, divinam rogabat
 gratiam, ut manifestum fieret id de quo dubitabat.
 Statim ergo vidit manifestos eos, qui prius non
 cernebantur, et voces emittentes obscuras, et
 ignem inferentes: qui rursus cum ab ea increpa-
 rentur, excedebant, et tanquam fumus deficiebant.
 Nonnunquam autem cum generosam feminam sitis
 invasisset, illa parum progressa e delubro, cum ad
 herbam se convertisset, roscidas et virides herbas
 ad modicam consolationem ori admovit. Qui autem
 admirabiliter manna aſiquando pluit Dominus, et
 populum pavit ad satietatem, qui erat malignus et
 ingratus, sua sponte enatum potum et mensam ei
 simul ostendit. Nam cum in loco ardente, et soli
 valde exposito, invenisset locum paucum humore
 gravidum, et eum acutis effodisset lapidibus, quan-
 tum satis erat ad concavis manibus hauriendum,
 nocte jam adventante, ipsa quidem ascendit, con-
 suetas preces Domino redditura. Postridie vero
 cum redisset, invenit cisternam aqua plenam et
 mensam herbarum esculentarum, quæ nequaquam
 quidem parvifera ab ea quæ accipiebatur convi-
 vio, sed multo magis eam lætificabat, quam lautæ
 et optiparæ cœnæ paratæ divitibus.

XX. Cum ea ergo sic se haberet, et Deum assi-
 due oraret, hoc grave et non ferendum malignus
 judicabat. Quamobrem suscepta forma speciosæ
 feminæ, ad eam accedens: Cur, inquit, domina
 mea, delegisti hoc obscurum et alienum habitacu-
 lum? Nam et longa solitudo, et penuria rerum nec-
 cessariorum magna est, et alioqui es ætate adhuc
 juvenis, et insigni pulchritudine, et tibi valde ti-
 meo, ne amabilis hic vultus sit occasio cupiditatis
 libidinosæ oculis, et propter loci solitudinem, et
 quod non adsit, qui sit opem tibi laturus, tuo cor-
 pori inferas contumeliam. Sed si mihi parueris,
 te deducam ad ipsam civitatem, ubi etiam domum
 invenies ex tua sententia, et ut tibi placet, habita-
 bis absque ullo tumultu; neque tibi dærent, quæ

30

sunt necessaria. Illa autem cum deprehendisset hoc esse insidiosum consilium adversarii, hæc verba reputavit tanquam nugas, et superavit laqueum. Sed rursus malignum illud dæmonium non cessat omni arte eam invadere. Itaque cum circumfatrix vetulæ formam suscepisset, et ignem qui videbatur emitti ex oculis, insane simul et audacter se abjiciebat ad ejus pedes, terrens et loquens absurda et turpia. Cum ergo beata ejus nullam duceret rationem, neque se ad eam verteret, tanquam sæviens et insultans : Etsi, inquit, generosam feminam non potui vincere, cum esset juvenis, sed in senectute inferam tibi, quæ sunt omnium difficilissima. In præsentia autem adversus te excitabo eos, qui sunt Beryti, ut quæ vilipendas delubrum eorum idolorum, et quantum in te est, efficis, ut habeatur despectui. Hæc improbas maligni insidias exceperunt revelationes et visiones diviniore, quomodo solet Deus consolari in afflictionibus, et per benigniora solvere, quæ sunt tristitia. « Secundum multitudinem enim, » inquit divinus David, « dolorum meorum in corde meo, consolationes tuæ latificaverunt animam meam ^b. » Res autem ita se habuit.

XXI. Cum ipsa vespere, ut solebat, preces funderet, tres viri aperte accedentes, visi sunt psallere : et horas aliquot peracta est ab eis genuum flexio pone Matronam. Illa autem convertente faciem, ut videret quinam essent, cum leniter et placide ter dixissent, Ora pro nobis, protinus abierunt. Cum ergo eam virtus magis ac magis redderet manifestam, fama in omnem partem pervadebat, quod Matronam malitiæ spiritus fugerent, et sint idolorum delubra vacua dæmonibus. Quam obrem multi ad eam veniebant, vel eam solum convenire plurimi facientes. Hinc factum est, ut mulier quoque quædam, nomine Sophrone, temperanter et convenienter suo nomini vitam agens, sed quæ erat gentiliam dedita falsæ religioni, et cum ea aliæ quoque, quæ eandem tenebant opinionem, cum renuntiassent parentibus et amicis, et omnibus hujus mundi, seipsas Matronæ tradiderunt, et patentes aures ei præbebant, quæ etiam brevi sunt baptismum consecutæ salutarem : inter quas virgo quoque quædam gentilis, quæ erat sacerdos idolorum, cum de sancta audivisset, et deos suos condemnasset, et divino zelo esset repleta, ea quidem quæ a gentibus offerebantur dæmonibus et consumenda erant in nefaria sacrificia, præbebat pauperibus. Ipsa autem cum discessisset ab omnibus, ad Matronam ardenti studio accedit, et se facit unam ex iis quæ illam sequi statuerant.

XXII. Cum autem adesset dies quo oportebat peragi sacrificia, et qui ad eam genere atinebant, cum populo essent congregati, ipsam non inveniētes, nesciebant quonam modo, quæ de more fiebant, peragerent, cum non adesset sacerdos.

^b Psal. xciii, 19,

εις χρῆσιν ἐπιτηδίων οὐδαμῶς ἀπορήσεις. Ἡ δὲ φωράσασα τοῦ ἐναντίου ταύτην εἶναι τὴν ἐπίβουλον συμβουλήν ὡσεὶ λήρον ταυτί τὰ ῥήματα ἐλογίζατο, καὶ ἀνωτέρα τῆς παγίδος διέβη. Ἀλλὰ πάλιν τὸ πονηρὸν ἐκεῖνο δαιμόνιον οὐκ ἀνίει διὰ πάσης τέχνης προσβάλλον, καὶ τῇ Ματρῶνῃ ἐπιτιθέμενον. Ἀμέλει καὶ γραδὸς ἀγύρτιδος μορφὴν ὑπέλθον καὶ πῦρ τῶν ὀρθαλμῶν ἀφιέναι φαινόμενον ἐμμανῶς ὁμοῦ καὶ θρασείως τοῖς ποσὶν αὐτῆς ἐπερβρίπτετο δεδιτόμενον τε καὶ φθεγγόμενον ἄτοπα καὶ σαπρά. Ὡς δὲ οὕτω παρ' αὐτῆς ἤξιούτο οὐθ' ὄλωσ' ἐπιστρεφομένην ἔωρα τὴν μακαρίαν, χαλεπαίνον ὅσα καὶ θρασυνόμενον. Εἰ καὶ νέαν ὄσσαν, ἐδόξα, σὲ τὴν γενναίαν ἠτήται οὐκ ἴσχυσα, ἀλλ' ἐν τῷ γῆρα τὰ πάντων ἐπάξω σοι χαλεπώτατα. Τὸ δὲ νῦν ἔχον κατὰ σοῦ διαστήσω τοὺς ἐν Βηρυτῶ ὡς ὀτιμώσης τε τὸ εἰδωλεῖον αὐτῶν καὶ τό γε ἦγον εἰς σὲ παρεωραμένον αὐτὸ δαιμονίου. Τὰς τοιαύτας ἐκ κακομηγάνους ἐπιβουλάς τοῦ πονηροῦ διεδέχοντο ἀποκαλύψεις καὶ ὀπτασίαι θεϊτέραι, ὅσπερ τρόπος Θεοῦ παρακαλεῖν ἐν ταῖς θλίψεσι καὶ τὰ σκυθρωπὰ λύσειν διὰ τῶν χρηστοτέρων. « Κατὰ τὸ πλῆθος γάρ, » φησὶν ὁ θεὸς Δαυΐδ, « τῶν ὀδυνῶν μου ἐν τῇ καρδίᾳ μου αἱ παρακλήσεις σου ὑψωσαν τὴν ψυχὴν μου. » Εἶχε δὲ οὕτως.

ΚΑ'. Ἐσπέρας κατὰ τὸ σῦνθηδες τὰς εὐχὰς αὐτῆς ποιουμένης ἐπιστάντες τρεῖς ἄνδρες ἐν φανερῷ συμπάλλειν αὐτῇ ἐψέκασαν, καὶ ὤραις ἐπὶ συχναῖς γονάτων αὐτοῖς κλίσεις Ματρῶνῃς ὀπισθεν ἐτελείτο. Τῆς δὲ τὴν ὄψιν μεταστρεψάσης ὥστε τίνες εἶεν μαθεῖν, αὐτοὶ πρῶως οὕτω καὶ γαληνῶς τρις ἤδη τὸ, Ὑπὲρ ἡμῶν εὐχου, εἰπόντες, εὐθύς ἀπήεσαν. Διήλθον οὖν αὐτὴν ἐπιπλέον τῆς ἀρετῆς ποιούσης ἡ φήμη διὰ πάντων ἐχώρει ὅτι Ματρῶναν καὶ τὰ πονηρὰ πνεύματα φεύγει, καὶ κενὰ δαιμόνων τὰ εἰδωλεῖα καθίσταται· ὅθεν καὶ πολλοὶ πρὸς αὐτὴν ἐφοίτων τὸ καὶ μόνον κοινωνῆσαι λόγων αὐτοῖς μέγα οἰόμενοι. Ἐξ οὗ καὶ γυνὴ τις καλουμένη Σωφρόνη σωφρονικῶς μὲν καὶ κατ' ὄνομα ζῶσα, τῆς Ἑλληνικῆς δὲ θρησκείας ἀντεχομένη, σῦναμα δὲ αὐτῇ καὶ ἄλλαι τῆς ἰσῆς κοινωνοῦσαι δόξης, γονεῦσι τε καὶ φίλοις καὶ τοῖς τοῦ κόσμου πᾶσιν ἀποταξάμεναι τῇ Ματρῶνῃ ἑαυτὰς ἐνεχείρισαν καὶ οὕς αὐτῇ εὐπειθῆς πρὸς τοὺς λόγους ὑπέιχον, αἱ καὶ ἐντὸς ὀλίγου ὑπ' αὐτῆς τοῦ σωτηρίου βαπτίσματος ἤξιώθησαν. Ἐν αἷς καὶ παρθένος τις Ἑλληνίς ἰέρεια τῶν εἰδῶλων τυγχάνουσα τὰ περὶ τῆς ὀσίας ἀκούουσα καὶ τῶν αὐτῆς θεῶν καταγνοῦσα, ζήλου τε πληρωθεῖσα θεοῦ, τὰ μὲν παρ' Ἑλλήνων τοῖς δαίμοσι προσφερόμενα καὶ εἰς ἀθέστους θυσίας καταναλίσκεσθαι μέλλοντα πένητε παρέσχεν· αὐτὴ δὲ πάντων ἀποστᾶσα τῇ Ματρῶνῃ θερμῶς προσέρχεται, καὶ μίαν ἑαυτὴν ποιεῖ τῶν ἐκείνη ἀκολουθεῖν αἱρετισαμένων.

ΚΒ'. Ἐπεὶ δὲ ἡμέρα παρὴν καθ' ἣν εἶδει τὰς θυσίας τελεῖσθαι, πλῆθος τε λαοῦ καὶ οἱ κατὰ γένος ταύτην προσήκοντες συνηθροίζοντο, αὐτὴν μὴ εὐρίσκοντες οὐκ ἔχον ὅπως τὰ νενομισμένα τελέσωσι μὴ παρούσης τῆς ἱερέας. Ὡς δὲ συνιδεῖν οὐκ ἠδύνατο

τὸ γενόμενον, ὅψε καὶ μάλιστα οἱ γονεῖς αὐτῆς τοῦτο μαθόντες εἰς τὸ εἰδωλεῖον ἔνθα ἡ ὄστια ἐτύγγανε, πρὸς τὰχος χωροῦσι, καὶ κατιδόντες τοῖς τῆς ὄστιας πρὸς προσκειμένην αὐτὴν προπετέστερον ἐχρῶντο τῆς λόγους, Ἰνα τί, λέγοντες, ὦ νεάνις, τῶν μεγίστων ὑπεριδοῦσα θεῶν ἀτέλεστα μὲν τὰ τῶν θυσιῶν καταλείοις, πλήθός τε καὶ ἡμῶν ἀνηρέθισας τὴν εἰς τοὺς θεοὺς ἕβριν οὐ φέρον, αὐτὴ δὲ ἀντί τῆς ἀρίστης καὶ ζήλουμένης διαγωγῆς τὴν ἀτιμον ταύτην εἴλου καὶ ἐξουδενωμένην; Οὐκ οὖν ἀποβαλοῦσα τὴν ἀθρόως ἐπισχοῦσάν σε ἄνοιαν γενοῦ ποτε καὶ διανοίας συνετῆς τε καὶ ἐμπρονος, καὶ τὸ πένθιμον ἀποθεμένη τούτο σχῆμα φαίδρα πρὸς φαίδρους ἡμᾶς; Ἐξίτη, μὴ τὰφος ἀπωλεία; ὁ τόπος τῆς δοκούσης σοι σωτηρίας γένηται. Σοὺ γὰρ τὸ κελευόμενον μὴ πραττούσης; εἰς τὴν ἐπιούσαν ἀνάλωμα πυρὸς ἔσται τὸ παρὼν ἐνδοαίτημα. Τοιαῦτα εἰπόντες παρ' αὐτῆς μὲν οὐδὲν ἤκουον.

ΚΓ'. Ἡ Ματρῶνα δὲ πρὸς αὐτοὺς φιλιῶς τε καὶ εἰρηνικῶς, Ταύτην εἶπε, ἔφη· αὕτη τοῦ Θεοῦ τῶν ὑμετέρων θεῶν ἤδη δούλη καθέστηκεν. Οὐδὲν αὐτῇ λοιπὸν καὶ ὑμῖν κοινωτόν. Ταῦτα ἀκούσαντες ἐκείνοι μὲν ὑπέστρεφον ἐμπρησμόν τε τοῦ ναοῦ, καὶ ἄλλα τὰ χαλεπώτατα ἀπειλούμενοι. Ἡ δὲ κόρη πρὸς τοὺς ποσὶ τῆς μακαρίας κειμένη πολλή τις ἦν δεομένη Χριστοῦ τῆ σφραγίδι ἐσσημανθῆναι καὶ τοῦ ἱεροῦ βαπτίσματος ὡς τὰχος ἀξιώθῆναι. Προσμένειν οὖν ἡ Ματρῶνα ταῖς λοιπαῖς ἐπιτρέψασα ἐπὶ συλλογῆν ὕλης ἐκείνην προῆλθεν ξηρᾶς, καὶ πολλὴν εἰνα συναγαγοῦσα καὶ ὑποστρέψασα, Τινὲς ἐξ ὕμων ἀπειλοῦσαι κατὰ τὰχος, εἶπεν, ὑπαγορεύσατε τοῖς πρὸ βραχέος ἤκουσιν, ὅτι πῦρ ὑμῖν καὶ ὕλη ἀφθονος ἡύτερεπίσθη, τίνος δὲ χάριν ἡ ὕμων ἀριεῖς ὕστερεῖ, ἔνα καὶ τέλος τὰ ἠπειλημένα παρ' ὑμῶν λάδωσι. Τούτων ἐκείνοι ἀκούσαντες καὶ τὸ τῆς ἐπινοίας σοφὸν καὶ τὸ τοῦ φρονήματος ἀγασάμενοι πάσης ἠπόρουν ἀναποκρίσεως μηδὲ τὴν ἐκείσε ὑποστροφὴν τὴ μετὰ ταῦτα ἀναθάρσσαντες. Τότε δὲ ταῖς ἀναστρέψασαις ἐτέραν αὖθις ἡ μακαρία ὑπουργίαν ἐπέταττεν, ἀπίεραν τε καὶ τὴν ἐπισκόπων ἐντυχεῖν καὶ μεθ' ἑαυτῶν ἀγαγεῖν τῶν ἱερῶν ἔνα τινὰ καὶ διάκονον. Οὗ δὲ καὶ κατὰ πολλὴν γενομένου τὴν ταχυτήτα τοῖς ἱερέουσιν ἤδη ἀφικομένοις τὴν ἑναγχοσ αὐτῆ προσελθοῦσαν ἱερίαν παρεῖδου, κατηχῆσαι τε ταύτην ἐπέταττε, καὶ βαπτίσαι, καὶ πρὸς αὐτὴν αὖθις ἀγαγεῖν.

ΚΔ'. Ἀχθεῖσα οὖν μετὰ τὸ βάπτισμα ἡ Εὐχὴ (οὕτω γὰρ αὕτη μετωνόμαστο), διὰ πάσης ἤγχετο παιδείας πνευματικῆς, καὶ συνησκεῖτο τὰ θεϊότερα ταῖς λοιπαῖς εἰς ὅκτω περισταμέναις τὸν ἀριθμόν. Οὕτω δὲ ἦν ἡ ὄστια τὴν ὀμιλίαν ἐπίχαρις καὶ εὐωδίας πνέουσα τῆς κατὰ Θεὸν, ὥστε πολλοὺς πολλὰκις τῶν ἐντυχόντων αὐτῆ, μετὰ τὸ παύσασθαι τοὺς λόγους ἐπανελεῖν οἰκασθε βουλομένους δυσσκαλλίχτως ἔχειν καθάπερ ὑπὸ δεσμῶν τιῶν τοῦ πρὸς αὐτὴν πόθου κεκρατημένους, ἢ τοὺς ἐν διψῆ καλῶ ὕδατι πρὸς κῆρον οὐ χρητάμενους, καὶ διὰ τοῦτο βαρέως ὑπομένειν τὴν ἀναχώρησιν. Οὕτω μὲν οὖν ἐπέταττος ἡ αὕτη κατὰ πνεῦμα τοῖς προσοῦσιν· εἶχε δὲ καὶ

A Cum vero quod factum fuerat, non possent intel- ligere, vix tandem autem id rescivissent parentes, in idolorum delubrum, ubi erat sancta, veniunt quamprimum, et cum eam vidissent jacentem ad sanctæ pedes, in hæc verba proruperunt : Cur, dicentes, o adolescentula, diis maximis despectui habitis, imperfecta quidem reliquisti sacrificia : populum autem in nos irritasti non ferentem eam, quæ sit in deos, contumeliam : ipsa vero pro optima et quæ beata censetur vita, hanc elegisti infamem, et quæ plane habetur contemptui ? Dimissa ergo ea quæ te repente oppressit, amentia, esto aliquando sapiens, et hoc lugubri deposito habitu, læta ad nos lætos egredere, ne sit tibi sepulcrum interitus, locus ejus quæ videtur salutis. B Nam si tu non facias quod jubetur, crastino die ab igne consumetur præsens habitaculum. Hæc cum dixissent, ab ipsa quidem nihil audiebant.

XXIII. Matrona autem eis dixit amice et pacifice : Hanc sinite, inquit, hæc est Dei ancilla, quæ prius erat ancilla vestrorum deorum. Nihil est de cætero ei vobiscum commune. Hæc cum audissent, illi quidem sunt reversi, templi conflagrationem et alia minantes gravissima. Puella autem jacens ad pedes beatæ Matronæ, Christum valde rogabat, ut obsignaretur signaculo, et quamprimum divinum baptismum consequeretur. Cum Matrona ergo reliquas jussisset expectare, ipsa processit ad aridam colligendam materiam : et cum multum colligisset et redlisset : Quædam ex vobis, inquit, euntes quam celerrime, renuntiate iis qui paulo ante vecherunt, dicentes : Ignis est vobis paratus, et satis materiæ. Quanam autem de causa tardat vester adventus, ut finem accipiant minæ, quæ sunt a vobis intentatæ ? Hæc cum illi audivissent, et sapientem inventionem, et generosos spiritus essent admirati, nesciebant quidnam contra responderent : et nec ausi sunt postea illuc reverti. Tunc iis quæ redierant, beata rursus aliud jussit : nempe ut episcopum convenirent, et secum ducerent unum ex sacerdotibus et diaconum. Quod quidem cum factum esset magna celeritate, iis qui jam venerant sacerdotibus, tradidit eam quæ nuper accesserat, sacerdotem : et jussit eam catechismo initiare et baptismo, et rursus ad se adducere.

XXIV. Post baptismum itaque adducta Euchæ (sic enim fuerat nominata), edocebatur in omni disciplina spiritali, et in rebus divinis exercebatur simul cum reliquis, quæ erant octo numero. Erat autem sancta adeo jucunda in sermone, et bonum odorem spirans in Deum, ut multi sæpe ex iis qui eam convenerant, postquam cessasset loqui, volentes domum reverti, ægre ab ea discederent : ut qui veluti quibusdam vinculis essent ab ea constricti sicut in eam amoris, aut qui cum in siti pulchra aqua se exsatiaverint, et propterea graviter ferant ab ea recessum. Porro autem ipsam rursus invasit desiderium conveniendi Basilianu u.

Cum autem is esset rursus in regina urbium Constantinopoli, in ipsa vero adesset etiam Domitianus ejus maritus, repellebat desiderium ejus mariti metus, ne forte in manus ejus incideret, si venisset in urbem. Quamobrem cum distractus ei esset animus his duabus cogitationibus, nempe patris spiritualis desiderio, et metu mariti, in animo habebat ire potius Alexandriam, aut, cujus spe fuerat frustrata, Antiochiam. Hac de causa intentius vacabat orationibus, et a Domino expectabat significationem ejus, quod erat ei futurum conducibile.

XXV. Cum in somnum ergo esset resoluta, videbatur aspicere tres viros, quorum unusquisque vehementer contendeat, quisnam ex his tribus esset praeferendus, ut eam duceret uxorem. Cum ea autem aures averteret, et putaret rem esse valde absurdam (terrebat enim somnium, ut quod esset contrarium iis quas interdum susceperat, cogitationibus): Quinam autem vos estis, videbatur eis sancta dicere, et quæ sunt vestra nomina? Illi vero dixerunt, unum quidem nominari Alexandrum, alterum autem Antiochum, tertium vero Constantinum. Sorte autem conabantur dirimere controversiam; ea vero cecidit in eum qui erat ætate juvenis, nomine Constantinus. E somno ergo excitata, quidnam sibi vellet visionis revelatio, intelligens, statuit quidem relinquere viam, quæ Alexandriam ducit, aut Antiochiam: tota autem in hoc erat, ut proficisceretur Constantinopolim. Hoc enim dicebat placere Deo, qui evidenter ostendit significationem eorum quæ erant obscura.

XXVI. Cum suis itaque sororibus somnium communicasset, videbat eas suæ voluntati resistere; non quod judicarent id, quod visum fuerat, aliud significare, sed quod eam valde amplecterentur, et non sustinerent eam ab ipsis discedere: ut quæ non secus ac recens plantatæ plantæ, ab illius verbis irrigarentur, et venirent in periculum, ne ejus privatione flaccescerent. Tamen quoniam, dixerunt, divina quædam providentia opem tulit tuo consilio, nequaquam possumus tuum interrompere propositum. Sed secundo loco, inquit, sit tibi curæ, quibusnam sis nos relictura post tuum hinc recessum. Illa autem de eis protinus episcopum facit certiozem, et petit, ut ad ipsam mittat duas diaconissas, quibus tempus virtutem confirmavit. Quæ cum accessissent, beatissima Matrona suas, veluti quoddam depositum, credidit earum fidei, et quasit plurimi facere animas earum fidei creditas: ne, quas fecit Deus mundum relinquere, rursus sinerent accedere ad mundi vanitatem, et pacta conventa negligere.

XXVII. Hæc cum dixisset, et ultimum eis dedisset amplexum, et unam ex eis solam secum accepisset Sophronem, navem conscendit, et secundo vento vecta, pervenit Constantinopolim. Deinde cum venisset ad templum prope mare situm, quod a nomine pacis Dei, dictum est templum Irenes,

αὐτὴν πόθος ἐντυχεῖν πάλιν Βασιτανῶ. Ἐπεὶ δὲ οὗτος εἰς τὴν βασιλεύουσαν τῶν πόλεων τὴν Κωνσταντινούπολιν ἦν, ἐν αὐτῇ δὲ παρῆν καὶ Δομετιανὸς ὁ ταύτης ἀνὴρ. διωθεῖτο τὴν ἔφεσιν ὁ τοῦ ἀνδρὸς φόβος μήποτε καὶ εἰς τὰς χεῖρας ἐμπέσοι καταλαβοῦσα τὴν βασιλεύουσαν· ὅθεν καὶ δυσὶ τούτοις μεριζομένη τῶν λογισμοῦ πατρὸς τε πνευματικοῦ πόθῳ καὶ φόβῳ τοῦ κατὰ νόμους ἀνδρὸς, τὴν Ἀλεξάνδρειαν μᾶλλον ἐνενοεῖ καταλαβεῖν, ἢ ταύτης ἀποτυχοῦσαν τὴν Ἀντιόχειαν. Ταύτῃ τοι καὶ συντονώτερον προσέκειτο ταῖς δεήσεσι, καὶ τὴν τοῦ συνοίσοντος δῆλωσιν παρὰ Κυρίου προσέμενε.

ΚΕ'. Κατενεχθεῖσα γοῦν εἰς ὕπνον ἰδὼκει τρεῖς ἀνδρας ὄρῳ, διατίθεσθαι τὴν τούτων ἕκαστον καὶ ἰσχυρῶς ἀνθίστασθαι, τίς τῶν τριῶν προτιμητέος ἀγαγεῖν αὐτὴν εἰς γυναῖκα. Τῆς δὲ ὡσπερ ἐκτροπομένης τὴν ἀκοὴν καὶ τὸ πρᾶγμα κομιδῇ ἀτοκον ἡγουμένης, (θορυθεῖ γὰρ καὶ δυναρ ἀπεναντίας τοῖς μεθ' ἡμέραν λογισμοῖς ὀρώμενον), Τίνας δὲ ὑμεῖς ἐστε, πρὸς αὐτοὺς ἡ ἀγία λέγειν δοκεῖ, καὶ τίνα ὀμῶν τὰ ὀνόματα; Οἱ δὲ τὴν ἓνα μὲν Ἀλεξάνδρον ὀνομάζεσθαι, θάτερον δὲ Ἀντίοχον, τὸν δὲ λοιπὸν Κωνσταντῖνον, καὶ τελευτῶντας κλήρω πειράσθαι διαλύειν τὴν ἀμφισβήτησιν· πεσεῖν δὲ τοῦτον εἰς τὸν καθ' ἡλικίαν νεάζοντα, Κωνσταντῖνος οὗτος ἐτύγχανε. Διυπνισθεῖσα γοῦν καὶ τὴν τῆς ὕψεως ἀποκάλυψιν ὁ τι βούλοιο τῆ ἀγία συνεῖσαι, τὴν μὲν πρὸς Ἀλεξάνδρειαν ἢ Ἀντιόχειαν μεθεῖναι δαίγνω, ὅλη δὲ τῆς πρὸς Κωνσταντινούπολιν ἀποδημίας ἐγένετο· εἰς εὐαρέστησιν γὰρ εἶναι τοῦτο ἔλεγε τῷ τῶν ἀφανῶν δῆλωσιν ἐναργῶς Θεῷ παραστήσαντι.

ΚΖ'. Κοινωνασμένη δὲ τὸ δυναρ καὶ ταῖς περὶ αὐτὴν ἀδελφαῖς ἀντιπρατούσας ἐώρα ταύτας τῇ βουλήσει τῇ ἑαυτῆς, οὐχ ὡς ἕτερόν τι κρινούσας τὸ ὀφθῆν ἐκεῖνο δηλοῦν, ἀλλ' ὅτι λιαν αὐτῆς περιεῖχοντο καὶ ἀποστῆναι οὐδαμῶς ἠέλθοντο, ὡσπερ νεφουτὰ τινα ὀπὸ τῶν ἐκείνης λόγων ἀρδόμεναι καὶ τῇ αὐτῆς στερήσει κινδυνεύουσαι μαρανθῆναι. Ὅμως ἐπεὶ θεῖα τις, ἐφησαν, πρόνοια συνεργὸς κατέστη σοι τῷ βουλευματι, τῆς προθέσεως ἀνακόπτειν σε οὐδαμῶς ἐσμεν δυναταί· ἀλλὰ δεῦτερος, φασί, πλοῦς, τίσιν ἡμᾶς καταλήψεις μετὰ τὴν σὴν ἀναχώρησιν διὰ φροντίδος γενέσθω σοι. Ἡ δὲ εὐθέως τῷ ἐπισκόπῳ τὰ περὶ τούτων δῆλα καθίστησι, καὶ δύο τῶν διακόνων τινὰς αἶς ὁ χρόνος τὴν ἀρετὴν ἐθεθαίωσε, πέμψαι παρ' αὐτὴν κατεμήνυε. Παραγενομένης οὖν ἡ πολλάκις μακαρία τὰς ὑπ' αὐτὴν ὀία τινα παρακαταθήκην ἐπίστευε, παρῆναι τε περὶ πλείονος τίθεσθαι τὰς πιστευθείσας ψυχὰς; Ἴνα μὴ ἄς ὁ Θεὸς, φησὶν, παρεσκευάσας τὸν κόσμον ἀπολιπεῖν, ἐάσητε πάλιν τῇ τοῦ κόσμου ματαιότητι προσελθεῖν, καὶ τῶν συνθηκῶν ἀμελήσαι.

ΚΖ'. Ταῦτα εἰπούσα καὶ ἀσπασμένη τὰ τελευταία, μίαν τε μόνην αὐτῶν τὴν Σωφρόνην μεθ' ἑαυτῆς λαβοῦσα τοῦ πλοίου ἐπέβη, εὐφρόνῳ τε ἀναχθεῖσα τῷ πνεύματι τὴν Κωνσταντῖνον καταλαμβάνει. Εἶτα πρὸς τὸν ἐπ' ὀνόματι τῆς τοῦ Θεοῦ Εἰρήνης ἰδρυμένον παρὰ τῇ θαλάσῃ ναὺν γενομένην τῶν

διακονον μετακαλεῖται Μάρκελλον, ἥεις ἦν αὐτὴν καταστήσασα δῆλην. Οὗτος δὲ ἦν ὁ λόγος φθάσας ἀδήλωσε συμβουλευσαι Βασσιανῷ πρὸς τὸ ἐν Ἐμέσῃ πεμφθῆναι ταύτην σεμνεῖον. Ἀσμένως οὖν παρ' αὐτοῦ εἰσῆλθούσα ἠρωτᾷτο τίς εἴη ἡ αἰτία τῆς μακρᾶς ταύτης ὁδοπορίας. Ἡ δὲ· Οὐδὲν ἕτερον, εἴη (ἢ γὰρ ἂν καὶ εἴη τὸ τοσοῦτου καταφρονῆσαι κόπυ ποιῆσαι ταύτην δυνάμενον), εἰ μὴ ἄμαχός τις ἐπιθυμία τῆς αὐτῶν ὀμιλίας καὶ μάλιστα, φησὶ, τοῦ θεοῦ Βασσιανοῦ, ὅφ' ἦς καὶ γέρωσ ἦδη καὶ γυναικῶν ἀσθενείας καὶ φιλησυχίου διεγυγῆς καὶ τῶν ἄλλων πάντων ὑπεριδοῦσα μόνης ἑγενομένη τῆς πρὸς ὁμᾶ· φερούσης ὁδοῦ. Εἶθ' οὕτως ἐπεξῆει συντεταγμένως τὴν τε τοῦ Δομετιανοῦ εἰς Ἱεροσόλυμα καὶ τὸ Σίναιον μεταδίωξιν καὶ τὴν εἰς τὸ εἰδωλεῖον ταύτης διατριβὴν, καὶ ὅπως ὄχλος οὐκ ἐπιπέδος ἀριθμῷ τῇ εὐσεβείᾳ δι' αὐτῆς προσετίθετο. Ἐπίεξῆει δὲ οὐκ ἐπιδεικτικῶς, ἀλλὰ φιλαληθῶς· ἀλλότριον γὰρ μετρίου φρονήματος καὶ τῆς οὐδὲν οὕτω σπουδασάσης ὡς τὸ λαθεῖν ἢ ἐπιδεδίξει· ἄλλως τε δὲ καὶ τὸ λειποταξίῃ γραφῆναι τὴν ἀπαξ εἰς τὸν τῶν μοναχῶν ἀπογραφάμενην βίον ἀσύμφορον ἔκρινεν εἶναι καὶ σκανδάλου πρόφασιν παρέχειν δυνάμενον.

ΚΗ'. Ὁ δὲ Μάρκελλος ἕκαστα τῷ θεῷ Βασσιανῷ παραχρῆμα διασαφεῖ. Καὶ ὁ ἐπιστυγνάσας τῇ ἀνοή, ὡς εἶχε τάχους ἀπείνει τοῦτον παρεκλεύετο, καὶ ἠρεμῶν τινα καὶ ἀδόρυθον οὐ πόρρω που τῆς μονῆς ἀφορίσαι ταύτην καταγωγὴν, ὥστε καὶ βουλομένῳ πρὸς αὐτὴν φοιτᾶν ῥᾶδιον εἶναι. Ὁ δὲ ὀξέως ἐνήρπει τὸ προστατιτόμενον, καὶ οἰκίαν ἐτοιμάσας ἐπιτηδίαν ἐνθα ὁ μέγας Βασσιανὸς ἀπικόμενος ἐντυχῶν τε καὶ ὄσα δέον εἰπῶν, ἀλλὰ καὶ παρ' αὐτῆς πάλιν περὶ τῶν ταύτῃ συνεχεθέντων μαθῶν, καὶ ὧν ἐχρηζε μεταδούς, καὶ εἰ ἑτέρου δέοιτό τινας παρ' αὐτῆς ἐπιυθάνετο. Τῆς δὲ καὶ ἑτέρας εἶναι ἐν Βηρυτῷ ἀδελφὰς εἰπούσης, καὶ βούλεσθαι παρ' αὐτῆν ἀπεκρίσθαι ταύτας, καὶ συνδιᾶγειν, γράμμασιν εὐθύς τῷ ἐπισκόπῳ Βηρυτοῦ ἐγνώριξας περὶ τούτου, καὶ ὁ ἡ Ματρῶνα κατ' ὄνομα ἐπεξῆτει παρ' αὐτὴν ἐπέτερε τὸ τάχος ἐκπέμψαι. Αὐταὶ τοιγαροῦν ἐκπεμφθεῖσαι καὶ συνεικῆσθαι τῇ Ματρῶνῃ ἄκραν ὑπέλχον αὐτῇ τὴν εὐπαίθειαν τύπον ἑαίνης αὐτὴν παρεγούσης εἰς ἀρετὴν ἀκριβέστατον, ἣ καὶ μετῴσον πολλῶν στομάτων ἐκέρυττε ταύτην καὶ καταφανῆ παῖσιν ἵκοιαι. Μετὰ γὰρ πολλῶν ἄλλων καὶ ἡ βασιλὶς Βερίνα ἡ τοῦ μεγάλου Λέοντος γαμετὴ ὡς αὐτὴν ἐφοῖτα, καὶ οὐκ ἑαίνην μᾶλλον, ἀλλ' αὐτὴν ἔκρινεν ἐν τούτῳ τιμᾶν. Δεξιουμένη τε παρ' αὐτῆς μετρίως τοῖς δεξιώμασι καὶ οἷς εἰκὸς ἦν τὴν ἀπράγμονα καὶ φιλόσοφον ἑαίνην χαρίζεσθαι, ἀπῆει θαυμάζουσά τε τὴν αὐτῆς ἀρετὴν, καὶ ὅτι μηδὲν ἡξίου λαθεῖν παρὰ τῆς πολλὰ δοῦναι καὶ δυναμένης καὶ βουλομένης.

ΚΘ'. Εὐφημία δὲ τι· Ἀνθίμου ποτὲ τοῦ Ῥωμαίων ἡγεμόνος· σύνοικος, συνήθης τῇ εἰσὶ γενομένη καὶ πείρα πιστωθεῖσα τὰ κατ' αὐτὴν, κατ' ἑαῖνο καιροῦ τὴν τῷ πατρικίῳ Σφορακίῳ εἰς γυναῖκα συναφθεῖσα, νόσῳ περιπεσοῦσαν δεινῇ καὶ

A diaconum accerit Marcellum, quænam esset ei speriens. Is autem erat, quem superius diximus consuluisse Bassiano, ut ea mitteretur ad monasterium, quod est Emesæ. Libenter ergo ab eo accepta, rogavit ut diceret, quænam esset causa longæ hujus peregrinationis. Illa autem : Nihil, inquit, aliud (quid enim posset efficere, ut tantum laborem despiceret?), nisi maximum quoddam desiderium eos conveniendi, et maxime, inquit, divinum Bassianum. Propter quod jam et senectutem, et mulierum imbecillitatem, et quietam vitæ agendæ rationem, et alia omnia despiciens, soli viæ, quæ ad vos ducit, ineundæ intenta fui. Deinde breviter persequitur Domitiani Hierosolyma, et in Sinam montem persecutionem, et suam in idolorum delubro conversationem, et quod multitudo innumerabilis per eam accessit ad pietatem. Persequitur autem, non ut quæ se ostentaret, sed ut quæ teneretur veri dicendi desiderio. Est enim ostentatio aliena a modestia, et ab ea quæ nihil æque studuit atque latere. Alioqui autem accusari, quod ordines deseruisset, quæ semel ascripta fuerat in vitam monasticam, judicabat esse inutile, et quod posset occasionem præbere offensionis.

XXVIII. Marcellus autem singula statim aperit divino Bassiano. Ille vero auditione affectus tristitia, jussit eum quamprimum abire, et quietum aliquod et a tumultu alienum, non procul a monasterio, præstitueret ei habitaculum, ut esset ei facile, si vellet, ad eam accedere. Ille autem cito effectum reddidit id quod imperabatur : et cum apiam domum ei parasset, sanctam in ea collocat. Quem in locum cum magnus venisset Bassianus, eamque esset allocutus, et dixisset quæ oportebat, quia etiam ab ea didicisset de his quæ ei obtigerant, et eam impertiisset iis quibus indigebat, eam rogavit, an sibi opus esset aliquo alio. Cum ea autem dixisset alias sorores esse Beryti, et eas velle ad ipsam venire, et una degere, hoc episcopo Beryti statim litteris significat, et quas nominatim quærebatur Matrona, jussit ad eam quamprimum mittere. Eæ ergo emissæ, et cohabitantes cum Matrona, ei summam exhibebant obedientiam, illa seipsam præbente perfectissimum exemplar ad virtutem, quæ etiam multo magis, quam multa ora, eam prædicabat, et omnibus reddebat manifestam. Nam cum aliis Verina quoque imperatrix, uxor magni Leonis, ad ipsam ventitabat, nec tam illam, quam seipsam in hoc statuebat honorare. Quæ cum moderate et frugaliter ab ea esset accepta, et ut oportebat ipsam accipere, illa quæ erat remota a negotiorum sollicitudine, et dedita philosophiæ, recessit, admirans ejus virtutem, et quod nihil peteret ab ea quæ multa dare posset et vellet.

XXIX. Euphemia autem conjux Anthimi, qui fuerat præfectus urbis Romæ, cum fuisset sanctæ familiaris, et cujusmodi esset ipsa didicisset experientia, eam etiam, quæ patricio Sporacio conjuncta erat matrimonio, in gravem morbum vidisset

lucidisse, et qui artem vincebat medicinam, et nullam vitæ spem ostenderet; cum eam, inquam, vidisset sic affectam: Si me audias, inquit, jubens valere medicos, in præsentia trade te communi bono, quod venit in civitatem, sanctam, inquam, Matronam, quæ multos non solum a morbis corporis, sed etiam animæ liberavit, ab impietate traducens ad verum Dei cultum, et ipsam haud ita multo post admiraberis, et alios multos ad ipsam transmittes. Hæc cum dixisset, quænam esset, et qualem vitam transegisset, ei narravit ab initio usque ad finem. Die ergo sequenti ambæ ad eam veniunt, et cum in longum productus esset earum sermo, cum ea quæ morbo laborabat, manum dexteram sanctæ apprehendisset, ad eam, quæ erat affecta, partem attulit: affectionem autem statim sensit leviozem. Matrona vero rogavit causam, cur eam tetigisset. Cum autem verum dixisset ea quæ laborabat, Dominus, inquit, te liberabit ab eo malo, quod te detinet; nos enim hoc non possumus efficere.

XXX. Quæ itaque laborabat, ab illo tempore remisse accedentem cogitans mali gravitatem, in animo habebat manere apud sanctam, exspectans perfectam liberationem ab eo quod ipsi afferebat molestiam. Propterea jubebat etiam manere animantia, quæ ei ad usum serviebant. Cum autem ei nuntiatum esset, non esse aliud, quod eam acciperet, habitaculum (unum enim esse, idque habitari mercede), cum beata conferens sermones, Facultates, inquit, satis magnas suppeditavit mihi splendor generis, multasque ædes exstructas ad pulchritudinem atque magnitudinem. Earum, inquit, quascunque volueris, quæ uno ambitu comprehenduntur, parata sum ego tibi largiri, animarum, quæ sunt servandæ, futuras habitacula, et principaliter ad meam ipsius utilitatem. Illa autem cum spiritu cognovisset, quam multis animabus ex hoc aperienda esset porta salutis, assensa est se esse accepturam, et cum diaconum accersivisset Marcellum, et ei rem exposuisset, mittit ad contemplandum ea quæ promissa fuerant. Qui postquam est contemplatus, reversus dixit esse quidem pulchrum loci situm, ut qui a dextera quidem mare, alia autem ex parte propinquum habeat Bassiani monasterium; non parva autem et levi, sed magna opus habere diligentia.

XXXI. Nondum hæc renuntiabantur, et promissio consecuta est effectum: et cum donum fuisset litteris insinatum, statim ei quoque perfectum sanitatis donum a Deo fuit donatum. Postea autem et ædes exstruxit magnificentius, ut quæ eas, quibus opus erat, impensas ad corrigendum et exornandum munifica manus ei exhiberit. Hinc fit, ut eas usque in hodiernum diem vocent omnes Severianas. Hinc cum sancta migrasset e priori habitatione, nihil omnino migravit a scopo, qui est in Deum, et ab operibus: nisi quis hoc negarit migrationem, a minoribus ad majora trans-

τέχνας ιατρικάς ἐλαγχοῦσα ἐλπίδα τε ζωῆς μηδὲ μίαν ὑποφαινούσας, ἐπεὶ οὕτως ἔχουσαν ἐθεάσατο, Ἔτε ἐμοὶ πείθη, ἔφη, ἰατροῖς χαίρειν εἰπούσα πρὸς τὸ νῦν τῇ πόλει κοινὸν ἀγαθὸν ἐπιδημήσαν σεαυτὴν ἐπίδος, Ματρῶναν φημί τὴν ὄσταν, ἥτις πολλοῖς οὐ σωματίων μόνον, ἀλλὰ καὶ ψυχῶν ἔλυσεν νόσους: ἐξ ἀσεβείας μεταγαγούσα πρὸς θεοσεβείαν, καὶ ἔτη οὐκ εἰς μακρὰν διὰ θαύματός τε αὐτὴν ποιουμένη καὶ πολλοὺς ἄλλους πρὸς αὐτὴν παραπέμπουσα. Τοῦτο εἰπούσα καὶ οἶα τις ἦν, καὶ ὅσον διήνυσεν βίον ἀπ' ἀρχῆς εἰς τέλος, αὐτῇ διηγείτο. Τῇ ἐξῆς οὖν ἀμφότεραι γίνονται παρ' αὐτῇ καὶ εἰς μακρὸν τῆς ὁμιλίας παραταθείσης ἡσυχῇ πως ἡ κάμνουσα τῆς δεξιᾶς λαβομένη τῆς μακαρίας τῷ πάσχοντι μέρει ταύτην ἐπέφερε, καὶ παραυτίκα τοῦ πάθους ἡσθάνετο κουφοτέρου. Ἡ Ματρῶνα δὲ τὴν αἰτίαν τῆς ἐπαρῆς ἐπυθάνετο. Τῆς δὲ καμνούσης τὸ ἀληθὲς εἰπούσης, Ὁ Κύριος, ἔφη, τοῦ συνέχοντός σε λύσει ἀνιάρου· τὰ γὰρ ἡμέτερα οὐκ οἶά τέ ἐστι πρὸς τοιαύτην ἐνέργειαν.

Α'. Ἡ πάσχουσα γοῦν ἐξ ἐκείνου ὑφειμένως προσβάλλουσα τὴν τοῦ πάθους ἐννοοῦσα βαρύτητα παρὰ τῇ ἀγίᾳ μένειν ἐσκέπτετο τελείαν ἀπαλλαγὴν τοῦ λυπούντος προσμένουσα· διὰ τοῦτο καὶ τὰ πρὸς τὴν ὀπηρεσίαν ζωᾶ ἐκεῖσε διαμένειν προσέτατεν. Διαγγελθέντος δὲ αὐτῇ μὴ ἕτερον εἶναι τὸ ὑποεξόμνον οἶκημα, ἂν γὰρ εἶναι καὶ τοῦτο οἰκείσθαι μισθοῦ, εὐθύς εἰς λόγους συνεληθοῦσα τῇ μακαρίᾳ, Κτήσιν ἐμοὶ περιττῶν, ἔλεγε, τὸ τοῦ γένους περιφανὲς; ἐχορήγησε, καὶ δὴ καὶ οἰκιῶν ἀφθονίαν εἰς κάλλος ἐξεργασμένων καὶ μέγεθος. Τούτων ὅσας ἂν καὶ βούλη ὑπὸ μίαν τὴν περιοχὴν τυγχανούσας, ἐτοίμη ἐγὼ σοὶ χαρίζεσθαι, πολλῶν ἐσομένης ψυχῶν σώζεσθαι μελλουσῶν οἰκητήρια εἰς ἐμοῦ τε αὐτῆς προηγουμένως ὠφέλειαν. Ἡ δὲ κατὰ πνεῦμα γνοῦσα ὁπόσας ἐκ τούτου ψυχᾶς θύρα διανοιγήσεται σωτηρίας, συνέθετο λήψεσθαι, καὶ τὸν διάκονον μεταστειλαμένη Μάρκελλον, καὶ αὐτῷ τὰ τοῦ πράγματος ἀναθεῖσα πέμπει θεάσασθαι τὰ ἐπαγγελθέντα. Ὅς ἐπεὶ ἐθεάσατο, ἀναστρέψας εὐφυσῶς μὲν ἔχειν τὸν τόπον θέσεως διηγόρευεν, ἐν δεξιᾷ μὲν τὴν θάλατταν ἔχοντα, ἐτέρωθι δὲ ἐκ γειτόνων παρέχοντα τὸ τοῦ Βασισιανοῦ φροντιστήριον, μὴ μικρὰς δὲ καὶ τῆς τυχοῦσης, ἀλλὰ πολλῆς· ὅτι μάλιστα δεῖσθαι τῆς ἐπιμελείας,

ΔΑ'. Οὕτω ταῦτα ἠγγέλλετο, καὶ τὰ τῆς ἐπαγγελίας· πέρις ἐδέχετο, γράμμασι πιστωθείσης τῆς διωρεᾶς καὶ εὐθύς κάκεινῃ παρὰ Θεοῦ τελεία ἡ τῆς ὑγείας ἀντεχαρίζετο διωρεά. Μετὰ ταῦτα δὲ καὶ φιλοτιμότερον ἐξεργάσατο τὰ; οἰκίας ὄσων ἐδόκοντο τὸν ἀναλωμάτων πρὸς διόρθωσιν τε καὶ διακόσμησιν ἀρθρόνῳ παρασχούσα χειρὶ, ἀφ' οὗ μέρους καὶ τήμων ταύτας, τὰ Σευηριανὰ πάντες λέγουσιν. Ἐντεῦθεν ἡ ὄσια τῆς προτέρας οἰκίσεως; μεταβάσα οὐδὲν ὄλωσ; τοῦ κατὰ Θεὸν μετέδῃ σκοποῦ καὶ τῶν ἔργων, εἰ μὴ τοῦτο καλοῖς μετάβασιν τὴν ἀπὸ τῶν ἐλαττώων ἐπὶ τὰ μείζονα, ἀφ' ἧς καὶ ἐπὶ μέγα χωρῆσαι

τὰ κατ' αὐτὴν ποίμνιον παρασκύασε, καὶ τῆς τῶν Ἀ
ἐπιτιθεμένων διατήρησε βλάβης, συλλήπτου τοῦ
ἔργου τῶ τῶν ἀγαθῶν αἰτίῳ χρωμένη. Γίνεται δέ
τι τοιοῦτον πρὸς τοὺς ἄλλοις καὶ ἕτερον, ὃ καὶ πλέον
τὰ κατ' αὐτὴν ἐμεγάλυνεν.

ΑΒ'. Ἐσελεῖτο μὲν δημοτελής ἑορτὴ καὶ σεβᾶ-
σμιος Λαυρανείου τοῦ μάρτυρος, ὄχλος δὲ κατὰ τὸν
τοιοῦτον ναὸν εἰς πλήθος συνέβρει καὶ διεμέρευεν.
Ἦν καὶ δύο ἐτύγχανον ἀδελφαὶ μὲν τὴν φύσιν, τὸν
δὲ τρόπον οὐκ ἀδελφὰ φρονούσαι, ἀλλὰ κορυθῆ
διαλλάττουσαι, τὸ μέντοι γένος ἐπίσημοι καὶ πε-
ριφανεῖς. Αὐταὶ τοίνυν τῆς ἑορτῆς τελεσεύσης
ἐκείθεν ἐπανιοῦσαι ἴνικα γεγονάσαι περὶ τὸν τόπον
ἐν ᾧ τὸ τῆς ὁσίας φροντιστήριον ἦν, ἤχός τις ἐμ-
μαλής θεῶν ὑμῶν ταῖς αὐτῶν προσέβαλεν ἄκοις·
ἔρ' οἷς ἡσθεῖσαι καὶ τίς ἢ τοῦ φροντιστηρίου καθ-
τιγουμενὴ μαθοῦσαι πρὸς ταύτην εἰσῆσαν. Ὡς δὲ
πρὸς λόγους αὐτῆ συνήλθον, καὶ τοῦτο μὲν ἐξ αὐτῶν,
τοῦτο δὲ καὶ ἀπὸ τῆς τῶν ἡθῶν εὐκοσμίας πολλῆς
ἀπέλαυσαν ὠφελείας, ἢ μία τοῦτον ἔρωτι ταύτης
ἄλουσαν πνευματικῶ. Σὺ μὲν ἀπιθι, ἔφη πρὸς τὴν
ἑτέραν, ἐγὼ δὲ πρὸς ταύτη μενῶ· λήθη γάρ με
καὶ ἀνδρὸς, καὶ οἴκου καὶ συγγενῶν ἔσχε καὶ κατὰ
τὸν θεῖον φάναι Δαυὶδ. Ἐξελεξάμην παραβριπετε-
σθαι ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ μου μᾶλλον ἢ τῆς κατὰ
κόσμον ἀπολαύειν εὐμερίας. Ὡς δὲ ταῦτα ἡ Ἀθα-
νασία, τοῦτο γὰρ αὐτῆ ὄνομα, πρὸς τὴν ἀδελφὴν
εἶπεν, οὐκ ἔσχεν αὐτὴν συμφροναῦσαν, ἀλλὰ καὶ
φανερῶς ἀντιφθεγγομένην καὶ κουφότητος εἶναι τὸ
πράγμα λέγουσαν καὶ ἀλόγου θερμότητος· εἶδον χω-
ρῶσης εἰς μεταμέλειαν. Ταῦτα δὲ ἔειπε γυνὴ
φιλοκόσμη μᾶλλον ἢ φρονήματι στερότερη. Ἡ
ἑστία δὲ τὸν μὲν κατὰ Θεὸν αὐτῆς ἐπήγει σκοπὸν,
πλὴν οὐδὲ αὐτὴ τὴν ἀθρόαν μετὰθεσιν ἐδοκίμαζεν,
ἀλλὰ παρήγει πρὸς τὸν ἀνδρα πρότερον ἀπελθεῖν
καὶ κοινώσασθαι περὶ τοῦτου, βίου τῆς ἐπιμελη-
θῆναι ὡς οἶόν τε τελευταίον, καὶ Θεοῦ δεῖσθαι διὰ
παντὸς θεῖναι σοι εὐδοα τὰ κατὰ σκοπὸν· καὶ τότε
ἀφ' ἧς μὲν παρ' ἐμὲ, κατὰ νοῦν δὲ σοι ἀπαντήσεται τὸ
σπουδαζόμενον. Εἰ γὰρ καὶ πόθος θεοῦ εἰσηλθὲ σοι
τὴν διάνοιαν, καὶ οὐκ ἀνήσει κατασχὼν, ἀλλὰ πολλὰ
με τοῦ θαρῶν ἀπάγει αὐτό τε τὸ τῆς φιλίας νεά-
ζον καὶ τὸ περὶ τοὺς πόρους ἀνάσκητον, ὀπηρετεῖ-
σθαι μᾶλλον, οὐχ ὑπηρετεῖν πεφυκός· τὸ δὲ μεῖζον
ἢ παρὰ τοῦ ἀνδρὸς κώλυσις.

ΑΓ'. Τοῦτοις εἰρημένοις ἡ Ἀθανασία ἡσυχάζουσα
ἦν ἀνωμένη μὲν ὡς ἀπαθουμένη, μὴ βουλομένη δὲ
ἀντιλέγειν καὶ τὸ ἑαυτῆς θέλημα συνιστᾶν· διὰ
τοῦτο καὶ ἀνεχώρει τοῦ σκοποῦ τοῦτου καὶ τῆς προ-
θέσεως ἰσχυρῶς ἔχομένη καὶ κατὰ τὴν τῆς ἀγίας
παραίνεσιν σώφρονος βίου καὶ ἁλιότητος ἐπιμελου-
μένη καὶ εὐνοεῖ προπαυδεῖαν τοῦτο πρὸς τὸν ἀσκη-
τικὸν ποιουμένη βίον. Καὶ δὴ κατὰ τινα τῶν αὐτῆς
ἄγρων γενομένη καὶ μονωθεῖσα τοῦ συνοικοῦντος,
ἔσπευδε κατὰ μεμνησιν τῆς ἀγίας καὶ αὐτὴ διατίθε-
σθαι, τροφῆς τε κατὰ τὴν αὐτὸν κάρην μνημονεύουσα

• Psal. LXXXIII, 11.

litum. Quo factum est, ut suum quoque gregem
fecerit valde augeri, et ab inimicis conservavit
illatum, operibus habens adiutorem eum, qui est
causa bonorum. Fit etiam tale quid aliud præter
cætera, quod eam fecit majorem.

XXXII. Celebrabatur quidem publicum et vene-
randum festum Laurentii martyris. In ejus autem
templum confluxerat maxima multitudo populi, et
diem in eo transigebat. Ibi duæ erant quidem
sorores natura, sed moribus minime, ut quæ valde
inter se discreparent : genere autem erant claræ
et insignes. Eæ ergo peracto festo illinc rever-
tentés, cum fuissent in loco in quo erat sanctæ
monasterium, numerosus quidam sonus hymnorum
divinorum accessit ad aures earum. Quibus de-
clatæ, enim rescivissent, quænam ea esset, quæ
præest monasterio, ad eam ingressæ sunt. Cum
eam vero convenissent, et partim quidem ex verbis,
partim autem ex modestia et morum honestate
magnam accepissent utilitatem, una ex iis spiritali
ejus amore capta : Tu quidem, inquit, abi, dixit
alteri ; ego autem manebō apud eam. Me enim
cepit oblivio et mariti, et domus, et cognatorum ;
ei, ut dicam cum divino Davide : « Elegi abjecta
esse in domo Dei mei potius, quam in mundo frui
rebus jucundis ». Cum autem sorori hæc dixisset
Athanasia (hoc enim erat ei nomen), ea non est
illi assensa : sed aperte contradixit, dixitque rem
esse levitatis et inconsiderati fervoris, qui facile
tendit ad pœnitentiam. Hæc autem dicebat animo
potius mundi cupido, quam gravi et constanti.
Sancta vero ejus quidem laudabat ex Deo scopum,
sed nec ipsa repentim probabat mutationem, sed
suadebat ut prius rediret ad maritum, et eam rem
communicaret marito ; dicebatque oportere eam,
quod ejus fieri potest, curam gerere vitæ per-
fectionis, et Deum perpetuo rogare, ut scopum ejus
dirigat. Tuncque, aiebat, venies ad me ; ex animi
autem tui sententia succedet id cuius teneris desi-
derio. Etsi enim divinum desiderium subit tuam
animum, nec te tenere intermittit, me tamen multa
impediunt, ne confidam : nempe tua ætas tenera,
et quod in suscipiendis laboribus non sis exercitata,
et quod sit natura magis ingeneratum, ut tibi
serviatur potius, quam ut servias, et quod est
omnium maximum, mariti prohibitio.

XXXIII. His dictis, silebat Athanasia, animo
quidem cruciata, ut quæ repellere, nollet autem
contradicere, et suam confirmare voluntatem.
Propterea recessit, hunc scopum et propositum
acerrime persequens, et ut sancta ei suaserat, vitæ
temperantis et frugalis curam gerens, et veluti
præcedentem disciplinam, ad vitam et exercita-
tionem id faciens monasticam. Porro autem cum
venisset in quemdam ex suis agris, et sejuncta
fuisset a conjuge, studebat ipsa se gerere ad sanctæ
imitationem, eodem tempore cibum sumens, par-

aeque et tenuiter, sicut illa, comedens, et preces fundens ante cibum et post cibum, et alla omnia pro viribus inittans, quæ faciebat beata. Cum ea autem in hoc esset, et quæreret honestam a marito sejunctionem, tale quid accidit, valde honestam præbens liberationem. Nam cum ea ut prius diximus, abesset, maritus, qui erat sumptuosus et moribus intemperans, magnos faciebat sumptus. Cum itaque redactus esset ad inopiam, persuadet puero, ut clam surripiat aliquam ex arcis dominæ, et ad eum afferat. Quod quidem cum factum esset, non latuit ancillam, quæ servabat res dominæ. A qua cum illa rursus id didicisset, de cætero tanquam honesta arrepta occasione, nulla non ratione Athanasia moliebatur separationem. Tandem autem cum marito persuasisset, et magnam partem facultatum, quæ ad ipsam pertinebant, secum tulisset, Matronæ fidei suam credit animam; accedensque, et ei suas offerens divitias, Hæc, inquit, mihi accipe, et repone in thesauris Christi, qui non possunt surripi; et ne despicias animam, quæ a sancta tua dependet anima, et omnia sua tibi dedicat.

XXXIV. Matrona autem administrationem quidem, ut molestam et negotiosam rejiciens, supplicis vero propositum admittens, dubitabat quidnam esset sibi faciendum. Et Bassiano quidem rem communicat, et audita ejus sententia, accipit quæ oblata fuerant, et ex pecuniis quidem quasdam consumit in monasterii faciendis operibus: ut quæ monasterium quidem muro circumdederit, trium autem tabulatorum habitaculum extruxerit. Primum quidem et terræ propinquum, quod est ad sepulcra defunctum. Secundum autem et medium, quod est apud ad biemandum, et habet templum, quod est eo tempore aptum, ad quod conveniatur. Tertium vero et postremum, quod ipsum quoque templo ornatur pulcherrimo, et est pulchre accommodatum ad verum illud agendum. Quæ quidem permanent usque in hodiernum diem, prædicantia sumptuosam et magnificam ædificationem. In his quidem, sicut dictum est, consumptæ sunt nonnullæ pecuniæ Athanasie: reliquas autem distribuit monasteriis, quæ erant Hierosolymis, et aliis, quæ rerum necessariorum laborabant inopia, bono Marcello ad hæc pie inserviente. Et sic quidem Athanasia, amissis, quæ fluunt, divitiis, acquisivit divitias, in quas non cadit interitus.

XXXV. Cum quindecim autem annos fuisset superstes in hac vivendi ratione, a vita præsentis liberata, felix iter ad Deum iniiit. Sic grex Matronæ fuit amplificatus, multis quotidie accedentibus, et volentibus pasci ab hac magistra. Cum autem instaret tempus ejus dissolutionis, plane ostendebat sancta, se neque propter parata opera perturbari ad separationem. « Paratus enim fui, inquit divinus David, et non sum conturbatus * . » Neque rursus

και λι:ως ὡσπερ ἐκεῖνη ἐσθίουσα, εὐχί: τε πρὸ τροφῆς και μετὰ τὴν τροφήν ποιουμένη και τέλλα ὄσα δύναμις μιμουμένη τῆς μακαρίας. Ἐν τούτῳ δὲ οὐτῆς αὐτῆς και εὐπροσπῆ ζητούσης τὴν ἀπὸ τοῦ συνοικούντος διὰζευξιν, τοίνυν τι συνηγήθη, λίαν ὑπέρσωπον παρέχοντα ἀπαλλαγῆν. Ἀποδημούσης γὰρ ταύτης, ὡς ὁ λόγος φθάσας ἐβήλωσεν, ὁδὸς πολυδάπανος ὦν και τὸν τρέπον ἀκόλαστος, πλείοσιν ἐχρήτο τοῖς ἀναλώμασιν. Ἐν ἀπορίᾳ τοίνυν αὐτῶν γενόμενος πείθει τὸν παῖδα, λάθρα τι τῶν κειστων ὑφελέσθαι τῶν τῆς δεσποίνης, και τούτῳ προσαγαγεῖν. Ὅπερ γενόμενος οὐκ ἔλαθε τὴν θεράπαιναν ἢ τὰ τῆς κυρίας φυλάττουσα ἦν· κατ' ἕξ πάλιν ἐκεῖνη μαθούσα τὸ λοιπὸν, ὡς εὐλόγου προφάσεως δραξαμένη, παντοία ἦν ἡ Ἀθανασία μηχανωμένη τὴν διάλυσιν, και τέλος τὸν ἄνδρα κείσασα τὸ πολὺ τε τῆς οὐσίας και ἐπιβάλλον αὐτῇ συγκομισαμένη τῇ Ματρῶνῃ τὴν αὐτῆς ἐμπιστεύει ψυχῆν, και προσελθούσα και τὸν πλοῦτον αὐτῇ προσαγαγούσα, Λάβε μοι, ἔφη, ταῦτα και τοῖς ἀσύλοις κατὰ τοῦ Χριστοῦ θησαυροῖς· και μὴ περιόδης ψυχῆν τῆς σῆς ἁγίας ἐξεχομένην ψυχῆς καί σοι πάντα τὰ καθ' ἑαυτῆν ἀνατιθείσας.

ΔΔ'. Ἡ Ματρῶνα δὲ τὸ μὲν περὶ τὴν διοίκησιν ὡς ὀχληρὴν και ἀσυχλον ἀποβαλλομένη, ἀποδεχομένη ἐδὲ τὴν ἰκέτιν τῆς προαιρέσεως· ἐν ἀπόρῳ γοῦν τί χρῆ καθίστατο διαπράξασθαι. Κοινοῦται τοιγαροῦν Βασσιανῷ τὰ τοῦ πράγματος και γνώμην κατ' αὐτοῦ λαβούσα δέχεται τὰ προσεκαθθέντα και τινα μὲν τῶν χρημάτων εἰς ἔργα τὰ κατὰ τὴν μονὴν ἀναλίσκει, τὰ ἀσκητήριον μὲν διατείχισματι κυκλόθεν περιλαβούσα, τριώροφον δὲ ἀσκητήριον δειμαμένη. Τὸ μὲν πρῶτον και περὶ γῆν πρὸς τάφους ἀφωρισμένον, τὸ δὲ μετ' ἐκεῖνο και μέσον χειμάσαι τε ἀρμόδιον ὄν και ναὸν ἔχον ἐν καιρῷ τοιούτῳ πρὸς σύναξιν ἐπιτεθεισόν· πρὸ δὲ τρίτον και τελευταῖον, και αὐτὸ ναῖφ καλλίστῳ κοσμούμενον και πρὸς τὸ ἐπίρξειν εὐ διακειμένον. Ἄ και εἰς δεῦρο διαμένει κηρύττοντα ἐδὲ φιλότιμόν τε και μεγαλοπρεπῆς τῆς οἰκοδομῆς. Ἐν τούτοις μὲν, ὡσπερ εἴρηται, ἔνια τῶν τῆς Ἀθανασίας ἀνηλώθη χρημάτων· τὰ δ' ἄλλα πρὸς τε τὰ ἐν Ἱεροσολύμοις σεμνεῖα διένειμε μοναστηρίοις τε ἐτέροισι ἐνδεῶς ἔχουσι και τοῖς ἄλλοις τῶν ἀναγκαίων ἀπορουμένοις Μαρχέλλου πρὸς ταῦτα τοῦ σπουδαίου φιλοθέως ὑπηρετήσαντος. Ἡ Ἀθανασία μὲν οὖν, ὡς εἴρηται, πλοῦτον ἀποβαλοῦσα τὸν βίοντα πλοῦτον ἀφθαρτον ἀνεκτήσατο.

ΔΕ'. Δέκα δὲ πρὸς τοῖς πέντε ἔτη ἐν τῇ ἀγωγῇ ταύτῃ ἐπιδύσασα τῶν παρόντων ἀπαλλαγείσα τὴν μακαρίαν πρὸς θεὸν πορείαν ἀνετελείατο. Οὕτω τῆς Ματρῶνης εἰς πλατυσμένον ἔχωρει τὰ ποίμνιον πολλῶν καθ' ἑκάστην προσερχομένων και ὑπὸ παιδαγωγῶν ταύτῃ ποιμαίνεσθαι βουλομένων. Ἐπιτὶ δὲ ὁ τῆς ἀναλύσεως αὐτῆς ἐφαιστήκει καιρὸς, δήλη ἦν ἡ ὄσια μήτε τῇ ἐτοιμασίᾳ τῶν ἔργων ταραττομένη πρὸς τὴν διὰζευξιν· « Ἐτοιμάσθην γὰρ, » φησὶν ὁ θεός

* Psal. cxviii, 60.

Δαυὶδ, ἡ καὶ οὐκ ἱταράχθη· ἡ μήτε πάλιν τὸν χω-
ρισμὸν ἐπισπεύδουσα, τὸ μὲν, ὡσπερ εἴρηται, διὰ τὸ
θαρρῆν, τὸ δ' αὖ πάλιν διὰ τοῦ ποιμνίου πόθον. Διὸ
καὶ ἀναγκαιότερον ἦν αὐτῇ τὸ ἐπιμεῖναι τῇ σαρκὶ
κατὰ Παῦλον καὶ χάριν τοῦ πλείονος καταβλομένην
τοῦς πόνοις, πλείονος ἐκείθεν καὶ τοὺς καρποὺς δρέ-
ψασθαι· ὅθεν καὶ μεῖζοσιν αὐτὴν κατέτεινε πρὸς
τῷ τέλει τοῖς κόποις, κατὰ τοὺς ἀγαθοὺς τῶν δρο-
μέων, εὐχαῖς τε πλείοσι καὶ συντονωτέραις σχολά-
ζουσα ἦν.

ΛΓ'. Τοῦ Θεοῦ μέντοι βουλομένου μηδὲ ταύτης
ἀποστερησάι Ματρῶναν τῆς παρακλήσεως, τὸ καὶ
πρὸ τῆς ἐνταῦθεν ἀπαλλαγῆς τὴν ἐκείθεν αὐτὴν δια-
δεξομένην γινῶναι κατάστασιν, ὕπνος αὐτὴν καὶ
πλέον τοῦ συνήθους λαμβάνει, ᾧ ἐδόκει τόπον περ-
ιέναι δένδρεσι μὲν ἐκτόπως κατάρυτον, ὕδασι τε
κατάρρυτον ἡδυτάτοις καὶ πολλῇ ὄσῃ τὸν χῶρον
περιβάλλουσιν ἡδονῇ. ἐν ᾧ γυναικῆς τινες σεμναὶ
καὶ κόσμιαὶ παρεστῶσαι καὶ σαφῆ τῆς ἀρετῆς ἴχνη
δεικνύσαι τοῖς προσώποις οἰκίαν τινὰ ἐνδοτέραν
ἐψέσσαν αὐτῇ τῇ χειρὶ δεικνύειν ἀπορρήτῳ κάλλει,
καὶ οἷον μήτε ἀνθρωπίνην χεῖρα ἐργάσασθαι, μήτε
γινῶσσαν εἶναι δυνατὴν ἐξηγήσασθαι κατεσκευασμέ-
νην· καὶ παρ' αὐτὴν ἐκάλουν εἰσελθεῖν τὴν Ματρῶ-
ναν σὴν εἶναι ταύτην λέγουσαι καὶ σοὶ κατ' ἐξαίρε-
τον ἀφωρισθαι. Διυπνισθεῖσα δὲ ὅπη τείνει τὸ δυναρ
συνίαι, εἶχέ τε λαμβάνειν εἰς πίστιν ὅποια μετὰ τὴν
ἐνθένδε ἀπαλλαγὴν τὰ ἐκδεχόμενα ταύτην ἔσται. Παν-
τός οὖν τοῦ τῆς ζωῆς χρόνου εἰς ἑκατὸν αὐτῇ διαμε-
τρηθέντος, ἐξ ὧν εἴκοσι μῶγοι τυγχάνουσι πρὸς τοὺς
λοιποὺς ἀπαντας τὴν κατὰ πνεῦμα ζωσα διήνησεν
ἀγωγῆν, τὰ ἐνταῦθα λιπούσα πρὸς τὸν ποθοῦμενον
αὐτῇ Χριστὸν ἐξεδήμει, πράξεις καταλιπούσα παρὰ
πάντων μὲν διαφερόντως θαυμαζομένης, ὀλίγους δὲ
πρὸς μίμησιν ὑπέφρασθαι δυναμένης, αὐτὸν ᾧ καὶ
προσῆλθε Χριστὸν διὰ παντός ἱκετεύουσα εἰρήνην
τε ταῖς ἐκκλησίαις δωρήσασθαι καὶ παντὶ τῷ λαῷ
αὐτοῦ σωτηρίαν, ἕνα τοῦτων τῆς ἀδαιρέτου Τριάδος
δοξάζοντι, ἧ καὶ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσ-
κύνησις νῦν καὶ αἰεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώ-
νων. Ἀμήν.

¹ Philpp. 1, 23, 24.

A festinabat sejungi; illud quidem, ut dictum est,
propterea quod confideret, hoc autem rursus pro-
pter amorem sui gregis. Quocirca erat ei magis ne-
cessarium in carne permanere, sicut dicit divinus
Paulus ¹, et cum majores subsisset labores, illinc
quoque plures fructus accipere. Quamobrem in
fine se majoribus exercebat laboribus, sicut boni
cursores, et pluribus vacabat precibus et intentioni-
bus.

XXXVI. Cum Deus autem vellet ne hac quidem
excoederet, nosset futurum illic suum statum, eam
arripit somnus major solito, in quo videbatur obire
locum, pulchris admodum arboribus consitum, et
qui aquis irrigabatur suavissimis, ei prædium
jucunditate maxima circumdantibus: in quo
astantes quædam feminæ graves et honestæ, et vultu
præ se ferentes aperta virtutis indicia, domum
quamdam interiorem ei manu videbantur ostendere,
insigni pulchritudine, et qualem nec humana po-
test manus efficere, neque lingua narrare. Vocabant
autem Matronam, ut illuc ingrederetur, dicentes:
Hæc est tua, et tibi præcipue definita. E somno
vero excitata, intellexit quorsum somnium tenderet,
quod ei fidem faciebat eorum quæ erant secutura,
postquam ex hac vita excessisset. Cum totum ergo
vitæ tempus ei perductum esset ad sescentimum
annum, et solos quidem viginti quinque annos in
vita transegisset mundana, reliquos autem in
spiritali, hinc migravit ad Christum, quem deside-
rabat, relictis actionibus, quæ ab omnibus quidem
habentur in insigni admiratione, paucos vero pos-
sunt inducere ad eas imitandas. Christum, ad quem
accessit, perpetuo supplex rogans, ut det pacem
ecclesiis, et toti populo suo salutem, qui eum
unum glorificat Trinitatis, in quam non cadit
divisio, quam decet omnis gloria, honor et ado-
ratio, nunc et semper, et in sæcula sæculorum.
Amen.

ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑ ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΑΜΦΙΛΟΧΙΟΥ

ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΓΕΝΟΜΕΝΟΥ ΙΚΟΝΙΟΥ.

VITA ET CONVERSATIO

SANCTI PATRIS NOSTRI

AMPHILOCHII EPISCOPI ICONII.

(Nov. 23. — Prodit Græce nunc primum ex cod. ms. n. 1534, sac. xv; Latine ex Interpretatione nostra.)

I. Amphiloerii vitam, dum in terra versatus A est, si quis descripserit, præclari quid memoriz tradet. Maximo enim damno afficeretur Ecclesia universa, si illius virtutes resque pro unigenito Dei Filio præclare gestæ silentio prætermitterentur. Ut igitur quæ pulchra sunt diligere et, quantum licet, laudibus efferre videamur, ad enarrationem progrediemur, ita quidem ut ante omnia patriam ejus ac parentes indicemus, deinde ejus vivendi morem et quibus familiariter usus sit amicis exponamus.

II. Vir iste sanctus Deoque devotus nobili genere oriundus natus est in Oriente, in terra Cappadocum, familiaribus autem et amicis usus est magno Basilio et Gregorio, pariter Cappadocibus, pariter moribus et eruditione admodum insignibus. Ostendunt hoc luculenter ejus epistole ad Basilium Magnum de quæstionibus ecclesiasticis perscriptæ, et solutiones quæstionum ad eum datæ, quæ hodieque piis hominibus regulæ instar conservantur. Cum igitur eamdem cum illis patriam nactus, eadem fide ac pietate excelleret, neque virtute illis cessit, sed omnino par fuit. Piorum enim filius parentum, diligenter educatus atque institutus, ubi in virum adolevit, igne quem Christus in terram projecit inflammatus, magni Abrahami exemplum secutus, patria relicta et cognatis amicisque valere jussis, a vitæ tumultu procul secedit et in Lycæonum regionem transmigrat. Ibi postquam antrum reperit quieti aptum et in quo satis otio indulgere posset, hoc sese includit, et æde precationibus idonea in honorem semper virginis Dei Verbi Matris quantum fieri potuit in illo loco erecta, vitam illic fere angelicam transegit. Hymnis enim indesinenter, jejunio perpetuo vacavit, somnum ad incorporaliæ instar nunquam propemodum degustavit, humi stratus et aspero vitæ generi addictus, lacrymis et virtuti in intimis animi recessibus reconditæ operam continuo navavit. Preces ejus assiduæ, mens nihil

A'. Καὶ τί τῶν καλῶν ἔσται τις τῆ μνήμῃ παραδιδούς, εἰ τὸν Ἀμφιλοχίου παρέλθοι ἐν γῆ; Ὅψ μεγίστη γὰρ ζημιώσει πάντως τὸ τῆς Ἐκκλησίας πλῆθυσμα μὴ λόγους τὰ ἐκείνου κατορθώματα διηγούμενος καὶ τὰ ὑπὲρ τοῦ μονογενοῦς τοῦ Θεοῦ Πατρὸς ἀριστεύματα. Ἴν' οὖν καὶ φιλεῖν θέξαιμεν τὰ καλά καὶ ἐκαινεῖν κατὰ δύναμιν, ἴσθον πρὸς τὴν διήγησιν, πατρίδα πρῶτον εἰπόντες καὶ οὖν ἔτυχε τῶν γεγεννηκότων ἀγωγὴν τε βίου, καὶ οὗς ἐκεῖνος, πρὸς φιλίαν ἐχρήσατο.

B'. Οὗτος ὁ ἱερὸς ἀνὴρ καὶ τῷ Θεῷ καθηγιασμένος εὐγενὴς μὲν ἦν καὶ αὐτὸς τῶν ἀπ' ἡλίου ἀνατολῶν, Καππαδόκης τὸ γένος· συμφοιτηταῖς δὲ καὶ φίλοις χρώμενος ἦν Βασίλειος, Γρηγορίου, τοῖς ὁμοῖως μὲν Καππαδόκαις, ὁμοῖως δὲ καὶ βίω καὶ λόγῳ περιφανῶς διαλάμψασι. Δηλοῦσι τοῦτο σαφῶς αἱ τὸ πρὸς τὸν μέγαν Βασίλειον ἐπιστολαὶ τοῦτου ζητημάτων χάριν ἐκκλησιαστικῶν αὐτῶν συνθεῖσθαι, κάκεινον πάλιν αἱ πρὸς αὐτὸν λύσεις τῶν ζητηθέντων, αἱ καὶ εἰς κανόνα τοῖς εὐσεβέσι τετήρηται. Τὴν αὐτὴν οὖν ἐκείνοις πατρίδα λαχὼν καὶ τῆς αὐτῆς πίστεως τε καὶ εὐσεβείας αὐτοῖς κοινωνῶν οὐδὲ τὴν ἀρετὴν δεύτερος ἦν, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν ἰσοστάσις. Εὐσεβῶν γὰρ γονέων ἐκφύς καὶ ἀγωγῆς τυχὼν ἐμμελοῦς καὶ παιδείας, ἀνὴρ ἤδη γενόμενος τῷ πυρὶ τε φλεχθεὶς ἐκείνῳ τῷ ἐπὶ τῆς γῆς βληθέντι παρὰ Χριστοῦ, ἀπανίσταται μὲν τῆς πατρίδος κατὰ τὸν μέγαν Ἀβραὰμ ἐκεῖνον, καὶ συγγενῶν καὶ φίλων ἀπορραγείς, μακρὰν τε τῶν βιωτικῶν καταστῆς θορύβων τὴν τῶν Λυκαόνων χώραν καταλαμβάνει· καὶ τι σπήλαιον ἐπ' ἐρημίας εὐδῶν ἐπιτηδείως ἔχον μάλιστα τὸ ἐκεῖνον φιλήσυχον θεραπεύσαι, τοῦτω φέρων ἑαυτὸν κατακλείει, εὐκτήριον τε οἶκον τῆ ἀειπαρθένῳ τοῦ Θεοῦ Λόγου Μητρὶ ὡς οἶόν τε ἦν ἐν αὐτῷ σχεδιάσας, βίον ἤγειν ἐκεῖτε βραχὺ τοῦ ἀγγελικοῦ λειπόμενον. Ὁ τε γὰρ ὕμνος αὐτῷ εἶπεν ἀκαταπαύτως, ἡ νηστεία συντεταμένως, ἡ ἀγρυπνία μικροῦ τοῖς ἀσάρκοις ὁμοῖως, χαμευνία, σκληραγωγία, δάκρυον, ἐργασία ἢ ἐν πνεύματι τῆς καρδίας διηγε-

της ἀπερίσπαστος προσευχῇ, νοῦς οὐδενὶ τῶν γη-
ινων προκειμένος, ἀλλ' ὅλος καὶ μετάρσιος πρὸς Θεὸν
ἐπαυρόμενος. Τούτοις τοῖς ἀσχοῖς τῆς ἀρετῆς κατ-
ερθώμασι διαλάμποντα οἱ ἐν γειτόνων θεωμένοι,
εἰσαίτε τε αὐτῷ πολλῇ προσεφοίτων παντὶ τῷ κόσμῳ
ἀποτασσόμενοι καὶ τὸν αὐτὸν τρίβον ὀδεύειν αἰρού-
μενοι. Τεσσαρακοστὴν αὐτῷ ἔτος ἦδη που περὶ τὴν
ἄσκησιν ἠνύετο, καὶ τελευτᾷ μὲν τὸν βίον Ἰωάννης ὁ
προεδρεύων τότε τῆς Ἰκονιέων ἐκκλησίας· τὸν δὲ
ἡ τοῦ Θεοῦ πρόνοια, ἥ πάλαι τὰ τῆς καρδίας γνώρι-
μα ἦν, εἰς τὸν τοῦ μετακεχωρηκίτος θρόνον μετα-
καλεῖται, καὶ ὅπως, προσῆκον εἶπεῖν.

Γ. Νῦξ ἦν, καὶ ἄγγελος Κυρίου τῷ Ἀμφιλόχιῳ
παραστάς, Ἀμφιλόχιε, εἶπεν, εἰς τῶν Ἰκονιέων πο-
ρεύου μη-ρόπολιν τῶν λογικῶν μου προδᾶτων ποι-
μὴν ἐσόμενος. Ὁ δὲ πρὸς τὴν κλῆσιν ταύτην δια-
μέλλων ἦν, καὶ τὸ κελευσθὲν ποιεῖν ἀνεβάλλετο. Δευ-
τέρα νῦξ ἦν, καὶ πάλιν ἡ αὐτῆ κλήσις καὶ προτροπῆ,
καὶ ἡ ἐκείνου πάλιν ἐπίσης ἀναβολή, δαιμονικὴν
ἀπάτην τὸ φαινόμενον ὑποπτεύοντος. Ἐπεὶ δὲ καὶ
τρίτη καταέλαβε νῦξ, καὶ ὁ αὐτοῦ ἐπίστη τὰ ὄμοια
προτροπόμενος, τῆς στιβάδος ὁ γενναῖος διαναστάς
ἔδοξε λαθεῖσθαι τοῦ ὀμιλοῦντος, καὶ. Εἰ ἄγγελος εἶ,
φησὶ, τοῦ Θεοῦ, δεῦρο στῶμεν ἄμφω εἰς προσευχὴν.
Ὁ δὲ ἐπέθετο, καὶ τὴν κεφαλὴν κλίνας, Ἅγιος,
ἄγιος, ἄγιος Κύριος Σαβαώθ, ἀνεθύρσε· πλήρης ὁ
οὐρανὸς κατ' ἡ γῆ τῆς δόξης αὐτοῦ. Κρατήσας τοῖνον
τῶν Ἀμφιλόχιον τῆς χειρὸς τὴν ἐκκλησίαν ἄμφω
κατολαμβάνουσιν, αὐτόματι δὲ αὐτοῖς· αἱ θύραι διε-
πετάσθησαν, φῶς τε μέγα καὶ ὀρώρητον περιλάμπει
τὴν ἐκκλησίαν, καὶ ἀνδρῶν πλήθος λευχιμῶνιον πε-
ριθηροῦσιν. Εἶτα λαβόντες τὸν Ἀμφιλόχιον τῷ θυ-
σιαστηρίῳ προσάγουσιν, ἐπισδόντες δ' ὁ μετὰ χειρὸς
ἔφερον, (Εὐαγγέλιον δὲ τοῦτο εἶχε εἶναι) ὁ Κύριος,
εἶπεν, εἴη μετὰ σοῦ. Εἰς δὲ ὁ τῶν ἄλλων πρωτεύειν
φαινόμενος, Εὐχῆ, ἔφη, ἑαυτοῦς ἐπιτρέψωμεν, ὥστε
καὶ τὴν χάριν αὐτῷ ἐπιφοιτήσει τὸ ἀγαθοῦ Πνεύ-
ματος. Εὐξάμενοι οὖν, καὶ, Εἰρήνην σοι, ἐπειπόντες,
εὐθύς ἀπήεσαν μεσοῦσης νυκτός. Ὁ δὲ ἐπὶ τοῖς πα-
ραδόξοις τούτοις καταπλαγείς, εἰς γόνυ τε τῷ θυσια-
στηρίῳ κλιθείς, βῆμα μὲν οὐδ' ἔτι οὖν εἶχε προσεῖσθαι,
μόνη δὲ τῇ κατὰ νοῦν ἐνεργείᾳ τοῦ Θεοῦ θεόμενος
ἦν, διαλογιζόμενός τε καθ' ἑαυτὸν τί ἂν εἴη τοῦτο,
καὶ πρὸς ὁ τέλος ἦξει τὸ θεοθέειν. Ἄς δὲ τῆς ἑβδόμης
ἡρας ἐπιλαθούσης ὁ τῷ τοῦ ξύλου κρούματι τοὺς
ἀδελφοὺς ἀφυπνίζων, διαναστάς τῇ τοῦ οἰκίσκου
αὐτοῦ θυρίδι ἐπέστη, καὶ τὴν συνῆθη εὐλογίαν ἤγει-
ραδὲν κατὰ γῆς κείμενος, φωνὴ δὲ ἤκουετο τοῦ μά-
καρος, οὐδαμῶς δις καὶ τρίς ἐπεικῶν τὸ Εὐλόγησον,
ὕπεχώρησε καὶ τῷ ἀρχιμανδρίτῃ τὸ γαγούης εἰρη-
κεν. Ὁ δὲ κρούσαι τὸ ξύλον ἐπέτρεψε, καὶ τοῦ λαοῦ
συναυροισθέντος καὶ τῆς ὀρθρινῆς τελουμένης δευ-
λογίας ὁ Ἀμφιλόχιος ἔτι κείμενος ἄφωνος κατὰ γῆς
ἔωρᾶτο. Ὄρας δὲ παρελθούσης τὸ ἀπὸ τοῦδε μίαις
εἰς ἑαυτὴν ἐλθὼν ἀπὸ τῆς ἐκτάσεως· καὶ φωτὶ θεῖῳ
τὴν καρδίαν περιλαμπρῶς διανέστη, καὶ τοῖς παροῦ-
σιν ὤφθη τὸ πρόσωπον ἀπορόρητον ἀγλῆ λελαμπρ-
σμένον· τῷ πληθεῖ τοῦ φωτισμοῦ τῆς χάριτος ὡσπερ
καὶ πρὸς τὰ ἔξω διαδοθείσης. Οὐδεὶς μέντοι προσεγ-

A terreni sapiens, integra semper ad Deum facta
erecta. Hoc summo virtutis splendore praeuocentem
ubi vicini conspexerunt, magna cum fide ad
eum accessere atque mundo valere prorsus jussu
eodem tramite ingredi constituerunt. Jam plus
quam quadraginta annis haec vitae asceticæ stu-
derat, cum Joannes Iconiensis Ecclesiae praesul
vita excederet. Istum igitur Dei providentia, cui
dudum interiores illius animi sensus perspecti
erant, ad occupandum defuncti thronum evocavit;
quomodo autem, narrare lubet.

III. Nocte quadam angelus Domini Amphilochio
apparens, Amphilochio, inquit, abi in magnam Ico-
nensium urbem, ut rationalium ovium meorum
ibi pastor fias. Ille autem ad hanc invitationem
cunctabundus haesit, et jussum exsequi distulit.
Secunda adfuit nox, jamque iterum eadem invitatio
et impulsio, illiusque pariter, utpote qui visum
dæmoniacæ fraudis opus esse suspicaretur, hesi-
tatio. Cum autem tertia nox advenisset, idemque
eadem injungens appareret, sanctus exurgens o-
lecto interlocutorem prehensum his allocutus est
verbis: Si Domini es angelus, ades jam ut ambo
preces faciamus. Ille autem consensus inclinatioque
capite exclamavit: Sanctus, sanctus, sanctus
Dominus Sabaoth; plenum est caelum ac terra
gloria ejus. Apprehensa igitur Amphilocho manu
ambo ad ecclesiam pergunt, cujus portæ sponte
sese aperuerunt. Lux porro magna et ineffabilis
ecclesiam illuminavit, et virorum multitudo albis
vestibus ornatorum astitit. Qui Amphilochoium
ad altare deducunt et quod manibus gestabant ei
tradito (Evangelium autem istud esse videbatur),
Dominus, inquam, sit tecum. Unus autem qui
cæteris præstare videbatur, Preces, inquit, fun-
damus, ut gratia boni Spiritus super eum descen-
dat. Itaque post preces finitas, Pax tecum, dixe-
runt, et illico media nocte disparuerunt. Amphilo-
chius autem hac re prodigiosa percussus genibusque
flexis altari admotus, ne unum quidem verbum
proferre potis fuit, sed solummodo mente ad Deum
elevata orans permauit, animo secum volvens
quidnam hoc esset et ad quem finem visum illud fo-
ret deducendum. Cum autem, septima hora audita,
ille qui fratres ligno percussu excitare solebat, ad
ejus adienctæ portam de more benedictionem requi-
sivisset in terram prostratus, neque ulla vox sancti
audiretur bis terve illud, Benedicas, profertens,
abiit et archimandritæ rem narravit. Postquam
hic ligno archimandritæ dari jusserat, et coacto cœtu
matutinæ preces factæ erant, Amphilochius adhuc
mutus in terram prostratus conspectus est. Una
autem præterlapsa abhinc hora e visione ad se
rediens, divina luce mentem ejus collustrante,
surrexit et præsentibus apparebat faciem splendore
infando circumfusus ob prægrandem illuminatio-
nem gratiæ quæ velut ad extera quoque sese propa-
gaverat. Attamen nemo ei appropinquare aut de re

quæ evenisset interrogare ausus est, sed solummodo ad ejus pedes provoluti et benedictione impertiti discesserunt.

IV. Deinde in cellam sese recepturo obviam sunt episcopo numero septem, quos providentia divina ad eum miserat, de moribus ejus edocuerat et eum episcopum Iconii manuum impositione consecrare jusserat. Accedentes igitur, Tunc es, inquit, Amphilocheus Deo acceptus? Ad quod ille voce submissa et mansueta respondit: Ego sum peccator Amphilocheus. Itaque cum eo ecclesiam ingressi sunt, ut quæ spiritus divinus ipsis præceperat, ad finem deducerent. Cum autem jam stolis ecclesiasticis induti essent, sanctus ad quid sese accingerent, videns, Fratres et Patres, inquit, omne mendacium ad diabolum pertinet, veritas autem e contrario Deo accepta est. Debeo igitur veritatem profiteri, ut vos cognoscatis et decernatis de re quæ evenit. Hac nocte me peccatorem angeli Dei episcopum Iconii consecrare visi sunt. Quibus auditis illi se invicem intuiti ob rem plane miraculosam stupore percussi sunt, conferentesque dicta cum iis quæ ipsi oculis usurpabant, illius consecrationem revera voluntati divinæ convenire cognoverunt. Cunctis igitur provinciæ episcopis et clericis convocatis et re uti accidisset exposita, communi voto in episcopum promovent eum et in thronum Iconiensium urbis imponunt. Itaque acceptis Ecclesiæ gubernaculis dignus eo qui ipsum vocaverat pastor fuit, aqua vitæ illos irrigans atque pane pietatis nuticiens.

V. Tribus annis ab Arii et Sabellii e diametro pravorum furore, et postquam Macedonius et Eunomius Ecclesiam pervertere conati erant, præterlapsis, Theodosius Magnus Constantinopoli synodum cogit, in qua disceptatum fuit ab episcopis de unigeniti Filii Dei gloria, siquidem orthodoxi consubstantialem eum Patrique parem affirmabant, hæretici autem de gloria paterna et consubstantialitate detrachere et dejicere eum conabantur. Debit autem omnino victoriam reportare Spiritus sanctus, et os divini Amphilochei veluti per instrumentum proprium hæreticas nugas ad silentium redigere. Advenit igitur vir quoque hic admirandus et contra veritatis inimicos tanquam dextra manus ab orthodoxis æstimatus est. Cum autem vehiculo publico vectus accedere juberetur, urbem relinquens Theodulum ecclesiæ suæ archidiaconum secum proficisci voluit. Carbonem porro igneum linteo involutum archidiacono tradit præcipitque ut secum conservet usquedum eo opus sit habiturus. Cæterum totum sanctus confecit iter jejunus. Constantinopolim ingressus apud viduam piam divertit. Ubi audivit omnes urbis ecclesias serris repagulisque oclusas teneri, nihilominus in iis oraturus perrexit, et ad cujusque ostia in genua pronus a Deo precibus obtinere studuit, ut orthodoxam corroboraret Ecclesiam et sibi eloquentiam veritatis auxiliatri-

Α γίται τούτω η̄ περί τοῡ συμβαθηκότος ἐτόλμα πυθίσθαι, προσπεσόντες δὲ μόνον τούτου κοῦ καὶ εὐλογίας ἀξιοθεύοντες ἀπῆλθαν.

Δ'. Εἶτα πρὸς τὸν οἰκίον αὐτῶ ἀπίοντι συναντήσιν ἐπισκοποι τὸν ἀριθμὸν ἑπτὰ ἑξ̄ ἐμφάνεια θεῖα πρὸς αὐτὸν ἐκπέμπει τὸν χαρακτεῖρά τε παραβείξασα, καὶ ἐπίσκοπον Ἰκονίου προτρεψαμένη χειροτονῆσαι. Ἐγγίσαντες τείνου, εὐ εἰ, εἶπον, ὁ κεχαρισμένος Θεῶ Ἀμφιλόχιος; Ὁ δὲ ἠπία καὶ γαληνῆ τῆ φωνῆ. Ἐγὼ εἰμι, ἔφη, ὁ ἀμαρτωλὸς Ἀμφιλόχιος. Καὶ λαθόντες αὐτὸν ὁμοῦ πρὸς τὴν ἐκκλησίαν ἀφίκοντο εἰς ἔργον ἀγαγεῖν βουλόμενοι τῷ ὑπὸ τοῦ θεοῦ πνεύματος αὐτοῖς ἐπιτεταμμένα. Ἦδη δὲ τὰς ἱερατικὰς στολὰς ἀμφιεννυμένων αὐτῶν, ὁ μακάριος συνελὶ ὁ ποιεῖν ἑρμηνεῖαι, Ἀδελφοὶ καὶ πατέρες, ἔφη, πᾶν ψεῦδος ἀντικρυς ἐκ τοῦ πονηροῦ ἡ ἀλήθεια δὲ τὸν ἀντιον φιλῆ Θεῶ. Δεῖ οὖν τὰ τῆς ἀληθείας ἐρεῖν, ὥστε καὶ εἰς γνώσιν τε καὶ κρίσιν ὑμετέραν τὸ πρᾶγμα πεσείν. Τῆ νυκτὶ ταύτῃ ἀγγελῶ με Θεοῦ τὸν ἀμαρτωλὸν ἐπίσκοπον τῆς Ἰκονίῆσιν ἐψέκασαν χειροτονεῖν πόλεως. Τοῦτο ἐκείνοι ἀκούσαντες εἰς ἀλλήλους ἐώρων τὸ παράδοξον τοῦ πράγματος ἐκπλαγέντες· συμβάλλοντες τε τὰ εἰρημένα οἷς αὐτοὶ ἐθεάσαντο ἔγνωσαν κατὰ θεῖον ἀληθῶς εἶναι βούλημα τὴν ἐκείνου χειροτονίαν. Ἄπαντας οὖν τοὺς τῆς ἐπαρχίας ἐπισκόπους καὶ κληρικούς συναθροίσαντες, τὰ τοῦ πράγματος αὐτοῖς ἀναγγέλλουσι, καὶ κοινῆ ψήφῳ ἀρχιερέα καθίστανουσιν αὐτὸν, καὶ τῷ τῆς Ἰκονίῆσιν πόλεως θρόνῳ ἐγκαθιδρῶσιν. Παραλαβὼν οὖν τὴν ἐκκλησίαν ἐποίμαινε ταύτην ἀξίως τοῦ αὐτὸν εἰς τοῦτο καλέσαντος, ρεῦμα ζωῆς ποτίζων αὐτοὺς καὶ ἄρτω τρέφων θεοσεβείας.

Ε'. Χρόνους δὲ τρισὶν ὑστερον τῆς Ἀρείου λύτσης καὶ Σαβελλίου τῶν ἐκ διαμέτρου κακῶν, πρὸς δὲ Μακεδονίου καὶ Εὐνομίου τὴν ἐκκλησίαν λυμαίνοντων, σύνοδον ἐν Κωνσταντινουπόλει ὁ μέγας Θεοδόσιος συναθροίζει, καὶ συζήτησις ἦν τοῖς ἐπισκόποις περὶ τῆς τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ δόξης, τῶν μὲν ὀρθοδόξων ὁμοούσιον καὶ ἴσον τῷ Πατρὶ προσευόντων αὐτὸν, τῶν αἰρετικῶν δὲ καθαιρεῖν καὶ ὑποβιάζειν τῆς πατρικῆς δόξης καὶ ὁμοουσιότητος διατεινομένων. Ἐδει δὲ πάντως τὴν νικῶσαν εἶχειν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ ὡς δι' ὄργάνου τινὸς οἰκείου τοῦ μακαρίου τοῦδε στόματος τοῦ θεοῦ Ἀμφιλοχίου τὴν αἰρετικὴν κατασιγᾶται κενοφωνίαν. Μετάκλητος οὖν καὶ ὁ θυμαστός οὗτος ἀνὴρ γίνεται μεγάλη τοῖς ὀρθόδοξοις χεῖρ κατὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς ἀληθείας ὀπλισθησόμενος. Ἐπεὶ δὲ διὰ τῶν δημοσίων ὀχημάτων φοιτᾶν ἐκελεύετο, συμπαραλαβὼν καὶ Θεόδουλον τὸν τῆς αὐτοῦ ἐκκλησίας ἀρχidiaconon, ἐξῆλθε τῆς πόλεως. Ἀνοθρακα δὲ πυρὸς ἐκείθεν λαβὼν καὶ ὀδόνῃ τινὶ κατακρούψας, τῷ ἀρχidiaconῷ δίδωσιν εἰπὼν φυλάττειν παρ' ἐαυτῷ ἕως εἰς χρεῖαν αὐτοῦ γένηται, καὶ τῆς ὁδοῦ ἀφάμενος ἀετοσὺς ἤνυσσε ταύτην. Τῆ Κωνσταντινουπόλει δὲ ἐπιβὰς ξενίζεται παρὰ τινι γυναικὶ χήρῃ καὶ φιλαρέτῳ. Μαθὼν δὲ ὡς αἱ ἐκκλησίαι πᾶσαι τῆς πόλεως ὑπὸ κλεισῶν καὶ σφραγίσιν κλεισμένοι διεμένον, ἀπῆλθε προσευξόμενος ἐν αὐταῖς· τίθει τὰ γόνατα παρὰ τὰ ἐκάστης προπύλαια ἐδέετο

τοῦ Θεοῦ τὴν ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν κρατῦναι καὶ αὐτῷ λόγον ὑπὲρ τῆς ἀληθείας σύμμαχον παρασχεῖν. Εὐθύς οὖν αἱ τῶν ἐκκλησιῶν θύραι αὐτόματοι διηνοιγόντο· καὶ ὁ εἰσῆε, καὶ εὐχῆς μᾶλλον εἶχετο. Εὐχομένην δὲ ἀγγέλου θεῖα τις ἐπιφάνεται παρουσία, καὶ πρὸς τὸν προκειμένον ἄθλον αὐτὸν ἐνισχῦει. Ἀμφιλόχιος μὲν οὖν παρὰ τῷ ῥηθέντι γυναίῳ ἐπιξνούμενος ἦν· ὁ Εὐνόμιος δὲ καὶ οἱ περὶ αὐτὸν, μαθόντες ὡς Ἀμφιλόχιος παραγένοιτο, καὶ ὅτι αὐτόματοι τούτῳ αἱ τῶν ἐκκλησιῶν ἀνεψῆγσαν πύλαι, φθόνου κέντρῳ νυγνέτες τὸν βασιλεῖα ἤξιον εἰς λόγους ἐλθεῖν τῷ Ἀμφιλόχῳ, ἅτε λόγων θυνάμει· θάρρους αὐτοὶ καὶ ἐκ πρώτης εὐθύς αἰρήσειν αὐτὸν οἰόμενοι. Καὶ δὴ μετὰ πλήθους καὶ προπομπῆς μεγίστου πρὸς αὐτὸν γενόμενος ὁ Εὐνόμιος, Σὺ εἰ, φησὶν, ὁ περιώνυμος Ἀμφιλόχιος; Ὁ δὲ, Ἐγὼ εἰμι ὁ ἀμαρτωλὸς, ἀπεκρίνατο. Καὶ ὁ Εὐνόμιος, Ἴνα τί δὲ, φησὶ, διαστρέφεις τὴν τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαν; Οὐκ ἐγὼ διαστρέφω, εἶπεν ὁ μέγας, ἀλλὰ σὺ καὶ ὁ οἶκος τοῦ πατρὸς σου τοῦ Σατανᾶ. Καὶ ὁ Εὐνόμιος αὖτις· Τῶν εὐαγγελικῶν ῥημάτων ὑστερον τοῦ Πατρὸς τὸν Υἱὸν εἶναι κατὰ χρόνον λεγόντων καὶ ἡττονα τοῦ Πατρὸς, πῶς ὑμεῖς σύγχρονον καὶ ὁμοούσιον αὐτὸν εἶναι φατε; Φησὶ γὰρ ἡ θεολόγος φωνή· « Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος. » Εἰ ἐν ἀρχῇ ἦν, δῆλον ὡς ὑστερὸς ἐστὶ τοῦ ἀνάρχου Πατρὸς· πᾶσα γὰρ ἀρχὴ ὑπὸ χρόνον· ὑπέρχρονος δὲ ὁ Πατήρ. Ἦν τοίνυν χρόνος ὅτε οὐκ ἦν ὁ Υἱός. Ἀλλ', ὦ βέλτιστε, ὁ Ἀμφιλόχιος ἀπεκρίνατο, κακῶς τὸ τῆς ἀρχῆς σημαίνόμενον ἐκλαμβάνων κακῶ συμπεράσματι καὶ τὸν σὸν λόγον συνήγαγες. Εἰ γὰρ Θεὸς ἦν ὁ Λόγος, καὶ δι' αὐτοῦ πάντα ἐγένετο, ἔν δὲ τῶν γεγονότων ἐστὶ καὶ ὁ χρόνος, « δι' οὗ γὰρ, » φησὶν ὁ Ἀπόστολος, « καὶ τοὺς αἰῶνας ἐποίησεν, » ὅρα καὶ ὁ Υἱὸς ὑπέρχρονος. Πῶς γὰρ ἂν εἴη πρότερον τὸ ὑπό τίνος; γεγονὸς τοῦ δι' οὗ πρὸς γένεσιν ἦλθεν; Εἰ δὲ τοῦτο, πάντως ἀχρονος ὄρα καὶ ὁ Υἱὸς κατὰ τὴν θεολόγον, ὡς ὄσθα, φωνήν. Εἰ δὲ καὶ τὸ τῆς ἀρχῆς ὄνομα χρονικὴν σοι δίδωσιν ἑπὶ νόμιαν κατὰ τοῦ Υἱοῦ, καὶ ὑστερογενῆ τοῦτον ὑπείληξας τοῦ Πατρὸς, ἐμοὶ γοῦν τοῦτο σύγχρονον τῷ Πατρὶ τὸν Υἱὸν δίδωσιν ἐννοεῖν· τὴ γὰρ, « Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος, » οὐ κατὰ τὰς σὰς ὑπολήψεις ἐν ἀρχῇ τῇ κατὰ χρόνον νοοῦμεν ἡμεῖς· οὕτω γὰρ ἂν καὶ χρόνος ὑστερὸς ὁ τῶν χρόνων εἴη δημιουργός, ἄλλ' ἀρχὴν τὴν ὡς; ἂν τις εἴπο· αἰδίου ὑπαρξίν, καὶ τὸ ἀεὶ ποτε εἶναι τὸν Υἱὸν καὶ ἀπ' ἀρχῆς, καὶ μὴ ὑστερον ἐπιγεγενῆσθαι. Ὅτι δὲ τοῦτο β' ὑλόμενος ὁ εὐαγγελιστὴς παραστῆσαι τὸ ἐν ἀρχῇ εἶπεν, ὅρα μοι πῶς ἐπιστέλλων τὸ τοῦ λόγου πάλιν προφηνεκεν· ὃ γὰρ ἐν ἀρχῇ εἶφη πρότερον, νῦν αὐτὸ τοῦτο δηλῶν, ὃ ἦν ἀπ' ἀρχῆς εἶρηκε· τί δ' ἂν εἴη τοῦ ἀπ' ἀρχῆς ἄλλο πρεσβύτερον; Ἴνα σου πάντως τὸ περιεργον διαφύγη, καὶ διδάξη ὡς ἀεὶ ἦν ὁ Υἱός, καὶ ἀεὶ συνῆν τῷ Πατρὶ, καὶ οὐ νωστὶ ἐπεισῆχθη, οὐδὲ καινός τις Θεὸς τῷ παλαιῷ προστέθη. Τὴν Ἰουδαϊκὴν γὰρ ὑπόνοιαν ἀναιρῶν ἵνα μὴ δόξη νέον τινὰ, ἀλλὰ τὸν ἀεὶ ὄντα τὸν τοῦ Πατρὸς σύμβουλον, ὃς εἶπεν, « Πρεσβύσιον ἀνθρώπων κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν, » ἐκείνον εἰσάγειν τὰ κατὰ γένεσιν καὶ

A cem condonaret. Statim igitur ecclesiarum portæ sponte apertæ sunt; præcanti autem divina angeli species apparet et ad certamen imminens vires impertit. Amphilocheus igitur apud mulierem quam diximus habitavit. Eunomius autem et qui ab ejus partibus stabant, cum didicissent Amphilocheum adesse eique ecclesiarum fores sua sponte reseratas esse, invidiæ stimulo compulsi regem orarunt ut ipsis liceret disputare eum Amphilochio: consili enim vi eloquentiæ protinus ab initio sese capturos eum sperarunt. Quare cum multitudinē et pompam per magna Eunomius ad eum se contulit et interrogavit, num esset ille celeberrimus Amphilocheus? Qui respondit se peccatorem esse. Tum Eunomius, Cur, inquit, Dei Ecclesiam perturbas? Ad quæ vir magnus regressus: Non ego perturbo, sed tu et domus patris tui Satanae. Deinde Eunomius: Cum doctrina evangelica Filium posteriorem Patri secundum tempus et minorem esse declaret, quomodo vos contemporanea atque consubstantiali eum dicitis? Theologus enim ait: In principio erat Verbum. Jam si in principio fuit, posteriorem esse eum apparet Patri qui initio caret. Omne enim initium sub tempus cadit; Pater autem tempus excedit. Fuit igitur tempus quo Filius non fuit. At tu, clarissime, Amphilocheus respondit, et principium ejusque significationem male intellexisti, et mala conclusione orationem tuam composuisti. Si enim Verbum fuit Deus, et omnia per illud facta sunt, tempus autem in iis quæ facta sunt censetur (Apostolus enim ait: « Per quem etiam sæcula fecit »), ergo etiam Filius tempus excedit. Quomodo enim id quod factum est existere poterit prius quam ille per quem factum est? Si autem hoc ita se habet, ergo temporis notio in Filium nequaquam cadit, secundum Theologi effatum, uti bene nosti. Sin autem principii vocabulum tibi temporis notionem suggerit contra Filium, eumque ideo posteriorem quam Patrem putas, mihi contra illud ipsum causa est ut Filium Patri coexistentem accipiam. Verba enim ista: « In principio erat Verbum, » non, ut tu quidem autumas, de principio quoad tempus intelligimus: alias enim temporum creator posterior foret temporis: sed principium accipimus, ut ita dicam, veluti æternam subsistentiam, ita ut Filius semper et a principio exstiterit nec posterius natus sit. Quod autem hoc sensu evangelista illud in principio dixerit, attende, sodes, quid Verbi naturam explicans addiderit. Prius enim in principio dixit, nunc autem, illud idem explicans, quod fuit a principio (quid autem vetustius eo quod a principio fuit?) ut omnino nugæ tuas eluderet ac demonstraret, Filium semper fuisse, et semper Patri adfuisse, nec posterius introductum aut tardius recentem Deum antiquo additum esse. Ad everendam enim opinionem Judaicam et ne novum quemdam, sed eum qui semper Patris consiliarius fuit, et cui dixit: « Faciamus hominem ad imaginem nostram ac similitudinem, » inducere videretur,

Incarnatum et inter nos conversatum, hac de causa, « In principio erat Verbum, » dixit. Qui enim Theologo illi in mentem venerit quod tu prave interpretaris, ut Filium Patre posteriorem asserat et eum qui omnem creaturam in sapientia creavit, inter creaturas accenseat? Theologo illi, inquam, qui et Verbum ipsum inducit dicens: « Ego in Patre, et Pater in me. » Si enim Verbum posterius factum esset, et non semper cum Patre coexistisset, periculum est ne Pater, antequam Verbum fieret, sine Verbo (Λόγος) et sine sapientia fuerit. Et quomodo dicetur quod per sapientiam terram fundaverit, et quod in sensu illius abyssus disruptæ sint? Quid tibi videbitur de eo quod Verbo Domini firmati sint cæli et spiritu oris ejus omnis illorum virtus? Quomodo mente conceperit aliquid eorum quæ futura erant, si verbo et sapientia caruit; aut quomodo in principio, secundum vos, produxit Verbum, si verbi et sapientiæ expertus fuit? Unde porro ei accidit ut Verbum non existens voluerit progignere? Humana enim mens ipsa, si prorsus verbo esset privata neque illud sibi inditum haberet, quomodo differret a mente animalium, siquidem tu ipse mihi . . . sed Deus propitius sit: tu enim in causa es quod hanc blasphemam vocem protulerim: Dei ac Patris mentem Verbi expertum animalium menti similem in principio fuisse statuis.

VI. Eunomius ad hæc dixit: Quomodo interpretaberis istud, « Dominus creavit me principium viarum suarum in opera ipsius, ante omnes autem colles generat me? » Hæc verba enim e persona sapientiæ prolata sunt quæ constitetur se esse creaturam, ante omnes autem creaturas progenitam. Postquam enim Deus eam creaverat, per eam quæ sunt condidit. Ad quæ Amphilocheus: Quomodo hoc ullam creabit difficultatem ei qui verba illa enim grano salis exceperit, nec obstinato malevoloque animo explicuerit? Si enim Deus quæ sunt creare alio modo haud potuit, nisi prius sapientiam tanquam instrumentum quoddam condidisset cuius ope ea quæ sunt progigneret, jure quis rogabit iterum cujusnam ope sapientiam creaverit. Aliud enim omnino fuerit id quod illam creavit et quod hoc a Deo sapientiæ et verbi experte, lieu! conditum sit. Si autem, ut ais, Dominus istam creavit, quomodo insipiens eam creavit? quomodo verbo destitutus? Viden' ad quam absurditatem abripiatur qui Scripturæ sacræ verba pio animo excipere recusat? Is qui benevole illud effatum comprehendit, bene intelliget, quod Pater ante omnes colles Verbum generat, non tamen veluti non existens, sed tanquam quod existit generat, siquidem planta quoque florem generat non ita ut eum autea in se non habuerit, sed quem potentialiter in se habuit, et pariter granum frumenti generat frumentum utpote quod potentialiter in se habet. Creat autem Deus Verbum quatenus decrevit, ut illud tempore sequenti carnem creatam assumeret. Propterea etiam Deum appellat Patrem suum Filius, quando

σκηνωσαι ἐν ἡμῖν, τούτου χάριν τὸ, « Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος, » εἰσέβηξατο. Πῶς γὰρ τοῦτο τὸν θεολογικὸν ἔκεινον εἰσέβηραμε νοῦν ὃ σὺ κακῶς ἐξηγήθῃ, ἐν ὅστερον ἀποδείξῃ τοῦ Πατρὸς τὴν Υἱὸν, καὶ συνόψῃ τοῖς κτίσμασι τὴν τῆν κτίσιν πᾶσαν ἐν σοφίᾳ δημιουργήσαντα, ὃ τὸν Λόγον αὐτὸν εἰσάγων, « Ἐγὼ ἐν τῷ Πατρὶ, » λέγοντα; « καὶ ὁ Πατήρ ἐν ἐμοί; » Εἰ γὰρ ὕστερον οὕτως ἐπεγένετο, καὶ οὐκ αὖτε σύμφυτος ἦν τῷ Πατρὶ, κινδυνεύει πρὸ τοῦ γενέσθαι ἄλογον εἶναι κατὰ σὲ καὶ ἄσοφον τὸν Πατέρα. Καὶ πῶς τῇ σοφίᾳ θεμελιώσαι τὴν γῆν λέγεται καὶ ἐν αἰσθησει αὐτοῦ ἀβύσσους διαβραχῆναι; Πῶς δὲ σοὶ δόξεαι καὶ τῷ λόγῳ Κυρίου ἐστερευῶσθαι τοὺς οὐρανούς καὶ τῷ πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ πᾶσαν τὴν αὐτῶν δύναμιν; Πῶς δ' ἂν καὶ ἐνενόησέ τι τῶν ἐσομένων λόγου καὶ σοφίας ἐστερημένος, ἢ τὸν Λόγον αὐτὸν πῶς τὸ καταρχὰς προήνεγκε καθ' ὑμᾶς; εἰ γὰρ λόγου καὶ σοφίας ἀμοιρος ἦν; Πόθεν δ' ἂν αὐτῇ ἐγένετο Λόγον ἐθελῆσαι τὸν μὴ ὄντα παρενεγκεῖν; Αὐτὸς γὰρ ὁ ἀνθρώποις τε καὶ ἡμέτερος νοῦς, εἰ λόγου εἶη τὸ παράπαν ἐστερημένος, καὶ οὐκ ἔχει τοῦτον τὸν ἐνδιάθετον, τί ἂν τοῦ κτηνῶν νοῦς διαφέρει, εἰ μὴ γε σὺ μοι. . . ἀλλ' ὅπως εἶη Θεός; σὺ γὰρ αἴτιος τοῦ βλασφημεῖν τούτου ῥήματος, κτηνώδη νοῦν εἶναι τὸ καταρχὰς τὸν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς δογματίζεις Λόγου ἐστερημένον.

Γ'. Καὶ ὁ Εὐνόμιος αὐθὺς φησὶ: Καὶ πῶς μοι ἐξηγήσῃ τὸ, « Κύριος ἔκτισέ με ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῦ εἰς ἔργα αὐτοῦ » πρὸ δὲ πάντων βουνῶν γεννᾷ με; « Ὅς ἐκ προσώπου γὰρ τῆς σοφίας αὐτῆς ὁ Λόγος προηκτὸ βολογούσης κτίσμα μὲν εἶναι, πρὸ πάντων δὲ τῶν κτιστῶν προηχθαι. Κτίσας γὰρ αὐτὴν ὁ Θεὸς δι' αὐτῆς; τὰ ὄντα ἐδημιούργησε. Καὶ ὁ Ἀμφιλόχιος: Καὶ τί τοῦτο ὀσλευτον ἔχει τῷ γε τὴν βῆσιν εὐγνωμότως ἐκδεχομένῳ καὶ μὴ φιλονεικῶς πρὸς αὐτὴν ἔχοντι καὶ κακοθύμῳ διακεκμημένῳ; Εἰ γὰρ ἀδύνατον ἦν τῷ Θεῷ ἄλλως κτίσαι τὰ ὄντα, εἰ μὴ πρότερον οἰοῖε τι ἐργαλεῖον τὴν σοφίαν ἐδημιούργησεν, ὥστε δι' αὐτῆς τὰ ὄντα παραγαγεῖν, ζητήσοιεν ἂν τις ἕτερον τὸ δι' οὐ μάλιν τὴν σοφίαν ἐδημιούργησε. Ἄλλο γὰρ τι πάντως ἂν εἴη τὸ ταύτην δημιουργῆσαν καὶ τοῦτο ἐκτίσθαι παρὰ τοῦ ἀσόφου φεῖ! καὶ ἀλόγου Θεοῦ. Εἰ δὲ, Κύριος, ἐρεῖς, ταύτην ἔκτισε, πῶς ἄσοφος ὢν ἔκτισε; πῶς λόγου ἐστερημένος; Ὅρα; εἰς οἷας πράξεις ἀτεπίας τὸ μὴ τὰς τῆς θείας Γραφῆς εὐγνωμότως ἐκδέχεσθαι ῥήσεις; Δῆλον τῷ ἀγαθοθελῶς τὴν τοιαύτην περιχοπὴν ἐκλαμβάνοντι, ὡς γεννᾷ μὲν τὸν Λόγον ὁ Πατήρ πρὸ πάντων βουνῶν, οὐχ ὡς μὴ ὄντα δὲ, ἀλλ' ὡς ὄντα γεννᾷ. ἔπει καὶ φυτόν ἄνθος οὐχ ὃ μὴ εἶχε παρ' αὐτῷ, ἀλλ' ὃ δυνάμει εἶχε γεννᾷ, καὶ κώκος αἴτου αἴτον οὐχ ἂν μὴ εἶχε δυνάμει. Κτερίζει δὲ καθ' ὃ ἐν ὑστέρω εὐδόκῃς τοῦτον τὴν κτιστὴν σάρκα ἀναλαθεῖν. Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ Θεὸν αὐτοῦ τὸν Πατέρα καλεῖ ὁ Υἱός. « Ἀναβαίνω γὰρ, » φησὶ, « πρὸς τὸν Πατέρα μου καὶ Πατέρα ὑμῶν, καὶ Θεὸν μου καὶ Θεὸν ὑμῶν. » Τοῦ κτίσματος γὰρ Θεὸς ὁ Θεός, οὐ τοῦ Λόγου. Εἰ δὲ σοὶ τὸ, « Πρὸ πάντων βουνῶν γεννᾷ με, » ὑπονοεῖν δίδωσιν ὡς ὀλίγω πρότερον τοῦ γενέ-

ε.θαι τοὺς βουνοὺς τὸν Γῆν γαγέννηκέν ὁ Πατήρ, ἄραι σοι καὶ ἀγγέλων αὐτὸν ἐν ὑστέρω τιθέναι. Πρώ-
τεροι γὰρ αἱ ἀγγελοι τῶν βουνοῶν ὧν προγεγεννησθαι
λέγεται ὁ Υἱός. Τούτοις τοῖς λόγοις οἶά τινα πῆδη
τὴν γλῶτταν ληφθεὶς ὁ Εὐνόμιος καὶ μὴ ἔχων ὁ ἀνα-
εῖποι πρὸς οὕτω σαφῆ καὶ ὁμολογουμένην ἀλήθειαν,
εὐπρασώπων λόγῳ τὰ τοῦ ἀγῶνος ὡς περ ἀναβαλλόμε-
νος, Οὐ νῦν, ἀλλ' εἰς αὐριον, ἔφη, ἐνώπιόν σοι τοῦ
βασίλειος καὶ πολλῶν διαλέξεμαι, καὶ μάτην ληροῦντα
δείξω, καὶ οὐδὲν ὅλως ὑγῆς λέγοντα. Καὶ ὁ Ἀμφιλό-
χιος, Ἄλλ' οὐ γὰρ ἐξέσται σοι καὶ βουλομένων δια-
λεχθῆναι.

quidem, inquit, sed cras coram rege ac populo colloquemur, ostendamque te frustra nugari ne-
que omnino sani quid proferre. Amphilochius respondit: Attamen, etsi volueris, in colloquium ve-
nire haud tibi licebit.

Ζ'. Τὰ μὲν οὖν τῆς διαλέξεως οὕτω τὸ πέρας ἔσχεν. Β
Ἀπίοντα δὲ τὸν Εὐνόμιον οὐκ ἄρα πυρετὸς λαμβάνει
σφοδρὸς, καὶ ἅμα κλινωπετῆς γίνεται. Ἡ δὲ πόλις
ἅπαντα μετέωρος ἦν τὴν ἐπηγγελμένην ταύτην ἐκδε-
χομένη διάλεκτον. Ὁ μὲντοι τοῦ Θεοῦ δούλος παρ'
ἑλὴν τὴν νύκτα εὐχόμενος διατίλει δοθῆναι αὐτῷ
λόγον παρὰ τῆς ἀνωθεν χάριτος ἐπὶ βεβαιώσαι τῆς
ὕγιους τε καὶ ἀληθοῦς πίστεως. Ἡμέρας ἤδη ὑπαν-
ταζούσης τὸν ἀρχidiaκονον αὐτοῦ καλέσας, Σήμερον,
ἔφη, τέκνον, ἢ ζῆσαι ἡμῖν πρόκειται ἢ ἀποθα-
νεῖν. Πλὴν ὃ λέγω σοι πρὸς πέρας ἀγαγεῖν προθυμή-
θητι· ἐπεὶ περ ἔθος ἐστίν, ὡς οἶδας, ἐπισκόπων εἰσι-
όντων πρὸς βασιλέα, τὸν διάκονον τὸ, Ὅρθοι πάντες,
ἐκφωνεῖν. Σὺ τοῦτο ἐν τῷ μέλλειν καὶ ἡμᾶς εἰσεῖναι
ποίησον. Ὁ δὲ, Ὑφορῶμαι, θέσποτα, ἔφη, ὅτι τοῦτό
με ὁ βασιλεὺς ἰδὼν ποιήσαντα εὐθέως ἀποκτενεῖ. Ὁ
δὲ, Αὐτὸν, εἶπεν, αἰδέσθητι τὸν κελεύοντα μὴ δεδοι-
κάναι τοὺς τὸ σῶμα ἀποκτείναι δυναμένους, ἀλλ'
ἐκείνον μάλλον τὸν ἀπολέσαι καὶ σῶμα καὶ ψυχὴν ἐν
γεννῆ δύναμενον. Καὶ ὅς, Ὡς ἐκέλευσας, ἔφη, καὶ
τὸ ἔργον ἐκδήσεται. Ἐπει δὲ τὸ παλάτιον εἶχεν αὐ-
τὸν, μέλλοντα ἤδη πρὸς βασιλέα ἵεσθαι, τὴν ἱερατικὴν
ἐσθῆτα ἐνδύς, τὴν παρακαταθήκην, ἔφη τῷ διακόνῳ,
ἀπόδος μοι ἦν ἐξῶν τῆς μητροπόλεως παρεθέμην
σοι. Ἀδελφίκα τοίνυν τὴν ἐθόνην ἢ ὁ ἀνθραξ ἐντετύλι-
κτο ἀνελίξας εὐρίσκει πεκυρακτωμένον αὐτὸ ἔτι, ὃ
τοῦ καινοῦ θαύματος! μήτε αὐτοῦ τῷ μεταξὺ σθε-
σθέντος, μήτε τῷ πυρὶ τῆς ὑθόνης τὸ παράπαν βλα-
βείσης. Τὸν οὖν ἀνθρακα θυμιατηρῆν ἐνθεῖς, καὶ τι
καὶ τῶν εὐδύμων ἐμθαλῶν ἐν αὐτῷ, ἐκφωνῆσαι: τῷ
D διακόνῳ κατὰ τὸ ἐπιτεταγμένον ἐκέλευε. Καὶ ὅς γε-
γονωτέρῳ φωνῇ τὸ, Ὅρθοι πάντες, ἐξεβόησε. Ἐροη-
θέντες οὖν οἱ παρόντες τῶν θρόνων εὐθέως ἐξανέστη-
σαν. Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς τὴν ἀκαιρίαν δῆθεν τοῦ
πράγματος καὶ ἐμέμψατο, καὶ θυμοῦ ἀναπέπληστο·
οἱ δὲ τῆς αἰρέσεως ἀρηγοῦμενοι δραξάμενοι τοῦ
καιροῦ, Οὐχ ἡμεῖς, τῷ βασιλεῖ ἔφησαν, περὶ τούτου
τῷ σῷ προεῖπομεν κράτει, ὅτι ληρὸς ἐστὶ καὶ ἀνόη-
τος; Ἐγγίσας δὲ ὁ Ἀμφιλόχιος, Χαίροις, ἔφησε, βα-
σιλεῦ, εἶτα ἐν δεξιῷ τῷ παιδί αὐτοῦ καθημένῳ, Καὶ
σύ χαίροις, ἔφη, παιδίον, ἡμελημένως πως καὶ παρ-
έργως τὴν προσαγόρευσιν ποιησάμενος. Ὁ δὲ βασι-
λεὺς τὸν καταπεφρονημένον τοῦτον τοῦ υἱοῦ ἀσπα-
ῒδον ἐπακούσας, ἀνέζεσε τῷ θυμῷ καὶ μικρῶς διέσπα

A ait: Ascendo ad Patrem meum et Patrem vestram.
ad Deum meum et Deum vestrum. Deus enim crea-
tura: est Deus, non Verbi. Si autem ista verba,
« Ante omnes colles generat me, » ita interpretaris, ut
Patrem paulo ante quam colles creati sunt gene-
rasset Filium dicas, necessario eum angelis ip-siposte-
riorem concedes. Prioris enim fuisse augeti colli-
bus ante quos Filius generatus esse dicitur. Quibus
verbis cum veluti vinculo cohiberetur Eunomii lin-
gua, non habuit quæ ad tam lucidam ab omnibus-
que agnitam veritatem reponeret. Quare specioso
sermone disputationem quasi differens, Haud nunc

VII. Hoc modo disputationi finis est impositus.
Eunomius autem domum discedens gravi febris
correptus lectoque decumbere coactus est. Et dum
universa civitas curiose exspectaret indictum istud
colloquium, servus Dei tota nocte in preces effusus
oravit ut ad confirmandam sanam veramque fidem
sibi a gratia divina concederetur vis eloquentis.
Die autem illucescente archidiacono suo adscito
dixit: Hodie, mi fili, de vita agitur et de morte.
Cæterum tu facies quod tibi jam dictorū sum. Cum,
uti nosti, episcopis ad regem ingredientibus, dia-
conus de more hæc verba, « Recti omnes, » pro-
nuntiet, tu quoque ubi ingredieris fac idem. Ad
quæ ille, Metuo, inquit, o domine, ne rex, quando
me hæc facientem conspexerit, illico interficiat.

C Amphilochius respondit: Verere illum qui præcep-
pit, ut ne illos qui corpus interimere valent metua-
mus, sed illum potius qui et corpus et animam in
gehenna perdere potest. Archidiaconus dixit: Fa-
ciam quod jussisti. Cum igitur, veste sacerdotali
indutus, ad palatium pervenisset et in eo esset ut
ad regem ingrederetur, diacono, Da mihi, inquit,
depositum illud quod cum metropolim relinque-
rem, tibi tradidi. Statim igitur linteo quo carbo
involutus erat explicato invenit illum adhuc arden-
tem, o novam miraculum! ita ut neque tempore
interlabente extinctus, neque linteum ullo modo
igne corruptum esset. Itaque carbone thuribulo
imposito et thure adjecto diaconum in verba quæ
D ipsi præceperat, erumpere jussit. Clamavit igitur
ille altiori voce: Recti omnes. Obstupefacti qui
aderant e thronis suis illico surrexerunt. Rex autem
non solum hoc præter opportunitatem factum re-
prehendit, sed etiam ira repletus est. Quare hære-
sicos duces, occasione capta, ad regem dixerunt:
Nonne majestati tuæ de hoc homine jam antea
diximus quod nugator sit et stolidus? Accedens
autem Amphilochius, Salve, inquit, o rex; deinde
ad ejus filium a dextra sedentem conversus ait:
Salve tu quoque, mi fili, ita tamen ut obiter tan-
tum et cum neglecta quodam salutationem pronun-
tiaret. Cum autem rex hanc salutationem illius con-
temptim prolatam audiisset, animo exarduit et
param abfuit quin sancto manum inferret. Jam

vero haud amplius sibi temporavit, exallieneque in sanctum his invecus est verbis: Cur hoc fecisti ut me quidem salutaveris, filium autem meum, tanquam unum e plebe, nihili feceris? Nonne et hic rex est? Nonne corona et purpura et caeteris imperii insignibus ornatus? Jam dignus es qui capite plectaris. Amphilocheus contra regressus: Si tu, o rex, qui hodie existis et eras communi fato subjaces et in cineres resolveris, de filio tuo non uti decet honorato indignaris atque hanc contumeliam quasi tibi factam reputas, nonne rex immortalis, quando Filius ejus ab impiis contumelia afficitur, multo potius indignabitur? Aut quomodo putas eum Filii sui neglectioem supportaturum esse? Ad haec rex, adhuc ira commotus, Cur tu, inquit, senex impudens, canum iustar quod non decet praefers? Cui reponens Amphilocheus, Optime, inquit, o rex, locutus es: senex enim sum quoad annos, impudens autem propter inverecundos, et canum morem sequor propter lupos qui Dei Ecclesiam contaminant et discernunt. Quandiu enim istos video Christi mei gregem adorientes, latrare adversus eos non cessabo.

VIII. Tum rex, utpote cujus animum divina gratia ad bonum revocaret, iram repressit et verborum sancti conscius factus, surgens eum amplexatus osculatusque est, dixitque: Optime et digno modo Amphilocheus divino judicio electus verba fecit. Etenim si ego qui homo sum, contumeliam filio meo illatam non mansuete tuli, quomodo Deus honorem unigeniti ipsius Filii inminui patietur? Jubet itaque illico Eunomium ejusque assecias thronis deturbatos exsilio multari, ita quidem ut prius verberibus gravibus caesi et camelis impositi per mediam urbem traducerentur. Amphilocheum autem apud se retinuit ac verbis doctrinaeque ejus faciles aures praebuit. Multis jam praeterlapsis diebus sanctus regi dixit: Tempus requirit, ut pastores ad oves suas revertantur. Attamen rex, dimissis caeteris, diutius eum apud se retinere cupiit. Cum autem vehementi redeundi desiderio eum teneri animadvertisset, ut aliquid a se petat, quidquid demum sit, jubet. Sanctus respondet: Quod ego desideravi, Deus jam per te praestitit, atque hoc usque ad finem permanebit. Caeterum nihil terrenum ita mihi in votis est ut a majestate tua petere tale quid possim. Cum autem magis magisque a rege urgeretur ad aliquid expetendum, se velle dixit ut in urbe Iconiensi duo templa exstruerentur, unum quidem in honorem Dei sapientiae, alterum Joannis Baptistae: quod rex se facturum magna cum animi propensione spondit. Denique, accepta aurea cruce, in qua particula venerandi ligni erat crucis vivificae, rege salutato discedit. Itinere rursus per inediam confecto, antrum suum intravit, ibique munus regium deposuit. Et cum noctem sine somno peregisset, mane clero convocato divinum administrat mysterium, quo facto Iconium ingreditur. Missis deinde quae ab Amphilo-

χόν ἄγιον οὐκ ἐκαθεύδεις ὢν, ἀλλ' ἐξαλλόμενος, τί ἐκ καὶ τοῦτο ἐποίησας, πρὸς τὸν ἅγιον ἔφη, ἐμὲ μὲν ἢ προσηγόρευσας, ἐξουθενώσας δὲ τὸν υἱὸν τὸν ἐμὸν καὶ ὡς τῷ τυγχόντι προσενεχθεῖς; Οὐχὶ βασιλεὺς καὶ αὐτός; Οὐχὶ στέφος καὶ ἀλουργίθα περικείται καὶ τὰλλα ὅσα τῆς βασιλείας παράσημα; Νῦν οὐ στήθετα ἢ κεφαλὴ σου ἐπὶ τῶν ὤμων σου. Ὁ δὲ Ἀμφιλόχιος, Εἰ σύ, ἔφη, βασιλεῦ, ὁ σημερον ὢν καὶ αὐριον τῆ κοινῇ φύσει λειτουργῶν καὶ διαλυόμενος τοῦ υἱοῦ σου μὴ ὡς προσήκόν ἐστι τιμηθέντος ἠγανάκτησάς τε καὶ ὕβριν οὐκείαν τὸ πρῶγμα ἀνομίμας, ὁ ἀθάνατος βασιλεὺς οὐ πολλῶ μάλλον ἀγανακτῶν ἔσται τοῦ γιού αὐτοῦ καθυδριζομένου παρὰ τῶν ἀσεθῶν; Ἡ πῶς οἶσι φέρειν αὐτὸν τὴν τοῦ Μονογενοῦς ἐλάττωσιν; Καὶ ὁ βασιλεὺς ἔτι τῷ θυμῷ νικώμενος, ἀπὸ τί φησιν, ἀναισχυντος εἰ γέρων κατὰ τοὺς κύνας τὸ ἀναιδὲς προβαλλόμενος; Ὁ δὲ Ἀμφιλόχιος, Εὐστόχως, ἔφη, βασιλεῦ, εἰρηχας· γέρων γάρ εἰμι τῷ χρόνῳ, ἀναιδὲς δὲ διὰ τοὺς ἀτάκτους· τὰ δὲ τῶν κυνῶν ἐπιδαίνυνται διὰ τοὺς λύκους αἰ τὴν τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαν λυμαίνονται καὶ σπαράττουσιν. Ἔως γὰρ τοῦτους ὄρω τῆ παύ ἐμοῦ Χριστοῦ ποίμνη ἐπίδωτα, καθυλακτῶν αὐτοὺς οὐκ ἀφέξομαι.

IX. Ὁ δὲ βασιλεὺς, τῆς θείας χάριτος πάντως εἰς τὴν αὐτοῦ καρδίαν ἀγαθὰ λαλησάσης, τοῦ θυμοῦ πατέπαυέ τε, καὶ τῶν τοῦ μακαρίου ῥημάτων ἐν συναίσθησει γίνεται, καὶ ἀναστάς περιεβαλέ τε αὐτὸν, καὶ ἡδέως κατεφιλεί, Καλῶς καὶ εὐεπιθόλιως, λέγων, ὁ ὑπὸ θείας ψήφου προχειρισθείς Ἀμφιλόχιος εἰρηκα. Εἰ γὰρ ἐγὼ ἄνθρωπος ὢν τὴν περὶ τὸν υἱὸν ὕβριν πρῶως οὐκ ἤμικα, ὁ Θεὸς πῶς οἶσται τὴν τοῦ μονογενοῦς αὐτοῦ παιδὸς ὑψασιν; Κελεύει ταῖνυ αὐθὺς τοὺς μὲν περὶ εὐνόμιον καθαιρεθῆναι τε τῶν θρόνων καὶ ἑπεροφίους παρακαμφθῆναι, πρῶτερον τυφθέντας σφοδρῶς καὶ καμῆλους ἐποχηθέντας, εἶτε διὰ μέσης θριαμβουθέντας τῆς πάλευς· τὴν δὲ Ἀμφιλόχιον παρ' ἐμοῦ κατασχὼν ἡδέως τῶν τε λόγων καὶ διδασκαλίας τῆς αὐτοῦ ἤκουον. Ἡμερῶν δὲ ἑκατῶν διαγενομένων, τῷ βασιλεῖ ὁ μακάριος, Κακρός, ἔφη, λοιπὸν τοὺς ποιμένας ἐπὶ τὰ ἴδια πρόβατα ἐπανέρχασθαι. Ὁ δὲ βασιλεὺς τοὺς ἄλλου; ἐκπέμπων αὐτὸν καὶ ἔτι παρακατεχρῖν ἠθούλετο. Ἐπειδὴ ἰσχυρῶς ἑώρα τῆς ἐπανόδου ἐχόμενον, αἰτίαν ποιεῖναι ἦν βούλεται λέγει. Ὁ δὲ, Τὸ ἐμὸν, φησὶ, θέλημα Θεοῦ ἦδη διὰ σοῦ τετελείωκεν, ὁ καὶ μέχρι τῆλου διαμεινέ. Ἐρῶ δὲ οὐδενὸς τῶν ἐπὶ τῆς γῆς, ἵνα σου τοῦ κρᾶτους ὑπὲρ αὐτοῦ δεηθῆίην. Ὡς δὲ ἐπὶ πελὶ παρὰ τοῦ βασιλέως αἰτήσασθαι τε καταναγκάσεται, δύο οἰκοδομηθῆναι ναοὺς ἀξίους ἐν τῇ πόλει τοῦ Ἰκονίου, ἕνα μὲν ἐπ' ὀνόματι τῆς τοῦ Θεοῦ σοφίας, ἕτερον δὲ τοῦ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου· ὁ καὶ σὺν πολλῇ τῇ προθέσει ποιεῖν ὁ βασιλεὺς ἐπαγγέλλεται. Καὶ δὴ καὶ προπέμπεται παρ' αὐτοῦ σταυρὸν χρυσοῦν εἰληφῶς ἐν ἑ καὶ τι μέρος ἦν τοῦ τιμίου ξύλου τοῦ ζωηφόρου σταυροῦ. Ἄσπιτος δὲ πάλιν τὴν ἐπάνοδον ἐκινῶσας τὸ αὐτοῦ κατέλαθε στήλαιον, ἔνθα καὶ τὸ βασιλικὸν ἀπέθετο δώρημα. Ὑπνου δὲ τὴν νύκτα μὴ μετασχὼν, ἔωθεν τοῦ κλήρου συναθροισθέντος ἐκτελεῖ τὴν θείαν μυστηγωγίαν, καὶ οὕτω τὴν τοῦ Ἰκονίου πόλιν εἰς-

έρχεται. Μετὰ ταῦτα δὲ πέρας κατὰ τὰ αἰτηθέντα ὁ βασιλεὺς τρεῖς ναοὺς ἠκοδόμησε, δύο μὲν οὗς αὐτὸς ὁ μέγας εἰρηκεν Ἀμφιλόχιος, ἴτερον δὲ κατὰ θέλησιν Θεοδούλου τοῦ ἀρχιεπισκόπου, καὶ αὐτὸν δὲ ἐπ' ὄνοματι τῆς τοῦ Θεοῦ σοφίας τετελεσμένον. Ἐπει δὲ ἦδη οἱ ναοὶ ἠκοδόμηντο, μετακαλεῖται τὸν μέγαν Βασιλείον ὁ ἱερεὺς Ἀμφιλόχιος ἐφ' ᾧ τοὺς νεουργηθέντας τοῦτους ἐγκαινίσει ναοὺς. Ὁ δὲ, καίτοι νόσφ κατασχετός ὢν, ἀλλ' οὖν ἐκαίνης κρείττων γενόμενος ἀφικνεῖται, καὶ καθιεροῖ τοὺς ναοὺς, καὶ γίνεται εὐφροσύνη πνευματικῆ, καὶ Πνεύματος ἁγίου ἐπισκόπησις. Δύο δὲ μετὰ ταῦτα παρελθόντων ἐνιαυτῶν τὸν μέγαν ἢ Τριάς Βασιλείον εἰς τὸν ἀχειροποιήτον μετακαλεῖται ναὸν, οὗ τὸ ἱερὸν θάψας σῶμα ὁ ἱερεὺς Ἀμφιλόχος οὐκαθε πάλιν ἐκάνεισι, καὶ τῆς προτέρας ἀπτεται διδασκαλίας. Τρισὶ δὲ χρόνοις ὕστερον τῆς τοῦ μεγάλου τελευτῆς Βασιλείου καὶ αὐτὸς πρὸς Κύριον ἐκδημεῖ, τῶν μακρῶν πόνων τὰς ἀμοιβὰς κομιούμενος.

Θ'. Ἡ μέντοι πόλις ὡσπερ ἐπὶ κοινῇ τινι συντρέχουσα συμφορᾷ οὐκ εἶχε πρᾶως τὴν τοῦ ποιμένος στέρησιν ἐνεγκεῖν, ἀλλὰ ἀθυμίᾳ συνείχετο, καὶ θρηνοῖς ἐκόπτετο, καὶ συναποθέσθαι τὰς ψυχὰς πάντας τῶ ποιμένι προήρηντο. Θάψαντες οὖν ἐντίμως τὸ τίμιον ἐκεῖνο ἀληθῶς σῶμα καὶ πολλὰ δάκρυα καταχέαντες μόλις ποτὲ παύονται τὸν τάφον ἀπολιπεῖν. Πολλὰ δὲ θεοσημεῖαι παρὰ τοῦ εἰδότες τοὺς δοξάζοντας αὐτὸν δοξάζειν Θεοῦ ἐκεῖθεν γεγονόσιν· ὅτι αὐτῶ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις σὺν τῶ μονογενεῖ Υἱῶ καὶ τῶ παναγίῳ Πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

A lochio petita erant, tria templa rex construi jussit, duo nimirum quæ sanctus desideraverat, tertium autem secundum voluntatem Theoduli archidiaconi, pariter Dei sapientiæ consecratum. His ædibus exstructis, sanctus Amphilocheus accersit Basilium Magnum ad ista templa inauguranda. Qui cum e morbo quo tum correptus erat, reconvaluisset, advenit, consecratisque ecclesiis, sit gaudium spirituale et Spiritus sancti custodia. Duobus abhinc elapsis annis Trinitas magnum Basilium ad templum non manibus factum evocavit. Cujus sanctum corpus ubi sanctus Amphilocheus terræ commisit, domum redit et uti prius consueverat, docendi munere fungitur. Tandem tribus annis a morte magni Basilii præterlapsis, ipse quoque ad Dominum transmigrat, longorum certaminum præmium reportaturus.

IX. Civitas autem, ut in publica fieri solet calamitate, congregata non facile tulit pastoris obitum, sed mœrore correpta, in planctus et lacrimas effusa est, ita quidem ut cuncti cum pastore animam exhalasse optarent. Cum itaque illud revera venerabile corpus honorifice sepelivissent et multas fudissent lacrymas, vix a sepulcro discedere sustinuerunt. Multa autem a Deo qui glorificantes ipsum novit glorificare, facta ibi sunt miracula, eique debetur omnis gloria, honor et adoratio cum unigenito Filio et sanctissimo Spiritu in sæcula. C Amen.

MENSIS DECEMBER.

ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑ

ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΔΑΝΙΗΛ ΤΟΥ ΣΤΥΛΙΤΟΥ.

VITA ET CONVERSATIO

S. PATRIS NOSTRI

DANIELIS STYLITÆ.

(Latine apud Surium ad diem 11 Decembris, Græce ex cod. ms. 1539, sæc. xiv.)

Α'. Ὡσπερ ἐπὶ τῶν ἀριστέων ὁπόταν περὶ πολέμων καὶ ἀγῶνων καὶ τροπαίων τις διαλέγεται, αὐ-

PATR. GR. CXVI.

I. Quemadmodum viris fortibus usuvenit, ut quando quis de bellis et certaminibus et tropæis,

eis statim excitetur animus, et quarat instructas acies, et manus conserere cupiant cum hostibus, et quo plura de his verba fieri audiverint, eo magis eis crescit desiderium, et talia facinora statim agredi capiunt: ita etiam virtutis amatoribus, ut si quis eis narret vitas, quæ in monastica versantur exercitatione, et per omnem pervadunt virtutem, quæ Deo conciliat, simul inflammantur, et ea cupiunt, quæ sunt sibi convenientia, et ad summam, iis quæ dicuntur, ut quæ sint sibi propria, afficiuntur, et se parant ad imitationem. Admirabilis itaque vita hujus Danielis, quemadmodum vel non sola maxime sufficit ad animum, qui captus est amore virtutis, majore zelo accendendum, et ipsum omnino movendum et demulcendum, et suavissimorum laborum exercitationis afferendam voluptatem, quæ non habet satietatem? Quo est enim admirabilior, eo est etiam utilior: et si quis eum voluerit æmulari, in modico multam, et quæ cum paucis conferri potest, inveniet virtutem

II. Hinc ergo beato patria quidem erat, quæ inter Euphratem et Tigrim sita, et est, et nominatur Mesopotamia. Natus est autem in quodam vico, vicino urbi Samosatorum: eorum, qui illic habitant, lingua eum vocat Maratha. Ei pater quidem erat Eliu, mater vero Martha; fuit autem hic modus conceptionis. Matris ejus uterus erat admodum mancus ac mutilus; erat enim sterilis ad liberorum procreationem. Cum itaque mille probris eam in dies insectarentur maritus, noti, cognati, et omnes alii, et liberorum egestatem ei acerbè objicerent, illa ab eis male affecta et corde cruciata, quid facit? Confugit ad eum, qui hæc potest curare; et clam domo media nocte egressa, manus in cælum tollens, et terram lacrymis irrigans: Domine Rex, inquit, qui ab initio masculam et feminam fecisti, qui dixisti, « Crescite et multiplicamini »; qui dedisti in sterilitate Saræ quidem Isaac, Anæ autem Samuelem, Elisabethæ vero Joannem; tu quoque meæ similis miserere calamitatis, et me misericorditer intuere, et solve sterilitatem, et aufer opprobrium, et sterilis uteri da mihi fructum, ut eum quoque tibi offeram, qui dederis, quomodo prisca Anna Samuelem. Cum tam acerbè flevisset in contritione spiritus, domum rursus ingreditur, et cum parum dormitasset, videt in somnis duo luminaria, præclara pulchritudine, ingentia magnitudine, figura autem disco similia. Ea videbatur videre cælo relicto sensim descendentia, desuper ejus imminere capiti. Cum mane autem surrexisset, et marito visionem et suis cognatis communicasset, alius quidem aliquid aliud dicebat eventurum; illud vero erat significatio ejus, quod ex ea erat processurum vel ipsis stellis laucidius.

III. Non multum temporis intercessit, ut cum concepisset, peperit beatum Danielelem, et partu utrisque mox liberatur, nempe et sterilitate, et animi ægritudine. Hæc beato Danieli vitæ fuere

Α τίκα τε αὐτοῖς ἡ ψυχὴ διανίσταται, καὶ ποσὶ καὶ παρατάξεις ἐπιζητεῖ, καὶ πρὸς συμπλοκὴν πολεμίων ὀρμῆ, καὶ ὅσπερ ἂν μᾶλλον τοὺς περὶ τοῦτου ἀκούωσι λόγους, ἐπὶ πλέον τε αὐτῶν ἡ ὀρμὴ αὐξάνεται, καὶ τοιούτων ἔργων εὐθὺς ὀρέγονται· ὅτω καὶ ἐπὶ τῶν τῆς ἀρετῆς ἐραστῶν· ἂν ἀσκητικούς τις αὐτοῖς διέρχεται βίους καὶ διὰ πάσης ἀρετῆς ἤκοντα; ὁπόσαι θεῶν οἰκιοῦσιν, ἅμα τε διαθερμαίνονται, καὶ τῶν ὁμοίων ἐφίανται, καὶ ὄλωσ οἰκείως διατίθενται τοῖς λεγομένοις, καὶ παρασκευάζονται πρὸς τὴν μίμησιν. Ὁ γοῦν τοῦ θαυμασίου τοῦτου Δανιὴλ βίος πῶς οὐχὶ καὶ μόνος ἰκανώτατος ἴσται ἀρετῆς ἐρασσαν ψυχὴν εἰς πλείονα ζῆλον ἐκκαῦσαι, καὶ ὄλωσ αὐτὴν κινήσαι καὶ καταθέξαι;

B. Τούτῳ τοίνυν τῷ μακαρίῳ πατρὶς μὲν ἡ τῆς Εὐφράτου καὶ Τίγρητος μεταξὺ κειμένη Μεσοποταμία ἐστὶ τε καὶ οἰκείως κατονομάζεται· ἐν κώμῃ δὲ τίκεται πόλις γέγονε Σαμοσάτων· Μαραθὰ ταύτην ἡ ἐγγύριος γλῶττα καλεῖ. Τούτῳ πατὴρ μὲν Ἡλιοῦ, μήτηρ δὲ Μάρθα· τρόπος δὲ τῆς συλλήψεως οὗτος. Πατῆρω γὰρ τὴν γαστέρα δεινῶς ἡ μήτηρ, καὶ στείρα ἦν πρὸς παίδων γοιήν. Μυρίοι οὖν ὄνειδοσι καθεκάστην ὑποβαλλόντων αὐτὴν ἀνδρὸς, γνωστῶν, συγγενῶν, τῶν ἄλλων ἀπάντων, ἐκείνη κακῶς ὑπὸ τούτων πάσχουσα καὶ τὴν καρδίαν ὀδυνωμένη, τί ποιεῖ; Πρὸς τὸν δυνάμενον ταῦτα θεραπεύειν καταφύγει Θεόν, καὶ λάθρα τῆς οἰκίας ἐκ μέσων νυκτὸς ἐξελοῦσα καὶ τὰς χεῖρας εἰς οὐρανὸν ἄρασα, δάκρυσι τε τὴν γῆν βρέχουσα, Κύριε βασιλεῦ, εἶπεν, ὁ τὴν ἀρχὴν ἄρασε καὶ θῆλυ ποιήσας, ὁ εἰπὼν, « Ἀδέξασθε καὶ πληθύνεσθε· ὁ δούς Σάρρα μὲν τὸν Ἰσαὰκ, Ἄνη δὲ τὸν Σαμουὴλ, Ἐλισάβετ δὲ Ἰωάννην· αὐτὸς οὗτος τῆς ὁμοίας ἐλέησον καὶ με συμφορᾶς, καὶ πρὸς οἶκτον ἴδε, καὶ τὴν στείρωσιν λύσον, καὶ τὸν ὄνειδισμόν ἀφελε, καὶ δός μοι τῆς ἀτέκνου κοιλίας καρπὸν, ἵνα καὶ τοῦτόν σοι τῷ δεδωκότι προσάξω, καθάπερ ἡ πρὶν Ἄνα τὸν Σαμουὴλ. Οὕτω πικρῶς ἐν συγκριθεῖ πνεύματι; κλαύσασα, εἶσω πάλιν τῆς οἰκίας χωρεῖ, καὶ μικρὸν ἀφυπνώσασα φωστῆρας δύο λαμπροῦς τὸ κάλλος ὄναρ ὀρᾶ, τὸ μέγεθος μεγίστους, ἐδ σῆμα δισκῶ προσοικέτας. Τούτους ἐδόκει τὸν οὐρανὸν λιπόντας, ἡρέμα τε ὑποκατιόντας ἀνωθεν αὐτῆς ὑπὲρ κεφαλῆς γενέσθαι. Ἐωθεν οὖν ἀναστάσης καὶ τῷ ἀνδρὶ τὴν ὕπιν καὶ τοῖς συγγενέσι κοινωσαμένης, ἄλλος μὲν ἄλλο τι τὸ ἀποθησόμενον εἶπε· τὸ δὲ ἄρα τοῦ ἐξ αὐτῆς ὑπὲρ ἀστέρα λάμψοντος προδηλωσῆς ἦν.

Γ. Οὐ πολλὸν ἐν μέσῳ, καὶ συλλαβοῦσα τέτοκε τὸν μακάριον Δανιὴλ, καὶ τῶν ὀδῶν ἀμφοῖν στείρωσῶς τε καὶ ἀθυμίας εὐθὺς ἀπολύεται. Τοιαῦτα τῷ μακαρίῳ τὰ τοῦ βίου προόμια· οὕτω προῆλθεν

¹ Gen. i, 28.

εις φῶς τὸ τοῦ φωτὸς ὄντως γέννημα. Πέρπου μὲν οὖν ὁ παῖς ἐπέβαινε χρόνου· οὕτω δὲ τιнос πρὸς τῶν γεννητόρων ὀνόματος ἤξιωτο, ἅτε δὴ πρὸς Θεοῦ καὶ τοῦτο βουλομένων τῷ παιδί γενέσθαι, ὡσπερ ἄρα καὶ τὴν εἰς τὸν βίον παραγωγὴν. Ἀπῆγον μὲν οὖν οἱ γονεῖς εἰς τι σεμνεῖον τὸν παῖδα· συναπῆγον δὲ καὶ ὅσα προσφέρειν εὐσεβεῖς χεῖρες φιλοῦσι Θεῷ, ἐν ᾧ ὁ ἱερὸς ὄντως καὶ ἐν ἱερῷ τόπῳ τὴν κλῆσιν δέξεται. Παραγενομένων οὖν καὶ λεγόντων τῷ τῆς πνευματικῆς μάνδρας προηγουμένῳ ἄλλο τι ὄνομα τῷ παιδί θεῖναι, ἔνθους ὡσπερ ὁ θεὸς ἀνὴρ ἐκεῖνος· γενόμενος, τοῦτο ἔφη τεθῆσεσθαι ὁ ἄν ὁ Κύριος πάντως ἀποκαλύψῃ· καὶ ἅμα πρὸς τὸν παῖδα βλέψας αὐτὸν δὴ τοῦτον, τὸν Δανιὴλ φημί, ἐν ἐκέλευε τῶν τῆς τραπεζῆς κειμένων ἀγαγεῖν βιβλίων (ἔθοι· γὰρ αὐτοῖς τοῦ ἱεροῦ θυσιαστηρίου προκεῖσθαι τὰς βιβλούς κοινῆς ἕνεκα τῶν μοναχῶν ὠφελείας). Αὐτίκα τοῖνον ὁ παῖς ἐποίησε τὸ κελευσθέν, καὶ κομίζεσι βιβλίον οὐχ ὡς ἄν τις εἴποι τύχη τινί, ἀλλὰ θεῖα γνώμη καὶ ὀδηγία βιβλίον ἐκείνην ἣ τὰ τοῦ προφήτου Δανιὴλ εἶχε λόγια. Κρίνας οὖν ὁ ἀνὴρ ὡς ἐξ οὐρανοῦ τοῦτο σύμβολον, ὁμνυόμενος εὐθύς τῷ προφῆτῃ τὸν ὁμότροπον ὀνομάζει, καὶ Δανιὴλ τὸν παῖδα θεαρέστως καλεῖ.

nomine, quo prophetam, vocat enim, qui erat ei moribus similis, et ut Deo placuit, puerum vocat Daniele.

Δ'. Εἰ μὲν οὖν εἶξε τοῖς λόγοις τῶν γεννητόρων ὁ θεὸς οὗτος ἀνὴρ, τότε ἄν εὐθύς ἀνετέθη Δανιὴλ τῷ Θεῷ, καὶ ἐκ πρώτης τριχὸς κατελέχθη τοῖς μοναχοῖς. Αὐτοῦ δὲ μὴ πεισθέντος, ἀλλὰ προβαλλομένου τὴν ἡλικίαν καὶ τὸ κομιδὴ νήπιον, τότε μὲν ἅμα τῷ Δανιὴλ οἰκτιροῦ ἐπανησεσαν, δόξαν οὕτω τῷ κρείττονι ἵνα μὴ τῇ ἐτέρων, τῇ ἑαυτοῦ δὲ γνώμῃ τὸ ἀγαθὸν ὁ παῖς ἔληται. Εὐθύς μὲν οὖν πρώτη βλάστη ὅποιον ἔσται τὸ φυτὸν παρεδῆλου καὶ τῶν ἀρετῶν αἰσχία ἦδη τῷ διὰ φωτὸς ὀδεύοντι ἠκολούθουν. Μετὰ μικρὸν δὲ τῆς ἡλικίας αὐτῷ προοῦσης καὶ φανερώς ἔδειξαν ὄσσην καὶ παρ' ἡλικίαν ἀβξην ηὔξησε τὴν τοῦ πνεύματος. Ἄρτι μὲν γὰρ τοῦ δεκάτου ἔτους ὁ Δανιὴλ ἐπὶ τοῖς δυσὶν ἤπτετο, καὶ μηδὲν μὲν εἰρηκῶς μηδ' ἐξαγαγῶν τὸ τῆς ψυχῆς βούλημα, ὑπερφρονεῖ μὲν γεννητόρων διὰ Χριστὸν, ὑπερφρονεῖ δὲ συγγενῶν, παρορᾷ δὲ καὶ βίον καὶ τὰ ἐν βίῳ, καὶ κώμην ἐκείνην ἧτις αὐτὸν ἠνεγκε. Πόρρω ταύτης ὡσεὶ σταδίοις γενόμενος δώδεκα ἀφικνεῖται μὲν εἰς τι κοινώδιον μοναχῶν· προσπεσῶν δὲ τοῖς ποσὶ τοῦ ἀφηγουμένου ἤξιου καὶ αὐτὸν ἐκεῖνοις καταλεγεῖναι, καὶ τῶν μοναχῶν σχῆμα περιβαλέσθαι. Ὡς δὲ τὸ ἀπαλὸν ἐκεῖνος αὐτῷ τοῦ σώματος καὶ νέον προφέρων οὐκ ἔλεγε δυνατὸν εἶναι τὰ τῶν μοναχῶν ὑπελθεῖν, ἐν βραχεῖ γὰρ ἔσται πρὸς τοὺς πόνους ἀπαγορεύων, οἱ πολλοὶ τὲ εἰσι καὶ ἀνδράσιιν αὐτοῖς χαλεποὶ, Ἐγὼ μὲν οὖν, ἔφη ὁ Δανιὴλ, καὶ δι' αὐτὸ τοῦτο παρεγενόμεν, ἐν οὕτω ζήσω μὲν τῷ Χριστῷ, ἀποθάνω δὲ τῇ σαρκί. Εἰ δὲ καὶ μετιόντι μοι τοὺς καλοὺς τούτους πόνους ἔψεται τὸ θανεῖν, βέλτιον ἐμοὶ τοῦτο παθεῖν ἢ τὴν χεῖρα βαλόντα ἐπ' ἄροτρον εὐαγγελικῶς στραφεῖναι εἰς τὰ ὀπίσω.

parentes, et non tantos susciperet labores in ætate tam immatura, et corpore non satis robusto et adulto : Ego quidem, inquit Daniel, ideo accessi, ut sic quidem Christo vivam, moriar autem carni

A procemia : sic prodit in locum is qui erat tenera fetus luminis. Atque puer quidem quintum ætatis jam attigerat, nondum autem ei ullum nomen fuerat impositum a parentibus ut qui hoc quoque ei vellent dari a Deo, quomodo ejus quoque in vitam productio ab eo processerat. Duxerunt ergo parentes puerum in quoddam monasterium. Simul autem tulerunt quoque quacunque piæ manus Deo solent offerre, ut hic vere sacer etiam in sacro loco susciperet appellationem. Cum vero accessissent, et dicerent præfecto mandræ spiritalis : Quodnam nomen est imponendum puero? ille vir divinus, divino veluti instinctu affectus, dicit id esse imponendum quod Dominus omnino revelaverit ; et simul ad puerum intuens,

B ad hunc, inquam, ipsum Daniele, jussit afferri unum ex iis libris, qui erant supra mensam (mos enim erat eis ponere libros super aram sacram, propter communem monachorum utilitatem). Protinus ergo facit puer id quod ei fuerat imperatum; et affert librum, non forte fortuna, sed divina voluntate et dictu Dei, librum illum, qui prophetæ Danielis habebat eloquia. Cum ille ergo vir judicasset e cælo datum esse hoc signum, eodem statim

IV. Atque si parentum quidem verbis acquiescisset, hic vir divinus, tunc fuisset Deo Daniel continuo dedicatus, et ab infantia fuisset cooptatus in numerum monachorum. Cum is autem non posset persuaderi, sed teneram causaretur ætatem et nimiam infantiam, tunc quidem reversi sunt domum cum Daniele, cum ita visum esset ei, qui est superior, ut non aliorum, sed sua sententia puer bonum eligeret. Atque protinus quidem primum germen significabat, qualis futura esset arbor ; et virtutum umbræ jam sequebantur eum, qui per lectum ambulabat. Paulatim autem ei procedente ætate, aperte ostendit, quantum incrementum spiritus accepisset præter ætatem. Nam jam quidem attigerat Daniel annum duodecimum, et cum nemini quidquam dixisset, neque voluntatem animi protulisset, despicit quidem parentes propter Christum, despicit et cognatos, mundumque et quæ sunt in mundo, omnibusque relictis, amicis æqualibus, vico illo, qui eum tulit, cum procul ab eo

D abfuisset circiter duodecim stadia, venit quidem in quoddam cænobium monachorum. Procidens autem ad pedes præfecti sacri gregis, rogabat ut ipse quoque cooptaretur in numerum illorum, et eum monastico amictu indueret. Cum autem ille et corporis imbecillitatem, et teneram ætatem objiciens, dixisset non posse eum ea subire quæ subeunt monachi ; fore enim, ut brevi defatigaret laboribus, qui sunt multi et vel ipsis viris difficiles : vigiliæ, humicubationes, jejunia, corporis et ejus voluntatum perfecta mortificatio, et ideo suaderet, ut aliquantum temporis maneret apud

Quod si dum hos pulchros suscipiam labores, mors sequetur, melius erit mihi mori, quam abire vacuum, et mittentem manum ad aratrum, ut cum Evangelio dicam, retro converti.

V. Cum ergo multa quidem dixisset, multe autem etiam audivisset præfectus sacræ mandræ, nec potuisset ejus vehementem retardare impetum, et acrem hanc amorem, fratres adhibet in consilium, an oporteat eum in ipsorum admitti monasterium. Illis vero pueri magnam mirantibus constantiam, alacrique et intensum ejus animi studium, et existimentibus esse Deum, qui eum moveret, et ut admitteretur, libenter assentientibus, de cætero est cum eis quoque Daniel, imo vero supra ipsos, quod ad vitam ex Deo agendam attinet, et ardorem ad virtutem. Intercessit parum temporis, et cum cognovissent parentes, ubinam sit, et apud quos, illi quidem ad eum accedunt cum admiratione. Cum vidissent autem puerum seipsum dedicasse, et Deo consecrasse, nequaquam eis accidit, quod solet hominibus et parentibus, neque petierunt charissimum filium ut eum acciperent, et domum reducerent, idque cum nondum esset monastico habitu consummatus; sed revera volentes ostendere se esse illius parentes, valde lætati sunt de eo quod factum fuerat, et multis precibus a monasterii præfecto contenderunt, ut ante suos oculos monastico eum amictu indueret. Ille vero hanc rem rursus communicat monachis, et postquam illos quoque vidit assentiri, cum jussisset omnes congregari in Dominico, et Danieli sacram recitasset regulam, tondet ei capillos, et monastico eum induit habitu, qui jam sicut monachi vivebat, et vivere statuerat. Cum ejus autem præcepisset parentibus, ne ad filium frequenter accederent, lætos

VI. Erat ergo illic beatus Daniel proficiens, et invalescens spiritu, et ei crescenti simul quoque crescebant omnia semina virtutis, et alia quoque hæud ita multo post accesserunt. Quod autem excellentioris ei fuit vitæ principium, et radix fructuum, qui postea provenerunt, hoc jam sum dicturus. Cor ejus accendit amor divinus, et in eo vehementem excitat desiderium videndi loca illa in quibus Christus pro nobis est passus, et ubi est sepultus, et unde, cum surrexisset, ascendit in cælos. Simul autem divina quoque quædam cupiditas ejus inflammabat animum, videndi virum illum magnum in exercitatione, Simeonem, inquam, qui erat in columna; et accedens ad præfectum monasterii, id quod volebat, ei communicavit, et rogavit ne quod petebat, sibi denegaretur. Ille vero tunc quidem sua sponte non concessit; paulo post autem vel invitatus dimisit. Nam cum ei necesse esset venire Antiochiam, propter curas ecclesiasticas, tunc cum secum assumpsisset Danielelem, et quosdam alios fratres, incipit iter ingredi. Et postquam fuissent in illo loco, qui nominatur Telada, ubi magnus ille in sanctitate Simeon magnos illos peragebat labores exercitationis, cum ad ipsam jam venissent columnam, contemplabantur et co-

Ε'. Ὡς οὖν πολλὰ μὲν εἰπὼν, πολλὰ δὲ καὶ ἀκούσας ὁ τῆς ἱερᾶς ἡγοούμενος μάνδρας, οὐκ ἔσχεν αὐτῆ τὴν ὁρμὴν ἀμβλύσαι, συμβούλους λαμβάνει τοὺς ἀδελφούς, εἰ δεόν αὐτὸν ἐν τῇ κατ' αὐτοὺς εἰσοδεχθῆναι μονῇ. Τῶν δὲ τὴν πολλὴν ἐνστασιν τοῦ παιδὸς καὶ τὸ τῆς προθυμίας σύντονον ἐκπλαγέτων καὶ θεῖον εἶναι τὸ κινεῖν τοῦτο ὑπειληφότων, καὶ πρὸς τὴν παραδοχὴν ἀσμένως καταθεμένων, γίνεται λοιπὸν καὶ Δανιὴλ μετ' αὐτῶν· ὑπὲρ αὐτοὺς δὲ μᾶλλον τῷ κατὰ θεὸν βίῳ καὶ τῇ πρὸς ἀρετὴν θερμότητι. Βραχὺς ὁ ἐν μέσῳ χρόνος, καὶ τοὺς γενεοῦσι γνωσθὲν οὐ τέ ἐστι καὶ παρ' οἷς, οἱ μὲν σὺν θαύμασι παραγίνονται πρὸς αὐτόν. Τὸν παῖδα δὲ θεασάμενοι ἑαυτὸν ἀναθίεντα καὶ καθιερώσαντα τῷ θεῷ, οὐδὲν ἀνθρώπινον πεπόνθασιν, οὐδὲν πατρικόν· οὐδ' ἠτήσαντο τὸν φίλιαντον αὐθις ἀναλαθεῖν καὶ πρὸς τὰ οἴκοι χωρεῖν, καὶ ταῦτα μήπω τελειωθέντα τῷ μοναχικῷ σχήματι, ἀλλ' ἔργῳ δεῖξαι βουλόμενοι πατέρας ὄντες ἐκείνου, καὶ ἡσθησαν μᾶλλον τῷ γενομένῳ, καὶ πολλὰς δεήσεις τῷ προστώτῳ τῆς μονῆς προσῆγον παρὰ τοῖς αὐτῶν ὀφθαλμοῖς περιβαλεῖν τῷ υἱῷ τὸ τῶν μοναχῶν ἔνδυμα. Ὁ δὲ περὶ τοῦτου πάλιν κοινολογεῖται τοῖς μοναχοῖς, καὶ ἐπεὶ κάκεινους εἶχε συντιθεμένους, κελεύσας ἅπαντας ἐν τῷ κυριακῷ συναχθῆναι, καὶ τὸν ἱερὸν ἐπέσας κανόνα τῷ Δανιὴλ κεῖρει τε αὐτῷ τὰς τρίχας καὶ τὰ τῶν μοναχῶν ἔνδυμα τὴν κατὰ μοναχοὺς ἡδὴ καὶ βιοῦντα καὶ ζῆν ἔλόμενον. Ἐντελάμενος δὲ τοῖς αὐτοῦ πατράσι τῆς μονῆς προσετώς μὴ πυκνάς ποιῆσθαι πρὸς τὸν παῖδα τὰς προσελεύσεις, χαίροντας ἐκπέμπει.

emittit, quod quidem est valde novum, parentes

Γ'. Ἦν οὖν ὁ μακάριος ἐκεῖ Δανιὴλ πνεύματι προκόπτων καὶ κραταιούμενος. Ὁ δὲ τῆς μείζονος αὐτῷ πολιτείας ἀρχὴ καὶ τῶν μετὰ ταῦτα καρπῶν ἡ βίβλα, τοῦτο δὲ καὶ λέξων ἀρχομαι. Ἐρῶς αὐτοῦ θεῖος τὴν καρδίαν διαθερμαίνει, καὶ σφοδρὴν ἀνάπτει πυρσὸν ἰδεῖν τόπου ἐκείνου ἐν οἷς ὁ Χριστὸς τὸ ὑπὲρ ἡμῶν ἀνεδέξατο πάθος, καὶ οὐ τέθαπται, καὶ ὄθεν ἐξαναστάς πρὸς οὐρανούς ἀνεβλήθει. Ἄμα δὲ καὶ θεῖα τις ἐπιθυμία διέφλεγε τὴν ψυχὴν τὸν ἐν ἀσκήσει μέγαν, τὸν ἐπὶ τοῦ στόλου, φημί, θεάσασθαι Συμεών. Καὶ δὴ τῷ προστώτῳ τῆς μονῆς προσελθὼν ἔκοινοῦτό τε τὸ βούλημα, καὶ μὴ ἀποτυχεῖν τῆς αἰτήσεως ἠντιδόλαι. Ὁ δὲ τότε μὲν ἐκὼν οὐκ ἐπέτρεψε· μετ' οὐ πολὺ δὲ καὶ ἀκων ἐφήκεν. Ὡς γὰρ ἦν αὐτῷ ἀναγκαῖον ἐπὶ τὴν Ἀντιόχου φοιτῆν ἐκκλησιαστικῶν ἕνεκα φρονιδῶν, τότε δὴ καὶ τὸν Δανιὴλ μετ' ἑαυτοῦ καὶ τινὰς ἄλλους τῶν ἀδελφῶν συμπαραλαβὼν, τῆς πορείας ἀρχεται. Καὶ ἐπειδὴ κατὰ τὴνδε τὴν κώμην ἐγένοντο ἡ δὴ καὶ Τελαδᾶν ὀνομάζεται, οὐ καὶ ὁ μέγας ἐν οὐσίῳ τῳ Συμεῶν τοὺς μακρῶς ἐκαίνους τῆς ἀσκήσεως ἀγῶνας διήμυεν. Ἐπεὶ δὲ πρὸς αὐτῷ ἡδὴ τῷ στόλῳ γένοιτο, ἐθῶντό τε τὸ τοῦ κίονος ὕψος καὶ τὴν τοῦ τόπου τραχύτητα, καὶ ὅπως ὁ γεννάδας ἐκαίνους ἐφερς καὶ κρυμὸν χειμῶνος καὶ θέρους φλογμὸν καὶ ἀπειλὴν δμῶρων καὶ πνευμάτων

βίαν καὶ τὴν ἄλλην πᾶσαν τοῦ σώματος κακοπάθειαν. ὡς ταῦτα εἶδον, οἱ μὲν ἄλλοι τῶν ἀνοητοτέρων βόζης φοντο ματαίας τοὺς τηλικούτους τὸν δαιον ὑπομένειν ἀγῶνας. Ὁ δὲ μακάριος Δανιὴλ οὐ μόνον ἐξεπλήττετο καὶ ἐθαύμαζεν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν μίμησιν ἠρεθίζετο, καὶ κέντρον ἀγαθοῦ ζήλου τῆ ψυχῆ παρεδέχετο. Ὡς δὲ καὶ κάτωθεν βοησάντων ὁ μέγας ἐκείνος προκύψας ἀνωθεν ἔφησε θεῖναι κλίμακα, καὶ πρὸς αὐτὸν ἀναθεῖν, ἦν τότε καλῶς ἰδεῖν ἀκριβῆς τῶν ψυχῶν δοκίμιον· ὁ μὲν γὰρ ποδῶν ἀσθένειαν, ὁ δὲ νεφρῶν, ὁ δὲ γήρωσ, ὁ δὲ ἄλλο τι αἰτιασάμενος παρηγεῖτο τὴν ἀνοδὸν· ὁ Δανιὴλ δὲ δραμῶν καὶ τοῦ καθηγητοῦ δεηθείς· καὶ παρ' αὐτοῦ προτραπειῶν, ἀνειοίτε προθύμως καὶ τὸν μέγαν ἀνασπάζεται Συμεῶν σὺν ἔδονῃ καὶ θαύματι.

Daniel vero cum cucurrisset, et magistrum rogasset, et ab eo jussus easet, ascendit prompto et alacri animo, et inagnum salutatur Simeonem cum gaudio et admiratione.

Ζ'. Ἀμέλει καὶ εὐλογίας, ὡσπερ ἔδει, παρ' αὐτοῦ ἀξιώθεις τῆ τῆς χειρὸς ἐπιθέσει καὶ τὴν τοῦ μέλλοντος προαγορεύσειν δέχεται. Ἦκουε γάρ· Ἀνδρίζου, τέκνον, καὶ κραταιούσθω ἡ καρδία σου. Πόντος γὰρ πολλοὺς τε καὶ χαλεποὺς ὑπομένειν μέλλεις διὰ Χριστὸν, ὃς καὶ πρὸς τὸ γανναίως φέρειν ἐπιβρώσει σου τὴν ψυχὴν. Κάτεισιν οὖν ὁ Δανιὴλ μετὰ τὴν γλυκεῖαν ταύτην τοῦ ἀνδρὸς ὀμιλίαν, καὶ πρὸς τὴν ἱερὰν μονὴν ταύτην ἐπάνεισιν. Ἐπεὶ δὲ τὸν τῆς μονῆς προσετώτα ἐκάλεσε πρὸς αὐτὸν ὁ Θεός, ὁ δὲ καλῶς οὗτος Δανιὴλ καλῶς ποιμαίνεσθαι διδάχθεις ἄρει καὶ καλῶς ποιμαίνειν ἐπενοεῖτο, καὶ βίαν πρὸς τοῦτο παρὰ τῶν συμφοιτητῶν ἐλικετο· αὐτὸς τῆς φιλῆς ἡσυχίας μεταποιοῦμενος, τοῖς μὲν ἐκείνων λόγοις οὐδαμῶς εἶκειν ἔγνω, ἀλλ' ἕτερον αὐτοῖς εἰσηγεῖτο τὸν λυσιστελεῶς προστησόμενον· ἑαυτῷ δὲ τὰ βέλτιστα συμβουλεύων ἦν, Ἰδοὺ, λέγων, ἐλευθερος γέγονας, Δανιὴλ, οὐδενὸς κάτοχος. Ἰδοὺ καιρὸς οὐ πρόπαλαι ἤρας· ἔχου τοίνυν καὶ σκοποῦ καὶ ὁδοῦ, καὶ ὁ πρόθεου καὶ εἰς πέρας ἀγαγεῖν ἐπιείχθητι. Πάντα τοίνυν οὕτω καταλεπόν, καὶ μηδενὶ τὸ τῆς ψυχῆς ἀπόρρητον ἐξεῖπών, λαθῶν ἐξεῖσι τῆς μονῆς, καὶ καταλαμβάνει μάνδραν ἐκείνην ἣ καὶ ὁ τοῦ μακαρίου Συμεῶν ἡδραστο σῦλος· ἦν γὰρ τι κάτω περὶ αὐτὸν καὶ κοινόδιον ἔνθα καὶ τέσσαρας ὄλας ἡμέρας ἐπὶ ταῖς δέκα διενεγκόντα, Συμεῶν καὶ ἔτι παρ' αὐτῷ μένειν τὸν Δανιὴλ ἤθελεν. Ἐπεὶ δὲ φίλον τῷ ὁμοίῳ τὸ ὅμοιον, ἐκείνος δὲ οὐκ ἠνείχετο ἐτέρῳ πόθῳ κατάσχτος ὢν, τῶν γὰρ ἱερῶν ἐγλίχετο τόπων, καὶ τὴν ἐνδοτέραν ἔρημον ἐπεζήτησε· ἀλλὰ τὴν πρὸς τὴν Παλαιστίνην ἀκούων χαλεπὴν εἶναι καὶ ἀδιόδουτον, ἅτε

Σαμαρειτῶν πολέμου νόμῳ Χριστιανοῖς ἐπιτιθεμένων· αὐτὸς τῆς περιθυμίας ταύτης ὑφεῖναι μὴ ἀνεχόμενος, ἑαυτὸν ἐπιβρώσας καὶ πείσας θανάτου καταφρονεῖν πρόθυμος ἦν ἀνῦσαι τὸ σπουδαζόμενον.

Desiderabat enim videre sacra loca, et interiorem quærebat solitudinem; sed viam, quæ vergit ad Palestinam, audiens esse difficilem, et prope inviam, utpote quod Samaritani bello invaderent Christianos, ipse non ferens de hoc suo cum se confirmasset et sibi mortem contemnere tenebatur:

A lumnæ altitudinem, et loci asperitatem, et quæ admodum vir ille generosus et hiemis ferebat algorem, et ætatis calorem, et minas imbrum, et vim ventorum, et omnem aliam corporis tolerantiam. Cum hæc viderunt alii quidem insipientiores, existimabant sanctum vana gloria adductum, tanta sustinere certamina. Beatus autem Daniel non solum ea stupebat et mirabatur, sed etiam incitabatur ad imitationem, et boni zeli stimulum accepit animo. Cum vero, ubi inferne clamassent, magnus ille desuper prospiciens, dixisset oportere admoveere scalas, et ad ipsum ascendere, tunc pulchre licuit videre animorum probationem: alius quidem cansatus pedum imbecillitatem, alius renum, alius senectutem, alius aliquid aliud, recusabat ascendere.

Daniel vero cum cucurrisset, et magistrum rogasset, et ab eo jussus easet, ascendit prompto et alacri animo, et inagnum salutatur Simeonem cum gaudio et admiratione.

B VII. Neque vero fuit hic labor Danieli inutilis, et ad eum ascensio, sed primum quidem ad virtutem excitatur et instruitur, et redditur vehementius ejus desiderium. Deinde autem ab eo quoque, ut oportebat, consequitur benedictionem manus impositione, et futuri suscepit prædictionem; eum enim audivit dicentem vel maxime prophetice: Esto fortis, filii, et confirmetur cor tuum. Multos enim et difficiles labores propter Christum es suscepturus, qui et sufficiens erit tibi consolatio, et ad eos fortiter ferendos tuum roborabit animum. Descendit ergo Daniel post hanc suavem cum eo congressionem, et rursus ad sacrum redit monasterium. Postquam autem monasterii præfectum ad se vocavit Deus; egregius vero hic Daniel, qui pasci pulchre didicerat, modo recte posse pascere putabatur, et vi ad hoc trahebatur a suis condiscipulis; ipse qui gratam consecrabatur quietem et silentium, et hoc ambibat, ut esset remotus ab omnibus negotiis, et sciens, quantum ea possit conferre ad virtutem, minime statuit cedere, sed alium addixit, qui esset eis utiliter præfuturus; sibi autem optime consuluit: Ecce, dicens, liber factus es, Daniel, nemini obnoxius. Ecce tempus, quod ante desiderasti. Tuum ergo perseguere scopum, et viæ institutum, et quod proposuisti, perge exsequi. Cum sic ergo omnia reliquisset, et nulli animi sui arcanum aperuisset, egreditur clam e monasterio, et venit ad mandram illam, in qua erat sita columna beati Simeonis. Infra enim circa eam erat quoddam monasterium: in quo cum totos quatuordecim dies transegisset, volebat Simeon Daniele adhuc apud se manere (simile enim simili delectatur), ille autem non sustinuit, cum alio teneretur desiderio. Desiderabat enim videre sacra loca, et interiorem quærebat solitudinem; sed viam, quæ

VIII. Cum vero iter esset ingressus, ei in via occurrit vir quidam, cui erat ætas senis, monachi

vestitus, cana autem coma, et qui erat in omni-
bus similis Simeoni qui erat in columna. Syra
vero lingua allocutus Danielem, et eum comple-
xus, rogavit, quonam iter suum dirigeret. Ille au-
tem : Si Deo, inquit, videtur, vado ad loca
sancta. Is vero excipiens : Recte dixisti, inquit, si
Deo videtur. Nunc autem certo scias, id quod est
tibi propositum, non esse ex Dei sententia. Non
enim audivisti seditionem et tumultum, qui est in
Palæstina? Ille vero, Audivi, inquit, sed in Deo
confido eum mihi futurum adiutorem; et maxime
quidem spero omnino fore, ut ne mali aliquid
nobis omnino accidat. Sin autem aliquid tale ac-
ciderit, « seu vivamus, seu moriamur, suus Do-
mini¹. » Illo autem hoc propheticum profertens
responsum : « Ne dederis in commotionem pedem
tuum, et non dormitabit, qui te custodit, ange-
lus², » cum ad hoc prompto et alacri animo re-
spondisset Daniel, dicens, omnino bonum esse mori
propter Christum, id ægre ferens canus, avertit
faciem, et : Non fero, dixit. Non enim permisit
Deus, ut nos intempestive in mortem conjiciamus,
et ut per vim interficiamur, procuremus. Ille est
enim, qui dixit : « Si persequantur vos ex hac civi-
tate, fugite in aliam³. » Cum autem concessisset
sanctus objectioni, et dixisset : Si tibi ita videtur,
nihil moror reditum : Non consulo, inquit ille,
tibi, ut ab hoc cœpto omnino desistas, stultus
enim essem; sed si mihi credas, jubens multum
valere regiones Orientales, conversus, vade Byzan-
tium, quæ, quod attinet ad sanctificationem, est
secunda Jerusalem, imo vero est prima. Illius
enim privilegia ei nunc a Deo data sunt, in qua
multis quidem tibi licebit frui templis, multis
vero sacris spectaculis; et si tibi corde fuerit vi-
vere in quiete et silentio, aut in superiore Thracia,
aut in ipso ore Ponti ejus rei tibi erit magna
facultas, et Deus hac in re tuum implebit desiderium.
Præterea non oportet existimare te Deum
quidem esse conventurum Hierosolymis, Byzantii autem
minime. Deus enim nequaquam loco cir-
cumscribitur, o dilecte.

IX. Hos sermones cano illo conferente cum Da-
niele, sol erat in occasu; et accidit, ut diverterent
ad quoddam monasterium. Cum audivisset autem Da-
niel hic esse diversandum : Tu quidem, inquit senex,
prior ingredere; ego autem te sequar e vestigio.
Existimans itaque sanctus eum urgere aliquam
corporis necessitatem, portam ingressus, exspec-
tabat. Postquam vero ille non amplius aderat, ra-
tus Daniel eum in aliquo alio loco diversari, solus
accedens ad præfectum monasterii, et ad eos qui
erant sub ipso fratres, honestam dedit osculum,
signum dilectionis. Deinde etiam sumpsit cibum
sibi appositum. Postquam autem somni tempus
esse cognovit, ei rursus assistens senex, suade-
bat illa facere, quæ prius dicebat, et quamprimum
proficisci Byzantium. Atque ille quidem excitatus,
cogitabat quisnam is esset, et an esset homo ali-
quis, an unus angelus. Is vero erat magnus ille

ἡ στολή μοναχοῦ, ἡ θριξὶς πολιτοῦ, πάντα ὁμοίως ἔχων
τῷ ἐπὶ τοῦ κίονος Συμεῶν. Προσειπὼν οὖν τῷ Δανιὴλ
τῇ Σύρων γλώττει, καὶ ἀσπαράμενος ἠρώτα τίς τε
αὐτῷ ἡ πορεία καὶ ποῦ φέροισα. Ὁ δὲ, Εἰ δοκεῖ τῷ
Θεῷ, φησὶν, ἐπὶ τοὺς ἁγίους ἄπειμι τόπους. Κάκει-
νος ὑπολαβὼν, Καλῶς εἰρηκας, εἶπεν, Εἰ δοκεῖ τῷ
Θεῷ. Νῦν δὲ ἴσθι σαφῶς ὡς οὐ κατὰ γνώμην Θεοῦ τὸ
προκειμένον· οὐ γὰρ ἀκήκοας τὴν ἐν Παλαιστίνῃ
στάσιν καὶ ταρχήν. Καὶ ὅς, Ἀκήκοα, ἔφη· πλὴν
ἀλλ' ἐπὶ Θεῷ τεθάρρηκα βοηθὸν ἔξαιν αὐτὸν, μάλιστα
μὲν οὐδὲ τὴν ἀρχὴν ἐλπίζω πονηρὸν μοί τι προσπε-
σεῖν· εἰ δὲ τι καὶ τοιοῦτον συμβῆ, εἴτε ζῶμεν, εἴτε
ἀποθνήσκωμεν, τοῦ Κυρίου ἐσμέν. Δυσχεράνας οὖν
ὁ πολὺς ἐπὶ τούτῳ, ἀπέστρεφέ τε τὴν ὄψιν, καὶ, Οὐκ
ἀνχομαι, ἔλεγε, μὴ γὰρ ἐπιτρέψαι τὸν Θεὸν ἐπιβρι-
πτεῖν ἑαυτοῦς παρὰ καιρὸν τῷ θανάτῳ καὶ βιάζεσθαι
τὴν ἀναλρεσιν. Ἐκεῖνος ἐστὶν ὁ εἰπὼν· Ἐὰν διώ-
κωσιν ὑμᾶς ἐκ τῆσδε τῆς πόλιως, φεύγετε εἰς τὴν
ἄλλην. Τοῦ δὲ μακαρίου εἰζαντος πρὸς τὴν ἕνστα-
σιν, καὶ, Εἰ ἐστὶν αὐτῷ δοκοῦν, εἰπόντος, οὐκ ἀναβάλ-
λομαι τὴν ὑποτροπήν, ὁ συμβουλεύω δὴ σοι, φησὶν
ἐκεῖνος, πάντη τῆς ἀγαθῆς ταύτης ἐπιχειρήσεως
ἀποστήναι, μάταιος γὰρ ἂν εἴην· ἀλλ' εἰ μοι πείθῃ,
τὰ ἔφα χαίρειν πολλὰ φράσας, τὴν ἐπὶ τὸ Βυζάντιον
ἐπιστρέψας πορεύου δευτέραν εἰς ἁγιασμοῦ λόγον
ὑπάρχουσαν Ἱερουσαλήμ, μάλλον δὲ καὶ πρώτην.
Ἐπεὶ δὲ τὰ ἐκείνης πρεσβεία ταύτη νῦν παρὰ Θεοῦ
δίδοται, ἐν ἧ πολλῶν μὲν ἀπολαύσεις νεῶν, πολλῶν
δὲ θεαμάτων ἱερῶν· καὶ εἰ σοὶ καὶ καταθύμιον ἡσυ-
χάσαι εἴτε ἐν τῇ ἀνωτέρῳ Θράκη, εἴτε πρὸς αὐτῷ
τοῦ Πόντου τῷ στόματι, εὐπορία πολλή, καὶ τὴν ἐπι-
θυμίαν σου Θεὸς ἐκπληροῖ. Πρὸς τούτοις οὐ χρεὶ νο-
μίζω ἐν Ἱερουσόλυμοις μὲν ἐντυχεῖν τῷ Θεῷ, ἐν δὲ
τῇ Βυζαντος οὐδαμῶς· οὐ γὰρ περιγράφεται τὸ θαῖον,
ἀγαπητέ.

Θ'. Ταῦτα τοῦ πολιοῦ τῷ Δανιὴλ κοινολογουμένου
ὁ ἡλιός τε ἦδη πρὸς δυσμὰς ἦν, καὶ αὐτοῖς συνήντα
πρὸς τι μοναστήριον ἢ κατάλοις. Πυθομένου τοίνυν
τοῦ Δανιὴλ εἰ ἐνταῦθα δεῖ καταλῦσαι, Σὺ μὲν, εἶπεν
ὁ γηραιὸς, προλαβὼν εἰσελθε· ἐγὼ δὲ σοὶ κατὰ πόδας
ἔψομαι. Ὑπολαβὼν οὖν ὁ μακάριος τῶν ἀναγκαίων
τι τοῦ σώματος ἐπαίγειν αὐτὸν, τῆς πύλης εἰσὼ γενό-
μενος, περιέβηεν. Ὡς δὲ μελέτι ἐκείνος παρῆν,
δόξας ὁ Δανιὴλ ἀλλαγῶν που καταλύειν αὐτὸν, προσ-
ελθὼν μόνος τῷ προστώτῳ τῆς μονῆς καὶ τοῖς ὑπ'
αὐτὸν μοναχοῖς σεμνὸν φιλῆμα τὸ τῆς ἀγάπης εἶδίου
σύμβολον. Εἶτα καὶ τροφῆς αὐτῷ παρατεθείσης με-
τελάμβανεν. Ὡς δὲ καὶ ὑπὸν καιρὸν ἔγνω, παρα-
στάς αὐτῷ πάλιν ὁ γηραιὸς ἐκείνα παρήνει πράττειν
ἃ καὶ πρόσθεν εἰδίδασκε, καὶ τὸ τάχος καταλαμβάνειν
τὴν Βυζαντος. Ἐκεῖνος μὲν οὖν διυπνισθεὶς ἐλογίζετο
τίς ἂν εἴη οὗτος, καὶ εἰ ἀνθρωπὸς τις ἢ τῶν ἀγγέλων
εἷς. Ὁ δὲ ὁ μέγας ἦν Συμεὼν τὴν πολυανθρωποτά-

¹ Rom. xiv, 8 ² Psal. cxv, 3. ³ Matt. i, 23.

την καλεύων αὐτὸν καὶ βασιλίδα καταλαθεῖν τῶν πό-
λεων, ἵνα καὶ πολλοὶς ὁδὸς οὕτως πρὸς σωτηρίαν γένη-
ται. Δόξαν οὖν οὕτω ποιεῖν μηδὲν μὴδὲν ὁ Δανιὴλ
εἰρηναῖος· ἐπὶ δὲ τὰς νοκτερινὰς ἦσαν ψῆδὰς συντα-
ξάμενος κἀσὶ καὶ ἐξελθὼν ἐπὶ τὴν Κωνσταντινίου
πόλιν σπουδαίως ἐχώρει, καὶ κατὰ τὸν τοῦ Πόντου
εἰσπλοῦν γενόμενος ὁ τοῦ ἀρχιερατῆγου Μιχαὴλ ναδὸς
αὐτὸν ὑποδέχεται, ὃς ἐκεῖ καλῶς ἔδραται, καὶ εἰς
ἡμέρας εἶχεν ἐπτά. Ἀκούσας δὲ τιῶν καὶ περὶ
ναοῦ ἑτέρου λεγόντων ὃς κατωτέρω μὲν τοῦ ἱεροῦ
καλουμένου διέκειτο, ὃ δὲ τόπος οὕτω παρὰ τῶν
ἐγγχωρίων φιλέμπορος φηνομάζετο, καὶ μαθὼν ὅτι τε
ἐν αὐτῷ κατοικοῦσι πνεύματα πονηρὰ, καὶ ὅτι καὶ
πλέοντας ἔστιν ὅτε βυθίζουσι, καὶ τοῖς παροδεύουσιν
ἐπιτίθενται, καὶ τοῖς προσκοινοῦσι εἰσὶ πονηροὶ γελ-
τονος, καὶ οὐκ ἔστιν ἐκείθεν τινα ἰλθεῖν ἀβλαβῆ οὐχ
ἔωθεν, οὐχ ἐσπέρας, οὐ μεσημβρίας, ἐν νῆι λαθῶν
Ἀντωνιὸν τε τὸν μέγαν καὶ τὰ ἐκείνου, καὶ ὄσους
κάποιους ἐκ τῶν δαιμόνων ὑπέμεινε πειρασμούς, καὶ
ὡς εἰς ἅπαν αὐτῶν ἐν τέλει τῆ τοῦ Κυρίου δυνάμει
περιεγένετο, καὶ ὄσων περιγενόμενος ἠξιώθη τε τι-
μῶν, ἐπὶ τὸν ἄθλον καὶ αὐτὸς ἀπέδω· καὶ δεῖξαι τὸν
ναὸν αὐτῷ τοὺς παρόντας εἰπὼν καὶ καταλαθῶν τὰ
προαύλια, μέσος τοῦ ναοῦ γίνεται τὸν τοῦ Χριστοῦ
σταυρὸν ὡσπερ ὄπλον ἀμαχὸν ἐπαγόμενος, καὶ φά-
λων ἄμα· « Κύριος φωτισμός μου καὶ σωτήρ μου·
τίνα φοθηθήσομαι ; » Διὸ δὴ καὶ πρὸ τῆς συμβολῆς
αὐτῆν τὴν τὸν δαιμόνων φάλαγγα τοῦήσας, ἐκάστην
περῆει γωνίαν δραπταίνοντας τοὺς πολεμίους ἐπι-
ζητῶν, καὶ ἐφ' ἐκάστη τούτων γονυκλισίας ἐπιτελῶν.

Γ. Ἐσπέρα μὲν οὖν ἦδη ἦν, καὶ ὁ τοῦ σκότους
ἄρχων παρῆν, καὶ λίθοι κατὰ τοῦ Δανιὴλ ἐβρίπτουν-
το, καὶ ἤχος ἠκούετο, καὶ βοὴ συμμιγῆς, καὶ ὄρυθος
διηγεῖτο. Ὁ δὲ τῆ προσευχῆ καὶ αὐθις προσκαρ-
τερῶν ἀτρέμας ἦν. Εἶσα καὶ πρὸς αὐτοὺς, « Ἐάν πα-
ρατάξητε ἐπ' ἐμὲ παρεμβολῆν, ἔλεγεν, οὐ φοθηθήσε-
ται ἡ καρδία μου. » Νύκτα μὲν οὖν ἐκείνην τὴν πρώ-
την καὶ τὴν μετὰ ταῦτα δευτέραν οὕτω. Τὴν δὲ
τρίτην ἀνθρώπους ἐώρα τῷ μεγέθει μεγίστους, τῆ
μορφῆ ἀλλοκότους, τῆ ὠμότητι, ὡς εἰκάζειν ἦν,
σαρκοδόρους, πάνυ δεινὸν τετριγέτας καὶ ἀπειλοῦν-
τας τῷ Δανιὴλ, καὶ τῷ φόβῳ τὰς δικολογίας ἀναμι-
γνύοντας, καὶ, Τίς σε, λέγοντας, ἄθλιε, τὰ ἐνταῦθα
καταλαθεῖν ἐπείσεν; ὅτε καὶ εἰ μηδὲν ἄλλο, ὃ γε χρέ-
νος ὄν ἐσμέν ἐνταῦθα κυρίου ἡμᾶς ἦδη τοῦ τόπου
δείκνυσι. Καὶ ταύτων οἱ μὲν εἰς θάλατταν αὐτὸν
ἐμβλαθεῖν ἠπειλοῦν, οἱ δὲ καὶ αὐθις λίθους ἠφείσαν
αὐμεγέθεις· οὐδεὶς μέντοι αὐτῷ ἐγγίξειν ἐθάβρει.
Τὶ οὖν ποιῆ; Πείθεται τῷ Δεσπότη, τοῦτο τὸ γένος
εἰπόντι νηστεῖα μόνῃ καὶ προσευχῇ φυγαδεύεσθαι.
Καὶ πρῶτα μὲν αὐτὸς ἀνητησιεῖ, τοσοῦτον γὰρ
ἐθάβρει τῆ τοῦ Χριστοῦ δυνάμει· ἔπειτα ὡς ἐτι μάλ-
λον ἀναισχυντοῦντα; ἐώρα καὶ θορυβοῦντας, πάντη
καταφρονήσας αὐτῶν ἀναφράττει πᾶσαν τὴν εἰσοδὸν
τοῦ ναοῦ δεικνύων ὅτι μόνος βούλεται πρὸς μόνους

A Simeon, qui jubebat eam frequentissimam et civi-
tatum reginam adire civitatem, ut hæc esset mul-
tis via ad salutem. Cum ergo sic ei visum esset
facere, neque ulli quidquam dixisset, postquam
nocturna cecinit cantica, omnibus valere jussis
egressus, propere contendebat Constantinopolim,
et cum in ostium Ponti esset ingressus, eum ex-
cipit templum Michaelis militiæ principis, quod
illic pulchre est positum; et septem illic dies est
versatus. Cum autem audivisset aliquos dicentes
de alio templo, quod stum quidem erat supra id
quod dicitur Hieron, locus vero ab iis qui incole-
bant, nominabatur Philemporus; et cum accepis-
set in eo malos habitare spiritus, et nonnunquam
submergere navigantes, et invadere eos qui trans-
eunt, et malos esse vicinos accolis, et non posse
aliquem eum transmittere infæsum, non mane, non
meridie, non vespere, revocans in memoriâ ma-
gnum Antonium et res illius, et quam multas ille
quoque a dæmonibus sustinuerit tentationes, et
quod eos tandem virtute Domini omnino supera-
verit, et quam multos illis superatis honores sit
assecutus, ipse quoque se ad aggredienda exiit
certamina, et cum jussisset eos qui aderant ei,
templum ostendere, et venisset in atrium, medium
templum ingreditur, Christi crucem tanquam
arma inferens inexpugnabilia, et simul psalleus:
« Dominus illuminatio mea et salus mea; quem
timebo ? » Quamobrem vel ante conflictum per-
territa ipsa phalange dæmonum, obibat omnes an-
gulos, quærens fugientes dæmones et in unoquoque
cerum floctens genus.

X. Atque jam quidem erat vespera, et aderat
princeps tenebrarum et jaciebantur lapides in Da-
nielē, et sonus audiebatur, et confusa vocifera-
tio et strepitus excitabatur. Ille autem rursus
perseverans in oratione, stabat quietus. Deinde
ad eos: « Si adversus me, dicebat, structa consti-
terit acies, non timebit cor meum ». Primam ergo
illam noctem, et secundam, quæ postea est con-
secuta, sic transmisit. Tertia autem vidit homines
magnitudine maximos, forma alienos, crudelitate,
quantum licebat conjicere, carnivoros, horribiliter
stridentes, et minantes Danieli, et metui admi-
scentes sæpe causæ defensionem, dicentes: Quis
tibi, o infelix, ut hæc venires, persuasit, quando
etsi nihil aliud, tempus quidem certe, quo hic
fuimus, nos loci dominos utique effecit? Et ex
iis alii quidem minabantur se eum in mare esse
jacturos; alii autem rursus maximos lapides im-
mittebant; nemo vero audebat ad eum accedere
propius. Quid ergo facit? Credit Domino, qui dixit
hoc genus expelli solo jejunio et precatione. Et
sic quidem facit, et eos minantes, atque etiam
jacentes parum aut nihil curans, primum quidem
ipse quoque contra minabatur; tantum enim in
Christi virtute confidebat. Deinde cum eos adhuc

* Psal. xxvi, 1. * ibid. 3.

videret se magis impudenter gerere et tumultuari, ipsis omnino despectis, obstruit omnem templi aditum, ostendens se solum velle cum eis luctari, et nec fuga quidem egere, si ipsi irruerint, solam autem aperit fenestram, ut videret accedentes, et ut corpori exiguum acciperet nutrimentum. Non multum intercessit temporis, et Christi quidem virtute deleta est omnis illa mala dæmonum operatio; redditus est autem universus locus liber ab illorum insultibus, et deinceps libere, et sine nilis insidiis ambulabant et mare navigabant.

XI. Hujus vero rei fama manavit in omnes partes, et licebat videre viros simul et mulieres, juvenes et senes, pauperes et divites, qui habitabant circumcirca in locis sinitimis, tanquam fluentum aliquod, continuo tractu ad eum ferri, et admirari, quonam modo, ubi nuper quidem erat exitium, illic sit salus; ubi autem dæmonum vociferationes, illic noctu et diu canantur ad Deum cantica. Iovius vero Satan, et hominum inimicus, neque de se partam victoriam, neque sancti patientiam, neque piorum videre sustinens utilitatem, ad secundum aggreditur callidum commentum; et quibusdam ex iis qui in templo cooptati erant in clerum, tales immittit cogitationes, quales olim Judæis adversus Christum, non bonum esse permittere homini hic habitare, quem ignoretis, unde sit. Ille autem et fama omnes ad se attrahit, et huius honor est omnino diminutio vestrorum vectigalium. Sed significate, dicebat, hæc episcopo, et eum cito expellit. Et sator quidem hic est: tale autem semen. Qui vero acceperant, non ex alio noti, quam quod hæc continuo produxerunt. Cum primum semen acceperunt, fructum produxerunt: et accedunt ad episcopum, et de sancto renuntiant. Episcopus autem Constantinopolitanus (is erat Anatolius), Et quomodo, inquit, de homine maledictis, et expellere aggredimini, quem, unde sit, nescitis, neque quænam sit ejus vitæ ratio; cum contra oporteat quidem eum illic sinere, ut, si sit quidem bonus, nos quoque faciat participes utilitatis; sin autem contra, ipse quidem hinc jure expelletur, vos vero et ego hac in re vacabimus reprehensione. Sic illi a seipsis capti (res enim est ejusmodi vitium, ipsum quidem in seipsum cadit, et a rebus suis capitur) præ pudore vultus legentes cessarunt ab improbitate

XII. Postquam autem eorum insidias sic vidit malignus esse irritas, longum esset dicere, quam multas quidem rursus visiones prioribus graviores beato intulerit, quam multas autem molestias et vexationes, nunc quidem minas se eum interempturum, nunc vero in mari submersurum, nunc autem aliquid aliud facturum eorum quæ nollet, etiamsi maxime et ipse et malus ejus exercitus ab ipso hæc erant passuri. Nam postquam ille surgens gravit, et audacter est locutus, dicens: Dominus

αὐτοὺς παλαίειν, καὶ ὅτι οὐδὲ φυγῆς δεῖται προσβαλλόντων αὐτῶν, μικρὰν δὲ μόνην διανοίγει θυρίδα θεᾶς τῶν προσιώντων ἕνεκα, καὶ τοῦ τὴν βραχίονα τροφὴν τῷ σώματι δέχεσθαι. Οὐ πολὺ τὸ ἐν μέσῳ, καὶ καθήρηται μὲν πᾶσα τῶν δαιμόνων ἡ πονηρὰ ἐνέργεια δυνάμει Χριστοῦ, ἐλευθέρως δὲ πᾶς ὁ χῶρος τῆς ἐξ αὐτῶν ἐπηρείας δείκνυται, καὶ λοιπὸν πάντες ἀνεπιβούλως καὶ ἐλευθέρως ὠδεύον τε καὶ τὴν θάλατταν ἔπλεον.

IA. Φήμη δὲ περὶ αὐτοῦ πανταχῆ διέβη, καὶ ἦν ἰδεῖν ἀνδρας ὁμοῦ καὶ γυναῖκας, νέους καὶ γέροντας, πένητας καὶ πλουσίους, καὶ πᾶν ὄσον τοῦς περίεχ τόπους κατῴκει, ὥσπερ τι ρεῦμα συνεχῆ δὲ πρὸς αὐτὸν φερομένους; καὶ διὰ θαύματος ποιουμένους πῶς ὅπου μὲν πρώην ἐλεθρος, ἐκεῖ σωτηρία, ὅπου δὲ δαιμόνων βοαὴ, ἐκεῖ καὶ νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν ὄψαι πρὸς Θεόν. Ὁ δὲ φθονερός Σατάν καὶ μισάνθρωπος, μήτε τὴν ἑαυτοῦ ἦταν μήτε τὴν ὑπομονὴν τοῦ ὁσίου μήτε τὴν τῶν εὐσεβούντων ὠφέλειαν ὄρᾶν ἀνεχόμενος, ἐπὶ τὸ δαύτερον μετῆι σόφισμα, καὶ τισι τῶν ἐν τῷ ναῷ κακῆρωμένων τοιοῦτους ἐνήσει λογισμοὺς οἷους πάλαι τοῖς Ἰουδαίοις κατὰ Χριστοῦ, ὡς Οὐ καλὸν συγχωρεῖν ἀνθρώπων ἐνταῦθα εἰκεῖν ὅν οὐκ οἴδατε πόθεν ἐστίν. Ὁ δὲ καὶ πάντας τῆ φήμῃ πρὸς ἑαυτὴν ἐλκύει, καὶ ἡ ἐκείνου τιμὴ ὑφείσκει πάντως ὁμῖν τῶν προσόδων γίνεται. Ἀλλὰ δῆλα ταῦτα τῷ ἐπισκόπῳ ποιήσαντες ἐξελαύνετε θάπτον αὐτόν. Καὶ ὁ μὲν σπορευς οὗτος ὁ δὲ σπόρος τοιοῦτος ὁ δεξάμενοι δὲ οὐκ ἄλλοθεν ἢ τοῦ εὐθὺς ταῦτα βλαστῆσαι γνώριμοι. Ἄμα γοῦν ἔλαβον τὴν σποράν, ἤγειραν τὸν καρπὸν καὶ προσέλασι τῷ ἐπισκόπῳ, καὶ ὡς ἡ βουλή τὰ κατὰ τὸν ὄσιον ἀπαγγέλλουσιν. Ὁ δὲ ἐπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως (Ἀνατόλιος ἦν), Καὶ πῶς, φησὶν, ἀνθρώπων κακῶς λέγετε, καὶ ἐξελαύνειν ἐπιχειρεῖτε ὅν οὐτε πόθεν ἐστίν οἴδατε οὐδὲ οἷος ὁ τρόπος αὐτῷ τῆς διαγωγῆς; Τοῦναντίον μὲν οὖν δέον ἔσθι αὐτὸν ἐνταυθοῖ, ἢ εἰ μὲν ἀγαθὸς ἦ, καὶ ἡμῖν κοινωνήσῃ τῆς ὠφελείας· εἰ δὲ τοῦναντίον αὐτὸς μὲν δικαίως ἐνταῦθεν ἀπελαθῆ, ὁμῶς δὲ κατὰ ὡμην τὰ γε τοιαῦτα ἀνέγκλητοι. Οὕτως ἐκείνοι δ' ἄλόντες ὑφ' ἑαυτῶν (τοιοῦτον γὰρ ἡ κακία· αὐτῆ πανταχοῦ περιπίπτει, καὶ τοῖς οἰκείοις ἀλλίσκεται), ἀισχύνη τὰ πρόσωπα καλυφθέντες τοῦ κακούργου ἐκτύσαντο.

IB. Ὡς δὲ καὶ ταύτην αὐτοῦ τὴν ἐπιβουλὴν οὕτω εἶδεν διαλυθεῖσαν ὁ πονηρὸς, μακρὸν ἂν εἴη λέγειν ὅσας μὲν πάλιν φαντασίας τῶν πρὶν δευνοτέρας; ἐπήγε τῷ μακαρίῳ, ὅσας δὲ τὰς ὀχλήσεις νῦν μὲν ἀπεικῶν αὐτὸν ἀνελεῖν, νῦν δὲ καταποντῶσαι, νῦν δὲ ἄλλο τι δρᾶσαι τῶν ἀβουλήτων, κἂν ὅτι μάλιστα ταῦτα παθεῖν ὅπ' ἐκείνου αὐτός τε καὶ τὸ ὅπ' αὐτὸν στρατευμα πονηρὸν ἐμελλον. Ὡς γὰρ δὴ κάκεινος διαναστάς προσηύξατό τε καὶ θαρρῶντως ἐφθέγγετο, Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς, ὅν ἐπίστευσά τε καὶ πιστεύω, αὐτὸς;

ὁμῶς εἰς τὴν ἄβυσσον καταποντώσει τὴν ἐσχάτην· ἔκεινοι τότε πικρὸν ὀλολύξαντες καὶ γοερὸν ἀνακράξαντες, καὶ τῷ δοκεῖν τὰ πρόσωπα τύπτοντες νυκτερίσιν ὁμοιωθέντες, αὐτοῦ ἐκείνου ταῦτα βλέποντος τοῦ ὁσίου ἐξῆλθόν τε, καὶ ἀπιδόντες ἔρχοντο. Ὁ δὲ μηδέποτε τοῦ ἐπιπράζειν παυόμενος, νομίζων, εἰ πυκνῶς αὐτῷ, καθάπερ ἐν πολιορκίᾳ, προσβάλοι, φέβῃ γούν χαλάσαι τοῦ μακαρίου τὸ φρόνημα δυνατὸς ἴσται, καὶ ἐπὶ τρίτην πείραν καὶ κακουργίαν χωρεῖ, καὶ τοὺς προτέρους αὐτῷ συκοφάντας ἐπισείει καὶ αὐθις μετὰ τοῦ αὐτοῦ μηχανήματος. Οἱ δὲ καὶ προσελθόντες τῷ ἐπισκόπῳ, ὡσπερ ἦδη τὰ μέγιστα ἀδικούμενοι, κακοῦργον τὸν ὅσιον εἰρωνῶα τε καὶ ἀπατεῶνα ἐκάλουν, καὶ διὰ δύσχηρτος ἡμῖν ἔστι φορτικός τε καὶ μόνον βλεπόμενος. Κάκεινος ἦτων ἦδη γυνόμενος τῶν ὀγλήσων, πέμφας εὐθὺς ἄγει τὸν Δανιὴλ παρ' αὐτὸν, καὶ πυνθάνεται τίς τε ὢν καὶ πόθεν καὶ τίνων δεόμενος, καὶ ἐπὶ πᾶσι ποίας ἄρα περὶ τὸ θεῖον δόξης ἐχόμενος τούτοις τοῖς μέρεσιν ἐπεδήμησεν. Ὁ δὲ τοῦ μεγίστου καὶ πρώτου τῆς εἰς Χριστὸν ὀρθοδόξου πίστεως πρώτα μνησθεὶς, οὕτω δὲ καὶ τᾶλλα συνεῖρε, πατριδα καὶ γένος, καὶ τέλος ὅτι θεῖα τοῦτον ἐκίνησεν ἀποκάλυψις τὸ Βυζάντιόν τε ἰδεῖν καὶ τὰ ἐνταῦθα καταλαθεῖν. Ταῦτα ὡς ἤκουσεν ὁ ἐπίσκοπος, ὑπανάστη καὶ περιεπτύξατο, καὶ ὡς θεῖον ἀτεχνῶς ἄνδρα ἐτίμησε, καὶ τοῖς κατ' αὐτοῦ λέγουσιν ἐπετίμησε. Καὶ ταῦτα μὲν οὕτως ἐστρατήγηται καλῶς τῷ μεγάλῳ· οὐκ ἦν δὲ πάντως τὸν τὴν Χριστοῦ πολιτεῖαν ἐπανελόμενον μὴ καὶ τὴν τάξιν τῆς πολιτείας εἰς δυνατὸν φανῆναι μιμούμενον. Ὡσπερ οὖν ὁ τοῦτου Δεσπότης μετὰ τὸν πειρασμὸν φαίνεται τῶν σημείων ἀρχόμενος, οὕτω δὲ καὶ οὗτος, πλὴν ὅσον καὶ τοῦτον ἐκείνου κινουόντος καὶ τοῦτου τῆ ἐκείνου δυνάμει κατορθούντος τὰ θαύματα.

Π'. Ἡμέραι παρήλθον οὐκί συχναί, καὶ νόσος ἐπισκήπτει τῷ πατριάρχῃ δεινῇ, ἣ καὶ ἰκέτην αὐτὸν γενέσθαι τοῦ ὁσίου ποιεῖ, καὶ μεταστέλλεται τοῦτον εὐθὺς, καὶ ὑπὲρ αὐτοῦ δεηθῆναι δέεται Χριστὸν βοηθῆσαι κάμωντι. Τοῦ δὲ τὰ γύνατα μόνον εἰς εὐχὴν κλιναντος παρῆν ἐπήκοος ὁ Χριστὸς φθάων μικροῦ καὶ τὴν αἰτησιν· καὶ ἡ νόσος ῥάων ἦν, καὶ ὁ ἀρχιερεὺς ἀπαθής. Καὶ οὕτω μὲν τὰ τοῦ θαύματος· οὐ μᾶλλον δὲ ἂν τις αὐτὸν ἐκπλαγεῖ τῆς θεραπείας ἢ τῆς ἐπὶ τῇ θεραπείᾳ χρηστότητος. Ὡς γὰρ ἴασατο τοῦτον, ἦται μισθὸν τῆς ἰάσεως· ὁ δὲ ἦν ἀφεθῆναι τοῖς διαθεβληκόσι τὸ ὑψηλμα. Ὁ δὲ ἀρχιερεὺς ἀσμένως τε πρὸς τὴν αἰτησιν διετέθη, καὶ, Πῶς γὰρ μὴ ἀφήσω, ἔφη, οἷς μικροῦ δέον καὶ χάριν ὁμολογεῖν ὅτι σὲ τὸν ἐμὸν σωτήρα παρέσχον ἰδεῖν, καὶ πρὸς ἡμᾶς φοιτῆσαι κατέστησαν αἰτιοί; Ἐπεὶ δὲ πρὸς αὐτὸν καὶ μοναστηρίον καὶ δώρων καὶ τοῦ συνείναι τούτῳ διαπαντός ἐμέμνητο, Εἰ με θέλεις, φησὶν ὁ μέγας, τὰ μέγιστα θεραπεύειν, ἔα τὰ τῷ Θεῷ καὶ ἐμοὶ δοκοῦντα ποιεῖν. Καὶ οὕτω δὲ πρὸς τὸν ναὸν σὺν πολλῇ καὶ λαμπρᾷ τῇ δορυφορίᾳ

A Jesus Christus, in quem credidistis (4) et credo, ipse vos in ultimam abyssum demerserit : illi tunc acerbe ululantes et flebiliter clamantes, et suas facies, ut videbantur, pulsantes, assimilati vesper-tilionibus, illo ipso hæc adspiciente sancto, egressi sunt et abierunt. Ille autem nunquam cessans injuriam facere, existimans quod si eum sæpe tanquam in urbis obsidione invaderet, tandem poterit beati spiritus et generosum animum deprimere ac frangere, accedit ad maleficii tertiam probationem, et adversus eum rursus commovet priores calumniatores. Qui cum accessissent ad episcopum, perinde ac jam maximam affecti injuriis, sanctum vocabant maleficam, simulatoremque et deceptorem; dicebantque ejus consuetudinem esse eis intolerabilem, ut qui vel solo aspectu sit molestus et importunus. Ille vero jam victus a tot vexationibus, ad se accersit Danielem, et rogat quisnam sit, et unde, et quibusnam rebus opus habens, et postremo, quamquam in Deum tenens opinionem, in has partes venerit. Ille autem cum ejus, quod est maximam et primum, nempe orthodoxæ in Christum fidei, primum memisset, alia deinde contextuit, patriam, et genus, et finem : nempe quod eum divina moverit revelatio, ut videret Byzantium, et in hæc loca veniret. Hæc cum audivisset episcopus, assurrexit, et eum est amplexus, et eum tanquam virum revera divinum honoravit. Atque hæc quidem sic recte gesta fuerant a magno Daniele. Fieri autem omnino non poterat, ut qui Christi vitæ institutum suscepserat, non etiam ejus vitæ agendæ ordinem pro viribus videretur imitari. Quomodo ergo ejus Dominus cum temptationibus signa videtur inchoasse, ita hic quoque, nisi quatenus ille hunc movebat, et hic illius virtute faciebat miracula.

XIII. Non multi dies præterierunt, et vehemens morbus invadit patriarcham : qui etiam efficit, ut is fieret sancto simplex, et cum continuo accerseret, ut pro ipso Christum rogaret, ut laboranti opem ferret. Cum is autem solum genua flexisset ad orationem, adfuit Christus exaudiens propemodum antevertens petitionem : convalescitque et sanus evasit patriarcha. Et sic quidem miraculum ; non magis autem est admirandum propter curationem, quam propter benignitatem in curatione. Nam postquam eum sanavit, petiit mercedem sanationis ; ea vero erat, ut iis qui calumniati fuerant, remitteretur debitum. Pontifex autem ei libenter concessit petitionem, et : Quomodo enim, inquit, non remittam, quibus parum abest quin etiam agam gratias, quod effecerint, ut te viderem, qui mihi dedisti salutem, et fuerunt causa, ut tu ad nos venires ? Cum autem apud eum et monasterii, et donorum, et ut cum eo perpetuo esset, meminisset : Si vis me, inquit ille magnus, magno studio prosequi, sine me

(4) *Credidi*, legendum videtur, ut Jacobus ait : *Dæmones credunt, et contremiscunt*.

ea facere, quæ Deo et mihi videntur. Et sic ad templum missus cum magno et præclaro comitatu, eum eadem fecisset quæ prius, et aditum obtroxisset, per parvum quoddam foramen colloquebatur cum iis qui accedebant. Novem interim anni præterierant, et eum ad vitam perfectiorem vocans Providentiæ aperte ostendit futura. Cum enim fuisset in extasi, videt columnam nubis, et ea admodum sublime erat sublata, et ex adverso ejus pendebat in aere; et admirabilis Simeon stabat super caput columnæ. Simel autem cum eo duo astabant adolescentes; eratque eis vestis clara et refulgens. Desuper vero ex capite columnæ audit vocem dicentem: Huc ad me ascende, Daniel. Cum is autem respondisset, Et quomodo potero ego, domine, in tantam extolli altitudinem? jussit Simeon iis qui cum ipso erant, adolescentibus, ut descenderent, et assumptum ad se deducerent. Qui cum imperata fecissent, eum tollunt et prope ipsum stant. Ille autem eum statim amplexus, simul in cælum eum tollebat, et magna voce clamabat: Esto fortis, Daniel; te strenuum ac robustum præbe, et sta pulchre ac generose. Postquam vero vox admodum clara eum circumsonabat (visa est enim terribilis, et tonitruï similis), ex somno quodammodo ad se rediit.

XIV. Hoc futurum ejus vitæ institutum, Simeonis instituto convenienter, prius significavit, et quod oportebat eum et columnam ascendere, et transire ad locum, columnam longe excelsiorem. Sic sententia et voluntate Omnipotentis, ab eo effecta sunt omnia, et ad eum paulo post missa est pellis ovilla ab Elia, ad eum, inquam, qui moribus erat Elisæo similia. Sic autem missa est. A Simeone ad imperatorem (2) missus quidem erat Sergius, ejus discipulus, ad eum deferens donum, omnia mala depellens, nempe tegmen quod habebat in capite; solent autem id vocare cucullam. Cum autem imperator haberet animum aliis intentum, et esset in curiis publicis occupatus, Deo hæc omnia providente et dispensante, hic, quem diximus, Sergius statuit navigare et redire; et contendebat pervenire ad monasterium, quod nominant Acæmetorum, id est, non dormientium. Cum ergo ipse revertens cum quibusdam aliis accessisset prope locum Danielis, statim tanquam signo dato, beatus erat in ore omnium. Et alii quidem meminerant ejus tolerantiae; alii autem precum, alii vero curationum, alii vero, quod mansuefecit locum, qui possidebatur a dæmonibus; et nunc quidem qui sunt in mari, sine periculo navigant; illæsi autem iter obeunt ii qui sunt in via pedites. Hæc intelligit Sergius, cui commissum fuerat donum pretiosissimum; et cum ejus desiderio motus fuisset animus, rogat quisnam hic sit, et ubi, et an liceat eum convenire. Illi vero et locum alacriter ostenderunt, et cum in terram appulisset, ipsi

Α παραπεμφθείς, καὶ πάλιν τὰ αὐτὰ τοῖς προτέροις ποιήσας, καὶ διαφράξας τὴν εἴσοδον διὰ τινος μικρᾶς ὀπῆς ὡμίλει τοῖς προσιοῦσιν. Ἐννεὰ τὰ μεταξὺ διήλθον ἔτη, καὶ ἐπὶ τὴν τελευταίαν αὐτὸν πολιτείαν ἡ πρόνοια καλοῦσα φανερώς τὰ μέλλοντα προεδήλου· ὄρξ γὰρ ἐν ἰκστάσει γενόμενος στῦλον νεφέλης, καὶ οὗτος ὑψοῦ λίαν ἐπήρτο, καὶ καταντικρὺ αὐτοῦ ἀπηώρητο· καὶ ὁ θαυμαστὸς Συμεὼν ὑπὲρ κεφαλῆς τοῦ στύλου ἐφίστατο. Δύο δὲ αὐτῷ συμπαραίσταντο νεανίσκοι· καὶ ἡ ἐσθῆς αὐτοῖς λαμπρὰ καὶ ἀστράπτουσα. Ἄνωθεν οὖν ἀπὸ τῆς τοῦ στύλου κεφαλῆς ἀκούει φωνῆς, Δεῦρο πρὸς με, λεγούσης, Δανιὴλ, ἀναλθε. Τοῦ δὲ, Καὶ πῶς ἐγὼ, κύριε, πρὸς τοσοῦτον ὕψος ἀρθῆναι δυνήσομαι; ἀποκριναμένου, ἐπιτρέψαι τοῖς συνοῦσιν αὐτῷ νεανίσκοις τὸν Συμεὼν κατελθεῖν, καὶ ἀναλαβόντας πρὸς αὐτὸν ἀγαγεῖν· οἱ καὶ κατακελευσθέντες πεποιηκότες, αἴρουσί τε καὶ ἰστώσι πλησίον αὐτοῦ. Κάκεινος εὐθύς τούτου περιπτυσάμενος εἰς, οὐρανὸν ἀναφέρετο, καὶ ὄμα μέγα ἐφώνει, Ἀνδρίζου, Δανιὴλ, ἰσχυε, καὶ στήθι γενναίως. Καὶ ἐπειδὴ πάνυ λαμπρὸν περιήχησεν ἡ φωνή, φοβερὰ γὰρ ἴσχυει εἶναι καὶ ὁμοίᾳ βροντῇ. ὁ Δανιὴλ πληγῆς τὴν ἀκοήν καὶ συνταραχθεὶς ἐξ ὄνειράτων ὡσπερ ἀνήνεγκε.

Daniel cui percussæ et conturbatæ erant aures,

Α Δ'. Τοῦτο τὴν μέλλουσαν αὐτῷ κατὰ τὴν Συμεὼν πολιτείαν προαναφώνει, καὶ ἔτι δεῖ αὐτὸν καὶ στῦλον ἐπιδῆναι καὶ τόπον παρατοῦ τοῦ στύλου μεταλθεῖν ὑψηλότερον. Οὕτως αὐτῷ πάντα γνώμη τοῦ Κρείττονος ἐπεραίνεται, καὶ μετὰ μικρὸν καὶ ἡ μηλωτὴ Ἥλιου τῷ κατὰ τρόπον Ἐλισσαίῳ ἐπέμπτετο. Ἐπέμπτετο δὲ οὕτως. Ἐπέτelleτο μὲν παρὰ τοῦ Συμεὼν τῷ βασιλεῖ Σέργιῳ ὁ τούτου μαθητῆς δῶρον αὐτῷ παντὸς κακοῦ ἀποτρόπαιον τὸ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς κάλυμμα (κουκούλλαν τότε καλεῖν σύνηθες) κομίζον αὐτῷ· τοῦ δὲ βασιλέως πρὸς ἄλλοις τὴν ψυχὴν ἔχοντος καὶ φροντίτι δημοσίου; ἀσχολουμένου, Θεοῦ ταῦτα πάντως οἰκονομοῦντος, ὁ ῥήθεις οὗτος Σέργιος ἀναπλεῦσαι διέγνω, καὶ τὴν μονὴν ἦν Ἀκοιμήτων ἐπονομάζουσι καταλαθεῖν ἐσπευδεν. Ἐπεὶ γοῦν ἀναπλέων σύναμα τισὶ τοῦ Δανιὴλ προσήγγιζε τόπων, καθάπερ ἐκ συνθήματος εὐθύς ἐν τοῖς ἀπάντων στόμασιν ὁ μακάριος ἦν. Καὶ οἱ μὲν αὐτοῦ τῆς ὁμοιοῦς ἐμέμνηντο, οἱ δὲ τῶν εὐχῶν, οἱ δὲ τῶν ἰάσεων, οἱ δὲ ὅτι τὸν τόπον δαίμοσιν ὄντα ἀτόχον ἐξημέρωσε· καὶ νῦν ἀκινδύνως μὲν οἱ ἐν θαλάσῃ πλέουσι, ἀδελφῶς δὲ οἱ ἐν γῆ πεζεύουσι. Μανθάνει ταῦτα καὶ Σέργιος ὁ τὸ πολῦτιμον δῶρημα πιστευθεὶς, καὶ τὴν ψυχὴν πρὸς ἔρωτα κινήθεισιν πυνθάνεται τίς οὗτος καὶ ὅπου, καὶ εἰ δυνατόν αὐτῷ ἐντυχεῖν. Οἱ δὲ τὸν τε τόπον προθύμως ὑπέδειξαν, καὶ τῇ γῆ προσοκειλαντες, αὐτοὶ τε πρὸς τὸν ὄσιον σύναμα Σεργίῳ ἀφικνοῦνται. Ὅς καὶ σφόδρα φιλοφρόνως τὸν μακάριον ἀσπασάμενος, τὰ μὲν αὐτὸς ἐξηγεῖται, τὴν τε τοῦ Συμεὼν φημι τῶν ἐνθῆνδε ἀπαλλαγὴν, καὶ ὁ παρ' αὐτοῦ κομίζει τῷ βασιλεῖ δῶρον, Πρὸς σὲ μάλλον

(2) Vide Baron. anno 400. Leonem intellige.

ειπὼν παρὰ τοῦ Θεοῦ ἀπεστάλθαι. Τὰ δὲ πάλιν ἄκουσι καὶ ὁ Θεὸς αὐτῶν περὶ τοῦ Συμεῶν καὶ τῆς κατ' αὐτὸν ἐγκώριας πολιτείας. Ἄπερ ἀκούσας ὁ Σέργιος καὶ τὸ ἱερὸν αὐτίκα δώρημα ἐκβαλὼν τῷ Δανιὴλ δίδωσι, καὶ αὐτὸν ἐκείνῳ προσ- παραδίδωσιν ἀπὸ τοῦ πατρὸς τοῦ Συμεῶν πρὸς πα- τέρα μετοικίσεσθαι λέγων τὸν Δανιὴλ. Καὶ ταῦτα μὲν ἐπράττετο τῆδε.

ejus vitæ instituto congruenter agenda. Quæ quidem cum audiisset Sergius, sacrum statim donum ejiciens, id donat Daniell, a patre Simeone dicens migrare ad patrem Danielelem. Et hæc quidem sic fiebant.

ΙΕ'. Τὸ θεῖον δὲ πάλιν τὰ συνήθη ποιοῦν ἠρέθιζε τὸν Δανιὴλ ὅψις τινα θειοτέρη βίου παντὸς ὑψηλοτέ- ρου καὶ μείζονος ἄφασθαι πολιτείας, ἐκλογῆς αὐτὸν σκευὸς κατὰ Παῦλον προσιδῶς ἐσόμενον. Καὶ ἡ ὄψις οὐ τῷ Δανιὴλ, ἀλλὰ τῷ Σεργίῳ μᾶλλον παρίστατο. Ἐδόκει γὰρ τρεῖς αὐτῷ νεανίσκους ἐλθόντας εἰπεῖν· Ἄναστας, Σέργιε, λέγε τῷ ἀδελφῷ Δανιὴλ· Ὁ τῆς ἐν τῷ ναῷ κατοικίας χρόνος ἤδη πεπληρωται· δεῦρο λοιπὸν, καὶ πρὸς μείζονας ἀγῶνας παρασκευάζου. Δῆλῃν οὖν αὐτῷ τοῦ Σεργίου τὴν θεῖαν ὄψιν πα- ποιηκότος, ἐπέπερ ἔγνωστο τῷ ἀνδρὶ τοῖς τοῦ Κραίττονος νεύμασι τὸ παράπαν μὴ ἀντιλέγειν· ἄλλως τε δὲ καὶ τῇ προτέρῃ τῆς ὀπτασίας ὄψις καὶ ἡ δευτέρα συνέβαινε, καὶ πρὸς τοῦτοις καὶ τὸ τοῦ Συμεῶν ἔνδυμα τῆς τοιαύτης πολιτείας ὁ ἀρραβῶν ἦν, πέμπεται Σέργιος τοὺς τε λόφους καὶ τοὺς μᾶ- λον ἐρημικοὺς τόπους ὅσοι ἐκαίει καταμαθεῖν οὐ κίονα προσήκον ἰδρύσαι καὶ βίον τῆσαι τὸν φιλήσυ- χον ἐπιτήθειον· ὃς καὶ μέρη τινὰ τοῦ λόφου καλῶς διερευνησάμενος, ἐπειδὴ κατ' ἐκείνο τόπου ἐνθα εἶδε στήναι τὸν κίονα παραγένοιτο, σὺ, Θεὲ πάντων, καὶ τοῦτο δεικνύεις. Ὅρα γοῦν ὁ ῥηθὴς Σέργιος περι- στερὰν αὐτίκα λευκὴν· καὶ αὕτη πτερουσομένη πυκνὰ καὶ μικρὸν αὖθις ἀνιπταμένη πάλιν κατέπιπτε. Δόξας οὖν θήραμα ταύτην εἶναι καὶ βρόχοις ἡμμένην σπύδαί τε ἐπ' αὐτήν, καὶ ὑπὸ χεῖρα λαβείν ἐπιείγε- ται. Ἡ δὲ εὐθὺς ἀποπτῆσα καὶ ὀφθαλμοῖς ἀληπτος ἦν. Οὕτω δὴλον τὸ σύμβολον δεξάμενος· τῆς ἰδρύσεως, καταμαθὼν δὲ καὶ αὐτὸς ὅπως εἶχεν ὁ τόπος ἐπι- τηδῶς, κάτεισι πρὸς τὸν ἄγιον, καὶ πάντα κατὰ μέρος μεθ' ἧς εἶδεν ὀράσεως ἀπαγγέλλει. Ὁ δὲ ἤσθη τε ἀκούσας, καὶ τὸν τόπον καταλαβεῖν ἔσπευδε. Δωρεῖται δὲ Μάρκος μὲν φίλος αὐτῷ καὶ τᾶλλα συν- ἤθης τὸν κίονα· γενομένου δὲ καὶ τοῦ συνήθως καλουμένου μοδίου καὶ τῇ κεφαλῇ τοῦ στύλου προσ- αρμοσθέντος, κελεύει περὶ μέσας αὐτῷ νύκτας τὸν τοῦ ναοῦ τοίχον διατηρηθῆναι, καὶ οὕτω πάντας λαθῶν ἀνῆει. Ἐτα καὶ προσευχὴν ἐπιλέγει μεθ' ἡ- δονῆς οὕτως ἔχουσαν· Δόξα σοι, Χριστέ ὁ Θεός, ὅτι τοιούτων καμὰ ἀγαθῶν καὶ πολιτείας τοιαύτης ἠξίω- σας. Ἄλλ' αὐτὸς οἶδας, Δέσποτα, ὅτι σοι μόνῳ θαρ- βῶν τὸν κίονα ἀναβαίνω καὶ τὸν ἀγῶνα τοῦτον ὑπέρχομαι. Δέξαι μου τὴν πρόθεσιν, ἐνίσχυσον πρὸς τὸν δρόμον, τελείωσον τὸ ἐγγεῖρημα. Οὕτως ὁ μα- κάριος οὐ κατὰ πνεῦμα μόνον τελεῖν οὐράνιος, ἀλλὰ καὶ ὡς οἶόν τε κατὰ σῶμα ἐξεβιάζετο, καὶ τοῦ λοιποῦ

accedunt ad sanctum, et una cum eis Sergius. Qui cum benigne admodum beatum salutasset, alia quidem ipse exponit, Simeonis, inquam, hinc decessum, et quod ab ipso donum ferret ad imperatorem, dicens Daniell, id ad eum potius esse missum, quam ad illum, ad quem ipse id mitti oportaretur. Alia autem rursus audit a Daniele, quæ ei Deus significavit de Simeone, et de vita

XV. Deus autem rursus consueta faciens, incitabat Danielelem visione quadam diviniore, ut aggrederetur vivendi rationem majorem et sublimiorem, vas eum electionis, quomodo Paulum, præsciens futurum. Apparuit vero visio non Danielli, sed potius Sergio. Videbantur enim tres ad eum venisse adolescentes, et dixisse: Surge, Sergi, dic abbati Danielli: Expletum est tempus tuæ in templo habitationis. Adesto deinceps, et ad majora parare certamina. Cum ergo ei Sergius divinam aperuisset visionem, quoniam is statuerat non repugnare omnibus nutibus Omnipotentis, et alloqui priori quoque visioni secunda consentiebat; et præterea Simeonis etiam indumentum erat arrhæ talis vitæ legendæ, mittitur Sergius, ut disceret loca magis solitaria, quæ illic sunt, ut oporteat ponere columnam, et aptum ad agendam vitam in quiete et silentio. Qui cum partes quasdam fastigii montis pulchre esset perscrutatus, postquam venisset in illum locum, in quo oportebat stare columnam, tu, Deus omnium, hoc quoque ostendis. Videt ergo protinus dictus Sergius albam columbam, quæ alas frequenter expandens, et parum rursus subvolans, iterum decidebat. Arbitratus ergo eam esse captam et vinctam laqueis, ad eam festinat, et contendit eam capere manibus. Illa vero cum statim evolasset, ne oculis quidem poterat apprehendi. Cum tamen evidens accepisset signum statuendæ columnæ, et ipse quoque satis intellexisset, quam esset aptus locus, descendit ad sanctum, et omnia sigillatim renuntiat cum ea, quam viderat, visione. Ille autem et lætatus est, cum audivisset, et ad locum venire cupiebat. Dat vero Marcus quidem ei amicus et alio qui familiaris columnam. Cum autem factus esset is quoque, qui solet vocari modius, et capiti columnæ fuisset adaptatus, jubet circa mediam noctem perforari sibi templi parietem; et ita, omnes latens, ascendit. Deinde etiam cum gaudio concipit preces, quæ ita habebant: Gloria tibi, Christe Deus, quod me talibus bonis et tali vitæ instituto es dignatus. Sed tu scis, o Domine, quod te solo fretus hanc ascendo columnam, et hoc certamen subeo. Suscipe meum propositum; confirma me ad cursum; cœptum meum absolve. Sic beatus ille non spiritu solum esse cœlestis, sed etiam, quoad

¹ Act. iv, 15.

ejus fieri poterat, corpore esse contendebat; et de cætero solus erat in columna, seipsum collocans in cœli et terræ confinio; ab hac quidem recedens carne et spiritu, ad illud autem contendens.

XVI. Hæc autem non poterat invidus ferre oculus, neque patri invidiæ erant illa tolerabilia. Sed cum loci dominus ad horum venisset cognitionem (erat autem illi nomen Gelasius), inconsiderate ira animo perturbatus, aut potius dæmonis importunitate commotus, et adversus sanctum virum furore percitus (causa autem prætexebatur, quod non eam posuisset voluntate illius) imperatori quidem renuntiat id quod factum fuerat. Renuntiat autem etiam Gennadio (is enim constitutus fuerat episcopus Constantinopolitanus post decessum Anatolii). Atque ab imperatore quidem dicens non fuit exauditus; episcopus vero invidia motus, seu ei qui rogat concedens, non solum censebat sanctum e columna dejiciendum, sed etiam pœnæ subjiendum. Redit ergo Gelasius totus ira percitus, alios quoque multos secum assumens, et e columna sanctum volens detrahere. Sed qui semper in sanctis suis est admirabilis Dominus, qualia nunc quoque fecit, illum audacter insultantem reprimens, et ejus servum, qui erat occultus, gloriosum efficiens. Nam cum esset maxima serenitas essetque aer purus et limpidus, nubes repente concurrerunt, et orta est caligo, et vehemens pluvia et grando deorsum ferebatur. Tantusque erat ejus impetus, et tam ingentes minæ iræ supernæ, ut etiam vitium caderent folia et pampini, non solum fructus: erat enim tunc tempus vindemiæ. Sed nec hæc quidem reprimebant amentis stultitiam. Sed cum non multum abfuisset, quin ille periret, ne sic quidem discebat sapere, et se moderate gerere; neque volebat scire, quanta superna gratia locupletatus esset Daniel. Sed anhelans, et madefactus, cum iis qui circa eum erant, aggressus, indignabatur, minabatur,

XVIII. Sed postquam qui cum eo erant, ei quæ erant optima, suggesserunt, dicentes nec esse columnam agro propinquam, et hinc ei nullam futuram molestiam; imo vero eum percepturum fructum multarum orationum, et ei futurum valde utilem, cum sit bonus vicinus; postquam hæc dixerunt, persuaserunt. Et tunc quidem jussit descendere, pudore, ut arbitror, motus propter eos qui aderant, ne videretur frustra venisse; postea autem ei rursus pollicebatur ascensum, et cum rursus ascendisset, quantum voluisset, mansurum. Cum autem, columnæ admotis scalis, sanctus descenderet, et jam in sexto gradu pedem figeret, eum qui erat inflexibilis, cepit misericordia, dum illos videret pedes tanquam alias columnas, quos per totas noctes et dies stationes reddiderant tumidos et ulceratos, et vulneribus plenos. Quæ ille cum stupore contemplatus, et sanctum adjuravit, ut rursus rediret, et audacis sui cœpti petiit veniam.

μόνος ἦν ἐν τῷ κλίονι, μεθόριον ἑαυτὸν θέμενος οὐρανοῦ τε καὶ τῆς γῆς, σαρκὶ μὲν καὶ πνεύματι ἀφιστάμενος, πρὸς δὲ τὸν ἐπειγόμενος.

ΙΓ'. Ταῦτα δὲ τὸν βάσκανον ὀφθαλμὸν οὐκ ἦν ἐνεγκέιν, οὐδ' αὐτῷ ἐκείνῳ τῷ τοῦ φθόνου πατρὶ φορητά. Ἄλλ' ὁ τοῦ τόπου Κύριος εἰς γινώσκιν τούτων ἐλθὼν, Γελάσιος ἐκείνῳ τοῦνομα, ἀλογίστῳ θυμῷ τὴν ψυχὴν διαταραχθεὶς, ἢ μᾶλλον δαιμονίως σκαιότητι κινήθει, καὶ κατὰ τοῦ ὁσίου ἀνδρὸς ἐκμανεῖς, καὶ ἡ αἰτία τὸ μὴ γινώμῃ ἐκείνου τὸν στύλον ἐν τοῖς ἐκείνου ἰδρύσασθαι, ἀγγέλλει μὲν βασιλεῖ τὸ πραχθὲν, ἀγγέλλαι δὲ ταῦτο καὶ Γενναδίῳ, οὗτος γάρ ἐπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως μετὰ τὴν Ἀνατολίου καθίστατο τελευταίην. Βασιλεῖ μὲν οὖν λέγων ἀνήκοος ἦν· ὁ δὲ ἐπίσκοπος εἶπε φθόνῳ εἰκων ἢ καὶ τῷ δεηθέντι χαριζόμενος, οὐ τοῦ στύλου κατενεχθῆναι μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐπιτιμίῳ ὑποβληθῆναι τὸν ἅγιον ἰδικαίου. "Ανεῖσιν οὖν ὁ Γελάσιος ὁλος ὄργῆς ὡν συχνοὺς καὶ ἄλλους μεθ' ἑαυτοῦ συμπαρλαβῶν, καὶ τοῦ στύλου τὸν ἅγιον ἐθέλων κατενεγκεῖν. Ἄλλ' ὁ θεὸς θαυμαστός ἐν τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ Κύριος οἶα καὶ νῦν ἐποίησεν, ἐκείνῳ τε θρασυόμενον ἀναστέλλων, καὶ τὸν αὐτοῦ θεράποντα δοξάζων κρυπτόμενον· εὐδίας γὰρ ἀκριβοῦς οὐσης καὶ τοῦ ἀέρος ἀλαμπῆς οὐδὲν ἔχοντος νέφη τε συνέδραμε παραντίκα καὶ ὀμίχλη προσέπιπτε, καὶ ὑετὸς βραχδαίος καὶ χάλαζα συγκατεφέροντο. Καὶ τοσοῦτον ταύτης ἡ ἐμβολὴ καὶ ἡ τῆς ἀνωθεν ὄργῆς ἀπειλὴ ὡς καὶ τὰ τῶν ἀμπέλων ἀπορβῆσαι φύλλα, μὴ δεῖ γε τὸν καρπὸν, τρυγητὸς γὰρ ἦν. Οὐδὲ ταῦτα ἐπέειχε τὴν τοῦ παραφρονοῦντος ἀσυνεσίαν· ἀλλὰ καὶ ἐγγύς ἐκείνος τοῦ ἀπολιέσθαι γενόμενος, οὐδὲ οὕτως ἐμάνθανε σωφρονεῖν, οὐδ' ὅσον ἐπλοῦτεϊ Δανιὴλ τὴν ἀνωθεν χάριν ἤξίου μαθεῖν· ἀλλὰ πνευστιῶν καὶ δᾶβροχος οὖν τοῖς ἀμφ' αὐτὸν ἐπελθῶν ἠγανάκτει, διηπελεῖται, ἐδόξα, κατενεγκεῖν τὸν ὅσιον ἐπεχειρεῖ.

eum erant, aggressus, indignabatur, minabatur,

ΙΖ'. Ἐπεὶ δὲ οἱ συνόντες τὰ βέλτεστα εἰσηγούοντο, ὡς οὔτε ὁ κίον ἐγγίστα τοῦ ἀγροῦ, λέγοντες, ἐνεκῶθέν τε οὐδὲ μίαν ὄχλησιν ἔξει, δεῖ μὴ καὶ εὐχῶν μᾶλλον ἀπολαύσει πολλῶν, καὶ λυσιτελήσει αὐτῷ τὰ μέγιστα γέλιων ἀγαθὸς ὢν· ἐπεὶ ταῦτα εἰσῶν, ἐπειθον. Καὶ τότε μὲν ἐκέλευε καταλεῖν δι' αἰδοῦς, οἶμαι, τοὺς παρόντας ποιούμενος, ἵνα μὴ μάτην ἀφικέσθαι δοκῆ, ὕστερον δὲ αὐτῷ καὶ τὴν ἀνοδὸν ὑπισχεῖτο, καὶ ἀνελθόντα μένειν ἐφ' ὅσον βούλοιοτο. Ἐπεὶ γοῦν κλίμακος προσερεσθεσίσης τῷ κλίονι κατῆε ὁ ὄσιος, καὶ δὴ πρὸς τὴν ἕκτην ἐτι βαθμίδα τὸν πόδα ἤρειδεν, οἶκτος εἶλαθε τὸν ἀμελιχτον, ὀρῶντα πόδας ἐκείνους ὡς ἐτέρους κίονας οὐς αἱ πίννυχοι στάσεις καὶ πανημέριοι οἰδοῦντας καὶ ἠλωκωμένους καὶ τραυματῶν πλήρεις ἐδείκνυσον· ἃ καὶ πρὸς ἐκπληξιν θεασάμενος ὤρκωσέ τε πάλιν τὸν ὄσιον ἀνελθεῖν, καὶ συγγνώμην ἤτεϊ τοῦ ἐγχειρήματος. Ὑστερον δὲ αὐτῷ καὶ τὸν κίονα ἴσθησιν ὀψιλότερον, καὶ τὸ πάχος στερρότερον, καὶ τὴν βάσιν

καὶ τὰλλα πολυτελέστερον, γνώριμα καὶ αὐτῷ βασι-
λει τὰ τῆς ὑπομονῆς ἐκείνου καὶ τῆς καρτερίας
θέμιτος. Ἦρκει μὲν οὖν καὶ ταῦτα πλεῖστά τε καὶ
μεγάλα τυγχάνοντα δεῖξαι τὸν τοῦ ὁσίου βίον καὶ τῆς
αὐτῶς ἡξίωτο παρὰ Θεοῦ χάριτος. Ὁ δὲ λόγος; μικρὰ
ταῦτα καὶ ὀλίγοι στοιχεῖα καὶ ἀρχαὶ λογιζόμενος τὰ
πολλῶν μείζονα τούτων δηλοῦν ἐπαίγεται.

parva esse considerans, et tanquam elementa ac
declarare,

IK'. Ἦκε τις μετὰ μικρὸν πρὸς τὸν ὄσιον τὸ γένος
Θρηξ, τὴν ἡλικίαν γενηρακῶς, τὰς τοῦ βίου ἀφορμὰς
ἔχων ἀπὸ τοῦ τὰ συμβόλαια γράφειν, νομικὸν τοῦτον
εἶποι. Ἐλλήν ἀνὴρ. Οὗτος παῖδα φέρων μονογενῆ
πνεύματι πονηρῶν κάττεινον, θεῖς αὐτὸν πρὸ τοῦ
κλονος δάκρυά τε ἔβριε τῶν ὀφθαλμῶν, καὶ ῥήματα
προστίθει τῶν δακρῶν ἐλεεινότερα. Ὅρα γὰρ πόσας
εἶχε πρὸς ὀδυρμῶν ἀφορμὰς, τὴν φύσιν, τὴν πολιάν, B
τὴν τοῦ πατρὸς νεότητα, τὸ ἐπὶ μόνῳ τούτῳ σαλεύειν,
τὸ μακρὰν ἐσετάθει καὶ πολλὴν ἔταλαιπωρήσαι
πορείαν, καὶ ταῦτα δαιμονίων τε καὶ οὕτως ἀτάκτους
καὶ μακρικῶς ἔχοντι. Καὶ τέλος προσθεῖς ὅτι Τριακο-
στῆ αὐτῆς ἡμέρας ἐξέτετο τὸ σὺν ὄνομα τὸ πονηρὸν
ἀνακράζει πνεῦμα, τὴν εὐκίνητον ψυχὴν πρὸς ἕλεον
εὐθὺς εἶχεν αὐτῷ συμπαθοῦσαν. Καὶ πῶς γὰρ οὐκ
ἐμελλε συμπαθεῖν ὁ τοῦ Χριστοῦ μιμητής; Εἰ σὺ
οὖν, ἔφη, δι' ἐμοῦ πιστεύεις λαθῆναι τὸν παῖδα, δο-
θήσεται σοι κατὰ τὴν πίστιν σου. Καὶ ἄμα τοῦ
ἐλαίου αὐτὸν ἐκέλευε ποτισθῆναι τῶν ἐκεῖσε ἄγλων,
οὗ γενομένου βάλαι μὲν αὐτὸν εὐθὺς ἐπ' ἐδάφους; τὸ
χαλεπὸν διζυμῶνον, καὶ πολλοῖς αἰκίζει σπαράγμασιν,
εἶτα μέγα βοῆσεν ἐν οἰμωγῇ, Ἐξέρχομαι, φεῦ! C
ἐξέρχομαι. Ὅγδότης ἦδη περούσης ἡμέρας μέλαν ὁ
δαιμονίων ἐξεμέσας αἶμα καὶ πεπηγὸς εὐχαῖς λάτο
τοῦ ἀσιδίου Πατρὸς, καὶ ὑγιῶς ἔχων τῷ ἑαυτοῦ
πατρὶ παραδίδοται. Ὁ δὲ τὸν παῖδα λαβὼν τῇ μὲν
γλώττῃ πρὸς εὐχαριστίαν ἐχρήτο, τοῖς δάκρυσι δὲ
πρὸς χάραν. Ἔστι γὰρ καὶ ἡδονῆς δάκρυα, ὅταν ἐξ
ἄκρας ἀθυμίας χαρὰς ἀκρότητες τὴν ψυχὴν λαβού-
σαι τὸ πιεζόμενον νέφος εὐθὺς λύσῃσι, καὶ τῇ τῶν
δακρῶν φυσικῇ λιθάβῃ σὺν ἡδονῇ χρῆσονται. Οὕτως
ὁ καὶς οὐκ ἴσται μόνον τοῦ πονηροῦ δαιμονος, ἀλλὰ
καὶ κατὰ δαιμόνων εὐθὺς ὀπλίζεται τῷ Θεῷ αὐτὸν
πρὸς Πατρὸς μετὰ τὴν θεραπείαν καθιερῶσαντος, καὶ
τὸ τῶν μοναχῶν ἐνδύσαι σχῆμα καὶ τὸν βίον παρα-
σευάζσαντος, τῷ λατρῷ τε τοῦ σώματος παραδόντος
καὶ λατρὸν γενέσθαι καὶ τῆς ψυχῆς καταξιώσαντος. D
ὅς καὶ καθαρῶς τῷ καθαρῷ προσῆλθε τὴν τοῦ βίου
κῆσαν ἀπολιπῶν ματαιότητα. Ἐν μὲν δὲ τοῦτο καὶ
οὕτως ἔχον· ὕστερον δὲ τούτου οὐδὲ μῶς ἔλαττον.

gasset ut esset etiam medicus animæ; qui etiam
relicta vanitate. Hoc quidem fuit unum ejusmodi; alterum autem eo non inferius.

IK'. Κύριον τινὲς ὑπάρχει μὲν γεγονότι τὸ πρότερον,
ὕστερον δὲ καὶ θρόνου ἐπισκοπῆς ἐπιδάντι, τὸ ἐν τῇ
Φρυγίᾳ Κοτυαίῳ αὐτῆς ἦν, καὶ αὐτῆς ἐκστάντι διὰ
τινα κατ' αὐτοῦ κινήσειαν διαβολὴν, θυγάτριον ἦν,
Ἀλεξανδρία ταύτη ἐπὶ ὄνομα. Αὐτῆ τῷ προτέρῳ τὰ
ῥμοικα ἐπαπόνθει, καὶ ὑπὸ δαιμόνων ὤχλειτο δεινῶς.
Ὁ οὖν ταύτης πατήρ τὸν ὄσιον ἐπὶ νοῦν λαβὼν ἄγει
πρὸς αὐτὸν τὴν παῖδα τῇ φυσικῇ στοργῇ θέρμην

A Postea vero ei quoque columnam posuit excel-
sorem, et crassitudine validiorem, basi que et cas-
teris magnificentiorem, et de illius patientia et
tolerantia imperatorem reddidit certiorum. At-
que hæc quidem sufficerent, quæ sunt plurima,
et maxima, ad sancti vitam ostendendam, et gratiam,
quam ipse a Deo erat assecutus. Oratio autem hæc
principia, quæ sunt his longe majora, proferat

XVIII. Venit paulo post quidam ad sanctum, Thrax
quidem genere, ætate autem senex, qui ex scri-
bendis contractibus sibi victum parabat: νομικόν,
id est, legis peritum, vocant Græci. Is filium
fœrens unigenam, qui a maligno detinebatur spi-
ritu, cum eum posuisset ad columnam, et ei lacry-
mæ fluobant ex oculis, et adjunxit verba lacry-
mis magis miserabilia. Vide enim, quam multas
fletus habebat occasiones: naturam, eanitiem,
filii adolescentiam, quod propter eum solum labo-
raret, quod longe esset profectus, et magni iineris
labores esset perpeusus, idque cum esset puer
dæmoniacus, et tanta esset ejus vexatio et immo-
deratio. Et cum postremo addidisset, esse jam
tricesimum diem, ex quo nomen illius malignus
clamaret spiritus, ejus animus, qui facile move-
batur misericordia, ipsius statim est misertus.
Quidam enim misericordia movendus erat Christi
discipulus? Si tu ergo, inquit, credis fore, ut per-
sanetur tuus filius, dabitur tibi secundum fidem
tuam; et simul eum jussit potari oleo a sanctis,
qui illic erant. Quod cum factum esset, statim
quidem eum humi jacit sævum dæmonium, cum-
que valde laniat ac lacerat. Deinde magna voce
eum luctu clamat, Egredior heu, inquit, egredi-
or. Cum dies jam adesset octavus, ubi dæmonia-
cus nigrum et concretum evomisset sanguinem,
gloriosi Patris sanatus est precibus, et sanus et
recte se habens suo patri est traditus. Ille autem
eum accepisset filium, lingua quidem utebatur ad
agendas gratias, lacrymis vero ad lætitiã. Sunt enim
etiam lætitiæ lacrymæ, quando summam animi ægri-
tudinem summæ excipientes lætitiæ, nubem quæ
premebat, protinus depulerint, et naturali flu-
xione lacrymarum usæ fuerint cum voluptate. Sic
puer non solum curatur a malo dæmone, sed
etiam continuo armatur adversus dæmones, cum
pater post curationem eum Deo consecrasset, et
ut monasticum amictum et vitam susciperet, effe-
ciasset, et medico corporis eum tradidisset, et ro-
puras ad purum accessit, omni mundanæ vitæ

XIX. Cuidam Cyro, qui prius quidem fuit præ-
ses, postea autem ascendit etiam ad sedem episco-
palem civitatis in Phrygia, cui nomen erat Cotyaium,
et ab illo postea discesserat propter quamdam
motam adversus eum calumniam, erat filia nomine
Alexandria. Ea eodem modo erat affecta, quo ille
quem prius diximus, et graviter vexabatur a dæmo-
ne. Ejus ergo pater, cum sanctus ei venisset in

mentem, ad ipsam ducit filiam, naturali benevolentiae alium commiscens ardorem, nempe fidei. Simul atque ergo sancti manus ejus capti fuerunt impositae, fugatus est spiritus, et quae laborabat, statim conspecta est sana. Porro autem huic quoque miraculo fuit alterum conjunctum. Jam enim Cyrus sancto valde confidens, ejus utebatur gratia. Unde etiam uxorem ejus, cui suorum agrorum fuerat mandata cura, quae ipsa quoque erat daemoniaca, duxit ad ipsum. Neque eum sua sefellit fiducia, sed ea quoque cum filia mundata fuit a rabie daemonis. Pro quibus iis utique magnas ei habens et agens gratias (erat enim vir doctus, et humanis litteris eruditus), in posita illic columna epigramma postea insculpsit, quod sic habet: Hic stat vir, undique impetitur, et ventos non timet. Ambrosio autem utitur alimento, et sili experte sanguinis; actis vero radicibus, fundavit aedificium columna duplici. Est autem radix Simeon, filium

XX. Deinceps vero erat quidem dies, omnium dierum precipuus. Vir autem quidam ex iis, qui prope Euxinum pontum habitabant, venit afferens filium, qui ipse quoque possidebatur quidem a daemone, sed erat atioqui et surdus et mutus, et qualem curasse Christum docent Evangelia. Cum autem columnae jam appropinquarent filius cum patre, excutiens puerum daemone, et avellens eum ab ipsis, qui ipsum tenebant, impulit eum ad scalam, quae tunc quidem fuerant admotae columnae; et ille quidem protinus ascendebat scalas; sanctus vero desuper aspiciens, Deum rogabat. Quomodo enim non a daemone e scalis projectus, fuisset contractus, nisi is retinuisset daemone[m] precatione? Non ergo ei manus imposuit, neque fecit, quae aliis facere consueverat, sed ille quidem precabatur superius. Puer autem cum esset adhuc inferius, et ad medias scalas nondum pervenisset, sanitatem est assecutus. Cum unius tantam fecero mentionem, aliorum suo tempore meminero.

XXI. Magnus Leo, qui Romanum quidem imperium, naturam autem regere non poterat, sed proles ei deerat mascula, quid facit? Confugit ad Deum omnium Dominum, apud ipsum Daniele usus intercessore. Ille vero paruit, et anno sequenti parturam esse uxorem protinus significavit. Res ergo, ut dixerat, successit, et natura cessit precibus: non solum ad hoc, ut daret filium, sed ad hoc etiam, ut daret illo tempore, quo sancti os divinum praedixerat. Sic ille non solum erat filius precationis, sed etiam per preces dabat aliis ut haberent filios. Idcirco eum remunerans imperator, tertiae columnae ei jecit fundamentum.

XXII. Cum fama ergo sanctum ubique praedicaret, ad eum venit imperatrix Eudocia (3) quae nuper servata ex Africa; et magnam quidem ei reverentiam, multum autem tribuens honorem, et

(3) Eudocia servata ex Africa dicitur, quod a Gensericus Wandalorum rege captiva in Africam deducta, post dimissa est.

A ἄλλην κεράσας καὶ τὴν ἐκ πίστωσης. Ἄρα οὖν αἱ τοῦ ἁγίου χεῖρες τῇ κεφαλῇ αὐτῆς ἐπετίθεντο, τὸ πνεῦμα ἐφυγαδεύετο, καὶ ὕγιης εὐθὺς ἡ πάσχουσα καθιερώθη. Ἀμέλει καὶ τῶ τοιοῦτῳ θαύματι θαῦμα συνήπιετο ἕτερον. Ἦδη γὰρ ὁ Κύριος τὰ μεγάλα θαρβῶν πρὸς τὸν ἁγίον τῇ αὐτοῦ χάριτι καταχρώμενος ἦν. Ὅθεν καὶ τὴν γυναῖκα τοῦ τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ τὴν φρασεῖδα πεπιστευμένου δαιμονώσαν καὶ αὐτὴν οὔσαν πρὸς αὐτὸν ἤγαγε, καὶ θαρβῶν οὐχ ἡμάρτανεν, ἀλλὰ καὶ ταύτην μετὰ τῆς θυγατρὸς εἶχε δαιμονίας λύσσης κεκαθαυμένην· ὅπερ ὦν δὴ καὶ μεγάλα ὁμολογῶν χάριτας (καὶ γὰρ περὶ λόγους εἶχε καὶ τὴν Ἑλληνικὴν σοφίαν πεπαλδευτο) ἐπίγραμμα τῶ ὕστερον αὐτῶ ἰδρυθέντι κίονι ἐνεκὸς λαφῶν ἔχον οὕτως· Ἰσταται ἀνὴρ πάντοθεν ἀρνούμενος καὶ οὐ τρομέων ἀνέμους· τροφῇ δ' ἀμβροσίῃ τρέφεται καὶ ἀναίμωνι δίψῃ, τεύχεα βρώσας κίονι διχθαδῆν. Συμῶν δὲ ρίζα υἷα κηρύττων μητρὸς ἀπειρογάμου.

K'. Τὰ δὲ ἐξῆς ἡμέρα ἦν ἡ κυρία τῶν ἡμερῶν. Ἄνθρω δὲ τις τῶν παρὰ τὸν Εὐξείνιον πόντον οἰκούντων ἦκε παῖδα κομιζῶν δαιμονι μὲν καὶ αὐτὸν κατάσχετον ὄντα, πλὴν τάλλα κωφὸν τε καὶ ἄλαλον καὶ ὄπολον δὴ τὸν Χριστὸν θεραπεῦσαι τὰ ἑδαγγέλια. Ὡς οὖν ἦδη τῶ στόλῳ προσήγγιζον ὁ καὶ μετὰ τοῦ πατρὸς, ἐκτινάξας ὁ δαιμὼν τὸν παῖδα καὶ τῶν κρατούντων αὐτὸν ἀποσιπάσας ἤλασε πρὸς τὴν κλίμακα ἧτις ἐρηραιομένη τότε τῶ στόλῳ ἐτύγχανε. Καὶ ὁ μὲν εὐθὺς τῆς κλίμακος ἐπιβὰς ἀνῆκε, ὁ δὲ ὄσιος ἀνοθεὶν ὄρων εἶδετο τοῦ Θεοῦ. Καὶ πῶς γὰρ οὐκ ἂν ὑπὸ τοῦ δαίμονος βίφεις τῆς κλίμακος κατέβη, εἰ μὴ προκατέσχευεν οὕτως τὸν δαίμονα τῇ εὐχῇ; Οὐκ οὖν αὐτῶ τὰς χεῖρας ἐπέθηκεν, οὐδὲ ἀπὸ ἐπὶ τοῖς ἐμπροσθεν εἰώθει ποιεῖν ἔδρασαν, ἀλλ' ἔσω μὲν ἐκαίνοσ ἤδητο, κάτω δὲ ὦν ὁ παῖς ἔτι καὶ μήπω τὰ μέσα τῆς κλίμακος ἐφθακῶς τῆς θεραπείας ἀπέλαυνεν. Ἐνὸς ἔτι μόνου μνησθεῖς τῶν ἄλλων ἐν καιρῶ πάλιν ἰδίῳ μνησθήσομαι.

KA'. Λέων ὁ μέγας ἐκράτει μὲν τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς, ἧκιστα δὲ καὶ φύσει εἶχε κρατεῖν, ἀλλ' ἀφβένος ἡμοίρει γονῆς. Τί οὖν ποιεῖ; Ἐπὶ τὸν κἀνωσ κρατοῦντα καταφεύγει Θεὸν, μεσίτη πρὸς αὐτὸν τῶ Δαυιὴλ χρησάμενος. Καὶ ὅς ὀπήκουσ, καὶ ὅτι τέβεται ἡ γυνὴ τὸ ἐπὶ τὸν εὐθὺς εὐθὺς ἐμήνυσ. Γέγονεν οὖν αὐτὸ πρᾶγμα τὸ βῆμα, καὶ ταῖς εὐχαῖς εἶξεν ἡ φύσις οὐ δοῦναι μόνον υἱὸν, ἀλλὰ καὶ κατ' ἐκαίνοσ δεῖ τὸν καιρὸν δοῦναι καθ' ὃν τὸ θεοφόρον στόμα τοῦ ἁγίου προέλεξεν. Οὕτως ἐκαίνοσ οὐ μόνον εὐχῆς υἱὸς ἦν, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις εἰδίῳ ἔχειν δεῖ εὐχῆς υἱὸς. Ταῦτα καὶ βασιλεῖς αὐτῶ ἀμειβόμενος, τρίτου θεμέλιον κίονος αὐτὸν καταβάλετο.

KB'. Τῆς φήμης οὖν τὸν ἁγίον ἀπανταχοῦ διασηρυττούσης ἀφινναῖται πρὸς αὐτὸν καὶ ἡ βασίλις Εὐδοκία ἐκ τῆς Ἀφρωσ ἀρτι χώρας ἀνασωθεῖσα, καὶ πολλὴν μὲν αἰδῶ, πολλὴν δὲ τιμὴν νέμουσα ἀξέουσθ

τε αὐτὸν τοῦ μὲν κίονος καταλθεῖν, φοιτῆσαι δὲ πρὸς τοὺς αὐτῆς τόπους, καὶ τούτους οἰκῆσαι. Πολλοὶ δὲ μοι, ἔλεγεν, οὗτοι, καὶ ἅμα μὲν ἡσυχίας φίλοι, ἅμα δὲ καὶ παραμυθίαν ἄλλην ὀρέγειν δυνάμενοι. Ὁ δὲ τῆς ἀγαθῆς αὐτῆν γνώμης ἀποδεχόμενος οὐκ ἔκρινε μεταβαίνειν, ἀλλ' ἐνταῦθα δὴ διακαρτερεῖν, ἐνθα καὶ παρὰ Χριστοῦ πεφύτευτο τῇ ἀρετῇ ριζοῦσθαι, καὶ πὸν καρπὸν δίδόναι κατὰ καιρὸν τὸν προσήκοντα. Ταῦτα καὶ τοιαῦθ' ἕτερα λέξας καὶ εὐλογίας αὐτῆν ἀξιώσας ἐκπέμπει. Καὶ τότε δὴ πρὸς τὸν τοῦ Γελασίου κίονα μεταβαίνει, καὶ ἅμα τῷ σὺλῳ, ὑψηλότερος γὰρ ἦν, καὶ αὐτῷ τὰ τῆς ἀρετῆς ἐπιδίδου, καὶ πολιτείας ὑψηλοτέρας ἐπελαμβάνετο. Οὐκ ἔμαλλε δὲ ἄρα οὕτε τῷ διαβόλῳ οὕτε τοῖς ἐκείνου ἐνεκτὰ ταῦτα εἶναι. Διὰ τοι ταῦτα αὐτὸς μὲν ὑπῆρχεν ὁ κάμινον αὐτῷ πάλιν τῶν πειρασμῶν ἀνάπτων, ἐκ-
 χρητο δὲ τοῖς ἐν Βυζαντίῳ τῶν αἰρετικῶν καισιν ὑπηρέταις. Οὗτοι γύναιον τι τῶν ἐταιριζομένων παραλαβόντες ἢ τὸ μὲν γένος Ἀσία, πλεύσασα δὲ εἰς Βυζάντιον, πορισμὸν ἑαυτῇ φεῦ! ἀπὸ τοῦ οἴκειου σώματος πονηρὸν ἱποιεῖτο. Ταύτην λόγους ἐξαπατήσαντες καὶ ἄρκοις πείσαντες καὶ χρημάτων ἐπαγγελία ὄλην πρὸς ὅπερ ἠθούλοντο παρορμησαντες, παρασκευάζουσι πρὸς τὸν ἅγιον ἀπελθεῖν, καὶ ἡ ἐκείνῳ ἢ ἐνὶ γε τῶν αὐτοῦ μαθητῶν ἔρωτα ἐνσπείραι καὶ πρὸς ἐπιθυμίαν ἀτοποῦν ἐκκαλέσασθαι. Ἄνεισι τοιαυτοῦν ἢ ἀκόλαστος πρὸς τὸν σὺφρονα, πρὸς τὴν καθαρὰν ψυχὴν ἢ ἀκάθαρτος ἀκολούθων πληθος ἐπαγομένη, φαντάσμασι τε καὶ σχήμασι βδελυρῶν χρωμένη καὶ χρυσίων περιβολῇ, καὶ κοσμίῶν ἄλλων ἐπιπολεῖ, κλέπτειν οἰθηθεῖσα καὶ δελεάζειν ὀφθαλμοῦς ἐκείνου, οὐδὲν πρόσχειν, οὐδὲν τῶν ὀλιγῶν ἀγαπήσαντας. Παραμείναισα δὲ τιμι τῶν ἄγγρων ὅς τοῦ τε κίονος ἦν ἀντικρῦ καὶ τῆς μάνδρας τῶν λογικῶν θρεμμάτων τῶν τοῦ καλοῦ τοῦδε ποιμένος Δανιήλ, καὶ προσεποιεῖτο νοσεῖν, ἐν' εἰ δυνατόν καὶ αὐτῷ μὲν τῷ ἁγίῳ ψυχικῆς ἀρρώστιας αἰτία γένοιτο· εἰ δ' οὖν, τοῖς γε μαθηταῖς ἐκείνου τὴν λύμην ἐνθείη.

ΚΓ'. Ὡς δὲ ἐπὶ πολλὸν χρόνον παραμεινάσῃ, ἅπαν αὐτῇ τὸ σόφισμα μάταιον ἦν, κατέρχεται μὲν πρὸς τοὺς ἀποστειλαντας, λέγει δὲ ἡ κατάπτυστος, καὶ καταφθεύεται τοῦ ἁγίου, ἃ μὲν μῆτι γε τῷ μεγάλῳ ἐκείνῳ ἐπὶ νῦν ἤλθε (τοῦτο γὰρ ὁ σφόδρα τῶν λογισμῶν ἐκκρουσθεὶς ἐπίστυσεν), ἀλλ' οὐδὲ τῶν ἐκείνου φοιτητῶν οὐδενί, πολλοῦ γε δεῖ. Τὰ δὲ ἦν ὡς Ἐάλω μὲν κατ' ἄκρας ἐμοῦ Δανιήλ, ἐδέξατο δὲ τῇ ψυχῇ τὸ βέλος, καὶ τέλος ὡς ἐπέτρεψε τοῖς μαθηταῖς ἀγαγεῖν με διὰ τῆς κλίμακος πρὸς αὐτόν· ἐμοῦ δὲ, φησί, μὴ ἀνασχομένης ἐβουλεύσαντο ἀνελεῖν τοῦ τὴν ἀκολασίαν; ταύτην λαθεῖν· καὶ ἰδοὺ μόλις τὰς χεῖρας αὐτῶν διαδράσασα τῇ φυγῇ σέσωσμαι. Οὕτω τῆς μαινώδος εὐέλεχτα διαψευδομένης ἡρπαζόν ἐκείνοι τοὺς λόγους ὡς ἀληθεστάτους προσέχοντες· ἃ γὰρ ἐβούλοντο, ταῦτα καὶ ἀληθῆ εἶναι φροντο, καὶ τοῖς ἄλλοις παρέπεμπον. Ἀλλὰ γὰρ ὁ αὐτὸς ἦν κἀνταῦθα θεὸς καὶ τὸ τῆς δίκης ἀφυκτον καὶ ἀλάθητον. Τί οὖν γίνεσται, καὶ πῶς ταῦτα οἰκονομεῖται; Πνεῦμα πονηρῶν ἐπὶ τὴν φαῦλην καὶ ψευδολόγον εὐθύς πέμπεται,

rogans ipsam, ut de columna quidem descenderet, ad sua vero loca veniret, et ea habitaret. Summ autem, dicebat ea, mihi multa, et simul quidem amica silentio, et quæ possint aliam præbere consolationem. Ille vero bonam ejus mentem accipiens et laudans, statuit non transmigrare, sed in eo loco perseverare, in quo fuerat a Christo plantatus, et virtutis radices in eo agere, et fructum convenientem dare suo tempore. Cum hæc et alia dixisset ejusmodi, et benedictione eam impertiisset, emittit. Tunc autem transit ad columnam Gelasii, et simul cum columna (erat enim excelsior) ei quoque aucta est virtus; et vitæ institutam aggressus est excessus. Non erant autem futura hæc tolerabilia, neque diabolo, neque illius asseculis. Propterea ipse quidem ei rursus accendit fornacem tentationum; usus est vero ministris hæreticis, qui erant Byzantii. Isti cum quamdam sumpsisset muliorem ex meretricibus, quæ erat quidem genere Asiana, ei autem erat nomen Basiana; cum navigasset vero Byzantium, improbum, prob dolor! quæstus faciebat suo corpore. Eam cum verbis decepiasset, et promissa pecunia, totam ad id quod volebant, incitasset, efficiunt ut vadat ad sanctam, et vel illum, vel unum ex suis discipulis, ad amorem illiciti, et ad fœdam provocet libidinem. Proficiscitur ergo impudica ad pudicam, impura anima ad mundam, comitum secum ducens multitudinem, splendida externa usens specie, et libidinosus gestibus, aureoque amicta et alio intertexto ornatu, arbitrata se allecturam et inescaturam illos oculos, qui nihil terrenum, nihil ex materia concretum dilexerant. Mammas autem in quodam agro, qui erat ex adverso columnæ, et mandras rationis compotum pecorum hujus egregii pastoris Danielis, simulabat se ægrotare; ut, si fieri posset, vel ipsi quidem saneto ægrotationis animi causa esset; sin minus, illius saltem discipulis afferret perniciem.

XXIII. Cum autem postquam longo tempore mansisset, inane et irritum erat callidum ejus coeptum, descendit quidem ad eos, qui miserant. Dicit vero execranda, et ea mentitur de sancto, quæ non solum magno illi nunquam in mentem venerunt (hoc enim ne qui valde quidem a mente discescit, crediderit), sed nec ulli ex illius discipulis, multum quidem abest. Hæc autem erant: Mei amore, dicebat, valde quidem captus erat Daniel; animo vero telum acceperat, et tandem cum jussisset suos discipulos, ut me sursum ad ipsum per scalas deducerent, ego autem, inquit, passa non essem, me occidendi consilium ceperunt, ut hæc lateret intemperantia. Et ecce vix manus eorum effugiens, mihi fuga consului. Sic mentiente manade, et ea dicente, hæc verba illi stripuerunt perinde ac verissima (quæ enim volebant, ea etiam vera putabantur), et ea ad alios transmittabant. Verum enimvero hic quoque erat idem Deus, et justitia, quæ neque potest vitari

nec oblivioni mandari. Quid ergo accidit, et quomodo hæc dispensantur? Malus spiritus statim mittitur ad malam et mendacem feminam, et invitus invitam cogit effari fraudem hæreticorum in illam, et suum rursus mendacium et machinationem. Cum eam ergo accepissent cives, et ad sanctum duxissent, rogabant sanctum ut curaret. Ille autem verus Christi discipulus, qui dixit septuagesies septies oportere fratribus remittere debita, et diligere inimicos, ambo simul præcepta una exsecutus est actione, illud quidem, condonando injuriam, hoc vero, miserendo calamitatis, imo vero eam splendide erigendo, et sanitati restituendo. Nam cum oratione usus, eam oleo sanctorum tanquam salutari aliquo potasset medicamento, malum quidem spiritum, tanquam aliquid venenatum, statim expellit; eam autem, quæ laborabat, suis sanam reddit. Quæ etiam illius complexa columnam, magnas quidem agens gratias, et deinde multa Deo promittens, ut quæ duplicem morbum effugisset, non solum eum qui apparebat et damnum afferebat rei quæ videbatur, sed multo magis sponte susceptus, et animam immortalē punire

XXVI. Non solum autem morbum, qui modo inciderat, poterat curare sanctus, sed etiam ritu honorum medicorum, et futurum nosse, et quod erat eventurum, prophetice et videre et dicere certissima poterat conjectura. Magnam quidem certe urbem magnas adorturas esse minas, cum a superis accepisset revelationem, eam episcopo significat Gennadio, jubens contentiore uti precatione. Quin etiam imperatori Leoni prædicat similia, et bis in hebdomada jubet communes fieri supplicationes. Sic enim eis pollicetur iram Dei futuram mitiorem. Atque ii quidem sancti præceptis contemplantur habitis, erant ipsa intellecturi experientia, ea quæ multitudo peccatorum effecit, ut ad effectum deducerentur. Procedens autem id declarabit oratio. Quoniam autem divini quoque Agni sacrificatorum oportebat esse Daniele, qui jam ei prius sacrificaverat et corpus et animam, a superis quidem movet imperatorem Spiritus, movet autem Gennadium quoque imperator, et ad eum scribit, ut acceptis multis ex Ecclesia, veniat ad magnum Daniele, et eum consummet ordine sacerdotali. Cum is vero hæc fecisset, qui prævidendi quidem futura magnam habebat potestatem, primum quidem spiritu præcognoscit futurum ad se adventum; deinde cum ille jam venisset ad columnam, dixit se jam pridem desiderasse ad eum ascendere, sed curas prohibuisse ecclesiasticas, ne finem imponeret suo desiderio, nunc autem venire, ut et ipsum videret, ejusque precibus fruere et sermonibus. Rogabat vero, ut scalæ quoque adhiberentur. Frustra, inquit ei prædicandi magna vi præditus Daniel, hunc laborem ut susciperes, procuravit, qui te ad nos movit. Hoc simul et stuporem et metum affert sacerdoti; stuporem quidem, quoniam modo sic ejus cognovit adventum, timorem autem, quod mens

καὶ ἄκον ἄκουσαν ἐξεπεῖν ἀναγκάζει τὴν τε πρὸς ἐκείνην τῶν αἰρετικῶν ἀπάτην, καὶ τὴν αὐτῆς πάλιν ψευδολογίαν καὶ τὸ μηχανήμα. Λαθόντες οὖν αὐτὴν οἱ τῆς πόλεως καὶ πρὸς τὸν δοῖον ἀγαθόντας θεραπεύειν ἤξουσιν. Ὁ δὲ ἀληθῆς Χριστοῦ μαθητὴς τοῦ φήσαντος ἐδόδομηκοντάκις ἐπὶ δεῖν τοὺς ἀδελφοὺς ἀφιέναι τὰ ὀρεϊλήματα, καὶ τοὺς ἐχθροὺς ἀγαπᾶν, ἀμφοτέρως ἅμα τὰς ἐντολὰς πράξει μὲν συνεπέρανε, τὴν μὲν τῷ τὸ ἀδικήμα συγχωρῆσαι, τῇ δὲ τῷ καὶ τῇ συμφορᾷ συναλγῆσαι, μᾶλλον δὲ τὸ καὶ τέλει αὐτὴν ἀνορθώσασθαι εὐχῆ τε χρῆσάμενος, καὶ ἔλαιον αὐτὴν τῶν ἀγίων ὀδῶν τι ποτίσας ἀλεξικακὸν φάρμακον, τὸ μὲν πονηρὸν πνεῦμα ὡς τι τῶν ἰοδῶλων εὐθὺς ἀπελαύνει, ὑγιᾶ δὲ τὴν ἀσχοῦσαν παραδίδωσι τοὺς οἰκειοίς. Ἡ καὶ τῷ ἐκείνου περιπλακείσα κίονι πολλὰς μὲν τὰς εὐχαριστίας, πολλὰς δὲ καὶ τὰς πρὸς θεὸν ἐπαγγελίας τὸ λοιπὸν ἐποιεῖτο, ἅτε διπλὴν ἐκφυγοῦσα νόσον, οὐ τὴν φαινομένην μόνον καὶ φαινομένου πράγματος βλάβην ἔχουσαν, ἀλλὰ πολλῶ πλεον τὴν ἀφανῆ καὶ αὐθαίρετον καὶ ψυχὴν ἀθάνατον κολάζειν ἀθάνατα δυναμένην. eum qui latebat, eratque voluntarius, et sua poterat immortaliter.

ΚΔ'. Οὐ μόνον δὲ τὴν ἄρτι προσπεσοῦσαν ὁ μακάριος νόσον ἴασασθαι δυνατὸς, ἀλλὰ κατὰ τοὺς ἀγαθοὺς τῶν ἱατρῶν καὶ τὴν ἐσομένην γινῶναι, καὶ τὸ μέλλον προφητικῶς καὶ ἰδεῖν καὶ εἰπεῖν εὐστοχώτατος. Μέλλουσαν γοῦν τῇ μεγάλῃ πόλει μεγάλῃν ἐπιλαθεῖν καὶ τὴν ἀπειλὴν, ἀνωθεν δεξάμενος οὗτος τὴν ἀποκάλυψιν τῷ τε ἐπισκόπῳ Γενναδίῳ μηνύει συντονωτέρῳ χρῆσθαι τῇ εὐχῇ κελεύσας. Ἀλλὰ δὴ καὶ τῷ βασιλεῖ Λέοντι προλέγει τὰ ὅμοια, καὶ δις τῆς ἐβδομάδος κοινὰς ἐπιτρέπει τὰς λιτανείας γίνεσθαι· οὕτω γὰρ αὐτοῖς ἐγγυᾶται καὶ τὴν τοῦ θεοῦ ὁρμὴν εἶσθαι πρασιτέραν. Οὗτοι μὲν οὖν τῶν τοῦ ἀγίου παραγγελημάτων ὀλιγορῆσαντες; πείρα μαθεῖν ἐμελλον, ἄπερ ἀμαρτιῶν πλήθος εἰς ἔργον ἔλθειν παρεσκευάζε. Δηλώσει δὲ προῖών ὁ λόγος. Ἐπει δὲ καὶ ὅτιν ἄξιον τοῦ θεοῦ ἀμνοῦ τὸν Δανιὴλ ἔδει γενέσθαι, ἦδη τούτῳ προτεθυκότα καὶ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν, κινεῖ μὲν ἀνωθεν τὸν κρατοῦντα τὸ πνεῦμα, κινεῖ δὲ καὶ Γενναδίον ὁ κρατῶν, καὶ ἐπιστέλλει συχνοὺς τῆς ἐκκλησίας λαθόντα πρὸς τὸν μέγαν ἀνελεῖν καὶ τῇ τοῦ ἱερέως αὐτὸν τελειῶσαι χειροτονίᾳ. Τοῦ δὲ ὡς εἶχε ταῦτα πεποικότος, ὁ πολὺς τὰ μέλλοντα προορᾶν πρῶτον μὲν τὴν πρὸς αὐτὸν ἀφιξίν τῷ πνεύματι προγινώσκει· ἔπειτα ὡς ἐκεῖνος ἦδη κατὰ τὸν στυλὸν γενόμενος ἐκπαλαί μὲν ἔρᾳν εἶπε τῆς πρὸς αὐτὸν ἀνάου, ἐκκλησιαστικαῖς δὲ φροντίσιν εἰργεσθαι πέρρας παρασχεῖν τῇ ἐπιθυμίᾳ, νυνὶ δὲ ἤκειν, αὐτὸν τε ἰδεῖν καὶ εὐχῶν αὐτὸν καὶ λόγων καταπολαῦσαι, ἤξιον δὲ καὶ τὴν κλίμακα στήναι, Μάτην, φησὶν ὁ προφητικώτατος Δανιὴλ πρὸς αὐτὸν, κόπου σοι κατέστη πρόξενος ὁ κινήσας σε πρὸς ἡμᾶς. Τοῦτο ἐκπληξίν ἅμα καὶ δέος ἐμβάλλει τῷ ἱερεῖ, ἐκπληξίν μὲν ὅπως οὕτω τῆς ἀφίξεως αὐτοῦ τὸν τρόπον διέγνω, δέος δὲ ὅτι καὶ τὰ τῆς γνώμης αὐτοῦ τῷ μεγάλῳ φανερὰ ἦν· οὐδὲ γὰρ, εἰ μὴ παρὰ τοῦ κρατοῦντος ἠγάχαστο, ἐπένευσεν ἄν ποτε ἀνιέναι.

ejus magno erat Danieli manifesta. Neque enim, nisi coactus fuisset ab imperatore, ad eum unquam venire annuisset.

ΚΕ'. Ἐπαι δὲ κολλὰ μὲν τοῦ ἐπισκόπου, πολλὰ δὲ καὶ τῶν ἐπομένων τῷ ἐπισκόπῳ τεθῆναι τὴν κλίμακα δευθόντων καὶ ἀνελεῖν ἀπηγόρευσεν ὁ ἀήτητος, ἥδη δὲ καὶ ὁ ἥλιος κατὰ μέσας εἰσῆκει τὰς κεφαλὰς θερμαῖς αὐτὰς βάλλον ταῖς ἀκταῖς, καὶ τὸ κλήθος δίφει καὶ καύσωνι ὁ ἐπίσκοπος φλεγόμενος ἰώρα, τί ποιεῖ; Κάτωθεν μὲν ἐπιτρέπει τῷ ἀρχidiaκόνῳ τὰς συνθήσεις εὐχὰς ὀπαγορεύσαι· αὐτὸς δὲ προσευξάμενος χειροτονεῖ τὸν μέγαν καὶ μὴ παρόντα προσβύτερον, καὶ ἅμα τὸ πλῆθος, Καὶ ἄξιος, ἐπιβῶν ἐπὶ τὴν ἀληθῶς ἄξιον. Οὕτω τοῦ πατριάρχου Γενναδίου ἱερέα τε τὸν Δανιὴλ ὀνομάσαντος καὶ, Ἰδοὺ, εἰρηκότος, καὶ ὁ λαὸς σοι τὴν νενομισμένην ἀφῆκε φωνὴν ἐπὶ τούτῳ, καὶ Θεὸς ἔκωθεν δι' ἐμοῦ σοι τὴν χεῖρα ἐπέθηκε, καὶ ἀπλῶς πάντα τὰ τῆς ἱερωσύνης ἐδίξω σύμβολα· λείπεται γοῦν τὴν κλίμακα τῷ κίονι κρείσθηναι, ἵνα καὶ τῆς ἱερᾶς μεταστάχης θυσίας, καὶ πάντα ὑπείξῃς τῷ καλοῦντι Θεῷ. Τὸ γνοῦς ὁ μακάριος μὴ ἂν ἀθεοὶ ταῦτα γενέσθαι, ἀλλὰ κάκιστον συνευδοκῆσαι τοῖς γενομένοις, τὴν τε κλίμακα τεθῆναι καλυύει, καὶ τὸν αὐράνιον μαργαριτῆν, τὴν θείαν φημί κοινωνίαν, καὶ δίδωσι καὶ λαμβάνει. Εἶσα καὶ τὰλλα πάντα τοῖς ἱερῶσιν εἰωθότα ποιήσας καὶ τοῦ κλήθους ὀπερευξάμενος, ἀφῆκε χαίροντας ὁμοῦ καὶ θαυμάζοντας· τὸ μὲν διὰ τὴν πρόγνωσιν καὶ τὴν ἐπαινετὴν ἄνωγας δειλίαν, τὸ δὲ ὅτι μόγις μὲν, πεθεταὶ δὲ ὁμως αὐτῆς μὲν τὴν ἱερωσύνην λαβεῖν, ἐκείνοις δὲ τὰ τῆς εὐχῆς παρασχεῖν καὶ τῆς εὐλογίας. Ταῦτα δὴλα καὶ τῷ βασιλεῖ γίνεται, καὶ τῆς ὁμοίας αὐτὸν ἐμπύπλων ἡδονῆς καὶ ἐκπλήξεως.

ΚΖ'. Οὐδὲν οὖν μέγα οὐδὲ τῆς ἀρχῆς φρονήσας οἰκίον, ἀλλὰ μαθὼν ὅσον ἐστὶ βασιλείας ἀρετὴ τιμωτέρον, ἀνεῖαι καὶ αὐτὸς πρὸς αὐτὸν, καὶ ὡσπερ τὸν κύφον καὶ τὴν βασιλείον ὄφρὸν κάτω λιπῶν καὶ ἀπελυσάμενος, βάλλει μὲν ἑαυτὸν εἰς γῆν, ἀπειται δὲ τῶν ἱερῶν ἐκείνου ποδῶν, καθάπερ αἱ τῶν ταῦτα ποιῶν μείζον ἢ κατὰ βασιλεία τιμώμενος. Ἀψάμενος δὲ πληροῦται θαύματος ἢ πρότερον ὁ Γελάσιος· πῶδε γὰρ ἐκείνοι λίαν ἐξυθηκότες ἦσαν καὶ ὄλωσ βρούοντες ἔλκεσι, καὶ ἦν φρικτὸν ὁμοῦ καὶ οἰκτρὸν ἰδεῖν καὶ ἄψασθαι. Τότε γοῦν ὁ βασιλεὺς αὐτὸν καὶ διπτῶν βᾶσιν κίωνων θεωρεῖται οὗς αὐτὸς ἴδρυσε, διχθάδιον τὸν στῦλον ἱππομασῶν· οὗ καὶ Δανιὴλ ἐπιβαίνων ἔχαιρεν. Ἐκεῖνός τε γὰρ τῷ ὕψει μάλλον ἐπῆρτο, καὶ οὕτως ἕμα πρὸς ἀσκησιν ἐπετείνετο, θέρους μὲν φλογόδοστερον αὐτὸν βάλλοντος τοῦ ἡλίου, χειμῶνος δὲ ψυχρότερον τοῦ ἀέρος. Ὡς δὲ καὶ τῆς τῶν ἀνέμων βίας, χιόνος τε καὶ χαλάρης ἰσχυρῶς ἐπιτεταμένων καὶ ἡσίοτα φορητὴν ἐπιδεικνύντων τὴν καρτερίαν, ἀμέλει καὶ πολλὰ τὰ θαύματα ἠκολούθει· ὅπερ ἐμοὶ τὸ μήκος φεύγοντι τοῦ λόγου οὐ πάντα βᾶδιον ἐξικεῖν, ἀλλὰ τὰ καιρῶστα μόνον ὡς ἡ ὑπόσχεσις. Ὅ δὲ μηδὲ βουλομένῳ δυνατὸν παραλεῖν, τοῦτο νῦν ὡς ἔχω λόγου περάσομαι διεγῆσασθαι.

XXV. Cum autem et episcopus, et qui sequebantur episcopum, multum rogavissent, ut admoventur scalæ, et ad eum ascenderet, prohibebat vero invictus Daniel; imminabat autem jam sol mediis eorum capitibus, calidis eos feriens radiis, et videbat episcopus multitudinem siti et aestu torreri. jubet inferius quidem archidiacono preces dicere consuetas. Ipse autem cum esset precalus, ordinat magnum Daniele etiam non presentem, presbyterum, et simul multitudo de eo qui erat vero dignus, clamabat, Dignus. Cum sic patriarcha Genadius Daniele non nominasset sacerdotem, et, Ecce, dixisset, et tibi populus justam de more propterea emisit vocem; et Deus desuper tibi per me manum imposuit, et omnia, ut semel dicam, suscepisti signa sacerdotii. Restat ergo, ut scalæ admoveantur columnæ, ut sis etiam sacri particeps sacrificii, et Deo vocanti omnino cælas. Tunc cum beatus cognovisset Daniel hæc non fieri sine Dei numine, sed ei quoque grata esse et accepta, quæ facta sunt, jubet poni scalas, et cælestem margaritam, divinam, inquam, communionem, et dat et accipit. Deinde cum etiam fecisset alia omnia, quæ solent fieri a sacerdotibus, et precalus esset pro multitudine, eos dimisit lætantes simul et admirantes, partim quidem propter præsentiam et vere laudabilem timiditatem, partim autem quod vix quidem, persuadetur tamen ipse quidem accipere sacerdotium, illis vero præbere preces et benedictionem. Hæc imperatori quoque significantur, et simili eum replent lætitia et admiratione.

XXVI. Cum non ergo ingentes, qui sunt imperii proprii, sumpsisset spiritus, sed didicisset quantum sit virtus imperie præstantior, ipse quoque ad eum ascendit, et perinde ac si regium fastum et supercilium reliquisset inferius, et se exuisset, se quidem humi prosternerit, tangit autem sacros illius pedes, quasi hæc faciendo magis honoraretur, quam quod esset imperator. Quos cum tetigisset, impletur admiratione, sicut prius Gelasius; erant enim illi pedes valde tumentes, et omnino scotentes ulceribus, eratque simul horribile et miserabile illos videre et tangere. Tunc ergo imperator donat eum basi geminarum columnarum, quas ipse posuit, duplicem eam columnam novitans. Quam ascendens lætabatur Daniel. Nam et illa erat sublimior altitudine, et hæc etiam extendebatur ad exercitationem, calate quidem, ardentius eum sole feriente; hielem autem aere frigidius. Cum vero et vis ventorum, nivisque et grandinis vehementer impeteret, et violentiam ostenderent minime tolerabilem, certe multa consequabantur miracula: quæ quidem mihi, vitanti prolixitatem orationis, non sunt omnia dicta facilia: sed solum, quæ sunt præcipua, ut sum pollicitus. Quod autem nec si velim quidem, possum præterire, hoc nunc, quantum potero assequi oratione, conabor narrare.

XXVII. Jam pridem quidem principium habebat anni ambitus, et mensis instabat, quem Romani vocant Septembrem, in quo magni martyris Mamantis festum pii celebrant. Vespere ergo, quando festum a piis præparatur, et tota nocte agitur vigilia, finem accipit magni Danielis prophetia, et repente in maxima et regia civitate incipit incendium, quod usque adeo est excitatum, et adeo invaluit, ut fere universam contriverit civitatem. Nam cœpit quidem a muro, qui est propter mare, quem etiam nominant navale; pervenit autem usque ad forum Constantini, et pertigit ad portum Juliani, quasi mediam cinxisset civitatem. Quo in loco et comprehensa sunt universa corpora; quæcunque vero fuere comprehensa, facile perierunt; et sic pastus ignis, in maximam crevit flammam, eratque malum incxpugnabile; quippe cum quidquid ad opem ferendam afferebatur, argueretur nihil proficere. Quapropter multas quidem domus, multa autem templa, virorumque et mulierum præserpsit depæscens multitudinem: multi vero, partibus et membris corporis, quæ invaserat ignis, statim mutilabantur, erantque semiusulati, et media parte cæsi, miserabiliores iis, qui omnino cum suis perierant. Erat ergo periculum, ne, quod vulgo celebratur orbis terræ miraculum, Constantini, inquam, civitas, cerneretur pati similia incendio Sodomorum. Vix tandem, ut in tanto malo, eis venit in mentem sancti Danielis prædictio, et credunt fore, ut illius solum precibus malum vincatur. Hinc factum est, ut ad eum magna celeritate currerent, ille quidem pocunæ deflens privationem, hic servorum, alius domus, alius amicorum; et hic quidem cognatorum, ille vero uxoris et suorum aliorum, alius autem omnium facultatum. Propter quæ sanctum tanto dolore affecere, ut totus repletus lacrymis, eos damnaret negligentæ, quod ipso eis multum testificante et prædicante, malum pœnitentia vitare non curarint: ut qui in patiendo solum fuerint Ninivite, non etiam in pœnitendo. Hæc dicens, illis quidem sic suadebat curam gerere orationis et jejunii. Quin etiam ipse quoque manus in cœlum tollens, illinc implorabat auxilium; et post orationem, cum eis dixisset finem calamitatis, eos dimisit. Post septem, inquit, dies cessabunt miæ ignis. Sic ille dixit, et res est consecuta. Septimo enim die non erat amplius ignis. Tunc et alios, et eos qui gerebant magistratus, quin etiam ipsum imperatorem incessit metus, et secum assumpta imperatrice, fit supplex beato Danieli, pro eo quidem, quod præterierat, misericordiam, securitatem autem in futurum postulans.

XXVIII. Atque jam quidem post autumnalem conversionem mutato tempore erat hiems, et hiems major, quam ut eam possit explicare oratio; quæ tamen superabatur ab invicto generosi animo. Cadebant autem imbres plurimi, et ventorum erat procella vehemens. Veni vero etiam inter se agitabant seditionem, et multi simul spirabant, et

KZ'. Ἄρτι μὲν ἀρχὴν εἶχε τοῦ ἐνταυτοῦ ἡ περιόδου, καὶ μὴν ἐνεστῆσαι ὃν Ῥωμαῖοι Σεπτέμβριον καλοῦσιν, ἐν ᾧ καὶ τῷ μεγαλομάρτυρι Μάμαντι ἑορτὴν ἀγούσιν οἱ φιλόθεοι. Ἐσπέρας οὖν, ὅτε τοὺς εὐσεβεῖς τὰ τῆς ἑορτῆς προτελεῖται καὶ πάννηχος ἀγεται, τέλος ἡ προφητεία τοῦ μεγάλου λαμβάνει, καὶ ἀφνω τῇ μεγίστῃ βασιλίδι τῶν πόλεων ὁ ἔμπρησμός ἀρχεται, καὶ τοσοῦτον ἤρθη, καὶ οὕτως Ἰσχυροσεν, ὡς μικροῦ πάσιν ἐκτρίψαι τὴν πόλιν. ἤρξατο μὲν γὰρ ἀπὸ τοῦ παραθαλασσίου τείχους, ὃ καὶ νεώριον ὀνομάζουσι, φθάνει δὲ καὶ εἰς τὸν τοῦ Κωνσταντίνου φόρον καὶ εἰς Ἰουλιανοῦ λιμένα; περικυρῶν, ὡσανεὶ μέσση τὴν πόλιν περιζωσάμενον. Ἐνθεν τοὶ καὶ πᾶν σῶμα καταλαμβάνετο, πᾶν δὲ τὸ ληφθέν εὐκόλως ἀπώλλυτο, καὶ τὸ πῦρ οὕτως ὑλοτροφούμενον ἐπὶ μεγίστην ἤρθη τὴν φλόγα· καὶ κακὸν ἄμαχον ἦν παντός τοῦ πρὸς ἄμυναν ἐπιφερομένου μηδὲν ἀνύειν ἐλεγχόμενου. Διὰ ταῦτα καὶ πολλὰς μὲν οἰκίας, πολλοὺς δὲ ναοὺς, πρὸς δὲ καὶ κλήθῃ ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν διερίπνει ἐπινεμόμενον· πολλοὶ δὲ μέρη τε καὶ μέλη τῶν σώματος αὐτῶν ἐπῆλθεν εὐθύς ἠκρωτηριαζόντο. Καὶ ἦσαν οὕτως ἡμιπλεγεῖς καὶ ἡμίτομοι, ἐλαεινότεροι τῶν εἰς τέλος ἀπολωλότων τοῖς οἰκείοις γινόμενοι. Ἦν οὖν κίνδυνος τὸ θρῦλλοῦμενον θαῦμα τῆς οἰκουμένης, τὴν Κωνσταντίνου φημι τῷ τῶν Σοδῶμων ἔμπρησμά ἰσχυροσεν ἰδίῃ παραπλήσια. Μόλις οὖν ὡς ἐν τοσοῦτῳ κακῷ ἦ τε τοῦ ἀγίου πρόβῃσις αὐτοῦ εἰσῆσι, καὶ τῶν ἐκείνου μόνων εὐχῶν ἦν τὸ γενέσθαι τὸ δεινὸν πιστεύουσιν. Ἐνθεν τοὶ καὶ τάχει πολλῶ πρὸς αὐτὸν θέουσιν ὁ μὲν χρημάτων ἀποκλειόμενος; στέρησιν, ὃ δὲ δοῦλων, ἄλλος οἰκίας, ἕτερος φίλων, καὶ ὁ μὲν συγγενῶν, ὃ δὲ γυναικῶς καὶ παίδων αὐτοῦ, ὃ δὲ καὶ πάντων ὁμοῦ τῶν προσόντων. Ἐφ' οἷς οὕτω περιαλιγῆ τὴν ἄγιον εἶθκαν, ὡς καὶ θακρῶν ὄλον ὑποπλησθέντα, βραβυμλιαν αὐτῶν καταγνῶναι, δεῖ, πολλὰ τούτοις διαμαρτυρούμενου τε καὶ προλέγοντο; μετανοεῖν τὸ δεινὸν ἐκφυγεῖν οἰκὴν ἡγάπησαν, Νινευίται μόνον ἐν τῷ παθεῖν, οὐχὶ καὶ ἐν τῷ μεταγνῶναι γινόμενοι. Ταῦτα λέγων ἐκεῖνοις μὲν καὶ οὕτως εὐχῆς τε καὶ νηστείας ἐπιμαλεῖσθαι παρήνει, καὶ αὐτὸς δὲ τὰς χεῖρας εἰς οὐρανὸν ἄρας τὴν ἐκεῖθεν ἐπακαλεῖτο βοήθειαν, καὶ μετὰ τὴν εὐχὴν ὡσπερ αὐτοῖς τὴν ἀρχὴν, οὕτω δὲ καὶ τὸ τέλος τῆς συμφορᾶς εἰρηκῶς τούτους ἀπέλυσεν. Ἐπτὰ γὰρ, φησὶν, ἡμέραι, καὶ ἡ τοῦ πυρὸς ἀπειλὴ στήσεται. Οὕτως ἐκεῖνός τε εἶπε, καὶ τὸ ἔργον ἀκόλουθον ἦν, καὶ τὸ πῦρ οὐκέτ' ἦν. Τότε καὶ τοὺς ἄλλους καὶ τοὺς ἐν τέλει πάντας, καὶ αὐτὸν δὲ τὸν κρατοῦντα φόβος λαμβάνει, καὶ τὴν βασιλίδι παραλαβὼν οἰκτρὸς οἰκίτης τοῦ μακαρίου γίνεται, πρὸς μὲν τὸ παρελθὼν συμπάθειαν, πρὸς δὲ τὸ μέλλον ἀσφάλειαν ἐξαιτούμενος.

KH'. Ἦδη μὲν οὖν μετὰ τὰς φθινοπωρινὰς τροπὰς τοῦ καιροῦ μεταβαλόντος χειμῶν ἦν, καὶ χειμῶν λόγου μὲν κρείττων, τῆς δὲ τοῦ γενναίου ψυχῆς ἡττώμενος, ὑετῶν δὲ πλείστη καταφορὰ καὶ καταγίγς ἀνέμων σφοδρά. Ἐστασίαζε δὲ καὶ πρὸς ἐκτετὰ πνεύματα, καὶ ἐπνεεν ἕμα πολλὰ καὶ οὕτως ἄγρια ὡς καὶ τὰς σιδηρᾶ; τῶν κίλων λαβὰς, αἱ τὴν

συμβολήν τε τῶν δύο συνείχον κίονων καὶ τὸν Δανιήλ ἄνωθεν ἔφερον βιαίως ἀποσπασθῆναι, μόνῳ δὲ συνελῆφθαι τούτους στυλαρίῳ μικρῷ ἢ μεταξὺ τούτων ἐτύγγανεν ἐμβληθῆν. Ἄμα γοῦν προσέπιπτε καταιγίς, καὶ οἱ κίονες ἐκραδαίνοντο, καὶ ὁ δίκαιος ἄνωθεν ὡσεὶ κλάδος δένδρου τῆδε κάκεισε περιεφύετο καὶ συμπεριήγματο τῆ πνοῇ· βουαὶ δὲ σὺν δάκρυσι τῶν μαθητῶν κάτωθεν, καὶ ὀφθαλμοὶ πρὸς μόνον καταρὸς βλέποντες, καὶ προσδοκία λυπηρὰ μία ἢ τοῦ πατρὸς αὐτῶν στέρησις. Ἄλλ' οὐκ ἦδη καὶ ἡ τοῦ Δανιήλ ἐλπὶς ἢ πρὸς Κύριον ἐσαλεύετο, ἀλλ' ἐπὶ ταύτης τῆς ἀβραγαῦος πέτρας ὁ μακάριος στήριζόμενος μηδενὶ μηδὲν φθειγγόμενος μηδὲ εἰ τοῦτο συμβῆ δεδοικώς (τί γὰρ δεινὸν αὐτῷ τὸ θανεῖν, ὃ τὸ ἐνταῦθα μένειν κατὰ τὸν Δαυὶδ φυλακῆ;), ἄνω τὴν νοῦν ἔχων καὶ προσευχόμενος ἐκαρτέρει. Ἐκέκραξεν οὖν ὁ δίκαιος, καὶ ὁ Κύριος εὐθύς εἰσήκουσεν αὐτοῦ, καὶ ἄνωθεν ἐξ οὐρανοῦ ὡς ἐκ τοῦ πλοίου πρὶν τοῖς ἀνέμοις ἐπιτιμᾶ, καὶ παραχρῆμα γαλήνη καὶ νηνεμία πολλή. Καὶ τὰ μὲν τῶν ἀνέμων οὕτως.

ΚΘ'. Ἐπεὶ δὲ εἶδε μὴ τὰ πνεύματα μόνον, ἀλλὰ καὶ τινὰς τῶν τῆν Ἀρείου μαινομένων μανίαν στήναι τῆς παραχῆς, καὶ τοῦτο δι' ἐκείνου σφώτατα, ὡσπερ εἰώθεν, εὐκονομεῖται. Καὶ σκοπεῖτε ὅπως τὴν οικονομίαν ποικίλην καὶ δι' ἄλλων ἕτερα πλέκειν πολλάκις οἶδεν ἢ πρόνοια. Ἐγὼ βασιλεὺς ἂ συμβέβηκε τῷ ἴσιῳ, καὶ τὸν στυλὸν ἰδεῖν ἔσπευδε, τοῦτο μὲν δίκας ἐπιθήσω τοῖς μὴ βεβαίως τὰς λαβὰς ἐρρασιμένοις, τοῦτο δὲ τοῦ λοιποῦ ταύτας πρὸς ἀσφάλειαν συναρμόσαι. Ἄλλ' ἐκείνους μὲν ἢ τοῦ μεγάλου πρῶτης τῆς αυτοκράτορος ἀπειλῆς ἐξαιρείται θάνατον αὐτοῖς ἀπειλοῦντας, κατιόντι δὲ τοῦ θροῦ τῷ βασιλεὶ κίνδυνος οὐ μικρὸς συνήχθη. Δεὸς γὰρ κατὰ τὴν τύχην ἐκταράξαν τὸν ἔκπον, οὐ ἐπιθεθῆκώς αὐτὸς ἦν, καὶ ποθηθεὶς καὶ τοὺς ἐμπροσθίους πόδας πρὸς τὸ ἕρθιον ἀνατείνας ὑπτιος μὲν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ὁ ἔκπος· εὐθύς, ὑπτιος δὲ καὶ ὁ βασιλεὺς σὺν αὐτῷ, τὸ δὲ τῆς βασιλικῆς καθέδρας ἐμπροσθεν ὑπερανέστηκός· ἐπιτίθει τῷ βασιλεὶ τὸ μέτωπον, καὶ τὸν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς στέφανον πόρρωθεν ἐκκρούει ἔνθα συμβαίνει τοὺς ἐν αὐτῷ μαργάρους ἄλλον ἄλλαχού διασκαδασθῆναι. Ἄλλὰ καὶ Δανιήλ τῆ εὐχῇ προφθάσας τὸν πονηρὸν χαλεποῦ θανάτου σώζει τὸν βασιλέα, καὶ χωρὶς οὕτω κινδύνου τὴν ἐπάνοδον ἐποιεῖτο. Ἄλλ' ἐνταῦθα μοι τῆς διηγῆσεως· τὸ κεφάλαιον καὶ ὅπως οἶδεν ἢ Πρόνοια παραδόξως οικονομεῖν.

Α'. Ὁ τοῦ βασιλέως ἱπποκόμος, ὡς δὲ ἡ κοινὴ ἂν εἴποι· καὶ συνήθης γλῶττα, τῶν ἔκπων ὁ κόμης Ἰορδάνης οὕτω καλούμενος, ἐνόσει μὲν πάντα τὸν πρὸ τοῦ χρόνον τὴν ἀθεσμον Ἀρείου μανίαν. Τότε δὲ τὸν τοῦ βασιλέως κίνδυνον ὑποπέφθας καὶ, μήπως ὀργῆς αἴτιον αὐτῷ γένηται τὸ συμβᾶν, δρόμῳ πρὸς τὸν ὅσιον ἀφικνεῖται. Ὁ δὲ οὐ μόνον αὐτῷ τὸν ἐκ τοῦ κρατοῦντος φόβον λύσειν ὑπέσχετο, ἀλλὰ καὶ τῆς πονηρᾶς αὐτὸν ἀπαλλάξαι κακοδοξίας, ἢ παντὸς ἄλλου κινδυνός· ἐστὶ χαλεπώτερος, ἤκουσε

aleo violenti et immanes, ut ferreas ansas columnarum, quæ duas columnas inter se committebant et conjungebant, et Danielem in alto ferebant, violenter avellerent, ille autem in parva sola contineretur columnella, quæ inter eas erat injecta. Simul ergo et procella irruerat, et conquassabantur columnæ, et justus superne, tanquam ramus arboris, hoc et illuc circumferebatur, et flatu circumagebatur: Inferius autem vociferabantur discipuli lacrymantes; et in illum solum convertiebant oculos, et una eis erat acerba exspectatio, Patris eorum privatio. Sed non itidem lababat spes Danielis in Dominum, sed super hanc firmam petram fundatus beatus, nemini quidquam loquens, neque si hoc evenerit pertimescens (quid enim ei grave erat mori, cui hic manere, Davidi congruenter, erat carcer?) perseverabat mentem sursum erigere, et orare. Clamavit ergo justus, et Dominus statim exaudivit eum, et desuper e cælo, sicut e navi prius, ventos increpat, et repente tranquillitas fuit et serenitas. Et ventorum quidem res ita habuit.

XXIX. Cum autem non spiritus solum, sed etiam quosdam ex iis qui Ariana laborabant insania, coerceri oporteret a perturbatione: hoc quoque prudentissime, ut consueverat, per illam providetur. Et videte, quam vario uti consilio et multiplici dispensatione, et alia per alia contexere sæpe scit providentia. Noverat imperator, quæ justo Danieli acciderant; et contendit ad videndam columnam, partim quidem pœnas sumpturus de iis qui ansas non effecerant firmas et validas; partim vero, ut eos tuto de cætero committeret. Sed illos quidem magni Danielis mansuetudo eripit a minis imperatoris, mortem eis minantis. Descendenti autem de monte imperatori non parvum accidit periculum. Nam cum quidam metus equum forte fortuna perturbasset, quem ipse ascenderat, isque conterritus, pedes erexisset anteriores, supinus quidem statim humi jacebat equus, supinus autem etiam cum eo imperator: id vero, quod ante stabat super sellam regiam, frontem contrivit imperatori, et quæ erat in capite, coronam procul expellit. Quo tempore contingit, eas quæ erant in ipsa, margaritas, aliam alio dispergi. Sed Daniel quoque cum oratione prævenisset malignum, a mala morte servat imperatorem; et sic reversus fuit sine periculo. Sed hoc in loco est caput narrationis, et quomodo novit Providentia admirabili uti consilio et dispensatione.

XXX. Equiso imperatoris, aut, ut eum vulgaris et consueta lingua vocat, comes equorum, omni quidem anteriori tempore laborabat nefaria Arii insania. Tunc autem et imperatoris timens periculum, et ne quod acciderat, ei iram conciliaret, cursu venit ad sanctum. Ille vero non solum eum metu ab imperatore, sed etiam mala est pollicitus se esse liberaturum opinione, quæ est quovis alio periculo gravior. Hæc audivit equiso, et cum mitibus ac placidis ejus suasionibus opinionem Arii

abjurasset, ea sentit, quæ orthodoxi. Atque sanctus quidem scribit ad imperatorem, quod et Jordanes, abnegata deceptione, in rectis incedit dogmatibus, et quod vel propter hoc ipsum est iustissimus; quin etiam huc ad me venit, ut a te veniam conquireretur. Ille autem contra rescribit: Periculi quidem mei causa non alius fuit, quam ipse mihi, qui sic ausus sim ascendere ante tuos oculos, et non pedes procul abii a sacra columna. Hoc autem deinceps diligenter cavebo. Jordani vero non modo non irascor, ut etiam valde lætor, quod meus ex equo casus, ei causa fuerit, ut, qui jacebat, surgeret. De cætero autem tanta erat imperatoris in sanctum reverentia, ut non solum ipse honoraret eum iis quæ oportebat, sed etiam aliis eum, tanquam rem cœlestem, ostenderet.

ὅτι οὐκ ἦ ἀδίκως, ὥστε οὐ μόνον αὐτὸς τοῖς προσέχουσιν ἐτίμα τοῦτον, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις ὡς τὸ χροῖμα οὐράνιον τὸν ἄνδρα ἐδείκνυ.

XXXI. Itaque cum paulo post contigisset regem Lazorum venire ad imperatorem Romanorum, causa faciendi fœderis, aliis quidem prætermissis, cum vero accipiens et duceus ad sanctum: Hoc est, inquit, mei imperii miraculum. Ille autem usque adeo obstupuit, ejus videns tolerantiam atque fortitudinem, ut non solum sanctum, sed etiam columnam, in qua erat positus, cum lacrymis adorans, multas voces emitteret barbarus valde eruditæ mentis, et quæ multa didicerat: Ago tibi gratias, dicens, Rex cœlestis, quod mihi, qui ad terrenum regem veneram, cœlestem hujus viri vitam ostenderis, et dignum me censueris, qui essem spectator talium mysteriorum. Adeo autem utrisque magnus ille visus est dignus admiratione, ut ambo illum ad definienda fœdera arbitrum constituerent. Porro autem cum domum revertisset Gubazius, rex Lazorum, et subjectis sibi populis narrabat miraculum, et sauci semper meminerat; neque unquam mittebat Byzantium, quin ad eum quoque scriberet litteras, quæ non terminabantur solis salutationibus, sed etiam plurimi faciebant ejus meminisse, et rogabant ut oraret pro suo regno. Adeo stupebant omnes iusti tolerantiam, et propinqui et hospites, et privati et reges, et Romani et Barbari: et accedentes, accedebant tanquam ad angelum, et abeuntes, ejus invocabant auxilium, et precibus ab eo aliquid petebant, et impetrabant.

XXXII. Atque sufficiunt quidem ea quæ nuper dicta sunt ad significandam illius fortitudinem: et quod quæ ab eo suscipiebantur certamina, erant majora, quam ut homini convenirent. Quoniam autem hoc maxime studeo, nihil prætermittere eorum quæ sunt præcipua, adjicium iis quæ dicta sunt, majus quiddam, quod attinet ad fortitudinem et tolerantiam, et ad eum admirandum, qui dedit illi vires. Erat hiems, eaque glacialis, et valde aspera; vehementes vero rursus ventorum procelle, et graviores præcedentibus: simul autem cum vento densa quoque nix decidebat. Venti itaque vehementius ingruentes, ei ex pelle confectam

Α τούτων ὁ ἱπποκόμος καὶ πρειαίς αὐτοῦ καὶ μελιχρῆς παραινέσαι τὴν τοῦ Ἀρείου δόξαν ἐξομσάμεως τὰ τῶν ὀρθοδόξων φρονεῖ. Ὁ μὲν οὖν δτιος πέμπει πρὸς βασιλίαν ὅτι τὰ Ἰορδάνης τὴν ἀπάτην ἀπαρνησάμενος τοῖς ἑρθεῖς στοιχεῖ δόγμασι, καὶ ὅτι δίκαιός ἐστι μάλιστα καὶ δι' αὐτὸ τοῦτο, ἀλλὰ καὶ τὴν πρὸς ἐμὲ ἀφ' ἑνὸς τῆς καρὰ σοῦ συγγνώμης τυχεῖν. Ὁ δὲ ἀντεπιστέλλει ὅτι τῆς μὲν τοῦ κινδύνου αἰτίας οὐκ ἄλλες τις αἰτίος ἢ αὐτὸς ἑμαυτῶ οὕτω πρὸ τῶν σὺν ὀφθαλμῶν τοῦ ἱπποῦ ἐπιπέθηαι τολμήσας, ἀλλὰ ἡμὴ πολὺ περὶ τοῦ ἱεροῦ κίνου ἀποστάς. Ἀπὸ γοῦν τοῦ παρόντος τοῦτο πάτη φυλακῆ φυλάξομαι. Ἰορδάνη δὲ οὐ μόνον οὐ χαλεπαίνω, ἀλλὰ καὶ πολὺ μᾶλλον ἠδῶμαι ὅτι τὸ ἐμὲ τοῦ ἱπποῦ πεσεῖν ἀφορμὴ αὐτῶ πρὸς τὸ προκείμενον ἀναστῆναι γεγένηται. Τοσαύτη δὲ ἦν τοῦ λοιποῦ πρὸς τὸν

Β ΛΑ'. Μετὰ μικρὸν γοῦν συμβῆν τὸν βασιλέα Λαζῶν πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Ῥωμαίων παραγενέσθαι συνθηκῶν ἕνεκα, τὰλλα μὲν ὑπερβὰς, λαθῶν δὲ αὐτὸν καὶ πρὸς τὸν δτιον ἀγαθῶν, Τοῦτο, ἔφη, τῆς ἐμῆς βασιλείας: τὸ θαῦμα. Κάκεινος πρὸς τοσοῦτον ἐξέστη τὴν καρτερίαν ἰδὼν, ὥστε μὴ τὸν ἅγιον μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸν κίονα ἐφ' οὗ ἴδρυτο σὺν δάκρυσι προσκυνῶν ὁ βάρβαρος πολλὰς ἠφίει φωνὰς πεπαιδευμένης φρονῆς καὶ μαθούσης πολλά, Εὐχαριστῶ σοι, λέγων, ἑπουράνιος βασιλεῦ, ὅτι με πρὸς τὸν ἐπὶ γῆς βασιλέα παραγενόμενον οὐράνιον ἄνδρος πολιτεῖαν εἰδείξας, καὶ τοιοῦτων με μυστηρίων γενέσθαι θεατὴν κατηξίωσας. Οὕτως ἀμφοτέρους ὁ μέγας ἀξιοθαύμαστος ἐνομισθῆ ὥστε καὶ τῶν συνθηκῶν ἀμφὸς ἐκεῖνον ὀριστὴν καταστήσει, καὶ πρὸς τὴν οἰκείαν δὲ αὐθις Γουδάζιος ὁ Λαζῶν βασιλεῦς ὑποστρέψας τοῖς τε ὑπὸ χεῖρα διηγείτο τὸ θαῦμα, καὶ διὰ μνήμης δει τὸν δτιον ἐποιεῖτο, καὶ οὐκ ἔστιν ὅτι πρὸς τὸ Βυζάντιον στέλλων οὐχὶ καὶ πρὸς αὐτὸν ἑπεμπα γράμματα οὐ μόνον ταῖς προσήρεσιν ὀριζόμενα, ἀλλὰ καὶ περὶ πλείστου ποιοῦμενα τὸ μεμνησθαι τοῦτου καὶ τῆς ἐκείνου ὑπερευχεσθαι βασιλείας. Οὕτω πάντες τὸν δίκαιον τῆς ὑπομονῆς ἐξεπλήττοντο καὶ οἰκτεῖο: καὶ ξένοι, καὶ ἰδιῶται καὶ βασιλεῖς, καὶ Ῥωμαῖοι: καὶ βάρβαροι, καὶ προσιόντες ὡς ἀγγέλω προσήρεσαν, καὶ ἀπίντες πόρρωθεν εἰς ἐπικουρίαν ἐκάλουν, καὶ ἤτουν τι δι' εὐχῆς, καὶ ἐτύγχανον.

ΔΙ' Ἰκανὰ μὲν οὖν καὶ τὰ πρόην τὴν ἐκεῖνου καρτερίαν γνωρίσαι, καὶ ὅτι οὐ κατὰ ἄνθρωπον οἱ ἀγῶνες αὐτῶ καὶ τὰ σκάμματα. Ἐπεὶ δὲ μοι τὸ σπουδαζόμενον μηδὲν τι τῶν καιριωτάτων παραλιπεῖν, προσθήσω τι καὶ ἕτερον τοῖς εἰρημένους μεῖζον εἰς καρτερίας λόγον καὶ θαῦμα τοῦ δυναμώσαντος. Χειμῶν ἦν, καὶ χειμῶν κρυμώδης καὶ χαλεπός: θύελλαι δὲ αὐθις τῶν ἀνέμων σφοδραὶ καὶ δεινότεραι τῶν προλαβουσῶν. ἅμα δὲ τῆ πνοῆ καὶ νιφετὸς χιόνος συχνῆς. Τὰ μὲν οὖν πνεύματα σφοδρότερον ἐπιβράξαντα τὸ ἐκ δέρματος αὐτῶ κουκούλιον ἐκρίπίζουσι τοῦ τραχήλου, καὶ πρὸς τινα τῶν ὑποκειμένων ἀκοντίζουσι φάραγγα: σὺν τοῖς πνεύμασι δὲ ἡ

χῶν κατὰ πρόσωπον προσβάλλει πολλή και ψυχρά. Ὁ δὲ (οὐ γὰρ ὑπὸ στείγῃ εἶχε δραμεῖν ὄλης νυκτὸς, ὡ ψυχῆς ἀχειρώτου δεσμοῖς τοῦ σώματος!) δέχεται γυμνῶ τῷ σώματι πάντα ὁμοῦ, τὸ δριμύ τῆς ὥρας, τὴν χιόνα, τὰ πνεύματα, τὴν πῆξιν τὴν περὶ τὴν ἑω τὴν ἀλγεινήν. Ἐφάνεν ἡμέρα, και τὸ δεινὸν οὐκ ἔληγεν. ἀλλ' ἴσχυε μᾶλλον, και ὁ χειμῶν ἐπατείνετο. Τοῖς δὲ φοιτηταῖς μηχανὴ οὐδὲ μία τῆς θύρας προκύψαι, και ὁ βοηθήσων οὐδεὶς. Ἡμέραν μὲν ἐκαίνην ὄλην και τὴν ἐπιούσαν νύκτα πολλὴ δριμυτέραν οὔσαν οὕτως ὁ γενναῖος διεκαρτέρει. Ἄρτι δὲ τρίτῃ μὲν ἦν τῷ χειμῶνι, τὸ δὲ ἄγριον τοῦ κρυμοῦ ὑπελώφα, και τὴν κλίμακα τῶν μαθητῶν οἱ θερμότεροι προσερείσαντες, και αὐτίκα σπουδῆ πολλῇ ἀναβάτες, ὄρωσι θέαμα φρικτὸν, ὡ Δέσποτα και Θεὸς, και πρὸ τοῦ ἰδεῖν μὲν αὐτοῖς ἐπιπθῆν, ὁμοῦ δὲ τι και μᾶλλον φοβερώτερον πρὸς τὴν ὄψιν φανῆν, τὸν δσιον τοῦ περιβόλαιου μὲν ἦδη γεγυμνωμένον, τῷ δὲ κρυστάλλῳ πάντοθεν περιεσταμένον και τὴν κεφαλὴν και τὴν ἔξιν και τὰ λοιπὰ μέρη τοῦ σώματος, οὐ μόνον δὲ ἀλλὰ και αὐτὸ τὸ σῶμα ἀποπαγένητα και πρὸς κρυστάλλον τὰ γε εἰς ψυχρότητα και πῆξιν μετασθηθέντα κρυστάλλινον ἂν τις ὠνόμασεν αὐτὸν ἀνθρώπον (και τί γὰρ ἄλλο;) ἢ νεκρὸν ἕνεκά τε τοῦ μηδὲ πνιῆν εἶχειν νομίζεσθαι. Θερμοῖς οὖν ὕδασι μόλις τὸν πάγον λύσαντες, ἀλλὰ δὴ και τὸ σῶμα περιβρῶντίσαντες, και σπόγγοις ἐξαπονίσαντες, ἐπειδὴ μὲθ' ἴκανὸν εἰς ἑαυτὸν ἐκαίνοσ ἐλθῶν και ὡσπερ ἐκ θανάτου τὴν πνοὴν αὐθις λαβῶν ἀπειλήφαι και τὴν φωνὴν, Ἵνατί μοι, φησι, πράγματα παρέχειν ὑμεῖς βούλεσθε; και ἡδέως ὑπνώττοντι ἐνοχλεῖτε; Ἄρτι γὰρ τὸν κῆρρον εἰς ἐπικουρίαν ἐκχαλουμένῳ μικρὸν ἀφυπνώσῃ μοι γέγονε. Πλην ἀλλ' εὖγε ὑμῖν, ὡ τέκνα, τοῦ πατρὸς οὕτω φροντίζουσι. Καὶ, Δότε δὴ μοι, ἔφη, και περιστειλασθαι, αἰσχυρόμενος, οἶμαι, διὰ τὴν γύμνωσιν, ἀλλ' οὐχὶ θέρμης δεόμενος. Οἱ δὲ προσήνεγκάν τε αὐτῷ περιβόλαιον ἕτερον, και ἐνέδυσαν θείας εὐφροσύνης χιτῶνα κατὰ τὸν προφήτην ἐνέδυσμένον.

ΛΓ'. Πολλὰ γοῦν μετὰ ταῦτα και τοῦ φιλοχρίστου βασιλέως ἀξιούντος και δεομένου (ἦχε γὰρ και μέγρις αὐτοῦ ταῦτα), ὡς Εἰ και μὴ σοῦ χάριν, ἀλλ' ἕνεκά γε ἡμῶν και τῆς ὠφέλειας τῆς ἡμετέρας, φεῖται τῶν παραβίων τούτων κινδύνων, και μὴ οὕτως αὐτόχειρ, μικροῦ, ἑαυτοῦ γενόμενος ἡμᾶς τε ὀφρανοῦς ἀπολίπης, αὐτὸς δὲ ἐξάγειν ἑαυτὸν δόξης τοῦ βίου και πρὸ καιροῦ. Ταῦτα και τούτων κλειῶσιν οὖν δάκρυσι τοῦ κρυσταίνου δεομένου και ἄμα τῶν πιδῶν ἀποτομένου μόλις ἠνέσχετο μικρὸν γοῦν αὐτῷ γενέσθαι στείγην, αἰδεσθεὶς τὰ τοῦ βασιλέως δάκρυα. Και τοῦτο εἶρηκα μίντοι πολλάκις, οὐδὲν δὲ ἦετον και νῦν ἐρῶ, ὡς οὐδὲν ἦν τῷ βασιλεῖ θαῦμα οὐδὲ ἐδόκει μείζον τῆς τοῦ μεγάλου καρτερίας και τῆς πολιτείας ἐκαίνη. Πάντας οὖν οἱ διεπρεσβεύοντο πρὸς αὐτὸν, εἴτε βασιλεῖς εἴην εἴτε πρέσβεις, εἰθ' οὐδ' ὄνο-

A cucullam stando expellunt, et in vallem quamdam subjectam jaculantur. Cum ventis autem multa quoque nix et frigida ejus faciem impetebat. Ille autem (neque enim habebat tectum, ad quod confugeret) tota nocte (o invictiam vinctus corporis animam!) nudo corpore omnia suffert, temporis acerbissimam, nivem, ventos, asperam circa auroram concrectionem et congelationem. Apparet dies, et malum non cessabat, sed magis invalescebat, et hiems intendebatur. Discipuli autem nullo modo poterant e porta prospicere, neque erat ullus, qui ei opem ferret. Totum ergo illum diem et sequentem noctem, quæ fuit multo acerbior, hic vir generosus fortiter et constanter pertulit. Jam tertius quidem erat dies tempestatis, desiderat vero effera glacies, et cum scalas admovissent, qui erant ferventiores ex discipulis, et prope ascendissent, vident, o Domine Deus, horrendum spectaculum, et quod antequam vidissent quidem, ab eis expectabatur, ipso tamen aspectu visum est terribilius: sanctum amicta quidem jam nudatum, glacie vero omni ex parte comprehensum, et capite et facie, et reliquis partibus corporis, neque hoc solum, sed etiam ipso corpore omnino concretum, et in glaciem, si frigus spectes et concrectionem, conversum; eum quis glaciale hominem nominaverit (quid enim aliud?) aut mortuum, quod existimaretur ne posse quidem spirare. Cum calidis ergo aquis solvissent glaciem, quin etiam corpus aspessissent, postquam ille ad se rediisset, et tanquam a morte suscitatus, spiritum recepisset, vocem quoque accepit, et dixit: Cur mihi vultis exhibere negotium, et suaviter dormientem vexatis? Nam cum modo Domini invocarem auxilium, accidit mihi, ut parum dormitarem. Cæterum bene sit vobis, o filii, qui Patris tantam curam geritis. Date autem mihi, inquit, quo me induam; erubescens, ut arbitror, propter nuditatem, non autem calore indigens. Illi vero alium amictum ad eum attulerunt, et eum induerunt, tunica divinæ lætitiæ indutum, ut dicam cum propheta *.

XXXIII Postea autem multum eum rogante et obsecrante Christi amante imperatore (hæc enim ad eum usque pervenerunt) et dicente: Si non tua causa, at nostra et nostræ utilitatis, parce istis nimis præcipitibus et projectis periculis: et ne, tibi ipsi mortem propemodum consciens, et nos orbos relinquant, et ipse ante tempus videaris e vita teipsum educere. Hæc et his plura dicente imperatore et rogante, et pedes simul prehensante, vix sustinuit ut sibi parum saltem fieret tectum, reveritus lacrymas imperatoris. Hoc quidem jam a me dictum est, nihilominus tamen nunc quoque dicam. Nullum erat, nec videbatur imperatori majus miraculum magni Danielis tolerantia et vita. Omnes ergo, qui apud eum fungebantur legatione, sive essent reges, sive legati, aliquos quidem per alios alios vero etiam

* Isa. Lxi, 10.

per se deduxit ad sanctum. Illi vero magis stupebant videntes, quam audientes, et sic redibant benedicentes, et anima effecti meliores. Quod autem ut futura quoque videret, tanquam jam præsentia, a superis acceperat, a me quidem jam sæpe superius ostensum est. Est vero hujus quoque rei manifestum indicium. Quædam fama in omnes partes manabat, Genserichum regem Vandalorum bellum gerere adversus Romanos magno apparatu et majore audacia, et quod jam cum magna manu pervenit Alexandriam, eam sibi volens belli facere præmium. Non parum ergo animoangebatur magistratus, et ipse imperator: qui etiam cito currit ad consuetam medicamentum animi ægritudinis, et sancto famam significat. Ille vero tanquam non prævidens, sed jam videns oculis ea quæ erant eventura, dixit protinus, non solum Genserichum Alexandriam non esse occupatarum, sed in omnibus etiam aliis, re infecta, domum esse reversurum. Omnino nihil opus est adjicere id quod evenit iis qui virum norunt. Factum est enim non multo post, sicut divina Danielis lingua prædixit.

XXXIV. Propter hæc ergo, et multa alia his admirabiliora, volens imperator magnum remunerari Danielelem, quoniam alia ratione non licebat, rogat ut fiat saltem domuncula illius discipulis: Ut habeant, inquit, suo corpori habitationem. Sauctus vero: Si dixisti quidem, inquit, de extruendo edificio, non potest id mihi esse gratum. Neque enim beato Simeoni, unquam adfuit. Tu autem si velis facere mihi rem gratam, festina huc adducere illius reliquias, et rem mihi gratissimam, acceptam tibi feram. Tunc libens jubet imperator: tum ut sacro domus ædificetur Simeoni, ante columnam Danielis ad boream: tum vero, ut domus quoque fierent hospitibus, qui ad montem ascendebant, et magni Danielis discipulis, etsi ei sanctus multum prohiberet. Cum autem qui missi fuerant Antiochiam, sic jubente imperatore, reliquias attulissent, significabat quidem magnus Daniel episcopo urbis, ut prædicet et publice annuntiet exportationem tabernaculi, et ut ipse sedeat in vehiculo imperatoris, sinu tenens reliquias, et sic iter faciat cum psalmis et hymnis, et cum eas deduxerit ad templum militiæ principis Michaelis, illic divinam celebret mystagogiam. Quæ cum peragerentur, et magno et splendidissimo comitatu deducerentur, multa per ipsa in transitu facere miracula conspectus est Dominus: quæ quidem sigillatim omnino narrare, non est præsentis temporis. Postquam autem finem acceperunt ea quæ pertinebant ad reliquias, et ipse sacerdos, et omnes qui simul consequebantur, cum gaudio ad sanctum ascenderunt, maximas suavissima anima in eos verbis effudit gratias, et mellis plurimum revera scatere fecit in illorum animis, de amore in pauperes et in fratres, de charitate, et judicio, et remuneratione, et de aliis hujusmodi apud eos verba faciens.

μενος, και πείσας οὕτω διακρῦειν ὑφ' ἡδονῆς ὅσον ἐκείνοι μόνου γινώσκουσιν οἱ τῶν διακρῦον τοῦτων ἐν πείρᾳ γεγεννημένοι.

μάζουσι βῆγας, τοὺς μὲν δι' ἐτέρων, τοὺς δὲ και δε' ἑαυτοῦ πρὸς τὸν ὄσιον ἀνήγειν. Κάκεινοι μᾶλλον ὀρώντες ἢ ἀκούοντες; ἐξεπλήττοντο, και οὕτως ὑπέστρεφον εὐλογοῦμενοι και τὴν ψυχὴν βελτίους γενόμενοι. Ὅτι δὲ και τὰ μέλλοντα ὡς ἤδη παρόντα ὄρᾶν ἀνωθεν εἶχε λαχὼν, πολλὰ μὲν τοι και ἐκ τῶν ἀνωτέρω δεδῆλωται. Ἔστι δὲ και δεῖγμα σαφές. Φῆμη τις πανταχοῦ διέρρει Γιζήριχον τὸν βῆγα τῶν Ἰουνδῶν Ῥωμαίοις ἐπιστρατεύειν πολλῇ τῇ παρασκευῇ και πλεόντι τῷ θράσει χρώμενον, και ὡς ἤδη τὴν Ἀλεξάνδρειαν βαρεῖα καταλαμβάνει χειρὶ ἄθλον ἑαυτοῦ ταύτην ποιῆσαι βουλόμενος. Ἦν οὖν ἀγὼν οὐ μικρὸς τοῖς ἐν τέλει και αὐτῷ βασιλεῖ, ὅς και ταχὺ ἐπὶ τὸ εὐθὺς τρέχει τῆς ἀθυμίας φάρμακον, και γνωρίζει τῷ ὄσιφ τὴν ψῆμην. Ὁ δὲ ὡσπερ οὐ προορῶν, ἀλλ' ἐν ὀφθαλμοῖς ὄρων ἤδη τὰ συμβησόμενα, εὐθὺς ἐφη οὐ μόνον Γιζήριχον τὴν Ἀλεξάνδρειαν οὐχὶ καταλῆψασθαι, ἀλλὰ και κατά πάντα τὰλλα ἀπρακτον πρὸς τὴν οἰκίαν ἐπαναξέυξει. Πάντως οὐδὲν δεῖ τὸ ἐκδᾶν προστιθέναι τοῖς τὸν ἀνδρα γινώσκουσι. γέγονε γὰρ οὐ μετὰ πολὺ καθὼς ἢ θεοφόρος γλῶσσα τοῦ Δανιὴλ προηγόρευεν.

ΑΔ'. Τοῦτων δὲ οὖν και ἄλλων πλεόντων ἕνεκα και θαυμασιωτέρων ἀμείβεσθαι τὸν μέγαν ὁ βασιλεὺς βουληθεὶς, ἐπει ἄλλως οὐκ ἦν, οἰκίστους γοῦν τοῖς ἐκείνου μαθηταῖς γενέσθαι παρακαλεῖ, ἔν' ἔχοιεν, φησὶν, εἰς κατοικίαν οὗτοι τῷ σώματι. Ὁ δὲ ὄσιος, Ἦν μὲν εἰρηκας, φησὶ πρὸς αὐτὸν, καταβαλέσθαι οἰκοδομὴν οὐ στέργειν ἔχω· οὐδὲ γὰρ τῷ μακαρίτῃ Συμεὼν προσεγένετο ποτε. Σὺ δὲ, εἰ τί μοι βούλει και καθ' ἡδονὴν ποιεῖν, ἀγαγεῖν με τὸ ἐκείνου λείψανον ἐνταυθοῖ σπείσων και πᾶσαν ἀπέχων τὴν ἀμοιβὴν ἀξιώχρεων. Τότε δὲ ἄσμενος ὁ κρατῶν ἐπιτάττει τοῦτο μὲν ἱερὸν οἶκον τῷ Συμεὼν πρὸ τοῦ στύλου τοῦ Δανιὴλ πρὸς βυρρᾶν οἰκοδομηθῆναι, τοῦτο δὲ και οἰκία: γενέσθαι τοῖς ἀνιούσιν ἐπὶ τὸ ὄρος ξένοις και τοῖς μαθηταῖς τοῦ μεγάλου, πολλὰ και τότε πρὸς τοῦτο τὸν ὄσιον ἔχων ἀπαγορεύοντα. Ὡς δὲ θᾶπτον οἱ ἐπὶ τὴν Ἀντιόχειαν σταλέντες βασιλεὺς οὕτω παρακελευσαμένου ἀνήγοντο, δηλοῖ μὲν ὁ μέγας τῷ ἐπισκόπῳ τῆς πόλεως τὴν ἀνακομιδὴν τοῦ σκῆνους κηρύξας αὐτὸν τε τοῦτον ἐπὶ βασιλικῷ καθίσαι ὀχῆματο; τὰ λείψανα τοῖς κόλποις περικρατούντα, και οὕτω τὴν πορείαν ψαλμοῖς και ὕμνοις ποιεῖσθαι, και ἀγαγόντας πρὸς τὸ τοῦ ἀρχιστρατήγου ἱερὸν θέσθαι ἐκεῖ τὴν θείαν μυσταγωγίαν ἐπιτελέσαντας. Ὡν δὲ και τελουμένων και σὺν πολλῇ και λαμπροτάτῃ δορυφορίᾳ τῶν λειψάνων προτεμπομένων πολλὰ δι' αὐτῶν κατὰ τὴν πάροδον τερατουργῶν ὁ Κύριος διεδείκνυτο· ἃ δὲ καθεξῆς διηγεῖσθαι πάντως οὐ τοῦ παρόντος καιροῦ. Ἐπει δὲ τέλος εἶχε και τὰ τῶν λειψάνων αὐτοῦ τε τοῦ ἱερέως και πάντων ἅμα τῶν συνεπομένων σὺν ἡδονῇ πρὸς τὸν ὄσιον ἀνελθόντων, τοσαύτας αὐτῶν ἢ ἡδίστη ψυχὴ διὰ τῶν χαρίτων κατέχευε χάριτας, και τοσοῦτον τὸ ἀληθῶς μέλι ταις ἐκείνων ψυχαῖς ἐναπέδωκε, περὶ φιλοπρωχίως αὐτοῖς και φιλαδελφίας και ἀγάπης τε και κρίσεως και ἀναποδόσεως και τῶν ἄλλων τῶν τοιοῦτων διαλεξά-

ΑΕ'. Οὐ μόνον δὲ ἐφ' οἷς αὐτὸς ἐποίησε τὸ περιὸν ἂν ἐδῆλου τῆς ἀρετῆς, ἀλλὰ καὶ ἐφ' οἷς ἐπασχον οἱ κακίῃσιν αὐτὸν οὐκ ἐρουθριῶντες. Τινὸς γοῦν ποτε τῶν ἐγγιζόντων αὐτῷ (ἐσφαλτο δὲ οὗτος, περὶ τὸ σέβας) λοιδουρούμενον τῷ ὀσίῳ καὶ τῶν παρόντων καὶ ἀκουόντων ἐπιτιμώντων αὐτῷ, ἔσωθεν τοῦ ἐνδύματος αὐτὸς τὴν χεῖρα βάλων καὶ ἰχθὺν ὀπτημένον ἐξαγαγών, Ἴδε, φησι, τοῦτον καὶ ἄλλους πολλοὺς πρὸ τοῦ καταλαθεῖν ὑμᾶς ἤσθηεν ὁ παρ' ὑμῖν κριταῖς ἐγκρατῆς. Εἶπε, καὶ εὐθύς ἡ δίκη τὸν ἄνδρα μετέστη. Ἐπεὶ γὰρ μετὰ μικρὸν αὐτὸς τε ἀληθῶς μετέλαβε τοῦ ἰχθύος, καὶ γυναίκα καὶ τέκνοις φαγεῖν ἔδωκε, μανία τούτους λαμβάνει, καὶ δαιμονῶντες πάντες ἐδείκνυντο. Οἱ παρόντες τολῶν, τὴν αἰτίαν αἰσθόμενοι καὶ τῆς διπλῆς μανίας τοῦτον οἰκτεῖραντες, λαβόντες ἄγουσι πρὸς τὸν θεῖον. Ὁ δὲ μὴ μόνον πρῶς πρὸς τοὺς ἁμαρτάνοντας ὦν, ἀλλὰ καὶ τὰς συμφορὰς αὐτῶν εἰς τοῦναντίον περισταῶν, ἐπειδὴ ἐξομολογουμένους ἐώρα καὶ δεομένους, εὐξάμενος τῆς τε μανίας ἀπήλλαττε καὶ τοῦ χαλεπωτέρου δαιμόνος τῆς κενοδοξίας. Οἱ καὶ μετὰ ταῦτα τοσοῦτον ἀπώναντο τῆς αὐτοῦ θεραπείας ὥς καὶ τὴν εὐχαριστίαν ἀνάγραπτον εἶναι βουλόμενοι ἀργύρῳ τὸν ἐκείνου χαρακτῆρα τυπῶσαι, καὶ ἑαυτοὺς ὑπὸ τοὺς πόδας παραθεῖναι, γράψαι τε τοῦνομα καὶ τὴν εὐχαριστίαν προσπαράγραψαι, καὶ αὐτῷ τῷ τοῦ ἀρχιστρατήγου ναῦ παραθεῖναι. Τοσαύτη δὲ ἦν ἐν τοῖς χεῖλεσι τῷ μακαρίῳ πειθῶ, καὶ οὕτως ὁ λόγος αὐτῷ μικροῦ τῷ βίῳ ταυτὸν ἠδύνατο θέλει ψυχὴν καὶ πείσαι τὴν στενὴν ἐλέσθαι ἔδδον, ὥστε οὐ μόνον τοὺς ἐπ' αὐτὸ τοῦτο πρὸς αὐτὸν ἀνίστας ἢ καὶ ἄλλως ἐπιεικεῖς καὶ ἡμέρους, δακρύειν καὶ περιέχεσθαι τούτου ἐρωτικῶς ἐπειθεν, ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς τοὺς ἰταμούς καὶ ἀγρίους τὰ ἕμοια διετίθει. Καὶ δεῖγμα σαφές.

ΛΖ'. Ἐδρηνὸς τις τὴν κλῆσιν, τὸ γένος; ἐκ Γαλατῶν, ἄλλως ἀνδρικός καὶ κατὰ χεῖρα γενναῖος, αἵμασι καὶ πολέμοις ἐντεθραμμένος, καὶ μέντοι καὶ πολλὰς ἀριστείας ἀπενεγκάμενος, ἔχων δὲ καὶ ὑφ' αὐτὸν σιγνοὺς καὶ πάντας ἀγαθοὺς τὰ πολέμια, τοῦτον ἡ φήμη φέρουσα καὶ ταῖς βασιλέως διδῶσιν ἀκοαίς. Ὁ δὲ εὐθύς ἐκείνον καὶ τοὺς ὑπ' ἐκείνον μεταπεμφάμενος τούτους μὲν ἄλλαις δωρεῖται τιμαῖς, τῷ δὲ τὴν ἐπιμέλειαν τῶν αὐτοῦ ἵππων ἐγγεῖριζει, κόμητα τοῦτον καλεῖν σὺνθηες, ὡς καὶ ἀνωτέρω φθάσας ὁ λόγος ἐδήλωσε. Στέλλει δὲ καὶ αὐτὸν, ὡς εἰώθει, ἰδεῖν τε τὸν μέγαν καὶ εὐλογίας ἐκείνου μεταλαθεῖν. Ὁ δὲ πρὸς αὐτὸν ἀπελθὼν, καὶ τὸν τε βίον καταμαθὼν καὶ τοῖς λόγοις τὰ ὄντως ὠφέλιμα διδαχθεῖς, καὶ ἀλλοίωσιν οἷον τινα θεῖαν ἀλλοιωθεῖς, καὶ εἰς πρόβατον ἐκ λύκου μεταβληθεῖς, στρατείαις μὲν καὶ πολέμοις μακρὰ χαίρειν εἶπε καὶ ταῖς ἐκ βασιλέως τιμαῖς, καὶ ὁ πρὸ τοῦ χρόνου ἅπαντα πρὸς αἵματα καὶ σφαγὰς ἐγγεγυμνασμένος (καὶ τί γὰρ ἄλλο ἐστὶ στρατιώτης, καὶ ταῦτα βάρβαρος;) φιλόσοφος οὗτος εὐθύς; καὶ Χριστοῦ τοῦ πρῶου μαθητῆς ἦν, κείρασθαι τε τὴν κόμην καὶ συνταγῆναι τοῖς αὐτοῦ φοιτηταῖς ἐξείτω. Ἐπεὶ δὲ καὶ τὸν μέγαν ἐώρα ταῖς αὐτοῦ δεξ-

XXXV. Non solum autem in iis quæ ipse faciebat, ostendebat præstantiam suæ virtutis, sed etiam in iis quæ patiebantur ii qui non crubescabant eum maledictis insequi. Cum quidam certe aliquando ex iis qui ad eum accedebant (fuerat vero is lapsus in vera religione) sanctum maledictis incenseret, et qui aderant et audiebant, eum increpant, ipse cum manum intra indumentum injecisset, et pisces assatum eduxisset: Ecce, inquit, hunc et alios multos comedebat, qui vestro iudicio est abstinent. Statim autem iustitia virum est persecuta. Postquam enim et ipse paulo post vera de pisce comedit, uxorique eum dedit et liberis comedendum, eos invadit furor, et a dæmone possessi conspecti sunt ab omnibus. Qui ergo aderant, cum causam sensissent, duplicem furorem miserati, eos accipiunt et ducunt ad sanctum. Ille vero cum non solum esset mitis erga peccatores, sed etiam calamitates converteret in contrarium, postquam vidit constentes, precatus, eos liberavit a furore, et a graviore dæmone, nempe a mala opinione. Qui etiam postea tantum fructum acceperunt ex ejus curatione, ut volentes eascriptam suam gratiarum actionem, ex argento illius figuram effinxerint, et seipsos sub ejus pedibus posuerint, et nomen scripserint, et gratiarum actionem ascripserint, et militiæ principis templo dedicaverint. In beati autem Danielis labris tanta erat salutaris persuasio, et ejus oratio propemodum æque ac vita, poterat delinire animum, et persuadere, ut viam angustam eligerent, ut non solum eos qui ad hoc ipsum ad eum ascendebant, aut erant alioqui mites et mansueti, flere et ejus magno amore capi persuaderet, sed eos ipsos qui erant etiam impudentes et agrestes, similiter efficeret. Hujus autem rei apertum est indicium.

XXXVI. Quidam nomine Edranus, genere Galata fortis alioqui et manu strenuus, in sanguine et bellis educatus, qui etiam in multis locis se præclarissime gesserat, et suo imperio parentes habebat multos, et eos omnes in bello fortes. Ejus fama pervenit usque ad aures imperatoris. Is autem cum illum, et eos qui ejus parebant imperio, accersivisset, eos quidem aliis afficit honoribus, illi vero tradit curam suorum equorum; solet is vocari comes, sicut superius diximus. Porro autem ipsum quoque mittit, ut solebat, ad magnum videndum Danielem, et accipiendam ejus benedictionem. Cum vero ad eum venisset, et ejus vitam didicisset, et sermonibus ea quæ vere erant utilia, doctus esset, et divina quadam mutatus esset mutatione, et ex lupo in ovem esset conversus, milicias quidem et bella et honores imperatoris multum valere jussit, et qui toto ante tempore ad sanguinem et cædem erat exercitatus (quid enim aliud est miles, idque barbarus?), is repente philosophus, et mitis Christi erat discipulus: et rogabat, ut referretur in numerum ejus discipulorum. Postquam autem videt magnum Danielem

suis precibus annuere, illius discipulus sit doctor multorum aliorum ! et cum omnes, qui erant cum ipso, advocasset familiares et notos, et qui alioqui ad eum attinebant, suadet illis, ut eadem, qua ipse, via ingrederentur. Adhortatio vero fuit ejusmodi, quæ posset vel cum lingua certare oratorum, et ferre victoriam. Ejus ego memoriæ mandabo, quæ sunt jucundissima, et scio fore, ut ea quoque vobis placeant.

XXXVII. Ego, inquit, statui deinceps Regi militare cælesti. Mihi enim persuasi nihil profuturum homini, si totum mundum lucrifaciat, et damnnum suæ animæ patiat. Quodnam autem ad nos ex bello lucrum redit, nisi omnino gladii, cædes, sanguis et strages? Quænam vero in his non inest calamitas, et præterea detrimentum animæ? In quibus, et qui cecidit, juste cecidit. Quid enim bellum gerebat cum iis qui sunt ejusdem generis? et qui interficit, est omnino parricida et execrandus. Cur enim propter pecuniam aut inanem gloriam tantum facinus ausus est suscipere? Sed leones quidem, o homines, et pardi, et lupi, et si quid est his agrestius, nunquam commune inter se bellum gerunt. Nobis autem quibus natura adest mansuetudo, et oratio quæ opprimit feritatem, quæ est præter naturam: quin etiam movet misericordiam, et communem naturam revocat in memoriam, ante omnia vero, quibus, ut neque injuriam faciamus, neque contradicamus omnino, si nobis fiat injuria, est maximum præceptum: idque cum prope habeamus exemplar, illum ipsum scilicet nostrum Dominum, qui cum traheretur ad cædem, sequebatur (atqui quanta est differentia inter Dominum et servum?), quoniam hæc se recte habent, quando et si hæc non faciamus, multas habemus remunerationes; si faciamus autem, multa supplicia? Quod si etiam oportet vicissim invadere eos qui nos invadunt, oportet omnino magna manu et excelsam invocare ad nos defendendos ac vindicandos ut sic nos potius facientes ea quæ ille præcipit, vehementiores plagas imponamus inimicis. Hæc ergo si vultis, sinite; mecum autem manete; et vitam quæ est ex Deo, eligamus. Sin minus, unusquisque necessitatem, in hoc quoque Christum sequens: qui cum nos multis quoque aliis honorasset, primum honoravit libero arbitrio.

XXXVIII. Hæc etsi non videantur esse barbari nominis, si quis tamen reputaverit gratiam divini Spiritus, et quod is dignus esset eam assequi, inveniet omnino eum potuisse hæc dicere, et his excelsiora. Mox autem ostensa est etiam vis suasionis. Duobus enim Barbaris, qui divinam doctrinam ne auditione quidem acceperant, persuasit ut, omnibus dimissis, simul cum eo viverent: aliis vero cum dedisset pecunias ex iis quas habebat et eos valere jussisset, permisit ut irent quo vellet. Ille autem et qui cum eo erant, renuntiationis sacram sequentes regulam, habitum monachorum sancti manibus accipiunt, et Edranus mutato

σεσιν ἤκοντα. ὁ μαθητὴς ἐκείνου πολλῶν ἑλλαν διδασκαλὸς γίνεται, καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ πάντας κοινωλεσάμενος οἰκίους τε καὶ γνωστοὺς καὶ ἄλλως προσήκοντας παραινεὶ καθεύουσαι τὴν αὐτὴν δόξασαι τούτω. Ἡ δὲ παραινέσις οὕτως καὶ πρὸς βητόρων γλώσσαν ἀμιλλήθηται, καὶ τὴν νικῶσαν λαβεῖν ἥς καὶ ἡδίστα διαμνημονεύσω, καὶ ἑμὰς ὁδὸν ὅτι μετ' ἄλιγον ἔξω συνηδομένους.

ΑΖ'. Ἐγὼ, φησὶ, τοῦ λοιποῦ τῷ ἔπουρανίῳ ἐγνων στρατεύεσθαι βασιλεῖ· πέπεικα γὰρ ἑμαυτὸν ὅτι μηδὲν ὠφελήσει ἀνθρώπον, ἐὰν ὅλον τὸν κόσμον κερδήσῃ, καὶ ζημιωθῇ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ. Τί δὲ καὶ τὸ τοῦ πολέμου κέρδος ἡμῖν ἢ πάντως ξίφη καὶ φόνους καὶ αἱμάτα καὶ σφαγαί; Ποία δὲ καὶ τούτοις οὐ πρόσεστι συμφορὰ καὶ προσέτι βλάβη ψυχῆς, ἐν οἷς ὁ τε πεισὼν δίκαιως πέπτωκε; Τί γὰρ ἐπολέμει καὶ τοῖς ὁμογενέσιν; ὁ τε μὴ ἀναιρῶν ἀνδροφόνος πάντως καὶ ἐναγῆς; Τί γὰρ καὶ χρημάτων ἢ δόξης χάριν κενῆς τὸ τοσοῦτον ἐτόλμα; Ἀλλὰ λέοντες μὲν, ὡς ἀνθρώποι, καὶ παρθάλας καὶ λύκοι καὶ εἴ τι τούτων ἐστὶν ἀγριώτερον, οὐποτε κοινὴν ἰστώσι πρὸς ἀλλήλους τὴν μάχην· ἡμῖν δὲ οἷς καὶ φύσει τὸ ἡμερον καὶ λόγος πρόσεστι τὸ παρὰ φύσιν ἀγριον καταστῆλ- λων, ἀλλὰ δὲ καὶ οἰκτον ἐγείρων καὶ τῆς κοινῆς ὑπομιμνήσκων φύσεως, πρὸ δὲ πάντων οἷς μήτε ἀδικεῖν μήτε ἀντιλέγειν ὅλως ἀδικουμένοις ἢ μεγίστη τῶν ἐντολῶν, καὶ ταῦτα ἐγγύθεν ἔχουσι τὸ παράδειγμα αὐτὸν ἐκείνον τὸν ἡμέτερον δηλαδὴ Δεσπότην, ὃς ἐπὶ σφαγῆν ἐλκόμενος ἠκολούθει (καίτοι πόσον ἐστὶ τὸ διάφορον Δεσπότην καὶ δούλον;) πῶς ἔχει ταῦτα καλῶς, ὅτε καὶ τοῦ μὴ ταῦτα ποιεῖν πολλὰς τὰς ἀμοιβὰς ἔχομεν, καὶ τοῦ ποιεῖν πολλὰς τὰς κολάσεις; Εἰ δὲ τι χρὴ καὶ τοῖς ἀδικουσίην ἀντεπιτιθεσθαι, δέον πάντως τὴν μεγάλην χεῖρα καὶ ὑψηλὴν εἰς ἐκδικήσιν ἡμῶν ἐκκαλεῖσθαι, ἐν' οὗτω μᾶλλον ἡμεῖς τὰ ἐκείνου ποιούντες σφοδρότερον τοῖς ἐχθροῖς δῶμεν καὶ τὴν πληγὴν. Τοῖνον εἰ βούλεσθε, ταῦτα μὲν ἔατε, μεῖναιτε δὲ σὺν ἡμῶν, καὶ τὸν κατὰ Θεὸν ἐλώμεθα βίον. Εἰ δ' οὖν, ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ πορευέσθω· οὐδὲν τι πλέον προσαναγκάσω Χριστῷ κἄν τούτω ἐκόμενος, ὃς πολλοῖς ἡμᾶς καὶ ἄλλοις τιμῆτας τῷ αὐτεξουσίῳ πρώτῳ τετίμηκε.

viam suam ineat. Nullam ego majorem imponam

ΔΗ'. Ταῦτα εἰ μὴ καὶ κατὰ ἀνδρα βάρβαρον ἦν, ἀλλ' εἴ τις τὴν χάριν τοῦ θεοῦ Πνεύματος λογισθεῖται, καὶ ὅτι οὗτος ἄγιος ἐκείνης τυχεῖν, εὐρήσει πάντως ὅτι δυνατὸς ἦν καὶ ταῦτα καὶ τὰ τούτων φθέγγεσθαι ὑψηλότερα. Δέδεικται δὲ αὐτίκα καὶ τῆς παραινέσεως ἡ ἰσχὺς. Δύο γὰρ βαρβάρους κομιθεὶς θείας ἀνηκούσις διδασκαλίας ἐπεισε πάντων ἀφεμένους συμβιοτεύειν αὐτῷ· τοῖς ἄλλοις δὲ χρήματα τῶν προσόντων αὐτῷ δοῦς καὶ καταπασάμενος ἐφῆκε πορευέσθω ἕκαστος ἅν αὐτοὶ βούλοιντο. Ἐκεῖνος μέντοι καὶ οἱ σὺν αὐτῷ τῷ ἱερῷ τῆς ἀποτιγῆς κανόνι στοιχήσαντες τὸ σχῆμα τῶν μοναχῶν ταῖς ἀγίου χερσὶ ἔδοντο, καὶ Τίτος ἔ "Εδρανὸς φιλοθέως μετονομάζεται. Οὐ

μήν οὐδὲ βασιλεὺς αὐτὸς ἠγνόησε τὸ πραχθῆναι, ἀλλὰ καὶ μαθὼν βαρέως τὸ γεγονός ἐφερε, καὶ τὸν ὄνειδίζοντα τῷ Ἐδράνῳ τὴν ἀναχώρησιν ἀποστέλλει. Ὡς δὲ ἐκείνῳ τε ἀμετάθετον εὖρε τῆς γνώμης, καὶ γράμμασιν ἐπιστῶθη τοῦτο ταῖς τοῦ ὄσιου, ἀπογνοῦς τὴν ὑποτροφήν οὐδὲν ἔγνω προστιθέσθαι πλέον. Αὐτὸν δὲ τὸν Τίτον τοσοῦτον εἰσεῦθαι τοῦ μεγάλου ζῆλος καὶ μίμησις ὥστε καὶ τὴν ἐκείνου τροφήν πολυπραγμονεῖν καὶ περὶ πολλοῦ ποιεῖσθαι· τί ἂν ἐσθίη μαθεῖν. Καὶ ἐπειδὴ οὐχ ἑώρα τῶν ἄλλων ἀδελφῶν μετὰ τὰς ἐσπερίους ψῆδᾶς πρὸς ἀνάπαυσιν τραπεζομένων, αὐτὸς ἐξίῳν λάθρα τοῦ κοιμητηρίου τῶν κίωνων ἐπισθεν ὑπεκρύπτετο τὸν ὄσιον περιεργαζόμενος· ὥστε διὰ ταῦτα καὶ τῆς νυκτερινῆς πολλάκις ψαλμωδία· ἀπολιμπανόμενος βραθυμίας παρείχετο τοῖς ἀδελφοῖς δόξῃσιν. Ἐπεὶ δὲ ὅλαις ἐπὶ τὰ ἡμέραις οὐδὲν ἐμάνθανε πλέον, ἐκκαλύπτει τὸν λογισμὸν τῷ ὄσιῳ, καὶ εἰ τι ἄρα ὄλως ἐσθίει καὶ πίνει μαθεῖν ἐπηρώτα. Τοῦ δὲ τοῦτο μὲν διαδαδαιώσαντος, ἀλλὰ προσθέντος ὅτι τοσοῦτον χρώμαι τροφῇ ὅσον τὸν δεσμὸν τοῦ σώματος συγκρατεῖν· οὐ γὰρ ζῶμεν ἵνα τρυφῶμεν, ἀλλὰ τρεφόμεθα μᾶλλον ἵν' ἔχοιμεν ζῆν· ἐκείνῳ μὲν προσκυνῆματι τὴν ὑποταγὴν γνωρίσας ἀπῆλθεν· οὕτω δὲ τοῦ λοιποῦ πρὸς τροφὴν εἶχε καὶ πρὸς ὕπνον πεφυλαγμένως ὡς τροφῆς μὲν τοσοῦτον μετέχειν ὅσον ἀποζῆν μόνον.

ΚΘ'. Πρὸς ὕπνον δὲ ὅταν ἐπεδείξατο ὁ γεννάδης λύτταν· Σχοινοῖς τῶν μαχαλῶν ἐκτενὴ πρὸς μέσον ἐξαρτήσας ἄερα, σανίδα παρὰ τὸ στηθὸς ἀπλοῖ, καὶ τῇ σανίδι βιβλίον ἐπιτίθησιν, ἵν' ἀμφω καὶ οὕτως ἀνρητημένῳ ἀναγινώσκων παρῆ, καὶ ὑπὸ τοῦ καμάτου δεήσει ποτὲ πρὸς ὕπνον τραπήναι ἢ σανίς τὴν κεφαλὴν δέχεται μικρὰ τινα παραμυθουμένη τὴν βίαν τῆς φύσεως. Ἦν μὲν οὖν καὶ αὐτῷ βασιλεῖ διὰ τὴν ἀρετὴν ὁ Τίτος ἐράσμιος· καὶ ὅποτε παρὰ τὸν ὄσιον ὁ βασιλεὺς ἀνῆκει, καὶ πρὸς αὐτὸν ἀπῆκει, καὶ ὅποτε πολλὴν καρπούμενος τὴν ὠφέλειαν. Ἐκείνος μὲν οὖν οὕτω πολιτευσάμενος ἐν εἰρήνῃ ἐπιταύθη· οὐ μόνος δὲ ἐκείνος πρὸς ἀρετὴν ἐδίεψεν οὕτως, ἀλλὰ καὶ τῶν οἰκετῶν αὐτῷ εἰς, Ἀνατόλιος ὄνομα τῷ ἀνδρὶ· καὶ ζώντος ἐκείνου σὺν ἐκείνῳ τὴν τῆς κατὰ θεὸν πολιτείας ζυγὸν ἐφερε, καὶ ἀπίοντος πλέον ἔτι τὴν ἀρετὴν ἥσκει, καὶ πολλοῖς ἄλλοις ἐκοινωνεῖ τῆς ὠφελείας. Οὕτως ἢ τοῦ πνευματικοῦ πατρὸς κατὰ τρίγωνίαν ἐσώζετο χάριν, καὶ γέγονεν οὕτω τὸ γένος· τὰ γε πρὸς ἀρετὴν εὐφορον Ἀνατολίῳ. Δώδεκα γὰρ αὐτῷ μαθηταὶ τὸν χορὸν ἐκλήρουσιν τὸν ἴσον ἐκείνῳ ζῆλον πρὸς τὰ κατὰ πνεόντας· καὶ εἶκος ὕστερον αὐτῷ συνίστατο ἱερεὺς καὶ σμῦναιον, καὶ περιβόητος ἦν ὁ ἀνήρ. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν εἰς τοσοῦτον.

Μ' Ἡμῖν δὲ πάλιν ἐπανιέον ὄθεν ἐξέβημεν. Τίνα δὲ τὰ ἐπι τούτοις τῷ θαυμαστῷ Δανιήλ, καὶ ποιοῖς θαύμασιν ἀναλόγως ἐδοξάζετο τοῦ βίου; Ζεύγνυσι μὲν ὁ βασιλεὺς Λέων Ζήνωνι τῷ ἐξ Ἰσαυρίας Ἀριάδην τὴν θυγατέρα ὠραίαν ἤδη γάμου γεγεννημένην, ἐκ' αὐτοῦ τε αὐτὸν ἐπιβαλαμῖα δοξάζει τιμῆ.

A nomine ple vocatur Titas. Neque vero ipse imperator ignoravit id quod factum fuerat, sed cum rescivisset, id ægre ferebat, et mittit, qui Edrano exprobrat ejus recessum. Postquam autem, qui missus fuerat, cognovit illum immutabilem, et fuit hoc etiam sancti litteris confirmatum, desperato reditu, statuit nihil amplius addere. Ipsum vero Titum tantus subiit magni zelus et imitatio, ut illius etiam nutrimentum curiose inquireret, et magnificeret scire quidnam comederet. Et quoniam non videbat, aliis fratribus post cantica vespertina se ad quietem conferentibus, ipse clam egrediens e dormitorio, latebat post columnas, et sanctum curiose indagans, præbuit fratribus speciem quamdam et opinionem concordæ. Sed cum totis septem diebus nihil rescivit, cogitationem suam sancto aperit, et rogat, ut dicat an quid comedat et bibat. Cum is autem se comedere et bibere affirmasset, sed adjecisset: Tanto utor alimento, quantum sufficit ad vinculum corporis continendum: non enim vivimus gratia deliciarum, sed potius nutrimur, ut possimus vivere: ille quidem adoratione suam significans submissionem, abiit: de cætero autem in cibo et somno tanta cautione usus est et observatione, ut cibi quidem tantum sumeret, quantum sufficit ad vivendum.

XXXIX. Adversus somnum autem qualem ostendit generosus hic vir decertationem? Cum se fimbriis ab axillis medium suspendisset in aere, ad pectus extendit tabulam, et librum imponit tabulæ ut utrumque faceret, nempe ut et sic suspensus posset legere, et si a labore aliquando oporteret ad somnum converti, tabula caput exciperet, parum consolans vim naturæ. Atque erat ipse quoque Titus imperatori charus propter virtutem; et quando ad sanctum ascendebat imperator, ad ipsum quoque ibat et redibat, ex eo magnam capiens utilitatem. Atque ille quidem cum sic vitam instituisset, in pace ibidem obdormit. Non solum autem ipse sic aspexit ad virtutem, sed unus quoque ex ejus famulis, nomine Anatolius, qui illo vivente, una cum eo ferebat jugum vitæ ex Christo agentæ; et ab eo abscedente, adhuc magis virtutem exercuit, et multos alios participes fecit utilitatis. Sic spiritualis Patris in triplici prole conservabatur gloria, et sic fuit genes fertile, quod ad virtutem atinet, Anatolio. Duodecim discipuli ei choram implebant, parem illi zelum spirantes ad ea quæ sunt pulchra et honesta; et ei postea sacra ædes constituitur et monasterium, et vir erat clarus et insignis. Sed hæc quidem hactenus.

XL. Nobis autem revertendum est, unde digressi sumus. Quenam sunt ea quæ postea facta sunt ab admirabili Daniele, et quibusnam miraculis vitæ convenienter effectus est gloriosus? Imperator quidem Leo suam filiam Ariadnam jam nubilem conjunxit matrimonio Zenoni Isaurico et

in optali (4) eum honore consulatus afficit. Deinde etiam eum mittit adversus Barbaros qui populabantur Thraciam. Ille autem simul cum iis qui ejus imperio parebant, principibus ad velox auxilium, nempe beatum ascendit Danielelem. Ille vero propheticè effatur et prædicat illæsum reversurum Zenonem, et aliquos quidem esse ei postea structuros insidias, eum autem insidiis fore superiorem. Sufficiebant hæc quidem, et nihil amplius dicere oportebat, sed ex iis quæ præcesserunt, quod hæc quoque ita ut dixit, facta sunt, certo scire. Dicentur tamen hæc quoque sigillatim; apud pias enim aures habetur oratio, et quæ omnia scire siliunt. Jam quidem ex hominibus Leo excesserat imperator. et filius ex Zenone susceptus, parvus, inquam, Leo, qui etiam ab avo fuerat relictus imperator, quoniam propter nimis teneram ætatem non erat omnino idoneus ad tantum administrandum imperium, Zeno pater pueri, a senatu ad sceptrum est perductus. Hinc ergo Zenoni ejus quidem in imperio collega filius statim decessit; imperium autem ad solum patrem rediit. Omnibus vero rebus Romanis quietis ac tranquillæ, gravis in eum exarsit invidia a cognatis: et ut dicam cum Propheta, « Iniquo odio oderant ipsum ». Insidiatores autem erant Armatas et Basiliscus. Cum ergo sæpe Zeno sensisset insidias, omne quidem aliud despexit auxilium, ascendit autem ad sanctum, et ei renuntiat universum. Ille vero quid non ei prædixit eorum, quæ erant eventura? Quid vero non factum est eorum quæ prædicta fuerant? Prædixit quidem fore ut ex imperio expelleretur, et in exsilio aleretur et præcibi inopia herba vesceretur, et ab iis qui ipsum oderant, postea revocaretur, et ad imperium reverteretur, et in eo vitæ finem acciperet. Ille autem, cum primum quidem prædicti, ab imperatrice Verina incitati, ei struebant insidias, libens cessit imperio, sciens fieri non posse aliter, ei ad fugam opem ferente nocte et multo imbre; et cum Ponti fretum clam transjecisset, cum uxore venit in Isauriam.

XLI. Sed cum ad hunc locum pervenit oratio, nescio quo me vertam, cum me multa simul vocent et vicissim trahant, quæ sunt et utilitate paria, et ordine æqualia. Multa enim a magno Daniele simul præclare gerebantur, et simul effecta reddebantur ea quæ prædixerat; et ipse in ætate stabat pro pietate. Utrum ergo sunt illa, an hæc narranda? Existimo prædictionum vos quidem jam accepisse satietatem, neque plures cupere; ejus autem zelum pro pietate requirere. Sceptra quidem, ut dictum est, arripit Basiliscus; horribiliter vero statim sibilat adversus Dei Ecclesiam, et de carnis a Christo susceptæ dispensatione

* Psal. xxiv, 19.

(4) Videtur deesse, die, aut aliud quippiam.

Α εἶτα καὶ κατὰ τῶν βαρβάρων ἀκπέμπει λείαν τὰ θρακῶν ποιουμένων. Ὁ δὲ σύναμα τοῖς ὑπ' αὐτὸν ἄρχουσιν ἐπὶ τὴν ἕξειαν βοήθειαν, ἐπὶ τὸν μακάριον ἀναίσι Δανιήλ. Κάκεινος προφητικῶς ἀποφθέγγεται καὶ ἀπαθὶ κακῶν ὑποστρέφειν προαγορεύει τὸν Ζήνωννα, καὶ ὅτι πρὸς τινῶν μὲν ἐπιβουλευθήσεται ὑστερον περιέται δὲ τῆ; ἐπιβουλῆς; Ἦρκει ταῦτα, καὶ οὐδὲν ἔδει πλέον εἰπεῖν, ἀλλ' ἐκ τῶν προλαβόντων ὅτι καὶ ταῦτα οὕτως καθὼς ἔρη γέγονεν ἀκρῶς εἶδέναι. Ὅμως λεχθήσεται ταῦτα καὶ κατὰ μέρος· πρὸς γὰρ φιλοθέου ἀκοῆς ὁ λόγος καὶ πάντα διψῶσας μαθεῖν. Ἦθη μὲν ὁ βασιλεὺς Λέων ἐξ ἀνθρώπων ἐγένετο, καὶ ὁ ἐξ Ἀριάδνης τῷ Ζήνωνι καίς, ὁ μικρὸς, φημί, Λέων, ὃς καὶ παρὰ τοῦ πάππου βασιλεὺς ἀνηγόρευτο, ἐπεὶ διὰ τὸ τῆς ἡλικίας κομιδῆ νήπιον οὐκ εἶχεν ὄλω; ἐπιτηθείως πρὸς τηλικαύτην ἀρχὴν, Ζήνων ὁ τοῦ παιδὸς πατὴρ παρὰ τῆς συγχλήτου βουλῆς ἐπὶ τὸ σκήπτρον ἀνήγετο. Τούτῳ γοῦν τῷ Ζήνωνι ὁμοῦ μὲν συνάρχων καίς εὐθύς ἐτελεύτα· ἡ δὲ βασιλεία μόνῳ συνάγεται τῷ πατρί. Πάντων δ' ἐν ἡμεῖς τῶν Ῥωμαϊκῶν καθιστώτων, φθόνος αὐτῷ παρὰ τῶν συγγενῶν ἀνήπτο θεινός, καὶ, κατὰ τὸν προφήτην μίσος ἄδικον ἐμίσουν αὐτόν. Καὶ οἱ ἐπιβουλευόντες Ἄρματος καὶ Βασιλίσκος. Ἐπεὶ γοῦν Ζήνων πολλάκις ἤσθετο τῆς ἐπιβουλῆς, πάσης μὲν ἀλλῆς βοήθειας ὑπερορῆ, ὁ δὲ πρὸς τὸν θεὸν ἀναίσι, καὶ ἀναγγέλλει τὸ πᾶν. Κάκεινος εἰ μὲν οὐχὶ προεφῆτευσεν τῶν συμβησομένων αὐτῷ; εἰ δὲ οὐ τῶν προφητευθέντων ἐγένετο; Ὁ μὲν αὐτὸν τῆς βασιλείας ἐκβληθῆναι προείπε, καὶ ἐν τῇ ὑπερορῆ τραφῆναι, καὶ τροφῆ; ἀπορία χλόην φαγεῖν, καὶ πάλιν ὑστερον παρὰ τῶν μισούτων ἀνακληθῆναι, καὶ εἰς τὴν βασιλείαν ἐπανελθεῖν, καὶ ἐν αὐτῇ τὸ τοῦ βίου δέξασθαι πέρας. Ὁ δὲ πρῶτον μὲν, ὡς οἱ προλεχθέντες διὰ τῆς βασιλίδος αὐτῷ Βηρίνης τὴν ἐπιβουλὴν ἐβράχον, ἐκὼν ὑπεξέστη τῆς βασιλείας, εἰδὼς ὡς οὐκ ἂν ἄλλως γένοιτο, νυκτὸς αὐτῷ πρὸς τὴν φυγὴν συνεπιλαβούσης καὶ ὑετοῦ πολλοῦ καὶ τὴν πορθμὸν λάθρα τοῦ πόντου διαπεράσας εἰς τὴν Ἰσαυρίαν εὐθὺς μετὰ γυναικὸς ἦν.

MA'. Ἄλλ' ἐναυθα τοῦ λόγου γενόμενος οὐκ οἶδ' ὅση τράπωμαι πολλῶν ἅμα παρακαλούντων καὶ ἀθελόντων καὶ τὴν ὠφέλειαν ὁμοτίμων καὶ τὴν τάξιν συγχρόνων. Πολλὰ γὰρ τῷ μεγάλῳ ἐν ταυτῷ κατωρθούτο, ἅμα τε τὰ τῆς προφητείας ἐξετελείτο, καὶ αὐτὸς ὑπὲρ εὐσεβείας ἴστατο. Πότερον οὖν ἐκεῖνα ἢ ταῦτα διηγήτεον; Οἶμαι δὲ τῶν μὲν προβήσεων κόρον ἔχειν ὑμᾶς καὶ μὴ πλείονων ἔρῃν, τὸν δὲ ὑπὲρ εὐσεβείας ζῆλον ἐπιζητεῖν. Ἀρπάζει μὲν, ὡς ὁ λόγος, τὸ σκήπτρον ὁ Βασιλίσκος; θεινὸν δὲ καὶ κατὰ τῆς Ἐκκλησίας εὐθύς τοῦ Θεοῦ συρίττει, καὶ περὶ τὴν ἐνσαρκίαν οἰκονομίαν Χριστοῦ βλάσφημὰ τινα καὶ νόθα ληραί. Ἀκτίον δὲ τὸν τῆς ἀρχιερωσύνης

Ἐρώνων κοσμοῦντα τοῦ μὲν ὀρθοῦ προῖστάμενον λό-
 γου, τῆ δὲ τῶν ἐκείνου δογμάτων ζήλῃ θερμότητι
 πνεύματος καὶ παρβήσιζ σφοδρῶς ἀντιπνέοντα,
 σφαγῆ παρανόμῳ δοῦναι βουλευέται. Τοῦτο πολλοὺς
 μὲν τῶν μοναστίων, πολλοὺς δὲ συνῆξε καὶ τῶν μι-
 γάδων, καὶ συνδραμῶν ἅπαν τῶ ποιμνιον ἔσωζε τὸν
 ποιμένα διαφθορῆσαι κινδυνεύοντα. Ἐκέκριτο δὲ οὖν
 καὶ τὸν μέγαν εἰς ἐπικουρίαν καλεῖν, καὶ δηλοῖ τῷ
 πρᾶψ τὰ τῆς λύττης ὁ ἱερέυς. Ὁ δὲ τὴν κακουργίαν
 σοφῶς ὁ βασιλεὺς τοῦτο γνοὺς γνωρίζει τῷ Δανιήλ
 καὶ αὐτὸς τοῦτον αὐτὸν εἶναι μάλλον τὸν ἱερέα τῆς
 τριαύτης ταραχῆς αἰτιον. Τὴν τε γὰρ πόλιν, φησίν,
 ἐπανίστασθαι μοι κωιεί, καὶ τὸ στρατιωτικὸν διαστρέ-
 φει, καὶ σκώματα συμφορεῖ, καὶ ψόγους ἐπιτριβεῖ,
 καὶ μυρλοῖς χρηταὶ τοῖς καθ' ἡμῶν· τῷ τοι καὶ δι'
 εὐχῆς μᾶλλον κατὰ τοῦ ἐπισκόπου δέον τῷ βασιλεῖ B
 συμμαχεῖν.

pervertit, et in me maledicta congerit, et probra inurit, et adversus me facit innumerabilla. Quo-
 circa oportet te, aiebat, precibus tuis imperatori

MB. Ἄλλ' ἐναυθά μοί τις σκοπεῖτω τοῦ θαυ-
 μαστοῦ Δανιήλ καὶ τὸ ἐν διακρίσει σοφώτατον καὶ
 τὸ πρὸς Χριστοῦ παράταξιν γενναϊότατον· ὦν τὸ μὲν
 ἐν τῷ φαρᾶσαι τὴν κακουργίαν ἔδειξε, τὸ δὲ τὸ μὴ
 μόνον ὑβρίσαι τὸν εἰς τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ ἀληθι-
 νοῦ Θεοῦ ἐνουβρίζοντα, ἀλλὰ καὶ τὰ μέγιστα ἀπειλή-
 σαι, καὶ προφητικῶς αὐτῷ φθέγγασθαι, Διαβρήσων,
 φησὶ, διαβρήξει τὴν βασιλείαν σου ὁ Θεός, καὶ ἄλλα
 δὲ τούτοις προσθεῖναι ἃ τοσοῦτον εἶχε τὸ δάκρυον,
 καὶ καθικέσθαι τῆς καρδίας ἡδύνατο ὡς μηδὲ τὸν
 τοὺς λόγους διακινούμενον διὰ στόματος θαρβήσαι C
 ταῦτα τῷ βασιλεῖ. Οὕτω μὲν οὖν ἐκείνος ἀπήξει ὁ
 δὲ ἀρχιερεὺς μικροῦ πάντας τῶν ἐπισκόπων συναγα-
 γῶν στέλλει πρὸς τὸν μέγαν ἐπὶ τὴν ὑπὲρ Χριστοῦ
 συμμαχίαν παρακαλῶν, καὶ ὅτι τῆς ἐκείνου μόνης
 ἂν εἴη καὶ γλώττης καὶ ἀρετῆς πρὸς ἔκτοπον οὕτω
 βλασφημίαν διαμάχεσθαι καὶ τὸν ὑπὲρ τῆς Ἐκκλη-
 σίας πόλεμον ἀναδέξασθαι. Οὕτοι μὲν οὖν ἀπελθόν-
 τες ἀπήγγελλον ταῦτα· ἐπειδὴ δὲ τοῦ στόλου κατα-
 θεῖν τὸν μακάριον ἄγαν αὐτῷ δυσχερὲς, καὶ ἀνένευε,
 εἰ μὴ χανᾶται πάλιν ὁ πατριάρχης; Κάμψαι πρὸς
 τὸ οὗτο βουλόμενος πέμπει καὶ αὐθις τοὺς ἐπισκόπους
 πενθῆρεις αὐτῷ φανῆναι κελύσας, ἰλεινοῖς τε
 χοήσασθαι καὶ λόγοις καὶ σχήμασι, δάκρυά τε προ-
 χέειν, ἰσχυρότατον εἰς πειθῶ φάρμακον, καὶ πάν-
 τοθεν κάμψειν ἐπιχειρεῖν, Μίμησαι σου, λέγοντας,
 τὸν πρῶτον καθηγητὴν καὶ διδάσκαλον. Ἐν γὰρ τοῖς
 ὑπὲρ Χριστοῦ τὰ Χριστοῦ μιμῆσθαι καλόν. Ἐκλινε
 κάκεινος οὐρανοῦς, καὶ κατέβη τὴν τῶν ἀνθρώπων
 πραγματευόμενος σιωτηρίαν. Τί οὖν ἄτοπον καὶ σὲ
 τοῦ στόλου πρὸς βραχὺ κατελθεῖν, καὶ κινδυνεύου-
 σαν ἀπολέσθαι σώσαι τὴν Ἐκκλησίαν, ὑπὲρ ἧς ὄν
 αὐτὸς φιλεῖς καὶ τοῦ ἰδίου σίματος οὐκ ἐφείσαστο;
 Αὐτὴν σοι δόκει παρεστάναι τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ
 φωνὴν ἀφιέναι, καὶ χεῖρας εἰς ἐπικουρίαν ἐκτείνειν.
 scenderis, et quæ venit in periculum, ne pereat, proprio non pepercit sanguini? Existima tibi ipsam astare Ecclesiam, et vocem emittere, et extendere
 manus ad auxilium.

MG. Τούτοις καὶ ἄλλοις πλείοσι τοὺς ἐπισκόπους
 οἶνε: προσηυδέυσας ὁ πατριάρχης, καὶ ὄλω: περιπα

A nugatur quædam blasphema et adulterina. Aca-
 cium autem, qui tunc sedem tenebat pontificalem,
 qui rectam quidem descudebat rationem, illius
 autem dogmatum tempestati, spiritus fervore, et
 dicendi libertate vehementer resistebat. vult iniqua
 morte multare. Hoc cum multos quidem congre-
 gasset ex iis qui vitam agunt solitariam, et ex iis
 qui promiscue vivunt et communiter, et grex con-
 currisset universus, servavit pastorem, qui ne
 periret, veniebat in periculum. Decretum fuerat
 magnum quoque Danielelem vocare in auxilium, et
 viro miti sacerdos imperatoris rabiem significat.
 Cum autem, qui erat sapiens ad malefaciendum,
 hoc cognovisset imperator, ipse quoque Danieli
 significat, hunc ipsum potius sacerdotem fuisse
 causam hujus tumultus. Nam et facit civitatem
 adversus me insurgere, et milites corrumpit ac
 potius opem ferre contra episcopum.

XLII. Sed hic mihi consideret aliquis, admira-
 billis Danielis et in discernendo summam sapien-
 tiam, et in dimicando pro Christo fortitudinem et
 generositatem. Quorum illud quidem ostendit in
 deprehendendo maleficio: hoc vero, quod non solum
 probro affecerit eum qui susceptam a vero Deo
 humanitatem probro afficiebat, sed etiam maximas
 minas in eum intenderit, et propheticæ ei effatus
 sit: Disrumpens, inquit, disrumpet Deus regnum
 tuum, et alia adjecerit, quæ cor ejus usque adeo
 poterant mordere et tangere, ut nec ille quidem,
 qui minister erat futurus verborum, ausus fuerit
 hæc ore renuntiare imperatori, sed a magno petie-
 rit, ut litteris, iisque obsignatis, hæc significaren-
 tur imperatori. Et sic ille quidem recessit. Pontifex
 autem cum omnes fere eximios congregasset
 episcopos, mittit ad magnum Danielelem, eum adhor-
 tans ut suum pro Christo daret auxilium, dicens
 illius esse solius linguæ et virtutis adversus adeo
 absurdam depugnare blasphemiam, et suscipere
 bellum pro Ecclesia. Atque isti quidem profecti,
 hæc significarunt. Quoniam vero sancto erat valde
 difficile e columna descendere, et renuebat, quid
 rursus machinatur patriarcha, volens eum ad id
 D flectere? Rursus mittit episcopos, jubens eos ei
 apparere mæstos, utique miserabilibus et verbis
 et gestibus; et profundere lacrymas, validis-imum
 medicamentum ad persuasionem, et omni ratione
 conari eum flectere, Imitare, dicentes, primum
 magistrum et præceptorem. In iis enim quæ sunt
 facienda pro Christo, pulchrum est Christum imi-
 tari. Declinavit ille quoque e caelis et descendit,
 procurans salutem hominum. Quid ergo absurdū
 fuerit, si tu quoque aliquantisper e columna de-

XI.III. Cum his et aliis pluribus episcopos prius
 instruxisset patriarcha, et omnino exercuisset, ut

aptissime ad movendam misericordiam, et maxime miserabiliter ad proponendam accederent petitionem; illis autem imperata facientibus, et inferne supplicum ritu cum lacrymis clamantibus, primum quidem ea quæ fiebant, ægre ferebat sanctus, etangebatur animo. Deinde cum videret magis perseverantes, et vehementius precantes, et cum miserabili clamore calidas lacrymas emittentes, nesciebat quid ageret illa misericors anima, ad utramque distracta cogitationes. Quando enim ad sacerdotes, et ad sacerdotum intuebatur lacrymas, movebatur; quando autem ad columnam et eos qui sunt in ea labores, et optabilissimam quietem, erat inflexibilis. Sic ergo inter se contententibus cogitationibus, et in æquilibrio quodammodo positus, querit momentum superni iudicii; et eo stante ad orationem, vox statim cælo existit, quæ jubet ei ut et descendat, et rursus revertatur ad columnam. Sic eum cum gaudio excipientes episcopi, deduxerunt ad pontificem: qui, dici non potest, quanta rursus fuerit plenus letitia, et quanto eum honore exceperit. Atque statim quidem Christi miles vertit adversarium, etsi ei in conspectum non venerit, verbis autem solum, tanquam eminus emissis jaculis, usus sit, sicut etiam per eam quam prius miserat epistolam, novum appellans Diocletianum, et cum per utraque eum terruisset, nempe et præsentis sæculi, et futuri supplicia, tanquam improbum mancipium, persuasit ut fugeret. Minarum enim timore affectus cum respondisset: Ecce tibi concedo civitatem, et omnes qui sunt in ea, ipse civitatis.

XIV. Sed nec sic quidem eum dimisit vir fortissimus, sed fugientem, tanquam qui clypeum abieisset, persequabatur militem, et contendebat eum apprehendere, ut argueret, et cum eo singulari certaret certamine. Init ergo viam, quæ illuc ferebat. Vide autem mihi zelum athletæ. Nam cum ei pedes laborassent exercitatione, et non possent ingredi, commodato accipit alios pedes, et ducebatur portatus ab aliis. Fuitne vero ejus iter inane et absque miraculis? Nequaquam; et libentissime quidem omnium meminisse; sed cum tria prohibeant, nempe et prolixitas narrationis, dicendi facultatis imbecillitas, et ne, si velim omnia dicere, cum vos exsatiavero, sitis socordiores in iis quæ sunt præcipua, multis prætermisissis, paucorum meminero. Quidam leprosus ad eum in via accedens, emisit vocem, quam olim etiam ad Christum, nisi quod ille quidem Filium, hic autem servum Dei vocabat, et rogabat ut ab eo assequeretur curationem. Ille vero: Quid tibi vis, inquit, quod eo relicto qui hæc potest curare, accessisti ad hominem, qui est similibus obnoxius affectionibus, ea postulans, quæ ejus vires superant? Verum enimvero si quidem credis, non illum solum, sed etiam ejus ministros posse hæc curare, erit tibi per nos quoque, ut credidisti, sanatio. Cum autem ille hæc

θέσασα τὴν αἰτησὶν ὑπαλθεῖν προγυμνάσας, ἐκπέμπει. Τῶν δὲ τὰ ἐπιτεταγμένα ποιούντων καὶ κάτωθεν ἐν ἑκατῶν σχήματι σὺν δάκρυσιν ἐκβοώντων, τὸ μὲν πρῶτον ὁ δοῖο; ἠγανάκτει τοῖς δρωμένοις, καὶ ἠνιάτο. Ἔπειτα, ὡς ἐτι μᾶλλον προσλαρτεροῦντας ἐώρα, καὶ πληθύνοντας δέησιν, δάκρυά τε θερμὰ μετὰ κραυγῆς οἰκτρᾶς ἀφιέντας, οὐκ εἶχεν ὅ τι καὶ δράσειεν ἢ συμπαθῆς ἐκείνη ψυχῇ πρὸς ἑκατέρας μεριζομένη τῆς διανόιας. Ὅταν μὲν γὰρ εἰς τοὺς ἱερέας καὶ τὰ τῶν ἱερέων ἀπίειδε δάκρυα πρὸς τὴν δέησιν ἐπεκλάτο· ὅταν δὲ πρὸς τὸν στυλὸν καὶ τοὺς ἐν τῷ στυλῷ πόνους καὶ τὴν περιπόθητον ἡσυχίαν, ἀτεγκτος ἦν. Οὕτως οὖν τῶν λογισμῶν αὐτῷ μαχομένων καὶ ὡς περ ἰσοστατούτων τὴν ἐκ τῆς ἀνωθεν κρίσεως ἐζήτει βώμην· καὶ εἰς προσευχὴν αὐτοῦ σπάντος, εὐθύς ἐξ οὐρανοῦ φωνὴ τὴν τε κάθοδον αὐτῷ παρακελευομένη καὶ τὴν πρὸς τὸν στυλὸν πάλιν ὑποστροφὴν. Οὕτως οὖν αὐτὸν οἱ ἐπίσκοποι σὺν ἡδονῇ λαθόντες εἰς τὸν ἱεράρχην ἀπήγον, οὐκ ἔστιν εἰπεῖν οἷος ἐκείνου πάλιν πληρωθέντος τῆς εὐφροσύνης καὶ μεθ' ὅσης τοῦτον τῆς τιμῆς ὑποδεξαμένου. Εὐθύς μὲν οὖν ὁ τοῦ Χριστοῦ στρατιώτης τρέπει τὸν ἀντιτεταγμένον, καὶ μὴ φανείας· τοῖς λόγοις δὲ μόνον ἄκρυσθολισμοῖς χρησάμενος, οἷα καὶ δι' ἐπιστολῆς πρότερον νέον προσαγορεύσας; Διοκλητιανὸν καὶ δι' ἀμφοῖν φοβήσας, ταῖς τε τοῦ παρόντος αἰῶνος τιμωρίαις, οἷόν τι πονηρὸν ἀνδράποδον φεύγειν ἐπεισε. Τὴν γὰρ ἀπειλήν δεισας, καὶ ἀπόκρισιν δοὺς ὡς Ἰδοῦ σοι καὶ τὴν πόλιν χαρίζομαι, καὶ τοὺς ἐν τῇ πόλει πάντας, αὐτὸς γυμνασίας πρόφασιν ἔξω τῶν τῆς πόλεως ὁρίων ἐχώρει.

prætextu exercitationis processit extra terminos

ΜΑ'. Ἄλλ' οὐδὲ οὕτως ἀνήκειν ὁ ἀριστεύς, ἀλλὰ τὸν δραπέτην ὡς βίψασπιν ἐδίωκε στρατιώτην, καὶ λαβεῖν εἰς; ἔλεγχον ἐπιζητεῖ, καὶ πρὸς αὐτὸν διαμυλληθῆναι τὰ μονομάχια. Ἄπτεται γοῦν τῆς ἐκείσε φερύσσης. Καὶ ὄρα μοι ζῆλον ἀγωνιστοῦ. Τῶν γὰρ ποδῶν αὐτῷ τῇ ἀσκήσει πεπονηκότων καὶ ἐδεύειν οὐ δυναμένων, ἀλλοτρίους δαναίζεται πόδας, καὶ ὑφ' ἐτέρων ἤγαστο βασταζόμενος. Ἄρ' οὖν ἡ πορεία τούτῳ κενὴ καὶ θαυμάτων ἐκτός; Οὐ μὲν οὖν· καὶ ἤδιστα μὲν ἂν καὶ πάντων ἐμνήσθην· ἀλλὰ τριῶν ἐξεργόντων, τοῦ τῆς διηγῆσας; μήκους, τῆς ἀσθενείας τοῦ λόγου, καὶ ἵνα μὴς τῷ πάντα ἐθέλειν εἰπεῖν διακορεῖ; ὑμᾶς θέμενος βραθύμους ἔχω ἐν τοῖς καιριωτέροις, τὰ πολλὰ παρεῖς, ὀλίγων μνήμην ποιήσομαι. Λεπρὸς τις αὐτῷ καθ' ὅδον προσελθὼν ἀφῆκε φωνὴν, ἦν καὶ ὁ πάλαι λεπρὸς τῷ Χριστῷ· πλὴν ὅσον ἔμην Ἰῶν, ὁ δὲ δεῦρον ἐκάλει Θεοῦ, καὶ θεραπείας ἐδεῖτο τυχεῖν· καὶ τὸν ταῦτα δυνάμενον θεραπεύειν ἀπολιπὼν ὁμοιοπαθεῖ προσῆλθε; ἀνθρώπῳ τῶν ὑπὲρ δύναμιν ἀπαιτῶν; Πλὴν ἄλλ' εἰ τι πιστεύετε οὐκ ἐκείνον μόνον, ἀλλὰ καὶ τοὺς αὐτοῦ θεράποντας δυνατοὺς εἶναι ταυτὸ θεραπεύειν, ἔσται σοι καὶ δι' ἡμῶν ἰασίς, ὡς πεπίστευκας. Ὡς δὲ ἐκείνος ταυτὰ τε ὠμολόγησε, καὶ ἐτι μᾶλλον ἠξίου τὴν ἰασίν, οἶκτος ἄμα καὶ θαῦμα τὸν μέγαν εἰσῆει, τὸ μὲν πρὸς τὴν νόσον, τὸ δὲ πρὸς τὸ ζῆλον τῆς πίστεως· καὶ στραφεὶς σημα-

ναι τοῖς ἐπομένοισι, χαιρὰς τε ἀφρην εἰς οὐρανόν, καὶ δάκρυσι τὸ θεῖον ἐξίλουσθαι. Ἐτα κατ' ἐκείνου πρόσταγμα τῇ θαλάσῃ τὸ σῶμα λουσάμενος καὶ καθαραιθεὶς (οὐ μακρὰν γὰρ ἦν), ὑγιᾶς ὅλος τοῖς παρῶσι ἐδείκνυτο. Οἱ καὶ τὸ πραχθὲν θεασάμενοι καὶ λαβόντες ὡς εἶχε τὴν λαθέντα γυμνόν, τί μὲν οὐκ ἐποίησαν, τί δὲ οὐκ ἔλεγον, τί δὲ οὐκ ἔπασχον; Ἐθαύμαζον, ἐδώνον, ἐδόξαζον, ἐξέπληττοντο. Ἐκίνοι μὲν αὐτοῖς ἢ πίστεις πρὸς εὐχαριστίαν τὴν γλώτταν, ἐπέχευε δὲ τοὺς λόγους τὸ θαῦμα, καὶ πρὸς τὴν ἐκπληξιν ἀφώνους ἐδείκνυε. Καὶ μὴν καὶ λέγοντες οὐκ εἶχον ὅ τι καὶ λέξουσι, τὴν τούτου πίστιν ἢ τὴν ἐκείνου χάριν ἢ τὴν τοῦ Θεοῦ δύναμιν. Ὀφθαλμοὶ δὲ πάντων πρὸς μόνον ἐκείνον, καὶ μία φωνὴ καὶ διήγησις, ὁ λεπρὸς τε καὶ ἡ ἐκείνου κάθαρσις. Ἴνα καὶ πλείονες ὡσι τοῦ παραδόξου μάρτυρες, καὶ εἰς τὸν μέγιστον τοῦ Θεοῦ ναὸν ἀφικνουῦνται καὶ ἐπὶ οὐκρίβαντος Ἰστωῖσι τὸν ἀνδρα παρόμοια τῷ Ζαχαρίῳ ποιούντες. Καὶ γὰρ κάκεινον ἢ πίστεις ἐπὶ συκομορέαν ἀνελαθεῖν ἐπεισε· καὶ τούτοις αὖθις ἐφ' ὑψηλοῦ στήναι τὸν λαθέντα ἢ ὁμοία ζέσις τοῦ Πνεύματος. Τίς τὰ ἐπὶ τῷ μακαρίῳ τότε γενόμενα διηγήσασθαι; virum illum in suggesto statuunt, facientes sicut Zachæus. Nam illi quoque persuasit fides, ut ascenderet sycomorum, et his rursus, ut in alto statuerent eum qui curatus fuerat, persuasit similis fervor spiritus. Quis, quæ tunc propter magnum

ME. Συρρέουσιν ἐπ' αὐτὸν ὀλίγου δεῖν πᾶσι ἢ πόλις, οἱ μὲν νοσοῦντες ἐφέσει τῆς θεραπείας, ἔγγυθεν ἔχοντες τὸ παράδειγμα, τὸν λαθέντα λεπρὸν, οἱ δὲ ὑγιαίνοντες ἰδεῖν τε τοὺς θεραπευομένους καὶ τῆς τῶν θαυμάτων ὁσίας μὴ ἀμοιρῆσαι. Ἄ δὲ ἠκολούθει τῇ πίστει τῶν προσιόντων θαύματα καὶ λόγους κρείττω καὶ ἀκοῆς. Ἐπεὶ δὲ καὶ λαμπρῶς οὕτω προπεμπόμενος ὁ μέγας ἐνθα δὴ καὶ ὁ βασιλεὺς ἦν ἐγγιστά τῶν τοῦ Ἐδδόμου ἀνακτόρων ἐγένετο, ἀνήρ τις Γόθθος τὸ γένος διὰ θυρίδος προκύψας ἀνωθεν, καὶ οὕτω τὸν ὄσιον ἰδὼν προπεμπόμενόν τε καὶ βασταζόμενον εἰς μαλακίαν αὐτὸν ἀποσκώπτει καὶ εἰρωνικῶς ἀποφθέγγεται· Ἰδοὺ, φησι, καὶ ὁ νέος ὑπάτος. Ταῦτα ἔφη, καὶ εὐθὺς ἀπώνατο τοῦ ληρήματος. Κατανεχθεὶς γὰρ ἐκείθεν νεκρὸς ἐπὶ γῆς ἔκειτο. Ὁρῶσι τὸ γεγονός οἱ σωματοφύλακες, καὶ λύπης ἄμα καὶ ὀργῆς πληρωθέντες, ἄλλως τε δὲ καὶ δεῖσι περιληφθέντες μήτι καὶ ἕτερος τῶν περὶ αὐτοῦς ἢ αὐτὸς βασιλεὺς ὁμοίον τι πρὸς τὸν μέγαν παραφθεγξάμενος τοῖς αὐτοῦ περιπέσοι, οὐκ εἶων εἶτω τὸν ὄσιον χωρῆσαι τῶν βασιλείων. Ὡς δὲ καὶ πολλὰ πειρωμένων τῶν σὺν αὐτῷ κραισθῦναι, ἄλλως ἢ βχλησις ἦν, τότε καὶ τὸν κοινορτὸν εὐαγγελικῶς ἀποτινάξασθαι τῶν ποδῶν τοὺς περὶ αὐτὸν ὁ ὄσιος παραινέσας, καὶ αὐτὸς πρῶτος τοῦτο ποιήσας ἀνέστρεφεν. Οὐ μὴν οὐδὲ τότε κενός· συχνοὶ γὰρ τῶν στρατιωτῶν καὶ μόνον ἐπὶ βραχὺ φανέντα τοῦ ἀγγελικοῦ τρόπου καὶ σχήματος ἐκπλαγέντες αὐτὸν εὐθὺς ὡς εἶχον συνεῖποντο. Ἀπῆγει μὲν οὖν τὴν ἐπὶ Βύζαντος ὁ τοῦ Θεοῦ ἀνθρωπος.

MC. Ὁ δὲ κρατῶν δυσωπηθεὶς ὡσπερ τὴν τοῦ ἀνδρὸς ἀρετὴν, καὶ δείσας μὴ τι καὶ αὐτῷ χαλεπὸν ἐπιέλθοι διὰ τὴν πρὸς ἐκεῖνον ὑπεροψίαν, πέμψας εἰς τὰχος ὑποστρέψαι παρακαλεῖ. Ὁ δὲ οὐχ ὅπως

A constitelatur, et adhuc magis rogabat ut sanaretur, misericordia simul et admiratio magnum subitit Daniele: misericordia quidem, propter morbum, admiratio autem, propter fervorem fidei; et conversus, significat iis qui sequebantur, ut et manus tollant in cœlum, et Deum placent lacrymis. Deinde cum illius jussu is mari corpus lavisset, et fuisset mundatus (non procul enim aberat), ostensus est totus sanus iis qui aderant. Qui cum aspexissent id quod factum fuerat, et nudum accepissent eum, qui fuerat curatus, quid non faciebant? quid non dicebant? quo non animi motu afficiebantur? Admirabantur, clamabant, glorificabant, obstupescabant. Movebat quidem fides eis linguam ad gratiarum actionem; verba autem sustinebat admiratio, et efficiebat, ut præ stupore obmutescerent. Quin etiam dicentes, nesciebant quidnam dicturi essent, hujusne fidem, an illius gratiam, an Dei potentiam. Oculi autem omnium in illum solum erant conjecti, voxque una erat et narratio, leprosus et illius mundatio. Ut ergo essent plures testes hujus rei admirabilis, veniunt ad maximum Dei templum, et

XLV. Confluit ad eum universa fere civitas, ægrotantes quidem desiderio sanationis, prope habentes exemplar, leprosum qui fuerat curatus; sani autem, ut viderent eos qui curabantur, et spectaculo miraculorum minime privarentur. Quæ vero eorum qui accedebant, fidem sequebantur miracula, sunt majora, quam ut verbis exprimi possint, et auribus percipi. Cum autem sic splendide comitatus magnus ille Daniel ad locum, in quo erat imperator, fuit prope palatia Septimi, vir quidam Gotthus genere, desuper prospiciens per fenestram, cum sanctum vidisset sic deduci et portari, ejus irridet mollitiem, et ironice eloquitur: Ecce, inquit, novus consul. Hæc dixit, et statim accepit fructum suarum nugarum; illinc enim deturbatus, humi jacebat mortuus. Vident quod factum fuerat satellites, et dolore simul et ira repleti, et alioqui timore correpti, ne vel alius ex suis, vel ipse imperator simile quid adversus magnum illum locutus, in eadem incideret, non sinebant sanctum ingredi regiam. Cum vero iis qui cum eo erant, conantibus ingredi, alioqui magna erat perturbatio, tunc cum evangelice pedum suorum excutere pulverem, eos qui cum ipso erant, hortatus esset sanctus, et ipse hoc fecisset, reversus est; sed neque tunc vacuus. Multi enim milites, qui cum eum parum solum vidissent, mores et habitum stupuissent evangelicum, eum statim sunt consecuti. Et sic quidem vadit Byzantium hemo Dei.

XLVI. Imperator autem viri reveritus virtutem, et veritus ne quid ei grave accideret propter illius contemptionem, mittit ad eum quamprimum, et rogat ut revertatur. Ille vero non modo flexus, sed

etiam magis irritatus, cum dixisset, quod qui cælestem Regem conatur exacerbare, ipse multo magis malorum thesaurum sibi recondit; et deinde adiecisset etiam fore, ut hic brevi excidat ab imperio, et eas quæ illie sunt, minas non effugiat. Hæc cum dixisset, et si quis in tunica remisera pulvis, eum excussisset, processit fidenti animo. Cum hæc annuntiarentur imperatori, simul etiam sua sponte cecidit turris palatii, perinde ac si per res inanimas arrogantem et insolentem hominem Deus vellet erudire. Quænam autem ab accedente sancto facta sunt miracula (quomodo enim ex urbe cum eis est egressus, ita etiam ingredientem ipsam rursus sequebantur, quodammodo ipsa, ut ita dicam, Dei virtute famulum deducente) cum ex his pauca, eaque propter satietatem, veluti cursim adduxero, transibo ad ea quæ supersunt.

XLVII. Duo quidem ab ipso adolescentes primum sanantur, quæ vexabantur a dæmonibus. Deinde mulier quædam alia fide Chananæa, quæ habebat filiam, et veluti æstuantis animi testes lacrymas profundeabat ex oculis, et per eas quærebat curationem, sanam quidem accipit filiam; lætitiæ autem referens pro mœnore, domum rediit. Deinde cum sanctus per mediam procederet civitatem, patricius quidam ex senatu, qui ipse quoque Zachæum est imitatus, cum eum ferventi fide domo sua accepisset, Zachæo quoque similem consecutus fuit benedictionem. Postquam autem fuit in ipso maximo Dei templo, et simul versatus fuit cum patriarcha, qui ipsum cum magna simul lætitiâ accepit et honore, hic quoque aliis quidem nova, sibi vero solita facit miracula. Serpens, qui aliunde prorepserat, et se magni Danielis pedibus per spiras involverat, erat terribile spectaculum; et cum ad eum defendendum, qui aderant, accurrissent, illos quidem insimulat timiditatis; ipse autem serpenti audacter ac fidenter minatus, cum ei tanquam ministro magna imperasset auctoritate: Vade, inquit, et tuas latebras repele, et specus subterraneos. Ille vero perinde ut qui non posset contradicere, statim repit ad parietem, et in conspectu omnium disrumpitur.

XLVIII. Hæc cum de magno Daniele didicisset mulier Raïs, fide quidem ferventissima et maxime pia, gloria autem valde insignis, prompto et alacri animo ad eum accurrens, et similiter atque illa meretrix, illius pedes rigans lacrymis, precibus ab eo contendit ut sibi nasceretur filius. Cum autem humi dejecta vidisset ejus pedis soleam, exercitatione a tendine discissam, stupet tolerantiam, et emittit voces Chananææ similes. Dans enim funiculum, rogat ut cum circa illius pedem involverit, ei rursus reddat: Hæc est, inquit, summa meæ petitionis. Ille vero primum quidem non sustinebat. Deinde motus etiam illius lacrymis, et præterea episcopi et cæterorum verbis flexus, non solum cum funem circumvolvisset, ei reddidit, sed etiam significavit fore, ut ipsa pareret filium, et prædixit

A καμφθεις, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον παροξυνθεις καὶ φησας ὡς τὸν οὐρῆνιον βασιλέα παραπικραίνειν ἐπιχειρῶν, αὐτὸς πολὺ μᾶλλον ἐαυτῷ θησαυρίζει κακὰ, εἶτα καὶ προσθεὶς ὡς καὶ τῆς ἐντεῦθεν ἐκπεσεῖται μετ' ὀλίγον ἀρχῆς, καὶ τὴν ἐκεῖθεν οὐκ ἐκφεύξεται ἀπειλήν· ταῦτα εἰπὼν κἄν εἰ τις ἐνῆν ἀπολειπθεις· κοινορτῆς τῶ χιτῶνι καὶ αὐτὸν ἀποτιναξίμενος, ἐχώρει θαρβῶν. Ἄμα ταῦτα τῷ βασιλεὶ διηγέλλετο, καὶ ὁ τῶν ἀνακτόρων αὐτομάτω; κατέπιπτε πύργος, καθάπερ εἰ διὰ τῶν ἀψύχων τὸν ἀλαζόνα τοῦ Θεοῦ παιδεύειν ἐθέλοντος. Τίνα δὲ καὶ προσιοῦντι τῷ ὄσφρι τὰ θαύματα (ὡσπερ γὰρ τῆς πόλεως μετὰ τούτων ἐξῆε, οὕτω καὶ εἰσίοῦντι πάλιν αὐτὰ συνείπετο οἶα καὶ αὐτῆς φάναι τῆς τοῦ Θεοῦ δυνάμεως τὸν θεραπεύοντα προπεμπούσης), ἐκ τούτων ὀλίγα διὰ τὸν κόρον ὡς ἐν παραδρομῇ θεὶς ἐπὶ τὰ λεγόμενα μετελεύσομαι.

MZ'. Δύο μὲν αὐτῷ νεανίσκοι τὸ πρῶτον ἴωνται δαίμοσιν ἐνοχλοῦμενοι· ἔπειτα γυνὴ τις ἄλλη Χαναναία τὴν πίστιν, θυγάτριον ἔχουσα καὶ οἶα μάρτυρας τῆς φλεγμινούσης ψυχῆς τὰ τῶν ὀφθαλμῶν προχέουσα δάκρυα, καὶ δι' αὐτῶν ζητοῦσα τὴν θεραπείαν, ὕγιᾶ μὲν τὴν παῖδα λαμβάνει, χαρὰν δὲ ἀντὶ λύπης κομισαμένη οἴκαδ' ἐπανῆει. Εἶτα καὶ διὰ τῆς πόλεως μέσης τῷ ὄσφρι χωροῦντι τῶν τῆς βουλῆς τῆς πατρικίων τὰ Ζαχαρίου καὶ αὐτὸς μιμησάμενος καὶ τῷ ἰδίῳ οἴκῳ κατὰ θερμὴν τὴν πίστιν εἰσοικισάμενος, τῆς ὁμοίας ἔτυχεν εὐλογίας. Ἐπεὶ δὲ καὶ πρὸς αὐτῷ ἦδη τῷ μεγίστῳ τοῦ Θεοῦ ναῶ ἦν, καὶ τῷ πετριάτρῳ συνῆν μετὰ πολλῆς αὐτὸν δεξαμένης τῆς ἡδονῆς ὁμοῦ καὶ τιμῆς, κἀνταῦθα τοῖς μὲν ἄλλοις κατὰ, ἐαυτῷ δὲ συνῆθη θαυματουργεῖν. Ὅφρις ποτὲν ἐρπίσας καὶ τοῖς τοῦ μεγάλου ποσὶ σωστειραθεὶς φοβερὸν θέαμα ἦν· καὶ πρὸς ἄμυναν τῶν παρόντων ἐπιδριμόντων ἐκείνοισ μὲν τὴν δειλίαν κατονείδιζει, αὐτὸς δὲ τῷ ἔφρι θαρβύοντως ἀπειλησάμενος καὶ ὡς ὑπὲρ τὴν κατὰ πολλὴν αὐθεντίαν ἐγκελευσάμενος, Πορεύου, φησὶ, καὶ φωλεοῦ τοῦ συνῆθους ἔχου καὶ τῶν ὑπὸ γῆν καταδύσεων. Ὁ δὲ ὡσπερ μὴ ἀντιλέγειν δυνάμενος ἔρπει τε πρὸς τὸν τοίχον αὐτίκα καὶ ὑπὸ τοῖς πάντων ὀφθαλμοῖς διαβρήγγυται.

MH'. Ταῦτα καὶ Ἦρῆς περὶ τοῦ μεγάλου μαθῶσα, γυνὴ τὴν μὲν πίστιν τῶν πάντων θερμώτατον καὶ εὐσεβῶν, τὴν δὲ δόξαν τῶν ἄγαν ἐπιφανῶν, προθύμως τε συνδραμοῦσα καὶ παραπλησίως τῇ πόρῃ τῶς ἐκείνου πόδας δάκρυσι βρέχουσα, παρεκάλει δι' εὐχῆς αὐτῇ γενέσθαι υἱόν. Ὡς δὲ κάτω κειμένη τοῦ ποδὸς αὐτῷ τὸν ταροὺν ἐκκεκομμένον τῇ ἀσκήσει τοῦ τένοντος ἐθεάσατο, καταπλήττεται τὴν ὑπομονὴν, καὶ φωνᾶς τῇ Χαναναίᾳ παραπλησίως ἀφήσιν. Διδούσα γὰρ σπαρτίον ἡξίου τῷ ποδὶ ἐκείνῳ περιελίξαντα πάλιν αὐτῇ δοῦναι τοῦτο βοῶσα πλήρωμα τῆς αἰτήσεως. Ὁ δὲ πρῶτον μὲν οὐκ ἠνείχετο· ἔπειτα καὶ τοῖς ἐκείνης δυσωπηθεὶς δάκρυσι, πρὸς δὲ καὶ τοῖς τοῦ ἐπισκόπου καὶ τῶν λοιπῶν καμφθεις ῥήμασιν, οὐ μόνον αὐτῷ σπαρτίον περιελίξας δέδωκεν, ἀλλὰ καὶ παθῶν αὐτὴν τεκεῖν προεσήμανε, καὶ τὴν τοῦ

παιδὸς κλήσιν προαναφώνησε, Ζήνωνα, φάσκως, ὡς γύναι, τὸν παῖδα καλέσεις. Καὶ οὕτω μὲν ὁ ἄγιος. Ἐγὼ δὲ οὐδὲν ἄρτι πλέον ἐρῶ· δῆλον γάρ ὅτι γέγονεν· ἐπεὶ μηδὲν διέπειπε τῶν ὑπ' ἐκείνου προλεγομένων. Διὰ ταῦτα καὶ τὸν ὄσιον ὁ βασιλεὺς δεδουκώς, καὶ τὸ πρὸς αὐτὸν ἀντιπνεῖειν ὄλωσ' ἐκκλίνας τέχνη καὶ χαλκείᾳ τοῦτον μεταθεῖν ἐπιχειρεῖ· καὶ ἐπειδὴ πολλάκις αὐτὸν παργενέσθαι καὶ διὰ πολλῶν δεηθεὶς οὐκ ἐπειθεν, αὐτὸς πρὸς αὐτὸν ἦλθε, καὶ ἐν οἰκέτῳ σχήματι προσκυνεῖ, καὶ ποδῶν ἀπτεταί τῶν ἐκείνου, συγγνώμης δῆθεν ἀξιωθῆναι δέομαι. Ὁ δὲ (καὶ τίς γὰρ ἐκείνου διορᾶν ταῦτα ὀξυωπέστερος;) ἐκείνου μὲν τότε πολλοὶς τοῖς ὄνειδεσι πλύνει· ὕστερον δὲ καὶ τὸ τοῦς πολλοὺς λινθάνον ἀνακαλύπτει, τὸ ταπεινὸν ἐκεῖνο καὶ συντετριμμένον, εἰπὼν, ὑπόκρισις καὶ μηχανήμα ἦν, ὑπὸ δασεῖ κωδίῳ τὸ χαλεπὸν αὐτοῦ καὶ ἄγριον συγκαλύπτειν. Ἀλλὰ διὰ τάχους βγεται τὸν πάντα διορῶντα τοῦ Θεοῦ ὀφθαλμῶν καὶ τὴν κραταιὰν χεῖρα καὶ τοὺς δυνατοὺς καταβάλλουσαν. Ὁ μακάριος τοσαῦτα θαυματουργήσας καὶ τὸν τοῦ Θεοῦ πολέμιον τρέψας, καὶ τὰ τῆς Ἐκκλησίας εὐκαταστήσας, ἀλλὰ δὴ καὶ προφητεύσας τὰ μέλλοντα, πάλιν ἐπὶ τὸν στυλὸν γίνεταί, καὶ τῶν ἀγῶνων τε καὶ πόνων εὐψύχως ἀντιλαμβάνεται.

ΜΘ'. Οὐ πολὺς ἐν μέσῳ χρόνος, καὶ Βασιλίσκος μὲν, ὡς ἡ τοῦ Δανιὴλ προρρήσις, τῶν βασιλείων ἐκβάλλεται, Ζήνων δὲ πάλιν τῶν σχήπτρων τε περιέχεται, καὶ αὐτῷ τὰ τῶν προρρήσεων πέρυς ἐλάμβανε, πρὸς τὸν μέγαν τε καὶ μετὰ τῆς γυναικὸς ἀνεισι καταλλήλους μὲν τῶν προρρήσεων τὰς ἐκδόσεις ἰδὼν, ἀξίας δὲ τῶν ἐκδόσεων ἀποδώσων εὐχαριστίας. Ἡδὲ δὲ τοῦ λόγου τὸ τέλος ζητοῦντος καὶ τῷ τοῦ μεγάλου βίῳ συναναπαυθῆναι προθυμουμένου, μικρὸν ἔτι τοῖς ἐκείνου θαύμασιν ἐντροφησόμεν. Ἀνὴρ τε; χρυσοκόμος τὴν τέχνην παιδίον ἔσχεν ἐβδόμου μὲν ἡδὲ τοῦ ἔτους ἀπτόμενον, οὕτω δὲ καὶ βαδίζειν δυνάμενον, ἀλλὰ κατὰ τὰ ἔρπουστικά τῶν ζώων ἐν τῷ κινεῖσθαι τῇ κοιλίᾳ χρώμενον. Τοῦτον οἱ τοκεῖς λαβόντες προτιθοῦσι τοῦ στυλοῦ, καὶ αὐτοὶ κάτωθεν οἰκτρὸν τι καὶ δακρυώδες ἐπικωκύνοντες καὶ αὐτοὺς τοὺς ὄρωντας ἐξεκαλοῦντο πρὸς δάκρυα. Ὁ δὲ ὄσιος ἄνωθεν διακύψας, καὶ τοῦτο μὲν ἐπιτιμήσει, τοῦτο δὲ καὶ παραινεῖ τὸ πένθος αὐτοῖς; στήσας, τῷ ἱερῷ προσκαρτερεῖν κελεύει τῷ Συμεῶν οἴκῳ, καὶ τοῖς σεπτοῖς χρῆσθαι λειψάνοις, καὶ οἷόν τι λυτῆριον ταῦτα τοῖς ποσὶ τοῖς; νόσῳ πεδεδημένοις ἐπιτιθέσθαι. Εἶπε, καὶ γέγονε. Καὶ κατὰ τὴν ἑβδόμην εὐχῆς ὡς; ἔθος ὑπὸ τοῦ μάκαρος τελομένης (ὡς θαυμασιῶν ἔργων!) δημιουργεῖ Κύριε, ἀλλόμενον εὐθὺς τὸ παιδίον ὄρωσι τῶν κίωνων τε τοὺς βαθμοὺς ἀναβαῖνον καὶ τῷ στυλῷ περιπλακόμενον.

Ν'. Ἐτερός τις ἐκ τῆς ἀνατολῆς τὴν πορείαν ποιούμενος περιπίπτει ληστοῖς. Οἱ δὲ πληγὰς αὐτῷ, κατὰ τοὺς ἱεροὺς λόγους εἰπεῖν, ἐπιθέντες καὶ λαβόντες ἅ ἐπεφέρετο, οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ τὰ τῶν γονάτων αὐτῷ νεῦρα συγκόψαντες, ἡμιθανῆ καταλείπουσι. Τοῦτον ἑδοπίβοροι τινὲς οὕτως αἰετὸν θεασάμενοι καὶ φιλανθρωπῶς διαβαστάσαντες εἰς τὴν πόλιν ἄγκυραν ἀποφέρουσιν, ἐκ γειτόνων οὕσαν, καὶ τῷ

etiam nomen illi, Zenonem, dicens, o mulier, vocabis filium. Et sic quidem sanctus. Ego autem nihil dicam amplius. Clarum est enim ita evenisse; nihil enim excidebat ex iis quæ ab illo prædicebantur. Propter sanctum quoque timens imperator, et ei omnino repugnare declinans, eum aggreditur arte et blanditiis, et cum ipse sæpe eum, et per multos, ut ad ipsum veniret preceatus, non persuadebat, ipse ad eum venit, et ritu supplicis adorat, et illius pedes prehensat, rogans ut sibi detur venia. Ille autem (quis enim ad ea videnda erat ipso perapicacior?) illum quidem multis tunc probris insequitur. Deinde etiam aperit id quod multos latebat: Humilitas illa, dicens, et contritio est artificiosa simulatio, densa pelle tegens importunitatem ejus et immanitatem, sed cito videbitis, qui omnia perspicit Dei oculum, et validam manum, quæ etiam potentes dejecit. Atque cum sic quidem sanctus tam multa fecisset miracula, Deique vertisset et prodigasset hostem, et res Ecclesiæ bene constituisset, quin etiam futura prædixisset, revertitur ad columnam, et certamina ac labores magno et forti animo suscipit.

XLIX. Non multum interfluxit temporis, et Basiliscus quidem ut a magno prædictum fuerat Daniele, a regia expellitur, et Zeno rursus sceptrum tenet, et finem acceperunt ejus prædictiones, et a magno Danielem venit Zeno cum uxore, videns quidem convenientes exitus prædictionum, eventu autem dignas redditurus gratias. Jam vero finem querente oratione, et cum magni Danielis vita volente simul requiescere, in illius miraculis adhuc parum perjurande immorabimur. Vir quidam artificio aurifex habebat puerum, qui septimum quidem jam annum attingebat, nondum autem poterat ingredi, sed serpentium ritu ventre utens, se movendo reptabat. Sumpserunt eum parentes, et posuerunt ante columnam; ipsi autem infra miserabiliter et flebiliter ejulantes, ipsos quoque qui videbant, provocabant ad lacrymas. Sanctus vero ex alto despiciens, cum partim quidem increpando, partim autem admonendo eorum luctum sedasset, jubet ut perseverent in sacra æde Simeonis, et venerandis utantur reliquiis, et ea tanquam aliquod solvens medicamentum, morbo vincitis imponant pedibus. Dixit, et facta sunt. Et septimo die cum de more precatio fieret a beato (o admirabilium operum opifex Domine!), vident statim puerum salientem, et gradus ascendentem, et columnam amplectentem.

L. Quidam alius iter faciens ab Oriente, incidit in latrones, qui cum ei plagas, ut cum sacra dicam Scriptura, imposuissent, quæ secum habebat, auferunt; quin etiam cum ejus genuum nervos exsecuissent, relinquunt semimortuum. Eum quidam viatores cum vidissent sic jacentem, et benigne sustulissent, ferunt in propinquam civitatem Ancyræ, et id civitatis episcopo significant, a quo mul-

m tra. litus manibus, cum ad eum
 is adhibitum esset omne studium,
 n vulnera, sed nequaquam restitui-
 ponset ingredi. Nondam enim is re-
 mchoram apprehenderat Danielelem.
 rgo lacrynis persuasisset episcopo,
 nagnum mitteret Danielelem (hac enim
 hat se iter esse ingressum), tanquam
 im impositum jumentis, ducitur ad
 nde columnæ impositus, quid non ad-
 icebat misericordiam? quas non vel
 rebat lamentationes? Clamabat, lacry-
 nis us petebat, oculis revocabat in me-
 propter eum susceptum, ostendebat
 ceperat a latronibus. Sed hic mihi con-
 n esset hic magnus a fastu alienus, et
 erat gloriam; et quemadmodum in fu-
 ore tantum posuerit studii, quantum
 am consequendam feruntur cupiditate.
 ascriberent curationem, eos transmit-
 neonis oratorium; etiamsi major ad ip-
 rediret gloria. Sed revertendum est,
 ssi sumus. Postquam enim ille portatus
 plum Simeonis, ad quod jussus fuerat,
 reliquiis sumitur, oleo quotidie unge-
 quidem erat sextus dies circa auroram,
 t magnus Daniel ad cantica matutina,
 quoque accidit, quod priori; nam et re-
 nistit supra pedes, et cursim gradus
 et columnam amplexus, Deo et ejus mi-
 gebat gratias. Sed cur non dico id, quod
 as? Quidam Hippasius, et auctoritate et fide
 o erat, sicut is qui celebratur in Evangeliiis.
 so si quando vidisset aliquem ex familiari-
 ut cognatis, aut filiis, aut servis morbo im-
 im, a sancto scriptis verbum solum requirebat,
 rotanti imponens epistolam, statim morbum
 am aliquem fugitivum fugabat. Cum unius
 meminero, accedam ad magni Danielis mi-
 nem.
 . Mulier quædam habens filium, duodecim
 a natum, ab ortu mutum; ea, inquam, cum
 iter accessisset, et in sancti mandra charissi-
 a posuisset, cum bona spe recedit. Vident ita-
 monachi puerum, et cum eum sumpsissent,
 unt ad sanctum. Ille vero cum eum solum vi-
 et, jussit ut cum eis versaretur, futurus ipse
 minister. Postquam autem significarunt beato
 rum esse mutum, jubet illius linguam ungi oleo
 secum. Quis præterierit ea quæ sunt postea
 a secuta? Suspiciantur matrem propter paupertate-
 mentiando dixisse filium esse mutum, ut ex eo
 filius: et accedentes, alii quidem ei incu-
 terrorem, ut sic conturbatus loqueretur;
 telis pungebant dormientem, aut linguis
 repente e somnis excitabant, ut clamasse.
 id interim dixisseprehenderetur. Is vero
 vellet ipse quidem multa dicere præ dolore,
 autem morbi vinculo linguam haberet præ-

Αἰσχροπία τῆς πόλεως ἄγλον ποιούσι, παρ' οὗ πολλῶν
 λατρῶν χερσὶν ἐκδοθεὶς καὶ πολλῆς τῆς σπουδῆς
 παρ' ἐκείνων ἀξιώθεὶς τὰ τραύματα μὲν ὑγιάζεται,
 κύριος δὲ τοῦ βαδίζειν οὐδαμῶς γίνεται. Οὕτω γὰρ
 τῆς ἱερᾶς ἀγκύρας ὁ Δανιὴλ αὐτῇ κατὰ τὸ ἀληθὲς
 δραξάμενος ἦν. Πολλοὶς οὖν δάκρυσι τὸν ἐπίτροπον
 πείσας ἐπὶ τὸν μέγαν αὐτὸν ἀποστείλαι, τοῦτο γὰρ
 ἕνεκα καὶ διώμνυτο τὴν πορείαν ποιήσασθαι, οἷα
 φόρτος; ἄψυχος τοῖς ὑποζυγίοις ἐπιτεθεὶς, ἀπάγεται
 πρὸς τὸν ὄσιον. Εἶτα τῷ στύλῳ παρατεθείς, τί μὴ
 πρὸς οἶκτον ἔλεγε, τί μὴ πρὸς ἔλεον ἐποίει, ποίαν
 θρήνων ὑπεβολὴν ἀπελίμπανεν; Ἐδῶκα, ἐδάκρυε,
 ταῖς χερσὶν ἤτειτο, τοῖς ὀφθαλμοῖς τῆς δι' αὐτὸν ὁδοῦ
 ὑπεμίμνησκε, τὰ ἐκ τῶν ληστῶν ἰδεῖσκυ κακά. Ἄλλ'
 ἐνταῦθά μοι σκόπει τοῦ δικαίου τὸ ἄτιμον καὶ μισό-
 δοξον· καὶ ὅπως τοσαύτην εἶχε πρόνοιαν τοῦ φεύγειν
 τιμὴν ὅση τοῖς ἄλλοις τοῦ δόξης ἀπολαύειν ἐπιθυρία.
 Ἴνα γὰρ ἑτέρῳ τὴν ἴασιν ἐπιγράφωνται, τῷ τοῦ Συ-
 μεῶν αὐτοῦς εὐκτηρῶ παρίπεμπεν, εἰ καὶ οὕτω
 μάλιστα μείζον αὐτῷ ἡ δόξα περιτηχεῖτο. Ἄλλ' ἐπαν-
 τίον ὄθεν ἐξέβημεν. Ὡς γὰρ ἐκεῖνος τοῖς βαστάσασ-
 σιν εἰς ὃν προσετέτακτο τοῦ Συμεῶν ἀπηνέχθη νεῶν
 καὶ τῷ ἐκ τῶν λειψάνων ἐλαίῳ καθεκάστην ἔχριετο.
 ἕκτη μὲν ἦν ἄρτι περὶ τὴν ἕω, τοῦ δὲ μεγάλου περὶ
 τὰς ἑωθινὰς ὥδ' ἐς ἱσταμένου ταυτὴν τῷ προτέρῳ καὶ
 περὶ τοῦτον ἐγίνετο. Ἄφνω τε γὰρ ἐπὶ τοῦς πύδας
 ἱσταται, καὶ θρομαίως τοῦς βαθμοὺς ἀναβαίνει, καὶ
 τῷ στύλῳ περιπλακεὶς τῷ Θεῷ τε καὶ τῷ τούτου
 θεράποντι τὴν εὐχαριστίαν ἐδίδου. Ἄλλὰ τί μὴ τὸ
 μείζον λέγω; Ἰππασίος τις τὴν ἀξίαν καὶ τὴν κί-
 στιν ἐκτοντάρχης, ὥσπερ πρώην ὁ ἐν τοῖς Εὐαγγε-
 λίοις περιαδόμενος· οὗτος τοίνυν, εἰποτὲ τινα τῶν
 οὐλειῶν ἢ συγγενῶν ἢ παιδῶν ἢ δούλων νόσῳ ἔωρα
 περισχεθέντα, ῥῆμα μόνον διὰ γραφῆς ἐπεζήτησε τὸν
 ὄσιον, καὶ τὴν ἐπιστολὴν τῷ νοσοῦντι ἐπιθεὶς εὐ-
 θείως ὥσπερ τινὲ δραπέτην τὴν νόσον φεύγειν ἔποιε.
 Ἐνὸς ἔτι μνησθεὶς ἐπὶ τὴν τοῦ μεγάλου μετάστασιν
 βαδιόμαί.

ΝΑ'. Γυνή τις υἱὸν ἔχουσα δύο πρὸς τοῖς δέκκι χρο-
 νοῖς τὴν ἱλικίαν ἐκ γενετῆς ἀλαλον, αὐτὴ κατὰ τὸ
 λεληθὸς προσελθοῦσα καὶ τῇ μάντρᾳ τοῦ ὁσίου προ-
 θεῖσα τὴν φιλιτατον μετὰ χρηστῶν ἀπεισι τῶν ἐπί-
 δων. Ὁρῶσι τοίνυν οἱ μοναχοὶ τὸν παῖδα, καὶ λαθόν-
 τες ἀγοῦσι πρὸς τὸν ὄσιον. Ὁ δὲ καὶ μόνον ἰδὼν
 ἐκέλευε συνεῖναι τοῦτοις λειτουργῶν αὐτὸν τοῦ θεοῦ
 ἐσόμενον. Ἐπειδὴ δὲ καὶ τὸ ἀλαλον εἶναι τὸν παῖδα
 τῷ μακαρίῳ ἐγνώρισαν, χρίεσθαι τῷ ἁγίῳ
 ἐλαίῳ τὴν ἐκείνου γλώτταν προστάσει. Τίς ἂν παρα-
 δράμοι τὰ μετὰ ταῦτα; Ὑποπέουσι τὴν μητέρα διὰ
 πενίαν ἐπιψεύσασθαι τῷ φιλιτῷ τὴν ἀφονίαν, ἵν'
 αὐτόθεν ὁ παῖς αὐτῇ διατρέφοιτο· καὶ προσόντες οἱ
 μὲν αὐτῷ φόβους ἔστων καὶ δειμάτα, ἵνα ἐκτραχέλις
 φθέγγηται, οἱ δὲ καθεύδοντα βέβαιον ἐπιήσσαν ἢ
 εὐλοιοῖ; ὁξέσει, καὶ αἰφνιδίως τῶν ὕπνων ἀνίσταν, ἵνα
 καὶ βοήσας ἢ τι παρειπὼν φωραθῇ. Ὁ δὲ πολλὰ μὲν
 καὶ αὐτὸς ὑπὸ τῆς ὀδύνης, ἐθέλων εἰπεῖν, τῷ δὲ τοῦ
 πάθους ἰσχυρῷ δεσμῷ τὴν γλώτταν πεπεδημένος

ἔφωτος ἦν, πολλὰ βρωῶν τῷ τῆς καρδίας πρὸς τὸν Θεὸν στόματι. Ἦκεν ἡ πρώτη κυρία τῶν ἡμερῶν, καὶ τοῦ διακόνου τὸ τοῦ Χριστοῦ Εὐαγγέλιον συνήθως μέλλοντος ὑπαναγινώσκειν, ὡς πρότερον, τὸ τοῦ εὐαγγελιστοῦ ὄνομα τοῖς λαοῖς ἐξεφώνησε, προφθάσας πάντας ὁ παῖς, τὸ, Δόξαι σοι, Κύριε, καθαρᾶ, ἔφη, καὶ μεγίστη φωνῇ· καὶ τὸ λοιπὸν οὕτω τῆς ἱερᾶς λειτουργίας συμπάλλων τῷ πλήθει καὶ συναποκρινόμενος δ' ἐτέλεσε. Πολλὰ μὲν οὖν καὶ ἄλλα τῷ μεγάλῳ κατώρθωται μήτε λόγι βήτᾳ, μήτε διὰ τὸν κόρον ἀκοῆ χωρητά.

ΝΒ'. Πλὴν ἀρξέσει καὶ ταῦτα δεῖξαι ὅσῃν ἐκεῖνος ἐπλούτει τὴν πρὸς Θεὸν παρῶρησιαν, καὶ ὅσῃν κἀντεῦθεν εἶχε τὴν πρὸς ἐκεῖνον ἐγγύτητα. Τοῦτο δὲ μόνον ἔρω καὶ ὡς περὶ τὰ βηθέντα ἐπιπραγίσομαι, ὅτι τοσοῦτον ἦν αὐτῷ μετὰ πολλῶν καὶ μεγίστων θαυμάτων τὸ ἐπιεικὲς τε καὶ μέτριον, καὶ οὐχ ἀπλῶς μέτριον, ἀλλὰ καὶ συντετριμμένον, κατὰ τὸν θεῖον φάναξ Δαυὶδ, καὶ εἰς ἄκρον ἦκον τῆς ταπεινώσεως, ὥστε οὐ μᾶλλον ἂν τις ἐθαύμασεν αὐτὸν τῆς ἐνεργείας τῶν παραδόξων ὅσον τοῦ τοιαῦτα διενεργοῦντα μὴδὲν πλέον εἶναι τῶν πολλῶν οἴεσθαι. Ἀμέλει καὶ τοσοῦτον εἰς ἀρετὴν προσέχων σφόδρα περὶ τοῦ κρῖναι τὰ τῶν ἄλλων εὐλαδῶς εἶχε καὶ πεφεισμένως. Καὶ τὸ ἐν παντὶ δὲ περὶ Θεοῦ καὶ τῶν ὑπὲρ ἡμᾶς τι διδάσκειν οὕτως ἐπιφοβὸν ἦν αὐτῷ καὶ πεφυλαγμένον, ὡς καὶ ποτὲ τινων περὶ θεολογίας φιλοπευστῶντων, καὶ ἀποτά τινα δῆθεν ὑπὸ ἱερῶν τολώμενα προτεινόντων καὶ διανοχλούντων αὐτῷ, εἰ μὲν περὶ Θεοῦ, φησὶν, ἐστὶν ὁ ἀγών, αὐτάρκης ἡμῖν ὁ τῶν ἀποστόλων χορὸς καὶ αἱ θεολόγοι τῶν Πατέρων φωνῆ, καὶ οὐδὲν δέον παραιτέρω περιεργάζεσθαι· εἰ δὲ καὶ περὶ ἀνθρωπίνων πραγμάτων καὶ ἱερῶν ὁμνίῶν τὸ ἀμφιβολοῦν, ταῦτα πάντα τῇ τοῦ Θεοῦ κρίσει συγχωρητέον καὶ τοῖς ἐξ ἐκείνου τὴν τοιαύτην παραλαβούσιν ἀρχῆν. Ἡμῖν δὲ ἀγαπητὸν καὶ ὑφ' ἐτέρων ποιμαίνεσθαι καὶ τὰ καθ' ἡμᾶς σκοπεῖν, ἀλλὰ μὴ τῶν περιττῶν τούτων καὶ βλαβερῶν ἐχέσθαι ζητημάτων. Καὶ ταῦτα μὲν οὕτως.

ΝΓ'. Ὁ δὲ λόγος ἤδη πρὸς τὸ τέλος ἦκοντος τοῦ ἀγίου, καὶ αὐτὸς μέλλει καταλήγειν εἰς σιωπὴν. Πλὴν ἀλλὰ μικρὰ τινα κἀναυθα πρὸ τοῦ τέλους ἐιπόντες οὕτω τὸν λόγον διαναπαύσομαι. Ἐγὼ μὲν ὁ προφητικὸς ἐκεῖνος σὺν ἅπασιν τοῖς λοιποῖς καὶ τὴν ἑαυτοῦ πρὸς Κύριον ἐκδημίαν καὶ τοῖς μαθηταῖς τοῦτο φανερώς προηγόρευσε. Ἐπεὶ δὲ καὶ ἡ κυρία ἤδη ἐγγίζουσα ἦν ἐγγράφως αὐτοῖς τὰ τῆς εὐλογίας ὡς περ τινὲς ἄλλοι τὰ τῆς οὐσίας χαρίζονται, καὶ ὑπογραφεὺς αὐτῷ διηκονεῖ, καὶ οὕτως ἔχουσα ἡ διάταξις· Ἐγὼ, φησὶ, τέκνα καὶ ἀδελφοὶ (ἀμφότερα γὰρ ὑμεῖς), τὸ μὲν ὅτι πνευματικῶς ὑμᾶς ὠδίνα, τὸ δὲ ὅτι κοινῶς ἀπάντων ὁ Θεός· πρὸς τοῦτον ἤδη τὸν κοινὸν Πατέρα πορεύσομαι. Πλὴν οὐκ ὄρφανους ἐάσω τοὺς ἐμοὶ ποθεινοὺς, πατρός ἐρημίαν ὀδυρομένους, ἀλλ' ὅπ' ἐκεῖν' πατρὶ τὴν ὁμῶν πρόνοιαν καταλείπω, ἃς δὴ τὰ πάντα ὁμῶν ἐμὲ πεποίηκεν. Αὐτὸς οὖν ὁ

A peditam, erat mutus, ore cordis multa loquens ad Deum. Venit dierum primus et præcipuus; et cum diaconus Christi Evangelium esset de more lecturus, cum primum nomen evangelistæ effatus est populis, omnes puer præveniens, dixit pura et maxima voce, « Gloria tibi, Domine; » et sic deinceps per totum sacrum ministerium perseveravit simul cum populo canere et respondere. Atque multa quidem alia a magno Daniele gesta sunt, quæ neque verbis explicari possunt, neque propter satietatem capi auribus.

B LI. Verum enim vero sufficient hæc ad ostendendum, quanta ille fiducia esset dives apud Deum, et quanta ei cum illo intercederet conjunctio. Hoc autem solum dicam, et ea quæ dicta sunt, veluti obsignabo, quod cum multis et maximis miraculis, tanta erat ei lenitas et moderatio; et non solum moderatio, sed ut cum divino David dicam⁴⁹, contritio et summa humilitas, ut non magis eum quis admiraretur propter operationem miraculorum, quam quod cum talia operaretur, nihil existimaret se plus habere aliis. Quin etiam cum virtute tantum præstaret, in judicio de aliis ferendo erat admodum cautus et parcus. Quam vero esset in omni re a fastu et superbia alienus, quis dixerit? Eorum autem, quæ supra nos sunt, adeo timebat et cavebat docere aliquid, ut cum quidam, qui de theologia libenter sciscitabantur, quædam etiam absurda proponerent, quæ audebant facere sacerdotes, et ei exhiberent molestiam: Si a vobis quidem, d'ceret de Deo disceptatio, vobis sufficit chorus apostolorum, et quæ de Deo disserunt Patrum voces, neque opus est curiose ulterius inquirere. Quod si de rebus humanis et sacerdotibus vobis est controversia, sunt hæc omnia Dei judicio relinquenda, et iis qui ab illo talem acceperunt administrationem: nobis vero satis esse debet, si ab aliis pascamur, et ea consideremus et inquiremus, quæ ad nos pertinent, non autem has supervacaneas et noxias persequamur quæstiones. Et hæc quidem sic habent.

D LIII. Oratio autem, cum jam veniat sanctus ad finem, desitura est ipsa quoque in silentium. Verum enimvero cum hic quoque pauca quædam ante finem dixerimus, sic sistemus orationem. Cognovit quidem vir ille propheticus cum reliquis omnibus, suam quoque ad Dominum migrationem, idque aperte suis prædixit discipulis. Cum autem præstitutus dies jam appropinquaret, benedictionem eis reliquit in scriptis, sicut quidam alii facultates, eique deservit scriba, et tale fuit ejus testamentum: Ego, inquit, o filii et fratres (ambo enim vos estis, tum quod vos genui spiritualiter, tum vero, quod Deus est communis pater omnium), ad hunc communem Patrem jam vado, sed non orbos relinquam mihi dilectos, desentes patris solitudinem, sed illi Patri vestri relinquo curam, qui cum vobis omnibus me creavit. Ipse ergo, qui omnia fabrica-

⁴⁹ Psal. l., 19.

tus est ratione et sapientia, et deinde caelos quoque inclinavit, et descendit in terram¹¹, et mortuus est, et resurrexit pro nobis, ipse erit vobiscum : ut sapiens quidem, vos servans a maligno ; ut Dominus autem, ad suam conservans voluntatem ; ut pater vero, si forte aberretis, benigne revocans, et spiritualiter ulnas nobis extendens ; ut autem qui se pro nobis ad mortem tradiderit, vos etiam inter vos invicem conjungat concordia, et efficiet, ut silis unum spiritu. Sectemini humilitatem, servite obedientiæ, amate hospitalitatem, jejunium, vigiliam, paupertatem, et quod est primum et maximum præceptum, charitatem ; quæ ad pietatem pertinent, recte tenete. Hæreticorum zizania cavete ; a matre vestra Ecclesia minime separemini. Si hæc omnia feceritis, eritis virtute perfecti.

LIV. Hæc piis labris dictavit, et jussit legi ab omnibus monachis, stantibus ad scalarum gradus, et desistentibus illius separationem. Dicitur autem hoc visum esse circa eum ; nempe tribus diebus ante mortem, jam media nocte concurrisse et ad eum convenisse sanctos, qui fuerunt a sæculo, prophetas, apostolos, martyres, et omnes denique sanctos, qui et magnum benigne salutarunt, et jusserunt eum divinum celebrare mysterium. Quod quidem celebravit, et intemerata ipsa sumpsit sacramenta, et iis quibus par erat impertiit. Atque jam quidem magnus extremum agebat spiritum, et ipse antistes episcoporum (is erat Euphemius), jam enim mortuus erat Acacius, cum aliis veniebat ad emigrationem. Aderat autem Rais quoque fidelissima, et vir quidam, qui possidebatur a dæmone, pergebat ad columnam ; qui et sanctorum ad sanctum adventum clamando aperte significabat, et eos suis appellabat nominibus, et ipsorum, ut qui convenissent, meminerat angelorum. Deinde etiam adjiciebat fore ut tertia hora hujus diei ipse Daniel excedat ad Dominum, et a diuturna habitatione immundus expellatur spiritus. Quæ utraque suo tempore evenerunt. Quæ prius dicta est autem Rais, magnifico parabat ea quæ pertinebant ad sepulturam ; et cum multos adduxisset artifices, et jussisset fieri tumulum in inferiore parte basis columnæ, et usque ad fastigium, statuit ex utraque parte tumuli homines, qui faces ferrent, et lampades tenerent manibus, et ea canerent, quæ cani solent in decessu. Cumque illa corpus infra detulisset, in plumbeo id ponit loculo, in hoc quoque servans magni Danielis testamentum. Ille enim mandavit discipulis, seu imperatores, seu reges, aut ulli alii, se invicem superare contendant in loculi sumptu et magnificentia, nolite suscipere : sed illic et sic corpus deponi sinite, ubi et quomodo voluerit Rais fidelissima. Hæc ergo peracta sunt, et expulsus est immundus dæmon, cum multum hominem discerpisset.

LIV. Porro autem quædam quoque alia effecta sunt

¹¹ Psal. xvii, 10.

πάντα λόγῳ καὶ σοφίᾳ δημιουργήσας, εἶτα καὶ οὐρανούς κλίνας, καὶ κατελθὼν ἐπὶ γῆς, καὶ ὑπὲρ ἡμῶν θανὼν τε καὶ ἀναστὰς, αὐτὸς ἔσται μεθ' ὁμῶν · ὡς μὲν σοφὸς, φυλάττειν ἀπὸ τοῦ πονηροῦ, ὡς δὲ δεσπότης εἰς τὸ αὐτοῦ θέλημα συντηρῶν, ὡς δὲ καὶ πατήρ, κἂν εἴ τι σφαλῆτε, φιλανθρώπως ἀνακαλούμενος καὶ πνευματικῶς ὑμῖν τὰς ἀγκάλας ἀπλών · ὡς δὲ καὶ ὑπὲρ ἡμῶν εἰς θάνατον προέμενος ἑαυτὸν, καὶ ὑμᾶς ἀλλήλοις ἐμονολογῶν συνάψει, καὶ ἐν εἰναι παρασκευάσει τῷ πνεύματι. Ταπεινοφροσύνης ἔχουθε, ὑπακοῆν δουλεύετε, φιλοξενίας ἐράετε, νηστείας, ἀγρυπνίας, ἀκτημοσύνης, τῆς πρώτης καὶ μεγίστης τῶν ἐντολῶν ἀγάπης, τὰ πρὸς εὐσέβειαν ὀρθῶς ἔχετε, τὰ ζιζάνια τῶν αἰρετικῶν φυλάττεσθε, τῆς μητρὸς ὑμῶν τῆς Ἐκκλησίας κομιδῇ μὴ χωρίζεσθε. Ἄν ταῦτα πάντα ποιῆτε, τέλειοι τὴν ἀρετὴν ἔσεσθε.

ΝΔ'. Ταῦτα φιλοθέοις χεῖλεσιν ὑπηγόρευσε, καὶ ὑπαναγνωσθῆναι πᾶσι τοῖς μοναχοῖς ἐκέλευσε, περὶ τοῦ βαθμοῦ τῆς κλίμακος ἰσταμένοις, καὶ τὸν ἐκείνου χωρισμὸν ὀλοφυρομένοις. Λέγεται δὲ καὶ τοῦτο περὶ αὐτὸν θεαθῆναι τρισὶ πρότερον τῆς τελευτῆς ἡμέραις · νυκτὸς ἡδὴ μεσοῦσης συνδραμεῖν πάντας καὶ πρὸς αὐτὸν ἀπαντήσαι τοὺς ἀπ' αἰῶνος ἀγίου, προφήτας, ἀποστόλους, μάρτυρας καὶ πάντας ὁσίους, ἀλλὰ καὶ δυνάμεις τινὰς οὐρανίους, οἱ φιλοφρόνως τὸν μέγαν ἠσπάζοντο, καὶ τὴν θείαν ἐπιτελέσαι μυσταγωγίαν ἐπέτρειπον, ἣν καὶ ὠφθη τελέσας αὐτὸς τε τῶν ἀχράντων μυστηρίων μεταλαβὼν καὶ μεταδεδικώς οἷς ἦν ἄξιον. Ἄρτι μὲν οὖν ὁ μέγας περὶ τὰς ἐσχάτας ἀναπνοὰς ἦν, καὶ αὐτὸς ὁ τῶν ἱερέων πρόεδρος, Εὐφύμιος οὗτος ἦν (ἡδὴ γὰρ Ἀκάκιος ἐτεθνήκει), μετὰ τῶν εἰς τὴν ἐκδημίαν παρῆν, παρῆν δὲ καὶ ἡ πιστοτάτη Ῥαῖς, καὶ τις ἀνὴρ δαίμονι ἄτοχος ; πρὸς τὸν στυλὸν ἐχώρει, ὅς τῆν τε τῶν ἁγίων ἐπιδημίαν τὴν πρὸς τὸν ὄσιον φανερώς ἐθεῶα, ὀνομαστὶ τε τούτους ἐκάλει, καὶ τῶν ἀγγέλων ὡς δραμόντων ἐμέμνητο, εἶτα καὶ προσετίθει ὅτι τρίτην ὥραν τῆς ἡμέρας ἐχούσης αὐτὸς τε πρὸς Κύριον ὁ Δανιὴλ ἐπελευσεται, καὶ τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα τῆς χρονίας οἰκήσεως θεοκινήτως ἀπελαθήσεται, ἃ δὴ καὶ ἀμφότερα κατὰ τὸν καιρὸν ἀπῆντο. Ἡ μέντοι προβόρηθεῖσα Ῥαῖς φιλοτιμῶς τὰ πρὸς ταφὴν ἐνήργει, καὶ συχνούς τῶν τεχνιτῶν ἀγαγούσα στυρακά τε γενέσθαι προστάξασα κάτωθεν τοῦ στυλοῦ βάσειος καὶ μέχρι τῆς κορυφῆς δεξιούχους ἐξ ἐκατέρου μέρους τοῦ στυρακος περιέστησε, ταῖς χερσὶ λαμπάδας κατέχοντας καὶ βδοντας τὰ ἐξόδια, καὶ οὕτω τὸν νεκρὸν ἐκείνην κατενεγκούσα ἐν σοφῷ τῆσσι μολυβδίνῃ, σώζουσα κἂν τούτῳ τὴν τοῦ μεγάλου διδάξαν. Ἐπέσκηψε γὰρ ἐκεῖνος τοῖς μαθηταῖς ὅτι κἂν βασιλεῖς κἂν ἄλλοι τινὲς εἰεν πολιτελεῖα περὶ τὴν σορὸν ὑπερβαλεῖν ἀλλήλους φιλονεικούντες μὴ παραδέξασθαι, ἀλλ' ἐκείσε δὴ καὶ οὕτως τὸ σῶμα κατατεθῆναι, ἐνθα δηλαδὴ καὶ ὅπως ἡ πιστοτάτη Ῥαῖς βούλοιο. Καὶ ὁ ἀκάθαρτος δαίμων πολλὰ σπαράξας τὸν ἄνθρωπον ἀπηλαύνετο.

ΝΕ'. Καὶ ἄλλα δὲ τινα θαύματα κατεπράχθη. Τρεῖς

γάρ δι' ἀστέρων σταυροῖς ἡμέρας οὐσης τοῦ ἡλίου ἅλαμιρα. Tres enim per stellas cruces, cum dies
λαμπρότατον ἀπολάμποντος σὺν πολλῷ τῷ κάλλει
καὶ ἀνθηρᾷ τῇ αὐγῇ φανῆναι λέγεται, καὶ τούτοις
ἐπάνω τῆς τιμίας ἐκείνης στήναι σοροῦ· ἀλλὰ δὴ
καὶ περισσευῶν ἴστασθαι λευκοτάτας, τὴν αἰε συνοῦ-
σαν αὐτῷ χάριν δηλοῦσας τοῦ Πνεύματος. Οὕτω
μὲν οὖν τὸ ἱερὸν τοῦ Δανιὴλ σῶμα χερσὶ τοῦ πρώτου
κατετίθη ἀρχιερέως, κάκεινῳ πάλιν τὰ λείψανα τῶν
ἐν Βαβυλῶνι τριῶν παιδῶν ἀνωθεν ἐπετίθη, τοῦ ὁσίου
καὶ τοῦτο ἐνταίλαμένου ὅπως μὴ τῷ ἐκείνου λειψάνῳ
μᾶλλον, ἀλλὰ τοῖς ἐπιχειμένοις αὐτῷ προσκυνῶσιν
οἱ προσιόντες. Οὕτω τῆς ἀνθρωπίνης δόξης ἔσπευδε
καὶ μετὰ τελευτὴν ὁ μικρῆρος ξένος δείκνυσθαι.
Τοιοῦτος ὁ ἐκ γενετῆς τῷ μεγάλῳ βίος μέχρι καὶ
τελευτῆς· τοιαῦτα τὰ κατορθώματα. Ὅς, διὰ πάσης
ἀσκήσεως καὶ παντοδαπῆς ἀγῶνων ἰδέας ἀλλῶν καὶ
τοσοῦτοις διαλάμψας ἔργοις πλήρης τε ἡμερῶν γεγο-
νῶς τῶν τε ἀνθρωπίνων καὶ τῶν τοῦ Πνεύματος, ἐν
γῆρᾳ καλῶ καταλύει τὸν βίον εἰς ὀγδοήκοντα παρα-
τείνας ἔτη καὶ μῆνας τρεῖς.

NC. Φασὶ δὲ αὐτὸν καὶ τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς
τοσοῦτον γενέσθαι τῷ χρόνῳ κατάκομον, ὡς τέσσαρα
μὲν διαιρεῖσθαι βοστρύχοις, τὸ δὲ μῆκος καὶ εἰς
π' χεῖς τέσσαρας παρατείνεσθαι· βαθύς δὲ καὶ τὸν
πίγωνα ἦν εἰς δύο καὶ τοῦτον βοστρύχους ἔχων διηρη-
μένον. Ἐκείνος μὲν οὕτω ζῆσας ἐπανεπαύσατο·
ἡμῖν δὲ ἀρχέτυπον ἀγαθὸν τὸν ἑαυτοῦ καταλέλοιπε
βίον, οὐχ ἵνα μόνον ἐπαινώμεν ἢ καὶ θαυμάζωμεν,
ἀλλὰ καὶ ὡς δυνατὸν μιμώμεθα. Ὁ μὲν γὰρ ἔπαινος
πρὸς αὐτὸν φέρεται μόνον· ἢ δὲ μίμησις τῶν ὀφει-
λομένων αὐτῷ ἀγαθῶν καὶ ἡμᾶς μετέχειν παρα-
σκευάζει χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν
Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος νῦν καὶ
ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

miracula. Tres enim per stellas cruces, cum dies
esset et sol luceret clarissimus, cum summa pulchri-
tudine et splendore dicuntur apparuisse, et stetisse
super pretiosum illum loculum. Quin etiam volas-
se columbæ candidissimæ, quæ cum eo semper
est, gratiam Spiritus significantes. Sic ergo sacrum
illud corpus Danielis depositum fuit manibus pri-
mi pontificis. Rursus illi quoque fuerunt imposi-
tæ reliquiæ trium puerorum, qui erant Babylone,
cum sic jusisset sanctus, ne tam illius reliquias,
quam eos qui erant ei impositi, adorarent acced-
entes. Sic sanctus ab humana gloria studuit os-
tendi alienus etiam post decessum. Talis fuit vita
magni Danielis ab ortu usque ad decessum; talia
ejus sunt benefacta. Qui cum obiisset omnem exer-
citationem, et omne genus certaminis, et tam
multis clarus fuisset operibus, effectus plenus die-
rum, tam humanorum, quam spiritus, in senec-
tute bona excedit e vita, cum ad octogesimum an-
num pervenisset et menses tres.

LVI. Aiunt autem eum quoque capillis capitis
processu temporis adeo evasisse comatum, ut qua-
druplici quidem coma discriminarentur, longitudo
autem eorum ad quatuor cubitos produceretur.
Barba quoque erat ei densa, quæ ipsa quoque bi-
fariam discriminabatur. Atque ille quidem cum
sic vixisset, requievit; nobis autem pulchrum e-
xemplar suam reliquit vitam, non solum ut laude-
mus, aut etiam ut admiremur, sed ut pro viribus
quoque imitemur. Laus enim ad eum fertur solus,
imitatio autem non facit, ut simus etiam participes
bonorum, quæ ei debentur; gratia et clementia
Domini nostri Jesu Christi, cui gloria et potentia
cum Patre ejus, qui caret principio, et sanctissimo
et bono et vivifico ejus Spiritu, nunc et semper,
et in sæcula sæculorum. Amen.

MARTYRION TΩΝ ΑΓΙΩΝ ΜΑΡΤΥΡΩΝ

ΙΝΔΟΥ ΚΑΙ ΔΟΜΝΑΣ

ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΔΙΣΜΥΡΙΩΝ ΤΩΝ ΕΝ ΝΙΚΟΜΗΔΕΙΑ ΜΑΡΤΥΡΗΣΑΝΤΩΝ.

MARTYRIUM SANCTORUM MARTYRUM

INDÆ ET DOMNÆ

ET SANCTORUM VIGINTI MILLIUM QUI NICOMEDIÆ PASSI SUNT (1).

(Latine apud Suriam ad diem 26 Decembris; Græce ex cod. ms. Reg. 1535, sæc. xiv.)

A'. Ἀρτί Μαξιμιανοῦ δευτέρου ἔτος ἀγοντος ἐν τῇ D I. Maximiano jam secundum annum agente in
Ῥωμαίων ἀρχῇ καὶ τοῦ τῆς ἀσεβείας χειμῶνος χα- Imperio Romanorum, et minitante gravem tem-

(1) Horum festum ait Metaphrastes celebrari uno die post natalem Christi; Martyrologium Ro-
manum 28 Decembris.

pestatem impietatis, et mox in pios erupturo, sic quoque florebat quidem res Christianorum, et late erant tanquam in jucundissimo vere pietatis. Hoc autem ver faciebant alii quoque ex orthodoxis, qui et temporibus erant superiores, et pietatis dogma aperte canebant sicut cicadae: prae caeteris vero omnibus, Ecclesiae nostrae musica hiundo, qui propter rectam in fide sententiam, et in ea dicendi libertatem, fuit celebratus Cyrillus. Is Nicomediam moribus magis ornans, quam sede episcopali et vitam orationi habens consentientem, monasteria constituabat, et eorum curam gerebat, et ea quae jam facta fuerant continens, et nova praeter vetera aedificans. Accensus ergo, accensus fuerat ignis ille pietatis, de quo etiam dicit vox regia: « Ignem veni mittere in terram: et quid volo, nisi ut ardeat? » Qui etiam tantum est nutritus, et tantum invaluit, ut etiam ad ipsam veniret regiam, et multis ex iis qui erant in ipsa, persuaderet ut relicto auro et divitiis, quae hunc ignem extinguunt, eas in manus pauperum immitterent, Christumque et ejus partes omnino sequerentur.

II. Cum haec autem audivisset Maximianus, non erant ea omnino tolerabilia; sed cum etiam duplex ei bellum erupisset, quorum ipse quidem unum movebat contra pietatem, alterum vero contra ipsum quaedam gentes, ab eo bello devictae, ejus diu distrahebatur animus. Cum vero considerasset oportere prius bellum conficere Barbarorum, ut quod esset terribilius: Religionis, inquit, bellum reversus tuto movebo, et pulchre docebo cum majorum meorum, eos qui ipsos afficiunt contumeliis, numquam eis tam vehementer et tam temere insultare. Cum is sic quidem et labra in corde dolosa, et linguam movisset magna et superba loquentem, egressus est contra Barbaros. Piorum autem fax adhuc magis accendebatur, et Christi milites parabantur ad aciem. Inter eos floruit laeta quaedam et pulchra planta pietatis, virgo admodum pulchra, Dumna nomine, gloria insignis, in thalamo educata imperatorio, ab impio imperatore iis qui falso nominantur, ejus diis consecrata, qui collocati erant intra regiam: et constituta prima sacerdotum, et praefecta sacrificiis et mysteriis omnibus deorum inanium. Verum enim vero bona arbor querebat bonam terram, et ferax olea stare in domo Dei, et fructum reddere utilem. Ipsa ergo, cum fidei sermo dilataretur, et ad divinarum Scripturarum venisset auditionem, et mentis aptitudine rapuisset scintillam pietatis, brevi impletur amore spirituali, et cum illum librum accepisset, Pauli, inquam, qui sermone complexus est orbem terrae, et actiones reliqui chori apostolorum, diligenter et continenter ea percurrit: et cum cognovisset ea, quae dicebantur, esse et vera, et defectabilia, et quod est omnium maximum, ani-

λεπνὸν ἀπειλοῦντος καὶ ὅσον οὐρα κατὰ τῶν εὐσεβῶν ἐπραγήσεσθαι μέλλοντος, ἦνθει μὲν καὶ οὕτω τὰ τῶν Χριστιανῶν, καὶ ὡς περ ἐν ἡλίω τῆς εὐσεβείας ἑαρι φαιδρυνόμενα ἦν. Τοῦτο δὲ τὸ ἑαρ καὶ αἰῶσι μὲν ἐποιοῦν τῶν ὀρθοδόξων ὄσοι καὶ τῶν καιρῶν ἀνώτεροι ἦσαν, καὶ τὸ δόγμα τῆς εὐσεβείας φανερώσῃδον κατὰ τὸν τέτυχα, πρὸ δὲ πάντων ἢ τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας μουσική χειλῶν, ἢ πολὺς τὴν ὀρθοδοξίαν καὶ τὴν ἐπὶ ταύτῃ παρῆρσιαν Κύριλλος. Οὗτος, τὴν Νικομήδους τῆ τροπῆ μαλλον ἢ τῆς ἐπισκοπῆς θρόνον κοσμήων, καὶ τὸν βίον δηλαδὴ τῆ λόγῃ συμφωνον ἔχων, ἱερά τε φροντιστήρια συνεκρότει, καὶ ἀσκητηρίων ἐπεμελεῖτο τὰ τε ἡδὴ γεγονότα συνέχων καὶ καινὰ τοῖς παλαιοῖς ἐποικοδομῶν. Ἀνήπτο οὖν, ἀνήπτο τὸ πῦρ ἐκεῖνο τῆς εὐσεβείας, ὃ καὶ ἡ θεία φησὶ καὶ βασιλικὴ φωνή, « Πῦρ ἦλθον βαλεῖν εἰς τὴν γῆν, καὶ τί θέλω εἰ ἡδὴ ἀνήφθη; » Ὁ καὶ τοσοῦτον ἐτρέφη καὶ ἰσχυσεν ὡς καὶ αὐτῶν ἐπιλαθέσθαι τῶν βασιλείων καὶ συχνούς τῶν περὶ αὐτὰ πείσαι χρυσὸν καὶ πλοῦτον ἀφέντας, ὃς τοῦτο μάλλον σβέννυσι τὸ πῦρ, χερσὶν αὐτῶν πενήτων ἐγκαταθεῖναι, καὶ ὅλους Χριστοῦ καὶ τῆς αὐτοῦ μερίδος γενέσθαι.

B. Ταῦτα δὲ ἀκούσαντι Μαξιμιανῷ ἀνεκτὰ ὄλωσ οὐκ ἦν, ἀλλὰ καὶ διπλοῦ αὐτῷ περιβραγέτος πολέμου, ὧν τὸν μὲν αὐτὸς ἦν κατὰ τῆς εὐσεβείας κινῶν, τὸν δὲ ἔθνη τινὰ πρὸς αὐτὸν ἐκπολεμωθέντα, μερίζεται μὲν ἐπὶ πολὺ τὴν ψυχὴν. Λογίζομενος δὲ προσήκον εἶναι τὸ τῶν βαρβάρων πρότερον, ἅτε καὶ φοβώτερον, διενεγκεῖν, τὸν τῆς εὐσεβείας αὐθις ἐπαναστρέψας ἀσφαλῶς, ἔφη, κινήσω, καὶ διδάξω καλῶς μετὰ τῶν προπατόρων θεῶν τοὺς πρὸς αὐτοὺς ἐξουδρίζοντας μὴ ἂν ἄλλοτε ποτε τοιαῦτα κατ' ἐκείνων νεανιεύεσθαι. Οὕτος μὲν δὴ τοιαῦτα κινήσας χεῖλῃ τε δόλια ἐν καρδίᾳ καὶ γλώσσῃ μεγαλορρήμονα κατὰ τῶν βαρβάρων ἐξῆει· ὃ δὲ τῶν εὐσεβῶν πυρὸς ἐτι μάλλον ἀνήπτο, καὶ οἱ τοῦ Χριστοῦ στρατιῶται πρὸς παράταξιν ἠὲ τρεπίζοντο. Ἐν τούτοις ἦνθησέ τι φαιδρὸν καὶ καλὸν φυτὸν εὐσεβείας, παρθένος σφόδρα καλὴ τὴν κλητὴν Δόμνα, τὴν δόξαν ἐπιφανῆς, ἐν θαλάμῃ τεθραμμένη βασιλικῇ παρὰ τοῦ ψευδωνύμου βασιλέως πρότερον τοῖς ψευδωνύμοις θεοῖς καθιερωθεῖσα, οἱ ἔνδον τῶν βασιλείων ἴδρυντο, πρώτη τε τῶν ἱερείων καταστῆσα καὶ θυσίας πάσης καὶ τελετῆς τῶν ματαίων θεῶν κατάρχουσα. Ἀλλὰ γὰρ ἐξῆει τὸ ἀγαθὸν δένδρον καὶ γῆν ἀγαθὴν καὶ ἡ κατάκαρπος ἔλαια, ἐν οἴκῳ στήναι Θεοῦ καὶ τὸν καρπὸν εὐχρηστον ἀποδοῦναι. Ἀβθὴ γοῦν τοῦ τῆς πίστεως λόγου πλατυνομένου, εἰς ἀκοὴν ἐλθοῦσα τῶν θείων Γραφῶν καὶ οἰκειότητι γνώμης τὸν σπινθῆρα τῆς εὐσεβείας ἀρπάσσασα ἔρωτος ἐν βραχεῖ πληροῦται πνευματικῆ, καὶ λαβοῦσα βίβλον ἱκελίην Παύλου, φημι, τοῦ τῆ λόγῃ τὴν οἰκουμένην περιλαβόντος καὶ τὰς πράξεις τοῦ λοιποῦ τῶν ἀποστόλων χοροῦ πάνυ σπουδαίως καὶ προσεχῶς διεξῆει· καὶ γνοῦσα τοὺς λόγους ὡς μὲν ἀληθεῖς, ὡς δὲ ἡδέεις, ὡς δὲ, τὸ μείζον πάντων, ψυχοφελεῖς, παντοία ἦν ἤθετο, ἐξεπλήττετο, λύθη

1 Luc. xii, 49.

την ψυχὴν ἐπληροῦτο· ἠδεδόκει μὲν ἐφ' οἷς τοιοῦτω ἐτυχε θησαυρῷ· ἐξελήθητο δὲ τὴν τῶν Χριστιανῶν πίστιν κατανοοῦσα καὶ τὸ φιλάληθες αὐτῆς καὶ οἰκεῖον πρὸς ἀρετὴν ἀποδεχομένη· ἠνιδίωτο δὲ τὴν ζήμιαν τὴν μέχρι τούτου λογιζομένη καὶ νύκτα βαθεῖαν τὰ προλαβόντα νομίζουσα.

Γ'. Ἀμέλει καὶ τῆς εὐσεβοῦς ταύτης πίστεως γλιχομένη μηδὲν ὄλιγος μελλήσασα μεταστέλλεται τινα κρυφίως· ἐνδὸς τῶν τῆς βουλῆς θυγατέρα, τὴν μὲν δόξαν Χριστιανὴν, παρθένον δὲ καὶ αὐτὴν εἰς ἀκριβείαν τὰ τῆς ἀληθοῦς λατρείας ἐρώσα μαθεῖν καὶ ἰδὼσα ταύτην χρῆσασθαι πρὸς τὴν θεοσέβειαν, παρ' ἧς καὶ τὰ κάλλιστα μυσταγωγηθεῖσα, ἐπὶ τὸ βάπτισμα σπεύδει· καὶ τὸν ἀρχιερέα Κύριλλον μέσσω νυκτῶν κλέψασα τὴν αἰσθησιν πάντων, καταλαμβάνει. Κάκεινος· ἐμμελῶς τὰς θείας ἀπάσας αὐτῇ Γραφάς, εἶτα καὶ τῷ τιμίῳ σαυρῷ τοῦ Χριστοῦ σφραγίσας, τότε μὲν κατηχομένην αὐτὴν ποιεῖ, καὶ προτελεῖσθαι τὰ εἰθισμένα παρὰ τοῦ τῶν εὐλαδῶν διακόνων ἐπιτάττει. Ἡ δὲ τούτοις τε ἅμα καὶ νηστεία καὶ προσευχῇ προσέχουσα οὐκ ἕλαττον τοῦ ταῦτα ποιεῖν τὸ λανθάνειν ποιούσαν εἶχε διὰ σπουδῆς. Οὐκ ἔστιν οὖν ὅστις αὐτῇ ταῦτα συνῆδει ὅτι μὴ μόνος ὁ καὶ τὴν ἀρετὴν παραπλήσιος εὐνοῦχός τις ὄνομα μὲν Ἰνδης, τὸ δὲ γένος βάρβαρος, εἰ καὶ τὸ ἦθος αὐτῷ μὴ κατὰ βάρβαρον ἦν, ἀλλ' ἡμερόν τε καὶ προσηγῆς καὶ πολλὴν διαγέλλων τὴν ἐνδον ἡρμελιαν καὶ γαληνότητα. Οὗτος οὐ μόνον ὁμοίως αὐτῇ τῇ C πίστει προσέβραμεν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸ μαρτύριον τοῦ καιροῦ καλοῦντος πρῶτον ἐαυτὸν φέρων ἐπέδωκεν. Ἀμφω μὲν οὖν, ὡς ἡ προθεσμία παρῆν τοῦ βαπτίσματος, ἀξιοῦνται, καὶ τὸν οὐράνιον δέχονται μαργαρίτην, καὶ οὕτως ἐπὶ τῇ πρώτῃ γεννήσει ταχέως ἡ παῖς ἀναγεννᾶται καὶ τὴν δευτέραν, οὕτως πλεον ἢ δέκατον μόνον ἐπὶ δυσὶν ἔτος γενομένη.

Δ'. Ἐπει δὲ τὸν θεμέλιον ἰσχυρῶς κατεβάλετο καὶ ἐν τῇ πέτρᾳ ἦδη τῇ ἀβρααμῇ ἐβρίζωτο τῷ Χριστῷ, τότε καὶ τὰλλα ἐποικοδομεῖ, τροφῆς μὲν αἰσθητῆς καὶ πομάτων ἀμελῶς ἔχουσα, ἄρτου δὲ νοητοῦ μᾶλλον καὶ θείων ῥημάτων ἐξεχομένη, πρὸς δὲ καὶ ζητοῦσα οὐχ ὅπως αὐτῇ τὸ ῥηθὲν μόνον εἰς νοῦν ἐμαγαγῆ, ἀλλὰ καὶ ὅπως ἂν εἰς ἔργον ἐκβαλῆ· μᾶλλον δὲ οὐδὲ χρόνου πρὸς ταῦτα ἔδειτο· ἅμα γὰρ ἤκουε τῆς θείας Γραφῆς, καὶ τὸ ἀκουσθὲν εὐθὺς εἰς ἔργον προῆγε. Τὴν θείαν γοῦν ποτὲ βίβλον τῶν ἀποστολικῶν ἐπιτοῦσα πράξεων, ἐπὶ κατ' ἐκεῖνο τοῦ λόγου ἐγένετο ἐνθα οἱ τὰ κτήματα πωλοῦντες τὰς τιμὰς ἔφερον, καὶ παρὰ τοὺς πόδας ἐτίθουν τῶν ἀποστόλων, εἰς νοῦν τοῦτο καὶ ἐκείνη βίλλεται, καὶ ὅσος ἦν αὐτῇ χρυσὸς καὶ ἀργυρὸς· ἐσθῆς τε πολυτελεῆς ἀπορίσασα, εἶτα τοῖς ἰδίοις οἰκέταις ἐπιθεῖσα νυκτὸς ἀπεισι, καὶ τὸν ἄγιον ἀξιεὶ Κύριλλον δέξασθαι ταῦτα, ἐπεὶ καὶ αὐτῇ τὴν ἀποστολικὴν πρὸς ἐκεῖνον αἰδῶ διασώζει, καὶ ἰδίαις χερσὶ πένησι διανείμει. Ἄδη καὶ ὡς αὐτῇ βούλημα διαπραξαμένη οὐδενὸς εἰδότες

A mæ utilia, varie afficiebatur, lætabatur, admirabatur, dolore animi implebatur. Lætabatur quidem: quod in talem thesaurum incidisset: admirabatur autem, considerans fidem Christianorum; ejusque veri studium et conjunctionem cum virtute suscipiens: angebatur vero, damnium quod eousque acceperat, reputans, et noctem profundam ea, quæ præcesserant, existimans.

III. Hanc certe piam fidem desiderans, nihil omnino cunctata, accersit quamdam filiam unius ex senatoribus, (quæ opinione quidem erat Christiana, erat autem ipsa quoque virgo perfecta) verum cultum scire desiderans, et uti ea duce ad religionem. A qua in mysteriis pulcherrime instituta, properat ad baptismum: et media nocte, inscientibus omnibus, venit ad Cyrillum pontificem. Ille autem cum modulate divinas ei cecinisset Scripturas, et veneranda Christi cruce eam obsignasset, tunc quidem eam facit catechumenam: et jubet ea, quæ de more prius sunt, fieri a pio quodam diacono; erat autem ei nomen Agapius. Illa vero cum et his, et jejuniis et orationi simul vacaret, non minus hæc agens studio latere, quam hæc facere. Non erat itaque aliquis, qui horum esset conscius, nisi solus quidam eunuchus, qui erat ei virtute similis, Indes quidem nomine, genere autem barbarus, etiamsi ejus mores non essent barbaris similes, sed mites et mansueti, et qui significabant magnam internam quietem et tranquillitatem. Is non solum, æque atque ipsa, ad fidem accessit: sed etiam, vocante occasione, se primum tradidit martyrio. Ambo ergo, quando venit tempus præstitutum, assequuntur baptismum, et sic post primam generationem, cito puella secundo quoque regeneratur, cum non nata esset plures quam quatuordecim annos.

IV. Postquam autem valide jactum fuit fundamentum, et in firma petra, nempe Christo, jam radices egerat, tunc alia quoque superædificavit, alimentum quidem sensile et potum negligens, panem autem, qui intelligentia percipitur, et divinis verbis adhærens: et præterea quærens non solum, quomodo, quod dictum fuerat, in animo imprimetur, sed etiam, quomodo exiret in opus, atque adeo ad ea non opus fuit ei tempore. Simulatque enim divinam audiebat Scripturam, statim, quod audiebat, producebat ad effectum. Cum itaque aliquando legeret librum Actionum Apostolicarum, ubi pervenit ad illum locum, in quo, qui vendebant possessiones, afferebant pretia ad pedes apostolorum, illa hoc quoque, facere constituit, et cum collegisset, quidquid auri habebat et argenti et vestis pretiosæ, et ea suis imposuisset famulis, noctu abit, et sanctum rogat Cyrillum, ut ea accipiat, quoniam in illum apostolicam servat reverentiam; et ut suis manibus ea distribuat pauperibus. Quæ quidem

¹ Act. iv, 31.

cum, ut volebat, nemine sciente effecisset reversa A
est, et solitus eam rursus habebat thalamus.

V. Atque Cyrillus quidem ejus pater secundum spiritum paulo post excedit ad omnium Patrem et Deum; beata autem puella ejus monita non leviter audiit, sed etiam in animi profundo ea celavit. Tote itaque die illa, et qui virtuti erat similis Indies, animam jejunio expurgantes, orationique et sacris eloquiis vacantes, noctu cibum sumebant. Alimentum autem erat panis siccus, et aqua potus. Quæ vero constitutum fuerat ut ab imperatore acciperent, iis ventres pauperum fruebantur, ut benignitatem simul recte exercerent et abstinentiam. Sic facientes, conabantur quidem multos latere; sed fieri non poterat, ut mons absconderetur, et lucerna poneretur sub modio, et thesaurus lateret in terra abditus. Sed cum eo, quem dicam, modo apparuissent, orthodoxis quidem fiunt exemplum salutare, impiis autem et improbis validum ad eos convincendos argumentum. Qui tantum aberant, ut ex illorum virtute fructum perciperent, ut etiam pœnas ab eis expeterent, et eis crimen intenderent abstinentiam; eorum enim adhuc latebat pietas, nec ab ipsis adhuc deprehensi fuerant.

VI. Postquam autem manifestum evasit eorum jejunium ei qui gerebat curam sumptus aulae imperatoris, cum oporteret admirari benignitatem, et stupere abstinentiam, ille potius processit ad flagra, et eos diu cædens, vim afferebat. ut dicerent, quonam profisciscantur ea quæ eis dantur. Cum illi autem, qui didicerant celare recte facta, ea forti et generoso animo sustinerent, mori malentes, quam dicere, ne quod in egentes manabat, rescinderetur fluentum benignitatis, quidam eunuchus accedens ad præfectum, Persa genere et impietate, ac initio eorum virtutem defert et accusat tamquam vitium: quod scilicet se caste gerant, et a cibis abstineant: et quæ accipiunt ad alimentum, ea pauperibus Christianis præbeant: et quod, quæ ab imperatore profisciscuntur, dantur ad alimentum iis qui sunt contrarii imperatori. Quod si velis idscire apertius, licet tibi aperto penario ex iis quæ apparebunt, intelligere ea quæ sunt obscura. Audiit præfectus, et cum libenter evidentem admisisset probationem, ab eis aufert claves; et cum aperuisset, invenit protinus, sed non ut ipse sperabat, sed ea, quæ vere erant veneranda, nempe et divinæ crucis figuram, et librum sacrosanctum, nempe apostolorum Deo gratas Actiones; et præterea possessionum vacuitatem eorum qui in cœlis magnum thesaurum recondebant, cujus præclaræ opes erant duæ storeæ, in nudo solo stratae vere generosorum et beatorum Domnæ et Indæ magnifica supellex; scilicet præterea thuribulum et lucerna, et lignea arcu- la, in qua reposuerant sacram oblationem (2), cujus

(2) Illustre exemplum communionis sub una specie. Olim autem persecutionis tempore fideles eucharistiam domum secum asportabant, et diu asser-

ὑπέστρεφε, καὶ ὁ συνήθης αὐτὴν θάλαμος αὐτοῦ εἶ-
χεν.

Ε'. Κύριλλος μὲν οὖν μετὰ μικρὸν ὁ ταύτης κατὰ πνεῦμα πατὴρ πρὸς τὸν πάντων Πατέρα καὶ Θεὸν ἐκδημαὶ πολλῶν παραδόξων ἐν τῷ τέλει τῷ αὐτοῦ συνδεδραμηκότων· ἡ δὲ μακαρία παῖς τὰς αὐτοῦ παραινέσεις οὐχ ἀπλῶς ἤκουσεν, ἀλλὰ καὶ τῷ τῆς διανοίας ἐνέκρυψε βάθει. Τοιγαροῦν ἡμέρας μὲν ὄλης ἐκείνη τε καὶ ὁ τὴν ἀρετὴν αὐτῇ εὐκίως Ἰν-
δος νηστεία καθαίρομενοι τὰς ψυχὰς, προσευχῇ τε καὶ τοῖς ἱερῶν λόγοις προσκείμενοι ἐσπέρας τροφῆς ἐμέμνητο. Καὶ ἡ τροφὴ ἄρτος ἦν ξηρὸς, καὶ ἡ πόσις ὕδωρ· ἃ δὲ λαμβάνειν ἐκ βασιλείως ἐτάχθησαν, πενήτων ἐτρύφων γαστέρας, ἢ ὁμοῦ καὶ φιλάνθρω-
πίαν κατορθοῦντες ὧσι. Καὶ τὴν ἐγκράτειαν οὕτω ποιῶντες, μανθάνειν μὲν ἔσπευδον τοὺς πολλοὺς· δυνατόν δὲ οὐκ ἦν τὸ ὄρος κρυβῆναι καὶ τὸν λύχνον ὑπὸ τὸν μόδιον κεῖσθαι, καὶ τὸν θησαυρὸν ἀφανῆ κατὰ γῆς κρύπτεσθαι, ἀλλὰ καθ' ὅν ἐρῶ τρόπον φανε-
τες τοῖς μὲν ὀρθοδόξοις σωτήριον ὑπόδειγμα γίνον-
ται, τοῖς ἀσεβέσι δὲ καὶ μοχθηροῖς ἐλεγχος, οἱ τοσοῦτον ἀπέσχον ἀπολαῦσαι τῆς ἀρετῆς ἐκείνων, ὅσον καὶ δίκας ἀπῆτουν καὶ ἐγκλημα αὐτοῖς προέτεινον τὴν ἐγκράτειαν· τὸ γὰρ τῆς εὐσεβείας ἐλάτθανον ἔτι, καὶ οὕτω φωραθέντες αὐτοῖς ἐτύγγανον.

Γ'. Ἐπεὶ δὲ τὰ τῆς νηστείας δῆλα τῷ τῆς βασι-
λικῆς θεραπείας κατέστησαν φροντιστῆ, δέον τῆς φιλάνθρωπίας θαυμάσαι, δέον ἐκπλαγῆναι τῆς ἐγκρατείας. Ὁ δὲ καὶ μᾶλλον ἐπὶ μάστιγας ἤγε, καὶ ζαίων πολλὰς ἠνάγκαζε λέγειν οὐ αὐτοῖς τὰ διδόμενα προχωρεῖ. Ὡς δὲ ἐκείνοι μαθόντες τὰ κατορθώματα, καὶ μάλα γενναίως διεκαρτέρουσαν θανεῖν μᾶλλον ἢ εἰπεῖν προαιρούμενοι, καὶ ἵνα μὴ καὶ τὸ τῆς φιλάνθρωπίας ρεῦμα τὸ εἰς τοὺς δεομένους ἀνακοπῇ, εἰς τις τῶν εὐνοούχων τῷ ἄρχοντι παρα-
στάς καὶ τὸ γένος Πέρτης καὶ τὴν ἀσέβειαν, ἀνωθεν αὐτῶν τὴν ἀρετὴν ὡς κακίαν διέβησι, καὶ κατηγορεῖ ὅτι τε ἀγενέουσι, καὶ βρωμάτων ἀπέχονται, καὶ ἃ λαμβάνουσι πρὸς τροφὴν νυκτὸς ἐνδύσει Χριστιανοῖς παρέχουσι, καὶ ὅτι δὴ τὰ παρὰ τοῦ βασιλείως τοῖς κατὰ τοῦ βασιλείως τροφὴ γίνεται. Εἰ βούλει δὲ καὶ σαφέστερον γινῶναι, πάρεστί σοι καὶ τὸ ταμιεῖον ἀνοίξαντι ὅψιν ἀδῆλων ποιήσασθαι τὰ φαινόμενα. Ἦκουσεν ὁ ἄρχων, καὶ ἄσμενος τὸν ἐναργῆ δεξιόμε-
νος ἐλεγχον τὰς κλεῖς ἀπ' αὐτῶν ἀφαιρεῖται, καὶ διανοήσας εὔρεν εὐθύς, οὐ μὴν ὥσπερ αὐτὸς ἠλπίζεν, ἀλλὰ τὰ ἀληθῶς τίμια, τὸν τε τοῦ θεοῦ Σωτῆρος τύπον καὶ βίβλον ἱερὰν, τὰς τῶν ἀποστόλων θεοφι-
λεῖς Πράξεις, καὶ πρὸς αὐτοῖς τὴν ἀκτημοσύνην τὸν μέγαν τῶν εἰς οὐρανὸν θησαυρίζοντων πλοῦτον, ἧς τὰ κείμενα ψίθαι δύο κατὰ ψιλοῦ τοῦ ἐδάφους κείμεναι, ἡ φιλότιμος στρωμνὴ δόμνης καὶ Ἰνδοῦ τῶν εὐγενῶν τῷ ὄντι καὶ μακαρίων, πρὸς δὲ καὶ κεραμοῦν τι θυμιατήριον καὶ λύχνον ξύλινόν τε λαρνακίδιον ἐν ᾧ τὴν ἱερὰν προσφορὰν ἧς μετελάμβανον ἀπετίθεισαν. Ταύτην οὖν τὴν βίβλον καὶ τὸ λαρνακί-
vabant, et clam sumebant; quod de vini specie fieri non poterat.

ἵχος λαβῶν, ἡρώτα ποῦ τε αὐτοῖς Ἀ
 υτελής ἐσθῆς καὶ ἡ κομψή ἄλλη
 ὀλεπτος. Ὡς δὲ καὶ αὐθις ἐκείνοι
 ἐρωτήσεων ποιούμενοι λόγον σκώπτον-
 τήκεσαν, βασάνοις αὐτοῖς ἐξεδίδου. Ἄλλὰ καὶ
 οὕτως ἠλέγχετο παίων εἰς κενὸν τοὺς ἀδάμαντας·
 ἤκουε γὰρ παρ' αὐτῶν τὸ παράπαν οὐδέν. Τὸ μέντοι
 ἱερὸν ἐκείνο βιβλίον, πρὸς δὲ καὶ τὸ λαρνακίδιον, ὡς
 οὐδὲν αὐτῷ χρήσιμα, αὐτοῦ καταλείπει παρὰ τῷ τα-
 μιείῳ. Τούτους δὲ ἀλλαγῷ κατακλεισθῆναι κελεύει
 ἕως ἀνελέγκη τῷ βασιλεῖ. Ἡ μὲν οὖν παρθένος, ὡς
 ἐξήγετο ἡδὴ τοῦ ταμιείου διαλαθοῦσα πάντας καὶ τὸ
 βιβλίον εὐφυῶς ἄρασα (μικρὸν γὰρ ἦν καὶ ὄλον εὐ-
 χερῶς κρύπτεσθαι), τῷ ἱματίῳ αὐτῆς περιέστειλε·
 κατ' αὐτὴν δὲ καὶ ὁ θαυμαστός Ἴνδης τὸ ξύλινον
 σκεῦος ἤρε· καὶ οὕτως ἔχοντες ἀπήχθησάν τε καὶ
 ἐνεκλείσθησαν. Τούτοις οὕτω καθειργμένοις χρόνον
 συχνὸν μόνος ὁ ζῶν ἄρτος τροφή ἦν, καὶ τὸ τῆς θείας
 χάριτος πόμα ποτόν. Ὡς δὲ καὶ τὸ σῶμα κοινωνεῖν
 ἀναγκαῖον, τοσοῦτον ἐστέρητον ὅσον οὐδὲν ὕδατος
 ἀπολαῦσαι παρῆν· τοῦτο γὰρ ἡ τοῦ ἀπηνοῦς ἄρχον-
 τος ἐντολή, ὅπως αὐτοὶ γαστέρας δεομένων ἐπλή-
 ρουον, λιμῷ τοιοῦτῳ κατεργασθέντες διαφθαρεῖεν,
 καὶ δίκην φιλανθρωπίας ὑπόσχωνται τὴν ὠμότητα.

Z'. Τοσαύτη γοῦν ἡ τῆς ἀπηνεῖας ἐπίτασις ἦν, καὶ
 τὸ τῆς κακοπαθείας ἀφόρητον, ὡς καὶ νόσῳ τὴν
 παρθένον ἀλῶναι, νεαρῷ σώματι πρὸς τοσαύτην
 οὐκ ἀντιστόχοντα ταλαιπωρίαν. Ἄλλ' οὐκ ἦν πάντως
 ἐπὶ πολὺ παρῖδειν ἐκείνους, ᾧ καὶ πτηνῶν μέλλει καὶ
 τῶν θηρίων. Ἄλλὰ νῦξ μὲν ἦν· ἐπίσανται δὲ οὐρα-
 νίων δυνάμεις ἀγγέλων, οἱ πολλῶν τῷ φωτὶ τούτους
 περιεστράψαντες, καὶ τὴν τράπεζαν ὑποπλήσαντες
 ἐδωμάτων, αὐθις πρὸς οὐρανὸν ἀνεφοίτων. Οἱ δὲ
 τῶν προκειμένων μετείχον εὐθύς, οὐδε μίαν μνήμην
 τῶν προλαβόντων ἀγαθῶν ποιούμενοι· καὶ τοῦτο
 μὲν ἠσθέντες τῇ τῶν φανέντων αὐγῇ, τοῦτο δὲ καὶ
 τῇ τῶν προσφερομένων ἡδονῇ, τὸ Δαυιδικὸν ἐκείνο
 ὑπέφαλλον ἄγαν ἐπικαίρως, ὡς ἔ' Ἐκ στέατος καὶ
 πίστεως ἐπλήσθη ἡ ψυχὴ μου, καὶ χεῖλε ἀγαλλιᾶ-
 σεως ἀνέσει τὸ στόμα μου. Ἡμέρα μὲν οὖν ἡδὴ
 παρῆν· παρῆν δὲ καὶ ὁ ἄρχων ἐπὶ σκοπῷ τοῦ μαθεῖν
 εἰ τοῦ λιμοῦ ἤττηται, ἢ οὕτω χρησῆται πειθομέ-
 νοις. Ἐπεὶ δὲ τούναντιον ἔώρα φαιδροὺς μὲν καὶ
 χαριέντας τὴν ὄψιν, πολλῶν δὲ χαριεστέρους ὄντας καὶ
 τὴν ψυχὴν, ἀπολιπὼν τὸ βιάζεσθαι ἄτε μὴδὲν ἐπ'
 ἐκείνοις ἀνύσιμον ἦν, ἐπὶ τὸ πείθειν ἐχώρει. Καὶ τὸν
 πρῶτον ὑποκρινάμενος, ἐκέλευε τὸ λοιπὸν ἀπαθεῖς
 κακῶν διάγειν αὐτοὺς καὶ τῶν εἰς χρεῖαν κατακρῶς
 μετέχειν, βρωμάτων τέφρι καὶ χρημάτων, πρὸς δὲ
 καὶ ἐσθῆτος οὐδὲν τῶν προλαβόντων ἔλαττον. Ἄλλ'
 οὐκ εἶδετο χρημάτων ἢ παρθένος καὶ ἱματίων· εἶδετο
 μὲν, ἀλλ' οὐχ' ἑαυτῆς, τῶν πενήτων δὲ εἰνεκα· παρ'
 ὁ δὴ καὶ συχνῶν ἡμερῶν ἄριστος αὐτῇ διετέλει, ἵνα
 πλουσίως τοῖς ἄλλοις μεταδιδόναι τροφῆς. Καὶ δε-
 ποτε πλήθος ἐπ' αὐτὴν συρρέον πενήτων θεασαμένην

liebant participes. Hunc ergo idrum et arculam
 cum impius accepisset eunuchus, rogabat ubi esset eis
 aurum vestisque pretiosa, et alia supellex elegans
 et magnifica. Cum autem illi rursus interrogationum
 nullam ducentes rationem, starent tacentes, eos
 tradidit torquendos. Sed sic quoque reipsa est ex-
 pertus se frustra pulsare adamantes; ab eis enim
 nihil omnino audivit. Sacer vero ille liber, et
 præterea arcula, ut quæ nihil ei essent utilia, illic
 ab eo relicta sunt in penario. Eos autem jubet
 alibi includi, donec retulisset ad imperatorem.
 Atque virgo quidem, cum jam educeretur e pena-
 rio, cum inscientibus omnibus scire librum sustu-
 jisset (erat enim parvus, et qui poterat facile abs-
 condi) in sua eum veste reposuit. Eodem modo
 Indes quoque admirabilis vas sustulit ligneum, et
 ita abducti sunt et inclusi. His sic inclusis longo
 tempore, solus panis vivus erat nutrimentum, et
 divinæ gratiæ potio, erat potus. Quæ autem corpus
 necesse est sumere, iis adeo privati fuere, ut ne
 aquam quidem possent assequi. Erat enim hic im-
 mitis præfecti jussus, ut propterea, quod ipsi
 egentium ventres satiaverant, tali fame confecti in-
 terirent, et pro benignitate poenas luerent sa-
 vitia

VII. Tanta ergo fuit indigentia, et afflictio tam
 intolerabilis, ut virgo in morbum incideret, cum
 juvenile corpus non ferret tantam vexationem. Sed
 fieri non poterat ut eos haberet despiciatui ille, cui
 sunt curæ volucres et bestiæ, et qui aperit manum,
 et implet omne animal benedictione. Sed nox
 quidem erat, accedunt autem virtutes cœlestium
 angelorum; qui cum multa luce eos circumful-
 sissent, et mensam cibis impleissent, rursus reversi
 sunt in cœlum. Illi autem ea quæ erant proposita,
 statim sumpserunt, malorum quæ præcesserant, non
 amplius recordantes: et partim quidem eorum
 quæ apparuerant, splendore, partim vero eorum
 quæ ipsis oblata sunt, voluptate exhilarati, illud
 Davidicum admodum opportune cecinerunt: « Tan-
 quam ex adipe et pinguedine repleta est anima
 mea, et labiis exultationis laudabit os meum. »
 Atque dies quidem jam aderat; aderat autem præ-
 fectus quoque, ut sciret an fame victi essent, ut sic
 eos haberet obtemperantes. Postquam vero contra
 eos vidit lætos et vultu alacres, anima autem
 multo alacriores, mittens vim asferre, ut quod in
 eis nihil prodesset, aggressus est persuadere, et
 simulans mansuetudinem, jussit eos deinceps de-
 gere nullis malis affectos, et abunde eis dari, quæ
 erant ad usum necessaria, cibum, inquam, pe-
 cuniam et vestes, non minus quam antea. Sed vir-
 go nihil egebat pecuniis et vestibus; imo vero
 egebat quidem, sed non sua causa, sed pauperum;
 quibus etiam vestimenta discindens, distribuebat;
 et quomodo existimabat esse necessarium corpori

² Psal. CXLIV, 16. ¹ Psal. LXII, 6.

alimentum, ita etiam suæ animæ necessarium, aliis præbere nutrimentum. Quocirca multis diebus permanebat jejuna, ut possent abunde aliis præberi nutrimenta. Et tunc quoque cum vidisset multitudinem pauperum ad se confluentium, et tanquam charam nutricem, ut famem ab eis propulsaret rogantium, dubia animi, ut quæ nihil posset impendere, quod sufficeret tantæ multitudini, ad suum mundum aspexit, et cum zonam illam, quæ plena erat gemmis et margaritis, et alia quæ erant auro ornata et argento, omnia vinculo uno comprehendisset, demittit per fenestram, et transmittit ad pium quemdam diaconum, cui nomen erat Agapius; rogatque ut vendat, et aurum, quod ex eo redibit, dividat pauperibus. Dicit non potest, quantæ pauperum multitudini hæc sufficeret ad alimentum, sed neque quam multos divites sui imitatione provocaverit ad opem ferendam egentibus. Cum aut non oporteret eam, que erat adeo casta, et quæ sic alias exercebat virtutes, et quæ magno ferebatur fluento ad beneficentiam, habitare in tabernaculis peccatorum, et in aula regia, huic etiam rei providetur a superioribus. Videte autem quam sapienter.

VIII. Dei parentem Davidem in animo versans, et id quod ille simulavit eo tempore, quo fugerat a facie Saul, et quemadmodum vultu suo mutato, se finxit esse emotæ mentis, et sic effugit manus eorum qui erant vere insipientes, et de eis erexit tropæum, tale quid ipsa quoque excogitat et fingit, invertens oculos, et salvam expuens, et manus percutiens, et voces emittens inordinatas, et aliquando quidem lacrymans, aliquando autem ridens intempestive et indecore. Hæc cum viderent illi qui erant in regia, alii quidem, miserabantur, alii vero etiam mirabantur, nonnulli autem simul et misericordia movebantur, et stupebant. Quod quidem cum audisset crudelissimus præfectus ab aliquo ex iis qui ei assidebant, et vidisset etiam id quod fiebat, visus est dolere et animo ægre ferre. Nam tunc virgo maxime morbum simulabat, quando præfectus in eam coniecisset oculos. Unde etiam timore afficitur, et ei plures adhibet custodes, ne absente imperatore, aliquid ei grave acceleret, et se deorsum præcipitans, veniret in periculum. Postquam autem multum temporis contritum est a custodibus; illa vero quam susceperat, personam non dimittebat, sed prudenti admodum cogitatione simulabat se esse insipientem: et molesta erat iis qui eam custodiebant, eorum quidem vexans aures inconditis vocibus, stultis autem figuris eorum oculis afferens molestiam, et nonnunquam eis somnum adimens clamoribus, et eis omnino molestiam afferens, non solum vel inviti eam mittunt ad Christianos, quod quidem ea jamdiu cupiebat, sed etiam fatentur, licet nolentes, Christianorum potentiam. Accedentes enim ad eunuchum, vehementer rogabant, ut ea mitteretur ad Christianos. Forte enim dicebant, ut et ipsi liberarentur a malo non tolerabili, et illa ab ipsis quam primum curaretur. Sunt enim, dicebant, apud nos alii

καὶ ὡς περ τροφοῦ φίλης λῦσαι τὸν λιμὸν αὐτοῖς δεομένων, ἀπορίᾳ ληφθεῖσα, καὶ οὐδὲν ἀναλῶσαι πρὸς τοσοῦτον πλῆθος ἐξαρχοῦν ἔχουσα, πρὸς τὸν κόσμον ἀπέιδε τὸν ἑαυτῆς, καὶ ζώνην ἐκείνην ἢ λίθοις βριθουσα καὶ μαργάραις ἦν, ἄλλα τε ὅσα χρυσοῦ διεκρίσκει καὶ ἄργυρος, πάντα ἐν ἀποδέσειμῳ περιλαβούσα, καθίησι διὰ τῆς θυρήδος, καὶ τινι τῶν εὐλαβῶν διακόνων, Ἄγαπιος αὐτῇ τοῦνομα, παραπέμπει, ἀξιοῖ τε πωλεῖν, καὶ τὸ ἐντεῦθεν χρυσίον διελεῖν πένησι. Ταῦτα οὐκ ἔστιν εἰπεῖν ὅσῳ πλῆθει τῶν δεομένων ἐξήρκεσεν εἰς τροφήν, ἀλλὰ καὶ ὅσους κατὰ μέμησιν τῶν πλουσίων πρὸς τὸν τῶν δεομένων ἔλεον παρεκάλεσεν. Ἐπεὶ δὲ οὐκ ἔδει τὴν οὕτω μὲν ἀγνήν, οὕτω δὲ καὶ τὴν ἄλλην ἀπασαν ἀρετὴν μετιούσαν, εἴτα καὶ πρὸς εὐποιαν πολλῶν βέουσαν ἐν σκηνώμασιν ἁμαρτωλῶν καὶ βασιλείοις αὐλαῖς κατοικεῖν, ἀνωθεν καὶ τοῦτο οἰκονομεῖται. Καὶ σκοπεῖτε δὴ τὴν οἰκονομίαν ὅπως σοφῆ.

Η'. Εἰς νοῦν αὕτη βλομένη τὸν θεοπάτορα, καὶ ἦν ἐκεῖνος ὑπεκρίθη σκηνήν ἐν καιρῷ τοῦ φεύγειν ἀπὸ προσώπου Σαοὺλ, καὶ ὅπως ἑαυτῇ τὸ πρόσωπον ἀλουῶσας τὸν ἑκφρονα ὑπεκρίθη, καὶ οὕτω τὰς τῶν ἀληθῶς ἀφρόνων ἐξέφυγε χεῖρας, καὶ ἦρε τὸ τρέπαιον, τοιοῦτο δὲ τι καὶ αὕτη μηχανᾶται καὶ ὑποκρίνεται τοὺς ὀφθαλμοὺς διαστρέφουσα, καὶ τὰ σῖελα παραπτύουσα χεῖράς τε κροτούσα καὶ ἀτάκτους ἀφείσα φωνάς, καὶ ποτὲ μὲν κλαίουσα, ποτὲ δὲ καὶ γελῶσα σὺν οὐδενὶ καιρῷ τε καὶ κόσμῳ. Ταῦτα τῶν ἐν τοῖς βασιλείοις ὀρώντων τοὺς μὲν οἶκτος, τοὺς δὲ καὶ θαῦμα εἰσφέρει, ἔστι δὲ οὗς καὶ ἀμφοτέρω εἰλεος ὁμοῦ τε καὶ ἐκπληξίς. Ὅπερ οὖν καὶ ὁ ὠμότατος τὴν ψυχὴν ἄρχων ἐκεῖνος παρὰ τοῦ τῶν προσεδρευόντων αὐτῇ πυθόμενος, ἀλλὰ δὴ καὶ ἔψυσε δοὺς τὸ γινόμενον ἀλγεῖν ἐφκει καὶ παθαίνεσθαι τὴν ψυχὴν· ἐπεὶ καὶ τότε μάλιστα σφοδρῶς ἡ μάργυς ὑπεκρίθη τὸ πάθος, τότε δὴ καὶ ὁ ἄρχων τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῇ ἐπιθεβληκῶς ἦν. Ὅθεν καὶ περιδεῆς γίνεται καὶ πολλοὺς ἐφίστησιν αὕτῃ φύλακας μὴ τι καὶ πάθει βασιλέως ἀπόντος δεῖνόν καὶ κατὰ κρημνοῦ ἑαυτὴν ὠθισαμένη κινδύνου πρόξενος αὐτῇ καταστῆ. Ἐπεὶ οὖν χρόνος μὲν τοῖς φύλαξιν ἐτέριθῃ συχνοῦς, ἡ δὲ τὴν σκηνήν οὐκ ἔλυσεν, ἀλλὰ πάνω σώφρονι λογισμῷ προσεποιεῖτο τὸν ἀφρονα, ἦν δὲ καὶ τοῖς φυλάττουσιν ὀχληρὰ τὴν μὲν ἀκοὴν αὐτῶν ἀσήμεως λυπούσα κραυγαῖς, σχήμασι δὲ παραφόροις ἀηδῶν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἐμβάλλουσα, ἔστι δ' ὅτε καὶ τὸν ὑπνον ταῖς κραυγαῖς ἀφαιρούσα, καὶ ὅπως ἦν αὐτοῖς λυπηρὰ, οὐ μόνον καὶ ἄκοντες αὐτὴν πρὸς Χριστιανούς πέμπουσιν, οὐ δὴ καὶ ἐκ πολλοῦ ἦρα, ἀλλὰ καὶ τὴν τῶν Χριστιανῶν δύναμιν ὁμολογοῦσι καὶ μὴ βουλόμενοι. Προσελθόντες γὰρ τῷ εὐνοῦχῳ ἠξίουσαν μάλα θερμῶς εἰς Χριστιανούς ἐκπεμφθῆναι ταύτην· αὐτοὺς τε γὰρ ἐφῆσαν καμᾶτου ἀπαλλαγῆσθαι οὐκέτι φορητοῦ, ἀκρίβην ὡς τάχιστα λαθῆσθαι τὴν αὐτῶν. Εἰσὶ γὰρ, εἶπον, παρ' αὐτοῖς καὶ ἄλλοι τῶν μανίαν αὐτῇ παρόμοιοι, οὗς οὐκ οἶδα μὲν ὅπως, σώφρονας ποιεῖται

δμως και ὑγιάζειν λέγονται. Τοῦτο ἐκείνοι μὲν ὑπὲρ ἑαυτῶν ἤ-ησαν ὀχλήσεως δὴ πῶς πάσης ἀπαλλαγῆναι γλιχόμενοι· ὁ δὲ Θεὸς τὸ τῆ παρθένῳ διὰ πολλῆς ὑπάρχον ἐπιθυμίας χωρῆσαι αὐτῇ κατὰ γνώμην παρασκευάζει· ἐλάνθανον γάρ, τὸ τοῦ λόγου, ἔπρον εἰς πεδῖον ἀνέντες, καὶ δελφῖνα καθ' ὕδατος. Ἀκούει ταῦτα ὁ ἄρχων, καὶ δὴ καὶ αὐτὸς ἀνεθῆναι τῆς περὶ αὐτὴν φροντίδος ἐρῶν τὸν ἅγιον εὐθύς· Ἄνθιμον (ἐπίσκοπος δὲ οὗτος τότε Νικομηδείας μετὰ Κύριλλον ἦν) μεταστέλλεται. Ὁς καὶ παρελθὼν εὐθύς καὶ ἄτε λαδῶν ἐκ Θεοῦ τὰ ἐν μυγῶ καρδίας εἰδέναι, γινώσκει τε τὰ κατὰ τὴν παρθένον τῷ πνεύματι καὶ ὅσον αὐτῇ φρενῶν βάθος ὑπὸ πλάσματι τῆς μωρίας ἐκρύπτετο συνιδῶν, αὐτὸς μὲν σιωπῶν εἰστήκει, καὶ ἡ παρθένος δὲ ὁμοίως ἰδοῦσα τὸν ἱεράρχην οὐδὲν ἔτι παρὰ φρον ἢ μανικὸν ἐπεδείκνυ, ἀλλ' ὡσερ ἂν καὶ αὐτὴν ἐκείνου τὴν ὕψιν δυσωπηθεῖσα τὸ μετὰ ταῦτα σωφρόνως εἶχε καὶ γαληνίως, ὡς καὶ αὐτοῦς ἐκπλήττεσθαι τοὺς παρόντας· ἐπιλογιζομένους ὅσον ἰσχυσε καὶ μόνον εὐσεθῆς ὀφθαλμὸς. Ὁ μὲν οὖν ἄρχων παραλαβὴν τὸν ἐπίσκοπον τὴν παρθένον ἤξίου· σὺν ταύτῃ δὲ καὶ τὸν Ἰνδὴν καὶ ἀμφοτέρους φυλακῆ δούναι πρεπούση παρὰ τινι τῶν οἰκῶν τῶν ἐρῶν· καὶ χρήματα δὲ συμπαρείδου τά γε εἰς τροφήν καὶ χρεῖαν σώματος ἱκανά. Ὁ δὲ τοῦτους μὲν καὶ λίαν ἀσμένως, οὐ μὴν ἐδέξατο καὶ τὰ χρήματα, ἀλλ' ἐκείνη ἀσκητήριον τινὶ παρέπεμψεν οὐκ ἔστιν εἰπεῖν ὅσον ἠδομένους ἄτε κατὰ νοῦν αὐτοῖς· ἐκδότης τῆς μεταθέσεως.

⊙. Ἦν δὲ τότε καὶ Μαξ·μιανῶ τρόπαια κατὰ τῶν ἐναντιῶν ἐξεργασμένα, τοῦ Θεοῦ αὐτοῦ σοφῶς παρανογιγοντος τὴν πρὸς σωτηριαν ὁδόν, ἵνα οὐτινος χειρὶ κατορθοῦται ταῦτα ζητήσας ἐπιγνώσκει τὴν ἀλήθειαν. Ἄλλ' ἐκείνος τυφλώτων ἀκριδῶς ἐν τούτοις ἐπικουρίᾳ θεῶν ψευδωνύμων τὴν νίκην ἐπιγράφων ἦν, καὶ τοσοῦτον ἀπαίχων ἀληθείᾳ Θεοῦ χάριν ὁμολογεῖν, ὅσον καὶ θεομαχεῖν ἠπειγέτο καὶ τὰλλα δεύτερα θεὸς ἐκθύμως κατὰ Χριστιανῶν ὠπλίζετο, ἑορτά· τε τοῖς δαίμοσι καὶ θυσίας ἐπιτελῶν, κἀν τὰ πρῶτα τὴν ἀλωπεκῆν ὑπεδύς δώροισ τε καὶ τιμαῖς ὑπεποιεῖτο τὸ πλῆθος καὶ ἀφάνης εἶναι τὴν κακίαν ἠθούλετο. Θέατρον οὖν πολυανθρωπότατον αὐτῷ συνηροῖζετο, καὶ ὁ ἀγὼν οὗτος πρὸς Χριστιανούς οὐ δῆλος ἦν κατ' ὕψιν αὐτοῖς συνιστάμενος, ἀλλὰ πολὺ τὸ ἀσαφές ἔχων καὶ δολερῶν καὶ κακότεχνον· ἃ γὰρ εἰδῶλα τὰ χρυσῶ μὲν τοῖς ἀσεβέσι τιμώμενα, βύθιον δὲ ἀπωλείας αὐτοῖς ἀντιχαριζόμενα, ταῦτα δὴ τὰ χρυσῶ καὶ δσα πάλιν ἀργύρου πεποητο προφάρων ὁ δυσσεθῆς· εἰς θρόνους προετίθη βασιλικούς, καὶ στέμμασι ἐστεφάνου, καὶ τέλους ταύρους αὐτοῦς καταβῶν περιβρανεῖσιν τὰ κλήθη τῆς μαροῖς ἐπέτατταν ἱερεῖσι· βοηθοῦ τυγχανῶν καὶ τοῦ καιροῦ. Καὶ γὰρ ἦσαν τότε τερπνοῖς ἀκούσμασι τοῦ θεάτρου προσκεχηγνότες. Ὅσοι μὲν οὖν ἦσαν ἀσφαλεῖς τὴν εὐσέθειαν καὶ τὰ Χριστιανῶν αὐτοῖς οὐ μόνον τῶν ὀνομάτων, ἀλλὰ καὶ εἰς καρδίαν ἐνδεδυκῶτα, οὗτοι φωράσαντες τὸ γινόμενον καὶ

A quoque ei insania similes quos, nescimus quomodo dicuntur sanare, et facere ut sint sanæ mentis. Hoc illi quidem pro se petierunt, cupientes liberari ab omni molestia; Deus autem id, quod virgo impense cupiebat, facit ut ei succedat ex sui animi sententia. Nesciebant enim se, ut dicitur, equum in campum immittere, et delphinum in aquam. Audit hæc præfectus, et cupiens ipse quoque liberari hac ejus cura, statim sanctum Anthimum (erat autem hic tunc Nicomedie episcopus post Cyrillum) accersit. Qui cum statim accessisset, et ut, qui a Deo accepisset notitiam eorum quæ erant in profundo cordis, spiritu cognoscit de virgine; et cum, quam profunda sapientia sub simulatione stultitiæ lateret, intellexisset, ipse quidem tacens constitit; virgo vero cum similiter vidisset pontificem, nullum amplius præ se ferebat furorem aut amentiam, sed periunde ac ipsum illius aspectum reverita, se moderate gerebat et placide, adeo ut ipsi qui aderant stuperent, considerantes quantam vim habeat vel solum conspectus pius oculus. Præfectus ergo rogavit episcopum, ut assumeret virginem, cum ea autem etiam Indem et ut eos in sacra aliqua æde traderet in custodiam honestam. Simul etiam dedit pecunias, quæ ad alimentum sufficerent et usus corporis necessarios. Ille autem hos quidem valde libenter suscepit, sed non etiam pecunias. Eos vero misit ad quoddam monasterium, dici non potest, quantum lætantes, quod successisset eis cœptum ex sententia.

IX Jam autem Maximiano tunc erecta erant tropæa adversus inimicos (3), Deo ei sapienter viam aperiente ad salutem, ut cum quæsiisset, cujusnam manu hæc recte generentur, agnosceret veritatem. Sed ille in his plane cæcutiens, dorum qui falso dicuntur, auxilio ascribebat victoriam, et tantum aberat, ut vero Deo ageret gratias, et etiam properaret adversus Deum bellum gerere; et aliis postpositis, acri animo armabatur adversus Christianos, dæmonibus festa peragens et sacrificia, etiamsi primo vulpinam pellem induens, donis et honoribus clam se insinuat in populi benevolentiam, et suam esse rectam volebat improbitatem. Theatrum itaque frequentissimum ab eo fuit congregatum. Non aperte autem ostendebatur hoc certamen comparari adversus Christianos, sed obscure, dolose et malitiose instruebatur. Simulæra enim, quæ auro quidem honorabantur ab impiis; fossam vero interitus eis vicissim largiebantur, hæc, inquam, aurea, et quæ rursus facta fuerant ex argento, producents impius, posuit in sede regali, et coronis redimit; et tandem eis tauros sacrificans, jussit exsecranis sacerdotibus aspergere populum, temporis quoque ea re utens auxilio. Tunc enim ore hianti attendebant jucunda theatri acroamata. Quicumque ergo in pietate quidem erant firmi et stabiles, et quorum animi

(5) Baron. ad an. 301.

religio Christiana non solum usque ad nomina, A sed etiam ad cor usque penetraverat; ii, cum id quod fiebat, deprehendissent, et nec ejus quidem conspectum ferre potuissent, a theatro recesserunt, suum potius sanguinem profundere, quam tali sanguine pollui, præclare eligentes. Quibus autem pluris fiebat voluptas et recreatio, iis polluebantur animæ et corpora, ex modica, proh dolor, delectatione sibi gravissima recondentæ superflua.

X. Sed enim Maximianus, qui toto animi impetu ferebatur ad impietatem, non amplius latenter, sed aperte volens se impie gerere, hos habuit sermones apud eos, qui erant congregati, qui quidem gravissimam redolebant impietatem: Quo abitis, dicens, o homines, luci tenebras præferentes, et non deos esse putantes, a quibus dependet hoc B universum? Non videtis victorias et tropæa (4)? Non videtis bona plurima quæ bonis adjiciuntur, et quemadmodum quæ sunt, recte quidem se habent, et sunt in tuto, alia vero accedunt quotidie, et quorum non eramus prius domini, in ea nunc dominatum obtinemus? Non gloriam, quæ augetur? non imperium, quod dilatatur? Non civitates, quæ partim quidem sunt tributariæ, partim autem sunt futuræ; et partim quidem jam captæ sunt, partim vero sunt jamjam capiendæ? Non gentium reges, qui sunt reputati pro mancipiis? Non omnia, quæ eveniunt nobis ex sententia? Cujusnam ergo hæc contingunt providentia? Vobis persuadeant temporum temperationes, moderatæ C tempus fructus producens, et spectantia omnia ad

XI. Cum ille copiosa lingua sic loqueretur, et iis, qui non sunt, ea quæ sunt, falso ascriberet, et alia a huc vellet contexere, non permisit ex alto is cujus sunt judicia vera justificata, mendacium amplius gloriari adversus veritatem, ne aliis quoque, qui erant ad pervertendum faciles, causa esset interitus. Sed interim dum loqueretur, cum esset dies serenus, et sol regionem ureret meridionam, repente erupit sonus multorum tonitruum, et elisus fuit ignis ex nubibus, et profundæ simul tenebræ, et densa grando cum ventis vehementibus, et malum hoc horrendum, vocem propemodum emittebat, esse gravem Dei commoti iram. Nam alii quidem solo tonitru auribus et animo percussi, ibi in terram cadebant semimortui; alii vero in fugam quidem se conjecerunt, se autem multo D gravius affecerunt, ut qui fuerint a se invicem conculcati, et sic vitæ violentum invenerint exitum. Ipse quoque irapius imperator propemodum periit, periturus forsasse, nisi Deus judicasset id minus esse supplicium, quam quod ille dignus erat pati. Non usque autem ad ea quæ dicta sunt, stilit Deus terrores, sed fluvii quoque aquarum impetu inundantes, et segetes funditus evellentes, agricoliarum labores in mare deportarunt: idque cum esset æstas, et speraretur fore, ut longo tem-

μηδὲ αὐτὴν τὴν δρασιν ἐνεγκόντες φυχόντο τοῦ θεᾶ-
τροῦ, τὸ ἐαυτῶν αἷμα δοῦναι μᾶλλον ἢ αἵμασι μολυν-
θῆναι τοιοῦτοις εὐγενῶς προελόμενοι. Ὅσοις δὲ ἡ-
δονὴ καὶ ἀνεσις περὶ πλείονος ἦν, οὗτοι καὶ ψυχὰς
ἐχραίνοντο καὶ τὰ σώματα μετριότητος, οἱμοὶ ἰ ψυ-
χαγωγίας βαρυτάτας ἐκείθεν τὰς τιμωρίας ἐαυτοῖ;
ταμειύσαντες.

Γ· Ἀλλὰ γὰρ ὁ πολὺς οὗτος καὶ πρόθυμος τὴν ἀσε-
βειαν Μαξιμιανὸς οὐκέτι λαθραίως, ἀλλὰ καὶ φανε-
ρῶς ἀσεβεῖν βουλόμενος, λόγους καθῆκε πρὸς τοὺς
συνειλεγμένους, χαλεπῆς ὁσως ἀπέζοντας ἀθείας,
Ποῖ, λέγων, φέρεσθε, ἀνθρωποι, τὸ σκότος τοῦ φω-
τὸς προτιμῶντες καὶ μὴ θεοῦ εἶναι νομίζοντες, ὧν
τέδε τὸ πᾶν ἐξήρηται; Οὐχ ὁρᾶτε νίκας καὶ τρέ-
παια; οὐχ ὁρᾶτε πλῆθος ἀγαθῶν ἐπ' ἀγαθοῖς προστι-
θέμενον, καὶ ὅπως τὰ μὲν ὄντα καλῶς ἔχει καὶ ἀσφα-
λῶς, τὰ δὲ προσγίνεται καθ' ἐκάστην, καὶ ὧν οὐ
πρότερον ἤμεν κύριοι, δεσπόζομεν νῦν; οὐ τὴν δόξαν
αὐξανομένην; οὐ τὴν βασιλείαν εὐρυνομένην; οὐ
πόλεις, τὰς μὲν ὑποπόρους οὖσας, τὰς δὲ μελοῦσας;
καὶ τὰς μὲν ἐαλωκυίας ἤδη, τὰς δὲ καὶ ὄσον οὐπω
ληφθησομένας; οὐκ ἐθνῶν βασιλεῖς ἐν ἀνδραπόδων
μοίρᾳ λογιζομένους; οὐ πάντα κατὰ γνώμην ἡμῶν
ἀνυόμενα; Τίνων ἄρα προνοία παραχωρεῖ ταῦτα,
πεισάτωσαν ἡμᾶς ὠρῶν εὐκρασίαι, ἄμβρων συμμα-
τρῖαι, καρπῶν εὐφορίαι, μᾶλλον δὲ ὁ σύμπαξ χρόνος
καρποφορῶν καὶ πάντα πρὸς εὐθηνίαν βλέποντα.

pluviæ, fructuum fertilitates; imo vero universum abundantiam.

ΙΑ'. Οὕτως ἐκείνου γλώσση περιττῆ φθεγγομένου, καὶ τοῖς μὴ οὔσι τὰ ὄντα ψευδῶς ἐπιγράφοντος, ἔτι
τε καὶ ἄλλα συνείρειν ἐθέλοντος, οὐκ ἀνήκεν ἀνοθεν
οὐ τὰ κρίματα ἀληθινὰ δεδικαιωμένα τὸ ψεῦδος ἐπι-
πλέον τῆς ἀληθείας κατακυχῆσασθαι, ἵνα μὴ καὶ
ἄλλοις πρὸς διαστροφὴν εὐκόλοισ ἀπωλείας πρόξενον
καταστῆ· ἀλλὰ μεταξὺ λέγοντος, αἰθρίας ὁσως καὶ
ἡλίου τὸ μεσημέριον φλέγοντος ἀφνω κτύπος τε πό-
λῦ; κατεβράγη βροντῶν, καὶ πῦρ ἐκ νεφελῶν ἐξετρέ-
θη, καὶ σκότος ἔμα βαθῦ, καὶ χάλαζα μετὰ πνευμα-
των συχνῆ, καὶ τὸ δεινὸν μικροῦ καὶ φωνῆν ἠφείει
χαλεπὴν εἶναι Θεοῦ κινηθέντος ὄργην. Οἱ μὲν γὰρ
καὶ μόνῃ τῇ βροντῇ καὶ ἀκοῇ καὶ ψυχῇ πληγέν-
τες αὐτοῦ που παρὰ τὴν γῆν ἡμιθνήτες κατέπιπτον·
οἱ δὲ ὠρμησαν μὲν εἰς φυγὴν, πολλῶ δὲ χαλεπώτε-
ρον ἑαυτοὺς διέθηκαν ὑπ' ἀλλήλων συμπατηθέντες,
καὶ βίαιαν οὕτως εὐρόντες τοῦ βίου καταστροφῆν.
Καὶ αὐτὸς δ' ἂν ὁ δυσσεβῆς βασιλεὺς μικροῦ παρα-
πώλετο, εἰ μὴ ἐλάττων ἴσως ἡ τιμωρία παρὰ Θεῶν δε-
δοκίμαστο, ἧς ἄξιος ἦν ἐκεῖνος παθεῖν. Οὐ μέχρι δὲ
τῶν εἰρημίων τῶν τῶν φόδων ἱσθησιν ὁ Θεός, ἀλλὰ
καὶ ποταμοὶ τῇ τῶν ὕδατων φορᾷ πλημμύραντες καὶ
ἄρδην τὰ λήϊα παρασύραντες, τοὺς τῶν γεωργῶν
πόνους θαλάσση παρέδωσαν, καὶ ταῦτα θέρους ὄντος
καὶ πολλῆς μᾶλλον ἐπιζομένης τῆς ἀνομβρίας. Ἀλ-
λὰ τῆς Μαξιμιανοῦ καθιέσθαι ψυχῆς καὶ πείσας

(4) Alludit ad victoriam de Persis et Parthis obtentam, qua ultra Ctesiphontem imperium pro- pagavit.

τῆς ἀσθελας ἀνεγκεῖν κοῦφον κομιδῇ τὸ γεγονός καὶ μικρὸν. Ὅτι γὰρ αὐτὸς ἐκεῖνος Μαξιμιανὸς ἦν μηδὲν διατεθεὶς, ἀμεινον δειξεί τὰ παρὰ πόδας. Ζητήσας γὰρ μετὰ ταῦτα τὸ γραμματεῖον ᾧ τὰ ὀνόματα τῶν τοῖς πρώτοις τῶν ψευδωνύμων δώδεκα θεῶν ὑπηρετουμένων ἐγκείμενα ἦν, ἐπεὶ καὶ μὴ Δόμνα καὶ Ἰνδῆς σὺν τοῖς ἄλλοις εὐρίσκατο, καὶ σφόδρα σπουδαίως ὅπως εἶχε τὰ κατ' αὐτοὺς ἐπυνθάνετο.

ΙΒ'. Ὡς δὲ ἤκουε παρὰ τοῦ ἀρχιευνοῦχοῦ ὅτι Δόμνα μὲν τῶν φρενῶν ἐκπέσει, ἔστι δὲ νῦν παρὰ τοῖς ταῦτα θεραπεύειν ἐπισταμένοις, σύνεστι δὲ καὶ Ἰνδῆς αὐτῇ φυλακῆς χάριν καὶ ὑπουργίας, ἐκεῖνος ἤδη τῷ θυμῷ φλεγμαίνων καὶ μέγα ἀνακραγῶν, Ὡς κάκιστε ἀνθρώπων, ἔφθ, Δόμναν μὲν δαιμονώσαν ἰσως οὐκ ἀπὸ τρόπου τῆς τῶν θεῶν ἀπέστησας λειτουρ-
 γίας· τί δὲ παθῶν καὶ Ἰνδῆς θεραπευτὴν ὄντα τῶν μεγάλων θεῶν αὐτῇ συναπέστησας καὶ τό γε εἰς σὲ ἦγον ἐρήμους ὑπηρεσίας ἀνήκας αὐτούς; Ἐγὼ δὲ ἄλλ' αὐτοὺς θυμῷ τοὺς θεοὺς ὡς οὐμενοῦν οὐ παρελεύσεται ἡ ἀξία τοῦ τολμήματος δίκη, εἶπε καὶ οὐκ ἡμέλει, ἀλλὰ τὸ λειτούργημα τῶν καμῆλων αἶ ἐν τῇ χώρᾳ Κλαυδίου πολιτῶν ἐτύγγανον οὔσαι, ἐγχειρισθῆ-
 ναὶ οἱ ἐπέταττεν ὄγκου αὐτὸν ἀρχοντικοῦ καταγαγῶν καὶ πρὸς ἐσχάτην ἀδοξίαν περιμστάς· εἶτα καὶ Ἰνδῆν ἐκέλευσε παραστήναι καὶ τὰ πρὸς θεοὺς εἰωθῆτα καὶ αὐθις ποιεῖν. Ὅ δὲ παρελθὼν τὰ συνήθη πρὸς ἀλήθειαν ποιῶν ἦν, καὶ θεοῖς μὲν καὶ θεαῖς καὶ τοῖς τούτων ἱερουργοῖς πολλὰ χαίρειν ἡ οἰμύζειν μᾶλλον εἰπὼν αὐτὸς προσανείχε μόνῳ Θεῷ προσευ-
 χαῖς τε καὶ νηστείας ἐνασχολούμενος, καὶ μὴ μόνον οὐδὲν πρὸς τὴν ἐκεῖνων ἀσθεσίαν καθυφεῖς, ἀλλὰ καὶ πολλοὺς τῶν ἠπατημένων εἰς τὴν τῆς ἀληθείας ἐπίγ-
 γωσιν ἐκκαλούμενος. Ἐπαγωγὸν γὰρ εἰς κειθῶ λόγος, ὁπότεν ἔχη καὶ βίον αὐτῷ συμφεγγόμενον ὥσπερ οὖν εἶχε καὶ Ἰνδῆς, καὶ διὰ τοῦτο πολλοὺς τῷ Θεῷ προσῆγε, καὶ ἄλας ἀτεχνῶς θεῖον ἦν ἑαυτὸν τε συγκρατῶν καὶ τοὺς ἄλλους διακρατεῖν δυνάμενος. Ἀλλὰ τὰ μὲν ἐκεῖνου τοιαῦτα· Μαξιμιανῷ δὲ οὐκ ἦν ἀνεκτὸν βαρβάρων μὲν πάντων περιγενέσθαι δοκεῖν καὶ βλέμματι μόνῳ μυριάδας ὄγκων φοβεῖν, ἤ-
 τᾶσθαι δὲ τῶν οἰκειῶν, καὶ ταῦτα νέων οὕτω καὶ ἀτελῶν ἔτι τὴν ἡλικίαν.

ΙΓ'. Ἀμέλει γοῦν καὶ λύσας κατὰ μικρὸν ὅπερ εἶχε πρόσχημα γοῦν τι φιλανθρωπίας, φανερώς μὲν ἦν τῷ Χριστῷ μαχόμενος, ναοὺς τε ἱεροὺς καθαιρῶν καὶ οἴκους δαίμοσιν ἀνοικοδομῶν, ἀρχοντας δὲ δεινοὺς μὲν εἰπεῖν, ὤμοὺς δὲ κολάσαι κατὰ πᾶσαν ἐκπέμπων τὴν οἰκουμένην, οἷς οὐκ ἤρκει κατὰ Χριστιανῶν ἡ παρ' αὐτῶν ὠμότης, ἀλλὰ καὶ ἡ τοῦ βασιλείως ἀπήνεια προσετίθετο. Παρηγγελλε γὰρ ἀπειθούσι Χριστιανοῖς μηδὲν ὑφεῖναι, ἀλλ' οὕτω κολάζειν, ὡς τῶν ὀφθαλμῶν ἐκεῖνον συνεξεταζόντων αὐτῷ καὶ θεωμένων τὴν τοῦ βήματος αὐστηρίαν, τὴν περὶ τὸ ἐξετάζειν περιέργειαν, τὸ περὶ τὰς κολάσεις καινουργῶν καὶ φιλόνηκον, καὶ ὡς ἐκεῖνος ἀν εἰη ὁ πλείον αὐτῷ χαριζόμενος, ὁ καὶ πλείονα δή-
 πνου κολάζων Χριστιανούς. Οὕτω τοὺς ἀρχοντας διερεθίσας ἐξέπεμπεν. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ παράδειγμα

A pore non plueret. Fuit tamen, quod factum est, admodum leve et parvum ad penetrandum Maximiani animum, et persuadendum ut resipisceret ab impietate. Nam cum postea quasisset schedulam, in qua erant nomina eorum qui falso dicuntur dii, ministrabant, quoniam Domna et Indes non inveniebantur cum aliis, dolore simul et ira implebatur, et diligenter percontabatur, quomodo res eorum se haberent.

XII. Postquam autem audivit ab archienucho, Domnæ quidem emotam esse mentem, eam vero nunc esse apud eos, qui ea sciunt curare; cum ea autem esse ludem, ut eam custodiat, et ei inserviat, ille jam ira æstuans, et valde vociferans: O pessime hominum, inquit, Domnam quidem, quæ vexabatur a dæmone, fortasse non immerito amovisti a deorum ministerio. Quidnam autem te movit, ut Indem quoque, magnorum deorum cultorem, cum ea amandares, et quantum in te fuit, eos a ministerio desertos dimitteres? Sed ipsos juro deos, te justas sceleris pœnas non esse evasurum. Dixit, neque quod dixerat neglexit, sed ministerium camelorum, qui erant in regione Claudiopolitana, ei tradi imperavit, ei auctoritatem detrahens, præfecturæ, et eum ad extremam ducens ignominiam. Deinde Indem quoque jussit adduci, et ea rursus facere quæ diis consueverat. Ille vero cum accessisset, faciebat revera, quæ consueverat, deosque et deas et eorum sacerdotes valere, vel potius flere jubens, ipse soli Deo vacabat, in orationibus versans et jejuniis, et non solum ad eorum impietatem minime se dimittens, sed multos etiam ex iis qui decepti fuerant, ad veritatis agnitionem revocans. Res est enim, quæ ad veritatem inducit oratio, quando habet etiam vitam ei consentientem. Hac itaque ratione Indes multos ad Deum adduxit; et erat revera sal divinus, qui et seipsum continebat, et alios poterat continere. Sed tales quidem erant res illius: Maximiano autem erat intolerabile, videri quidem omnes superasse barbaros, et solo aspectu terrere populi multa millia: vinci vero a suis, idque cum essent adeo juvenes, et ætate imperfecta.

XIII. Cum itaque paulatim solvisset, quamcunque habebat speciem humanitatis, aperte quidem pugnabat cum Christo, sacra templa diruens, et ædes dæmonibus ædificans; præfectos autem, et in dicendo formidabiles, et in puniendo crudeles mittens per universum orbem terræ: quibus non sufficiebat sua adversus Christianos crudelitas, sed accedebat etiam immanitas imperatoris. Jubebat enim, ut Christianis non obedientibus nihil cederent, sed sic punirent, tanquam oculi illius una examinarent et spectarent tribunalis austeritatem, et in examinando curiositatem, et in puniendo novam inventionem atque vehementiam: dicens eum illi plurimum gratificaturum, qui pluribus suppliciiis afficeret Christianos. Sic incitatos emittebat præfectos, verum enim vero seipsum quoque eis

ostendebat exemplar archetypum ad inhumanitatem, (5) Nam ipse quoque erat primus occidens, puniens, de medio tollens, expellens, quid non violentum agens et tyrannicum? imo vero sæpe quoque non vim meram afferens, sed eam etiam miscens persuasione, et ipsam porrigens tanquam escam, ut sic quoque fieret sævior, et haberet probabiliore puniendi occasiones, quod nollent pii parere verbis solis. Is cum sanctissimum Anthimum diu quæsitum non invenisset, ipse ingressus ecclesiam, tanquam fera aliqua varia et dolosa, cum exercituum et satellitum multitudine eam circumdedit, et deinde etiam lenitatis personam subiisset, ut alii quidem formidarent vim et multitudinem, alii autem ad sibi utilem iutuentes benignitatem, abducerentur a persuasione, et cum sic tanquam duobus fortibus vinculis, timore et persuasione pios colligasset, captivos ducebat ad pietatem. Cum hæc apud se cogitasset, ad populum talem habuit orationem.

XIV. Ego etiam adversus gentes barbaras, quæ meum jugum ferre recusant, et non parent Romanorum legibus, non statim moveo hastam, neque utor jaculis, neque gladio eis cædem affero, sed bonos imitor medicos, mollibus primum verbis et benignis, perinde ac oleo, tumorem emolliens. Deinde postquam video eos esse valde immedicabiles ulcusque eorum valde malignum et profundum, tunc utor cauterio, et jam aspera et acerba sectione, ut neque ab initio me videatur aliquis humanior, neque post misericordiam et mansuetudinem violentior. Absit autem, ut vos me unquam sentialis conturbatum et iratum; sed accedentes, libate magnis diis, et rogate, ut vos benignis intueantur oculis, ut sic a nobis quoque consequamini honores, magistratus et pecunias, et sitis inter meos primos amicos et familiares. Quemadmodum enim non est absurdum, Barbaros quidem, qui sunt alterius linguæ, nostra tam æquo animo ferre, vos vero in Romanorum legibus educatos, et in rebus Græcorum eruditos, et mihi subjectos, non in omnibus servare obedientiam, sed in rebus præcipuis videri inobedientes, et bellum aperte suscipere contra vestrum imperatorem, ut ideo excidatis ab imperatoris benevolentia, et larga munificentia? Recedite ergo, recedite ab hac falsa religione. Sin minus, pœna non procul aberit. Videte hanc ædem, in qua confidistis. Eam igni mandans, vos quoque simul perdam, et scietis omnino, quantum sit malum, a ratione aliena audaciæ, et mentis pervicaciæ.

XV. Cum dirus Maximianus sic immanitati conjunxisset humanitatem, et malorum minis et bonorum promissis variasset orationem, qui instar mellis dulcem habebat linguam sapiens Glycerius, qui erat revera divinus sacrificus et sacerdos, et sua verba studebat sacrificare Christo, cui sacrificabat

(5) De hac persecutione instaurata consule Baron. an. 301.

Α εαυτὸν ἐδίδου καὶ πρωτότυπον εἰς ἀπανθρωπίαν· ἐπεὶ καὶ πρῶτος αὐτὸς ἦν κτείνων, κολάζων, ἀναιρῶν, ἐλαύνων, τί μὴ βίαιον καὶ τυραννικὸν ἐργαζόμενος; μᾶλλον δὲ καὶ πολλάκις οὐκ ἄκρατον ἐπάγων τὴν βίαν, ἀλλὰ καὶ πειθοῖ κεραννύς καὶ οἰονεὶ δέλεαρ αὐτὴν προτεινόμενος, ἵνα καὶ μᾶλλον οὕτως ἀγριώτερος γίνηται, καὶ τοῦ κολάζειν εὐλογώτερας ἔχη τὰς ἀφορμὰς τῶ μὴ λόγους ἐθέλειν μόνοις τοὺς εὐσεβεῖς πειθεσθαι. Οὗτος, ἐπειδὴ καὶ τὸν ἀγιώτατον Ἄνθιμον πολλὰ ζητήσας μὴ εὐροὶ αὐτὸς εἶσω τῆς ἐκκλησίας, οἷόν τι θηρίον ποικίλον καὶ δολερὸν εἰσελθὼν κλῆθει τε στρατευμάτων καὶ δορυφόρων ταύτην περιλαβὼν, εἶτα καὶ ἐπιείκειαν ὑποδύς, ἵν' οἱ μὲν τὸ πλῆθος καὶ τὴν ἰσχὺν ὑποπήξωσιν, οἱ δὲ πρὸς τὴν ἐπίχρηστον ὀρῶντες φιλανθρωπίαν πειθοῖ συναρπάζωνται, καὶ οὕτως ὡσπερ ἄμμασι δυσὶν ἰσχυροῖς, φόβῳ καὶ πειθοῖ τοὺς εὐσεβεῖς συνδήσας αἰχμαλώτους ἀγάγη πρὸς τὴν ἀσέβειαν, τοιαῦτα σκεψάμενος; λόγου πρὸς τὸ πλῆθος ἤρξατο τοιούτου.

ΙΔ'. Ἐγὼ καὶ πρὸς ἔθνη βάρβαρα τὸν ἐμὸν ζυγὸν δυσχεραίνοντα καὶ Ῥωμαίων νόμοις μὴ πειθαρχοῦντα οὐκ εὐθὺς τὸ δόρυ κινῶ οὔτε μὴν χρῶμαι τοῖς βέλεσιν, οὐδὲ τὴν διὰ ξίφους ἐπάγω σφαγὴν· ἀλλὰ τοὺς ἀγαθοὺς μιμοῦμαι τῶν ἱατρῶν, ῥήμασι μαλακοῖς τὸ πρῶτον καὶ φιλανθρώποις ὡσπερ ἐλέφ διαμαλάσσω τὸ οἶδημα. Εἶθ' οὕτως ἐπειδὴν ἴω σφόδρα δυσίατως ἔχοντας καὶ τὸ ἔλκος ὑπουλοῦν καὶ πᾶνυ βαθύ, τότε δὴ καὶ καυτήρι χρῶμαι, καὶ τῇ τομῇ οὕτω λίαν αὐστηρῶς καὶ περιωδύνως ὡς μήτε τινα τὴν ἀρχὴν ἐμοῦ φανῆναι φιλανθρωπότερον μήτε μετὰ τὸν ἔλεον καὶ τὴν ἐπιείκειαν βιαίωτερον. Ὑμᾶς δὲ μὴ γένοιτό ποτε πειραθῆναι μου τετραγμένου καὶ πρὸς ὀργὴν ἔχοντος· ἀλλὰ προσελθόντες τοῖς μεγάλαις θεοῖς σπένδετε καὶ εὐμενέσιν ὑμᾶς ὀφθαλμοῖς ἰδεῖν ἐκκαλεσθε, ἵν' οὕτω καὶ τὰ παρ' ἡμῶν προσυπάρξῃ, τιμαὶ καὶ ἀρχαὶ καὶ χρήματα καὶ τὸ ἐν πρώτοις ὑμᾶς εἶναι τῶν ἐμῶν ἐταίρων καὶ φίλων. Πῶς γὰρ οὐκ ἄστοπον βαρβάρους μὲν ἀλλογλώσσους τοσαύτης παρ' ἡμῶν ἀπολαύειν τῆς ἀνεξικακίας, ἡμᾶς δὲ Ῥωμαίων νόμοις ἐνθετραμμένους, καὶ τὰ Ἑλλήνων πεπαιδευμένους, πρὸς δὲ καὶ ἐμοὺς ὑπηκόους ὄντας, μὴ διὰ πάντων σώζειν τὸ εὐπειθές, ἀλλὰ περὶ τὰ καιριώτατα μᾶλλον ἀπειθεῖν δεικνύσθαι, καὶ πόλεμον ἀντικρὺς πρὸς τὸν ὑμέτερον αἰρεσθαι βασιλέα, ὡς ἐντεῦθεν βασιλικῆς ἐκπίπτειν εὐμενείας καὶ πλουσιοδώρου χρηστότητος; Ἀπόστητε τοιγαροῦν τῆς ἀτόπου ταύτης θρησκείας, ἀπόστητε· εἰ δ' οὖν, ἀλλ' οὐ μακρὰν ἢ δίχην. Ὅρατε τουτοῦ τὸν οἶκον ἐφ' ᾧ καὶ πεποιθάτε, πυρὶ δοὺς αὐτὸν καὶ ὑμᾶς ὁμοῦ συνδιαφθερῶ, καὶ εἴσεσθε πάντως ὅσον κακὸν θράσος ἄλογον καὶ γνώμης ἀντιτυπία.

ΙΕ'. Οὕτω τοῦ δεινοῦ Μαξιμιανοῦ ἱεπιείκειαν ἀπηνεῖζ συνάψαντος κακῶν τε ἀπειλαῖς καὶ ἀγαθῶν ὑποσχέσει τὸν λόγον ποικίλιαντος, Γλυκερίας ὁ σοφὸς, ὁ θεῖος ὄντως θύτης καὶ ἱερεὺς, καὶ τοὺς λόγους αὐτοῦ καταθύσαι σπεύδων τῶ ὑπ' αὐτοῦ ἱερουργομένῳ Χριστῶ ἐπίτροπον πᾶνυ καὶ καιρίαν εὐὸς τὴν

ἀπολογίαν τὴν τε γλώσσαν ἐπέδησε Μαξιμιανῷ, A καὶ τὰς φρένας διέσεισε, καὶ σὺν ὀργῇ θαύματος ἐπλήρωσε τὴν ψυχὴν. Ἐφη γάρ· Οὐτε τῶν ἐπαγγελιῶν σου καὶ δωρεῶν ἐφιέμεθα, βασιλεῦ, οὐτε τῶν ἀπειλῶν ὅλως ἐπιστροφόμεθα. Τὰ μὲν γὰρ πόσας ἀν καὶ ποίας ὀρέξεις ὡς δυνηθῆναι θέλξει ψυχὴν τῶν Ἰσα καὶ ὄνειροις τοῖς τοῦ κόσμου πάσι προτεχόντων τερπνοῖς, κακὸν δὲ τί ἂν καὶ ἀπειλήσας τοῖς ζημίαν μᾶλλον λογιζομένοις τὸ μὴ τὰ χαλεπώτατα ὑποστῆναι διὰ Χριστόν; Ἄ δὲ λέγεις καὶ ἐφ' οἷς ἄρα καὶ ἐγκαυχᾶ, τοῖς κατὰ τῶν ἔθνων δῆπου τροπαλοῖς ταῦτα μᾶλλον πρὸς ἡμῶν ἔσονται, καὶ τοῖς ἔμοι; συμφθέγγονται λόγοις. Ὅταν γὰρ σὺ ὀπλιεῖστος νενικηκῶς ἔσον οὐκ ἔγωγε γυναικῶν καὶ παιδῶν ὀφθῆς ἠττημένος, τῶν τὰ Χριστιανῶν, φημί, σεβομένων, πῶς οὐχὶ πολλῷ πλεόν ἢ τοῦ ἐμοῦ Χριστοῦ δύναμις ἔσται καταφανής; Καὶ πρὸς τοῦτοις ἴρις οὕτως ἐμβρόντητος καὶ ἠλιθίος, ὡς εὐθύς ἐκλαθέσθαι τῶν πρὸ μικροῦ βροντῶν τε καὶ κεραυνῶν, καὶ τῆς φρικτῆς ἐκείνης θεοσημείας θανάτων τε τῶν βιαιῶν καὶ τοῦ μικροῦ δεῖν καταποντισμοῦ καὶ τῆς τῶν καρπῶν ἀπωλείας, καὶ θεοῖς ταῦτα τοῖς σοῖς, ἀλλὰ μὴ τῷ ἀληθεῖ μᾶλλον ἐπιγράψαι Θεῷ, εὐκλείως, ὧ βασιλεῦ, τὴν ἀργὴν ἐπάγοντι κατὰ τῶν ἐκείνου; καὶ τιμῶντων καὶ σεβομένων; Μὴ γοῦν οὕτω θαρβήσῃς τὸν καθ' ἡμῶν πόλεμον· ἔστι καὶ ἡμῖν ἄνωθεν ὄπλα, οἷ; ὡσπερ οἱ σοὶ δορυφόροι παρὰ σοῦ σήμερον, οὕτω δὴ καὶ παρὰ τοῦ βασιλέως τῶν ὄλων ἡμεῖς φυλαττόμεθα, δι' ὧν καὶ ἀντιταξόμεθά σοι καὶ νικήσομεν νίκην κομιδῇ παραδοξοτάτην. Βαλλόμενοι γὰρ ἀνελοῦμεν, καὶ πίπτοντες τὸ κατὰ σοῦ στηρόμεθα τρόπαιον.

IC'. Ἦκουσε ταῦτα ὁ βασιλεὺς, καὶ τῷ τομῷ τῶν λόγων ὡσπερ εἰς μέσην διακοπεῖς τὴν καρδίαν κρύψαι νῦν τὸ πάθος ἐν ἀπορρήτῃ τῆς ψυχῆς διανοηθεὶς οὐδὲν πλεόν εἰπὼν ἢ δράσας τοῦ ναοῦ ἐξείσιν. Ὁ μόντοις εὐσεβῆς ἐκείνος λαὸς τῷ μὲν Θεῷ δόξαν, Γλυκερίῳ δὲ τῷ σοφῷ τοιαῦτας ἔκαστος προσιόντες ἐδίδοσαν τὰς φωνὰς Ὡς γλυκέα τῷ λάγυγγί μου τὰ λόγια σου, ὑπὲρ μέλι τῷ στόματι μου! Μαξιμιανῷ δὲ οὐκ ἐμελλεν ὁ θυμὸς ἐπὶ πολὺ καθεκτὸς εἶναι, ἀλλὰ σφύζων ἐν αὐτῷ πείθει χερσὶ ἰσρατιωτικαῖς τῇ ἐκκλησίᾳ προσιόντα Γλυκερίον συλληφθῆναι, ἀνάρπαστόν τε πρὸς αὐτὸν ἀχθῆναι· ὃν δὴ καὶ τῷ ἐκείνου βήματι παραστάντα, μηδὲν ἐρωτήσας τύπτεσθαι βουλεύροις ἐκέλευεν οὕτω σφοδρῶς, ἕως τοῦς μὲν τύπτοντας ἢ ἰσχύς, ἐκείνον δὲ μαστιζόμενον ἐξέλιπεν ἢ φωνή· καὶ κύρουσι δὲ τοιαῦτα ἐπιλέγειν αὐτῷ τυπτομένῳ, Φείδου τὰ πολλὰ γλώττης, Γλυκέριε. Μὴ ἀλαζῶν, μὴ στασιαστής, μὴ ἀθάδης. Τίμα Ῥωμαίων ἔθνη, αἰδοῦ βασιλεῖς. Οὕτω μὲν ἐπέταττε Μαξιμιανός· ἀλλ' οὐτε βασιανίζων ἔπεισεν, οὐτε ταῦτα ἐπέδων κατεδυσώπησεν, ἀλλὰ κρείττων ὁ μάρτυς καὶ τῶν δημίων χειρῶν, καὶ τῶν ἐπιδομένων φωνῶν τὸν ἑαυτοῦ βασιλεῖα ἐζήτει, καὶ τὴν ἐκείθεν ἐξεκαλεῖτο βοήθειαν ὅπως εἶχε καὶ φωνῆς καὶ δυνάμεως, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, λέγων, ὡσπερ δὴ με ὑπὲρ σοῦ λέγειν ἐρώσας, οὕτω δὴ καὶ ὑπὲρ σοῦ πάσχειν ἐν-

brevem et opportunam dans responcionem; et linguam vinxit Maximiano, et cor ejus conturbavit et labefecit, et simul cum ira ejus animum replevit admiratione. Dixit enim: Neque tua promissa et dona desideramus, o imperator, neque tuas minas omnino curamus. Illa enim quomodo appetemus, aut quomodo ea nostrum delinirent animum, qui, quæcunque sunt mundi, habemus pro somniis? Malum autem quid iis miniteris, qui pœnam potius exis'imant, non vel gravissima sustinere propter Christum? Quæ vero dicis, et de quibus gloriaris de tropæis, inquam, adversus gentes erectis, ea magis stabunt a nobis, et meis verbis suffragabuntur. Quando enim qui vicisti plurimos mox conspectus es victus a feminis et pueris, ab iis, inquam, qui colunt religionem Christianam, quemadmodum non erit mei Christi virtus multo manifestior? Et præterea quis est adeo attonitus et stultus, ut sit oblitus tonitruum et fulminum, quæ paulo ante fuerunt, et illius horrendæ Dei significationis, mortisque violentæ, et ejus, quæ prope fuit, submersionis et fructuum interitus: et quod hæc tuis diis, non autem vero potius Deo ascriberis, qui opportune, o imperator, infert iram adversus eos, qui illos honorant et colunt? Ne sic ergo bellum contra nos susceperis. Sunt nobis arma quoque desæper, quibus sicut hodie tui a te satellites, ita nos a rege munimur universorum, per quæ et contra te in aciem prodibimus, et adipiscemur victoriam valde admirabilem. Percussi enim, interimemus: et cadentes, contra te tropæum erigemus.

XVI. Hæc audiit imperator, et secantibus verbis in medio corde quodammodo sauciatu, animi motum in præsentia celare habens in animo, et nihil amplius dicens aut faciens, e templo egreditur. Pius autem ille populus, Deo quidem gloriam, sapienti vero Glycerio, pro se quisque tales voces edidit: « Quam dulcisa gutturi meo eloquia tua, supra miel ori meo! » Non futurum autem erat, ut Maximianus iram'diu cohiberet, sed apud se furere percitus, jubet Glycerium euntem ad ecclesiam comprehendere manu militari, et correptum, ad se adduci. Qui cum ad illius tribunal esset adductus, nihil interrogatum jussit verberari hominervis tam vehementer, donec verberantes quidem vires, illum autem, qui cædebatur, vox deficeret. Præconi quoque ei, dum verberabatur, jussit dicere: Lingua parcius utere, o Glyceri. Ne sis arrogans, nec seditiosus, nec insolens. In honore habe mores Romanorum; reverere imperatores. Sic quidem imperavit Maximianus: sed neque torquens persuasit, neque hæc cantans cum affecit pudore, sed cum esset martyr superior et manibus lictorum, et vocibus quæ ei incantabantur, quærebat suum Regem, et tota voce et viribus illius invocabat auxilium: Domine Jesu Christe, dicens, quomodo me, ut pro te dicerem, corrobora-

* Psalm. cxliii, 103.

pestatem impietatis, et mox in pios erupturo, sic quoque florebat quidem res Christianorum, et late erant tanquam in jucundissimo vere pietatis. Hoc autem ver faciebant alii quoque ex orthodoxis, qui et temporibus erant superiores, et pietatis dogma aperte canebant sicut cicadæ: præ cæteris vero omnibus, Ecclesiæ nostræ musica hirundo, qui propter rectam in fide sententiam, et in ea dicendi libertatem, fuit celebratus Cyrillus. Is Nicomediam moribus magis ornans, quam sede episcopali et vitam orationi habens consentientem, monasteria constituebat, et eorum curam gerebat, et ea quæ jam facta fuerant continens, et nova præter vetera ædificans. Accensus ergo, accensus fuerat ignis ille pietatis, de quo etiam dicit vox regia: « Ignem veni mittere in terram: et quid volo, nisi ut ardeat? »¹² Qui etiam tantum est nutritus, et tantum invaluit, ut etiam ad ipsam veniret regiam, et multis ex iis qui erant in ipsa, persuaderet ut relicto auro et divitiis, quæ hunc ignem extinguunt, eas in manus pauperum immitterent, Christumque et ejus partes omnino sequerentur.

II. Cum hæc autem audivisset Maximianus, non erant ea omnino tolerabilia; sed cum etiam duplex ei bellum erupisset, quorum ipse quidem unum movebat contra pietatem, alterum vero contra ipsum quædam gentes, ab eo bello devictæ, ejus diu distraebatur animus. Cum vero considerasset oportere prius bellum conficere Barbarorum, ut quod esset terribilius: Religionis, inquit, bellum reversus tuto movebo, et pulchre docebo cum majorum meorum diis, eos qui ipsos afficiunt contumeliis, numquam eis tam vehementer et tam temere insultare. Cum is sic quidem et labra in corde dolosa, et linguam movisset magna et superba loquentem, egressus est contra Barbaros. Piorum autem fax adhuc magis accendebatur, et Christi milites parabantur ad aciem. Inter eos floruit læta quædam et pulchra planta pietatis, virgo admodum pulchra, Domna nomine, gloria insignis, in thalamo educata imperatorio, ab impio imperatore iis qui falso nominantur, ejus diis consecrata, qui collocati erant intra regiam: et constituta prima sacerdotum, et præfecta sacrificiis et mysteriis omnibus deorum inanium. Verum enim vero bona arbor quærebatur bonam terram, et ferax olea stare in domo Dei, et fructum reddere utilem. Ipsa ergo, cum fidei sermo dilataretur, et ad divinarum Scripturarum venisset auditionem, et mentis aptitudine rapuisset scintillam pietatis, brevi impleta amore spirituali, et cum illum librum accepisset, Pauli, inquam, qui sermone complexus est orbem terræ, et actiones reliqui chori apostolorum, diligenter et continenter ea percurrit: et cum cognovisset ea, quæ dicebantur, esse et vera, et delectabilia, et quod est omnium maximum, ani-

λεπὸν ἀπειλοῦντος καὶ ὅσον οὐπω κατὰ τῶν εὐσεβῶν ἐκραγήσασθαι μέλλοντος, ἦνθει μὲν καὶ οὕτω τὰ τῶν Χριστιανῶν, καὶ ὡσπερ ἐν ἡδίστῃ τῆς εὐσεβείας ἔαρι φαειδρυνόμενα ἦν. Τοῦτο δὲ τὸ ἔαρ καὶ ἄλλοι μὲν ἐποιοῦν τῶν ὀρθοδόξων ὅσοι καὶ τῶν καιρῶν ἀνώτεροι ἦσαν, καὶ τὸ δόγμα τῆς εὐσεβείας φανερωῖ: ἦδον κατὰ τὸν τέτυγα, πρὸ δὲ πάντων ἡ τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας μουσικῆ χειρῶν, ἔ πολλὺς τῆν ὀρθοδόξIAN καὶ τῆν ἐπὶ ταύτην παρῆρσιαν Κύριλλος. Οὗτος, τῆν Νικομήδους τῷ τρόπῳ μᾶλλον ἢ τῆς ἐπισκοπῆς θρόνῳ κοσμῶν, καὶ τὸν βίον δηλαδὴ τῷ λόγῳ σύμφωνον ἔχων, ἱερά τε φροντιστήρια συνεκρότει, καὶ ἀσκητηρίων ἐπεμελεῖτο τὰ τε ἡδὴ γεγονότα συνέχων καὶ καινὰ τοῖς παλαιοῖς ἐποικοδομῶν. Ἀνήπτο οὖν, ἀνήπτο τὸ πῦρ ἐκεῖνο τῆς εὐσεβείας, ὃ καὶ ἡ θεία φησὶ καὶ βασιλικὴ φωνή, « Πῦρ ἦλθον βαλεῖν εἰς τὴν γῆν, καὶ τί θέλω εἰ ἡδὴ ἀνήφθη; » Ὅ καὶ τοσοῦτον ἐτράφη καὶ ἴσχυσεν ὡς καὶ αὐτῶν ἐπιλαθέσθαι τῶν βασιλείων καὶ συχνοῦς τῶν περὶ αὐτὰ πείσαι χρυσὸν καὶ πλοῦτον ἀφέντας, ὅς τοῦτο μᾶλλον σθένουσι τὸ πῦρ, χερσὶν αὐτῶν πενήτων ἐγκαταθεῖναι, καὶ ὅλους Χριστοῦ καὶ τῆς αὐτοῦ μερίδος γενέσθαι.

Β'. Ταῦτα δὲ ἀκούσαντι Μαξιμιανῷ ἀνεκτὰ ὅλους οὐκ ἦν, ἀλλὰ καὶ διπλοῦ αὐτῷ περιβραγέτος πολέμου, ὦν τὸν μὲν αὐτὸς ἦν κατὰ τῆς εὐσεβείας κινῶν, τὸν δὲ ἔθνη τινὰ πρὸς αὐτὸν ἐκπολεμωθέντα, μερίζεται μὲν ἐπὶ πολὺ τὴν ψυχῆν. Λογίζόμενος δὲ προσήκον εἶναι τὸ τῶν βαρβάρων πρότερον, ἅτε καὶ φερότερον, διενεγεχεῖν, τὸν τῆς εὐσεβείας αὐτὸς ἐπαναστρέψας ἀσφαλῶς, ἔφη, κινήσω, καὶ διδάξω καλῶς μετὰ τῶν προπατόρων θεῶν τοὺς πρὸς αὐτοὺς ἐξυθρίζοντας μὴ ἂν ἄλλοτε ποτε τοιαῦτα κατ' ἐκείνων νεανιεύεσθαι. Οὗτος μὲν δὴ τοιαῦτα κινήσας χεῖλη τε δόλια ἐν καρδίᾳ καὶ γλῶσσαν μεγαλορῆμονα κατὰ τῶν βάρβάρων ἐξῆει: ὃ δὲ τῶν εὐσεβῶν πυρσὸς ἐτι μᾶλλον ἀνήπτο, καὶ οἱ τοῦ Χριστοῦ στρατιῶται πρὸς παράταξιν ἡγυρεπίζοντο. Ἐν τούτοις ἦνθησέ τι φαειδρὸν καὶ καλὸν φυτὸν εὐσεβείας, παρθένος σφόδρα καλὴ τῆν κλήσιν Δόμνα, τῆν δόξαν ἐπιφανῆς, ἐν θαλάμῳ τεθραμμένη βασιλικῷ παρὰ τοῦ ψευδωνύμου βασιλέως πρότερον τοῖς ψευδωνύμοις θεοῖς καθιερωθεῖσα, οἱ ἔνδον τῶν βασιλείων ἔδρυντο, πρώτη τε τῶν ἱερειῶν καταστάσα καὶ θυσίας πάσης καὶ τελετῆς τῶν ματαίων θεῶν κατάρχουσα. Ἄλλὰ γὰρ ἐξῆται τὸ ἀγαθὸν δένδρον καὶ γῆν ἀγαθὴν καὶ ἡ κατάκαρπος ἔλατα, ἐν οἴκῳ στήναι Θεοῦ καὶ τὸν καρπὸν εὐχρηστον ἀποδοῦναι. Ἄβτη γοῦν τοῦ τῆς πίστεως λόγου πλατυνομένου, εἰς ἀκοὴν ἐλθοῦσα τῶν θείων Γραφῶν καὶ οικειότητι γνώμης τὸν σπινθῆρα τῆς εὐσεβείας ἀρπάσασα ἔρωτος ἐν βραχεῖ πληροῦται πνευματικοῦ, καὶ λαβοῦσα βίβλον ἐκεῖνην Παύλου, φημί, τοῦ τῷ λόγῳ τῆν οἰκουμένην περιλαβόντος καὶ τὰς πράξεις τοῦ λοιποῦ τῶν ἀποστόλων χοροῦ πάνυ σπουδαίως καὶ προσεχῶς διεξῆει: καὶ γνοῦσα τοὺς λόγους ὡς μὲν ἀληθεῖς, ὡς ἡ ἔδει, ὡς δὲ, τὸ μείζον πάντων, ψυχωφελεῖς, παντοία ἦν ἤθετο, ἐξεπλήττετο, λύθη

¹ Luc. xii, 49.

την ψυχὴν ἐπληροῦτο· ἠέδετο μὲν ἐφ' οἷς τοιοῦτω ἐτυ-
χε θησαυρῷ· ἐξελήφτετο δὲ τὴν τῶν Χριστιανῶν
πίστιν κατανοοῦσα καὶ τὸ φιλάλληλος αὐτῆς καὶ οἰ-
κελον πρὸς ἀρετὴν ἀποδεχομένη· ἠνιάτο δὲ τὴν ζη-
μίαν τὴν μέχρι τούτου λογιζομένη καὶ νύκτα βα-
θεῖαν τὰ προλαβόντα νομίζουσα.

Γ. Ἀμέλει καὶ τῆς εὐσεβοῦς ταύτης πίστεως γλι-
χομένη μηδὲν ὄλως μελλήσασα μεταστέλλεται τινα
κρυφίως· ἐνδὸς τῶν τῆς βουλῆς θυγατέρα, τὴν μὲν δό-
ξαν Χριστιανῆν, παρθένον δὲ καὶ αὐτὴν εἰς ἀκρι-
βειαν τὰ τῆς ἀληθοῦς λατρείας ἐρώσα μαθεῖν καὶ
ἐδηγῶ ταύτῃ χρῆσασθαι πρὸς τὴν θεοσέβειαν, παρ'
ῆς καὶ τὰ κάλλιστα μυσταγωγηθεῖσα, ἐπὶ τὸ βάπτι-
σμα σπεύδει· καὶ τὸν ἀρχιερέα Κύριλλον μέσων
νυκτῶν κλέψασα τὴν αἰσθησιν πάντων, καταλαμβά-
νει. Κάκεινος ἐμμελῶς τὰς θείας ἀπάσας αὐτῇ Γρα-
φάς, εἶτα καὶ τῷ τιμῷ σταυρῷ τοῦ Χριστοῦ σφρα-
γίσας, τότε μὲν κατηχομένην αὐτὴν ποιεῖ, καὶ
προτελεῖσθαι τὰ εἰθισμένα παρὰ τοῦ τῶν εὐλαδῶν
διακόνων ἐπιτάττει. Ἡ δὲ τούτοις τε ἅμα καὶ νη-
στείᾳ καὶ προσευχῇ προσέχουσα οὐκ ἔλαττον τοῦ
ταῦτα ποιεῖν τὸ λανθάνειν ποιοῦσαν εἶχε διὰ σπου-
δῆς. Οὐκ ἔστιν οὖν ὅστις αὐτῇ ταῦτα συνήδει ὅτι μὴ
μόνος ὁ καὶ τὴν ἀρετὴν παραπλήσιος εὐνοῦχος τις
ὄνομα μὲν Ἰνδῆς, τὸ δὲ γένος βάρβαρος, εἰ καὶ τὸ
ἦθος αὐτῷ μὴ κατὰ βάρβαρον ἦν, ἀλλ' ἡμερόν τε καὶ
προσηγῆς καὶ πολλὴν διαγέλλων τὴν ἔνδον ἡρεμίαν
καὶ γαληνότητα. Οὗτος οὐ μόνον ὁμοίως αὐτῇ τῇ
πίστει προσέβραμεν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸ μαρτύριον
τοῦ καιροῦ καλοῦντος πρῶτον ἑαυτὸν φέρων ἐπέδω-
κεν. Ἀμφω μὲν οὖν, ὡς ἡ προθεσμία παρῆν τοῦ
βαπτίσματος, ἀξιοῦνται, καὶ τὸν οὐράνιον δέχονται
μαργαρῖτην, καὶ οὕτως ἐπὶ τῇ πρώτῃ γεννήσει τα-
χεῖαν ἢ παῖς ἀναγεννᾶται καὶ τὴν δευτέραν, οὕτω
πλεῖον ἢ δέκατον μόνον ἐπὶ δυσὶν ἔτος γενομένην.

Δ. Ἐπεὶ δὲ τὸν θεμέλιον ἰσχυρῶς κατεβάλετο καὶ
ἐν τῇ πέτρᾳ ἦδη τῇ ἀβραγαεὶ ἐβρίζωτο τῷ Χριστῷ,
τότε καὶ τὰλλα ἐποικοδομεῖ, τροφῆς μὲν αἰσθητῆς
καὶ πομάτων ἀμελῶς ἔχουσα, ἀρτου δὲ νοητοῦ μάλ-
λον καὶ θείων ρημάτων ἐξεχομένη, πρὸς δὲ καὶ ζη-
τοῦσα οὐχ ὅπως αὐτῇ τὸ ῥηθὲν μόνον εἰς νοῦν ἐμπα-
γῆ, ἀλλὰ καὶ ὅπως ἂν εἰς ἔργον ἐκβαλεῖ· μᾶλλον δὲ
οὐδὲ χρόνον πρὸς ταῦτα ἰδέιτο· ἅμα γὰρ ἤκουε τι
τῆς θείας Γραφῆς, καὶ τὸ ἀκουσθὲν εὐθὺς εἰς ἔργον
προῆγε. Τὴν θείαν γοῦν ποτὲ βίβλον τῶν ἀποστολι-
κῶν ἐπιούσα πρᾶξεων, ἐπεὶ κατ' ἐκεῖνο τοῦ λόγου
ἐγένετο ἔνθα οἱ τὰ κτήματα πολοῦντες τὰς τιμὰς
ἔφερον, καὶ παρὰ τοὺς πόδας ἐτίθουσαν τῶν ἀποστό-
λων, εἰς νοῦν τοῦτο καὶ ἐκεῖνη βίλλεται, καὶ ὅσος ἦν
αὐτῇ χρυσὸς καὶ ἀργυρὸς· ἐσθῆς τε πολυτελεῆς ἀρροί-
σασα, εἶτα τοῖς ἰθίοις οἰκέταις ἐπιθείσα νυκτὸς ἀπ-
εῖσι, καὶ τὸν ἅγιον ἀξίῳ Κύριλλον δέξασθαι ταῦτα,
ἐπεὶ καὶ αὐτῇ τὴν ἀποστολικὴν πρὸς ἐκεῖνον αἰδῶ
διασῶζει, καὶ ἰδίαις χερσὶ πένησι διανεῖμαι. Ἄδη
καὶ ὡς αὐτῇ βούλημα διαπραξαμένη οὐδενδ' εἰδότες

¹ Act. 17, 31.

mae utilia, varie afficiebatur, lætabatur, admiraba-
tur, dolore animi implebatur. Lætabatur quidem
quod in talem thesaurum incidisset: admirabatur
autem, considerans fidem Christianorum; ejusque
veri studium et conjunctionem cum virtute susci-
piens: angebatur vero, damnnum quod eousque ac-
ceperat, reputans, et noctem profundam ea, quæ
præcesserant, existimans.

III. Hanc certe piam fidem desiderans, nihil om-
nino cunctata, accersit quamdam filiam unius ex
senatoribus, (quæ opinione quidem erat Christiana,
erat autem ipsa quoque virgo perfecta) verum
cultum scire desiderans, et uti ea duce ad religio-
nem. A qua in mysteriis pulcherrime instituta,
properat ad baptismum: et media nocte, inscien-
tibus omnibus, venit ad Cyrillum pontificem. Ille
autem cum modulate divinas ei cecinisset Scriptu-
ras, et veneranda Christi cruce eam obsignasset,
tunc quidem eam facit catechumenam: et jubet ea,
quæ de more prius sunt, fieri a pio quodam diacono;
erat autem ei nomen Agapius. Illa vero cum
et his, et jejuniis et orationi simul vacaret, non
minus hæc agens studio latere, quam hæc facere.
Non erat itaque aliquis, qui horum esset conscius,
nisi solus quidam eunuchus, qui erat ei virtute si-
milis, Indes quidem nomine, genere autem barbarus,
etiamsi ejus mores non essent barbaris simi-
les, sed mites et mansueti, et qui significabant
magnam internam quietem et tranquillitatem. Is non
solum, æque atque ipsa, ad fidem accessit: sed
etiam, vocante occasione, se primum tradidit mar-
tyrio. Ambo ergo, quando venit tempus præstitu-
tum, assequuntur baptismum, et sic post primam
generationem, cito puella secundo quoque regene-
ratur, cum non nata esset plures quam quatuorde-
cim annos.

IV. Postquam autem valide jactum fuit funda-
mentum, et in firma petra, nempe Christo, jam
radices egerat, tunc alia quoque superædificavit,
alimentum quidem sensile et potum negligens, pa-
ni autem, qui intelligentia percipitur, et divinis
verbis adhærens: et præterea quærens non solum,
quomodo, quod dictum fuerat, in animo imprime-
retur, sed etiam, quomodo exiret in opus, atque
adeo ad ea non opus fuit ei tempore. Simulatque
enim divinam audiebat Scripturam, statim, quod
audiebat, producebat ad effectum. Cum itaque ali-
quando legeret librum Actionum Apostolicarum,
ubi pervenit ad illum locum, in quo, qui vende-
bant possessiones, afferebant pretia ad pedes aposto-
lorum, ² illa hoc quoque, facere constituit, et cum
collegisset, quidquid auri habebat et argenti et vestis
pretiosæ, et ea suis imposuisset famulis, noctu abit,
et sanctum rogat Cyrillum, ut ea accipiat, quoniam
in illum apostolicam servat reverentiam; et ut
suis manibus ea distribuat pauperibus. Quæ quidem

pestatem impietatis, et mox in pios erupturo, sic quoque florebant quidem res Christianorum, et late erant tanquam in jucundissimo vere pietatis. Hoc autem ver faciebant alii quoque ex orthodoxis, qui et temporibus erant super ores, et pietatis dogma aperte canebant sicut cicadæ: præ cæteris vero omnibus, Ecclesiæ nostræ musica hirundo, qui propter rectam in fide sententiam, et in ea dicendi libertatem, fuit celebratus Cyrillus. Is Nicomediam moribus magis ornans, quam sede episcopali et vitam orationi habens consentientem, monasteria constituebat, et eorum curam gerebat, et ea quæ jam facta fuerant continens, et nova præter vetera ædificans. Accensus ergo, accensus fuerat ignis ille pietatis, de quo etiam dicit vox regia: « Ignem veni mittere in terram: et quid volo, nisi ut ardeat? »¹ Qui etiam tantum est nutritus, et tantum invaluit, ut etiam ad ipsam veniret regiam, et multis ex iis qui erant in ipsa, persuaderet ut relicto auro et divitiis, quæ hunc ignem extinguunt, eas in manus pauperum immitterent, Christumque et ejus partes omnino sequerentur.

II. Cum hæc autem audivisset Maximianus, non erant ea omnino tolerabilia; sed cum etiam duplex ei bellum erupisset, quorum ipse quidem unum movebat contra pietatem, alterum vero contra ipsum quædam gentes, ab eo bello devictæ, ejus diu distrahebatur animus. Cum vero considerasset oportere prius bellum conficere Barbarorum, ut quod esset terribilius: Religionis, inquit, bellum reversus tuto movebo, et pulchre docebo cum majorum meorum diis, eos qui ipsos afficiunt contumeliis, numquam eis tam vehementer et tam temere insultare. Cum is sic quidem et labra in corde dolosa, et linguam movisset magna et superba loquentem, egressus est contra Barbaros. Piorum autem fax adhuc magis accendebatur, et Christi milites parabantur ad aciem. Inter eos floruit læta quædam et pulchra planta pietatis, virgo admodum pulchra, Domna nomine, gloria insignis, in thalamo educata imperatorio, ab impio imperatore iis qui falso nominantur, ejus diis consecrata, qui collocati erant intra regiam: et constituta prima sacerdotum, et præfecta sacrificiis et mysteriis omnibus deorum inanum. Verum enim vero bona arbor quærebatur bonam terram, et ferax olea stare in domo Dei, et fructum reddere utilem. Ipsa ergo, cum fidei sermo dilataretur, et ad divinarum Scripturarum venisset auditionem, et mentis aptitudine rapuisset scintillam pietatis, brevi impletæ amore spirituali, et cum illum librum accepisset, Pauli, inquam, qui sermone complexus est orbem terræ, et actiones reliqui chori apostolorum, diligenter et continenter ea percurrat: et cum cognovisset ea, quæ dicebantur, esse et vera, et defectabilia, et quod est omnium maximum, ani-

A λεπὸν ἀπειλοῦντος καὶ ὄσον οὕτω κατὰ τῶν εὐσεβῶν ἐκτραγήσεσθαι μέλλοντος, ἦνθει μὲν καὶ οὕτω τὰ τῶν Χριστιανῶν, καὶ ὡσπερ ἐν ἡδίστῳ τῆς εὐσεβείας ἔαρι φαιδρυνόμενα ἦν. Τοῦτο δὲ τὸ ἔαρ καὶ ἄλλοι μὲν ἐποίουν τῶν ὀρθοδόξων ὅσοι καὶ τῶν καιρῶν ἀνώτεροι ἦσαν, καὶ τὸ δόγμα τῆς εὐσεβείας φανερώ: ἦδον κατὰ τὸν τέπειγα, πρὸ δὲ πάντων ἡ τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας μουσικῆ χειδιῶν, ὁ πολὺς τὴν ὀρθοδοξίαν καὶ τὴν ἐπὶ ταύτῃ παρῆρσίαν Κύριλλος. Οὗτος, τὴν Νικομήδους τῷ τρόπῳ μᾶλλον ἢ τῆς ἐπισκοπῆς θρόνῳ κοσμῶν, καὶ τὸν βίον δηλαδὴ τῷ λόγῳ σύμφωνον ἔχων, ἱερά τε φροντιστήρια συνεκρότει, καὶ ἀσκητηρίων ἐπεμελεῖτο τὰ τε ἤδη γεγενοῦτα σὺν ἔχων καὶ καινὰ τοῖς παλαιοῖς ἐποικοδομῶν. Ἀνῆπτο οὖν, ἀνῆπτο τὸ πῦρ ἐκεῖνο τῆς εὐσεβείας, ὃ καὶ ἡ θεία φησὶ καὶ βασιλικῆ φωνῆ, « Πῦρ ἦλθον βαλεῖν εἰς τὴν γῆν, καὶ εἰ θέλω εἰ ἦδη ἀνήψῃ; » Ὁ καὶ τοσοῦτον ἐτρέφῃ καὶ ἰσχυροῦν ὡς καὶ αὐτῶν ἐπιλαθέσθαι τῶν βασιλείων καὶ συχνούς τῶν περὶ αὐτὰ πείσαι χρυσοῦν καὶ πλοῦτον ἀφέντας, ὃς τοῦτο μᾶλλον σθένουσι τὸ πῦρ, χερσὶν αὐτῶν πενήτων ἐγκαταθεῖναι, καὶ ὅλους Χριστοῦ καὶ τῆς αὐτοῦ μερίδος γενέσθαι.

B. Ταῦτα δὲ ἀκούσαντι Μαξιμιανῷ ἀνεκτὰ ὄλωσ οὐκ ἦν, ἀλλὰ καὶ διπλοῦ αὐτῷ περιβραγέμενος πολέμου, ὧν τὸν μὲν αὐτὸς ἦν κατὰ τῆς εὐσεβείας κινῶν, τὸν δὲ ἔθνη τινὰ πρὸς αὐτὸν ἐκπολεμωθέντα, μερίζεται μὲν ἐπὶ πολὺ τὴν ψυχὴν. Λογίζομενος δὲ προσήκον εἶναι τὸ τῶν βαρβάρων πρότερον, ἅτε καὶ φοβερώτερον, διενεγκεῖν, τὸν τῆς εὐσεβείας; αὐτὸς ἐπαναστρέψας ἀσφαλῶς, ἔφη, κινήσω, καὶ διδάξω καλῶς μετὰ τῶν προπατόρων θεῶν τοὺς πρὸς αὐτοὺς ἐκυθρίζοντας μὴ ἂν ἄλλοτε ποτε τοιαῦτα κατ' ἐκείνων νεανιεύεσθαι. Οὗτος μὲν δὴ τοιαῦτα κινήσας χεῖρ τε δόλια ἐν καρδίᾳ καὶ γλώσσαν μεγαλοβρόχημονα κατὰ τὸν βάρβάρων ἐξῆει: ὃ δὲ τῶν εὐσεβῶν πυρὸς; εἰ μᾶλλον ἀνῆπτο, καὶ οἱ τοῦ Χριστοῦ στρατιῶται πρὸς παράταξιν ἠύτρεπιζοντο. Ἐν τούτοις ἦνθησέ τι φαιδρὸν καὶ καλὸν φυτὸν εὐσεβείας, παρθένος σφόδρα καλῆ τὴν κλῆσιν Δόμνα, τὴν δόξαν ἐπιφανῆς, ἐν θαλάμῳ τεθραμμένη βασιλικῇ παρὰ τοῦ ψευδωνύμου βασιλέως πρότερον τοῖς ψευδωνύμοις θεοῖς καθιερωθεῖσα, οἱ ἔνδον τῶν βασιλείων ἔδρυντο, πρώτη τε τῶν ἱερειῶν καταστάσα καὶ θυσίας πάσης καὶ τελετῆς τῶν ματαίων θεῶν κατάρχουσα. Ἀλλὰ γὰρ ἐξῆει τὸ ἀγαθὸν δένδρον καὶ γῆν ἀγαθὴν καὶ ἡ κατάκαρπος ἔλαλα, ἐν οἴκῳ στήνα; Θεοῦ καὶ τὸν καρπὸν εὐχρηστον ἀποδοῦναι. Ἀβτη γοῦν τοῦ τῆς πίστεως λόγου πλατυνομένου, εἰς ἀκοὴν ἔλθοῦσα τῶν θεῶν Γραφῶν καὶ οικειότητι γνώμης τὸν σπινθῆρα τῆς εὐσεβείας ἀρπάσσασα ἔρωτος ἐν βραχεῖ πληροῦται πνευματικοῦ, καὶ λαβοῦσα βιβλὸν ἐκείνην Παύλου, φημι, τοῦ τῷ λόγῳ τὴν οἰκουμένην περιλαβόντος καὶ τὰς πράξεις τοῦ λοιποῦ τῶν ἀποστόλων χοροῦ πάνυ σπουδαίως καὶ προσεχῶς διεξῆει: καὶ γνοῦσα τοὺς λόγους ὡς μὲν ἀληθεῖς, ὡς δὲ ἡδέεις, ὡς δὲ, τὸ μείζον πάντων, ψυχωφελεῖς, παντοῖα ἦν ἤδετο, ἐξεπλήττετο, λύπη

¹ Luc. xi, 49.

την ψυχὴν ἐπληροῦτο· ἤθετο μὲν ἐφ' οἷς τοιοῦτω ἐτυχε θησαυρῷ· ἐξεπλήττετο δὲ τὴν τῶν Χριστιανῶν πίστιν κατανοοῦσα καὶ τὸ φιλάληθες αὐτῆς καὶ οἰκεῖον πρὸς ἀρετὴν ἀποδεχομένη· ἠνιάτο δὲ τὴν ζημίαν τὴν μέχρι τούτου λογιζομένη καὶ νύκτα βαθεῖαν τὰ προλαβόντα νομίζουσα.

Γ. Ἀμέλει καὶ τῆς εὐσεβοῦς ταύτης πίστεως γλιχομένη μηδὲν ὄλως μελλήσασα μεταστέλλεται τινα κρυφίως· ἐνδὸς τῶν τῆς βουλῆς θυγατέρα, τὴν μὲν δόξαν Χριστιανῆν, παρθένον δὲ καὶ αὐτὴν εἰς ἀκριβείαν τὰ τῆς ἀληθοῦς λατρείας ἐρωῶσα μαθεῖν καὶ ἐδηγῶ ταύτη χρῆσασθαι πρὸς τὴν θεοσέβειαν, παρ' ἧς καὶ τὰ κάλλιστα μυσταγωγηθεῖσα, ἐπὶ τὸ βάπτισμα σπεύδει· καὶ τὸν ἀρχιερέα Κύριλλον μέσων νυκτῶν κλέψασα τὴν αἰσθησιν πάντων, καταλαμβάνει. Κάκεινος ἐμμελῶς τὰς θείας ἀπάσας αὐτῇ Γραφάς, εἶτα καὶ τῷ τιμῷ σταυρῷ τοῦ Χριστοῦ σφραγίσας, τότε μὲν κατηχομένην αὐτὴν ποιεῖ, καὶ προτελεῖσθαι τὰ εἰθισμένα παρά του τῶν εὐλαβῶν διακόνων ἐπιτάττει. Ἡ δὲ τούτοις τε ἅμα καὶ νηστεία καὶ προσευχῇ προσέχουσα οὐκ ἔλαττον τοῦ ταῦτα ποιεῖν τὸ λανθάνειν ποιοῦσαν εἶχε διὰ σπουδῆς. Οὐκ ἔστιν οὖν ὅστις αὐτῇ ταῦτα συνῆδει ὅτι μὴ μόνος ὁ καὶ τὴν ἀρετὴν παραπλήσιος εὐνοῦχος τις ὄνομα μὲν Ἰνδης, τὸ δὲ γένος βάρβαρος, εἰ καὶ τὸ ἦθος αὐτῷ μὴ κατὰ βάρβαρον ἦν, ἀλλ' ἡμερὸν τε καὶ προσηγὸς καὶ πολλὴν διαγωγὴν τὴν ἐνδον ἡρεμίαν καὶ γαληνότητα. Οὗτος οὐ μόνον ὁμοίως αὐτῇ τῇ C πίστει προσέδραμεν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸ μαρτύριον τοῦ καιροῦ καλοῦντος πρῶτον ἐαυτὸν φέρων ἐπέδωκεν. Ἄμφω μὲν οὖν, ὡς ἡ προθεσμία παρῆν τοῦ βαπτίσματος, ἀξιοῦνται, καὶ τὸν οὐράνιον δέχονται μαργαρτῆν, καὶ οὕτως ἐπὶ τῇ πρώτῃ γεννήσει ταχεῖαν ἢ παῖ; ἀναγεννᾶται καὶ τὴν δευτέραν, οὕτω πλείον ἢ δέκατον μόνον ἐπὶ δυσὶν ἔτος γενομένην.

Δ. Ἐπεὶ δὲ τὸν θεμέλιον ἰσχυρῶς κατεβάλετο καὶ ἐν τῇ πέτρᾳ ἦδη τῇ ἀρραγεῖ ἐρρίζωτο τῷ Χριστῷ, τότε καὶ τὰλλα ἐποικοδομεῖ, τροφῆς μὲν αἰσθητῆς καὶ πομάτων ἀμελῶς ἔχουσα, ἀρτου δὲ νοητοῦ μᾶλλον καὶ θείων ρημάτων ἐξεχομένη, πρὸς δὲ καὶ ζητοῦσα οὐχ ὅπως αὐτῇ τὸ ῥηθὲν μόνον εἰς νοῦν ἐμπαγῆ, ἀλλὰ καὶ ὅπως ἂν εἰς ἔργον ἐκβαλῆ· μᾶλλον δὲ οὐδὲ χρόνου πρὸς ταῦτα εἰδέτο· ἅμα γὰρ ἤκουε τῆς θείας Γραφῆς, καὶ τὸ ἀκουσθὲν εὐθὺς εἰς ἔργον προῆγε. Τὴν θείαν γοῦν ποτε βίβλον τῶν ἀποστολικῶν ἐπιούσα πρᾶξεων, ἐπεὶ κατ' ἐκεῖνο τοῦ λόγου ἐγένετο ἔνθα οἱ τὰ κτήματα πολοῦντες τὰς τιμὰς ἔφερον, καὶ παρὰ τοὺς πόδας ἐτίθουσαν τῶν ἀποστόλων, εἰς νοῦν τοῦτο καὶ ἐκείνη βίλλεται, καὶ ὅσος ἦν αὐτῇ χρυσὸς καὶ ἀργυρὸς· ἐσθῆς τε πολυτελεῆς ἀπορέσασα, εἶτα τοῖς ἰδίοις οἰκέταις ἐπιθίεισα νυκτὸς ἀπεισι, καὶ τὸν ἄγιον ἀξίει Κύριλλον δέξασθαι ταῦτα, ἐπεὶ καὶ αὐτῇ τὴν ἀποστολικὴν πρὸς ἐκεῖνον αἰδῶ διασῶζει, καὶ ἰδίαις χερσὶ πένησι διανεῖται. Ἄδη καὶ ὡς αὐτῇ βούλημα διαπραξαμένη οὐδενδ' εἰδότες

mæ utilia, varie afficiebatur, lætabatur, admirabatur, dolore animi implebatur. Lætabatur quidem quod in talem thesaurum incidisset: admirabatur autem, considerans fidem Christianorum; ejusque veri studium et conjunctionem cum virtute suscipiens: angebatur vero, damnura quod eousque acceperat, reputans, et noctem profundam ea, quæ præcesserant, existimans.

III. Hanc certe piam fidem desiderans, nihil omnino cunctata, accersit quamdam filiam unius ex senatoribus, (quæ opinione quidem erat Christiana, erat autem ipsa quoque virgo perfecta) verum cultum scire desiderans, et uti ea duce ad religionem. A qua in mysteriis pulcherrime instituta, properat ad baptismum: et media nocte, inscientibus omnibus, venit ad Cyrillum pontificem. Ille autem cum modulate divinas ei cecinisset Scripturas, et veneranda Christi cruce eam obsignasset, tunc quidem eam facit catechumenam: et jubet ea, quæ de more prius fiunt, fieri a pio quodam diacono; erat autem ei nomen Agapius. Illa vero cum et his, et jejunio et orationi simul vacaret, non minus hæc agens studio latere, quam hæc facere. Non erat itaque aliquis, qui horum esset conscius, nisi solus quidam eunuchus, qui erat ei virtute similis, Indes quidem nomine, genere autem barbarus, etiamsi ejus mores non essent barbaris similes, sed mites et mansueti, et qui significabant magnam internam quietem et tranquillitatem. Is non solum, æque atque ipsa, ad fidem accessit: sed etiam, vocante occasione, se primum tradidit martyrio. Ambo ergo, quando venit tempus præstitutum, assequuntur baptismum, et sic post primam generationem, cito puella secundo quoque regeneratur, cum non nata esset plures quam quatuordecim annos.

IV. Postquam autem valide jactum fuit fundamentum, et in firma petra, nempe Christo, jam radices egerat, tunc alia quoque superædificavit, alimentum quidem sensibile et potum negligens, panni autem, qui intelligentia percipitur, et divinis verbis adhærens: et præterea quærens non solum, quomodo, quod dictum fuerat, in animo imprimeretur, sed etiam, quomodo exiret in opus, atque adeo ad ea non opus fuit ei tempore. Simulatque enim divinam audiebat Scripturam, statim, quod audiebat, producebat ad effectum. Cum itaque aliquando legeret librum Actionum Apostolicarum, ubi pervenit ad illum locum, in quo, qui vendebant possessiones, afferebant pretia ad pedes apostolorum, illa hoc quoque, facere constituit, et cum collegisset, quidquid auri habebat et argenti et vestis pretiosæ, et ea suis imposuisset famulis, noctu abijt, et sanctum rogat Cyrillum, ut ea accipiat, quoniam in illum apostolicam servat reverentiam; et ut suis manibus ea distribuat pauperibus. Quæ quidem

¹ Act. 17, 31.

cum, ut volebat, nemine sciente effecisset reversa est, et solitus eam rursus habebat thalamus. Α ὑπέστρεψε, καὶ ὁ συνήθησ αὐτὴν θάλαμος αὐτοῖς εἰ-
χεν.

V. Atque Cyrillus quidem ejus pater secundum spiritum paulo post excedit ad omnium Patrem et Deum; beata autem puella ejus monita non leviter audiit, sed etiam in animi profundo ea celavit. Tote itaque die illa, et qui virtuti erat similis Indes, animam jejuniis expurgantes, orationique et sacris eloquiis vacantes, noctu cibum sumebant. Alimentum autem erat panis siccus, et aqua potus. Quæ vero constitutum fuerat ut ab imperatore acciperent, iis ventres pauperum fruebantur, ut benignitatem simul recte exercerent et abstinentiam. Sic facientes, conabantur quidem multos latere; sed fieri non poterat, ut mons absconderetur, et lucerna poneretur sub modio, et thesaurus lateret in terra abditus. Sed cum eo, quem dicam, modo apparuissent, orthodoxis quidem fiunt exemplum salutare, impiis autem et improbis validum ad eos convincendos argumentum. Qui tantum aberant, ut ex illorum virtute fructum perciperent, ut etiam pœnas ab eis expeterent, et eis crimen intenderent abstinentiam; eorum enim adhuc latebat pietas, nec ab ipsis adhuc deprehensi fuerant.

VI. Postquam autem manifestum evasit eorum jejunium ei qui gerebat curam sumptus aulae imperatoris, cum oporteret admirari benignitatem, et stupere abstinentiam, ille potius processit ad flagra, et eos diu cædens, vim afferebat ut dicerent, quonam proficebantur ea quæ eis dantur. Cum illi autem, qui didicerant celare recte facta, ea forti et generoso animo sustinerent, mori malentes, quam dicere, ne quod in egentes manabat, rescinderetur fluentum benignitatis, quidam eunuchus accedens ad præfectum, Persa genere et impietate, ac initio eorum virtutum defert et accusat tamquam vitium: quod scilicet se caste gerant, et a cibis abstineant: et quæ accipiunt ad alimentum, ea pauperibus Christianis præbeant: et quod, quæ ab imperatore proficiscuntur, dantur ad alimentum iis qui sunt contrarii imperatori. Quod si velis idscire apertius, licet tibi aperto penario ex iis quæ apparebunt. intelligere ea quæ sunt obscura. Audiit præfectus, et cum libenter evidentem admisisset probationem, ab eis aufert claves; et cum aperuisset, invenit protinus, sed non ut ipse sperabat, sed ea, quæ vere erant veneranda, nempe et divinæ crucis figuram, et librum sacrosanctum, nempe apostolorum Deo gratas Actiones; et præterea possessionum vacuitatem eorum qui in cœlis magnum thesaurum recondebant, cujus præclaræ opes erant duæ storeæ, in nudo solo stratae vere generosorum et beatorum Domnæ et Indæ magnifica supellex; fictile præterea thuribulum et lucerna, et lignea arcu-

(2) Illustre exemplum communionis sub una specie. Olim autem persecutionis tempore fideles eucharistiam domum secum asportabant, et diu asser-

Ε'. Κύριλλος μὲν οὖν μετὰ μικρὸν ὁ ταύτης κατὰ πνεῦμα πατὴρ πρὸς τὸν πάντων Πατέρα καὶ Θεὸν ἐκδημαί πολλῶν παραδόξων ἐν τῷ τέλει τῷ αὐτοῦ συνδεδραμηκότων· ἡ δὲ μακαρία παῖς τὰς αὐτοῦ παραινέσεις οὐχ ἀπλῶς ἤκουσεν, ἀλλὰ καὶ τῷ τῆς διανοίας ἐνέκρυψε βάθει. Τοιγαροῦν ἡμέρας μὲν ὅλης ἐκείνη τε καὶ ὁ τὴν ἀρετὴν αὐτῇ τοικῶς Ἰνδοῦς νηστεία καθαιρόμενοι τὰς ψυχὰς, προσευχῇ τε καὶ τοῖς ἱεροῖς λόγοις προσκείμενοι ἐσπέρας τροφῆς ἐμέμνητο. Καὶ ἡ τροφή ἄρτος ἦν ξηρὸς, καὶ ἡ πόσις ὕδωρ· ἃ δὲ λαμβάνειν ἐκ βασιλέως ἐτάχθησαν, πενήτων ἐτρύφων γαστέρας, ἴν' ὁμοῦ καὶ φιλανθρωπίαν κατορθοῦντες ὤσι. Καὶ τὴν ἐγκράτειαν οὕτω ποιοῦντες, μαρθάνειν μὲν ἐσπευδον τοὺς πολλοὺς· δυνατὸν δὲ οὐκ ἦν τὸ ὄρος κρυθῆναι καὶ τὸν λύχρον ὑπὸ τὸν μόδιον κεῖσθαι, καὶ τὸν θησαυρὸν ἀφανῆ κατὰ γῆς κρύπτεσθαι, ἀλλὰ καθ' ὅν ἐρῶ τρόπον φανέντες τοῖς μὲν ὀρθοδόξοις σωτήριον ὑπόδειγμα γίνονται, τοῖς ἀσεβέσι δὲ καὶ μοχθηροῖς ἐλεγχος, οἱ τοσούτον ἀπέσχον ἀπολαῦσαι τῆς ἀρετῆς ἐκείνων, ὅσον καὶ δίκας ἀπῆτουν καὶ ἐγκλημα αὐτοῖς προέτεινον τὴν ἐγκράτειαν· τὸ γὰρ τῆς εὐσεβείας ἐλάνθανον ἔτι, καὶ οὐπω φωραθέντες αὐτοῖς ἐτύγχανον.

Γ'. Ἐπεὶ δὲ τὰ τῆς νηστείας ὄηλα τῷ τῆς βασιλικῆς θεραπείας κατέστησαν φροντιστῆ, δέον τῆς φιλανθρωπίας θαυμάσαι, δέον ἐκπλαγῆναι τῆς ἐγκρατείας. Ὁ δὲ καὶ μάλλον ἐπὶ μάστιγας ἤγε, καὶ χαίρων πολλὰς ἠνάγκαζε λέγειν οὐ αὐτοῖς τὰ διδόμενα προχωρεῖ. Ὡς δὲ ἐκείνοι μαθόντες τὰ κατορθώματα, καὶ μάλα γενναίως διεκαρτέρουν θανεῖν μάλλον ἢ εἰπεῖν προαιρούμενοι, καὶ ἵνα μὴ καὶ τὸ τῆς φιλανθρωπίας ῥεῦμα τὸ εἰς τοὺς δεομένους ἀνακοπῆ, εἰς τις τῶν εὐνούχων τῷ ἄρχοντι παραστάς καὶ τὸ γένος Πέρσης καὶ τὴν ἀσεβειαν, ἀνωθεν αὐτῶν τὴν ἀρετὴν ὡς κακίαν διέξεισι, καὶ κατηγορεῖ ὅτι τε ἀγνεύουσι, καὶ βρωμάτων ἀπέχονται, καὶ ἃ λαμβάνουσι πρὸς τροφὴν νυκτὸς ἐνδοῦσι Χριστιανοῖς παρέχουσι, καὶ ὅτι δὴ τὰ παρὰ τοῦ βασιλέως τοῖς κατὰ τοῦ βασιλέως τροφὴ γίνεται. Εἰ βούλει δὲ καὶ σαφέστερον γινῶναι, πάρεστί σοι καὶ τὸ ταμειὸν ἀνοῖξαντι ὅψιν ἀδῆλων ποιήσασθαι τὰ φαινόμενα. Ἦκουσεν ὁ ἄρχων, καὶ ἄσμενος τὸν ἄναργῆ δεξιόμενος ἐλεγχον τὰς κλεῖς ἀπ' αὐτῶν ἀφαιρεῖται, καὶ διανοήσας εὖρεν εὐθύς, οὐ μὴν ὡσπερ αὐτὸς ἠλπίζεν, ἀλλὰ τὰ ἀληθῶς τίμια, τὸν τε τοῦ θεοῦ Σωτῆρος τύπον καὶ βίβλον ἱερὰν, τὰς τῶν ἀποστόλων θεοφιλεῖς Πράξεις, καὶ πρὸς αὐτοῖς τὴν ἀκτημοσύνην τὸν μέγαν τῶν εἰς οὐρανούς θησαυρίζόντων πλοῦτον, ἧς τὰ κείμενα ψιλοῦντο δύο κατὰ ψιλοῦ τοῦ ἐδάφους κείμεναι, ἡ φιλότιμος στρωμνὴ δόμνης καὶ Ἰνδοῦ τῶν εὐγενῶν τῷ ὄντι καὶ μακαρίων, πρὸς δὲ καὶ κεραμοῦν τι θυμιατήριον καὶ λύχρον ξύλινόν τε λαρνακίδιον ἐν ᾧ τὴν ἱερὰν προσφορὰν ἦς μεταλαμβάνον ἀπετίθεισαν. Ταύτην οὖν τὴν βίβλον καὶ τὸ λαρνακί-

vabant, et clam sumebant; quod de vini specie fieri non poterat.

Ἴον ἢ εὐαγῆ; εὐνοῦχος λαβὼν, ἡρώτα ποῦ τε αὐτοῖς ἄ χρυσός, καὶ ἡ πολυτελής ἐσθῆς καὶ ἡ κομψὴ ἄλλη σκευὴ καὶ περιδλεπτος. Ὡς δὲ καὶ αὐθις ἐκεῖνοι μηδένα τῶν ἐρωτήσεων ποιούμενοι λόγον σκώπτοντες ἐστῆκεσαν, βασιάνους αὐτοῖς ἐξεδίβου. Ἄλλὰ καὶ οὕτως ἠλέγγετο παίων εἰς κενὸν τοὺς ἀδάμαντας· ἦκουε γὰρ παρ' αὐτῶν τὸ παράπαν οὐδέν. Τὸ μέντοι ἱερὸν ἐκεῖνο βιβλίον, πρὸς δὲ καὶ τὸ λαρνακίδιον, ὡς οὐδὲν αὐτῷ χρήσιμα, αὐτοῦ καταλείπει παρὰ τῷ ταμιεῖ. Τούτους δὲ ἀλλαχοῦ κατακλεισθῆναι κελεύει ἕως ἀνεπέγκῃ τῷ βασιλεῖ. Ἢ μὲν οὖν παρθένος, ὡς ἐξήγγετο ἤδη τοῦ ταμείου διαλαθοῦσα πάντας καὶ τὸ βιβλίον εὐφυῶς ἄρασα (μικρὸν γὰρ ἦν καὶ οἶον εὐχερῶς κρύπτεσθαι), τῷ ἱματίῳ αὐτῆς περιέστειλε· κατ' αὐτὴν δὲ καὶ ὁ θαυμαστός Ἰνδῆς τὸ ξύλινον σκευὸς ἦρε· καὶ οὕτως ἔχοντες ἀπήχθησάν τε καὶ ἐνεκλείσθησαν. Τούτοις οὕτω καθειργμένοι χρόνον συχρὶν μόνος ὁ ζῶν ἄρτος τροφή ἦν, καὶ τὸ τῆς θείας χάριτος πόμα ποτόν. Ἦν δὲ καὶ τὸ σῶμα κοινωνεῖν ἀναγκαῖον, τοσοῦτον ἐστέργητο ὅσον οὐδὲν ὕδατος ἀπολαῦσαι παρῆν· τοῦτο γὰρ ἡ τοῦ ἀπηνούς ἀρχοντος ἐντολή, ὅπως αὐτοὶ γαστέρας δεομένων ἐπιλήρουν, λιμῷ τοιοῦτῳ κατεργασθέντες διαφθαρεῖν, καὶ δίκην φιλανθρωπίας ὑπόσχωσι τὴν ὠμότητα.

Z'. Τοσαύτη γοῦν ἡ τῆς ἀπηνείας ἐπίτασις ἦν, καὶ τὸ τῆς κακοπαθείας ἀφόρητον, ὡς καὶ νόσφ τὴν παρθένον ἀλῶναι, νεαροῦ σώματος πρὸς τοσαύτην οὐκ ἀντισχόντος ταλαιπωρίαν. Ἄλλ' οὐκ ἦν πάντως ἐπὶ πολλῷ παραδεῖν ἐκείνους, ᾧ καὶ πτηνῶν μέλλει καὶ τῶν θηρίων. Ἄλλὰ νῦξ μὲν ἦν· ἐπίστανται δὲ οὐρανόθεν δυνάμεις ἀγγέλων, οἱ πολλῶν τῷ φωτὶ τούτους περιαστρέψαντες, καὶ τὴν τράπεζαν ὑποπλήσαντες ἐδεσμάτων, αὐθις πρὸς οὐρανὸν ἀνεφοίτων. Οἱ δὲ τῶν προκειμένων μετέχον εὐθὺς, οὐδε μίαν μνήμη τῶν προλαβόντων ἀλγεινῶν ποιούμενοι· καὶ τοῦτο μὲν ἠσθέντες τῇ τῶν φανέντων αὐγῇ, τοῦτο δὲ καὶ τῇ τῶν προσφερομένων ἡδονῇ, τὸ Δαυιδικὸν ἐκεῖνο ὑπέφαλλον ἄγαν ἐπικαίρως, ὡς ἔ' Ἐκ στέατος καὶ πίστεως ἐπλήσθη ἡ ψυχὴ μου, καὶ χεῖλε ἀγαλλιάσεως αἰνέσει τὸ στόμα μου. Ἡμέρα μὲν οὖν ἤδη παρῆν· παρῆν δὲ καὶ ὁ ἀρχὸν ἐπὶ σκοπῷ τοῦ μαθεῖν εἰ τοῦ λιμοῦ ἤτηνται, ἵν' οὕτω χρήσεται πειθομένοις. Ἐπεὶ δὲ τούναντίον ἑώρα φαιδρούς μὲν καὶ χαρίεντας τὴν ἕψιν, πολλῶν δὲ χαριστέρους ὄντας καὶ τὴν ψυχὴν, ἀπολιπὼν τὸ βιάζεσθαι ἄτε μηδὲν ἐπ' ἐκεῖνους ἀνύσιμον ὄν, ἐπὶ τὸ πείθειν ἐχώρει. Καὶ τὸν πρῶτον ὑποκρινάμενος, ἐκέλευε τὸ λοιπὸν ἀπαθεῖς κακῶν διάγειν αὐτοὺς καὶ τῶν εἰς χρεῖαν κατακάρως μετέχειν, βρωμάτων τέφρηι καὶ χρημάτων, πρὸς δὲ καὶ ἐσθῆτος οὐδὲν τῶν προλαβόντων ἔλαττον. Ἄλλ' οὐκ ἔδειτο χρημάτων ἢ παρθένος καὶ ἱματίων· ἔδειτο μὲν, ἀλλ' οὐχ' ἑαυτῆς, τῶν πενήτων δὲ εἰνεκα· παρ' ὃ δὴ καὶ συχρῶν ἡμερῶν ἄσιτος αὐτὴ διετέλει, ἵνα πλουσίως τοῖς ἄλλοις μεταδιδόναί τροφῆς. Καὶ δήποτε πληθὸς ἐπ' αὐτὴν συρρέον πενήτων θεασαμένη

stebant participes. Hunc ergo aurum et arculam cum impius accepisset eunuchus, rogabat ubi esset eis aurum vestisque pretiosa, et alia supellex elegans et magnifica. Cum autem illi rursus interrogationum nullam ducentes rationem, starent tacentes, eos tradidit torquendos. Sed sic quoque re ipsa est expertus se frustra pulsare adamantes; ab eis enim nihil omnino audivit. Sacer vero ille liber, et præterea arcula, ut quæ nihil ei essent utilia, illic ab eo relicta sunt in penario. Eos autem jubet alicui includi, donec retulisset ad imperatorem. Atque virgo quidem, cum jam educeretur e penario, cum inscientibus omnibus scire librum sustulisset (erat enim parvus, et qui poterat facile abscondi) in sua eum veste reposuit. Eodem modo Indes quoque admirabilis vas sustulit ligneum, et ita abducti sunt et inclusi. Illis sic inclusis longo tempore, solus panis vivus erat nutrimentum, et divinæ gratiæ potio, erat potus. Quæ autem corpus necesse est sumere, iis adeo privati fuere, ut ne aquam quidem possent assequi. Erat enim hic immitis præfecti jussus, ut propterea, quod ipsi egentium ventres satiaverant, tali fame confecti interirent, et pro benignitate pœnas luerent sævitia

VII. Tanta ergo fuit indigentia, et afflictio tam intolerabilis, ut virgo in morbum incideret, cum juvenile corpus non ferret tantam vexationem. Sed fieri non poterat ut eos haberet despiciatui ille, cui sunt curæ volucres et bestię, et qui aperit manum, et implet omne animal benedictione. Sed nox quidem erat, accedunt autem virtutes cœlestium angelorum; qui cum multa luce eos circumfulsissent, et mensam cibis impressent, rursus reversi sunt in cœlum. Illi autem ea quæ erant proposita, statim sumpserunt, malorum quæ præcesserant, non amplius recordantes: et partim quidem eorum quæ apparuerant, splendore, partim vero eorum quæ ipsis oblata sunt, voluptate exhilarati, illud Davidicum admodum opportune cecinerunt: (Tanquam ex adipe et pinguedine repleta est anima mea, et labiis exsultationis laudabit os meum.) Atque dies quidem jam aderat; aderat autem præfectus quoque, ut sciret an fame victi essent, ut sic eos haberet obtemperantes. Postquam vero contra eos vidit lætos et vultu alacres, anima autem multo alacriores, mittens vim asferre, ut quod in eis nihil prodesset, aggressus est persuadere, et simulans mansuetudinem, jussit eos deinceps degere nullis malis affectos, et abunde eis dari, quæ erant ad usum necessaria, cibum, inquam, pecuniam et vestes, non minus quam antea. Sed virgo nihil egebat pecuniis et vestibus; imo vero egebat quidem, sed non sua causa, sed pauperum; quibus etiam vestimenta discindens, distribuebat; et quomodo existimabat esse necessarium corpori

² Psal. cxliv, 16. ¹ Psal. lxii, 6.

alimentum, ita etiam suæ animæ necessarium, aliis præbere nutrimentum. Quocirca multis diebus permanebat jejuna, ut possent abunde aliis præberi nutrimenta. Et tunc quoque cum vidisset multitudinem pauperum ad se confluentium, et tanquam charam nutricem, ut famem ab eis propulsaret rogantium, dubia animi, ut quæ nihil posset impendere, quod sufficeret tantæ multitudini, ad suum mundum aspexit, et cum zonam illam, quæ plena erat gemmis et margaritis, et alia quæ erant auro ornata et argento, omnia vinculo uno comprehendisset, demittit per fenestram, et transmittit ad pium quemdam diaconum, cui nomen erat Agapius; rogatque ut vendat, et aurum, quod ex eo redibit, dividat pauperibus. Duci non potest, quantæ pauperum multitudini hæc suffecerit ad alimentum, sed neque quam multos divites sui imitatione provocaverit ad opem ferendam egenibus. Cum aut m non oporteret eam, que erat adeo casta, et quæ sic alias exercebat virtutes, et quæ magno ferebatur fluente ad beneficentiam, habitare in tabernaculis peccatorum, et in aula regia, huic etiam rei providetur a superioris. Videte autem quam sapienter.

VIII. Dei parentem Davidem in animo versans, et id quod ille simulavit eo tempore, quo fugerat a facie Saul, et quemadmodum vultu suo mutato, se finxit esse emotæ mentis, et sic effugit manus eorum qui erant vere insipientes, et de eis erexit trop æum, tale quid ipsa quoque excogitat et fingit, invertens oculos, et salvam expuens, et manus percutiens, et voces emittens inordinatas, et aliquando quidem lacrymans, aliquando autem ridens intempestive et indecore. Hæc cum viderent ii qui erant in regia, alii quidem, miserabantur, alii vero etiam mirabantur, nonnulli autem simul et misericordia movebantur, et stupebant. Quod quidem cum audisset crudelissimus præfectus ab aliquo ex iis qui ei assidebant, et vidisset etiam id quod fiebat, visus est dolere et animo ægre ferre. Nam tunc virgo maxime morbum simulabat, quando præfectus in eam conjecisset oculos. Unde etiam timore afficitur, et ei plures adhibet custodes, ne absente imperatore, aliquid ei grave accederet, et se deorsum præcipitans, veniret in periculum. Postquam autem multum temporis contritum est a custodibus; illa vero quam susceperat, personam non dimittebat, sed prudenti admodum cogitatione simulabat se esse insipientem: et molesta erat iis qui eam custodiebant, eorum quidem vexans aures inconditis vocibus, stultis autem figuris eorum oculis affrens molestiam, et nonnunquam eis somnum adimens clamoribus, et eis omnino molestiam afferens, non solum vel inviti eam mittunt ad Christianos, quod quidem ea jamdiu cupiebat, sed etiam fatentur, licet nolentes, Christianorum potentiam. Accedentes enim ad eunuchum, vehementer rogabant, ut ea mitteretur ad Christianos. Forte enim dicebant, ut et ipsi liberarentur a malo non tolerabili, et illa ab ipsis quam primum curaretur. Sunt enim, dicebant, apud nos alii

καὶ ὡς περ τροφῶν φίλης λύσαι τὸν λιμὸν αὐτοῖς δεομένων, ἀπορίᾳ ληφθεῖσα, καὶ οὐδὲν ἀναλώσαι πρὸς τσοῦτον πλῆθος ἐξαρχοῦν ἔχουσα, πρὸς τὸν κόσμον ἀπειθε τὸν ἑαυτῆς, καὶ ζῶνην ἐκείνην ἢ λίθοις βριθοῦσα καὶ μαργάρους ἦν, ἄλλα τε ὅσα χρυσοὺς διεκράσμει καὶ ἄργυρος, πάντα ἐν ἀποδέσειμυ περιλαβοῦσα, καθίησι διὰ τῆς θυρήσων, καὶ τινε τῶν εὐλαθεῶν διακόνων, Ἀγάπιος αὐτῶ τοῦνομα, παραπέμπτει, ἀξιῶτε πωλεῖν, καὶ τὸ ἐντεῦθεν χρυσίον διελεῖν πέννησι. Ταῦτα οὐκ ἔστιν εἰπεῖν ὅσῳ πλῆθει τῶν δεομένων ἐξήρκεσεν εἰς τροφήν, ἀλλὰ καὶ ὅσους κατὰ μίμησιν τῶν πλουσίων πρὸς τὸν τῶν δεομένων ἔλεον παρεκάλεσεν. Ἐπεὶ δὲ οὐκ ἔδει τὴν οὕτω μὲν ἀγνήν, οὕτω δὲ καὶ τὴν ἄλλην ἄπασαν ἀρετὴν μετιοῦσαν, εἴτα καὶ πρὸς εὐπορίαν πολλῶν ῥέουσαν ἐν σκηνήμασιν ἁμαρτωλῶν καὶ βασιλεῖσις αὐλαῖς κατοικεῖν, ἀνωθεν καὶ τοῦτο οἰκονομεῖται. Καὶ σκοπεῖτε δὴ τὴν οἰκονομίαν ὅπως σοφῆ.

quæ erat adeo casta, et quæ sic alias exercebat virtutes, et quæ magno ferebatur fluente ad beneficentiam, habitare in tabernaculis peccatorum, et in aula regia, huic etiam rei providetur a superioris. Videte autem quam sapienter.

Η'. Εἰς νοῦν αὕτη βλαπομένη τὸν θεοπάτορα, καὶ ἦν ἐκεῖνος ὑπεκρίθη σκηνὴν ἐν καιρῶ τοῦ φεύγειν ἀπὸ προσώπου Σαοῦλ, καὶ ὅπως ἑαυτῶ τὸ πρόσωπον ἀλλοιώσας τὸν ἐκφρονα ὑπεκρίθη, καὶ οὕτω τὰς τῶν ἀληθῶς ἀφρόνων ἐξέφυγε χεῖρας, καὶ ἦρε τὸ τρόπαιον, τοιοῦτο δὴ τι καὶ αὕτη μηχανᾶται καὶ ὑποκρίνεται τοὺς ὀφθαλμοὺς διαστρέφουσα, καὶ τὰ σέλα παραπτύουσα χεῖράς τε κροτοῦσα καὶ ἀτάκτους ἀφείσα φωνὰς, καὶ ποτὲ μὲν κλαίουσα, ποτὲ δὲ καὶ γελῶσα σὺν οὐδενὶ καιρῶ τε καὶ κόσμῳ. Ταῦτα τῶν ἐν τοῖς βασιλεῖσις ὀρώντων τοὺς μὲν οἴκτος, τοὺς δὲ καὶ θαῦμα εἰσῆει, ἔστι δὲ οὗς καὶ ἀμφοτέρα εἰλεος ὁμοῦ τε καὶ ἐκπληξίς. Ὅπερ οὖν καὶ ὁ ὠμότατος τὴν ψυχὴν ἄρχων ἐκεῖνος παρὰ τοῦ τῶν προσεδρευόντων αὐτῇ πυθόμενος, ἀλλὰ δὴ καὶ ἔψι δοὺς τὸ γινόμενον ἀλγεῖν ἐφκει καὶ παθαίνεσθαι τὴν ψυχὴν ἐπὶ καὶ τότε μάλιστα σφοδρῶς ἢ μάρτυς ὑπεκρίθη τὸ πάθος, τότε δὴ καὶ ὁ ἄρχων τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῇ ἐπιθεβληκῶς ἦν. Ὅθεν καὶ περιδεῆς γίνεται καὶ πολλοὺς ἐπίστησιν αὐτῇ φύλακας μὴ τι καὶ πάθοι βασιλέως ἀπόντος δεῖνόν καὶ κατὰ κρημοῦ ἑαυτὴν ὠθισαμένη κινδύνου πρόξενος αὐτῶ καταστῆ. Ἐπεὶ οὖν χρόνος μὲν τοῖς φύλαξιν ἐτίθει συχνὸς, ἡ δὲ τὴν σκηνὴν οὐκ ἔλυσεν, ἀλλὰ πάνυ σῶφρονι λογισμῶν προσεποιεῖτο τὸν ἀφρονα, ἦν δὲ καὶ τοῖς φυλάττουσιν ὀχληρὰ τὴν μὲν ἀκοὴν αὐτῶν ἀσήμοις λυπαῦσα κραυγαῖς, σχήμασι δὲ παραφόροις ἀηδῖαν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἐμβάλλουσα, ἔστι δ' ὅτε καὶ τὸν ὑπνον ταῖς κραυγαῖς ἀφαιρούσα, καὶ ὄλω; ἦν αὐτοῖς λυπηρὰ, οὐ μόνον καὶ ἀκοντες αὐτὴν πρὸς Χριστιανοὺς πέμπουσιν, οὐ δὴ καὶ ἐκ πολλοῦ ἦρα, ἀλλὰ καὶ τὴν τῶν Χριστιανῶν δύναμιν ὁμολογοῦσι καὶ μὴ βουλόμενοι. Προσελθόντες γὰρ τῷ εὐνοῦχῳ ἤξιουν μάλα θερμῶς εἰς Χριστιανοὺς ἐκπεμφθῆναι ταύτην· αὐτοὺς τε γὰρ ἐφισαν καμᾶτου ἀπαλλαγῆσθαι οὐκέτι φορητοῦ, ἀκείνην ὡς τάχιστα λαθῆσεσθαι πρὸς αὐτῶν. Εἰσι γὰρ, εἶπον, παρ' αὐτοῖς καὶ ἄλλοι τὴν μανίαν αὐτῇ παρόμοιοι, οὗς οὐκ οἶδα μὲν ὅπως, σῶφρονας ποιεῖται

δμως και ὑγιάζειν λέγονται. Τοῦτο ἐκείνοι μὲν ὑπὲρ
 αὐτῶν ἤ-τησαν ὀχλήσεως δὴ πῶς πάσης ἀπαλλαγῆναι
 γλυχόμενοι· ὁ δὲ Θεὸς τὸ τῆ παρθένου διὰ πολλῆς
 ὑπάρχεν ἐπιθυμίας χωρήσαι αὐτῆ κατὰ γνῶμην
 παρασκευάζει· ἐλάβανον γάρ, τὸ τοῦ λόγου, ἔπνον
 εἰς πεδίον ἀνέντες, και δελφίνα καθ' ὕδατος. Ἀκούει
 ταῦτα ὁ ἀρχων, και δὴ και αὐτὸς ἀνεθῆναι τῆς περὶ
 αὐτὴν φροντίδος ἐρῶν τὸν ἀγιον εὐθύς· Ἀνθιμον (ἐπί-
 σκοπος δὲ οὗτος τότε Νικομηδείας μετὰ Κύριλλον
 ἦν) μεταπέλλεται. Ὁς και παρελθὼν εὐθύς και ἄτε
 λαδὼν ἐκ Θεοῦ τὰ ἐν मुखῷ καρδίας εἰδέναι, γινώ-
 σκει τε τὰ κατὰ τὴν παρθένον τῷ πνεύματι και ὅσον
 αὐτῇ φρενῶν βάθος ὑπὸ πλάσματι τῆς μωρίας ἐκρύ-
 πτετο συνιδῶν, αὐτὸς μὲν σιωπῶν εἰστήκει, και ἡ
 παρθένος δὲ ὁμοίως ἰδοῦσα τὸν ἱεράρχην οὐδὲν ἐπι-
 παράφορον ἢ μανικὸν ἐπεδείκνυ, ἀλλ' ὡσπερ ἂν και
 αὐτὴν ἐκείνου τὴν ὕψην δυσωπηθεῖσα τὸ μετὰ ταῦτα
 σωφρόνως εἶχε και γαληνίως, ὡς και αὐτοῖς ἐκπλήτ-
 τεσθαι τοὺς παρόντας· ἐπιλογοζομένους ὅσον ἰσχυρος
 και μόνον εὐσεθῆς ὀφθαλμοὶ ὀφθαλμός. Ὁ μὲν οὖν ἀρ-
 χων παραλαβὴν τὸν ἐπίσκοπον τὴν παρθένον ἤξίου·
 οὖν ταύτῃ δὲ και τὸν Ἰνδὴν και ἀμφοτέρους φυλακῆ
 δοῦναι προκοῦση παρά τινι τῶν οἰκων τῶν ἱερῶν·
 και χρήματα δὲ συμπαρεδίδου τὰ γε εἰς τροφήν και
 χρεῖαν σώματος ἱκανά. Ὁ δὲ τούτους μὲν και λίαν
 ἀσμένως, οὐ μὴν ἐδέξατο και τὰ χρήματα, ἀλλ' ἐκεί-
 νου ἀσκητηρίῳ τινὶ παρέπεμψεν οὐκ ἔστιν εἰπεῖν
 ὅσον ἠδόμενος ἄτε κατὰ νοῦν αὐτοῖς· ἐκβάσης τῆς
 μεταίσεως.

Θ. Ἦν δὲ τότε και Μαξ·μιανῶ τρόπαια κατὰ τῶν
 ἐναντιῶν ἐξείργασμένα, τοῦ Θεοῦ αὐτοῦ σοφῶς παρνοι-
 γοντος τὴν πρὸς σωτηρίαν ὁδόν, ἵνα οὐτινος χειρὶ κατορ-
 θούται ταῦτα ζητήσας ἐπιγινῶναι τὴν ἀλήθειαν. Ἄλλ'
 ἐκείνος τυφλώτων ἀκριβῶς ἐν τούτοις ἐπικουρίᾳ θεῶν
 ψευδωνύμων τὴν νίκην ἐπιγράφων ἦν, και τοσοῦτον
 ἀπαίχεν ἀληθεῖ Θεῷ τὴν χάριν ὁμολογεῖν, ὅσον και θεο-
 μαχεῖν ἠπειγετο και τὰλλα δευτέρα θεῖς ἐκθύμως κατὰ
 Χριστιανῶν ὠπλίετο, ἑορτά· τε τοῖς δαίμοσι και θυ-
 σίας ἐπιτελῶν, κἀν τὰ πρῶτα τὴν ἀλωπεκῆν ὑποδύς
 δώροισ τε και τιμαῖς ὑπεποιεῖτο τὸ πλῆθος και ἀφα-
 νῆς εἶναι τὴν κακίαν ἠβούλετο. Θέατρον οὖν πολυ-
 ἀνθρωπότατον αὐτῷ συνηθροῖετο, και ὁ ἀγὼν οὗτος
 πρὸς Χριστιανούς οὐ δῆλος ἦν κατ' ὕψην αὐτοῖς συνι-
 στάμενος, ἀλλὰ πολὺ τὸ ἀσαφὲς ἔχων και δολερὸν
 και κακότεχον· ἡ γὰρ εἰδῶλα τὰ χρυσῶ μὲν τοῖς
 ἀσεβέσι τιμώμενα, βόθουνον δὲ ἀπωλείας αὐτοῖς ἀν-
 τιχαρίζόμενα, ταῦτα δὴ τὰ χρυσῶ και ὅσα πάλιν
 ἀργύρου πεποίητο προφέρων ὁ δυσσεθῆς εἰς θρόνους
 προετίθη βασιλικούς, και στέμμασιν ἐστεφάνου, και
 τέλοισ ταύρους αὐτοῖς καταθῶν περιβρανεῖζειν τὰ
 πλῆθη τοῖς μαροῖς ἐπέταττεν ἱερεῖσι βοηθοῦ τυγ-
 χάνων και τοῦ καιροῦ. Και γὰρ ἦσαν τότε τερπνοῖς
 ἀκούσμασι τοῦ θεάτρου προσκεχνηότες. Ὅσοι μὲν
 οὖν ἦσαν ἀσφαλεῖς τὴν εὐσέθειαν και τὰ Χριστιανῶν
 αὐτοῖς οὐ μόνον τῶν ὀνομάτων, ἀλλὰ και εἰς καρ-
 δίαν ἐνδεδυκῶτα, οὗτοι φωράσαντες τὸ γινόμενον και

A quoque ei insania similes quos, nescimus quomo-
 do dicuntur sanare, et facere ut sint sanæ men-
 tis. Hoc illi quidem pro se petierunt, cupientes
 liberari ab omni molestia; Deus autem id, quod
 virgo impense cupiebat, facit ut ei succedat ex
 sui animi sententia. Nesciebant enim se, ut dicitur,
 equum in campum immittere, et delphinum
 in aquam. Audit hæc præfectus, et cupiens ipse
 quoque liberari hac ejus cura, statim sanctum Anthimum
 (erat autem hic tunc Nicomediæ episcopus
 post Cyrillum) accersit. Qui cum statim accessisset,
 et ut, qui a Deo accepisset notitiam eorum quæ
 erant in profundo cordis, spiritu cognoscit de
 virgine; et cum, quam profunda sapientia sub
 simulatione stultitiæ lateret, intellexisset, ipse qui-
 dem tacens constitit; virgo vero cum similiter vi-
 disseet pontificem, nullum amplius præ se ferebat
 furorem aut amentiam, sed perinde ac ipsum illius
 aspectum reverita, se moderate gerebat et placide,
 adeo ut ipsi qui aderant stuperent, considerantes
 quantam vim habeat vel solum conspectus pius
 oculus. Præfectus ergo rogavit episcopum, ut
 assumeret virginem, cum ea autem etiam Indem
 et ut eos in sacra aliqua æde traderet in cu-
 stodiam honestam. Simul etiam dedit pecunias, quæ
 ad alimentum sufficerent et usus corporis necessa-
 rios. Ille autem hos quidem valde libenter suscepit,
 sed non etiam pecunias. Eos vero misit ad quod-
 dam monasterium, dici non potest, quantum læ-
 tantes, quod successisset eis cœptum ex sententia.

IX Jam autem Maximiano tunc erecta erant tro-
 pæa adversus inimicos (3), Deo ei sapienter viam
 aperiente ad salutem, ut cum quæsiisset, cujus-
 nam manu hæc recte gererentur, agnosceret veri-
 tatem. Sed ille in his plane cruciatus, dæorum
 qui falso dicuntur, auxilio ascribebat victoriam, et
 tantum aberat, ut vero Deo ageret gratias, ut
 etiam properaret adversus Deum bellum gerere;
 et aliis postpositis, acris animo armabatur adversus
 Christianos, dæmonibus festa peragens et sacrifi-
 cia, etiamsi primo vulpinam pellem induens, donis
 et honoribus clam se insinuabat in populi benevo-
 lentiam, et suam esse rectam volebat improbitatem.
 Theatrum itaque frequentissimum ab eo fuit
 congregatum. Non aperte autem ostendebatur hoc
 certamen comparari adversus Christianos, sed
 obscure, dolose et malitiose instruebatur. Simula-
 cra enim, quæ auro quidem honorabantur ab impiis;
 fossam vero interitus eis vicissim largiebantur,
 hæc, inquam, aurea, et quæ rursus facta
 fuerant ex argento, producents impius, posuit in
 sede regali, et coronis redimitit; et tandem eis
 tanros sacrificans, jussit execrantibus sacerdotibus
 aspergere populum, temporis quoque ea re utens
 auxilio. Tunc enim ore hianti attendebant jucunda
 theatri acroamata. Quicumque ergo in pietate
 quidem erant firmi et stabiles, et quorum animos

religio Christiana non solum usque ad nomina, sed etiam ad cor usque penetraverat; ii, cum id quod fiebat, deprehendissent, et nec ejus quidem conspectum ferre potuissent, a theatro recesserunt, suum potius sanguinem profundere, quam tali sanguine pollui, præclare eligentes. Quibus autem pluris fiebat voluptas et recreatio, iis polluebantur animæ et corpora, ex modica, proh dolor, plicia.

X. Sed enim Maximianus, qui toto animi impetu ferebatur ad impietatem, non amplius latenter, sed aperte volens se impie gerere, hos habuit sermones apud eos, qui erant congregati, qui quidem gravissimam redolebant impietatem: Quo abitis, dicens, o homines, luci tenebras præferentes, et non deos esse putantes, a quibus dependet hoc universum? Non videtis victorias et tropæa (4)? Non videtis bona plurima quæ bonis adjiciuntur, et quemadmodum quæ sunt, recte quidem se habent, et sunt in tuto, alia vero accedunt quotidie, et quorum non eramus prius domini, in ea nunc dominatum obtinemus? Non gloriam, quæ augetur? non imperium, quod dilatatur? Non civitates, quæ partim quidem sunt tributariæ, partim autem sunt futuræ; et partim quidem jam captæ sunt, partim vero sunt jamjam capiendæ? Non gentium reges, qui sunt reputati pro mancipiis? Non omnia, quæ eveniunt nobis ex sententia? Cujusnam ergo hæc contingunt providentia? Vobis persuadeant temporum temperationes, moderatæ

XI. Cum ille copiosa lingua sic loqueretur, et iis, qui non sunt, ea quæ sunt, falso ascriberet, et alia a thuc vellet contexere, non permisit ex alto is cujus sunt judicia vera justificata, mendacium amplius gloriari adversus veritatem, ne aliis quoque, qui erant ad pervertendum faciles, causa esset interitus. Sed interim dum loqueretur, cum esset dies serenus, et sol regionem ureret meridionam, repente erupit sonus multorum tonitruum, et elisus fuit ignis ex nubibus, et profunde simul tenebræ, et densa grando cum ventis vehementibus, et malum hoc horrendum, vocem propemodum emittebat, esse gravem Dei commoti iram. Nam alii quidem solo tonitru auribus et animo percussi, ibi in terram cadebant semimortui; alii vero in fugam quidem se conjecerunt, se autem multo gravius affecerunt, ut qui fuerint a se invicem conculcati, et sic vitæ violentum invenerint exitum. Ipse quoque isopijs imperator propemodum periit, periturus fortasse, nisi Deus judicasset id minus esse supplicium, quam quod ille dignus erat pati. Non usque autem ad ea quæ dicta sunt, stitit Deus terrores, sed fluvii quoque aquarum impetu inundantes, et segetes funditus evellentes, agrorum labores in mare deportarunt: idque cum esset æstas, et speraretur fore, ut longo tem-

μηδὲ αὐτὴν τὴν ὄρασιν ἐνεγκόντες ἔρχοντο τοῦ θεᾶ-
τροῦ, τὸ ἑαυτῶν αἷμα δοῦναι μᾶλλον ἢ αἵμασι μολυν-
θῆναι τοιοῦτοις εὐγενῶς προελάμενοι. Ὅσοις δὲ ἡ-
δονὴ καὶ ἀνεσις περὶ πλείονος ἦν, οὗτοι καὶ ψυχὰς
ἐχραίνοντο καὶ τὰ σώματα μετριστάτης, οἴμοι! ψυ-
χαγωγίας βαρυτάτας ἐκέθεον τὰς τιμωρίας ἑαυτοῖς;
ταμειύσαντες.

Γ· Ἀλλὰ γὰρ ὁ πολὺς οὗτος καὶ πρόθυμος τὴν ἀπέ-
θειαν Μαξιμιανὸς οὐκέτι λαθραίως, ἀλλὰ καὶ φανε-
ρῶς ἀσεθεῖν βουλόμενος, λόγους καθῆκε πρὸς τοὺς
συνειλεγμένους, χαλεπῆς ὄσης ἀπέζοντας ἀθείας,
Ποῦ, λέγων, φέρεσθε, ἄνθρωποι, τὸ σκότος τοῦ φω-
τὸς προτιμῶντες καὶ μὴ θεοὺς εἶναι νομίζοντας, ὧν
τῶδε τὸ πᾶν ἐξήρτηται; Οὐχ ὄρατε νίκας καὶ τρό-
παια; οὐχ ὄρατε πλῆθος ἀγαθῶν ἐπ' ἀγαθοῖς προστι-
θέμενον, καὶ ὅπως τὰ μὲν ὄντα καλῶς ἔχει καὶ ἀσφα-
λῶς, τὰ δὲ προστίναται καθ' ἑκάστην, καὶ ὧν οὐ
πρότερον ἦμεν κύριοι, δεσπόζομεν νῦν; οὐ τὴν δόξαν
αὐξανομένην; οὐ τὴν βασιλείαν εὐρυνομένην; οὐ
πόλεις, τὰς μὲν ὑποφόρους οὖσας, τὰς δὲ μελλούσας;
καὶ τὰς μὲν ἐαλωκυίας ἤδη, τὰς δὲ καὶ ὄσον οὐπω
ληφθησομένας; οὐκ ἐθνῶν βασιλεῖς ἐν ἀνδραπόδων
μοίρᾳ λογιζομένους; οὐ πάντα κατὰ γνώμην ἡμῶν
ἀνυόμενα; Τίνων ἄρα προνοία παραχωρεῖ ταῦτα,
πεισάτωσαν ὑμᾶς ὦρῶν εὐκрасαίαι, ἑμβρῶν συμμε-
τρίαι, καρπῶν εὐφορίαι, μᾶλλον δὲ ὁ σύμπαζ χρόνος
καρποφορῶν καὶ πάντα πρὸς εὐθηνίαν βλέποντα.

pluviæ, fructuum fertilitates; imo vero universum abundantiam.

ΙΑ· Οὕτως ἐκείνου γλώσση περιετῆ φθειρομένου,
καὶ τοῖς μὴ οὔσι τὰ ὄντα ψευδῶς ἐπιγράφοντος, ἔτι
τε καὶ ἄλλα συνείρειν ἐθέλοντος, οὐκ ἀνήκεν ἄνωθεν
οὐ τὰ κρίματα ἀληθινὰ δεδικαιωμένα τὸ ψεῦδος ἐπι-
πλέον τῆς ἀληθείας κατακυχῆσασθαι, ἵνα μὴ καὶ
ἄλλοις πρὸς διαστροφήν εὐκόλοισ ἀπωλείας πρόξενον
καταστῆ· ἀλλὰ μεταξύ λέγοντος, αἰθρίας οὖσης καὶ
ἡλίου τὸ μεσημέριον φλέγοντος ἄφω κτύπος τε πο-
λὺς κατεβράβη βροντῶν, καὶ πῦρ ἐκ νεφελῶν ἐξετρί-
βη, καὶ σκότος ἕμα βαθύ, καὶ χέλαρα μετὰ πνευμά-
των συχῆ, καὶ τὸ δεινὸν μικροῦ καὶ φωνῆν ἠφίαι
χαλεπὴν εἶναι Θεοῦ κινήσαντος ὄργην. Οἱ μὲν γὰρ
καὶ μὴ τῆ βροντῆ καὶ ἀκοῆν καὶ ψυχὴν πληγέν-
τες αὐτοῦ που παρὰ τὴν γῆν ἡμιθνήτες κατέπιπτον·
οἱ δὲ ὤρμησαν μὲν εἰς φυγὴν, πολλῶ δὲ χαλεπώτε-
ρον ἑαυτοὺς διέθηκαν ὑπ' ἀλλήλων συμπατηθέντες,
καὶ βίαιαν οὕτως εὐρόντες τοῦ βίου καταστροφήν.
Καὶ αὐτὸς δ' ἂν ὀδυσεβῆς βασιλεὺς μικροῦ παρα-
πώλετο, εἰ μὴ ἐλάττων ἴσως ἢ τιμωρία παρὰ Θεῶν δε-
δοκίμαστο, ἧς ἄξιός ἦν ἐκεῖνος παθεῖν. Οὐ μέχρι δὲ
τῶν εἰρημένων τὰ τῶν φόδων ἴσησιν ὁ Θεός, ἀλλὰ
καὶ ποταμοὶ τῆ τῶν ὑδάτων φορᾶ πλημμύραντες καὶ
ἄρδην τὰ λήϊα παρασύραντες, τοὺς τῶν γεωργῶν
πόνους θαλάσση παρέδοσαν, καὶ ταῦτα θέρους ὄντος
καὶ πολλῆς μᾶλλον ἐλπίζομένης τῆς ἀνομβρίας. Ἀλ-
λὰ τῆς Μαξιμιανοῦ καθικέσθαι ψυχῆς καὶ πείσας

(4) Alludit ad victoriam de Persis et Parthis obtentam, qua ultra Ctesiphontem imperium pro- pagavit.

της ἀσθελας ἀνεγκεῖν κοῦφον κομιδῆ τὸ γεγονός καὶ μικρὸν. Ὅτι γὰρ αὐτὸς ἐκεῖνος Μαξιμιανὸς ἦν μὴδὲν διαθεθεῖ, ἀμεινον δεῖξει τὰ παρὰ πόδας. Ζητήσας γὰρ μετὰ ταῦτα τὸ γραμματεῖον ψ̄ τὰ δνόματα τῶν τοῖς πρώτοις τῶν ψευδωνύμων δώδεκα θεῶν ὑπηρετουμένων ἐγκείμενα ἦν, ἐπεὶ καὶ μὴ Δόμνα καὶ Ἰνδης σὺν τοῖς ἄλλοις εὐρίσκατο, καὶ σφόδρα σπουδαίως ὅπως εἶχε τὰ κατ' αὐτοὺς ἐπυνθάνετο.

ΙΒ'. Ὡς δὲ ἤκουε παρὰ τοῦ ἀρχιευνούχου ὅτι Δόμνα μὲν τῶν φρενῶν ἐκπέσει, ἔστι δὲ νῦν παρὰ τοῖς ταῦτα θεραπευεῖν ἐπισταμένοις, σύνεστι δὲ καὶ Ἰνδης αὐτῇ φυλακῆς χάριν καὶ ὑπουργίας, ἐκεῖνος ἤδη τῷ θυμῷ φλεγμαίνων καὶ μέγα ἀνακραγῶν, Ὡ κἀκιστε ἀνθρώπων, ἔφθ, Δόμναν μὲν δαιμονώσαν ἰσως οὐκ ἀπὸ τρόπου τῆς τῶν θεῶν ἀπέστησας λειτουργίας· τί δὲ παθῶν καὶ Ἰνδης θεραπευτὴν ὄντα τῶν μεγάλων θεῶν αὐτῇ συναπέστησας καὶ τό γε εἰς σὲ ἦκον ἐρήμους ὑπηρεσίας ἀνήκας αὐτούς; Ἐγὼ δὲ ἄλλ' αὐτούς θυνομι τοὺς θεοὺς ὡς οὐμενοῦν οὐ παρελεύσεται ἡ ἀξία τοῦ τολμήματος δίκη, εἶπε καὶ οὐκ ἡμέλει, ἀλλὰ τὸ λειτούργημα τῶν καμῆλων αἶ ἐν τῇ χώρᾳ Κλαυδιουπολιτῶν ἐτύγγανον οὔσαι, ἐγχειρισθῆναι οἱ ἐπέταττεν ὄγκου αὐτῶν ἀρχοντικοῦ καταγῶν καὶ πρὸς ἐσχάτην ἀδοξίαν περιστάς· εἶτα καὶ Ἰνδην ἐκέλευσε παραστῆναι καὶ τὰ πρὸς θεοῦ· εἰωθότα καὶ αὐθις ποιεῖν. Ὅ δὲ παρελθὼν τὰ συνήθη πρὸς ἀλήθειαν ποιῶν ἦν, καὶ θεοῖς μὲν καὶ θεαῖς καὶ τοῖς τούτων ἱερουργοῖς πολλὰ χαιρέειν ἢ οἰμύζειν μᾶλλον εἰπὼν αὐτὸς προσανείχε μόνῃ Θεῷ προσευχαῖς τε καὶ νηστειαῖς ἐνασχολούμενος, καὶ μὴ μόνον οὐδὲν πρὸς τὴν ἐκείνων ἀσθεσίαν καθυφεῖς, ἀλλὰ καὶ πολλοὺς τῶν ἠπατημένων εἰς τὴν τῆς ἀληθείας ἐπίγνωσιν ἐκκαλούμενος. Ἐπαγωγὸν γὰρ εἰς πειθῶ λόγος, ὁπότεν ἔχη καὶ βίον αὐτῷ συμφεγγόμενον ὡσπερ οὖν εἶχε καὶ Ἰνδης, καὶ διὰ τοῦτο πολλοὺς τῷ Θεῷ προσῆγε, καὶ ἄλας ἀτεχνῶς θαῖον ἦν ἑαυτὸν τε συγκρατῶν καὶ τοὺς ἄλλους διακρατεῖν δυνάμενος. Ἀλλὰ τὰ μὲν ἐκείνου τοιαῦτα· Μαξιμιανῷ δὲ οὐκ ἦν ἀνεκτὸν βαρβαρῶν μὲν πάντων περιγενέσθαι δοκεῖν καὶ βλέμματα μόνῃ μυριάδας δχλων φοβεῖν, ἤτασθαι δὲ τῶν οικείων, καὶ ταῦτα νέων οὕτω καὶ ἀτελῶν ἔτι τὴν ἡλικίαν.

ΙΓ'. Ἀμέλει γοῦν καὶ λύσας κατὰ μικρὸν ὅπερ εἶχε πρόσχημα γοῦν τι φιλανθρωπίας, φανερώς μὲν ἦν τῷ Χριστῷ μαχόμενος, ναοὺς τε ἱεροὺς καθαιρῶν καὶ οἴκους δαίμοσιν ἀνοικοδομῶν, ἀρχοντας δὲ δεινοὺς μὲν εἰπεῖν, ὤμοις δὲ κολάσαι κατὰ πᾶσαν ἐκπέπτων τὴν οἰκουμένην, οἷς οὐκ ἤρκει κατὰ Χριστιανῶν ἢ παρ' αὐτῶν ὤμοτης, ἀλλὰ καὶ ἡ τοῦ βασιλέως ἀπήνεια προσετίθετο. Παρηγγελλε γὰρ ἀπειθοῦσι Χριστιανοῖς μὴδὲν ὑφείναι, ἀλλ' οὕτω κολάζειν, ὡς τῶν ὀφθαλμῶν ἐκείνου συνεξεταζόντων αὐτῷ καὶ θεωμένων τὴν τοῦ βήματος αὐστηρίαν, τὴν περὶ τὸ ἐξετάζειν περιέργειαν, τὸ περὶ τὰς κολάσεις καινουργὸν καὶ φιλόνηκον, καὶ ὡς ἐκεῖνος ἂν εἶη ὁ πλείον αὐτῷ χαριζόμενος, ὁ καὶ πλείονα δῆπου κολάζων Χριστιανούς. Οὕτω τοὺς ἀρχοντας διεραθίσας ἐξέπεμπεν. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ παράδειγμα

A pore non plueret. Fuit tamen, quod factum est, admodum leve et parvum ad penetrandum Maximiani animum, et persuadendum ut resipisceret ab impietate. Nam cum postea quasiisset schedulam, in qua erant nomina eorum qui falso dicuntur dii, ministrabant, quoniam Domna et Indes non inveniebantur cum aliis, dolore simul et ira implebatur, et diligenter percontabatur, quomodo res eorum se haberent.

XII. Postquam autem audivit ab archieunucho, Domnæ quidem emotam esse mentem, eam vero nunc esse apud eos, qui ea sciunt curare; cum ea autem esse ludem, ut eam custodiat, et ei inserviat, ille jam ira æstuans, et valde vociferans: O pessime hominum, inquit, Domnam quidem, quæ vexabatur a dæmone, fortasse non immerito amovisti a deorum ministerio. Quidnam autem te movit, ut Indem quoque, magnorum deorum cultorem, cum ea amandares, et quantum in te fuit, eos a ministerio desertos dimitteres? Sed ipsos juro deos, te justas sceleris pœnas non esse evasurum. Dixit, neque quod dixerat neglexit, sed ministerium camelorum, qui erant in regione Claudiopolitana, ei tradi imperavit, ei auctoritatem detrahens, præfecturæ, et eum ad extremam ducens ignominiam. Deinde Indem quoque jussit adduci, et ea rursus facere quæ diis consueverat. Ille vero cum accessisset, faciebat revera, quæ consueverat, deosque et deas et eorum sacerdotes valere, vel potius flere jubens, ipse soli Deo vacabat, in orationibus versans et jejuniis, et non solum ad eorum impietatem minime se dimittens, sed multos etiam ex iis qui decepti fuerant, ad veritatis agnitionem revocans. Res est enim, quæ ad veritatem inducit oratio, quando habet etiam vitam ei consentientem. Hac itaque ratione Indes multos ad Deum adduxit; et erat revera sal divinus, qui et seipsum continebat, et alios poterat continere. Sed tales quidem erant res illius: Maximiano autem erat intolerabile, videri quidem omnes superasse barbaros, et solo aspectu terrere populi multa millia: vinci vero a suis, idque cum essent adeo juvenes, et ætate imperfecta.

XIII. Cum itaque paulatim solvisset, quamcunque habebat speciem humanitatis, aperto quidem pugnabat cum Christo, sacra templa diruens, et ædes dæmonibus ædificans; præfectos autem, et in dicendo formidabiles, et in puniendo crudeles mittens per universum orbem terræ: quibus non sufficiebat sua adversus Christianos crudelitas, sed accedebat etiam immanitas imperatoris. Jubebat enim, ut Christianis non obedientibus nihil cederent, sed sic punirent, tanquam oculi illius una examinarent et spectarent tribunalis austeritatem, et in examinando curiositatem, et in puniendo novam inventionem atque vehementiam: dicens eum illi plurimum gratificatrum, qui pluribus suppliciiis afficeret Christianos. Sic incitatos emittebat præfectos, verum enim vero seipsum quoque eis

ostendebat exemplar archetypum ad inhumanitatem, (5) Nam ipse quoque erat primus occidens, puniens, de medio tollens, expellens, quid non violentum agens et tyrannicum? imo vero sæpe quoque non vin meram afferens, sed eam etiam miscens persuasione, et ipsam porrigens tanquam escam, ut sic quoque fieret sævior, et haberet probabiliore puniendi occasiones, quod mollent pii parere verbis solis. Is cum sanctissimum Anthimum diu quæsitum non invenisset, ipse ingressus ecclesiam, tanquam fera aliqua varia et dolosa, cum exercituum et satellitum multitudinem eam circumdedit, et deinde etiam lenitatis personam subiisset, ut alii quidem formidarent vim et multitudinem, alii autem ad sibi utilem iutuentes benignitatem, abducerentur a persuasione, et cum sic tanquam duobus fortibus vinculis, timore et persuasione pios colligasset, captivos ducebat ad pietatem. Cum hæc apud se cogitasset, ad populum talem habuit orationem.

XIV. Ego etiam adversus gentes barbaras, quæ meum jugum ferre recusant, et non parent Romanorum legibus, non statim moveo hastam, neque utor jaculis, neque gladio eis cædem affero, sed bonos imitor medicos, mollibus primum verbis et benignis, perinde ac oleo, tumorem emolliens. Deinde postquam videro eos esse valde immedicabiles ulcusque eorum valde malignum et profundum, tunc utor cauterio, et jam aspera et acerba sectione, ut neque ab initio me videatur aliquis humanior, neque post misericordiam et mansuetudinem violentior. Absit autem, ut vos me unquam sentiatis conturbatum et iratum; sed accedentes, libate magnis diis, et rogate, ut vos benignis intueantur oculis, ut sic a nobis quoque consequamini honores, magistratus et pecunias, et sitis inter meos primos amicos et familiares. Quemadmodum enim non est absurdum, Barbaros quidem, qui sunt alterius linguæ, nostra tam æquo animo ferre, vos vero in Romanorum legibus educatos, et in rebus Græcorum eruditos, et mihi subjectos, non in omnibus servare obedientiam, sed in rebus precipuis videri inobedientes, et bellum aperte suscipere contra vestrum imperatorem, ut ideo excidatis ab imperatoris benevolentia, et larga munificentia? Recedite ergo, recedite ab hac falsa religione. Sin minus, pœna non procul aberit. Videte hanc ædem, in qua confidistis. Eam igni mandans, vos quoque simul perdam, et scietis omnino, quantum sit malum, a ratione aliena audacia, et mentis perversitas.

XV. Cum dirus Maximianus sic immanitati conjunxisset humanitatem, et malorum minis et bonorum promissis variasset orationem, qui instar mellis dulcem habebat linguam sapiens Glycerius, qui erat revera divinus sacrificus et sacerdos, et sua verba studebat sacrificare Christo, cui sacrificabat

(5) De hac persecutione instaurata consule Baron. an. 301.

Α εαυτὸν εἶδου καὶ πρωτότυπον εἰς ἀπανθρωπίαν· ἐπεὶ καὶ πρῶτος αὐτὸς ἦν κτείνων, κολάζων, ἀναιρῶν, ἐλαύνων, τί μὴ βίαιον καὶ τυραννικὸν ἐργαζόμενος; μᾶλλον δὲ καὶ πολλάκις οὐκ ἄκρατον ἐπάγων τὴν βίαν, ἀλλὰ καὶ πειθοὶ κεραυνὸς καὶ οἶονεὶ δέλεαρ αὐτὴν προτεινόμενος, ἵνα καὶ μᾶλλον οὕτως ἀγριώτερος γίνηται, καὶ τοῦ κολάζειν εὐλογωτέρας ἔχη τὰς ἀφορμὰς τῶ μὴ λόγοις ἐθέλειν μόνοις τοὺς εὐσεβεῖς πείθεσθαι. Οὗτος, ἐπειδὴ καὶ τὸν ἀγιώτατον Ἀνθίμου πολλὰ ζητήσας μὴ εὖροι αὐτὸς εἰσω τῆς ἐκκλησίας, ὁδὸν τι θηρίον ποικίλον καὶ δολερὸν εἰσελθὼν πλήθει τε στρατευμάτων καὶ δορυφόρων ταύτην περιλαβὼν, εἶτα καὶ ἐπιείκειαν ὑποδύς, ἵν' οἱ μὲν τὸ πλήθος καὶ τὴν ἰσχὺν ὑποπηξωσιν, οἱ δὲ πρὸς τὴν ἐπίχρηστον ὀρῶντες φιλανθρωπίαν πειθοὶ συναρπάζωνται, καὶ οὕτως ὡσπερ ἄμμασι δυσὶν ἰσχυροῖς, φόβῳ καὶ πειθοὶ τοὺς εὐσεβεῖς συνδήσας αἰχμαλώτους ἀγάγῃ πρὸς τὴν ἀσέβειαν, τοιαῦτα σκεψάμενος; λόγου πρὸς τὸ πλήθος ἤρξατο τοιούτου.

ΙΔ'. Ἐγὼ καὶ πρὸς ἔθνη βάρβαρα τὸν ἐμὸν ζυγὸν δυσχεραίνοντα καὶ Ῥωμαίων νόμοις μὴ πειθαρχοῦντα οὐκ εὐθὺς τὸ δόρυ κινῶ οὔτε μὴ χρώμαι τοῖς βέλεσιν, οὐδὲ τὴν διὰ ξίφους ἐπάγω σφαγὴν· ἀλλὰ τοὺς ἀγαθοὺς μιμοῦμαι τῶν ἰατρῶν, βήμασι μαλακοῖς τὸ πρῶτον καὶ φιλανθρώποις ὡσπερ ἔλεψ διαμαλάσσω τὸ οἰδημα. Εἴθ' οὕτως ἐπειδὴν ἔω σφόδρα δυσιάτως ἔχοντας καὶ τὸ ἔλκος ὑπολοῦν καὶ πᾶνυ βαθύ, τότε δὴ καὶ καυτῆρι χρώμαι, καὶ τῇ τομῇ οὕτω λίαν αὐστηρῶς καὶ περιωδύνας ὡς μήτε τινα τὴν ἀρχὴν ἐμοῦ φανῆναι φιλανθρωπότερον μήτε μετὰ τὸν ἔλεον καὶ τὴν ἐπιείκειαν βιαιότερον. Ὑμᾶς δὲ μὴ γένοιτό ποτε πειραθῆναι μου τετραγώνου καὶ πρὸς ὄργην ἔχοντος· ἀλλὰ προσελθόντες τοῖς μεγάλοις θεοῖς σπένδετε καὶ εὐμενέσιν ὑμᾶς ὀφθαλμοῖς ἰδεῖν ἐκκαλεῖσθε, ἵν' οὕτω καὶ τὰ παρ' ἡμῶν προσυπάρξῃ, τιμαὶ καὶ ἀρχαὶ καὶ χρήματα καὶ τὸ ἐν πρῶτοις ὑμᾶς εἶναι τῶν ἐμῶν ἐταίρων καὶ φίλων. Πῶς γὰρ οὐκ ἄστοπον βαρβάρους μὲν ἀλλογλώσσους τοσαύτης παρ' ἡμῶν ἀπολαύειν τῆς ἀνεξικακίας, ἡμᾶς δὲ Ῥωμαίων νόμοις ἐνθετραμμένους, καὶ τὰ Ἑλλήνων πεπαιδευμένους, πρὸς δὲ καὶ ἐμοὺς ὑπηκόους ὄντας, μὴ διὰ πάντων σώζειν τὸ εὐπειθεῖς, ἀλλὰ περὶ τὰ καιριώτατα μᾶλλον ἀπειθεῖν δεῖκνυσθαι, καὶ πόλεμον ἀντικρὺς πρὸς τὸν ὑμέτερον αἰρεσθαι βασιλέα, ὡς ἐντεῦθεν βασιλικῆς ἐκπίπτειν εὐμενείας καὶ πλουσιοδώρου χρηστότητος; Ἀπόστητε τοιγαροῦν τῆς ἀτόπου ταύτης θρησκείας, ἀπόστητε· εἰ δ' οὖν, ἀλλ' οὐ μακρὰν ἢ δίχην. Ὅρατε τουτοῦ τὸν οἶκον ἐφ' ᾧ καὶ πεποιθότες, πυρὶ δοὺς αὐτὸν καὶ ὑμᾶς ὁμοῦ συνδιαφθερῶ, καὶ εἴσεσθε πάντως ὅσον κακὸν θράσος ἄλογον καὶ γνώμης ἀντιτυπία.

ΙΕ'. Οὕτω τοῦ δεινοῦ Μαξιμιανοῦ ἰεπιείκειαν ἀνηελθὺς συνάψαντος κακῶν τε ἀπειλαῖς καὶ ἀγαθῶν ὑποσχέσει τὸν λόγον ποικίλαντος, Γλυκέριος ὁ σοφὸς, ὁ θεὸς ὄντως θύτης καὶ ἱερέυς, καὶ τοὺς λόγους αὐτοῦ καταθύσαι σπεύδων τῶ ὑπ' αὐτοῦ ἱερουργομένῳ Χριστῶ ἐπίτηρον πᾶνυ καὶ καιρίαν εὐς τὴν

ἀπολογίαν τὴν τε γλώσσω ἐπέδωκε Μαξιμιανῷ, καὶ τὰς φρένας διέσεισε, καὶ σὺν ὀργῇ θαύματος ἐπλήρωσε τὴν ψυχὴν. Ἔφη γάρ· Οὐτε τῶν ἐπαγγελίων σου καὶ δωρεῶν ἐφιέμεθα, βασιλεῦ, οὐτε τῶν ἀπειλῶν ὡς ἐπιστροφόμεθα. Τὰ μὲν γὰρ πόσας ἂν καὶ ποίας ὀρέξεις ὡς δυνήθηαι θέλξει ψυχὴν τῶν Ἰσα καὶ ὀνείροις τοῖς τοῦ κόσμου πᾶσι προσεχόντων τερπνοῖς, κακὸν δὲ τί ἐν καὶ ἀπειλήσαις τοῖς ζημίαν μᾶλλον λογιζομένοις τὸ μὴ τὰ χαλεπώτατα ὑποστῆναι διὰ Χριστόν; Ἄ δὲ λέγεις καὶ ἐφ' οἷς ἄρα καὶ ἐγκαυχᾶ, τοῖς κατὰ τῶν ἔθνων δῆπου τροπαίους ταῦτα μᾶλλον πρὸς ἡμῶν ἔσονται, καὶ τοῖς ἔμοι; συμφθέζονται λόγοις. Ὅταν γὰρ σὺ ὀπλιεστὸς νενικηκώς ὅσον οὐκ ἔστι γυναικῶν καὶ παιδῶν ὀφθῆς ἠττημένος, τῶν τὰ Χριστιανῶν, φημί, σεβομένων, πῶς οὐχὶ πολλῶ πλείον ἢ τοῦ ἐμοῦ Χριστοῦ δύναμις ἔσται καταφανής; Καὶ πρὸς τοῦτοις τίς οὕτως ἐμβρόντητος καὶ ἡλίθιος, ὡς εὐθὺς ἐκλαθέσθαι τῶν πρὸ μικροῦ βροντῶν τε καὶ κεραυνῶν, καὶ τῆς φρικτῆς ἐκείνης θεοσημείας θανάτων τε τῶν βιαιῶν καὶ τοῦ μικροῦ δεῖν καταποντισμοῦ καὶ τῆς τῶν καρπῶν ἀπωλείας, καὶ θεοῖς ταῦτα τοῖς σοῖς, ἀλλὰ μὴ τῶ ἀληθεῖ μᾶλλον ἐπιγράψαι Θεῷ, εὐκαίρως, ὡ βασιλεῦ, τὴν ἀργὴν ἐπάνοι κατὰ τῶν ἐκείνου; καὶ τιμῶντων καὶ σεβομένων; Μὴ γοῦν οὕτω θαρβήσης τὸν καθ' ἡμῶν πόλεμον· ἔστι καὶ ἡμῖν ἄνωθεν ὄπλα, οἷς ὡσπερ εἰ σοὶ δορυφόροι παρὰ σοῦ σήμερον, οὕτω δὴ καὶ παρὰ τοῦ βασιλέως τῶν ὀλων ἡμεῖς φυλαττόμεθα, δι' ὧν καὶ ἀντιτάξομεθά σοι καὶ νικήσομεν νικην κομιδῇ παραδοξοτάτην. Βαλλόμενοι γὰρ ἀνελοῦμεν, καὶ πίπτοντες τὸ κατὰ σοῦ στησόμεθα τροπαίον.

ΙΓ'. Ἦκουσε ταῦτα ὁ βασιλεὺς, καὶ τῷ τομῷ τῶν λόγων ὡσπερ εἰς μέσην διακοπῆς τὴν καρδίαν κρύψαι νῦν τὸ πάθος ἐν ἀποβρήτῃ τῆς ψυχῆς διανοηθεὶς οὐδὲν πλείον εἰπὼν ἢ δράσας τοῦ ναοῦ ἔξαισιν. Ὅ μόντοι εὐσεβῆς ἐκείνος λαὸς τῷ μὲν Θεῷ δόξαν, Γλυκερίῳ δὲ τῷ σοφῷ τοιαύτας ἔκαστος προσιόντες ἐδίδοσαν τὰς φωνὰς Ὡς γλυκεία τῷ λάγγυγι μου τὰ λόγια σου, ὑπὲρ μέλι τῷ στόματι μου! Μαξιμιανῷ δὲ οὐκ ἐμαλλεν ὁ θυμὸς ἐπὶ πολὺ καθεκτὸς εἶναι, ἀλλὰ σφύζων ἐν αὐτῷ πεθεῖ χειρὶ στρατιωτικαῖς τῇ ἐκκλησίᾳ προσιόντα Γλυκερίον συλληφθῆναι, ἀνάρπαστόν τε πρὸς αὐτὸν ἀχθῆναι· ὃν δὴ καὶ τῷ ἐκείνου βήματι παραστάντα, μηδὲν ἐρωτήσας τύπτεσθαι βουνούροις ἐκέλευεν οὕτω σφοδρῶς, ἕως τοῦς μὲν τύπτοντας ἢ ἰσχυρῶς, ἐκείνον δὲ μαστιζόμενον ἐξέλιπεν ἢ φωνῇ· καὶ κύρκει δὲ τοιαῦτα ἐπιλέγειν αὐτῷ τυπτομένῳ, Φεῖδου τὰ πολλὰ γλώττης, Γλυκερίε. Μὴ ἀλαζών, μὴ στασιαστής, μὴ αὐθάδης. Τίμα Ῥωμαίων ἔθη, αἰδοῦ βασιλεῖς. Οὕτω μὲν ἐπέταττε Μαξιμιανός· ἀλλ' οὐτε βασιλεύων ἐπεισεν, οὐτε ταῦτα ἐπέδωκεν κατεδυσώπησεν, ἀλλὰ κρείττων ὁ μάρτυς καὶ τῶν δημίων χειρῶν, καὶ τῶν ἐπιδομένων φωνῶν τὸν ἑαυτοῦ βασιλεῖα ἐζῆται, καὶ τὴν ἐκείθεν ἐξεκαλεῖτο βοήθειαν ὅπως εἶχε καὶ φωνῆς καὶ δυνάμεως, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, λέγων, ὡσπερ δὴ με ὑπὲρ σοῦ λέγειν ἐβρώσας, οὕτω δὴ καὶ ὑπὲρ σοῦ πάσχειν ἐν-

Ἐψαλμ. cxliii, 103.

brevem et opportunam dans responsionem; et linguam vinxit Maximiano, et cor ejus conturbavit et labefecit, et simul cum ira ejus animum replevit admiratione. Dixit enim: Neque tua promissa et dona desideramus, o imperator, neque tuas minas omnino curamus. Illa enim quomodo appetemus, aut quomodo ea nostrum delinirent animum, qui, quæcunque sunt mundi, habemus pro somniis? Malum autem quid iis miniteris, qui pœnam potius existimant, non vel gravissima sustinere propter Christum? Quæ vero dicis, et de quibus gloriaris de tropæis, inquam, adversus gentes erectis, ea magis stabunt a nobis, et meis verbis suffragabuntur. Quando enim qui vicisti plurimos mox conspectus es victus a feminis et pueris, ab iis, inquam, qui colunt religionem Christianam, quemadmodum non erit mei Christi virtus multo manifestior? Et præterea quis est adeo attentus et stultus, ut sit oblitus tonitruum et fulminum, quæ paulo ante fuerunt, et illius horrendæ Dei significationis, mortisque violentæ, et ejus, quæ prope fuit, submersionis et fructuum interitus: et quod hæc tuis diis, non autem vero potius Deo ascriberis, qui opportune, o imperator, infert iram adversus eos, qui illos honorant et colunt? Ne sic ergo bellum contra nos susceperis. Sunt nobis arma quoque desper, quibus sicut hodie tui a te satellites, ita nos a rege munimur universorum, per quæ et contra te in aciem prodibimus, et adipiscemur victoriam valde admirabilem. Percussi enim, interimemus: et cadentes, contra te tropæum erigemus.

XVI. Hæc audiit imperator, et secantibus verbis in medio corde quodammodo sauciatus, animi motum in præsentia celare habens in animo, et nihil amplius dicens aut faciens, e templo egreditur. Pius autem ille populus, Deo quidem gloriam, sapienti vero Glycerio, pro se quisque tales voces edidit: « Quam dulcia gutturi meo cloquia tua, supra mel ori meo! » Non futurum autem erat, ut Maximianus iram diu coliberet, sed apud se furere percitus, jubet Glycerium euntem ad ecclesiam comprehendi manu militari, et correptum, ad se adduci. Qui cum ad illius tribunal esset adductus, nihil interrogatum jussit verberari boum nervis tam vehementer, donec verberantes quidem, vires, illum autem, qui cædebatur, vox deficeret. Præconi quoque ei, dum verberabatur, jussit dicere: Lingua parcius utere, o Glyceri. Ne sis arrogans, nec seditiosus, nec insolens. In honore habere mores Romanorum; reverere imperatores. Sic quidem imperavit Maximianus: sed neque torquens persuasit, neque hæc cantans cum affecit pudore, sed cum esset martyr superior et manibus lictorum, et vocibus quæ ei incantabantur, quærebat suum Regem, et tota voce et viribus illius invocabat auxilium: Domine Jesu Christe, dicens, quomodo me, ut pro te dicerem, corrobora-

rasti, ita etiam, o bone, da mihi vires, ut pro te patiar, ut accessione eorum quæ sunt tristia, sit mihi præmiorum major remuneratio. Hoc tanquam ignis igni additum, Maximiano majorem iram accendit; ipse autem eos, qui percussiebant, eoque ut verberarent incitavit, donec corpus martyris humi jaceret, nihil differens ab inanimis: sanguine quidem jam exinanito, pelle vero vento tumefacta, et ipsa carne prius consumpta et nudis solis ossibus apparentibus. Quod quidem movit misericordia non solum pios et humanos animos, sed etiam animos infidelium. At non Maximianum, cujus animus erat lapide durior.

XVII. Sed postquam sic affectum Glycerium, et a mortuo quidem nihil prope differentem, solam autem linguam moventem vehementi spiritu, et dicentem: Sum Christianus, servus Christi, qui solus est verus Deus; unus est mihi Dominus, unus Rex. Non ferens ille loquendi libertatem, jubet eum quidem solvi a vinculis, abductum vero extra civitatem, igne crematum mortem subire. Ductus ergo generosus ille ad locum constitutum, et stans ad orientem, partim quidem Christo egit gratias qui eum a multis liberarat periculis; partim autem pro se vehementer oravit, et pro piis, qui erant ubique. Deinde cum Christi signum suo adhibuisset corpori, fuit affixus ligno, sacra victima, arles carens omni vitio, ei qui ligno propter nos fuit affixus. Igne autem subitus accenso, Jesu fuit oblatum holocaustum et sacrificium acceptabile, et divina hostia supernæ conveniens. Quid vero? hincne intellexit Maximianus pios esse immutabiles? Multum abest; sed cum execrandæ ejus hostiæ ducerentur ad templum duodecim deorum, quod erat intra regiam, aderant quidem impii, candidis et magnificis vestibus celebrantes festum sui interitus. Solus autem Indes atris indutus vestibus, et cum hæc celebrarentur, maximo dolore affectus, cum se in valde tenebrosa inclusisset domuncula, impiorum deflebat interitum.

XVIII. Renuntiantur hæc quoque imperatori, et is statim ab ipso arripitur, et sistitur ab illo iudice judicandus. Cum autem etiam antequam loqueretur, ei renuntiaret vestis, quod quæ fiebant, ab eo censebantur digna luctu et tristitia, jussit ejus manibus et pedibus injectis catenis, et collo collari, eum servari inclusum in carcere. Atque Indem quidem habebat custodia; Maximianus vero Domnam quoque quærebat, et furore perinde ac ebrietate læsa ratione, et oblitus eorum quæ de ipsa audiverat, dicebat assidue: Ubi est Domna? Ubi est sacerdos Dianæ et Minervæ? Rursus ergo ei dicunt de integro, quæ videbantur accidisse virginii, et quæ fecerat eunuchus, ita ut res se habebat (6), significant. Ille autem cum multa dixisset

Α ἰσχυσον, ἀγαθὲ, ἵνα τῇ προσθήκῃ τῶν ἀλγεωνῶν μείζων μοι καὶ ἡ τῶν βραθειῶν ἀντίδοσις γένηται. Τοῦτο καθάπερ πυρὶ πῦρ προσεθέν Μαξιμιανῷ πλείονα τὸν θυμὸν ἀνήψεν. Αὐτὸς δὲ τοὺς παίνοντας εἰς τοσοῦτον ἠρέθισε τύπτειν, ἕως τὸ σῶμα τοῦ μάρτυρος οὐδὲν τῶν ἀψύχων ἀπειοκὸς ἐπὶ γῆς ἔκειτο τοῦ αἵματος μὲν ἤδη κενωθέντος, αὐτῆς δὲ σαρκὸς περιδαπανηθείσης, καὶ τῶν ὀστέων μόνων ψιλῶν ὑποφαινομένων, ὅπερ οἶκτον ἐνέβαλεν οὐ ταῖς εὐσεβείαι μόνον καὶ φιλανθρωποῖσι ψυχαῖς, ἀλλὰ δὴ καὶ ταῖς τῶν ἀπίστων· ἀλλ' οὐχὶ καὶ Μαξιμιανῷ τῷ καὶ αὐτοῦ λίθου τῆν ψυχὴν σκληροτέρῳ.

ΙΖ'. Ἄλλ' ἐπεὶ Γλυκερίον ἑώρα καὶ οὕτως ἔχοντα, καὶ νεκροῦ μὲν οὐδὲν μικροῦ διαφέροντα, τὴν γλῶτταν δὲ κινουῦντα μόνην ἐν θερμῷ πνεύματι καὶ, Χριστιανὸς εἰμι, λέγοντα, Χριστοῦ δοῦλος τοῦ μόνου Θεοῦ. Εἷς ἐμοὶ κύριος, εἷς δεσπότης, εἷς βασιλεὺς· μὴ ἐνεγκῶν ἐκείνος τὴν παρῆρσιαν λυθῆναι μὲν αὐτὸν τῶν δεσμῶν κελεύει, ἐξω δὲ τῆς πόλεως ἀπαχθέντα τὸν διὰ πυρὸς ὑποστῆναι θάνατον. Ἀχθεῖς οὖν ὁ γεννάδας ἐπὶ τὸν ὀρισθέντα τόπον, καὶ πρὸς ἑωστάς, τοῦτο μὲν χάριν ὠμολόγει τῷ ἐκ πολλῶν αὐτὸν παγίδων ῥυσαμένῳ Χριστῷ, τοῦτο δὲ καὶ ἑαυτοῦ καὶ τῶν ἀπανταχοῦ θερμῶς ὑπερηύξατο εὐσεδῶν. Εἶτα τὴν τοῦ Χριστοῦ σφραγίδα τῷ ἑαυτοῦ ἐπιθελῶν σώματι προσηλώθη τῷ ξύλῳ, ἱερὸν θῦμα κριδὸς ἄμωμο; τῷ δι' ἡμᾶς ξύλῳ προσηλωθέντι· καὶ τοῦ πυρὸς δὲ κάωθεν ἀναφθέντος ὡς λοκαυτώθη τῷ Ἰησοῦ θυσία εὐπρόσδεκτος, καλλιέργημα θεῖον τῷ ἕνω προσήκον Χριστοῦ θυσιαστηρίῳ. Τί δὴ τὸ ἐνταῦθεν; Ἄρα συνῆκε Μαξιμιαν' ἐκ τούτων τὸ τῶν εὐσεδῶν ἀμετάθετον; Πολλοῦ γε καὶ δεῖ· ἀλλ' ἀγομένων τῶν μαρτῶν αὐτοῦ θυσιῶν, ἐν τῷ ἐντός τῶν βασιλείων δώδεκα θεῶν παρῆσαν μὲν οἱ ἀσεβοῦντες λευκαῖς καὶ φιλοτίμοις στολαῖς τὴν ἑαυτῶν ἀπώλειαν ἑορτάζοντες. Μόνος δὲ Ἰνδὴν μελανειμονῶν, καὶ αὐτῶν σφόδρα τῶν τελουμένων ὑπεραλγῶν ἐν οἰκίσκῳ καθείρξα, ἑαυτὸν μάλα σκοτεινῷ τὴν τῶν ἀσεδῶν ἀπώλειαν κατωδύρετο.

ΙΗ'. Ἀγγέλλεται καὶ ταῦτα τῷ βασιλεῖ, καὶ ἀνάρπαστος αὐτῷ καὶ οὗτος εὐθύς γίνεται, καὶ ὑπ' ἐκείνῳ δικαστῆ παρίσταται κριθησόμενος. Ὡς δὲ καὶ πρὸ τῆς φωνῆς ἀπήγγειλεν ἡ ἐσθῆς, ὅτι πένθους αὐτῷ τὰ γινόμενα, κατηφείας ἐκρίνετο δεῖα, κελεύει χερσὶν αὐτοῦ καὶ ποσὶν ἀλύσεις περιβαλόντας καὶ τῷ τραχίλῳ κλοιὸν κατάκλειστον ἐν δεσμωτηρίῳ. Ἰνδὴν μὲν οὖν εἶχεν ἡ φυλακὴ· Μαξιμιανὸς δὲ καὶ Δόμναν ἐζήτει, καὶ ὡσπερ μῆθη τῇ μανίᾳ τὰς φρένας σφαλεῖς καὶ ὧν ἤκουσε περὶ αὐτῆς ἐκλαθόμενος· Ποῦ, ἔλεγε συχνῶς, Δόμνα; ποῦ ἡ θεραπεία τῶν θεῶν; ποῦ Ἀρτέμιδός τε καὶ Ἀθηνᾶς ἱέρεια; Αὔθις οὖν ἐξ ὑπαρχῆς αὐτῷ τὰ δοκούντα τῇ παρθένῳ συμβῆναι λέγουσι καὶ τὰ κατὰ τὸν εὐνοῦχον ὡς εἶχε γνωρίζουσιν. Ὁ δὲ πολλὰ τοῦ ἀρχιερατοῦ κατεπίπῳν καὶ

* Psal. cxviii, 103.

(6) Scilicet quod Christiana esset.

οὐκ ἤκιστα δυσχεράνας, δεῖ καὶ ζῶν ὄλω; τετρήρητο, κελεύει αὐτοῦ μὲν ἀποτηρηθῆναι τὴν κεφαλὴν, τὴν δὲ παρθένον ἐν τοῖς ἀσκητηρίοις ἀναζητεῖσθαι, καὶ πρὸς τοὺς ἐκείνου θεοὺς ἀναπύζεσθαι. Ταῦτα μαθούσα ἡ τοῦ ἀσκητηρίου προεστῶσα, παρ' ᾧ ἡ ἀγία ἀνδρικόωτατα διανοησαμένη, ἀνδρεία καὶ κουρᾶ καὶ στολὴ κοσμήσασα τὴν παρθένον, εὐχάς τε αὐτῇ σὺν δάκρυσι τῆς ὁδοῦ φύλακας παρασχούσα, καὶ ἡγεμόνας τοῦ ἱεροῦ θαλάμου ταύτην ἐκπέμπει λαθοῦσα.

18. Ἄλλ' ὁ μαρὸς ζητῶν οὐκ ἐπαύετο, καὶ ἀπορῶν κατὰ πάντων ἐλύττα κοινῇ τῶν ἀσκητηρίων. Σεμνεῖα μὲν οὖν ἱερὰ πάντα δεῖνως κατελύετο· αἱ παρθένοι δὲ πρὸς ὑβρίων ἀισχυρῶς ἐξεδίδοντο, παρθένοι πεῦ! ἄς οὐποτε οὐδὲ ὀφθαλμοῖς ἀρρένων ἰδεῖν ἀνεκτόν. Καὶ ἦν οὕτω διὰ πάντων ἡ συμφορὰ, καθάπερ ὑπὸ πολεμίων ἀλίσκομένης πόλεως. Ὅσαις γοῦν αὐτῶν ἐρρώμενος εἶχε τὰ σώματα, καὶ οὐτε γῆρας οὐτε τις νόσος ἀπέργε τοὺς πόδας, αὐταὶ πρὸς φυγὴν εὐθὺς εἶδον, καὶ πρὸς θρῆ καὶ σπύλαια καὶ τὰς ἀδήλους ἐσχατίας πρὸς τάχος ἐχώρουν, τὴν μετὰ θηρίων διαγωγὴν ἐλόμεναι μᾶλλον ἢ ἀνθρώποις συνοικεῖν, πολλῶν θηρίων ἀγριωτέροις καὶ ὑβρίζειν εἰς σώματα παρθενίαν μελετήσαντα μηδὲν ἄξεμον ἡγουμένοι. Ἄλλ' ἐψεύσθης ὄντως τῆς ἐπινοίας ὁ πάντων ἐχθρὸς· καὶ δι' ὧν ἤλπισας τυραννῆσαι, δι' αὐτῶν τούτων ἔσχεσ καταλυομένην τὴν τυραννίδα. Οὐδὲ γὰρ ἡμέλησεν ὁ ἐκ Παρθένου Θεοῦ μὴ καὶ ταύτας ἐν μέσῳ δημίω τὰς παρθένους διατηρῆσαι, καὶ ὡσπερ τὴν πίστιν, οὕτω δὴ καὶ τὴν σωφροσύνην αὐτὰς προδοῦναι μὴ συγχωρῆσαι. Ἐν ταύταις ὡσπερ οὖν ἐν διαφανέσι καὶ λαμπροῖς ἀστράξι μία τις ὑπερέλαμπε θαυμασίως τὸν σελήνης τρόπον ὥρα καὶ γένοι καὶ ἀρετῇ πρὸς τὰς ἄλλας διαφερόντως ἔχουσα. Αὕτη Θεοφίλα μὲν ἐκαλεῖτο· πολὺ δὲ μᾶλλον ἐπὶ τῶν ἔργων τοῦτο ἐδείκνυτο.

Κ'. Ὡς γὰρ οὕτως ἦν ἐκείνη τὴν ὄψιν περικαλλῆς, εἰκαστο δὲ τοῖς δημοῖς, καὶ ἤδη πρὸς τὸ τῆς ὑβρεως ἐργαστήριον βιαίως εἰσῆγετο, χεῖρας δμα καὶ ὀφθαλμοὺς ἄρασα καὶ εἰς οὐρανὸν περιπαθὲς βλέψασα, Ἰησοῦ μου, εἶπεν, ὁ ἐμὸς ἔρωσ, ὁ ἐμὸς ἐραστής, τὸ ἐμὸν φῶς, ἡ πνοή, ὁ ἐμὸς τῆς ἀγγελίας φύλαξ καὶ τῆς ζωῆς, ἴδε τὴν σοὶ νυμφευθεῖσαν, ἴδε, ἄμωμε νυμφίε, καὶ σπεύσον, ὅτι μηδὲ εὐξασθαί σοι καιρός. Μὴ ψευθῶ τῆς ὁμολογίας· μὴ προδῶς με θηρίοις· μὴ λύκοι τὸ σὸν θρέμμα διασπαράξωσι. Τήρησον ἀγγελίαν, ἀγγελίας πηγὴ, ἵνα καὶ τὸ ἐνομάσου νῦν μάλιστα δοξασθῇ, τὸ καὶ ὑπ' ἀγγέλων νοερῶς δοξαζόμενον. Ταῦτα ἐκείνη μὲν σὺν δάκρυσιν ἔβητο· ἐτέλει δὲ ὁ Θεός. Ἄλλὰ καὶ προσεκτέον τῷ διηγήματι. Εἰσάγεται πρὸς τὸ καταγώγιον ἡ παρθένος, ἢ δὲ καὶ ἐν καιρῷ τοιῶδες καὶ τόπων τῶν προσηκόντων οὐκ ἐξελάθετο· ἀλλ' ὅπερ εἶχεν εἰς κόλπον εὐθὺς ἐκβαλοῦσα τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον ἠνοιξέ τε καὶ ἀναγνώσεως ἤρχετο. Εἰς δὲ τῶν ἀκολάστων ὀστρῶν κατάσχετο; ἐκμανεῖ παρ' αὐτὴν εἰσῆσι, ὅς ἄχρι μὲν τινος ἤκουεν ἀναγινωσκούσης. Ὡς δὲ ἑγγὺς ἤδη ἦν, εἶδον τε ἀμέτρῳ παραχρήμα συνείχετο, καὶ τρόμφῳ ἰσχυρῶς ἐκλονεῖτο, καὶ εἰς γῆν νεκρὸς κατεβόλλετο,

A de archieunucho, et valde ægre tulisset, quod ei vita fuisset conservata, jubet ei quidem caput amputari : virginem vero quæri in ministeriis, et diis illius servari. Hæc cum rescivisset ea quæ monasterio præerat, in quo erat sancta, in primis virili suscepta cogitatione, virili tonsu et veste ornata virgine, et preces cum lacrymis ei præbens viæ custodes et duces, eam clam emittit ex sacro thalamo.

XIX. Sed sceleratus non cessabat quærere; et cum eam non inveniret, furebat communiter in omnia monasteria. Atque sacra quidem omnia monasteria crudeliter diruebantur; virgines vero turpiter probris afficiebantur, virgines proh dolor! quas ne masculorum quidem oculis videri erat unquam tolerandum; atque ita per omnia pervadebat calamitas, quasi capta esset civitas ab hostibus. Quibuscunque ergo earum erant corpora valentia, et neque senectus, neque morbus aliquis tardabat earum pedes, ipsæ statim fugam spectabant, et ad montes et speluncas et ignotas solitudines celeriter abibant, malentes vitam degere cum feris, quam habitare cum hominibus, feris longe immanioribus, et qui corpora virginitatem exercentia probro afficere inhonestum non esse existant. Sed eo, quod cogitabas, frustratus es, o inimice omnium: et per quæ sperasti tyranniidem exercere, per ea ipsa fracta sult tibi tyrannis. Non enim neglexit Deus, qui natus est ex Virgine, ipsas virgines vel in medio lictorum conservare, et quomodo fidem, ita etiam continentiam ipsas prodere non permittere. Inter eas autem tanquam inter claras et lucidas stellas, una mirandum in modum resplendebat instar lunæ, et pulchritudine et genere et virtute aliis præstans. Ea vero vocabatur Theophila. Hoc autem longe melius res ipsa ostendit.

XX. Cum enim illa esset vultu adeo formosa, traheretur autem a lictoribus, et jam ad probri ac contumeliæ officinam violenter introduceretur, manus simul et oculos in cælum tollens, et miserabiliter aspiciens: Mi Jesu, dixit, meus amor, mea lux, meus spiritus, meus custos castitatis et vitæ, vide eam quæ est tibi desponsa. Vide, o sponse, in quem nulla cadit reprehensio, et festina: quoniam nec est quidem tempus precandi, ne pactum conventum fallam, ne prodas me bestiis, ne lupi team pecudem dilanient. Serva, sponse, sponsam: meam conserva castitatem, fons castitatis, ut tuum quoque nomen nunc maxime glorificetur ab angelis. Hæc illa quidem maxime cum lacrymis: effecta autem Deus reddidit. Sed est adhibendus animus narrationi. Introducitur virgo in postibulum; illa vero etiam in tali loco et tempore non est oblita eorum quæ oportuit, sed protinus ejiciens id quod habebat in sinu, id autem erat sacrosanctum Evangelium, aperuit, et dabat operam lectioni. Unus vero ex intemperantibus, cæstro insano percitus, ad eam ingreditur, qui aliquantisper quidem eam audit legentem. Cum autem jam prope esset,

a maximo metu invaditur, et tremore valde agitur, et humi procumbit mortuus, et sic jacebat ad pedes Theophilæ, non spirans. Multæ horæ præterierant, et cum aliis visum esset, quoniam non exhibat, eum non posse satiari virgine, ubi alius quoque ingreditur, ipse quoque jam prope stans, lucis quidem, quæ verbis exprimi non potest, fulgore illustratur; deinde cum a luce tenebræ excipiunt, et obtutu orbatus, quærebat obiens, non

XXI. Cum multi quidem talia passi essent, et nonnulli etiam magis horribilia, nulli fuit amplius cordi ingredi, sed et si quis ingrediebatur, non ingrediebatur captus amore, sed solum volens scire ea quæ facta fuerant. Postquam autem ingressi sunt complures, vident ea quæ et ad videndum erant terribilia, et ad dicendum aliis maxime admirabilia, puellam quidem honeste sedentem, et libro incumbentem, adolescentem autem quendam prope eam stantem, luce quidem ineffabili, pulchritudine vero incredibili, veluti quædam tela fulguris emittentem ex oculis. Hæc postquam vident, et metu dirigerunt, et vix tandem: Quis est sicut Christianorum Deus? exclamaverunt, et simul non ferentes spectaculum, recte secum agi putabant, si fugerent, et celeritate maxima domo exibant, omnes quidem oblitii libidinis, nonnulli autem etiam ipsa impietate abjurata. Sed neque hæc ignoravit Maximianus, sed cum rescivisset virginem quidem non posse capi ab iis qui ipsam servabant, militibus, quin etiam multos ex suis esse victos, et didicisse Deum pie colere, Dei gratiam ascribebat incantationi: dicens Christianos uti artificibus ad vulgus decipiendum. Sed ille quidem hæc dicens, seipsum potius decipiebat, et quicumque his nugis animum adhibebant.

XXII. Ille autem plenus lumine, qui videbatur virgini assistere, cum eam domo eduxisset, suo lumine præcedens deducebat. Deinde cum etiam adduxisset usque ad sacram ecclesiam, eam s'avit in vestibulo; et cum, Pax tibi, dixisset, recessit. Eam autem invasit et metus, et gaudium. Metus quidem, quod ille eam reliquisset; gaudium vero, quod libidinosorum manus sic effugisset, nihil passa indecorum. Accedens ergo, pulsat ostium populi jam congregati, et nocturna de more Deo carentis. Cum autem januæ strepitum sensisset quidam diaconus, et quænam esset rescivisset, renuntiavit iis qui erant intra ecclesiam. Omnes itaque ad eam confluunt. Nam alioqui erat etiam illustri genere, sicut audivimus; virtute autem multo illustrior. Cum eam ergo vidissent, et quos et quidnam volentes effugisset, intellexissent, et quænam illa in eos fecisset miracula, quosnam quidem fontes lacrymarum non moverunt? quænam autem voces ad Deum non emisissent? in principio quidem raptum virginis miserantes, in fine vero impios quidem miseros ducentes: illam vero quibusnam non persequuntur beatitudinibus?

καὶ ἦν οὕτω πρὸς τοὺς ποσὶ Θεοφίλης ἀπνευστοὶ κείμενοι. Ὅραι παρήλθον συχναί, καὶ τοῖς ἄλλοις ὄξαν, ἐπεὶ μὲν ἐξῆει, ἀκορέστω; ἔχειν αὐτὴν τῆς παρθένου. Ὡς δὲ εἰσῆει καὶ ἕτερος καὶ αὐτὸς ἤδη καταστάς πλησίον, φωτὶ μὲν ἀπορρήτῳ περιστραπτέται, εἶτα σκότος ἐκ τοῦ φωτὸς δέχεται καὶ πηρωθεῖ; τὰς ὕψεις, ἐξῆται περιὼν οὐ τὴν παρθένον ἔτι, ἀλλ' ὅπως ἂν ἀπώτως ἐξέλθοι τὴν θύραν.

amplius virginem, sed quemadmodum extra offen-

KA'. Ταῦτα πολλῶν μὲν παθόντων, ἐνίων δὲ καὶ τὰ φρικωδέστερα, οὐκέτι λοιπὸν οὐδενὶ καταθύμιον εἰσελθεῖν· ἀλλ' εἶπερ τις καὶ εἰσῆει, οὐκ ἔρωτι λεηφθὲς ἐκεῖνος, ἀλλ' ἱστορῆσαι μόνον ἐρῶν τὰ γεγενημένα. Ἐπεὶ δὲ καὶ πλείους εἰσήλθον, ὀρώσιν ἃ καὶ ἰδεῖν φοβερὸν καὶ εἰπεῖν τοῖς ἄλλοις παραδοξότατον, τὴν παῖδα μὲν εὐκόσμως καθεζομένην καὶ τῆ βίβλῳ ἐγκύπτουσαν, νεανίσκον δὲ τινα ταύτῃ παρεστώτα φωτὶ μὲν ἀρρήτῳ, κάλλει δὲ ἀπορρήτῳ βολίδας ὡσπερ ἀστραπῆς τῶν ὕψων ἀποπέμποντα. Ταῦτα ὡς εἶδον ἀπεπάγησάν τε τῷ δέει καὶ ὄψι καὶ μόλις, Τίς Θεὸς ὡς ὁ Χριστιανῶν Θεός, ἐξεβόησαν, καὶ ἅμα τὴν θέαν οὐ φέροντες φεύγειν ἠγάπων. καὶ οὖν πολλῶ τῷ τάχει τῆς οἰκίας ἐξῆσαν, πάντες μὲν ἀσελγείας ἐπιλαθόμενοι, ἔθιοι δὲ καὶ αὐτὴν ἐξομοσάμενοι τὴν ἀσέθειαν. Οὐ μὴν οὐδὲ Μαξιμιανὸς ἠγνόησε ταῦτα· ἀλλὰ μαθὼν ὅπως ἡ μὲν παρθένος ἀχειρωτος καὶ αὐτοῖς ἄρα τοῖς φυλάττουσι στρατιώταις, πολλοὶ δὲ τῶν ἐκείνου μᾶλλον χειρῶνται καὶ θεοσεδεῖν ἐδιδάχθησαν, γοητεῖα τὴν τοῦ Θεοῦ χάριν ἐπέγραψε, καὶ οὐ τέχνηαις οἱ Χριστιανοὶ, λέγων πρὸς ἀπάτην ταῦτα τῶν πολλῶν πράττουσιν. Ἄλλ' ἐκεῖνος μὲν ταῦτα λέγων ἑαυτὸν μᾶλλον ἠπάτα, καὶ ὅσοι τοιοῦτοις ἦσαν λήροις προσέχοντες.

KB'. Ὁ δὲ πλήρης φωτὸς ἐκεῖνος, ὁ τῆ κόρη παρεστάναι φαινόμενος, τῆς οἰκίας αὐτὴν ὑπεξαγαγὼν τῷ οἰκίῳ φωτὶ προάγων ὠδήγει· εἶτα καὶ μέχρι τῆ; ἱερᾶς ἐκκλησίας ἀπαγαγὼν τῷ πυλῶνι ἐπίστησι, καὶ, Εἰρήνη σοι, προσειπὼν, ἀπιὼν ὄχρητο. Ἡ δὲ φόβῳ συνέχευε καὶ χαρᾶ· φόβῳ μὲν διὰ τὴν ἐκείνου κατάλειψιν, χαρᾶ δὲ, ὅτι ἀσελγῶν οὕτω χεῖρας ἐκφύγοι μηδὲν ἄσεμον ὑπομείνασα. Προσελθοῦσα τοῖνον κόπτει τὴν θύραν ἤδη τοῦ λαοῦ ἠθροισμένου καὶ τὰ νυκτερινὰ συνήθως τῷ Θεῷ ᾄδοντος. Ὡς δὲ τοῦ τῶν πυλῶν φόβου ἠθεροῦ τις τῶν διακόνων, καὶ ἤτις ἦν ἐκεῖνη μαθὼν τοῖς ἔνδον τῆς ἐκκλησίας ἀπήγγειλε, συβρέουσι μὲν ὡς αὐτὴν πάντες· ἦν γὰρ καὶ ἄλλως ἐκ γένους μεμαθηκότες τῶν ἐπισήμων, ὡσπερ ἠκούσαμεν, πολλῶ δὲ τὴν ἀρετὴν ἐπισημοτεῖρα. Ταύτην οὖν ἰδόντες, καὶ τίνος μὲν διέδρα, τί δὲ καὶ βουλομένους μεμαθηκότες, καὶ οἷα κατ' αὐτὴν ἐκεῖνη τῶν ἀκολάστων θαυματουργήσειε, ποίας μὲν οὐκ ἐκείνων δακρύων πηγὰς, ποίας δὲ οὐκ ἠφίλου πρὸς Θεὸν φωνὰς, ἐν ἀρχῇ μὲν τὴν παρθένον τῆς ἀρπαγῆς οἰκτερόντες, ἐπὶ τέλει δὲ τοὺς μὲν ἀσέβεις ταλανίζοντες, ἐκείνην δὲ τίνων οὐκ ἀξιοῦντες μακαρισμῶν; Ἡ δὲ ῥίπτει μὲν ἑαυτὴν εἰς γῆν καὶ τῶν

ἱερῶν θυσιαστηρίου ἀπτεταί κιγκλίδων, δακρύει δὲ ἅ
οὕτως, ὡς καὶ τοὺς ἑρώντας εἰς ἄνοιον κινήσαι πά-
θος καὶ δακρύων βόας, κοινή τε πρὸς Θεὸν εὐχαρι-
στία ἐκ καρδίας θερμῆς γίνεται. Ἀλλὰ τὰ μὲν τῆς
παρθένου τοιαῦτα καὶ οὕτως ἔχοντα.

ΚΓ'. Μαξιμιανῶ δὲ ἄρα τῷ πονηρῷ καὶ τοῦς
δπηρετοῦντας ἔδει πονηροῦς εἶναι καὶ τῆς αὐ-
θασίης, ὁ φασί, κεραμείας. Ὅσοι τοίνυν Μαξιμιανὸν εὐσε-
βοῦντες ἐλάθονον, οὗτοι καθάπερ οἱ θηρατικοὶ τῶν
κυνῶν ἀνιχνεύοντες κατέμηνον. Οἱ γὰρ καὶ κατὰ Δω-
ροθέου τὸν αὐτοῦ θυμὸν ἀνακαίονσι, Δωροθέου τοῦ
τὴν μὲν δόξαν καὶ τὴν πολιτικὴν ἀξίαν ἐπιφανοῦς
(πρὸς ἰταλῶν γλῶττα ταύτην οἶδε καλεῖν), ἐπιφανεστέρου δὲ τὴν εὐσεβείαν. Κατὰ τούτου γοῦν
καὶ Μαρδονίου καὶ Μυγδονίου καὶ τοῦ προβήθηεντος
Ἰνδοῦ καὶ ἄλλων δὴ τινων θερμοτάτων μὲν τὴν εἰς
Χριστὸν πίστιν, περιδιδέπων δὲ τὴν εἰς βασιλεῖα
τιμὴν, βέλη διαβολῆς πέμπουσιν· οὗτοι δηλαδὴ ὡν
εἰ ὀδόντες ὄπλα καὶ βέλη, καὶ ἡ γλῶσσα, κατὰ τὰ
ἱερὰ φάναι λόγια, μάχαιρα ὀξεῖα, εἰ παιδίας, λέγον-
τες, ὦ βασιλεῦ, καὶ τούτους οἰκοῦντας ἐν τοῖς βασι-
λείοις τοῖς σοῖς καὶ τῶν σῶν ὄντας ὑπηκόων ὑποτάτ-
τειν ἀδυνατεῖς, τί δὴ καὶ τοὺς ἄλλους πείθειν ἐπιχει-
ρεῖς, ἀνήνυτα κάμων καὶ ματαίως τάλαιπωρῶν;
Σχολῆ γὰρ ἂν οὗτοι μεταπεισθεῖεν τοῦ δόγματος,
ἐκείνους ὀρώντες ἡδέως ἡμῶν καταμακρωμένους καὶ
παρ' οὐδὲν τὸ αὐστηρὸν τοῦ σοῦ βήματος τιθεμένους.
Ὅρα γὰρ εἰς ὅσον ἡ περιφρόνησις· ὅτι μὴ μόνον
ἀντιδοξοῦντες αὐτοὶ κατολιγωροῦσιν, ἀλλὰ καὶ
ἄλλοις ἀποκρυπτομένοις τῶν ὁμοδόξων τροφὰς τε
παρέχουσι, καὶ πρὸς τοὺς κινδύνους ἀλείφουσιν·
οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τοῖς πολλῶν διστωσί γραμμάτια δια-
πέμπουσιν, ἅμα τε τὴν δόξαν αὐτοῖς ἐπιβρῶνόντες
καὶ παρακαλοῦντες πρὸς ἐνστασιν. Ἄλλως τε δὲ καὶ
ὁ ἂν κατ' αὐτῶν τε καὶ ἡς ἔχονται θρησκείας τὸ σὺν
κράτος ἐπινοήσῃ, τοῦτο ἐκείνοις κατάφωρον δι' αὐ-
τῶν εὐθὺς γίνεται.

ΚΔ'. Ἀνήψθη πρὸς ὄργην ἐνεῦθεν ὁ Μαξιμιανός,
καὶ ὁ αὐτὸν ἡ λόγος παραστήναι αὐτῷ τοὺς ἁγίους
ἐκέλευε. Καὶ οἱ μὲν πρέστησαν, οὐδὲν δεισαντες
οὐδὲ ἴχνος τι φόβου τοῖς προσώποις ἐπιστημῆσαντες.
Ὅ δὲ δριμύτατον ἐμβλέψας αὐτοῖς, Ὁ κακίστα ἀπο-
λούμενοι, ἔφη, ὦ πάντων ἀνθρώπων ἀχαριστότατοι,
τί δὴποτε τσαυτῆς παρ' ἡμῖν ἀπολαύοντες τῆς ἐπι-
φανείας καὶ μικροῦ μόνου τὰ βασιλεία σηήπτρα
πεπιστευμένοι· οὕτω κακοὶ περὶ τὸν εὐεργέτην ἡλέγ-
χθητε; οἱ γὰρ ἀντὶ πολλῶν ἡμᾶς τῶν εὐεργεσιῶν
οἷς ἀμείβεσθε Ἰησοῦν τινα βασιλεῖα ἑαυτοῖς τε
ἐπιγράφοντες καὶ τοῖς ἄλλοις ἐπισημίζοντες καὶ
τοὺς ἡγεμόνας τῆς καινῆς ταύτης θρησκείας ἐπιμε-
λῶς κρύπτοντες, προνοίας τε πάσης ἀξιοῦντες καὶ
περιθάλλοντες, οὐ; ἐξώλεις ἐγὼ θέσθαι καὶ ἀνωνύ-
μους τὸ κάλλιστόν τε καὶ πρῶτον τῶν ἡμῶν εἶναι
τροπαίως ἐλογισάμεν. Ἡ οὐ ταῦτα ἀληθῆ, ἡ οὐ
πάντως οὕτως ἔχει καὶ τοῦ λόγου μάλλον τοῖς πράγ-
μασι; Οἱ δὲ κύνες ὡσπερ ὕλακτοῦντος μηδὲ μετρίως

IIla autem seipsam quidem jactat lumi, et aræ
sacros tangit cancellos, fiet vero tam vehementer,
ut eos etiam qui videbant, ad similem moveret
affectionem et fluentia lacrymarum, sitque com-
munis ad Deum gratiarum actio toto pectore. Sed
ita quidem se habebant res virginis.

XXIII. Improbis autem Maximiano oportebat im-
probos etiam esse ministros, et ex eadem, ut aiunt,
fidelia. Quicumque ergo pie Deum colentes latebant
Maximianum, ii illos non secus ac venatici canes
investigantes, significabant. Qui quidem etiam ad-
versus Dorotheum, qui gloria quidem et civili digni-
tate insignis, ut qui præpositus vocaretur ab Italis,
pietate autem erat insignior. Adversus eum ergo,
et Mardonium, et Mygdonium, et, qui prius dictus
est, Indem, et quosdam alios, fide quidem in
Christum acerrimos, imperatoris autem honore
claros, inmittunt tela calumniæ. Hi scilicet, quo-
rum dentes arma et sagittæ, et lingua, ut dicam
cum sacra Scriptura*, gladius acutus, dicentes:
Si servos, o imperator, et eos qui in tua regia ha-
bitant, et sunt tibi subjecti, non potes subjugare,
cur aliis conaris persuadere, inutiliter laborans,
et frustra te crucians? Ii enim ægre potuerint ab-
duci a dogmate, illos videntes nos suaviter irri-
dentes, et tui tribunalis austeritatem nihili facien-
tes. Vide enim, quousque procedit eorum con-
temptus. Non solum ipsi contemnunt contraria
sentientes, sed aliis quoque, qui latent, qui eadem
quæ ipsi sentiunt, et alimenta suppeditant, et ad
certamina parant et instruunt. Quin etiam mittunt
litteras ad eos qui procul distant, simul et eos con-
firmantes in sententia, et exhortantes ad constan-
tiam. Et alioqui quidquid adversus ipsos, et quam
habent religionem, tua excogitaverit potentia, id
statim per illos ab ipsisprehenditur.

XXIV. His fuit ad iram accensus Maximianus,
et dicto citius jussit sanctos ad se adduci. Et ade-
rant quidem illi nihil timentes, neque ullum for-
midinis vestigium vultu præ se ferentes. Ille autem
torvis ipsis oculis intuens, O pessime perdendi,
Inquit, o omnium hominum ingrattissimi, cur tan-
tam a nobis adepti claritatem, et soli propemodum
sceptris præfecti imperatoris, tam mali deprehensi
estis in benefactorem: qui pro multis nostris in
vos beneficiis qualem refertis gratiam, Jesum quem-
dam vobis et aliis regem ascribere dicentibus, et
novæ hujus religionis duces sedulo celantes, et eis
omni studio providentes, eosque foventes, quos
funditus interire, et ne nomen quidem eorum re-
manere, reputavi esse pulcherrimum et primum
meorum tropæorum? An non hæc sunt vera, et
quæ factis magis arguuntur, quam verbis? Illi au-
tem tanquam latrantem canem ne tantillum quidem
curantes, neque existimantes esse tempus respon-

* Psal. lvi, 5.

sionis, steterunt silentes. Maximianus vero, cum silentio magis esset ejus irritatus animus, Non, per deos immortales, inquit, non vobis parcam, sed cum omne genus supplicii vobis intulero, et carnes consumpsero, et ossa contrivero, et igne combussero, relinquam insepultos, a canibus et avibus comedendos, et vos ipsos puniens pro meritis, et aliis metum incutiens, ne talia aggrediantur.

XXV. Nec hæc quidem sanctis timorem attulerunt, sed statim et solutis zonis, et chlamydidibus exutis, stabant parati ad cursum martyrii, uno ore et animo se esse Christianos et Christi servos audacter nominantes. Deinde etiam Maximiano: Nobis, o tyranne, dixerunt, honores tui, et vanæ hæc dignitates ne tantillum quidem unquam curæ fuerunt. Quid enim opus fuerit tali honore, qui a Deo disjungens, est redacturus in servitutem dæmonum? Sunt enim talia vestra impiorum dona, quæ fugientes, tantum abest ut persequentes, non solum iis tibi cedimus, sed etiam ipso corpore et vita. Cum ii ita essent parati, et tales essent eorum spiritus, jussit Maximianus, ut extensis simul manibus et pedibus, crudelibus boum nervis fortiter verberarentur. Et statim sex unumquemque circumstantes lictores, magna parte dici eos perpetuo verberabant, nulla scelerati moti communis naturæ misericordia, idque cum viderent terram eorum sanguine effectam purpuream. Martyres autem hæc quidem ferebant fortiter, ne vocem quidem emittentes: internis vero animi motibus glorificabant eum, propter quem hæc sustinebant. Flagella excipiebat carcer, cum essent eorum colla vinceta collaribus, manus autem catenis, et pedes compedibus. Maximianus vero tanquam torrens, qui fertur per segetes, per omnes deinceps pios pervadebat. Et ad hæc quidem jubebantur inservire præsidēs ac præfecti, qui erant impietate eximii. Quicumque autem ejus parebant imperio, qui Christum esse Deum confitebantur, tortoribus simul tradebantur et variis tormentis laniabantur miserabiliter. Et sic quidem quotidie ei, qui seipsum pro nobis sacrificavit, rationalia offerebantur sacrificia, pro martyrio effecta holocaustum.

XXVI. Oportebat autem festorum maximum Christi Natalem, ei qui nascebatur, copiosiora offerre sacrificia. Nam ortus quidem Christi dies festus agebatur: quidquid autem est pium, congregabatur ad glorificationem. Profani vero Maximiani profani ministri accedentes: Quoniam, inquit, o imperator, hodie festorum quæ norunt, maximum celebrant Christiani, ut qui hodie Deum suum natum esse fabulentur, et celeberrimo totius populi concursu ad festum conveniunt, age ne ex media sagena nos præda effugiat. Sed militibus quidem præoccupentur templi aditus; stet autem ara ante portas; accedentes vero præcones jubent quidem omnes e templo egredi, et nihil

πιστρέφόμενοι μηδὲ μὴν ἀποκρίσεως εἶναι τὴν καιρὸν ἠγούμενοι, σιωπῶντες εἰσθήκεσαν. Ὁ δὲ Μαξιμιανὸς καὶ ἐτι τὴν σιωπὴν παρήθηξεν τοῦ θυμοῦ θέμενος, Ὡς μὰ τοὺς ἀθανάτους, ἔφη, θεοῦς. οὐ φεῖδοι χρήσομαι καθ' ὑμῶν, ἀλλὰ πᾶν εἶδος κολαστηρίων ἐπαγαγὼν σάρκας τε δαπανήσας καὶ ὁστέ συντριψάς· καὶ πυρὶ φλέξας ἀτάφους κυσὶ καὶ ὄρνείοις ἐκδώσω βορᾶν, αὐτούς τε ὑμᾶς ἀξίως κολάζων καὶ τοῖς ἄλλοις φόβον ἐμβάλλων τοῦ μὴ τοῖς ἴσοις ἐπιχειρεῖν.

ΚΕ'. Οὐδὲ ταῦτα τοῖς ἀγίοις εἰς φόβον· ἀλλ' εὐθὺς καὶ ζώνας λύσαντες καὶ χλαμύδας ἀποδυσάμενοι πρὸς τὸν τοῦ μαρτυρίου δρόμον ἕστησαν εὐτρεπεῖς, μιᾶ καὶ ψυχῇ καὶ γλώττῃ Χριστιανούς· ἑαυτούς καὶ Χριστοῦ δούλους εὐθαρσῶς ὁνομάζοντες. Εἶτα καὶ πρὸς τὸν Μαξιμιανὸν, Ἥμῖν, ὦ τύραννε, εἶπον, τῆς παρὰ σοῦ τιμῆς καὶ τῶν ματαίων τούτων ἀξιωματικῶν οὐδὲν ἐμέλησεν οὐδέποτε καὶ βραχῦ. Τί γὰρ δεῆσαι τοιαύτης τιμῆς, ἣ γε μέλλοι Θεοῦ διιστώσας δουλοῦν δαίμοσι; Τοιαῦτα γὰρ τῶν ἀσεβῶν ὁμῶν τὰ χαρίσματα, ἀ δὴ καὶ φεύγοντες μᾶλλον, οὐχὶ διώκοντες, οὐ μόνον σοὶ τούτων, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ γε δὴ σώματος καὶ τῆς ζωῆς ἐξιστάμεθα. Ἐπεὶ ταῦτα καὶ οὕτως εἶχον παρασκευῆς καὶ φρονήματος, ἐκέλευε Μαξιμιανὸς χεῖρας ὁμοῦ καὶ πόδας διαταθέντας· βουλεύροις ὁμοῖ; ἰσχυρῶς τύπεσθαι. Καὶ αὐτίκα ἐξ ἑφ' ἐνὶ ἐκάστῃ δῆμοι περιστάντες; ἄχρι πόρρω τῆς ἡμέρας αὐτοῦ; ἔτυπον, οὐδένα οἶκτον οἱ μισροὶ τῆς κοινῆς λαμβάνοντες φύσει, καὶ ταῦτα τὴν γῆν ὀρώντες τῷ ἐκείνων αἵματι πρὸς βάθος φοινισσομένῃ. Οἱ δὲ μάρτυρες ταῦτα μὲν ἔφερον γενναίως μηδὲ φθογῆν ἀφιέντες· τοῖς ἔνδοι δὲ κινήμασι τῆς ψυχῆς τὴν δι' ὅν ταῦτα ὑπέμενον δοξάζοντες ἦσαν. Φρουρὰ τὰς ἀστυγίας διεδέχετο κλοιοὺς μὲν τοὺς τραχήλους, ἀλύσει δὲ τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας ξύλῳ διαδεθέντας. Μαξιμιανὸς δὲ καθάπερ χειμάρρου; κατὰ λήϊων φερόμενος ἤδη κατὰ πάντων λοιπῶν τῶν εὐσεβούντων ἐχώρει. Καὶ ἄρχοντες μὲν πρὸς ταῦτα ὑπηρετεῖν ἐκέλευοντο οἱ γε διαφορώτατοι τὴν ἀσέθειαν, πᾶν δὲ τὸ ἀρχόμενον ὁ Θεὸς εἶναι τὸν Χριστὸν ὠμολόγει, τοῖς κολασταῖς τε ὁμοῦ παρεδίδοτο, καὶ πολλαῖς βασάνοις ἐλευθῶς κατεκόπτετο. Καὶ οὕτω μὲν καθεκάστην τῷ ὑπὲρ ἡμῶν ἑαυτὸν θύσαντι θύματα λογικὰ προσήγοντο τῷ μαρτυρικῷ φιλοθέως ὀλοκαυτούμενα.

ΚΓ'. Ἐδεῖ δὲ ἄρα καὶ τὴν μεγίστην τῶν ἑορτῶν τὴν Χριστοῦ γένναν ἀφρονώτερα τῷ τικτομένῳ προσεγγεῖν ὀύματα. Ἦγετο μὲν γὰρ ἡ τῶν γενεθλίων αὐτῆ τοῦ Χριστοῦ ἑορτή, πᾶν δὲ ὅσον εὐσεβὲς εἰς δοξολογίαν ἤθρολιζέτο. Οἱ δὲ ὅσον τοῦ βεθλήλου Μαξιμιανοῦ θεραπευταὶ βέβηλοι προσελθόντες, Ἐπειδὴ φασὶν, ὦ βασιλεῦ, κατὰ τήνδε τὴν ἡμέραν ἑορτῶν ὧν εἰδᾶσι τὴν μεγίστην τελοῦσι Χριστιανοί, ἄς καὶ τὸν Θεὸν αὐτῶν τεχθῆναι σήμερον μυθευόμενοι, καὶ πανδημεὶ πάντες εἰς τὴν ἑορτὴν συναθροίζονται· ἄγε δὴ μὴ ἐκ μέσης ἡμᾶς τῆς σαγήνης· τὸ θῆραμα διαδράσει· ἀλλὰ στρατιώταις μὲν αἱ τοῦ ναοῦ εἰσοδοὶ προκαταληφθήτωσαν, βωμὸς δὲ στήτω πρὸ τῶν πυλῶν, καὶ κήρυκας παραστάντες ὑποφωεῖτωσαν

ἐξίεναι μὲν τοῦ ναοῦ πάντας καὶ μηδὲν ἀναδυομένους τῷ βωμῷ θύειν. Εἰ δὲ μὴ πείθονται, σὺν τῷ μετὰ ταῦτα καὶ τῆς σῆς ἀρχῆς τε καὶ σοφῆς κρισεως. Εἰ δὲ καὶ τοῦτο λέγειν ἐπιτρέπεις ἡμῖν, περικύβητι τὸν ναὸν οἱ στρατιῶται διαλαβόντες τοὺς ἀπειθεῖς εὐθέως διαφθειράτωσαν, καὶ οὕτως ἐκείνους μὲν ἐκ μέσου ποιήσεις λύπην ὄντας· περὶ τὰ καριώτατα τῶν σῶν ὑπηκόων, σαυτὸν δὲ φροντίδος ἀπαλλάξεις τὴν σὴν πιεζούσης ψυχῆν οὐ μετρίως, ὡσπερ ἄρα καὶ ἡμῖν γινώριμον. Οὕτω πέρας ὁ λόγος ἐλάμβανε, καὶ ὑπολαβὼν Μαξιμιανὸς, "Ὁμνυμι, ἔφη, τοὺς μεγίστους θεοὺς ἐκ πολλοῦ μὲν τὰ εἰρημένα καὶ αὐτὸς στρέφειν εἰς νοῦν, οὐκ οἶδα δ' ὅτι παθῶν εἰς ἔργον οὐκ ἤνεγκα τὴν ἐπίνοιαν. Ἄλλὰ χάρις ὑμῖν, ὦ θεοί, ἀνθ' ὧν ἐνοῆσαι καὶ αὐτοὺς εὐκαίρως τὸ λυσιτελοῦν προέθεσθε. Καὶ ἅμα κελεύει τῶν προτεκτόρων τοὺς πρώτους χειρὶ μεγάλῃ στρατιῶτων τὴν ἐκκλησίαν περιλαβόντας φρύγανα καὶ πάλιν ὅτι ἄλλο εὐπρηστον ὕλης κύβητι συμφορησαντας καὶ παραθεμένους, βωμὸν στήσαι· πρὸς τῆ τοῦ ναοῦ πύλῃ· εἶτα τοὺς κήρυκας ὑπὸ λαμπρᾷ τῆ φωνῇ κηρύττειν ἐξίεναι τε πάντας καὶ προσέρχασθαι τῷ βωμῷ ὄντονας. Εἰ δὲ καὶ ἀπειθῶς ἔχοιεν, αὐτίκα τὰ θύρας αὐτοῖς ἀσφαλῶς ἐπικλείσαντας καὶ ἀλλαχόθεν ὄθεν ἂν καὶ εἰς ἔξοδος ἐπιφραξαμένους ὑφάψαι τὸ πύρ, ὡς ἂν οὕτω πάντες αὐτῶν ἅμα συνδιαφθάρειεν, καὶ τοῦ πυρὸς ἄξια δαπάνη γέμωνται. Καὶ ταῦτα μὲν ὁ βασιεὺς.

KZ'. Ἄγγελος δὲ παραχρῆμα πρὸς τὴν ἐκκλησίαν ἐκπέμπεται τὰ κεκελευσμένα παρὰ βασιλείῃς· εἰπεῖν. Παρελθὼν οὖν εἰς μέσους καὶ μέγα βοήσας, "Ἄνθρωποι, Μαξιμιανὸς, εἶπεν, ὁ τῆς οἰκουμένης δεσπότης, ἐμὲ πρὸς ὑμᾶς ἐκπέμφας δυοῖν ὑμῖν διδοῖαι αἵρεσιν, ἢ θεοί; θύσαι (πάρεσσι γὰρ καὶ βωμὸς εὐτρεπής), ἢ ἀπειθοῦντας ἐμοῦ σύμπαντας διαφθαρήναι· τὸ γὰρ πύρ ἔτοιμον. Ὅ τοῖνον βούλεσθε, τὸ τάχος αἰρεῖσθε. Ὅ μὲν τοσαῦτα εἰπὼν ἐπαύετο. Ὅ δὲ τῆς ἐκκλησίας ἀρχιδιάκονος πυρὶ θελας χάριτος τὴν καρδίαν διαφλεχθεὶς, στὰς παρὰ τὸ τοῦ θυσιαστηρίου κέρας, "Ὡ πάντες, εἶπεν, ἐμοὶ καὶ ἀλλήλοις δμῶφυχοὶ ἀδελφοί, οὐκ ἴστε ὅπως ἄρει καὶ αὐτοὶ τὰ τῶν τριῶν παίδων ἐπιόντες οὐκ ἔστιν εἰπεῖν ὅσον αὐτοὺς ἐθαυμάζομεν τε τῆς ἀνδρίας καὶ τῆς πρὸς τὴν εὐσέβειαν ἀκριθείας ἐξεπληττόμεθα, καὶ ὅπως οὐχ ὡς πυρὸς μέτρον ἐστῶτες, ἀλλ' ἐν μαλακῇ τινι πᾶσι χορεύοντες, αὐτοὶ τε ὕμνον, καὶ τὴν κτίσιν ὄλην εἰς ὕμνον ἐκάλουν τοῦ τῶν ὀλων Θεοῦ; Τούτους ἡμεῖς οὐ μακαρίου· μόνον ἐκρίνομεν, ἀλλὰ καὶ κοινῶν γενέσθαι τῶν στεφάνων αὐτοῖς ἐπιθυμητικῶς; εἴχομεν. Ἐπεὶ γοῦν καὶ νῦν καιρὸς ἔστιν ὁ καλῶν καὶ τρόπος τῶν κρατούντων ὁμοῖος (εἰ γὰρ καὶ τοῖς ὀνόμασι διαφέρουσιν, ἀλλὰ τῆ γε ὠμότητι καὶ τῆ ἀσεβείᾳ καὶ σφόδρα συμβαίνουσι), γενώμεθα καὶ ἡμεῖς ὁμοιοὶ τὴν εὐσέβειαν τοῖς τότε διαγωνισαμένοις. Πῶς γὰρ οὐκ ἀποπον ἐκείνους μὲν καὶ παιδας ὄντας καὶ οὐδὲ τῶν τριῶν κλεινοῦς, ἀλλως τε δὲ καὶ μήπω μηδὲν ὑπόδειγμα παραλαβόντας εἰς εὐσεβείας παράστασιν, οὕτω περιβλέπτως διαγωνισασθαι, ἡμᾶς δὲ καὶ τὸ πλῆθος; οὐκ εὐαριθμήτους ὑπάρχοντας, ἀλλὰ καὶ

A cunctantes aræ sacrificare. Sin autem non pareant, quid sit deinceps agendum, statuere tui est imperii et iudicii. Quod si hoc quoque nobis permititis dicere, igne templum circumcirca comprehendentem milites, protinus perdant eos qui non obtemperant. Et sic illos quidem de medio tolles, qui in rebus præcipuis perniciem afferunt tuis populis; te autem liberabis a cura, quæ tuum animum premit non mediocriter, sicut nos non ignoramus. Nondum siuem acceperat oratio, excipiens autem Maximianus: Juro, inquit, maximos deos, me hæc jam diu versasse in animo. Nescio vero, qui factum sit, ut ea quæ cogitarem, nondum sim exsecutus. Sed vobis magnas, o dii, ago gratias, quod effeceritis, ut his quoque opportune veniret in mentem, quod esset conducibile, et simul jubet, ut primi ex protectoribus, cum magna manu militum ecclesiam circumdedissent, sarmentis et quacunq̄ue alia materia, quæ facile accenditur, in orbem congecta et apposita, ad templi portam aram statuerent: deinde, ut præcones clara voce proclamarent, ut omnes exirent, et ad aram accederent sacrificaturi. Quod si non pareant, portis statim optime clausis, et omni alio eis obstructo exitu, ignem accenderent, ut sic omnes una cum ipso templo perirent, et ut digni sunt, ab igne consumerentur. Et hæc quidem imperator.

XXVII. Nuntius autem statim mittitur ad ecclesiam, ut diceret, quæ jussus fuerat ab imperatore. In medium itaque accedens, et magna voce clamans: O homines, Maximianus, inquit, orbis terræ dominus, me ad vos misso, alterius ex duobus dat vobis optionem, ut aut diis sacrificetis (adest enim ara parata), aut, si non pareatis, omnes simul pereatis, præsto enim est ignis. Quod ergo vultis, quamprimum eligite. Cessavit ille, cum hæc dixisset. Ecclesiæ autem archidiaconus, cum ei esset cor accensum igne divinæ gratiæ, stans ad cornu altaris, O vos, inquit, mei fratres, et inter vos invicem unanimis, nescitis quemadmodum quæ a tribus pueris facta sunt, paulo ante persequentes, dici non potest, quantum eorum admirabamur virtutem, et eorum in pietate stupebamur fortitudinem, et quemadmodum non tanquam stantes in medio ignis, sed in molli aliqua herba choros ducentes, ipsi et hymnum canebant, et omnem creatam naturam ad universonum Deum laudandum vocabant? Nos nos non solum judicabamus beatos, sed eorum quoque coronarum cupiebamus esse socii. Quoniam ergo et nunc nos vocat tempus, et sunt mores imperatorum similes; nam etsi nominibus differunt, at crudelitate et impietate maxime conveniant; efficiamur nos quoque pietate similes iis qui tunc decertarunt. Quomodo enim non esset absurdum, illos quidem, cum essent pueri, et nec plures tribus, et alioqui cum nullum adhuc accepissent exemplum animi magnitudinis in tuenda pietate, tam præclare decertasse? Nos vero, qui et nulli-

tudine sumus prope innumerabiles, et multi, quibus nihil deest ad perfectam ætatem, et quibus est etiam tanta exemplorum copia, videri vitæ cupidos et ignavo abjectoque esse animo, et non oblatam occasionem tanquam lucrum arripere, et hanc, quæ est ad tempus, vitam despiciere pro Deo, qui nos fecit, et suam animam dedit pro nobis ad mortem; testimonium autem firmæ et infractæ nostræ fidei nostram præbere mortem? Hæc autem dico, etiam si nulla esset pro his remuneratio. Cum vero sint valde parvæ hujus temporis passiones, si conferantur cum iis quæ sunt illic remunerationibus; et vita quidem expers molestiæ et æterna, pro hac brevi et laboriosa; gloria autem nunquam cessans pro infida et quæ facile excidit; et divitiæ quæ surripi nequeunt, et voluptas, quæ nunquam transit ad molestiam, nos adhuc in præsentibus manere concupissemus, et non potius cum ad eam quæ est illic gloriam, pro Christo subeundo mortem, inveniimus perveniendi occasionem, quamprimum subibimus? Et quidnam aliud facientes, ab iis qui sapiunt, judicabimur, nisi digni, qui laqueamur? Mementote, imo vero aspiciate ad aram. Verus enim noster Dominus fuit pro nobis sacrificatus. Non nos quoque pro eo in loco sancto animas profundemus et veluti quoddam sacrificium eas illi igni offeremus in holocaustum?

XXVIII. Cum sic dixisset, omnes incitavit, et effecit ut moriendi vehementi tenerentur desiderio. Simul itaque cum illo beatam illam vocem exclamaverunt, Christiani sumus, Christiani, et deos tuos, o imperator, non colimus. Hæc Maximiano quidem annuntiabantur; ille autem cum ne finem quidem expectasset orationis, jussit in eos ignem accendi, et eos una cum templo exuri, ut nullas eorum nec misericordiam consecutus, neque latens posset effugere. Pii vero cum omnes congregasset simul catechumenos, viros et mulieres, et pueros, eosque in quatuor divisissent, utpote quod tempus postulare celeritatem, eos divino baptismo perficiunt, et chrismate unguunt, et eos intermeratis impertiunt sacramentis. Protinus autem aderant ministri quoque imperatoris, et ignem accendebant; illeque omni ex parte tollebatur in altum; et cum totam comprehendisset ecclesiam, in unum ascendebat verticem, omnia tam quæ erant extra eam quam quæ intra, depascens. Fremens itaque malum ingruerat gravissimum; illi autem intus magna voce ad Deum clamabant, et canebant canticum puerorum, omnem creaturam naturam vocantes ad choream; neque prius cessarunt glorificare, quam oblata essent accepta sacrificia, castæ hostiæ agno, qui fuit pro mundo nactatus.

XXIX. Quinque dies transierant, et ignis depascebat materiam. Cum vero flamma jam cessasset, nullus quidem teter odor sentiebatur, nec ex corporibus, nec ex fumo; spirabat autem potius quidam suavis et mire fragrans odor. Apparebat vero quidam radius, auri utilantis speciem præ se ferens,

A παραδειγμάτων εὐπορούντας τοσοῦτων, ὀφύηται φιλοψυχούοντας καὶ ἀγεννῶς ἔχοντας, καὶ μὴ ἔρμαιόν τι τὸν καιρὸν ἀρπάσαι, καὶ καταφρονῆσαι μὲν προσκαίρου ζωῆς ὑπὲρ τοῦ πεποιηκότος ἡμᾶς Θεοῦ καὶ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ὑπὲρ ἡμῶν εἰς θάνατον δεδωκότος, μαρτύριον δὲ τῆς ἀβραγαῶς ἡμῶν πίστεως τὸν ἑαυτῶν θάνατον παρασεῖν; Ταῦτα δὲ φημι καὶ εἰ μὴ δὲ μία τις ὑπὲρ τούτων ἀντίδοσις ἦν· ἐπεὶ δὲ μικρὰ λίαν τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τὰς ἐκεῖ μισθαποδοσίας παραβαλλόμενα, καὶ ζωὴ μὲν ἀλυποῦς καὶ αἰώνιος ἀντὶ τῆς ἐπιπόνου ταύτης καὶ βραχέας, δόξα δὲ οὐδαμῶς λήγουσα ἀντὶ τῆς ἀπίστου καὶ βραδίας μεταπιπτούσης, πλουτοῦς τε ἀσυλος καὶ ἡδονὴ μηδέποτε πρὸς λύπην μεταχωροῦσα· ἡμεῖς ἔτι συμπαραμένειν ἀγαπήσομεν τοῖς παροῦσι, καὶ οὐχὶ πρόσαι μᾶλλον πρὸς τὴν ἐκεῖ δόξαν τὸν ὑπὲρ Χριστοῦ θάνατον ἐδρόντες ὡς τάχος μεταθεσόμεθα; Καὶ τί ἂν ἄλλο ποιοῦντες, ἄξιοι θρηνηθῆναι παρὰ τῶν φρονούντων εὐκριθησόμεθα; Μνησθητε, μᾶλλον δὲ καὶ πρὸς τὸ θυσιαστήριον ἀποβλέψατε. Τέθυτα; καὶ ὑπὲρ ἡμῶν ὁ ἡμέτερος ἀληθὴς Δεσπότης. Οὐχὶ καὶ ἡμεῖς ὑπὲρ τούτου ἐν τόπῳ τῷδε ἀγίῳ τὰς ψυχὰς προσόμεθα, καὶ ὡς τινα θυσίαν ἐκείνῳ τῷ πυρὶ ταύτας ὀλοκαυτώσομεν;

C ΚΗ'. Οὕτως εἰπὼν, παρέθηκε πάντας εὐθύς, καὶ ἡρέθισε, καὶ πρὸς τὸν θάνατον ἐτοιμῶς ἔχειν καὶ διψητικῶς παρσευάσεν. Αὐτίκα τοίνυν ὁμοῦ σὺν ἐκείνῳ τὴν μακαρίαν φωνὴν, Χριστιανοὶ ἐσμεν, ἰδῶν, Χριστιανοὶ, καὶ τοῖς θεοῖς σου, βασιλεῦ, οὐ λατρεύσομεν. Ταῦτα ἠγγέλλετο μὲν Μαξιμιανῷ· ὁ δὲ μηδὲ τὸ τοῦ λόγου πέρας ἀναμείνας τὸ πῦρ ἐκέλευε κατ' αὐτῶν ἀνάσαι, καὶ σὺν τῷ ναφὶ κατακαῦσαι πάντας, ὡς μηδένα τούτων μὴτ' ἐλέους τυχόντα μήτε μὴν ἄλλως λαθόντα, δυνατὸν γενέσθαι διαφυγεῖν. Οἱ γοῦν εὐσεβεῖς τοὺς κατηχομένους πάντας συναγαγόντες ἀνδρας καὶ γυναῖκας καὶ ὄσον ἐν παισὶν ἦν, καὶ τούτους εἰς τέσσαρα διαστήσαντες, ὡς ἂν ταχυτήτος τοῦ καιροῦ διομένου, τῷ θεῷ βαπτισματι τελευτοῦσι, μύρῳ τε χρίουσι, καὶ τῶν ἀγράντων μυστηρίων μεταδοῦσι. Παρήσαν δὲ καὶ οἱ τοῦ βασιλέως αὐτίκα, καὶ τὸ πῦρ ἀνῆπτον· κάκεινο πανταχόθεν εἰς ὕψος ἤρτο, καὶ τὴν ἐκκλησίαν ὅλην περιλαβὼν εἰς μίαν κορυφὴν ἀνῆκε, πάντα τὰ ἔξω τε καὶ τὰ ἔνδον ἐπιπεμόμενον. Τὸ μὲν οὖν δεσινὸν βρέμον ἐπήκει· οἱ δὲ ἔνδον μέγα πρὸς Θεὸν ἀνέκραζον, καὶ τὴν τῶν παιδῶν ἦδον φωνὴν πᾶσαν πρὸς χορείαν καλοῦντες; τὴν κτίσιν· καὶ οὐ πρὶν δοξολογοῦντες ἐπαύσαντο ἢ τέλειον ὀλοκαρπωθῆναι δεκτὰ θύματα, ἱερθία ἄγνά, τῷ ὑπὲρ τοῦ κόσμου σφαγιασθέντι ἀμνῷ.

ΚΘ'. Πέντε διήλθον ἡμέραι, καὶ τὸ πῦρ τὴν ὕλην ἐνέμετο. Ἦδη δὲ τῆς φλογὸς παυσαρμένης ἀηδία μὲν οὐδὲ μία ἦν ἀπὸ τε τῆς καύσεως τῶν σωματίων καὶ τοῦ καπνοῦ· εὐωδία δὲ μᾶλλον ὑπέπνευε καὶ σφόδρα ἡδέα, ἄκρις τε διεφαίνετο χρυσαυγίζουσα ποικίλον τι καὶ χαρίτων μυστὸν ἰλαρῶς ἀπολάμ-

πουςα, οἷον ἤλιο· διαυγάζει. Μαξιμιανὸς δὲ πάντων ἄ
 ῥδη νομίσας κερρατηκέναι καὶ τῶν τοῦ ἀγῶνος
 ἀνεθῆναι φροντιδῶν, θεάτροις εἰστία τοὺς ὀφθαλ-
 μούς καὶ ὁρόμοις ἱκπων δηλαδὴ καὶ ἀνθρώπων. Τὸ
 δὲ ἄρα οὐ κρατῆσαι, ἀλλὰ κρατηθῆναι πολλῶ πλείον
 ἦν, καὶ μᾶλλον εἶσι τοὺς εὐσεβεῖς προῆγε παρῥησιάζ-
 εσθαι. Δηλώσει δὲ τὰ ἐξῆς. Προσφοκοδόμητο μὲν τὸ
 θέατρον μέγιστον ἰερὸν Διμήτρος τῆς παρ' αὐτοῖς
 μεγίστης θεᾶς. Παραθῶν δὲ ἐκεῖνος σὺν παντὶ τῷ
 ἡμῶ καὶ τῷ στρατῶ τὰ τῶν θυσιαῶν μύση τελῶν ἦν.
 Εἰς δὲ τις τοῦ στρατιωτικοῦ καταλόγου, Ζήνων βνομα,
 ζήλου πνέων κατὰ τῶν ἀσεβούντων, οὐ φέρων οὕτω
 τὴν εὐσέβειαν ὑβριζομένην ὄρῶν, ἐφ' ὕψηλοῦ στάς,
 Πλανᾶ, βασιλεῦ, ἔφη, λίθοις ἀναισθήτοις θύων καὶ
 ξύλοις κωφοῖς· τοῦτο γὰρ τὸ φαινόμενον· τὸ δὲ γε
 ἐν ἀληθῶς καὶ νοούμενον ἀπάτη δαιμόνων τοὺς
 λατρευτάς ἀπάγουσα πρὸς ἀπώλειαν. Σύνες, ὦ
 Μαξιμιανὲ, καὶ τοὺς ὀφθαλμούς τοῦτους δὴ καὶ τοὺς
 ἔνδον διὰρας εἰς οὐρανὸν, ζήτησον ἐκ τῶν ὀρωμένων
 τὸν κτίστην, τὸν δημιουργὸν ὁποῖός ἐστιν· ἀπὸ τῶν
 κτισμάτων καταμάθε, καὶ εἰσθεῖν θεὸν εὐσεβῶς δι-
 δάχθητι, οὐχ αἵμασι καὶ κνίσσαις ἀλόγων, ἀλλὰ ψυ-
 χαῖς ἀνθρώπων καθαραῖς δὲ καρδίαις ἀγαταῖς, ἡδύ-
 μενον.

Α'. Ταῦτα Μαξιμιανὸς, ἀκούσας λίθων ἐκέλευε
 βάρει τὰς σιαγόνας αὐτοῦ θλάττεσθαι, καὶ ἅμα ἐβόα
 τοῖς μὲν δημοῖς εὐνομιεῖρας τὰς καταφοράς ποιεῖ-
 σθαι, τῷ δὲ ἀγίῳ, μὴ λοιδορεῖσθαι θεοῖς. Οὕτω γοῦν
 πάσχοντι τῷ ἀγίῳ πάντες μὲν οἱ ὀδόντες ἀπηνῶς
 ἐξεκρούσθησαν, αἱ σιαγόνες συνετρίβησαν, καὶ ἤδη
 μικρὰ πνέοντα καὶ ὅσον οὕτω πρὸς τὸ θανεῖν συν-
 ωθούμενον ἔξω τῆς κόλως ἀπαχθῆναι κελεύει, καὶ
 ἔφιπει τὴν παρῥησιασασμένην κεφαλὴν ἐκμηθῆναι.
 Καὶ οὕτως ὁ γενναϊότατος Ζήνων τάχει πολλῶ
 τὸ μακάριον διανύσας τοῦ μαρτυρίου στάδιον τὴν
 κεφαλὴν ἀποτέμνεται, καὶ πρὸς Χριστὸν τὴν πάν-
 των κεφαλὴν ἀναφέρεται. Ἐμελλε δὲ καὶ ὁ περὶ τὸν
 Δωρόθεον ἰερὸς χορὸς, ὑφ' οὗτω καλῶ ταττόμενος
 διδασκάλῳ, τῷ θεῷ, φημι, Ἀνθίμῳ, μὴ οὕτω;
 ἀστεφανώτους ἔχειν τὰς κεφαλὰς· ἀλλ' ἕκονομεῖτο
 καὶ ταῦτα παρὰ τῆς θείας ἀνωθεν χάριτος· καὶ
 γράμματα μὲν τοῦ ἱεροῦ Ἀνθίμου ἐπέμπετο πρὸς
 αὐτοὺς, ἐν κώμῃ μὲν τινα αὐτοῦ κρυπτομένου, ἐκεί-
 νοις δὲ φανερώς ἀγωνιζομένοις εὐχῆ τῶν ἀγῶνων
 ἀριστα συνεφαπτομένου. Τοῦτο ἔπει τοῖς τοῦ παρανό-
 μου βασιλέως ὑπασπισταῖς δῆλον γέγονεν, αὐτὰ τε
 τὰ γράμματα καὶ τὴν ἐκεῖνα πεπιστευμένον τῷ βα-
 σιλεῖ παριστώσιν. Ὁ δὲ τοῦτον ἰδὼν, ἐπελθὼν ἐκ
 καὶ τὰ γεγραμμένα (ἰγγέγραπτο δὲ οἷα εἰκὸς ἀδού-
 λητα μὲν ἐκεῖνῳ, χαρίεντα δὲ καὶ σωτήρια), θυμῷ
 πολλῶ βέων ἐπέταττε τὴν εἰς τάχος αὐτῶν παρὰ-
 στασιν. Εὐθὺς οὖν ἐκεῖνοι παρίσταντο.

ΑΑ'. Καὶ ὁ βασιλεῦς· Ἄρα μὴ μάταιος τὴν σικα-
 σίαν ἐγὼ προλέγων ὡς ἐμοῦ μὲν ἀπίστητε; μᾶλλον
 δὲ ῥδη, κατάρτοι, καὶ κατεξανέστητε, πρὸς ἔταρον
 δὲ λίαν ἐκπαυλωμένον ἡμῖν ἀπακλίνετε. Καὶ

(7) Baron. ad an. 302.

varium quemdam edens et valde gratum splendo-
 rem, quomodo sol lucet, qui modo apparet in
 Oriente. Maximianus autem existimans se jam om-
 nes vicisse (7), et relaxatum esse a curis certami-
 nis, theatris pascebat oculos, et equorum scilicet
 et hominum curriculum. Illud vero non erat vincere,
 sed potius victum esse, idque magis induxit pius,
 ut libere loquerentur. Ostendunt autem, quæ se-
 quuntur. Ante theatrum quidem erat ædificatum
 maximum sanum Cereris quæ erat apud eos dea
 maxima. Accedens autem ille cum universa populo
 et exercitu, execranda peragebat sacrificia. Qui-
 dam vero ex numero militari, Zeno nomine, zelo
 plenus adversus impios, non ferens sic pietatem
 affici contumelia, stans in alto: Erras, inquit, o
 imperator, insensibilibus sacrificans lapidibus et
 mutis lignis; hoc enim est, quod apparet; id au-
 tem, quod est revera et intelligitur, est fraus dæ-
 monum, quæ suos cultores abducit ad interitum.
 Intellige, o Maximiane, et hos oculos et internos
 in cælum tolles, quære ex iis quæ videntur,
 creatorem; qualis sit opifex, discce ex operibus, et
 discce Deum pie colere, qui non sanguine et nidore
 rationis expertium animantium, sed mundis ho-
 miqum delectatur animis, et mundo corde.

XXX. Hæc cum audisset Maximianus, jubet
 pondere lapidum ejus maxillas confringi et simul
 clamabat lictoribus quidem, ut fortiter percuterent,
 sancto autem, ne deos maledictis appeteret.
 Sic erga patienti sancto omnes quidem dentes sunt
 immaniter excussi, maxillæ vero sunt contritæ:
 et jam parum spirantem et mox moriturum jubet
 abduci extra civitatem, et amputari caput, quod
 libere erat locutum. Et sic Zeno generosissimus,
 cum magna celeritate peregrisset beatorum stadium
 martyrii, truncatur capite, et sursum fertur ad
 Christum caput omnium. Sacer quoque chorus,
 qui erat circa Dorotheum, qui a tam hono institue-
 batur magistro, divino, inquam, Anthimo, non sic
 erat habiturus capita incoronata, sed hæc quoque
 superne dispensabantur ac providebantur a divina
 gratia. Et a sacrosancto quidem Anthimo ad eos
 mittebantur litteræ, ipso quidem in quodam vico
 delitescente, illos autem aperte decertantes ad
 suscipienda strenue certamina precibus adjuvante.
 Hoc postquam evasit manifestum scelerati impe-
 ratoris satellitibus, et ipsas litteras, et eum, cui
 erant datæ, adducunt ad imperatorem. Ille autem
 cum eum vidisset et legisset quæ scripta erant:
 scripta vero erant, ut est verisimile, quæ ille qui-
 dem nolebat, pulchra autem erant et salutaria:
 ira æstuans, jussit eos quamprimum adduci. Illi
 ergo statim sunt adducti.

XXXI. Imperator autem: Vanane, inquit, fuit
 mea conjectura, cum prædicarem, vos a me de-
 fecisset? Imo vero, execrandi, jam etiam adversus
 me insurrexistis, ad alium autem, cum quo nos

acerre bellum gerimus, transfugistis. Et simul dat eis legendam epistolam. Jussit vero eum quoque, qui apportaverat illam introduci. Quem cum vidissent martyres, valde lætati sunt animo, eumque, etsi procul starent, vultu et nutu salutarunt. Maximianus autem fastum quemdam et spiritum suscipiens principis, et immaniter eum Intuens: Dic mihi, inquit, infelix, quis est, qui hæc tibi tradidit, et ubinam latet terrarum? Diaconus vero, cum magna voce tacite ad Deum prius clamasset, et petisset, ut convenienter verissimæ promissioni daretur sibi oris apertio: Qui litteras, inquit, dedit, cum sit pastor, et procul absit, gregem cohortatur et incitat ad pietatem: et maxime cum senserit incursionem luporum et ferarum. Tunc enim alta et clara voce suo gregi imperat, et quæ sint facienda significat. Quæ autem dicit, non sunt sua, sed ea accepit a primo pastore, qui dicit: « Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere. » Atque dixi quidem, quisnam dederit litteras: ubinam autem sit, non dicam. Aperta enim fuerit insania, pastoris esse proditorum eum qui ex illo maximam accepit utilitatem: qui etiam absque nobis prox non manifestus. Non posse enim abscondi civitatem supra montem positam, vox divina dixit, et veri amatrix.

XXXII. Hæc cum fortissime dixisset lingua sancta, non ferens Maximianus dicendi libertatem, ut ipsa amputaretur, eum condemnat. Deinde sic jubet eum obrui lapidibus. Et ille quidem post sacræ lingue ablationem sic obrutus lapidibus, tela quidem nihil curabat; sed corpore quidem jam attrito jaculationibus, partim autem obruto lapidibus, adhuc magis erigebatur, et in caelos extollebatur anima, Christo angulari lapidi conjungenda, Adhuc vehementer irascebatur Maximianus. Quocirca Dorotheum cum suis multiplicia exceperere supplicia. Illis vero minime perpetua defuit constantia, Christum invocantibus, et tormenta et levia et imbecilla minime curantibus, vel potius reputantibus illa pro deliciis, et tyranno impietatem acerbis exprobrantibus. Quamobrem ille jam defessus, communiter quidem omnes morte condemnat, diversas autem pronuntiat sententias, Dorotheo quidem ense caput amputari, Mardonium autem vivum cremari, et Mygdonium in fossam projectum obrui, Gorgonium vero et Indem et Petrum, molaribus lapidibus eorum collis alligatis, in mare jaci. Et ita sunt, consummatis victoriis insigne Christi martyrea vario genere mortis, una via ingressi ad Dominum. Hæc cum casta rescivisset Domna, partim quidem lætabatur animo, et maxime propter Indem, qui erat unius cum ipsa animi et spiritus; partim autem ad imitationem quoque incitabatur, et eadem, quæ ipsi venerant, cupiebat certamina et præmia. Unde nec despexit Dominus suam sponsam: quæ vestem quidem habebat mundam a nuptiis, sic au-

μα τὴν ἐπιστολὴν ἀναγινώσκειν ἐδίδου. Ἐπέτρπε δὲ καὶ τὸν ἐπιπερόμενον εἰσαχθῆναι· ὃν ἄρα καὶ οἱ μάρτυρες θεασάμενοι πᾶν τὴν ψυχὴν ἤσθησαν, καὶ οὕτως ὡς εἶχον καὶ πῶρρωθεν ὄντες σχήματι καὶ νεύματι κατησπάζοντο. Μαξιμιανὸς δὲ ὄγκον ἑαυτοῦ περιθεὶς ἀρχικὸν, καὶ ἀπηγὲς πρὸς ἐκεῖνον βλήσας, λέγει μοι, ἔφη, δύστηνε, τίς ὁ ταῦτά σοι δοῦς, καὶ ποῦ δὴ ποτε γῆς εἶη κρυπτόμενος. Ὁ δὲ διάκονος μέγα πρὸς Θεὸν πρότερον σιωπῇ βοήσας, αἰτησάμενός τε στόματος παροχὴν κατὰ τὴν ἀψευδοστάτην ἐπαγγελίαν, Ὁ μὲν τὰ γράμματα δοῦς, ἔφη, ποιμὴν ὢν καὶ μακρὰν ὑπάρχων τὸ ποίμνιον συγκροτεῖ καὶ παραθῆγει πρὸς τὴν εὐσέβειαν, καὶ μάλιστα ὅτ' ἂν καὶ λύκων ἀσθῆται καὶ θηρίων ἐπιδρομῆς· τότε γὰρ καὶ διάτορόν τι σημαίνει τῷ ποιμνίῳ καὶ πᾶν λαμπρόν. Ἄ δὲ καὶ λέγει οὐχ ἑαυτοῦ, ἀλλὰ τοῦ πρώτου ποιμένου· ἔχει παραλαβὸν, « Μὴ φοβηθῆτε, λέγοντος, ἀπὸ τῶν ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων ἀποκτείνειν. » Τίς μὲν οὖν τὰ γράμματα δοῦς εἶρηκα· ἔπου δὲ καὶ ἔστιν οὐκ ἂν εἴποιμι· μανία γὰρ ἂν εἶη σαφὴς ποιμένου προδότην γενέσθαι τὸν πολλῆς ἀπονάμενον ἐκείνου τῆς ὠφελείας· ὅς γε καὶ χωρὶς ἡμῶν ὅσον οὐρανὸν φανερός καταστήσεται. Μὴ δὲ γὰρ δύνασθαι πόλιν κρυβθῆναι ἐπάνω ὄρους κειμένην ἢ θεῶν καὶ φιλαλήθης ἔφη φωνή.

ΑΒ'. Ταῦτα τῆς ἀγίας· γλώττης ἀνδρείοτατα λεξάμενης ὁ Μαξιμιανὸς, οὐχ ὑπομείνας τὴν παρόρησιαν, ἔκτομῃν αὐτῆς κατακρίνει· εἶθ' οὕτως λίθοις αὐτὸν κελεύει καταλευσθῆναι. Καὶ ὁ μὲν οὕτω μετὰ τὴν τῆς ἱερᾶς γλώττης ἀφαίρεσιν, εἶτα καὶ τοῖς λίθοις βλλόμενος, τῶν μὲν βελῶν ἐγρόντιζεν οὐδαμῶς· ἀλλὰ τοῦ σώματος τοῦ μὲν ἦδη ταῖς βολαῖς ἐκτριθέντος ἡ ψυχὴ ἔτι καὶ μᾶλλον ἤρετο, καὶ ὑψεύτο, καὶ πρὸς οὐρανοὺς ἀνεφέρετο, τῷ ἀκρογωνιαίῳ λίθῳ Χριστοῦ συναφθισμένη. Ἐτι Μαξιμιανῶ πολλὸς ὁ θυμὸς· διδὲ καὶ τοὺς περὶ Δωρόθεον βάνανοι πολυειδεῖς παρελάμβανον. Καὶ τοῖς μὲν δημίσι αἱ χεῖρες ἐκτμνον, ἐκτίνοις δὲ ἡ ἔνστασις οὐδαμῶς ἔληγε, τὸν βασιλεῖα ἐπιδομμένοις Χριστῶν, καὶ τῶν βασάνων ὅσα φαύλων καὶ ἀσθενῶν ἤιστα ἐπιστρεφομένοις, μᾶλλον δὲ καὶ ὡς τρυφά· ἐκείνας λογιζομένοις καὶ τῷ τυράννῳ πικρότερον τὴν ἀσέβειαν ὀνειδίζουσιν. Ἐφ' οἷς καὶ αὐτὸς ἦδη καμῶν, ἀπαγορεύσας, τὸ μὲν θανεῖν κοινῶς ἀπάντων καταψήφίζεται, διαφόρους δὲ τὰς ἀποφάσεις ἐκφέρει, Δωρόθεον μὲν ξίφει τὴν κεφαλὴν ἐκτεμθῆναι, Μαρδόνιον δὲ ζῶντα καυθῆναι, καὶ Μυγδόνιον εἰς βόθρον βληθέντα κατακωσθῆναι, Γοργόνιον δὲ καὶ Ἴνδην καὶ Πέτρον λίθοις μυλικαῖς τοὺς τραχήλους περιεθέοντα· εἰς θάλασσαν ἐκτριθῆναι. Καὶ οὕτως ἐτελειώθησαν οἱ καλλίνικοι τοῦ Χριστοῦ μάρτυρες ἐν διαφόροις τῆς τελευτῆς τρόποις· μίξ τῇ πρὸς τὸν Δεσπότην ὁδῷ χρησάμενοι. Ταῦτα καὶ ἡ ἀγνή Δόμνα μαθοῦσα τοῦτο μὲν τὴν ψυχὴν ἤθετο, καὶ μάλιστα Ἰησοῦ ἐνεκεν τοῦ πάντα αὐτῇ σύμπτου καὶ ὁμοφύχου, τοῦτο δὲ καὶ πρὸς μίμησιν ἠρεθίζετο καὶ τῶν ἰσῶν ἀθλῶν αὐτοῖς· καὶ τῶν ἐπάθλων ἐγλίχετο. Ὅθεν οὐδὲ

¹ Matth. x, 28. ² Matth. v, 14.

παρεῖθε Κύριος τὴν αὐτοῦ νόμφην οὕτω καθάρην μὲν τοῦ γάμου τὴν στολὴν ἔχουσαν, οὕτω δὲ καὶ δάκρυσιν αὐτὴν καθεκάστην ἐπιλευκαίνουσαν, μὴ καὶ μαρτυρικῷ αἵματι ταύτην φοινίξει καὶ ὄλην ἀξίαν τοῦ κάλλους αὐτοῦ δεῖξει τὴν νόμφην, καίτοι καὶ τοῦ παρόντος αὐτῇ βίου μηδὲν ἀπολειπομένου μαρτυρικοῦ ἀξιώματος, ἅτε δὴ τῷ πολυχρονίῳ τε τῆς ἀσκήσεως καὶ τῷ σκληρῷ τῆς διαίτης πιέζοντος ἰσχυρῶς, ἄνθρωπος μὲν κρυπτομένης αὐτῆς ὑπογαίῳ, καὶ τοῦτο, ὡς ἂν εἰποις, τάφῳ καταχθονίῳ, ποτὴν δὲ ποιουμένης τὴν ἔνδον οὔσαν πηγὴν, καὶ τροφὴν ὁμοίως τὰς παρὰ τὸ χεῖλος δῆπου τοῦ ἄντρου βοτάνας.

ΛΓ'. Οὕτω πρὸς ἄσκησιν ἔχουσα, τότε τοῦ θροῦς κατῆι, καὶ παριοῦσα τὴν πόλιν ἐν ἀνδρικῷ σχήματι (τούτῳ γὰρ Ἀγάπη ἢ κατὰ πνεῦμα μήτηρ αὐτὴν ἀμφιάσασα τῶν ἀκολάστον ἐκείνων χειρῶν ἐξέκλεψε) τὴν μακαρίαν ταύτην Ἀγάπην ἐζητεῖ. Ἐπεὶ δὲ καὶ ἔμαθεν ὡς καὶ αὐτὴ τὸν μαρτυρικὸν ἦνυτε ὁρῶμεν, ὀλοκαύτωμα τῷ Κυρίῳ σῶμα καὶ ἄλλαις πολλαῖς παρθενοῖς ἐν τῷ πυριφλέκτῳ γενομένη καὶ, πάσχει τὴν ψυχὴν ἢ γενναία, οὐχ ὅτι τέθνηκεν ἢ Ἀγάπη περιαλήθασα, ἀλλ' ὅτι μὴ καὶ αὐτὴ μᾶλλον συνέθνηκε τῇ Ἀγάπῃ, καὶ ἰσὺς κεκοινωνήκε τελευταίως· καὶ σπᾶσα πρὸς τῷ καυθένει ναῶ κλυθμῷ τὴν σποδὸν ἐκίρνα. Ἦδη δὲ κλινοῦσης ἡμέρας θεῖα χάριτι πρὸς τὴν ὄδον τοῦ μαρτυρίου φωτιζομένη καὶ ἀγομένη πρὸς τοῦτο πάντοθεν, κατῆι ἐπὶ τὴν θάλατταν. Καὶ ἰδοὺ παρὰ τὴν αἰγιαλὸν ἄλιεις ἦδη τὰ δίκτυα καταρτίζοντες, καὶ τὰς κώπας ἔχοντες εὐτρεπεῖς. Ἦν ἰδόντες ἐκείνοι οὕτω τε ἐσταλμένην καὶ κατ' ἄνδρα τὴν ἀναβολὴν ἔχουσαν οὐκ ἀπὸ τοῦ θυτος, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ δοκοῦντος μᾶλλον, ἐκάλουν, Ἐλθέ, λέγοντες, νεανίσκε, τοῦ πόνου ἡμῖν συλληψόμενος, ἵνα καὶ κοινωνόν σε θῶμεν τῆς ἄγρας. Ἦ δὲ πρόθυμος ἀκοὴν ἀπέειπε, καὶ ἐμβᾶσα τοὺς τῶν ἀλιέων καὶ ὀφθαλμοὺς αὐτίκα καὶ ψυχὴν ἔθραπτεν. Ἐρῶντας ἄνδρα μὲν τὸ φαινόμενον, ἦθος δὲ καὶ κάλλος παρθενοῦ, καὶ πολλὴν τὴν αἰδῶ ταῖς ὕψεσιν αὐτῆς ἐπικαθημένην. Πλὴν ἀλλὰ καθέντες πρὸς ἄγραν εὐθύς τὰ δίκτυα, σὺν κολλῷ καματῷ τῆς γῆς ἀνεῖλκον ὡς ἂν μεγάλου τιδὸς περὶ αὐτὰ βάρους αἰεθόμενοι. Ἦδη δὲ καὶ παρὰ τὸν αἰγιαλὸν ἐλθόντες, ὀρῶσιν ἀνὰ τὴν νύκτα, σελήνης τὴν ζέφον διαστροφούσης, καὶ πλῆθος μὲν ἰχθύων περιληφθὲν, καὶ σώματα περὶ τὴν γαστέρα τοῦ δικτύου νεκρά.

ΛΔ'. Ἐκείνοι μὲν οὖν περὶ τὴν ὕψιν ἐκταραθέντες, λύπη τε καὶ δέει τὰ σώματα τῶν δικτύων ἐκτιναξάμενοι, καὶ τῇ γῇ παραθέντες, αὐτὰ τε τὰ δίκτυα συλλεξάμενοι εἰς τὴν ἀντιπέραν ἠπειγόντο μεθορμισσῶσαι, συμπλοῦν αὐτοῖς ἔχειν ἀξιούντες καὶ τὴν παρθένον. Ἐπεὶ δὲ μὴ ἐπειθον, ἔρπον αὐτῇ τὸν μισθὸν καὶ ἰχθύας ἐπιδόντες ἀπέπλεον. Ἦ δὲ Ἰνδου καὶ τῶν ἐκείνῳ συναθλῶν τὸν θάνατόν τε καὶ τὸν τοῦ θανάτου τρόπον, ὡς περὶ ἐφημεν, ἦδη μαθοῦσα, ἐπέστη μὲν τοῖς σώμασιν, ἀνεσκόπει δὲ καὶ περιέστρεφεν ἱκανῶς, εἶτα καὶ πρὸς ἀκρίβειαν ἕκαστα κατεμύνησεν. Ἐπεὶ οὖν εἰ χαρακτηριστὴς αὐτῇ καὶ τὰ σύμβολα ὄλου δὴ τοῦ σώματος τοὺς ἁγίους εἶναι σαφῶς ὑπηγάρευον, χερσὶ ταῦτα περιβαλοῦσα καὶ χεῖρ

A tem eam etiam lacrymis quotidie dealbabat, quod non eam sanguine martyrii redderet purpuream, et totam sponsam efficeret dignam ejus pulchritudine, etsi præsens ejus vita nihil abesset a dignitate martyrii, ut quæ tam et diuturnitate exercitationis et aspera vivendi ratione eam premeret, cum ipsa et in antro lateret subterraneo, eoque ejusmodi, ut terrestre dici posset sepulcrum, et potus ejus esset fons, qui in eo erat, et cibus similiter herbæ, qui erant in margine speluncæ.

XXXIII. Cum ea sic se gereret in exercitatione, tunc descendit de monte, et veniens in civitatem adhuc in veste virili (ea enim ipsam indutam B Agape, ejus mater secundum spiritum, suffurata est ab illis impudicis et intemperantibus manibus), beatam hanc quærebat Agapen. Postquam autem intellexit eam quoque cursum confecisse martyrii, effectam holocaustum Domino cum multis aliis virginibus in templo, quod fuerat exustum, magnum animo dolorem accipit, non ægre ferens quod mortua esset Agape, sed potius quod non cum ipsa Agape esset mortua, et paris fuisset mortis socias: stansque ad templum exustum, fletu miscebat cinerem. Diu vero jam divina gratia eam vocante ad viam martyrii, illuminata et ad id omni ex parte ducta, descendit ad mare. Ecce autem piscatores in littore stantes, jam parantes retia, et habentes remos paratos. Quam cum illi tunc vidissent vestem virili sic indutam, non ex eo quod erat, sed ex eo potius, quod videbatur, eam vocarunt: Veni, dicentes, adolescens, nobis opem laturus, ut te etiam prædæ faciamus participem. Illa autem alacri animo eis obtemperavit. Ingressa vero, piscatorum statim conturbavit oculos et animos, cum viderent eam videri quidem virum, mores autem et virginalem pulchritudinem et pudorem in ejus oculis insidere. Verum enimvero cum ad piscandum retia demississent, cum magno labore ad terram avellerunt, perinde ac si magnum aliquod pondus in eis sentirent. Jam vero cum prope littus venissent, noctu vident, luna depellente caliginem, et comprehensam piscium multitudinem, et corpora D mortua in ventre retis.

XXXIV. Atque illi quidem visione conturbati, cum præ dolore et metu corpora excussissent, et in terra deposuissent, retibus collectis, contentebant transmittere in regionem, quæ erat ex adverso, volentes in navi secum vehere virginem. Cum autem non persuaderent, dato ei pro mercede pane et piscibus, abierunt. Illa vero cum Indæ et illius sociorum et mortem et genus mortis, ut prius diximus, jam accepisset, accessit quidem ad corpora: diligenter autem ea consideravit et versavit, et deinde etiam singula accurate didicit. Postquam vero figuræ et totius corporis signa illos esse sanctos aperte significabant, ea manibus accipiens, et eis labra magno admovens de-

siderio, ardenter amplectebatur, tota ejus anima simul quoque amplectente. Cum hæc faceret, videt navem jam ferri ad ipsum littus, velo jam demisso, et solis remis sensim ad terram appellere. Accedens igitur virgo, cum nautas, ut decebat, appellasset, ostendit etiam pisces. Nauclerus autem eam illos vendere existimans, statim rogavit quanti venderet. Illa vero dixit se eos dare gratis. Cum autem ille quidem non credens, rursus meminisset pretii, illa vero staret tacens, et manum porrigeret, quæ videbatur velle gratificari: Per ipsum Christum, inquit nauclerus, quanti vendis? Tunc ex jurejurando intelligens generosa virgo eum esse pium, nihil voluit eum celare, sed cum eum foras evocasset ad littus, ostendit ei corpora sanctorum, et adhibuit eum in societatem pulcherrimi ministerii, aperiens quorumnam essent, et narrans quemadmodum pro Christo mortui essent martyres

XXXV. Nauclerus autem cum hæc audisset, notas sindonas et vestes candidas, unguentaque et suffitus e navis statim attulit, et in eis deponendis laboravit. Domna vero cum his quas habebat, aquis mundis, et lacrymis prius lavasset corpora et cum nauclero honorifice et cum omni reverentia ea composuisset, et ea deinde communiter portassent ad murum civitatis, qui est proximus torrenti, ad portam civitatis, ubi etiam Dorotheus cum suis finem vitæ acceperat, illic ea in fossa posuerunt. Atque nauclerus quidem virginem, ut qui judicasset eam esse fratrem ejusdem, cujus ipse in Christo sententiæ (eam enim adhuc virum esse putabat), rogavit ut secum esset, et toto vitæ tempore nunquam ab eo discederet. Illa vero non admisit, sed eum quidem rogavit ut cœptum iter persequeretur, se autem dixit mansuram: Quoniam, inquit, prope est vitæ finis. Quare nec meum corpus ab his corporibus, nec animam omnino decet ab his animis sejungi. Cum illic ergo remansisset, indivulsa adhærebat reliquis, aromatibus et suffitibus eis honorem exhibens, nauclero satis pecuniæ suppeditante ad ea comparanda.

XXXVI. Fieri autem non poterat, ut eos qui erant in tenebris, lateret opus lucis; neque martyrii, quo Domna tenebatur, desiderium videretur imperfectum. Quamobrem deferuntur hæc ad Maximianum, qui cum intellexisset, quod illa sanctorum tanto amore capta esset, magnum edens cachinnum, qui multo risu, vel plurimis potius lacrymis erat dignus, Par est, inquit, ut ea quoque parem illis mortem subeat, et sic reipsa discat, quod hominibus nihil post mortem amplius habentibus illa frustra tantos honores exhibet. Dixit, et statim misit, qui eam interficerent. Quam eum etiam comprehendissent in loco orantem, caput ense amputant, idque igni tradunt. Et paulo post adjungitur sapiens quoque Anthimus, qui doctri-

ποδινῶς αὐτοῖς περιθεῖσα, θερμῶς ἠσπάζετο καὶ αὐτὴν ὄλην ἔχουσα τὴν ψυχὴν συνασπαζομένην, εἰθ' οὕτω καὶ δάκρυον ἡδὺ κατασπείσασα τῶν σωματῶν. Ἐν ᾧ ταῦτα ἐποίει, ὄρξ' πλοῖον πρὸς αὐτὸν ἔδη φερόμενον τὸν αἰγιαλὸν τὴν ὁθόνην ἄρτι χαλάσαν καὶ κώπαις ἡρέμα μόναις σαλεύον εἰς γῆν. Προσελθοῦσα γοῦν ἡ παρθένος καὶ τὸ τῶν ναυτῶν πλήρωμα προσγορεύσασα ὡς ἐχρῆν ὑπεδείκνυ καὶ τοὺς ἰχθῦς. Ὁ δὲ ναύκληρος πωλεῖν αὐτὴν οἰηθεὶς ἐπυνθάνετο παρχρῆμα πόσου ἂν πρίατο. Ἡ δὲ προῖκα ἔλεγε καὶ πρὸς χάριν διδόναι. Ὡς δὲ κείνος μὲν ἀπιστῶν ἐμένητο καὶ αὖθις τιμῆς, ἡ δὲ σιωπῶσα εἰστήκει, καὶ χεῖρα προέτεινε χαρίζεσθαι τοικυῖαν, Πρὸς αὐτοῦ, ὁ ναύκληρος, τοῦ Χριστοῦ, πόσον, ἔφη, πωλεῖς; Τότε τῷ ὄρκῳ ἡ γενναία εὐσεβῆ εἶναι τὸν ἄνδρα μαθοῦσα, οὐδὲν ἠβούλετο κρύπτειν, ἀλλ' ἔξω παρὰ τὸν αἰγιαλὸν ἐκκαλεσαμένη ἐδείκνυ τε τὰ σώματα τῶν ἁγίων, καὶ κοινωνὸν ἐποίειτο τῆς περὶ αὐτὰ καλλίστης ὑπηρεσίας, ὧν τε εἴη διασάφησασα, καὶ ὅπως ὑπὲρ Χριστοῦ θάνοινεν οἱ μάρτυρες ἐξηγησμένη.

ΛΕ'. Ὁ ναύκληρος; οὖν ἀκούσας σινδόνας καινὰς καὶ στολὰς λευκὰς μύρα τε αὖθις; καὶ θυμιάματα τοῦ πλοῦ εὐθύς ἐξῆγε, καὶ διεπόνειτο πρὸς τὴν κατάθεσιν. Ἄσκημα δὲ οἷς ἔειχεν ὕδασι καθαροῖς; τὰ σώματα καὶ πολλῶ πρότερον τοῖς δάκρυσι πλύνας, καὶ σὺν τῷ ναυκλήρῳ αἰδοῖ πάση τιμῆς αὐτὰ περιστείλασα, εἶτα καὶ κοινῆ ταῦτα διαδασάσαντες; παρὰ τῷ τῆς πόλεως; τείχει ἐχόμενα τοῦ χειμάρρου πρὸς τῇ πύλῃ τῇ παρὰ θάλασσαν, οὗ δὴ οἱ περὶ τὸν Δωρόθεον τὸ τέλος ἐδέξαντο, ἐκεῖσε ταῦτα κατορύξαντες ἐθήκαν. Ὁ μέντοι ναύκληρος τὴν παρθένον, ἃτε ὁμόδοξον ἀδελφὸν εἶναι κρίνας κατὰ Χριστὸν (ἄνδρα γὰρ αὐτὴν εἶπε ἔπειτα), ἐδείκτο συνείναι, καὶ μηδαμῶς ἀποστήναι τούτου παρ' ὄλην αὐτοῦ τὴν ζῶην. Ἡ δὲ οὐκ ἠνείχετο, ἀλλ' ἤξίου αὐτὸν μὲν ὁδοῦ ἔχεισθαι, ἐκείνην δὲ παραμένειν εἰπούσα, ὅτι τό γε τῆς ἐμῆς ζωῆς τέλος ἐγγύς. Ὅθεν οὕτε σῶμα τὸ ἐμὸν τῶν σωματῶν τούτων οὕτε τῶν ψυχῶν ὅλως ἀποστήναι; δεῖ τὴν ψυχὴν. Ἐκεῖσε τοιγαροῦν ὑπομείνας ἀδιασπάστως εἴχετο τῶν λειψάνων, ἀσπαζομένη, προσευχομένη, ἀρώμασι τε καὶ θυμιάμασι τῆς πρὸς αὐτὰ δεικνύσα τιμῆν, προσκαταβαλομένου καὶ τοῦ ναυκλήρου πρὸς τὴν χορηγίαν τούτων ἱκανὰ χρήματα.

ΛΓ'. Οὐκ ἦν δὲ πάντως τοὺς ἐν σκότει καθεζομένους τὸ τοῦ φωτὸς ἔργον διαλαθεῖν, μηδὲ τὴν περὶ τὸ μαρτύριον δόμνας ἐπιθυμίαν ἀτελεῖ ὀφθῆναι. Ὅθεν καὶ δῆλα ταῦτα Μαξιμιανῶ γίνεται, καὶ μαθὼν ὡς οὕτως ἐκείνη τῶν ἁγίων ἐρωτικῶς περιέχεται, μέγα ἀνακαγχάσας, ὁ πολλοῦ γέλωτος ἡ μυρίων μᾶλλον δακρύων ἄξιος, Προσῆκόν ἐστιν, εἶπε, καὶ ταύτην τὸν Ἰσον ἐκείνοις θάνατον ὑποσχέειν καὶ οὕτως ἔργῳ μαθεῖν ὅτι μάτην ἀνθρώποις οὐδὲν πλεον μετὰ θάνατον ἔχουσι τοσοῦτας ἐκείνη προσφέρει τιμὰς. Εἶπε, καὶ τοὺς ἀποκτενοῦντας ἐξ αὐτῆς ἔεμπεν. Ἦν καὶ προσευχομένην ἐκείνοι παρ' αὐτῆς δὴ τῷ τόπῳ καταλαβόντες, ξίφει τὴν κεφαλὴν ἀποτέμνουσι, καὶ τὸ σῶμα παραδίδουσι πυρὶ. Πρόστίθεται ταύτῃ μετὰ βραχὺ καὶ Ἄνθιμος ὁ σοφὸς, πολλοὺς πρότερον

ἐκείνος διδασκαίς τε καὶ παραινέσει μάρτυρας προ-
ενεγκῶν τῷ Χριστῷ. Διὰ γὰρ τὸν πολὺν ἐκείνου περὶ
τὴν εὐσέβειαν ζῆλον οὐχ ἥμισυ Μαξιμιανὸς διαπο-
νηθεὶς, ὀργῆς τε καὶ μανίας πληρωθεὶς, τὴν ψυχὴν
βασάνοις μὲν πολλαῖς αὐτοῦ πρότερον ἀποπειρᾶται
ἀποστήσαι πάντως τῆ; ὁμολογίας οἰόμενος· ὡς δὲ
ἀπέπειε μᾶλλον κολάζων αὐτὸς τὸν διὰ ξίφους ἐπάγει
ἐπ' ἀθλητῆ θάνατον. Ἐξεσσι δὲ καὶ τὴν κατ' αὐτὸν
ἱστορίαν μεταχειρίσαντας πρὸς λέξιν ἅπαντα διελθεῖν.

ΑΖ'. Τοῦτοις ἡ Νικομήδους ὡσπερ τισὶν ἀστρασι
μέγα τι καὶ χάριεν καὶ ἡδὺ λάμπουσιν ἔλλαμπρύνε-
ται, καὶ αὐτοῖς μᾶλλον ἐγκαλλωπίζεται ἡ χρυσῶ καὶ
λίθοις καὶ μαργάρων διαυγείαις τε καὶ κομψότησιν,
εἰς χιλιάδας μὲν εἴκοσι τελοῦσι τὸν ἀριθμὸν, ἐπιφα-
νῶς δὲ καὶ πλήθει καὶ κάλλει τῷ μαρτυρικῷ χορῷ
διαπρέπουσι, ὧν ἡ μνήμη μετὰ μίαν τελεῖται τῶν
τοῦ Χριστοῦ γενεθλίων ἄλλη πρὸ τῶν νηπίων ἑορτῆ,
ὡσπερ ἐκείνων διὰ ξίφους, οὕτως αὐτῶν διὰ πυρὸς
θεῶ τῷ σαρκωθέντι προσενεχθέντων, οἷς καὶ ὁ θαυ-
μαστός προσετέθη Γλυκερίος, Ζήνων τε ὁ ἱερεὺς καὶ
θεόφιλος, ἔτι δὲ σὺν Μαρδονίῳ Δωρόθεος οἱ μακά-
ριοι, Ἰνδῆς τε καὶ Πέτρος σύναμα τῷ Μυγδονίῳ, καὶ
αἱ τρεῖς παρθέναι Ἀγάπη, φημί, καὶ Θεοφίλα καὶ
Δόμνα ἡ πάντα περικαλλῆς καὶ ἀοιδίμος εἰς δόξαν
Χριστοῦ ἀληθινῶ Θεοῦ ἡμῶν, ᾧ πρέπει πᾶσα τιμὴ
καὶ προσκύνησις, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας
τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

nis et monitis multos prius Christo martyres obtu-
lerat. Nam propter illius zelum ad pietatem, valde
vexatus Maximianus, iraque et serore animo ple-
nus, multis quidem tormentis eum prius conatur
omnino abducere a confessione. Cum autem ille
puniens esset defessus, ense mortem adferi abhete.
Licet vero in manus sumendo ejus historiam,
omnia ad verbum percurrere.

XXXVII. His veluti quibusdam astris Nicomedia
magna jucundumque et gratum emittit splendo-
rem, et majus ex eis ornamentum accipit, quam ex
auro, et gemmis, et ex margaritarum nitioribus ac
splendoribus; qui sunt quidem numero viginti
millia; sunt autem in choro martyrum multitudo
et pulchritudine insignes. Quorum peragitur me-
moria uno die post Christi Natalem, ante festum
Infantium, ut qui, quomodo illi ense, ita etiam ipsi
igne Deo, qui carnem induit, sunt oblati. Quibus
etiam accessit admirabilis Glycerius, et sacrosan-
ctus Zeno, et Theophilus: præterea autem cum
Mardonio Dorotheus, et beati Iudes et Petrus simul
cum Mygdonio, et tres virgines, Agape, inquam,
et Theophila, et Domna, quæ erat longe pulcher-
rima, et maxime veneranda, ad gloriam Christi
veri Dei nostri, quem decet omnis gloria, honor
et adoratio, nunc et in sæcula sæculorum. Amen.

SUPPLEMENTUM.

Ut fidem liberemus quam tomo superiori, col. 1031, dedimus, corodinis vice subnectimus
Acta celeberrimi apud Græcos martyris Demetrii, Corneli Byei, socii Bollandiani, com-
mentariis illustrata. EDIT.

DE S. DEMETRIO MARTYRE

THESSALONICÆ IN MACEDONIA

(ANNO CIRCITER CCCVI)

CORNELII BYEI COMMENTARIUS PRÆVIUS.

(Acta SS. Bolland. ad diem 8 Octobris, tom. IV.)

§ I. *Multiplicia, quæ de S. Demetrio reperiuntur, C*
scripta, præcipue Græca, recensentur.

1. Sanctum hunc martyrem, quem μεγαλομάρ-
τυρα, id est, magnum martyrem, vocant, pluribusque
honorificentissimis titulis, infra suo loco memo-
randis, Græci passim condecorant, fuisse apud
hosce insigni plane tum veneratione, tum nominis
celebritate gavisum, vel sola multiplicia, quæ in
bibliothecarum forulis hodieque reperiuntur, par-
timque etiam ad manus nostras pervenere, antiqua
diversi generis scripta Græca, sermones videlicet
seu homiliæ, orationes panegyricæ seu encomia,
aliaque opuscula, quibus vel ipsæmet S. Demetrius
celebratur, vel martyrium, quod subiit, exponitur,

vel denique miracula, quæ magno numero petra-
vit, narrantur, satis superque ostendunt. Ut id pa-
lam fiat, utque simul, quæ ac qualia hodieque de
Sancto monumenta litteraria supersint, ab ipso
statim commentarii, in quo non pauca ex his aut
expendenda aut usui saltem utcumque erunt, ini-
tium studiosum lectorem edoceam, scripta illa omnia
ac singula, quorum acquirere qualemcumque no-
titiam quivi, § præsentī recenseo, sequenti deinde,
quænam ex his edenda sint, expositurus, ad-litu-
rusque etiam, quæ vel aperte prodant, aut saltem
collectu pronum efficiant, quanta quæque ac maxi-
me ea quæ typis subjiçienda dicam, potest ac seu
fide seu auctoritate. Ab opusculis seu leçionibus.

nibus, quibus vel Sanctus ipse vel miracula quæ A patravit, celebrantur, duco initium.

2. Leo Allatius *De Simeonum scriptis* tales decem diversas, quarum prima Philotheum patriarcham Constantinopolitanum, secunda Demetrium Chrysoloram, tertia, quarta et septima Leonem imperatorem, cognomento Sapientem, quinta anonymum, sexta Joannem Stauracium charophylacem Thessalonicensem, octava Joannem Thessalonicensem episcopum, nona Gregorium diaconum, ac decima denique Nicolatum Cabasilam habeat auctorem, pagg. 85, 94, 96, 97, 102, 105, 105 et 107 recenset. Fabricius in *Bibliotheca Græca* hisce præterea, ibidem etiam a sese tom. VI, pag. 531 et seq., et tom. IX, pag. 71 et seq. enumeratis, alias quatuor generis ejusdem lucubrationes, quarum prima a Gregorio Palama, archiepiscopo Thessalonicensi, secunda a Niceta, archiepiscopo itidem Thessalonicensi, tertiaque et quarta ab anonymis fuerit concinnata, posteriori e huius proxime dictis tomis pag. itidem proxime cit. et seq. adjungit. Ac apprime quidem Leonem Allatum inter et Fabricium in lucubrationum, quas ambo recensent, auctoribus assignandis convenit; verum tum quæ incipit *Μαριανός τις άνθρωπών εν γένει*, postremarum quatuor, quas solus Fabricius recenset, lucubrationum tertia, tum quæ incipit, *Καιρός δὲ λοιπών*, decem priorum, quas et hic et Allatius commemorant, lucubrationum quinta auctori anonymo perperam ascribitur: inceptæ enim hisce verbis, *Παντός ἔργου τε καὶ λόγου*, earundem decem lucubrationum octavæ, quæ Joannem Thessalonicensem habet auctorem, partem duntaxat utraque constituit.

3. Adhæc erit fortassis, cui, an inchoata hisce verbis, *Ἐφη ὁ σωτήριος λόγος*, earundem etiam decem priorum lucubrationum tertia, quam ambo scriptores laudati Leoni Sapienti imperatori attribuunt, vere etiam hunc habeat auctorem, dubium efficiet ms. 1517, qui in bibliothecæ Regiæ Parisiensis codicum mss. tomo II, anno 1740 typis vulgato, occurrit, totusque de sancto Demetrio est, membranaceus sæculi, ut apparet, xi codex, seu potius lucubrationum, quæ in hoc, olim Mazarinæo, continentur, elenchus ibidem suppeditatus; hic enim sic habet: « Quo (codice nempe membranaceo Græco, olim Mazarinæo.) continentur 1 Demetrii martyrium. Incipit: *Μαξιμιανός, ὁ καὶ Ἐρκοῦλος*. 2. Ejusdem Vita et miracula, auctore Joanne archiepiscopo Thessalonicensi. 3. Ejusdem Joannis Homilia, cum ædes in regia sancto Demetrio fuit sacra. Incipit: *Ἐφη ὁ σωτήριος λόγος*. 4. Miraculorum a sancto Demetrio patrorum historia. Incipit: *Ἄλλοι μὲν ἄλλα τῶν τοῦ μεγαλομάτυρος*. 5. Joannia, Thessalonicensis episcopi, Homilia in laudem sancti Demetrii. Incipit: *Μνήμην δικαίου* (ἴμο δικαίων) μετ' ἐγκωμίων. 6. Josephi, Thessalonicensis archiepiscopi, Homilia in laudem Demetrii inedita. Incipit *Φαιδρά μὲν οὖν ἡ πανήγυρις*. Finis desideratur; » ista autem dicta, quæ ab

hisce verbis, *Ἐφη ὁ σωτήριος λόγος*, incipit, atque ab Allatio et Fabricio Leoni imperatori ascribitur, lucubratio Joanni Thessalonicensi archiepiscopo diæte hic attribuitur.

4. Verum in allato elencho non unum duntaxat erratum cubat; ac primo quidem lucubratio, quæ in hoc Sancti martyrium proxime excipit, secundoque loco memorata, alia non est, quam e decem supra recensitis lucubrationibus prioribus octava, vitam sancti Demetrii una cum ejusdem miraculis, uti in elencho indicatur, non complectitur, sed una cum hisce, quemadmodum præfatum codicem, olim Mazarinæum, nunc regium, evolvendo didici, pænegyricam duntaxat, quæ præfationis quodammodo, miraculis præmissæ, locum tenet, orationem, in Dei et sancti Demetrii, nullis prorsus, quæ ad hujus vitam martyriūve spectent, particularibus seu factis seu adjunctis in medium adductis, elogium contextam; deinde autem eadem lucubratio, quæ sequentem hunc titulum, *Τοῦ ἁγίου Ἰωάννου ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης ὕμνος εἰς Θεὸν καὶ τὴν πανένδοξον ἀθλοφόρον Δημήτριον ἐν μερικῇ διηγήσει τῶν θαυμάτων*, « Sancti Joannis, Thessalonicensis archiepiscopi, in Deum et gloriosissimum victorem Demetrium cum particulari miraculorum narratione laudatio, » in capite præfert, totum prorsus spatium, in laudato codice olim Mazarinæo, e quo subinde folium unum alterumve, paginarum tamen, quod has non prius, quam factum id esset, C notari contigerit, serie non interrupta, est excisum, inter inceptum abs hisce verbis, *Μαξιμιανός, ὁ καὶ Ἐρκοῦλος*, sancti Demetrii martyrium et homiliam, tertio loco in adducto elencho memoratam, intercedens, atque a pag. 12 usque ad pag. 26 excurrens, certissime, contra ac dictus elenchus exigit, non occupat, seu, quod eodem recidit, sese usque ad homiliam illam non extendit.

5. Etenim, uti ipsum, de quo hic, codicem inspicienti patescet, a pag. 135, qua terminatur, usque ad pag. 206 sibi adhuc duo alia, quorum alterum, titulo simul et nomine auctoris in capite destitutum, sex diversa sancti Demetrii miracula a pag. 135 usque ad 205 exponit, alterum, titulo non tantum et nomine auctoris destitutum, sed et, quod post pag. 205 folium sit excisum, initio mutilum, quampiam ad sancti Demetrii festum cum spirituali potius, quam corporali gaudio celebrandum hortationem a pag. 205 usque ad pag. 206 complectitur, opuscula habet subjecta, ac tum demum sequitur, de cujus auctore hic disputamus, homilia. Jam vero, cum id ita habeat, hæcque titulum sequentem, *Τοῦ αὐτοῦ ἐμίλια, ὅτε τῷ αἰοιδίμῳ τῆς εὐσεβείας ἀγωνιστῆ, καὶ τὰ οὐράνια περιπολοῦντι ἀνάκτορα Δημητρίῳ ὁ οἶκος ἐν τοῖς βασιλείαις ἀνιέρωθη*, « Ejusdem homilia, quando celebri, cælestemque aulam tenenti pietatis pugili Demetrio ædes in regia fuit consecrata, » sibi habeat præfixum, non fuit sane, cur, qui opusculorum, in me-

morato codice ms. de sancto Demetrio contento- A rum, elenchum digessit, lucubratiunculam istam, quæ a pag. 206 usque ad pag. 208 duntaxat excurrit, Joanni Thessalonicensi archiepiscopo ascriberet. Imo vero, cum eadem lucubratiuncula, uti ex jam dato, quem præfert, titulo liquet, ab eodem auctore, a quo, quod proxime ei præmittitur, opusculum, indubie sit contexta, nihilque omnino obstet, quominus hoc, utpote auctoris nomine ex dictis in codice præfato destitutum, Leoni Sapienti attribuat, mihi sane, ab illustri hoc scriptore, cui ab Allatio et Fabricio ascribitur, fuisse etiam illam adornatam, verosimillimum, ne dicam, indubium apparet, ut adeo in elencho, sæpius jam memorato. Joannis, archiepiscopi Thessalonicensis, nomine perperam sit signata.

6. Verum etsi id ita sit, in eodem equidem elencho, quæ alteram, ab his verbis, "Ἄλλοι μὲν ἄλλα, inceptam atque a pag. 208 usque ad pag. 226 protensam, auctoris anonymi de sancti Demetrii miraculis lucubrationem proxime excipit, homilia seu potius, prout in titulo, quem præfert, inscribitur, contextum in sancti Demetrii laudem, quod a pag. 226 usque ad pag. 217 versam excurrit, encomium Joanni, Thessalonicensi archiepiscopo, recte ascribitur, uti et Josepho, Thessalonicensi itidem archiepiscopo, aliud Sancti encomium, quod encomio mox dicto proxime subjungitur, quodque, sine existens mutilum, a pag. 247 versa usque ad pag. versam 253, codicis sæpissime jam laudati, e quo aliquot hic folia excisa sunt, ultimam duntaxat extenditur. Atque ita simul ex eodem hoc codice tres præterea alias, quæ vel ipsum Sanctum vel patrata ab eo miracula celebrant, atque hic recensendæ adhuc restabant, lucubrations supra enumeratis addendas habemus. Proximum est, ut opuscula, quibus sancti Demetrii seu vita seu martyrium exponitur, modo etiam recensamus. Allatius *De Simeonis scriptis* duo diversa, quorum tam unum, quam aliud, sancti Demetrii inscribit martyrium, pag. 123 et pag. 126 recenset. Primum, quod inter sanctorum Vitas, a Metaphraste non conscriptas, refert, hæc verba, "Ὅτι Μαξιμίνοσ ὁ βασιλεὺς ἐν τῇ Θεσσαλονικίῳ διήγε πόλει, secundum autem, quod Actis seu Vitæ, a Metaphraste contextis, accenset, sequentia isthæc, Εἶχε μὲν τὰ Ῥωμαίων ἀκήπτρα Μαξιμιανὸς ὁ Ἐρχοῦλιος, pro initio habet.

7. Atque hanc quidem posteriorem lucubrationem, quæ, a Lipomano in linguam Latinam primum conversa, sexto Vitarum, Latinitate ab eo donatarum, tomo ad 26 Octobris diem, sancto Demetrio apud Græcos sacrum, fuit inserta, Surius deinde in Vitarum, quam compilavit, collectionem, nulla omnino in Lipomani interpretationem mutatione invecata, ad 8 Octobris diem, eidem Sancto apud Latinos dicatum, intulit, denuoque ad Medicæum bibliothecæ Christianissimi regis Græcum exemplar recensitam Græce simul et Latine opu-

sculo separato, cujus unum penes me exstat exemplar, Bollandus noster, Laurentio Coccho rogante sumptusque subministrante, anno 1635 typis Mcursonianis excudendam curavit; quod autem ad priorem spectat, hanc esse puto illam ipsam, quæ latinitate ab Anastasio Bibliothecario donata pluribusque libris mss. aliisque deinde inserta hisce inchoatur verbis: « Cum imperator Maximianus in Thessalonicensium degeret civitate. » Ea sedet sententia, quod sic unum idemque utriusque sit initium. Nec refert, quod Græce apud Allatium Μαξιμίνοσ, Latine apud Anastasium *Maximianus* scribatur. Præterquam enim quod Græce Μαξιμίνοσ pro Μαξιμιανὸσ, vel contra, non raro scriptum inveniatur, Fabricius *Bibliothecæ Græcæ* tom. IX, pag.

B 72, laudat in bibliotheca Coisliniana exstans ms. Vitæ seu Passionis sancti Demetrii, Latine per Anastasium Bibliothecarium redditæ, Græcum exemplar, in quo non Μαξιμίνοσ, sed Μαξιμιανὸσ effertur. Nec aliter hoc nomen exaratur in Græca, quæ et in substantia et in adjunctis fere omnibus cum lucubratione Anastasiana, verbis licet ab hac multum diversa, apprimè congruit, Demetrii Passione alia, a Photio in bibliotheca codice 255 exhibita. Adhæc in omnibus prorsus Latinis, quæ quidem videre mihi licuit, Vitæ per Anastasium versæ exemplaribus Maximianus, non Maximinus, scribitur.

8. Sed de re hac jam satis. Præter duas seu potius tres, ea scilicet, quam a Photio exhiberi mox monui, annumerata, Græcas Sancti Vitæ seu Passiones altera adhuc Græca itidem inchoata hisce verbis, Μαξιμιανὸσ ὁ καὶ Ἐρχοῦλιος ὑποτάξας Γόθουσ, bibliothecæ Græcæ tom. IX a Fabricio, qui ibidem duas priores ex Allatio jam memoratas etiam recenset, pag. 72 laudatur, integraque eadem in codice olim Mazarinæo, sæpius supra citato, a pag. 4 usque ad pag. 10 versam exhibetur, uti et in codice nostro signato X ms. 193 a pag. 38 usque ad pag. 42. Cæterum ut contractiora Sancti elogia, in commentarii duntaxat decursu, si quid notatu dignum contineant, vel transcribenda vel saltem commemoranda, brevitate ergo præteream, Græcis Demetrii Vitæ jam enumeratis addenda adhuc est prolixior Vita Latina seu potius Vitæ Græcæ, quam priori, alteriusque, quam posteriori loco recensui, paraphrasis, in sanctorum Poloniae, Hungariæ, Bohemiarum, Moraviæ, Prussiæ et Silesiæ patronorum Legendam, a Joanne Longino, alias Duglossio, anno circiter 1470, uti nis. adnotatio ei præfixa docet, concinnatam, Cracoviæque anno demum 1511 excusam, illata, atque a Pelbarto Temeswariensi, qui sæculo quinto decimo senescente in ordine Minorum floruit, in Sermonum de sanctis Pomerio part. II, sermone 79 compendio exhibita. Atque ita scripta, quæ de sancto Demetrio tractant, hicque recensere statueram, jam recensui; quam autem quæque fidem mereantur, simulque, quæ ex iisdem edenda sint, § sequenti, a Vitæ seu Passionibus ducto initio, exponam.

§ 11. *Quænam e scriptis, § præcedenti recensita, edenda sint, et qua fide auctoritateve quæque valeant.*

9. Lucubratio, § præcedenti postremo recensita, est sane, quod ab auctore duntaxat recentiore, sive is interim Duglossius ipsemet sit, sive, quod verosimilius reor, alius ab hoc distinctus, primitus conscripta sit, variisque, quæ alibi non reperias, adjunctis, seu potius, quæ in nullo prorsus monumento satis antiquo fundantur, commentis ornata, sublestæ admodum fidei, proptereaque, etsi quidem subinde, maxime cum confutanda subministrabit, in hoc commentario citanda partimque etiam describenda erit, typis tamen integra recudi non meretur, reque etiam ipsa non recudetur. Quod autem ad Vitas seu Passiones Græcas jam spectat, quæ Metaphrasti ab Allatio loco supra cit. ascribitur, reque etiam ipsa scriptoris illius facta est, ab omnibus prorsus artis criticæ peritis exiguo in pretio modo habetur, eique tum illa, quæ e lingua Græca in Latinam ab Anastasio Bibliothecario fuit conversa, tum altera, quæ a Photio in Bibliotheca cod. cit. suppeditatur, longissime præfertur, et sane non immerito: præterquam enim quod, quæ fidei Christianæ sanctitati, uti infra de hoc argumento disputanda luculenter evincunt, omnino adversantur, sancto Demetrio et juveni cuidam, nomine Nestori, quem etiam velut martyrem proponit, attribuat, prodigia etiam complectitur, quæ, quamvis quidem eo solo ex capite, quod prodigia sint, haud merito rejicias, fidem tamen, nisi ex auctoribus monumentisve aut æqualibus aut subæqualibus, quod quantum ad narrata in Metaphrastica, de qua hic, Sancti Vita seu Passione certe locum non habet, memoriæ prodita haustave esse noscantur, apud criticos, minus etiam severos, haud facile inveniunt; ut enimvero Metaphrasticæ Sancti Passioni seu Actis facta improbabilia esse immista, Tillemontius, tom. V *Monumentorum*, pag. 149 recte pronuntiat. Verum anne hæc pro commentis, quæ sæculo decimo primum vel ab ipso Metaphraste vel a scriptore altero, hunc prægresso, fuerint conficta, recte etiam idem auctor habet?

10. Res enimvero secus habere mihi videtur. Quod enim nominatim ad Metaphrastem pertinet, nova hic prodigia, adjunctave vero absimilia, ut majores nostri experientia jam dudum didicere, nosque ipsi eadem magistra quotidie discimus, in sanctorum Acta, quæ stylo suo expolivit, non intulit, sed tantum, quæ ab aliis in litteras jam missa invenit, transcripsit ac adoptavit; ut autem, unde etiam, a nullo alio sæculi decimi scriptore improbabilia illa, quæ in Metaphrastica Sancti Vita occurrunt, facta fuisse conficta, apparet, jam asseram, Joannes, archiepiscopus Thessalonicensis, qui, quemadmodum infra docebo, sæculo septimo floruit, in supra memorata panegyrica, quam scriptis a se sancti Demetrii miraculis prælationis in mo-

dum præmittit, oratione pag. 17 (codicis scilicet olim Mazarinzi sæpius jam laudati) ita loquitur: Ἄλλὰ τὸ μὲν μνησθῆναι πάντων τῶν θαυμασίων αὐτοῦ, ὧν ἐποίησεν, οὐκ εὐκολον, ἔτι καὶ ἀδύνατον. Ἴστε γὰρ τὸ γεγραμμένον ἐν τῷ ὕμνῳ τῆς παμμακαρίστου αὐτοῦ ἀθλήσεως, ὡς ἐκ τῶν λόγων, οὐ μικρῶν δυνάμεων, συνθημάτων, ἰάσεων τε καὶ χαρισμάτων περιδοῆτου γεγεννημένης τῆς ἐνεργείας τοῦ μάρτυρος. Οὐκ ἐκεῖνα γοῦν τὰ πεμπληθῆ καὶ παλαιότερα διηγείσθαι προήρημαι· quæ verba Latine sic sonant: « Sed miraculorum omnium, quæ ipse (sanctus scilicet Demetrius) fecit, meminisse, haud facile, quia et impossibile. Scitis enim, utpote virtutum haud mediocrium, signorum, sanationumque et gratiarum martyris efficacia celebri e sermonibus effecta, in beatissimi ejusdem Passionis laudatione scriptum quid sit. Non illa itaque permulta ac antiquiora narrare proposui.

11. Fuit ergo, uti ex hoc textu apparet, jam inde a Joannis, Thessalonicensis archiepiscopi, ætate seu sæculo septimo lucubratio, qua non pauca sancti Demetrii patrocinio patrata miracula recensebantur. Quid si autem hæc fuerit illa ipsa, cujus initium est Μαξιμιανὸς ὁ καὶ Ἐρκοῦλιος ὑποτάξας Γόθους, Græca sancti Demetrii Vita seu Passio, supra memorata atque ab anonymo conscripta? Id sane mihi vero haud apparet prorsus absimile. Isthæc enim seu Vita seu Passio non pauca etiam miracula complectitur. Adhæc quibus verbis in textu, jam nunc dato, Joannes, Thessalonicensis archiepiscopus, de miraculorum a sancto Demetrio patratorum celebritate loquitur, fere etiam iisdem de hac sermo et in illa sit, ut Joanni, Thessalonicensi archiepiscopo, præluxisse videatur. Ipsa, quæ huc faciunt, Vitæ ejusdem seu Passionis verba, ut, facta horum cum recitatis Joannis Thessalonicensis verbis collatione, de re judicare studiosus lector queat, huc etiam, Latina interpretatione adjuncta, transcribo. Sic habent: Σημείων τε πολλῶν καὶ ἰάσεων γενομένων ἐν τῷ τόπῳ, καὶ θείων χαρισμάτων φοιτῶντων τοῖς πίστει προσερχομένοις ἐν αὐτῷ, . . . περιδοῆτου διὰ πάσης Μακεδονίας καὶ Θεσσαλίας γενομένης τῆς τοῦ μάρτυρος θαυματουργοῦ ἐνεργείας . . . Λεόντιος. . . τις ἀνὴρ . . . νόσῳ ἀνιάτῳ ληφθεὶς . . . εὐθὺς τῆς ὕγιαιας ἐπέτυχεν. « Postquam multis in loco (quo scilicet Sanctus terræ fuerat mandatus) signisque et sanationibus factis, iisque, qui cum fide ad illum accedebant, gratiis divinis frequentissime collatis, . . . martyr, miracula facientis, efficacia per omnem Macedoniam, ac Thessaliam celebris esset effecta, . . . Leontius . . . vir quidam . . . morbo immedicabili correptus . . . sanitatem statim (positus nimirum supra Sancti tumulum) obtinuit. » Ubi Græca hæc verba, περιδοῆτου . . . γενομένης τῆς τοῦ μάρτυρος θαυματουργοῦ ἐνεργείας, notanda præcipue sunt, conferendaque cum supra recitatis, quibus respondent, Græcis itidem Joannis Thessalonicensis verbis.

12. Quod si autem, collatione hac facta, antistiti

huic præfatam, de qua hic, anonymi lucubrationem præluxisse nondum existimes, erit equidem adhuc, cur ex hac Metaphrasticam Sancti Vitam promanasse appareat. Cum enim omnia, si unum tamen, de quo mox, exceperis, tum prodigia, tum facta, utcumque notatu digna, quæ in Metaphrastis Opusculo, pariter in anonymi lucubratione occurrant, quin vel hæc ex illo, vel illud ex hac promanarit, ambigendum vix est; postremo autem astruendum videtur, uti jam nunc dicenda ostendent. Leontius quidam, Hlyrici præfectus, cum ab apparente sancto Demetrio ad fiduciam animatus fuisset, commotum procellosa tempestate, alveoque suo egressum Danubium, et fluente tacite recedente, et cedente nutibus, qui non cadunt sub aspectum, et curru innoxius trajecisse in Metaphrasticam Sancti Vita sub finem narratur; in altera autem, ab anonymo contexta, etsi quidem oblata Leontio sancti Demetrii apparitio in fine memoretur, nulla tamen omnino fluenti, quod tacite recesserit, nutibusque, qui sub aspectum non cadunt, cesserit, mentio sit a scriptionis istius auctore, qui tamen, utpote narrandis prodigiis admodum addictus, nullumque prorsus ex aliis, a Metaphraste relatis, omittens, insigne illud maximeque memorandum prodigium, si scriptoris hujus lucubrationem præ oculis habuisset, suamque ex ea contexuisset, commemorare haud prætermisisset. Nec est, quod reponas, miraculum saltem in Istri per Leontium trajectu factum fuisse, ab anonymo indicari: etsi enim id ita sit, nec hinc tamen quidquam habetur, unde utcumque, quod tamen foret necessum, anonymo Metaphrastem, non huic illum, lucubratione sua præluxisse, concludas.

13. Ut res manifesta evadat, quidquid, quod hæc facit, anonymus suppeditat. Latine hic exhibeo. Postquam itaque, Danubium, dum ad hunc Leontius accessit, alveo suo ita, ut nec navibus trajeci posset, fuisse egressum, Leontioque nihilominus, ut eum citra hæsitationem trajiceret, sanctum Demetrium, in somnis ei apparentem, imperasse, narravit, mox de Leontio subjungit: «Hinc itaque, consensu curru, venerandam (qua scilicet sacræ sancti Demetrii reliquæ continebantur) lipsanothecam manibus totens innoxius transivit;» quibus sane verbis, determinatum, quod Metaphrastes refert, miraculum, etsi interim hoc ex illis verosimillime is scriptor eruerit, in Istri per Leontium trajectu factum fuisse, neutiquam indicatur. Quid si enim Leontius, aquis quidem non, ut Israelitis, mare Rubrum transeuntibus, evenit, a dextra lævaque recedentibus, sed tantum, ut Christo et Petro apud Mathæam, cap. xiv, factum, non subsidentibus, Danubium innoxius trajecerit? Enimvero etiam vel sic factum fuerit miraculum plane insigne, nec aliud forte indicatum voluerit anonymus. Veram deus etiam tantisper, illud ipsum, quod Metaphrastes narrat, miraculum verbis recitatis indicari ab anonymo, illud equidem hic scri-

ptor, utpote reliqua omnia a Metaphraste relata miracula dilucide exponens, non subobscurè duntaxat, si hunc sibi præluentem habuisset, indicasset, sed dilucide pariter, non secus ac ille, exposuisset; cum autem id certe haud faciat, non utique anonymus Metaphrastem, sed hic illum, ut jam dixi, præluentem habuerit, ex eoque liberiori interpretatione intellecto determinatum, quo Leontium trajecisse Istrum refert, miraculum astruxerit.

14. Atque ita etiam ex jam dictis consequitur, ut sane Metaphrastes, quæ in concinnata a se Sancti Vita refert, tum prodigia, tum facta improbabilia ipsemet haud confluerit, sed ex præfato anonymo, qui eadem omnia, si unum tamen jam memoratum exceperis, in contextis a se Demetrii Actis recenset, verosimillime exceperit. Verum cum id ita sit, num ergo a posteriore hoc scriptore prodigia illa omnia factaque improbabilia primum fuere conflictata? Antequam quid de re hac censeam edicam, nonnulla de Sancti supra memorata Græca seu Vita seu Passione, in linguam Latinam ab Anastasio Bibliothecario conversa, præmittenda adhuc sunt. Hanc, quæ paululum contracta apud Vincentium Bellocensem *Speculi historialis* lib. xii, cap. 150, et apud Mombritionum tom. I *Vitarum* jam exstabat, integram tandem cum Prologo ab Anastasio ei præmisso, miraculisque ad calcem adjectis, in *Veterum Analectorum* tom. I Mabillonius intulit, eandemque etiam ms., qui ad Cornelium Duynolim spectavit, ac ✕ ms. 84 signatur, codex noster exhibet, uti et duo, quorum alterum e Rubæ-Vallis, alterum e Trevirensi sancti Maximini codice notatur desumptum, in collectaneis nostris exstantia mss., ita tamen ut horum postremum careat simul et miraculis, et Anastasii Prologo seu dedicatione, Carolo imperatori facta, quibus etiam, si miraculum, quod de Mariano est, exceperis, suppeditata a Bellocensi et Mombrition compendia destituuntur.

15. Porro Anastasius Bibliothecarius, de quo Mabillonius *Veterum Analectorum* tomo I præfato, pag. 96, videri etiam potest, dictam Sancti Vitam seu Passionem, latinitate a se donatam, ad Carolum imperatorem, uti Prologus eidem Vitæ præfixus fidem facit, transmisit; quare, cum hic alius, quam ille ipse, cui idem Anastasius (adi ad annum 876, num. 12, Pagium in *Criticis*) Latine a se reditam sancti Dionysii Areopagite Vitam anno 876 misit, imperator Carolus Calvus, anno 875 diademate imperiali Romæ primum coronatus annoque 877 e vivis sublatus, fuisse non videatur, lucubratio ista verosimillime non serius, quam hoc ipso anno ab Anastasio fuerit in linguam Latinam conversa, certeque, cum hic scriptor ante annum 882, ut Muratorius in Præfatione, tom. tertio *Scriptorum rerum Italicarum* præmissa, docet, e vivis abierit, contextam a Metaphraste, sæculi duntaxat decimi scriptore, Vitam antiquitate exsuperat. Nec, quia

etiam supra memoratam, quæ, ut docui, Metaphra-
sti præluxisse videtur, alteram Demetrii Vitam ve-
tustate vincat, dubitandum apparet. Etenim non
tantum Vita ista, quæ Metaphrasti præluxit, multo
est brevior, verum etiam, quæ in hac occurrit,
tum prodigia, tum facta improbabilia haud comple-
ctitur; solet autem illa, quæ e duabus unius ejus-
demque Sancti Vitæ binis illis characteribus distin-
guitur, ab omnibus modo antiquitatis studiosis ar-
tis que criticæ peritis altera haberi non tantum sin-
cerior, sed etiam antiquior.

16. Porro cum id ita sit, idemque præterea ordo,
ac phrasæ etiam fere omnes eadem, quibus De-
metrii martyrium hujusque series in breviori illa
seu Vita seu Passione, ab anonymo conscripta, ex-
ponitur, pariter in Vita, ab anonymo altero con-
texta, quæ Metaphrasti præluxit, serventur, hæc ex
iis verosimillime, ne dicam indubie, fuerit ador-
nata, atque id ita quidem, ut auctor anonymus, a
quo illud factum, inventa a sese in dicta breviori
seu Vita seu Passione facta, intersertis subinde,
quæ in illa narrat, prodigiis factisque improbabili-
bus, paraphrasticæ, uti ex utriusque lucubrationis
collatione patescet, explanarit. Atque illa quidem,
ut, quid de scriptore illo sentiam, tandem edicam,
si non ipsemet confinxit, ex infida verosimillime
vulgi fama popularive traditione acceperit: modo
adhuc, quantæ quidem antiquitatis brevior illa
Sancti nostri Vita videatur, expono. Quod si vere,
uti forte ex dictis factum, prolixior anonymi lucu-
bratio, quæ Metaphrasti præluxit, Joanni, Thessa-
lonicensi sæculo septimo antistiti, pariter præluxerit,
brevior, de qua hic, Sancti Vita seu Passio,
utpote hæc, ut jam docui, antiquior, jam inde etiam
ab eodem sæculo septimo, imo forte jam inde a
sæculo sexto aut forte adhuc citius fuerit conscri-
pta. Et vero, cum Anastasius Bibliothecarius, sæ-
culi noni scriptor, sese illam non tunc primum
concinuisse, sed tantum jam concinnatam e lingua
Græca in Latinam transtulisse, in Prologo dicat,
nihil sane, quominus tam cito exarata statuatur,
impedire videtur, vixque etiam, quin saltem ante
sæculum nonum litteris fuerit commendata, dubi-
tandum apparet.

17. Hanc itaque breviorē anonymi lucubrationem,
quæ præterea, quamvis quidem, quod e scri-
ptoribus monumentisve æqualibus aut subæquali-
bus hausta non sciatur, fidem indubitatam haud
mereatur, nihil tamen omnino a veritate certo ab-
horrens verove etiam absimile complectitur, ad
commentarii calcem primo loco, quod et Vita, a
Metaphraste contexta, et altera, quæ huic prælu-
xit, si antiquior, recudam e Mabillonii editione,
cum Rubæ-Vallis ms. aliisque supra memoratis,
quæ ad manum sunt, tum excusis, tum. russ. lu-
cubrationis ejusdem exemplaribus collata, uti et
cum Photiana Sancti Vita, quæ cum hac non tan-
tum, ut supra dictum, in substantia adjunctisque
sæpe omnibus apprime congruit, verum etiam, cum

Photius, qui sæculo ix floruit, sese eam non contu-
xisse, sed jam ab alio contextam in bibliothecam
suam intulisse, initio innuat, parisi forte antiquita-
tis est. Huic porro breviori per anonymum scriptam
Sancti Vitæ duas adhuc supra jam memoratas,
quarum altera etiam ab anonymo, altera a Meta-
phraste fuit concinnata, Passiones seu Vitas De-
metrii alias, tum quod prolixæ admodum non sint,
typisque hæcenus, quam anonymus contexit, vul-
gata haud fuerit, tum quod id studioso lectori, qui
sic quæ de ambarum, ut ita dicam, genesi supra
docuimus, examinare commode poterit, futurum
putem non ingratum, Græcæ simul et Latine sub-
jungam, priorem quidem e codicis nostri 8 ms.
193 ms. Græco, quod e bibliothecæ Vaticanæ codice
821 desumptum notatur, quodque ipsemet e lingua
Græca in Latinam converti; posteriorem vero e
supra memorata Bollandi nostri editione seu potius
e Christianissimi regis bibliothecæ Medicæ, e quo
adornata hæc fuit, codice, cum Lipomani et Surii
editionibus collato. Atque ita modo, quanti quæque,
quæ invenjuntur, Sancti Vitæ valeant, et quænam
ex hæc commentario huic subdendæ sint, jam ex-
posui; etsi autem, ut monui, Passionem seu Vitam
Sancti breviorē, ab Anastasio Bibliothecario
Latine redditam, e Mabillonii editione recusus-
sim, miracula tamen, utut Vitæ illi in hæc proxime
subnexa, non nisi ad duarum aliarum, pariter,
ut jam dixi, edendarum, calcem adjiciam, idque
non ex eorum editore Mabillonio Anastasiove in-
terprete, sed ex ipsis, e quibus primitus manarunt,
fontibus Græcis.

18. Quinam hi sint, expono. In codice olim Ma-
zarinæ supra sæpissime memorato tres diversæ su-
pra pariter memoratæ exstant de patris a sancto
Demetrio miracula lucubrationes, quarum primam
elaboravit Joannes, archiepiscopus Thessalonicen-
sis, secundam anonymus, qui hujus lucubrationem
continuavit, ac tertiam denique anonymus alter,
qui, quemadmodum in ipso, quem hæc præfert,
titulo indicatur, diversa diversis temporibus ac
locis facta a sancto Demetrio miracula in litteras
misit. Quin e miraculis, vel in Joannis Thessaloni-
censis, vel in anonymi prioris lucubratione occur-
rentibus, miracula singula, quæ Anastasius biblio-
thecarius Latine reddidit, Mabilloniusque vulgavit,
primitus hausta sint, dubitandum vix apparet,
cum hæc illorum, quibus respondent, compendia
duntaxat sint, Anastasioque Joannes Thessaloni-
censis ac hujus continuator anonymus antiquitate,
ut ex infra dicendis intelliges, præcellant. Sup-
peditata itaque apud Mabillonium ab Anastasio
Bibliothecario miracula e binis illis scriptoribus
ad Vitarum trium seu Passionum edendarum cal-
cem adjungam, ita modo eorum lucubrationes ser-
potius, quæ hæc continentur, miracula omnia,
una cum anonymi, qui, ut jam dixi, facta a
sancto Demetrio diversa diversis temporibus ac
locis miracula litteris mandavit, lucubratione typis

primum (neque enim hætenus, quod sciam, editæ fuerunt) Græcæ simul et Latine subjecturus. Quod ut ad morem nostrum faciam, opus totum in tot, quot lucubrationes sunt, libros diversos, qui et ipsi in capita ac numeros divisi sint, distinguam, annotationibusque etiam, ubi id congruum necessariumque judicavero, ad singulorum capitum finem adjectis, illustrabo.

19. Verum cum per breve tempus, quo codex olim Mazarinæus supra sæpissime laudatus ad manum fuit, e miraculis, quæ tribus illis lucubrationibus comprehenduntur, quædam duntaxat integra una cum aliquot aliorum fragmentis, narratione reliqua in compendium contracta, describere ex hoc licuerit, qua ratione editionem illam adornaturus sim, exponendum adhuc est. Miracula, quæ e codice Mazarinæo integra habemus, integra etiam ex hoc dabimus. Idem etiam quantum ad fragmenta, quæ penes nos ex eodem codice descripta exstant, sumus facturi; ita tamen, ut, quod ab hisce, punctorum interpositione, quæ hiatum signet, propterea subinde distinguendis, e reliqua narratione abest, nosque, ut jam innui, compendio habemus, in Adnotationibus lectorem sim educturus. Quod autem ad alia, quæ tribus supra dictis lucubrationibus continentur, miracula spectat, unum ex his e Combefisio, qui id in *Historiæ Byzantinæ* post Theophanem scriptoribus, pag. 314 et binis seqq. e codice Mazarinæo supra sæpissime laudato recenset, vulgabo, reliqua vero e codice nostro signato ms. 193, in quo, suppresso auctoris, qui Joannes Thessalonicensis est, nomine, habentur partim integra descripta desumptaque, ut notatur, e codice bibliothecæ Vaticanæ 821, partim in compendium a Joanne Stauracio per orationem infra laudandam contracta, atque, uti in margine signatur, e Leonis Allatii mss. accepta.

20. Ut porro, quæ non parum, ut miracula illa ederem, contulerint, lectorem modo edoceam, Combefisius operis mox citati pag. 314, in Præfatione, quam Joannis Cameniæ de Thessalonicæ per Agarenos anno 904 excidio Narrationi præmittit, sequentem in modum, aliis ante nonnullis adductis, loquitur: « Erat aliud, quod succurrebat in Thessalonica, imperii per hæc tempora, ipsaque anteriora oculo, secundæque dignitatis civitate ab ipsa imperante; ut nimirum tanta illa sancti Joannis, Thessalonicensis archiepiscopi, Justiniano Magno Mauricioque imperatoribus, in suo Demetrio proferrem, deincepsque alia secutis temporibus alio auctore producta, quibus non semel tentata civitas, ipso quandoque Chagano, ipsi Mauricio formidolosissimo hoste, omni conatu auxiliorumque copia obsidente, divina potius, quam humana ope liberata est, apertis Magni Demetrii miraculis ejus generis; ut nec pervicacissimi maximeque increduli fidem facile abnuere possint; quam in rem laudati viri sanctissimi

Joannis archiepiscopi industria egregie incumbit, etsi non desunt utrinque stratagemata, bellique facinora præclare edita, quæ forte omnia alia a me occasione erunt producenda, ut et ultima ejusdem urbis expugnatio, a Joanne Anagnosta egregie descripta. »

21. « Illic vero parcendum moli libri, per quam, ne extra metas quidquam excurrerem, mihi ipse legem imposui, et ut unum duntaxat ex spisso illo opere (Mazarinæo nempe supra laudato, qui totus de sancto Demetrio est, codice m.) caput prælibarem, quod hanc ipsam excisæ urbis Thessalonicæ Historiam extremo limite attingit. Cur vero Demetrius, tot modis tantisque hostibus olim servata sua civitate, semel et iterum a Christi hostibus diripi siverit, eorumque postremo firma possessione juris fieri, alta Dei judicia sunt, a quibus et nobis merito timendum sit. » Ita est, eximia plane, uti hic Combefisius innuit, narrata a Joanne, Thessalonicensi archiepiscopo, scriptoreque anonymo priore, antea jam a nobis laudato, qui hujus lucubrationem continuavit, sancti Demetrii, majori saltam ex parte, sunt miracula, nonnullaque etiam ea inter occurrunt, quæ, cum sanctum Demetrium Avarum, Sclavorum aliorumque barbarorum obsidione Thessalonicam urbem suam natalem liberasse perhibeant, ad gentium harum historiam, seu res Græcos inter et illas gèstas illustrandas, utnunque conducunt; quæ sane sola, etsi reliquæ, quæ a Sancti gloria petuntur, rationes deessent, ad miracula illa luce publica, qua hætenus caruerunt, donanda vix non me movissent, etsi interim nonnulla etiam minus illustria sibi habeant admista. At vero quod spectat ad sancti sanctissimique viri titulos, quibus Joannem, Thessalonicensem archiepiscopum, Combefisius loco transcripto condecorat, hunc ego præulem nullis prorsus fastis sacris inscriptum, cultuve ecclesiastico sive a Græcis sive a Latinis honoratum invenio. Quare ego, etsi etiam more olim recepto episcopos omnes, tum defunctos, tum in vivis adhuc superstites, honoris causa seu per tituli honorarii modum sanctos fuisse appellatos, compertum habeam, ipseque etiam, de quo hic, Joannes Thessalonicensis in titulis, qui lucubrationibus ejus in codice olim Mazarinæo præmittuntur, *sancti* titulo plus semel afficiatur, ad Combefisii tamen, qui morem illum ibidem spectasse non videtur, exemplum Joanni Thessalonicensi attribuire sancti sanctissimive viri titulum non ausim.

22. Verum, etsi res ita habeat, a virtute tamen vitæque probitate plurimum hic scriptor commendatur, ut sane in narrandis iis quæ ætate sua gesta sunt, quæque vel ipsemet vidit, vel e viris fide dignis, quibus apprime comperta erant, didicit, ædem integram mereatur, ita autem, etsi non omnia, pleraque tamen, quæ sancti Demetrii virtute patrata refert, miracula explorata habuit. Audi, qui ipsemet in supra plus semel memorata, quam miraculis, a se narratis, præmisit, oratione panegyrica oppor-

tune ad institutum præsens in codice olim Mazarinæo pag. 17, proxime post verba nam. 10 recitata de miraculis, quæ litteris commendaturus est, loquatur. Ἀλλὰ καθὼς ὁ παρθένος ἀπόστολος ἔφησεν, Ἄ ἀκηκόσαμεν, δῆλον δὲ ὅτι παρὰ τῶν παύρα παρεληφθέντων, ἢ ἀκριβαίῃ μεμαθηκότων, καὶ ἃ αὐτοὶ ἐωράκαμεν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἡμῶν, ἃ ἐθεασάμεθα, καὶ αἱ χεῖρες ἡμῶν ἐψηλάφησαν, ταῦτα διὰ τῆς αὐτοῦ συνάρασιως ἀπαγγελοῦμεν ὑμῖν. « Sed, ut virgo apostolus dixit : *Quæ audivimus*, nimirum ex iis, qui experientia compererant, vel diligenti inquisitione didicerant, et quæ ipsimet *vidimus oculis nostris, quæ perspeximus, et manus nostras contractaverunt*, ea ejusdem auxilio annuntiabimus vobis. »

23. Ut porro non tantum, quam Joannes Thessalonicensis fidem mereatur, sed etiam, qua circiter ætate floruerit, edicam, miraculorum edendorum lib. 1, cap. 5 Eusebii, archiepiscopi Thessalonicensis, qui sub Mauritio imperatore cathedram hanc occupavit, mentionem facit, sequentique deinde cap., sese, quod ibidem narrat, miraculum ex ante memorato archiepiscopo ac proin dicto Eusebio audivisse, affirmat; quare, cum Eusebius, Thessalonicensis sub Mauritio imperatore archiepiscopus, alius, quam qui ordine decimus octavus sedem illam occupavit, certoque ante annum 649, utpote quo jam ejus successor, Paulus Læreticus, uti ad hunc annum apud Pagium in *Criticis* et Lequienum in *Oriente sacro*, tom. II, col. 40 videre licet, ecclesiam Thessalonicensem administravit, diem extremum clausit, non noscatur, necesse omnino est, ut Joannes, Thessalonicensis postea et ipse archiepiscopus, Eusebio isti ex dictis locutus, litterisque sancti Demetrii miracula complexus, sæculo septimo floruerit, aliusque proinde (neque enim eodem illo sæculo duos diversos, quibus nomen Joannis fuerit, archiepiscopus Thessalonicenses invenio) esse non possit, quam Joannes Thessalonicensis archiepiscopus concilio generali sexto, Constantinopoli anno 681 celebrato, in conciliorum collectionibus apud Labbeum et Harduinum subscriptus.

24. Nunc de anonymi, qui Joannis Thessalonicensis lucubrationem, ut dictum, continuavit, alteriusque item anonymi, qui diversa diversis temporibus gesta sancti Demetrii miracula litteris commendavit, ætate simul ac fide nonnulla sunt proferenda. Prior, cujus lucubratio, ut jam monui, secundum miraculorum edendorum librum constituet, cap. 4 narrat miraculum, quod, quemadmodum in Adnotatis ei subdendis, docebo, sub sæculi octavi finem evenit, ut certe non citius, quam sæculo hoc senescente floruerit. Nec ultra sæculum novum ætas ejus differenda videtur: ultimum enim e miraculis, quæ Anastasius Bibliothecarius, ante annum 892 e vivis, ut supra docui, ereptus, apud Mabillonium tom. I *Veterum Analectorum* narrat, primus omnium aut saltem ante Anastasium in litteras misisse videtur, idque, quod lucubrationis

A suæ, in codice olim Mazarinæo hic mutilæ, loco ultimo recenset, temporibus suis gestum innuit. Jam vero, cum hæc ita habeant, eaque, quæ tribus prioribus capp. refert, sæculo septimo, ipsaque etiam Joannis, Thessalonicensis archiepiscopi sæpissime jam laudati potissimum ætate, uti ipsemet docet, gesta sint, fidem sane in narrandis iis, utpote a tempore quo floruit nimium remotis, omnino indubitata non meretur, maxime quod præterea quibusnam e fontibus sua illa narrata hausert, nec ipsemet uspiam edicat, nec aliunde habeatur comperitur.

25. Quod modo ad alterum, cujus lucubratio, ut ante dixi, miraculorum edendorum librum tertium constituet, scriptorem anonymum spectat, certo hic, cum editum a Combesio loco supra citato miraculum, quod cap. 3 refert, anno 904, ut in Adnotatis ei subjungendis docebo, evenerit, non citius, quam sæculo nono, imo vero, cum civitatis Thessalonicensis per Agarenos dicto anno 904 sub Leone imperatore excidium pluribus jam annis fuisse, cum scriberet, præteritum, non obscure innuat, ne quidem ante sæculum decimum fortassis floruerit. Aliud, quo ætatem ejus propius definiam, non succurrit; verum, cum diversa diversis temporibus, ut titulus lucubrationi illius præfixus docet, patrata a sancto Demetrio miracula referat, dubitari equidem non immerito potest, an ab aliquo, quæ narrat, miraculis remotius hæud vixerit, quam ut certam atque omnino indubitata narratis suis fidem conciliare queat. Utut sit, nullum equidem ex iis quæ refert, indubitanter, velut certo falsum ac fictitium, ausim rejicere. Atque ita, quanto singulæ tres de sancti Demetrii miraculis edendæ lucubrationes in pretio habendæ sint, modo etiam exposui.

26. Harum porro editioni subnectam variam etiam tum de prodigioso, quod e Sancti tumulo, aut, ut alii scribunt, corpore Thessalonicæ stillat, olimve certe stillavit, unguento seu oleo, tum aliis nonnullis, quæ a tribus dictis lucubrationibus absumt, sancti Demetrii miraculis analecta, partim e scriptoribus, typorum beneficio jam vulgatis, partim e Joannis Stauracii ac Demetrii Chrysoloræ lucubrationibus nondum editis accepta. Et quidem, si quæ de scriptoribus, typorum beneficio nondum vulgatis, quo, quam fidem mereantur, edoceam, adnotanda judicæ, id tum, cum eorum verba testimoniumve adduci oportebit, præstæbo. Quod autem ad Joannem Stauracium et Demetrium Chrysoloram spectat, quo in pretio, quæ bini hi scriptores nondum editi in litteras miserunt, habenda sint, hoc loco lubet exponere. Joannes Stauracius prolixam admodum, quæ in codice nostro ꝥ ms. 193 a pag. 66 usque ad pag. 99 versam e Leonis Alatii, uti in margine ascribitur, ms. deprompta exstat, orationem de sancti Demetrii miraculis contexuit. Guilielmus Caveus in *Scriptorum ecclesiasticorum Historia*, part. II dissertatio-

num, ad hujus calcem adjectarum prima pag. 10, A sese dubitare, an lucubratio illa edita non sit, declarat, eo verosimillime adductus, quod ejus partem a Leone Allatio in Notis ad Acropolitæ Historiam editam legisset, confuseque duntaxat rei hujus meminisset. Certe ego istud opusculum typis integrum editum fuisse, nondum comperi; quod hic notasse sufficiat. Ejus auctor sæculo tertio decimo verosimillime floruit. Etenim non tantum fere omnia, quæ Joannes Thessalonicensis archiepiscopus, duoque scriptores anonymi, typis, ut dictum, edendi, memoriæ produnt, miracula refert, verum etiam alia nonnulla, ut litteris commendare, quidquid miraculorum ad suam usque ætatem a sancto Demetrio gestum fuisset, scopus ejus exstitisse videatur. Quapropter, cum miracula prorsus nulla, sæculo tertio decimo posteriora, commemoret, vix est, quin hoc eodem sæculo floruerit, eaque, quæ narrat, in litteras miserit, ambigendum.

27. Licet porro, ut de scriptoris fide jam dicam, in narrandis iis quæ procul admodum ab ætate sua gesta sunt, fidem certam atque indubitam, maxime cum a Joanne, Thessalonicensi archiepiscopo, aliisque scriptoribus antiquioribus, ut subinde fit, dissonat, sola sua auctoritate non mereatur, non est tamen, cur in iis quæ vel ipsa ejus ætate vel minus ab hac remote evenere, fides ei, nisi ratio aliunde petita id suadeat, denegetur, præsertim si ea quæ memorat sint hujusmodi, ut apprime ei, qualia sane sunt, quæ de unguento e sancti Demetrii seu tumulo seu corpore scaturiente tradit, potuerint esse perspecta. Ad Demetrium Chrysoloram jam venio. Hic scriptor, qui, quemadmodum in adjecta ad *Scriptorum ecclesiasticorum Historiæ* partem I Appendice pag. 71 Guilielmus Caveus docet, circa annum 1450 claruit, præter opuscula, ibidem a Caveo partim recensita, scripsit etiam idiomate Græco de sancto Demetrio orationem. Lucubratiuncula hæc, quæ bibliothecæ Medicæ sancti Laurentii pluteo decimo, codice 43 a fol. 41 integra exhibetur, duas partes complectitur, quarum altera encomiastice Sancti martyrii ejusque adjuncta exponuntur, altera de prodigioso, quod e tumulo ejus stillat, seu unguento seu oleo tractatur. Posteriorem, quæ non alia, quam quæ auctor optime explorata verosimillime habuit, suppeditat, locumque proinde inter *Analecta*, a nobis, ut dictum, edenda, merentur, e dicto bibliothecæ Medicæ codice descriptam habemus. Priorem autem non item; neque vero, cum, spectata qua auctor floruit ætate, nullum prorsus rebus, quas de Demetrio commemorat, pondus queat adjungere, vehementer illam desideramus.

28. Atque ita modo, non tantum quæ integræ, verum etiam quæ ex parte tantum, tractantes de sancto Demetrio ejusve miraculis lucubrationes ad *Commentarii hujus calcem* edendæ sint, jam exposui. Superest, ut de lucubrationibus aliquot

PATROL. GR. CXVI.

aliis, quæ vel in ipso hujus *Commentarii* decursu usui utcumque erunt, vel certe inter supra enumeratas de sancto Demetrio variis e bibliothecis auctoribusve lucubrationes recensentur, nonnulla adhuc proferam. Orationis, Leoni Sapienti, ut supra docui, attribuendæ, cujus initium est, Ἐφη ὁ σωτήριος λόγος, pars quæpiam, e codice olim Mazarinæo descripta, penes nos exstat, hæcque una cum titulo, quem lucubratiuncula ista præfert, usui qualicunque in *Commentarii* decursu erit, uti et inchoatum hisce verbis, Μνήμην δικάζων, quod etiam Joannes, Thessalonicensis archiepiscopus sæpissime laudatus, contexit, sancti Demetrii elogium, cujus aliquot penes nos etiam exstant fragmenta, ex eodem codice olim Mazarinæo pariter descripta. B Adhæc in codice nostro † ms. 193 diffusum, quod Gregorio diacono ac referendario ascribitur, Sancti Encomium, non tantum ex parte, sed integrum a pag. 100 usque ad pag. 106 versam exhibetur. Verum lucubratio isthæc nulli prorsus usui esse potest, edique proinde non meretur. Præter enim quod Metaphrasticam Sancti Vitam seu Passionem enconciastice duntaxat exponat, auctor sanctum Demetrium adversus Agarenos, qui captam a se Thessalonicam vastarant, fusoque civium sanguine scædarant, in fine invocat. Quare cum ab Agarenis non citius quam anno 904 Thessalonica capta fuerit, is verosimillime sæculo decimo, certeque non citius floruit; ut, quidquid de sancto Demetrio commemoret, nullum omnino Metaphrasticis de hoc assertis pondus adjungat. C

29. Quod porro ad duas supra etiam memoratas, quarum altera (adi Fabricium in *Bibliotheca Græca*, tom. IX, pag. 71 et seq.) sequentibus hisce, Θρυψαπτός ὁ Θεός, altera istis, Οὐδὲν ὄπω, inchoatur verbis, Leonis imperatoris de Demetrio orationes, aliasque, de quibus pauca adhuc hic dicere proposui, scriptorum aliorum, videlicet Philothei patriarchæ Constantinopolitani, sequentiumque quatuor archiepiscoporum Thessalonicensium, Josephi, Gregorii Palamæ, Nicolai Cabasilæ et Nicetæ, lucubrationes spectat, opuscula isthæc, vel idcirco adeo non edenda, ne ex parte quidem habemus, nec scio, an multum expetenda sint. Etenim nisi D forte, quod facile interim secus habere potest, quidpiam vel de Sancti cultu, vel de prodigioso, quod ex ejus seu tumulo seu corpore Thessalonice stillat, unguento seu oleo subministrent, auctores eorum spectata qua floruerunt ætate, illustrandis, quæ ad Sanctum nostrum spectant, rebus parum admodum videntur idonei. Ut res manifesta evadat, quo quique circiter tempore floruerint, subjungo. Leo Sapiens ab anno 870 ad annum usque 951 imperii orientalis habenas fuit moderatus. Philotheus ad sedem Constantinopolitanam (adi chronologicam patriarcharum Constantinopolitanorum *Historiam*, operis nostri tom. I Augusti præfixam) anno 1354 fuit evectus, annoque circiter 1376 excessit e vivis. Gregorius Palamas, hujusque

successor Nicolaus Cabasilas sæculo XIV, uti apud Lequienum in *Oriente sacro*, tom. II, et Caveum in *Scriptorum ecclesiasticorum Historia* videre licet, Thessalonicensis cathedralam occupavit. Quod autem ad Nicetam pertinet, duo fuerunt Thessalonicensis archiepiscopi, nomine Nicetæ distincti, quorum alter, uti Lequienus loco cit. docet, sæculo decimo, alter adhuc serius floruit.

§ 30. *Sancti imperterrita in prædicanda Christi fide constantia, et quid de iis quæ de ejus genere, patria, conditioneque narratur, censendum.*

30. Illustri senatorioque genere ortum esse Sanctum nostrum Vita ejus seu Passio secundo loco edita, quæ anonymi habet auctorem, memoriæ prodit, nec multum ab ea in præclaro astruendo ejus genere ablutit, quæ tertio loco edetur, a Metaphraste contexta, utpote initio sic habens : « Quod... ad parentes attinet, erat insignis et genere clarissimus, hinc referens ad antiquos Macedones. » Illustri senatorioque genere oriundum esse Demetrium, Latina ejus Vita, num. 8 laudata atque a Photio contexta, non tantum affirmat, verum etiam parentum, a quibus fuerit progenitus, nomen præstat. Verba, quibus id facit, hæc sunt : « Cujus (Demetrii nimirum) parentes erant non solum Thessaloniana dignitate adornati, verum etiam ex illustri progenie senatorum nobiliter orti, pater ejus Aristonius, mater vero Theogona beatissimis nominibus vocabantur. » Verum omnes prorsus, quos nobiliter mihi videre hactenus licuit, scriptores tum Græci, tum Latini, si unum, qui quæ scribit et Vita Duglossiana hausit, Pelbartum Temeswariensem legimus, quod num. 8 laudavi, sanctorum Photii excipias, altissimo silentio involvunt nomina, quibus Demetrii parentes vocati fuerint. Quod cum de scriptoribus isthæc primum prodenti Duglossio, scriptor a rebus quæ narrat multis sæculis remoto, quæ modo quæ tradit, atque ab antiquioribus monumentis essent, hauserit, nescitur, fidem adhibeat? An ipse aut is aut certe scriptor alter, quem sibi præferentem habuerit, nomina ista pro arbitrio sua præfuisse commentus videtur.

31. Nec modo multo faventiori de illustri Sancti genere, quod non tantum in Duglossiana ejus Vita, sed et in Metaphrastica, alteraque quæ Metaphraste præfuit ab anonymo concinnata astringitur, agere arbitror. Etenim ne verbum quidem in Vita vel Anastasiana vel in Photiana Demetrii seu Vita seu Passioe aliæ etiam monumento satis accurate occurrit, quod illustri nobilive genere esse cognatum vel obscure innuat. Quare, quæ non modo Duglossius, sed et Metaphrastes, utpote qui huic præluxit biographus anonymus, præfuit et sola, qua floruerunt, ætate, fidem in Thessaloniam suis de Sancto assertis conciliare nati sunt, sæpe non immerito, an vere Sanctus nostrus, qui ab hisce absque ullo seu scriptoris seu auctoris satis antiqui testimonio astringitur, genere illustri sit oriundus, dubitari potest, imo vero

A timeri, ne quidquid, quod de illustri Sancti genere apud laudatos hujus biographos memoriæ proditum invenitur, suam unice originem debeat fingendi licentiæ, cui etiam omni dubio procul debent attribui, quæ in Duglossiana Sancti Vita seu Passioe sequentibus hisce memorantur verbis : « Frat autem (Demetrius nempe)... sceptriger imperatoris et dux Bellademensis (nescio, an auctor Belgradensis, prout apud Pelbartum est, non voluerit expressum) et Lacedæmonensis et consul aulæ imperialis. »

32. Nec tantum hæc, quæ omni prorsus antiquitatis testimonio destituuntur, ex comminiscendi libidine licentiæ nata existimo, verum etiam, quæ de loco Sancti natali in eadem Duglossiana ejus Vita seu Passioe leguntur. Ita enim habent : « Natus est infra Pannoniam beatissimus puer Demetrius... in civitate Syrmio. » Quis vero hic Duglossio, qui Demetrium natione Pannonem, patria Sirmiensem facit, absque scriptoris antiquioris auctoritate testimoniove tuto credendum putet? Sane ego quidquid abs illo de Sancti nostri natione patriæ assertitur, ab auctore, qui præpostero in natale solum amore abreptus, alienum huic Sanctum affingere haud timuerit, primitus confictum reor, idque non tantum quod in nullo prorsus monumento scriptoreve antiquo sit fundatum, sed vel maxime, quod et cum Sancti Vita cum Metaphrastica, tum altera ab anonymo conscripta, quæ ab hæc Demetrium Thessalonicensem æsertissime faciunt, manifeste pugnet. Nec est, quod reponas, Metaphrastem anonymumque qui huic præluxit Sancti biographum tanti ex dictis faciendos non esse, ut Sanctum nec in Pannonia, nec Sirmii natum esse sola sua auctoritate certum possint efficere. Etsi enim id ita sit, nec Sancti patriam solumve natale Vitæ ejus, a Photio Anastasioque Bibliothecario exhibitæ, notent, Sanctum tamen patria Thessalonicensem fuisse lib. II *Miraculorum*, cap. 1, 2 et 4, scriptor anonymus qui hæc in litteras misit non obscure prodit.

33. Priori enim loco, quo Thessaloniam Barbarorum obsidione, agente sancto Demetrio, prodigiose liberatam narrat, Sanctum φιλόπτερον, id est, patriæ, Thessaloniam hac designans, *amantem*, secundæ autem ac tertio, quo Thessalonica opem a Demetrio pariter fuisse allatam prodit, Sanctum hunc σωτήπτερον, id est, patriæ, Thessaloniam utique hac iterum designans, *servatorem*, appellat. Adhæc Joannes, archiepiscopus Thessalonicensis, qui sæculo septimo floruit, Photioque proinde et Anastasio Bibliothecario multo est antiquior in inchoato hisce verbis, Μνήμην δικαίων, encomio, ejus supra plus semel memini, Thessalonicæ natum esse sanctum Demetrium non obscure docet. Etenim in lucubratione ista de beneficiis, a Sancto urbi Thessalonicensi exhibitis, sermonem faciens, codicis olim Mazarinæi pag. 227 versa ita loquitur : Πού τοίνυν ὁ λόγος; βαδίσαι; Ἐπὶ τὴν εὐφημίαν καὶ

μόνην τοῦ μάρτυρος. Καὶ πῶς ἂν μάλλον ἐγκωμιάσαι τις τοῦτον, ἢ τὰς περὶ τὴν πατρίδα βοηθείαι; αὐτοῦ καὶ προνοίας; ἀπαρθομένου; εἰ καὶ τῶν ἀκαταλήπτων τῶ ἐπιχείρημα; Αὐταῖς γὰρ τῶ μὲν ἀριθμῶ τὰς οὐρανίους νιφάδας, τῇ δὲ λαμπρότητι καὶ τοὺς ἀστέρους ὑπερηκόντισαν. Τί γὰρ ἂν τις εἴποι καὶ πρῶτον, ποῖον δὲ καὶ παροφθὲν, οὐ ζημιώσει τὰ μέγιστα; Εἶπω τὸν σύνδεσμον τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ὁμοιότητος τῆς πόλεως αὐτοῦ καὶ μόνου πεφοιτηκότα κατόρθωμα; quæ Græca verba hunc in modum reddo Latin: « Quo igitur sese vertet oratio? Ad laudem eamque solam martyris: et qua ratione illum potius quis laudet, quam ejus in patriam suam auxiliia ac curas, etiamsi rem incomprehensibilem sit moliri, enumerando? Ea enim numero quidem cæli imbres, splendore vero astra exsuperant. Quid enim et primum quis dicat, qualeve etiam neglectum maximis haud derogabit? Charitatis continuum concordiaque civitatis vinculum ipsius dixero et quidem solius beneficium? » Accedit, inter scriptores tum Latinos tum Græcos nullum prorsus, a Duglossio Pelbartoque distinctum, inveniri, quin Sanctum, si de solo ejus natali loquatur, Thessalonicensem faciat; quibus omnibus expensis, verè in civitate Thessalonicensi natum esse Demetrium in animum induco.

34. Nec hoc tantum verbis, quæ jam dedi, Joannes, Thessalonicensis archiepiscopus, docet, verum etiam ibidem educatum fuisse Sanctum verbis aliis quæ subdo in codice olim Mazarinæo pag. 227 versa tradit. Ἐγράφη, inquit, τοῖνον ὁ μάρτυς παρ' ἡμῖν τοῖς λειπομένοις τούτου κατὰ τὸ ἄπειρον. Τόπω γὰρ συνεγράφη, μὲν αὐτῶ, οὐ κατ' ἐνέργειαν ὁμοιότητος. Quæ verba ita reddo Latine: « Martyr ergo (Demetrius scilicet) apud nos (Thessalonicenses nimirum) toto cælo ab eo diversos, educatus fuit. Secundum locum enim educati cum ipso sumus, non secundum similitudinis effectum. » Tres quidem Vitæ seu Passiones edendæ, aliaque, quam in *Bibliothecam* Photius intulit, Thessalonicæ educatum fuisse Sanctum haud edicunt; verum nec loci, quo educari eum contigerit, meminere. Imo vero Vitæ duæ antiquiores, Photiana nimirum ac Anastasiana, ne obscuram quidem vel ipsiusmet educationis, quam Sanctus acceperit, mentionem faciunt. Nec id, cum binarum illarum lucubratiuncularum auctores anonymi, occasione, qua Demetrius subierit martyrium, narrata, statim ad hoc ipsam, aliis etiam, quæ de Sancto commemorare potuissent, omissis, narrandum prosiliant, mirum cuiquam debet videri. Demetrium itaque Thessalonicæ educatum fuisse Joanni Thessalonicensi (adi ejus verba proxime data) asserenti credo, maxime quod et id scriptorem hunc e monumento antiquiori didicisse, et Sanctum eo loco, qui ei natalis obtigit, quique ut jam docui Thessalonica fuit, educatum fuisse, verosimillimum appareat.

35. Duglossius seu quiscunque alter, e quo hic,

quæ de Sancto memoria prodit, deprorpsit, in ea, quæ Demetrium, Sirmii, ut vult natum, Sirmii etiam educatum fuisse, statuit, opinione fuisse videtur, ita tamen ut eum deinde dialecticæ rhetoricæque operam in urbe Thessalonicensi dedisse crediderit. Etenim postquam Sanctum Sirmii natum esse per verba supra recitata asseruit, paucis duntaxat, quibus, quæ fuerint ejus parentibus nomina, pro arbitrio astruit, interpositis, subjungit: « Gloriosissimus... Demetrius liberalibus studiis traditus est, et, cum esset Spiritu sancto plenus, humanæ divinæque Paginæ scientia præditus urbem subiit Thessalonicensem, ubi dialecticæ acutus rhetoricæ facundissimus effectus est. » Ita ille. Verum quæ hisce verbis tradit, præterquam quod partim Joanni Thessalonicensi adversari videantur, nullo prorsus antiquitatis testimonio nituntur, hincque parvo admodum in pretio, ne quid pejus dicam, habenda sunt, maxime quod auctor sublestæ etiam, uti ex jam dictis liquet, sit fidei. Nec multo pluris æstimandum est, quod de posito a Sancto, virilis ætatis jam facto, in arte militari studio consulisque Græciæ, ad quam deinde ab imperatore Maximiano evectus fuerit, dignitate Metaphrastes simul, et anonymus qui huic præluxit Demetrii biographus asseverant, ambo ab ejus ætate remotiores, quam ut vel ista vel alia, quæ etiam de eodem absque scriptoris antiquioris testimonio tradunt, certa atque indubitata possint efficere. At vero, inquires, *Miraculorum* edendorum lib. 1. cap. 3, Demetrius pallio, non secus ac consul, indutus apparuisse narratur; eorundem autem *Miraculorum* lib. II, cap. 6, sub militari habitu spectandum sese Stephano episcopo Africano, a Sclavis capto, dedisse, eodemque modo, uti quæ posteriori loco præterea occurrunt, fidem faciunt, in imagine, quæ illum in Demetrianæ Thessalonicæ templo exprimebat, depictus exhibebatur.

36. Fateor, sic habet, suntque præterea in iisdem edendis *Miraculis* loci alii, quibus pariter sub militari habitu Demetrius apparuisse aut diserte traditur, aut certe utcumque innuitur. Verum Sancti non semper sub indumento seu habitu, officium dignitatemve, cujus, cum in vivis essent, fuerunt, exprimente, sed etiam sub alio, si consilio suo hunc magis videant idoneum, subinde apparent. Ut alio, quo id probatum dem, recurrendum non sit, faciunt ipsa edenda Sancti miracula. Horum enim lib. I, cap. 4, quod de Mariano Illyrici præfecto, a morbo immedicabili per Sanctum sanato tractat, Mariano hic sub specie, non propria, sed amici, quem ille intima sibi necessitate conjunctum Constantinopoli habebat, spectandum sese in somno dedisse narratur. Cum ergo, uti hinc liquet, etiam sub forma seu specie, diversa ab ea, qua in vivis fuerunt, Sancti apparere queant, quidni et sub indumento seu habitu, officium dignitatemve, cujus in vivis superstitibus fuerunt, non exprimente, facere id possint, reque etiam ipsa subinde faciant? Adhuc, ut

contra assertam militarem Demetrii conditionem nominatim etiam quid dicam, Demetrius sub militari habitu spectandum sese subinde dare potuit, non quod reipsa imperatori mundano, cum in vivis esset superstes, militavit, sed quod strenue tanquam miles, fuso etiam sanguine, pro Christi fide decertavit. Quod porro ad imaginem, quæ Sanctum in templo Thessaloniciæ ei dicato militari habitu indutum exhibebat, jam spectat, id quidem sæculo nono, quo, quemadmodum ex Adnotatis, dicto *Miraculorum* lib. secundi capiti sexto subdendis intelliges, imago illa ibidem exstabat, militarem Demetrii conditionem creditam fuisse, utcumque ostendit, at militem hunc reipsa fuisse non evincit. Quidquid itaque de habitu, seu quo Sanctus apparuerit, seu quo fuerit depictus, memoriæ proditum inveniat, sunt tamen, quæcumque a Metaphraste, et ab anonymo qui ei præluxit seu de consulari Sancti dignitate, seu de posito ab eo in arte militari studio dicuntur, omnino incerta. Verum aliter de asserto ab iisdem imperterrito Sancti in prædicanda Christi fide ardore fructuque non modo, multis ad Christum conversis, relato est loquendum.

37. Hac enim in re non tantum duas antiquiores Sancti Vitas seu Passiones, Photianam scilicet et Anastasianam, sibi suffragantes habent, verum etiam in inchoato hisce verbis, Μνήμην δικαίων, Sancti nostri, quod sæpius jam laudavi, encomio Joannem, Thessalonicensem archiepiscopum. Ac primo quidem Anastasianæ Vitæ verba, quæ huc faciunt, num. 1 hæc sunt: « Inter quos (Christianos) erat beatus Demetrius manifestum faciens semetipsum absque ullo timore, qui a juventute et bona egerat opera et alios docuerat. Docebat enim, qualiter divina Sapientia descenderat ad terram de cælo, ut hominem, qui mortuus fuerat peccato, vivificaret sanguine proprio. Cum hæc et alia multa prædicaret, » etc.; Photianæ vero ista: « Hic Christi martyr Demetrius, præco et doctor pietatis, apostolorum peregrinationes et certamina imitabatur, et Thessalonicensem urbem lumine doctrinæ suæ ab erroris tenebris abductam ad Christum adduxit. » Hæc binæ istæ Sancti Vitæ seu Passiones non obscure sane, qua de hic sermo, Metaphrastis anonymique qui huic præluxit scriptoris assertioni de sancto Demetrio faventes, ita tamen ut, quod vitarum illarum prior non facit, totam per hunc fuisse ad Christum civitatem Thessalonicensem conversam, posterior aperte edicat. Et vero Demetrius, si non integram suam hanc civitatem natalem ab errore ad Christum adduxit, multum tamen in ea fidei veritate non paucis imbutis, protulisse fructum, saltem etiam non obscure innuit sæpiissime jam laudatus Joannes Thessalonicensis, cujus Græca verba, ad institutum præsens facientia, utot admodum proluxa, hic tamen adhuc, quod quæcumque de Sancto e codice olim Mazarinæo descripta habemus, ea fere omnia typis vulgare

A decreverim, versione Latina adjuncta describenda sunt.

38. Hæc itaque codicis olim Mazarinæi pag. 227 versa et seqq. in præfato sancti Demetrii encomio habet: Αὐτὸς δὲ λαβὼν τὸ διδασκαλικὸν τοῦτο καὶ ἀποστολικὴν χάρισμα, ἰδόμεν τίνα τὴν ἀντιβοῖαν προσήνεγκε τῷ Θεῷ... Δείκνυται χάριτι Θεοῦ περὶ τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ τὸ ἀθλόωτον. Τὸ γὰρ ἰουδαϊκὴν καὶ ἑλληνικὴν καὶ πᾶσαν ἑλλην θεοπόλεμον αἵρεσιν ἐκ πρέμων αὐτῶν ἀνεσπᾶσθαι τῆς θεοφυλάκτου ταύτης ποίμνης τοῦ Χριστοῦ τίνος ἄλλου κατόρθωμα ἢ μετὰ Θεὸν τοῦ διδασκάλου τῆς πόλεως;... Περὶ δὲ τοὺς χρόνους τοῦ μάρτυρος σφοδρῶς τῇ θεοσεβείᾳ ὁ ἀντικείμενος πιεζόμενος σφοδρότερα καθώπλισε καὶ τὰ σκάνδαλα. Ἐνθα λοιπὸν κηρύσσων ὁ θεοπάροχος οὗτος τῶν θεοσαλονικέων προστατῆς καὶ σύντροφος καὶ διδάσκαλος (δεῖ γὰρ μοι, τοῦ λόγου πρὸς τοῦτο χωρησάτο, μνησθῆναι καὶ θαυμαστοῦ διηγήματος, ὃ παρὰ πατέρων ἀκήκοα) ἐπλήρου τὴν πόλιν ὀρθοδοξίας, καὶ τοὺς ἀντιδοξοῦντας ἐχώνυσε... Τί δὲ καὶ τὸ διήγημα; Ἐξητεῖτο... παρὰ τῶν νονεχῶς τὰ θεῖα διακριθῶντων, πόθεν ἢ περὶ τὸν φιλόπολιν τοῦτον καὶ θεοσεφεῖ μάρτυρα φήμη ἐπὶ τοσοῦτον διέδραμεν, ὡς καὶ μεγαλυνομένης αὐτῆς τὸ βάσκανον οὐς παροξυνθῆναι τοῦ τυραννούντος ἐνταῦθα τότε διάγοντος· καὶ ἐλέγετο, ὡς οὐ τοσοῦτον ἐκ τῶν διὰ προσευχῆς ἰωμένων σωμάτων, ἕσον ἐκ τῶν διὰ διδασκῆς καθαρῶν ψυχῶν.

C 39. Ὡς γὰρ ἐξ ὕπνου διήγειρε, καὶ ὡς ἐκ βορβόρου ἀπέλουε τὰς ἐν τῷ λάκκῳ τῆς εἰδωλολατρίας δυσωδίᾳ καὶ ζόφῳ κατεχομένης ψυχᾶς τὴν νοσητὴν καὶ τὸ θυμάμα τῆς οὐρανίου συνθέσεως Χριστόν, τὸν ἀληθινὸν Θεὸν ἡμῶν ταῖς καρδίαις αὐτῶν ἐσωκίζων. Τὰ μὲν γὰρ ἰώμενα σώματα τὴν τοῦ Θεοῦ δωρεάν ἐνεφάνιζον, εἰ καὶ ὅτι πρὸς ἀξίαν δίδόμενα καὶ τὰ τοιαῦτα χάρισμα οὐ μικρὰν τῶν δεχομένων τὴν ἐν ἀρετῇ προκοπὴν ἀπαγγέλλουσι. Αἱ δὲ ψυχᾶι τῶν ἐπιστρεφομένων εἰς θεοσεβείαν καὶ τὸ ἀτρεμὲς τῆς διδασκῆς καὶ τὸ ἀκατάπληκτον τοῦ ἐκινδύνου κηρύγματος αὐτοῦ τοὺς ἰδῶτας τοῦ ἀθλοφόρου τοὺς εὐγενεῖς ἐκκαλύπτουσιν οὐκ ἐν τῇ χάρᾳ μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰς ἀπανταχοῦ τὸ ὑπέρογκον αὐτοῦ τῆς ἀρετῆς ἐμφανίζουσαι. En nunc, quam D hisce Joannis Thessalonicensis verbis adaptavi, interpretationem Latinam. « Quam vero ipse (sanctus Demetrius videlicet) illa ad docendum apta apostolicaque gratia accepta retributionem Deo rependerit, videamus.... Dei munere doctrinæ ejus puritas manifesta apparet. Judaicam enim, ethnicam omnemque aliam Deo inimicam hæresim radicatus esse ex hoc, quod a Deo custoditur, Christi ovili evulsam, cujusnam alterius, quam post Deum civitatis magistri (Demetrii nimirum) beneficium est?..... Martyris quippe temporibus adversus religionem inimicus, ad angustias adactus, graviora etiam scandala valide armavit; ubi tandem hic (Demetrius nempe) statutus a Deo pastor, Thessalonicensium patronus, alumnus et magister prædi-

caus (oportet enim, sermone ad hoc delapso, mi-
randæ narrationis, quam e majoribus audivi, me
meminisse) recta doctrina civitatem implevit, con-
trariaque sentientes compressit... Ast quænam illa
est narratio?

40. « Ab iis... qui divina prudenter scrutantur,
quærebatur, qui de illo civitatis amante coronato-
que a Deo martyre fama tam late esset diffusa, ut
illius auctæ invidia stimulare tunc dominantis, qui
illic (in civitate Thessalonicensi nempe) versabatur,
aures potuerit. Ac respondebatur: Non tam e sa-
natis per orationem corporibus, quam ex anima-
bus per doctrinam mundatis: quando enim a somno
excitavit, atque a luto expurgavit, quo in idolola-
triæ lacu fetore ac caligine detinebantur, animas,
spiritualem Orientis plagam, cœlestisque signi suffi-
mentum Christum, verum Deum nostrum, cordi-
bus eorum inserens, sanata quidem corpora, etsi
etiam et hujusmodi gratiæ, secundum meritum
datæ, non parvum eorum qui eas recipiunt in vir-
tute progressum arguant, gratuitum Dei donum
manifestant. Conversorum vero ad pietatem animæ
immutum imperterritumque in docendo ac pericu-
losa prædicatione animum, generososque ipsiusmet
gloriosi athletæ sudores detegunt, non hic solum,
sed ubique virtutis ejus sublimitatem manifestam
reddentes. » Hæc Joannes Thessalonicensis, quibus
sane, Sanctum Christi fidem cum fructu plane in-
signi etiam inter ipsos Thessalonicenses, etsi in-
terim hosce omnes abs illo fuisse conversos non
dicat, relato, prædicasse affirmat. Nec hoc tantum
verbis recitatis Joannes astruit, verum etiam inde
magis, quam e miraculis, quibus eum etiam cla-
ruisse innuit, factum esse, ut imperatoris, cujus
jussu fuit occisus, indignationem incurrerit. Verum
de occasione, qua Sanctus neci datus fuerit, com-
modius tractabitur, postquam § sequenti, quæ de
Nestore Sanctoque, qui huic, singulari certamine
cum Lyæo gladiatore congressuro, benedixerit, in
Vita a Metaphraste contexta, aliaque anonymi qui
huic præluxit traduntur, examinare.

§ IV. *Quid de iis quæ a Metaphraste anonymoque
qui huic præluxit Sancti biographo de Nestore
traduntur sit censendum.*

41. Suppeditata a Metaphraste anonymoque qui
huic præluxit Sancti nostri biographo de Nestore
quodam, quæ hic examinanda venit, narratio in
compendium contracta, eo fere recidit: Gladiator
erat, Lyæus nominatus, natione Wandalus, qui,
cum corporis robore maxime præstaret quoscun-
que secum singulari certamine manus conseren-
tes facile superabat, hincque magno in amore simul
et æstimatione apud imperatorem Maximianum
erat. Accidit, ut hic Thessaloniæ exhiberet gladi-
atorum spectaculum, cumque Lyæus gladiatores
cæteros provocaret ad certamen, omnibusque esset
terrori, quidam tamen juvenis, nomine Nestor,
Lyæi superbiam arrogantiamque haud ferens, pu-
gnæ cum eo aleam subire decrevit. Quare ut hoc

A suum consilium felici successu perficeret, ad
sanctum Demetrium sibi notum, de cujus in pa-
trandis miraculis virtute inardierat, sese confert,
quid sibi sit propositum, declarat, eumque, ut
precibus suis sibi adsit, enixe rogat. « Demetrius,
ut ait Metaphrastes, perinde ac si ipse rogasset,
non autem fuisset rogatus, exsequendo propemo-
dum prævenit petitionem, et ei velociter imposito
eo, quod est in Christo, signaculo tam in fronte,
quam in corde, eum dimittit dicens: Et Lyæum
vinces, et eris martyr Christi. » Nestor, hisce
Sancti verbis roboratus, in stadium illico prosilit,
seque ad singulare cum Lyæo certamen palam offert,
omnibus audaciam ejus admirantibus.

42. Imperator juvenem, sola paupertate adigente
desperatum id cepisse consilium opinatus, pecuniam
ad sese accessito sponte offert, eumque ne pugnæ
cum viro, cui multum viribus esset inferior, peri-
culo sese committeret adhortatur. Verum Nestor,
pecunia repudata, unice sese gloriam superandi
Lyæum sectari declarabat. Pugnam itaque, an-
nuente imperatore, cum Lyæo init eumque, Deo
Demetrii invocato, ictu extemplo in corde percus-
sum lumi mortuum prosternit. Imperator hinc
iratus ac mœstus, magiæque rem ascribens, Nesto-
rem de hac interrogat, hincque Christianum nullum
magia uti, seque a Demetrii omniumque Christia-
norum Deo adjutum de Lyæo retulisse victoriam
respondet. Quod cum imperator audivisset Nesto-
rem eo ipso, quo hic Lyæum occiderat, gladio
jubet interfici, sicque, inquit Metaphrastes, « Ne-
stor transmittitur ad Christum, quem dilexit, et a
quo erat accepturus coronas duplicis victoriæ. »
Talia sunt compendio hic jam exhibita, quæ in
Metaphrastica Sancti Vita, aliaque anonymi, e qua
hæc, uti ex supra adductis apparet, promanavit,
de juvene, nomine Nestore, parte etiam in narra-
tis sancto Demetrio tributa, referuntur.

43. Verum audi, qui Tillemontius tom. V *Monu-
mentorum ecclesiasticorum*, pag. 639 narrationem
illam compendio etiam ibidem a sese exhibitam ex-
cipit: « Difficile est, inquit, (verbis Gallicis, Latine
hic a me redditis) fabulosa illa narratione, in
qua, quod maxime horrendum Evangelicæque
oppositum est, pro Sancto habetur, quidpiam of-
fensionem præbendæ magis aptum magisque Chri-
stiano homine indignum invenire. Fabulosam illam
appellamus, quia talis est in adjunctis notatu
maxime dignis. Photius enim et Anastasius de
Nestoris contra Lyæum certamine loquuntur; ve-
rum a Nestore Christiano asserendo, sive (certa-
mini scilicet) sancto Demetrio admiscendo sedulo
abstinent. Imo ne quidem Maximianum necem
Nestori inferri jussisse asseverant, sed tantum
promissa gladiatoribus victoriosis præmia ei non
dedisse. Manifestum itaque est reliqua omnia
veritati fuisse adjecta, idque verosimiliter post
sæculum nonum, ab hominibus historiæ æque ac
doctrinæ Evangelicæ ignaris. » Itæ hæcenus ille,

et sane haud immerito. Attamen quod de iis, quæ A
veritati a Photio et Anastasio relatæ post sæcu-
lum nonum tandem fuerint adjecta, affirmat, mihi
haudquaquam certum apparet. Eadem enim
omnia etiam in Vita, secundo loco edenda, quæ
anonymum habet auctorem, occurrunt, hæcque ex
supra dictis sæculo nono verosimiliter, imo forte
etiam sæculo VIII aut VII est antiquior. Nec est,
quod reponas, ea omnia a Joanne Thessalonicensi,
sæculi VII scriptore, supra sæpissime laudato in-
fractæ laudando, non commemorari. Cum enim
hic martyrii a Sancto tolerati ne substantiam
quidem uspiam narret, silentio abs illo, quæ pro
hujus duntaxat adjunctis haberi possent, fuisse præ-
terita mirum non est.

44. Verum, ut res habeat, ea equidem quæ B
quantum ad Nestorem a Photii et Anastasii narra-
tione absunt, ideoque velut signenta verbis recitatis
Tillemontius rejicit, reipsa etiam esse signenta exi-
stimo. Ac primo quidem, ut, cur hæc mihi sedeat
sententia, modo exponam, quæ justa Nestori causa
esse potuit, ut certamini singulari sese contra Lyæum
committeret? Hujus, ut aiunt, superbix arrogan-
tixque frangendæ consilium. Verum quis vel solo
hoc ex capite facinus hujusmodi, divina lege se-
verissime vetitum, a quo et Christiani, uti infra
docebo, maxime abhorrebant, satis excusatum
atque a noxa immune pronuntiet? Enimvero longe
aliter, qui, quod apud Petrum de Natalibus lib. IX,
cap. 110 exstat, Sancti nostri elogium, sive is in-
terim ipsemet Petrus, sive alius quisque C
scriptorisit, primum contexit, existimasse videtur.
Etenim suscepti a Nestore contra Lyæum singu-
laris certaminis causam, quæ multum a jam dicta
differt, allegat. Res elogium illud, in quo Lyæus
semper Libeus vocatur, insipienti patescet; quod,
quia hæc in parte plane singulare seduloque disci-
tiendum est, integrum fere, omissis duntaxat, quæ
ad venerationem, a Leontio, Illyrici præfecto, Sancto
exhibitam spectant, huc transcribo. Sequentibus
hisee verbis incipitur: « Demetrius martyr apud
Thessalonicam civitatem passus est sub Maximiano
imperatore. Hic a sua juventute Christianus et Deo
serviens nobilis fuit civis ipsius Thessalonicæ
civitatis et miles strenuus, qui tamen Christum D
Dominum prædicabat et multos ad fidem converte-
bat. Ingressus autem imperator Thessalonicam,
audiens de Demetrio, ipsum comprehendi fecit et
in carcerem mittit.

45. Erat autem cum imperatore gigas fortissimus
et aspectu terribilis, nomine Libeus, qui de man-
dato Augusti cum Christianis dimicans, eos brachiis
ad se constringens ad terram allidebat, statimque
spiritum exhalabant. Multi etiam alii ab imperatore
diversis poenis affligebantur. Cum autem Demetrius
esset in carcere positus, scorpionem juxta pedes
suos cauda eum percutere satagentem vidit, quem
edicto crucis signaculo statim exstinxit. Cui oranti
confestim angelus apparuit, atque in Christo con-

fortans coronam capiti ejus imposuit. Verum dum
imperator cogitaret Demetrium cum Libeo expe-
riri, Nestor quidam Christianus se nocte sancto
Demetrio obtulit dicens, quod certamen hoc assu-
mere deliberasset, rogans, ut sanctus martyr pro
se Dominum oraret. Qui ab eo confortatus die se-
quenti imperatori se præsentavit, seque Christianum
asseruit, offerens se cum Libeo dimicare, et pro
Demetrio certamen assumere. Dum autem impera-
tor illum precibus retrahere non posset, victori
munera promisit. Nestor igitur duellum ingressus
Libeum ad terram prostravit et prostratum occidit.
Imperator autem hoc videns, et gigantem, Christia-
norum ultorem, amisisse dolens contra ejus spon-
sionem Nestorem a militia solvit et de civitate eje-
cit; Demetrium quoque, qui ejus interfectionis
causa fuerat, jussit in carcere occidi. Milites au-
tem ad carcerem venerunt, et gladium in ejus pec-
tore demerserunt. Sicque orans cum palma mi-
gravit ad Dominum. Cujus corpus a Christianis
occultatum est propter timorem paganorum, in quo
loco Deus mirabilia operabatur, ubi cunctorum
ægritudines sanabantur. »

46. Qui itaque hoc sancti Demetrii elogium seu
encomium, a Metaphrastica ejus Vita in nonnullis
præterea aliis, hic tamen, quod ad præsens insti-
tutum non faciant, non examinandis, adjunctis dis-
sonans, contexit, Nestorem contra Lyæum, non ut
hujus audaciam superbiamve frangeret, sed ut et a
periculoso hoste Christianos, quorum jam multos,
singulari cum eis imperatoris jussu inito certamine,
is occiderat, liberaret; et cum eodem decertandi
necessitate Demetrium eximeret, singulari sese
certamini commisisse, verbis recitatis, ut hæc con-
sideranti patescet, memoria prodit. Verum sit ita,
equidem nec sic Nestor absque noxa singulari sese
contra Lyæum certamini committere potuerit. Et-
enim ut Christianus quisque vel ipsos, a quibus
fidei causa persecutionem fideles patiuntur, tyran-
nos vel herum etiam duntaxat crudelitatis mini-
stros interimat, interimereve, uti hic indubie Nestor
fecerit, intendat, religionis Christianæ sanctitati
repugnat. nec quidquam, quo id cum lege divina,
homicidium vetante, componi utcumque queat, oc-
currit. Adhæc cum equidem, Lyæo occiso, faculta-
tes aliæ, quibus Christianos excruciaret, necique
etiam daret imperator, defuturæ neququam essent,
Nestor singulari Lyæum aggrediendo certamine non
tam iniquo hoste Christianos liberare, quam de in-
juriis damnisque, quibus hos ille affecerat, sumere
vindictam propositum habuisse debet. Nece autem
eujuspiam non tam liberationem a malo, quam
vindictam intendere legi divinæ æque ac religionis
Christianæ sanctitati adversum, nemo utique eat
inficias. Quæ res cum ita habeat, enimvero, quod
singulari contra Lyæum inito certamine Nestor pa-
travit, facinus, haud recte velut sanctum atque
ab ipso Demetrio approbatum, in hujus tum enco-
mio proxime dato, tum Vitæ seu Passionibus hujus

præsentis § initio laudatis proponitur. Id autem, quam verum sit, ex iis, quæ de Christianorum Demetrii ætate moribus jam nunc dicam, amplius adhuc patescet.

47. Christianos tres Palæstinos Diocletianæ, qua etiam ex dicendis Demetrius occubuit, persecutione sæviante, ad pugilatus certamina, seu, ut sese arti gladiatoriæ addicerent, ab Urbano, sævissimo Palæstinæ præside, fuisse condemnatos, Eusebius de *Palæstinæ martyribus* editionis Valesianæ cap. 7 narrat. Sequenti autem capite, de aliquot Christi confessoribus, varios post cruciatus ad metalla damnatis, locutus, quid iidem tres Christiani Palæstini, lata illa in se ab Urbano præside sententia, egerint exponit. « Nec vero, inquit, hos solos (confessores scilicet ibidem ante memoratos) hujusmodi supplicia perpressos vidimus; verum etiam ex Palæstinis illos, quos ad pugilatus certamina condemnatos paulo ante retulimus, eo quod scilicet nec annonam ex principis ærario accipere, nec consueto pugilibus more quotidianis proluviis exerceri sustinerent. Quam ob causam non solum procuratoribus, sed ipsi etiam Maximino (imperatoris nimirum, in Syria et Palæstina tunc dominantis) exhibiti, cum invictam in Christi confessione constantiam famis et flagrorum tolerantia declarassent, eadem cum illis, de quibus diximus, pertulerunt. » Cum ergo, uti ex hisce Eusebii verbis intelligitur, tres illi Christiani Palæstini ab arte gladiatoria, aut si mavis, singularibus pugilatus certaminibus tantopere abhorruerint, ut famem, flagra, aliæque extrema supplicia sufferre, quam vel solis artis adeo detestandæ proluviis sese dedere annonamve gladiatoribus statutam recipere, maluerint, quis, quæso, credat, vel plures Thessaloniciæ Christianos, uti encomii proxime huc transcripti narratio exigit, singulari certamine cum Lyæo fuisse congressos, vel quod contra hunc Nestor inierit, a sancto Demetrio, uti et in eodem encomio et in duabus Sancti Vitis seu Passionibus, proxime laudatis, indicatur, fuisse probatum?

48. Id equidem mihi tum hisce, tum aliis, quæ supra in medium adduxi, expensis, verosimile neutiquam apparet, eaque proinde omnia, quæ suppeditatæ a Photio Anastasioque Bibliothecario de Nestore narrationi in *Metaphrastica Demetrii Vita*, aliæque anonymi, e qua hæc promanasse videtur, superadduntur, pro figmentis, utut forticitius, quam sæculo nono (adi num. 43) inventis, cum Tillemontio, uti jam supra innui, habenda reor. Atque hinc etiam nec illum, qui Lyæum, uti in omnibus prorsus Demetrii Vitis seu Passionibus traditur, singulari certamine occidit, Nestorem accensere Sanctis ausim, sive interim hunc, cum Lyæum interfecisset, imperatoris jussu, uti a Metaphraste, anonymoque qui huic præluxit asseritur, nec datum fuisse, martyremque obisse, velis, sive duntaxat, uti a Photio et Anastasio, qui ne quidem Nestorem Christianum uspiam ap-

pellant, perhibetur, promissa gladiatoribus victoriosis præmia, imperatore irato, non retulisse vitamque, cum militia solutus urbeque fuisset ejectus, confessorum more, uti, qui supra huc transcriptum e Petro de Natalibus encomium contexit, sensisse videtur, in pace terminasse. At vero, inquit, Græci Nestorem *μεγαλομάρτυρος* titulo, elogioque, in quo Lyæum, singulari certamine superatum, occidisse narratur, condecoratum, ad 27 Octobris, diem, præcipuo suo officio, illi etiam tunc consecrato, celebrant, eundemque Baronius ad hunc diem 8 Octobris, quod, quæ de eo narratur, sancti Demetrii, tunc a Latinis celebrati, Passioni seu Actis, *Metaphrasticis* nimirum, sint intexta, in *Martyrologium Romanum* intulit, in *Adnotationibus*, quibus hoc illustravit, Græcorum *Menologio*, Sirletiano videlicet, una cum Nicephoro Callisto dictisque sancti Demetrii Actis in rem suam laudato.

49. Fateor, sic habet, pluresque etiam, quam jam nominati sint, *Fasti Græcorum sacri* Nestorem ad 29 Octobris diem sanctis accensent. Verum quid tum? Ili omnes, uti eruditis modo passim notum est, subinde etiam pro sanctis habent indignos. Quod autem ad Nicephorum Callistum, qui eadem fere de Nestore, quæ a Metaphraste narratur, *Historiæ ecclesiasticæ* a se contextæ lib. vii, cap. 15 recenset, Baroniumque, qui, laudato pro se Nicephoro, *Martyrologio Romano* Nestorem inseruit, jam spectat, duorum horum scriptorum prior seu Nicephorus commenta non raro fideique admodum sublestæ narrationes adoptasse suamque in *Historiam* transcripsisse noscitur. Posterior vero seu Baronius non tam, quantopere sint, quæ de Nestore approbatoque hujus per Demetrium facto a Metaphraste narratur, fidei Christianæ sanctitati opposita, considerasse, quam *Menologii* Sirletiani, e quo sanctos non paucos in *Martyrologium Romanum* intulit, seu fidem seu auctoritatem, pluris etiam, quam par sit, ab eo factam spectasse videtur. Quod si hæc displiceant, quidnam tandem, quo Baronium Græcosque, qui pro sancto Nestorem colunt, adversus Decalogi homicidium ventantis auctoritatem Christianorumque, qui sancti Demetrii ætate fuerunt, a gladiatoria arte singularibusque, quæ hujus exercitia ac ludi quodammodo erant, horrorem tuearis, in medium adduces?

50. An forte ad singularem Spiritus sancti instinctum recurreres, eoque, quo olim plures sanctæ virgines impulsæ necem sibimetipsis conscivisse leguntur, Nestorem ac Demetrium pariter impulsos, alterum quidem singulari certamine necem intulisse Lyæo, alterum factum istud approbasse asseverabis? Verum, utut singulari Dei instinctui, quod tamen vocari in dubium posse videtur, locum hic esse potuisse gratis etiam dederimus, ne tamen facile, quæ contra Dei legem sunt patrata, absque delicto patrata admittantur æquum esse videtur, ut vel eo, vel etiam ob rationis paritatem

ad ignorantiam invincibilem bonamque fidem eorum, qui quæ excusari opus habent admiserunt, non recurratur, nisi cum simul et de facti, quod excusatione indiget, veritate, et de viri, cui id attribuitur, sanctitate undequaque constat. Etsi autem de Demetrii quidem sanctitate, de asserta tamen, qua ineundum a Nestore contra Lyæum singulare certamen ratum habuerit, approbatione, quod hæc in Metaphrasticis sublestæ, ut supra docui, fidei acta, aliisque anonymi, e quibus hæc promanarunt, fundata tantummodo sit, neutiquam constat, uti nec de Nestoris, quæ certioribus documentis haud nititur, sanctitate.

51. Quod si nihilominus quantum ad hoc postremum ex insigni plane cultu, quo, ut dictum, ad 27 Octobris diem apud Græcos Nestor gaudet, quispiam adhuc secus sentiat, nec, ut opinionem mutet, ex iis quæ de cultu ecclesiastico subinde etiam indignis apud Græcos delato supra dixi, moveatur, meminisse illum velim, fieri facile posse, ut Nestor quispiam, a Nestore, qui Lyæum singulari certamine interfecit, distinctus, antiquitas a Græcis cultus fuerit, utque deinde, cum quis ille esset haud satis haberetur compertum, ei lapsu temporis, quæ in Photiana et Anastasiana sancti Demetrii Vitis seu Passionibus leguntur, Nestoris gladiatoris Acta, adjunctis commentitiis, qualia in Metaphrastica Sancti nostri Vita, aliaque anonymi, e qua hæc fuit contexta, reperiuntur, aucta, a Græcis, fabularum amantibus, simulque quem Nestorem colerent utcumque explicare volentibus fuerint afficta. Sane non paucos etiam apud Latinos invenire est sanctos, quorum sanctitas quidem habetur comperta, Acta autem plane incerta sunt, fabulisque conspersa. Etsi itaque Nestorem quidem, qui in Photiana et Anastasiana Demetrii Passionibus Lyæum singulari certamine superatum, occidisse narratur, pro sancto habere non ausim, Nestorem tamen, qui a Græcis ad 27 Octobris insigni cultu afficitur, e sanctorum numero certo expungendum non affirmo, etsi interim, quisnam ille fuerit, rejectis, quibus ibidem celebratur, Actis edicere haud queam.

§ V. *Demetrius capitur, martyrioque afficitur. Quando id factum, et quis Lupus, qui servus ejus fuisse dicitur, exstiterit.*

52. Miraculis multis sanctum Demetrium, cum in vivis adhuc esset superstes, inclaruisse, et tamen, ut imperatori Maximiano, cujus jussu necatus fuit, odio exstiterit, non tam ex his, quam ex ethnicorum, quos ad fidem Christianam adduxerat, multitudine factum esse, num. 58 et seqq. transcriptis encomii ibidem laudati, quo Demetrium celebravit, verbis non obscure indicat Joannes, Thessalonicensis archiepiscopus. Et vero cum Maximianus summo sane odio religionem Christianam haberet, nullo prorsus ex capite, quidquid interim de patris a Sancto adhuc vivente miraculis sit, Demetrium magis, quam ex insigni ethnicorum ab errore per

illum, ut supra docuimus, ad fidei veritatem adducta multitudine imperatori isti displicuisse, facile quisque in animum inducet. Nec quidquam, unde contrarium colligas, qui Sancti seu Vitam seu Passionem in litteras miserunt, suppeditant. Solius anonymi, ab Anastasio Bibliothecario Latine redditi, ad rem hanc utcumque facientia verba, quæ, simul qua occasione Demetrius captus atque ad Maximianum fuerit adductus, exponunt, citandaque infra adhuc sunt, huc transcribo. Sic habent : « Cum imperator Maximianus in Thessalonicensium degeret civitate, homo superstitiosus piæ religionis auditores persequebatur, et interficiebantur ab eo. Inter quos erat beatus Demetrius, manifestum faciens semetipsum absque ullo timore, qui a juventute et bona egerat opera, et alios docuerat. Docebat enim, qualiter divina Sapientia descenderit ad terram de cælo, ut hominem, qui mortuus fuerat peccato, vivificaret sanguine proprio. Cum hæc et alia multa prædicaret, quidam ministri imperatoris, qui ad capiendos Christianos fuerant deputati, tenentes sanctum Demetrium imperatori obtulerunt Maximiano. »

53. Ita hactenus anonymus Sancti biographus laudatus. Verum quid de Demetrio, cum ad Maximianum captivus fuisset adductus, primum is egerit, non exponit; exponit tamen, quæ apud Photium exstat, Sancti Passio seu Vita. Verba, quibus id facit, hæc sunt : « Ibat vero tyrannus (Maximianus nimirum) ad spectaculum gladiatorum, et martyr vinctus ad illud stadium, quod prope erat, ab impiis ministris tanquam Christianus vita ac doctrina adducitur. Ille ad spectaculum festinans sanctum virum jussit prope stadium, cui publicum balneum vicinum erat, in fornice custodiri. » In Metaphrastica Sancti Vita, aliaque anonymi, quæ ex hac est contexta, nonnulla Maximianum inter et sanctum Demetrium verba, ultro citroque, priusquam hic illius jussu fornici includeretur, habita referuntur. Verum tum hæc tum alia, quæ in his illis lucubrationibus occurrunt, atque ab Anastasiana et Photiana Sancti Vitis absunt, fidem integram, utut etiam nec absona, nec vero absimilia videri queant, non merentur, utpote satis antiquo quod eum in finem requireretur testimonio destituta. Porro qui tandem factum sit, ut Sanctus, quem Maximianus, cum ad spectaculum properaret, fornici ad tempus jusserat includi, martyrii palmam lanceis confossus retulerit, in Photiana Demetrii seu Vita seu Passione hisce narratur verbis : « His dictis, in arenam (Nestor nimirum) descendens confestim eum qui omnium judicio primas ferebat, prostratum necavit; sed nihil consecutus est eorum quæ victoribus proposita erant; intolerabili vero dolore et ira tyrannum complevit, et surgens e cathedra, ira incensus illinc impius domum discedit. Cum vero illi quidam a Demetrio martyre nuntiarent sermones, quasi furore atque impietate ebrius, simulque ratus omen infaustum oblatum,

cum Sanctus ei ad stadium properanti occurrisset, A hastis eo quo concluderetur loco jubet interfici. »

54. Huic Photianæ Vitæ narrationi satis consonat, quam Anastasiana suppeditat, nec multum ab ea, si narrata de Nestore supra discussa excipias, abludivit Metaphrastica Sancti Vita, alteraque anonymi, quæ, ut supra docui, ex hac promanasse videtur. Jam vero, cum id ita sit, nec monumenta antiqua alia, quæ illis Sancti Vitæ hac in re repugnent, inveniuntur martyrii, quod Sanctus subit genus habemus compertum. Verum, quid de tempore, quo id accidit, pronuntiandum? Quod si Joanne, Thessalonicensi archiepiscopo sæpissime jam laudato, standum sit, id certe ante annum 314 haud evenerit. Scriptoris hujus, e quibus id colligo, Græca verba encomii ab hoc contexti verbis num. 39 recitatis proxime subjecta, ut quidquid, quod litteris ab eo mandatum habemus, cum lectore communicem, una cum adjuncta versione Latina huc transcribo. Sic habent: Εἰκὸς μὲν οὖν καὶ ταῦτα διαβόητον αὐτὸν κομιδῇ καθιστᾶν, τὸ δὲ μᾶλλον αὐτοῦ τὴν φήμην ὑψώσαν, καὶ παρὰ ταῖς ἄλλαις πατρίσι τοῦτο γεγονέναι φημίζεσθαι. Ἐπέστησαν αὐτῷ, φασί, διδάσκοντι, ὡς καὶ τῷ Κυρίῳ Θεῷ ἡμῶν Ἰησοῦ οἱ πειρασταὶ Σαδδουκαῖοι... οὕτω καὶ τῷ μαθητῇ τοῦ Χριστοῦ τῷ πανευδόξῳ μάρτυρι, Ἕλληνας ἐξ Ἀθηνῶν, καὶ Ἰουδαίους ἐξ Ἰερουσαλὴμ, καὶ Μανιχαίους ἐκ Μεσοποταμίας, καὶ ἀπὸ Ἀλεξανδρείας Ἀρειανοὶ (πρὸ πολλοῦ γὰρ τῆς αὐτῶν καθαιρέσεως τὴν οἰκουμένην ἐτάραττον καὶ ἀπλῶς πάσης σχεδὸν αἵρέσεως παραγεγόνασι πρόμαχοι)... μαθεῖν... θίλοντες... μᾶλλον δὲ οὐ μαθεῖν (πονηρίᾳ γὰρ ἀνορεξία πέφυκεν ἀγαθοῦ), ἀλλὰ πειράσαι καὶ διαστρέψαι τῆς πίστεως τὴν εὐθύτητα.

55. Καὶ ὁ μὲν Ἕλλην ἥρῆμα πως καὶ εἰρωνευόμενος, ἅτε δὴ ταῖς συλλογιστικαῖς ἐπικομπάζων, καὶ τὰ μὴ ὄντα ὡς ὄντα δεικνύουσι, καὶ τὰ ὄντα πάλιν ὡς μὴ ὑπάρχοντα, ἠρώτα τὸν μάρτυρα, ὅπως περὶ τοῦ θεοῦ δοξάζοι· τὸν δὲ ἀποκρίνασθαι ἔνα θεὸν ὁμολογεῖν ἄκτιστον καὶ ἀίδιον, ποιητὴν πάντων ὁρατῶν καὶ ἀορατῶν, καὶ διὰ τοῦτο καὶ Δεσπότην καὶ προνοητὴν. Καὶ γὰρ, εἶπε ὁ Ἕλλην, οὕτω φρονῶ τῆς γὰρ Σωκράτους εἰμὶ διατριβῆς, οὐ τῆς Ἐπικούρου καὶ τῶν κατ' αὐτόν. « Ut hæc itaque illum sane celebrem efficerent, seu potius famam ejus extollerent oportebat, idque in aliis etiam regionibus factum narratur. Quemadmodum, aiunt, insurrexerunt in Dominum Jesum, Deum nostrum, tentatores Saducæi, ... ita etiam in Christi discipulum, gloriosissimum martyrem, ethnicum ex Athenis, et Judæi ex Jerusalem, et Manichæi ex Mesopotamia, et Ariani ex Alexandria (diu enim, antequam extirparentur, mundum universum hirturbavere, omnisque fere hæreseos propugnatores fuere)... discere volentes, ... seu potius non discere (malitia enim bonum fastidit), sed tentare fideique rectitudinem pervertere. Ac ethnicus quidem quodammodo dissimulans syllogisticæ quippe scæ,

quæ non sunt, quasi sint, iterumque, quæ sunt, quasi non sint, monstrare ostentans, martyrem rogavit, qui de Deo sentiret, cumque hic respondisset, sese unum Deum increatum ac æternum, rerum omnium visibilium ac invisibilium factorem, ideoque et Dominum et provisorem confiteri. Et ego, dixit ethnicus, ita sentio; doctrinæ enim Socratis, non Epicuri, et eorum qui cum hoc sentiunt sectator sum. »

56. Hisce porro verbis dicto encomio bene prolixo, quo sanctum Demetrium a doctrina potissimum laudat, alia plurima, quibus Sanctus, cum ethnico, Manichæo, Judæo et Ariano ultro citroque habitis, horum heterodoxorum singulos confutarit, victasque tandem sibi dare manus compulerit, intexit, plurimosque simul tum exstitisse Arianos, luculentissime, ut encomium illud consulenti patescet, loco non uno indicat. Jam vero, cum hæc ita habeant, necesse est, ut Arianam hæresim jam tum, cum Sanctus noster in vivis esset adhuc superstes, fuisse exortam ac pervulgatam Joannes, Thessalonicensis archiepiscopus, existimarit, ac proin sanctum Demetrium ante annum 314, utpote ante quem certe annum (adi Franciscum Pagium in *pontificum Romanorum Breviario*, tom. I, pag. 75) imple illa secta initium haud accepit, martyrio non fuisse coronatum. Verum hæc scriptoris illius opinio neutiquam potest admitti; Demetrius enim Thessalonicæ, uti inter omnes convenit, subit martyrium. Macedoniam autem totam, ac proin etiam sitam in hac Thessalonicam jam inde ab anno 314, uti apud Tillemontium, in *Imperatorum Romanorum Historia*, tom. IV, p. 162, videre licet, Constantinus Magnus, sub quo sane Sanctum martyrio affectum nemo dixerit, in potestate sua habuit, deincepsque ad annum usque 337, ei emortuale, ad quem usque Demetrii martyrium differri certissime non potest, habere perrexit.

57. Adhæc Demetrius, uti jam nunc docebo, sub imperatore, cui Maximiano nomen esset, martyrium subiit; nullus autem imperator, nomine Maximianus, post annum 311, quo Galerius Maximianus, uti ad hunc annum Pagius in *Criticis*, Tillemontius *Historiæ imperatorum* tom. IV, pag. 416, aliique passim docent, diem extremum clausit, Thessalonicæ dominatus est; ut enimvero, omnibus, quæ jam dicta sunt, consideratis, Joannes, Thessalonicensis archiepiscopus, aut veram martyrii, a Demetrio tolerati, epocham penitus ignoravit, aut certe eam serius, quam rei veritas patiat, traditione, quam allegat, deceptus differendam putavit. Verum quodnam tandem tempus eventui isti assignandum? Maximiano imperatore in urbe Thessalonicensi degente, sanctum Demetrium captum ac necatum fuisse Vita ejus seu Passio tum Anastasiana tum Photiana docet. Hisce etiam hac in re consonant aliæ duæ Sancti Vitæ, Metaphrastica videlicet, alteraque, e qua hæc promanavit, ab anonymo contexta. Verum hæc

Maximianum, sub quo Sancti martyrium collocant, **A** Herculium etiam vocatum fuisse perperam asseverant. Etenim Maximianus Herculius Thessalonicae, uti ex iis quæ de hoc imperatore Tillemontius in *Imperatorum Romanorum Historia* tom. IV, scribit, palam fit, dominatus numquam est; ut adeo cum Sanctus certo ibidem passus sit, id sane sub Maximiano Herculio haud evenerit. Nec Græca Sancti Vita e Leone Allatio supra laudata hisque inchoata verbis: "Ὅτε Μαξιμιανὸς ὁ βασιλεὺς ἐν τῇ Θεσσαλονικίᾳ διῆγε πόλει, melius id sub Maximino factum statuit, idque sive primum, sive secundum hujus nominis imperatorem intelligamus.

58. Maximinus enim hujus nominis primus Thessalonicae, postquam imperii habenas suscepisset, verosimillime, uti ex iis quæ de eo memoriae prodita inveniuntur, facile intelliges, nunquam fuit. Quare cum Sanctus Thessalonicae martyrium, dum is qui imperator erat in urbe illa versaretur, ex omnium prorsus, qui de re hac tractant, scriptorum testimonio subierit, id enimvero sub Maximino hujus nominis primo accidisse non potest; quod præterea ne astruatur, impedit unanimis eruditorum omnium opinio, quæ serius quam anno 240, quo Maximinus, hujus nominis primus, e vivis excessit, Demetrium, fuso pro Christo sanguine, retulisse martyrii palmam statuit. Quod autem ad Maximinum hujus nominis secundum jam spectat, non magis ad hunc, quam ad Maximianum Herculium, Thessalonica unquam spectavit, uti ex iis quæ de eo apud Tillemontium, plus semel jam laudatum, in *imperatorum Romanorum Historia* tom. IV, aliosque scriptores memoriae prodita passim occurrunt, manifestum est. Quapropter nec sub illo, uti ex jam dictis facile colliges, Sancti nostri statui potest martyrium. Ex hisce porro omnibus jam fuit, primo quidem, ut in laudata a Leone Allatio Græca Demetrii Vita seu Passione ex errato Græcis admodum communi, quo Maximini et Maximiani nomina solent confundi, Μιξιμιανός pro Μαξιμιανός perperam scribatur, uti etiam ex iis quæ num. 7 in medium adduxi satis liquet; deinde vero ut Sancti nostri martyrium sub Maximiano Galerio, qui sub anno 305, uti inter eruditos modo convenit, ad annum usque 311, ei mortualem, imperatorem egit, totoque illo tempore Macedoniam ac proin etiam, quæ sita in hac est, Thessaloniam in potestate sua habuit, statuendum sit. Verum quo Christi anno?

59. Cum Maximianus Galerius anno 311 (adi ad hunc annum, num. 15, Pagium in *Criticis*) e vivis excesserit, Demetrii martyrium ultra eundem annum nequit differri, imo vero, cum idem imperator toto anno 310 gravissimo morbo laborarit, tuncque, cum Sanctum jussit occidi, valetudine optima usus sit, verosimillime etiam ante hunc annum statui debet; quanto autem tempore circiter, jam nunc dicenda verosimile utcumque efficient. In *Metaphrastica* Sancti Vita, alteraque anonvni, quæ

Metaphrasti præluxit, Sanctum nostrum tunc, cum, Gothis Sarmatisque devictis, Maximianus, qui tamen ut jam docui, in binis illis lucubrationibus Herculius perperam vocatur, Thessaloniam venisset, martyrio fuisse affectum non obscure traditur. Eisi autem Metaphrastes anonymusque, e quo is sua decerpserit, fidem indubitatam, uti ex jam supra dictis pronum est eruere, minime hic mereantur, non est tamen, cur quod hic pro tempore, quo Sanctus subiit martyrium, propius determinando suppeditant, pro verosimili solum non habeatur. Cum ergo secundum illos Sanctus eo tempore, quo Maximianus, Gothis Sarmatisque devictis, Thessaloniam venit, martyrio fuerit coronatus, quoniam ille tempore Gothos Sarmatasque devicerit, examinemus.

60. Belli adversus Sarmatas, quibus Gothi juncti esse potuerint, a Maximiano Galerio gesti, victoriaeque abs hoc de illis relatæ Tillemontius tom. IV *Historiæ imperatorum*, pag. 89, meminit, addique bellum illud, cujus alibi, quam apud Zonaram et Amnianum Marcellinum, quos ibidem citat, memoria non inveniatur, vel anno 305 vel sequentis initio esse affigendum. Jam vero cum præter bellum, a Tillemontio hic memoratum, bellum aliud, quo Galerius Maximianus, jam nigrum, ante quod certe tempus Demetrium haud jussit occidi, imperator creatus, Gothos Sarmatasque vicerit, revera notum non sit, scriptoreque illo, quantum ad tempus, quo bellum, cujus meminit, gestum scribit, standum videatur, Sanctum nostrum, quod eum post gestum a Galerio Maximiano contra Gothos Sarmatasque bellum pro Christo occubuisse, Metaphrastes simul, ut jam dictum, et anonymus qui ei præluxit luculenter indicent, martyrii palmam anno circiter 306 retulisse verosimile existimo, hincque supra in margine annum illum ascripti.

61. Nunc etiam de die, quo Sanctus, fuso pro fide Christiana sanguine, martyr occubuerit, pauca dicamus. Elogio, quo in Menæis ad 26 Octobris diem ornatur, sequentes hi, in quibus ad martyrii, quod subiit, genus, cum passione lateris Christi similitudinem quampiam habens, alluditur, præmittuntur versiculi:

Δημήτριον νόττοις λόγχοι, Χριστέ μου,
Ζηλούντα πλευράς λογχονύκτου σῆς πάθους.
Εἰκοστῇ μέλαι Δημήτριον ἕκτη ἀνείλον.

Priores duo e versione, quam ipsis adaptavi, tertiusque ex adaptata ei a Papebrochio in *Ephemeridibus Græco-Mosis* interpretatione Latine ita sonant: *Demetrium lanceæ confodiunt, Christe mi, Passionem lateris tui, lancea confossi, amulantem. Vicena et sexta Demetrium hasta peremit.*

Sanctus itaque vicesima sexta Octobris die martyrium subiisse in Menæis asseritur. Etsi autem Menæa fidem certam, uti satis notum est, in similibus haud mereantur, illa tamen hic certo falsa esse asseverare non ausim. Nec est, quod reponas, Demetrium in Martyrologio Romano, tum veteri, tum hodierno ad 8 Octobris diem celebrari, idque

etiam in aliis omnibus, qui Demetrii meminerunt, A Latinorum Fastis sacris fieri. Etsi enim id ita sit, hi sanctos, uti omnibus eruditis compertum habetur, non semper iis diebus, quibus felici obitu migrarunt ad Dominum, celebrare solent, nec qui ex illis sanctum Demetrium octava Octobris die recolunt, hac illum martyrio fuisse coronatum uspiam asseverant. Sanctum itaque pro Christo 26 Octobris die reipsa occubuisse, omni prorsus probabilitate carere non videtur, etsi interim pro certo neutiquam possit haberi, quod in sufficientis antiqutatis fideique documentis fundatum non sit.

62. Cæterum alia non suppetunt, quibus annum ac diem, quo Sanctus martyrii palmam retulerit, determinem. Ad id, quod discutiendum adhuc hic est, jam progredior. In Metaphrasticis Sancti Actis, quibus, quæ anonymus, Metaphraste antiquior, concinnavit, consonant, martyrii a Sancto nostro tolerati narrationi sequentia subduntur: « Quidam ex Sancti (Demetrii nempe) famulis stans prope cum, quando beatam illam subiit cædem, cum, ut potuit, divinum illum sanguinem collegisset in sacro martyris superhumerali, et quem manu gestabat, annulum accepisset, et martyris sanguine tinxisset, per ipsa faciebat plurima miracula. Neque erat ullus morbus, neque malus dæmon tam fortis, quin statim, si illius fecisset periculum, superaret, adeo ut tali fama miraculorum incoletetur tota civitas Thessalonicensium. Quocirca nec erat consentaneum ea latere Maximianum, nec ferre posse invidiam; et ideo capitur protinus famulus, horum bonorum procurator, et interficitur. Tribunal locus, in quo fuit occisus; Lupus autem vocabatur egregius ille famulus. »

63. Majores nostri ad diem 23 Augusti, quo sanctus Lupus seu Luppus martyr, Martyrologio Romano, Menais-Græcorum excusis, Menologio Sirletiano, aliisque non modo Græcorum ac Latinorum, sed et aliarum nationum Fastis sacris inscribitur, num sanctus hic martyr cum Lupo in sancti Demetrii Actis per verba jam nunc recitata memorato unus idemque sit inquisivere. Ac verisimilius quidem ipsis visum est, Lupum martyrem, Fastis sacris ad dictum diem insertum, cum Lupo sancti Demetrii famulo, qui in hujus Actis commemoratur, unum esse atque eundem. Verum cum nihil, quo hanc suam opinionem sat firmiter stabilirent, suppeteret, rem accuratius ad hunc diem, si quid interea lucis affulgeret, examinandam remisere. Ut itaque, quod faciendum illi quodammodo promiserant, præstare, diversa quæ ad manum sunt sancti Demetrii Acta, monumentaque alia, e quibus forte quid lucis affulgere posse putabam, sedulo discussi, uti etiam quæcunque de Lupo martyre, Fastis sacris ad diem 23 Augusti inscripto, litteris consignata uspiam reperi. Verum nihil omnino invenire contigit, unde opinionem, quæ Actorum sancti Demetrii Lupum alterumque, Fastis sacris ad 23 Augusti diem insertum, statuit eundem

A solide confirmare queam. Quare illam, maxime quod ambobus illis Sanctis famularis seu servilis conditio, titulus martyrii, nomenque, quo vocantur sint communia, nec quidquam, quod eos certo distinguendos suadeat, uspiam occurrat, verosimilem, imo opposita verosimiliorem, cum dictis majoribus nostris pronuntiare contentus § huic finem impono.

§ VI. Sancti memoria in Fastis sacris, cultus ecclesiasticus, quo universim hodieque apud Græcos gaudet, atque olim fuit gavisus.

64. Etsi quidem Sancti non pauci, quibus Demetrii nomen fuerit, tum in majoribus apud Florentinum, tum in minoribus seu contractioribus, quæ ab hoc aliisque vulgata sunt, Hieronymianis apographis inscripti ad diversos anni dies occurrant, nullus tamen eos inter est, qui vel ad hunc diem, Sancto nostro apud Latinos sacrum, vel ad 26 Octobris, eidem apud Græcos dicatum, celebretur, aut saltem unus idemque e characteribus quibus distinguitur cum Demetrio nostro tuto possit statui. Verum, quamvis forte, uti inde consequitur, Fastis illis sacris, qui reliquis omnibus antiquiores habentur, Sanctus noster nuspiam sit insertus, eum tamen pro Sancto antiquitus habitum fuisse hodieque haberi vel multiplices etiam ostendunt, in quibus celebratur, variarum nationum, qui ab Hieronymianis sunt distincti, Fasti sacri tum antiquiores, nec multum antiquitate Hieronymianis cedentes, tum etiam minus antiqui.

65. Ac primo quidem, ut a Fastis Latinorum a sacris enumerandis ducam initium, Demetrius in Martyrologio Romano parvo seu veteri, quod paris fere cum Martyrologio, quod sancti Hieronymi nomine circumfertur, vetustatis censetur, hodie annuntiat paucis hisce verbis: « Thessalonicæ, Demetrii martyris. » Sanctum porro, e vetustissimo isto Martyrologio acceptum. Ado primum ac deinde ex hoc Usuardus et Notkerus, antiquis, quos classicos vocamus, Martyrologis accensiti omnes, in Martyrologia a se concinnata ad hunc pariter octavam Octobris diem intulerunt, quod etiam, etsi interim, quo determinato duce usus hic sit, haud sciatur, Wandelbertus fecit, in metrico suo Martyrologio Demetrium hodie ita celebrans:

D Octavo ante Idus, Demetri sancte, bearis,
Nomine pro Christi tortores passus iniquos.

Martyrologis classicis seu antiquioribus, e quibus interim Rabanus et, qui tomo II Martii prælixus apud nos exstat, genuinus forte Beda, non secus ac Hieronymiana apographa, Demetrium prætereunt, recentiores præterea Ecclesiæ Latinæ hagiologi non pauci sese adjungere, Belinus videlicet, Maurolycus, Galesinius, Molanus alique, quos cum omnes hic enumerare, aut etiam quas suppediant annuntiationes transcribere, operæ pretium non sit, iis præteritis, adhuc verba duntaxat, quibus hodie quoque Martyrologium Romanum Demetrium celebrat, huic transfero. Sic habent: « Thessalonicæ sancti Demetrii proconsulis, qui, cum plu-

rimos ad Christi fidem perduceret, Maximiani A imperatoris jussu lanceis confossus martyrium consummavit. »

66. Quod jam ad sacros aliarum nationum Fastos spectat, non solum apud Græcos, e quorum Hagiologiis vix ullum, quod Demetrii non meminerit, invenias, Sancti nostri memoria recolitur, verum etiam apud Æthiopes, Russos seu Moscos, Coptitas ac Syros. apud Æthiopes quidem in Calendario Æthiopico apud Jobum Ludolphum, apud Russos autem seu Moscos in Slavo-Russico, quod Latine a se redditum nobilissimus baro de Sparwenfelt nobiscum communicavit, Menologio, in præfixis operis nostri tom. I Maii Ephemeridibus Græco-Moscis, uti et in Ruthenico apud Possevinum Calendario, Ruthenicoque item, quod Moscu B anno 1688 Georgius David, Societatis nostræ sacerdos, ad nos misit, Synaxario. Quod vero ad Coptitas ac Syros pertinet, apud hosce quidem in Syriaco seu Chaldaico, typis Romanis anno 1624 vulgato, quod Latine dein redditum penes nos ms. exstat, Calendario: apud illos vero in Coptico, quod habemus, quodque a Kirchero, Societatis nostræ sacerdote, in linguam Latinam fuisse conversum suspicamur, Calendario ms. Sancti nostri nomen memoratur. Ac in illis quidem omnibus enumeratis Fastis sacris Æthiopes, Russi seu Mosci, Coptitæ ac Syri non, quemadmodum Latini, ad 8, sed ad 26 Octobris diem Demetrium celebrant, Græcos verosimillimè, ne dicam indubiè, imitati, qui ad eundem pariter 26 Octobris diem, contra ac Latini faciunt, in omnibus prorsus, qui Demetrii meminerunt, Fastis sacris, usitati apud ipsos solitis, Sanctum commemorant.

67. Verum ut quid alio die Græci, alio Latini in sacris Ecclesiæ suæ usui destinatis Fastis Sanctum consignant? Non raro apud Latinos fit, ut Sancti, non iis diebus, quibus vitam cum morte commutarunt, sed aliis, qui Sanctorum aliorum cultu impediti non sunt, veneratione ecclesiastica afficiantur. Quid si ergo Sanctus olim apud Latinos, non die, qui ei emortalis obtigerat, sed alio, quo, Sancti alterius veneratione haud impedito, cultu ecclesiastico apud eos afficiebatur, sacris quoque Fastis per eosdem fuerit inscriptus, idque apud Græcos eo ipso, qui ei emortalis fuisset, die 26 Octobris fieri contigerit? Enimvero hinc factum, ut Demetrii nomen Octobris die 8 apud Latinos, 26 vero apud Græcos Fastis sacris fuerit inortum mihi haud prorsus vero apparet absimile, maxime cum Sanctum 26 Octobris die martyrii palmam retulisse Græci in Menæis, ut supra docui, expresse affirmant, reque etiam ipsa forte is, ut supra pariter docui, die illa ad Dominum migrarit. Ut ut sit, Sanctus equidem, uti ex jam dictis liquet, in Latinorum æque ac Græcorum Fastis sacris celebratur. Quoniam autem de cultu ecclesiastico, qui ei fuerit delatus, sermo jam incidit, rei argumentum monet, ut de eo jam sermonem faciamus.

68. Quod ut magis ordinate faciam, primo quidem de cultu ecclesiastico, quo Demetrius universim apud Græcos hodieque gaudet, atque olim fuit gavisus; deinde vero de eo, quo nominatim tum Thessaloniciæ, tum Constantinopoli ab ipsis etiam Orientis imperatoribus eorumque aula fuit honoratus, tractabo, ac tandem venerationis, quæ Sancto alibi etiam, quam apud Græcos, aut modo adhuc defertur aut certe olim fuit delata, explanatione Commentarium hunc terminabo. Græci ipsum suum ad 26 Octobris diem de sancto Demetrio, brevi duntaxat, quam tunc, ut sæpe alias, instituunt, aliorum aliquot sanctorum commemoratione adjuncta, faciunt officium. Quisque ita rem habere comperiet, qui magna Græcorum Menæa excusa, Typicum, sancti Sabæ nomine insignitum, novissimumque, quod anno 1738 impressum notatur, Anthologium ad dictum 26 Octobris diem inspexerit. Verum a quo tempore ecclesiasticus ille cultus sancto Demetrio a Græcis qui eum præterea honorificentissimis μεγαλομάρτυρος atque ab rationem infra dicendam μυροβλήτου titulis condecorant, cœpit deferri? Cum in præfato, quo in Menæis Sanctus celebratur, ecclesiastico Officio commemoratio terræ motus, qui sub Leone Isaurio evenit, instituatur, hicque imperator sæculo octavo, ad mediam sere sui partem provectoro, obierit, id sane quantum ad commemorationem illam nequit esse hoc sæculo antiquius, eritque fortassis, qui eidem vel propterea nec quantum ad reliqua majorem antiquitatem attribuat. Verum, utcumque res hæc habeat, Sanctum equidem diu etiam ante sæculum octavum officio ecclesiastico universim a Græcis cultum quotannis fuisse, verosimillimum mihi apparet, tum ex iis, quæ quantum ad ejus antiquissimum Thessaloniciæ juxta ac Constantinopoli cultum infra dicturi sumus, tum vel maxime ex singulari, qua sæculo illo, imo etiam diu ante, apud Græcos gavisus fuit, veneratione simul et nominis celebritate; quam utramque sancti nostri martyris prærogativam probatam nunc do.

69. Sanctus Theodorus Studita, qui sæculo octavo senescente sequentisque initio floruit, apud Sirmundum *Operum variarum* tom. V, pag. 208 in epistola, quam ad Joannem Spatharium dedit, ita scribit: « Divinum quoddam facinus a dominatione tua factum audientes, mirati sumus ob magnam revera fidem tuam, homo Dei. Affirmat enim qui retulit, te sacram magni martyris Demetrii imaginem susceptoris ejusdem loco adhibuisse, atque ita filii tui a Deo custoditi baptismum peregisse. Et o fiduciam tuam! Non invenni tantam fidem in Israel non solum centurioni tunc a Christo dictum arbitror, sed nunc etiam tibi qui fide certas cum illo. Invenit ergo ille quod quærebat; adeptus es et ipse quod sperasti. Ibi divinum mandatum pro corporali præsentia: hic corporea imago vice prototypi. Ibi enim verbis aderat magnum Verbum, divinitate sua mirabile sanitatis opus invisibiliter

perficiens; et hic pariter magnus martyr imagini suæ spiritu præsens erat, infantem suscipiens. Verum hæc profanis quidem auribus et incredulis mentibus minime recipienda, tanquam incredibilia, videntur, maxime iconomachis; pietati vero tuæ manifesta argumenta et exempla patefacta sunt. Quid enim est quod Deus præstare credentibus non possit? Aut quomodo in imagine non homonymie cernitur et inesse creditur qui repræsentatur? «Imaginis siquidem honor, ut magnus ait Basilius, transit ad prototypum.» Quare manifestum est martyrem fuisse, qui infantem per propriam imaginem suscipiebat, quatenus ita credidisti. Sed o magnificentiam tuam, qui talem ac tantum syntectum, ut vocant, sortitus es, non hunc vel illum principem puta vel dynastam, aut ipsum etiam qui diademate redimitus est. Major enim longæque superior est quem reperisti.

70. «Martyrum quippe fortissimus, mirificorum clarissimus, germanus Christi amicus, angelorum civis: qui tot tantaque in terris semper potuit potestque, ut in omnibus oris miraculorum suorum tuba celebretur. Beatus reipsa es, vir piissime, quod talem nactus sis susceptorem: ter beatus et filius tuus, qui a tanta gloria et potentia prædito susceptus sit. Nobis vero videre liceat hunc filium tuum sancti Demetrii cognominem, si annuis: ut, tanquam ipsius filium amplectentes, et congruis ipsi verbis, ut peccatores, compellemus, et rem gestam ad alios quoque transmittamus. Nec enim res pulchras sileri convenit, sed aliis ad piæ fidei elara documenta proponi.» Enimvero et factum plane singulare, quod hic laudatur, et verba, quibus id a Theodoro Studita sit, eximiam prorsus erga sanctum Demetrium tum Joannis Spatharii, qui forte cum Joanne Protospathario et Bajulo, ab Irene electo atque apud Theophanem ad annum Imperatricis hujus decimum memorato, unus idemque est, tum ipsiusmet Theodori Studitæ venerationem arguunt. Adhæc cum hic sanctus scriptor, qui, quemadmodum jam docui, sæculo octavo senescente sequentisque initio floruit, tot tantaque in terris Demetrium semper potuisse ac porro posse, per verba recitata affirmet, ut in omnibus oris miraculorum ejus tuba celebretur, præbet sane, unde non immerito, Sanctum nostrum insigni apud Græcos nominis celebritate juxta ac hinc orta veneratione diu etiam ante sæculum octavum enituisse arbitremur.

71. Quod cum ita sit, quin abs his ille pariter, non secus ac clariores sancti alii, officio ecclesiastico honoratus jam tum fuerit, vix dubitandum apparet, maxime cum festivam ejus lucem Thessalonice jam inde a sæculo sexto verosimillimeque etiam citius quotannis celebrari contigerit, uti infra ostendam. Porro Demetrius non tantum officio ecclesiastico, verum etiam festo annuo, quo sacri cultus seu sacrosancti Missæ sacrificii tempore jus dicere nefas esset, apud Græcos, si non ante

sæculum octavum, certe ante sæculum tertium decimum fuit honoratus. Liquet id ex data anno mundi secundum Græcos 6674, id est, æræ Christianæ 1166, per Emmanuelem Comnenum imperatorem de diebus, quibus aut omnino aut ex parte tribunalibus feriandum, seu a jure dicendo abstinendum esset, Novella. In hac enim, quæ in Jure Græco-Romano, per Leunclavium anno 1596 Francofurti vulgato, pag. 160, et apud Photium in Notocanone titulo septimo, pag. 58 et seqq. exstat, imperator verbis sequentibus, a Leunclavio e lingua Græca in Latinam conversis, ita primum loquitur: «Sancimus, ut illi dies feriat sint, quos in præsentis constitutione nominatim enumerabimus; et ut alii quidem eorum ferias in universum habeant, ut nequaquam, toto ipsorum durante spatio, constitui judicium possit, nisi fortassis imperator per dispensationis modum, vel ob necessitatem (ut multa sæpenumero subita quædam rerum varietas licentius novare solet) in iis quoque judicium constituere voluerit; alii vero ex parte a judiciis vacent, ut ea videlicet exerceantur a matutino tempore usque ad tempus sacri cultus seu potius (Græce enim habetur λειτουργίας) missæ sacrificii, quo iudicibus tam precationi, quam celebrationi divini Numinis intentis esse liceat, ac peracto sacro justitiæ curam gerant, et injurias perpeccatis juxta vigorem legum succurrant.

72. Sed tamen ii quibus in hunc modum post cultum sacrum jus dicere permissum est, in conficiendis abs se notationibus ac instrumentis mentionem temporis faciant, quo confecta sint.» Hisce porro præmissis, primo dies omnino feriatos seu quibus totis a dicendo jure vacandum sit, enumerat, ac deinde ad eos quibus ex parte tantum vacationem tribunal habet, progreditur, iisque 26 Octobris diem, «quod is magno, ut ait, et unguentis scaturienti Demetrio festus agatur,» accenset. Quin itaque Demetrius festo annuo, cujus parte aliqua a jure dicendo vacandum esset, a Græcis ante sæculum tertium decimum honoratus fuerit, ambigendum non est. Porro fuisse quoque per festi illius partem ab operibus servilibus abstinendum Bailletus, tom. III *Vitarum* col. 115 ad 8 Octobris diem affirmat. Atque id quidem, ut in laudata Emmanuelis Comneni imperatoris Novella expresse non assertum, verosimillimum apparet. Verum is scriptor de festo illo, quod comparate ad festa alia omnino feriata secundæ duntaxat classis festum primum fuerit, hæc præterea ibidem addit: «Adeo celebre post factum est, ut haud minoribus, quam primæ classis festa, cæremoniis celebratum fuerit, estque de præcepto per totum diem hodieque observandum.» Ita ille, in margine, quæ Smith. *Statuta Græcæ Ecclesiæ*, pag. 12, habent, pro se citans. Verum, cum opus hoc ad manum non sit, fidem quantum id quod verbis recitatis docet, penes ipsum stare volo, et ad alia modo, quæ ad Sancti cultum spectant, gradum facio.

§ VII. *Quam eximius Thessalonicae cultus Sancto fuerit delatus, et quam quidem antiquus is sit.*

73. Eximia plane veneratione cultuque ecclesiastico Thessalonicae Joannis, civitatis hujus archiepiscopi, saepissime jam supra laudati infraque laudandi, ætate seu sæculo septimo gavisum fuisse sanctum Demetrium, vel e solis, quibus hunc scriptor ille *Miraculorum edendorum* lib. 1. frequenti-sime condecorat, honorificentissimis, iisque duntaxat, qui pro sanctis coluntur, dari solitis titulis haud omnino inepte conjicias. Verum ne conjecturis tantummodo utendum hac in re sit, is ipse etiam scriptor facit. Etenim encomium jam supra plus semel citatum binisque hisce Μνήμην δικαίων verbis inchoatum, quod ad Thessalonicenses de sancto Demetrio dixit, sese tunc, cum festiva B eius lux ageretur, dixisse ab ipso statim dicti encomii initio indicat, ita illud exorsus: Μνήμην δικαίων μετ' ἔγκωμίων ποιῆσαι Σαλομών συναθεύου-σεν, id est, « Sanctorum memoriam cum encomiis celebrare, Salomon suasit. » Adhæc ciborii seu altaris umbraculi incendium, quod *Miraculorum* lib. 1, cap. 12, refert, aliquanto temporis spatio, antequam id litteris ibidem mandaret, ipsa sacra sancti Demetrii luce, quotannis, ut ait, die 26 Octobris celebrari tum solita, evenisse declarat, eaque eodem loco adjungit, e quibus Sancti festi- vitate non uno duntaxat die Thessalonicae tunc durasse intelligitur; ut sane, quin Sanctus Joan- nis Thessalonicensis ætate seu sæculo septimo, imo etiam, cum dictum incendium sæculo sexto aut sequentis initio, uti in Adnotatis cap. mox dicto subdendis docebo, evenerit, sæculo sexto cultu ec- clesiastico plane insigni fuerit affectus, nulla ratione ambigendum sit.

74. Verum nonne etiam ante sæculum sextum ita Sanctus in civitate sua natali honorari cœpit? Antequam, quæ mea hac de re sit opinio, edicam, nonnulla adhuc juverit præmississe. Ædem sacram sancto Demetrio Thessalonicae, cum sacrum ejus corpus sub terra aliquandiu jacuisset, a Leontio, Illyrici præfecto, eo ipso quo terræ fuerat man- datum loco fuisse exstructam, Anastasiana simul et Photiana Sancti Passio testatum facit. Posterioris hujus lucubratiunculæ, a qua prior in substantia haud dissonat, verba huc spectantia hæc sunt: « Quidam vero Leontius vir pius, postea præfectu- ram, qua Illyricum administravit, adeptus, locum expians, in quo sancti martyris reliquiæ conque- verant, et ampliatus, excitavit templum eo loco martyri, commune propitiatorium et perfugium, non Thessalonicae solum, sed et omnibus finitimis. » Verum, ut quo tempore id factum verosimilius fuerit definiamus, in codice Theodosiano, cum Gothofredi Commentariis anno 1665 Lugduni edito, tom. VI, pag. 369 Leontius, qui anno 412 et 413 Illyrici præfectus fuit, memoratur. Quare, cum Leontius alter, Illyrici præfectus, cui, quod recita- tis Photii verbis narratur, convenire possit, in

monumentis antiquis non occurrat, sacram de qua hic ædem Sancto nostro Thessalonicae fuisse jam inde a sæculi quinti initio erectam, verosimile sane apparet, etsi interim, quod forsitan reipsa Leontius, a codicis Theodosiani Leontio diversus, nec tamen in monumentis ullis antiquis memo- ratus, Illyricum serius præfecti munere admini- stravit, res undequaque certa non sit. Verum, ut- cumque sit, sacram equidem Demetrio ædem, et quidem quæ non parvæ duntaxat molis, uti ex Anastasiana Sancti Vita, in qua Oratorium tan- tummodo vocatur, non nemo forte colligat, ædifi- cium esset, sed insigne plane templum, Thessalo- nicae jam diu ante Joannis Thessalonicensis ar- chiepiscopi, qui, ut supra docui, sæculo septimo B floruit, ætatem exstitisse ex iis quæ hic scriptor memorie prodit indubitatum est.

75. Etenim in panegyrica, quam Præfationis in modum (adi num. 4) narratis a se miraculis præ- mittit, oratione de primo, quod jamjam relaturus est, miraculo in codice olim Mazarinæo, supra saepissime laudato, pag. 17 versa et seqq. ita loqui- tur: Ἀκούσωμεν τοῦτον, εἰ δοκεῖ, μετὰ συντονίας καὶ κατανύξεως πρώτου τοῦδε τοῦ θαύματος, ὃ καὶ πολλοῦς ὁμῶν πείπεισθαι μὴ ἀγνοεῖν διὰ τὸ περι- φαντον ἐν ὅλῃ τῇ Μακεδονίᾳ καὶ τῇ βρασιλευούσῃ πόλει γεγονέναι, καὶ μέχρι νῦν ἄθεσθαι παρὰ τοῖς ἀπάντων στόμασι παίδων ἐκ πατέρων παρεληφό- των τὴν ἑναργῆ τοῦ μάρτυρος καὶ ἀπροσδόκητον θαυματουργίαν. Quæ Græca verba ita sonant Latine: « Audiamus igitur, si placet, cum animi attentione simul et compunctione primum illud miraculum, quod vestrum multos, qui in tota Macedonia imperanteque civitate (ita Græci scriptores Constan- tinopolim passim appellant) notissimum est, omni- numque ore, e patribus per filios evidenti in- expectataque martyris (Demetrii videlicet) miraculi patratione audita, in præsens usque tempus cele- bratur, non ignorare existimo. » In hujus autem miraculi, quod *Miraculorum edendorum* lib. 1, cap. 1 refert, quodque de desperatæ sanitatis præfecto, Mariano nempe, Græce περὶ τοῦ ἀπελπισθέντος; ἐπάρχου inscribit, narratione insignis plane tem- pli, quod Thessalonicae, dum narratum ab eo in Mariano præfecto patraretur miraculum, sancto Demetrio sacrum exstitit, loco non uno mentio- nem facit. Quare cum miraculum istud diu ante ætatem suam accidisse per verba proxime reci- tata Joannes, Thessalonicensis archiepiscopus, luculentissime doceat, consecrarium est, ut et diu ante hanc ac proin ante sæculum VII, quo ex di- ctis is scriptor floruit, Thessalonicae iugens, quod sancto Demetrio sacrum esset, templum jam fuerit exstructum.

76. At vero, inquires, miraculum, in Mariano præ- fecto sancti Demetrii patrocinio patratum, apud Mabillonium, tom. I *Analectorum veterum*, pag. 71 et binis seqq. etiam narrat Anastasius Bibliothe- carius, tumque, cum illud evenit, insigne Thessa-

lonicæ templum sancto Demetrio nondum fuisse A exstructum, non obscure innuit. Fateor, sic habet. Etenim Anastasius loco citato ita scribit : « Illic dictis confestim (Marianus) somno corripitur præ dolore et tristitia ; qui cum obdormisset, apparuit ei beatus Demetrius dicens : Surge et servis tuis impera, quod te deferant in domum Demetrii; nam ibi, jøvante Deo, recipies sanitatem. Cumque evigilans a circumstantibus domum Demetrii martyris requireret, ait quidam : Est domus vilissima prope stadium, in qua dicunt jacere Demetrium, qui dudum lanceis interfectus est jussu Maximiani imperatoris. Tum ille : Illuc me ferte, quia in visu dictum est mihi, illic sanitatem me posse recipere. Tunc famuli tulerunt dominum suum, ubi jussi fuerant, et jussit se ponere solummodo in pavimento. Cumque jaceret, somno subito arripitur, et ecce beatus Demetrius iterum apparuit ei dicens : Per me sanari potes, sed time, ne forte post sanitatem curis hujus mundi te implicies. At Marianus : Tu scis, domine, quia nunquam hoc egi, nec agere cupio. Et ille : Christus te sanat, qui erigit elisos. Et evigilans Marianus cœpit narrare visionem, cumque ad hoc ventum fuisset, ubi martyr dixit : Christus te sanat, qui erigit elisos, sanus surrexit gratias agens Deo cum omnibus, qui illic aderant. » Cum autem Demetrii martyris domum, in qua Sancti nostri corpus, cum delatus ad illam Marianus sanitatem hujus patrocinio recuperavit, jacebat reconditum, vilissimam hic appellet, nec tum Thessalonicæ domus alia, sancto Demetrio martyri sacra, quam in qua sacrum hujus corpus jacebat reconditum, exstiterit, insigne sane templum, quod Demetrio sacrum es-et, Thessalonicæ nondum fuisse tunc exstructum, in narratione huc transcripta, in qua præterea, quam longa est, nihil plane unde aliud suspicere suppeditat, satis aperte indicat.

77. Verum ipsemet Joannes, Thessalonicensis archiepiscopus, qui miraculum istud litteris primus mandavit, *Miraculorum edendorum* lib. 1, cap. 1, Thessalonicensem sancti Demetrii ædem, dum qui in hunc Marianum patrocinio sancti Demetrii, qui ei in somnis apparuerat, sanitati restituendum servi intulerint, memoriæ prodit, Πάνσεπτον ναόν, « templum maxime venerandum » appellat, moxque sequentia, quæ addita interpretatione Latina, transcribo, verba subjungit : « Ο δὲ εἰσελθὼν, καὶ ἰδὼν τὴν εὐπρέπειαν τοῦ οἴκου καὶ τὴν ἐν αὐτῷ πνευματικὴν εὐωδίαν, τὴν τρέφουσαν τὰς ψυχὰς τῶν πιστῶν, ὡς ὁ παράδεισος τοῦ Θεοῦ, εἶπε τοῖς βυστάζουσιν αὐτὸν οἰκέταις, Ἐψάτε με πλωτῶν εἰς τὸ ἔδαφος. « Hic autem (Marianus nempe) cum (Demetrii templum) ingressus esset, ædisque ornatum ac spiritualem illius, qui fidelium animas, velut Dei paradisus, alit odorem comperisset, iis qui illum ferebant domesticis dixit : In nudo pavimento me deponite. » Adhæc in Demetrii æde, in quam Marianum, sanitati restituendum, a servis illatum

scribit, ciborium seu (adi ad hanc vocem in Glossario Cangium) eductum in fastigiatam formam, sub quo sancti Demetrii corpus reconditum jacere credebatur, altaris umbraculum ex argento confectum exstitisse scribit. Quis vero existimet, vel in Thessalonicensi æde, sacras Demetrii reliquias continente, in quam Marianus illatus fuit, pretiosum hujusmodi ornamentum futurum fuisse, vel de ea Joannem Thessalonicensem tam magnifice, uti ex dictis facit, locuturum, si vilis duntaxat, imo vilissima, qualis exstitisse ab Anastasio innuitur, domus fuisset? Jam vero cum hæc ita habeant, quin jam tum, cum patratum in Mariano miraculum accidit, insigne templum, sancto Demetrio sacrum Thessalonicæ exstiterit, dubitandum non est.

B 78. Id porro e Joanne Stauracio, Thessalonicensi chartophylace, qui quandonam floruerit, supra edocui, utcunque confirmatur. Etenim et hic miraculum in Mariano patratum in suam supra memoratam de sancti Demetrii miraculis lucubrationem intulit, ibidemque in codice nostro signato ms. 193 sancti Demetrii ædem, in quam Marianus, sanitati restituendus, fuit delatus, ἀνάκτορον ædem regiam seu basilicam appellat. Nec est, quod nos his multum moveat Anastasii Bibliothecarii auctoritas. Etenim interpretatio, qua is, quæ ad sanctum Demetrium apud Mabillonium tom. I *Veterum analectorum*, pag. 65 et pluribus seqq., spectant, e lingua Græca in Latinam convertit, omni prorsus mendo, sive interim id incuriæ imperitiæve ipsiusmet hujus scriptoris, sive Græci, quod huic prælaxerit, exemplaris defectui ascribendum sit, carere non videtur. Rem uno alterove exemplo probatam do. Auctor anonymus, qui Sancti nostri Vitam seu Passionem, secundo loco a nobis edendam, concinnavit, narrato Demetrii martyrio, fuisse illum sub aggesta humo a Christianis quibusdam tumultatum affirmat, ac deinde subjungit : Οὐδενὶ δὲ μετὰ ταῦτα φροντὶς ἐγένετο μετςνερχεῖν τὸ σῶμα τοῦ ἀγίου, ἀλλ' ἔμεινεν ἐπὶ σχήματος. Hisce autem Græcis verbis sequentia isthæc apud Mabillonium tom. *Analectorum veterum* cit. pag. 70, in Sancti nostri Vita seu Passione, ab Anastasio Latine reddita, respondent : « Nulli autem post hæc curæ fuit D transferre corpusculum Sancti, sed manebat sub signo, » At vero, cum hic duntaxat Sancti corpus, quod sub aggesta humo tumultatum fuerat, mansisset sub hac sepultum significari e sensus contextu patescat, voci ultimæ, quæ in recitatis Anastasii verbis occurrit, vocabulum terra seu humo substituendum] putō. Vox quidem σχήματος, quæ Latine forsitan per vocem signum non inepte reddi potest, in proxime recitatis biographi anonymi verbis ponitur. Verum ob jam dictam, quæ a sensus contextu repetitur, causam perperam illam ibi pro voce χώματος, quæ humum seu etiam tumulum significat, describentium incuria oscitantive exaratum existimo ; ut, quamvis quidem erratum hic cubet, id tamen non Anastasio, sed Græco, quo ad

versionem suam adornandam usus hic scriptor est, A amanuensi debeat attribui.

79. Verum en nunc etiam, quod verosimillime non ab alio, quam ob hoc profectum est, occurrens in versione Latina mendum. Joannes, archiepiscopus Thessalonicensis, *Miraculorum edendorum* lib. 1, cap. 3, visionem, qua sanctus Demetrius civitati Thessalonicensi, fame quam maxime pressæ, succursurus, viro cuidam probo in insula Chio sese spectandum dederit, enarrat, ac deinde subjungit : Ὁ δὲ διαναστάς καὶ πορευθεὶς ἐπὶ τὸ μαρτύριον τοῦ καλλινίκου μάρτυρος Ἰσιδώρου, ὀφειλῶν ἀκριβέστερον καταμαθεῖν ἀπὸ τῶν ἐγγυρῶν τῆς ὁ Δημήτριος οὐός. Hisce autem Græcis verbis apud Mabillonium tom. *Analectorum* sæpius cit., pag. 81, sequentia isthæc Anastasiana respondent : « Qui B (vir scilicet, cui in insula Chio sanctus Demetrius apparuerat) surgens perrexit ad ecclesiam sanctorum Victoris et Isidori, volens discere a rusticis, quis iste, qui ei nimirum apparuerat, esset Demetrius. » Ecclesia ergo, ad quam, cui sanctus Demetrius in insula Chio apparuerat, vir probus sese, quo quis, qui ei apparuisset, Demetrius esset intelligeret, contulit, binis sanctis, Victori scilicet et Isidoro, secundum Anastasii interpretationem sacra erat. Verum proxime recitata, e quibus, quod de ecclesia illa apud Anastasium reperitur, primitus haustum est, Joannis Thessalonicensis Græca verba, non binis, sed uni duntaxat sancto Isidoro ecclesiam, ad quam, cui sanctus Demetrius apparuerat, C vir probus sese contulit, consecratam fuisse produnt. Etenim, quod in Græcis Joannis Thessalonicensis verbis proxime recitatis occurrit vocabulum καλλινίκος; neutiquam est, cui, quemadmodum Anastasius existimavit, nomen Latinum proprium Victor respondeat, nomen Sancti proprium, sed tantum, quod sanctum Isidorum martyrem afficit, adjectivum, idem Græce, quod Latine, « pulchris victoriis ornatus, » significans, uti passim modo linguæ Græcæ peritis notum est.

80. Quidquid itaque Anastasius in miraculi, quo sanitati Marianus restitutus fuit, narratione astruat, quin tamen jam tum, cum id patraretur, ac proinde etiam ante Joannis Thessalonicensis ætatem insigne plane templum, sancto Demetrio sacrum, Thessalonicæ exstiterit, ob omnia, quæ jam in medium adduxi, dubitandum non est. Atque hinc jam fuit, ut dubitandum pariter non sit, quin Sanctus diu etiam ante id tempus cultu plane insigni Thessalonicæ honoratus fuerit. Imo vero, cum ex supra dictis templum etiam insigne, nomini suo consecratum verosimillime jam inde a sæculo v ibidem habuerit, cum etiam jam tum aut saltem ante sæculum vi festivitate annua in illa civitate sua natali cultum fuisse verosimillimum apparet, maxime cum jam inde ab hoc sæculo pro patrono etiam primario a Thessalonicensibus habitus verosimillime fuerit, uti in Adnot. lib. 1 *Miraculorum* cap. 2 subdendis docebo. Dictum

porro Thessalonicense Sancti templum inter ornamenta sua non tantum quod jam supra memoravi ciborium seu formæ fastigiatae altaris umbraculum, ex argento confectum, tunc complectebatur, verum etiam fortassis thronum, ex eodem metallo constructum. Hoc certe ornamento sacrum istud ædificium jam inde a sæculo sexto aut saltem a sequentis initio ditatum fuisse, fidem facit *Miraculorum edendorum* lib. 1, cap. 6. Ibi enim Joannes, Thessalonicensis archiepiscopus, miraculosam de sancto Demetrio narrationem, quæ ad Eusebii, sub Mauritio imperatore anno 602 e vivis erepto, Thessalonicensis archiepiscopi ætatem spectat, suppeditat, argeateique throni, qui archiepiscopo hoc vivente in Thessalonicensi Demetrii ecclesia exstiterit, mentionem facit. Atque hæc quidem ornamenta, quibus Sancti ecclesiam, imo forte ob infra dicenda horum altero, ciborio nempe, etiam tumulum ornare. Thessalonicensibus curæ fuit, eximiam prorsus, qua hi in illum antiquitus fuerunt, venerationem utcumque testatam faciunt; Hanc porro amplius adhuc, quæ jam nunc subdo, ostendunt.

81. Contigit ut, quemadmodum loco proxime cit. Joannes Thessalonicensis refert, ciborium seu in fastigiatam formam eductum, sub quo, ut multis credebatur, Sancti corpus jacebat reconditum, altaris umbraculum nocte incenderetur, argentumque, e quo id, ut dixi, erat confectum, vehementi ignis calore fusum maximam partem periret. Eusebius, Thessalonicensis, quem jam mox laudavi, archiepiscopus, casu inexpectato percussus, de novo quamprimum, qua sane re eximia ejus erga Sanctum veneratio eluxit, exstruendo ciborio serio cogitabat, cumque hunc in finem, non modica argenti, e quo combustum ciborium fuerat confectum, parte amissa, necessariam sibi deesse materiam, cerneret, ciboriumque, quod sacras Sancti reliquias continere id existimaretur, necessariam magis, quam argenteus, cujus mox meminimus, thronus esset, supellectilem putaret, thronum istum destruere acceptumque ex eo argentum ad novi ciborii structuram adhibere meditabatur. Verum, ne id fieret, ipsemet D sanctus Demetrius, per presbyterum, cui semel, iterum ac tertio apparuit, Eusebio archiepiscopo, voluntatis suæ illud non esse declarans, impedivit. Neque vero præfatum thronum, ut novum ciborium conficeretur, destrui fuit necesse. Thessalonicenses enim cives nec moniti adfatim argenti, ut novum exstrueretur ciborium, ad archiepiscopum suum tulerunt. Joannis Thessalonicensis verba, quibus hoc postremum loco supra cit. exponitur, in compendium ab Anastasio Bibliothecario contracta, prout apud Mabillonium tom. I *Veterum Analectorum*, p. 77, exstant, hic exhibeo. Sic habent : « Dum adhuc (presbyter, cui sese spectandum sanctus Demetrius dederat, et Eusebius archiepiscopus) de his loquerentur ad invicem,

ecce ostiarius advenit dicens: Sancte p̄sul, A p̄sdives Mennas stat ante januam tuam cupiens tecum loqui. Dicit ei: Veniat. Veniens p̄dictus Mennas obtulit ei 73 libras argenti in adjutorio ciborii. Et deinde venit Joannes, scilicet dulcedo pauperum, offerens ei quadraginta librarum pondus argenti; et cives advenientes, prout poterant, offerebant, ut ciborium restrueretur. Taliter restructum est opus sæpe nominatum meritis sancti martyris.

82. Atque ita sane Thessalonicenses, utpote ad ciborii, quo sacra sancti Demetrii reliquie reverenter conteguntur, structuram oblati a se donis liberaliter concurrentes, eximiam prorsus, qua erga hunc eniterent, venerationem manifestam fecere. Quod si porro quis, ut de hac melius judicare adhuc queat, quale ac quantum, cujusque figuræ ac magnificentiæ opus illud exstiterit, fortassis adhuc scire aveat, *Miraculorum edendorum* libri primi capite decimo perfecto, desiderio suo factum inveniet satis. Ibi enim in apparitionis, quæ Phocas tyranno, anno 610 e vivis sublato, imperii Orientalis habenas moderante, evenit, narratione argenteum, quod in Thessalonicensi sancti Demetrii ecclesia sacrum hujus corpus continere credebatur, ciborium eleganter describitur, idque, cum Phocas proximo post Mauritium, sub quo Eusebius, Thessalonicensis archiepiscopus p̄fatus, sedit, imperio Orientali p̄fuerit, non aliud verosimillime, ne dicam iudicio, fuerit, quam quod ab hoc ipso Thessalonicensi archiepiscopo fuisse extructum jam vidimus. Verum opus hoc, quod alteri combusto substitutum ex jam dictis aut sæculo sexto combustum verosimillime pariter fuit. Etenim auctor anonymus, qui Joannis Thessalonicensis de sancti Demetrii miraculis luebrationem continuavit, *Miraculorum edendorum* lib. II, cap. 3, Thessalonicensem sancti Demetrii ecclesiam flammis fuisse absumptam refert, idque haud diu post Joannis Thessalonicensis archiepiscopi, verosimillime ante annum 690 vita functi, obitum accidisse, non obscure innuit. Jam vero, cum id ita sit, quin tunc iterum, quod Eusebius, archiepiscopus Thessalonicensis supra dictus, extruxerat, ciborium fuerit combustum, dubitandum non apparet.

83. Verum, etsi tunc seu sæculo septimo senescente non tantum opus hoc, verum etiam ipsum, ut jam dictum, Thessalonicense, in quo istud continebatur, Sancti nostri templum flammis fuerit absumptum, non propterea tamen Thessalonicenses quidquam de sua erga hunc veneratione remisisse videntur. Etenim, ut loco cit. Idem scriptor anonymus docet, combusti templi loco aliud perquam magnificentum, quod ejus adhuc ætate exstabat, civibus suis seu Thessalonicensibus modo singulari auxilium ministrante sancto Demetrio, extruxerunt. Qua sane re suam erga Sanctum venerationem non minus, quam antiquam ejus ædem or-

PATROL. GR. CXVI.

nando, fecere testatam. Non secus porro atque antiquum, a Leontio extructum, novum illud ædificium sacrum, aliudve, quod ei etiam postea collapsio, igne aut aliter destructo substitutum fuerit, passim apud Græcos celeberrimum juxta ac decantatissimum exstitit, idque maxime ob servatum in eo ac cultum, e quo continuo liquor, sanandis morbis salutaris, stillabat, sancti martyris corpus. Verum de Demetrii corpore, liquoreque, qui ex hoc stillat sanandisque morbis salutaris sit, § sequenti tractabo; unico modo, quo p̄ter jam adducta de Thessalonicensi Sancti templo, alioque, quod ei etiam sacrum, Thessalonica haud multum est remotum, notatu digna occurrunt, lectorem adhuc edocere est propositum. Ac primo quidem Thessalonicense Sancti templum, ut Joannes Cameniata de Thessalonicensi, quod sæculi decimi initio evenit, excidio in *Historia Byzantina post Theophanem scriptoribus*, pag. 326 et seq. testatum facti, officii divini, peragi in eo ante istud excidium soliti, solemnitate, annuæque Demetrii festivitatis celebratione maxime effulsit.

84. En huc, quæ scriptor ille ibidem suppeditat, spectantia verba: « Templum enim, inquit, quædam (cernuntur) præmagna ac munifica varioque ornata pulcherrima, per mediam urbem (Thessalonicensem nimirum) exstantia ac exposita, veluti communis Numinis propitiatoria; cum primis vero, interque ea præcipuum, omnium effectricis divinæ et supersubstantialis Verbi Sapientiæ, itemque semper Virginis immaculatæ ac Deiparæ; nec non (cujus supra memini) gloriosissimi præclarique victoris, Demetrii martyris, ubi divina peregit certamina et victoria palmam reportavit; hæc nimirum, recurrentibus per anni circulum festorum solemnibus, universæ multitudinis in se concionem cogentia, lætitiæ inenarrabilem et spiritale gaudium concitans inferebant. In horum siquidem singulis sacerdotum ordines cleri matriculam implebant, quorum opera mysticus cultus resque sacra peragitur; lectorum item cœtus, qui concinendis canticis diligentiam habeant, et alternis versus tinniant, manuumque motibus modulationum sonos disponant ac magnam quamdam digneque spectabilem choream constituent; tum effulgente vestium forma spectantium oculos demulcentes, tum artificiosa Psalmorum lyra auditum oblectantes. Quid enim erat, si hæc cantica consideres, fabulosus Orpheus, an-nusa Homericæ, aut Sirenum deliramenta, fictionum mendacis digressa, ut nulla laudem vera ratio sit, sed falsi rumores, mortalium genus seducentes atque errori nancipantes? Frustra igitur in his Græci (imo potius, cum Ἐλληνας, quæ vox tam ethnicam, quam Græcum significat, Græce habeatur, ethnici) crepitantibus buccis sese jactant, qui vera rerum scientia careant, vanisque sermonibus ipsi sibi metipsis pugnent; nobis vero tum Nomen verum est, tum ipsum, quod cantamus, laudisque obsequio frequentamus. »

36

85. Nec tantum Thessalonicense Sancti templum, A priusquam civitatis, in qua hoc situm est, memoratum antea, quod a Joanne Cameniata describitur, excidium eveniret, eximia prorsus officii divini solemnitate, annuaque festi Demetriani, quæ maxima, uti e jam recitata Cameniatae verbis intelligitur, pompa peragebatur, celebratione maxime effectus, verum id non secus ac antiquum a Leontio exstructum, quod flammis fuerat absumptum, Thessalonicense (adi Photianæ Vitæ verba, num. 74 recitata) Sancti nostri templum, « commune propitiatorium et perfrugium » fuit, ad quod tum fideles alii, tum vel maxime Thessalonicenses, ut opem Sancti in necessitatibus suis implorarent, non raro recurrerent. Quam verum id sit, vel sola a Joanne Cameniata, dum, quæ Thessalonicenses aliosque, cum Agareni anno 904 Thessalonica, paulo post ab hisce etiam expugnatae excisæque, imminerent, fecisse, in supra cit., quæ in *Historiæ Byzantinæ post Theophanem scriptoribus* exstat, lucubratione, pag. 355, memoris prodit, suppeditata verba argumento sunt; cuncta autem hæc: « Cæterum variis cogitationibus distracti ac titubantes, per reliquos insequentibus dies, quod miseris reliquum est, hoc nos ipsi jam æstimur; ut scilicet, quæ nemo dicere valeat, divinæ miserationis viscera, sanctorumque patrocinia, votis invocemus. Quippe venientes ad supra memoratam præclaro decore splendidissimam gloriosissimi martyris Demetrii ædem, tum omnes civitatis accolæ, tum ex variis gentibus advenæ, omnis dignitas atque ætas, lamentabilique choro composito, subito ad martyrem clamore, patronum nobis fore adversus ingruentem barbarorum minæ ira interitum ac cædem, rogabamus. Ostendisti, dicebamus, generose martyr, defensionis tuæ promptam ardoreque animi epitulationem, in multis haud raro periculis, quæ tuam appetere urbem, cunctisque adversariorum dissolutis insidiis, ab omni immunem noxa ac interitu conservasti. Ostende nunc quoque, miserantissime, tuam erga nos immensam curam; et ne gloriantur adversum nos gentes barbaræ et alienigenæ, quæ Deum ignorant.

86. « Neque vero dederis domum hanc, quam orbis universus novam morborum officinam medicam peccatumque refugium habet, ab impuris impiisque hominibus profanari, qui nostram subsannant fidem, cultumque spernunt ac religionem: atque hoc unum nobis crimen impingunt, qua sumus in Deum, pietatem; mortemque immaturam committantur et exitium. Licet enim innumeris digni sumus supplicis, ob ea scelera, quæ in terra commisimus, huicque ipsi, quæ ingruit, vastitati ac eladi sumus obnoxii, non tamen alium novimus Deum, quam qui te coronavit, in cuius etiam gratiam divina peregrasti certamina, quem et æmula passione clarificasti: cuius etiam munere multorum miraculorum gratiam consecutus es, nobisque murus firmus inconcussaque fulcimentum ac co-

lumen concessus es, ad quem quotidie supplices pro nobis fundens preces, quæ in rem nostram conducant, efflagitas. Respice igitur nunc quoque in populi hujus consilii mentisque inopiam ac spes depositas, orationemque nostram exaudiens, sta libera intercessione pro nobis, servis tuis, et ab expectata nos eversione eripe, ne filii ancillæ Agar contra nos gloriantur, nec dicant, Ubi est defensor eorum? Nam vides et ipse, benignissime, nos non in lanceis, sed in potenti intercessione tua rei summam deposuisse, qui et rursus tuæ nos providentiæ ac curæ compotes fore speremus. Hæc vota cum animi angore, omnes suppliciter martyri noctu diuque offerentes atque lacrymis templi solum rigantes, hostium expectatione suspensi agebamus, cum peccatum nostrum, haud secus ac septum firmissimum ex adverso obstaret, atque martyris intercessionem cassam redderet, ne divinam nobis benignitatem proprio damine conciliaret. »

87. Porro Thessalonicensem civitatem, cum anno 904 ab Agarenis, ut jam docui, fuisset expugnata, haud diu admodum in potestate sua hi tenere; mense enim nondum integro, uti e Joanne Cameniata intelligitur, excidio, quod expugnationem proxime excepit, fuerat deleta, cum deserendam illam duxere, reque etiam ipsa deseruere. Ac tum quidem statim instaurari celeberrima civitas cepit, nec, quia tum pariter statim, ut insigne, quod a Barbaris profanatum fuerat, Demetrii templum pristino decori restitueretur, laboratum a Sancti amantibus fuerit, dubitandum apparet. Ut sit, istud equidem ædificium sacrum, non secus atque ante, a fidelibus, ad Sancti opem recurrentibus, frequentatum fuit. Id e publico, quod inter Innocentii tertii epistelas, anno 1682 Parisiis a Stephano Baluzio vulgatas, libri xv epistolæ 84 exstat insertum, instrumento fas est colligere; quod proinde, cum præterea et alia nonnulla ad Sanctum Thessalonicenseque ejus templum spectantia edoceat, integrum huc transcribo. Verum, ut quæ in hoc traduntur facilius intelligantur, pauca adhuc, antequam id faciam, præmittenda sunt. Latini, sæculi tertii decimi initio Constantinopoli in potestatem suam redacta, Thessalonicam etiam subegerunt; tunc autem Thessalonicense sancti Demetrii templum Hierosolymitanis sancti Sepulchri canonicis regularibus fuit concessum. Verum hoc inter et Thessalonicensem archiepiscopum, qui in sancti Demetrii ecclesiam bonaque ad hanc spectantia jus aliquod sibi competere contendebat, his brevi exorta est, quæ tandem expressis in instrumento supra laudato conditionibus, quas ad pontificem approbandas misere, hicque cit. epist. 84 approbavit, fuit dirempta. En nunc illud: « Sanctissimo Patri et domino Innocentio Dei gratia sacrosanctæ et universalis Ecclesiæ summo Pontifici G. ejusdem patientia et vestra Thessalonicensis Ecclesiæ minister, licet indignus, se ipsum ad pedes cum obedientia filiali. Cum propter schi-

smaticam inobedientiam summi regis vindicta A terram Græcorum correctionis funiculo flagellasset, et ipsam de secreto atque inextimabili consilio sua ad manus reduxisset Latinorum, multi religiosi de diversis partibus accedentes diversa beneficia tam per dominos cardinales quam per principes et barones et alios fideles adepti sunt. »

88. « Inter quos sacrosancti Sepulcri canonici ecclesiam sancti Demetrii Thessalonicensis, quoquo modo gavisi sunt adipisci, quam usque ad Inthronizationem meam cum multis laboribus et, ut verum fatear, illi terræ multum necessariis possederunt. Sane quamvis prædicta ecclesia sancti Demetrii ad jurisdictionem meam pertinere debeat, tamen ob reverentiam Domini sepulcri, ubi redemptio humani generis operata est, et ad ejus B subventionem crucesignatorum exercitus terram Romaniam dicitur acquisisse, ne etiam dicti canonici sua spe et laboribus penitus fraudarentur, et ut omnis quæstio et controversia, qualis inter me et ipsos super hoc exorta, quæ de facili ordine judiciario non poterat tempore instanti propter causæ perplexitatem diffiniri, per pacem et æquitatem facilius sopiatur, præsertim cum in sæpe dicta ecclesia tanti martyris corpore decorata tam favorabilis ecclesiæ canonici regulares honorificentius quam sæculares valeant deservire, prudentum virorum fretas consilio, videlicet Ar. Cermopilensis episcopi Sarrensis postulati, W. Nazarenensis electi Philippensis postulati, et magistri R. Citrensis electi, mihi, quantum in me est, visum est utile pariter et honestum, ut memorati canonici Domini Sepulcri de universis possessionibus, proventibus, fructibus, redditibus, legatis, et elemosynis quocumque justo modo ad dictam ecclesiam sancti Demetrii pertinentibus, sicut per instrumenta vel per testes idoneos sive alio justo modo probari legitime poterit, insuper de omnibus illis, quæ aliquo tempore archiepiscopis Thessalonicensibus nomine ecclesiæ prædicti sancti Demetrii collata fuerunt, vel in posterum conferentur, sicut, ut supra dictum est, legitime probari poterit, talem pro servitio sæpe dictæ ecclesiæ percipient portionem, qualem canonici sanctæ Sophiæ Thessalonicensis metropolis de possessionibus ejusdem percipient, cum eam contigerit ordinari. »

89. « Domos quidem, quas clerici sancti Demetrii tempore Græcorum intra Thessalonicam habebant, canonici sancti Sepulcri extra partem possidebunt; oblationes quoque manuales et quæcumque eis legata fuerint nominatim, sive nomine sancti Sepulcri, similiter extra partem recipient. Ea vero, quæ super tombam sancti Demetrii offerentur, vel ecclesiæ ejusdem nominatim legata fuerint, secunda supradictam divisionem partientur. Adjuncto tantum, quod cum dicti canonici in ecclesia illa capellanos vel clericos pro tempore instituent, sub eadem fidei religione, qua ipsi tenentur, eis

injungent quod nullatenus aliquibus in testamento vel alias persuadebunt, ut ipsis canonicis magis, quam ecclesiæ in præjudicium et damnum archiepiscopi debeant erogare, expensis, quantum ad sarta tecta vel luminare ecclesiæ et justam tumbæ custodiam, de communi pro rata faciendis. Præterea prior, qui in ecclesia sæpedicta sancti Demetrii pro tempore a patriarcha Hierosolymitano et capitulo suo fuerit delegatus, mihi et successoribus meis canonicè intransibus obedientiam et reverentiam tenebitur exhibere; matriçi insuper ecclesiæ Thessalonicensi et mihi meisque successoribus in dicta ecclesia omni jure et libertate nostra, sicut et in aliis ecclesiis ejusmodi, plenarie reservatis; salva domini patriarchæ Hierosolymitani et capituli sui in omnibus obedientia in ipsum priorem et canonicos et alios religiosos ibidem commorantes. »

90. « Igitur cum ordinationes ecclesiarum, quæ per inferiores prælatos fieri nequeunt, Ecclesiæ Romanæ, quæ disponente Domino omnium ecclesiarum mater est et magistra, debeant reservari, dictam compositionem sive dispositionem, quæ per me facere vel firmare non præsumpsi, sanctitati vestræ duxi transmittendam, paternitatem vestram flexis genibus mentis exorans attentius et obnixè, quatenus causa Dei et ob Domini Sepulcri reverentiam et precum mearum interventu, si sanctitati vestræ competens et honestum videbitur, ipsam auctoritate vestra facere vel inceptam perficere dignemini, et ut majorem habeat firmitatem, eandem auctoritate prædicta roborantes. » Isthæ modo, quibus dictum instrumentum concipitur, verba considera, videbisque eo tempore seu sacri tertii decimi initio, quo datum id fuit, Thessalonicense sancti Demetrii templum fidelium ad id, qui et tumulum ejus oblati donariis honorarint, accessu haud raro frequentari soluisse. Nec hoc tantum a charta illa discas, verum etiam alia nonnulla, quæ seu ad ipsum Sanctum nostrum, æque ad dedicatum ei Thessalonicense templum spectant.

91. Cæterum hoc diu adhuc post sæculum tertium decimum a Græcis, utut schismaticis, non raro etiam, ut Demetrii in necessitatibus suis opem implorarent, frequentari soluisse, indubitatum est. Ac nominatim quidem id a Thessalonicensibus sæculo quinto decimo factitatum adhuc fuisse, argumento sunt minime dubio, quæ tum in sua de excisa per Turcas anno 1420 Thessalonica incubatione, Leonis Allatii *Symmictis*, Coloniz Agrippinæ anno 1655 a Bertholdo Nilusio editis, inserta, Joannes Anagnosta, scriptor synchronus, rerumque pene omnium, quas ea describit, oculatus testis, de Thessalonicensibus, ad sancti Demetrii opem, cum civitati suæ Turcas jam imminere nosset, confugientibus, num. 10 memoriæ prodit, tum etiam, quæ, quemadmodum *Analecta miraculis edendis subjiçientia* docebunt, Demetrius Chrysolo-

85. Nec tantum Thessalonicense Sancti templum, priusquam civitatis, in qua hoc situm est, memoratum antea, quod a Joanne Cameniata describitur, excidium eveniret, eximia prorsus officii divini solemnitate, annuaque festi Demetriani, quæ maxima, ut e jam recitata Cameniatae verbis intelligitur, pompa peragebatur, celebratione maxime effulsit, verum id non secus ac antiquum a Leontio extractum, quod flammis fuerat absumptum, Thessalonicense (adi Photianæ Vitæ verba, num. 74 recitata) Sancti nostri templum, « commune propitiatorum et perfugium » fuit, ad quod tunc fideles alii, tum vel maxime Thessalonicenses, ut opem Sancti in necessitatibus suis implorarent, non raro recurrerent. Quam verum id sit, vel sola a Joanne Cameniata, dum, quæ Thessalonicenses aliosque, cum Agareni anno 904 Thessalonice, paulo post ab hisce etiam expugnatae excisæque, imminerent, fecisse, in supra cit., quæ in *Historia Byzantina post Theophanem scriptoribus* exstat, lucubratione, pag. 355, memorizæ prodit, suppeditata verba argumento sunt; sunt autem hæc: « Ceteram variis cogitationibus distracti ac titubantes, per reliquos insequentis dies, quod miseris reliquam est, hoc nos ipsi jam onitimus; ut scilicet, quæ nemo dicere valeat, divinæ miserationis viscera, sanctorumque patrocinia, votis invocemus. Quippe venientes ad supra memoratam præclaro decore splendidissimam gloriosissimi martyris Demetrii ædem, tum omnes civitatis accolæ, tum ex variis gentibus advenæ, omnis dignitas atque ætas, lamentabilique choro composito, sublato ad martyrem clamore, patrum nobis fore adversus ingruentem barbarorum minæ ira interitum ac cædem, rogabamus. Ostendit, dicebamus, generose martyr, defensionis tuæ promptam ardoreque animi optulationem, in multis haud raro periculis, quæ tuam appellere urbem, cunctisque adversariorum dissolutis insidiis, ab omni immunem noxa ac interitu conservasti. Ostende nunc quoque, miserantissime, tuam erga nos immensam curam; et ne glorientur adversum nos gentes barbaræ et alienigenæ, quæ Deum ignorant.

86. « Neque vero dederis domum hanc, quam orbis universa novam morborum efflicam medicam paratumque refugium habet, ab impuris impiisque hominibus profanari, qui nostram subvertant fidem, cultumque spernunt ac religionem: atque hoc unum nobis crimen impingunt, qua sumus in Deum, pietatem; mortemque immaturam comminantur et exitium. Licet enim innumeris digni sumus supplicii, ob ea scelera, quæ in terra committimus, huicque ipsi, quæ ingruit, vastitati ac eladi sumus obnoxii, non tamen alium novimus Deum, quam qui te coronavit, in cujus etiam gratiam divina peregristi certamina, quem et æmula passione clarificasti: cujus etiam munere multorum miraculorum gratiam consecutus es, nobisque nurus firmus inconcussaque fulcimentum ac co-

A lumen concessus es, ad quem quotidie supplices pro nobis fundens preces, quæ in rem nostram conducant, efflagitas. Respice igitur nunc quoque in populi hujus consilii mentisque inopiam ac spes depositas, orationemque nostram exaudiens, sta libera intercessione pro nobis, servis tuis, et ab expectata nos eversione eripe, ne filii ancillæ Agar contra nos glorientur, nec dicant, Ubi est defensor eorum? Nam vides et ipse, benignissime, nos non in lanceis, sed in potenti intercessione tua rei summam deposuisse, qui et rursus tuæ nos providentiæ ac curæ compotes fore speremus. Hæc vota cum animi angore, omnes suppliciter martyri noctu dieque offerentes atque lacrymis templi solum rigantes, hostium expectatione suspensi agebamus, cum B peccatum nostrum, haud secus ac septum firmissimum ex adverso obstaret, atque martyris intercessionem cassam redderet, ne divinam nobis benignitatem proprio numine conciliaret. »

87. Porro Thessalonicensem civitatem, cum anno 904 ab Agarenis, ut jam docui, fuisset expugnata, haud diu admodum in potestate sua hi tenuere; mense enim nondum integro, uti e Joanne Cameniata intelligitur, excidio, quod expugnationem proxime excepit, fuerat delata, cum deserendam illam duxere, reque etiam ipsa deseruere. Ac tum quidem statim instaurari celeberrima civitas coepit, nec, quia tum pariter statim, ut insigne, quod a Barbaris profanatum fuerat, Demetrii templum pristino decori restitueretur, laboratum a Sancti amantibus fuerit, dubitandum apparet. Ut sit, C istud equidem ædificium sacrum, non secus atque ante, a fidelibus, ad Sancti opem recurrentibus, frequentatum fuit. Id e publico, quod inter Innocentii tertii epistelas, anno 1682 Parisiis a Stephano Baluzio vulgatas, libri xv epistolæ 84 exstat insertum, instrumento fas est colligere; quod proinde, cum præterea et alia nonnulla ad Sanctum Thessalonicensemque ejus templum spectantia edoceat, integrum hæc transcribo. Verum, ut quæ in hoc traduntur facilius intelligantur, pauca adhuc, antequam id faciam, præmittenda sunt. Latini, sæculi tertii decimi initio Constantinopoli in potestate suam redacta, Thessalonicam etiam subegerunt; tunc autem Thessalonicense sancti Demetrii templum Hierosolymitanis sancti Sepulcri canonicis regularibus fuit concessum. Verum hosce inter et Thessalonicensem archiepiscopum, qui in sancti Demetrii ecclesiam bonaque ad hanc spectantia jus aliquod sibi competere contendebat, lis brevi exorta est, quæ tandem expressis in instrumento supra laudato conditionibus, quas ad pontificem approbantis misere, hincque cit. epist. 84 approbavit, fuit dirempta. En nunc illud: « Sanctissimo Patri et domino Innocentio Dei gratia sacrosanctæ et universalis Ecclesiæ summo Pontifici G. ejusdem patientia et vestra Thessalonicensis Ecclesiæ minister, licet indignus, se ipsum ad pedes cum obedientia filial. Cum propter schi-

sumaticam inobedientiam summi regis vindicta A terram Græcorum correctionis funiculo flagellasset, et ipsam de secreto atque inæstimabili consilio suo ad manus redaxisset Latinorum, multi religiosi de diversis partibus accedentes diversa beneficia tam per dominos cardinales quam per principes et barones et alios fideles adepti sunt. »

88. « Inter quos sacrosancti Sepulcri canonici ecclesiam sancti Demetrii Thessalonicensis, quoquo modo gavisi sunt adipisci, quam usque ad Inthronizationem meam cum multis laboribus et, ut verum fatear, illi terre multum necessarios possederunt. Sane quamvis prædicta ecclesia sancti Demetrii ad jurisdictionem meam pertinere videretur, tamen ob reverentiam Domini sepulcri, ubi redemptio humani generis operata est, et ad cuius B subventionem crucisignatorum exercitus terram Romanam dicitur acquisivisse, ne etiam dicti canonici sua spe et laboribus penitus fraudarentur, et ut omnis quæstio et controversia, qualis inter me et ipsos super hoc exorta, quæ de facili ordine judiciario non poterat tempore instanti propter causæ perplexitatem diffiniri, per pacem et æquitatem facilius sopiatur, præsertim cum in sæpe dicta ecclesia tanti martyris corpore decorata tam favorabilis ecclesiæ canonici regulares honorificentius quam sæculares valeant deservire, prudentum virorum fretus consilio, videlicet Ar. Cermopilensis episcopi Sarrensis postulati, W. Nazarenensis electi Philippensis postulati, et magistri R. Citrensis electi, mihi, quantum in me est, visam est utile priter et honestum, ut memorati canonici Domini Sepulcri de universis possessionibus, proventibus, fructibus, redditibus, legatis, et elemosynis quocumque justo modo ad dictam ecclesiam sancti Demetrii pertinentibus, sicut per instrumenta vel per testes idoneos sive alio justo modo probari legitime poterit, insuper de omnibus illis, quæ aliquo tempore archiepiscopis Thessalonicensibus nomine ecclesiæ prædicti sancti Demetrii collata fuerunt, vel in posterum conferentur, sicut, ut supra dictum est, legitime probari poterit, talem pro servitio sæpe dictæ ecclesiæ percipient portionem, qualem canonici sanctæ Sophiæ Thessalonicensis metropolis de possessionibus ejusdem percipient, cum eam contigerit ordinari. »

89. « Domos siquidem, quas clerici sancti Demetrii tempore Græcorum intra Thessalonicam habebant, canonici sancti Sepulcri extra partem possidebunt; oblationes quoque manuales et quæcumque eis legata fuerint nominatim, sive nomine sancti Sepulcri, similiter extra partem recipiant. Ea vero, quæ super tumbam sancti Demetrii offerentur, vel ecclesiæ ejusdem nominatim legata fuerint, secundum supradictam divisionem partentur. Adjuncto tantum, quod cum dicti canonici in ecclesia illa capellanos vel clericos pro tempore instituent, sub eadem fidei religione, qua ipsi tenebuntur, eis

injungent quod nullatenus aliquibus in testamento vel alias persuadebunt, ut ipsis canonicis magis, quam ecclesiæ in præjudicium et damnum archiepiscopi debeant erogare, expensis, quantum ad sarta tacta vel luminaria ecclesiæ et justam tumbæ custodiam, de communi pro rata faciendis. Præterea prior, qui in ecclesia sæpèdicta sancti Demetrii pro tempore a patriarcha Hierosolymitano et capitulo suo fuerit delegatus, mihi et successoribus meis canonicè Intransibus obedientiam et reverentiam tenebitur exhibere; matri in super ecclesiæ Thessalonicensi et mihi meisque successoribus in dicta ecclesia omni jure et libertate nostra, sicut et in aliis ecclesiis ejusmodi, plenarie reservatis; salva domini patriarchæ Hierosolymitani et capituli sui in omnibus obedientia in ipsum priorem et canonicos et alios religiosos ibidem commorantes. »

90. « Igitur cum ordinationes ecclesiarum, quæ per inferiores prælatos fieri nequeunt, Ecclesiæ Romanæ, quæ disponente Domino omnium ecclesiarum mater est et magistra, debeant reservari, dictam compositionem sive dispositionem, quam per me facere vel firmare non præsumpsi, sanctitati vestræ duxi transmittendam, paternitatem vestram flexis genibus mentis exorans attentius et obnixè, quatenus causa Dei et ob Domini Sepulcri reverentiam et precum mearum interventu, si sanctitati vestræ competens et honestum videbitur, ipsam auctoritate vestra facere vel inceptam perficere dignemini, et ut majorem habeat firmitatem, eandem auctoritate prædicta roborantes. » Istæ modo, quibus dictum instrumentum concipitur, verba considera, videbisque eo tempore seu sacculi tertii decimi initio, quo datum id fuit, Thessalonicense sancti Demetrii templum fidelium ad id, qui et tumulum ejus oblatis donariis honorarint, accessu haud raro frequentari soluisse. Nec hoc tantum a charta illa disces, verum etiam alia nonnulla, quæ seu ad ipsum Sanctum nostrum, seu que ad dedicatum ei Thessalonicense templum spectant.

91. Cæterum hoc diu adhuc post sæculum tertium decimum a Græcis, utut schismaticis, non raro etiam, ut Demetrii in necessitatibus suis opem implorarent, frequentari soluisse, indubitatum est. Ac nominatim quidem id a Thessalonicensibus sæculo quinto decimo factitatum adhuc fuisse, argumento sunt minime dubio, quæ tum in sua de excisa per Turcas anno 1420 Thessalonica lugubratione, Leonis Allatii *Symmictis*, Coloniae Agripinæ anno 1653 a Bertholdo Nihusjo editis, inserta, Joannes Anagnosta, scriptor synchronus, rerumque pene omnium, quas ea describit, oculatus testis, de Thessalonicensibus, ad sancti Demetrii opem, cum civitati suæ Turcas jam imminere nosset, confugientibus, num. 10 memorie prodit, tum etiam, quæ, quemadmodum Analecta miraculis edendis subjicienda dorebunt, Demetrius Chrysol-

ras, sæculi et ipse quinti decimi scriptor de oleo seu unguento, mirifice adhuc ætate sua e sancti Demetrii tumulo scaturiente, commemorat. Nec est, cur quisquam, an non saltem ab anno 1429 celeberrimum illud Sancti nostri in hac urbe templum a Thessalonicensibus Græcisque aliis frequentari desierit, idcirco subdubitet, quod anno illo expugnata excisaque a Turcis Thessalonica fuerit, Tunc enim Christianis, ut Joannes Anagnosta in lucubratione laudata num. 18 testatur, duo duntaxat templa, quorum alterum Deiparæ, alterum Præcursori Domini sacrum erat, fuere erepta. At vero, sciscitabere, an etiam biennio circiter triennio post dicatam Demetrii ædem Christianis per Turcos eripi haud contigit? Id sane ita habere haud videtur. Etsi enim tunc hi, jubente Amurath II, imperatore suo, omnia fere Christianorum templa, uti idem Anagnosta num. 20 docet, occuparint, horum tamen quatuor illis adhuc fuere relicta; hæc autem inter sancti Demetrii templum existisse videtur.

92. Ducas enim, Michaelis Ducæ nepos, ex imperatoria Ducarum familia oriundus, qui et ipse sæculo quinto decimo floruit, remque proinde optime habere perspectam potuit, in *Byzantina a se contexta Historia*, cap. 29, sic scribit: « Præcipua monasteria, quorum fama celebris ubique erit, quæ religioni (Mahometanæ nimirum Amurathes) templa, præter insignis martyris Demetrii ædes consecravit. Quamvis enim id ingressus templum suis manibus ardetem immolasset, Deumque precatus esset, Christianis tamen restitui postea jussit. Ornamentum vero sepulcri et memoriæ martyris, templi et adytorum quodcumque erat, Turci furati sunt, parietibus nudis solummodo relictis. » Hic autem scriptor, ne cum Joanne Anagnosta, qui duo tantum, ut jam docui, Christianis templa proxime ab expugnata Thessalonica fuisse erepta, tradit, pugnare sit dicendus, de monasteriis, quæ præter sacras sancti Demetrii ædes, religioni sæe templa Amurathes biennio circiter aut triennio post expugnatam Thessalonicam consecravit, debet intelligi. Quod cum ita sit, nec tunc Thessalonicensium Demetrii templum Christianis fuisse ereptum, certum apparet; ut proinde sacrum illum locum doneceps, non secus ac ante, Thessalonicenses aliique verosimillime frequentarint. Verum an hodieque facere id hinc integrum est? In mosqueam seu fanum Turcicum modo esse conversum Thessalonicense sancti Demetrii templum, Martinierus in *Dictionary Geographique*, paucis etiam, quam insignis illud fuerit, tradens, ad nomen *Salonicki*, quæ modo Thessalonica appellatur, e Coronelli historicus ac geographicis monumentis, scriptoque a Paulo Luca *Itinerario* docet, nec quidquam, unde res hæc, licet interim, quandonam gesta sit, haud inveniam, vocetur in dubium, occurrit; quare dubitandum non est, quin sane multo minus, quam quondam soluerit, exstructum olim Sancto Thessa-

lonicæ templum a Christianis modo visitetur.

93. Verum non omnis propterea apud Thessalonicenses Sancti veneratio interiit, uti ex jam nunc dicendis patescet. Inter ecclesias, iis per Turcos ereptas, etiam existit metropolitana seu primaria basilica, æternæ Dei Sapientiæ, uti ex Joannis Camentiatæ verbis, num. 84 datis, aliisque in supra hæc transcripto instrumento publico num. 58 contentis facile intelliges, consecrata; hujus autem loco Thessalonicenses, ut videtur, ecclesiam metropolitanam seu primariam aliam exstruxerunt, eamque, quod, eorum erga Sanctum nostrum venerationem penitus haud interiisse, argumento est, sancto Demetrio consecravere. Certe, primariam modo Thessalonicæ ecclesiam sancti Demetrii nomine consecratam esse, Lequienus, cui et alii scriptores consonant, in *Oriente Christiano*, tom. II, col. 27, affirmat; hæc autem ædem sacram ab antiqua sæpiissime supra memorata, cum hæc modo ex dictis in fanum Turcicum sit conversa, esse distinctam, dubitandum non est. Cæterum ut ad aliud, quod hic adhuc memorandum restat, jam tandem progrediar, e singulari Thessalonicensium in sanctum Demetrium veneratione altera adhuc, non quidem Thessalonicæ, sed tamen haud procul ab hac civitate ædes sacra, uti *Miraculorum Elen-dorum* libri tertii caput quartum, tempore tamen, quo id factum fuerit, non expresso, fidem facit, olim etiam exstabat. Atque hæc quidem ad fontem, cujus aquis qui sese, sancto Demetrio invocato, abluerent, sanitatem amissam (adi loco cit. *Miracula edenda*) non raro recuperabant, orant exstructa, multumque a Christianis, cum rerum adhuc Thessalonicæ hi potirentur, solebat frequentari; verum anne pius quoque mos hic, sacro illo loco a Turcis forte pariter occupato, abrogatus modo penitus non sit, compertum haud habeo.

§ VIII. *Quandonam primum prodigiosum unguentum e Sancti seu tumulo seu corpora stillare inceperit, et quid præterea de sacro hoc pignore sit credendum.*

94. Quia prodigiosum unguentum e Thessalonicensi sancti Demetrii sepulcro antiquitus, stupendo miraculo sancti Demetrii meritis ascripto, scaturierit, dubitandum non est. Id enim testatum faciunt scriptores non pauci, qui, cum rem aut suismet oculis conspexerint aut certe e testibus fide dignis audierint, suspecti nobis hic esse non debent. Verum a quo tempore miraculum illud primum inceperit, haud æque indubitatum est, uti nec quandonam circiter Sancti nostri corpus, ad quod prodigium istud evenit, detegi contigerit. Duo idcirco hæc capita præsentibus § examinare statui, uti etiam alia nonnulla, quæ ad sacram illud pignus spectant lectoremque edoceri convenit. Verum antequam id faciam, præcipua scriptorum antiquorum, qui de prodigioso sancti Demetrii unguento, morbis sanandis salutari, loquuntur, in medium proferre, ducto ab antiquioribus initio, hic lubet.

Joannes Cameniata, qui sæculo decimo floruit, A civitatisque Thessalonicensis per Agarenos anno 904 obsidionem expugnationemque ac excidium descripsit, pag. 184 editionis Coloniensis, anno 1653 factæ, sanctum Demetrium appellat myroblytam, ita unguentum, quod Græce *μυροβλύτων* vocatur, ex ejus seu corpore seu tumulo saltem scaturire, Græce *βλύζειν*, non obscure significans.

95. Joannes Seylitzes, qui sæculo xi floruit, in Michaelæ Paphlagone oleum seu unguentum e sancti Demetrii sepulcro scaturire discrete affirmat. Nec id minus clare Anna Comnena, quæ sæculo duodecimo claruit, resque a patre suo, Alexio Comneno, tunc gestas, lucubratione a se contexta, quam *Alexiadem* inscripsit, ad posteritatem transmisit, hujus sui operis lib. II, pag. 60 memoriæ prodit, B ita ibidem scribens: « In qua (urbe Thessalonicensi nimirum) præclarum templum in nomine magni martyris Demetrii exstructum visitur: ubi et unguentum ex venerabili ejus loculo scaturiens maximas quotidie orationes operatur in iis qui cum fide accedunt. » Nicetas Choniates, qui anno 1205 vitam cum morte commutavit, in *Aunalibus* a se conscriptis scelera a Siculis Thessalonicæ, cum civitatem hanc anno 1185 expugnassent commissa graphice describens, ea simul prodit, e quibus tunc etiam unguentum seu oleum e sancti Demetrii sepulcro maxima copia ebullisse, manifestum sit. Ita enim ibidem in Andronico Comneno lib. I, num. 9, habet: « Nec editis per eos miraculis movebantur, quibus Christus eos remuneratur, qui in suis membris ipsi honorem habuerunt; ut unguentum, quod ex celeberrimi martyris Demetrii monumento ebullit, cadis et lebetibus haustum, patellis piscium infunderent, eo calceamenta ungerent, et ad cætera ministeria, quibus oleum usui est, temere et nequiter abuterentur. Id vero, ut e fonte inexhausto prodiret, aut ex abysso scaturiens, copiosius affluebat, et nova ratione exundabat, ut et barbari unum id mirarentur, et gratia martyri divinitus concessa obstupescerent. »

96. Joannes Cantacuzenus, qui, abdicatis anno 1355 imperii fascibus, rerum a se aliisque gestarum historia conscribenda senectutem transegit, conclusit a se hujus operis lib. I, cap. 53, itemque lib. III, cap. 9 *μυροβλύτων*, Latine *myroblytæ*, id est, *oleum* seu *unguentum scaturientis stillantisve* titulo sanctum Demetrium, dum de Thessalonicensi hujus seu templo seu conditorio mentionem facit, condecorat. Idem etiam faciunt præter Joannem Cameniata supra jam memoratum scriptores Græci alii non pauci, ita tamen, ut hocce inter etiam sint, qui, quamvis quidem Sanctum non *μυροβλύτων* seu *myroblytæ*, *μυροβλήτων* nihilominus, quod eodem recidit, seu *myrobletæ*, id est, *oleum* seu *unguentum emittentis* titulo, nomenclatione a vocibus Græcis *μυροβλῦν*, *oleum* seu *unguentum*, et *βλάττειν*, *mittere* seu *emittere*, deducta, afficiant. Ceterum ut scriptoribus jam lau-

datis scriptorem alium, omnium fusissime de unguento seu oleo, quod e sancti Demetrii corpore seu tumulo prodigiose stillavit, locutum, adjungam, Joannes Anagnosta, supra adhuc laudatus sæculi xv scriptor Græcus, qui Thessalonicæ, patriæ suæ, anno 1429 a Turcis obsessæ expugnatæque, excidium litteris complexus est, in opusculo, quod ad luctuosum illum eventum, cui ipsemet præsens interfuerat, describendum concinnavit, quodque in Leonis Allatii *Symmictorum* libro posteriori typis vulgatum exstat, pag. 355 et seqq., cum jam antea in eodem opusculo pag. 329 *μυροβλύτων*, id est, *myroblytæ* seu *unguentum stillantis* titulo Sanctum ornasset, ita e Leonis Allatii interpretatione memoriæ prodit: « Quid porro diceres de nostri tropæalis et martyris (Demetrii videlicet) myrothecio? »

97. « Neque illud immotum neque imperturbatum furoris exsuperantia conservarunt, qui contra nos veluti bestię iumansuetæ sævierant; non eandem tamen ob causam, ob quam alia antiquitus per nos sepulcra exstructa reserata sunt et disjecta, et cadaverum reliquiæ, in eis jacentes, super terram dispersæ: in illis enim Turcæ pecunias a civibus repositas, causa jam præarrata, reperere, proptereaque fere omnia et reserarunt et subverterunt; at hic duplici de causa tum propter ex modico parvo auro et argento et lapidibus pretiosis nec non et gemmis circa illud compositum ornatum, tum propter sanitatem exhibens divinum unguentum. Nonnulli enim ornatus tantum gratia illud despoliarunt; alii, nobis unguentorum affluentiam invidentes, et, quæ inde subsequitur, sanitate nos privare cupientes, ut in posterum illa nobis medicina, cum opus esset, nulla suppeteret. Quapropter superstratis marmoribus disjectis, unguenta non levi nisu exhauriunt, et sacrum divinumque martyris corpus expromere conantur. Opinantur siquidem propositum consequi, nosque unguentorum inexhaustorum in orbitatem redigere. Verumtamen, quem sibi temere proposuerat eorum libido, finem non habuit. Per plures itaque dies ambabus manibus unguentum exhauriebatur, et quibusdam plane ridiculum videbatur; at, qui plus aliis sapiebant, curæ erat illud in patriam perducere, et cum reverentia religioneque tractare. Nam ab expertis audiverant, ad quolibet morbos medicinalibus ipsis pharmacis multo efficacius esse. Nihilominus unguentorum fontem non potuere neque exsiccare, neque exinanire, quamvis id contentiosius multumque per tempus miterentur, et merito... neque enim humana exequant, quæ Deus dignis elargitur, sicuti nec hæc dem terminis subjacent.

98. Atque hæc sunt præcipua, quæ in medium hic adducenda duxi, scriptorum de unguento seu oleo, quod e Sancti seu corpore seu tumulo stillavit, testimonia; nemo autem, quantum opinor, est,

qui, hisce expensis, de rei veritate utcumque ambigat. Verum, ut ad ea, quæ dubia discutiendaque præterea hic sunt, jam veniam, quandonam insigne illud ac continuum olei seu unguenti, e Sancti seu corpore seu tumulo scaturientis, prodigium fieri primum incepit? Cum Joannes Cameniata, ut jam docui, sæculo decimo floruerit, Sanctumque Myroblytæ titulo afficiat, quin jam inde ab eodem sæculo decimo unguentum seu oleum e sancti Demetrii tumulo stillarit, dubitandum non est; imo vero com titulus ille non tunc primum, cum auctor ille floreret, Sancto tributus fuisse videatur, oleum seu unguentum ex ejus seu corpore seu tumulo jam inde a sæculo nono aut etiam octavo prodigiose stillasse, haud difficulter crediderim. Verum num citius etiam miraculi hujus initium statui possit? Poterit sane, atque etiam debet, si modo Joanni Stauracio in sua, quæ qualis sit, supra exposui, de patris a sancto Demetrio miraculis lucubratione sit credendum. Eusemii Græcos is scriptor, cujus proinde verba una cum adjuncta, quam adornavi, versione latina huc transfero, in codice nostro † nos. 193, pag. 75, ita scribit: Μετακαλεῖται ἡ μᾶς τὰ περὶ Ἰουστινιανὸν τὸν μέγαν αὐτοκράτορα. Οὗτος ἀφύλακτον ἄλλως ἔχειν τὸ τῆς βασιλείας σκηπτρον ὑπελογίζετο, εἰ μὴ ποῦ τι τῶν Δημητριακῶν λευφάνων συστρατηγούν αὐτῷ, μᾶλλον δὲ προμαχοῦν ἐκπερίροιτο.

99. Γράμματα τείνουν αὐτοῦ καὶ προθέματα ἢ Θεσσαλονικίων εἶχεν εἰς ἐπήκοον, μέρος τοῦ τῆς μαρτυρικῆς διαρτίας τοῦ σώματος ἐξαιτούμενα. Γνωσιμαχοῦσιν ἢ πάλιν πᾶσα, καὶ τῷ πράγματι δυσχεραίνουσι, κάμπτονται δὲ ὁμοῦ τῆ αἰτήσαι τοῦ αὐτοκράτορος ὡς ἐκ πίστεως ἐληλυθούσιν εὐκρινούς· καὶ δὴ παρῆσαν μὲν οἱ τὴν ὄρυγὴν ἐκ πηλίου τῆς μαρτυρικῆς σφοῦ σκευαζόμενοι· ἄλλως γὰρ πῶς τῆ τοσαύτῃ τῶν μύρων πλημύρα ὁ μαρτυρικῆς θησαυρὸς ἀνηρέυνητο; Τοῦ πράγματος δὲ ὄλαις εἶχοντο ταῖ; χεραὶ, δάκτυλόν ποῦ τυχὸν ἢ βραχίονα, ἢ ἄλλο τι μέρος τῆς μαρτυρικῆς ὀλομελείας μεθ' ὅσου τοῦ τάχους ἀρπαλέως τεμαχιζόμενοι, ὡς μὴ φθάτοι τοῦτους κατακλύσαι ἢ τῶν μύρων ἐκείθιν τοῦ μάρτυρος ἐκπηδάουσα ἄβυσσος. Justinianus Magnus imperator modo nos vocat. Hic sese imperii scriptum haud tutum habiturum existimabat, nisi quid reliquiarum Demetrii, quod secum hic exeretum duceret, seu potius pro se pugnaret, consequeretur. Litteras ergo, et quæ audire posset, mandata, partem quampiam corporis martyris exigentia, Thessalonicensis civitas ab eo accipit. Urbs tota repugnat, remque ægre fert; imperatoris tamen petitione, veluti e sineera fide procedente, flectitur, adsuntque, qui a sinistro loculi martyris latere solere aggrediuntur; alias enim qui, tanta unguentorum existente affluentia, in martyris thesaurum queat inquiri? Rei autem totis manibus instabant, alicunde digitum forte vel brachium, vel aliam quampiam corporis martyris partem quanta poterant, celebritate, ne antequam pro-

A positum exsequerentur, unguentorum illinc e martyre stillante copia obruerentur, abscindere satagentes. »

100. Quod si ergo Joanne Stauracio standum sit, jam inde a Justiniani I imperatoris, qui ab aliquibus Magni titulo condecoratur, ætate ac proin jam inde a sæculo sexto, cujus anno 65 is obiit, unguentum seu oleum e tumulo seu potius spectatis, quæ jam recitata sunt, verbis, Sancti corpore scaturit, et quidem, ut luculentissime hisce traditur, ingenti copia. Verum sunt, quæ, an jam tum e Demetrii corpore unguentum seu parva seu magna copia stillarit, dubium admodum, ne quid pejus dicam, efficiunt. Ac primo quidem Joannes, Thessalonicensis archiepiscopus, lib. 1 *Miraculorum*, cap. 5, in medium adducit epistolam, ad Mauritium imperatorem, cum hic quoque reliquiarum sancti Demetrii partem postulasset, ab Eusebio, Thessalonicensi sub sæculi sexti finem archiepiscopo, scriptam, qua hic qui olim per Justinianum I imperatorem reliquiarum sancti Demetrii pars postulata fuisset nec tamen, miraculo mox memorando obstante, obtenta, significat, rationeque inde petita sese ab adimplendo Mauriti postulato excusat. Verum, licet tunc humum loci, quo Sancti corpus jacere reconditum credebatur, a viris nonnullis, quo sacrum pignus invenirent, fuisse effossam, Eusebius in dicta epistola commemoret, ne vel verbo tamen unguenti seu olei, quod e loco isto, Sanctive corpore tunc stillarit, mentionem facit. Parum autem verosimile apparet, prodigii hujusmodi, quo ad, ut nulla sane re magis, Demetrii sepulcrum seu conditorium fuisset illustre, mentionem ipsum, si locum istud jam tum habuisset, facturum non fuisse in laudata epistola, in qua non pauca de conditorio isto, seu, ut loquitur, de loco, quo sacrum Sancti corpus jacere reconditum credebatur, in medium adducit.

101. Adhæc, viros qui sancti corpus quærentes, humum effodere cœperant, igne e terra in ipsos prodigiose erumpente, ab opere incepto desistere fuisse compulsos, idem Eusebius in laudata epistola refert, additque humi partem, quæ ex igne erumpente fragrantiam ineffabilem mirabiliter contraxerat, ad Justinianum, qui et illam, non secus atque ipsum Sancti corpus, cum lætitia acceperit, postularum reliquiarum loco missam fuisse; unguenti autem seu olei, e Sancti seu corpore seu tumulo prodigiose stillantis, quod ad Justinianum pariter missum tunc fuerit, non meminit. Et tamen, si prodigiosæ isti scaturigini jam tum locus fuisset, futurum fuisse videtur, ut æque aut etiam potius unguentum, morbis sanandis salutare, quam humus, bono duntaxat odore ex miraculo affecta, ad Justinianum postularum reliquiarum loco mitteretur. Accedit, locum certe, quo sacrum sancti Demetrii corpus in dicata ei Thessalonicæ ecclesia jacebat, non potuisse non esse notissimum, si ex eo, aut, si mavis, e Sancti, quod is complectebatur, corpore unguentum continuo magna copia stillabat,

passimque hoc prodigium, ut supra huc transcripta Joannis Stauracii verba suadent, habebatur comperitum. Verum locum, quo Sanctus in Thessalonicensi sua ecclesia jaceret reconditus, Justiniani ætate, seu cum hic reliquiarum sancti Demetrii partem sibi postulavit, notum non fuisse apparet.

102. Ita autumo, primo quidem, quia, dum Eusebius, Thessalonicensis archiepiscopus, hunc a quibusdam ad Demetrii corpus querendum tentatum fuisse, in epistola plus semel jam laudata narrat, id, non eo loco, quo sacrum Sancti corpus jacebat, sed quo jacere putabatur, factum fuisse affirmat; deinde vero quia ne quidem Joannis Thessalonicensis archiepiscopi sæpissime supra laudati, qui tamen post Eusebium floruit, ætate determinatus locus, quo Sanctus jaceret, notus existit in ecclesia, nomini ejus Thessalonicæ sacra, uti ipsemet scriptor ille lib. 1 *Miraculorum*, cap. 5, fidem facit. Verba ejus, e quibus simul, Sancti conditorium seu locum, quo hic in Thessalonicensi sua ecclesia jaceret reconditus, Eusebio archiepiscopo Thessalonicensem sedem occupante, notum etiam non fuisse, luculentius patescet, huc e Græcis facta a me Latina transcribo. Sic habent: « Quoniam autem semper quidem, maxime autem idololatriæ tempore, qui civitatem hanc Deo dilectam incoluerunt, Christiani accuratè constantissimique martyrum amatores fuerunt, præ metu, ne sanctorum, martyrio coronatorum, corpora idololatrarum furori committerentur, tacite illa ac mysteriose in terra absconderunt, adeo ut usque in præsens tempus ex iis qui martyrium in hac subierunt, nullus prorsus, præterquam celeberrimæ ac sanctissimæ virginis Matronæ, sacrum conditorium, quo depositi fuerunt, noscatur. »

103. Jam vero, cum usque ad Joannis Thessalonicensis ætatem, quo determinato ecclesiæ suæ loco Sanctus noster jaceret reconditus, Thessalonicæ etiam, uti recitata scriptoris hujus verba fidem faciunt, ignoratum omnino fuerit, qua ratione, vel jam tum, vel etiam antea ex illius seu tumulo seu corpore unguentum seu oleum, morbis sanandis salutate, scaturisse, resciri certo potest? An forsitan vel e traditione, ab ipsa Joannis Thessalonicensis ætate aut etiam citius incepta, vel e documentis seu scripto seu aliter ab iis, qui vel ipsimet eadem Joannis Thessalonicensis ætate aut citius etiam floruisent, vel rem a majoribus audivissent, ad posteritatem transmissis? Verum qui vel traditio vel documenta, quibus, e sancti Demetrii corpore unguentum jam inde a Joannis Thessalonicensis ætate, citiusque etiam stillasse, habeatur comperitum, suam queant tempore isto traxisse originem, si tum determinatus, quo sacrum illud pignus jaceret reconditum, locus omnino, qualem illum existisse Joannes Thessalonicensis prodit, ignotus existiterit? Id enimvero captu amentium difficile mihi apparet, oleumque proinde seu unguentum, morbis sanandis salutare, e Sancti

nostri seu tumulo seu corpore vel Joannis Thessalonicensis ætate, vel etiam ante hanc scaturisse, in animum haud possum inducere.

104. At vero, inquires, Joannes Thessalonicensis *Miraculorum edendorum* lib. 1, ea suppeditat, e quibus jam inde a scriptoris hujus ætate, imo etiam ante hanc oleum seu unguentum e Sancti nostri corpore scaturisse apparet. Etenim ibidem cap. 1, sub finem, Marianum qui, quemadmodum e supra dictis liquet, diu ante Joannem Thessalonicensem floruit, ita sancto Demetrio loquentem seu potius hujus pro sanitate recuperanda auxilium implorantem inducit: Τὴν δεῦρορημένην σοι χάριν ὅτι αὐτοῦ τῶν ταμάτων ἔρχεον εἰς ἐμέ· ac paulo post: ἔρχεον ἐπ' ἐμέ τὴν ἐλεημοσύνην σου καὶ τὰ σκετεῖρόμνά σου λάματα. Ad hæc eodem *Miraculorum* libro cap. 4 ita de Demetrio initio scribit: Οὐ σωμάτων δὲ μόνον λάμασιν ὁ καλλίνικο; οὗτος ἐναμβλύεται μάρτυς, ἀλλὰ καί, etc. Fateor, isthæc locis citatis Joannes Thessalonicensis commemorat; verum e textibus adductis, jam inde a Joannis Thessalonicensis ætate aut etiam ante illam unguentum seu oleum, sanandis morbis salutare, e sancti Demetrii seu corpore seu tumulo scaturisse, concludendum non videtur. Cum enim vox Græca λαμα non tantum *medicamentum*, verum etiam medicamenti effectum seu *sanationem* significet, prior ex adductis tribus testibus hoc modo, « Donatam tibi ab eodem curationum gratiam super me effunde, » secundus isto, « Effunde super me misericordiam tuam, commiserantesque tuas sanationes, » ac tertius denique sequenti, « Non solum autem corporum sanationibus martyr ille, pulchris victorlis condecoratus, abundat, sed et, » etc., in linguam Latinam convertitur.

105. Nec, etsi vocabulum Græcum λαμα idem prorsus quod vocabulum Latinum *medicamen* seu *medela*, in allatis textibus significare, tantisper etiam dederimus, consecrarium propterea erit, ut Joannes Thessalonicensis miraculum unguenti seu olei, e Sancti tumulo scaturientis, iis indicatum certo voluerit. Quidni enim per medicamina, tum in duobus textibus prioribus, tum etiam in posteriori, ipsam sancti Demetrii intercessionem, scilicet potius suppetias, Sancti patrocinio aut ferendas aut etiam reipsa miseris sæpius allatas, intellexisse possit? Alteratro sane e jam assignatis modis aut saltem alio, quo unguenti Sancti corpore scaturientis prodigium haud astruitur, tres supra datos Joannis Thessalonicensis textus explanandos esse, vel ex eo liquet, quod, cum hic scriptor, quo Sanctus noster ecclesiæ suæ Thessalonicensis loco jacuerit reconditus, ignorarit, unguentum ex ejus corpore scaturisse, exploratum etiam verosimillime haud habuerit, hujusque proinde prodigii in allatis textibus mentionem haud fecerit, imo etiam ne facere quidem potuerit. Atque ita, omnibus, quæ jam dixi, expensis, nondum sane Joannis Thessalonicensis ætate, vedum ante illam, unguen-

tum seu oleum e Sancti seu tumulo, seu corpore A atillasse, verosimillimum, ne dicam indubitatum, apparet. Verum quo tandem ergo tempore prodigium istud primum cœpisse statuemus? Thessalonicense Demetrii templum haud dudum post Joannis Thessalonicensis obitum seu sæculo septimo senescente flammis fuisse absumptum aliudque ejus loco fuisse exstructum, supra vidimus. Quid si ergo, cum novum istud ædificium erigeretur, terraque hunc in finem variis locis effoderetur, et primum tunc sacrum Demetrii corpus fuerit inventum seu detectum, et oleum simul seu unguentum, sanandis morbis salutare, ex eo scaturire inceperit?

106. Id sane mihi haud prorsus vero apparet absimile, pro certo tamen vel idcirco habere non ausim, quod auctor anonymus, qui Joannis Thessalonicensis de Demetrii miraculis lucubrationem continuavit, sæculoque, ut supra docui, vel octavo senescente, vel nono ineunte floruit, nullam uspiam in miraculis, Sancti nostri patrocinio patris, quæ narrat, unguenti ex ejus seu tumulo seu corpore prodigiöse scaturientis mentionem faciat. Sancti quidem templum lucubrationis suæ seu *Miraculorum edendorum*, lib. II, cap. 3, vocat *ἰαματοφύρον*; verum cum vocabulum *ἰαμα* sanationem æque quam medicamen, uti jam supra docui, significare queat, sane ex attributo per laudatum scriptorem anonymum Thessalonicensi sancti Demetrii ecclesiæ epitheto *ἰαματοφύρος*, C utpote quod tam id, quod sanationem, quam quod medicamen seu medelam affert, significare notum sit, argui non potest, vel obscuram ipsum unguenti e Sancti tumulo prodigiöse scaturientis mentionem facere voluisse. Quod cum ita sit, oleum e Sancti tumulo jam inde a sæculo octavo ineunte aut etiam senescente septimo prodigiöse stillare cœpisse, utcumque quidem verosimile, neutiquam tamen est certum atque indubitatum. Hinc porro simulque ex aliis, quæ e Joanne Cameniata supra disserui, jam fluit, ut certo quidem jam inde a sæculo nono, fortassis autem duntaxat jam inde etiam a sæculo octavo aut septimo unguentum seu oleum, sanandis morbis salutare, e sancti Demetrii seu corpore seu tumulo prodigiöse stillarit. D

107. Ac primo quidem sacrum illud pignus, cum determinatus, quo in dicata Sancto Thessalonicensi ecclesia jaceret reconditum, locus dudum fuisset incognitus, detectum non prius, quam sæculo septimo senescente aut sequentis initio fuisse, vel e solo num. 102 huc transcripto Joannis Thessalonicensis testimonio palam est. At vero, in-

alteramque ab anonymo, qui Metaphrasti præluxit, conscriptam, Leontius, Illyrici sub sæculi quinti, uti ex supra dictis apparet, initium præfectus, Thessalonica, cum jam in hac civitate ecclesiam sancto Demetrio extruxisset, Sirmium petiturus, partem quampiam e sacrosancti martyris corpore statuerat accipere, fuitque ab hoc proposito per Sanctum, in somnis sibi apparentem, abstractus. Fateor, sic habet. Verum locum determinatum, quo sacrum Sancti nostri corpus jaceret, Leontio cognitum fuisse, certum inde esse haud potest: præterquam enim quod illud Leontii consilium in Anastasianis et Photianis Sancti Actis non memoretur, id sibi etiam Leontius, utut locum, quo sacrum pignus jaceret, nondum tunc nosset, eumque duntaxat a sese, fossione facta, inventum iri, speraret, propositum potuit habere. Utut sit, Joanni Thessalonicensi potius, quam Metaphrastæ et anonymo, e quo hic sua desumpsit, Demetrii biographo, standum est, Sanctique proinde, quidquid etiam hi scribant, corpus non prius, quam sæculo septimo senescente, aut sequentis initio fuisse detectum, in animum induco. Atque id tunc quidem verosimiliter duntaxat, certo autem, uti ex supra dictis pronum est colligere, non serius quam sæculo nono factum fuit.

108. Verum anne, ut ad aliud jam progrediar, sacrum istud pignus in ecclesia Sancto sacra penes Thessalonicenses semper deinceps mansit? In Vita sancti Lietberti, Cameracensis et Atrebatensis episcopi, ad 23 Junii diem, quo hic colitur, in opere nostro vulgata, cap. 5, quo Sancti hujus episcopi iter Hierosolymitanum describitur, lucubratione illius auctor Radulphus ita memoriæ prodit: « Ingressus (Lietbertus nempe) Dalmatiam, locisque peragratis, in quibus olim Diocletianus thermas ædificando diversa mortis intulerat supplicia Christi martyribus, cursum veritit Isauriam versus. Quam præteriens devenit Corinthum, illicque audiens Demetrii sancti, inter martyres præclari, corpus quiescere, sepulcrum ejus expetiit, totoque mentis affectu meritis ipsius divinum auxilium quærit. » Sanctus Lietbertus, Cameracensis atque Atrebatensis episcopus, sæculo undecimo, utpote anno 1076, uti apud nos ad dictum Junii diem videre licet, e vivis sublatus, floruit; quare, si verbis recitatis vera memoret Radulphus, totumque sancti Demetrii corpus intellectum voluerit, necesse est, ut id sæculo undecimo non amplius Thessalonicæ quæverit, sed inde aut hoc ipso sæculo aut etiam citius Corinthum, ubi id sanctus Lietbertus visitarit, fuerit translatus. Verum Henschenius noster, in suis in recitata Radulphi verba Adnotatis aliquam auctoris hujus, qui præterea Diocletianum, martyribus labore macerandis intentum, thermas in Dalmatia extruxisse, perperam sane (neque enim illa id ibi, sed Romæ fecit) memoriæ prodit, circa loca in textu huc transcripto indicata, ignorantiam suspicatus, fueritne sancti Demetrii corp-

Thessalonica, qua in urbe, quod ex eo unguentum A medicum scaturiret, magno populorum concursu honorabatur, Corinthum translatum, disquisitum iri ad hunc 8 Octobris diem, promisit.

109. Ut itaque fidem ab eo datam liberem, simulque quam merito, an in assignando, quo sanctus Lietbertus sancti Demetrii corpus visitavit, loco Radulphus hallucinatus haud sit, in Adnotatis supra cit. dubitarit, ostendam, lectori in memoriam revoco, quod num. 87 et tribus seqq. integrum huc transcripsi, instrumentum publicum. In hoc enim, quod, ut ibidem docui, sæculi tertii decimi initio datum indubie fuit, corpus sancti Demetrii tunc adhuc, cum id daretur, Thessalonicae in ecclesia, huic sacra, fuisse asservatum, non obscure indicatur: quod cum ita sit, nec quidquam, quo laudati instrumenti fides elevetur, possit afferri, integram enimvero sacrum illud pignus jam inde a sæculo undecimo, quo visitatum a sancto Lietberto fuit, Corinthum Thessalonica fuisse translatum, nemo dixerit, nisi forte simul, quod tamen futurum haud reor, fuisse illud, cum Corinthi aliquandiu sæculo undecimo et forte etiam sequenti jacuisset, Thessalonica inde iterum revertum, voluerit astruere. At vero, inquit, si res ita habeat, non tantum, num Radulphus in assignando, quo sanctus Lietbertus sacrum sancti Demetrii corpus veneratus est, loco errarit, ambigendum apparet, verum etiam re ipsa illum hac in re esse hallucinatum, indubitatum videtur. Fateor, ita omnino apparet, nisi C forte is scriptor, non de integro sancti Demetrii corpore, quod Corinthi a sancto Lietberto visitatum fuerit, sed de illius parte loqui voluerit; illum autem non de sacri corporis parte tantum, quam Lietbertus Corinthi veneratus fuerit, loqui voluisse, sed potius Corinthum pro Thessalonica per errorem accepisse, verosimilius vel idcirco reor, quod Lietbertum, Hierosolymam petentem, ex Bulgaria in Dalmatiam, inde in Isauriam, tum Corinthum tandem Laodiceam esse profectum, commemoret; commode autem iter ex Bulgaria Thessalonica dirigere, atque inde e portu aptissimo in Syriam ad urbem maritimam Laodiceam navigare potuerit, uti jam ante me in Adnotatis supra memoratis etiam observavit Henschenius.

110. Atque hinc jam consecrarium est, ut Radulphi laudati, qui sancti Lietberti Vitam, ac nominatim iter ejus Hierosolymitanum descripsit, testimonium neutiquam sufficiat, ut Corinthi, cum sanctus is episcopus Hierosolymam peteret, vel partem etiam duntaxat corporis sancti Demetrii existisse credamus. Verum num post saltem sacro hujusmodi pignore civitas illa fuit ditata? Id ego, utut e nullo prorsus documento affirmari queat, indubitanter tamen negare non ausim, maxime quod post sæculum undecimum, quo sanctus Lietbertus Hierosolymam petiit, aut forte etiam citius, aliquas saltem sancti Demetrii reliquias fuisse distractas seu cum aliis ecclesiis communicatas, ex jam nunc dicendis

A appareat. Parisiis in parva ecclesia, quæ sancti Dionysii De Passu dicitur, postque ecclesiam sanctissimæ Dei Genitrici ibidem sacram, sita est, sacras quasdam, quas sancti Demetrii, ibidem ex infra dicendis culti, esse contendunt, reliquias asservari, Bailletus, tom. III *Vitarum*, col. 115, affirmat; verum cum hic scriptor dubitantis duntaxat in modum de re isthac ibidem loquatur, nedum quidquam, quo eam stabiliat, in medium, si delatum ibidem Demetrio cultum exceperis, adducat, alio mihi, ut sancti Demetrii reliquias post sæculum undecimum aut etiam citius cum aliis ecclesiis fuisse communicatas, verosimile ulcunque efficiam, recurrendum est. Sex sanctorum corpora, videlicet Theodori, Demetrii et Georgii martyrum, Floris, Basilii et Salomonis Hungariæ regis confessorum, sub particulari ecclesiæ cathedralis altari Polæ in Istria anno 1655 fuisse inventa, apud nos tom. VII Septembris in historico de B. Salomone, e rege Hungariæ eremita, pag. 348, e documentis authenticis probatur, sequentique pag. profertur etiam instrumentum publicum, e quo, sex illa corpora sub altari illo a D. Michaelo Ursino, episcopo Polensi, anno 1487 fuisse deposita, indubitatum sit.

111. Cum autem Demetrius martyr, in monumentis illis memoratus, duobus aliis martyribus celeberrimis, Theodoro scilicet die 7 Februarii, et Georgio die 23 Aprilis cultu ecclesiastico affectis, jungatur, hique ambo, uti, quæ de iisdem ad duos dies illos disseruimus, commonstrant, pro Christianorum in bello patronis seu propugnatoribus, non secus ac sanctus noster Thessalonicensis martyr Demetrius, soleant haberi, non de alio sancto Demetrio martyre, quam de hoc nostro, in laudatis monumentis fieri sermonem, sat verosimile apparet. Quod cum ita sit, sacras Sancti nostri reliquias Polæ in Istria asservari, aut saltem tempore in documentis præfatis notato fuisse asservatas, sat pariter verosimile videtur: Verum integrumne has Sancti corpus, an hujus duntaxat partem fuisse dicemus? Cum non raro, imo frequentissime, fiat, ut reliquiarum, quæ partem duntaxat corporis Sancti cujuscumque constituunt, corporis nomine, etiam in documentis authenticis, D veniant, nec quidquam, quod integrum Sancti nostri corpus Thessalonica unquam alio fuisse delatum, suadeat, usquam invenire licuerit, verosimilius videtur eos qui documenta supra memorata condiderunt, partem corporis sancti Demetrii, ibidem memorati, seu, ut verosimile ex dicis apparet, nostri, pro integro ejusdem corpore accipere. Idem porro de Gelenio, qui in Colonia sup-plice, Auctarii num. 4, p. 164, Sigebergensi Benedictinorum cœnobio sancti Demetrii corpus attribuit, pari de causa, si forte ibidem de Sancto nostro sermo sit, dicendum videtur, uti et de quibuscumque seu scriptoribus seu documentis aliis, in quibus Sancti nostri corpus determinate cuiquam loco sacro ascribitur.

§ IX. *Quam insignis Sancto cultus Constantinopoli, ab ipsis etiam Orientis imperatoribus, fuerit delatus, et quam quidem antiquus is sit.*

112. Quam insigni Sanctus cultus Constantinopoli, ab ipsis etiam Orientis imperatoribus, eorumque in aula affectus olim fuerit, manifestum sit vel e solis *Aulæ Byzantinæ cæremoniis*, non serius, uti infra docebo, quam sæculi XI initio scriptis, annoque 1751 Lipsiæ vulgatis. Harum enim lib. I, cap. 21, exponitur, qui quotannis festum sancti Demetrii, solemniter ad ecclesiam hanc sacram processionem instituta, imperatores una cum aula sua honorare soluerint. Id proinde integrum huc transcribo. Sic habet: « Pridie unius diei Domini præpositis indicant, die sequente cum altissimis senatum universum prodire, mane autem circa horam secundam præpositos ingredi jubent, quo facto, cum paucis cubiculariis, papa (Græce habetur *παππa*, id est ex Cangii ad vocem *παππaς* Gloss., palatii custode) et patriarcha abeunt, et patriarcham cum metropolitibus et reliquis ejus officio adducunt. Qui per porticum triconchii ingressus, in camera aurei triclinii, quæ proxima pantheo est, consistit. Præpositi autem ingressi, imperatoribus ejus adventum nuntiant, qui surgunt, et cameram sancti Theodori ingredi, tunicas suas induunt, et extra velum ejus camere egressi, astant. Interea præpositi patriarcham adducunt, quem domini pro more osculantur, et paululum in aureo triclinio cum eo consistunt, rebusque omnibus bene ordinatis, præpositi intrant, dominis id nuntiaturi, qui confestim cum patriarcha surgunt, et ritu ipsi solemniter egressi, per tripetonem, Lausiæcum, Justinianæum, scyla et exteriores Marciani porticus transeunt, oratorium sancti Petri, quod ibi situm est, petunt.

113. « Sciendum est, dominis cum patriarcha ex aureo triclinio procedentibus, ante portas ejus argenteos eunuchos protospatharios, et logothetam curas publici, cum protoseriniario, et primo notariarum, ministros autem triclinii aurei, prope horologium astante. Porro dominos, ex æneis portis ad Lausiæcum egressos, manclavitas et cubicularii omnes excipiunt, et comitantur. Intra scyla, seu in extrema Justinianæi triclinii parte, magistri, proconsules et officiales adsunt, et transeunt dominos, procedentes in terram, adorant. Illi autem, ut supra observatum est, ad sancti Petri abeunt, ubi patriarcha sacrarium ingreditur, et post preces solennes peractas, psalter troparium incipiunt. Patriarcha deinde ex sacrario, sanetum Evangelium manu tenens, ad portas imperatorias ejusdem oratorii procedit, subdiacono crucem processionalem præferente. Domini cereos a præpositis accipiunt, terque genu flexo, ad Deum precantur, tunc Evangelium et crucem osculantur, et diacono incensante, imperator, patriarcha inmixtus, e templo egreditur. Observandum quoque est, pompa a sancti Petri procedente, cantores

A troparium martyris, quod Leo, sapientissimus et optimus imperator, composuit, usque ad verba: *Lutens natus es; ingrediente autem processione triclinium aureum, troparium encæniorum, scilicet Gratia tibi, Christo Deus, apostolorum gloria, recitare.*

114. « Imperator inde, quo abierat, digressus, per medium chryso~~tr~~iclinium pergit, et ex orientalibus portis cum processione egreditur, dum hinc tercia magistri, proconsules, patricii et officiales, e regione templi sancti Demetrii, seu ad sinistram partem, cubicularii vero ad orientales Solarii, domini cum patriarcha in atrio templi stant, ac solemniter encæniorum ritibus peractis introitus sit. Patriarcha sacrarium intrat, domini per mediam ecclesiam transeunt, egrediuntur, et in tetrasero, quod ibi est, lectionem Evangelii audituri, astant. Postea per argenteas Macronis, seu porticus oblongæ, januas progressi tunicas suas induunt, aureamque triclinium ingressi, pro more consistunt, et brevi post missa datur. Convivio autem hoc die patriarcham, metropolitam, et quoscunque volunt, senatores, adhibent. Magna enimvero solemnitate sancti Demetrii festum ab imperatoribus Constantinopolitanis eorumque aula quotannis celebrari Constantinopoli soluisse, ex hic descriptis, quibus, tunc e triclinio aureo, seu imperatorum in palatio suo commorationis loco ad sancti Demetrii templum pergebatur, cæremoniis manifestum sit.

115. Verum quodnam illud fuit sancti Demetrii templum? Codinus, *De Ecclesiis et aulæ Constantinopolitanæ officio*, cap. 15, hunc scribit in modum: « In memoria magni Demetrii abijt imperator ad venerandum monasterium Palæologorum, quod nomine prædicti martyris insignitur. » Monasterii Palæologorum, ad quod imperatores 26 Octobris die, sancto Demetrio sacra, pergere quotannis solerent, Pachymeres quoque tom. II, lib. IV, cap. 12, meminit. Vix, ac ne vix quidem debito, quin hujus Palæologorum monasterii templum unum sit atque idem cum templo, in aulæ Byzantinæ cæremoniis proxime memorato, cui primum a Barda Casare ex dicendis ædificato monasterium postea fuerit adjectum. Res amplius ex dicendis elucescet. Apud Banduram, *Imperii Orientalis* tom. I, anonymus, *Antiquitatum*, seu, ut vocatur ab aliis, *Originum Constantinopolitanarum* scriptor, qui, quemadmodum laudatus Bandurus in Præfatione tomo isti, opera potissimum antea inedita completenti, a se præmissa, docet, sæculo duodecimo ad mediam circiter sui partem profecto floruit, operis sui part. II, num. 68 sic scribit: « Sancti Demetrii ædem, quæ supra muros exstat, Bardas Casar ædificavit, avunculus Michaelis, quem interfecit Basilus apud sanctum Mamantem, jam antea ipse Casare, dum una cum Michaeli Orientalem expeditionem susciperet, membratim conciso in conspectu Michaelis ex sorore sua geniti. Frater quippe crast

Bardas Theodora Augustæ, quæ mater erat Michaelis. » Bardas Cæsar, Michaelis imperatore hujus nominis tertio jubente, anno 867 fuit occisus, ut proinde ædes sacra, quam sancto Demetrio illum extruxisse, verbis recitatis docet scriptor anonymus laudatus, sæculo nono, media circiter sui partem elapso, fuerit ædificata. Atque id quidem in ipso urbis Constantinopolitanæ angulo, quo loco Acropolis, ad orientalem ejusdem urbis plagam, uti ex Cangio in *Constantinopoli Christiana*, lib. 1, pag. 41 et seq. intelligitur, sita, exstabat, factum indubie fuerit, uti vel ex eo liquet, quod Ducas locum illum Μεγαδημήτριον ἀκρόπολιν seu Magni Demetrii Acropolim, a vicino scilicet sancti Demetrii templo nomenclatione accepta, in contexta a se *Historia*, cap. 38 et 39 appellet.

116. Verum hic intricata admodum solutæque difficilis quæstio exoritur. Etenim Constantinus Porphyrogenitus, in Basilio Macedone, cap. 54, quæ ædes sacras nonnullas, ab hoc imperatore instauratas, recenset, hisce etiam ædem, sancto Demetrio sacram, sequentibus verbis annumerat: « Sanctæ Annæ quoque in Deuterio, et sancti Christi martyris Demetrii sacras ædes, vetustate laborantes, novas ac elegantes refecit. » Cangius autem, num sacra hæc, quam a Basilio Macedone instauratam fuisse, Scylitzes quoque pag. 588 memoriæ prædit, sancti Demetrii ædes una atque eadem cum ea, quam supra ex antiquitate, seu *Originum Constantinopolitanarum* scriptore anonymo memoravimus, sit, in *Constantinopoli Christiana*, lib. IV, pag. 122 in dubium revocat, et sano non immerito. Etenim; quemadmodum hoc loco scriptor ille recte notat, Cantacuzenus in *Historia*, a se concinnata, lib. III, cap. 6 et 9, ædem quoque sancto Demetrio sacram, in ipso Constantinopolitano imperatorum palatio seu regia statuit, priori quidem loco sic scribens: Καὶ πρὸς τῷ ναῷ τοῦ μεγαλομάρτυρος γενόμενος Δημητρίου, ὅς τῶν βασιλείων ψυχοδόμητος ἐνός « Et cum essent prope magni martyris Demetrii templum, quod in palatio ædificatum erat; » posteriori vero sequentia verba suppeditans: Καὶ πρὸς τὸν ἐν βασιλείῳ τοῦ Μυροβλήτου τοῦ μάρτυρος γενόμενος ναόν. « Cumque ad Myroblytæ martyris templum, in palatio situm, venisset. » Jam vero, si sacra Sancti nostri ædes, a Cantacuzeno hic memorata, ab æde ejusdem sacra, quæ eo ipso, quo Acropolis, loco exstitit, fuerit diversa, fuit sane, cur Cangius, hancne, an illam Basilius Macedo instaurarit, revocaret in dubium.

117. Sed rem examinemus. Anna Comnena, *Alexiados* lib. XII, pag. 361 meminit ædis sacrae, in palatio imperatorio Constantinopolitano exstantis, quæ, quamvis quidem a multis, seu potius, ut Græca verba sonant, a vulgo magni martyris Demetrii nomine insigniretur, in nomine tamen Dei Matris fuerat erecta; mox autem laudati Scylitzes et Constantinus Porphyrogenitus, prior quidem pag. proxime cit., posterior vero in Basilio Macedone, cap. 55,

A fuisse ab hoc ædem, ædificatione Dei Genitrici sacram, in palatio exstructam, memoriæ produnt; quare hæc, nisi forte quis duas, quod parum verosimile apparet, dicatas eidem Dei Genitrici ædes in palatio exstitisse velit, esse necesse est illam ipsam, quæ, quamvis quidem, ut Anna Comnena ex dictis docet, Deiparæ in palatio sacra exstiterit, Demetrii nihilominus nomine insignita a vulgo fuit, quæque, nisi forte quis, contra ac verosimile apparet, ædes duas, sancti Demetrii nomine distinctas, in palatio exstitisse velit, cum sacra Sancti æde, quam in palatio Cantacuzenus statuit, eadem esse debet. Porro laudati Scylitzes et Constantinus Porphyrogenitus, qui, quemadmodum jam docui, Dei Genitrici ædem in palatio a Basilio Macedone ædificatam fuisse tradunt, ab hoc etiam principe, paulo antequam id faciant, ædem sancto Demetrio sacram instauratam fuisse, memoriæ produnt; quare, cum hæc ab illa, a vulgo etiam, ut jam docui, sancti Demetrii nomine insigniri solita, manifestissime distinguant, consecrarium ex omnibus jam dictis est, ut sacra sancto Demetrio ædes, quam a Basilio Macedone instauratam fuisse scribunt, extra palatium sita fuerit, distinctaque proinde ab æde, sancto Demetrio sacra, quam in palatio Cantacuzenus ponit. At vero, inquires, orationem sec homiliam, supra pag. senel memoratam, hisque verbis, Ἐρηθὸ σωτήριος λόγος, inceptam, quam Commentarii hujus § 1 Leonis Sapientis, Orientis imperatori, vindicavi, dictam fuisse ab hoc tunc,

C cum ædes sancto Demetrio in regia seu palatio consecraretur, titulus ei præfixus, utpote qui verbis, num. 5 recitatis, sit conceptus, fidem facit.

118. Jam vero, cum Leo Supiens Basilii Macedonis filius sit, huicque patri suo, quo volente imperator jam inde ab anno 870 coronatus fuerat, anno 886 successerit, ædem sancto Demetrio sacram, in cujus consecratione orationem seu homiliam memoratam, is dixit, esse illam ipsam, quam ab ejus patre, Basilio Macedone, instauratam fuisse Porphyrogenitus et Scylitzes locis supra cit. tradunt, verosimilimum apparet, hancque proinde notam aliam, quæ a Cantacuzeno supra recitatis verbis in palatio seu regia statuitur, exstitisse. Ita contra opinionem, qua ex jam dictis sacra sancti Demetrii ædem, a Basilio Macedone instauratam, extra palatium statuimus, potest argui. Verum scriptor, qui dictæ homiliæ seu orationi in codice olim Mazarinæo, sæculo, ut apparet, duodecimo exarato, titulum præfixit, dictam illam fuisse tunc, cum ædes sancto Demetrio in regia consecraretur, idcirco fortassis in hoc notarit, quod tunc, cum præfatum codicem exararet, seu sæculo XII sacrum istud ædificium solo sancti Demetrii nomine sole-ret distingui. Adhæc, ut cum tituli, de quo hic, scriptore Anna Comnena, quæ pariter sæculo XII floruit sacramque illam ædem, utut Demetrii nomine a vulgo insigniri solitam, sanctissimæ Dei Genitrici dicatam notat, in concordiam adducatur,

feri potest, ut sacra illa aedes et sanctissimae Dei Genitrici simul et sancto Demetrio fuerit dicata, hincque de ea, veluti sancto Demetrio sacra, tituli scriptor, solis concinnatis de hoc Sancto nostro lucubrationibus (adi num. 3) transcribendis intentus, mentionem fecerit, omisso etiam Deiparæ nomine quo tunc fortassis a paucis duntaxat locum illum sacrum insigniri habebat perspectum. Quicquid itaque e titulo, quem in codice Mazarinæ oratio seu homilia laudata præfert, possit argui, hanc equidem, non cum sacra sancti Demetrii aede, quam a Basilio Macedone instauratam fuisse Scylitzes et Porphyrogenitus tradunt, sed cum altera, quam in palatio fuisse Dei Genitrici exstructam, nomineque nihilominus sancti Demetrii a vulgo soluisse distingui Anna Comnena affirmat, conseraretur, pronuntiatam fuisse, indubitatum apparet, manetque proinde, sacram sancti Demetrii aedem, quam Basilius Macedo instauravit, extra palatium sitam fuisse, atque ideo ab aede Sancti sacra, quam in palatio Cantacuzenus statuit, distingui.

119. Verum quænam tandem est sacra sancti Demetrii aedes, quæ et ab aede per Cantacuzenum memorata distinguitur et a Basilio Macedone fuit instaurata? Non alia, ut apparet, quam quæ eo ipso, quo Acropolis existit, loco a Barda Cæsare, ut supra docuimus, fuit exstructa. Hæc enim, non secus atque illa, extra palatium existit, uti jam nunc dicenda ostendent. Ecclesiam sancti Demetrii, quam luce huic sacra imperatores, ut supra docui, quotannis adire solebant, extra palatium sitam fuisse, vel e solis, quibus hic illorum magna solemnitate ad locum istum sacrum fieri solitus accessus describitur, verbis, supra huc ex *Aulæ Constantinopolitanae caeremoniarum* libro transcriptis, liquet; hisce enim imperatores, quo illud sancti Demetrii templum adirent, e palatii sui portis egredi soluisse asserunt; jam vero cum hæc, uti eadem transcripta verba fidem faciunt, ad Orientalem civitatis plagam extiterint, atque ad hanc etiam sancti Demetrii ecclesia, a Barda Cæsare exstructa, sita fuerit, sacrum hunc locum cum ecclesia, quam imperatores solenni supplicantium ritu 26 Octobris die quotannis adibant, esse eundem, verosimillimum apparet, illumque proinde, non secus atque hanc, extra palatium sitam fuisse. Ad hæc cum soluisse quotannis Orientalis imperatores ad monasterium, sancti Demetrii nomine incignitur, luce huic sacra seu 26 Octobris die abire, a Codino verbis supra recitatis tradatur, iidemque imperatores, ut supra huc transcripta ex *Aulæ Constantinopolitanae caeremoniis* verba fidem faciunt, festiva eadem sancti Demetrii ad dictum Sancti hujus templum, extra Palatii portas situm, solenni supplicantium ritu incidere soluerint, de eodem loco sacro et apud Codinum et in dictis *Cæremoniis* seu potius scripto de hisce libro fieri sermonem, vix non indubitatum apparet.

120. Quod cum ita sit, templumque, quod festiva

Sancti luce adire Imperatores solebant, monasterium præterea, contra ac aedi sacrae, in palatio ejusve ambitu sita, conventire videtur, sibi etiam, uti e Codino verbis intelligitur, habuerit adjunctum, illum sane locum sacrum ac proin etiam exstructam a Barda Cæsare ecclesiam, utpote ab hoc, ut jam docui, non distinctam, extra palatium situm fuisse, dicendum est. Jam vero, cum Sancti ecclesia, quam Basilius Macedo instauravit, extra palatium pariter, ut supra ostendi, sita fuerit, non aliam Demetrii aedem sacram, quam quæ a Barda Cæsare fuerat exstructa, a Basilio Macedone fuisse instauratam, verosimillimum apparet. Nec est, quod reponas, sancti Demetrii aedes, quas Basilius Macedo instauravit, in Leonis Allatii editione *ruinosas*, atque in altera, quam in Byzantinis post Theophanem Scriptoribus Combelsis suppeditat, *vetustate laborantes* appellari; has autem denominationes exstructis a Barda Cæsare sancti Demetrii aedibus, utpote quæ, ut supra docui, ante duntaxat 850 circiter fuissent erectæ, Basilius Macedonis tempore, quod hic quinquaginta nondum annis post aedes easdem ædificatas elapsas obierit, convenire haud potuisse: etsi enim id ita sit, in Græco tamen tum Scylitzæ, tum Porphyrogeniti textu, si Græca, quibus hic concipitur, verba accurate exponantur, duntaxat habetur, Basilium Macedonem sancti Demetrii aedes aut ex antiquis novas fecisse, aut antiquarum loco novas condidisse. Atque hæc sunt, quæ, ut simul, et quam sancti Demetrii ecclesiam Basilius Macedo instauravit, et hanc, quotannis luce sancto Demetrio sacra ab imperatoribus solemniter adiri solitam, a sacra sancti Demetrii aede, quam in palatio Cantacuzenus statuit, esse diversam, ostenderem, in medium adducenda existimavi. Cangius porro, ut alio jam sermonem convertamus, in *Constantinopoli Christiana*, lib. iv, pag. 122, eo inclinare videtur, ut monasterium, quod ex dictis templo a Barda Cæsare exstructo, fuit adjecum, ab Andronico Juniore, Palæologorum stemmate oriundo, a quo ædificatum instauratumve fuerit, nomen suum accepisse existimet. Ita enim ibidem de monasterio isto scribit: « Ab Andronico Juniore

forte vel ædificatum vel renovatum crediderim, qui sanctum Demetrium summa veneratione et a puero coluit, ob præstitam sibi inprimis a divo isto opem in expeditione Thessalonicensi, uti narrat Cantacuzenus, lib. i, cap. 53.

121. Id sane, quod Cangius hic affirmat, loco cit. Cantacuzenus narrat, imo vero, Andronicum ab inveterato periculosoque vulnere, quod in pede acceperat, prodigiose, cum hunc unguento, e sancti Demetrii tumulo scaturiente, linere decrevisset, absque mora fuisse sanatum, ibidem etiam adjunxit, ita de Andronico, cum jam Thessaloniam occupasset, memoriæ prodens: « Constitutus, quæ ad arcis (Thessalonicensis) custodiam pertinebant, imperator ad sanctum Demetrii martyria

et myroblytæ conditorium processit, simul ut A precibus eum veneretur (quippe quem a puero præ aliis martyribus honorabat, et plus in eo spei reposebat, quam in cæteris, impenseque illum diligebat) simul ut eidem gratias de oblata felicitate (in occupanda nimirum Thessalonica) rependeret. Peracto utroque, quoniam etiam pedem in conflictu cum Persis vulneratus quatuordecim mensibus curari non poterat, multa medicis auxilia frustra experientibus; sed, eo paulatim tabescente, doloribus intolerandis cruciabatur, soluto calce, Sancti unguento illum parabat perlinere, ita secum volvens, quæ ars humana et studium nequirent, ea Deum sanctis martyribus posse concedere. Ablatis fasciis nudatoque pede, linamentum illud captum, quod vulneribus inditur (o magnam Dei ad martyres suos honorandos curam et providentiam!) extra vulnus apparuit; pes autem adeo sanus, ut nec vulneris, nec cicatricis ullum restaret vestigium, et vulneratusne aliquando fuisset, ignoraretur. Hoc viso miraculo, magis quam de acquisita Thessalonica exultavit imperator, ferventioresque et majores ob hoc beneficium gratias egit; ac tota civitas, intellecto in eum elito tam admirabili opere, multas Deo et Demetrio, a quo curatus fuerat, laudes decantavit.

122. Hactenus Cantacuzenus. Attamen, licet non tantum, quod Cangius memorat, beneficium, verum etiam aliud, in Andronicum Juniores a sancto Demetrio collatum, recitatis verbis tradat, anne tamen, quod Palæologorum dicebatur, monasterium, eidem Sancto nostro dicatum, suam ab imperatore illo, utut e Palæologorum familia oriundo, nomenclationem acceperit, mihi admodum dubium apparet. Cum enim a puero, uti transcripta Cantacuzeni verba fidem faciunt, majori in sanctum Demetrium, quam in martyres alios, veneratione simul ac dilectione princeps ille existerit, fieri facile potest, ut huic ille peculiaris erga Sanctum affectus a parentibus suis, qui et illum fortassis a majoribus hausissent, instillatus fuerit. Quod cum ita habeat, fieri etiam facile potest, ut abs hisce, quos inter nonnulli, uti apud Cangium in *Familiis augustis Byzantinis*, pag. 230 et seqq. videre licet, opibus atque auctoritate præstitere, dicatum, de quo hic disserimus, Sancto nostro monasterium, Palæologorum idcirco nominatum, diu etiam ante Andronici Junioris ætatem seu sæculum XIV fuerit exstructum, licet interim abs hoc illud fuisse instauratum, nullo queat fundamento indubitanter seu negari, seu etiam affirmari. Utut sit, manifestum equidem ex omnibus jam dictis est, Sanctum nostrum maxima in veneratione apud Orientis imperatores exstitisse, cultuque etiam plane insigni ab hisdem fuisse affectum. Verum a quo quidem tempore circiter ita honorare Demetrium principes illi cœpere? Quod supra § hujus initio deindeque adhuc laudavi, de *De aula Byzantiæ cæremoniis* opus

vel a Constantino Porphyrogenito anno 959 e vivis sublato, vel, ut verosimilius apparet, a Constantino altero, Porphyrogeniti nepote, qui delatas sibi anno 1025 imperii Orientalis habenas anno 1028 morte demisit, litteris commendatum fuisse, argumenta in Præfatione, quam sibi illud præfixam habet, adducta luculenter evincunt; quapropter non serius certe, quam vel sæculo decimo vel sequentis initio, Constantinopoli morem, ut sanctum Demetrium imperatores, sese ad sacrum huic in Acropolitano urbis angulo templum cæremoniis per verba num. 112 et binis seqq. ex opere illo recitata expressis 26 Octobris die conferentes, quotannis venerentur, obtinere incepisse, indubitatum est.

123. Adhæc mos ille, cum jam inde a medio circiter sæculo nono, quemadmodum, quæ supra in medium adduxi, dilucide ostendunt, præfatum Sancti templum fuerit exstructum, jam inde etiam ab eodem sæculo nono fortassis obtinuerit. Sane Demetrium hoc ipso etiam sequentique sæculo atque etiam citius magna veneratione, cultuque insuper sanctis deferri solito Constantinopoli ab ipis etiam Orientis imperatoribus honoratum fuisse, vix non etiam indubitatum apparet. Verum de re hæc tractabo, postquam nonnulla adhuc, quæ Sancti apud imperatores illos, sæculo decimo posteriores, venerationem probant, in medium adduxero. Glycas in *Annalibus*, anno 1572 Basileæ editis, part. IV, de Michaeli Orientis imperatore, hujus nominis quarto, cum sub vite suæ finem adversa valetudine gravissime laboraret, ita scribit: « Michaelus, ubi a malo genio pejus indices exagretur, in quasvis regiones et insulas presbyteris quidem singulis nummos aureos binos, monachis vero unum misit, licet irritò studio, quod malum augesceret, ac morbus aquæ intercutis accederet. Quam ob rem Thessalonicam profectus imperator ibidem degebat, et ad egregii martyris victorisque certaminum Demetrii sepulcrum assiduo versabatur, ut eo malo liberaretur. » Idem etiam de eodem imperatore Zonaras et Cedrenus memoriæ produnt, hic quidem in *Historiarum Compendio*, pag. 741, illo vero in *Annalibus*, tom. II, pag. 239; cum autem is imperator, quem etiam, seu potius eo imperii habenas adhuc tenente, Thessalonicensis insignem de Bulgaris sancti Demetrii ope seu patrocinio retulisse victoriam, Cedrenus in opere cit. pag. 748 per verba in *Analectis*, quæ tribus edendis miraculorum libris subjungam, recitanda narrat, sæculi undecimi anno quadragesimo primo vitam cum morte commutavit, illius sane, ad sancti Demetrii opem, quo morbo gravissimo liberaretur, continuo recurrentis factum argumento est: Sanctum nostrum sæculo illo magna in veneratione apud ipsos etiam imperatores aut certe apud Michaelum, nominis hujus quartum, fuisse.

124. Nec quilibet de illa tribus sequentibus sæculis fuisse remissum, verosimile apparet. Ac primo quidem quæ id quantum ad sæculum duo-

decimum verum sit, vel sola num. 71 memorata, qua Emmanuel Comnenus, ab anno 1180 imperator, per Demetrii festi partem a jure dicendo abstinendum in Sancti hujus venerationem statuit, anno 1166 Novella argumento est. Quod autem ad sæculum quartum decimum (nihil enim, quod de decimo tertio nominatim dicam, occurrit) jam spectat, Demetrium tunc etiam ab ipsis Orientis imperatoribus honoratum fuisse, palam est tum ex illis quæ de Andronico Juniore, anno 1341 vita functo, antea relata sunt, tum e supra hoc transcriptis Georgii Codini verbis, quibus hic sæculi quarti decimi scriptor docet, imperatores ætate sua ac proin sæculo quarto decimo ad sancti Demetrii monasterium, seu ædem sancto huic sacram, cui monasterium, a Palæologis dictum, esset adjunctum, solemnibus supplicantiis ritu sese una cum aula sua quotannis 26 Octobris die, Sancti nostri cultui addicta, soluisse conferre. Ad ea modo, quæ Sancto etiam ante sæculum undecimum venerationem, sanctis deferri solitam, fuisse exhibitam commonstrant, jam progredior. Pelerinus in diversorum numismatum Miscellaneis, anno 1765 Parisiis in lucem editis, lib. 1, ad pag. 222 exhibet tabulam, inter varias alias, quibus varia exprimentur numismata, ordine duodecimam, cujus numisma, nota numeri 13 distinctum, in antica quidem parte Constantinum imperatorem, in postica vero sanctum Demetrium, nomine ei, non Δημήτριος, sed e more, quo *Eta ut Iota* pronuntiarī solebat, apud Græcos tunc introducto, Διμήτρι; ascripto, hastaque, quod hastis confossus martyrium consummarit, manui dextræ inserta, exhibet; addit autem esse, cur putemus, imperatorem, qui numisma illud eudendum curavit, alium non esse, quam Constantinum VI, qui una cum matre sua Irene Imaginum cultum, a Constantino Copronymo et Leone Isauro, decessoribus suis, abrogatum, restituit.

125. Ita quantum ad substantiam verbis Gallicis scriptor ille; licet autem, quæ nisce exprimitur, opinio certa, quemadmodum ipsemet mox futetur, mentiquam sit, sat tamen verosimilis apparet, hincque etiam inde a sæculo octavo, quo jam senescente, Constantinus VI ejusque mater Irene floruerunt, apud imperatores Constantinopolitanos, si tamen Iconomachos exceperis, summa in veneratione fuisse, verosimile utcumque sit. Atque hæc sunt, quæ de veneratione, quam Sanctus apud imperatores Constantinopolitanos sæculo octavo habuit, commemoranda inveni; quod autem ad sæculum proxime secutum seu nonum jam spectat, nec tunc sane Demetrium Constantinopoli, aut apud ipsos Orientis imperatores exigua in veneratione fuisse, vel solum ei ibidem anno circiter, ut supra docui, 859 a Barda Cæsare exstructum templum argumento est perquam valido. Ad sæculum decimum venio. Sanctum a Joanne Zemisce, qui ab anno 969 ad annum usque 975 imperio Orientali præfuit, magno in pretio ac veneratione habitum

fuisse, verosimile apparet. Verum antequam hoc probatum dem, nonnulla adhuc, ne quis forte etiam quantum ad venerationem, Sancto ab imperatore illo delatam, in errorem inducatur, præmittenda sunt. Victoriam de Russis ab eodem imperatore, sancto Theodoro duce et martyre ei opitulante, fuisse relatum, Cedrenus in *Historiarum Compendio* memoria prodit; verba, quibus id facit, utut ad Sanctum nostrum proprie haud spectantia, idcirco tamen, quod ad rei hic discutiendæ, atque ad venerationem, qua erga Sanctum Zemisce fuerit, spectantis intelligentiam conducant, hac transcribo.

126. Sic habent: « Ferunt ea pugna divinitus quoque Romanis latum auxilium: nam ab Austro obortam procellam, in facies Scytharum ingruisse, eosque impedivisse, ne suo arbitratu rem gererent; et ab omni Romanorum exercitu conspectum fuisse virum albo equo vehentem, qui princeps pugnam inierit, hostiumque ordines conturbaverit, nemini neque ante neque postmodo cognitum. Eum aiebant fuisse Theodorum unum de pulcherrimas consecutis victorias martyribus. Sane his semper auspiciis atque antesignanis adversus hostes uti solebat imperator hic. et quo die hæc pugna est pugnata, is festus fuit memoriæ illius Theodori exercituum ductoris. Sed et veneranda quædam mulier Constantinopoli ædem fecit, id visum fuisse divinum. Ea enim pridie Iulius diei in somnis visa fuerat astare Delparæ, et audire eam dicentem cuidam militi: Domine Theodore, meus ille et tuus Joannes in periculo versatur; festina ad opem ei ferendam; idque insomnium prima luce vicinis narraverat. Enimvero Scythæ eo prælio funduntur, cumque se portis interclusos a Barda sentirent, in campum fuga disperguntur, pereuntque innumerales, partim a se invicem conculcati, partim a Romanis obruncati, vulnerati pene omnes. Martyri Theodoro gratiam pro ope lata referens imperator, templum, in quo is humatus erat, ad fundamenta usque demolitus, aliud magnificentissimum extruxit, ac præditis amplis habitibus reditus donavit: urbem, in qua id erat, pro Euchaneia Theodoropolim nominavit. » Bollandus noster hæc Cedreni

verba in Commentario, Actis sancti Theodori ducis et martyris prævio, ad diem 7 Februarii, quo is colitur, etiam recitat, ac deinde, nonnullis interpositis, num. 28, subjungit: « Quod supra retulimus ex Cedreno, semper consuevisse Zemiscen uti auspiciis atque antesignanis adversus hostes προμαχοις και προβόλοις sanctis martyribus, quos καλλινητους vocant, pulchris decoratos victoriis, ex eo fortassis factis titus flammulorum manavit, quem Codinus cap. 6 memorat; aut, si antiquior, confirmatus certe religiosissimi illius imperatoris pietate. »

127. « Dum, inquit Codinus, liturgia peragitur, aut solæ etiam Vesperæ Sabbato vel Dominica decantantur, proceres ii qui circumstationis moderatores sunt, gestant flammula, sive φλόμουλα. Sunt

autem ista : Primum archistrategus, sive sancti A Michaelis imago ; alteram, octapodion, habens multas divinasque sacrorum pontificum imagines, lingulis octo ; tertium, crux habens imagines quatuor magnorum martyrum Demetrii, Procopii et utriusque Theodori ; quartum, representans sanctum Georgium equitem ; quintum, Draconteum ; sextum, imperatoris effigiem exhibens equo insidentis. Sunt autem bina omnia, id est simul duodecim. Hinc forte quis credat, inter sanctos martyres, καλλινίκους seu *pu'ehris decoratos victoriis* nuncupatos, quibus Joannem Zemiscen auspiciis atque antesignanis adversus hostes, προμάχοις καὶ προβάλοις, uti semper consuevisse, Cedrenus tradit per verba recitata a Bollandio etiam haberi sanctum Demetrium ; verum res secus habet. Bollandus enim sanctos B martyres, quibus in bello auspiciis Zemisces usus sit, non alios, quam Cedrenus, cujus auctoritate nititur, designatos voluerit ; hic autem duos sanctos duntaxat Theodoros martyres, duos scilicet celebriores illos, quorum alter tironis, alter ducis titulo solet distingui, pro auspiciis atque antesignanis in bello a Zemisce adhibitos commemorat. Ut res manifesta evadat, Græca ejus, quæ huc spectant satque accurate Latinitate donata non sunt, verba huc transfero una cum alia a me adornata interpretatione Latina. Ita habent : Καὶ τις ἀνήρ ὤπιο παντὶ τῷ στρατηγίῳ Ῥωμαίων ἐφ' Ἰπποκλεουῦ προαγωνιζόμενος, καὶ τὰς τῶν πολεμίων κλωνῶν καὶ διαπαράσεων φάλαγγας, μηδὲν πρότερον ἢ μετὰ ταῦτα γενόμενος γνώριμος, ὃν Ἰσρασκον εἶνα εἶναι τῶν καλλινίκων μαρτύρων Θεοδώρων. Τούτοις δὲ προμάχοις ἀεὶ καὶ προβάλοις κατὰ τῶν πολεμίων ἐχρῆτο ὁ βασιλεὺς· καὶ γὰρ δὴ καὶ συνίτυχε τότε τὸν ἀγῶνα κατ' αὐτὴν συναχθῆναι τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν εἰσέθαμεν ἑορτάζειν τὴν μνήμην τοῦ στρατηγίου. Hactenus Græca Cedreni verba ; ea nunc, quæ iis adaptanda est, stricta interpretatio Latina.

128. c Visus etiam fuerat ab omni Romanorum exercitu vir quidam, equo albo ante primam aciem certans, hostiumque pellens et turbans ordines, memini ante vel post hæc cognitus, quem e martyribus Theodori, pulchris candeceras victoriis, unum esse dicebant. Hisce enim semper auspiciis D atque antesignanis adversus hostes utebatur imperator, ceciditque insuper, eo ipso die, quo exercituum ductoris (nisi scilicet et duobus, de quibus proxime locutus est, Theodori) festivitatem celebrare solentis, prælium illud commisit. Hæc modo verba considera, factique intellige, sanctos duntaxat Theodoros martyres, quibus Joannes Zemisces auspiciis atque antesignanis adversus hostes uti soluerit, a Cedreno ac proin etiam a Bollandio commemorari. Verum, etsi id ita sit, nosterque proinde sanctus martyr Demetrii martyribus illis, quibus adversus hostes auspiciis atque antesignanis Joannes Zemisces usus fuit, adnumerari e Cedreni recitatis verbis haud possit, neque etiam ex

hisce illum Bollandus iisdem adnumeravit, Demetrium tamen, quod inter sex flammula seu vexilla, quæ in majoribus festis rei divinæ assistenti imperatori a proceribus præferri solebant, unum etiam, quod, quemadmodum adducta a Bollandio Codini verba fidem faciunt, sanctum Demetrium representabat, recenseatur, præcipuis olim imperii Constantinopolitani protectoribus fuisse acconsuam, indubitatum apparet, idque vel a sæculo nono, si flammulorum illorum seu vexillorum usus a Joanne Zemisce primum introductus fuit, vel etiam citius, si is ante principis hujus ætatem jam obtinuerit, confirmatusque ab illo duntaxat fuerit. Alterum sane factum esse, ac proin apud Joannem Zemiscen magna in veneratione Demetrium fuisse, verosimile mihi, quemadmodum et Bollandio visum est, videtur.

129. Atque in hanc opinionem ex eo concedo propensius, quod Sanctus equidem diu etiam ante sæculum nonam seu Joannis Zemiscæ, imperatoris Constantinopolitani, ætatem σύμμαχο; seu in bellis auxiliator ab imperatoribus Constantinopolitans habitus fuerit, hocque etiam nomine magna in veneratione apud illos existerit, uti vel ex eo colligas, quod Mauritius, Constantinopolitanus sæculo sexto senescente sequentisque initio imperator, ab Eusebio, Thessalonicensi archiepiscopo, corporis sancti Demetrii partem, quo hujus in bellis auxilium experi etur, postularit, idemque ante Mauritium Justinianus I, qui et ipse sæculo sexto floruit, pariter præstitit, prout *Miraculorum edonorum* libri i caput quintum fidem facit. Nec ea tantum ex hoc habemus, verum etiam Justinianum, cum ad eum (adi num. 101) pars terræ, quæ ex igne e Sancti tumultu erumpente fragrantiam ineffabilem mirabiliter contraxerat, reliquiarum postularum loco missa fuisset, maxima eam lætitia, non acens atque ipsam Sancti corpus, accepisse ; quod sane hunc summa in veneratione apud imperatorem illum fuisse, argumento est minime dubio.

§ X. *Cultus ecclesiasticus Sancto etiam apud Latinos aliisque nationes a longinquo jam tempore delatus.*

130. Leontium, Illyrici sæculo quinto, ut supra docui, verosimiliter in eunte præfectum, qui insignem ex ante dictis Thessalonice sancto Demetrio ecclesiam extruxerat, e civitate hæc Sirmium, Illyrici urbem percelebrem, imo a Constantini Magni ætate antea Illyrici, antequam hoc bifarium in Illyricum Orientale et Occidentale fuit et divisum, metropolim, præfectique prætoriani sedem, profectum, alteram etiam ibidem Sancto ecclesiam, in qua, quas secum Thessalonice attulerat, ejusdem reliquias, clamantem nimirum, sanguine martyris adhuc notatum, atque orarium hujusve saltem partem deposuit, erectisque, Metaphrastes simulque anonymus, quon sibi prælucentem hic laudat, Sancti nostri biographus sub contextarum a se Demetrii passionum finem memorie prodit. Verum anne binis hæc

scriptoribus ea in re, a qua gesta diu admodum tam unus, quam aliter verosimillimo abfuit, fides tanto adhiberi potest? Photiana quidem et Anastasiana Sancti Acta ecclesiae, quam Leontius Sirmii sancto Demetrio extruxerit, mentionem nusquam faciunt; verum nihil etiam, quo Metaphrastes anonymique, qui huic praeluxit, ista de re assertum falsitatis utcumque evadat suspectum, suppeditant. Quare, cum nec quidquam, quod bis istis Sancti nostri biographis fidem hic denegandam suadeat, aliunde occurrat, fuisse ipsa a Leontio, Illyrici praefecto, ecclesiam Sancto nostro Sirmii extructam, in animum induco.

151. Atque id quidem ex eo etiam facto propensius, quo saeculo saltem undecimo Sirmii existisse templum, sancto Demetrio sacrum, e Joanne Cinnamo, qui saeculo isto floruit, resque a Joanne et Manuele, imperii Constantinopolitani habenas tunc moderatis, gestas, conscriptis a sese, Parisique typorum beneficio anno 1670 vulgatis *Historiarum* libris sex complexus est, habeatur compertum. Etenim scriptor ille coniectati hujus a se operis lib. v, num. 12 sub finem, ita memoriae prodit: « Hungarorum gens saepe Romanorum (ita passim ab historicis Graecis il omnes, qui Orientis imperatoribus suberant, solent vocari) fines incur-savit, et paulo antequam imperaret Alexius Comnenus, Sirmium cepit, multisque Transistranis urbibus expugnatis, Næsum usque pervenit. Ibi in sancti martyris (Procopii nomen) incidentes feretrum, totum quidem inde corpus auferre inhumatum, ut arbitror, existimantes, sola manu ablata, recessere, et Sirmium reversi, eam deponere in templo Demetrii martyris, quod pridem extruxerat is qui Illyricum praefectus rogebat. Eam igitur illic (Sirmii nimirum) inventam sustulit tunc imperator (Emmanuel Comnenus scilicet) et reliquit, ut diximus, reddidit corpori. » Cum Emmanuel Comnenus imperator, qui manum, quam quondam, a sancti Procopii martyris corpore abstractam, Hungari Sirmii in sancti Demetrii templo deposuerant, in civitate isthac invenisse reliquoque Sancti illius corpori reddidisse a Cinnamo hic narratur, anno 1180 obierit, eique tum primum Alexius Comnenus, hujus nominis secundus, successerit, Alexium Comnenum, quo nondum imperii Orientalis habenas admoto, Hungari Sirmium cepisse, ibidemque sancti Procopii martyris manum in sancti Demetrii ecclesia deposuisse ab eodem Cinnamo per verba recitata referuntur, imperatorum nominis illius primum fuisse, necesse est.

152. Quare, cum hic jam inde ab anno 1080 imperare inciperit, consecrarium est, ut jam inde a saeculo undecimo Sirmii ecclesia, sancto Demetrio sacra, certo existiterit; quod sane, quae a Metaphraste anonymaque, qui huic praeluxit, Sancti biographe de extructa sancto Demetrio a Leontio, Illyrici praefecto, Sirmii ecclesia traduntur, veritati esse consona, argumento etiam qualicumque est.

Canglus nihilominus in suis in hunc transcriptum Cinnami locum Anotationibus, utpote in quibus de eadem, de qua Metaphrastes anonymusque, qui huic praeluxit, Sirmiensi Sancti ecclesia, uti ex infra dicendis patescet, loqui videatur, ea sup-peditat, e quibus anne unquam ecclesiam, sancto Demetrio sacram, Leontius Sirmii extruxerit, non nemo forte subdubitet. Etenim ibidem sic scribit: « Quod hic habetur templum D. Demetrii, videtur ille, a quo oppidum D. Demetrii, ad Savum amnem situm, nomen accepit, hodie S. DEMETER dictum, haud procul ab antiquo Sirmio. Quod vero templum illud in Sirmio existere ait Cinnamus, id accipiendum puto pro Sirmiensi agro; nam *Σπυριον* non semel is dicitur eidem scriptori. Oppidi vero sancti Demetrii meminit Bonfinius, Dec. v, lib. iv extremo. » Quod si ergo Cangio assentiendum sit, sancti Demetrii templum, cujus Cinnamus verba recitatis meminit, non in ipsa Sirmiensi urbe, sed in agro, huic adjecto, situm fuerit, oppidoque, quod in hoc pariter seu haud procul a Sirmio situm erat, atque hodie S. Demeter vocatur, nomen deinde fecerit. Verum hæc mihi nentiquam placeat; etsi enim Cinnamus, uti in dictorum suorum probationem Cangius adjungit, *Σπυριον* subinde ad agrum duntaxat, civitati huic adjectum, significandum adhibeat, in transcripto tamen textu vocabulum istud eo loco, quo de depositis ab Hungaris, Sirmium reversis, in sacra ibidem sancto Demetrio æde sancti Procopii martyris reliquiis loquitur, ita ab illo accipi, verosimile haud apparet.

153. Hungaros enim, paulo antequam Alexius Comnenus imperii Orientalis habenas suscepisset, præter multas Transistranas urbes, a se subactas, Sirmium etiam cepisse, in eodem textu ait, ibique indubie hoc vocabulum, non ad agrum Sirmio adjectum, sed ad ipsam hanc civitatem significandam usurpat; jam vero, cum id ita sit, nec scriptores unam eandemque vocem ad res prorsus diversis, nullo omnino, quo id prodant, subministrato iudicio, significandas in brevi adeo textu, qualis est supra e Cinnamo huc transcriptus, adhibere haud solcant, scriptorem hunc etiam eo loco, quo de sancti Procopii reliquiis, ab Hungaris in sancti Demetrii templo Sirmii depositis, sermonem facit, vocabulum Sirmium, non ad Sirmiensem agrum, sed ad ipsam hanc civitatem significandam usurpare, verosimillimum, ne dicam indubitatum, apparet. Ad hæc Cinnamus, dicam sancto Demetrio eodem, de qua in textu supra huc transcripto loquitur, abs illo, qui Myrsinæ praefectus rogebat, adscitam fuisse, disertè tradit, sermonemque præinde facit de eadem sacra sancto Demetrio æde, quam Metaphrastes anonymusque, qui huic praeluxit, Sancti nostri biographus, Leontium, Illyrici praefectum, Sancto extruxisse, aiunt; hæc autem bini hi scriptores, non in agro, qui Sirmio adjectus, sed in ipsa hac civitate statuant. Præterquam enim, quod Leontium, cum Sirmium pec-

venisset, templum ibidem sancto nostro martyri A extruxisse, dilucide prodant, nec Sirmii nomine Sirmiensem agrum unquam vocare noscantur, templum illud prope ædem, sanctæ Anastasiæ sacram, situm fuisse docent, verosimileque haud videtur, in agro Sirmiensi seu rusticano quopiam loco duo simul Leontii, Illyrici præfecti, ætate, seu sæculo quinto exstitisse templa, quorum alterum sancto Demetrio, alterum sanctæ Anastasiæ martyri esset sacratum. Nec est, quod reponas, templum, quod Anastasiæ martyri sacrum cæset, Sirmii exstitisse, a Metaphraste duntaxat, anonymoque, qui huic prætulit, Sancti nostri biographo asseverari; etsi enim id ita sit, binis tamen hisce scriptoribus ea in re esse assentiendum, vel ex eo apparet, quod sanctæ Anastasiæ reliquæ sæculo B quinto seu eo tempore, quo a Leontio ecclesiam sancto Demetrio juxta alteram, quæ sanctæ Anastasiæ sacra esset, Sirmii fuisse extractam, iidem bini scriptores tradunt, in civitate isthac exstitissent, uti ex iis quæ Theodorus Lector lib. II, pag. 568 editionis, a Valesio adornatæ, memoriæ prodit, indubitatum videtur.

134. Porro quod ad Cangii de sito haud procul ab antiquo Sirmio oppido, quod hodieque sanctus Demeter dicitur, nomenque a sancti Demetrii templo, ibidem extracto, accepit, Adnotata jam spectat, nec hæc ejus de ecclesiæ sancti Demetrii a Leontio, Illyrici præfecto, extractæ, atque a Cinnamo per verba supra recitata memoratæ, situ opinionem firmant. Quidni enim, cum primum ædes, sancto Demetrio sacra, Sirmii a Leontio erecta jam fuisset, altera deinde, eidem Sancto nostro sacra, quæ loco sibi adsito, paulatim in oppidum crescenti, nomen fecerit, in agro Sirmiensi ædificata esse potuerit? Sane, cum oppidum, sanctus Demeter dictum, quod ad Savum situm est, a Bonfinio loco supra per Cangium cit. reipsa memoratur, idque hodieque, utpote in modernis geographicis Hungariæ Slavoniæque tabulis passim notatum, indubie adhuc existat, ita vere rem evenisse, in animum induco. Hinc porro jam consequitur, ut Sanctus noster in Illyrico, cujus olim Slavonia, Sirmium antiquum, oppidumque, a sancto Demetrio dictum, modo complectens, partem constituebat, non unam tantum, sed duas ecclesias nomini suo consecratas habuerit, dubitandumque proinde non sit, quin eximia plane, si non per omne late Illyricum, Sirmii saltem, ubi etiam supra memoratæ, quas eo Leontius attulerat, sacræ ejus reliquæ servabantur, dictoque, cui nomen fecit, in oppido veneratione ecclesiastica, et Sirmii quidem ob jam dicta de extracta ibidem ei a Leontio ecclesia jam inde ab hujus ætate seu sæculo ineunte quinto, fuerit gavisus; hanc autem diu etiam ibidem perseverasse, vel ex eo liquet, quod, cum Sirmium anno circiter 441, uti inter eruditos convenit, ab Attila, Hunnorum rege, fuerit eversum, ecclesiæque nihilominus, sancto Demetrio sacra,

PATROL. GR. CXVI.

sæculo undecimo Sirmii adhuc, ut jam docui, exstiterit, necesse omnino sit, Sirmiensem Sancti ecclesiam, a Leontio ex dictis ædificatam, post cladem illam Hunnicam fuisse instauratam, antiquæve, penitus fere ex ea destructæ, loco novam fuisse erectam, quæ deinde, vel certe altera, ejus iterum loco extracta, ad sæculum usque undecimum steterit.

135. Nec tantum Sirmii diu Sancti nostri veneratio perseveravit, verum etiam inde longius sese diffudit; etsi enim, ut jam indicavi, per omne late Illyricum propagata forte haud fuerit, per totam tamen Illyriam, Slavoniæ Sirmioque in hac sito vicinam, sese lapsu temporis extendit. Etenim Demetrius Hungariæ patronus a regni hujus indigenis adnumeratur, quotannisque, ut talis, ritus duplicis officio, uti e sanctorum patronorum regni Hungariæ officiis propriis, anno 1703 Viennæ Austriæ excusis, disco, per totam late Hungariam 26 Octobris die, quæ ei apud Græcos sacra est, colitur. Ac in horis quidem canonicis, quæ de eo tunc recitandæ proponuntur, tres lectiones, quartam videlicet, quintam et sextam, e metaphrasticis ejus Actis maximam partem contextas, ubi sibi proprias habet, orationemque item propriam, hisce verbis conceptam: « Deus, qui beatum Demetrium martyrem tuum, virtutum signis clarificas, ejus nos quæsumus, interventu a cunctis reatibus, et a malis, quæ pro eis meremur, absolve propitius, per Dominum. » In Missa autem, quæ de eo tunc dici solet, quæque hoc introitu: « In virtute tua, Domine, lætabitur justus, etc. » de communi unius martyris est, præter orationem jam recitatam duæ aliæ, secreta videlicet alteraque, quæ postcommunio dicitur, ab hujus generis orationibus, quæ in aliis de communi unius pluriumve martyrum Missis dici solent, omnino diversæ, de sancto Demetrio, uti Missæ de sanctis regni Hungariæ patronis, anno 1755 Tyrnaviæ excusæ, me docent, recitandæ exhibentur. Ac prior quidem his verbis, « Mœnera nostra, Domine, meritis beati Demetrii martyris tibi, quæsumus, reddantur accepta, et nosmetipsi gratum tibi efficiamur sacrificium. » Posterior vero sequentibus constat: « Purificet nos, quæsumus, Domine, cœlestis mensæ libatio, et, intercedente beato Demetrio martyre tuo, ad vitam nobis proficiat sempiternam.

136. Atque ita quo cultu Sanctus ab Hungaris, a quibus ut patronus colitur, afficiatur, modo exposui; nunc pauca adhuc de tempore, quo fieri id ab illis inceperit, libet proferre. In Vita B. Margarietæ, virginis Hungariæ, ad diem 28 Januarii, quo hæc colitur, apud nos edita, sanctus Demetrius, una cum SS. Laurentio et Bartholomæo, sanctimoniali euidam, acuta febris laboranti, spectandum sese in somno dedisse, eamque, ut apud archiepiscopum Strigoniensem de instituenda indictæ beatæ Margarietæ sanctitatem et miracula inquisitione ageret, monuisse narratur; quare cum hinc, ut beatæ hujus virginis, vita jam functæ, sanctitas

indotesceret, curæ sancto Demetrio fuisse videatur, hunc ab illa, in vivis adhuc superstite, singulari veneratione affectum, verosimile potest videri, cultumque proinde in Hungaria a sæculo saltem tertio decimo, quo eadem beata virgo obiit, obtinuisse. Adhæc cum Sirmium, ubi Sanctum jam inde etiam a sæculo quinto cultum fuisse, e supra dictis liquet, Hungarorum juris diu ante dictum, quo B. Margareta Hungarica ad Dominum migravit, sæculum tertium decimum exsisterit, diu etiam ante hoc sanctum Demetrium apud Hungaros cultu ecclesiastico fuisse affectum, neutiquam mihi vero apparet absimile. Ita autumo, quod non raro factum sit, ut Sancti cuspium cultus, qui in una civitate vigeat, ad alias regni ejusdem civitates brevi etiam temporis spatio fuerit propagatus, nec Sirmio sancti Demetrii cultum, etsi interim tempus, quo id primum factum, sat prope definiri haud queat, ad alias Hungariæ urbes fuisse propagatum, dubitandum apparet.

137. Hungari enim, utut Ecclesiæ Romanæ seu Latinæ ritus consuetudinesque sequantur, Demetrium tamen, non 8 Octobris die, quæ Sancto huic apud Latinos sacra est, sed 26 mensis ejusdem, quæ eidem apud Græcos dicata est, celebrare solent; id autem (neque enim Sancti cultum proxime a Græcis accepisse videntur) non alia potiori de causa fieri ab eis posse videtur, quam quod a Sirmiensibus, qui ad sese a Græcis, urbis suæ diu ante Hungaros dominis, Thessalonica propagatore, non 8 sed 26 Octobris die festivam Sancti lucem celebrare solebant, ecclesiastico Demetrium cultu quotannis honorandi consuetudinem acceperunt. Utut hæc, quæ nescio an sat certo definiri queant, sese etiam habeant, Sancti equidem cultum ad totam late Hungariam esse propagatum, ex iis quæ supra dissertii, indubitatum est. Nec eum ad Bulgariam, Hungariæ finitimam, pariter mansisse, minus indubitatum debet haberi. Id e factum, plane singulari, quod a Niceta Choniato in *Isaacio Angelo*, lib. 1, num. 4, 5 et 6 refertur, probatum do. Bulgari anno 1061 Thessaloniam, quadraginta milium militum exercitu, duce Alusiano, civitati huic oppugnandæ admoto, in potestatem suam redigere meditati erant; verum a prædiariis, improvisa

138. Bulgari porro, hac accepta clade, a Michæle, Orientis imperatore hujus nominis quarto, penitus faere subacti, Græcorumque imperio exinde usque ad tempus Isaacii Angeli, qui anno 1185 imperare incipit, Bulgaria pacifice mansit annexa. Verum gens ista, angustiis, castellisque plurimis, quæ præteritis sæculis inardescata habebat, tunc

A parvi pendeat, tandem defecit. Defectionis principes exsistere Petrus et Asan, duo ex antiquorum Bulgaria regum, uti Innocentii III papæ Gesta, pag. 67, docent, sanguine progeniti fratres. Atque hi quidem, ne sine causa res novas moliri viderentur, imperatorem Isaacium Angelum, a quo sibi, quod petituri essent, negatum iri prævidebant, Cypsellis agentem conveniunt, sibi que exigui redditus prædium ad Hæmum montem assignari, atque in Græcorum legiones admitti, postulant; repulsam autem, ut præviderant, passi, domum redeunt, palam a Græcorum imperatore deficiunt, popularesque, ut idem faciant, alliciunt; quod qua ratione omnino singulari, imo exotica, cum hos consilio suo, cladis verosimillime, a majoribus suis prope Thessaloniam, sancto Demetrio opem obsessa huic civitati suæ ferente, olim acceptæ, adhuc memores, haud sat propense, utut abacti per viam pecoris, exactionumque quarundam occasione Græcis gravissimo offensos, assentientes invenirent, consecuti tamen fuerint, libet ipsis a Niceta Choniato libro citato suppeditatis verbis exponere.

139. Sic itaque ibi num. 6 habet: « Cum Blachii (Bulgarorum scilicet fœderati seu potius horum in Mœsia pars) principio ab eo conatu, ad quem a Petro et Asane inducebantur, rei difficultate territi, abhorrerent: fratres, ut popularibus suis cum metum adimerent, ædem nomine præclari martyris Demetrii ædificaverunt, in eamque multos dæmoniacos utriusque sexus coegerunt, qui cruentis et perversis pupillis, effusisque crinibus cætera omnia exquisite exprimebant, quæ id genus hominum propria habet, eosque docebant in furore proloqui: Deo visum esse, ut gens Bulgarorum et Blachorum, diuturno jugo excusso, libertatem consequatur, eaque de causa Christi martyrem Demetrium, relicta metropoli Thessalonica et æde, Romanorumque consuetudine, ad ipsos pervenisse, adiutorum ad opus. Igitur recordes isti homines paulum morati, et subito majore spiritu collecto, rursus alienati, exagitabantur, et clara voce quasi numine afflati clamitabant, non amplius desidiæ esse locum, sed arreptis armis Romanos invadendos esse: et qui in bello caperentur, non conservandos aut vendendos, sed inclementer occidendos esse, et prece et pretio repudiatis, neque magis ulla obtestatione moveri oportere quam adamantem. Tota igitur gens, a talibus vatibus concitata, ad arma concurrit, et ut initia defectionis auspicata fuerunt, magis etiam credidere, Deum libertati suæ favere. Nec ea contenti in oppida et prædia ab Hæmo remota diffundunt. »

140. Enimvero singulare prorsus, ut jam monui, a Niceta hic relatum, Bulgarorum principum Petri et Asanis factum! Atque id quidem, utut minime probandum, Bulgarorum tamen, utpote qui eo impulsus in Petri et Asanis consilia concesserint, extimiam erga sanctum Demetrium venerationem ostendit, uti etiam quanto in pretio Sancti hujus,

majoribus suis olim, ut jam docui, maxime adversati, patrociniatum habuerint; ut sane, quin ii, prospera deinde adversus Græcos, quorum jugum excusserant, fortuna sui, sancto nostro martyri, quem Petri et Asanis artibus delusi in Bulgariam, relicta Thessalonica Græcorumque tutela, migrasse, sibi que patrocinatorum, rebantur, cultum etiam, maxime in ecclesia, quam ei Petrus et Asan erexerant, deinceps detulerint, dubitandum non apparet; imo vero, cum Petrus et Asan, quo in partes suas Bulgaros, populares suos, attraherent, auxilium, non alterius cujuscunque Sancti, sed Demetrii eis adfuturum sibi comminissendam duxerint, hunc etiam apud Bulgaros, cum nondum, Petro et Asano suadentibus, arma in Græcos, quo sese in libertatem asserere, arripuissent, maxima in veneratione fuisse, cultumque obtinuisse, verosimile etiam apparet. Ut sit, cum equidem, quis qualisve is fuerit, perspectum haud habeatur, si que nihil amplius, quo ea de re lectorem edoceam, occurrat, ad cultum ecclesiasticum, Sancto nostro alibi præterea delatum, sermonem jam converto.

141. Anastasius Bibliothecarius in Præfatione, quam Sancti nostri Passionis, a se contextæ Carolo Calvo (adi num. 14) suam hauc lucubrationem inscribens, præmisit, ita sub initium principi huic loquitur: « Beati Demetrii, Thessalonicensis martyris, Passionem atque miracula, hortantibus fratribus, et maxime viro peritissimo Joanne diacono, vestræ fidei puritate ac scientiæ clarissimo, super de Græco in Latinum transtuli sermonem; qui præfatus Joannes hujus martyris in domo quidem sua miræ antiquitatis et pulchritudinis oratorium habebat, tamen qualis iste martyr Christi esset, ignorabat. Ego vero, sicut expertus sum apud Thessalonicam, ubi pretiosum corpus ejus redolet, et splendore miraculorum refulget, innotui ei per ordinem. » Joannes, hic ab Anastasio Bibliothecario memoratus, S. R. E. diaconus erat, Romæque proinde, ut dubitandum non apparet, commemoratur; quare, si miræ antiquitatis pulchritudinisque oratorium, quod hic, Anastasio per verba recitata testante, in domo sua habuit, fuerit reipsa, uti hic scriptor sese æstimasse indicat, sancto nostro martyri consecratum, consecrarium e recitatis Anastasii verbis erit, ut is etiam Romæ, et quidem ante sæculum nonum, quo idem Anastasius floruit, quæcumque saltem cultu ecclesiastico fuerit gavisus. Verum cum duo etiam Italiæ martyres, Demetrii nomine distincti, alter Verulis, alter Ostiæ, in Romano martyrologio ascribantur, nec Anastasius quidquam, e quo se Demetrium, oratorium in Joannis diaconi domo habentem, homonymum esse Thessalonicensem martyrem, collegerit, in medium adducat, fuesitne Demetrius noster, an alius sanctus homonymus, reipsa Romæ sæculo nono ac forte etiam citius cultus, solis huc transcriptis Anastasii verbis innixus pro certo asseverare non ausim, licet interim, quod hic scriptor

A vir haud rudis exstiterit, ea que in litteras misit, sat diligenter examinasse videatur, res utunque verosimile queat haberi.

142. Pari fere de causa, nostrone de Sancto, an de alio homonymo Carolus, Novariensis episcopus, dum lucubrationis a se adornatæ, quam *Novarian* inscripsit, lib. 1, pag. 184 ita scribit: « Colitur (Novaria nimirum) in eadem ecclesia sancti Julii etiam Demetrius martyr die 11 Maii, fuitque in ea altare ei dicatum; de cujus tamen translatione nihil habeo, quod referam, » sermonem instituat, dubitandum existimo, certeque de alio Demetrio martyre, quam de nostro, loqui ipsum crediderim, si Novarienses Demetrii, quem 11 Maii, forte quod hoc die sacrum illius corpus olim acceperint, in Sancti Julii ecclesia colunt, integrum ad se corpus aliquando fuisse translatum, contendunt, seu potius hodieque aut saltem olim integrum possederint. Rationem, ob quam ita existimem, quisque ex his, que nunc, in de sacris Sancti nostri reliquiis corporeve, Thessalonica nunquam alio secundum omnes sui partes avocato, disserui, facile intelliget. Porro nec melius, Demetrio nostro, an alteri martyri homonymo ecclesia parociæ, Sancti Demetrii nomine in Britannia Aræmorica insignita, que in Vita sanctæ Gildæ abbatis, ad 29 Januarii diem, quo is colitur, apud nos edita, num. 27 memoratur, consecrata sit, habeo perspectum. Verum alia præterea ecclesia, quam sancto nostro Demetrio exstructam consecratamque fuisse, indubitatum est, hic modo etiam memoranda occurrit.

143. Cyprianus quidam in Africa episcopus, infeliciter, uti *Miraculorum edendorum* lib. II, cap. 6, sede tamen, quam hic occupavit, nusquam indicata, memoratur, a Slavis, cum Byzantinum negotii cuspis causa peteret, captus, duramque ita in servitutem delapsus ab apparente sibi sancto Demetrio seque viæ, qua Thessalonicam aufugeret, ducem præbente in libertatem fuit assertus. Hinc in Africam reversus, quo sese sancto Sospitatori suo gratum exhiberet, templum insigne, opem ei iterum mirabiliter ferente sancto martyre, exstruxit, eidemque dedicavit. Porro cum miraculum, quod in laudati episcopi gratiam Sanctus patravii, sæculo nono aut forte etiam paulo citius, uti in Adnotatis eidem subdendis docebo, evenerit, certum omnino est, in Africam tum etiam propagatum fuisse Demetrii nostri cultum, quem ibidem etiam incrementa temporis lapsu sumpsisse, fas est colligere vel e solis, quibus miraculi istius narratio, ab Anastasio Bibliothecario in compendium contracta, apud Mabilionium tom. I *Veterum Analectorum* pag. 95 terminatur, sequentibus hisce verbis: « Per orationes ejus (sancti Demetrii videlicet) si quis infirmus in eodem templo per Cyprianum nempe episcopum exstructo devotus advenerit, si perunctus fuerit de oleo lampadis ejus, illico sanabitur. »

144. Huic porro ecclesiæ, quam, nomini suo sa-

eram, Sanctus in Africa habuit, altera adhuc, procul ab ea remota, quam dedicatam sibi Demetrius in Cappadocia olim habuit, adjungenda est. Ita te *Miraculorum edendorum* libri tertii, cap. quintum et ultimum docebit, e quo etiam, locum illum sacrum frequenti ad hunc fidelium, sancti Demetrii opem implorantium, concursu, patrisque ejusdem patrocinio miraculis illustratum fuisse, intelliges; ut sane, nisi citati *Miraculorum* libri auctor anonymus a vero, quod autem haud ausim asserere, hic aberret, sanctum nostrum in Cappadocia etiam veneratione, Sanctis deferri solita, fuisse gavisum, dubitandum haud appareat. Nec hac illum apud Russos, Syros, Coptitasque fuisse destitutum, vel ex eo certum apparet, quod horum omnium, ut supra docui, *Fastis sacris* ad 26, quo etiam a Græcis colitur, Octobris diem sit insertus. Porro Bailletus, tom. III *Vitarum*, col. 115 sub finem verbis Gallicis, Latine a me redditis, sic scribit: « Non dubitatur, quin Demetrii Thessalonicensis sit cultus Parisiis stabilitus in parva sancti Dionysii Passus post Deiparæ templum ecclesia, ubi sacellum in ejus honorem consecratum est, reliquiarumque, quas illius esse contendunt, servantur. » Ita ille: Ac merito sane, quin sancti Demetrii cultus, Parisiis in parva verbis his memorata ecclesia stabilitus, ad sanctum nostrum spectet, non dubitari, facilius vel idcirco existimo, quod, cum Demetrius sacram in Terram sanctam expeditionum tempore non semel sese, uti in *Analectis*, quæ tribus *Miraculorum edendorum* libris subjungam, docebo, Christianis occidentalibus auxiliatorem adversus infideles præbuerit. mirum neutiquam, si non tantum Pari-

siis, sed et pluribus aliis Ecclesiæ occidentalis locis cultu ecclesiastico honoraretur, deberet accidere.

145. At vero aliud adhuc, quod unusquisque haud immerito miretur, commemorandum hic restat. Apud ipsos etiam Turcas Sanctus in veneratione est. Ita ex libro, qui *Ars factorum historicorum, chartarum*, etc., *notas chronicas examinandi* inscribitur, intelligo. En verba, hæc spectantia, quæ pag. 154 in eo occurrunt, e Gallicis Latina a me facta. « Hic sanctus (Demetrius nimirum) ab Italis sancti Dimitri appellatur. Turcæ nomine Casin-Giuni eum designant. Fabulosas suas, ait princeps Cantimirus, de eo habent legendas, Musulmanumque fuisse eum asseverant; quod et de sancto Georgio, qui apud eos Hydrylez vocatur, affirmant. Festa amborum horum sanctorum iisdem, quibus Christiani orientales, scilicet 24 Aprilis, et 26 Octobris, celebrant. Ad dies hosce Turcæ expeditiones suas ordinant. Post 23 Aprilis diem in campum copias educunt, servitioque militari 26 Octobris finem imponunt. » Principis Cantimiri opus, quod verbis hisce abs *Artis* cit. auctore laudatur, ad manum non habeo; quapropter penes hunc quantum ad ea quæ hic tradit, fidem stare volo, Turcasque, qui, quod sane mirum est, sectæ suæ Demetrium, utut diu ante hanc exortam floruerit, ascribunt, in veneratione eum habere, haud difficulter credo, eo etiam propendens, ut e veneratione, qua in illum feruntur, fortassis factum putem, ut tandem celeberrimum Thessalonicense Sancti templum (adi num. 92) Christianis eriperint, atque in sectæ suæ fanum converterint.

PASSIO PRIMA

AB AUCTORE ANONYMO SCRIPTA ATQUE AB ANASTASIO BIBLIOTHECARIO
E LINGUA GRÆCA IN LATINAM CONVERSA.

Ex editione Mabillonii cum variis mss. et Photiana Passione collata.

PROLOGUS.

1. Domino piissimo imperatori Karolo (1) semper augusto, Anastasius (2) exiguus coronam et regnum cum Christo. Beati Demetrii Thessalonicensis mar-

(1) Ei scilicet, qui cognominatus fuit Calvus, annoque 877 obiit, uti in Commentario prævio num. 15 docui.

(2) Hic non alium, quam qui a S. R. E. munere, quo functus est, bibliothecarius cognominatur, Vitamque sancti Dionysii Areopagitæ, Latinitate a se donatam, ad Carolum Calvum imperatorem anno 876 misit, Anastasium designari, indubitatum apparet; quodnam autem ante tempus Anastasius hic sancti Demetrii, Thessalonicensis martyris, quam hic damus, Passionem e lingua Græca in Latinam converterit, Commentarii prævii num.

D tyris passionem atque miracula hortantibus fratribus, et maxime viro peritissimo Joanne Diacono (3), vestræ fidei puritate ac scientiæ claritate notissimo,

15 vide expositum, intelligesque etiam ex ibidem dictis lucubrationem isthanc ab Anastasio ad Carolum Calvum imperatorem anno 875 aut altero e binis sequentibus missam fuisse.

(3) Hunc esse illum ipsum Joannem, S. R. E. diaconum, in cujus gratiam *Collectanea Græca*, a Sirmondo edita, Latinitate, ut eidem Joanni, ecclesiasticam Historiam meditati, adjumento essent, Anastasius donavit. Mabillonius tom. 1 *Veterum Analectorum*, pag. 96 affirmat, nec, quantum opinor, a veritate in hac sua assertionem deviat.

nuper de Græco in Latinam transtuli sermonem (4), A qui præfatus Joannes hujus martyris, in domo quidem sua, miræ antiquitatis et pulchritudinis oratorium habebat, tamen, qualis iste martyr Christi esset, ignorabat.

2. Ego vero, sicut expertus sum apud Thessalonicam, ubi pretiosum corpus ejus conditum redollet (5), et splendore miraculorum refulget, innotui ei per ordinem (6). Sed quia imperium vestrum

CAPUT UNICUM.

Sanctus fidem prædicat, Maximiano imperatori, ad gladiatorum spectaculum properanti captivus sistitur illiusque jussu custodiæ primum mancipatur, ac deinde etiam occiditur.

Cum imperator Maximianus in Thessalonicensium degeret civitate (7), homo superstitiosus piæ religionis auditores persequebatur, et interficiebantur ab eo (8). Inter quos erat beatus Demetrius, manifestum faciens semetipsum absque ullo timore, qui a juventute et bona egerat opera, et alios docuerat. Docebat enim, qualiter divina Sapientia descenderat ad terram de cælo, ut hominem, qui mortuus fuerat peccato, vivificaret sanguine proprio (9).

4. Cum hæc et alia multa prædicaret, quidam ministri imperatoris, qui ad capiendos Christianos fuerant deputati, tenentes sanctum Demetrium imperatori obtulerunt Maximiano. Contigerat enim ire imperatorem ad stadium civitatis propter eos qui ad singulare certamen fuerant congressuri;

(4) E voce nuper, qua hæc Anastasii assertio afficitur, simulque ex eo, quod Anastasius anno 875 aut altero e hinc seq., uti ad lit. b docui, ad Carolum Calvum imperatorem Sancti nostri Passionem miserit, consecrarium est, ut huic certe diu ante annum 875 e Græco in Latinum sermonem transtulerit.

(5) Alludatne hic Anastasius ad unguentum, quod, cum Thessalonicæ versaretur ac proin ætate seu sæculo nono e sancti nostri Thessalonicæ tumulo prodigiose scaturierit, pro certo asseverare non ausim, licet interim jam inde ab eo tempore miraculum istud habuisse locum, indubitatum appareat, uti in Commentario prævio § 8 videre licet.

(6) Utinam Anastasius ut, quo de cultu, quem Sanctus noster scriptoris illius ætate seu sæculo nono Romæ habuerit, certo constaret, quidquam hic protulisset, unde sibi, sanctum Demetrium, cui Joannes diaconus in domo sua oratorium consecratum habebat, unum eundemque cum sancto nostro Thessalonicensi martyre homonymo esse exploratum existerit! Vide Commentarii prævii num 141.

(7) Cum de Maximiano imperatore, sub quo sanctus Demetrius martyrium subiit, sermo hic sit, non alium, quam Maximianum Galerium hic designari, necesse est. Adi Commentarium prævium num. 57 et seq.

(8) In codice nostro signato † ms. 84, uti et in ms. Rubæ-vallis exemplari habetur: «Cum imperator Maximianus in Thessalonicensium degeret civitate, homo superstitiosus, piæ religionis auditores persequebatur et interficiebantur.» Verum nostra lectio, Latina constructione spectata, indubie præstat; utrum autem et textui Græco, qui respondens imperfecto *persequebantur*, sensum passivum hic habenti hujusque nihilominus haud capaci, deductum a verbo *διώκειν*, passivam simul et termina-

tanti Agonistæ fraudari notitia novi, vobis quoque id ipsum opportune mittere procuravi, quatenus vestra magnitudo cum intercessionibus sanctorum et amicorum Dei, istius quoque prece apud Deum obtinere gratiam valeat, et perfrui mereatur gloria sempiterna. Rex regum et Dominus dominantium regnum vestrum dextera sua protegat, et de temporalibus ad æternum transferat regnum.

illuc enim parabatur per quasdam tabulas circulus circumseptus, ubi suspecturus erat eos qui ex adverso invicem theatrice se impugnarent (10). Quia delectatio erat ei aspicere humani sanguinis fusionem.

5. Verumtamen non sine cura et sollicitudine habebat quod esse sibi delectabile cernebatur. Flagrabat nomine monomachus, qui jam multos virtute ac mole corporis abusus, exstinxerat, occidendi experimentum per meditationem et consuetudinem possidens. Hunc eo quod omnes formidarent, et nullus, ei qui resisteret, videretur, inter primos Maximianus habebat, et diligebat, et libenter in eum respiciebat.

6. Laudabat autem et mirabatur, et quasi super magna re in superbia viri gloriabatur (11). Porro-

tionem et significationem admittenti, tempus verosimillime complectitur, conformior existat, pro certo nequeo edicere, cum Græcam sancti nostri Vitam, quam Latinam Anastasius fecit, ad manum non habeam. Interim, cum Mombritiis legam «Cum imperator Maximianus in Thessalonicensium degeret civitate, piæ religionis auditores persecutionem patiebantur et interficiebantur ab eo,» nescio, an forsitan primævis textus Græcus Latine haud aptius conformiusque ad auctoris sensum redderetur hoc modo: «Cum imperator Maximianus, homo superstitiosus, in Thessalonicensium degeret civitate, piæ religionis auditores persecutionem patiebantur et interficiebantur ab eo.»

(9) Non tantum prædicasse aliosque docuisse, sed et civitatem Thessalonicensem ad Christum adduxisse sanctum Demetrium, Passio ejus, a Photio in Bibliotheca suppellectata, docet; et sane Sanctum, si non totam civitatem Thessalonicensem fidei lumine illustravit, multum tamen in ea protulisse fructum, sat certum apparet. Adi Commentarium prævium num. 37 et tribus seqq.

(10) In mss. nostris Trevirensi sancti Maximini et Rubæ-vallis exemplaribus, quibus etiam codex noster signatus † ms. 84, consonat, ita legitur: «Hic enim parabatur per quasdam tabulas circulus circumseptus, ubi suscepturus erat eos, qui ex adverso invicem theatrice impugnaverant.» Verum nec hæc, nec nostra lectio, utut ista etiam aliquando forte melior, admittenda videtur. Lectorem cur ita existimem docebo in Adnotatis, quæ infra subjungam textui, qui transcriptis hisce Passionis Anastasianæ verbis in Passione Sancti altera, proxime huic, e qua etiam, uti in Commentario prævio num. 15 et seq. docui, promanasse videtur, subjicienda, respondet.

(11) Photiana Sancti Vita de Lyæo, qui alias Lyæus aut etiam Libeus vocatur, hoc loco duntaxat

eum prope stadium pervenisset, tunc adducunt ei, qui ceperant, beatum Demetrium. Audiens autem imperator, quod Christianus esset, quia se totum ad præsentiam spectaculi contulerat, beatum Demetrium jussit ibidem juxta stadium existere et penes publicum balneum custodiri. Ipse vero imperator residens, Lyæo introducto, interrogabat, quis singularis cum eo vellet inire certamen, dona promittens et proponens (12).

7. Et quidam adolescens nomine Nestor (13), a superioribus exsiliens gradibus, adversus Lyæum stabat, singularem conflictum arripere cupiens: ita ut obstupescens Maximianus vocaret ad se Nestorem, qui ad hæc exsilierat, illique daret comitum dicens: Novi, quod te pecuniarum egestas ad tantum phantasie fecerit elevari, ut aut superans divitias repentinas acquiras, aut voto fraudatus, eum vita molestante careas egestate. Ego autem tibi ob miseratorem qua adornaris ætatis, dabo etiam pro solo ausu condigna et sufficientia dona, et vade, habeas cum vita etiam dona. Lyæo vero temetipsum ne objicias, quoniam multos te potentiores devicit.

8. His Nestor auditis, nec recipit monita imperatoris. neque formidavit de virtute Lyæi, imperatori autem respondit: Nec pecuniis, ut asserastis, ad hunc agonem veni, sed ut meliorem Lyæo memetipsum reddam (14). Mox ergo tam imperator, quam hi qui circa erant, Lyæo faventes, in iram dictis Nestoris consurgunt (15). jactantiam ejus non ferentes: imperator vero confortabat Lyæum, et fidem eum reddebat. At ille dignum se imperatorio judicio festinabat ostendere. Cumque facta fuisset

habet: « Erat autem gladiatorum alter maximus tyranni amicus, qui omnium optime videbatur pugnare, nomine Lyæus. »

(12) Uoes duntaxat, Lyæum videlicet et Nestorem, die illo, quo Maximiano, ad gladiatorum spectaculum properanti, sanctum Demetrium captum miserunt, singulari certamine decertaturos fuisse, Photiana illius, prout Latine versa exstat, Passio indicare videtur, uti etiam Nestorem gladiatorem fuisse. Verbis enim, ad litteram præcedentem recitatis, proxime hæc habet subnexa: « Qui autem cum illo (Lyæo nimirum) eo die depugnaturus venerat, plebeius erat, juvenis ætate, nomine Nestor. » Verum verba, ad litt. præced. recitata, e quibus illud, si una cum verbis, hic jam transcriptis, considerentur, apparet, Græco Photii textui haud sat accurate consonant. Hic enim sic habet: « Ἦν δὲ τῶν μονομάχων ὁ μάλιστα τῷ τυράννῳ καὶ φιλοῦμενος καὶ δοκῶν κατὰ πάντων ἀριστεύειν, Λυαῖος ὄνομα. Hæc autem Græca verba, strictiori interpretatione ahibita, ita sonant Latine: « Erat autem gladiatorum ille (non alter, quod bene notandum) qui a tyranno et maxime diligebatur et contra omnes pugnando prævalere posse videbatur, nomine Lyæus. »

(13) Plebeium hæc fuisse, Photiana Sancti Vita

A congressio, mortalem Lyæus suscepit ictum, et protinus mortuus est, et extremam fecit imperatori confusionem.

9. Unde nec ullis pactis et repromissis pecuniis Nestori recompensans (16), sed mox in suo solio resiliit, et tristis ad palatium reversus est. Cum autem ei quidam de Demetrio suggressissent, statim in ira permotus in ipso loco, in quo fuit retentus, jussit eum lanceis perforari. Ita beatus Demetrius bonæ confessionis martyrium consummavit. Corpus vero ejus ab interfecto parvipensum est: sed quidam religiosi viri noctu latenter venerunt, et sumentes illud ex ipsis, in quibus projectum fuerat pulveribus, et composita terra, quantum potuerant, abscondere curaverunt, ne læsionem ab aliquo de trucibus et cruentis animabus sustineret (17). Nulli autem post hæc curæ fuit transferre corpusculum Sancti, sed manebat sub signo (18).

10. Porro ut modicum celebraretur, non pauca in eodem loco facta sunt virtutum ac sanitatum insignia his, qui fide eum invocabant. Cum jam fuisset meritum martyris divulgatum, Leontius quidam (19) Deo amabilis, vir adornans thronum Illyricorum præfecturæ, domum, quæ sanctissimum continebat martyris corpus, cum humillima esset, et undique obrata et eoangusta a porticibus publici balnei ac stadii, universa nocentia mundavit et expurgavit, pædisque ampliaribus dilatavit eam (20), et erexit ibi oratorium (21) in honore sancti martyris Demetrii, ad laudem Domini nostri Jesu Christi, cum quo est Patri et Spiritui sancto gloria, honor et imperium in sæcula sæculorum.

(adi, quæ ex hac ad litt. præced. dedi, verba) diserte trahit, idque etiam, quæ hic mox in Anastasiana Sancti Vita de Nestore subduntur, satis ostendunt.

(14) Ms. Trevirensis sancti Maximini habet: « Sed ut meliorem Lyæo memetipsum ostendam. »

(15) In ms. Ruben-vallis legitur: « Irati sunt dicis Nestoris. »

(16) In ms. Trevirensi sancti Maximini additur *victoriam*.

(17) Qui Sancti corpus a fidelibus fuerit sepultum, in Photiana ejus Passione ita exposuit: « Pii vero corpus martyris clam de nocte, quando illis impiorum terror permittebat, in ruderibus, in quibus interfectus erat, effossa terra, sepeliunt. »

(18) Voci huic substituentium puto *terra* vel *humo*, rationemque, cur ita existimam, Commentarii prævii num. 78 exposui.

(19) Hic verosimiliter sæculo quinto ineunte floruit. Adi Commentarium prævium num. 74.

(20) Ms. Ruben-vallis habet *ditavit*.

(21) Ne hinc inferas ad eam sacram, quam Leontius sancto Demetrio Thessalonice extruxit, exigue duntaxat molis ædificium fuisse. Videtis, quæ Commentarii prævii § 7 disputata sunt.

PASSIO ALTERA

AUCTORE ANONYMO (1).

E Bibliothecæ Vaticanæ codice 821, interprete Cornelio Byce.

CAPUT I.

Sanctus fidem prædicat, comprehenditur, ad Maximianum adducitur, custodiri ab hoc iubetur, a Nestore, contra Lyæum pugnatur, convenitur, illique benedicit.

α'. Μαξιμιανός, ὁ καὶ Ἑρκούλιος, ὑποτάξας Γότ- A
 θοὺς καὶ Σαυρομάτας τοῖς Ῥωμαίοις, κατελθὼν ἐν
 τῇ Θεσσαλονικίᾳ πόλει διέτριψε, δυσσεβαίμων καὶ
 θεομάχος ἄνθρωπος, καὶ εἰς βάθος τῆς πλάνης δι-
 σθηκῶς. Ἐπαιδρύνετο τότε ἡ τῶν εἰδώλων πλάνη
 πανταχοῦ τιμωμένη, καὶ δωρῶν μεγίστων ἀξιου-
 μένη. Ἐδίωκον γάρ οἱ τῶν θεῶν θεραπευταὶ τοὺς
 Χριστῶν ἠμολογούντας; Θεοῦ ὕδιν, καὶ ἀκινδύνως
 κατέσφαττον τοὺς τῆς ἀληθινῆς σοφίας θεραπευτάς.
 Ἐν οἷς ἦν καὶ ὁ μακαριώτατος Δημήτριος, ἐμφανῆ
 ποιῶν ἑαυτὸν, καὶ οὐδένα φόβον ἢ κίνδυνον ὑποστα-
 λόμενος. Βίον μὲν καθαρὸν καὶ ἀμεμπτον ἐκ νεότη-
 τος ἐπιδειξάμενος, τὸν σωτήριον λόγον ἔχων ἐν ἑαυτῷ,
 καὶ μεταδίδους τοῖς προστυγχάνουσι, καὶ διδάσκων
 μετὰ προθυμίας, πείθων τε καὶ διαλεγόμενος κατὰ
 τὸ ἀποστολικὸν ἔνταλμα τοῦ μακαρίου Παύλου πρὸς B
 τὴν ἁγίον Τιμόθεον γράψαντος, καὶ ὑποθίσθαι κατα-
 ξιώσαντος τὸ Ἐπίσηθι εὐκαίρως, ἀκαίρως.

β'. Οὕτως οὖν ὁ μακαριώτατος Δημήτριος ἐκ γέ-
 νους τῶν περιβόλων, καὶ τῆς συγχλήτου βουλῆς
 ὑπάρχων, ἐσχέπτωρ τὸ πρῶτον στρατευσάμενος,
 καὶ ἀνθρώπου γεγωνῶς Ἑλλάδος, καὶ ὑπάτου ὠραιῶ-
 να ἔλαθεν ὑπὸ τοῦ βασιλέως Μαξιμιανοῦ. Αὐτὸς δὲ
 πᾶσαν γῆτιν δόξαν εἰς οὐδὲν λογισάμενος, τοὺς ζω-
 ποιτοὺς ἐποιήσατο λόγους, ἐρμηνεύων τε καὶ δεικνύς,
 ὅτι τὸν ἀπολωλῶτα ἄνθρωπον, καὶ ταῖς ἰδίαις ἀνο-
 μίαις τεθνατωμένον, ἢ πάνσοφος τοῦ Θεοῦ Λόγος
 κατὰ σάρκα παρουσία, δέισθησεν μὲν ἀπὸ τῆς πλά-
 νης, ἀπεκάθηρε δὲ ἀπὸ πάσης ἀνομίας, καὶ παντὸς
 σκότους, φῶς δὲ ἀνέτειλεν, καὶ ἡμέραν ἐλευθερίας ἐν

1. Maximianus, qui et Herculius (2), Gothis Sauto-
 maticque Romano imperio subactis (3), reversus
 in Thessalonicensium commorabatur civitate, homo
 infelix et Deo inimicus et in erroris profundum
 delapsus. Florebat tunc idolorum insania, ubique
 culta maximisque muneribus honorata; doorum
 enim ministri eos, qui Christum confiterentur
 Filium Dei, persequebantur, impuneque occidebant
 verae Sapientiae cultores. Quos inter erat et beatis-
 simus Demetrius, qui, metum etiam nullum aut
 periculum curans, manifestum faciebat semetipsum,
 quique, vita sane pura irreprehensibilique a juven-
 tute ducta, salutis verba in se habebat, obviusque
 tradebat, cum animi alacritate et docens, et instans
 et arguens secundum apostolicum præceptum beati
 Pauli ad sanctum Timotheum (4) scribentis, illud-
 que « *Insta opportune, importune* », inculcare sata-
 gentis.

2. Sic itaque beatissimus Demetrius, ex illustri
 senatorioque genere oriundus (5), cum primum
 exceptoris officio (6) militasset, Græciæque deinde
 proconsul creatus esset, consularia etiam insignia
 ab imperatore Maximiano accepit; ipse autem,
 omnem mundi gloriam nihili faciens, salutem
 afferentia verba faciebat, explicans atque osten-
 dens, qui hominem perditum, propriisque peccatis
 mortuum omniscii Dei Verbi secundum carnem
 adventus ab errore quidem abstraxerit, ab omni
 autem iniquitate omnique caligine expurgarit,
 lumen porro oriri fecerit, libertatisque in anima

(1) Quidquid de scriptore hoc, qui fortassis jam C
 inde a sæculo sexto floruit, scitu præcipue dignum
 est, Commentarii prævii § 2 exposui.

(2) Imperator, sub quo sanctus Demetrius mar-
 tyrio coronatus est, non Herculius, sed Galerius
 cognominatus fuit, quemadmodum, quæ Commen-
 tarii prævii num. 57 et seq. in medium adduxi, fi-
 dem faciunt.

(3) Quædamnam Gothi Sauromateque seu Sar-
 mætae hic memorati, a Maximiano Galerio fidenter
 subacti seu profligati, Commentarii prævii num. 60
 lectiorem edocui.

(4) Epistola 2, cap. 4, v. 2.

(5) Senatorio genere ortum esse Sanctum, nec in
 Phœtiana, nec in Anastasiana ejus Passione funda-
 mentum habet; quare, cum nec aliunde, quo jam
 illustres Demetrii natales possumus asserere, quid-
 quam occurrat, senatorione, an altero genere oriun-
 dus hic sit, est dubium. Adi Commentarium præ-

vium num. 30 et seq.

(6) Vocabulum *exceptor*, generice acceptum, si-
 gnificat scribam, atque adeo hic illum, qui, quæ
 quantum ad res militares in libros referenda erant
 seu notanda, litteris mandabat. Adi Cangium in
 Glossario mediæ et infimæ Latinitatis ad vocabulum
Exceptor, quod præterea idem, quod vocabulum
 Græcum Ἐκκέπιτωρ significat, uti idem scriptor in
 Glossario mediæ et infimæ Græcitatæ de et. Verum
 anne Sanctus militari exceptoris officio re ipsa
 etiam, uti hic asserit, functus fuerit, mihi ambi-
 gendum apparet, uti etiam an unquam, quod mox
 hic subditur, ad proconsulis Græciæ dignitatem
 fuerit promotus. Etenim tam hoc, quam illud me-
 moriæ hic primum proditum fuisse videtur ab ano-
 nymæ Sancti nosri biographo, qui, cum ab hujus
 ætate aliquot sæculis abfuerit, ad eam in re cer-
 tam haud incertus.

bns eorum, qui eum recipiunt, produxerit diem, A qui iustitiam, mansuetudinem, pacem, charitatem, spem vitæ æternæ præbet, temporaria abjicit, æternum atque incorruptum pignus confert, resurrectionem a mortuis, ingressumque in paradysum conciliat.

3. Cum hæc audacter doceret beatus martyr Demetrius, sermonemque illum fidei operibus confirmaret; multi autem propterea ex ethnicorum multitudine ad eum accederent, atque ad occidentalem magni fori civitatis plagam in loco ibidem sito, qui Ænea porticus vocabatur, ubi etiam sub adjacentis balnei publici subterraneis fornicibus cœtus agere solebat, fama illius per totam civitatem viciniamque spargeretur, imperatoris milites una cum lictoribus publicis, quibus, ut in Christianos inquirerent, erat injunctum, Demetrium comprehensum (neque enim fugiens, sed consueta cum fratribus religionis ministeria obiens captus est) Maximiano Dei inimico, veluti maximam prædam, stiterunt, futurum existimantes, ut imperatori maxime probarent, quantam diligentiam, ne Christianus ullus, utpote et ipsos, qui celsioris conditionis essent, prodentes absconditus maneret, impenderent.

4. Contigit autem ut is, quod singulari certamine decertaturos, reliquaque pentathli lusum (7) spectacula edituros cerneret ad civitatis theatrum, quod stadium dicitur, adiret. Illic enim e tabulis quibusdam sepimentum, in altum suspensum, quod ingredientes suscepturum erat, circuli in modum ei erat paratum (8); cernere enim humani sanguinis effusionem, delectatio ei erat, nec tamen absque cura seu sollicitudine, quod ei spectandum dabatur, poterat intueri. Amore autem ferebatur imperator erga quemdam monomachum, nomine Lyæum, e Wandalarum gente existentem (9), fortitudine magnitudineque corporis eximium, qui non modo Romæ, sed et Sirmii (10) Thessalonicensiumque in civitate multis duello, utpote ex exercitatione consuetudineque haud vulgarem occidendi peritiam nactus, necarat.

5. Hunc, cum omnibus, quod nemo cum eo posse congregari videretur, esset terrori, imperator inter primos, quod et continuo facere affectabat, habebat placidiorique vultu intuebatur: laudabat

(7) Id est, certaminis gymnici, quod quinque certaminibus, cursu videlicet, lucta, pugilatu, saltu et jaculo, ut Festus docet, constabat. Adhuc ad vocabulum *Quinquertium* Pitisci *Antiquitatum Romanarum* Lexicon.

(8) Cum hic de cellula seu de suggestu, quod Maximiano aliisque ingressuris, prout hodie in theatrorum aulis usu venit, præparatum esset, sermo in ista videatur, ita Latine ultimam hanc Græcam periodum interpretandam duxi, substantivumque in ea, cum quo participium περιπεφραγμένος concordare deberet, vel esse omissum vel certe hoc ad significandam sepimentum substantivè adhiberi, existimo, idque vel idcirco maxime, quod substantivum κύκλω, participio isti subjectum in dativo

ταῖς ψυχαῖς τῶν δεχομένων αὐτὴν ἀπειργάσατο, διακαιοσύνην, ἐπιεικειαν, εἰρήνην, ἀγάπην, ἐλπίδα ζωῆς περιποιούσαν αἰωνίου, τὰ πρότερον μὲν ἀπὸ ῥίπτουσαν, τὸν δὲ αἰδίον καὶ ἀφθαρτον ἄρραδύνα παρέχουσαν, τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν, καὶ τὴν εἰς παράδεισον προξενούσαν ἐπανάζευξιν.

γ'. Ταῦτα διδάσκοντο; τοῦ μακαρίου μάρτυρος Δημητρίου μετὰ παρουσίας, καὶ τὸν λόγον τοῦτου πρακτικῶς βεβαιούντος διὰ τῆς πίστεως· πολλῶν δὲ αὐτῷ διὰ ταῦτα ἐκ τῆς τῶν Ἑλλήνων πληθῆος προσιόντων, καὶ συνευρισκομένων ἐκ δυσμῶν τοῦ τῆς πόλεως μεγαλοφύρου ἐν τῇ ἐκεῖσε Χαλκευτικῇ λεγόμενῃ στοᾶ, ἔνθα καὶ εἰώθει τὰς συνόδους ποιῆσθαι ὑπὸ τὰς τοῦ ἑγγύς δημοσίου λουτροῦ ὑπογαίους καμάρας, μεγαλυνομένης τε τῆς περὶ αὐτὸν φήμης καθ' ὅλης τῆς πόλεως καὶ τῆς περιχώρου, οἱ τὴν ἀναζητήσιν τῶν Χριστιανῶν στρατιῶται τοῦ βασιλέως ἄμα τοῖς δημοσίοις προστεταγμένοι ποιῆσθαι, συλλαβόντες τὸν μακάριον Δημήτριον (οὐδὲ γὰρ φεύγων συνελήφθη, ἀλλὰ τὰς συνήθειας ἄμα τοῖς ἀδελφοῖς ἱερουργῶν λατρείας) τῷ θεομίμῳ Μαξιμιανῷ καθάπερ τε μέγιστον θήραμα προσήγαγον, οἰόμενοι αὐτοὺς μάλιστα τῷ βασιλεῖ παραθέσθαι, εἰ τὴν ἐπιμελειαν τοῦ μηδένα Χριστιανὸν λανθάνειν ἐπιδειξάιντο, τὸ καὶ τοὺς ὑπεροχῇ ὄντας καταμηνύοντες.

δ'. Καὶ ὁ μὲν ἔτυχεν ἐπὶ τὸ τῆς πόλεως θέατρον τὸ καλούμενον στάδιον ἀνίεμαι θέας ἔνεκεν τῶν μονομαχείῳ μελλόντων, καὶ τὰ λοιπὰ τοῦ πεντάθλου θεάματα ἐπιτελούντων· ἐκαὶ γὰρ αὐτῷ παρεσκευάσατο διὰ τινῶν σανίδων περιπεφραγμένος κύκλω ἐν ὕψει κρεμάμενος, ὃ δέχεσθαι μέλλων τοὺς ἐν αὐτῷ εἰσόντας, διότι τέρψις ἦν αὐτῷ τοῦ βλέπειν ἀνθρωπίνων αἰμάτων ἔχουσιν. Πλὴν οὐκ ἐκτὸς φρονεῖδος ἢ μερίμνης εἶχε τὸ ὀρώμενον· δίκαιον γὰρ ὁ βασιλεὺς περὶ τινος μονομάχου Λυαίου ὀνόματι ἐκ τοῦ ἔθνους τῶν Ὑσανδάλων ὑπάρχοντα, ἰσχύϊ καὶ μεγέθει σώματος ἀνεσταλμένον, ὃς οὐ μόνον ἐν Ῥώμῃ πολλοὺς εἰς τὴν λουδον ἀνήρηκει, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ Σερμίῳ, καὶ ἐν τῇ Θεσσαλονικίῳ πόλει· διέτρεχε γὰρ διὰ τε τῶν σανίδων καὶ τοῦ μαγγάνου, ὅτε διὰ πολλὴν ἐμπειρίαν εἰς τὸ φονεύειν διὰ μελέτης καὶ συνθηλαίας κεκτημένος.

ε'. Τοῦτον, ἐπειδὴ περ ἅπαντες ἰδεδόκεισαν διὰ τὸ μηδένα αὐτοῦ ἀνταγωνιστὴν ἀναφαίνεσθαι, ἐν πρώτοις εἶχεν ὁ βασιλεὺς, ὃ καὶ φιλεῖν ἐπαδεικνυτο, καὶ ἡδέως ἔβλεπεν εἰς αὐτόν· ἐπήναι δὲ καὶ ἐθαύμαζε

ponatur, adeo ut significari haud possit circulus circumscriptus, prout Anastasius Bibliothecarius (adi Adnotata, Vitæ præcedenti sub num. 10 subjecta) existimasse videtur.

(9) Wandalum natione fuisse Lyæum, nec in Anastasiana Photianave Sancti Vita, nec in monimæntis, scriptoribusve ullis, fidem certam facere natiss, asseveratur; quare etiam, anne illud veritati consonet, est dubium.

(10) Civitas hæc, licet modo Slavoniæ urbicula duntaxat sit, Demetrii tamen ætate seu sæculo quarto ineunte erat amplissima frequentissimaque, nec ante annum circiter 441, quo ab Attila fuit excisa, a florenti, in quo tunc erat, statu excidit.

τὴν ἀκμὴν τῆς ἡλικίας αὐτοῦ, καὶ εἰς τὴν περιφάνειαν αὐτοῦ ἐσαμύονετο. Ὅτε δὴ πλησίον ἐγένετο τοῦ σταδίου, κατιόντος αὐτοῦ ἐκ τοῦ ὄχηματος, τότε μὴνύσαντες προσάγουσιν τῷ Μαξιμιανῷ τὸν μακάριον οἱ συνειληφότες; Δημήτριον. Πειθόμενος δὲ εἰ ἐπιμένει τὸν Χριστὸν προσκυνῶν, καὶ μαθῶν καὶ ἐτέρους αὐτὸν διδάσκειν τὸν ἐσταυρωμένον σέβειν, ἤλθη μὲν πρὸς αὐτόν.

ζ'. Ἴδὼν δὲ τὴν παρῆρτίαν τοῦ ἀνδρὸς, Χριστιανὸν ἑαυτὸν ἀποκαλοῦντος, καὶ πᾶν ὄτιον ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ὑπομεῖναι θαρρῶντος, εἶτα καὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ πᾶν ὠραῖον γενόμενον, καὶ τῶν προκειμένων θαυμάτων ἕλος ὢν, τὸν μὲν ἀοίδιμον μάρτυρα ἐκλείψεν αὐτὸν παρὰ τὸ στάδιον δημοσίου γειττιῶντος βαλαναίου περὶ τὰς τῶν ἐκείσε καμίνων φρουρεῖσθαι καμάρας. Ἐνθα φυλαττόμενος, ὀρᾷ σκορπίον ἐκ τῆς γῆς ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ ἀνελθόντα, πειρᾶσθαι δὲ τῷ κέντρῳ πλῆξει τὸν ἄγιον. Ὁ δὲ τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ ποιήσας κατὰ τοῦ σκορπίου, καὶ προσερχθῆσας αὐτὸν νεκρὸν ἀπέδειξεν. Παραχρῆμα δὲ ἄγγελος Κυρίου ἐλθὼν στέφανον ἐπέθηκε τῇ κορυφῇ τοῦ μάρτυρος, καὶ εἶπεν αὐτῷ, Εἰρήνη σοι, ἀθλητὰ τοῦ Χριστοῦ, ἰσχυε καὶ ἀνδρίζου.

ζ'. Ὁ δὲ βασιλεὺς εἰσελθὼν ἐν τῷ σταδίῳ καὶ προκαθίσας, τὸν τε Λυαῖον εἰσαγαγὼν ἐκάλει διὰ τῶν κηρύκων τὸν βουλόμενον μονομαχεῖσθαι, προστιθεὶς μετὰ τῶν ἐπάθλων καὶ χρήματα πολλά· καὶ τις ἐκ τοῦ δήμου νεανίσκος ὠρατος πᾶν, κομιδῇ νέος ὢν, Νέστωρ ὄνομα, ἄρτι τὸν βουλον ἐπανθούοντα φέρων, γνωστὸς ὑπάρχων τῷ πανενδόξῳ μάρτυρι Δημητρίῳ (θεύρωει γὰρ τὰ ὑπ' αὐτοῦ γενόμενα θαύματα, πολὺν τε λαὸν προστρέχοντα αὐτῷ, καὶ διδασκόμενον σέβειν, καὶ προσκυνεῖν τὸν Χριστὸν) ἐκδραμῶν ἐν ᾧ ἐφυλάττετο τόπῳ, καὶ πεισὼν εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ ἔλεγεν· Δούλε τοῦ Θεοῦ Δημήτριε, βούλομαι τῷ Λυαίῳ μονομαχεῖσθαι, ἀλλ' εὐχαί μοι τὸν Χριστὸν ὀνομάσας. Ὁ δὲ ἄγιος ποιήσας τὴν τοῦ Χριστοῦ σφραγίδα εἰς τὸ μέτωπον καὶ τὴν καρδίαν αὐτοῦ, ἀπέλυσεν αὐτὸν εἰρηκῶς. Καὶ τὸν Λυαῖον νικήσεις, καὶ ὑπὲρ Χριστοῦ μαρτυρήσεις.

A autem ac mirabatur ætatis ejus vigorem, nec aliter quam de magna re, de viri superbia gloriabatur. Cum porro ad stadium jam venisset, atque e curru descendisset, heatum Demetrium, qui eum ceperant, ad Maximianum, rei præmonitum, tunc adducunt. Inquirens autem, an Christum adorare pergeret, eumque etiam alios, ut Crucifixum adorent, doctrina sua impellere, edoctus, jussit illum ad se duci.

6. Viri autem, Christianum sese agnoscentis et quæcumque pro Domini nostri Jesu Christi nomine sufferre audentis, constantiam, vultumque ejus maxime venustum conspicatus, quod totus spectaculis exhibendis esset intentus, venerandum martyrem juxta ipsum prope publicum balneum in subterraneis fornicibus, ibidem existentibus, custodia mancipari jussit (11). Ibidem custoditus scorpionum, e terra sub pedibus suis, qui et cauda sanctum percutere conabatur, egredientem aspexit. Hic autem, facto in scorpionum erucis signo, suspendit et mortuum illico reddidit (12). Statim angelus Domini adveniens coronam capiti martyris imposuit, Pax tecum, pugil Christi, robustus sis et confortare.

7. Cum porro imperator stadium esset ingressus, locumque suum occupasset, Lyæum introducens per nuntios, qui cum eo singulare certamen inire vellet, advocabat, cum donis, victoriam referentibus dari solitis, multam etiam pecuniam promittens. Quidam autem e vulgo adolescens admodum formosus, qui adhuc valde juvenis erat, nomine Nestor, primam modo lanuginem ferens, notus existens gloriosissimo martyri Demetrio (facta enim ab eo miracula, multumque populum, qui ad eum accurrebat, venerari et quod docebat, et Christum adorare videbat) ad locum, in quo custodiebatur, cadensque ad pedes ejus dixit: Serve Dei Demetri, volo contra Lyæum singulari pugnare certamine, sed ora pro me. Christum invocans. Verum Sanctus, et in fronte ipsius et in corde Christi signo formato (13), illum dimisit dicens: Et Lyæum vinces, et pro Christo martyrium subibis.

CAPUT II.

Maximianus, ob necem Elyæo illatam iratus, Nestorem primo ac dein etiam sanctum Demetrium jubet interfici, hicque, postea miraculis incalescens, locis sacris sibi exstructis honoratur.

η'. Ἀπελθὼν οὖν ἐν τῷ σταδίῳ, καὶ διὰ τῶν βαθμίδων καταπέδησας, ῥίψας τε τῶν χιτῶνα αὐτοῦ, ἔστησεν ἔμπροσθεν τοῦ Μαξιμιανοῦ, ὡς ἐκπλαγέντα

D Abiens ergo ad stadium, cum et de gradibus desiliisset, tunicamque suam deposuisset, coram Maximiano stetit, ita ut obstupesceret imperator.

(11) Ab initio modo ad hunc usque locum Sancti nostri, quam hic damus, Passionem confer cum iis, quæ in Passione ejusdem altera, priori loco jam data, a principio usque ad num. 7 sere occurrunt, videbisque antiquioris hujus Incebrationis alteram Sancti nostri, quam hic damus, Passionem esse dumtaxat ad hunc saltem usque locum paraphrasim, variis adjunctis ab auctore vel pro arbitrio confectis, vel aliunde ascitis auctam, prout in Commentario

prævio num. 16 jam indicavi.

(12) Quod hic narratur, a Photiana et Anastasiana Sancti Passione abest, potestque vel idcirco, num veritati consonet, haud immerito dubitari.

(13) Verene, uti hic narratur, Sanctus Nestori, singulari certamine Lyæum aggressuro, benedixerit, statues ex iis quæ Commentarii prævii § 4 disserui.

Cum autem illum, qui in id prosilierat, ad sese vocasset, suadere ei cœpit ac dicere: Adolescens, scio, quia divitiarum penuria, ut ad tantum vanitatis efferreris, te impulit, ut aut vinceas divitias subito acquiras, aut victoria excidens egestatem simul, quæ te turbat, et vitam deponas. Ego autem e juventutis tuæ, ætatisque, qua viges, miseratione, pro solo auso dona tibi et digna et sufficientia largiar; abi divitias simul cum vita possidens, nec te Lyæo objicias, quoniam jam multos te fortiores occidit.

9. Audiens hæc Nestor nec imperatoris munificentiam accepit, nec etiam ad Lyæi laudes timorem concepit; imperatori autem respondit dicens: Divitias haud desidero, imperator, neque idcirco ad certamen veni, sed ut me Lyæo præstantiorem ostendam: sese enim nec vitam, nec divitias præreptæ Lyæi laudi velle præferre. Statim itaque, hisce dictis, imperator, et qui ei aderant, ira repleti sunt, Nestoris jactantiam haud ferentes. Ac imperator quidem Lyæum excitans clamabat, audaciamque ei addebat.

10. Nestor autem, formato in pectore suo crucis salutiferæ signo, acinacem accepit, levatisque in cælum oculis, dixit: O Deus Demetrii, servi tui, dilectusque filius tuus Jesus Christus, qui Goliath alienigenam fidei tuo David subjecisti, Lyæi et Maximiani fiduciam contere; mediumque in repagulum prosiliit. Pugna autem facta, Lyæus, ictum in corde accipiens, illico est mortuus, extremamque imperatori attulit confusionem. Nestor autem laudabat Deum, quod sancti Demetrii precibus barbarus esset occisus.

11. Maximianus autem e sede sua protinus surrexit, tristisque ad regiam rediit dicens: Per deos beneficium quoddam est factum, quoniam is qui tot tantaque facinora edidit, ab hoc juvene est occisus. Arcessito autem ad se Nestori tyrannus divit: Dic, adolescens, qua usus arte magica vel quos habens adjuutores Lyæum interfecisti? Nestor autem respondit: Arte magica, absit, haud cecidit, neque incantatione quapiam est occisus, sed Deus Demetrii, Deus Christianorum angelum suum misit, scelestumque ac superbum in manu mea occidit. Iratus igitur imperator mandavit, ut is, utpote Christianus, ad occidentales urbis partes in locum, cui Auræ portæ nomen, abduceretur, ibique gladio proprio a Menutiano protectore occideretur; atque ita martyrii coronam est adeptus (14).

12. Quibusdam porro principum de Demetrio mentionem apud imperatorem facientibus, eumque

τὸν βασιλέα. Καλέσας δὲ πρὸς ἑαυτὸν εἰς τοῦτο πηδύσαντα, καὶ αὐμβουλεύειν αὐτῷ καὶ λέγειν· Νεστίσκε, οἶδα, ὅτι χρημάτων σε σπάνις ἐπὶ τοσοῦτον ἀρθῆναι φαντασίας παρεσκεύασεν, ἵνα ἢ περιγενόμενος πλουτοῦν ἀθρόον κτήσης, ἢ ἀποτυχὼν πενίας ἐνοχλοῦσης μετὰ τοῦ ζῆν ἀπαλλαγῆς. Ἐγὼ δὲ σοὶ δι' οἶκτον τῆς νεότητος καὶ τῆς ἡλικίας, ἧς καὶ κεκρίσθησαι, εἰσω καὶ ὑπὲρ μόνης τῆς τόλμης ἀξία, καὶ ἀρκοῦντα χαρίσματα, καὶ ἀπιθὶ μετὰ τοῦ ζῆν ἔχων καὶ τὰ χρήματα· Λυαίῳ δὲ σεαυτὸν μὴ ἀντιστήσης, ἐπειδὴ σοῦ πολλοὺς ἤδη δυνατωτέρους ἀπήλλαξεν.

θ'. Ταῦτα ἀκούσας ὁ Νέστωρ, οὕτε ἤρπασε τῆν τοῦ βασιλέως φιλοτιμίαν, ἀλλ' οὕτε ἐδειλίασεν πρὸς τὸν ἔπαινον τοῦ Λυαίου, τῷ δὲ βασιλεὶ ἀπεκρίνατο, Οὐ χρημάτων ἐπιθυμῶ, φήσα, ὡ βασιλεῦ, οὐδὲ διὰ τοῦτο ἐπὶ τὸν ἀγῶνα ἐλήλυθα, ἀλλ' ἵνα κρείττονα Λυαίου ἑμαυτὸν συστήσω· μηδὲ γὰρ βούλομαι ζῆν, ἢ πλουτεῖν εἰζάντα, καὶ ἐκχωρήσαντα τῇ προλαβοῦσῃ τοῦ Λυαίου δόξῃ. Εὐθύς οὖν ὁ βασιλεὺς καὶ οἱ ὑπὲρ αὐτὸν ἐργῆς, τούτων λαθόντων, ἐπλήσθησαν, τὴν ἀλαζονείαν τοῦ Νέστωρος οὐχ ὑπομείναντες. Καὶ ὁ μὲν βασιλεὺς προτρέπόμενος· ἐδία, καὶ παρεθάρβυνεν τὸν Λυαῖον.

ι'. Ὁ δὲ γε Νέστωρ ποιήσας τὸν ζωοποιὸν σεαυτὸν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, ἔλαβε τὴν ἀκινάκην, καὶ ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν, εἶπεν· Ὁ Θεὸς Δημητρίου τοῦ δούλου σου, καὶ ὁ ἡγαπημένος σου παῖς· Ἰησοῦς Χριστὸς, ὁ ὑποτάξας Γολιάθ τὸν ἀλλόφυλον τῷ πιστῷ Δαυὶδ, αὐτὸς κατάβαλε τὸ θράσος τοῦ Λυαίου καὶ Μαξιμιανῶ. τοῦ τυράννου· καὶ εἰσπέδησεν μέσον τῶν μαγγάνων, Γενομένης δὲ τῆς συμπλοκῆς, καιρίαν λαθὼν κατὰ τῆς καρδίας ὁ Λυαῖος, ἀνηρέθη παραχρῆμα, καὶ τὴν ἐσχάτην τῷ βασιλεὶ ψυχικὴν περιποίησε σύγχυσιν. Ὁ δὲ Νέστωρ ἐδίασε τὸν Θεόν, ὅτι τῇ εὐχῇ τοῦ ἀγίου Δημητρίου ἀνηρέθη ὁ βάρβαρος.

ια'. Μαξιμιανὸς δὲ παραυτίκα τῆς καθέδρας αὐτοῦ ἀπεπήδησε, καὶ στυγνὸς ἐπὶ τὰς βασιλείους αὐλὰς ἐπανήρχεται, λέγων· Μὴ τοὺς θεοὺς γοητεία τις προεχώρησεν· ἐπεὶ οὐκ ἂν ἐσφάττετο ὑπὸ τοῦ νεανίου τούτου ὁ τοσαύτας καὶ τηλικαύτας ἐπιδειξάμενος ἀνδραγαθίας. Καλέσας οὖν πρὸς ἑαυτὸν ὁ τυράννος τὸν Νέστορα, ἔφη πρὸς αὐτόν· Εἰπέ, νεανίσκε, ποῖα μαγεῖα χρησάμενος, ἢ τίνας ἔχων συνεργούς, τὸν Λυαῖον ἀπέκτεινας; Ὁ δὲ Νέστωρ ἀπεκρίνατο· Μαγεῖα οὐκ ἐχρημάτισεν, μὴ γένοιτο, ἀλλ' οὐδὲ μαγγανία τι ἐνηρέθη· ἀλλ' ὁ Θεὸς Δημητρίου, ὁ Θεὸς τῶν Χριστιανῶν, αὐτὸς ἀπέστειλε τὸν ἄγγελον αὐτοῦ, ἀπέκτεινεν ἐν τῇ χειρὶ μου τὸν ἀλάστορα, καὶ ὑπερῆφανον. Ὅργανοι οὖν ὁ βασιλεὺς, ἐκέλευσεν αὐτὸν ὡς Χριστιανὸν ἀπνευχῆθαι ἐν τοῖς δυτικαῖς τῆς πόλεως μέρεσιν ἐν τῇ ἐπονομαζομένῃ Χρυσῆς πύλῃ, κάκεισε τῷ ἰδίῳ ξίφει ἀναιρεθῆναι ὑπὸ Μηνουσιανοῦ προτέκτορος· καὶ οὕτω τῆς μαρτυρίας τὸν στέφανον ἀνεδέξατο.

ιβ'. Ὑποβαλλόντων δὲ τινῶν τῶν ἀρχόντων τῷ βασιλεὶ περὶ Δημητρίου καὶ ὑποθεμένων ὡς αἴτιος

(14) Num pro martyre recte habeatur hic Nestor, Commentario prævio § 6 definiti.

τῆς τοῦ Λυαίου σφαγῆς γεγένηται, αὐτίκα ὑπερῆ-
σας τῷ θυμῷ οἰωνισάμενος ὡς οὐκ ἀγαθὸν τὸ συνάν-
τημα αὐτῷ γεγονέναι εἰς τὸ στάδιον αὐτῷ εἰσδύλλον-
τι, καλεῖ αὐτὸν ἐν αὐτοῖς, οἷς ἐφυλάττετο κρι-
νοῖς, λόγχαῖς κατασφαγῆναι. Καὶ οὕτως ἀναίρεθαι·
ὁ πνεύδοξος μάρτυς τῆς καλῆς ὁμολογίας τὴν μαρ-
τυρίαν ἐπλήρωσεν. Λούπος δὲ, ὁ τοῦ ἁγίου Δημη-
τρίου οικέτης, παρστώσ αὐτῷ, λαθῶν τὸ ὄραριον τοῦ
ἁγίου, ἐν αὐτῷ ἀνελέξατο τὸ αἷμα αὐτοῦ.

γ'. Ἀφελόμενος δὲ καὶ τὸ βασιλικὸν δακτύλιον,
δ' ἐφόρει ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, καὶ αὐτὸ ἐγκλείσας ἐν
τῷ ἁγίῳ αἵματι, ἐπέτειε δι' αὐτοῦ ἰάσεις· πάντας
γάρ τοὺς κατεχομένους ποικίλαις νόσοις, καὶ τοὺς
ὑπὸ ἀκαθάρτων πνευμάτων βεβλαμμένους ἴατο διὰ
τῆς εὐχῆς καὶ ἐπιχειρήσεως τοῦ ἁγίου, καὶ τῆς ἐν
τῷ δακτυλίῳ χάριτος, ὡς διαδραμεῖν τὴν περὶ τοῦ
του φήμην ἐν ὅλῃ τῇ Θεσσαλονικέων πόλει. Μιθῶν
δὲ ὁ βασιλεὺς περὶ αὐτοῦ, καὶ πῶς ἴαται τοὺς κέκνον-
τας, ἐλέειπε [forte ἐκέλευσε] καὶ αὐτὸν ἀναίρεθῆναι
ἐν τῷ τριβουνάλῳ τῆς πόλεως ἐν ἡμέρᾳ τῶν βου-
λουπτῶν [an. βουλευμάτων?], προκαθημένον αὐτοῦ,
μετὰ καὶ ἄλλων τινῶν πεπιστευκότων τῷ Χριστῷ.

δ'. Τὸ δὲ πανάγιον Δημητρίου τοῦ ἁγίου λείψανον
καταφρονηθὲν ὑπὸ τῶν ἀνηρηκότων, οἱ τῶν τότε δὴ
ἀδελφῶν εὐλαδίστεροι λαβόντες νύκτωρ διὰ τὴν φό-
βον τοῦ βασιλέως, καὶ ἐν αὐτοῖς οἷς ἐρύπιτον χώμα-
σιν διανειμάμενοι τῆς γῆς, ὅσον ὄβον τε ἦν, ἐκρυ-
ψαν, ἵνα μὴ παρὰ τινος τῶν αἰμοδόρων ζῶων ὑπα-
μεῖνη βλάβη. Οὐδενὶ δὲ μετὰ ταῦτα φροντίς ἐγένε-
το μετενεγκεῖν τὸ σῶμα τοῦ ἁγίου, ἀλλ' ἔμεινεν ἐπὶ
σχήματος [an χώματος] σημείων τε πολλῶν καὶ
ἰάσεων γενομένων ἐν τῷ τόπῳ, καὶ θαίων χαρισμά-
των φοιτῶντων τοῖς πίστις· προσηροχόμενοι ἐν αὐτῷ,
καὶ δεημέραι πάντων εὐφρονημένων ἐκεῖσε, περι-
βοήτου διὰ πάσης Μακεδονίας, καὶ Θετταλίας γινο-
μένης τῆς τοῦ μάρτυρος θαυματουργοῦ ἐνεργείας.

ε'. Αἰσθὼν δὲ καὶ τῆς τῶν εἰδῶλων πλάνης καθαρ-
θείσης, τῆς δὲ ζωοποιῦ καὶ ἀμωμήτου τῶν Χριστιανῶν
ὀρθοδόξου πίστεως λαμπρυνομένης, Λεόντιος δὲ
τις ἀνὴρ τοὺς ἐπαρχικοὺς τῶν Ἰλλυρῶν κατακοσμῶν
θρόνους, ἀπερχόμενος ἐν τῇ Δακῶν χώρα νόσφ' ἀνιά-
τη ληφθεὶς λεκτικῶ ὑπὸ τῶν οικείων ἐν τῇ Θεσσα-
λονικέων ἀπηνέχθη πόλει, καὶ ἀνεκλήθη ἐν τῷ σε-
βασμίῳ σηκῷ, ἐνθα ἦν ὑπὸ γῆν κείμενον τοῦ ἁγίου
τὸ λείψανον. Παραχρῆμα δὲ τοῦ κατακληθῆναι αὐτὸν
ἐκπῶν τοῦ ἰαματοφόρου μνήματος εὐθέως τῆς ὕγιαις

(15) De Lupo, Sancti famulo, videsis Commen-
tarium prævium num. 62 et seqq.

(16) Alludi hic videtur ad proconsulis Græciæ di-
gnitatem, ad quam ab imperatore Sanctus noster
fuerit evectus, arrhamque, quam tunc acceperit;
verum anne Sanctus Græciæ proconsul unquam
existierit, dubium admodum apparet. Adi Commen-
tarium prævium num. 35 et seqq.

(17) Ita vocabulum Græcum σχῆμα reddidi, quod
ei substituendam putem vocem χώμα, quæ idem,
quod Latine terra seu humus, significat. Videsis
Commentarium prævium num. 78.

(18) Joanni, Thessalonicensi sæculo vii episcopo,
præluxisse hanc Sancti nostri Passionem, vero
haud prorsus ex hoc ejus loco apparet ab simile.

A exstitisse necis Lyæi causam suggerentibus, statim
ira incensus, omenque laud bonum, quod sibi,
ad stadium properanti, obvium illam habuisset,
exstitisse ratus, jussit eum in ipsis, in quibus
custodiebatur, fornicibus interfici lanceis. Itaque
gloriosissimus martyr occisus pulchra confessione
martyrium implevit. Lupus autem, sancti Demetrii
famulus, qui ipsi præsens aderat, strophium sancti
accipiens, sanguinem ejus in eo collegit (15).

13. Cum autem et annulum imperatorum, quem
in manu sua gerebat, abstulisset, eumque in sancto
sanguine tinxisset, multas per eundem sanationes
operabatur. Omnes enim, qui diversis morbis de-
linebantur, aut ab immundis spiritibus patiebantur,
Sancti oratione ac patrocinio, eaque, quæ
annulo inerat, gratia sanabat, ita ut rei hujus
fama tota Thessalonicensium civitate percrebre-
sceret. Cum autem imperator rem eandem, et qui
laborantes adversa valetudine sanaret, didicisset,
in civitatis tribunali, cum ipsem præsideret,
jussit eum una cum aliis quibusdam, in Christum
credentibus, judiciorum die occidi.

14. Cum autem sacratissimum beati Demetrii
corpus ab iis qui eum occiderant, contemneretur,
religiosiores quidam fratrum præ imperatoris
metu noctu id sustollentes in ipsis etiam, in quas
conjectum fuerat, scrobibus, terra tam profunde,
quam poterat, effossa, absconderunt, ne a sangui-
nariorum animalium quopiam detrimentum pate-
retur. Nulli autem post hæc curæ fuit transferre
Sancti corpus, sed mansit sub terra (17), cumque
nullis in loco signis ac sanationibus factis, iisque
qui cum fide ad illum accedebant, gratis divinis
frequentissime collatis, lætitiæque ibidem affectis,
martyris, miracula facientis, efficacia per omnem
Macedoniam ac Thessaliam celebris esset effe-
cta (18).

15. Tandem autem cum et idolorum error esset
abactus, fidesque salutaris ac pura Christianorum
orthodoxa claresceret, Leontius vir quidam (19),
qui Illyrici præfecturæ thronum ornabat, morbo
immedicabili, cum in Daciam discederet, corre-
ptus, a servis suis Thessalonicensi lectica delatus
fuit, venerandoque, ubi et sæcæ ejus sub humo
exstant reliquiæ, monumento impositus; sanitatem
autem, statim atque monumentum, sanationes affe-
renti, fuit impositus, recuperavit, ita ut et ipse

Adi iterum Commentarium prævium num. 41.

(19) Cum Leontius, hic memoratus, sæculo quinto
ineunte, uti in Commentario prævio num. 74 docui,
verosimiliter floruerit tuncque, uti ex iis quæ Or-
landius *Orbis sacri et profani* part. 1, l. b. III, cap. 1
in medium adducit, verosimiliter apparet, Illyricum
occidentale præfecto prætoriano paruerit, oportet,
ut Leontius ille Illyrici, non occidentalis, sed oriental-
is præfectus existierit, nisi forte, quod tamen
non apparet, Leontius quispiam alius ante sæculi
quinti initium, imo ante Theodosii I, qui ex adduc-
tis ab Orlandio loco cit. rationibus Illyricum in
duas dictas partes divisisse videtur, imperium ges-
serit Illyrici præfecturam.

met et illi, qui ei aderant, celerrimam martyris visitationem mirarentur, gratiasque Deo et gloriosissimo martyri Demetrio agerent; qui statim, cum arcuatorum operum fornices una cum aquarum calidarum domo publicisque, quæ ibidem erant, portibus destruxisset ac expurgasset, venerandum sancto martyri templum inter publicum lavacrum et stadium extruxit, munerum copia id exornans.

16. Cum autem in Illyricum (20) esset discessurus, partem quamdam reliquiarum martyris, ut et ibi templum sub ejus nomine erigeret, accipere voluit; quem gloriosissimus martyr, noctu astans, id exsequi prohibuit. Accepta igitur chlamyde, sanguine ipsius tincta, parteque orarii, in lipsanoteca argentea, eum in sinem confecta, ea deposuit; cum autem iter faceret, hiemsque aspera esset, egressusque alveo Danubius diebus sufficientibus etiam navibus iter haud relinqueret, viamque promovere impediret, animo despondit præfectus.

17. ipsum autem vidit gloriosissimum martyrem Demetrium, ipsi dicentem, Diffidentia omni pusillanimitateque deposita, accipiens, quod fers, fluvium absque cunctatione ingredi. Mane igitur, curru conscenso, venerandas reliquias manu gestans fluvium innoxius transivit (21), itaque transvectus Sirmii (22) sacram lipsanotecam cum thesauro, in hac contento, in sancti Demetrii ecclesia, prope venerandum pulchris victoriis decoratæ martyris Anastasiæ templum exstructa, deposuit. Multa autem et miracula et sanationes in via, cum et currus et animalia quiescerent, Domini nostri Jesu Christi et gratia et longanimitate et misericordia Deus patravit; cui gloria et virtus nunc et semper et in sæcula sæculorum. Amen.

(20) Occidentale nimirum; Thessaloniciæ enim, quæ Illyrici orientalis civitas erat, versabatur.

(21) Nec hujus miraculi, nec alterius, supra hic relati, quo Leontius, Sancto pat. ocinante, sanitatem recuperavit, in Phutiana et Anastasiana Sancti nostri Vita mentio fit.

(22) Sirmium ergo Thessalonica Leontius perrexit; verum, cum inde illuc pergentibus Danubius trajiciendus haud sit, rectene hic flumen istud Le-

πέτυχεν, ὥστε θαυμάζειν αὐτόν τε καὶ τοὺς περὶ αὐτόν τὴν ταχίστην τοῦ μάρτυρος ἐπισκοπῆν, καὶ χάριτας ὁμολογεῖν τῷ θεῷ, καὶ τῷ πανενδόξῳ μάρτυρι Δημητρίῳ· δὲ αὐτίκα κατὰ τὰς τῶν καμίνων καμάρας, ἅμα καὶ τοῦ τῶν θερμῶν ὑδάτων οἴκου καθελῶν καὶ περικαθάρων μετὰ καὶ τῶν ἐκείσε δειτῶν δημοσίων ἐμβόλων καὶ προπινῶν, ἀνήγγειρεν πάνσοπον οἶκον τῷ μάρτυρι, διαψιλεῖα κατακοσμησας χερσεῶν μέσον τοῦ δημοσίου λουτροῦ καὶ τοῦ σταδίου.

16. Μέλλων δὲ ἀπέρχεσθαι ἐν τῷ Ἰλλυρικῷ ἠβουλήθη τινὰ τῶν λειψάνων λαβεῖν τοῦ μάρτυρος πρὸς τὸ κάκεισε ναὸν αὐτῷ οἰκοδομῆσαι· εἰς θνομα τοῦ ἁγίου· ὧτινι ὁ πανένδοξος ἀθλοφόρος τοῦ Χριστοῦ Δημήτριος νυκτὸς ἐπιστὰς τοῦτον προελθεῖ διεκώλυσεν. Ἄσθων οὖν τὴν χλαμύδα αὐτοῦ τὴν ἐκ τῶν ἁγίων αἱμάτων πεφυρμένην καὶ μέρος τοῦ ὄραριου, καὶ ποιήσας γλωσσόκομον ἀργύρεον, ἐν αὐτῷ ἀπέθετο. Ὀδοποροῦντος δὲ αὐτοῦ, καὶ σφοδροῦ χειμῶνος γεγονότος, καὶ τοῦ Δανουβίου ποταμοῦ καχλάζοντος τῷ ρεύματι, ὡς μὴδὲ ναυαὶ πόρον τοῦτον ὑπάρχειν ἐπὶ ἱκανὰς τε ἡμέρας μὴ ὑπολείποντος αὐτοῦ, ἀλλ' ἐργοντος τὴν ἐπὶ τὸ προσωπορεῖαν, ἐν ἀθυμίᾳ ἐτύγχανεν ὁ ἔπαρχος.

17. Καὶ δὴ ἐώρα τὸν πανένδοξον Δημήτριον λέγοντα αὐτῷ, Πᾶσαν ἀπιστίαν καὶ ἀθυμίαν ἀπωσάμενος, λαβὼν ὄπερ ἐπιφέρεις, πάρελθε τὸν ποταμὸν ἀδιστακτικῶς. Ἔωθεν οὖν ἐπιβάς τῷ ὄχηματι ἔχων ἐν χερσὶ τὴν τιμίαν σορὸν, διῆλθεν ἀβλαβῆς τὸν ποταμὸν, καὶ οὕτως ἀπελθὼν, ἐν τῷ Σερμῳ ἀπέθετο τὴν ἁγίαν σορὸν μετὰ τοῦ ἐν αὐτῇ θησαυροῦ ἐν τῷ παρ' αὐτοῦ κτισθέντι ἐκείσε πάνσοπῳ ναφί τοῦ ἁγίου μάρτυρος Δημητρίου πλησίον τοῦ σεβασμίου οἴκου τῆς καλλινίκου μάρτυρος Ἀναστασίας. Πολλὰ τε θαύματα, καὶ ἰάσεις ὁ Κύριος ἐποίησεν, ἐνθα διὰ τῆς ὁδοῦ τὸ ὄχημα καὶ τὰ ζῶα ἀνεπαύσαντο, χάριτι καὶ οἰκτειρμοῖς καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα, καὶ τὸ κράτος νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ontius trajecisse indicatur? In Daciam, quæ Thessalonica, nisi trajecto Istro seu Danubio, adiri non potest, profectus fuisse, supra asseritur; cum autem fieri possit, ut Leontius in Daciam, e qua Sirmium, nisi Istro pariter seu Danubio trajecto, adiri non potest, primum sese contulerit, ac deinde tantum Sirmium pervenit, erroris hic argui non potest anonymus Sancti nostri biographus.

PASSIO TERTIA S. DEMETRII M.

AUCTORE SIMEONE METAPHRASTE

Ex Græco bibliothecæ Christianissimi regis Medicæo exemplari, cum Lipomani et Surii editionibus collato. Interprete Lipomano.

CAPUT I.

Sancti patria, genus, institutio, dignitas, Christi prædicatio, apprehensio atque in carcerem coniectio.

α'. Ἐίχε μὲν τὰ Ῥωμαίων σκήπτρα Μαξιμιανὸς ὁ Ἀ¹ Ἐρκοῦλιος, πολὺς κατὰ Χριστιανῶν πνέων τε καὶ φερόμενος· εἰδωλικῆς δὲ πλάνης τὴν ὑπ' οὐρανὸν ἅπασαν ἐκάλυπτε νέφος, εἰ καὶ λαμπροὶ καθάπερ ἀστέρες ταύτην διαλαχόντες οἱ διὰ Χρ. στὸν παθόντες ἐξέλαμπον. Ὡν εἷς τότε καὶ ὁ θαυμαστὸς Δημήτριος ἔγνωρίζετο· Δημήτριος, ὁ καὶ τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν περιβλεπτός, καὶ τοῖς ἐν Χριστῷ θαύμασι περιδόητος. Ὁν ἤνεγκε μὲν ἡ μεγάλη Θεσσαλονικη· τό γε τὴν εἰς πατέρας ἦκον ἐπίσημος ἦν, καὶ τὴν εἰς τοὺς ἄνω τοῦ γένους ἀναφορὰν τῶν Μακεδόνων ἐπιφανίστατο.

β'. Ἄλλ' οὐχ οὐτω περιφανεῖα προγόνων, ὡς οἰκείῃ κόσμῳ τῆς ἀρετῆς ἐλαμπρύνετο. Τοσοῦτον γὰρ εὐγενεῖα ψυχῆς τοὺς ἐπὶ τούτῳ λαμπροὺς παρέδραμεν, ὅσον ὦρξ σώματος τοὺς ἐπὶ κάλλει σεμνονομένους ὑπερεβάλετο· φύσις γὰρ αὐτῷ μαθήματα μὲν παραλαβεῖν ἱκανῆ, συλλέξει δὲ ἤθη καὶ καρσάσι πρὸς τὸ χρηστότερον ἀγαθῆ· τό τε τοῦ προσώπου λίαν ἐπίχαρι τὴν τῆς ψυχῆς εὐγένειαν ὑπεδέηλου. Τὸν μὲν οὖν ἐκ παίδων εἰς ἤβην χρόνον πάντων ὁμοῦ τῶν ἡλικίων ἐκράτει· καὶ ἦν οὐδὲν τῶν ἀληθῶς ἀγαθῶν, ἐφ' ᾧ μὴ τῶν ἄλλων πολλῶ τῷ μέσῳ διέφερεν· ἀλλὰ δῆλον ἦν ἐξ ἀρχῆς· τὸ φυτὸν, ὅπως μὲν γένοιτο χαριέστατον, ὅπως δὲ πολὺν τε καὶ ἀγαθὸν τὸν καρπὸν ἐνέγκοι.

γ'. Εἰς ἄνδρα δὲ ἦκων, φύσεως μὲν ἰσχυρὸν ἐπεδείκνυτο, ἀνδρίαν δὲ ἤσκει· καὶ βώμην, πρὸς μάθησίν τε τῶν πολεμικῶν ἑαυτὸν ἐξεπένοι, μετὰ χρηστοῦ τοῦ ἤθους καὶ τῆς ἡδιστοῦ αὐτῷ ἐπανθούσης αἰδοῦς τε καὶ κοσμιότητος· αὐτὸς τε τὸ διαβεβοῆσθαι πρὸς ἅπαντας, γνῶριμον τὸν ἄνδρα καὶ βασίλει καθίστατο. Λαμπρὰς οὖν καὶ μεγαλογώμονος οὕτως· ἔχοντα φύσεως ὁ βασιλεὺς τὸν Δημήτριον ἐνοήσας, ἐπὶ πολὺ δόξης ἐκ πρώτης εὐθύς αἶρει, καὶ ἀνθύπατον προβάλλεται τῆς Ἑλλάδος· ὡς καὶ ὑπατικῶν ἅμα περι-

1. Tenebat quidem Romanorum sceptrum Maximianus Herculius (1), magnoque impetu et spiritu ferebatur in Christianos, erroris autem simulacrorum nubes tegebat omnem terram, quæ est sub cælo; etiamsi veluti lucidæ quædam stellæ eam sortitæ, resplendebant, qui passi fuerunt propter Christum. Quorum tunc unus agnoscebatur admirabilis Demetrius: Demetrius, qui propter fidem in Christum insignis, ac celebratus propter miracula, quæ faciebat in Christo. Illum tulit quidem magna civitas Thessalonica (2): quod autem ad parentes attinet, erat insignis et genere clarissimus, ipsum referens ad antiquos Macedones (3).

2. Sed non erat tam clarus splendore suorum majorum, quam ornamento suæ virtutis. Tantum enim animæ nobilitate superavit eos qui erant præclari hoc nomine, quantum corporis specie superabat eos qui suam jactabant pulchritudinem. Nam erat quidem ei satis acutum ingenium ad capiendas disciplinas, aptum vero ad mores colligendos et benignitate contemperandos; et vultus elegans aspectus significabat animi nobilitatem. A pueritia quidem usque ad pubertatem erat superior omnibus æqualibus: neque erat aliquid ex iis quæ sunt vere bona, in quo non longo intervallo aliis præstaret, manifestumque erat ab initio, quam esset quidem arbor jucundissima, et quam copiosum et bonum fructum latura esset.

3. Cum autem ad virilem pervenisset ætatem, vires ostendebat ingenii, et exercebat robur et fortitudinem, atque in arte militari discenda laborabat (4), bonis ornatus moribus, et quæ in eo suavissime florebat, verecundia et moderatione: adeo ut omnium de eo sermo celeberrimus ipsum notum reddiderit imperatori. Cum ergo tam præclaro et magno ingenio præditum Demetrium animadvertisset imperator, ab initio ad magnam eum evehit gloriam, et eum creat Græciæ procon-

(1) Vide Adnotata, Passioni præcedenti ad num. 15 subnexa.

(2) Civitatem hanc sibi natalem re etiam vera nactum esse sanctum Demetrium, indubitatum apparet. Ad Commentarium prævium num. 33.

(3) Haud majorem, quæ hic de illustri Sancti genere Metaphrastes, quam quæ de eodem anonymus Sancti nostri biographus in proxime præmissa,

quam contexit, Passione memoriæ prodit, fidem merentur, uti ex iis quæ Commentarii prævii num. 51 in medium adduxi, intelliges.

(4) Verumne sit, quod hic deposito a Sancto in arte militari discenda studio traditur, haud immerito revoces in dubium, uti liquet ex iis quæ in Commentario prævio num. 55 et seq. disceui.

sulem (5): a Jco, ut etiam consularibus eum induerit insignibus. Ille vero (erat enim ad id, quod oportet, intelligendum aptissimus, et ad id quod est præstantius, eligendum, aliorum præstantissimus) eorum quidem parvam durebatur rationem, ad ea tantum, quæ ferunt ad Dei cultum, præclarè attendens. Et ideo quæcumque hic sunt iucunda, ex quo respuebat: unius autem solius amore tenebatur, pietatis scilicet, mortemque sibi beatitudinem.

4. Prædicabat ergo non timide, nec cum aliqua dubitatione, sed audacter admodum et libere, nomen Dei salutare; et nihil aliud erat ei in ore nisi Christus. Panem autem vitæ, quem cognoscimus esse Verbum veritatis, omnibus pietatis egenibus distribuebat religiose, adducens ex divinis Scripturis, et docens quod hominem, qui ex beata illa, quæ est in paradiso, conversatione exciderat, et in servitute peccati erat redactus, ipsum Verbum, quod simul cum Patre est expressus principii, cum nec excessisset a Divinitate, et carnem accepisset ex Virgine, et servi formam sua sponte suscepisset, dignum fecit diviniore vivendi ratione, et ei priorem donavit libertatem. Hæc et alia docens et interpretans eis exponebat, et quodammodo eis occasionem præbebat et semina ad hoc, ut Dei filii essent et vocarentur, et quæ in Christo est absconsa, vitam consequerentur.

5. Hinc multi suavissima fruentes doctrina martyris, recesserunt quidem a ietris erroris tenebris, accesseruntque ad dulce lumen veritatis. Sed ille quidem magnum in Christum amorem concipiens, et impatienter hominum salutem desiderans, si non posset omnes eripere a manibus inimici, hoc maximum damnum arbitrabatur, nec se putabat aliquid recte facere. Res itaque ei succedebat ex sententia, et eum transmittebat fama in omnes partes; et prædicabat Trinitatem non solum iis qui erant Thessaloniciæ et in Græciis, sed etiam longinquis de ipso audientibus (6). Cum autem in eo esset, et pulchrum illud doctrinæ fluentum profunderet, veniunt ad eum quidam quorum munus erat scrutari Christianos, et per illorum proditorem sibi acquirere benevolentiam imperatoris.

6. Itaque Demetrius non in angulis, ut jam ante significavimus, exercens Christianismum, neque nocturnus Christi discipulus, imo vero magister veritatis, et aperte confitens pietatem, ab eis comprehenditur, et defertur ad imperatorem, quod teneret quidem opinionem Christianorum, res autem deorum aperte rideret et subsannaret. Maximianus autem tunc erat Thessaloniciæ, qui manus quidem evaserat ex bello gesto adversus

(5) Nec, quod hic de proconsulis Græciæ dignitate, ad quam Sanctus a Maximiano imperatore fuerit promotus, asseritur, certius apparet. uti pariter liquet e Commentarii prævii loco, ad h. u. præcedentem citato.

Α βαλεῖν ὀρατικῶνα. Ὁ δὲ (ἦν γὰρ τῆ δέον συνιδεῖν ἰκωνώτατος, καὶ τὸ κρεῖττον προελθεῖν τῶν ἄλλων ἀξιωματικώτατος) τούτων μὲν βραχὺν ἐποιεῖτο λόγον. τῶν δὲ πρὸς θεραπειαν φερόντων θεοῦ διαφορῶντως εἶχετο. Καὶ διὰ τοῦτο πάντα μὲν ἐπίσης τὰ ἐναυθα τερπνὰ διέπτεε, πρὸς ἐν δὲ τοῦτο μόνον εἶχεν ἑρωτικῶς, τὴν εὐτέθειαν, καὶ τὸν ὑπὲρ Χριστοῦ θάνατον ἐδίψη, καὶ τὴν ἐκεῖθεν μακαριότητα.

μὲν Christo, et quæ ex ea proficiscitur, beatitudinem.

δ'. Ἐκίρωτεν οὖν οὐ φόβῳ τινὶ καὶ ὑποστολῆ, ἀλλὰ καὶ λίαν εὐπαρήρησιαστῶς τὸ τοῦ θεοῦ σωτήριον δομα· καὶ οὐδὲν ὅτι μὴ Χριστὸς αὐτῷ διὰ στόματος ἦν. Τὸν δὲ τῆς ζωῆς ἔτρον, ὃν λόγον εἶναι τῆς ἀληθείας γινώσκομεν, πᾶσι τοῖς πτωχοῖς τὴν εὐσέθειαν φιλοθέως διένειμε, παράγων ἀπὸ τῶν θείων Γραφῶν, καὶ διδάσκων ἐπὶ τῆς μακαρίας ἐκείνης ἐν τῷ παραδείτῳ διαγωγῆς τὸν ἄνθρωπον ἐκπεσόντα, καὶ δουλωθέντα τῇ ἁμαρτίᾳ, αὐτὸς ὁ τῷ Πατρὶ συνάναρχος λόγος, οὔτε τῆς θεότητος ἀποστάς καὶ σάρκα λαβὼν ἐκ Παρθένου, δούλου τε μορφῆν ἑκουσίως ἀναλαβὼν, θειοτέρας ἔξῆψε πολιτείας, καὶ τὴν προτίεραν ἐλευθερίαν αὐτῷ ἐχαρίσατο. Ταῦτα καὶ ἕτερα διδάσκων τε καὶ διερμηνεύων αὐτοῖς ἐξηγεῖτο, καὶ οἰοεὶ ἀφορμὰς παρεῖχε καὶ σπέρματα πρὸς τοῦτο, καὶ υἱοὺς γενέσθαι τε καὶ κληθῆναι θεοῦ, καὶ τῆς ἐν Χριστῷ κρυπτομένης ἀξιοθῆναι ζωῆς.

ε'. Ἐντεῦθεν πολλοὶ τῆς ἡβίστης ἐκείνης διδασκαλίας τοῦ μάρτυρος ἀπολαύοντες, τοῦ μὲν μικροῦ τῆς ἀπάτης ἀφίσταντο σκότους, τῷ δὲ γλυκεῖ τῆς ἀληθείας φωτὶ προσετίθεντο. Ἄλλ' ἐκεῖνος πολὺν ὠδίνων τὴν εἰς Χριστὸν ἑρωτα, καὶ ἀπλήστως τῆς τῶν ἀνθρώπων ὀρεγόμενος σωτηρίας, εἰ μὴ πάντας τῶν τοῦ ἐχθροῦ χειρῶν ἐξελέσθαι δυνατὸς γένοιτο, ζημίαν τοῦτο πλείστην ἤγετο, καὶ οὐδὲν ἕλωσ κατορθοῦν ἐνόμιζεν. Ἐχώρει τοίνυν αὐτῷ κατὰ γνώμην τὸ πρᾶγμα, καὶ ἡ φήμη πανταχοῦ τὸν ἄνδρα παρ' ἐπιμεκτε κηρύττοντα τὴν Τριάδα, μὴ ὅτι τοῖς ἀνά τὴν Ἑλλάδα τε καὶ Θεσσαλονικίην, ἀλλ' ἤδη καὶ οἷς οὐδὲ λόγος περὶ αὐτοῦ ἀρίκετο πρότερον. Ἐν τούτῳ δὲ ὄντος καὶ τὸ καλὸν ἐκεῖνο τῆς διδασκαλίας νᾶμα προχέοντος, ἤκουσι τινες παρ' αὐτὸν, οἷς ἔργον Χριστιανοῦς ἐρευνᾶν, καὶ τὴν εἰς βασιλεῖα οἰκείωσιν ἑαυτοῖ; διὰ τῆς ἐπεικῶν προδοσίας περιποιεῖσθαι.

ς'. Δημήτριος δὲ, ὡς ἤδη φθάσαντες ἐδηλώσαμεν, οὐκ ἐν γωνίαις τὰ Χριστιανῶν κατεῖων, οὐδὲ νυκτερινὸς ὢν Χριστοῦ μαθητής, μᾶλλον δὲ τῆς ἀληθείας διδάσκαλος, ἀλλ' ἀνακεκαλυμμένος καὶ φανερώσ ὁμολογῶν τὴν εὐσέθειαν, συλλαμβάνεται παρ' αὐτῶν· καὶ δηλα τῷ βασιλεῖ τὰ κατ' αὐτὸν γίνεται, ὅτι τὰ μὲν τῶν Χριστιανῶν πρεσβεῶν ἐστὶ, τὰ δὲ τῶν ἡμετέρων, φασὶ, θεῶν σαφῆ γέλωτα καὶ μυκτηρισμὸν τιθέμενος. Μαξιμιανὸν δὲ ἀπὸ Θεσσαλονικίης

(6) Impigre enimvero Demetrium in predicandū Christi fide desudasse, verosimiliter, ne amplius quid dicam, apparet. Ad id iterum Commentarium prævium num. 57 et tribus seqq.

τότε παρ' ἐαυτῆ εἶχε, μέγαν μὲν τῷ ἐπὶ Σαυρομά-
 τας πολέμῳ καὶ Σκύθας γενόμενον, πολλῶ δὲ μείζω
 τῆ κατὰ τῶν εὐσεβῶν ὀμότητι γνωρίζομενον. Ἀκού-
 σαντα τοίνυν εὐθέως τὸν βασιλεῖα πάντα εἶχεν ὁμοῦ,
 ἐκπληξίς, ἀνία, θῆος, ὄργη· ἐξεπέπληκτο τῆς ἀκοῆς
 τὴν καινότητα, ἠνίατο τῆ τοῦ ἀνδρὸς ζημίᾳ ἐδεδίει
 μή καὶ ἄλλους τοιοῦτος ὦν ἐλύσῃ πρὸς θεοσέθειαν,
 δι' ὄργης εἶχεν ὡς τῆς παρ' αὐτοῦ τιμῆς ἀλογήσωντα.
 Πλην ἀλλὰ πιστεύειν ἀκοῆ τοσοῦτον οὐκ ἔχων, ἅτε
 μὲν δὲ φέριον ἔλωσ ἀνδρα τοιοῦτον ζημιωθῆναι (καὶ
 γὰρ εἰ μὴ βούλεται τις, οὐδὲ βλάβως πιστεύειν δύνα-
 ται), ἤθελε καὶ ὀφθαλμοῦς μάρτυρας τοῦ ἀκουσθέν-
 τος παραλαβεῖν. Ἄγειν οὖν κελεύει τὸν ἀνδρα παρ'
 αὐτόν.

ζ'. Ὁ δὲ πρακτὰς οὐκ ἐφριξε τὸ μέγεθος τῆς ἀρ-
 χῆς, οὐ τὰς ἐπιτιμίας· ὑπεστάλη κολάσεις, οὐ τὴν
 ἀγροσύνην τοῦ δικάζοντος ἐδειλάσεν· ἀλλὰ τὴν ὀμώ-
 τητα ταύτην ὕλην ἐκείνου τοῦ φανῆναι μᾶλλον τὴν
 πρὸς θεὸν αὐτοῦ πῶθον νομίσας, λέων εὐθύς εἰς ἀγῶ-
 να εἰσῆει, μαλακὸν οὐδὲν οὐ βλέπων, οὐ λέγων, ἀλλὰ
 πιστούμενος· μᾶλλον τοῖς παρ' ἐαυτοῦ λόγοις τὰ τῷ
 πρῶτον προσκουσθέντα, ὡς εἴη μὲν στρατιώτης
 Χριστοῦ καὶ αὐτοῦ μόνου προσκυνητῆς· τοὺς δὲ παρ'
 αὐτῶν λεγομένους καὶ σεβομένους θεοῦς τοσοῦτον
 ἀπέχει τιμῆν, ὅτι καὶ μυκτηρίζει σαφῶς καὶ βδελύτ-
 τετα· ὡς δὲ καὶ ἀπειλοῦσιν αὐτοὶ βασάνους, τότε
 ἀναθῆσεται πάσχων, ὅταν εἰδῆ τοὺς κολαστὰς ἢ φι-
 λανθρώπων; αὐτὰς, ἢ ἐλάττους ἐπάγοντας τῆς ἐπι-
 θυμίας. Τιμὰ δὲ, φησὶν, αἱ παρὰ σοῦ, βασιλεῦ, καὶ
 ἕτερο ὁ δὲ σοι; πειθομένους σοι ἀγαθὰ, πῶς ἂν
 θέλῃσιν τὴν καὶ αὐτὴν σοὶ τὴν ἐπιφθονοῦ τῆς ἀρχῆς,
 αὐτὴν ἐκείνην ταῖς βασιλείαν, σὺν ἅμα πλοῦτοις καὶ
 θησαυροῖς, ἴσον καὶ λεπτῇ κόνει περιφρονούντά τε
 καὶ ἀτιμάζοντά; Εἰ δὲ καὶ θάνατον ἐπαγάγοις, τότε
 μοι τὸ εὐχαιτότατον ἴσθι ποιῶν καὶ πρὸς τὴν ἀληθῆ
 ζωὴν, καὶ τὴν αὐτῆς πλέον ἐμοὶ ποθοῦμενον παρα-
 πέμπων Χριστόν.

η'. Τοῦτον ἐπειδὴ Μαξιμιανὸς ἤκουσε, μετὰ φρο-
 νήματος ἀπέριπτον καὶ γενναίου τοῦ παραστήματος,
 ἐλευθέρου τε στόματος εἰρημένων, τὸ παρατύχια
 τὴν βασάνον ἀναβάλλεται, σοφώτερον τι μᾶλλον
 ποιῶν, οὐ φιλανθρωπότερον. Ἡθούλετο γὰρ μετὰ-
 νοίαν αὐτῷ ἐμβαλεῖν καὶ πάρεσιν τῆς θερμῆς ἐνστά-
 σεως τὸν μεταξὺ χρόνον, καὶ διὰ τοῦτο τὸ γε νῦν
 ἔχον αὐτοῦ πον τὸν Δημήτριον δημοσίου γειτονοῦντος
 λαυτροῦ καμάραι καμίνων εἰς φρουρὰν ἐλάμβανον.
 Μαξιμιανὸς δὲ τοῦ θεάτρου ἐπιβάς, ὃ κατ' ἐκεῖνο
 συνεκρότει τῆς ὥρας, τοὺς παγκρατιαστάς τε συν-
 αγαγῶν, τὴν πόλιν ἐκκλησιάζων ἦν, καὶ τὴν ἀγωνί-
 αμ διατιθέμενος, αὐτὸς ἐπὶ μετεώρου τοῦ βήματος
 προκαθήμενος.

θ'. Ὁ μάρτυς δὲ πρὸς τὴν εἰρηκτὴν ἀπαγόμενος

(7) Anonymus Sancti nostri biographus, qui Me-
 taphrasti præluxit, bellum hoc non contra Scythas,
 sed contra Gothos gestum, scribit, nec propterea
 tamen hic cum illo pugnare est dicendus, cum Go-

A Sarmatas et Scythas (7), multo autem magis
 recognoscebatur ex crudelitate, quam exercebat ad-
 versus pios. Cum primura ergo hæc audisset impe-
 rator, varie fuit affectus: stupebat, dolebat, time-
 bat, irascebatur. Stupebat propter novitatem ejus,
 quod audiebat; dolebat propter viri jacturam;
 timebat, ne, cum talis esset, alios traheret ad
 suam religionem; irascebatur, quod honoris ei
 delati nullam duxisset rationem. Sed cum non pos-
 set soli credere auditui, ut qui ferre non posset se
 tanti viri facere jacturam (nam quod non vult
 aliquis, nec facile potest credere) voluit etiam
 oculos assumere testes ejus, quod fuerat auditum.
 Jubet ergo virum ad se adduci.

B 7. Is autem, coram constitutus, non extimuit
 imperii magnitudinem; non est reveritus ea quæ
 exspectabantur, supplicia, non judicis formidavit
 sævitiam: sed hanc crudelitatem ille ratus esse
 materiam apertius ostendendi suum in Deum amo-
 rem, tanquam leo protinus accessit ad certamen,
 non molliter aut effeminate aspiciens, neque abjecte
 aliquid dicens, sed suis potius verbis confirmans
 ea quæ prius tyrannus de eo audierat; quod esset
 quidem miles Christi, et ejus solius adorator:
 quod tantum abesset, ut deos, qui ab eo diceban-
 tur et colebantur, honoraret, ut eos etiam aperte
 irrideret et abominaretur: quodque tormenta, quæ
 ille minaretur, tunc pati ægre ferret, quando vi-
 derit tortiores aut elementius aut parcius inferre,
 quam desideret. Honores autem tui, inquit, o rex,
 et bona, quæ das iis qui tibi parent, quomodo
 eum allegerint, qui tui imperii invidiosam coro-
 nam, illud ipsum, inquam, imperium cum opibus
 et thesauris, æque ac tenuem pulverem, despicit
 et habet contemptum? Quod si etiam mortem in-
 tuleris, tunc scias te mihi facere, quod est maxime
 opitandum, ut qui me ad veram viam et ad Chri-
 stum transmittas, quem magis quam ipsam desi-
 dero.

8. Hæc postquam audivit Maximianus, quæ in-
 genti spiritu summaque constantia et maxima li-
 bertate dicta fuerant, tunc quidem differt tormen-
 tum, callide id potius faciens, quam benigne.
 Volebat enim ei injicere pœnitentiam, et efficere
 ut interjectum tempus tam vehementem remitteret
 constantiam. Et ideo in præsentia jubet, ut publici
 balnei, quod in propinquo erat, caminorum fornices
 Demetrium acciperent in custodiam. Maximianus
 vero in theatrum ingressus, quod eo ipso tempore
 instruebat, athletas convocans, omnemque congre-
 gans populum, et certamina instituens, ipse in su-
 blimi solio consedit.

9. Martyr autem eum abduceretur in carcerem,

thi etiam natione Scythæ existierat. Cæterum quo
 bellum illud anno circiter gestum verosimilius fue-
 rit, Commentarii prævii num. 60 exposui.

simul lætabatur et afficiebatur dolore: lætabatur quidem, quod martyrium mox esset consecuturus; ægre ferebat autem, quod non videret tortores ad se citius accedere, et non jam ad tormenta et mortem corripere. Tantum enim contendebat Demetrius mori propter Christum, quantum studebat Maximianus eum a melioribus revocare. Cum ergo martyr venisset in carcerem, dicebat: « Deus in adjutorium meum intende, Domine, ad adjuvandum me festina. » Quoniam tu es patientia mea, Domine, spes mea a juventute mea. In te confirmatus sum ab utero: a ventre matris meæ tu es protector meus. In te laudatio mea semper. Psallam Deo meo, quamdiu fuero. Propterea exultabunt labia mea, cum cantavero tibi, et lingua mea tota die meditabitur justitiam tuam (8).

40. Peractis autem precibus, videt scorpionem, per terram proserpentem, qui et aculeum sustulerat, et ejus pedem erat puncturus. Ille autem cruce munitus, cum eum invocasset, qui dedit suo figmento calcare posse serpentes et scorpiones, illum reddit mortuum, vel potius eum qui intelligentia percipitur, scorpionem, qui in eo latebat. Statim autem divinus ei apparens angelus ejus capiti coronam imponit, dicens: Pax tibi, Christi athleta. Esto fortis, et te virum præbe (9). Sic qui velox est ad consolationem eorum qui ipsum timent, Dominus, simul atque fuit inclusus in carcere, et in præsentibus placide admodum consolatur athletam, et ad futura implet animi alacritate. Sed Demetrius quidem sic erat in custodia.

CAPUT II.

Lyæus a Nestore occiditur, Maximianus, hinc iratus, Nestorem et Demetrium jubet interfici, hicque et miraculis claret et tanquam sanctus honoratur.

Maximianus autem exhibebat spectaculum gladiatorum, et complebantur omnes pentathli ludi. (10). Ille vero sedebat in sublimi specula, jucundissimum esse statuens versari in spectando certamine. Lætabatur enim, ut videtur, humani sanguinis videns effusionem. Erat autem quidam vir barbarus ex Maximiani necessariis, manu fortis, et validus ad luctam, et magnitudine, quæ modum superabat: et ideo erat ei valde gratus, et habebatur in magna existimatione. Nomen erat ei Lyæus: patria vero erat Wandalus (11).

12. Is insolenter jactans se omnes vincere robore corporis, stansque in pulpito, ut toti esset theatro manifestus, cæteros gladiatores provocabat

(8) Hanc ad Deum orationem, quæ a Sancti Passionis proxime antecedenti, ab auctore anonymo, qui Metaphrasi præluxit, conscripta, abest. pro arbitrio suo posterior hic scriptor Demetrio, custodiæ jam mancipato, verosimillime affinxerit. Ita autumo, quod similes sanctis orationes attribueri is solet in omnibus fere horum Actis, quæ stylo suo expolivi: se noscitur.

(9) De angelica isthac, quæ Sancto fuerit oblata, apparitione, miraculique scorpionis, a Demetrio prodigiöse necati, quod eam præcæserit, paratione du-

ἤδετό τε ἑαυτοῦ καὶ ἀνιαρῶς διέκειτο ἤθεο μὲν, ὅτι μικρὸν ὄσον οὐπω τοῦ μαρτυρίου ἀξιοθήσεσθαι ἐμαλλεν· ἤνιωτο δὲ, ὅτι μὴ καὶ θάττον ἐπιόντας αὐτῷ τοὺς κολαστάς ἐθεάτο, καὶ πρὸς βασάνους ἦδη καὶ τὸν θάνατον συνηπάξετο. Τοσοῦτος γὰρ Δημετρίῳ τοῦ διὰ Χριστὸν ἀποθανεῖν ἀγὼν ἦν, ὅση Μαξιμιανῷ πάλιν τοῦ τὸν ἄνδρα ἐλεῖν διὰ τῶν χρηστοτέρων σπουδῆ. Τὴν εἰρκτὴν τοῖνον ὁ μάρτυρ καταελήφως, « Ὁ Θεὸς, ἔλεγεν, εἰς τὴν βοήθειάν μου πρόσσχε· Κύριε, εἰς τὸ βοηθῆσαι μοι σκεῦσον. Ὅτι σὺ ἡ ὑπομονὴ μου, Κύριε, ἡ ἐλπίς μου ἐκ νεότητός μου. Ἐπὶ σὲ ἐπεστηρίχθην ἀπὸ γαστρός· ἐκ κοιλίας μητρός μου σὺ μου εἶ σκεπαστής. Ἐν σοὶ ἡ ὑμνησίς μου διαπαντός. Ψαλῶ τῷ Θεῷ μου, ἕως ὑπάρχω. Διὰ τοῦτο ἀγαλλιάσεται τὰ χεῖλη μου, ὅταν ψάλλω σοι, καὶ ἡ γλῶσσά μου ὄλην τὴν ἡμέραν μελετήσῃ τὴν δικαιοσύνην σου.»

1'. Καὶ τῆς εὐχῆς αὐτῷ τελεσθείσης, ὄρξ σκorpion ἐβροντα κατὰ γῆς τὸ κέντρον τε ἤρχότα, καὶ αὐτοῦ τὸν πόδα βάλεῖν μέλλοντα. Ὁ δὲ τῷ σταυρῷ σφραγισάμενος, καὶ τὸν ἐπάνω ὄφρων καὶ σκορπιῶν τῷ οἰκείῳ πλάσματι δόντα πατεῖν ἐπικαλεσάμενος, νεκρὸν ἐκείνον εὐθέως, μᾶλλον δὲ τὸν ἐν αὐτῷ νοητὸν σκορπιὸν ὑποκρυπτόμενον, ἀπεργάζετο. Καὶ παραχρῆμα θ.τος ἄγγελος ἐπιφανείς, στέφανον αὐτοῦ τῇ κορυφῇ ἐπιτίθει, προσειπὼν, Εἰρήνη σοι, ἀθλητὰ τοῦ Χριστοῦ, ἰσχυρὸς καὶ ἀνδρίζου. Οὕτως ὁ ταχύς εἰς παράκλησιν τῶν φοβουμένων αὐτὸν Κύριος ἕμα τῇ τῆς εἰρκτῆς κατακλείσει καὶ πρὸς τὸ παρὸν ἡμέρωσ ἄγαν παραμυθεῖται τὸν ἀθλητὴν, καὶ πρὸς τὸ μέλλον προθυμίας ἐμπλήσῃ. Ἀλλὰ Δημήτριον μὲν οὕτως ἡ φρουρὰ εἶχε.

12. Μαξιμιανῷ δὲ τὸ τῶν μονομάχων συνεκροτέτο θέατρον, καὶ τᾶλλα ὅσα τὰ τοῦ πεντάθλου συνεπλήρου θεάματα. Ὁ δὲ ἐκ περιωπῆς καθῆστο, διατριβὴν ἠδίστην τὸν ἀγῶνα ποιούμενος. Ἦθεο γὰρ, ὡς ἔοικεν, αἰμάτων ἀνθρωπίνων ὄρων ἔκχυσιν. Ἦν δὲ τις ἀνὴρ βάρβαρος τῶν ἐπιτηδίων Μαξιμιανῷ, πρὸς τε χεῖρα γενναῖος, καὶ πρὸς πάλην οὐχ ἥκιστα ἀγαθός, μέγεθος τε τοῦ μετρίου μείζων, καὶ παρὰ τοῦτο σφόδρα κεχαρισμένος αὐτῷ, καὶ λόγου κομιδῇ πολλοῦ ἀξιούμενος· Ἀναῖος ὄνομα τῷ ἀνδρὶ, πατρὶς Οὐάνδαλα.

13'. Οὗτος τὰ γε εἰς βίωμην σώματος πάντων κρατεῖν ἀλαζονευόμενος, ἐπ' ὀκρίδαντος τότε στάς, ὡς ἐπίδηλος εἶη τῷ θεάτρῳ παντὶ, τὴν βουλόμενον εἰς

bitari hand immerito vel idcirco potest, quod tam hæc, quam illa a solo Metaphraste, anonymoque, qui huic præluxit, Sancti nostri biographo, memoriæ prodita inveniuntur.

(10) Adi Adnotata, Pas ionis præcedentis cap. 1 ad num. 7 subnexa.

(11) Fueritne e Wandalica, an altera natione Lyæus, antiquiores duæ Sancti Passionis, quarum altera apud Photium in Bibliotheca exstat, altera e lingua Græca in Latinam ab Anastasio fuit conversa, haud edicunt.

πάλην προσκαλεῖτο. Ἐργατο δὲ δρα τῷ Μαξιμιανῷ ἄ
κύκλος σάναι διειλημμένος συχαῖς· ἐφ' ὃν οἱ μονο-
μαχεῖν μέλλοντες εἰσῆσαν, καὶ τὸ παγκράτιον ὑπ-
ήρχοντο καὶ τὴν πάλην. Ἐπεὶ τοίνυν τῆ τοῦ σώμα-
τος ῥώμῃ πάντων ἐκράτει Λυαῖος, καὶ πᾶς ὅστις εἰς
χεῖρας αὐτῷ ἐρχόμενος, χαμαὶ καίμενος εὐθύς ἐθεῖτο,
ἢ καὶ θάνατον ἐκ τοῦ παραχρῆμα σπασάμενος, τσο-
οῦτον ἤδεσθαι τῷ τυράννῳ παρεῖχεν, οὐς κατέβαλλε
τοὺς συμπλεκομένους, ὅσον οὐ πολλῶ ὕστερον λύπη
περιβαλεῖν αὐτὸν ἐμελλεν.

γ'. Ἄνθρω γάρ τις, ὄνομα Νέστωρ, τὴν μὲν ἡλι-
κίαν κομιδῇ νέος, ἀρτι τὸν βουλον ἐπανθεύοντα φέρων,
ἰδεῖν δὲ ἤδιστος, καὶ κάλλει διαπρεπέστατος, γνωστὸς
τῷ περιδύξῳ μάρτυρι Δημητρίῳ τελῶν, ὄρων οὕτω
Μαξιμιανὸν περὶ τὸν βάρβαρον διακείμενον, καὶ
πολλὰ πρὸς τοῖς μονομαχίας ἀθλοῖς καὶ χρήματα
προτιθέντα, τοῦτο μὲν τὸ ὑπερήφανον Λυαίου μισή-
σας, τοῦτο δὲ καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ θαίου μάρτυρος γινό-
μενα θαύματα κατιδῶν, καὶ ὅπως αὐτῷ πλείστοι
προσιόντες τὴν εἰς Χριστὸν θεοσέθειαν ἐδιδάσκοντο,
ἐν δὲ τοῦτο θελήσας γενέσθαι τῶν Δημητρίου θαυμά-
των, τὸ ταῖς εὐχαῖς ἐκείνου καθοπλισθέντα λύσαι τε
Λυαίου τὸ θράσος καὶ τὴν ὄφρην αὐτὸν τοῦ βαρβάρου
καταβαλεῖν, προστρέχει τῷ μάρτυρι, καὶ τῶν ποδῶν
ἐκείνου τῶν ἁγίων προκείμενος, Δούλε τοῦ Θεοῦ Δη-
μήτριε, λέγει, πρόθυμός εἰμι καὶ ὄργῃ μοι ἔνδον ἢ
ψυχῇ Λυαίῳ πρὸς συμπλοκὴν συναλθεῖν, εἰ μόνον
αὐτὸς ὀπλίσεις με ταῖς εὐχαῖς, καὶ ταῦταις τὴν κρα-
ταιῶν χεῖρα συμμαχοῦσαν παράσχη.

δ'. Τί οὖν ὁ θαῖος Δημήτριος; Ὅσπερ αἰτήσα;
αὐτὸς μᾶλλον ἢ αἰτηθεὶς, μικροῦ τῆ τελειώσει τὴν
αἰτησιν ἐπιφθάνει· καὶ ταχέως ἐπιβαλὼν αὐτῷ τὴν
ἐν Χριστῷ σφραγίδα εἰς τὸ μέτωπόν τε καὶ τὴν καρ-
δίαν, ἀφήσιν, ἐπειπῶν· Καὶ τὸν Λυαῖον νικήσεις,
καὶ ὑπὲρ Χριστοῦ μαρτυρήσεις· ὅπερ ταυτὴν ἦν εἰ-
πεῖν· Καὶ τὸν φανερόν ἀντίπαλον καὶ τὸν ἀφανῆ νι-
κήσεις. Οὕτως οὐ μόνον θάρσος ἐνήκεν αὐτοῦ τῆ ψυ-
χῆ, ἀλλὰ καὶ περὶ τοῦ μέλλοντος ἀσφαλέστατα προσ-
εφθάρχετο. Αὐτίκα γοῦν ὁ Νέστωρ ἀφικόμενος εἰς
τὸ στάδιον καὶ διὰ τῶν βαθμῶν καταπηδήσας, τὸν
τε χιτῶνα ἀποτίθειται, καὶ ἑαυτὸν δῆλον καθίστησι
τῷ βασιλεῖ παραστάς. Μαξιμιανὸς δὲ τὴν πολλὴν
τόλμαν ἐκείνην τοῦ νεανίσκου καταπλαγεῖς, καὶ ἄλλο
τε εἶναι ὑπολαβὼν ἢ ἀνδρίας ἐπίδειξιν τὸ γινόμενον,
ἐγγυτέρω παραστῆσαι καλεῖται, καὶ, Ὡ νεανίσκε,
συμβουλευῶν φησιν, οἶδ' ὅτι χρημάτων ἔνδεια εἰς
τοῦτό σε τόλμης ἠνάγκασεν ἀπαρθῆναι, ἵνα ἢ περι-
γενόμενος πλοῦτον σεαυτῷ ἀθρόον περιποιήσῃ, ἢ
ἀποτυχῶν, πενίαν ὡς ἐχθρὸν ἀσπονδὸν μετὰ καὶ ζῆν
ἀποφύγῃς. Ἐγὼ δὲ σε καὶ τῆς ἡλικίας, καὶ τῆς
καλῆν ἐπιλαμπρούσης σοὶ ὥρας οἰκτεῖρων, παρέξω
καὶ ὑπὲρ μόνης γε τῆς τόλμης δξια καὶ ἱκανὰ χρή-
ματα.

(12) Genus id erat exercitationis, ex lucta et pug-
ilatu compositum, quemadmodum in Antiquitatum
Romanarum Lexico e variis scriptoribus docet Sa-
muel Pitiscus.

ad certamen. Tunc autem factus fuerat a Maxi-
miano circus, multis comprehensus tabulis, in
quem ingressi erant, qui erant singulari certamine
certaturi, et pancratium incipiebant ac luctam (12).
Cum ergo viribus corporis omnes superaret Lyceus,
et quicumque manus cum eo conserebat, statim
cerneretur humi prostratus, aut etiam mortem
inde statim oppetens, tantam tyranno afferbat vo-
luptatem quod prosterneret eos qui cum ipso con-
grediebantur, quanta eum haud multo post op-
pressura erat tristitia.

13. Quidam enim nomine Nestor, ætate quidem
valde juvenis, ut qui modo natam haberet lanugi-
nem, aspectu autem jucundissimus, et forma præ-
stantissimus, qui erat notus inclyto martyri Deme-
trio, cum videret Maximianum sic affectum in
barbarum et gladiatorum certaminibus multas ex-
hibere pecunias; partim quidem odio habens
Lyæi superbiam, partim autem aspiciens mira-
cula, quæ fiebant a divino martyre, et quod pluri-
mi, ad eum accedentes, docebantur pietatem in
Christum, cupiensque hoc etiam esse unum ex
miraculis Demetrii, ut precibus illius armatus,
Lyæi frangeret audaciam, et barbari dejiceret su-
percilium; occurrit ad martyrem, et ad sanctos
ejus pedes procidens, dicit: Serve Bei Demetri,
sum paratus, et mihi gliscit animus congregi cum
Lyæo, si me solum armaveris precibus, perque eas
validam manum auxillatricem præbueris.

14. Quid ergo divinus Demetrius? Perinde ac si
ipse rogasset, non autem fuisset rogatus, exsec-
quendo propemodum prævenit petitionem: et ei
velociter imposito Christi signaculo tam in fronte,
quam in corde, eum dimittit, dicens: Et Lyæum
vinces, et eris martyr Christi (13). Quod quidem
perinde est, ac si dicas: Et manifestum vices ad-
versarium, et eum, qui non est manifestus. Sic
ejus animo non solum immisit audaciam, sed etiam
de futuro pronuntiavit certissime. Statim ergo Nes-
tor veniens in stadium, cum per gradus desilisset,
et deponit tunicam, et assistens seipsum ostendit
imperatorī. Maximianus autem obstupescens illa
audacia adolescentis, et esse aliquid aliud opinatus
quam ostentationem virtutis, jubet eum sicuti prop-
ius, et: O adolescens, inquit, et consulens, scio,
quod pecuniæ inopia coegit te ad hanc prorumpere
audaciam, ut vel si viceris, multas opes tibi com-
pares; aut si fueris superatus, implacabilem In-
imicum, paupertatem simul cum vita effugias. Ego
autem tuæ ætatis et pulchritudinis misertus, vel
pro sola audacia tibi præbabo quod satis est pec-
uniæ.

(13) Nestori præstitisse dixisseque sanctum De-
metrium, quæ hic narratur, credibile haud appa-
ret. Adi Commentarium prævium § 4.

15. Qua accepta, abi simul cum vita fruens quae pecuniis. Ne autem cum Lyæo omnino congregiarius; jam enim multos vita privavit, eosque te longe robustiores. His auditis Nestor neque imperatoris arripuit liberalitatem, neque rursus Lyæi laudibus fuit territus. Imperatori autem, Non cupio, inquit, pecunias, neque ea de causa prodeō in certamen; sed gloriam potius cupiens, et Lyæo volens apparere præstantior. Non solum enim divitias, sed etiam ipsam vitam statui rejicere, si Lyæo gloria inferior fuero, et primas illi cessero. Hæc sic dicta, et imperatorem, et eos omnes qui aderant circa ipsum, ad iram provocarunt: qui (quomodo enim armatus, et quo esset fretus, ille nondum dixerat) arrogantiae tantum et vanæ gloriæ verba esse existimabant. Atque imperator quidem Lyæum vehementer incitabat ad certamen, impetuque et audacia plenum ejus animum reddebat acriorem.

16. Nestori autem animum addebant verba Demetrii, et Christus. Ad quem attollens oculos dicebat: Deus Demetrii, concede mihi, ut ego, qui sum ætate brevis David, tanquam alium Goliath, pudore et ignominia Lyæum afficiam. Te enim fretus suscepi hoc certamen in medio multorum, ut tuum nomen glorificetur, qui solus es vere Deus, et iis qui in te virtutem faciunt, mittis auxilium de sancto (14). Sic dixit, et, stricto acinace, ingressus theatrum, et cum barbaro congressus, infert ejus cordi certam plagam. Et statim illum quidem interimit, fere autem ipsum quoque Maximianum dolore, quem de eo accepit: multo vero magis ipsum quoque errorem, et cum eo ejus auctorem, occultum, inquam, Maximianum morte afficit.

17. Maximianus autem imperator non potuit amplius sedere, sed statim surrexit ira plenus et tristitia, et in aulam abiit regiam, gravia apud se versans, et veritatis splendori volens implius offundere tenebras, Nestoriaque victoriam obscurare, ac per illud cultum Christi, præ multa ignorantia rem vocans præstigias. Neque enim, aiebat, alias ab eo fuisset interemptus is, qui tam præclara effecerat facinora. Itaque, generoso Nestore accersito, tanquam res esset certa, et nulla opus haberet inquisitione: Dic mihi, dicit, adolescens, quamnam arte usus magica, aut quosnam habens adjuutores, Lyæum, virum tantum, interfecisti? Cui Nestor nihil territus, sed omnino confidens, quod, qui dedit illum superbum et insolentem de medio tollere, ipse quoque de eo convenientem dabit responsum: Nihil, inquit, o imperator, tale, nec mihi, nec ulli est Christiano utile. Nullus autem homo mihi fuit ad hoc adjutor, nisi solus Deus Demetrii, Deus, o imperator, Christianorum.

(14) Cum anonymus sancti Demetrii biographus, qui Metaphrasti præluxit, hanc Nestoris, contra Lyæum certaturi, ad Deum orationem non exhibeat,

ιε'. Καὶ λαβὼν ἀπιθὶ μετὰ τοῦ ζῆν ἀπολαύων καὶ τῶν χρημάτων. Λυαίῳ δὲ σεαυτὸν τὸ παράπαν μὴ ἀντιστήσης· πολλοὺς γὰρ τοῦ ζῆν ἀπήλλαξε, καὶ τῶν καταπολῶ σου βρωμαλωτέρων. Ταῦτα δὲ Νέστωρ ἀκούσας, οὐτε ἤρπασε τὴν τοῦ βασιλείου φιλοτιμίαν. οὐτε πάλιν πρὸς τὸν τοῦ Λυαίου ἐπαίνον ἐδειλίασε. Τῷ δὲ βασιλεῖ, Οὐ χρημάτων ἐπιθυμῶ, ἔφη, οὐδὲ παρὰ τοῦτο ἑμαυτὸν εἰς τόνδε τὸν ἀγῶνα καθήκα, ἀλλὰ δόξης ἔρῶν μᾶλλον, καὶ Λυαίου κρείττων ἀναφανῆναι βουλόμενος. Ἀπόμωτον γὰρ ἔμοι μὴ ὅτι γε τὸ πλουτεῖν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ ζῆν, δόξης εἰζάντι Λυαίῳ, καὶ τῶν πρωτείων ἐκείνῳ παραχωρήσαντι. Ταῦτα οὕτω λεχθέντα καὶ βασιλέα καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν ἅπαντας ἠρέθισαν εἰς ὄργην· ὄπιος γὰρ ὠπίλισθη, καὶ ἔφ' ᾧ πεποιθῶς ἐκείνος οὕτως ἐφθέγγετο, αὐτοὶ ἀγνοοῦντες, ἀλαζονείας μόνης καὶ κενοῦ τύφου τὰ ῥήματα ὑπελάμβανον. Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς πολὺς ἦν εἰς τὸν ἀγῶνα διεγείρων Λυαίον καὶ τὴν ὀργῆς καὶ θάρρους ἐμπλεων παροξύνων ψυχῆν.

ις'. Νέστορι δὲ τὸ θάρρος οἱ Δημητρίου λόγοι καὶ Χριστοῦ ἦν, πρὸς τὸν ἀνατείνας τοὺς ὀφθαλμοὺς, Ὁ Θεός, ἔλεγε, Δημητρίου, ὅς ἐμὲ τὴν βραχὺν τῆν ἡλικίαν Δαβὶδ Γολιάθ ἄλλον κατασιχῶναι Λυαίον. Σοὶ γὰρ πεποιθῶς τὸν ἀγῶνα τοῦτον ἐν μέσῳ πολλῶν ἡράμην, ἵνα τὸ σὸν ὄνομα δοξασθῆ τοῦ μόνου ἀληθῶς Θεοῦ, καὶ τοῖς ἐν σοὶ δύναμιν ποιουμένοις ἐπιπέμποντο; βοήθειαν ἐξ ἁγίου. Οὕτως ἔφη, καὶ ἅμα τὸν ἀκινάκην σπασάμενος, καὶ τὸ θέατρον εἰσπρόδησας, τῆς συμπλοκῆς ἤδη γενομένης βάλλει καιρῶς κατὰ τῆς καρδίας τὸν βέρβαρον· καὶ εὐθὺς τὸν μὲν ἀναίρει, σχεδὸν δὲ καὶ Μαξιμιανὸν τῆ περὶ αὐτὸν λύπη· πολλῶν δὲ μᾶλλον εἰπεῖν καὶ πλάνην αὐτήν, καὶ σὺν ἐκείνῃ τὸν ταύτης αἰτίον, τὸν κρυπτόν, φημί, Μαξιμιανὸν θανατοῖ.

ις'. Μαξιμιανῷ μὲντοι τῷ βασιλεῖ οὐκ ἦν εἰς ἀνεκτὸν ἡ καθέδρα· ἀλλὰ πλήρης ὄργης καὶ κατηφαίας εὐθύς ἐξανέστη, καὶ πρὸς τὰς βασιλείους αἰλάς; δεινὰ στρέφων καθ' ἑαυτὸν ἀπεχώρει, ἐπισκοτῆσαι τῷ φέγγει τῆς ἀληθείας ὁ δυσσεβῆς βουλόμενος, Νέστορος τε τὴν νίκην καὶ δι' ἐκείνου τὸ πρὸς Χριστὸν ἀμαυρῶσαι σέβας, γοητεῖαν ἐκ πολλῆς ἀνοίας τὸ πρᾶγμα καλῶν. Ἐπεὶ οὐκ ἂν, φησὶ, πρὸς τοιοῦδα τοιαύτας ἀνδραγαθίας ἐπιδειξάμενος ἀνηρείτο. Ἀμέλει καὶ Νέστορα τὸν γενναῖον μεταπεμφάμενος, ὡς ἐπὶ πράγματι ὁμολογουμένῳ καὶ οὐδεμιᾷ; δεομένου ζητήσω; Εἰπέ μοι, νεανίσκα, λέγει, τίσι μαγείαις χρησάμενος ἢ τίνας ἔχων τοὺς συνεργοὺς, Λυαίον ἀνήρηκας τὸν τοσοῦτον; Πρὸς ταῦτα δὲ Νέστωρ οὐδὲν ὑποδειλιάσας, ἀλλὰ θαβήρῃσας πάντως, ὅτι ὁ δοὺς ἐκείνον τὸν ὑπερήφανον ἀνελεῖν, αὐτὸς δώσει καὶ προσέχουσαν τὴν περὶ αὐτοῦ θέσθαι ἀπελογίαν, Οὐδὲν, ἔφη, βασιλεῦ, τοιοῦτον οὐδὲ ἔμοι, οὐτε ἄλλῳ Χριστιανῶν· συνεργός; δέ μοι πρὸς τοῦτο τῶν ἀνθρώπων οὐδεὶς, ὅτι μὴ μόνος ὁ Δημητρίου Θεός, ὁ Θεός, βασιλεῦ, τῶν Χριστιανῶν.

dubitandum vix apparet, quin eam posterior hic scriptor, verosimili conjectura usus, pro arbitrio continxerit.

ιη'. Τούτου φανερός δόλος ὁ Λυαίου θάνατος, ὃς ἂν χειρὶ κραταιᾷ καὶ ἐν βραχίονι ὑψηλῷ καὶ Σηῶν καὶ Ὀκ καὶ μυρίους ἄλλους πολλῶ μᾶλλον ἢ Λυαίου τὴν βώμην ἐπιφανεῖς εὐχερῶς ἀνεῖλεν, οὐ καθ' ἕνα μόνον, ἀλλὰ καὶ κατὰ πλήθος συναθροισαμένους. Τί μὴ λέγω τὰ ἐκείνου μόνου ἀληθῶς ἄξια, οὐ ἔργον οὐρανὸς καὶ γῆ καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς ἅπαντα; Οὐκ ἤνεγκε τὰ μεγάλα ταῦτα ἡ φούλη Μαξιμιανοῦ ἀκοή, ἀλλὰ τῶν καλῶν λόγων μισθοῦς, καὶ τῆς νίκης αὐτῷ βραβεῖα τὸν διὰ ξίφους ἐπάγει θάνατον. Νέστωρ μὲν οὖν οὕτω τοῦ διὰ Χριστὸν μακαρίου τέλους ἐπιτυγχάνει, καὶ τῷ ἰδίῳ ξίφει δέχεται τὴν τομὴν, οὕτω μὲν Μαξιμιανοῦ καλεῖσάντος, ἵνα κάκεῖνο τάχα μαρτυρικῷ αἵματι καθαγιασθῆ, Μινουκιανοῦ δὲ προτίκτωρος πρὸς τὴν σφαγὴν ὑπουργήσαντος. Καὶ οὕτω πρὸς Χριστὸν, ὃν ἐφίλησε, παραπέμπεται, παρ' οὗ καὶ τῆς διπλῆς νίκης ἀπολήψεται τοὺς στεφάνους.

ιθ'. Ἐνταῦθεν ὑποβολαὶ κατὰ Δημητρίου πάλιν καὶ διαβολαὶ πθανώτεραι, ὡς αὐτὸς εἶη τοῦ Λυαίου σφαγῆς αἴτιος. Αὐτίκα γοῦν Μαξιμιανὸς ὀξύτατα χολωθείς, καὶ ἄμα οἰωνισάμενος ὡς οὐκ ἀγαθὸν αὐτῷ συνάντημα Δημήτριος γένοιτο πρὸς τὸ στάδιον ἀνιόντι, κελεύει τὸν μάρτυρα ἐν αὐταῖς αἰς ἐφρουρεῖτο καμίνους λόγχαις ἀναιρεθῆναι. Ὁ δὲ καὶ γίνεσθαι. Καὶ ὁ καλὸς σὺ τὰ πάντα, Δημήτριος, ὁ λῆαν τοῦ Δεσπότητος περιεχόμενος, ὁμοίως αὐτῷ τὴν πλευρᾶν λογγεῖς, καὶ τοῦτο ἀφορμὴν καὶ ὁδὸν εὐρίσκεις τῆς πρὸς ἐκεῖνον ἀφιξέως· μακάριος μὲν τοῦ βίου, μακαριώτερος δὲ τοῦ τέλους καὶ τῶν στεφάνων γενόμενος, καὶ τῆς εἰς αἰῶνας αὐτῷ τῷ ποθουμένῳ συγκατοικήσεως.

κ'. Εἶχε μὲν οὖν οὕτω ταῦτα, καὶ ὁ νεκρὸς τοῦ μάρτυρος κατὰ γῆς ἐβρίπτο, καὶ οὐδεὶς αὐτοῦ λόγος μέχρι τινός. Πάντως δὲ οὐτε ὄσιον ἦν, οὐτε Θεοῦ δῶκε ἄξιον, ὑπὲρ οὗ πέπονθεν ἐκεῖνο τὸ ἱερὸν σῶμα, οὕτως αὐτὸ περιδεῖν. Οὐκ οὖν οὐδὲ περιδεῖν. Ἄλλὰ τῶν φιλοχρίστων τινὲς ὑποβολαῖς ἐκείνου νυκτὸς προσελθόντες, καὶ ἀτίμως κείμενον τὸ κομιδῆ τιμίον ἀνελόμενοι εὐλαδῶς περιστέλλουσιν. Εἶτα καὶ κόνιν ἐπιβαλόντες ἐν αὐτῷ τῷ τόπῳ ἔνθα δὴ καὶ τετελείωτο θεοφιλῶς θάπτουσιν. Εἰς δὲ τις τῶν οικητῶν τοῦ ἁγίου παραστάς αὐτῷ τὴν μακαρίαν ὑφισταμένῳ σφαγῆν, καὶ ὡς ὄσον τε ἦν, τὸ θεῖον ἐκεῖνο αἷμα εἰς τὸ ἱερὸν τοῦ μάρτυρος ἀνελόμενος ἐπώμιον, ἀλλὰ καὶ ὃν ἐφόρει κατὰ χεῖρα δακτύλιον, καὶ αὐτὸν συλλαβὼν καὶ τῷ μαρτυρικῷ αἵματι περιχρίσας, πολὺ τι χρῆμα τεραστίων εἰργάζετο δι' αὐτοῦ.

κα'. Καὶ οὐδὲν ἦν οὔτε τῶν νοσημάτων, οὔτε τῶν ποτηρῶν πνευμάτων οὕτως ἰσχυρὸν, ὥστε εἰς ἐκεῖ-

(15) Multa hic, ex anonymo Sancti nostri biographo maximam partem hausta, a Metaphraste narrantur, quæ a Demetrii Passione tum Photiana, tum Anasiasiana absunt; verum ea ac nominatum Nestorem, qui Lyæum singulari certamine interfecit, effectum esse Christi martyrem, duplicisque ab hoc victoriæ, uti hic Metaphrastes loquitur, coronas

18. Manifestum ejus certamen fuit mors Lyæi, qui in manu forti et brachio excelso Schon et Og, et alios innumerabiles, longe magis, quam Lyæus, virtute insignes facile de medio sustulit, non solum singulos, sed etiam magna circumdatos multitudine. Sed cur non dico ea quæ sunt illo solo vere digna, cujus opus est cœlum et terra, et quæ sunt in eis omnia? Non tulerunt hæc magna aures viles Maximiani, sed pulchrorum verborum mercedem et victoriæ præmium, ei mortem affert gladio. Et sic quidem Nestor beatum sinem propter Christum est consecutus: et suo ense plagam accepit, sic jubente Maximiano, forte ut ille quoque martyrico sanguine sanctificaretur. Cum igitur Minutianus protector cædis fuisset administer, sic Nestor transmittitur ad Christum, quem dilexit, et a quo erat accepturus coronas duplicis victoriæ (15).

19. Hinc fraudes in Demetrium rursus, criminationes intendunt probabiliores, quod ipse esset causa cædis Lyæi. Continuo igitur vehementer iratus Maximianus, et simul auguratus non fore bonum omen, si ei occurreret Demetrius in stadium ascendenti, ad quod per lavacrum erat accessus, jubet martyrem interfici lanceis in his ipsis caminis, in quibus custodiebatur. Quod sit etiam. Et tibi quidem, qui ex omni ex parte pulcher et honestus, Demetri, qui Dominum diligenter sectaris, et omnia illius diligis, similiter atque ipsi lancea latus configitur, hancque invenis occasionem et viam tui ad eum adventus; beatus quidem propter vitam, beatorum autem propter decessum et coronas, et propter æternam tuam cohabitationem cum eo quem desiderabas (16).

20. Hæc quidem sic se habebant, et humi jacebat corpus martyris, neque aliquandiu ulla ejus habebatur ratio. Omnino autem nec erat sanctum, nec Deo plane dignum, pro quo passum erat sacrosanctum illud corpus, sic ipsum despiciere. Neque ergo despexit: sed quidam ex iis qui Christum amabant, ejus instinctu, nocte accedentes, cum valde turpiter jacens corpus pretiosum sustulissent, id pie componunt. Deinde etiam injecto pulvere, in eo ipso loco, in quo fuerat consummatus, sepe linit pie ac religiose. Quidam autem ex Sancti famulis, stans prope eum, quando beatam illam subiit cædem, cum, ut potuit, divinum illum sanguinem collegisset in sacro martyris superhumerali, et quem manu gestabat, anulum accepisset, et martyris sanguine tinxisset, per ipsa faciebat plurima miracula.

21. Neque erat ullus morbus, neque malus demon tam fortis, quin statim, si illius fecisset peri-

accepisse, exiguam admodum fidem merentur, uti satis probant, quæ Commentarii prævli § 4 in medium adduxi.

(16) Hæc, quæ ad Demetrium hic fit, allocutio ab ipso Metaphraste verosimillime est conflictæ; neque enim vel in anonymo, qui scriptori huic præluxit, Sancti nostri biographo, vel alibi uspiam reperitur.

culum, superaretur et in fugam verteretur : adeo ut tali fama miraculorum impleretur tota civitas Thessalonicensium. Quocirca nec erat consentaneum, ea latere Maximianum, nec ferre posse invidiam. Et ideo capitur protinus famulus, horum honorum procurator, et interficitur. Tribunal locus, in quo fuit occisus, Lupus autem vocabatur egregius ille famulus (17). Procedente autem tempore et signis ex loco, in quo latebat corpus martyris, tum Macedoniam, tum etiam Thessaliam pervadentibus, quin etiam caligine simulacrorum conversa in perfectam serenitatem, quidam Leontius et gloria clarus, et Christi fide ardens, qui tunc erat præfectus Illyrici, profectus Thessalonicam (18), a gravi morbo invaditur, ita eum premente, ut nec comederet, nec biberet; quæ ab omnibus autem fugitur, mortem putaret rem valde optandam, et a malo, quod cum vexabat, solam liberationem.

22. Cum ergo et medici a morbo aperte vincerentur, et amicorum præsentia ad consolandum dolorem inanis labor ei reputaretur, nulla eum spes esset, fore ut morbo liberaretur; cum, inquam, agerentur tantis fluctibus, et plane inevitabilibus, præfecto sacra quædam ancora fuit refugium ad divinum templum martyris. In quod cum fuisset in lecto introductus, et depositus fuisset in loco, in quo sacrum illud corpus fuerat in terra conditum, (o divinam visitationem! o rem ineffabilem!) sufficisset quidem ad aperte ostendendam Demetrii gratiam et virtutem, si, cum depositus aliquo tempore exspectasset, et vehementissime orasset, sensisset auxilium. Nunc autem hoc est maxime novum, hoc est miraculorum illius jucundissimum, quod omnia hæc simul concurrerunt, ægroti in templo depositio, martyris per labra illius invocatio, et morbi facilis ejectio (19). Leontius tam celerem consecutus curationem, ipse quoque celerem, ut potuit, reddidit remunerationem.

23. Nam cum domunculam, in qua sacrum corpus martyris depositum fuit, quæ erat parva admodum et angusta, et lavacri ambitu ac stadio intercepta, evertisset, templum in ipsa civitate Thessalonica ab ipsis exstruxit fundamentis : quod nunc quoque cernitur medium inter publicum lavacrum et stadium pulcherrime excitatum (20) :

(17) Hunc sancti famulum cum Lupo, Martyrologio Romano aliisque fastis sacris ad diem 23 Augusti inscripto, esse eundem, verosimilibus apparet. Adi i'erum Commentarium prævium, num. 63.

(18) Lipomani interpretatio hic, uti et in aliis nonnullis, quæ, quod minus notatu digna sint, inobservata prætereo, Græco Metaphrastis textui haud satis consonat. Hic enim de Leontio sic habet : Εἰς δὲ τὴν Δακῶν ἀπιῶν, quæ verba Latine, non per hæc profectus Thessalonicam, sed per isthac In Daciam proficiscens recte reddideris.

(19) Leontium, qui, quandonam circiter verosimilius floruit, Commentarii prævii num. 74 exposui, sanitati fuisse a sancto Demetrio prodigiose restitutum, in Photiani et Anastasiana Sancti nostri

νου πείραν ἔλθον, μὴ εὐθύς ἠεταῖσθαι καὶ πρὸς φυγὴν τρέπεσθαι· ὡς πλήρη γενέσθαι τῆς τοιαύτης φήμης τῶν τεραστίων τὴν πόλιν Θεσσαλονικέων ἄπανσαν. Ὅθεν οὐδὲ εἰκὸς ἦν ταῦτα οὐτε Μαξιμιανὸν λαθεῖν, οὐτε τὸν φόβον ὑπενεγκεῖν. Καὶ διὰ τοῦτο χειροῦται παραχρῆμα καὶ ὁ τῶν ἀγαθῶν δὴ τούτων ἐπίτροπος οἰκέτης, καὶ ἀναιρεῖται. Τριβουνάλιον τὸ τῆς ἐκτομῆς χωρίον· Λούπος ὁ καλὸς οἰκέτης κατανομάζετο. Χρόνου δὲ παριόντος καὶ τῶν σημείων ἐν ᾧ τὸ τοῦ μάρτυρος ἐκρύπτετο σῶμα, τοῦτο μὲν Μακεδονίαν, τοῦτο δὲ καὶ Θετταλίαν διατρεχόντων, ἦδη δὲ καὶ τῆς εἰδωλικῆς ἀχλύος εἰς ἀκριβῆ αἰθρῶν μεταβαλοῦσης, Λεόντιός τις ἀνὴρ τὴν τε δόξαν λαμπρῶς, τὴν τε πρὸς Χριστὸν πίστιν μάλα θερμῶς τοῦς μὲν ἐπαρχικοῦς τότε τῶν Ἰλλυρικῶν κατακοσμῶν ἑρόνους, εἰς δὲ τὴν Δακῶν ἀπιῶν, νόσω βαρυτάτῃ κάτοχος γίνεται, οὕτως αὐτὸν πιεζούσῃ, ὡς καὶ στείων ἀγευστον καὶ ποτοῦ πιεῖν, τὴν δὲ πᾶσι φευκτὸν θάνατον χρῆμά τι νομίζεῖν ἐπιεικῶς ποθεινότατον, καὶ τοῦ συνεχθέντος αὐτὸν δεινοῦ μόνην ἐλευθερίαν.

κβ'. Ἐπεὶ οὖν ἰατροὶ μὲν τῆς νόσου φανερώς ἤτωντο, φίλων δὲ παρουσίαι πρὸς παραμυθίαν τοῦ πάθους κόπος κενὸς ἐνομίζοντο, ἐλπίς τε ἦν ἀπαλλαγῆς τοῦ νοσήματος οὐδέμια, ἐν τούτῳ τῷ χαλεπῷ κλύδωνι καὶ ἀφύκτω ἱερά τις ἄγκυρα τῷ ἐπάρχῳ ἢ πρὸς τὸν θεὸν τοῦ μάρτυρος ναὸν καταφυγὴ γίνεται. Ἐνθα δὲ καὶ κλινοπετῆς εἰσαχθεὶς καὶ κατὰ τὸν τόπον, ἐν ᾧ τὸ ἱερὸν ἐκεῖνο ὑπὲρ γῆν κέκρυπτα σῶμα, καταθεθεὶς (ὡς θείας ἐπισκοπῆς ἢ πρᾶγματος ἀπορρήτου!), ἔρχεται μὲν εἰς δεῖγμα σαφὲς τῆς Δημητρίου χάριτος καὶ δυνάμεως, καὶ εἰ θεθεὶς καὶ χρόνον τινὰ προσμένοντας καὶ θερμώτατα δεηθεὶς ἦσθετο τῆς ἐπικουρίας. Νῦν δὲ τοῦτο ἐστὶ τὴ καινότατον, τοῦτο τῶν ἐκεῖνου θαυμάτων τὸ χαριέστατον, ὅτι ὁμοῦ συνῆραμε πάντα, ἢ ἐν τῷ ναῷ τοῦ νοσοῦντος κατάθεσις, ἢ τοῦ μάρτυρος διὰ τῶν ἐκεῖνου χειλέων ἀνάκλησις, καὶ ἢ τοῦ νοσήματος εὐχερῆς ἀπόθεσις. Οὕτω ταχέως Λεόντιος τῆς θεοαπειίας τυχὼν, ταχέως καὶ αὐτὸς, ὡς εἶχε, τὴν ἀμοιβὴν ἀποδίδωσι.

κγ'. Καὶ τὸν μικρὸν οἰκίσκον, ὃς τὸ ἱερὸν εἶχε τοῦ μάρτυρος σῶμα, ἐπὶ βραχέος κομιδῆ καὶ στενοῦ τοῦ σχήματος ὄντα, τοῖς περιδόλοις τε τοῦ λουτροῦ καὶ τῷ σταδίῳ ἀπειλημμένον, καταστρέψας αὐτὸς, εἰς ναὸν αὐτῷ τῷ ἄστει Θεσσαλονικῆς ἐξ αὐτῶν ἐδείματο τῶν κρηπίδων· ὃς καὶ νῦν ὄραται μέσος τοῦ δημοσίου λουτροῦ καὶ τοῦ σταδίου κάλλιστα διηρημένος, οὐδα-

Passione nnsiam narratur, idque proinde, utpote in nullo etiam alio monumento satis antiquo fundatum, debet haberi pro admodum dubio, etsi etiam ab anonymo Sancti nostri biographo, qui Metaphrastis præluxit, memoriæ prodatur.

(20) Cum Metaphrastes, qui hoc scribit, sæculo decimo primum florue it, templumque, quod Sancto nostro Leontius Thessalonice exstruxerat, aliudve, quod isti, fortassis jam destructo collapsove, substitutum fuerat, sæculo septimo, uti in Commentario prævio num. 92 jam docui, fuerit exustum, sane Sancti nostri templum, quod Metaphrastis ætate seu sæculo decimo media in urbe Thessalonicensi adhuc cernebatur, nequit fuisse illud ipsum, quod a Leontio ibidem fuerat erectum.

νός τῶν ἄλλων δοσι πρὸς θαῦμα καὶ ἡδονὴν ὀφθαλμοῦς κινουσί κάλλους ἢ μεγέθους, ἀπολειπόμενος. Μέλλων δὲ ὁ φιλευσεθῆς οὗτος καὶ πρὸς τὸ Ἰλλυρικὸν ἀπιέναι, καὶ τινα τῶν μερῶν τοῦ ἱεροῦ σώματος λαβεῖν βουληθεὶς, ὥστε ἀκέλευε ναὸν τῷ εὐκλεεῖ μάρτυρι ἀναστῆσαι, οὐκ ἔσχε συνευδοκοῦντα τὸν ἄγιον, ἀλλὰ νυκτεριναῖς αὐτὸν ἐπιφανείαις εἶργει τοῦ ἐπιχειρήματος. Διὰ ταῦτα καὶ δεῦτερον πλοῦν, ὀλέγεται, τὴν χλαμύδα τοῦ μάρτυρος σεπτοῖς αἵμασι τοῖς ἐκείνου πεφοινιγμένην, καὶ τὴν τοῦ ἐπωμίου λαβῶν, ἡ σὺνηθεὶς ὀράριον ὀνομάζειν, καὶ κιστωρῆ τιμῆ τὸ ἀληθῶς τιμιον καταθέμενος, οὕτω τῷ μάρτυρι μὲν ἀφοσιῶ τὸν πόνον, ἑαυτῷ δὲ τὴν μεγίστην περιποιεῖται ἀσφάλειαν.

κδ'. Ἀμέλει καὶ τὴν ἐπὶ τὸ Σίρμιον ὥρα χειμῶνος διαθαίνειν μέλλων, ἤδη παρὰ ταῖς ὄχθαις τοῦ Ἰστρου γενόμενος, ἐπεὶ πολὺς ἦν ἐκεῖνος, καὶ ἐπὶ μέγα τὸ βεῖθρον ἐξαίρων ἐντεῦθεν τε οὐδενὶ τῶν πάντων διαθατὸς γινόμενος· καὶ ὁ μὲν χρόνος πολὺς μεταξὺ ἦν, ἔληγε δὲ οὐδαμῶς τὸ βεῖθρον, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ταῖς βουλομένοις ἀπηγόρευε τὴν διάβασιν, ἐν ἀθυμίαις δὲ ἀνὴρ ἦν λογισμοῖς τε ἐθάλλετο καὶ ἀπορίᾳ συνείχετο. Ἐπιφανείας οὖν ὁ θεὸς αὐτῷ Δημήτριος, Πάσαν ἀθυμίαν, ἔφη, καὶ ἀπιστίαν ὅτι πόρρω ὀλέμενος ἀπὸ τῆς ψυχῆς, ἡ ἐπιφέρῃ μετὰ χειρας ἔχων διδάθηθι τὸν ποταμὸν ἀδιστάκτως.

κα'. Παίθεται τῷ φανέντι ὁ ἔπαρχος, καὶ ἑσθεν τοῦ ὀχθήματος ἐπιθὰς ἔχουσι διὰ τοῦ βεῖθρου μετὰ χειρας τὴν σερὸν ἔχων, ἀνω δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς μετὰ τῆς ψυχῆς, ἡσυχῆ τοῦ βέματος ὀπωροῦντος αὐτῷ, καὶ εἰκότο; νεύμασιν ἀθεάτοις, ἀξίαν μὲν θαύματος, οὐ μὴ ἀναξίαν καὶ τῆς πρὸς τὸν μάρτυρα πίστεως, τὴν διάβασιν ὑποστάς. Οὕτως οὖν ἀβλαβῆς διελθὼν, καὶ πρὸς τῷ Σιρμῳ γενόμενος τὴν ἱερὰν ἐκείνην σερὸν μετὰ τοῦ ἐν αὐτῷ θησαυροῦ τῷ παρ' αὐτοῦ νεοσυργηθέντι ναφ τῷ μάρτυρι δίδωσιν. Ἐν γειτόνων δὲ οὗτος τῷ τῆς καλλινοῦ μάρτυρος Ἀναστασίας ἔδρουται σηκῷ· ἕνα καὶ μάρτυρες μάρτυσιν ἀνω τε καὶ κάτω ταῖς σηκῶναις πλησιάζουσι. Πολλῶν μὲν τῶν θαυμάτων δηλαδὴ καὶ ἰάσεων, καὶ παρ' αὐτὴν γὰρ τὴν ἑδ' ἔν πλειστοῖς τῆς ἀγιαστικῆς ἐκείνης φερομένης χλαμύδος ἀπέλαυσαν χάριτι καὶ δυνάμει Χριστοῦ τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ ἡμῶν, ᾧ πρόπει πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις, νῦν καὶ εἰς τοὺς ἀταλευτήτους αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

(21) Occidentali nimirum: adī Adnotata Passionis præcedentis cap. 2 ad num. 20 subnexa. Et porro, quod bene notandum, non *reversus*, ut Lipomani interpretatio habet, sed *iturus* fuisse Leontius in Græco Metaphrastis textu asseritur.

(22) Ut Leontius Thessalonica Sirmium peteret, Ister ei seu Danubius trajiciendus non fuit, idque nihilominus ei faciendum fuisse, a Metaphraste hic indicatur, et recte sane: Leontius enim, antequam Sirmium adiret, sese primum in Daciam, quæ ad sinistram Danubii ripam sita erat, contulisse narratur; inde autem Sirmium petturo necessario erat trajiciendus Danubius.

(23) Isthoc Sancti miraculum, apparitioque, Leontio oblata, quæ id prævit, a solo Metaphraste, ano-

pulchritudine enim et magnitudine nulli alii cedit ex iis quæ movent oculos ad admirationem et voluptatem. Abiturus autem hic vir pius in Illyricum, cum vellet aliquam partem sacri corporis accipere, ut illic quoque excitaret templum glorioso martyri, Sanctus non est ei assensus, sed nocturnis apparitionibus eum arceat a cœpto. Propterea secunda, ut dicitur, navigatione cum chlamydem martyris, quæ illius venerando sanguine fuit cruentata, et ex ejus superhumerali aliquid accepisset, quod solent appellare orarium, et in pretiosa arca, quod vere erat pretiosum, deposuisset, sic martyris quidem satisfacit desiderio, et sibi maximam acquisivit securitatem.

24. Certe cum hiemis tempore reversurus in Illyricum (21), ob seria quædam negotia Sirmium properaret, et jam pervenisset ad ripas Istri, quoniam is excreverat, et magnum attollebat fluentium, et propterea a nullo poterat omnino transmitti, et multum quidem temporis intercesserat, fluentem autem minime cessabat, sed iis qui transmittere volebant, prohibebat transitum (22); is afflicebatur magna animi ægitudine, et erat valde cogitabundus, et versabatur in perplexa dubitatione. Ei vero apparens divinus Demetrius: Omni, inquit, animi ægitudine et incredulitate procul ejecta ab animo, quod tecum fers, gestans manibus, transi fluvium citra dubitationem.

25. Paret præfectus ei qui apparuerat: et cum mane ascendisset vehiculum, per flumen capsam portans manibus, et cum animo tenens erectos quoque oculos, gradiebatur, fluente tacite recedente, et cedente nutibus, qui non cadunt sub aspectum; dignum quidem admiratione, fide autem, quam habebat in martyre, non indignum subiens transitum (23). Cum sic ergo illæsus trajecisset, et Sirmium pervenisset, sacram illam capsam cum thesauro, quam servabat, in recens exstructo istic templo deponit. Erat autem prope templum gloriosæ martyris Anastasiæ (24), ut martyres martyribus quodammodo sursum, sic et deorsum vicina haberent tabernacula. Multa autem miracula et curationes etiam in ipsa via, dum ferretur illa chlamys sanctificans, plurimi sunt consecuti (25), gratia et virtute Christi veri Dei nostri, quem decet omnis gloria nunc et semper et in sæcula sæculorum. Amen.

nymoque, qui ei præluxit, Sancti biographoarrantur; quare quid tum de hac, tum de illo sentiendum sit, statues ex iis quæ mox in not. 19 dicta sunt.

(24) Tempore illo, quo Leontius, Illyrici præfectus supra memoratus, floruit, seu sæculo quinto ineunte vere Sirmii existitisse ecclesiam, sancte Anastasiæ sacram, utcumque confirmatur ex iis quæ Commentarii prævii num. 133 in medium adduxi.

(25) Fides quantum ad miracula ista curationesque stet pones auctorem, qui interim præter anonymum Sancti nostri biographum, e quo sua deprompsit, nullum prorsus scriptorem alium sibi suffragantem habet.

MIRACULA

E duobus codicibus mss. Græcis, altero bibliothecæ Vaticanæ 821, altero olim Mazarinæo, nunc regio Parisiensi 1517, accepta, interprete Cornelio Byeo.

LIBER I.

Auctore Joanne, Thessalonicensi archiepiscopo (1).

CAPUT I

De Mariano Illyrici præfecto, gravissima ægritudine afflicto sanitatque per sanctum Demetrium restituo (2).

1. Marianus, vir quidam genere et divitiis illustris (3), unusque e senatu apud imperatores existens, jussus est ab eis et gentis Illyricæ præfecturam administrare; cumque ad custoditam a Deo Thessalonicensium metropolim venisset, sancteque ac pie justitiæ habenas moderaretur, Deo etiam placeret, atque a populis gratiarum actione celebraretur, a diabolo, bonis omnibus invidenti, odio habitus fuit. Ac primo quidem illi abs hoc ingluviei cogitationes, carnaliumque desideriorum affectus, interiorum animæ ejus pacem ac tranquillitatem paulatim absumentes, fuere suggesti: atque hinc rursus, veluti flamma, accensa est malorum, ut Apostolus dixit¹, radix avaritia, cujus rami passionum multitudo, fructusque secunda eorum, qui in ignis inextinguibilis lacum sunt conjecti, mors.

2. Cum igitur magnus vir hic virtutes amaret, dignitatemque magis ornaret, quam ipse ornaretur ab ea, continentia carnem frenans voluptates ejus prorsus exstinxit. Exinde autem divitias rerumque necessariorum redundantiam, avaritiæ laqueos, non secus atque inquinamentum quoddam, animamque corrumpens vas, abjecit. Perversissimus dæmon talia viri fortia facta considerans, proverbiorumque auctorem, viros potentes in iram esse proclives, dixisse cognoscens, ad iram furemque etiam ipsum adversus eos qui ei suberant, si quo modo inde Deo displicentem posset efficere, concitare conabatur, dolorem ipsi adjiciens, quod nempe,

¹ I Tim. vi, 6.

(1) Quandonam hic præsul floruerit, et quam fidem in iis, quæ de sancto Demetrio narrat, mereatur, in Commentario, tribus jam datis Sancti Passionis præmissis, § 2 exposui. Licet porro aliquot Sancti nostri miracula, quæ primum hunc miraculorum, ab eo patratorem, librum constituunt, atque e Vaticanæ bibliothecæ codice ms. 821 desumpta sunt, antistitis illius nomine in hoc non signentur, hic tamen a nobis tanquam ab eo conscripta eduntur, quod in codice antiquissimo olim Mazarinæo, nunc Regio Parisiensi 1517, de quo videsis Commentarii prævii § 4, eidem illustri scriptori attribuantur.

A α'. Μαρτιανός τις ἀνὴρ τῶν ἐν γένει καὶ πλοῦτι λαμπρῶν, καὶ εἰς τῶν τῆς συγκλήτου βουλῆς παρὰ βασιλεῦσιν ὑπάρχων, ἐκελεύσθη παρ' αὐτῶν καὶ τοῦ τῶν ὑπάρχων θρόνου κατὰ τὸ Ἰλλυριῶν ἔθνος διέπειν· καὶ δὴ φθάσας τὴν θεοφρούρητον τῶν Θεσσαλονικέων μητρόπολιν, καὶ ἀγνώως καὶ εὐσεβῶς κυβερνῶν τὰς τῆς δίκης ἡνάς, καὶ εὐαρεστῶν τῷ Θεῷ, καὶ παρὰ τῶν δήμων εὐχαριστούμενος, ἐφθονήθη παρὰ τοῦ πᾶσιν ἀγαθοῦ βασκαίνοντος διαβόλου. Καὶ πρῶτον μὲν ὑπεβάλλοντο αὐτῷ παρ' ἐκείνου γαστριμαργίας λογισμοί, καὶ φιλοσωμάτων παθῶν ἔρωτες ἀπρεπεῖς, ἐνδον συμύχοντες αὐτοῦ τὸ γαλγνὸν καὶ σῶφρον τοῦ νοῦ· κἀντεῦθεν ὡς φλῆξ ἐξανήπτετο πάλιν ἡ ῥίζα τῶν κακῶν, ὡς ὁ Ἀπόστολος ἔφησεν, ἡ φιλαργυρία, ἧς οἱ κλάδοι τῶν παθῶν ὁ ἐσμός, καὶ καρπὸς ὁ δευτέρος θάνατος ὁ τῶν εἰς τὴν λίμνην τοῦ ἀσδέστου πυρὸς βαλλομένων.

B β'. Ἐπεὶ οὖν ὁ μέγας ἐκείνος ἀνὴρ τῶν ἀρετῶν φίλος ὦν, καὶ τὴν ἀξίαν ἅλλων κοσμῶν ἢ ταύτη κοσμούμενος, τῇ μὲν ὀλιγοδείᾳ τὴν σάρκα χαλιναγωγῶν, τὰς ἡδονὰς αὐτῆς τέλεον ἐξηράνιζεν. Ἐντεῦθεν δὲ πλουτῶν καὶ περιττεύων τῶν ἐπιτηδίων, τοὺς τῆς φιλαργυρίας βρόχους ὡς τι μίασμα καὶ ψυχοφθόρον ἄγχος ἀπέσειστο. Κατανοήσας ὁ παμπόνηρος δαίμων τὰ τοιαῦτα τοῦ ἀνδρὸς προτερήματα, καὶ εἰδὼς τὸν Παροικιαστὴν εἰρηκότα, ὅτι οἱ δυνάσται θυμώδεις εἰσὶν εἰς ὄργαν καὶ παροξυσμούς, καὶ παρορμῆν αὐτὸν ἐπειράτο κατὰ τῶν ὑπηκόων, εἰ πῶς ἐντεῦθεν αὐτὸν ἀπαρέσκοντα δεξίξει τῷ Θεῷ, προσεπιθάλλων αὐτῷ καὶ λύπην ἐκ τοῦ μὴ προβαίνειν δῆθεν εἰς

(2) Miraculum, quod hoc cap. e bibliothecæ Vaticanæ codice 821 refertur, ob dicta ad litt. præced. Joanni Thessalonicensi tribuimus; in codice autem olim Mazarinæo, in quo a pag. 18 usque ad pag. 34 versam extenditur, hunc præfert titulum: περὶ τοῦ ἀπελπισθέντος ἐπάρχου, id est, *De desperato præfecto*. Quam porro nominatim fidem in hoc Joannes Thessalonicensis mereatur, statuetur ex iis, quæ Commentarii prævii num. 75 in medium adduxi.

(3) Nihil alibi, quo præfectum hunc notiozem reddam, invenire quivi.

κέρας τὰ τῷ θυμῷ μελετώμενα. Ἀποτυχία γάρ, ἂν

quæ animo meditatus erat, ad finem haud perderentur. Spei enim frustratio, dicebat, ultionis dolorem generat.

γ. Ὡς δὲ καὶ ἀμφοτέρους τοὺς βρόχους τούτους δέχομε τῇ πραυτηίᾳ καὶ τῇ φιλανθρωπίᾳ διὰ τοῦ γινώσκειν τὴν ταυτέτητα τοῦ καθ' ἑαυτὸν, καὶ τοῦ τῶν ὑπηκόων φυράματος, τῷ τῆς ἀκηδίας λοιπὸν ἔκτω τῆς κακίας βλαστήματι καθεστῶτι τούτου ὁ ἀλάστωρ συνέτριβεν Σατανᾶς, καὶ ὑπέβαλεν ὡς οὐδεὶς ἔσται τῶν κόπων τούτων μισθός, ὑποσπείρων τὴν ἀπιστίαν τῶν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἐπαγγελιῶν καὶ λήθη τῆς τῶν ἐπομένων ἐμμηρύτου δόξης ἐπιχωνύνης ὡσπερ καὶ θάπτων τὸν νοῦν· ἅμα δὲ καὶ ὑπετίθετο τοῖς λογισμοῖς τοῦ ἀρίστου ἐκείνου ἀνδρός, ὡς ὁ τῶν ἀρετῶν κάματος πολὺς, καὶ ἰδρῶς ψυχῆς οὐκ ὀλίγος, καὶ τούτου μόνον μισθὸν καὶ ἀνάπαυαν, τὴν ἐξ ἀνθρώπων εὐφημίαν· ἐντεῦθεν ἔλκων αὐτὸν εἰς τὸ σαλπίζειν τὰς ἀρετὰς αὐτοῦ, καὶ φανῆναι τὸν ἐν τῇ παρά τοῖς ὑπηκόοις εὐδοξίᾳ, καὶ τῷ ἐβδόμῳ τῶν παθῶν δαίμονι, λέγω δὴ τῷ τῆς κενοδοξίας, εὐάλωτον αὐτὸν μηχανώμενος καθιστῆν.

3. Ut autem etiam duos hosce laqueos mansuetudine, ortaque ex eo, quod et sui ipsius et eorum qui ei suberant, idem esse signum nosset, humanitate disciderat, tandem illum acedia, sexto malitiæ germine, scelestus affixit, nullamque laborum illorum futuram mercedem suggestit, promissionum Servatoris nostri diffidentiam occulte seminans, mentemque perpetuæ futurorum gloriæ oblivione obruens ac velut sepeliens. Simul autem et viri illius optimi cogitationibus subiciebat, multum requiri ad virtutes animæ laborem sudoremque haud modicum, atque hunc solum hominumque ex fama quietem esse mercedem; hinc sese ad ejus decantandas virtutes convertens bonæ illum apud eos qui ei parebant, nominis existimationi septimoque affectuum dæmoni, dico autem, vanæ gloriæ, facile expugnatum efficere est molitus.

δ. Ἐπαὶ δὲ τῇ τοῦ Χριστοῦ βοηθείᾳ ἐκεῖνος οὐ τῶν ὑπηκόων τοσοῦτον, ὅσον ἑαυτοῦ κρατῶν ἀπεδείκνυτο, καὶ τῶν ἐπηγγελμένων ἀγαθῶν παρά τοῦ Θεοῦ τοῖς ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ κακώχουμένοις ἐκουσίως διὰ παντὸς μεμνημένος, καὶ τῶν ἠπειλημένων αἰωνίων βασάνων τοῖς ῥαθύμως ἐν τῷ παρόντι βίῳ διαγενομένοις ἀδιαλείπτως ὡσπερ ποιούμενος τὴν μελέτην, τὴν μὲν ἀκηδίαν τῇ ὑπομονῇ διὰ τῆς σταθερᾶς πίστεως ἀπεσθδῆι, τὴν δὲ κενοδοξίαν τῷ φόβῳ τῆς ἐγέννητος μαρταίων εἰς ταπεινοφροσύνην μετέτρεπεν, ὡς λοιπὸν αὐτοῦ τοὺς ἑπτὰ τῆς κακίας ὑπερθάντος λογισμοὺς, καὶ τὰς τούτων πάγας, ἀχυρμιᾶς δίκην τῇ Χριστοῦ βοηθείᾳ καταπατήσαντος, τρίζειν κατ' αὐτοῦ τοὺς ὀδόντας τὸν ἀντικείμενον, καὶ δὴ τὴν ἐπ' ὀμφαλοῦ γαστρός, τὸ δὴ λεγόμενον, πανοπλίαν αὐτοῦ κινεῖ, τὴν ἐλέποδιν τῶν λογισμῶν, τὸ πρωτόφυτον τῆς κακίας βλάστημα, ᾧ καὶ αὐτὸς ὁ ἀρχέκακος ὄφις πρὸ πάντων ἑαυτὸν τῇ τῶν λογισμῶν διαστροφῇ περιέπειρεν· διὸ καὶ τῶν οὐρανῶν κατέπεσεν εἰς γῆν βίφεις.

4. Cum autem ille Christi auxilio, non tam iis qui ei suberant, quam sibi ipsi, imperare videretur, promissorumque a Deo fis qui in hoc mundo ærumnas patienter ferunt, bonorum assidue memor, nec non æternorum, quæ desidiosam vitam hic ducentibus Deus minatur, suppliciorum meditationem absque intermissione quodammodo faciens, acediam quidem tolerantia per fidem firmam abegit, vanam autem gloriam gehennæ timore subigens eam in humilitatem convertit, ita ut tandem, septem malitiæ illius superatis suggestionibus, harumque decipulis, palearum acervi in modum, Christi ope conculcatis, dentibus contra ipsum inimicus strideret, suamque a ventris umbilico, ut aiunt, armaturam, animis expugnandis validissimum tormentum, malitiæ primogenitum germen, quo et ipse malorum ante omnes auctor serpens seipsum pravaram cogitationum distortionem transiit, propter quod et cælis excidit, in terram coniectus.

ε. Τί δὲ τοῦτο ἔστιν; Ἡ δὲ ὑπερηφανεία, ἀγαπητοί, δυσίατος σηπαδὼν, ἡ κορυφὴ καὶ κορωνὶς τῆς κακίας, ἡ πρώτη τῆς λογικῆς οὐσίας, καὶ ἐσχάτη νόσος· πρώτη μὲν διὰ τὸ ταύτη πρῶτον, ὡς εἴρηται, περιπαρῆναι τὸν Σατανᾶν ἔκοντι· ἐσχάτη δὲ διὰ τὸ μηδὲν πάθος ὑπερικησθαι ταύτην τῷ κακῷ· ταύτην ἐγείρει τοῖς λογισμοῖς τοῦ ἀνδρός τελευταίαν συμπλοκὴν, καὶ δυσκαταγώνιστον ὁ τῆς κοινῆς φύσεως τῶν ἀνθρώπων ἐχθρὸς ὑποσπείρων αὐτῷ τοιάσδε σινὰς ὑπονοσίας· Ἐδοῦ, φησί, κατηγωνίσω τῇ ἐγκρατεῖᾳ σου καὶ τῇ συνέσει τὰ πάθη τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος, ᾧ λογιστικῷ αὐτῆς μέρει σοφῶς καὶ νουεχθὸς τὰ τοῦ θυμοῦ καὶ τῆς ἐπιθυμίας αὐτῆς ἠνωχῆσας φρυδάγματα, καὶ τὰς τῶν ἀπάτων δαιμόνων μηχανὰς εἰς ἀέρα διέλυσας· παρὰ σοῦ ἡ γαστριμαργία δεδουλωται, τὸ τῆς σαρκὸς ἀκρατὲς τῆς φιληδονίας πάθος πεπέδηται, ἡ φιλαργυρία πεπάτηται, ὁ θυμὸς ὑπὸ τῆς πραότητος καταπεθῆ, ἡ λύπη τῶν

5. Quid autem id est? Superbiæ, dilecti, incurabilis putredo, caput et corona malitiæ, primus rationalis substantiæ et supremus morbus: primus quidem, quia primum eo, ut aiunt, Satanas voluntarie fuit confixus; supremus vero, quia nulla eum passio malitia vincit; postremam hanc difficilemque pugnam suggestionibus suis adversus virum excitat communis hominum naturæ hostis, hujusmodi ei cogitationes occulte inferens: Ecce, ait, continentia tua prudentiaque animæ omnes corporisque affectus superasti, rationali illius parte scilicet ac prudenter animi, ipsiusquemet libidinis æstus refrenasti, omniumque dæmonum astus in vera abire fecisti; a te ingluvies in servitutem redacta est, carnis incontinentia, amoris voluptatum passio subacta est, avaritia conculcata est, iracundia mansuetudine absorpta est, tristitia de rebus mundanis spe incorruptibilitatis confracta est.

virtutum neglectus per fidem, hujusque facultatem, patientiam dico, superatus est, vana gloria, seu, ut, quod res ipsa est, dicam, gloriae placendique hominibus cupiditas virtutum occultatione jacet devicta.

6. Hisce igitur omnibus, beatissime atque apud Deum et homines gloriosissime praefecte, superior factus, quomodo sanctis, ipsiusmet animae tuae virtute, non caelesti auxilio (neque enim, si alieno fieret subsidio, corona tibi impenderet) magnus effectus, vicinus haud sis? Haec scelestus consiliarius memorati beatissimi Mariani praefecti cogitationibus suggerens ad fastum excitabat virum, virtutesque quas diximus, ipsum ex se, non autem ex Dei auxilio habere, suadere ei conabatur, ut si ipsum consilio ejus assentiri eveniret, ad iram Deus, utpote gratiarum actione debita haud accepta provocatus, auxilio suo illum orbaret, solumque nactus scelestissimus suum omne, secundum quod scriptum est, desiderium in eo exsequeretur.

7. Ut autem et in hoc a Christo devictus fuit Belial, beatissimo Mariano divinum auxilium implorante dicenteque, Quia tu es Deus, qui doces hominem scientiam, animae conditor corporisque creator, unionisque eorumdem compactor, ac disjunctionis, secundum quod convenit, dispensator, rursumque in mortuorum resurrectione reflectionis, temperationisque haud confusae ac aeternae in incorruptibilitate vitae provisor, miraculorumque factor, aliisque pluribus similibus seipsum humiliante, Deoque omnem gloriam ac gratiarum actionem attribuyente, invidus daemon, cum decipulam adversus ejus animam haud inveniret, sese tandem ad corpus ejus oppugnandum convertit, atque ipsum, non secus atque Job (neque enim nisi Deus concedat, vel contra porcos, uti Evangelium ostendit, nedum contra hominem eumque pium, potestatem habet) examinans, percussit vitum paralysis corporae plaga, ita ut omnia ejus membra in lecto jacerent praclusa, nec omnino ulli e corporis partibus moveri a seipsa daretur, sed et ori ejus cibus alienis manibus admoveri deberet.

8. Adhaec medicis, non civitatis tantum, sed et regionis totius propter personae nobilitatem convocatis, totius artis medicae specimen diversum in ipso est factum, exterius pharmacorum omnigenae rusturae artificia, duritiem externam corporis emollientia, potionum e multis commistis per os donationes diversae, interius constitutionem male affectam ac collapsentem conflictu contrario resuscitantes atque confortantes; inferius autem immittebantur mista remissa facilia, scitissime inventa, intestinorum flatus, exitum haud inventientes, facile solventia, illamque late sparsam atque ad ipsum cerebrum delatam atram materiem per partes inferiores abigentia. Atque haec aliaque similia, cum circa virum facta fuissent, morbum corporis augebant, desperationemque animo inji-

Α κοσμικῶν τῆ τῆς ἀφθαρσίας ἐλπίδι ἐρράβη, ἡ ἀκηδία τῶν ἀρετῶν διὰ τῆς πίστεως, καὶ τῆς θεωρίας αὐτῆς, λέγω δὴ τῆς ὑπομονῆς, ἐνευρώθη ἡ κενοδοξία, ταυτὸν δὲ εἰπεῖν, φιλοδοξία, καὶ ἀνθρωπαρέσκεια τῷ κρυφίῳ τῶν ἀρετῶν ἐξαπόλωλεν.

ς'. Τούτων οὖν ἀπάντων ὑπέρτερος γεγωνῶς, μακαριώτατε ὑπαρχε, καὶ ἐνδοξότατε παρὰ Θεῷ καὶ ἀνθρώποις, πῶς οὐκ ἐγγύς εἶ τῶν ἀγίων. τῆ ἀνδρεία τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς μεγαλυνθεὶς (οὐ γὰρ δὴ τῆ οὐρανόθεν βοήθειᾳ); Εἰ γὰρ ἐξ ἄλλου ἦν ἡ ἀντιληψίς, οὐδὲ στέφανός σοι ἀπέκλιτο. Ταῦτα ὁ μικρὸς σύμβουλος τοῖς λογισμοῖς ὑποβάλλων τοῦ μνημονευθέντος μακαριωτάτου Μαριανοῦ τοῦ ἐπάρχου, εἰς ἑταρσιν προεκαλεῖτο τὸν ἀνδρα, καὶ πειθεῖν ἐπειράτο οἰκοθεν αὐτὸν κτήσασθαι τὰς ἀρετάς, ἃς προεἶπομεν, καὶ οὐ

Β τῆ τοῦ Θεοῦ βοήθειᾳ, ἵνα, εἰ συνέδη τοῦτον συγκαταθέσθαι τῆ βουλή, λυπηθεὶς ὁ Θεός, ὡς ἀχαριστήθεὶς, στερήσῃ αὐτὸν τῆς ἑαυτοῦ βοήθειας, καὶ ἐρημον αὐτὸν λαβόμενος; ὁ παμπόνηρος κατεργάστηκε ἐν αὐτῷ κατὰ τὸ γεγραμμένον πᾶσαν ἐπιθυμίαν.

ζ'. Ὡς δὲ καὶ ἐν τούτῳ κατηγωνίσθη διὰ Χριστοῦ ὁ Βελίαρ, τοῦ μακαριωτάτου Μαριανοῦ τὴν ἐκ Θεοῦ βοήθειαν ἐπικαλούμενος, καὶ λέγοντος, ὅτι: Σὺ εἰ εἰς διδάσκων ἀνθρωπῶν γνῶσιν, τῆς ψυχῆς ποιητῆς καὶ τοῦ σώματος κλάστης, καὶ τῆς ἀρμονίας αὐτῶν συμπέκτωρ, καὶ τῆς διαζεύξεως αὐτῶν πρὸς τὸ συμπέρον οἰκονόμος, καὶ πάλιν τῆς ἀναπλάσεως τῆς ἐν τῆ ἀναστάσει καὶ τῆς ἀσυγχύτου συγκράσεως αὐτῶν, καὶ τῆς ἐν ἀφθαρσίᾳ ζωῆς αἰωνίου πρᾶνοτητος, καὶ θαυματουργός, καὶ ἄλλοις πλείοσι τοιοῦτοις ταπεινῶντος ἑαυτὸν, καὶ τῷ Θεῷ τὴν ἄπασαν δόξαν καὶ εὐχαριστίαν ἀπονέμεντος, καὶ εὐρίσκων ὁ βέλτακος δαίμων πάλιν τινὰ κατὰ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, ἐστράφη λοιπὸν τῷ σώματι αὐτοῦ πολεμεῖν. Καὶ ἐξετασάμενος; αὐτὸν ὡσπερ τὸν Ἰώβ (οὐδὲ γὰρ κατὰ χοίρων ἔχει ἐξουσίαν, πῆλιν εἰ μὴ Θεός συγχωρήσῃ, ὡς τὸ Ἐθαγγέλιον δείκνυσιν, μήτι γὰρ κατὰ ἀνθρώπου, καὶ ταῦτα θεοσεβοῦς), ἐπλήξε τὸν ἀνδρα πληγῇ παραέσεως σωματικῆς, ὡς πάντα αὐτοῦ τὰ μέλη συλλελυμένα κείσθαι ἐπὶ κλίνης, καὶ μηδ' ὄλωσ κινεῖσθαι ἀφ' ἑαυτοῦ μηδενὶ τῶν τοῦ σώματος μερῶν, ἀλλὰ καὶ τὴν τροφήν δι' ἄλλοτριῶν χειρῶν τῷ στόματι τοῦτου προσάγεσθαι.

η'. Εἶτα τῶν λατρῶν οὐ τῆς πόλεως μόνον, ἀλλὰ καὶ τῆς χώρας ἀπάσης διὰ τὸ τοῦ προσώπου ἐνδοξον συγκληθέντων, ὅλης εἰς αὐτὸν τῆς λατρικῆς παιδείας διάφορος ἐπίδειξις γέγονεν, ἀλειμμάτων ἔξωθεν παμμικεῖς εὐτεχνίαι, τὸ σκληρὸν τῆς ἐπιφανείας τοῦ σώματος ἀοχλήτως καταμαλάττουσαι, ποτῶν συγκεκραμένων παμποικίλοι διὰ στόματος δόσεις, τὸ κακόχυμον τῆς ἔνδον διαθέσεως καὶ νεκροποῖν τῆ ἀντιδότῳ συμπλακῆ ἀναζωπυρούσαι τε καὶ βωννύουσαι· καὶ κάτωθεν δὲ ἀναπόμπιμα παρεπέμποντο κράματα πανσόφως τετεχνημένα, τὸν τῶν ἐντέρων ἀδιεξόδευτον διευλυτοῦντα βορβορυγμὸν, καὶ τὴν ἀναδοτικὴν ἐκείνην δυσθυμίαν, καὶ μέχρις αὐτοῦ διαχομιζομένην τοῦ ἐγκεφάλου ἐπὶ τὰ κάτω προτρέποντα, καὶ πάντα δὴ ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα γινόμενα περὶ τὸν ἀνδρα τὴν νόσον τοῦ σώματος ἠύξανον, καὶ

τὸν ἀπελπισμὸν ὑπέβαλλον τῇ ψυχῇ, ὡς ἐκ τῆς ἀθυμίας διαπλασείως τρέφεσθαι τὸ κακὸν, οὔτε δὲ πάσης ἀνθρωπίνης βοήθειας ἀπείπεν ὁ ἀνὴρ, καὶ λοιπὸν τὰ περὶ τὸν θάνατον τούτου ἠυτέτριπον οἱ προσήκοντες.

θ'. Τότε τις τῶν εὐνοουστέρων αὐτῶ δοκούτων ὑπάρχειν πρὸς τὸ οὖς ἡρέμα ἔφησε προσελθὼν, Ἔστι τις ἀνὴρ, ὃς εἰρηκὲ μοι δύνασθαι σε, ὧ δέσποτα, ὕγιη καθιστᾶν, εἰ θελήσεις τὴν ἐγγεγραμμένην μεμβράναν, ἣν δίδωμι σοι, ἀράψαι κατὰ τοῦ σοῦ τραχήλου, καὶ φορεῖν. Ὁ δὲ μακάριος Μαρριανὸς ἀπεκρίνατο· Καὶ τί ἐστίν, ὃ φησιν ἐγγεγράφαι τῇ μεμβράνῃ; Εἶπε δὲ ὁ παῖς· Ἐρωτήσαντός μου μικρὸν τι περιεργότερον διὰ τὴν ἀφάτον μου περὶ σέ, ὧ δέσποτα, φροντίδα, οὐδὲ τοῦτό με ἀπεκρύψατο, ἀλλ' ἔφη τινὰς γραμμάς ἔχεις διαγράψαι, καὶ ἀστερισκοῦς, καὶ ἡμικύκλια, καὶ τίνα ἕτερα σχήματα γράμμασιν Ἑβραϊκοῖς, καὶ ἑνόμασιν ἀγνώστων τοῖς πολλοῖς, ἔσωθέν τε καὶ ἔξωθεν περιγεγραμμένα. Τί γάρ χρεια καὶ τοῦ μαθεῖν τῶν ἐγγεγραμμένων τὴν δύναμιν καὶ τὰ σχήματα, εἰς ἡμῖν τοῖς δούλοις σου πᾶσιν σκοπός, τό σε τῆς ὑγείας τυχεῖν, καὶ μὴ πάντας ἡμᾶς, τάχα δὲ καὶ τὴν ὄλην πόλιν διὰ τῆς σῆς στερήσεως ζῶντας εἰς ἕδου χωσθῆναι.

ι'. Λάβε οὖν, ὧ δέσποτα, τὸ βραχὺ τοῦτο δέσμα καὶ φόρεσον, καὶ ὑγιασθῆτι αὐτός, καὶ τοὺς παρὰ σοῦ πάντας τῆς φθοροποιουῦ λύπης, καὶ τῆς περὶ σέ ἰδύνης ἀπάλλαξον. Εἶπε δὲ πρὸς αὐτὴν ὁ πιστός θυτῶς, καὶ κατὰ θεὸν ἐνδοξότατος ὑπαρχὸς ἀτενὲς ἐνιδῶν· Πρῶτον μὲν, ὧ σαθρότατα σύμβουλε καὶ ψυχολαβῆς, πόθεν μοι δῆλον ὧς φεύξομαι τὴν νόσον φορέσας τὴν μεμβράναν, μᾶλλον δὲ πῶς οὐ πρόδηλον μηδὲν ἀγαθὸν ἐν αὐτῇ διαγεγράφαι, τοῦ γεγραφότος μὴ βουλομένου τὴν τῶν γεγραμμένων δύναμιν φανερώσαι; Πᾶν γάρ τὸ φανερούμενον κατὰ τὸν Ἀπόστολον φῶς ἐστίν. Εἰ δὲ καὶ ὑποτίθης μοι πάντως ὑγιαίνειν μετὰ τῆς περιεργείας ἐκείνης φορέσαντα γράμματα, οὐ βούλομαι τὸ σῶμα ῥωσθῆναι, τὴν δὲ ψυχὴν μου ζημιωθῆναι, οὐδὲ εἰ τὸν κόσμον ὅλον κερδήσῃ μοι προύκειτο. Ἄπαγε οὖν, καὶ τοιούτους ἐμοὶ λόγους μηκέτι προσάξεις. Λέγει δὲ ὁ παῖς· Ἐκρινεὶς οὖν, ὧ τρόφιμε, σαυτὸν ἀπαλλάξαι τοῦ ζῆν, ἵνα καὶ ἡμᾶς πρὸ σοῦ θανατώσης;

ια'. Ὁ ὑπαρχὸς ἀπεκρίνατο· Ὑμᾶς οὐ θανάτω, ἀλλ' οὐδ' ἐμαυτὸν, εἰ καὶ τοῦ σώματος χωρισθῶ, τὴν δὲ ψυχὴν διὰ τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν, καὶ τὸ μὴ τελεθηκέναι με περιεργείᾳ δαιμονικῆς χλεύης εὐεργετηθῆναι, εἰμι καὶ δίκην τίσω, εὐεργεσίαν ὅλως ἀποκαλέσας τὴν τῆς ἀλλοτρίας δυνάμεως παρασκευήν. Πῶς γὰρ εὐεργετήσουσιν ποτε οἱ τῆς ἀληθοῦς προνοίας ἑαυτοῦ; χωρισαντες διὰ κακίας ὑπεβολῆν; Οὐ γάρ τὸ εὖ εἶναι μὴ πρόσσεσι, πῶς ἐτέροις τοῦτο παρέξουσιν; Ἀπάτη οὖν ἡ ἐπαγγελία τούτων, καὶ οὐδὲν ἕτερον ἢ φανακισμὸς προφανής. Τούτοις ἀποπεμφάμενος τὸν παῖδα τοῖς ῥήμασιν,

(4) Aliquid hic in textu Græco vel redundat vel deest; sensus tamen [aut hanc aut certe non multum] absimilem interpretationem requirere videtur.

A ciebant, adeo ut ex animi dejectione duplo majus fieret malum, nec ullam in omni humano auxilio spem vir haberet, iique, qui ei familiares erant, ad mortem ipsius spectantia pararent.

9. Tunc aliquis eorum qui majori in eum affectu ferri videbantur, accedens tacite ad aurem dixit : Est vir aliquis, qui dixit mihi, sanum te, o here, fieri posse, si scriptam membranam, quam tibi do, e collo ferre volueris. Beatus autem Marianus respondit, dixitque : Quid est, quod ait, membranæ esse inscriptum ? Dixit autem famulus : Curiosius me, ex mea erga te cura inquirentem, neque id latere voluit, sed dixit, litteras quasdam sese in ea scripsisse, atque asteriscos ac semicirculos, atque alias quasdam figuras Hebraicis litteris, multisque ignotorum nominibus interius atque exterius circumscriptas. Quid enim necesse est, inscriptorum discere virtutem figurasque ? Unus nobis omnibus servis tuis scopus est, ut sanitatem consequaris, et ne nos omnes totaque forte civitas ex obitu tuo vivi ad tumulum usque contristetur.

10. Hanc igitur, here, parvæ membranæ accipe et fer, atque ipse sanare, tuosque omnes noxio dolore conceptaque de te incæstia libera. Vere autem fidelis ac apud Deum gloriosissimus præfectus torvo vultu dixit ei : Primum quidem, futilissime animæque perniciosissime consiliari, unde mihi constat fore ut membranam ferens morbum abigam, imo vero, scriptorum in ea vim non volente, qui ea scripsit, declarare, quomodo non manifestum sit, nihil in illa boni esse conscriptum ? Lumen enim secundum Apostolum sese manifestat. Etsi autem omnino me, superstitiosas illas litteras gestantem, consecuturum sanitatem asseveres, corpus recte valere, animam autem, neque si mundum universum lucrari mihi esset propositum, damnum pati haud volo. Apage igitur, nec similia amplius verba mihi proferas. Dixit autem servus : Delegisti ergo, domine, te ipsum vita orbare, ut et nos ante te occidas ?

11. Præfectus respondit : Vos haud occido, nec etiam meipsum. Etiam si a corpore discessurus sim, animam tamen per fidem in Christum mihi que diabolicæ fraudis superstitione beneficium conferri haud volendo servabo (4), beneficium a virtute peregrina paratum omnino aversans. Quomodo enim, qui per malitiæ exsuperantiam vera semetipsos beneficiendi voluntate exuunt, beneficium aliquando possint conferre ? Quibus enim bene esse non suppetit, quomodo id aliis largiantur ? Illusio igitur est illorum promissio, nec aliud quidquam quam impostura manifesta. Verbis hisco

servo repulso, præ multo dolore animæque ac corporis fatigatione dormivit, viditque in somno quemdam, qui e germanis ejus amicis notissimusque simul atque conspicuus in aula imperiali erat, Demetrium sibi dicentem. Quid habes, amabilissime, graviterque fers? Cognosce me celeriter: quid forte etiam eorum quæ medelam afferant, suadere tibi potero. Præfectus autem in somno respondens dixit ei:

12. Quid eorum qui in vivis sunt, habeo, quid vero eorum, qui in sepulcro jacent, non habeo? Cæni enim capite male affecto, frustra omnes sentiendi facultates possideo. Neque enim, qui clare videant, oculos habeo, neque auditum, qui præter maximos strepitus quidquam audiat; sed neque nasus eorum quæ efficit, qualitatem apte discernit, neque in lingua me dulcia ab amaris differunt. Ita enim totum permutatum est corpus, ut etiam tangens calida videar refrigerari, frigidisque admotus caleferi me existimem. Humeri porro et lacerti et manus a corpore duntaxat dependent otiosa. Quocumque motus impellit, non quo volo, feror. Etsi enim velle mihi adsit, posse non suppetit. Idem etiam patior circa femora et genua et brachia ipsasque etiam pedum bases. Specie quidem mea esse illa videntur membra, operatione autem alterius cujuscumque, et non mea. Quid igitur, quod nobis, in tam malo morborum pelago demersis, suadeas aut facias, habes, o dilectum caput?

13. Demetrius autem, genuinus videlicet, respondit: Primum quidem tibi suadeo, ut ad rerum omnium conditoris Dei providentiam respiciens bono sis animo, nec tristitia, quæ animæ damnum affert, opprimaris. Nosti enim ipsemet, omnem morbum, provida Dei, qui nos creavit, potentia largiente, in ægrotare etiam datur, ne efferatur, potius autem, ut et magis velut aurum, quod igne in vase probatius est factum, splendescat; si peccator sit, conceditur et ægrotare, ut hic pro peccatis pœnas dans multa in futuro judicio misericordia induatur secundum quod dicitur a propheta Nahum: «Non judicabit Dominus bis in idipsum in tribulatione». Reponit præfectus: Si, qui adversa veletudine laborat, placide patiat, recte ais: si autem dolore pressus ad iram etiam accendatur; hincque verba, odio digna, proloquatur, duplex est malum; magis enim et corpus discruciat, peccataque peccatis animæ accumulatur; quod in me factum cerno. Dicit ei amabilis nimirum Demetrius:

14. Tuam accepti, gloriosissime in terris, humilitatem, quæ tibi in cælis gloriam concillat. Corporali igitur hoc morbo, Domino nostro ac Salvatore Jesu Christo potentiam ad id largiente, cito liberabere. Veni igitur in domum meam, opemque

A ὑπνωσεν ἐκ πολλῆς ἀδολεσχίας, καὶ πόνοσ φυσιχοῦ καὶ σωματικοῦ. Καὶ δὴ καθ' ὑπνοσ; ὄρσθ Δημητριοῦν τινα τῶν γνησίων αὐτοῦ φίλων, καὶ τὸν ἐν βασιλείσσι ἀδελφῆσ τυγχάνοντα γνωριμώτατον ἄμα, καὶ περιφανῆ λέγοντα αὐτῷ· Τί δὴ ἔχεισ, ὧ προσφιλέστατε, καὶ βαρέωσ φέρεισ; Γνώρισόν με τὸ τάχοσ· ἴστωσ καὶ τι τῶν ὀνησιφόρων συμβουλεύσοισαι ἄν σοι. Ὁ δὲ ὑπαρχοσ καθ' ὑπνοσ; ἀποκριθεὶσ, εἶπεν αὐτῷ·

β'. Τί γάρ ἔχω τῶν ἐν ζῳίσ, τί δὲ τῶν ἐν τάφοσ κειμένων οὐκ ἔχω; κεφαλῆ μὲν γάρ πᾶσα κεκατωμένη δεινώσ, πάντα τὰ αἰσθητήρια μάτην κέκτημαι· οὔτε γάρ ὀφθαλμοὺσ ἔχω βλέποντασ ἐναργῶσ, οὔτε ἀκοὴν ἐπαουσασ, πλὴν τῶν μεγίστων ψόφων, ἀλλ' οὔτε ἡ βίον διακρίνει σαφῶσ τῶν ὀσφραϊνομένων τῆν ποιότητα, οὔτε παρὰ τῆ γλώττη μου διαφορὰν ἔχει τὰ γλυκέα πρὸσ τὰ πικρά· οὔτω γάρ ἡλλοίωται τὸ πᾶν σῶμα, οἱ καὶ τῶν θερμῶν ἀπτόμενοσ; ψύχεσθαι δοκῶ, καὶ τοῖσ ψυχροῖσ κολλώμενοσ ὑπολαμβάνω θερμαίνεσθαι· ὧμοι δὲ καὶ ἀγκῶνεσ καὶ χεῖρεσ ἀποκρέμανται μόνον τοῦ σώματοσ ἀεργεῖσ. Ὅση δ' ἄν ἡ κίνησισ ἄγοι, φέρομαι, οὐκ ὀπη βούλησισ ἐμή. Κἂν γάρ τὸ θέλειν μοι παρῆ, τὸ δύνασθαι οὐ συντρέχει. Ταυτὸν δὲ πάσχω καὶ περὶ τοὺσ μηροὺσ, καὶ τὰ γόνατα, καὶ τὰσ ἀγκάλασ, καὶ αὐτάσ τῶν ποδῶν τὰσ βάσεισ. Τῷ μὲν γάρ φαίνεσθαι ἐμὰ δοκοῦσιν εἶναι ταῦτα τὰ μέλη, τῷ δὲ ἐνεργεῖν ἄλλου τινὸσ, καὶ οὐκ ἐμὰ. Τί οὖν ἔχεισ ἡμῖν, ὧ φίλη κεφαλῆ, συμβουλεύσαι, ἡ ποιήσαι, τοσοῦτω κακῷ καὶ νοσημάτων πελάγει βεθυθισμένοισ;

γ'. Ὁ δὲ γνήσιοσ δῆθεν Δημητριοσ ἀπεκρίνατο· Πρῶτον μὲν εὐθυμεῖν σοι παραίνῶ, καὶ μὴ καταχύννοσθαι λύπαισ ψυχῶσφόροισ, εἰσ τὴν πρόνοισν ἀφορῶν τῆν τοῦ δημιουργοῦ τῶν ἀπάντων Θεοῦ. Ὄσθα γάρ καὶ αὐτόσ ὡσ ἄπασα νόσοσ, τῆ προνοητικῆ δυνάμει τοῦ κτίσαντοσ ἡμᾶσ συγχωρομένη προσγίνεσθαι ἐπ' ὀφελείᾳ τοῦ νοσοῦντοσ ἐγγίνεται· εἰ γάρ δικαιοσ ἐστί, καὶ συγχωρεῖται νοσεῖν, ἵνα μὴ ὑπεραίρηται, μᾶλλον δὲ ἵνα καὶ πλέον λαμπρύνεται, ὡσ ἐν χῶνῃ χρυσοσ τῷ πυρὶ γινόμενοσ; δοκιμώτεροσ· εἰ ἀμαρτωλόσ ἐστί, καὶ παρᾶται ἀσθενεῖν, ἵνα ἐν ταῦθα τῶν πεπλημμελημένων θεοῦσ τὰσ εὐθύνασ ἐν τῆ μελλοῦσῃ χρίσει· πολλῆσ εὐσθηται τῆσ φιλανθρωπίασ, κατὰ τὸ εἰρημένον τῷ προφήτῃ Ναοῦμ· Οὐκ ἐκδικήσει Κύριοσ δικῆ ἐπὶ τὸ αὐτό ἐν θλίψει· λέγει ὁ ὑπαρχοσ· Ἐάν εὐχαριστωσ φέρῃ ὁ νοσῶν, εὐλέγεισ· εἰ δὲ ὑπὸ τοῦ πάθοσ συνἐχόμενοσ ἐξάπτηται καὶ εἰσ θυμόν, κἀντεῦθεν βήματα προπέμπηται ἀποτρόπαια, διπλοῦν τὸ κακόν· καὶ τὸ σῶμα γάρ πλέον ἀντιφ, καὶ τῆ ψυχῆ ἀμαρτίας ἐφ' ἀμαρτίαισ προστίθησιν, ὁ περὶ ἐμὲ γινόμενον θεωρῶ. λέγει αὐτῷ ὁ προσφιλέσ δῆθεν Δημητριοσ·

δ'. Ἀπεδεξάμην σοὺ ὡσ; ἐπὶ γῆσ ἐνδοξότατε, τῆν ταπεινώσιν. ἦτισ ἐν οὐρανῷ σοι τῆν δόξαν μνησ· εὐεταί. Τοιγαροῦν καὶ τῆσ σωματικῆσ ταύτησ νόσοσ θᾶπτον ἀπαλλαγῆσῃ, τοῦ Κυριοῦ καὶ Σωτηροσ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τὸ δύνασθαι παρέχοντοσ. Ἐλθε οὖν

* Nahum i, 12.

εἰ; τὸν οἶκον τὸν ἐμὸν, καὶ ἀνακλήθητι, κάκεισε ἂν ὄψαι τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ δι' ἐμοῦ σοι φανερουμένην. Ὁ δὲ μακάριος Μαρτιανὸς διωπνισθεὶς, καὶ διηγησάμενος τοῖς πλησίον τὰ ὁραθέντα αὐτῷ καθ' ὕπνου, ἔλεγεν ὀδυρόμενος· Καὶ ποῦ εὐροίμι σε νῦν, ἢ τὸν σὸν οἶκον, ὦ κύριέ μου, καὶ γνησιώτατε Δημήτριε, σοῦ μὲν κατὰ τὴν βασιλεύουσαν πόλιν διάγοντος, ἐμοῦ δὲ κατὰ Θεσσαλονίκης κειμένου; οἱμοὶ τῷ ἀθλίῳ! Πόση χαρὰ με ὁ ὄνειρος καταφάιδρυνε, καὶ πηλίκη θλίψει τὸ ὕπαρ κατέχουσα. Τότε εἰς τῶν παρεστῶτων νυγεῖς ὑπὸ Θεοῦ ἀπεκρίνατο· Ἐγὼ σοι, δέσποτα, μνησῶ τὴν πρῶτάτην σου καὶ γνησίον φίλον, καὶ μετὰ Θεοῦ δεσπότην Δημήτριον, τὸν καὶ ἐν τῇ βασιλευούσῃ πόλει νῦν ὄντα, καὶ ἐνθάδε κατοικοῦντα, κάκεισε τῷ βασιλεῖ τῶν ὄλων παριστάμενον, καὶ τὸν ἐνταῦθα μὴ ἀπολείπομενον.

14. Τοῦτο δὲ τῶν σάρκα καὶ αἷμα φορούντων οὐδενὶ δυνατόν, τῷ δὲ παναγίῳ καὶ ἐξόχῳ μάρτυρι τοῦ Χριστοῦ Δημητρίῳ, καὶ μάλα βέβαιον. Τῇ γὰρ ἀθλίῳ αὐτοῦ ψυχῇ καὶ τῇ ἀθλότῳ πίστει καὶ τὴν ἄνω βασιλίαν πόλιν Ἱερουσαλήμ κατοικεῖ, καὶ τῆς θρησκαμένης αὐτὸν Θεσσαλονίκης οὐκ ἀπολιμπάνεται. Ἐχει οὖν ἐν ἀμφοτέροις ταῖς πόλεσιν οἴκους· προετρέψατο δὲ σε τὸν ἐμὸν δεσπότην εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ γενόμενον τῆς υγιείας τυχεῖν. Σκαψόμεθα οὖν, εἰ δυνατόν σε ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ τῷ εἰς τὴν ἄνω Ἱερουσαλήμ παραγενέσθαι σῶμα φοροῦντα· τοῦτο γὰρ καὶ τῆς νόσου ἀπαλλάξαι ὑπέσχετο. Ἀλλὰ μὴν οὐ φυσικὸν ἡμᾶς νῦν μετὰ γαστρῶν σκηνῶν τὰ ἐκείσε καταλαβεῖν· λείπεται τοίνυν περὶ τοῦ ἐν ταύτῃ τῇ θεοφυλάκτῳ τῶν Θεσσαλονικέων μητροπόλεϊ σεβαστίου οἴκου αὐτοῦ τὸν ἐν τῷ ὕπνῳ λαλήσαντά σοι σημάνασθαι.

15. Τί οὖν μέλλομεν, ὦ δέσποτα, καὶ οὐκ ἐπιμεν, καὶ τὴν παρ' αὐτοῦ τρυγῶμεν ἐπισκοπήν; Καὶ ταῦτα φήσας ὁ παῖς, ἤγειρε τῆς κλίνης τὸν ἑαυτοῦ δεσπότην, καὶ μεθ' ἐτέρων συνδούλων αὐτοῦ βαστάσας ταῖς χερσὶ, συμπλέγῃν ἐκατέρωθεν αὐτοφύῃ καθέδραν αὐτῷ μηχανορῶμενοι (οὐδὲ γὰρ Ἱππικ εὐφόρος ἐπαχέισθαι ἐδύνατο), ἤνεγκαν ἐν τῷ πανσέπτῳ ναῷ τοῦ κανενδόξου μάρτυρος Δημητρίου. Ὁ δὲ εἰσελθὼν, καὶ ἰδὼν τὴν εὐπρέπειαν τοῦ οἴκου, καὶ τὴν ἐν αὐτῷ πνευματικὴν εὐωδίαν, τὴν τρέφουσαν τὰς ψυχὰς τῶν πιστῶν, ὡς ὁ παράδεισος τοῦ Θεοῦ, εἶπα τοῖς βαστάζουσιν αὐτὸν οἰκέταις, Ἐπίψατέ με κλυτὸν εἰς τὸ ἔδαφος. Οἱ δὲ οὐκ ἐβούλοντο μὲν διὰ τὰ παντὶ μέρει τοῦ σώματος ἀκίνητον αὐτὸν ὑπάρχειν· ὁμοῦς ἐγκλεισόμενῳ σφοδρότερον ὑπήκουσαν ἀκονταί. Ὁ δὲ ῥίφεις ἐπὶ τὴν μάρμαρον, καὶ ταῖς ὀφθαλμοῖς ἀνεβλέψας μόνον, οὐδὲ γὰρ τὴν κεφαλὴν ἀελεύσας ἐδύνατο, τῶν τεχνόντων πάντῃ διαλυομένων, ἠβόησε οὕτως·

16. Ἄγιε καὶ πανάγιε ἀθλοφόρε, καὶ γνήσιε δοῦλε Χριστοῦ, ὁ τὴν ψυχὴν σου δοῦς ὑπὲρ αὐτοῦ, καὶ ψυχὰς πολλῶν κερδήσας, καὶ προσενέγκας αὐτῷ· ὁ τὸ σῶμά σου ταῖς λόγχαις τιτρωσόμενον θεωρήσας; ὑπὲρ αὐτοῦ, καὶ μεγαλυνθεὶς, καὶ σώματα πολλῶν ἐκ τῶν μυλῶν τοῦ λέοντος ἐξαιρούμενος μέγρι

A implora, atque ibi Dei gloriam, tibi per me manifestatam, videbis. Cum autem beatus Marianus esset expergefactus, et quæ sibi in somno visa essent, astantibus narrasset, lamentans dicebat: Et ubi nunc te vel domum tuam, mi domine ac sincerissime Demetri, inveniam, te quidem in civitate penes quam imperium est, commemorante, me vero Thessalonicæ decumbente! Hei mihi misero! Quanto me gaudio, quod in somno vidi exhilaravi, tanta, quod vigilans comperi, tristitia me depressit, Tunc unus astantium, a Deo motus, respondit: Ego tibi, domine, ostendam patronum tuum germanumque anicum, ac post Deum dominum Demetrium, qui et in imperante civitate nunc commorans, hincque habitans, rerum omnium imperatori ibidem astat, nec illam, qui hic est, derelinquit.

15. Id autem carnem et sanguinem gestantium nulli possibile, sanctissimo autem ac præeminentī Christi martyri Demetrio valde etiam facile. Sua enim immateriali anima fideque parat regiam, quæ sursum est, civitatem Jerusalem inhabitat, Thessalonicamque, quæ ipsum enutrit, haud relinquit. Habet itaque in ambabus civitatibus domos. Monuit autem te, dominum memm, ut ad domum ejus accedens sanitatem consequaris. Dispiciamus igitur, num te, corpus gestantem, domum ejus, quæ in superna Jerusalem est, adire sit possibile. Id enim etiam te morbo liberaturam promisit. Verum naturale haud est, nos modo cum terrene corpore, quæ ibidem sunt, tenere. Restat ergo, ut, qui tibi in somno locutus est, de veneranda domo sua, quæ in hac custodia a Deo Thessalonicensium metropoli est, fecerit sermonem.

16. Quid igitur cumctamur, here, nec abinus, faciendamque ab eo visitationem moramur? Atque, his dictis, dominum suum servus e lecto levavit, sublatumque cum aliis consersis suis, sede ei, cuius latera utriusque erant in se conjuncta, extracta, manibus suis (neque enim equo facile vebī poterat) in venerandam gloriosissimi martyris templum portarunt. Cum autem esset ingressus, ædisque ornatae ac spirituales illius, qui fidelium animas, velut Dei paradisi, alit, odorem comperisset, iis qui ibidem forebant, domesticis dixit: In nudo pavimento me deponite. Illi autem, quod omni corporis parte immobilis is esset, non volebant quidem, districtius tamen jubenti inviti paruerunt. Ille autem in marmoreum solum coniectus, oculisque duntaxat (neque enim, nervis omnino dissolutis, caput movere poterat) sublati, hunc in modum oravit:

17. Sancte ac beatissime certaminum victor, genuineque Christi serve, qui, anima tua pro ipso data, animas etiam multorum lucratus es, atque ad eum adduxisti; qui corpus tuum lanceis pro ipso vulneratum conspicatus magnificatusque multorum etiam corpora e leonis dentibus usque nunc eripis,

Deoque honesta vivendi ratione consecras ac offers. A Etsi enim nunc nobiscum sensibiliter haud veriseris, tua tamen doctrina benevolentiaque omnem regionem pervadens, cordaque, velut vox viva, movens, ea et emollit, et sanat et convertit, fideque repleta ac recta vivendi ratione ornata ad Deum adducit, imo etiam tuam visitationem morbos multos abegisse, et audivi et credidi. Cum igitur, mi domine, post Deum supra me etiam sis, datam tibi ab illo sanationum gratiam supra me novum paralyticum, qui ad viscerum tuorum piscinam confugio, effunde.

18. Etsi enim triginta et octo annos in infirmitate non habeam, tricesies tamen et octies doloribus ipsum sum supergressus. Ut quid autem? Omnino quia et peccatis eum superavi. Ut igitur lenitate et bonitate et doctrinae exercitio Christum, Deum tuum, imitatus es, ipsum et in misericordia et in humanitate æmulare, æmulansque super me misericordiam tuam commiserantesque tuas sanationes effunde. Quod si enim voluntatem tuam non impediatur peccata mea, efficere et posse, qui te coronavit, tibi est largitus. Uti igitur ille, statim atque Deus dixit: « surge et tolle grabbatum tuum et ambula », respondentem verbo potentiam est nactus, ita et tu, velut Dei domesticus gratiaque ejus ab eo tempore, quo pro ipso certamen, victoria coronatum, inivisti, indutus, in me etiam fieri velis. Atque ego potentiam tuam, effectu probatam, prædicabo. Suscitabor, atque, ut cervus claudus, apprehendar, tollamque non modo lectum meum, uti antiquus ille paralyticus, sed etiam, quæ in gratiarum actionem domui tua offeram, dona.

19. Ita enim per te, misericordissime Domini martyr, gloria et honor et adoratio ipsi et Patri et Spiritui sancto dabitur ab iis qui me modo vident meique deinceps recordabuntur, hominibus, supernisque potestatibus in sæcula sæculorum. Amen. Atque cum hæc cum lacrymis, cunctis audientibus, dixisset, famulis injunxit, ut eum tollerent, humique in parato ibidem strato ponerent. Ac positus statim præ corporis defatigatione animæque molestiis somno correptus est; et ecce, iterum illum, quem et antea vidit, omni virtute ornatum gloriosissimumque virum Demetrium in somno conspicatus est sibi dicentem: Recte obtemperans, recteque, quæ tibi a me dicta sunt considerans, recte venisti: atque ideo cum Deo, quæ tibi promissa sunt, implebo. Verum sanitati corpus tuum restituere, haud magnum quidem mihi est, sed animam tuam post corporis sanationem in eo, in quo nunc est, in bonum propenso statu manere, hoc difficile.

20. Solent enim quodammodo animæ, adversitatibus quidem pressæ, e malorum dolorumque secundum quod scriptum est, tribulatione domina-

νῦν, καὶ ἀφανίζων πολιτεία σεμνῆ καὶ προσφέρων Θεῷ. Εἰ γὰρ καὶ αἰσθητῶς νῦν οὐ προσομιλεῖς ἡμῖν, ἀλλ' ἡ διδασκαλία σου καὶ ἡ χάρις κατὰ πάσης περιπολοῦσα τῆς χώρας, καὶ τῶν καρδιῶν ὡς ζωσα φωνὴ δρασσαμένη περιμαλάττει, καὶ ὑγιάζει καὶ ἐπιστρέφει, καὶ πίστεως πλήρεις, καὶ πολιτείας σεμνυνομένας προσάγει Θεῷ, ἀλλὰ καὶ παντοδαπῶς νόσους ἀκήκοα, καὶ πεπίστευκα τὴν σὴν ἐπιτεκταίνου ἐξορίσασαν. Ἐπὶ δὲ οὖν, δέσποτά μου μετὰ Θεοῦ καὶ ἐπ' ἐμὲ, καὶ τὴν δωρημένην σοὶ χάριν ὑπε' αὐτοῦ τῶν ἰαμάτων ἔχχον εἰς ἐμὲ τὸν νέον παράλυτον, τὸν ἐν τῇ κολυμβήθρᾳ τῶν σπλάγγων σου καταφυγόντα.

ἦ. Εἰ γὰρ καὶ τριάκοντα καὶ ὀκτώ εἴτη οὐκ ἔχω ἐν τῇ ἀσθενείᾳ, ἀλλὰ τριακοντάκις ὀκτώ τοῖς ἀλγῆμασιν ὑπερέβαλον ἐκεῖνον. Διὰ τί δέ; Πάντως ὅτι καὶ ταῖς ἀμαρτίαις ὑπερηκόντισα τοῦτον. Ὡς οὖν εἰς πρῶτον καὶ τὸ ἀγαθόν, καὶ τὸ διδασκτικὸν ἐμιμήσω τὸν Θεόν σου Χριστόν, ζήλωσον αὐτὸν καὶ εἰς τὸ ἐβσπλαγγνόν, καὶ φιλόανθρωπον, καὶ ζηλωτᾶ; ἔχχον ἐπ' ἐμὲ τὴν ἐλεημοσύνην σου, καὶ τὰ οἰκτεῖρμονά σου ἰάματα. Ἐὰν γὰρ τὸ θέλειν σου μὴ κωλύσωσιν αἱ ἀμαρτίαι μου, τὸ ἐνεργεῖν καὶ δύνασθαι δέδωκέν σοι ὁ στεφανώσας σε. Ὅσπερ οὖν ἐκεῖνος ὡς Θεὸς εἰπὼν τὸ « Ἐγειρε, καὶ ἄρον τὸν κράββατόν σου, καὶ περιπάτει, » σύνδρομον ἔσχε τῷ ῥήματι τὴν ἐνεργείαν, οὕτω καὶ σὺ ὡς οἰκείος Θεοῦ, καὶ τὴν ἐξ αὐτοῦ χάριν ἡμφισέμενος, ἀφ' οὗπερ ὑπὲρ αὐτοῦ τὸ καλλίνικον ἄθλον διήνυσας, θέλησον! καὶ ἐν ἐμοί, κἀγὼ πρακτικῶς ἐξηγήσομαι σου τὴν δύναμιν, ἔγερθῆσομαι καὶ ἀλούμαι ὡς ἑλαφὸς ὁ χαλδῆς, καὶ βαστάσω οὐ μόνον τὴν κλίνην μου, ὡς ὁ παλαιὸς ἐκεῖνος παράλυτος, ἀλλὰ καὶ εὐχαριστήρια δῶρά μου, ἃ προσάξω τῷ οἴκῳ σου.

ιβ'. Οὕτω γὰρ διὰ σοῦ, φιλανθρωπότατε μάρτυς Κυρίου, δοθήσεται αὐτῷ δόξα καὶ τιμὴ καὶ προσκύνησις σὺν Πατρὶ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι παρὰ τῶν νῦν δρώντων με ἀνθρώπων, καὶ εἰς ὑστερον μεμνημένων μου, καὶ παρὰ τῶν ἀνω δυνάμεων εἰς τοὺς ἀπαντας αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν. Καὶ ταῦτα εἰπὼν μετὰ δακρύων, πάντων ἀκουόντων, προσέταξε τοῖς παισὶν ἄραι καὶ θεῖναι αὐτὸν ἐπὶ τῷ χαμαὶ στράτῳ τῷ ἐτοιμασθέντι αὐτῷ ἐκεῖσε, καὶ θεθεῖς ἀψύπνωσεν εὐθύς ἐκ καμάτου σώματος, καὶ πόνου ψυχῆς. Καὶ ἰδοὺ πάλιν ἔρῃ καθ' ὑπνοῦς τὸν πανάριστον ἐκεῖνον ἄνδρα καὶ ἐνδοξότατον Δημήτριον, ὃν καὶ πρόσθεν εἶδε, λέγοντα αὐτῷ· Καλῶς ἤλθες, καλῶς ὑπακούσας, καὶ καλῶς νοήσας τὰ παρ' ἐμοῦ σοὶ λεχθέντα. Διὸ κἀγὼ σὺν Θεῷ ἀποτελέσω τὰ ὑποσχεθέντα σοὶ. Ἀλλὰ τὸ μὲν σῶμά σου ῥῶσαι οὐ μέγα παρ' ἐμοί, τὸ δὲ τὴν ψυχὴν σου διαμείναι μετὰ τὴν ῥῶσιν τοῦ σώματος ἐν τῇ νῦν αὐτῆς ἐγκατανύκτῳ προθέσει τοῦτο δύσκολον.

κ'. Εἰώθασι γὰρ πως αἱ ψυχὰι πιεζόμεναι μὲν κατὰ τὸ γεγραμμένον ἀπὸ θλίψεως κακῶν, καὶ δυνῶν ὁμολογεῖν τὴν δεσποτείαν, καὶ ταπεινοῦν ἐκ-

^a Marc. II, 9.

ταῖς πρεσβείαις τε καὶ ἱκετηρίαις, κατὰ τὸ ψαλμικῶς ἄσθην, « Ὅτ' ἂν ἀπέστρεφον αὐτούς, τότε ἐξεζήτουν αὐτὸν, καὶ ἐπέστρεφον, καὶ ὠρθρίζον πρὸς τὸν Θεόν· ἀνέσεως δὲ ἀξιούμεναι, καὶ εὐημερίας, καὶ ἀλύπου ζωῆς ἀλαζονεύεσθαι, καὶ ἐπαίρεσθαι, ὡς μὴ κατὰ ἀνθρώπων μόνον, ἀλλὰ καὶ κατὰ Θεοῦ λαλεῖν ἀδικίαν, » Πάλιν γέγραπται, « Καὶ ἔφαγεν Ἰακώβ καὶ ἐνεπλήσθη, καὶ ἀπελάττισεν ὁ ἡγαπημένος, ἐλιπάνθη, καὶ ἐγκατέλιπε Θεὸν τὸν ποιήσαντα αὐτὸν, καὶ ἀπέστη ἀπὸ Θεοῦ σωτήρος αὐτοῦ. » Εἰ οὖν ἀσφαλίζῃ με διὰ ἀψευδοῦς καὶ εἰλικρινοῦς ὑποσχέσεως, ὡς ὑγιαίνων σωματικῶς, φυλάσσει σου καὶ τὴν νῦν οὖσαν τῆς ψυχῆς ὑγείαν, λέγω δὴ τὴν ταπεινώσιν, καὶ τὴν περὶ Θεὸν καὶ τὸν πλησίον ἀγάπην, ἔτοιμος ἢ τοῦ Χριστοῦ δι' ἐμοῦ σοι βοήθεια. Τοῦ δὲ εἰρηκότος, ὅτι Σὺ γινώσκεις τὸν γνήσιόν σου Μαρριανόν, μηδέποτε χαίροντα τῇ ὑπερηφανεῖ, ἀπεκρίθη ὁ πανάριστος εἰκείνος δῆθεν ὁ Δημήτριος.

κα'. Οὐδὲν κακὸν ἔχεις, ὦ φίλτατε, μὴ ἀθύμει, καὶ δὴ καταψήχων τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ τῇ δεξιᾷ καὶ τὸν τένοντα ὑπορθῶν, καὶ τοὺς ὤμους σὺν τῷ στήθει περισφίγγων, καὶ ἅλον τὸ σῶμα ταῖς χερσὶν ἀψώμενος οὕτως ἔλεγεν· Χριστὸς σε ῥώνυσιν ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ ἀνορθῶν τοὺς κατεβράχμενους· καὶ εὐθὺς ἐξυπνίσθη ὁ ὑπαρχος, ἔτι τῆς φωνῆς ὡσπερ ἐνηκούσης αὐτῷ, καὶ γλυκὺ δακρύσας τῇ χαρᾷ, ἐβούλετο διηγῆσασθαι τοῖς παισὶ τὰ ὁραθέντα αὐτῷ. Καὶ μέχρι μὲν τὰ κατὰ τὴν νοουθεσίαν καὶ παραγγελίαν ἐξηγεῖτο, καὶ τὴν αὐτοῦ ὁμολογίαν μετὰ δακρύων ἢ γλώττα μόνον ἐκινεῖτο, τοῦ ἄλλου παντὸς ἀκινήτου μένοντος σώματος· ὅτε δὲ ἤρξατο λέγειν ὡς τοῦ ἀνδρὸς αὐτῷ εἰρηκότος ὅτι Χριστὸς σε ῥώνυσιν ὁ Θεὸς ἡμῶν ὁ ἀνορθῶν τοὺς κατεβράχμενους, εὐθὺς ἔτι τοῦ λόγου μὴ πληρωθέντος, ὀρθωθείς ἀφ' ἑαυτοῦ ἐκάθισεν ἐπὶ τῆς χαμαιστρώτου εὐνῆς, ἐν ἣ κατέκειτο, καὶ μὴ συνείς τὸ γεγεννημένον (ἦν γὰρ ὡσπερ ἐξεστηκῶς τῇ χαρᾷ), ἦται φορέσαι καὶ προελθεῖν. Οἱ δὲ αὐτοῦ πλέον ἐκείνου καταπλαγέντες τὸ θαῦμα, καὶ μὴδὲ ἀποκριθῆναι δυνάμενοι, μόλις ἐν ἑαυτοῖς γενόμενοι, καὶ πρὸς τοὺς ἑγγυς οἰκούντας διαδραμόντες, διὰ τὸ μακρὰν ἀφεστηχέναι τὸ πραιτώριον τῶν ὑπάρχων, ἐχρήσαντο στιχάριον καὶ ζώνην, καὶ χλαῖναν, καὶ ὑποδήματα.

κβ'. Οὐδὲν γὰρ τούτων ἔτυχον μεθ' ἑαυτῶν ἐκείσε βρατάσαντες, διὰ τὸ μὴδὲ ἐλπίζειν αὐτοὺς εἰς χρεῖαν τῶν τοιούτων καταστῆναι ποτε τὸν αὐτῶν δεσπότην ἀκίνητον καθεστῶτα. Ὁ δὲ φορέσας, καὶ μὴδὲ παρά τινος ὑποστηριζόμενος, ἀπεισιν εἰς τὸ λεγόμενον κίβωρον τὸ ἀργυροῦν τοῦ ἁγίου καὶ πανενδόξου μάρτυρο, Δημητρίου, ἐνθα φασὶν τινες κεῖσθαι ὑπὸ γῆν τὸ πανάγιον αὐτοῦ λείψανον. Ἐκείσε τοίνυν πρᾶγεγονῶς ὁ ἑπαρχος οἰκείους ποσὶ, καὶ ἀπερείσας τὸ πρόσωπον εἰς τὸ δὴ αὐτόθι, ὡς ἂν εἰ κραδᾶτιον ἐξ ἀργύρου, ἐνθα καὶ ἐντετύπεται τὸ θεοειδὲς προσώπον τοῦ αὐτοῦ πανσέπτου ἀθλοφόρου, ἔλεγε

tum confiteri, seque ipsas precibus ac supplicationibus submittere secundum quod in Psalmis canitur : « Cum interficeret illos, tunc quærebant eum, seque convertebant ac vigilabant ad Deum ; quietem autem noctæ, et prosperitate vitæque, mœrore vacua, et gloriari et efferri, ut non tantum contra homines, sed et contra Deum injustitias loquantur ». Rursus scriptum est : « Et manducavit Jacob et saturatus est. Et recalcitravit dilectus, pinguis factus est, dilatatus est, et Deum, qui eum condidit, reliquit, et a Deo, salvatore suo, recessit ». Quod si igitur me per certam ac sinceram promissionem securum reddas, fore ut corpore sanatus animæ tuæ, quam nunc habes, sanitatem (humilitatem autem dico atque erga Deum et proximum charitatem) integram serves, paratum tibi per me est Christi auxilium. Cum autem, quoniam tu, sincerum tuum Marianum superbia nunquam fuisse elatum, nosti, dixisset, respondit virtutum omnium cultura ornatus, illæ scilicet Demetrius :

21. Nullum, dilectissime, malum habes, ne animo despondeas, dextraque manu caput ejus demulcente ac cervicem erigens, humerosque cum pectore constringens ac totum corpus tangens hunc locutus est in modum : Christus Deus noster te sanat, qui erigit elisos ; ac statim præfectus, voce adhuc ipsi velut insonante, expergefactus est, suaviterque præ lætitiis lacrymans servis suis, quæ ei visa erant, narrare volebat. Ac ea quidem, quæ usque ad monitionem adhortationemque, ac factam a se cum lacrymis sponsionem acciderant, narrabat, sola lingua movebatur, corpore reliquo manente immoto : quando autem, qui viro dicente ei, Quia Christus Deus noster te sanat, qui erigit elisos, statim sermone nondum impleto, a semetipso erectus in strato humi lecto, in quo jacebat, sedisset, narrare incipiebat, nec factum (præ lætitiis enim veluti extra se raptus erat) intelligeret, petebat, ut surgere, ac in publicum prodire posset. Illi autem magis, quam hic ipsemet, miraculum mirantes, nihilque respondere valentes, vix ad se reversi, atque ad eos qui in vicinia habitabant, quod præfectorum prætorium longe abesset, currentes, et tunicam et zonam et paludamentum et calceamenta acceperunt mitua.

22. Horum enim nihil, quod fore, ut talia domino suo, immoto existenti, necessario aliquando essent, haud putassent, illuc attulerant. Ille autem progrediens nec ab aliquo suffultus ad appellatum sancti ac gloriosissimi martyris Demetrii ciborium argenteum, ubi sub terra sacrosanctas ejus reliquias jacere quidam aiunt, sese contulit. Cum eo igitur præfectus propriis pedibus pervenisset, faciemque ad eum, qui illic est, argenteum quodammodo lectulum, ubi et ejusdem venerandi certaminum victoris vultus, divini vultus speciem præferens, depictus est, convertens cum clamore et lacrymis

• Psal. LXXVII, 54 seqq. • Psal. XXIX, 30.

dixit: Ecce sanctissime Christi martyr Demetri, ipse A quidem, quæ circa corpus meum promiseras, implevisti; quæ autem ego (animi in cogitationibus demissionem dico) servare proposui, tuum rursus est per tuam apud Deum intercessionem concedere. Nosti enim, hominem et corpore et anima esse mutabilem, semperque divini auxilii multum indigum.

23. Ego porro, quæ ad tuum cultum spectant, eaque, quæ promisi, opere adimplere festino; ac statim e divino illo templo egressus, nec equo, prout principibus mos est, insidere volens, propriis pedibus ad prætorium suum se contulit, iisque, quibus indigebat, captis, ad venerandam iterum martyris ædem reversus est, cumque ibidem aureaque et argentea dona pretiosa et multa, aureisque in stateribus quantitatem haud modicam deposuisset, æde paulisper exiit, sedensque in throno per civitatem denuntiari jussit, ut omnes indigentes et quibuscunque necessitatibus pressi ad eum accederent, cumque plurimi, ita ut numerum excederent, essent congregati, omnes Dei et gloriosissimi martyris Demetrii donorum per hujus servum Marianum præfectum facti sunt participes. Si quis autem falsum me dicere suspicetur, scripturam in opere musivo hic extra templum ad murum exteriorem prope civitatis stadium propositam evolvi, testimonioque convictus dictis fidem adhibebit. Deo nostro sit gloria et honor et virtus in sæcula sæculorum. Amen (5).

μετὰ κραυγῆς καὶ σακρυῶν. Ἰδοὺ, πανάγιε Χριστοῦ μάρτυς Δημήτριε, ἃ μὲν αὐτῆς ἐπηγγέλω περὶ τὸ ἐμὸν σῶμα πεπληρωκάς· ἃ δὲ ἐγὼ φυλάττειν ὡμολόγησα, ἴλεγω δὴ τὴν περὶ λογισμοῦς ταπεινοφροσύνην, τὸν ἐστὶ χάρισσαι πάλιν διὰ πρεσβείας τῆς πρὸς Θεόν· οἶδας γὰρ ὅτι τρεπτός ὁ ἄνθρωπος καὶ σῶματι καὶ ψυχῇ, καὶ πολλῆς τῆς ἐκ Θεοῦ πάντοτε δεόμενος βοήθειας.

γ'. Ἐγὼ δὲ τὰ πρὸς τὴν σὴν θεραπείαν, καὶ ἅπερ ὑπεσχόμην, δραμοῦμαι πράξων· καὶ εὐθέως ἐξελθὼν τοῦ θεοφόρου ἐκείνου ναοῦ, καὶ μηδὲ ἵππου κατὰ τὸ τοῖς ἀρχουσιν σύνηθες ἐπικαθίσαι θελήσας, αὐτοπύδως κάτεισιν εἰς τὸ πραιτόριον αὐτοῦ, καὶ ἄρας ὧν ἐχρησεν, ἀνεισι πάλιν εὐθύς ἐπὶ τὸν σεβάσμιον οἶκον τοῦ μάρτυρος, καὶ προσκομίσας αὐτόθι χρυσὰ τε καὶ ἀργύρεα εἶδη πολύτιμα καὶ πολλά, καὶ ἐν χρυσείοις στατήρσιν οὐκ ὀλίγον ποσόν, ἔξεισι μικρὸν τοῦ οἴκου, καὶ καθεσθεις ἐπὶ θρόνου, πάντας τοὺς δεομένους, καὶ ἐν ὄσοις ἐξέταζομένους ἐκέλευσε κηρύττειν διὰ τῆς πόλεως ἔρχεσθαι πρὸς αὐτόν· καὶ ἀθροισθέντων πλείστων ὡς ἀριθμὸν ὑπερβαίνειν, ἀπέλαβον πάντες τῶν τοῦ Θεοῦ δωρεῶν, καὶ τοῦ πανενδόξου μάρτυρος Δημητρίου διὰ τοῦ δούλου αὐτοῦ Μαριανοῦ τοῦ ἐπάρχου. Εἰ δέ τις ψευδῆ με λέγειν ὑποτοπάζοι, μοστραρεῖτω τὴν ἐκ μουσείου συνθεθειμένην ἐκείσε γραφὴν ἐξω τοῦ ναοῦ πρὸς τὸν ἀφωρῶντα τοῖχον ἐπὶ τὸ τῆς πόλεως στάδιον, καὶ πληροφορηθεὶς πιστεύσει τοῖς προειρημένοις. Τῷ δὲ Θεῷ ἡμῶν ἡ δόξα καὶ ἡ τιμὴ, καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

CAPUT II.

De militiae præfecto, ab immedicabili sanguinis fluxu per Sanctum sanato (6).

24. Vir quidam genere illustris, fide autem illustrior spectabile eorum qui sub præfecti Illyrici principatu erant, agmen gubernans (7), intolerabilem ex ventre sanguinis fluxum patiebatur. Cum autem viro, quod et omnibus esset affabilis moribusque suavis, universa pene civitas condoleret, omnisque in eum ars scientiaque medica esset exhausta, effectusque expers, quod nihil omnino remitteret sanguinis fluxus, maneret, ita ut viribus morbi vehe-

nt. Ἀνὴρ τις τῶν ἐν γένει λαμπρὸς, τῇ δὲ πῖσσει λαμπρότερος, τὴν ἐντιμον στρατιάν τῶν ὑπὸ τὴν τοῦ Ἰλλυρικοῦ ἐπάρχου ἀρχὴν διοικῶν, ῥύσιν αἵματος διὰ γαστροῦς ἔπασχεν ἀφόρητον· εἶτα δὲ πάσης σχεδὸν τῆς πόλεως ὑπεραλγούσης τοῦ ἀνδρὸς διὰ τὸ πᾶσιν εἶναι εὐπροσήγορον, καὶ καταθύμιον τοῖς τρόποις, καὶ πάσης μηχανῆς καὶ ἐπιστήμης ἰατρικῆς εἰς αὐτὸν ἐγγυμανασθείσης, καὶ ἀπράκτου μεινάσης διὰ τὸ μη-

(5) Hoc miraculum apud Mabillonium tom. I *Analectorum*, pag. 71 et seqq. compendio duntaxat traditur, nec hic, quod fastidiosa prolixitate laboret, integram dedissem, nisi, ut id facerem, me impulisset tum auctoris, qui, ut dictum, Joannes Thessaloniensis est, auctoritas, tum receptus apud nos monumenta antiqua, dum commode fieri id potest, ipsis auctorum verbis, qualiacumque etiam hæc sint, exhibendi mos.

(6) Caput hoc, seu potius, quod in eo narratur, miraculum sequentem hunc in codice ms olim Mazarinæo, nunc Regio Parisiensi, in quo a fol. 35 usque ad fol. 39 excurrit, præfert titulum: Περὶ τοῦ τὴν αἱμόρροϊαν ἔχοντος ἐπάρχου, id est, *De præfecto, sanguinis fluxum passo*. Porro quod miraculum illud non e laudato olim Mazarineo, sed e bibliothecæ Vaticanæ codice ms. 821 decerptum habeamus, idcirco id hic editur e posteriori isthuc litteratorio monumento, in quo licet Joannis Thessalonicensis nomine non signetur, illustri tamen

huic scriptori a nobis attribuitur ob rationes, quas in adnotatis supra col. 1203 in not. 1, adduxi.

(7) Fuerit ergo præfectus, de quo hic agitur, militum, ut apparet, per Illyricum magister; quale autem id fuerit officium, apud Pancirolum in concinnato in Imperii Orientalis Notitiam Commentario, cap. 30 et 54 expositam invenies, colligesque etiam ex iis quæ horum capp. priori is scriptor affert, præfectum seu magistrum militum, de quo hic, præfecto prætorii Illyri non paruisse, contra ac non nemo forte existimet, quod spectabile eorum qui sub præfecti Illyrici principatu erant, agmen gubernasse, hic dicatur. Nec propterea tamen putandum est, cum Pancirola Joannem Thessalonicensem hic pugnare; ita enim posterior hic scriptor potest intelligi ut milites, quorum ægmini præfectum a se memoratum præfuisse ait, sub præfecti prætorii Illyrici principatu, non parendo sed commorando duntaxat, fuisse, significatum voluerit.

δὸλως ὑπενδύναμι τὴν φορὰν τοῦ αἵματος, ὡς λοιπὸν ἂν ταῖς τελευταίαις κείσθαι τὸν ἄνδρα πνοαῖς τῆς τοῦ πάθους σφοδρότητος καταχαλασάσης τὴν δύναμιν, ἄφω τοὺς ὀφθαλμοὺς διάρας ἡρέμα λέγει τοῖς ἰδοῖσι· Βαστάσαντες ἀπαγάγετέ με εἰς τὸν οἶκον τοῦ προστάτου τῆς πόλεως ἡμῶν. Οἱ δὲ μετὰ φόβου ἀποκριθέντες λέγουσιν αὐτῷ· Εἰς ποίου προστάτου οἶκον κελύεις ἡμῖν ἀπαγαγεῖν σε; Λέγει αὐτοῖς, Τοῦ πρώτου· οἱ δὲ φασίν, Πρώτου τίνος; Εἰπέ ἡμῖν τὸ ὄνομα, δέσποτα. Ὁ δὲ ἐμβλέψας αὐτοῖς λέγει· Ἔστω ἐγὼ διὰ τὴν νόσον ἑλαττον φρονῶ, πῶς καὶ ὑμεῖς ὑγιαίνοντες ἀφρονεῖτε; Οὐκ ἴστε, ὅτι πολλοὺς μὲν εἶχει προστάτα; ἢ πόλις παρὰ Θεῶ; Ἔνα δὲ τὸ πρῶτον αὐτῶν διὰ Χριστοῦ ἐκκληρώσατο, τὸν καὶ ἐκθύμως καὶ θερμῶς ὑπερμαχοῦντα αὐτῆς εἰς αἶν, ὃν ὡς τείχος ἀκαταμάχτην οὐ μόνον ἢ πόλις, ἀλλὰ καὶ ἡ πᾶσα χώρα κεκλήρωται;

κε'. Ἀπαγάγετέ με τοιγαροῦν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ. Ἡ γὰρ ἐπιουχέψάμενος ἔλασε με, ἢ καὶ τελευταῖός μου ἔκλεισε ἀποδέξεται μου τὴν πρόθεσιν, καὶ ἐν τῇ μελλούσῃ παραστήσει τοῦ φοβεροῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ πρεσβεύσας ἐξελεῖται με τῆς αἰωνίου κολάσεως. Οἱ δὲ ταῦτα ἀκούσαντες, συνήκων ὅτι περὶ τοῦ ἁγιοδώρου ναοῦ λέγει τοῦ πανενδόξου μάρτυρος Δημητρίου, καὶ τὴν ταχίστην ἀραντες ἀπήγαγον αὐτὸν ἐκεῖσε. Ποῖα τοίνυν γλῶσσα, φιλόχριστοι ἀδελφοί, ἐξισχύει τὸ μέγεθος διασαφῆσαι τοῦ θαύματος; Ποιοί; δὲ νοῦς ὅπως συνεπαρθῆναι κἂν ταῖς ἐννοιαῖς δουήσεται τῇ πολυσπλάγγνῳ μεγαλοφυῖα τοῦ μάρτυρος; Ὅν γὰρ οὐ πλοῦτος, οὐ γένος, οὐ βοηθημάτων, οὐκ ἱατρικῆς ἐπιστήμης ἱαματοφθορί ἐπίνοιαι, οὐχὶ τῶν λεγομένων περιαιμάτων πληθῶς ὠφελῆσαι κἂν τι βραχυτάτον ἴσχυον, οὐδὲ γὰρ τούτων ἐπέσαντο πᾶσαν πείραν προσάγοντες αὐτῷ οἱ πρὸς γένος διὰ τὴν ἀπορίαν, καὶ ἀπίγνωσιν τοῦ νοσήματος, καίτοι γινώσκοντες ὡς ἀπαγορευομένην πράγματι ἐγχειροῦσιν, ταῦτον ὁ μιμητῆς τοῦ οἰκείου δεσπότου, ὁ σωζοπολίτης ὄντως καὶ ὑπερένδοξος ἀθλοφόρος Χριστοῦ ἐν ὀλιγίστῳ πᾶνυ καιροῦ διαστήματι ὑγιῆ καλίστην, καὶ ἐρῶμενον παρέστησεν, οὐ μόνον σωματικῶς, ἀλλὰ καὶ ψυχικῶς.

κς'. Οὕτω καὶ συνέσειω; πλησθεὶς ὁ ἄνθρωπος διὰ τῆς τοῦ μάρτυρος χάριτος, πάντων ἐκπεπληγμένων, καὶ τρόπον τινὰ ἐξεστηκότων ἐπὶ τῇ ἀπροσδοκῆτῳ αὐτοῦ ὑγείᾳ, καὶ τῷ τάχει αὐτῆς, εἶπε πρὸς τοὺς παρεστῶτας, ἀνοιξίς τὸ στόμα εὐσταθῶς ἐξομολογούμενος τῷ τῶν ὄλων δεσπότη Θεῷ· Τίς λαλήσει τὰς δυναστείας τοῦ Κυρίου, φιλόθεοι καὶ ἀγαπητοὶ ἀδελφοί; Ἡ τίς ἀκουστάς ποιήσει πάσας τὰς αἰνέσεις αὐτοῦ; Τίς γὰρ ὡς Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν ὁ ἐν ὑψηλοῖς κατοικῶν, καὶ τὰ ταπεινὰ ἐφορῶν ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐν τῇ γῆ, ὁ ἐνδοξαζόμενος ἐν βουλή ἁγίων μέγας καὶ φοβερός ἐστιν; Ὅντως ἐν βουλή εὐθέων καὶ συναγωγῆ, μεγάλα τὰ ἔργα Κυρίου· ἔπαισις, καὶ αἱ χεῖ-

(8) Hinc collige, jam inde a Joannis Thessalonicensis ætate seu sæculo septimo verosimileque etiam aliquanto prius, ac proin jam inde saltem a sæculo sexto pro primario civitatis Thessalonicensis

mentia extenuatis, in extremis tandem vir jaceret, inexpectato sublatis paulatim oculis, servis suis dixit: Ad domum civitatis nostræ protectoris sublatum me ferre. Illi autem cum timore respondentes dicunt ei: Ad cuius protectoris domum jubes nos te ferre? Dicit eis, Primi; aiunt illi, Cujusnam primi? Dic nobis nomen, here. Hic vero eos intuitus dicit: Esto: ego ob morbum minus sapiam, quomodo et vos, recte valentes, desinitis? Nescitisne, multos apud Deum protectores civitatem habere, unum autem per Christum obtinuisse eorum primum (8), qui animose semper atque alacriter pro ea pugnat; quem ut murum inexpugnabilem non solum civitas, sed et omnis regio sortita est?

25. Me igitur ad domum ejus deferte. Vel enim visitans miserebitur mei, vel certe cum ibidem obiero, animam meam suscipiet et in futura horrendi tribunalis Christi presentia intercedens æterno me eripiet supplicio. Illi, hisce auditis, de gloriosissimi martyris Demetrii templo, in quo dona a sancto solebant conferri, loqui eum intellexerunt, celerrimeque sublatum eo detulerunt. Qualis modo lingua, Christi amantes fratres, miraculi magnitudinem explicare poterit? Quæ vero mens, vel cogitando etiam, multum misericordem martyris virtutem dignis laudibus poterit efferre? Quem enim non divitiarum, non genus, non medicamentum, non artis medicæ, quæ sanitatem asserre solent, adjuncta, non, ut vocari solent, amuletorum (neque enim consanguinei, qui omnia in eo experiebantur, hisce etiam, utut rem prohibitam sese facere noscentes, ob sanandi morbi difficultatem desperationemque pepercere) multitudo vel minimum etiam juvare potuit, hunc Domini sui imitator, civitatis vere servator, Christianique certaminum victor brevissimo temporis spatio, non solum secundum corpus, sed etiam secundum animam sanam ac salvam, viribusque restitutum reddidit.

26. Ita quippe intellectu per martyris gratiam vir repletus, omnibus percussis et quodammodo præ inexpectata sanatione hujusque celeritate extra se raptis, ore aperto laudem Deo, rerum omnium Domino, alacriter attribuens dixit astantibus: Domini virtutes, Dei amantes ac dilecti fratres, quis loquetur? Vel quis omnes ejus laudes faciet auditas? Quis enim sicut Dominus Deus noster, in excelsis habitans humilia et in cælis et in terra respicit, qui honorificatus in concilio sanctorum magnus et terribilis est? Vere in consilio et congregatione justorum magna opera Domini: percussit et manus ejus sanaverunt. Sexies te ex angu-

sis patrono habitu fuisse sanctum Demetrium, qui proinde etiam jam tum cultu ecclesiastico plane insigni fuerit indubie ibidem gavisus.

stis eripiet (9), dicobat quidam Job (10); me autem **A** sapissime in angustias ærumnasque inevitabiles peccatis prolapsam per ineffabiles suas incredibilesque miserationes liberavit. In septimo autem, dicit: « Non te tanget malum (11), » hoc est, in capite seu emendationis spiritualis complemento. Sæpe homo, qui in vitæ fluctibus navigat, ærumnis etiam atque angustiis ab inimico circumdari in sui conversionem atque utilitatem a divina providentia permittitur.

27. Nihil enim eorum quæ a Deo sunt aut conceduntur, irritum esse consuevit. Enimvero infirmitatem nostram noscente eadem divina providentia, hominemque juvante ac erigente, atque, ut ante dictum est, ex angustiis eripiente, sapiens anima, delicta sua perpendens, naturali quodammodo congruentia cogetur et Dei misericordiæ abundantiam in emendationem vertere, et conditorem recta vivendi ratione colere; quod est, ut supra dictum est, quia malum te in septimo non tanget. Tandem enim homo, ad agnitionem adductus, atque ex ineffabili Dei benignitate sapere, quæ conversionis sunt, edoetus, ac recte vivens, e Christi charitate sensibilibus etiam fere, ut ita dicam, Spiritus sancti gratia, seu hujus obumbratione induitur, quando et accedens sancta Trinitas, Pater et Filius et Spiritus sanctus, mansionem apud eum facit, ne deinceps illum, a Deo convenienter custoditum, malum tangat.

28. Ego igitur miser, qui non sexies numero, sed et multo sæpius per peccata in angustias incidi, postea, Dei infinita misericordia peccata mea excedente cooperienteque, liberatus sum; quæ vero circa me facta nunc est, certaminum victoris visitatio incertum haud relinquit, majorem, quæ hanc prævit, angustiam antea haud evenisse, existimoque nec eventuram. Quæ enim major sit angustia, quam corpore et anima, peccatis dico atque immedicabili morbo, in inferorum profundum me descendere, ita ut, cum inexpectato ascenderem, palam illa sancti David ad Deum clamarem, « Quia animam meam e profundissimo inferno liberasti (12); » et rursus cum rege Ezechia, « Quia animam meam, ne periret, rapuisti, omniaque peccata mea post tergum meum abjecisti (13). »

(9) Jobi cap. v, v. 19 Græcis hisce, Ἐξάκις ἐξ ἀναγκῶν σε ἐξέλεται, textus sacri verbis, quæ ego hic, verbum verbo reddens, interpretatus sum, « sexies ex angustiis te eripiet, » sequentia isthæc in Vulgata respondent: In sex tribulationibus liberabit te. »

(10) Eliphaz nempe.

(11) Græcis verbis, mox ad not. 9 recitatis, proxime hæc loco ibidem citato in textu sacro subduntur: Ἐν δὲ τῷ ἐβδόμῳ οὐ μὴ ἀψηταί σου κακόν, iis autem in Vulgata isthæc respondent: « Et in septima non tanget te malum; » et sane cum ad feminini generis substantivum præcedens *tribulatio* adjectivum numerale *septimus* referendum videatur,

αὐτοῦ ἴσαντο. Ἐξάκις ἐξ ἀναγκῶν ἐξέλεται σε, εἰπέ τις τῷ Ἰώβ. Ἐμὲ δὲ μυριάκις ἐκ πλημμελημάτων εἰς ἀφύκτους ἀνάγκαις ἐμπεπτωκότα καὶ περιστάσεις διὰ τοὺς ἀφάτους αὐτοῦ καὶ ἀνυπερβλήτους οἰκτερισμοὺς ἐξέλετο. Ἐν δὲ τῷ ἐβδόμῳ, φησὶν, οὐ μὴ ἀψηταί σου κακόν, τούτέστιν ἐν τῷ κεφαλαίῳ, ἤγουν τῷ πληρώματι τῆς ψυχικῆς θεορθώσεως. Πολλὰ τῇ περιφορᾷ τοῦ βίου πλέων ὁ ἄνθρωπος καὶ συγχωρούμενος ὑπὸ τῆς θείας προνοίας περιβάλλεσθαι διὰ τοῦ ἐχθροῦ περιστάσεις καὶ ἀνάγκαις εἰς ἐπιστροφὴν αὐτοῦ καὶ ὠφέλειαν.

* κζ'. Οὐδὲν γὰρ τῶν ὑπὸ Θεοῦ γινομένων, ἢ συγχωρούμενων γίνεσθαι πέφυκεν ἀνωφελές. Ἐἴτα τὴν ἀσθένειαν ἡμῶν γινωσκούσης αὐτῆς θείας τῆς προνοίας καὶ ἀντιλαμβάνομένης, καὶ κουφίζούσης, καὶ ἐξαιρουμένης τὸν ἄνθρωπον ἐκ τῶν ἀναγκῶν, ὡς προεῖρηται, φυσικῇ πως ἀκολουθίᾳ καταναγκασθήσεται ἡ νήφουσα ψυχὴ τὰ ἐαυτῆς πταίσματα λογιστομένη, καὶ τὸν πλημυρδὸν τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ εἰς διόρθωσιν βέβηται, καὶ τὸν κτίστην διὰ πολιτείας σώφρονος ἀποθεραπεῦσαι, ὅπερ ἐστίν, ὡς ἀνωτέρω λέλεκται, ὅτι Ἐν τῷ ἐβδόμῳ οὐ μὴ ἀψηταί σου κακόν· λοιπὸν γὰρ ὁ ἄνθρωπος εἰς ἐπίγνωσιν τρεπόμενος καὶ ἐπιστροφὴν ἐκ τῆς ἀφάτου εὐεργεσίας τοῦ Θεοῦ σωφρονισθεὶς, καὶ πολιτευόμενος ὀρθῶς καὶ φιλοχρίστως ἐνδύεται σχεδὸν εἰπεῖν αἰσθητῶς τὸ χάρισμα τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἤγουν τὴν αὐτοῦ ἐπισκίασιν, ὅτε καὶ ἡ ἁγία Τριάς ἐπιφοιτῶσα Πατὴρ, καὶ Υἱὸς, καὶ ἅγιον Πνεῦμα, μόνῃ παρ' αὐτῷ ποιῆται, ὡς μηκέτι ἀπτεσθαι αὐτοῦ κακὸν φρουρούμενου θεοπροπέως.

κη'. Ἐγὼ οὖν ὁ τάλας οὐχ ἑξάκις τῷ ἀριθμῷ, ἀλλὰ καὶ πολλὰ πλεονάκις πέπτωκα δι' ἁμαρτιῶν ἐν ἀνάγκαις, εἴτα ἐβρύσθην τοῦ ἀμετρήτου ἑλέους τοῦ Θεοῦ ὑπερβήσαντος καὶ κατακλύσαντός μου τὰς ἁμαρτίας· ἡ νῦν περὶ ἐμὲ γεγεννημένη διὰ τοῦ ἀθλοφόρου ἐπίσκεψις οὐχ ὑπελείπετο περιστάσιν μείζονα προγενομένην, οἶμαι δὲ οὔτε μέλλουσαν εἶσεσθαι· τίς γὰρ μελίων ἀνάγκη τοῦ εἰς πῦθμένα με ἕδου καταλθεῖν καὶ ψυχῇ καὶ σώματι, λέγω δὴ καὶ ἁμαρτίαις καὶ ἀνιάτῳ νοσήματι, ὡς ἀνελθόντα με ἀπροσδοκῆτως κράζειν ἐμφανῶς τὰ τοῦ ἁγίου Δαυὶδ τῷ Θεῷ, « Ὅτι ἐβρύσω τὴν ψυχὴν μου ἐξ ἕδου κατωτάτου· » καὶ πάλιν μετὰ τοῦ βασιλέως Ἐζεκιῶ, « Ὅτι ἐλω μου τὴν ψυχὴν, ἵνα μὴ ἀπόληται, καὶ ἀπὲρρίψας ὀπίσω μου πάσας τὰς ἁμαρτίας μου. »

Vulgata omnino hic standum apparet. Verum licet pariter feminini generis in textu Græco sit substantivum, ad quod adjectivum numerale ἑβδομος referendum videtur, hoc tamen in Græco sacrae Scripturae textu, quod propterea et a me hic facium, masculino genere effertur, itaque acceptum discursui, quem Joannes hic subit, materiam subministravit.

(12) Hæc ipsa Latine a me hic reddita Joannis Thessalonicensis verba ἐβρύσω etc. in Græco sacrae Scripturae textu Psalmo lxxxv, v. 13, habentur, iisque in Vulgata respondent hæc: « Eruiisti animam ex inferno inferiori. »

(13) Ita fere Isaiaë xxxviii, v. 17.

κθ'. Πιστεύω γὰρ τῷ θαυματουργήσαντι Θεῷ διὰ τοῦ ἀθλοφύρου αὐτοῦ εἰς ἐμὲ, ὅτι ὡς τὴν ἀπηλπισμένην νόσον τοῦ σώματος ἐφυγάδισεν, οὕτω καὶ τῆς ψυχῆς τὰ τραύματα θεραπεύσει, καὶ οὐ μόνον θεραπεύσει, ἀλλὰ καὶ φυλάξει τῆς εἰς τὸ πάλιν τούτων ἐπανόδου· φιλοπόστρατα γὰρ τὰ τοιαῦτα νοσήματα τοῖς μὴ διὰ προσευχῆς καὶ ποιεῖας ἀγνῆς τὴν ὑπὸ τοῦ κρείττονος φυλακὴν κεκτημένοις. Καὶ ταῦτα εἰπὼν, εὐξάμενος· καθ' αὐτὸν ἐπὶ πολὺ μετὰ δακρύων, ἐξῆλθεν σὺν τοῖς αὐτοῦ χαίρων καὶ εὐχαριστῶν τῷ Θεῷ, καὶ τῷ μεσίτῃ τῆς χάριτος αὐτοῦ τῷ ἁγίῳ καὶ πανενδύξῳ μάρτυρι Δημητρίῳ· ὅτι αὐτῷ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ, καὶ προσκύνησις νῦν καὶ αἰεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

CAPUT III.

De gesta a Sancto prodigiosa pro Thessalonicensibus in peste cura (15).

λ'. Ἰσον, ὀδελφοὶ ἀγαπητοὶ, καθίστηεν ἔμμον θαλασσίων καὶ σταγόνων ὕετοῦ κατὰ τὸ γεγραμμένον, ἀρθομεῖν, ἢ τὰς θαυματουργίας ἐν σωματικαῖς νόσοις γεγενημένας ἐκτίθεσθαι τοῦ καλλινίκου καὶ ὑπερβίξου μάρτυρος Δημητρίου· καὶ οὐ δήπου λέγω τὰς πάσαις ἢ πρόπαιαι κατὰ καιροῦς ἐμφανισθείσας, ἀλλ' οὐδὲ τὰς ἐφ' ἡμῶν αὐτῶν, καίτοι ἀμαρτωλῶν ὄντων, ἐπιταπεινάσαι· διὰ τὴν ἔφατον αὐτοῦ καὶ πατρικὴν πρὸς τοὺς πολίτας φιλοστοργίαν. Τούτου καὶ τοῦ ἑναγγελοῦ γεγενημένου θαυματουργήματος ἐπιμνησθεὶς ἐφ' ἔπειρα τρέψω τὸν λόγον, ὅπως ἀκούσαντες, εὐ οἶδα, ὅτι σχεδὸν οἱ πάντες ἐπιγνώσεσθε, καὶ συμμαρτυρήσετε τῇ ἀληθείᾳ. Πρὸ γὰρ λίαν δειγαστῶν ἔσιν γεγέννηται, καὶ οὐδενὸς τῶν πάντων οἶμαι τὴν ἀκοὴν διαπέφυγεν, οἱ δὲ πολλοὶ καὶ παῖρα τὴν ἐπισκεπτικὴν τοῦ μάρτυρος φιλοθρωπίαν ἐπέγνωσαν, ἢ αὐτοῦ τῆς εὐεργεσίας ἀποφύγοντας τὸν θάνατον. Τί δὲ μέλλω, καὶ οὐ ποιῶ τῇ διηγῆσαι καταφανὲς τὸ λεγόμενον, μάλιστα καὶ τὸ θαρβεῖ· ἔχων ὡς οὐκ ἀπίσθησομαι, πρὸς εἰδότες διαλεγόμενος;

λα'. Ἰστε δήπου, ἀγαπητοὶ, τὴν πρὸ τινος δειγαστοῦ χρόνου θεήλατον ἐπέλυσαν τῇ πόλει ὄργην, οὐ τῇ πόλει δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ τῇ χώρᾳ πάση, λέγω δὴ τὴν λοιμὸν ἔκασιν τὸν παμφάγον καὶ πντοφθόρον καὶ ὑπέμετρον, τὸν ὑπερδόντα μὲν μεθ' οὐ κακοῦ τὰς ἐκ Θεοῦ παιδείας τοῖς πώποτε κατακλιθεῖσας, ἠετιθέμενα δὲ μόνοις τοῖς τῶν ἡμετέρων πρᾶξεων παροργιστοῖς... Ἀπὸ γὰρ τῶν βραχυτέ-

(14) Prolixam hanc orationem a praefecto, de quo hic, cum salutari fuisset prodigiose restitutus, prolatam fuisse, verisimile hanc apparet. Quare vix dubita dum est, quin hanc illam Joannes, oratorum uisus loquens, pro arbitrio adhiberit. Apud Mabilianum, apud quem Iou. I. *Analect. vet. miraculorum*, hoc cap. relatum, pag. 73 et seq. ab Anastasio Bibliothec. etiam referitur, nihil s. uile occurrit.

(15) Hoc miraculum, aut. si uisus, caput praesens, quod id commentor, unum est ex illis quorum duntaxat (adi Commentarium praevium num. 19) fragmenta aliquotie e codice olim Mazarinæo Graeco descripta habemus; hæc adeo saltem, ut lidem in Commentario praevio loco mox cit. datam libere-

29. Credo enim, Deum, uti per miraculum quod in me per suum certaminum victorem operatus est, morbum corporis desperatum fugavit, ita etiam animæ vulnera curaturum, nec tantum curaturum, sed eorum etiam reditum impediturum. His enim, qui per orationem rectumque vite institutum a Deo haud protegentur, redire solent morbi hujusmodi (14). Atque cum hæc, cum lacrymis intra se ferventissime orans, dixisset, cum suis exivit gaudens, gratiasque agens Deo, beneficiique sibi collati conciliatori, sancto et gloriosissimo martyri Demetrio; quia illum decet omnis gloria, honor et adoratio nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Am. n.

30. Marium arenam, dilecti fratres, pluviaque, secundum quod scriptum est, guttas numerare, aut facta in corporum morbis a victoriis decorato gloriosissimoque martyre Demetrio miracula exponere, perinde est: nec de iis loquor, quæ antiquis aut etiam antiquissimis temporibus manifestata sunt, sed nec de iis quæ sub nobis ipsis, utut peccatoribus, per ineffabilem ipsius patimurque erga cives amorem sunt gesta. Ad alia sermonem convertam, cum memorato miraculum nuper gestum, quod audientes omnes fere, recto non, agnosceritis, testimoniumque simul veritati præbueritis. Ante annos enim paucissimos evenit, nec ullius ex omnibus, opinor, auditum fugit; nulli autem etiam experientia martyris in visitando misericordiam cognovire, vel pshuet beneficium experti, vel domesticos habentes, qui inexpectato mortem evasere. Quid vero mori, nec narratione, quod dico, manifestum facio, maxime cum verbum ad eos qui rem noscunt faciens, fore confidam, ut fides mihi haud denegetur?

31. Noscis certe, dilecti, illam, quæ brevissimum quoddam autem tempus civitati (16), non solum autem civitati, sed et regioni universæ obverit, immissam a Deo penam, omnivoram autem illam omniaque corrumpentem ac modum excedit in pestem dico, quæ uali quidem magnitudinis omnibus unquam a Deo immissa castigationibus fuit superior, solum autem actionum nostrarum indi-

mus, Græce simul et Latine hic damus, narrationem reliquam, quæ locis, punctorum interpositione hic distinctis, in codice Mazarinæo Græce reperitur, in Aduotata, cap. huic subjecta, compendio Latino, prout apud nos existat, rejectis, aut certe, quid illa contineret, ibidem indicantes. Porro idem caput seu narratio, hoc contenta, in codice Mazarinæo a fol. 59 verso usque ad fol. 51 versum extenditur, sequentemque hunc praefert titulum: Ἐπὶ τοῦ λοιμοῦ, id est, *De peste*.

(16) Cum auctor ad Thessalonicenses, uti ex orationis contextu satis liquet, sermonem dirigat, civitatem certe non aliam, quam Thessalonicensem, hic designat.

guitate fuit inferior (17). . . . A minoribus enim pennis exorsus, ac deinde ad medias progressus, ut aialia nostrae vulnera callum obducere atque indurescere vidit, nec alligatoria ullis pharmacisque cedere, secundum Isaiam, necessitate compulsus, uti optimus eorum, de quorum sanatione desperatur, medicus, eorumque quae non videntur, exquisitus inspector, ad supremos castigationis gradus prorupit. Primum quidem castigatione, quae Deum decet, nos erudiens, velut pater, non nobis, sed terrae fructibus, ac deinde etiam animalibus nostris corruptelam supervenire permisit.

32. Ut vero nos nihilo meliores factos vidit, pueris adhuc lactantibus, iisque qui valde adhuc juvenes erant, plagam indidit. Ut autem nec huic incisioni cedere animarum nostrarum tumorem cognovit, tunc magnum et acrem et intolerabilem pestis cauterem per angelos vere malos supra totam civitatem induci permisit (18). . . . Omnes prorsus, incipiendo ab iis qui pueri adhuc erant, usque ad eos, qui virilis aetatis erant, rapiebantur, solis, qui senectutis provecetæ facti jam erant, remanentibus. Ne enim quis diceret, naturalem quampiam, quae obvenisset, aeris intemperiam viventibus luem attulisse, nec Dominum hæc omnia fecisse, ideo, qui in aetate juventute ac flore erant, peribant, qui vero senes mortique vicini erant, servabantur (19). . . .

33. Postquam igitur his atque hujusmodi morbis constricti ad venerandi quam maxime, ut dictum est, martyris templum, sanationes donare solitum, confugerunt, tunc et Dei misericordiae magnitudinem et efficacis certaminum victoris potentiae curam sunt experti. Quoscunque enim ipse, ut filiorum amans pater, noctibus singulis visitabat, ii ipsi statim mane et cibum capiebant, et propriis præterea pedibus incedebant: qui prius nutrimenta fastidientes, pessimeque affecti ac penitus præ morborum magnitudine immoti apparuerant, paucissimos etiam intra dies sani mentique restituti domos suas absque metu facile reprobant, securitatem, quod a martyre liberati essent, fide dignam habentes, fore ut iisdem morbis non corripenterent. Quoscunque vero, cum noctu visitaret, præteribat, illos statim vel mors rapiebat, vel mali diuturnitate laborantes vix tandem per tempus, imo ite per tempus quidem, nisi martyr, miseri-

Α των μαστιγων αρθρανος, εϊτα και εις τας μεσας επαναβατ, ως ειδεν ημων τα τραυματα της ψυχης εκληρωσαντα και απεσκληροτα, και μηδε καταδσμοις η μαλαγμασιν εικοντα, κατα τον Ησαϊαν, αναγκαίω; ως θριστος των απηλπισμενων Ιατρων και των αθετων γνωστης ακριβης, επι τας ακραι; ωρμησεν επαγωγας. Πρωτον μιν γαρ χειραγωγία θεοπροπει παιδεων ημας ως πατηρ, ούχ ημιν, αλλά τοις εκ γης καρποις, εϊτα και τοις κτηνεσιν ημων επελθειν αφησει την φθοραν.

ββ'. Ως δε μηδεν κρειττον ημας γεγενημενος; εώρα, τοις υπομασθοις και τοις κομηθι παισιν επαναεθιθασε την πληγην. Ως δε και ταυτη τη τομη η μη υπεικον διεγνω το των ψυχων ημων οϊδημα, τότε την μεγαν και δριμυν και ανυποιστον του λοιμου καυτηρα δε' αγγελων οβτας πονηρων επαχθηναι τη παση συναεωρησε πωλει. . . . Πάντες; κερην απο νηπιου μέχρι; ανδρων ανηραπάζοντο, μόνων των εν γηρα; βαθει; πεπεδημενων. Ίνα γαρ μη τις ειποι, φυσικην τινα γενομενην του αερω; δυσκρασιαν την φθοραν τοις ζωσιν επανεγκειν, και ως ούχι Κύριος εποίησε ταυτα πάντα, τούτου χάριν το νέον και ανθούν της ηλικιας εφθειρετο, το δε παλαιόν και εγγυς αφανισμου διετηραϊτο. . . .

γγ'. Επει ουν τούτων και των τοιούτων εννοχια νοσημάτων εις την αγιοδωρον ναον του πανσέπτου κατέφυγον, ως εφηται, μάρτυρος, τότε και της του Θεου φιλανθρωπιας και μέγεθος και της ενεργεω; του αθλοφόρου δυναμειω; το κηθεμονικη; επεδείκνυντο. Όσοι; γαρ αύτοι; επ' εκάστη; νυκτι; , ως φιλόπαι; πατηρ, επεσκέπτετο, εύθυ; εωθεν ούτοι; και τροφης μεταλαμβάνον, και ποσιν οικειοι; εις τουτε κατέσπευον. Οι πριν βρωμάτων ανόρεκτοι, και πάντων δυσάρεστοι, και πάντη ακίνητοι τῷ μεγθει των νοσημάτων δρώμενοι, και ολιγοστών εντι; ημερων οργιαι; και αρτεφρονες ατεχνω; τοι; εαυτων οφκοι; απέρτεχοι; αφοιοι, εχέγγυον ασφάλειαν εχοντι; του μη τοι; ατέτοι; αλωνα; παθήμασι το παρη του πανενδόξου μάρτυρος τούτους απολελυσθαι. Όσους δε κατά τας νυκτας επισκεπτόμενος υπερέβαινε, η μακροσλα; κάμνοντας μόλι; ούβ; ποτε δια χρίνου; η απαλλαγή του νοσηματος εφθανε, μλλον δε ούδδ; δια

(17) Hic modo Joannes verbis Græcis in codice olim Mazarinæo de prava Thessalonicensium vita, gravissimaque, quæ ob hanc tandem illis obvenerit, meritisque tamen minor fuerit, divini Numinis vindicta nonnulla disserit, ac deinde, ut in illis puniendis Dei misericordiam mirandam simul ac laudandam ostendat, ea statim, quæ hic Græce punctorum interpositionem mox excipunt, subjungit.

(18) Joannes hoc loco, punctis distincto, quam multas strages Thessalonicæ pestis miserandum in modum inllexerit, quam innumera funera attulerit, tunc simul ac graphice exponit; ut autem plagam illam, non e causa naturali, sed e divina vindicta

Thessalonicensibus obvenerisse ostendat, verbis prolixis, quibus illud facti, ea etiam, quæ punctis interpositis mox hic subduntur, interserit.

(19) Qui non morbis tantum, sed æstetis etiam territi Thessalonicenses ad sanctorum templa, ac præcipue ad ædem sancto Demetrio sacram, e domibus suis fugerint, Joannes modo, nonnullis adhuc, quibus pestis gravitatem describere pergit, præmissis, hic explanat, ac deinde, qui illi tandem a Sancto fuerit succursus, per verba, quæ punctorum interpositionem mox hic excipiunt, enarrat.

χρονος, εἰ μὴ σπλαγχνισθῆις ὁ μαρτυρὸς ἐμμενῶς ἐπειδὴ τὸν κάμνοντα.

λδ'. Ἄλλ' ὀλιγοστοὶ μὲν ἦσαν οἱ αὐτόθι ὡς ἀνεπίσκοποι τελευτήσαντες, ὀλίγη δὲ πλείους τούτων οἱ πολυτρονήσαντες τοῖς παθήμασιν. Εἶτα ἐπισκευθέντες ὡς ὑστερον, οἱ δὲ ταχὺ τῆς ὑγείας τυγχάνοντες ἀριθμὸν ὑπερέβαινον. Ἄλλὰ μὴ τις ἀδυναμίας ἢ ἀσπλαγχνίας ἢ προσωποληψίας ἀσεβῶς τοῦ ἐπισκευαμένου καταψηφίζεται μάρτυρος, τῶν δὲ τρηκαῦτα πασχόντων καὶ τῶ τούτου κατὰ προσφυγόντων τὰς πράξεις ἀναθρήσας τῷ νῷ, καὶ τὰ προσήκοντα καὶ ἀρμόδια δούλιω γνησίῳ Θεοῦ φιλευσεβῶς λογισάμενος, εὐρήσει πάντως ἐπωφελῶς καὶ ὡς προνοία πρέπει Θεοῦ καὶ τοὺς εὐθύς ἐλευθερωθέντας τῶν νοσημάτων ὑγιασθῆναι, καὶ τοὺς παρασυρέντας ἐν τούτοις οικονομικῶς παιδευσθῆναι, καὶ τοὺς τάχιστα τὸν βίον ἀπολιπόντας συμφερόντως τούτο κατεῖναι, ὡς πανταχόθεν φαίνεσθαι τῆς ἐνεργείας τοῦ μάρτυρος ἔδουατὸν καὶ προνοητικὸν καὶ φιλόανθρωπον. Πόθεν, φασί, ταῦτα παῖθεις ἡμᾶς τὴν ὑπερένδοξον πεπραχέναι Δημήτριον; Ὅτι μὲν γὰρ μέγας παρὰ Θεῷ καὶ δυνατὸς, καὶ φιλόπολις, ὁμολογοῦμεν καὶ αὐτοῖ, ὑποποπάζομεν δὲ μηδὲνα τρηκαῦτα τῶν ἐκεῖσε κειμένων ἰαματικῶς αὐτὸν ἐπισκέψασθαι, διὰ τὸ μὴ θεομητῶν ἀντιρρῶς εἶναι τὸ κατὰ τὴν πόλιν γινόμενον, καὶ τῷ μὴ προσκρούσασθαι τῷ ταύτῃ ἐκπαταμφόρῳ Θεῷ τῶν ἡμετέρων πράξεων τιμωρόν.

λε'. Καὶ πῶς, ὦ ἀγαθοὶ καὶ ἀγαπητοί, τῆς ὑγείας ἐντοῖς πλείους τῶν ἀνακειμένων ἀπροδοκῆτως ἐγένοντο, λαν δὲ βραχεῖς τῷ ἀριθμῷ παρεσύρησαντο; νοσήμασι, πολλῶ δὲ τούτων ἤστους οἱ τὴν ψυχὴν ἀποβρέξαντες ἐκ τοῦ παρατυχίντος, καὶ ὡς ἂν συνέβη τὸ ἐνεκτῆσαν πάθος ἢ κατακρατηθῆναι τῇ δυνάμει τοῦ κάμνοντος; Ἄλλὰ πρῶτον μὲν τὸ ἐκ τοῦ παρατυχίντος λέγειν τι γίνεσθαι τῶν καλῶν οὐδὲ Χριστιανῶν ἐστιν, ἀλλὰ τῶν ἀθείων καὶ τὴν διοικητικὴν τοῦ μόνου Θεοῦ πρόνοιαν ἀρνούμενων, καὶ αὐτομάτως, καὶ ὡς ἔτυχε, τὰ πάντα διεξοδεύεσθαι δοξαζόντων. Εἶτα δὲ πῶς, εἰπατέ μοι, οἱ μὲν ἐξω τοῦ ἁγίου ναοῦ κατὰ τοῦ ἰδίου οἴκου νοσήσαντες, οἱ πάντες σχεδὸν διεσφάθησαν πλὴν ὀλίγων, ὡς καὶ ἀτάφως, ὡς εἴρηται, μέναι τοὺς πολλοὺς, οἱ δὲ τῷ πανσέπτῳ τεμένει τοῦ μάρτυρος προσφυγόντες ἄπαντες σχεδὸν διασιύθησαν, πλὴν ὀλίγων τῶν ἐκ προνοίας παιδεία ὑποβληθέντων; Ἔδει γὰρ κἀταῦθα, εἴπερ οὐκ αὐτὸ ἐδοῆθει καταλλήλως τῇ πόλει, τὸν λοιμὸν ἐπισκῆψαντα τοὺς πλείους ἀπαλλάξαι, βραχυτάτους δὲ καταλιπεῖν.

λς'. Τὸ δὲ κατὰ μὲν τὰς ἀγορὰς καὶ τοὺς οἴκους εδῶς γενέσθαι, μόνους δὲ τοῖς ἐν τῷ παναγίῳ τεμένει τοῦ μάρτυρος μὴ τοῦτο συμβῆναι, ἀλλὰ καὶ τὸναντιον, ἐνεργῆς ἀπίδειξις, τοῦτον δεσπότην τοῦ οἴκου τὴν αὐτοῦ φιλόανθρωπον ἐνεργεῖαν ἐπιδείξασθαι. Ἴνα δὲ καὶ νῦν πιστεύωμεν ἄπαντες, ὡς προνοία Θεοῦ τὰ πάντα διαπίπτει, καὶ οὐδὲν τῶν καλῶν ἐξ αὐτεμάτου γίνεται, ὡς τινες ληρωθεῖσαι, τὰς τοιαύτας τοῦ ποιητοῦ ἐννοίας ἐκ πρέμνων αὐτῶν τῆς ἡμῶν καρδίας ὁ Θεὸς ἐκκόψει βουλόμενος; ἦνοιξεν

cordia motus, ægrotantem benigne respiceret, morbi remissio occupabat.

34. Verum paucissimi illic, velut haud visitati, mortui sunt, multo autem pauciores, qui morborum diuturnitate conflictati fuerunt. Qui porro visitati sanitatem postea statim obtinebant, numerum excessere. Verum ne quis impotentiae vel immisericordiae vel personarum acceptionis martyrem visitantem impio damnet, eorum qui tunc passi sunt atque ad illius templum confugere, actiones mente expendens, eaque, quae germano Dei servo conveniunt ac congruunt, pie recogitans, inveniet omnino, recte, atque ut Dei providentiam decet, et illos, qui morbis statim liberati fuerunt, sanatos fuisse, et eos, qui morbo diu protracto passi sunt, convenienter in hisce punitos fuisse, et eos, qui celerissime vitam amisere, fuisse id, quemadmodum decebat, passos, ut martyris potentiae efficacia et providentia et misericordia ubique innotesceret. Unde, aiunt, nobis persuades, haec fecisse gloriosissimum Demetrium? Eum enim magnum quidem et potentem apud Deum et civitatis amantem esse solemus et nos ipsi; neminem autem tunc ibidem decumbentium, sanitate tributa, eum visitasse suspicamur, quod id, quod in civitate gestum, Dei in hanc vindicta, cum ei, si isthanc inmississet, actionum nostrarum defensor adversaturus haud fuisset, minime exstiterit.

35. Et qui, o boni atque dilecti, sanitatem intus decumbentium plures inexpectato sint consecuti, pauciores autem numero cum morbis conflictati diu fuerint, longeque etiam pauciores animam casu posuerint, factumque etiam sit, ut inmissus morbus vel ægrotantis virtute vinceretur? Verum primo quidem casu dicere fortuito bonorum quidquam factum esse, non Christianorum est, sed atheorum, qui administratricem unius Dei providentiam negant, omniaque absque alieno impulsu, atque ut casus fert, evenire opinantur. Deinde vero mihi dicite, quomodo illi, qui extra sanctum templum in propriis domibus ægrotarunt, omnes fere, paucis exceptis, mortui sint, ita ut, quemadmodum dictum est, multum manerent insepulti; illi vero, qui ad venerandum martyris templum fugere, omnes fere, exceptis, qui poenae a Providentia fuerunt subiecti, paucis, fuerint servati? Oportebat enim et hic, nisi congruam ille attulisset opem, saevientem in civitatem pestem plurimos absumere paucissimosque facere residuos.

36. Id autem illis, qui in foris et domibus suis erant, factum esse, solis vero illis, qui in sanctissimo martyris templo erant, non illud, sed etiam contrarium, obvenisse, argumentum est luculentum, illum dominus dominum misericordiae potentiae suae specimen dedisse. Ut porro nunc omnes etiam credamus, universa evenire Providentia, nec bonorum quidquam, veli aliqui malignanti, sponte sua progigni, Deus, huiusmodi malevoli suggestiones ex ipsis cordis nostri stirpibus volens exciui-

dere, unius ex ibidem tunc decumbentibus mentis oculos aperuit, noctisque tempore velut in ecstasi hic factus Sanctorem chlamyde indutum, roseamque ac venustam faciem præferentem vidit, ut in populum, non secus ac consul quidam, accepta ab Imperatoribus potestate, beneficia distribueret, advenientem, omnesque quidem, qui periclitabantur, respicientem, quibusdam vero manum impudentem, crucemque imprimere satagentem; quosdam autem subtristi etiam vultu dumtaxat intuentem, paucissimos vero multo dolore ac mæstilitia prætereuntem, ita ut illos præ magno de iisdem morore intueri haud vellet.

37. Hi igitur mane quidem aut brevi post omnino ac certo moriebantur, illi vero, qui subtristi quamvis vultu, salvifico tamen martyris intuitu fuerant honorati, non interibant quidem, morbo tamen diu cruciabantur; verum, cum sese visitatione, utut enim morore, conventos omnino fuisse, ex illo, qui visionem habuerat, intellexissent, spem bonam concepere. Fidem autem hæc dicenti adhibuerunt ex eo, quod quos visitatos haud fuisse assereret, illico morerentur, rursumque quod quos in hilaritate signatos fuisse moneret, statim mane sanationis signa præferrent, ita ut ad tales accedere deinceps medici non auderent, timentes post impressum a martyre signum artis humanæ medelam adhibere.

38. Ille autem, qui videre ista dignus habitus fuerat, eorum qui morbo diu cruciabantur, unus erat, atque uniuscujusque e prædictis rebus eventus videbat. His enim statim, qui sanitati inexpectato restituebantur, congaudebat, eosque, qui extemplo vita excedebant, etsi pauci quidam per martyris benignitatem essent hujusmodi, naturæ tamen ut congruum erat, deplorabat, atque illos, qui secum morbi diuturnitate premebantur, sermonibus consolabatur, patientiam suadens, cumque una cum illis decumberet, fide dignus videbatur, dum cum gratiarum actione ferenda esse immissa suadebat. His enim, qui secum decumbebant, dicebat: Confidite, fratres; credo enim fore ut Deus per morbi diuturnitatem peccatis vos liberet, vidensque, quod cum gratiarum actione animique alacritate ac sine murmuratione castigationem ejus accipiamus, infirmitates nostras sistere, morbosque auferre non tardabit. Ut quid igitur, reponeas, vir hujusmodi, qui talis visionis dignus apparuerat, donumque, ut ita dicam, prophetiæ acceperat, morbo diu fuit excruciat, atque ad longum tempus (neque enim, si peccatis fuisset onustus, gloriosissimum martyrem vidisset) in templo maxime venerando mansit decumbens?

39. Dictorumne, dilecte, meministi, nihil scilicet eorum quæ sunt, a seipsis esse, sed Dei providentia omnia gubernari? Ne igitur, ut supra diximus, quisquam existimet facta esse, ut fors tulit, quæ supra exposuimus, illos, dico, qui mortui sunt, celerius discessisse, illosque, qui

Α ἐνός τῶν ἐκείσε τηνικαῦτα κειμένων τοὺς ὀφθαλμούς τοῦ νοῦ. καὶ κατὰ νύκτα ὡς ἐν ἐκστάσει γενόμενος ἑώρα τὴν ἄγιον χλαμύδα ἡμφιεσμένον καὶ εὐροδὸν καὶ χάριεν τῷ πρόσωπον ἔχοντα, ὡς τενα ὑπατον παρὰ βασιλέω; ἐξουσίαν λαβόντα, διανείμαι τῷ δήμῳ τὰς χάριτας ἐρχόμενον καὶ πάντας μὲν ἐπιβλέποντα τοὺς κινδυνεύοντα;· τισὶ δὲ τὴν χεῖρα ἐπιτιθέντα, καὶ τὸν σταυρὸν κατασημαίνειν περιώμενον. Τινὰς δὲ στυγρῶ πρόσωπῳ καὶ μόνον προσβλέποντα, ὀλίγους δὲ πάνυ μετὰ πολλῆς κατηφείας καὶ σκυθρωπότητος ὑπερβαίνοντα, ὡς μηδὲ ἐνορῶν αὐτοὺς εὐθέλειν διὰ τὸ πολὺ τῆς πρὸς αὐτοὺς λύπης.

λζ'. Οὗτοι μὲν οὖν ἔωθεν ἢ μετὰ βραχὺ πάντα τε καὶ πάντως ἀπέθνησκον, οἱ δὲ καὶ στυγρῶ προσώπου, ὁμῶς δὲ καταξωθέντες τῆς τοῦ μάρτυρος σσητηριώδους εἰσβλήψεως, οὐ διεφθείροντο μὲν, ἐν δὲ τῷ πάθει ἐχρόνιζον, ἀλλ' εὐέλπιδες ἦσαν ἀκούσαντες παρὰ τοῦ ἑωρακότες, ὅτι ὅλοι κἂν μετὰ λύπης ἐπισκοπῆς ἡξιώθησαν. Ἐπίστευον δὲ τῷ λέγοντι ταῦτα ἐκ τοῦ τοὺς λεγομένους μὴ ἐπισκεφθῆναι παραχρημα τελευτῶν, καὶ πάλιν τοὺς ὑποδεικνυμένους ἐν ἰλαρότητι κατασφραγισθῆναι, ἔωθεν εὐθὺς τὰ τῆς ὑγείας ἐπιφέρεισθαι σημαντρα, ὡς· μηδὲ τοὺς ἰατροὺς τολμᾶν τοὺς τοιοῦτους λοιπὸν προσεγγίζειν δεδιότας μετὰ τὴν σφραγίδα τοῦ μάρτυρος ἀνθρωπίνης τέχνης προσαγαγεῖν βοηθήματα.

λη'. Αὐτὸς δὲ, ὁ ταῦτα καταξωθεὶς ἰδεῖν, εἶ; ἦν τῶν χρονισάντων ἐν τῷ νοσηματι, καὶ τὰς ἐκείσε τῶν εἰρημένων πραγματῶν ἐκβάσεις ἑώρα. Τοῖς τε γὰρ εὐθὺς ἀπροσδοκῆτως ζωννυμένοις συνέχευρε, τοὺς τε παρ' εὐθὺς τὸν βίον ἀπολιμπάνοντας, εἰ καὶ ὀλίγοι τινὲς οἱ τοιοῦτοι ἦσαν διὰ τὸ τοῦ μάρτυρος εὐμενὲς, ὁμῶς κατὰ τὸ πρέπον τῇ φύσει ἐδάκρυσε, τοὺς τε σὺν αὐτῷ τοῖς πάθεισιν ἐγχορρίζοντας τοῖς λόγοις παρεμυθεῖτο, τὴν ὑπομονὴν ἐντιθεῖ; καὶ ἅμα σὺν αὐτοῖς κατακείμενος ἀξιοπιστότατος ἐφαίνετο σύμβουλος, τοῦ δεῖν με' εὐχαριστίας τὰ ἐπαγόμενα φέρειν. Ἔλεγε γὰρ τοῖς συγκατακείμενοις αὐτῷ· θαρρῆτε, ἀδελφοί· πιστεύω γὰρ τῷ Θεῷ, ὅτι καὶ τῶν ἀμαρτιῶν ἡμᾶς ἐλευθεροῖ διὰ τοῦ χρονισμοῦ τῶν νοσημάτων, καὶ βλέπων ὡς εὐχαρίστως μετὰ προθυμίας τὴν παιδείαν αὐτοῦ δεχόμεθα καὶ ἀγογγυστή, οὐ βραδύνει τὸ ἀναλαβεῖν τὰς ἀσθενείας ἡμῶν, καὶ βαστάσαι τὰς νόσους ἡμῶν. Διατί οὖν, ἔχεις εἰπεῖν, ὁ τοιοῦτος ἀνὴρ ἐνχορρίζε τῇ νόσῳ καὶ μέχρι πολλοῦ διέμεινε κατακείμενος ἐν τῷ πανσέπτῳ ναῷ, ὁ τοιαύτης Θεοπειτίας ἄξιος φα εἶς, καὶ προφητείας σχεδὸν εἰπεῖν δεξάμενος χάρισμα· οὐδὲ γὰρ, εἰ ἀμαρτίας οὗτος; ἐπαφόρτιστο, τοῦ παννυδίου μάρτυρος ἐγένετο θεωρός;

λθ'. Οὐ μένη τῶν εἰρημένων, ἀγαπητὲ, ὡς οὐδὲν τῶν δεόντων ἐξ αὐτομάτου καθίσταται, ἀλλὰ προνοία Θεοῦ διοικεῖται τὸ πᾶν; Ἴνα οὖν, ὡς ἐφημεν εἰπόντες, μὴ νομισεῖτε τι, ὡς ἔτυχε, γεγενῆσθαι τὰ προεξημένα, λέγει δὴ τοὺς τε διαφθαρέντας ὑάττων θανεῖν, καὶ τοὺς ἰαθέντας εὐθὺς ἀναστῆναι, καὶ τοὺς

ἐγγρονίσαντας ταῖς νόσοις βασιανισθῆναι τῷ διαστή-
ματι, καὶ μὴ διὰ τῆς τοῦ μάρτυρος ἐν διακρίσει
ἐπισκοπῆς θεαρέστῳ οἰκονομηθῆναι τριηκᾶτα τὰ
ἐκείσε γενόμενα, τοῦτου χάριν ὁ λεχθεὶς ἀνὴρ ἐφυ-
λάχθη τῇ νόσῳ. Ἐν τῇ παραμονῇ τὸ πᾶν θεωρήσας
ἐξήγησθη τοῖς μετ' ἐπειτα. Τοῦτο γὰρ καὶ αὐτὸς
ἔειπεν νίζων τῇ νόσῳ ἐθαύμαζε, πῶ· τοῦτο πάτχει κα-
το· σφραγιζόμενος ὑπὸ τῆς παναγίης ἐκείνης χει-
ρὸς· μετὰ καὶ ἄλλων πολλῶν κίκεινων αὐθωρῶν
ὀγιαίνοντων, αὐτὸς ἐπὶ τῷ πάθει συνέχετο. Οὐδὲ
γὰρ ἰάσεως ἔτυχεν, εἰ μὴ πάντων εἶδε τὸ τέλος
τῶν τε βωνυμένων, τῶν τε παραπαρομένων εἰς
θάνατον. Τίνα οὖν αἶνον δῶμεν τῷ κριζόμενῳ μετὰ
θῆν τῶν ψυχῶν ἡμῶν τῷ ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς
δοξαζομένῳ μάρτυρι Δημητρίῳ, τῷ πᾶσιν, ὡς εἴ-
πειν, τοῖς περιλειφθεῖσιν ἐν τῇ πόλει καὶ διαφυγοῦσι·
τὴν θεήλατον ἐκείνην ὄργην αἰτίῳ τῆς σωτηρίας γε-
γεννημένη;

μ'. Οὐδὲ γὰρ τόπω ἢ χρόνῳ τὴν οἰκίαν ἐπίσκο-
ψιν περιώρισέ ποτε, ἀλλὰ καὶ κατ' οἴκου· τῶν πα-
σχόντων ἐπιφοιτῶν, τοὺς χρεῖαν ἔχοντας ἴδεται, δια-
παντὸς καὶ τοῦ· ἐν τῷ πανσέπτῳ αὐτοῦ ναῷ μετὰ
πίστεως παραγινομένους χαίροντας καὶ βωνυμέ-
νους τῇ πίστει μᾶλλον ὑπὲρ τὰ σώματα τοῖς οἰ-
κείαι· ἀποδίδωσι. Τὸ γὰρ πιστευθῆν αὐτῷ παρὰ θεοῦ
τῆς διδασκαλίας τάλαντον, ὡς ἐγγνώμων καὶ διά-
κωρος διόλος, μέχρι νῦν καλῶς ἐργαζόμενος τῶν
ψυχῶν τὴν ὠφέλειαν διὰ τῆς τῶν σωμάτων ἰάσεως
πραγματεύεται. Ἀναζωπυρῶν γὰρ τὸ σῶμα τὴν ψυ-
χὴν αἰσθάνεσθαι ποιεῖ τῆς εὐεργεσίας, κἀνατῶθεν
ἐκζητεῖν ἀνευδίτως τρέπεσθαι, τίς ἢ δύναμις ἢ
ἐνεργεία, καὶ πείρα μαθοῦσαι, ὡς ὁ μόνος θεὸς ἐπί-
σταται ὁ τὰς τοῦ μάρτυρος αὐτοῦ πρὸςθεσίας ἔργων
περιτῶν, φυσικῶς ἔλκεσθαι λοιπὸν πρὸς τὸν θεο-
γνωσία· λογισμὸν παρασκευάζει, ὅπερ ἐστὶν ἴαμα
ψυχῶν ἐκ τῶν περὶ τῆς δικαιοσύνης ἡλίου,
κατὰ τὸ γεγραμμένον, ἀκτινοβόλου μὲν θεοπροπέως,
ὅτι αὐτοῦ ἐστὶν ἡ δόξα, κ. τ. λ.

CAPUT IV.

De energumenis Sancti patrocinio sanatis (21).

μα. Οὐ σωμάτων δὲ μόνον ἰάμασιν ὁ καλλίνικος οὐ-
τη· ἐναθρόνεται μάρτυς, ἀλλὰ καὶ δαίμοσι κτωμένας
ψυχὰς, καὶ φρενῶν ἀλλοτρίας εἰς τὸ κατὰ φύσιν τῇ
τοῦ ἁγίου Πνεύματος διοχεῖ καὶ πολλά· καὶ πολλὰ
ἀνεκδέχεται, οὕτως ὡς μὲν τὸν ῥῆξαι φων-
ὴν τὰ δαιμόνια τοσαύτην σφοδρότητα κατ' αὐτῶν
ἐξελαστικὴν ἢ τοῦ ἀλοφύρου χάρις ἀποστῆλθε.

(20) Ut Thessalonicensibus non paucis, peste correptis, sanitatem fuisse, sancto Demetrio pro iis apud Deum intercedente, prodigiose restitutam, ostendat, multum enimvero toto fore hoc capite huc usque laborat Joannes Thessalonicensis. Verum an sat felix successus? Erat sane, cum ita apperiret, maxime si, quod sanationibus prodigiis, ab illustri hoc scriptore assertis, fundamentum praecipuum praebet, quodque ego tanquam certo falsum rejicere non ausum, locum habuerit, nec vana, quod absit ut asseverem, illusio extiterit, narrata ab

A sanati sunt, statim surrexisse, et qui morbis immorabantur, per intervallum discretos fuisse, nec per martyris discretam e Dei voluntate visitationem, quæ ibidem tunc evenere, ordinata fuisse: ideo vir praedictus morbo servatus fuit superstes, ut omnia conspicatus posteris ea in vivis manens superstes narraret. Etenim etiam ipsemet, qui morbo diu immorabatur, stupebat, qui id, utut a sanctissima illa manu signatus, pateretur, ipseque adhuc, multis etiam illorum aliis illico sanatis, morbo detineretur. Sanitatem enim consecutus non est, nisi cum omnium et sanitati restitutorum et morte sublatorum finem vidisset. Quam igitur laudem demus animarum nostrarum post Deum curatori, in caelis et in terra glorificato martyri B Demetrio, qui omnibus, ut ita dicam, qui in civitate manserunt superstites, illamque a Deo immisam castigationem vitarunt, salutis causa extitit (20)?

40. Neque enim loco vel tempore visitationem suam unquam circumscripsit, sed eorum etiam, qui patiuntur, domos adiens, sanitati illos, quibus id convenit, semper restituit, eosque, qui ad suum maxime venerandum templum cum fiducia accedunt, lætantes fideque adhuc magis quam corpore roboratos domesticis restituit. Sibi enim creditum a Deo doctrinæ talentum recte usque nunc, velut prudens ac fidelis servus administrans, corporum sanatione animarum studet utilitati. Corpus enim sanans facit, ut beneficium anima sentiat, hincquo moveatur, ut haud perfunctorie inquirat, quæ sit beneficium conferens potentia, experientiaque, solum Deum opere complere sui intercessionem martyris, edoctam parat, ut naturaliter ad Dei cognitionis confessionem tandem trahatur; quod est animarum sanatio, ex justitiæ illius solis, secundum quod scriptum est, alii emissa a Deo, quia ejus est gloria, etc

41. Non solum hic pulchris victoriis condecoratus martyr corporum sanationibus effulsit, sed animas etiam, a dæmonibus obsessas atque a mente alienas et mukas et sæpe ad naturalem statum Spiritus sancti gratia revocavit, ita ut nec verbum vitare demonia auderent; tantam expultricem adversus eos vim certaminum victoris gratia emittebat. Ut

illo nocturna apparitio, qua visitare ægros, prospere sanationis eventu visitationem proximè exspectante, viro cuidam probo Demetrius fuerit conspectus.

(21) Caput hoc e ms., e quo et hic id damus, codice olim Mazarinæ, nunc regio Parisiensis, integrum descriptum habemus; in hoc autem a pag. 52 usque ad pag. 55 extenditur, sequentemque hunc præferi titulum: Περὶ τῶν δαιμονιώντων, id est, *De dæmoniis seu possessis a dæmone.*

enim etiam gladius fulgens acuteque ad scindendum redditus damnatum, qui feriendus est, præmetus vehementia caligine occupans, neque ut solitas in angustiis supplicationes faciat permittit, ita etiam cœlitus accepta martyris gratia spiritualiter effulgens solarium, qui lucem afferunt, radiorum adinstar luminis quamdam speciem præferentes diaboli potentias, veluti tenebras ex instituto diligentes, longiusque a divino lumine remotas, caliginè involvit.

42. Sed cum personæ, quibus mens, a dæmonum possessione per invisibilem beatissimi divinique martyris curam liberata, rediit, multæ sint atque fere, ut ita dicam, innumeræ, eas, ne sermo fastidium creet, prætereamus, ad aliam, quæ animos magis movere nata sit, narrationem properantes. Ne tamen prodigiorum hujusmodi omnino flamus immemores, age, quod recens factum est, in medium, tanquam in superiori veste universum, quod intra latet, certaminum victricis potentix argumentum exhibentes, adducamus. Milites quidam, numero plures, generosique ac fortes, e legione sua queмпiam apprehensum, bini quidem ambas patientis manus constringentes, bini autem, capite ejus correpto, tantum, quantum poterant, ne eos morleret impediētes, alii vero, medium tenaciter tenentes trudentesque, ad gloriosissimi martyris exemplum ire compulerunt, ducentes eum, qui nec, quo ferretur, sciebat, nec trudentes, uultu sibi quam maxime familiares, noscebat, nec quidquam omnino sanæ mentis habebat.

43. Ita enim malevolorum spirituum inhabitatio ratione destitutum effecerat miserum, ut animalia irrationalia, profectis a sentiendi facultate motibus rationalem ipsius sese circumagendi rationem vincētia, tantum illum superarent, quantum viri, mentis compotes, inordinatam animalium irrationalium vivendi rationem rationali gubernatione exsuperant. Cum autem vix nec nisi magna trudentium vi ad templum miser ductus fuisset, id ei ingredi non dabatur, dæmonibus insania sua ita invalescentibus, ut ab eo milites omnes percussi ante portam una cum eo proni in terram caderent. Cum autem factum esset murmur, sacrique templi fa-

44. Quid igitur hinc mirabor, aut quid martyris laudato? An hospitalitatem? an simpliciter humanitatem? an promptam in exaudiendis, a quibus cum fide invocatur, facilitatem, seu potius neque etiam invocatum erga eos qui in angustiis sunt, misericordiam? Hic enim ipse, de quo nunc sermo, neque, si voluisset, opem implorare poterat, quod lingua a morbo esset ligata, seu potius quod præter rationem etiam ipsum velle a malevolis spiritibus ei erat sublatum. Verum ut Deus, Moyse etiam,

A Καὶ γὰρ ὡς περ ξίφος ἐξαστράπτει καὶ τομῶς ἤκοννημένον τῇ σφοδρότητι τοῦ φόβου περισκοτούσαν τὴν κατὰ κριτος μέλλοντα κρούεσθαι, οὕτῃ τὰ εὐθυλας ἰκετ-ρίας τῶν ἐν ἀνάγκαις ἐνδιδῶσιν αὐτῷ ἀναπέψασθαι, οὕτως ἡ τοῦ μάρτυρος οὐρανόφωτος χάρις ὑπερλάμπουσα πνευματικῶς καὶ τῶν σελασφόρων ἡλιακῶν ἀκτίνων τὰς ζυφώεις τοῦ διαδόλου δυνάμεις ἐτύφλωσεν, ὡς προαιρέσει τὴν σκότωσιν ἐκλεξαμένας, καὶ τοῦ θεικοῦ φωτὸς ἀποικισθείσας μακρότερον.

μβ'. Ἄλλ' ἐπειδὴ πολλὰ καὶ, σχεδὸν εἰπεῖν, ἀναριθμητὰ τῶν λαθόντων τὰ πρόσωπα, οἷς ὁ νεῦς ἐσαφρόνησεν, ἐλευθερωθεὶς τῆς τῶν δαιμόνων κατακρατήσεως ὑπὸ τῆς τοῦ παμμακαρίστου καὶ θεοφόρου μάρτυρος ἀοράτου ἐπιστασίας, διὰ τὸ προσηκρῆς τοῦ λόγου ταῦτα παρελθόμεν, ἐφ' ἐτέραν καταναυτικωτέραν διήγησιν περὶ δυνάμεις. Ἦνα δὲ μὴ πάντῃ τῆς τοιαύτης θαυματουργίας κατατιπῶμεν ἀμνήμονες, φέρε, τῷ νεωστὶ γεγονός εἰς μέσον ἀγάγωμεν, ὡς ἐξ ἄκρου τῆς ὥας τὴν ὅλην τῆς κροκῆς ὑπόστασιν τῆς ἀθλοφορικῆς περιστῶντες δυνάμειος. Πλείους τινὲς στρατιῶται γενναῖοι τε καὶ ἀνδρείοι ἕνα τινὰ τῆς αὐτῆς λεγεῖνος κατέχοντες ἀνὰ δύο μὲν ἐκάστην χεῖρα τοῦ πάσχοντος ἐγκρατῶς περισφιγγοντες, δύο δὲ τῆς αὐτοῦ κεφαλῆς ἀντειλημμένοι τὸ δάκνειν αὐτοῦ; καθ' ὅσον οἱ αὐτοὶ τῆσαν ἀπείργοντες, ἄλλοι δὲ τῶν μέσων ἀπρὶξ λαθόντες; καὶ συνωθούντες βαδίζειν ἠνάγκαζον, τὴν ἐπὶ τὸν νεῦν τοῦ πανθενόξου μάρτυρος ἄγοντες οὐκ εἰδότες ποῦ φέροιο, οὐδὲ τοῦ; ὠθούντας γωρηζόντα, καίτοι λίαν οὐκείους τυγχάνοντας, οὐδ' ἕως τῶν φρενῶν ἔχοντά τι ὀγιέξ.

μγ'. Οὕτω γὰρ ἡ τῶν πονηρῶν πνευμάτων ἐνοκχησις τὸν δελαιον ἐστῆσε φροῦδον τοῦ λογισμοῦ, ὡς τοσοῦτον ὑπερφέρειν αὐτοῦ τὰ ζῶα τὰ ἄλογα ταῖς αἰσθητικαῖς ὀρμαῖς τὴν λογικὴν ἐκείνου νικῶντα περιφορᾶν, ὅσον οἱ σῶφρονες ἄνδρες τῇ λογικῇ κωδερνήσει τὰς τῶν ἀλόγων ζῶων ἀσυγκρίτην διαίτην ὑπερβαλλούση καλλοῦσιν. Ἄχθεῖς δὲ μόλις καὶ ἀνάγκη πολλῇ τῶν ὠθούντων ὁ δελαιος δει τὸν νεῦν οὐ συνεχωρεῖτο εἰσερχεσθαι, τῶν διμοनीων ἐνισχυσάντων οὕτως αὐτῶν τῇ μανίᾳ, ὡς ἅπαντας τοὺς ἐμπροληγμένους αὐτῷ στρατιώτας προηγεῖ; πρὸ τοῦ πωλῶνος σὺν ἑαυτῷ καταστρέφασθαι. Θεοῦ δὲ γενομένου καὶ τῶν ὑπηρετῶν τοῦ ἀγίου τεμένους σὺν ἄλλοις πλείοσι συνθεδραμηκότων, βίξ πολλῇ διασασάντες εἰσω φέρουσι, καὶ βίπτουσι ἐπὶ τῆς ἐτοιμασθείσης αὐτῷ χαμαιοτρώτου εὐνῆς, πλείους ἢ ὀκτώ πάλιν αὐτὸν περισφιγγοντες.

μδ'. Τί τοίνυν ἀπαντεῦθεν θαυμάσω, τί δὲ δοξάσω τοῦ μάρτυρος; Τὸ φιλόξενον; Ἄλλὰ τὸ ἀπλῶς φιλόανθρωπον, ἀλλὰ τὸ ταχυήκον πρὸς τοὺς ἐπικαλούμενους; ἐν πίστει; Ἦ μάλλον τὸ μὴδὲ καλούμενου ἔλεειν τοὺς ἐν ἀνάγκαις; Οὐτος γὰρ δὴ, οὗτος ὁ νεῦν προκείμενος τῷ λόγῳ οὐδὲ βουλόμενος ἐπικαλεῖσθαι εἰδόντο διὰ τὸ θεδέσθαι τὴν γλώτταν ὑπὸ τοῦ πάθους, μάλλον δὲ πρὸ τοῦ λόγου καὶ αὐτὸ τὸ βούλεσθαι ὑπὸ τῶν πονηρῶν πνευμάτων ἀφρημένος· ἀλλ' ὡς περ ὁ θεός καὶ σιωπῶντος τοῦ Μωϋσεῖος, ὅτε τὸν Ἰσραὴλ

ἢ τε θάλασσα καὶ ὁ στρατὸς τῶν Αἰγυπτίων εἰς μέσον συνέκλειον, ὅμως ἀπεκρίθη λέγων πρὸς αὐτόν, « Τί βοᾷ; πρὸς με; »

μς'. Ἐβλεπε γὰρ τῇ καρδιογνώστει αὐτοῦ δυνάμει τὴν τοῦ προφήτου ψυχὴν εἰς οὐρανοῦς ἀνεπιταμένην καὶ προσπίπτουσαν αὐτῷ ἑορῶς διὰ τὴν ἐκ τῆς θαλάσσης καὶ τῶν πολεμίων ἀπύγνωσιν. Οὕτως ὁ τὴν ἐκ Θεοῦ γνωστικὴν χάριν τῷ οικείῳ τῆς μαρτυρίας ματι δικαίως; ἐμπροσθάμενος καὶ σωπώντων ἀκούει, καὶ ἀκούων οὐ καταμελεῖ. Ἐπεὶ γὰρ τῆς ἐκείνων ἀδυναμίας ἢ ἀναισθησίας; ἢ φιλανθρωπία τὴν ἑαυτοῦ καθικέτευε ψυχὴν, ὃ δὴ καὶ ἐπὶ τοῖσι τῶν νέφ τοῦ λογιῶνος ἐργαστηρίῳ γαγύνηται· μὴδὲν γὰρ τοῦ δαιμονίωντος πρεσβευτικὴν φθεγξαμένου (μετὰ γὰρ τοῦ δύνασθαι, ὡς εἴρηται, ἀτήρητο καὶ τὸ βούλεσθαι διὰ τὸ μὴ σῶαν εἶναι τὴν ἐννοίαν), αὐτὸς ὁ ἄγιος εἰς βραχυτάτου λίαν καιροῦ σῶαν τὴν στρατιώτην τοῖς ἰδίοις ἀπέδωκεν.

μς'. Οὕτως, ὡς εἴρηται, τῶν δαιμόνων ἀπελαθόντων αὐτοῦ, ὡς μὴδὲ ψῆφον ἐν τῷ ἰξίειναι, μὴδὲ κραυγὴν τινα παποικέναι, καθάπερ ἄλλοις εἰώθεισαν, τοῦτο τῆς ὑπερβαλλούσης δυνάμεως τοῦ ἀθλοφθροῦ ἐμποισάσης, ὡσπερ αὐτὰ τῷ ἀμέτρῳ φόδῳ, πρῶτὸ καὶ πάλιν ἐπέπιπτον κατὰ τὸ εἰωθὸς οἱ οικεῖοι τῷ πάσχοντι, χεῖρας αὐτοῦ καὶ ὤμους καὶ κεφαλὴν καὶ τὰ γόνατα περισφίγγοντες. Ὅ δὲ πρὸς αὐτοὺς εἰσδιέψας οὐχ αἱματώδει, καθὼς ἐμπροσθεν καὶ τετραραγμένῳ τῷ βλέμματι, ἀλλ' εὐσταθεῖ λίαν τὴν τῆς ψυχῆς γαλήνην ἐμφαίνοντι, ἐκπληξιν αὐτοῖς ἐνεποιεῖ χαρμονῇ μεμιγμένην· ὡς δὲ ἐπιπολύ καθυδυνόμενος τῇ θεῶ τῇ πρὸς; αὐτὸν τοῦ φθίζεσθαι τι πυσματικὸν ἐπελάθοντε, αὐτάρκως τὰς ἑαυτῶν ψυχὰς διὰ τῆς ὀράσεως; καὶ μόνως εὐφραίνοντες, ἐφθασεν αὐτὸς τῇ Ῥωμαϊκῇ γλώττῃ ἐρωτῶν αὐτοὺς ἀπροσδίκητως.

μς'. Τί, φησὶ, ἐπιπίπτειν ἐπιχειρεῖτέ μοι καὶ κατέχειν, ὡσπερ τοὺς ἐν ψύχει σφοδρῶ σφενδονομένους ὑπερ τὴν κλίνην, ἢ τοὺς ἐν πνεύματι δαιμόνιῳ στρεβλομένους τὰ σώματα; Οἱ δὲ καὶ τὴν ἐρώτησιν καταπλαγέντες ὡς σύφφρα καὶ τὴν τοῦ πράγματος ἀλήθειαν εἰπεῖν αἰσχυνόμενοι ἀπεκρίθησαν οὕτως· Κατέχομεν σε ὅπως ἀναστὰς ἐνδύσῃ, καὶ ἀπέλιωμεν εἰς τὸν οἶκόν σου. Ὅ δὲ πρὸς αὐτοῦ· Τίνας γὰρ χάριν ἐνταῦθα παρεγενόμεθα, μήτε ἐορτῆς ὁδοῦ, μήτε ἄλλου τινὸς καταπεύγοντας; οὕτω γὰρ, ὡς εἴρηται, ἠλλοιωμένος ἐτύχασεν τὰς φρένας τὸ πρότερον, ὡς μὴδὲ διάλειμμα ἔχοντα διαγνώσκειν ὅτι νοσεῖ. Οἱ δὲ περὶ αὐτὸν ἐκπλαγέντες τὴν σφοδρότητα τοῦ πάθους καὶ ὑπερβαυμάσαντες τὴν θεοφθρον ἐνέργειαν τοῦ μάρτυρος φιλήνθρωπον εἶπον πρὸς αὐτόν· Διὰ τί μὲν ἤλθεσ ἐνταῦθα, οὐ γὰρ σε νῦν μολεῖν· εὐχαρίσται δὲ τῷ Θεῷ, καὶ δόξαζε τὸν ἄγιον αὐτοῦ μάρτυρα, ὅτι σὲ μὴ γόνυα δόξει ἤλθεσ ἐνταῦθα, νῦν ἀποστέλλει γινώσκοντα τὴν εἰς τὸν οἶκόν ἐπάνοδον. Τῷ δὲ Θεῷ ἡμῶν ἡ δόξα, κ. τ. λ.

° Exod. xiv, 15.

(22) Cum miraculum, hic relatam, haud dudum iunc, cum haec scriberet, accidisse, Iohannes Thesalonicenseis supra num. 42 indicet, non est sano

dum Israel et mare et Ægyptiorum exercitus in medio tenebant inclusum, silente, respondit tamen dicens ad eum : « Quid clamas ad me ? »

45. Sua enim, quæ corda novit, potentia conspexit prophetæ animam caelos versus volentem atque ante ipsum præorta ex mari et inimicis desperatione in spiritu concidentem. Ita ille, qui cognoscendi, quæ ad Deum spectant, gratiam proprio martyrii sui sanguine iusto emit, silentes etiam audit, nec audiens spernit. Pro eorum enim impotentia sensuumve defectu animæ ipsiusmet supplicat misericordia, quod et in nova illa legionis officina est factum. Nihil enim, quod deprecationem sonet, energumeno (cum posse enim, ut dictum est, etiam velle, quod mens ei sana non esset, amiserat) loquente, ipse Sanctus intra brevo admodum tempus suis sanum militem resituit.

46. Dæmonibus sic, ut dictum est, ex eo ejectis, ita ut nec, quemadmodum ab aliis fieri soluerat, in exeundo strepitum, nec clamorem ullum, eximia certaminum victoris virtute id impediante, osque quodammodo iis præ immenso timore occultente, ediderint, manserunt iterum de more in patientem familiares, manus ejus et humeros et caput et genua constringentes, irruebant. Hic autem illos non cruento, ut ante, turbatoque vultu, sed tranquillo admodum, animæque pacem manifestante intuitu, stuporem gaudii mistum iis iniecit, adeo ut, cum maxima ex sibi in illo oblato spectaculo voluptate accepta, quidquam, quod eum interrogarent, proferre, solo etiam visu animos sufficienter oblectantes obliviscerentur, ipse prius illos Romana lingua inexpectato interrogarit.

47. Quid, inquit, me invadere, nec aliter, quam qui præ algoris vehementia in lecto contorti jacent, corporibusve in dæmoniaco spiritu distorquentur, continere conamini? Illi vero interrogatione, utpote quæ sanæ esset mentis, obstupfacti, rei que veritatem dicere erubescerent, hunc responderunt in modum : Detinemus te, ut surgens vestiaris atque abeamus in domum tuam. Illic autem illis respondit : Ut quid vero, cum nec dies festus sit, nec aliud quidquam urgeat, huc nos (ita enim prius, ut dictum est, a mente alienatus erat, ut neque, quo sese ægrotare cognosceret, intersitium haberet) advenimus? Illi autem, qui prope illum erant, morbi vehementia obstupfacti, misericordemque, quæ divinum quid præferret, martyris virtutem supra modum admirantes dixerunt ad eum : Quam quidem ob causam huc veneris, non oportet te scire modo; gratias autem age Deo, sanctumque ejus martyrem lauda, quod te, cur huc veneris, non noscentem, domum modo redire noscentem, dimittat. (22). Deo nostro gloria, etc.

cur id revocetur in dubium, nec etiam ambigendum videtur, quin sancti Demetrii virtute, uti quidam scriptor asseverat, fuerit patratum.

CAPUT V.

Qui Sancti reliquias postularit, easque tamen haud impetrarit imperator Mauritius (23).

Dilecti, ad magni etiam, si placet, deileri que martyris, præternissis iis quæ vulgaria sunt, apparitionis, eximiam etiam per eas magnificæ illius ineffabilisque potentie gloriæ ostendentes, veniam. Quoniam enim semper quidem, maxime autem idololatriæ tempore, qui civitatem hanc Deo etiam incoluerunt, Christiani accurati constantissimique martyrum auatores fuerunt, præ metu, ne sanctorum martyrio coronatorum corpora idololatrarum furori committerentur, tacite illa ac mysteriose in terra absconderunt, adeo ut usque in præsens tempus ex iis qui martyrium in hac subierunt, nullius prorsus, præterquam celeberrimæ ac sanctissimæ virginis Matronæ (24), sacrum conditorium, quo depositi fuerunt, certo noscatur.

48. Cum hæc piæ memoriæ Mauritius imperator didicisset (25), ac partim quidem, verane esset, quæ celebrabatur, civium erga martyres sollicitudo, experiri vellet, partim autem divino gloriosissimi martyris Demetrii, quod multa de eo scripta esse audivisset, amore esset correptus, ad eum, qui tunc civitatis Thessalonicensis populum pastor moderabatur, sacris usus apicibus, tanquam pius imperator petit, ut e Christiani martyris Demetrii reliquiis aliquid sibi, auxilium inde per fidem in bello obtinere desideranti, mitteretur. Ad quem, qui archiepiscopalem cathedram feliciter occupabat, Eusebius (26) (ipse enim prædictam imperatoris petitionem acceperat) hujusmodi usus est litteris:

49. Non ita, imperator, quemadmodum certe in afflis regionibus usucenit, Deo dilectæ Thessalonicæ alumni sanctorum, qui martyrium subierunt, corpora palam, ut eorum aspectu et tactu insensibiliter ac continuo ad pietatem animas excitent, solent exponere; sed contra fidem in cordibus suis intellectualiter servantes, rerumque hujusmodi aspectum præ pietatis eximia metnentes, eis, ut Deo placeant, fidei sinceritas sufficere existimata est. Martyrum autem lipsana ita sese abscondere debere putarunt, ut nulli omnino præterquam iis ipsis, qui

(23) Quod hoc capite narratur, aut, si mavis, hoc ipsum caput e ms. pariter codice olim Mazari-næo, nunc regio Parisiensi, in quo a pag. 55, seu potius (his enim hac per errorem in illo notantur) a pag. 56 usque ad pag. 58 extenditur, integrum penes nos existat exscriptum sequenti in capite, quem et in dicto codice præfert, titulo insignitum: *Περὶ τῆς αἰτήσεως τῶν λειψάνων τοῦ μάρτυρος, De postulatione reliquiarum martyris.*

(24) De hac sancta martyre ad diem 13 Martii, quo existat Martyrologio Romano inscripta, actum apud nos jam est, ibidemque, virginem eam non fuisse, a Bollandò in *Historica*, quam de eadem contulit, *Sylogæ* tanquam probabilis num. 8 fuit propositum. Quod nescio an ab eo Operis nostri conditore factum fuisset, si luculentissimum, quod pro sanctæ illius martyris virginitate hic occurrit, Joannis, Thessalonicensis sæculo septimo archie-

ἄγαπῆτοι. Εἰθωμεν, εἰ δίκαι, τὰ πολλὰ παραδρα-
μόντες, καὶ εἰς ὀπτασίας τοῦ μεγάλου καὶ θεοφόρου
μάρτυρος, δεικνύντες καὶ δι' αὐτῶν τὴν ὑπερμεγέθη
δόξαν τῆς μεγαλοπρεπείας αὐτοῦ καὶ τῆς ἀνεκφρά-
στου δυνάμεως. Ἐπειδὴ γὰρ φιλομήτρως ἀκριβεί-
τε καὶ ἀσφαλίστατοι ἀεὶ μὲν, μάλιστα δὲ οἱ κατὰ
ἐν τῆς εἰδωλομανίας καιρῶν τὴν θεοφιλή ταύτην
θεσσαλονικήν οἰκοῦντες Χριστιανοὶ καθειστοτήκεσαν
καὶ ἔδει τοῦ μὴ τὰ τίμια σώματα τῶν μαρτυροῦν-
των ἀγίων τοῖς τῶν εἰδωλολατρῶν προδόναι θυ-
μοῖς, ἐχεμύθως ταῦτα καὶ μυστηριωδῶς ἐν γῆ
κατετίθεσαν, ὥς μὴδὲ μέχρι νῦν τηλαυγῶς μη-
δεὸς τῶν ἐν αὐτῇ μαρτυρησάντων ἀγιοδόχως θή-
κας γινώσθηναι, ὅποι τυγχάνοιεν ἀποκείμεναι, πλὴν
τῆς σεμνοτάτης καὶ παναγίας παρθένου Ματρῶ-
νης.

μη'. Ταῦτα μαθὼν ὁ τῆς εὐσεβοῦς λήξεως Μαυ-
ρίκιος ὁ βασιλεὺς, καὶ τοῦτο μὲν τὴν τῶν πολιτῶν
περὶ τοὺς μάρτυρας βρωμῆν ἀκρίθειαν περιράται
βουλόμενος, εἰ πέφυκεν ἀληθής, τοῦτο δὲ καὶ οὐκ
ἔρωσι ληφθεὶς τοῦ πανενδόξου μάρτυρος Δημητρίου
διὰ τὸ ἀκούειν καταγεγράφθαι πολλὰ περὶ αὐτοῦ,
ὡς φιλευσεβῆς βασιλεὺς ἠτήσατο θείαις χρησάμενος
κεραταῖς πρὸς τὸν τρικαῦτα τὴν Χριστιανὴν λαβὴν
τῆς θεσσαλονικέων ποιμαίνοντα πόλει, ὥστε πεμ-
φθῆναι αὐτῷ λειψάνον τι τοῦ Χριστοφόρου μάρτυρος
Δημητρίου πιστεῖ τὴν ἐξ αὐτοῦ συμμάχον βουλομέ-
νῳ καρπώσασθαι. Πρὸς δὲ ὁ μακάριος ἀρχιερατεύ-
σας Εὐσέβιος (αὐτὸς γὰρ ἦν ὁ τὴν προλαλοῦσαν τοῦ
βασιλέως δεξιόμενος αἰτήσων) τοιοῦτόδ' εἰσιν ἐχρήσατο
γράμμασιν.

μύ'. Οὐχ οὕτως, ὦ βασιλεῦ, τῆς θεοφιλοῦς θεσσα-
λονικῆς τὰ θρέμματα, καθάπερ ἀρέλει κἄν ταῖς ἄλ-
λαις χώραις εἰσθῆσαι τῶν μαρτυροῦντων ἄγων ἀνα-
φανθῶν τιθέναι τὰ σώματα, ὡς ἀναισθήτως, καὶ
συνεχῶς τῇ θείᾳ τούτων καὶ τῇ ἀφῆ πρὸς εὐσέβειαν
τὰς ψυχὰς διεγείρωσιν· ἐκ δὲ τούναντίου τὴν πίστιν
νοερῶς ἐν ταῖς ἐαυτῶν καρδίαις ἰδρύσαντες, καὶ τὴν
αἰσθητῆν τῶν τοιούτων θέαν δι' ὑπερβάλλουσαν εὐ-
λάβειαν ὀρθώδουντες, ἀρκεῖν μὲν αὐτοῖς εἰς θεα-
ρέσειαν τὸ εὐκρινὲς ἐνομήσθαι τῆς πίστεως. Τὰ δὲ
τῶν μαρτύρων λειψάνα κατακρύψαι δεῖν εἴρησαν

Discopi, testimonium habuisset perspectum.

(25) Hic ab anno 582 ad annum usque 602, uti inter eruditos modo convenit, imperii habenas moderatus est; ut, quod hic mox de postulatis per eum sancti Demetrii reliquiis narratur, nec citius quam anno 582, nec serius quam anno 602 accidisse necesse sit.

(26) Nihil usquam, quod aditæ ab hæc Thessalonicensis cathedræ annum determinem, invenire hactenus licuit; hanc tamen illum, Mauritio imperante seu eo tempore, quod ab anno 582 ad annum usque 602 excurrit, reipsa, uti hic Joannis narratio exigit, tenuisse, vel ex eo liquet, quod scripta ad illum, jam Thessalonicensis archiepiscopum, Gregorii Magni (ad Labbeum tom. V *Concil.* col. 1293) existit epistola, indictione i notata, quæ, ut calculos inveniunt patebit, annum 598 designat.

οὕτως, ὡς μηδενὶ τῶν πάντων τὸν τόπον γινώσκει·
σθαί, πλὴν ἐκεῖνων αὐτῶν τῶν τῆς ἀγίας κοινωνη-
σάντων ταφῆς.

ν. Ἀμελει, βασιλεῦ, καὶ ὁ τῆς θείας λήξει; αὐ-
τοκράτωρ ἡμῶν γεγονώς Τουστειανῆς ταῖς ἐμοῖσι
ἐχρήσατο συλαθᾶς; πρὸς τοὺς τηνηκῆτα ἰδὸν τῆς
ἀρχιεπισκόπου; Ὁρόνιον ἐνταῦθα διέποντας, αἷς καὶ
νῦν πρὸς ἡμᾶς; τὸ ὑμέτερον κράτος Ἑραμίλλιος γὰρ
ὁμῖν κινεῖται πρὸς τὸν ὑπερίνοδον ἀθλοφόρον θεῶν
κοιτῆ καὶ διαπύρρον κατεχεῖτο ἔριωτι. Ὡ καὶ βουλη-
θίντες τὴν βσιλικὴν καὶ θεόρατον ἀποθεραπεῦσαι
ἰκετηρίαν ἐν τινι τοῦ πινυπέπου αὐτοῦ ναοῦ διορύ-
ξαντες τόπω, ἐν ᾧ καὶ τὸ πανάγιον εὐρίσκειν ὄντο
λαίψανον, ὕμνοις γρώμενοι καὶ λαμπάσι καὶ θυμιά-
μασι κατήσαν συμπαραλαβόντες καὶ ἄλλοις ἱερῆς
ἀξιοθέου. Ὡς δὲ μέρος οἱ τοῦ διορύγματος ἤγασαν,
καὶ προθυμότερον ἐπεχείρουν εἰσερχέσθαι, ἄφω
πῦρ ἐκ τῶν ἐμπροσθεν ὀρύσιν ἐξῖδον, καὶ ἐρχόμενον
ἐπ' αὐτοῦ; ἤκουσαν δὲ καὶ φωνῆς; Παύσαθε πε-
ραιτέρω πειράζοντες.

να'. Οἱ δὲ φῶσιν καὶ τρόμῳ λησθόντες ὑπέστρε-
ψαν ἐν τάχει; πίστειας δὲ ὑπερβολῆ τοῦ παραστήσαι
ἐφ' βασιλῆ τὴν τε οἰκίαν ὑπακοὴν καὶ τοῦ πράγμα-
τος τὸ ἐκινδυνῶν, κύψαντες, τὸν ἐν γῆ χροῦν πρὸ
τοῦ φθάσαι τὸ πῦρ, ὅσον οἶδον τε γεγόνασιν, ἀνεδέ-
ξαντο τοῦ πυρὸς τὴν ὄσμη ν μετ' εὐωχία; ἀφάτου
συνεφελομένου, ὃν καὶ ἐν τῷ ἀγίῳ σκευφυλακίῳ
τῆς Μεγάλῃς ἡμῶν ἐκκλησίας δεόντως ἀπέλειπτο,
μέρος ἐξ αὐτοῦ στελλαντες; τῷ εὐσεβῶς αἰτησαμένῳ,
καὶ τὰ συμβεβηκότα μηνύσαντες, ὅπερ πάσης ἀπέ-
λαθε χαρᾶς, ὡς αὐτὸ τοῦ μάρτυρος τὸ σῶμα δεξά-
μενος. Καὶ ἡμεῖς οὖν οἱ βραχεῖς τὴς κατὰ τὴν βασι-
λειαν ἱσθίς, κατὰ δὲ τὴν εὐσέβειαν ὑπερβάλλουσι
τοὺς προγόνους ἐστελλαμεν ὁμῖν ἐκ τῆς αὐτῆς τοῦ
ἀγίου γοῆς εὐλογίας; πειράσαι γάρ τι πλέον καὶ
μετὰ τὴν τοιαύτην, ὡς προέλεχται, θεοσημαίαν οὐ
μόνον ἀβουλον, ἀλλὰ καὶ κινδυνώδες ἐγνώκαμεν. Τῷ
δὲ θεῷ ἡμῶν ἡ δόξα.

CAPUT VI.

De argenteo quem Sanctus, ciborio suo exusto instituendo destrui noluit throno (29).

ναβ. Τοῦ φιλαλήθους τούτου ἀρχιεπισκόπου ἀνηκόαμεν
καὶ τοῦτο δι' ἡγουμένου διὰ μεγίστην τοῦ ἀθλοφόρου

(27) Cum hic, uti ex contextu liquet, de Justi-
niano, qui ante Mauritium imperavit, sermo sit,
Justinianus, huius nominis primus, indubie desi-
gnatur; quare, cum hic ab anno 527 ad annum
usque 565 imperio Romano praefuerit, consecra-
rium erit, ut, quod hic de postulatis pariter per
illum sancti Demetrii reliquiis, prodigioque, quod
non has con-queretur, obstitit, mox subiungitur,
certo inter annum 526 et annum 566 acciderit.

(28) Refert pariter in ms., supra in Comment.
prævio sepius laudato, qui penes nos exstat, co-
dice † ms. 193 idem isthoc prodigium Joannes
Sauracius, Thessalonicensis chartophylax; verum
id scriptor iste augeat adjunctis, e quibus consequi-
tar, ut jam tum, cum illud accideret, e Thessa-
lonensi Sancti nostri tumulo unguentum seu oleum,
morbis sanandis prodigiose salutare, stillavit; qua

A sacræ sepulturæ participes fuissent, locus, quo es-
sent recondita, esset cognitus.

50. Sane, imperator, beate recordationis Justi-
nianus (27), qui et ipse imperator noster fuit, tales
etiam, quales modo ad nos potentia vestra litteras
misit ad eos qui summi sacerdotii thronum tunc
moderabantur. Ille enim etiam, æque ac vos, divino
valde atque incenso erga gloriosissimum certami-
num victorem amore ferebatur. Atque illi, cum
imperatoriam Deoque placentem supplicationem
revereri vellent, in quodam, in quo et sacras sese
inventuros reliquias existimabant, venerandi tem-
pli loco seditentes, in terram, hymnis et canticis et
lampadibus et thymiamatibus utentes, descende-
bant, secum etiam aliis sacerdotibus Deo gratis
assumptis. Cum autem illi fossæ partem absolvis-
sent, alacriusque ingredi conarentur, ignem subito
e locis anterioribus exeuntem ac contra se venien-
tem vident. Audiverunt et vocem: Desistite ulte-
rius tentare (28).

51. Illi vero, metu ac tremore correpti, statim
retrocessere, præ fidei autem præstantia, atque, ut
imperatori suam obedientiam rei que periculum pro-
barent sese inclinantes, in terra, antequam ignis
adveniret, quantum potuerunt, accepere pulverem,
qui ignis nidorem una cum fragrantia ineffabili
contraxerat; quem et in Magnæ nostræ ecclesiæ
loco, sacris vasis custodiendis destinato, decenter
deposuerunt, partem eiusdem ad illum, qui pie
postularat, mittentes, eaque quæ acciderat, signi-
ficantes: quam is, non secus atque si ipsum mar-
tyris accepisset corpus, cum omni letitia suscepit.
Et nos igitur exigui vobis, secundum imperium
æqualibus, secundum pietatem autem majores su-
perantibus, ex eodem benedicto sancti pulveris
munere partem misimus. Amplius enim quid post
tale etiam, ut prædictum est, divinitus editum si-
gnum tenere, non solum inconsultum, sed et pe-
riculosum esse cognovimus. Deo autem nostro
gloria

D 52. Illum veritatis amantem archiepiscopum (30)
etiam hoc de maxima certaminum victoris providen-

de re quid censendum sit, in Commentario prævio
§ 8 invenies.

(29) Quæ hoc capite continentur, hicque e solo
bibliothecæ Vaticanæ codice 821, quod e codice ms.,
olim Mazarinæo, descripta penes nos non exstat,
traduntur, a folio 58 usque ad fol. 63 in literario
isthoc monumento occurrunt, sequenti isthoc, Περὶ
τοῦ ἀργυρέου θρόνου, *De throno argenteo*, titulo eis
præfixo; hunc porro ego in alium, hic positum,
qui, quid in subjecta narratione memoriæ prodatur,
nonnihil distinctius exponat, mutavi, quod et ante
pleraque alia, quæ conscriptos de Sancti miraculis
libros constituunt, capita faciendum eodem ex line
dixi.

(30) Cum ex antecedentibus omnibus capp., eo-
dem, quo in codice olim Mazarinæo, ordine hic a
nobis exhibitis, unicum proxime præcedens archie-

tia civitatisque curatione, quam, Deo volente, in A subsequentibus exponere conabimur (31), narran-
tem audivimus. Contigit, inquit, ut, quod in san-
ctissimo ipsius templo erat, ciborium, totum ex
argento splendidum existens, noctu incenderetur,
ita ut omne dissolveretur argentum, ac pars quæ-
dam ejusdem corrumperetur. Cum ergo prædictus
sanctissimus archiepiscopus (32) de novo ex-
struere præfatum sacrum ciborium valde cuperet,
nec argenti fusi pondus, operi toti perficiendo
respondens, inveniret, thronum (33) argenteum,
qui in eodem templo maxime venerando est, sol-
vere, dietique ciborii structuram, utpote, quod id
et sacramentum martyris monumentum complecti dic-
tatur, et maximum alioquin totius domus orna-
mentum vere sit, necessarium magis, perficere vo-
lebat.

53. Cum vero id apud se, nemine alio (neque
enim alterius, unde argenti reliquum suppleretur,
materie veniebat in mentem) consilium noscente,
statuisset, viro cuidam, vita probissimo presby-
terique dignitate digno habito, cui Demetrio nomen
erat, nostrum omnium auxiliator, magnus Christi
martyr Demetrius, in somno apparet dicens : Abi,
dic civitatis episcopo : Ne domus meæ thronum sol-
vere audeas. Atque id faciente presbytero, primum
quidem archiepiscopus, quod cogitatio sua mani-
festa (neque enim, ut dicebat, de quo apud se-
metipsum occulte deliberasset, ullus alius norat)
facta esset, obstupuit ; deinde vero presbyterum
(prædicti enim venerandi templi administrator
erat) e suspitione quam ista sinxisse ratus, sta-
tim ipsum dimisit, verbis etiam quodammodo iras-
tis dicens : Quid enim ex me audivisti, frater ?

54. Rursus autem post aliquot dies, cum multa
esset scrutatus consilia, nec ullum, quo reliquum
operis conficeretur, invenisset, in eodem, quod de
throno habuerat, consilio est confirmatus, eumque
fabrum argentarium, quo ei, ut thronum tolleret,
in mandatis daret, advocari jussisset, ea ipsa hora
aliquis renuntiavit dicens : Demetrius presbyter
ad sanctitatem tuam ingredi desiderat. Qui ingres-
sus dixit ei : Certaminum victor, qui nos tuetur,
rursus mihi peccatori in somniis vultu quodammodo
tristi visus est, præcepitque, ut beatitudini tuæ isthæc
nuntiarem verbis hisce : Propter charitatem ne

episcopi cuiuspiam meminerit, in eoque non de
alio, quam de Eusebio, cathedram Thessalonicen-
sem, Mauritio imperante, seu ante annum 602, quo
hic obiit, moderato, sermo instituitur, consecrarium
sit, ut per archiepiscopum illum, e quo, quæ hic
narrat, sese audivisse Joannes ait, non alium,
quam eundem Eusebium, Thessalonicensem arch-
iepiscopum, intelligat, licet interim id e nostro,
in quo e dicto bibliothecæ Vaticanæ codice caput
præsens descriptum tantummodo habemus, codice
ms. 193 palam esse haud possit, quod hic nec
omnia, quæ codex Masarinæus, suppeditat, nec cum
hoc convenit in ordine, quo, quæ suppeditat, pro-
ponit.

(31) Altarium tegmina, quatuor columnis innixa

prόνοιαν, καὶ κηδεμονίαν τῆς πόλεως, ἣν Θεοῦ βου-
λήσει ἐν τοῖς κατόπιν ἡμεῖς διασαφηνίσει σπουδάσο-
μεν. Συνέβη, φησὶν, τὸ ἐν τῷ πασαγίῳ αὐτοῦ τεμε-
νει κιδώριον ὄλον ὑπάρχον ἐξ ἀργύρου λαλαμπρο-
μένον, ἐμπρησθῆναι νυκτὸς, ὡς διαλυθῆναι πάντα
τὸν ἀργυρον, καὶ τι μέρος αὐτοῦ μιανθῆναι. Ὁ
γούν εἰρημένος ἀρχιεπίσκοπος δσιώτατος σπεύδων
ἐκ καινῆς κατασκευάσαι τὸ προλεχθὲν ἅγιον κιδώ-
ριον, καὶ μὴ εὐρίσκων ἀναλογοῦσαν τὴν ἄλκην τοῦ
χωνευθέντος ἀργύρου πρὸς τὴν τοῦ παντὸς ἔργου
συμπλήρωσιν, ἐβουλεύετο τὸν ἐν τῷ αὐτῷ πανσέπτῳ
ναῦ ἀργύρεον θρόνον λύσαι, καὶ ἀποτελέσαι ὡς
ἀναγκαιοτέραν τὴν τοῦ λεχθέντος κιδωρίου κατα-
σκευὴν, διότι καὶ τὸ ἡγιασμένον μνημεῖον τοῦ μάρτυ-
ρος λέγεται περιέχειν, ἄλλως δὲ καὶ τοῦ παντὸς ὄλ-
κου ἐτύγχανεν ὡς ἀληθῶς μεγίστη εὐπρέπεια.

γγ'. Καὶ δὴ ταύτην αὐτοῦ στήσαντος παρ' ἐκυτῷ,
μηδενὸς ἄλλου εἰδότης, τὴν βουλήν (οὐδὲ γὰρ ἄλλη
πρόφασις ὑπῆν, ὅθεν τὸ λοιπὸν τοῦ ἀργύρου τὴν
ἀναπλήρωσιν δεξίεται) φαίνεται κατ' ὄναρ ὁ πάντων
ἡμῶν ἀρωγός, ὁ μέγας τοῦ Χριστοῦ μάρτυς Δημή-
τριος ἀνδρὶ τινι καλλίστῳ τὸν βίον, καὶ τῆς τοῦ
πρεσβυτέρου κατηξιωμένῳ τιμῆς, τοῦνομα Δημη-
τρίῳ, λέγων· Ἄπειθε, λάλησον τῷ ἐπισκόπῳ τῆς
πόλεως· Μὴ τολμήσης λύσαι τὸν θρόνον τοῦ οἴκου
μου. Καὶ δὴ τοῦτο πράξαντος τοῦ πρεσβυτέρου,
πρῶτον μὲν ὁ ἀρχιερεὺς κατεπλάγη, διὰ τὸ φανε-
ρωθῆναι αὐτοῦ τὴν ἐνθύμησιν· οὐδεὶς γὰρ, ὡς εἶπεν,
ἄλλος ἠπίστατο τὸ κρυπτῶς αὐτῷ βεβουλευμένον·
εἶτα δὲ, δόξαν κατὰ τινὰ ὑπόνοιαν ταῦτα τὸν πρεσβύ-
τερον πλάσασθαι (ἐτύγχανε γὰρ καὶ διοικητῆς τοῦ
εἰρημένου πανσέπτου ναοῦ), ἀπέλυσε αὐτὸν μικρῶν,
πῶς καὶ λελυπημένοις ῥήμασι φήσας, Τί γὰρ ἤκου-
σας ἔνδοξοι μοι, ἀδελφεῖ ;

νδ'. Πάλιν δὲ μεθ' ἡμέρας τινὰς πολλὰς ἐρευνή-
σας, καὶ μηδεμίαν εὐρῶν, ἐξ ἧς τὸ λοιπὸν τοῦ ἔργου
γενήσεται, τῇ αὐτῇ συνεσχέθη βουλή τῇ κερὶ τοῦ
θρόνου, καὶ ὡς ἐκέλευσε κληθῆναι τὸν ἀργυροῦργον
ἐπὶ τὸ ἐντεταλασθαι αὐτῷ λαβεῖν τὸν θρόνον, αὐθωρῶν
ἐμήνυσέ τις λέγων· Δημήτριος ὁ πρεσβύτερος εἰ-
σελθεῖν ἀξιοῖ πρὸς τὴν ἀγῶσύνην σου. Ὅς εἰσελθὼν
εἶπεν αὐτῷ· Ὁ σκέπων ἡμᾶς ἀθλοφόρος ὤφθη μοι
πάλιν τῷ ἀμαρτωλῷ ἐν ὕπνῳ τρόπον τινὰ καὶ σκυ-
D θρωπῶ τῷ προσώπῳ, καὶ προσέταξεν ἀναγγεῖλαι τῇ
μακαριότητι σου αὐταῖς λέξεσι ταῦτα· Διὰ τὴν ἀγά-
πην μὴ λυτήσης με τῇ ἀφαιρέσει τοῦ θρόνου. Ὁ δὲ

atque in fastigiatam formam educta, sub quibus et
sanctorum corpora (ad Cangium in Glossario mediæ
et infimæ Latinitatis ad vocabulum *ciborium*) recondi
solerent, communiter quidem olim cithoria fuerunt;
verum quale, quod in Thessalonicensi Sancti nostri
templo erat exstructum, ciborium exstiterit, infra
a Joanne cap. 10 graphicè exponitur.

(32) Eusebius nempe, Mauritio imperante, Thes-
salonicensis archiepiscopus ; neque enim de alio
archiepiscopo antea locutus fuit Joannes.

(33) Per hoc vocabulum verosimiliter hic intel-
ligitur sedes seu cathedra, quam Thessalonicensis
archiepiscopi, cum ædem, sancto Demetrio Thessa-
lonicæ sacram, adirent, occupare in hæc solerent.

ἀκούσας, ἤχθέσθη μὲν πρὸς τὸν πρεσβύτερον (ἰδὼκει ἄ-
γάρ αὐτὸν πλάττεσθαι), ἀπέλυσε δὲ αὐτὸν αὐστηρό-
τερον, φανερώσας λοιπὸν, καὶ τὸν σκοπὸν αὐτοῦ εἰ-
πὼν. Καὶ πόθεν κελεύεις δοῦναι τὸ ἐλλείπον τῇ
ὀλίγῃ τοῦ ἀργύρου; Οἶδεις ὅτι ὑπεστὶν ἄλλος τρόπος;
Εἶπέ· εἰ δὲ οὐ λέγεις, μὴ κατάκρινε προπετῶς, φι-
λοσοφῶν εἰς τὰς ἀλλοτριὰς θλίψεις.

νε'. Ὁ δὲ ἀνὴρ συγκαχυμένος ἐξῆλθεν· οὐπω
γὰρ ἦν αὐτῷ λαλήσας ὁ ἅγιος τὸ τί δεῖ γενέσθαι,
ἀλλὰ μόνον τὸ λυθῆναι τὸν θρόνον ἀπέτρεπεν· κίν-
τευθεν ὁ πρεσβύτερος ἀναξιοπίστος ἐδοκιμάζετο
σύμβουλος. Τὸ μὲν γὰρ μὴ ἀρθῆναι τὸν θρόνον ἐκ
τοῦ τόπου ἔλεγε κελεύειν τὸν ἅγιον· πόθεν δὲ ἡ τοῦ
κιδωρίου συμπλήρωσις γένηται, οὐκ εἶχε λέγειν.
Ἦς δὲ περὶ που μηνῶν δέκα καὶ ὀκτώ ὑπέρθεσις ἐν
τῷ πράγματι γέγονε, καὶ τρόπος ἄλλος οὐκ ἀνεφα-
νεῖ ἀναπληρῶν τὸ ἐλλείπον, ἐβουλεύμενον ποιῆσαι,
καὶ μὴ παραβλέπειν οὕτω· ἄσχημον ὄλον τὸν ναὸν,
διὰ τὸ σβῆσαι τὸ τῆς αὐτοῦ εὐκοσμίας ἀπλήρωτον.
Τότε ἡ λοιπὴν εὐδοκία Θεοῦ καὶ ὁ πανένδοξος
ἀθλοφόρος ἤνωξε τὴν χεῖρα τὴν ἀφρονον, καὶ ὀπτά-
νεται τὸ ἴδιον τῷ πρεσβυτέρῳ λέγων· Ἀπελθὼν
λάλησον τῷ ἐπισκόπῳ· Μὴ ὀλιγώρει, πλέον σου
μέλει μοι περὶ τοῦ οἴκου μου καὶ τῆς πόλεως, μηδὲν
μεριμνήσῃς.

νε'. Ταῦτα ὁ πρεσβύτερος ἀκούσας, θρόμῳ ταχέϊ
σὺν πολλῇ χαρᾷ μηνυθεὶς τῷ ἀρχιεπισκόπῳ, ἀνηγ-
γεῖλεν αὐτῷ, καὶ εὐηγγελίσαστο ἀμέριμνον αὐτὸν
διαμείνειν. Δακρύσας οὖν ὁ ἀρχιεπίσκοπος, καὶ κα-
ταπλαιγίς τὴν τηλικαύτην τοῦ ἀθλοφόρου συγκατά-
θεσίν τε καὶ πρόνοιαν, καὶ πιστεύσας ἐξ ὅλης καρ-
δίας τῇ ὑποσχέσει αὐτοῦ, ἦν πρότερον οὐκ ἐφανε-
ρου, διὰ τὸ μέγιστον, οἶμαι, ἀγωνία τὰς ψυχὰς ἡμῶν
δοκιμάζεσθαι· βραχύ τι τοῦ πρεσβυτέρου ὑπεξελθόν-
τος, καὶ μικρὰς ὥρας περιπλευσάσης, λέγει τοῖς
πλησίον ἀκούσασιν τῶν τηλικαύτα βηθέντων παρὰ
τοῦ πρεσβυτέρου βημάτων· Μείνωμεν ὀλίγον, ἀδει-
φοί· ἀψευδῆς γὰρ ἡ τοῦ ἀθλοφόρου ὑπόσχεσις. Οὐπω
δὲ σχεδὸν τὸ βῆμα πεπληρώκει, καὶ τις τῶν αὐτοῦ
φρον, Ὁ κύριος Μηνᾶς Ἰσταται κάτω, καὶ τὰ ὑμέ-
τερα ἔχνη κατασπᾶσασθαι βούλεται, φάσκων ἰδίᾳ
θίλειν προσανοῖσθαι ὑμῖν τινα· διὰ τοῦτο γὰρ καὶ
τῷ παρόντι καιρῷ ἐληλυθέναι· ἦν δὲ ὥρα πέμπτη
τῆς ἡμέρας.

νε'. Ὡς ἀνελθὼν λέγει τῷ ἀρχιεπισκόπῳ· Ἐπει-
δή πολλά χρεωστῶ τῷ πανενδόξῳ μάρτυρι Δημη-
τρίῳ, πολλάκις με ἐκ κινδύνων καὶ αὐτοῦ τοῦ
θανάτου βυσαμένῳ, πλεονάκις ὤρμησα ἐκ τῆς ὑπὸ
Θεοῦ ἐωρηθείσης μοι περιουσίας μέτριόν τι προσ-
γαγεῖν τῷ πανσίπτῳ αὐτοῦ ναφ, καὶ ἡσθανόμην
κατὰ ψυχὴν ὡσπερ τινὰ συλλαλούντά μοι, ὅτι Ἀνά-
μεινον, οὐκ ἔστι καιρὸς. Σήμερον δὲ, καμμακά-
ριστε Πάτερ, ἀπὸ πρωτὸ μέχρι ταύτης τῆς ὥρας εἰ
λογισμοί με συνωθοῦσι λέγοντες, ὅτι Προσάγαγε ἅ
πολλάκις ἐπηγγείλω τῷ ἀθλοφόρῳ, ὅτι νῦν καιρὸς
εὐπρόσδεκτος, καὶ τὸ δῶρον ἐν ἀργύρῳ ἔτω, καὶ μὴ
ἐν χρυσῷ. Δέουμα· οὖν τῆς ἀγιωσύνης σου, μὴ ἀπο-

throni ademptione me contristes. Ille audiens pres-
bytero quidem (eum enim fingere existimabat)
succensuit; ipsum autem austerius dimisit, tan-
dem etiam, intentione sua declarata, dicens: Et
unde, quod ponderi argenti drest, dari facias?
Aliumne modum subesse nosti? Dic: si autem
non subesse reponas, ne temere, in alienas tribu-
lationes philosophatus, iudicium feras.

55. Vir autem confusus exivit: necdum enim,
quid fieri oporteret, Sanctus ei dixerat, sed tantum
thronum destrui prohibuerat, atque hinc presby-
ter suavior censebatur fide indignus. Sanctum enim,
ne thronus e loco tolleretur, imperare dicebat,
unde autem ciborium perficeretur, dicere non
habebat. Cum autem mensium circiter decem et
octo dilatio in re facta fuisset, nec modus alius,
qui suppleret, quod deerat, appareret, archiepis-
copus apud se tandem id, de quo deliberarat, omnino
exsequi, nec totum templum ex eo quod, quæ ad
illius ornatum spectarent, perfectionis defectus
obscuraret, ita indecorum cernere, constituit.
Tunc autem Dei benevolentia gloriosissimus etiam
certaminum victor manuum abundantem ap ruit,
tertioque presbytero apparuit, dicens: Aliens die
episcopo: Ne animum despondeas, magis mihi,
quam tibi, domus mea et civitas curæ est, nulla de
re sis sollicitus.

56. Hæc cum presbyter audivisset, celeri simul
cursu et multa lætitia, cum archiepiscopo renum-
tians fuisset, ei exposuit, edixitque, ut absque
cura maneret. Lacrymans igitur archiepiscopus
ac talem certaminum victoris demissionem et
curam admirans, totoque ex corde promissioni
ejus, quam prius, ut majori, puto, animæ nostræ
anxietate probarentur, palam laud fecerat, fidem
adhibens, presbytero paulum egresso brevique
tempore elapso, presentibus, qui verba, a pres-
bytero tunc dicta, audiverant, dixit: Exspectemus
paulisper, fratres; vera enim est certaminum vi-
ctoris promissio. Necdum autem fere sermonem
absolverat, atque aliquis e domesticis ejus ait:
Dominus Mennas infra stat, vestraque vestigia
vult amplecti, affirmans sese vobis sua quædam
velle offerre; ideo enim presenti tempore (erat
autem diei hora quinta) sese venisse.

57. Qui cum ascendisset, dixit archiepiscopo:
Cum gloriosissimo martyri Demetrio, qui me sæpe
ex periculis atque ipsa morte eripuit, nulla de-
heam, modicum quid e datis mihi a Deo facultatibus
templo ejus quam maxime venerando offerre sæpe
desideravi, atque aliquem velut ad animam, Exspe-
cta, quoniam tempus opportunum non est, mihi
dicentem sensi. Hodie vero, beatissime Pater, a
mane usque ad hanc horam cogitationes me impel-
lunt dicentes: Quæ sæpe certaminum victori pro-
misisti, quia nunc tempus acceptabile est, ser, do-
numque tuum in argento, nec in auro sit. Oro
igitur sanctitatem tuam, ne avertas servum tuum,

sed ut duos viduæ obolos, quod a me allatum est, A accipe, nostræque post Deum civitalis Domini ciborio applica; id enim martyri placere omnino persuasum habeo. Atque, advocato famulo, septuaginta quinque argenti libras detulit, dicens: Sit tibi adversus Deum res, nisi ea illic impendas.

58. Ille vero Dei providentiâ diligentissimam- que certaminum victoris curam cognoscens re- spondit dicens: Dominus, fili, tibi benedicat, ita faciam, ut petisti, eumque dimisit. Cum autem brevi quodam tempore exspectasset parumque, ut abiret, es et progressus, quemdam, qui alloquium petebat, Joannem antiquorum illustris Thessalo- nicæ causidicorum unum, similibus iis quibus dominus Me-nas usus erat, verbis utentem ac pro eadem sacrati ciborii causa quadraginta ar- genti libras offerentem excipit. Atque alii, quorum Deus spiritum excitavit, clam, nec nisi archi- episcopo noti obtulerunt, ex quibus statim pul- cherrimum illud, quod hodieque cernitur, opus fuit extractum (34), ita ut tandem per omnem civi- tatem divulgaretur diversa certaminum victoris cura providentiæque Deo accepta in Christo Jesu Domino nostro. Quia eidem convenit gloria, honor et adoratio cum Patre immortali et sanctissimo vivificanteque Spiritu nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

στρέψης τὸν παῖδά σου, ἀλλ' ὡς τὸ δικόβολο τῆς χήρας πρόσδεξαι τὸ κομισθέν παρ' ἐμοῦ, καὶ εἰς τὸ κιδωρίον τοῦ μετὰ Θεὸν δεσπότου τῆς πόλεως ἡμῶν πρόσμιξον· τοῦτο γὰρ ἀκριβῶς πίπταιται θερα- πεύειν τὸν μάρτυρα. Καὶ φωνήσας τὸν παῖδα προσ- ἤγαγεν ἐδοξαζέοντα πέντε λίτρας ἀργύρου φη- σας, Ἔστω σοι πρὸς τὸν Θεόν, ἐὰν μὴ ἐκεῖ αὐτὰ δαπανήσης.

νη'. Ὁ δὲ γινὼς τὴν οἰκονομίαν τοῦ Θεοῦ, καὶ τὴν τοῦ ἀθλοφόρου ταχίστην πρόνοιαν, ἀπεκρίνατο λέγων· Ὁ Κύριος, τέκνον, εὐλογήσαι σε, ὡς τὸ ποιήσω καθὼς ἠτήσω· καὶ ἀπέλευσεν αὐτόν. Βραχὺ δὲ τι μεταλαβὼν τῆς ὥρας ἐχούσης, καὶ μικρὸν δια- στήσας πρὸ τοῦ ἰλεῖν, δίδεται μηνύοντά τινα Ἰωάννην, ἓνα τῶν παλαιῶν δικολόγων τῆς περιου- τοῦς Θεσσαλονικῆς τυγχάνοντα, παραπήσιος τῷ κυρίῳ Μητῷ βήμασι κεχρημένον, καὶ προσάγοντα ὑπὲρ τῆς αὐτῆς τοῦ ἡγιασμένου κιδωρίου αἰτίας ἀργύρου λίτρας τεσσαράκοντα. Καὶ ἄλλοι δὲ ὧν ὁ θεὸς ἠγάγετο τὸ πνεῦμα λεληθότως προσήγγισαν, μηδὲ γνωσθέντες πλὴν τοῦ ἀρχιερέως, ἐξ ὧν παρηχημα κατασκευάσθη τὸ περικαλλῆς τοῦτο καὶ νῦν φαινόμε- νον ἔργον, ὡς διασημισθῆναι λοιπὴν κατὰ πίστις τῆς πόλεως τὴν ποικίλην τοῦ ἀθλοφόρου κηδεμονίαν, καὶ τὴν θεάρεστον πρόνοιαν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν. Ὅτι αὐτῷ πρέπει δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνη- σις σὺν τῷ ἀθανάτῳ Πατρὶ, καὶ τῷ παναγίῳ καὶ ζωοποιῷ Πνεύματι νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

CAPUT VII.

Qui Onesiphorus templi custos in Sanctum peccarit, ab eoque idcirco fuerit punitus (35).

59. Sed nec illud, quod a prædicto beatissimo ar- C chiefiscopo in ipsa veritate narratum est, præteriri oportet (36). Audientium enim cum intellectu Dei- que timore animas incitat, ut ea quæ sursum sunt, et non quæ supra terram, sapiant. Cum vero etiam ineffabilem gloriosissimi certaminum victoris cu- ram commonstret, varie eorum, qui eilem ser- viumt, salutem, summa in opera animadversione proposita, certo modo operatur, ne minimum qui- dam eos offendere permittens. Onesiphorus qui- dam templi Demetrii martyris, pulchris victoriis decorati, erat custos. Ille pietatis suæ et illud ha- buerat signum, quod germanus prædicti beatissi- simi archiepiscopi, tunc autem lectoris esset ami- cus.

60. Una igitur dierum, cum in sanctissimam

νθ'. Ἄλλ' οὐδ' ἐκεῖνο παραλείψαι χρεῖων ὅπρ τοῦ προμνημονευθέντος δσιωτάτου ἀρχιερέως ἐπ' αὐτῆς ἀληθείας ἀφηγηθῆν. Ἐνάγει γὰρ τὰς ψυχὰς τῶν μετὰ συνέσειω; καὶ φόβου Θεοῦ κατακουδύτων εἰς τὰ ἄνω φρονεῖν, καὶ μὴ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, ἀλλ' ὥστε καὶ τῆς ἀφρατον τοῦ πανενδόξου ἀθλοφόρου κηδεμονίαν παρ- λιστησιν, πῶς ποικίλως ἐργάζεται τὴν τῶν αὐτῷ δου- λεύόντων σωτηρίαν δι' ἄκρα; τῶν ἔργων παρὰ φυλακῆς, μηδὲ τοῖλάχιστον προσκόπτειν αὐτοὺς συγχωρῶν. Οὐνησιφόρος; ἐτύγχανε παραμονάρης τοῦ ναοῦ τοῦ καλλινίκου μάρτυρος Δημητρίου. Οὗτος δειγμα τῆς εὐλαθείας αὐτοῦ καὶ τοῦτο ἐκέ- κτητο, τὸ φίλον εἶναι γνήσιον τοῦ προλεχθέντος δσιωτάτου ἀρχιεπισκόπου, τὴν καὶ αὐτὰ δὲ ἀναγνώστου τυγχάνοντος.

ξ. Μιὰ γοῦν τῶν ἡμερῶν πορευθεὶς εἰς τὸν παν-

(34) Quidquid hucusque cap. præsentî Joannes narra- bat, totum id apud Mabillonium tom. I *Veterum An-lectorum* n. pag 74 et hinc seqq. paulo contra- et us xpositum invenies. Ut porro et de tempore, quo id evenit, aliquid dicam, sub Eusebio, qui Thessalonicensem cathedram, Mauritio imperante, moderatus est, evenisse, ex iis quæ mox ad lit. b et d a motavi, manifestum est, ut proinde sæculo sexto senescente verosimillime evenit.

(35) Caput hoc in codice olim Mazarinæ a fol. 63 usque ad fol. versum 66 suppedilatur sub brevi hoc titulo: Περὶ Οὐνησιφόρου τοῦ παραμοναρίου, *De Onesiphoro, templi custodia*; hic autem titulo paulo proflixiori insignitum e bibliothecæ Vaticanæ

codice 821 a nobis exhibetur ob rationem in Adno- tatis. cap. præcedenti ad lit. a subnexis adductam.

(36) Non alium hic, qui, cum præsentî cap. nar- rata evenere, lector duntaxat esset, archiepisco- pum, quam Eusebium, in Adnotatis cap. præcedenti subnexis memoratum, designari, facile ex ibidem dictis colliges, uti et ex narrationis serie hic sub- jecta, utpote in qua is ab Onesiphoro discrete ap- pellatur Eusebius. Jam vero, cum res ita habeat, hinc certe ante sæculi sexti finem ad sedem Thessalonicensem fuerit evectus, ante ejusdem pa- riter sæculi finem, quod hic de Onesiphoro refer- tur, evenisse necesse est.

ἅγιον οἶκον τοῦ πανσέπτου ἀθλοφύρου, εἶρε τὸν ἅγιον εἰρημένον ἐμπροσθεν τῶν ἀργυρέων θυρῶν τοῦ ἐκεῖσε λεγομένου κειώριου, ἀγαθῆ καὶ σχεδὸν ἄπνοον, καὶ τῶν νεκρωθίντων οὐδὲν διαφέροντα. Ὡς δὲ τελοῦντο περὶ τοῦ φίλου ὁ ἀνὴρ συμπάσχων καὶ πενθῶν ἐπὶ τῷ συμβάντι μάλα, μόλις μετὰ πλειονας ὥρας εἰς ἐκτὸν ἔλθων ὁ Ὀνησιφόρος, καὶ γνωρίζας τὸν ἀναγνώστην ὡς φίλον γήσιον πενθοῦντα, καὶ πεφουμένον τοῖς δάκρυσι λέγει πρὸς αὐτόν. Διὰ τὸ συμβάν μοι, κύριέ μου Εὐσέβιε, δακρύεις; Τοῦ δὲ κατανεύσαντος, οὐδὲ γὰρ λαλήσει διὰ τὴν λύπην ἐξίσχυσε, λέγει αὐτῷ, Οὐκ ἔφελλεις δακρύειν, ἀλλ' εἰ ἀγαπᾷς με, δρυζον μνημεῖον, καὶ ζῶντά με κατὰχυσον.

Ἐα'. Τοῦ δὲ διατραχύντος ἐπὶ τῷ παραδόξῳ τοῦ λόγου, καὶ σκυθρωπῶς εἰρηκτός, Τίνος χάριν, ἀδελφέ; ἐκεῖνος ἀπεκρίνατο, ὅτι Περιέπεσα σφάλματι, οἷον μὴδὲ μετράειν δὴ νοῦν περιπεπωκέναι ποτὲ πιστεύεις ἂν, ὅφ' οὐ καὶ μεγάλως τὴν ἀθλοφύρον περιύβουα, ὡς μὴδὲ πρόσωπὸν με τοῦ λοιποῦ ἔχειν τὰ πρόσωπα τοῦ ναοῦ αὐτοῦ θεωρῆσαι, μήτε γὰρ ἅγιον αὐτοῦ καὶ ἡγιασμένον κειώριον προσφύσσαι. Τοῦ δὲ ἀναγνώστου τηνικαῦτα κατασεύλαντος τὴν πολλὴν αὐτοῦ ἀθυμίαν καὶ σύγχυσιν διὰ τῶν πράξεων καὶ παραινετικῶν αὐτοῦ ῥημάτων, καὶ πείσα; ἀρηγγίσασθαι τὸ συμβάν, οὕτως ἤρξαστο λέγειν· Οἶσθα, προσφιλέστατε, τὴν συνήθειαν, ὅτι περὶ δεῖ πάντως κηροῖς καταλάμπασθαι τὸ ἔνδον τοῦ ἡγιασμένου τούτου κειώριου;

Ἐβ'. Οἶσα, φησὶν. Καὶ τοῦτο δὲ οὐκ ὄγνωσι; ὁ Ὀνησιφόρος; ἔφη, ὡς ἕκαστος καθ' ὃ ἂν ἔχη προθέσειος, μικροῦς ἢ μεγάλους αὐτόθι προσφέρει κηροῦ; Καὶ ὁ ἀναγνώστης; Ἀληθές καὶ τοῦτο. Ἐγὼ οὖν, φησὶν, ὡς παρμονάριος νομίτας χρηματικώτερον περιποιεῖν τι καὶ τῷ ἁγίῳ καὶ ἑμαυτῷ, τὰ ἀληθῆ γὰρ ἐρῶ, ἐπεὶ καὶ ἅπαντα γνωστὰ τῷ θεῷ, τοὺς μὲν μεγάλους τῶν προσφερομένων κηρῶν παραχρῆ αἰσένυον, λεπτοῦς δὲ ἄντ' αὐτῶν καὶ μικροῦς ἐπήγγυον καίεσθαι. Ὄφθη μοι οὖν ἐν ὕπνοις ὁ ἅγιος τῷ ἁμαρτωλῷ, καὶ φησι τῇ γλυκερῇ φωνῇ τῆς ἀμέτρου αὐτοῦ συγκαταθέσειος, Ἀδελφέ Ὀνησιφόρε, οὐκ ὄρεσκαί μοι ὁ ἐργάζῃ· οὐδὲ γὰρ μυρίαί λίτραι; χρυσοῦ θεραπεύομαι, ὡς μὲν; ψυχῆς σωτηρίῃ, ἢ οὐκ οἶσα; ὅτι τὸ προσφερόμενον πρᾶγμα, ὅσον ἐπιμένει λειτουργῶν καὶ φαινόμενον, τοσοῦτον παρορμῆτοῦ; ἄγιους προσθεύειν ὑπὲρ τοῦ προενέγκαντος;

Ἐγ'. Ἐὰ οὖν τὰ προσφερόμενα τῶν κηρῶν καίεσθαι ἄχρη; ἂν ἄλλος προσαγάγοι. Ἐγὼ δὲ ὁ τάλας δυσπισθεῖς, καὶ λογιζάμενος τὰς ἑμαυτοῦ ἁμαρτίας, ἐνόμισα φαντασίαν ἑωρακέναι· ἁμαρτωλῷ γὰρ, φ-

(37) In magnis Graecorum Mensis, in quibus, quae hic de Onesiphoro etiam narrantur, loco huic respondentia, quae una cum adornata a me versione Latina huic transfero, sequentia ad 26 Octobris leguntur: Ἐπὶ πολὺ καὶ τῶν λαμπάδων ἱμμένων, ἐπὶ πλέον ἰλεούται καὶ τὸ θεῖον τῷ προσάγοντι, ὁσῶτον δὲ ἀφαιρουμένων, ὀποτέμενεται... ἐκεῖνου τὸ εἶαιον τὸ πρᾶγμα· « Multis lampadibus accensis, Deus copiosius illi, qui eas offeri, sit propitius; celerius autem ablatis, illius misericordiae

certaminum victoris maxime venerandi domum hic esset ingressus, praedictum invenit ante argenteas ibidem existentis, ut vocatur, ciborii januas mutum ac fere exanimem nihilque a mortuis differentem. Cum autem vir, amici commiserescens, deque re, quae acciderat, dolens, esset turbatus, aegre admodum post plures horas Onesiphorus adse reversus, lectoremque, ut genuinum amicum lamentantem lacrymisque foelatum conspicuus dixit ad eum: Ob idne, quod mihi accidit, mi domine Eusebi, lacrymaris? Eidem autem capite (neque enim praedolore loqui poterat) annuente dixit: Lacrymari humil debes, sed, si me amas, sepulcrum sode, vivumque me sepeli.

61. I lo vero per mirum sermonem turbato tristisque vultu dicente: Cujusnam rei gratia, frater? is respondit: Quia in delictum, quali mentem nec juveni aliquando fuisse conspurcatam credas, prolapsus sum, quo etiam certaminum victorem magnopere irritavi, adeo ut frontem, quo templi ejus vestibulum aspiciam, sedum sanctum ejusdem ac sacratum ciborium attingam, de caetero hand habeam. Cum autem lector, magna ejus de ectione animi conturbationeque mitibus suis adhortatorisque verbis tunc repressa, ei etiam, ut quod acciderat narraret, suasisset, ita dicere incepit: Consuetudinem, amantissime, qua sacratum illud ciborium cereis intro illuminari oportet, nosti?

62. Novi, ait. Nec illud, dixit Onesiphorns, ignoras, ut quisque, secundum quod habuerit propositum, parvos vel magnos cereos isthic offerat? Ac lector: Et illud verum est. Ego igitur, inquit, ut templi custos, utilis quid et Sancto et mihi (vera enim, cum et Deo cuncta sint nota, praedicabo) comparaturum me ratus, majores quidem cereorum oblatores statim extinxit, eorum autem loco tenues et parvos comburendos delixi. Mihi igitur peccatori Sanctus in somnis est visus, dulcique immensae ejus demissionis voce dixit, Onesiphore frater, non placet mihi, quod operaris: neque enim, ut unius animae salus, infinita auri pondera mihi placent; nescisne rem, quae offertur, quantum ministerio suo fungens visuique obiecta manet, tantum sanctos, ut pro eo, qui illam obtulit, intercedant, movere (37)?

63. Cereus igitur, qui offeruntur, ardere sinit, donec alius accedat. Ego autem miser expergefatus moxque peccata recogitans, vanam me vidisse imaginem existimabam. Sanctus enim, aiunt, pecca-

opus succiditur. » Rederus autem in adornata a sese, quae penes nos ms. exstat Latina Menaeorum versione ita in hunc illorum locum, nec immerito, in margine observat: « Non videtur hoc ex fide dictum. Deus enim acceptat oblata, prout ab offerentibus sunt, quibus aliena malitia nihil potest nocere, etiamsi dona furto subducantur. » Illic, quid de Joannis textu, cujus occasione haec observo, statuendum sit, facile colliges.

tori haud apparet. Postquam autem bis ac ter a simili denuntiationem in somno accepi, observare eam studui, quod et faciens usque in hodiernum diem mansi. Nocte autem illa quispiam advenit maximos etiam offerens cereos; cum autem orasset, discessitque vir, cereis, ut Achar Dei donario (38), inhiavi, cumque, ut eos tollerem ac extinguerem minoresque eorundem loco accenderem, gressum moverem, ipsemet Sanctus e sacro conditorio vocem quam maximam emisit, ita clamans ad me: Iterumne eadem?

64. Ego autem miser vocis timore ita de terra ex agitatione sum levatus, ut extra fores fuerim conjectus, ubi et veniens me exanimem et nutum nullumque vitae indicium habentem invenisti. Hæc quidem sese et vidisse et audivisse beatus noster et Pater et archiepiscopus narravit (39); nos autem attendere debemus, quia iis quæ Dei voluntate a sanctis ejus præcipiuntur, morem gerere nos oportet; si autem id non facimus, eos in propriam jacturam contristamus. Videtis enim, ad qualem sensum res Sanctum commoverit, ut etiam voce sensibili ad offendentem, cum præsens astaret, manifeste clamavit. Nobis autem propitia erit ejus bonitas, obediens nos omni ex parte faciens benignis ejus voluntatibus in Christo Jesu Domino, qui a eum decet gloria, honor et virtus in sæcula sæculorum. Amen.

CAPUT VIII.

De magna, qua Thessalonicensibus famis tempore Sanctus prodigiose succurrit, sollicitudine ac cura (40).

65. Non solum enim privato multis, sed et omni in commune sua simul et civitati et regioni diversis temporibus suum ex charitate patrocinium providentiamque gloriosissimum certaminum Christi victorem supra modum exhibuisse, illud, quod hic iterum (neque enim ejus aliquando erga nos, uti nec erga peccatores poenitentes Dei misericordia, cessat benignitas) narrandum occurrit, specimen præbet. Cum multos adhuc veritatis testes æquales habeam, paucis rem declarabo. Postquam in hanc custoditam a Deo Thessalonicensium civitatem impetum aliquando, qua de re, dante Deo, in subsequentibus suo tempore dicere instituimus, gens barbara multitudine infinita fecisset (41),

(38) Achar seu, ut communius scribitur, Acham e spoliis Jerichuntinis (ad libri Josue caput vii) contra Dei præceptum, qui et Jericho et quemcumque in ea fuerant, anathemate devovenda jusserat, nonnulla subripuit, hincque gravissime, mandante Deo, fuit punitus.

(39) Quid, quid ad hunc usque cap. præsentis locum narratur, apud Mabillonium tom. I *Veterum Analectorum*, pag. 77 et binis seqq. narratione nonnulla contractiori etiam suppeditatur. Cæterum, cum ob cereos, qui in sancti Demetrii honorem accendi fuissent, extinctos atque ablatis punitus fuisse Onesiphorus hic narretur, idque certe, uti ex mox ad litt. b notatis liquet, ante sæculi sexti finem acciderit, consecrarium et ex hoc de Sancti

αίν, ὁ ἅγιος οὐ κατοπτεύεται. Ἐπει δὲ καὶ δις καὶ τρίς τὴν τοιαύτην παραγγέλιαν καθ' ὑπνους εἰδεξάμεν. Ἐσπευσα ταύτην παραφυλάξισθαι, ὃ καὶ πικρῶν μεμύνηκα μέχρι τῆς σήμερον. Τῇ δὲ νυκτὶ ταύτῃ ἤκε τις, καὶ μεγίστους λίαν προσάγων κηρούς· μετὰ δὲ τὸ εἰδεξῆσθαι, καὶ ἀναχωρῆσαι τὴν ἀνδρᾶ ἐνεθυμήθην τῶν κηρῶν, ὡς ὁ Ἄχαρ τοῦ ἀναθήματος, καὶ δι' ὀρμήσαντός μου τοῦ ἐπαραι καὶ σβέσαι αὐτούς, καὶ ἀντ' αὐτῶν ἄναι μικροτέρους, αὐτῶς ὁ ἅγιος ἐκ τοῦ ἁγίου σκίμποςος φωνὴν ἀφῆκε πάνυ μεγάλτην, οὕτω βοήσας πρὸς με· Πάλιν αὐτά;

Ἐδ'. Ἐγὼ δὲ ὁ θεῖος φόβῳ τῆς φωνῆς οὕτως ὑψώθη ἐκ τῆς γῆς τῷ παλμῷ, ὡς ἔξω τῶν θυρῶν ἐκρηφῆναι με, ἐνθα καὶ ἐλθὼν εὗρές με ἄπνουν καὶ ἀχανῆ, καὶ μηδεμιᾶς ζωῆς ἐμφασιν ἔχοντα. Ταῦτα μὲν ἐξηγήσατο ἰδεῖν τε καὶ ἀκηκοῖναι ὁ μακάριος ἡμῶν Πατὴρ τε καὶ ἀρχιεπίσκοπος· ἡμεῖς δὲ προσέχειν ὀφείλομεν, ὅτι δεῖ πειθαρχεῖν τοῖς εὐδοκίαι θεοῦ παρὰ τῶν ἁγίων αὐτοῦ προστατομένοις· εἰ δὲ μὴ γε, λυπούμεν αὐτούς ἐπὶ τῷ ἑαυτῶν ὀλέθρῳ. Ὅρατε γὰρ εἰς οἶαν ἐξαψιν ἐκίνησε τὸ πρᾶγμα τὸν ἅγιον, ὡς καὶ ἀναφανδὸν κράζει φωνῇ αἰσθητῇ περισταμένῳ τῷ παροργήσαντι. Ἡμῖν δὲ ἴλεως ἔσται ἡ ἀγαθότης αὐτοῦ, ὑπηκόους καθιστώσα πάντοτε τοῖς αὐτοῦ φιλανθρώποις θελήμασιν, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ, ὅτι αὐτῷ πρόπει δόξα, τιμὴ καὶ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

Ἐε'. Ὅτι δὲ οὐ μόνον ἰδεῖ πολλοὺς, ἀλλὰ καὶ κοινῇ περὶ πᾶσαν ἑμοῦ τὴν αὐτοῦ πόλιν τε καὶ χώρην ἐν διαφόροις καιροῖς ἀμετρον ἐκ φιλοστοργίας τὴν προστασίαν αὐτοῦ καὶ πρόνοιαν ὁ πανένδοξος ἀθλοφόρος Χριστοῦ ἐπεδείξατο, τὴ καὶ πάλιν ἐνδείκνυται· οὐδὲ γὰρ λήγει ποτὲ ἡ πρὸς ἡμᾶς αὐτοῦ εὐσπλαγγνία, ὡς οὐδὲ ὁ πρὸς τοὺς μετανοοῦντας ἁμαρτωλοὺς ἔλεος τοῦ Θεοῦ. Διὰ βραχέων σαφηνίσω τῆς ἀληθείας; ἔχων ἔτι μάρτυρας συνήλικας πολλοὺς. Βαρβαρικοῦ γὰρ ἔθνους ἄφρατος ποτὲ τῷ πλήθει τῆ θεοφυλάκτῳ ταύτῃ τῶν Θεσσαλονικίων ἐπεβρίσαστος πόλει, περὶ οὗ σὺν Θεῷ φάναι εὐκαίρως ἐν τοῖς κατόπιν διαληψόμεθα. Κάντεῦθεν μετὰ τὴν ἐκείνων ἀναχώρησιν ἀβρόου λιμοῦ τὴν πόλιν ἅμα καὶ τὴν

miraculis capite est, ut magno is in honore apud Thessalonicenses jam inde ab eodem sæculo sexto exstiterit.

(40) Eadem, quæ hic, in codice olim Mazarinæo, supra sæpissime labdulo, a fol. verso 66 usque ad fol. 69 narratur, brevemque hunc sequentem, cui paulo auctiorem ob rationes, in Adnotatis, quæ duobus proxime prægressis capp. subtextui, adductas, hic substitui, titulum habent sibi præfixum: Περὶ τῆς ἐν λιμῷ προσίας τοῦ μεγαλομάρτυρος, *De magni martyris in fame providentia.*

(41) Dubitandum non apparet, quin hic Joannes de Avarum contra Thessalonicenses expeditione, de qua infra cap. 13 ex instituto tractat, sermonem faciat; quare, cum hæc, Mauritio imperante seu

ἄλλην χώραν συνέχοντο; διὰ τὸ πρῶτον μὲν τὴν Ἰσφάμμεν ἐκείνην τῶν βρῶδων πληθύν ἅπαντα τὰ ἐκτὸς τῆς πόλεως καταδεχίναται, ὡς καὶ τὸν χοῦν ἐκλήθει τῆς γῆς κατὰ τὸ γεγραμμένον· ἔπειτα δὲ καὶ φημισθέντος ἅπανταχοῦ, ὡς ἡ πόλις ἔαλε, μηδένα τῶν ἐν πλοίοις ἐμπορευμένων ἐνταῦθα καταῤραι, κίνδυνος ἰσοπαλῆς τῷ πολέμῳ μετὰ τὴν ἐκεῖθεν διάσωσιν αὐθις ἐπήρητο, πάντων ὁμοῦ τῷ λιμῷ σχεδὸν φθειρομένων οἴκοι τε καὶ δημοσίαι.

ξ'. Ἄλλ' ὁ φιλόπολις καὶ φιλόθρωπος καὶ πάσης ἐμπλεὺς ἀγαθότητος, ὁ ὑπερένδοξος ἀθλοφόρος, οὐκ ἐνύσταξεν ἐπὶ τῇ συμφορᾷ, οὐδὲ κατημέλησε τῶν οἰκετῶν αὐτοῦ, καίτοι ἀνοξίων ὄντων ἡμῶν διὰ τὸ πλῆθος τῶν πεπλημελημένων ἡμῖν φειδοῦς καὶ συμπαθείας, καὶ δὴ Στεφάνῳ τιμὴ ναυκλήρω, φόρτον ἐπιφορμένῳ σίτου καὶ λίαν πολὺν, καὶ ἐπὶ τὴν βασιλίδα τῶν πόλεων πλέοντι ὀπτιάνεται κατὰ τὸ μέρος Χίου τῆς νήσου ἐν ἡμέρᾳ τηλαυγῶς, ἐν ᾧ καὶ γράφεται σχήματι ἐν ταῖς εἰκόσι, μέλλοντι τὴν δεξιὴν τῆς νηὸς ὀθόνην ἀνίλκειν καὶ ἐπὶ τὸ Βυζάντιον, ὡς εἴρηται, ποντοπορεῖν. Παραστάς οὖν ἐν τῷ πλοίῳ φησὶ τῷ Στεφάνῳ· Ἄκουσόν μου καὶ τὸ ἀριστὲρόν ὑψώσον ἄρμενον, καὶ πλεῦσον εἰς Θεσσαλονικὴν ἀχειμάστως καὶ διὰ τάχους.

ξξ'. Χρῆζει γὰρ τοῦ εἶδους, καὶ καλῶς ἔχεις πρῆξαι, ἅμα κἀμοῦ προλαμβάνοντός σε ἐκεῖ. Τοῦ δὲ ὡς ἐν ἐκστάσει γεγονότος διὰ τὸ παράδοξον τῆς θέας τοῦ μάρτυρος, καὶ μόλις πρὸς αὐτὸν φθεγγαμένου, οἱ ἴκουσαμεν, δίσποτα, τὴν πόλιν ἐκείνην ὑπὸ βαρβάρων κατασχεθῆναι, καὶ πῶς ἐκεῖ με καλεῖς γενέσθαι; ὁ ἀθλοφόρος ἀπεκρίνατο· Ἀληθῶς παρὰ ἀνθρώποις ἐλήφθη, ἀλλ' οὐ παρὰ Θεοῦ. Πάντα γὰρ δυνατὰ τῷ Θεῷ. Ἐκεῖ ὡν πλεῦσον, καὶ ταῖς ὀλκάσι ταῖς ὑπενώσαις σοὶ μῆνυσεν, οἱ τοῖς οἰπιρμοῖς τοῦ Θεοῦ Θεσσαλονικὴν εἰσώσεται. Καὶ ταῦτα εἰπὼν κατήλθεν ἐκ τοῦ πλοιοῦ εἰς τὴν θάλασσαν, περιπατῶν ἐπὶ τοῦ ὕδατος, λέγων τῷ Στεφάνῳ· Ἰδοὺ ταύτην πλεῦσον, ὡς ὀρᾷ με προπορευόμενόν σου.

ξη'. Καὶ δὴ παραρῆμα ὁ Στέφανος διαναστῆς τὴν ἄλλην ὀθόνην τοῦ πλοίου ἀνείλκυσε, καὶ ἐπλευσεν ἐπὶ Θεσσαλονικὴν, μέχρι πολλοῦ θεώμενος τὸν πανένδοξον μάρτυρα κατὰ τοῦ πελάγους ὀδεύοντα. Ἄλλὰ καὶ ἄλλους πλειστοὺς ἀναπλέοντας ὁ Στέφανος θεασάμενος ἔκραζεν αὐτοῖς; κατὰ τὴν παραγγελίαν τοῦ ἀθλοφόρου, ὡς ἡ πόλις συμμαχίᾳ Θεοῦ εἰσαέσσωσται, καὶ ἔπειτα μεταστρέψαντας εἰς αὐτὴν καταῤραι. Αὐτὸς πρὸ πάντων ἐλθὼν ταῦτα πολλοῖς τῶν

A hincque post eorum discessum fames valida civitatem simul ac totam regionem premeret, primum quidem quod illa barbarorum multitudo, arenæ similis, quæ extra civitatem erant, omnia ita ut nec terra pulverem, secundum quod scriptum est, intactam reliquerit, devastasset, deinde vero, quod, cum ubique civitatem captam esse esset divulgatum, nemo eorum qui navigiis mercaturam faciunt, huc respiceret, periculum bello æquale post obtentam ex hoc incolumitatem, omnibus simul fame et domi et publice fere pereuntibus, rursus impendebat.

66. Verum, qui civitatis amans et misericors et omni bonitate plenus est, gloriosissimus certaminum victor calamitati haud indormivit, nec nos servos suos, ut ut ob multitudinem eorum quæ a nobis erant peccata, venia et commiseratione indignos, neglexit, ac Stephano cuidam nauclero, qui maximum frumenti onus vehebat, civitatumque reginam (42) versus navigabat, ad insulæ Chii plagam (45), habitu, quo in imaginibus pingitur, assumpto, clare in die apparet, cum is dextrum navie velum levatoris, Byzantiumque versus, ut dictum est, navigaturus esset. Astans igitur in navi dicit Stephano: Audi me, et sinistrum leva velum, tranquilleque et velociter Thessalonicam naviga.

67. Frumento enim indiget, facileque id facere potes, eo me simul præcedente te. Cum autem is mira martyris visione veluti extra se raptus esset, ægreque illi dixisset: Audivimus, domino, civitatem illam a barbaris captam esse, et qui eo ire me jubes? Certaminum victor respondit: Vere apud homines capta est, at non apud Deum. Omnia enim Deo sunt possible. Illic ergo naviga navibusque tibi occurrentibus nuntia, Thessalonicam Dei misericordia salvatam esse. Atque, his dictis, e navi in mare descendit, supra aquam dum ambulat, Stephano dicens: Ecce eadem, qua me præcuntem vides, via naviga.

68. Atque Stephanus statim surgens aliud navis velum levavit Thessalonicamque navigavit, gloriosissimum martyrem diu supra mare euntem cernens. Sed et alios præternavigantes cum Stephanus vidisset, Thessalonicam Dei auxilio esse salvatam iis secundum certaminum victoris præceptum clamavit, utque ad illam, converso cursu, appellerent suavit. Hæc ille, cum ante omnes advenisset, multis civitatis narravit, juramento ipsique operi-

inter annum 582 et annum 603, uti in Adnotatis cap. Isti subdendis docebo, evenerit, quo tempore circiter, quæ hic mox narrantur dictaque expeditionem proximè exercepere, acciderint, quisque haud difficulter statuet.

(42) Per civitatem reginam apud scriptores Græcos Constantinopolis non raro intelligitur, idque hic nominatim apud Joannem fieri, ex his quæ mox subduntur, manifestum est.

(45) Insula hæc in mari Ægæo, hodie Archipelago, haud procul ab Ionia sinuque Smyrnenæ sita est, ita ut, qui inde Constantinopolim cogitat, dextram versus, qui vero Thessalonicam navigat, sinistram versus cursum debeat dirigere, quemadmodum e geographicis insularum Archipelagi tabulis inspectis patet. Hæc ad eorum, quæ mox hic subduntur, intelligentiam.

bus narrationi fidem faciens (44). Statim enim gloriosissimus martyr benignissima sua cura civitatis luctum in gaudium converterit, multis intra paucos dies mercatoribus adnavigantibus, qui diversos afferebant cibos, legatorumque civitatis, qui ob famis calamitatem ad impetratorem iverant, reditum praeveniebant. Unde et in vobis id cogitant es discite, quanta fuerit vehementia mali, ob quod etiam imperatoris aures per legationem civitas tunc turbavit. Deo nostro gloria, etc.

Α τῆς πόλεως ἐξηγήσατο, ὅπως καὶ αὐτοῖς ἔργοις πασάμενος τὸ διήγημα. Εὐθύς γὰρ ὁ πανένδοξος μάρτυς τῆ φιλανθρωποσύνης αὐτοῦ κ. δ. ἐμοί: εἰς τρεῖς τὸν κοπετὴν τῆς πόλεως εἰς χαρὰν, ἐνδὸς ὀλίγων ἡμερῶν πολλῶν προσπευσάντων ἐμπόρων, φερόντων εἰσὴ διάφορα, καὶ πρὸφασάντων τὴν ἐπιάνουδον τῶν πρὸς βασιλεῖα τῆς πόλεως κρυσθευτῶν περὶ τῆς ἀνάγκης τοῦ λιμοῦ φοιτησάντων Ὅθεν καὶ συμβαλλόντες ἐν ἑαυτοῖς καταμάθετε, πόση ἡ σφοδρότης ἐτύγχανε τοῦ κακοῦ, ὅτι καὶ βασιλέως ἀκαλῶς ἡ πόλις τότε διὰ πρὸφασίας ἠνώχλησε. Τῷ δὲ Θεῷ ἡ δόξα, κ. τ. λ.

CAPUT IX.

Qui Sanctus alio adhuc tempore Thessalonicae fame pressae prodigiose succurrerit (45).

69. Quot alia similia martyris beneficia enumeranda habemus! Quantum vero, ut huiusmodi munera literis consignentur, tempus sufficiat? Solum igitur, nuper modo factum, quod per se, ut sanae mentis hominibus iugum de feri martyris curam manifesto comonstret, sufficiens est, narrabo. Nostis omnes frumenti penuriam, quae brevi-ssimum ante tempus non solum in hac custodia a Deo civitate, sed et ubique fere fuit (46), adeo ut et ad ipsam civitatum regionum malum sit progressum, utque omnes praegravi animi dejectione contabescerent, aliis simul omnibus cibis veluti penuriae in frumento similitudinem consertantibus; quod et sagaciores famem proprie appellant. Quando enim, gravem animosque tabescerentem frumenti penuriam cibis aliis, ut par est, supplementibus, necessaria emere (47) in foris possibile est, famem proprie tunc non esse cordati iudicant. Quod si autem in promptu haud fuerit, unde frumenti angustiae methode quadam in populis occurri videatur, tunc ipsum illud nihil esse in promptu, quo id fiat, et opere et nomine proprie famem facit.

Β ξθ'. Ἀλλὰς πόσας ἔχομεν ἀπαριθμεῖν τοῦ μάρτυρος ἡμοιοτρόπους εὐεργεσίας! Πόσος δὲ γρῆσις ἀρκέσει τοῦ συγγράφειν τὰ τοιαῦτα δωρήματα; Οἰκοῦν μόνον τὴ πρὸ βραχέος ἔργι γενόμενον διηγήσομαι, ἀσταρκῆς ὑπάρχον ἐναργῶς παραστῆσαι τοῖς νήφουσι τῆς θεοφύρου προνοίας τοῦ μάρτυρος τὸ ἀένανον. Ἄπαντες ἴστε τὴν πρὸ βραχέος λίαν καιροῦ γενομένην τοῦ σίτου σπάνον, οὐ κατὰ ταύτην μόνον τὴν θεοφροσύτην πόλιν, ἀλλὰ καὶ πανταχοῦ σχεδόν, ὡς καὶ εἰς αὐτὴν φθίσαι τὸ κακὸν τὴν βασιλεῖδα τῶν πόλεων, ὅπως τε πάντες ἐν ἀθυμίᾳ δεινῇ κατετήκοντο, πάντων ἅμα καὶ τῶν ἄλων εἰδὼν συνακολουθησάντων ὡς περ τῷ ἁμοιωμάτι τῆς τοῦ σίτου στενωσίως ὅπερ καὶ κυρίως λιμὸν εἰ ἀκριτέτερον ὀνομάζουσιν Ὅτι ἂν γὰρ τὸ βαρὺ καὶ τηκόφυγον τῆς τοῦ σίτου σπάνει, ἐτέρων εἰδὼν, ὡς εἰκότως, ὑπένοιον, δυνατόν εἶη κατὰ τὰς ἀγῶν ἀμεταδέυεσθαι, οὐκ εἶναι λιμὸν τὸν τοιοῦτον τειροσπίκασιν οἱ ἐχέφρονες ἢ εἰ δὲ μὴ εὐ-ορον ἔσοιτο, ὅθεν ἡ περὶ τὸν σίτον ἀνία μεθ' ὅψιν τινὲ δόξει διοικητομεῖσθαι κατὰ τοὺς δήμους, τότε τὸ ἀμύχαιον τοῦ μηδὲν ὑπεῖναι ἔργῳ καὶ ὀνόματι κυρίως τὸν λιμὸν ἀπεργάζεσθαι.

70. Cum malo huiusmodi magno premeretur Thessalonicensium civitas, expectatumque, quod praesenti tunc fame majus malum erat, tumultum omnes timerent, communis regionis totius apud Deum intercessor, civitatis amans peccatorumque nostrorum immemor, qui ineffabiles misericordissimi Dei ac Servatoris nostri Jesu Christi misericordias commiseratione exprimit, intellectualemque misericordiae suae pectus dilucide omnibus ostendit, gloriosissimus martyr Demetrius nutu divino e plu-

Γ ο'. Τοιαύτη κακία τότε τῆς Θεσσαλονικέων πιεζομένης μεγαλοπόλεως, καὶ μείζον κακὸν τοῦ παρόντος τότε λιμοῦ τὴν προσδοκωμένην ταραχὴν κατεφρωδούντων ἀπάντων, ὁ κοινὸς τῆς χώρας ἀπάτης παρὰ Θεοῦ κρυσθευτῆς, ὁ φιλόπολις καὶ τῶν ἀμαρτιῶν ἡμῶν ἀμύχμων, ὁ τοὺς ἀπάτους οἰκτιροῦς τοῦ πολυευσπλαγγῆτος Θεοῦ καὶ Σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ νοητῶς ἐμαξάμενος καὶ στήθη νοερά τῆς αὐτοῦ φιλανθρωπίας ἐναργῶς δεικνύμενος πᾶσιν, ὁ πανένδοξος μάρτυς Δημήτριος νεύματι θεῷ ἐκ πλει-

(44) Et haec, quae lucensque cap. praesenti narrantur, apud Mabilonium tom. I *Analectorum veterum*, pag. 79 et hinc seqq. compendio ab Anastasio Bibliothecario exposita invenies.

(45) Caput hoc in codice olim Mazarinæo, e quo hic editur, pag. 69 et quinque seqq. recensetur, contractiori isthoc titulo insignitum: Ἐτερον περὶ τῆς ἐν λιμῷ προνοίας τοῦ μάρτυρος: Ἄλλο (miraculum nimirum) de martyris in fame cura. Apud Mabilonium porro tom. I *Veterum Analectorum*, pag. 81 et seqq. exhibetur etiam compendio, per Anastasium Bibliothecarium concinnato.

(46) Licet ordinem, quo quaeque gesta sunt, Jo-

annes Thessalonicensis in narrando non accurate ubique observet, serius tamen quae hoc, quam quae praecedenti cap. refert, accidisse reor, quod illa, at non item haec, brevi admodum tempore, antequam ab eo literis consignarentur, evenisse tradat.

(47) Cum tam verbum δεῦσθαι quam δεῖσθαι egeret seu necessariis curere significet, verbum μεταδέυσθαι, quod frustra in Lexicis quaesivi, idem hic, quod necessaria emere, seu compirare, verosimillime significare, modoque certe haud multum absinilli exponendum, spectato sensu, existimo.

στών και διαφόρων χωρῶν ἄλλὰδας ὑπερπερῶς με-
μαστωμένας τῇ θρεψαμένη ἀπέστειλε ποικίλων καρ-
πῶν ὕδρων τε και ξηρῶν και πάσης πρὸς ἀνθρωπι-
νὴν διαίταν ἀγαθωτόνης, ὡς εὐθὺ τὴν ἐλπίδα μὲν
πῶν ὅσον οὐκω προσδοκωμένων θλιθερῶν διαβραγῆ-
ναι, καιτοι χειμερίου καιροῦ πλησιάζοντο;· εἰς
ὑμνοὺς δὲ Θεοῦ τραπῆναι τὴν πόλιν, ὡς οὐκ ἀνθρω-
πίνῃ προνοίᾳ διασωθεῖσαν, μόνῃ δὲ κηδεμονίᾳ και
χάριτι πλείστη τοῦ μάρτυρος.

σα'. Ἀλλὰ ναί φῆς τὸ πρᾶγμα γεγενῆσθαι; Φα-
μέν· οὐ γὰρ ἄπερ ὀφθαλμοῖς εἶδομεν, δυνάμεθα μὴ
ἔμολογεῖν. Πῶς δὲ πεισθῶμεν προνοίᾳ τοῦ ἀλλοφύ-
ρου ταῦτα γεγενῆσθαι, μηθενὸς τῶν τηνικαῦτα
προσπλευσάντων ἐμπόρων ὀπτασίαν τινὰ παρὰ τοῦ
μάρτυρος αὐτοῖς γεγενημένην ὁμολογήσαντος ἐπὶ
τῷ τὰ ἐνθάδε καταλαθεῖν; Ἄλλ' εἰ και μὴ τοῖ; προσ-
πλεύσασιν, ὡς ἔφη, ἐμπόροις τηλαυγῶ; ὁ μάρτυς
ἑαυτὸν ἐνεφάνισεν, ἐν ταῖ; καρδίαις αὐτῶν νοητῶς
συσταλάσας θεοειρᾶ ἐπισκιάσει πρὸς ἡμᾶς ἔπεισε
συναλασθαι, και τοῦτο πληροφορήσει τὴν πιστὴν
ἀκοὴν τὸ γεγονός τότε σὺν ἀληθείᾳ πάση. Ἄνηρ γάρ
πιστὸς τῷ κατὰ τὴν Ἄβυδον μεγαλοπρεπεῖ ἔξυπη-
ρετούμενος κόμητι, και τὴν Χίων νῆσον αὐτοῦ κε-
λεύσει καταλαθῶν, ἐπὶ τῇ τῶν πλοίων προτροπῇ τε
ἕμᾳ και κατεπειξε ἀσχάλλων και λίαν ἀθυμῶν ἐπὶ
τῇ σπάνῃ τῶν ἀναπλεόντων, ὁρᾶ καθ' ὕπνου; ἔπειτα
και ἔγρηγορῶς φωνὴν ἀκούει παραπλησίαν τοῖς
δνειρασι, τοιαῦτα πρὸς αὐτὸν φθεγγομένην·

οβ'. Τί, φῆς, ἀθυμεῖς και ὀδύρη; Ἀκριδῶς ἴσθι,
ὡς ὁ Δημήτριος; κάθηται προαβραθωνιζόμενος τὰς
νῆας ἀπάσας και πέμπων εἰς Θεσσαλονίκην. Ὁ δὲ
διαναστὰς και πορευθεῖς; ἐπὶ τὸ μαρτύριον τοῦ καλλι-
νίκου μάρτυρος Ἰσιδώρου, ὄφειλτων ἀκριδίστερον
καταμαθεῖν ἀπὸ τῶν ἐγγυρῶν τί; ὁ Δημήτριος οὗ-
τος; ἕμᾳ δὲ και τῷ ἀρτίως λεχθέντι ἀγίῳ μάρτυρι
μετὰ δακρύων εὐξέμενος φανερωθῆναι αὐτῷ τοῦ
πράγματος τὴν ἀκριδειαν, ἵνα μὴ ἀδίκιμος παρὰ
τῷ στελλαντι αὐτὸν δοκιμασθῆ και ἀπόβλητος, ἀκούει
πάλιν παρὰ τῶν ἐκείσε πασχόντων ὑπὸ τῆς κρείτ-
τους δυνάμεως διαλεγόμενων τῶν ἐν αὐτοῖ; δαιμο-
νίων, και ἀκουσίως φανερούντων αὐτῷ τὴν ἀλήθειαν·
ἐκραύγασον γὰρ, ὅτι Ὁ Δημήτριος; ἐκεῖνος (ὠνεῖδι-
ζον δὲ αὐτῷ και τὸν διὰ λόγῃς βίαιον θάνατον,
ὡσπερ και ποτε τῷ ἀγίῳ προδρόμῳ και Βαπτιστῇ
τοῦ Χριστοῦ Ἰωάννῃ τὴν ἀποκοπὴν τῆς κεφαλῆς

A rimis ac variis regionibus naves, diversis fructibus,
et humidis et siccis, reque omni, quæ ad victum
humanum conducit, præstanter repletas, civitati
altrici (48) submitit, adeo ut tantum non expecta-
tibus afflictionibus spes quidem major, utut tempore
hiemali instante, efficeretur statim, ad Dei autem
laudes civitas, veluti non humana providentia, sola
autem martyris cura maximaque charitate servata,
converteretur.

71. Itane vero, ais, res facta fuerit? Ita affirmamus:
non enim, quæ oculis vidimus, possumus non
confiteri. Quomodo autem certaminum victoris
providentia, cum mercatorum, qui tunc adnaviga-
runt, nemo, dum huc appulit, visionem sibi a marty-
re fuisse oblatam, agnorit, facta esse illa, indu-
camus in animum? Verum, etsi quidem, ut dixisti,
mercatoribus adnavigantibus dilucide sese martyr
spectandum haud dederit, in cordibus eorum intel-
lectualiter loquens diviniore obumbratione, ut ad
nos navigarent, suavit, relique, quod tunc omni cum
veritate factum est, fidelem auditum convincet. Vir
fidelis, qui magno Abydi (49) inserviebat comiti,
Chiumque (50) insulam hujus jussu moderandam
acceperat, de navium digressionem moraque dolens,
ac animum ob navigantium raritatem despondens,
in somno visionem habuit ac deinde etiam vigilans
audivit vocem, quæ visioni respondebat, hæc ad
illum dicentem:

72. Dic, quid animum despondes, doloreque
consumeris? Certo scito, Demetrium naves omnes,
datis arrhis, præripere Thessalonicamque mittere.
Ille autem surgens, seque ad Isidori martyris (51),
pulchris victoriis decorati, ædem conferens, cum
ab indigenis, quis iste esset Demetrius, exactius
discere vellet, simul autem et dicto sancto martyri
cum lacrymis supplicaret, ut sibi, ne ab eo, qui
illum misisset, reprobis ac vilis æstimaretur, accu-
ratam rei veritatem aperiret, audivit id rursus ex
his qui ibidem a potentia majori patiebantur, lo-
quentibus per eos demonibus, inviteque veritatem
ei manifestantibus. Exclamabant enim, Demetrium
illum (exprobrabant autem ei violentam, quam
hasta subierat, necem, uti etiam olim sancto præ-
cursori ac Baptistæ Christi Joanni capitis abacia-
sionem objiciebant, cum magno ac fidelis impera-

(48) Cum sanctus, uti in Commentario prævio §
311 docui, Thessalonicæ educatus fuit, Græcumque
verbum τρέφειν idem, quod Latinum *educare* seu
alere, significet, ideo hic deductum ab hoc verbo
aoristi primi participium medium θρεψαμένη, in
dativo positum, quod ei præterea vocem πόλις
subintellectam putes, *Civitatis altrici* interpretatus
sum.

(49) Hoc nomine olim fuit distincta, quæ hodie
Aveo, Turcis *Aidos*, dicitur, urbs Thraciæ, in ora
Bosphori Thracii sita, æreque valida, quæ una
ex Bærdanellis est, munita. Adi ad vocabulum
Abydos Baudrandum in Dictionario geographico.

(50) Pro hujus insule qualicumque notitia vides
Annotata, cap. præcedenti in not. 45 subnexa.

(51) De sancto Isidoro, martyre in insula Chio,
ad 25 Maji diem, quod in Martyrologio Romano

annuntiat, actum apud nos est; is autem, uti
ex ibidem in medium adductis liquet, ecclesiam
nomini suo sacram in insula Chio habuit, ut certe
hic ipse sanctus Isidorus martyr apud Joannem
Thessalonicensem hoc loco memoretur. Verum
num ecclesia mox dicta, alterave in insula Chio
pariter existens, ei simul et sancto Victori martyri
fuit sacrata? Est sane, cur ita ex Anastasio Bib-
licarum apud Mabilionium loco proxime citato
existimes; ibi enim Anastasius, quæ Græcis hæc,
Ὁ και διαναστὰς και πορευθεῖς ἐπὶ τὸ μαρτύριον
τοῦ καλλινίκου μάρτυρος Ἰσιδώρου, Joannis verbis
respondent, sequentia Latina suppeditat: Qui
surgens perrexit ad ecclesiam sanctorum Victoris
et Isidori; verum prava interpretatione usus
hic est Anastasius. Adi Commentarium prævium
num. 79.

ture Theodosio, contra Eugenium tyrannum bellum gerenti, auxiliator fuisse) (52), illum igitur, ut dictum est, exclamabant, lancea confossum vique occisum, prolato etiam sancto martyris nomine, naves omnes in Thessalonicam abduxisse.

73. Cum autem vir hæc una cum eis qui ei aderant, audivisset, firmiter quidem, somnium suum vocemque, quam audierat, vera esse existimabat; veritatem autem non discernens, sed Illyrici præfectos hominem suum, Demetrium, ut verusimile erat, nominatum, qui mercatores omnes occurrentes suasionem suam, vel etiam necessitate Thessalonicam proficisci cogeret, misisse suspicatus, statim ad illum qui tunc erat præfecti munere Illyrici principatum administrans, litteras dedit, injustitiam inclamans, nomenque illius, Demetrii nimirum, qui ab eo, ut naves cogeret, missus erat, adjiciens. Nec hic quievit, sed et ad illum, qui eum in Chium miserat, Abydique principatum obtinebat, litteras, quibus Thessalonicæ præsidem criminabatur, scripsit, ei etiam, quæ ad actum et nomen missi Demetrii spectarent, nata faciens, quo is, ira commotus, Imperatori ista significaret, rursusque imperator Christi amans increpatoria de iis mandata præsidibus daret.

74. Tantum autem e Dei ordinatione hac in re fuit turbatum, ut Deo placens gloriosissimi certaminum victoris providentia misericorsque cura in finibus vulgaretur, universaque terra nosceret, neque parentem, filiorum amantem, ita aliquando genuinos filios curasse, ut multum misericors Deumque imitans martyris clementia nobis peccatoribus ejusque servis post Deum prospexit, periculoque hujusmodi nec cogitantes evulsit. Hæc ipsi nobis multisque aliis narrarunt, gloriosissimi præfecti, juramento asseverantes, nobis quidem coram, viro autem in insula Chio constituto per litteras, ipsique porro imperatori convenienti jurataque, ut dictum est, relatione, a nullo ad istud quemquam, præterquam in solam Siciliam, qui nec adhuc, dicebant, reversus esset, sed nec omnino hominem, sibi ministrantem, qui Demetrius appellatus esset, haberet, e mandato imperatorio missum fuisse.

75. Ast ipsum civitatis Thessalonicensis post Deum dominum, gloriosissimum Christi martyrem Demetrium, cum civitatem suam fame afflictam vidisset, illius fuisse misertum, curaque sua, ne omnes penitus morerentur, effecisse (53). Verum quid ad majora properantes minimis hisce inhaeremus? Esse enim vero et illa magna et mira, manife-

(52) Ad 24 Junii diem, quo sancti Joannis Baptiste natiuitas in Martyrologio Romano celebratur, actum apud nos de hoc sancto Præcursore Domini jam est; ex iis autem quæ ibidem in concinnato de eo Commentario historico num. 106 et binis seqq. e Sozomeno in medium adducta sunt, confirmantur, quæ hic apud Joannem narrantur de factis a dæmone in Joannem Baptistam cœnvictis,

Α ἐπιτώθασον, ἐκεῖ βοηθῶς ἐγεγόνει τῷ μεγάλῳ καὶ πιστῷ βασιλεῖ Θεοδοσίῳ κατ' Εὐγενίου τοῦ τυράννου στρατεύσαμένῳ πρὸς πόλεμον) κἀνταῦθα τοίνυν ἐβδὼν, ὡς εἴρηται, ὅτι ὁ λογχόπληκτος καὶ βιαιοθάνατος ἐκεῖνος, προσθέντες καὶ τὸ ἅγιον τοῦ μάρτυρος, βλομα, ἐκείνος, φασίν, ἅπαντα τὰ πλοῖα εἰς Θεσσαλονίκην ἀπέστρεψεν.

ογ'. Ὁ δὲ ἀνὴρ τούτων ἀκούσας μετὰ καὶ τῶν συνόντων αὐτῷ ἐπεσφράγισε μὲν ὡς ἀληθῆ τὸν δειρον αὐτοῦ, καὶ τὴν ἦκουσε φωνὴν, μὴ διακρίνας ἐκ τῶ ἀληθῆς, ἀλλ' ὑποτοπᾶσας τοὺς ὑπάρχους τοῦ Ἰλλυρικῆ ἀνθρωπῶν ἴδιον στείλει Δημήτριον ὡς εἰκὸς ὀνομαζόμενον, τοὺς προστυγχάνοντας ἐμπόρους πειθοῖ ἢ καὶ ἀνάγκῃ τὴν ἐπὶ Θεσσαλονίκην στέλλεσθαι βιαζόμενον, γράμμασι παραχρημα κίχρηται πρὸς τὸν τῆνικαῦτα τὴν ἐπαρχὸν ἐγκεχειρισμένον ἀρχὴν τοῦ Ἰλλυρικῆ καταδῶν τὴν ἀδικίαν, προσθεῖς καὶ τὸ ὄνομα τοῦ πεμφθέντος ὄθεν παρ' αὐτοῦ Δημητρίου ἐπὶ τῇ τῶν πλοίων ἀναχαστικῇ προτροπῇ. Οὐκ ἠμέλησε δὲ, ἀλλὰ καὶ τῷ στείλαντι αὐτὸν ἐν Χίῳ, καὶ τῆς Ἀβύδου προκαθημένῳ γεγράφηκε διαβάλλων τοὺς ἐπάρχους Θεσσαλονίκης, γνωρίσας αὐτῷ τὰ κατὰ λεπτὸν καὶ τὸ ὄνομα τοῦ πεμφθέντος Δημητρίου, ὡς ἐκεῖνον κινηθέντα θυμῷ βασιλεῖ τῶν προσανοίξαι, καὶ βασιλεῖα πάλιν τὸν φιλόχριστον ἐπιπληκτικαῖς πρὸς τοὺς ἐπάρχους κελύσσει χρήσασθαι περὶ τούτων.

οδ'. Ταῦτα δὲ ἐξ ὁμολογίας Θεοῦ ταραχὴν τοσαύτην ἐδέξατο, ἵνα ἡ θεάριτος πρόνοια καὶ φιλόανθρωπος κηδεμονία τοῦ πανενδόξου ἀθλοφόρου κηρυχθῆ ἐν τοῖς πέρασιν, καὶ γνῶ πάσα ἡ οἰκουμένη, ὅτι οὐδὲ τοκὺς φιλόπαις τῶν γησίων υἱῶν ἐπεμελήσατο οὕτω ποτὲ, ὡς οὐ πολὺἀπλαγχνός καὶ χριστομίμητος τοῦ μάρτυρος φιλανθρωπία τῶν ἁμαρτωλῶν ἡμῶν καὶ δούλων αὐτοῦ μετὰ Θεοῦ προσηύχων καὶ τηλικούτου κινδύνου, μηδὲν ἡμῶν μεριμνησίντων ἀπέσπασεν. Αὐτοὶ ἡμῖν ταῦτα καὶ ἑτέροις πολλοῖς οἱ ἐνδοξότατοι ὑπαρχοὶ διηγῆσαντο, πείσαντες μεθ' ὄρκων, ἡμᾶς μὲν αὐτοφει, τὸν δὲ ἐν Χίῳ ἄνδρα διὰ γραμμάτων, καὶ αὐτὸν ἐκ βασιλεία δι' ἀναφορὰς κρεπούσης, ὡς εἴρηται, καὶ ἐνωμότου, ὡς οὐδεὶς πέπομφε τινα ἐπὶ τούτῳ, πλην ἐν μόνῃ Σικελίᾳ κατὰ κέλυσιν βασιλικὴν· ὅς οὐδὲ ὑπέστρεψεν ἐτι, ἔφασαν, ἀλλ' οὐδὲ ὄλως ἔχει ἀνθρωπῶν αὐτῷ ἐξυπηρε-

οε'. Ἀλλ' ὅτι ὁ δεσπότης μετὰ Θεοῦ τῆς πόλεως Θεσσαλονίκης, ὁ μάρτυς τοῦ Χριστοῦ Δημήτριος ὁ πανένδοξος, αὐτὸς λεηλατουμένην λιμῶ τὴν αὐτοῦ πόλιν θεασάμενος κατηλέησε, καὶ τὴν πρόνοιαν τοῦ μὴ πάντας ἐρδὴν ἀποθανεῖν ἐποίησατο. Ἀλλὰ εἰ περὶ τὰ μεῖζονα σπεύδοντες τοῖς ἐλαχίστοις τούτοις ἐνδιατρίβομεν; Ὅτι μὲν γὰρ καὶ ταῦτα με-

quod hic Theodosio imperatori, adversus Eugenium tyrannum, quod anno 394 evenit, bellum gerenti, esset auxilio.

(53) Multum enim vero Joannes Thessalonicensis, ut prodigiose a Sancto Thessalonicensis fame pressis iterum fuisse succurrum, ostendat, hoc pariter capite ad hunc usque locum laborat, nec, ut apparet, infelici prorsus successu.

γάλα, καὶ θαυμαστὰ. προφανές· πῶς γὰρ οὐ με-
γάλα τὸ κινδύνων καὶ θανάτων αὐτῶν ἀπροσδοκῆτως
οὐχ ἴσαξ, οὐδὲ δις, ἀλλὰ καὶ πάλιν, καὶ πολλάκις
βουθῆναι πόλιν τε καὶ χώραν Ἰθους σὺν Θεῷ φάναι
τοσοῦτου; ἀλλὰ πρὸς τὰ μέλλοντα λέγεσθαι συγκρι-
νόμενα ταῦτα, ἵνα ἐξευτελίξῃ τὴν ὑπερφυᾶ δόξαν
τοῦ μάρτυρος νομισθῆσονται· ἔθεν δύο τινῶν κεφα-
λαίων ἐπιδρομάδην μνησθεὶς ἐπὶ τὰ ἐπηγγελμένα
τρεῖς τὴν λόγον ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν,
οἷ αὐτῷ πρέπει δόξαι, τιμῆ, κ. τ. λ.

CAPUT X.

Qui Sanctus in bello intestino populique seditionibus Thessalonicae etiam succurrerit (56).

ος· Οὐ γὰρ μόνον ἐν λοιμοῖς καὶ λιμοῖς μυριά-
κις ὁ φιλόπολις οὗτος καὶ ὑπερένδοξος ἀθλοφόρος ἐκ
παλαιῶ καὶ μέχρι τοῦ νῦν τὸ περὶ τὴν χώραν εὐ-
σπλαγχον προκτικῶς ἐπεδείξατο, ἀλλὰ καὶ ἐμφυ-
λιῶν πολέμων, καὶ δημοδους ζάλης ἀναριθμητα κύ-
ματα κατὰ διαφόρους καιροὺς ἐν αὐτῇ διεσχίζασε
τῇ πρὸς Θεὸν παρῆρησι τὰς μαινομένων θυμῶν
φλυκτίδας ἐπιδρῶσιζων. Ἐκάστοτε ἐνδὸς δὲ κατὰ τού-
των καὶ μόνον μνησθῆσονται διηγήματος ἀναζωπυ-
ρῶν τὰς καρδίας ὑμῶν πρὸς ἕμνον Θεοῦ, καὶ δόξαν
τοῦ μάρτυρος· τῷ γὰρ εὐπεργράπτῳ καὶ ταχυ-
φράτῳ τῶν μεγαλειῶν αὐτοῦ τὴν πνευματικὴν
ὑμῶν ἀναφλέγων δέψαν οὐ παύσομαι.

ος· Ἐπὶ τῆς μετὰ Μαυρίκιον τὴν τῆς εὐσεβοῦς
λήξεως βασιλείας ἵστε σχεδὸν ἅπαντες, οἷους κατὰ
πόλιν ἤγειρε κοινορτοῦς ὁ διάβολος, ψύξας τὴν ἀγά-
πην, καὶ μισαλληλίαν σπείρας κατὰ τὴν Ἀνατολήν
πᾶσαν, καὶ Κιλικίαν, καὶ Ἀσίαν, καὶ Παλαιστίνην,
καὶ πάσας τὰς ἀμφὶ τὰ ἐκείσε μέρη πακρίδας
ἔως; καὶ αὐτῆς τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων, οὕτως ὡς
μὴ μόνον ἐφαρκεῖν τοῖς δήμοις τὸ κατ' ἀγορὰν αἰ-
μασιν ἐμφυλίοις μεθύσκεισθαι, ἀλλ' ἤδη καὶ πρὸς
τὰς ἀλλήλων οἰκίας ἐπεισπηδῶν, καὶ τοὺς αὐτόθι μὲν
ἀποσφάττειν ἐλεεινῶς, ἢ καὶ διὰ τῶν ὑψηλοτέρων
δωμάτων ἐπιζῶντας ἀκοντιζεῖν ἐπὶ τὸ ἔδαφος γύ-
ναϊά τε, καὶ παῖδας, καὶ γέροντας, καὶ νέους ὡς
εἰκὸς ἀσθνεῖς, ὅσοι διὰ ἀδρανίαν σωματικῶν ἐκφυ-

stum est. Quomodo enim, periculis ipsaque morte
Inexpectato non semel, neque bis, sed et iteratis
vicibus et sepe civitatemque et tam numerosae
gentis regionem fuisse, Deo dante, liberatam, ma-
gna haud dicamus (54)? Verum si ad ea quae di-
cenda sunt, comparantur, nimium attenuare exi-
miam martyris gloriam videntur: quare, cum
duo adhuc quæpiam capita cursim memorabo, ad
ea quae promisi (55), convertam sermonem in Chri-
sto Jesu Domino nostro, quia ipsi convenit gloria
et honor, etc.

76. Non solum in peste et fame sæpissime amans
ille civitatis gloriosissimusque certaminum victor
a tempore antiquo in hodiernam etiam usque diem
misericordiam erga regionem efficaciter exhibuit,
sed et intestinorum bellorum, popularisque tem-
pestatis fluctus diversis temporibus in ea disipa-
vit, commotorum animorum æstus (57) fiducia in
Deum irrorans. Unum autem duntaxat et de his
singulatim memorabo, corda vestra ad Dei laudem
martyrisque gloriam accendens; recta enim magna-
lium ejus descriptione promptaque commemoratio-
ne spiritualem vestram solum excitare non desinam.

77. Sub imperio, quod pie recordationis Manri-
tius excepit, omnes prope scitis, quantos in civi-
tate tumultus diabolus excitarit (58), charitatem
refrigerans, mutuamque per Orientem universum,
et Ciliciam et Asiam et Palestinam et omnes, quae
circa partes illas sitae sunt, regiones ad ipsam us-
que urbium reginam odium disseminans, adeo ut
populis contribulium sanguine in foro inebriari
non solum non sufficeret, sed jam etiam in aedes
mutuus irruerent, atque eos quidem, qui ibidem
erant, miserabiliter occiderent, vel in altioribus
domuum tabulatis viventes adhuc mulieresque
et pueros et senes et juvenes, uti conjicere licet,
infirmos, qui prae corporum imbecillitate cædem

(54) Suppeditatus hoc loco a Joanne textus Græcus paulo videtur obscurior; ei tamen, quam hic vides, interpretationem adaptandam, e sensus contextu existimavi; si quis interim meliorem attulerit, eam ego libenter amplectar.

(55) Sese in subsequentibus de bello, a gente barbara, multitudine infinita, adversus Thessalonicae gestum, acturum, Joannes supra cap. 8, sub initium, promisit, reque ipsa infra, duobus adhuc, quibus res alie tractantur, præmissis capitibus, de eo agit; ut adeo, dum, duobus memoratis capitibus, sermonem ad promissa sese conversurum hic dicit, de illo loqui existimandus sit.

(56) Caput hoc, quod e bibliothecæ Vaticanæ codice 821 descriptum hic damus, in codice olim Mazarinæ a fol. verso 55 usque ad fol. versum 58 excurret, tituloque sequenti afficitur: Περὶ τῆς Κυριακῆς εὐταξίας; De recta rerum per Deum ordinatione; ego autem, quod hic, quæ capite subjecto continentur, non satis exponat, alium iterum, quem hic vides, substitui.

(57) Ita substantivum Græcum φλυκτίς, quod in

nullis prorsus Lexicis invenire licuit, interpreta-
tus hic sum, tum quod id exigere sensus videatur,
tum quod illud hic adhiberi videatur pro substan-
tivo φλύκτανα, quod cum a verbo Græco φλύκειν,
idem etiam significante, quod Latine *ferrere* seu
bullire, deductum videri queat, non omnino ut
apparet, inepte ad significandum idem, apud Latinos
æstus adhiberi potest.

(58) Orientale imperium, cum id, occiso imperatore Mauritio, Phocas anno 602 invasisset, miserrime internis etiam bellis seditionibusque, uti e Nicephoro Callisto, Cedreno aliisque Græcorum historicis, passim obviis, videre licet, ad annum usque 610, quo et ipse dicitur Phocas interit, fuit afflictum; Joannes autem, uti ex ipsis ejus verbis hæc occurrentibus satis liquet, et hoc loco et in subsequentibus de misero illo imperii sta u loquitur; quod cum ita sit, statuque rerum, de quo sermonem facit, durante, visionem, cujus infra meminit, viro cuidam fuisse oblatam, haud obscure tradat, oportet sane, ut hæc non serius quam annu 610 evenerit.

ascendentium effugere non potuerant, in pavimentum dejicerent, Barbarorum autem in morem contubernales suos et notos, et, ut credere fas est, cognatos exspoliarent, præterque hæc omnia ipsas domos incenderent, ut, quemadmodum conjicere licet, neque illi qui attriti fuissent, victum etiam mendicando quærentes, laterent.

78. Erant igitur, ut dictum est, omnia in tractibus illis loca dæmoniacis illis cædibus direptionibusque plena, et secundum quod scriptum est, spelunæ latronum. Uti autem loco quopiam incendio flammaque adversus eos qui aqua ei resistunt, prævalente, ipsæ etiam domus circumjectæ, fumi vehementia calefactæ, titionis ad instar nigrescunt, atque ut parva etiam quapiam causa eaque haud inexpectata actæ accendantur, paratissimæ evadunt, ita etiam omnes in Illyrico civitates pervadens malorum Orientalium fama aliquas quidem avaritiæ cupiditatibus obtenebravit, intestinasque in ipsis tribuum virgultis flammam accendit, deinde vero et custoditam a martyribus Thessalonicensium metropolim finitimorum facinororum auribus circumdabant, charitatisque fulgor, quem Apostolus in Epistolis bestium vocavit, invidiæ ingressu repressus nigrescebat.

79. Miserandum in modum videre erat concordiam metropolim dissensionis mare tunc factam. Nemo in posterum amico vultu (o malum inexpectatum!) proximum intuebatur; morbum autem, qui irruerat, lux congenita sanare haud poterat. Verum quemadmodum abscondita in palearium acervo flamma solo præpedita fumo iners manet, parvaque palearium incumbentium, ut omnivora vis ejus excitata omnia adjacentia comburat atque in cinerem redigat, motione indiget, ita civitas, sub dæmone abdita, mutuum interitum sic parturiebat, ut etiam ad palearium exemplum parva, quo cædes mutuas suscitaret, ensenique, qui interitum utrimque afferret, adversus omnes emitteret, causa indigeret.

80. At vero, civitate iam male affecta, quod speratum haud fuerat, fieri gloriosissimum certaminum Christi victor concessit, itaque dum mala molirentur populi, iræ extinctæ sunt. Cum itaque inexpectatæ irarum sedationis celsæ adventum iis qui mentis forent compotes, comparare ex et sufficiens, non secus ac divina quædam providentia ineffabilisque sanctorum obumbratio, id fecit. Qui enim solus corda creavit, ea, ut aquam, quo voluerit, infudit. Ne vero eorum qui de hisce consilia conferunt, dabitur hæreat animus, audite quod factum est; audite, quæso, nec solum ad admirandum, sed et ad laudandum usque martyrem cogitationem excitate; quia imo quid gratum et acceptum certaminum victori sit, diligenter examinantes, id ipsum et vos ex ipsa anima virtu-

Α γέν τὰς τῶν ἀνελεθόντων μαιφονίας οὐκ ἔχουσα, λεηλατεῖν δὲ βαρβάρων δίκην τοὺς ὀμοδιαίτους, καὶ γυνώριμους, καὶ ὡς εἰδὸς συγγενεῖς, καὶ καθ' ἅπαντα ταῦτα καὶ τὰς οἰκίας αὐτὰς πυροπολεῖν, ἵνα μὲν οἱ τριβέντες ὡς εἰκὸς, καὶ ἐν πτωχείᾳ τὴν ζωὴν ποριζόμενοι διαλάβωσιν.

οἱ. Ἦσαν μὲν οὖν, ὡς εἴρηται, πάντες οἱ κατ' ἐκεῖνα τὰ κλίματα χῶροι τῆς δαιμονικῆς ταύτης ἀνδροκτασίας καὶ λεηλασίας ἀνάπλευοι, καὶ κατὰ τὸ γαγραμμένον σπύλαια ληστῶν. Ὡσπερ δὲ τινος πυροποληθέντος τόπου, καὶ τῆς φλογὸς κατακρατούσης τῶν ἀπομαχόμενων τῷ ὕδατι αἱ περίξ οἰκίαι τῆ σφοδρότητι θερμαινόμεναι τοῦ καπνοῦ, αὐταὶ τε μεταβιβνται θαλοῦ δίκην, καὶ πρὸς ἀναψὴν ἐτοιμότεται γίνονται, μίᾳς τινος καὶ βραχέιας προφάσεως, καὶ ταύτης προσδοκησίμου δρασσόμεναι· οὕτω καὶ τὰς περὶ τὸ Ἰλλυρικὸν ἀπάσας πόλεις ἢ τῶν ἀνατολικῶν φήμη διαναμθεῖσα κακῶν, τινὰς μὲν κατεζέφωσσε τοῖς τῆς φιλαργυρίας θυμοῖς, καὶ τὰς ἐμφυλλοῦς φλόγας ἐν αὐταῖς τοῖς φυλικοῖς φρυγάνοις ἀνήψεν· ἤδη δὲ καὶ τὴν μαρτυροφύλακτον τῶν θεσσαλονικέων μητρόπολιν ἀνεκώκλου ταις ἀβραῖς τὰ τῶν πλησιοχώρων δραματουργήματα, καὶ τὸ τῆς ἀγάπης αὐτῶν τηλαυγέ, ὃ καὶ ὁ Ἀπόστολος δι' ἐπιστολῶν ἐμακάρισε, τῇ τοῦ φθόνου παρεισδύσει κατακρατηθὲν ἐμελαίνετο.

οἱ. Ἦν τε βλέπειν ἐλευεῖδὸς τινικαῦτα τὴν τῆς ὀμοφροσύνης μητρόπολιν θάλασσαν διχονοίας γεγενημένην. Οὐδαὶ λοιπὸν ὑγιῶς τῷ πλησίον προσέβλεπεν, ὡ τοῦ ἀπροσδοκῆτου κακοῦ! οὐδὲ συγγενικὸς θεσμὸς τὴν ἐπισκῆψασαν νόσον λατρεύειν ἐξισχύων. Ἄλλ' ὡσπερ ἐν ἀχύρων νόσῳ φλέξ κεκρυμμένη μόνῳ διασμύχεται τῷ καπνῷ τυφομένη, καὶ μικρὰς ἐπιθυμεί διασκαλεύσεως τῶν ἐπικειμένων ἀχύρων, εἰς τὸ τὴν αὐτῆς παμφάγον ὄρμην διεγερθεῖσαν πάντα διακαῦσαι, καὶ κατατεφρώσαι τὰ περικαίμενα· οὕτως ἢ πᾶσις ὀπὸ τοῦ δαιμονος ἕπουλο; οὕτως ὥσινε τὴν κατ' ἀλλήλων διαφορὰν, καὶ μικρὰς ὡς ἐπὶ τοῦ παραδείγματος τῶν ἀχύρων εἶδετο προφάσεως εἰς τὸ ἀναβρίπτεσαι, καὶ κατὰ πάντων ἀστράφαι τὴν ἀλληλοφθόρον μάχαιρην.

π. Ἄλλ' οὖν οὕτω κακοῦ διακειμένης τῆς πόλεως, οὐδὲν τῶν ἐλπίζομένων γενέσθαι ὁ πανένδοξος ἀθλοφόρος τοῦ Χριστοῦ συνεχύρησεν, ἀλλ' οὕτως ἐν τῷ βουλευέσθαι τὰ κακὰ τοὺς δῆμους συνεσβέσθησαν οἱ θυμοί. Ἰκανὸς μὲν οὖν καὶ τὸ ἀθρόον τῆς ἀπροσδοκῆτου τῶν ὀργῶν καταπαύσεως τοῖς νοῦν ἔχουσι παραστήσαι, ὡς θεῖα τις πρόνοια, καὶ ἀγίων ἀβήητος ἐπισκίασις τὸ τοιοῦτον κατέρωθωσεν. Ὁ γὰρ πλάσας καταμόνας τὰς καρδίας, τρέπει ταῦτα· ὡς ὕδωρ ζου καὶ βούλεται. Ἴνα δὲ μὴ διαμφοδίζῃ τῶν περὶ ταῦτα βουλευομένων ὁ νοῦς, ἀκούσατε τὸ γενόμεον, ἀκούσατε, παρακαλῶ, καὶ μὴ μόνον ἕως τοῦ θαυμάσαι, καὶ δοξολογήσαι τὸν μέγιστον, τὴν διάνοιαν διαγείρητε· ἀλλὰ τὸ αἰρετὸν κατ' φίλον τῷ ἀθλοφόρῳ κατασκοπήσαντες ἀκριβῶς, αὐτὸ καὶ ὁμεῖς ἐξ ὀλης ψυχῆς καὶ δυνάμειως κατὰ τὴν ἔνοιαν περισφίξαν-

τες, ὁπήκοοι ἀκριβεῖς, καὶ διὰ τοῦτο γνήσιοι φίλοι Α τῆς ἀγαθωσύνης αὐτοῦ ἀναδειχθῆτε.

πβ'. Ἴνα γὰρ μὴ ἀμφοδίχη, ὡς εἴρηται, τῶν περὶ ταῦτα βουλευομένων ὁ νοῦς, πότερον αὐτομάτως ἢ τῶν τηλικούτων κακῶν φορὰ, ὅσον οὐπω προσδοκωμένη, κατεκοιμήσῃ, ἢ τίνος προνοία τοῦτο γένηται· καὶ πάλιν, ἵνα μὴ διεμφιδάλληται τῇ τίνος προσέειρα ἢ πόλις ἐκ τῶν πυλῶν τοῦ θανάτου ἀνεσπάρσῃ, ὥφθη τινὶ καθ' ὅκνου; νεωστὶ ἐκ τῆς Ἑλλάδος τῇ Θεσσαλονικίῃ ἐπέδημήσαντι, ἀνδρὶ κοσμίῳ, καὶ τῶν τηλικούτων τοῦ Ἰλλυρικῆ ἐπίρχων συγγενεῖ, πρώτῳ; τῇ πόλει προσπλεύσαντι, καὶ μηδὲ τὰ κινούμενα ἐν αὐτῇ καὶ λαλούμενα ἀπογινώσκοντι, τοιαύτη τις ὕψις ὄνειρων. Εἶδεν ἑαυτὸν ἀναβαίνοντα ἐπὶ τὴν πηγὴν τῶν ἰαμάτων, λέγω δὴ τὸ τοῦ ἀθλοφόρου πάνσοπον τέμενος, ἰθάδε νόμῳ τῶν προσκλειόντων τῇ πόλει, ἄτε δὴ καὶ αὐτὸς πρώτῳ εἰσελάθων αὐτῇ.

πβ'. Εἶτα εἰσελθὼν δῆθεν ἐν τῷ ναῷ, καὶ προσεξήμενος, ὁρᾷ τὸ ἱερὸσκεῦον ἐκεῖνο, καὶ περικαλλῆς δημιουργήματα κατὰ μέσον τοῦ ναοῦ πρὸς τοῖς λαοῖς πλευροῖ; ἐπιδρωμένον ἐξαγώνῳ σχήματι, κίοντι ἐξ καὶ τοῖχοις ἰσχυροῖς, ἐξ ἀργύρου δοκίμου καὶ διεγλυμμένον μεμορφωμένον, καὶ τὴν ὄροφον ὡσπεύτως, ἀπὸ τῶν ἐξαγώνων πλευρῶν κυκλοφορικῶς ἀνίσχουσαν καὶ εἰς μίαν στρογγύλην ὡς ἐκ ποδὸς ἀπολήγουσαν εὐδεσιν, σφαῖραν τε ἀργυρεῖαν μεγέθους οὐ μικροῦ φέρουσαν ἀνωθεν, ὅφ' ἦν ὡς κρίνου βλαστοὶ θαυμαστοὶ περιέχονται, ὧν πάντων ἐπάνω τὸ κατὰ τοῦ θανάτου πεπηγὸς τρόπιον ἀκτινοβολεῖ, τῷ μὲν ἀργυρεῖ δημιουργήματι τὰς τοῦ σώματος ὕψεις παρτακιδῶζον ἐκπλήττεισθαι, τῇ δὲ τοῦ Χριστοῦ νοῖσει τοὺς τῆς διανοίας ὀφθαλμοὺς τοῖς ὄρανοις καταυγάζον χάρισμασιν, ὁ ζωοποιὸς, φημί, καὶ τίμιος τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος; ἡμῶν σταυρός.

πγ'. Τοῦτο δὴ τὸ Θεοδώρητον τέχνασμα κατὰ τοὺς ὅκνου; ὁ ἀνὴρ ἐν τῷ ναῷ θεασάμενος τὸ παρ' ἡμῶν καλούμενον ἀγίασμένον κιθώριον, ἐτηρώτα δῆθεν τοὺς πλησίον, τί τοῦτο, ἀέλαφοι, τὸ καινοθαύμαστον ποίημα, κατὰ τὸ μήκο; τοῦ ναοῦ μέσον ἐφίδρωται; οὐ γὰρ ἂν ταύτην εἰλήφει τὴν χώραν, εἰ μὴ μεγάλης τινὸς ἡξίωτο τῆς προφάσεως. Τῶν δὲ φησάντων, ὡς Ἐκεῖσε παρὰ τῶν πατέρων ἠκούσαμεν κεῖσθαι θεοπροπῶς ὑπερίνδοξον ἀθλοφόρον Δημήτριον. Ἐπεθύμουν, ἔφη ὁ ἀνὴρ, τῆς κατὰ τὸ ἐνδοξὸν ὄρασεως. Οἱ δὲ ὑπεδείκνυσον αὐτῷ τὸν πρὸς ταῖς ἀργυρεῖαις θύραις ἰστάμενον ὑπέρτερον μὴ ἀνευ τοῦτου φάσκοντες οἷόν τε εἶναι τινα τῶν ἐνδοξῶν· ὅφ' καὶ προσελθὼν ὁ ἀνὴρ ἤξλου ἀνοιγῆναι αὐτῷ, προσκυνῆται βουλομένῳ καὶ ἀγίασθῆναι τῇ θεοπαρόχῳ τοῦ μνήματος χάριτι.

πδ'. Τοῦ δὲ διανοήσαντος τὰς θύρας, μήπω εἰσελθὼν ὁ ἀνὴρ, εἶδεν μὲν τὸ καὶ ἡμῶν ὀρώμενον ἀργύρεον κατὰ τὸ μέσον ἰδρωμένον ὡσπερ σκιμπίδιον, τοῦ κατὰ τὸ πρὸς κεφαλῆς μέρος θρόνον τινὰ λαμπρὸν ἐκ χρυσοῦ καὶ λίθων πολυτελέων κατεσκευασμένον, καὶ τὸν πανένδοξον ἀθλοφόρον τοῦ Χριστοῦ Δημήτριον ἐφεζόμενον, οὕτως ὁμοίῳ σχήματι κατὰ

loque amplectentes, adamussim obedientes germanique per id bonitatis ejus amici apparatus.

81. Ne enim, ut dictum est, eorum qui de his deliberant, dubius hæreat animus, mælorumque hujusmodi cursus, qui tantum non exspectatus obvenit, sponte sua, an ejuspiam providentia acciderit; ac denno ne dubitet, cu usnam intercessione e mortis portis civitas fuerit educta, cuidam in somno, qui Thessalonicam e Græcia reens advenerat, viro modesto eorumque, qui tunc Illyrici præfecti erant, cognato, cum primum ad civitatem appuisset, nec quæ in ea turbata essent ac dicta, perspecta haberet, hujusmodi somniorum visio apparuit. Seipsum in curationum fontem, dico autem in venerandum maxime certaminum victoris templum, ex more eorum qui civitati adnavigant, ingredientem (erat enim et ipse primum in hæc veniens) conspexit.

82. Deinde vero cum in templum esset ingressus, orassetque, vidit sacrum illud pulcherrimumque opus, in medio templi ad sinistram figura sexangulari erectum, columnis sex totidemque lateribus e probato sculpioque argento formatum, similiterque et fastigium, sexangularibus in circuita lateribus suffultum, et quasi a basi in rotundam colligaturam desinens, argenteamque magnitudinis haud parvæ sphaeram superius ferens, sub qua mira, velut cucurbitas, germina continentur, supra quæ omnia defixum adversus mortem tropæum, vivifica, dico, ac veneranda Dei et Servatoris nostri crux, radios ejaculatur, argentea quidem structura corporis oculos percelli faciens, Christi autem consideratione celestibus gratis mentis oculos illuminans.

83. Hoc autem divinitus datum artis opus, quod sacrum apud nos ciborium vocatur, vir in templo eum vidisset, eos qui prope erant, rogabat, Quid illud; fratres, novum mirandum opus ad mediam templi (æque enim, nisi magna causa subesset, locum illum accopisset) longitudinem est exstructum? Illis autem dicentibus: Quia ibidem gloriosissimum certaminum victorem Demetrium, ut Sanctum decet, jacere, e majoribus audivimus; desiderem, dixit vir, quæ intra suat, videre. Illi autem famulum, qui ante argenteas januas stabat, ei ostenderunt, quemquam eæ quæ intra sunt, obtinere absque illo posse negantes; ad quem etiam vir accedens, sibi, adorare præstitaque a Deo monumenti gratia sanctificari volenti, aperiri potest.

84. Cum autem is januas aperuisset, vir nondum ingressus vidit quidem, qui et a nobis visus fuit, quasi lectulum argenteum in medio exstructum, hujus ad eam quæ ad caput est, partem thronum quempiam, auro splendidum, pretiosisque e lapidibus paratum, ac gloriosissimum certaminum Christi victorem Demetrium tali, quali in imaginibus

depingitur, habitu sedentem; ad eam autem, quæ ad lectuli pedes est, partem thronum alterum, splendidum quidem et illum, totum autem ex argento solidum, in quod mulierem quampiam decantissimam, visuque pulchram, splendide nec superflue vest tam, sedentem videbat fixisque oculis in martyrem intuentem. Vir hæc conspicatus ingredi quodammodo timuit, martyrem nimirum cum pia quadam nobilique femina solitarium ibidem degere suspicatus.

85. Cum autem ille, in animi consternatione extra stans, uoneret, mulieris martyrisque decore obstupefactus, loco surgens mulier exire e ciborio conabatur, impetu autem maximo surgens et martyr manu illam retinuit retractamque in throno suo rursus locavit, dicens: Per Dominum ne hinc exeat relinquaæque civitatem; ei enim semper quidem, maxime autem præsentī tempore necessaria es. Cum autem hæc vir audivisset, mulieremque in throno suo rursus sedentem, similiterque gloriosissimum certaminum Victorem in throno aureo vidisset, exire vel quid proloqui ausus non est, sed, foris reverentia exhibita, abiit, hoc solum ab adstante nimirum famulo sciscitatus: Dic mihi per Deum: quænam illa mulier sola cum Sancto sedens? Ille autem respondit: Tune solus eam ignoras? Omnis civitas eam novit, semperque etiam eandem cum martyre versari. Ille autem respondit: Verum ego, peregrinus cum sim, id ignoro. Propter charitatem ne invidias, sed et nomen

mihi edissere.

86. Famulus autem respondit: Hæc est recta rerum per Dominum ordinatio (59), quam Deus a multo tempore certaminum victori commisit. Hic autem illam custodit, nullo modo eam hinc exire sinens, quemadmodum et tu vidisti. Hæc famulo nimirum loquente, expurgatus est vir; eorum autem, quæ sibi visa fuerant, quod quæ in civitate mota solent, utpote peregrinus existens, non nosset, nihil intelligens, præfecto, qui sanguine ei, ut dictum est, conjunctus erat, narravit. Cum autem nec hic, quod visum fuerat, recte perciperet, ipsummet qui id viderat, virum assumptum ad primum quemdam, qui familiaris ei erat, monachum adducit, huicque, quæ viro revelata fuissent, exponit, atque ad majorem veritatis fidem, ut ipsemet, qui visionem habuerat, jurejurando hanc confiteretur, effecit. Dicit eis monachus: Benedictus sit Deus, datusque ab eo nobis intercessor ac curator sanctissimus martyr Demetrius.

87. Etenim, ut civitas, certaminum victore rectam Dei ordinationem, ut nec templo suo exeat nec civitatem relinquat, apud se retinente, interest illud, quod impendit formidatamque fuit, seditionis periculum haud amplius timeat, futurum esse, ipsi veraci Deo, Domino nostro Jesu Christo

(59) Εὐταξία Græce idem est, quod Latine *rectus ordo*; quare ego duas hæc voces Græcas Κυριαχὴ Εὐταξία, periphrasi etiam quampiam claritatis ergo

τὰς εἰκόνας ἐγγράφεται, κατὰ δὲ τὸ πρὸς τοῖς ποσὶ τοῦ κραβιάτου μέρος ἑτερον θρόνον λαμπρὸν μὲν καὶ αὐτὸν, ἐξ ἀργύρου δὲ πάντα συγκαίμενον, ἐφ' ᾧ καθεζομένην ἑρᾶ γυναϊκά τινα εὐκρεπεστάτην καὶ κοσμίαν ἰδέσθαι, σεμνοφανῶς καὶ ἀπερίττως ἡμφιεσμένην, καὶ ἀτανὲς πρὸς τὸν μάρτυρα βλέπουσαν. Ταῦτα ἰδὼν ὁ ἀνὴρ ἠλασθη ὡσπερ εἰσελθεῖν ὑποτόπισας τὸν μάρτυρα μετὰ τινος δῆθεν θεοσεβοῦς καὶ λαμπρᾶς γυναϊκὸς ἰδέσσειν.

πε'. Ὡς δὲ μεμένηκεν ἐν ἐκπλήξει ἐκείνος ἐξωστάμενος, τῇ εὐπρεπέει τῆς γυναϊκὸς καὶ τοῦ μάρτυρος ἐκθαμβούμενος, ἀναστὰσα δῆθεν ἡ γυνὴ ἐπειράτο ἐξείναι τοῦ κιβωρίου. Ὁρμῇ δὲ μεγίστη διαναστάς καὶ ὁ μάρτυς κατέσχεν αὐτὴν τῆς χειρὸς, καὶ ἐλκύσας πάλιν ἐπὶ τὸν θρόνον αὐτῆς καθέζει αὐτὴν εἰκῶν, διὰ τὸν Κύριον μὴ ἐξέλθης ἔνθεν, μηδὲ ἀφῆς τὴν πόλιν· χρεῖα γὰρ σοὶ ἐστὶν αἰεὶ μὲν, μάλιστα δὲ ἐν τῷ παρόντι καιρῷ. Ὁ δὲ ἀνὴρ ταῦτα ἀκούσας καὶ θεασάμενος καθασθεῖσαν πάλιν τὴν γυναϊκα ἐπὶ τοῦ θρόνου αὐτῆς, καὶ τὸν πανένδοξον ἀθλοφόρον ὁμοίως ἐν τῷ χρυσεῷ θρόνῳ, οὐκ ἐτόλμησεν ἐξελθεῖν, ἢ φθέγγεσθαι τι. ἀλλ' ἐξῶθεν προσκυνήσας ἀνεχώρει, τοῦτο μόνον ἐρωτήσας τὸν ἐπιστάμενον δῆθεν ὑπηρέτην· Εἰπέ μοι πρὸς τοῦ Θεοῦ, τίς ἡ γυνὴ ἡ μετὰ τοῦ ἁγίου μόνῃ καθεζομένη; Ὁ δὲ ἀπεκρίθη· Σὺ μόνος ἀγνοεῖς αὐτήν; Πᾶσα ἡ πόλις αὐτὴν ἐπίσταται, καὶ ὅτι αἰεὶ τῷ μάρτυρι συνδιάγει. Ὁ δὲ φησιν· Ἄλλ' ἐγὼ ξένος ὑπάρχων ἀγνοῶ. Διὲ τὴν ἀγάπην οὖν μὴ φρονήσης, ἀλλὰ κίεν τὸ νομα φράσσου μου.

πεζ'. Ὁ δὲ ὑπηρέτης ἀπεκρίθη, Αὕτη ἐστὶν ἡ κυρία εὐταξία, ἣν ὁ Θεὸς πρὸ πολλοῦ τῷ ἀθλοφόρῳ παρακατέθετο. Αὐτὸς δὲ ταύτην διατηρεῖ μὴ ἐκὼν αὐτὴν ἔνθεν ἐξέλθειν τὸ σύνολον, ὡσπερ καὶ σὺ ἰθεάσω. Ταῦτα τοῦ ὑπηρετοῦ δῆθεν λαλήσαντος, ὁ ἀνὴρ ἐξυπνος γέγονεν· οὐδὲν δὲ συνέει· τῶν ὀφθίντων αὐτῷ, διὰ τὸ μηδὲ τὰ ἐν τῇ πόλει τηρικαῦτα κινούμενα γινώσκειν, ἕτερος τυγχάνων, διηγήσατο ταῦτα τῷ ἐπάρχῳ συγγενεῖ αὐτοῦ καθεστηκότι, ὡς εἶρηται. Ὁ δὲ μηδὲ αὐτὸς ἀκριβῶς κατανοήσας τὸ ὄραθὲν, λαβὼν αὐτὸν τὸν ἀνδρα τὸν θεασάμενον, ἀνεῖσιν εἰς τινὰ μοναχὸν εὐλαθεῖ συνήθη αὐτῷ τυγχάνοντα, καὶ διηγείται αὐτῷ τὰ τῷ ἀνδρὶ ἀποκαλυφθέντα, καὶ πρὸς μείζονα τῆς ἀληθείας πίστιν αὐτὸν τὸν ἰδόντα ἐνωμῶτας ὁμολογοῦντα παρέστησεν. Λέγει αὐτοῖς ὁ μοναχὸς· Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς, καὶ ὁ δωρηθεὶς ἡμῖν παρ' αὐτοῦ πρεσβευτῆς καὶ κηδεμῶν ὁ πανάγιος μάρτυς Δημήτριος.

πεζ'. Πιστεύω γὰρ αὐτῷ τῷ ἀληθινῷ θεῷ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ, ὅτι οὐκ ἔτι φοβηθήσεται ἡ πόλις τὸν ἐπηρητημένον τοῦτον καὶ προσδοκώμενον τῇ; ἐμφυλίου στάσεως κίνδυνον τοῦ ἀθλοφόρου τὴν κυρίαν εὐταξίαν παρ' αὐτῷ κατ' ἀσχόντας τὸν ναὸν αὐτοῦ ἐξελθεῖν, μηδὲ τὴν πόλιν καταλιπεῖν.

usus, Latine interpretatus sum, *Recta rerum per Dominum ordinatio*.

Ταῦτα ἀκούσας ὁ ἑπαρχος, καὶ οἱ σὺν αὐτῷ συνῆκαν ἀ
καλῶς διακριθέντα τὸν δνειρον, καὶ διεφήμεσαν τὸ
πρᾶγμα ἐν τῇ πόλει, καὶ τῇ χάριτι τοῦ Χριστοῦ καὶ
Θεοῦ, καὶ τοῦ πανενδόξου μάρτυρος Δημητρίου
ἀπαίρατος ἡ πόλις τοῦ τοιοῦτου κινδύνου μεμένηκε,
καίτοι ἐπὶ ἑτέρους δύο ἐνικυτοῦς μυρία ὄσας προ-
φάσεις ἀναπαλεύσαντος τοῦ ἐχθροῦ ἐπὶ τῷ τὴν εὐ-
ταξίαν ἀκόψαι τῆς πόλεως, ἥτις διέμεινεν ἐρβίζω-
μένη διὰ Χριστοῦ, ὡς ὑπὸ τῆς τοῦ μάρτυρος
δεξιᾶς φυλαττομένη τῇ πόλει. Τῷ δὲ Θεῷ ἡμῶν
ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων.
Ἀμήν.

A credo. Præfectus, cum hæc audiret, itaque qui cum
eo erant, recte esse expositum somnium, intel-
lexerunt, remque in civitate divulgaverunt, Christique
et Dei gloriosissimi martyris Demetrii charitate
civitas periculo hujusmodi, utut duobus annis aliis
infinitas prope, quo rectam Dei ordinationem, quæ
civitati, veluti per martyris dextram custodite.
Irradicata per Christum inhaesit, civitate expelleret.
occasiones inimico suscitante, intentata perman-
sit (60). Deo nostro sit gloria et virtus in sæcula
sæculorum. Amen.

CAPUT XI.

De Illyrici præfecto, qui Sanctum blasphemavit atque ab eo idcirco fuit punitus (61).

πη'. Ἐπειδὴ δὲ Πέτρος καὶ Παῦλος, οἱ τῶν ἀπο- B
στόλων ἀρχόντατοι οὐκ εὐσεργετοῦντες μόνον καὶ ἰω-
μενοι τὴν ἐν αὐτοῖς ἐνεργούντων χάριν τοῦ Πνεύμα-
τος, ἀλλὰ καὶ τιμωροῦμενοι τοὺς ἀξίους κολάσεως,
καὶ καταφρονητικῶς περὶ τὸ θεῖον διαγιγνομένους,
ὡς Πέτρος μὲν Ἀνανίαν καὶ Σάφειραν καὶ Σίμωνα,
Ἐλύμαν δὲ Παῦλος τὸν μάγον καὶ πλείονας ἄλλους,
φέρει, κατὰ τοῦ τῶν ἀποστόλων γνησιωτάτου θρέμ-
ματος, τοῦ πανενδόξου, λέγω, μάρτυρος Ἰδωμεν, εἰ
γεγίνηται τι τοιοῦτον. Διὰ γὰρ τὴν ἄφατον αὐτοῦ
ἀνεγκυκλίαν καὶ τὴν θεομίμητον ἀγαθότητα δυσχε-
ρὲς ἡμῖν γίνονεν ὁμοίωτροπὸν τι ζητήσασιν περὶ
αὐτὸν ἔξευραῖν, πᾶσιν αὐτοῦ συγχωροῦντος, ὡς ὁ
Θεὸς τῷ κόσμῳ, τὰ πολλὰ παραπτώματα.

πο'. Ἀλλ' ἐπεὶ ἕκαστος πρὸς τὴν ἐμπιστευθεῖσαν C
αὐτῷ τῶν τῆς διανοίας ταλάντων ποσότητι, καὶ τὴν
ἐργασίαν παραιτεῖται παρὰ Θεοῦ, καὶ τοῖς μὲν ἀκε-
ραιότεροις συγγνώμη πλείστη παρέχεται, τοῖς δὲ
πανουργοτέροις ἐπ' αὐτοφύρω τῆς πλήμμελειᾶς ὡς
τὰ πολλὰ καὶ ἡ ἐπεξέλευσις γίνεται, εἰκότως ἐπ'
ἀνδρὶ μεγίστην ἔχειν τῶν φρενῶν νομιζόμενῳ τὴν
δύναμιν, παραπλησίως δὲ νηπίους σφαλέντι, μίαν
καὶ ταύτην μόλις παρὰ τοῦ ἀλοφύρου γενομένην
ἐκδίκησιν δυνήθεντες καταμαθεῖν, ταῖς εὐλαδέσιν
ἡμῶν ἀκοαῖς παραθήσομεν, προτρέποντες ἅμα καὶ
παραγγυῶντες, μὴ τῇ ἀγαθότητι τῶν ἁγίων βουλο-
μένους κατορχεῖσθαι τῆς αὐτῶν θεομμήτου μακρο-
θυμίας, ἀλλὰ πάσῃ φυλακῇ τηρεῖν κατὰ τὸ γεγραμ-
μένον πρῶτον μὲν τὰς ἑαυτῶν καρδίας· εἰ δὲ μὴ κἄν
γούν τὸ διὰ γλώσσης ἐξενεγκεῖν τι βῆμα βλασφημίας
ἢ ἀφροσύνης ἐχόμενον.

κ. Ἀκούσατε γὰρ εἰς δσην ὑπερβολὴν θυμοῦ τὴν
ὑπερένδοξον μάρτυρα λόγος παραφροσύνης ἐκίνησεν,
ὡς καὶ τῆς ἐμφύτου ἡμερότητος ὡσπερ ἐκλαθόμε-
νον παραχρῆμα τὴν ἐκδίκησιν τῷ ἡμαρτηκότι προσ-

88. Cum sane Petrus et Paulus, apostolorum prin-
cipes, non solum benefaciendo sanandoque, sed et
castigatione dignos numenque spernentis, ut Ana-
niam quidem et Saphiram et Simonem Petrus (62),
Elymam autem magum aliosque plures Paulus (63),
puniendo, Spiritus, quæ eis inerat, gratiam mani-
festarent, age, num et a maxime genuino apostolo-
rum alumno, gloriosissimo, inquam, martyre, si-
mile quid gestum sit, videamus. Etenim propter
ineffabilem suam malorum tolerantiam, atque quæ
Deum imitatur, bonitatem simile quid de eo repe-
rire nobis quærentibus fuit difficile, cum multa
omnibus, ut Deus mundo, delicta condonet.

89. Verum cum quisque pro talentorum animi
quantitate sibi credita et operationem a Deo roge-
tur, ac simplicioribus quidem venia ut plurimum
concedatur, astutioribus autem in criminis depre-
hensione etiam vindicta quam sæpissime obveniat,
merito in virum, qui maximam mentis vim habere
existimabatur, puerorum autem more peccabat,
vindicta unica, hacque ægre, a certaminum victore
fuisse animadversum, perdiscere valentes, piis ve-
stris id auribus proponemus, hortantes simul atque
admonentes, ne sanctorum benignitate lactati, eo-
rumdem, quæ Deum imitatur, longanimitatem con-
tumelia afficiamus; sed omni, secundum quod scrip-
tum est, custodia servemus, primum quidem corda
nostra; sin minus, ne ore saltem blasphemum
quod insipientisve verbum proferamus.

90. Audite enim, ad quantam iræ magnitudinem
gloriosissimum martyrem dementiæ verbum com-
moverit, ut statim, ingentiæ vel clementiæ obli-
tus, ei qui peccarat, vindictam infligerit. Vir qui-

(60) Hæc omnia Joannes, ut Thessalonicam in-
testinis etiam motibus Sancti patrocino evasisse
liberam, suadeat; verum cum omnia, quæ hunc in
finem afferit, mihi fere innitantur visioni, viro cui-
dam oblatæ, fierique queat, ut hæc, non vera appa-
ritio, sed illusiō duntaxat, fuerit, studiosus lector,
quidquid etiam hæc in parte statuerit, haud facile
me refragantem habebit.

(61) Caput hoc, quod hic, prout apud nos e co-
dice olim Mazarinæo descriptum existat, lectoris

oculis subjicimus, a fol. 82 usque ad fol. versum
83 in monumento isto literario recensetur, se-
quenti isthoc paulo breviori, quam hic noster sit,
titulo affectum: Παρ τοῦ βλασφημίσαντος ἐπάρ-
χου, *De præfecto, qui blasphemavit*; existat porro et
apud Mabillonum tom. I *Veterum Analect.* pag. 82
et seq., per Anastasium Bibliothecarium Compen-
dio relatum.

(62) Adi Actus apostolorum, cap. v et vii.

(63) Vide eodem Actus, cap. xi.

dam (quid enim quod nomen ei, in aeterna opprobrio manenti, fuerit, dicere oporteat?) praefectorum gentis Illyricae principatum tenens, nihilominus quidem maxima sese pollere intelligentia glorians, supraque propinquos, veluti supra superfœturæ portus, sese (id enim, cum et tentationes ut plurimum per superbiam nostram induci didicerimus, ei, opinor, et dementem in ore blasphemiam posuit) efferens, quibusdam ex iis qui celebris civitatis administrationi præerant, accessit, postulavit, ut quædam ab iis ordinatio fieret.

91. Illis autem de præcepti gravitate dolentibus, seque id facere non posse cum lacrymis ad genua contestantibus, nullo modo is cessat, impossibilitatem ipsos, re facili, si vellent, existente, fingere asseverans. Illis autem dicentibus, — certe modus alius, ut magnificentia tua, nobis volentibus potentiam non suppetere, suadeamus, haud superest, nisi per terribilem incomparabilemque gloriosissimi martyris Demetrii potentiam præclarum thronum vestrum veritatis convincamus, — inimicus per illum (neque enim ipse enormem blasphemiam, verbis expressam, proferre velim) vocem emisit: illis enim, veluti in verenda rei per juramentum probatione, certaminum victoris timorem in medium adlucentibus, ita præfectus respondit (verum, misericordissime Christi martyr, propitius mihi sis; blasphemiam enim magnitudinem, non dico labiis, sed nec litteris exprimi fero; aliter autem qui circumloquens cogitationem aperiam?) Fraudem enim quamdam esse, dixit, gloriosissimum martyrem civibus suis, per eum certam rei occurrentis fidem facere volentibus, adminiculari. Illi vero, blasphemiam magnitudinem non ferentes, obauratis auribus, exierunt.

92. Post duos vero dies, forte autem nec duos plenos, totum viri corpus ab humeris ad pedum usque extremitatem morbo gravissimo est correptum, ita ut nec ab artis medicæ peritis morbus cognosceretur; cumque menses circiter octo in prædicto morbo omnivoro perdurasset, tandem, adhibitis quibuscumque medelis, meliusque ipso quodammodo habente, desit in id pœna, ut media totius corporis parte esset debilitatus, ita ut specie quidem omnia membra, effectu autem manum unam et humerum unum, pectorisque et ventris dimidium, similiter et femur unum et genu et pellem duntaxat haberet; cum porro quatuor menses alios, quo ei impleteret annus, ita mansisset, non prius certaminum victoris, utut misericordissimi, visitatione dignus est habitus, quam multis lacrymis in venerando quam maxime illius templo mente tota esset confusus, acce peccasse eique spondere, fore ut illius quidem non contemnendam potentiam agnosceret, insanum autem verbum huiusmodi deinceps, nec ore etiam, proferre auderet. Den, etc.

Α τρίζασθαι· τὴν γὰρ τῶν ὑπάρχων τοῦ Ἰλλυριῶν ἔθνους ἀρχὴν διὰ χειρὸς ἔχων ἀνὴρ τις (τί γὰρ καὶ τοῦνομα λέγειν ἐπ' ὀνειδισμῶ αἰωνίζοντι;) πλὴν ἀλλὰ γοῦν φρόνησιν μεγίστην ἔχειν καυχώμενος, καὶ τῶν πέλα; ὡσπερ ἐπικνωθάλων κατεπειρόμενος (τοῦτο γὰρ ὄμαι αὐτῷ, καὶ τῆς ἀφροσύνης ἐν γλώττῃ τὴν βλασφημίαν ἀπέτεκεν, ἐπεὶ καὶ τοὺς πειρασμοὺς ὡς τὰ πολλὰ διὰ τὴν ὑπερφηανίαν ἡμῶν ἐπάγεισθαι μαμαθῆκαμεν), τινὰ; τῶν τῆς πόλεως βητῆς πραγματείας; προισταμένων μεταστείλαμενος; ἀπήτει τινὰ παρ' αὐτῶν γενέσθαι διοίχησιν.

Ἱα'. Τῶν δὲ τὸ φορικὸν τοῦ ἐπιτάγματος ἀποδουρομένων, καὶ μὴ οἶόν τε εἶναι τοῦτο πράττειν μετὰ δακρύων γονυπετούντων, οὐδοτιοῦν ἐκεῖνος ἐνεδίδου φάσκων πλάττεσθαι αὐτοὺς τὸ ἀδύνατον, εὐχερῶς; τοῦ πράγματος καθεστηκότος, εἴπερ ἐθέλοιεν. Τῶν δὲ φησάντων, — ὡς οὐκ ἔστιν ἐτέρως πεισθῆναι ὑμῶν τὴν ἐνδοξότητα, ὅτι περ οὐ θέλουσιν ἡμῖν τὸ δύνασθαι πρότεστιν, εἰ μὴ πληροφοροῦντων ἡμῶν τὸν ὑπέραλαμπρον ὑμῶν θρόνον ἐπὶ τῆς φρικτῆς καὶ ἀπαρὰβλήτου δυνάμεως τοῦ πανενδόξου μάρτυρος Δημητρίου, — ὁ ἔχθρὸς δι' αὐτοῦ φωνὴν ἀφήκεν. Οὐ γὰρ ἔχω λέγειν αὐτὸς ἀμετρον τὴν βλασφημίαν ἡμφισμένην· ἐκεῖνον γὰρ, ὡς ἐν ὑπερβαλλούσῃ ὄρκου πληροφορίᾳ, τὸ φοβερόν τοῦ ἀθλοφόρου παραγαγόντων εἰς μέσον, οὕτως ὁ ἐπαρχὸς ἀπεκρίνατο· (ἀλλ' ἴλεως μοι γενοῦ, φιλανθρωπότατε μάρτυς Χριστοῦ. Οὐ φέρω γὰρ, οὐ λέγω τοῖς χειλεσιν, ἀλλ' οὐδὲ γράμμασιν ἐγχαράξει τῆς βλασφημίας τὸ μέγεθος· ἐτέρως δὲ πῶς περιφράσας δηλώσω τὴν ἔνοιαν;) Εἶπε γὰρ συμπαιγνίαν τινὰ τοῖς πολίταις αὐτοῦ συνεργεῖν τὸν ὑπερένδοξον μάρτυρα, κατ' αὐτοῦ πληροφορεῖν βουλομένοις τοῦ προστυγχάνοντος. Οἱ δὲ, τὸ ἄκρον τῆς βλασφημίας οὐχ ὑπομείναντες, βύσαντες τὰ ὄτα ἐξήσσαν.

Ἱβ'. Μετὰ δὲ ἡμέρας δύο, τάχα δὲ οὐδὲ πλείους δύο, τὸ πᾶν σῶμα τοῦ ἀνδρὸς ἀπάνωθεν ὤμων ἕως ἄκρων ποδῶν νόσφ δεινοτάτῃ κατεσχέθη οὕτως, ὡς μηδὲ διαγνωσθῆναι τὸ σῶμα παρὰ τῶν τῆς ἰατρικῆς ἐμπείρων, καὶ μήνας περὶ πού ὀκτώ ἐν τῷ προελχθέντι παμφάγῳ διατελέσας νοσήματι, τέλος πολλῶν ὄσων γενομένων, καὶ βῆον ὡσπερ ἐσχηκότος αὐτοῦ, εἰς τοῦτο κατέληξε τὰ τῆς ὄργης, ὡς τὸ ἕμισυ μέρος τοῦ ὅλου σώματος παρεθῆναι, ὡς ἔχειν μὲν αὐτὸν τῇ θεῶ πάντα τὰ μέλη, τῇ δὲ ἐνεργείᾳ μίαν χεῖρα, καὶ ὤμον ἕνα, καὶ στήθος καὶ κοιλίας τὸ ἡμῖσι, καὶ μηρὸν ὡσαύτως ἕνα, καὶ γόνυ καὶ πόδα. Καὶ διαμεμενηκῶς οὕτως ἐπὶ μήνας ἐτέρας τέσσαρας, ὡς πληρωθῆναι αὐτῷ τὸν ἐνιαυτὸν, οὐ πρότερον ἐπισκέψης τοῦ ἀθλοφόρου κατηξώθη, καίτοι φιλανθρωποτάτου ὑπάρχοντος, πρὶν ἢ μετὰ δακρύων πολλῶν ἐν τῷ αὐτοῦ πανσέπτῳ ναφ πάσῃ δυνάμει ἐξωμολογήσατο ἐπταικέναι καὶ συνθήκας θεῖναι πρὸς αὐτόν· ἐπιγνωκέναι μὲν τὴν αὐτοῦ ἀκαταφρόνητον δύναμιν, μὴ τολμῆσαι δὲ τὸ λοιπὸν ἀφροσύνης βῆμα τοιοῦτον μηδὲ κἄν διὰ γλώττης ἐξνεγκεῖν. Τῷ δὲ θεῷ, κ. τ. λ.

CAPUT XII.

Qui exsitate ciborii incendio hostibus fuerit Thessalonica per Sancti providentiam liberata (64).

117. 'Αλλ' ὁ πᾶς ἡμῖν χρόνος τὰ τοῦ μάρτυρος οὐκ ἔπαρκεται διηγουμένοις θαύματα, καὶ δέδοικα μὴ τὴν φιλομάρτυρα πόθον ὑμῶν σπεύδων ἀνάπτειν τοῖς διηγήμασι, τῷ πλήθει τῆς γραφῆς τὴν κόρον ἐπάξωμαι, καὶ παραδώσω τὴν πρόθυμον ἀκοὴν ἀκυβερνήτηρ ναυτισμῶν. Πάντα γὰρ, ὡς λόγος, ὑποοῖσι ἀνθρώπου φύσις, κόρον δὲ οὐδαμῶς. Εἰ καὶ ὅτι κόρος τῶν θείων διηγημάτων οὐδεὶς τοῖς ἐχέρροσι διὰ τὸ μᾶλλον τὴν δίδωμι τοῦ ἡγεμονικοῦ διακαίεσθαι, τῶν χανῶν δι' ἀκοῆς τὰ τοιαῦτα ἐκπεπωκότων, πλὴν καὶ μὴ τινων τὴν ἀπιστίαν ἐξαμαρτάνειν, φειδόμενοι δεῖξωμεν τῶν ἀμέτρων θαυματουργημάτων τοῦ μάρτυρος, κάπ' τὸν κολοφῶνα τούτων ἐαυτοὺς ἀνατείναντες, τὰς ἐν πολέμοις αὐτοῦ προνοίας, καὶ βοηθείας συγγράψωμεν.

118. 'Αλλὰ κἀνταῦθα πάλιν, ὧν ἔγνωμεν καὶ ἠκούσαμεν, μνημονεῦσαι προθύμεθα, μῆκος ἄφατον εἴη γραφῇ περιθήσομεν. Ἐν ᾧ γὰρ τὰ παρελθόντα συντάττομεν, καταλαμβάνουσι ἐφ' ἐκάστης ἀνδραγαθημάτων, καὶ μᾶλλον οὐ λήξουσι ποτε προσγινόμενα, εἰ καὶ διὰ βίου παντὸς ὑμεῖς τε καὶ οἱ μεθ' ἡμᾶς συγγράφειν ἐλοίμεθα. Οὐκοῦν δύο καὶ μόνα κενάλαια πολεμικῆς ἐπικουρίας προθέντες σιγήσομεν. Τῇ διηγήσει γὰρ ἐπιμένοντες περατώσαι τὸν σκοπὸν οὐκ ἴσχυσομεν. Χαίρω δὲ, ἀγαπητοί, παρ' ὑμῖν τὰ τοῦ πανενδόξου ἀθλοφόρου προτιθεῖς κατορθώματα, τοὺς αὐτοὺς ἀχροατὰς τῶν γενομένων, καὶ μάρτυρας κεκτημένους, ὡς μὴ κόπου μοι δεῖν περὶ τὴν πειθῶ τῶν ἀκούοντων ὑμῶν (θεαταὶ γὰρ τούτων οἱ πλεῖστοι γεγονάτε), εἰ καὶ τὸ μέγεθος τῶν βοηθησομένων ἐκπλήξει πάντως καὶ τὴν ἀκοὴν καὶ τὴν ἔνοιαν.

119. Τοῦ καλλινίκου τούτου καὶ φιλοπόλιδος μάρτυρος Δημητρίου ἦγον ἑορτὴν ἡ χώρα πᾶσα, καθὼς εἰώθει, τῇ τοῦ Ὀκτωβρίου μηνὸς εἰκάδι ἕκτης ἡμέρας· καὶ δὴ πάντων εὐφραينوμένων πνευματικῶς, ὡς πληρώσαντος τοῦ Κυρίου τὴν εὐχὴν τῶν δούλων αὐτοῦ, καὶ ἀξιώσαντος αὐτοὺς τῆς χαρᾶς τοῦ μάρτυρος ἐν εἰρήνῃ πλατεῖα, καὶ βαρβαρικῆς ὀμφῆς μηδὲως μηδαμῶς τνηκαῦτα κατηγουμένης, τῇ δευτέρᾳ ἡμέρᾳ τῆς ἑορτῆς ἄρνω μέσης νυκτὸς κατ' οἰκονομίαν τοῦ Ἀθλοφόρου (οὕτω γὰρ με λέγειν τὸ

93. Enimvero nobis, Sancti mirabilia narrantibus, nec omne tempus sufficere, timeoque, ne vestrum erga martyrem affectum narrando accendere studentis scripturæ multitudinem satietatem inducam auditumque alacrem nauseæ immoderatæ tradam. Omnia enim, ut aiunt, natura humana sufferet, satietatem autem nequaquam. Etsi vero iis qui sanæ mentis sunt, earum quæ de rebus sacris sunt narrationum, quod animi sitim potius, avide talia, qui capaces sunt, per auditum imbibentibus, accendant, satietas nulla sit, tamen, ne etiam quorumdam incredulitatem peccare faciamus, martyris absque numero miracula parce commemoremus, nosque ad horum finem extendentes, ejusdem in bellis curas, præstitaque auxilia conscribamus.

94. Verum si hæc rursus, quæ novimus atque audivimus, memorare institerimus, prolixitatem immodicam scriptioni tribuemus. Dum enim præterita ordine exponimus, gesta diebus singulis facinora occurrunt, seu potius, quæ gesta aliquando fuerunt, occurrere non desinent, etiamsi per vitam omnem nosque et qui post nos venturi sunt, scribere aggrederiamur. Duoobus igitur, iisque solis auxiliis in bello lati, capitibus propositis, silebimus (85). Narrationi enim inherentes propositum terminare haud possemus. Gaudeo autem, dilecti, quod grandia vobis gloriosissimi certaminum victoris facta proponens, ipsos eorum quæ gesta sunt, auditores testesque (spectatores enim illorum plurimi fuistis) nactus sim, ita ut, etiamsi eorum quæ dicentur, magnitudo omnino et auditum et mentem percussura sit, laborare mihi, quo vobis audientibus fidem faciam, opus futurum non sit.

95. Decorati illius pulchris victoriis civitatemque amantis martyris Demetrii festivitatem vicesima sexta Octobris die, ut consuevit, regio tota celebrabat, cumque omnes, utpote Domino servorum suorum desiderium implente gaudioque martyris ampla in pace illos dignante, nec ullo tunc insonante in loco voce barbarica, spiritualiter lætarentur, secunda festivitatis die (86) subito nocte media et certaminum Victoris (ita enim me loqui rei exitus suasit) dispensatione sacrum illius argenteum cibo

(64) Caput hoc, quod hic, prout in codice nostro + ms 195 e bibliothecæ Vaticanæ codice ms. 821 descriptum exstat, lectori proponimus, in codice olim Mazarinæo a fol. verso 85 usque ad fol. 96 exhibetur, sequentemque, cui ego hic ob rationem supra plus semel jam memoratam, alium substitui, titulum hunc in capite præfert: Περὶ τοῦ ἐν τῷ κίθωρῳ γενομένου ἐμπρησμοῦ, *De facto in ciborio incendio.*

(65) Potuisset sane Joannes, prout jam mox indicavit, plura quam duo a se hic memorata, quorum alterum præsentem, alterum seq. cap. seu potius, uti ex adnotatis, exp. huic posteriori subjungendis intelligas, duobus seqq. suppeditat, spectantia ad bellum capita, auxilioque, Thessalonicensibus a

D sancto Demetrio prodigiose allato, illustrata, commemorare, Res ex iis, quæ infra in adnotatis, libri hujus, a Joanne de Sancti miraculis conscripti, cap. 15 et ultimo subdendis, in medium adducam, patet.

(66) Liqueat ex hoc loco, Sancti festivitatem, cum ciborii Demetriani cap. præsentem memoratum incendium accidit, seu, quemadmodum ex iis quæ ad lit. seq. notabo, patet, sæculo sexto senescente sequentisve initio, fuisse quotannis Thessalonicæ non per unum duntaxat diem celebratam; ut Sanctum proinde jam tum in hac sua urbe natali insigni plane cultu gaudere contigerit. Ad Commentarium prævium, § 8.

rium, cuius superius sæpe meminimus (67), igne incensum est. Hoc autem brevi per totam civitatem audito, omnes præcipue ætate juvenes, somno expedite per vigorem excusso, congregati sunt, adeo ut numero tam multi fuerint, ut templum maxime venerandum obstruerent. Argentum omne, igne liquefactum, in pavimento, ut aqua, jacebat; fluminis autem in modum id circumliebat amphorarum multitudo, quibus et Dei providentia flammæ periculum superatum est.

96. Non enim animi defectione in consilii inopiam ciborii incendium tantum immergebat, quantum metus, ne flamma ad templi lacunar progrediretur, spectantium corda torquebat. Quod cum etiam (timor enim, quem timuerant, super eos, ut scriptum est, irruit) ex eo quod appensa e ciborii vertice catena ferrea, e qua quidam multum lucens argenteusque crater tunc dependebat, ignis per hunc similacris in modum diffusus lacunar attingisset, redigereque in cinerem calathos ita dictos incepisset, factum fuit, ut continuo tunc quidam per aera vasis pluribus aquiferis bene instructi in trabes currentes ignem, Deo cooperante, superarent. Post hæc igitur, cum turbarum multitudo non exiret, sed intra maneret, iique qui eam abigebant aut etiam per noctem intempestam discedere jubebant, suadere id populo non possent, quosdam templi maxime venerandi curatores, ne aliqui, quod et populi frequentia et nox adesset, haud noti argentum, non tantum, quod igne combustum erat, sed et omne, quod ob festivitatis decorem erat appensum, surripere studerent, timor subit.

67. Ac vir quidem aliquis memorari dignus, spectabilique, quo Dacico, ut vocatur, perillustrium Illyrici præfectorum scrinio præerat, munere fungens (68), cum modum, quo absque animi ægritudine molestiaque, nisi quis subitanæ Barbarorum incursionem prælexeret, e templo expelli turba posset, non suppetere consideraret, vociferari, certantimum victore cor ejus ad hoc incitante (69), incepit: Barbæri ad muros, o viri cives, inexpectate apparuerunt, sed omnes cum armis pro patria erumpite. Atque quidem lingens ille, tantumque e templo turbas exigere, portasque, quo fusi argenti quiete fieret collectio, firmiter occludere intendens, clamabat; id autem, ne noctium errore civitas periclitaretur, gloriosissimi martyris provi-

(67) Nimirum cap. 7, 10 ac præsertim 6, quo etiam, ut dubitandum non apparet, de ciborii hujus eodem, de quo hic, incendio sermo sit; quare, cum hoc, uti in adnotatis, capiti isti subjectis, docui, sæculo sexto senescente verosimillime, certeque sub Eusebio, qui Thessalonicensem cathedram forte etiam ad sæculi usque sequentis initium moderatus est, evenerit, incendii, quod præsentis cap. memorat Joannes, epocha habetur sat prope compta.

(68) Utique virum, de quo hic, apud Illyrici præfectos functum fuisse officio, intelligas, ad Panci-

πέρας τοῦ πράγματος ἔπεισεν ἀνήφθη πυρὶ τὸ ἄγιον αὐτοῦ κιβώριον τὸ ἀργύρεον, περὶ οὗ πολλάκις ἀνετέρω ἐμνημονεύσαμεν. Τούτου δὲ κατὰ πάσης τῆς πόλεως ἐν βραχέϊ καιρῷ διανοουθέντος, συνήχθη πᾶν τὸ νέον ὡς μάλιστα τῆς ἡλικίας, τὸ καὶ τὸν ὕπνον εὐχερῶς δι' εὐσθένηϊαν ἀποβάλλον. Ὡς δὲ τοσοῦτοι γέγονασιν, ὡς ἀποδοσθῆναι τῷ πλήθει τὸ πανάγιον τέμενος, ὃ μὲν ἀργυρὸς χαυθεὶς τῷ πυρὶ ἦν ἅπας ἐπὶ ἐδάφους ὡς ὕδωρ· τὸ δὲ πλῆθος τῶν ἀμφορέων περιέκλυσε τοῦτον ποταμηδόν, ὅφ' ὧν καὶ προνοία Θεοῦ νενίκητο τὸ τῆς φλογὸς ἐπικίνδυνον.

Ἡς'. Οὐ τοσοῦτον γὰρ τῇ ἀθυμῖα πάντας εἰς ἀμηχανίαν ἐβάπτισεν ἢ τοῦ κιβωρίου πυρπόλησις, ὅσον ἢ προσδοκία τοῦ φθάνειν τὴν φλόγα περὶ τὴν ὄροφην τοῦ ναοῦ τὰς καρδίας τῶν θεωμένων ἐξέτηκεν· οὐ γὰρ καὶ γενομένου (φόβος γὰρ, ὃν ἐδεδοίκεσαν, ἐπὶ πλῆθιν αὐτοῖς, καθὼς γέγραπται) ἐκ τῆς διὰ τῆς κορυφῆς τοῦ κιβωρίου κρεμαμένης ἀλύσει· σιδηρᾶς, ἐξ ἧς πολυφωτὸς τις ἀπρωρεῖτο καὶ ἀργύρεος τηλικαῦτα κρατῆρ. δι' οὗ δίκην σμίλακος τὸ πῦρ ἀνανεμηθὲν φθάσαι τὴν ὄροφην, καὶ τοὺς καλουμένους καλὰθους ἀρξασθαι περιτεφροῦν· καὶ δὴ τότε τινεῖς, ἀεροδρομήσαντες εὐσχυλῶς κατὰ τῶν δοκῶν σὺν ἀγγείαις πλείουσιν ὕδατοφόροις, Θεοῦ συνεργεῖα περιεγένοντο τοῦ φλογμοῦ. Μετὰ γοῦν ταῦτα, τοῦ πλῆθους τῶν δχλων οὐ διεχωρῶντο; ἀλλ' ἐπιμένοντες ἔνδον, καὶ τῶν ἀποσοβούντων, ἧ καὶ ὑποχωρεῖν διὰ τὸ σωρον τῆς νυκτὸς κελεύοντων, οὐκ ἰσχυόντων πείσαι τὴν πλῆθιν, δέο; ὑπεισηῖθε τινὰς τῶν κηδεμόνων τοῦ πανσέπτου ναοῦ, μὴ τινες ἀγνώτες διὰ τε τὸ πλῆθος τοῦ δχλου, διὰ τε τὸ νύκτα τυγχάνειν, ἐπιχειρήσειεν εἰς ἀρπαγὴν τοῦ ἀργύρου, οὗ τοῦ καταφλεχθέντος; μόνου τῷ πυρὶ, ἀλλὰ καὶ παντὸς τοῦ κρεμαμένου πρὸς εὐκοσμίαν τῆς ἑορτῆς.

Ἡς'. Καὶ δὴ βουλευσάμενός τις ἀξιομνημόνευτος ἀνὴρ, καὶ τὴν ἐντιμον στρατιὴν τοῦ Δακικοῦ καλουμένου σκρινίου τῶν ὑπερλάμπρων ὑπάρχων τοῦ Ἰλλυρικοῦ στρατευόμενος, ὡς οὐκ ἔσται τρέπος ὁ δυνάμενος ἀλύπως, καὶ εὐπροφασίστως ἐξωθῆσαι τὸν δχλον ἐκ τοῦ ναοῦ, εἰ μὴ προφασισιτό τις αἰφνιδίαν βαρβάρων ἐπιδρομῆν, τοῦ ἀθλοφόρου τὴν ἐκείνου καρδίαν εἰς τοῦτο κινήσαντος, ἤρξατο βοᾶν, Βάρβαροι περὶ τὸ τεῖχος, ὧ ἄνδρες πολεῖται, ἀπροσοκῆτως ἐφάνησαν, ἀλλὰ σὺν ὀπλοῖς ἅπαντες; ὑπὲρ τῆς πατρίδος ὀρμήσατε. Καὶ ταῦτα μὲν ἐκείνος δῆθεν ἐδοκίμασε πλετόμενος, καὶ μόνον γινόμενος τοῦ ἐξαγαγεῖν τοὺς δχλους ἐκ τοῦ ναοῦ, καὶ κατασφαλίσαι τοὺς πυλεῶνας, ὡς ἂν μεθ' ἡσυχίας ἢ συλλογῇ τοῦ χωνουθέντος; ἀργύρου προσγάνηται· τὸ δὲ προμυθία

rolum in suis in Imperii Orientalis Notitiam Commentariis, cap. 76 et aliquot seqq., uti etiam, ac præcipue quidem, cap. 23 et 93.

(69) Cum vir, qui Barbaros, quo populum ad exeundum e templo induceret, ad civitatis muros inexpectato, uti mox subditur, advenisse, finxit, facere id absque mendacio haud potuerit, in fictione illa partem habuisse sanctus Demetrius non potest; ut hic benigna interpretatione Joannes Thessalonicensis indigeat, potiusque e populi, qui, Sancto agente, rem factam, crediderit, quam e sua opinione locutus esse existimandus sit.

καθειστήκει τοῦ πανενδόξου μάρτυρος εἰς τὸ μὴ νυκτῶν ὑπ' ἀγνοίας κινδυνεῦσαι τὴν πόλιν· ὁ γὰρ δῆμος ἅπας, τῆς ἀπροσδοκῆτου ταύτης βοῆς κατακούσαντες, ἔδραμον εἰς οἴκους, καὶ ὀπλιθέντες ἐπὶ τὰ τεῖχη ἀνῆσαν.

λη'. Εἶτα καθορῶσιν ἐπὶ τὸ πείριον τοῦ σεβασμίου ναοῦ τοῦ χριστοφύρου μάρτυρος· Ματρῶνης πληθὺν βαρβαρικὴν οὐκ ἄγαν μὲν πολλὴν (ἄχρι γὰρ πέντε χιλιάδων παρ' ἡμῖν ἐλογίσθησαν), σφοδρὰν δὲ τῆ ἰσχυρῷ διὰ τὸ ἐπιλέκτους τε ἄπαντας, καὶ ἐμπεροπολέμους καθεστηκέναι. Οὐ γὰρ ἂν οὕτως ἀθρόφ πόλει τηλικαύτη προσέβαλλον, εἰ μὴ βῶμῃ καὶ θάρσει τῶν πῶποτε κατ' αὐτοὺς στρατευσαμένων διεννοχότες ἐτύγγανον. Ὡς δὲ ἀνέκραξεν ἀπὸ τοῦ τεύχους ἡ πόλις αὐτοῖσι τοὺς ἀντιπάλους εἰσθλέψασα (δρῦρος γὰρ λοιπὸν ἦν, καὶ τὰ τῆς ἡμέρας ἐπέφωσκον), οἱ πλείστοι κατελθόντες, καὶ τὰς πύλας ἀνοίξαντες, ἔξω τὴν συμπλοκὴν πρὸς ἔκεινους, τοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ ἀθλοφόρου αὐτοῦς ἐνισχύσαντες, ἐποίησαντο ἕδη λοιπὸν φθάσαντας τῆ μανία τῆς θηριωδίας αὐτῶν καὶ μέχρι τοῦ σεβασμίου τεμένουσ τῶν τριῶν ἁγίων μαρτύρων Χιώνης, Εἰρήνης, καὶ Ἀγάπης, ὅπαρ, ὡς ἴσται, βραχυτάτῃ διαστήματι τοῦ τῆς πόλεως τεύχου; ἀφίστηκεν.

ληθ'. Καὶ δὴ μέχρι πολλοῦ τῆς ἡμέρας συρρήγνυμένων ἀμφοτέρων ἀλλήλοισι, καὶ τὰς διώξεις καὶ τὰς ὑφέσεις; ἐπικινδυνότερον οἱ τοῦ ἀθλοφόρου στρατοποισάμενοι διὰ τὸ παντὸς τοῦ τῶν Σκλαβίνων ἔθους τὸ ἐπιλεκτον ἄθος, ὡς εἰρηται, τοὺς ἀντιπαρατασσομένους καθεστηκέναι, τέλος αὐτῆς τοῦ μάρτυρος; τῆς ἐπιστασίας ἐπιφανείσης, ἀπεδιώχθη τὸ βάρβαρον αὐτῆς ἡμέρας, τῶν τῆδε μερῶν οὐ παρ' ὀλίγου; ὑποχωρήσαν, ἥπερ εἰσέβαλεν. Καὶ τὰ μὲν τῆς τότε γεγενημένης ἀπροσδοκῆτου καὶ θηριωδούς ἐπιδρομῆς οὕτω συνετελέσθη· ἐπανέλθωμεν δὲ τῷ λόγῳ πρὸς τὸν καιρὸν τῆς νυκτός, ὅτε τὸ πλῆθος ἅπαν τῆς πόλεως, τὸ ἅγιον τέμενος τοῦ πανενδόξου μάρτυρος καταλιπὼν ὤρμησεν ἐπὶ τὰ τεῖχη, τῷ κράξαντι πιστεύσαντες, ὡς οἱ βάρβαροι παρεγένοντο. Ἡ γὰρ ἀκολουθία τοῦ διηγῆματος, καὶ τὴν τοῦ ἀθλοφόρου περὶ ἡμᾶς τοὺς ἁμαρτωλοὺς κηδεμονίαν ἀποδείξειαν ἀναντιρρήτων, καὶ τὰς ἡμετέρας ψυχὰς εἰς τὸν αὐτοῦ πόθον ἀναφλέξει τῆς πατρικῆς ὡσπερ ἀντιλήψως ἀναμνησχομένην ἐκάστοτε.

ρ'. Ὁ γὰρ λαμπρὸς καὶ φιλόμαρτυς ἐκεῖνος ἀνὴρ ὁ βοήσας ἐν τῷ ναῷ, καὶ τὴν τῶν βαρβάρων δῆθεν πλάσάμενος ἀφίξιν, ὡς εἶδεν ἅπαντας ἐξορμήσαν-

(70) De hac sancta martyre videsis, quæ in adnotatis, cap. 5 subnexis, ad not. 23 observavi.

(71) De tribus hisce sanctis martyribus ad tertiam Aprilis diem cum Martyrologio Romano jam egit Henschenius noster; templi tamen, hic memorati, quod Sanctæ istæ nomini suo sacratum prope Thessalonicam habuerunt, non meminuit; quod indubie nihilominus fuisset factururus, si sacri illius ædificii in Joannis Thessalonicensis, quam modo edimus, lucubratione fieri mentionem, habuisset perspectum.

(72) Barbari ergo supra memorati, qui, cum iudicium, de quo cap. præsentii tractatur, evenit, Thessalonicam inexpectato assultu occupare sunt

dentia erat. Omnis enim populus, cum vocem hanc inexpectatam audivisset, ad ædes suas cucurrit, assumptisque armis, muros conscendit.

98. Tum in Christiferæ martyris Matronæ venerandi templi (70) arca Barbarorum videt multitudinem, non admodum quidem (quinque enim millium dumtaxat apud nos existimati sunt) numerosam; robore autem, quod omnes essent et selecti et bellicæ (neque enim, nisi robore animique audacia omnibus qui cum eis unquam bellarant, præstitissent, civitatem tantam ita confestim invasisent) artis periti, vehementem. Ut porro, e muris sese suismet oculis (aurora enim tandem advenerat diesque illucescebat) inimicos conspiciam, civitas succlamavit, plurimi descendentes portasque aperientes foris adversus eos, jam tandem feritatis sue furore usque ad venerandum etiam, quod, quemadmodum nostis, brevissimo intervallo a civitatis muro distat, trium sanctarum martyrum Chiones, Irenes et Agapes templum progressos (71), conflictum, Christo ac certaminum Victore illos corrobore, commiserere.

99. Cum vero et per magnam diei partem conflictu mutuo sese ambo attrivissent, iique qui certaminum Victoris erant, majori cum periculo, quod qui adversus eos pugnabant, totius Sclavinorum gentis (72) selectus, ut dictum est, flos esset, et in inimicos irruerent, et eorum impetum exciperent, tandem ipsa martyris sese manifestante cura, Barbarorum exercitus, non paucis ea ipsa, qua irruerant, parte retrocedentibus, eadem die fuit fugatus. Atque ita quidem tunc inexpectata feraque, quæ evenit, terminata fuit incursio; sermone autem ad noctis tempus, quando omnis civitatis multitudo, sacrum gloriosissimi martyris templum relinquens, ad mœnia, sive ei qui Barbaros advenisse clamabat, adhibita, cucurrit, revertamur. Narrationis enim ordo et manifesto certaminum Victoris de nobis peccatoribus curam ostendere, et paterni veluti subsidii memoriam frequenter reducens animas nostras ipsius amore incendere potest.

100. Præclarus enim martyrisque amans vir ille qui Barbarorum nempe adventum simulans, in templo clamavit, cum omnes egressos, certami-

meditati, Sclavi fuerunt. Hæc autem natio certe non serius, quam sæculo sexto, uti vel ex iis quæ Procopius, lib. III *De bello Gothico*, cap. 40 memoratæ prodit, manifestum sit, in Romani imperii ditiones, trajecto Istro, irrupit; variis autem deinceps cladibus longissimo annorum spatio imperium, subinde etiam ad muros longos, qui Byzantio, dumtaxat diei itinere paulo amplius distabant, armis prolatis, attrivit, a depopulandis regionibus nondum etiam tunc omnino abstinens, cum in imperii terris, ut temporis lapsu factum, sedes ab inperatoribus obtinuisent. Res ex iis quæ tum ad duo capp. proxime sequentia, tum ad secundi miraculorum libri cap. 3 adnotanda erunt, elucescet.

numque Victoris templum, solis iis qui e ministerio eius erant, paucisque etiam quibusdam predicti viri, quos ultro hic retinuerat, genuinis amicis intra remanentibus, quietum videret, iis qui in templo supererant, utpote rem quæ acciderat perspectam habens, dixit: Ecce, Christo ac Deo juvante gloriosissimoque martyre cooperante, et ignis extinctus est, et nihil eorum quæ ad locum hunc spectant, interit. Templi igitur portas claudentes quiete argentum, quod fusum est, colligite. Iterum enim, recte novi, loci hujus decor per sanctum martyrem excitabitur; cum autem illi, obseratis portis, et argentum colligerent, et ab exustione purgarent, Barbarorum phalangis, civitatisque exercitus tumultuarie congregantium clamor gravis et qui procul audiretur, excitatus est.

101. Cum vero qui in templo erant, clamore essent turbati, eaque quæ præ manibus habebant, neglexerent, mirabilis vir ille dixit eis: Vos, fratres, opus vestrum facite, nullumque de Barbaris sermonem habete. Ex eo enim, quod ego illud divulgavi, turbatum auditum habetis, editumque modo clamorem, qui unde factus sit, nescitis, Barbarorum similiter esse, e præconcepta opinione existimatis. Non ita autem, non ita est. Ego enim, suggerente martyre, Barbarorum famam, ut hinc turbam abigerem, vosque, quæ ad templi cultum securitatemque spectarent, tranquille curaretis, confluxi. Sacræ autem ædis ministri, virique, qui hæc dixerat, amici uno veluti ore dixerunt: Deus sancti gloriosissimique martyris Demetrii, benedicat et in bonis producat vitam tuam, primum quidem quod sacra vasa templique securitatem ut genuinis Christianus sedulo curaris, deinde vero quod animas nostras, fictione tua ex vero manifestata, veluti ex inferno ad lumen reduxeris.

102. Cum enim vera te de Barbaris clamare, existimarem, oculis (testis sit veritas) neque ea quæ præ manibus erant, tota mente, quæ ad bellum existimatum spectabant, videbamus: nunc autem omnes iis quibus studemus, manum alacriter admovebimus. Dum vero cum templi ministris et hi qui cum eo erant, juvenes fida alacritate ad ea quæ adusta erant, purganda eaque quæ in carbones redacta erant essenda operam suam conferret, belli clamorem apertius percipere quædamque per assuetum auditum barbaricæ vociferationis signa cognoverat (75). Ille autem, cum hos rursus turbatos videret: Quid, ait, amentes statis, operis nullam curam habentes? Dixi vobis, templum curate nullumque de bello sermonem habete. Illud ego, ut ante dixi, actione ultro, ut

(75) Tum scilicet, cum incendium hoc cap. memoratum evenit, seu sæculo sexto senescente sequentisve initio Thessalonicam usque Sclavi non

τας, και τὴν ναὸν τοῦ ἀθλοφόρου καθησοῦσαντα, μόνων τῶν τῆς ὑπηρεσίας αὐτοῦ ἔνδον ἀπομεινάντων, και τινων ἄλλων και γνησίων φίλων τοῦ προλεχθέντος ἀνδρός, οὗς αὐτὸς ἔκοντι παρακατέτεχεν. ὡς εἶδῶ; τὸ γενόμενον, εἶπε τοῖς ἐν τῷ ναῷ παραμένουσιν· Ἰδοὺ τοῦ Χριστοῦ και τοῦ Θεοῦ βοηθήσαντος, και τοῦ πανενδόξου μάρτυρος συναργήσαντος και τὸ πῦρ ἐσθάσθη, και οὐδὲν τῶν ἐντεῦθεν ἀπῶλε. Κλείσαντες οὖν τοῦ ναοῦ τὰς θύρας, μεθ' ἡσυχίας τὸν χωνευθέντα συλλέξατε ἄργυρον· πάλιν γὰρ εἶδῶ δτι ἡ εὐπρέπεια τοῦ τόπου τούτου διὰ τοῦ ἀγίου μάρτυρος ἀναστήσεται· τῶν δὲ ἀσφαλιταμένων τὰς θύρας, και συλλεγόντων τὸν ἄργυρον, και τὰ τῆς πυρκαϊᾶς διακχαιρόντων, ἐγείρεται δεινὴ βοή και μακράκουστος τῆς τῶν βαρβάρων φάλαγγος και τοῦ στρατοῦ τῆς πόλεως ἐξ αὐτοσχεδίου συβήγγυμένων.

βα'. Ὡς δὲ κατεθορυβήθησαν οἱ ἐν τῷ ναῷ τῇ βοῇ και τῶν ἐν χερσὶ κατημέλησε, λέγει αὐτοῖς ὁ θαυμάσιος ἐκείνος ἀνὴρ· Ὑμεῖς, ἀδελφοί, τὸ ἔργον ὑμῶν ποιεῖτε, και μηδένα λόγον ἔχετε περὶ βαρβάρων· ἐκ γὰρ τοῦ ἐμὲ τούτο διαδοῆσαι τεταραγμένην ἔχετε τὴν ἀκοήν, και τὴν νῦν βοήν οὐκ οἶδαθ' ὅθεν γεγεννημένην εἰκότως διὰ τὴν πρόληψιν βαρβάρων εἶναι νομίζετε. Οὐκ ἔστι δὲ οὕτως, οὐκ ἔστιν· ἐγὼ γὰρ, τοῦ ἀγίου μάρτυρος ὑποθαλότος, τὴν τῶν βαρβάρων φήμην ἀνεπλασάμην. ὡς ἂν διασκεδάσω τὸν ὄχλον ἐντεῦθεν, και μεθ' ἡσυχίας ὑμεῖς τὰ περὶ τὴν κόσμησιν και τὴν ἀσφάλειαν τοῦ ναοῦ μεριμνήσητε. Οἱ δὲ τοῦ ἀγίου οἴκου λειτουργοί, και οἱ φίλοι τοῦ ταῦτα εἰρηκότος ἀνδρός ὡς ἐξ ἔνδῃ στόματος εἶπον· Ὁ Θεὸς τοῦ ἀγίου και πανενδόξου μάρτυρος Δημητρίου εὐλόγησα· και πληθύναι τὴν ζωὴν σου ἐν ἀγαθοῖς· πρῶτον μὲν ὅτι τῶν ἱερῶν σκευῶν και τῆς ἀσφαλείας τοῦ ναοῦ ὡς τέλειος Χριστιανὸς μεγάλως ἐπρόντισας· εἶτα δὲ ὅτι και τὰς ἡμετέρας νῦν ψυχὰς ὡς ἐξ ἄβου εἰς φῶς ἀνεζώγησας, μηνύσας κατ' ἀληθῆς τῆς σῆς προσποιήσεως.

ββ'. Νομίσαντες γὰρ ἀψευδῶς σε περὶ τῶν βαρβάρων διαδοῆσαι, μάρτυς ἡ ἀλήθεια, οὐκ ἔτι ἐν χερσὶν ἑωρῶμεν τοῖς ὄφθαλμοῖς, ὄλω τῷ νοῖ τὰ περὶ τὸν πόλεμον φανταζόμενον· και νῦν ἐκ μετὰ προθυμίας ἄπαντες τῶν ἐσπουδασμένων ἀντιληφόμεθα· ὡς δὲ σὺν τοῖς ὑπηρεταῖς τοῦ ναοῦ και οἱ μετ' ἐκείνου νεώτεροι πιστῇ προθυμίᾳ περὶ τὴν κάθαρσιν τῶν κεκαυμένων, και τὴν ἐκβολὴν τῶν ἀπηνθρακωμένων ἐπισκόηθουν, μειζόνως ἠσθάνοντο τῆς βοῆς τοῦ πολέμου, και τινὰ τῆς βαρβαρικῆς κραυγῆς σημεῖα διὰ τῆς ἐσθάδος ἀκοῆς ἐπεγίνωσκον. Ὁ δὲ και πάλιν αὐτοὺς θορυβουμένους ἰδὼν, τί, φησὶν, ἴσασθε τοῦ ἔργου καταμελήσαντες ἔνεοι; Εἶπον ὑμῖν, τοῦ ναοῦ φροντίσατε, και περὶ τοῦ πολέμου μηδένα λόγον ἔχετε. Ἐγὼ τούτων, ὡς προείρηκα, διεωφήμασα, πλασάμενος ἔκοντι διὰ τὸ ἡμετήσια

raro jam excurrerant, editisque pro more, apud Barbaros illos recepto, clamore celeberrimo illius civitatis incolas terruerant.

τοῦ δ' ἄλλου τὸν οἶκον· νῦν οὖν ἀμεριμνοῦντες τῶν
ἐν χερσίν ὡς δοῦλοι τοῦ ἀθλοφόρου φροντίσατε.

ργ'. Ὡς δὲ ἤρξαντο πάλιν ἀναθαρσῆσαντες τοῦ-
τοις τοῖς βήμασιν τὰ περὶ τὸν ναὸν συλλέγειν, καὶ
καθαίρειν καὶ διαβαστάζειν, καὶ τὴν μεθ' ὕδατος·
γῆν διασαροῦν, ἤκόν τινες ἀναγγέλλοντες, ὡς χάριτι
Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἐδιώχθησαν οἱ πολέμιοι,
τῶν πυλῶν καταθραυσθέντες ἐπιδραμεῖν· ἡ δὲ
συμμαχία τοῦ ἀθλοφόρου καὶ μόνῃ τῷ πᾶν τοῦ πολέ-
μου κατόρθωσε, πρῶτον μὲν ὡς· τὸν ναὸν αὐτοῦ
συνάξασα τοὺς τῆς πόλεως, προβαλλομένη τὸν ἐμ-
πρασημὸν (οὐ γὰρ ἂν ἄλλως μετὰ σπουδῆς· ἀσπρὶ νυ-
κτός· ἐκ τῶν κλινῶν διηγεύοντο, εἰ μὴ τὸ περὶ τὸν
ναὸν σέβας μετ' ἐκπλήξεως αὐτοὺς διανέστησεν).
εἰτὰ τε ὡς περ εἰς παράταξιν τούτους ἀθροίσασά τε,
καὶ συσκειάσασα, ἐμπλήσασα θάρρους διὰ μιᾶς
ἀνθρώπου φωνῆς ἔξω πυλῶν ὁρμηθεὶς καινοπρεπῶς
παρασκευάσας, καὶ μέχρι τοῦ νῦν ἀφ' αἰσφόρου δις
καὶ τρις καὶ πλεονάκις συγκρούσαντας νικητὰς διὰ
τῆς μνήμης αὐτοῦ τῆς νῦν παρ' ἡμῖν ἐπιτελουμέ-
νης τοὺς ἰδίους δούλους ἀνέδειξεν.

ρδ'. Ὡς δὲ ταῦτα οἱ ἐξηγοῦμενοι αὐτοῖσι θεάσασθαι
διεμαρτύρουν τότε, καὶ δῶμονυνοτο (τὸν γὰρ ἔκοντι
ψευσάμενον ἄλλως οὐκ ἐπειθόν), ὁ θαύματος ἐκείνος
ἀνὴρ, οὗ ἡ καρδία ἐψεύδετο, καὶ τὸ στόμα τὴν ἀλή-
θειαν ἀπεφθέγγετο, δι' οὗ ὁ Θεός, ἐκείνου ἄλλα
προθυμουμένου, ἕτερα τῇ πόλει σωτήρια ἐχαρίζετο,
ὁ νέος Ἀβραάμ ὁ ψευσάμενος· τῇ πόλει τοὺς βαρβάρους,
τὴν δὲ σωτηρίαν ἄκων αὐτῇ προξενήσων διὰ
τοῦ μάρτυρος ὡς ἐκείνος τοὺς παῖδας ἐψεύδετο μετὰ
τοῦ Ἰσαὰκ ὑποσχεθῆναι εὐθύς ὑποσχόμενος, τῇ δὲ
γλώττῃ αὐτοῦ χωρὶς συνδέσεως τὸ γεννησόμενον
προεφήτευσεν, οὗτος· δὴ ὁ ἀνὴρ ἀκούσας τὰ συμβίντα
τῇ πόλει ὑμνησε τῷ Θεῷ καὶ τῷ ἀθλοφόρῳ σὺν τοῖς
παρούσιν αὐτόθι λέγων· Κύριε ὁ Θεός ὁ προαιώνιος,
ὁ παντοκράτωρ, ὁ τῶν κρυφίων γνώστης, καὶ τῶν
ἐδήλων ἐπιστήμων, ὁ ἀνεξέκλιςτος· ἐν εὐεργεσίαις,
ἀκιντάληπτος ἐν φιλοανθρώπιᾳ, οὗ ἡ βουλή ἔργον,
καὶ τὸ νεῦμα πράγματος ἀποτέλεσμα, σὺ καλεῖς, καὶ
πάντα ὑπακούουσί σοι τρόμπ, διατεῖ· ὅτι τὰ σύμ-
παντα δούλα σὲ, ὁ καταμόνας πλάσας τὰς καρδίας
ἡμῶν, καὶ ποικίλων αὐτὰς πρὸς ὃ χρῆ τοῦ προκει-
μένου χάριν.

ρε'. Εἰ γὰρ καὶ τὸ αὐτεξούσιον ἐχαρίσω αὐτοῖς, ὁ
ἀλλ' ἐν ταῖς οἰκονομίαις τῶν εὐεργεσιῶν σου πηδα-
λιουχεῖς αὐτὰς πρὸς τὸ συμφέρον, ὅποιον καὶ νῦν
ἐπ' ἐμοὶ τῷ νέῳ Βαλαάμ, Δέσποτά μου, εἰργάσω
ἀμαρτωλῶν καὶ ἀπεριμερίμνων κατ' ἐκείνον ὑπάρχον-
τα, διὰ τὴν μνήμην τοῦ πανενδόξου μάρτυρος οἰκτει-
ρήσας τὴν ταπεινώσιν ἡμῶν, καὶ τὴν ὅλην διασώσας
πόλιν ἐξ ἀπροσδοκῆτου καὶ ἀγνωστομένης αἰχμαλω-
σίας· ὡς περ γὰρ ἐκείνου ἄλλα προφέρειν διὰ γλώτ-
της βουλόμενον ἕτερα προσεύχεσθαι καὶ εὐλογεῖν τὸν
λαόν σου διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος παρεσκευάσας,
οὕτω καμὲ τὸν ἀνάξιον δοῦλόν σου, ἀλλὰ βουλευσά-
μενον διὰ τῆς φήμης τῶν ἀλλογενῶν διακράξασθαι,

A ædem a populo descri facerem, adhibita, divul-
gavi; nunc igitur nihil solliciti, quæ pro manini-
bus sunt, veluti certaminum Victoris servi, curate.

103. Cum porro iterum verbis illis animum
recipientes, quæ ad templum spectarent, colligere
et purgare et comportare, æquaque pavementum
mundare cœpissent, venerunt quidam gratia Chri-
sti Dei nostri inimicos, qui in portas irrupere
ausi fuerant, esse fugatos annuntiantes; certami-
num autem Victoris auxilium idque solum ad fel-
licem exitum bellum perduxisse, primum quidem
quod ad templum suum civitatis incolæ, excitato
incendio (non enim, nisi eos veneratio erga templum
cum consternatione conjuncta, excitasset, impor-
tuno noctis tempore festinanter e lectis surrexis-
sent) coegerit; deinde vero, quod, cum eos veluti
ad conflictum congregasset parassetque, audacia
impletos per unam hominis vocem more insolito e
portis egressi fecerit, servosque suos, ab aurora
nunc usque bis terque ac sæpe cum hoste congres-
sos, victores in sua quæ apud nos nunc agitur,
commemoratione effecerit.

104. Cum autem, qui ea narrabant, suismet
oculis isthæc sese vidisse, tunc testarentur, atque
etiam (neque enim illum, qui studio fuerat men-
titus, aliter convincebant) jurarent, mirabilis vir
ille cujus cor mentiebatur osque veritatem profe-
rebat, quem Deus, alia illo meditante, alia civi-
tati salutaria largiebatur, novus Abraham civitati
Barbaros mentitus, ei autem per martyrem salutem
nec cogitans conciliaturus, uti ille, sese statim cum
Isaac reversurum promittens, servos suos decipie-
bat. lingua autem, quod futurum erat, nec sciens
prophetabat (74), ille itaque vir, cum quæ civitati
acciderant, audivisset, una cum iis qui ibidem
aderant, Deum certaminumque Victorem laudabat
adicens: Domine Deus, o æterne, o omnipote s, o
absconditorum cognitor occultorumque inspector,
o in beneficiis investigabilis, o in misericordia
incomprehensibilis, cujus voluntas opus, nutusque
rei effectus, tu vocas, omniaque tibi cum tremore
obediunt, propterea quod tibi, qui solus creasti
corda nostra eaque, prout fini proposito convenit,
inmutas, omnia sint subjecta.

105. Etsi enim et liberum arbitrium iis sis lar-
gitus, in tuorum tamen beneficiorum dispensa-
tione eos, prout expedit, moderaris, sicuti et nunc,
mi Domine, in me novo Balaam, peccatore nec
res ad ejus exemplar considerante, humilitatis
nostre propter gloriosissimi martyris memoriam
misertus, civitatemque totam ex inexpectata
incognitaque captivitate liberans, fecisti. Uti enim
illum, alia proferre lingua volentem, alia precari
populumque tuum per Spiritum sanctum benedicere
coegisti (75), ita et me indignum servum tuum,
alia per alienigenarum denuntiationem facere me-
ditantem, beneficium supra modum majus civitati

(74) Alii librum Genesis, cap. xxii.

(75) Videsis librum Numer., cap. xxiii et seqq.

comparare providisti. Ubi enim, dictum argentum non perisise, insignemque adeo civitatem e servitute atque ipsa morte esse ereptam, æquale sit?

106 O tui, certaminum Victoris intercessio tuaque, Domine, eximia benignitas! Animus meus argentum custodiebat, lingua autem civitatem servabat, una erat verbi prolatio effectusque in duo beneficia misericordia tua est partita. De industria propter templum tuum sum mentitus, dictorumque veritas civitatem, ignorante me, servavit. Tibi, Domine Deus, gratias agimus et quid tibi, quod donare dignum sit, offeramus, Jubii hæremus. Sed cum rerum omnium Dominus sis, nihilque, ut corda debite grata, recipis, ecce et coram te secundum quod in Psalmis præscribitur, effundimus, ut tu, majori adhuc misericordia exhibita, nos, non solum a feris illis, hominum formam habentibus, sed multo potius a spiritualibus hostibus, qui animas nostras in servitutem redigere continuo student, custodias, quia tu et spiritualium et sensibilium omnium, utpote cunctorum conditor, es Dominus, atque ad te virtus et potestas, nec non Patris et Filii et Spiritus sancti regnum spectat in sæcula. Amen (76). Hunc in modum a viro actis Deo maximoque nostro intercessori, gloriosissimo martyri, gratias, omnes, Deum laudantes domum abierunt; quia ipsi convenit gloria et honor et imperium, nunc et in infinita sæcula sæculorum. Amen.

CAPUT XIII.

Qui Avaritiam improviso Thessalonicam agredientibus Sanctus restiterit, hæcque nihilominus deinde abs illis obsessa ad summam angustias fuerit redacta (77).

107. Tempus sane tandem est, et venerandi maxime civitatisque amantis martyris miraculorum, quod longe est præcipuum reliquorumque veluti summarium, tangendi, illud autem dico, quod in bellorum, quæ Thessalonicæ unquam obvenere, maximo dilucide effulsit, nosque a periculosa illa inevitabili obsidione inexpectato liberavit, atque, ut ita dicam, a mortis fere resuscitavit. Miranda enim illa, incredibilisque ac magna narratio,

(76) Nemo est, qui non videat, hanc prolixam admodum orationem, qua, qui hostium ad muros Thessalonicensium inexpectato adventum sinerat, gratias Deo ac sancto Demetrio una cum sibi presentibus egerit, pro arbitrio a Joanne Thessalonicensi, oratorum in inorem hic loquente, esse confictam. Verum quid de facto, quod veluti virtute superiori patratum, cap. præsentis a Joanne proponitur, censendum? Cum nihil omnino, quod naturæ vires cursumve excedat, complectatur, est, sane, cur non nemo, Sanctusne ad id prodigiose concurrerit, in dubium revocet, etsi interim raris admodum adjunctis sit vestitum.

(77) Caput hoc e codice nostro signato † ms. 193, in quo e Bibliothecæ Vaticanæ codice 797 descriptum exstat, lectori exhibemus; exstat et in codice olim Mazarinæo a fol. 96 usque ad fol. versum 104. Ambos hic hosce codices, quod, ni ratio, in Commentario prævio num. 28 allegata, obstitisset,

Α μελζονα καθ' υπερβολήν την εβεργεσιαν τη πόλει μνηστεύσασθαι προινόςσας. Που γάρ Ισον ἄργυρον ῥητὸν μὲν ἀπολέσθαι, καὶ πάλιν τριπλαύτην ἐκ δουλείας καὶ αὐτοῦ θανάτου ρυθίζηαι:

ρς'. Ὁ τῆς πρεσβείας τοῦ ἀθλοζόρου σου καὶ τῆς ἀνυπερβλήτου σου, Κύριε, ἀγαθότητος! Ὁ νοῦ μου τὴν ἄργυρον διεφύλαττε καὶ ἡ γλῶσσά μου τὴν πόλιν εἰσώζε, μία ἡ προσφορά τοῦ λόγου, καὶ τῆς ἐνεργείας; εἰς δύο εβεργεσίας ἡ σὴ φιλανθρωπία δεῖξισεν. Ἐψευδόμεν ἐκὼν διὰ τὸν ναὸν σου, καὶ ἡ ἀλήθεια τῶν λεγομένων, ἀγνοοῦντο; ἐμοῦ, τὴν πάλιν διεφύλαξεν. Εὐχαριστοῦμέν σοι, Δέσποτα ὁ Θεός, καὶ ἀξίόχρεών τι προσενέγκαι σοι ἀποροῦμεν. Ἄλλ' ἐπειδὴ πάντων δεσπόζεις, καὶ οὐδὲν ἔχει ὡς καρδίας ἐν εὐθύτητι εὐχαριστούσας, ἰσοῦ ταύτας ἐκχέομεν ἐνώπιόν σου κατὰ τὸ παράγγελμα τὸ ψαλμικόν, ὅπως σὺ εἶτι καὶ μᾶλλον οἰκτιρήσας διαφυλάττης ἡμᾶς, οὐ μόνον ἐκ τῶν ἀνθρωπιμῶρων θηρίων τούτων, ἀλλὰ πολὺ πρότερον ἀπὸ τῶν νοητῶν πολεμίων τῶν τὰ ψυχὰς ἡμῶν ἀεὶ βουλομένων αἰγματοῦζειν, οἱ καὶ τῶν νοητῶν καὶ αἰσθητῶν ἀπάντων δεσπόζεις, ὡς τῶν ὄλων ποιητῆ, καὶ σοῦ εἶσι τὸ κράτος, καὶ ἡ ἐξουσία, καὶ τὸ βασίλειον τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος; εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν. Οὕτω δὴ τοῦ ἀνδρὸς τὰ εὐχαριστήρια τῷ Θεῷ καὶ τῷ μεγάλῳ ἡμῶν πρεσβευτῇ τῷ πανενδόξῳ προσανυμῆσαντος μάρτυρι, ἀπαντες εἰς οἶκους τὸν Θεὸν δοξάζοντες ἀνεχώρησαν, οἱ αὐτοῦ εἶσιν ἡ δόξα καὶ ἡ τιμὴ καὶ τὸ βασίλειον, νῦν καὶ εἰς τοὺς ἀτελευτήτους αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ρς'. Καίρῳ δὲ λοιπὸν, καὶ τοῦ κεφαλιωδιστάτου τῶν θαυμάτων ἀψασθαι τοῦ πανσόπου καὶ φιλοπέλιδος μάρτυρος, λέγω δὴ τοῦ κατὰ τὸν μέγιστον τῶν πώποτε γενομένων τῆ Θεσσαλονικῆ πολέμου περιφανῶς ἐπιἀμφαντος, καὶ τῆς κινδυνώδους ἐκείνης καὶ ἀταφύκτου πολιορκίας, ἀπροσδοκῆτως ἡμᾶς διασώσαντος, καὶ σχεδὸν εἰπεῖν ἐκ νεκρῶν ἀναστήσαντος. Τοῦτο γὰρ τὸ θαυμαστὸν, καὶ ἀπιστοφανές, καὶ μέγα διηγήματα πορασθήσαι τηλαυγῶς, εἰ

quantum ad alia omnia jam data ac porro danda hujus a Joanne Thessalonicensi concinnatæ Incubrationis capita haud dubie fecissem, sedulo con-tuli, ensque comperi in lectionibus invicem non raro diversos. Harum notatu magis dignas vel in Adnotatis hic sequentibus, si longiores sint, vel, si breviusculæ tantum, in paginarum margine ob oculos pono. Atque id ita præsto, ut, si codicis olim Mazarinæi lectiones, quod et plerumque sūt, meliores sint, iis etiam versionem latinam accommodem, Græco interim, qui huic respondet, codicis nostri † ms. 193 textu, utut etiam subinde mendoso, integro relicto. Præsens porro caput in codice olim Mazarinæo, in quo, ut jam dixi, exstat, sequentem hunc brevem admodum præfert titulum: Ἐστὶ τῆς πολιορκίας τῆς πόλεως, ὅς ἐστὶν ἡ ἐπιδημία; verum istis, quid cap. subjerto memoriæ prodatur, haud satis, uti consideranti patebit, exponit, binæque ei aliam, quæ hic cernis, substituere est visum.

καὶ μηδὲν ἄλλο προεβλεπτο, τοῦ ἀλοφόρου τὴν ἀνυπέροβλητον δύναμιν, καὶ τὸ τῆς φιλανθρωπίας αὐτοῦ θεομίμητον, καὶ τὸ περὶ τὴν πόλιν κηδεμονικόν.

ρη'. Τοῦ δὲ γὰρ χάριν καὶ τελευταῖον τῆς συγγραφῆς; αὐτὸ συντέταχα, ὡς ἂν ἀπερισπάστου τῆς ἀποῆς ὑμῶν διαφυλαχθείσης, καὶ τῆ μελέτῃ τῶν εἰρημένων τῆς μνήμης ταῖς διανοαῖς ὑμῶν περισωθείσης, παρασκευάσω τὰς καρδίας πάντων ἀνεξαιλίπτους τὰς τῆς εὐχαριστίας ὁμολογίας οὐ μόνον ἐν σαρκί, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἐξοδὸν πρὸς τὸν ἀλεξίκακον καὶ σωσίπατριν· ἀλοφόρον διαφυλάττειν, οὕτω τε καρπώσασθαι ὑμᾶς, μὴ τὴν ἐν τῷ βίῳ τούτῳ προστασίαν μόνον τοῦ μάρτυρος, ἀλλὰ καὶ τὰς ἐν τῷ φθερῷ βήματι τοῦ Χριστοῦ πρεσβείας ὑπὲρ τῶν κατ' αὐτοῦ πρὸς τὸν ἀπαραλόγιστον γενησομένων κριτῆν τὸν φιλοῦντα παρὰ τῶν ἁγίων αὐτοῦ αἰτεῖσθαι, καὶ τὰς αὐτῶν ἀξιώσεις θεοπρεπῶς χαρίζομενον.

ρθ'. Λέγεται περὶ τινος πράγματος ἡξικέναι τῶν τηνικαῦτα τῶν Ἀδάρων ἡγούμενον στείλιαντα πρίσβεις πρὸς τὸν τῆς εὐσεβοῦς λήξεως, καὶ τὰ σκήπτρα τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς κατέχοντα τότε Μαυρικιον. Ὡς ἐὰ ἠετόχητο τῆς αἰτήσεως, ὄργῃ ἀκαταστέψ φλεχθεὶς καὶ τῷ παρακούσαντι μηδὲν ποιῆσαι δυνάμενος, τρόπον ἐπινοεῖ, δι' οὗ μάλιστα αὐτῷ ὀδυνῆσαι τὰ μέγιστα ὑπετόπαξεν, ὅπερ ἦν καὶ πανάληθε. Σκοπήσας γὰρ ὡς ἀπάσης πόλεως κατὰ τε Θράκην, καὶ πᾶν τὸ Ἰλλυρικόν, ἡ θεοφύλακτος τῶν Θεσσαλονικίων μητρόπολις ὑπερβαλόντως ὑπερέχει πλοῦτον τε ποικίλῃ, καὶ ἀνθρωπικῶς εὐθεάτοις καὶ συνεταῖς, καὶ Χριστιανικωτάτοις, καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν γνοῦς; ὡς ἐν καρδίᾳ βασιλείως κεῖται ἡ προλεχθεῖσα μητρόπολις διὰ τὸ λάμπειν ἀπανταχόθεν τοῖς προτερήμασι, καὶ ὅτι ταύτης τῶν ἀπροσδοκῆτων τι παθούσης, οὐχ ἦττον τῆς τῶν τέκνων σφαγῆς ὀδύνησιν τὸν τὸ Ῥωμαϊκὸν κράτος ἀνεστεμμένον, καλεῖ πρὸς ἑαυτὸν τὴν ἄπασαν τῶν Σκλαβινῶν θρησκείαν, καὶ θρηϊώδη φυλὴν (ὑπέκειτο) γὰρ αὐτῷ τὸ ἔθνος ἔπαν), καὶ προσμίζας αὐτοῖς καὶ ἀλλογενεῖς τινὰς βαρβάρους στρατεῦσαι πάντας κατὰ τῆς θεοφρουρητοῦ Θεσσαλονίκης παρεκλεύσατο.

(78) Codex olim Mazarinæus hoc loco legit Καὶ τὸ τῆς περὶ τὴν πόλιν κηδεμονίας ἀσύγκριτον, adeo ut, cum verba hæc Latine sonent, « Atque incomparabilem de civitate curam, » Græco codicis nostri † ms. 195 textui solummodo superaddat adjectivum ἀσύγκριτος, *incomparabilis*, constructione Græcis admodum familiarī substantivæ acceptum, substantivῶ κηδεμονία, cura, quod abs eo afficitur, genitivi casu expresso.

(79) Cum Mauritius ab anno 582 ad annum usque 602, uti inter eruditos modo convenit, imperio præfuerit, consecrarium hinc simul et ex hoc capitis præsentis loco sit, ut Avarum, de qua hic cap., contra Thessalonicam expeditio, certo non serius quam anno 602, nec citius, quam anno 582 acciderit. Verum eventus illius epocham infra ad not. 84 multo proprius determinabimus.

(80) Etsi quidem Theophanes, Simocatta. Zonas alique Græcorum historici passim obvii ea in Mauritio suppeditenti, ex quibus tunc Avarum duci seu regi, qui Chagani nomine, omnibus prorsus

etiamsi nihil aliud esset præmissum, eximiam certaminum Victoris potentiam et illius, quæ Deum imitatur, misericordiam curamque pro civitate (78) luculenter ostendet.

108. Hunc autem in finem et hoc tandem scriptiois composui, ut auditu vestro non distractio, dictorumque memoria cogitationibus vestris per meditationem impressa, corda omnium, quo assiduas grati animi confessiones non solum in carne, sed et post obitum erga clementem patriæque servantem certaminum Victorem conservetis, parata efficiam, itaque vos, non solum in hac vita martyris patrocinium, sed et faciendus ab eo apud judicem, decipi non valentem, a sanctis suis interpellari amantem, precibusque eorum, ut Deum decet, annuentem, in terribili Christi tribunali pro vobis intercessionem obtineatis.

109. Avarum tunc temporis dux legatos, ut rem quampiam peteret, ad piæ memoriæ, qui et tunc Romanorum imperii scepra tenebat, Mauritium misisse narratur (79). Cum autem a postulato suo aberrasset, ira effreni incensus, eique, qui eum exaudire noluerat, nihil facere valens, modum excogitavit, quo præcipue, ut maximo eum dolore afficeret, futurum suspicabatur; quod et erat verissimum. Cum enim, omnibus et in Thracia et in Illyrico civitatibus custoditam a Deo Thessalonicensium metropolim et divitiis diversis et solertibus perspicacibusque ac Christianissimis hominibus supra modum eminere, atque, ut verbo dicam, prædictam metropolim, quod prærogativis suis quæversum splenderet, imperatori cordi esse, ipsaque inexpectatum quid patiente, non minus quam de filiorum corde, qui Romana potentia redimitus erat, esse cruciandum, observasset, Sclavinorum sectam omnem immanemque gentem (natio enim tota et suberat (80)) ad se arcessit, illisque aliarum etiam gentium Barbaros immiscens, omnes adversus custoditam a Deo Thessalonicam arma arripere jubebat (81).

supremis gentis illius ducibus communi, distinguebatur, foederatum fuisse, aut etiam ex parte subjectam Sclavorum nationem, non immerito colligas; hanc tamen totam ab Avarum ducis imperio dependisse seu subditam ei tunc fuisse, nusquam edicunt; ut auxesi verosimillime hic usus sit Joannes, Thessalonicensis archiepiscopus.

(81) Ab Avarum duce seu Chagano arma in Thessalonicam, Mauritio, imperii habenas moderante, mota fuisse, nec apud Theophanem nec apud Zonaram aliove ullos historicos memoriæ proditum invenio; verum cum sub Mauritio Avars ac Sclavi frequentissime, uti apud eosdem historicos videre licet, in imperii terras irruerint, nec, quin plurima quæ ab illis tunc gesta fuerit, silentio ab historicis omnibus sint præterita, dubitandum sit, narrata hoc capite Avarum adversus Thessalonicam expeditio pro dubia commentitiave idcirco, quod a scriptoribus aliis haud commemoratur, haberi non debet, maxime cum dies septem, teste infra ipsomet Joanne, duratæ tenuerit, possitque adeo

110. Hic, dilecti, eorum qui nostris temporibus A existere (82), maximus fuit exercitus; hi enim in illos supra armatorum virorum centum millia, illi vero, paulo pauciores, alii etiam (veritate enim ob multitudinem non deprehensa, eorum qui videntur, opiniones sunt diversae) multo etiam pluris existisse, existimabant. Illi, velut novum Xerxis Aethiopyumve aut Libyorum, qui adversus Judaeos ante pugnavit, exercitum, conspeximus. Nam et fluvios, et torrentes, ad quos castrametatus con- sedit, defecisse audivimus, regionemque omnem, per quam transit, velut solitudinem deserti secundum Prophetam (83) fecit.

111. Ac tanta multitudo tanta celeritate iter ab- solvere iussa erat, ut non nisi uno die ante eorum nos adventum noverimus. Illis enim vicesima se- cunda, quae Dominica erat, mensis Septembris die (84) annuntiatas, civitatisque, num vel post quatuor aut etiam quinque dies huc adventuri essent, dubitantibus incolis, hincque in illa custodienda ne- gigentibus versantibus, ipsa nocte Sabbatorum se- cunda incipiente (85), sine strepitu ad muros ac- cesserunt, ac gloriosissimi quidem martyris Demetrii in illis obsecrandis nocte ista, ac prope pulchris victoriis decoratae martyris Matronae castrum, id civitatem esse existimantibus, horas sufficientes detinendis, prima sollicitudo fuit versata; ut autem tandem aurora illuxit, civitatemque prope esse, cognoverunt, unanimiter in eam, ut leo rapiens et rugiens, moverunt. Deinde vero cum et scalas (haec enim paratae ab illis ferebantur) ad murum (ar- migeri enim eorum ascendere meditabantur) ere- xissent, memorabilia illico magnumque sancti cer- taminiium Victoris factum est miraculum.

112. Non amplius enim spirituali obumbratione, sed cadente sub aspectum actione militis armati habitu in auro apparuit. Primum per scalas ascen- dentem, qui in murum pedem dextrum jam intul- erat, hasta e duarum pinnarum medio percutiens,

haud immerito accenseri momentaneis illis, ut vo- cantur, hostium incursionibus, quas apud historicos, majoris dumtaxat momenti res literis com- mendarere ut plurimum solitos, silentio invenias haud raro suppressas. Atque hinc etiam jam concludas, nec pro dubia commentitiave habendam esse quae cap. praecedenti a solo etiam Joanne, silentibus reli- quis scriptoribus omnibus, narratur, factam a Sclavis, cum sancti Demetrii ciborium incendi ac- cidit, subitanam atque inexpectatam in loca Thessalonicae adjacentia irruptionem. Utut sit, quo tum haec, tum Avarum, de qua hic potissimum, expeditio indubitate existimetur, sola mihi Joannis Thessalonicensis auctoris certo gravis, narratisque a se rebus, quemadmodum ex infra notandis ipse- met loco non uno indicat, praeterea synchroni, sufficiens auctoritas.

(82) Fuit igitur Joannes Avarum, quam hoc cap. refert, expeditioni aequalis; verum id ex iis quae cap. seq. litteris mandat, multo luculentius pate- acet.

(83) In codice olim Mazarinæo propheta hic vo- catur Joel; non alia autem de causa ipsum hic

ρ'. Μέγιστο: ὄτε: στρατὸς τῶν κατὰ τοὺς ἡμε- τέρου: χρόνου ὤφθη, ἀγαπητοί. Οἱ μὲν γὰρ αὐτοὺς ὑπὲρ τὰς ἑκατὸν χιλιάδας ὀπλίτας ἀνδρας: ἐδόξαζον· οἱ δὲ ὀλίγον ἤττου:· ἄλλοι δὲ πολλῶ πλείου:· Τῆς γὰρ ἀληθείας διὰ τὸ πλῆθος μὴ καταληφθείσης, αἱ δόξαι τῶν θεωμένων ἐσχίζοντο. Νέον Σέρξου στρατὸν ἦ τῶν Αἰθιοπῶν καὶ Λιβύων κατὰ Ἰουδαίων τὸ πρὶν ὀπλισάμενον, εἶδομεν τοῦτον. Καὶ ποταμοὺς γὰρ καὶ πηγὰς ἐκλείψαι ἠκούσαμεν, ὡς ἂν στρατοπα- δεύσαντες παρεκάθισαν, καὶ τὴν ἄληθιν γῆν, δι' ἧς παρῶδευσαν ὡς πεδίον ἀφανισμοῦ κατὰ τὸν προφη- τὴν κατέστησαν.

ρ'α'. Καὶ ἡ τοσαύτη πλῆθὺς τοσοῦτον τάχει τὴν ὁδὸν διανύσαι προετέχθησαν, ὡς μὴδὲ γυνῶναι ἡμᾶς τὴν ἔλευσιν αὐτῶν πλὴν πρὸ μιᾶς ἡμέρας. Κυριακῆ γὰρ ἡμέρα μηνυθέντων τούτων, τῆ εἰκάδι δευτέρᾳ τοῦ Σεπτεμβρίου μηνός, καὶ τῶν τῆς πό- λεως ἀμφιβολίως ἐχόντων, ὡς μετὰ τέσσαρας, ἦ καὶ πρὸς πέντε ἡμέρας μολὶς τὰ ἐνθάδε καταλαμβάνουσι, κἀντεῦθεν ἀμελέστερον περὶ τὴν αὐτῆς φυλακὴν διαμεινάντων αὐτῇ τῆ νυκτὶ δευτέρᾳ Σαββάτων ἐπιφωσκούσῃ ἐπὶ τὰ τεῖχη τῆς πόλεως ἐφθασαν ἀψοφητῆ, καὶ πρώτῃ εὐθύ: ἐπιστάσις τοῦ πανανδρό- ξου μάρτυρος Δημητρίου γεγένηται ἐν τῷ ἀμαυρω- θῆναι ἐκείνους τῆ νυκτὶ ἐκείνῃ, καὶ περὶ τὸ φρού- ριον τῆς καλλινίκου μάρτυρος Μαρτίωνος ὥρας ἱκαναῖς ἐνασχοληθῆναι, νομίσαντες ἐκεῖνο τῆ πόλεως καθεστηκέναι· ὡς δὲ λοιπὸν ἐωσφόρος διετύγασε, καὶ πλῆθὸν οὖσαν τὴν πλὴν ἐγνώρισαν, ὠρμησαν ἐπ' αὐτὴν ὀμοθυμαδὸν, ὡς λέων ἀρπάζων, καὶ ὠρῶμε- νος. Ἐλ:α καὶ τῷ τείχει τὰς κλίμακας ἀνορθώσαν- τες (αὐταὶ γὰρ αὐτοῖς προκατεσκευασμένα διαβα- στάζοντο· ὀπλοφόροι γὰρ αὐτῶν ἀνίεναί παρεβου- λεύσαντο), τότε δὴ, τότε τὸ ἐξάκουστον καὶ μέγα θαῦμα τοῦ ἁγίου ἀθλοφόρου γεγένηται.

ρ'β'. Οὐκ ἔτι γὰρ νοητῆ ἐπιστάσει, ἀλλ' ὀφ- θαλμοφανῆ ἐνεργεῖ ἐν ὀπλίτου σχήματι κατὰ τὸ τεῖχος ὤφθη. Τὸν πρώτον ἀνιόντα διὰ τῆς κλίμακος, ἤδη τὸν πόδα ἐπιβαλόντα τῷ τείχει τὸν δεξιὸν, λόγχῃ πλῆξας κατὰ τὸ μέσον τῶν δύο ἐπάλξεων ὤθησε

citari existimo, quam quod prophetiae suae cap. 1 v. 5, habeat « Post enim solitudo deserti; » Haec enim verbis in Graeco sacrae Scripturae textu se- quentia isthaec respondent: Καὶ τὰ ὀπίσω αὐτοῦ ὡσεὶ πεδία ἀφανισμοῦ.

(84) Relatum cap. praesenti Avarum, aut, si ma- vis, horum ducis seu chagani expeditionem anno 597 esse illigandam, ex hoc Joannis loco liquet. Haec enim, uti ex vox ad not. 79 Annotatis palam est, certo inter annum 581 et annum 603 evenit; ex annis autem, qui hunc inter et illum interces- sere, solo dieo anno 579 vicesima secunda Sep- tembris dies fuit Dominica, uti cuique calculos inveniunt manifestum evadet.

(85) Id est, « Dirum hebdomadae nocte secunda in- cipiente; » quod enim Joannes vox hic subjungit, accidisse nocte, quae Dominicam proximè excepit, e narrationis contextu liquet; hebdomadae autem et a nocte quae Dominicam praecedit, inchoari queunt, et singuli illarum dies sabbati nominae distingui, uti liquet vel e solo sancti Marci cap. xvi, v. 2, uti habetur: « Et valde mane una Sabbatorum veniunt ad monumentum, orto jam sole. »

νεκρὸν ἐπὶ τὸ ἐκτὸς, ὃς διὰ τῆς κλίμακος κυλινδύ-
μενος τοῦς μετ' αὐτῶν συγκατέσπασεν αὐτοὺς μὲν εἰς
γῆν καταπεσὼν νεκρὸς, ἀμφὶ τὰς ἐπάλξεις καταλι-
πὼν, ἵνα δὴ φανοῖτο, ὅποι τε ἀνῆλθε καὶ ὅθεν ἐξέτε-
σεν· ὅτι δὲ τοῦ ὀθλοφόρου γέγοι·ε τὸ κατόρθωμα
δὴλ·ν ἐκ τοῦ μηδένα μέχρι τοῦ νῦν τολμησαι τῆς
ἀληθείας κατεξαναστῆναι, καὶ κἄν ἐρίττ·σθαι· φιλο-
δοξίᾳ τινὶ πλάσασθαι τῆς τοῦ τολμηροῦ βαρβάρου
σφαγῆς, καίτοι τῶν τρινηκῆα κρατούντων τῆς πό-
λεως πολλὰ ζητησάντων, καὶ τιμῆσαι προθεμένων
τὸν ἀνελόντα τὸν βάρβαρον.

ριγ'. Μηδεὶς τοίνυν ἀπιστεῖτω μόνου τοῦ ἀθλοφό-
ρου τὸ τοιοῦτον γαγονεῖναι κατόρθωμα, πρῶτον μὲν
ἐκ τοῦ καὶ πάντας τοὺς ἐκεῖσε παρατυχόντας βαρβά-
ρους, πλῆθος ὄντας ἱκανὸν, παραχρημα δεξιᾶ ληφθέν-
τας ἀμέτρῳ ἀποχωρῆσαι τοῦ τείχους μακράν· εἶτα
δὲ καὶ ὅτι οὐδὲ τῶν ἀνδρῶν τῆς πόλεως ἦσαν
εἰνες ἐπὶ τοῦ τείχους πλὴν λίαν ὀλίγων, οἳ καὶ αὐ-
τοὶ ταχύτερον καταθόντες κατὰ τὸν ὄρθρον οἴκοι
διανεπαύοντο, διὰ τὸ μετὰ τινὰς ἡμέρας, ὡς εἴρηται,
τὴν πλῆθὺν οἰεσθαι τῶν βαρβάρων ἐπίστασθαι. Τὸ δὲ
καὶ τραχῆν ἀθρῶν μεγίστην κατὰ τὴν πόλιν γενέ-
σθαι, ὡς ἅπαντας ἀρθῆν ὀπλίτας ἐπὶ τὸ τείχος
ἀναδραμεῖν, τίς ἂν ἀμφιβάλοι τῆς θείας εἶναι ῥοπῆς
καὶ ἀγίων ἐπισκιάσεως τὴν ἐνέργειαν; Ὡς δὲ ἡμέρα
λοιπὸν ἐγεγονεῖ, οἱ θῆρες ἐκεῖνοι τὸ τείχος ἅπαν
κύκλῳ περιεβίβαν ἀσφαλῶς, ὡς μηδὲ θρνεον, τὸ δὴ
λεγόμενον, συγχωρῆσαι τῶν πυλῶν ἐξελοῦ·ν ἢ ἐξωθεν
εἰσελάσαι τῇ πόλει.

ρδ'. Τότε δὴ τότε ὤφθη τηλαυγῶς τὸ ἀναρίθμη-
τον πλῆθος· ἀπὸ γὰρ τῆς ἄκρας τοῦ πρὸς θάλασσαν
τείχους τοῦ πρὸς ἀνατολὰς μέχρι τοῦ πέρατος τοῦ
δυτικῶ πρὸς θάλασσαν τείχους, ὥσπερ στεφάνη
θανατηφόρος περιέσχον τὴν πόλιν, οὐδενὸς τόπου
θεωρουμένου τῆς γῆς, ὃν ὁ βάρβαρος οὐκ ἐπάτει,
ἀλλ' ἦν ἰδεῖν ἀντὶ γῆς, ἢ δένδρων, ἢ χλόης τὰς κε-
φαλὰς τῶν ἀντιπάλων, ἀλλεπαλλήλων ἔτι καὶ στενο-
χωρουμένων, καὶ τὸν εἰς τὴν αὐρῶν ἡμῖν ἐπισειόν-
των ἀφυκτον θάνατον. Καὶ τὸ δὴ θαυμαστὸν ὅτι τῆς
ἡμέρας ἐκείνης οὐ μόνον περὶ τὸ τείχος ἐκύκλουν
ὡσεὶ ἄμμος τὴν θάλασσαν, ἀλλὰ καὶ πλείστοι λίαν ἐξ
αὐτῶν τὰ περὶ τὴν πόλιν φρούριά τε καὶ προάστεια
κατελάμβανον, ληϊζόμενοι πάντα, καὶ κατεσθιόντες,
καὶ λεπτόνουντες, καὶ τὰ ὑπόλοιπα τοῖς ποσὶ κατα-
πατοῦντες. Οὐκ ἔχρησον τότε χάρακα βαλεῖν περὶ
τὴν πόλιν, ἢ πρόσχωμα· χάραξ γὰρ αὐτοῖς ἢ τῶν

A versus partem exteriorē deturbavit mortuum (86),
qui per scalas volutatus illos simul, qui in eis erant,
detraxit, ipse quidem mortuus in terram cadens,
sui autem sanguinis guttas inter spinas relinquens.
(87), ut appareret, et quo descendisset et unde ex-
cidisset. Fuisse autem id certaminum Victoris fa-
cinus, manifestum est ex eo quod nemo ad hoc
usque tempus veritati contraire sit ausus, sibi que,
singendi licet e vanæ gloriæ cupiditate studiosus,
illatæ barbaro audaci necis facinus, utut iis q i
tunc civitatem sub potestate sua tenebant, multum
quærentibus, eumque, qui barbarum occiderat,
honoraturos sese prômittentibus, ascripserit (88).

B 113. Nemo igitur solius certaminum Victoris tam
magnum facinus fuisse, credere formidet, primum
quidem ex eo quod et omnes qui ibidem sufficienti
multitudine adfuerunt, Barbari, immodico timore
illico corrupti procul a muro receserunt; deinde
vero quod nec aliquot nocte illa in muro fuerint
civitatis viri, paucis exceptis, qui et ipsi citissimè
abegentes, ad matutinum usque tempus, quod, ut
dictum est, post aliquot duntaxat dies Barbarorum
multitudinem adfuturam putarent, domi quieverunt.
Adhæc maximum confertæ multitudinis tumultum,
ita ut omnes fere armati ad murum cucurrerint, in
civitate factum fuisse, a divino esse nutu sancto-
rumque obumbrationis efficacia, quis ambigat? Cum
porro dies tandem factus esset, seræ illæ omnem
in circuitu murum, ita ut neque, quemadmodum
dicitur, avem portis exire vel foris in civitatem in-
gredi permitterent, tuta custodia circumdedere.

C 114. Continuo tunc innumera multitudo dilucide
fuit conspecta. Etenim a muri, ad mare Orienta-
lem versus plagam siti, extremitate usque ad muri,
ad mare Occidentalem versus plagam siti, termi-
num, non secus ac corona lethifera civitatem
circumdabat. Nullus terræ locus, quem Barbarus
non obambulare, aspiciebatur; quin terræ vel
arborum vel herbæ loco inimicorum, et quidem
sese invicem adhuc prementium nobisque necem
inevitabilem, brevi inferendam, minantium, capita
erat videre. Atque hoc jam etiam mirandum, eos
die illa mœnia non tantum, ut arena mare, circum-
disse, verum etiam quamplurimos ex iis quæ
D circum civitatem sita erant, et castella et suburbia,
prædantes absumentesque ac comminuentes omnia,
eaque quæ residua erant, pedibus conculcantes, oc-
cupasse. Vallum tunc aut aggerem circum civita-

(86) En insigne enimvero patratum in Thessalo-
nicensium gratiam a sancto Demetrio prodigium;
sicut autem ei fides certa atque indubitata adhi-
benda, statuit studiosus lector ex iis, quæ mox
Joannes subdit.

(87) Sequentia isthæc, quæ Latinis hisce verbis,
e sui autem sanguinis guttas inter spinas relin-
quens, respondet, Græca verba, Πανίδας καὶ τοῦ
οἴκτου αἵματος ἀμφὶ τὰς ἐπάλξεις καταλιπὼν, in
codice olim Mazariæno leguntur, atque id quidem
opportune admodum, cum codex noster † ms. 193
hoc loco sit mutilus sensumque duntaxat imperfe-

ctum offerat, uti cuique linguæ Græcæ perito, rem
consideranti, facile patescet.

(88) Post textus Græci, qui ultimæ huic periodo
Latine in codice nostro † ms. 193 respondet, ver-
bum πλάσασθαι sequentia isthæc, Καὶ τὴν ἀνδρ-
γαθίαν ταυτῷ περιῆναι, in codice olim Mazari-
æno ponuntur, idque iterum quam maxime oppor-
tune, cum dictus codex noster, a quo ea absunt,
non magis fere hic, quam loco in not. præced. me-
morato, sensum perfectum suppeditet, uti iterum
linguæ Græcæ perito, rem consideranti, perspi-
cium facillime evadet.

eam extruere opus non habebant; cypeorum enim invicem innexorum mutua inextricabilisque conjunctio valli loco erat, aggeris autem densitatem retium imitans corporum frequentia.

115. Quis sermo vobis, quæ tunc nos, non casu, sed vere peccatis nostris reipsa invasit, adversitatem ob oculos ponere poterit? Veritatem enim, fratres, fateri pulchrum est. Fortassis et nunc coram Domino placebit nostrum commiseratio. Quod si enim, ait, peccata nostra consteamur, fidelis est et justus ut peccata nostra dimittat. Ineffabilem porro civitati metum tunc etiam incussit, quod primum (nondum enim civitatem aliquantum circum-sidentes inimici tam prope erant conspecti, nec ipse etiam horum aspectus civium vulgo, si eos, qui militaribus catalogis erant allecti, exceperis, obtigerat) barbaricam phalangem intueretur. Erat igitur tunc et fortiorum et timidiorum cor factum unum. Horum enim præ salutis desperatione discrimen haud agnoscebatur, omnibus autem lacrymæ fluminis in modum effluebant, omnesque gravis mœror vultusque mutatio deformarat, ut tunc impleretur Prophetæ eloquium dicens: « Omnes vultus quasi ad ardorem ollæ * ».

116. E rebus enim quæ evenire haud queunt, civitatem posse servari universi existimabant, desperata apud homines hac omnino tunc apparente, primo quidem quod eam tunc pestis horrenda usque ad mensem Julium afflisset, aliquantulaque dierum circiter quinquaginta remissione e Dei misericordia potitam illorum statim Barbarorum, ita ut in civitate numero pauci, iique ex præfatis sepultorum mœnore viribus effecti invenirentur, immissus a Deo furor vicesima secunda, ut dictum est, mensis Septembris die invaserit (89); secundo autem, quod, qui civitatem obsidebant multitudine arenarum numero (neque enim, si quis non tantum Macedones omnes, sed et Thessalos Achaïosque confertim tunc Thessaloniciæ congregatos fuisse astruxerit, vel minima hi eorum qui civitatem extrinsecus cingebant, pars fuissent) æquales existerint; tertio autem, quod et omnium maxime consilii inopiam nobis attulit, illud erat, quod civium militumque, qui e peste supererant, pars longe minima, forteque etiam deterior in civitate tunc esset, multitudine interim, quod messis tempus esset, inimicique confertim ac inexpectato mœnia custodia firma circum-sedissent, foris in agris exclusa, civitatemque ingredi haud valente.

117. Facilius enimvero qui foras fugerent, quam qui civitatem repetere vellent, salvi evadent. Pluribus autem et ex ipsis adolescentibus selectis, qui et ex ordine militari, et ex numero illo-

* Joel II, 6.

(89) Tribus istis, quibus hæc Latina, « E Dei misericordia, » hic respondent, Græcicis codicis nostri † ms. 193 sequentibus verbis, Ἐκ φιλανθρωπίας Θεοῦ, isthæc præterea, Καταζωθεΐσαν ὡς ἡμερῶν ἄχρι πεντήκοντα εὐθύς τῆς εἰκάδι δευτέρας, ὡς εἴρηται, τοῦ Σεπτεμβρίου μηνός, in codice olim

ἀσπίδων, ἀλλεπαλλήλων, καὶ ἀδιεξέδευτος συμπλοκή· πρόσχωμα δὲ τὸ ὑπόκεινον τῶν σωμάτων μμοθμῆνα δίκτυα.

ριε'. Τίς λόγος ὑμῖν ἀγαγεῖν ὑπ' ἑβιν δουήσεται τὴν ἔργοις καταλαβοῦσαν ἡμᾶς; τότε περίσσειον, οὐκ ἐξ αὐτομάτου, ἀλλ' ἐξ ἡμετέρων δυνως ἀμαρτιῶν; καλὸν γὰρ, ἀδελφοί, τὸ ὁμολογεῖν τὴν ἀλήθειαν. Ἰσως πεσεῖται καὶ νῦν ὁ ἔλεος ἡμῶν ἐνώπιον τοῦ Κυρίου· ἐὰν γὰρ ὁμολογῶμεν, φησί, τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν, πιστός ἐστι καὶ δίκαιος, ἵνα ἀφήσῃ ἡμῶν τὰς ἀμαρτίας. Τὸν δὲ ἀφατον φόβον τῆς πόλεως τότε περιεποίησε καὶ τὸ πρῶτως ἴδεν φάλαγγα βαρβαρικὴν· οὐδέπω γὰρ οὕτω πλησίον ὤφθησάν ποτε περικαθίζαντες; οἱ πολέμιοι τῶν πολιτῶν καὶ τῆς θεᾶς αὐτῶν πλην τῶν ἐν στρατιωτικοῖς τεταγμένων καταλόγοις. Ἦν οὖν ἡ καρδία τότε καὶ τῶν ἀδριεστέρων καὶ τῶν δειλοτέρων μία γεγεννημένη· τῷ γὰρ ἀνεκπίστῳ τῆς σωτηρίας ἡ διαφορὰ τούτων [οὐκ] ἐγνωρίζετο, πάντων δὲ τὰ δάκρυα ποταμῶν ἐρρεῖ, κατ'φρεῖά τε δεινὴ καὶ ἀλλοίωσις τοὺς πάντας ἡμαύρωσεν, ὡς πληροῦσθαι τότε τὸ προφητικὸν λόγιον τὸ φάσκον· « Πᾶν πρόσωπον ὡς πρὸς καῦμα χύτρας. »

ρις'. Τῶν οὐκ ἐνδεχομένων γὰρ εἶναι πάντες; ἐνόμιζον τὸ δύνασθαι διασωθῆναι τὴν πόλιν, πάσης παρὰ ἀνθρώποις ἀνεπιστίας περὶ αὐτὴν τότε θεωρουμένης, πρῶτον μὲν διὰ τὸν λοιμὸν φοδερὸν κατῆσχεῖν αὐτὴν, καὶ ἀνοχῆς τινοῦ ἐκ φιλανθρωπίας Θεοῦ εὐθύς καταφθάσαι τῶν βαρβάρων ἐκείνων τὴν ὄργην τὴν θεήλατον, καὶ εὐρεθῆναι τοὺς ἐν τῇ πόλει καὶ βραχεῖς τῷ ἀριθμῷ καὶ νεκρωμένους τῇ προσφάτῃ λύπῃ τῶν τεθαμμένων· δεύτερον δὲ τὸ ἰσχυρῶς ἐν ἀριθμῷ τῶν πολιορκούντων· εἰ γὰρ μὴ μόον τοὺς Μακεδόνας ἅπαντας, ἀλλὰ καὶ Θετταλοὺς, καὶ Ἀχαιοὺς ὑποθεῖτό τις; σωρηδὸν ἐν Θεσσαλονικῇ τῆνικαὶ αὐτῶν συνηθροισμένους, οὐδὲ τὸ πολλοστὸν μέρος τῶν ἐξῴθεν περιστοιχησάντων τὴν πόλιν ἐτύγγανεν· τρίτον δὲ, ὃ καὶ πλέον ἅπαντων τὴν ἀμηχανίαν ἡμῖν ἐποίησεν, ἐκεῖνο ἦν, ὅτι καὶ αὐτοῦ τοῦ περιλειφθέντος ἐκ τοῦ λοιμοῦ παγανατικοῦ τε καὶ στρατιωτικοῦ ὀλιγοστὸν πᾶν μέρος τάχα καὶ ἀχρηστον ἐν τῇ πόλει τῆνικαὶ αὐτῶν ἐτύγγανεν, τῶν πολλῶν μὲν ἐξῴ ἐν ἀγροῖς ἀποκλεισθέντων καὶ μὴ δυναθέντων εἰσεδελεῖν τῇ πόλει διὰ τὸ τρύγῃ εἶναι καιρὸν, καὶ ἀύρωσι; καὶ ἀπροσδοκῆτως τοὺς πολεμίους ἐχέκολλα τῷ τείχεϊ περικαθίσει.

ρις'. Ἀμάλει μαλλον οἱ πρὸς τὰ ἐξω μέρη διαφυγόντες ἐσώζοντο, ἤπερ οἱ εἰς τὴν πόλιν καταφυγεῖν βουληθέντες. Πλειόνων δὲ καὶ αὐτῶν τῶν ἐπιλέκτων νεανίων τοῦ τε στρατιωτικοῦ, καὶ τῶν ἐν τῷ μεγίστῳ

Mazarinæo, adduntur, iisque, quod auctoris sensui significatione sua magis congruere videantur, versionem Latinam accomodavi, licet interim dictus noster codex etiam absque illis sensum hoc loco generet omnino perfectum.

στρατευομένων πραιτωρίω ἄμα τῶ τριηκᾶυτα τὴν Ἀ ἐπάρχων μετὰ χειρᾶς ἔχοντι ἀρχὴν κατὰ τὴν Ἑλλήνων χώραν δημοσίων ἕνεκα χρειῶν ἀποδεδημηκότων, καὶ αὐτῶν δὲ τῶν ἀπομεινάντων τὸ πλῆθος, ὅσοι καὶ πλοῦτε καὶ φρονήσει, καὶ δούλοις ἀκμάζουσι καὶ ἐμπειροπολέμοις ἐκαλλωπίζοντο, καὶ ἐν τοῖς σκρινίοις τῶν ἐπαρχῶν τοῦ Ἰλλυρικοῦ πρῶτοι ἐτύχωνον, κατὰ τὴν βασιλεῖδα τῶν πόλεων ἀπάραντες ἦσαν σὺν φίλοις πολλῶν πλείοσι καὶ τῇ θεραπείᾳ πάσῃ, προσέλευσιν βασιλεῖ κατὰ τοῦ τριηκᾶδε τὴν ἀρχὴν διέποντο; ποιησόμενοι.

ριθ'. Οὕτω γοῦν ἐκ ποικίλων τρόπων ὀλιγαδρωθείσης τῆς πόλεως, ἡ ἀμηχανία πᾶσαν ἐλπίδα σωτηρίας ἀπέκοπτεν. Καὶ μετὰ τὴν μωμησῆται μεγάλυνοντα τοῦ κινδύνου τὸ μέγεθος, μηδὲ λόγοι; οἰσθῶ με πλεόν τοῦ δέοντος τὴν ἀνάγκην ὑψοῦ ἐπαίρειν· ποῖο; γὰρ λόγος οὕτως ἱκανὸς εὐρεθῆσεται ὡς δοκιμασθῆναι αὐτὸν τοῦ τῶν γεγενημένων μεγέθους; ἐγὼ μὲν οὖν καὶ γραφῆν προπετείαις εὐκαιρον δέδοικα ὡς ἀδυναμῆ λόγου κατασμιχρύνων τὸ τῆς περιστάσεως ἄμετρον. Εἶδε γὰρ ἦν μοι δύναμις ῥημάτων τοιαύτη, καὶ πλείονες γλῶσσαι, ὡς τοῖς τότε γεγενημένοις συνεξισωθῆναι; διαλεγόμενον· οὕτω γὰρ παραστήσαντός μου τῆς ἀνάγκης τὸ μέγεθος, συναπεδείκνυτο καὶ τὸ ὑπερβάλλον, πλοῦτος; τῆς χρηστότητος; τοῦ Θεοῦ. Ἄλλ' εἰ καὶ παρ' ἡμῖν ὁ λόγος; ἀτονεῖ, παρ' ὑμῖν ἡ εὐχαριστία μεγαλυνοθήτω, καὶ ὅσον ἡμεῖς οὐ δυνάμεθα τῶν κινδύνων ἐκείνων ἐκφράσαι; τὸ μέγεθος, τοσοῦτον ὑμεῖς τὸ παντοδύναμον τοῦ Κυρίου πιστεύσατε, καὶ τὸν κοινὸν προσευτῆν τῆς ἡμῶν πατρίδος; δοξάσατε.

CAPUT XIV.

Visio Eusebio archiepiscopo Thessalonicensi oblata, argumentaque, quibus memoratam cap. præced. Thessalonicæ obsidionem, prodigiose patrocinante sancto Demetrio, solutam fuisse, Joannes contendit (92).

ριθ'. Ὅτι γὰρ μεγάλη ἡ συμφορὰ, καὶ ἀνύποιστος, καὶ τραγῳδία κακῶν τὸ τριηκᾶυτα τὴν πόλιν περιεστούχισεν, ἀκούσατε οἶαν ὀπτασίαν καθ' ὑπνοῦς;

(90) Ad Pancirolum in suis in Imperii Orientalis Notitiam Commentariis, cap. 23. ibique invenies, præfectum prætorii Illyrici in officio suo varios scriniarios habuisse; ut inde, quid hic per eos qui inter scriniarios primi essent seu præfectorum Illyrici scriniis præessent, Joannes significatum velit, pronum sit eruere. Ad etiam Annotata, supra col. 1275, not. 68.

(91) Cum præsens caput *De civitatis obsidione*, ut jam supra docui, in codice olim Mazarinæo inscribatur, potuisset illo, quæcumque gesta in hac sunt, et quem linem tandem acceperit, opportune Joannes narrare; verum id hic scriptor verosimillime non fecit, quod ea cap. seq., quo Thessalonicæ per Avares obsidionem, sancto Demetrio prodigiose patrocinante, solutam fuisse probare contendit, potissimum exponat, eademque bis lectori proponere, supervacaneum esse uti reipsa etiam fuisset, æstimavit.

(92) Codex noster signatus ms. 193, e quo caput hoc lectori hic exhibemus e bibliothecæ Vaticanæ codice 797 tum id, tum quæcumque cap. proxime præmisso, alioque infra proxime dando, si modo quantum ad postremum hoc caput pauca, quæ nec in dicto bibliot. Vatic. codice reperta fuere, exce-

rum qui in prætorio maximo militabant, erant, una cum eo qui præsidium præfecturam in manibus tunc habebat, in Græciam publicorum negotiorum causa profectis, ipsorummet autem etiam reliquorum multitudo, qui et divitiis et prudentia et servis florebant, virisque belli peritis præstabant, præfectorumque Illyrici scriniis præerant (90), versus civitatum reginam cum amicis multo pluribus omni que famulatio, quo acturi adversus eum qui regiones bujus principatum tunc tenebat, imperatorem accederent, sese contulerant.

118. Ita igitur modis diversis civitate ad viros paucos redacta, omnem salutis spem consilii inopia præciderat. Ac ne quis me periculi magnitudinem extollentem carpat, magisque etiam quam conveniat, rerum difficultatem (quis enim ita sufficiens, ut factorum magnitudini prædicandæ par censeatur, sermo invenietur?) in altum sermonibus efferre arbitretur, certe ego, ne sermonis impotentia casus adversi acerbitatem extenuem, tempestivam etiam, quæ præceps sit, scriptionem formido. Utinam vero mihi ea esset verborum vis, linguæque plures forent, ut iis quæ tunc gesta sunt dicendis coæquarer! Ita enim, calamitatis magnitudinem exhibente me, eximie etiam Dei misericordiæ divitiæ ostenderentur. Verum, etsi apud nos sermo deficiat, gratiarum actio apud nos inavaleat, ac quantum minus periculorum illorum magnitudinem eloqui nos possumus, tanto magis Domini omnipotentiam vos credite, communemque patriæ nostræ intercessor. in laudate (91).

119. Quam fuerit enimvero, quæ civitatem tunc circumdedit, et magna et intolerabilis calamitas malorumque tragœdia, audite, qualem in somnis vi-

peris, occurrunt, uno eodemque tenore, seu nulla prorsus divisione interposita, suppeditat. Et verum cum omnia, quæ tribus istis capp. continentur, ad unum idemque argumentum seu civitatis Thessalonicensis per Avares obsidionem prodigiosamque hujus solutionem spectent, ratione certe aliqua referantur, haud inepte sane serie continua capitumque partitione haud interrupta recitantur, hincque etiam est, cur, an non ita primitus a Joanne Thessalonicensi litteris fuerint mandata, non immerito dubites. Ego interim ea omnia, tribus capp. diversis distincta, edenda existimavi, tum quod caput unicum, in quod alias laudati bibliothecæ Vaticanæ codicis 797 exemplo conjicienda fuissent, prolixitate nimia, lectori semper ingrata, laborasset, tum quod caput partitionem, quo Joannis Thessalonicensis lucubratio in codice olim Mazarinæo afficitur, sequi valuerim. Sequentem porro in hoc titulum caput præsens præfert: Παρ' τοῦ τριηκᾶδοῦ, *De tragœdia*; brevis hic, ut vides, studiosæ lector, est admodum, nec, quid cap. subjecto tractetur, sufficienter uti hoc evolventi patescet, exponit, hincque iterum ei alium, quem hic cernis, substituit.

sionem Eusebius, tunc archiepiscopus, viderit, audite, admoneo, atque ad pietatem moveamini, Deumque, omnium regem, ob providentiam diversam admiramini. Neque enim alia de causa visionem illas archiepiscopo tunc apparuisse reor, quam ut futurorum malorum magnitudinem prænoscens per certaminum Victorem precibus continuis Deum placáret; quod et fecit, ab eo tempore, quo visionem viderat, usque ad illud, quo nostri miserus est Deus, nec in inimicorum manus tradidit, ejulans atque lamentans.

120. Octo enim aut decem diebus, antequam adversus nos barbarici nimbi streperent, archiepiscopus in somno seipsum, in civitatis theatro, magna hujus multitudine præsentem, sedentem vidit, ac, cum ejus rei gratia in loco, dignitati suæ adeo inconvenienti, sederet, dubius esset, surgensque abire meditaretur, vidit tragœdum in theatri, ut vocatur, logion ingredientem, sibi que dicentem: Exspecta, quia te et filiam tuam lamentari debeo. Huic autem dixit ille: Ne labores; ego enim nec filiam habeo, nec in me quidquam, quod lamentaris, habes. Ille autem respondit: Vere filiam habes, eamque multorum filiorum matrem, ac te etiam propter illam lamentari oportet. Tunc archiepiscopus civitatem ab eo filiam suam dici intellexit. Cum autem ille lamentari incepturus esset, surgens e throno suo archiepiscopus voce elata ad eum clamavit: Per rerum sublimium Deum, neque me lamentaris, neque, quam vocas, filiam meam. Cum autem ille, quod nimirum, ne inciperet impediretur, esset turbatus, dixit ipsi:

121. Nonne, ut et te et filiam tuam lamenter, convenit? Cumque iterum sese incipere simularet, archiepiscopus elatiori voce exclamavit, dicens ipsi: Per Deum, qui ex intemerata Deipara propter nostram salutem secundum carnem natus est, neque me, neque filiam meam lamentaris; itaque multis horis reponit, illo instante, seque lamentari habere asserente: cumque eum archiepiscopus, ne id faceret, adjuraret, subito e logio avulsus est, disparuitque tragœdus, propter juramenta lamentari non valens civitatem archiepiscopumque, qui cum expergefactus esset, magnarumque calamitatum præsgia fuisse lamenta dijudicaret, nocte et die Deo, ut cœlestem, quæ civitati impendebat, prænam misericorditer averteret, cum lacrymis supplicabat; ac post paucos, ut dixi, dies, immanis illa numerumque excedens natio custoditam a Deo Thessalonicam circumdedit, statimque luctum hunc præsgiasse tragœdum cognovit (93).

122. Qua ratione non calamitatem immo dicam, Dei vero omnipotentiam infinitam pronunticem? Virtus enim mea, inquit, in infirmi-

(93) Visio Eusebio, Thessalonicensi archiepiscopo, oblata, quam hic oratione paulo fusiore Joannes refert, exstat etiam apud Mabilionium,

ὁ τότε ἀρχιερεὺς Εὐσέβιος· ἰδεῖσθε, ἀκούσατε, παρκαλῶ, καὶ κατανύχθητε πρὸς εὐλάβειαν, καὶ τὸν παμβασιλέα Θεὸν τῆς ποικίλης προνοίας ὑπερβαυμάσατε· οὐδὲ γὰρ ἄλλου τοῦ χάριν τὰς θύεις ἐκείνας οἶμαι τῷ ἀρχιεπισκόπῳ τότε καταφανῆναι, ἢ τοῦ προγόνου τὸ μέγεθος τῶν ἐσομένων δεινῶν ἀδελπίταις προσευχαῖς· τὸν Θεὸν διὰ τοῦ ἀθλοφάρου ἐξιδεῶσασθαι· ὅπερ καὶ πεποίηκε, κλαίων καὶ ὀδυρόμενος· ἀφ' οὗ τὸν δνειρον ἐωράκει, ἕως οὗ οἰκτερήσεν ἡμᾶς ὁ Θεός, καὶ οὐ παρέδωκεν εἰς χεῖρας ἐχθρῶν.

ρβ'. Πρὸ γὰρ ὀκτῶ ἢ δέκα ἡμερῶν τοῦ βραχῆναι ἡμῖν τὰς βαρβαρικὰς νειφάδας, ἔρξ' ἑαυτὸν κατ' ἄναρ ὁ ἀρχιεπίσκοπος ἐν τῷ θεάτρῳ τῆς πόλεως καθεζόμενον, δγλου συνόντος αὐτῷ πολλοῦ, καὶ δὴ ὡς διηπόρει τίνος χάριν ἐν οὕτως ἀναρμοδίῳ τόπῳ τῆς ἀξίας αὐτοῦ καθέζεσθαι, καὶ βουλευέσθαι ἀναστάς ὑπαχωρεῖν, ἔρξ' τραγῳδῶν εἰσερχόμενον ἐπὶ τὸ καλοῦμενον τοῦ θεάτρου λόγιον καὶ λέγοντα αὐτῷ· Μείνον, ὅτι σὲ καὶ τὴν θυγατέρα σου ἔχω τραγῳδῆσαι. Ὁ δὲ λέγει αὐτῷ· Μὴ κοπωθῆς· ἐγὼ γὰρ οὔτε θυγατέρα ἔχω, οὔτε δὲ εἰς ἐμὲ ἔχεις τι τραγῳδῆσαι. Ἀποκρίνεται δὲ ἐκείνος· Ἀληθῶς θυγατέρα ἔχεις, καὶ πολυτεκνον, καὶ δεῖ μετ' αὐτὴν καὶ σὲ τραγῳδῆσαι. Τότε συνῆκεν ὁ ἀρχιεπίσκοπος, ὅτι τὴν πόλιν λέγει αὐτοῦ θυγατέρα. Ὡς δὲ ἡμελλεν ἐκείνος ἀρχεσθαι τοῦ τραγῳδεῖν, ἀναστάς ἐκ τοῦ θρόνου αὐτοῦ ὁ ἀρχιεπίσκοπος κρᾶζει αὐτῷ φωνῇ· Τὸν Θεὸν τῶν ὑψωμάτων, μήτε ἐμὲ τραγῳδήσης, μήτε ἦν λέγεις θυγατέρα μου. Ὁ δὲ διαπονηθεὶς, ὡς ἐμποδισθεὶς δῆθεν τοῦ ἀρξασθαι, λέγει αὐτῷ·

ρβ'. Οὐκ ἐνδέχεται μὴ τραγῳδῆσαι με καὶ σὲ καὶ τὴν θυγατέρα σου; Καὶ ὡς πάλιν ὑποκρίνεται ἀρχεσθαι, ὁ ἀρχιεπίσκοπος γεγωνοτέρα τῇ φωνῇ προέκραξεν λέγων αὐτῷ· Τὸν Θεὸν τὸν τεχθέντα ἐκ τῆς ἀράντου Θεοτόκου σαρκὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν, μήτε ἐμὲ τραγῳδήσης, μήτε τὴν θυγατέρα μου, καὶ οὕτως ἐπὶ πολλάς φησι τὰς ὥρας, ἐκείνου ἐνισταμένου καὶ λέγοντος ὅτι· Τραγῳδῆσαι ἔχω· καὶ τοῦ ἀρχιεπισκόπου κατακριζόντος αὐτὸν μὴ τοῦτο ποιῆσαι, ἀφνω ἀνάσπαστος ἐκ τοῦ λογίου γίνεται ὁ τραγῳδῶν καὶ ἀφανής, μὴ ἰσχύσας διὰ τοὺς ὄρκους τραγῳδῆσαι τὴν πόλιν, καὶ τὸν ἀρχιεπίσκοπον, δὲ ἐξυπνισθεὶς καὶ διακρίνας ὡς συμφορῶν μεγάλων μηνύματα οἱ τραγῳδοὶ καθεστῆκασιν, ἡμέρας κατ' ἡμέρας τὸν Θεὸν σὺν δάκρυσιν ἐλιτάνευεν, παραγαγεῖν φιλανθρώπων· τὴν ἐπερχομένην τῇ πόλει θελήσασθαι· καὶ δὴ μετ' ὀλίγας, ὡς ἔφη, ἡμέρας τὸ θρηνώδες ἐκείνου φῦλλον καὶ ἀριθμὸν ὑπερβαίνον τὴν θεοφροῦρητον Θεσσαλονικὴν περιεκύκλωσαν, καὶ εὐθύς ἔγνω τοῦτον τὸν θρήνον μηνῦσαι τὸν τραγῳδῶν.

ρβ'. Πῶς οὐκ ὑπέμετρον κἀνταῦθεν εἴποιμε τὴν συμφορὰν, πῶς δὲ οὐκ ἀπειροπλάσιον τὸ παντοδύναμον τοῦ Θεοῦ; Ἡ γὰρ δύναμις μου, φησὶν,

tom. I *Veterum Analectorum*, pag. 85 et seq., in compendium ab Anastasio Bibliothecario contracta.

εἰν ἀσθενεῖα τελειοῦται. » Ὡσπερ γὰρ ἐπὶ τοῦ Γε-
 δεῶν μόνους τριακοσίους ἐνεκελεύσατο ὁ Θεὸς εἰς
 τὴν παράταξιν ἐκβαλεῖν πρὸς μυριοπλάσιον λαὸν
 τῶν ἀντιτεταγμένων, ἵνα τοῦ Κυρίου δειχθῆ περι-
 φανῶς ἡ νίκη, καὶ μὴ εἰπωσιν, Ἡ χεὶρ ἡμῶν ὑψήλη,
 καὶ οὐχὶ Κύριος ἐποίησε ταῦτα πάντα· οὕτω καὶ
 ἐπὶ τοῦ πολέμου τούτου συνέβη κατ' οἰκονομίαν
 ἐκ τῶν προρόθθειςῶν αἰτιῶν ὀλιγάνθρωπον καταλει-
 φθῆναι τὴν πόλιν, ἵνα μὴ διαμφισβάλλοι τις ὡς οὐχὶ
 πρεσβεταίς τοῦ μετὰ Θεὸν δεσπότου αὐτῆς, λέγω δὴ
 τοῦ πανευδόξου μάρτυρος Δημητρίου, μόνου· ὁ Χρι-
 στοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν ἐβρόύσατο αὐτὴν ἐξ ἄδου κατω-
 τάτου· οὔτε γὰρ ἔπλα, οὔτε χρήματα ὑπῆρχον αὐτῆ,
 ἀλλὰ πάντα αὐτῆ ἡ δεξιὰ τοῦ Ὑψίστου ἐγένετο.

ρχγ'. Εὐθὺς γὰρ, τὸ μεμεριτωμένον τῶν ἀνδρῶν
 τῆς πόλεως τυγχάνοντων, ὄραν ἡμᾶς τὸ τεῖχος με-
 μεστωμένον ἀγνῶτων ἀνδρῶν, καὶ οὐ; οὐδεὶς πώ-
 ποτε τῶν τῆς πόλεως; ἐθεάσατο, πῶς οὐ θεϊκῆς ἐπι-
 στασίας εἶποι τις ἂν καὶ ἀντιλήψωας τὸ κατόρθωμα;
 Ἄρα δὲ ἡμεῖς μόνου ἐφανταζόμεθα τοῦτο βλέπειν, ἢ
 οὐχὶ καὶ τοῖς βαρβάρουσι τὸ αὐτὸ κατεφαίνεται; Πο-
 λοὶ γὰρ αὐτῶν περὶ τὰς ὑστερον ἡμέρας ἀπελπίσαν-
 τες νικᾶν, προσρυνέτες τοῖς ἀρχουσιν τῆς πόλεως,
 ὠμολόγουν λέγοντες διεβριμμένως, ὅτι περ Ἄπὸ πλεί-
 ῶνων ἀκριθῶσας ὁ τῶν Ἀδάρων ἡγούμενος λίαν ὀλι-
 γοῦς τὴν πόλιν ἔχειν τοὺς μαχητάς, διὰ τὸ καὶ λοιμὸν
 ἐνταῦθα πρὸ βραχέως γεγενῆσθαι καιροῦ, πέποιθεν
 ἡμᾶς, φήσας αὐτῆμερον τὴν πόλιν ἐκπορθεῖν· ἡμεῖς
 δὲ τοσοῦτους ἐν τῷ τείχει καὶ τοιοῦτους, ἀφ' οὗ ἐλη-
 γύθαμεν, ἐωρῶμεν τοὺς μαχητάς, ὡς καὶ πλῆθει
 καὶ ἀνδρεία πολὺ τὴν καθ' ἡμᾶς στρατείαν ὑπερβαί-
 νειν, κἀνταῦθεν ἀπελπίσαντες ἡμεῖς τὴν ὑμῶν πόρ-
 θησιν, μᾶλλον παρ' ὑμῖν γεγενῆσθαι ἡμῖν τὴν σω-
 τηρίαν οὐκ ἀσκόπως ἐβουλεύσασθε.

ρχδ'. Καὶ ταῦτα μὲν γενέσθαι συνέβη εἰς ὑστερον·
 τότε δὲ αὐτῆς ἡμέρας ἐλθόντων ἡμῶν περὶ τὰ ἔξω
 ἀπησχολήθησαν, συνάγοντες βρώματα, καὶ αἰχμαλώ-
 τούς, καὶ χρήματα, καὶ παμπόλλου σίτου καὶ ἄλλων
 καρπῶν ὑπ' αὐτῶν ληφθέντων· ἅπαντα γὰρ τότε τὰ
 γεωργηθέντα καὶ προτέρων ἐτῶν ἀπόθετα ἔξω ἐτύγ-
 χανον, καὶ μόλις αὐτοῖς τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἐπῆρκε-
 σαν· μετὰ δὲ ταῦτα τοὺς καρποὺς τῶν δένδρων καὶ
 τοὺς ὄρηκας, καὶ τὰς ῥίζας αὐτῶν, καὶ τῶν λαγά-
 νων ἀπάντων· εἶτα τὴν ἡμέραν χλόην, καὶ τὰς ἀγριου-
 βλάστους βοτάνας, καὶ τοὺς καλουμένους χλωροὺς
 ἀκάντας, καὶ τὸν χοῦν λοιπὸν τῆς γῆς κατέλειξαν,
 καὶ ἐτι ἐλιμωττον, οὐχ ὑπομένουσης τῆς γῆς τὸ ῥά-
 ρος αὐτῶν· αὐτῆ δὲ τῆ ἑσπέρας τῆς πρώτης αὐτῶν
 ἡμέρας κατεφυγανῆσαντο, καὶ ἦσαν περὶ τὴν πόλιν
 πυρᾶς, ὡ; μμεῖσθαι τὸν ἐν τῷ Δανιὴλ πυρὸς ποτα-
 μῶν, περὶ οὗ ὁ Ἀμβροῦς ἔλεγεν· « Ποταμῷ βραχέ-
 σεται γῆ » εἶτα σὺν τῇ πυρᾷ ἐκείνῃ τῇ φεβερεῖ

(94) Ita lib. Judicium cap. vii.

(95) Cum obsidio Thessalonicensis, de qua hic Joannes, anno 597, uti ex adnotatis, cap. proxime progressus ad not. 84 subnexis. liquet, evenerit, iestisque, quæ paulo ante illam Thessalonicensis afflixerit, mentio hic instituat, dirissima illius, de qua idem auctor supra cap. 3, suis epocha sat

tate perficitur. » Uti quippe Deus sub Gedeon con-
 tra numerosissimum instructorum ex adverso ad
 pugnam populum solos trecentos, ut Domini esse vic-
 toriam luculenter appareret, ac ne, Manus nostra
 excelsa est, hæcque omnia Dominus haud fecit,
 dicerent, ad praelium procedere jussit (94); ita et
 in hoc bello civitatem paucorum duntaxat viro-
 rum præsidio fuisse relictam, e Dei dispensatione
 ob causas prædictas evenit, ne quis istam illius
 qui ei post Deum dominus est, gloriosissimi au-
 tem dico martyris Demetrii intercessionibus a
 solo Christo ac Deo nostro e profundissimo inferno
 liberatam fuisse, revocaret in dubium. Neque enim
 arma, neque divitiæ illi erant, sed omnium ei loco
 fuit dextra Altissimi.

B 123. Statim enim civitatis viris in varias
 partes distractis, mœnia viris ignotis, et quos civi-
 tatis nullus unquam vidisset repleta nos vidisse,
 qui haud divinæ esse curæ opitulationisque facinus
 quis dicat? Anne id visum a nobis, soli nos imagi-
 nati sumus. vel an non idem et barbaris apparuit?
 Horum certe multi, cum de referenda victoria pos-
 tremis diebus desperarent, ad civitatis principes
 transfugientes, confessi sunt diserte dicentes:
 Avarum dux, cum e pluribus, paucissimos civita-
 tem, quod et pestis in ea parvum ante temporis fuis-
 set (95), propugnatores habere didicisset, misit nos
 dicens, fore ut illico civitatem expugnarem; nos
 a tempore, quo advenimus, tot ac tales in mœni-
 bus propugnatores vidimus, ut et numero et forti-
 tudine nostrum exercitum longe exsuperarent:
 atque hinc de vestra expugnatione desperantes,
 salutem apud vos quaerere satius esse, haud incon-
 siderate existimavimus.

D 124. Atque hæc quidem postremo fieri con-
 tigit; ipsa autem die, qua advenimus, tum in iis
 quæ extra civitatem sunt, laborarunt, commeatum,
 captivos, frumentique quam plurimi atque aliorum,
 quos rapuerant, fructuum copiam colligentes. Om-
 nia enim, quæ ex agricultura comparata antero-
 rumque annorum erant seposita, foris tunc existi-
 abant, vixque ipsis in diem sufficiebant. Post hæc
 autem arborum fructus, earumque ac omnium ole-
 rum radices, herbam deinde cicurem sylvestriaque
 gramina, atque, ut vocantur, acanas virentes, ac
 terræ tandem arenam absumperunt, atque adhuc,
 gravitatem ipsorum terra non ferente, esurierunt.
 Ipsa autem diei primæ, qua hæc acciderunt, ves-
 pera ex aridis lignis rogam circum civitatem extru-
 xerunt atque accenderunt, ita ut memoratum in
 Daniele ignis fluvium imitaretur, de quo Abacac
 dixit: Fluvio conspergetur terra (96). Adhæc cum

prope habetur comperta, nisi forte, quod tamen
 non puto, alia hic, alia ibidem læs memoretur.

(96) Habacuc, cap. ii, v. 10 habetur: Fluvius
 scindes terræ; hisce autem in Græco sacre Scripturæ
 textu sequentia isthæc respondent: Ὁ ποταμὸς
 σκίσει τὴν γῆ; quæ quidem, si verbo verbum red-
 dere volueris Latine hoc modo, Fluvius scinditur

terribili rogo illo unanimiter emisere vocem, rogo A
terribiliorem, qua (experientia clare edocti loquimur) terra mota est cœlique stillarunt.

125. Adhæc per noctem totam fragores in circuitu audimus, cumque ii postridie obsidionales machinas arietesque ferreos ac petrobolos (97) permagnos, atque, ut vocantur, testudines, quas juxta ac petrobolos siccis pellibus cum contexissent, multoque rursus, ne ab igne vel a pice ardente injuriam paterentur, consilio cruentatas boum camolorumque recens occisorum pelles, quas instrumentis illis clavorum ope affixerunt, præparassent, hæcque ita proxime ad murum egissent, a die tertia ac citius lapides, potius autem magnitudine existentes tumulos, sagittasque tandem hiemalium nimborum in modum, ita ut nemo eorum qui in muro erant, absque periculo proeminere, vel quidquam eorum quæ foris gererentur, speculari posset, sagittarii eorum ejaculati sunt; quin et testudinibus (98) muro exteriori admotis fundamenta ejus vectibus ac dolabris maxime concusserunt.

126. Cum hæc autem fierent, quis sermo existentium in civitate ante oculos metum, desperationem, mortem, vel certe, quod tamen in malorum comparatione consolationem quamdam habebat, servitutem, captivitatem, eamque apud immisericordes sanguinariosque ac, quod maximum malum erat, Deum non cognoscentes dominos continuo ante oculos habentium corda possit describere? Verum humilibus parcens, percutiens atque iterum sanans, cognoscens hominum affectus, Dominus Jesus Christus per sui certaminum Victoris genuique servi intercessionem ad corda invocantium eum respexit, vidensque ea ad cœlum conversa, pedesque ipsius velut Domini complectentia, atque impotentiam consilii inopiam, illiusque, quod impendebat, inevitabilitatem ei commonstrantia, voceque, quæ a solo Deo auditur, clamantia: A vestigiis tuis, misericordissime, donec nostri miseraris, non surgemus.

127. In te enim, qui nos ab inferno liberasti atque ab interitu secundum mirabilia tua nos eripuisti, oculi omnium sperant, quia si nos salves, miraculorum tuorum, ab æterno memoratorum, D

terra; conversione autem facta, isto queant exponi: *Fluvio scinditur terra*; aut, ut alii interpretantur, *in fluvios scinditur terra*. Hunc itaque dicti prophetæ locum pro hisce verbis suis, Ποταμῷ βαγήσεται γῆ, *fluvio confringetur terra*, Joannem Thesalonicensem hic laudare existimo; neque enim alius, qui laudari pro iis utcumque queat, apud eundem prophetam locus occurrit.

(97) Vox Græca πετροβόλος, si secundum genuinam significationem suam accipiat, proprie significat *factor lapidum*; verum hic pro machina bellica, qua lapides emittebantur, a Joanne, uti ex contextu liquet, adhibetur. Eam porro Latine, asserimus e nomine Græco nomenclatione, imo hoc fere integro relicto, interpretatus sum *Petrobolos*,

ἄφηκαν φωνὴν ομοθυμαδὸν φοβερωτέραν τοῦ πυρός, περι ἧς, περιβαθέντες ἐναργῶς λέγομεν, ὅτι ἡ γῆ ἐσείσθη, καὶ ἡ θορὸς οὐρανοῦ ἐσταξάν.

ῤκς'. Εἶτα καὶ φόβους κυκλόθεν ἠκούομεν δι' ὅλης νυκτός· καὶ τῇ ἐπαύριον κατασκευοζόντων αὐτῶν ἐλεπόλεις καὶ κριοὺς σιδηροῦς, καὶ πετροβόλους ὑπερμεγέθεις καὶ τὰς καλουμένας χελώνας, ἄστινας σὺν τοῖς πετροβόλοις δέβρῃσιν ἐπισκεπάσαντες ζηραῖς, μεταβουλευσάμενοι πάλιν διὰ τὸ μὴ ὑπὸ πυρός ἢ πίσης καχλαζούσης ἀκικεῖσθαι, δέβρῃς νεοσφαγῶν βοῶν καὶ καμήλων ἠμαγμένας ἐν τοῖς ὀργάνοις ἐκείνοις ἐνήλωσαν, καὶ οὕτω τὰ τα πλῆσιον τοῦ τείχους προσαγαγόντες ἀπὸ τρίτης ἡμέρας καὶ ἐπέκεινα ἑξαλόν λίθοις, μάλλον δὲ βουνοῖς τῷ μεγέθει τυγχάνουσι, καὶ βέλεσι λοιπὸν οἱ τοξόται αὐτῶν νιφάδας μιμούμενοι χειμερινὰς, ὡς μὴ τινα τῶν ἐν τῷ τείχει δύνασθαι προκύψαι ἀκινδύνως, καὶ τι τῶν ἐξωθεν θεάσασθαι, ἀλλὰ καὶ τὰς χελώνας τῷ ἐξω τείχει προσφύσαντες, μόχλοις καὶ ἀξίνοις ἀμέτρως περιέτρουν αὐτοῦ τὰ θεμέλια.

ῤκς'. Τούτων δὲ γινομένων, τίς λόγος τὰς καρδίαις τῶν ἐν τῇ πόλει διαγράφαι· δυνήσεται, τὸν φόβον, τὴν ἀπελπισίαν, τὸν κατ' ὄφθαλμοῦς ὀρώμενον θάνατον, ἢ τὸ γε κἀν βραχεῖαν ἔχον παραμυθίαν ἐν συγκρίσει κακῶν, δουλείαν πάντως, αἰχμαλωσίαν, καὶ ταύτην ἀνημέρων δεσποτῶν, καὶ ὠμοδύρων, καὶ τὸ μέγιστον δεινὸν, μὴ εἰδῶτων τὸν Θεόν; Ἄλλ' ὁ ἔλεων τοὺς ταπεινοὺς, ὁ παιδεύων καὶ πάλιν ὠμῆτος, ὁ γινώσκων τοὺς διαλογισμοὺς τῶν ἀνθρώπων ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς διὰ τῆς πρεσβείας τοῦ ἀθλοφόρου αὐτοῦ καὶ γνησίου θεράποντος ἐπέβλεψεν εἰς τὰς καρδίας; τῶν ἀλλοιωμένων αὐτῶν, καὶ εἶδεν αὐτὰς; ἀλλοιωμένους εἰς οὐρανὸν, καὶ κατεχούσας νοητῶς τοὺς πόδας αὐτοῦ ὡς δεσπότου, καὶ τὴν ἀδυναμίαν καὶ ἀμηχανίαν ἐμφανίζούσας αὐτῶν, καὶ τὸ ἄφυκτον τοῦ ἐπηρημέου, καὶ βιώσας φωνῇ τῇ Θεῷ μόνη ἀκουομένη· Οὐκ ἀνίστάμεθα τῶν ἰχνῶν σου, φιλάθρωπε, ἕως οὗ εὐκτεροῦσῃς ἡμᾶς.

ῤκς'. Οἱ ὄφθαλμοὶ γὰρ πάντων εἰς σὲ ἐπιτίθουσιν, ὃ; ἐλυτρώσω ἡμᾶς ἐξ ἕβου καὶ φθορᾶς ἐξ ἐλλοῦ ἡμᾶς κατὰ τὰ θαυμάσια σου, ὅτι, ἐὰν σώσης ἡμᾶς, οὐδένος ἐν δευτέρῳ στήσεται τὸ παρὸν θαῦμα τῶν ἐξ

quod illud apud dictum auctorem genericè ad quascunque machinas petrarias seu lapidibus jaciendis aptas significandas usurpetur, nulla awei vox, quæ similem significationem habeat, apud Latinos in usu sit; balistæ enim, catapultæ et scorpiones, quæ tria vocabula a prioribus etiam Latinitatis studiosis adhibita inventis, diversæ dumtaxat petrariarum machinarum species significant.

(98) Ut qualis, quæ hic ac supra, infraque adhuc plis semel a Joanne memoratur, machina bellica exstiterit, compertum habes, adi vel Robertum Stephanum in Lingua Latina Thesaurò ad vocabulum *testudo*, vel Henricum Stephanum in Lingua Græca Thesaurò, tom. IV, col. 267.

αἰώνος σου μνημονευομένων θαυματουργημάτων· Α
 εἰ γὰρ καὶ ἀξιοὶ ἡμεῖς τῆς τιμωρίας διὰ τὰς ἀμαρ-
 τίας ἡμῶν, ἀλλὰ πολὺ πλείον ἄξιός σου τῆς φιλανθρω-
 πίας διὰ τὴν εὐσπλαγγίαν σου· διὸ μὴ ὑπερίδῃς
 ἡμᾶς, ἀγαθὲ. δεῖ καὶ πρὸς σὲ τὸν μόνον τὰς ἐλπίδας
 ὑψώσασθαι. Κύριε, οἴδαμεν ἀναξίους ἡμᾶς ὄντας
 τῆς προσθείας τυχεῖν, ἀλλὰ τοῦτο δεόμεθα τὰς ὑπὲρ
 ἡμῶν ἰκεσίας τοῦ ἀθλοφόρου σου μὴ γενέσθαι ἀπρά-
 κτους διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἡμετέρων παροξυσμῶν
 (οἴδαμεν γὰρ αὐτὸν ὡς εὐσπλαγγνον κηδεμένα τὰς
 ὑπὲρ ἡμῶν δεήσεις σοι ἀνατείνοντα)· ἀλλὰ μὴ ἀκούση
 παρὰ σοῦ, ὁ Θεὸς, ὑπερ τῶν Ἱερειῶν τότε ἀπεκρίθης,
 ὅτι· «Μὴ προσεύχου περὶ τοῦ λαοῦ τούτου, οὐ γὰρ
 εἰσακούσομαι σου,» μὴ, βασιλεῦ ἐπουράνιε, ὅτι εἰ
 καὶ πᾶσι τοῖς ἄλλοις κακοῖς ἔνοχοι καθεστῆκαμεν, Β
 ὁμως ἐκτὸς σοῦ Θεοῦ ἄλλον οὐκ οἴδαμεν, ἀλλὰ τὸ
 ὄνομά σου ὀνομάζομεν ἀεὶ, ὃ καὶ ἐπιπέκληται· ἐφ'
 ἡμᾶς, μὴ νικήσωσιν αἱ ἀνομίαι ἡμῶν τὴν εἰς τὸν
 μάρτυρά σου εὐνοίαν.

ρπγ'. Μὴ λυπήσῃς τὸν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματός σου
 λόγχαις σφαγέντα διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἡμετέρων κη-
 κῶν, ὅτι τὰ κατὰ μέτρον, ἡ δὲ πηγὴ τῆς φιλανθρω-
 πίας σου ἀπειρος, καὶ μεῖζον ταύτης χάριν καὶ θαυ-
 μαστὴν οὐκ ἔχεις δοῦναι τῷ ἀθλοφόρῳ σου, ἡ
 δωρούμενος αὐτῷ πόλιν καὶ ἔθνος· Χριστιανῶν
 ἐπταικίτων σοι. Τότε χάρις τοῖς φίλοις μεγάλη παρ-
 ἔχεται, οὐχ ὅταν ὑπὲρ ἀξίων τοῦ ἐλεθθῆναι ποιῆται
 τὴν δεήσειν, ἀλλ' ὅτε ὁ κριτὴς αὐτὸς τοὺς ἡδὴ κατα-
 κεικμένους ἐλευθερώσας χαρίσεται. Διὰ τοῦτο χά-
 ρισαι ἡμᾶς αὐτῷ, Δέσποτα Χριστέ, αἱ τὸ ἀπαξ
 τοῦτο, ἵνα τῆς θεουργικῆς παρὰ ἀνθρώποις ἀδυνάτου
 σωτηρίας τυχόντες ὁμοθυμαδὸν συστάντες ἐν τῷ ναῷ
 αὐτοῦ, φωνὴν αἰνέσεως καὶ ἔξομολογήσεως θύσωμεν
 τῷ παρορῶντι ἀνομίας καὶ ὑπερβαίνοντι ἀδικίας,
 καὶ θαυμαστά ποιοῦντι καὶ ἀνεξιχνίαστα, ἔνδοξά τε
 καὶ ἑξαιρία, ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς.

ρπδ'. Ταῦτα τῷ ἐνδιαθέτῳ λόγῳ πάντες ἔκραζον·
 τὸ γὰρ προφορικὸν ἢ ἀνάγκη τῆς ἀμηχανίας ἀπ-
 ἔδυσεν. Ὁ δὲ ἐρευνῶν τὰς καρδίας ἐπήκουσε τοῦ
 στεναγμοῦ τῶν πεπεδημένων, καὶ τὰς ἰκεσίας τοῦ
 ἀθλοφόρου δεξάμενος ἐπώμβρισεν τῇ πόλει ὑετὸν ἀγα-
 θότητος. Ἄλλ' ἴσως ἐρεῖς, Πόθεν δῆλον; Τίς εἶδε
 Θεὸν, ἡ τίς ἤκουσεν αὐτοῦ τὴν σωτηρίαν ὑπισχομέ-
 νου, ὅτι διαβεβαιῶσαι τῇ πόλει ὑετισθῆναι; Ἄκου-
 σον, ἀγαπητέ· Θεὸν οὐδεὶς ἑώρακε πώποτε, ἀλλ' Δ
 οὐδὲ φωνὴν Θεοῦ κατ' οὐσίαν ἀκήκων· ἐκ δὲ τῶν
 ἔργων αὐτοῦ τῶν τε κατὰ διάνοιαν ἡμῶν συνισταμέ-
 νων, καὶ τῶν αἰσθητῶν δεῖκνυται τοῖς φιλομαθέσι
 καὶ συνετοῖς ἡ τε λεγομένη ὄργη τοῦ Θεοῦ, καὶ ἡ
 κατὰ φύσιν ἀγαθότης. Παραστήσατε δὴ μοι τὰς
 ἀκοὰς ὑμῶν, πικρακλῶ, κἀγὼ διεγγυῶμαι τοῖς πι-
 στοῖς ἀκραταῖς ἐνεργῶς ἀποδείξαι καὶ μονονουχί
 βοῶντα τὰ πράγματα ὡς ἀθρόω; τὸν ἔλεον ὁ Θεὸς
 ἐπὶ τὴν πόλιν ἀνώμβρισεν.

ρλ'. Εὐθύς γὰρ τοὺς νενεκρωμένους ὄντας καὶ
 ψυχῇ καὶ σώματι, ἀπαντας ἐκ τῶν ὀρωμένων δεινῶν,
 καὶ προσδοκωμένων χειρόνων, ἀπροσδοκῆτως ἀνα-
 θαρροῦσαι περὶ τὴν τρίτην ἡμέραν τῆς πολιορκίας,

¹⁰ Jerem. vii, 16.

nulli miraculum præzens habebitur secundum. Etsi
 enim ob peccata nostra digni pœna nos simus,
 multo magis tamen te ob clementiam tuam miseri-
 cordia decet. Quapropter ne nos, bone, despicias,
 quia ad te solum spes nostras ereximus. Domine,
 indignos nos esse, qui intercessionem obtineamus,
 agnoscimus; verum id rogamus, ne pro nobis cer-
 taminum Victoris (eum enim, utpote patronum
 clementem, dirigere ad te pro nobis preces novimus)
 supplicationes propter iniquitatum nostrarum mul-
 titudinem absque effectu sint, sed ne id quod Jere-
 miæ tum respondisti, « Ne pro populo isthoc ores,
 non enim exandiam te ¹⁰, » a te, Deus, audiat,
 ne, cœlestis Imperator, quia etsi aliorum omnium
 peccatorum rei simus, Deum tamen alium extra te
 laud novimus, sed nomen tuum, quod et invocata-
 tum est super nos, assidue appellamus. Ne iniqui-
 tates nostræ tuam erga martyrem benevolentiam
 exsuperent.

128. Ne eum qui pro nomine tuo lanceis
 fuit occisus, ob peccatorum nostrorum multitudi-
 nem contristes, quia peccata finita, misericordiæ
 tuæ fons infinitus, hacque majorem, quæ et ad-
 miranda sit, gratiam tuo certaminum Victori,
 quam civitate et, Christianorumque, qui in te pe-
 carunt, gente donata, dare non potes. Tunc magna
 amicis gratia conceditur, non quando eorum qui
 misericordia digni sunt, miseretur, sed quando
 ipse judex jam condemnatos absolvit. Propterea.
 Christe Domine, nos ipsi da, idque duntaxat semel,
 ut salute, quæ apud homines impossibilis est, divi-
 nitus obtenta, in templo ejus stantes laudis confes-
 sionisque vocem ei qui iniquitates nostras præterit
 atque injustitias condonat, mirabiliaque et investi-
 gabilia, gloriosaque et immensa, quorum non est
 numerus, facit, unanimiter offeramus.

129. Hæc omnes voce interna clamabant; ore
 enim proferre rerum angustia impediabat. Qui au-
 tem corda scrutatur, compeditorum gemitum exau-
 divit, certaminumque Victoris preces suspiciens
 benignitatis pluvia civitatem irrigavit. At forsitan
 dices, Unde id manifestum? Quis Deum vidit, ve-
 quis eum, ut civitati pluisse asseveres, salutem pol-
 licentem audivit? Audi, dilecte; Deum nullus un-
 quam vidit, sed neque vocem Dei secundum sub-
 stantiam audivit; ex operibus autem ipsius et qua-
 mente cognoscimus, et quæ sensibus percipimus,
 studiosis discendi intelligentibusque innotescit et
 Dei, quæ dicta est, vindicta, et secundum naturam
 benignitas. Mihi proinde, moneo, aures vestras præ-
 bete, atque ego promitto, fidelibus auditoribus os-
 tensurum me esse, res etiam propemodum clamare,
 supra civitatem confestim misericordiæ pluviam
 Deum effudisse.

130. Statim enim illos omnes, qui præ malis,
 quæ viderant, pejoribusque, quæ formidabant, et
 anima et corpore emortui erant, sub tertiam obsi-
 dionis diem ac citius animos, ut et riderent et irri-

derent inimicos, horumque etiam multis ad civitatem accessum, ita ut balnea publica, quæ usui haud erant, iis essent, qui a barbarica multitudine transfugiebant, impleta, maximaque hinc iis qui civitatis erant, lætitia ac audacia accederet, monitisque et promissionibus persuaserint, inexpectato recepisse, quisquamne, num divinæ hæc virtutis compeditos solventis contractosque erigentis, contra autem superbis resistantis gentiumque consilia disturbantibus facinora existant, in dubium revocet? Ego enimvero, etiamsi aliud, quod afferrem, subsidii, quod civitati a Deo tunc obvenerit, indicium haud suppeteret, hoc iis qui sanæ mentis sunt, sufficere existimarem, ut iis iudicarent ostensum, non aliunde, quam per auxilium a Deo in bello latum, civitatem tunc fuisse servatam.

131. Quis enim, nisi solus Deus, mortuos resuscitat? Quid vero a mortuis cives tunc differebant? Non tantum enim duobus primis diebus bellum ex adverso movere non poterant, sed nec quidquam omnino in contrarium eloqui metus algore frigidi valebant. Tales igitur ad fortitudinem transferre, eujusnam, nisi Dei? Et vide, dilecte, ordinationem, illiusque misericordem providentiam adora. Quod si enim, statim atque venisset barbarus, fortitudine eos, qui civitatis erant, induisset, et Deo salutem suam haud ascripsissent, ac ingratorum præterea superbiorumque condemnationi obnoxii fuissent; idcirco igitur primis diebus naturæ suæ ipsos Providentiæ reliquit, tuncque subsidium exhibuit, ut et infirmitatem suam agnoscerent, incumben-

tisque necessitatis excessum viderent, dignitatisque Altissimi, quæ ipsos obumbrabat, præsentiam intelligerent.

132. Ast cum multorum animus et aliorum quorundam factorum, quæ, Dei manu certaminumque Victoriæ precibus civitatem tunc fuisse servatam, ostendent, narrationem præmitti velit, ut desiderio vestro faciamus satis, haud laboramus; verum quæ in septentrionalibus occidentalibusque civitatis partibus, iisque, quibus ibidem vehementes multasque machinas ab inimicis, quos e Barbaris fortiores atque ad pugnandum ferociores exstitisse probe novimus, fuisse admotas, aiunt, gesta sint, uti et quando ligneam latamque struem, quo hac in civitatis portum irrumpere valerent, mari imponere sunt moliti, quique ea tracta in mare per machinam, quam solus Deus, et non homo exstruxisset, fuerit divulsa, sigillatim edicere, longi sermonis multæque et quæ præsentem conatum excedat, narrationis exsiterit; quæ autem meismet oculis vidi manibusque tetigi (99) in orientali civi-

(99) Thessalonicensi, de qua hic agit, obsidioni sese interfuisse, auctor hoc loco luculentissime prodit. At vero, hinc forte inquires, cum illa, uti in Adnotatis cap. præcedenti ad not. 84 subjunctis, docui, anno 597 illiganda sit, hicque seu Joannes, Thessalonicensis archiepiscopus, Constantinopolitano anni 681 generali concilio, uti in commen-

A καὶ ἐπέκεινα ὡς καὶ γελᾶν, καὶ καταγελᾶν τῶν ὑπεναντιῶν, καὶ πολλοὺς αὐτῶν προτροπαίς τε καὶ ὑποσχίσεσιν πείθειν τῇ πόλει προσχωρεῖν, ὡς μεμεσῶσθαι τὰ μὴ χρηματίζοντα δημόσια βλαβεῖα τῶν ἐκ τῆς βαρβαρικῆς πληθῆος μεταχωρούντων, καὶ ἐντεῦθεν πλείστην τοῖς τῆς πόλεως χηρμονὴν καὶ θέρσος ἐγγίνεσθαι, ἄρα τίς ἀμφιβίλλοι μὴ θεοῦ ἐνεργείας εἶναι ταῦτα κατορθώματα τῆς λουούσης τοὺς πεπεδημένους, καὶ ἀνορθούσης τοὺς κατεβραχμένους, ἀντιτασομένης δ' αὖ πάλιν τοῖς ὑπερφάνοις, καὶ διασκεδαζούσης; βουλὰς ἔθνῶν; Ἐγὼ μὲν οὖν, εἰ καὶ μηδὲν ἄλλο παρεῖη προφέρειν ἐνδειγμα τῆς ἐκ Θεοῦ τότε γεγενημένης τῇ πόλει βοήθειας, ἀρκεῖν ἡγοῦμαι τοῖς εὐγνώμοσιν, ὡς κρίνουσιν ταῦτα δευκύναι, μὴ ἄλλοθεν ἢ Θεοῦ συμμαχίᾳ τὴν πόλιν τότε διασσωθῆναι.

B
 ρα'. Τίς γὰρ νεκροὺς ἐγείρει; οὐχὶ μόνος ὁ Θεός; Τί δὲ νεκρῶν οἱ πολλοὶ τότε διέφερον; Οὐδὲ γὰρ ἀντιπολεμῆσαι μόνον τὰς πρώτας δύο ἡμέρας οὐκ ἐδύναντο, ἀλλ' οὐδὲ ἀντιφάγγεσθαι ὄλωσιν τῷ πάγῳ τοῦ φόβου καταψυχθέντες; ἐξίσχουν. Τοὺς οὖν τοιοῦτους μεταβαλεῖν εἰς ἀνδρείαν, ἀγαπήτε, καὶ προσκύνει αὐτοῦ τὴν φιλόανθρωπον πρόνοιαν· εἰ γὰρ εὐθύς τοῦ παραγενέσθαι τὴν βάρβαρον τὴν ἀνδρείαν ἐνέδυσσε τοὺς τῆς πόλεως, οὐτε τῷ Θεῷ τὴν αὐτῶν σωτηρίαν ἐπέγραφον, ἀλλὰ καὶ ἀχαρίστων καὶ ὑπερφάνων κατεδικάζοντο κρίματι· διὰ τοῦτο γοῦν τὰς πρώτας ἡμέρας ἀφῆκεν αὐτοὺς εἰς τὸ κατὰ φύσιν ἢ Πρόνοια, καὶ τότε τὴν ἀντιλήψιν ἐπεδείξαστο, ἵνα καὶ τὴν αὐτῶν ἀσθένειν ἀσθῶνται, καὶ τὸ ἄμετρον τῆς ἐπικειμένης ἀνάγκης θεάσωνται, καὶ τῆς ἀξίας τοῦ Ἰψίστου τὴν ἐπισκιάσαντα αὐτοὺς ὁμολογίαν συνήσουσιν.

C
 ρβ'. Ἄλλ' ἐπειδὴ τῶν πολλῶν ὁ νοῦς, καὶ ἄλλων τινῶν γεγενημένον προτεθῆναι διήγησιν βούλεται τῶν συστησόντων, ὡς χειρὶ Θεοῦ, καὶ ταῖς τοῦ ἀθλοφόρου πρεσβείαις; τὴν καὶ αὐτὰ τὴν πόλιν σεσωθῆναι, οὐκ ἀποροῦμεν ὑμῶν τὴν ἐπιθυμίαν πληρῶσαι, ἀλλὰ τὰ καθ' ἕκαστον λέγειν τὰ ἐν τοῖς ἀρκείοις καὶ τοῖς δυτικοῖς, γεγενημένα τῆς πόλεως μέρεσιν, καὶ τοῖς ἐκεῖσε τὰ σφοδρὰ καὶ πολλὰ μηχανήματα παρὰ τῶν ἀντιπάλων προσαχθῆναι φασιν, οὗς καὶ τοὺς ἀνδρειότερους καὶ θηριωδεστάτους τῶν βαρβάρων στρατοπεδεῦσαι ἤκριθωσάμεθα, ὅτε καὶ τῇ θαλάσῃ τὴν ξύλινον γῆν καὶ πλατεῖαν ἐπιτιθέναι κατεμηχανήσαντο, ὡς ἂν δι' αὐτῆς ἐπὶ τὸν λιμένα δυνηθῶσιν εἰσδύναι τῆς πόλεως, ὅπως τε αὐτὴ διεσπάσθῃ συρεῖσα διὰ μηχανῆς ἐπὶ τὸ πέλαγος, ἢν μόνος Θεὸς ἐμηχανήσατο, καὶ οὐκ ἀνθρώπος, μακροῦ ἂν εἴη λόγου καὶ πολλοῦ διηγήματος, καὶ τὴν παρούσαν ὀρμὴν ὑπερβαίνοντος; ἃ δὲ αὐτοὶ κατείδον, καὶ ταῖς

tario prævio num. 32 docui, interfuerit, consecrarium sit, ut is tunc, etsi etiam, durante præfata obsidione, dudennis duntaxat fuisse adstruatur, nonagenario major exstiterit. Fateor, sic habet. Verum quid tum? Non paucos invenire est, qui ad ætatem magis etiam decrepitam pervenere; ut hic argui non possit, Joannem Thessalonicensem, con-

χερσιν ἐψηλάφησα κατὰ τὸ ἀνατολικὸν τῆς πόλεως· A
μέρος, ἔκ τε τῶν πολεμίων γεγεννημένα, καὶ ὑπὸ μόνου
Θεοῦ διεσκαδασθέντα, καὶ ταῦτα μερικῶς διηγή-
σονται τῷ μὴ ἀποκνήσαι τῷ μήκει τοῦ λόγου τὴν
προθυμίαν τῶν ἀπροσβλήτων προσηλυτούμενος.

ρλγ'. Σκοπὸς γάρ μοι μόνον παραστῆσαι τῇ φιλο-
θείᾳ ἀκοῇ ὡς ἐκ Θεοῦ, καὶ οὐκ ἄλλοθεν ἢ σωτηρίᾳ τῇ
πόλει τότε γεγένηται, καὶ διεγείρει τὰς διανοίας
ἀπάντων πρὸς θεῖαν κατάνυξιν, καὶ θεάρεστον ἐξ-
μολόγησιν, καὶ εὐχαριστίαν τοῦ ἀλλοφρόνου διηνεκῆ.
Ἐίπομεν ὡς τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ τῆς πολιορκίας καὶ τῇ
δευτέρᾳ τὰς τροφὰς τε αὐτοὶ συνήγαγον οἱ πολέ-
μιοι, καὶ κατὰ τῆς πόλεως πολλὰ καὶ φοβερά, καὶ
διάφορα ἠυδρέπισαν δρυανα· τῇ δὲ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ,
καὶ μέχρι τῶν ἐπτά (πέρα γὰρ τούτων πολιόρκειν
αὐτοῦς τὴν πόλιν ὁ πανένδοξος· μάρτυς οὐ συναχώ-
ρησεν) προσήγον ἄρδην τοῖς τείχεσι ἅπαντα, τὰς
ἐλεπόλεις καὶ τοὺς κριοὺς, καὶ τοὺς πετροδόλους,
καὶ τῶν χελωνῶν τὰ χαμπερπῆ βάρδουργήματα· καὶ
πρῶτον μὲν κατὰ τῆς λεγομένης κασανδρευτικῆς
πύλης προσυτρεπίσαντες ὡς εἶδον ἐπ' αὐτῆς ὑπὸ τῶν
τῆς πόλεως ἀναρτηθέντων ἄρπαγά τινα σιδήρεον
μὲν, βραχὺ δὲ καὶ οἰνοει μορμούκειον νηπίων κρε-
μάμενον, δειλία συσχεθέντες τοῦ τηλικούτου μηχαν-
ήματος, λέγω δὴ τοῦ κριοῦ, καταπτήσαντες, ἀπρα-
κτοὶ ἀνεχώρησαν ἐπὶ τὰς σκηνάς, καὶ αὐτὸν καὶ
τοὺς ὁμοίους αὐτῷ κατακαύσαντες.

ρλδ'. Ἴσως τοῦτο τῆς πόλεως ἡ δύναμις ἀπειρ-
γάσατο, ἢ πάντως ἡ τοῦ Θεοῦ, ἢ καταπτήσασιν δυ-
ναμένη καὶ τοὺς θρασεῖς ὡς τὰ νήπια· Ἐἶτα ταῖς
σδυροσφόροις χελώνας ὑποδύντες ὡς ὄφεις τὸ προτει-
χισμα ἀξίνας, ὡς εἴρηται, καὶ μοχλοῖς ἐκ βάρων
ἀνασκευάζειν ἐπεχείρουν· ὁ δὲ καὶ εἰς ἔργον αὐτοῖς
ἠνύετο, δέξου τὸ σπουδαζόμενον, εἰ μὴ πάλιν ἡ οὐ-
ράνιος τοῖς πολιταῖς ἐπιλάμψασα πρόνοια ἀνδρείᾳ τε
τὰς καρδίας αὐτῶν ἐθωράκισε, καὶ ὑπέθετο κατὰ τὸ
προτειχισμα ἐξελεθεῖν, καὶ καταπτοῆσαι τοὺς διὰ τῶν
χελωνῶν, μικροῦ δὲ ἅπαν αὐτὸ κατασκάψαντας·
οὐδὲ γὰρ ἦν ἐκ τοῦ τείχους ρίψαι τι κατ' αὐτῶν ἐν-
δον εἰσδύντων, καὶ ὑπὸ τοῦ προτειχίσματος σκεπω-
μένων, καὶ μηδὲ ἐρωμένων τοῖς ἀνωθεν.

ρλε'. Ἄνδρες οὖν ὀπλοφόροι βραχεῖς ἀριθμῷ, ὧν
ὁ Θεὸς ἀνῆψε τὴν προθυμίαν, ἐξῆλθον διὰ τῆς πύλης, D
ἐφ' ἧς καὶ ὁ λεγόμενος καταράκτης κεχάλαστο μὲν,
ἀνεσπάρθη δὲ τότε, καὶ μόνον ἀναθάντες ἐπὶ τοῦ

tra ac in Commentario prævio statulimus infraque
adhuc in Adnotatis, cap. sequenti subdendis, con-
firmabimus, diversum esse ab hujus de sancti De-
metrii miraculis lucubrationis auctore, qui, quem-
admodum jam monui, obsidioni Thessalonicensi,
anno 597 factæ, sese interfuisse, manifestissime hoc
loco indicat.

(1) Vocabulum βάρδουργημα in nullis præter
lexicis invenire licuit; attamen, cum testudines
hellicæ falcebus, quibus, nunc suspensis, nunc re-
ductis, civitatum obsessarum (adi in lingua Latinæ
Thesaurο ad vocabulum testudo Robertum Step-
hanum) muri feriebantur, essent armatæ, Græca hæc
verba, καὶ τῶν χελωνῶν τὰ χαμπερπῆ βάρδουργή-

tatis parte et ab hostibus gesta et a solo Deo dissi-
pata, hæc sigillatim, ne sermonis prolixitate audito-
rum desiderium lædio afficiam sollicitus, enar-
rabo.

133. Mihi enim duntaxat est propositum, au-
ditui Deum amanti, salutem ex Deo, nec aliunde,
civitati tunc obvenisse, manifestum efficere, me-
tesque omnium ad divinam compunctionem Deo-
que placentem confessionem ac continuam gratiarum
actionem, certaminum Victori faciendam, exci-
tare. Prima ac secunda obsidionis die ipsos inimi-
cos et victum collegisse et adversus civitatem
multa ac terribilia diversæque speciei instrumenta
præparasse diximus; tertia autem die, et ad sep-
tem usque (post hos enim civitatem illos obsidere
gloriosissimus martyr haud concessit) dies tempore
labente, muris omnino omnia, et obsidionales ma-
chinas et arietes et petrobolos humique serpentes
testudinum falces (1) applicuerunt; ac primo qui-
dem cum adversus portam, quæ Casandreotica di-
citur, vim suam direxissent, ut ex ea a civitatis
propugnatoribus harpagonem quemdam ferrenum
quidem, modicum autem ac velut puerorum terri-
culamentum suspensum viderunt, machinæ hujus-
modi, dico autem arietis, timore correpti pedem
retro, nulla re præstita, ad tabernacula sua tulere,
et hunc et ei similes igni dantes (2).

134. Civitatisne id, an Dei omnino, quæ au-
daces, non secus ac infantes, terrore percutere
valet, potentia id effectit? Deinde vero testudines
serpentum in morem subeuntes dolabris, corio ob-
tectis, vectibusque propugnaculum, ut dictum est,
a fundamentis subvertere conabantur; quod utique,
ab ipsis studiose tentatum, executioni etiam man-
datum fuisset, nisi rursus Providentia celestis,
cibus illucens, et fortitudine corda eorum, ut
lorica, induisset, indidissetque, ut propugnaculo
exirent, eosque qui in testudinibus erant, illudque
fere totum (neque enim contra ipsos introeuntes,
atque a propugnaculo contactos nec ab iis qui sur-
sum erant, conspectos, proijci e muro quidquam
poterat) suffoderant, terrore afficerent.

135. Viri igitur armati, pauci numero, quo-
rum Deus alacritatem accendit, e porta, ad quam
cataracta (3), ut vocatur, erat, demitti quidem so-
lita, tunc autem levata, exierunt, cumque duntaxat

μπα, Latine interpretatus sum *humique serpentes
testudinum falces*.

(2) Aliquid hic deesse sensui, a Joanne intento,
certum apparet; verum quidnam id sit, haud æque
est certum, nec ego divinare velim.

(3) Cataractæ, uti in suo linguæ Latinæ Thesaurο
ad vocabulum *cataracta* Robertus Stephanus docet,
fores pendulæ ex ligno ferreo, quæ dimitti ac tolli
pro voluntate custodum possunt, dicuntur. Tales
autem fores, civitatis Thessalonicensis portam Ca-
sandreoticam, e qua Thessalonicenses, inimicos
invasuri, egressi hic narrantur, a Joanne designari,
ex iis quæ ab eo infra num. 137 memoriæ prodita
invenies, sat certum apparet.

emersissent propugnaculo, trepidationem inimicis attulerunt, ita ut timore ineffabili correpti omnia, quæ ab eis ad propugnaculi suffossionem facta erant, instrumenta reliquerint aufugerintque, etiam viri, qui contra illos exierant, nihil in manibus præter hastas et spicula habentibus, testudinibus, et quidem, ut scitis, boum camelorumque recens occisorum corio obtectis, neque lapidum ejectorum propter munimen, neque ignis picisque ardentis affusio per coriorum humiditatem nocere quidquam posset, nedum viri, pauci numero solisque hastis vel arcibus, ut verosimile est, armati.

136. Iudicet igitur æquus auditor, cum ii qui cum hasta arcuque duntaxat in propugnaculo sese ostendere, quidquam nocendo iis qui sub testudinibus erant, vectibusque terram movebant, fuerint inepti, undenam et quis cædis illorum causa exstiterit; is nimirum, qui audaciam Macedonibus indidit, ibi enim Dei nutu, quidquid subsidii inimicis erat, denudatum fuit, tuncque etiam impensa diaboli vis, divina providentia civitatem servatam fuisse, ostendit. Scitis enim, qui et Adamum et Job et sanctos omnes, cum divino auxilio digni habiti fuissent, squalidus ille statim impetierit et periculis et tribulationibus, invicem succedentibus, circumsederit. Igitur et tunc, cum e factis miraculis, emicantes gloriosisimi martyris intercessionibus diviniæ misericordiæ pluviam supra civitatem effudisse, perspiceret, aliena calamitate gaudens iudusque dæmon lætitiæ, quæ e testudinum ac barbarorum strage civitati obvenerat, vertere in lucium est molitus.

137. Etenim obliquitate sibi propria usus prædictam portæ cataractam, quæ et maxima erat valvarumque duarum et altitudinem et latitudinem in se complectebatur, unum in latius magis incurvari fecit, ita ut, cum ii qui exierant, essent ingressi, deorsum illa, cum demitteretur, propterea quod latus unum lapidæ orthostatæ (4) esset affixum, haud descenderet, multorumque concursu sursum attollere eam volentes, nulla omnino ratione, quod istarum dexterum ejus latus alteri orthostatæ esset annexum, facere id possent (5). Atque illa adeo nec sursum levata, nec infra depressa, die tota magna que etiam noctis sequentis parte porta mansit aperta (6). Verum Deus per suam misericordiam lacrymasque ibidem tunc scatebræ in modum fusas, nostri misertus, artifice quodam e divina inspiratione, Christus nobiscum, inclamante, catarac-

(4) Vocabulum hoc architectonicum est, idemque, quod *arrectaria*, seu *arrectaria ligna* significare, nonnulli autumant; verum horum opinionem Henricus Stephanus non probat, potiusque cum Vitruvio Græcum vocabulum retinendum pronuntiat. Hunc adeo auctorem, quem hic sequi visum est, in suo linguæ Græcæ Thesaurō tom. I, col. 4736, consule.

(5) Enimvero laboravi, ut, quæ hic de cataracta, quæ nec deprimi, nec sursum tolli poterit, traduntur, in linguam latinam apte converterem. Si minus verbum verbo ubique reddidi, auctoris sal-

Α προτειχισματος θάμβος ἐνεποίησαν τοῖς ὑπεναντίοις, ὡς φόβῳ συσχεθέντες ἀρρήτω καταλείπειν ἅπαντα τὰ πρὸς ὀρυγὴν αὐτοῖς γεγενημένα τοῦ προτειχισματος ὄργανα καὶ ἀποδρᾶναι, καίτοι τῶν ἐξεληλυθῶτων ἐφ' ἑαυτοῖς ἀνδρῶν μηδὲν ἐν χερσὶν ἐχόντων ἢ ὄρατα, καὶ ἀσπίδας ταῖς χελώναις, ὡς ἴστε, καὶ ταῦτα δέβρουν νεοσφαγῶν βοῶν καὶ καμήλων κατεστεγασμένας, οὔτε κίωνων ἐπιβρίφεντων διὰ τὴν ἐρυσμότητα, οὔτε πυρὸς ἢ πίσεως καχλαζούσης ἐπιχυσίς διὰ τῶν δέβρουν κάθυγρον ἡδύνατό τι λυμήνασθαι, μήτι γε ἄνδρες εὐαριθμητοὶ καὶ ὄρασι μόνοις, ἢ τόχοις, ὡς εἰκός, ὠπλισμένοι.

βλζ'. Κρινάτω οὖν ὁ εὐγνώμων ἀκριατῆς ἄξιον ἄρα οἱ μετὰ λόγχης καὶ τόξου μόνον φανέντες ἐπὶ τοῦ προτειχισματος βλάψαι τι τοὺς ὑπὸ τῶν χελώνων ὄντας, καὶ τοῖς μοχλοῖς; Διορύττοντας; πῶθεν καὶ τίς αἰτιος τῆς τούτων σφαγῆς; Δηλονότι ὁ τὸ θάρρος τοῖς Μακεδῶσιν ἐνθείς· ἔμβα γὰρ βροπῆ Θεοῦ πάντως τὸ ἐναντίον βοηθείας γεγύμνωται. Καὶ ἡ τηλικαῦτα δὲ τοῦ διαβόλου γενομένη ἐνέργεια δέδειχε τὴν πόλιν θεϊκῆς προνοίας ἡξιώσθαι. Ἴστε γὰρ ὡς καὶ τὸν Ἀδάμ, καὶ τὸν Ἰώβ, καὶ τοὺς ἁγίους πάντας ὀπηλίκα τῆς θείας ἐπιουρίας ἀξιοθέντες, κατεστοχάσατο παραχρῆμα κοινοτόξος, καὶ κινδύνοις καὶ ἀλλεπαλλήλοις θλίψαι περιέβαλεν. Τοιγαροῦν καὶ τότε ἐπεὶ κατένοησε διὰ τῶν γενομένων θαυμάτων, ὡς αἰ πρεσβεῖται τοῦ πανενδόξου μάρτυρος ἐκλάμψασαι τὸν θεῖκον ἔλεον ἐπὶ τὴν πόλιν ἐπώμβρισαν, ἐμψυχήσατο ὁ χαιρεσίκακος καὶ φθονερὸς δαίμων τὴν ἐκ τῆς ἡττῆς τῶν χελωνῶν καὶ βαρβάρων ἐγγινομένην τῇ πόλει χαρὰν μεταστρέψαι εἰς πένθος.

βλζ'. Ἐνεργείας γὰρ τῇ οἰκείᾳ στρεβλότι τὸν προβρῆθέντα τῆς πύλης καταβράκτιν ὄντα μέγιστον, καὶ τῶν δύο πυλῶν τὸ ὕψος καὶ πλάτος ἐν ἑαυτῷ φέροντα, ἐκ μονοπλεύρου τὸ πλῆθος ἀνελευσθῆναι πεπολιχεν, ὡς μετὰ τὸ εἰσέλθειν τοὺς ἐξεληθέντας, χαλασθέντος αὐτοῦ μὴ κατέρχασθαι διὰ τὸ τὴν μίαν πλευρὰν προσπεπήχθαι τῷ λιθίνῳ ὀρθοστάτῃ, καὶ θελησάντων ἀνελευσάσαι μετὰ πολλῆς συνδρομῆς, μὴ κατισχύειν ὄλωσ κἂν βραχὺ τὴν ἀνω κουφίσαι, διὰ τὸ τὴν δεξιὰν αὐτοῦ ὠμίαν τῷ ἑτέρῳ πάλιν ὀρθοστάτῃ καταχρῆσθαι καὶ μήποτε πρὸς τὸ ἄνω τούτου ἀνοχλιζομένου, μηδὲ πρὸς τὸ κάτω καθιεμένου πᾶσαν τὴν ἡμέραν, καὶ μέχρι πολλοῦ τῆς ἐπιούσης νυκτὸς ἀνεψυγμένη μεμένηκεν· ἀλλ' ὁ Θεὸς κατοικτειρήσας ἡμᾶς διὰ τὴν αὐτοῦ εὐσπλαγγνίαν, καὶ τὰ ἐκείσε τότε κρουνηδὸν ἐκχυθέντα δάκρυα, κράξαντος ἐκ θείας ἐπινοίας ἐνὸς τεχνίτου, Ὁ Χριστὸς μεθ' ἡμῶν,

tem sensum, utut forte, haud sat reici successu, exprimere sum conatus.

(6) In textu Græco alterutrum e vocabulis πύλη, porta et πόλις civitas, videtur hic omissum; hinc ego primum interpretationi Latinæ adjeci. Alii porro etiam cap. presentis locis vocem unam alteramve subinde esse omissam, vel ex eo suspicari, quod descriptum id sit ex eodem dicto bibliothecæ Vaticanæ codice 797, e quo caput proxime præcedens, quod, quemadmodum ex Adnotatis ei subjectis liquet loco non uno vocum omissione est corruptum.

εὐχόσθη τὴν ἄνω, καὶ ἰσώθεις ἐχαλάσθη, καὶ λοιπὸν ἠσούχασαν αἱ καρδίαι τῶν διαταζόντων.

ρλθ'. Ἐνθεν γὰρ αὐτοὶ καὶ τὸ τῶν δακρῶν πληθος κελίητο, τοῦ ἐχθροῦ ὑποβάλλοντος ἐννοίας πονηρὰς ὡς οὐκ ἔστι Θεὸς ἀλῶναι τὴν πόλιν βεβούληται, καὶ διὰ τοῦτο ἡ πύλη οὐ κλείεται. Καὶ ὅπερ αὐτὸς ἐπὶ κακουργίᾳ ἐμηχανήσατο, τοῦτο καὶ τῷ Θεῷ προσάπτειν ταῖς διανοίαις ὑπέβαλλεν. Ἄλλὰ διέξα τῷ ἁγίῳ Θεῷ εἰς τέλος γὰρ αὐτοῦ ἡ δολιότης; οὐκ ἴσχυσεν. Βούλεσθε καὶ ἄλλας τοῦ Χριστοῦ θαυματουργίας γεγενημένας τότε; Προθήσομαι οὐκ ἕλαττον τῶν ἄλλων θαυματουργιῶν· ἐπειδὴ γὰρ ἐπὶ οὐρα ῥοπή τὰς χελύνας, καὶ τοὺς μογλοὺς, καὶ τὰς δικέλλας καταλείψαντες, ἐφυγον, μηδενὺς διώκοντες, οἱ πολέμιοι λοιπὸν ἐπὶ τῇ ἐξῆς τοῖς πετροβόλοις ἐχρήσαντο.

ρλθ'. Ἦσαν δὲ οὗτοι τετράγωνοι ἐκ πλατυτέρων βάσεων εἰς στενωτέρας κορυφὰς καταλήγοντες. ἐφ' ὧν ἦσαν κύλινδροι παχεί, λίαν σεισιδρωμένοι τὰ πέρατα, καὶ ἐπ' αὐτῶν καθηλωμένα ξύλα ὡς δοκοὶ μεγάλης οἰκίας ἔχοντα τὰς σφενδόνας, αἵτινες ὑψοῦμεναι πέτρας ἀπέπεμπον καὶ μεγάλας καὶ συχνὰς, ὡς μὴδὲ τὴν γῆν δύνασθαι φέρειν τὰς αὐτῶν ἐβρίψεις, μήτι γε οἰκοδομὴν ἀνθρωπίνην, ἀλλὰ καὶ σάνισι τὰς τρεῖς μόνον πλευρὰς τῶν τετραγώνων ἐκείνων πετροβόλων διέφραξαν, ὡς μὴ τοὺς ἐνδον καθέουοντα ὑπὸ τῶν ἐκ τοῦ τείχους τιτρώσκεισθαι βέλεοντα. Καὶ ἐπειδὴ πυρφόρῳ βέλει ἐξ αὐτῶν σὺν ταῖς σάνισιν ἀπηνθρακώθη, διαβαστάξαντες τὰ ὄργανα ὑπεχώρησαν, καὶ τῇ ἐξῆς ἤγαγον αὐτοὺς πάλιν τοὺς πετροβόλους βύρσαις νεοδάρτοις, ὡς προείπομεν, σὺν ταῖς σάνισιν ἠμφισέμενοι, καὶ πλησιέστερον στήσαντες τοῦ τείχους, ἔβαλον ὄρη καὶ βουνοὺς καθ' ἡμῶν ἀκοντίζοντες· τί γὰρ ἂν ἄλλο τις καλέσῃ τοὺς ἀπειρομεγέθεις ἐκείνους λίθους;

ρμ'. Εἶτα τί πρὸς ταῦτα οἱ τῆς πόλεως; Τί; Ἐγὼ φημι. Οὐ κατεδειλίασαν ἐπινοῆσαι τίνα τῶν ἐπιφερομένων ἀποφυγεῖν· ἔχον γὰρ, ὡς προείρηται, θάρσος τι ἐνοσπάρην αὐτοῖς ἐκ θείας ῥοπῆς. Ἐπεὶ ποῖα στερόβωτος ἀνθρωπίνῃ οὐ κατέπτηχε, καὶ κατενεκροῦτο τῇ θέᾳ τῆς πετροβόλου χαλάζης ἐκείνης καὶ τῷ ἀστέκτω ῥοίῳ τῆς χειροποίητου βροντῆς; Ἄλλ' ὅμως ὑπὸ Θεοῦ ῥωθέντες ἐβουλεύσαντο πρὸ τῶν ἐπάλλεων ἀρτίσαι ἐκ βράδων λεπτῶν ὡσπερ τινὰ καθυφασμένα καταπετάσματα, καὶ τὰς ἐν τοῖς δειπνητηρίοις ὑπὸ τοὺς δαιτυμόνας τιθεμένους ἐκ παπύρων καὶ σάκκων στρωμνὰς, ἵνα τοῦ πέτρου προσάρασσαντο; διαμαλαχῶθι ὡσπερ ἡ τάσις τοῦ κρούσματος; ἢ τῷ διασπῶμένῳ, ἢ τῷ ἀπαλῷ τῆς ἀντιτυπίας μεθοδευθεῖσα.

ρμα'. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὡς ἄνθρωποι οἱ τῆς πόλεως ἐβουλεύσαντο, ὁ δὲ Θεὸς ὡς παντοδύναμος ἐβοήθησεν, καὶ παρέστησεν ἡμῖν ὡς οὐχὶ ἀνθρωπίνῃ βοήθεια, ἀλλ' ἡ δεξιὰ αὐτοῦ μόνη ἔσωσε κατὰ τὸ γεγραμμένον τὴν πόλιν, καὶ ὁ βραχίονας ὁ ἅγιος αὐτοῦ. Ἴτι γὰρ καὶ γέγονε; Ἀπὸ τοῦ αὐγούσ ἕως ὥρα; ἐβδόμησ καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἀκοντίζόντων τῶν ἐχθρῶν τοὺς ἀπειρομεγέθεις ἐκείνους λίθους, οὐδεὶς αὐτῶν σχεδὸν τῷ τείχει προσέπυσεν, ἀλλ' ἢ ἐξω τοῦ τείχους, ἢ ἐνδότερον κατεφέροντο· οὐ δὲ κατεφέροντο,

A tam superne movit, æquatque demissa est. dubitantiumque tandem corda quieverunt.

138. Hinc enim et illis lacrymarum copia fuit commota, quod cogitationes pravas, quasi Deus civitatem capi vellet, ideoque porta clausa haud esset, inimicus suggereret. Et quidem quod ipse malitia sua moliebatur, cogitationibus, ut id Deo ascriberent, subjiciebat. Verum Deo sancto sit gloria: ad finem enim fraus ejus haud prævaluit. Vultisne et alia Christi miracula tunc facta? Proponam, quod aliis prodigiis haud est minus. Cum enim Dei nutu, testudinibus et vectibus et ligonibus relictis, inimici, nullo insequente, fugissent, tandem die sequenti petrobolis usi sunt.

B 139. Hi autem quadrangulares erant, a lateribus basibus in angustiora fastigia desinentes, supra quæ erant cylindri spissi admodum, ferro ad extremitates armati lignaque clavis hisce affixa magnæ domus trabium adinstar balistas complectentia, quæ sursum levatæ lapides magnos et continuos emittebant, ita ut eorum impetus nec terra, nedum humana habitatio ferre posset; verum tria duntaxat quadrangularem illorum petrobolorum latera, ne qui intus morabantur, sagittis, e muro emissis, læderentur, talibus replerunt, ac postquam unus ex eis una cum tabulis telo ignifero in carbonibus fuisset redactus, instrumentis sublatis, abierunt, dieque sequenti eosdem rursus petrobolos, pellibus nuper detractis, ut dictum est, una cum tabulis vestitos adduxerunt, muroque iis propius admotis montes ac colles (quidnam enim aliud quis vocet lapides illos supra modum magnos?) in nos intortos ejaculati sunt.

140. Ast quid deinde, qui civitatis erant, ad hæc? Quid? Ego dicam. De fuga præ metu quorundam ex iis, quibus civitas premebatur, arripienda non cogitarunt. Habebant enim, ut dictum est, e Dei voluntate insitam sibi audaciam. Etiamsi talia humana virtus haud sufferret, lapidiferæque grandinis illius aspectu ac intolerabili tonitruæ manu facti fragore exanimaretur, roborati tamen a Deo ante pinnas parare viminibus e tenuibus veluti contextas quasdam cortinas, eosque qui in cœnaculis sub convivis ponuntur, e papyro linoque lectos sunt moliti, quo allidentis lapidis æque ac soni intensio vel teneritate repercussionis temperata emollietur.

141. Ast hæc quidem cives ut homines moliebantur; verum Deus, ut omnipotens, suppetias tulit nobis adfuit ut, quemadmodum scriptum est, non humanum auxilium, sed sola ipsius dextera sanctumque ejus brachium civitatem servaret. Quid enim præterea est factum? Inimici ab aurora usque ad horam septimam lapides illos supra modum magnos quotidie ejaculantibus, eorum fere nulli in murum impedit, sed vel extra murum vel interiorius deferebantur; quo vero deferebantur, scro-

bem efficiebant, utut multis e lapidibus, qui e A civitate erant emissi, per petrobolorum, qui ad barbaros spectabant, verticis aperturam angustam veluti ex mandato delabentibus, eosque, qui intro erant, occidantibus. Verum ne quis forte, non deum, sed Barbarorum imperitiam, ut lapides vel intra, vel extra murum delaberentur, effecisse arbitretur, hujus rei causa totam eam ad suppedaneum usque icu unico prostravit (7).

142. Sane misericors Deus, cum eos qui in muro erant, ineffabili formidine iterum correptos vidisset, lapidem haud amplius in eum impingere permisit, utut dictis petrobolis, qui contra solam orientalem civitatis plagam erant intorti, amplius quinquaginta existentibus. Cum igitur, qui jacularantur, defatigaretur nihilque proficerent, eadem enim die in castra, cum per inauditam Christi protectionem incassum laborassent, sunt reversi. Ad tantam autem audaciam eos hui timore erant mortui, Dominus denuo revocavit, ut post hæc per portam, quæ a mare ducit etiam excurrerent, atque e barbaris aliquos, qui in mari sese lavabant, occiderent, ac antequam, quid factum esset, exercitus nosset, nulla facta mora, quod non tantum adversus hunc exire, sed et parvum portæ vectem adaperire, periculosum esset, sint reversi.

143. Quis hæc divinæ voluntatis facinora haud esse affirmet? Quis ejus misericordiam supra civitatem tunc fuisse adductam, haud consteatur? Verum quidni ad id quod præcipuum est, venio certaminumque Victoris, quod se manifestavit, auxilium, in bello suppeditatum, quod et maxime incredulos ad rei assentiendum et ad martyrem laudandum inducere potest, utut narrationibus infinitis aliis, quæ inauditum ac cæleste auxilium nobis ostendunt, non deficientibus, haud propono? Illud enim contra inimicos miraculum per ipsummet martyrem operatus est Dominus. Sancta erat dies Dominica obsidionis nostræ septima ac ultima, atque hanc veluti ob dierum præteritorum liborem quiete inimici transigentes, sequenti ut die certamen adversus civitatem omnes omnino, mœnia in circuitu invadentes, per vitam et necem committerent, circumspiciebant, ut vel timore percussus irruptionis vehementes custodes, qui sursum erant, amoveret, vel, si id ex voto non succederet, experientia saltem, sese deinceps pugnando nihil proficere posse, addiscerent.

144. Atque hæc cum illi, uti e transfugis discere potuimus, meditentur, nosque ob futurum die sequenti tentamen timore essemus omnes correpti, subito sub horam diei ejusdem octavam omnes circum, qui ad Barbarorum exercitum spectabant, clamore simul edito, ad montium summitates, tentoriis una cum eorumdem apparatu relictis, fugerunt, taliaque erat quæ ipsos a mente abaliena-

(7) Aliquid hic iterum in textu Græco videtur omissum; nullum enim is substantivum, ad quod

βόθρον ἀπετέλουν, καίτοι πολλῶν τῶν ἐκ τῆς πόλεως ἀκοντισθέντων λίθων διὰ τοῦ στενωποῦ τῆς κορυφῆς τῶν βαρβάρων πετροβόλων, ὡς ἐξ ἐπιταγῆς κατέλθόντων καὶ τοὺς ἐνθὸν ἀποκτείνοντων. Ἄλλ' ἵνα μὴ τις ἐκ τοῦ συμβάντος ὑπολάβῃ, ὡς οὐχὶ θεὸς, ἀλλ' ἡ τῶν βαρβάρων ἀπειρία τὰς πέτρας ἐνδοτέρω, ἢ ἐξωτέρω τοῦ τείχους πεποίηκεν ἀκοντίζεσθαι, τούτου χάριν μὲν πληγῇ πᾶσαν αὐτὴν κατέστρεψεν ἕως τοῦ περιπάτου.

ρμβ'. Ἀμέλει ὁ φιλόανθρωπος θεὸς ἀφάτω δαίλιᾳ ληφθέντας πάλιν τοὺς ἐν τῇ τείχει θεασάμενος, οὐκ εἶπε προσκρούσαι λίθον ἐν αὐτῷ συνεχώρητε, καίτοι τῶν εἰρημένων πετροβόλων ἐν τῷ ἀνατολικῷ καὶ μονομερεῖ τῆς πόλεως πλείω τῶν πεντήκοντα τυγχανόντων. Ὡς οὖν ἀπέκαμον ἀκοντίζοντες, καὶ μηδὲν ἀνύοντες, καὶ ταύτην τὴν ἡμέραν ἀπεχώρησαν εἰς τὴν στρατοπεδείαν, διὰ τῆς ἀόρατου σκέπης τοῦ Χριστοῦ ματαιοποιήσαντες. Εἰς τοιοῦτον δὲ θάρσος ὁ Κύριος τοὺς νενεκρωμένους τῷ φόβῳ διανεχώρησεν, ὡς μετὰ ταῦτα καὶ ἐπεκδραμεῖν διὰ τῆς πρὸς θάλασσαν πύλης, καὶ τινος τῶν ἐν τῇ θαλάσῃ ἰουσιμῶν ἐναποσφάξει βαρβάρων, καὶ σύντομον ἐργασθαι τὴν ἀποστροφὴν πρὸς τὸ γινῶναι τὰ πλεῖστα τὰ γεγονότα, ὅτι φοβερὸν ἦν οὐ μόνον τὸ κατ' αὐτῶν ἐξελθεῖν, ἀλλὰ καὶ τὸ μοχλίον πύλης παρανοεῖν μικρόν.

ρμγ'. Ταῦτα τίς οὐχὶ τῆς θείας ῥοπῆς εἶναι τήσοιτο κατορθώματα; Τίς οὐχὶ τὴν εὐσπλαγγίαν αὐτοῦ ὁμολογήσῃ τότε καταχθεῖσαν τῇ πόλει; Ἄλλὰ τί μὴ περὶ τὸ καιρῖον ἐρχομαι, καὶ τὴν αὐτοφανῆ τοῦ ἀθλοφύρου συμμαχίαν γεγεννημένην ἐντίθημι, τὴν καὶ τοὺς λίαν ἀπίστους εἰς τὴν τοῦ πράγματος συγκατάθεσιν, καὶ δοξολογίαν τοῦ μάρτυρος συνελάσαι ὀφειλουσαν καίτοι καὶ ἄλλων μυρίων διηγημάτων οὐκ ἀπορούτων ἡμῶν, τῶν τὴν ἀόρατον ἡμῖν καὶ οὐράνιον σαφηνιζόντων βοθήθειαν; Τοῦτο γὰρ τὸ θαῦμα κατὰ τῶν πολεμίων ὁ Κύριος διὰ τοῦ μάρτυρος αὐτοῦ ἀπειργάσατο. Ἄγία ἐτύχχανεν Κυριακὴ ἡ ἐδδόμη καὶ τελευταία τῆς πολιορκίας; ἡμῶν, καὶ δὴ ταύτην ὡς ἐκ καμῆτου τῶν πολεμειῶν ἡμερῶν καθησυχῶσαντες; οἱ πολέμιοι ἐσκέπτοντο μέχρι ζωῆς καὶ θανάτου συμπλοκῆν τῇ ἐξῆς κατὰ τῆς πόλεως ἀπεργάσασθαι, πάντων ἀρδῶν συνεπιθεμένων κύκλῳ τῷ τείχει, ἵνα ἢ σφοδρὸν τῆς ἐμβολῆς καταπλήξαν ἀπόσῃται κάτω τοὺς ἐν ταῖς ἐπάλλεσι φύλακας, ἢ μὴ τοῦτου κατὰ σκοπὸν ἀποθαινοντος, τὴν γοῦν ἀσπίδα λαβοῖεν, τοῦ μηδὲν λοιπὸν μαχομένους ὠφελεῖν ἀνήνυτα.

ρμδ'. Καὶ δὴ τούτων αὐτοῖς βεβουλευμένων, ὡς ἐκ τῶν προσρυνέντων μαθεῖν ἤδυνήθημεν, καὶ πάντων ἡμῶν ἐν φόβῳ συσχεθέντων περὶ τῆς μελλούσης τῆ ἐξῆς γίνεσθαι ἐξετάσεως, ἄφρων περὶ ὥραν τῆς αὐτῆς ἡμέρας ὀδοῖν ἅπαντες, ἀθρόον κύκλιον τὸν βαρβάρων ἀνακράξαντες, ἐπὶ τὰς ἀκρωρείας φυγόντες ἀπώχοντο καταλείψαντες τὰς σκηνὰς σὺν ταῖς αὐτῶν ἐξαρτίαις, καὶ τοσαύτην ἦν ἐκδειματώσασα τούτους

nomina p̄σαν αὐτὴν, totam eam, referri queant, complectitur.

κατάπληξις, ὡς τινὰς αὐτῶν ἀόπλους φυγεῖν· εἶτα Ἀ
περὶ που τριῶν ὥρων ἐπὶ τὰς κορυφὰς τῶν ἐγγύς
ὁρέων διαμείναντες, ἰδόντες & εἶδον, ὡς ὑστερον
ἐγνωμεν, δύνοντος τοῦ ἡλίου, αὐθις κατήλθον ἐπὶ τὰς
σκηνὰς ἐαυτῶν, ἀλλήλους ἐκ προθυρίας τοῦ ἀθλοφό-
ρου σκυλεύσαντες, ὡς καὶ τρυματίας τοὺς πλείστους
γενέσθαι. Εἶτα τῆς νυκτὸς ἐκείνης διανυσθείσης ἐν
ἡσυχίᾳ πολλῇ, καὶ οὐχ ὡς αἱ πρότερον, τοῦ ἀβγους
φανέντος, ἱκανοὶ τῶν ἐγθρῶν περὶ τὰς πύλας προ-
σρούμενοι ἐφάνησαν, τῶν δὲ τῆς ἀμέτρου πληθύνος
ἐκείνης ἐφαίνετο οὐδεὶς.

ρμ᾽. Εἶτα διευλαθῆντες ἡ πόλις δόλον τινὰ
καθεστηκέναι καὶ ἐνέδραν, οὔτε τὰς πύλας ἀνέψξαν, Β
οὔτε τοὺς προσχωρησαντας τότε τῶν ἐναντιῶν ἰδέ-
ξαντο· ἐκείνων δὲ πλείστα βοῶντων καὶ διομυμέ-
νων, ὡς ἐφυγον τῇ νυκτὶ πάντες ἀψοφρητοὶ οἱ ποιεῖμοι,
μόλις περὶ πέμπτην ὥραν τῆς ἡμέρας τούτοις ἀνοί-
ξαντες εἰσεδέξαντο. Ὡς δὲ ἡρώτων ἀπαγγέλλειν
ἀφυσθῶς τὰ βεβουλευμένα τοῖς ἐγθροῖς, καὶ τῆος
χάριν αὐτοῖς προσεχώρησαν, ἐφησαν· Ἡμεῖς μὲν
πρὸς ὑμᾶς καταφύγομεν, ἵνα μὴ διαφθαρήμεν ὑπὸ
τοῦ λοιμοῦ, ἀλλῶς τε γινόντες, ὅτι καὶ τὸν πόλεμον
ἐνικήκατε· καὶ γὰρ ἠκριβώθημεν ὅτι τὸν στρατὸν
ὑμῶν μέχρι τοῦ νῦν ἐν μέτρῳ τῆς πόλεως κατακρύ-
ψατε, καὶ μόνον τῇ χθὲς ἡμέρᾳ ὥρα ὀγδόῃ ἀθρόον
τοῦτον διὰ πασῶν τῶν πυλῶν ἐφ' ἡμᾶς ἐξωπλίσσατε,
ὅτε καὶ φεύγοντας ἡμᾶς ἐωρᾶτε πάντως ἐπὶ τὰ θρη.

ρμ᾽. Κατελόντες οὖν ἐσπέρας, ὅτε διὰ τῶν πυ-
λῶν αὐθις εἰσὶν τὸ αὐτὸ στρατεύμα καταμάθομεν,
εἰς ἀλλήλους χωρήσαντες, συμβουλευσάμενοι ἐφυγον
ἐκείνοι δι' ὅλης νυκτὸς· εἶπον γὰρ ὡς πρὸ τοῦ ἀβγους
ἐπ' αὐτοῦ καὶ αὐθις ἐξορμήσειν τὸ στρατεύμα.
Ἐκείνων οὖν φυγόντων, ἡμεῖς ἀπεμείναμεν. Συνέ-
ντες δὲ οἱ τῆς πόλεως ἀγγελικὴν συμμαχίαν θεόθεν
αὐτοῖς ἐξαποσταλεῖσαν, ἐφιλοσόφησαν μὲν τῇ σιωπῇ,
ἕκαστος ἐκ καρδίας τῷ θεῷ καὶ εὐχαριστίας ἐκπέμ-
ψαντες, ἐκείνοις δὲ εἶπον· Ναὶ ἀκριβῶς ἀχρι τῆς
χθὲς οὐκ ἐξηγάγομεν ἐφ' ὑμᾶς τὸν στρατὸν· ἵνα δὲ
γνώμεν ὡς ἀληθεύετε, εἴπατε τίνα ἐωράκατε αὐτοῦ
καθηγούμενον. Καὶ εἰς ἐξ-αὐτῶν ἀπεκρίθη· Ἄνδρα
πυρράκην καὶ λαμπρὸν ἵππῳ λευκῷ ἐπεζόμενον, D
καὶ ἱμάτιον φεροῦντα λευκόν· ἰδοὺ τοιοῦτον· καὶ ἐπε-
δείκνυε κρατήσας ἐνὸς τῶν παρεστῶτων ὑπατιανῶν
χλαμύδα.

ρμ᾽. Τότε πάντες ὁμοθυμαδὸν ἐγνωσαν αὐτὸν
εἶναι τὸν ἡγησάμενον τοῦ ἀοράτου στρατοῦ, καὶ
ἀνύμνησαν, καὶ ἦν ἰεὶν δάκρυα μετὰ χαρᾶς ἐκχέ-
μενα, καὶ ἀγαλλιώντας ἀπαντας λέγειν, Σοὶ δόξα
πρέπει, Κύριε, σοὶ ἡ προσκύνησις, βασιλεῦ ἱπουρά-
νιε. Ὁ σὸς γὰρ ἔλεος διὰ μέσον τοῦ ἀθλοφόρου τῇ
πόλει ἔβλυσεν, ἐξεχύθη μὲν χάρις, ὡς ὁ Ψαλμωδὸς
φησιν, ἐν χεῖλεσί σου, ἐπὶ δὲ τὰς κεφαλὰς ἡμῶν

° Psal. XLIV, 3.

bat consternatio ut aliqui etiam absque armis suis
fugerent. Deinde cum horis circiter tribus in vicinorum montium summitatibus permansissent, iis quæ viderunt, ut postea cognovimus, conspexit, rursus, sole occidente, ad tentoria sua sese invicem, ita ut plurimi vulnerarentur, e certaminum victoris providentia trudentes sunt reversi. Deinde cum noctem illam quiete, contra ac præcedentibus noctibus factum fuisset, transeissent, die illucescente, inimicorum sat multi, qui ad portas confluxerant, fuere conspexit; illorum autem qui ex innumera illa multitudine fuerant, nullus apparuit.

145. Deinde cum civitas, ne dolus aliquis atque insidiæ subessent, metueret, nec portas aperuit, nec ex inimicis illos, qui accesserant, recepit. Cum vero plurimum illi clamarent, inimicosque omnes nocte illa absque strepitu fugisse jurarent, ægre sub quintam diei horam, portis apertis, eos receperunt. Cum porro, ut quæ inimici fuissent moliti, ejusque rei gratia ad ipsos accessissent, absque mendacio renuntiarent, acscitanti fuissent, dixerunt: Nos quidem ad vos fugimus, ne peste pereamus, aliterque, bello vos esse superiores factos, perspectum habentes. Vos enim exercitum vestrum in civitatis meditullio usque modo abscondidisse atque heri duntaxat hora octava, quando et nos ad montes omnino fugientes vidistis, illum simul universum per portas omnes in nos emisisse C apprinne novimus.

146. Postquam itaque, quando exercitum illum per portas rursus esse ingressum didicimus, vesperi essent reversi, collatis consiliis, tota nocte, aliis post alios loco cedentibus, fugerunt. Futurum enim dicebant, ut ante lucem etiam adversus se iterum exercitus ille moveret. Iis igitur fugientibus, nos permansimus. Illi autem, qui civitatis erant, hisse intellectis, auxilium angelicum divinitus sibi submissum fuisse, Deum ex corde laudantes gratiasque ei agentes tacite judicarunt quidem, illis autem dixerunt: Enimvero exercitum omnino adversus vos hesternam usque in diem haud eduximus; ut autem, an vera prædicetis, noscamus, dicite, quem ei præeuntem videritis. Ac unus ex eis respondit: Virum igneum ac lucidum, equo albo vectum vesteque alba indutum; ecce talem, unoquoque ex astantibus apprehensò, chlamydem consularem ostendit.

147. Tunc illum, qui invisibilem exercitum duxisset, unanimiter omnes agnoverunt ac laudaverunt, eratque lacrymas præ lætitia effusas videre, omnesque exsultantes dicere: Te, Domine, decet gloria, te adoratio, rex cælestis. Etenim misericordia tua per certaminum Victoris patrocinium civitati affulsit, gratia quidem, ut Psalmista ait °, in labiis tuis est diffusa, nostra autem super capita

miserationes tuas effudisti. Per inflictas Ægyptiis plagas nomen tuum in terra universa divulgatum fuit; ob nos autem cœli prædicant misericordiam tuam. Benedictus es, qui nos ex ore draconis, ossa nostra dentibus suis jam comminuentis, eripuisti; vere Dominus leonum maxillas confregit, ac laqueus contritus est, et nos liberati sumus.

148. Post hæc autem ii, qui civitatis erant, equitibus emissis, vere inimicos fugisse, atque per noctem, timore ac animi perturbatione, ita ut impedimenta sua et animalia et mancipia per viam relinquere, fugam capessentes, multum spatii absolvisse didicerunt. At vero, o optimi, dixero, primum quidem et eos ipsos, qui, cum hyperboreas hiemis tempestates cernunt, perpetuo, quod solem non videant, cæcutiunt, Barbarorum visio, quæ paludamento indutum exercitui in equo præeuntem vidit, hunc esse ipsummet sanctum ac gloriosissimum martyrem Demetrium, luculenter videre fecerit (8). Attamen ne quis forsitan existimet, Sanctum quidem quæpiam rerum hujusmodi causam existitisse, nulla tamen ratione gloriosissimum Demetrium, age, celebri illa atque omnibus nota visione in medium adductam mentem vestram excitemus affectumque erga certaminum Victorem accendamus (9).

CAPUT XV.

Visione cœlesti vir dignitate et virtutis præclarus obsidionis Thessalonicensis tempore honoratur, eaque, pro Thessalonica stare sanctum Demetrium, edoctus, cives ad fortitudinem excitat (10).

149. Cum enim belli prædicti (11) dies tertia, qua et civitati audaciam divinitus additam fuisse,

(8) In visione, divinitus oblata, qua barbari seu Avares Slavique, timore perculti, fugam subito, obsidione Thessalonicensi relicta, arripuerunt, Joannes Thessalonicensis, quo hanc sancti Demetrii patrocinio prodigiose fuisse solutum probet, vim sane, uti ex iis quæ tum hic, tum supra averti, magnam ponit; argumentum tamen ab illa petitum omnino id evincere, ne quidem ipsemet existimavit, uti ea quæ mox subjungit, satis ostendunt. Ut sit, ea equidem, quæ Joannes tum hic, tum cap. proxime prægresso in medium adducit, non humana, sed divina, ac proin verosimillime sancti Demetrii ope Thessalonicam liberatam fuisse, ostendunt, uti jam ante me Combefisius (adi ejus verba in Commentario prævio num. 20, recitata) existimavit.

(9) Ita in codice olim Mazarinæo terminatur hoc caput; verum an ei serie continua caput proxime sequens primitus a Joanne absque interruptione non fuerit subjectum, dubitari, ut jam supra monui, non immerito potest. Res ex Adnotatis, cap. sequenti subdendis, amplius adhuc patescet.

(10) Caput hoc in codice nostro † ms. 195 vicibus duabus, altera nempe e bibliothecæ Vaticanæ codice 821, altera ex ejusdem bibliothecæ codice 707 exstat descriptum; eo autem modo, quo e duorum istorum codice priori excerptum penes nos est, lectori hic exhibetur. Porro et a fol. verso 127 usque ad fol. 132 in codice olim Mazarinæo recensetur; in hoc autem, e quo illud haud exscribere atque adeo nec edere ob rationem, in Commentario prævio, num. 19 allegatam, licuit, in capite quidem titulum sequentem præferri: Περὶ τῆς τῶν ἀγγέλων

αὐτῶν οὐκ εὐχρηστῶν σου κατέχευας. Ἐπὶ τῶν Αἰγυπτίων ἀνηγγέλη διὰ τῶν πληγῶν τὸ ὄνομα σου ἐν πάσῃ τῇ γῆ· ἐπὶ δὲ ἡμῶν οἱ οὐρανοὶ διηγούνται τὴν εὐσπλαγχνίαν σου· εὐλογητὸς εἶ, ὁ ἐκσπάσας ἡμᾶς ἐκ στόματος τοῦ δράκοντος ἡδὴ διαμασσωμένου τὰ ὀστά ἡμῶν τοῖς ὀδοῦσιν αὐτοῦ· ὅπως τὰς μύλας τῶν λέοντων συνέθλασεν ὁ Κύριος, καὶ παγὶς συνετρίβη, καὶ ἡμεῖς ἐρρύσθημεν.

ῤημ'. Μετὰ δὲ ταῦτα πέμφαντες οἱ τῆς πόλεως ἱππεῖς, ἔγνωσαν ὡς ἔφυγον ἀληθῶς οἱ πολέμιοι, καὶ πολλοὶ δὴ ἤνυσαν διὰ τῆς νυκτὸς διάστημα, φόβῳ καὶ ταραχῇ ποιούμενοι τὴν ἀπόδρασιν, ὡς καὶ τὰ σκεῦη αὐτῶν διὰ τῆς ὁδοῦ καταλιμπάνειν, καὶ ζῶα καὶ σώματα. Ἄλλ', ὡ βέλτιστοι, φησαιμι ἂν, πρῶτον μὲν καὶ τοὺς ὑπερβορέους τῶν Κιμμερίων οἱ καὶ βλέποντες τυφλώττουσι διὰ παντὸς οὐχ ὄρωντες τὸν ἥλιον, τούτους ἔπεισεν ἂν τηλαυγῶς ἡ τῶν βαρβάρων ἕψις, τὸν χλαίνοφοροῦντα ἐφ' ἵππον θεασαμένη προηγούμενον τοῦ στρατοῦ αὐτὸν εἶναι τὸν ἄγιον καὶ πανένδοξον μάρτυρα Δημήτριον. Ἄλλ' ἵνα μή τις ἴσως διαμφιβάλλοι ἄγιον μὲν εἶναι τῶν τοιούτων τινά, οὐ πάντως δὲ τὴν πανένδοξον Δημήτριον, φέρε τὴν ἀοίδιμον ἐκείνην καὶ πολυθρύλλητον ὀπασίαν εἰς μέσον ἀγαγόντες ἀναπερῶσωμεν ὑμῶν τὴν διάνοιαν, καὶ τὸν πόθον τὸν εἰς τὸν ἀθλοφόρον ἐξάψωμεν.

ῤημ'. Ἐπιφωσκούσης γὰρ τῆς τρίτης ἡμέρας τοῦ προσδὲθῆντος πολέμου, ἐν ἧ καὶ τὸ θέρσος θεό-

δρασία: *De angelorum visione*; in titulorum vero qui operi præmittitur, elencho inscribitur: Περὶ τῆς ὀπασίας ἰλλουστρίου, *De visione viri illustris*. Neuter istorum titulorum, quid capite subjecto tractetur, sat explicate, ut consideranti patebit, exponit, hinc que iterum ei alium, quem hic cernis, substituere est visum; verum etsi res ita habeat, tam unus, quam alter e duobus istis allatis titulis argumento suo utrunque quadrat, prior quidem, quod viri duo, quos sanctum Demetrium aedeutes vir illustris in visione sibi oblata, spectarit, angeli existisse e narrationis contextu videantur; posterior vero, quod visio, de qua tractatur, viri illustris visio, utpote cui vere fuerit oblata, reipsa existerit. Cæterum, ut et quid per ἰλλούστριος Latine *virum illustrem*, hic modo intelligatur, perspectum habeas, adi in media et infima vel Græcitas vel Latinitatis glossariis ad vocabula ἰλλούστριος et *illustris* Cangium, posteriorique loco invenies, tres passim apud auctores adnotari honoratorum gradus, *illustrium* videlicet, *clarissimorum* et *spectabilium*, hosque interim, qui illustrium titulo, præfectis urbi, quæstoribus, magistris militum tribui solito, condecorabantur, primum locum obtinuisse.

(11) Id est, ab Avaribus et Slavibus, de quo bis cap. proxime progressis, adversus Thessalonicam moui. Porro vel ex eo, quod hic sub ipsum capitulum hujus initium particula γὰρ, Latine *enim*, diversas orationis partes connectere ex officio solita, adhibetur, primitus fuisse ab auctore, quæ cap. tum præsentis, tum proxime antecedenti occurrunt, serie continua narrata, vix non indubitatum appareat.

θεν ἐγγενέσθαι τῇ πόλει προϊστορησάμεν, ἀνὴρ τις Α εὐγενής καὶ ἐπίδοξος κατὰ τὸν βίον, τῇ δὲ ἀπλάστῃ καρδίᾳ τυγχάνων ἐπιδοξότερος καὶ τῇ τῶν καλουμένων ἰλλουστρίων ἀξία τετιμημένος, περὶ οὗ τάχα καὶ γέγραπται : « Ἀκακοὶ καὶ εὐθεῖς ἐκολλώντο μοι, » εἶδεν ἑαυτὸν, ὡς ἔφη, καθ' ὕπνου, ὡς δὲ ἀκριθέστερον τοῖς γησιωτέροις ἔλεγε, ἐν ἐκστάσει γενόμενος, ἐστῶτα πρὸ τοῦ τριβήλου τοῦ ἁγίου ναοῦ τοῦ πανενδόξου μάρτυρος Δημητρίου. Καὶ ἰδοῦ, φησι, δύο τινὲς εὐεῖδει; καὶ εὐμεγέθεις ὠφθησάν μοι, εἰσελθόντες ἐξωθεν ἐν αὐτῷ τῷ τριβήλῳ οὐδὲ καὶ ἐδόκουν βασιλέως εἶναι σωματοφύλακας, καὶ ὁ εἷς αὐτῶν ἐδόξε φωνῆ, Ἰησοῦ ἐστὶν ὁ κύριος τῶν οὐρανῶν; Ὁφθη δὲ ἐν τῇ βασιλικῇ τοῦ ναοῦ εἰς τῶν ἀπρητῶν αὐτοῦ, καὶ ἀπεκρίθη λέγων · Τί αὐτοῦ ζῆλαιον ἔχετε;

ρν'. Οἱ δὲ εἶπαν · Ὁ Δεσπότης ἡμᾶς; πέπομε Β μνηστῆσαι αὐτῷ ἀπύκρινται. Ὁ δὲ ὑπεδείκνυεν αὐτοῖς τὸ ἅγιον κιβώριον λέγων · Ἐνταῦθά ἐστιν. Οἱ ἀνδρες, ὧν ἡ ὄρασις ἦν ὡς ἀγγέλων Θεοῦ, πλησιάσαντες τῷ τόπῳ εἶπαν τῷ ὑπρηρέτῃ · Κροῦσον καὶ μνηστον ἡμᾶς αὐτῷ. Ἐγὼ δὲ θάμβει περιδληθεὶς συνηκολούθησα αὐτοῖς; ἀπὸ τοῦ τριβήλου, καὶ ἔστην πρὸ ἐκείνου μεσοτύλου τοῦ ἁγίου κιβωρίου, προσδοκῶν μανθῆναι τί ἀναγγελοῦσι παρὰ τοῦ βασιλέως πρὸς τὸν ἅγιον. Ὁ δὲ ὑπρηρέτης ἐκρούσεν εἰς τὰς θύρας τοῦ κιβωρίου, καὶ παραχρῆμα φηοῖξεν ἔνδοθεν ὁ πανάγιος καὶ ἔνδοξος μάρτυς τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἔστη πλησίον τῶν θυρῶν, ὡς καὶ ἐμοὶ τῷ ἀναξίῳ φαίνεσθαι αὐτόν. Ἐγὼ δὲ πίπτω ἐπ' ὄψιν, μὴ ζέριον ὄρῃν τὸ ἀγγελουσιδὲς αὐτοῦ πρόσωπον · ἦν γὰρ τῇ ἰδίᾳ κατὰ τὴν γραφὴν τὴν ἐν ταῖς ἀρχαιοτέροις αὐτοῦ εἰκόσιν ἐγγεγραμμένην · ὁ δὲ χρῶς τοῦ προσώπου αὐτοῦ λαμπρόν ὡς ἡλιακῶν ἀκτίων ἀπέπεμπεν, ὡς καὶ ἐπ' ὄψιν κειμένου καταλάμπεσθαι τὸ πρόσωπόν μου τῇ ἀντιτυπίᾳ τοῦ ἐδάφους, τῆς αὐγῆς με περιεστραπτούσης. Καὶ κείμενος δὲ πρηνῆς ἐπιμελῶς τοῖς ὡσὶ προσείχον, τί ἂν λαλήσαιεν πρὸς ἀλλήλους, καὶ ἀκούω ὅτι περ ἡσπάσαντο οἱ ἄνδρες φιλοφρόνως τὸν ἅγιον.

ρνα'. Ἐὶ δὲ λέγει πρὸς αὐτούς · Ἡ χάρις μεθ'

¹⁰ Psal. xxiv, 21.

(12) Angeli hi fuisse e narrationis contextu, uti in Annotatis (not. 8) jam monui, videntur. Certe, quin ab auctore pro angelis habitū fuerint, vix dubitandum apparet.

(13) Ita vocabulum Græcum τριβήλου, Latine reddidi; verum in magnis Græcorum Menæis excusis, in quibus eadem, quæ hic, visio ad 26 Octobris diem narratur, Τριβόλιν exaratur; ultra autem præstet lectio, non definitio. Ut interim, quid vox illa significet, lectorem edoceam, in Menæis loco cit. ita habetur : Ἀρχὴ δὲ τοῦτο τῆς πρὸς τὸν ναὸν εἰσόδου, καὶ μεθόριον τῶν πρὸς ἐσπέραν αὐτοῦ Θεταλῶν μεγάλων δύο κίωνων. « Est autem illud (tribolon videlicet seu tribelon, de quo proxime ante sermo ibidem fuit) aditus ad templum initium, duabusque magnis ejusdem columnis Thessalicis occidentalem plagam versus vicinum. » Tribolon ergo seu tribelon idem fortassis, quod Latine templi vestibulum, significat. Verum Cangius in medice et infimæ Græcitatæ Glossario ad vocabulum τρι-

ante narravimus, illuxisset, vir quidam nobilis, vitæ que conditione clarus, corde autem simplici clarior, illustrium etiam, ut vocantur, dignitate condecoratus, de quo forte etiam scriptum est : « Innocentes et recti adhæserunt mihi », seipsum, ut dixit, in somno, quemadmodum autem ab iis qui accuratius loquuntur, melius est dictum, in exstasi factus ante sancti templi, quod gloriosissimo martyri Demetrio sacrum est, fores stantem vidit. Et ecce, duo quidam, ait, pulchri aspectu corporeque permagni visi mihi sunt (12), qui foris ingredi ipsum tribelon (13), corporisque imperatoris custodes esse videbantur. Ac unus illorum vociferatus est : Ubi est horum locorum dominus? Aderat autem in principe templi loco ministrorum ejusdem unus, ac respondebat dicens : Quid illo indigetis?

150. Illi autem reposuerunt : Dominus, ut illi responsum feramus, nos misit. Iste autem sacrum illis ciborium ostendit, dicens : Ibi est. Viri, quorum aspectus angelorum Dei aspectui erat similis, loco appropinquantes, famulo dixerunt : Pulsa ac nos ipsi renuntia. Ego autem tremore circumscriptus secutus ipsos a tribelo sum, ac ante unum sacri ciborii intercolumnium steti, quid ex imperatoris parte sancto annuntiarent, discere desiderans. Famulus autem ciborii januas pulsavit, statimque sanctissimus ac gloriosus Christi martyr intrinsecus aperuit, januisque, ita ut mihi indigno etiam appareret, præsens astitit. Ego autem, vultum ejus, qui angeli speciem præ se ferebat, videre haud sustinens, in faciem cado. Specie enim picturam, in antiquioribus ejus imaginibus expressam, referebat (14); color autem vultus ejus fulgorem, radiis solaribus similem, emittebat, ita ut, cum in faciem jacerem, vultus meus, lumine me perstringente, pavimenti repercussione splenderet. Ac pronus quidem procumbens, quid invicem dicerent, auribus percipere studui, benigneque salu-tem Sancto impertiri viros audio.

151. Ipse autem dicit eis : Gratia sit vobiscum :

ἄλλῳ, sitne pro hoc legendum, quod *quadriporticum* seu *atrium* apud mediæ ævi scriptores significat, περιβόλον, subdubitat, meritoque id eum facere, propense existimarem, nisi hic Joannis Thessalonicensis locus, in quem isthæc observo, Menæorum lectioni, quæ præterea e Metaphraste desumpta est, omnino faveret. Expendat interim etiam studiosus lector, quæ idem Cangius in laudato suo mediæ et infimæ Græcitatæ Glossario ad vocabulum περιβόλον observat.

(14) Apud Mabillonium, apud quem tom. I Analectorum, pag. 86 et binis seqq. visio, viro illustri oblata, quæ cap. præsentī a Joanne narratur, ab Anastasio Bibliothecario pariter recensetur, de sancti Demetrii, viro illustri apparentis, specie ita habetur : « Erat enim species ejus non juxta speciem, quæ in antiquioribus ejus imaginibus est depicta; » ut hic, spectato modo, quo apud nos hoc loco Joannes loquitur, auctorem hunc inter et Anastasium Bibliothecarium haud conveniat.

cujus autem rei causa venistis ad me? Dicunt viri : Nos Dominus ad sanctitatem tuam misit, hæc tibi significans : Ocius exiens veni ad me; civitas enim inimicis tradetur. Ego vero, cum id audissem, turbatus, reique dictæ dolore confusus in manus meas surrexi, sursumque paulisper suspiciens misericordem illum ac commiserantem martyris, vere clementis civitatemque amantis, vultum mœstitia turbatum ac tristem esse aspicio, inclinatumque in terram, cumque multum temporis transisset, silentiumque ineffabile factum esset, lacrymas ejus per genas illas, quæ divinitatis quamdam speciem præferunt, cadentes vidi, ita ut famulus viris diceret : Ut quid dominum meum dolore obruistis? Vere, si intentionem vestram præcisvissem, vos ipsi haud denuntiassetem. Tunc sanctus os suum, de Deo loqui solitum, aperiens, famulo dixit : Dimitte illos, conservi mei sunt, ac, quæ imperata sunt, ea et nuntiarunt.

152. Dixit autem eis : Verene hæc mihi significavit Dominus? Itane potentia ejus, ut talis civitas, tanto tempore ejus sudoribus venerandique lateris sanguine in fide ædificata, ab immitibus illis feris dilaceretur, est placitum? Hæcne misericordiae ejus arident? Responderunt viri : Nisi hæc ei essent placita, nos ad venerandam strenuitatem tuam haud misisset. Tunc Sanctus, vultum magis præ dolore demittens, caputque quietum, ac si deliberaret, longo tempore tenens, hoc magna cum anxietate dedit responsum; gemebunda enim ejus lingua, remissaque linguæ vox ejus erga patriam commiserationem, quæ immodicam ei tristitiam ciebat, manifestam faciebat. Viris igitur respondit : Abeuntes, fratres, dicite misericordie Domino : Hæc dilectus tuus genuinusque servus Demetrius dicit :

153. Tu, Domine, et meus et civitatis et mundi universi es dominus, ac tanquam dominatum obtinens, mihi, ut hic cum servis tuis habitarem, injunxisti : qui igitur eos in tali necessitate relinquere ac abire possim, vel quo vultu patriæ meæ interitum aspiciam? Qualis autem mihi, civibus meis pereuntibus, vita est futura? Eniuvvero, uti iis gaudentibus spiritualiter aderam, ita nec eosdem periclitantes relinquam, imo vel iis servatis, servabor incolumis, vel pereuntibus commoriar. Etenim et tu ipsemet, ut ut Dominus existens, animam tuam pro ovibus, ut pastor, posuisti; peccatis autem nostris, quia misericordia tua supra nos magna, iraque justa conversionem nostram, non mortem, vult, misericordiam tuam haud superari probe novi. Cum igitur, optime Domine, res omnes in potestate tua habeas, nobis, quod vis, facias; ego enim, ut ante dixi, vel iis servatis, servabor incolumis, vel pereuntibus iisdem commoriar.

154. Hæc benigno dicente martyre, anima mea

ἡ ὁμῶν· τίνος δὲ ἔνεκεν ἐσχόλητε [ἐηλυθάτα?] πρὸς με; λέγουσιν οἱ ἄνδρες· Ὁ Δεσπότης ἀπέστειλεν ἡμᾶς πρὸς τὴν ἀγωνιστήν σου, ταῦτά σοι εἰπώσας, Ταχέως ἐξελεύσῃ δούρο πρὸς με· ἡ πόλις γὰρ τοῖς ἐχθροῖς παραδίδοται. Ἐγὼ δὲ ἀκούσας ταρχαθεῖς, καὶ συγχυθεῖς τῇ δούρῃ τοῦ λόγου, ἀνέστην ἐπὶ τὰς χεῖράς μου, καὶ ἀνακύψας ὀλίγον, ὄρω τὸ φιλόθρησκον καὶ συμπάθος ἐκεῖνο πρόσωπον τοῦ δυνάως οἰκτιρμονος καὶ φιλοπόλιδος μάρτυρος συγκεχυμένον τῇ λύπῃ καὶ κατὰστρυγον, καὶ εἰς γῆν νενοκῆς, καὶ πολλῆς παρρηχίας τῆς ὥρας, καὶ ἀφάτου γενομένης σιγῆς, εἶδον αὐτοῦ τὰ δάκρυα διὰ τῶν θεοειδῶν ἐκείνων παρεῖων καταβαίνοντα, ὡς τὸν ὑπὲρ τῆν εἰπεῖν πρὸς τοὺς ἄνδρας, Τί τὸν κύριόν μου τῇ θλίψει κατεβαπτίσατε; Ἀληθῶς εἰ προεγνώκειν τὴν σκοπὴν ὁμῶν, οὐκ ἐμήνουν ὁμᾶς αὐτῆ. Τότε τὸ θεολόγον αὐτοῦ ἀνοίξας στόμα ὁ ἄγιος, εἶπε τῷ ὑπὲρ τῆν, Ἄφες αὐτούς· σύνδουλοί μου εἰσι, καὶ ἂ ἐκελεύθησαν, ταῦτα καὶ ἀπήγγειλαν.

ργβ'. λέγει δὲ πρὸς ἐκεῖνους· Ἀληθῶς ταῦτά μοι δεδῆλωκεν ὁ Δεσπότης; Οὕτω παρέστη τῷ κράτει αὐτοῦ, ἵνα τληκαύτη πόλις, τοσαύταις γενεαῖς τοῖς ἰδρωσίν αὐτοῦ, καὶ τῷ αἵματι τῆς τιμίας αὐτοῦ πλεονεξίας οἰκοδομηθεῖσα τῇ πίστει, νῦν ὑπὸ τῶν ἀνημέρων θηρίων τούτων διασπασθῆ; Ταῦτα τῇ φιλοθρησκείᾳ αὐτοῦ ἤρεσεν; Ἀπεκρίθησαν οἱ ἄνδρες· Εἰ μὴ ταῦτα παρέστη αὐτῆ, οὐκ ἂν ἀπέστειλεν ἡμᾶς πρὸς τὸ θεοτίμητον τῆς ψυχῆς σου. Τότε πλεόν τῆ κατηφέα σκυθρωπάσας ὁ ἄγιος, καὶ ἐν πολλῇ ὥρᾳ κινῶν τὴν κεφαλὴν ὡσπερ ἦν βουλευόμενος, οὖν θλίψει πολλῇ ταύτην ἔδωκε τὴν ἀπόκρισιν· ἡ γὰρ πολυστένακτος αὐτοῦ λαλιὰ, καὶ ἡ κατισχυωμένη τῆς γλώττης φωνὴ ἔδήλου τὴν περὶ τῆς πατρίδος αὐτοῦ συμπάθειαν, ἄμετρον αὐτῷ τὴν λύπην γεννήσασαν· ἀπεκρίθη οὖν τοῖς ἄνδράσιν· Πορευθέντες, ἀδελφοί, εἴπατε τῷ ἀγαθῷ Δεσπότη· Ταῦτα λέγει ὁ οἰκείος σου καὶ γνήσιος δούλος Δημήτριος·

ργγ'. Σὺ, Δέσποτα, κύριος εἰ κάμου καὶ τῆς πόλεως, καὶ παντός τοῦ κόσμου, καὶ ὡς ἔχων ἐξουσίαν ἐκέλευσάς μοι οἰκεῖν ἐνταῦθα μετὰ τῶν ὀλιων σου πῶς οὖν δύναμαι καταλιπεῖν αὐτοὺς ἐν τληκαύτῃ ἀνάγκῃ, καὶ ἀναχωρῆσαι, ἢ ποῖω προσώπῳ θεάσωμαι τὴν ἀνάλωσιν τῆς πατρίδος μου; Ποῖα δὲ μοι ζωὴ τῶν πολιτῶν μου ἀπολλυμένων; Ἀλλὰ μᾶλλον ὡσπερ, εὐχουμένων αὐτῶν, πνευματικῶς συνήμην αὐτοῖς, οὕτω καὶ κινδυνεύοντων αὐτῶν οὐκ ἀπολειφθήσομαι αὐτῶν· ἀλλ' ἢ σωζομένων αὐτῶν, συσσωζομαι, ἢ φθειρομένων αὐτῶν, συναποθνήσκω αὐτοῖς· καὶ σὺ γὰρ αὐτοῖς, καίτοι Δεσπότης ὑπάρχων, τὴν ψυχὴν σου τέθεικας ὡς ποιμὴν ὑπὲρ τῶν προβάτων· ἐπίσταμαι δὲ ἀκριβῶς, ὅτι οὐ νικῆσουσιν αἱ ἀμαρτίαι ἡμῶν τὴν εὐσπλαγγνίαν σου, ὅτι τὸ εἰεός σου μέγα ἐφ' ἡμᾶς, καὶ ὁ θμὸς σου ὁ δίκαιος τῆς ἐπιστροφῆς ἡμῶν χρῆζει, οὐδὲ τῆς φθορᾶς· ἔχων οὖν τὴν ἐξουσίαν ἀπάντων, ἀγαθὴ Δέσποτα, ὁ κελεύεις ποιεῖσθαι ἡμᾶς· ἐγὼ γὰρ, ὡς προεῖπον, ἢ σωζομένων αὐτῶν, σῶσομαι, ἢ διαφθειρομένων αὐτῶν, συναποθνήσκω αὐτοῖς.

ργδ'. Τούτοις τοῦ εὐπλάγγνου λαλήσαντος μάρ-

τυρος, ἀνέσφηλε μικρὸν ἢ ταλαίπωρός μου ψυχή τῆς ἀπεριχοῦστος αὐτὴν ὀδύνη. Ἀποκριθέντες δὲ ἤθθεν οἱ ἄνδρες, λέγουσι τῷ ἁγίῳ· Ταῦτα κελεύεις εἰπεῖν ἡμᾶς τῷ Δεσπότη; Λέγει ὁ ἅγιος, Ναί, παρακαλῶ. Ἠρώτησαν ἐκεῖνοι, Τί οὖν οὐκ ἔρχῃ μεθ' ἡμῶν; Σκόπησον μὴ λυπηθῆ ὁ ἀποστελλας ἡμᾶς ὡς παρακουσθεῖς. Ἀπεκρίθη ὁ ἅγιος· Ἐγὼ οἶδα ὅτι αἰεὶ τὴν ὀργὴν αὐτοῦ προλαμβάνει ἡ φιλανθρωπία, καὶ τὴν ἀγαθότητα αὐτοῦ ἠκριβωμένους ἀρμόδιον αὐτῇ δέδωκα τὴν ἀπόκρισιν. Καὶ ταῦτα εἰπὼν ἠσπάτατο τοὺς ἄνδρας, καὶ τὰς ἀργυρίας θύρας ἀποκλείσας, ἐν αἷς καὶ ἰστέκει, ἐνδὸν ἔμεινε, μὴ ἀναχωρήσας ἡμῶν χάριτι Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ. Καὶ εὐθὺς ἐγὼ, ὁ ἁμαρτωλὸς, ἦλθον εἰς ἐμαυτὸν· οὐδὲ γὰρ τέλειον ἱκοιμώμην. Ταῦτα τεθέατο ὁ κάλλιτος ἐκεῖνος; ἀνὴρ καὶ φιλόθεος· παραχρῆμά τε διὰ τοῦ τείχους παντὸς διαδραμῶν, παρεθάρβυνε τοὺς πολίτας; τοῦτο μόνον λέγων αὐτοῖς, Θαρσεῖτε, ἀδελφοί, ὁ ἀθλοφόρος μεθ' ὑμῶν ἔστιν· ἐλπίζωμεν δὲ εἰς Χριστόν, οὐχ ἕψεται ἡμῶν κακόν. Ἐκτοτε, ὡς προεγγραπται, καὶ τόλμαν ἄνδρα; οἱ τῆς πύλης ἠμφιέσαντο, καὶ τῶν ἐχθρῶν καταπειρῶντο οἱ μὴ τὴν φωνὴν πρῶτον ἀφιέναι δυνάμενοι τῷ μεγέθει τοῦ φόβου.

ρνε'. Εἰς ὕστερον δὲ τοῖς συνοικοτέροις ἰδὼν πᾶσαν τὴν βρῆθειαν ὀπτασίαν τηλαυγῶς ἐξηγήσατο· καὶ τοῦτο ἀναγκασθεῖς, καὶ θλιθεῖς παρ' ἡμῶν εἰπεῖν τὴν αἰτίαν, δι' ἣν κατὰ τοῦ τείχους βαδίζων διεθεσθαι οὗτο πᾶσι τὴν σωτηρίαν τῆς πόλεως. Ταῦτα ἐνδειξαμένου περὶ ἡμᾶς τοῦ πανενδόξου μάρτυρος Δημητρίου, καὶ ἀληθῆ τὴν ὀπτασίαν τοῦ πέρατος ἀποδείξαντος, τίνα αἶνον ἢ δοξολογίαν περὶ αὐτοῦ τῷ Θεῷ ἀντιδῶσωμεν, ποίαν δὲ τιμὴν, ἢ εὐνοίαν τῷ μάρτυρι προσαγάγωμεν, ἰσθῆρπον τῆς αὐτοῦ πολυσεπλάγγνου προθέσεως, ὃς διὰ τοὺς ἀπειροὺς αὐτοῦ περὶ ἡμᾶς οἰκτιροῦς; τὸν Κύριον ἡμῶν καὶ Θεόν Ἰησοῦν Χριστόν ἐμιμήσατο, καὶ τὴν ψυχὴν τέθεικεν ὑπὲρ ἡμῶν τῶν ἀναξίων καὶ ἁμαρτωλῶν, καὶ οὐ μόνον τὴν Δεσποτικὴν κίλευσιν εἰς τὴν θεϊκὴν ἀφορῶν φιλανθρωπίαν διανεδάλετο, ἀλλὰ καὶ σὺν αὐτῷ θνήσκειν ἡμῖν ὁ πολυσεπλάγγνος ἀπεκρίνατο; Ὁ ψυχῆς ἁγίας, καὶ φιλοπόλιδος, καὶ οἰκτιρμονος! Ὁ συνείσεως θεοπαρέσχου (?), καὶ βουλῆς θεαρέστου, καὶ οἰκονομίας ἁγιοπρεποῦς!

ρνε'. Ἐπειδὴ γὰρ ἠπίστατο τὸν τῶν ὄλων Δεσπότην Θεὸν μὴ συναπολλύντα τὸν δίκαιον μετὰ ἀσεβῶν, μηδὲ ἐὼντα τὴν βλάβον τῶν ἁμαρτωλῶν ἐπὶ τῷ κληρῷ τῶν δικαίων· ἐώρα δὲ καὶ τὰς ἡμετέρας ἁμαρτίας, πᾶσαν ὑπερβαίνουσας πρεσβείας δύναμιν, καὶ εὐλαθεθεῖς, ὡς οἶμαι, μὴ περὶ ἡμῶν ἱκετεύσας, παρεκουσθῆ τὴν θεόδοτον ταύτην γνώμην, ἐβουλεύσατέ τε καὶ διεπράξατο, μείνας ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ καὶ μὴ ἀναχωρήσας τῆς πόλεως, ἵνα μὴ αὐτὸς πάθῃ τι τῶν ἀτόπων, μηδὲ ἡ πόλις πειραθῆ τῶν ἐπηρεζόμενων κακῶν· ἀλλ' ὡσπερ στέφανον ἐκ χρυσοῦ νεοβουμένου γενόμενον, ἔχοντα λίθον τίμιον, ἓνα καὶ

miseram a dolore, qui eam detinebat, paulo contrahit. Respondentes autem, viri nempe, Sancto dixerunt: Hæcne Domino dicere nos jubes? Respondit Sanctus: Ita, obsecro. Rogarunt illi: Ut quid igitur haud venis nobiscum? Vide, ne qui nos misit, ad iram velis contemptum provocetur. Respondit Sanctus: Iram ejus semper a misericordia præoccupari novi, benignitatemque ejus perspectam habens, responsum huic accommodatum dedi. Ac cum hæc dixisset, viros salutavit, argenteisque, in quibus et steterat, portis clausis, intro mansit, a nobis Christi Dei gratia haud recedens (15). Atque ego peccator, statim ad me (neque enim omnino dormiebam) redii. Hæc vidit ornatissimus Deumque amans vir ille, statimque per domos omnes discurrens civibus fiduciam addebat, eis duntaxat dicens: Confidite, fratres, certaminum Victor vobiscum est; speremus autem in Christo, nec tanget nos malum. Ex tunc, ut supra scriptum est, qui civitatis erant, et fortitudinis audaciam induerunt, et, cum vocem primum præ timoris magnitudinis edere haud potuissent, inimicos invadebant.

153. Tandem autem familiarioribus suam omnem visionem prædictam luculenter exposuit, idque, cum a nobis, ut causam, ob quam moenia adiens civitatis salutem omnibus affirmasset, edicere coactus atque impulsus fuisset. Cum hæc nobis gloriosissimus martyr Demetrius exhibuerit, veramque fuisse visionem finis ostenderit, quam ea de re laudem gloriamve Deo retribuamus? Quem vero honorem affectumve ob misericordis voluntatis ejus magnitudinem deferamus martyri, qui per infinitas suas erga nos miserationes Dominum nostrum ac Deum Jesum Christum imitatus est, animamque pro nobis indignis ac peccatoribus posuit, nec tantum Dominico decreto ad divinam misericordiam respiciens moras injecit, verum etiam una cum hoc nobiscum se moriturum multum misericors respondit? O sancta civitatemque amans ac misericors anima! o intellectus Deo gratus, voluntasque Deo placens, ac, quæ Sanctum decet, providentia!

156. Cum enim, rerum omnium Dominum Deum una cum injustis justum non perdere, nec in justorum sorte relinquere peccatorum virgam, perspectrum sorte relinqueret peccatorum virgam, perspectrum haberet; esse autem et peccata nostra omnem intercessionis vim excedentia videret, atque, ut opinor, ne pro nobis intercedens non audiretur, veritus, datum illud divinitus in domo sua manendi civitateque non excedendi, ne quid ipse insolitum pateretur, civitasque quidquam malorum impendentium experiretur, consilium et inivit et executioni mandavit. Verum, quemadmodum coronam, quæ lapidem pretiosum unum ac solum in parte ante-

(15) Hic præsens capit, prout apud nos e bibliotheca Vaticana codice 797 descriptum exstat, terminatur; verum, prout ex altero Vaticanae itidem bibliothecæ codice 821, e quo hic editur, de-

scriptum pariter apud nos exstat, ea præterea, quæ hic sequuntur, complectitur, uti etiam prout in codice olim Mazarinæo exhibetur.

riori habet, ex auro adulterino factam, igne id expurgare procuratore domus volente, domus dominus ad auri adulterini expurgationem, ne ignis, aurum purgans, margaritas simul splendori officiat, haud tradiderit, ita et tunc, cum infinitis nos mortibus propter multa scelera nostra digni essemus, civitatem Domini haud perdidit, ne quid indigni cohabitanti nobis certaminum Victori accideret.

157. At vero, dilecti, impense omnes oremus, viasque nostras secundum Dei voluntatem ambulemus, quo ad finem usque precibus atque operibus certaminum Victorem cohabitatorum relinqueamus. Nos enim, hoc facto, et divina assidue, quae nos servet, contraque inimicos primum quidem spirituales, deinde vero etiam sensibiles munit, ac poena aeterna eripiat regnoque caelesti donet, benevolentiam habebimus. Obsecro autem, fratres, ut castus vester, a Deo congregatus, ad misericordem Deum et pro civitate nostra, a Deo custodia, et pio universa pia Christianorum republica e tota anima ac virtute clamet, utique etiam, veluti abortivi, humilitatis meae recordemini, maximam mihi hanc gratiam retribuentes, quod civis nostri et patris ac post Deum domini, gloriosissimi dico martyris Demetrii, misericordes perenniterque memorandas mirabilium patraciones, etsi ex parte tantum, veritate laudem, prout fas fuit, servata, a me conscriptis, auribus vestris, Deum martyresque amantibus, proposuerim, in Christo Jesu Domino nostro, cum quo regi Deo et Patri cum ipsius vivificante et sancto Spiritu gloria et honor et adoratio ab omni creatura tribuitur ab initio et nunc et semper et in saecula saeculorum (16). Amen.

(16) Ita Joannes Thessalonicensis lucubrationem suam terminat, binis duntaxat, quae ad bellum spectant sanctumque Demetrium illustrent, argumentis expositis, quorum alterum quidem cap. 12, alterum vero exp. praesenti, hocque proximo praegressis duobus aliis absolvit. Atque ea quidem, quae ibidem tractat, Joanne nondum episcopo, gesta fieri; plura autem, cum jam episcopus esset, in Thessalonicensium, ab inimicis pressorum, gratiam a sancto Demetrio patrata suere prodigia quae tamcn auctor ille in litteras haud misit. Ita ipsemet supra cap. 12 non obscure declarat. Audi etiam, qui auctor, qui Joannes Thessalonicensis lucubrationem continuavit, in codice olim Mazarinæo, pag. 133, statim post verba, quibus hanc terminatam hic vides, loquitur: Διανύσας, inquit, παμμακάριστος Πατήρ, ὁ ἐμῶν υμῶν καὶ τρώπεις καὶ ἔργοις καὶ ζηλωτῆς τοῦ παρθένου καὶ ἡγαπημένου Ἰωάννου μετὰ τὰς πλείεστας αὐτοῦ διδασκαλίας, τὰς θεοδότους καὶ πάντα ὑπερβαίνουσας λόγον θαυματουργίας τοῦ ὡς ἀληθῶς σωσιπόλιδος καὶ ἀθλοφόρου τοῦ Χριστοῦ Δημητρίου, ὡς ἐν αὐτῇ αὐτοῦ ἐμφέρεται θέσει, ἐν μέρει συνεγράψατο, ὡς οἶμαι, μὴ φθίαςαι καὶ τὰς ἐπὶ τῶν χρόνων αὐτοῦ γεγεννημένας τῇ καθ' ἑμᾶς μεγαλοπύλει τῶν βαρβάρων ἀφάτους πολιορκίας συντάξαι, ἧ διὰ τὸ πλησίον τῆς αὐτοῦ ἀφ' ἡμῶν πρὸς Θεὸν ἀποδημίας ταύτας γεγενῆσθαι, ἧ μᾶλλον καὶ ταῦτα· παρ' αὐτοῦ συγγραφείσας τὸς μετ' αὐτὸν ἱερέας ἀποκρύψαι. « Beatissimus Pater noster, qui nominis ejusdem est, moribusque et operibus virginem dilectumque Joannem secundum ejus dogmata, numero plurima, æmulatur,

μόνον κατὰ τὸ ἔμπροσθεν, ὀλίγοντος τοῦ διοικητοῦ τῆς οἰκίας πύρι τοῦτον καταχωνεῦσαι πρὸς κάθαρσιν τοῦ κεκιθῶλεμένου χρυσοῦ, ὁ οἰκοδεσπότης οὐ συνεχώρησεν, ἵνα μὴ τὸν χρυσὸν καθαιρὸν τὸ πῦρ τῇ λαμπρότητι τοῦ λίθου διαλυμαίνοντο· οὕτω καὶ τότε, μυρίων θανάτων ἀξίῳ ὄντων ἡμῶν διὰ τὰ πολλὰ ἡμῶν πλημμελήματα, οὐ κατέφθειρε τὴν πόλιν ὁ Κύριος, ἵνα μὴ τι τῶν ἀναξίων συνοικοῦντι ἡμῖν τῷ ἀθλοφόρῳ προσγένηται.

ρνζ'. Ἀλλ' ἐκτενῶς ἅπαντες δεηθῶμεν, ἀγαπητοί, καὶ τὰς πορείας ἡμῶν εἰς θαρραλεῖαν ὁδηγήσωμεν, ὡς ἂν μέχρι τέλους εὐχαῖς καὶ ἔργοις τὸν ἀθλοφόρον περικρατήσωμεν συνοικον. Τοῦτου γὰρ ἡμῖν κατορθωμένου, καὶ τὴν θείαν ἀνευδοκίαν εὐμένειαν ἔξομεν σώζουσαν ἡμᾶς, καὶ τειχίζουσαν κατὰ τῶν νοσητῶν πρῶτων πολεμίων, ἔπειτα καὶ τῶν αἰσθητῶν, καὶ ῥομμένην ἡμᾶς τῆς αἰωνίου κολάσεως, καὶ προξενούσαν τὴν βασιλείαν ἡμῖν τὴν οὐράνιον. Παρακαλῶ δὲ ὑμῶν, ἀδελφοί, τὴν θεοσὺλλεκτον ἐκκλησίαν ἐκ πάσης ψυχῆς καὶ δυνάμεως ἐκδοῆσαι πρὸς Θεὸν τὴν οἰκτίρμονα περὶ τε τῆς θεοφυλάκτου ἡμῶν πόλεως, καὶ περὶ τοῦ παντὸς τῶν Χριστιανῶν εὐσεβοῦς πολιτεύματος, καὶ ὡς περὶ τοῦ ἐκτρώματος μνήσθητε καὶ τῆς ἐμῆς ταπεινώσεως, ταύτην μοι μεγίστην ἀντιδόντες τὴν χάριν, ἀν' ὧν τοῦ πολίτου καὶ προστάτου καὶ μετὰ Θεὸν δεσπότου ἡμῶν, τοῦ πανανδόξου, ἔγω, μάρτυρος Δημητρίου, τὰς φιλανθρώπους καὶ ἀειμνήστους θαυματουργίας, καὶ ἐν μέρει, πλην φιλαληθῶς ὡς ἐνέστη, συγγραφάμενος, ταῖς φιλοθείαις ὑμῶν παραθέμην καὶ φιλομάρτυρον ἀκααῖς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, μεθ' οὗ τῷ βασιλεῖ Θεῷ καὶ Πατρὶ, σὺν τῷ ζωοποιῷ αὐτοῦ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι ἡ δόξα, καὶ ἡ τιμὴ, καὶ ἡ προσκύνησις ὑπὸ πάσης κτίσεως ἀναπέμπεται ἀπ' ἀρχῆς, καὶ νῦν, καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

datas a Deo sermonemque omnem superantes civitatis vere Servatoris Christianique certaminum victoris Demetrii miraculorum patraciones terminans, eas duntaxat, uti ex ipsa ejus depositione intelligitur, ex parte conscripsit, ad ineffabiles etiam, ut opinor, quae temporibus ejus magnae civitatis nostrae obvenerent, Barbarorum obsidiones conscribens non veniens, vel quod prope ejus a nobis ad Deum migrationem gesta sunt, vel potius quod illas, ab eo conscriptas, archiepiscopi, qui eum exceperunt, absconderint. » Joannes ergo obsidiones Thessalonicenses temporibus suis factas, miraculisque sancti Demetrii illustratas, in litteras haud misit, uti ex hisce jam recitatis scriptoris anonymi, qui eum continuavit, verbis liquet: cum autem, per tempora Joannis, non ea, quae integram ejus aetatem, sed quemadmodum ex iis quae infra lucubrationis suae, proxime hic subjectae, initio scribit, colligere fas est, episcopatus ejus durationem fuerint complexa, duntaxat intelligat, apertissime sane indicat, civitatis Thessalonicensis obsidiones, cum Joannes jam esset Thessalonicensis archiepiscopus, evenisse, easque tamen ab eo omnes litteris haud esse commendatas. Ceterum Joannem Thessalonicensem lucubrationis, quam ejus nomine jam dedimus, vere esse auctorem, etiam collige e verbis proxime recitatis scriptoris anonymi, qui ea praeterea in modum lucubrationi suae praemittit una cum aliquot aliis. huc non transcribendis, quibus sese Joannis Thessalonicensis lucubrationem jam datam continuaturum edicit.

MIRACULORUM LIBER II

AUCTORE ANONYMO.

CAPUT PRIMUM.

Sclavi ab obsidione Thessalonicensi, apparente sancto Demetrio, deturbantur, duzque illorum capitur, ac deinde etiam occiditur (17).

ρη'. Ἐγένετο τοίνυν, ὡς εἴρηται, ἐπὶ τῆς τοῦ Α ἐν ὄσια τῆ μνήμῃ ἐπισκοπῆς Ἰωάννου τῶ τῶν Σκλαβίνων ἐπαρθῆναι ἔθνος, πλῆθος ἀπειρον συναχθὲν ἀπὸ τε τῶν Δρογουδιτῶν, Σαγουδατῶν, Βελεγεζιτῶν, Βατουνητῶν, Βερζητῶν, καὶ λοιπῶν ἔθνῶν, πρῶτως ἐφευρόντων ἐξ ἑνὸς ξύλου γλυπτὰς νῆας κατασκευάσαι κατὰ θάλασσαν ὀπισσαμένους, καὶ πᾶσαν τὴν Θετταλίαν καὶ τὰς περὶ αὐτὴν νήσους καὶ τῆς Ἑλλάδος, ἐτι μὴν καὶ τὰς Κυκλάδας νήσους καὶ τὴν Ἀχλίαν πᾶσαν, τῆν τε Ἡπειρον καὶ τὸ πλεῖστον τοῦ Ἰλλυρικοῦ καὶ μέρος τῆς Ἀσίας ἐκπορθῆσαι, καὶ ἀοικήτους — πλείεστας πόλεις καὶ ἐπαρχίας ποιῆσαι, βουλεύσασθαι τε ὁμοθυμαδὸν καὶ κατὰ τῆς εἰρημένη, ἡμῶν φιλοχρίστου ταύτης πόλεως παρατάξασθαι, καὶ ταύτην, ὡς τὰς λοιπὰς, ἐκπορθῆσαι· εἶτα δὲ καὶ ἐπὶ τούτοις ὁμογνώμονες γενόμενοι, ὡς περὶ κατεσκευάσαν ἐκ μονοδένδρων γλυπτὰς νῆας, ἀπείρους τὸν ἀριθμὸν ὑπαρχούσας, κατὰ τὸ πρὸς θάλατταν κατεστρατοπέδευσαν μέρος· τὸ δὲ λοιπὸν ἀναρίθμητον πλῆθος διὰ τε ἀνατολῆς, ἀρκτου καὶ δύσεως, δι' ὅλων τῶν μερῶν τὴν θεοφροῦρητον ταύτην περιτοκῆσαι πόλιν μεθ' ἑαυτῶν ἐπιξύνους ἔχοντες τὰς ἐαυτῶν γενεὰς μετὰ καὶ τῆς αὐτῶν ἀποσκευῆς, ὀφείλοντας ἐν τῇ πόλει μετὰ τὴν ἄλλωσιν τοῦτους ἐγκαταστήσαι.

158. Sub beatæ igitur memoria Joannis (16) episcopatu est factum ut, quemadmodum dictum est, Sclavorum gens, numero infinito et ex Drogobitis, Sagodatis, Belegezetis, Bæonitis, Berzitis, reliquisque quæ primum uno ex ligno naves præparare didicerant nationibus (19) congregata insolesceret, adeo ut per mare pugnas Thessaliamque omnem ac sitas prope illam et Græciæ insulas, quin adhuc et Cycladas insulas omnemque Achaiam atque Epirum totumque fere Illyricum atque — civitates ac provincias habitatoribus vacuas efficeret (20), simulque universa et præfatam hanc nostram Christi amantem civitatem oppugnare, eamque, ut reliquas, deprædari meditaretur. Deinde vero, cum et in hisce ejusdem essent opinionis facti, naves, numero existentes infinitas, quarum singulas uno ex ligno pararant, juxta plagam, quæ ad mare sita est, locarunt; reliqua vero multitudo innumera et ab oriente, septentrione et occidente custoditam hanc a Deo civitatem omni ex parte circumdare cœpit, familias suas promiscuas una cum earumdem supellectile, in civitate post expugnationem sedem fixuras (21), secum habens.

(17) Ut quo tempore anonymus libri hujus auctor floruit, exploratum utcumque habes, adi Commentarium prævium num. 24. Caput præsens, a quo lucubrationem suam inchoat, in codice olim Mazarinæo, e quo hic lectori id exhibetur, a fol. 136 usque ad fol. versum 144 extenditur, sequentemque hunc, Περὶ τῆς κατασκευῆς τῶν Δραγουδιτῶν, Σαγουδατῶν, Βελεγιζιτῶν, καὶ τῶν λοιπῶν, *De Dragobitarum, Sagodatarum, Bolegizitarum reliquorumque navium apparatu*, præserti in capite titulum; ego autem, quem argumento aptius congruere existimavi, alium ei substitui.

(18) Auctor certe non de alio Joanne, Thessalonicensi archiepiscopo, quam de quo verbis, ad voi. 16, col. 1523, insertis, unaque cum aliquot aliis lucubrationi suæ præfationis in modum præmissis, fuit locutus, sermonem hic instituit; quare cum jam dati de sancti Demetrii miraculis libri Joannes ille (adi mox dictum Adnotatum) auctor sit, hique certe, uti apud Lequentium tom. II *Orientalis sacri*, col. 40 et binis seqq., videre licet, non citius, quam anno 650 ad cathedram Thessalonicensem fuerit promotus, verosimillimeque ante annum 700 obierit, consecrarium ex hoc loco fit, ut, quæ præsentī capite narrantur, sæculi septimo, media sui parte jam elapso, venerint. Et vero vel sub Constantino Pogonato vel Justiniano, hujus nominis secundo, qui tunc Romani imperii habenas moderati sunt, isthæc collocanda esse, vel ex

eo verosimillimum evadit, quod duo hi principes contra nationes barbaras, imperio Romano in Europa infestas, bellum gesserint, uti ex Theophañe, Cedreno, Zonara, aliisque Græcorum historicis passim obviis intelligitur.

(19) Hæc diversarum Sclavice gentis nationum seu tribuum nomina, nec apud historie Byzantinæ seu imperii Orientalis scriptores, nec alibi uspiam expressa invenire quivi. Nec est tamen, cur propterea auctoris anonymi, qui ea hic commemorat, fides suspecta habeatur, maxime cum dubitandum non sit, quin amplissima lateque extensa Sclavorum gens varias in nationes seu tribus distributa fuerit, nec ullus inveniatur auctor, qui ea recensere aut ex instituto debuerit, aut etiam qualicumque ex causa propositum sibi habuerit.

(20) Quam veritati consona existant, quæ hic scriptor noster memoriæ prodit, haud difficulter quisque deprehendet, qui res, sub Constantio tertio, Constantino Pogonato et Justiniano secundo, Orientis imperatoribus, gestas atque a Simocatta aliisque scriptoribus ad posteritatem transmissas, evolvet. pauloque accuratius expendit.

(21) Et hoc, quod hic auctor noster anonymus memoriæ prodit, a veritate historica neutiquam abhorret, cum nationes Sclavicas iis in locis, quæ seu armis seu aliter occupassent, non raro etiam, inquilinis pulsas, sedes fixisse, e supra laudatis aliisque historicis habeatur compertum.

159. Lacrymæ tunc erant fluminis in modum A effusæ, ejulatusque omnis civitatis populi, quod ineffabiles civitatum devastationes cædesque ac captivitates infinitas factas, de suo etiam interitu oinni prorsus ex parte inaudiciens, intellexisset, solo auditu emortui, præsertim quidem quod neque indigenarum navigia, vel ad ea ex locis quæ vicina erant, servanda, vel ad portus, hic existentis, ostium custodiendum relicta essent residua; timor vero civibus a Christianis iis qui, cum in crudelis illius conflictus experimento captivi facti fuissent, aufugerant magis incuteretur. Ac tunc et timidorum et fortium unus erat animus, præque oculis quisque vel captivitatis acerbitatem vel mortem habebat, aliter secundum divinum Eloquium: « Si quis B vos persequatur, e civitate illa fugite in aliam ¹¹, » quo fugeret non habens, quod omnis Sclavorum gens barbara civitatem non secus ac corona mortifera cinxisset. Verum qui nostrum peccatorum mortem non vult, sed conversionem et vitam, neque hac in re servi sui vere genuini nostrum indignorum curatoris, memorandi perpetuo martyris Demetrii preces despexit, sed et in tali obsidione miracula ante patrata iteravit.

ἔπειτα προσβειῶν παρήκουσεν, ἀλλὰ πρῶτην καὶ τελευταίην πολιιορκίαν ἐπίσχεψεν τῶν θαυμάτων ἐποιήσατο.

160. Cum enim Sclavorum gens, ut simul universa ac improviso in murum irrumperet, omnia composuisset, Sclavi, qui in navibus erant, desuper hasce quo cum in murum essent moturæ, remiges illasos ab iis qui e mœnibus lapides telave adversus eos ejacularentur, servarent, tabulisque, et ut C vocantur, pellibus cooperiendi consilium cepere. Atque hæc prima ipsis..... e superiori nutu per Martyrem injecta fuit stupiditas, ut haud recto cursu ad civitatem, sed ad sinuosum quemdam stationis Cellarion antiquitus vocatum locum accesserint, eo appellentes, ut quod meditati erant, fallaciæ opus executioni mandarent, cumque hoc ibidem Barbari detinentur, accidit ut qui civitatis erant, paulum audaciæ, utpote remissione quapiam ipsis facta, receperint, quosdamque in portu, quibus et catenam apposuerunt, e lignis gradus extruxerint; cumque similiter et femora sua, acutas D quasdam virgas, quarum alix e lignis spathæ in modum acuminatæ erant, manu ferentes, resoluti, nec fulgorem emittente ferro vestiissent, interius

161. Vallem autem prope memorabile admodum incontaminatæ Deiparæ templum, cum locus ille, ubi omnes norunt, muro munitus haud esset, ex-

¹¹ Matth. x, 23.

ρνθ'. Καὶ ἦν τότε δάκρυα ποταμόρρειθρα ἐκχεόμενα καὶ οἰμωγαὶ τοῦ παντὸς τῆς πόλεως λαοῦ, ἐκ τῆς ἀκοῆς μόνῃς νεκρωθέντος, διὰ τὸ ἀκηχοέναι αὐτοῦ τὰς ἀφάτους τῶν πόλεων ἐκπορθήσει; καὶ τὰς γεγενημένας ἀπειροῦς κατασφαγὰς καὶ αἰχμαλωσίας, καὶ ὅτι περ παντὶ πανταχοῦ ἐπὶ τῇ αὐτῶν ἀπωλείᾳ εὐδοκίμησαντας· ἄλλως τε δὲ μὴ ὑπολειφθῆναι πλοῖα τῶν ἐγγχωρίων, ἢ ἐκ τῶν γεγενημένων πλησίον χώρων σεσῶσθαι, ἢ ὑπάρχειν πρὸς παραφυλαχὴν τοῦ στομίου τοῦ ἐνταῦθα λιμένος· δειλίαν δὲ πλείω θέσθαι τοῖς πολίταις ἐκ τῶν ἀποφύγων Χριστιανῶν τῶν ἐν πείρᾳ τῆς αὐτῆς ἀνηλεοῦς παρατάξεως γεγενημένων αἰχμαλώτων· καὶ ἦν τότε καὶ τῶν δειλῶν καὶ τῶν ἀνδρείων ἡ ψυχὴ μία, καὶ ἕκαστος πρὸ ὀφθαλμῶν τὸ πικρὸν τῆς αἰχμαλωσίας ἐώρα ἢ θάνατον, οὐκ ἐχόντων ἐτέρως τοῦ φυγεῖν κατὰ τὸ θέλον λόγιον τὸ φάσκον· « Ἐάν τις ὅμως διώκῃ, ἐκ τῆς πόλεως ταύτης φεύγετε εἰς τὴν ἐτέραν, » διότι καθάπερ στεφάνῃ θανατηφόρος τὸ βάρβαρον ἅπαν Σκλαβίων τὴν πόλιν περιτείχει. Ἄλλ' ὁ μὴ βουλόμενος ἡμῶν τῶν ἀμαρτωλῶν τὸν θάνατον, ἀλλὰ τὴν ἐπιστροφήν καὶ τὴν ζωὴν, οὐδὲ ἐν τούτῳ ὡς ἀληθῶς γνησίου αὐτοῦ δούλου, τοῦ κηδεμόνος ἡμῶν τῶν ἀναξίων, τοῦ ἀειμνήστου μάρτυρος Δημητρίου

ρξ'. Σύνταξιν γὰρ τοῦ παντὸς τοῦ Σκλαβίων ἔθνους ποιησαμένων, ὁμοθυμαδὸν καὶ αἰφνης προσβαλεῖν τῷ τείχει, οἱ ἐν ταῖς ναυσὶν ὄντες Σκλαβῖνοι σκέψιν ταύτην ἐποιήσαντο ἐφ' ᾧ ταύτας ἐπάνωθεν σανίαι τε καὶ ταῖς λεγομέναις βύρσαις σκεπάσαι, ὅπως τῷ τείχει μελλούσας προσορμησαι, ἀπληγὰς τοὺς ἐλάτας ἐκ τῶν ἀπὸ τῶν τειχίων λίθους ἢ δολὰ ἀκοντιζόντων κατ' αὐτῶν φυλάξουσιν· καὶ αὕτη πρῶτη ἐκ τῆς ἀνω βεπῆς δέδοται αὐτοῖς διὰ τοῦ μάρτυρος ἡ δειλία, εἰς τὸ μὴ εὐθυδρόμως προσπελάσαι τῇ πόλει, ἀλλ' εἰς τόπον κολπῶδη ὀρμισεῶς τινος ὑπαρχούσης τὸ ἐπικληθὲν ἐξ ἀρχαίων Κελδάριον, ἐκεῖσε παραγενόμενοι ἐφ' ᾧ τὸ μελετηθὲν αὐτοῖς ἐκπληρῶσαι τῆς τέχνης ἔργον, ἀκέιστε ἐπὶ τούτῳ τῶν βαρβάρων ἐνασχοληθέντων μικρὸν θάρσους τοὺς τῆς πόλεως ἀναλαβεῖν, ὡς βραχείας ἐνδόσεως αὐτοῖς γεγενημένης, καὶ κατασκευάσαι τινὰς ἐκ ξύλων βάσεις ἐν τῷ λιμένι, ἐν αἷς τὴν ἀπόθεσιν τῆς ἀλύσεως ἐποιήσαντο, καὶ μηροῦς δὲ ὡσαύτως ἐξ ἀναλύτων σιδήρων ἐαυτοὺς ἀμπέγοντας σκιοειδῶν τινὰς ὀξείας φέροντας βάρδους, ἐτέρας δὲ ἡλωτῆς σπαθοειδεῖς ἐκ ξύλων ἐξεστῶσας, ἐνδότερον δὲ τούτοις τὰς ἐπὶ παρακομιδῇ ξυλᾶς [ξύλινας] τυχοῦσας νῆας, ἄσπερ κυδαῖα; ἐλαλοῦν, ἀνάψαντες δι' ἀγκύρων συνεχομένας κατὰ τὸ στόμιον τοῦ λιμένος προσηλωθείσας, δίδον πρὸς τὴν μέλλουσαν παράταξιν ἐποιήσαντο.

ρξα'. Τάφρον δὲ τότε πρὸς τῷ πανυμνήτῳ τεμένει τῆς ἀχράντου Θεοτόκου τοῦ ὄντος πρὸς τῷ αὐτῷ λιμένι ἐποιήσαντο, ἀτειχίστου τοῦ τοιοῦτου καθεστῶ

τος τόπου, ὡς ἅπαντες ἐπίστανται, καὶ ἡ τῶν πούλιτων διὰ γωνάτιων ἡλώτων μηχανῆ κατασκευάστο ἐν τῇ γῆ κρυφθῶν ἀποθεθέντων, ἐξ ὀλίγης ὕλης τινος σκευασθέντων, ὅπως τῆ τῶν τοιούτων ὀργάνων ἀορασίᾳ οἱ τὴν ὁρμὴν τῆς ἐπιβάσεως ποιῆσθαι μέλλοντες πολέμιοι ἐν αὐτοῖς ἐμπαρῶσι, καὶ ἐν τῷ ἐκεῖσε δὲ μόλις καὶ αὐτῷ ἀτειχίστῳ τότε διὰ σανίδων καὶ ξύλων τινῶν, ὡς μέχρι στήθους ταίχισαι, καὶ τὰ λοιπὰ δὲ τῶν ἄλλων μαγγάνων ἀμυντήρια τὰ πρὸς παράταξιν ἦτοι ὄργανα κατασκευάσθησαν· καὶ λοιπὸν τὴν ἐλπίδα πᾶσαν εἰς Θεὸν καὶ εἰς τὸν ὑπερασπιστὴν τῆς πόλεως Δημήτριον ἀναθέμενοι, τῆς ἑαυτῶν προθυμίας τὸ σπουδαῖον ἐπεδείκνυτο παραθάρρυνοντες τοὺς ἀσθενεστέρους τὸν λογισμὸν ἐπὶ τῇ ἐλπίζομένῃ τοῦ πολέμου παρατάξει.

ρξβ'. Καὶ τριῶν οὕτω διαδραμουσῶν ἡμερῶν καὶ τῶν Σκλαδικῶν νηῶν, ὡς ἀπὸ μιλίων δύο τοῦ ταίχους παραπλευσῶν, καὶ τόπους εὐαλότους ἐφ' ἐκάστης ἡμέρας κατασκοποῦντων, τῇ τετάρτῃ ἡμέρᾳ σὺν τῇ τοῦ ἑωσφόρου ἀναβάσει ἅπαν τὸ βάρβαρον φύλον ἐμοθυμαδὸν ἀνακράξαν ἐκπάντοθεν τῷ ταίχῃ τῆς πόλεως προσέβαλον, οἱ μὲν διὰ πετροβόλων κατασκευασμένων λίθους ἀκονίζοντες, ἄλλοι προσάγοντες κλίμακας πρὸς τῷ ταίχῃ ἐκπορθεῖν ἐπειρῶντο, ἄλλοι ἐν ταῖς πύλαις πῦρ ἀποκομίζοντες, ἕτεροι βέλη καθάπερ νιφάδας χειμερινὰς τοῖς ταίχῃσι ἀπέπεμπον· καὶ ἦν θεωρεῖν τὸ παράδοξον ἐκαίνο τῶν ὀπλων νέφος, καθάπερ χαλαζοτόκος πληθὺς τὰς τοῦ ἡλίου ἀκτίνας συσκιάζει, οὕτω τὸν ἀέρα τοῖς τοξεύμασι καὶ ταῖς βολαῖς τῶν λίθων καλύψαν.

ρξγ'. Τῆς οὖν τοιαύτης καὶ τηλικαύτης προσβολῆς γενομένης, οἱ τῷ πλωτῆρι τῶν βαρβάρων εὐτολμοὶ καὶ πρὸς παράταξιν ἀνδριώτεροι ὀρόμῳ σὺν ταῖς ναυσὶ πρὸς τοὺς παρ' αὐτῶν συνοραθέντας προσήγγισαν τόπους, οἱ μὲν εἰς τὸν πρὸς δύσιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς σκάλας πύργον, ἔνθα καὶ παραπύλιον ὑπάρχει, οἱ δὲ πρὸς τὸ ἀτειχίστον μέρος, ἔνθα ἡ σοῦδα καὶ ἡ τῶν κρυπτῶν τῶν τελεῶν λεγομένων ἡλωτῶν ἐτύγγανεν μηχανῆ, οἱ μὲν ἐλπίδα προσδοκίας τεθεικότες, ὡς ἀγνώστων αὐτοῖς τῶν τοιούτων ὀργάνων, ἐκεῖθεν εἰσέρχεται, οἱ δὲ ὡς εὐτελέστερον τὸ λαχθῆν ὑπάρχον παραπύλιον τοῦτο κατατάξαι καὶ δι' αὐτοῦ τὴν τῆς πόλεως ἄλωσιν ποιήσασθαι. Τότε δὴ τότε ἅπαντα ἡ πόλις ἀντὶ πατρῶν καὶ βελῶν τὰ δάκρυα ὡς ὀμβροτόκους νεφέλας πρὸς τὸν πάντων Δεσπότην καὶ Θεὸν ἐξέχεον, λέγοντες· Καὶ τὰ νῦν ἐξελού ἡμεῖς, ὁ Θεὸς, ἐκ τῆς παγίθος τῶν θη-

A struxerunt, pulpitoremque e clavatis muricibus (22), latenter in terra reconditis, exigua quadam e materia factis, machina, ut in eos inimici, cum aggressionis impetum facturi essent, serraamenta hujusmodi haud videntes, impingerent, præparata fuit, atque in eo qui ibidem est, portu et ipso muris tunc haud munito, e tabulis lignisque quibusdam, ita ut et pectus tutarentur, instrumenta propulsatoria reliqua seu ad conflictum instrumenta fuerat confecta, ac tandem, spe omni in Deum civitatisque defensorem Demetrium reposita, animo imbecillioribus sperato belli successu fiduciam addentes alacritatis suæ studium manifestum fecere.

B 162. Ac cum dies tres ita essent elapsi, Sclavicæque naves duorum circiter milliarium spatio a mœnibus navigarent, diebusque singulis loca expugnata faciliora, unde eorum, quæ sperabant, depredationem facerent, specularentur, die quarta, statim atque aurora illuxit, universa simul Barbarorum gens, clamore undique sublato, in civitatis murum irrupit, hi quidem e paratis petrobolis lapides ejaculantes, illi scalas adducentes, murum superare conabantur, alii portis ignem admovebant, alii tela, non secus ac hiemales nives, confertim cadentia in mœnia, emittebant, eratque videre mirandum illum telorum nimbum, quemadmodum grandinis multitudo solis radios offuscat, ita aerem sagittis lapidumque ejectionibus obtegere.

C 163. Cum itaque talis ac tantus impetus factus esset, illi qui e Barbaris navigatione audaciores atque ad pugnandum fortiores erant, navibus ad loca quæ ab ipsis conspecta erant, cursim accesserunt, alii quidem ad ecclesiasticæ scalæ (23), ubi et portella existit, turrim, occidentem versus sitam; alii vero ubi et suda (24), et quæ occulta erant, tellorum (25), ut vocantur, clavatorum machina existebat, ad plagam muris destitutam, hi quidem, utpote instrumentis hujusmodi eos latentibus, expectationis spe concepta, fore ut illac ingrederentur; illi vero, quod prædictam illam portellam perrumpere facile esset, fore ut per illam civitatis expugnationem perficerent. Tum illico civitas tota lapidum ac telorum loco lacrymas velut imbriferas nebulas ad rerum omnium Dominum ac Deum effudit dicens: Et nunc, o Deus, o venantium laqueo

(22) Significationem, quæ vocabulis πούλιτων et γωνάτιον hoc in sensu conveniat, nusquam hisce adaptatam inveni; ex orationis tamen contextu visum est postremum vocabulum Latine interpretari *muræ*; cuius vocis significationem ut apprimè explanatam invenias, adi Lipsium Poliorceuticōn lib. v, dialog. 3, inveniesque etiam ex iis quæ ibidem is scriptor in medium adducit, primum e dictis vocabulis idem fortassis, quod Latine *vallum cæcum*, significare.

(23) Ita indubie locus quispiam, qui vel intra vel extra Thessalonicam situs erat, appellatus fuerit.

(24) Thessalonicenses eo loco, quo destituta

muro Thessalonica erat, contra Sclavorum vim extruxisse vallum, num. 171 auctor retulit; vallum autem tribus constabat, fossa nempe, aggere, et sudeto seu facto e sudibus acutis sepimento; quare cum hic auctor loquatur de *suda*, eo loco, quo muris destituta erat Thessalonica, existente, vocabulum illud idem significare autumo, quod *sudetum*; licet autem nec hoc in Lex cis occurrat, apud scriptores tamen id in usu esse, liquet ex iis, quæ laudatus Lipsius loco cit. profert.

(25) Idem fere hic per vocem τελεῶν, quod supra per vocem γωνάτιον, significari existimo. Adi interim Lipsium Poliorceuticōn loco proxime cit. et lib. II, dialog. 2.

nos eripe, ne inimici nostri dicant, Ubi est Deus A
eorum, in quem speraverunt? Clamabimus et nos
etiam per tuum certaminum victorem, Domine :
« Anima nostra, ut passer ex insidiantium laqueo
liberata est; laqueus contritus est, et nos liberati
sumus. In nomine Domini, qui cælum et terram
fecit, auxilium nostrum ».

164. Tunc autem a plurimis propugnator ille
patriæque vere amator, gloriosissimus martyr De-
metrius, chlamydem albam ferens, ac primum qui-
dem murum percurrens, deinde vero supra mare,
veluti supra solum, cursim ambulans dilucide fuit
conspicuit. Atque hæc quidem non solum plurimi,
sacro baptismate initiati, tanquam digni viderunt,
verum etiam et genuini Hebræorum filii in Gutta-
rum, ut loquuntur, plaga fuere conspicati. Cum
enim inordinatus navium prædictarum jactus, si-
milli ex causa natus, per martyrem supervenisset,
aque in seipsas hæc incurrerent, aliquas ex iisdem
sursum volvi, exsistentesque in illis Sclavos dejici
contigit. Qui vero natando alio in navigio (26) ser-
vari volebat, illud a se apprehensum subvertit,
eosque, qui in eodem erant in mare conjecit. Ac
jam ex aliis naucleris fuere, qui confugientium ad
eos manus ensibus amputabant; alter alteri in ca-
pat gladium adigebat, alius autem alium hasta vul-
nerabat, ac quisque sui ipsius soluti studens alte-
rius inimicus fiebat, ac his quidem, qui in Tribol-
os (27) occulatos inciderant, ibidem detentis,
illis vero magna e navium agitatione extra mare
in littore hærentibus, easque retrahere haud valen-
tibus, alii e civibus, qui viribus valebant, desilien-
tes, alii vero portellam, per quam inimici sese
civitatem expugnatos sperant, confringentes,
victoriam per eandem, certaminum Victore com-
militante, obtinere.

165. At tunc videre erat mare totum Barbaro-
rum e sanguine rubro colore tinctum, Pharaonis-
que cum Ægyptiis in mari submerationem referens.
Ea ipsa enim hora Dei misericordia scaturit. Cum
enim ventus (erat enim ad summum hora diei se-
cunda) tempus nondum esset, statim ventus pere-
grinus afflavit, ut jam quæ permanserant, Barba-
rorum naves movere ad revertendum haud possent.
Verum filii quidem vix ad Orientalem, alii vero ad
Occidentalem plagam exierunt. Plurima porro Bar-
barorum occisorum corpora prope murum ac litus
mare ejecit. Tandem, qui prope mare habitabant,
omnes armati egressi abscissa infestissimorum ca-
pita supra portam terrestrem Barbaris ostendere;
nautæ vero, qui incolomes supererant, divinitus

13 Psal. cxxiii, 7, 8.

(26) Cum nomina *ετερος* et *ουτος* in neutro genere
hic ponantur, generisque feminiini substantivum
ναυς, navis, ad quod referuntur, præcedat, necesse
est, ut aut dicta nomina in neutro genere perpe-
ram ponantur, aut ut post primum ex his omissum
sit generis neutrius substantivum *πλοιον*, quod
idem, quod *ναυς*, significat.

αρουόντων, μή εἴπωσιν οἱ ἐχθροὶ ἡμῶν, Ποῦ ἐστὶν ὁ
θεὸς αὐτῶν, ἐφ' ὃν ἠλπισαν; Καὶ κραξάμεθα κατὰ
ἡμεῖς διὰ τοῦ ἀθλοφόρου σου, Κύριε· ἡ ψυχὴ
ἡμῶν, ὡς στρουθίον, ἐρρύσθη ἐκ τῆς παγίδος τῶν
θηρευόντων· ἡ παγὶς συνετρίβη, καὶ ἡμεῖς ἐρρύ-
σθημεν, ἡ βοήθεια ἡμῶν ἐν ὀνόματι Κυρίου, τοῦ
ποιήσαντος τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν. »

ῤεδ'. Τότε δὲ προφανῶς παρὰ πλείστων τεθέα-
ται ὁ ὑπέρμαχος οὗτος καὶ φιλόπατρις ὄντως Δημή-
τριος, ὁ πανένδοξος μάρτυς, χλαμύδα λευκὴν φέρων,
καὶ πρῶτον μὲν τὸ τεῖχος διατρέχων, εἶτα δὲ καὶ
ἐπὶ τῆς θαλάττης, ὡς ἐπὶ ἐδάφους, δραμαίως περι-
πατῶν. Καὶ ταῦτα μὲν οὐ μόνον οἱ τῶν τοῦ ἁγίου-
βαπτίσματος μεμυημένοι, ὡς ἄξιοι, πλείστοι θεά-
σαντο, ἀλλὰ γὰρ καὶ παῖδες Ἑβραίων ἀφθοροὶ κατὰ
τὸ τῶν λεγομένων Βρόχθων μέρος θεάσαντο· καὶ
ὁμοιοτόκου φορᾶς τῶν λεχθεισῶν νηῶν ἀκαννίστου
διὰ τοῦ μάρτυρος ἐπελευθύνθη, καὶ εἰς ἑαυτὸς προ-
σιπτουσῶν, τινὰς ἐξ αὐτῶν ἀνακυλῆσαι συνέβη καὶ
τοὺς ἐν αὐταῖς ἀποβαλέσθαι Σκλάδους. Ἄλλ' ὁ κο-
λυμβῶν βουλόμενος ἐν ἑτέρῳ σώζεσθαι, τοῦτο κατ-
έχων ἔστρεψε, καὶ τοὺς ἐν αὐτῷ ἐν τῇ θαλάσῃ
ἀπέβριπτεν· καὶ λοιπὸν οἱ τῶν ἑτέρων ναυκλήρων
τῶν πρὸς αὐτοὺς προειμένων τὰς χεῖρας μετὰ ξιφῶν
ἀπέτεμνον· ἄλλος ἄλλῳ κατὰ τῆς κεφαλῆς τὸ ξίφος
ἀπέτεμπεν· ἕτερος δὲ τὴν ἕτερον λόγχην ἐτίτρωσκε,
καὶ ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ σωτηρίαν πραγματευόμενος
τοῦ ἑτέρου ἐχθρὸς ἐγίνετο, καὶ τῶν μὲν πρὸς τοῖς
κρυπτοῖς παντῆλοις εἰσβαλόντων ἐκεῖσε καταπαρέν-
των, τῶν δὲ νηῶν ἐκ μεγάλης ἐλάσεως ἔξω πρὸς
τῷ αἰγιαλῷ ἀποστομωσάντων, καὶ μὴ δυναθέντων
εαυτάς ἀνακαλέσασθαι, οἱ σθεναροὶ τῶν πολιτῶν
καταπηδήσαντες, ἕτεροι δὲ δι' οὗ ἠλπίζον οἱ πολλοί
μιοι παραπύλλου πορθεῖν τὴν πόλιν, τοῦτο οἱ πολλοί
κατεδάξαντες, δι' αὐτοῦ τὸ νίκος συμπολεμήσαν-
τος τοῦ ἀθλοφόρου ἐκληρώσαντο.

ῤεε'. Καὶ ἦν τότε θεωρεῖν τὴν θάλατταν πᾶσαν
τῷ τῶν βαρβάρων αἵματι ἐρυθρωθεῖσαν, καὶ τὴν
τοῦ Φαραῶ ἐπὶ τῶν Αἰγυπτίων καταπόντισιν ἀνα-
καλύψασαν· αὐθιρὸν γὰρ τὸ τοῦ Θεοῦ ἀνέβλυσε
ἔλεος· οὐπω γὰρ τῆς ὥρας τοῦ ἀνέμου ὑπερχούσης
(ἦν γὰρ λοιπὸν ὥρα δευτέρα) εὐθὺς ἀνεμὸς ἐξωτι-
κὸς κατέπνευε, ὡς λοιπὸν μηδὲ τὰς ἐναπομεινάσας
τῶν βαρβάρων ναυκέλλας δύνασθαι πρὸς ὑποτρο-
φὴν ἐλάσαι· ἀλλ' οἱ μὲν μόλις πρὸς τῷ ἀνατολικῷ
μέρει, οἱ δὲ πρὸς τῷ δυτικῷ ἐξῆσαν· τὰ δὲ τῶν
τεθνεώτων βαρβάρων πάμπολλα σώματα πρὸς τῷ
τεῖχει καὶ τῷ αἰγιαλῷ ἢ θάλαττα ἀπεκρούετο. Λοι-
πὸν οἱ τοῦ παραλλίου παντὸς ὀπλίται ἐξεληθόντες, τὰς
τῶν δυσμενεστάτων κεφαλὰς ἀποτέμνοντες, διὰ τοῦ
χερσαίου τεύχους τοῖς βαρβάροις ὑπεδίκνυσον· οἱ δὲ

(27) Vocabulum πάντηλος seu πάντηλος idem hic,
ni fallar, quod *murex* seu *tribolus*, significat; ita
scilicet *murex*, cum clavis undique sit confixus,
vocari Græce haud inerte posse videtur, formato
scilicet nomine e voce πάντη, *undique*, et voce
ἦλος, *clavus*.

διασωθέντες πλωήρες τὸν θεόθεν αὐτοῖς γενόμενον ἄβλεθρον διὰ τοῦ ἀθλοφόρου ἀφηγήσαντο, καὶ ἀπρακτοί μετὰ πένθους μεγίστου τὰ πλεῖστα τῶν μαγγάνων καὶ τῶν σκύλων καταλιπόντες μετ' ἀσχύνης ὄχοντο.

ρξδ'. Οἱ δὲ τῆς θεοσώτου ταύτης τῆς καθ' ἡμᾶς τῶν Θεσσαλονικίων πόλεως δρόμῳ τὸ πανάγιον τέμενος τοῦ αὐτῶν προστᾶτου καὶ ὑπερμάχου καὶ ὑπερενδόξου καταλαβόντες μάρτυροσ Δημητρίου τῷ Θεῷ εὐχαριστηρίους ὕμνοὺς ἀνέπεμπον λέγοντες· Εὐχαριστοῦμέν σοι, Δέσποτα οὐρανοῦ καὶ γῆς, ὅτι ἀναξίων ὄντων ἡμῶν τῆς παρὰ σοῦ σωτηρίας διὰ τὰς ἐνοῦσας ἡμῖν ἁμαρτίας οὐκ ἔδωκας ἡμᾶς εἰς θήραν ὄδοῦσι τῶν ἐχθρῶν ἡμῶν· ἀλλ' ἔσωσας ἡμᾶς προσδεξάμενος τὰς αἰτήσεις τοῦ γενεσίου Θεράποντος Δημητρίου. Καὶ τοῦτο δὲ τεράστιον μέγιστον καὶ μνήμης ὄντως δεῖξαι ἄξιον, ὅτι ὁ τῶν αὐτῶν Σκλαβῶν ἐσαρχος, τοῦνομα Χάτζων, κατὰ τὸ αὐτῷ εἰθισμένον διὰ μαντείας ἤτήσατο μαθεῖν, εἰ εἰσελθεῖν ἔχει ἐν τῇ Ὀσοφυλάκτῳ ἡμῶν πόλει, καὶ ἐρρήθη αὐτῷ, ὅτι εἰσελθεῖν ἔχει· τὴ δὲ πῶς οὐκ ὑπεδείχθη αὐτῷ, καὶ λοιπὸν ὡς ἀπὸ τῆς δοθείσης αὐτῷ μαντείας, χρηστὰς ἔχων τῷ δοκεῖν τὰς ἐλπίδας, θάρσει τὸ δρᾶμα παρῶζεν.

ρξε'. Ἄλλ' ὁ ἄλλοιῶν καιροῦσ καὶ χρόνους, καὶ διασκεδάζων βουλὰς ἐχθρῶν, τοῦτον ζῶντα αἰχμάλωτον τοῖς πολίταισ διὰ τοῦ προσημαθέντος παραπυλίου παρέδωκε· τινὲσ δὲ τῶν τὰ πρῶτα φερόντων τῆσ καθ' ἡμᾶς πόλεωσ οἰκοὶ τοῦτον κατέκρυπτον κέρδους τινὲσ καὶ τρόπων οὐκ εὐλόγων χάριν· ἀλλ' οὐδὲ ἐν τούτῳ ἠργήσεν ἡ χριστόδουλοσ τοῦ ἀθλοφόρου προμήθεια· ἀλλὰ γύναια πρὸσ ἀνδρείαν ἀναστήσασ ἄλλμαν τοῦτον ἐκ τοῦ οἴκου, ἔνθα κατεκρύπτετο, ἐξήγαγον, καὶ σύρασαι διὰ τῆσ πόλεωσ ἐλιθοβόλησαν· καὶ οὕτωσ ἀξίωσ τῆσ αὐτοῦ δυσμενεστάτης γνώμησ ἐπάξιον ἀπηνέγκατο θάνατον. Μηδαὶσ οὖν τῶν φιλομαρτύρων ὕμνων ἀπιστοῦτο τοῖσ ἀγροίκωσ ἐν βραχέσι περὶ τούτων ἱστορηθεῖσιν· εἰ γὰρ καὶ τισ ὡσ ψευδῆ με ταῦτα συγγράψαι λογιζεται, σκοπεῖτω, ὡσ ἐν γραφῇ τυγχάνουσι περὶ τοῦ παναγίου τεμένουσ τοῦ ἀειμνήστου μάρτυροσ Δημητρίου τοῦ πρὸσ τῷ μέρει τοῦ καλουμένου ξύλου, δηλοῦντα τὴν ἅπασαν τοῦ πολέμου παράταξιν, καὶ τὴν εἰσ ἡμᾶσ διὰ τοῦ ἀθλοφόρου σωτηρίαν, δι' οὗ ἀναπέμπεται δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησισ τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ.

CAPUT II.

Scavi iterum Thessalonicam aggrediuntur, Denique ac sanctum Demetrium sibi contrarios experti, re infecta, recedere coguntur (31).

ρξη'. Καὶ θαυμάτων θαύματα τυγχάνει ἀνώτερα, καὶ πραγμάτων πράγματα ὑπάρχει ὀπίστερα, καὶ

(28) Nec hoc ducis Sclavorum nomen uspiam sibi invenio.

(29) In nece Chatzoni tam indigne illata partem quampiam, uti hic auctor indicat, habuisse sanctorum Demetrium, multum dubito.

(30) Quæ hacienus cap. præsentis de Sclavorum contra Thessalonicam expeditione, hujusque infelici successu auctor retulit, facile quidem, quantum

sibi per certaminum Victorem cladem fuisse illatam, narrarunt, reque infecta, majorem instrumentorum spoliiorumque partem maximo cum luctu relinquentes cum dedecore abierunt.

166. Qui vero hujus a Deo servatæ Thessalonicensis nostræ civitatis erant, sanctissimum patroni sui ac propugnatoris martyrisque gloriosissimi Demetrii templum festinato adeuntes, laudes Deo cum gratiarum actione conjunctas dederunt, dicentes: Tibi, Domine cœli et terræ, gratias agimus, quod nos propter adhærentia nobis peccata salute a te obtinenda indignos inimicorum nostrorum dentibus in prædam haud tradideris, sed genuini servi Demetrii preces suscipiens servaris. Hoc porro etiam maximum, memoriaque, ut id exhibeamus, vere dignum fuit miraculum, eorumdem Sclavorum principem qui Chatzon vocabatur (28), pro more suo, foretne in custoditam a Deo civitatem nostram ingressurus, oraculi petitione discere studuisse, eique fore ut ingredereetur, responsum fuisse; quo autem modo ei ostensum haud erat, tandem etiam, utpote e dato sibi vatcinio bonam, ut apparebat, spem habens, rem audacter fuit aggressus.

167. Verum qui occasiones ac tempora multat, inimicorumque consilia dissipat, vivum illum civibus per præfatam portellam captivum tradidit; quidam autem civitatis nostræ primores domi suæ illum lucri alicujus studiorumque, rationi haud consentaneorum, causa absconderunt; verum neque hac in re Christi consillis sapiens certaminum Victoris providentia otiata est; verum mulieres adfortem audaciam ab eo excitatæ, e domo, ubi latebat, illum eduxerunt, tractumque per civitatem lapidibus oppresserunt; atque ita merito mortem voluntate sua infestissima dignam subiit (29). Nemo igitur vestrum, qui martyrem amat, iis quæ de illis rustico sermone narrata paucis sunt, fidem deneget (30). Quod si enim quis hæc, ut falsa, scripsisse me autimet, videat qui ante sanctissimum semper memorandi martyris Demetrii templum ad ligni, ut vocatur, locum in scriptis ostendant omnem belli ordinem, salutemque nobis collatam per certaminum Victorem, per quem tribuitur gloria, honor et adoratio Patri et Filio, etc.

168. Et miracula miraculis majora sunt et res rebus præstantiores, et bella a bellis differunt, et scripta

opinor, apud omnes fidem inveniant; verum qui miraculo id factum, visionemque supra relatam, qua sese sanctus Demetrius plurimis spectandum tum dederit, haud facile admittant, non defuturos existimo.

(31) Caput hoc in codice olim Mazarinæo, e quo hic typis primum excuditur, a fol. verso 144 usque ad fol. 155 excurrit; ac sequentem quidem hunc

scriptorum discrimen ostendunt, et studia studiis utiliora existunt, et magistri magistris docendi peritia præcellunt; quodlibet autem, quæ proprio suo statui conveniunt, vires sibi ex ipsa recta habitudine consequitur. Ut præsens igitur argumentum tractemus, occasio causaque est a nobis nominatus habitusque Pater noster Joannes, qui post suam hinc ad Deum migrationem, una cum populari suo genuinoque amico, Dei, inquam, martyre, maxime venerando Demetrio, supplices ad Deum misericordem preces pro nobis dirigens, nobiscum non secus ac præsens loquitur, dum Christo acceptas animæque salutares illius ad nos admonitiones recordatione continua, prout par est, legimus. Ut nos igitur illius assidue reminiscamur, est æquum. Divinitus enim ei promissa confirmataque fuit assidua patriæ salus; ex quo autem civitati a Servatore Christo in ejus curatorem datum esse Demetrium, cognovit, continuam hanc a nobis, dum civitas nostra immota atque inconcussa per Deum semper staret, retributionem postulavit; hincque opinor, non scripsisse illum tandem, uti alio loco diximus, alias obsidiones (32).

169. Post jam narratam ergo Sclavorum seu Chatzonis numero cum exercitu aggressionem, factamque in iis per certaminum Victorem facili negotio justam cædem, ut bellum adversus nos motum ipsismet jam probrosum esset, damnumque haud modicum ex eo quod capti ab eis, fugientes ad civitatem nostram, a Deo servatam, per istorum viæ ducem sospitaremque nostram ac curatorem Demetrium liberati essent, sufferrent, evenit. Hinc igitur id illis amaritudinis fomes est factum, quod præterquam quod mancipiis orbarentur, aliis etiam quibusdam, quæ illi prædati fuerant, surreptis, ad eos qui hic sunt, aufugerent. E dolore itaque maximo consilium iniere, plurimaque congregata dona per apocrisiarjos (33) ad Avarum chaganum miserunt, sese præterea plurimi pecuniarum ponderis una cum iis quæ, ut ipsi dicebant, e civitate nostra prædati essent, promissionem adjungere annuntiantes, si ipsis ad hoc socia arma vellet præbere: cum civitas apud ipsammet facilis expugnata agnosceretur, fore ut ea per illos caperetur, dicebant, nec solam et medio eorum relinquendam (34), quod

titulum: Περὶ τοῦ πολέμου τοῦ Χαγάνου, *De bello Chagani*, ibidem in capite præfert; licet autem in titulum olencho, qui in laudato codice toti operi seu capitum lucubrationumve fere omnium, in eo contentarum, collectioni a fol. verso 10 usque ad fol. verso xi præfigitur, Χάτζωνος legatur, Χαγάνου tamen retinendum esse, apparet e capite subjecto, et quod prædictus titulus spectat. Huic interim alium, quem hic cernis, ob rationem supra plus semel memoratam, substitui.

(32) Qui hinc, quemadmodum anctor noster anonymus mox hic indicat, Joannes Thessalonicensis obsidiones, etate sua seu, ipso jam episcopo, factas, atque ab ea, quam lib. præcedenti verbis ejus dedimus, distinctas, silentio præteriret, moveri poterit, haud satis intelligo. Nec video etiam, ab

Α πολέμων πόλεμοι διαφέρουσι, καὶ συγγραφαὶ συγγραμμάτων δεικνύουσι τὸ διάφορον, καὶ πόνοι πόνων εἶναι εὐχρηστότεροι, καὶ διδάσκαλοι διδασκάλων εἰσὶ δεικτικώτεροι· ἕκαστον δὲ τῆ οἰκείᾳ ἐπακόλουθον ἄρμονίᾳ τὴν ἀπ' αὐτῆς τεύζεται ἀκολουθοῦ εὐεξίας τὴν ἀρετῆν. Ἀφορμὴ τούτων καὶ ταύτη (sic) τοῖς παροῦσι καὶ αἰτίος γεγένηται ὁ πρόσθεν ἡμῖν λεχθεὶς καὶ γενόμενος ἡμῶν πατήρ Ἰωάννης, ὃς καὶ μετὰ τὴν ἐντεῦθεν πρὸς Θεὸν ἀρξίζην, ὡς παρῶν ἡμῖν διαλέγεται, συνικετεύων τῷ συμπατριώτῃ καὶ γνησίῳ αὐτοῦ φίλῳ, τῷ παναίπτῳ, λέγω δὴ μάρτυρι τοῦ Θεοῦ Δημητρίῳ, τὰς ὑπὲρ ἡμῶν ἀναπέμπων τῷ εὐσπλαγχνῷ Θεῷ ἱκεσίας, οὕτω διὰ μνήμης διηνεκοῦς ἀξίως ἐστὶ λέγειν τὰς πρὸς ἡμᾶς χριστοτερπεῖς αὐτοῦ καὶ ψυχωστούς παραινέσεις. Δίκαιον οὖν ἐστὶν ἡμᾶς μεμνησθαι αὐτοῦ διηνεκῶς· θεοῦ γὰρ κατησφάλιστο, καὶ ἐν βεβαίῳ εἶχε τῆς οἰκείας πατρίδος τὴν διηνεκὴ σωτηρίαν· ἀφ' ἧς γὰρ ἠκροῖθε καχαρισθεῖσθε τῇ πόλει τὴν αὐτῆς προμηθεῖα Δημήτριον παρὰ Σωτήρος· Χριστοῦ, ταύτην παρ' ἡμῶν ἀντιμισθίαν διηνεκὴ ἤτήσατο, ὡς ἀτράπου καὶ ἀσαλεύτου διαπαντὸς τῆς καθ' ἡμᾶς πόλεως ὑπὸ Θεοῦ ὑπαρχούσης· διὸ δὴ, ὡς οἶμαι, μὴ συγγράψασθαι λοιπὸν τὰς ἐτέρας, ὡς προείπομεν ἐν ἐτέρῳ, πολιορκίας.

ρξθ'. Μετὰ γὰρ τὴν ἤδη ἀφηγηθεῖσαν τῶν Σκλαβίνων, ἦτοι τοῦ Χάτζωνος, πάμπληθον ὄρμη, καὶ τὴν ἐπ' αὐτοῖς γεγενημένην διὰ τοῦ ἀθλοφόρου εὐάλωτον δικαίαν κατασφαγὴν, καὶ λοιπὸν ὡς ἐπονείδιστον αὐτοῖς τὸν καθ' ἡμᾶς γενέσθαι πόλεμον, βλάβην τε οὐ μικρὰν αὐτοῖς ὑπομένειν, ἐκ τοῦ τοῦς ὑπ' αὐτῶν αἰχμαλωτισθέντας εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς ἀποφεύγοντας θεόσωστον πόλιν ἐλευθεροῦσθαι διὰ τοῦ ὀδηγοῦ καὶ λυτρωτοῦ αὐτῶν καὶ ἡμῶν κηδεμόνος Δημητρίου. Ἐνθεν οὖν πικρίας αὐτοῖς ὑπέκκαυμα τοῦτο γίνεται, ὅτι περ πρὸς οἷς τῶν ἀνδραπόδων στεροῦνται, ἀλλὰ καὶ τινὰ τῶν σκύλων τῆς ἐξ αὐτῶν πορθήσεως λαμβάνοντες πρὸς τοῦς ἐνταῦθα ἀποδιδράσκουσιν. Σκέψις οὖν τούτοις ἐκ πόνου μεγίστου γεγένηται, καὶ δῶρα πάμπολλα συναθροίσαντες τῷ τῶν Ἀβάρων χαγάνῳ δι' ἀποκρισιάρτων ἑστειλαν ὑπόσχεσιν πλείστης ὀλκῆς χρημάτων μετὰ καὶ τῶν μελλόντων πορθῆσαι, ὡς αὐτοὶ διεβεβαίουντο, ἐκ τῆς καθ' ἡμᾶς πόλεως παρέχειν ἐπαγγειλάμενοι, εἰ γὰρ τὴν αὐτοῦ ἐπὶ τοῦτο παράσχοιεν αὐτοῖς συμμαχίαν· ὡς εὐάλωτου τῆς πόλεως παρ' αὐτῷ καθομολογηθείσης, ταύτης φασκόντων παρ' αὐτοῖς ληφθῆσομένως,

eodem nostro auctore anonymo, quæ huc usque cap. præsentis occurrunt, præfationis seu exordii in modum iis quæ sequuntur, recte præmitti.

(33) Id est, nuntios seu legatos; vocem autem Græcam ἀποκρισιάριος, quæ ad nuntium seu legatum significandum a Theophane, Cedreno, Niceta, aliisque plus semel adhibetur, Latine hic interpretatus sum apocrisiarjos, quod vox hæc in eadem, in qua apud dicinos scriptores Græcos vox ἀποκρισιάριος, significatione apud mediæ et infimæ latinitatis (ad id vocabulum istud in Glossario Comgum) scriptores adhibita invenitur, itaque quodammodo textui Græco versio Latina reddatur conformior.

(34) Quæ huc usque a vocibus ὡς εὐάλωτου in textu Græco occurrunt, sensum magis, quam verba

καὶ μὴ μόνον εἰς μέσον αὐτῶν καθεστάναι, διότι τὰς ἄ-
 ὑπ' αὐτὴν πάσας πόλεις καὶ ἐπαρχίας ἐξ αὐτῶν ἀ-
 οικήτους γενέσθαι, ταύτην δὲ μόνην, καθὼς εἴρηται,
 ἐν μέσῳ αὐτῶν ὑπάρχειν, καὶ αὐτὴν ὑποδέχεσθαι
 πάντας τοὺς ἀποφύγους τῶν ἐκ τοῦ Δανουβίου με-
 ρῶν, Πανονίας τε καὶ Δακίας καὶ Δαρδανίας, καὶ τῶν
 λοιπῶν ἐπαρχιῶν τε καὶ πόλεων, καὶ ἐν αὐτῇ ἐπ-
 εριδεσθαι.

ρσ'. Προθύμως οὖν ὁ λεχθεὶς τῶν Ἀδάρων χάγα-
 νος τὸ αἰτηθὲν παρ' αὐτῶν ἐκπληρῶσαι σπουδάζων,
 τὰ ἐνδότερον αὐτοῦ πάντα βάρβαρα φύλα συναθροί-
 σας, ἅμα τε τῶν πάντων Σκλαβίνων καὶ Βουλγάρων
 καὶ ἀπειρῶν ἰθύνων ἀναριθμήτῳ λαῷ, παρετάξατο
 μετὰ διετῆ χρόνον τῇ μαρτυροφυλάκτῳ ταύτῃ ἡμῶν
 πόλει, καὶ ἰππέας ἐπιλέκτους ἐγκαθοπίσας δρόμῳ
 ταχύτατῳ προέπειψεν ἀγνώστως ἐπιβῆναι ἀθρόον
 τῇ πόλει, καὶ τὸν αὐτῆς λαὸν ἔξω λαβόντας ἢ καὶ
 κατασφάζοντας, τότε μετὰ ἀναμονῆς τὸν λεχθέντα
 χάγανον καταλαμβάνειν μετὰ καὶ τοῦ περ' αὐτοῦ
 κατασυναχθέντος λαοῦ τοῦ ἐπιφορμίου διαφόρους
 κατασκευὰς μαγγάνων πολεμιστηρίων πρὸς πόρθη-
 σιν τῆς καθ' ἡμᾶς πατρίδος. Καὶ ταύτῃ τῇ βουλῇ
 καὶ τῷ τρόπῳ τὸ ἅπαν βάρβαρον ὄπλισθὲν ὤρμησαν,
 ὡραν πέμπτην ἐξαίφνης οἱ ἰππεῖς ἐκπάντοθεν σιδη-
 ρένδυτοι ἐπιβρίψαντες, διὰ τὸ τοὺς τῆς πόλεως μὴ
 προσγνωκῶς τοὺς ἐν ἐρημίᾳ πάντας, τοὺς μὲν κατ-
 ἐσφαξαν, ἑτέρους δὲ αἰχμαλώτους ἔλαβον, μεθ' ὧν
 περ εὐρον ἀγγελαίων κλειστών ζώων, καὶ λοιπῶν τῶν
 ἐπὶ ἐργασίᾳ τοῦ ἀμητοῦ σκευῶν.

ροα'. Ὡς λοιπὸν ἐγνωκέναι τοὺς τῆς πόλεως τὴν
 ἠπιελιγμένην αὐτοῖς τῶν βαρβάρων ἀπροσδόκητον
 ἐπὶ πολιορκίᾳ ἐπέλευσιν, καὶ ἐν ἀθυμίᾳ πολλῇ
 γενέσθαι, διόπερ καὶ τῶν πρὸς παράταξιν ἀπορού-
 ντων, ἄλλος ἄλλῳ πρὸς εὐθυμίαν ἐχαρίζετο λόγος,
 ἕτεροι δὲ τῶν ἀπὸ Ναισσοῦ καὶ Σαρδικῆς ὑπαρχόν-
 των, ὡς πείραν τῆς αὐτῶν τειχομαχίας εἰληφότες
 μετὰ θρήνων ἔλεγον, ὅτι Ἐκεῖθεν φυγόντες ἐντοῦθα
 ἤκομεν μεθ' ὧμῶν ἀπολέσθαι, μίᾳ γὰρ τούτων λίθου
 βολῇ τὸ τεῖχος κατεδάξει. Ὁ δὲ τὴν ἐπισκοπὴν μετὰ
 χεῖρας ἔχων ὁ προνομασθεὶς Πατὴρ ἡμῶν Ἰωάννης
 μὴ ῥαθυμεῖν παρήκει, ἀλλὰ προθύμως τῶν δεόντων
 ἀνθοπλιζέσθαι, διαβεβαιούμενος μηδὲν λυπηρὸν ἢ
 ὀκνηρὸν φέρειν, τῷ Θεῷ δὲ μᾶλλον καὶ τῷ μάρτυρι
 τὰς ἐλπίδας ἐπιβρίπτειν. Τούτοις δὲ καὶ τοῖς τοιοῦ-
 τοῖς τὸ θάρσος διὰ τῆς παραινέσεώς τε καὶ βεβαιώ-
 σεως ὁ ὁσῖος Πατὴρ τοῖς τῆς πόλεως παρήγων καὶ

sequendo Latine hic interpretatus sum, quod, ut
 verbum verbo reddatur, hoc loco haud sufferat
 Graeca constructio, aut etiam, ut sensum omnino
 perfectum gignat, aliquid ex amanuensium vitio
 desse videtur.

(35) Cum suscepta a Sclavis, de qua cap. praeced., contra Thessalonicam expeditio sub Constante tertio aut altero e binis ejus successoribus (adi Adnotata supra col. 1326, not. 18 et 20 e venerit, pariter sub aliquo e tribus istis imperatoribus expeditionem, cap. praesenti narratam, verosimillime evenisse, ex hoc hujus loco, utpote quo, specialis simul antecedentibus, duorum duntaxat annorum

omnes circa illam civitates ac provinciae habitato-
 ribus vacuae essent effectae, haec autem sola, ut di-
 ctum est, superasset, omnesque a Danubii partibus,
 Pannoniaque et Dacia et Dardania, reliquisque et
 provinciis et urbibus, transfugas reciperet atque
 in sinu suo foret.

170. Alacriter igitur praefatus Avarum chaganus, quod postulatum per illos erat, adimplere studens, interiores omnes ditionis suae nationes barbaras una cum Sclavorum omnium et Bulgarorum gentiumque numero infinitorum populo congregatas post duorum annorum spatium in hanc nostram a martyribus custoditam civitatem instruxit (35), cumque equites selectos armasset, eos ut subito contra civitatem procederent, forisque hujus populo apprehenso occisive, suo deinde commodo dictum chaganum una cum congregato ab eo populo, qui diversum machinarum bellicarum apparatus ad patriam nostram expugnandam ducebat, accederent, celeri cursu praemisit. Atque hoc consilio modoque omnis Barbarorum gens armata movit, hora quinta ex improvise equites, ferro undequaque instructi, irrumpentes, propterea quod, qui civitatis erant, id non praenoscentes in messe essent, alios quidem occiderunt, alios vero captivos abduxerunt, quibuscum et plurima jumenta reliquaque messis operi subservientia utensilia invenere.

C 171. Cum tandem, qui civitatis erant, inexpectatum, qui ipsos minabatur, Barbarorum ad obsidionem accessum cognovissent, magnaue, quod et iis quae ad conflictum necessaria erant, destituerentur, in animi dejectione essent, alter alteri ad alacritatem sermo jungebatur, alii autem ex iis, qui ex Naisso (36) et Sardica (37) erant, veluti illorum muros oppugnandi artis experientiam nacti cum lamentis dixerunt: Inde fugientes, vobiscum ut pereamus huc venimus, unus enim illorum lapidis jactus murum confringet. Verum supra nominatus, qui tunc episcopatum in manibus habebat, Pater noster Joannes, ne animos desponderent, sed ut alacriter, quae necessaria erant, ex opposito ad bellum pararentur, monebat, rem sese acerbe gravateque haud ferre, in Deum vero et martyrem spem conjicere praese ferens. Hac

spatio post priorem illam accidisse innuitur, consecretarium sit.

(36) Urbs haec, quae Italis modo Nissa, Gallis Nicée dicitur, in Mysia superiori sita est, habeturque e Serviae praecipuis. Adi ad vocabulum Naisso in lexico Geographico Baudrandum.

(37) In laudato ad not. praeced. Lexico Geographico duae nominis hujus civitates, altera nempe in Dacia ad Istrum fluvium, altera in Thracia, Naissum inter et Philippopolim sita, assignantur; ultra autem ab auctore nostro anonymo hic memoratur, pro certo asseverare non ausim, licet interrim magis propendeam, ut de posteriori sermonem ei esse existimem.

autem ac similia monendo afirmandoque beatus Pater audaciam eis qui civitatis erant, subiciebat, atque cum iis in mœnibus manebat, cumque paucis post dies omnia ad resistendum essent parata, ipse etiam Barbarorum chagana cum alia et Bulgarorum (58) et omnium prædictarum nationum multitudine custoditæ huic a Sancto civitati, velut procella hiberna, ex universa continentis plaga ad mœnia applicuit, universam etiam civitatem circumdans, ita ut unum duntaxat undequaque caput cerneretur, nec terra invasionis eorum multitudinem ferret, nec cibaria, vel eorum qui in circuitu sunt, fluviorum aut puteorum aquæ usibus sufficerent.

172. Tunc, qui civitatis erant, Barbarorum omnem multitudinem incomparabilem, ferro munitam, petrobolorumque ad cœlum usque undequaque sublimem, ita ut altitudo interiorum murorum pinnas superaret, apparatus viderunt; alios quidem qui, ut vocantur, e cratibus cœriisque tetatundines, alios qui contra portas e lignis maximis rotisque facile versatilibus arietes, alios vero qui ligneas muri altitudinem excedentes, ætateque luxurianti juvenibus armatis sursum instructas turres præparabant, alios rursus, qui, ut vocantur, jacula missilia (59), alios qui scalas rotis subjectis inobiles adducebant, alios qui machinas candentes inolicbantur, adeo ut ex iis quæ cernebantur, immo dico mœnore civitas detenta diceret, quia Tametsi prioribus obsidionibus civitatem liberavit Dominus, ex hac tamen (nunquam enim tantam Barbarorum multitudinem, civitati imminuentem, quisquis viderat) servandos nos esse incolumes, haud putamus. Atque hæc et plurimum ii maxime, qui bellum haud erant experti.

173. Prædictus autem Pater ac episcopus, ne languido quid animo ferrent, sed ut certaminum Victorem, quo et nunc pro illis decertaret, deprecarentur, monebat. Tunc autem beatissimus ille Pater virum quemdam fulgidum in somno vidit, dicentem sibi quodammodo, ut læto esset animo, imperantem: Ne tristitia deiciaris, te moneo, dicebat, quia si universa simul civitas, Domine, miserere, exclamarit, hæc etiam obsidione liberabitur. Cum hinc porro deinceps maxima cura relique visæ anxietate afficeretur, modosque diversos animo revolveret, ac quomodo (populo omni per civitatis mœnia disperso Barbarisque alias aliorum tumultuantibus) fieri id posset, diceret, solum tunc lacrymis rigabat, Deum multum misericordem orans ac dicens:

(58) Cum sub tribus imperatoribus proxime memoratis Bulgari haud raro, uti apud Theophanem, Cœdrenum et Zonaram videre licet, in imperii Romani terras excurrerint, aliquos saltem ex iis Avaram Chagano, expeditionem adversus Thessalonicam tunc suscipienti, sibi adjungere, difficile sane haud exstiterit.

τῷ τείχει μετ' αὐτῶν ἐνδιατρίβων, καὶ τῶν πρὸς ἀντιμαχίαν εὐτρεπιζόντων μετ' ὀλίγας ἡμέρας καὶ αὐτὸς ὁ τῶν βαρβάρων χάγανος μετὰ τοῦ ἐτέρου πληθους τῶν τε Βουλγάρων καὶ τῶν προλελεγμένων πάντων ἐθνῶν, καθάπερ λαίλαψ χειμερινή, τῇ ἀγιοφυλάκτῳ ταύτῃ πόλει διὰ πάσης τῆς χειρῶν προσήψε τῷ τείχει, καὶ περιστοιχίσας ἀπασαν τὴν πόλιν, ὡς μίαν ὀρᾶσθαι ἐκπάντοθεν τὴν πάντων κεφαλὴν, καὶ μηδὲ τὴν γῆν ὑποφέρειν τῆς αὐτῶν ἐπιβάσεως τὴν πληθύν, μηδὲ αὐταρκεῖν τῶν ἀγωγῶν, ἣ τῶν φρεάτων τὰ ὕδατα πρὸς τὴν τούτων καὶ τῶν ἀλλήλων ζῶων αὐτῶν δαπάνην.

eorum atque eorundem animalium irrationalium propter. Τότε δὲ ἔωραχότες οἱ τῆς πόλεως τὸ ἀνεκαστον τῶν βαρβάρων πληθος ἀπαν σεσιδηρωμένον, καὶ τὴν τῶν πετροβόλων ἐκπάντοθεν οὐρανομήκη παρίστασιν, ὡς ὑπερβαίνειν τῷ ὕψει τὰς τῶν ἑσῶ τευχῶν ἐπάλλξεις, ἄλλους δὲ τὰς καλουμένας ἐκ πλοκῶν καὶ βυρῶν χελώνας, ἄλλους πρὸς ταῖς πύλεις κριού; ἐκ ζύλων μεγίστων, καὶ τροχῶν εὐπερικυβέστων, ἐτέρους δὲ κύργους ὑπερμεγέθεις ξυλοκατασκευάστους, ὑπερβαίνοντας τὸ ὕψος τοῦ τείχους κατασκευάσαντας, ἔχοντας καταπάνω νεανίεσ θρηγῶντας καθωπλισμένους, ἐτέρους δὲ τοὺς καλουμένους θρηκκας ἐμπειηγτάς, ἄλλους ὑποτρόχους; κλίμακας ἐπιφερομένους, ἐτέρους διαπύρους μαγγανείας ἐπινοοῦντας, ὡς ἐκ τῶν ὀρωμένων ἐν ἀμέτρῳ θλίψει τὴν πόλιν συσχεθεῖσαν λέγειν, ὅτι Εἰ καὶ ἐκ τῶν προτέρων πολιορκιῶν τὴν πόλιν ἐλυτρώσατο ὁ Θεός, ἀλλ' ἐκ ταύτης οὐκ οἰόμεθα ὡς ζεσθαι· οὐδέποτε γὰρ τοσαύτην πληθύν βαρβάρων τις τῇ πόλει προσβαλεῖν τεθέεται. Καὶ ταῦτα καὶ πλείεστα οἱ μάλιστα ἀπειροπόλεμοι.

ρογ'. Ὁ δὲ προβῆθεις Πατήρ καὶ ἐπίσκοπος παρήγει μὴδὲν ῥάθυμον φέρειν, ἀλλὰ τὸν ἀθλοφόρον αἰτεῖσθαι καὶ τὰ νῦν συμμαχεῖν. Τότε δὲ κατ' ὄναρ ὄρα ὁ παμμακάριστος ἐκεῖνος Πατήρ τινα λαμπρὸν ἄνδρα λέγοντα καὶ ὡς εὐθυμοῦντα αὐτόν· Μὴ ἀθυμεῖν σε παραινῶ, φήσας, διότι, ἐν ἅπασα ἡ πόλις; ὀμοθυμαδὸν ἀνακράξῃ τὸ Κύριε, ἐλέησον, καὶ ἐκ ταύτης τῆς πολιορκίας διασωθῆσθε. Ὅθεν λοιπὸν τότε ἐν πλείεσθι φροντῖδι καὶ ἀδημονίᾳ τοῦ βραθέντος γενόμενος, καὶ διαφόρους τρόπους ἐν βουλαῖς ἀνιχνεύων καὶ λέγων· Πῶς δύνησεται τοῦτο γενέσθαι; τοῦ γὰρ παντὸς λαοῦ διὰ τοῦ τείχους τῆς πόλεως σκορᾶδην ὑπάρχοντος, καὶ τῶν βαρβάρων ἄλλως ἀλλαγῶς θορυβοῦντων, κατέβριε τοῖς δάκρυσι τὸ ἔδαφος, δυσωπῶν τὸν πολυέλεον Θεὸν καὶ λέγων·

(59) Ita hic duo vocabula Græca ὀρηκκας ἐμπειηγτάς interpretatus sum, quod, cum vocabulum ὀρηκκας præter alias ei attribuitas significationes idem etiam, quod Latine jaculum, significet, non perspiciam, quænam illis queat potius hoc loco significatio quadrare.

ροδ'. Εὐ, Δέσποτα τῶν ἀπάντων, φιλάνθρωπος ἄνθρωπος, ἡδύκομος δι' ἡμᾶς ἐνανθρωπήσας, καὶ σταυρὸν καὶ θάνατον ὑπὲρ τοῦ γένους ἡμῶν ὑπομεῖναι, σὺ προσήγαγες ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν θυσίαν καθαρὰν τῷ πατρὶ, σὺ ἐξηγόρασας ἡμᾶς σεαυτῷ τῷ οικείῳ σίματι, ἐκλεξάμενος ἡμᾶς λαὸν σου περιούσιον, ἔθνος ἅγιον, μὴ εἰσέλθωσιν ἔθνη εἰς τὴν κληρονομίαν σου, μὴ μιαινῶσι τοὺς ἁγίους, οὗς αὐτὸς ἡδύκομος ἐν αὐτοῖς ἐνοικῆσαι, μὴ ἔπαιρέσθωσαν καθ' ἡμῶν, ὡς πάλαι ἐπὶ τοῦ Δαυὶδ τοῦ μεγαλοβάρβητων Γολιάθ, ἀλλὰ ὅς ἡμῖν τοῖς ταπεινοῖς καὶ ἀναξίτοις δούλοις σου, ὡς τῷ πατρὶ Δαυὶδ λίθον σωτήριον, τὴν σὴν ἀόρατον συμμαχίαν, ὅπως δι' αὐτῆς σφραδηνόσαντες τὰς κατοτέχνους καθ' ἡμῶν τῶν βαρβάρων ἀποκρουσώμεθα φάλαγγας, μὴ ἀπράκτους τὰς δυνάμεις ἡμῶν διὰ τοῦ ἀθλοπόρου σου προσαιγομένης δεήσεις ποιήσης, μὴ ἰσχύση καθ' ἡμῶν τὸ εἰδωλόπηκτον καὶ ἀθεμιτόγαμον καὶ παράνομον ἔθνος, μὴ, Δέσποτα, δείξον ἡμᾶς καὶ νῦν νίον σου λαὸν Ἰσραὴλ, ὡς ἐκ τῶν Αἰγυπτίων διασωθέντα.

ροδ'. Καὶ ταῦτα καὶ πλείστα εὐχόμενος τοὺς πολίτας παρεθάρρυνεν ἀξίους καριστῶν ἑαυτοὺς τῷ Θεῷ καὶ ὑπὲρ πατρίδος καὶ ναῶν παναγίων καὶ πίστεως διανίστασθαι, καὶ τῶν βαρβάρων ἐναντίον ἀντιπαρτάσσεσθαι. Τῆς οὖν πολιορκίας γινομένης, καὶ τῶν πετροβόλων πάντοθεν ἀκοντιζόντων οὐχὶ πέτρας, ἀλλ' ὄρη καὶ βουνοὺς, εἰς ἐν τῇ ἐσθρῶν τῶν πολιτῶν πετραρέξ ὑπάρχων θεῶν ἐμπνευσθεὶς μικρῶ κάχληκι ἐπιγράψας τὸ ὄνομα τοῦ ἁγίου Δημητρίου ἠκόντιζε κράξας, Ἐν τῷ ὄνοματι τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Δημητρίου· καὶ ἀπολυθέντος τοῦ λίθου, ὁμοίως καὶ ἐξωθεν ἐκ τῶν βαρβάρων ὑπὲρ αὐτὸν τριπλοῦ καὶ ἐπέκεινα καθεστῶτος, ὑπανέστη τοῦτον καὶ ἀνυποστρέψαι εἰς τὴν χώραν τῆς βαρβαρικῆς πετροβόλου, ἀμφοτέρους καταλθόντας καὶ τοὺς ἑκείσε ἀποκτείνει μετὰ τοῦ ἐν αὐτῇ θύτος μαγγανασίου, καὶ μετὰ τοιοῦτον θαῦμα, μέσης ἤδη τῆς ἡμέρας γενομένης, ἄφνω σεισμός μέγας ἐγένετο, ὥστε πάντα τὸν λαὸν τῆς πόλεως ἀνακράξαι τὸ Κύριε, ἐλέησον.

ροδ'. Τοῦ δὲ βαρβαρικοῦ πλήθους ἑωρακίτος τὸ τελεχος καταπικτωκὸς ἄπαν, συνειρομήσας πρὸς τὸ τὴν πόλιν εἰσεῖν, καὶ πλησιασάντων αὐτῶν ὄραν τὸ τελεχος· καθάπερ τὸ πρῶτον ἐστὼς, ἔσθεν τε ἐπαγωνεῖναι τὸν τὴν τριζύτην ἑωρακίτα ἐπαγγεῖλαι ἀρχιερεῖα, ὅτι ἐπίσκειπται τὴν πόλιν ὁ Κύριος διὰ τοῦ ἀθλοπόρου αὐτοῦ. Εὐρήνεται γὰρ, ὡς καὶ πλείστα τεθίνονται, ἐκ τῶν παρὰ τῶν βαρβάρων ριφέντων, ὡς νιφάδων, βελῶν, τινὰ ἐξ αὐτῶν τὸ ἐπερωμένον μέρος τῷ τείχει καλληθέντα, τὸν δὲ σίδηρον πρὸς τοὺς ὑπεναντίους τρέπειν. Ἐποτρὸς οὖν τοῦ προέδρου τὴν γεγεννημένην τῇ πόλει παρὰ Θεοῦ ἐπισκοπήν διὰ τῆς τοῦ σεισμοῦ ταραχῆς σαφηνίζοντος, καὶ τῶν βαρβάρων ἐξωθεν καταπλαγέντων, ἐπιπλεῖω οἱ τῆς πόλεως ἄνδρῶν κατὰ τῶν ἐναντίων ἡμφείσαντο· τινὲς

174. Tu, rerum omnium Domine, misericors cum sis, propter nos naturam humanam assumere, crucemque ac mortem pro genere nostro sufferre voluisti, tu teipsum pro nobis obtulisti Patri tuo sacrificium mundum, tu nos tibi propriis sanguine emisti, eligens nos populum tuum peculiarem, gentem sanctam : non intrent gentes in hereditatem tuam, ne commaculent sancta templa tua, quæ ipse inter eam inhabitare voluisti; ne adversus nos, uti quondam arrogans Goliath adversus David, exaltentur; sed nobis humilibus atque indignis servis tuis, ut famulo tuo David, da lapidem salutarem, tuam invisibilem in bello open, ut per eam funda utentes dolo adversus nos instructas Barbarorum phalanges repellamus, ne fusas a tuo certaminum Victore pro nobis preces irritas facias, ne adversus nos, ne, Domine, idolis addicta ac incesta impiaque natio prævaleat, exhibe nos etiam nunc novum tuum ab Ægyptiis quodammodo servatum, populum Israel.

175. Atque hæc et plurima orans civibus fiducia adhibebat, quo seipsum dignos Deo exhiberent, ut et pro patria et templis sanctissimis et fide insurgerent, acieque contra Barbaros decertarent. Obsidione igitur incepta, petrobolusque undequaque, non lapides, sed montes et colles, ejaculantibus, unus in civitate e civibus lapidum factor, divinitus inspiratus, cum parvo lapillo sancti Demetrii nomen inseripsisset, eum emisit clamans : In Dei et sancti Demetrii nomine, cumque lapis, similiterque extrinsecus a Barbaris alter, qui triplo et amplius major erat, fuisset emissus, accidit ut hic illi occurreret, atque ad locum quo barbarorum erat petrobolus reverteretur, utque ambo descendentes eos etiam qui ibidem erant, una cum artifice, qui in eo erat, occiderent. Ac post tale miraculum, cum media jam dies esset, subito terræ motus factus est magnus, ita ut omnis simul civitatis populus clamaret, Domine, miserere.

176. Cum autem barbarica multitudo murum munitum collabi vidisset, ut civitatem caperet, simul universa movit, cumque appropinquasset, murum ut ante stantem vidit, hincque, qui promissionem hujusmodi in visione acceperat, archiepiscopus, civitatem per suum certaminum Victorem visitasse Dominum, cognovit. E sagittis præterea, nivis confertim cadentis in modum per Barbaros emissis, nonnullas, alata sui parte muro affixæ, ferrata autem versus hostes versæ, inventæ fuerunt atque etiam ut plurimum conspectæ (40). Ab eo ergo tempore e terræ motus tumultu visitationem a Deo civitati factam, archiepiscopo declarante, Barbarisque foris consternatis, fortitudine adversus inimicos maximam partem, qui civitatis erant,

(40) Talia sane sunt, quæ hic ab auctore nostro narrantur, ut, si modo locum obtinuerint, dubitare non sistant, quin tum Thessalonicensibus prodigiose a sancto Demetrio fuerit succursum. Oratorem interim, quom a Joanne Thessalonicensi ad D. un

fusam supra is refert, lapilli emissi miraculo post secuto esse accommodatam, mirari subit, casumque Joanni a laudato auctore pro arbitrio esse afflictam vehementissime suspicor.

fuere induti: timidiorum autem quidam duntaxat A ob unitam, quæ undequaque illis imminabat, vim immitem animi dejectione detinebantur.

177. Tunc afflictorum Servator, tempestate- que jactatorum portus, virtute invisibili naves plurimas frumento aliisque etiam diversi generis cibariis onustas, quotidie absque intermissione, quandiu talis Barbarorum contentio obtinuit, advenire, mirabiliter fecit, ita ut portus totus pars- que omnis mari adjacentis a tanta navium multitu- dine impleretur, navales autem illarum copiae utpote machinarum bellicarum peritæ, petrobolis, reliquisque quæ parata erant, instrumentis bellicis ministrarent; Barbari vero dicerent, tempore nocturno, qui civitatis erant, naves emittere, diurno- que illas, ut videbatur, reverti; dicerent porro B naucleri ac vulgarent divinum miraculum, sese, velut ab ignoto quodam cancellario (41), eo invi- tari; hunc autem, quoniam et ipsis secunda e ven- tis navigatio fuisset, patriæ servatorem esse De- metrium. Talem ergo barbarorum subitanam adversus civitatem expeditionem omnes ignorabant, camque etiam domians, cui sceptra obtinere sors dederat, haud sciebat.

178. Verum eo præfectum misit, nomine Cha- riam (42), qui neque, cum civitatis hujus, a Deo servatæ, portum ingrederetur, factam, ut per- hibent, inimicorum irruptionem sciebat; qui cum id, quod evenerat, ineffabilemque etiam e factis ar- matorum adversus invicem incursionibus tumultum C e fragore percepisset, fuis in civitatis Servatoris Demetrii templo precibus, et ipse cum multis mu- rum, armis assumptis, conscendit: tum vero, quæ ab inimicis parata erant, instrumenta oppugnatoria ludibrio tandem habita inutiliaque per vires oppo- sitas ac per certaminum Victoris auxilium inepta reddita fuerunt, uti omnibus manifesto apparuit.

179. Cum enim exstructam ab eis turrim li- queam, quam omnibus terribiliorem, idoneamque existimabant, et armassent et muro admove- re coarentur, divina providentia instrumentorum, existentium in ea, sponte sua, dum eadem moveretur, gubernaculo disrupto, armatos, qui in illa D erant, viros interire, alios vero, qui in testudini- bus attingebant murum, e superiori murorum parte per ligna, quæ mucrone, vomeris speciem refe- rente, erant instructa, e sublimi delabentia, illas- que consurgentia turbari evenit, adeo ut qui intus erant, jam nudi emissis per viros armatos, qui in muro erant, jaculis vulnerarentur; unde cives, qui prius pavidi exstiterant, delectationi ac risui habuerunt inimicorum instrumenta.

(41) Vocabulum καρχαλλάριος, quod Latine can- cellarius interpretatus sum, idem hic, quod « voluntatis imperatoris exsecutor » significare vide- tur. Nec hæc, quam ei hic convenire puto, significatio abhorret ab iis, quæ de vocabulo isto in mediæ et inimiæ Latinitatis Glossario Cangius e variis

δὲ τῶν δειλοτέρων τῇ βραθυμίᾳ τῆς ἀσυμπαθοῦς παν- ταχόθεν πρὸς αὐτοὺς συμμαχίας κατείχοντο.

ροῦ. Τότε δὲ τῶν θλιβομένων Σωτήρ καὶ τῶν χειμαζομένων λιμὴν ἐξ ἀοράτων σιτοφόρους ὀκνάδας μετὰ καὶ ἐτέρων διαφόρων εἰδῶν πλείστας μέχρις ἂν ἡ τοιαύτη τῶν βαρβάρων ἐτύγγανε παράταξις, ἐκάστης ἡμέρας ἀνευδότης εἰσέρχεται ἐθαυματούργησεν, ὡς πάντα τὸν λιμένα γεμισθῆναι καὶ τὴν παράλιον ὄλην ἐκ τῶν τοσούτων πλοίων· τοὺς δὲ τούτων ναυτικούς, ὡς ἐμπειρομαγάνους· ταῖς πε- τραίαις καὶ τῶν λοιπῶν ἐξυπηρετεῖν κατεσκευα- σμένων ὄπλων, τοὺς δὲ βαρβάρους λέγειν, ὅτι τὴν νύκτα τοὺς τῆς πόλεως ἀποστέλλειν τὰ πλοῖα, καὶ τὴν ἡμέραν τῷ δοκεῖν ταῦτα εἰσέρχεται· φάσκειν δὲ τοὺς ναυκλήρους καὶ δημηγορεῖν τὸ θεῖον θαῦμα, ὡς ἀπὸ τίνος ἀγνώστου καρχαλλάρου ἐνταῦθα προτρα- πῆναι, τοῦτον δὲ τυγχάνειν τὸν σωσιπάρην Δημή- τριον, διότι περ καὶ τῶν ἀνέμων αὐτοῖς ἐπιτήδειος γέγνηται εὐπλοία. Τὴν οὖν τοιαύτην τῶν βαρβάρων ἐπέλευσιν τῇ πόλει πάντας ἀγνοεῖν, ἀλλὰ μὴδὲ τὸν κύριον τῶν σκήπτρων κρατεῖν ληχόντα ἐγνω- κέναι.

ροῦ. Ἄλλ' ἐστειλεν ὑπαρχον ἐνταῦθα, τεθνομα Χάριαν, ὅστις οὐδὲ αὐτὸς μέχρις οὗτο τῷ λιμένι τῆς θεοσώστου ταύτης εἰσέβαλεν, ἐγνώκει τὴν ὑπάρχουσαν, ὡς εἴρηται, τῶν ἐχθρῶν παράστασιν· ὅστις μαθὼν τὸ ὑπάρχον, καὶ τὸ ἀφανὸν τῆς ταραχῆς ἐκ τῶν προσβολῶν καὶ ὀπλιτῶν εἰς ἀλλήλους γινομένων ἐκ τῶν ψόφων, προσκυνήσας ἐν τῷ ναῦ τοῦ σωσι- πόλεως Δημητρίου, πρὸς τῷ τείχει καὶ αὐτὸς μετὰ πάντων ὀπλισάμενος ἀνεισιν· εἶτα δὲ τῶν ἐκ τῶν ἀντιβίων κατασκευασθέντων μαγγανικῶν ὄπλων λα- πῶν καταπτυσθέντων καὶ ἀπράκτων διὰ τῶν αὐτῶν ἀντιπαρατάξεων, καὶ ἀνεπιτηδείων διὰ τῆς τοῦ ἀθλοφόρου συνεργείας ἀποδειχθέντων, ὡς πᾶσιν δε- δήλωται.

ροῦ. Καὶ γὰρ τοῦ παρ' αὐτῶν ξυλοπύργου, ὄντινα ἐδόκουν ὑπὲρ πάντα φοβερώτερον καὶ ἐπιτήδειον εἶναι, καθοπλίσαντές τε καὶ προσορμησάσιν τῷ τείχει πειρώμενοι, θεῖα προνοία αὐτομάτως ἐν τῇ αὐτῶ κινήσει βραγέστερος τοῦ ἐν αὐτῷ τὰ ὄργανα ἰθύνοντος, καὶ τοὺς ἐν αὐτῷ ὀπλίτας ἀποθανεῖν, ἄλλους δὲ ἐν ταῖς χελώναις προσάπτοντας τῷ τείχει ἐκ τῶν ἐπάνω τῶν τειχῶν διὰ ξύλων ἐχόντων ξίφος ὀνοισιῶδες ἐκ τῶν ὑπερθεν χαλόντων καὶ πηγνύντων ταύτας ἀνεγείρεσθαι, ὡς λοιπὸν τοὺς ἐνδοθεν γυμνοὺς μὴ ταῖς ἐκ τῶν ὀπλιτῶν τοῦ τείχους τιτρώσασθαι βε- λαῖς, ὅθεν οἱ τὸ πρὶν ἐκφοβοὶ γενόμενοι πολλοὶ εἰς τέρψιν εἶχον καὶ γέλωτα τῶν ὑπεναντίων ἀμυντή- ρια.

auctoribus observat.

(42) Nominis hujus præfectum, qui sub Con- stante tertio alterove e binis hujus successoribus, seu Joanne, Thessalonicensi archiepiscopo, in vivis agente, floruerit, incassum apud scriptores alios quæsi.

ρπ'. Ὡς δὲ λοιπὸν ἑώρα τὸ βάρβαρον ἀνίσχυρον
εἶναι τὴν παρ' αὐτῶν πρὸς τὴν πόλιν ὄρμην, ἤτουν
δώρις τούτους ἀποπεμφθῆναι· οἱ δὲ ταύτην αὐτῶν
μὴ προσωκόμενοι τὴν πεύσιν, τῶν συνήθων λοιπὸν
εἶχοντο ὀπισμάτων, ὡς ἐξ ἄκρας τότε ὑπερβολῆς· ὁ
τῶν πολεμίων Ἐξαρχος χαγάνος, ὡς παντελῶς ὑπὸ
τῶν τῆς πόλεως καταπτυσθεὶς ἀκατασχέτω πικρῆ
ἐκκαυθεὶς, προσέταξε πάντας τοὺς ἔξω σιθασμίους
ναοὺς πυρὶ παραδοθῆναι, ὁμοίως δὲ καῦσαι καὶ πά-
σας τὰς τῶν προαστείων οἰκήσεις, ἐπαπειλῶν μὴ
ἀναχωρεῖν ἐκ τῶν ἐνταῦθα, ἀλλὰ καὶ ἕτερα πλείστα
ἐπὶ τῇ ἑαυτοῦ ἀπωλείᾳ πρὸς συμμαχίαν ἔθνη κατὰ
τῆς καθ' ἡμᾶς πόλεως· ἐπισπάσασθαι.

ρπα'. Ἐπὶ τούτοις οὖν παρελθουσῶν ἐπὶ τῇ τοι-
αύτῃ ἀνεκδότῳ πολιορκίᾳ ἡμερῶν τριάκοντα τριῶν, B
καὶ πρὸς τὸ ἐξαιτήσεως τῶν αὐτῶν βαρβάρων ἔθνος
βουλῆς ἄπαντες οἱ τῆς πόλεως γαγονότες παρέσχοντό
τινα τὰ πρὸς εἰρήνην προχωροῦντα, ὅπως τῆς κατ'
αὐτοῦς ἀπαλλαγῶσιν ἀναιδοῦς προθέσεως, καὶ οὕτω
τῆς εἰρήνης στοιχησάντων εἰς τὰς αὐτῶν τοποθεσίας
ἀπίασιν. Μετὰ γὰρ τὴν στοιχησιν τῆς εἰρήνης τότε
ἀδεῶς πρὸς τῷ τελεῖ ἐρχόμενοι τοὺς παρ' αὐτῶν
γενομένους αἰχμαλιώτους εἰς ὀλίγην πρᾶγματεῖαν
πιπράσκοντες ἀπέδοντο, καὶ εἶδη πρὸς συναλλαγὴν
ἐιάφορα, δημοσιεύοντες, τὴν θεοθεν τῇ πόλει σωτη-
ρίαν καὶ τὴν τῶν τειχῶν ἐπὶ τοῦ σεισμοῦ γενομένην
θαυματοργίαν, καὶ ὅτι κατ' ὀπτασίαν ἡ τῶν ὀπλων
καὶ μαγγάνων ἄεργος καὶ ἀδίκιμος γεγένηται παρά-
ταξις, διότι περ πρότερον ταῦτα παρ' αὐτῶν διαφό-
ρως γυμνασθέντα, ἐπιτήδεια, καὶ ἀναγκαῖα αὐτοῖς
καταφαίνεσθαι, καὶ πρὸς τὴν τῆς πόλεως παράταξιν
ἀπρόσφορα καὶ ἀνεπιτήδεια ἐκ τῆς τῶν ὀραθέντων
αὐτοῖς ἀγίων ἐπιστάσις γέγονε. Καὶ ταῦτα δὲ πάν-
τως ἀναγκαῖον ἱστορῆσαι, ὡς ἠκριθωμένους ἡμᾶς ἐκ
τῶν ἐπιμόνων πρᾶσθειῶν τοῦ μετὰ Θεὸν κρομηθείως
ἡμῶν καὶ συμμάχου καὶ ὀπλίτου καὶ λυτρωτοῦ ἡμῶν
Δημητρίου ἡ πόλις ἐκ πάντων τῶν κινδύνων καὶ τῶν
βαρβάρων διαζώσεται, δοξάζουσα ἀπαύστως Πατέρα
καὶ Υἱὸν κ. τ. λ.

CAPUT III.

De terræ motibus divinitus immissis templique incendio (44).

ρπβ'. . . Τὸν ἀγαθὸν καὶ φιλόανθρωπον ἤταίτο

182. (45) Clementem ac misericordem Deum

(43) Rursus enim vero, quæ et hic et tribus præ-
cedentibus numeris narratur, sunt hujusmodi, ut
Thessalonicam, prodigiöse ei succurrente sancto
Demetrio, a Barbarorum hoc cap. relata obsidione
fuisse liberatam, non nemini persuadere sint nata.
Ego in eam rem totam prudenti lectoris judicio
relinquo.

(44) Caput hoc unum est ex iis quæ per temporis
brevitatem, quo codex olim Mazarinæus ad manum
fuit, integra describi haud potuerunt. Ea interim,
quæ descripta ex litterario illo monumento habemus,
lectori hic exhibeo, quid reliqua, quæ locis,
punctorum appositione hic distinctis, in dicto co-
dice occurrit, narratione contineatur, in Adnotatis
subjectis compendio edocens. Præfatum porro hoc
caput in eodem codice, in quo a fol. 155 usque ad
fol. vers. 162 excurrit, sequentem hunc a me etiam

A 180. Cum autem tandem Barbari, adhibitam
a se contra civitatem vim esse invalidam, vide-
runt, ut donis saltem dimitterentur, postulabant;
illi vero, horum petitione haud admissa, consue-
tas post egerunt custodias, quando jam e supremo
excessu inimicorum princeps chaganus, veluti ab
iis qui civitatis erant, omnino spretus, amari-
tudine animi, coerceri haud valente, incensus, vene-
randa omnia, quæ foris erant, templa igni tradi,
similiter autem et omnes suburbiorum domos
comburi jussit, hisce sese ex partibus non abitu-
rum, sed plurimas gentes alias contra civitatem
nostram in auxilium advocaturum, ob cladem suam
minatus.

B 181. Ob hæc igitur, cum in obstinata hujus-
modi obsidione dies triginta tres præterissent,
universi, qui civitatis erant, consilio etiam, quo
ipsorum Barbarorum gentem placarent, inito, quæ-
dam quæ ad pacem conducerent, obtulere, ut
probrosus, quod statutum apud illos erat, consi-
lium mutarent; atque ita iis quæ pacis erat com-
positis, ad loca sibi assignata abeunt. Cum porro
pax fuisset stabilita, absque timore ad murum
tunc accedentes pretio exiguo variisque in commu-
tationem cibariis acceptis venditos, qui facti abs
illis erant, captivos reddidere, salutem quæ civi-
tati divinitus obtigerat, murorumque in terræ motu
factum prodigium, armorumque suorum ac in-
strumentorum inanem ac invalidam vim factam
C esse, divulgantes, itaque per visionem sibi oblatam,
quod illa quæ cum prius ab iis diversimode pro-
bata fuissent, idonea necessariaque visa fuerant,
abs illo tempore quo sanctorum illis præsentia ap-
paruit, ad civitatis expugnationem et inutilia et
inepta evaserunt. Atque hæc narrare (45) necessa-
rium omnino fuit, ut apprime haberemus perspe-
ctum, per assiduas nostri post Deum curatoris et
commilitonis et militis et servatoris Demetrii pre-
ces a periculis omnibus Barbarisque esse servatam
civitatem, indesinenter laudantem Patrem et Fi-
lium, etc.

D hic retentum titulum in capite præfert: Περὶ τῶν
γενομένων θεηλάτων σεισμῶν καὶ ἐμπρησμοῦ τοῦ
ναοῦ.

(45) Auctor capituli initio, cujus loco puncta hic
ponuntur, in codice olim Mazarinæo miraculorum
omnigenorum, quæ sanctus Demetrius patrarit, et
magnitudinem et multitudinem primum deprædi-
cat, moxque ad miraculum seu potius miracula,
quæ post supra a se jam relata evenere, gradum
faciens, Joanni, Thessalonicensi a se jam sæpius
nominato archiepiscopo, cum jam Thessalonica a
binis supra narratis Sclavorum obsidionibus libe-
rata fuisset, visionem cœlestem, qua terræ motibus
Thessalonicam gravissime concutiendam intellexe-
rit, divinitus fuisse oblatam, asseverat, ac tum,
quæ hic modo sequuntur, subjungit.

rogabat (46), ne poena illa (47) nobis sub sese eveniret. Factum autem est, ut et parvo tempore ante, id est, uno forte mense circiter ad Deum sanctus ille Pater noster (48) migraret, ac deinde eruditam illam a Deo civitatem nostram caelitus immissa, ut dictum est, ineffabilem illorum terrae motuum poena ita corripere (49), ut maxima civitatis pars etc... (50).

183. Ineffabilem ergo celebratorumque a Barbaris miraculorum memoriam in laetitia modo, cum tranquillitate conjuncta, Deo martyreque ob salutem suam civitas quotannis renovans in animabus saluari Curatoris sui templo cum hymnis conveniebant; post brevissimum vero tempus jam itarum civitati ineffabilis e peccatis nostris afflictio obvenit, ex eo quod venerandum corporumque ac animarum salutem afferens saepe memorati nostri post Deum domini, sancti martyris Demetrii, templum modo invisibili fuerit combustum (51)....

184. Deum, ut Spiritum, qui Beseleel in tabernaculi structura illuminavit (52), in animas, quas ipse respexit, immitteret, rogavit (53), quo rursus domum suam propriis civibus splendide excitaret. Quod et factum est, perque certaminum Victoris et curam et auxilium pulcherrima illa sapientemque afferens, uti et nunc cernitis, erecta fuit aedes sacra, quae peregrinis juxta ac civibus salutaris, pristino etiam honori restituta, laetitiaque omnibus facta, convenienter quae postulata sunt con-

(46) Joannes scilicet, Thessalonicensis archiepiscopus.

(47) Terrae motuum nimirum; neque enim de alia poena auctor ante fuit locutus.

(48) Cum Joannem Thessalonicensem nec festis sacris ascriptum, nec cultu ecclesiastico condecoratum usquam inveniam, existimo, eum ab auctore nostri sancti titulo duntaxat hic affici ex more olim recepto, quo episcopi tum defuncti, tum in vivis adhuc supersites, honoris causa seu per tituli honorarii modum Sancti appellari solebant.

(49) Cum Joannes Thessalonicensis senescente obierit, unoque duntaxat mense circiter ab obitu illius elapso, uti auctor noster hic docet, terrae motus poena, de qua agit, evenit, utcumque compertum habetur tempus, quo ista Thessalonicam affligi contigerit.

(50) Pagina hic, quae alioquin fuisset 157, e codice olim Mazarinæo est excisa; illa autem tota, ut apparet, descriptus fuerit terribilis ille terrae motus, quem per dies plures durasse, adeoque exstulisse gravem, ut plerique domos relinquere fuerint compulsi, auctor postea seu pag. 158 subjungit. Addit porro, et hic eluxisse prodigiosam sancti Demetrii de Thessalonicensibus curam; eum enim a pluribus, terrae motu durante, et civitatem obsequantem, et hujus una cum aliis, ut perhibent, Sanctis custodiam agentem, fuisse conspectum, neminemque e civibus aedificiorum, quae magno numero concidere, ruina fuisse oppressum, sed omnes, cessante terrae motu, incolumes domum esse reversos. Adhæc Sclavos, qui tum haud procul a civitate Thessalonicensi aberant, hanc tamen non occupasse, idque ex eo factum, quod cum ex eminentioribus locis civitatem penitus collabidissent, civesque sub ejus ruina sepultos existimarent,

A Θεὸν ἐπὶ αὐτοῦ μὴ ταύτην ἡμῖν γενέσθαι τὴν ἐπεξέλευσιν. Ὁ δὲ καὶ γεγένηται, καὶ πρὸ τινὸς βραχέος καιροῦ, τοῦτ' ἔστι, τάχα πού μηνός ἐνός πρὸς Θεὸν τὸν αὐτὸν ἀποδημήσαι ὄσιον ἡμῶν Πατέρα, καὶ εἰθ' οὕτω καταλαβεῖν τὴν θεοπαίδευτον ταύτην ἡμῶν πόλιν τὴν τῶν ἀνερχομένων ἐκεῖνων σεισμῶν, ὡς εἴρηται, θεήλατον ὄργην, ὥστε καὶ τὸ πλείστον τῆς πόλεως, κ. τ. λ.

ῤ. Τῶν οὖν ἀνεκκαλῆτων τούτων θαυμάτων καὶ ἐκ τῶν βαρβάρων κηρυττομένων ἐν εὐφροσύνῃ λοιπὸν μεθ' ἡσυχίας ἢ πόλις τῷ Θεῷ καὶ τῷ μάρτυρι ὑπὲρ τῆς αὐτῶν σωτηρίας κατ' ἔτος ἀνανεούμενοι μεθ' ὕμνων συνηθοῦντο ἐν τῷ ψυχρῶσθε τεμένει τοῦ αὐτῶν κηδεμόνος· μετ' ὀλιγοστέν οὖν τοῦτον ἡδὴ χρόνον ἐπῆλθε πάλιν τῇ πόλει ἐξ ἡμετέρων ἀμαρτημάτων ἀφατος θλίψις· ἐκ τοῦ τὴν πανάγιον καὶ λαματοφόρον καὶ ψυχρῶσθη ναὴν τὴν πολλάκις λεχθέντος μετὰ Θεὸν δεσπότης ἡμῶν, τοῦ ἀγίου μάρτυρος Δημητρίου, πυρκαϊαυτον ἐξ ἀόρατου τριῖπου γενέσθαι

ῤ. Τὸ Πνεῦμα ἠγάσσατο τὸ ἐν τῇ σκηνῇ τὸν Βεσελεὴλ φωτίσαν τὸν Θεὸν καταπέμψαι εἰς ἕσπερ αὐτὸς ἐπέλθε ψυχᾶς, ἵνα πάλιν τὸν αὐτοῦ οἶκον τοῖς οἰκείοις πολιταῖς παιδρὸν ἐγκαταστήσῃ· ὅπερ καὶ γεγένηται, καὶ διὰ τῆς τοῦ ἀθλοφόρου σπουδῆς τε καὶ συνάρασεως, ὡς ὄρατε καὶ νῦν, ὁ ὑπερκαλλῆς οὗτος καὶ λαματοφόρος οἶκος ἀνιερώθη, ξένων καὶ πολιτῶν σωτήριος; καὶ τῆς προτέρας ἡξωμένος τιμῆς, εὐφροσύνῃ τε τοῖς πᾶσι γινόμενος, πᾶσι παρέχει τὰς αἰτήσεις προσφόρος, ἐν ᾧ καὶ πανηγυρί-

hincque, ut illam occuparent, inermes accessissent, pristino in statu muros, uti multi ex his ipsis praesidiarii plurimi, licet interim nulli fere in urbe cives forent, sese spectandos exhibuerint. Paucis porro, quibus Thessalonicenses, miraculis hujusmodi, per ipsos Barbaros agnitis, recreatos, ad sancti Demetrii templum, repetita quotannis solemnitate, convenisse narrat, verbis interpositis, nova mox eos adversitate, dicti scilicet templi incendio fuisse afflictos, pag. 159 refert. Verba, quibus id ibidem facit, ea ipsa sunt, quae hic, aliquot aliis aucta, modo sequuntur.

(51) Modo hic in codice olim Mazarinæo addit auctor, templi sancti Demetrii incendium nulla ratione, unde id a manu invisibili excitatum fuisse vult, extingui potuisse, etiamsi nec homines, nec instrumenta ad rem exsequendam deessent; atque ita quidem sacrum illud aedificium flammis fuisse combustum, ut ne minima quidem ex eo pars manserit superstes; cum vero plurimi de infortunio illo magnopere dolerent, nec viro, hos inter illustri qui templum priori, nec elegantia nec ulla prerogativa inferius, brevi aedificandum, sese e revelatione sibi facta didicisse assererat, fidem adhiberent, Demetrium illorum miserum, fecisse, quae hic mox verbis sequentibus memoriae produntur.

(52) Hunc Dominus incredibili metallis elaborandi et quaelibet in mechanicis invenienti scientia instruxit, eidemque Moyses constructionem tabernaculi foederis commisit. Adi lib. Exodi cap. xxxi, v. 2.

(53) Sanctus scilicet Demetrius; neque enim alia, de qua queant isthaec intelligi, persona hic occurrit.

ζομεν τρυφῶντες τῶν θείων μυστηρίων, καὶ τὴν ἄ
 ἐτήσιον αὐτοῦ ἑορτάζομεν μνήμην, τρυφῶντες ἀπαύ-
 στως τᾶς θεοδότου αὐτοῦ χάριτας ἀνευδότως διὰ τῶν
 αὐτοῦ ἐπιστασιῶν, δοξολογῶντες Πατέρα καὶ ἄγιον
 Πνεῦμα, κ. τ. λ.

CAPUT IV.

Sclavi, uno a principibus suis in captivitate indigne abducto, irati Thessalonicam, iterum a se obsidione pressam, ad famis angustias adigunt, atque ab ea tamen iterum, suis succurrente sancto Demetrio, recedere cogunt, parsq̄e præterea illorum magna tamen ab imperatoris exercitu post afficitur (55).

ρπα'. Τὴν ἤδη προτεθεισαν μερικῶς τῶν θαυμά-
 των πληθὺν τοῦ αἰοῦδμου καὶ συμμάχου καὶ κηδε-
 μόνος ἡμῶν Δημητρίου, τοῦ γνησίου θεράποντος τοῦ
 ἀκαταλήπτου καὶ δημιουργοῦ τῶν ἀπάντων Θεοῦ ἐν
 βραχεὶ λόγῳ ἐκ τῶν πλείστων διεξεληθῶν, μετελεύ-
 σσαι εἰς τὴν νῦν καθ' ἡμᾶς προελθοῦσαν παρ' αὐ-
 τοῦ τοῦ ὑπὲρ ἡμῶν τὴν ψυχὴν προτεμένου μάρτυρος
 Δημητρίου προμήθειαν, ὁπότε κινδύνους καὶ ἰδρω-
 τας ὑπὲρ ἀναξίων δοῦλον προείλατο, καὶ ὡς τὴν
 πόλιν παρ' ἐλπίδας ἐξ ἀφύκτων κινδύνων ἐρρύσατο.
 Τῶν γὰρ πολλακίς λελεγμένων τῶν προσπαραχειμέ-
 νων τῇ θεοσώσῳ ταύτῃ πόλει Σκλαθίνων, τῷ δοκεῖν
 τὴ τῆς εἰρήνης κρατούντων, ὃ τότε τῆς τῶν ἐνταῦθα
 ἐπαρχότητος κρατεῖν κελυσθεῖς, ποῖω τράπω ἢ τινος
 χάριν τὰς θεοσόφους τοῦ ὀπὸ Θεοῦ λαχόντες; βασι-
 λεύειν ἡμῖν, διὰ ἀναφορῶν ἐνήχησαν ἀκόδος κατὰ τοῦ
 τῶν Ῥυγγίνων βῆχός, τοῖνομα Περβοῦνδου, ὡς δια-
 θέσει δολία καὶ γνώμη πονηρᾶ κατὰ τῆς καθ' ἡμᾶς
 πόλεως βουλευσαμένου.

ρπς'. Ὅστις θεοστεφής βασιλεὺς θείαν αὐτοῦ κε-
 ραίαν πρὸς τὴν ὑπάρχον ἐφουσίαν κατέπεμψε, κε-
 λεύσας τὴν αὐτὴν βῆγα, δι' ὃ νομίσει τρήπου δέ-
 σμιον πρὸς αὐτὴν ἀποστεῖλαι· καὶ τῶν τοιούτων
 εἰσαεῶν κεραιῶν τοῖς ἐξόχοις τῶν πρώτων ἰδία
 ἐμφανισθεῖσων, τοῦτον ἀδωρῶν ἐν τῇ πόλει διάγοντα
 κρατήσαντες ἐστειλαν σιδηροδέσμιον, καθὼς τὴ

(54) Ita terminatur præsens anonymi nostri caput; sintne autem omnia prorsus, quæ isthoc sup-
 peditat, ac maxime, quæ, in compendium utcum-
 que contracta, in Adnotatis hic modo exhibui, ve-
 ritati apprimè consona, pro certo asseverare non
 ausim, remque proinde totam prudenti lectoris ju-
 dicio permitto.

(55) Est et hoc caput ex iis quæ haud integra e
 codice olim Mazarinæo, in quo a fol. versu 162
 usque ad fol. 187 extenditur, descripta habemus.
 Ea proinde, quæ in Adnotatis, cap. præcedenti ad
 not. 44 subnexis, de hujus etenidi methodo lectorem
 monui, pro hic repetitis quantum ad caput præsens
 habenda sunt. Hoc porro in laudato Mazarinæo
 codice sequentem hunc præfert titulum: Περὶ τῆς
 κατὰ τὸν Περβοῦνδον λιμοῦ καὶ ἀνευδότου πολιτο-
 κίας, *De fame sub Perbundo obsidioneque obsti-*
pata.

(56) Hic auctor noster anonymus iis quæ præsentī
 cap. narrat, sese æqualem luculentissime prodit;
 quandonam autem ista evenerint, studiosus lector
 intellet ex iis quæ infra tum ad caput præsens,
 tum ad aliud proxime subsequens notabo.

(57) Sclavi ergo haud procul a Thessalonica
 cum civitatem hanc obsidione, cap. præsentī me-

cedit; in qua etiam, cum divinis mysteriis com-
 municamus, laudes divinas celebramus, annuamque
 illius memoriam agimus, gratiis illius divinitus da-
 tis indesinenter fructes, atque per curas ejus abs-
 que intermissione laudantes Patrem et Spiritum
 sanctum (54), etc.

185. Cum celebris nostri et propugnatoris et
 curatoris Demetrii, incomprehensibilis omniumque
 conditoris Dei servi genuini, miraculorum e plurimis
 multitudinem, quam ex parte proponere statueram,
 brevi sermone modo percurrerim, ad eam quæ nobis
 ab eo qui pro nobis animam posuit, martyra
 Demetrio ætate nostra (56) obvenit, curam transibit,
 quanta pericula ac sulfores pro indignis servis si-
 berit, et qui civitatem præter spem periculis ine-
 vitabilibus liberarit, exponens. Cum igitur sæpius
 dicti, qui custoditæ huic a Deo civitati adjacebant,
 Sclavi (57) ea quæ pæcis erant, quenadmodum
 apparebat, scrvarent, is qui tunc horum locorum
 gerere præfecturam jussus erat, certo modo, qua-
 danque ex causa rerum divinarum peritus illius
 qui tunc nobis imperare a Deo erat sortitus, aures
 adversus Runchinorum (58) regem, nomine Per-
 bundum (59), veluti qui affectu animoque fraudu-
 lento mala adversus civitatem nostram meditato-
 rar, per criminum delationes ferit.

186. Qui coronatus a Deo imperator (60) di-
 vinos suos apices ad præfecti potestatem misit,
 injungens ut regem illum, quo ei videretur modo,
 viactum ad sese transmitteret; cum piæ hujusmodi
 litteræ iis qui inter primores eminebant, exhibitæ
 clam fuissent, statim illum in civitate versantem,
 comprehedentes, ferro viactum, ut imperatoris

morata, presserunt, sedes habebant. Nec est cur
 id mirum cuiquam appareat, cum obsidio is a
 sæculo octavo senescente, uti infra docebo, verosi-
 militer acciderit, hocque eodem sæculo, imo etiam
 citius, gens Slavica, uti infra pariter docebo, in
 Romani imperii terris sedes habuerit.

(58) Unius hoc est e diversis, quibus Slavica
 gens constabat, nationibus nomen, ei tortassis in-
 ditum, quod haud procul a Rusio, Thraciæ urbe,
 sedes haberet. Equidem eam aut in Macedonia aut
 in hujus regionis vicinia ac proin haud procul ad-
 modum a dicta civitate habitasse, e subaudiendis ap-
 paret.

(59) Hujus Sclavorum seu regis, uti hic vocatur,
 seu principis nomen nuspiam apud historicos sive
 Græcos sive Latinos invenire quivi.

(60) Utinam auctor noster imperatoris, a se hic
 memorati, nomen alicubi prodidisset! Ita de re-
 rum, ab eo narratarum, epocha certius aliquid
 statui potuisset. Ego interim, quæ hic refert, Con-
 stantini septimi, qui sæculo octavo ad finem ver-
 gente imperii habenas tenuit, ætati innectenda,
 verosimile autumo; rectene, an secus, ex iis quæ
 infra notabo, studiosus lector statuet.

litteræ continebant, ad prædictum rerum administratione admodum occupatum imperatorem miserunt (61)...

187. Atque ita prædictis Barbaris post factum inuorum circuitum die prima quiescentibus, servator ac propugnator noster, laboriosusque Christi martyr in locis, ad plagæ, muro unico circumdatæ, cognominatam Arton, ubi parva portella existit, sitis, non in somnio, sed in veritate apparet pedibus cursim incedens, chlamyde ab humeris dependente indutus, virgamque in manibus ferens, ac veluti Sclavos, qui ibidem in civitatem irrumpebant, e dicta portella exigeret virgaque feriret, dicens : Hos Deus male adduxit, deinceps ego quid hic faciam (62)?

188. Atque ita illos per dictam portellam e civitate expulisse est visus. Hoc visionis prodigium, cum statim narratum fuisset, civibus auda-

(61) His quæ huc usque cap. præsentil recitata sunt, præmissis, auctor noster mox narrat, qui, Perbundi regis captivitate audita, binæ nationes Sclavicæ, Runchini scilicet et Strymonii, eum non interfici, sed sibi remitti, ab imperatore, contra Agarenos belligerante, per nuntios postularint, ac qui, responso, quo post bellum Agarenicum libertati restituendum Perbundum imperator promittebat, accepto, ab ira, qua ante flagrabat fuerint revocata. Addit porro, Perbundum, suadente ac juvante Cæsareorum interpretum uno, fuga evasisse, iterumque nihilominus in loco, haud procul a Sclavis aliis sito, ad quem fugerat, captum fuisse; atque id, cum ad illos Sclavos alios, ut facere nullo negotio potuisset, haud fugerit, singulari Dei providentia sanctique Demetrii intercessione factum, contendit, maxime cum Perbundus, si ad suos redire potuisset, bello crudeli ac pertinaci in imperii terras sævire meditaretur, idque a fuga feliciter retractus, necique imperatoris jussu datus executioni mandare haud potuerit. Attamen nec sic Thessalonicensibus a belli infortunio quietis esse licuit; a necis enim, Perbundo illatæ, tempore diversæ, ut auctor noster exstantibus in codice Mazarinæo verbis narrare pergit, gentes Sclavicæ, ac præ cæteris Strymonii, Runchini et Sagodatæ bello Thessalonicam sunt aggressi. Ac primum quidem vicina omnia civitati loca, incolis etiam in captivitate abductis, biennio integro deprædati quotidie sunt. Hinc, cum simul cives, obsidione arctissima conclusi, nec terra nec mari quidpiam annonæ sibi comparare possent, aut qui id tentarent ab inimicis occiderentur, fames tam valida civitatem invasit, ut multis licet ob hanc fuga dilapsis, reliqui tamen qui in civitate supererant non tantum asinorum ac equorum carnes, sed et alios cibos multo magis ingratos edere cogerentur. Imperator interim, cum exercitum, quod alio bello distineretur, mittere non posset, navigia bellica (Græce *καρβόλ* vocantur) minora decem, diversi generis cibariis onusta, Thessalonicensibus in auxilium submittit. Verum cum cibariis illis paulo quidem ad tempus imminuta, minime tamen sublata esset fames, immo hanc etiam qui navigiis ab imperatore submissis advecti erant, deinde auferent, ad Thebarum ac Demetriadis partes, quo a Belegizitis, qui quamvis et ipsi natio essent Sclavonica, pacem tamen, ut apparet, cum Thessalonicensibus tunc colebant, alia cibaria emerent, præfata, quæ imperator miserat, navigia decem, simulque quæ sibi adhuc restabant, aliquot alia minora, robustioribus civitatis viris omnique juventutis flore

A θεία περιείχον γράμματα, πρὸς τὸν λεχθέντα πανήμερον βασιλεία . . .

ρπζ'. Καὶ οὕτω τῶν λεχθέντων βαρβάρων τὴν πρώτην ἡμέραν μετὰ τὴν περίοδον τῶν τοιχῶν καταπαυσάντων, ὁ λυτρωτὴς καὶ ὑπέρμαχος ἡμῶν καὶ πολύμοχος τοῦ Θεοῦ μάρτυς φαίνεται· οὐ κατ' ἔναρ, ἀλλὰ κατ' ὕπαρ, ἐν τοῖς πρὸς τῇ λεγομένῃ Ἄρκτη τοῦ μοναστηρίου, ἐνθα παραπύλιον ὑπάρχει μικρὸν, παζοδρόμος, τὴν χλαμύδα ἔνω διαναβαλλόμενος καὶ ῥάβδον τῇ χειρὶ ἐπιπερόμενος, καὶ ὡς ἔκαστος δὴ ἐκ τοῦ λεχθέντος παραπυλίου τοὺς Σκλάβους τῇ πόλει εἰσβαλόντας τούτους ἐκδιώκειν καὶ τῇ ῥάβδῳ μαστίζειν, λέγων· Κακῶς ὁ Θεὸς ἤγαγεν αὐτοὺς, λοιπὸν ἐγὼ εἰ ποιῶ ὡδε;

B ρπη'. Καὶ οὕτως αὐτοὺς ἐξῶ διὰ τοῦ λεχθέντος παραπυλίου ἐκ τῆς πόλεως ἐξώσασθαι. Τοῦτο θαῦμα τῆς θεωρίας αὐτίκα ἐξηγηθὲν θάρρος κἄν μικρὸν

instructa, mittere civitatis primoribus ac civibus est visum. Cum vero illa e portu Thessalonicæ solvissent, Dragobitarum principes id edocti, contemptique, qui in civitate duntaxat relictis erant, viros minus robustos ac numeros pauciores habentes, Thessalonicam, quam hactenus duntaxat fere tenuerant inclusam, totis viribus aggredi, impressionemque in muros, quo eam expugnarent, facere decreverunt. Hunc igitur in finem paratis bellicis omnibus generis instrumentis, Runchini et Sagodatæ, nationes Sclavicæ, quas sibi tum Dragobitæ adjunctas habebant, adversus civitatem universi simul, Sagodatæ quidem una cum Dragobitis terra, Runchini vero mari per navigia moverunt. Ac primo quidem die muros undique circumdedere, circumcursantesque, qua possent in parte facilius expugnari, speculati sunt, nec aliud tum fecere; illis autem, postquam id fecissent, quiescentibus, Deus, qui jam Sclavos Strymonæos, ne cum cæteris, uti ex inito cum his pacto debuissent, Thessalonicam aggredierentur, prodigiose averterat, Thessalonicenses, qui, hostium accessu perterriti, auxilium ab eo supplicibus votis postularant, ad fortitudinem, sancti Demetrii visione ipsis oblata, excitat. Qui postremum hoc factum sit, cap. præsentimodo exponitur descriptis e codice Mazarinæo verbis Græcis, quæ punctorum interpositionem hic proxime excipiunt.

(62) Licet auctor, quam hic narrat, visionem non in somnio, sed in rei veritate fuisse oblatam assereret, absit tamen, ut re etiam vera Sanctus, quæ hic ei affinguntur, dixisse credatur. Non raro est factum, ut, qui visionibus afficerentur, multa sese videre ac audire existimarent, quæ ut locum unquam recipere habuerint, aut etiam habere potuerint, nullum abest. Hæc etiam visionibus nonnullis supra relatis applica.

(63) Apparitionum seu visionum hic relatarum fama, late mox serpens, Thessalonicensibus, uti auctor noster verbis Græcis, e codice Mazarinæo apud nos non descriptis, narrat, animos utcumque reddidit, noctem tamen duxerunt insomnes; die autem illucescente, Sclavi undique et mari et terra omni armorum genere muros sunt aggressi, atque in παραπύλιον, seu portam minorem portellamve in mox relata visione memoratam, quo hac sibi viam in civitatem aperirent, ignem coniecere; verum quam ipsis improspere et hoc et tentata civitatis expugnatio cesserit, auctor noster verbis in codice olim Mazarinæo fol. 179 recto et verso exstantibus hucque punctorum interpositionem proxime excipientibus exponit.

αθεναροῦς καὶ τῇ θείᾳ ὑπερλάμπρους ἀσπιδιώκτας τοῖς πολίταις ἐνέθηκεν. Ἐτεροι δὲ πάλιν ἐωράκει-
σαν τὸν εὐσθενῆ τοῦτον μάρτυρα καὶ σωεπατρῆν
διατρέχοντα ἐξέδρον τῷ τείχει καὶ ξένους τινὰς
εὐτόλμους ἀξιοῦντα, καὶ εἰς τόπους τινὰς τῶν τει-
χίων ἐστάναι, παρατάσσεισθαι τε καὶ παραφυλάτ-
ταιν Καὶ τούτου παρ' αὐτῶν γινομένου,
καὶ τῆς ἐνθον ξυλείας πάσης καυθείσης, μὴδ' ὅλως
τῆν τῶν σιδήρων σύνθεσιν πρὸς τι χαυνῶσαι, ἀλλ'
ὡς ἑγχεωνιασμένα, ἣ ἐν ἐστέρω προσπεπηγότα
εἶδει.

ρπ'. Οὕτω ἐδ' αὐτὸ παραπύλιον καὶ πάλιν οἶον
διέμεινε, ὡς τοὺς βαρβάρους ἐκπλαγέντας τοῦ
τοιούτου ἀποστῆναι τόπου, πληγὰς τε οὐκ ὀλίγας
καὶ τραύματα καὶ φόνους ἐν τοῖς αὐτοῖς βαρβάροις
δοράτως γεγενῆσθαι, οὐ μόνον ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ,
ἀλλὰ καὶ δι' ὅλης τῆς χερσαίας καὶ κατὰ θάλατταν.
Ἐπεὶ οὖν τρεῖς ἡμέρας οὕτως . . . παῖς πύλαις καὶ
πρὸς τοῖς παρ' αὐτῶν συνοραθεῖσιν εὐαλώτοις καὶ
εὐμαχιματώτοις τόποις κατὰ τὸν ὁμοιον πολεμη-
σαντες τρόπον τῆν τε δυστυχίαν μετὰ θρήνου καὶ
ὀλολυγμοῦ μεθ' ἑαυτῶν λαθόντες, καὶ τοὺς θεοθεν
αὐτοῖ; σφαγέοντας ἄρχοντας διὰ τοῦ ἀθλοφόρου, καὶ
τοὺς αὐτοῦ πληγέντας, μετ' ἀλλήλων μαχόμενοι εἰς
τοὺς ἰδίους τόπους ἀπῆλθον

ρλ'. Οἱ δὲ βάρβαροι πρὸς ἀλλήλους μαχόμενοι
ἔλεγον τοῖς διεγείρατιν αὐτοῦς: Οὐκ ἐλέγετε ἡμῖν,
μυθῶνα ἐν τῇ πόλει ὑπαίνειν, εἰ μὴ τινὰς γέροντας
καὶ ὀλίγα γυναικάρια; Καὶ πῶθεν ἡ τοσαύτη πληθὺς
τοῦ ἐν τῇ πόλει λαοῦ ἡ ἀντιπαραταξαμένη ἡμῖν;
Τοῦτο δὲ πᾶσι ἐήλον καθέστηκεν, ὡς ἡ τῶν ἁγίων
διὰ τοῦ ἀθλοφόρου γενομένη τῇ πόλει ὑπὲρ ἡμῶν
σμμαχία Καὶ αὕτη δὲ πάλιν διὰ τῶν τοῦ φι-

cium utut haud magnam indidit. Rursus autem al f
viderunt benignum illum martyrem patriaeque ser-
vatorum extra murum currentem, quosdamque
peregrinos robustos, ac aspectu praefulgidos, scuti-
feros audaces, ut quibusdam etiam murorum locis
starent, resisterent atque exubias agerent, adlu-
centem... Ac cum illud factum ab his fuisset, om-
nisque interior lignea materia esset combusta, nullo
modo ferrom commissuram laxari, sed ea velut
in unum confari seu alium in statum concrecere
evenit.

189. Ita eadem portella, utut combusta, salva
permanait, ita ut Barbari percussi a loco hu-
jusmodi recederent, plagaeque haud paucæ vultu-
raque ac caedes in ipsis Barbaris modo invisibili
fierent, non modo in eodem loco, verum etiam per
omnem terræ plagam atque in mari. Postquam igitur
ita per dies tres (64)... prope portas, locaque
quæ ab eis capti facilia laboreque nullo expugna-
bilia fuerant existimata, simili modo fortunaque
adversa pugnassent, cum planctu ac ejulatu et prin-
cipibus, qui divinitus eis a certaminum Victore
fuerant occisi, et iis qui ab eo icti fuerant, secum
acceptis, ad loca propria pugnantes adversus in-
vicem abierunt (65)...

190. Barbari autem, cum invicem pugnant,
iis qui illos exstimularunt, dicebant: Nonne nobis,
neminem in civitate, nisi senes quosdam, paucas-
que mulierculas, superesse dixistis? Unde tanta
quæ nobis restitit in civitate populi multitudo?
Sanctorum id fuisse militare auxilium, civitati pro
nobis per certaminum Victorem allatam, manife-
stum omnibus fuit (66)... Atque hoc rursus per

(64) Voces aliquot in codice olim Mazarinæo hic
exesæ sunt; ut autem e reliquis sensus perfectus
formetur, esse puto supplendum πρὸς, Latinamque
idcirco interpretationem sensui ipsa suppleto accom-
modavi.

(65) Atque ita, ut verbis jam præmissis ab au-
ctore nostro narratur, per sanctum Demetrium seu
potius per angelos, illo sancto nostro a Deo id
impetrante, Sclavorum obsidione, cap. præsentis
memorata, liberata fuit Thessalonicensis civitas;
ut autem id vere per prodigium factum fuisset, au-
ctor luculentius ostendat, mox etiam, postquam
Thessalonicenses de felici isto successu sum-
mas Deo ac sospitatori sancto Demetrio egisse
gratias, retulit, in cod. olim Mazarinæo fol. 180 sub-
jungit, quæ punctorum interpositioni proxime hic
subduntur.

(66) Hic modo in cod. olim Mazarinæo non pauca,
a nobis iterum ob temporis brevitate, quo is ad
manum fuit, non descripta, auctor subjungit; ac
primo quidem paucis post diebus etiam illos qui
ad annum a Bellegizitis emendati fuerant cum
navibus emissi, incolumes, patrocinante suis sancto
Demetrio, una cum haud parva, quam advehebant,
frumentis copia esse reversos, cum jam Thessa-
lonicæ obsidionem deserere compulsos fuisse
Sclavos, apud Bellegizitas didicissent; deinde vero
addit, liberatam quidem modo a se exposito Thes-
salonicam Sclavorum obsidione fuisse, haud tamen
propterea cessasse quotidianas fere horum in loca
Thessalonicæ vicina excursions, factasque ex in-

sidiis, quibus hæc ipsa civitas aliquando impete-
retur, in loca alia civitatis ejusdem muris quam
proxime adjacentia, irruptionibus, quibus sebat, ut
et captivi abducerentur quam plurimi, et alia non
pauca Thessalonicensibus inferrentur damna. Est
porro, quemadmodum auctor prosequitur, præter-
ea factum, ut, cum continuo de Thessalonia
occupanda Barbari cogitarent, varique hunc in
finem varia instrumenta bellica effingere nitere-
ntur, quispiam ex iis, instrumentorum hujusmodi,
utut natione Sclavas, construendorum peritior,
miri artificii turrim ligneam, qua Thessalonicam
certo expugnandam asserebat, excogitarit. Verum
cum, turris illius delineatione Sclavicæ gentis
principibus proposita ac approbata, sibi que per illos,
qui jam civitati, quo adversus hanc machinam ex-
struendæ periculum facerent, copias inexpectato
admoverant, necessariis ad constructionem submi-
nistratis, manum operi, multis ei opem ferentibus,
adnoturus jamjam esset, subito ei specian-
dum sese obtulit sanctus Demetrius, alapaque in
facie percussus mentis impotem reddidit, adeo ut
fugam celerissime arripuerit, atque in montes de-
sertos, frustra insequentibus aliis, opusque ut
exordiretur, inclamantibus, ex hominum cons-
pectu, non secus ac fera hunc vitans, recesserit.
Ibi porro, donec Sclavi, machina bellica, qua
Thessalonicam expugnatum iri sperarant, infecta
ob architecti fugam mauente, susceptæ in Thessa-
lonicenses expeditioni nuntium remisere, commo-
ratus est; tunc autem mentem sanam, quam,

illius qui civitatem amat, preces, allatum fuit militare subsclium. E Sclavis enim omnibus ii, qui a Strymone (67) et Runcino (68) sunt, reliquis, qui

Α λοπλόδος πρεσβειῶν γεγένηται ἡ συμμαχία τῶν γὰρ ἀπάντων Σκλαβίων τῶν ἀπὸ τοῦ Στρυμῶνος καὶ Ῥυγγίνου, λοιπῶν ἐκ τῶν ἔθθεν μερικῶς κατα-

agente Sancto, amiserat, recepit, equo iterum Demetrius apparuit ac mandavit, ut, locis solitariis relictis, Thessalonicam ingrederetur: quod cum ille fecisset effugiemque sancti Demetrii in civitate isthae fuisset conspicatus, a viro, per illam representato, sese fuisse percussum, ac ne delineatam a sese turrin ligneam exstrueret, impeditum, omnibus edixit, fidemque Christianam amplexus, sacris Baptismatis undis fuit ablutus. Ita tum de suscepta a Sclavis contra Thessalonicam, quo civitatem hanc per bellicam novi artificii machinam expugnarent, expeditione, tum etiam prodigiis, quibus, ut haec felici successu careret, est factum, loco supra cit., nullo fusius codex olim Mazari-næus; isthaec autem omnia in codice nostro ms. Græco † ms. 193 etiam narrantur, in compendium a Joanne Stauracio contracta. Verum cum hic scriptor auctori nostro anonymo, a quo illa in literas missa fuere, antiquitatis palmam (adi Commentarium prævium, num. 25 et seq.) verosimilime cedat, nullum prorsus, aut certe admodum exiguum pondus anonymi nostri dictis potest adjungere; hæc vero sunt hujusmodi, ut verosimile apud omnes fidem facile inventura haud sint. Utut sit, verba Græca reliqua, quibus iste in codice Mazari-næo a pag. 148 usque ad pag. 187 caput præsens absolvit punctorum interpositioni modo subjungo.

(67) In Macedonia (adi ad vocabulum *Strymon* in Lexico Geographico Baudrandum) situs est fluvius, Strymon nominatus atque e monte Orbelo ortus; fluvio isti thema seu provincia, a Constantino Porphyrogenito lib. II *De Thematibus* seu minoribus provinciis, in quas imperium Orientale, cum jam multis sui partibus temporum infortunio mutilatum fuisset, erat divisum, loco tertio recensita, verosimillime, ne dicam indubie adjacuerit, nec dubito etiam, qui Sclavi Strymonii, de quibus hic auctor noster anonymus ad fluvium illum, seu in mox dicta, quæ ad eum sita fuerit, imperii provincia, sedes habuerint, cum ea, quæ cap. præsentis narrantur, evenere. Ea sedet sententia, quod tunc, imo etiam citius, loca non pauca, a civitate Thessaloniceusi haud procul admodum remota, Sclavi occuparint; quod hunc in modum ostendo. Constantinus Porphyrogenitus laudatus, *De administr. imp.* cap. 32, de Servis, qui gens Sclavica erant, sic scribit: « Principatu autem Servie a patre ad duos fratres devoluto, alter sumpta populi parte dimisit, ad Romanorum imperatorem Heraclium confugit: cui et excepto locum ad inhabitandum dedit in Thessaloniceæ themate (Macedonia nimirum, quæ ad Thessaloniceæ thema spectabat) qui ex eo tempore Servia nuncupatur. » Jam inde ergo ab ætate Heraclii, qui sæculo septimo ad mediam sui partem nondum provento imperii habenas moderatus est, Servi ac proin ex dictis Sclavi sedes, a Thessalonica haud procul remotas, habuerunt. Sclavi quidem illi, aut certe præcipua eorundem pars, non diu admodum post, seibus illis, quas ab Heraclio obtinuerant, relictis, regionem aliam quæ modo deducta abs illis nomenclatione Servia vocatur, inhabitandam acceperunt; verum aut aliquos saltem ex iis qui semel sibi concessas ab Heraclio sedes haud reliquerant, aut certe Sclavos alios sæculo septimo jam senescente loca, a Thessalonica haud procul remota, occupasse, ex iis

(68) Adi supra not. 61, dictisque ibidem ex iis quæ ad not. præced. observavi, adjunge, Sclavos

quæ Theophanes, Cedrenus et Zonaras de Justiniano Rhinotmeto, imperii habenas tunc moderato, memorie produnt, intelligitur. Primi trium horum scriptorum verba, quæ hic faciunt, describo. Sic habent: « Hoc anno (689 nempe) Justinianus in Bulgariam et Thraciam eduxit exercitum, Bulgariosque sibi obviam cum armis factos tum primum repulit; et excursionibus subinde Thessalonicam usque habitis, immensum Sclavorum numerum qua belli virtute domitum, qua sponte ad se transeuntem et deditum e patria educens, ad Opsicium partes, trajecto Abydi freto, habitare decrevit. » Nec est, quod reponas a Justiniano Rhinotmeto Sclavos, quos haud admodum procul a Thessalonica habitasse, ex hisce recitatis Theophanis verbis intelligitur, ex ea patria sua, uti etiam is auctor verbis iisdem docet, in Opsicium Thema, in Asia e Constantini Porphyrogeniti *De Thematibus* libro situm, fuisse deportatos, ac proin Sclavos sæculo octavo seu tunc, cum Thessalonicensis cap. præsentis memorata obsidio accidit, sedes in locis, a Thessalonica haud procul remotis, non habuisse, contra ac auctor noster anonymus loco non uno cap. præsentis indicat. Etsi enim immensum Sclavorum numerum a Justiniano Rhinotmeto in Opsicium Thema fuisse abductum, Theophanes, cui etiam Zonaras, Cedrenus aliique scriptores suffragantur, verbis jam datis diserte tradat, eandem tamen sortem Sclavis omnibus a Thessalonica haud procul habitantibus obvenisse, nupiam affirmat. Et vero Sclavos adhuc imperante Irene seu sæculo octavo senescente, sedes haud procul a Thessalonica habuisse, ex iis quæ de rebus sub imperatrice illa gestis, idem Theophanes memorie prodit, fas est colligere. Audi, qui ad annum 782 loquitur: « Hoc anno Irene, pace cum Arabibus confecta, a bellorum cura vacans, Stauracium patricium et celeris cursus logothetam cum numeroso exercitu adversus Sclavinorum nationes misit: qui cum Thessaloniceam et Græciam adisset, regionem omnem imperio subjecit, et tributum pendere cœgit. Quin etiam Peloponesum penetrans captivorum ingentem turbam et spolia in Romanam dittonem retulit. » Adi etiam Constantinum Porphyrogenitum, plus semel jam laudatum, *De administrando imperio*, cap. 49 et seq., discesque ex iis quæ ibidem scribit, sub Nicephoro et Theophilo imperatoribus, quorum prior anno 814, posterior anno 842 obiit, in Peloponeso, regione a Thessalonica haud procul admodum remota, sedes adhuc Sclavos habuisse. Mitto hic Joannem Comeniatam, qui de Thessaloniceæ excidio, seu, civitatis hujus per Saracenos anno 904 expugnatione litteris ea commendat, ex quibus etiam tunc haud procul a Thessalonica habitasse Sclavos, manifestum fit. Sclavos itaque sæculo octavo senescente seu tunc, cum obsidione cap. præsentis memorata Thessaloniceam presserunt, in locis a Thessalonica haud multum remotis, reipsa etiam, ut auctor noster anonymus plus semel indicat, habuisse sedes, indubitatum ex omnibus jam dictis apparet, ac proin etiam tunc illos, qui Sclavi Strymonii secundu auctorem nostrum anonymum existere, ad fluvium Strymonem seu in themate Strymonio a Thessalonica haud procul dissito, habitasse. Cæterum tum Sclavos hosce, tum etiam alios in imperii regionibus

Runchinos Strymoniiis Antimos verosimillime existisse.

παισάντων και διαζεύκτων δπλων, τοὺς θαλαττίους Α πλωτῆρας τοὺς ἐπὶ παρακομιδῇ καρπῶν ἐν τῇ βασιλευούσῃ ἀνιόντας πῶλεϊ παμπόλους ἐκπορθήσαντες, ἀπὸ τε τῶν νήσων και τῆς στενῆς θαλάττης, και τῶν ἐπὶ τὸ Πάριον και Προκόνησον τόπους και αὐτοὺς τοὺς εἰς τὸ τελωνεῖον ἕμα τῶν πλοίων αἰχμαλωτίσαντες μετὰ πλείστων νηῶν οἰκοὶ ἐπὶ θυλάκους ἀπίασιν.

ρλϛ'. Τότε δὲ ὁ τῶν πραγμάτων κύριος, ὁ χριστο-
στεφῆς ἡμῶν βασιλεὺς, τὴν ἐπιμονὴν και ἀαζονεῖαν
τῶν ἐχθρῶν ὄρων οὐ μόνον τὴν πρὸς τὴν καθ' ἡμᾶς
πόλιν, ἔτι δὲ και πρὸς αὐτοὺς τολμᾶν ἀντιπαρτά-
ξασθαι τοὺς κρατοῦντας, ἤξιωσε τοὺς ἐκ τοῦ αὐτοῦ
φιλοχρίστου στρατοῦ διὰ Θράκης και τῶν ἀντίων
κατὰ τῶν τοῦ Στρυμῶνος καταστρατοπεδεῦσαι, οὐ
κρυφῆδὸν ἦτοι λαθραίως, ἀλλὰ και προμηνύσας αὐ-
τοῖς τὴν πρὸς αὐτοὺς ἐξέλευσιν· οἷτινε; προεγνωσ-
τες, τὰς κλεισοῦρας και τοὺς ὀχυροτέρους τόπους
καταλαβόντες πρὸς ἀντίστασιν τῶν Ῥωμαϊκῶν ἐκ-
στρατευμάτων ἀνωπλιζόντο, πᾶσαν τὴν βάρβαρον
ἐκ διαφόρων ῥηγῶν βοήθειαν εἰς συμμαχίαν προτρε-
ψάμενοι.

ρλδ'. Ἀλλὰ και ἐν τούτῳ τοῦ εὐσθενοῦς, ὡ; λέ-
λεκται, μάρτυρος μετὰ τῶν λοιπῶν ἁγίων καθοπλι-
σαμένου, νίκαις τὸ Ῥωμαϊκὸν κατὰ τῶν Σκλαβίων
ἐνέδειξε στρατόπεδον και εἰς ἃς αὐτοὶ πεποιθήκασιν
ἐνέδρας τοὺς αὐτῶν σθενηροὺς και ἐξόχους και ὀπλι-
τας κατέσφαξαν, και ἐφυγεν πᾶσα ἡ βάρβαρος φυλὴ,
ὥστε τινὰς εἰσδραμόντας τῇ καθ' ἡμᾶς θεοφυλάκτῳ
πῶλεϊ κρυφῆδὸν διήγειραν, ἐφ' ᾧ ἐξελθεῖν εἰς τὰς
αὐτῶν κάσας τὰς πλησίον, και καρποῦς τοὺς αὐτῶν
λαβεῖν διὰ τοῦ ἀφάτου φόδου, και τῆς γενομένης ἐν
αὐτοῖς κατασφαγῆς τὰς αὐτῶν φαμίλια; πάντα κα-
ταλιπόντας τοῖς μέρεσι προσπαλάσαι, και ἦν θεωρη-
σαι τοὺς νικηθέντας και φυγάδας πολίτας, ἕμα
γυναῖξι και τέκνοις εἰς τὰς κάσας τῶν περὶ πόλιν
και λοιπῶν πλησιαζόντων τόπων ἀπύοντας και φέρειν
σίτον, ὄσπρια, και ἄλλας ἀποσκευὰς και τὰ λοιπὰ
τὰ πρὸς ἀποτροπὴν ἐπ' ὤμων ἀποκομιζόντας, ἀό-
κλους και ὡς ἐνεστι διὰ τὴν ὁδὸν και τὸν καύσωνα
ἡμιχίτωνας, και ὅπερ αὐτοὶ κατὰ τῆς πόλεως ἡμῶν
ἐδουλεύσαντο, τοῦτο διὰ τοῦ μάρτυρος ἡ ἄνω πάν-
τως πρόνοια εἰς αὐτοὺς ἐπανήγαγε.

ρλε'. Τοῦ γὰρ στρατοῦ ἕκαστοι ἐκ τοῦ δικαίως και
εὐσεβῶς βασιλεύειν ἡμῖν λαχόντος σταλάντο; ἐπὶ πα-
ρατάξει τῶν Σκλαβίων, εἰσπορὰ σκάφη και πρὸ τῆς
ἡμῶν αἰτήσεως ἐνταῦθα ἀπέστειλε. Τῶν κρατούντων
και ἐν τούτῳ ἀργησάντων διὰ τὸν φόδον, οὔτε
ἐποίησαν ἐκ τῶν ἐνταῦθα ἐκπορίου μήπως γνωσθέν-
τες ἀγανακτήσει και ὑποβληθῶσι, και εἰ μὴ ἄχρι

Regionibus, haud procul etiam, ut dictum, a Thes-
salonica remotis, ab ipsismet imperatoribus sedes
subinde obtinuisse, et tamen haud raro contra
hosce arma postea adhuc movisse, excursionibus-

(69) Proconessus insula est Asiae Minoris in Pro-
pontiade, quae aliis olim Proconessus aut etiam
Praeconessus appellata, Marmara modo nuncupat-
ur. Videsis ad vocabulum Proconessus in
Lexico Geographico Baudrandum. Πάριον, Mysiae

A harum partium sunt partim quiescentibus armis-
que disjunctis, nautas marinos plurimos, qui a de-
vehendis ad civitatem imperantem fructibus reverte-
bantur, diripientes, eosque qui in insulis marisque
angustia ac locis suis quae Parium ac Proconissum ver-
sus (69) sita sunt, habitabant, atque ipsosmet etiam
qui a vectigalibus erant, una cum illis quae ad navi-
gationem spectabant, capientes, cum navibus plu-
rimis ad casas (70) suas revertebantur.

191. Tunc autem rerum dominus, coronatus
noster a Christo imperator, inimicorum obstinatio-
nem atque arrogantiam, non solum civitatem no-
stram, sed praeterea etiam eos qui principatum obti-
nebant, aggredi audere conspiciens, contra eos qui
ad exercitum suum Christi amantem spectabant,
contra eos qui ad Strymonem sedes habebant non
occulte aut furtim, sed et quae adversus eos in pro-
cinctu erat, expeditione ante denunciata, per Thra-
ciam locaque vicina movere jussit. Qui rem praen-
oscentes, angustiis locisque firmioribus occupatis
ut Romanis exercitibus resisterent, arma ex adverso,
universis variorum regum barbaricis auxiliariis
copiis ad belli societatem vocatis, pararunt.

192. Verum et hac in re, potens, ut dictum
est, martyr, reliquis cum sanctis arma submini-
strans, Romanum exercitum contra Sclavos victore-
m effecit, perque insidias, quas ipsimet struxer-
ant, fortes eorum praestantioresque ac armatos
occidit; atque omnis gens barbara fugam arripuit,
adeo ut quosdam qui ad nostram custoditam a
Deo civitatem confugerant, clanculum monuerit ut
ad casas suas prope eam sitas exirent, fructusque
earumdem colligerent, quo ob ineffabilem timorem
tantamque in se caedem familias suas omnino relin-
quentes, ad partes illas accederent; popularesque,
qui devicti erant ac fugiebant, cum uxoribus ac
liberis ad sitorum prope illam reliquorumque vici-
norum locorum casas abeuntes frumentumque ac
olera ferentes, erat videre, uti etiam qui impedi-
menta reliquaque fugae congrua humeris portabant,
alios inermes, atque ut per viam ac ardorem lice-
bat, semivestitos; ac quod ipsi contra civitatem
nostram meditati erant, id per martyrem superna
providentia supra eos omnino induxit.

193. Is porro, qui juste ac pie nobis impe-
rare est sortitus, misso ad Sclavos oppugnandos
exercitu, navigia etiam, frumento onusta, ad peti-
tionem nostram huc misit. Cum et hac in re, qui
republicam administrabant, ob timorem, ne qui
terrae proventus distrahebant, rem noscentes con-
tra se indignarentur, nihil omnino facerent dica-

que damna illis haud modica intulisse, facile agnos-
cent, qui vel Constantini Porphyrogeniti de Tho-
matibus administrandoque imperio libros evol-
verint.

Minoris in Asia ad Propontidis oram civitas est.

(70) Ita hic vocabulum θυλάκους, quod ejusdem
proprie cum vocabulo Latino *saccus* significationis
est, interpretandum e sensu duxi.

rentque, nec nisi ad quinquaginta usque frumenti millia civitati sufficere, prædictus Dominus noster, divinitus inspiratus, sexaginta frumenti millia mitti nobis jussit. Cum autem, dum et frumentum et cibaria reliqua adveherentur, Barbari extrema passi de pace tandem sunt locuti. Quam igitur gloriam, dilecti, aut quam laudem ob ineffabilia hujusmodi civitati nostræ facta mirabilia daturi simus Deo, qui dedit nobis lumen hujusmodi, patronum ac commilitonem, qui animam suam assidue pro nobis rerum omnium Deo offerens, non desiit nec desinet pro nobis, servis suis indignis, preces Servatori nostro ac Deo absque intermissione offerre (72) ?... Si quis, quæ civitati tunc a principibus peregrinisque et indigenis obvenere, et angustias et tristitias et causarum plurimarum modos ac consilia, quæ solus certaminum Victor superavit, exponi paucis veli, aliquos, ut ipsis solitum est, nugaturos, existimo, falsaque singula celebri martyris miracula e propriis suis opinionibus pro solemnium suo more pronuntiabunt (73). Dei porro voluntate par exitus universos manet, quibus omnium Princeps ac Dominus Christus, verus Deus noster, par pari secundum æquum judicium suum referet; quia ipse est vivorum ac mortuorum Judex. Ipsi gloria in sæcula, etc.

πάντες χιλιάδων σίτου φῆσαι ἀρκεῖν τῇ πόλει, ὃ λεχθεὶς ἡμῶν δεσπότης θεοδὸν ἐμπνευσθεὶς ἐξήκοντα χιλιάδας σίτου σταλήνα: ἡμῖν ἐκέλευσεν. Τότε δὲ μετὰ τὴν τοῦ σίτου ἐκπομπὴν καὶ τῶν λοιπῶν εἰδὼν καὶ καρᾶσαι, ἐπὶ τούτων παραφυλάκῃ καταπλευσάντων, τὰ τῆς ἰσχυρῆς ἀπενεργάμενοι οἱ βάρβαροι εἰς εἰρήνην λοιπὸν προσελάλησαν. Τίνα οὖν αἶνον, ἀγαπητοὶ, ἢ τίνα ὕμνον ἀναπέμφομεν τῷ μόνῳ ἀγαθῷ Θεῷ ἀντὶ τῶν τοιούτων γεγενημένων τῇ καθ' ἡμᾶς πόλει ἀνεκλαλήτων θαυμάτων, τῷ δεδωκότι ἡμῖν τοιοῦτον φροσῆρα, προστάτην καὶ σύμμαχον, ὃς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ διηκώξ; ὑπὲρ ἡμῶν τῷ δεσπότη τῶν ἀπάντων Θεῷ προϊέμενος οὐ διελείψεν, οὐδὲ διαλείψει τὰς ὑπὲρ ἡμῶν τῶν ἀναξίων αὐτοῦ δοῦλαν ἰκεσία; ἀδίαλεπτος τῷ Σωτῆρι καὶ Θεῷ ἡμῶν προάγων; Τὰς. . . τότε ποιησαμένων ἀρχόντων ξένων τε καὶ ἰγχωρίων τὰς τῇ πόλει γενομένας ἀμελείας τε καὶ λύπας καὶ ἰαυπόλλων αἰτιῶν τρόπους καὶ βουλὰς, ὃς μόνος δ' ἀθλοφόρος ἐνίκησεν, εἰ βουήθησῃ τις ἐν βραχεὶ ἐκθέσθαι, οἴμαι τινὰς ληρωθεῖν, ὡς αὐτοὶ εἴθισται, καὶ ψευδεῖς διὰ τὰς οἰκίας γνώμας τὰς τοῦ δοιδιμου μάρτυρος μερικὰς θαυματουργίας, ὡς εἴθισται αὐτοῖς, ἀποκαλέσων· ψῆψ γὰρ θεῖς τοῖς πᾶσιν ἰσθρόπος ἢ ἐκβασίς γίνεται, οὐδ' ἀμείψεται ὁ πάντων δεσπότης καὶ Κύριος Χριστὸς ὁ ἀληθινὸς ἡμῶν Θεὸς κατὰ τὴν αὐτοῦ δικαίαν κρίσιν· ὅτι αὐτὸς ἐστὶν ζώντων καὶ τεθνεώτων κριτῆς. Αὐτῷ ἢ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, κ. τ. λ.

CAPUT V.

Sanctus, ne Thessalonica a lectis inimicis dolo malo occupetur, damnatumque patiatur, mirabili modo ob-
sistit (74).

194. Et verborum facultas et figurarum poetiarum solertia et omnis speculationum philosophicarum inventio, quæ etiam certaminum Victoris laudes vel delibare meditantibus sufficiat, capacitatem et mentis et sermonis et auditus et artis in omnibus excedere dignoscitur. Mens enim quæ supra intelle-

ρὶθ Καὶ λόγων εὐπορία καὶ τῶν ποιητικῶν ἐπινοία, καὶ πᾶσα πῦσις σοφῶν σεμιμάτων καὶ τὰ πρῶτα ὑμνησαὶ τοῦ ἀθλοφόρου βουλευσάμενων, δευτέρα ἐν πᾶσιν γνωρίζεται καὶ τῷ νῷ καὶ τῷ λόγῳ καὶ ἀκοῇ καὶ τέχνῃ· ὁ μὲν γὰρ νοῦς τὰ ὑπὲρ ἔνοιαν μὴ φθάνων, ὁ δὲ λόγος τῷ ἀπόρῳ στενωρῶμενος,

(71) Vox hæc apud auctorem nostrum anonymum, uti ex antecedentibus et consequentibus apparet, navigationi bellicum minus significat; reperitur autem et apud alios, si non in eadem prorsus, in significatione saltem haud penitus absumili, usurpata. Consule ad vocabulum illud in mediæ et ultimæ Græcitas Glossario Cangium.

(72) Aliquot hic verba in codice olim Mazarinæo exesa sunt; reliquis autem sensum, quem verosimiliorem existimavi, in versione Latina attribui.

(73) Haud æqualem, verosimillime omnia, quæ cap. presentis prodigiosa occurrunt, fidem apud omnes æquos etiam rerum æstimatores invenient, etiam interim auctor noster anonymus eos hic qui, quæ narravit, credituri non sunt, paulum etiam acerbius perstringat. Ut ut sit, gesta equidem bellica, quæ memoris proditi, veris habuisse locum, in animum induco. Et voto ex adjunctis, quibus ea vestit, sub Constantino septimo, Irenes filio, seu sæculo octavo senescente evenisse, verosimile apparet. Sclavi enim, quemadmodum refert, Thessaloniam tunc, cum bello isto (adi supra not. 67) imperator distineretur, arctissima cap. præcætenii relata obsidione præserunt, nec prius ille contra Sclavos movit, quam hi biennii amplius

spatio imperii terras ac maxime Thessaloniam armis inieritis vexassent; Sclavi autem (v. de quæ supra ad not. 67 refertur, Theophanis verba) sub Constantini septimi imperio, dum is bello adversus Agarenos distineretur, arma infesta per varios imperii tractus circumtulisse videntur, ac tunc demum, cum bello Agarenico finem pax imposuisset, misso in illos exercitu, sese continere, imo etiam imperatoris voluntati submittere se fecerunt compulsi. Irenes quidem imperatrici, non autem imperatoris, sub quo isthæc accidit, Theophanes laudatus meminit; verum Irenes una cum filio suo Constantino septimo summa potestate imperio tunc præerat, licetque facili negotio potest, ut, quæ Theophanes narrat, quod filius minoræntis tunc adhuc existiterit, attribuenda judicavit, huic nihilominus illa auctor noster anonymus ascripserit.

(74) Caput hoc in codice olim Mazarinæo, e quo integrum, prout apud nos descriptum exiit, lectiori hic exhibetur, a fol. 187 usque ad fol. 199 extenditur, sequenti isthoc in fronte titulo affectum: Ἐπὶ τοῦ μελετηθέντος κρηπίως ἐμφυλίου πολέμου κατὰ τῆς πόλεως παρὰ τοῦ Μαυροῦ καὶ Κούβερ τῶν Βουλγάρων, De bello intestino, quod contra civitatem Mavrus et Cuber Bulgari oculis fuerunt motis.

ἡ δὲ ἀκοή πρὸς παράλιν, ἢ ἀνοουσα, ἡ δὲ τέχνη τῆς σαφηνείας τῷ μέτρῳ μὴ αὐταρκούσα· ὅσα γὰρ πρὸς θεὸν οἰκαιοῦται, ταῦτα παρὰ ἀνθρώποις ἀκατάληπτα· καὶ γὰρ καὶ τὰ τοῦ μάρτυρος τοῦ Χριστοῦ Δημητρίου θαύματα θεοπάροχα τυγχάνοντα τὰς τῶν ποιητῶν καὶ συγγραφέων ὑπερβάλλουσι τέχνας, ἀλλὰ τὰ; ἐκ τῶν εἰρημένων λογογράφων καὶ φιλοσόφων εὐθέτους ὡσανεὶ ἐκθέσεις παραδραμόντες, πρὸς ὅπερ ἔσμεν βραχεῖς, τὰ μεγάλα ἐν μικροῖς λέξομεν· ἐχρῆν γὰρ ὄντως, εἰ καὶ τὰ πλεῖστα τῶν αὐτοῦ συμμαχιῶν καὶ ἰάσεων ἐν λήθῃ δεδώκασιν, ἀλλὰ καὶ ταύτην τοῦ ὑπερβαίνοντος πάντα νοῦν καὶ ἔνοιαν θαυματουργίαν τοῦ ὄντως φιλοκτινέμενος καὶ σωσιπόλοιο; Δημητρίου καὶ ἐν μικροῖς λέξομεν μεγάλην ὑπάρχουσαν.

cordis ac civitatis servatoris Demetrii, quod et ipsum magnum est, miraculum paucis expedie-

mus (75).
 ρη'. Ὡς ἴσσε, φιλόχριστοι, ἐν τοῖς προτέροις Β τὴν τῶν Σκλαβίνων, ἦγον τοῦ κληθέντος Χάτζονος καὶ τῶν Ἀδάρων καὶ ἐν μέρει ἐκθεσιν ἐπισημάμεθα, καὶ ὅτι περ τὸ Ἰλλυρικὸν σχεδὸν ἅπαν, ἦγον τὰς αὐτοῦ ἐπαρχίας, λέγω δὲ Παννονίας δύο, Δακίας ὡσαύτως δύο, Δαρδανίας, Μυσίας, Τριθάλευς, Ῥοδώπης, καὶ πασῶν ἐπαρχιῶν, ἔτι μὴν καὶ Θράκης, καὶ τοῦ πρὸς Βυζαντίου μακροῦ τεύχους καὶ λοιπὰς πόλεις τε καὶ πολιτείας ἐκπορθήσαντες, ἔπαντα τὴν αὐτὴν λαὸν εἰς τὸ ἐκεῖθεν πρὸς Παννονίαν μέρος τὸ πρὸς τῇ Δανουβίῳ ποταμῷ, ἥστινος ἐπαρχίας πάλαι μητρόπολις ὑπῆρχεν τὸ λεγθὲν Σερμειον. Ἐκεῖσε οὖν, ὡς εἶρηται, τὸν ἅπαντα λαὸν τῆς αἰχμαλωσίας κατ-

cium sunt, haud assoquiter, sermo autem praere- rum copia, quid primum dicat, est anxius; suffices vero acceptioni est impar; ars porro aptius explanationi per sese haud sufficit. Quae enim apud Deum facilia sunt, ea apud homines incomprehensibilia existunt; miracula autem Christi martyris Demetrii, quae Deo dante fuere patrata, oratorum philosophorumque artes exasperant. Verum quae breves simus, quae dicti oratores philosophique concla- narunt, appositae utcumque expositiones praeter- euntes, maxima verbis paucis prosequemur. Id enim, etsi praestiterunt ab eis auxiliorum curatio- numque factarum partem maximam oblivione ob- ruant, omnino convenit, illudque adeo intellectum omnem ac cogitationem superantis, vere miseri- cordis ac civitatis servatoris Demetrii, quod et ipsum magnum est, miraculum paucis expedie-

195. Supra, quemadmodum, Christi amantes habetis perspectum, Sclavorum ducis, nomine Chatzonis, Avarumque etiam notitiam ex parte dedimus (76), eosque omne propemodum Illyricum, illius videlicet provincias, dico autem, Pannonias ambas, Dacias similiter ambas, Dardanias, Mysias, Trebalis, Rhodopes, omniumque etiam Thraciae adhuc ad murum usque Byzantinum longem principatuum reliquas et urbes et respublicas devastantes ipsummet omnem populum ad eam, quae hinc Pannoniam versus dissita est, abduxisse plagam, Danubio adjectam (77), cujus provinciae, quod vocatur Sirmium, metropolis olim fuit (78). Ibidem

(75) Quae toto fere hoc numero ac praesertim ejus initio auctor noster, non raro, etiam alibi, uti hic datam a nobis lucubrationem ejus evolventi pate- scet, intellectu admodum difficilis, modo suppedi- tal, adeo obscura atque implexa sunt, ut apposite ea in linguam Latinam convertere sit omnino diffi- cile, nec ulla etiam ratione fieri forsitan id a me potuisset, nisi sensus, quem ab illo intendi e con- textu apparet, lucem attulisset.

(76) Duobus videlicet primis praesentis lucubra- tionis cap., ac praesertim horum priori.

(77) Locorum omnium ac singulorum, quae ab auctore nostro hic nominantur, notitia in Bau- drandi aliorumque Lexicis Geographicis passim est obvia, illamque adeo lectori hic exhibere, opere pretium non reor. Verum quod jam pertinet ad D assertum, quo auctor, eorumdem omnium locorum incolas captivos a Sclavis fuisse abductos memo- riae a se supra proditum hic ait, id omnino accu- ratum est, cum supra, videlicet num. 158, eadem loca per Sclavos habitatoribus vacua reddita fuisse dumtaxat scripserit, idque etiam aliter, quam ab- ductis ad plagam, Pannoniam versus sitam, in cap- tivitatem incolis, fieri certo potuerit, ut nemo non videt. Et vero regionum, quas Sclavi aliquae Bar- bari depopulati sunt, incolas omnes in captivita- tem non fuisse abductos, sed alios etiam ex his occisos, alios fuga fuisse delapsos, e Theophane, Zonara aliisque, qui de rebus illis tractant, quisque haud difficulter comperiet; ut auxesi praeterea auctor noster verosimillime, ne dicam indubie, usus hic fuerit.

(78) Vere olim, idque ante auctoris nostri aeti- tem, uti is hic indicat, Pannoniae metropolis Sir- mium existerat. Etenim ante saeculum quintum,

quo celeberrima Isthac civitate ab Attila fuit eversa, Illyrici universi, non tantum caput, sed et illius qui amplissimae huic regioni praefecti praetorii mune- re praerat, sedes aliquandiu existit, uti apud Farlatum *Illyrici sacri* tom. I, pag. 70 et quinque seqq. videre licet; Illyricum autem Pannoniam complectebatur, quemadmodum vel e solis Sexti Rufi et Jornandi liquet. Prior enim in Breviario sic habet: « Provincias habet Illyricus septem et decem; Noricorum duas, Pannoniarum duas, Valeriam, Saviam, Dalmatiam, Moesiam, Daciarum duas; et in dioecesi Macedonia sunt septem Mace- donia, Thessalia, Achaia, Epiri dum, Praevalis et Creta; » posterior vero *De success. reg. ac temp.* lib. 1, ita scribit: « Illyricus autem cuncta per par- tes quidem et membra devincta ad unum tamen corpus aptata est; quae habet intra se provincias decem et octo; haec sunt: Norici duae, duae Panno- niae, duae Valeriae, Savia, Dalmatia, Moesia superior, Dardania, Daciae duae, Macedonia, Thessalia, Achaia, Epirus, Praevalis, Creta. » Licet porro Sextus Rufus, contra ac Jornandes facit, provinciis Illyrici Dardaniam, quod haec forte illius aetate provinciae nomen nondum obtinisset, haud accen- seat, ambo tamen Pannoniam, aut, si mavis, ambas Pannonias, inferiorem nempe ac superiorem, Illyrico adscribunt. Caeterum cum inter Illyrici provincias etiam recensent Praevalim, supra hic errore, ex amanuensium incuria profecto, Τριθά- λω; scriptum, puta, vocabuloque huic Πραιβάλω; aut certe Πριβάλω; substituendum. Praevalis enim, uti e recitatis Sexti Rufi et Jornandis verbis liquet, nota est Illyrici provincia seu etiam, quae pars Dal- matiae aliquandiu fuit, regio; Trebalis autem non ita.

igitur, ut dictum est, captivum omnem populum, A velut sibi deinceps subditum, praedictus Avarum Chaganus constituit (79). Ab eo ergo tempore cum Bulgaria et Avaribus reliquisque gentilibus fuit commistus, cumque sese inter liberos procrearent atque in populum infinitum maximumque excreverent; illi autem singuli a patribus indolem generisque studium, moribus Romanis congruum, accepissent (80), quemadmodum sub Pharaone in Aegypto Hebraeorum auctum est genus, ita et in illis modo haud absimili per fidem orthodoxam saecrumque se vivificantem baptismum Christianorum aucta est tribus, aliique aliis de majorum suorum solo natali narrantes invicem in eordibus fugae desiderium accenderunt.

196. Cum enim ab eo tempore, quo in illo- B rum progenitores a Barbaris patrata fuerat devastatio, sexaginta circiter ac amplius anni essent elapsi (81), aliusque jam ibidem novus populus exsurrexisset, maximam autem illius partem temporis lapsu liberam ac jam velut gentem peculiarem esse, Avarum chaganus concessisset, ut nationi mos est, principem, nomine Cuber (82), iis prae-

(79) Non Chatzonem, paulo ante hic memoratum, qui Sclavorum duxat, non autem etiam Avarum, dux fuisse videtur, sed eum ipsum Avarum chaganum, qui a Sclavis, cum a Thessalonica sub Chatzonis ductu a sese obsessa recedere fuissent compulsi, pollicitationibus ac donis (adi cap. 2) in auxilium fuit vocatus, ab auctore nostro hic designari existimo; licet autem hic, quod supra num. 158 a Sclavis factum scribit, Avaribus hoc loco eorumque chagano ascribat, sibi metipsum propterea contrarius aestimari haud debet; Sclavis enim, dum, quod num. 158 narratur, in Illyrico gesserunt, Avarum etiam, quibus foedere illi conjuncti partimque etiam paruisse videntur, numero non paucos fuisse admistos, eorumdemve saltem seu imperio seu impulsu Sclavos illud gessisse, verosimillimum sit ex iis quae de ambabus illis nationibus apud scriptores proxime laudatos aliasque memoriae prodita inveniantur.

(80) In haec auctoris nostri Graeca verba, καὶ δὲ παρὰ πατρὸς ἑκάστος τὰς ἐνεγκαμμένας παρελιγηφότων καὶ τὴν ὄρμην τοῦ γένους κατὰ τῶν ἡθῶν τῶν Ῥωμαίων, errorem irrepsisse ex amanuensium oscitantia, in animum induco; iis interim Latinam, quam sensus maxime exigere videbatur, interpretationem attribui; quod si quis meliorem attulerit, eam lubentissimè amplectar.

(81) Devastatio ab auctore nostro et hic et supra cap. 4 memorata, qua innumera hominum multitudo ex imperii terris, uti hic mox is retulit, in captivitatem fuit abducta, verosimillime, uti in Annotatis, cap. isti subnexis, jam docui, sub Constante tertio, aut altero e binis ejus successoribus Constantino Pogonato et Justiniano Rhinotmeto seu secundo, evenit. Imo vero, quo etiam aliquanto propius eventus illius epocham utcumque modo determinem, Joannes, Thessalonicensis archiepiscopus, indubie ad annum usque 681, uti ex iis quae in Commentario praevio num. 23 in medium adduxi, liquet, vitam protraxit, eamque verosimillime, quemadmodum jam supra docui, ante annum 700, imo etiam, ne alioquin praesul ille (adnotata lucubrationis ejus cap. 14 [supra col. 1303] subnexa, consule) ad aetatem nimis provectam pervenisse sit dicendus, ante annum 690 terminarit: ex iis autem,

ἄ ἑστῆσεν ὁ λαχθεὶς χαγάνος, ὡς ἀετῶ λοιπὸν ὀπο-
κειμένους· ἐξ ἑκείνου οὖν ἐπιμιγνέτες μετὰ Βουλγα-
ρων καὶ Ἀβάρων καὶ τῶν λοιπῶν ἐθνικῶν καὶ παι-
δοποιησάντων ἀπ' ἀλλήλων καὶ λαοῦ ἀκείρου καὶ
παμπάλου γεγονότος, καὶς δὲ παρὰ πατρὸς ἑκάστος
τὰς ἐνεγκαμμένας παρελιγηφότων καὶ τὴν ὄρμην τοῦ
γένους κατὰ τῶν ἡθῶν τῶν Ῥωμαίων, καὶ κηθά-
περ ἐν τῇ Αἰγύπτῳ ἐπὶ τοῦ Φαραῶ ἠὲξέμετο
τὸ τῶν Ἑβραίων γένος, οὕτω καὶ ἐν τούτοις
κατὰ τὸν ὁμοίον τρόπον διὰ τῆς ὀρθοδόξου πί-
στεως καὶ ἀγίου καὶ ζωοποιῦ βαπτίσματος ἠὲξέμετο
τὸ τῶν Χριστιανῶν φύλον, καὶ θάτερος θάτερον περὶ
τῶν πατρῶν τοποθεσιῶν ἀφηγοῦμενος, ἀλλήλοισι
πῦρ ἐν ταῖς καρδίαις τῆς ἀποδράσεως ὄψηπτον.

ρῆς. Χρόνων γὰρ ἐξήκοντα ἤδη πού καὶ πρὸς
διαδραμόντων, ἀπ' ἧς εἰς τοὺς αὐτῶν γεννήτορας ἡ
παρὰ τῶν βαρβάρων γεγένηται πόρθησις, καὶ λοι-
πὸν ἄλλος νέος ἐκείσε λαὸς ἀνεφαίνετο, ἐλευθέρους
δὲ τοὺς πλείστους αὐτῶν ἐκ τοῦ χρόνου γεγονέναι
καὶ λοιπὸν ὡς ἴδιον ἔθνος προσέχων ὁ Ἀβάρων χα-
γάνος, καθὼς τῷ γένει ἔθνος ὑπῆρχεν, ἀρχοντα τού-
τοις ἐπάνω κατέστησε, Κούβερ ὄνομα αὐτῷ, ὅστις

quae auctor noster anonymus tum praefationis in mo-
dum (adi quae lucubrationis Joannis Thessalonici-
censis cap. ultimo [col. 1323] adnotata) lucu-
brationi suae praemittit, tum hujus cap. tertio refert,
praefata devastatio tunc primum, cum dictus Thes-
salonicensis archiepiscopus ab obitu suo haud mul-
tum esset remotus, accidisse videtur ac proin inter
annum circiter 680 et annum 690. Jam vero, cum
haec ita habeant, eaque, quae cap. praesenti auctor
noster deinceps narrat, annis amplius post eam-
dem devastationem sexaginta, prout hoc loco ait,
e venerint, conjectarium sit, ut ante annum circiter
740 horum epocha figenda haud sit. Imo vero nec
ante saeculi octavi finem circiter seu tempus, quo
Constantinus septimus, Irenes filius, imperii habe-
nas tenuit, statuenda isthaec videtur. Ita autem,
quod ab ordine, quo quaeque gesta sunt, auctor
noster in narrando recedere nullo ex capite videatur,
ea autem, quae cap. praecedenti memoriae pro-
dit, sub Constantino, Irenes filio, seu saeculo octavo
ad finem jam inclinate e venerint, uti docui in
Adnotatis cap. isti (not. 75) subnexis.

(82) Principis hujus, qui, quemadmodum e
capitis praesentis titulo (supra in nota) 74 re-
citato, intelligitur, Bulgarus exstitit, mentionem
nuspam apud scriptoris alios invenio; Cubrati
quidem, genere Bulgari, qui sub Heraclio seu sae-
culo septimo, ad mediam sui partem nondum pro-
vecto, contra Avarum chaganum rebellavit, ac
cum populo, quem ab eo acceperat, sedibus patriis
relictis, ad Romanos seu Heraclium cessavit,
sanctus Nicephorus, patriarcha Constantinopolita-
nus, in Breviario historico, Parisiis anno 1648 edito,
pag. 16 mentionem facit. Verum etsi ita non pauca
sane Cubrati, quae mox infra auctor noster ano-
nymus Cubero, Nicephorus ascribat, satque praeter-
ea Cubrati et Cuberi nomina affinia sint; quo
minus tamen hic cum illo unus idemque dicatur,
aetatis, qua ambo floruerunt, diversitas impedit.
Cubratus enim, uti ex jam dictis liquet, saeculo
septimo floruit; Cuberus autem saeculo octavo et
quidem verosimillime multum jam provecto, nisi
forte quis velit, quae mox de Cubero auctor noster
anonymus subjungit, verperam abs hoc iis affici
notis chronicis, ex quibus, ut saeculo octavo mul-

ἐκ τῶν τῶν ἀναγκαιοτέρων προσοικιστομένων αὐτῶν μαθὼν τὴν τοιοῦτου λαοῦ τῶν πατρῶν πόλεων ἐπιθυμίαν, ἐν σκέψει γίνεται καὶ ἀνάστατον λαμβάνει τὸν πάντα Ῥωμαίων λαὸν μετὰ καὶ ἐτέρων ἐθνικῶν καθὰ ἐν τῇ Μωσαϊκῇ τῆς Ἐξόδου τῶν Μουδαίων ἐμφέρεται βίβλῳ, τουτέστιν προσηλύτους μετὰ καὶ τῆς αὐτῶν ἀποσκευῆς καὶ ὅπλων, καὶ ἀνάστατοι καὶ ἀνάρται καταλέλεκται [κατὰ λέλεκθαι?] τοῦ χαγάνου γίνονται, ὥστε ἐγνωκότα τὸν αὐτὸν χαγάνον διώξει ὀπισθεν αὐτῶν, καὶ συμβαλλόντων αὐτῶν καὶ ἐπὶ πέντε ἢ ἕξ πολέμους καὶ ἐπ' ἀμφοτέροις παρ' αὐτῶν ἠττηθέντος αὐτοῦ λαοῦ φυγῇ χρησάμενος ἐν τοῖς ἐνδοτέροις πρὸς ἄρκτον ἄπεισι τόπους, ὡς λοιπὸν μετὰ νίκης περάσαντα τὸν αὐτὸν Κούβερ μετὰ τοῦ εἰρημένου σὺν αὐτῶ παντὸς λαοῦ τὸν προαφηγηθέντα Δάνουδιν ποταμὸν καὶ ἰλθεῖν εἰς τὰ πρὸς ἡμᾶς μέρη, καὶ κρατήσῃαι τὸν Κεραμῆσιον κάμπον, μάκιστε αὐτῶν ἐγκαθεσθέντων, τὰς πατρίους ἠτοῦντο πόλεις, ὡς μάλιστα οἱ τῆς ὀρθοδόξου καθιστώτες πίστως, οἱ μὲν τὴν καθ' ἡμᾶς μαρτυροφύλακτον τὴν Θεσσαλονικεῶν πόλιν, ἄλλοι τὴν πανευδαίμονα καὶ βασιλιεῖα τῶν πόλεων, ἕτεροι δὲ τὰς ἀπουεινάσας τῆς Θράκης πόλεις.

ρλζ'. Ταῦτα δὲ τοῦ λαοῦ βουλευομένου, συμβουλεύεται δολερὰ; γνῶμης, ταύτης βουλῆς κακούργως γίνονται, ὥστε μὴ τινὰς ἐξ αὐτῶν τοῦ ποθομένου τόπου ἀξιοθῆναι, ἀλλ' αὐτὸν Κούβερ πάντας ὡς συμμίκτως ἐξελεθόντας ἐπικρατήσῃαι καὶ τούτων δρῶντα καὶ χαγάνον γενέσθαι· εἰ γὰρ πρὸς τὸν ὑπὸ Θεοῦ βασιλεύειν ἡμῖν λαχόντα ἀπελθεῖν πειραθεῖν, τὸν λαὸν ἅπαντα παρ' αὐτοῦ ληψόμενος καὶ διασκορπίσας τοῦτον τῆς ἀρχῆς ἀλλότριον καθίστησι, καὶ τότε, τὸ δοκεῖν, ἐστειλε πρὸς τὸν κύριον τῶν σκήπτρων, πρεσβύτων αὐτῶ, ἐφ' ᾧ μείναι μετὰ τοῦ σὺν αὐτῶ ὑπάρχοντος λαοῦ ἐκεῖσε, αὐτῶν κελευσθῆναι τὰ παρακείμενα ἡμῖν τῶν Δραγοβιτῶν ἔθνη δαπάνας κατὰ τὸ ἱκανὸν αὐτοῖς ἐπιχορηγήσῃαι, ὃ δὲ καὶ γεγένηται· καὶ τῷ τρόπῳ τούτῳ ἐπὶ σιτισμοῦ εἰσελθόντων ἰαλείτων εἰς τὰς τῶν Σκλάβων σκηνὰς καὶ διερωτησάντων περὶ τῆς καθ' ἡμᾶς πόλεως καὶ ἀκριβοθέντες, ὡς ἐκ μήκους μὴ ὑπάρχειν ταύτας, ἤρξαντο πλεῖστοι λοιπὸν οἱ ἐκ τῶν Ῥωμαίων ὄντες μετὰ γυναικῶν καὶ τέκνων ἐν τῇ θεοσωσῆ ταύτῃ ἡμῶν εἰσεῖναι πόλιν, ὁστίνας αὐτίκα οἱ τὴν ὑπαρχον

cit; qui, cum e quibusdam, qui cum eo familiaris conversabantur, populi hujusmodi civitatum patriarum desiderium didicisset, quid agat, circumspicit, omnemque populum Romanum extorrem, aliosque gentiles, id est, secundum quod in Moysaico Judæorum Exodi libro continetur, proselytos unam eorum eundem supellectile atque armis ad sese assumit, hique discedunt ac rebelles chagano sunt (83), ita ut idem chaganus, cum id cognovisset, a tergo ipsos insequeretur; cum vero manus conseruissent, ac post quinque aut sex prælia devictus etiam in duobus abs illis is fuisset, fugam cum relicto sibi populo arripens ad partes interiores Septemtrionem versus sitas sese confert, adeo ut tandem idem Cuber, cum, relata victoria, præfatum Danubium fluvium cum omni predicto populo suo trajecisset, ad nostras etiam partes veniret, campumque Ceramesium (84) occupavit, cumque ibidem condesissent, li maxime qui fidei orthodoxæ erant, ad civitates patrias anhelabant, hi quidem ad custoditam nostram a martyribus Thessalonicensium urbem, alii ad fortunatissimam etiam urbium reginam (85), alii autem ad Thraciæ civitates reliquas.

197. Cum vero hæc populus vellet, dolosæ mentis consiliarii id fraudulentè cepere consilii, ne qui ex iis desideratum locum adirent, sed idem Cuber omnibus, veluti qui commistim essent egressi, imperaret, eorumque princeps ac chaganus fieret; quod si enim ad illum, qui nobis imperare sortitus a Deo erat, abire niteretur, fore ut populum omnem abs illo abstraheret, dissipatumque eundem ab imperio alienum efficeret; tuncque ad sceptrorum dominum, quo ei, ut hic cum omni populo, secum existente, manere posset, in specie supplicaret; legavit, postulans etiam ut quæ nobis adjacent, Dragobitarum nationes sufficientia eis cibaria subministrare juberentur (86); quod et factum est. Atque ita cum plurimi Sclavorum tentoria, ut cibaria eis subministrarent, essent ingressi, hique illos de civitate nostra interrogantes, esse illa ab hac haud procul remota, diligenter didicissent, plurimi jam, qui e Romanis ducebant originem, cum uxoribus et liberis nostram a Deo servatam civitatem ingredi cœperunt; quos statim, qui præ-

tum jam promotò evenerint, consecrarium sit, quemadmodum in Adnotatis ad not. præced. jam docui.

(83) Græca hæc verba, καὶ ἀνάρται καταλέλεκται τοῦ χαγάνου γίνονται, Latine interpretatus sum. ac rebelles chagano sunt, nulla habita ratione vocabuli καταλέλεκται, quod quid hic significare queat, haud perspicio.

(84) Nominis hujus campum seu planitiem, que haud procul a Thessalonica sita fuerit, nusquam invenio. Verum non est, cur id mirum cuiquam accidat, cum nec planities omnes seu campos commemorare solent geographi, nec singulos suis nominibus distinctos tabulæ geographiæ, ut etiam accuratæ, exhibere.

(85) Ita etiam scriptores Græci alii Constantino-

polim per tituli honorarii modum subinde appellent.

(86) Dragobitæ ergo, si vera hic memoret auctor noster anonymus, jam ante illud tempus, quo Cuber cum suis in Campo Ceramesio condesit, haud procul a Thessalonica sedes habuerint. Illi parro Dragobitæ seu, ut supra etiam ab auctore nostro hoc nomen exarantur, Dragobitæ sclavica etiam, ut supra loco non uno tradit, natio fuerunt, ortique verosimillime ex iis quos Russis tributarios fuisse, Constantinus Porphyrogenitus lib. De administrando imperio, cap. 9, scribit, Dragobitarumque nomine distinguit, nullam interim Dragobitarum seu Dragobitarum, qui verosimillime, ut jam dixi, e Sclavis hisce orti sunt, mentionem vel ibidem vel alibi uspiam faciens.

fœcturam administrabant, ad civitatem imperantem A (87) navibus miserunt.

198. Cum vero id a prædicto principe illorum Cubero cognitum fuisset, isque latentem in corde fraudem celare non posset, cum consiliariis suis in proprium suum interitum ac iudicium consilia contulit, hocque clanculum cepit, ut e principibus suis quempiam, qui præ cæteris vafer ac callidus esset, linguamque nostram et Romanorum, Sclavorum et Bulgarorum calleret, atque ut uno verbo dicam, qui in omnibus astutus omnigenaque diabolica arte esset instructus, extorris fieret, atque ad civitatem nostram a Deo custoditam, ut reliqui, in speciem aufugeret, ac seipsum filii imperatoris servum fingeret, plurimumque ad nos, ut eadem quæ ille, velle deberemus, populum secum adduceret, hincque ac illis artibus, bello civili excitato, civitatem caperet, hic scilicet post hujus expugnationem prædicto Cubero cum familia sua cæterisque principibus sedem figere, hincque, auctis viribus, adversus populos circumjectos arma in ire omnibusque dominari, ac bello insulas (88) et Asiam, adhuc autem et eum qui imperii habenas moderabatur, aggredi volente.

199. Cum hujus igitur consilii voluntatisque facti essent, juramentoque sese quod statuerant facturos fidem fecissent, unus ex eis, nomine Maurus, ad civitatem nostram profugus, ut apparebat, advenit, ac primum suavibus ac dolosis verbis una cum juramenti eos qui principatum obtinebant, C induxit, ut optima approbationeque digna ad piissimum imperatorem de eo referrent; qui, in omnes benevolens, iis quæ per illos relata erant, impulsus, eisdem voluntatem suam, scripto honoris causa expressam, consulari ornatu vexilloque (89) eidem Mauro, quo illum cohonestaret, misso, statim significavit, præcipiens ut Cermesiani (90) omnes, qui a prædicto Cubero aufugerent, eidem Mauro redderent: cumque hujusmodi mandatum publicum factum, atque in scriptam ordinariam matriculam (91) relatum fuisset, exin omnis, qui huc confluerat, populus eidem Mauro fuit commissus, ipseque eorum dux exstitit; cum vero quidam, qui e Romanorum gente erant, qualis Maurus esset, qui fidem nemini unquam servasset, sed semper præ

(87) Id est, Constantinopolim, ut supra adhuc monui.

(88) Auctor noster verosimillime non alias hic intellegit insulas, quam quæ in mari Ægeo, quod modo Archipelagus vocatur, magno numero sitæ sunt.

(89) Ita hic vocabula Græca ὄρατιῶνα ὑπάτου καὶ βάνου interpretatus sum; postremum enim e binis illis vocabulis idem, quod βάνου, apud scriptores haud paucos, uti ad hanc vocem in medize et infirmæ Græcitatæ Glossario apud Cangium videre licet, Vexillum significans, hoc loco significare e sensus contextu est visum, quod autem ad primum pertinet, Lipomanus quidem in Metaphrasti a Sancti nostri Passione, quam supra loco tertio delimus, duo hæc vocabula ὑπατικὸν ὄρατιῶνα Latine interpretatur *Consularia insignia*, verum

ἔχοντες φροντίδα ἐν τῇ βασιλευσίῃ διὰ τῶν πλοῦ-
μων ἀπέπεμπον πόλει.

ρῆν'. Τούτου τε γνωσθέντος; παρὰ τοῦ εἰρημένου πρώτου αὐτῶν Κούβερ, καὶ μὴ δυναμένου τὸν ἐγκείμενον ἐν τῇ καρδίᾳ ἀποκαλύψαι ὄλον, ἐσκέψατο μετὰ τῶν αὐτοῦ συμβούλων ἐπὶ οἰκεία ἀπωλεία καὶ γνώμη, καὶ ταύτην κρυφῆδον βουλὴν ἱστῆ, ὥστε τινὰ τῶν αὐτοῦ ἀρχόντων ἐξοχον ὄντα καὶ πανούργον ἐν πᾶσι, καὶ τὴν καθ' ἡμᾶς ἐπιστάμενον γλώσσαν καὶ τὴν Ῥωμαίων, Σκλάβων καὶ Βουλγάρων, καὶ ἀπλῶς ἐν πᾶσιν ἠχοημένον καὶ γέμοντα πάσης δαιμονικῆς μηχανῆς ἀνάττατον γενέσθαι καὶ τῇ καθ' ἡμᾶς καὶ αὐτὸν τὸ δοκεῖν ὡς τοὺς λοιποὺς προσπελάσαι: Θεοφυλάκτην πόλει, καὶ δοῦλον ἐαυτὸν προσποήσασθαι τοῦ πιστοῦ βασιλέως, καὶ λαὸν μετ' αὐτοῦ κλείετον εἰσβαλεῖν πρὸς ἡμᾶς, τὰ αὐτοῦ δεῖν φρονεῖντας, καὶ ἔσθην καὶ ἐκ τῶν τρόπων τοῦτον τὴν πόλιν δι' ἐμφυλίου πολέμου ἔλαιν· ἐνταῦθα δηλονότι μετὰ τὴν αὐτῆς πόρθσιν ὀφείλοντος ἐγκαταστῆναι τοῦ λεχθέντος; Κούβερ μετὰ τῆς αὐτοῦ ἀποσκευῆς καὶ τῶν λοιπῶν ἀρχόντων, καὶ ἔσθην ὠχυρωμένον ἀντιπαρατάσσεσθαι τῶν περὶ τῶν ἰθῶν, καὶ τούτων διεσπάζειν, καὶ πολεμεῖν τῆς νήσους καὶ τὴν Ἀσίαν, ἔτι δὲ καὶ τὸν τὸ κράτος ἔχοντα τῆς βασιλείας.

ρῆθ'. Ἰταύτης οὖν τῆς σκέψεως καὶ γνώμης γενομένης καὶ ὄρχν τὸ παρ' αὐτῶν βουλευθὲν πιστοποιησάντων τὸ δοκεῖν εἰς ἐξ αὐτῶν Μαῦρος τοῦνομα, πρόσφυξ ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς γίνεται πόλει, καὶ πρώτον πείθει τοὺς τὴν ἀρχὴν δέκοντας; χρησταὶς καὶ ἀπατηλοῖς μεθ' ὄρχων ῥήμασι, κάλλιστα καὶ ἀποδοχῆς ἄξια πρὸς τὸν εὐσεβέστατον βασιλέα περὶ αὐτοῦ ἀναγᾶται, ὅστις ὁ πάντων εὐεργέτης τοῖς παρ' αὐτῶν ἀνευγεμένοις πεισθεὶς αὐτίκα λίγον ἐγγραφον στέλλει τούτοις πρὸς τιμὴν, πέμψας ὄρατιῶνα ὑπάτου τῷ αὐτῷ Μαύρῳ, καὶ βάντον φιλοτιμίας χάριν, κελεύσας πάντας τοὺς ἐκ τῶν τοῦ λεχθέντος Κούβερ Κερμησιάνους ἀποφύγους ὑπ' αὐτὸν τὸν Μαῦρον γενέσθαι, καὶ τῆς τοιαύτης κελεύσεως ἐμφανούς γενομένης, καὶ ματρικίῳ ἐνορθῶν ἐγγράφῳ συσταθείτης, ἐξ ἐλαίνου ἄπας ἐδόθη ὁ ἐνταῦθα προσφυσὶ λαὸς τῷ αὐτῷ Μαύρῳ καὶ αὐτὸς τούτων ὁ στρατηγὸς ὑπῆρχεν, τινὲς δὲ τῶν ἐκ τοῦ Ῥωμαίων φύλου τὰ περὶ τὸν Μαῦρον ἐπιστάμενοι, ὡς εὐδέποτε ἐφύλαξεν πίστιν τινὰ, ἀλλὰ ἀεὶ ἀπὸ φαυλότητος καὶ ἐπιποικῶν καὶ ὄλου κάκιστος ὢν τοῖς τρόποις, πολλοὺς τόπους

D mihi præ voce *Insignia* vocabulum *Ornatus* placuit, quod ab auctore nostro, non ὄρατιῶνα, uti a Metaphraste fit, sed ὄρατιῶνα effertur, hocque vocabulum deductum videri queat ab adjectivo ὄρατος, quod idem quod Latine *pulcher* aut *decorus*, significat.

(90) Ita scilicet seu Sclavi seu Bulgari seu etiam alii quicunque, qui Cubero parebant, idcirco indubie hic vocantur, quod in campo Cermesio, a Thessalonica haud procul dissiis, in quo, ut auctor noster supra docet, considerant, sedes haberent.

(91) Ut, cur bina Græca vocabula Ματρικίον ἐνορθῶνος; Latine hic interpretatus sim *ordinaria matricula*, perspectrum habeas, adi ad primum e binis illis vocabulis et ad vocabulum ἐρῶνον in medizæ et infirmæ Græcitatæ Glossario Cangium.

καὶ ἔθνη ἔξεπόρθησεν, καὶ μὴ ὄφειλεν τούτω κατα-
πιστεύειν· ἔγνωκώς δὲ οὗτος ἐκ διαβολῆς τῶν αὐτῷ
πλησιασόντων, διὰ τρόπων καὶ σκευῆς τοὺς καταδή-
λον ἐν τῷ κρυπτῷ ποιουμένους τὴν αὐτὴν δεινὴν ἐν-
έδραν ἀπεκεφάλισεν, καὶ τὰ αὐτῶν γυναικότεκνα ὡς
ἠθέλησεν, καὶ ὅπου ἐβούλετο, ἔπρασεν.

σ'. Ὅθεν οἱ λοιποὶ τῶν Χριστιανῶν μὴ τολμῶντες
ἔχειν ἦν ἡμερῶν ἐγνωσαν κατὰ τῆς πόλεως ἐνέδραν,
ἐθρήνουν καὶ ἑαυτοὺς καὶ τὴν πόλιν, μηδενὸς τολ-
μῶντος πρὸς ἀντίστασιν τούτου, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ
δεδιέναι αὐτὸν, τοὺς τότε τὸ δοκεῖν κρατοῦντας·
κατέστησε γὰρ ὁ αὐτὸς Μαῦρος πεντάρχους καὶ πεν-
τηκοντάρχους καὶ δεκάρχους οὕτως ἔχει σύμπλους
τῆς αὐτοῦ δολίας γνώμης, καὶ ὀπλίζεται τοῦτον ἐνθα
ὡσεὶ ἄνδρες εὐτολμοὶ νύκτωρ καὶ καθ' ἡμέραν ἐψύ-
λαττον τὰς σιτίσεις κομιζόμενοι ἐκ τῶν τοῦ δημοσίου.
Σκέψις δὲ αὕτη καὶ βουλή ἐτύγχανεν, ὥστε τῇ νυκτι
τῆς μεγάλης ἑορτῆς τοῦ ἁγίου Σαββάτου, ὅτε τὰς
τῆς σωτηριώδους Χριστοῦ ἀναστάσεως εὐχαρίας ἡμελι-
νεν μετὰ πάντων ἐκτελεῖν ἡ πόλις, τότε ἕνα τῶν
μετ' αὐτοῦ ἐμπειροπολέμων, ἐμφύλιον βάλλειν
πλεμον καὶ πῦρ εἰς τινὰ; ἐπισήμους τόπους καὶ οὐ-
τως ἄκραταις τῆς πόλεως γίνεσθαι.

σα'. Ὁ δὲ τὸ κράτος θεῶθεν δεδεδυμένος ἀοράτω
ἐμπνεύσει καὶ νεύματι κατὰ τὸ γεγραμμένον, ὅτι
καρδία βασιλείω; ἐν χειρὶ Θεοῦ, καὶ ὅπου βούλεται,
καθὰπερ ὕδωρ, ἐκκλίνει ταύτην, οὕτω τὸ μελετηθὲν
ἐν δόλῳ κατὰ τῆς πόλεως ἐπιστάμενος; κελεύσει κατ-
εξίωσεν Σισινίῳ στρατηγῷ τότε τῶν καρδάων ὑπάρ-
χοντι, ἀνδρὶ συνετῷ καὶ τοῖς λόγοις καὶ τοῖς τρόποις
καὶ τῷ Θεῷ ἐν ἁπασίν ἀνατεθειμένῳ, ὅπως μετὰ
τῶν ὑπ' αὐτὸν ὄντων καρδασιανῶν στρατιωτῶν τῇ
ἀθλοφοροφυλάκῃ ταύτῃ εἰσβαλεῖν πόλει ἐπὶ παρα-
φυλακῇ τοῦ λεγθέντος Μαύρου, καὶ τῶν σὺν αὐτῷ
προσρύντων, ὅπως τοῦ τοιοῦτου στρατοῦ ἐνθάδε
τυγχάνοντος, προθυμότερως τοὺς ἀπὸ τοῦ λεγθέντος
Κούδερ ἐνθάδε καταφεύγειν γένηται· ὅστις εὐκλεέ-
στατος στρατηγὸς Σισίνιος τὸ κελευσθὲν εἰς πέρας
ἀγαγεῖν βουλόμενος; ἔξεισιν ἀπὸ τῶν τῆς Ἑλλάδος
μερῶν, καὶ καταλαμβάνει τὴν Σκιαθίαν νῆσον ἡμέρῃ
Κυριακῇ τῇ πρὸ μιᾶς τῆς ἁγίας Πασχαλίας, ἥτις ἐν
ταῖς τῶν ὀρθοδόξων πόλεσιν παρὰ πάντων ἑορτάζε-
ται καὶ λέγεται ἡ τῶν Βατῶν· προσορμήσας οὖν ἐν
τῇ λεγθείσῃ νήσῳ, ἀοικῆτῃ οὖσῃ ἐκ πλείστων τῶν
χρόνων, καὶ εὐρηκῶς ἕνα τῶν γανομένων ἐκεῖσε
παναγίων ναῶν ἀλωδῆ καὶ ἐνυλον καθεστῶτα, τῷ
εὐχρόῳ στρατῷ ἐπέταρσεν ἐν μέρος αὐτοῦ καθαι-
ρειν, κάκεισε τὴν θείαν λειτουργίαν ἐκτελεῖν, ὃ δὲ
καὶ γεγένηται.

(92) Vocem hanc iterum in significatione, quam
in A. innotatis, cap. præcedenti (not. 71) subnexis,
memoravi, ab auctore nostro hic usurpari, e sen-
sus contextu liquet.

(93) Nec ducem Sisinnium, nec Maurum, cui,
quæ ab auctore nostro cap. præsentis martirij,
convenient, apud ullos scriptores alios invenire
quivi.

A perversitate, perfuriis et dolo moribus existens
pessimis loca multa ac gentes prædatus esset, ac
illi fidendum non esse, perspectum haberent; ipse
autem ex eorum qui ad illum veniebant, delatione
id intellexisset, illos, qui graves illas insidias, que
latebant, e moribus habitique manifestabant, ca-
pito truncavit, ac uxores eorum, ut voluit, et ubi
volebat, vendidit.

200. Cum hinc Christianorum reliqui structas,
quas sciebant, contra civitatem insidias revelare
non audent, et seipsum et civitatem deplorabant,
quod nemo ad resistendum ei animos haberet, sed
potius etiam ii qui tunc in speciem illis præerant,
eandem timerent; ipse enim Maurus centuriones
et pentecontarchas et decarchas, quos fraudulentis
consilio suo conspirantes hæc erat, constituat,
eumque hic viri armati, et plurimum audaces, qui
e publico ammonati accipiebant, nocte ac die es-
trodiebant. Id porro etiam consilium ceperant, ut
nocte magni festi Sabbati sancti, quando salutaris
Christi resurrectionis convivium in communi sum-
ptura esset civitas, tunc cum eo qui belli erant
periti, bellum intestinum concitarent, ignemque in
loca præcipua conjicerent, atque ita civitate poti-
rentur.

201. Qui autem imperium divinitus acceperat,
invisibili, quia secundum quod scriptum est, cor
regis in manu Dei est, quodcumque voluerit, ut
aquam, inflectit illud, inspiratione ac nutu, cum
nondum, quod dolo contra civitatem meditati
erant, exploratum haberet, Sisinnio, caraborum
(92) tunc duci, viro solerti et verbis et moribus et
in omnibus Deo acceptum sese reddenti (93), præ-
cipere dignatus est, ut cum caraborum militibus,
qui ei parebant, civitatem hanc, a certaminum Vi-
ctore custodiam, ad præfatum Maurum eosque,
qui cum eo convenerant, observandum ingredere-
tur, quo huiusmodi hic existente exercitu, eos
qui a dicto Cubro stabant, atacris illuc aufugere
eveniret: qui gloriosissimus dux Sisinnius, quod
mandatum erat, ad finem perducere volens ab Hel-
ladis partibus solvit atque ad insulam Sciatium
(94) die Dominica, sanctum Pascha præcedente,
quæ ab omnibus in orthodoxorum civitatibus ce-
lebratur, Dominicaque Palmarum appellatur, ac-
cessit; cum igitur in dictam insulam, quæ a multis
annis habitata haud erat, appulisset, atque e san-
ctissimis templis, quæ ibidem fuerant, unam sylva
obtectum ac frondosum invenisset, exercitui, quem
sibi obsequentem habebat, ut unam illius partem
expurgaret, divinumque ibidem officium, quod et
factum est, perageret, præcepit.

(91) Sita hæc est in mari Ægeo, seu, ut modo
vocatur, Archipelago, ad oram Thessaliæ. Videtur
ad vocabulum Sciatium in Lexico geographico Bau-
drandum, ibidemque invenies, insulam Itham, quam
tum, cum ea, quæ cap. præsentis narrantur, even-
nere, incolis desertitatem fuisse, auctor noster post
pauca memoria hic preedit, modo etiam arce esse
munitam.

CCLII. Sequenti igitur die, quæ sancta erat hebdomadæ Passionis Dominicæ secunda, cum et venti, ut versus nos navigaret, essent contrarii, præstantissimus vir ille totum suum convocatum exercitum hortatus est, ne quis deses esset, reliquam autem omnem templi partem expurgaret, et, quod in eo fuerat, baptisterium sacrum, omnesque, qui sancta Christi recordatione digui essent (95)... præpararentur, ut secundum consuetudinem festum peragerent; cumque hujusmodi ad illos facta oratio omnibus innotuisset, alacriter templi et sacri baptisterii expurgationi certatim operam dabant, ac alius cum alio tabernacula apte confliciebat, alius cum aliis, quæ ad festum spectarent, instruebat, alius autem rursus ad piscium pecorumve capturam invitabat, atque ut verbo dicam, universi, prout singulis videbatur, quæ ad festum deinde celebrandum spectarent, præparare sese existimabant, dum omnes quæ prædictus Cucherus et Maurus, iique, qui cum hisce conspirabant, in animo habebant, ignorarent. Postquam vero divinum sanctæ diei secundæ officium fuisset peractum, ac omnes cœnati essent gratiasque Deo de more egissent, celeberrimus vir ille, quæ ad stationes et excubias reliquaque omnia, ad custodiam conducentia spectant, diligenter curans, reliquam omnem exercitum jussit quiescere.

203. Cum vero is statim obdormisceret, pulchris victoriis decoratus Dei martyr Demetrius, qui pro nobis servis indignis ac patria (96) undequaque laborat ac sollicitus est, salutique nostræ imprimis studet, non in somno, sed in veritate apparet, itaque illi sit: Expergiscere, quid dormis? Vela facias, secundus est ventus. Ipse autem illico, quasi id quod apparuerat, re etiam vera obtineret locum, eum qui carabo præerat, qualis ventus esset, rogabat. Hic autem dicebat: Contrarius est, sed et vento hesterno multo vehementior. Cum autem reveras obdormiturus esset, mox etiam idem, præfatum ducom excitans, rursus astat, latereque percusso, dicit: Expergiscere, dixi tibi, vela facias, secundus est ventus. Surgens igitur, eos iterum qui juxta eum dormiebant, eosque qui excubias agebant, rogabat, quis esset qui eum allocutus esset atque ad navigandum excitasset; cum autem omnes, sese quemquam vidisse aut ex aliquo id audivisse, negarent, iterum rogavit, an ventus, secundum quod ei dictum erat, secundus esset: omnes autem, contrarium esse, asseruerunt. De re igitur dicta visaque quid esset, cum dubius hæretet, iterumque præ maxima exercitatione ad breve tempus dormiturus foret, eundem ducom idem martyr tertio excitat, haud parvo studio ac contentione ei dicens:

(95) In codice olim Mazarinæo voces aliquot hoc loco adeo exesæ sunt, ut nulla piane ratione legi potuerint; reliquis autem, quem contextui conformiore existimavi, sensum in versione Latina attribui.

οβ'. Τῇ οὖν ἐπιουσίῃ, ἣτις ἦν ἀγία δευτέρα τῆς ἐβδομάδος τοῦ Κυριακοῦ πάθους, καὶ τῶν ἀνέμων ἐναντίων ὑπαρχόντων πρὸς τὸν καθ' ἡμᾶς πλοῦν, ἐκκλησιάσας τὸν αὐτοῦ ἅπαντα στρατὸν προδιελέχθη ὁ πανάριστος οὗτος ἀνὴρ, ῥάθυμον μηδένα εἶναι, τὸ δὲ λοιπὸν τοῦ ναοῦ καθαίρειν ἅπαν, καὶ τὸ ἐν αὐτῷ γενόμενον ἅγιον βάπτισμα καὶ πάντας ἐτοιμασθῆναι ἀξίους τῆς ἀγίας Χριστοῦ ἀναμνήσεως, ὡς τὰ κατὰ συνήθη τῆς ἑορτῆς ἐκπληρῶσαι, καὶ τῆς τοιαύτης αὐτοῖς διαλαλαῖς πᾶσιν καταδήλου γενομένης, προθύμως τῆς καθάρσεως τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ ἀγίου βαπτίσματος ἠγωνίζοντο, καὶ ἄλλος μετ' ἄλλου σκηνοποιῶν εὐθέτως, ἄλλος εὐτρεπίζων μετὰ τῶν ἐτέρων τὰ τῆς ἑορτῆς, ἕτερος δὲ πάλιν πρὸς ἄγραν ἰχθύων ἦ καὶ κτηνῶν προσεκαλεῖτο, καὶ ἀπλῶς πάντες κατὰ τὸ ἐκάστῳ δοκοῦν, εἰς τὰ ἐξῆς τὰ τῆς ἑορτῆς εὐτρεπίζειν ἠλπίζον, ἐν ἀγνοίᾳ πάντων ὄντων τοῦ κατὰ τὴν γνώμην τοῦ λελεγμένου Κούδερ καὶ τοῦ Μαύρου καὶ τῶν κατ' αὐτοὺς συμπνευστῶν, καὶ δὴ μετὰ τὴν θεῖαν λειτουργίαν τῆς αὐτῆς ἀγίας δευτέρας, καὶ τὸ δειπνήσαι πάντας, καὶ τὴν πρὸς συνήθει τῷ Θεῷ ἀναπέμψαι εὐχαριστίαν, ὁ πανύφημος ἐκεῖνος ἀνὴρ τὰ τῶν βιγλῶν καὶ σκούλων καὶ λοιπῶν πάντων τῶν πρὸς παραφυλακὴν ἐπιτηδείων φροντίσας ἤρμεϊν τὸν λοιπὸν ἅπαντα στρατὸν προσέταττεν.

σγ'. Καὶ δὴ αὐτίκα ἀφυπνῶσαντος αὐτοῦ, φαίνεται οὐ κατ' ἄναρ, ἀλλὰ καθ' ὕπαιρ ὁ πάντοτε μοχθῶν καὶ μεριμνῶν ὑπὲρ ἀναξίων δούλων καὶ πατριδος καὶ τὰ τῆς σωτηρίας ἡμῶν καλῶς πραγματευόμενος, ὁ καλλνικὸς μάρτυς τοῦ Θεοῦ Δημήτριος, καὶ οὕτως αὐτῷ ἔφη· Ἐγειρε, τί καθυδεις; Ἀρμένισον, ὁ ἄνεμος ἐπιτήδειός ἐστιν. Ὁ δὲ αὐτίκα τὸ θεαθὲν ὡς ἐνεργὸν ὑπάρχον τὸν προστώτα τοῦ καράθου ἠρώτα, ποῖός ἐστιν ὁ ἄνεμος. Ὁ δὲ ἔφη, Ἐναντίος ἐστίν· ἀλλὰ καὶ τοῦ χθὲς ἐπὶ πλείον σφοδρότερος. Πάλιν δὲ ὡς ἡμελλεν ἀφυπνοῦν καὶ ἐν βραχεῖ, ὁ αὐτὸς αὖθις ἔριστάται, διεγείρων τὸν λεχθέντα στρατηγὸν, καὶ τὴν πλευρὰν ὕψας ἔφη· Ἐγειρε, εἰπόν σοι, ἀρμένισον, ὁ ἄνεμος ἐπιτήδειός ἐστιν. Διαναστάς οὖν πάλιν ἐπηρώτα τοὺς παρακοιμωμένους καὶ τοὺς τῆς βίγλας, τίς ἦν ὁ λέξας, καὶ ἐξυπνίσας διὰ τὸν πλοῦν πάντων δὲ ἄρνουμένων, μηδένα ἐωρακέναι, ἢ παρά τινος ἀκηκοέναι περὶ τούτου, πάλιν ἠρώτα, εἰ ὁ ἄνεμος ἐπιτήδειός ἐστιν κατὰ τὸ λεχθὲν αὐτῷ· εἰπεῖν δὲ τοὺς πάντας ἐναντίον τυγχάνειν· ἐν ἀπορίᾳ οὖν τοῦ λεχθέντος τε καὶ δραθέντος γεγενημένου καὶ μέλλοντος πάλιν ἐκ πλείστης ἀδολεσχίας πρὸς ἄλγιον ἀφυπνοῦν, τὸν αὐτὸν στρατηγὸν αὐτὸς ὁ μάρτυς ἐκ τρίτης παρίσταται, οὐ μικρὰ σπουδῆ καὶ ταραχῆ αὐτῷ εἰπὼν·

(96) In codice olim Mazarinæo voces iterum aliquot exesæ hic sunt, idque ita, ut non magis, quam de quibus ad not. præcedent. legi queant, eo tamen discrimine, quod, quæ hoc loco exesæ sunt, sensui, ut apparet, haud officiant.

αδ'. Σὺ μὴ ἀμελήσης, ἔγειρον, ἀρμένιον, ὁ ἄνεμος ἐπιτήθειός ἐστιν. Ἴδου σὺ καθεύθεις, καὶ ἄλλοι ἀρμενίζουσιν. Τότε λοιπὸν διεγερθεὶς καὶ συναίς ὁ θαυμαστός καὶ ἀξιολάτῃς ἐκείνος, καὶ ὄντως γνήσιος φίλος τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ μάρτυρος ὡς θεῖα ἀποκαλύψει καὶ οὐ κατὰ φαντασίαν τὴν τοιαύτην προτροπὴν τοῦ πλοῦς, αὐτίκα διαναστάς, καὶ οὐκ ἐτι τινὰ περὶ τούτου διερωτήσας ἤρξατο τοὺς καράβους διατρέχειν, καὶ προσέταξεν ἐξορμῆν τὰ πρὸς ἡμᾶς. Τινῶν δὲ φασκόντων, τῶν ἀνέμων ἐναντίων ὄντων, καὶ αὐτῶν τὰ τῆς ἑορτῆς ἐκείσε εὐρεπίσειν σπουδαζόντων, ποῦ βούλεσθαι ἔφη ἐν ἑτέρῳ τύπῳ ἐρημοτέρῳ ἀποφέρειν αὐτούς. Ἐἶτα δὲ ἐκείνου ἐκ τῆς ἐκ τρίτου ἐπιστάσιος τοῦ μάρτυρος ἠκριωμένου ὑπάρχοντος, ἐκ τῆς ἐπιμόνου αὐτοῦ ὀχλήσεώς τε καὶ θεωρίας τοῦ ὑπερασπιστοῦ τῆς πόλεως ἡμῶν Δημητρίου, τὸν πλοῦν αὐτῷ ἐπιτήθειον εἶσθαι, κωπηλατεῖν πρὸς τὴν ὁρμὴν τοῦ πλοῦς προσέταττεν, καὶ δὴ ὁρᾶ καράβον, ὡς ἀπὸ τῶν μερῶν Χαλκίδος εἰς τὰ πρὸς αὐτούς ἀρμενίζοντα εὐθέως, καὶ ἐμνήσθη τοῦ ἐν ἀποκαλύψει λεχθέντος αὐτῷ.

σε'. Αὐτίκα γοῦν τῇ ἑλασίᾳ τῶν καράβων ἐξιόντων, καὶ τοῦ ἀνέμου, ὡς ἔφημεν, κατὰ πρόσωπον ὄντος, ἀφ' ἧς νεύματι θεῖῳ διὰ τῶν πρεσβυτέρων τοῦ ἀθλοφόρου ἐκ τῶν ἐπισθεντούτων οὐριόδρομος ἀνεμος κατέπνει, καὶ πλεῦσαντες ἀρμολίως καὶ ἀρμενίσαντες εὐθέως, τῇ ἀγίᾳ τετραδίᾳ τῆς ἁγίας ἐδόδομος ὥραν ἐδόδομην τὴν θεόρουστον ταύτην κατέλαβον πάλιν διὰ τοῦ ὑπερασπιστοῦ αὐτῆς Δημητρίου. Ὅθεν τοῦ δεινῶς μελετήθεντος τε καὶ στοιχηθέντος δράματος τοῦ ἐμφυλίου πολέμου λοιπὸν ἀργήσαντος παρὰ τοῦ Μαύρου καὶ τῶν μετ' αὐτοῦ, αὐτίκα φόδῳ καὶ ἀθυμίᾳ συσχεθεὶς ὁ αὐτὸς Μαῦρος, πυρετῷ χαλιποτάτῳ ἐκ τῆς ἀθυμίας περιπεσὼν κατέθεικεν ἐπὶ κλίνῃς ἐπὶ πλείστας ἡμέρας. Ἐνθεν καὶ τῶν ἐντεῦθεν μετέστη, εἰ μὴ ὁ προδρόμηθεις ἀνὴρ ὁ πανεὐφημος στρατηγὸς, ἀγωνῶν τὸ μελετηθῆν, τοῦτον ἐν λόγοις καὶ ὄρκοις κατησφάλιστο· τὰ δὲ τοῦ δραθέντος αὐτῷ, ἤγουν διατυπωθέντα παρὰ τοῦ μάρτυρος περὶ τοῦ πλοῦς, πλείστοις ἀφηγούμενος ἐδημηγόρει τὴν σπουδὴν καὶ τὴν πρόνοιαν τοῦ μάρτυρος, ἤνπερ ἐποίησατο περὶ τῆς πόλεως. Καὶ τότε λοιπὸν τὸν αὐτὸν Μαῦρον μετὰ τῶν ἰδίων αὐτοῦ στρατοῦ τοῦ ἐκ τῶν καράβων ἔξω τῆς πόλεως ἐν τοῖς δυτικαῖς μερῶσιν παραφοσεύειν διετύπωσεν, πρὸς τὸ τοὺς μέλλοντας ἐκ τῶν Σκλάβων προσφεύγειν Κερμησιάνους ἀδεῶς καὶ ἀνεμποδίτως προσέρχεσθαι, καὶ οὕτως δέμειναν ἡμέρας πλείους.

ςζ'. Μετὰ δὲ ταῦτα κελεύσεως βασιλικῆς φοιτῆ

(97) Chalcis, quemadmodum Baudrandus in Lexico Geographico docet, urbs est Eubœæ insulæ, in Archipelago sita, primaria; hæc autem insula ab iis qui e Sciatho Thessalonicam navigant, a tergo relinquuntur.

(98) Quia nimirum, ut sibi in visione dictum fuerat, ventum esse Thessalonicam navigantibus secundum, & navi, quæ celeri cursu ad ipsos e Chal-

204. Tu ne absque cura sis, expergiscere, vela facias, secundus est ventus. Ecce, tu dormis, ac alii navigant. Tunc, cum tandem mirabilis ille ac visione honoratus Deique et martyris amicus vere genuinus esset expergifactus, ac talem ad navigandum invitationem a divina revelatione, non ab imaginatione esse, intelligeret, statim surgens, nec quemquam amplius de re illa interrogans carabos percurrere cœpit, atque ut versus partes nostras solverent, præcepit. Cum autem quidam ventos esse contrarios, seque ut ad festum spectantia ibidem præpararent, operam dare, assererent, velle se, dicebat, aliquo ad locum præsidio magis destitutum eos abducere. Deinde vero cum is ex tertia martyris apparitione, sese per assidui illius civitatis nostræ propugnatoris Demetrii interpellationem ac commendationem prospera navigatione usurum probe nosset, remigari, ut cum impetu ac celeritate navigatio procederet, jussit, carabomque, veluti e Chalcidis partibus (97) cursum ad ipsos celeriter dirigentem, vidit, illiusque, quod sibi in revelatione dictum fuerat, est recordatus (98).

205. Cum igitur initio caraborum exeuntium cursui ventus etiam, ut diximus, contrarius esset, derepente nutu divino per certaminum Victoris preces a tergo eis ventus secundus afflavit, eumque convenienter navigassent, opportuneque vela fecissent, hebdomadæ sanctæ die quarta, hora septima ad servatam hanc a Deo civitatem per hujus propugnatorem Demetrium appulere. Unde tandem, quod a Mauro iisque qui ei adhærebant, indignè paratum formidatumque erat, belli iostini facinore torrescente, timore subito ac consternatione ipse Maurus correptus, cum præ animi dejectione in febrim gravissimam incidisset, in lecto per dies plurimos decubuit. Atque hinc etiam ex hoc mundo abiisset, nisi prædictus vir, dux omni laude dignus, qui quod meditatam fuerat, ignorabat, eum et verbis et juramenti reddidisset securum. Quæ porro ad illum qui ei in visione apparuerat, pertinebant, videlicet quæ a martyre de navigatione ostensa erant, plurimis narrans, studium ac curam, quam pro civitate martyris gessisset, manifestam faciebat, tuncque tandem, ut ipse Maurus cum omnibus suis, qui a Cubere ejusque exercitu stabant, e civitate, quæ Cermesiani, qui e Sclavis fuga evasuri essent, secure atque absque impedimento advenirent, ad partes Occidentales secederet (99), qui carabis præerat, constitit. Atque hoc in statu per dies plures res manserunt.

206. Post hæc autem cum prædicto Deum cide seu Eubœa properabat, certissime intelligebat, uti cuique ex iis quæ de insula Eubœa ad nos præced. notavi, manifestum esse debet.

(99) Ita hic verbum παραφοσεύειν, quod in nullis prorsus lexicis invenire licuit, interpretatus sum, significationem, quam sensus exigere videbatur, illi attribuens.

amanti duci, ut præfatis carabis navigiisque ad id missis sæpe memoratos Cermesianos alio deportaret, mandatum imperatorium allatum fuisset, ipse Maurus una cum iis qui ei adhærebant, ad imperatoris, a Deo coronati, vestigia accessit, ut illic acciperetur princepsque crearetur. Verum nec hæc in re otiosa est divinis consiliis instructa certaminum Victoris cura; sed per ipsam Mauri filium, quod contra civitatem nostram et ab illo et a Cubero mediatum erat, in pias aures demisit, fraudem ipsi et perversum sæpe memorati Mauri propositum, eumque præterea in Thraciæ partibus proditorem contra suam ipsiusmet animam meditari, declarans, cumque hæc, quod, quæ inter illos statuta erant, observans sæpe nominatus Cuberus, nihil prorsus ex ejusdem Mauri hominibus aut rebus attigisset, quia potius et ipsius uxores eodem, quem ante habuerant, in eo et majori honore prosequeretur, vere ita esse, appareret, prædictus plissimus imperator, semper ipsi qui ei imperium est largitus, Deo, ea quæ ad regnum suum spectabant, committens, eisque eundem Maurum offerens, nec quidem illum non dedit, sed dignitate orbatum in suburbium, securitatis fide accepta, relegavit, utique a præfectura ac militia, quam habebat, amovit.

207. Quis, dilecti ac Christum amantes fratres, perpetuo memorandi et protectoris et civitatis nostræ servatoris Demetrii affectum, et curam et latam in bello opem non miretur? Quia, cum nos curis vacui propriique excidii haud gnari essemus, imperatori nostro, ut carabos in civitatis auxillum ac salutem huc mitteret, per Deum suggestit, eamque quod meditati erant, civills belli, inexpectatæque ac inevitabilis necis nostræ prænitentium tempus instaret, ducem ad navigandum excitavit, ventisque contrariis existentibus, secunda navigatione deduxit, consiliaque ac specorum qui civitatis hujus, ei servitæ gentientis, excidium moliti erant dissipavit (1). Vere hoc et maximum et incomparabile et ineffabile miraculum cum lætitia et lacrymis et hymnis plurimis, cum gratiarum actione conjunctis, et animo et corpore celebrari meretur. Verum venite, dilecti, clementem ac multum misericordem benignumque Deum ex toto corde oremus, ut huc, quæ cum colit, civitati in salutem nostram continuam gloriosissimum ac maxime mirandum certaminum Victorem concedat, ut per ipsum assidue servati tribuamus laudem et gloriam et adorationem Patri et Filio et Spiritui sancto nunc et semper, etc.

(1) Equi iterum lectoris iudicio permitto, quæcunque cap. præsentis prodigiosa occurrunt. Observari tamen velim, potiorum et ea, et quæ cap. proxime antecedenti occurrunt, idem mireri, quæ quæ tribus primis cap. narrantur: illis

ἁπάσης τῆς λεχθέντι φιλοθέῳ στρατηγῷ μετὰ τῶν εἰρημένων κεραιῶν καὶ τῶν ἐπὶ τοῦτο σταλέντων πλοίων ἐπὶ τῇ ἀποκομίσῃ τῶν πολλὰκις εἰρημένων Κερμησιδίων, ὁ αὐτὸς Μαῦρος σὺν τῶν μετ' αὐτοῦ ἀποσύγων τὰ τοῦ Θεοστέππου βασιλέως κατέλαθεν ἰχνη, ἐκεῖσε δεχθεὶς καὶ ἀρχὴν χρηματίας. Ἄλλ' οὐδὲ ἐν τούτῳ ἤργησεν ἡ θεόδουλος τοῦ ἀθλοφόρου προμηθεῖα, ἀλλὰ διὰ τοῦ αὐτοῦ υἱοῦ τοῦ Μαύρου τὸ μελετηθὲν κατὰ τῆς ἡμῶν πόλεως; ἐξ αὐτοῦ καὶ τοῦ Κούδερ εἰς τὰς εὐσεβεῖς ἐμήνυσεν ἀνοκὸς φανερώσα: αὐτῷ τὴν δουλιότητα καὶ φαῦλον πρόθεσιν τοῦ πολλὰκις μνημονευθέντος Μαύρου, καὶ ὅτι περ καὶ ἐν τοῖς θρακικοῖς μέρεσιν προδοσίαν κατὰ τῆς ἑαυτοῦ φυγῆς ἐδουλεύσατο πρῶτα: καὶ τούτων ὁπως ἀληθῶς καταφανέντων διότι τὰ εἰς μέσον αὐτῶν βεβουλευμένα ψυλάττιον ὁ πολλὰκις ὀνομασθεὶς Κούδερ, οὐδενὸς τῶν αὐτοῦ Μαύρου ἀνθρώπων ἢ πραγμάτων ἐψήψατο, μᾶλλον δὲ τὰς αὐτοῦ γυναῖκας ἐν τῇ αὐτῇ, ἤνπερ εἶχον, τιμῇ καὶ πλεῖω ἤξιωσεν. ὁ δὲ λεχθεὶς εὐσεβέστατος βασιλεὺς, ὁ δὲ τῷ τὸ κράτος αὐτῷ παρεσχόκοι Θεῷ τὰ τῆς αὐτοῦ βασιλείας ἀνατιθέμενος, καὶ αὐτῷ τὸν αὐτὸν Μαῦρον καταλείψας, θανάτῳ μὲν τοῦτον οὐ δίδωκεν; τῆς δὲ ἀξίας ἀποστήσας; ἐν προαστείῳ μετὰ τῶν ἀσφαλῶν περὶώρισσε καὶ τῆς ἀρχῆς καὶ τῆς στρατίας, ἥσπερ εἶχεν, ἀπέστῃσε.

σζ'. Τίς μὴ θαυμάσει, ἀγαπητοὶ καὶ φιλόχριστοι ἀδελφοί, τὸν πόθον καὶ τὴν κτηδεμονίαν καὶ συμμαχίαν τοῦ ἀειμνήστου καὶ προστάτου καὶ λυτρωτοῦ τῆς πόλεως ἡμῶν Δημητρίου, ὅτι ἡμῶν ἀμερῆμων καὶ ἀγνώστων περὶ τῆς οἰκείας ἀλώσεως καθεστῶτων καὶ τὴν βασιλείαν ἡμῶν διὰ τοῦ Θεοῦ τοῦς κεραιῶν καὶ τὴν συμμαχίαν καὶ σωτηρίαν τῆς πόλεως ἐνεκαρδίωσεν στείλει ἐνανθῶα καὶ τῆς προθεσμίας τοῦ μελετηθέντος; ἐμφυλίου πολέμου καὶ ἀπροδοκῆτου καὶ ἀφύκτου θανάτου ἡμῶν ἐγγὺς ὄντος, τὸν στρατηγὸν πρὸς τὸν πλοῦν διήγειρεν, καὶ τῶν ἀνέμων ἐναντίων ὑπαρχόντων εἰς ἐπιπέδῃον εὐπλοίαν ἤγαγεν καὶ τὰς βουλάς ἔλυσεν καὶ ἔλπιθας τῶν τῆς ἄλλωσιν σκεψαμένων ποιήσασθαι τῆς δουλικῆς αὐτοῦ ταύτης πόλεως; ἦντως χαρὰς καὶ θαυμάτων καὶ ὕμνων παμπόλλων μετ' εὐχαριστίας ὑπάρχει καὶ ψυχῶν καὶ σωμάτων ἔδρτιον καὶ τὸ μέγιστον καὶ ἀσύγκριτον καὶ ἀνέκφραστον καὶ τοῦτο τὸ θαῦμα. Ἄλλὰ διότι, ἀγαπητοί, τὴν εὐσπλαγχνον καὶ πολυέλεον καὶ φιλοκτιρμονα ἐξ ὀλης τῆς καρδίας καθεκετεύσωμεν Θεόν, ὅπως διηνεκῇ ἡμῶν σωτηρίαν τῇ δουλικῇ αὐτοῦ ταύτῃ πόλει; τὸν ὑπερένδοξον καὶ ὑπερθαύμαστον ἀθλοφόρον δωρήσῃται, ἵνα δι' αὐτοῦ διηνεκῶς σωζόμενοι ἀναπέμπωμεν δόξαν καὶ τιμὴν καὶ προσκύνῃσιν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι νῦν καὶ ἀεὶ, κ. τ. λ.

enim, ac non item hisce, auctori sequenti exstitit, nisi partim ex ipsis hujus verbis, num. 188 occurrentibus, partim ex aliis, quæ quæque secundum supra adnotata evenere, fas est colligere. Ad etiam Commentarium prævium, num. 24

CAPUT VI.

Cyprianus episcopus, a Sclavis captus, mirabili modo a sancto Demetrio in libertatem asseritur (2).

ση. Γέγονε τις ἐξ Ἀφρικῆς ἀνὴρ, ὡς μὲν συν-
 ετός, ὧ; δὲ τὰ θεία θεοσεδῆς, καὶ πολλὸς μὲν τῆν
 ἀρετῆν, ἀρχιερατικῆ δὲ κοσμοῦμενος; ἀξιώματι
 ὄνομα τοῦτο Κυπριανός· αὐτός τὴν πρὸς βασιλῆα
 τότε διὰ τινὰς χρείας στελλόμενος; περὶ παυ τοὺς
 τῆς Ἑλλάδος τόπους ἀπροσδόκητα τῶ τῶν Σκλαβί-
 νων ἔθνει ἐνήδρευται. Ἀπάγεται τοίνυν τῆ σφῶν
 χώρα ἀνδράποδος ὁ κατ' ἔμφρον σεμνός; καὶ πολὺς
 ἑκείνος ἀρχιερεύς. Ἐντυθεὶν αὐτῶ δουλεία βαρβα-
 ρικῆ, καὶ δοῦλος βαρβάρου δεσπότητος καὶ ἀκαθάρτου
 καὶ ἀντικρυς μαιφόνου θηρὸς ὁ θύτης καὶ οἰκονόμος
 τῆς καθαρᾶς καὶ ἀναιμάκτου θυσίας, καὶ τῶν λογι-
 κῶν τοῦ Χριστοῦ θρημμάτων ποιμὴν καὶ διδάσκαλος·
 κόφινος ἐπὶ τῶν ὤμων αὐτῶ καθ' ἐκάστην, καὶ κό-
 πρου τῆς βαρβαρικῆς ἱκποστασίας ἐκφόρησις. Πλη-
 γαὶ κατὰ νώτων, πληγαὶ κατὰ κόφης, κατὰ σιαγό-
 νος ῥοπήματα ὅπως δῆτα ἐξαποικναίη τῶ γρόνῳ τε,
 καὶ πολλῶ τοῦ τῆς δουλείας βάρους (ὦ βάθου; τῶν
 σῶν κριμάτων, Δόγε Θεοῦ ἀνεξίμακα!) ἢ πρᾶσ-
 τικῆ ἑκείνη καὶ ἰσρά; πολλῆ, καὶ ἦν τῶ βαρβάρῳ ὡς
 ὁ λαός; ὁ ἀρχιερεὺς τρέπον ἑτερον.

ση. Πῶ γὰρ διαστέλλειν οἶδεν ἢ βάρβαρο; ἑκείνη
 ψυχὴ ἀνὰ μέσον ἱεροῦ καὶ βεβήλου ὡς μὴ ἀπεισθαι
 τοῦ Χριστοῦ Κυρίου, καὶ ἀπηνέστατα πονηρεύεσθαι;
 Τί τὸ μετὰ ταῦτα; Ἄφρι; πρὸς οὐρανὸν τὸ ὄμμα ὁ
 μαστιγία; ἑκείνος ἀρχιερεύς, μετακαλεῖται; τὴν
 ὕψωθεν βοήθειαν· καὶ ταχὺ αὐτῶ ἀνατέταλκε τὰ
 ἰάματα, καὶ ὁ ῥύστης ἐξ ὕψωμάτων δόξης ἀποστέλ-
 λεται ταχινώτατος. Νῦν καὶ κατὰ γῆν κατέδαρθεν ὁ
 ἀρχιερεύς. Καὶ τοίνυν ἕναρ αὐτῶ θαυμάσιον ὁ μάρ-

(2) Caput hoc titulo simul et initio in codice olim Mazarinæo est mutilum, quod ex hoc post pag. 199 folium unum alterumve sit excisum, licet interim paginarum series, quod hæc non prius, quam factum hoc fuisset, numeris fuerint distincta, interrupta haud sit; quæ autem huc spectantia in præfato codice restant, a fol. 200 usque ad fol. vers. 202 excurrunt. Porro dictum caput e codice nostro Græco ꝑ Ms. 193, in quo a fol. verso 81 usque ad fol. vers. 83 e Leonis Allatii ms. descriptum exstat, lectori hic exhibetur; licet autem illud narrationis prolixioris, quod Joannes Stauracius adornavit, compendium duntaxat sit, non autem ipsa prolixior auctoris nostri anonymi narratio, a nobis tamen, cum hanc integram haud habeamus, prælati nostri anonymi nomine illud hic editur, quod ab eo equidem, quæ complectitur, primum litteris commendata fuisse videatur, certeque a primæva ejusdem narratione in substantia haud differat, uti argumento esse potest occurrens apud Mabilonium tom. I *Veterum Analect.* pag. 89 et sex seqq. narratio qua ab Anastasio Bibliothecario, qui ipse anonymi nostri narrationem in compendium contraxit, quantum ad substantiam eadem omnino, quæ cap. præsentis, Joannes Stauracii verbis expresso, narratur, litteris commendata existunt.

(3) Nihil plane occurrit, ut, cujusnam hic sedis in Africa fuerit archiepiscopus, utcuque determinem. Verum sæculo octavo senescente nonoque ineunte, quo tempore, uti ad not. proxime seq.

203. Vir quidam fuit ex Africa tum perspicax, tum rerum divinarum cultor, ac multæ quidem virtutis, archiepiscopi autem dignitate ornatus. Nomen ei erat Cyprianus (3). Hic tunc ad civitatum reginam negotiorum quorundam causa missus circa Hella dia loca inexplorato a Sclavorum gente insidiis captus est (4). Ad eorum igitur terram, manibus ambabus vinculis, in maucipium adducitur venerabilis ille ac canus archiepiscopus. Exin barbarica ipsi servitus fuit (5), cumque heri barbari ac impuri servus esset, atque apud sanguinariam feram puræ ac incruentæ hostiæ sacerdos ac dispensator, spiritualiumque Christi alumnorum pastor ac magister detineretur, quotidie ipsi in humeris cophinus, stercorisque ex equino barbari stabulo exportatio incumbebat. Plagæ in dorso, plagæ in capite, atque in maxilla alapæ, dum tandem servitutis et diuturnitate et gravitatis excessu (o judicium tuorum, clemens Dei Verbum, profunditas!) desceret senilis illa ac veneranda cæsaricia, eratque barbaro archiepiscopo nova rerum conversatio veluti e plebe unus.

209. Ubi enim barbara illa anima inter sacrum et profanum possit distinguere, ut christum Domini non tangat, inclementissimoque tractet? Quid vero post hæc? Archiepiscopus ille, ad maucipii conditionem redactus, oculos ad eadum levat, auxilium supernum implorat: ac statim ei curatio affulsit, liberatorque e gloriæ altitudine celeberrime demittitur. Nox erat atque humi archiepiscopus dormiebat. Somnium igitur mirabile ei Sanctus immittit. Vi-

docebo, narratum cap. præsentis miraculum Cypriano in Africa archiepiscopo, obvenit, in Africa saltem episcopos archiepiscoposque existisse fas est concludere vel ex his, quæ Pagius in Criticis ad annum 893, num. 1, in medium adducit.

(4) Auctor noster, uti ex his quæ in Commentario prævio num. 26 in medium adduxi, pronum est eruere, certo ante annum 882, et quidem, quemadmodum ex Annotatis, quæ duobus cap. proxime prægressis subnexui, apparet, verosimiliter aut sæculo octavo senescente aut nono ineunte floruit; quapropter, cum in narratione sua, prout apud Mabilonium loco supra cit. in compendium ab Anastasio Bibliothecario contracta exstat, narratum a sese cap. præsentis miraculum ætate sua evenisse, discrete sub initium affirmet, consecrarium sit, ut id verosimiliter vel sæculo nono ineunte, vel etiam paulo citius seu octavo senescente acciderit; ambobus autem hisce sæculis Slavi, qui in Dalmatia habitabant, hancque regionem jam inde ab Heraclii imperatoris ætate occupant, continuo piraticam exercuere, uti quisque facile intelliget vel ex his quæ de natione illa Andreas Dandulus in Chronico suo, loco non uno, memoriæ prodit. Jam vero, cum hæc ita habebant, facile fieri potuit, ut Cyprianus archiepiscopus, cui dictum miraculum obvenit, in manus Sclavorum, dum ex Africa Constantinopolim navigaret, inciderit, quod re etiam vera factum, auctor noster hic tradit.

(5) Alcubi, verosimiliter in Dalmatia, uti ex nota præcedenti statuendum videtur.

sione enim afficiebatur, et ecce vir, armatura militari indutus, equo insidens, ense instructus, juvenis simul ac facie lætissimus, atque dicebat, Si captivitate et vinculis liberari vis, sequere me. Declarat ei suum et nomen et patriam et dignitatem, seque adeo Demetrium vocari, Thessaloniceamque ei patriam esse, militemque existere dignitate etiam illustrem. Liberatur illico vinculis archiepiscopus, et quam posset celerrime eum, qui ei apparebat, sequebatur.

210. Dies prima transit, secunda aderat ac post hanc tertia et sic deinceps usque ad octavam, ducem itineris se præbente martyre, jamque prope Thessaloniceam erat archiepiscopus, et ecce evanescit viæ dux; civitatem ingreditur, quis in ea sit miles, rogat, narrans qui eum a captivitate liberasset; adhuc enim e Providentiæ ordinatione miraculi a martyre patrati mysterium ipsum latebat, ut adhuc magis divulgaretur prodigium martyrique ad gloriam cederet miraculum. Simulatque igitur audientes in cognitionem rei, per factum a martyre miraculum patrati, venerunt, ad ipsam illum sacram martyris basilicam deducunt; statim autem atque esset ingressus, ac in icone martyrem vidisset, simulque et ense instructum et equo insidentem conspiceret esse illum qui sibi apparisset, asseverabat. Contiauo ei, quæ ad miraculum spectarent, manifestata sunt, cadensque in faciem Deo et martyri gratias agebat.

211. Et nunc, exclamabat, martyrem suum misisse Dominum, meque e manu affligentium me ac de luto facis liberasse, pedesque meos direxisse, cognosco. Anima mea pertransivit vinculorum ferrum, ipsæ manus meæ in cophino servierunt; sed, ecce, nunc illas cum lætitia elevo, unde mihi auxilium venit. Ac Deum quidem ore magnificabat, oculis autem subjectam templi solum madefaciebat; ei enim præ lætitia simul et compunctione lacrymæ, scatebræ in modum manantes, effuebant. Hinc novam civitas tota tanti prodigii festivitatem celebrabat martyri, miraculumque extollebat.

212. Ille autem archiepiscopus Cyprianus captivus, vinculis, liber in martyre, Constantinopolim post hæc properans, quæ ei ante captivitatem fuerant proposita, curavit, miraculum etiam ibidem, quod ei a sancto Demetrio obtigerat, enarrans libereque divulgans. Postquam porro rursus ad ovile suum venisset, templum ingens, veluti de redemptione sua Magno (6) gratias agens, divino illi nomini excitat, illudque et ornat et illustrat. Verum cum et marmora, ut per ea martyri templum ornaret splendidius, opus ei essent, socium in labore illum invenit. Ei enim apparet, seque appulsam in portu navim, quæ necessaria futura contineret, jam nunc

(6) Ita hic sanctus Demetrius, qui μεγαλομάρτυρος, magni martyris, titulo a Græcis passim

Α τυς ἐφίσταται· ἑώρα γὰρ, καὶ ἰδοὺ, ἀνὴρ ἐνδεδυμένος πανοπλίαν στρατηγικὴν, ἐπιππος, ξιφηφόρος, νέος ἄμα καὶ χαριέστατος· καὶ, εἰ τῆς αἰχμαλωσίας ἀπαλλαγῆναι βούλει καὶ τῶν δεσμῶν, φησὶν, ἀκολούθει μοι. Γνωρίζει τοῦτω καὶ ὄνομα καὶ πατρίδα καὶ ἀξίωμα, ὅτι τε Δημήτριος καλεῖται, καὶ Θεσσαλονίκη τῶντω πατρίς, καὶ στρατιωτὴς τυγχάνει, λαμπρὸν καὶ τὸ ἀξίωμα περιχαιόμενος. Αὐταὶ παραχρῆμα τῶν δεσμῶν ὁ ἀρχιερεὺς, καὶ ἡ ποδῶν εἴχετάχους, τῷ φανέντι ἀκολουθεῖ.

σι'. Ἡμέρα παρῆλθεν ἡ πρώτη, ἡ δευτέρα παρῆν, καὶ μετ' αὐτῆν ἡ τρίτη, καὶ καθεξῆς ἄχρι καὶ τῆς ὀγδόης, ποδηγετοῦντος τοῦ μάρτυρος· καὶ κατὰ Θεσσαλονικίην ὁ ἀρχιερέτης, ἰδοὺ καὶ ὁ ὀδηγὸς ἀφανῆς· εἰσφει τὴν πόλιν, πυθνάνεται τίς ὁ ἐν αὐτῇ στρατιωτῆς, διηγούμενος ὅπως αὐτὸν τῆς αἰχμαλωσίας λυτρώσοιτο· εἰσέει γὰρ τρόποις οἰκονομίας κεκάλυπτό οἱ τὸ τῆς μαρτυρικῆς θαυματουργίας μυστήριον, ὡς εἶ: μᾶλλον δημοσιεύοιτο τὸ τεράστιον, καὶ μεγαλύνοιτο τῷ μάρτυρι τὸ θαυμάσιον. Ὡς γοῦν πρὸς γνῶσιν οἱ ἀκούοντες γένοιτο, ὡς τὸ τοῦ πράγματος θαυματουργία μαρτυρικῆ, εἰς αὐτὰ τοῦτον ἀγνοοῖ τοῦ μάρτυρος τὰ θεῖα ἀνάκτορα· ὁ δὲ ἄμα τε εἰσφει καὶ τῇ εἰκόνι τὸν μάρτυρα ἴβει καὶ ξιφηφόρον ὁμοῦ καὶ ἱππότην θεάσοιτο, αὐτὸν ἐκεῖνον τὸν φανέντα οἱ παρευθὺ ἀναγνωρισάμενος· τότε δὴ τότε ἀποκαλύπτεται αὐτῷ τὰ τοῦ θαύματος, καὶ πεσὼν εἰς πρόσωπον ἠθωμολογεῖτο τὰ χαριστήρια Θεῷ καὶ τῷ μάρτυρι.

Сια'. Καὶ νῦν ἔγνω, ἰδοὺ, ὅτι ἀπίστευτε Κύριος τὸν μάρτυρα αὐτοῦ, καὶ ἐβρίσατό με ἐκ χειρὸς τῶν θλιβόντων με, καὶ ἀπὸ πηλοῦ ἰλύος· καὶ ἔστησεν ἐν εὐρυχώρῳ τοὺς πόδας μου, καὶ ἐξ διαθήματά μου κατέβηνε. Σιδηρὸν διεῖλθεν ἡ ψυχὴ μου τὸν τῶν δεσμῶν· αἱ χεῖρές μου αὐταὶ ἐν τῷ κοφίνῳ ἐδοῦλευσαν· ἀλλὰ νῦν, ἰδοὺ, αἶρω ταῦτας μετ' εὐφροσύνης ὄθεν ἡ βοήθειά μου ἐλήλυθεν· καὶ στόματι μὲν Θεῷ ἐμεγάλυνεν, ἐξ ὀμμάτων δὲ τὸ ὑποκείμενον τοῦ νεῶ κατέβρεχεν ἰδαφος· κρουνηδὸν γὰρ αὐτῷ κατέβρει τὸ τῆς χαρᾶς ὁμοῦ καὶ κατανύξεως δάκρυον. Ἐντεῦθεν ἡ πόλις πᾶσα ἰορτὴν ἄλλην τῆς τηλικῆς θαυματουργίας· ἐκρόσουν τῷ μάρτυρι, καὶ τὸ τεράστιον ἐμεγάλυνον.

σιβ'. Ὁ δὲ ἀρχιερεὺς ἐκεῖνος Κυπριανός, ὁ αἰχμάλωτος, ὁ δέσμιος, ὁ ἐλεύθερος ἐν τῷ μάρτυρι, τὴν Κωνσταντινου μετὰ ταῦτα καταλαβὼν, ἢ τὰ τῆς προθέσεως τοῦτω τὰ τῆς αἰχμαλωσίας κατήπειγε, κάκει τὸ ἐπ' αὐτῷ τοῦ Δημητρίου θαυμάσιον διηγησάμενος, καὶ παρῆρσιασάμενος. Ἐπει καὶ αὐθις τῷ σφετέρῳ ποιμνίῳ γένοιτο, τὸν μέγαν ὡσπερὶ διεξιόμενος τῆς ἀπολυτρώσεως ναὸν ἐγείρει ἐπὶ τῷ θεῷ τοῦτω ὀνόματι, καλλύνει, λαμπρύνει τοῦτον· ἀλλὰ γὰρ καὶ μαρμάρων ἐπὶ εἰς χρεῖαν καθίσταται ὡς δι' αὐτῶν παιδρότερον κατακαλλύνει τῷ μάρτυρι τὸν ναὸν, εὐρίσκει τοῦτον συνείρθον· φαίνεται γὰρ αὐτῷ, καὶ τὸ ἐν τῷ λιμένει πλοῖον προσκαίαν ἄρτι φάσκει ἑώρα-

conddecoratur, antonomastice quodammodo seu per excellentiam nominatur.

μένος, τῶν ἐν χρεῖζ ἔση ἐπιτυχῆς· πράξεισι τῷ Α ναυκλήριψ τὴν ζήτησιν τῶν μαρμάρων ποιούμενος. « σιγ'. Ἐθελοφουδῆς ὁ ναυκλήρος γίνεται, καὶ τὸ ζητούμενον μὴ ἔχειν διουχυρίζεται· παύεται ὁ ἀρχιερεὺς τῆς ζητήσεως· αὐθις ὁ μάρτυρ καὶ τόπον δείκνυσι τοῦ πλοίου αὐτῷ, ὅποιαι αἱ μάρμαροι, ὅποιαι, καὶ ὅποιαι, καὶ τόπον τούτων, καὶ ἀριθμὸν, καὶ ὄνομα οἱ προσσημνάμενος, καὶ ὅτι τὰς, ἃς ὁ ναυκλήρος φορτηγεται τῷ πλοίῳ μαρμάρους ὀνόματι τοῦ ἀδελφοῦ καὶ συμμάρτυρος Βίκτορος ταύτας ὄνησατο, καὶ ὅς ἐτέρας ἐδῶν ταύτας αὐτῷ ἔδωρῆσατο. Πάλιν ὁ ἀρχιερεὺς τῷ ναυκλήριψ, καὶ ὄνομα σημαίνει καὶ τόπον, καὶ μέτρον, καὶ εἶδος, αἱ καὶ ὅσαι καὶ ὅποιαι αἱ μάρμαροι, καὶ ὡς δωρηθεῖεν αὐταὶ Δημητρίῳ τῷ μεγάλῳ πρὸς Βίκτορος τοῦ συμμάρτυρος. Ὡς γοῦν οὕτως ἀκούσοι ὁ ναύαρχος, συνῆκεν ὡς οὕτω βούλεται ἢ προβλεπτικῆ χάρις τοῦ μάρτυρος, καὶ παραυτὰ τὰς μαρμάρους δίδωσι τῷ ἀρχιερεῖ.

σιδ'. Καὶ τὸ ἔργον οὕτω τῆς τοῦ ναοῦ περιουσιασῆσεως εὐθὺς συμπεραίνεται. Τίς δὲ ἐξαριθμήσει νοῦς, ποιοῦ δὲ λόγος ἐκδιηγῆσεται τὰς τῶν αἰχμαλώτων ἀναρρήσεις, ἐκ πάσης χώρας βαρβαρικῆς, ἃς ὁ μέγας καθ' ἑκάστην ἐπιτελοῖη σχεδόν, τοὺς μὲν ἐλευθερῶν ἐξ αὐτῶν δεσφῶν παραυτὰ, καὶ πρὸς τὸ οἰκιστοῖς φεύγειν ποσὶν ἀφίεις, τοὺς δὲ ἐπόχους τῷ σφετέρῳ ἴππῳ ἀνελαφρίζόμενος, φαινόμενος ἐπιππος, τῶν φρουρῶν τὰς μὲν ἀνοίγων ἀοράτως, τὰς δὲ

(7) Non alius indubie nominis hujus martyr hic designatur, quam celeberrimus ille, de quo apud nos actum jam est die xxi Julii, quo martyrologio Romano aliisque fastis sacris quam plurimis exstat inscriptus, cultumque plane insignem Massiliæ obtinet.

(8) Auctoris nostri anonymi narratio, a Joanne Stauracio in compendium contracta, hic modo (quæ enim sequuntur, a posteriore hoc scriptore addita duntaxat sunt) terminatur; verum de templo, quod Cyprianus episcopus eo loco, quo in Africa sedem habebat existuisse in sancti Demetrii honore supra hic narratur, nonnulla, a Joanne Stauracio haud commemorata, ejusdem cap. præsentis parte, quæ duntaxat ex dictis in codice olim Mazarinæo adhuc restat, auctor noster suppeditat. Cum notatu satis digna sicut atque ad gloriam Sancti nostri faciant, ea huc, addita interpretatione Latina, lubet transcribere. Sic habent: Διακοσμήσας εἰς κάλλος τὸν ναὸν ἐζήτει τὸν Θεὸν διὰ προσευχῆς καὶ δεήσεως τὴν χάριν ἐπισκιάσει τοῦ μάρτυρος, καὶ μὴ ἀμαυρῶν γενέσθαι θαυμάτων τὸν εἰς ὄνομα αὐτοῦ οἰκοδομηθέντα ναὸν, καὶ δὴ τυγχάνει τῆς αἰτήσεως. Μοιεῖ γὰρ τὸ θέλημα τῶν φοβουμένων αὐτὸν ὁ Θεὸς καὶ τῆς δεήσεως αὐτῶν εἰσακούει. Ἰσοῦ γὰρ τῆ ἐπιφοιτήσει τοῦ μάρτυρος ἰάσεις ἐπιτελοῦνται νοσημάτων ποικίλων καὶ πνευμάτων ἀπαλλάττονται τῷ ἔλατῳ τῆς αὐτοῦ κανδήλας χρισόμενοι. Δῆγμασι δὲ σκορπίων ἀνεπιβούλευτοι γίνονται πάντες οἱ τὴν πόλιν οἰκοῦντες· θῆναι δὲ αὐτῆ προσαγορεύεται, τὸ πρότερον, ὡς πολὺς ὁ λόγος, ἐν δύο μῆσι τοῦ ἔτους Ἰουλίῳ τε καὶ Αὐγούστῳ μὴ δυναμένον εἰς γῆν κατακλιθῆναι καὶ καθυθεῖν διὰ τὸ πλῆθος τῶν πεττώντων σκορπίων, ἀλλ' εἰς καράβους εἰσιόντων, κάκειαι τὴν χρεῖαν ἐκπαρῶντων τοῦ ὕπνου αὐτων· ὁπὸ δὲ τοῦ παρόντος ἀφ' ἧς ἡμέρας ἐγκεκαίτων ὁ οἶκος τοῦ πανδοξίου μάρτυρος, κἂν εἰ συνίδη δηχθῆναι τινα ἐκ τῶν σκορπίων, ἐκ τοῦ εἰαίου τῆς κανδήλα, περιχρίεται εἰς τὸ πλῆγὲν μέ-

vidisse, nuntiat, nauclerum, ut in marmora inquirat, accedit.

213. Mox audacter mentitur nauclerus, sequæ, quod quærebatur, non habere, affirmat. Ab inquisitione desistit archiepiscopus. Iterum martyr et locum navis, quo marmora serventur, ei ostendit, quanta ac qualia sint, situmque illerum et numerum et nomen eidem exponens, ac illa quæ nauclerus navi veheret, marmora fratris ipsius ac commartyris Victoris, qui et illa, inventis aliis, ei dabat, nomini esse mercatum. Rursus archiepiscopus nauclero et nomen et locum et mensuram et figuram et quot ac qualia sint marmora, et qui magno Demetrie a Victore (7) commartyre data sint, edicit. Cum ista igitur nauclerus audivisset, quid ita futura prospiciens martyris gratia vellet, intellexit, statimque marmora archiepiscopo largitur.

214. Atque ita ornandi templi opus brevi perficitur (8). Quæ autem mens enumeret, qualisve sermo exponat captivorum ex omni barbarica regione liberationes, quas quotidie fere operatus sit Magnus? Alios quidem ex ipsis vinculis statim liberans atque, ut propriis pedibus aufugerent, dimittens; alios vero, cum vehi indigerent, equo suo impositos sub equitis habitu, carcerum quidem aliis invisibiliter apertis, aliis autem etiam quantum

λὸς καὶ τῆς δόξης θάττον ἀπαλλάττεται. « Cum templum (Cyprianus episcopus nempe) pulchre ornasset, Deum per orationem ac preces, ut martyris gratia obumbraret nec obscurum absque miraculis ædificatum ejus nomini templum maneret, rogabat, votique factus est compos. Voluntatem enim illorum qui eum timent, Deus adimplet, precesque eorundem exaudit. Ecce enim, accessu ad martyrem morborum diversorum curationes perficiuntur, atque a dæmonibus liberi evadunt, qui oleo lampadis ejus unguunt. Omnes autem qui civitatem incolunt, a serpentum morsibus haud periclitantur; iisdem vero ipsa, cum prius, ut fama refert, duobus anni mensibus, Julioque et Augusto, humi procumbere ac dormire præ serpentum vexantium multitudinem non possent, sed scaphas ingrederentur, ibidemque somni necessitatē satisfecerent, afflicta fuisse asseveratur; statim autem ab eo die, quo gloriosissimi martyris domus fuit consecrata, etsi etiam a serpentibus morderi quempiam accidat, oleo lampadis ejus ad membrum læsum perungitur, statimque dolore liberatur. » Hæc eadem, quæ ista auctoris nostri anonymi narratio, prout in codice olim Mazarinæo exstat, paulo prolixius exponit, paucis hisce verbis: « Per orationem ejus (sancti Demetrii) si quis infirmus in eodem templo (exstructo nempe a Cypriano archiepiscopo) devotus advenerit, si perunctus fuerit de oleo lampadis ejus, illico sanabitur. » etiam involvit narrationis ejusdem apud Mabillonium loco supra cit. compendium, ab Anastasio Bibliothecario contextum, Hoc porro, quoniam ex dictis cum Joannis Stauracii compendio in substantia conveniens, plura tamen adhuc alia adjuncta, eaque satis notatu digna, quæ ab hoc absunt, complectitur, uti comperiet, qui unum cum altero contulerit. Cæterum quod ad naratorum hoc cap. fidem spectat, quo de hac utamurque statui queat, debent etiam, quæ supra ad not. 1, dicta sunt, expendi.

ad vectes et oeram, cum vinculis eos vacuaret, servatis intactis, ad usque etiam propriam civitatem usam Thessalonicam veluti per aera vectos, praestans incoolumes, adeo ut carceris custos, cum victorum, qui custodiae mancipati erant, computo imito, quos Magnus e vinculis eripuerat, amisisset, noscens, quid ageres, aliquando etiam dixerit :

215. Quid tunc? Num iterum ergo e Bulgariae furcarum fuit ingressus viatosque abripuit? Noverrat enim, qui saepe a martyre, multis e custodia eductis, damnatus pateretur; nam et a Barbaris Magnus fuit conspectus, cum equo vectus, quibus novit, modis captivum, vecturae indignum, deferens et rapientis seu furantis, et persecuentis simul ac fugientis speciem referret. Verum quid tibi magno Christi militi, quid tibi commiserantissimo ac patriae amanti nos populus tuus ob tuam erga nos curam, ob magnam tuam erga nos benignitatem retribuimus?

καὶ ἀταλεύτους κλειθρα καὶ σφραγίδα διατηρῶν τῶν δεσμίων ἀποκενῶν, καὶ πόλεως τῆς οἰκίας ἄγχι Θεσσαλονίκης ἀερίους ὡσπερ τούτους ἀνασωζόμενος, ὡς ἐντεῦθεν καὶ ποτε τὸν δεσμοφύλακα τοὺς δεσμίους μετροῦντα κεκλεισμένους εἶσω φρουρᾶς, ἐπεὶ τινὰς ἀπολέσει, οὗς ὁ μέγας ἐξήρπασε τῶν δεσμίων, διαπορούμενος εἶπεν ·

σιε'. Τί τοῦτο; Μήποτε καὶ αὐθις ὁ ἐκ Βουλγαρίας κλέπτης τῆ φυλακῆ ἐπιδήμησε, καὶ δεσμίους ἐξήρπασεν; Ἦδει γάρ ὡς πολλάκις τῷ μάρτυρι πολλοὺς δεσμίους ἐκ τῆς φρουρᾶς ἐζημίωτο· ἔωρᾶτο γάρ καὶ τοὺς βαρβάρους ἱκπαζόμενος ὁ μέγας οἷς οἶδε λόγοις, φέρων αἰχμάλωτον ἔποχον, καὶ τὸν ἀρπάζοντα, ἢ κλέπτοντα, καὶ διωκόμενον ὄρα καὶ φεύγοντα, θαυμασίως ἐσχηματίζετο. Ἀλλὰ τί σοι τῷ μεγάλῳ τοῦ Χριστοῦ στρατιωτῆ; τί σοι τῷ συμπαθεστάτῳ καὶ φιλοπάτριδι ἀντιδοίημεν, ὁ λαός σου, τῆς εἰς ἡμᾶς σου κηδεμονίας, τῆς εἰς ἡμᾶς πολλῆς σου χρηστότητος;

MIRACULORUM LIBER III.

AUCTORE ANONYMO ALTERO (9).

CAPUT I.

De viro, qui sancti Demetrii patrocinio amissum e morbo oculorum curam percipiens (10).

216. Vir quidam olim civitatis hujus, Byzantiam negotii cuiuspiam causa profectus, gravem in morbum incidit: ex hoc autem et oculis vehemens fluxio obvenit, corporea quoque luminaria exstinxit. Ac, morbo quidem pulso, convulsit, praecaeitate autem omnino miser nihilque facere valens, ibat quidem, sed in lapides impingens. Pedes erant offendiculis atriis, nec illi uspiam medela occurrebat. Animo concipit magnum Demetrium curationemque querebat, nec repetere cessabat: Ovisiam Thessalonicae in patria mea versarer! Et magnum ibidem pugilem, exclamabat, instanter invocare possem, et voto haud frustrarer. Verum et ibidem, quem quaerebat, medicus ei apparet, bonusque pastor ac curator, ut ovis suis ovem adjuvet, festinat, diligens Thessalonicae paterfamilias, ut drachnam perditam inveniat, accurrit.

σιε'. Ἀνήρ τις πάλας τῆς πόλεως ταύτης πρὸς Βυζαντιὰ κατὰ τινα χρεῖαν ἀφορηθεὶς, νόσῳ περιπέπτωκε δεινῇ· ἐκ δὲ τῆς καὶ βεῦμα τοῖς ὀφθαλμοῖς ἐμπέπτει δριμύ, καὶ τοὺς σωματικούς φωστῆρας ἡμαύρωσε. Καὶ τῆς μὲν νόσου ἀπαλλαγῆς, ἐβόησεν ἦν, τῆς δὲ τυφλώσεως τὸ παράπαν ἀθλῶς καὶ ἀνεέργητος, περιφεῖ ἐπὶ λίθοις προσπαίων· πίδαας τοῖς προσκρούσματι συντριβόμενος, καὶ θεραπεία τούτου ἦν οὐδαμῶς. Εἰς νοῦν λαμβάνει τὸν μέγαν Δημήτριον, καὶ τὴν ἱερωσὶν ἐζητεῖ, καὶ ἀντιδοίῶν οὐκ ἐπαύετο· κα', εἶδὲ τῆ ἡμῆ πατρίδι Θεσσαλονικῆ παρῆν, καὶ τὸν μέγαν εἶχον ἐκεῖσε προσλιπερῆν ἀθλητῆν, εἶδᾶς, καὶ τῆς ἐφάσεως ἀν οὐκ ἀπίτευχον. Ἀλλὰ φάσκει κάκει ὁ ζητούμενος αὐτῷ ἱατρὸς, καὶ ὁ καλὸς ποιμὴν καὶ προστάτης ταχύνει τὸ τῆς οικίας μάνδρας ἐπισκέψασθαι πρόβατον, καὶ ὁ καλὸς τῆς Θεσσαλονικῆς οἰκδοσότης τὴν ἀπολωυῖαν εὑρεῖσθαι τρέχειν δραχμῆν.

(9) Ut quo in pretio scriptoris hujus, qui qua delimitata aetate fuerit, ignoratur, hucubratiō subjecta haberi debeat, perspectum utrunque habeas, ad Commentarium praevium numi. 23. Istae: porro, quae in codice olim Mazarinæ a pag. 208 usque ad pag. 216 extenditur, haud proxime in hoc excipit jam datum scriptoris pariter anonymi lucubratiōnem, sed haec inter et istam Homilia, his verbis Ἐφ' ὁ σωτήριος λόγος, inchoata atque in

Commentario praevio plus semel memorata, aliaque nonnulla a pag. 205 usque ad pag. 208 interjecta habentur.

(10) Miraculum, quod cap. subiecto e codice nostro signato f. ms. 195 lectori exhibetur, in codice olim Mazarinæ a fol. 209 usque ad fol. 215 etiam narratur, nonnullis fol. 208 verso et seqq. recto praefationis in medium praemissis hoc initio: Ἄλλοι μὲν ἄλλα.

σιζ'. Καὶ ἴνα τι, ἴησιν, ὀλιγόπιστος, ὃ ἄνθρωπος, Α 217. Acquamobrem, ait, o homo, modicæ fidei es, ac solum me in patria invocatum apparere existimas? Verum ne et procul et quovis recurras si ad castissimæ Dei Matris oratorium (Æconomium est loco nomen) accesseris, interius me invenies, tibi que apparebo, ac statim lumen videbis. Homo statim expergefactus surgit, currit, divinam illam Castissimæ domum quærit, invenit, in templum ingreditur, rogat, ubi sit magnus Demetrius, audit: Ecce, divina martyris effigies: erat autem e lapillis artificiosissime composita ac optima. Procidit ante effigiem cæcus, lacrymis quam plurimis perfusus. Ad sanctos pedes tuos, ait, procumbere non desistam, donec magnus et martyr et medicus oculos meos sanes, ita ut divinam tuam formam ac speciem videam.

σιη'. Νύξ ἦδη παρήν, καὶ ἰδοὺ τῷ πάσχοντι ὁ μάρτυς καὶ ἰατρός καὶ τοῖς δακτύλοις τοὺς νενοσηκώτας ἤψατο ὀφθαλμούς. καὶ ἴρεμα πως διανοίγει, καὶ λήμην ὡς ἐδόκει ἐκείθιν περιαιρεῖ· εἶθ' οὕτω πιέζει παρόρριον, ὡς ὀδονθῆναι καὶ ἀφυπνισθῆναι τὸν πάσχοντα, καὶ ἀκούσαι παρὰ τοῦ μάρτυρος· Οὐδὲ νῦν εἰσέτι ὄραξ με; Οὐχ ὄραξ με τὴν ἰατρόν; Οὐχ ὄραξ με τὸν θεραπευτήν; Ὁ δὲ καὶ ἀνεπήδησε τάχιον, καὶ τοὺς ὀφθαλμούς ἐπάρας τῇ εἰκόνι τοῦ μάρτυρος, Ὁρῶ σε, ἔφη, τὸν μέγαν μου ἰατρόν ὄρῶ σε τὸν μάρτυρα τοῦ Χριστοῦ, ὄρῶ τὴν σεβαστὴν καὶ θεῖαν εἰκόνα σου, καὶ πολλὴν τὴν εὐχαριστίαν προσάγω σοι, ὅτι ἔστησάς μοι ἐν εὐρυχώρῳ τοὺς πόδας μου καὶ τὰ διαθιμάτά μου κατεύθυνας· ὅτι ἐδύσω τοὺς ὀφθαλμούς μου ἀπὸ δακρύων, καὶ τοὺς πόδας μου ἀπὸ ὀλισθήματος.

CAPUT II.

Cæcus pro medela ad sanctum Demetrium recurrit, sibi que eum modo duplici propitium experitur (11).

σιθ'. Ἀνὴρ τις ἕτερος πόλεως τῆς Ἀδριανοῦ ἐξορμώμενος, καὶ οὗτος πηροῦται τοὺς ὀφθαλμούς, καὶ προδραμεῖν ἐπὶ θεραπείᾳ τῷ μεγάλῳ διανενόηται. Καὶ δὴ ὁ μὲν πρὸς ὀδοπορίαν ἦν εὐτρεπής· οἷς δὲ οἰκεῖος πρὸς γένος ἦν ἀνὴρ τὴν ὀδοπορίαν ὡς μακράν, ὡς δυσχερῆ καὶ ταῦτα περὶ καὶ τυφλώττοντι ἀπηγόρευον. Ὁ δὲ, Ἄλλ' εἰ καὶ εἰς δύο ὅλους ἐνιαυτοὺς παρατεθῆ τὰ τῆς ὀδοπορίας μοι, οὐ παύσομαι ἕως εὐρήσω μοι τὸν ζητούμενον ἰατρόν, τὴν μέγαν Δημήτριον, ἄπτεται τῆς ὁδοῦ, διαλύει δρόμον εἰς Δ 219. Vir quidam alius, Adrianopoli oriundus, oculis et ipse mutilatus erat, atque ad Magnum (12) pro medela recurrere meditabatur. Ac is quidem aliter paratus jam erat; quibus vero generis necessitudine vir erat conjunctus, iter ut longum, ut difficile, idque incedenti pedibus cæcipientique conficiendum, dissuadebant. Ille autem dicebat: Verum, etsi mihi duorum integrorum annorum iter esset propositum, non cessabo, donec quæsitum a me medicum, magnum Demetrium, invenero. Iter arripit, cursum duobus circiter diebus integris promovet, cæco pede miserum in modum errandis circumiens, in lapides impingere coactus, frequenter in terram cadens, magnamque vere laborem sufferens. Respicit illum a longe Magnus, caritate viri multum commiserans Demetrius flectitur, fidem suscipit, equoque insidens mutilato viro isti in via apparet (13).

(11) Caput hoc, quod iterum e codice nostro fms. 195 lectori hic proponitur, in codice olim Mazzarino a fol. 215 usque ad fol. vers. 218 narratur.

(12) Ita et hic et infra iterum sanctus Demetrius designatur; quod qua ratione fiat, ex Annotatis,

libri præced. cap. 6 (col. 1579) subnexis intelliges.

(13) In textu Græco post has voces, τούτῳ ἀνὸρ vox φαίνεται desiderari ad complementum sensus videtur, huicque proinde, per illam suppleto, interpretationem Latinam accommodavi.

220. Rogat, non tamen ignorans, quid vadat A
ita solus, ita caligans, omnique ex parte miserabilis; audit: ad divum magni Demetrii monumentum, ut visum recuperem. Sed, ait, longus tibi difficilisque itineris propositi est cursus. Rursus id, quod primo dixerat, Sed etsi ita, ait, ad duos annos integros laborare oportuerit, non desistam, donec ibi fuero. At vero, ait Magnus, paulisper te hoc in equo requiescere faciam. Eum in equum accipit, eodemque die in medio divino illo templo cæcum constituit (14). Illic autem haud noscens prodigium ac ubi esset, a multis hominibus, qui magni templum (dies enim, qua martyris celebramus martyrium, tunc erat) ingrediebantur et egrediebantur, contrusus, sese per equitem illum, qui iter cum eo fecerat, a via fuisse abductum, iterumque in civitatis Adrianopolitanæ forum conjectum, existimabat, atque hanc ob rem vociferabatur, talem seductorem recusans, causamque huiusmodi populi concursus rogabat.

221. Atque aliqui, cum id audivissent, aiunt: Insanusne, homo? Thessaloniciæ in magni Demetrii templo cum stes, Adrianopolim, equitemque, qui a via aborrare fecerit, imaginariis. Mox sat diu erat attonitus ac silens, ac tum demum ita ad seipsum quodammodo reversus, miraculum vulgabat, lacrymisque simul et lætitiæ medelam quærebat; jam enim e præconcepta opinione oculorum usum indubitanter recuperatum habebat. Ei igitur noctu in somno martyr apparet ac dicit: Non modo manuum contactu meum hoc templum considera, sed et ipsis oculis id intuere. Ac statim palpebras explicans omnem templi situmque ac decorem conspicatus est, Deum magnificans ac martyrem ejus Demetrium.

CAPUT III.

Ne viri, loca sacra visitantes, in Saracenorum manus incidant, prodigiose impedit sanctus Demetrius (15).

222. Aliud, auditores, e magni martyris prodigiis narrare aggredior, iis forte, quæ narrata sunt, haud minus. Enimvero qui multos ante annos, Leone sceptra moderante, Thessalonica per judicis arcana, quæ tu, Domine, talia despiciens itaque ob peccata nostra evenire disponens solus ipse nosti, ab Agaris ancillæ filiis capta gladioque fuerit excisa (16), alia

(14) En, insigne enimvero miraculum! Verum D
quid de eo censendum? Etsi quidem omnia, quæ supra naturæ vires a sanctis patrata narrantur, solo hoc ex capite, quod prodigia sint, haberi pro commentis fabulisque haud debeant, quo tamen prodigiosa magis crediturque adeo difficiliora existunt, eo etiam, ut credantur, majoris et fidei et auctoritatis seu testes seu scriptores, a quibus memoriæ sint prodita, solent requiri. Cum autem id ita habeat, anue auctor noster, ut tali, quale hic refert, prodigio fidem indubitam conciliet, auctoritatis sufficientis sit, statues ex his, quæ de illo in Commentario prævixi, num. 25, in medium adduxi. Ei interim suffragatur Joannes Stauracius, qui plura i. l. genus miracula a sancto Demetrio fuisse patrata supra num. 214 et seqq. affirmat.

(15) Caput præsens, aut, si mavis, prodigium

σκ'. Ἐρωτᾷ καὶ μὴ ἀγνοῶν ὅτι περὶ ταῦτα οὕτω μόνος, οὕτω σκοτεινὸς καὶ πάσης ἐλεινότητος, ἀκούει, πρὸς τὸν τοῦ μεγάλου Δημητρίου θεῖον τάφον, ὡς ἀναβλέψαι. Ἀλλὰ πολὺς σοι, φησὶν, ὁ δρόμος τῆς προκειμένης ὁδοπορίας καὶ δυσχερῆς. Δύοις τὸ καὶ πρῶην βῆθ'· Ἀλλ' εἰ καὶ εἰς δύο ὅλους ἐνταυτοῦς, φησὶν, οὕτω ταλαιπωρησάμε, οὐ στήσομαι μίχρως ὅτου ἐκεῖσε γένωμαι. Ἀλλὰ γε εἰ, φησὶν ὁ μέγας, καὶ μικρὸν σε τῷ ἱππῷ ᾄξῃς διαναπαύσομαι. Λαμβάνει τοῦτον ἐπὶ τοῦ ἱππου, καὶ αὐθημερὸν μέσον τοῦ θεῖου τεμένους τούτου ἐντίθεισιν τὸν τυφλόν. Ὁ δὲ μὴ γνοῦς τὸ θαυμάσιον, καὶ ὅτι παρῆν, τοῖς ἐν τῷ ναῷ τοῦ μεγάλου εἰσιούσι, καὶ ἐξελύσι δήμοις πολλοῖς συνωθούμενος (ἦν γὰρ ἡμέρα τότε, καθ' ἣν πανηγυρίζομεν τῷ μάρτυρι τὸ μαρτύριον), ἰδὲ καὶ ὡς ἐξαπατηθεὶς πρὸς τοῦ συνοδοιπορήσαντος τούτου ἱππότου, καὶ αὐθις ἐναπερβρίθαι τῇ τῆς Ἀδριανούπολεως ἀγορᾷ, καὶ τὰ περὶ τούτου ἐθεῖα μεμψόμενος οἶον τὸν ἀπατήσαντα, καὶ τὴν αἰτίαν ἡρώτα τῆς τοσαύτης τοῦ λαοῦ συνδρομῆς.

σκ'. Καὶ τινες κατήκοοι τούτου γενόμενοι, φασὶν Ἄνθρωπε, μέμνηας; Τῷ ἐν Θεσσαλονικῇ ναῷ τοῦ μεγάλου Δημητρίου ἐστὶς; Ἀδριανούπολιν φαντάζῃ καὶ ἱππότην κλανύσαντα. Καὶ δὴ ἐκπληκτος ἦν ὥραις ἐφ' ἱκαναῖς, καὶ σιγῶν εἶθ' οὕτως εἰς ἐαυτὸν ὡσπερ γενόμενος, ἰδημοσίως τὸ τεράστιον, καὶ μετὰ θαυμάσιον ἄμα καὶ χαρμονῆς τὴν θεραπείαν ἐζήτει· ἤδη γὰρ ἀναμφίβολον ἐκ τοῦ προλαβόντος εἶχε τὴν τῶν ὀφθαλμῶν ἀνάβλεψιν. Φαίνεται γοῦν κατ' ἄναρ ὁ μάρτυς αὐτῷ νεκρὸς, καὶ φησὶν· Μὴ μόνον χερσὶν ἐπαφόμενος τὸν ἐμὸν τόνδε νεκρὸν καταμάνθανε, ἀλλὰ βλέπε τοῦτον καὶ αὐτοὶ; ὀφθαλμοῖς. Καὶ αὐτίκα ἀναπετάσας τὰ βλέφαρα, ὄρξ' ἰδὼσαν τοῦ ναοῦ τὴν θέσιν τε καὶ εὐπρέπειν θεῶν μεγαλύνων, καὶ τὸν μάρτυρα τούτου Δημήτριον.

σκβ'. Ἐτερον, ὡ παρόντες, τῶν τοῦ μεγαλομάρτυρος τεραστίων λέγων ἔρχομαι, τῶν εἰρημίων τάχα οὐκ ἔλαττον· ὅπως μὲν ἡ Θεσσαλονικῆ χρόνις πολλοῖς πρότερον ὑπὸ τῆς δούλης ἐάλω τέκνων τῆς Ἄγαρ, καὶ μαχαίρας ἔργον ἐγένετο, λέοντος τὰ σκήπτρα διέποντος, κρίμασιν οἷς αὐτὸς μόνος ἀποβρήτοις ἐπίσταται, Κύριε, παρίδων τὰ τοιαῦτα, καὶ

isthoc contentum e codice olim Mazarinæo, in quo a fol. verso 218 usque ad fol. versum 221 excurrit, Græce simul et Latine in *Historiæ Byzantinæ* post Theophanem scriptoribus, pag. 314 et binis seqq., ante me jam vulgavit Combefisius. Atque hoc quidem, cum hinc Græca scriptoris nostri anonymi narratio describenda e dicto Mazarinæo codice haud fuerit, mihi accidit percommođum; verum, etsi id ita sit, hancque, prout loco cit. a Combefisio vulgata exstat, duntaxat hic recudam, Latinæ tamen, qua ab hoc scriptore exponitur, interpretationi novam substituendam existimavi, quod adornata ab eo auctoris duntaxat sensum, non autem etiam verba subinde reddat; quod nostræ Græca interpretandi methodo haud satis congruit.

(16) Saraceni, aliis Agareni hicque auctori nostro Agaris ancillæ filii, quod ab hac Saræ, Abrahæ

οὕτω διὰ τὰς ἡμετέρας ἀμαρτίας γενέσθαι διοικονομησάμενος, ἄλλαι τε πάντως δηλοῦσι γραφαί, καὶ ἡ μνήμη διαβρέουσα ἐστὶ καὶ νῦν τὰ ἐπισυμβάντα τηρικαῦτα ἐπιτραγῶδει. Κατ' αὐτὸν οὖν τὸν καιρὸν τῆς ἀλώσεως ἄνθρωποι τινες Ἰταλιῶται τῆς ἐαυτῶν ἐξορμήσαντες εὐχῆς ἔνεκεν, καὶ ἱστορίας τῶν ἐκασταχῶθι ναῶν, καὶ δὴ πρὸς αὐτὸ τὸ ζῶηφόρον ταίνοντες μνήμα, τὴν εὐθὺ τῶς τοῦ μαρτυρίου ἀνήσαν.

σκη'. Καὶ ἐκείπερ αὐτὰ δὴ τότε τὰ Τέμπε διεξιέναι τούτοις ἔτυχε τὰ Θεσσαλικά, ἀνὴρ τις, ἀγνωστος αὐτοῖς πρότερον καὶ οὐκω τεθεαμένος, καθεωρατο συνοδοιπορῶν, κολιῶς τὴν τρίχα, τὴν ὄψιν ἰλαρὸς, τὴν περιβολὴν σεμνός· καὶ τῇ θέρμῳ μόνῃ πολὺ τὸ σεβάσιμον ὑποφαίνων καὶ πρῶον. Ἐἶτα ἑτέρος τις ἐφάνετο πρὸς αὐτούς ἐκ τοῦ πρῶου ἐπιπῶν, ἰππότης ὠρατος μὲν ὅσα θεάσασθαι, καὶ πολὺ τὸ ἐκ φύσεως ἐπίτερπὲς ἔχων καὶ χαρίεν· κατηφῆς δὲ καὶ μαραινόμενος τὸ τῆς παιδρότητος ὑποδηλῶν χαροπὸν, καὶ ὡς περ τιμὴ πένθει ἀπαρκαλήτω καταθεβλημένον καὶ ἐπιστυναζόμενον· ὅς ὁμοίαν τῇ ὄψει καὶ φωνῇ ἀφεις, προσηγέρυσέ τε πρότερον τὸν πρεσβύτερον, Ἀχιλλεῖον τοῦτον κατονομάσας, καὶ Ποῦ ποριῦν, ἐπήρητο· ἐγὼ δὲ τὴν πρὸς σέ, ὡς ὄρεξ, διεξίω. Καὶ ὁ πρεσβύτερος περιχαρῶς ἀντασπασάμενος, Δημήτριον τοῦτον καλέσας, καὶ μέγαν τοῦ ἀθλοθέτου ἀγωνιστὴν προειπὼν, σὺν σκουδῇ καὶ αὐτὸς ἀνθρώπα, ὃ τι εἶη τὸ αἴτιον τοῦ σκυθρωπασμοῦ καὶ τῆς τοσαύτης κατηφείας καὶ λύπης.

σκηδ'. Καὶ ὁ μάρτυς, Οἴχεται μοι, ἔρησαν, ἡ πατρίς καὶ παρὰ τῷ Δικαστῇ τῶν ὄλων ἤδη κατέγνωσται. Χεῖρας ἀνδροφόνου καὶ βάρβαροι τοὺς φωλιέτας ἠνδροποδίσαντο· αἵμασιν ὁμοφύλοις περιβρέεται μοι νῦν ὁ σηκός· βεβήλοις καὶ ἀνάγνοις ποτὶ πατεῖται τὰ ἱερὰ καὶ ἐξουδένωται. Κἀγὼ μὲν τὸ Θεῖον ἐξελεπίρουν συνήθως, εἰ. ἔλεον τῶν ἡτυχηκότων ἐκκαλούμενος, καὶ οἰκτον αὐθις λαβεῖν παρητούμην, ἀλλὰ μὴ ἦν οἰκτιρῶ αἵματι περιποήσαντο Ἐκκλησίαν, βερβάρων ἰσχυρὸν μόνον ποιοθῶτων, ἀλλ' οὐ Θεῷ, παριδεῖν διασπασθῆναι χερσίν. Ὁ δὲ, καὶ γὰρ τὰ ἐαυτοῦ ἀνεξερῆυστα κρήματα, εἶασε τὴν τούτου κληρονομίαν βαρβαρικῆς ἀπανθρωπίας πείραν λαβεῖν. Ταῦτα μὲν ὁ μάρτυς ἐκδηγοῦμενος, καὶ τὸν ἱεράρχην ἔσχεν Ἀχιλλεῖον

A omnino scripta ostendunt, et memoria diffuens, quæ tum contigerunt, modo adhuc lamentabiliter deflet. Ipso igitur tempore, quō capta fuit, vini quidam Itali, e patria sua voti causa atque ut, quæ ubique gentium exstant, templa lustrarent, profecti, cum idcirco et ad ipsum vivificum monumentum tenderent, via, quæ ad martyris ædem recta ducit, aliquandiu inaccesserant.

B 223. Cum vero et ipsa Thessalica Tempe (17) transire illis jam accidisset, vir quidam, prius illis ignotus ac nondum conspectus, crinibus canus, vultu hilaris, habitu modestus, ac qui solo aspectu multum majestatis lenitatisque præferret, una iter facere est visus. Deinde alius quidam apparebat a fronte illis occurrens, eques quidem aspectu pulcher, multumque jucunditatis ac venustatis ex natura habens; subtristis autem, demissumque, qui lætitiā obtegeret, ac veluti luctu quodam inconsolabili depelleret atque obrueret, vultum exhibens; qui et vocem, aspectui similem, emittens, ante omnia senem, Achilleum illum vocans, compellavitque ac, Quo vadis, rogavit; ego vero ad te, ut vides, transeo. Tum senex, gaudio ingenti salute vicissim dicta, Demetrium eum vocans, magnique illius, qui certantibus præmia proponit, athletæ titulo concedorans, statim et ipse rogat, quæ tristic supercilii ac ita demissi vultus mœstitiæque causa sit.

C 224. Ac martyr, Perii mihi, dixit, patria, jamque ab universorum Judice reprobata est. Manus cruentæ ac barbaræ contribules meos in captivitate abduxere; templum meum eorum qui ejusdem mecum gentis sunt, sanguine modo circumluctur; profanis impurisque pedibus Sancta calcatur ac pro nihilo habentur. Ac ego quidem de more, ad miserorum misericordiam provocans, Deum impense orabam, atque, ut rursus miseratione duceretur, et, quam suo sanguine acquisivisset, Ecclesiam Barbarorum manibus, qui in sua tantum virtute, non in Deo, confidunt, divelli haud sineret, effragitabant. Ipse autem (inscrutabilia enim illius sunt judicia) hereditatem suam Barbarorum sævitiam experiri permisit. Hæc autem effatus martyr

uxoris, famula originem per filium Ismaelem ducere credantur, etiam nuncupati, anno ab orbe condito secundum Græcorum computum sexies millesimo quadringentesimo duodecimo ac proin a Christo nato 904 Thessalonicam expugnavit, murisque dejectis ac incolis majorem partem aut occisis aut in captivitatem ad agros Tripolitanos misere abreptis, incenderunt. Ita præter scriptores alios docet nos auctor omni exceptione major Joannes Cameniata, clericus et cubuclesius Thessalonicensis, qui, quam oculis suis spectarat, universam patriæ suæ tunc excisæ Historiam in libello, ea de re conscripto, atque a Bertholdo Nibusio primum ac deinde iterum a Combesio inter *Historiæ Byzantinæ* post Theophanem scriptores vulgato, graphice depingit; de hoc autem Thessalonicæ excisio (no-

D que enim aliud, a Saracenis patratum, noveritur) indubie hic loquitur auctor noster anonymus; quarum eodem, quo id accidit, tempore etiam evenisse, quod cap. præsentis narrat, miraculum, mox subjungat, hujus apprimè determinatam epocham habemus.

(17) Hoc nomine, quod indeclinabile simul pluralisque est numeri, distinguuntur Thessaliæ loca seu, quæ isthæc complectitur, regioncula, in valle amœnissima, quam Peneus fluvius bifariam secut, Larissam inter et oram maritimam sita. Adi ad vocabulum *Tempe* vel in linguæ Latine Thesuro Stephano, vel in Geographia Baudrandum, vel etiam in Antiquitatum Lexico Hofmannum, qui præterea, cur regioncula ista ita appellata fuerit exponit.

Achilleum etiam, sacrorum antistitem, ad commiserationis affectum movit (18), ac, Magna tua, Domine, clamabant simul, mirabilia, nec ullus est, qui, quæ ad providentiam tuam spectant, mente assequi sufficiat.

225. Hæc autem Italis stupore, cum mentis alienatione conjuncto, spectantibus, unus aliquis, linguæ Græcæ non omnino ignarus, submissa voce, Sed nunc, age, inquit, o miles, dic mihi, de quali hæc a vobis dicantur civitate, ac quænam illa sit, quæ Barbaris sit tradita. Tum magnus Demetrius, Mea ipsius, dixit, infortunatissima patria Thessalonica Barbaris tradita est. Ac statim quidem senex et magnus Demetrius a simul iter facientibus haud amplius fuere conspecti; illi autem, quoniam Itali essent, seorsum alterum sciscitabantur, quid tandem ex illis audivisset, ac quinam illi essent, qui itineris socii exstitissent. Hic autem cum admiratione et stupore referebat singula, perhibebatque magni martyris apparitionem, qui et patriæ mala exposuisset, atque, ut sua in tuto ponerent, admouisset.

226. Ne igitur et ipsi inimicorum præla flecterent, procul sese a Thessalonica recipientes haud multo post ex iis qui aufugerant, et singula quæ acciderant, audivere, et dilucide magnum illum Demetrium exstitisse, qui, patria relicta, ob ea, quæ evenerant, vultu prætristitia demisso dejectoque fuisset, viri intellexere. In ipsam autem civitatem imperantem reversi, et ea quæ suis oculis viderant, narrare, et martyris patriæ commiserantis affectum, illiusque in hanc et suos amorem exposuere (19); a quo et nunc adhuc custoditur ac fovetur, atque a pristina felicitate sub illo altero cive suo ac curatore rediit. Is namque, velut immotum quoddam firmumque vallum, hodieque adhuc scelerata-

(18) Senem Achilleum, hic et supra ab auctore nostro memoratum, exstitisse episcopum, Lequienus, in *Oriente sacro*, tom. II, col. 28 recte ex hoc loco concludit; verum num recte pariter ibidem Thessalonicensem archiepiscopum eum facit? Id equidem mihi haud apparet. Demetrius enim, qui, quemadmodum infra num. 226 dicitur, Thessalonicam patriam suam, ab Agarenis captam reliquerat, seni Achilleo, una cum peregrinis Latinis, Thessalonicam ad Sancti nostri tumulum properantibus, Tempeque Thessalica, Larissa ex Adnotatis in not. præced. haud procul dissita, jam prætergressis, iter instituenti, recta in fronte occurrisse, eique, sese ad illum festinare, dixisse ab auctore nostro supra narratur; quod cum ita sit, sanctusque Larissænsis, sæculo IV episcopus ac metropolitæ, nomine Achillius, seu Achilleus, de quo in Opere nostro ad 15 Maii diem jam actum, e sacris Græcorum Fastis ac nominatim e Basiliano Menologio notus sit, hunc ego, non autem sanctum homonymum, qui Thessalonicensis fuerit archiepiscopus, ab auctore nostro, qui sanctum Demetrium, Thessalonica, quæ ab Agarenis capta erat, relicta, Larissam ad sanctum Achilleum concessisse, secundum jam dicta insinuat, designari existimo; in hac autem opinione maxime etiam confirmor, quod Thessalonicensis archiepiscopus, qui Achilleus fuerit

A συνεπικλιώμενον τε τοῖς πάθεσι· καὶ, Μεγάλα σου, Κύριε, ἐπέβδων ὁμοῦ, τὰ θαυμάσια, καὶ οὐδεὶς ἱκανὸς εἰς ἔννοιαν ἀφικέσθαι τῆς οἰκονομίας σου.

σχε'. Τῶν δὲ Ἰταλιωτῶν ταῦτα σὺν ἐκπλήξει ἀμηχάνῳ καταθεωρουμένων, εἰς τις ἡρέμα πω: Ἑλληνικῆς ὁμιλίας οὐκ ἀλλότριος, Ἄλλ', ἄγε εἰη. φησὶν, ὡ στρατιῶτα, εἰπέ μοι, περὶ ποίας ταῦτα ὑμῖν λέγεται πόλεως, καὶ τίς ἢ τοῖς βαρβάροις παραδοθεῖσα. Καὶ ὁ μέγας Δημήτριος, Ἡ ἐμή, ἔφησε, δυστυχιστάτη πατρίς ἡ Θεσσαλονίκη, τοῖς βαρβάροις ἐγένετο ἔκδοτος. Καὶ αὐτίκα οἱ μὲν, ὁ τε πρέσβυς καὶ ὁ μέγας Δημήτριος, οὐκέτι τοῖς συνοδοιπόροις κατεθεωροῦντο· αὐτοὶ δὲ κατὰ δόνας, ἐκείπερ οἱ Ἰταλιῶται ἐγένοντο, τοῦ ἐτέροιο διεπυθάνοντο, τί ποτε ἄρα πρὸς ἐκείνων διέκρουσε, καὶ ὅτινες οἱ συνωδοιοπορηκότες εἶεν. Ὁ δὲ σὺν θαύματι καὶ ἐκπλήξει ἕκαστα διηγεῖτο, καὶ τὴν τοῦ μεγαλομάρτυρος ἐδήλου ἐπιφάνειαν, τὰ τε τῆς πατρίδος δεινὰ διασαφῆσαντος, καὶ τὰ κατ' αὐτοῦ εἶν ἀσφαλεῖ θέσθαι διασημήναντος.

σχε'. Ὡς οὖν δὲ μὴ λάφυρον καὶ αὐτοὶ τῶν ἐθρῶν γένωνται, πόρρω ἑαυτοῦς Θεσσαλονικῆς ἀπαγαγόντες, οὐ μετὰ μικρὸν παρὰ τῶν διαδρόμων ἕκαστά τε τῶν γεγεννημένων κατήκουον, καὶ συνῆκαν οἱ ἄνθρωποι ἑναργῶς ὡς ὁ μέγας ἐκεῖνος Δημήτριος ἐτύγγανεν ὦν, τῆς πατρίδος ἐπαναστάς, ἐπὶ τοῖς συμβάσις σκυθρωπάζων καὶ ἀνώμενος. Εἰς αὐτὴν δὲ τὴν βασιλεύουσαν ἀναχθέντες, ὅσα τε αὐταὶ εἰδὼν ὄψεσι περιηγούντο, καὶ τὴν τοῦ μάρτυρος ἐπὶ τῇ πατρίδι συμπάθειαν· καὶ τὸ τοῦτου φιλόπατρι καὶ φιλοῖκειον ἐπεδεικνυντο, ὅψ' οὐ καὶ νῦν εἶτι περιφρουρεῖται τε καὶ περιθάλπεται, καὶ ἐπὶ τῆς προτέρας εὐδαιμονίας ὅτ' ἐκεῖνον δευτέρῳ πολίτῃ καὶ κτηδεμόνῳ ἀνέδραμεν. Οὗτος καὶ

vocatus, aliunde notus haud sit. Cæterum laudatus Lequienus suppeditam ab auctore nostro cap. præsentem narrationem perperam etiam loco cit. intellexit, dum ea tradi affirmat, Achilleum senem, qui una cum sancto Demetrio peregrinis Italis apparuisse narratur, quique ob jam dicta e Thessalonicensium archiepiscoporum catalogo expungendus videtur, pro civitate Thessalonicensi Deum, ut imminentem ei Saracenum impressionem averteret, frustra interpellasse; neque enim illa vel verbum, quo hoc astruatur, complectitur, ut facile deprehendet, qui totum caput præsens evolverit.

(19) Narrata ab auctore nostro sancti Demetrii et Achillei cap. præsentem apparitionem, quam angelorum ministerio peractam, Combesius supra laudatus in scriptorum editione, sola peregrinorum, uti omnia ad hunc usque locum, quo, quæ ad visionem illam spectant, terminantur, concurrentia manifestant, fide immititur; sitne autem hæc, ut dicta apparitio indubitanter credatur, fundamentum sufficiens, prudentis lectoris iudicio relinquo, ita tamen, ut hunc præ cæteris, quæ de hoc argumento possent disseri, meminisse velim, peregrinorum passim, ac maxime eorum qui aliunde, uti hic fit, noti haud sunt, relationes omnes quæ prodigiosum quid ac raro evenire solitum continent, suspectas haberi.

γάρ, οἳ τὴν ἀκλιβῆς περιβόλος καὶ σταβρῶς, τὰς Ἀ
των ἀληθερίων Σκυθῶν ἔτι καὶ νῦν ἐπέχει ὄρμας,
τὴν ἄμαχον αὐτοῖς ἐπιτειχίζων δεξιάν, καὶ ἀνω-
τέραν τὴν ἑαυτοῦ τῆς ἐκείνων διασώζων ἐπι-
δρομῆς.

CAPUT IV.

Vir valetudinis, pessime afficitur, in aede sancto Demetrio prope Thessalonicam sacra, ad quam sese conferre ab hoc in somnio iussus fuerat, sanitatem recuperat (21).

σζ'. Μικρὸν τι τοῦ ἄστεως ἀπωτέρω, τῆς Θεσσαλονίκης φημί, πηγὴ τις δι' ἡδῆος καὶ καθαρῶν πρῶσει, ψυχροῦ μὲν ὅσον ψαῦσαι καὶ διαφανοῦς νάματος, ἄλλω; δὲ ἡδίστου καὶ ἀγαθοῦ πόματος· πέτρας γάρ ὑπερεκχεῖται τὸ ζεῖθρον ἀποτόμου φυσικῆ τινι διεβρῆγγμένης τομῆ, καὶ σφοδρὸν ὄμοῦ τι καὶ ἄφθονον τοῦτο ἀποβλυζούσης. Ταῦτά τοι καὶ τὸ χωρίον τινὲς τῶν ἀνω τοῦ χρόνου πλούτῳ κομίωντων τῆς εὐκαιρίας ἀγάμενοι, ἀγαθῶν ἀνδρῶν τοῦτο καὶ θεῶν ἀπέφηναν οἰκητήριον· ναὶ μὲν ἐκεῖσε κατὰ τὸ ἐγγυροῦν ἐπὶ τῷ ὄνματι τοῦ μεγάλου Δημητρίου δειμάμενοι, πηγὴν δὲ ὡς ἀληθῶς θαυμάτων καὶ ἰάσεων ἄβυσσον τὸν χῶρον ἀποδειξάμενοι. Ἄνδρι οὖν τινι τοῦτων δὴ τῶν ταῖς βασιλικαῖς ἐξυπηρετουμένων διακονίαις συνέβη ποτὲ νόσῳ περιπεσεῖν, τὴν Θεσσαλονικὴν περιόντι καὶ πάσας αὐτῷ τὰς χρηστοτέρας προσδοκίας περιαιρεθῆναι, ἅτε δὴ τοῦ κακοῦ μήτε ἰατρῶν τέχναις εἰκοντος, καὶ τῷ χρόνῳ μᾶλλον ἐπιιδόντος πρὸς τὸ γαλεπώτερον.

ση'. Παρεῖτο μὲν γὰρ αὐτῷ ἅπαν τὸ αἶμα, ἐλέλυτο δὲ ἀρμονίαι καὶ διεβρῆθησαν, καὶ εἰ τι C τῶν σαρκῶν μὴ τῆ νόσῳ προδεδαπάνητο, διώδει τοῦτο καὶ ἐξώγκωτο, ὡς μηδὲ ἀφῆν ὄσον τε εἶναι τῶν θεραπευόντων προσέσθαι. Ἐκείτο οὖν τὰ καθ' ἑαυτὸν ἀπογνοῦς καὶ τοῖς τῶν ἀλγεῖνων ἀφορήτοις συνελθὼς κατατιρωσκόμενος βέλσει, ἤδη πῶς τὰ τελευταῖα πνέων καὶ ὅσον οὐπω τὴν ψυχὴν ἐξαφεῖναι ταῖς ἀληθῶς παραδοκῶν. Ὅναρ οὖν θεῶν ὁ θεῖος ἐπέστη Δημήτριος, καὶ, Εἰ τῆς ἰάσεως, ὦ οὔτος, ἰμεῖν τυχεῖν, πρὸς τὸ ἔξω τοῦ ἄστεως, εἰπεν, ἰμεῖν ἀπιθὶ τέμενος, ὁ Πηγὴν ὀνομάζουσι, μελλήσας μηδὲ βραχὺ· χεῖράς τε γὰρ τοῦ ὕδατος καὶ πόδας νιψάμενος καὶ αὐτόθι περιβήαντίας τὸ πρόσωπον, τῆς ὕγιαιας οὐκ ἀμοιρήσεις. Εἰμί δὲ ὁ ταῦτά σοι προστάττων Δημήτριος, τῶν δὲ τῆς πόλεως κηδεμῶν καὶ τῶν ἐν ἀσθενείαις ἀριστος ἰατρός.

σθ'. Ἡ μὲν οὖν ὄψις ταῦτα προσέειπε. Πῶς δὲ, ἔφη ὁ κείμενος, πορευθήσομαι, πάντων μοι δαλειουμένων τῶν μελῶν, καὶ μὴ μόνον αὐτὸς πρὸς

227. Parvo quodam spatio a civitate, Thessalonica dico, fons quidam suaviter ac pure manat, aquæ quidem quantum ad tactum frigidæ ac amplidæ, ad bibendum autem alioquin suavissimæ ac optimæ. Fluentium enim et prærupta, quæ naturalî quâdam sectione scissa est, modoque quodam vehementi simul ac copioso id emittit, petra effunditur. Quidam igitur superiorum temporum, qui divitiis abundabant, locum etiam ob opportunitatem admirantes, proborum eum sacrorumque virorum domicilium fecerunt, templum quidem ibidem, prout licebat, magni Demetrii nomini ædificantes, fontem autem, ut vere esset miraculorum ac curationum abyssî sedes, destinantes. Accidit igitur, ut vir quidam ex illis qui imperatoriis officiis funguntur, in morbum aliquando incideret, utque Thessalonicam progresso emendationis etiam quæque expectatio ei præcideretur, utpote malo medicorum artî non celente, sed tempore potius in pejus crescente.

228. Labefactatum enim ipsi erat totum corpus; dissoluta autem erat ac diffuebat membrorum compactio, et si quid carni inorbo ante absumptum haud erat, id intumescere ac inflabatur, adeo ut neque curantium tactum possetmittere. Jacere igitur eorum quæ de se flebant, ignarus, continuoque intolerabilibus dolorum ictibus convulsus. Ubi jam extremum spirare animamque ferè præ doloribus exhalare putabatur, per somnium divinum astitit Demetrius, et, Si sanitatem, o tu, consequi vis, ad meum, dixit, situm extra civitatem templum, quod Fontem appellant, abito; nec mora, cum manus nimirum æ pedes ablueris, faciemque ibidem unxeris, sanitatem consequere; sum autem, qui hæc tibi præcipio, Demetrius civitatis curator infirmorumque absque mercede medicus.

229. Hæc igitur visio injunxit. Qui autem, dixit decumbens, membris omnibus mihi dissolutis, iter institam, cum non tantum, memetipsum ut

(20) Antiqui Græcorum scriptores, ut Strabo Geographiæ lib. xi, pag. 507 aliisque locis docet, universas septentrionales gentes Scytharum et Celto-Scytharum nomine adficere erant soliti; ex illorum adeo more Hungaros, qui, e Septentrione Meridiem versus delati, sæculo nono senescente sedes primum in Pannonia, ab illis deinde Hungaria idcirco nuncupata, fixerunt, annoque 934, iterumque deinde anno 943 in imperii Orientalis ditiones irruerunt, ab auctore nostro per Scythas hic intelligi, existimo; qui cum præterea, ætate sua postremum hoc factum, indicare hic videatur, id

eum, qui fortassis (ad Commentarium prævium num. 25) jam inde etiam a sæculo nono floruit, sæculo decimo saltem lucubrationem suam adornasse, argumento etiam qualicumque est. Hæc adeo his quæ in Commentario prævio, num. 25, dicta sunt, adijunge.

(21) Caput hoc, prout e codice olim Mazarinæo, in quo a fol. 221 usque ad fol. vers. 224 extenditur, integrum apud nos descriptum existat, lectori hic exhibetur; exstat autem et fol. 70 vers. ac seq. recto in codice nostro signato ἧ ms. 1493, a Joanne Stauracio aliis verbis expoitum.

movēam, sim ineptus, verum etiam, si quispiam contrectare me velit, doloribus gravioribus feriar? Id mihi sane, omni ex parte debilitato viribusque effeto, oppido est difficile. Verum ille, qui ipse nec apparebat, divinus Demetrius, Abi modo, homo, dixit, cæterumque malo factus superior sanitatem consequere. Gestatus igitur (neque enim, ut fidem abnueret, comparatus erat) ducebatur, cumque ab his, qui ægros curabant, et sacro oleo perunctus, et divina illa, quemadmodum is, qui apparuerat, in mandatis dederat, aqua ablutus fuisset, in templo est depositus. Ipsa igitur nocte vigil ille medicus ad ægrotantem accessit, rursusque, an recte varet, rogavit; ille autem, lino vero, dixit, morbo immedicabili, emendationis spe nondum etiam modo affulgente, laboro.

230. Cum igitur hujus manum prehendisset, vehementiusque commovisset, is quidem, qui adversa valetudine laborabat, expergefactus perspicue ac vehementer clamavit, continuoque lamentatus est; sanulorum autem, et quancumque præ misericordia aderat, multitudo simul accurrit, cumque universi una, veluti extremum spirantem, deplorarent, æger quidem, quæ sibi rursus visa fuerat, subobscura voce narravit; illi autem, martyrem ipsum esse, exclamabant, eique manifestissime apparuisse dicebant, atque decumbentem, ut meliori alacriorique esset animo, excitabant. Ille igitur, cum primum quidem manum sensim movisset, deinde vero ad pedes, e dissolutione antecedenti tunc adhuc expansos, tulisset, rursusque retraxisset, ac aquam ex illo morbo propellenti fonte postulasset, seque ipsum abluisset, qui prius nec modicum sese circumagebat, nec omnino movebat, prodigiorum hujusmodi effectorem et laudabat et variis, quibus gratias ageret, canticis condecorabat; cumque, e lecto nempè, surrexisset, et sanis incedebat pedibus, et quod patrum fuerat, miraculum clamoribus, contineri haud valentibus, narrabat (22), ita ut hinc omnes quidem e civitate effunderentur atque ad sacram martyris ædem concurrerent (23); diebus autem non paucis per noctem ac diem hymnis Deum honorarent, martyrisque templum a vulgo infirmæque plebis hominibus nominis mutationem acciperet, ac exinde, membrorum laxationem dissolutionemque modo ineffabili colligante, rursusque etiam chirurgia admirabili apte componente martyre, Harmogenes (24) Demetrii loco vocaretur.

κίνησιν ἐξηγορημένους, ἀλλὰ κἴν ψαῦσαι τίς μου βουληθείη, δριμυτέραις ὀδύναις βλλόμενος τοῦτο ἐμοὶ καὶ λίαν ἐστὶν ἄπορον, πανταχόθεν παρεμμένη καὶ ἐξησθενηκότι. Ἄλλ' ὁ φανεὶς ἐκεῖνος αὐτόνευρος, ὁ θεὸς Δημήτριος, Ἄπιθι οὖν, ἀνθρώπε, τὰλλα παρὰ ψαῦλον θέμενος, ἔλεγε, καὶ τῆς λάτρευς τεύξῃ. Ἦγετο οὖν φοράδην, οὐ γὰρ ἦν ἀπειθεῖν, καὶ τῷ ταμένει προσέβριπτο, ἔλαίω τε ἀγίω περὶ τῶν νοσοκομοῦντων περιχρισθεὶς καὶ τῷ θείῳ ἐκείνῳ, ὡς ἐκέλευσεν ὁ φανεὶς, περιαντηλῆσάμενος ὕδατι. Τῆς αὐτῆς οὖν ἦκε νυκτὸς ὁ ἀγγυπνος ἱατρὸς πρὸς τὸν κάμνοντα, καὶ αὖθις εἰ ὑγιαίνει ἐπήρετο· ὁ δὲ, Καὶ λίαν, ἔφη, ἀνιάτως ἔχω, μήπω καὶ νῦν τῶν χρηστοτέρων παρόντων.

B

σλ'. Τῆς χειρὸς οὖν τοῦτου δεξάμενος καὶ σφοδρότερον διακινήσας, ὁ μὲν διυπνισθεὶς ὁ νοσῶν τορὸν τι καὶ διωλύγιον ἀνεδόθησεν καὶ συνεχῶς ἀψήμωζεν· τὸ δὲ τῶν θεραπόντων καὶ ἔσον ὑπὸ φιλανθρωπίας παρῆν πλῆθος, συνδεδραμηκὸς καὶ ὡς τελευτάτα πνέοντος ἤδη συναποθρηνούντων ἀπάντων, ὁ μὲν ἀμυδρῶ τῆ φωνῆ ὁ νοσῶν διεξῆκει αὖθις τὰ ὄραθέντα. Οἱ δὲ ἐπεδῶντο τὸν μάρτυρα ἐκεῖνον τοῦτον ὑπάρχειν, καὶ ἀριδύλων αὐτῷ ἐπιφανῆσαι ἔλεγον, καὶ πρὸς τὸ αὐθυμότερον τὸν κείμενον ἐπανῆγον. Ὁ δὲ πρῶτα μὲν τὴν χεῖρα ἡρέμα κινήσας, πρὸς δὲ καὶ τοὺς πόδας ἠπλωμένους τέως ἐκ πρώτης ἔτι καταβολῆς περιστείλας, καὶ αὖθις ἐκτείνας ὕδωρ τε ἐξαιτησάμενος τῆς ἀλεξικακου ἐκείνης πηγῆς, καὶ ἀπονήσας αὐτὸν, ὁ μὲν πρὸς βραχὺ πρότερον ἑαυτὸν μετὰγων ἠ ὄλωσ μετανικῶν, ὕμνει τε τὸν τοσοῦτων θαυματουργὸν καὶ παντοδαποῖς ἐξετίμα εὐχαριστηρίοις ψάλλας, καὶ τῆς κλίνης ἤδη που ὑπέξαστας, ἐδάδιζέ τε ἀρτίοις ποσὶ, καὶ τὸ τερατουργηθῆναι ἀσιγήτοις ἐξηγεῖτο βοαῖς, ὡς ἐντεῦθεν ἐκχυθῆναι μὲν πάντας τοὺς δασεος πρὸς τὸ τοῦ μάρτυρος ἀποδραμεῖν οἰκητήριον· ἡμερῶν δὲ οὐκ ὀλίγων παννυχίαι καὶ ἡμερινοὶ ὕμνοις τὸ θεῖον γεραιρεῖν, τό τε τοῦ μάρτυρος τέμενος παρὰ τῶν ἰδιωτῶν καὶ βανυύσων τὴν ἐπωνυμίαν ἀλλάσασθαι, καὶ ἀντὶ Δημητρίου Ἄρμολογῆν τὸ ἀπὸ τοῦδε καλεῖσθαι, τὴν τῶν ἀρμονικῶν πάρεσιν καὶ διάλυσιν συνδῆσαντος ἀρρήτην τι καὶ θαυμαστῆ χειρουργίᾳ, καὶ αὖθις συναρμοσμένου τοῦ μάρτυρος.

D

CAPUT V.

Qui Sanctus, ut sacrum sibi in Cappadocia templum, quod collapsum erat, instauraretur, effecerit (25).

231. In quodam Cappadociae pago (Dracontia-

σλα'. Ἐν τινι τῆς Καππαδοκίας χωρίῳ, Δρα-

(22) Cum auctor noster nusquam edicat, longone an brevi duntaxat temporis spatio a miraculo jam exposito remotus vixerit, vel idcirco, quam hoc idem mereatur, definire haud possum.

(23) Videsis etiam quæ de loco illo sacro frequentique olim ad eundem populi concursu in Commentario prævio num. 95 dicta sunt.

(24) Nomenclatione nimirum ab ἀρμὸς, articulus

non membrum, et γέννης, progigno seu genero deducta, Sanctoque ac ejus templo, quod in eo iam membra quodammodo, dum, quæ dissoluta ictu paralyi essent, sanitati restitueret, progignere videretur, attributa, uti hic auctor noster sanioris prodit.

(25) Et hoc caput, prout e codice olim Mazariæno, in quo a fol. 224 verso usque ad fol. 226 rect.

κοντίανα τῷ χωρίῳ τὸ ὄνομα, ναὶς τῷ μεγαλομάρ-
τυρι Δημητρίῳ ἐξυποδομήται διὰ τῆς ἀνωτάτω
τιμῆς τε καὶ αἰδοῦς ἐτι τοῖς ἐγγυωρίοις ἀγόμενος,
καὶ ἡ αἰτία τῆς οἰκοδομῆς, εἰπεῖν οὐ χεῖρον ταύ-
την, ἔστιν· Ἄνῆρ τις αὐτουργεῖν εἰσθῶς καὶ ἀπὸ
χειρῶν πεπορισμένος τὸν βίον περὶ τὸ ἑαυτοῦ
πονούμενος γῆδιον, λίθων τινὰ ἐξεφόρει σωρὸν,
προδύκετο δὲ ἄρα τῷ ἀνδρὶ εἰς ἄλωνα μετασκευά-
σαι τὸν χῶρον ἐκκαθαρθέντα· καὶ ὁ μὲν ἔργου
εἶχετο καὶ σπουδαιότατα τότε ὡς δοκοῦν ἀρχηστον
διεκάθηρε.

σλβ'. Νεανίας δὲ τις αὐτῷ περὶ ταῦτα πονοῦντι
τὴν ὄψιν ἐκπρεπῆς, τὴν ὄραν διαφανῆς, στρατιω-
τικῶς ἐσταλμένος ἰκπότης· ἐφίσταται, καὶ ὦ οὗτος,
ἔφη, εἰς ἄλωνα τὸν ἐμόν σοι διὰ σπουδῆς μετα-
σκευάσαι σηκόν; Οὐ χαιρήσεις τῷ ἐπινοήματι,
οὐδὲ ἄριστα σαυτῷ ἔση βεβουλευμένος· εἰμὶ δὲ
ὁ Θεσσαλονικεὺς, ἔφη, Δημήτριος, καὶ ἐνταῦθα τι-
μώμενος. Καὶ ὁ μὲν τοσαῦτα εἰπόν φηγο· ἄφρωνος
δὲ ὁ γηπῶνος καταλείπειτο, καὶ ὅλον τὰς φρένας
παρακοπεῖς, τῶν μὲν ἐν χερσὶ πάντων ἐκλεισμέ-
νος, ὑπὸ δὲ τῆς θείας ἐκείνης μαρμαρυγῆς τῆς
αἰσθητικῆς ἀφαιρεθείς.

σλγ'. Ἐπεὶ οὖν οἱ προσήκοντες καὶ ἄλλως συν-
φθεῖς τὴν αἰτίαν τῆς ἀφασίας διεπυθάνοντο, τρε-
μούση ἐνταῦθα ὁ ἀνθρώπος καὶ ὡσπερ παραφαινο-
μένη τῇ γλώττῃ ἕκαστα τῶν ὀραθέντων περιηγείται,
καὶ τὸν ἐπιφανέντα Δημήτριον εἶναι ἔλεγε. Σπουδῆ
οὖν οἱ ἀκούσαντες τηλικαῦτα, μᾶλλον τὸν ἐπιχει-
μενον ἐκφορήσαντες συρφετὸν καὶ διακαθηράμενοι,
θεμάλιοις τε παλαιᾷς τινοῖς περιετύγγανον οἰκοδο-
μῆς, καὶ τοῦτο ἐκείνο δηλοῦν τὸν φανέντα, ὅς
περιέτυχον εἰκότως τεκμηριωσάμενοι, τοῦτον δὲ
τὸν νῦν ὀρώμενον πολυτίμητόν τε καὶ θαυμαστὸν
σηκὸν ἀνυποδομήσαντο, σταυρὸν τε ἐπὶ τῷ ἐκείνου,
ὡς τοῖς ἀγρόταις ἔθος, ἐξ ἀργύρου τῷ τεμένει
ἐνιδρυσάμενοι ὀνόματι θαυμάτων καὶ τεραστίων
ἐμπλεων τὴν περίοικον ἀπειργάσαντο μεγάλα καὶ
ἀκούσαι φρικτὰ, ἀεὶ τοῦ φιλανθρώπου ἐπιτελοῦντος
ἐνταῦθα Θεοῦ διὰ τῆς τοῦ μάρτυρος Δημητρίου
συνεχοῦς τῷ χωρίῳ παρουσίας; καὶ ἐπιφοιτήσεως.
ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα καὶ
τὸ κράτος νῦν καὶ ἀεὶ, κ. τ. λ.

excurret, integrum apud nos descriptum exstat, hic
proponitur; pariter autem aliis verbis a Joanne
Stauracio explanatum exstat in codice nostro ꝑ
ms. 193, in quo miraculum, cap. præcedenti datum,
proxime excipit.

(26) Nec urbem nec pagum hujus nominis, qui
in Cappadocia situs sit, in Geographicis seu tabulis
seu lexicis invenio, ut adeo pro ignobilis duntaxat
loco Dracontiana debeat haberi, licet interim et
ade sancto Demetrio sacra, et miraculis, per hunc
patriam. effulsisse ab auctore nostro cap. præsentem

na (26) loco nomen est) magno martyri Demetrio
templum, quod in maximo adhuc honore ac venera-
tione ab incolis habetur, ædificatum exstat, causaque,
quam exposuisse abs re haud fuerit, ædificationis est:
Vir quidam, per sese laborare manuumque opere
victum comparare solitus, cum in agello suo labo-
raret, lapidum quemdam acervum extulit, viro au-
tem forte erat propositum, locum, cum expurgatus
esset, in aream commutare, ac opere quidem de-
tinebatur, accuratissimeque, quod, ut videbatur,
inutile erat, repurgabat.

232. Ei vero hisce operam danti, juvenis qui-
dam, facie decorus, specie pellucidus, militari
equitis habitu indutus, repente as'at, et, Meus
tu, inquit, meumne tu templum in aream tibi pro-
pere commutes? Re, quam meditaris, haud lætaberis,
neque optime tibi metipsum consulueris; sum au-
tem, dixit, Demetrius, Thessalonice natus ubique
honoratus. Atque hic quidem, cum talia dixisset,
abibat; agricola autem voce manebat destitutus, ac
velut mente percussus, omnium quidem quæ præ
manibus habebat, erat oblitus, præ divino autem
illo fulgore sensibus orbatus.

233. Cum igitur necessarii aliterque familiares
stuporis causam rogarunt, tremente ac velut de-
ficiente voce singula eorum quæ visa erant, homo
hic exponit, eumque, qui apparuerat, Demetrium
esse edixit. Tum igitur, qui id audierant, magis
alacriter superjacentes sordes efferrantes, locumque
expurgantes, et in antiqui ejusdem ædificii funda-
menta incidere, et hanc ipsam rem, qui appa-
ruerat, ostendere, ex his in quæ inciderunt, merito
conjicientes, hanc quæ hodieque cernitur ædem
sacram et pretiosam et mirandam instaurarunt, ac
cruce[m] argenteam, ut rusticis mos est, nomini il-
lius in luco collocantes miraculis et prodigiis ple-
nam, magna audituque stupenda misericordie
Deo semper per assiduam martyris Demetrii in loco
præsentiam ac visitationem ibidem perficiente, vi-
cinam effecere (27) in Christo Jesu Domino nostro,
cui gloria et virtus nunc et semper, etc.

D tradatur.

(27) Cum omnia, cap. præsentem, quo auctor noster
lucubrationem suam terminat, narrata, in Cappa-
docia gesta dicantur, isque non in regione illa, sed
vel Thessalonice vel in loco, haud procul admodum
ab hac civitate, longissimeque adeo a Cappadocia
remoto, floruisse videatur, potest sane vel hinc,
num integrum is in omnibus, quæ hic memoria
prodit, fidem mereatur, non immerito revocari in
dubium.

ANALECTA

De unguento seu oleo e S. Demetrii tumulo prodigiose scaturiente aliisque adhuc ejusdem Sancti miraculis, partim e scriptoribus typorum beneficio jam vulgatis, partim e Joannis Stauracii ac Demetrii Chrysoloræ lucubrationibus nondum editis accepta.

§ 1. *Miracula, sæculo decimo posteriora, quæ Sanctus in Thessalonicæ favorem patrasse narratur.*

1. Fuisse enimvero, Mauritio imperii Romani habenas moderante, Thessalonicam prodigioso prorsus modo adversus unitam Avarum aliarumque barbaricarum nationum vim a sancto Demetrio, patrono suo, defensam, expugnationisque simul ac direptionis periculo præsentissimo ereptam, Joannes, Thessalonicensis archiepiscopus, supra sæpissime laudatus, qui rei gestæ interfuit, miraculorum, a sancto Demetrio patratorum, lib. I jam dato, cap. 13 et hinc seqq., indubitatum facit. Atque illud quidem, uti ex Adnotatis, dicto capiti 13 subnexis liquet, sæculo sexto ad finem inclinante seu anno 597 evenit; fuisse porro etiam eandem civitatem sæculo septimo, cum idem, quem proxime laudavi, Joannes Thessalonicensem ecclesiam jam moderaretur, atque adhuc serius, sæculo octavo scilicet, modo pariter prorsus mirabili a Sancto nostro adversus Barbaros propugnata, e patratorum abs hoc miraculorum lib. II, pariter jam dato, si non, quod hujus auctor (adi Commentarium prævium num. 24) fidem undequaque integram haud mereatur, omnino indubitatum, verosimillimum saltem apparet. Et vero, non tantum sæculo septimo ac sequenti, sed etiam ad annum usque 904 Thessalonicam inimicorum omnium impetu, patrocinate sancto Demetrio, superiorem permansisse, variisque belli periculis fuisse ereptam, Joannes Cameniata supra adhuc laudatus, qui tum floruit, in sua de Thessalonicæ per Saracenos excidio lucubratione, ac Nicolaus patriarcha, ecclesiam Constantinopolitanam tunc temporis moderatus, in sua de eodem luctuoso eventu Monodia non obscure indicant.

2. Verum tunc celeberrima illa civitas, uti rei oculatus testis, quem iterum mox laudavi, Joannes Cameniata, a Bertholdo Nihusio anno 1653 Colonia Agrippinæ editus, rursusque deinde a Combefisio *Historiæ Byzantinæ* post Theophanem scriptores anno 1685 typis Parisiensibus recusus, fidem facit, a Saracenis adversus Leonem Orientis imperatorem, cognomento Sapientem, bellantibus, sub Leonis Tripolitæ, impiissimi apostatæ, ductu expugnata fuit, fœdissimeque, incolis etiam magno numero in captivitate abductis, direpta atque excisa. Atque hoc quidem, quod ad illud usque tempus sancti Demetrii, uti omnibus passim erat creditum, patro-

cinio Thessalonica contra omnia hostium molimina stetitset inconcussa, mirandum quam maxime accidit. Audi, qui opportune a l institutum præsens Nico'aus patriarcha loco supra cit. verbis Græcis, quæ et in linguam Latinam conversa textui Græco subjungam, loquatur. Ποῦ, inquit, μοι, Δημήτριά μαρτυς, ἡ ἀήττητος, συμμαχία; πῶς τὴν σὴν πόλιν ὑπερείδες πορθουμένην; πῶς ὑπὸ σοῦ πολιοῦχου ἡ ἐχθροῖς ἄδατος ἀφ' οὗ χρόνου ταύτην ἔλιος; ἐθεάσατο τοσοούτων κακῶν εἰς πείραν ἐγένετο; Πῶς τῆς τῶν δυσσεβούντων ἐφρῶς ἐγένεσθου κατορχουμένης τῆς ἱερᾶς προστασίας; πῶς ὑπέμεινας ταῦτα καὶ διεχατέρησας; « Ubi mihi, Demetrii martyr, invicta in bello societas? Qui civitatem tuam, ut everteretur, despexisti? qui sub te præside, quæ, a quo tempore sol illam spectavit, inimicis fuerat inaccessa, ad tanta experienda mala devenit? Qui impiorum fastum in sacri patrocinii contumeliam exultare sustinisti? Qui hæc passus es atque ad extremum usque pertulisti? » Ita illustris ille, qui et mysticus cognominatur, patriarcha Constantinopolitanus suam haud obscure de capta excisaque Thessalonica, cum ad suam usque ætatem civitas isthæc potenti sancti Demetrii patrocinio tuta fuisset, admirationem prodit, nec, quin communis ille, quem Nicolaus verbis datis exprimit, hominum omnium sensus tum fuerit, dubitandum apparet.

3. At vero cur Demetrius, qui, ut supra in duobus prioribus miraculorum ejus libris est videre, suam olim civitatem contra ferocissimos hostes tam sæpe, totque modis prodigiis diversis fuerat tutatus, a Saracenis, Christi hostibus, tum expugnari atque everti siverit, alta Dei, a quibus et nobis timendum, sunt judicia. Sanctus interim, qui tum ob cujuscunque generis miracula, magno numero patrata tum maxime ob Thessalonicam prodigiose contra hostes plus semel servatam gloriosissimis magni martyris ac thaumaturgi, aliisque in supra data Joannis Thessalonicensis, scriptorisque, qui Joannem continuavit, anonymi lucubratione expressis titulis condecoratus passim a Græcis olim jam fuerat, suam illam civitatem natalem, cum ab illato per Saracenos excidio surrexisset, clademque præteritam reparasset, suo iterum auxilio adversus inimicos prodigiose fuit tutatus, licet tandem a Turcis illam, quæ alto iterum inscrutabiliaque Dei sunt judicia, anno 1429 expugnari, firmaque deinceps possessione, ad hunc etiam usque diem persæ-

verante, teneri permisit. Cedrenus in *historiarum A* Compendio, cum de rebus sub Michaelē IV gestis tractat, sequentia prodit memoriæ: « Anno mundi sexies millesimo quingentesimo quadragésimo nono, indictione nona. mense Septembri, Alusianus patricius et Theodosiopolis præfectus, secundus Aaronis (fuerat hic Samuelis Bulgarorum quondam regis frater) filius subito ex urbe (Constantinopoli nempe) profugus, ad Deleanum (erat is a Bulgariis, quos ad deficientium a Græcis concitabat, in regem assumptu-) se contulit.

4. « Cum enim iniustitiæ accusatus esset, priusquam de causa cognosceretur, Joannes (imperatoris minister) ab eo exegerat auri libras L, ademeratque ei mulierem elegantissimam, quam in Charsiano habebat; cumque multis apud imperatorem precibus non obtinuisset, ut sui haberetur ratio, desperatis suis rebus, Armenio habitu sumpto, simulansque, se Basilii Theodorani famulum esse, atque Thessalonicam ad imperatorem ire, clam omnibus aufugit, Ostrobūmque pervenit, ubi tum cum omni exercitu castra Deleanus habebat. Magna hunc cum lætitia accepit Deleanus, metuens, ne ad ipsum patius inclinarent Bulgari, ut regio sanguine natum, consortem, ut præ se ferebat, imperii ascivit, ac cum exercitu quadraginta millium ad oppugnandam Thessalonicam misit, cui tunc præerat Constantinus patricius, patruelis imperatoris. Eo profectus Alusianus urbem vallo cingit ac machinis admotis summa industria oppugnat. Sed cum per sex dies frustra oppugnasset, undique repulsus, spe expugnandæ abstracta, obsidione eam capere statuit.

5. « Oppidani quadam die ad sepulcrum martyris Demetrii accesserunt, supplicationeque per totam noctem tracta usque inuento, quod ex eo sepulcro seaturit, uno impetu apertis portis in Bulgaros se miserunt, habentes secum legionem Magnanimorum, hostemque improvisa impressione perterritum in fugam coniecerunt, nemine subsistere aut se defendere auso. Ductor Romanæ aciei fuit martyr iterque complanavit; quod Bulgari captivi juramento confirmarunt, dicentes, vidisse se juvenem equitem, qui Romanæ phalangi præiret; ex quo ignis exsiliens adversos cremaret hostes. Cecidere amplius 15 millibus Bulgarorum, captique haud pauciores; reliqui turpissima fuga ad Deleanum evaserunt. » Prima hæc est bellica expeditio, in qua iterum post acceptam anno 904 ab Agarenis cladem mirabili plane modo a sancto Demetrio Thessalonicæ fuisse succursum narratur. Atque is quidem eventus, cum anno mundi sexies millesimo quingentesimo quadragésimo nono, uti e jam recitatis Cedreni verbis intelligitur, locum habuerit, anno Christi 1041 debet innecti, uti ex annorum 5508, quorum ultimo labente Christum natum Græci statuunt, facta ab annis 6549, quorum ultimo ex dictis memorata a Cedreno Bulgarorum clades evenit, subductione manifestum evadit.

6. Quod autem ad rem ipsam seu potius insigne,

quo Bulgari, sancto Demetrio Thessalonicensibus præire ac pro urbe decertare palam conspecto, ab obsidione Thessalonicensi pulsati atque in fugam, magna edita suorum strage, conjecti, a Cedreno narrantur, prodigium jam spectat, Zonaras, in Annalibus de Alusiano pariter Bulgarisque, qui, dicit Deleano, Græcorum jugum, a Basilio tertio, *Bulgaroctoni* cognomen propterea adepti, jam ab aliquo tempore sibi impositum, sub annum circiter 1010 excussere, in Michaelē quarto sermonem instituit nec tamen prodigii, quo Alusianus ab obsidione Thessalonicensi, civitati suæ opem ferente sancto Demetrio, recedere fuerit compulsus, mentionem vel verbo facit. Verum cum is scriptor ne expeditionis quidem, ab Alusiano contra Thessalonicam susceptæ, meminere, factumque proinde, quo felici ista successu fuerit frustrata, miraculum commemorare opportune haud potuerit, non est, cur illius de hoc silentium mirum admodum eulquam accidat. At vero erit fortassis, qui saltem, idem miraculum silentio etiam a Joanne Stauracio, ut fieri in hujus penes nos exstante lucubratione comperio, præteriri, mirandum magis existimet. Id sane, cum hic scriptor, qui, quemadmodum in Commentario prævio num. 26 docui, sæculo tertio decimo floruit, patrata a sancto Demetrio ad illud usque tempus miracula omnia, aut saltem horum præcipua litteris commendare propositum sibi habuerit, certeque ea inter, quod, supra e Cedreno relatum, anno ex dictis 1041 acciderit, miraculum haud infirmum locum obtineat, mihi ipsimet, ut verum fatear, mirum admodum obvenit. Verum, quid si quidem, de quo hic disserimus, miraculum a Joanne Stauracio litteris fuerit commendatum et tamen in Leonis Allatii ms., quod nobiscum communicatum in codice nostro fms. 193 exstat, ab amanuensisibus sit omissum?

7. Quid si etiam Stauracius ea duntaxat, quæ scriptis mandata invenit, miracula in lucubrationem suam inferenda duxerit, nullumque forte fortuna scriptum, quod relatum a Cedreno miraculum completeretur, ad manum habuerit? Ut sit, dicto equidem prodigio, quod et a Joanne Curopalate refertur, utcumque suffragatur memoratum in Commentario prævio num. 138 et binis seqq. Petri et Asanis fratrum, principum Bulgarorum, factum. Hi enim, quo contribules suos, qui post proxime e Cedreno relatum Thessalonicensem anni 1041 cladem a Michaelē quarto penitus subacti Græcorum imperio usque ad Isaacii Angeli, anno 1185 imperii habenis primum admoti, tempus pacifice manserant annexi, ad defectionem iterum concitarent, sanctum Demetrium, Thessalonica a Græcorumque tutela relicta, in Bulgariam, cui opem esset laturus, concessisse, subdole finxere, falsis etiam prodigiis huic suo commento fidem conciliare conati; id autem duo præfati principes maxime fecisse videntur, vel quod, cum cladis prope Thessalonicam majoribus suis anno 1041 a sancto De-

metrio illate, memores adhuc essent, timerent, ne A contribules sui, quos, ut Græcorum jugum excuterent, impellere nitentur, præ similis cladis, a sancto Demetrio sibi inferendæ, timore a defectio- nis consilio omnino abhorrerent, vel etiam quod hosce, ut promptius arma arriperent, superni a sancto Demetrio certo adfuturi, quo potentissimum majorum suorum exercitum profligatum fuisse, norant, auxilio facta spe facilius adducendos puta- rent. Sed ita modo a Cedreno relatum, quo Thes- salonicæ fuerit succursum, Sancti nostri miraculum utcumque discussisse sufficiat; ad aliud sermonem convertamus.

8. Cum Petrus et Asan fratres proxime memo- B rati, quibus potissimum impellentibus, Græcorum jugum, ut jam dictum, Bulgari post annum 1185 excusserant, in Bulgaria patria sua, quam conati- bus suis felici respondente successu, in libertatem etiam asseruerant, aliquandiu jam dominati, e vivis essent sublatis, successit in Bulgariæ regnum eorum frater Joannes, qui ab aliis Calo-Joannes, seu Joannitza, aut etiam Joannitius nominatur. Hic porro, multis gestis bellis, anno tandem 1207 Thes- salonicam ingenti exercitu obsedit; verum hac in expeditione bellica, non secus ac Alusianus supra memoratus, fortuna improspera, quemalmodum Georgius Acropolita, sæculi tertii decimi scriptor, fidem facit, est usus, sibi etiam sanctum Demetrium inimicum expertus. Ita quantum ad hoc postremum et apud nos in codicis nostri † ms. 193 proluxa, quæ C ex Leonis Allatii ms. deprompta notatur, narra- tione, et apud ipsum Allatium in concinnatis ab eo in Acropolitæ historiam Adnotationibus, tertio decimo hujus cap. subnexis, Joannes Stauracius supra plus semel laudatus. Scriptoris hujus, quæ huc potissi- mum faciunt, verba aliquot, prout a Cangio loco mox cit. vulgata exstant, recitabo, cum prius, quæ huc pariter spectant, nonnulla Georgii Acropolitæ verba in medium adduxero. Hic itaque scriptor in Historia, typis Parisiensibus anno 1651 edita, se- quentia isthæc verba, quæ fere omnia postea ite- rum in Chronico compendiario Parisiensibus pariter typis eodem anno vulgato pag. 115 repetit, cap. 13 de supra memorato Joanne seu Joannitio aut etiam Joannitza, Bulgarorum rege, suppeditat: « E fun- D damentis sustulit Philippopolim, præclaram nimium atque egregiam urbem, quæ Hebro adjacet, alias deinceps universas, Heracleiam, Panium, Rædesium, Chariupolim, Trajanupolim, Macrem, Claudiupolim, Mosynupolim, Peritheorion, aliasque plurimas, quas enumerare operæ pretium non est.

9. « Multitudinem abigens circa Istri fluente col- locat, et ex jam direptis oppidis, urbibus nomina propriis coloniis imponit, damna, ut ipse dicitur, habet, compensans, quibus imperator Basiliius Bulgaros afflixerat; eumque fatebatur dici Bulgarocto- num, se vero Romæoctonum indigebat; is usque Thessalonicam perveniens laterali morbo vitam

finit, vel, ut alii asserabant, ira Numinis tristi morte multatus est. Somniavit enim abs armato sibi astante hasta latus confodi; nemo enim, nec mentior, e memoria hominum tot ac iste calamita- tibus Romanos afflixit, adeo ut a cane nomen illi impositum sit, et Scylo-Joannes ab omnibus com- pellaretur. » Ita hactenus Acropolita, Joanni Bulgarorum regi, cum Thessalonicam obsideret, modo laud naturali mortem obvenisse, sed, Numine ob scelera ab eo patrata irato, superna virtute fuisse infligam, opinionem nonnullorum exstitisse, sat aperte hic docens; illam autem supernam virtu- tem, qua Bulgarorum rex Joannes Thessalonicam obsidens miserum in modum interierit, e quoram- dam opinione a sancto Demetrio profectam, Joannes Stauracius apud Leonem Allatium loco supra cit. verbis Græcis memorie prodit. Ea adeo, ut fidem datam liberem, huc modo una cum adjecta ad calcem versione Latina transcribo.

10. Sic itaque habent: Τότε δη, τότε ἀωρὶ τῶν νυκτῶν εἰ; τέλος Θεοῦ τὴν ἑαυτοῦ τῆς ἐκδικήσεως ῥομφαίαν ἐπέβλωσεν, καὶ ὑπέβηξεν ὡς ἐν θιγγίνῃ τῷ ζήλῳ τοῦ μάρτυρος. Καὶ ἀφνης ὁ ἄγγυλος τῷ ὄντι φύλαξ, καὶ πολιοῦχος ἡμῶν, καὶ μέγας τοῦ μεγάλου βασιλέως στρατιώτης Δημήτριος Ἐφιππος; ἐφ' ἵππου λευκῷ τῷ Βουλγαράνακτι φαίνεται, καὶ καιρίαν ἀκοντίζει παραχρῆμα τὸν ἄθλιον. Ὁ δὲ μέγας παρατίχα ἀνακραγὸν κατεβοῶτο τοῦ ἀρχιστρατήγου τῆς στρατιᾶς αὐτοῦ Μαναστρά, ὡς εἶπεν τραθεὶς ὅτι αὐτοῦ· τοῦτον γὰρ ἐδόκει εἶναι ἵπταζόμενον, ᾧ περ εὐγενεὶ καὶ λευκῷ ἵππῳ ἐπέ- ζετο τῆς σκηπῆς ἔνδον γενόμενον, καὶ λόγῃν, ἣν περιέφερε, τῇ καρδίᾳ τούτου ἐμβάψαντα. Καὶ αἰθὶς κατεβοῶτο τούτου, καὶ πολλάκις, ὡς καὶ αὐτὴν ταῖς κραυγαῖς θορυβηθέντα, καὶ ἀναπηδήσαντα τῆς στραμνῆς, ἐν γειτόνῳν γὰρ ἦν αὐτῷ ἡ σκηπῆ, εἰ- ελθεῖν καὶ ἰδεῖν, καὶ φανῆναι, καὶ ἀκοῦσαι, ὡς Σύ με πρὸ βραχέως Ἐφιππος τῷ λευκῷ σου ἵππῳ γε- νόμενος ἐνταῦθα κατέσφαξας δόρατι· καὶ τὸν γενέσθαι περιδεῖ, καὶ εἰπεῖν· Μὴ σὺ γε, βασιλεῦ, συμπάθησον, οἰκτεῖρον, οὐκ ἔστι τοῦτο, οὐκ ἔστι. Φάσμα σοι γέγονεν, οὐκ ἀλήθεια· ἐκεῖνος εἰς βάθος δεξάμενος τὴν πλῆγῃν ἐστροβεῖτο δεινῶς, ἐπέκρατε, καὶ ἀνωλόλυξε.

11. Νύσσετε αὖν τὴν κοιλίαν εὐθύς, καὶ ῥοῦ ἱκανὸν ἀκραίφινστατόν αἵματος κάτωθεν ἀπορῆι, ὅπως ἀν βαφῇ ὁ ποῦς σοι, Δημήτριε, αἵματι τῶν ἐχθρῶν σου ὑπὲρ τῆς σῆς τῆσδε πόλεως. Καὶ ἀρχε- ται ἤδη λειποφυγεῖν. Ταῦτα ἰδὼν ὁ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ ἀρχιστρατήγος Μαναστρά, ἧ τάχους εἶχεν ὑπτιον τοῦτον ἐπιβιάσας προτροπαδὴν φεύγει, καὶ κλέπτων τὴν σιτηρίαν, μεθ' ὅσου τάχους ὑποχωρεῖ, καὶ μετ' αὐτοῦ καὶ σὺν αὐτῷ ἄπαν ἐκείνο τὸ μυ- ριοπληθὲς στρατολογικόν, οὕτω ταχέως, ὡσεὶ καὶ βοράδαι τινὲς κατὰ τοὺς θρυλλουμένους τούτους εἰδωκον. Φόβος γὰρ αὐτοῦ καὶ τρόμος; ἐπῆλθε κατὰ τινα ξένην ἀντιπερίστασιν· ἀλλὰ γὰρ οὐκ εἰς μακρὰν τούτῳ τὸ ζῆν, ἀλλ' αὐθημερὸν πρὸς ἡλίου δυσμὰ; κατὰ τὸ ἐν ταῖς ἱστορίαι; ζῶν μονήμερον

θνήσκει βιαίως, οὕτως ὁ ἄθλιος τῆς οικίας κακίας ἅμα καὶ ματαιότητος δρεψάμενος τοὺς καρποὺς, μέχρις αὐτοῦ πρυγίου τὸ κόνδυ τοῦ θυμοῦ ἐκπιῶν, καὶ τὸ τῆς ὀργῆς Κυρίου ποτήριον, καὶ μεμεθυμένον Θεοῦ ξυροῦ εἰς πείραν ἐλθών. Ἐπιστρέφη γὰρ ὁ πόνος αὐτοῦ εἰς κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ κορυφῇ μὲν ἡ ἀδικία αὐτοῦ κατέβη· εἰς βόθρον δ' ἐν εἰργάσατο, πέπτωκε, καὶ μία μαρτυρικὴ βολὴ εἰς ἐκδίκησιν ἤρκασε τῶν πολλῶν ἐκείνου κακῶν, καὶ αἷμα ἐξέχευε δίκαιον τῶν ἰσχυρῶν αὐτοῦ πολλῶν αἱμάτων ἀδίκων ἀντίστονον.

12. En nunc versionem Latinam: «Tum continuo nocte intempesta ultionis suæ gladium Deus tandem strinxit, atque in zelo martyris, veluti in cote, exacuit. Subito igitur custos vere vigil, civitatisque nostræ præses ac magnus magni Regis miles Demetrius, equo albo insidens, Bulgarorum regi apparet, miseroque illico vulnus lethale infligit. Hic autem statim magnopere vociferans supremum exercitus sui ducem Manastram, veluti videlicet ab eo læsus, inclamabat. Hunc enim, qui equitaret, generoso ac albo, quo vehebatur, equo tentorium ingressum, hastamque, quam secum ferebat, in cor suum demergentem sese intueri existimabat; iterumque ac sæpe illum inclamabat, ita ut et eis clamoribus excitatus lectoque exsiliens (tentorium enim ei erat in vicinia) ingrederetur ac circumspiceret, seque ipsum ostenderet, ac qui Tu mox, equo tuo albo huc advectus, hasta me interemisit, audiret, timoreque percelleretur ac diceret: Ne tu, rex, malis alienis afficiar: quieto animo sis. Non est id, non est. Species, non veritas, tibi obvenit. Ille, plaga profunde accepta, graviter torquebatur, vociferabatur ac eculabat.

13. «Ventre igitur statim lancinatur, sufficientique copia sanguinem recentem, ut tibi, Demetri, pro tua hac civitate inimicorum sanguine pes tingatur, deorsum emittit, jamque incipit animo desistere. Hæc supremus exercitus ejus dux Manastras conspicatus, cum eum quam potuit celerrime equo supinum imposuisset, cursu concitato fugit, salutique consulens celerrime pedem refert, unaque cum illo ac per ejus mandatum omnis ea innumera militum multitudo, ita festinanter, ac si quidam secundum fabulam Boreæ filii eos inæquerentur. Timor enim ac tremor secundum novam quamdam rerum vicissitudinem irrumpit super eos. At vero ei in vivis diu manere haud obtigit, sed ipsa eadem die ante solis occasum, uti in historiis legitur, unius diei animal violenta morte occumbit. Ita miseri ad ipsum usque fundum Domini vindictæ poculo, iracundiæque calice exhausto, atque abundantia novaculæ divinæ experimento sumpto, malitiæ suæ ac vanitatis fructus collegit. Ejus enim labor in caput ejus conversus est. Ac ejus quidem iniquitas supra verticem descendit; in foveam autem, quam fecit, cecidit, unumque martyris jaculam in multarum ejus iniquitatum vindictam suffecit, justaque

intestinarum illius sanguine in multi sanguinis, injuste effusi, pœnam effudit.»

14. Hæc loco supra citato Joannes Stauracius; verum anne, uti hisce Græce simul et Latine jam recitatis verbis tradit, Joannes seu Joannitius, Bulgarorum rex, dum Thessalonicam obsideret, a sancto Demetrio, opem huic civitati suæ natali prodigiose fereute, reipsa fuit occisus? Auctor ille quidem, quemadmodum in Commentario prævio num. 26 docui, sæculo tertio decimo verosimillime floruit, ac proin sæculo eodem, quo Joannem, Bulgarorum regem, in obsidione Thessalonicensi necari et supra dictis contigit; verum cum etiam, quemadmodum infra docebo, in codice nostro † ms. 193 pag. 93 non obscure innuat, diu ante ætatem suam factum esse id, quod Emmanueli Comneno, Græcorum ab anno 1143 ad annum usque 1180 imperatori, a sancto Demetrio obvenisse, ibidem narrat, haud citius equidem, quam eodem sæculo tertio decimo multum jam provento floruisse videtur ac proin a Joannis Bulgarorum regis nece, quæ anno ex dictis 1207 evenit, remotius abfuisse, quam ut sibi, dum eam sancto Demetrio attribuit, fidem certam atque iudubitatam conciliare queat. Nec, etsi etiam sæculi dicti initio dixisset, aliter de illo hæc in re foret loquendum. Etenim Joannem, Bulgarorum regem, a sancto Demetrio fuisse occisum, e vulgi duntaxat famæ, quæ ætate sua obtinuerit, verosimillime, ne amplius quid dicam, in litteras miserit. Ita vel maxime ex eo autumo, quod Georgius Acropolita, qui pariter sæculo tertio decimo floruit, præfati Bulgarorum regis necem supernæ saltem virtuti a nonnullis fuisse attributam, supra hæc transcriptis verbis memoriæ prodæ, itaque simul famam; a nonnullis illis, qui id fecere, natam, indicare videatur.

15. Verum nemo non novit, quam sæpe falsa esse fama soleat, maxime si communis haud sit; communem autem illam haud fuisse, ex Acropolitæ verbis observari velim, facileque fieri potuisse, ut e Joannis regis somnio, cujus idem Acropolita ibidem meminit, sinister ille de illata principi isti per sanctum Demetrium nece rumor sparsus, moxque a credulis nimium justo facilius fuerit admissus, licet interim Joannes, non violenta, sed naturali morte vitam terminasset. Adhæc Acropolita, quem Stauracio suffragari non nemo forte existimet, generatim duntaxat divini Numinis, qua Joannes, Bulgarorum rex, fuerit necatus, non autem etiam diserte sancti Demetrii mentionem facit, nec ulium hactenus notæ fidei auctoritatisve scriptorem, qui Joanni Stauracio assentiat, invenire quivi. Allatius quidem transcriptis a sese loco supra cit. Joannis Stauracii verbis subjungit; «In codice Vaticano CLXIII in margine *Historiæ Choniata* legitur: (ὁδὸς ἐστὶν ὁ ἀσεβῆς Σκυλοῦ ἀννης ἐπικληθεὶς ὑστερον, ὃν ἀνεῖλεν ὁ μέγας Δημήτριος προδῆλως, κατὰ τῆς Θεσσαλονίκης ἐπιστρατεύσαντα, ὡς ἐν τοῖς ἐκείνου θαύμασιν ἀναγράφεται.»

« Hic est impius Seylo Joannes tandem dictus, a quem Thessalonicam agmine infesto agredientem, magnus Demetrius, uti in ejus miraculis scriptum est, manifesto occidit. » Hisce autem verbis Joannes seu Joannitus, Bulgarorum rex, tandem etiam, uti supra pariter Acropolis docet, Seylojoannes cognominatus, a sancto Demetrio in obsidione Thessalonicensi fuisse interemptus luculentissime sane traditur: verum cum verborum illorum, quæ Choniatae haud attribuenta, certum apparet, auctorem Allatius non prodat, isque aliunde non innotescat, neququam ea, ut prodigio, quod tradunt, fidem indubitam faciant, sufficiunt, licet interim utcumque Joanni Stauracio suffragari videantur, nisi forte, qui ea ad Choniatae Historiæ marginem adjecit, ipsamet, ut id faceret, Joannis Stauracii, quem legerat, narratione fuerit impulsus.

§ II. *Miracula sæculo decimo posteriora, quæ in aliorum etiam, quam in Thessalonicensium favorem a sancto Demetrio feruntur patrata.*

16. Gabriel, qui ab aliis Radomirus aut etiam Romanus appellatur, Samuelli patri suo, anno 1014 e vivis sublato, in Bulgariæ regnum successit, annoque sequenti post breve sane regnum vitam cum morte 24 Octobris die, uti ex Cedreno aliisque intelligitur, commutavit. Joannes Stauracius supra laudatus principem hunc teterrimis coloribus in codice nostro signato † ms. 193 fol. 86 depingit, aitque, eum, cum in Soski, regiunculæ mihi ignotæ, incolæ dirissime sæviret, hique, quo ejus grassationibus liberarentur, sanctum Demetrium invocassent, neci etiam ab hoc tandem, non secus ac Joannem supra memoratum, datum fuisse. Verba, huc spectantia, omisissis tamen, quibus Gabrielis seu Radomiri mores auctor describit, lectori libet exhibere, addita etiam ad calcem eorumdem interpretatione Latina. Sic habent: Τῷ χώρῳ τούτῳ τοίνυν χρονίζων ὁ ἀνθρωπόμορτος οὗτος; θῆρ, διασπάραιτε πάντας καὶ διεδόσκατο ὀρθῆνος αὐτοῖς, καὶ ὄδουμῶς, καὶ οὐαί, καὶ φωνῆ αἱμάτων ἐκείθεν, ἃ καθ' ἡμέραν ἐξέγειεν, ἐπεδοῦτο τῷ μάρτυρι, καὶ τὴν ἐκδικήσιν ἐζήτησεν, καὶ ταχέϊαν τοῦ λυπούντος τὴν ἀπολύτρωσιν. Ὁ δὲ, καὶ δὴ πολλάκις ἐπικαλουμένους αὐτοῦ; ἀκούων ὄνομα τοῦ μάρτυρος, κατεγέλα μὲν αὐτοῦ καὶ ἐξεμυκτήριζεν, ἐπέτεινε δὲ μᾶλλον αὐτοῖς τὰς πληγὰς, "Ἴδω, λέγων, εἰ ἔρχεται Δημήτριος ἐκ τῶν χειρῶν μου σώσωσιν αὐτούς.

17. Τί οὖν; Κάμπτεται ὁ συμπαθὴς καὶ μέγας Δημήτριος; ἀνίσταται ἕνεκεν τῆς τῶν πεπεδημένων φωνῆς, καὶ τοῦ τῶν πτωχῶν στεναγμοῦ, καὶ τῆς οἰκείας πόμνης τῆσδε ἀπαναστὰς εἰς σωτηρίαν λαοῦ ἐξελέλυθεν· ἐκεῖνο δὴ τὸ Κυριακὸν παραλλάξ ἐπαιπών, καὶ ἄλλυ πρόβυτα ἔχω τῶν προαυλλῶν μου, καὶ ταῦτά με δεῖ ἐπισκέψασθαι. Καὶ ὁ μὲν τὸν συντετριμμένον ἐκεῖνον καὶ ἐκπεπισμένον λαὸν πρὸς κυνηγεσίαν ἠγάγετο καὶ πρὸς ὀρῶν ἐσχαιτὰς καὶ νάπκ; καὶ ἐπαναβάσεις βάνειν πεζῆ τὸν ταλαίπωρον ἐκεῖνον ὄχλον διεκίλευετο, καὶ

α κρημῶν ἀπειλητικῶς ἐκίνει κατατολμῆν, καὶ εἰ μὴ ποσὶν οἰκείοις ὁ δὴ ὠκων φθάσει τὸ θῆραμα κατὰ κεφαλῆς αὐτῷ παραυτὰ ἡ πληγῆ, καὶ νεκρὸς ἀνὰ μέσον ἔκειτο τῶν ὀρῶν. Καὶ ὁ μὲν ἀπηγῶ; οὔτω καὶ ἀπανθρώπως ἐμάστιζεν· ὁ δὲ ταχὺς εἰς ἀντίληψιν, καὶ ὀξὺς εἰς ἐπικουρίαν μέγα; Δημήτριος, φθάνει τὸν χάριστον ὄσον καὶ ἄστραπῆ, ἀνὰ μέσον ὀρῶν κυνηγετοῦντα καὶ ἐπαζόμενον, ἐρικτός, καὶ καιρίαν πλήττει τὸν δειλίον τοῦ ἴπκου μακρὰν ἀποσφαιρισάμενος. Ἐώρων τὸν μέγαν ἐ; τοῦμψανὲς τῷ Ῥαδομιρῷ ἐφεπόμενοι, ὅπως αὐτῶν σφοδρῆ τῆ ρύμη καὶ ἐπίθη, καὶ τῆ λόγχη κατέσραξε. Καὶ ὁ μάρτυς μὲν παραυτὰ ἀραυῆς· ὁ δὲ νεκροῦται παραχρῆμα, καὶ παρὰ τὸν ἄδην τὰ ὀστᾶ διεσκόρπισται, καὶ ὁ καταπεποιημένος ἐκεῖνος;

ἄπα; λὰς ἐώρταζον τῷ μεγάλῳ ρύσια. « Cum ea igitur humanam formam gerens fera (Radomirus scilicet Bulgariæ rex) in loco illo diu moraretur, omnes dilacerabat atque depascebat. Hinc illis fletus et lamentatio et planctus; voxque sanguinis, quem quotidie effundebat, martyrem inclamabat, ac vindictam atque, ut quamprimum illo, qui eos affligebat, liberarentur, postulabat; ille autem, cum martyris nomen sæpius invocantes audiret, id quidem irridebat sannisque excipiebat; iis autem plagas magis augebat, Videam, dicens, num veniat e manibus meis ipsos liberaturus Demetrius.

18. « Quid igitur? Commiserans ac magnus Demetrius flectitur, ad compeditorum vocem mendicorumque gemitum exurgit, proprioque a grege migrans ad populi salutem est egressus, Dominicum illud vicissim usurpans: *Et alias oves habeo, quæ non sunt ex hoc ovili; et illas oportet me adducere.* Atque is quidem attritum illum ac conculcatum populum ad venationem compellebat, miseramque istam turbam montium summitates saltusque ac clivos pedibus peragrare jubebat, minisque, ut per præcipitia incedere auderet, adigebat, et nisi qui propriis pedibus capturam insectabatur, eam assqueretur, statim ei in capite plaga infligebatur, mortuusque in medio montium præcumbebat. Atque ita quidem ille immisericorditer ac inhumane percutiebatur; Demetrius autem ad opem ferendam promptus atque ad succurrendum industrius ad improbissimum in medio montium venantem equoque insidentem equem equitem fulguris in modum accedit, miseroque plagam lethalem infligit, procul eum ab equo dejiciens. Qui Radomirum sequebatur, qui eum magnus vehementi impetu aggressus sit, hastaque interfecerit, dilucide conspexere. Ac martyr quidem statim disparuit; ille autem statim obiit, atque in terra ossa ejus dissipata sunt, populusque ille omnis, qui vexatus fuerat, liberationis festum in magni honorem celebravit. »

19. Talis est Joannis Stauracii de nece, Radomiro seu Gabrieli Bulgariæ regi illata, narratio; nunc quid de hac statuendum sit, dispiciamus. Auctorum omnium, qui necis Radomiro illatæ meminerunt, antiquiores citra controversiam sunt Cedrenus,

Zonaras et Lupus protospatha; hi autem, principem illum a Joanne cognato suo, qui et Vladisthabus dicebatur, occisum fuisse, unanimi consensu, nulla prorsus sancti Demetrii mentione facta, memoriae produnt. Cedrenus in Historiarum Parisiensis anni 1647 editionis Compendio, dum res sub Basilio Macedone gestas commemorat, sequentia isthæc, quæ ad propositum nostrum spectant, verba suppeditat: « Successit ei (Samueli nempe Bulgaricæ regi) filius Gabrielis, qui et Romanus dicebatur, patre robustior ille, sed prudentia longe inferior, natus captiva quadam Larissæa. Iniit decima quinta Septembris, indictione decima tertia, cumque nondum integrum imperasset annum, venatum exiens interficitur a Joanne, qui et Vladisthabus, filio Aaronis, quem ipse neci aliquando subtraxerat. » Ac paulo post idem auctor ita iterum scribit: « Quinta die Cheirotmetus Romanus (ad Basilium imperatorem Mosynopoli versantem) venit, famulos secum adducens Joannis Vladisthabii, Aaronis filii, et litteras, quibus hic significabat, se Gabrieli vitam eripuisse, nunquam ad se rediisse Bulgaricum imperium, promittebatque, se servum et subditum imperatori fore. »

20. Hæc omnia Cedrenus, quibus sane, Radomirum seu Gabrielem, qui et Romanus dicebatur, non a sancto Demetrio, sed a Joanne, seu, uti aliter etiam vocabatur, Vladisthabo interemptum fuisse, apertissime tradit. Nec minus id dilucide Zonaras memoriae prodit. Audi, qui in Annalibus, a sese adornatis annoque 1687 Parisiis excusis, tom. II, pag. 226 loquatur. « Ex cardiogmo, inquit de Samuele Bulgarorum rege, interiit, principatu Bulgarorum in Gabrielem filium, qui et Romanus dicebatur, translato: quem, nondum anno elapso, frater patruelis, Aaronis filius Vladisthlaus Joannes (binominis enim et hic erat) occidit. » Ac, paucis interpositis, addit: « At Samuelis filius Romanus Gabriel (necdum enim cæsus erat) per legatos imperatori (Basilio Macedoni nempe) servitutum pollicebatur, et tempore aliquo interposito, Joannis Vladisthabii minister adest eadem Gabrielis ab hero suo factam nuntians, aliique multi ex illustribus Bulgaris ad imperatorem confluunt. » Et nunc etiam Lupi protospathæ qui et ipse apud Muratorium, tom. V *Rerum Italicarum scriptorum*, pag. 41, Radomiri mortem, non sancto Demetrio, sed Joanni seu Vladisthabo, illius cognato, adscribit, ad rem hanc facientia verba. Sic habent: « Anno 1016 occisus est filius prædicti Samuelis ab ejus consobrino filio Aaroni et regnavit ipse. » Cum ergo tres scriptores, supra in rem, quæ hic conficienda erat, laudati, Gabrielem, non a sancto Demetrio, sed a Joanne seu Vladisthabo, nulla prorsus Sancti mentione facta, fuisse interfectum, luculentissime sane, uti e jam recitatis illorum verbis liquet, memoriae prodant, Stauracio enimvero, qui Sancto nostro necem illam ascribit,

A nemo prudens, quantum opinor, fidem habuerit, maxime cum a Radomiri, aliis Gabrielis aut etiam Romani, ætate seu sæculi undecimi initio, quo principem hunc necari contigit, ducentorum circiter annorum spatio, uti ex iis quæ de illo in Commentario prævio, num. 26, in medium adduxi, palam est, remotus vixerit nullumque præterea scriptorem alium seu antiquiorem seu etiam duntaxat recentiorem sibi suffragantem habeat, nisi quisque, qui rem examinarit, comperiet.

B 21. Radomirum porro in medio montium, dum venationi operam daret, fuisse occisum, idem Stauracius in narratione sua, Græcæ simul et Latine supra exhibita, etiam affirmat; id autem minus quam rem a Sancto nostro fuisse patratam, a veritate abhorret, licet interim Cedreno, qui illum Bulgarorum regem, non cum mediis in montibus versaretur venationique operam jam daret, sed tum, cum ad venationem exiret, seu jam, ut venationem aggrediretur, in prociis staret, peremptum tum fuisse, supra huc transcriptis verbis tradiit, assentiri malim; quod hic lectorem adhuc monuisse contentus, ad aliud modo, in quo patrem pariter Sanctus noster habuisse narratur, progredior. Christiani, susceptis sacris pro recuperanda Terra sancta expeditionibus, Antiochiam in potestatem suam anno 1098 jam redegerant, cum haud ita dudum post ab innumero Saracenorum exercitu in civitate illa fuere conclusi, arctissimaque obsidione ad summas angustias adacti. Verum cum tandem, quo hisce sese expedirent, ex urbe obsessa egressi inimicos essent adorti, aliorum exercitus, cui Demetrius aliique Sancti præire fuere conspecti, in ipsorum auxilium contra Saracenos e montibus prodire est visus. Ita in variorum scriptorum collectione, quæ *Gesta Dei per Francos* inscribitur annoque 1611 Hanoviae fuit excusa, testatum faciunt Robertus monachus, Baldricus Dolensis archiepiscopus, ac Guibertus abbas, qui omnes rei gestæ æquales existere.

C 22. Singulorum, quæ ad rem nostram potissimum faciunt, verba huc transfero. Robertus monachus, pag. 64, in adornata a sese *Hierosolymitana historia*, lib. VII, ita scribit: « Dum sic (a Christianis Antiochia egressis) certatur, et tam longi certaminis prolixitas poterat lædare; nec numerus hostium videbatur decrescere, aliorum militum innumerabilis exercitus visus est de montibus descendere, quorum signiferi et duces esse dicuntur Georgius, Mauritius, Demetrius: quos ut primum vidit Podiensis episcopus, exclamavit voce magna dicens: O milites, ecce, venit auxilium, quod vobis promisit Deus. Et certe nostri valde expavissent, nisi fuisset spes, quam in Domino habebant. Tremor maximus irruit in hostes, et versis vultibus, scutis terga cooperiunt, et fugam, quo utique locus dabat, arripiunt. Pars illa, quæ a parte pugnabat maris, ut vidit fugam suorum, ignem sparsit super græven campi, quod ce-

leriter arsit, quia illud siccaerat ardor ætatis. A testantur, verum etiam apud Chesnium tom. IV *Rerum Francicarum scriptorum* rei oculatus testis Petrus Tudebodus, Siuracensis sacerdos, seu potius is qui proluxioris Tudebodi commentarios, narrationibus interim, quas hi continent, fideliter expressis, in compendium contraxit.

23. Hic præfatæ Collectionis, pag. 121, in contexta a se *Hierosolymitana historia* sequentia isthæc prodiit memoriæ: « Ecce, Deo gratias, ab ipsis montanis (dum scilicet contra Saracenos Christiani prope Antiochiam summo discrimine præliarentur) visus est exire exercitus innumerabilis, equis aliis insidentes, et vexilla candida in manibus præferentes. Hoc multi viderunt Christianorum, et sicut putant, gentilium; et hæsitantes mirabantur quidnam esset. Tandem utriusque cognoverunt duces agminis sanctum Georgium et sanctum Demetrium et sanctum Mercurium, sua signa ferentes præcedere. Saracenis ergo visio hæc multum incussit timorem, Christianis autem spem auxit meliorem; istos animavit, illos exinanivit. Hoc, qui affuerunt, multi contigisse testati sunt; non tamen id omnes videre potuerunt, sed quibus Dominus voluit arcantum suum revelare; revelavit autem aliis ad confusionem, aliis ad instantis triumphi ostensionem. Porro mendacii nemo nos redarguat, quia nihil ex corde nostro fingimus; sed quod audivimus, id testamur, et testimonium nostrum ex ore eorum qui ad fuerunt, verum est. »

24. Ita Baldricus, quæ supra recitatis verbis Robertus monachus tradit, luculentissime confirmat. Nec minus id luculenter facit Guibertus abbas in *Hierosolymitana* pariter a se concinnata *Historia* collectionis præfatæ, cui et isthæc inserta existat, pag. 523 ita scribens: « Et ecce, copiarum innumerabiles (dum Christiani scilicet contra Saracenos prope Antiochiam decertant) cœperunt de montibus emergere, quorum et equi et signa multo candore utebant; nostris autem maximus ad eorum contutum stupor increvit, verentibus utique, ne contrariæ venirent admniculum ferre parti, donec compertunt, id fore etiam visibiliter sibi præstitum adiutorium Christi. Quorum specialiter fuisse duces opinati sunt gloriosos post militiam martyres Georgium, Mercurium atque Demetrium. Hæc a nostrum plurimis visa, et cum aliis, quæ viderant, retulissent, plena, ut par erat, fide sunt credita. Et si Machabæis olim pro circumcissione et carne porcina pugnantis evidens apparuisse legitur cœleste suffragium, quanto amplius his debuit, qui pro repurgio ecclesiis adhibendo et statu fidei propagando fusi sanguinis Christo detulere servitium. » Nec hi tantum tres scriptores, supra laudatæ Collectioni inserti, quorum verba jam dedimus, aliorum militum, quibus sanctus Demetrius alique duo sancti præire fuerint conspecti, visionem Christianis in celeberrima ad Antiochiam pugna oblatam,

25. En adeo, cum id ita habeat, hujus etiam, quæ ad præsens institutum pertinent, scriptoris verba: « Cœperunt turmæ Turcorum ex utraque parte exire, nostrosque undique circumcingebant, jaculando et sagittando et vulnerando. Exierunt quoque de montaneis innumerabiles exercitus, qui ducebant equos albos, quorum vexilla omnia alba erant. Videntes itaque nostri hunc exercitum ignorabant, qui essent, donec cognoverunt, esse adiutorium Christi, sicut mandavit illis per Stephanum sacerdotem, quorum ductores fuerunt sanctus Georgius, et beatus Theodoras et sanctus Demetrius. Hæc verba credenda sunt, quia plures ex nostris viderunt hoc. » Atque ita prodigiosum, de quo hic nobis sermo, factum, scriptorum synchronorum, quorum unus etiam ipsismet suis oculis rem fuerit intuitus, firmatum habemus; licet autem hi haud omnes in cœlestium ducum, quorum auxilium Christianos aiunt expertos, assignando tertio conveniant, iis tamen unanimi consensu omnes sanctum Demetrium una cum sancto Georgio accensent. Nec tantum hi posteriores Sancti in supra memorato ad Antiochiam prælio, verum etiam in altero, quod huic præxit, anno 1097 paucorum dierum itinere a Nicæa commissa Christianis cruce signatis succurrisse narrantur.

26. In supra laudata, quæ *Gesta Dei per Francos* inscribitur, scriptorum variorum Collectione auctor incertus, Francorum, Jerusalem expugnantium, gesta describens, relato, in quo a Christianis cruce signatis infideles magna clade post captam Nicæam fusi fuerunt, certamine, mox subjungit: « Relatum est ergo postea a quibusdam, quia duo equites, in albis vestiti, super equos albos sedentes, Turcos per triduum persequerentur, dicentes, unum fuisse Georgium, alterum vero fuisse Demetrium, martyres gloriosos. » Auctor quidem, qui, quod verbis hisce astruitur, perhibet, sibi quæ etiam Petrus diaconum in *Chronico Cassinensi*, lib. IV, cap. 11, suffragentem habet, militum albatum, qui, sanctis Georgio ac Demetrio ducibus, in supra relato ad Antiochiam prælio Christianis cruce signatis succurrerint, visionem mirandam silentio involvit, quod et Petrus diaconus proxime laudatus facit; hinc autem visionem, quæ in prælio ad Antiochiam evenit, perperam ad prælium, paucorum dierum itinere a Nicæa antea commissum, a ducibus illis scriptoribus referri, non nemo forte contendet. Verum etsi etiam vel ex eo maxime, quod nulli prorsus scriptores alii visionis, quæ in pugna proxime post captam Nicæam Christianis pariter fuerit oblata, mentionem faciant, scriptorum laudatorum error hujusmodi non innumerato queat ve-

rosimilis videri, fieri tamen potest, ut Christianis visiones duæ similes diversæ, altera in prælio ad Antiochiam, altera in prælio anteriori, fuerint oblatæ, quarum priorem quidem, quod eam perspectam haud habuerint, ultimo a nobis memorati duo auctores non narrarint, posteriorem vero scriptores alii, quod eam, utpote quam pauci duntaxat, uti ex ipsis proxime datis verbis videtur, spectassent, pro minus certa haberent, silentio præterierint.

27. Porro sanctorum Georgii, Demetrii et Mauritii, qui Christianis cruce signatis suppetias ferrent, visionem subinde ipsismet Turcis, dum urbem Antiochenam anno 1098 obsiderent Christiani, oblatam fuisse, dixisse etiam narratur quidam eorumdem Turcorum dux, nomine Pyrrhus. Hic, dum tempore brevium induciarum, quæ, durante obsidione, pactæ erant, cum principe Tarentino Boamundo, cui postea, traditis ei, quas custodiæ suæ commendatas habebat, turribus, Antiochiam prodidit, familiariter subinde colloqueretur, inter cætera, quemadmodum supra laudatus Robertus monachus *Historiæ Hierosolymitanæ*, lib. v, memoriæ prodit, « quodam die requisivit ab eo, ubinam castra pœuerit ille candidatorum exercitus innumerabilis, quorum auxilio in omnibus bellis succiebantur Christiani. Dicebat enim, quia adventum illorum nunquam poterant sustinere Turci, sed statim ut videbant illos, incipiebant pavere: illi vero ipsos ut ventus turbinis opprimebant, et isti vulnerabantur; illi obruebant, et isti occidebantur. Cui Boamundus ait: Putasne alium exercitum esse, quam hunc, quem vides, nostrum? Cui ille: Per Machomum meum præceptorem juro, quoniam si hic adessent, tota hæc planities eos non caperet: omnes habent equos albos miræ celeritatis, et vestimenta et scuta et vexilla ejusdem coloris. Sed, per fidem, quam habes in Jesum, ubi castra eorum locata sunt?

28. « Boamundus itaque spiritu Dei illustratus illico sensit, hanc, quam viderat, Dei visionem esse; nec quod quærebat ex tentatione, sed ex bona voluntate procedere, et respondens inquit: Licet sis extraneus a lege nostra, quia te video bona erga nos voluntate bonoque spiritu animatum, aperiam tibi aliquid fidei nostræ sacramentum. Si tantum profundi intellectus haberes, gratias Creatori omnium referre deberes, qui tibi ostendit exercitum candidatum: et scias, quia in terris non conversantur, sed in supernis mansionibus regni cælorum. Hi sunt, qui pro fide Christi martyrium sustinuerunt, et in omni terra contra incredulos dimicaverunt. Horum præcipui sunt signiferi, Georgius, Demetrius, Mauritius: qui in hac mortali vita militaria arma gestaverunt, et pro Christiana fide capite plexi sunt. Hi quoties nobis expedit, jubente Domino Jesu Christo, nobis suffragantur, et per hos inimici nostri præcipitantur. Et ut me verum co-

gnoscas profiteri, inquire et hodie, et cras, et in die altera, an in tota regione hac eorum castra possint inveniri: quod si inveniuntur, redarguti in conspectu tuo a mendacio, erubescemus. Et cum in tota regione nequiveris illos invenire, si nobis necesse erit, in crastinum videbis adesse. Unde igitur tam cito veniunt, nisi a supernis sedibus, in quibus morantur? Cui respondit Pyrrhus (sic enim erat nomen ejus): Et si de cælo veniunt, ubi tot albos equos, tot scuta, tot vexilla inveniunt? Cui Boamundus: Tu magna et super sensum meum requiris; propterea, si vis, accedat meus capellanus, qui tibi super his respondebit. Ad hæc capellanus: Cum omnipotens Creator angelos suos sive Justorum spiritus mittere disponit in terram, tunc assumunt sibi aerea corpora, ut per ea nobis innotescant. Ideo autem nunc armati apparent, ut indicent, quod in bello laboraturis auxilio veniunt.

29. At vero, inquiet nonnemo, visionis, quam ipsismet Turcis oblatam fuisse, relatum verbis hisce, quod Boamundum inter et Pyrrhum habitum fuerit, colloquium exigit, solus meminit laudatus Robertus monachus, nullumque hic omnino, qui de sacris Christianorum in Palestinam expeditionibus tractarit, scriptorem alium sibi utenque suffragantem habet. Fateor, sic habet; imo vero cum sermones, quos idem scriptor Boamundo et Pyrrho attribuit, sint hujusmodi, ut ultro citroque ab hisce habitos illos omnes fuisse, etiam vel idcirco, quod Pyrrhum veluti mysteriorum fidei Christianæ plane ignarum representent, hecque tamen olim Christianus fuisset, parum verosimile appareat, nec ego visionem, quam Pyrrhus in colloquio cum Boamundo habito apud Robertum monachum commemorat, certo habuisse locum, asseverare ausim; verum quidquid sit seu de visione ista seu de aliis supra e variis scriptoribus relatis, quas etiam deceptæ in illis ipsis, qui eas sibi oblatas fuisse dixere, imaginationi nonnemo fortassis (rectene, an secus, non definio) ascripserit, a tribus equidem in Boamundi et Pyrrhi colloquio memoratis sanctis ac nominatim a sancto Demetrio, Christianis cruce signatis non tantum in pugna ad Antiochiam commissa, verum etiam in sacris expeditionibus alias ac nominatim in gravissimo, quod paucorum dierum itinere a Nicæa evenit, prælio fuisse succursum, mihi sat verosimile apparet, etsi laterim nec id prorsus certum asseverare ausim. Ea sedet sententia, primo quidem, quod sanctum nostrum dictosque binos alios sanctos a Christianis tum frequenter invocatos fuisse appareat, directasque illi ad se preces irritas esse verosimiliter haud siverint; deinde vero, quod, cum Boamundus, dum ad relatum a Pyrrho visionem respondit, in bellorum periculis a sanctis Georgio, Demetrio et Mauritio (adi num. proxime prægressum) succurri Christianis asseruerit, ea in opinione hosce etiam passim tunc fuisse, argumento id sit, experientiaque habeatur compertum, haud raro evenire, ut

Id, quod omnibus passim videtur, veritati congruat.

30. Utcunque interim ista omnia, quæ lectori judicanda ulteriusque expendenda relinquo, sese habeant, rerum hic tractandarum seriem prosequor, et ut, quo quæque evenerint, temporis ordinem sequi pergam, ad Emmanuelem Comnenum, qui ab anno 1143 ad annum usque 1180 imperio Orientali præfuit, jam venio. Hic, si Joannes Stauracius, supra a nobis sapissime jam laudatus, in codice nostro f. ms. 193 fol. vers. 92 et sequentibus vera memoret, imperatoriam sibi, qua in festis solemnioribus, tuncque, cum principum extraneorum legationes excipiendæ forent, uteretur, confici fecerat e purpura vestem, pretiosissimis margaritis distinctam. Accidit, ut, cum pridie Resurrectionis Dominicæ ex imperatoris thesauro, quo hic solemniter festo ea indueretur, fuisset extracta, a sancto Demetrio noctu surrepta, sacroque ejus conditorio Thessalonicae fuerit imposita, a capite ad pedes usque expansa. Mane officiales, qui a re vestiaria erant, non inventa, quam pridie e gazophylacio extraxerant, veste imperatoria, quam maxime turbantur; basilicæ autem sancti Demetrii Thessalonicae aditus, inspecta, cum hanc multo mane esset ingressus, eadem illa, quæ supra sancti conditorium erat explicata, veste imperatoria, hæret attonitus, templo excurrit, iterum id ingreditur, præ margaritarum, quibus vestis illa distincta erat, fulgore pene excæcatur, vestem attentius considerat, rem ociosè divulgat, senes concurrunt, pretiosam illam vestem purpuream speculantur, rem esse, quæ ad imperatorem spectet, opinantur, illico qui huic, quod evenerat, significant, nuntios mittunt, imperator in diem, quo vestem purpuream sacro sancti conditorio impositam inveniri contigisset, inquit, esse illum ipsum, quo vestem imperatoriam nocte præcedenti fuisse ablatam, sibi ab officialibus esset relatum, comperit, prodigium agnoscit, eoque primum una cum aula universa obstupescit.

31. Deinde vero, ut ad id quod huc potissimum spectat, jam veniam, Videtur, inquit, ob incuriam, dixerim autem et ob ingratitude, martyr nos corripere. Cum enim sapius ipse in præliis pro nobis certarit, inimicosque nostros prostraverit, nos ne semel quidem vel parvo qualicumque donario victori gratias egimus; ut nobis, retributionem non curantibus, vestem purpuream auferre certaminum victor fuerit coactus. Hæc Græce, quæ huc usque compendio Latino data a nobis jam sunt, fuisit nonnihil supra cit. Joannes Stauracius, mox etiam subjungens tum verba nonnulla, quibus tunc Emmanuel Comnenus nominatim sancto martyri de præstito sibi ab eo in bellis subsidio gratias egerit, tum etiam honorum, quæ eidem, quo gratias præterea qualescunque referret, contulerit, notitiam. Quod si itaque scriptori illi credendum sit, fuerit etiam Emmanuelli Comneno, Orientis sæculo

A duodecimo imperatori, a Sancto nostro in bello succursum, idque non semel tantum, sed sæpius. Verum ut, quæ mea sit de tota Stauracii narratione opinio, jam dicam, multum vereor, ne a capite ad calcem commentum sit, eo sine, si non a Stauracio, ab altero equidem Græculo quopiam, fabulis admodum pro gentis indole addicto, unice inventum, ut forte, cum pretiosissimam vestem sancto Demetrio ab Emmanuele Comneno donatam fuisse intellexisset, qualemcunque donationis hujus causam, cum vera haud nosceretur, ignoranti ac credulo vulgo obtruderet.

32. Ut sit, fidem equidem indubitam Joannem Stauracium in sua compendio jam data narratione non mereri, ex eo liquet, quod sub ejusdem finem ita scribat: Ἀλλὰ γὰρ τῶν παλαιότερων ἀφιμένοι θαυμάτων τοῦ μάρτυρος (τίς γὰρ ἂν καὶ ἐξκριθῆσαι ταῦτα καὶ διηγήσαιτο;) τοῖς προσφάτοις καὶ νεώτεροις καὶ ὧν πολλοὶ καὶ θεαταὶ καὶ μάρτυρες εἰσέτι τῷ βίῳ περιεῖσιν, ἐνδιατρίψωμεν. « Verum antiquioribus (hæc enim quis recenseat atque enarret?) missis martyris miraculis, in novis ac recentioribus et quorum adhuc multi spectatores etiam et testes in vivis supersunt, operam ponamus. » Quibus verbis ætate sese a rebus, quas dicta narratio complectitur, haud parum fuisse remotum, haud obscure indicat; scriptores autem, ut sibi in talibus, utpote creditu admodum difficilibus, fidem indubitam concilient, ætate propinquo nulloque ex capite suspecti requirantur, idque præcipue tunc, cum id, quod memoriæ produnt, silentio ab omnibus prorsus aliis, uti hic fit, præteritur. Ad hæc Emmanuel Comnenus imperator improspere fere semper fortuna in bellis est usus, nullamque prorsus, quam, inimicis sancti Demetrii ope prodigiose prostratis, reportasse eum, verosimile appareat, victoriam admodum insignem a scriptore fide digno vel uno memorari invenio. Neque vero, ut vel tunc etiam, cum adversus Saracenos aliosve Bdei Christianæ hostes bellaret, cœleste auxilium experiretur, ratione ulla dignus fuisse videtur princeps ille, qui, quemadmodum ex unanimi fere scriptorum synchronorum testimonio constat, Orientissimum Christianorum exercitum, sub Conradi imperatoris ductu in Palestinam contra infideles pergentem, nefarium in modum partim subministrata, cui calcem admisceri fecerat, farina, partim Turcorum, quibus illum indigne prodiderat, insidiis necandum curavit. Omnibus itaque sedulo expensis, fueritne unquam Emmanuelli Comneno a sancto Demetrio prodigiose in bello succursum, dubium sane admodum, ne deterius quid dicam, mihi apparet.

33. Nec etiam, ut ad id, quod hic adhuc dicendum restat, jam pergam, certum asseverare ausim, Andronico Juniori, sæculo quarto decimo Græcorum imperatori, bellica in expeditione, qua anno 1327 Thessalonica occupavit, opem fuisse a sancto Demetrio allatam, uti, quæ Joannes Cantacuzenus

Historiarum lib. 1, cap. 53 suppeditat, verba, in Com-
mentario prævio num. 121 jam recitata, innuere
videntur. Ita animo comparatus sum, quod in tota
Cantacuzeni de occupata per Andronicum Thessa-
lonica narratione nihil omnino occurrat, quin solis
naturæ viribus fieri facile potuerit; superiori autem
virtuti factum, naturæ vires haud excedens, ascri-
bere non debeamus, nisi forte, quod interim hic
non sit, ratio quæpiam iusta ac solida contrarium
suadeat. Verum etsi quidem in Thessaloniciæ per
Andronicum occupatione miraculum, ut apparet,
seu supernum a sancto Demetrio subministratum
auxilium admittendum non videatur, miraculo ta-
men, per sanctum Demetrium patrato, ut Andro-
nicus, Thessalonica jam occupata, ab inveterato pe-
riculosaque vulnere, in pede accepto, absque ulla
mora, cum unguento e sancti Demetrii tumulo sca-
turiente, linere illum decrevisset, fuerit sanatus,
factum existimo. Nec dubito, quin mihi assensus
sit, quicumque proxime laudata, quibus etiam mi-
rabili illa Andronici sanatio narratur, Cantacu-
zeni verba attento animo expenderit. Schismati
quidem, quo Ecclesia Græca a Christi Ecclesia erat
sejuncta, adhærebat Andronicus; verum beneficium
adeo eximium in hominem etiam hujusmodi fuisse
collatum, mirandum non est, cum historiarum
monumentis proditum sit, ingentia miracula all-
quando in ethnicos et a Christiana religione prorsus
alienos a viris sanctis, vel jam in cælum receptis
vel adhuc vitam nobiscum agitantibus, patrata esse.
Ita fere in suis ad proximo cit. Cantacuzeni caput
Adnotationibus Societatis nostræ sacerdos Jacobus
Greiserus; qui cum ibidem præterea multa alla
harac in rem opportune disserat, curiosum lecte-
rent ad eum brevitatis causa remitto, uti et ad ea,
quæ operis nostri tomus proxime antecedens in
Commentario, Actis SS. Sergii et Bacchi prævio,
§ 5, complectitur.

§ III. *Nonnulla, quæ præterea de prodigioso un-
guento, e sancti Demetrii tumulo scaturiente me-
moriam existant prodita, in medium adducuntur.*

34. Etsi quidem unguentum e sancti Demetrii tu-
mulo olim non tantum stillasse, sed et ingenti
prorsus ac stupenda copia id factum, adducta in
Commentario prævio, num. 95 et 97, Nicetæ Cho-
niatæ et Joannis Anagnostæ verba sat luculenter
prodant, hoc tamen postremum argumentum non-
dum ex instituto tractavi, idque adeo vel idcirco,
quod nonnulla adhuc haud penitus memoratu in-
digna subministret, § præsentis facere constitui,
itaque quæ de Sancto disserenda fuerunt, absol-
vere. Ut itaque id instituti meliori, quo fieri
potest, ordine mancipem effectui, a suppeditata,
quæ in codice nostro † ms. 195 fol. verso 78
et seqq. e Leonis Allatii ms. excerpta exstat, per
Joannem Stauracium supra sæpissime laudatum de
monacho quodam, nomine Vitalio, narratione duco
initium. Hic in celsissimo Macedonia monte Atho,
cum monasteriorum quæ complectitur, tum mo-

nachorum in iis houteque degentium multitudine
celeberrimo, vitam solitariam agebat; cum autem
ita haud procul admodum a Thessalonicensi civi-
tate, utpote et ipsa in Macedonia sita, versaretur,
de oleo seu unguento, quod in Thessalonicensi
sancti Demetrii basilica e sacro hujus tumulo in-
genti ac stupenda copia continuo stillaret, sermones
a pluribus misceri haud raro audierat.

34. Verum rei prodigiosæ flem haud adhibebat.
Cum enim, dicebat, sancti Demetrii, qui hasta dun-
taxat confossus occubuit, nec plura tormenta sub-
iit, martyrium nihil omnino singulare habuerit,
ut qui præ sanctis martyribus aliis, qui atrocissi-
mis quibuscunque tolerantis tormentis martyrii
palmam retulere, gratia illa Sancto isti plane exi-
mia, ut e tumulo ejus unguentum, sanandis morbis
salutare, prodigiose scaturiat, divinitus sit collata?
Adhæc, cum unguentum illud seu oleum maxima
quotidie copia a populo hauriri, nec tamen ulla ra-
tione imminui audiret, e Sancti nostri corpore id
stillare, ægerrime in animum inducebat, eo etiam
idcirco propendens, ut oleum seu unguentum,
aliunde antea paratum, non superna seu martyris
virtute, sed humano artificio effecta scaturigine,
populo profundi seu subministrari existimaret. Ve-
rum monacho illi, qua incredulitatem suam fuit
dedoctus, visio cælestis fuit oblata. Hanc ipsius, quæ
Joannes Stauracius loco cit. suppeditat, Græcis
verbis, addita etiam ad calcem interpretatione
Latina, lectori hic libet exhibere. Sic habet:
'Ἐδόκει καθ' ὅπου γενέσθαι τῇ Θεσσαλονικίῳ
πόλει, καὶ τὸν ναὸν καταλαμβάνειν τοῦ μάρτυρος,
εἰσεῖν τε τὸν νεωκόρον καὶ προσεπεῖν, καὶ ἀκού-
σαι Ἡ βούλει ἰδέσθαι τὸν μάρτυρα; καὶ ἀνθυπενε-
κεῖν τὸν Βιτάλιον, καὶ λίαν εἰς τοῦτο ἔχει διψητικῶς
ὥστε καὶ ἰδεῖν καὶ προσπύξασθαι. Καὶ οὕτως
ὁ μὲν προηγεῖτο ὁ νεωκόρος, εἶπετο δὲ ὁ Βιτάλιος.

35. Ὡς δὲ ἐγγύς τῆς θαλάσσης τοῦ μάρτυρος
γένοντο, εἰσελθέτην ἀμφὸς ἐκ τοῦ ἑλαίου, καὶ τὰς θύ-
ρας μετέθεντο, καὶ τὴν ἱερὰν μετέστησαν λάρνακα,
καὶ μαρμάρους ἦραν ἐκείθεν ἐκ μέσου ἐπτά· καὶ πρὸς
ὄρυγην μὲν ἀμοιδαυτὸν (ἀν. ἀμοιθαδόν;) τοῦ ἐκείσε
χώματος· μετὰ δὲ χροῦς ἕτερος καθαρὸς ἀπηνελεῖτο
ἐκείθεν εὐωδίας πλεῖστης ἀνάπλευς. Ἐπεὶ δὲ ἡ
ὄρυγὴ φθάσει πῆχυν ἄχρι τριῶν, καὶ μικρόν τι πρὸς,
λάρναξ ἐφάνη τοῦτοις περικεκαλυμμένη μαρμάρῳ
λευκῇ, ἣν καὶ ταύτην ἐκείθεν διάραντες, καὶ τὴν
λάρνακα ἀνακαλυψάμενοι, εἶδον ἐνδὸν ταύτης ἀπι-
νοβολοῦντα τὸν μάρτυρα κείμενον, ζῶντα καθαρῶς,
καὶ εὐκρίτα ὀπνώττοντι, ὑπομειδιῶντα καὶ φαιδρω-
πόν. Καὶ ἰδοὺ μυρία τρώσεις τῷ μάρτυρι ἐκ
τραχήλου μέχρι καὶ σφύρος αὐτῆς πετυκνωμένοι,
καὶ ἀλλήλας ἀκριβῶς προσεγγίζουσαι κατὰ τὰς
κρηροκαστουμένας ταῖς μελίσσαις ὀπῆς, σκεῦος
ὄιον μυκῶν καὶ μύρων μυριοφλέδες ἐκ τῶν ὀπῶν
ἀνεπήγαζον, σφοδρῶ καθάπερ κάτωθεν ἀναφυσώ-
μεναι πνεύματι· καὶ μικροῦ δεῖν οἱ ἄνδρες οὗτοι
καὶ κατεκλύζοντο τοῖς τῶν μύρων ἀναπηδύουσι
βέβαιαισιν. Ὁ τε καὶ ὁ Βιτάλιος ἰδὼν, καὶ ὀπερθευ-

μάσας, τὸ θεῖον ἐκαίνο σῶμα τοῦ μάρτυρος καὶ προσεκύνησι καὶ ἠσπάσατο, καὶ σκαυῶς τι ὡς ἐδόκει φέρων χερσῖν, ὃ δῆτα ἐγγχωρίως καλεῖται κουτρίβιον, τοῦτο τῶν ἀναβλυζόντων ἐκείθεν μύρων πεπλήρωκεν· αὐθις οὖν τὴν μυροφόρον ἐκείνην ἐπιχωματίζουσι λάρνακα, καὶ ταύτῃ χούν τὸν εὐώδη περιτιθίσαι, καὶ οὕτω πάλιν τὸ ἐκ τῶν μύρων πληῶδες ἐκαίνο, τὰς μαρμάρους τε καὶ τὴν φαινομένην πᾶσιν ἀνωθεν λάρνακα.

36. Εἶθ' οὕτω τὴν σεπτὴν καὶ πάλιν μαρτυρικὴν κιβωτῶν θυρώσαντες ὡς τὸ πρότερον ἐξῆλθον καὶ τοῦ ναοῦ καὶ τῆς πόλεως· ὃ μὲν Βιτάλιος τραπεὶς παλιμπόρευτος πρὸς ὄθεν δῆτα, ὡς ἐδόκει, ἐλήλυθεν· ὃ δὲ νεωκῆρος ὡς τοῦτον μέχρι τινὸς τόπου διαπευσόμενος, Ἄλμυρὸς τῷ τόπῳ τὸ ὄνομα. Ἐκείθεν οὖν αὐτῷ συνταξάμενος αὐθις ὑπέστρεψεν, αἰτησάμενος μὲν τὸν Βιτάλιον ἐκ τοῦ μύρου λαβέσθαι, ὅπερ τοῦ μαρτυρικοῦ ἀπήντησε σώματος· μὴ τυχῶν δὲ τοῦ ζητήματος, εἰ μὴ μόνον νοτίδας μικρά; ἐκ τούτου τὸ μέτωπον σταυροειδῶς ἐγγρισάμενος. Τί τὸ ἐπὶ τούτοις; Ἀφύπνιστο ὁ Βιτάλιος, καὶ ἰδοὺ τὸ μαρτυρικὸν μύρον ταῖς χερσὶ περιέφερε, καὶ ὅλος ἦν τοῖς μύροις διάδροχος· καὶ ὅλος ἦν τῆς εὐωδίας ἀνάπλευς, ἀπληκτος ὅλος, ὅλος ἐνθουσιῶν, τρόμῳ κεκραμένος καὶ χαρμονῆ, Μήποτε, λέγων, καὶ εἰσέτι ὄνειροπολῶ, καὶ μύρα φαντάζομαι καθ' ὕπνου φέρειν τοῦ μάρτυρος; Ἄλλ' ὡς ἔοικεν οὐδὲ τὰ τῆς ὀψεῶς μοι πρὸς ὄναρ, καὶ τοῦ φανταστικοῦ ἀνατύπωσης· ἀλλὰ σωματικὴ ἐνδημία μοι ἄχρι τῆς μαρτυρικῆς τιμᾶς σοροῦ· αὐτοῦ μοι τοῦ μεγάλου (ὡ θεῖου τεραστίου τε καὶ ἀκούσματος!) τὰ πάντα οἰκονομήσαντος ὡς μὴ καὶ βλασφημίας κρημνῶς περιπέσοιμι. « In somno visus sibi est Thessaloniceam delatus, ac templum martyris tenere, æditiuumque invenisse ac alloqui, atque, An martyrem videre vis? audire, Vitaliusque annuere. Et vero, ut eum et videret et veneraretur quam maxime expelebat. Atque ita quidem æditiuus præibat, Vitalius vero sequebatur. Ut autem ad sacrum martyris conditorium venerunt, ambo per oleum sunt ingressi, januasque recludunt ac sacram thecam submovent, lapidesque marmoreos septem e medio hinc tollunt. Ac in tumulto quidem ibidem existente per vices sodiunt; post autem pura humus alia, boni odoris undequaque existens, inde extrahitur. Postquam vere fossio ad tres usque cubitos ac paulo amplius processisset, arca ipsis apparuit, lapide marmoreo candido cooperta, quem juxta ac illam cum inde amovissent, arcamque aperuissent, martyrem, qui in ea jaceret, radios a sese emittentem, vividum omnino apparentem, dormientique similem, subridentem ac vultu hilarem viderunt. »

37. « Et, ecce, plagæ infinitæ, martyri a collo ad ipsos usque lumbos densæ inflictæ, invicemque, non secus ac foramina, ab apibus e cera compacta, omnino contingentes, unguentum e foraminibus, vasis perforati oleoque infinito scatentis in modum, emittebant, ac si a vehementi quodam spirita deorsum fuissent inflatæ. Nec multum abfuit,

A ut viri illi subsilienti etiam unguenti fluxu submergerentur. Quod cum Vitalius vidisset ac supremum admiraretur, divinum illud martyris corpus et adoravit et salutavit, quoddamque, ut videbatur, vas, Cutribion nimirum vernacule appellatum, manibus gestans, oleo id inde scaturiente implevit. Rursus igitur illam, e qua oleum scaturit, arcam claudunt, eique boni odoris humum, itaque iterum oleosum illud lutum, lapidesque marmoreos, ac quæ divinitus data omnibus apparet, thecam imponunt. Sic deinde, venerando iterum martyris etiam conditorio, ut prius erat, clauso, e templo etiam ac civitate sunt egressi, Vitalius quidem eo, unde nimirum, ut apparebat, venerat, iterum rediens, æditiuus autem veluti illum observaturus, ad quemdam, cui nomen erat Almurus, locum. Hinc igitur eidem adjunctus, cum Vitalium quidem, ut ex oleo, quod e martyris corpore hauserat, acciperet, postulasset, postulatoque, si paucillam humidum exceperis, non obtento, eo crucis in modum frontem unxisset, pedem iterum retro tulit. Hæc inter Vitalius paululum experfactus est, et, ecce, martyris unguentum manibus circumferebat, totusque erat oleo madidus, bonoque odore undequaque plenus, percussus, totus extra se raptus, tremore ac lætitia suspensus, Nonne, dicens, adhuc somnio, martyrisque me ferre oleum in somnio imaginor? »

38. « Verum, ut videtur, mihi haud visionis in somno, phantasiæque fictio, sed corporea, ita ut martyris etiam loculum veneratus sim, præsentia sese obtulit, ipsomet magno (o divinum prodigium ac ordinationem!) mihi omnino, ne in blasphemiam præcipitium prolabar, prospiciente. » Hæc loco supra cit. Stauracius, alia insuper plura, brevitate ergo, quod ad rem haud multum faciant, a nobis hic omittenda, mox adjungens, Vitalioque monacho pro arbitrio, ut apparet, affingens, quibus hic stupendo quam maxime unguenti, e sancti Demetrii tumulo copia permagna scaturientis, prodigio luculentissimum, cum oblata ei, quam jam exhibuimus, visio fuisset, testimonium præberit, incredulitatem suam isthac omnino dedoctus. Verum nihil prorsus, quod vel monachi Vitalii ætati vel oblatae hule, quam narrat, visionis epochæ determinandæ utcumque sufficiat, Stauracius suppeditat; hinc autem fit, ut, quandonam copia tanta, quanta in visione relata narrationeque hanc complexa innuitur, scaturientis e Sancti corpore unguenti prodigium locum habuerit, definiri haud queat, etiam interim, ut diu ante Stauracii ætatem initium acceperit, certissime ex eo, quod verbis num. 32 recitatis, in ejusdem auctoris lucubratione præeat visio præfata, consecrarium omnino sit. Verum Stauracius ea etiam suppeditat, quibus, ætate sua seu sæculo tertio decimo idem etiam scaturientis copia maxima e Sancti tumulo seu corpore unguenti prodigium obtinuisse, manifestissime docet.

39. Etenim post suam de Bulgarorum rege Scylio-Joanne narrationem, quam verbis num. 32 recita-

tis subjungit, Græcis hisce aliis, Latine ad calcem A redditis, ita scribit : Τίς οὐκ εἶδε τὴν ἐκ τοῦ παν- εντίμου Δημητριακοῦ σώματος ἀναβλύζουσαν τῶν μύρων πηγὴν, ὅση τῷ πληθυσμῷ, ὡς ὑπερεκχεῖσθαι καὶ τῶν κύκλῳ τῆς θείας αὐτοῦ σοροῦ μυροδόχων δεξαμενῶν ; Αὐταὶ ἐκ πηγῆς τῶν μύρων τοῦ μάκαρος μέχρις αὐτῶν δεχόμεναι τὸν εὐώδη ῥοὴν δι- κρουνηζόμενον τοῖς βουλομένοις τῶν Χριστιανῶν κατὰ πᾶσαν ὥραν ἰατρῆον πρόκεινται ἐτοιμότατον καὶ γένος ἅπαν, καὶ ἡλικία πᾶσα ἐκείθεν πρυτα- νεῖον ἀφθονον τῶν μύρων πλουτοῦσι τοῦ μάρτυρος· ἄνδρες, γυναῖκες καὶ νῆπια διαστῆναι ὅσα καὶ σίφωσι πρὸς ἑαυτοὺς τὸ μύρον ἐκείθεν ἐφέλκουσι· καὶ οἱ μὲν ὀφθαλμοῦς, οἱ δὲ στόμα καὶ ὅλα τοῦτω καθαρᾷ ἄζουσιν· οἱ δὲ καὶ στέρνα καὶ πᾶσαν τοῦ σώματος ὀλομέλειαν τῷ μύρῳ προσεπιχρῶσιν, καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν ἀκορέστως ἔχουσι τῆς ἐκ τούτου κα- ταμυρσίσεως. « Quis unguenti fontem, e maxime venerando Demetrii corpore scaturientem, haud novit? Tanta manat copia, ut etiam extra destinata, quæ sacrum illius tumulum cingunt, unguento suscipiendo vasa sese effundat. Hæc bene olentem, quæ e beati unguentorum fonte emittitur, fluxionem in sese recipientia, præsentissima Christianis volentibus omni hora exstant officina medica. Et genus universum et ætas omnis publico hinc, quo martyris unguenta abunde aluntur, loco locupletantur. Viri, mulieres et pueri totis manibus per tubos unguentum inde ad se eliciunt. Ac alii quidem oculos, alii autem os ac aures illo consecrant; alii vero et pectora et omnia corporis membra unguento inungunt, ac, ut uno verbo dicam, insatiabiles in facienda per illud unctione sunt. »

40. Stauracius, hisce modo præmissis, proxime subnectit, monachum quemdam, cui ob vitæ sanctitatem Demetriani sepulcri cura erat credita, cum quotidie, nullo servato modo, cujuscunque generis ac ætatis homines scaturiens e Sancti corpore unguentum auferentes videret, re isthac ac maxime ex eo quod feminas etiam, quæ illo et genas et pectus et ubera et brachia continuo inungerent, spectare cogeretur, indignatus, unguentum complectentia receptacula oclusit. Verum id, ut Stauracius subdit, Sancto nostro, qui non tantum justos, sed peccatores etiam unguento suo morbis sanandis salutari, uti volebat, minime placuit, monachumque idcirco corripuit in visione, quam Stauracius verbis Græcis, Latine etiam ad horum calcem recitandis, sequenti modo exponit : Τοίνυν καὶ ὄναρ φαίνεται ὁ μέγας αὐτῷ, καὶ κατονεῖδιζει τῆς πράξεως, καὶ Ἰνα τί, φησί, τοῖς εὐσεβέσιν ἐφθόνησας τὴν ἐκ τῶν ἐμῶν αἱμάτων πρὸς Θεοῦ πλουσιῶς καθ' ἑκάστην θαψιλευόμενον ῥοὴν, καὶ τὰς μυροδόχους δεξαμενάς τοῖς φιλοχρίστοις κατέφραξας ; Καὶ αὐτὸς μὲν οὐκ ἐν μέτρῳ καὶ τὰ μύρα προτίθημι, σὺ δὲ πεφροσμένως οὕτως ἔχεις καὶ φθονεῖς. Ἀλλὰ γὰρ ὡς μάθης μὴ ἀποκλείειν τοῖς φιλομάρτυσι τὴν ἀγιασμὸν μηδὲ μῶς, ἐνταῦθα θύραν τῶν ἐμῶν τοῖς εὐσεβέσι μύρων ἀνοίγνυμι. Εἶπε,

καὶ τῇ χειρὶ κατέχων βακτηρίαν λεπτήν, ταύτη τὴν ὄδον τοῦ μύρου διέγραψεν ἐκ τῆς μυροφόρου κινή- σας ταύτην σοροῦ, καὶ εἰς πρόσωπον τοῦ ἰδάφους κατ' εὐθείαν σχηματισάμενος τοῦ ναοῦ, καὶ παραυ- τικά μύρων ὄχετὸς ἐκείθεν ἐξέβριε καὶ τῷ τοῦ ναοῦ ὀμαλῶς καὶ ἡπιῶς περιελμναζε. Καὶ ποταμὸς, ἰδοῦ, κατὰ Δαυὶδ ἐπεκρῆται χειρὶ τὸ θαμάσιον, ὡς ἐντεῦθεν εξαπορῆσαι τὸν ἐξυπηρετοῦντα τῇ τοῦ μάρτυρος λάρνακι, καὶ ταχέως αὐθις ἀνοίξαι τὰς κλεισθείσας αὐτῷ πρώην μυροδόχους δεξαμενάς, καὶ συγγνώμην αἰτῆσαι τοῦ ἀγνοήματος, καὶ οὕτω μόλις στήναι τὸν ἐν μέσῳ τοῦ ναοῦ χεόμενον μυροκρουνον ποταμόν.

41. « Ei igitur in somno Magnus (Demetrius nempe) apparet, idque, quod fecerat, exprobrat, ac, Ut quid, ait, fluentum, quod e sanguine meo quotidie a Deo abunde suppeditatur, fidelibus invidisti, complectentiaque unguentum receptacula Christi amantibus oclusisti? Ac ego quidem non in mensura ac guttatim, sed ad saturitatem unguenta propono, tu vero ita parce ac invidiose te geris. At vero, ut martyrum amantibus locum sacrum haud unquam discas occludere, unguentorum meorum portam fidelibus hic aperui. Dixit, ac tenentem manu baculum tenens, illo unguenti viam, a tumulo unguentifero hanc ducens rectaque per pavimenti templi superficiem efformans, descripsit, ac mox unguentorum illinc rivus affuebat, æquabiliterque et leniter in templi pavimento manabat, et ecce mirifice secundum Davidem flumen plaudebat manu, ut hinc, qui martyris conditorio deserviebat, consilii expertus animo concideret, moxque iterum, quæ primum clauserat, unguentum complectentia receptacula aperiret, ac veniam de errore postularet vixque ita in templi medio mansit, e quo unguentum scaturiebat, flumen sisteret. » Relata verbis hisce a Stauracio visio vel ex eo mihi suspecta est admodum, quod monachi, continentia unguentum receptacula ocludentis, factum improbandum haud videatur, si, quod Stauracius de feminis, indecenter sese in templo continuo ungentibus, ait, veritati sit consonum.

42. Verum, utcunque res hæc habeat, visio equidem jam relata, aliaque, quæ de monacho, sepulcri Demetriani custode, Stauracius narrat, scriptoris hujus ætate seu sæculo tertio decimo, uti ex jam supra dictis liquet, indubie invenere; hinc autem consequitur, ut eodem etiam sæculo scaturientis maxima copia e Sancti corpore unguenti prodigium adhuc obtinuerit. Nec ei tum tantum, verum etiam sæculo quinto decimo locum adhuc fuisse, docet nos, qui tum (adi Commentarium prævium num. 28) in vivis fuit Demetrius Chrysoloras. Hic enim, postquam in sua de sancto Demetrio oratione, cujus partem e biblioth. Medic. plut. 10 cod. 13 descriptam habemus, de Sancti martyrio patrisque ab eo miraculis fusissime disseruit, ita prosequitur: Τί δὲ τοῦτό ἐστιν; Ἐκεῖτο μὲν ἐκαίτου ἐν σώματι τὸ ἄγιον σφαγὴν ἰβρίμμενον, ἧ καὶ προσελθόντας

φιλόθεοι φιλοθέως τὸ φιλόθεον νυκτὸς ἔθαψαν· μετὰ δὲ χρόνον ὑπὲρ τὸ σῶμα πηγὴ τις νέα γεννᾶται, μύρον, ὡ τοῦ θαύματος! ἀνθ' ὕδατος ρέουσα, ἐξ ἧς ποταμὸς φέρων εὐωδίας τὰ ρεύματα, ἀφ' οὗ λίμναι πάσης εὐοσμίας ἀνάπλεω, ἐξ οὐπερ ὠκεανὸς ἄλλος κύματα κεκτημένος τῶν μύρων, ἄπερ ὕδωρ οὐκ ἔστιν ἐπὶ τὸν χαρακτήρα, φέρει παχύτερον, ἀλλ' οὐδέ τινα τῶν ἐν τῇ γῆ ἢ καὶ τῶν περὶ αὐτὴν ὑγροτέρων ἢ ξηροτέρων ἄλλω μετ' ἄλλων ὁμοιον, ἀλλ' οὐδὲ τῶν σκευαστῶν ἴσον ἐτέρων· σαρξ ἵσχει τὸ φαινόμενον καὶ οὐδὲ πάλιν αὐτὸ παντοίων εὐδύμων, οὐ τῶν σκευαστῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐκ Θεοῦ φυσικῶς γινομένων καὶ γεγονότων θαυμασιώτερον, καὶ εἰκότως· ὁ γὰρ Θεὸς παντὶ μὲν εὐωδίαν ἐδώκετο προεἶκα κοινήν, τὸ δὲ παρὸν μύρον τὸ ὑπὲρ αὐτοῦ δῆθεν, ὡς προσήκειν, ἡγωνισμένω χαρίζεται. Λαμβάνει δὲ τοῦτο κόποις ἰδίοις ὁ μάρτυς, οὐ χάριτι· καὶ τὸ μύρον ἐξιδὼν εἰς ἀρχὰς ἀφορίζεται δύο, ἅς διαδέχονται καὶ σωλῆνες, καὶ γεόμενον ἤδη μετέωρον εἰς ὕψος ἐξαιρούσιν ὡσπερ τινὸς κάτωθεν ὠθοῦντος αὐτὸ, καὶ παρὰ φύσιν εἰς τὰ ἄνω τὸ βαρὺ φέρεται καὶ γεόμενον ἰσόπεδον τῶν ἀψὲ κραταιῶς ἡσυχάζει καὶ ἡρεμῶν τῶν σωλῆνων ἐκείνους ὡσπερ τηρεῖ παγέντα ἢ καὶ τὰ ὑπίσω σταλέντα καὶ χαλινωθέντα τὴν εἰς τὸ πρόσω φορὰν καθάπερ ἡνίαις ἀφανέσιν ἀναχαιτίζεται.

43. Πλήρεις ὄντες οἱ σωλῆνες τῶν μύρων, αἰεὶ καὶ χαίρει μὲν ἀντιλούμενος, ἀλλ' οὐκ ἐλαττούμενος, ἀρῶμενος, ἀλλ' οὐ μειούμενος, μεταλαμβανόμενος καὶ σῶος ὀρώμενος· καὶ τὸ μὲν ἐξιδὼν σχεδὸν ἀπειρον· δέδοται γὰρ λαμβάνειν εὐσεβῶν ἅπαντι ὅσον ἂν ἕκαστος βούλοιοτο, μένει δὲ τὰ πηγῆς ἀκένωτα καὶ ἡ ἐλάττωσις οὐδὲ μόνον, καὶ τὸ θέαμα ξένον οὐκ εὐσεβείας μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀσεβῶν ἅπαντι· κἂν γὰρ τις αἰρετικὸς ἢ ἀντίθεος ἦν, βλασφημεῖν ὅλως ἀδυνατεῖ, τοσοῦτον ἔργον μύρου τοῦ παρόντος ἢ δόξα. Τὸ δὲ μείζον ὁ μὴδὲ σύγκρισιν ἔχει πρὸς τὰ λεγθέντα, ὅτι σκευὴ τινὰ πλήρη γεόμενα μύρων ἐκ τῶν σωλῆνων καὶ φέρων ἕκαστος οἴκαδὲ τῶν εὐσεβῶν ἕκαστον ἀνατίθεισιν ἱερῶν τινι τόπῳ, ἔχων αὐτὸ οὐ μόνον πρὸς θεραπείαν σωματίων, ἀλλὰ καὶ τῶν ψυχῶν τῶν ἐν οἴκῳ καὶ τῶν γειτόνων αὐτῶν καὶ τῶν ἀλόγων πολλαῖς ζώων, ἃ δὴ καὶ φυσικῶς ποτε κενωθέντα, εἰ καθαρὸς μόνον ἕκαστος αὐτῶν χρεῖτο σκευεῖ ἐν τῇ μνήμῃ τοῦ μάρτυρος, ὡ τοῦ θαύματος! μύρου σκευὸς ἕκαστον εὐθὺς γέμει, ὡσπερ ἦν ἀπ' ἀρχῆς. Τί τοῦτου μείζον ἢ ἴσον ἢ ἐγγὺς γένοιτ' ἂν ποτε; Παῖδες Ἑλλήνων ἀγουσι λίμνας καὶ πηγὰς ὅμα ἄλλην ἄλλως ἄλλο κεκτημένην τὸ θαῦμα. Ἐπερ οὖν οὐ μῦθος γε τὰ λεγόμενα τότε, μείζον ἐκείνων πολὺ τὸ παρὸν. Ἐπεὶ δὲ καὶ μῦθος, ὡς ἔμοιγε, τοῦτο πρὸς σκιάν ἐστιν ἀλήθεια φανερά καὶ πρᾶγμα θαυμάσιον αὐτοῖς θεωμένοις καὶ τοῖς ἀκούουσι θέαμα καὶ οὐδὲ παραβάλλεσθαι δυνατόμενον ἄλλω· καὶ τί λέγω τῶν περὶ τὴν γῆν ἐξαισίων, ὅπου γε καὶ τῶν ἐκ Θεοῦ πάλας τερατουργηθέντων ἐστὶν οὐκ ἐλαττον; Μὴ πεμπετώσαν ἐνταῦθα γλῶτταν αἰρετικοί, μὴδὲ μιμείσθωσαν δαίμονας. Ὅμως ἀδυνατοῦσι πλασάμενοι τὰς ἀντι-

στροφους αἰτίας ἀπατήσαι τοὺς εὐσεβεῖς, ὡ, καὶ πάλαι τὸν πρῶτον οἱ δαίμονες ἀνθρώπων· οὐκ οὖν σιγάτω κἂν ὅποιος ἂν ἦ. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν περὶ τούτων ἡμῖν ἀρκεῖ, ἐπεὶ λέγειν εἰς πλάτος αὐτὰ γε βουλομένοις ὁ βίος οὐκ ἀρκετὸς ἔσται.

44. Βραχὺς γὰρ ἅπας ἐπὶ τοῖς μάρτυρος θαύμασιν· διόπερ, ὡ θαυμαστὲ καὶ καλὲ Δημήτριε, θαυμάσιε στρατιῶτα Χριστοῦ, σὺ πολλαῖς τὴν παρούσαν πόλιν ἐκ τῶν χειρῶν ἐβρύσω τῶν ἀλλοφύλων καὶ παντοίων, ἐγένου τῶν νοσημάτων ἱατρὸς ἄριστος, καὶ τὸ γένος ἡμῶν ἡλέησας· διὸ σοῦ δεόμεθα ἔτι καὶ νῦν, ἀνάστησον αὐτὸ καίμενον καὶ βοηθείας δεόμενον, ἐλευθέρωσον καὶ βοηθήσον ἀσθενοῦντι, χεϊμαζόμενον ἐν ἀκυμάντῳ λιμένι στήσον, πηγνύμενον ἔτι πυρὶ βαρβάρων διάλυσον, εὐκρασίξ σου καὶ θυμῶν καιόμενον αὐτῶν θερμῇ σου δρόσῳ θεράπευσον, καὶ παντὰ ποιήσον ἐν θεραπείᾳ ψυχῶν ἅμα καὶ σωματίων πρεσβελαῖς τῆς παραχράντου Μητρὸς τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ πρέπει δόξα, κράτος, τιμὴ καὶ προσκύνησις εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν. *Quid illud igitur? Sanctum quidem illius (sancti Demetrii nimirum) cadaver jacebat projectum; ad quod cum et Deum amantes accessissent, e pietate in Deum Deo dilectum noctu sepelierunt; postea vero supra corpus novus quidam fons nascitur, unguentum (o rem mirandam!) aquæ loco effundens, e quo benevolentia fluentia vehens, qui stagna bono odore plena gignit, fluvius promanat. Hinc oceanus alter, qui cum unguentorum, quæ ab aqua distinguuntur, fluctus habeat, crassiorem quam hæc qualitatem præfert, nec ut alia humidiorum sicciorumve quæ in terra vel circa illam sunt, alteri ulli similem, nec talem etiam qualem alia quæ arte facta sunt, habent. Carnem esse dicas, idque nihilominus non magis, quam res diversas, non tantum quæ paratæ ab artificio sunt, verum etiam quæ naturaliter a Deo producuntur productæque sunt, bonum spargere odorem, est mirandum, ac merito quidem. Deus enim bonum quidem odorem communi dono omnibus gratuito dat, præsens autem unguentum, ex illo nempe effluens, ei qui certavit pro meritis largitur.*

45. Id vero martyr laboribus suis, haud pura benevolentia, accipit. Ac unguentum, ubi exit, in duas scaturigines dividitur, quas et tubi excipiunt, jamque fluidum effectum in sublime, ac si quis illud e loco inferiori propellat, attollunt, contraque naturam, quod grave est, sursum fertur; cumque ad templi planitiem pervenit, illico quiescit, amboque in eodem statu tubi permanent, quasi quæ concreta sunt, contineant, aut etiam quasi retro missa ac repressa, quæ per factum ad partes anteriores decursum fieret, evacuationem habenis quodammodo inhibeant. Unguentorum pleni cum sint tubi, gaudio quidem semper, qui haurit, afficitur, sed unguentum haud minuit, id extrahit, sed decrescere haud facit, percipit, sanusque efficitur. Atque id quidem, quod effluit, insinatum fere est;

piis enim omnibus, ut quisque, quantum voluerit, A hæc de illis dixisse nobis sufficiat, quoniam si ea accipiat, est datum; fons autem manet inexhaustus, nec ulla ex parte imminutus apparet, estque non piis duntaxat, sed impiis etiam omnibus peregrinum spectaculum. Etsi enim quis hæreticus aut Dei inimicus sit, tale unguenti opus, cujus palam est gloria, blasphemare omnino non potest. Quod autem majus est, nec ad dicta comparationem habet, cum vasa quædam e tubis fuerint unguentis impleta, atque a piis quibuscunque domum delata, in loco quodam sacro quæque deponunt, ea non tantum ad corporum, verum etiam animarum domesticorum vicinorumque suorum, uti et sæpe ad animalium irrationalium, curationem adhibentes. Cum vero exinanita illa naturaliter fuerint, si modo impollutus quisquam vase illo in martyris commemorationem utatur, statim vas quodque (o prodigium!) unguento, uti ab initio fuerat, plenum existit. Quid hoc majus, vel æquale vel vicinum unquam exstiterit? Stagna simul et fontes, quorum alius aliud alia ratione prodigium fuerit complexus, ethnici celebrant. Quod si igitur, quæ abs illis aliquando dicta fuerunt, fabula haud sunt, hisce illud, de quo præsentis sermo, multo est majus; quod si autem, ut mihi videtur, fabula sint, illud pro umbra manifesta est veritas, resque, quæ ipsismet, spectaculum cernentibus audientibusque sit admiranda, nec alteri comparari queat, ac, quid dico, iis quæ a terra sunt producta, insignibus, quandoquidem et iis, quæ a Deo olim fuere patrata, prodigiis haud sit minus?

46. «Linguam igitur hic haud moveant hæretici, nec dæmones imitentur. Causas oppositas, ut pios, quemadmodum primum hominem dæmones, decipiant, fingentes haud æque prævalebunt. Ne igitur qualiscunque etiam sit, conticescat. Verum

in latum commemorare voluerimus, vita haud sufficiens sit futura; omnis enim ad martyris celebranda miracula est brevis, quia tu, o mirande ac eximie Demetri, stupende Christi miles, sæpe hanc civitatem ex alienigenarum manibus liberasti, optimusque morborum diversorum medicus exstististi, generisque nostri es misertus. Ideo te precamur, et nunc adhuc illud, quod jacet, erige, ac, quod opem implorat, libera, laborantique fer suppetias. Tempestate jactatum statue in portu tranquillo, Barbarorum igne defixum tua adhuc benignitate solve, eorumdemque furoribus deflagrans rore tuo calefcenti sana, omniaque in animarum simul ac corporum nostrorum curatione fac per preces immaculatæ Matris Domini nostri Jesu Christi, cui convenit gloria, virtus, honor et adoratio in sæcula sæculorum. Amen. » Hactenus Demetrius Chrysoloras laudatus, qui cum, ut supra docui, sæculo quinto decimo floruerit, hæcque, quæ verbis jam recitatis continentur, memoriarum prodat, tunc sane unguenti, maxima copia e sancti Demetrii corpore scaturientis, prodigium adhuc obtinuisse, indubitatum evadit. Nec hoc tantum e recitatis Chrysoloræ verbis discimus, verum etiam, uti hæc expendenti patescet, notatu satis digna de prodigioso sancti Demetrii unguento alia nonnulla, quorum interim fidem penes auctorem stare volo. Utrum porro, Thessalonicensi Sancti templo in fanum Turcicum, ut supra in Commentario prævio, num. 92 docui, jam converso, stupendum admodum, quali etiam alii Sancti nonnulli modo adhuc a Deo condecorari olimve certe condecorati noscuntur, stillantis seu scaturientis copia maxima e Demetrii corpore unguenti prodigium hodieque perseveret, compertum haud habeo.

ORDO RERUM

QUÆ IN HOC TOMO CONTINENTUR.

SIMEON METAPHRASTES.

VITE SANCTORUM (continuatio).

MENSIS NOVEMBER.

Die 2. Martyrium SS. Acindyni, Pegasii et sociorum.	9
Die 4. Vita S. Joannicii abbatis.	35
Die 5. Vita SS. Galactionis et Epistemes.	93
Die 7. Martyrium S. Hieronis et sociorum.	109
Die 9. Martyrium S. Orestis.	119
Die 13. Martyrium SS. Gurie, Samonæ et Abibi.	127
Die 22. Vita S. Cæcilie et sociorum.	163
Die 23. Vita S. Clementis martyris.	179
Die 23. Vita S. Gregorii Agrigentini.	189
Die 23. Vita S. Mercurii.	269
Die 23. Vita S. Æcaterinæ.	275

MENSIS DECEMBER.

Die 4. Vita S. Barbaræ.	501
Die 6. Vita S. Nicolai Myrensis.	517
Die 8. Vita S. Patapil.	557
Die 10. Martyrium S. Menæ et sociorum.	567
Die 12. Vita S. Spyridonis.	417

Die 13. Martyrium SS. Eustratii, Auxentii et sociorum.

Die 14. Martyrium S. Thyrsi et sociorum.	467
Die 21. Martyrium S. Thomæ apostoli.	507
Die 23. Martyrium sanctorum decem martyrum Cre-tensium.	550
Die 25. Martyrium S. Anastasiæ Junioris et sociorum.	565
Die 25. Martyrium S. Eugenie.	573
Die 26. Vita S. Theodori Grapti.	609
Die 27. De S. Joanne evangelista.	655
Die 27. De S. Joanne evangelista.	685
Die 29. Vita S. Marcelli archimandrite.	705
Die 30. Martyrium S. Anysie Thessalonicensis.	747
Die 31. Martyrium S. Melanæ Romanæ.	753

ADDENDA.

MENSIS JANUARIUS.

Die 20. Vita S. Sebastiani et sociorum.	795
MENSIS FEBRUARIUS.	
Die 3. Certamen S. Blasii et sociorum.	817
MENSIS APRILIS.	
Die 22. Certamen SS. Acepsum, Joseph et Æithalæ.	851

Die 4. Vita S. Ambrosii Mediolanensis.	861
MENSIS JUNIUS.	
Die 7. Vita S. Pauli Cpolitani.	885
Die 19. Vita et certamen SS. Nazarii, Gervasii, Protasii et Celsi.	895
MENSIS OCTOBER.	
Die 8. Vita S. Pelagiæ Antiochenæ.	907
MENSIS NOVEMBER.	
Die 8. Vita S. Matronæ, martyris Chiensis.	919
Die 25. Vita S. Amphiloctii Iconiensis.	955
MENSIS DECEMBER.	
Die 11. Vita S. Danielis Stylitæ.	969
Die 26. Martyrium SS. Indæ et Domnæ et sociorum numero viginti millium.	1037

SUPPLEMENTUM.

S. DEMETRII MARTYRIS ACTA.

CORNELII BYSI, S. J., COMMENTARIUS PRÆVIUS.

§ I. — Multiplicia, quæ de S. Demetrio reperiuntur, scripta, præcipue Græca, recensentur.	1081
§ II. — Quanam e scriptis, § præcedenti recensitis, edenda sint, et qua fide auctoritateque quæque valeant.	1087
§ III. — Sancti imperterrita in prædicanda Christi fide fortitudo, et quid de iis que de ejus genere, patria conditioneque narratur, censendum.	1099
§ IV. — Quid de iis que a Metaphraste anonymoque qui huic præluxit Sancti biographo de Nestore traduntur sit censendum.	1105
§ V. — Demetrius capitur, martyrioque afficitur. Quandonam id factum, et quis Lupus, qui servus ejus fuisse dicitur, exstiterit.	1111
§ VI. — Sancti memoria in Fastis sacris, cultus ecclesiasticus, quo universim hodieque apud Græcos gaudet, atque olim fuit gavisus.	1118
§ VII. — Quam eximius Thessalonicæ cultus Sancto fuerit delatus, et quam quidem antiquus is sit.	1125
§ VIII. — Quandonam primum prodigiosum unguentum e Sancti seu tumulo seu corpore stillare inceperit, et quid præterea de sacro hoc pignore sit credendum.	1136
§ IX. — Quam insignis Sancto cultus Constantinopoli ab ipsis etiam Orientis imperatoribus fuerit delatus, et quam quidem antiquus is sit.	1147
§ X. — Cultus ecclesiasticus Sancto etiam apud Latinos aliasque nationes a longissimo jam tempore delatus.	1158
PASSIO PRIMA, ab auctore anonymo scripta atque ab Anastasio Bibliothecario e lingua Græca in Latine conversâ.	
Prologus.	1167
Caput unicum. — Sanctus fidem prædicat, Maximiano imperatori, ad gladiatorum spectaculum properanti captivus sistitur, illiusque jussu custodiæ primum mancipatur, ac deinde etiam occiditur.	1169
PASSIO ALTERA auctore anonymo.	
Caput I. — Sanctus fidem prædicat, comprehenditur, ab Maximiano adducitur, custodiri ab hoc jubetur, a Nestore contra Lyæum pugnatur, convenitur, illique benedicit.	1173
Caput II. — Maximianus, ob necem Lyæo illatam iratus, Nestorem primo ac dein etiam sanctum Demetrium jubet interfici, hinc postea miraculis luclarescens, locis sacris sibi exstructis honoratur.	1177
PASSIO TERTIA, auctore Simeone Metaphraste.	
Caput I. — Sancti patria, genus, Institutio, dignitas, Christi prædicatio, apprehensio atque in carcerem coniectio.	1185
Caput II. — Lyæus a Nestore occiditur, Maximianus, hinc iratus, Nestorem et Demetrium jubet interfici, hinc et miraculis claret et tanquam sanctus honoratur.	1191
MIRACULA. — Liber I, auctore Joanne, Thessalonicensi archiepiscopo.	
Caput I. — De Mariano Illyrici præfecto, gravissima ægrotudine afflictato sanitatque per sanctum Demetrium restitudo.	1203
Caput II. — De militæ præfecto, ab immedicabili sanguinis fluxu per Sanctum sanato.	1219

Caput III. — De gesta a Sancto prodigiosa pro Thessalonicensibus in peste cura.	1223
Caput IV. — De enervamento Sancti patrocinio sanatis.	1233
Caput V. — Qui Sancti reliquias postularit, easque tamen haud impetravit imperator Mauritius.	1239
Caput VI. — De argenteo quem Sanctus, ciborio suo exusto instituendo destrui noluit throno.	1241
Caput VII. — Qui Onesiphorus templi custos in Sanctum peccavit, ab eoque idcirco fuerit punitus.	1247
Caput VIII. — De magna, qua Thessalonicensibus famis tempore Sanctus prodigiose succurrit, sollicitudine ac cura.	1251
Caput IX. — Qui Sanctus alio adhuc tempore Thessalonicæ fame pressæ prodigiose succurrit.	1255
Caput X. — Qui Sanctus in bello intestino populique seditionibus Thessalonicæ etiam succurrit.	1261
Caput XI. — De Illyrici præfecto, qui Sanctum blasphemavit atque ab eo idcirco fuit punitus.	1269
Caput XII. — Qui excitato cibori incendio hostibus fuerit Thessalonica per Sancti providentiam liberata.	1275
Caput XIII. — Qui Avaribus improvise Thessaloniam aggredientibus Sanctus restiterit, hæcque nihilominus deinde abs illis obsessa ad summam angustiam fuerit redacta.	1283
Caput XIV. — Visio Eusebio archiepiscopo Thessalonicensi oblata, argumentisque, quibus memoratam cap. præced. Thessalonicæ obsidionem, prodigiose patrocinante sancto Demetrio, solutam fuisse, Joannes contendit.	1285
Caput XV. — Visione cœlesti vir dignitate et virtute præclarus obsidionis Thessalonicensis tempore honoratur, eaque, pro Thessalonica stare sanctum Demetrium, edoctus, cives ad fortitudinem excitat.	1513
MIRACULORUM LIBER II, auctore anonymo.	
Caput I. — Scavi ab obsidione Thessalonicensi, apparente sancto Demetrio, deturbantur, duxque illorum capitur, ac deinde etiam occiditur.	1523
Caput II. — Scavi iterum Thessaloniam aggrediuntur, Deumque ac sanctum Demetrium sibi contrarios experire infecta, recedere coguntur.	1533
Caput III. — De terræ motibus divinitus immissis templaque incendio.	1545
Caput IV. — Scavi, uno e principibus suis in captivitate indignè abducto, irati Thessaloniam, iterum a se obsidione pressam, ad famis angustias adigunt, atque ab ea tamen iterum, suis succurrente sancto Demetrio, recedere coguntur, parque præterea illorum magna strage ab imperatoris exercitu post afficitur.	1549
Caput V. — Sanctus, ne Thessalonica a tectis inimicis dolo malo occupetur, damnumque patiat, mirabili modo obsistit.	1579
Caput VI. — Cyprianus episcopus, a Scavis captus, mirabili modo a sancto Demetrio in libertatem assertitur.	1577
MIRACULORUM LIBER III, auctore anonymo altero.	
Caput I. — De viro, qui sancti Demetrii patrocinio amissum e morbo oculorum usum recuperavit.	1583
Caput II. — Cæcus pro medela ad sanctum Demetrium recurrit, sibi que eum modo duplici propitium experitur.	1585
Caput III. — Ne viri, loca sacra visitantes, in Saracenorum manus incidant, prodigiose impedit sanctus Demetrius.	1587
Caput IV. — Vir valetudinis pessime affectæ, in æde, sancto Demetrio prope Thessaloniam sacra, ad quam sese conferre ab hoc in somnio jussus fuerat, sanitatem recuperat.	1593
Caput V. — Qui Sanctus, ut sacrum sibi in Cappadocia templum, quod collapsum erat, instauraretur, effecerit.	1595
ANALECTA de unguento seu oleo e S. Demetrii tumulo prodigiose scaturiente aliisque adhuc ejusdem Sancti miraculis, partim e scriptoribus typorum beneficio jam vulgatis, partim e Joannis Stauracii ac Demetrii Chrysolore lucubrationibus nondum editis accepta.	
§ I. — Miracula, sæculo decimo posteriora, quæ Sanctus in Thessalonica favorem patrasse narratur.	1599
§ II. — Miracula sæculo decimo posteriora, quæ in aliorum etiam, quam in Thessalonicensium favorem a sancto Demetrio feruntur patrata.	1407
§ III. — Nonnulla, quæ præterea de prodigioso unguento e sancti Demetrii tumulo scaturiente memoriam exstant prodita, in medium adducuntur.	1417.

FINIS TOMI CENTESIMI DECIMI SEXTI.

5068 001

Parisii. — Ex Typis L. MIGNE.

Это цифровая копия книги, хранящейся для потомков на библиотечных полках, прежде чем ее отсканировали сотрудники компании Google в рамках проекта, цель которого - сделать книги со всего мира доступными через Интернет.

Прошло достаточно много времени для того, чтобы срок действия авторских прав на эту книгу истек, и она перешла в свободный доступ. Книга переходит в свободный доступ, если на нее не были отданы авторские права или срок действия авторских прав истек. Переход книги в свободный доступ в разных странах осуществляется по-разному. Книги, перешедшие в свободный доступ, это наш ключ к прошлому, к богатствам истории и культуры, а также к знаниям, которые часто трудно найти.

В этом файле сохранятся все пометки, примечания и другие записи, существующие в оригинальном издании, как минимум о том долгом пути, который книга прошла от издателя до библиотеки и в конечном итоге до Вас.

Правила использования

Компания Google гордится тем, что сотрудничает с библиотеками, чтобы перевести книги, перешедшие в свободный доступ, в цифровой формат и сделать их широкодоступными. Книги, перешедшие в свободный доступ, принадлежат обществу, а мы лишь хранители этого достояния. Тем не менее, эти книги достаточно дорого стоят, поэтому, чтобы и в дальнейшем предоставлять этот ресурс, мы предприняли некоторые действия, предотвращающие коммерческое использование книг, в том числе установив технические ограничения на автоматические запросы.

Мы также просим Вас о следующем.

- Не используйте файлы в коммерческих целях.
Мы разработали программу Поиск книг Google для всех пользователей, поэтому используйте эти файлы только в личных, некоммерческих целях.
- Не отправляйте автоматические запросы.
Не отправляйте в систему Google автоматические запросы любого вида. Если Вы занимаетесь изучением систем машинного перевода, оптического распознавания символов или других областей, где доступ к большому количеству текста может оказаться полезным, свяжитесь с нами. Для этих целей мы рекомендуем использовать материалы, перешедшие в свободный доступ.
- Не удаляйте атрибуты Google.
В каждом файле есть "водяной знак" Google. Он позволяет пользователям узнать об этом проекте и помогает им найти дополнительные материалы при помощи программы Поиск книг Google. Не удаляйте его.
- Делайте это законно.
Независимо от того, что Вы используете, не забудьте проверить законность своих действий, за которые Вы несете полную ответственность. Не думайте, что если книга перешла в свободный доступ в США, то ее на этом основании могут использовать читатели из других стран. Условия для перехода книги в свободный доступ в разных странах различны, поэтому нет единых правил, позволяющих определить, можно ли в определенном случае использовать определенную книгу. Не думайте, что если книга появилась в Поиске книг Google, то ее можно использовать как угодно и где угодно. Наказание за нарушение авторских прав может быть очень серьезным.

О программе Поиск книг Google

Миссия Google состоит в том, чтобы организовать мировую информацию и сделать ее всесторонне доступной и полезной. Программа Поиск книг Google помогает пользователям найти книги со всего мира, а авторам и издателям - новых читателей. Полнотекстовый поиск по этой книге можно выполнить на странице <http://books.google.com/>

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

Это цифровая копия книги, хранящейся для потомков на библиотечных полках, прежде чем ее отсканировали сотрудники компании Google в рамках проекта, цель которого - сделать книги со всего мира доступными через Интернет.

Прошло достаточно много времени для того, чтобы срок действия авторских прав на эту книгу истек, и она перешла в свободный доступ. Книга переходит в свободный доступ, если на нее не были отданы авторские права или срок действия авторских прав истек. Переход книги в свободный доступ в разных странах осуществляется по-разному. Книги, перешедшие в свободный доступ, это наш ключ к прошлому, к богатствам истории и культуры, а также к знаниям, которые часто трудно найти.

В этом файле сохранятся все пометки, примечания и другие записи, существующие в оригинальном издании, как минимум о том долгом пути, который книга прошла от издателя до библиотеки и в конечном итоге до Вас.

Правила использования

Компания Google гордится тем, что сотрудничает с библиотеками, чтобы перевести книги, перешедшие в свободный доступ, в цифровой формат и сделать их широкодоступными. Книги, перешедшие в свободный доступ, принадлежат обществу, а мы лишь хранители этого достояния. Тем не менее, эти книги достаточно дорого стоят, поэтому, чтобы и в дальнейшем предоставлять этот ресурс, мы предприняли некоторые действия, предотвращающие коммерческое использование книг, в том числе установив технические ограничения на автоматические запросы.

Мы также просим Вас о следующем.

- Не используйте файлы в коммерческих целях.
Мы разработали программу Поиск книг Google для всех пользователей, поэтому используйте эти файлы только в личных, некоммерческих целях.
- Не отправляйте автоматические запросы.
Не отправляйте в систему Google автоматические запросы любого вида. Если Вы занимаетесь изучением систем машинного перевода, оптического распознавания символов или других областей, где доступ к большому количеству текста может оказаться полезным, свяжитесь с нами. Для этих целей мы рекомендуем использовать материалы, перешедшие в свободный доступ.
- Не удаляйте атрибуты Google.
В каждом файле есть "водяной знак" Google. Он позволяет пользователям узнать об этом проекте и помогает им найти дополнительные материалы при помощи программы Поиск книг Google. Не удаляйте его.
- Делайте это законно.
Независимо от того, что Вы используете, не забудьте проверить законность своих действий, за которые Вы несете полную ответственность. Не думайте, что если книга перешла в свободный доступ в США, то ее на этом основании могут использовать читатели из других стран. Условия для перехода книги в свободный доступ в разных странах различны, поэтому нет единых правил, позволяющих определить, можно ли в определенном случае использовать определенную книгу. Не думайте, что если книга появилась в Поиске книг Google, то ее можно использовать как угодно и где угодно. Наказание за нарушение авторских прав может быть очень серьезным.

О программе Поиск книг Google

Миссия Google состоит в том, чтобы организовать мировую информацию и сделать ее всесторонне доступной и полезной. Программа Поиск книг Google помогает пользователям найти книги со всего мира, а авторам и издателям - новых читателей. Полнотекстовый поиск по этой книге можно выполнить на странице <http://books.google.com/>

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>